

TAFEL OF REGISTER

van al de voornaamste Hoofdstukken, dewelke in elke Zitting of bijeenkomst dezer Synode van Dordrecht verhandeld zijn, elk stuk op zijne bladzijde aanwijzende, tot gerief van den Christelijken lezer.

De 1ste Zitting, den 13 November 1618.

Balthasar Lydius doet een schoon gebed in den eersten aanvang der Synode . . 1.

De Heer Martinus Gregorij, voornaamste Raad van het Hertogdom van Gelder, en van het Graafschap Zutphen, heeft, in naam der Gecommitteerden der H. M. Heeren Staten-Generaal, met eene schoone rede de opening der Synode gedaan, waarin hij verhaalt den nood der Kerken, die de H. M. Heeren Staten bewogen heeft deze Synode te verzamelen 5.

De geloofsbrieven der H. M. Heeren Staten aan deze Synode worden aan D. Lydius overgeleverd, die dezelve de Synode voorleest..... 5.

Daniel Heynsius wordt gekozen tot Secretaris der E. H. Gecommitteerden op deze Synode. 7.

De 2de Zitting.

De geloofsbrieven van de gedeputeerden der Nederlandsche Synoden tot deze generale Synode zijn vertoond geworden..... 7.

De geloofsbrieven van de Professoren dezer Provinciën worden openlijk overgeleverd. 9.

De 3de Zitting.

Die van Genève hebben, behalve hunne geloofsbrieven aan de H. M. H. Staten, nog overgeleverd eenen brief geschreven aan de Synode..... 11.

De brief der Geneefsche Gemeente, waarin zij den droeven stand onzer Kerken beklagen, die van een deel Arianen en Pelagianen verdrukt worden, is uitgedrukt..... 11.

De 4de Zitting.

De wetten, waarnaar men de Synode zoude houden, gesteld bij de H. M. Heeren Staten, zijn voorgelezen geworden..... 13.

Worden verhaald de namen der Remonstranten, die op de Synode worden ontboden, om hun gevoelen voor te stellen en te verdedigen..... 15.

De 5de Zitting.

De oproepingsbrieven, waarmede de Remonstranten ontboden worden op de Synode, worden goedgekeurd..... 16.

De Synode verzoekt aan de Gedeputeerden, dat Sybrandus Lubbertus van Franeker op de Synode mocht ontboden worden. 18.

Van 6-13de Zitting.

In deze acht Zittingen is in het breede gehandeld van eene nieuwe overzetting des Bijbels..... 18.

Die van Engeland geven te kennen de manier, die de Koning heeft laten houden, in het overzetten van den Engelschen Bijbel..... 19.

Hoe men zal handelen in het overzetten der Apocriefe boeken..... 20.

Hoe men het woord Jehova in het Duitsch bekwapelijk zal overzetten..... 22.

Sybrandus verschijnt op de Synode..... 22.

Wat mannen er gedeputeerd zijn, om den Bijbel over te zetten, en wat overzienders daarover gesteld zijn..... 23.

De 14 en 15de Zitting.

In deze twee Zittingen wordt gehandeld van het catechiseeren der oude en jonge personen. 24.

Het Oordeel van de Engelsche Theologen, aangaande de Catechisatie..... 25.

Het gevoelen van de Theol. uit de Palts. 26.

Het gevoelen der Hessische Theologen..... 30.

Het gevoelen van Theodatius en Tronchinus..... 31.

Het gevoelen van die van Bremen..... 32.

Het gevoelen van die van Embden..... 34.

De 16de Zitting.

In deze Zitting is gedaan eene schoone rede van Josephus Hallus, uit het 7 Cap. van Prediker vers 16..... 35.

De 17de Zitting.	
Is voorgelezen het formulier van het Synodale besluit aangaande het catechiseeren.....	41.
Wordt voorgesteld eene vraag, of de kinderen, van Heidensche ouders geboren, en nu van de Christenen tot huisgenooten aangenomen, behooren gedoopt te worden, wanneer degenen, die ze ten doop presentereen, beloven, dat zij ze in de Christelijke leer zullen opbrengen.....	44.
De 18de Zitting.	
Wordt voorgesteld, wat orde men zoude stellen in het opbrengen der jonge studenten.	
En wordt verhaald in het lange het advies van de Broederen van Zeeland.....	44.
De 19de Zitting.	
Wordt gesteld het gevoelen der Synode over het doopen der Heidensche kinderen.....	46.
De 20ste Zitting. W	
Wordt beraadslaagd, of de Studenten der h. Theologie, zich bereidende tot den dienst, mogen doopen.....	47.
De 21ste Zitting.	
Dewijl de tijd verstreken was, dat de geciteerde Remonstranten behoorden te verschijnen, zoo zijn zij andermaal van den Praeses geciteerd geworden.....	47.
Worden ook eenige klachten gedaan, aangaande de abuizen van de drukkerijen.	48.
De 22ste Zitting.	
De Praeses heeft der Synode aangezegd, dat de Remonstranten gekomen waren, en dat zij nog twee dagen uitstel zochten om te compareeren ; maar men heeft hen door de Utrechtsche Remonstranten laten halen.	48.
Hier worden ook gesteld in deze Zitting gevoelens der uitheemsche Theologanten, aangaande het mogelijke, om de abuizen drukkerijen te weren.....	48.
Plakkaat van de M. H. Staten, aangaande de drukkerijen.....	53.
Remonstranten verschijnen voor de eerste reis in de Synode.....	55.
De 23ste Zitting.	
Grevinchovius en Goulartius worden toegelaten, de Remonstranten met raad en daad in de Synode bij te mogen staan.....	56.
Episcopiuss heeft in deze Zitting eene lange Rede gedaan, welke hier ook uitgedrukt is.....	57.
Episcopiuss wordt berispt, omdat hij deze Rede gedaan had, zonder toestemming te vragen aan den Praeses	68.
De eed wordt gedaan door den Praeses, en door al de leden der Synode.....	68.
De 24ste Zitting.	
In deze Zitting is den Utrechtschen Remonstranten voorgeleid, op wat manier zij in de Synode zouden mogen blijven zitten, als oordeelaars over de zaak, of anderszins, dat zij zich zouden vervoegen bij de gedaagden.....	68.
De 25ste Zitting.	
De Utrechtsche Remonstranten, na vele protesten tegen de voorwaarden, die hun in de 24ste Zitting voorgehouden waren, hebben zich gevoegd bij de gedaagde.	70.
Remonstranten. Remonstranten hadden in het aankomen in de Synode gepoogd, met een zeker schrift de uitheemsche Theologanten met een vooroordeel in te nemen.....	70.
Episcopiuss wordt vermaand, dat hij trouwlooslijk had gehandeld, in het overleveren van zijn Rede aan de Synode; omdat hij had overgeleverd een ander exemplaar, dan waaruit hij de Rede had gelezen, daar hij te voren had gezegd maar een exemplaar te hebben.....	71.
Wijdloopig geschrift der Remonstranten, waarin zij verhalen, op wat voorwaarden zij in de Synode zouden willen handelen, en wat wetten zij der Synode zochten voor te schrijven....	71-86.
De 26ste Zitting.	
De voorwaarden, te voren van de Remonstranten verzocht, worden bij de resolutie der Heeren Staten en door de gansche Synode afgeslagen.....	87.
Remonstranten worden vermaand zich der Synode te onderwerpen, waar zij zeer tegen spartelen, zeggende dit eene scheur-makende Synode te zijn.....	88.
Episcopiuss wordt gevraagd, aangezien hij de Gereformeerde Leeraars niet wilde erkennen voor Rechters, wat Rechter hij dan wist aan te wijzen; maar hij weet geen aan te wijzen.....	89.

Antwoord op het geschrift der Remonstranten, waarin hun geantwoord wordt, op wat voorwaarden men Synode behoort te houden, zijnde het oordeel der Synode van Delft.....	90-98.
De 27ste Zitting.	
De Remonstranten zijn vermaand hun gevoelen van de Vijf Artikelen voor te stellen; maar eer zij daartoe wilden komen, hebben zij een geschrift voorgelezen, waarin zij zich beklagden, ten onrechte van den Praeses bestraft geweest te zijn.....	99.
Protestatie der Remonstranten, waarin zij het oordeel van de tegenwoordige Synode verwerpen, en van geene waarde houden.....	101.
De Praeses laat door gemeene stemmen aan de Synode omvragen, of hij Episcopus ten onrechte bestraft had.....	102.
De 28 en 29ste Zitting.	
In deze Zittingen wordt gehandeld van de protestatie, die de Remonstranten tegen de Synode gedaan hadden, als dezelve achtende voor scheurmakende, en van geene waarde, wat daarin tegen hen mocht besloten worden. En inzonderheid in de 29Ste Zitting wordt in het breede verhaald het gevoelen van al de uitheemsche Theologen over deze protestatie....	102.
Het gevoelen van die van Engeland.	103.
Van de Theologen uit de Palts.	104.
Het gevoelen der Hessische Broeders.	106.
Der Zwitsers.....	108.
Van die van Genève.....	109.
Van die van Bremen.....	111.
Van die van Embden.....	113.
Besluit van de H. M. Heeren Staten tegen dezelve protestatie der Remonstranten, en hunne beschuldiging, waarmede zij den Praeses van leugen beschuldigd hadden.....	115.
De 30Ste Zitting.	
Episcopus, hier te voren van leugen beschuldigd zijnde, en door stemming van hetzelfde beschuldigd, levert een geschrift over aan de Synode, waarmede hij zichzelven zoekt te verdedigen.....	117.
De Remonstranten, vermaand zijnde, dat zij zouden komen tot de zaak zelve, en alle protestatiën laten varen, hebben ver-zocht eerst te hebben de adviezen van de uitheemsche Theologen over hunne protestatie, om die te zien, en te overleggen; dit hun geweigerd zijnde, zijn zij te zamen vertrokken, daarna wederkomende, zeiden zij te willen gehoorzamen onder zekere voorwaarden, aldaar verhaald. Eindelijk kan men in deze Zitting zien, dat de Remonstranten het futselboek zoeken.....	118.
De 31ste Zitting.	
De gedaagden hebben overgeleverd hun gevoelen aangaande het eerste Artikel van de praedestinatie, en dit schrift wordt in 't lange gesteld.....	119.
De 32ste Zitting.	
De Remonstranten worden vermaand hun gevoelen over te leveren, aangaande de vier andere Artikelen.	121.
De 33Ste Zitting.	
Abrahamus Scultetus heeft eene schoone en geleerde Rede gedaan uit den 122sten Psalm.	122.
De 34ste Zitting.	
De gedeputeerden van de Wetteravische Correspondentie worden in de Synode ontvangen.	129.
De gedaagde Remonstranten hebben overgeleverd hun gevoelen van de vier andere Artikelen.	130.
De 35 en 36ste Zitting.	
Zijn verschenen de gedeputeerden der Gereformeerden Kerken van Kampen.	138.
De 37ste Zitting.	
Is in de Synode verschenen Gualterus Balcanquallus, gedeputeerd van de Gereformeerde kerk van Schotland.....	139.
De Citatiebrieven van de H. M. Heeren Staten, welker zin van de Remonstranten verdraaid wordt, zijn van de Staten en de gansche Synode uitgelegd en verklaard.	140.
De 38 ste Zitting.	
De Remonstranten hebben hunne bedenkingen over de Belijdenis overgeleverd.	140.

Besluit der H. M. Heeren Staten, waarin belast wordt, dat zij, Remonstranten, zouden overleveren hunne bedenkingen over den Catechismus.	140.
De 39ste Zitting.	
De Remonstranten hebben overgeleverd hunne bedenkingen over den Catechismus.....	143.
De 40ste Zitting.	
In deze Zitting kan men zien de onbillijke ongehoorzaamheid der Remonstranten.	145.
De 41ste Zitting.	
Het geschrift der Remonstranten, waarin zij betoonen, dat zij niet zonder redenen gehoorzaamheid weigeren, wordt in 't lange gesteld.....	148/152
Wordt besloten, dat men het besluit der Synode wat wijdloopiger zonde verklaren, wat aangaat, dat den Remonstranten door de Synode toegelaten is, hun eigen gevoelen te mogen verdedigen, en het tegenovergestelde te bestrijden.	152.
De 42ste Zitting.	
De wijdloopiger verklaring over het voorgaande besluit wordt den Remonstranten voorgelezen, om hen in alles te voldoen.....	152.
De Remonstranten begeeren copie, en tijd, om te beraden over deze wijdloopiger verklaring, en blijven even halsstarrig bij hunne voorgaande ongehoorzaamheid.....	154.
Om de Remonstranten tot gehoorzaamheid te bewegen, zijn hun voorgelezen de adviezen van de uitheemsche Theologen, aangaande de billijkheid des besluits, dat hun voorgelegd wordt.....	154.
Advies der Theologen van Groot. Brittanje.....	155.
Advies van de Paltssche Theologen.....	156.
Advies van de Hessische Theologen.	157.
Advies van de Zwitsersche Theologen.	161.
Advies van de Wetteravische Theol.	162.
Advies der Theologen van Genève.....	162.
Advies der Theologen van Bremen.	165.
Advies van die van Embden.....	167.
Al de adviezen zijn handelende, of de Remonstranten zonder kwetsing van hun geweten behooren na te komen de bevelen der Synode, in het voorstellen van hun gevoelen.	
De Remonstranten, al deze adviezen gehoord hebbende, begeeren nog evenwel tijd, om zich te beraden, of zij zullen gehoorzamen of niet, en hun is tijd verleend.....	169.
De 43ste Zitting.	
De Remonstranten zeggen rechtuit, dat zij bij hun voorgaand antwoord, van niet te kunnen gehoorzamen, alsnog blijven.	170.
Worden derhalve van de Synode onwaardig geacht om langer met haar te handelen,, en hun belast zijnde niet uit de stad te vertrekken, zijn gedeputeerden naar den Haag gezonden, om rapport aan de H. M. Heeren Staten te doen van deze hunne handeling. ...	171.
De 44ste Zitting.	
D. Johannes Polyander, Professor in de Academie van Leiden, heeft eene Rede gehouden over het 52 Cap. van Jesaja.	171.
De 45 en 46ste Zitting.	
Henricus Leo wordt van die van Bommel verzocht om thuis te mogen komen, om het Nachmaal uit te reiken, maar het wordt van de Synode geweigerd.	178.
De Gezanten der H. M. Heeren Staten uit den Haag wedergekeerd zijnde, zijn de Remonstranten weder ontboden, en is hun voorgelezen het besluit van de H. M. Heeren taten; waarin hun van nieuws geboden wordt der Synode te gehoorzamen, en ook niet uit de stad te vertrekken.	179.
Remonstranten worden gevraagd, of zij de vijf Haagsche artikelen voor de hunne erkennen, en met name het eerste, dat voorgelezen wordt, waarop geen van allen wil antwoorden.....	180.
Wijdloopig schrift, waarin de Remonstranten betoonen aan de H. M. Heeren Staten, dat zij, behoudens een goed geweten, de zaak Gods en hunner Kerken niet kunnen noch mogen stellen in de handen hunner tegenpartijen.....	182.
De Remonstranten worden weder van den Praeses gevraagd, wat zij in het eerste Artikel verstaan door de voorgeziene gehoorzaamheid, maar zij willen niet antwoorden.	186.

De 47ste Zitting.	
Henrices Leo, alzoó hij afwezig geweest was, toen de Remonstranten de laatste maal in de Synode verschenen, is alleen geroepen, en hem zijn dezelfde vragen voorgesteld als de anderen, maar hij heeft niet willen antwoorden.....	187.
De 48-53ste Zitting.	
Aangezien de gedaagden weigerden hun gevoelen op het vragen der Synode te verklaren, is geordineerd, dat men hun gevoelen uit hunne schriften zoude onderzoeken, en is in deze Zittingen beraadslaagd, hoe dit het bekwaamst zoude geschieden.....	190/191
De 54ste Zitting.	
De Remonstranten zijn geroepen, en hun is gevraagd, of zij hun gevoelen, in de Haagsche Conferentie begrepen, nog toestonden; hierop hebben zij weder met een groot geschrift verklaard, dat zij niet wilden antwoorden, en hier kan de lezer hunne ijdele uitvluchten merken.....	192/198
De 55ste Zitting.	
Wordt gesteld het besluit der H. M. Heeren Staten, waarin zij goedvinden voort te gaan in het onderzoeken der schriften der Remonstranten, om hun gevoelen daaruit te mogen trekken.	198.
De 56ste Zitting	
Worden gelezen brieven van den Magistraat van Kampen, waarin zij verzoeken, om hunne gedaagde Predikanten wederom thuis te hebben.	199.
De 57ste Zitting.	
De gedaagde Remonstranten worden voor de laatste maal in de vergadering geroepen, en na onderlinge handelingen tusschen hen en de Synode, en nadat zij een geschrift overgeleverd hebben, zijn zij even hardnekkig gebleven; zoo zijn zij eindelijk van den Praeses ernstig vermaand, en, gelijk zij met leugenen eerst verschenen waren, nu wederom met leugenen, als deze eerlijke vergadering onwaardig, weggezonden.	200/204
De 58-63ste Zitting.	
Is beraadslaagd, aangezien de Remonstranten als halsstarrigen uit de Synode gezonden waren, hoe men nu op het gevoegelijkst uit hunne schriften hun gevoelen zoude onderzoeken en daarvan oordeelen.	204/207
De 64ste Zitting.	
Wordt openlijk voorgelezen het besluit van de H.M. Heeren Staten, waarin wordt goedgekeurd de wegzending der Remonstranten, en wordt verder belast uit hunne schriften te oordeelen.	207.
De 65-80ste Zitting.	
In al deze Zittingen wordt alleenlijk verhaald, hoe men, na het wegzenden der Remonstranten, gehandeld heeft, te weten, daar zijn eenige vragen uit de schriften der Remonstranten genomen, zijnde voorgesteld van den Praeses, waarop zoowel de uitheemsche als de inlandsche Theologen geantwoord en wijdloopig gehandeld hebben.....	209/212
De 81-97ste Zitting.	
Johannes Schotlerus en Everardus Vosculius, Predikanten van Kampen, worden geschorst van hunnen dienst; verder wordt dagelijks voorgelezen een geschrift der Remonstranten, dat zij over het eerste en 2e Artikel overgeleverd hadden, en worden onderlinge samensprekingen gehouden over eenige vragen, door den Praeses voorgesteld.....	213/216
De 98ste Zitting.	
D. Henricus Altingius heeft der Synode een brief v. David Paraeus overgeleverd, met een geschrift van denzelven Paraeus, waarin hij (overmits hij door zijnen ouderdom in de Synode niet konde tegenwoordig zijn) zijn gevoelen wijdloopig verklaart, aangaande de Vijf Artikelen.	216.
De 99ste Zitting.	
In deze Zitting wordt voorgelezen het geschrift van Doctor David Paraeus, inhoudende zijn gevoelen over de Vijf Artikelen. Aangaande het eerste Artikel.....	218.
Paraeus gevoelen aangaande het tweede Artikel.....	226.
Paraeus gevoelen aangaande het derde en vierde Artikel.....	234.
Paraeus gevoelen aangaande het vijfde Artikel.....	240.

De 100-117de Zitting.	
Deze Zittingen zijn meestal doorgebracht met het overlezen der overgeleverde beoordeelingen, zoowel der uitlandsche als inlandsche Theologen.	248/252
De 118de Zitting.	
De H. M. Heeren Staten hebben aan de Synode overgezonden eene missieve van den Doorluchtigsten Marktgraaf van Branden-burg, welke ook in deze Zitting gelezen wordt, waarin hij genoeg betoont zijne goede genegenheid en affectie tot de Synode.....	252.
De 119-136ste Zitting.	
In deze Zittingen wordt voortgegaan met het voorlezen der beoordeelingen over de vijf Remonstrantsche Artikelen.....	253.
Dit voorlezen geeindigd zijnde, heeft de Praeses God gedankt over de groote eendrachtigheid van al de collegiën in de leerstukken.....	254.
Zijn daarna eenigen gekozen, om uit al deze oordeelingen een besluit der Synode en eenige Canones te vormen.....	254.
De Canones geformeerd zijnde, en van de gansche Synode voor goed gekend, en van een ieder onderteekend zijnde, worden in 't lange gesteld.....	256.
Canones over het eerste Artikel, aangaande de Goddelijke Praedestinatatie.....	257.
Aangaande het tweede Artikel, van den dood van Christus.....	264.
Aangaande het derde en vierde Artikel, van des menschen verdorvenheid en bekeering tot God.....	269.
Aangaande het vijfde Artikel, van de volharding.....	276.
De 137 en 138ste Zitting.	
Oordeelen der Synode over de Remonstranten, voornamelijk over degenen, die tot deze Synode geciteerd zijn geweest.	284.
Approbatie der H. M. Heeren Staten over het vonnis der Synode, gesproken tegen de Remonstranten.	286.
In deze Zitting worden voorgelezen de Belijdenis der twee gebroeders Johannes en Petrus Geystranus, beide Remonstrantsche Predikanten, waarin de Christelijke lezer zal kunnen zien, wat gruwelijke ketterijen onder den naam van de Vijf Artikelen nog geschuld hebben.....	287.
De 139 en 140ste Zitting.	
In deze Zittingen wordt gesteld de voor-rede, die men voor de Canones zoude stellen, en deze is door de Synode goedgekeurd.....	291.
De 141-144ste Zitting.	
In deze 143 en 144ste Zitting wordt door Deodatus aan de Synode overgeleverd en voorgelezen het gevoel van Petrus Molinaeus, Predikant van Parijs, over de Vijf Artikelen der Remonstranten.	293.
De 145ste Zitting.	
De H. M. Heeren Staten verzoeken, dat de Nederlandsche Belijdenis door de gansche Synode zoude overzien worden, en indien iemand daarin iets vond, strijdende tegen Gods Woord, dat zij dat vrijelijk zou-den voorstellen om onderzocht te worden.	305.
De 146ste Zitting.	
De gedeputeerden van de Waalsche Kerken hebben de Synode aangediend, dat deze Belijdenis in het jaar 1583 in de Synode van Vitry in Frankrijk, is goedgekeurd geworden.	306.
De Belijdenis door al de uitheemsche Theologen goedgekeurd, en de aanmerkingen der Remonstranten voor nul en van geener waarde verklaard zijnde, wordt hier in het lange gesteld.....	307.
De 147 en 148ste Zitting.	
De E. E. Gecommitteerden hebben ver-zocht, dat de Catechismus van de Palts, in deze Nederlandsche Kerken aangenomen, ook mede zoude overzien worden, hetwelk geschied is, en deze is bevonden in alles met Gods Woord overeen te komen.....	320.
De 149-152ste Zitting.	
In deze Zitting wordt de Synode belast te willen onderzoeken de schriften van Conradus Vorstius, om daarna een oordeel daarover uit te spreken.....	320.
Nadat de beoordeelingen over de leer van Vorstius overgeleverd waren, is de leer van Vorstius als eene gruwelijke ketterij verdoemd geworden.....	321.

De 153ste Zitting.

Is geordineerd door de E. E. Gecommitteerden, dat men de Canones en het oordeel over de Remonstranten in de groote Kerk van Dordrecht publiek zoude aflezen; in wat manieren dit geschied is.....	322/336
Voor de Rede van Joh. Acronius, genoemd in de 36ste Zitting, zie men blzd.	337.
Voor de Voorrede zie men bldz.	I.
Voor de Post-Acta zie men bldz.....	933.

TWEEDE REGISTER VAN DE OORDEELEN,

ZOWEL DER UITHEEMSCHE ALS DER INLANDSCHE THEOLOGEN, OVER DE VIJF ARTIKELEN DER REMONSTRANTEN.

Oordeelen over het eerste Artikel.

Der Theologen van Groot-Brittanje.....	341.
Der Paltssche Theologen.....	353.
Der Hessische Theologen.....	362.
Der Zwitserische Theologen.	375.
Der Nassausche en Wetteravische Theologen.....	380.
Der Geneefsche Theologen.....	385.
Der Bremensche Theologen.....	393.
Der Embdensche Theologen.....	399.

Oordeelen over het tweede Artikel.

Der Theologen van Groot-Brittanje.....	420.
Der Paltssche Theologen.....	425.
Der Hessische Theologen.....	430.
Der Zwitserische Theologen.....	436.
Der Nassausche en Wetteravische Theologen.....	438.
Der Geneefsche Theologen.....	443.
Der Bremensche Theologen.....	446.
Van Matthias Martinus.....	446.
Van Henricus Iselburgius.....	451.
Van Ludovicus Crocius.....	458.
Der Embdensche Theologen.....	460.

Oordeelen over het derde en vierde Artikel.

Der Theologen van Groot-Brittanje.....	469.
Der Paltssche Theologen.....	478.
Der Hessische Theologen.....	485.
Der Zwitserische Theologen.....	490.
Der Nassausche en Wetteravische Theologen.....	493.
Der Geneefsche Theologen.....	498.
Der Bremensche Theologen.....	504.
Der Embdensche Theologen.....	507.

Oordeelen over het vijfde Artikel.

Der Theologen van Groot-Brittanje.....	532.
Der Paltssche Theologen.....	551.
Der Hessische Theologen.....	557.

Der Zwitserſche Theologen.	564.
Der Naussaſche en Wetteraviſche Theologen.	567.
Der Geneeſche Theologen.	571.
Der Theologen van Bremen.	578.
Der Theologen van Embden.	584.

De Oordeelen van de Nederlandsche Theologen over de Vijf Artikelen.

Over het eerste Artikel, het gevoelen

Van de drie Nederlandsche Proffessoren.	599.
Van Sibrandus Lubertus.	606.
Van Franciscus Gomarus.	615.
Der Theologen uit Gelderland.	622.
Der Zuid-Hollandsche.	631.
Der Noord-Hollandsche.	634.
Der Theologen uit Zeeland.	641.
Der Theologen van Utrecht.	649.
Der Gedeputeerden van Friesland.	655.
Der Gedeputeerden van Overijsel.	665.
Der Gedeputeerden van Groningen en de Ommelanden.	675.
Der Gedeputeerden van Drente.	684.
Der Gedeputeerden van de Waalsche Synode.	691.

Oordeelen over het tweede Artikel.

Der Nederlandsche Professoren.	694.
Der Geldersche Theologen.	699.
Zuid-Hollandsche Theologen.	710.
Noord-Hollandsche Theologen.	716.
Zeeuwsche Theologen.	722.
Broederen van Utrecht.	727.
Gedeputeerden van Friesland.	736.
Gedeputeerden van Overijsel.	749.
Gedeputeerden van Groningen en de Ommelanden.	753.
Gedeputeerden van Drente.	759.
Gedeputeerden van de Waalsche Synode.	766.

Oordeelen van het derde en vierde Artikel.

Der Nederlandsche Professoren.	768.
Van Sybrandus.	771.
Der Geldersche Theologen.	773.
Zuid-Hollandsche Theologen.	779.
Noord-Hollandsche Theologen.	785.
Zeeuwsche Theologen.	794.
Broederen van Utrecht.	800.
Gedeputeerden van Friesland.	808.
Gedeputeerden van Overijsel.	815.
Gedeputeerden van Groningen en de Ommelanden.	823.
Gedeputeerden van Drente.	838.
Gedeputeerden van de Waalsche Synode.	842.

Oordeelen over het vijfde Artikel.

Der Nederlandsche Professoren.	846.
Van Sybrandus Lubertus.	853.
Der Geldersche Theologen.	854.
Zuid-Hollandsche Theologen.	861.
Noord-Hollandsche Theologen.	865.
Zeeuwsche Theologen.	876.

Der Broederen van Utrecht.....	883.
Gedeputeerden van Friesland.....	893.
Gedeputeerden van Overijsel.....	900.
Gedeputeerden van Groningen en de Ommelanden.....	909.
Gedeputeerden van Drente.....	920.
Der Gedeputeerden van de Waalsche Synode.....	926.

DERDE REGISTER OVER GEHEEL DIT BOEK,

waarin naar orde van het A. B. C. vervat worden de voorname
Hoofdstukken, waarvan hier gehandeld wordt.

A.		
Acronius' Redevoering.....		337.
Adviezen van al de uitheemsche Theologen, of de Remonstranten behooren te gehoorzamen of niet'.....		154-167
Afval der heiligen, ziet Volharding.		
Antwoord op het geschrift der Remonstranten, waarin verklaard wordt, op wat manier men eene Synode behoort te houden.....		90-98
Apocriefe boeken zijn verdichte en bastaardgeschriften.....		20.
Approbatie der H. M. Heeren Staten, gesproken over het oordeel der Synode, in de tegenwoordigheid der Remonstranten.....		286.
B.		
Balcanquallus; ziet Gualterus.		
Bedenkingen der Remonstranten over de Belijdenis worden overgeleverd.....		140.
Bedenkingen der Remonstranten over den Catechismus.....		143.
Belijdenis; ziet confessie.		
Het besluit Gods is krachtig.....		341.
Het besluit Gods is bepaald, voorwaardelijk en onwederroepelijk.		143, 352
Besluit Gods van de geloovigen zalig te maken is niet het gansche besluit der praedestinatie.....		344, 352
Ziet verder van deze zaak op het woord Verkiezing.		
Besluit: ziet verder Decreet.		
Bewegende oorzaak van het besluit Gods.....		341.
C.		
Canon der Gereformeerde Kerken in Frankrijk.		930.
Canones der Synode in het lange gesteld.....		256.
Canones worden publiekelijk in de Kerk voorgelezen.		325.
Catechiseering, zoowel voor de oude als jonge personen.		24.
Catechismus van de Palts wordt van de Synode goedgekeurd.....		320.
Christus' dood is door zijne verdienste en kracht waardig genoeg en volkomen genoeg, om aller menschen zonden uit te wisschen, indien zij in Hem gelooven.		
Engelsche Theol.....	420.	PaltsscheTheol..... 428.
Hessische.....	431.	Zwitserische..... 436.
Nassausche.....	439.	Geneefsche..... 443.
Martinius.....	447.	Iselburgius..... 451.
Crocus.....	458.	Embdensche..... 463.
Nederlandsche Professoren.....	694.	

Geldersche Theol.....	699.	Zuid-Holl. Th.....	710.
Noord-Holl.....	716.	Zeeuwsche.....	722.
Utrechtsche.....	728, 734	Friesche.....	748.
Overijselsche.....	750.	Groningsche.....	754.
Drentsche.....	763.	Waalsche.....	766.
Christus' en des Vaders voornemen is geweest, dat Hij een volkomen rantsoen voor alle ware geloovigen zoude betalen.			
Engelsche Theol.....	420.	Paltssche Theol.....	426.
Hessische.....	431.	Zwitserse.....	436.
Nassausche.....	438.	Geneefsche.....	444.
Iselburgius.....	453.	Crocus.....	458.
Embdensche.....	460.	Nederl. Profes.....	695.
Geldersche.....	707.	Z.-Hollandsche.....	711.
Noord-Holland.....	719.	Zeeuwsche.....	723.
Utrechtsche.....	728.	Friesche.....	734.
Overijselsche.....	749.	Groningsche.....	755.
Drentsche.....	762.	Waalsche.....	767.
Christus voldoening moet een iegelijk verkondigd worden zonder onderscheid van eenige personen.			
Engelsche Theol.	420.	Hessische Th.....	430.
Nassausche.....	440.	Martinus.....	446.
Iselburgius.....	452.	Geldersche.....	699.
Christus is niet verordineerd tot een Middelaar, eer God een voornemen had, om iemand zalig te maken. Drentsche.....			
			716.
Christus is het Hoofd en Fondament der uitverkorenen. Engelsche.....			
			342.
Christus is het middel der verkiezing, niet die besloten, maar die uitgevoerd moet worden.			
Hessische Th.....	371.	Zwitserse Th.....	375.
Embdensche.....	400, 405	Geldersche.....	626.
Christus is niet de verdienende oorzaak van onze verkiezing. Sybrandus.....			
			608.
Christus' dood en opstanding brengen voort eenerhande vrucht.			
Zwitserse Th.....	437.	Embdensche Th.....	461.
Geldersche.....	708.	Z.-Hollandsche.....	715.
Noord-Holl.....	719.	Zeeuwsche.....	725.
Overijselsche.....	752.	Groningsche.....	758.
Waalsche Theologen.....	767.		
Christus' dood en voorbidding brengen voort in de uitverkorenen de gaven der genade, door welke zij krachtiglijk zalig worden.			
Engelsche Theol.....	424.	Paltssche Theol.....	428.
Hessische Th.....	433.	Nassausche.....	438.
Geneefsche.....	444.	Iselburgius.....	453.
Zeeuwsche.....	723.		
Christus' oogmerk en einde is niet geweest door de zaligmakende kracht zijns doods de verworpenen te verlossen, maar Hij is voor de geloovigen alleen krachtiglijk gestorven.			
Engelsche Theol.....	422.	Paltssche Th.....	427, 429
Hessische.....	431.	Zwitserse.....	437.
Nassausche.....	439.	Geneefsche.....	443.
Martinus.....	447.	Iselburgius.....	454.
Crocus.....	458.	Embdensche.....	460.
Nederlandsche Professoren.....	695.		
Geldersche.....	707.	Z.-Hollandsche.....	711.
N.-Hollandsche.....	719.	Zeeuwsche.....	725.
Utrechtsche.....	728.	Friesche.....	734.
Overijselsche.....	752.	Groningsche.....	755.
Drentsche.....	762.	Waalsche.....	767.

Citatie-brieven, waarmede de Remonstranten ontboden worden tot de Synode.....	16.
Citatie-brieven worden van de Remonstranten verkeerdelijk verstaan en uitgelegd.....	118.
Citatie-brieven worden van de Staten en de gansche Synode verklaard en uitgelegd.....	140.
Confessie van Johannes en Petrus Geystanus worden in de Synode voorgelezen.	287.
Confessie der Nederlandsche Kerken wordt overzien en voor goed gekend.....	307.
Conradus Vorstius wordt als een ketter door de Synode veroordeeld.....	321.
Credentie- en instructie-brieven van de H. M. Heeren Staten aan de Synode.....	5.
Credentie-hrieven van de Nederlandsche gedeputeerden worden vertoond.....	9.

D.

Daniel Heinsius wordt gekozen tot Secretaris der Gecommitteerden van de H. M. Heeren Staten op de Synode.....	71.
David Paraeus zendt over, bij geschrift, zijn gevoelen aangaande de Vijf Artikelen.....	26.
Decreet der H. M. Heeren Staten aan-gaande een protest, gedaan door de Remonstranten, waarmede zij de Synode verwierpen voor wettelijke rechters.....	115.
Decreet der H. M. Staten, waarin den Remonstranten belast wordt, hun gevoelen over den Catechismus over te leveren.	140.
Decreet der H. M. Heeren Staten, om de Remonstranten te doen gehoorzamen.....	145.
Decreet der H. M. Heeren Staten, uit den Haag gebracht, om de Remonstranten te doen gehoorzamen.....	179.
Decreet der H. M. Heeren Staten, waarin de wegzending der Remonstranten uit de Synode wordt goedgekeurd, en verder belast wordt uit hunne schriften te procedeeën.....	208.
Dienst des heiligen Evangelies wordt bediend met eenige mate der genade, genoegzaam tot overtuiging der Goddeloozen.	421.
Drukkerijen worden verklaagd over de groote abuizen en stoutheid der drukkers.	48.
Drukkers wordt bij Plakkaat verboden, iets te drukken aangaande de Synode, of iets anders, zonder eerst gevisiteerd te worden.....	53.

E.

Eerste Artikel, genomen uit de Haagsche Conferentie, wordt den Remonstranten voorgehouden, of zij dit voor hun gevoelen erkennen ; maar zij willen niet antwoorden....	180.
Eed, gedaan door den Praeses en al de leden der Synode.....	68.
Einde der verkiezing is Gods eere.	394.
Episcopus doet eene Rede in de Synode.....	57.
Dezelfde wordt berispt door den Praeses, dat hij die Rede gedaan had, zonder goedkeuring.....	68.
Episcopus wordt vermaand over zijne trouwloosheid in het overleveren van de Rede....	71.
Episcopus wordt gevraagd wat Rechters hij verzoekt over de Vijf Artikelen.....	89.

F.

Fransche Synode te Alez.....	930.

G.

Geloof is eene gave Gods.....	535.
Geloof is eene vrucht der verkiezing.	
Engelsche. Theol..... 342.	Paltssche Theol..... 355.
Embdensche..... 400.	Geldersche..... 626.
Geloof geen vrucht te wezen der verkiezing, wordt wederlegd.....	344.
Geloof, den uitverkorenen eens gegeven zijnde, kan nimmermeer ganschelijk verloren worden. Gomar.	618.
Geloof is geene oorzaak der verkiezing, of voorwaarde te voren in de verkorenen vereischt.	
Paltssche Theol..... 350.	Hessische..... 365-367.
Zwitsersche..... 375.	Nassausche..... 382.
Bremersche..... 395.	Sybrandus Lubertus..... 607.

Gomarus.....	616.	Zeeuwsche.....	644.
Groningsche Theologen.....	667.		
Geloofsbrieven; ziet Credentiebrieven.			
Geloovigen kunnen niet zondigen de zonde tot den dood, waardoor zij ten eenen maal zouden komen te vervallen.			
Paltssche Theol.....	554.	Hessische Th.....	560.
Zwitserische.....	565.	Geneefsche.....	572.
Professoren van Nederland.....	849.		
N.-Hollandsche.....	866.	Utrechtsche.....	886.
Friesche.....	896.	Overijselsche.....	903.
Geneefsche kerk beklagt de nieuwsgierigheid en scheuring, die in de Nederlandsche Kerk gekropen is.			
Getal der geloovigen kan niet vermeerderd noch verminderd worden.			
Geldersche Theol.....	625.	Zeeuwsche Th.....	642.
Drentsche.....	686.	Waalsche.....	696.
Gevoelen der Remonstranten, vervat in tien artikelen, aangaande de praedestinatie..... 120.			
Gevoelen der Remonstranten, aangaande de vier andere artikelen..... 130.			
Gevoel en zekerheid der verkiezing wordt van de geloovigen in dit leven gekend.			
Engelsche Theol.....	347.	Paltssche.....	357.
Hessische.....	371.	Zwitserische.....	377.
Nassausche.....	383.	Geneefsche.....	389.
Bremensche.....	396.		
God roept niemand door de predikatie des Evangelies geveinsdelijk, maar ernstigijk..... 471.			
Godsdienst; ziet religie.			
Grevinchovius; ziet Nicolaus.			
Gualterus Balcanquallus, gedeputeerd van de Kerken van Schotland, is verschenen in de Synode..... 139.			
Goulartius; ziet Symon.			

H.

Herborenen vervallen niet van het ware geloof, en dat niet uit hunnen wil, maar door Christus' voorbidding.....	540.
Herborenen vallen zwaarlijk, nochtans komen zij nooit gansch te vervallen.....	538.
Bremensche Theologen.....	579.
Heynsius; ziet Daniël.	
Huichelaars en hypocrieten worden in dezienlijke kerk voor ware geloovigen gehouden; maar deze kunnen vervallen, en betoonen met hunnen val, hoedanig zij geweest zijn.....	583.

J.

Jehova, hoe dit woord in het Hollandsch bekwapelijk zal overgezet worden.....	22.

K.

Kinderen van geloovige ouders, in hunne kindsheid stervende, worden geloofd zalig te wezen.....			380.
Dat er bij de kinderen geene verkiezing zou zijn, wordt wederlegd.			
Engelsche Theol.....	348.	Zwitserische Th.....	376.
Nassausche.....	383.	Bremensche.....	397.
Nederlandsche Professoren.....	606.		
Sybrandus.....	615.	Gomarus.....	619.
Utrechtsche.....	649,655	Overijselsche.....	674.
Drentsche.....	690.		

L.

Leer der volharding geeft den mensch eenen gewissen troost, en maakt ze niet roekeloos, maar geeft hun een prikkel tot goede werken.

Hessische Theol.....	562.	Nassausche Th.....	570.
Geneefsche.....	576.	Nederl. Profes.....	851.
Z.-Hollandsche.....	863.	N.-Hollandsche.....	874.
Zeeuwsche.....	880.	Utrechtsche.....	889.
Friesche.....	898.	Overijselsche.....	906.
Drentsche.....	925.	Waalsche.....	929.
Licht der natuur wordt door de Remonstranten genade genoemd.....			802.
Licht der natuur is niet genoegzaam, om daardoor te verkrijgen de zaligmakende kennis. ...			802.
Lubertus; ziet Sybrandus.			

M.

Menschelijke of natuurlijke krachten zijn niet genoegzaam, om de algemeene genade te gebruiken.....	807.
Molinaeus; ziet Petrus.	
Mondelijke Conferentie met de Synode wordt verzocht door de Remonstranten.....	118.

N.

Na-Handelingen; ziet Post-Acta.	
Nicolaus Grevinchovius en Symon Goulartius worden toegelaten de Remonstranten met raad en daad bij te staan.....	56.

O.

Object der verkiezing is de mensch niet dan in den uitgang dezes levens aangemerkt; dit wordt wederlegd, door de Engelsche Theol.	344.
Embdensche Th.....	410.
Object der verkiezing zijn alle menschen in gelijken stand van God aangemerkt, hetzij gevallen of niet gevallen	
Zuid-Hollandsche.....	632.
Ongehoorzaamheid der Remonstrant.	145.
Ongehoorzaamheid der Remonstranten wordt bestraft door al de uitheemsche Theologen.	154,167
Opening of ingang der Synode wordt gedaan door Martinus Gregorij, Raadsheer uit Gelderland.	
Oordeel ; ziet sententie.	
Oorzaak eerste en bewegende der verwerping is het welbehagen Gods.	
Gomarus.....	617.
Noord-Hollandsche.....	634.
Oorzaak, eerste en werkende der verkiezing.	
Bremensche Th.....	398.
Utrechtsche.....	651.
Gomarus.....	617.
Oorzaak der verkiezing.	
Paltssche Theol.....	355.
Groningsche Theologen.....	670.
Oorzaak der verkiezing is het welbehagen Gods, maar de oorzaak der verdoemenis is de zonde.....	633.
Oorzaak der volharding in het geloof is door de genade des H. Geestes.	
Paltssche Theol.....	553.
Nassausche.....	560.
Oratie van Balthazar Lydius, gedaan in den aanvang der Synode.....	1.
Oratie van Episcopius, gedaan in de volle vergadering der Synode.....	57.
Oratie van Abraham Scultetus.....	122.
Oratie van D. Johannes Polyander.....	171.
Oratie van Johannes Acronius.....	337.
Z.-Hollandsche.....	632.
Geldersche Theol.....	625.
Geldersche Th.....	625.
Groningsche.....	667.

P.

Pareaus; ziet David.	

Petrus Molinaeus zendt zijne Belijdenis aangaande de Vijf Artikelen aan de Synode.....	293.
Post-Acta.....	933.
Praedestinatie behoorde niet neuswijselijk onderzocht te worden.	127.
Gevoelen van de praedestinatie overgeleverd van de Remonstranten.....	119.
Praedestinatie of te voren schikking is naar het gevoelèn der Remonstranten een postdestinatie, dat is, naschikking.....	354.
Ziet verder dezen aangaande op het woord verkiezing.	
Protestatie der Remonstranten, waarin verklaren het oordeel der Synode voor en van geener waarde.....	101.

R.

Rechtvaardigheid wordt gedeeld in drie soorten van gerechtigheid.....	36.
Rede; ziet oratie.	
Religie, waarvan zij haar naam heeft.	36.
De Remonstranten zijn op de Synode ontboden, om hunne leer voor te stellen en te verdedigen.....	15.
De Remonstranten leveren een geschrift over, om de Synode daarin wetten voor te schrijven, op wat manieren men de Vijf Artikelen zoude verhandelen.....	71-86.
Remonstranten worden vermaand, dat zij zich der Synode zouden onderwerpen, waar zij zeer tegen spartelen, zeggende, dat dit eene scheurmakende Synode is.....	88.
Remonstranten protesteeren, houdende de Synode voor eenen onwettelijken richter.	101.
Der Remonstranten bedenkingen over de Belijdenis overgeleverd.....	140.
Der Remonstranten bedenkingen over den Catechismus.....	143.
Remonstranten weigeren de Synode te gehoorzamen, nemende hun geweten voor eene dekmantel der ongehoorzaamheid.....	145.
Der Remonstranten geschrift, waarmede zij toonen, dat zij niet met een goed geweten kunnen gehoorzamen.....	148/152.
Der Remonstranten ongehoorzaamheid wordt bestraft door al de uitheemsche Theologen...	154/167.
De Remonstranten worden onwaardig geacht, om langer met hen te handelen.	171.
Der Remonstranten geschrift, waarmede zij betoonen met een goed geweten niet in handeling te mogen treden met hunne tegenpartij.....	182.
Remonstranten spreken tegen zichzelf, als zij de verkiezing zeggen veranderlijk te zijn.	370.
Remonstranten stellen de leer van de verkiezing niet naakt en klaar voor.....	381.
Roeping tot het geloof is eene vrucht der verkiezing.....	485.

S.

Schoolmeesters zullen niet aangenomen of toegelaten worden, tenzij zij belijdenis doen van de religie.	41.
Sententie der Synode wordt van de H. M. Heeren Staten goedgekeurd.....	286.
Symon Goulartius en Nicolaus Grevinchovius worden toegelaten, de Remonstranten in de Synode met raad en daad bij te staan.....	56.
Sybrandus Lubertus verschijnt in de Synode.	22.
Sterven voor iemand, hoe het moet verstaan worden.	7.

T.

Tijdelijk en waarachtig geloof worden onderscheiden.		555.
Paltssche Theol.....	555.	Hessische Th..... 562.
Nassausche.....	570.	Embdensche..... 596.
Nederl. Profess.....	851.	Z.-Hollandsche..... 863.
Friesche.....	898.	Overijselsche..... 907.
Groningsche Theologen.....	918.	

U.

Uiterlijke roeping is niet genoegzaam tot bekeering.....	835.
Utrechtsche Remonstranten mogen zitten in de Synode als rechters, op zekere voor-	

waarden hun voorgesteld.....	68.
Utrechtsche Remonstranten voegen zich, na vele protestatiën, bij de gedaagden.	70.

V.

Verdoemenis wordt niet van God verordineerd dan uit aanmerking der zonde.	
Engelsche Theol..... 351.	Sybrandus..... 610.
In wat manieren de leer der verkiezing den mensch moet voorgedragen worden..... 360.	
Verkiezing hoedanig die is..... 599.	
Sybrandus..... 606.	
Verkiezing geschiedt niet uit voorziening des geloofs.	
Engelsche Theol..... 345.	Zwitserische Th..... 376.
Nassausche..... 383.	Bremensche..... 394.
Embdensche..... 400.	Nederl. Profes..... 601.
Sybrandus..... 611.	Gomarus..... 618.
Z.-Hollandsche..... 632.	N.-Hollandsche..... 634.
Utrechtsche..... 650.	Friesche..... 659.
Overijselsche..... 667.	Groningsche..... 677.
Drentsche..... 686.	Waalsche..... 693.
Leer der verkiezing geeft niemand oorzaak van mismoedigheid of Goddeloosheid..... 609.	
Verkiezing, de eene bepaald, de andere onbepaald, wordt wederlegd, door de	
Engelsche Theol..... 345.	Paltssche Theol. 354.
Hessische..... 367.	Nassausche..... 387.
Bremensche..... 394.	Embdensche. 404.
Nederl. Profes..... 600.	Sybrandus. 607, 611
Gomarus..... 616.	Geldersche..... 625.
Z.-Hollandsche..... 632.	N.-Hollandsche. 635.
Zeeuwsche..... 641.	Utrechtsche. 647.
Friesche..... 660.	Overijselsche. 666.
Groningsche..... 676.	Drentsche..... 686.
Waalsche Theologen..... 692.	
Verkiezing is onveranderlijk.	
Paltssche Theol..... 356.	Hessische Th. 369.
Zwitserische..... 377.	Nassausche. 383.
Geneefsche..... 388.	Bremensche. 395.
Embdensche..... 414.	Nederl. Profes..... 602.
Sybrandus..... 608.	Gomarus. 618.
Z.-Hollandsche..... 633.	N.-Hollandsche..... 637.
Zeeuwsche..... 641.	Friesche. 659.
Drentsche Theologen..... 685.	
Verkiezing des Ouden en Nieuwen Testaments is eenerlei.	
Geneefsche Th..... 390.	Embdensche Th..... 414.
Nederl. Profes..... 601.	Geldersche..... 627.
Z.-Hollandsche..... 632.	Utrechtsche..... 651.
Overijselsche..... 667.	Groningsche..... 676.
.	
Verkoren worden, en Gode behagen, wordt gedistingeerd of onderscheiden..... 387.	
Verwerping.	
Hoe men de leer van de verwerping den menschen zal voordragen.	
Paltssche Theol..... 361.	Zwitserische Th..... 377.
Verworpenen zijn nooit begiftigd niet het levendmakende geloof. 366.	
Verwerping, wat die is, wordt omschreven. 349.	
Verwerping vooronderstelt in den mensch geene hoedanigheid of voorwaarde..... 350, 646.	
Dat de verwerping van niet dan onboetvaardigen te verwerpen, is het geheele besluit der verwerping wordt wederlegd, door de	
Engelsche Theol..... 352.	Paltssche Theol..... 357.
Hessische..... 371.	Zwitserische..... 375.

Geneefsche.....	393.	Bremensche.....	394.
Embdensche.....	417.	Nederl. Profes.	604.
Gomarus.....	620.	Geldersche.....	629.
Z: Hollandsche.....	633.	Zeeuwsche.....	645.
Utrechtsche.....	648.	Friesche.....	663.
Overijselsche.....	672.	Groningsche.....	682.
Drentsche.....	689.	Waalsche.....	694.
Dat de verwerping is velerlei, wordt wederlegd, door de			
Engelsche Theol.....	352.	Paltssche Theol.	368.
Zwitserische.....	376.	Nassausche.....	384.
Embdensche.....	398.	Gomarus.....	620.
Zeeuwsche.....	645.	Utrechtsche.	648.
Friesche.....	663.	Overijselsche.....	673.
Groningsche.....	683.	Drentsche.	689.
Waalsche Theologen.....	694.		
Dat niemand als verworpen van God wordt aangezien, als in het laatste oogenblik des doods, wordt wederlegd van de Engelsche Theologen.....			
253.			
Dat de verwerping is geschied uit aanmerking der ongeloovigheid, wordt wederlegd, door de			
Engelsche Theol.....	350.	Paltssche Theol.	359.
Hessische.....	372.	Bremensche.	398.
Embdensche.....	419.	Nederl. Profes.....	605.
Z.-Hollandsche.....	633.	N.-Hollandsche.....	639.
Utrechtsche.....	648.	Friesche.	663.
Groningsche.....	683.		
Verwerving en toeëigening, zijnde onderscheidingen der Remonstranten, worden wederlegd			
713, 725, 759			
Volharding.			
Volharding der geloovigen wordt van God zoo bestuurd, dat na hunne zware zonden altijd volgt bekeering, anderszins ware het onmogelijk, dat zij zouden zalig worden.			
Engelsche Theologen.....	537.		
Bremensche Th.....	579.	Drentsche Theol.....	924.
Zekerheid der volharding heeft die trap der volmaaktheid niet, welke altijd alle vrees buiten sluit.			
543.			
Volharding der heiligen wordt alleenlijk verstaan van dezulken, die, volwassen zijnde, het ware geloof hebben aangenomen.			
536,578			
Volharding der heiligen is eene genadige gave Gods.			
Engelsche Theol.....	540.	Paltssche Theol.	552.
Hessische.....	559.	Nassausche.	568.
Geneefsche.....	572.	Bremensche.....	578.
Embdensche.....	594.	Nederl. Profes.....	847.
Lubertus.....	853.	Z.-Hollandsche.	861.
N.-Hollandsche.....	871.	Zeeuwsche.....	876.
Utrechtsche.....	885.	Friesche.....	894.
Overijselsche.....	900.	Groningsche.....	910.
Drentsche.....	921.	Waalsche.....	928.
Volharding rust niet op de natuurlijke krachten des menschen.			
560,565			
Volharding der ware geloovigen is vast, maar de huichelaren vervallen.			
Engelsche Theol.....	536.	Geneefsche Th.....	573.
Embdensche.....	595.	Geldersche.....	855.
N.-Hollandsche.....	872.	Friesche.....	899.
Groningsche.....	919.	Drentsche.....	926.
Volharding wordt krachtiglijk gewerkt door den H. Geest.			
Hessische Theol.....	560.	Zwitserische Th.....	565.

Nassausche Th.....	568.	Bremensche Th.....	578.
Nederl. Profes.	846.	Z.-Hollandsche.....	861.
Zeeuwsche.....	878.		

Volharding in het geloof is eene vrucht er verkiezing.

Paltssche Theol.....	552.	Hessische Theol.	559.
Geneeefsche.....	577.	Embdensche.	592.
Nederl. Profes.	846.	N.-Hollandsche.	871.
Utrechtsche.....	885.	Friesche.	894.
Overijselsche.....	901.	Groningsche.....	909.
Drentsche.....	921.	Waalsche.....	928

Volharding der geloovigen moet zekerlijk en niet twijfelachtig geloofd worden, al is het zonder bizondere openbaring.

Engelsche Theol.....	547.	Paltssche Theol.....	555.
Nassausche.....	569.	Geneeefsche.	572.
Bremensche.....	579.	Embdensche.	595.
Nederl. Profes.....	849.	Geldersche.....	851.
Z.-Hollandsche.....	862.	N.-Hollandsche.....	875.
Zeeuwsche.....	882.	Utrechtsche.	888.
Overijselsche.....	906.	Groningsche.....	916.
Waalsche Theologen.....	929.		

Voorrede blz. III. tot XXXVIII.

Voorwerp; ziet object.

Vrucht en zekerheid der verkiezing wordt gevoeld in dit leven.

Engelsche Theol.....	347.	Paltssche Theol.	356.
Hessische.....	371.	Zwitsersche.....	377.
Nassausche.....	383.	Geneeefsche.	390.
Bremensche.....	396.	Embdensche.....	401.
Nederl. Profes.....	603.	Sybrandus.....	613.
Gomarus.....	619.	Z.-hollandsche.....	632.
N.-Hollandsche.....	638.	Zeeuwsche	643.
Utrechtsche.....	648.	Friesche.	662.
Overijselsche.....	670.	Groningsche.....	680.
Drentsche.....	688.		

W.

Wedergeboorte des menschen wordt te weeg gebracht door verschillende werkingen, te weten, uiterlijke en innerlijke; de uiterlijke kunnen de menschen verwaarloozen en wederstaan.

Engelsche Theol.....	470.	Paltssche Theol.	481.
Hessische.....	487.	Nassausche.	494.
Geneeefsche.....	499.	Bremensche.....	505.
Embdensche.....	519.	Nederl. Profes.	770.
Geldersche.....	776.	Z.-Hollandsche.....	781.
N.-Hollandsche.....	790.	Zeeuwsche.....	797.
Drentsche.....	839.	Waalsche	845.

Wedergeboorte wordt van God gewerkt door eene onwederstandelijke kracht, die nochtans de vrijheid van den wil niet wegneemt, maar versterkt dezelve.

Engelsche Theol.....	473.	Paltssche Theol.....	482.
Hessische.....	488'	Nassausche.....	496.
Geneeefsche.....	501.	Bremensche.....	505.
Embdensche.....	513.	Nederl. Profes.....	770.
Geldersche.....	775.	Z.-Hollandsche.....	783.
N.-Hollandsche.....	790.	Zeeuwsche.....	794.
Utrechtsche.....	805.	Friesche.....	814'
Overijselsche.....	821.	Groningsche.....	836.

Drentsche.....	840.	Waalsche.....	845
In de ware wedergeboorte komt de mensch lijdelijk voor, en niet werkende.			
Engelsche Theol.....	473.	Paltssche Th.....	482.
Hessische.....	489.	Embdensche.....	513,522 en 527
Nederl. Profes.....	769.	Zeeuwsche.....	795.
Utrechtsche.....	803.		
Een wedergeboren mensch wijkt dikmaals af van de leiding der genade, en is aan zijne eigene begeerlijkheid gehoorzaam, doch volhardt daarin niet.			
Engelsche Theol.....	471.	Hessische.....	489.
Geneefsche.....	501.	Bremensche.....	505.
Embdensche.....	527.	Nederl. Profes.....	770.
Wetten en wijzen, waarnaar men de zaken in de Synode zal regelen, worden in het breede verhaald..... 13.			
De wil van den gevallen mensch is ontbloot van alle bovennatuurlijke en heilzame gaven; derhalve vermag hij uit zichzelf niets tot de geestelijke werken.			
Engelsche Theol.....	469.	Paltssche Theol.....	482.
Hessische.....	485.	Nassausche.....	494.
Geneefsche.....	498.	Bremensche.....	505.
Embdensche.....	508, 517, 520.	Nederl. Profes.....	769
Geldersche.....	774.	Z.-Hollandsche.....	782.
N.-Hollandsche.....	785.	Zeeuwsche.....	795.
Utrechtsche.....	804.	Friesche.....	808.
Overijselsche.....	818.	Groningsche.....	823.
Drentsche.....	839.	Waalsche.....	845.
De wil van den gevallen mensch heeft alleenlijk eene mogelijkheid en vaardigheid tot zondigen.			
Engelsche Theol.....	473.	Hessische Theol.....	486.
Geldersche.....	774.	Utrechtsche.....	804.
Friesche.....	809.		

Z.

Zekerheid der volharding heeft dien trap der volmaaktheid niet, welke altijd alle vrees buitensluit.....	543.
Zekerheid van onze verkiezing maakt ons niet Goddeloos, maar ontsteekt ons tot liefde.	397.

VERBETERING.

Op blz. 6 reg. 10 v. o. staat Oost-dongerdeel; leest: Oost-Dongeradeel.
 443 midden in „Bremen; „ Genève.
 533, 2e kolom, leze men regel 21-16 v. o. aldus:

Zoo deze (zegt Augustinus) in dezen ingang des geloofs toenamen, zouden zij, met het toenemen er van, de liefde der menschelijke eer overwinnen [Tractat. 53 in Job.].

Op blz. 534, 1e kolom, leze men het woord „worden" (regel 20, 21) achter 26, (reg. 19).
 682 regel 21 v. o., staat tweemaal II; leest: 1.

789, 1e kolom, regel 17, leze men achter „zijn" geen. (punt) maar: (dubbelpunt) en ga men daarna terug naar blz. 788, 2e kolom, regel 11 v. o.

ACTA

OF

HANDELINGEN

DER

NATIONALE SYNODE,

IN DEN NAAM ONZES HEEREN JEZUS CHRISTUS,

Gehouden door autoriteit der Hoogmogende Heeren

Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden

TE DORDRECHT,

TEN JARE 1618 EN 1619.

Hier komen ook bij de volledige Beoordeelingen van de

Vijf Artikelen en de Post-Acta of Nahandelingen.

IN DE TEGENWOORDIGE SPELLING NAAR DE OORSPRONKELIJKE NEDERDUITSCH E UITGAVE

ONDER TOEZICHT VAN

J. H. DONNER en S. A. VAN DEN HOORN.

**DEN HOOGSTEN EN MACHTIGSTEN MONARCHEN KONINGEN DER CHRISTENHEID;
DEN DOORLUCHTIGSTE PRINSEN. GRAVEN, STEDEN EN MAGISTRATEN;
WENSCHEN DE STATEN GENERAAL DER VEREENIGDE PROVINCIEËN:
HEIL EN ZALIGHEID IN JEZUS CHRISTUS, ONZER ALLER EENIGEN ZALIGMAKER
EN MIDDELAAR!**

Dat het fondament van deze onze zeer vermaarde Republiek de eenheid is, en van de eenheid, de ware Godsdienst, heeft iedereen welgeweten, zoolang als wij met eenen en denzelfden vijand hebben te doen gehad. Maar zoo haast de vrees weggenomen was, dat de gemeene zaak geene schade van buiten zoude lijden, zoo heeft de vijand van het menschelijk geslacht, die altijd op zijn post de wacht houdt, al het geschut van de muren en vesten tegen de Kerk gekeerd. Hoe minder deze listige praktijken vernomen worden' (want daar is niets, dat den mensch van nature meer behaagt dan onheiligheid) hoe meer kwaad en verderf zij veroorzaken. Dewijl alzoo de Kerk, zoolang als wij hier leven, nauwelijks van de Republiek gescheiden kan worden, zoo merken diegenen, die met de oneenigheden derzelve, of den spot drijven, hoedanigen zeer velen te allen tijden geweest zijn, of geen acht daarop nemen, gelijk zij wel behoorden, nadat de ziekten van heimelijke haat en vijandschap de levende deelen van den geheelen staat bevangen heeft, wel, dat het haar mede geldt. Want allen gevoelen evenzeer den ondergang, ook diegenen, die te voren het gevaar niet vreesden. Hiervan hebben deze Vereenigde Provinciën de gansche wereld eene opmerkelijke proeve tot nog toe gegeven, dewelke; daar zij in tijd van oorlog door Gods hulp altijd onbewogen en vast hebben gestaan, uit de tegenheden moed, uit de gevaren manlijkheid en dapperheid scheppende; den stilstand van wapenen met inlandsche oneenigheid, en zoo zich God niet had erbarmd, met haar eigen ondergang en verderf, schenen gekocht te hebben. In dezen gruwelijke hagelslag en straf, die de verachting of het verzuimen van den Godsdienst op aarde altijd volgt, was dit het ellendigste, dat diegenen, die de oneenigheid ingevoerd hadden, het geneesmiddel van eenheid alreeds weggenomen hadden, overmits het verlangen en zuchten aller vromen, die nu over zoovele jaren naar eene publieke bijeenkomst verlangd hadden (opdat in dezelve de oorsprong van dit jammer ernstiglijk overwogen mocht worden), nu geen plaats meer had; en overmits diegenen, die van ganscher harte den vrede zochten, zagen, dat ze hun publiekelijk door wapenen geweigerd werd, waarmede zij niet van den vijand, maar van de hunnen tegen de waarheid, die zij altijd beleden hadden, in hun Vaderland belegerd werden. Wij; ons verlatende op de kracht Desgenen, die zichzelven hier eenmaal een stoel geplant, die over lang door oneindige weldaden bewezen heeft, dat Hij alzoo niet allen volkeren gedaan heeft, zoo haast wij de hellende Republiek, welker zorg God ons had bevolen, meer zeker dachten gesteld te hebben, hebben geacht onze schuldige plicht te zijn de zaak des levenden Gods, van wiens Majesteit alle autoriteit is vloeiende, die op aarde te vinden is, met groote vrijmoedigheid en de ontallijke onkosten bij der hand te nemen; hebben in de hoofdstad van Holland Dordrecht een Synode beschreven. Tot dezelve hebben wij, benevens onze Professoren en Dienaars en Ouderlingen, mannen van bizondere geleerdheid uit de naburige Koningrijken, Jurisdictiën en Republieken, door aanraden, inzonderheid van den Machtigsten Jacobus I, door Gods genade Koning van Groot Brittanje, en met advies des Prinsen van Oranje, zeer beroemde Theologen ontboden.

Deze hebben niet, hetwelk in andere dingen somwijlen pleegt te geschieden, onbedachtelijk of als in 't voorbijgaan, maar; voorhenen zich bij eede aan God, den Heere des Hemels en der aarde verplicht hebbende, dat zij niet anders dan naar zijn voorlichtend Woord en naar hun geweten in deze zoo eerwaardige bijeenkomst hun gevoelen en oordeel van zulke hooge verborgenheden zouden uitspre-

IV

ken; met een wonderbaarlijke en schier ongeloofelijke overeenstemming het verschil, dat zoovele jaren had geduurd, beslist, gelijk de E. M. Mannen, onze Gecommitteerden, die wij belast hebben over de gansche handeling te presideeren, ons hebben gerapporteerd, en wij zelven ook hebben bevonden. Over dit verschil waren sommigen (die te voren veroordeelde dingen wederom ophaalden); niet over de palen en grenzen van akkers, waterleidingen en dakdruppelingen, welke dingen laag onder onze gedachten plegen te zijn, maar over de eindten of palen van den menschelijken wil en van de Goddelijke genade, onder den naam van praedestinatie, die zij bij het volk gehaat maakten; voor God en hunne medebroeders begonnen moeite te maken. Maar de zaak Gods heeft de overhand behouden, door alle stemmen, naar welke deze twist uitgesproken is, zoodat in toekomende tijden iedereen te verwerpen is, die met zijnen Schepper twist. Deze overeenstemming zullen de over lang uitgegevene Canones, in welke alle de leden der Synode, tot één toe (zooals door eens ieders onderteekening blijkt) overeen gekomen zijn, voor geheel de wereld betuigen, zijnde deze even zoovele handschriften der Kerken. Voorts hebben wij, uit gelijke zorgvuldigheid, opdat in dit ons gebied niets zoude ontbreken aan hetgeen tot rust der Kerk dienen mocht, ook de formulieren onzer eenigheid, namelijk, de Belijdenis en den Catechismus, tot nog toe hier gebruikelijk, naar den regel van Gods Woord naarstiglijk door dezelve doen overzien; dewelke; de gansche zaak naarstiglijk en in de vreeze des Heeren met vreugdegebeden tot God in dezelfde eerwaardige vergadering overwogen hebbende; met een schier onuitsprekelijke blijdschap van velen, die de goedheid des Gods Israëls, in eene zoo lieflijke en beminnelijke overeenstemming, in hun hart smaakten, hebben geoordeeld, dat deze leer, gelijk ze in beide verklaard werd, den Woorde Gods gelijkmatig was, en derhalve den nakomelingen zonder eenige verandering moest nagelaten worden. Welk oordeel wij ook begeeren, dat krachtig en bondig zijn. Wijders, opdat elkeen wete, hoe veel wij u,

KONINGEN,
PRINSEN,
GRAVEN,
STEDEN,
MAGISTRATEN,

die in deze zoo Godzalige en hooge zaak ons moediglijk en goedertierenlijk bijgestaan hebt, en hoe veel wij ook de geleerdheid, Godzaligheid, getrouwheid en oprechtheid der voortreffelijkste Theologen, die gij gezonden hebt, zijn toedragende; maar voornamelijk, opdat niemand aangaande onze eenstemmigheid in den Godsdienst twijfele; zoo hebben wij de Acten, gelijk ze aldaar gelezen en goedgekeurd zijn, en daarna door onzen last en ons bevel nauwkeuriglijk bijeen gesteld, onder onze autoriteit, naar het voorbeeld van de machtigste Potentaten, in het licht gegeven. En bidden alle anderen, voornamelijk diegenen, die met ons door een zelfde verbond vereenigd zijn, dat zij menigmaal aan deze onze overeenstemming willen gedenken, en datzelve geloof, hetwelk is de zekere zaligheid der zielen, omhelzen; maar inzonderheid, dat zij naar ons voorbeeld het Rijk Gods in dit leven steeds willen voortplanten, de grootheid van welk Rijk in het toekomende leven blijken zal.

In 's Gravenhage, Anno 1620, den 27 Maart.

VOORREDE

AAN DE

GEREFORMEERDE KERKEN VAN CHRISTUS;

In dewelke de oorsprong en voortgang der Nederlandsche verschillen, om welke weg te nemen deze Synode voornamelijk bijeen geroepen is geweest, kortelijk en getrouwelijk worden verhaald.

In den naastvoorledenen zomer is uitgegeven het gevoelen der Eerwaardige Synode, onlangs te Dordrecht gehouden, aangaande sommige hoofdstukken der leer, over welke in de Nederlandsche Kerken, tot groote verstoring van dezelve, duslang verschil is geweest, vervat in zekere Canones, Regelen of Artikelen. En dewijl dezelve zeer vermaarde Synode van de Doorluchtige en Hoogmogende Heeren StatenGeneraal, als hooge Overheid der Vereenigde Provinciën, bijeen geroepen was, voornamelijk om de verschillen, die in den Godsdienst gerezen waren, weg te nemen, hadden velen wel gemeend, dat het genoeg wezen zoude, het oordeel der Synode van dezelve verschillen, in het licht te geven. Maar dewijl men daarna verstaan heeft, dat daar velen nog weigerachtig zijn, uit de Synodale Handelingen zelve te vernemen, wat nog meer, behalve dit, aldaar geschied is, en in wat voege en hoe met de Herderen, inzonderheid die men Remonstranten noemt, in de Synode is gehandeld; en gemerkt zonder twijfel de Remonstranten, om hunne hardnekkigheid te bedekken, van deze zaken niet ter beste trouwe iets zullen uitgeven, zoo heeft het den Doorluchtigen en Hoogmogenden Heeren StatenGeneraal liefd, dat ook de Acta en Handelingen derzelve Synode, tot nuttigheid en voordeel der Kerken, uit de publieke Schriften getrouwelijk uitgeschreven, zouden gedrukt worden. In deze komen alzoo hier en daar zeer vele dingen voor, die tot de geschiedenis der dingen, welke in de Nederlandsche Kerken gebeurd zijn, behooren, en die van de lezers, die deze zaken onbekend zijn, niet al te wel verstaan of onderscheiden kunnen worden, uit oorzaak waarvan ook de Nationale Synode (gelijk in verscheidene zittingen te zien is) den Gedeputeerden, voornamelijk der ZuidHollandsche Kerken, ettelijke malen belast heeft, een kort verhaal van hetgeen met de Remonstranten verhandeld is, te beschrijven; zoo is goed gevonden uit datzelve eenige dingen, die publiek geschied zijn, in stede van voorrede vooraan te stellen, opdat de Kerken, voornamelijk de uitheemsche, eenmaal ter goeder trouw zouden mogen verstaan, welke de oorsprong en voortgang dezer verschillen geweest zij; en uit wat gelegenheid en oorzaken de Doorlucht. en Hoogmog. Heeren StatenGeneraal deze zeer voortreffelijke Synode met zoo overgroote kosten bijeen hebben geroepen, voornamelijk, aangezien vele dingen door de Remonstranten in hunne overgeleverde en hierin gevoegde schriften verhaald worden, die met de waarheid der geschiedenissen niet zeer wel overeenstemmen.

Wat groote eendracht in de voorgaande eeuw, in de Gemeenten der Vereenigde Nederlandsche Kerken in alle hoofdstukken der zuivere leer, en verder wat eene goede orde en geschiktheid in de regeering derzelve, altijd gehouden is geweest, is de Christenheid beter bekend dan dat het noodig zij zulks wijdloopig te verhalen.

Deze lieflijke, Gode en allen vromen zeer aangename vrede en eenstemmigheid, hebben sommigen, die, het Pausdom verlatende, maar den zuurdeesem des Pausdoms niet ten volle uitgezuiverd hebbende, tot onze Kerken waren overgekomen, en tot dienst derzelve in die eerste schaarschheid van Predikanten toegelaten werden, gezocht te verstoren: Caspar Coolhaas te Leiden; Hermannus Herbertz te Dordrecht en te Gouda; en Cornelis Wiggers te Hoorn; met eene zeer ongebreidelde stoutheid, doch niet met zeer grooten voortgang. Want hoewel dezelve in de voornoemde plaatsen sommigen, die den Gereformeerden Godsdienst niet al te gunstig waren, gekregen hadden, op dewelken zij steunden, nochtans desnietteenstaande is deze hunne booze stoutheid, zoo door autoriteit der Hooge Overheid, als door de zorgvuldige voorzichtigheid der Predikanten en billijke censuren der Kerken, bij tijds bedwongen geweest; Coolhaas in de Nationale Synode van Middelburg; Herbertz in de Synoden van ZuidHolland, en Wiggers in de Synoden van NoordHolland. Daarna heeft Jacobus Arminius, Predikant in de beroemde Kerk van Amsterdam, datzelve met een dapper opzet gepoogd te doen, een man wel van een kloek verstand, maar die nergens behagen in had, dan in hetgeen door eenen schijn van nieuwhed zichzelve recommandeerde; alzoo dat hij van het meestedeel der leerstukken, in de Gereformeerde Kerken aangenomen, een walg scheen te hebben, nergens anders om, dan omdat ze van de Kerken aangenomen waren. Deze heeft tot deze zaak ten eerste eenen weg gebaad, openlijk en in 't bizonder, verkleinende en zwart makende den naam, faam en autoriteit der voortreffelijkste Leeraren der Gereformeerde Kerk, Calvijn, Zanchius, Beza, Martyr en anderen, om alzoo door den ondergang van hunnen naam zichzelve eenen trap tot aanzienlijkheid te maken. Daarna heeft hij begonnen openlijk verscheidene vreemde meeningen, met de dwalingen der oude Pelagianen groote gemeenschap hebbende, voornamelijk in de verklaring van den Brief tot de Romeinen, voor te stellen en te strooien. Maar door de zorgvuldigheid en autoriteit des eerwaardigen Kerkeraads derzelve Kerk, is zijn voornemen ten deele gestut geweest, zoodat hij in de Kerk zulke beroerten, als hij wel scheen voor te nemen, niet heeft kunnen veroorzaken. Nochtans hield hij niet op zijne meeningen, zoo bij de zijnen als ook bij verscheidene Predikanten van andere Kerken, Johannes Uitenbogaard, Adrianus van den Borre en anderen, welker vriendschap en gunst eertijds de gemeene studiën hem hadden gemaakt, op alle manieren, die hem mogelijk waren, voort te planten; en ook den zeer beroemden Professor der h. Theologie in de Hoogeschool te Leiden, Franciscus Junius, ter conferentie (nopens dezelve) op te roepen.

En als nu, in het tweede jaar dezer eeuw, D. Junius, tot hoogste droefheid der Nederlandsche Kerken, der Academie van Leiden door den dood ontnomen was, 28 Aug. 1602, zoo heeft Uitenbogaard, die al van dien tijd aan het gevoelen van Arminius toe stond, hem den E. Curatoren der Academie van Leiden met groote vlijt en ernst gerecommandeerd, ten einde hij in de plaats van D. Junius in het ambt der h. Theologie zoude mogen beroepen worden. De Gedeputeerden der Kerken dit verstaan hebbende, en vrezende, dat de beroeping van een persoon, die zoozeer onder vermoeden stond van vreemde leeringen, naderhand oorzaak van verwarringen en scheuringen in de Kerken zoude geven; hebben de E. Curatoren gebeden, dat zij niet onbedachtelijk de Kerken in dit gevaar wilden stellen, maar veel liever zien een ander bekwaam persoon aan te nemen, die van dit vermoeden vrij was. Hebben ook Uitenbogaard vermaand, dat hij van deze aanbeveling wilde afstaan. Dewelke, deze vermaningen verachtende, niet heeft afgelaten de bevordering van deze beroeping zoo verre te drijven, dat hij ze ten laatste heeft verkregen. De beroeping in 't werk gesteld zijnde, heeft de Kerkeraad van Amsterdam niet willen bewilligen in zijn ontslag; voornamelijk om deze oorzaak, omdat de verstandigsten onder hen achtten, dat een verstand, hetwelk zoo dartel en zoo nieuwsgierig was, met meerder gevaar in de Academie zoude verkeeren, alwaar de jeugd, ten dienste der Kerken toegeeigend, onderwezen wordt, en alwaar meerdere vrijheid van leeren pleegt gebruikt te worden dan in eenige andere particuliere Kerken, alwaar hetzelve door naarstig opzicht en autoriteit des Kerkeraads bedwongen en in den toom zoude kunnen gehouden worden. Zijn ontslag is evenwel, door het herhaalde en menigvuldige bidden der E. Curatoren, van Uitenbogaard en ook van Arminius zelven, eindelijk verworven geweest, maar met deze voorwaarde nochtans, dat hij eerst met D. Franciscus Gomarus over de voornaamste hoofdstukken der leer in conferentie zoude treden, en alle vermoeden

van vreemde meeningen door eene ronde verklaring van zijn gevoelen van zich zoude weren, nadat hij ook plechtiglijk beloofd had, dat hij zijne meening, zoo hij misschien eenige bizondere had, nimmermeer zoude verbreiden. Deze Conferentie is aangesteld geweest in de tegenwoordigheid der E. Curatoren, en der Gedeputeerden der Synode, 6 en 7 Mei 1603, in dewelke; nadat hij betuigd had, dat hij de voornaamste leerstukken der Pelagianen; van de natuurlijke genade, van de krachten van den vrijen wil, van de erfzonde, van de volmaaktheid des menschen in dit leven, van de praedestinatie en andere; uitdrukkelijk verwierp, en dat hij ook al hetgeen Augustinus en andere Vaders tegen de Pelagianen geschreven hadden, toestond, ja, dat hij oordeelde, dat de Pelagiaansche dwalingen wel en te recht van de Vaders wederlegd en verworpen waren geweest, en dat hij meteen beloofde, dat hij niets zoude leeren strijdig tegen de aangenomene leer der Kerken; hij tot het ambt der Theologie is toegelaten geweest. In den aanvang hiervan heeft hij op alle manieren gezocht allerlei vermoeden van vreemde meeningen van zich te weren, in zulker voege, dat hij ook de leer der Gereformeerde Kerken van de voldoening van Christus, van het rechtvaardigmakende geloof, van de rechtvaardigmaking door het geloof, van de volharding der ware geloovigen, van de zekerheid der zaligheid, van de onvolmaaktheid des menschen in dit leven, en andere hoofdstukken der leer, die hij daarna heeft tegengesproken, en die hedendaags van zijne discipelen bestreden worden, tegen zijn gevoelen (gelijk Johannes Arnoldi Corvinus in een zeker Duitsch schrift rondelijk bekend) in de publieke disputatiën, als presideerende, verdedigde. Maar als hij nu een jaar of twee in het ambt verkeerd had, zoo heeft men vernomen, dat hij vele leerstukken, in de Gereformeerde Kerken aangenomen, openlijk en in het bijzonder begon te lasteren, in twijfel te trekken, en bij zijne discipelen argwaan te maken, omdat hij de voornaamste bewijsredenen, waarmede dezelve uit Gods Woord bevestigd worden, krachteloos zocht te maken met dezelfde uitzonderingen en uitvluchten, die de Jezuiten, Socinianen, en andere vijanden der Gereformeerde Kerk plegen te gebruiken, en in tegendeel de bewijsredenen der tegenoverstaande zaken te verheffen; omdat hij eenige zijner traktaten, met de hand geschreven, waarin hij zijn gevoelen vervat had, aan zijne discipelen heimelijk gaf, om uit te schrijven; omdat hij de schriften van Castalio, Cornhert, Suarez en diergelijke schrijvers zijnen discipelen voornamelijk recommandeerde, verachtelijk sprak van de schriften van Calvijn, Beza, Martyr, Zanchius, Ursinus en andere voortreffelijke Leeraren der Gereformeerde Kerken; ja ook openlijk betuigde, dat hij tegen de aangenomene leer vele bedenkingen of inzichten had, die hij te zijner tijd zoude openbaren. Sommige Predikanten, die met hem familiaar omgingen, roemden, dat zij eene geheele nieuwe Theologie hadden. Zijne discipelen, uit de Academie thuis gekomen, of naar andere Academiën vertrokken zijnde, stelden zich zeer dartel tegen de Gereformeerde Kerken met disputeeren, tegenspreken, en de leer :te hekelen. De Hollandsche Kerken, deze en andere dingen meer merkende, en met recht bekommerd zijnde, dat de oprechtheid der Gereformeerde Leer aldus verzwakt werd, en dat zoo de jeugd, die in dit plantsoenhof tot hope der Kerken opgevoed werd, met vreemde meeningen ingenomen werd, deze zaak ten laatste tot groote schade, verstoring en verderf der Kerken zoude moeten uitbarsten, hebben noodig geacht door hare Gedeputeerden (dien de gemeene zorg der Kerken pleegt bevolen te worden) nader naar de gansche zaak te vernemen, opdat in de naaste Synode bij tijds toegezien mocht worden, dat de Kerk geen schade mocht komen te lijden. Hierom gingen de Gedeputeerden der Kerken, zoo van Zuid als NoordHolland, tot Arminius, en gaven hem te kennen de geruchten, die hier en daar van hem en van zijne leer leer gestrooid werden, en hoezeer al de Kerken bekommerd waren, en baden hem vriendelijk, indien hij iets op de aangenomene leer te zeggen had, dat hij datzelve den broederen oprechtelijk wilde te kennen geven; opdat of hem door eene minnelijke Conferentie voldaan, of de gansche zaak tot eene wettelijke Synode mocht gebracht worden. Dezen heeft hij tot antwoord gegeven, dat hij nooit rechtvaardige oorzaak tot zoodanige geruchten had gegeven, ook niet raadzaam vond, met hen als met Gedeputeerden (als die hiervan rapport aan de Synode zouden doen) eenige conferentie aan te gaan. Maar voor zoo verre zij deze kwaliteit wilden afleggen, zoo zoude hij niet weigeren met hen als met private Predikanten van de leer te confereeren, doch met deze voorwaarde, indien zij misschien niet wel overeenstemden, dat zij gansch geen rapport

hiervan aan de Synode zouden doen. Dewijl de Gedeputeerden dit oordeelden onbillijk te zijn, en den Kerken door zoodanige Conferentie de bekommernis niet zoude kunnen benomen worden, zijn ze onverrichter zake van hem gescheiden. Niettemin nochtans verstonden zij uit de andere Professoren der Theologie, dat onder de studenten der Theologie verscheidene disputen en vragen van de praedestinatie, vrijen wil, volharding der heiligen, en andere hoofdstukken der leer met goeden ernst werden gehouden, hoedanige vóór de komst van Arminius onder hen niet geweest waren.

Hij is ook, 26 Juli 1604, vermaand geweest van de Kerk van Leiden, van dewelke hij een lidmaat was, door de E. Heeren Phaedo van Brouckeroven, Burgemeester der stad Leiden, en Paulus Merula, Proffessor der Geschiedenissen, Ouderlingen derzelver Kerk, dat hij over hetgeen hij tegen de aangenomene leer zoude mogen hebben met zijne collegas of MedeProfessoren, voor den Kerkeraad der Kerk van Leiden in eene minnelijke conferentie zoude willen komen, waaruit zoude mogen blijken, of hij, en in welke leerpunten hij met zijne medebroeders en de andere Predikanten zoude overeenstemmen of niet. Waarop hij tot antwoord gaf, dat hij zonder toestemming der E. Curatoren van de Academie zulks niet doen konde, en ook niet zag, wat nuttigheid de Kerk uit eene zoodanige conferentie zoude verkrijgen.

De tijd was toenmaals voorhanden, dat men de jaarlijksche Synode der Kerken van Zuid en NoordHolland placht te houden, en alzoo naar gewoonte de Bezwaren der Kerken van elke Classe overgezonden werden; zoo is onder anderen dit ook van de Classe van Dordrecht overgezonden geweest: „Dewijl de mare gaat, dat in de Academie in Kerk van Leiden eenige verschillen gerezen zijn, aangaande de leer der Gereformeerde Kerken, zoo heeft de Classis noodig geacht, dat de Synode beraadslage over de middelen, waarmede op het bekwaamst en spoedigst deze verschillen bijgelegd mogen worden, opdat alle scheuringen en ergernissen, die daaruit zouden kunnen ontstaan, bijtijds geweerd en de eenigheid der Gereformeerde Kerken tegen de lasteringen der vijanden bewaard worde." Dat heeft Arminius zeer kwalijk genomen, en heeft zijn best gedaan, dat dit Bezwaar zoude wederroepen worden; toen hij dit niet kon verwerven, heeft hij van zijne Medeprofessoren, door hulp der E. Curatoren van de Academie, eene getuigenis verkregen, 10 Aug., door hetwelk verklaard werd, dat er wel meer gedisputeerd werd onder de studenten dan hun lief was, maar dat onder de Professoren der Theologie zelven, zooveel hun bekend was, geen verschil was in de fondamenten zelven. Een weinig tijds daarna, 30 Aug., is in de stad van Rotterdam vergaderd geweest de Synode der ZuidHollandsche Kerken, dewelke; verstaan hebbende uit de Gecommitteerden der Classis van Dordrecht, vele en gewichtige redenen, waarom zij dit Bezwaar hadden overgezonden, en meteen uit de Gedeputeerden der Synode, hoe de zaken te Leiden gesteld waren, en wat met Arminius en de andere Professoren der Theologie behandeld was geweest; na rijpe beraadslaging heeft goedgevonden, dat men bijtijds dat voortkruipende kwaad moest bejegenen, en geen uitstel maken op de onzekere hope van eene Nationale Synode. En heeft derhalve den Gedeputeerden der Synode belast, met alle vlijtigheid te vernemen, over wat artikelen in de Academie van Leiden de studenten der Theologie voornamelijk disputeerden en twisten, en dat zij de E. Curatoren zouden verzoeken, dat den Professoren der Theologie belast mocht worden, hun gevoelen rond en oprecht nopens dezelve te verklaren; opdat aldus blijken mocht hun verschil of overeenstemming, en de Kerken, voor zooverre misschien het verschil of gansch geen,' of niet zwaar was, van hare bekommernis mochten verlost worden, of, indien het bevonden werd zwaarder te wezen, bijtijds daarin geneesmiddelen zouden mogen toedienen. De Synode heeft ook, 8 Nov., alle Predikanten bevolen, dat zij, om te betuigen hunne eenstemmigheid in de leer van de Belijdenis dezer Kerken en van den Catechismus (hetwelk in vele Classen verzuimd en van anderen geweigerd was) zouden onderteekenen.

De Gedeputeerden der Synode, na naarstig onderzoek van de zaak, hebben negen quaestiën, waar overzij verstaan hadden, dat op dien tijd voornamelijk veel disputen vielen, den E. Curatoren overgeleverd, en hun E. gebeden, dat door hunne autoriteit den Professoren der Theologie belast mocht worden, hun gevoelen van dezelve ten volle te verklaren; dewelke geantwoord hebben, dat er nu eenige hope was van in kort eene NationaleSynode te zullen verwerven; en dat zij het der halve

raadzamer hielden, die quaestiën tot dezelve te bewaren, dan door verdere onderzoeking oorzaak tot oneenigheid te geven. De Predikanten ook, die de meening van Arminius hadden aangenomen, weigerden hier en daar in de Classen, aan het bevel der Synode van de onderteekening van de Belijdenis en van den Catechismus gehoorzaam te zijn. Dit heeft de bekommernis der Kerken vermeerderd, wanneer ze gezien hebben, dat deze Predikanten, op de gunst van sommigen zich verlatende, de autoriteit der Synode ten eenenmaal versmaadden, en stouter in hun voornemen voortgingen. Derhalve, aangezien het kwaad op deze wijze niet konde geheeld worden, zoo hebben zij den H. M. Heeren StatenGeneraal wijdloopig vertoond, in hoe groot gevaar de Kerken staken, en verzocht, om dit onheil te weren, dat de Nationale Synode, die nu vele jaren na elkander uitgesteld was geweest, door autoriteit derzelve Heeren, met de eerste gelegenheid beschreven mocht worden. Dewelke verklaard hebben, 26 Nov., dat de Staten van alle de Provinciën tot de samenroeping eener Nationale Synode toestemming hadden gegeven; maar dat er eenige onder dezelve waren, die in de brieven van toestemming deze voorwaarde, of clause bijgevoegd hadden, dat namelijk in dezelve revisie van de Belijdenis en den Catechismus dezer Kerken gedaan zoude worden; en dat derhalve de beschrijving van de Nationale Synode, niet zonder vooroordeel der Staten van die Provincie konde gedaan worden, ten ware deze clause daarbij gevoegd werd; dewijl het genoeg bekend was, wie den E. M. Heeren Staten van Holland voor ettelijke jaren geraden had, dat deze clause daarbij gevoegd zoude worden, en wie datzelve ook alsnog waren drijvende; en het te vreezen stond, indien ze in de brieven van samenroeping der Synode gesteld werd, dat diegenen, die verandering in de leer zochten, dezelve tot hun voornemen zouden misbruiken, en meteen, dat ze den Kerken (voornamelijk in deze gelegenheid der zaken) geen kleinen aanstoot zoude geven, even alsof de H. M. Heeren Staten of onze Kerken aan de waarheid der leer, in deze Belijdenis en Catechismus vervat, zelve twijfelden, zoo hebben de Gedeputeerden der Kerken verzocht, 30 Nov., dat de samenroeping der Synode in algemeene termen, zoo men zegt, naar ouder gewoonte mocht beroepen en beschreven worden; te meer, dewijl deze clause zoo noodig niet scheen te zijn, zijnde in alle Nationale Synoden geoorloofd, indien iemand iets meende te hebben tegen eenig artikel dezer schriften, datzelve vrij en naar behooren voor te stellen; daarop verklaarden de H. M. Heeren StatenGeneraal, dat deze clause zoo niet moest verstaan worden, alsof zij daarmede iets in de leer dezer Kerken veranderd wilden hebben, alzo revisie niet altijd verandering, maar ook bevestiging der leer kan medebrengen; doch evenwel dat ze zonder voorafgaand oordeel van deze Provincie, die ze expresselijk daarbij had gesteld, niet konde uitgelaten worden. Derhalve hebben zij, 15 Maart 1606, den Gedeputeerden der Kerken brieven van toestemming gegeven, waar deze clause ook ingesteld was, dewelke zij aan de Kerken der respectieve Provinciën gezonden hebben, meteen haar te verstaan gevende, wat naarstigheid zij aangewend hadden, dat deze clause uitgelaten zoude worden. De Nederlandsche Kerken, deze brieven ontvangen hebbende, zijn wel verblijd geweest, dat na zooveel jaren wachters, eindelijk toestemming verworven was om eene Nationale Synode saam te roepen, maar waren niettemin niet weinig door deze clause geërgerd. Niet dat zij niet begeerden, dat de Belijdenis en de Catechismus in de Nationale Synode op gewone en behoorlijke wijze zouden gerevideerd worden, maar dat zij vreesden, dat deze lieden, die naar verandering in de leer trachten, daardoor te stouter zouden worden, evenals of met deze clause hun toegelaten werd, door publieke autoriteit der H. M. Heeren Staten, naar hun believen alles te beroeren en te vernieuwen; en alsof deze twisten en verschillen voortgekomen waren, niet uit nieuwsgierigheid, maar uit begeerte om den wil der H. M. Heeren Staten te voldoen. De H. M. Heeren StatenGeneraal gaven ook in dezelve brieven te kennen, dat zij goedvonden, sommige geleerde en vreedzame Theologanten uit elke Provincie bijeen te roepen, om met dezelve te beraadslagen, aangaande den tijd, plaats en manier, van de Nationale Synode te houden. De zaken aldus staande, werd de jaarlijksche Synode der Kerken van Holland gehouden te Gorinchem, in Aug. 1606, in dewelke; nadat de Gedeputeerden der Kerken verhaald hadden, wat zij in de zaak der Nationale Synode gedaan, en wat de H. M. Heeren Staten besloten hadden; is goedgevonden hun te belasten, naarstiglijk aan te houden, dat de oproeping haar voortgang hebben mocht.

En hoewel de Synode oordeelde, dat de Belijdenis en de Catechismus, naar wijze en manier voor dezen gebruikelijk, in de Nationale Synode behoorde overzien te worden, zoo wilden zij nochtans, dat diegenen, die van de E. Heeren Staten van Holland uit ZuidHolland bijeen geroepen zouden worden tot die vergadering, in dewelke men van den tijd, plaats en manier van het houden der Nationale Synode zoude handelen, vermaand zouden worden, van de H. M. Heeren Staten Generaal te verzoeken, uit naam dezer Kerken, dat de voorzeide clausule, in de brieven van samenroeping, om redenen te voren verhaald, uitgelaten, en in plaats van dezelve eenige zachtere woorden, die minder aanstoot zouden veroorzaken, gebruikt mochten worden. In dezelve Synode is ook opgelegd geweest aan alle Predikanten der ZuidHollandsche Kerken, en aan alle Professoren der h. Theologie in de Academie van Leiden, dat zij hunne bedenkingen en inzichten, die zij hadden op de leer, in de Belijdenis en den Catechismus begrepen (want Arminius en de Predikanten, hem toegedaan, plachten menigmaal te roemen, dat zij zeer vele hadden); de Predikanten in hunne Classen; en de Professoren, den Gedeputeerden der Kerken terstond zouden ter hand stellen, om dezelve wettelijk tot de Nationale Synode, voor zooverre hun in de Classen niet voldaan konde worden, te brengen. Toen dit den Predikanten, welke Arminius toegedaan waren, afgevorderd was, hebben zij geweigerd dezelve in de Classen voor te stellen, omdat ze nog niet gereed waren, zoo zij zeiden; maar dat zij het ter rechter plaats en tijd doen zouden. Arminius, ook van de Gedeputeerden der Kerken hiervan vermaand zijnde, heeft tot antwoord gegeven, dat dit op dien tijd niet stichtelijk konde geschieden; maar dat hij ze in de Nationale Synode ten volle zoude openbaren.

Niet zeer lang daarna, 23 Mei 1606, hebben de Hoog Mog. Heeren Staten Generaal uit elke Provincie eenige Theologen bijeen geroepen, te weten, Johannes Leo, Johannes Fontanus, uit Gelderland; Franciscus Gomarus, Jacobus Arminius, Johannes Uitenbogaard en Johannes Becius, uit ZuidHolland; Werner Helmichius en Gerardus Hermannus, uit NoordHolland; Hermannus Faukelius en Henricus Brandius uit Zeeland; Everardus Botius en Henricus Johannes, uit de Provincie van Utrecht; Sybrandus Lubbertus en Johannes Bogerman uit Friesland, Thomas Goswynius uit Overijsel; Johannes Acronius en Johannes Nicaïus, uit de stad Groningen en de Ommelanden, om hun advies te verstaan over den tijd, plaats en manier van het houden der Nationale Synode; en hebben hun voorgesteld, de punten en stukken, van welke in deze bijeenkomst zoude worden gehandeld; en is met gelijkvormige stemmen verklaard geweest, zooveel den tijd aangaat, noodig te zijn, dat de Synode terstond in het begin van den toekomenden zomer, des jaars 1608, beschreven zoude worden; aangaande de plaats, dat de bekwaamste, om Synode te houden, wezen zoude de stad Utrecht; aangaande de wijze, 1, dat de Bezwaren, die in de Synode verhandeld zouden worden, door elke Provinciale Synode tot de Nationale gebracht zouden worden; 2, dat uit elke particuliere Synode, door stemmen derzelver, vier Predikanten met twee Ouderlingen zouden gedeputeerd worden, in plaats van welke Ouderlingen zouden ook mogen gedeputeerd worden mannen van zonderlinge geleerdheid, in Theologische zaken ervaren, en van Godzalige getuigenis, alware het dat zij geen Kerkelijk ambt bedienden; 3, dat dezen Gedeputeerden macht zoude gegeven worden, in alle zaken, die in de Synode verhandeld zouden worden, niet alleenlijk te beraadslagen, maar ook besluit te maken en beschrijving te geven; 4, dat de regel, naar denwelken in alle verschillen, die de leer en de zeden betreffen, geoordeeld zoude worden het eenige Woord Gods of de h. Schriftuur zoude zijn; 5, dat niet alleenlijk de Kerken, die in de Vereenigde Nederlanden zijn, te weten, van de Duitsche en de Fransche spraak, maar ook die Kerken der Nederlandsche natie, die buiten Nederland verstrooid, hetzij onder het kruis of elders verzameld zijn, tot de Nationale Synode zoude beschreven worden; 6, dat men de Hoog. Mog. Heeren Staten Generaal verzoeken zoude, hunne Gedeputeerden, belijdenis doende van den Gereformeerden Godsdienst, daartoe te willen zenden (die in hunnen naam aldaar over de orde zouden presideeren); 7, dat ook daartoe geroepen zouden worden de Professoren der h. Theologie.

In alle welke punten zij wel allen overeen gestemd hebben; maar niet in eenige andere; want Arminius, Uitenbogaard en de twee Utrechtsche, die zij aan hunne zijde hadden getrokken, hebben deze drie punten tegen de anderen gedreven: 1, dat voor een besluit en oordeel der Synode te houden zoude zijn niet hetgeen bij de meeste stemmen dergenen, die tot de Synode gedeputeerd waren, besloten zouden worden; maar hetgeen door de stemmen van alle afgevaardigde Predikanten zoude

besloten worden; en dat door den naam van Synode niet alleenlijk de Gedeputeerden te verstaan waren, maar ook alle de deputeerenden zelven; 2, dat den Gedeputeerden altijd vrij zoude staan, zoo menigmaal als het hun zoude believen, en zij zich ergens in bezwaard zouden vinden, tot de hunnen, om raad te vragen, vrij af te nemen; 3, dat de revisie van de Belijdenis en van den Nederlandschen Catechismus gansch noodig ware, en dat zij derhalve geene oorzaken zagen, waarom de clause, van revisie dezer schriften, niet in de brieven van samenroeping zoude gesteld worden. De andere Predikanten en Professoren oordeelden, 1, dat voor een besloten gevoelen der Synode te houden zoude wezen, hetwelk óf door de overeenkomende stemmen óf door de stemmen van het meeste getal der Gedeputeerden tot de Synode besloten zoude zijn. En dat onder den naam van Synode te verstaan waren alleen diegenen, die, tot dezelve wettelijk gedeputeerd, met macht om te oordeelen, bijeen verzameld waren; 2, dat het wel geoorloofd zoude zijn, vrijaf tot de zijnen te nemen, om raad te vragen, alzo ochtans, dat onder dezen schijn, de handelingen der Synode niet verstoord werden, doch dat, wanneer, hoe en om wat oorzaken men vrijaf nemen zoude, zulks niet zoude geschieden naar goeddunken van elken Gedeputeerde in het bijzonder; maar naar het oordeel der gansche Synode; 3, dat de Belijdenis en Nederlandsche Catechismus wel zoude mogen overzien worden, voor zooverre de Synode om billijke oorzaken het noodig oordeelde; dat ook een iegelijk vrij zoude wezen hetgeen zij tegen dezelve schriften zoude meenen te hebben, der Synode voor te stellen, om datzelve te overwegen en daarvan te oordeelen. Maar; dewijl die clause van de revisie, indien ze in de brieven van samenroeping gesteld zoude worden, dezen een aanstoot, anderen een te groote vrijheid, om allerlei nieuwigheden voort te brengen, zoude geven; oordeelden zij, dat men van de H. M. Heeren Staten Generaal behoorde te verzoeken, dat deze clause, tot gerustigheid der Kerken in de brieven van samenroeping uitgelaten, en in plaats van dezelve, deze of dergelijke woorden gesteld zouden worden; namelijk, dat de Synode bijeen geroepen wordt tot bevestiging, overeenstemming en voorplanting der zuivere en oprechte leer tot bewaring van vrede, en goede orde der Kerk, en eindelijk tot verzorging van de ware Godzaligheid onder de ingezetenen dezer landen. Velen onder hen hebben ook getoond, dat zulks hun van hunne Kerken, en ook van de E. M. Staten hunner Provinciën belast was. Deze verscheidenheid van oordeelen en adviezen, heeft aan de Nationale Synode een nieuw beletsel veroorzaakt. Want diegenen, die tot nog toe tegen de samenroeping derzelve waren geweest, hebben, deze gelegenheid begeerig aangrijpende, op alle manieren daartoe gearbeid, dat de samenroeping der Synode, hoewel toegezegd, belet mocht worden. In deze bijeenkomst is Arminius van de andere Professoren en Predikanten op het ernstigste gebeden geweest, dat hij hun, zijnen mededienaren, vrijelijk en broederlijk wilde openbaren, hetgeen hij tegen de leer, in de Belijdenis en den Catechismus uitgedrukt, had; met beloften, dat zij naarstigheid zouden doen, dat hem ten volle genoeg mocht gedaan worden; of dat hij met zijne Collega's onder eerlijke voorwaarden verzoend, en voortaan vreedzaam leven zoude mogen; ook dat zij niets van hetgeen hij openbaren zoude, buiten de plaats der bijeenkomst, de verzoening gedaan zijnde, zouden zeggen. Hij daarentegen zeide, dat het voor hem niet geraten was; dat hij ook daartoe niet gehouden was, aangezien de bijeenkomst tot dien einde niet was, ingesteld.

In den volgenden zomer, als men de jaarlijksche Synode der ZuidHollandsche Kerken te Delft hield, werd Uitenbogaard vermaand de redenen in de Synode voor te stellen, waarom hij in het geven der adviezen, van de wijze, hoe men de Nationale Synode zoude houden, geheel anders als de andere Predikanten, met Arminius gevoeld en geraten had, opdat de Synode dezelve overwegen en daarvan oordeelen mocht. Hij heeft geantwoord, dat hij alleenlijk den E. Staten en niet der Synode gehouden was, hiervan rekenschap te geven.

Verzocht zijnde, te willen voorstellen hetgeen hij tegen de leer, in de Belijdenis en den Catechismus dezer Kerken begrepen, zoude mogen hebben, antwoordde hij, dat zulks hem in die vergadering niet raadzaam scheen, en dat hij ook niet bereid was. Ook is in deze Synode gevraagd geweest, of, volgens het besluit der voorgaande Synode, eenige bedenkingen of aanmerkingen op de Belijdenis en den Catechismus, den Classen waren ter hand gesteld geweest; dan de Gedeputeerden van elke Classe hebben geantwoord; dat meest alle de Predikanten in de Classen betuigd hadden, dat zij geene beden-

ingen tegen de aangenomene leer hadden; doch dat degenen, die eenige betuigen te hebben, die niet hadden willen bekendmaken; of omdat zij zeiden, dat zij nog niet gereed waren, of dat het hun niet raadzaam dacht. Derhalve heeft de Synode wederom goedgevonden, hen opnieuw te belasten, dat zij zonder eenige uitvluchten, weigering en uitstel, alle de bedenkingen, die zij tegen de aangenomene leer hadden, elkeen in zijne Classe terstond zouden openbaren.

Is ook der Synode vertoond geweest, dat alleszins de oneenigheden in de Kerken meer en meer toenamen, dat vele jonge lieden uit de Academie van Leiden en het onderricht van Arminius voortkomende, beroepen tot den dienst der Kerken, in het examineeren wel, met dubbelzinnige manieren van spreken, hun gevoelens verbergden; maar, tot den dienst toegelaten zijnde, terstond nieuwe disputen verwekten, nieuwe meeningen voorstonden, en den roem droegen, dat zij verscheidene bedenkingen tegen de aangenomene leer hadden. Dat in de Classen en kerkeraden tusschen de Predikanten bittere oneenigheden en twisten (aangaande vele punten der leer) opstonden. Dat ook onder het volk zelf, tot groote ergernis en beroerte der Kerken, verscheiden verwarringen, aangaande de leer, gehoord, ja beginselen van scheuringen bespeurd werden; dat de Predikanten, welke Arminius toegedaan waren, verscheidene bijeenkomsten (alwaar zij over de voortplanting hunner leer beraadslaagden) dikwijls en heimelijk aanstelden; en dat het volk overal meer en meer verdeeld werd. Derhalve, de Synode oordeelende, dat het geneesmiddel van dit kwaad niet langer mocht uitgesteld worden; zijnde de hope van eene Nationale Synode te verwerven zeer onzeker, overmits deze verscheidenheid van adviezen en oordeelen; zoo heeft de Synode besloten, op raad der E. Gecommitteerden, van de Ed. M. Heeren Staten van Holland en WestFriesland te verzoeken, dat uit de twee Zuid en NoordHollandsche Synoden, eene Provinciale Synode (gelijk in diergelijke zwarigheden eertijds wel gebeurd was), tot stilling en wegneming van deze zwarigheden, met de eerste gelegenheid beschreven mocht worden. De Gedeputeerden van beide de Synoden, deze dagelijksche toenemende zwarigheden wijdloopig den E. M. Heeren Staten vertoond hebbende, en, tot wegneming van dezelve verzocht hebbende, dat de samenroeping dezer Provinciale Synode terstond gedaan mocht worden; hoewel de E. Heeren Gecommitteerden, 14 Sept., groote hope gegeven hadden, zoo hebben zij het nochtans nog niet kunnen verkrijgen, omdat men begonnen had over wapenstilstand met den vijand te handelen, en de E. M. Heeren Staten, door deze zeer gewichtige zaken der Republiek bezig zijnde, op deze kerkelijke zaken niet hadden kunnen acht nemen. Arminius daarentusschen, ziende dat de Kerken aanhielden, dat deze zaak door wettige kerkelijke oordeelen mocht bijgelegd worden, heeft, opdat hij deze vierschaar ontwijken mocht, 30 April 1608, door requesten aan de E. M. Heeren Staten verkregen, dat zijne zaak bij de E. Raadsheeren in den Hoogen Raad door politieke mannen mocht verhandeld worden; en Gomarus is 14 Mei belast voor hen in de tegenwoordigheid van de Predikanten, die onlangs in de voorbereidende samenkomst uit Zuid en NoordHolland geweest waren, met Arminius in conferentie te treden. De Gedeputeerden der Kerken, dit verstaan hebbende, hebben wederom den Ed. M. Heeren Staten van Holland en WestFriesland verzocht, dat, in stede van deze conferentie voor den Hoogen Raad, de Provinciale Synode uitgeschreven mocht worden, opdat in dezelve van deze kerkelijke zaak door kerkelijke personen, in dit stuk ervaren, en van de Kerken wettelijk met macht om te oordeelen gedeputeerd, kennis genomen en geoordeeld mocht worden. De E. M. Heeren Staten hebben alleenlijk geantwoord, dat den Hoogen Raad, was bevolen kennis van zaken te nemen, en dat het oordeel over dezelve daarna aan de Provinciale of Nationale Synode zoude bevolen worden. In deze conferentie is langen tijd gedebatteerd geweest over de orde van handelen. Arminius beweerde, dat Gomarus de persoon van aanklager moest aannemen, en dat hij maar gehouden was zichzelf te verdedigen.

Gomarus daarentegen meende, dat deze wijze van doen niet minder onbillijk als ongehoord was, voornamelijk in eene kerkelijke zaak voor politieke Rechters; dat hij wel bereid was, voor eene wettige Synode te bewijzen, dat Arminius leerstukken voorgesteld had, die tegen Gods Woord en tegen de Belijdenis en den Catechismus der Nederlandsche Kerken strijdende waren, maar dat zulks zonder vooroordeel der zaak in die plaats niet konde gedaan worden. Hij meende, dat deze conferentie,

om te voldoen aan het voornemen der Ed. Mog. Heeren Staten, beter aldus gehouden konde worden, dat namelijk zonder onderlinge beschuldigingen, elk van beiden zijn gevoelens van ieder hoofdstuk der leer klaar en duidelijk uitdrukken en voorstellen zoude; alzoo daaruit allerbekwaamst zoude kunnen verstaan worden, in welke punten zij samenstemden, of verschilden. Wat hem aanging, dat hij niet weigerde van alle hoofdstukken der leer zijn gevoelens, zoo veel als van iemand zoude mogen begeerd worden, ten volle en ronduit te verklaren; maar zeide, dat ook Arminius, indien hij zich als een getrouw Leeraar wilde aanstellen, op dezelfde wijze zijn gevoelens schuldig was te verklaren, en niet langer zoodanige uitvluchten te gebruiken. Desniettenstaande bleef Arminius bij zijn voornemen; zoodat hij eindelijk uitriep, dat hij verwonderd was, aangezien verscheidene geruchten van zijne valsche leeringen door alle Kerken nu waren gevlogen, en men zeide, dat de brand, van hem ontstoken, nu boven de daken der Kerken uitvloog, niemand nochtans gevonden werd, die eenige beschuldiging tegen hem durfde aanstellen. Om deze zijne stoutheid tegen te gaan, heeft Gomarus aangenomen te bewijzen, dat hij een van de voornaamste artikelen onzes geloofs, te weten, van de rechtvaardigmaking des menschen voor God, zóó geleerd had, dat zijne leer strijdende was met Gods Woord en met de Belijdenis der Nederlandsche Kerken. Tot bewijs hiervan heeft hij zijne eigene woorden voortgebracht uit een schrift, met de eigene hand van Arminius geschreven, waarmede hij beweert, dat in des menschen rechtvaardigmaking voor God de gerechtigheid van Christus niet tot gerechtigheid toegerekend wordt, maar dat het geloof zelf, de daad des geloofs, door eene genadige aanname, van God gehouden en geschat wordt voor onze gerechtigheid, waarmede wij voor God worden gerechtvaardigd. Als Arminius zichzelven hier verstrikt zag, als die datzelve vanwege de klaarheid van het bewijs niet konde ontkennen, zoo heeft hij beginnen toe te stemmen in de andere manier van handelen, dat namelijk, elkeen zijn gevoelens aangaande de voornaamste hoofdstukken, in dewelke men meende het verschil gelegen te zijn, in zekere Artikelen begrepen, bij geschrift zoude stellen en onderteekenen, op welke elkeen daarna zijne bedenkingen van weerszijde zoude aantekenen. Deze Conferentie geëindigd zijnde, hebben de Raadsheeren van den Hoogen Raad aan de E. M. Heeren Staten hiervan rapport gedaan, en gezegd, dat zij oordeelen, zooveel zij hadden kunnen vernemen uit de conferentie, dat de verschillen, tusschen deze twee Proffessoren gerezen, van geen groot gewicht waren, en dat ze voornamelijk bestonden over sommige geslepen twistingen van de praedestinatie, die f nagelaten, of door onderlinge verdraagzaamheid zouden kunnen overzien worden. Maar Gomarus voegde daarbij, dat het verschil, in de meeningen bespeurd, zoo gewichtig was, dat hij met het gevoelens van Arminius voor het oordeel Gods niet zoude durven verschijnen, en dat, tenzij men bijtijds daarin genezing zoude zoeken aan te brengen, te vreezen stond, dat in korten tijd de eene Provincie tegen de andere, de eene Kerk tegen de andere, de eene Stad tegen de andere, en de burgers tegen elkanderen zouden opstaan. De E. M. Heeren Staten begeerden, dat de schriften, in deze Conferentie van weerszijden geteekend, in den Hoogen Raad, tot op de Nationale Synode toe, bewaard zouden worden, en dat ze middelertijd niemand zouden medegedeeld worden. Doch deze Conferentie heeft evenwel den Kerken de bekommernissen niet benomen, maar veel meer vermeerderd, te meer dewijl hetgeen aldaar geschied was, den Kerken niet bekend werd gemaakt. Want men oordeelde niet te vergeefs, dat zulks gedaan werd ten gunste van Arminius, opdat zijne meening niet geopenbaard zouden worden. De Kerken hielden daarentusschen niet op, door hunne Gedeputeerden, de E. M. H. Staten ernstiglijk te bidden, dat deze kerkelijke zaak, die niet dan met groot gevaar der Kerken konde uitgesteld zijn, terstond in de vergadering van een wettelijke Provinciale of Nationale Synode onderzocht en afgedaan mocht worden. Arminius heeft, dit vernemende, door Uitenbogaard, wiens autoriteit toenmaals bij vele Regenten des Vaderlands groot was, teweeg gebracht, dat de E. M. Heeren Staten, ook zelfs de jaarlijksche Synoden, beide van Zuid en NoordHolland (de tijd van welke nu aanstaande was) hebben geboden uit te stellen. Dewijl dit nu zonder de allergrootste schade der Kerken niet konde geschieden, zoo hebben de Kerken den E. M. Heeren Staten hare zwarigheden op nieuw vertoond, hebbende verzocht of beide de jaarlijksche Synoden, zoowel in Zuid als in NoordHolland, naar gewoonte mochten gehouden worden, of dat uit beide samen gevoegd, eene Provinciale Synode (gelijk te voren ook verzocht was geweest) terstond uitgeschreven mocht worden.

Op dit verzoek verklaarden de E. M. Heeren Staten, 28 Juni 1608, dat zij voor hadden in de naastvolgende October, tot dien einde eene Provinciale Synode bijeen te roepen. Als de Kerken hiervan de weet hadden gekregen, zoo zijn wederom alle de Predikanten, die Arminius toegedaan waren, vermaand geweest, den 4 en 12 Sept., dat zij hunne bedenkingen, elkeen in hunne Classen, zouden openbaren, opdat dezelve wettelijk tot de aanstaande Synode gebracht mochten worden. Doch gelijk als ook te voren, alzoo hebben zij ook nu, elk bizonder, met gewone uitvluchten, datzelve geweigerd. En als nu de maand October aanstaande was, en de Kerken op de samenroeping der beloofde Provinciale Synode aanhielden, zoo is zij wederom twee maanden uitgesteld geweest, en ondertusschen werd den Kerken toegelaten de jaarlijksche particuliere Synoden, zoo in Zuid als in NoordHolland, te houden, met deze voorwaarde nochtans, dat de zaak van Arminius in dezelve niet verhandeld zoude worden, dewelke zij wilden, dat tot de Provinciale Synode bewaard zoude worden. In de Synode der ZuidHollandsche Kerken, die te Dordrecht gehouden werd, aangegeven zijnde, dat alle de Predikanten, die Arminius toegedaan waren, hunne bedenkingen, die zij zeiden te hebben tegen de aangenomene leer, tot nog toe hunnen mededienaars niet hadden willen openbaren, maar de vermaningen der Kerken en besluiten der Synoden met verscheidene uitvluchten bespotten, is wederom besloten geweest, dat men hen op nieuw ernstiglijk bevelen zoude, binnen eene maand na de waarschuwing, hunne bedenkingen, onder straf van kerkelijke censuren tegen de hardnekkigen, bekend te maken; dat men hetzelfde ook van de Professoren der h. Theologie in de Academie te Leiden, en van Petrus Bertius, Regent van het Theologisch Collegie, zoude vorderen. Deze Prekanten, ziende, dat zij of hun gevoelens moesten openbaren, of de kerkelijke censuur verwachten, hebben, om beide te ontgaan, door hulp van Uitenbogaard, van de E. M. Heeren Staten voorschriften verkregen, waarmede dezen Predikanten belast werd hunne bedenkingen, die zij hadden, binnen eene maand tijds gezegeld aan de E. M. Heeren Staten over te zenden, om bij hen bewaard en aan de Provinciale Synode overgeleverd te worden. De Professoren, verzocht zijnde van de Gedeputeerden der Synode, indien zij eenige zoodanige bedenkingen hadden, dat ze dezelve hun zouden willen openbaren, hebben geantwoord; Gomarus, dat hij in de Belijdenis of den Catechismus dezer Kerken niets had waargenomen, dat hij meende met Gods Woord niet wel overeen te stemmen, en overzulks verandering of verbetering van noode te hebben; Arminius, dat hij op dit verzoek te zijner tijd schriftelijk zoude antwoorden. En als hij zag, dat hij aldus tot verklaring van zijn gevoelens geperst werd, zoo heeft hij den E. M. Heeren Staten in hunne volle vergadering met eene wijdloopige rede vertoond, wat hij van de Goddelijke praedestinatie, van de genade Gods en den vrijen wil des menschen, van de volharding der heiligen, van de zekerheid der zaligheid, van de volmaaktheid des menschen in dit leven, van de Godheid des Zoons Gods, van de rechtvaardigmaking des menschen voor God, en andere hoofdstukken der leer was gevoelende. En heeft meteen gezocht hen wijs te maken, dat in deze Gereformeerde Kerken eene leer gedreven werd van de Goddelijke praedestinatie, die met Gods natuur, wijsheid, gerechtigheid en goedheid, met de natuur des menschen, met zijn vrijen wil, met het werk der schepping, met de natuur des eeuwigens levens en des doods, en eindelijk met de natuur der zonde was strijdende, en die de genade Gods weg nam, die der eere Gods vijandig, en voor de zaligheid der menschen hinderlijk was; die God een auteur van de zonde maakte, de droefheid om de zonde belette, alle Godzalige zorgvuldigheid wegnam, de vlijt om goed te doen verminderde, de vurigheid van bidden uitbluschte, de vreeze en het beven, waarin wij onze zaligheid werken moeten, benam, wanhoop baarde, het Evangelie verkeerde, den dienst des Woords tegen was, eindelijk niet alleenlijk het fundament der Christelijke, maar ook van allen Godsdienst was omwerpende. Als Gomarus dit vernomen had, heeft hij, 12 Dec., geacht zijn schuldige plicht te zijn, dezelve E. M. Heeren Staten beter te onderrichten, opdat niet misschien hunne gemoederen, met verkeerde vooroordeelen tegen de gezonde leer, aldus voorhenen ingenomen mocht worden. Derhalve, toestemming verzocht hebbende om te spreken, heeft wijdloopig verklaard, welke het eigene gevoelens van Arminius was, van de genade Gods en van den vrijen wil des menschen, van de rechtvaardigma-

king des menschen voor God, van de volmaaktheid des menschen in dit leven, van de praedestinatie, van de erfzonde en van de volharding der heiligen; en hoe rechtvaardige oorzaken hij gegeven had van argwaan, dat hij ook van de h. Schriftuur, van de H. Drieuldigheid, van de voorzienigheid Gods, van de voldoening van Jezus Christus, van de Kerk, van het geloof, van de goede werken en andere hoofdstukken der leer, niet recht gevoelde; daarenboven met wat praktijken hij zijne meening strooide, namelijk door in het openbaar; hoewel van de Kerken gevraagd en ten hoogste gebeden; zijn gevoelen tot nog toe te verbergen, maar in het heimelijke en in 't bijzonder den Predikanten, die hij hoopte aan zijne zijde te trekken, en zijnen discipelen naarstiglijk dezelve in te scherpen, de voornaamste bewijsredenen van de onzen, waarmede de gezonde leer placht bevestigd te worden, krachteloos te maken, de bewijsredenen der Jezuiten en der andere vijanden, waarmede zij de leer der Gereformeerde Kerk bestrijden, te versterken, verscheidene twijfelingen over de waarheid der aangenomene leer zijnen discipelen in te geven, en dezelve leer met de strijdenden eerst gelijk in een balans te hangen, en daarna ten eenen maal te verwerpen. Dat hij tot nog toe gansch geene verklaring van oprechtheid en gelijkheid in de leer (hoewel menigmaal minnelijk en broederlijk van de Kerken gebeden zijnde) had willen doen, dat hij zijn uiterste best gedaan had, dat zijne dwalingen, die voor den Hoogen Raad ontdekt waren, den Kerken niet zouden bekend worden, dat hij de oordeelen en besluiten der Synoden, Classen en Kerkeraden veracht hebbende, ter eerste instantie tot de vierschaar der hooge Overheid was geloopt, en aldaar zijne klachten en beschuldigingen tegen de leer der Kerken voorgesteld had, en met hoofdsche praktijken naarstiglijk gearbeid had, om zichzelf gunst, en den Kerken haat en afgunst te verwekken. Daarom bad hij de E. M. Heeren Staten, aangezien de Studenten der h. Theologie in de Academie van Leiden, en veel Predikanten hier en daar dagelijks meer en meer van de gezonde leer afvielen, de oneenigheden en twisten toenamen, de Kerken verstoord en de burgers verdeeld werden, dat de beloofde Nationale Synode terstond mocht gehouden worden, in dewelke, de oorzaken des onheils wettelijk onderderzocht zijnde, ten laatste een bekwaam geneesmiddel gebruikt en in het werk mocht gesteld worden. De Gedeputeerden der Kerken verzochten telkens hetzelfde, maar door toedoen van Uitenbogaard en anderen, is de samenroeping altijd uitgesteld geweest.

Zij hebben ook Arminius ettelijke malen vermaand, dat hij, volgens zijne beloften, zijne bedenkingen, bij geschrift gesteld, overzenden wilde, dewelke eindelijk geantwoord heeft, 4 April 1609, dat hij niet ontkende zulks beloofd te hebben, maar dewijl hij verstaan had, dat de E. M. Heeren Staten den Predikanten geboden hadden, hunne bedenkingen gezegeld aan hunne E. M. te zenden, dat; hij van advies veranderd was, en wachten zoude, totdat hem hetzelfde geboden zoude worden. Petrus Bertius, Regent van het Theologische Collegie; door dezelve Gedeputeerden vermaand, indien hij iets had tegen de aangenomene leer der Kerken, hetzelfde vrijelijk te willen verklaren; heeft zijn gevoelen van vele hoofdstukken der leer zonder eenige uitvlucht ronduit verklaard, en, 13 Febr., te kennen gegeven, dat hij in de Artikelen van de rechtvaardigmaking des menschen voor God, van de praedestinatie, van de genade Gods en den vrijen wil, van de eindelijke volharding der geloovigen, anders gevoelde dan de leer der Nederlandsche Kerken mede bracht. Dit heeft de Kerk meer en meer bekommerd gemaakt, dewijl zij verstonden, dat niet alleenlijk Arminius in de Academie, maar dat ook Bertius in het Theologische Collegie, een plantsoenhof der Hollandsche Kerken, de jeugd, hem toebetrouwd en ten dienste der Kerken toegeëigend, eene vreemde leer voorstelden, en de jonkheid, van de oprechte leer afgevoerd, nieuwe meening inplantten. Dit zagen de Kerken, en waren bedroefd, en hoewel zij ten hoogste wenschten en noodig achten, hierin wettelijk te voorzien, en dit kwaad te heelen, konden hetzelfde nochtans niet te weeg brengen, doordien Uitenbogaard en anderen, welke autoriteit toenmaals bij vele Regenten des Vaderlands groot was, door diezelfde alle Synodale bijeenkomsten, en kerkelijke oordeelen, op het vlijtigst waren belettende. Hierdoor hebben de Predikanten, die Arminius toegedaan waren, stouter geworden zijnde, hunne vreemde meeningen ook openlijk den volke begonnen voor te dragen, de aangenomene leer met valsche aanklachten te schenden, en tegen dezelve gruwelijk en verfoeilijk uit te varen.

Onder deze is de voornaamste geweest een Adolphus Venator, Predikant der Kerk te Alkmaar in

Noord-Holland, dewelke (behalve dat hij niet zeer vroom van leven was) openlijk en zonder veinzen de Pelagiaansche en de Sociniaansche dwalingen, met ongelooflijke onbeschaamdheid, in 't openbaar en in 't heimelijke heeft gestrooid, waarom hij door een wettig oordeel der NoordHollandsche Kerken van zijnen dienst is opgeschorst geweest. Maar hij, het oordeel der Kerken verachtende, ging in zijnen dienst evenwel voort, tegen wil en dank der Kerken. De rechtgevoelende Predikanten in de Classe van Alkmaar hebben geoordeeld, dat deze booze mensch, alsook andere weinige Predikanten, die hij aan zijne zijde getrokken had, en die hunne eenstemmigheid in de leer der Gereformeerde Kerken, door onderteekening van de Belijdenis hardnekkiglijk geweigerd hadden te betuigen, in hunne bijeenkomst niet behoorden toegelaten te worden. Hierover hebben zij bij de E. M. Heeren Staten geklaagd, en, door hulp van Uitenbogaard bevel gekregen, waardoor hun geboden werd, dat zij dezelve in hunne vergadering zouden toelaten. Alzoo de gezonde Predikanten dit in conscientie niet lijden konden, hebben zij de E. M. Heeren Staten onderdaniglijk gebeden, dat zij met zoodanige bevelen, die zij in conscientie niet konden gehoorzamen, niet zouden bezwaard worden. De Gedeputeerden der Kerken, ziende, dat deze oneenigheden en ergernissen meer en meer dagelijks toenamen, hebben wederom de E. M. Heeren Staten uit naam der Kerken ernstiglijk gebeden, dat de toegezegde Provinciale Synode, tot wegneming van deze onheilen, terstond mocht beschreven worden. Als Uitenbogaard en de andere Predikanten, die Arminius toegedaan waren, zagen, dat de E. M. Heeren Staten daartoe geneigd waren, zoo hebben zij, om de kerkelijke oordeelen te ontgaan, teweeggebracht door eenigen, die hunne zaak schenen te begunstigen. dat, in plaats van eene Provinciale Synode, eene Conferentie zoude gehouden worden tusschen Gomarus en Arminius, in de vergadering der E. M. Heeren Staten, aangaande de Artikelen, die tusschen hen beiden in verschil stonden; in welke Conferentie zij beiden elk vier Predikanten zouden nemen, welker raad zij zouden mogen gebruiken. Arminius had genomen Uitenbogaard, Predikant in den Haag, Adrianus Borrus te Leiden, Nicolaus Grevinchovius te Rotterdam en den voornoemden Adolphus Venator te Alkmaar; Gomarus daarentegen Ruardus Acronius, Predikant te Schiedam, Jacobus Rolandus te Amsterdam, Johannes Bogardus te Haarlem, en Festus Hommius te Leiden. Als deze bijeen waren gekomen, hebben Gomarus en de Predikanten, hem bijgevoegd, deze twee zaken verzocht; 1, dat deze Conferentie bij geschrift, van weerszijden over te geven, gedaan mocht worden, opdat men door dit middel allerlei kwade geruchten mocht voorkomen; 2, dat deze geschriften daarna aan de Nationale Synode overgegeven zouden worden, opdat het oordeel van eene kerkelijke zaak ten eenenmaal den Kerken zoude mogen behouden blijven. De E. M. Heeren Staten begeerden, dat de Conferentie mondeling geschieden zoude, alzoo nochtans, dat, tot behulp van het geheugen, men geschriften zoude mogen gebruiken, en beloofden door eene publieke acte, dat deze zaak, nadat zij daarvan uit deze Conferentie kennis genomen zouden hebben, tot het oordeel der Provinciale Synode bewaard, en tot dien einde al hetgeen met den mond verhandeld zoude worden, naderhand bij geschrift gesteld, en dezelve schriften terstond aan de Synode overgeleverd zouden worden. Dezelve Predikanten oordeelden ook onbetamelijk te zijn, dat Adolphus Venator, die van wege zijn onzuivere leven en leer, door wettige kerkelijke censuren van den dienst was opgeschort, tot eene zoodanige Conferentie, met groot vooroordeel der kerkelijke censuren, toegelaten zoude worden, en verzochten derhalve, dat in zijne plaats een ander aangenomen mocht worden, hetwelk zij niet konden verwerven, doordien Arminius heftiglijk daar tegen was. In den aanvang heeft men hier ook gedebatteerd over de orde der artikelen, van welke men handelen zoude. Arminius scheen eenig voordeel zijner zaak daarin te stellen dat men eerst van de praedestinatie zoude beginnen. Maar, dewijl het artikel van de rechtvaardigmaking noodzakelijker scheen te wezen, zoo meende Gomarus, dat men hiermede moest beginnen, hetwelk ook den E. M. Heeren Staten behaagd heeft. Aangaande dit artikel, is even dezelfde twist gehouden geweest, die te voren voor den Hoogen Raad gevallen was, te weten, of het geloof, ten aanzien dat het eene daad is, door de genadige aanname Gods, de gerechtigheid zelve zij, waarmede wij voor God gerechtvaardigd worden. Ten tweede is gehandeld geweest van de leer der Goddelijke praedestinatie, die Arminius met dezelfde consequentiën, die hij onlangs in de vergadering der E. M. Heeren Staten voorgesteld had, gehaat zocht te maken.

Maar Gomarus hield aan op den voornaamsten staat des verschils, of namelijk het geloof de oorzaak is of eene voorgaande voorwaarde van de verkiezing, dan of het eene vrucht en uitwerking derzelve is. Het derde geschil was van de genade Gods, en van den vrijen wil des menschen. Arminius betuigde, dat hij alle de werkingen der Goddelijke genade, die men zoude kunnen stellen, in de bekeering des menschen erkende, mits er geene genade worde gesteld, die onwederstandelijk is. Gomarus wees aan, wat dubbelzinnigheid en bedrog onder dit woord onwederstandelijk verborgen lag, namelijk dat daaronder schuilde de eertijds verdoemde meening der Semi Pelagianen en der Synergisten of Medewerkers, en oordeelde in de wedergeboorte des menschen zoodanige genade van noode te zijn, die zoo krachtiglijk is werkende, dat, de tegenstand des vleesch es overwonnen zijnde, door dezelve zekerlijk en onbedriegelijk bekeerd worden alle degenen, die deze genade deelachtig worden. Eindelijk is gehandeld geweest van de volharding der ware geloovigen. Arminius verklaarde, dat hij de leer van de zekere volharding der ware geloovigen nooit had bestreden, ook thans die niet bestrijden wilde, dewijl er zoodanige getuigenis der Schriftuur, tot voordeel van dezelve waren, op dewelke hij nochtans niet konde antwoorden. Derhalve, dat hij maar voorstellen zoude die plaatsen, die in dit artikel hem een twijfeling en achterdenken veroorzaakten. Als Gomarus op deze plaatsen had geantwoord, heeft hij daartegen deze leer uit Gods Woord met vele klare getuigenissen bevestigd. Dit aldus gepasseerd zijnde, heeft men de Conferenten gevraagd, of er meer artikelen overbleven, in dewelke zij van elkander verschilden. Gomarus zeide, dat er meer waren, te weten, de artikelen van de erfsonde, van de voorzienigheid Gods, van het gezag der h. Schriftuur, van de zekerheid der zaligheid, van de volmaaktheid des menschen in dit leven, en eenige andere. Of men ook van deze in die plaats zoude handelen, wilde hij in de discretie der E. M. Heeren Staten stellen, inzonderheid dewijl van dezelve wederom in de Synode moest gehandeld worden. Maar alzoo de ziekelijke toestand van Arminius de Conferentie niet langer scheen te kunnen lijden, zoo heeft het den E. M. Heeren Staten goed gedacht, deze samenspreking af te snijden, nadat zij op het verzoek van Gomarus en der andere Predikanten, hem bijgevoegd, beloofd hadden, 22 Aug., dat deze gansche zaak in de Provinciale Synode, terstond te beschrijven, volkomener onderzocht en beslist zoude worden, en den Conferenten belast hadden, dat een iegelijk zijn gevoelen met de bewijsredenen en wederlegging van het tegendeel, bij geschrift vervat, binnen den tijd van veertien dagen hun zouden overleveren, opdat zij die schriften bewaren mochten tot op de Provinciale Synode. Gomarus heeft binnen den gezetten tijd zijne schriften overgezonden, die daarna in het Nederduitsch uitgegeven werden. Alzoo de zwarigheden der Kerken door deze Conferentie meer vermeerderd dan weggenomen waren, hebben de Gedeputeerden der Kerken wederom de E. M. Heeren Staten onderdaniglijk gebeden, 16 Sept., dat de Provinciale Synode, zoo menigmaal te voren en ook in deze Conferentie toegezegd, terstond saamgeroepen mocht worden. Hun is tot antwoord gegeven, hoewel eenigen daartegen waren, dat deze samenroeping alsdan zoude geschieden, wanneer de Predikanten der Classis van Alkmaar den bevelen der E. M. Staten, om Adolphus Venator en de Predikanten, hem toegedaan, in hunne bijeenkomsten toe te laten, zouden gehoorzaamd hebben. Opdat nu die zaak de Provinciale Synode niet zoude verachten, hebben de Gedeputeerden der Kerken, reizende naar Alkmaar, met de Predikanten van dezelve Classe gehandeld aangaande deze toelating, en hebben hen bewogen, dat zij de Predikanten, Adolphus toegedaan, onder eerlijke voorwaarde bereid waren toe te laten; maar dat zij Venator zelven niet konden toelaten. Daarvoor hebben zij de Gedeputeerden zoo vele en gewichtige oorzaken te kennen gegeven, dat zij zelven oordeelden, dat men ze in dezen deele niet verder behoorde te persen. Dit den E.M. Staten te kennen gegeven zijnde, heeft men nog evenwel de samenroeping der Synode niet kunnen verwerven. Want de Predikanten, Arminius toegedaan, hebben te weeg gebracht, dat der Classis van Alkmaar wederom belast werd, 15 Oct., dat zij de Predikanten voorzegt, ook zonder eenige voorwaarde eenvoudiglijk zouden toelaten. Alzo zij dit niet doen konden, zoo is deze samenroeping opnieuw verachterd. Daarentusschen verontschuldigde Arminius zich bij de E.M. Staten door brieven, dat hij het schrift, hem belast, van wege de zwakheid des lichaams, niet konde gereed maken; welke zwakheid allengskens zoo verzwaarde, dat hij weinig tijds daarna overleed. En dit zijn de twisten en disputen,

waarmede de Academie en Kerken van Holland geoefend geweest zijn, terwijl Arminius in het leven was.

Na zijn dood, 19 Oct.; hoewel alle vromen hoopten, dat een groot deel der zwarigheden te gelijk met hem weggenomen en begraven zoude zijn, als die het hoofd en de auteur was geweest van alle deze verwarringen, nochtans, alzoo hier en daar vele Predikanten in de Hollandsche Kerken zijn gevoelen bijgevallen waren, en niet ophielden hetzelfde voort te planten; zoo hebben de Gedeputeerden der Kerken noodig geacht desniettemin de samenroeping van de Provinciale Synode te drijven; denwelken wederom tot antwoord werd gegeven, dat alsdan de E. M. Staten eenige kerkelijke vergadering zouden zien bijeen te roepen, wanneer de Classis van Alkmaar hunne bevelen gehoorzaamd zoude hebben.

Daarentusschen hebben de Predikanten, Arminius toegedaan; ziende de zaak daartoe gebracht, dat, de samenroeping der Synode belet zijnde, zij alsdan weinig het oordeel en de censuren der Kerken schenen te vreezen, gelijk als den ruimen toom van stoutheid en onbeschaamdheid zichzelven toegevende; begonnen tegen de reine leer der Gereformeerde Kerken van de verkiezingen, volharding der heiligen, zekerheid der zaligheid, en andere artikelen, met gansch bittere, smadelijke scheldwoorden, tot groote ergernis der vromen, vreugde der vijanden en tot storing der Kerken, openlijk en heimelijk uit te varen en te bulderen. En het is hun niet genoeg geweest met heimelijke lasteringen en openbare oproerige predikatiën de harten, zoowel des gemeenen volks, als der Regenten te ontstellen, maar ook met openlijke schriften, die ze in grooten getale en met even groote ergernis onder het volk strooiden, de leer der Gereformeerde Kerken alzoo te verscheuren, dat nauwelijks de gezworene vijanden derzelve het met meerder bitterheid en vuilheid zouden hebben kunnen doen.

En, opdat zij de gunst der Magistraten des te beter gewinnen, en hunne gemoederen tegen de andere Predikanten meer en meer zouden mogen verbitteren, hebben zij door Uitenbogaard, eerstelijk, door eene rede, gedaan in de vergadering der E. M. Heeren Staten, daarna door een schrift openbaarlijk uitgegeven, gezocht den Magistraten wijs te maken, dat de andere Predikanten de autoriteit der Magistraten verkleinden, en verzwakten, en naar een zijdelingsche of evenhooge macht stonden, en daarnaar voor zichzelven streefden. Derhalve hebben de Gedeputeerden der Kerken goed gevonden, de E. M. Heeren Staten wederom aan te spreken, 25 Mei, en te bidden, dat zij deze onheilen, die ten hoogste schenen geklommen te zijn, door een wettelijk geneesmiddel, oproepende eene Provinciale Synode, nu ten laatste eens wilden zien te helpen. En als de E. M. Heeren Staten, overmits den grooten nood, schenen daarin lichtelijk te zullen bewilligen, zoo hebben de Predikanten, die de meeningen van Arminius toegedaan waren, hun eenen nieuwen raad ingegeven, opdat daardoor deze samenroeping of ten eenenmaal belet, of alzoo naar hunne meening aangesteld mocht worden, dat hunne zaak in het zeker bleve, en geen last zoude lijden; namelijk, dat de personen; uit welke deze Synode bijeen geroepen zoude worden, niet van de Kerken (als billijk was, en tot nog toe gebruikelijk was geweest) gedeputeerd zouden worden, maar dat de Staten zelven eenigen zouden ontbieden. Want zij zouden daarna lichtelijk verwerven, dat die alleenlijk verkoren zouden worden, die of hunne zaak toegedaan, of van dezelve niet zeer vreemd zouden wezen. Hoewel zij deze nieuwigheid sommigen Regenten des Vaderlands wijs gemaakt hadden, zoo hebben zij nochtans de verstandigste daartoe niet kunnen bewegen, die deze samenroeping oordeelen te moeten geschieden op gewone wijze. Niettemin brachten zij dat teweeg, terwijl onder de E. M. Heeren Staten gedebatteerd werd, dat de samenroeping (hetwelk deze Predikanten voornamelijk zochten) niet alleenlijk van de Provinciale Synode, maar ook van de jaarlijksche Synode, die te voren gewoonlijk alle jaren plechtig plachten gehouden te worden, door dit middel opgehouden, en ten eenenmaal belet werden.

Want zoo menigmaal degenen, die wenschten, dat deze onheilen door dit wettelijk geneesmiddel uit de Kerken weggenomen werden, van de oproeping eener Synode spraken, zoo dikwijls vernieuwden ook diegenen, die Arminius toegedaan waren, deze debatten over de wijze van samenroepen. Daarom hebben ook de Predikanten, die zijne meening toestonden, ziende, dat zij de zaak dus verre gebracht hadden, dat alle vrees van kerkelijk oordeel en censuur scheen weggenomen te wezen, stouter geworden zijnde, zonder weten en beraadslaging met hunne Kerken, en zonder autoriteit der h.

Overheid, in grooten getale heimelijk bijeenkomst gehouden. En aldaar hebben zij onderling, met onderteekening van hunne namen, eene contoederatie of samenrotting makende, een lichaam, afgezonderd van het overblijvende lichaam hunner mededienaren, geformeerd, en eene openlijke scheuring in de Gereformeerde Kerken aangericht.

Op dezen tijd hebben zij den E. M. H. Staten een request, of zoo men ze noemt, Remonstrantie (waarvan zij daarna Remonstranten genoemd zijn geweest) overgeleverd (Deze is in Juni uitgegeven in de Haagsche Conferentie). Hierin stelden zij de leer der Gereformeerde Kerken van de Goddelijke praedestinatie, van de genade Gods, en de volharing der heiligen, ter kwader trouw, niet zonder openlijke en bittere lasteringen, voor; opdat zij dezelve aldus bij de E. M. Heeren Staten gehaat zouden maken; en zij voegden meteen daarbij eene verklaring van hun gevoelen over dezelve Artikelen, hetwelk zij onder dubbelzinnige bewimpelingen van woorden zochten te verbergen, opdat het den eenvoudigen niet zoude schijnen verre van de waarheid te verschillen; verzochten daarenboven, dat de E. M. Staten hen wilden nemen onder hunne bescherming tegen alle kerkelijke censuren. Dit heeft alle de Nederlandsche Kerken zeer verslagen, ziende, dat deze verschillen nu tot een openbare scheuring uitgebarsten waren, en zij hebben alle naarstigheid gedaan, om een exemplaar van deze Remonstrantie te mogen bekomen, ten einde men op alle hunne lasteringen zoude mogen antwoorden. Maar zijlieden hebben door gunst dergenen, die deze zaken pleegt in bewaring te houden, lichtelijk teweeg gebracht, dat er geen exemplaar van die Remonstrantie in handen van andere Predikanten langen tijd heeft kunnen komen.

Bij deze jammer en ellende der Kerken is nog een andere gekomen, die hare bekommernis en zwarigheden bovenmate heeft vermeerderd. Want alzoo men een persoon zocht, die in de plaats van Jacobus Arminius tot de Theologische bediening zoude geroepen worden, zoo hebben de Gedeputeerden der Kerken de E. Curatoren der Academie van Leiden, ernstiglijk uit publieken naam der Kerken gebeden en gesmeekt, dat zij toch in zijne plaats zulk een persoon zouden wilden stellen, die vrij was van alle vermoeden van verkeerde leer, opdat door dit middel de verschillen in de Academie van Leiden allengskens ophouden, en den Kerken hare vrede mocht weergegeven worden, en recommandeerden haar tot dien einde ettelijke treffelijke Theologanten, zoo uitlandsche als ook Nederlandsche; maar te vergeefs. Want de Remonstranten, die de harten van sommigen schenen van te voren ingenomen te hebben, brachten te weeg door hunne recommandatiën, dat Conradus Vorstius, Professor te Steinfort (een persoon van over vele jaren bij de Gereformeerde Kerken met recht verdacht van Socinianisterij) in de plaats van Arminius tot de Theologische bediening beroepen, en Uitenbogaard tot dien einde naar Steinfort gezonden werd. De Gedeputeerden der Kerken, dit verstaande, hebben geoordeeld hun schuldige plicht te zijn, de E. M. Heeren Staten te vermanen, dat een zoodanig persoon, die als een nagel in de wonde zoude wezen, inzonderheid daar de zaken der Kerken aldus verward stonden, niet onbedachtelijk tot deze bediening zoude toegelaten worden. En om datzelve met des te meerder vrucht te doen, baden zij door brieven de E. Theologische Faculteit van Heidelberg, aan wie deze Vorstius zeer nauwkeurig bekend was, oprechtelijk te willen verklaren, of zij oordeelden, dat deze Vorstius, in deze gelegenheid der zaken, met vrucht, vrede en stichting der Kerken, gesteld mocht worden over de jonkheid in de Academie van Leiden, om dezelve te onderwijzen. Dewelke ook, 26 Aug., geantwoord heeft, dat pas een zeker boek door hem was uitgegeven, handelende van God en van de Goddelijke eigenschappen, in hetwelk hij de leer der oude en nieuwe Theologanten omver werpt, en leert, dat God naar zijn wezen had quantiteit, grootte en eindigheid, en dat Hij samengesteld was uit wezen en toevallige zaken; dat Hij naar den wil veranderlijk was; dat Hij aan eene lijdelijke macht onderworpen was, en diergelijke wanschapene meeningen meer; dat hij voor tien jaren gezonden was geweest te Heidelberg, om zichzelven voor de Theologische Faculteit, waar ook tegenwoordig was Doctor Pezelius, te zuiveren van Socinianisterij, waarvan hem de Kerken toen ter tijd al beschuldigden.

Dat hij zich ten laatste gezuiverd had, een handschrift latende; maar dat hij die zuivering niet had bekrachtigd, maar in tegendeel dikwijls en op vele wijzen zichzelven verdacht had gemaakt; dat hij een nest vol wanschapene meeningen in zijn hoofd had, waarmede hij de school en de jeugd van

Steinfort tot nog toe besmet had. En indien een persoon, die zoo verdacht was in de leer, zoude beroepen worden aan de vermaarde Academie van Leiden, dat zulks anders niet zoude zijn, dan met olie den brand te willen blusschen. Als niet alleenlijk de Gedeputeerden der Kerken, maar ook de achtbare Magistraten der voornaamste steden van Holland, te weten van Dordrecht en van Amsterdam, den E. Curatoren, en ook den E. M. Heeren Staten zelven te kennen gaven, en baden, dat zij, door de beroeping van zulk een persoon, de zwaarigheden der Kerken niet wilden verzwaren, en dezelve in gevaar stellen van nieuwe en meerdere beroerten, zoo hebben de Remonstranten, 18 Oct., met man en macht bij dezelve aangehouden, dat zij van deze voorgenomene beroeping niet zouden willen afzien. Ondertusschen kwam Vorstius in Holland, dewelke, nadat hij in de vergadering der E. M. Heeren Staten (uit de Predikanten niemand anders tegenwoordig zijnde als Uitenbogaard) gehoord was geweest, weder naar Steinfort is gekeerd.

Omtrent dezen tijd, als eenige studenten der h. Theologie, in verscheidene Classen, tot den dienst des Woords beroepen zijnde, geëxamineerd zouden worden, 22 Aug., 22 Sept., hebben de Remonstranten teweegebracht, dat door de E. Gecommitteerde Raden der E. M. Heeren Staten den Classen belast werd, dat zij van niemand, in het Artikel van de praedestinatie met het aankleven er van, eene verdere verklaring zoude afvorderen, dan die in de Vijf Artikelen der Remonstranten, die ook meteen overgezonden werden, was uitgedrukt, en dat daarenboven ook verboden werd, dat niemand van den dienst der Kerk zoude afgeweerd worden, die zich verklaarde in de voornoemde Artikelen met de Remonstranten hetzelfde te gevoelen. Alzoo de Predikanten, om vele oorzaken, zwaarigheid maakten daarin te bewilligen, hebben de Gedeputeerden der Kerken, verzocht zijnde van dezelve in de naaste vergadering der E. M. Heeren Staten van Holland en WestFriesland hunne bezwaarnissen hierover voorgesteld, en meteen verklaard, dat zij bereid waren in eene wettige Synode te bewijzen, dat deze Artikelen der Remonstranten strijdig waren tegen Gods Woord, en ook tegen de Belijdenis en den Catechismus der Nederlandsche Kerken, en hebben de E. M. Heeren Staten gebeden, dat zij deze onzuivere Artikelen, die nooit in eenige wettige vergadering dezer Kerken behoorlijk waren onderzocht geweest, den Kerken niet aldus wilden laten opdringen, maar liever eene Provinciale Synode, die zoo menigmaal verzocht, en zoo lang begeerd was geweest, wilden samenroepen, in welke de Artikelen, naar den regel van Gods Woord, eerst wettelijk onderzocht mochten worden. Zij hebben ook vertoond, met welk eene groote ergeis en schade der Kerken het gemengd zoude wezen, indien de voorgenomene beroeping van Vorstius haar voortgang zoude hebben, en hebben derhalve gebeden, dat dezelve door autoriteit der E. M. Heeren Staten belet mocht worden. Hierop beraadslaging gehouden zijnde, is besloten geweest, dat in de naaststaande vergadering der E. M. Heeren Staten in den Haag, voor de vergadering der Heeren Staten zelven, over de Vijf Artikelen der Remonstranten eene Conferentie aangesteld zoude worden, tusschen zes Predikanten, die van beide zijden verkoren zouden worden. De Remonstranten hadden voor zich verkozen Johannes Uitenbogaard, Predikant in den Haag, Adrianus Borrius, en Johannes Arnoldi Corvinus te Leiden; Nicolaus Grevinchovius te Rotterdam; Eduard Poppius te Gouda, en Simon Episcopius te Bleiswijk. De Predikanten aan de andere zijde hadden door de Gedeputeerden van elke Classe verkoren Petrus Plancius, Predikant te Amsterdam, Johannes Becius te Dordrecht, Liber/us Fraxinus in den Briel. Ruardus Acronius te Schiedam, Johannes Bogardus, te Haarlem, en Festus Hommius te Leiden.

Bijeen gekomen zijnde, 11 Maart 1611, zoo weigerden de Remonstranten met die andere zes Predikanten, als met Gedeputeerden der Classen van Holland en WestFriesland, hoedanigen zij zichzelve uit hunne geloofsbrieven betoonden te wezen, in Conferentie te treden, opdat zij niet zouden schijnen partijen der Kerken te zijn; ja, protesteerden, dat zij onverrichter zaken liever zouden vertrekken, indien zij deze qualiteit niet wilden afleggen.

Als hierover lang en veel gedebatteerd was, hebben de andere Predikanten liever voor deze ongelegenheid willen wijken, dan langer daarover met hen te twisten. En diegenen, die van de Classen waren gedeputeerd, eer zij tot de Conferentie toetraden, verzochten van de E. M. Heeren Staten, dat de belofte, die voor twee jaren in de Conferentie, tusschen Arminius en Gomarus gehouden, den Kerken gedaan was geweest (18 Aug., te weten, dat het oordeel dezer zaak, zoo de Conferentie geëindigd was,

aan de Provinciale of Nationale Synode zoude overgelaten worden, en bij haar voorbehouden blijven) hier ook vernieuwd mocht worden. Men heeft goed gevonden deze orde in de handelingen te volgen, dat de partijen aan weerszijden de bewijsredenen van hun gevoelen bij geschrift zouden stellen, en daarna mondeling Conferentie over dezelve houden. Eer men gekomen is tot het onderzoek der Artikelen, hebben de Predikanten, die, gelijk te voren is gezegd, van de Classen gedeputeerd waren, een antwoord overgegeven tegen de Remonstrantie der Remonstranten, van dewelke zij ten laatste een exemplaar, een weinig tijds voor de Conferentie, gekregen hadden, waarin zij vertoonden, dat de Remonstranten ter kwader trouw het gevoelen der Gereformeerde Kerken voorgesteld hadden, en door lasteringen haar vele dingen hadden opgedicht; en dat ze ook hun eigen gevoelen niet ronduit hadden geopenbaard, noch alle de Artikelen, waarover verschil was, voorgesteld. En dewijl er meer verschillende hoofdpunten waren, als die in de Vijf Artikelen verklaard stonden, verzochten zij ootmoediglijk, dat, door autoriteit der E. M. Heeren Staten, den Remonstranten belast zou worden, dat zij ronduit en klaarlijk zich zouden openbaren ook aangaande alle de overige. Derhalve, als men het eerste Artikel der Remonstranten zoude onderzoeken, waarin gesteld wordt, dat God van eeuwigheid besloten heeft den volhardenden geloovige zalig te maken (hetwelk geen Christen ontkent), en dit Artikel alzo van hen gesteld was, alsof het de leer van de eeuwige verkiezing Gods inhield, zijn de Remonstranten gebeden, dat zij, tot verklaring van hun gevoelen, in dit Artikel uitgedrukt, deze twee dingen nader zouden willen verklaren; ten eerste, of zij hielden, dat dit Artikel het geheele besluit der Praedestinatie begreep; ten andere, of ze meenden, dat het geloof en de volharding in het geloof oorzaken of voorwaarden zijn, die de verkiezing ter zaligheid voorgaan, dan of het vruchten zijn, die uit de verkiezing voortkomen, en dezelve navolgen. Nadat zij een tijd lang uitvluchten gezocht hadden, hebben zij ten laatste geantwoord. Op het eerste, dat zij geene andere praedestinatie ter zaligheid erkenden, dan die in het eerste Artikel uitgedrukt stond. Op het tweede, dat het geloof, in de aanmerking en het inzicht Gods, de verkiezing ter zaligheid voorgaat; en dezelve niet als eene vrucht is navolgende. Daarna stelden zij wederom zeven andere vragen voor, zoo van de verkiezing als van de verwerping, waarop zij begeerden, dat de Predikanten, van de Classen gedeputeerd, zouden antwoorden. Dewijl dezen niet behoorden tot den staat des verschils van het eerste Artikel, en vele ook onnoodig en zeer verward waren, en tot dien einde van hen voorgesteld, om aldus de andere, van den voornaamsten staat des geschils en van de rechte wijze van hun doen, in omwegen af te leiden; zoo hebben de Predikanten door request den E. M. H. Staten deze onbillijke manier van handelen vertoond, maar niet afgebeden, dat zij hun gevoelen van de verwerping niet zouden openbaren (gelijk de Remonstranten menigmaal valschelijk hen dikwijls verwijten), alzo zij duidelijk hun gevoelen, zoo veel als zij hielden genoeg te zijn tot vrede en stichting der Kerken, niet alleenlijk mondeling, maar ook schriftelijk hebben verklaard, namelijk, dat, wanneer zij stelden een eeuwig besluit van verkiezing van particuliere personen, dat zij meteen ook stellen een eeuwig besluit van verwerping en verlating van sommige particuliere personen, aangezien het niet kan' zijn, dat er verkiezing zij, of er moet meteen ook eenige verwerping of verlating wezen; dat alle zware quaestiën, aangaande dit Artikel, roekelooslijk te willen onderzoeken, anders niet zoude zijn als met onnutte disputen en twisten, welke nergens toe dienen, de Kerk te vervullen, en den vrede derzelve te verstoren; dat deze hunne verklaring, in het requaest uitgedrukt, allen matigen en vredelievende verstanden genoeg behoorde te wezen, namelijk, dat zij gelooven en leeren, dat God niemand verdoemt, ja, niemand ook besloten heeft te verdoemen, dan rechtvaardiglijk om zijne eigene zonden. Derhalve heeft het den E. M. H. Staten liefd, dat zij, die doornachtige quaestiën ter zijde stellende, tot de behandeling der Artikelen zouden komen. De Predikanten, van de Kerken gedeputeerd, stelden bij geschrifte hunne redenen voor, waarom zij elk Artikel in het bizonder verwierpen. De Remonstranten stelden ook daartegen en gaven over bij geschrift hunne bewijsredenen, waarmede zij elk Artikel meenden te bevestigen. Over deze redenen en argumenten, is in de vergadering der E. M. H. Staten mondeling gedebatteerd geweest. Festus Hommius voerde het woord aan de eene zijde, uit naam der Predikanten, door de Kerken gedeputeerd; en aan de andere zijde, uit naam der Remonstranten, eerst Adrianus

Borrius, en daarna, hem bij beurte volgende: Nicolaus Grevinchovius, Johannes Arnoldi, en Simon Episcopus.

Terwijl de Predikanten in deze Conferentie doende waren, was uit Westfalen in Holland wedergekeerd Conradus Vorstius, denwelke de Ed. Mog. Heeren Staten goedvonden, dat hij gehoord zoude worden in de tegenwoordigheid van alle de Conferenten. Verschenen zijnde op 27 April, heeft hij een lange rede gedaan, waarmede hij zichzelven gezocht heeft te zuiveren van de opgegevene dwalingen. Daarna zijn van de E. Mog. Heeren Staten de Conferenten gevraagd geworden, of zij eenige bedenkingen hadden, waarom zij oordeelden, dat de beroeping van Vorstius tot de Theologische Bediening in de Academie van Leiden behoorde achter te blijven. De Remonstranten hebben duidelijk verklaard, dat zij niets hadden tegen Vorstius, ook in zijne schriften niets gevonden, dat tegen de waarheid of Godzaligheid was strijdende. De andere Predikanten hebben bij geschrifte hunne redenen overgegeven, waarom zij oordeelden, dat deze beroeping van Vorstius den Hollandschen Kerken zeer schadelijk en schandelijk zoude wezen; en wezen aan, zoowel uit het boek van Socinus over de autoriteit der h. Schriftuur, hetwelk Vorstius uitgegeven had, als ook uit het boek van God, en van de Goddelijke Eigenschappen, hetwelk Vorstius onlangs geschreven en uitgegeven had, zijne voornaamste dwalingen, over dewelke tusschen hen en Festus Hommius in de vergadering der E. M. H. Staten, in tegenwoordigheid der Samensprekers, eenige dagen Conferentie gehouden is geweest. Deze, 6 Mei, geeindigd zijnde, zijn op nieuw de Predikanten aan weerszijden door de E. M. H. Staten belast oprechtelijk te willen verklaren, of Vorstius met zijne antwoorden hen voldaan had. De Remonstranten antwoordden, dat zij ten volle vergenoegd waren, en derhalve oordeelden, dat het voor de Kerken en de Academie gansch nuttig zoude zijn, zoo deze zijne beroeping voortging. De andere Predikanten hebben bij geschrifte verklaard, dat het zoo verre van daar was, dat de antwoorden van Vorstius hen van hun eerste gevoelens zouden afgebracht hebben, dat zij integendeel door dezelve meer en meer daarin versterkt werden, dat zijne beroeping met groote schade, zoo der Kerken, als der Academie, en met merkelijk gevaar van meerdere verstoring zoude gedijen, indien ze voortging, en baden overzulks onderdaniglijk de E. M. H. Staten, dat de Kerken door deze beroeping in dat gevaar niet gesteld zou worden. Als Vorstius nu vertrokken was, is men wedergekeerd tot de Conferentie over de Vijf Artikelen. Dewelke eenige dagen voortgezet en ten einde gebracht zijnde, hebben de E. M. H. Staten den Conferenten aan weerszijden belast, dat zij hetgeen mondeling verhandeld was geweest, en hetgeen zij oordeelden tot volkomen antwoord nog noodig te wezen, aan weerszijden bij geschrift gesteld, door Uitenbogaard en Festus Hommius den E. M. Heeren Staten zouden overhandigen. En daarentusschen belast, dat de Predikanten over elkander van de behaalde overwinning niet zouden roemen, maar dat ze van de verschillende Artikelen met stichting bescheidenlijk zouden leeren, en in vrede en liefde met elkander leven; en hebben ook geordineerd, dat deze Artikelen in denzelfden stand zouden blijven, als zij voor de Conferentie waren. In de zaak van Vorstius is toenmaals niets besloten geweest, maar als niet lang daarna de achtbare Magistraat der Stad Dordrecht door hare Gedeputeerden, de E. Hugo Muys van Holy, Schout, Jakob de Witt, Adriaan Repelaar, en Johannes Berk, Pensionaris, de E. M. Heeren Staten verzochten, dewijl de geruchten en dwalingen en ketterij van Vorstius sterker en sterker werden, dat zijne beroeping óf nagelaten, óf ten minste uitgesteld mocht worden, zoo hebben de Ed. Mog. Heeren Staten de E. Curatoren der Academie belast, dat zij in zijne beroeping niet verder zouden treden.

En als het gerucht dezer beroeping ook tot den Grootmachtigsten Koning van Groot Britanje, Jakobus I, beschermers des geloofs, gekomen was, 21 Sept., die naar zijne groote en inzonderheid in een Koning verwonderlijke ervaring in Theologische zaken, en naar zijnen zonderlingen ijver voor den Gereformeerden Godsdienst, het boek van Vorstius, „van God", zelf doorlezen en met zijne hand de voornaamste dwalingen aangeteekend had, zoo heeft hij de H. M. H. Staten Generaal, zoowel door brieven, verzendende een catalogus zijner dwalingen, als ook door zijnen Gezant, den Doorlucht. Heer Rodolf Winwood, goed gedacht te vermanen, dat zij een persoon, met zoo vele zware dwalingen en lasteringen bevuurd, niet wilden toelaten tot het publieke ambt, om de jeugd te leeren in de Academie, maar hem liever uit hunne palen doen vertrekken, opdat de jeugd met zijne booze en

vervloekte dwalingen door hem niet besmet, en alzoo de staat des lands ook niet verzwakt werde; aangezien aan de oprechtheid der Gereformeerde leer, waarin de Nederlandsche Kerken tot nog toe met de Engelschen eene lieflijke eenheid hadden onderhouden, en aan de bewaring daarvan, ook de welvaart der Republiek was afhangende; en toen er uitstel genomen werd, overmits de Remonstranten daartegen arbeidden, en inzonderheid Vorstius, met verscheidene uitleggingen, verantwoordingen, voorloopers, bescheidene en volkomene antwoorden zijn dwalingen excuseerde, zoo heeft nochtans zijne Koninklijke Majesteit niet afgelaten, door herhaalde vermaningen, ja ook met een ernstige protestatie aan te houden, dat men hem zoude laten vertrekken.

Terwijl deze dingen aldus toegingen, hebben eenige studenten der h. Theologie, die, uit Vorstius' huis en school gekomen, in de Academie van Franeker hun best deden, om deze met Sociniaansche dwalingen te besmetten, een zeker boekken (van Faustus Socinus, „over het ambt van een Christenmensch“, in hetwelk geraden wordt, dat allen, die hunner zielen zaligheid zoeken, de leeringen en vergaderingen der Gereformeerde Kerken verlaten, en het gevoelen der Photinianen en Ebionieten moeten aannemen) in druk uitgegeven, met eene voorrede, waarin zij dit boekken vlijtiglijk den Kerken aanbevelen. De E. M. Heeren Staten van Frisland, hiervan verwittigd zijnde, mitsgaders eenige familiere brieven dezer studenten gekregen hebbende, in dewelke zij verklaarden, met wat praktijken de gemeene zaak der Socinianisterij (die zij niet duisterlijk te kennen gaven, ook bij Vorstius, Uitenbogaard en anderen in Holland gedreven te worden) heimelijk voort te planten ware; nadat zij vele exemplaren van die boekskens hadden doen verbranden, en deze studenten uit hunne landpalen doen vertrekken, hebben zij eerst wel door missieven der Magistraten der voornaamste steden van Holland, maar daarna door den E. Heer Kemp van Donia, de E. M. H. Staten zelve vermaand en gebeden; alzoo de oprechte eenstemmigheid in de Gereformeerde leer de voornaamste band en het fundament der eenigheid en de unie was tusschen de Vereenigde Provinciën; dat zij niet wilden gedoogen, dat door de beroeping van een persoon, die van openbare ketterij alzoo verdacht was, deze eenstemmigheid zoude verzwakt worden, en dat hunne E. M. door zoodanige bedrieglijkheden, waarmede men weet, dat deze lieden dit zochten te weeg te brengen, zich zouden willen laten verleiden. Bovendien hebben de Predikanten van Leeuwarden, de voornoemde brieven der studenten met noodige aantekeningen uitgevende, alle Kerken ernstiglijk vermaand, zich van zulke bedrieglijke onderwinding der ketteren, en voornamelijk van Vorstius te wachten. De E. M. H. Staten des Vorstendoms van Gelderland en van het Graafschap van Zutphen, hebben ook dezelve E. M. H. Staten van Holland hieromtrent gewaarschuwd, dewelke voor antwoord gaven, dat hun niets zoo zeer ter harte zoude gaan en zorg zou geven, als met de andere Vereenigde Provinciën, in de gemeene zaak van den Godsdienst, deze eenstemmigheid onafgebroken te bewaren; en verzochten, 15 Nov., dat de naburige bondgenooten zich van dit hun standvastig voornemen verzekerd wilden houden; verklarende, dat zij daarentusschen op deze vermaning acht zouden nemen, en Vorstius belasten, dat hij uit de stad Leiden vertrekken en te Gouda zijne woonplaats nemen zoude, en zichzelve van de dwalingen, hem ten laste gelegd, door publieke schriften zuiveren.

De E. M. H. Staten van Holland en WestFriesland hebben daarna geordineerd, dat de Haagsche Conferentiën van weerszijden bij geschrift den staat des verschils, aangaande de Vijf Artikelen der Remonstranten, zouden overgeven, en meteen hunne adviezen daarbij voegen, op wat wijze zij meenden, dat deze verschillen tot vrede der Kerken en nuttigheid der Republiek ten bekwaamste zouden kunnen geëffend worden. De Remonstranten, zich plaatsende op het standpunt in de Haagsche Conferentie, oordeelden, dat men geen zekerder middel van eenigheid zoude kunnen aanwenden, dan de onderlinge verdraagzaamheid, door welke namelijk beide partijen toegelaten werden hun gevoelen van deze Artikelen vrijelijk te leeren en voort te planten.

De andere Predikanten verklaarden, dat zij geen bekwaamer weg konden aanwijzen, dan dat door autoriteit der E. M. H. Staten-Generaal eene Nationale Synode ten eerste uitgeschreven werd, en in dezelve, deze en alle andere verschillen verklaard en onderzocht zijnde, geoordeeld zoude mogen worden, welk gevoelen met Gods Woord en met het gemeen gevoelen der Gereformeerde Kerken overeen zoude komen, en diensvolgens openlijk behoort geleerd te worden; opdat de waarheid door

het drijven van verschillende meeningen niet gekwetst, of de vrede der Kerken verstoord zou worden. Op deze adviezen waren de stemmen der E. M. H. Staten verschillend, daar sommigen het advies der Remonstranten, anderen het advies der andere Predikanten goed vonden. Dit was eene oorzaak, dat in de zaak niets werd besloten, om een einde van deze verschillen te maken.

Als voorts de E. M. H. Staten verstaan hadden, dat, behalve deze Vijf Artikelen, nog vele andere twisten, die van geen klein gewicht waren, beroering veroorzaakten, zoo ordeneerden zij, om de zuiverheid der leer te behouden, en bij tijds de nieuwigheden te voorkomen, dat de leer des h. Evangelies op het zuiverst, zoo in de kerken als in de publieke scholen dezer landen, zoude voorgesteld worden, en derhalve, dat in de kerken en publieke scholen van Holland en WestFriesland van de volmaakte behoudenis onzes Zaligmakers, Jezus Christus, voor onze zonden, van de rechtvaardigmaking des menschen voor God; van het zaligmakende geloof, van de erfzonde, van de zekerheid der zaligheid en van de volmaaktheid des menschen in dit leven, niets anders zoude geleerd worden, dan gelijk doorgaans in de Gereformeerde Kerken geleerd wordt, en in deze Provinciën tot nog toe geleerd was geweest.

Ondertusschen namen de oneenigheden, beroerten en verwarringen in de Kerken zeer jammerlijk overal meer en meer toe. Want de Remonstranten deden hun uiterste best, dat de Predikanten, die voornamelijk hun voornemen tegen stonden, den Magistraat tegen hen door valsche beschuldigingen ophitsende, niet alleenlijk uit hunne diensten, maar ook uit de steden zelven werden verdreven, en overal in de Kerken, die niet van Predikanten voorzien waren, zoodanige personen, ook tegen dank en wil der Kerken, werden ingedrongen, die met hunne meeningen besmet waren, alleszins, waar zij konden, alle anderen uitsluitende, hoewel deze met geleerdheid, Godzaligheid en de noodige gaven zeer wel begiftigd waren, en van de Kerken wettiglijk begeerd en beroepen. Dit was oorzaak, dat de rechtgevoelende Kerken zoodanigen, die óf hunne onschuldige mededienaars, tegen alle recht en billijkheid, alzoo onderdrukt en verdreven hadden, óf die tegen dank haar waren opgedrongen, en die de leer der Gereformeerde Kerken dagelijks met bittere en venijnige predikatiën zeer gruwelijk schonden, niet voor hare wettelijke Herders konden houden, hunne predikatiën hooren, en het Nachemaal des Heeren met hen gebruiken, maar liever in de naastgelegene plaats de predikatiën der gezonde Herders gingen hooren, hoewel ze daarover vele smaadheden, beledigingen en bespotting moesten lijden; en dit zijn de beginselen en gelegenheden van afzondering geweest. De eerste onder alle Kerken, dewelke genoodzaakt is geweest, eene zoodanige afzondering te maken, was de Kerk van Alkmaar; want Adolphus Venator, Predikant aldaar; geschorst zijnde van zijnen dienst bij de NoordHollandsche Kerken, om zijn onrein leven en gansch onzuivere leer, alzoo hij, zich verlatende op den Magistraat aldaar, met verachting der kerkelijke censuren, evenwel in het leerambt voortvoer, en, de Magistraat veranderd zijnde, gelijk dat jaarlijks pleegt te geschieden, zoodanige wettelijk verkoren werden, die zijn stuk niet zeer gunstig schenen te wezen, en op welker bescherming hij zichzelven niet langer mocht verlaten; heeft, het gemeene volk tegen de wettelijke Overheid ophitsende, te weeg gebracht, dat zij, de wapenen oproeriglijk aangenomen hebbende, niet tevreden wilden zijn, voor en al eer de wettelijke Magistraat afgezet, en anderen in hunne plaats gesteld werden, die van den Gereformeerde Godsdienst vervreemd en de zaak van Venator toegedaan waren. Deze, zoodra zij in de regeering der Stad waren bevestigd, hebben, door aandrijven van Venator, ten eerste de Ouderlingen en Diakenen hunnen dienst doen afleggen, daarna de twee Predikanten, omdat zij zich gesteld hadden tegen de dwalingen van Venator, van hunne diensten afgezet, en schandelijk uit de stad gedreven; de een was Pieter Cornelissen, die in de vijftig jaren met zeer groote stichting voorganger was geweest, en de andere Cornelius Hillenius, een oprecht en vroom man, beiden ernstige voorstanders der zuivere leer.

Deze afzondering is de Kerk van Rotterdam genoodzaakt geweest na te volgen. Want Nicolaus Grevinchovius, ziende, dat zijn mededenaar, Cornelius Geselius, van wege zijne zonderlinge Godzaligheid, oprechtheid en bescheidenheid, de Kerk van Rotterdam zeer aangenaam was, en hem in zijn voornemen, om de leer der Remonstranten in te voeren, zeer tegenstond, heeft te weeg gebracht, door den Magistraat van die plaats, ten eerste, dat hij van zijnen dienst afgezet, daarna, dat hij door de

stadsdienaars uit de stad is geleid geweest. Ook de Predikanten der Classis van Rotterdam, die de zuiverheid der leer toegedaan waren, weigerden met dezen Grevinchovius en met de anderen, die hij tot het gevoelen der Remonstranten gebracht had, Classikale bijeenkomsten te houden, nadat hij, door autoriteit des Magistraats van Rotterdam, Simon Episcopius, denwelken de Kerk van Amsterdam, alwaar hij geleefd had, getuigenis van zijn leven en leer geweigerd had, de Kerk van Bleiswijk tegen de voornaamste stemmen der Predikanten opgedrongen had.

Vele Kerken ook in de dorpen, denwelken men of tegen haren dank Remonstranten had opgedrongen, of Predikanten, die den Remonstranten waren toegevallen, overmits zij die schrikkelijke lasteringen tegen de gezonde leer, die dagelijks in hunne predikatiën gehoord werden, niet zonder de hoogste ergenis, droefheid en ongerustheid haars gemoeds konden aanhooren, verlatende hare tempelen, gingen tot de predikatiën der nabij gelegene gezonde Predikanten, of, waar ze die niet konden krijgen, werden van andere predikanten in hare dorpen, of van gezonde proponenten in afgezonderde vergaderingen geleerd. Toen de Remonstranten dit, door strenge plakكاتen der Magistraten, te vergeefs poogden te beletten, hebben zij geene geringe vervolging tegen die Kerken verwekt.

Daarentusschen beriepen de E. Curatoren der Academie van Leiden, op raad der Remonstranten, M. Simon Episcopius tot de Theologische Bediening, tegen dank en wil van den E. Joannes Polyander, die in de plaats van Fr. Gomarus tot die bediening beroepen was. Dit heeft niet weinig de droefheid en angst der Kerken vermeerderd, dewijl daar uit te zien was, dat zij voorhadden in die Academie de twisten te voeden, en de leer der Remonstranten te bevestigen.

Toen deze onheilen nu niet langer binnen de palen der Hollandsche Kerken besloten konden blijven, is deze besmetting ook ten laatste tot de naastgelegene Provinciën voortgekropen, voornamelijk tot de Kerken van Gelderland, het Sticht van Utrecht en Overijsel. In de Provincie Utrecht scheen, door nalatigheid der Predikanten, de kerkelijke orde vervallen te zijn, en onder schijn van deze weder op te richten, heeft Uitenbogaard, 24 Aug., eenige Remonstrantsche Predikanten, en onder dezelve Jacobus Taurinus, een oproerig en wreed mensch, in de Kerk ingevoerd, dewelken daarna zeer naarstig en vlijtig zijn geweest, dat niet alleenlijk in de stad, maar in de gansche Provincie, overal waar zij konden, de gezonde Predikanten verdreven, en, in hunne plaats Remonstranten gesteld zijnde, de leer der Remonstranten alleen openlijk plaats had gegrepen. En, opdat zij hunne zaak in die Provincie zouden bevestigen, hebben zij een nieuw formulier van kerkeordering beraamd, hetwelk eerst van de Synode, in dewelke Uitenbogaard, Predikant van den Haag, presideerde, daarna ook van de E. M. Heeren Staten derzelve Provincie geaprobeerd werd. In de artikelen 4, en 5, cap. 2, wordt de verdraagzaamheid van het gevoelen der Remonstranten, die zij in Holland zoo zeer dreven, publiek bevestigd; alwaar ook de leer der Gereformeerde Kerken van ter zijden en hatelijk geblameerd werd. Voorts vindt men zeer vele nieuwigheden aangaande de kerkelijke regeering in deze kerkeorde, zoodat daaruit te zien was, dat deze lieden anders niets voor hadden, dan alles, niet alleenlijk in de leer, maar ook in de orde en regeering der Kerk, te veranderen en te vernieuwen.

De Remonstranten hadden nu ook in Gelderland de Predikanten van Nijmegen, Bommel en Tiel aan hunne zijde gekregen, dewelke daarna ook anders geene in den dienst der naburige Kerken stelden, dan lieden van hun gevoelen. En, opdat zij dit te zekerder mochten doen, zoo zijn Uitenbogaard, Borrius en Taurinus gereisd in Gelderland, als de E. M. Heeren Staten aldaar vergaderd waren, en hebben met de andere Remonstranten dit te weeg gebracht, dat ook in die Provincie de ordinaire jaarlijksche Synodale bijeenkomsten belet zijn geworden. In Overijsel hebben desgelijks sommige Predikanten, voornamelijk in de Kerk van Kampen en Deventer, dewelke, door hulp en praktijken van sommigen, den Remonstranten waren bijgevallen, daarna aldaar de vreedzame Kerken met nieuwe krakeelen beroerd.

Als de Nederlandsche Kerken zagen, dat dit onheil zich aldus ook in de andere Provinciën voortplante en verspreidde, en ten hoogste noodig achtten, dat men hetzelfde behoorde tegen te gaan, zonder het geneesmiddel langer uit te stellen, hebben zij, met gemeene beraadslaging, uit elke Provincie twee gedeputeerden aan de H. M. H. Staten Generaal gezonden, uit Gelderland namelijk, Johannes Fontanus

en Guilielmus Baudartius; uit Holland, Libertus Fraximus en Festus Hommius; uit Zeeland, Hermannus Faukelius en Guilielmus Telingius (de Utrechtsche Kerken weigerden de haren te zenden); uit Friesland, Gellius Acronius en Godefridus Sopingius; uit Overijsel, Johannes Gosmannus en Johannes Langius; eindelijk uit de stad Groningen en de Ommelanden, Cornelius Hillenius en Wolfgang Agricola. Dewelke te zamen met de gedeputeerden der Kerk van Amsterdam, die Synodaal was, Petrus Plancius en Joannes Hallius, dewelke; wijdloopig de zwarigheden en gevaren der Kerken uit naam zoo der Kerken zelven, als ook der E. M. H. Staten hunner Provinciën (welker brieven zij ook vertoonden), te kennen gegeven hebbende; ootmoediglich de E. H. M. H. Staten verzochten, dat dezelve geliefden medelijden te hebben met den gansch bedroefden stand der Kerken, toch eenmaal ten laatste ernstiglich te letten op het geneesmiddel dezer onheilen, en tot dien einde eene Nationale Synode (die al voor vele jaren beloofd was) metteneerste te beschrijven. Hoewel velen onder de Generale Staten oordeelden, dat deze samenroeping der Synode niet langer behoorde uitgesteld te worden, en zij daarop aanhielden, nochtans, dewijl de gecommiteerden van de Utrechtsche Provincie afwezig waren, en die van Holland en WestFriesland zeiden, dat zij tot deze zaak van hunne Principalen geen duidelijken last genoeg hadden, zoo is de zaak uitgesteld, totdat de Gecommiteerden van al de Provinciën met gemeene stemmen daarin zouden hebben bewilligd, hetwelk, door toedoen der Remonstrantschgezinden van Holland en Utrecht voorts belet is geweest.

Daarentusschen hebben de Remonstranten niet opgehouden naarstiglijk hun stuk te drijven, de gunst van de grooten te gewinnen, de harten van de Magistraten in te nemen, alle Synodale bijeenkomsten bij de Politieken verdacht te maken en te beletten, de vacante Kerken in te nemen, hun gevoelen door publieke predikatiën en schriften voort te planten, de gezonde leer met schrikkelijke lasteringen te schenden, het volk aan hunne zijde te trekken, en meer en meer van de leer der Gereformeerde Kerken te vervreemden. Tot dit einde strooiden zij, elk om best, boekskens onder het volk, in moederspraak beschreven, onder titelen van brandklokken, nader bericht, wegwijzer en andere, waarmede zij niet alleenlijk hunne leer voorstonden en Vorstius verschoonden, maar ook de aangenomene leer der Nederlandsche Kerken, met de alleronbeschaamdste lasteringen en ongerijmdste consequentiën uit dezelve kwalijk en trouwlooslijk getrokken, met bittere en onbeschaamde welsprekendheid zeer gruwzaam doorstreken. Hieruit zijn onder het volk bittere twisten en knibbelingen in alle plaatsen ontstaan, waardoor de nauwste vrienden en bekenden, tot groote kwetsing der liefde, tot versterking der Kerk en de gemeene rust, en tot groote droefheid en ergenis der vromen, tegen elkander verbitterd en jammerlijk van elkander vervreemd en afgerukt werden. En, dewijl zij in vele plaatsen den Magistraat aan hunne zijde hadden, en door Johannes Uitenbogaard alles bij den Advocaat van Holland vermochten, zoo waren zij trotsch en schamper tegen hunne Kerken en Mededienaars. Daarentusschen beklagden en beweenden alle vrome liefhebbers des Vaderlands en der Kerk erbarmelijk deze jammerlijke ellende der Kerken; en, dewijl zij genoegzaam zagen, waartoe deze beroerten eindelijk zouden komen, zoo men niet bijtijds daarin voorzag, dewijl het tot dusver door publieke autoriteit niet had kunnen gedaan worden, zoo hebben zij begonnen ernstiglich te overwegen, of dit onheil niet op de eene of andere wijze, ware het niet ten eenen maal weggenomen, dan ten minste gestut zoude mogen worden.

Voornamelijk de Doorluchtige Graaf van Nassau, Willem Lodewijk, Gouverneur van Friesland, heeft, naar zijne uitnemende liefde tot de Kerken en de Republiek, in het bijzonder Uitenbogaard aan de eene zijde en Festus Hommius aan de andere zijde vermaand, alzo de staat zelf van de Republiek door deze kerkelijke twisten zwaarlijk beroerd werd, dat zij vriendelijk en broederlijk te zamen wilden bedenken, of er geen eerlijke middelen waren te vinden, om dezen droevigen twist te stillen, en tot eenheid te geraken. Festus verklaarde, indien de Remonstranten in geen andere artikelen dan in die vijf; van de praedestinatie en die aanklevende hoofdstukken; verschilden van de andere Predikanten, dat hij meende, dat er een weg zoude te vinden zijn, waardoor eenige vrede tusschen de partijen bevestigd zoude kunnen worden, totdat in de Nationale Synode het gansche geschil bijgelegd zoude mogen worden.

Maar; dewijl er gewichtige oorzaken waren, waarom de Kerken geloofden, dat vele Remonstranten in

meest alle artikelen van meerder gewicht verschillende waren van de aangenomene leer der Nederlandsche Kerken, en men niet behoorde te dulden of te lijden, dat onder voorwendsel van deze vijf artikelen gansch grove dwalingen in dezelve ingevoerd zouden worden; dat er geene hoop scheen te wezen van met de Remonstranten vrede aan te gaan, ten ware zij oprechtelijk wilden verklaren, dat zij, uitgenomen deze vijf artikelen, in alle de andere hoofdstukken der leer met de Gereformeerde Nederlandsche Kerken eenerlei gevoelden. Uitenbogaard, hierop gevraagd, heeft geantwoord, dat hij, zooveel hem aanging, anders niets had als die vijf artikelen, waarin hij verschil had, en dat hij altijd bereid zoude zijn oprechtelijk zijn gevoelen over de andere punten te verklaren; ook niet twijfelde, of vele Remonstranten zouden hetzelfde ook doen; en dat hij niets zoo zeer wenschte, dan dat om die oorzaak tusschen eenige Predikanten, die gematigd van gemoed zijn, een samenspreking gehouden werd. En alzoo hij dezelfde verklaring te Leiden in het bijzonder tegen Festus vernieuwd had, zijn zij des eens geworden, dat zij beiden elk bij de hunnen te weeg zouden brengen, dat drie Predikanten van weerszijden afgevaardigd mochten worden, die minnelijk bij elkander zouden komen, om met ernst samen te bedenken een bekwamen weg des vredes, die daarna den Kerken medegedeeld en van haar voor goed erkend mocht worden. De E. M. H. Staten van Holland, verstaande, dat in 't bijzonder hiervan beraadslaagd werd, hebben dit hun voornemen geprezen, en uit publieken naam belast, dat met den eerste deze conferentie aangesteld zoude worden.

Hierover zijn zij kort daarna, 27 Febr., bijeen gekomen in de stad Delft; van de zijde der Remonstranten, Johannes Uitenbogaard, Adrianus Borrius, en Nicolaus Grevinchovius; van de zijde der andere Predikanten, Johannes Becius, Johannes Bogardus, en Festus Hommius. Nadat de E. M. Heeren Staten hen vermaand hadden door hunne Gedeputeerden, dat zij; aan zijde gesteld hebbende allen heimelijken haat en verkeerde hartstochten; al de krachten huns verstands wilden inspannen, opdat onder hen eenige bekwame weg van vrede gevonden mocht worden; en meteen verklaard hadden, hoe aangenaam dit Gode, den Kerken en allen vromen, ook voornamelijk den E. M. Heeren Staten zoude wezen; en nadat ook alle de bijzondere Predikanten betuigd hadden, dat zij daar gekomen waren met een vredezoekend gemoed, en alles, wat in hun vermogen was, bij brengen wilden, om vrede te maken; zoo is tusschen hen eene minnelijke conferentie gehouden. In deze verklaarden de Remonstranten, dat zij anders geen weg tot vrede konden aanwijzen, dan de onderlinge verdraagzaamheid (zoo zij ze noemden), te weten, dat aan elke partij zijn gevoelen van die vijf artikelen vrijelijk toegelaten werd openlijk in de Kerken te leeren; en zij verzochten van de andere Predikanten, dat zij verklaren wilden, of zij hun gevoelen, in de Vijf Artikelen uitgedrukt, op die wijze lijdelijk en verdraaglijk achtten te zijn. Indien zij het voor onlijdelijk hielden, dat het niet van noode was, wijders van den weg tot vrede iets te beraadslagen. Want naar hun oordeel bleef alsdan geen middel van vrede over. De andere Predikanten oordeelden, dat hun dacht dit de zekerste en bekwaamste weg tot den vrede te zijn, aangezien zij aan weerszijden Predikanten der Gereformeerde Nederlandsche Kerken waren, en daarvoor gehouden wilden zijn, dat elke partij hare zaak aan het wettelijk oordeel der Nederlansche Kerken zoude onderwerpen, en tot dien einde ernstiglijk en oprechtelijk zouden arbeiden, dat de Nationale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland, met den eerste, ook, zoo het mogelijk ware, den naastaanstaanden zomer, door autoriteit der H. M. Heeren Staten Generaal, beschreven zoude worden; in dewelke, de gansche zaak wettelijk onderzocht en overwogen zijnde, óf bepaald zoude worden, welker gevoelen van beiden, als met Gods Woord overeenkomende, voortaan in de Kerken behoorde geleerd te worden, óf zoodanige weg van verdraagzaamheid, met gemeene adviezen aller Kerken, ingegaan mocht worden, gelijk naar Gods Woord ingegaan behoort te worden. Dat zij bereid waren, zich aan het oordeel dezer Synode te onderwerpen; dat, indien de Remonstranten hetzelfde wilden doen, alzoo de vrede gemaakt zoude wezen. Maar dat verdraagzaamheid, die met voorwaarden bepaald zoude zijn, hoedanige zij tot nog toe hadden gebruikt, en hoedanige zij schenen nog te begeeren, niet tot vrede en stichting der Kerken konde dienen.

Doch indien zij nochtans dezelve wilden laten bepalen met eerlijke voorwaarden, dat zij op dezelve voorwaarden bereid waren met hen te confereeren, zoo zij eerst door eene ronde en oprechte verklaring der Kerken wilden verzekeren, dat zij, behalve die vijf artikelen, in geen ander hoofdstuk

der leer, anders dan deze Gereformeerde Kerken zouden gevoelen. Dewijl nu voor twee jaren, 3 Dec. 1611, de E. M. Heeren Staten, zes hoofdstukken der leer met namen hadden uitgedrukt, van welke zij verboden anders te leeren, dan tot nog toe in de Nederlandsche Kerken geleerd was geweest; namelijk van de volkomene voldoening onzes Heeren Jezus Christus voor onze zonden; van de rechtvaardigmaking des menschen voor God; van het zaligmakende geloof; van de erfzonde; van de zekerheid der zaligheid, en van de volmaaktheid des menschen in dit leven; zoo verzochten zij vooral, dat zij verklaren wilden, dat zij het gevoelen van deze artikelen, in de Belijdenis en den Catechismus dezer Kerken uitgedrukt, dewelke zij in zekere artikelen uit dezelve schriften vervat hadden, toestonden; en het tegenovergestelde gevoelen in zekere tegenartikelen uit de schriften van Arminius, Bertius, Vorstius, Venator, en anderen voorgesteld, verwierpen. Hiertegen hebben de Remonstranten gezegd, dat zij niet konden zien, hoe deze verschillen door eene Nationale Synode konden beslecht worden, en dat zij derhalve in deze gelegenheid der zaken de uitschrijving derzelve niet konden toestaan, noch verzoeken. Dat deze zaak met Synodale besluiten niet konde geholpen worden, en dat zij niet meenden, dat de Provincie van Holland, in het stuk van den Godsdienst, zich immermeer onderwerpen zoude aan de besluiten van andere Provinciën. Wat aanging de verklaring, die geëischt werd, dat zij met de andere Remonstranten daarover zouden te raden gaan. En als zij hun gevoelen aan weerszijden in het kort bij geschrift vervat hadden, zijn zij alzoo onverrichter zaken gescheiden. De E. M. Heeren Staten hebben daarna Uitenbogaard en Festus tot zich ontboden, om uit hen te weten, wat hope van vrede en vereeniging er was. Festus heeft oprechtelijk verhaald, wat er gepasseerd was, en verklaard, dat er hope was, mits de Remonstranten hun gevoelen van de overgeleverde artikelen rondelijk wilden verklaren. Uitenbogaard had, door een hoofdsche listigheid, zorg gedragen, dat hij alleen in de afwezigheid van Festus gehoord zoude worden, opdat hij des te vrijer, hetgeen hij meende tot zijn voornemen te dienen, voorstellen mocht. En, nadat hij wijdloopig de handelingen van de andere Predikanten had gelaakt, als die met den eisch van verklaring (die hij nochtans voor de Conferentie beloofd had) eene nieuwe en gansch onverdragelijke inquisitie zochten in te voeren, heeft hij daarmede teweeg gebracht, dat hun verboden is geweest, de voorzegde verklaring wijders van de Remonstranten af te vorderen. Daarenboven, dat meteen hun belast zoude worden, dat zij hun advies van den besten weg des vredes, en van de voorwaarden, waarmede zij meenden, dat de Tolerantie of verdraagzaamheid moest bepaald worden, wijdloopiger bij geschrift zouden verklaren. Dit van hen gedaan zijnde, en meteen aangewezen, dat de voorgestelde artikelen, op welke de verklaring begeerd was geweest, met even zoo vele woorden in de Belijdenis en den Catechismus der Nederlandsche Kerken stond; en dat de tegenartikelen bij velen, met welke de Remonstranten groote gemeenschap hadden in deze landen, in publieke schriften te vinden waren; nadat dit hun schrift openlijk voorgelezen was geweest, zoo hebben zij door den Advocaat te weeg gebracht, dat scherpelijk verboden werd, dat het geen mensch, gedrukt of met de hand geschreven, zoude medegedeeld worden. En dewijl zij zagen, dat de gedeputeerden der Kerken of Synoden, denwelken de gemeene zorg voor de Kerken bevolen wordt, door hun pogen (gelijk hun ambt zulks medebracht) zeer in den weg waren, zoo hebben zij ook te weeg gebracht, gelijk te voren alle jaarlijksche Synoden belet waren geweest, dat ook hun verboden is geworden, dat voortaan iemand den naam van gedeputeerde der Kerken of der Synode zoude gebruiken, of zulk een ambt bedienen; opdat aldus alle zorg over de welvaart en den vrede der Kerken weggenomen zijnde, zij des te vrijer over dezelve zouden woeden. Door deze wijze van doen hebben de Remonstranten zich bij de Kerken meer en meer verdacht gemaakt, dewijl alle verstandigen oordeelden, dat, indien zij in deze artikelen van de Kerken niet verschilden, zij geen reden zouden hebben, om deze verklaring te ontwijken, aangezien het inzonderheid tot bevordering van den vrede der Kerken en tot voordeel van hun naam en faam zoude gedijd hebben.

Om nu deze verdraagzaamheid, die zij altijd zoo zeer dreven, als door middel van welke zij allengskens hoopten hunne leer in de Kerken te zullen kunnen invoeren, te lichter door publieke autoriteit te verwerven, hebben zij deze behendigheid gebruikt.

Een zeker geschrift, waarin de ware staat des verschils niet oprechtelijk gesteld is, is in Engeland door den Avocaat Hugo Grotius aan den Ambassadeur van de H. M. Heeren StatenGeneraal gezonden, met het ontwerp van een brief, hem biddende, dat hij van den Koning van GrootBrittanje, Jacobus I, verzoeken wilde, alzoo deze zaak op geene andere wijze dan door verdraagzaamheid konde bijgelegd worden, dat het zijne Koninklijke Majesteit believen wilde, naar het ontwerp van den bijgevoegden brief te schrijven aan de H. M. Heeren StatenGeneraal, hetwelk heimelijk op bedekte wijze is verkregen, en zulk een brief is aan de H. M. Heeren StatenGeneraal overgezonden, 6 Mei, ouden stijl. Hierover bedreven de Remonstranten wondergroote vreugde, en, hopende, dat zij nu tot hun voornemen zouden kunnen geraken, arbeidden zij door den Advocaat, dat zeker formulier van verdraagzaamheid (namelijk hetzelfde, dat in het 4e en 5e Art. cap. 11 der Kerkeordering van Utrecht staat) door publieke autoriteit der Heeren Staten bevestigd, en den Kerken opgelegd zoude worden. Hoewel de gemoederen van velen in de vergadering der Heeren Staten daartoe geneigd waren, zoo zijn nochtans de verstandigsten dapper daar tegen geweest, achtende onbillijk te zijn, den Kerken eene verdraagzaamheid op te dringen, in artikelen des geloofs, die nooit in eene wettelijke kerkelijke vergadering behoorlijk onderzocht waren geweest, en die eene openbare verandering in de leer met zich brachten; en dat ook de vrede der Kerken daarmede niet konde verkregen worden, dewijl te vreezen stond, indien daar toegelaten zoude worden, dat men meeningen, zoo verre van elkander verschillende, uit een en den zelfden predikstoel voor eenerlei vergadering zoude mogen voordragen, dat de vrede der Kerken meer en meer verstoord zoude worden, gelijk de ervaring tot nog toe geleerd had. Evenwel gingen de Remonstranten voort met deze hunne verdraagzaamheid alleszins te drijven, en dezelve publiekelijk en heimelijk door schriften en predikatiën aan te bevelen, met deze reden voornamelijk, dat zij zeiden, dat de artikelen, die in verschil stonden, van zoo klein gewicht waren, dat zij het fundament der zaligheid niet raakten, en dat men bij zoodanige artikelen behoorde verdraagzaamheid te gebruiken. En zij hebben alzoo ten laatste te weeg gebracht, 25 Juli 1614, dat de resolutie van deze verdraagzaamheid, tegen dank en tegenstreven van sommigen uit de voornaamste en machtigste Steden van Holland en WestFriesland, gedrukt is geworden, bekleed met sommige spreuken der Schriftuur en der oudvaderen, onder welke zij ook ingebracht hadden Faustus Regins, die het hoofd was geweest der SemiPelagianen.

Als Jacobus Trigland, Predikant te Amsterdam, door een publiek schrift hierop geantwoord had, zoo heeft ook Uitenbogaerd wijdloopig de verdediging van deze resolutie bij de hand genomen, waarin hij zoo de leer der Gereformeerde Kerken, als ook de voornaamste lichten derzelve, Calvijn, Beza, Zanchius, en anderen, schandelijk lastert en schendt. Tegen dit geschrift heeft Trigland, tot verdediging van de eer, zoowel der leer als der leeraren der Gereformeerde Kerken, een nauwkeurige beantwoording gesteld. En als zij zagen, dat dit schrift, hetwelk zij den naam gaven van resolutie der standen, zulk een autoriteit niet had, dat zij daardoor zouden kunnen verkrijgen hetgeen zij gemeend hadden, zoo hebben zij het op eene andere wijze willen beproeven, en hebben tot dien einde, met een zeker ander formulier van verdraagzaamheid, gesteld in bedriegelijke manieren van spreken, door sommigen, die heimelijk hunne partij en meeningen toegedaan waren, maar voor geen Remonstranten gehouden werden, overal in Holland de Predikanten, zoo heimelijk als in hunne bijeenkomsten, tot onderteekening van hetzelfde genoodigd, Sept. en Octob. 1605.

Doch, als het ook aldus naar hunnen zin niet gelukte, hebben zij geoordeeld, dat men diegenen, die men niet konde bepraten, door autoriteit van de Regenten moest dwingen, en dat men ten laatste eens moest doorbreken, en deze zaak ten einde brengen.

Tot dit einde hebben zij ook verkregen, dat uit naam der E. M. H. Staten, deze resolutie van de onderlinge verdraagzaamheid, in het voorleden jaar uitgegeven, aan elke Classis gezonden, en met een den predikanten belast is geworden, dat zij dezelve zouder tegenspreken zouden onderteekenen; en, opdat zij te lichter tot de diensten der Kerken mochten bevorderen diegenen, die hunne partij toegedaan waren, en al de anderen uitsluiten, zoo brachten zij verder nog te weeg, dat nog eene andere resolutie daarbij gevoegd werd, waarmede toegelaten was, dat men, in de beroeping der Predikanten en Ouderlingen, de orde zou mogen gebruiken, die in het jaar 1591 beraamd, maar niet geaprobeerd

was; volgens welker regel deze verkiezing geschieden zoude: vier, die uit den Magistraat, en vier anderen, die uit den Kerkeraad gedeputeerd zouden worden. Deze resolutiën aan de Classen gezonden zijnde, hebben vele derzelve hunne gedeputeerden gezonden aan de E. M. Heeren Staten, om de bezwaarnissen of gravamina, die zij daarin hadden, bij geschrift gesteld, openlijk te verklaren, en de invoering derzelve af te bidden. Als zij tot dien einde in den Haag gekomen, en nu uit de Gecommitteerden van sommige der voornaamste steden verstaan hadden, dat die resolutiën, hoewel ze nu overgezonden waren geweest, nochtans Staatsgewijze, door volle en plechtige approbatie van al de Staten nog niet waren bevestigd, en derhalve de kracht van eene wet nog niet konden hebben, vonden zij, geraden van hun voorgenomen verzoek op te houden, totdat zij verder geperst zouden worden. Deze laatste resolutie heeft wederom in vele plaatsen gelegenheid gegeven van nieuwe twisten en beroerten, voornamelijk in de Kerken van Haarlem. Want als eenigen van den Magistraat naar dezen nieuwen vorm de Dienaren wilden beroepen hebben, en de Kerk dien niet goedkeurde, zoo is het geschied, dat zij aan de Gemeente aldaar geweigerd hebben, met de Predikanten, op de voorzeide wijze beroepen, kerkelijke gemeenschap te houden, en dezelve voor wettelijke Predikanten te erkennen. Door dezelve besluiten is het ook geschied, dat sommige Classen in Holland, die met de Remonstranten, om des vredeswil, eenheid in de regeering der Kerken „tot nog toe onderhouden hadden, nu verdeeld werden; omdat vele Predikanten dezen niet konden toestaan, en de Remonstranten nochtans begeerden, dat de Kerken naar hun regel en wet geregeerd zouden worden. En, opdat zij datzelve van hunne Mededienaars door autoriteit mochten afdringen, hebben zij in de Classikale bijeenkomsten eenige Politieken, f van den Gereformeerden Godsdienst vervreemd, óf hunne partij toegedaan, ingevoerd, en zochten alzoo eene heerschappij in de Kerken te voeren. Want de rechtgevoelende Predikanten, moede en verdrietig zijnde van deze twisten, die om deze oorzaken dagelijks met de Remonstranten rezen, oordeelden beter te zijn, zonder henlieden, bizonder bijeen te komen, en hunne Kerken in vrede te verzorgen, dan door hunne gedurige twistingen gekweld te worden.

Uitenbogaard ondertusschen bracht te weeg, dat, door autoriteit van eenige Grooten, zijnen Mededienaren belast werd, deze resolutien mede te gehoorzamen. Als zijn Mededienaar Henricus Roseus zeide, dit niet met een goed geweten te kunnen beloven, is deze, door hunne autoriteit en door Uitenbogaards verkeerd aanstuwten, van het Predikambt geschorscht geweest. Daarom hebben de lidmaten der Haagsche Kerk, die de zuiverheid der Gereformeerde leer liefhadden, eerst in het dorp Rijswijk, daarna, Predikanten bij leening uit andere Kerken gekregen hebbende, in den Haag in eene Kerk afzonderlijk de oefening van den Godsdienst voortgezet, bij welke naderhand de voornaamsten uit de Staten, uit de Raadsheeren van beide de Hoven van Justitie en andere Collegiën, en de Doorl. Prins van Oranje zelf en Graaf Willem Lodewijk van Nassau, de vergadering der Remonstranten verlatende, zijn gekomen, om hunne eenstemmigheid in de gezonde leer, en genegenheid tot dezelve te betuigen. Deze afzondering hebben de Remonstranten zeer hatelijk met den titel van scheuring beklad en zochten ze op alle manieren te beletten of te wreken; midderwijl arbeidende, dat deze Resolutiën overal, waar zij wisten, dat de Magistraat hun gunstig was, in het werk gesteld werden. Als uit oorzaak hiervan vele vromen, in hunne goederen, met gevangenissen en ballingschappen gestraft, tot de opperste vierschaar van Justitie zich beriepen, en hulp tegen geweld verzochten, en nu de E. Raadsheeren des Hoogen Raads bedrukten zochten te hulp te komen, hebben zij door den Advocaat verkregen, dat denzelven Hoogen Raad zulks is verboden geworden, en de Hooge Justitie de hand gesloten.

Maar, als vele en voorname Steden van Holland, en onder dezelve voornamelijk de machtigste stad Amsterdam, zich tegen de uitvoering dezer Resolutiën stelden, 18 Maart 1616, zoo is het gebeurd, 24 April, dat Hugo Grotius met nog eenigen gezonden werd naar Amsterdam, om den E. Magistraat van die stad door zijne welsprekendheid het aannemen van dezelve Resolutiën aan te raden.

Als hij met eene wijdloopige rede gezocht had dit te doen, is door den E. Magistraat geantwoord geworden, dat zij geenszins konden goed vinden, dat men, voorbijgaande de wettelijke Synodale bijeenkomsten, in de vergadering der Staten van kerkelijke zaken zoude beraadslagen, besluiten maken en de besluiten te werk stellen; dat hun voornemen was den waren Christelijken Godsdienst,

welks oefening bij de vijftig jaren in deze landen gebloeid had, voor te staan'; en zij oordeelden at de allerminste verandering van dezelve de Republiek schadelijk zoude zijn, ten ware dezelve eerst bij tijds door eene wettige Synode onderzocht ware geweest; en derhalve niet hadden kunnen toestaan verscheidene propositiën en handelingen, sedert het jaar 616 geschied, noch ook mede deze laatste propositie. En begeerden niet, dat onder den naam van de stad Amsterdam (dewijl zij een niet van de minste leden was van de vergadering der Staten) eenige besluiten gemaakt, veel minder in het werk gesteld, of iets tegen degenen, die belijdenis doen van den Gereformeerden Godsdienst besloten zou worden, tenzij de verschillen en veranderingen in den Godsdienst en kerkelijke zaken, onder de autoriteit der Heeren Staten, in wettelijke Synoden voorhenen onderzocht en verhandeld zouden geweest zijn; ja, ook niet begeerden, dat de Predikanten, die het gevoelen van den Gereformeerden Godsdienst, door de Contraremonstranten verdedigd, toegedaan waren, ondertusschen van hunne diensten f geschorst, óf afgezet zouden worden, omdat zij zouden verklaren, met de Remonstranten met een goed geweten geene kerkelijke eenheid te kunnen onderhouden; noch dat aan de Kerken, die datzelfde gevoelen volgen, onder deksel van scheuring, of omdat zij zwaarigheid in hun geweten maken, om de predikatie der Remonstranten te hooren, nu de oefening van den Godsdienst belet zoude worden. En dat zij alle deze dingen alzo goedvinden, totdat, door autoriteit der E. M. Heeren Staten, eene wettelijke Synode uitgeschreven worde, alwaar de verschillen en nieuwigheden behoorlijk onderzocht en verhandeld zouden mogen worden. Alzo is de arbeid en het pogen der Remonstranten, en dergenen, die hun gunstig waren, te vergeefs geweest, voornamelijk, dewijl dit advies des E. Magistraats van Amsterdam, door de E. E. Magistraten der Steden Dordrecht, Enkhuizen, Edam en Purmerend, openlijk goedgekeurd werd.

Omtrent dezen tijd hebben de Predikanten der Kerk van Kampen in Overijssel, die het gevoelen der Remonstranten hadden aangenomen, hunnen Mededienaar Wilhelmus Stephani, Doctor der heilige Theologie, een zeer geleerd en bij de waarheid vastblijvend persoon, omdat hij hun voornemen tegenstond, door hulp van den Magistraat uit den dienst geworpen, en door gedrukte boekskens, en publieke predikatiën, vol lasteringen, den Gereformeerden Godsdienst gezocht bij het volk gehaat te maken.

Uit oorzaak van deze veranderingen en de daarop gevolgde verstoringen van den staat der Kerken, hebben de Remonstranten, ziende, dat zij meer en meer gehaat werden, den E. M. Heeren Staten eene tweede Remonstrantie gepresenteerd, in Maart 1617. Daarin zoeken zij, met ongeloofelijke onbeschaamdheid, de blaam van nieuwigheden ingevoerd te hebben, van zich te schuiven, en diezelve den Predikanten, die in de aangenomene leer dezer Kerken standvastig waren gebleven, ten laste te leggen. Hiertegen hebben de andere Predikanten eene wijdloopige en bondige beantwoording gesteld, die zij ook denzelven Edel Mogenden Heeren Staten hebben overgeleverd.

Dewijl nu deze langdurige verschillen, niet alleenlijk in de Kerken, maar ook in de Republiek zelve zulk eene groote menigte van onheilen, zwarigheden, beroerten en verwarringen nu ingebracht hadden, dat allen, die de welvaart der Vereenigde Provinciën en der Gereformeerde Kerken in dezelve lief hadden of behartigden, wel verstonden, dat het geneesmiddel dezer ellendigheden zonder merklijk gevaar, beide van den Staat en van de Kerken, niet langer mocht uitgesteld worden; maar de Edel Mogende Heeren Staten tot dusver in de manier, hoe dezelve te verhelpen waren, niet hadden kunnen overeenstemmen; zoo heeft het zijne Koninklijke Majesteit van GrootBrittanje, Jakobus I, naar zijne zonderlinge en oprechte toegenegenheid tot deze Landen en Kerken, goed gedacht, de Edel Hoog Mogende Heeren Staten Generaal te vermanen, niet te willen toelaten, dat deze kanker het lichaam der Republiek langer zoude opeten, maar terstond die onzalige twisten, verdeeldheden, scheuringen en partijschappen, die den Staat meteen openbaar gevaar dreigden, tegenstaan.

Hij heeft ook meteen denzelven zeer ernstiglijk gebeden, dat zij de ware en oude Gereformeerde leer; die zij altijd beleden hadden, en die met gemeene toestemming aller Gereformeerde Kerken bevestigd was, en altijd het voornaamste fundament en band was geweest van die zeer nauwe vriendschap en verbintenis, die tusschen zijne Koninkrijken en deze Provinciën zoo langen tijd vast was gebleven; in hare vorige zuiverheid zouden herstellen, en de dwalingen uitroeien, hetwelk hij meende, dat allergevoeglijkst door eene Nationale Synode zoude kunnen geschieden, aangezien dit het gewone,

wettige en krachtigste geneesmiddel is, dat van ouds bij de Christenen in zoodanige zwarigheden gebruikt was geweest. Ook zelfs de Doorluchtige Prins van Oranje, Maurits, Stadhouder van het Vereenigde Nederland, hield niet, op gelijk menigmaal te voren, alzoo ook nog dagelijks, zoowel de Hoog Mogende Heeren StatenGeneraal, als ook de Edel Mogende Heeren Staten van Holland en WestFriesland, gansch ernstiglijk en deftiglijk te vermanen, dat, zoo lief als hun was de behoudenis der Republiek en der Kerk, zij ook zoo naarstiglijk wilden arbeiden, dat deze zeer zware onheilen terstond geholpen mochten worden. Tot dit einde beval hij ook bovenal aan de samenroeping eener Nationale Synode, als een gewoon en allerzekerst geneesmiddel en hield daarop aan, 10 Mei. Ook hebben de Edel Mogende Heeren Staten van Zeeland, door de E. E. Heeren Maldere, Brouwer, Potteij en Bonifacius de Jonge, de Edel Mog. Heeren Staten van Holland en WestFriesland in hunne vergadering plechtiglijk vermaand en gebeden, 19 Mei; dewijl de twisten en oneenigheden tot zeer groot gevaar der Republiek dagelijks grooter werden, en vele geneesmiddelen tot nog toe te vergeefs beproefd waren geweest; dat zij toestemming wilden geven tot de samenroeping van eene Nationale Synode, als een gewoon geneesmiddel voor zoodanige onheilen, van den Heiligen Geest voorgesteld, en door de Christenen altijd gebruikt. Hetzelfde hebben ook de Edel Mogende Heeren Staten van Gelderland, Friesland, Groningen en Ommelanden, vriendelijk door hunne Gedeputeerden gebeden. Maar, als de Remonstranten zagen, dat van de naburige Koningen, Prinsen, Republieken en Bondgenooten, ja, ook van de voornaamste en machtigste Steden van Holland en WestFriesland, zoo heftiglijk de beschrijving van eene Nationale Synode aanbevolen werd, en als zij vreesden, dat de Staten van Holland en WestFriesland; van welke velen van zelf daartoe overhingen, en deze zaak vlijtiglijk bevorderden; ten laatste tot deze toestemming zouden mogen bewogen worden, en dat zij alzoo voor de kerkelijke vierschaar eenmaal rekenschap zouden moeten geven van hunne leer en handelingen, hebben zij, om datzelfde te ontwijken, eerst een nieuw middel om de verschillen te effenen voorgesteld; namelijk, dat door de Edel Mogende Heeren Staten van Holland en WestFriesland eenige mannen, zoo politieke als kerkelijke, tot een zeker en gelijk getal verkoren zouden worden, die met elkander beraadslagen en eenige middelen van vrede en eenheid ontwerpen zouden, dewelke door dezelve Heeren Staten goedgekeurd, en daarna den Kerken zouden geboden worden te volgen. Maar, als dit niet gelukte (alzoo de verstandigen wel merkten, uit welke en hoedanige personen deze vergadering zoude aangesteld worden, en wat daarvan te verwachten zoude zijn, bovendien, dat zulks in de Kerken ongewoon en niet bekwaam was, om kerkelijke verschillen, die de leer aangaan, weg te nemen), zoo hebben zij geacht, dat zij liever het uiterste moesten wagen, dan tot deze noodwendigheid gedreven worden, en derhalve is men gekomen tot wanhopige raadslagen.

Want sommige Regenten lieten zich voorstaan, dat de samenroeping der Nationale Synode, van welke toenmaals gesproken werd, was tegen de hoogheid en vrijheid der Provinciën; alzoo elke Provincie volstrekte macht had in het stuk van den Godsdienst te bevelen, alzoo het haar zoude goeddunken. Dat het onbetamelijk en onbillijk was, deze zijne vrijheid te onderwerpen aan het oordeel van de andere Provinciën. Dat men dit recht van hoogheid in alle manieren, ja, alware het met wapenen, behoorde voor te staan. Door deze en diergelijke redenen zijn de gemoederen van de onvoorzichtigsten zoo opgehitst geweest, dat de Regenten van sommige Steden, samenrottende, besloten hebben, Waardgelders aan te nemen, die noch den H. M. StatenGeneraal, noch zijne Exc. den Prins van Oranje, KrijgsoversteGeneraal, maar alleenlijk hunlieden door eede verplicht zouden zijn, om deze zaak der Remonstranten, en hunne autoriteit, die zij om dezelve in gevaar hadden gesteld, te beschermen. Dit is geschied te Utrecht, in welke stad de H. M. Heeren StatenGeneraal een garnizoen hadden, sterk genoeg tegen allen oploop en mouterijen, te Haarlem, te Leiden, alsook te Gouda, Schoonhoven, te Hoorn en in meer andere plaatsen; waartoe de Remonstranten de Magistraten der steden aanstuwden, gelijk uit verscheidene brieven van hen, die daarna achterhaald zijn, klaarlijk bewezen kan worden.

En alzoo zouden de oneenigheden der Remonstranten deze zeer bloeiende Provinciën in gevaar gebracht hebben van een inlandschen en burgeroorlog, ten ware de H. M. Heeren StatenGeneraal, door

hunne zonderlinge voorzichtigheid, en zijne Excellentie, de Prins van Oranje, door zijne nimmer genoeg geprezene waakzaamheid en kloekmoedigheid, bij tijds deze dolle razernij bedwongen en gedempt hadden. De H. M. H. StatenGeneraal, ziende, dat aldus de Provinciën en de Kerken in het hoogste gevaar waren gebracht, hebben goed gevonden, dat de Nationale Synode niet langer uitgesteld, maar ten allereerste bevorderd zoude worden, te meer, dewijl de Doorluchtige Heer Dudlejus Carleton, Ambassadeur der Koninklijke Majesteit van GrootBrittanje, hunne H. M., met eene zeer voortreffelijke en voorzichtige rede, ernstiglijk had opgewekt, 6 Oct.; welke rede de Remonstranten niet hebben ontzien daarna met een gansch onbeschaamd en lasterlijk boekken, onder den titel van Weegschaal, publiekelijk te bekladden en te hekelen, niemand, van wat stand hij ware, zelfs de H. M. StatenGeneraal, den Prins van Oranje, ja ook de Koninklijke Majest. van GrootBrittanje, met hunne lasterlijke tong verschoonende. Dit boekken hebben de H. M. Heeren StatenGeneraal bij openbaar plakkaat, als eerroovend en oproerig verwezen; stellende eene vrijgeveige vereering voor dengenen, die den auteur wist aan te wijzen. Ditzelfde boekken heeft naderhand Johannes Casimirus Junius, zoon van den zeer vermaarden Franciscus Junius, geenszins ontaard, wijdloopig wederlegd. De samenroeping dan der Nationale Synode hebben ten langen leste, 11 Dec., de H. M. H. StatenGeneraal sloten, om gehouden te worden, in den naam des Heeren, den eersten van Mei des volgenden jaars; en hebben meteen sommige wetten gesteld, naar dewelke zij de beschrijving gedaan, en de Nationale Synode zelve gehouden wilden hebben. En dewijl de Remonstranten niet veel werk schenen te maken van het oordeel der Nederlandsche Kerken, en den volke altijd hadden wijs gemaakt, dat zij niets anders gevoelden dan de Gereformeerde Kerken, zoo is ook bij hunne H. M. goedgevonden, uit alle Gereformeerde Kerken der naburige Landen, Vorstendommen en Republieken, eenige Theologanten, in Godzaligheid, geleerdheid en wijsheid uitnemend, tot dezen Synode te noodigen, opdat zij met hunne oordeelen en raad de gedeputeerden der Nederlandsche Kerken zouden bijstaan, en alzoo deze verschillen, gelijk als met een gemeen oordeel aller Gereformeerde Kerken, onderzocht en geoordeeld zijnde, des te zekerder, voorspoediger, gewisser en met des te meerder vreugd bijgelegd mochten worden.

Deze Resolutie genomen zijnde, 1618, hebben de Remonstranten wonderbaarlijk getierd, en hebben door verscheidene andere voorstellen en concepten bij diegenen, die hunne zaak toegedaan waren, gezocht dezelve om te stooten en onnut te maken. Zij hebben overzulks in Holland door degenen, die hun gunstig waren, eene Provinciale Synode, van welke zij weinig te voren zoo grooten afkeer hadden, verzocht. En alzoo er gesproken werd, van uitlandsche Theologen op te roepen tot de Nationale Synode, zoo meenden zij, dat ook tot deze Provinciale Synode uitlandsche Theologen, indien men het goed vond, zouden mogen opgeroepen worden. Maar daarop is geantwoord, dat wel eertijds de Hollandsche Kerken eene Provinciale Synode verzocht hadden, als er geene hoop scheen over te blijven van eene Nationale te verwerven, en als de verschillen alleenlijk binnen de palen van de Hollandsche Kerken besloten waren; maar, dewijl nu de samenroeping van eene Nationale Synode besloten, en het kwaad uitgespreid was door alle de Provinciën, alzoo dat het door de Synode van ééne Provincie niet konde weggenomen worden, dat het dan ten eenen maal buiten reden was, op dezen tijd aan eene Provinciale Synode, tot bijlegging dezer verschillen, te denken. Dat, gelijk in elke bijzondere Provincie, particuliere Synoden aan de Nationale moeten voor gaan, desgelijks ook thans in Holland, zoowel Zuid als NoordHolland, de particuliere Synoden zouden voorgaan. De Remonstranten hielden nochtans dapper aan door hunne voorstanders, en drongen aan op zoodanige Synode; óf omdat zij gemeend hebben, dat voor de Provinciale Synode hunne zaak minder hinderlijk zoude wezen, alzoo zij in Holland velen onder de Regenten en Predikanten hadden, die hen toegedaan waren, f omdat zij door dusdanige uitvluchten de samenroeping van de Nationale Synode ten eenen maal zouden beletten. Doch, als zij zagen, dat dit hun verzoek te zeer onbillijk was, dan dat zij hetzelfde lichtelijk iemand zouden kunnen wijs maken, zoo hebben zij hun toevlucht genomen tot een nieuwen voorslag, en hebben begeerd, dat deze zaak tot eene Oecumenica Synodus, dat is, tot eene algemeene en generale Synode van alle Kerken, gebracht zoude worden.

Hun werd geantwoord, dat het gansch onzeker was, of en wanneer eene Oecumenica Synodus zoude

kunnen bijeen geroepen worden. En dat onze ziekten een dadelijk geneesmiddel van noode hadden; dat deze Nationale, die door de E. M. H. StatenGeneraal beschreven zoude worden, als eene Generale zoude wezen, dewijl meest uit alle Gereformeerde Kerken derzelver gedeputeerden in dezelve tegenwoordig zouden wezen. Indien zij door het oordeel van zulk eene Synode meenden bezwaard te zijn, dat het hun altijd geoorloofd en toegelaten zoude worden, van deze Nationale zich te beroepen op de Oecumenica, mits zij ondertusschen het oordeel der Nationale Synode gehoorzaam wilden zijn. Zij hebben met deze uitvluchten en tegenstribbelen zooveel teweeggebracht, dat de brieven van samenroeping eenigen tijd zijn opgehouden geworden, en dat de tot de bijeenkomst gezette dag uitgesteld en veranderd heeft moeten worden.

Daarentusschen heeft de heer Dudlejus Carleton, in de vergadering der E. M. H. StatenGeneraal, openlijk geklaagd, dat de eer van de Koninklijke Majest. van GrootBrittanje, 'zijn Meester, in het eerroovende boeksen, genoemd de Weegschaal, hetwelk de Remonstranten, ook na het plakkaat van hunne H. M., mede in de Fransche spraak hadden doen overzetten en herdrukken, zeer schandelijk en onbeschaamdelyk gehekelde werd; en, na eene korte en bondige wederlegging van vele tegenwerpingen der Remonstranten, heeft zijn E. de H. M. H. Staten te kennen gegeven, wat wijze en manier zijne Koninklijke Majest. van GrootBrittanje placht te gebruiken, in het beslechten van de verschillen, aangaande den Godsdienst of leer. Alzoo deze met de resolutie der E. M. H. StatenGeneraal overeen kwam, zoo heeft ze hunne H. M. meer en meer in dit heilig voornemen versterkt. De E. Magistraat ook der Stad van Amsterdam, voorhenen, met de Predikanten van die Kerk, en met anderen tot dit einde bijeen geroepen, geadviseerd hebbende, heeft vele en zeer gewichtige redenen in de vergadering der E. M. Heeren Staten van Holland en WestFriesland bij geschrift voorgesteld, 23 Maart; waarmede zeer naaktelyk bewezen werd, dat deze verschillen voor dezen tijd op geene andere wijze, dan door eene Nationale Synode bijgelegd en vereffend konden worden; en meteen werd op al de tegenwerpingen der Remonstranten, en op alle hunne voorstellen van eene algemeene Synode, grondiglyk geantwoord. Hetzelfde heeft ook kort daarna de E. Magistraat der Stad Enkhuizen bevestigd, met vele redenen bij geschrift gesteld en overgeleverd in de Apologie der steden Dordrecht, Amsterdam, Enkhuizen, enz. pag. 104, en 113; welke redenen naderhand in druk zijn uitgekomen, 27 Maart, opdat een iegelyk weten mocht, hoe onbillijk de Remonstranten en hunne voorstanders handelden, dat zij met de nieuwe voorstellen de samenroeping der Nationale Synode zoo hardnekkiglyk tegenstonden, en het oordeel van dezelve zochten te ontwijken.

De H.M. H. StatenGeneraal, oordeelende, dat deze zoo noodige zaak, om gansch billijke en gewichtige oorzaak alreede besloten, niet langer om zoodanige voorstellen en uitvluchten behoorde uitgesteld te worden, besloten opnieuw, dat de samenroeping der Nationale Synode, zonder eenig uitstel en vertoeven, terstond gehouden zoude worden, en bevalen, dat de plaats van de bijeenkomst wezen zoude de stad Dordrecht, en de dag, de eerste dag van November naastvolgende. Als tegen deze Resolutie eenigen onder de Staten van Holland en WestFriesland, welke de zaak der Remonstranten toegedaan waren, in de vergadering der H. M. H. StatenGeneraal zich stelden, dewelke klaagden, dat daarmede de hoogheid, het recht, en de vrijheid van hunne Provincie te kort gedaan werd, zoo hebben de H.M.H. StatenGeneraal met eene publieke acte verklaard, dat zij met deze beschrijving der Nationale Synode geenszins de hoogheid, het recht en de vrijheid van eenige Provincie wilden verkorten of verkleinen; maar dat dit hunner H. M. H. oprechte meening was, zonder eenig vooroordeel van eenige Provincie, en ook der Unie of confederatie zelve, door het gewone oordeel der Nationale Synode alleenlyk de gerezene kerkelyke verschillen, aangaande de leer, alzoo dezelve alle de Gereformeerde Nederlandsche Kerken betroffen, wettelyk tot Gods eer, en vrede der Republiek en der Kerken te beslechten.

En hebben daarna aan de Staten van iedere Provincie geschreven en verklaard, hun voornemen te zijn, in den naam des Heeren, uit alle Kerken dezer Provinciën, eene Nationale Synode tegen den eersten November naastkomende te beschrijven, opdat door dit middel de verschillen, in diezelfde Kerken gerezen, wettiglyk onderzocht en op eene bekwame wijze (altijd behoudens de waarheid) bijgelegd

mogen worden; meteen dezelve vermanende, dat zij terstond in hunne Provincie, naar gewoonte, eene Provinciale Synode wilden samenroepen, uit dewelke zes Godzalige, geleerde, of drie andere bekwame mannen, belijdenis doende van den Gereformeerden Godsdienst, afgevaardigd zouden worden, die in de voornoemde Nationale Synode naar de voorwaarden, door hen gesteld, waarvan zij een afschrift overzonden, die verschillen zouden onderzoeken, en, behoudens de waarheid, wegnemen. Zij hebben ook aan de Waalsche of Fransche Kerken hier in Nederland, die onder elkander een particuliere Synode plegen te maken, dewijl zij door al deze Provinciën verspreid waren, brieven van gelijken inhoud geschreven.

Deze ontvangen zijnde, hebben de E. M. H. Staten van iedere Provincie de Provinciale of particuliere Synoden hunner Kerken saamgeroepen, in dewelke de bezwaren, die tot de Nationale Synode gebracht zouden worden, en de personen daar toe te zenden met hunnen last en instructie, met gemeene stemmen der Kerken gesteld en gedeputeerd zouden worden. Deze dingen wijze, zijn in elke Provincie geschied, naar wi in deze Gereformeerde Kerken tot nog toe gebruikelijk, uitgenomen dat in Holland en het Sticht van Utrecht, vanwege de groote menigte der Remonstranten, de gewone wijze in alle dingen niet heeft kunnen onderhouden worden. Want, alzoo in sommige Classen van Holland afzonderingen waren gevallen, alzoo dat de Remonstranten de hunne, en de andere Predikanten ook hunne Classicale bijeenkomsten afzonderlijk hadden, zoo heeft bet den E. M. Heeren Staten van die Provincie goed gedacht, dat de Classen, in dewelke geene afzondering was gevallen, op de wijze, tot nog toe gebruikelijk, door meerderheid van stemmen, vier zouden deputeeren, die met gewone macht tot de particuliere Synode zouden afgezonden worden, en dat in de anderen Classen, om verwarring te vermijden, de Remonstranten twee aan de eene zijde zouden deputeeren, en de andere Predikanten desgelijks twee, die met gelijke macht tot de particuliere Synode zouden gezonden worden. In het Sticht van Utrecht waren de Kerken nog niet verdeeld in zekere Classen. Derhalve heeft het den E. M. Heeren Staten van die Provincie goed gedacht, dat al de Remonstranten afzonderlijk in eene Synode zouden verzamelen, en de overige Predikanten, die het gevoelen der Remonstranten niet volgden, waarvan nog een goed getal overig was gebleven, in eene andere, en dat uit elke Synode en van elke partij, drie tot de Nationale Synode, met macht om te oordeelen, gedeputeerd zouden worden. Doch de Kerk van Utrecht, dewijl ze verdeeld was in partijen, waarvan gene het gevoelen der Remonstranten volgde, deze hetzelfde verwierp; en dewijl die, zeer onlangs van de verdrukking der Remonstranten verlost zijnde, nog niet van gewone Predikanten was voorzien, maar toenmaals bediend werd van Johannes Dibetz, Predikant te Dordrecht, zoo is het geschied, dat hij van die andere Synode, uit naam der Utrechtsche Kerken, die het gevoelen der Remonstranten niet volgden, wettelijk is gedeputeerd geworden. Toen de Synode der Kerken van Gelderland en van Zutphen vergaderd was te Arnhem, 25 Juni, zoo hebben de Remonstranten, die uit de Classe van Bommel gedeputeerd waren, bij de anderen niet willen zitten, ten ware dat voorheen hun eenige voorwaarden werden toegezegd, dewelke de Synode oordeelde te strijden met de Resolutie der Heeren Staten. En alzoo voor dezen de Remonstranten der Classis van Nijmegen, Bommel en Tiel, den E. M. H. Staten van Gelderland en het Edele Hof aldaar, tien Artikelen hadden overgeleverd, die zij zeiden, dat de andere Predikanten leerden, is hun belast geworden, die Predikanten openlijk te noemen, die dezelve leerden, opdat zij voor de Synode ontboden mochten worden, en wettelijk vernomen, of het ook zoo was. Want het was kennelijk, dat de Remonstranten door laster deze Artikelen den Gereformeerden Predikanten hadden opgedicht, om hen bij de hooge Overheid gehaat te maken. Maar zij konden niemand anders in de gansche Provincie noemen, als de Predikant van Hattem, die zichzelve in de Classe overvloediglijk gezuiverd had. En als de Synode niettemin hem wilde ontbieden, om in hare tegenwoordigheid gehoord te worden, zoo hebben de Remonstranten daarop niet verder aangehouden. Henricus Arnoldi, Predikant te Delft, die uit naam der ZuidHollandsche Kerken daar tegenwoordig was, verklaarde ook, dat er niemand in ZuidHolland was, die de voorzegde Artikelen leerde of toestond. Derhalve heeft de Synode hen om deze gruwzame lasteringen met ernst bestraft, en meteen verklaard, dat de Geldersche Kerken de leer, in die Artikelen begrepen, alzoo zij dezelve hadden voorgesteld, niet aannam noch toestond; hoewel daar eenige clausulen in waren, dewelke op zichzelve en in eenen bekwamen zin genomen, niet konden verworpen worden.

Aldaar hebben zij ten laatste hun schuld, over den onrechtvaardig opgelegden laster, bekend, en vergiffenis gebeden; daarna is in dezelve Synode de staat des verschils tusschen de Remonstranten en andere Predikanten omschreven, die daarna aan de Nationale Synode is overhandigd geworden. En, dewijl in die Provincie vele Predikanten waren, die, behalve de Vijf Artikelen der Remonstranten, van vele andere dwalingen verdacht waren, anderen onwettiglijk in den dienst ingedrongen, ook anderen van hen schandelijk leven, zoo zijn sommigen van deze ontboden voor de Synode, en om zoodanige oorzaken (doch geenszins om het gevoelen der Vijf Remonstrantsche Artikelen, die tot de Nationale Synode behouden werden) van hunne diensten opgeschorst geweest; en de zaak van de anderen is, uit naam van de Synode, zekeren gedeputeerden bevolen geweest, bij dewelke de E. M. Heeren Staten ook hunne Gecommitteerden hebben gevoegd. Deze, nadat zij in de Classen de zaken derzelve ten volle onderzocht hadden, hebben sommigen van den dienst opgeschorst, anderen ten eenen maal van den dienst afgezet.

Midderwijl hebben de HoogMogende Heeren StatenGeneraal; nadat zij ettelijke malen, voornamelijk die van Utrecht hadden belast, dat zij die nieuwe Soldaten of Waardgelders zouden wegzenden, en dewijl het ook kennelijk was, dat zij tot dien einde aangenomen waren, om de uitvoering van de resolutiën der aanstaande Nationale Synode, indien misschien de Remonstranten diezelve niet zouden kunnen goed vinden, gewapenderhand te verhinderen; goed gewonden al deze Waardgelders, die nu ettelijke duizenden in getal waren, terstond door hunne autoriteit weg te zenden en af te danken. Als zijne Prinselijke Excellentie van Oranje dit, met een ongeloofelijke kloekmoedigheid, voorzichtigheid, behendigheid en vaardigheid, zonder dat er eenige bloedstorting geschiedde, volbracht had, en de voornaamste dergenen, die deze afdanking met geweld gezocht hadden tegen te houden of te beletten, in bewaring gesteld waren, zoo zijn Johannes Uitenbogaard, Jacobus Taurinus en Adolphus Venator, zich bewust zijnde van kwaad, hunne Kerken verlatende, uit het Vereenigde Nederland gevlucht; gelijk ook weinig tijds daarna Nicolaus Grevinchovius, geciteerd zijnde van het Hof van Holland, om zich voor hetzelfde te verantwoorden.

En als in ZuidHolland de particuliere Synode te Delft bij elkander verzameld was, in September, zoo hebben vele Remonstranten, verachtende de vorige Resolutie der Edel Mogende Heeren Staten, geweigerd iemand tot de Synode te deputeeren; en verzochten bij request aan de Edel Mog. Heeren Staten van Holland en WestFriesland, 13 Sept., dat, in stede van de Nationale Synode, die nu al uitgeschreven was, eene andere bijeenkomst, naar dezelfde twaalf voorwaarden, die de geciteerden in de Nationale Synode naderhand wederom hebben voorgesteld, saamgeroepen zoude worden. De E. M. Heeren Staten, op dit verzoek gehoord hebbende het advies der Delftsche Synode (hetwelk ook in deze acten gesteld is) hebben belast, dat men de gezette orde en het bevel der Heeren Staten zoude gehoorzamen, en daarenboven, dat zij hun gevoelen, aangaande de artikelen, in het jaar 1613, in de Delftsche Conferentie voorgesteld, bij geschrift verrat, der Delftsche Synode volkomenlijk zouden verklaren, en meteen al hunne bedenkingen daarbij voegen, die zij op de Belijdenis en den Catechismus dezer Kerken hadden. Zij hebben de verklaring van hun gevoelen op de voornoemde Artikelen overgeleverd, dewelke naderhand, van de gedeputeerden dezer Synode in de Latijnsche spraak overgezet, aan de Nationale Synode medegedeeld is geweest. In stede nu van de bedenkingen, zonden zij eenige dingen, uit de schriften van sommige schrijvers uitgetrokken, als met de Belijdenis en den Catechismus strijdende. Voor deze Synode zijn geciteerd geweest Johannes Uitenbogaard en Nicolaus Grevinchovius, en als gene, veldvluchtig zijnde, niet durfde, en deze hardnekkiglijk weigerde te verschijnen, zijn zij beiden, nadat de beschuldigingen, tegen hen voortgebracht, gehoord en onderzocht waren, door vonnis der Synode van den Kerkelijken dienst afgezet.

En alzoo, behalve deze twee, ook vele anderen waren, waarvan zeer velen in deze oneenigheden, zonder wettige beroeping, den Kerken tegen haren dank opgedrongen waren geweest; anderen, benevens de Vijf Artikelen, nog daarenboven verscheidene Sociniaansche dwalingen hadden gestrooid; anderen met booze en oproerige handelingen de Kerken zwaarlijk hadden geërgerd; anderen, ten laatste, een kwaad leven voerden; is noodig geoordeeld, dat de Kerken, van deze ergernissen gezuiverd, en de vervallene tucht Cleri (zoo men zegt), dat is der Kerkedienaren, eenmaal

weder opgericht, en al die ongeregelde Predikanten ontboden zouden worden, om voor de Synode, zoowel van hunne beroeping, als van hunne leer, ook van hun leven rekenschap geven; hetwelk ook zelfs om deze oorzaak geoordeeld werd, gedaan te moeten worden vóór het houden der Nationale Synode, opdat, indien misschien iemand zich door het vonnis dezer Synode bezwaard vond, hij tot het oordeel der Nationale zoude mogen appeleren. Onder deze zijn er sommigen verschenen, en na behoorlijk onderzoek hunner zaken, zijn eenigen van den dienst geschorst, anderen ten eenen maal afgezet. Maar van diegenen, die van wege de korthed des tijds niet konden geciteerd noch gehoord worden, of die, geciteerd zijnde, niet verschenen, om van dezelve zaak, als uit naam der Synode kennis te nemen, en te oordeelen, zijn geschorst geweest vijf Predikanten, bij dewelke de Edel Mogende Heeren Staten hunne Gedeputeerden bijgevoegd hebben. Dezen Gedeputeerden is expresselijk belast geweest, dat zij, om het gevoelen der vijf Remonstrantsche Artikelen, over niemand eenige censuur doen zouden, dewijl het oordeel van dezelve gansch en gaar tot de Nationale Synode behouden moest worden. Ook hebben zij aan niemand; hoewel zij hier en daar velen, om de te voren gezegde en om zeer gewichtige oorzaken, zelfs gedurende de Nationale Synode, deels van het leerambt hebben geschorst, deels ten eenen maal afgezet; om het gevoelen der Vijf Artikelen de censuur te werk gesteld, gelijk uit hunne handelingen klaarlijk bewezen kan worden. In NoordHolland is op dezelfde wijze gehandeld geweest in de Synode van Hoorn, in dewelke de Predikanten van Hoorn, Johannes Valesius, Johannes Rodingius, en Isaacus Welsingius, van het leerambt geschorst, tot de Nationale Synode hebben geappelleerd. En als de gedeputeerden dezer Synode, samen met de Gecommitteerden der E. M. Heeren Staten, in de Classe van Alkmaar de zaak van Johannes Geystranus, Predikant te Alkmaar, en van zijnen broeder Petrus Geystranus, Predikant te Egmond, onderzochten, is bevonden, dat zij de lasterlijke en vervloekte dwalingen van Socinus gansch toegedaan waren, gelijk blijkt uit hunne belijdenis, dewelke, dewijl ze in de Nationale Synode openlijk, met een afgrijzen van allen, voorgelezen is geweest, ook in deze Acten ingevoegd staat. Ook in de Synode van Overijsel is aan sommige Remonstranten belast geweest, van hunne leer en handelingen rekenschap te geven. En alzoo onder dezelve ook de vier Predikanten der Kerk van Kampen, Thomas Goswinius, Assueris Matthisius, Johannes Schotlerus, en voornamelijk Emerardus Vosculius, van vele dwalingen en van verscheidene oproerige handelingen beschuldigd werden, is, de zaak onderzocht zijnde, goed gevonden, dezelve ook tot de Nationale Synode aan te houden; gelijk ze daarna tot dezelve gebracht is geweest.

Daarentusschen hadden de H. M. Heeren StatenGeneraal, 25 Juni, brieven gezonden aan zijne Koninklijke Majesteit van GrootBrittanje, Jacobus I; aan de Gedeputeerden der Gereformeerde Kerken van Frankrijk; aan de Doorluchtige Keurvorsten van de Palts Brandenburg; aan den Doorluchtigsten Landgraaf van Hessen; aan de vier Gereformeerde E. Republieken van Zwitserland, Zurich, Bern, Bazel en Schaffhuizen; aan de Doorluchtige Graven van de Wedderavische Correspondentie; aan de Republiek van Genève, van Bremen en van Embden; verzoekende, dat zij sommigen van hunne Theologen, die in geleerdheid, Godzaligheid, en wijsheid uitnemende waren, tot deze Synode wilden zenden, die met hun raad en oordeelen de verschillen, in deze Nederlandsche Kerken gerezen, nevens de andere gedeputeerden der Nederlandsche Kerken, naarstiglijk mochten arbeiden te stillen, en aan dezelve Kerken den vrede weder te brengen. Toen, dit alles wel beschikt en volbracht zijnde, op den gezetten tijd de gedeputeerden der Nederlandsche Kerken, en ook de uitheemsche Theologen, weinigen uitgenomen, te Dordrecht waren aangekomen, zoo is de Nationale Synode, cp den dertienden November, in den naam des Heeren aangevangen. Wat nu verder in deze Synode verhandeld is, zal de verstandige lezer wijdloopig vernemen uit de Acten en Handelingen derzelve, dewelke nu tot voordeel en nuttigheid der Gereformeerde Kerken in het licht komen. Doch is goedgevonden, bij deze Acten ook te voegen, benevens andere schriften, aan deze Synode overhandigd, de beoordeelingen zelven van al de Theologen over de Vijf Artikelen der Remonstranten, gelijk ze in de Synode voorgesteld zijn geweest, opdat de Gereformeerde Kerken klaarder zouden vernemen, op wat Schriftuurplaatsen en redenen de Canones zijn berustende. Er is geen twijfel, of de verstandige lezer zal in deze beoordeelingen bevinden eene gansch wonderbare en volkomene overeenstemming.

Indien het misschien iemand mocht schijnen, dat in eenige mindere dingen eenige verscheidenheid zoude voorvallen, zoo zal dit zelfs een bewijs wezen, dat in deze vergadering de behoorlijke vrijheid van profeteeren en van oordeelen plaats gehad heeft, en niettemin, dat zij allen te zamen met eendrachtige stemmen overeengestemd hebben in de leer, die in de Canones dezer Synode uitgedrukt staat, dewelke bij allen en een iegelijk, niet een eenige uitgenomen zijnde of zwaarigheid makende, tot betuiging van eenstemmigheid, zijn onderteekend geworden. Eindelijk worden alle Gereformeerde Kerken gebeden, dat zij deze rechtzinnige leer, zoo plechtig in deze Synode uit Gods Woord verklaard en bevestigd, willen omhelzen, bewaren, voortplanten, en tot op de nakomelingen, ter eere Gods en tot troost en zaligheid der zielen, overleveren. En meteen, dat zij den Godzaligen en nimmermeer genoeg geroemden ijver en naarstigheid der Boog Mog. Heeren Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, tot behoudenis van de oprechtheid en zuiverheid van den Gereformeerden Godsdienst, in waarde houden, en den arbeid en de zaligheid van zoo vele uitnemende leeraars der Kerken, die in deze Synode zijn geweest, om dezelve leer voor te staan, gunstig zijn, en bovenal den goeden Almachtigen God vuriglijk bidden, dat Hij de Nederlandsche Kerken en ook alle andere, die dezelfde oprechte leer met haar belijden, in eenigheid des geloofs, des vredes en der rust, voortaan goedertierenlijk bewaren, en de Remonstranten zelven, ja, ook alle anderen, die in dwaling steken, betere zinnen en verstand wille verleen, en, met de genade zijns Geestes, ten laatste tot de kennis der waarheid brengen, ter eere zijns Goddelijken Naams, tot stichting der Kerken, en ter onzer aller zaligheid; door onzen Heer en Zaligmaker Jezus Christus, denwelken met den Vader en den Heiligen Geest, den eenigen waren en onsterfelijken God, zij lof, eere en heerlijkheid, in der eeuwigheid, Amen.

1 HANDELINGEN DER NATIONALE SYNODE

Den 13e November in het jaar zestienhonderd achttien, Dinsdagvoormiddag.

In het jaar, na de geboorte onzes Heeren en Zaligmakers Jezus Christus, zestienhonderd en achttien, op den dertienden dag van November, is vergaderd geweest en aangevangen, in den naam en de vreeze des Heeren, een Nationale Synode der Gereformeerde Kerken van beide spraken, Nederduitsche en Fransche; door last en bevel der Doorluchtige H. M. Heeren StatenGeneraal der Vereenigde Nederlandsche Provinciën, bijeengeroepen tot wettige wegneming der verschillen en oneenigheden, die in dezelve kerken waren gerezen. Tot welke, bij Missiven derzelve Doorl. en Hoogmog. Heeren Staten ook genoodigd en geroepen, waren gekomen uit de naburige Koninkrijken en Gereformeerde Republieken vele uitheemsche, voortreffelijke Theologen, uitmuntende in geleerdheid, godzaligheid en wijsheid, ten einde zij deze Synode met hunnen raad, adviezen en oordeelen in deze zaken bijwonen zouden en behulpzaam wezen.

En vooreerst zijn in de publieke tempelen, voor de Gemeente van Dordrecht, die in zeer grooten getale verzameld was, predikatiën en plechtige gebeden gedaan in de Nederduitsche spraak door Balthazar Lydius, en in de Fransche door Jeremia Poursius. Als deze geeindigd waren, gingen de E. E. Gecommitteerden der Doorluchtige Hoogmogende Heeren StatenGeneraal, de Professoren der heilige Theologie, de Predikanten en Ouderlingen tot deze Synode gedeputeerd naar de plaats, die tot de verzameling geordineerd was; en zaten neder elk in zijne plaats en orde in de gestoelten, die tot dat einde toebereid en aldaar gesteld waren.

De uitheemsche Theologen werden door de Predikanten en Ouderlingen der Nederlandsche Kerken (tot deze zaak afgevaardigd) uit hunne huizen plechtiglijk geleid tot deze plaats, en aldaar van de Gecommitteerden der Doorl. Hoogmog. Heeren StatenGeneraal, vriendelijk en minnelijk verwelkomd, en met inachtneming van de waardigheid dergenen, van welke zij gezonden waren, ieder in hunne gestoelten na elkander gesteld.

Als zij nu aldus vergaderd waren, heeft Balthazar Lydius, predikant te Dordrecht, deze heilige Handeling in het Latijn aangevangen, (want het was goedgevonden, dat men, om der uitheemsche Theologen wil, alles in deze taal verhandelen zou) die aldus hun heeft aangesproken:

Edele, Hoogwaardige, Wijze, Voorzienige Heeren, Gecommitteerden der Doorluchtige Hoogmog. Heeren StatenGeneraal; Eerwaardige Heer Bisschop; achtbare hooggeleerde en Wijdberoemde Doctoren der h. Theologie, en Professoren derzelve aan de Academiën en Hoogescholen; Zorgvuldige en naarstige Predikanten, zoo der uitheemsche als der Vereenigde Nederlandsche Gemeenten; Aanzienlijke Toehoorders en Toezieners!

Zeer aanmerkenswaardig is de spreuk van den koning Achab, die overigens godloos was: Die het harnas aantrekt, beroeme zich niet als die het heeft afgelegd. Want de gelegenheid der menschen heeft hare veranderingen, zoodat tegenspoed uit voorspoed, en uit tegenspoed voorspoed is voortkomende. De beginselen van beide verbergt God de Heere, en gemeenlijk schuilen de oorzaken van goed en kwaad onder tegenovergestelde gedaanten. Derhalve :

*Geen onvervalschte vreugd, geen blijdschap zoo volkomen,
Of altijd zal daar angst en zorge tusschen komen.*

Dewijl dan heden de dag, waarnaar de Nederlandsche Kerken, die zoo menigmaal gewenscht hebben, om de Nationale Synode te houden en aan te vangen, verschenen is, opdat in dezelve met Godes hulp weggenomen en gestild zouden mogen worden de verschillen in de Religie onder ons gerezen, zoo is het van noode, dat wij vooral om twee dingen den Heere bidden. Ten eerste, dat Hij allen en een iegelijk lidmaten dezer Synode noodige gaven verleene, om zoo hooge en gewichtige zaken uit te voeren, ook eens iegelijks verstand verlichte, onze bewegingen heilige, dat wij alles, als zijne dienstknechten, voor zijn aangezicht mogen verhandelen. Ten tweede, dat de uitgang niet den aanvang mocht overeenkomen, en wij de wapenen afgelegd hebbende, niet minder ons verblijden, dan wij nu doen, nu wij, de wapenen aangetrokken hebben. Laat ons dan onze harten en handen tot den Heere verheffen, en wilt mij volgende dezen last, mij nu opgelegd, u voorgaande ben, met heimelijke begeerten en gebeden navolgen.

Almachtige, eeuwige God, Fontein aller wijsheid, goedheid en barmhartigheid, goedertierenste Vader in Christus! wij bidden U, dat Gij onze lippen wilt openen, opdat onze mond uwen lof verkondige. Wij zijn onwaardig alle uwe ontfermingen, die Gij aan het werk en maaksel uwer handen mildelijk hebt besteed. Want Gij hebt ons niet alleenlijk geschapen naar uw beeld, maar ook door de zonde geworden zijnde kinderen des toorns van nature, naar uw beeld herschapen. Indien wij al dat wij zijn, U schuldig zijn, omdat Gij ons gemaakt hebt; wat zullen wij vergelden dat Gij ons alzoo vrij gekocht hebt? Want indien het wonderbaarlijk en groot geweest is mensch geboren te worden, naar uw beeld, veel grooter is het geweest, dat Degene, die het geen roof geacht heeft Gode gelijk te zijn, Zich verwaardigd heeft mensch te worden naar ons beeld, en de gedaante eens dienstknechts aangenomen hebbende, ons van Gode geworden is tot wijsheid, gerechtigheid, heiligmaking en verlossing. Maar met deze weldaden niet tevreden zijnde (want een onbekende schat is niet nut) hebt Gij ons, een volk zittende in de duisternis en schaduw des doods, zonder hope der zaligheid, op het veld daarhenen geworpen in de smaadheid onzer zielen, door openbaring van de Zonne der gerechtigheid en waarheid verlicht, zonder dewelke wij in de dwalingen eeuwig zouden zijn omgekomen, niet wetende wat weg wij wandelen moesten. En als de vijandelijke mensch onkruid midden in de tarwe, terwijl de menschen sliepen, gezaaid en de duisterheid van die allengskens de overhand had genomen, hebt Gij ons door het licht der Reformatie verlost uit de meer dan Egyptische duisternis. Gij hebt uwen wijnstok in deze plaatsen geplant, wiens schaduw de bergen bedekt heeft, en zijne ranken de cederen Gods. En als de vijand des menschelijken geslachts, die groote en roode draak, dezen gelukkigen stand, ons nu misgunnende, water als stroomen, om ons met den vloed van dien weg te spoelen, uit zijnen mond was schietende, de baren zeer hoog gingen, en alleszins schrikkelijke oorlogen tegen uwe tortelduif en uwe eenige had verwekt, en uwe vijanden daarop uit waren, om uwe gemeente in deze Provinciën te verslinden, hebt Gij onze ziel uit den strik des jagers verlost, ook zelfs, wanneer men in Nederland van schild en spies niet wist te spreken. Nieuwe krijgen hebt Gij verkoren, de poorten der vijanden hebt Gij zelf omgekeerd, zijt een vurige muur den steden geweest, die hare poorten geopend hadden, opdat de Koning der eere daarin zou gaan. Daarna zijt Gij uitgetrokken met onze heirlegers, hebt de handen van den Doorluchtigsten Prins van Oranje leeren strijden, en hem bij de hand vattende, hebt Gij de grendelen der vijandelijke poorten verbroken, hebt onzen landpalen vrede gegeven, hebt ons vet gemaakt met bet vette der tarwe, met uwe goedertierenheid gekroond, en uwe voeten hebben gedruipt van vettigheid. En, hetgeen het hoofd uwer tijdelijke weldaden onder ons is, Gij hebt onzen Hoogmog. Heeren, als de zaken op het zwaarst en de stormen op het hoogst waren, gegeven een buigzaam hart,

dat zij uw volk, over 'twelk Gij ze gesteld hadt, met wijsheid richten, en De Eerste tusschen goed en kwaad oordeelen konden. Hebt hun heilzamen raad ingegeven, en wonderbaarlijk gezegend en gemaakt als gezalfde kinderen der eere, die staan zouden bij den Heerscher des ganschen lands. Gij hebt voor deze uwe weldaden verwacht van uwen wijnstok lieflijke druiven, maar ziet, hij heeft wilde druiven voortgebracht. Gij hebt uw volk verhoogd, en zij hebben U veracht. Daarom hebt Gij ons ook met recht niet gespaard. Gij zijt geworden als een gast in den lande, en als een vreemde, die slechts om te overnachten daarin blijft, als een held, die versaagd is, en als een reus, die niet helpen kan. Gij hebt onze lippen verward, en het einde van den uitheemschen krijg is bijna geweest het beginsel van den innerlijken. In den vrede is de bitterheid uwer Bruid allerbitterst geweest. Gij hebt de bijl aan den wortel van den boom gelegd, om den onvruchtbaren vijgeboom af te houwen; uw erfdeel is geworden als een leeuw in het wond, en heeft tegen U gebruld. Vele herders hebben uwen wijnberg neergeworpen, uw erfdeel vertreden, uw schoonen akker tot een woestijn, eenzaam en lediggemaakt. Den uitgaanden en ingaanden is niet overal vrede geweest, maar schrikkelijke vrees, en zeer vele gedaanten van oorlog; want het heeft niet veel gescheeld, of naar uwe bedreigingen, o Heere! zou het eene volk tegen het andere, de eene stad tegen de andere gestreden hebben, want Gij verstoordet ze met alle benauwdheid. Maar in uwe gramschap zijt Gij gedachtig geweest uwer barmhartigheden. Gij hebt de harten der Regenten des vaderlands geneigd, en met eenen ijver uws huizes ontstoken, dat zij ernstiglijk gezocht hebben hetgeen tot den vrede van Jeruzalem dienende is. Tot dit einde hebben zij deze Nationale Synode bijeengeroepen, opdat over de verwekte twisten de mond des Heeren gevraagd zou worden, en Uwe wet een licht zou wezen, al de nevelen der dwalingen verdrijvende. Nochtans, dewijl dat alles aan uwen zegen is hangende, o Heere! wij bidden U, dat Gij volgens uwe belofte: Waar twee of drie in mijnen Naam vergaderd zijn, daar wil Ik wezen in het midden van hen, in deze Nationale Synode wilt presideeren met uwen H. Geest, met den Geest der waarheid en des vredes. En dewijl de H. Schriftuur door denzelfden Geest verklaard moet worden, door welken zij ingegeven is, en niet verstaan kan worden, dan door zuivere gemoederen, wij bidden U, dat Gij dezelve eerst wilt reinigen, daarna verlichten, opdat wij uw heilig Woord wel verstaan, en aandachtiglijk handelen mogen. Maak, o God, dat wij niemand door de Schriften bedriegen, noch in dezelve dwalen mogen; maar dat wij de waarheid in dezelve zoekende, vinden mogen, en gevonden hebbende, met standvastig geloof verdedigen. Heilig ons in uwe waarheid: geef dat wij uit éénen mond U grootmaken. Laat niet toe, dat in ons scheuringen zouden wezen, maar dat wij volmaakt in éénen en denzelfden zin en gevoelen zijn mogen. Laat ons niet staan naar ijdel roem, elkander tergende, elkander benijdende, maar zorgvuldiglijk de eenigheid des geestes door den band des vredes bewaren. Maak, dat wij altijd bedenken, dat een zoodanige strijd velen beter is, die ons met God vereenigt, dan die vrede, die ons van God scheidt; en dat het twee vriendinnen en tweelingzusters zijn, de waarheid en de vrede; dat de vrede tot ons niet zal komen, indien wij de waarheid, hare zuster, niet liefhebben. Verleen ons, dat wij, ter zijde gelegd hebbende de verkeerde aandoeningen, de voorgestelde zaken, niet door scherpheid van spitsvondigheden, maar door bondigheid der zaken zelven overwegen, en de bittere vlek der lasteringen met den stroom der waarachtige redenen afwasschen. Geef, dat de dwalenden op den rechten weg wedergebracht worden, dat zij niet hardnekkig zijn, maar zij bedenken, dat de onwetendheid, erkend zijnde, de hoogste wijsheid is: en dat de waarheid wezen kan in hetgeen, dat den mensch ongeloofelijk is, en de leugen in 'tgeen, dat waarschijnlijk is, en dat het de meeste victorie is, te triumfeeren over een afgelegde dwaling. En dewijl Gij ons geboden hebt te bidden voor koningen en vorsten, en voor diegenen die in hoogheid gesteld zijn, zoo bidden wij U onder anderen voor degenen, wier Theologen wij in deze kerkelijke plechtige bijeenkomst aanschouwen en nog verwachten:

Voor den machtigsten koning van GrootBrittanje Jacobus I, die een dapper en zorgvuldig beschermer is des waren geloofs. Voor zijnen Schoonzoon, den Doorluchtigsten Prins, Keurvorst des Roomschen Rijks en PaltzGraaf aan den Rijn, en voor den Stadhouder deszelven Rijks. Voor den Doorluchtigsten Hertog en Keurvorst van Brandenburg. Voor den Doorluchtigsten Landgraaf van Hessen. Voor de Vereenigde Kantons in Zwitserland. Voor de Welgeborene Nassausche en Wetteravische Graven.

Voor den Achtbaren en Hoogwaardigen Raad, de Republiek van Geneve, Bremen en Embden. Maar voornamelijk voor diegenen, die Gij over ons in 't Gereformeerde Nederland gesteld hebt: Voor de Hoogmogende Heeren de StatenGeneraal, en voor hunne H. M. Gecommitteerden tot deze Synode. Voor den Doorluchtigen en Strijdbaren Held, den Prins van Oranje, en het gansche huis van Nassau. Voor de Edelmogende Heeren Staten van Holland en WestVriesland. Voor de Hoogwijze E. M. Heeren de Presidenten en Raadsheeren van beide de Hoven van Justitie; ook voor den Achtbaren Raad dezer stad, den Heer Schout, Burgemeester, Schepenen, en de Acht Gezworenen. Geef, dat zij allen en een iegelijk van hen U dienen met vreeze, en zich verblijden met beving. Dat zij zijn en blijven mogen getrouwe Voedsterheeren uwer kerken in deze streken. Bevestig hunnen schepter, en hunnen troon blijve vast voort en voort. Zegen ook de Burgers dezer stad; geef, dat zij vooral het rijk Gods zoeken en zijne gerechtigheid. En wil naar uwe goedertierenheid het tijdelijke als een toemate hun toewerpen. Eindelijk, geef, dat wij allen te zamen, in deze vergadering, gevoelen en voortbrengen mogen, 'tgeen U aangenaam is, ter eere uws heiligen naams, behoudenis der waarheid, en godzalige rust der Kerk en Republiek. Amen.

Nadat wij God gedankt en gebeden hebben, keer ik mij tot U, Edele en Welgeborene Heeren, mijne Heeren Gecommitteerden der H. M. Heeren StatenGeneraal, en zeg naar mijn vermogen hunnen Hoogmogenden dank, uit naam der Gereformeerde Kerk van Nederland, dat zij het zuchten, klagen, bidden en smeeken om eene Nationale Synode te verkrijgen, niet hebben versmaad, maar, volgende de voetstappen der vrome keizers Constantijn, der beide Theodosiussen, Marcianus en dergelijken, geen zwaarigheid hebben gemaakt, deze zeer voortreffelijke bijeenkomst, wel minder in getal, dan die vier algemeene Synoden waren, maar niet minder in vrucht, gelijk wij hopen, met zoo groote onkosten bijeen te roepen. En dat zij uwe E. E., die dit werk, waarover wij ons verblijden, zeer hebt bevorderd, dit ambt hebben opgelegd, dat uwe E. E. uit naam van hunne Hoogmog. over deze Synode zoudt presideeren. Hetwelk ook niemand onzer twijfelt, gij of uwe E. E. zullen hetzelfde tot gemeen en groot nut der Kerk doen. Wij weten wel, dat er zijn, die het besluit en de resolutie van deze Nationale Synode bijeen te roepen verdacht zoeken te maken, maar gelijk gene zeide: Het is koninklijk wel te doen en belasterd te worden. De opperste machten lichten de wereld voor, gelijk de zon, welke door het blaffen en bassen niet wordt bewogen, en daarenboven tegen de andere planeten aandringt, en nochtans klimt in den hoogsten loop des hemels. Gaat alzoo met dit gemoed voort, E. M. Heeren! Weest wel gemoed, laat uwe handen niet verflauwen, want uw werk heeft zijn loon. Weest volhardende en bewaart uzelfen tot voorspoed en gelukkige zaken.

Desgelijks Eerwaardigste Bisschop, Wijdberoemde, Hooggeleerde en Godzalige uitheemsche Theologen, dank ik U Eerw. vanwege uwen vurigen ijver, dat gij, medelijden hebbende met de schade Jozefs in dezen onbekwamen tijd des jaars, en voornamelijk in den herfst, voorbijgaande uwe eigene gelegenheden, en die uwer familiën, ja ook der kerk, die God u toebetrouwd heeft, niet zijt bezwaard geweest om ons te hulp te komen, uzelfen begevende op de ongestadige zee en op gevaarlijke wegen. De gemeenschap der heiligen en de eenigheid der lidmaten met Christus, het Hoofd, heeft uwer liefde deze plicht afgedrongen. En aangezien wij het niet kunnen vergelden, zullen wij God bidden, dat Hij uwe kerken en familiën, terwijl gij alhier over zijn huis waakt, in zijn bewaring wil nemen. Wij hopen, dat uw arbeid niet ijdel zal wezen in den Heere, maar dat God uwe gebeden, arbeid, zorgvuldigheid en voornemen dermate zal zegenen, dat gij, benevens de gerustheid der conscientie, de vrucht van de bevrediging der Nederlandsche Kerken zult behalen. En dat het alzoo, noch uwen Heeren (die wij in zeer groote waarde en eere houden) noch u zelven nimmermeer berouwen zal, dat gij deze reis hebt aangenomen, met welken wensch ik een einde maak.

Zoo blijft dus over, dat de Edelwelgeborene en Hoogwijze Gecommitteerden der Doorl. H. M. Heeren StatenGeneraal deze Synode die dingen voorstellen, welke in al de volgende zittingen zullen moeten waargenomen worden, of ook iets anders, hetwelk zij tot dienst, welstand en sierlijkheid dezer vergadering oordeelen zullen te behooren, en (om de oude wijze van spreken te gebruiken) de apertuur of opening der Synode gelieven te doen.

Als Lydius een einde gemaakt had van spreken, heeft de voortreffelijke en voorzichtige heer Martinus Gregorij, voornaamste Raad van het Hertogdom Gelder en De Eerste het Graafschap Zutphen, in den naam dergenen, die de H. M. Heeren StatenGeneraal tot zitting. deze eerwaarde Synode hadden afgevaardigd, met deze rede, opening der Synode gedaan.

Eerwaarden, Aanzienlijken, en Lofwaardigen! de Gecommitteerden der H. M. H. StatenGeneraal van het Vereenigde Nederland, onze Hooggeachte Heeren en Meesters, zijn zelven ook hierom voornamelijk verblijd, dat zij heden deze uwe tegenwoordigheid in zoo'n grooten getale zien (hetwelk wij wenschen der Kerk en der Republiek tot heil en welvaren te mogen verstrekken) en bedanken derhalve eerbiediglijk, en naar behooren, den machtigsten Prins en Heer Jacobus, Koning van GrootBrittanje, beschermers des Geloofs; ook den Doorluchtigsten Prins en Heer Frederik, den Keurvorst; den Doorluchtigsten Prins, den Landgraaf; de Edele en Vermogende Evangelische Zwitsersche Kantons; de Edelmogende Republieken en Steden, en eindelijk de Provinciale Nederlandsche Synoden, dat zij op het verzoek, bidden en vermanen onzer H. M. Heeren en Meesters, hunne Gecommitteerden tot deze tegenwoordige en aanstaande Synode, tot heil en eenigheid, zoo der Kerk, als der Provinciën, herwaarts hebben gezonden, en in grooten getale hebben willen verschijnen. U ook, Eerwaarden, Achtbaren en Zeergeleerden mannen schrijven wij deze eer, godzaligheid en bereidwilligheid toe, dat gij, onaan gezien de ongelegenheid dezes tegenwoordigen onweders en des tijds ongelegenheid, waardiglijk en gewilliglijk herwaarts zijt gekomen, om der Kerk, die in oneenigheid en gevaar is stekende, uwen Christelijken en Vaderlijken plicht te bewijzen, en de kerkelijke verschillen te verstaan, onderzoeken en te beslechten; welke verschillen tot groote droefheid, niet alleenlijk onzer Provinciën, maar ook der naastgelegene, en uitheemsche, totnogtoe, wijd en breed, verstrooid en gehoord zijn geweest. Want wie zou kunnen onwetende zijn van die droevige disputen en twisten, welke eerst binnen de muren en predikstoelen der kerk van Leiden besloten zijnde, zeer spoedig daarna onder den gemeenen man (of uit onvoorzichtigheid, of uit zwakheid des gemoeds?) verspreid, naderhand alle kerken, steden, dorpen, eindelijk ook al de Provinciën zoo doorgetogen zijn, dat zij eenen brand van inwendigen oorlog, gelijk als door drijvende stormwinden, overal schenen uitgespreid te hebben, en weinig scheelde het, of de staat van alle de kerken, en ook van deze onze zeer bloeiende Republiek, zou, tot den grond toe, van onderen tot boven, omgekeerd zijn geweest, tenware dat zoowel de groote zorgvuldigheid, vlijt en wacht van onze Heeren, voor de zekerheid en welvaart der Provinciën, alsook dat dapper gemoed en die couragie van den grooten Prins van Oranje, en zijne zonderlinge behendigheid, in het uitvoeren van de zaken elkander hadden omhelsd, en eindelijk dit remedie, hetwelk alle vromen zeer hebben begeerd, en inzonderheid noodig is, van eene Synode bijeen te roepen, waarvan wij heden de gelukkige en zeer groote bijeenkomst hier zien, bedacht en bij de hand genomen hadden. Nu, wij bidden den almachtigen, goeden God, dat Hij met zijnen Geest uwe vergadering wil regeeren, opdat alzoo alle zaken, zonder eenige vooroordeelen, die wel somwijlen van huis medegebracht plegen te worden, matiglijk, soberlijk en in de vreeze des Heeren voorgesteld, verstaan en besloten zijnde, met de hoop onzer Hoogmog. Heeren, en met de begeerte aller ingezetenen en godzaligen mogen overeenstemmen; en dat men van al het volk deze vroolijke toejuiching met vreugde hooren moge, dat het hart van de kerk der geloovigen en der ingezetenen nu één is. En in dezen wensch zullen de Gecommitteerden der H. M. Heeren Staten nu eindigen en laten berusten; en wat voorts in kerkelijke zaken te verhandelen of te besluiten zal zijn, daarmede zullen zij deze heilige vergadering en Synode laten geworden.

Daarna hebben de E. Gecommitteerden der H. M. Heeren StatenGeneraal, hunne credentie en instructiebrieven, die deze H. M. Heeren StatenGeneraal aan deze Synode hadden geschreven, overgeleverd. Balthazar Lydius, predikant der kerken van Dordrecht werd belast die openlijk te lezen. De inhoud er van was als volgt:

De StatenGeneraal der Vereenigde Nederlandsche Provinciën wenschen allen en een iegelijk, voornamelijk den Eerwaarden, Achtbaren Predikanten, Doctoren en Ouderlingen, zoo der Nederlandsche als der Uitheemsche kerken, tot de Nationale Synode geroepen en afgevaardigd, die deze onze brieven zullen hooren en lezen, Zaligheid.

Alzoo ons niets zoo zeer ter harte heeft gegaan, alle deze vijftig jaren lang, die wij met den Koning van Spanje en de Aartshertogen van Oostenrijk, tot verdediging van de Christelijke Religie, vrijheid en privilegiën dezer Provinciën, binnen en buiten het land, te water en te land gestadiglijk en verscheidenlijk gestreden en krijggevoerd hebben, als dat de leer der zuivere Christelijke Religie, en de ware Godsdienst in alle en een ieder onzer Provinciën, voorgestaan, bewaard en voortgeplant zou worden; alzoo wij ook al ons vermogen en onze gedachten, zonder onderlaten, daartoe besteden, dat wij met Gods goede gunst zoo gelukkiglijk de publieke belangen zouden bevorderen, dat niet alleenlijk de staat en eendracht der Nederlandsche Kerken, maar ook de rust der Provinciën mocht schijnen bevestigd te zijn, alzoo nu, na gemaakt Bestand en wapenstilstand met den Koning van Spanje en met de Aartshertogen van Oostenrijk, onvoorziens en hoogst ongelegen sommige bedroevende twisten, aangaande eenige hoofdstukken der Religie, gerezen zijn, die zoo wijd en breed onder den gemeenen man verspreid zijn geweest, dat er alreede ettelijke zekere beginselen van haat en oneenigheden, ja zaad en vuur van inlandsche oorlogen, door al de Provinciën schenen gestrooid te zijn geweest, zoo is het dat wij, noodig achtende zoodanige stormen en ontsteltenissen der gemoederen bijtijds tegemoet te gaan, en ziende, dat men op geen vaardiger, zekerder en Christelijker wijze en weg de gemoederen der ingezetenen kon geruststellen, en de vorige eenheid en gewenschte eendracht der gemoederen wederbrengen, dan wanneer zoo spoedig mogelijk en op Christelijke wijze, door de eenstemmigheid der naburige uitheemsche en inlandsche Kerken, zoodanige beroerten geëffend en de gerezene verschillen gestild werden, hebben zonder langer in twijfel te staan, na rijpe overweging, de adviezen en meeningen van alle en een iedere Provincie gevraagd zijnde, goedgevonden eene vrije en wettige Nationale Synode binnen de stad Dordrecht bijeen te roepen, te ordineeren en af te kondigen, in dit tegenwoordige zestienhonderd en achttiende jaar, in de maand November, te beginnen. In dewelke, om alle goede orde, manier, en voortgang te bevorderen, en om alle beletselen en zwarigheden te verhoeden, die bij de menigte van de te behandelene zaken mochten voorvallen, wij met onzen voorgaanden raad en overweging, onze gedeputeerden hebben geordineerd, gedeputeerd en gecommiteerd, gelijk wij ook mitsdezen ordineeren, deputeeren, en committeren de Doorl. Welgeborene, E. Eerentfeste en Voorzienige, onzen Staten getrouwe :

Martinus Gregorij, Doctor in de beide Rechten, eerste Raad van 't Hof van 't Vorstendom Gelder, en van 't Graafschap Zutphen; Henricus van Essen, Raad van het Vorstendom Gelder, en het Graafschap Zutphen; den Heer Walraven van Brederode, Baron van Vianen en Ameyde, Burggraaf van Utrecht, Heer in Noordeloos, enz. Hugo Muys van Holy, Ridder, Schout der stad Dordrecht, en Baljuw van het land van Strien. Of N. den tegenwoordigen Burgemeester dier stad. Jacob Boulens, Burgem. der stad Amsterdam. Gerard van Nieuburg, Burgemeester der stad Alkmaar; Rochus van den Honert, eersten Raadsheer van den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en WestFriesland, en Curator der Academie van Leiden; Nicolaas Croinhout, President van het Provinciale Hof van Holland, Zeeland en WestFriesland; Simon Schotte, Doctor in de beide Rechten, Secretaris der stad Middelburg; Jacobus van Campe, Doctor in de beide Rechten, Raadsheer der Heeren Staten van Zeeland; Frederik de Zuylen van Nieuvelt, Heer in Aartsberge, Berckewoude, van Enge; Willem van Hartevelt, Burgemeester der stad Amersfoort; Ernest van Aylva, Gecommitteerden Raad der Heeren van Friesland, en Grietman in Oost-Dongerdeel; Ernest van Harinxma, eersten Raadsheer van het Provinciale Hof van Friesland; Henricus Hagen, Riddermatig Edelman te Vollenhove; Johannes van Hemert, Burgemeester der stad Deventer, en Gecommitteerde in de vergadering der Hoogmog. Heeren Staten Generaal; Hieronymus Isbrants, Doctor in de beide Rechten, en Etzardus Jacobus Clant, Heer in Essinga en Sandwer.

Belastende en bevelende allen en een iegelijk van onze voornoemde Gecommitteerden, dat zij onder onzen naam en autoriteit, ten spoedigste en met de eerste gelegenheid zich te Dordrecht vervoegen, de Synode openen, en uit onzen naam, in alle en een iedere zitting en Synodale handeling zich vinden laten, dezelve bijwonen en met hun raad, voorzichtigheid en beleid, alles wat tot hun opzicht en zorg

is behoorende, alzoo schicken, gelijk wij onzen Gecommitteerden ten volle bevelen, en hen particulier daarvan onderricht hebben, opdat eindelijk de gewenschte en begeerde vrucht dezer Synode, tot eer en lof van den eeuwigen God en onzen Heere Jezus Christus, tot heil, eenheid en godzaligheid van alle onze kerken en van de ingezetenen en landzaten moge gedijen. Dit bidden wij God, den Vader der barmhartigheid, door onzen Heere Jezus Christus, te willen vergunnen. Tot zekerheid en bevestiging van dit alles, hebben wij onzen Griffier gelast, ons zegel aan deze stukken te hangen en te onderteekenen. Gegeven in onze volle vergadering, in 's Gravenhage, in het jaar onzes Heere, zestienhonderd achttien, den zesden dag van November.

(Was onderteekend:)

A. V. MATHENESS. VT.

(Lager stond:)

Op last der voornoemde Heeren StatenGeneraal,

(Onderschreven :)

C. AERSSEN.

Het groote zegel der Heeren StatenGeneraal, in roode was uitgedrukt, was daaraan gehangen.

De Edele en Achtbare Gecommitteerden hebben goedgevonden, dat de E. Heer Daniel Heinsius, Professor in de Historie aan de Academie van Leiden, bezorger der Bibliotheek en Secretaris dier Academie, hun zou bijgevoegd worden, om hun te wezen tot Secretaris, die ook weinig tijds daarna is aangekomen.

DE TWEDE ZITTING.

Den 14en November, Woensdagvoormiddag.

In deze zitting hebben ook de Gedeputeerden der Nederlandsche Synoden, hunne geloofsbrieven vertoond, waarmede zij tot deze Nationale Synode waren afgevaardigd, uit welke is gebleken, dat deze Predikanten en Ouderlingen, wier namen hieronder gesteld staan, tot dezelve gezonden waren, van de Provinciale Synoden der Vereenigde Nederlanden.

Uit het Vorstendom van Gelderland en het Graafschap Zutphen.

Wilhelmus Stefani, Doctor in de H. Theologie, Predikant van Arnhem; Eihardus van Mehen, Predikant der kerk van Harderwijk; Sebastianus Dammannus, Predikant van Zutphen.; Johannes Boul ietus, Predikant te Warnsfeld; Jacobus Verheyden, Rector der School van Nijmegen, en Ouderling der kerk aldaar; Henricus van Hel, Burgemeester van Zutphen, en Gecommitteerde in de vergadering der H. M. Heeren StatenGeneraal, Ouderling der kerk van Zutphen.

Uit Zuid-Holland.

Balthazar Lydius, Predikant van Dordrecht; Henricus Arnoldi, Predikant van Delft; Festus Hommius, Predikant van Leiden; Gijsbertus Voetius, Predikant van Heusden; Arnoldus Muys van Holy, Baljuw van Zuid-Holland en Ouderling der kerk van Dordrecht; Johannus Latius, Onderling der kerk van Leiden.

Uit Noord-Holland.

Jacobus Rolandus, Predikant van Amsterdam; Jacobus Triglandius, Predikant van Amsterdam; Abrahamus van Doeslaer, Predikant van Enkhuizen; Samuel Bartholdus, Predikant van Monnikendam; Theodorus Heyn

gius, Ouderling der kerk van Amsterdam; Dominions van Heemskerk, Doctor in de beide Rechten, en Ouderling der kerk van Amsterdam.

Uit Zeeland.

Hermannus Faulkelius, Predikant van Middelburg; Godefridus Udemans, Predikant van Zierikzee; Cornelius Regius, Predikant te Goes; Lambertus de Rijcke, Predikant van Bergen op Zoom; Josias Vosbergen, Doctor in de beide Rechten, Raad in de Rekenkamer van Zeeland, en Ouderling der kerk van Middelburg; Adrianus Hofferus, Schepen en Raad der stad Zierikzee, en Ouderling der kerk.

Uit de Provincie Utrecht.

Vanwege de kerken dezer Provincie, die aldaar het gevoelen volgen der Contra Remonstranten. Johannes Dibbetzius, Predikant van Dordrecht, gedeputeerde van de rechtgevoelende Utrechtsche Synode; Arno Idus Oortcampius, Predikant van Amersfoort; Lambertus Canterus, Raad der stad Utrecht, en Ouderling der kerk van Utrecht.

Vanwege de kerken, die aldaar het gevoelen volgen der Remonstranten.

Isaacus Frederici, Predikant van Utrecht; Samuel Naeranus, Predikant van Amersfoort; Stephanus van Helsdingen, Doctor in de beide Rechten aan het Provinciale Hof van Utrecht, en Ouderling der kerk aldaar.

Uit Friesland.

Johannus Bogermanus, Predikant van Leeuwarden; Florentius Joannis, Predikant van Sneek; Philippus Danielis F. Eilshemius, Predikant van Harlingen; Meinardus ad Idzerda, Gecommitteerde Raad der Heeren Staten van Friesland, en Ouderling der kerk van Leeuwarden; Kempo van Harinxma van Donia, Raadsheer van het Provinciale Hof van Friesland, en Ouderling der kerk van Leeuwarden; Johannes van der Sande, Doctor in de beide Rechten, Raadsheer van het Provinciale Hof van Friesland, en Ouderling der kerk van Leeuwarden.

Uit Overijsel.

Casparus Silebius, Predikant van Deventer; Hermannus Wiferdingius, Predikant van Zwolle; Hieronymus Vogelijs, Predikant van Hasselt, bedienende de kerk van Kampen ten tijde der deputatie; Johannes Langius, Predikant van Vollenhove; Guilielmus van Broeckhuysen, Ouderling der kerk van Zwolle; Johannes van Lauwieck, Burgemeester der stad Kampen, en Ouderling der kerk aldaar.

Uit de Stad Groningen en de Ommelanden.

Gornelius Hillenius, Predikant van Groningen; Georgius Plaeins, Predikant van Appingadam, Wolfgang Agricola, Predikant van Bedum; Johannes Lolingius, Predikant van Noordbroek; Egbertus Halbes, Licentiaat in de beide Rechten, Ouderling der kerk van Groningen; Johannes Ruffelaert, Ouderling der kerk van Stedum.

Uit Drente.

Themo van Asschenberg, Predikant van Meppel; Patroclus Rommelingius, Predikant van Ruinen.

Uit de WaalschNederlandsche Kerken.

Daniel Colonius, Predikant van Leiden, en Regent van het WaalschNederlandsche Collegie, aan de Academie van Leiden; Johannes dela Croix, Predikant van Haarlem; Johannes Doucher, Predikant van Vlissingen; Jeremias de Pours, Predikant van Middelburg; Euerardus Becker, Ouderling der kerk van Middelburg; Petrus du Pont, Ouderling der kerk van Amsterdam.

Uit het getal van dezen is goedgevonden geworden bij stemming te verkiezen, die de Synodale handelingen zouden leiden en aantekenen, een President, twee Assessoren en twee Scriba's of Secretarissen.

Uit de Edele en Achtbare Gecommitteerden zijn verzocht geweest de E. Heeren Martinus Gregorij, en Simon Schotte, dat zij met vier geordende Ouderlingen, Arnoldus Muys van Holy, Jacobus Verheyden

Josias Vosbergius en Johann Latius, de stemmen zouden verzamelen. Door welk getal verkoren is tot Praeses der Synode, Johannes Bogermannus, Predikant van Leeuwarden; tot Assessoren, Jacobus Rolandus, Predikant van Amsterdam, en Hermannus Faukelius, Predikant van Middelburg, en tot Scriba's of Secretarissen, die de verhandelde zaken zouden aantekenen, Sebastianus Dammannus, Predikant van Zutphen en Festus Hommius, Predikant van Leiden.

← In dezelfde Zitting hebben de E. Professoren der H. Theologie, aan de Academiën en Hoogescholen der Vereenigde Nederlanden, de brieven der E. M. H. Staten der Provinciën, van welke zij gezonden waren, openlijk overgelegd. Deze zijn gelezen en goedgekeurd; welker namen hier volgen.

Van de E. M. Heeren Staten van Holland en WestFriesland.

Johannes Polyander, Doctor en Professor der H. Theologie, aan de Academie van Leiden.

Van de E. M. Heeren Staten van Groningen en de Ommelanden.

Franciscus Gomarus, Doctor en Professor der H. Theologie, aan de Academie van Groningen.

Van de E. M. Heeren Staten van het Vorstendom Gelderland, en van het Graafschap Zutphen.

Anthonius Thysius, Professor der H. Theologie, aan de Hoogeschool te Harderwijk.

Van de E. M. Heeren Staten van Zeeland.

Antonius Walaeus, Predikant van Middelburg, en Professor aan de School aldaar.

DE DERDE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

In deze Zitting zijn de geloofsbrieven van de predikanten en ouderlingen der Nederlandsche Kerken, die te voren overgeleverd waren, openlijk voorgelezen, onderzocht, en voor goed gekend. In de geloofsbrieven van Overijsel is opgemerkt, dat hun belast werd, dat zij niet alleenlijk naar Gods Woord, maar ook naar de gelijkvormigheid des geloofs, in de Confessie en Catechismus dezer Kerken begrepen, zouden oordeelen. Daarop, alzoo het schijnen mocht, dat ook de Confessie en Catechismus gesteld werden tot een richtsnoer om te oordeelen over de waarheid der leer, en in gelijken graad, en autoriteit met het Woord Gods, zoo hebben die van Overijsel verklaard, dat zij en de broeders, die hen gezonden hadden, het eenige Woord Gods alleen erkenden voor den eenigen regel, naar welken men over de waarheid der leer moest oordeelen, en dat zij ook alleenlijk naar denzelven zouden oordeelen. Doch dat in de geloofsbrieven ook melding gemaakt is van de Confessie en Catechismus, dat daarmede de Overijselsche broeders niet hadden willen te kennen geven, dat zij deze schriften in éénen graad van autoriteit stelden met de Heilige Schriftuur; maar alleenlijk, dat zij ze voor schriftmatig en formulieren van eenigheid in de oprechte leer hielden. Over welke eenigheid moest zoo er eenige quaestie gemaakt werd, uit deze formulieren geoordeeld worden. Met welke verklaring zij de Synode hebben voldaan.

Ook zijn in de geloofsbrieven, die de gedeputeerden der Remonstranten, uit de provincie Utrecht hadden overgeleverd, deze drie dingen aangemerkt. 1. Dat hun geen macht in dezelve werd gegeven, om van andere zaken te handelen, dan van de vijf Haagsche artikelen. 2. Indien andere zaken voorgesteld werden, dat hun gelast werd, dat zij daarvan niet zouden handelen, voor en al eer zij met hen, die hen afgevaardigd hadden, ruggespraak zouden gehouden hebben.

3. Dat hun alleenlijk macht werd gegeven van te beraadslagen, en het gevoelen der Remonstranten voor te staan, of (zoo zij spraken) bij te leggen, maar niet te besluiten, of iets te beslissen. Deze aanmerkingen hebben de Utrechtsche Remonstranten begeerd, dat bij geschrift met de overgeleverde geloofsbrieven hun zouden gegeven worden, en meteen tijd, om met elkander te beraadslagen op de antwoorden tot den anderen dag; 'twelk hun is vergund. Daarna zijn de E. uitheemsche Theologen gevraagd, of zij ook eenige geloofsbrieven aan de Synode hadden over te leveren. Daarop hebben de E. gecommitteerde Heeren, en ook de uitheemsche Theologen zelven geantwoord, dat zij allen gelijk mede gebracht hadden geloofsbrieven aan de Hoogmog. Heeren StatenGeneraal; ook sommigen daarenboven aan den Doorluchtigsten Prins van Oranje, waarmede zij hunne commissie hadden betuigd. De Theologen, die gezonden waren, zijn deze, wier namen hier gesteld zijn.

Van den GrootMachtigsten Koning van GrootBrittanje, Jacobus I.

Georgius, Bisschop van Landa; Josephus Hall, Doctor in de H. Theologie en Deken van Wigorn; Johannes Davenantius, Doctor in de H. Theologie, en publiek Professor aan de Academie van Cambridge, en Regent van het Collegie der Koningin aldaar; Samuel Wardus, Doctor in de H. Theologie, Aartsdiaken van Taunton, en Regent van het Collegie van Sidney, aan de Academie van Cambridge.

Van den Doorluchtigsten Keurvorst en PaltzGraaf.

Abrahamus Scultetus, Doctor en Professor der H. Theologie aan de Academie van Heidelberg, en Hofprediker; Paulus Tossanus, Doctor der H. Theologie, en raad in den Kerkeraad van den NederPaltz; Henricus Alt in gins, Doctor en Professor der H. Theologie aan de Academie van Heidelberg, en Regent van 't Collegie Sapientiae.

Van den Doorluchtigen Landgraaf van Hessen.

Georgius Cruciger, Doctor der Theologie, Professor en thans Rector der Academie van Marburg; Paulus Steinius, Hofprediker, en Professor der H. Theologie, aan het Adellijke Mauritsche Collegie, den Broederen te Cassel; Daniel Angelocrator, Predikant van Marburg, en Superintendent der naastgelegene Kerken aan de Laan en Eder; Rodolphus Goclenus den Ouden, de voornaamste Professor in de zuivere Philosophie aan de Academie van Marburg, en thans Deken.

Van de vier Gereformeerde Republieken van Zwitserland.

Johannes Jacobus Breytingerus, Predikant van Zurich; Marcus Rutimeyerus, Doctor der H. Theologie en Predikant van Bern; Sebastianus Beckius, Doctor der H. Theologie, en Professor in het Nieuwe Testament, aan de Academie van Bazel, en aldaar Deken der Theologische Faculteit; Wolfgangus Meyerus, Doctor der H. Theologie, en Predikant van Bazel; Johannes Conradus Kochius, Predikant van Schaffhausen.

Van de Republiek en Kerk van Geneve.

Johannes Deodatus, Predikant van Geneve, en Professor der H. Theologie aan de School aldaar; Theodorus Tronchinus, Dienaar des Goddelijken Woords, in de Kerk van Geneve, en Professor der H. Theologie aldaar.

Van de Republiek en Kerk van Bremen.

Matthias Martinius, Rector der vermaarde School van Bremen, en Professor aldaar in de H. Schrift; Henricus Isselburgius, Doctor der H. Theologie, en te Bremen, in de Kerk der Maagd Maria, dienaar van Jezus Christus en Professor in het Nieuwe Testament aan de School; Ludovicus Crocius, Doctor der H. Theologie, Predikant te Bremen in de St. Maartens Kerk, en aan de Groote School Professor in het Oude Testament, en in de Practische Philosophie.

Van de Republiek en Kerk van Embden.

Daniel Bernhardus Eilshemius, oudste Predikant der kerk van Embden; Ritzius Lucas Grimershemius, Predikant van Embden.

De Theologen van Geneve hebben ook andere brieven (aan de Synode geschreven) overgeleverd, waarmede de kerk van Geneve hare droefheid, uit de Nederlandsche twisten geschept, betuigde, en over het remedie, alsnu bij de hand genomen, verblijd waren: en ernstiglijk en vlijtiglijk . de Synode vermaand hebbende, deze ellenden bekwaamlijk en getrouwlijk te willen genezen, haar den zegen des Heeren wenschten. Waarover deze kerk ook bedankt is. Dit was de inhoud van den voorzegden brief.

*Eerwaarde en Achtbare Mannen, Vaders en Broeders, in den
Heere Jezus Christus.*

Hoe groot totnogtoe aller vromen droefheid geweest zij, vanwege de oneenigheid der Kerken in de vereenigde Nederlandsche Provinciën, en hoe zwaar en droevig gevaar al de gewesten, die de Evangelische zuiverheid belijden, over den hals is hangende, in geval het onheil der scheuring verder uitgebreid worde, is aan uwe Godzaligheid, Eerwaarde Vaders, genoegzaam bekend. Dat derhalve die dag, waar de vromen zoo dikwijls om gebeden, en alle menschen zoo lang naar verlangd hebben, verschenen is, verblijden wij ons met u van harte, wij, die van dit geestelijk lichaam een deel, hoewel klein, nochtans eenigermate iets onder de duizenden in Juda zijn; op welken dag zekere en gewisse middelen voorgenomen mogen worden, waardoor, naar des Heeren bevel, de eenigheid wederom opgericht en bevestigd moge worden. Deze toevorzicht hebbende, dat Christus, die de waarheid, en ook onze vrede is, der vromen voornemen niet zal begeven, opdat de oprechte waarheid en de liefde der gemoederen, in den Geest des Heeren verknocht, onverbrekkelijk vereenigd worde, en dat den een niet onbedachtelijk iets toegekend worde, hetwelk daarentegen den ander tegen rede en billijkheid ontnomen is; maar dat deze gruwzame brand, waarmede het huis des Heeren is brandende, uitgebluscht, worde de aanstaande ruïne voorkomen, en de schadelijke en doornige quaestien, waarmede wij, niet zonder tranen, zien, dat de akker (eertijds goed gewas dragende) beladen en bezet is, onder de voeten getreden, en buiten de palen der Kerk geworpen, het heilzame licht des vredes niet alleenlijk aan ééne Provincie blijdelijk wedergegeven worde, maar ook der gansche Christenheid. Het is kennelijk, dat reeds voor ettelijke jaren de gebeden der wijze Prinsen, der Christelijke Republieken, en der dienstknechten van Christus, daar op hebben gezien. Wij hebben verstaan, dat dit de oorzaak is, waarom de Hoogmogende Heeren StatenGeneraal der Vereenigde Provinciën eene Synode hebben bijeen geroepen. En aangezien het hun goedgeacht heeft hiertoe, eenigen uit onze vergadering te ontbieden, opdat door dezelve bijgebrachte naarstigheid, gemoederen, gebeden, adviezen, de broederlijke liefde, eene zaak die den Heere ten hoogste aangenaam is; bevorderd mocht worden, zoo hebben wij, met terzijdestelling van het ongerief onzer Kerk en School, deze E. mannen en broeders, Johannes Deodatus, en Theodorus Tronlinns, getrouwe dienaren van Christus, pilaren onzer Kerk en School, met voortreffelijke getuigenissen, zoo van geleerdheid als van Godzaligheid versierd, uit ons getal, met approbatie van de Achtbare Magistraat dezer Stad, verkoren, en, dezelve de bescherming Gods bevolen hebbende, tot uwe heilige vergadering als gecommitteerd en gezonden; den almachtigen goeden God biddende, dat Hij dermate hun arbeid, en de oorzaak van den aangenomen arbeid believe te zegenen, en met den Heiligen Geest alles regeerende, in uwe vergadering te willen zijn en te presideeren, dat noch zij, noch anderen tevergeefs loopen. Nu hoedanig het geloof onzer Kerk zij, hoedanig onze gebeden, onzen arbeid, hoedanig onze meening en hoedanig ons gevoelen zij, dat zullen zij u rondelijk verklaren, hoedanig ook onze droefheid en vreeze zij, hoedanige bekommernis onze harten gestadiglijk drukt en pijnigt.

Want wien zou deze inwendige strijd niet ten hoogste bedroeven, die de machtigste Provinciën (voorvechtsters der vrijheid en der Religie), op zeer jammerlijke wijze verscheurt? Wie vreest niet, dat, de scheuring toenemende, het laatste erger zal worden dan het eerste, dat dezelfde ziekte en pest in korten tijd de leden van de andere Gereformeerde Kerken zal bevangen?

Want de besmetting kruipt allengskens voort, en, naar het rechtvaardig oordeel Gods, hangt deze hagelslag en ellende onzen tijden over den hals, dat de eerstanden, jeukende naar nieuwigheden, nergens smaak in hebben dan in datgene, wat het hoofd des geloofs, op Gods Woord steunende, aangrijpt, het hart raakt en de fondamenten zelven los maakt; wien doen de schamperheden en schimpredenen der vijanden des Evangelies, denwelken wij een schouwspel zijn geworden, niet wee? die, terwijl zij eertijds hunne wreedheid met ons bloed gevoed hebben, alsnu hunne oogen met deze gevechten en knibbelingen vermaken. Zij lachen, namelijk, in hun vuisten, dat de vuurbranden en fakkelen van disputen, uit hunne legers onder onze benden geworpen, zoo zeer zijn toegenomen, dat nu de brand het eerste deel der Kerken is verslindende. Want deze twisten, deze strijden, wien zijn ze bevorderlijk, wien dienstig, dewijl de afloop er van niet vermakelijker is voor de winnenden, dan voor de overwonnenen? Derhalve, Eerw. Vaders en Broeders, gij, die daar zijt de fleur der Kerken, een uitgelezene kroon der geleerden, arbeidt daartoe met man en macht, dat gij de wortelen van dit onheil uitroeit, de wonde Israels recht heelt, en Godes zeer zware oordeel, uitgestort tegen den tempel en de Profeten, bij tijds te gemoet gaat. De duivel raast, en stookt wat hij kan; en niets ziet hij liever dan den twist der broederen, welken God de Heere verfoeit. De dieven sluipen in; en, gelijk in eenen brand, alle dingen van onder tot boven gekeerd en geplunderd worden, alzoo zien wij, dat nu de artikelen des geloofs, welke onbewegelijk, en in den schat van een goede conscientie bewaard en opgesloten behoorden te blijven, door twistige disputatiën, en verdachte nieuwigheden verstoord en verscheurd worden. Wij zien, dat de namen der getrouwste dienaren Gods tot schande; de zedige geleerdheid, en geleerde eenvoudigheid tot fouten; de belijdenissen, uit Gods Woord genomen, en met het bloed van zoo vele martelaren bevestigd, tot schade gerekend worden. Wij zien, dat scherpten des verstands, en spitsen der schriften, die men tegen de vijanden der waarheid had behooren te wenden, in de moederlijke ingewanden gedreven, en de oude en overlang verbannen ketterijen der Arianen en Pelagianen weder opgewekt worden. Wij zien, dat alleszins, in het geheim, en in het openbaar, alles vol is van verdachtmakingen, van krakeelen en klachten in de Kerk, waar misschien niet te vreezen is. Wat raad eindelijk? Nu is het, dat door u Christus, zijne Kerk willende te hulp komen, haar bijstaat, vermaant, waarschuwt, en betuigt, dat gij het beste der conscientiën zoekt. Want gelijk eertijds, wanneer er in de Kerk, aangaande de leeringen verschillen waren gerezen, van de eerste tijden aan, de Apostelen Synoden hebben bijeengeroepen, en hetzelfde middel, dat de vroomste Prinsen nagevolgd hebben, alzoo is ook te dezer tijd, het krachtige remedie in de heilige bijeenkomst der broederen gelegen, die zich zelven niet zoeken, niet de wereld, niet het vleesch, maar den eenigen Christus dienen. Wij hebben alreede genoeg geleerd in onze tijden, hoe droevig en schadelijk het exempel van twist is in het stuk der Religie, in de Hoogduitsche scheuring; wat een groote ergenis het Evangelie gelegd, en hoe veel de eer van Christus verkort wordt; wij hebben het, helaas! maar al te veel bevonden. Welaan dan, door den onsterfelijken God, Eerwaarde Vaders, als uitverkorene kinderen Gods, trekt aan de ontfermingen van Christus zelven; dient de waarheid; zoekt den vrede; geeft het huis Gods zijn vorigen luister; redt den naam en faam der Godzalige dienaren Gods van de gruwzame lasteringen en blamen. Jaagt door uwe eendracht den vijanden vreeze aan; brengt weder den treurenden heiligen de blijdschap; verlost de Kerken van scheuring, de vromen van droefheid, en iedereen van vreeze. Wij daarentusschen zullen tot den God des vredes ootmoedige handen opheffen om den vrede van Jeruzalem, opdat, gelijk Hij al onze zaken uitgevoerd heeft, alzoo ook dit recht Goddelijk werk wille uitvoeren; opdat Hij, die ons zalig gemaakt heeft, ons nu ook wille heelen, en in deze aanliggende jammeren te hulp komen. Dat de Heere in zijnen tempel kome, de kinderen van Levi reinige, en den glans zijner waarheid late lichten, opdat door een ongeschonden dienst der zuivere Religie, voortaan Hem aangename gaven opgeofferd mogen worden. Denzelven bidden wij met vurigen ernst, dat Hij U, Eerw. Vaders, tot uitverkorene Priesters voor Zichzelven wille heiligen; uwe harten met zijnen Geest vervullen; de monden met het heilige vuur wille heiligen; dat gij, het dierbare van het ongeachte, het valsche van het waarachtige door het geestelijk oordeel onderscheidende, een zeer rijken oogst der vertroosting, tot nut der gansche Kerk, moogt daarvan brengen, en eindelijk, dat

gij een zeker bewijs moogt van u geven, hetwelk strekken moge tot vermeerdering van Christus' rijk, tot heerlijkheid van Gods naam, en tot uw eigen lof en zaligheid.

Te Geneve, den 7e' October, in het jaar
1618, naar den ouden stijl.

(Was onderteekend:)

Uwer E. E. Eerbiedigen, de Predikanten en Professoren der Kerk en School van Geneve, en uit hun aller naam:

Simon Gou1art, Predikant te Geneve; Petrus Prevost, Predikant te Geneve; Benedietas Turretinus, Predikant en Professor der H. Theologie; Daniel Chabreus, Predikant te Geneve.

Het opschrift was: Den Eerwaardigen en Achtbaren mannen, getrouwe Dienaren van Christus, de rechtgevoelende Kerken, Bisschoppen, Predikanten en Leeraren, tot de Dordsche Synode gecommiteerd, hunnen gunstigen Heeren, Vaders en Broeders in Christus Jezus, te Dordrecht!

DE VIERDE ZITTING.

Den 15en November, Donderdagvoormiddag.

De Utrechtsche Remonstranten hebben, op hetgeen in hunne geloofsbrieven was aangemerkt, schriftelijk geantwoord. **I.** Dat hun door hunne Deputeerenden macht was gegeven, niet alleenlijk over de vijf Haagsche Artikelen, maar ook over andere bezwaren, zoowel aangaande de leer als de orde der Kerk, te handelen, en dat hun duidelijk genoeg macht gegeven werd, om te besluiten, dat is, te decideeren, als in de geloofsbrieven het woord oordeelen wordt uitgedrukt, hetwelk zij niet ontzagen te verklaren, door het woord besluiten of decideeren. **II.** Dat zij ook, zonder toelating der Synode, zich niet zouden verwijderen om tot de hunnen te gaan. Nochtans, indien zij oordeelen, dat zij dit noodzakelijk moesten doen, dat zij alsdan van de Synode consentdaartoe zouden verzoeken, en in dit stuk gaarne het oordeel der Synode zouden gehoorzamen. Met welke verklaring, nadat zij verklaard hadden, dat hunne brieven van Instructie gelijkvormig waren, de Synode tevreden is geweest.

← Toen de geloofsbrieven onderzocht waren, en men tot de zaak zelve zoude voortgaan. heeft het, opdat er meer naar het voorschrift der Hoogmog. Heeren Staten Generaal gehandeld zou worden, den E. E. Gecommitteerden beliefd, dat de wetten van den 11 November des vorigen jaars, door dezelfde H. M. Heeren Staten gesteld, waarin de wijze van de Nationale Synode te houden, voorgeschreven stond, zouden voorgelezen worden. Dewelke aldus luiden:

Artikelen van de bijeenroeping en verhandeling der Nationale Synode, in de vergadering der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal der Vereenigde Nederlandsche Provinciën, den 11en November desjaars 1617, beraamd en besloten.

I. Vooreerst en vooral heeft het den Hoog mog. Heeren StatenGeneraal goed gedacht, in al de Provinciën, een algemeenen bid en vastendag te doen verkondigen om den almachtigen, goeden God vuriglijk te bidden, dat Hij de aanstaande handeling wil zegenen; opdat zoowel der kerk hare rust, als ook den burgeren de onderlinge eendracht onder elkander, tot Gods eer weder gegeven, en hersteld mocht worden.

II. Dat de bijeenroeping en uitschrijving der Nationale Synode door de Hoogmog. Heeren StatenGeneraal zelve gedaan worde.

En dat in deze brieven uitdrukkelijk melding gemaakt worde van de vijf Artikelen. Daarenboven, zoo er eenige Provinciën zijn, die daar benevens eenige andere zwarigheden en bezwaren hebben, die de algemeene Kèrken van Nederland schijnen te betreffen, of zoo er eenige resteerende zijn, die in de Provinciale Synoden niet bekwamelijk hebben kunnen afgehandeld worden, dat zij, die tot de Nationale Synode zullen gezonden worden, deze zwarigheden duidelijk en klaar bij geschrift stellen, en tot deze Nationale Synode zullen brengen.

III. Opdat de gansche handeling behoorlijk en ordelijk moge voortgaan en alle verwarring worde verhoed, dat uit iedere particuliere (zoo men ze noemt) Synode, zes personen, die de bekwaamsten zullen schijnen te wezen, gedeputeerd worden. Onder deze zullen ten minste drie bedienaars des Goddelijken Woords wezen, en de andere drie of twee, hetzij ouderlingen of andere lidmaten der gemeente, professie doende van de Gereformeerde Religie, van vromen en godzaligen handel en wandel.

IV. Dat tot deze Synode de Fransche Kerken, die onder het rechtsgebied zijn der Hoogmog. Heeren StatenGeneraal, mede geroepen worden, gelijk ook de Kerken die in Vlaanderen, Brabant en andere Nederlandsche Provinciën, onder het kruis in beide spraken Christus met ons belijden; dewelke zich bij de aanstaande en naastgelegene Provinciale Synode zullen hebben te vervoegen.

V. Dat daarenboven van den Machtigsten Koning van GrootBrittanje, als ook van de Gereformeerde Kerken in Frankrijk, van den zeer Doorluchtigen Keurvorst en Paltzgraaf, van den Landgraaf van Hessen Mauritius, gelijk ook van de Kerken, die in Zwitserland belijdenis doen van de zuivere en Gereformeerde Religie; desgelijks ook van de Geneefsche (opdat des te meerder eenigheid en overeenstemming in de Religie bevestigd moge. worden). verzocht worde, dat elk drie of vier vreedzame en geleerde Theologen wille afvaardigen, die met hunne tegenwoordigheid, en voorzichtigheid, de Synodale handelingen bijwonen, en de gerezene zwarigheden of bezwaren, zooveel als in hen zal wezen, mogen zoeken weg te nemen, of te beslechten.

VI. Dat, benevens hen, de Professoren uit de Academie en Hoogescholen dezer Provinciën tot deze Synode geroepen worden.

VII. Insgelijks, dat uit de naastgelegene Gereformeerde Kerken van OostFriesland, als ook uit de Kerk van Bremen, ettelijke geleerde Theologen tenzelfden einde geroepen worden.

VIII. Daarenboven zal alle en een iegelijk (benevens de Gedeputeerden, daar alreeds van gesproken is) bedienaar des Goddelijken Woords, in deze Synode te verschijnen, vrij wezen, om, na verzocht verlof van den President of van de vergadering, hunne zwarigheden of bezwaren, (zoo zij eenige hebben) voor te stellen, met dit beding, dat zij zich het oordeel der Synode zullen onderwerpen. Deze zullen nochtans, om verwarring te vermijden, niet tegenwoordig zijn, wanneer de Synode iets daarover besluiten zal, tenzij de vergadering anders goedvindt.

IX. In de vergadering zal in de eerste plaats en vooral gehandeld worden over de bekende vijf Artikelen, die in verschil staan, en over de zwarigheden, die daaruit gerezen zijn, om met ernst te zien hoe deze, behoudens de rust der Kerk (maar voornamelijk de zuiverheid der leer) op het bekwaamst en met de minste moeite uit de kerken geweerd mogen worden. Daarna zullen de andere resteerende, zoo algemeene als particuliere zwarigheden of bezwaren, die de kerken aangaan, voorgesteld worden.

X. Bij dit alles zullen, wanneer er quaestie valt over de waarheid der leer, de Gecommitteerden zorgdragen, dat met behoorlijk en nauwkeurig onderzoek, Gods Woord alleen, en niet eenige menschelijke schriften tot een zekeren en ongetwijfelden regel der waarheid gebruikt worde.

Opdat dit nu geschieden moge, en klaarlijk blijke, dat zij anders niet voor hebben, dan alleen de eere Gods, en de rust der Kerk, zullen zij zich hiertoe in deze Synode of vergadering bij eede verbinden.

XI. En hetgeen alzoo met meerderheid van stemmen voor goed gekend wordt zal voor een besluit der Synode gehouden worden. Alzoo nochtans, dat zij, die anders gestemd zullen hebben, daarom niet verdacht, berispt, of eenigszins bezwaard zullen worden.

XII. Indien eenige verschillen voorvallen, waarvan of de vergadering geen genoegzame duidelijkheid heeft, of eenige twijfeling is rijzende, zal het aan de Synode staan, toe te laten, dat er schorsing om te beraadslagen genomen worde, over welke zaak het haar goed dunken zal, en op zulk een tijd en wijze, als zij raadzaam zal achten. Dit gedaan zijnde, zullen de Gecommitteerden zich al tezamen wederom laten vinden in de vergadering zonder nieuwe ontbieding.

XIII. De tijd van de bijeenroeping der Synode is goedgevonden te stellen tegen den eersten November, des jaars 1618, nieuwen stijl.

XIV. Men zal ook naarstigheid doen, dat terstond door de Hoogmog. Heeren Staten de respectieve Provinciën hiervan gewaarschuwd worden, en dat ook de Fransche Kerken, die daarin zijn, hiervan wetenschap gedaan worde; opdat elkeen, tot voorbereiding der zaken, de Provinciale Synoden moge beschrijven, bijeenroepen en vergaderen, óp zijn laatst vóór den eersten November.

XV. Aangaande de geordineerde plaats der Synode, die zal wezen de stad Dordrecht.

XVI Is ook voor raadzaam aangezien, dat van iedere provincie, twee vrome en tot die zaak bekwame personen genomineerd worden professie doende van de Gereformeerde Religie, en lidmaten zijnde der Kerk, opdat zij, van de Edelmogende Heeren Staten volkomenlijk geautoriseerd zijnde, in de Synode gestadiglijk tegenwoordig zijn, haar bijwonen, en al hare handelingen besturen en leiden, opdat alle storing en verwarring verhoed worde.

XVII. Dat na het besluit der Nationale Synode, van elke handeling aan de Hoogmogende Heeren Staten Generaal rapport gedaan worde, opdat door hunne Hoogm. aangaande de goedkeuring der Synodale handelingen, nadat ze overgeleverd zullen zijn, behoorlijk en wettig orde gesteld moge worden.

En dewijl in het negende artikel gelast werd, dat men allereerst zoude handelen over de bekende vijf Artikelen, en over de zwarigheden daaruit gerezen, is, om dit behoorlijk te doen, ook goed gevonden, met advies en raad der Heeren Gecommitteerden, dat sommigen der voornaamste Remonstranten, die gehouden werden voor de best geoefenden in dit stuk, terstond zouden ontboden, en tot de tegenwoordige handeling uitgenoodigd worden, om binnen veertien dagen, nadat zij de brieven van uitnoodiging ontvangen zouden hebben, voor de Synode te verschijnen, en aldaar hun gevoelen voor te stellen, te verklaren, en te verdedigen, zooveel zij zouden vermogen en noodig achten, en meteen alle bedenkingen, die zij hadden op de leer, in de Confessie en Catechismus dezer Kerken begrepen, overleveren. Wie nu en hoe velen men ontbieden zoude, is gesteld ten oordeele der Edele Gecommitteerden. Deze hebben goed gevonden te ontbieden:

Uit Gelderland, en het gebied van den Graaf.

Henricus Leo, Predikant van Bommel; Bernerus Wezekius, Predikant van Echteld; Henricus Hollingerus, Predikant der Kerk van den Graaf.

Uit ZuidHolland.

Mr. Symon Episcopus, Professor der H. Theologie aan de Academie van Leiden; Johannes Arnoldi

Corvinus, Predikant van Leiden; Bernardus D winglonius, Predikant van Leiden; Eduard Poppius, Predikant te Gouda; Theophilus Rijckewaert, Predikant in den Briel.

Uit NoordHolland.

Philippus Pinackerus, Predikant van Alkmaar; Dominicus Sapma, "Predikant van Hoorn.

Uit Overijsel.

Thomas Goswinius, Predikant van Kampen; Assuerus Matthisius, Predikant van Kampen.

Uit de WaalschNederlandsche Kerken.

Carolus Niellius, Predikant van Utrecht. Ook zijn al de Gedeputeerden vermaand geworden, dat zij, terwijl men de komst der Remonstranten, die ontboden zouden worden, verwachtte, zich wilden bereiden door vlijtig lezen van de schriften van beide partijen. Maar voornamelijk zijn daar toe verzocht geworden de Edele Nederlandsche Professoren, om naarstiglijk hiervan hun werk te willen maken.

DE VIJFDE ZITTING.

Den 16en November, Vrijdagvoormiddag.

De geloofsbrieven, die men aan de Remonstranten zou zenden, zijn voorgelezen, en door de Synode geaprobeerd. Waarvan hier een minute bijgevoegd wordt.

Eerwaardige en Zeergeleerde N.! De Nationale Synode der Gereformeerde Nederland sche Kerken, wettelijk in den naam des Heeren, op last en autoriteit der E. Hoogmog. Heeren StatenGeneraal van het Vereenigde Nederland verzameld, om de twisten, in de voornoemde Kerken gerezen, te onderzoeken en weg te nemen, heeft verstaan, dat het de wil der voornoemde Hoogmog. Heeren is, dat in de eerste plaats de vijf Artikelen der Remonstranten onderzocht en geoordeeld zullen worden; aangezien daaruit de twisten voornamelijk zijn gerezen. Nu heeft de Synode billijk en noodig geacht, uit het getal der Remonstranten, benevens hen, die in deze Synode zijn, naar deze Synode te ontbieden en uit te noodigen: uit Gelderland, Henricus Leo en Bernerus Wezekius; uit het gebied van den Graaf, Henricus Hollingerus; uit ZuidHolland, Mr. Simon Episcopus, Johannes Arnoldi, Bernardus Dwinglonius, Eduardus Poppius en Theophilus Rijckwartius; uit NoordHolland, Philippus Pynackerus en Dominicus Sapma; uit de Provincie van Overijsel, Thomas Goswinius en Assuerus Matthisius, en uit de WaalschNederlandsche Kerken Carolus Niellius, als in deze zaak meest geoefend, ten einde zij in deze voornoemde Artikelen, vrijelijk voorstellen, verklaren en verdedigen, zooveel zij doenlijk en noodig zullen oordeelen. En dat zij meteen aan deze Synode bij geschrift overleveren, al de bedenkingen, zoo zij eenige hebben, over de leer, in de Confessie en Catechismus dezer Kerken begrepen, en de redenen dier bedenkingen, opdat de voornoemde Synode, alles gehoord en overwogen hebbende, des te rijper van alles in de vreeze des Heeren moge oordeelen. Hierom ontbiedt en noodigt uit de voornoemde Synode, mede op gezag en met goedkeuring der E. Gecommitteerden U. N., bij dezen, opdat gij tot het voorgeschreven einde in de Synode persoonlijk verschijnt, met de anderen, die tot hetzelfde einde ontboden en uitgenoodigd zijn, binnen veertien dagen na de ontvangst van dezen tegenwoordigen brief, zonder eenige weigering of uitvlucht, opdat in u geen schuld van nalatigheid of hardnekkigheid gevonden worde, of dat gij niet schijnt uwe zaak verlaten of verzuimd te hebben.

Gegeven te Dordrecht in de Nationale Synode, den 16e November, nieuwen stijl. De Praeses, Assessoren, en de Scriba's hadden, uit naam der Synode voornoemd, onderteekend.

Het heeft ook den E. Heeren Gecommitteerden beliefd aan hen dezen brief te zenden.

Eerwaardige en Zeergeleerde N. Het kan niemand onbekend zijn, dat de E. Hoogmogende Heeren StatenGeneraal der Vereenigde Nederlandsche Provinciën, tegen den eersten dezer maand, eene Nationale Synode hebben beroepen, tot welke zij van de voornaamste Theologen, uit GrootBrittanje, Frankrijk, Paltz, Brandenburg, Hessen, Zwitserland, Geneve, Bremen, Embden en uit andere kerken, die professie doen van de Gereformeerde Religie, een tijd geleden hebben beroepen; ten einde deze droevige, en zoo in 't gemeen als in 't bijzonder schadelijke verschillen, in het stuk van de Religie onderzocht, en door dit middel de Republiek haren welstand, en de Kerk hare rust weder toegebracht, de gemoederen, welke aan weerszijden verbitterd zijn, verzacht, en in den toekomenden tijd alles ter eere des eenigen onsterfelijken Gods, en tot welvaart des algemeenen Vaderlands, gericht worde. Alzoo hebben zich in deze vergadering, den 13en dezer maand, wel en ordelijk in de tegenwoordigheid der E. Heeren Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren StatenGeneraal gehouden, en ter goeder ure aangevangen, ook de andere uitheemsche Theologen, onaangezien de moeilijkheden en ongemakken van reizen, laten vinden. Maar aangezien alleenlijk de Utrechtsche Remonstranten zich bij deze handeling hebben laten vinden, zoo is het, dat wij, Gecommitteerden der E. Hoogmog. Heeren Staten, opdat alles ordelijk en behoorlijk, en gelijk het in het huis des Heeren behoort, verricht worde, deze hebben doen uitnoodigen, gelijk wij ook bij dezen 11E. uitnoodigen en oproepen) en te verstaan gegeven, dat niet alleenlijk alle, maar ook iedereen uit de voornaamsten en geleerdsten, die wij weten, dat die partij aanhangen, en aangaande de vijf artikelen (zoo men ze noemt), waarvan in de allereerste plaats te handelen staat, iets weten voort te brengen, binnen den veertienden dag, naar bedoeling van dezen, in deze vergadering wettelijk en met volle autoriteit der E.H.M. Heeren Staten, te zamen geroepen, zich vinden laten. Dit geschiedt, opdat zij, in de vreeze des Heeren, hun gevoelens van de voorzegde artikelen vrijelijk voorstellen, verklaren, en naar dat zij achten zullen noodig te zijn, verdedigen, en hetgeen zij verder hebben op de leer, die in den Catechismus en de Confessie dezer Kerken begrepen is, waaraan zij twijfelen, dat, en de redenen daarvan, bij geschrift vervatten, opdat het meer rijpelijk en nauwkeurig onderzocht moge worden, opdat er niets zij wat deze heilige handeling terughouden, en in volgende tijden de gemoederen verrukken, of de rust der Republiek verstoren moge. Gelijk wij zulks den anderen deden, alzoo hebben wij ook goed gevonden in 't bijzonder UE. dit te kennen te geven, opdat niemand in toekomende tijden onwetendheid voorwende, of klage dat door ons iets nagelaten zij, hetwelk tot vrede en stichting der gemoederen is strekkende. Degene nu, die deze onze uitnoodiging, binnen veertien dagen na de ontvangst van dezen, niet gehoorzaam zal zijn geweest, die zal voor een verlater en voor hardnekkig gehouden worden, en voor den toekomenden tijd zich zelven alle gelegenheid afsnijden van te disputeeren, te twijfelen, of iets in eenige zaak tot kwetsing en ruïne der Kerk, in twijfel te trekken, en twisten op te werpen, of eindelijk iets, hetwelk op het Woord Gods gefondeerd is, naar believen te bestrijden, nadat alhier iets wettelijk besloten zal wezen. Vaarwel, Eerwaardige en welgeleerde N. Gegeven te Dordrecht 1619, den 16en November. (Was onderteekend:) De Gecommitteerden der Ed. Hoogmog. Heeren StatenGeneraal, en in hun naam, Daniel Heynsius.

Deze brieven aan een ieder gezonden zijnde, opdat ondertusschen, terwijl de uitgenoodigden verwacht werden, deze tusschentijd niet zonder vrucht zoude doorgebracht worden, zoo zijn de gedeputeerden van iedere Synode vermaand en verzocht geweest, dat zij de bezwaren der Kerken, die zij medegebracht hadden, en die noch de leer, noch de gemeene orde der kerkelijke regeering aangingen, den Praeses overhandigen zouden, opdat hij, samen met de Assessoren en Scriba's, eenige hieruit zoude uitlezen, waarvan men intusschen mocht handelen.

Is ook geoordeeld, dat tot nut, eer en stichting der Synode zoude dienen, dat somtijds in deze vergadering eenige publieke vermaningen in het Latijn gedaan zouden worden. Derhalve zijn de uitheemsche Theologen verzocht, dat zij zich wilden bereiden tot deze heilige oefening, en dat naar de orde van ieder gestoelte der natie dit mocht voortgezet worden.

Aangaande de inlandsche Theologen, daarvan zou nader beraadslaagd worden.

En dewijl niemand van de Professoren der H. Theologie uit de Friesche Academie van Franeker was gekomen, zijn de Heeren Gecommitteerden verzocht geworden de E. M. Heeren Staten van Friesland, door brieven te willen vermanen, dat Sybrandus Lu Lubbertus terstond tot deze Synode gezonden mocht worden. Deze hebben geantwoord, dat zij deze zaak zouden behartigen.

DE ZESDE ZITTING.

Den 19e November, Maandagvoormiddag.

Nadat het gewone gebed gedaan was door den Praeses, is men begonnen te spreken van eene nieuwe en betere overzetting des Bijbels, uit de oorspronkelijke talen, in de Nederlandsche. Dewijl nu de Edele Philippus Marnix, Heer van St. Aldegonde, en de Achtb. en Eerw. mannen Arnoldus Cornelij en Wernerus Helmichius, die tot verscheidene malen door de Nederlandsche Kerken tot eene nieuwe vertaling uit de oorspronkelijke talen waren afgevaardigd geworden, en het werk nauwelijks begonnen zijnde, overlang gestorven waren, zoo zijn deze drie punten voorgesteld geworden.

Ten eerste, of het noodig en de kerk tot voordeel zoude zijn, eene nieuwe overzetting des Bijbels voor te nemen.

Ten andere, op welke wijze deze tot nut en stichting onzer Kerken ten bekwaamste zoude kunnen gedaan worden.

Ten derde, hoe velen en wien deze arbeid, uit naam der Nederlandsche Kerken opgelegd zoude worden.

De uitlandsche Theologen, verzocht zijnde hun gevoelen te zeggen, hebben geantwoord, dat de Nederlandsche kerken het best over de noodwendigheid dezer overzetting konden oordeelen, dewijl de oorzaken hun beter bekend waren dan den uitheemschen.

Maar in betrekking tot de meest bekwame wijze, waarop men dit werk had bij de hand te nemen, en aangaande het getal en de noodige gaven dergenen, die men dit zoude mogen opleggen, hebben zij hunne zeer wijze adviezen gegeven, en, de tijd verstreken zijnde, heeft men de verdere beraadslaging over deze zaken uitgesteld tot den volgenden dag.

DE ZEVENDE ZITTING.

Den 20en November, Dinsdagvoormiddag.

De Theologen van GrootBrittanje hebben bij geschrifte verklaard, hoe en op wat wijze de Grootmachtigste Koning Jacobus het werk van de zeer perfecte Engelsche overzetting had in 't werk gesteld, welke manier gehouden is bij de verdeeling van het werk; welke wetten den overzetters voorgeschreven werden, opdat men daaruit nemen mocht hetgeen men oordeelde ons tot nut te zijn. De copie van dat geschrift wordt hieronder gesteld.

De wijze, die de Engelsche Theologen gevolgd hebben in de overzetting des Bijbels.

De Theologen van GrootBrittanje, nietgeraden vindende op een zoo gewichtige quaestie een haastig en schielijk antwoord te geven, hebben geacht hun schuldige plicht te zijn, na rijpe deliberatie, dewijl loffelijke melding gemaakt is van de Engelsche overzetting, die de koning Jacobus met groote zorg en onkosten onlangs in 't licht heeft gegeven, deze Eerwaarde Synode te kennen te geven, hoe en op wat wijze zijne Kon. Maj. dit heilig werk teweeggebracht heeft.

Ten eerste, in het verdeelen van het werk, heeft hij gewild, dat men deze wijze zou houden: het gansche lichaam des Bijbels is in zes deelen verdeeld; tot overzetting van elk deel zijn zeven of acht der voor naamste mannen, in de talen wel ervaren, geordineerd.

Twee deelen zijn opgelegd aan sommige Theologanten van Londen, en de vier resteerende deelen zijn gelijkelyk verdeeld tusschen de Theologen van beide de Academiën.

Nadat een ieder zijn opgelegd werk had volbracht, zijn uit deze allen twaalf uitgelezen mannen in eene plaats bijeen geroepen, die het gansche werk hebben overzien en verbeterd.

Ten laatste hebben de Eerw. Bisschop van Winton B i l s o n s samen met Doctor Smith, die nu Bisschop is van Gloucester, een voortreffelyk, en een van den aanvang aan in dit gansche werk geheel wel ervaren persoon, na rijpe overweging en onderzoeking aller dingen, deze overzetting voor het laatst doorzien.

De wetten, den overzetters voorgeschreven, waren dusdanig.

Ten eerste, is verzekerd, dat men geen geheel nieuwe overzetting zoude maken, maar dat de oude, die langen tijd door de Kerk was aangenomen, van alle fouten en gebreken gezuiverd zoude worden, en dat, te dien einde men van de oude overzetting niet zoude afwijken, tenzij de oorspronkelyke waarheid van den tekst, of eenige nadruk dat mocht vereischen.

Ten tweede, dat geen aantekeningen op den kant gesteld zouden worden, dan alleenlyk de gelijklydende plaatsen aangeteekend.

Ten derde, dat, waar het Hebreeuwsche of Grieksche woord een bekwamen dubbelen zin toelaat, als dan de eene in den tekst zelven, de andere op den rand uitgedrukt zoude worden, hetwelk ook geschied is, wanneer eene verschillende lezing in de goedgekeurde exemplaren gevonden is.

Ten vierde, de zwaarste Hebreeuwsche en Grieksche manieren van spreken zijn op den rand gesteld.

Ten vijfde, in de overzetting van Tobias en Judith hebben zij, dewijl een groot verschil tusschen den Griekschen tekst en de oude gewone Latijnsche overzetting gevonden wordt, liever den Griekschen tekst gevolgd.

Ten zesde, dat de woorden, die ergens, om den zin te vullen, noodzakelyk in den tekst hebben moeten tusschen gesteld worden, met eene andere, te weten, mindere letter onderscheiden zouden worden.

Ten zevende, dat voor elk boek nieuwe argumenten en nieuwe inhoudsopgaven voor elk hoofdstuk gesteld zouden worden.

Eindelyk, dat een volledig geslachtsregister en beschrijving van het H. Land bij dit werk gevoegd zoude worden.

De Professoren der Nederlandsche Academiën en Hoogeschoolen, hebben ook hun gevoelen over de noodwendigheid, nuttigheid en wijze van dit werk wijdloopig verklaard.

DE ACHTSTE ZITTING.

Op denzelfden dag, namiddag.

De predikanten en ouderlingen der Nederlandsche Kerken hebben ook hun gevoelen gezegd, op de voorgestelde vragen, en met alle eenstemmigheid is geoordeeld, dat een betere overzetting des Bijbels, uit de oorspronkelyke talen zelven in de Nederduitsche, niet alleenlyk voor onze Nederlandsche Kerken profijtelijk, maar ook gansch noodzakelyk zou zijn, en derhalve, gelijk in de voorgaande Nationale Synoden vroeger geoordeeld en gedaan was, dat men naarstigheid moest doen, dat dit werk van eene nieuwe overzetting, op zijn spoedigst, en op de bekwaamste en kortstewijze, begonnen mocht worden. Is ook bij stemmen der Synode raadzamer geoordeeld, van stonde aan eene nieuwe overzetting voor te nemen, dan de oude Nederlandsche te overzien of te verbeteren; nochtans zoo, dat men, om de ergernis, met het oog op al te groote verandering, te vermijden, uit de oude overzetting alles behouden zoude hetwelk, onverminderd de waarheid, zuiverheid en eigenschap der Nederlandsche taal, zal kunnen behouden worden; voornamelyk in de historische boeken des Ouden Testaments, en in alle boeken des Nieuwen, in welke zoo vele dingen, die verbetering waardig zijn,

bij de oude overzetting niet gevonden worden. Is wijders goed geacht, dat deze vertaling uit de fonteynen of oorspronkelijke talen der H. Schriftuur, de Hebreeuwsche en Grieksche, geschieden moet, nochtans zoo, dat men daartoe tot een behulp gebruike en vergelijke de beste vertalingen, uitleggingen en korte verklaringen, en ook het oordeel van geleerde mannen in de zwaarste plaatsen. Eindelijk is goedgevonden, deze navolgende regelen, den overzetters, die daartoe zullen geordineerd worden, voor te schrijven.

I. Dat zij altijd bij den oorspronkelijken tekst zorgvuldiglijk blijven, en de manier van spreken der oorspronkelijke talen zoo veel de duidelijkheid en eigenschap der Nederlandsche spraken kan toelaten, behouden. Maar, indien ergens een Hebreeuwsche of Grieksche wijze van spreken voordien tekst gehouden zal kunnen worden, dat zij deze aan den kant naarstiglijk aanteekenen.

II. Dat zij, om den zin van den tekst, die niet ten volle uitgedrukt is, te vervullen, zoo weinig woorden daarbij doen als mogelijk is, en deze in den tekst met eene andere letter, en tusschen haakjes besluiten, opdat ze van de woorden van den tekst mogen onderscheiden worden.

III. Dat zij voor ieder boek en hoofdstuk een korten en duidelijken inhoud stellen, en alleszins aan den kant de gelijkkluidende plaatsen der H. Schriftuur aanteekenen.

IV. Dat zij eenige korte verklaringen er bij voegen, waarmede reden gegeven wordt van de overzetting in de duistere plaatsen; maar de waarnemingen der leerpunten daar bij te voegen, is geoordeeld noch noodig,

DE NEGENDE ZITTING.

Den 21en November, Woensdagvoormiddag.

Dewijl het kennelijk is, dat de Apocriefe boeken niet dan menschelijke schriften zijn, en sommige ook verdichte en vervalschte schriften, gelijk daar zijn de Historie van Judith, Suzanna, Tobias, Bel en van den Draak, en inzonderheid het derde en vierde boek van Ezra; dewijl sommige ook inhouden eenige leeringen en historiën, strijdende met de Canonieke boeken; en dewijl deze, noch in de Joodsche, noch in de oudste Christelijke kerk, bij het boek des Ouden Testaments zijn bijgevoegd geweest, zoo heeft men beraadslaagd, of die ook een duidelijke overzetting noodig hadden; idem, of het betamelijk is, dat zij in één boek met de heilige en Canonieke boeken voortaan te zamen gevoegd zouden worden; inzonderheid, alzo die samenvoeging, door vervolg des tijds hetzelfde perikel kon veroorzaken, hetwelk men in de Pauselijke kerk heeft zien gebeuren, dat deze schriften, niet dan menschelijke schriften zijnde, ten laatste door de onkundigen voor Canonieke en Goddelijke gehouden zijn geworden. Na langdurige beraadslaging, en nadat verscheidene en gewichtige redenen aan weerszijden bijgebracht en voorgesteld waren, is er tijd verzocht, om de bijgebrachte redenen rijpelijker te overwegen.

DE TIENDE ZITTING.

Den 22en November, Donderdagvoormiddag.

Gomarus, en D. Deodatus, en sommige andere predikanten, hebben bij geschrifte te kennen gegeven, wat zij, aangaande de overzetting der Apocriefe boeken en aangaande het voegen van deze bij de Canonieke, gevoelen. En, de stemmen van de anderen gevraagd zijnde, is met meerderheid van stemmen besloten, dat de Apocriefe boeken opnieuw uit het Grieksch in de Nederduitsche spraak behooren overgezet te worden; maar dat het nochtans niet noodig schijnt te zijn, in de overzetting

zulke zorgvuldigheid te gebruiken, als wel in de overzetting der Canonieke boeken vereischt wordt. En dewijl vanouds deze boeken met de heilige boeken in één stuk zijn samengevoegd geweest, en deze samenvoeging ook in de Gereformeerde Kerken van alle natiën alsnog onderhouden wordt, en dat deze afzondering, noch door het exempel, noch door toestemming van andere Gereformeerde Kerken geaprobeerde was, maar lichtelijk een oorzaak van ergernissen en lasteringen zou kunnen geven, hoewel te wenschen ware, dat al deze Apocriefe boeken nooit bij de heilige Schriftuur waren gesteld geweest, zoo vond men nochtans goed, dat, in dezen tijd, dezelve, zonder medestemming en approbatie van andere Gereformeerde Kerken, van het lichaam des Bijbels niet zouden gescheiden, maar daarbij gevoegd worden, mits dit voorbehoud:

Dat ze van de Canonieke boeken, door een behoorlijke tusschenruimte, en door een bizonderen titel, onderscheiden zouden worden, waarin nadrukkelijk aangewezen werd, dat deze boeken menschelijke schriften zijn, en derhalve Apocrief.

Dat ze met andere, mindere letters gedrukt worden; dat aan den kant alle plaatsen aangeteekend en wederlegd worden, die met de waarheid der Canonieke boeken zijn strijdende, en voornamelijk al degene, die de Papisten tegen de Canonieke waarheid uit deze boeken voortbrengen.

Dat daarbenevens de drukkers dezelve door een bizonder getal van bladzijden onderscheiden, zoodat ze ook afzonderlijk gebonden kunnen worden.

En hoewel totnogtoe die boeken in het boek des H. Bijbels, in de plaats tusschen de Canonieke boeken des Ouden en des Nieuwen Testaments, gesteld zijn geweest, omdat de gelegenheid van de historie deze plaats hun schijnt toe te wijzen, nochtans, opdat het volk ze des te beter van de Canonieke schriften onderscheiden en onderkennen leere, zoo hebbende Nederlandschen goedgevonden (want de uitheemschen hebben begeerd, hierin verschoond te zijn), dat ze bij het uitgeven van deze nieuwe editie, naar het einde van alle Canonieke boeken, ook des Nieuwen Testaments geschoven worden.

Tot volbrenging van dit werk der nieuwe overzetting is goedgevonden den arbeid van zes Nederlandsche Theologen, die met uitnemende wetenschap der Theologische zaken en der talen, en ook met godzaligheid begaafd zijn, te gebruiken, waarvan drie de overzetting des Ouden, en drie des Nieuwen Testaments en der Apocriefen bij de hand nemen. En, opdat zij zich ten eenenmale tot dit werk begeven mogen, totdat zij het werk ten einde gebracht hebben, is goedgevonden, dat die overzetters intusschen van alle andere bedieningen en geschriften ontslagen worden, en in een van de vermaardste Academiën van Nederland zich begeven, ten einde zij aldaar, wanneer het noodig zal wezen, den raad en de hulp van de Professoren der H. Theologie, en der talen, en ook de publieke bibliotheek gebruiken mogen. Tot dit einde zullen, uit naam der Nederlandsche kerken, de H. M. Heeren Staten-Generaal gebeden worden, dat hunne H. M., door hun autoriteit, dit heilig werk gelieve te bevorderen, en de noodige kosten daartoe verzorgen.

Is ook goedgevonden, dat er door deze Synode, uit iedere Nederlandsche Provincie, twee overzieners zullen benoemd worden, de een voor de overzetting des Ouden, de andere voor die des Nieuwen Testaments. Aan deze zullen de overzetters, nadat zij eenig boek ten einde zullen gebracht hebben, zoo vele exemplaren daarvan verzenden, opdat de overzetting door hen overzien en onderzocht mocht worden; en zoo zij iets waargenomen hebben, hetwelk niet al te juist of bekwaam overgezet is, datzelve naarstiglijk aantekenen. Wanneer nu het gansche werk volbracht is, zal men een bijeenkomst vaststellen, zoowel van al de overzetters als van de overzieners, alwaar, conferentie gehouden zijnde over de waarneming, met gemeene stemmen der bijeenvergaderden, alles waar twijfeling over valt, alzo beslist worde, dat bij deze vergadering het laatste oordeel zal staan over deze nieuwe overzetting.

Indien misschien vóór de voleinding van dit werk, iemand der overzetters, intusschen wat menschelijks overkomende of overlijdende, of met een langdurige ziekte of door andere noodzakelijkheid verhinderd zijnde, in dit werk met de anderen niet konde voortvaren, zoo zal 'in de plaats van een zoodanige gesteld worden degene, die bij de verkiezing de meeste stemmen naast hem gehad heeft. En zoo iemand der overzieners intusschen stierf, zullen de particuliere Synoden een ander bekwaam persoon in zijn plaats stellen.

DE ELFDE ZITTING.

Den 23en November, Vrijdagvoormiddag.

← D Sybrandus Lubbertus, Professor der H. Theologie aan de Academie van Franeker, is in de Synode verschenen, en heeft brieven der E. M. Heeren Staten van Friesland vertoond. Toen deze voorgelezen en door de Synode geapprobeerd waren, is hem een plaats onder de Nederlandsche Professoren verordend en hij tot de Synode toegelaten. Men heeft ook gevraagd, of men den overzetters niet een zekeren tijd zou moeten voorschrijven, binnen welken zij deze voorschrevene overzetting zouden moeten volbrengen, opdat aldus de verwachting der Kerken mocht voldaan worden, en zij in de bevordering van dit werk tot des te meerdere naarstigheid opgewekt mochten worden.

De stemmen gehoord zijnde, werd vernis mochten hebben, is besloten, dat zij alle drie maanden hetgeen zij overgezet hebben (als een bewijs van hunne naarstigheid) den H. M. Heeren Staten Generaal zullen vertoonen, en tot de overzieners zenden. Dezer ambt zal het wezen, indien zij misschien merken, dat zij te traag in het werk voortgaan, tot meerdere naarstigheid ernstiglijk op te wekken. En is ook goedgevonden, dat dit werk drie maanden na het eindigen dezer Synode begonnen zal worden. Men heeft ook gevraagd, dewijl lichtelijk kon gebeuren, dat eenige van de overzetters, voor het eindigen van dit werk mochten komen te sterven, of het niet geraten ware met de zwaarste boeken in het overzetten te beginnen, opdat de kerken ten minste dezen arbeid mochten genieten. Maar, alles aan de getrouwheid en vlijt der overzetters over te laten. Nochtans, opdat van hun voortgang en naarstigheid de Kerken kennis mochten hebben, is besloten, dat zij alle drie maanden hetgeen zij overgezet hebben (als een bewijs van hunne naarstigheid) den H. M. Heeren Staten Generaal zullen vertoonen, en tot de overzieners zenden. Dezer ambt zal het wezen, indien zij misschien merken, dat zij te traag in het werk voortgaan, tot meerdere naarstigheid ernstiglijk op te wekken. En is ook goedgevonden, dat dit werk drie maanden na het eindigen dezer Synode begonnen zal worden. Men heeft ook gevraagd, dewijl lichtelijk kon gebeuren, dat eenige van de overzetters, voor het eindigen van dit werk mochten komen te sterven, of het niet geraten ware met de zwaarste boeken in het overzetten te beginnen, opdat de kerken ten minste dezen arbeid mochten genieten. Maar, aangezien men deze zwaarigheid zou kunnen verhelpen, door middel van anderen in stede te stellen, is goedgevonden, dat daarom de orde niet verbroken behoort te worden, en derhalve geraten geacht de boeken der H. Schriftuur over te zetten, in zulk een orde als die in den heiligen Bijbel staan, en dat des te meer, omdat door overzetting van de lichtste boeken de overzetters bekwaamer zullen kunnen worden, om te lichter de zwaarste te vertalen.

DE TWAALFDE ZITTING.

Den 24en November, Zaterdagvoormiddag.

Zijn eenige vragen voorgesteld, behoorende tot de overzetting des Bijbels.

Hiervan was de eerste, of in alle die plaatsen, in welke van God gesproken wordt, in den tweeden persoon enkelvoud, dit, naar het exempel van andere natiën zal moeten uitgedrukt worden door het Nederlandsche wordeke du, en desgelijks de Nederlandsche woorden van den tweeden persoon in het enkelvoudig getal, daarop slaande, enz., dan of het beter zou zijn, dat men de aangenomen manier van spreken behield.

Van weerszijden verscheiden argumenten bijgebracht zijnde, is met meerderheid van stemmen geoordeeld beter te zijn, dat in die plaatsen het wordeken Gij, nu gebruikelijk, behouden worde, dewijl dat nu nochtans door al de Nederlanders, volgens een oude gewoonte in het enkelvoudig getal gebruikt wordt, en voornamelijk, omdat de Nederlandsche woorden des tweeden persoons, in het enkelvoudig getal, die bij het woordje dy behooren, nu reeds lang buiten gebruik geraakt zijn, en een ruw, onaangenaam, en ongewoon geluid geven in de Nederlandsche ooren.

De tweede quaestie was, hoe men het woord Jehova in het Oude Testament moest overzetten. Of men

het in de Nederlandsche taal moest behouden, dan of men het door het woord Heere, zooals reeds lang geschiedt, of een dergelijk zoude moeten uitdrukken. Er is voor raadzaam geoordeeld, dewijl er geen bekwaam en gebruikelijk Nederlandsch woord is, waarmede de kracht van dit woord uitgedrukt kan worden, dat de overzetters, het woord Jehova door het woord Heere vertalen zullen, en dat dit woord met groote letters in den tekst uitgedrukt worde. Maar daar het woord Jehova een bizonderen nadruk schijnt te hebben, dat men daar een sterretje zal zetten, en het woord Jehova aan den kant stellen. Ook zullen de overzetters vermaand worden, waar dit woord de punten heeft van het woord El o h i m, te letten, of het in die plaatsen niet meer bekwaamlijk door het woord God als door het woord Heere zou kunnen vertaald worden.

De derde quaestie was, of de eigennamen des Ouden Testaments uitgedrukt moeten worden, gelijk ze luiden in de heilige taal, dan of men ze behouden zal, gelijk ze nu in de gewone overzetting gelezen worden. Er is goedgevonden die te behouden, gelijk ze nu gelezen worden, tenzij dat misschien behouden, maar waar eenige verandering noodig schijnt, zal men die op den kant aantekenen.

Eindelijk is gevraagd, of het niet goed ware, voor deze nieuwe vertaling eenige goede beschrijving van plaatsen en gewesten, waarvan in het Oude en Nieuwe Testament melding gemaakt wordt, idem van chronologiën, dat is, tijdregisters, en genealogiën, dat is, geslachtsregisters, daarbij te voegen. Er is geoordeeld, dat zoodanige beschrijvingen wel profijtelijk zouden zijn, en aan het einde des Bijbels gesteld mogen worden, maar dat de overzetters zich daarmede niet behoorden te bemoeien, en voornamelijk, dat men zich wachten moest om beschrijvingen, die of niet zuiver of niet zeker zijn, daarbij te voegen; idem, dat men in de beschrijving der kaarten, of in de titels nergens beelden bij schildere, die ergernis zouden kunnen geven.

Er is ook geoordeeld, dat men de overzetters vermanen moet, dat zij een volledig register van de zaken en woorden, met een hetere uitlegging der Hebreeuwsche namen, er achteraan stellen.

Idem, opdat men in de deputatie der uitleggers en overzieners ook acht zou mogen nemen op de afwezenden, zijn de namen der afwezenden genoemd en aangeteekend, die in iedere Provincie, voor de overzetting en overziening van dit werk, de bekwaamsten gehouden werden.

DE DERTIENDE ZITTING

De 26en november, maandagnamiddag.

Is in deze Synode verkiezing gedaan van de overzetters en overzieners des Ouden en Nieuwen Testaments. De E. Heeren, Martinus Gregorij, en Symon Schotte, hebben de stemmen vergaderd, en met meerderheid van stemmen zijn gesteld tot overzetters des Ouden Testaments, Johannes Bogermann u s, Predikant van Leeuwarden, Guilhelmus Baudartius, Predikant van Zutphen, en Gerson Bucerus, Predikant van Veere. Het allernaast kwam aan hen, met de meeste stemmen, Antonius Thys i us, Professor der H. Theologie aan de Hoogeschool van Harderwijk. En tot overzetters des Nieuwen Testaments zijn verkoren, Jacobus Rolandus, Predikant van Amsterdam, Hermannus Faulkelius, Predikant van Middelburg, en Petrus Cornelij, Predikant van Enkhuizen. Aan hen zijn, wederom met de meeste stemmen, het naast bij gekomen Festus Hommius, Predikant van Leiden, Antonius Walaëus, Predikant van Middelburg, en Jodocus Hoingius, Rector der groote School van Harderwijk. Eer men gekomen is tot benoeming en deputatie der overzieners, hebben de Utrechtsche, die van de zijde der Contra Remonstranten waren gecommitteerd, verzocht, dat de deputatie der overzieners uit

de Utrechtsche Provincie uitgesteld mocht worden, totdat die Kerk van bekwame herders voorzien zou zijn. Op dit verzoek is goedgevonden, die deputatie uit te stellen, totdat zij door de Kerken van het Sticht van Utrecht in eene Synode met algemeene stemmen, en met toestemming en goedkeuring der overzetters en overzieners, mochten verkoren worden. Tot overziening van de overzetting des Ouden Testaments, zijn gecommiteerd uit Gelderland, Antonius Thysius; uit ZuidHolland, Johannes Polyan de r, Professor der H. Theologie aan de Academie van Leiden; uit NoordHolland, Petrus Plancius, Predikant van Amsterdam; uit Zeeland, Jodocus Larenus, Predikant van Vlissingen; uit Friesland, D. Sibrandus Lubbertus, Professor der H. Theologie aan de Academie van Franeker; uit Overijssel, Jacobus Revijs, Predikant van Deventer; uit de Provincie van Groningen, D. Franciscus Gomarus, Professor der H. Theologie aan de Academie van Groningen.

Tot overziening van de overzetting des Nieuwen Testaments, zijn gedeputeerd: uit Gelderland, Sebastianus Dammannus; uit ZuidHolland, Festus Hommius; uit NoordHolland, Gossuinus Geldorpius; uit Zeeland, Antonius Walaeus; uit Friesland, Bernardus Fullenius; uit Overijssel, Johannes Langius; uit de Provincie van Groningen, Ubbo Emmius, Professor der Grieksche taal aan de Academie van Groningen.

DE VEERTIENDE ZITTING.

Den 27en November, Dinsdagvoormiddag.

Aangezien de catechisatie of kinderlijke onderwijzing in de eerste fundamenteën der Christelijke Religie, in de Kerken ten hoogste nuttig en noodig is, en uit de klachten en bezwaren veler kerken kennelijk was, dat het een en zestigste artikel der laatste Synode; waarin geboden wordt, dat de predikanten in alle plaatsen gewoonlijk in de namiddagpredikatie, de somma der Christelijke leer, begrepen in den Catechismus, nu ter tijd in de Nederlandsche kerken aangenomen, kortelijk zullen verklaren, opdat hij alzoo alle jaren voleindigd moge worden, naar de afdeeling van dien Catechismus, tot dat einde gemaakt; in vele plaatsen heden ten dage niet onderhouden wordt, is besloten. dat dit artikel inzonderheid vernieuwd en aan alle predikanten, niet alleenlijk in de steden, maar ook in alle dorpen, ernstiglijk en onder zware, kerkelijke censuur, belast zal worden.

Men zal op de Zondagen, des namiddags, altijd catechetische predikatiën doen, waarin de Heidelbergsche Catechismus, in onze kerken aangenomen, naar die orde verklaard zal worden, gelijk in het voornoemde artikel belast wordt.

Deze namiddagpredikatiën zullen om het kleine getal toehoorders, dat eerst voor weinige toehoorders, ja slechts alleen voor hunne familiën zouden moeten prediken, dewijl, zonder twijfel, indien de herders met het voorbeeld hunner familie voorgaan, en anderen, in het bijzonder hen, die de Gereformeerde Religie toegedaan zijn, naarstiglijk vermanen, mettertijd, velen genoeg tot die predikatiën zullen komen.

En opdat het volk op de Zondagen des namiddags, door anderen arbeid of oefening opgehouden, van deze namiddagpredikatiën niet afgetrokken worde, zal men den Magistraten verzoeken, dat zij alle dienstbare of dagelijksche werken, en voornamelijk de spelen, zuiperijen en zwelgerijen, en andere ontheilighingen van den Sabbat, waarmede men den namiddagtijd op de Zondagen, meest in de dorpen, gemeenlijk pleegt door te brengen, met strenge plakaten verbieden, opdat zij, ook op deze wijze, des te beter tot de namiddagpredikatiën gebracht mogen worden, en alzoo den geheelen Sabbat leeren vieren.

En dewijl de combinatiën, of samenvoegingen van kerken, die te platten lande, in vele Provinciën, zeer veel voorvallen, menigmaal niet toelaten, dat een en dezelfde predikant alle Zondagen in een dorp

afgeschaft worden, en eene iegelijke Kerk haar predikant hebbe. Maar, indien dat niet kan teweeggebracht worden, zoo zullen die predikanten, die twee Kerken bedienen, naarstigheid doen, dat zij ten minste om de andere beurt na den middag catechetische predikatiën doen. En, opdat alle predikanten in dit stuk behoorlijk en naarstiglijk hun ambt doen, zullen de visitatoren der Kerken goede zorg dragen, indien zij eenigen vinden, die deze ordonnantie der Synode niet gehoorzamen, deze aan de Classis aan te geven, opdat hunne nalatigheid, door behoorlijke censuur, ernstiglijk bestraft worde, gelijk ook de Kerkelijke censuur waardig gehouden moet worden over degenen, die, professie doende van de Gereformeerde Religie, de namiddagpredikatiën weigeren bij te wonen, en hunne familiën daartoe te brengen.

Dewijl ook de Kerken klagen, en de ervaring zelve mede leert, dat deze verklaring der catechetische leer, die tot nog toe in onze kerken gebruikelijk is, en openlijk in de tempelen van den predikstoel gedaan wordt, niet genoegzaam is, om de onwetende jeugd de eerste fondamenten der Christelijke Religie naar hun begrip bekwaamlijk in te scherpen, en de menigte in. het gemeen hare onwetendheid te benemen, is de gansche Synode verzocht, dat zij een bekwamen weg wilde bedenken, die daarenboven dienen kon, om de jongen en ouden, die nog niet genoeg zijn toegenomen in de kennis der Gereformeerde Christelijke Religie, meer nauwkeurig te onderwijzen.

DE VIJFTIENDE ZITTING.

Den 28en November, Woensdagvoormiddag.

Aangaande een gemeenzamer en nauwkeuriger catechisatie der jongen en der ouden, hebben de uitheemschen zoowel als de inlandschen, allen te zamen, hunne adviezen voorgesteld, en zij, die het hunne alleenlijk bij monde hadden voorgesteld, zijn vermaand geworden, dat zij dit bij geschrift zouden vervatten, en te vier uren na den middag. tot den President brengen. opdat opdat, de Praeses, Assessoren en Scriba's hierover te zamen gehandeld hebbende, dienaangaande een Synodaal besluit gemaakt mocht worden. De adviezen nu der uitheemschen zijn deze geweest.

Het gevoelen der Theologen van Groot-Brittanje, aangaande de wijze van Catechiseeren.

← Dat deze wijze van catechiseeren gansch noodig is, leert ons de praktijk der Apostelen, de rede en de ervaring. Maar wat aangaat de manier, hoe dit het meest bekwaam geschieden moge, daarop zullen zij het best kunnen order stellen, wien de aard van uw volk wel bekend is.

Dit is ons gevoelen.

Dat er zij tweeërlei catechismus, de een tot gebruik der kinderen, kort en licht, inhoudende de fundamentele hoofdstukken der Religie, die in de Twaalf Artikelen des geloofs, 't Gebed des Heeren, de Tien Geboden, en de Sacramenten begrepen zijn, kortelijk en duidelijk verklaard. Deze moet hun ook door hunne schoolmeesters alle weken afgevraagd worden. De andere zij de Paltzgraafsche of Heidebergsche, die nu in gebruik is, (want in dezen schaadt verscheidenheid niet weinig). in zijne deelen (gelijk de gewoonte mede zal brengen) verdeeld. En aangezien het volk in twee soorten bestaat, of die jong, of die oud van jaren zijn, zoo meenen wij, dat niet ieder oud mensch bekwaamlijk tot dit publiek (dus lang ongewoon) onderzoek zou kunnen geroepen worden, tenware eenigen misschien zich van zelf deze wijze onderwerpen wilden.

Maar daar tweeërlei gelegenheid zich presenteert, om van de heilige hoofdstukken des geloofs te handelen, (de eene, die gewoon is, die allen Zondag pleegt gedaan te worden, de andere buitengewoon, als men tothetH. Nachmaal na behoorlijke voorbereiding is gaande) kunnen de predikanten deze gelegenheid waarnemen om vriendelijk en gemeenzaam ook met deze en niet die be- daagde lieden van de zaken des geloofs in 't bizonder te spreken. Ook is geoordeeld, dat bij het gewone onderzoek wel alle menschen van allerlei jaren tegenwoordig zijn, maar dat nochtans de

jonge alleen verbonden zijn zich te onderwerpen. In de heilige bijeenkomst na den middag moet er een zeker getal dezer zijn (te weten, twaalf of twintig), naar de gelegenheid der dorpen en huizen, die gereed zijn op de gezette catechetische quaestiën te antwoorden.

Dat het hun onbekend zij van wie men de taak van antwoorden zal afeischen, zoodat zij allen wel bereid zijn. Dat men dikwijls dezelfde vragen repeteere, opdat ze alzoo door menigvuldige instamping te vaster in het geheugen blijven steken. Dat de predikant elk antwoord, zoo klaarlijk als hij kan, verklare, en, zoo dikwijls hij hiermede geëindigd heeft, terstond rekenschap eische van zijne leerlingen over hetgeen gezegd is, opdat alzoo blijke, of hetgeen hij gezegd heeft wel genoeg gevat is. Indien dit uit hun antwoorden is blijkende, zoo heeft hij gerust te zijn; zoo niet, dat hij geen zwaarigheid make een klaarder (indien dit mogelijk is) verklaring en repetitie te doen. Het zal ook noodig wezen, tot bevestiging van elk antwoord, eenig getuigenis der heilige Schriftuur, dat het meest bekwaam is, af te vorderen, opdat zij verstaan, dat deze leer van den Catechismus in de heilige Schriftuur gegrond is. En wat aangaat het onderscheid en de keur der dingen, waarvan men zal spreken, daarin moet men veel aan de discretie der leeraren toebetrouwen. Deze moeten nochtans vermaand worden alleenlijk in die dingen, die te weten noodig, en naar het begrip des gemeenen volks zijn, te willen aanhouden. Aangaande hen, die gecatechiseerd moeten worden, zijn wij van gevoelen, dat deze wijze niet moet beperkt worden tot de wetenschappelijke scholen, of tot de jeugd, die eene hoogere opvoeding geniet. Alle zielen zijn Gode even aangenaam, maar hoe minder zij onderwezen zijn in de letteren, hoe meer zij van noode hebben, dat hun wat licht van elders toekome, alzoo dat ook alle gedoopten verstaan de gansche reden van dat geloof, waartoe zij zich bij belofte verplicht hebben. Wat nu de catechiseerenden aangaat, moeten de schoolmeesters hun arbeid bijeen voegen met de leeraars, want beiden komt de zorg toe om de Godzalige onderwijzing van iedere ziel, naar hun vermogen, te bevorderen. Opdat nu beiden die te catechiseeren zijn, en de catechiseerenden hun schuldigen plicht niet nalaten, is van noode, dat daartusschen kome de autoriteit der hooge Overheid, die de nalatigheid der ouders, schoolmeesters en leeraars niet ongestraft late, en ook op geldboete de ouden belaste. dat zij tegenwoordig zijn bij de publieke catechisatie van de jongen.

← **Het oordeel der Theologen uit den Paltz, over de wijze van Catechiseeren.**

Wij verblijden ons en wenschen der Eerw. Synode geluk, dat deze de quaestie van de wijze van catechiseeren, die voornamelijk eene zoodanige plechtstatige vergadering waardig is, goed gevonden heeft te onderzoeken, want er is veel aan gelegen, op wat wijze de ware kennis van God en zijnen waren dienst den onkundigen ingestort worde. Wij twifelen ook niet, of de grootste oorzaak, waarom zoo vele ketterijen en nieuwe leeringen overal plaats grijpen, is nalatigheid in het catechiseeren. Want waar geen vast fundament der Godzaligheid wordt gelegd, daar is het niet mogelijk, of het volk moet met allerlei wind der leer herwaarts en derwaarts gedreven worde.

Derhalve is niet van noode, dat wij naar de noodwendigheid van de catechisatie vragen. Liever wordt er gevraagd naar de wijze. Wanneer hierop behoorlijk acht wordt genomen, zoo moeten de toehoorders des Evangelies in zekere klassen onderscheiden worden.

In den Keurvorstelijken Paltz worden ze in drie klassen onderscheiden, de knechtjes en meisjes, de jongelingen en jongedochters en eindelijk de ouden of bedaagden. De catechisatie der knechtjes en meisjes geschiedt in de scholen; die der anderen in de kerken. Maar dewijl de bedaagden de catechisatie bezwaarlijk toelaten, zoo is het dat men voornamelijk de onderwijzing der jongen behartigt.

Het is derhalve de schuldige plicht van eene Godzalige overheid, daarin naarstiglijk te arbeiden, dat niet alleenlijk in de steden, maar ook in de dorpen, scholen van knechtjes en dochttertjes aangesteld worden, in de welke zij beide mogen leeren lezen en schrijven, en de fundamenten der Godzaligheid.

In betrekking tot deze zaak nu, aangezien de Doorluchtigste Keurvorst van den Paltz, onze genadigste Heer, geen kosten heeft gespaard, is het in weinig jaren tijds geschied, dat in den Paltz, volgens de woorden van Joël, de zonen en dochteren profeteeren, de ouden droomen droomen, en de jongelingen gezichten zien.

Maar over deze scholen moeten zoodanige schoolmeesters gesteld worden, die zelf de leer van den catechismus wel weten, en ook eenige bekwaamheid hebben om die anderen te leeren en te verklaren. Om deze reden behooren de herders der plaatsen dikwijls de scholen te bezoeken. Insgelijks behoort naar de verscheidenheid der kinderen ook de catechetische onderwijzing gewijzigd te worden. Den kinderen dan moet men melk te drinken geven, dat is, de vijf hoofdstukken der Godzaligheid, en weinige vragen uit den catechismus getrokken, die de hoofdsom der religie begripen.

Hun, die wat ouder geworden zijn, zal men vaster spijs voorstellen, dat is, de vragen in onzen catechismus met sterretjes geteekend, welke als een kleine catechismus uitmaken.

Anders zal het wezen met hen, die in de scholen ouder zijn van jaren, voornamelijk op de dorpen. Want deze moeten den ganschen catechismus van buiten leeren; met dezen zal men, naar al de wijzen der catechetische onderwijzing, den catechismus moeten beoefenen. Om te doen zien welke die wijzen zijn waarnaar men den Paltzschen catechismus zal leeren, die in de scholen gebruikt wordt, tot dit einde presenteren wij ze der Eerw. Synode.

De onderwijzing der volwassenen, die nooit ter school hebben gegaan, zal allerbekwaamst in de kerken op de Zondagen geschieden, en dat des namiddags. Na een korte catechetische predikatie zal de leeraar van den stoel komen, dengenen die tegenwoordig zijn, zoowel de hoofdstukken der godzaligheid, als eenige uitgelezene vragen van den catechismus, die de hoofdzak der religie bevatten, voorlezen, en met levendige stem, die kortelijk verklaren; in 't eerst zal hij alleenlijk de woorden van de hoofdstukken der godzaligheid en der vragen, maar daarna ook den zin er van, de toehoorders afvragen.

En dewijl misschien sommigen deze heilige en loflijke wijze alzo zullen opnemen, alsof men hen aldus onder een nieuw juk der Spaansche Inquisitie wilde brengen, zoo zullen de predikanten dikwijls en menigmaal danken, dat zij van het juk der Spaansche dienstbaarheid zijn verlost, maar nog grooter oorzaak om God te danken, dat zij onder het juk van Christus gebracht zijn; hetwelk, zooals de Zaligmaker zelf betuigt, gemakkelijk is en licht. Dewijl ook in deze Nederlanden gebruikelijk is, dat wie tot de gemeenschap des Avondmaals toegelaten worden, eerst door een openbare catechisatie onderzocht worden, kunnen de predikanten overwegen, of dat ook niet somwijlen aan eenige anderen, die tegenwoordig zijn, ijverende voor de eere Gods, en voor de belijdenis zijns naams, zou kunnen overgezet worden, opdat alzo deze zaak allengs tot een exempel getrokken en algemeen worde.

DIT, BEHOUDENS BETERE OORDEELEN.

Het gevoel der Hessische Theologen over de Catechisatie.

Opdat de catechetische ondervraging wettelijk en met vrucht der jonkheid moge aangesteld en gedaan worden, meenen wij, dat voornamelijk vier dingen zijn waar te nemen.

1. Dat er een zekere catechismus zij, die met de heilige Schrift niet alleenlijk conform is, maar ook geschikt naar het begrip dergenen, die geleerd moeten worden.
2. Dat er zijn, die dezen catechismus anderen leeren en inscherpen.
3. Dat er zijn, die in de leer van den catechismus onderwezen worden.
4. Dat er een wettelijke onderrichting gedaan worde, en dit op de bekwaamste wijze.

Van het eerste 'zijn de Nederlandsche Kerken deels voorzien, als hierin tot nog toe de Paltzsche Catechismus is aangenomen geleerd, aangezien nauwelijks een bondiger, bekwamer, volmaakter, en naar het begrip der volwassenen zoowel als der jongen, gesteld kan worden; deels kan er zeer lichtelijk voortaan in voorzien worden, indien men deze, door vragen op den kant ontleed, en met volle getuigenissen der Schriftuur, op iedere vraag gesteld, bevestigd, gelijk hij voor negen jaren in den Paltz gedrukt is geworden, samen met die twintig vragen, die in de Kerken van den Paltz den landlieden plegen voorgehouden te worden, in de Nederlandsche taal overgezet, en bijzonderlijk hun toehoorders inscherpen, dat er groote oorzaak is, waarom zij God behooren te uitgeschreven wordt, en alle andere catechismussen door publieke autoriteit uit de scholen geweerd worden.

Aangaande het tweede oordeelen wij, dat het ambt, van de jonkheid te onderwijzen in de leer van den

catechismus, zoowel bij de dienaars des Woords, als bij de schoolmeesters, en ook bij de ouders zelve behoort. Den leeraren dan des Goddelijken Woords moet naarstelijk belast worden, dat zij op gezette dagen en uren, de catechetische ondervraging, met zulk een vlijt als behoort, doen en aanstellen, zoowel als de predikatiën zelve. Zij, die in dit stuk nalatig bevonden zullen worden, moeten gestraft worden.

De schoolmeesters moeten hierover ook vermaand worden, en zoodra zij gesteld zijn om de schoolkinderen in alle godzaligheid te onderwijzen, zullen zij heiliglijk en niet onderteekening van hun naam beloven dat zij geen anderen catechismus dan die in de Nederlandsche Kerken aangenomen is, der jeugd zullen voordragen. De ouders zullen, zoowel in de publieke predikatiën, alsook, indien ze nalatig bevonden worden, door den kerkeraad vermaand worden, dat zij in het onderwijzen hunner kinderen en familiën in de leer van den Catechismus behoorlijke naarstigheid en vlijtigheid betoonen. Opdat het des te bekwaamer door hen geschieden moge, zullen zij zich in de publieke catechetische ondervragingen laten vinden, opdat zij hetgeen door de dienaren des Woords voorgesteld wordt, thuis repeteeren, en den hunnen inscherpen mogen.

Wat ten derde de leerlingen aangaat, daar onder verstaan wij wel voornamelijk de jongen, alzo nochtans dat wij de bedaagden, te weten, de huisvaders en huismoeders niet ten eenenmale uit deze oefening willen uitgesloten hebben. Derhalve zullen zij, die in den Catechismus onderwezen moeten worden, zoowel jongen als bedaagden wezen.

De jongen onderscheiden wij in drie klassen, waarvan de eerste hen omvat, die beneden of omtrent acht jaren zijn, bezig om de eerste beginselen der Christelijke religie te leeren. De tweede is van de knechtjes en meisjes. De derde van de jongelingen en jongedochters. Zoo moet dan geordineerd worden, met toestemming en autoriteit van den Magistraat, en iedereen ernstiglijk, en onder geldboete, den armen te betalen, belast, dat zij in even grooten getale, allen gelijk, jongen en ouden, in deze catechetische onderzoekingen, als in de predikatiën zelve behooren tegenwoordig te zijn. Wij achten dat het voor deze zaak niet onprofijtelijk wezen zal, dat de predikanten en ouderlingen der Kerken, voornamelijk op de dorpen, waar

het getal der toehoorders minder is, een zekere lijst hebben van al de familiën, die tot hun vergadering behooren, en deze, in zekere orden verdeeld, in de catechetische ondervragingen onderzoeken.

Het vierde heeft zijne onderscheidene leden.

1. Wat uit den catechismus aan iedere klasse der leerlingen geleerd moet worden.

2. Hoe.

3. Wanneer en in wat plaats.

Nopens het eerste oordeelen wij, dat neen den leerlingen van de eerste klasse moet instampen de eerste en bloote hoofdstukken der Christelijke religie, de Tien Geboden, de Artikelen des Geloofs, het gebed des Heeren, de instelling van den Doop en van het Nachmaal, dewelke in die twintig voornoemde vragen kortelijk verklaard worden.

Wij meenen, dat de jeugd deze vragen in de eerste zeven of acht jaren lichtelijk zal kunnen leeren, voornamelijk indien bij de huisonderwijzing, ook die der school en de kerkelijke onderwijzing bijkomt. En om dit te verkrijgen, zal zeer nut wezen, dat in het A B C boek, waaruit de kinderen leeren spellen en lezen, die vijf hoofdstukken der Christelijke religie ingevoegd worden. En in deze klasse zal der leeraren en schoolmeesters eerste en voornaamste zorg zijn, dat de jeugd den tekst van de vijf hoofdstukken ten volle en onvervalscht van buiten leeren, en naarstiglijk wacht te houden, dat zij den tekst niet vervalschen, vreemde woorden, die somwijlen een tegenovergestelden en onbekwamen zin baren, in stede stellende. Want zoo dat geschiedt, zullen zij, oud geworden zijnde, nauwelijks, ja in het geheel niet ontleeren, hetgeen zij in de eerste jonkheid kwalijk hebben geleerd. Daarna moet men vlijt aanwenden, dat zij allen den zin van alles wel begripen. Opdat dit geschieden moge, zullen de schoolmeesters en predikanten 1. den tekst ettelijke malen met eene klare en duidelijke stem den leerlingen voorstellen; 2. die van hen afeischen, en waar zij eene fout maken, terstond minnelijk verbeteren, en de woorden, die door anderen kwalijk uitgesproken zijn of verhaald, eens, tweemaal of driemaal uitspreken, en alsdan deze van de leerlingen wederom afvragen; 3. De vreemde of duistere woorden, en die den kinderen niet terstond duidelijk zijn in den tekst zullen zij, zooveel mogelijk, ten duidelijkste verklaren. Zoo zal men, bij exempel, in het eerste gebod, opdat de jeugd versta wat door de Egyptische dienstbaarheid en verlossing, daaruit verstaan moet worden, op

het kortst de historie die in Exodus beschreven staat, verklaren. Alzoo moet in het vierde gebod het woord Sabbat verklaard worden, en de historie der schepping kortelijk den kinderen verhaald. Het zou ook niet buiten reden zijn, dat men in deze afdeeling eenige weinige spreuken der Schriftuur, voornamelijk, die de hoofdzaak van de wet en van het Evangelie inhouden, en het gebruik van beide vervatten, den kinderen van buiten te leeren gawe, tenware misschien dat het begrip der leerlingen dezer eerste afdeeling dat nog niet kon dragen.

In de tweede afdeeling zullen bij de vorige vragen gevoegd worden degene, die in den Paltzschen catechismus met sterren geteekend zijn. Deze vragen zullen 1. gelijk zij in den catechismus van den Paltz staan, den leerlingen dezer afdeeling voorgehouden, en hun afgevraagd worden; 2. Zij zullen door de kantvragen en antwoorden, eerst door de schoolmeesters en predikers, met klare stemmen voorgaande, daarna ook door de leerlingen zelven, door gegevene antwoorden op de kantvragen, ontleed worden. Hier moet desgelijks, evenals in de vorige afdeeling naarstigheid gedaan worden, dat de leerlingen den zin van hetgeen zij geleerd hebben, vatten. Dit zal te meer geschieden, wanneer de leeraren somwijlen de kantvragen veranderen. Want als dan zal uit de antwoorden der leerlingen (die insgelijks ook, opdat zij hun, die hen vragen mogen antwoorden, door de leerlingen zullen moeten veranderd worden) lichtelijk blijken, of zij den zin der vragen en antwoorden wel genoeg gevat hebben of niet. Waar eenige fout vernomen wordt zal men ze vriendelijk verbeteren. Daarbij moeten nog daarenboven gevoegd en door de leerlingen dezer klasse getuigenissen der Schriftuur van buiten geleerd worden, namelijk die in de kort saamgevatte antwoorden tegenover iedere vraag op den rand of kant gesteld, en aangeteekend staan.

Dengenen, die van de derde klasse zijn, zal men al de resteerende catechetische vragen voorstellen, en deze leerlingen zullen ze van buiten leeren, samen met de antwoorden op de kantvragen en spreuken der Schriftuur, in de kort saamgevatte antwoorden aangeteekend.

Indien men in de Kerken ten platten lande al die voorgemelde klassen der leerlingen den aanvang dezer oefeningen niet kan hebben, zoo laat naar gelegenheid van den tijd en van iedere plaats de eerste twee klassen genoeg wezen.

De wijze van de jonkheid in de scholen en Kerken te catechiseeren zij eenerlei en dezelfde, opdat door de verscheidenheid der catechisatie de jonkheid niet verward en in de studie der Christelijke religie niet verachtend worde. Hoedanig nu deze zijn moet, en in iedere afdeeling moet worden waargenomen, blijkt uit het voorgaande.

De tijd van onderzoeken en ondervragen in den catechismus zij gezet en zeker. In de scholen ten platten lande en in de lagere klassen der Latijnsche scholen zal men alle dagen twee uren, het eene voor den middag, het andere na den middag, tot deze oefening besteden met in achtneming van die verscheidenheid, waarvan wij boven gesproken hebben, verscheidenheid der leeringen, in wijze en manier onderscheiden.

In de gemeenten der steden zullen iedere week drie catechetische onderzoekingen en ondervragingen gedaan worden, een op de Zondagen, twee in de week. In de dorpen zal genoeg zijn, dat op de Zondagen na den middag de jeugd gecatechiseerd worde, nadat de catechismuspredikatie zal geëindigd zijn.

De schoolmeesters zullen hunne discipelen naar deze onderzoeking brengen, de ouders hunne kinderen, die niet schoolgaan, in de week daar heen zenden, en des Zondags zelven brengen.

De huisvaders en huismoeders achten wij dat ondervraagd moeten worden, hoewel niet in de tegenwoordigheid van de huisgenooten, voornamelijk, wanneer eerst deze catechisatie opgericht en vernieuwd zal worden, opdat zij in de tegenwoordigheid van de hunnen niet beschaamd gemaakt worden, en eenigszins hun waardigheid en aanzien, die zij met recht bij de hunnen behooren te hebben, niet verliezen, en hunne gemoederen van dit loflijk en heilig gebruik niet vervreemden. Niettemin meenen wij nochtans, dat men nu en dan bekwapelijk hun voortgang in de Christelijke leer zal kunnen onderzoeken, wanneer ze, hunne jonggeboren kindertjes ten Doop brengende, eerst tot de predikanten der Kerken belast worden te gaan, en de bediening des Doops van hen te begeeren. Wij merken, dat dit in onze Hessische Kerken tot nog toe niet zonder vrucht gedaan is.

Ook zou hiertoe bevorderlijk zijn, dat de peters en meters zelven (gelijk men ze noemt) hunne namen

den predikanten opgaven, hetwelk ook in onze Kerken pleegt te geschieden.

Maar, opdat zoowel den leeraren als den leerlingen eenige aansporing gegeven, en beide tot behoorlijke naarstigheid verwekt worden, 1. zal den predikanten der Kerken van een iegelijke plaats bevolen worden het opzicht der scholen en het bezoek er van, ten minste alle maanden eenmaal te doen, waarbij zij zelve den voortgang der discipelen in de leer van den catechismus zullen onderzoeken, opdat zij, eenige gebreken in hen die leeren, in de leerlingen, vindende, deze mogen verbeteren; 2. Eenige zekere predikanten der hoofdsteden zal opgelegd worden, de Kerken, inzonderheid ten platten lande, ten minste eenmaal alle jaar te bezoeken, en in deze visitatie onder anderen te vernemen naar de naarstigheid, zoowel der predikanten en schoolmeesters, alsook der leerlingen; 3. Tot het gebruik van het Avondmaal des Heeren zal niemand toegelaten worden, voornamelijk in de dorpen, dan die de leer van den catechismus wel kent, en voor de gansche Kerk openlijk rekenschap geeft zijns geloofs; 4. De bruidegoms zullen niet worden getrouwd en samen verbonden, tenzij zij hun predikanten genoegzaam hun voortgang in de Christelijke religie zullen hebben doen blijken; 5. Door autoriteit der Overheid zal verzocht worden gestreng alle spelen en oefeningen te verbieden, waardoor de Sabbat ontheiligd, en dit heilig gebruik verhinderd wordt en het volk op de gevoeglijkste wijzen en manieren tot deze catechetische ondervragingen aan te sporen en aan te zetten.

DIT, BEHOUDENS BETERE ADVIEZEN.

Het oordeel der Zwitsersche Theologen over de wijze van Catechiseeren.

Al is het dat in de Gereformeerde Zwitsersche Kerken omtrent de oefening van den catechismus eenige verscheidenheid wordt gevonden, overeenkomstig de verscheidenheid der Republieken, nochtans wordt overal bijzondere naarstigheid gepleegd, en de E. Magistraten hebben een zekere en zware boete geordineerd tegen de nalatigen of hardnekkigen.

Op de Zondagen worden vele predikatiën in de steden en dorpen gedaan, waarvan ééne catechetisch is. Alle jaren wordt de verklaring van den catechismus ten einde gebracht, opdat de zelve, gerepeteerd wordende, te beter in de memorie blijve.

In deze Zondagsche catechetische predikatiën zijn gehouden zich te bevinden, alle die of nu uit de scholen zijn gegaan, of wien het niet gebeuren mag ter schole te gaan, gelijk daar zijn dienstknechten, dienstmaagden, enz.

In de week op een werkdag, wordt alle weken een catechetische predikatie gedaan, tot nut der scholieren van beide soorten. In deze is het dat de leeraar in gewone woorden, nu alleenlijk de hoofdstukken der religie, als daar zijn, de Tien Geboden, de 12 Artikelen, en het Gebed des Heeren, en dan de catechetische vragen zelve verklaart; en op zekeren Zondagen beproeft hij, door een publieke ondervraging, de naarstigheid der schoolmeesters, en den voortgang der kinderen.

Wanneer een predikant, in twee of ook drie dorpen moet prediken, zoo verwisselt hij de catechetische predikatie. In sommige gewesten, alwaar de lieden om de uitgestrektheid der plaatsen, de beide predikatiën kwalijk kunnen bekomen, wordt alleenlijk een voormiddagpredikatie gedaan, en die nochtans kort. Als deze geëindigd is, zoo wordt de gemeente bijeengehouden, de predikant komt van den stoel, verzamelt tot zich de leerlingen, ondervraagt en onderwijst ze, en schrijft hun voor wat zij verder leeren zullen. Hier neemt hij nauw acht niet alleenlijk op de jeugd, maar ook op lieden van allerlei jaren, zoodat ook hieruit geen kleine vrucht, ook voor de bedaagden, komt.

Er worden ook lijsten gemaakt, waarin niet alleenlijk de namen der personen, maar ook den ouderdom en den voortgang aangeteekend staan, opdat de naarstigheid van sommigen door publieken lof opgewekt, somwijlen ook met eenige kleine prijzen, en de nalatigheid van anderen door vermaning of door autoriteit der Overheid verbeterd worde.

Niet alleenlijk in de steden, maar ook ten platten lande worden scholen gehouden, waarin de jeugd niet alleenlijk leert lezen en schrijven, maar voornamelijk in den catechismus, in gebeden en Psalmen onderwezen wordt. Daarenboven worden ook op de Zondagen catechetische predikatiën gedaan in de huizen, wanneer het zoo koud is, dat de jeugd in de kerken dit niet kunnen verdragen.

In die plaatsen waar deze wijze van catechiseeren eerst is aangesteld, opdat de landlieden des te lichter zich hierin gehoorzaam zouden betoonen, worden de vaders en moeders en ook eenigen van de bedaaften uitgelaten, en in den aanvang alleenlijk de jongsten gecatechiseerd, totdat men door langheid van tijd meer heeft kunnen verwerven.

Opdat de lust van leeren meer en meer opgewekt en gevoed worde, zoo zijn allen, die begeeren dat hun huwelijk openlijk zal gezegend worden, gehouden tot hun predikant te komen, om hem te doen blijken wat zij in het stuk van de religie zijn toegenomen. Het staat ook aan den predikant hun verzoek toe te laten, of op te schorten, en eenen zekeren tijd voor te schrijven, binnen welken zij leeren moeten datgeen, waarvan zij zonder nadeel des geloofs en der goede zeden niet kunnen onwetende zijn. Niemand wordt ook tot de gemeenschap des Nachtsmaals toegelaten, tenzij hij eerst ondervraagd wordt, of hij deze heilige verborgenheid wel vast verstaat. Alzoo wordt de jonkheid eene aansporing gegeven, om de Christelijke religie te leeren.

Uit de jongeren wordt niemand toegelaten tot getuige des Doops, tenzij hij vooraf ondervraagd wordt, of hij de verborgenheid des Doops, en wat het ambt der getuigen zij, verstaat.

Eindelijk is het ambt der predikanten dikwijls de scholen te bezoeken, en met hunne tegenwoordigheid de naartigheid der schoolmeesters, en den lust der jeugd om te leeren, op te scherpen.

Het gevoelen van Johannes Deodatus en Theodorus Tronchinus over de catechetische oefeningen.

Onder een zoo groote menigte van adviezen, en van zeer goede vermaners, in het stuk van catechiseeren, zullen wij weinige dingen, volgens het gebruik en de praktijk der Kerk van Geneve, uitkiezen.

De ouders en huisvaders zullen in de predikatiën naartiglijk en ernstiglijk vermaand worden, dat zij, of zelve, of door gehuurde schoolmeesters, of in de algemeene scholen, in de harten hunner kinderen en dienstboden, de eerste beginselen der Christelijke religie doen inplanten.

Voor iedere bediening des heiligen Nachtsmaals, zal men allengs ordonneeren, dat door de wijken der stad, in zekere plaatsen, in particuliere huizen, of ook in de kerken, uit den gemeenen hoop van het geringste volk, dienstboden, handwerkslieden en jongeren, een menigte samenkome, en aldaar gemeenschappelijk, door autoriteit van den Magistraat ondervraagd en aangespoord worden, een belijdenis van hun geloof en van hun voortgang in Goddelijke zaken te doen; de tragen en onwetenden zal men eene volgende reis onderzoeken, hen vermanen, en, met een heilige voortvarendheid, tot naartigheid opwekken. Er zal een kort en duidelijk formulier, voor zoodanige stedelingen en landlieden, op algemeen gezag der Synode beschreven worden. Daarin zullen de Artikelen des geloofs, het gebed des Heeren, de Tien Geboden, de leer der Sacramenten, met hoofdstukken en afdeelingen, klaar en bondiglijk, en voornamelijk tot nut der conscientie, verklaard worden.

In de dorpen zullen twee of drie zoodanige gedeelten van dezen korten catechismus met een of twee van de nadrukkelijkste Schrifuurplaatsen, tot een bewijs uitgedrukt, op de Zondagen des namiddags, verklaard worden.

Indien de predikanten kwalijk van den gemeenen man kunnen verkrijgen, dat zij in grooten getale tot den catechismus komen, zullen zij dit minstens, naar hun vermogen en naar hun gezag, van de jonge kinderen, knechtjes en meisjes afvorderen, en ook verkrijgen.

Zij zullen eenige van hun huisgenooten of kinderen, of van de goedaardigsten uit den hoop uitkiezen, die zij door bijzondere en private onderwijzing, bekwaam maken om publiek in de kerk te antwoorden; en zoodra zij eerlijk kunnen die heilige publieke oefening invoeren, en een heilige voortvarendheid onder degenen, die van ééne soort zijn, verwekken.

In de steden en dorpen zal men zooveel doenlijk afhouden van een lange en hoogdravende verklaring van den catechismus. Veel liever zal men met vragen de zaak verhandelen, waarmede de meest innige zin van den antwoorder, en de toestemming van het luisterend volk voor den dag gebracht wordt, en allen te zamen van jongs af leeren, oprechte en ware gedachten en bevattingen van God en van

Goddelijke dingen in hun gemoed te formeeren, en daarna wel en vrijmoediglijk hiervan te spreken. Men moet de geleerde en nieuwsgierige vragen vermijden, de grondige leer der Godzaligheid, de Theologie der conscientie en die in de praktijk gelegen is, in 't hart indrukken met een naarstige verklaring, hoe men die in leven en in sterven gebruiken zal. In de publieke scholen zal men oefenen en waarnemen, al die schoone zaken, die de andere geadviseerd hebben, en boven al zal men den Heidelbergschen catechismus vast behouden. De studenten der Theologie zullen zich gewennen tot het ambt van catechiseeren, en daartoe gebruikt worden en opgewekt, eer zij een publieke beroeping hebben; zij zullen ook de wetten van soberheid, heilige voorzichtigheid, en Religie uit de monden van het volk zelf leeren. De toekomstige Synoden zullen een noodwendig hoofdstuk van haar orde opnieuw behandelen, en naarstig onderzoek doen, dat het met vlijt onderhouden worde.

Het oordeel der Theologen van Bremen, nopens de wijze van Catechiseeren.

De noodwendigheid.

De catechetische onderwijzing is het fundament van de Kerkelijke opbouw, zoodat zij matig genoeg wezen kan, om het volk Gods te formeeren. Evenwel moet er nochtans naarstigheid gedaan worden, dat wij in een zoo groote klaarheid der leer, tot eenige meerdere volmaaktheid voortgaan; hetwelk de Apostel vermaant Hebr. 5. en 6. Voorwaar, de noodzakelijkheid om den catechismus in de Kerk te leeren, is zoo groot als de professie der algemeene hoofdstukken is in de Theologische scholen. Dit moet wezen het exempel der gezonde woorden. Aldus wordt elkeen bereid om de predikatiën met vrucht te hooren, en leert allengs oordeelen over de verschillen der Religie. En deze wijze van de Kerk te leeren, zal ons beide de zuiverheid der leer, en ook den vorm van de tucht wederbrengen en doen behouden.

De manier.

2. Nu kan de manier van den catechismus te leeren drieërlei wezen.

1. In de school.
2. In de kerk.
3. In de huizen.

In de school.

3. In de scholen worden ze geleerd, of in de moedertalen of in de Latijnsche of uitlandsche talen.
4. Voor de moeder en uitheemsche scholen zal men verkiezen een onderwijzer die een lidmaat der Kerk zij, die de Christelijke leer wel verstaat, die godzalig en arbeidzaam is, en die in zoodanige manier van leven zal volharden, of, zoo hij zichzelf bewijst het predikambt waardig te zijn, hiertoe zal overgaan. Deze zal elken dag ten minste een of twee vragen de discipelennaarstiglijk inscherpen, en aandringen op het gebruik er van in het bidden en in het gansche leven.
5. De opzieners dezer scholen zullen zijn de predikanten, en alle maanden, wanneer de lieden niet zoo overvloedig bijeen komen, den voortgang der leerlingen, den vlijt, de getrouwheid en voorzichtigheid der leerenden onderzoeken, de discipelen, die een goed exempel zijn, prijzen, de tragen matiglijk bestraffen, nochtans met hoop van op een anderen tijd den prijs te behalen.

6. In onze scholen houden wij deze wijze.

Benevens de twee gewone catechetische uren, waarin, zonder onderscheid, door de week allen ondervraagd worden, zijn er bijzondere onderwijzingen dergenen, die zich tot het heilig Nachتماال bereiden.

Drie maanden nu voor het Avondmaal maken die leerlingen hunne namen bekend, en al den tusschen komenden tijd worden ze gehoord over de gansche Christelijke leer, en zij, die bij het onderzoek voldoen, worden met een gewone belofte toegelaten.

In de huizen.

7. Die het voordeel der scholen niet genieten, kunnen van huis tot huis op bekwame en gezette uren, in de tegenwoordigheid der huisvaders gehoord worden; de bloote teksten verhaald, en de zin van ieder deel door klare vragen, familiaarlijk onderzocht zijnde.

8. Voornamelijk zal het de Kerk bevorderlijk zijn, dat in elk dorp schoolmeesters gesteld worden. Maar men zal hen, in een zaak van zoo groot gewicht, zonder welke de publieke dienst der Kerk menigmaal onvruchtbaar wezen zou, eerst voor hun gedurigen en moeielijken arbeid verzorgen, en zij

kunnen op de dorpen kerkelijke lezers wezen.

In de kerk.

9. De kerkelijke catechisatie zal gedaan worden, of in plaats van de tweede predikatie (indien men ze niet bekwaamelijk kan hebben), of daarna. Hier zullen, op een betamelijk deel der leer, kort te voren gemeld, voornamelijk die personen ondervraagd worden, die nog niet zijn toegelaten tot het H. Nachtmaal.

10. Maar hier is zonderlinge voorzichtigheid van noode, dat de uitdeels der verborgenheden Gods bezien wat de omstandigheden van iedere plaats lijden kunnen. Om de schaamte te voorkomen, en om een algemeene orde des te lichter te verwerven, achten wij raadzaam, dat ieder toehoorder in zijne plaats blijve, en dat de predikanten de gestoelten rondgaan, eerst de jongsten ondervragen, en ook allengs de ouden. Indien de kerk vrij groot is, zullen de leeraars de ondervraging verdeelen, en de een in de bovenste, een ander in de benedenste kerk dezelve doen. Wij weten, dat dit met voordeel in sommige plaatsen gedaan wordt. Wat deze gewesten lijden kunnen, laten wij de inlandsche broeders bedenken.

11. Waar een grootere catechismus geleerd wordt (hoedanige die dan wezen moge, die de Nederlandsche Kerken aangenaam is) zal men de langste antwoorden gemeenzaam en wijselijk in meer vragen onderscheiden, door een ontleding of ontvouwing er van.

12. Wij geven ook te bedenken, of het niet beter zij voor de kleinen en zwakken eenige voorname vragen uit te kiezen, die ten volle geleerd worden, dan de langste, door uitlating van sommige woorden te verkorten. Wij hebben dit liever. Want het verwart de memorie zeer van hen, die daarna de volle vragen zullen willen van buiten leeren. Altijd moet men zich wachten woorden uit het midden van de zindeelen of regels te nemen. Want uit de antwoorden geheele slotzinnen, die zelfvolzinnen zijn, in het kort begrip uit te laten, zal niemand schadelijk zijn.

13. Die nu wat in de leer zijn toegenomen, kunnen gewend worden beide aan hoogere vragen, en aan bevestiging er van, ten minste door die spreken, die in het Oude en Nieuwe Testament de voornaamste zijn, en in elke predikatie aan het volk menigmaal worden ingescherpt. De jonge predikanten moeten ook dikwijls vermaand worden, dat zij in alle predikatiën aanteekenen welke deelen van den catechismus daarin het meest verklaard worden. Ook behoort grootelijks tot aanbeveling van den catechismus, dat, of in den beginne, of op het einde in het kort saamgevatte verhaal, om der jongelieden wil, gezegd wordt tot welk hoofdstuk der catechetische leer de verklaarde leer moet gebracht worden.

De kracht.

14. De kracht tot deze wijze van catechiseeren zal wezen de autoriteit van den magistraat, de vriendelijke en vaderlijke vermaningen der predikanten, de exempelen der magistraten en predikanten, ouderlingen, officieren en van hunne vrouwen, kinderen en dienstboden. Wij kunnen toonen, dat dit ook in Duitschland in sommige plaatsen, ook door voortreffelijke personen gedaan is, tot groot voordeel van de Kerk. Men kan ook alle drie maanden een gezet onderzoek instellen, aangaande het gansche lichaam der leer. De ouderlingen der Kerk en andere aanzienlijke lieden zullen het volk tot zich noodigen, en alsdan zal hij een ieder dergenen, die hij zich weet door weldaden aan hem verplicht te zijn, hiertoe godzaliglijk overhalen. Geldboeten, gevangnissen en dergelijke politieke verbetering achten wij niet geraden in de Kerk in te voeren, als strijdende met de Christelijke zachtmoedigheid en in geen van beide de Testamenten eenig exempel hebbende; ja dat het ook schadelijk is, weten wij door ervaring van verscheidene Kerken, hetwelk wij ook van deze gewesten vreezen. Die zich tot den echtelijken staat willen begeven, en daarin bevestigd worden, kunnen bij gelegenheid met bescheidenheid en minnelijk waargenomen (gelijk zulks te lezen is bij Augustinus lib. de catechisandis radibus) en bedektelijk, en gelijk als in 't voorbijgaan, van de religie gehoord worden. Desgelijks zal het tijdig wezen Christelijke gesprekken te houden met dengene, die zijn kind ten Doop presenteert, of die tot getuige bij den Doop gebruikt wordt.

Maar bovenal behoort niemand zonder behoorlijk onderzoek van zijn geloof en leven, en heilige stipulatie of gedane belofte toegelaten te worden tot het heilig Nachtmaal.

Volwassenen.

Is het waar, dat de jongen in den catechismus wel worden onderwezen, zoo zal men voortaan niet zeer bekommerd behoeven te zijn voor de volwassenen.

De wijze van Catechiseeren in de Kerk van Embden.

Dewijl er niets noodiger is, om te komen tot een vaste kennis der zaligmakende leer, dan de wijze van catechiseeren, en deze als het fundament is van het geestelijk gebouw, zoo hebben in den eersten aanvang der Reformatie, die geschied is 1520, onze voorzaten vlijtigheid aangewend, dat ook de kinderen en jonge jeugd de eerste beginselen der Christelijke leer geleerd mochten worden.

2. Tot dien einde hebben de predikers eerst gehad een zeker beschreven formulier van catechismus, kort en eenvoudig, die zij allengs de jeugd begonnen zijn in te planten.

3. Toen hun getal allengs toenam te Embden, en in de naburige dorpen, die, het pausdom verlaten hebbende, zich tot de belijdenis van het Evangelie hadden begeven, zoo hebben zij een catechismus, die wat wijdooperiger was, ontworpen, en den toehoorders ingescherpt.

4. Doch mettertijd is die groote en perfecte catechismus van den heer Johannes a Lasco, waarvan in de voorrede van den tegenwoordigen catechismus melding gemaakt wordt, in de stad Embden en in de dorpen, die het Evangelie hebben aangenomen, de gemeenten voorgedragen en verklaard.

5. Daarna, in 1554, is de groote catechismus, die nu voorhanden is, in een korteren vorm getrokken, zoodat hij alle drie maanden doorloopen en verklaard kan worden.

6. Maar altijd hebben de predikanten, ouderlingen en opzieners der scholen, aan wie bij ons deze zorg aanbevolen is, daartoe met hun uiterst vermogen gearbeid, en zijn zij als nog arbeidende, dat zij hebben rechtgevoelende, godzalige, getrouwe en naarstige, zoowel Latijnsche als Duitsche schoolmeesters van knechtjes en meisjes.

7. Schoolmeesters van een andere religie, als die geen lidmaten zijn der Kerk, worden geenszins toegelaten.

8. De schoolmeesters worden over hun ambt ernstiglijk vermaand, en verbinden zich heiliglijk, door onderteekening met hun eigen handen, dat zij op hun ambt, voornamelijk op den catechismus, wel zullen letten, en dien hunnen discipelen zonder ophouden, inscherpen, en naarstigheid doen, dat hij door iedereen van buiten geleerd wordt.

9. Tot dien einde bezoeken de predikanten, ouderlingen, en schoolbezoekers, alle drie maanden de scholen, en onderzoeken welke naarstigheid de meesters doen, en wat voortgang de discipelen maken, voornamelijk in de leer van den catechismus.

10. De schoolmeesters brengen alle Zondagen, na den middag, hun discipelen in grooten getale in de Kerk.

11. De knechtjes van vijf of zes jaren zeggen de hoofdstukken der Catechetische leer, en de voornaamste vragen van buiten op.

12. De andere discipelen, 30 of 40 in getal, zeggen elke reize van buiten op de vragen, die in de predikatie verklaard zullen worden. Hierdoor geschiedt het, dat kinderen van 8, 9 en 10 jaren den geheelen catechismus van het begin tot het einde van buiten weten op te zeggen.

13. Daarna, wanneer de kinderen worden gebruikt om andere dingen te verrichten, zoo is het dat de godzalige ouders te huis, voornamelijk op heilige dagen, des avonds den catechismus met hen repeteeren, en hen meermalen den catechismus van buiten doen opzeggen, opdat zij denzelven niet vergeten.

14. Wanneer de jonkheid, knechtjes en meisjes, tot hunnen mannelijken ouderdom zijn gekomen, en andere bedaagde lieden, als zij tot de Tafel des Heeren toegelaten worden, zoo worden ze openlijk voor de gansche gemeente, uit den catechismus ondervraagd, en zeggen dien van buiten op, uitgenomen nochtans die te vreesachtig zijn, met welke in het bijzonder wordt gehandeld.

15. De predikanten, als zij den catechismus verklaren, verhalen, na gedane gebeden, de hoofdstukken der Christelijke religie, de Tien Geboden, de 12 Artikelen des geloofs, de instelling van den Doop en van het Nachmaal, en de kerkelijke tucht, met het Gebed des Heeren.

16. En wijders vragen zij den knechtjes en meisjes af, de vragen van den catechismus, die alsdan verklaard moeten worden.

17. Daarna verklaren zij de opgezegde vragen kortelijk, en naar het begrip des volks, en passen die

naar gelegenheid des tijds toe op de practijk, gelijk het toegaat in de verklaring der Bijbelsche teksten.

18. De predikanten repeteeren en eindigen binnen den tijd van drie maanden den geheelen catechismus.

19. De predikanten zullen, wanneer Zondags daarop het Avondmaal des Heeren bediend zal worden, alle maanden repeteeren kortelijk in twee predikatiën, den geheelen catechismus, nadat hij door de nieuwe avondmaalgangers opgezegd is, alzoo dat des voormiddags de hoofdinhoud des geloofs en der werken; en des namiddags de leer van de zegelen des geloofs; insgelijks, van de kerkelijke tucht en van 't gebed; dus 't tot oefening des geloofs en der goede "Werken noodig is, uitgelegd wordt.

20. De predikanten bezoeken de lidmaten der Kerk van huis tot huis, eenmaal in het jaar, en vermanen de ouders en kinderen, en al de huisgenooten van hun schuldigen plicht, voornamelijk om voort te gaan in de oefeningen van den catechismus.

21. De bezoekers der zieken, nu wij door Gods groote genade 15 jaren lang vrij zijn geweest van besmettelijke ziekten, bezoeken ook naarstiglijk de gezonden, en brengen aldus velen tot de schaapskooi van Christus.

22. De predikanten op de dorpen, ook daar maar weinig toehoorders tegenwoordig zijn, doen in de lente, herfst en den winter, korte catechetische predikatiën. Want de ervaring leert, dat de toehoorders door lange predikatiën een afkeer daarvan krijgen.

23. De predikers ten platten landen (dewijl de visitatie der Kerken, die in andere plaatsen gebruikelijk, en met groote vrucht ingevoerd is, hier niet kan gedaan worden) worden in de bijeenkomst van Dubden, tot welke omtrent vijftig rechtgevoelende dienaars, des zomers alle week van zelf samenkomen, zoo menigmaal als men de tucht der leer en der zeden is houdende, 't welk alle jaar geschiedt na het Paaschfeest, ernstig vermaand, dit deel van hun ambt niet te willen verzuimen.

Deze wijze van catechiseeren in OostFriesland, in de rechtgevoelende Kerken aldaar gebruikelijk, deelen wij, onderdaniglijk en behoorlijk, de Eerw: Synode mede, of misschien in dezelve iets ware te vinden, 't welk in de Nederlandsche Kerken konde in 't werk gesteld, en in gebruik gebracht worden.

DE ZESTIENDE ZITTING

Den 29en November, Donderdagvoormiddag.

← De Eerw. en voortreffelijke D. Josephus Hallus, Deken van Wingorn, heeft een zeer geleerde en wel bearbeide vermaning in 't Latijn gedaan, in de Synodale vergadering, uit het zevende hoofdstuk van den Prediker, vers 16: Wees niet al te rechtvaardig en niet al te wijs, enz.; waarover hij in 't openbaar bedankt is. De oratie was deze: Pred. 7:16. Wees niet al te rechtvaardig, noch al te wijs.

Heden zal ik met Godes hulpe spreken van de rechtvaardigheid, en van de wijsheid. En wat heeft mij bekwamer kunnen voorkomen? Van de rechtvaardigheid, in de tegenwoordigheid van oprechte en billijke regenten der Republiek. Van wijsheid, voor een zeer statelijke Synode van geleerde theologanten; maar ook andersom, van wijsheid in een verzameling van gecommiteerde Staten; van gerechtigheid in een heilige vergadering van profeten. Ik heb ook niet te twijfelen, dat deze stof met een aandachtig oor, en gewillig hart van uw beider stand worde ontvangen (Edele gecommiteerde der Staten, en ernsthaftige theologen), dewijl ze beiden even na zal schijnen te betreffen. Eerstelijk vertoont zich u de gerechtigheid, van welke voorwaar drie wonderlijke uitspraken samenkomen, en vanzelf u in 't gezicht en in 't gehoor vallen. De rechtvaardige vergaat, vs. 15. Wees niet al te rechtvaardig vs. 16. Daar is geen rechtvaardige vs. 20. Welaan, o predikende ziel! wat overlegt gij? dat uit dien heiligen mond strijdige spreuken voortkomen, en die, gelijk als de kinderen van Cadmus, elkander vernielen; wanneer de laatste ontkent, 'tgeen de eerste daardoet; de tweede verbiedt te doen hetgeen de laatste zegt, dat niet kan gedaan worden? Indien er geen rechtvaardige is, hoe kan hij vergaan?

Hoe kan iemand al te rechtvaardig zijn indien er niemand rechtvaardig is? O mensch! de verschillen der Schrifturen zijn altijd minnelijk. Och, of de onze altijd zoodanig waren geweest! En hier heeft men geen Mozes tot Middelaar van noode, die de broederschap in prente. Zeer fraai, namelijk, stemmen deze vanzelf overeen, in geval dat men deze drie spreuken op drie soorten van gerechtigheid wil toepassen. Er is een volmaakte rechtvaardigheid, alzoo is er niemand rechtvaardig; een aangevangene rechtvaardigheid en in haar soort, alzoo vergaat de rechtvaardige; een rechtvaardigheid, die tweezins kan verstaan worden, alzoo wees niet al te rechtvaardig. Alzoo is lichtelijk, beide al te rechtvaardig, die niet rechtvaardig is, en die rechtvaardig is, vergaat. Zoo maakt dan Hij, die het volmaakste patroon is der rechtvaardigheid, de navolgers der rechtvaardigheid niet kleinhartig, wanneer hij zegt, dat de rechtvaardige vergaat, of verkleint niet de ware rechtvaardigheid, wanneer Hij het „al te" verbiedt. Zeer lichtelijk worden wij wel allen afgeschrikt van het goede, maar nauwelijks laten wij ons door eenige breidels van vermaningen of dreigementen van het kwade aftrekken. Hoe begeerig en vaardig nemen wij allen gelijk dit aan, wat het dan voor een raad wezen mag! Het is ons namelijk zoo moeielijk als of iemand zijn vriend, die de koorts op 't lijf heeft, en niets dan vuur blaast, eenen vollen kop koud waters gave. De vrijheid is onze natuur zeer behagelijk, en al wat daarnaar smaakt, gaat ons ter harte. Wij loopen heen en weder los door deze wildernissen der wereld, gelijk als woudezels ('t is een woord, weet gij wel, dat Job gebruikt) noch tot het juk, noch tot den toorn gewend. De gansche religie bindt ons de handen en zinnen. Daarom heeft de oudheid haar den naam gegeven, Religio á religando, dat is, aanbinden, vastbinden, en onder de theologen onzes tijds, heeft de grootste poëet haar met eenen toom in de hand geschilderd. Elk gebod is gelijk als een angel en ankertouw, waarmede deze ongestadige en tot alle boosheden geheel ontbondene zinnen bedwongen worden. 't Is een harde reden, al wat ze gebiedt. Maar dat voornamelijk, Wees volmaakt, gelijk uw Vader. Hetgeen Petrus eertijds van de wet der ceremoniën zeide, dat zegt vleesch en bloed van de wet der zeden: Een juk, dat noch onze vaders noch wij hebben kunnen dragen. Nu, Salomo schijnt dezen breidel te loozen, en naar de wijze van een zachten Mitius iets toe te laten, dat eenigszins schandelijk schijnt, Wees niet al te rechtvaardig. Hier bedriegt gij ook uzelfen, wie gij zijt, die u zelve vleit, dat de heilige Prediker deze gansch verdorvene natuur zou lief koozen, toelaten, gebieden boosachtig te zijn; weg met die lastering! Had hij maar gezegd „weest niet rechtvaardig," zoo hadt gij iets, waarmede gij dit dartel gemoed mocht vleien. Maar als hij zegt: Wees niet al te rechtvaardig, zoo gebiedt hij de rechtvaardigheid, en verbiedt de maat te buiten te gaan. De maat van rechtvaardigheid te buiten te gaan is geen rechtvaardigheid. Al ontbrak ons een woord om dit uit te drukken, de zaak is genoeg bekend. Niemand kan rechtvaardig genoeg wezen, veel minder dan, te zeer, zelfs wanneer hij maat houdt in rechtvaardigheid. Misschien dat deze naam eene moeielijke bekommernis van een twijfelachtig gemoed en ellende, of opinie van rechtvaardigheid mede brengt. Hoe vele gebreken komen gemeenlijk te voorschijn, bekleed met de titels van deugden, inzonderheid wanneer een teeken van overmatigheid daarbij gevoegd wordt? een die al te liberaal is, die is overdadig en verkwistend; al te stout, roekeloos; al te vroed, gierig. Veel meer wordt de middelmatigheid geprezen, wanneer de overmatigheid verboden wordt. Gelijk als Paulus, wanneer hij de overmatige droefheid over de dooden is verbiedende, de matige gebiedt, zoo heet het ook hier voor alle dingen: weest rechtvaardig. Doet naarstigheid, dat gij in u zelve rechtvaardig zijt, dat gij het zijt in Christus. De regel der rechtvaardigheid is de wet, de hoogste rechtvaardigheid der wet. Het is van noode, dat alle gerechtigheid volbracht worde, zegt hij, die door Melchizedek afgebeeld was. Elk een 't zijne te geven, is rechtvaardigheid. Wilt gij dan rechtvaardig zijn, geeft Gode vreeze, liefde, trouw, uwen naaste ook altijd het zijne, en ook somwijlen het uwe zelve. Want ook het uwe komt hem toe, wanneer u overschiet, en hem ontbreekt. Geeft u zelve zoo veel als uwe natuur en uw persoon genoeg is. En och! of wij toch dit ééne stuk eenmaal konden leeren, och of in dezen deele niet wat te zwaarlijk gezondigd werd! Wij zijn niet rechtvaardig genoeg, die belijdenis doen van de rechtvaardigheid. Elk een schier geeft zich zelve alles, zijnen naaste weinig, Gode allerminst, en voorwaar dezen beiden zooveel hem nut is. U (mannen, broeders!) neem ik tot getuigen der menschen van gemeen leven en

gemeene zeden, hoe ten eenenmale de rechtvaardigheid en waarheid onder de menschenkinderen vergaan is. Waarom zoude ik u ook niet aanspreken (E. M. Heeren) richters de en straffers van de boosheden, die de oogen des volks langer verdrieten te zien. Gij zult allen mogen klagen met den heiligen martelaar Cyprianus: Alleszins zijn de boosheden ontstoken, en overal, door vele manieren van zondigen, is het schadelijk vergift door de schandelijke gemoederen werkende. Ja, ook de onnoozelheid wordt daar niet behouden, waar ze voorgestaan wordt. De rechten en zonden zijn het eens geworden, en hetgeen publiek is, dat is begonnen geoorloofd te zijn. Maar och, of gij gesteld zijnde op dien hoogen wachttorens, uwe oogen tot in de geheime plaatsen der kamers kondet steken, de bezette deuren opensluiten, en de binnenste verborgene lichten der conscientie ontdekken; gij zoudt voorwaar onkuische daden zien, die een eerbaar gemoed niet zou kunnen aanzien; gij zoudt zien hetgeen ook zonde is te zien, schandelijke Aretinische vonden van onkuisheden, onverteerde overblijfselen der walgelijke dronkenschap. Menschenkinderen! hoe lang zult gij traag van harte zijn, hoe lang hebt gij de ijdelheid lief, en zoekt den leugen? Weest rechtvaardig genoeg. Gij intusschen, die aan 't roer zit, wilt den nood.. der republiek te hulp komen, opdat toch eenmaal door tijdige censuren de woedende lasteren en schanden belet mogen worden. Waarom brengt de Kerk de sleutelen niet te voorschijn, waarom stelt zij ze niet in 't werk, die met het zwaard desmonds altijd vrij heeft bedreigd? Waarom vernieuwt gij niet ten eenenmale de kracht en heilige vreeze des geestelijken bliksems, en maakt, dat degenen, die de dienaars Gods klein achten, uwe justitie ontzien? Eerst wordt dit gesteld buiten twijfel: Wees rechtvaardig; daarop volgt hetgeen verboden wordt: Niet te veel; hetzij in opinie, hetzij ook in de daad zelve. Niet in opinie. Lichtelijk worden degenen, die eenige rechtvaardigheid in zichzelf hebben, door den deesem hunner eigen liefde verheven, en meenen dat zij al te veel hebben. Aldus was de priester van zichzelf, de farizeër rechtvaardig. Ik dank u Heere, dat ik niet ben gelijk anderen. Hij zegt niet gelijk sommigen; dat ware zedigheit geweest, en een nederbuigende deemoedigheid; want er zijn voorwaar sommige duivelen met een menschelijke gedaante vermomd, gelijk Hieronymus waarachtig zegt; maar gelijk anderen: een onbepaalde manier van spreken, zooveel als een algemeene. Hij wil met Pompejus zijn gelijke niet hebben, noch met Cesar zijn meerdere. Laat de Roomsche snorkers en blaaskaken hen, zoo het hun belijft, de hand geven, gansch heilige liederen, die daar roemen, dat zij volkomen de wet onderhouden, en ook nog Gode iets kunnen toe voegen, meer als zij schuldig zijn. Voorwaar, dit zijn de rechte ('twelk zij anderen plegen te verwijten) Puriteinen van dezen tijd. Ronduit (naar zijne gewoonte) zegt Espenseus: heden ten dage zijn er die, de standen en menschen in de volmaaktheid van rechtvaardigheid, ook bij de Engelen zelve vergelijken, nieuwe overblijfselen van de oude Pelagianerij. Van deze ketterij geldt, dat, gelijk er geen gevaarlijker of schadelijker is, of meer tegen de noodwendigheid der gedurige genade van Christus, er alzo ook geene is, die minder uitgebluscht, of meer vernieuwd wordt. In betrekking tot haar, eindelijk geeft Gratianus dezen liederen een schoonen zet, zeggende, deze, zoo zij hun naam begeerden te weten, moesten zichzelf liever mundanos, dat is, wereldschen, dan mundos, dat is, zuiveren, noemen. Laat ze met Ascesius zichzelf een ladder oprichten, waarmede zij in den hemel klimmen (gelijk Hieronymus zegt) om intusschen van den toornigen Wreker aller hoovaardigheid in den diepsten afgrond neergestort te worden! Laat ons den waan varen laten! Er zijn er, die in der daad zelfs naar te veel rechtvaardigheid staan, en dat of in het gemeen, of in 't bizonder. In 't gemeen, of die de strengheid van de wet volgen, die al te hard oordeelen, en ondertusschen alle manier van matiging voorbijgaan, zeer slechte copieëders, die ook melkachtige wetten met bloed uitschrijven, rechte scherprechters der wetten, die niet zoo zeer zien op de meening des uitgevers, als op de kleinigheden van de wet, en het heilzame recht, 'twelk de Regent des levens is, en de moeder des vredes, onrechtvaardiglijk veranderen in eene dienaar des doods. Daartoe behooren zij, zou ik zeggen, die de straffen alzo plegen te gebruiken, dat zij de feilen van anderen te wreed straffen, ware het geen bekende zaak, dat deze tijden met geen zwaarder ziekte bevangen zijn, als met al te groote zachtheid. Ook is het zoo gesteld met de gemeene zweer der schalkschheid en boosheid, dat zij niet zoo zeer verzachtende wiken, en die de huid zoetjes weer doen wassen van noode hebben, als branden en afsnijden.

De deugd zelve vertraagt door te veel toegeven, terwijl zij door een gematigd bedwang hare krachten altijd blijft houden, ja ook verdubbelt. Het allermoedigste paard zal, zoo gij het den ruimen toom geeft, halverwege bezwijken, en zal zich noch naar de roede, noch naar de sporen schikken. Indien u de welvaart der gemeene zaak ter harte gaat, gij zult in dezen deele rechtvaardiger zijn. Of, om anderen te noemen, die in 't gemeen in der daad naar te veel rechtvaardigheid staan, die uitleggers der Heilige Schrift, die zich zoo aan de letters en lettergrepen plegen te verbinden, als of ('twelk Tertullianus eertijds tegen gesproken heeft) het Goddelijke verstand niet in het merg, maar in het buitenste gelegen ware. Zoo deden eertijds de schriftgeleerden en farizeën, gelijk als Christus bestraft. Alzoo heeft Origenes, die met recht de straf draagt van zoovele allegoriën, de besnijdenis, die ten eenenmaal allegorisch is, al te dienstbaar naar de letter uitleggende, zichzelf geweld aangedaan. Hij, die alzoo de Schriftuur geweld aangedaan had, hield op man te zijn, hij, die niet ophield te zijn een kwaad uitlegger. Alzoo verkocht ook die monnik eertijds het Evangelie, 'twelk hem gebod alles te verkoopen. En och, of de pauselijke doctoren vrij waren van deze zonde, bij wie het al te gebruikelijk is Hemel en aarde onder een te mengen, de menschheid van Christus tot een monster, ja liever tot niets te maken, dan in de sacramentele manier van spreken met ons een figuur toe te laten, terwijl zij zelve vele figuren in dezelve genoodzaakt worden toe te staan.

Het is niet een van de geringste spreuken des wijzen Konings, door de Pauselijke overzetting nochtans bespottelijk gemaakt. Wanneer men melk stoot, zoo maakt men daar boter uit, en wie den neus hard snuit, die dwingt bloed er uit. En wat is dat anders dan de zuivere melk der waarheid zoo te schommelen en te schudden, dat zij tot boter te zamen loopt, en den neus der Heilige Schriftuur zoo hard saam te drukken, dat er eindelijk bloed uit komt. En deze beiden nu zijn al te rechtvaardig in 't oordeelen, of in 't verklaren. Ja onder deze stellen wij ook zoodanigen, die op verkeerde wijze voorzichtige verdedigers der Goddelijke rechtvaardigheid willen zijn, die daar meenen, dat men de zaak Gods op geen andere wijze behoort te drijven, dan gelijk hun eigene. Even alsof Hij, die de rechte bron en fontein is van alle rechtvaardigheid en goedheid, onzuiver zou vloeien, tenware dat Hij, kwansuis, uit de putten dezer lieden water kwam eischen. Of die, aan d'andere zijde, God een monstrueuze en voor de godzalige ooren onlijdelijke rechtvaardigheid toedichten. O menschen, o leem, 't is genoeg: wees gij Hem hetgeen Hij begeerd heeft, dat gij wezen zoudt! Laat Hij u wezen hetgeen Hij geopenbaard heeft te willen zijn!

Volgt nu de bizonder overmatigheid der rechtvaardigheid, die bestaat of in zich te onthouden, of in te verdragen, opdat wij Epictetus volgen, of in wettelijke dingen te vermijden, waarvan ons God het gebruik vrij heeft toegelaten, of in zaken te doen en aan te nemen, die God nergens heeft geboden. Het een komt uit een zekere vreesachtige en te strenge zorgvuldigheid; en het ander uit een bijgeloovige en te zeer gezochte heiligheid. Hoeveel van 'tgeen ik aangaande deze beide bedacht had, laat ik willens en wetens onaangeroerd, opdat ik het niet te lang make! Met ons voornemen stemt beter overeen hetgeen van de wijsheid is volgende: Wees niet al te wijs. Hij, die de keus ontvangen hebbende, de wijsheid voor zich zelve verkoren, en meer dan de gewone menschen verkregen had, verdoemt hier al te veel wijsheid. Wat is er zoeter dan honig? zeide Simson met recht. Eet nochtans niet te veel honig, zeide Salomo wijselijk. De eigene ziekte des vernufts is curieusheid, dat is, begeerte van meer te weten, dan ons toekomt, waarmede, zelfs tot den dood toe, de eerste voorouders des menschelijken geslachts behangen zijn geweest, en ons derhalve is aangeërfd en aangeboren. Ezra, niet de rechte, maar die, in stede van den rechten, valschelijk gesteld is, zegt het eene, en doet het andere. Ik heb, zegt hij, mij niet voorgesteld te vragen van uwe hooge dingen. En nochtans in dezelfde plaats: zal er nog meer komen, dan er voorbij gegaan is? Maar ook die goede Dyonisius spreekt alzoo van de rangorden der engelen (gelijk gij weet) als of hij met Paulus in den hemel opgetrokken ware geweest. Ja die dingen, die de heilige Apostel gezien en verzwegen heeft, die heeft deze voorwaar niet minder verzwegen, als gezien. Daar is ook een ander geweest, die het getal der hemelsche geesten even zekerlijk heeft aangeteekend. Zelfs ook Mathilda, eene van de godinnen der mindere volkeren, heeft, op 't verzoek van een zeker broeder, durven vragen ('t is waarlijk al te familiaar) wat eindelijk van de ziel van Simson, wat van de

ziel van Salomo, Trajanus en' Origenes worden zoude. De Apostelen, die geruimen tijd aan de voeten van Christus gezeten hadden, wanneer er sprake was van de verborgenheid des geloofs, hooren terstond: U is gegeven te verstaan; maar wanneer zij naar zaken vragen, die niet al te noodig waren: Het behoort u niet toe te weten. Plinius is door dien afgrond verslonden geworden, dien hij al te nabij en te nauw wilde bezichtigen. En de Bethsemieten, de heilige arke des Heeren met hunne oogen blijdelijk doorziende, zijn omgekomen. Ik weet wel, dat ik nu het zeer van deze tijden aanraak, 't welk ik nochtans met een lichte hand doen zal. Laat mij (Eerw. Broeders) voor u met recht klagen, dat die voorgaande eeuw door al te veel onwetendheid is verloren gegaan. O gansch wreede Schriftgeleerden en Phariseen van die tijden! Dewelke de sleutelen des Hemels bij zich behoudende, noch zelven zijn ingegaan, noch anderen, die begeerden in te gaan, hebben laten ingaan. Maar dat deze onze eeuw door al te veel wijsheid verloren gaat. Deze ziekte is wel wat edeler, maar niet te min doodelijk. Wij willen allen alles weten, en, opdat misschien ons niets onbekend blijve, zoo breken wij in, en werpen ons onbedachtelijk in den verborgensten raad Gods. Vergeeft mij deze vrijheid in 't spreken. Ik zeg, dat beiden het volk en de leeraars aan deze fout schuldig zijn. Er is voorwaar (dat moet men weten) tweeërlei Theologie, een scholastieke, en een die den gemeenen man dienstig is. Deze schijnt het fundament der Religie aan te gaan, gene gaat den vorm en de versierselen van het aanstrijksel aan. Deze, wat men weten moet, gene, wat men weten kan. De kennis van het een maakt een Christen, van het ander eenen disputeerder. Of (hebt gij 't liever) deze pleegt een recht Theoloog te maken, gene dezelve te versieren. Dat elk een naar de wetenschap van beide even gelijk zoude trachten, is een zaak vol gevaren, en die gemeenlijk in een hoogste verwarring aller dingen zoude eindigen. Voorwaar geen kunst is er waarvan de binnenste en geheimste verborgenheden niet, op een zekere bizondere wijze, de kunstmeesters plegen gelaten te worden. Er is niemand, of hij zoude wel zooveel verstand begeeren te hebben in de rechten zijns Vaderlands, als hij meent dat hem dienen zal, of om zijn erfenis aan te gaan, of te verdedigen, die nochtans meenen zal, dat hij de hoogste fijnheden evenzeer doorzoeken moet, maar liever zal hij deze den kloeksten rechtsgeleerden bevelen. Op gelijkerwijze gaat het in de medicijnen toe. Wie is er toch, die zich niet zooverre van Aesculapius zoude willen laten onderwijzen, dat hij verstaan mocht wat zijn lichaam schadelijk; wat zijne gezondheid dienstelijk zoude mogen wezen? die zich nochtans daarentusschen niet bekommert om alle doozen van de apothekers, krachten van de kruiden, oorzaken van de ziekten en manieren van genezen. Ja even dat zelve geschiedt zoowel ook in de koningin aller kunsten en meesteres der ziel, de heilige theologie, als in de wetenschap van de rechten en van de medicijnen. Het is geoorloofd en heilzaam, dat een iegelijk alle dingen, die ter zaligheid noodig zijn, leere en vatte. Voorziet uwe zielen, gij allen, die daar zijt kinderen der Kerk, met deze heilige lekkernijen; terwijl gij de subtielste spitsvinnigheden der Scholen naar elders verzendt. Wat hebt gij die vergeefsche moeite te doen! Hoe veel minder is het nuttig en dienstig, dat elk gemeen verstand opklimme tot in de hoogste sterkten, met ongeheiligde voeten, en aldaar Gods heilige verholenheden niet een stout oog doorsnuffele, en van de diepste geheimen des raads Gods vonnis uitspreke; dat elke zakkendrager of schuitenvoerder van de verborgenste oorzaak der predestinatie vermetelijk besta te disputeeren! Een zeker persoon heeft wel gezegd, dat 't geen de Cossaansche regel is in de rekenkunst, dat zelve is de Predestinatie in de Theologie, van dewelke de meest verlichte leeraars der Kerk zich niet geschaamd hebben een zekere heilige onwetendheid te belijden. Ook heeft die ziel, die tot in den hemel was opgenomen geweest, geroepen O Diepte! En zullen wij, met het korte elletje onzes verstands, den afgrond des besluits Gods durven afmeten, en 'tgeen de Engelen zelfs met verwondering en verbaasdheid aanzien, met voeten vertreden? En hier beschuldig ik niet zoo zeer het gemeene volk, als de leeraars zelven, die met deze dingen zoo ontijdiglijk den volke het hart en de ooren hebben gevuld. Het is voorwaar onvoorzichtiglijk gehandeld, deze diepe verborgenheden op den predikstoel openlijk te verkondigen, even alsof in diezelfde alleen de eenige zaak der Christenen gelegen ware geweest. Hoewel, opdat ik de waarheid zegge, niemand gehouden is den tweeden slag te verwachten. Het was niet geoorloofd te slaan, maar het was geoorloofd des vijands geweld af te drijven.

Maar hier wordt niet zoo zeer door onvoorzichtigheid gefeild, als misschien door al te veel wijsheid. Er zijn twee dingen, naardat ik heb kunnen merken, die deze Kerk zeer schadelijk zijn; want ik heb niet te doen met de booze praktijken sommiger politieken; te groote spitsvinnigheid, en een hieruit gerezene al te groote vrijheid van allerlei dingen te prediken. O gij, zeer veranderde verstanden der Hollanders, denwelken alle andere menschen nu ten eenenmale hot worden! weert (laat ze vrij henen gaan) dat zij met gemeene dingen zich bezig houden. Hieruit is het, dat gij, verachtende den gemeenen weg der beginselen, liever eenige hoogere wegen van speculatiën, van de orde, van 't getal, van 't subject des Goddelijken besluits, van de natuurlijke of morale neiging, van de methode en het onderscheid der actiën en der door oefening aangenome gewoonteden, met zulk een gedruisch hebt willen ingaan. Al vrij wat anders deed de groote leeraar der Heidenen, Paulus, dewelke, zoo hij wederom in 't leven kwame, de doornachtige theologie der Jezuiëten en Dominicanen gansch niet verstaan zoude. Hij zocht onder de zijnen niets te weten dan Jezus Christus, en dien gekruist. Hier moeten de Scholen zelven hare palen steken, dewelke te overtreden niet te lijden is. Hoe verre, broeders! zijn wij geweken van die eerste eenvoudigheid der christenen? De Apostolische catechismus bestond maar uit zes hoofdstukken. Maar de hedendaagsche Theologie, naar de curieusheid des menschelijken vernufts, wordt nu gesteld gelijk het Quantum Mathematicum of Phisicum, 't welk verdeeld kan worden in deelen, die nog altijd in mindere verdeeld kunnen worden. Dit heeft Erasmus met waarheid gezegd, dat deze schier onbepaalde vermengelingen van telkens oprijzende nieuwe quaestien en bepalingen, alle deze beroerten in de Kerke Gods heeft verwekt. Ik zoude ook geen zwaarigheid maken alle de Scholastieken met de woorden van Festus aan te spreken, en ze meteen naar de Anticyrische eilanden te zenden, om hunne hersenen te purgeeren, dewelke door al te veel geleerdheid tot de slimste soort van uitzinnigheid geraakt zijn. Maar wij, broeders! die beter onderwezen zijn, laat ons wijs zijn tot matigheid; dat is, met één woord, niet boven de Schrift, niet boven de Vaders. Zullen wij, arme menschen verder gaan, dan daar God stil gestaan heeft? Hoort, vleesch en bloed! Wie de Majesteit onderzoekt, zal van de heerlijkheid overvallen worden. Er zijn vijftien plaatsen (gelijk de Joden waarnemen in de gansche Schriftuur, geteekend met zekere bizondere teekenen van aanmerking, van welke deze een en de eerste is de besluiten Gods. Ware het zaak dat God gewild had, dat ons gansch niets van zijnen raad bekend zoude zijn, Hij zou ten eenenmale gezwegen hebben; indien geheel, Hij zoude voorwaar meer klaar en vol de gansche gelegenheid er van verklaard hebben. Nu heeft Hij gewild, dat wij deze dingen zouden weten, maar spaarzaamelijk; zoo veel namelijk Hij geoorloofd heeft, voor de maat onzer geringheid en zijner eere dienstig te wezen. Tot zooverre wijs te zijn, is beide heilzaam en zeker. En voorwaar, opdat ik hier van wat vrijer moge spreken (want ik kies geen partij, en ben geen tegenpartij, maar een goedwillige vermaner), dat de Heilige Geest, die in de Schriftuur spreekt, de Richter behoort te wezen van alle verschillen, betwijfelt niemand. Want waarhenen zullen broeders, die twisten, belangende het recht des erfdeels, henen loopen, anders, dan tot het Testament des Vaders? En ik zal mij verblijden, dat de H. M. Heeren Staten, welker resolutie ons herwaarts Godzaliglijk en voorzichtiglijk metterhand geleid heeft, dezen weg ingaan. Het is ook immers zoowel bekend, dat die plaatsen der Schriftuur, dewelke iets duisters, of in 't voorbij gaan iets schijnen te zeggen, aan klaardere, en dewelke met opzet van de zaak zelve handelen, moeten getoetst worden. En eindelijk moet dit ook elkeen bekennen, dat er geen plaats is in beide de Testamenten, die zoo rond, klaar en met opzet dit hoofdstuk van de predestinatie zoo onderzocht en verhandeld heeft, als die vermaarde plaats, die in 't negende hoofdstuk tot de Romeinen staat. Wel dan mannen, richters! wilt gij mijnen raad volgen, gebiedt, dat beide de twistende `partijen, eene korte, klare, en duidelijke verklaring derzelver plaats, zonder bedrog, zonder omwegen, der heilige Synode met eene broederlijke hand overleveren. Het kan niet wezen, of als deze Goddelijke fakkel de waarheid voorgaat, zal zij zich voor de godzalige en oprechte oogen te zien geven. Niet boven de Vaders, de getrouwste uitleggers der Schriftuur, die gansch helle lichten der Gemeente zijn geweest.

Ja, onze Koning, onze gebiedende Koning Jacobus, over denwelken mij dunkt, dat de geheele Gemeente Gods verheugd is, onder alle Koningen, naast den eenen Salomo, die van God geleerd is

geweest, de wijste, heeft in zijnen gulden brief de H. M. Heeren Staten vermaand, en ons belast, op dit punt met alle macht te dringen, dit ééne wel in te scherpen, dat gij altijd, allen te zamen, bij het totnogtoe aangenomen geloof, en bij de gemeene confessie uwer en anderer Kerken wilt blijven. Zoo gij dat doet, o gelukkig Nederland, o ongeschondene Bruid van Christus, o zeer bloeiende Republiek! zal deze Kerk, door de baren der opiniën gekweld, voorzeker ten laatste in de haven in zeilen, en de stormen van dien booze verwekt, gerustelijk bespotten en verachten. Maar, opdat dit immers nu ten laatste geschiede, tracht naar vrede. Wij zijn broeders, laat ons ook mededienstgenooten zijn. Wat hebben wij te doen met dien schandelijken naam van Remonstranten, Contra Remonstranten, Calvinisten, Arminianen? Wij zijn Christenen, laat ons ook eens gemoeds zijn. Wij zijn één lichaam, laat ons ook eendrachtig zijn. Door dien vreeselijken naam des almachtigen Gods, door den lieflijken en beminnelijken schoot van onzer aller moeder, door uwe zielen zelven, en de heiligste ingewanden en compassiën van Jezus Christus, onzen Zaligmaker, staat naar vrede. Broeders! maakt vrede, en gedraagt u alzo, dat gij alle vooroordeel, partijschap en kwade affecten ter zijde stelt, en wij allen te zamen in dezelfde waarheid ons mogen vereenigen. Maar weg met die uitzinnige vrijheid van profeteeren, ja ongebondenheid van lasteren, dat het een ieder kwalijk beradene nieuwelings geoorloofd zoude zijn, de monstrueuze droomen zijner hersenen te voorschijn te brengen, en het volk en den druk te bevelen. Waarover zich de Spanjaard verheugt, en wat den Jood niet bedroeft. Alles is geoorloofd, zoo dat toegelaten wordt. Wel is waar, in de philosophische Scholen is het altijd toegegeven aan de dartele verstanden der jonkheid, dat zij zich hebben mogen oefenen met paradoxen, of vreemde stellingen, en niet spitsvondige disputatiën, maar er naar te trachten, dat dit plaats zoude gewinnen in het heilige stuk der Theologische waarheid, is een gansch duivelsche vermetelheid, welke ons met recht de woorden des Profeten, uitperst: Ontzet u, gij Hemelen, wees verschrikt, gij aarde; Mijn volk heeft mij, de levende Bron verlaten, en heeft zich zelf bakken gegraven, ja onreine modderige putten. Edele Heeren, en gij, heilige Synode, is er eenige schaamte, is er eenige Godzaligheid, bedwingt deze gansch dartele genegenheid en zucht naar razen, stelt den tongen en pennen der menschen eene maat. En maakt, dat degenen, die de waarheid niet willen gevoelen, dat zij de onwaarheid niet durven verbreiden, opdat de dwaling of ketterij, zoo zij niet kan afsterven, nochtans leere schuilen, en haar hoofd, 'twelk den Hemel har telijk is, in de duisternis verberge, zoodat de waarheid alleen het licht aanschouwe, en alleen de overhand hebbe, dewelke u de zaligheid, de Kerk hare heerlijkheid, en der Republiek den vrede toebrengen zal. Dit nu werke de Autheur des vredes, de God der waarheid, de Koning der glorie, denwelken drieënnigen God, Vader, Zoon en Heilige Geest, zij alle lof, eere en heerlijkheid in der eeuwigheid, Amen.

DE ZEVENTIENDE ZITTING.

Den 30en November, Vrijdagvoormiddag.

← Is voorgelezen het formulier van het Synodale besluit aangaande een nadere catechisatie der jongen en ouden, getrokken en geformeerd uit de adviezen bij geschrifte, zoo van de uitheemschen, als van de inlandschen overgeleverd, op deze wijze.

Opdat de Christelijke jeugd van hare teedere jaren aan, naarstiglijk in de fundamenten der ware religie onderwezen, en met ware godzaligheid vervuld moge worden, zoo moet deze drieërlei wijze van catechiseeren waargenomen worden.

In de huizen van de ouders; in de scholen van de schoolmeesters; en in de kerken, van de predikanten, ouderlingen, en lezers, of ziekenbezoekers.

En, opdat deze allen hun ambt naarstiglijk mogen doen, zullen de Christelijke Magistraten verzocht worden een zoo heilig en noodig werk door hunne autoriteit te bevorderen; ook zullen alle degenen, wien het opzicht en het bezoeken der kerken en scholen bevolen is, vermaand worden, dat zij inzonderheid over dit stuk zorg willen dragen.

Het ambt der ouders is tehuis hunne kinderen en ook het gansche huisgezin hun toebetrouwd, in de

beginselen der Christelijke religie, op het vlijtigst naar eens ieders begrip te onderwijzen, ernstiglijk en met vlijt tot de vreeze Gods en oprechte godzaligheid te vermanen, tot de oefening van heilige huisgebeden te gewinnen, met zich mede te nemen tot het gehoor des Goddelijken Woords, de gehoorde predikatiën inzonderheid de catechetische, vlijtig met hen te verhalen, eenige kapitels der heilige Schrift voor te lezen, of ter voorlezing te geven, de uitnemendste plaatsen der Schriftuur te geven om van buiten te leeren, en in te prenten, en dezelve op een gemeenzame en voor de teedere jonkheid bekwame wijze te verklaren, en hen alzoo voor de catechisatie in de scholen te bereiden, en wanneer zij tot dezelve gekomen zijn, te bevestigen, op te wekken, en naar vermogen te bevorderen. Tot dezen schuldigen plicht moeten alle ouders, bij welke de vermaning plaats zal mogen hebben, naarstiglijk en ernstig vermaand worden, nu openlijk in de predikatiën, dan in 't bizonder, zoowel in de gewone bezoeking voor het Nachtmal, als ook op andere bekwame tijden, van de predikanten, ouderlingen en ziekenbezoekers. Indien eenige ouders, belijdenis doende der Gereformeerde religie, in dit heilig werk nalatiger bevonden worden, zullen zij, door deftige vermaningen der predikanten, en zoo de zaak het vereischt, door censuren van den Kerkeraad tot hunnen schuldigen plicht gebracht worden.

Scholen, in welke de jonge jeugd in de godzaligheid en fundamenten der Christelijke leer behoorlijk onderwezen wordt, zal men niet alleenlijk in de steden, maar ook in alle dorpen oprichten, zoo ergens voordezen geene zijn opgericht geweest; en de Christelijke Magistraten zullen verzocht worden, dat zij de schoolmeesters met eerlijke bezoldigingen overal voorzien, opdat mannen mogen gebruikt worden, die tot deze bedieningen bekwaam zijn, en zij des te vlijtiger zijn in hunne bedieningen; maar inzonderheid, dat de kinderen der armen om niet mogen onderwezen, en van de weldaad der scholen niet uitgesloten worden. Tot deze bediening der scholen, zal niemand dan die een lidmaat is der Gereformeerde Kerk, en versierd met getuigenissen van een oprecht geloof en vroom leven, en in de catechetische leer wel geoefend, gebruikt worden, en die met onderteekening zijner hand de confessie en den Nederlandschen catechismus toestaat, en heiliglijk belooft, dat hij naar deze wijze van catechiseeren de jonkheid, hem toebetrouwd, in de fundamenten der Christelijke religie naarstiglijk zal onderwijzen.

Het ambt dezer schoolmeesters zal wezen, alle hunne discipelen, naar gelegenheid van hun jaren en begrip ten minste twee dagen in de week, niet alleenlijk in 't van buiten leeren, maar ook in 't verstaan der beginselen van den catechismus te oefenen. En tot dien einde zal drieërlei formulier van den catechismus, op drieërlei gelegenheid der jeugd passende, gebruikt worden.

De eerste zal wezen voor de kinderen, inhoudende de Artikelen des geloofs, de Tien Geboden, 't Gebed des Heeren en de instelling der Sacramenten en der kerkelijke discipline, met eenige korte gebedkens, en eenvoudige vragen, gepast op de drie deelen van den catechismus. Bij deze zullen mogen gevoegd worden eenige voornaamste spreken der heilige Schriftuur, tot godzaligheid verwekkende.

De tweede zal wezen een kort begrip van den catechismus van den Paltz, in onze Kerken gebruikelijk. Daarin zullen voorts degenen onderwezen worden, die in de voorgaande wat zijn toegenomen. Beide de formulieren nu zullen of naar 't exempel der Kerken van den Paltz, of der Kerken van Middelburg, of naar de wijze, bij deze Synode voorgeschreven, gesteld worden.

De derde zal wezen de catechismus van den Paltz, bij onze Kerken aangenomen, in denwelken onderwezen zullen worden degenen, die in jaren en kennis verder zijn gekomen. De WaalschNederlandsche Kerken, die dus lang den catechismus van Geneve hebben gebruikt, zullen dien in de scholen en Kerken mogen behouden. Maar andere formulieren om te catechiseeren zullen de schoolmeesters in de scholen niet mogen gebruiken. En men zal den Magistraat moeten verzoeken, dat zij alle Paapsche catechismussen, en alle andere boeken, die dwalingen en onreinigheden inhouden, uit alle scholen door hunne autoriteit willen uitwerpen. Ook zullen de schoolmeesters zorg dragen, dat de discipelen niet alleenlijk deze formulieren van buiten leeren, maar ook de leer, in dezelve vervat, tamelijk verstaan.

Tot welk einde zij dezelve naar eens ieders begrip duidelijk zullen verklaren, en naarstiglijk en meermalen hen afvragen, of zij den zin wel hebben begrepen. De schoolmeesters, hoofd voor hoofd,

zullen de schooljongens, die hun bevolen zijn, brengen tot het gehoor der heilige predikatiën, maar voornamelijk de catechetische, en naarstiglijk rekenschap derzelve afvorderen.

En, opdat men wetenschap hebbe van de naarstigheid der schoolmeesters en toeneming van de jeugd, zal het ambt der predikanten wezen, vergezelschap met een ouderling en (zoo het noodig is) een uit den Magistraat, alle de scholen, zoo bijzondere als publieke, dikwijls te bezoeken, de vlijtigheid der meesters op te scherpen, in de wijze van catechiseeren voor te gaan, en met hun exempel de jeugd te onderrichten, dezelve vriendelijk aan te spreken, te ondervragen, en met heilige vermaningen, loftuigingen, en met kleine prijsjes, bij den Magistraat te stellen, tot vlijt en godzaligheid opwekken. De meesters, indien eenigen nalatig of steeg bevonden worden in hun ambt, zullen van de predikanten, en (zoo 't noodig is) van den Kerkeraad ernstiglijk aangaande hun ambt vermaand worden. Indien zij deze vermaningen niet nakomen, zoo zal de Magistraat verzocht worden, dat zij door hunne autoriteit tot hunnen schuldigen plicht gebracht, of andere, meer bekwame in de plaats gesteld worden. Eindelijk zal men van den Magistraat verzoeken, dat geen scholen geduld worden, die deze H. oefeningen van catechiseeren of niet toe laten, of verzuimen. Der predikanten ambt en discretie in de Kerk zal wezen, de catechismuspredikatiën dermate openlijk aan te stellen, dat ze behoorlijk kort zijn, en naar 't begrip, niet alleenlijk der volwassenen, maar ook der jeugd, zooveel mogelijk is, gepast. Ook zal te prijzen zijn de naarstigheid der predikanten, die vlijt en tijd aanwenden, dezelve in de scholen, voornamelijk ten platten lande, naarstiglijk te repeteeren, en die dezen arbeid niet zullen ontzien. Opdat nu degenen, die meerder van jaren zijn, of nooit in de scholen onderwezen of in dezelve niet genoeg zijn toegenomen, beter in de fundamente der Christelijke religie onderwezen mogen worden (want de ervaring leert, dat de gewone kerkelijke onderwijzingen, zoowel catechetische als andere, hij velen niet genoegzaam zijn om die kennis der Christelijke religie in te planten, die onder Gods volk behoort in zwang te gaan; en de gewoonte getuigt, dat de levende stem zeer groote kracht heeft, wanneer door gemeenzame en naar eens ieders begrip gepaste vragen en antwoorden, welke – beste wijze is van catechiseeren, de beginselen der religie in de harten ingedrukt worden; zal 't ambt der predikanten wezen te gaan tot alle degenen, die leerzaam zijn, en met een ouderling, in de huizen of in de plaats van de consistorie, of eenige andere, die daartoe gelegen is, eenig tamelijk getal derzelve, zoo uit de lidmaten der Kerk, als andere volwassenen, alle weken bijeenroepen, met hen gemeenzaam van de hoofdstukken der Christelijke religie handelen, en naar gelegenheid van hun begrip, voortgang en verstand dezelve catechiseeren, catechetische predikatiën met hen verhalen, en alle vlijt aanwenden, dat een ieder tot een klare en bondige wetenschap van den catechismus kome. Die zich nu tot de Gemeente willen begeven, zullen drie of vier weken voor de bediening des Avondmaals, op een zekere plaats, meermalen en naarstiglijk, onderricht worden, opdat zij des te bekwamer en vaardiger worden, om rekenschap huns geloofs te geven.

Maar deze voorzichtigheid zullen de predikanten gebruiken, dat zij zoodanigen tot zich roepen om onderwezen te worden, welke zij zien, dat eenige merkelijke hoop van vrucht van zich geven, en die zij weten, dat met de zaligheid hunner zielen bekommerd zijn; en meteen behooren tenzelfde tijde bijeengeroepen te worden degenen, welker gelijkheid in conditie elkander tot vrijmoedigheid in 't spreken verwekken mag.

Deze bijeenkomsten zullen met gebeden en heilige vermaningen begonnen en geëindigd worden.

Dit alles, voorzooverre het gedaan wordt met zulk een lust, wakkerheid, zorgvuldigheid, getrouwheid, ijver en discretie, als betamelijk is van de predikanten, die eenmaal rekenschap zullen moeten geven van de kudde, die hun toebetrouwd is, daar is geenszins aan te twifelen, of in korten tijd zullen de overvloedige vruchten van dezen arbeid zoowel in den voortgang des geloofs, als in de heiligheid des levens, tot Gods eer en voortplanting der Christelijke religie, door Gods zegen, voor alle menschen blijken, en onzen Kerken gunst en aanwas veroorzaken.

Zijn daarna gedeputeerd geweest, om de formulieren van den kleinen catechismus te stellen, Franciscus Gomar, Johannes Polyander, Antonius Thysius, Hermannus Faukelius, Balthazar Lydius,

en Godefridus Udemannus; en zijn vermaand geweest in 't stellen dezer formulieren, zooveel doenlijk is te blijven bij de woorden van den grooten catechismus.

In dezelfde Zitting hebben de NoordHollanders een vraag, door de Christelijke predikanten uit OostIndië overgezonden, voorgesteld, verzoekende daarop het antwoord der Synode terstond, alzo de schepen, die naar Indië zouden varen, gereed waren om met den eersten wind te gaan zeilen. De vraag was deze: Of kinderen van Heidensche ouders geboren, en nu van de Christenen tot huisgenooten aangenomen, behooren gedoopt te wezen, wanneer degenen, die ze ten doop presentereen, beloven, dat zij ze in de Christelijke Religie zullen opbrengen of doen opbrengen. Een iegelijk is gebeden rijpelijk op deze vraag te letten en te beraadslagen, en in de naaste Zitting zijn gevoelen bij geschrifte over te geven.

DE ACHTTIENDE ZITTING.

Den 1en December, Zaterdagvoormiddag.

De Indische vraag van 't doopen der Heidensche jonge kinderen hebben de NoordHollandsche Broeders wijdloopiger verklaard, te weten, dat die jonge kinderen waarvan quaestie was, gemeenlijk nu tot eenigen ouderdom waren gekomen, en niet van de Christenen tot kinderen aangenomen, maar alleenlijk in hunne huisgezinnen voor slaven gerekend en dat zij ze menigmaal tegen dank der ouders, ontnamen en kochten; en dat zij wederom somwijlen van de huisgezinnen der Christenen kwamen te vervreemden, en wederom in de macht der Heidenen geraken.

Men heeft voorgelezen aangaande deze quaestie, de adviezen der Engelsche, Zwitsersche en Breemsche gedeputeerden, ender Nederlandsche professoren der H. Theologie, en de gedeputeerden der ZuidHollandsche Synode. De resteerenden hebben beloofd, dat zij ook hunne antwoorden, in de naaste zitting, schriftelijk zouden overgeven.

Intusschen werd voorgesteld het bezwaar om de studenten der H. Theologie, en voornamelijk, die naar het predikambt stonden, beter tot den Kerkendienst te bereiden en te fatsoeneeren. De Zeelanders hebben hun advies schriftelijk hiervan overgegeven; en er is besloten, dat datzelve van iedere Synode uitgeschreven zoude worden, opdat men tegen Maandag bijtijds beraadslagen mocht, wat er of bijgedaan, of in veranderd diende te wezen. Datzelve luidde aldus:

Advies der Broederen uit Zeeland, op de vraag hoe degenen, die naar het predikambt staan, tot zoodanige bediening behooren voorbereid te worden.

Na de beraadslaging van het catechiseeren der onwetenden, zoowel der kinderen als der volwassenen, volgt de beraadslaging, nopens de personen tot den heiligen dienst bekwaam, en tot onderrichting derzelven, tot zulk een uitnemend ambt in de Kerk. En hier is van noode, dat eerst van de verkiezing, daarna van de behoorlijke onderwijzing derzelven te beraadslagen gesproken worde.

Opdat dan den Kerken nimmermeer bekwame predikanten ontbreken, zullen de Doorlucht: Heeren Staten gebeden worden, dat in iedere Provincie, waar dit nog niet is gedaan, een zeker getal van zoodanige jongelingen, op gemeene kosten tot den heiligen dienst onderhouden worden. Derijksten zullen ook vermaand worden, dat zij hunne kinderen, die zij daartoe bekwaam bevinden zullen, naar de scholen zenden, en aldaar laten onderwijzen; opdat het publieke plantsoenhoven zijn, waaruit tot de bediening van het predikambt zoodanigen genomen worden, zoo menigmaal er nood zal wezen.

Tot deze zaak zal men, uit de kleine scholen, jongelingen uitkiezen, van eerlijke en vrome ouders geboren, opdat misschien den dienst geen schande overkome, uit de afkomst of uit der ouden eerloosheid.

Deze zullen kloek van geest en van lichaam wezen, om zoo grooten last en ambt te betreden, en die in de gemeene scholen zulke proeven van hun verstand en geleerdheid gegeven hebben, dat daaruit eene

zekere hoop te scheppen is, dat zij, tot mannen geworden zijnde, de Kerk in den dienst nuttig zullen zijn; en in welke eindelijk gewisse teekenen van godzaligheid, vroomheid en zedigheid bespeurd worden.

Aldus uitgekipt, of van de ouders in dit stuk opgevoed, zullen zij, wanneer zij de kleine scholen komen te verlaten, gezonden worden in de Academiën of Hoogescholen, in welke het nuttig en noodig is, dat er zekere en onderscheidene Collegiën der Provinciën opgericht worden, alwaar onder de zorg der Regenten en opzieners, de studenten leven mogen, naar derzelve raad hunne studiën aanleggen, en een zekeren korten weg, naar hun raad en voorschrift, in hunne studiën ingaan, opdat zij niet in 't onzekere zwerven, en, uit alles iets willende hebben, van het geheel nietmetal leeren. Eindelijk die acht slaan op hun leven en zeden. Want de al te groote vrijheid heeft velen in de Academiën bedorven. Van degenen, die straks over de Kerken gesteld zullen worden, wordt vereischt, dat zij zich zelven ook tot de Gemeente begeven, en van die religie, die zij anderen eenmaal zullen leeren, zelven belijdenis doen, dikwijls de predikatiën bezoeken, met de Gemeente ten Nachmaal gaan, der kerkelijke tucht onderworpen zijn, en dat de predikanten eene bijzondere acht op hen nemen.

Om nu een bondige kennis der philosophie en der spraak, maar voornamelijk der theologie te verkrijgen, is niet een of twee jaren noodig, maar in 't geheel de tijd van vijf of zes jaren. Want, gelijk de onbedachtzaamheid sommiger jonge lieden groot is, die nauwelijks twee jaren in de Academie doorgebracht hebbende, naar het predikambt durven staan, alzoo is ook de manier van doen niet te prijzen dergenen, die schier al hun leven in de Academiën verslijten, en ook al te laat tot den heiligen dienst geraken.

Derhalve om deze twee fouten tegen te gaan, ware het niet onraadzaam eenigen tijd voor te schrijven, binnen denwelken zij gehouden zijn den loop hunner studiën te eindigen, en de Kerk hun arbeid te doen genieten. En, opdat de Kerken, patronen en ouders, kennis mogen hebben van hun voortgang, is het geraten, dat zij alle jaren denzelven rekenschap geven van hun studiën.

Dezen loop der studiën, in eenige Academie volbracht zijnde, zoude het niet onprofijtelijk wezen uitheemsche Academiën en Kerken te bezoeken, en zoolang in de vermaardste plaatsen te blijven, totdat zij hetgeen daar prijselijk is, doorzien en geleerd hadden, opdat zij alzoo, met inheemsche en uitheemsche exempelen, te beter voorzien, tot de hunnen mochten weder keeren.

Te huis gekomen zijnde, zullen zij het getuigenis van de predikanten der Kerk, en regenten der Academiën of professoren of dekens der faculteiten, vertoonen aan de Kerk en de Classe, waar zij zullen gestudeerd hebben, verwachtende een wettelijke beroeping tot het predikambt.

En gelijk, deze getuigenissen gezien zijnde, niemand dan met voorgaand praeparatoir examen mag toegelaten worden tot de oefening van predikatiën te doen, alzoo is het ook noodig, dat er andere oefeningen bij komen, door welke zij nog bekwaamer gemaakt worden tot deze bediening van den heiligen dienst.

Hier nu zoude niet onprofijtelijk zijn, dat degenen, die naar zoodanigen dienst staan, somwijlen openlijk de heilige Schriftuur in de Kerken lazen. En aldus zal het gebeuren, dat zij de geheele Kerk bekend worden, en in hare tegenwoordigheid wandelen. De gansche Kerk zal een getuigenis hebben van hun zeden, godzaligheid en vroomheid. Eindelijk zullen zij zich zelven zoo voorzichtig gedragen, dat zij niets bedrijven, 'twelk de beroeping (tot welke zij zich bereiden) onwaardig zij; en alzoo zullen allen bekend, en van allen geapprobeerd worden, die over allen gesteld zullen worden. Daarna door deze publieke lezing zal hun een vrijmoedigheid om te spreken aankomen, waardoor zij gewend zullen worden de gansche menigte te aanschouwen. Hun stem en uitspraak zal ook geformeerd worden, om te bereider te komen tot het prediken voor het volk, 'twelk wij ook oordeelen, dat hun mag toegelaten worden na een nader en nauwer examen, mits dat het consent des Classis daar bij kome. Daarna zal het hun goed wezen dikwijls bij de predikanten te zijn, met dezelve van verscheidene gelegenheden aangaande de conscientie te spreken, en dezelve in 't bezoeken der zieken en vertroosting der bedrukten te vergezelschappen, en van hen leeren, hoe men zoodanigen moet aanspreken, en de

benauwden oprichten; eindelijk, wat en hoedanige gebeden somwijlen naar voorvallende gelegenheid gedaan moeten worden. Want, hoewel zij uit de scholen geoefend in 't spreken tot de Kerken moeten komen, nochtans moet hetgeen zij geleerd hebben in praktijk gebracht worden, 'twelk zij van de predikanten van noode hebben te leeren.

En nademaal de geroepenen tot den dienst eenmaal gesteld zullen worden over de regeering der Kerken, en de regeering der Kerken in de scholen niet volkomen kan geleerd worden, zoo zoude niet buiten reden wezen, dat eenige maanden voor de beroeping, in de voornaamste steden hun toegelaten werd, in de kerkeraden en in de bijeenkomst der diakenen te komen, nochtans onder zekere en bepaalde conditiën, en alzoo te verstaan, hoe de regeering der Kerk in 't werk gesteld moet worden, de wijze van vragen en de stemmen te vergaderen, hoe de tucht te oefenen, en wat in verscheidene voorvallende gelegenheden te doen is. Idem, wat zorg over de armen gedragen moet worden, en dergelijke dingen, 'twelk veel meer door gebruik dan door wetten geleerd wordt; alle welke dingen hun zeer dienstig zullen zijn, wanneer zij tot het predikambt beroepen zullen worden.

Eindelijk, gemerkt men tot dusverre, in 't examineeren voor de promotie, alleen acht heeft genomen op de leer, of zij namelijk gezond in de leer waren, 'twelk wij bekennen het voornaamste te zijn; zoo mag men nochtans wel beraadslagen of het ook niet nuttig zij een examen aangaande de practijk in te stellen, waarin zij ondervraagd worden, of zij ook vast houden aan dat woord, dat naar de godzaligheid is, en bekwaam zijn om de Christelijke zedeleer voor te dragen, om de zeden der menschen in allerlei soort van deugden te onderwijzen. Want de mensch Gods behoort volmaaktelijk tot alle goede werken onderwezen, en niet alleenlijk tot leering en bestraffing, maar ook tot verbetering en onderwijzing, die in de gerechtigheid is, bereid te zijn. Tot welk einde het te wenschen ware, dat in de Collegiën en Academiën de jongelingen de Practische Theologie, geleerd werd, en van verscheidene gelegenheden der conscientiën onderricht.

EN DIT ONDERWERPEN WIJ AAN BETERE OORDEELLEN EN ADVIEZEN.

DE NEGENTIENDE ZITTING.

Den 3en December, Maandagvoormiddag.

In deze Zitting zijn voorgelezen geweest de antwoorden, zoo der uitheemsche als der inlandsche theologen, schriftelijk gesteld, op de vraag van de kinderen der Heidenen te doopen, en alle de adviezen gehoord zijnde, is eendrachtelijk geoordeeld, dat diegenen, die tot eenige jaren zijn gekomen, en de onderwijzing vatten kunnen, tot den heiligen Doop niet moeten toegelaten worden, tenzij dat ze voorheen tamelijk in de fundamenten der Christelijke religie onderwezen zijn, professie doen des geloofs, en eenige rekenschap daarvan geven kunnen, den Doop zelf begeeren, en dat bekwame getuigen daarbij genomen worden, die hen verder in de Christelijke religie beloven te onderwijzen. Die nu gedoopt zijn, dat zoodanige hetzelfde recht van vrijheid, hetwelk andere Christenen hebben, behooren te genieten, endoor verkooping of door eenige andere vervreemding van de Christelijke Meesters of Heeren wederom in de macht der Heidenen niet behooren overgegeven te worden. Van de kinderen ook der Heidenen, dewelke, of vanwege de jonkheid of gebrek van de spraak te verstaan, niet hebben kunnen onderwezen worden van de Christenen, hoewel ze door aanneming zouden mogen ingelijfd worden in de familiën der Christenen, is ook geoordeeld geweest met de meeste stemmen, dat ze niet behooren gedoopt te worden, eer zij tot die jaren gekomen zijn, dat zij in de eerste beginselen der Christelijke religie naar hun begrip kunnen onderwezen worden, en zulks ook metterdaad geschied is.

En dat ook bekwame getuigen beloven naarstigheid te doen, dat zij der zelven in 't Christelijk geloof verder en nader onderwijzen zullen, en niet zullen toelaten, zooveel in hen is, dat zij van de familiën

of gemeenschap der Christenen wederom vervreemd zullen worden.

Zijn gelezen de adviezen der Collegiën, over den raad der Zeelanders, belangende een nadere bereiding dergenen, die naar het predikambt staan. Dezelve heeft allen wel behaagd, weinige dingen alleenlijk veranderd en daarbij gedaan zijnde. De theologen uit den Paltz hebben beloofd hun best te doen, dat de wetten van 't Collegie Sapientikae en eenige andere manier van doen, die de studenten der h. theologie en de kweekelingen aangingen, binnen weinige weken de Synode tot dit einde mochten vertoond worden opdat uit dezelve,

't geen geoordeeld wordt dienstig te zijn . voor de Nederlandsche Kerken, moge uitgetrokken worden. Is derhalve goedgevonden het besluit van deze bereiding dergenen, die naar 't predikambt staan, uit te stellen, totdat men die ook gezien en overwogen had. En is D. Assessor Faulkelius verzocht die dingen daaruit te trekken, en 'tgeen onzen Kerken dienstig zoude schijnen te zijn, daarbij te voegen, en uit alle opmerkingen een formulier van deze bereiding te stellen, hetwelk daarna der Synode vertoond en van haar geaprobeerde moge worden.

DE TWINTIGSTE ZITTING.

Den 4en December, Dinsdagvoormiddag.

Men heeft beraadslaagd over eenige vragen, behoorende tot de voorz. preparatie.

De eerste was, of den studenten der h. theologie, en die naar het predikambt staan, toegelaten behoort te worden openlijk voor 't volk predikatiën te doen. De tweede, of de bediening des Doops hun behoorde toegelaten te worden. De derde, of het oorbaar is, dat zij in de bijeenkomsten der Kerkeraden en Classen verschijnen. De vierde, of het geraden is, dat zij openlijk in de kerken in 't voorlezen van de H. Schriftuur gebruikt worden, om zich te oefenen. Alle de redenen naarstiglijk overwogen zijnde, is geordonneerd, dat de bediening des Doops niemand behoort toegelaten te worden, dan zoodanigen, die na voorgaand volkomen examen tot den H. dienst zijn toegelaten. Maar aangaande de resteerende oefeningen heeft de Synode geoordeeld, dat dezelve wel tot een zoodanige preparatie nuttig waren, maar of, en wie tot dezelve zouden zijn toe te laten, of niet stichting zouden mogen toegelaten worden, dat zulks gelaten zoude worden in de vrijheid en discretie van de Kerken, Kerkeraden, en Classen. Is ook goed gevonden, dat men deze dingen allen Kerken niet zoude scherpelijk belasten, maar dat het genoeg zoude zijn, dat hetzelfde maar ernstiglijk aan de Kerken werd gerecommandeerd.

De Utrechtsche Remonstranten hebben eenige bedenkingen in 't geordineerde formulier van catechisatie schriftelijk overgeleverd, op dewelke de praeses geantwoord heeft.

DE EENENTWINTIGSTE ZITTING.

Den 5en December, Woensdagvoormiddag:

De eerwaardige Wigboldus Homerus, predikant der Kerk van Zuidwolde, is in de Synode verschenen, en heeft zijnen credentiebrief overgeleverd, waarmede hij in de plaats van Johannes Lolingius, predikant der Kerk van Noordbroek, die vanwege ziekte niet in de Synode konde komen, gesteld werd; en, nadat op deze zijne stelling in de plaats des anderen, de meening en verklaring der Gedeputeerden van de Synode van Groningen was gehoord, is hij voor lidmaat der Synode toegelaten.

Dewijl het de dag was, die gesteld was, dat de geciteerde Remonstranten op dezelve zouden verschijnen, zoo heeft de praeses openlijk alle dezelve, en een iegelijk met name wederom geciteerd,

en belast, zoo daar eenigen tegenwoordig waren, dat ze voor de Synode zouden verschijnen. En als er niemand verscheen, maar van de gedeputeerden Remonstranten, die van Utrecht gedeputeerd waren, verklaard werd, dat zij niet twijfelden, of zij zouden op dien dag aankomen, is belast, wanneer zij gekomen zouden zijn, dat zij zich zouden vertoonen, zoo bij den politieken, als bij den kerkelijken praeses, opdat hun een zeker uur hunner comparitie voor de gansche Synode mocht gesteld worden. In dezelfde Zitting zijn voorgesteld geweest de klachten der Kerken, van de verscheidene en zware abuizen der drukkerijen, en van de onverdragelijke stoutigheid der drukkers; en gevraagd, hoe deze ongebondene vrijheid, zoowel der schrijfsuchtige lieden, als der drukkers, die alle dingen tot groote onrust der Kerken en der republiek, en met geen minder ergernis onder het volk strooien, zoude mogen bedwongen worden. En hiervan zijn voorgelezen geweest de ordonnantiën der voorgaande Nationale Synoden, en ook gehoord de adviezen der uitheemsche en inlandsche theologen; en is iedereen gebeden geweest bij geschrift dezelve der Synode over te geven.

DE TWEEËNTWINTIGSTE ZITTING.

Den 6en December, Donderdagvoormiddag.

De praeses heeft aangegeven, dat de gedaagde Remonstranten gekomen waren, en dat er vier, van de andere gezonden, van hem verzocht hadden, dewijl zij nog niet van herbergen waren voorzien, en hunne boeken en schriften nog niet waren in orde gesteld, dat hunne comparitie uitgesteld mocht worden, tot op den dag van overmorgen, of ten minste van morgen.

De E. president der Heeren Gecommitteerden heeft ook aangegeven, dat zij 't zelfde van hem ook verzocht hadden. De Utrechtsche Remonstranten zeiden ook, dat de gedaagden wel wenschten, dat hunne comparitie mocht tot overmorgen, te weten, tot op den Zaterdag, of den Maandag uitgesteld worden.

Aangaande het verzoek om dit uitstel, hebben de E. Heeren Gecommitteerden, hun advies gevraagd zijnde, geantwoord, dewijl zij den dag van gisteren, gesteld tot hunne verschijning, verzuimd hadden, dat men hen moest belasten, alnu voor de Synode te verschijnen, en van dezelve dit uitstel te verzoeken, en de oorzaken er van in dezelve voor te stellen, opdat publiekelijk daarvan geoordeeld mocht worden. Met welk advies de Synode tevreden is geweest, en zijn de Utrechtsche Remonstranten gezonden geweest, om hen te ontbieden.

Intusschen heeft men in dezelfde zitting voorgelezen de adviezen, bij geschrifte overgeleverd, nopens de abuizen der drukkerijen, om die te verbeteren. Dewelke gehoord en overwogen zijnde, is goedgevonden, dat uit alle deze de praeses, assessoren en scriba, naderhand een beslist bevel zouden stellen, dat de Synode onderzoeken en goedkeuren mocht, en dat dezelve den Hoogm. Heeren StatenGeneraal daarna, als een advies der Synode, overgegeven zoude worden, en dat men ze uit naam der Kerken bidden zoude, dat bij publieke plakaten onder hunne autoriteit gepubliceerd, alle deze abuizen geweerd, en in 't toekomende verhoed mochten worden. Doch dat alle lidmaten der Kerk, denwelken de Synode macht had te gebieden, gehouden zouden zijn deze Synodale ordonnantie, op straffe der kerkelijke censuur, te gehoorzamen. In deze zaak hebben de Hoogm. Heeren StatenGeneraal naderhand te voorzien.

Het oordeel der Engelsche Theologen, van de drukkers.

Wij achten, dat het een zaak gansch noodig en heilzaam is, dat de vrijheid der drukkers bedwongen worde; maar dewijl deze zaak de politieke autoriteit aangaat, zoo moet men de Doorlucht. Heeren Staten bidden, dat zij hun autoriteit daar tusschen willen stellen. In iegelijke stad, waar drukkerijen zijn, voornamelijk in de Academiën, is van noode, dat tot deze zaak gecommiteerd worden kerkelijke personen, die rijp van oordeel en van goede autoriteit zijn, denwelken men dezen last oplegge, eerst de

boeken te lezen, die gebracht worden om te drukken, en met hun goedkeuring, het drukken toe te laten. Dat niemand de kunst van drukken oefene, dan die belijdenis doen van de Gereformeerde religie, die in deze provinciën bevestigd is. Maar wij achten, dat alle scheurmakers geweerd behooren te zijn, dat geen boek worde gedrukt, tenzij dat, op 't einde des boeks, vergunning en goedkeuring geschreven sta, met de hand van iemand dergenen, die tot deze zaak zijn gecommiteerd. Dit stuk wel waargenomen zijnde, zal het beide, de Republiek en de Kerk, ontlasten van groote zwaarigheid; 'twelk in onze Kerk met groote vrucht onderhouden wordt.

Waarschuwingen der Paltzsche Theologanten om de abuizen der drukkerijen te weren.

1.

De drukkerijen zullen gesteld worden tot een zeker en gezet getal, in de steden en provinciën, en geen drukkers zullen aangenomen worden, dan beëdigde.

2.

Een uitkiezing van voorheen gedrukte boeken gedaan zijnde, zullen teniet gedaan worden zoo vele als er bevonden worden met de ketterijen der Socinianen, Libertijnen, of geestdrijvers besmet te zijn, of den goeden zeden schadelijk; maar die gezond, heilzaam en bekwaam zijn om de Godzaligheid te leeren, behouden worden; en wanneer ze herdrukt worden, zullen ze met een nieuwe voorrede versierd worden; voornamelijk zoodanige, die naar 't begrip en gebruik des volks zijn, opdat zij door dit oordeel weten mogen, welke zij voornamelijk behooren te lezen

3.

en zal ook toezien, dat onreine boeken, elders gedrukt, hetzij van ketters of athëisten, in de provinciën niet ingevoerd noch verkocht worden.

4.

Die nieuw voor de pers bereid worden, zullen niet eer gedrukt worden, voor en al eer zij het oordeel der toezieners onderworpen, en voor goed verklaard zijn. Men zal ook de Hoogm. Heeren Staten bid den, dat zij den boeken, die niet goedgekeurd zijn, geen privilegiën verleenen.

5.

De opzieners over de boeken en drukkerijen zullen in de steden wezen de predikanten, met een magistraatspersoon en een ouderling der Kerk; in de provinciën, de professoren, waar Academiën zijn, of de gedeputeerden der Klassen of der Synoden, daartoe verkoren met bijgevoegden politieken, zoo menigmaal de zaak zulks is vereischende.

6.

Men zal van zoodanige boeken, die eerst gedrukt worden, een den kerkeraad in de steden leveren, en aan het collegie der opzieners in de provinciën, door dewelke de volgende uitgaven zullen onderzocht worden. Want zonder hun weten behoort men geen verandering of verbetering voor te nemen.

7.

Maar voornamelijk moet men toezien, dat de h. Bijbel, in wat vorm het zij, niet gedrukt worde, dan op last der Synode.

8.

Eindelijk zal men, zoo wel den drukkers als den correctoren, in de drukkerijen uit publieke autoriteit, wetten zetten, en in alle winkels aanplakken, naar dewelke zij eene zoo edele kunst beoefenen en uitvoeren zullen, tot nut der Kerk en der Republiek.

Het oordeel der Hessische Broeders om de abuizen der drukkerijen weg te nemen.

De quaestie van weg te nemen de abuizen der drukkerijen is een zeer nauwkeurige aanmerking en beslissing waardig; daar de kunst van drukken eene groote gave Gods is, en daar dezelve tot kennis der eerlijke kunsten en leeringen, inzonderheid tot voortplanting der Hemelsche waarheid een zeer bekwaam middel is, en daar het onheil zeer gevaarlijk is, hetwelk, uit misbruik van het voortreffelijk geschenk Gods aan zijn Kerk en Republiek, over langen tijd, inzonderheid in deze Vereenigde Provinciën overvloeiende was. Om nu deze abuizen, zooveel doenlijk is, voor te komen, zal men voor-

namelijk in twee dingen, vlijtig moeten wezen.

1. Dat men de voorledene, en ook alsnog tegenwoordige schade, die de boeken, alreede geschreven en gedrukt, den Kerken en provinciën hebben aangedaan, en alsnog doen, wegneme, of immers belette, dat ze niet verder kruipe.

2. Dat men, het toekomende kwaad met zekere wetten, bevestigd door publieke autoriteit der hooge Overheid, voortaan voorkome.

Van het eerste achten wij, dat men onderscheid moet maken tusschen lasterlijke en kettersche boeken; gelijk daar zijn de Turksche Alkoran, Ariaansche, Samosatenaansche, Sociniaansche, Pelagiaansche en dergelijke boeken; en tusschen zoodanige, die wel dwalingen, maar nochtans niet zulke schadelijke, noch het fundament des Christendoms omstootende, in zich vervatten.

Dat de eerste soort der boeken terstond weggedaan worden, achten wij beide voor de waardigheid van den hoogen Magistraat en het nut der Nederlandsche Kerken betamelijk te zijn. Want niets kan er schier der Christelijke Republiek schandelijker zijn, dan dat men in dezelve toelate de vrijheid van zoodanige openbare lasterlijke en kettersche boeken te drukken en te verkoopen. Nu dit zal onzes bedunken op het gevoeglijkst geschieden, indien men alle exemplaren van zoodanige boeken, die men bij de drukkers en boekverkoopers vinden kan, onderdrukke, en, bij publieke plakكاتen, strengelijk verbiede, dat de exemplaren van zoodanige boeken, noch heimelijk, noch openlijk hier en daar gestrooid worden. De tweede soort der boeken meenen wij, dat geleden kan worden, totdat de exemplaren, nu gedrukt, verkocht worden; mits dat men toezie, dat men, nadat ze uitverkocht zijn, niet wederom drukke, zonder vergunning dergenen, wien de censuur der boeken belast zal zijn.

Aangaande het tweede achten wij, opdat voortaan het drukken en in 't licht geven der boeken dezen Kerken en Nederlandschen provinciën geen onheil en schade veroorzake, ten eerste, dat de vrijheid der schriftzuchtige lieden en der drukkers bedwongen, en, gelijk als met zekere bepalingen van wetten, omschreven behoort te zijn. Ten andere ook, dat er zekere opzieners der boeken gesteld behooren te worden.

De kwade gewoonte der schriftzuchtige menschen zal belet worden,

1. is het, dat bij publieke plakكاتen de hooge Overheid belette, dat geen onderzaat der Hoogm. Heeren StatenGeneraal besta iets den drukkers in de Vereenigde Provinciën of buiten dezelve, te drukken te geven, tenzij het eerst geaprobeerd zij van degenen, wien het opzicht der boeken zal belast zijn.

2. Indien degenen, die voortaan toegelaten zullen worden om in de Kerken en Nederlandsche scholen te onderwijzen, met mond en hand gehouden worden zich te verbinden, dat zij zoo lang zij de Kerken en scholen regeeren, of in deze Vereenigde Provinciën verkeerren, geen zaak, door henzelfen, of door anderen geschreven, eenigen drukker te drukken zullen geven, zonder voorgaande goedkeuring der opzieners van de boeken. Opdat dit geschiede, zoo dunkt ons, dat onder de wetten, waarmede de doctoren der scholen en schoolmeesters en de predikanten der Kerken, eer zij tot de kerkelijke of schooldiensten aangenomen worden, plegen verbonden te worden, dit besluit van geen boeken uit te geven, zonder goedkeuring der opzieners, behoort gesteld te worden.

Opdat men de al te groote vrijheid der drukkers tegenga.

1. dunkt ons, dat alle en een ieder drukker, bij plechtigen eede, behoort verplicht te zijn, dat hij geen werk, 't zij voor dezen gedrukt, of eerst geschreven, drukken zal, of toelaat, dat van de zijnen gedrukt wordt, dan hetwelk van de opzieners gezien, gelezen, en goedgekeurd is.

2. In die plaatsen, in dewelke drukkerijen zijn, zal aan zekere bekwame personen belast worden, dat zij vlijtig acht nemen op de werken der drukkers, dezelve dikwijls bezoeken en doorzien, en niet toelaten iets in 't licht te komen, 'twelk de opzieners niet hebben goed gekend en onderteekend.

3. Men zal den drukkers ernstig belasten, dat zij in het drukken der boeken, door de opzieners goedgekeurd, behoorlijke vlijt en naarstigheid aanwenden, dat de boeken, uit de drukkerijen voortkomende, zooveel doenlijk is, ten eenenmale zuiver van verbeteringen en fouten zijn.

4. Voornamelijk achten wij, dat men hen moet bevelen, zoo menigmaal, als zij de heilige Bijbelboeken zullen drukken, alle mogelijke naarstigheid aan te wenden, dat er niets insluipe, 'twelk den heiligen woorden Gods onwaardig zij; maar inzonderheid zullen zij nimmermeer het geheele stuk van den Bijbel drukken, dan met wil en vergunning der opzieners en de Provinciale Synode, indien het verkregen kan worden.

5. Men moet den boek verkoopers ernstig en onder zekere boete verbieden, dat zij geen lasterlijke en kettersche boeken elders gedrukt, in deze Nederlandsche provinciën inbrengen, of doen inbrengen, noch heimelijk, noch openlijk verkoopen.

Wij achten, dat er in alle manieren opzieners gesteld moeten worden. Het ambt van deze zal wezen, de boeken, hun van de auteurs of drukkers gegeven. naarstiglijk, hetzij dat zij den arbeid onder elkander verdeelen, hetzij dat zij het doen bijeenverzameld, naar dat de nood der zaak vereischen zal, te doorlezen, en hetgeen zij in dezelve oordeelen dat moet verbeterd worden, vlijtiglijk aanteekenen, daarvan onder elkander of met de auteurs handelen, en nadat alles zoo gesteld en verbeterd zal wezen, dat er niet meer in zij, hetwelk der zuivere leer, in de Nederlandsche Gereformeerde Kerken aangenomen, tegenovergesteld zij, of der Godzaligheid en goede zeden, en voor de gemeene rust en den vrede der Republiek schadelijk schijnt te wezen, zoo zullen zij ze, met hunne hand onderteekend en goedgekeurd, den auteurs of drukkers weer geven, om gedrukt te worden. Het schijnt ook niet ongeraden te zijn, dat den opzieners macht gegeven wordt, eenige boeken, voornamelijk theologische, die zij meenen, dat de Kerk en de Christenheid zonder schade wel kan missen, ten eenenmale te verwerpen en te verbieden om te drukken, al is het, dat in dezelve niet gevonden wordt met het geloof, oprechtheid der leer of goede zeden strijdig.

Want de ervaring leert, dat, door te groote veelheid der hoeken, die deze schrijfzuchtige eeuw heeft voortgebracht, en alsnog in grooten getale is voortbrengende, het gebeurt, dat . de allerbeste traktaten in alle faculteiten, in de vorige zeer geleerde eeuw door personen, in alle faculteiten de voortreffelijkste, uitgegeven, bij welke vele nieuw geschrevene boeken niet zijn te vergelijken, allengskens vervallen, en uit de oogen en handen der studenten geweerd worden, niet zonder groote schade der studiën; welk onheil, opdat immers eenmaal voorgekomen worde, schijnt de hoogste noodwendigheid der studiën te vereischen.

Voorts ware te wenschen, 'twelk D. Deodatus gisteren wel heeft vermaand, dat deze zorg van de boeken te overzien, niet eenigen weinigen, maar een vol collegie van vele zeer geleerde en in allerlei faculteiten geoefende kerkelijke en politieke personen bevolen werd, opdat niet somwijlen heele landen en Republieken, en menigmaal alle de Gereformeerde Kerken genoodzaakt worden, te bezuren de nalatigheid en sloffigheid van eenige weinigen.

Maar indien dit in deze plaatsen niet wel schijnt gedaan te kunnen worden, zoude men deze overziening der boeken, die in 't licht gegeven zullen worden, in de provinciën, waar Academiën zijn, den Doctoren en Professoren, elk in zijne faculteit, mogen bevelen; maar in de andere provinciën, indien het theologische boeken zijn, dengenen, die van de Provinciale Synoden, tot de zaak gedeputeerd worden; indien het ook boeken zijn in de andere faculteiten, dengenen, die iedere provincie daartoe zal verkiezen en deputeeren.

DIT ALLES BEHOUDENS BETERE ADVIEZEN.

Het gevoelen der Zwitsersche Theologen, van het weren en verbeteren van de abuizen der drukkerijen.

Dat de kunst van drukken het menschelijk geslacht van God gegeven zij, voornamelijk om de Goddelijke heilige waarheid voort te planten, weet elkeen wel genoeg; de velerlei en leelijke abuizen derzelve hebben over langen tijd de vromen en vreedzamen ernstiglijk en zeer beklagd. Nu alle weldaad, hoe Goddelijker en nuttiger zij is, hoe meer het misbruik er van ook schadelijker is.

Voor al dan moet de hooge Overheid deze kunst behartigen, die niet alleenlijk wetten moge voorschrijven, maar ook dezelve uitvoeren.

De ervaring heeft overvloediglijk geleerd, dat de veelheid van drukkers en van drukkerijen aan de Republiek schadelijk is geweest.

Daarom laten onze E. Magistraten niet toe, dat bij iedereen, en in alle plaatsen deze kunst geoefend wordt.

Allerlei schrijvers, de een met den ander, die met de Zwitsersche en Bazelsche Confessie, met de Godzaligheid en goede zeden, de eendracht en den gemeenen vrede niet conform zijn, ook eerkwetsende schriften, onkuische gedichten en liederen, schilderijen, idem hatelijk voedsel van twisten en oneenigheden, dezelve worden alle te zamen strengelijk verboden.

Een boek, uitgegeven, zonder naam des auteurs, drukkers of der plaats, tenzij dat het om gewichtige oorzaken geschiedt, met weten of last des Magistraats, wordt onderdrukt.

Een boek, dat overzien moet worden in de Academie van Bazel, wordt eerst aan den Rector Magnificus, daarna (naar de verscheidenheid van de natuur) aan de Dekens der verscheiden faculteiten en in de scholen van de hoofdsteden aan de opzieners vertoond. Indien het wat lang is, worden er eenige medebroeders bij genomen, en wordt het eindelijk door onderteekening, of voor goed gekend, of verworpen. Een boek, gedrukt zonder onderteekening of vergunning, wordt onderdrukt en teniet gedaan, en de schuldige, aan zijn geld, lichaam, of ook aan zijn naam en faam gestraft.

Al is het, dat in eenig schrift gansch geen dwaling of schade is, maar alles oprecht en noodwendig, indien nochtans de opzieners daar geen weet van hebben, gaat zulks niet ongestraft voorbij.

Tot opzieners worden gesteld personen, die de voornaamste zijn in autoriteit en macht, zoowel politieke als kerkelijke.

Het ambt van deze is niet alleenlijk de boeken, die uitgegeven zullen worden te bezichtigen, te lezen, te prijzen of te laken, maar ook zorg te dragen over de drukkerijen, en op alle manieren te voorzien, dat de kerkelijke vrede, of die der Republiek, door de fouten der drukkerijen, geen schade lijde.

Aan iederen opziener en ook aan de publieke bibliotheek wordt tot vereering een exemplaar van het uitgegeven boek aangeboden; een door den auteur, en een ander door den drukker.

Zaken van meerder gewicht brengen de opzieners tot den Magistraat. Is het, dat iemand der tuchtmeesters zelf zijne schriften wil in 't licht geve, opdat het misbruik zijner macht, of de toegeving der andere tuchtmeesters geen zaak zij van een kwaad exempel, zoo is hij ook gehouden dezelve te onderwerpen aan de censuur zijner faculteit of van het geheele collegie.

Deze wetten worden niet alleenlijk opgelegd aan de lidmaten der Kerk, maar ook aan alle anderen, zoovelen als binnen de palen van den vromen en Christelijken Magistraat leven, 'tzij vreemden of ingeborenen.

Den onzen is niet alleenlijk niet geoorloofd buiten weten en willen der opzieners iets in onze drukkerijen te drukken, maar ook niet aan uitheemsche drukkerijen, om gedrukt te worden, te zenden, zonder vergunning van onze opzieners.

Integendeel, indien eenige schriften aan onze drukkers gezonden worden om te drukken van uitheemschen, moeten dezelve niet minder den opzieners ter hand gesteld worden, als de schriften der ingezetenen. Indien het anders geschiedt moet de drukker boeten, en de Magistraat van dien auteur wordt medegedeeld en gebeden, dat hij den zijnen niet toelate onze drukkerijen te misbruiken, of onze wetten te schenden.

Eindelijk is het wel toegelaten bij onze wetten, de boeken, van onze tegenpartijen of van verschillen handelende, ten onzent te brengen en te verkoopen; maar nochtans, indien er eenig boek of merkelyk lasterlyk is tegen God, de godzaligheid en goede zeden nadeelig, of ook den naaste verongelykende, zoo wordt de Magistraat bijtijds gewaarschuwd, die, naardat hij de zaak vindt, daarin terstond voorziet.

Het gevoelen van die van Genève over dezelve zaken

Hetgeen tot onderhouding van wetten en orde, in de drukkerij waar te nemen, behoort, dat roer ik niet aan, nademaal overlang wetten daarvan gesteld zijn, zoo ik versta, en deze zaak de autoriteit der Magistraten, in deze landen, aangaat.

Alleenlijk dat men toezie en voorkome de schade en het gevaar, gerezen uit de toelating, die in gewoonte is gekomen; dat men stelle opzieners der boeken, door de provinciën waar drukkerijen zijn, welke opzieners wij wenschen, dat uit politieke en academische personen bestaan mochten.

Men moet wat toegeven aan de wijze des volks en des lands, opdat het door een te streng juk, zijnde een volk, dat de vrijheid en gemakkelikheden toegedaan is, niet bezwaard worde; want niets is er dat meer de beste Reformatie krachteloos maakt, als een uiterste strafheid en te groote ijver om alles recht te brengen.

Het overige, voornamelijk wat de Zeelandsche broeders voortgebracht en overgegeven hebben, prijs ik ten hoogste.

JOHANNES DEODATUS.

De raad der Theologen van Bremen aangaande de drukkerijen.

De ongebondene veelheid der drukkerijen behoort tot een behoorlijk noodig, of ten minste tot een voor de Kerk en Republiek nuttig getal gebracht te worden.

2. Dat er geen drukkers zijn, dan door publieke autoriteit des Magistraats bevestigd en beëdigd. Dezelve zullen wezen lidmaten der Kerk, eerlijke, billijke lieden, in de kunst genoeg ervaren, en die zelf den arbeid doen, of ten minste de werken, die zij gehuurd hebben, met een vlijtig oog overzien.
3. Onder zware straf zal men hen belasten, dat zij niets aannemen te drukken, dan 'twelk geaprobeerd is van degenen, dien de hoogste Overheid deze kennis en dit opzicht heeft bevolen.
4. De overzieners zullen ten minste wezen drie; een uit den Magistraat; de ander uit de professoren of geleerdste meesters; de derde uit de predikanten der Kerk. Nu verstaan wij, dat deze drie opzieners niet voor alle deze provinciën genoegzaam zijn, maar dat aan elke provincie zoodanige drie zullen gegeven worden.
5. Dat er ook minstens één algemeen opziener zij over alle de drukkerijen, die telkens de drukkerijen visiteeren, en met de opzieners te zamen beraadslagen mogen.
6. Men zal zekere wetten beschrijven, naar dewelke de ambten der opzieners en de drukkers geleid worden; deze of dergelijke zullen dus zijn.
 1. Waar de opzieners aan twifelen, datzelve zullen zij in beraadslaging leggen; eerst met den algemeenen opziener; daarna, zoo 't noodig is, ook met den Magistraat, de predikanten en professoren; in zwaardere zaken ook met uitheemsche rechtgevoelende mannen.
 2. Onnutte, en schandelijke boeken, strijdende tegen de zuiverheid der religie en de aangenomen confessie, en dié tot onderhouding van de onderlinge eenheid, en ganschelijk den goeden zeden schadelijk zijn, zal men ten eenenmale verwerpen.
 3. Boeken van elders gezonden of ergens alreede gedrukt, zullen zij niet drukken, tenzij dat zij daarvan desgelijks den opzieners de weet hebben gedaan.
 4. Van de schilderijen is hetzelfde te oordeelen als van de boeken.
 5. De namen der auteurs en plaatsen, waar de schriften gedrukt worden, zal niemand mogen nalaten, tenzij de oorzaak bij de meerderen, en voornamelijk met weten des Magistraats, goedgevonden zij.
 6. Boeken van andere zaken als van religie handelende, gelijk daar zijn philosophische, historische, in de rechten en in uitheemsche spraken beschreven, zal men zenden, om geëxamineerd te worden, tot die Academiën, alwaar ze door mannen, in die zaken geleerd, en bijzonderlijk daartoe gedeputeerd, mogen herlezen worden, opdat nergens iets, dat der gezonde leer of den godzaligen zeden contrarie is, met schade der Kerk of der politie, verhaald worde.
 7. De correctors zullen zulke lieden zijn, dat zij genoegzaam bekend zijn, getrouwe en geleerde mannen te wezen, opdat men onze geheimen den verraders der Kerk niet bevele.

BEHOUDENS HET OORDEEL DER BETER GEVOELENDE.

De Doorluchtige Hoogmog. Heeren Staten-Generaal hebben kort daarna tot wegneming van de abuizen der drukkerijen dit plakkaat gepubliceerd.

De Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, allen dengenen, die deze tegenwoordig zullen zien, of hooren lezen, saluut: Doen te weten: Alzoo, niettegenstaande ons voorgaand plakkaat, uitgegeven den zevenden Juli in 't jaar duizend zes honderd vijftien, alom in de voorschreven provinciën gepubliceerd en verkondigd, eenige curieuze, ongeruste en twistgierige menschen, naar nieuwigheden en verandering trachtende, zich hebben onderstaan, en nog dagelijks onderstaan, kwalijk te spreken, verscheidene schandaleuze en ergerlijke boekskens, en liedekens, refereinen, nieuwsmaren, en

dergelijken te dichten, in druk en geschrift uit te geven, en onder de gemeente te strooien, waarbijniet alleenlijk onbehoorlijk van de wettelijke regeering der Landen in 't generaal en in't particulier wordt gesproken, en geoordeeld, maar ook gearbeid en onderstaan, tusschen Provinciën, Steden en ingezetenen derzelven, twist en oneenigheid te maken, zoodat de onwetende, eenvoudige, en onervarene menschen, en de gemeene man daardoor lichtelijk tot misverstand, oproer en scheuring gebracht, en van hun behoorlijken en schuldigen plicht, die zij hun wettelijke Overheid schuldig zijn, afgerukt zouden mogen worden; dat wij ook van goeder hand, en geloofwaardige personen gewaarschuwd zijn, als dat eenige zulke personen in den zin zouden hebben eenige schriften, alreede in de Nationale Synode, binnen Dordrecht vergaderd, overgegeven, of die nog in toekomstende tijden in haar zouden mogen overgeleverd worden, in 't geheel of bij stukken in openbaren druk uit te geven, en den gemeenen man, tot minachting van de synodale handelingen, of ophitsing van het gemeene volk te communiceeren, zonder te willen afwachten, totdat de handelingen der voorschreven Synode ten einde gebracht en gesloten zijn, gelijk dat vereischt wordt en behoort, hetwelk alles in landen van goede regeering niet behoort getolereerd, maar waartegen inzonderheid in deze tijden dient voorzien, en naar rechten en voorgaande plakaten, wetten en gebruiken van de Vereenigde Nederlanden, belet en gestraft te worden: ZOO IS HET, dat wij, na voorgaande rijpe deliberatie en beraadslaging, van nieuws verboden en geinterdiceerd hebben, verbieden en interdiceeren bij dezen, eenen iegelijk, van wat staat, natie, kwaliteit en conditie dezelve zouden mogen wezen, kwalijk te spreken van de wettelijke regeering der landen, en van de magistraten van de steden; eenige ergelijke en oproerige boekskens of libellen, liedekens, nieuwsmaren, schandaleuze refereinen, of andere, hoedanig die zouden mogen wezen, in geenerhande talen of spraken voortaan binnen de voorschreven Vereenigde Nederlanden te brengen, te drukken, noch in druk, of geschrift te laten uitgaan, te verkoopen, of te strooien, of om te dragen; en dit geldt met name ook eenige schriften, acten en voordrachten, die alreede in de voorschreven Nationale Synode overgegeven, gehouden en voorgedragen zijn, of die nog in toekomstende tijden, in haar zouden mogen overgegeven, gehouden, en voorgedragen worden, voordat hetzelfde anders niet publieke orde en autoriteit bij ons zal zijn gepermitteerd, geoctrooieerd en toegelaten, om te mogen bekomen en genieten voor het algemeen en op bizonder goede wijze de vruchten van deze zoo lang gewenschte bijeenkomst; en dat de Heeren Gedeputeerden op de Synode, in het toezicht over dezelve, ook mogen komen tot hunne meening, voor de eere Gods, den dienst van de Kerken, de rust en vrede in de Gemeente, den roem en de eere van de Synode, mitsgaders van de Gecommitteerden op dezelve; op verbeurte van dezelve schriften, boekskens, liedekens en andere schriften, en van nog tweehonderd ponden tot veertig grooten voor de eerste reize, en voor de tweede reize, op dubbele boeten en arbitraire correctie, en daarenboven nog gestraft te worden aan den lijve, naar gelegenheid en eisch der zaken, zoowel de auteur en de drukker, als de verbreider en distributeur, en verkooper van dien. En ten einde hetzelfde te beter mag worden achtervolgd en onderhouden, verbieden wij alle boekdrukkers binnen de voorschreven Vereenigde Nederlanden, voortaan iets te drukken, of in druk te laten uitgaan, tenzij hij hetzelfde eerst bij de Gecommitteerde Raden, of Gedeputeerde Staten van de respectieve provinciën, of dengenen, die in de respectieve steden daartoe speciaal zullen geautoriseerd zijn, vertoond, gevisiteerd en toegelaten zal zijn, zonder dat na deze toelating daar iets toe of afgedaan zal mogen worden. En alle boekdrukkers zullen gehouden zijn een origineel exemplaar te houden van alle boeken en acten, die zij zullen drukken, en hetzelfde aan de Gecommitteerde Raden of Gedeputeerde Staten van de respectieve provinciën over te zenden, aler eenige er van uitgegeven of verkocht zullen mogen worden, om te weten wat namaals daar toe of af zal gedaan zijn. En ook zullen alle drukkers, onder hun gedrukte exemplaren gehouden zijn te stellen hunlieder namen, en plaats van hunlieder residentie, en het jaar wanneer zulks is gedrukt, ook den auteur of vertaler er van, mitsgaders de acte van permissie op het omslag van 't eerste blad; mede op boete voor de eerste reis van honderd ponden tot veertig grooten het pond, en verbeurte van de exemplaren, en voor de tweede reis van twee honderd gelijke ponden, en verbeurte van de exemplaren, en voor de derde reis, van drie honderd gelijke ponden, en bannissement uit de voorschreven provinciën voor den tijd van tien jaren.

En ten einde dit alles te beter achtervolgd worde, ordonneeren wij, dat alle drukkers in de voorschreven provinciën gehouden zullen wezen, binnen den tijd van acht dagen na publicatie dezer, in handen van den Magistraat, waar zij respectievelijk resideeren, te vernieuwen den eed, dat zijlieden zich in alles hiernaar zullen reguleeren, op poene van elke maand daarna te verbeuren de som van honderd ponden, tot veertig grooten 't pond, zoolang zij daarvan in gebreke zullen blijven. Welke voorschreven poenen en boeten voor een derde deel zullen komen tot profijt van den officier, die de executiën doen zal, een ander derde deel ten behoeve van den aanbrengrer, en het resterende derde deel ten profijte van de gemeene zaak. Ordonneeren en bevelen daarom alle officieren en ambtenaren van het recht wien zulks aangaat, behoorlijk onderzoek naar de overtreders te doen, dezelve te straffen, en te doen straffen, zonder eenige vergoelijkking, naar vorm en inhoud van dit ons plakkaat. En, opdat niemand daarvan eenige onwetendheid of onbekendheid voorgeve, ontbieden en verzoeken wij het den Héeren Staten, Stadhouders, Gecommitteerden Raden, en Gedeputeerden Staten van de provinciën, respectievelijk van Gelderland en 't Graafschap Zutphen, Holland en WestFriesland, Zeeland, Utrecht, Friesland, Overijsel, Stad Groningen en Ommelanden, en allen anderen ambtenaren en officieren van het Recht in deze Vereenigde Nederlanden, dat zij deze onze ordonnantie en plakkaat van stonde aan alom doen verkondigen, uitroepen, publiceeren en aanplakken, waar men gewoon is dusdanige uitroeping, publicatie en aanplakking te doen, en dat zij procedeeeren, en doen procedeeeren tegen de onwilligen en overtreders er van, tot de voorz. boeten, zonder gratie, oogluiking, gunst, verheling of verdrag. Want wij hebben bevonden zulks ten dienste van den lande te behooren. Gegeven in 's Gravenhage onder ons Zegel, en met de onderteekening zoowel van ons als van onzen Griffier, op den tweeëntwintigsten dag der maand December, in 't jaar duizend zeshonderd en achttien. Was onderteekend Gijsbert van Boetselaar Vt. Onder stond ter ordonnantie van de Hooggemelde Heeren Staten-Generaal. Geteekend C. Aerssen, zijnde daarop gedrukt het Zegel derzelver Heeren Staten in rood was.

← Gedurende dezelfde zitting zijn verschenen in de Synode de gedaagde Remonstranten, denwelken de Praeses verklaarde de oorzaak van hunne citatie, en hij vermaande, dat zij de Synode de redenen der verzochte uitstelling zouden willen verklaren. Zij gaven tot antwoord, dat zij naar de wijze en het exempel der Apostelen deze Synode van God, den Vader en onzen Heere Jezus Christus, de genade des H. Geestes wenschen, opdat dezelve hun adviezen wilde verleenen, die der verstoorde gemeente en het Vaderland heilzaam waren. Dat zij gisteren waren aangekomen, door bevel dergenen, welker autoriteit zij niet hadden kunnen ontgaan, opdat zij hunne zaak, gelijk voordezen, alzo ook nu, in goeder conscientie zouden verdedigen. Dat zij eindelijk gekomen waren, om te verstaan, wanneer men tot de conferentie zou moeten komen; dat zij nog bezig waren met hunne kisten uit te pakken, en daarom den Praeses vertoond hadden, dat het billijk scheen te zijn, dat hun een dag of twee gegeven werd, om zich 'intusschen te bereiden. Nochtans hadden zij datzelve niet geëischt, of de Synode iets willen voorschrijven, maar zij stelden het in 't believe der E. B. Gecommitteerden, en der Synode. Deze waren van meening, dat men hun uitstel moest geven tot den anderen dag, 'twelk ook der Synode behaagd heeft. En dewijl zij melding gemaakt hadden van een conferentie aan te stellen, is hun expressselijk aangezegd, dat het niet de meening der E. Gecommitteerden en der Synode was, dat er een solemneele, gelijk tusschen partijen, of een schoolsche conferentie en disputatie zoude gehouden worden, dewijl zij geciteerd waren (gelijk ook de citatiebrieven uitdrukken) om hun gevoelen van de vijf bekende Artikelen klaar voor te stellen, te verklaren, en zooveel hun doenlijk was te verdedigen, en daarna het oordeel der Synode daarover te verwachten. Verder zijn zij vermaand, dat zij op dit wit wilden zien, en binnen deze palen blijven.

De geciteerde Remonstranten hebben daarenboven te kennen gegeven, dat zij bij request verzocht hadden van de Doorl. Hoogmog. Heeren StatenGeneraal, dat Nicolaus Grevinchovius en Simon Goulartius, die zij zeer dappere voorstanders en verdedigers hunner zaak noemden, in de verdediging dezer zaak, hun bijgevoegd mochten worden, en dat de Hoogmog. Heeren StatenGeneraal dit verzoek overhandigd hadden aan de Synode. Derhalve verzochten zij zeer ernstig, dat die twee voornoemden

hun mochten bijgevoegd worden, die zij ook verstaan hadden, dat te voren tot dezelfde zaak waren benoemd geweest, en dat zij ondertusschen de zaak zouden beginnen, en de Synode niet ophouden, terwijl men hen zoude verwachten. En, vertrokken zijnde, zijn tot hen gezonden de Utrechtsche Remonstranten om het request met het antwoord der H. M. Heeren StatenGeneraal af te eischen. Deze zeiden, dat zij geantwoord hadden, dat het request hun niet was weder gegeven, want dat de Hoogmog. Heeren StatenGeneraal niet schriftelijk, maar mondeling daarop hadden geantwoord. Alzoo men hiervan was handelende, hebben de ZuidHollandschen te kennen gegeven, dat Nicolaus Grevinchovius in de laatste ZuidHollandsche Synode, gehouden te Delft, van den dienst afgezet was, gelijk uit het oordeel derzelve Synode tegen hem uitgesproken, hetwelk voorgelezen werd, koude blijken. Zoo hebben ook die van de Waalsche Kerk verklaard, dat Simon Goulartius van den dienst der Kerk van Amsterdam, met approbatie der Waalsche Synode, al voor langen tijd afgezet was. De E. Gecommitteerden waren van meening, dat men het antwoord op dit verzoek uitstellen zoude tot den anderen dag.

DE DRIEENTWINTIGSTE ZITTING.

Den 7en December, Vrijdagvoormiddag.

De Doorl. Gecommitteerden hebben hun gevoelen, aangaande het verzoek der Remonstranten, met deze publieke resolutie verklaard.

← Op het verzoek der Remonstranten, die verzocht hadden, dat Grevinchovius en Goulartius, welker tegenwoordigheid en bijstand zij voor zich noodig hielden te zijn, hun mochten bijgevoegd worden, hebben de E. Gecomiteerden der Hoogmog. Heeren Staten, gehoord hebbende het oordeel van afzetting van beiden, door de bevoegde Rechters uitgesproken, en wettiglijk ter executie gesteld, en totnogtoe door geen appel tot een hoogere, of eenige andere klacht opgeschorst, verklaard en verklaren mitsdezen opzettelijk, dat zij de begeerte en het verzoek derzelve gedaagden, naar den last der Heeren Staten niet kunnen noch behooren toe te staan. Alzoo nochtans, dat zij goediglijk en uit gunst dezelve G o ulartius en Grevinchovius toelaten, dat zij vrijelijk tot de Synode komen, de zaak der Remonstranten in 't bizonder met raad bevorderen en bijstaan; met conditie, dat daarmede aan de Synodale handelingen geen uitstel of verachtering ingeworpen worde. Daarenboven gehoord en ten volle overwogen hebbende de`redenen derzelve gedaagden, hebben toegelaten, en laten toe mits dezen, indien de voorzeide twee zouden meenen, dat tot verklaring of verdediging der vijf welbekende Artikelen, alsook de rest, die daarvan afhangen, voor de afkondiging van het Synodale besluit, zoude ontbreken,hetwelk tot meer volkomene en verdere verklaringen daarvan zoude mogen dienen, dat zij alsdan, verlof van de Synode verkregen hebbende, hetzelve kortelijk, en zediglijk zullen mogen voordragen en bij geschrift stellen, mits zich zelven aan het oordeel der Synode onderwerpende. Gelijk zij ook begeeren, dat alle censuren en oordeelen, die totnogtoe tegen hen zijn uitgesproken, vast en bondig zullen blijven, welke zij over zulks door deze hunne weldaad gansch niet willen verkort of verminderd hebben. Maar ter contrarie oordeelen zij billijk te wezen, dat zij hun volle en vaste autoriteit, gelijk dat behoort, zullen blijven behouden.

Met dit advies der E. Gecommitteerden heeft de Synode geoordeeld, dat men behoorde tevreden te zijn.

Maar dewijl den Utrechtsche Remonstranten belast was, dat zij de zaak zouden verdedigen, en derhalve voor gedaagden tot verdediging van dezelfde zaak met de rest gehouden werden, gelijk ook uit de brieven van citatie was blijkende, en dat hunne gelegenheid dezelfde scheen te wezen als die van M. Simon Episcopus was, zoo zijn zij vriendelijk vermaand geweest te willen bedenken, of zij, terwijl die zaak verhandeld werd, onder de rechters zitten, en met de rest den Synodalen eed zouden doen, dan of zij liever zich als voorstanders van dezelfde zaak bij de gedaagde Remonstranten

behoorden te voegen; want het scheen, dat zij of dit moesten doen, om te voldoen aan den last dergenen, die hen hadden gedeputeerd, of dien last laten varen, en een nieuwe van hun lastgevers eischen. Zij hebben verzocht dit voorstel bij geschrift te hebben, en tijd om daarover te beraadslagen. Hoewel nu dit geen wijze was, en ook niet noodig scheen, gemerkt de zaak klaar genoeg was, nochtans om hier ten eenenmale te voldoen, zoo heeft men ze ettelijke maal herhaald, en daarna bij geschrift gegeven, en tijd ter beraadslaging verleend tot 's anderen daags.

Zijn in dezelfde zitting verschenen de gedaagde Remonstranten, en is hun aangezegd wat er besloten was, aangaande hun verzoek om Grevinchovius en Goulartius toe te laten, en tot dien einde het besluit der E. Heeren Gecommitteerden voorgelezen. Nadat zij nedergezeten waren, heeft M. Symon Episcopus, professor der h. Theologie in de Academie van Leiden, uit naam van allen, zonder verlof te vragen, een oratie gedaan. In dewelke zij verklaarden degenen te wezen, die waargenomen meenden te hebben eenige dingen bij sommige anderszins vermaarde personen, wien een zeer groote dapperheid eigen is, dewelke zij meenden, dat met de glorie der wijsheid, goedheid en rechtvaardigheid Gods, met de liefde onzes Zaligmakers tot de menschen, met zijne voldoening en verdiensten, met de natuur des Woords, en der bediening des H. Geestes, met het gebruik der sacramenten en eindelijk met het ambt van een Christenmensch niet konden bestaan. Welke zij, ten andere, meenden vergezelschap te zijn met groote ergernis der vromen, met een onuitwistbare schandvlek onzer Reformatie, ongeloofelijke schade der godzaligheid, waarmede eindelijk onzen tegensprekers klare stof werd gegeven om onze Reformatie te lasteren en te blameeren. Dat deze dingen grooter en zwaarder waren, dan dat zij ze met oogluiking konden voorbijgaan. Derhalve hadden zij gezocht dit ongelijk en deze schandvlek van onze Gemeente af te keeren; hoewel dit hun voornemen hun niet wel was gelukt. Dat zij om deze oorzaak kwalijk werden behandeld, en in den gemeenen haat waren gekomen; dat zij om dezelve veel ongelijk hadden geleden, hetwelk zij wijdloopig en met veel woorden vergrootten en verhaalden. Dat zij deze drie dingen voornamelijk hadden gedaan: ten eerste, dat zij gezocht hadden zich openlijk en met opzet te stellen tegen degenen, die eenige schrikkelijke en gruwelijke opiniën sommiger leeraren, of zelven zeiden toe te staan, of voor het eigen gevoelen onzer Kerken zeiden te moeten gehouden en behouden worden. Ten andere, dat zij een afgrijzen hadden gehad, en openlijk zich tegen diegenen gesteld hadden, welke beweren, dat men om hunne vijf Artikelen, eer de Synode eenig oordeel gegeven had, een afzondering of absolutelijk, of bij provisie, zoo men spreekt, mocht, of behoorde te maken, of die met stilzwijgen of metterdaad zelve, hadden getoond die afzondering toe te staan. Het derde, dat zij altijd de hardheid van zoodanigen hadden verworpen, dewelke, als men de voornaamste noodige fondamenten der waarheid bleef behouden, dikwijls lichte en niet noodige verschillen terstond in verdenking van gruwelijke ketterij hadden gebracht. Dat daarbij was gekomen de quaestie van het recht en de autoriteit der Overheid in Goddelijke zaken. Deze hadden zij geacht van zulk een gewicht te zijn, dat zij meenden, dat zij aan hun ambt geenszins zouden voldaan hebben, tenware zij naar hun vermogen hiertegen waren geweest. Eindelijk baden zij de Synode zeer ernstiglijk, en voornamelijk de uitheemsche Theologen, dat zij alle vooroordeelen afleggen en in oprechtheid kennis van de zaak wilden nemen. Wat hun aanging, dat zij met die hope waren gekomen, of om dezelve, gelijk zij ze totnogtoe verdedigd hadden, voor de Synode goed te maken, of de victorie der waarheid, indien zij ze verloren, te behalen.

← **Hierop is gevolgd de Oratie van Meester Simon Episcopus, gedaan in dezelfde Zitting, den 7en December 1618.**

Doorluchtige en Hoogmogende Heeren, Eerwaarde, Vermaarde, Geleerde en Voorzienige Mannenbroeders.

Wij kunnen niet nalaten, in den'eersten ingang (gelijk men dat gemeenlijk zegt) naar het exempel der Apostelen, en gelijk het den Christenen betaamt, ulieden allen en een iegelijk, te wenschen van God, den Vader, en onzen Heere Jezus Christus, voor alle dingen de genade en den vrede, inzonderheid de

gemeenschap des H. Geestes, opdat die ulieden zulke raadslagen wil ingeven en inblazen, welke de bedroefde Kerk van Jezus Christus, en ons verslagen en helaas! al te zeer beroerd Vaderland mogen profijtelijk en heilzaam wezen. Amen.

Dezen wensch en deze bede van harte uitgesproken hebbende, opdat wij niet ten eenenmale zonder voorrede wezen zouden, zullen wij ulieden met weinige woorden, indien 't ulieden belijft, aanspreken, ernstiglijk biddende, dat het ulieden niet zwaar valle, ons het gebruik van een weinig tijds en kort te vergunnen.

Onder alle zorgen, die veel en verscheiden, van alle vorige tijden, en nog heden ten dage de menschen bekommeren, is er geenerhande zorgvuldigheid, die een Christenmensch meerder en waardiger behoorde te achten, als die, welke tot bevordering van den waren en zaligmakenden Godsdienst opgenomen wordt.

Want de stand en gelegenheid van alle andere zorgvuldigheden is zoodanig, dat zij, of verre onder de waardigheid des menschen, en voornamelijk van een Christenmensch, gesteld zijn, of dat een Christenmensch dezelve gemeen heeft met andere dieren, aan welke de ziel alleenlijk gegeven is, om hunne lichamen voor den ondergang of het verderf te behoeden.

Alleen de zorgvuldigheid van den Godsdienst onderscheidt den mensch van de onvernunftige dieren, en is den mensch op zoodanige manier eigen, dat hij niet zoozeer door de rede (waarvan eenige ruwe beginselen en nasporing in de beesten geprent zijn) als wel door den Godsdienst van hen schijnt onderscheiden te worden, en wat hier hoofdzaak is, omdat hij, door dit eenige middel, zich zelven tot de eeuwigheid en gelukzalige onsterfelijkheid, eenen weg bereid maakt.

Daarom moeten geoordeeld worden, wel en ordentelijk te doen, niet alleenlijk die, welke geen andere zorg, dan voor zich zelven pleegt te bekommeren, maar inzonderheid de Prinsen, regeerders des volks, en opzieners of voorstanders der Kerken (aan dewelken dit van den Allerhoogste belast is, dat zij niet alleenlijk voor hun eigen gemak en profijt, maar voor vele anderen zouden waken en zorg dragen), die zich geheel en al, meer dan anderen, tot deze zorg begeven, opdat zij zich zelven en het volk, dat onder hen gesteld is, en hun van God bevolen is, voor God en zijnen Zoon Jezus Christus zoo godvruchtig mogen voorstellen, als het mogelijk is.

Want in andere dingen is een geringe en licht overeenloopende zorg genoegzaam; maar de zorg van deze eenige zaak vereischt voor zich, door haar eigen recht en verdienste, den ganschen mensch.

Dit is de oorzaak geweest, Eerwaarde, wijsberoemde en hooggeleerde Heeren, waarom wij ook, aan dewelke niet alleen onze eigene zorg, maar ook die onzer gemeente, van onzen Heere Jezus Christus bevolen en opgelegd is, voorzeker gehouden hebben, dat dit ons ambt is, dat wij dezen onzen last, die ons opgelegd is, behoorlijk zouden kwijten, en naarstelijk en zorgvuldiglijk voorzien, dat de heilige en onbevleete Godsdienst onzes Zaligmakers niet door onze schuld eenige schade zonde lijden, dat is, dat niet zulke leeringen in de harten onzer toehoorders zouden ingeplant of ingegoten worden, die door haren aard en aangeboren eigenschap, zouden schijnen voortgebracht te wezen, om de liefde van den heiligen Godsdienst uit te roeien of te verzwakken.

Als wij den Godsdienst noemen, zoo verstaan wij daarbij het oprecht gevoelen van God en Christus, den Middelaar, en den waren en oprechten Godsdienst en de gehoorzaamheid, die hierop gegrond wordt; want, gelijk het een zonder het ander niet kan bestaan, alzoo is dezer beider zorg tegelijk den dienaren van Jezus Christus opgelegd, hoewel niet met gelijke noodwendigheid. Want de Godsdienst laat kwalijk eenige onwetendheid of gebrek toe, omdat het noodzakelijk volgt, dat, door oorzaak van een van beide, de oprechtheid van deze gehoorzaamheid gekwetst wordt, dat is, tegen het gebod gezondigd wordt, bij welk gebod de belofte des eeuwigen levens gevoegd is. Het gevoelen kan wel lijden eenigen misslag en onwetendheid, die den Godsdienst of der gehoorzaamheid gansch niet schadelijk zijn. Want sommige gevoelens zijn van die naturen en van dien aard, dat zij tot den Godsdienst niet noodzakelijk zijn, noch ook door zich zelven profijtelijk. En zoo iemand in dezen de eenvoudige onwetendheid, of bloote dwaling wil lasteren en hatelijk schelden, voorwaar die moet het gansche menschelijk geslacht met eene schandvlek bekladden. Want wij dwalen en haperen allen lichtelijk in die goddelijke en hemelsche dingen, sommigen over zware, anderen over lichter dingen,

en niemands verstand heeft ooit alle waarheid zoo begrepen, dat hem niet somtijds wat ontvlogen is of bedrogen heeft. Maar wederom, aan de andere zijde, zijn er sommige gevoelens, op dewelke, als op schragen of grondvesten de geheele Godsdienst steunt en rust, of die ten minste, om den Godsdienst zelve aan te raden, te versterken en te bevestigen, door zich zelve geen klein gewicht of kracht hebben; deze kan noch mag niemand, die den heiligen Godsdienst onzes Zaligmakers ter harte gaat, goedsmoeds verdragen, dat zij zouden omgestooten of verzwakt worden. Want op het allereerste wordt een Christelijk gemoed geraakt, gelijk een oogappel, aan hetwelk het minste stofke pleegt te kwetsen, en daarom zoekt, zoo haast het gewaar wordt daarmede belast te zijn, hetzelfde weg te werpen.

Opdat gijlieden, wijdberoemde mannen, mocht verstaan, waartoe deze dingen gezegd worden; wij zijn degenen, die ons lieten voorstaan, dat wij zagen, dat eenige zulke gevoelens, van sommigen, anderszins mannen van grooten naam en aanzien, welke hunne geleerdheid en autoriteit met recht zeer hoog verheven had, met grooten ernst gedreven en staande gehouden werden, die nochtans met de eer van de Goddelijke wijsheid, goedheid en rechtvaardigheid, met de liefde onzes Zaligmakers tot het menschelijk geslacht, zijne voldoening en verdiensten, met de natuur van het heilige Woord en den dienst en het gebruik der Sacramenten, en eindelijk met het ambt van een Christenmensch, schenen niet te kunnen bestaan; daarna ook die met groote ergernis der goeden, een onuitwischbare schandvlek onzer Reformatie, en met een ongelooflijke schade der godvruchtigheid schenen vergezelschap te wezen, en die wij zagen, dat aan onze wederpartijen aan alle kanten een overvloedige stof gaven, om onze prijselijke Reformatie, die met zoo goede beginselen nu ingesteld is, te lasteren en te schelden. En niet alleenlijk dit, maar wat het grootste van alles is, omdat wij zagen, dat alle deze gevoelens van sommige geleerde mannen, als zekere en ontwijfelbare regels onzer Kerken van onze tegenpartijen gelasterd en bevochten werden, dat ook in deze, als in eigene en aangeboren wonden onzer Kerk, de nagelen, tanden, tongen en pennen onzer vijanden van alle kanten ingedrukt en ingehecht worden.

Welke zaak, als zij ons zeer verdroot, hebben wij, een iegelijk en elk voor zich zelve, ons uiterste best gedaan, dit ongelijk, ten onrechte het gansche lichaam der Kerk opgedrongen, van onze Kerken af te weren, en niet toe te laten, dat het schoone en zuivere aangezicht onzer Kerken, met deze schandvlek zoude gebrandmerkt worden, en dat met die dingen, welke maar bijzondere gevoelens waren van eenige schooldoctoren in de Kerk, niet de geheele Kerk zou bekladden; maar helaas! dit godvruchtig voornemen en oogmerk is ons zeer kwalijk en ongelukkig vergaan; want, als wij meenen de Kerk eenen goeden dienst te doen, zoo zijn wij gewaar geworden, dat wij de medicijnen en heelpleisters op die plaats gelegd hadden, alwaar (gelijk het in een ongezonder lichaam pleegt te geschieden) alle de kwade humeuren of vochtigheden ten eenenmale en al te zeer ontstoken en beroerd zijn, zoodat daaruit over het geheele lichaam bijkans een doodelijke brand ontstaan en gevallen is.

Voorwaar tegen onzen wil en dank, ja terwijl wij zulks niet eens vermoedden, is de zaak aldus uitgevallen, derhalve ook zonder eenige verdienste of schuld van ons.

Want wat schuld, en niet veel beter eer, kon daarin gelegen zijn, dat wij wilden hebben, dat de eer en reputatie van onze Kerk, van alle schandvlekken, die haar ten onrechte toegedicht werden, zoude behoed en beschermd wezen?

Zal iemand een getrouw dienaar van Jezus Christus tot schuld of schande rekenen, dat hij zijn uiterste best doet, dat de geheele Kerk om de bijzondere gevoelens van eenige weinigen niet zoude gelasterd worden?

Voorwaar, indien iemand deze zaak wel en behoorlijk zal overleggen, die zal niet ons, maar de boosheid en verdorvenheid des tijds de schuld geven.

En zoo verre is het van daar, dat ons dit ons oogmerk of voornemen zou berouwen, dat wij het ook fraai en eerlijk achten te wezen, om zulk een voortreffelijke zaak den haat van deze onze tijden op onze schouders te laden, dat wij ook meenden ambtswege schuldig te zijn, in een prijselijk voornemen te blijven, en te volharden, tenware dat wij van onzen Heere Jezus Christus wilden gehouden wezen voor overloopers en verlaters van een goede zaak.

Want voorwaar, 't is ook vrij wat, de gelukkige uitkomsten van groote en aanzienlijke daden te verliezen, en al is het, dat niet wel uitvalt, hetgeen gij wel raadt, nochtans ten beste te willen raden, hetgeen der Kerk dienstig is, en daartoe noodzakelijke en profijtelijke middelen te willen verzoeken en

beproeven, al is het ook zonder goeden voortgang.

En voorwaar, er was geen oorzaak of reden, waarom wij zouden meenen, dat men anders behoorde te doen. Want de zaken die wij zochten af te schaffen, waren grooter en gewichtiger, dan dat wij daarover stilzwijgen zouden, en ze door de vingers zien.

Want gijlieden moet niet meenen waarachtig te wezen hetgeen dat tot groot nadeel van onze zaak, totnogtoe onder het volk gestrooid is, te weten, dat bijna om niet met al, en om de snippers of het schrapsel der nagelen, van ons tegen die groote en vermaarde mannen een twist opgenomen is. Dat wil toch niet toelaten die God, denwelken wij dienen in den geest, dat wij in zaken van Religie om geringe en kleine dingen, ja bijna om niet met al, met iemand lichtvaardig een gekijf zouden maken, of dat wij er vermaak in zouden hebben, om het klieven van een stroo, gelijk men dat gemeenlijk zegt, met elkander te twisten, en de verschillen, gelijk een zager zijne zaag, over en weer ophalen. Want gewisselijk, een oprecht Christengemoed betracht ernstige, treffelijke en vaste zaken, en die gewicht en aanzien hebben; kleine dingen stelt het verre onder zijne voeten, en werpt ze achter zijnen rug, het heeft ook geen vermaak in kleine dingen. Het betaamt een voorzichtig man niet te twisten over nietige dingen dan met groot hartzeer; maar een godvruchtig man betaamt het over zulke dingen gansch niet te willen strijden. Het is de pijn niet waardig, dat men verschil zoude maken van andere dingen, als die gansch noodzakelijk zijn en profijtelijk ter zaligheid.

Daarom, alzoo dit gevoelen in het binnenste onzer harten vastgeworteld was, zoo zijn wij zonder eenige onzer verdiensten gevallen in een zwaren en ellendigen staat, dat is, in een openbaren en bijna allemans haat.

Zoo zwaar valt het aan die verouderde en ingewortelde opinie, inzonderheid, die door de autoriteit van eenig uitnemend of aanzienlijk man ondersteund zijn, de hand te slaan, en het kwaad, dat nu heel wel, of, om beter te zeggen, lang en vastgezet is, van zijne plaats te nemen. Want van toen aan heeft men ons als openbare vijanden der Religie en Reformatie, tegenpartijders der waarheid, beroerders der gemeene rust, vijanden des Vaderlands, drijvers der nieuwigheden, voeders en voorstanders van alle ketterijen, wreedelijk (ik zal dit harde woord gebruiken) behandeld; alle de bakken der scheldwoorden en gruwelijke beschuldigingen zijn uitgegoten; men heeft zich tegen onzen goeden naam en faam met uitgezochte en hiertoe gemaakte woorden en schriften gekant, met zulk een heftigheid, zulk een ijver en arbeid, dat wij (ik zal de woorden des Apostels gebruiken) geworden zijn als uitwerpsel en uitvaagsel dezer wereld. Het is niet noodig te bewijzen dat dit waar is, hetgeen dat deze tien jaren lang; de heele hemel en deze Nederlanden getuigen het; gepasseerd is; ook kan het niemand onbekend wezen.

Zelfs de muren der kerken, de predikstoelen, de lessenaars of gestoelten, de wandelplaatsen, de markten, de hoeken der straten, de maaltijden spreken het niet, maar zij roepen het: jan en alleman, zoo men zegt, is het bekend; want in het eerst zijn de harten dergenen, die anders geenszins de kwaadste waren, met heimelijk nadenken, als met onderkruipingen en ondergravingen vooringenomen en bedrogen geworden, zoodat zij van degenen, die zij te voren plegen liever te hebben dan hun eigen hart, vervreemd geworden zijn.

Welk kwaad vermoeden is het eerste venijn om de vriendschap te dempen. Daarna, als de gemoederen met openbare lasteringen (al is het, dat die ijdel en valsch waren) gelijk als met een verpeste lucht ontstoken zijn, zijn zij begonnen tot haat en gramschap uit te vlammen, ja, toen er eindelijk die oproerige predikatiën bijkwamen, zijn zij, gelijk als waaiers en blaasbalken, zóó ontvonkt en ontstoken geworden, dat zij tot scheldwoorden, schimpen, spotten, kwaadspreken, en andere vruchten des toorns zijn begonnen uit te bersten, totdat eindelijk, alle de banden van heerlijkheid, billijkheid en zedigheid gebroken en ter nedergeworpen zijnde, een iegelijk al wat zijn hart lustte, tegen ons, als slachtoffers van den gemeenen haat, vrijelijk mocht uitsnappen en uitbraken.

Goede Jezus! wat hebt gij niet van uwen troon zien en hooren voornemen tegen ons, onnoozelen en onschuldigen! hoe dikmaals zijn onze zuchtingen bij u tot in den hemel toe opgeklommen! Hoe dikmaals, hoe vuriglijk hebben wij onze zielen voor u uitgestort, wien alleen wij wel wisten, dat onze onnoozelheid genoeg doorzichtig en bekend was! Wij nemen U tot getuige, Heere Jezus! Gij, die oordeelen zult de levenden en dooden, of wij wel aan iemand gerechte oorzaak gegeven hebben, van

zoo veel gramschappen, klachten, stoornissen, lasteringen en blamen. Nochtans, Hoogberoemde mannen! meent niet, dat dit aldus van ons gezegd wordt, alsof in deze hitte der oneenigheid van ons niet iets kwalijk aangericht, gezegd, geschreven, of gedaan ware, dat niet wel eenige berisping waardig zoude zijn.

Dat zij verre; want al is het, dat wij van de gerechtigheid en waarheid onzer zaak ten volle in onze harten verzekerd zijn, wij weten nochtans, hoe zwaar het is in zulke beroeringen en stormen des gemoeds, het roer altijd recht te houden, en het gemoed altijd ten eenenmale oprecht, en van alle misslagen bevrijd, te bewaren.

Wij zijn menschen, niets menschelijks meenen wij vreemd van ons te wezen.

Maar dit willen wij alleenlijk zeggen, dat niets van ons is voorgenomen geweest, dat wij niets begeerd, niets gewenscht, niets verzocht hebben, dat zulk een algemeenen haat zoude mogen verdiend hebben.

Waarom wij ons ook, terwijl wij dit wit van onze raadslagen en al ons pogen voor oogen hadden, tot dadelijk zorgen, met al onze macht, hebben begeven, al was het, dat hiertegen zich niet weinigen kampten en stelden, opdat de bloeiende band van onze Kerk, en het heilig lichaam onzes Heeren Jezus Christus, hetwelk na zooveel zweetens, na zooveel arbeids, onder zoo zware oorlogen, in het midden der beroerten onzes Vaderlands, onder doodslagen en verscheuringen van zooveel onnoozele menschen, uit het bloed der martelaren als bijeen gegroeid was, met een nieuwe scheuring, niet mismaakt en vaneengerukt zoude worden, en met een ellendige en beklagelijke afscheiding, bijna in de wieg zijner eerste beginselen, niet zoude in stukken getrokken worden.

Wij bekennen gaarne: hierin hebben wij langen tijd zeer vastgestaan, en als met een ankerspijker zijn onbeweeglijk gehecht geweest al onze zorgen, gedachten, raadslagen, en ootmoedige gebeden, tot onzen oppersten en allerbesten God.

Wij hebben hiertoe, zooveel als wij gekund hebben, samen met de vrome helden onzes Vaderlands, al onzen vlijt en naarstigheid aangewend, dat geen nieuwe wonde aan de Kerken zoude gegeven worden, om welke te genezen geen zoo ervaren medicijnmeester niet mans genoeg zoude kunnen zijn.

Want vele exempelen van voorgaande tijden, van onze en van de voorgaande eeuw, hadden ons genoegzaam geleerd, dat men met eene lichte daad en weinig 'moeite wel een wonde kan maken, maar dat zij, gemaakt zijnde, zeer bezwaarlijk kan genezen worden, en hoe langer de wonde gaapt, hoe kwalijker zij, en niet dan met een leelijk litteken, kan genezen en bijeen gebracht worden, ja dat zij dikmaals ongeneeslijk en voor alle remediën ongevoelig is.

Opdat wij dan, zooveel in ons was, dit kwaad mochten voorkomen, hebben wij in eenige reizen aan de Regeerders onzes Vaderlands vertoond, dat zij ons een van deze drie dingen zouden believen te vergunnen, dat, of een Synode, op dien voet als bij hen besloten was, verkondigd en bijeengeroepen werd; of, indien dat de gemeene zaak niet profijtelijk scheen te zijn, om de al te groote en nieuwe beroerten der gemoederen, welke de oprechtheid des oordeels plegen te beroeren en te vervalschen, dat alsdan een verdraagzaamheid aan beide zijden voor een tijd mocht beraamd worden, dat is, dat een iegelijk zijn gevoel van deze verschillende punten (nochtans binnen zekere palen van eerbiediging, manierlijkheid, en godvruchtigheid besloten zijnde) zoude vrij gelaten worden, totdat iets anders zoude besloten wezen; of, indien ook dat niet raadzaam gevonden werd, en dat de rust of behoudenis des Vaderlands niet konden bestaan, tenware wij daaruit geworpen werden, dat zij ons alsdan zouden gebieden onze bedieningen en publieke plaatsen te verlaten, en ons met onze eigene zaken te bemoeien; dat wij liever hadden met onze schade voor ons Vaderland een vrede te koopen, dan toe te laten, dat om onzentwil en om het gebruik van de openbare kerken, ook eenige minste schade aan de Republiek of ons Vaderland zoude overkomen.

Wij bidden u, zeer waarde, vermaarde en geleerde mannen broeders! kon wel iets of beter, of profijtelijker, gewenschter of voordeeliger, in dien stand der zaken van ons gedaan worden? Dat wij van ons gevoelen en van de vrije belijdenis er van, zouden afwijken, dat het ons onze conscientie niet toe; dat wij zonder last onze diensten zouden verlaten, dat ware geweest een misdad van een trouwelooze verlating als een huurling; dat een Synode zon verzameld worde, dat lieten zij niet toe, die het voorbehoud of de beperking der herziening van de belijdenis en den catechismus, in de acte van toestemming van de Heeren Staten-Generaal gesteld, bezwaard waren toe te staan.

Wat was er anders overig dan de raad van onderlinge verdraagzaamheid? Want voorwaar degenen, die zeggen dat het aan ons gelegen heeft, dat reeds voor vele jaren geen Synode bijeengeroepen is, die doen voorwaar onzen goeden naam grootelijks te kort. Want wij zijn degenen geweest, die de resolutie van de Heeren Staten van Holland en WestFriesland, en ook van de Generale Staten geprezen en toegestemd hebben, en hebben niets beter of meer gevoeglijk geacht, dan dat de Synode op dien voet bijeen geroepen werd, en dat op zulk een tijd als de gemoederen door oneenigheden en kijvagiën nog niet verhit waren, als de oordeelen nog niet beroerd waren, als wanneer er alleenlijk maar was een strijd en verscheidenheid in het gevoelen, en het nog niet tot deze droevige beklagelijke scheiding, der gemoederen en feitelijke scheuring, met de verdeeldheden, die daaruit plegen te rijzen, gekomen was. Maar, als zij op dien tijd de Synode tegenhielden, wien hetzelfde, ons bedunkens, geenszins betaamde, en die ons niet schenen daar eenig recht of gewichtige oorzaak toe te hebben, zoo zijn wij vast bij ons voornemen van onderlinge verdraagzaamheid gebleven, niet twijfelende, of als de gemoederen van die hitte en heftigheid der twisten wat zouden bedaard wezen, en de beroerde en verwarde fakkelen des oordeels mettertijd wat zouden terneder gezet zijn, dat men alsdan lichtelijk tot vrede en vereeniging zoude kunnen geraken.

En daartoe bewogen ons de exempelen, niet alleenlijk van zeer groote mannen, die zich in onze Reformatie zeer wel gekwetten hadden, maar van eenige geheele gemeenten, die het recht van broederschap, in de verscheidenheid van deze en meer andere gevoelens, in zijn geheel en ongekwetst, niet zonder groot voordeel en vermeerdering, behouden hebben; ja dat meer is, niet alleenlijk van Theodorus Beza is aan Jacobus Andrew, maar ook van ons aan de Lutherschen de hand en het teeken van eenigheid en broederschap gepresenteerd. Eindelijk heeft ons ook bewogen de raad van den Allerdoorluchtigsten Koning van GrootBrittanje, en andere oordeelen van de vermaardste Doctoren en de Kerkdienaren van dezen onzen tijd. Maar zelfs ook door dit middel heeft de zaak geen voortgang gewonnen, ja hoe vriendelijker en zachter om de onderlinge verdraagzaamheid van ons gearbeid is, zooveel straffer en heftiger heeft men ons tegengegaan. Want terstond werd onder het volk uitgestrooid, en met openbare predikatiën, schandaleuze vlugschriften het volk ingestampt, dat de verdraagzaamheid alleenlijk een dekmantel en momgezicht was, hetwelk het eenvoudige volk voorgehouden werd, om hun daarmede de oogen te verduisteren, opdat zij niet zouden zien wat de Remonstranten achter het gordijntje speelden, en wat zij in hunnen boezem voedden, dat zij, gelijk sommige politieken, hun gevoelen als een scheepke naar den storm van de gemeene zaak keerden en wendden, en naardat de wind waaide, dat zij hun huik hingen; dat zij met hunne conscientie deden al wat zij wilden, welke de schrikkelijkste, zwaarste zonde is, die men zoude kunnen uitspreken of beschrijven.

En nochtans hadden wij nooit rechtvaardige, gerechtige oorzaak tot zulk eene lastering gegeven. Maar op deze wijze is de fakkel der twisten meer aan den wind blootgesteld, en olie, gelijk men zegt, in het vuur gegoten.

Want zoozeer zijn de gemoederen van het meeste deel des volks, dat zich totnogtoe buiten partijschap gehouden had, vervreemd geworden, dat eindelijk, nadat wij tevergeefs alle middelen aangewend hadden, de zaak met kracht uitgebarsten is, dat is, dat een openbare scheuring, gelijk alsof er een teeken met de hand toe gegeven was, in de Kerk gebracht is.

In dorpen, vlekken en steden, overal zijn afscheidingen geschied, tegen wil en dank van de vredelievende regeerders des Vaderlands, die tevergeefs daartegen riepen, en daartegen zich zelven stelden. En, opdat het niet zonde schijnen, dat dit alles geschiedde door het goeddunken en op autoriteit van sommige bijzondere personen, zoo zijn bijna uit alle de provinciën bijeengeroepen de voornaamsten, die deze scheuringen door autoriteit en toedoen, als met een algemeene toestemming zouden bevestigen en versterken.

Maar, opdat niemand van ulieden meene, dat dit alleenlijk door toedoen des volks geschied is, daar zijn verbintenissen en samenspanningen gemaakt, daar werden heimelijke bijeenkomsten gehouden, in welke niet weinige herders zich met belofte verplicht hebben (omdat zij alle de Remonstrantsche Artikelen, voor de eere Gods en de ware rust der conscientiën, oordeelden ten eenenmale schadelijk te wezen) deze scheuring te maken, en dit met zulk een voornemen en meening, dat diezelfde afscheiding in deze Nationale Synode met gemeene toestemming van dezelve zoude voor goed gekend worden.

En voorwaar, indien wij de zaak met een gezond oordeel willen overwegen, onder het gemeene en eenvoudige volk kan zulk een groote beroerte niet vallen, tenzij er zijn, die met hun autoriteit en exempel hunlieden de sporen geven, verwekken en daartoe dringen, gelijk als een zee, dewelke, tenzij dat de winden dezelve bewegen en beroeren, pleegt stil en onbewogen te blijven staan.

En geen kleine bewijsreden hiervan is, dat kwalijk ooit iemand van deze, denwelken deze manier van doen scheen te mishagen, deze scheuring of de auteurs er van openbaar berispt heeft, of kunnen lijden, dat zij eenigszins zouden bestraft worden. Maar die voor wat wijzer aangezien wilden worden, die verstonden, dat een andere verf aan dit leelijke werk moest gegeven worden, en, dat zoekende, heeft het hun niet ontbroken, te weten, men moest het volk wijs maken, dat er nog andere dingen schuilden, dan deze, die nu openbaar in twijfel getrokken waren, te weten, gruwelijke en vanouds verdoemde leeringen, dat oude ketterijen vannieuws te pronken gehangen werden, en wat verderfelijke dwalingen ooit ergens geweest zijn, dat deze nu al te zamen wederom voor den dag gebracht werden.

Daarna heeft men begonnen eens iegelijken woorden en manieren van spreken te onderzoeken; over eiken bizonderen zin, ja dikmaals over de bijhangselen er van, heeft men bijna vergadering en raad gehouden; aan elk gering geschil en oneenigheid bleef men, als aan een groote steenklip, hangen; achter elk van die zeide men, dat steile dwalingen en gruwelijke ketterijen verborgen waren; dat onder elke manier van spreken, als onder een hoop steenen, slangen verborgen lagen, en meer desgelijks. Ja, hetgeen van ons gezegd en niet gezegd was, onze particuliere samensprekingen zijn opgezocht, bijeengeraapt en samengebracht geworden, opdat hetgeen, dat op zich zelve geen gewicht hadde, door het groot getal zoude schijnen zwaar te wegen.

Als de Remonstranten bij geval zwegen, of matiglijk gevoelden en spraken, dat werd terstond in een kwaad vermoeden en hatelijke lastering getrokken, en met een stoffeerreden grooter gemaakt dan het was.

Wilt ons niet gelooven, Eerwaarde, wijdberoemde en geleerde mannen! overleest maar met beide oogen het boekske, nu kort uitgegeven, genaamd het Proefstuk, of Monsterke van de hedendaagsche verschillen, op die plaats, waar het de Remonstranten raakt; of wij zijn grootelijks bedrogen, of gijlieden zult kunnen tasten en voelen, dat het waarachtig is hetgeen wij zeggen, en de dag zelve zal het eens klaarder bewijzen.

Daarentusschen houdt dat voor zeker, dat het maar enkel bedrog en begoocheling is, al hetgeen er voorgegeven en voorgewend wordt.

Want voorwaar, wij durven het stoutelijk zeggen, onderzoekt, doorziet onzer aller openbare en bizondere schriften, gijlieden zult nergens noch teeken noch spoor vinden, waarop zulke ijselijke en bittere beschuldiging zou kunnen gegrond worden.

Wie is toch van ons, die de hoofdstukken der Theologen met den vinger heeft aangeraakt, ik laat staan dezelve durven verzwakken of terneder vellen?

Onbewogen, onaangeraakt is totnogtoe onzenthalfte blijven staan al hetgeen door het algemeen gevoelen voor goed bekend is geweest.

Gelooft ons, het zijn maar dingen, van sommige ongeruste geesten verdicht, tot dien einde gevonden, opdat deze scheuring eenige verf zoude hebben.

Nochtans loochenen wij niet, opdat gijlieden moogt verstaan welke zaken bij geval den schijn van deze beschuldiging gegeven hebben, dat wij bijna altijd onderscheid hebben gemaakt tusschen de zwaarste en grootste hoofdstukken des geloofs, die het verstand verre te boven gaan, en van de verholenheden der Religie allerzekerlijkst spreken, en tusschen die, welke daarvan niet dan weinig, en matiglijk, en met de Schriftuur, zooveel als mogelijk is, spreken, meenende, gelijk het inderdaad is, dat het zeer licht is in zoo zware, duistere, verborgene, en het verstand of natuur te boven gaande dingen te dwalen, en dat een geringe struikeling dikmaals oorzaak gegeven heeft tot een groote dwaling.

De disputeren daarover hebben wij met voordacht geschuwd, want wij hadden door bevinding geleerd, dat sommige dingen zekerder geloofd werden, zonder dat ze geexamineerd werden, dan nadat ze nauw of scherpelijk onderzocht waren.

Dat men van de hoogste verholenheden niet dan met eerbied behoort te handelen, dat hare treffelijke majesteit verdwijnt en vergaat, wanneer zij met lichte teksten van spitsvondige redenen, gelijk als met eenig blanketsel overtrokken werden, opdat zij zouden schijnen een gedaante te hebben van heilige

verholenheden, dat deze dingen zich zelven beter recommandeeren door hunne eenvoudigheid, dan door ontleende verven. En wat meestendeels gebeurt, dat de rede, zoo wanneer die eens tot raadsman geroepen is, dartel wordt, dat ze kwalijk ergens blijft stilstaan, zoodat men meent, dat er kwalijk iets te gelooven is, waarvan men geen reden zoude kunnen geven. En hieruit zijn ontstaan die uitzinnige bergen en hoopen van verscheidene quaestiën omtrent deze verholenheden, denwelken men zooveel toegegeven heeft, dat zoo wie daar eens in vervalt moet meenen, dat hij door schipbreuk in zooveel doolhoven, omwegen en wielingen vervallen is.

Indien, behalve dit, eenige andere dingen somtijds zijn aangevoerd, zijn dit zoodanige geweest, van dewelke zonder perikel of schade der zaligheid, de geleerden nu overlang verscheidenlijk gevoeld hebben, of van dewelke zij door hun recht, in de hooge en openbare scholen (alwaar men de quaestiën, op de punt van een naald, zoo men zegt, mag voorstellen) verscheidenlijk hebben mogen gevoelen. Want voorwaar, wij meenen, dat het groot onrecht is, in elke kleinigheid en op elk titeltje, alsook in de manieren van spreken te verzoeken een in alles overeenkomende toestemming; wij meenen, dat de vrijheid en veranderlijkheid des oordeels, met zulke nauwe banden en boeien niet mag besloten worden, ja dat het veel mager en koud is, al hetgeen naar het meenen en believe van anderen geloofd en voorgestaan wordt; dat het behoorde genoeg te wezen, indien de hoofdstukken der Religie in hun geheel en ongekwetst bleven.

En voorwaar, daar is nooit zoo'n gelukkige en zalige eeuw geweest, in dewelke de verscheidenheden der oordeelen en meeningen geen plaats gehad hebben. Indien wij van de eerste beginselen der Christenheid, en van die gelukkige tijden der oudvaderen tot deze onze tijden wilden afdalen, men zoude kunnen bewijzen, dat voorwaar veel verscheidene dingen (onverbroken blijvende de wetten der Christelijke eendracht), verscheidenlijk geloofd, beschermd en gedreven zijn geweest. Er is kwalijk iemand, die van den ander in vele en verscheidene zaken geen verschil heeft. Maar, opdat wij niet verre gaan; wij nemen u tot getuigen, Engeland, Frankrijk, Duitschland, ja u ook, ons Nederland, en wat plaatsen er ergens mogen wezen, waar toch, zeg ik, is er ergens een hoek, alwaar allen in alles overeenkomen?

Voorwaar, in zulk een verscheidenheid der zaken, verschil der gevoelens, en verwardheid der quaestiën, alle de verstanden en oordeelen al te zamen in een en hetzelfde gevoelen te willen dwingen, is zooveel gedaan, alsof men met Nero wil het land doorgraven, om de eene zee in de andere te brengen.

Veel meer moet men, gelijk de zaak inderdaad is, met den vermaarden Paramus zeggen; dat het grootste deel, zoowel van de oude ketterijen, als van de hedendaagsche verschillen, hieruit voornamelijk in de Kerk ontstaan is, en nog ontstaat, dat de conciliën, bisschoppen en leeraren der Kerken, zonder eenig onderscheid, allerlei leerlingen der scholen en gevoelens der predikstoelen, voor artikelen des algemeenen geloofs uitgegeven, en met gelijke noodzakelijkheid ter zaligheid gelooven, den consciëntiën opgelegd hebben, en dat zij uit elke verscheidenheid van uitlegging der Schriftuur al te lichtelijk ketterijen en scheuringen gemaakt hebben. Waaruit noodzakelijk moet volgen hetgeen Hilarius tot den keizer Constans zeide: „Terwijl over de woorden strijd is, terwijl over de namen verschil valt, terwijl er over eenige twijfelachtige dingen gelegenheid is om elkander in het haar te vliegen, terwijl er over den zegsman verschilt valt, terwijl elk meent, dat hij het beste voor heeft, terwijl er in de overeenstemming zwarigheid is, terwijl de een den ander voor een vloek is, zoo geschiedt het, dat niemand een christen wordt.”

Deze dingen dienen daartoe, eerwaarde en vermaarde mannen ! opdat gijlieden moogt verstaan, dat wij onschuldig totnogtoe met zulk een wreed en kwaad vermoeden van anderen zijn bezwaard, alsof wij in den zin gehad hadden alles ten onderste boven te keeren, een vermengde Religie op te pronken, een Pyrrhonische, of alles in twijfel trekkende Theologie op de baan te brengen, onder het deksel van vrijheid van profeteeren te willen invoeren een vrijdom van alles zeer lichtelijk te zeggen, en te vernieuwen naar ons gevoelen en eigen lust.

Dat zij verre; wij hebben niet voor oogen gehad, niet gewenscht, niet gezocht, dan die gulden vrijheid, die den middelweg houdt tusschen de dienstbaarheid en de ongebondheid.

Want gelijk wij zoodanigen niet zijn, aan wie tot eiker occasie eenige twijfelingen en achterdocht zoude behagen, alzoo spreken wij die niet minder tegen, die zich zelven knechtelijk aan anderen

verbinden en hun gevoelen, gelijk als klitten in alles standvastig aanhangen, gelijk alsof het een zonde, met schenking te straffen, ware, de breedte van een nagel van hunlieder gevoelen te wijken, en die voorwaar niet zoo uit hun eigen, als uit ander lieden oogen zien, ja gelijk als buffels en beeren, naar een anders goeddunken, bij den neus omgeleid worden.

Met dit vertrouwen des gemoeds, en steunende op een goede conscientie, hebben wij totnogtoe verdragen al het ongelijk en de lasteringen, die ons aangedaan zijn, meenende met Augustinus, dat het niet van noode is de lastering van buiten te beantwoorden, als de conscientie van binnen voldaan is. Hiermee geschraagd en ondersteund zijnde, zijn wij voor eenige dagen hier gekomen, niet gedaagd of geroepen; maar uit onzen eigen wil en vanzelf, en ik nog daarenboven door bizonderen last dergenen, wier gebod niet na te komen, ik voor een conscientie hield te wezen. Nu tegenwoordig verschijnen wij wederom, gedaagd, of anderszins, dat achten wij nu weinig, als er maar slechts ter goeder trouw gehandeld worde, en niet zoo zeer getracht wordt naar de overwinning, als naar de waarheid,

En voorwaar, dit alleen heeft ons geen klein vertrouwen gegeven, omdat wij wisten, dat nu tegenwoordig waren, en bijna uit alle deelen des Christenrijks bijeengekomen, zulke mannen, welke men zal mogen hopen te zullen zijn meer gerechte en beleefde onderzoekers van de geheele zaak, dan die, welke, zonder dat totnogtoe eenig oordeel der Kerk is voorafgegaan, uit zich zelve en door hun eigen raad, onze namen uit het boek van hun Kerk geschrapt hebben, en hebben zich openbaarlijk van ons gescheurd.

Want alzoo geschiedt het bijna gemeenlijk: billijker en beleefder plegen te zijn de onderzoekingen dergenen, die geen zijde gekozen hebben, en onpartijdig zijnde, in de uitspraak van het oordeel, zich nu ook onbesproken gedragen hebben, dan die welke zich in den twist en tusschen de partijen hevig gedragen hebben, ja die van den heelen twist alreede het vonnis voor de eene zijde uitgesproken hebben.

Want wie voor een van beide de partijen zeer groote gunst draagt, en een zeker of bestemd gevoelen zoo toegedaan en toegeeigend is, dat hij openlijk bekent, dat hij niets gemeens met het tegendeel hebben wil, deze is geen rechter van twee gevoelens, maar hij is of auteur van zijn eigen sententie, of van eens anders, die voor hem gaat.

Hetwelk zoo zijnde, zoo kunnen wij niet nalaten, Eerw. mannen broeders (zoo velen als er onder u zijn, die het uit verre en verscheiden landen niet zwaar gevallen is hier te komen, om deze vergadering te dienen met uw godzaligen en inzichtigen raad, benaarstiging en stemmen) ulieden allen te smeecken en te bidden, door de innerlijke barmhartigheid Gods, door zijnen heiligen en eerwaardigen naam, die over ons al te zamen aangeroepen is, door alles wat gijlieden ooit liefgehad hebt, en door het gemeene recht en verbond der Christelijke broederschap en eendracht, dat gijlieden toch niet anders van ons wilt gevoelen of besluiten, als wij nu tegenwoordig naar deze onze voorgaande verklaring bekend hebben. Indien er iets van den een of ander, bij de eene of andere gelegenheid, kwalijk gezegd, geschreven of gedaan ware, dat staat ons niet toe zijne schuld te verbeteren.

Zoo wie van de zaak zelf naar recht wil oordeelen, die pleegt niet in de uiterlijke omstandigheden te blijven hangen; maar het is noodig, dat hij de zaak zelf en het wit of oogmerk derzelve ten eenenmale doorzie. Indien men wat buiten de schreef gegaan is, dat moet men voorbijzien, als niet dienende bij de hoofdzaak.

De korte som der dingen alhier van ons voortgebracht, bestaat in deze drie voorname hoofdstukken: het eerste is, dat wij openbaarlijk en ons werk daarvan makende, ons tegen die hebben gepoogd te stellen, die dat ruwe (gelijk zij zelve het noemen) en afschuwelijke (als het de Gelderschen het onlangs genoemd hebben) gevoelen van sommige leeraren over het stuk van de Verkiezing en de aankleve van dien, of voor zich zelve

voor goed beleden, of wat meer is, vastelijk zeiden, dat het voor het ware en oprechte gevoelen van onze Kerken moest gehouden worden; het andere is, dat wij van ganscher gemoede een afgrijzen gehad hebben, en openbaarlijk ons zelve tegen zulken altijd gesteld, die om onze Vijf Artikelen, gelijk zij die noemen, zonder voorgaand oordeel of besluit van eenige wettelijke Synode, door hun eigen autoriteit, voor goed gevonden hebben een scheuring en aparte vergadering te houden, en of voor altijd of ten minste voorloopig en metterdaad bewezen hebben zulk gevoelen toe te staan; het derde is, dat wij altijd dier lieden preciesheid misprezen hebben, dewelke, terwijl nochtans de fondamenten van de noodwendige waarheid ongekwetst blijven, zoo zeer lichte en niet noodige

verschillen terstond trekken onder vermoeden van zeer gruwelijke ketterijen, even alsof hij de Christelijke broederschap, of ten minste de Gereformeerde niet waardig ware, die maar een stroobreed van dit of dat gevoelen der doctoren verschilde. Hierbij is nog gekomen, door oorzaak van deze twisten, de quaestie van het recht en de autoriteit der Overheid, nopens den Godsdienst, waarin wij den Magistraat de opperste macht, onder God en zijn heilig Woord, van de twijfelachtige dingen des geloofs toeschrijven; de anderen ter contrarie, niet weinigen, dit recht den Magistraat ontnemen, en hun alleenlijk toeschrijven, ik weet niet wat blinde toestemming van de kerkelijke besluiten.

Dit zijn geweest deze dingen, die wij altijd hebben voor gehad, en die wij van zulk een waarde geacht hebben en nog achten, dat wij ons ganschelijk niet lieten voorstaan, dat wij ons ambt naar behooren zouden nakomen, tenware dat wij deze dingen, zooveel in ons is, stutteden en bejegenden. Want wij hebben geloofd, dat dit het ambt was der getrouwe dienaren van Jezus Christus, deze twee dingen voornamelijk onder anderen te verzorgen: dat de allerheiligste Godsdienst van Jezus Christus niet zoude aan die zijde bezeerd en gekwetst worden, waardoor de godvruchtigheid en Christelijke heiligheid eenige schade zoude mogen lijden; ten andere, dat niet om alle oorzaak, of om eenig licht verschil, of lichte verschillen terstond in de Kerk eene scheuring zoude gemaakt worden. Om deze twee hoofdstukken hebben wij met handen en voeten gestreden; deze hebben wij voorgestaan, als dingen waaraan ons welvaren hing, in ons gemoed verzekerd zijnde, dat die dingen (God de voorste) van ons gedaan werden, die tot behouding van de ware heiligheid en noodwendige rust plegen aangewend te worden. Indien wij met andere lasteringen of beschuldigingen bij u EE. mannen bezwaard zijn, zoo bidden wij ernstiglijk, zoo lang te willen ophouden dezelve te gelooven, totdat gijlieden de andere partij gehoord, en de geheele zaak grondelijk verstaan zult hebben. Vergunt ons anders niet, dan hetgeen gijlieden, indien gij in onze plaats waart, ook zoudt begeeren, mildelijk aan u bewezen te worden, te weten, een gemoed vrij van vooroordeel. Indien de beschuldiging genoeg is, wie zal er onschuldig zijn? Wij hebben ulieder handen niet gekust, wij hebben niet verzocht ulieder fauteur of gunst, en wij verzoeken het ook nog niet. Want onze zaak heeft niemands gunst van noode; ook kan de gunst der menschen onze consciëntiën geenszins voldoen.

Wij zoeken alleenlijk de gunst van onzen eenigen God, voor wien, als voor den oppersten Rechter, wij of staan of vallen zullen, en daartoe doen wij ons best, dat wij onze onnoozelheid, indien niet aan onze tegenpartij, ten minste aan onpartijdige mannen mogen betoonen, en dat wij den consciëntiën der goeden mogen bekend worden.

Wij weten voor wat Rechter wij eenmaal zullen gesteld worden, die de verborgenheden der harten kent, en te zijner tijd zal openbaar maken.

En wilt toch niet, bidden wij, opzicht hebben, op dit kleine getal, dat gijlieden hier ziet; voor een goede zaak is één advocaat genoegzaam, voor een kwade geen honderd. Maar ons zoude niet ontbreken een groot getal om een Synode te maken, indien het Christelijk of eerlijk ware met het getal te willen strijden, of indien het ons geoorloofd geweest ware, met gelijke wapenen en een gelijk getal ten strijde te komen.

Maar met wat kunsten, aardige trekken en naarstigheid, dit gemaakt is, wat niet moest geschieden, dat weet God; dit weten wij voorzeker dat, opdat wij zwakker van getal zouden worden, daarom dikwijls, door goeddunken van weinigen, de scheuring en afscheidingen gemaakt zijn, en veel getrouwe en aangename herders, kort voor de Synode, uit hunne Kerken uitgeworpen, opdat zij als veroordeelden, zonder recht van stemmen zouden verschijnen.

Wij weten, dat de overigen buiten de deputatiën meestendeels afgesloten zijn, opdat er geene zouden verschijnen, of dat degenen, die er verschenen, kwalijk eenig getal zouden maken.

Indien ergens de Remonstranten het grootste getal maakten, gelijk in de Provincie van Utrecht kortelijk geschied is, en met hen altijd vrede en eendracht van de ContraRemonstranten onderhouden was, zoo heeft men vlak voor de Synode een scheuring gaan maken, opdat niet minder ContraRemonstranten als Remonstranten uit die Provincie tot deze Synode zouden verschijnen.

Maar dit alles hebben wij niet geacht. Eén ding is er echter voornamelijk, hetwelk wij bij ulieden en voor de gansche wereld niet kunnen, noch zullen ongeklaagd laten. Dat onze voorgangers, onze voorvechters en de voorname aanleiders onzer orde, bij dewelke totnogtoe onze standaard gestaan heeft (niet dat zij zulk een ambt bij ons bediend hebben, maar wier ouderdom, wijsheid en geleerdheid zulke namen verdienen) uit hunne diensten geworpen, en ons onnut gemaakt zijn.

Indien gijlieden vraagt, wanneer? een weinig tijd voor de Synode, daags te voren, eer het besluit gemaakt werd, dat wij tot de Synode zouden geroepen worden, als wij nu al vaardig stonden, en van de zaak zoude gehandeld worden, en als, om zoo te zeggen, de strijd nu zoude aangaan. Om wat oorzaak? wij weten het niet, indien er eenige oorzaak is, is het die, van dewelke nu in de Synode zal gehandeld worden. Wij zeggen nog meer, terwijl de zaak zal verhandeld worden, zoo worden van de gedeputeerden der particuliere Synode aan alle kanten afgezet, en met kerkelijke censuren bezwaard allen, die aan onze zijde staan, en dat onder eenen anderen dekmantel, en gelijk wij vastelijk gelooven, eenen dekmantel alleen. De anderen, al te zamen, gelijk alsof zij nergens in misdaan hadden, zijn vrij van alle censuren; maar noch ook deze ontijdige (opdat ik niets zwaarders zegge) manier van doen heeft ons kunnen bewegen den moed daarom verloren te geven. Want alzoo hebben wij ons voorgenomen, gelijk het den Christenen betaamt, niet met het getal, maar met de zaak zelve te strijden. Alleen de Schriftuur, en die haar als een kamenierster bijgevoegd is, de goede rede, zullen voor ons het vendel voeren; en zoolang tegen deze iets anders dan vaste Schriftuur of rede gesteld zal worden, zoo zullen wij niet een voet wijken, noch de allerheftigste oordeelen, of ook de strengste en scherpste vierscharen niet ontzien. Want een wijs man wordt niet bewogen door het getal der oordeelers, maar door het gewicht des oordeels. En wat het voornaamste is, de conscientie rust niet op veel stemmen, maar op de waardigheid en het gewicht der zaken, waarop de stemmen steunen moeten. Want het kan geschieden, gelijk Seneca zeer wel zegt, dat de groote hoop een bewijs van de kwade zaak zij; waar men de waarheid zoekt, daar moet reden met reden, oorzaak met oorzaak, en de eene zaak met de andere zelve vergeleken worden.

Indien dit aldus geschiedt, hetwelk gijlieden, Eerw. mannen, wel weet al te zamen gerechtigt te wezen, zoo zullen wij stof hebben ons niet onze Kerken te verblijden, omdat ons een schoone gelegenheid gegeven zij, met zeer geleerde en ervaren mannen te examineeren en te onderzoeken, aan welke zijde de waarheid en rede staat.

Want wij hopen een van beide te verkrijgen, of dat wij zullen waarmaken de onnoozelheid van onze zaak, die wij totnogtoe voorgestaan hebben, of dat wij, die ter nedervallende, de overwinning of victorie der waarheid tot een buit daarvan zullen naar huis brengen. Want wij zijn hier gekomen, zoo wel bereid om overwonnen te worden als te overwinnen; want hoe het uitvalt, het zal niet wezen zonder profijt; want hij schaamt zich niet overwonnen te worden, die, schade lijdende van een kwaad gevoelen, winst doet in waarheid, en geen ander opzet heeft, dan de bevrediging en de gegrondveste rust zijner conscientie, en dat uit de verkrijging der waarheid. Want wie hier niet met zulk een gemoed komt, dat hij bereid zij hem vrij te spreken, dien hij gansch niet gunstig is, en te veroordeelen of ongelijk te geven aan hem, dien hij hartelijk bemint, voorwaar die is niet waardig, dat hij in deze vergadering stem hebbe :

Onze vriend moet wezen Plato, onze vriend Socrates, onze vriendin de Synode, maar bovenal moet onze Rotssteen zijn de waarheid.

Was onderteekend: Simon Episcopus, Professor in de h. Theologie, Eduardus Poppius, Johannes Arnoldus, Bernardus Dwingeleo, Carolus Niellius, Henricus Leo, Philippus Pynacker, Assuerns Matthisius, Thomas Gossuinus, Dominions Sapma, Theophilus Rijckewaert, Bernerus Vesekius, Henricus Hollingerus.

Toen deze oratie geëindigd was, heeft de praeses het schrift begeerd, waaruit hij ze gedaan had. M. Episcopus antwoordde, dat hij geen ander had, dat dit ook niet net was geschreven, en bad derhalve, dat hem toegelaten werd, hetzelfde eerst uit te schrijven.

En als de praeses aanhield, dat hij hetzelfde gelijk het was zoude overleveren, heeft Episcopus begeerd dat of hetzelfde, of het authentieke copie er van, hem mocht wedergegeven worden; want dat het billijk was, dat hij een exemplaar zoude behouden van de oratie, die hij gedaan had.

Doch dewijl dezelve oratie ook eenige politieke dingen scheen te bevatten, hebben de E. Heeren Gecommitteerden belast, dat de Remonstranten hoofd voor hoofd, dezelve zouden onderteekenen,

hetwelk ook geschied is. En alzoo onderteekend zijnde, hebben zij ze aan de Synode overgeleverd. Daarna heeft de praeses den voorz. Episco pius vermaand, dat hij deze oratie ontijdig en buiten de orde, zonder verlof van de Synode verkregen te hebben, gedaan had, voornamelijk, dewijl hun nog niet was aangezegd, tot wat einde zij ontboden waren. En dat het in den eersten ingang der Synode niet betamelijk was, met een voorbedachte oratie, vol valsche beschuldigingen tegen zijne mededienaars, de harten van te voren in te nemen, en te verbitteren.

En alzoo de Doorl. Hoogm. Heeren StatenGeneraal, in de wetten, naar dewelke zij besloten hadden, dat deze Synode bijeengeroepen en belegd zoude worden, in het tiende artikel, uitdrukkelijk hadden belast, dat alle gedeputeerden tot de Synode, in alle die zaken, die de waarheid der leer betroffen, na behoorlijk en volledig onderzoek, het eenige Woord Gods, en niet eenige andere schriften, voor den eenigen regel der waarheid zouden houden, en datzelfde te doen, en niet anders dan de eere Gods en den vrede der Kerken voor oogen te hebben, bij eede verplicht zouden worden; en dewijl men nu tot behandeling van een zaak der leer (overmits de Remonstranten nu tegenwoordig waren) zoude treden, zoo heeft de praeses vermaand, dat de zaak zelve nu vereischte, dat men dit voorschrift der Hoogmog. Heeren Staten Generaal zoude nakomen. En tot dit einde is hij met dit formulier, in tegenwoordigheid ook van de geciteerden, voorgegaan.

Ik beloove voor God, dien ik geloove eneere hier tegenwoordig, en een doorgronder der nieren en der harten te zijn, dat ik in deze gansche Synodale handeling, in dewelke een onderzoek, oordeel en beslissing, zoowel van de Vijf Artikelen, en daaruit rijzende zwarigheden, als ook van alle andere leerstukken, aangesteld zal worden, niet eenige menschelijke schriften, maar Gods Woord alleen voor eenen zekeren en ongetwijfelden regel des geloofs zal houden en gebruiken, En dat ik in deze gansche zaak niets zal voor hebben, dan de eere Gods, de rust der Kerk, en voornamelijk de behoudenis van de zuiverheid der leer.

Zoo helpe mij mijn Zaligmaker Jezus Christus, dien ik gansch vuriglijk bidde, dat hij mij in dit voornemen, met de genade zijns Geestes, 'altijd wil bijstaan!

Alle de andere predikanten, alsook alle de Nederlandsche ouderlingen, tot de Synode gedeputeerd, en daarna alle uitheemsche Theologen, de een na den ander opstaande, hebben, hoofd voor hoofd, met klare stemmen, verklaard, dat zij hetzelfde voor God heiliglijk beloofden en zwoeren, en betuigden, dat zij met zulk een gemoed tot de Synode waren gekomen, dus lang in dezelve hadden gezeten, en in het toekomende door Gods genade ook zouden verkeerden.

Den Utrechtschen Remonstranten; dewijl zij nog niet hadden verklaard of zij zich bij de andere gedaagden, als voorstanders van dezelfde zaak zouden voegen, dan of zij de verdediging van de zaak der Remonstranten wilden laten varen, en voortaan, niet als voorstanders, maar als richters in de Synode wilden zitten; is de eed nog niet aangeboden geweest.

DE VIERENTWINTIGSTE ZITTING.

Den 8en December, Zaterdagvoormiddag.

De Utrechtsche Remonstranten, verzocht zijnde hun gevoelen te willen verklaren van het voorstel, den voorgaanden dag hun voorgesteld, hebben schriftelijk geantwoord, dat zij bereid waren met de anderen den Synodalen eed te doen, en meenden, dat zij zoo nauw niet waren gehouden aan den last om de zaak der Remonstranten te verdedigen, voornamelijk, dewijl hunne instructiebrieven hen in deze verdediging vrij lieten, namelijk in zooverre zij dezelve noodig zouden achten.

Maar dat zij oordeelden, nu niet noodig te zijn zich bij de gedaagde Remonstranten te voegen, tot verdediging van deze zaak.

Opdat zulks der Synode zoude mogen blijken, is hun belast de instructiebrieven, of ten minste dat deel derzelve, hetwelk deze toelating inhield, den praeses over te leveren; dewelke voortgebracht, en eenige regelen uit dezelve openlijk voorgelezen zijnde, is de Synode verzocht te willen verklaren, of daar

mede hun klaar genoeg macht gegeven werd om van deze zaak te mogen oordeelen, en vervolgens, of zij als richters van die zaak in de Synode behoorden en mochten zitten. Hoewel nu uit de voorgelezene regelen dezer brieven niet klaar konde blijken, dat hun macht gegeven was om te oordeelen en te beslissen, en zijlieden beter zouden doen, dat ze op hunne klaardere instructiën, waarmede hen geboden werd deze zaak te verdedigen, zouden afgaan, voornamelijk, dewijl geene Remonstranten uit de Provincie van Utrecht tot verdediging van dezelve zaak waren geciteerd, opdat nochtans de Synode niet zou gelasterd worden, alsof zij dezelven had willen uitsluiten, is verklaard, dat zij onder de richters mochten zitten, op deze conditiën.

1. Dat zij rondelijk en oprechtelijk zouden verklaren, dat zij macht hadden niet alleenlijk om een vergelijk te treffen, maar ook om te beslissen, niet alleenlijk aangaande de waarheid, maar ook aangaande de valsheid der Vijf Artikelen, zoo zij in consciëntie overtuigd werden, dat ze valsch waren.

2. Dat zij in deze zaak den gedaagden niet zouden deelachtig maken, of buiten de vergadering aan hen openbaren, hetgeen in het afwezen der gedaagden in hunne zaak gedaan of gesproken zou worden.

3. Dat zij, terwijl men doende zou zijn met deze zaak, de handelingen der Synode, met ontijdig tusschengeworpene voorstellen, niet zouden verstoren.

4. Dat zij daarna in den graad der richters zouden blijven, en dat het hun niet vrij zoude staan naderhand zich bij de Remonstranten, of de voorstanders dezer zaak te voegen. 5. Eindelijk, dat zij denzelfden Synodalen eed doen zouden, dien de andere richters hadden gedaan. Welke dingen voorgesteld zijnde, hebben zij wederom verzocht, dat men hun deze conditiën bij geschrifte en tijd, om daarover te beraadslagen, geven wilde.

Beide is hun toegestaan, en hun is tijd vergund om te beraadslagen tot den avond toe.

In dezelfde Zitting zijn voorgelezen brieven aan den praeses en de assessoren, geschreven door de Gedeputeerden der ZuidHollandsche Synode.

Daarin werd verzocht, dat Theophilus Rijckewaert, predikant der Kerk van Den Briel, die hier onder de gedaagde Remonstranten tegenwoordig was, zich drie dagen van deze Synode mocht absenteeren, opdat hij in de classis van Den Briel, welke zij bezig waren te visiteeren, op de beschuldigingen, die veel en zwaar tegen hem in dezelve classis waren voortgebracht, zich mocht verantwoorden.

De E. Gecommitteerden hebben, toen hun advies op dit verzoek gevraagd werd, geantwoord dat, hoewel degenen, die voor een meerdere vierschaar geroepen zijn, niet met recht voor een mindere kunnen geroepen worden, men nochtans den voornoemden Theophilus in zijne vrije keus zoude stellen, of hij op dezen tijd aldaar voor de classis wilde verschijnen of niet.

Met welk advies der E. Gecommitteerden de Synode zich heeft vereenigd.

DE VIJFENTWINTIGSTE ZITTING.

Den 10en December, Maandagvoormiddag.

De gewone gebeden gedaan zijnde, heeft de praeses te kennen gegeven, dat de Utrechtsche Remonstranten, des avonds te voren, hem, den assessoren en scriba's, dit antwoord schriftelijk hadden overgeleverd, hetwelk ook der Synode is voorgelezen.

Antwoord der Utrechtsche Remonstranten op de conditiën, hun voorgesteld, in 't privé overgeleverd.

Op de conditiën, ons bij geschrifte gegeven, antwoorden wij dit in 't gemeen: er is geen oorzaak, waarom wij aan nauwer en enger conditiën meer te verbinden zijn, dan andere leden der Synode voordien gedanen eed verbonden zijn geweest, aangezien wij reeds lang tot de Synode zijn toegelaten, en niets gedaan hebben, dat voor deze eerwaarde vergadering onbetamelijk is.

Wij zijn hier gekomen, geroepen zijnde met even zoo veel recht als de anderen; met even gelijk recht hebben wij onze stemmen totnogtoe gegeven, wij meenen nu ook gansch billijk te zijn, dat wij voortaan met gelijk recht nevens anderen in deze Synode mogen wezen, en hier kennen wij geen toegeving.

Nochtans, indien de andere leden dezer Synode verklaren, dat zij in consciëntie meenen, dat hun door de deputeerenden macht gegeven is, niet alleenlijk om in zake de Vijf Artikelen der Remonstranten een vergelijk te treffen, maar ook hun eindoordeel uit te spreken, niet alleenlijk van de waarheid, maar ook van de valscheit derzelven, voorzooverre zij ze in consciëntie oordeelen zullen valsch te wezen, gelijk de eerste conditie is inhoudende; zoo zullen wij ook geen zwaarigheid maken rondelijk hierop te antwoorden. Op de tweede conditie zullen wij alsdan antwoorden, wanneer deze Synode de Remonstranten allen geoordeeld zal hebben voor tegenpartij, aan welke het niet geoorloofd is mede te deelen, hetgeen in de Synode wordt gezegd en verhandeld. En hetgeen gezegd wordt van uit de vergadering te openbaren, dunkt ons vreemd, alzoo, in 't aanzien en aanhooren van een groote menigte toehoorders, de kerkelijke zaken alhier verhandeld worden, denwelken allen te zamen men zoude moeten gebieden te zwijgen, of tot deze Synode niet toe te laten.

De derde conditie staan wij toe.

Aangaande de vierde; wij weten zeer wel wat aan onze zedigheit voor deze Synode betamelijk is, en zullen de andere leden der Synode met onbetamelijk tusschenspreken, niet moeielijk vallen, gelijk wij te voren ook niet hebben gedaan. Den eed nu, van welke melding gemaakt wordt in de vijfde conditie, te doen, zijn wij gansch bereid, en met zoodanige consciëntie, van welke wij weten, dat wij eenmaal Gode, den Richter, rekenschap zullen moeten geven.

Daarna heeft de praeses verklaard, dat de Utrechtsche Remonstranten, van den zin en de billijkheid dezer conditiën beter onderricht zijnde, beloofd hadden de zaak nader te overwegen, en daarover te beraadslagen, en dienzelfden avond een rond antwoord te geven; en dat Isaacus Fredericus en Samuel Neranus eerst op dien morgen dit antwoord overgegeven hadden.

Hetzelve laatste antwoord der Synode overgeleverd.

Dewijl wij zien, dat het grootste deel der Synode van dit gevoelen is, dat zij oordeelen, dat wij ons bij de gedaagde Remonstranten in deze zaak der Remonstranten behooren te voegen, en sommigen het voor een toegeving en gunstige toelating achten, zoo ons onder de leden der Synode plaats gegeven zou worden, die wij meenen, dat met even gelijk recht nevens anderen ons mede toekomt, en dat onze tegenwoordigheid nu, daar men over het gevoelen der Remonstranten is handelende, velen onaangenaam is, en over deze zaak lang en veel gedisputeerd is; zoo is het, dat wij, Utrechtsche Remonstranten, de zaak nauwer onderzoekende, en ernstiglijk overwegende, opdat, door langere disputatie over deze zaak, de handelingen der Synode niet verachtterd worden, ons zullen in deze zaak voegen bij 't gezelschap der gedaagde Remonstranten, onverminderd het recht onzer lastgevers.

Was onderteekend, den 10en December 1688, voormiddags.

ISAACUS FREDERICUS en SAMUEL NERANUS.

De praeses heeft daarenboven te kennen gegeven, dat de E. heer Steven van Helsdingen, ouderling der Kerk van Utrecht, zijne bereidwilligheid van den eed behoorlijk te doen, en ook zijne oprechtheid overvloediglijk hem had doen blijken. En dewijl hij zich bij die twee anderen niet had gevoegd, noch in de Synode om den wille dier zaak was verschenen, is beraadslaagd geworden, of hij niet in de Synode ontboden zou worden, om zijn meening en gevoelen zelf aldaar te verklaren. Maar de E. Heeren Gecommitteerden hebben geraden, dat men zijn zaak eenige dagen zoude uitstellen.

De E. D. Theodorus Tronchinusen D. Jeremias Poursius, die om eene billijke en aan de Synode bekende zaak afwezig waren, toen men den eed deed, hebben denzelven in deze zitting plechtiglijk gedaan. In dezelfde zitting is vermaand geweest, dat de Remonstranten voor eenigen dagen, als zij eerst te Dordrecht gekomen waren, een zeker schrift den uitheemschen theologen hadden overgeleverd, in hetwelk eenig achterdenken werd gegeven in de zaken, tot de historie behoorende, en is gevraagd geweest, of het niet noodig ware, dat dit schrift der Synode overgeleverd werd. De uitheemsche Theologen verklaarden, dat zoodanig schrift, strekkende tot verontschuldiging, hun voor eenige dagen van de Remonstranten was aangeboden geweest, en dat exemplaar er van gaarne aan de

Synode zouden mededeelen. De Synode heeft geoordeeld, dat de Remonstranten daar niet wel aan hadden gedaan, dat zij, om de harten der uitheemsche Theologen van te voren in te nemen, een schrift in het heimelijke gestrooid hadden, en dat, indien zij iets hadden tot verdediging hunner zaak, zij datzelve der Synode openlijk hadden behooren voor te stellen.

Zijn wederom de gedaagde Remonstranten verschenen, bij dewelke de twee Utrechtsche, Isaacus Fredericus en Samuel Naeranus, zich gevoegd hadden, denwelken ook belast is, dat zij de oratie, die M. Simon Episcopus onlangs gedaan had, zouden onderteekenen. Zij verzochten tijd, om dezelve naarstiglijk te doorlezen en te overwegen, hetwelk hun is vergund.

← In dezelfde zitting is M. Episcopus vermaand, omdat hij niet lang geleden, toen hem geboden werd het exemplaar der oratie, die hij gedaan had, over te leveren, gezegd had, dat hij maar een exemplaar had, daar nochtans naderhand gebleken was, dat hij er twee had, en een ander aan de Synode had ter hand gesteld, dan waaruit hij de oratie opgelezen had, dat hij voortaan met de Eerwaardige Synode meer oprechtelijk zoude willen handelen. Hij antwoordde, dat hij niet weinig verblijd was, dat hij de gelegenheid kreeg, 't gerucht van deze zaak, waarover hij vermaand was, onder het volk alreede gestrooid, af te wasschen; dat hij nooit gezegd had, dat hij maar één exemplaar had gehad, maar dat hij niet had een exemplaar, hetwelk net genoeg uitgeschreven was. Daarbij deed Eduardus Poppius, dat hij en de anderen, die dicht bij hem gezeten hadden, hetzelfde ook getuigden. Daarna heeft men den Remonstranten de oorzaak verklaard, om welke zij voornamelijk ontboden waren, gelijk dezelve in de brieven van citatie kortelijk uitgedrukt stonden, te weten, opdat zij hun gevoelens van de Artikelen voorstellen, verklaren en verweren zouden, en meteen hunne bedenkingen, die zij hadden op de belijdenis en den catechismus dezer Kerken zouden overgeven. Men heeft ze dan gevraagd, of zij bereid waren datzelve nu te doen. Daarop hebben zij verzocht, dat hun toegelaten mocht worden, eer uien tot de zaak zelve kwam, de Synode voor te houden eenige dingen, die door hen bij geschrifte gesteld waren, en die zij ganschelijk meenden te moeten voortgaan. Is geantwoord, dat hun zulks wel werd toegelaten, mits dat hetgeen voor te stellen was niet de personen, maar de zaak zelve zou aangaan. Als zij gezegd hadden dat het zoodanig was, hebben zij dit wijdloopig schrift voorgelezen.

Edelmogende Heeren, Gecommitteerden der Doorluchtige, Hoogmogende Staten-Generaal, Eerwaarde Praeses, Eerwaarde, Godzalige, Geleerde, Achtbare Heeren, Vaders en Broeders.

← Wij, professor der h. Theologie en andere predikanten, die namelijk door brieven, zoowel van de Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal, alsook van de kerkelijke Gedeputeerden tot deze Nationale Synode geroepen en gedaagd zijn (tot welke de Remonstranten, ook voor de gedane citatie, zooals weinige weken geleden den voornoemden Gecommitteerden der Heeren Staten-Generaal, bij request, aan hun Edelmogenden gepresenteerd over deze zaak, klaarlijk is gebleken, bereid waren te komen) en verschijnen tegenwoordig allen en een ieder om onze gehoorzaamheid jegens de opperste machten te betuigen. U EE. allen en een iegelijk in het bijzonder wenschen wij den vrede en de genade onzes Heeren Jezus Christus, uit een oprechte, hartelijke toegenegenheid, met vurige gebeden bij denzelven Heere Jezus Christus aanhoudende, dat dezeselfde Synode gelukkiglijk moge beginnen, gelukkiglijker voortgaan, en op het gelukkigst eindigen, tot behoudenis der waarheid, die namelijk naar de godzaligheid is, tot vernieuwing van den vrede en de eendrachtigheid, die (helaas !) geschonden is, tot wegneming veler verdorvenheden, die in de Kerken ingeslopen zijn, tot voortplanting der Gereformeerde Religie, en tot glorie des Goddelijken Naams. Amen.

Nademaal in de Kerk, die het huis Gods is, naar de vermaning des apostels, alles geschikt en ordelijk moet toegaan, voornamelijk, wanneer gedisputeerd wordt van die dingen, die het heil en de zaligheid veler gemeenten betreffen, en wij daartoe gedaagd zijn, opdat de gerezene verschillen in het stuk der religie onderzocht, en de gemoederen, aan weerszijden gekwetst en verbitterd zijnde, mogen verzacht worden, gelijk de brief der E. Gecommitteerden van de Hoogmog. Heeren Staten inhoudt, en

opdat wij ons gevoelen, aangaande de vijf in verschil staande Artikelen, vrijelijk zouden voorstellen, verklaren en verdedigen, zoo hebben wij allen, en ieder in het bijzonder, goedgeacht, tot een voorbereiding van de gansche zaak, eenige gansch billijke conditiën te eischen, opdat wij door eene onbedachte en haastige manier van doen niet schijnen, of de verdediging der waarheid onvoorzichtiglijk aangenomen, of niet goed acht genomen te hebben op onze conscientiën.

Deze conditiën zijn dezelfde, die de zes conferenten in de Haagsche conferentie onlangs den E. M. Heeren Staten van Holland, door eene overgegevene Remonstrantie of verklaring, hebben verzocht bij de E. M. Heeren Staten van Holland toegestaan te mogen worden.

De eerste en voornaamste hiervan heeft dit in, dat de zaken, die tusschen ons en de Synode zullen te verhandelen zijn, niet door hen, als wettelijke rechters onzer verschillen, maar als onze partij, verhandeld mogen worden. Want wij kunnen van ons gemoed en conscientie niet verwerven, dat wij zoodanigen voor billijke rechters van onze zaak zouden erkennen, die openlijk betoond hebben, dat zij onze bekende vijanden zijn, hebbende een scheuring van ons gemaakt, 'tzij bij provisie, zoo zij spreken, 'tzij geheelijk, en door andere onbillijke manieren van doen.

Aan deze scheuring nu zeggen wij schuldig te zijn 't meeste deel van de kerkelijke personen, die tot deze Synode uit de Vereenigde Provinciën zijn bijeengekomen. Sommigen hunner hebben hun dienst geleend tot formeering van de scheuring; anderen hebben de alreeds gemaakte in verscheidene plaatsen gevoed; nog anderen hebben ze met stilzwijgen, dat is, met stilzwijgende goedkeuring in eere gehouden.

Ook sommigen houden wij voor scheurmakers, die dezezelfde kerkelijke personen, met hunne credentiebrieven naar de Synode hebben gedeputeerd; zoodat dezen lieden het oordeel onzer zaak te bevelen anders niet zoude wezen dan de partij, die ons tegen is, en van ons afgezonderd en geen gemeenschap met ons in den Godsdienst begeert te houden, voor rechter te erkennen.

En opdat U E. E. niet meenen, dat dit van ons maar gezegd wordt, zoo stellen wij hier onder de bewijsredenen, bereid zijnde nog meer daarbij te doen, indien het de zaak vereischt. Daarom deze voorrede vooruit gesteld zijnde, dat wij de tegenwoordige Synode niet erkennen voor wettelijke rechters van ons gevoelen (hetwelk wij van de Theologanten der uitheemsche Kerken niet willen gezegd hebben), zoo gaan wij voort tot de verhaling der conditiën, die wij van U E. E. eischen, in dewelke wij verzoeken, dat alleenlijk gelet worde op hetgeen het stuk in hoofdzaak betreft, en voorbijgegaan eenige omstandigheden, die op den tegenwoordigen tijd (want het is eenige maanden geleden, dat ze den E. M. Heeren Staten van Holland zijn overgeleverd geweest) niet al te wel zullen schijnen te passen.

Conditiën om een wettelijke Synode aan te stellen, die Remonstrantsche predikanten eerst hij request van de Edelmogende Heeren Staten van Holland en WestFriesland verzocht hebben, dat hun toegelaten zoude worden, en de Remonstranten, die door brieven tot de Nationale Synode geroepen zijn, alsnog verzoeken, dat hun toegelaten moge worden; bekleed met getuigenissen van Gereformeerde Leeraars, en ook met klare en bondige redenen.

Dat de predikanten van beide zijden, Remonstranten en ContraRemonstranten, als tegenoverstaande partijen naar de Nationale Synode geroepen, en niet alleenlijk den ContraRemonstranten, maar ook den Remonstranten vrijheid gegeven worde, zoodanigen uit de hunnen, en dat in behoorlijk getal te deputeeren, die zij tot de tegenwoordige zaak de bekwaamsten zullen achten; en wat aangaat de particuliere Synoden, zoo men ook van meening is de Remonstranten daartoe te roepen, dat van weerszijden eenigen gedeputeerd worden, uit beide de gewesten van Holland, opdat ingelijken getale elke partij naar believen uit dit of dat gewest, meerderen of minderen deputeeren, en zij over Kerkelijke zaken in de vreeze des Heeren preparatorisch, dat is, voorbereidender wijze beraadslagen; dat den predikanten van beide partijen belast worde, dat zij allen in eene verzameling bijeenkomen, die van hetzelfde gevoelen zijn, opdat zij vrijelijk van die dingen, die elkeen aannemen zal te verdedigen, onder elkander confereeren, en derhalve dat uit de gansche Synode twee vergaderingen gemaakt worden, hebbende elk haar president en scriba, denwelken vergaderingen het ook geoorloofd

zal zijn telkens in onderscheidene kamers haar intrek te nemen, om met elkander te beraadslagen.

2. Dat vrijgeleide gegeven worde aan allen, die tot de Synode of Synoden zullen komen, hetzij dat zij daartoe gedeputeerd zijn of niet, en dat met vlijt verhoed worde, dat niemand met woorden of daden gekwetst worde.

3. Dat in den eersten aanvang der Synode een algemeene vergetenheid van alle beleedigingen en particuliere ongelijken aan weerszijden bevestigd worde.

4. Dat een plechtige en volkomene wederroeping ingesteld worde, eerst in de voorbereidende vergadering, uit naam der particuliere Synode (indien dezelve noodig geacht wordt), en daarna in de Nationale Synode van alle contracten, verbonden, verdoemenissen en vooroordeelen, die voor het houden der Synode aangegaan of aangenomen zijn; ook van de scheuringen en afzonderingen daaruit gevolgd; en dat de predikanten aan weerszijden, elkeen hunne afgezonderde Kerken tot het einde der Synode toe verzorgende, nochtans in Christus elkander voor broeders erkennen, en voor lidmaten der ware Gereformeerde Kerk houden, en als zoodanigen in de voorbereidende vergadering en in de Nationale Synode verschijnen, den naam des Heeren aanroepen, en de zaken verhandelen, die daar zullen voorvallen.

5. Dat niemand gemoeid worden vanwege de manier van procedeeën en handelen, gehouden van den beginne aan der verschillen tot dezen dag toe; hetzij met schrijven, hetzij met spreken; hetzij met remonstrantiën over te geven, hetzij om het indienen van adviezen aan de hooge Overheden, op last derzelver, hetzij met gehoorzaam te zijn, maar dat de leer zelve onderzocht worde, van dewelke verschil is.

6. Dat het gevoelen van beide partijen, aangaande de tegenwoordige verschillen behoorlijk geëxamineerd en overwogen zijnde, niet alleenlijk gevraagd worde, of ze overeenkomt of niet met de leer der Gereformeerde Kerken, naardat zij geacht zal worden in de Belijdenis en den Catechismus misschien uitgedrukt te wezen, maar dat in de eerste plaats en vooral bezien worde, of ze met Gods Woord overeenkomt, en zoowel gelet worde op de noodwendigheid als op de waarheid van elk artikel, en derhalve elkeen belove bij eede, voor God heiliglijk gedaan, dat hij in deze zaak niet zal zien op de Belijdenis, Catechismus of eenig ander schrift of schrijver van menschenlijke autoriteit, maar alleenlijk op de H. Schriftuur, dewelke voor den eenigen regel des geloofs gehouden zal worden; en dat hij niet zal voorstellen dan hetgeen hij in conscientie oordeelt met dezen regel overeen te komen; dat hij de Synode in alles zal bijvallen, gelijk hij uit Gods Woord oordeelen zal overtuigd te zijn, en derhalve door dezen zelfden eed zich zelve gelooft vrij te wezen van alle eeden, beloften, verbintenissenbrieven en instructiën, die, directelijk of indirectelijk, in strijd met dezen eed zouden kunnen zijn.

7. Dat men van weerszijden schriftelijk handele, tenzij dat tot een mondelinge conferentie, hetzij in 't geheel, hetzij ten deele, geconsenteerd worde. In dit geval zal billijke tijd gegeven worden, dat de schriften behoorlijk, en gelijk een iegelijk oordeelen zal, zijne zaak dienstig te zijn, bijeengesteld worden:

8. Dat men ook lette op de revisie, die nu besloten is van den Catechismus, en van de Belijdenis, opdat het elkeen moge vrij staan, zijne bedenkingen op dezelve over te geven, zonder vrees van censuur, vanwege de overgave.

9. Dat in betrekking tot de betwiste artikelen geen beslissing worde gemaakt, maar dat men ze zoeken tot een vergelijk te brengen; waarvan nochtans de weg en de wijze, niet voor besloten worde gehouden, tenzij beider partijen instemming daartoe gekomen zij. Om welke oorzaak het ook geoorloofd zij aan iedere partij, om met de afwezenden te beraadslagen, in den vorm van een verdrag, en opdat, indien de partijen niet kunnen accordeeren (tot hetwelk men nochtans, ernstiglijk in de vreeze des Heeren naarstigheid zal aanwenden), de hooge Overheid zie en ordonneere, nadat zij van de zaak aan weerszijden kennis genomen hebbe, wat orde en wijze, zoo in 't leeren als anderszins in de publieke tempelen, dezelve versta, dat plaats zal grijpen.

10. Dat dengenen, die bezwaard zullen worden, deze ordonnantie, van conscientie wege, terstond te gehoorzamen, een behoorlijke tijd verleend worde, om te beraadslagen en te bezien, of zij dezelve ook kunnen gehoorzamen, nadat zij alles overwogen en onderzocht hebben.

11. Indien hij kan gehoorzamen, dat hij tot de gemeenschap en eenigheid der Kerk toegelaten en gehouden worde, alsof men nooit eenig kerkelijk verschil met hem had gehad.

12. Indien niet, en indien hij daarom van den dienst der Kerk afgezet moet worden, dat wijders van politieken of kerkelijken tegen hens niet gehandeld worden, hem nochtans de vrijheid der consciëntie toegelaten, die aan anderen in deze landen toegelaten wordt.

Maar eer wij de billijkheid en noodwendigheid van iedere conditie aanwijzen, zoo dient geweten, tot een algemeene bevestiging derzelver, dat de verschillen, om welke te oefenen de Synode bezig zal wezen, niet zijn van 't getal zoodaniger, in welke de ContraRemonstranten, te weten de hardsten en strengsten, van de Remonstranten, behoudens de broederschap en den vrede der Kerken, verschillen, of over welke de herders en doctoren alleen onder elkander vriendelijk disputeeren, maar die, uit eenen onbedachten en onvoorzichtigen ijver van sommige ContraRemonstranten, onder het volk openlijk en heimelijk door predikatiën en schriften gestrooid en voor fundamenteele gehouden, een gelegenheid tot scheuring hebben gegeven, en zelfs den gemeenen man, dat is, geheele Hollandsche, Geldersche, Overijselsche Kerken, en die onder 't Sticht van Utrecht gelegen zijn, de andere naburige, olie in 't vuur gietende, in twee partijen hebben gedeeld.

Tot een bewijs en argument, zij :

1. De gruwzame beschuldigingen en lasteringen, die de ContraRemonstranten tegen de Remonstranten gestrooid hebben, als tegen vijanden Gods, onbillijken, lasterlijken, achterklappers, murmureerders, klagers, hoovaardigen, vindere van booze dingen, bondbrekers, onheilgen, door hun eigen vonnis veroordeeld, verfoeilijke wolven, bespotters der gansche Christelijke religie, ja ook verloochenaars en gruwelijke beschimpers van God en onzen Zaligmaker, Jezus Christus, hebbende een ander oogmerk en leer, dan totnogtoe gehad hebben Christus, zijne apostelen, en de Gereformeerde Kerken, met welke het niet geoorloofd is eenige bijeenkomsten te houden.

2. Dat het gevoel der Remonstranten van de praedestinatie en de aankleve van dien bij de ContraRemonstranten geoordeeld is geweest onverdragelijk te zijn, zonder alvorens het oordeel der Kerk gehoord en onderzocht te hebben, terwijl de Remonstranten voor ketters zijn uitgeroepen. Dat men hun tot antwoord heeft gegeven, als zij vrede begeerd hebben, hetgeen de apostel zegt: „Wat eendrachtigheid heeft de gerechtigheid met de ongerechtigheid?

Wat gemeenschap heeft het licht met de duisternis.” Dat men met groote boeken naar alle vermogen het volk ingestampt heeft, dat de Vijf Artikelen der Remonstranten met de aankleve van dien, het fundament der zaligheid omstooten, en onder den voet werpen, en met het geloof of zaligheid niet kunnen bestaan, enz., omdat ze schadelijker zijn, dan de Ariaansche, Macedoniaansche, Nestoriaansche, Eutychiaansche, enz. ketterijen.

Dat alle en een ieder artikel geoordeeld is zoodanig te wezen, dat het de eere Gods verkort, en de ware gerustigheid der consciëntiën verstoort en wegneemt.

3. Eindelijk, opdat het gevoel der Remonstranten niet zoude schijnen verdoemd te wezen, door het particulier oordeel van dezen of genen, dat de zes predikanten zelven, vanwege de Hollandsche Kerken tot de Haagsche Conferentie, gedeputeerd, dezelve leer, in de Vijf Artikelen begrepen, verklaard hebben, in diezelfde Conferentie, te strijden met Gods Woord, met de Belijdenis der Nederlandsche Kerken en met den Catechismus, en dat totnogtoe onder de ContraRemonstranten niemand gevonden zij geweest, die dit oordeel heeft verworpen, zooveel immers ons bekend is.

4. Dat men alleszins de adviezen der uitheemschen, tot vooroordeel der Remonstranten, bijeen verzameld heeft.

5. Dat niet weinigen der Remonstranten, die, alleenlijk de Vijf Artikelen uitgenomen, in het overige consenteeën, of immers van geen vreemde leer, of fout voor hunne kerkeraden of klassen beschuldigd, veel minder overtuigd zijn, ('twelk ook, naar order der Kerk eerst had behooren gedaan te zijn), van hunne diensten afgezet, anderen van 't gebruik des Nachts belast zijn geweest zich te onthouden, anderen uit de Synoden te vertrekken, hoewel iets anders bij velen voorgewend wordt.

6. Dat zij geweigerd hebben de gemeene gebeden met de Remonstranten te doen, en dat op raad van vele NoordHollandsche Kerken.

7. Dat men de Kerken der Remonstranten, die totnogtoe geheel vrede hielden met hare herders, heeft aangerand, de tempelen en predikstoelen elders met geweld ingenomen, de Remonstranten uit de

predikstoelen gestooten en verworpen, en dat zonder den Magistraat en de klassis te vragen, ja tegen hun wil.

8. Dat bijeenkomsten eensdeels buitengewone, anderdeels gewone, van den kerkeraad, en ook klassikale en synodale bijzonderlijk gehouden en vannieuws aangericht zijn geweest, zonder noodiging (ja met verwerping) der Remonstranten, zoo er eenigen bij begeerden te komen.

9. Dat de ContraRemonstranten door geheel Holland en andere kwartieren gezonden hebben eenige proponenten, die de Kerken der Remonstranten zouden verwarren, en door heimelijke vergaderingen van hunne predikatiën en godsdiensten aftrekken.

10. Dat zij de deputatiën aan de naburige Kerken en Synoden uit naam der Kerken (hetwelk zij zich zelven alleen aanmeten) hebben aangesteld, tot nadeel der Remonstranten, en van zoo vele gemeenten, over dewelke zij wettelijk gesteld zijn.

11. Dat de aankomelingen of catechumenen bij de Remonstranten tot het heilige Nachmaal toegelaten, belast zijn geweest, zich te onderwerpen aan een nieuwe onderzoeking der ContraRemonstranten, of van het heilig Avondmaal te blijven.

12. Dat de getuigenissen der Remonstranten, waarmede, naar gewoonte der Kerken, de communicanten plegen versierd te worden, wanneer zij elders willen gaan wonen, van de Kerkeraden der ContraRemonstranten verworpen zijn geweest; ter contrarie, zoo eenigen uit de Kerken der ContraRemonstranten kwamen te trekken metterwoon, in die plaatsen, waar die Remonstranten hunne bijeenkomsten hebben, dien heeft men getuigenissen gegeven, met deze conditie, en ook in de getuigenisbrieven uitgedrukt, dat zij tot de heimelijke vergaderingen der ContraRemonstranten zouden gaan, maar der Remonstranten bijeenkomsten en godsdiensten zouden mijden.

Uit welke dingen, zoo wie oordeelen wil, bevinden zal (gelijk wij vastelijk vertrouwen), dat de ContraRemonstranten geschonden hebben alle gemeenschap van godsdiensten en kerkelijke bijeenkomsten, zoo predikatiën, als Sacramenten, gebeden, kerkeraden, klassen, enz. (welke teekenen en kenmerken zijn der Kerkelijke eenigheid), en zich van de Remonstranten afgezonderd, zoodat er tusschen beiden geen mindere en scheuring en afzondering is, dan er is tusschen de Gereformeerden en de Lutherschen.

En deze scheuring is niet alleenlijk in één Provincie geformeerd geweest, maar ook in meer andere, namelijk, Holland, Gelderland, en nu onlangs, als de Nationale Synode aanstaande was, in het Sticht van Utrecht en in Overijsel. Om deze scheuring te voeden, hebben de andere ContraRemonstranten, de Zeelanders (die ons in hunnen brief aan de uitheemsche Theologen hunne tegenpartij en vijanden noemen) en de Friezen, naarstiglijk de hand geleend.

Ja ook de Waalsche of Fransche Kerken dezer Provinciën hebben het zeer liever als met hunne nagels willen opkrabben, dan dat zij eenig remedie daarvoor gebracht zouden hebben, die ook meer dan eens het voornemen der scheurmakers met hunne actiën en genegenheid voorgestaan hebben. Het bewijs van dit alles zijn wij, indien de Synode het begeert, bereid, of bij geschrift, of bij monde te voorschijn te brengen.

Derhalve, opdat wij de ContraRemonstranten van deze beklaglijke scheuring, in dewelke tot een volkomen en opgemaakte scheuring niets ontbreekt, mogen getuigen schuldig te zijn, ziet daar deze klare bewijsredenen, uit hunne eigene fundamenten en bekentenis geformeerd.

De eerste. Degenen, die om verschillen, welke naar hun eigen bekentenis niet fundamenteel zijn, zonder zelfs daarop verwacht te hebben het publieke oordeel der Kerken, een publieke afzondering maken, diezelven zijn scheurmakers en auteurs van nieuwigheden.

Maar de ContraRemonstranten maken om verschillen, die naar hun eigen bekentenis niet fundamenteel zijn, zonder zelfs daarop het publiek oordeel der Kerken te verwachten, een publieke afzondering; ergo: zij zijn scheurmakers en auteurs van nieuwigheden. De eerste propositie is buiten twijfel.

De tweede heeft twee leden. Het eerste is, dat, naar de bekentenis der voornaamste ContraRemonstranten, de Vijf Artikelen van de praedestinatie en de aankleve van dien, niet zijn fundamenteel, zoo menigmaal als zij zeggen, ten eerste, dat ze geduld kunnen worden in particuliere lidmaten der Kerk, welker geloof geen ander mag wezen, aangaande de fundamentele punten, dan der predikanten; ten tweede, dat ze in de predikanten geduld kunnen worden, voorzoverre zij beloven zich stil te houden, en dezelve den volken niet te zullen voorstellen. Het andere lid is, dat om die ver-

schillen de afzondering gedaan is, hetwelk bewezen wordt uit verscheiden handelingen, van diverse bijeenkomsten.

De Amsterdamsche luidt alzoo: Wij hebben niet kunnen nalaten bij ditzelve schrift te betuigen, dat de broeders, die van zoodanige verstoorders der gemeenten, enz. zich afzonderen, weldoen naar de woorden des Apostels, Rom. 16, 17 en 2 Joh. vs. 7, 10, en 11.

Dewijl er geen gemeenschap kan wezen der waarheid met den leugen, enz.

De acten van de Haagsche vergadering luiden aldus: Dat zij de Remonstranten houden voor valsche leeraars, en alleenlijk de Nationale Synode verwachten, opdat daarin dezelve gedane afzondering van de Remonstranten, terwijl het kerkelijk oordeel wettelijk voorgaat, bewerkstelligd worde.

Belovende, al is het, dat de Nationale Synode ter eerste gelegenheid niet voortgaat, dat zij met de andere broeders, die nu een afzondering gemaakt hebben (dewelke zij oordeelen om zeer gewichtige en genoegzame oorzaken geschied te zijn), te zullen beraadslagen over de wijze en manier van een algemeene en eenstemmige afzondering.

Men bezie ook de acten der vergadering van Schiedam.

De tweede. Zoolang niet verklaard is geweest door eenig publiek oordeel der Kerken, dat de Remonstranten van de aangenomene Formulieren der kerkelijke eenigheid, te weten, van de Belijdenis en den Catechismus zijn afgeweken, zoolang hebben de ContraRemonstranten, uit een bizonder oordeel van gezelschap en Godsdiensten, van hen niet mogen afwijken, zonder schuld van scheuring. Maar de Remonstranten zijn door geen publiek oordeel der Kerken verklaard geweest afgeweken te zijn van de aangenomene Formulieren van kerkelijke eenigheid; ergo hebben de ContraRemonstranten door hun bizonder oordeel van hun, te weten, van der Remonstranten gezelschap en Godsdiensten niet mogen afwijken, zonder schuld van scheuring.

De derde. Degenen, die in dezelfde verschillen, eenigheid voorhebben, en den vrede aan anderen aanbieden, om hen tot de gemeenschap der Gereformeerde Kerk weder te brengen, welken vrede zij de Remonstranten ontzeggen, om hetzelfde in dezelfde gemeenschap der Kerk te behouden, die zijn oorzaak van scheuring, tusschen hen en de Remonstranten.

Maar de ContraRemonstranten in Nederland doen hetzelfde, gelijk bewezen wordt, uit vergelijking van hetgeen in de Synode van Woerden gepasseerd is, met de acten der vergadering van den Haag, Amsterdam en Schiedam.

Want in dezelve heeft men goedgevonden de Lutheranen te noodigen tot de gemeenschap, hetwelk ook de Gereformeerde Theologen in Duitschland doen; daarentegen heeft men in deze geaprobeerde de afwijking, die van de Remonstranten geschied is; ergo.

De vierde. Degenen, die een gevoelen, tegenovergesteld aan het gevoelen der Remonstranten van de praedestinatie, met de aankleve van dien, niet alleenlijk als valsch, maar ook als lasterlijk en gruwelijk verdoemd hebben, die maken zonder eenige reden en recht een afzondering.

Maar een deel der ContraRemonstranten, hetwelk niet gering is (terwijl de rest met hun stilzwijgen gelijk als toestemmen) hebben een gevoelen, staande tegenover het gevoelen der Remonstranten, van de praedestinatie en het aankleven van dien, niet alleenlijk als valsch, maar ook als lasterlijk en gruwelijk verdoemd. Ergo, zij maken zonder eenige reden een afzondering, om dit gevoelen der Remonstranten.

De tweede propositie wordt bevestigd met de openlijke en plechtige protestatie der Synode van Gelderland tegen de tien positiën, door Remonstranten overgeleverd.

Dit alzoo zijnde, dat namelijk de ContraRemonstranten de tegenpartij zijn der Remonstranten, schuldig aan de scheuring, en de andere partij der scheuring, gelijk blijkt uit hetgeen gezegd is, zoo besluiten wij twee dingen.

Ten eerste, dat deze Synode, welke uit enkel ContraRemonstranten, of die hun gevoelen toegedaan zijn, bestaat (wij verstaan de predikanten dezer Provinciën, en begrijpen daar niet onder de uitheemsche Theologen), geenszins het oordeel over de zaak der Remonstranten is toekomende.

Het tweede, al ware het schoon, dat indien de zaken der Kerk in hun geheel waren, dit oordeel hun niet eenig recht zoude toegekomen hebben, dat zij nu nochtans van dat recht is vervallen.

Op deze fundamenteen steunende, zoo hebben wij verzocht en verzoeken alsnog, dat de volgende conditiën ons, die tot de Synode komen, toegelaten mogen worden.

De billijkheid van allen en een ieder derzelve, opdat wij niet schijnen onbillijke zaken verzocht te

hebben, bevestigen wij voorts aldus:

Verdediging der eerste conditie.

In de eerste conditie verzoeken wij dit, dat de predikanten van beide partijen, zoo Remonstranten als ContraRemonstranten, als strijdende partijen, tot de Nationale Synode geroepen worden, enz. ziet boven.

Tot bevestiging van hetwelk deze volgende dingen zijn dienende.

Gravamina van het Concilie van Trente, pag. 7. De onzen weigeren geen Concilie, te weten, hetwelk een vrij Concilie is, en geen van beide partijen toegedaan.

Admonitio Neostad, pag. 420. Er is ten hoogste aan gelegen, wie en hoedanigen tot een vrije Synode geroepen en toegedaan zullen worden. De Paus wil maar degenen, die voor hem den eed gedaan hebben; de Bergischen Theologanten desgelijks hunne aanhangers. Maar wij achten het voornaamste in deze keur gelegen te zijn, dat niet alleenlijk de Gedeputeerden der Kerken van Duitschland en de Augsburgsche Confessie, maar ook van alle degenen, die professie doen van het Evangelie, ja ook der uitheemschen, als gezanten bijeengeroepen worden.

En pag. 437. De vergadering, tot wier oordeel wij appelleeren, moet wezen een wettelijke, vrije en Christelijke vergadering, en niet aangesteld, naar de wijze der Romanisten of der Bergischen, uit aanhangers, die aan eene partij den eed gedaan hebben om, zonder disputeeren en zonder vrij oordeel, de partij, die absent, of door scheuringen onderdrukt is, te verdoemen.

Parus Irenicus pag. 23. De Roomsche Paus heeft ook een Synode van Trente gegeven, maar hoe en tot wat einde? Opdat, de Evangelischen uitgesloten zijnde, alle de Bisschoppen, aan den stoel van Rome bij eede verplicht, alleen hun oordeel spreken mochten, enz. Even alzo hebben deze verscheidene bijeenkomsten gehouden, maar hoe en tot wat einde? Eveneens, gelijk als daar, opdat de Calvinisten, zoo zij ze noemen, ten eenenmale uitgesloten zijnde, zij alle de predikanten dwingen zouden tot het geloof van de Ubiquiteit [de door Luther beweerde alomtegenwoordigheid van het lichaam van Christus in het Avondmaalsbrood]. Pag. 57. Menigmaal heeft in de Synode de waarheid ongelijk geleden, omdat allen, die vergaderd waren, in dezelfde dwaling toestemden. En alzo is de waarheid verlaten en stilzwijgend voorbijgegaan. Maar hier is gezegd, dat er gezonden moeten worden niet uit één partij, maar uit beide de verschillende partijen.

De redenen nu en argumenten van het vorige verzoek zijn deze

1. Want anders zal het geen vrije Synode wezen, maar aande eene zijde gansch en gaar verbonden.
 2. Want geene van beide partijen moet ongehoord geoordeeld worden, ergo, beide geroepen.
 3. Want de zaak in de Synode te verhandelen, gaat beide partijen aan; hetgeen allen aangaat, dat moet van allen verhandeld en goedgekeurd worden.
 4. Want indien het anders geschiedt, zal het te vreezen zijn, dat de waarheid verongelijkt zal worden.
 5. Niet alleenlijk zal geen nuttigheid, maar ook meer kwaad tot alle de Kerken komen uit de vergadering, en het besluit van de eene partij, die de andere uitsluit en verdoemt.
- Men zie hier over D. Paraeus Irenicus, pag. 38, 39. Maar in de tegenwoordige Synode wordt den ContraRemonstranten alleen vergund te presideeren, zitting te hebben, te oordeelen en te beslissen, terwijl de Remonstranten uit dezelve handelingen blijven uitgesloten, daar een of twee maar toegelaten zijn.

Ten tweede, dat heeft de eerste conditie, dat de Remonstranten en ContraRemonstranten, als tegenover elkander staande partijen, bijeen geroepen worden.

Hetwelk bevestigd wordt met het volgende Gravam. van het Concilie van Trente pag. 315. Athanasius is weggegaan uit het Concilie te Tyrus, hetwelk Constantinus samengeroepen had, omdat hij zag hoe de voornaamste personen van het Concilie het ambt van richter en partij zouden voeren.

Men bezie dezelve Gravamina pag. 34 en 50. Paraeus Irenicus pag. 34. Chrysostomus, tot het Concilie uit last van Theodosius bijeengeroepen, van Theophilus zijn partij viermaal en meer geciteerd en beschuldigd, heeft niet willen komen, opdat hij niet zoude hebben dezelfde personen tot richters en vijanden.

Wij ook, in der waarheid, raden niemand tot zoodanig een Concilie te komen, waar hij dezelfde personen heeft tot partijen en tot richters.

Beza van den vrede der Kerk. Dit eenig remedie schijnt overig te zijn, dat van weerszijden uit diegenen zelve, die onder elkander verschillen, zekere richters, zooveel doenlijk, zoowel in Godzaligheid als in wijsheid en in alle conditiën gelijk, verkoren worden.

Paraeus Irenicus. pag. 50, Het was zaak dat alle gedeputeerden, kerkelijke, scholastieke en politieke, even gelijk recht hadden, om hun advies, niet alleenlijk beraadslagend, maar ook beslissend, in particuliere en publieke bijeenkomsten, uit te spreken, zonder aanneming van personen; men moest aan sommige bisschoppen en prelaten, om hunne prins en Kerken, niet meer waardigheid opdragen dan aan andere. De billijkheid van dit verzoek blijkt vanzelf met alle recht, namelijk, dat aan de partij van den twist het ambt des richters niet opgedragen moet worden. Zoodanig een oordeel (zeggen de protestanten, Gravam. pag. 317) moet men zelfs menschenlijke zaken niet toebetrouwen, hoeveel minder Goddelijke, dat is, kerkelijke. En indien de redelijkheid zelve verbiedt, dat men zelfs dengenen, die verdacht zijn van vijandschappen het oordeel alleen zal toebetrouwen, hoeveel minder zal men dat de tegenpartij toebetrouwen? Gentiletus, tegen het Concil. van Trente, pag. 313. Wederom, indien het billijk is dat de bondgenooten en metgezellen der twistende partijen afhouden van te oordeelen, hoeveel onbillijker zal het zijn, dat de twistenden zelve zich de macht van te oordeelen aanmatigen. Gentiletus pag. 315. Eindelijk en alleen hierom, dat de citeerende den geciteerde haat, wordt de geciteerde gezegd niet zeker genoeg te zijn, terwijl hij toch met alle recht zeker wezen moet, gelijk de Gravam. van het Concilie van Trente zeggen, pag. 40.

Derhalve, gemerkt het zeker is, dat de ContraRemonstranten, die deze Synode maken, de andere partij zijn der twistenden, en dat zeer velen in deze Synode zitten, die openbare vijanden zijn der Remonstranten, die hen al te voren ongehoord hebben veroordeeld, afgezet, en alle kerkelijke bediening verboden, dunkt het ons gansch onbillijk te zijn (onder beter oordeel), dat dezelve, in deze zaak en in de gansche handeling der verschillen tusschen de Remonstranten en ContraRemonstranten, de personen van richters zullen voeren.

Ten derde, in dezelfde conditie wordt verzocht, dat zoowel den Remonstranten als ContraRemonstranten vrijheid gegeven worde, zoodanigen uit de hunnen in behoorlijk getal te verkiezen, van wie elk oordeelen zal, dat zij tot deze handeling bekwaam zijn.

Deze begeerte staat Gentiletus toe, pag. 322. De Canon (zegt hij) van het Concilie van Nicea verbiedt den geklaagde, zich aan het oordeel van eenigen richter te onderwerpen, dien hij zelf zich niet verkoren heeft, of van anderen tot de zaak heeft laten deputeeren, enz.

Uit welken Canon wij besluiten, dat het redelijk en billijk is, dat lieden van onze Religie die personen verkiezen, uit welke, zoo niet in 't geheel, immers ten minste uit een deel, een vrije Synode geformeerd worde.

Paraeus Irenicus, pag. 40, staat ze ook toe.

Daar moeten te zamen komen personen om te confereeren, die verkoren en gesteld zijn, niet van een of van weinigen, die van de eene partij, of van eenen Prins, of van eene Kerk Theologen zijn; maar verkoren en gesteld van hunne Kerken en Magistraten.

En pag. 57. Die niet uit eene, maar uit beide de verschillende partijen gezonden zullen worden, die met gelijk recht en gelijke vrijheid in de Synode zullen disputeeren.

Alzoo zal de waarheid noch verzwegen, noch ontbloot worden van bekwame voorstanders, en geen voorwendsel van onwetendheid overgelaten.

Daarbij komen deze redenen.

1. Omdat anders de stand der partij ongelijk wezen zal.
 2. Omdat de billijkheid en de rede zelve vordert, dat elkeen ordeneere degenen, die hij zijn zaken wil toebetrouwen.
 3. Anders zal het geschieden, dat de waarheid van bekwame voorstanders ontbloot zal wezen.
- Ergo, tenzij dat den Remonstranten van de ContraRemonstranten toegelaten worde een gelijke macht van te verkiezen en in behoorlijk getal volmacht te geven aan alle zoodanigen, die zij zelve de bekwaamste voorstanders hunner zaken zullen oordeelen te wezen, en dat uit dezelve, op gelijke conditie aan weerszijden, de Synode geformeerd worde, zoo kan geenszins deze Synode den naam dragen van een wettelijke Synode, noch deze, die of gedaagd, of vanzelf tot deze Synode zullen komen, iets doen, dan alleenlijk in hunnen bizonderen naam, en niet in den gemeenen naam van de Remonstranten.

Ten vierde wordt begeerd, dat iedereen zich voege bij zijn partij, zoodat de geheele Synode in twee vergaderingen gedeeld worde.

Admonit. Neostad. pag. 425. Degenen, die in dezelfde Hoofdstukken van anderen zouden verschillen, zouden, bij het verhandelen van ieder verschilpunt, belast worden, zich te zamen te voegen, opdat bleke, wat iedereen wilde voorstaan, en dat de deeling der gansche Synode in twee deelen bestond, enz.

De reden is.

1. Omdat de verdediging van opiniën, die tegen elkander strijden, noodzakelijk een zoodanige verdeling met zich sleept. Paraeus Irenic. pag. 43.

2. Omdat anders geen vaardige en klare orde van disputeeren kan onderhouden worden.

Ten vijfde, dat beide partijen elk haar President hebben en Scriba.

Dit oordeelt de Admonit. Neostad. pag. 425 en Paraeus Iren. pag. 43. billijk te wezen. Deze Zitting gemaakt zijnde in twee klassen, zoude men in ieder verschil beide belasten, uit naam der Prinsen, bij stemming twee presidenten te verkiezen, (tenware de Prinsen zelve ons die liever hadden te geven) en bijzondere handelaars. De reden is, omdat zoo er geen praeses is, wie zal de vergadering leiden? Wie zal hetgeen er te verhandelen is voorstellen? Wie zal de stemmen verzamelen? enz. Indien er geen scriba is, wie zal hetgeen er te zeggen of gezegd is bij geschrift stellen en verhalen? Want dit zijn immers de ambten van beiden. Indien ook de praeses van de eene classis tevens de andere zal leiden, zoo zal de eene partij heerschappij gegeven worden over de andere, en de handelingen en stemmen van iedere classis zullen niet vrij wezen.

Verdediging der tweede conditie.

De tweede conditie houdt in, dat allen en een iegelijk vrij geleide gegeven worde, die tot de Synode komen. De billijkheid van deze conditie zorgvuldiglijk te bewijzen achten wij niet noodig, aangezien ons die lichtelijk zullen toestaan, en alsnu toegestaan hebben de Edele Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren StatenGeneraal. Wijd en breed handelen daarvan de bovengemelde schrijvers Paraeus, Gentiletus, Admonit. Neostad.

Dit geschiede alleenlijk, dat wij in de stad Dordrecht zeker en vrij mogen zijn van het geweld en de woede des gepeupels, welke zorg den achtbaren Magistraatdezer stad is toekomende.

Verdediging der derde conditie.

De derde conditie is, dat er een vergetenheid van alle bijzondere ongelijken bevestigd worde.

Gravamina Concilii Tridentini. pag. 373. Bisschop Theodoretus verhaalt van Constantinus, in de Historie der Synode van Nicea, met wat dapperheid de vrome en de Religie liefhebbende Keizer de Bisschoppen, die tot de Synode gekomen waren, onder andere vermaand heeft, dat zij, afleggende de bitterheid der gemoederen, waarmede zij elkander vereten en den vijanden tot een spot gesteld hadden, dit voornamelijk zouden bedenken, enz. hun schuldigen plicht te zijn, in een zoo groote versterking der Kerken, eerst en vooral de liefde onder elkander te laten vernieuwen, en den onderlingen haat af te leggen. pag. 338. Alle bitterheid des harten, haat en alle ongunstigheid moet tusschen de partijen aan weerszijden afgelegd worden, opdat men zie, dat men hier niet anders dan de eere Gods, en vrede en rust gezocht hebbe. Zoo zegt Gregorius zeer wel. Verre moeten van het Concilie wezen, de vijandschappen en het voedsel van alle ondaden, ook moet mede de innerlijke nijdigheid verdwijnen.

Paraeus Irenic. pag. 29. Komt dan hier, o Constantinus, gij Christelijke Keizer! en wil deze vleeschelijke Bisschoppen, als zij tot de Synode zullen gekomen zijn, door uwe Keizerlijke Majesteit, hard bestraffen, vermanen, gebieden, dat zij, afleggende alle bitterheid des harten enz., gedoogen, dat, in de eerste plaats en vooral, de liefde tusschen elkander vernieuwd worde, en dat zij de onderlinge vijandschappen afleggen, de gedachtenis hunner schampere boeken te niet doende.

De redenen zijn.

1. Omdat dit een ieder Christen betaamt, veel meer in de Synode, waar de waarheid onderzocht, de Godzaligheid bevordert, en de genade des H. Geestes aangeroepen zal worden, dewelke zich diegenen onwaardig maken, die het ongelijk gedachtig zijn.

2. Omdat anderszins de bijeenkomst niet broederlijk zal wezen.

3. Het onderzoek en het nasporen der waarheid zal niet vrij en onvooroordeeld wezen, noch het

oordeel oprecht, wanneer de gemoederen verbitterd zijn.

Derhalve, zoo lang de ContraRemonstranten, gelijk totnogtoe, alzoo ook alsnog de begonnen scheuring bevorderen en uitbreiden, en zelfs gedurende de Synode de Kerken van hare herders berooven en dezelve meer en meer in den haat des volks brengen, zoo ver dat de conditie der Pausgezinden en der Joden in deze landen verdragelijker is dan onze; of zoo zij, wanneer zij anderen zulks zien doen, niet openlijk betuigen, dat het hun mishaaft; zoo lang zullen zonder hope op eenige goede vrucht de Remonstranten in eene Synode te zamen besloten worden, of de ContraRemonstranten zullen geen bekwame richters van ons gevoelen wezen.

Verdediging der vierde conditie.

De vierde conditie houdt in, dat men alle verbonden, verbintenissen, verdoemenissen en vooroordeelen moet afleggen. Ziet boven.

Gravamina van het Concilie van Trente pag. 353. Het zal noodig wezen, om een zoodanig algemeen Concilie te houden, als wij gezegd hebben, dat de Paus van Rome de bisschoppen, praelaten en voorstanders der Kerken, zooveel bij belofte en eed aan hem verplicht en verbonden zijn, in de eerste plaats en voor alles, ten eenenmale van zoodanige verbintenissen ontsla, en ten volle aan een iegelijk gratie doe van den eed. Admonit. Neostad. pag. 423. Dat zij niet met eede verbonden zijn aan eenig formulier van particuliere of private confessie, noch de autoriteit van prinsen of van hunne leeraars, Luther, Zwingli, Melanchton, Calvijn of anderen, toegedaan, maar dat zij allen zweeren, dat zij niet dan de Schriftuur en de algemeene symbolen zullen hebben tot een fundament en regel des geloofs.

Even in denzelfden zin spreekt Paraeus Irenicus. pag. 37. En pag. 433 zegt hij: Men moet toezien, dat de oprechtheid des oordeels niet belet worde, door factiën, samenrottingen, verbonden, beloften, dreigementen, gunst, menschelijke autoriteit, of uit eenige dergelijke oorzaak; dewelke alle in den aanvang der Synode afgezworen moeten worden, opdat er een ware vrijheid zij der conscientiën en van gevoelen. Men bezie de Gravam. van het Concil. Trident. pag. 42 en 54, 55. Paraeus Irenic. pag. 27, 12 en 36. Gentiletus pag. 20.

De redenen zijn deze.

1. Omdat anders elkeen noch vrijelijk, noch zonder vreeze van perikel zijn gevoelen zal mogen zeggen, of de waarheid getuigenis geven, terwijl de band des eersten eeds of verbonds niets ontbonden is.

2. Niemand mag richter van zoodanige zaak of personen wezen, aan dewelke hij eenigszins verbonden is; want oordeel te houden is het werk van een, die recht en macht heeft over 'tgeen waarvan geoordeeld zal worden.

3. Die aan eenig ander schrift als aan de heilige Schriftuur verbonden is, die mag niet, en kan niet uit de Schriftuur alleen over de waarheid van eenige leer oordeelen; veel minder kan men gelooven, dat hij uit enkele bloote Schrifturen geoordeeld heeft, 't welk nochtans noodzakelijk moet geschieden.

Daarenboven houdt deze conditie in, dat de vooroordeelen moeten ophouden. Maar dat is ook gansch noodig.

Want de Synode komt toe kennis van de zaken te nemen, en, tenzij dat de veroordeelen afgelegd zijn, en alles onverminkt aan geheel de Synode voorgehouden wordt, zoo kan ze niet wettelijk kennis nemen van de zaak; want door deze wordt de weg toegesloten tot een vrije en onbekommerde onderzoeking der waarheid.

Bezie de Gravam. van het Concilie van Trente pag. 42.

Ten derde, Wordt in die conditie verzocht, dat men de scheuring moet afleggen.

1. Want moet men de vooroordeelen varen laten, veel meer de scheuring.

2. Want gedurende de scheuring kan noch de Synode uit beide partijen geformeerd worden, noch de eene der twee tusschen beide oordeelen.

Ten vierde, .Wordt verzocht, dat, gedurende de Synode, de een den ander erkenne voor broeders in Christus, en ware lidmaten der Gereformeerde Kerk. Datzelve nu leert de rede ook, waarmede bewezen is, dat men de scheuringen moet terzijde stellen. Gelijk ook deze, dat de Synode is een vergadering, dewelke één en hetzelfde geloof belijdt. Gravam. tegen 't Concil. van Trente pag. 311. Ook zal dit moeten aangemerkt zijn in deze zaak, en dat wel nauw, dat de Paus met zijnen aanhang de Stenden des Rijks, die de leer des geloofs, in de confessie van Augsburg verklaard, aannemen,

erkent voor medegenooten der Christelijke en Katholieke Kerk, maar voor ketters.

Dat dan de voorheen gemaakte verbintenissen, verdoemenissen, verbonden, en vooroordeelen der ContraRemonstranten tegen de Remonstranten, krachteloos gemaakt, de scheuring weggenomen, de volle vrede voor de Kerken hersteld en de broederschap weder opgericht worde; en dat zij dan als medegenooten van een en dezelfde Kerk te zamen komen, en letten op het gemeene welvaren der Kerk.

Verdediging der vijfde conditie.

ie is deze: Dat men niemand zwaarigheid aandoe vanwege de manier van procederen en handelen, die men, van den aanvang der verschillen tot op den dag van heden, gebruikt heeft, hetzij met schrijven, of met spreken, of met remonstrantiën over te geven, of niet raad aan de hooge Overheid te geven op haar last, of haar te gehoorzamen; maar dat de leer zelve, die in verschil staat, onderzocht worde.

Eerste reden. Want deze onderlinge beschuldigingen zullen oneindig wezen, en den eenen twist uit den anderen zaaien.

2. En aan weerszijden de gemoederen meer verstoren en onbekwaam maken, om de verschillen van de leer broederlijk en minnelijk te onderzoeken en te beslissen.

3. Omdat men, volgens de orde onzer Kerken, deze zaken eer voor de kerkeraden en klasse had moeten brengen, dan voor de Synode.

4. Omdat alle die zaken, die door last of in de tegenwoordigheid van den Magistraat gesproken, geschreven, of verhandeld zijn, vrij zijn van het oordeel en censuur der Synode; want de Magistraat heeft dezelve of toegestaan, of verworpen. Indien het eerste, wie heeft de Synode macht gegeven die te wederroepen of te censureren? Indien het laatste, zoo zal de Synode iets zwaarders tegen de beklagden ordonneeren, dan de Magistraat zelf. Men bezie hetgeen wij boven op de derde conditie hebben aangeteekend van de amnestie of vergetenheid. Tegen deze conditie zondigen ook de ContraRemonstranten, die gedurende de Synode, onder verscheiden voorwendsels van overgeleverde Remonstrantie aan de E. M. Heeren Staten van Holland, van zulke of zulke schriften, predikatiën, woorden, hier en daar de kerkelijke censuren tegen de Remonstranten gebruiken.

Verdediging van de zesde conditie

De zesde conditie is deze: Dat het gevoelen van beide partijen, aangaande hetgeen daar verschil over is, en ook de redenen daarvan, aan weerszijden wel onderzocht worden, enz.

Hiervan heeft Pareus een wijdloopig discours gemaakt, Iren. pag. 51, 52, 53, 54, 55, 56.

Ten tweede: Met deze conditie verzoeken wij, dat men niet alleen onderzoeken wat men meenen zal, dat met de leer der Gereformeerde Kerken, naar dat dezelve in de Belijdenis en den Catechismus uitgedrukt staat, overeenkomt of niet, maar wat met Gods Woord accordeert.

Paraeus Irenic. pag. 19.

Dat er geen opperste richter en volkomen regel van de verschillen des geloofs mag wezen, anders dan de heilige Schriftuur, enz. is allen Evangelischen wel bekend.

In denzelfden zin schrijft Gentiletus, pag. 20.

Men bezie ook de Gravam. tegen het Concilie van Trente, pag. 250, '56, '57, '62, 363, 364, 367.

Ook is dezeselfde Nationale Synode op geen andere conditie van de E. M. Heeren Staten-Generaal beschreven; in het tiende artikel der beschrijving, met deze woorden: In geheel deze verhandeling zullen de Gedeputeerden enz., zooveel de waarheid der leer aangaat, het eenige Woord Gods en niet eenige andere schriften houden voor den regel en het richtsnoer.

De redenen zijn.

1. Want het richtsnoer des oordeels moet onbedriegelijk wezen, hetwelk buiten de Schriftuur niet is te vinden.

2. Want ook in de Synode zelve worden de kerkelijke schriften, te weten de Belijdenis en de Catechismus gesteld onder de examinatie; zoo kunnen ze dan geen regel wezen, waaraan de andere onderzocht zullen worden.

Ten derde: wij verzoeken, dat men niet alleenlijk acht neme op de waarheid alleen, maar ook op de noodwendigheid in elk artikel. Hetwelk Paraeus toestaat, Iren. pag. 15, 16. De eerste vraag (zegt hij) zal wezen, welke artikelen fundamenteel zijn, of, in welke hoofdstukken des geloofs het fundament

der zaligheid waarlijk is gelegen, enz. De plaats is lang.

Reden: want niet zoozeer is het verschillend gevoelen over dezelfde zaak, als de opinie over de noodwendigheid de oorzaak geweest van deze beroerten en scheuring in de Kerken.

Ten vierde, dat dit alles geschiede onder belofte van eede, aan weerszijden gedaan te worden.

Paraeus Iren. 41. Men zal naarstiglijk moeten zien, aan wat conditiën degenen, die in de Synode zullen handelen, verbonden zullen moeten zijn. En terstond daarna verhaalt hij het formulier van den eed.

In het Neurenberger twistgesprek: De vorsten van Duitschland hebben begeerd, dat alle de bisschoppen, die zich tot die Synode zouden verzamelen, van den eed des Pausen ontslagen zouden worden, en daarenboven met eenen nieuwen eed beloven, dat zij alles voor de waarheid zouden spreken. Zie Sleidanus, Anno 1523. lib. 4. De Generale Staten in de uitschrijving der Synode, artic. 10. Waartoe (namelijk, dat zij Gods Woord voor den eenigen regel der waarheid houden, en geen ander oogmerk zich zelven voorstellen dan de eere Gods en den vrede der Kerken) de Gedeputeerden bij eede verbonden zullen zijn, enz.

Ten vijfde, dat niemand aan de Synode iets voordrage, hetwelk hij in conscientie oordeelt, niet conform te wezen aan dezen regel, te weten, der H. Schrifturen. Gentiletus, pag. 12. De Protestanten hebben begeerd, dat al degenen, die in het Concilie zouden wezen, van wat stand zij wezen mochten, bij eede beloven zouden, dat zij hunne gevoelens vrij en zonder eenige veinzing, tot Gods eere spreken konden. Bezie Gravamin. van het Concilie van Trente. pag. 358.

1. Reden. Want al wat met een twijfelende conscientie gedaan wordt is zonde.

2. Want anders zal er geen ernstige onderzoeking wezen der waarheid, maar alleenlijk een bespiegelende en Academische disputatie.

Ten zesde, Dat iedereen zich aan de Synode onderwerpe in alle dingen, van welker waarheid hij in zijne conscientie overtuigd zal zijn. Admonit. Neostad. pag. 424, en Paraeus Irenic. pag. 41. Dat zij het oordeel der Synode in alles gehoorzaam zullen zijn, waarvan zij in Gods Woord overtuigd zullen worden, en pag. 36, met bereide gemoederen, zich den Woorden Gods te onderwerpen.

Ten zevende, dat zij allen ontslagen zijn van de eeden en beloften, die met dezen Synodalen eed strijdig zijn.

Admon: Neost. pag. 424. Dat zij ontslagen worden, tot aan het einde der Synode toe, van alle andere eeden, die voor dezen Synodalen eed mogen hinderlijk wezen. Paraeus Irenic. 42.

Verdediging der zevende conditie.

Dewelke alzoo luidt. Dat men van weerszijden schriftelijk handele, tenware misschien dat van weerszijden geaccordeerd werd tot een mondelinge conferentie. In dit geval zal men beide partijen behoorlijken tijd geven, dat de schriften behoorlijk, en naardat iedereen oordeelen zal voor zijne zaken dienstig te wezen, bijeengesteld worden. Admonit. Neostad. pag. 427.

Tusschen dezen tijd zouden de handelaars zich met diegenen, die zij uit de hunnen nemen wilden, beraadslagen, en die dingen bij geschrift stellen, die ze te zeggen zouden hebben, enz; die schriften zouden zonder overhaasting voorgelezen worden, enz. opdat er niet gezegd werd, hetwelk niet aan de tegenpartijen in geschrift gegeven zoude worden. Paraeus Irenic. pag. 17.

Eerst stelle iegelijke partij haar gevoelen bij geschrift, welke artikelen zij meent fundamenteel te zijn of niet; daarna worden, uit beider partijen schrift, de vragen getrokken en de geschillen geformeerd enz. Ten derde verklare iedere partij haar gevoelen schriftelijk over ieder der betwiste punten.

Ten vierde antwoorde elk der beide partijen op der andere gevoelen en argumenten schriftelijk, enz. Nadat deze dingen aldus volbracht zijn, kome men tot een mondelinge samenspreking.

1. Reden is, opdat niet, zoo de disputatie alleen mondeling geschiedt, de eene partij de andere dingen verwijte, die niet gezegd zijn, of de gezegde woorden niet half verhaale, of in eenen anderen zin verdraaie.

2. Omdat een disputatie, die bij geschrift geschiedt, veel stiller is en minder onderhavig aan indrukken en getier. Daarna wordt door dit verzoek begeerd, dat de haast en onbedachtzaamheid der antwoorden vermeden worde. Admonit. Neostad. pag. 428.

Dat er niets onbedachte, niets zoo het in den mond komt, niets dat niet het gevoelen zij van alle de medegenooten, niets dat niet geschreven en te voren naarstiglijk onderzocht is, in die vergadering eer

gehoord en wel verstaan werd, als gezegd. Paraeus insgelijks, pag. 46 Irenic.

Verdediging der achtste conditie.

Dat men een vrije revisie of onderzoek aanstelle van de Belijdenis en van den Catechismus, buiten vrees van censuur.

Hierop kan toegepast worden, hetgeen gezegd wordt, Gravamina van het Concilie van Trente, pag. 7. De Protestanten hebben nu vele jaren verzocht, dat een zoodanige Synode mocht beschreven worden, in dewelke de ware Religie door godzalige, de waarheid lief hebbende, en geenszins verdachte personen behoorlijk mocht gered en in haar licht gesteld worden, en, alle valsche leer en dwaling uitgeroeid zijnde, de oprechte, ware, en onvervalschte weder opgerecht, geleerd en bewaard worden.

Men bezie ook de Gravam. pag. 17, 28, 360. Welke plaatsen, gewijzigd naar de omstandigheden, op de Belijdenis en den Catechismus, in dewelke de som onzer Religie begrepen is, zeer wel kunnen toegepast worden.

De redenen zijn deze.

1. Want tenzij dit onderzoek toegelaten wordt, zal de eer van Gods Woord niet onvervalscht blijven, te weten, dat datzelve alleen vrij is van alle menschelijk onderzoek.

2. Omdat deze schriften zijn menschelijke schriften, en derhalve aan dwaling onderhavig, zoo moet men dan zien, en dat uit Gods gedurig bevel, of er niet ergens eenige dwaling schuile, die verbeterd behoort te zijn, zoowel wat de woorden aangaat, als ook wat den zin belangt, en meteen wat aangaat de genoegzaamheid, orde, het oogmerk, enz.

3. Reden. Want het doel der Nationale Synode is, te zien of de gemeente dezer landen wel gesteld zij, en zorg te dragen, dat zij geen schade lijde, tot welk einde men niet geraken kan dan door onderzoeking der leer.

4. Om de nuttigheid van dit onderzoek. Want, of daarin zullen deze schriften van hunne dwalingen verbeterd, of hunne waarheid meer bevestigd, en hunne navolgers des te aangenamer gemaakt worden.

5. Van de omstandigheid dezer tijden, welke bijzonderlijk dit examen schijnen te vereischen. 1. Omdat over eenige manieren van spreken dezer schriften, tusschen de bedienaars des Goddelijken Woords zelve, getwist wordt. 2. Omdat de leer der Gereformeerde Kerk nu eindelijk door de autoriteit der Overheid schijnt bevestigd te moeten worden, 'twelk in goeder conscientie van den Magistraat niet kan gedaan worden, tenzij dat hij van de waarheid derzelve verzekerd zij, om welke verzekering in te planten dusdanig onderzoek gansch noodig is.

En wij verzoeken in deze conditie dat buiten vrees van censuur, dat onderzoek aangesteld worde.

De reden is, dat wanneer men over ernstige, hooge, en gewichtige zaken beraadslaagt, opdat zulks nuttiglijk geschiede, alle vrees van perikel verre wezen moet van degenen, die hunne meening zeggen. Want vrees is een zwakheid van den wil, en een wond van den raad. Gravam. Concil. Trid. pag. 327.

Paraeus Irenic. pag. 41. Zij behooren zeker te zijn, dat de vrijheid van adviezen hun, noch bij de hunnen, noch bij anderen, zoowel voor als na de geeindigde handeling, nadeelig wezen zal. Voegt hierbij hetgeen pag. 48 geschreven staat, Gravam. Conc. Trid.

Maar integendeel hebben de ContraRemonstranten, zoo vele jaren geleden, ons, omdat de Heeren StatenGeneraal zelve de revisie van de Belijdenis en Catechismus besloten hadden, moeite gemaakt. Daarenboven achten zij in de Haagsche Conferentie, pag. 15, ongerijmd en onbillijk, dat de Remonstranten hunne twijfelingen op de Belijdenis en den Catechismus in de Synode aanwijzen, en dat zij over deze zelfs willen oordeelen. Zij willen dan dezen op zulk eene wijze een vrij onderzoek toelaten, dat zoo wie alleenlijk maar eenige twijfeling voorstelt, al is het dat hij niets tegen de Belijdenis en den Catechismus besluit, even daarmede verliest de macht om te oordeelen en het recht om te stemmen, dat is, dat hij in een censuur vervalt, die niet gering is. Indien men de instructiën, zoo men ze noemt, van iederen Gedeputeerde tot deze Synode, en de verborgen lasten beziet, zoo zal men klaarlijk vernemen, of dat deze zeer van zoodanige gewone formulieren van deputatiën en instructiën zijn afgeweken, of dat velen gedeputeerd zijn, met dit beding in de commissie-brieven uitgedrukt, dat men geen verbetering in de Belijdenis of Catechismus zal toelaten. Indien het zoo gaat, zoo wordt het vrije onderzoek dezer Formulieren verhinderd.

Verdediging der negende conditie.

Dat over de betwiste artikelen geen bebeslissing worde gemaakt; maar dat men arbeide tot schikking; nochtans zal de wijze hiervan niet bondig wezen, tenzij dat beide partijen daarin toestemmen. Dat de hedendaagsche verschillen van de praedestinatie met het aanklevende, niet door Synodale beslissingen, maar door bemiddeling en onderlinge verdraagzaamheid geëindigd moeten worden, hebben schier alle de Gereformeerde leeraars geoordeeld, de Koning van GrootBrittanje, de Staten van Holland, van Utrecht en van Overijsel.

De overeenstemming beider partijen, de natuur zelve, de wijze en kracht van de bemiddeling vereischt dat; dewelke ganschelijk hierin gelegen is, dat de partijen tot een vrijwillige toestemming bewogen worden.

Anderszins zoude men de eene partij heerschappij toelaten over de andere.

Daarna, het strijdt met de natuur der Religie, des geloofs, en der liefde van den naaste, dat men de tegenpartij conditiën van kerkelijken vrede opdringe, zonder vrijwillige toestemming.

In deze Synode nu schijnt uit de artikelen der Synodale beschrijving, dat de gansche twist niet met beider partijen consent, noch door vereeniging in den weg van onderlinge verdraagzaamheid, maar met getal van stemmen, dat is, naar believen van de eene partij, die de overhand heeft, te weten der ContraRemonstranten, moet beslist en geëindigd worden.

Hetgeen in dezen eisch gezegd wordt van zich af te zonderen, is ten eenenmale noodig.

1. Omdat zoowel den deputeerenden predikanten als den gedeputeerden evenzeer opgelegd is de noodwendigheid van te onderzoeken en te oordeelen.

Dat twee of drie profeten spreken, en dat de andere oordeelen.

Maar geen predikant mag dit zijn ambt aan anderen overlaten, of door een ander onderzoeken of oordeelen; niemand moet of mag een ander mensch zoo verre vertrouwen, dat hij op diens oordeel in zaken van zoo groot gewicht sta of valle.

2. De macht van te oordeelen is gemeen.

3. Allen zijn ze begaafd met noodige gaven om te oordeelen, anderszins moest men ze tot het ambt van openlijk te leeren niet toelaten, 1 Tim. 3. Tit. 1.

4. Allen zijn ze evenzeer gehouden rekenschap te geven van de zielen, die hun bevolen zijn, Hebr. 13:17'

5. De zaken, die in de Synode te verhandelen zijn, gaan zonder onderscheid allen evenzeer aan.

6. En zijn van zulk een natuur, dat ze van velen beter onderzocht en zekerder beoordeeld kunnen worden, dan van weinigen, want het kan den anderen geopenbaard zijn, hetgeen de eerste niet weet, 1 Cor. 14:30.

7. Omdat de Synode van de gedeputeerden lager is dan de vergadering der deputeerenden, en ten eenenmale van den wille dezer is afhingende. Ditzelve wordt bevestigd met het getuigenis van Festus Hommius, Disput. 18 van de autoriteit der Conciliën. Thes. 4. De besluiten der Conciliën moeten den Kerken niet voorgehouden of opgedrongen worden, als bevelen der Overheid en Perzische ordinantiën. Maar de handelingen van het gehouden Concilie moeten aan alle Kerken gezonden worden, opdat ze door dezelve, naar den regel van Gods Woord, onderzocht, en zoo ze bevonden worden daarmede overeen te stemmen, goedgekeurd, en alzoo ten laatste van de goedkeurende Kerken, gewilliglijk en eenstemmiglijk, niet tegen dank, en gedwongen, aangenomen worden. Want de Kerken hebben hare consciëntiën aan het oordeel van hare gedeputeerden niet verbonden, noch hun volkomene macht gegeven, in haar naam al wat het zoude zijn te besluiten; maar de consciëntiën blijven altijd aan het eenige Woord Gods verbonden, en wanneer zij bevinden, dat de handelingen en besluiten der gedeputeerden hiermede overeenstemmen, zoo moeten alsdan eerst de Kerken dezelve voor bondig houden en toestaan. Nu ditzelve, hetwelk wij beweren, dat ook tot de deputeerende Kerken en dit voornamelijk behoort, wordt gansch en gaar aan de oordeelen dezer Synode bevolen, Act. 11 der Synodale uitschrijving. Dat is, de consciëntiën der Kerken (onder eerbied van de Overheid gezegd, want anders kunnen wij de woorden des artikels niet verklaren) worden verbonden aan het oordeel van hare gedeputeerden, en dien wordt macht gegeven uit haren naam te besluiten, al wat de gedeputeerden dienstig achten. Voorwaar, volgens de artikelen derzelver uitschrijving wil men, dat al wat door meerderheid van stemmen der gedeputeerden besloten zal worden, kracht hebben zal van een Synodaal besluit, mits dat daarbij kome de approbatie der Doorl. Generale Staten, in 't laatste artikel,

zonder te wachten op, ja ook niet te beproeven, het onderzoek, veel minder de toestemming der Kerken. Eindelijk stellen wij dit in dezen eisch: dat bij de hooge Overheid zij de beschikking der publieke orde en wijze van te leeren, die zij willen, dat in de publieke tempelen en kerken gebruikt zal worden. Hiermede komt overeen Musculus, in Loc. Com. De Magistratu. fol. 1371, edit. Hervag. Dit is ons gevoelen, zonder eenige veinzing, gelijk bij de Godzalige Overheid de hoogste macht en zorg is der Religie, alzoo heeft zij ook de macht kerkelijke wetten te stellen, en hetgeen in de Religie vervallen is, te reformeeren. Idem fol. 1373.

Paraeus in den brief aan den Landgraaf van Hessen, in de voorrede voor Hosea. Het ambt der Overheid is een plechtig formulier der Religie aangaande de leer en kerkelijke bediening naar den regel der heilige Schrifturen, wettelijk, waar zij in gebrek is, te heelen.

Tot bevestiging van deze conditie kan iedereen bewijsredenen vinden in de bijgebrachte getuigenissen, en in andere, over deze zaak uitgegeven disputatiën, van Gereformeerde leeraren tegen de macht des Pausen in zaken des geloofs.

Maar het is kennelijk, dat het gevoelen veter Remonstranten is, dat de hoogste macht om te oordeelen van Goddelijke zaken, onder Christus bij de Kerk is, dat de geestelijke zaken gansch en gaar Christus alleen en der Kerk toekomen, gelijk ieder rechtsgebied zijn Magistraten toekomt; dat deze machten, te weten kerkelijke en politieke, ook onderscheiden worden naar de personen, dat is, niet tegelijk in een en dezelfde persoon plaats kunnen hebben. Dat beide machten te zamen moeten bestaan en voortgaan, gelijk als twee armen onder een en hetzelfde hoofd.

Verdediging der tiende conditie.

Diezelve is zoodanig. Dat dengenen, die conscientie maken zullen deze orde terstond te gehoorzamen, tijd gegeven worde zich te beraden en te bedenken, of zij alles overwogen en onderzocht hebben, en ook daarmede kunnen instemmen. Festus Disput. 18 van de autoriteit der Concil. Thes. 2, pag. 85. Het fundament van alle Synodale autoriteit is de overeenkomst met Gods ordinantie en waarheid, van dewelke wij eerst wel verzekerd moeten zijn, eerdat eenige Synode bij ons eenige autoriteit verkrijge.

En Thes. 3. Derhalve is de autoriteit der Conciliën niet zoo volstrekt, en moet zoo groot niet wezen, dat wij hunne besluiten als onbedriegelijk waar zouden aannemen, zonder verder onderzoek; maar wij moeten ze eerst aan den regel van Gods Woord toetsen, en indien wij ze bevinden daarmede overeen te stemmen, ons met het gevoelen en de eenstemmigheid der Kerk vereenigen; maar zoo wij ze bevinden daarvan te verschillen, zoo is het ons niet alleen geoorloofd, maar wij zijn ook schuldig zoodanige besluiten wettelijk en naar behooren tegen te staan.

De reden is. Omdat men de conscientiën geen geweld mag aandoen.

Verdediging der elfde conditie.

Dat degene, die, na behoorlijke overweging, de besluiten der Synode toestaat, tot de volle gemeenschap en den vrede der Kerk toegelaten worde, enz.

De reden is. Omdat nu niets schijnt over te blijven, hetwelk hen van de gemeenschap der Kerk moge afweren.

Verdediging der laatste conditie.

Indien hij ze niet toestaat, en om deze oorzaak van den publieken dienst schijnt te moeten afgezet worden, dat hij afsta, mits dat hij met geen verdere politieke of kerkelijke straf bezwaard worde, enz.

Festus Praef. in de voorrede voor het Specimen.

Alle zoodanigen, die het publieke ambt zullen willen bedienen, in dezelfde Kerken (te weten, van welke deze belijdenissen zijn), die moeten deze belijdenissen als formulieren van eenigheid onderteekenen.

Ingelijks, indien iemand meent, dat hij iets in de aangenomene leer waargenomen heeft, hetwelk met de heilige Schriftuur niet overeenstemt, dat moet hij het gemeene oordeel der Kerken voorstellen, om overwogen te worden, opdat daarin, voorzooverre men bevindt, dat zijne redenen met Gods Woord overeenstemmen, met gemeen advies verandering gemaakt worde; zoo niet, dat hij of het oordeel der Kerk bijvalle, of aflate van te leeren in die Kerken, welker leer hij niet toestaat.

Maar dat iets zwaarders tegen hem voorgenomen zoude worden, is tegen reden en liefde, dewijl hij nu uit de kerkelijke orde geweerd en hem vergund wordt een privaat leven, gelijk ook anderen burgers,

bij de wetten des lands te voeren.

Eerwaardige Mannen !

Deze artikelen en conditiën stellen wij niet voor, om Uwe Eerw. iets te gebieden en voor te schrijven, maar opdat wij in een zaak van zoo groot gewicht onze consciëntiën ontlasten, gelijk het herders en getrouwe dienaars van Jezus Christus betaamt. Voorzooverre wij ze verkrijgen mogen, zullen wij ons met vroolijke harten tot de zaak, die voorhanden is, begeven, en met der daad betoonen, hoezeer het welvaren en den vrede van dit ons bloeiend Vaderland, en van zoo vele Kerken, en meteen de behoudenis der waarheid en de gerustheid der consciëntiën ons ter harte gaat. Wij zullen ook van niemand wijken, in liefde, nederigheid, zachtmoedigheid, welke de kenteekenen zijn der Christenen, in alle zoodanige dingen, die zoowel in te leeren als te onderwijzen zullen schijnen te dienen tot najaging, verwerving en behoudenis van den vrede. Maar voor zooverre wij ze niet kunnen verkrijgen, zoo zullen wij onze zielen troosten met het getuigenis van eene goede consciëntie, en zullen wij en diegenen, die tegenwoordig leven, en hierna leven zullen, zullen niet ons oordeelen, dat wij niet de voornaamste leeraars der Gereformeerde Religie, gansch billijke conditiën hebben verzocht, welke U Eerw. niet hebben willen toelaten.

Onder stonden de namen geschreven.

Simon Episcopus, Professor der H. Theologie, Eduardus Poppius, Johannes Arnoldus Corvinus, Bernardus Dwinglo, Carolus Niellius, Henricus Leo, Philippus Pynacker, Assuerus Matthysius, Thomas Goswinius, Dominicus Sapma, Theophilus Ryckewaert, Bernherus Vezekius, Henricus Hollingerus, Samuel Naeranus, Isaacus Fredericus.

Nadat deze dingen openlijk waren voorgelezen geweest, heeft men hun tot antwoord gegeven, dat de Synode oordeelde onbetamelijk te zijn, dat de gedaagden den rechters wetten wilden voorschrijven, en hier eene andere vorm van Synode verzochten, dan naar het besluit en de wetten der Hoogmog. Heeren StatenGeneraal bijeengeroepen en geordineerd was; dat met deze beschuldiging der Synode niet alleen aan de Synode, maar ook aan de Hoogmog. Heeren Staten, welke haar hadden bijeengeroepen, alsook tegen alle de Nederlandsche Kerken, welke hare gedeputeerden tot dezelve hadden gezonden, ongelijk werd gedaan; alzoo de beschuldigingen tegen de gecommiteerde rechters voortgebracht, op de committerenden vallen. Dat de Remonstranten de autoriteit der Synode niet kunnen ontwijken of verkleinen, zonder merkelijke verachting der politieke autoriteit, en van den kerkelijken stand. Dat van de Hoogmog. Heeren Staten wetten gesteld waren, naar welke deze Synode aangesteld, en bijeengekomen was. Dat zij dezelve niet behoorden te verachten, de Synode ook dezelve niet mocht veranderen. Derhalve dat zij beter doen zouden, zoo zij zoodanige uitvluchten en weigering lieten varen, en de bevelen der Hoogmog. Heeren Staten en der Synode gehoorzaam waren. Daarmede wordt hen geboden deze Synode voor wettelijke rechters van deze hunne zaak te erkennen, en tot de tegenwoordige handeling te treden. Zij zijn daarenboven vermaand geweest, dat zij van de Synode, die nu door eenen heiligen eed verplicht was, een goed gevoelen zouden hebben, haar oordeel eerst zouden verwachten, misschien dat zij hunne consciëntiën voldoen zoude. Zoo dit geschiedde, zouden zij oorzaak hebben God te danken, en tevreden te zijn; zoo niet, dat zij alsdan eerst billijk van de Synode zouden mogen klagen. Van de afzonderingen en de oorzaken daarvan zoude men op zijn plaats en tijd naderhand handelen.

De gedaagden hebben geantwoord, dat zij de Hoogmog. Heeren Staten hun autoriteit toekenden, en de Synode lieten voor zoodanig als zij was.

Maar dat zij nochtans hun oordeel met dezelfde reden mochten weigeren, waarmede eertijds de Vaders het oordeel van sommige oude Conciliën hadden geweigerd, zooals onze voorzaten het oordeel van het Concilie van Trente, en de onzen hebben geweigerd zich aan het oordeel der Flaccianen te onderwerpen.

Men heeft hen aangewezen wat een ongelijke vergelijking dit was. Want wij waren allen tegelijk aan dezelfde Magistraten onderworpen.

Indien het eenderlei zaak is, dat er geen oorzaak was, waarom zij ook niet zouden ontkennen lidmaten te wezen der Nederlandsche en der Gereformeerde Kerken. En daarna heeft men hen wederom vermaand, dat zij de omwegen aan een zijde stellende, tot de handeling zelve wilden komen.

En dewijl sommige dingen in dit laatste schrift de autoriteit der Republiek, en der Hoogmog. Heeren StatenGeneraal schenen aan te gaan, hebben de E. Gecommitteerden te kennen gegeven, dat zij nader kennis daarvan zouden nemen.

ZESENTWINTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag

Men heeft het oordeel gevraagd, zoo der Doorl. Heeren Gecommitteerden, alsook der kerkelijke personen, zoowel uitheemsche als inlandsche, aangaande het schrift der Remonstranten, hetwelk voor den middag openlijk was voorgelezen. De E. Gecommitteerden hebben hun gevoelen verklaard, door deze hunne publieke resolutie: a onderzoek en overweging van alle en een ieder artikel en conditie, die de Remonstranten, welke tot deze Synode gedaagd en ontboden zijn, openlijk overgeleverd en voorgelezen hebben, en die zij verzocht hebben, dat hun toegelaten zou worden, eer men komen zoude tot verder onderzoek en verhandeling van zaken; zoo is het dat de E. Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren Staten; naarstiglijk onderzocht hebbende het formulier en de wetten, naar welke dezelve Heeren Staten geboden hebben, dat alle Synodale zaken, en hetgeen wijders alhier staat verhandeld te worden, aangesteld en belegd zullen zijn; verklaren en geven eens voor altijd te verstaan, dat nu op alle en een ieder verzoek, artikel en conditie, door dezelve Hoogmog. Heeren overvloediglijk is voorzien. En wat wijders hiertoe strekkende, gedurende den ganschen tijd van de handeling, mag voorvallen, kan door de Synode verzorgd en geordineerd worden. Derhalve, opdat noch de meening, noch het oogmerk derzelve Hoogmog. Heeren eenigszins te niet gedaan, of de Synodale handelingen wijders verstoord worden, en de tijd niet langer tot nadeel der Republiek en der Kerk verlengd worde, zoo oordeelen de voorz. Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren Staten, en belasten meteen den gedaagden Remonstranten, en gebieden, dat zij, zonder eenige uitvluchten of uitstel verder en voornamelijk tot hetgeen in de Synode te verhandelen staat, voortgaan, en ook gehoorzaam zijn in hetgeen de Synode tot dit einde besluiten zal.

De geheele Synode, gevraagd zijnde naar haar oordeel, heeft verklaard, dat het verzoek dezer conditiën vreemd, onbillijk en ontijdig was, en strijdende met de wetten der uitschrijving, van de Synode door de Hoogmog. Heeren StatenGeneraal voorgeschreven. Dat deze beschuldiging, waarmede zij dezelve Synode grootendeels voor scheuringmakend openlijk beschimpen, en ook die weigering en uitvlucht, waarmede zij het oordeel en de autoriteit derzelve Synode als partij zochten te ontgaan, gansch geen vastigheid had, en in vele manieren de Synode te kort deed. Hetwelk ook de Hoogmog. Heeren StatenGeneraal raakte, door welke autoriteit en wetten dezelve Synode bijeengeroepen was; ja ook alle de Nederlandsche Gereformeerde Kerken, dewelke hare gedeputeerden wettelijk tot dezelve hadden gedeputeerd. Dat men derhalve de gedaagden ernstiglijk en dapperlijk behoorde te bestraffen en te vermanen, dat zij voortaan zich wachten wilden van zoodanige uitvluchten, met meerder respect van de handelingen der hooge Overheid spreken, zoodanige zware beschuldigingen en onbillijke lasteringen der Synode nalaten, en haar autoriteit niet minachten, maar haar voor wettige rechters van de zaak erkennen.

De gedeputeerden der Kerken van ZuidHolland hebben kortelijk verklaard, bij welke gelegenheden en om welke oorzaken sommige Kerken in ZuidHolland, met de Remonstrantsche predikanten gedwongen waren geweest, geen verdere gemeenschap te houden.

Dat die twaalf conditiën, in dit schrift overgeleverd, door de Hollandsche Remonstranten niet lang geleden den E. M. Heeren Staten van Holland en WestFriesland waren overgeleverd geweest, welke het advies der Synode van Delft (omtrent dien tijd bijeen vergaderd) daarover verstaan hebbende, dit verzoek der Remonstranten afgeslagen en hen belast hadden, dat zij zoodanige uitvluchten aan een zijde stellende, zich te vreden wilden houden met de orde, die nu door de E. M. H. StatenGeneraal

← gesteld, en in de Gereformeerde Kerken aangenomen was. En dewijl de lasteringen, waarmede de Remonstranten in dit hun schrift de Synode van scheuring zochten te beschuldigen, de ZuidHollandsche Kerken voornamelijk raakten, zoo gaven zij openlijk te kennen, dat zij verzochten, op die allen te mogen antwoorden. Doch de Synode heeft geoordeeld, dat zulks voor dien tijd, noch voegelijk noch noodig was, opdat de orde door de Hoogmog. Heeren Staten-Generaal ingesteld, niet verstoord werd, en dat personeele zaken, van welke te zijner tijd en plaats naderhand zoude gehandeld worden, met zaken, die de leer aangingen, niet onder elkander gemengd zouden worden. Daarna heeft men de Remonstranten ingeroepen, welke (nadat de praeses hen ernstiglijk vermaand had, van alles waarvan de Synode geordineerd had, dat zij vermaand zouden worden, en hen gebeden dat zij in het toekomende voorzichtiger wilden handelen, bescheidenlijker spreken, en zich van zoodanige trotschheid der jonkheid en ongeregeldheid des gemoeds en der tong onthouden) is voorgelezen geweest, door den zeer vermaarden man D. Heinsius, het besluit der E. Heeren Gecommitteerden, en belast datzelve te gehoorzamen, en zonder omwegen terzake te komen. En dat zij, zoo zij nu bereid waren (gelijk zij gezegd hadden, dat zij bereid zouden zijn), hun gevoelens aangaande de Vijf Artikelen, wilden verklaren, en hunne bedenkingen, die zij op de Belijdenis en onzen Catechismus aangeteekend hadden, overleveren.

M. Episcopus heeft geantwoord, dat hetgeen zij voorgesteld hadden, zij dit om zeer gewichtige oorzaken gedaan hadden; dat het geen personeele dingen waren, want geheele Kerken hadden zich afgezonderd, dat daarom deze zaken door hen wijdloopig voorgesteld waren geweest; omdat zij oordeelden dat ze met ernst moesten gedaan worden.

Zij erkenden niet de hooge Overheid met hun schrift eenigszins verongelijkt te hebben; dat het hun voornemen niet was geweest de Hoogmog. Heeren Staten te schelden, ja niet de gedachte hadden gehad zulks te doen.

Dat hun ongelijk gedaan wordt, voor zoo verre men hen zulks ten laste legt. De praeses heeft geantwoord, dat aldus de hooge overheid verongelijkt wordt, wanneer men zegt, dat zij een scheuringmakende en ook onwettelijke Synode bijeen geroepen heeft, te meer, dewijl zij andere wetten en een andere vorm van Synode te houden, dan die hij de hooge Overheid gesteld waren, wilden voorschrijven.

Dat klaar genoeg de E. M. Heeren Staten van Holland, Zeeland, Utrecht en Friesland, als auteurs van scheuringen gescholden worden, dewijl het genoegzaam bekend was, dat door hunne autoriteit de Kerken, die zich van de Remonstrantsche predikanten, in den Haag, te Utrecht en in andere plaatsen afgezonderd hadden, beschermd zijn geweest en van bekwame leeraars voorzien, en dat zij met hunne tegenwoordigheid die zelve vergaderingen hebben geapprobeerde.

Carolus Niellius heeft bij de woorden van Episcopus gevoegd, dat het altijd den gedaagden geoorloofd is geweest, tegen des rechters onwettelijkheid bedenking te maken. Dat de praktijk der Kerk zulks ook toelaat.

Dat het onbillijk is het oordeel van eenige zaak aan zoodanigen toe te laten, die voorhenen dezelve verdoemd, en een afzondering gemaakt hebben. Want daarmede hebben zij zich onbekwaam gemaakt om te oordeelen.

Dat hedendaags D. Pelargius, indien hij geroepen werd tot de Synode der Ubiquitisten, met recht tegen de zelve zoude mogen eene uitzondering maken, en dat met gelijk recht zij hetzelfde tegen deze tegenwoordige mogen doen; dat zij bedroefd waren, dat hun verweten werd een jonge trotschheid, daar eenigen van hen twintig jaren in den dienst waren geweest. De praeses heeft hen geantwoord, dat dit nooit geweest is de praktijk der Kerk, dat de predikanten, zoo menigmaal als zij volgens hun ambt zich tegen de opstaande dwalingen gesteld hebben, daarom het recht verloren zouden hebben, om aangaande diezelfde dwalingen hunne stemmen te geven, of de macht om te oordeelen; want alzoo zoude alle orde der kerkelijke oordeelen omgestooten worden, en gemaakt, dat de predikanten hun ambt niet zouden kunnen doen. Aangaande de afzonderingen, uit wat recht en oorzaken dezelve geschied waren, zoude te zijner tijd onderzocht worden. wanneer men namelijk tot de personeele zaken zoude gekomen zijn. Dat het billijk is, dat zij alsnu voor richters erkennen, diegenen, die door autoriteit der hooge Overheid, en door de verkiezing der Kerken hun gegeven waren. Dat tegen de onwettelijkheid derzelve eene bedenking te maken, was de autoriteit der hooge Overheid te willen ontwijken, en alle kerkelijke orde verstoren. Derhalve heeft hij hen nogmaals vermaand, dat zij

zoodanige bedenkingen varen latende, het besluit der E. Heeren Gecommitteerden wilden gehoorzamen.

Niellius heeft geantwoord, dat de vermaningen de consciëntiën niet voldeden; dat de hooge Overheid wel de macht heeft, zoodanige Synode bijeen te roepen, als haar heeft goedge gedacht, maar dat het onbillijk was, het oordeel toe te laten dengenen, die al voorhenen de zaak veroordeeld hadden. Dat de Magistraat wel mag voorschrijven een manier van te handelen, maar over de consciëntiën niet mocht heerschen. Dat ze macht heeft de predikanten af te zetten, maar niet over hun gemoederen te heerschen. De E. Gecommitteerden zeiden, dat er een formulier van 't houden der Synode bij de Hoogmog. Heeren StatenGeneraal was voorgeschreven; naar datzelfde moest men handelen, en hebben ze ernstiglijk vermaand zich daarnaar te schikken. Niellius antwoordde, dat de wetten der Hoogmog. Heeren StatenGeneraal, naar dewelke de Synode bijeengeroepen was, onder anderen geboden, dat niemand na dezelve Synode zal mogen twijfelen.

Daarop hebben de Gecommitteerden wederom belast, dat zij het besluit zouden gehoorzamen, en alle uitvluchten varen laten.

De praeses voegde daarbij, dat men van hen niet begeerde, dat zij verklaren zouden, hoedanige rechters zij ons oordeelden te wezen, maar dat zij de orde, hij de hooge Overheid gesteld, zich onderwerpen zouden, en heeft ze vermaand, dat zij alle deze verlatende, hunne bedenkingen en verklaringen, indien ze gereed waren, toch eens wilden overleveren.

De Gecommitteerden zeiden ook, dat zij hunnen consciëntiën niets wilden voorschrijven, ook het recht om hunne zaak wettelijk te verdedigen, hen niet wilden benemen, of eenigszins verkorten. Maar dewijl zij onderzaten waren der Hoogmog. Heeren StatenGeneraal, zoo moeten zij de wetten en ordinantiën derzelve gehoorzamen, en dit was hetgeen zij hen wederom ernstiglijk belasten. Episcopus antwoordde, dat hij nooit verwacht had, dat zij met eene resolutie geperst zouden worden, maar gehoopt, dat hunne redenen onderzocht zouden worden, en dat verzochten zij nu ten hoogste.

En, dewijl men doende was met vele duizend zielen gerust te stellen, en den vrede der Kerken weder te brengen, zoo behoorde men de verbitterde en verbitterende partij het oordeel niet toe te laten, noch dengenen op te dragen, die alreede de anderen hadden veroordeeld.

Hij heeft ook geklaagd, dat de Utrechtsche Remonstranten, uit de Synode waren geworpen, omdat zij met goeder consciëntie de verdediging van de zaak der Remonstranten niet hadden kunnen verlaten. Hem is geantwoord geweest, dat het den Utrechtschen Remonstranten toegelaten was, onder de rechters te zitten, voorzoverre zij het bevel van de verdediging der zaken der Remonstranten verlaten, en voor de Synode een eed wilden doen.

Dat zij uit de Synode niet zijn geworpen geweest; maar vanzelf zich bij de gedaagde Remonstranten gevoegd hadden, om dezelfde zaak met hen te verdedigen. En dat niemand in hetzelfde gericht rechter en verweerder kan wezen van een en dezelfde zaak.

Zij zijn wederom vermaand geweest, dat zij met deze eerstelingen de handelingen der Synode niet langer wilden verstoren, maar tot de zaak komen.

Dat het wel somwijlen kan gebeuren, dat Theologen, die onder onderscheiden Prinsen leefden, met recht weigerden zich aan elkanders oordeel te onderwerpen; maar, dewijl wij allen onder het gebied stonden eener hooge Overheid, dien het beliefd heeft het oordeel aan deze tegenwoordige vergadering over te geven, dat de Remonstranten tegen deze rechters, als onbevoegd, geene uitzondering konden maken, tenware zij betoonen wilden, dat zij alle wettelijk oordeel zochten te ontwijken.

Episcopus antwoordde, dat hij het oordeel niet ontweek, maar alleenlijk verzocht, dat de tegenpartij geen rechter zou zijn.

De praeses vraagde hem, dewijl hij dezen rechter, die bij autoriteit der hooge Overheid en der Kerken gesteld was, verwierp, dat hij zeggen wilde, wien zij dan tot rechter van hunne zaak begeerden. Episcopus antwoordde, dat er een conferentie aangesteld zoude mogen worden tusschen de partijen.

De praeses herhaalde, dat een conferentie geen oordeel was; dat de quaestie was van rechters en van oordeel; en begeerde, dat zij vrijelijk verklaren zouden aan het oordeel van welke rechters zij deze zaak begeerden toe te laten, of dat ze anders rechters wilden geven. Hierop zeide Episcopus, dat hij nu daarop niet konde antwoorden: dat hij alleen dit zeide, dat het oordeel aan deze rechters niet wettelijk toekwam. En hoewel hij eenen anderen rechter niet konde aanwijzen, dat dit hun genoeg was, dat de tegenpartij geen wettelijke rechter wezen kan. Ondertusschen hebben de Heeren Gecommitteerden

ettelijke malen hen vermaand en bevolen, dat zij gedenken zouden, dat zij onderdanen waren der Hoogmog. Heeren StatenGeneraal, en dat zij zich derzelver wetten en ordinantiën onderwerpen zouden. De praeses heeft daarbij gevoegd, dat dit voornamelijk in quaestie stond, of de Synode voor tegenpartij te houden zij, dan of ze wettelijke rechter wezen mag, omdat sommige Kerken, welker gedeputeerden daar waren, een afzondering van de Remonstranten gemaakt, of dezelve geaprobeerd hadden.

De Remonstranten ontkenden wel, dat de Synode wettelijke rechter zijn mocht van deze verschillen. 1. omdat ze de tegenpartij is, en 2. omdat ze scheuringmakend is; maar beiden moesten zij bewijzen, want de Synode ontkende beide.

Dat deze quaestie door de Hoogmog. Heeren Staten toenmaals is beslist geweest, wanneer zij hebben goedgevonden, tot beslissing van deze zaak, deze rechters bijeen te roepen; desgelijks ook bij deze Nederlandsche Kerken, wanneer die tot hetzelfde einde deze hare gedeputeerden wettelijk gezonden en gedeputeerd hebben.

Derhalve heeft hij hen nogmaals vermaand, dat zij deze uitvluchten zouden laten varen, en zoo zij nu bereid waren, hun bedenken en verklaringen zouden overleveren.

Zij hebben tot des anderen daags uitstel begeerd, en copie van de resolutie der E. Gecommitteerden, om op de gansche zaak des te rijpelijker te mogen beraadslagen. Het oordeel nu der Synode van Delft, waarmede geantwoord wordt op de 12 conditiën van eene Synode te houden, die de Remonstranten voorgesteld hadden, van welke melding gemaakt wordt in deze zitting, was dit.

Aan de Edelmog. Heeren, de Staten van Holland en WestFriesland, onze gebiedende Heeren.

Edelmogende Heeren.

Naardien het E. M. belijft heeft door de heeren Uwer E. M. Commissarissen, ons Kerkedienaren, in deze ZuidHollandsche Synode te Delft vergaderd, te doen overhandigen zekere Remonstrantie, waarin eenige Kerkedienaren te kennen geven hunne grieven tegen Uw E. M. besluit, op het houden van de Provinciale of Nationale Synoden, zich beklagende, dat U E. M. haasten om dadelijk tot de samenroeping van dezelve Synode te besluiten (waartegen wij en alle gemeene Kerken hier te lande meende meerder oorzaak te hebben van klagen, niet over U E. M., maar over de voorz. klagers, dat zij met hunne proceduren nu tien jaren lang gemaakt hebben, dat niet alleen de Provinciale Synoden volgens Uw E. M. voornemen en besluit niet zijn gehouden, maar dat ook beide particuliere Hollandsche Synoden zoo lang zijn opgeschort geweest) zoo hebben wij niet kunnen noch mogen nalaten, volgens den last, ons door U E. M. opgelegd, met alle behoorlijke eerbiediging en onderdanigheid, U E. M. te vertoonen ons advies en gevoelen over de voorgenoemde Remonstrantie.

En vooreerst dunkt ons (onder verbetering van U E. M.) zeer vreemd, dat deze nieuwe Remonstrantie geen onderteekening heeft van de namen dergenen, die dezelve gepresenteerd hebben, of doen presentereen; inzonderheid, dewijl zij in 't begin van deze hunne klacht zich zelve geen anderen titel geven dan de Kerkedienaren onderschreven.

Wel is waar, dat achteraan onderteekend staat de samensprekers uit de Conferentie bekend, gelijk ook in gedrukte copie dezelve titel gesteld wordt; maar of zij deze hunne nieuwe Remonstrantie, alleen met hun zessen gesteld en onderteekend hebben, of ook in den naam van alle degenen, in welken naam zij in de Haagsche Conferentie met de andere zes predikanten zijn getreden, kunnen wij niet weten, gelijk wij alsnog niet volkomenlijk zijn onderricht, wie degenen zijn, die voorz. zes samensprekers gedeputeerd hebben tot de voorz. conferentie en tot al hetgeen wat zij in hunnen naam gedaan hebben. Dit dunkt ons, onder verbetering, een vreemde procedure te wezen in Gods Kerk, dat eenigen met onbekende namen zonder weten of kennis van hunne medebroeders, alzoo met elkander samenspannen, om het gevoelen der gemeene Gereformeerde Kerken te bestrijden, dat men hunnen namen niet mag weten.

Te meer zijn wij hierover verwonderd, omdat eenigen, die wij totnogtoe voor Remonstranten hebben gehouden, en die ook nog rondelijk verklaren, dat zij de vijf punten der Remonstranten voor goed en den Woorde Gods conform houden ons in deze onze Synodale vergadering verklaard hebben, niet alleen tot deze nieuwe Remonstrantie geen raad, noch consent gegeven te hebben, maar ook niet tot

de eerste Remonstrantie, waarin de vijf punten uitgedrukt zijn, ja ook nooit in eenige vergadering der Remonstranten geweest te zijn, of iets te hebben helpen besluiten, dat in den naam der Remonstranten gedaan is. Wij meenen, dat dit meer dan reden is, dat degenen, die zich samen verbonden hebben, om hunne medebroeders in het stuk der leer tegen te spreken, zich zelven bekendmaken, opdat degenen, die van hen worden gelasterd over hunne leer, weten niet wien zij te doen hebben, en welke hunne tegensprekers zijn.

Doch naardien het E. M. beliefd heeft eenig naschrift op de voorz. nieuwe Remonstrantie te geven, en dezelve aan ons terug te zenden, vermoeden wij, dat U E. M. zulks niet zouden gedaan hebben, of immers niet verder gerechtelijk bescheid hierop zullen verleenen, zonder te weten, hetzij uit hunne onderteekening onder het orgineel derzelve Remonstrantie, of anderszins, wie de klagers zijn, die deze nieuwe Remonstrantie hebben overgegeven; en alzoo is het dat wij, volgens Uw E. M. bevel, daarop rijpelijk in de vreeze des Heeren, gelet hebben, en bevinden dit schrift te bestaan in twee deelen.

Want eerst zoeken zij uitzonderingen te maken tegen het houden der Synoden, zoo wel nationaal als particulier, voorwendende eenige redenen van weigering, waarom zij zich bezwaard vinden aan dezelve Synoden zich zelven te onderwerpen. Daarna slaan zij voor eenige vreemde en ongegronde conditiën, op dewelke zij presenteren in de voorz. Synoden te verschijnen en hun zaak voor dezelve te rechtvaardigen.

De beweerde redenen, waarom zij zich bezwaard vinden zich zelven aan het oordeel der Synode te onderwerpen, zijn inzonderheid genomen van de ongeschiktheid der personen, die zij meenen, dat tot deze Synoden gedeputeerd zullen worden. Deze ongeschiktheid of onbekwaamheid pogen zij te bewijzen, eerstelijk omdat wij nu geen Apostelen noch onfeilbare leiding des H. Geestes hebben, gelijk de Synode te Jeruzalem, Hand. 15.

Zoodat ons niemand zal kunnen verzekeren, dat onze Synoden wel zouden kunnen dolen, ook als zij wettelijk vergaderd zijn.

Een andere, omdat de Kerken en klassen hier te lande alreede verdeeld zijn in twee verscheidene hoopen, waarvan de eene met den andere geen gemeenschap heeft; welke verdeeldheid zij den ContraRemonstranten gaarne zouden te laste leggen, dewijl zij, die Remonstranten genoemd worden, veel liever de onderlinge verdraagzaamheid hadden gezien, als de droevige scheuringen. Maar dat de ContraRemonstranten geformeerd zouden hebben afzonderlijke vergaderingen, waarmede zij niet alleen de Kerken verscheurd zouden, maar ook zich zelven als partij geformeerd van de Remonstranten, en acten gemaakt en onderteekend, waarmede zij de Remonstranten als valsche leeraars veroordeeld, en voorts alle vijandschap tegen hen bewezen zouden hebben.

En alzoo deze partijschap tegen de Remonstranten, niet alleen in deze, maar ook in andere Provinciën en Synoden, niet alleen der Duitsche, maar ook der Waalsche spraak, alreede zoude zijn bewezen, zoo meenen zij, dat zulke Synoden, die waarschijnlijk voor het meerendeel geformeerd zullen worden, uit personen, die hunne partijschap tegen hen alreede getoond hebben, geen rechters over hen kunnen wezen, nademaal de natuur zelve leert, dat niemand gelijk aanklager en rechter kan wezen.

Dit is het kort begrip van het lang bewijs des eersten deels van dit schrift.

Op deze beweerde redenen, bidden wij U E. M., te willen overleggen, of dezelve kunnen verstaan worden ergens anders toe te strekken, als om zich zelven aan allerlei kerkelijke oordeelen te onttrekken, en alle hoop weg te nemen van door eene Synodale vergadering eenmaal tot rust en vrede der Kerken te komen; want zoo deze redenen zouden gelden, meenen wij, dat er na de tijden der Apostelen geene Synodale vergaderingen vruchtbaarlijk tot wegneming van eenige zwarigheden in Gods Kerk, zouden hebben kunnen gehouden worden.

Toch heeft de ervaring in verscheidene tijden geleerd, dat de Synodale vergaderingen met groote vrucht zijn gehouden geweest, tot wegneming van verscheidene ketterijen, dwalingen, scheuringen en andere zwarigheden, in de Christelijke Kerken gerezen.

Wel is waar, dat, na der Apostelen tijden, geen Synodale vergaderingen, hoe treffelijk of algemeen zij geweest zijn, buiten perikel van dwaling zijn geweest, zoodat hare besluiten voor het onfeilbaar Woord Gods zouden mogen gehouden worden.

Want in het Nieuwe Testament zijn alleen de apostelen en Evangelisten alzoo in alle waarheid geleid, dat zij in de leer niet konden feilen.

Maar daaruit volgt niet, dat er, in navolgende tijden, geene Synoden met vrucht konden gehouden worden; maar veel kan men integendeel uit het exempel der Apostolische Kerk besluiten, hoe noodzakelijk en profijtelijk zulke Synodale vergaderingen zijn, om alle twisten en geschillen uit de Kerk te weren.

Want naardien de Apostelen zelven, niet tegenstaande zij allen tezamen met den H. Geest alzoo begaafd waren, dat zij in de leer niet konden feilen, zoodat het getuigenis eens Apostels genoegzaam was, om te weten wat men gelooven moest, evenwel zoodanige vergaderingen gehouden hebben, hoeveel te meer is dat in navolgende tijden moeten onderhouden worden, als de navolgende leeraars in de leer hebben kunnen feilen, om te beter alle dwalingen in Gods Kerk te verhoeden?

En hebben Paulus en Barnabas, hoewel zij denzelfden Geest met de andere Apostelen hadden, desniettegenstaande zich laten zenden naar Jeruzalem, om het advies der andere Apostelen, over het verschil in de kerk van Antiochië gerezen, te verstaan, hoeveel te meer behooren andere leeraars, die geen Apostelen zijn aan zoodanige Synodale vergaderingen zich zelven te onderwerpen. Want de Heere Christus, die den Apostelen beloofd heeft den Geest der waarheid, die hen in alle waarheid zou leiden, die heeft ook zijne Kerk beloofd, dat hij bij haar wil blijven tot de voleinding der wereld, Matth. 28: 20. Gelijk het dan niet volgt, omdat na der Apostelen tijden de Kerk geen leeraars gehad heeft, die niet in leer konden feilen, dat, daarom de uiterlijke kerkedienst, na der Apostelen tijden, vruchteloos en onnut zoude zijn, zooals eenige geestdrijvers in deze laatste tijden hebben voorgegeven, alzoo volgt het ook niet, dewijl, na der Apostelen tijden geene Synoden hebben kunnen zijn, buiten perikel van dwaling, dat er daarom tot wegneming van ketterijen, scheuringen en misverstanden, in Gods Kerk geene Synoden zouden mogen of behooren gehouden te worden.

Want gelijk God zijn Woord door zijne Profeten, Apostelen en Evangelisten heeft laten beschrijven en dit geschrevene Woord totnogtoe wonderlijk bewaard, opdat daaruit de trouwe en godzalige Kerkedienaren, door dienst der Kerken wettelijk geroepen, zouden leeren, wat zij hunne Gemeenten in Gods naam voor te dragen hadden, alzoo heeft Hij ook datzelfde zijn geschreven Woord gesteld als eene regelmaat, waarnaar in alle kerkelijke vergaderingen over de leer zal geoordeeld worden.

En wanneer eenige godzalige en geleerde Kerkedienaren uit verscheidene Kerken, ook uit verscheidene landen des Christenrijks bijeenkomen in de vreeze des Heeren, om uit den Woorde Gods te oordeelen, wat in Gods Kerk behoort geleerd, of niet geleerd te worden; is wel te vertrouwen, dat Christus, naar zijne voorgemelde belofte in zoodanige vergadering zal wezen, en dezelve niet zijnen Heiligen Geest alzoo verlichten en bestieren, dat daar niet tot nadeel der waarheid en zijns rijks zal besloten worden.

En genomen, dat er zoo iets besloten werd, zoo zal daarom de waarheid niet verdrukt blijven, maar zal mettertijd wederom te voorschijn komen.

Ondertusschen moet er in Gods Kerk, orde, rust en vrede zijn, want God is geen God der verwarring en wanorde, maar een God des vredes. Daarom wil Hij, dat alles in zijne Kerk ordelijk, gerustelijk en vredelijk toega.

Nu kan er in Gods Kerk geen orde noch gerustheid. zijn, wanneer aan een iegelijk zal vrij staan te leeren, wat hem goeddunkt, zonder dat hij gehouden zal zijn rekenschap van zijne leer te geven, en zich aan het oordeel eener kerkelijke vergadering te onderwerpen, volgens den regel des Apostels Paulus 1 Cor. 14:29 en 31, dat er zal geoordeeld worden van hetgeen de Profeten spreken, en dat de geesten der Profeten den Profeten onderworpen zijn.

Dit zijn de Remonstranten zooveel te meer schuldig te doen, dewijl zij in het aannemen van hunne diensten zich zelven daartoe verbonden hebben, gelijk zij zelven in deze hunne Remonstrantie bekennen, zich zelven dit als een tegenwerping of tusschenrede voorwerpende. Hierop pogen zij wel eenige antwoorden te geven, maar hoe weinig fundament deze hebben, zal uit het navolgende blijken.

Dat nu deze Apostolische orde niet zoude mogen gevolgd worden in deze omstandigheid of gelegenheid van tijden, overmits de Kerken nu verdeeld zijn, dat heeft even weinig grond als het voorgaande.

Want waardoor zijn die Kerken tot zoodanige verdeeldheid gekomen, als door de verscheidenheid der leeringen, die in de Kerken gedreven zijn geweest.

Zoude men daarom in geen Synodale vergaderingen besluit mogen nemen over de leer, omdat de

Kerken door verscheine leeringen zijn verdeeld en verscheurd, zoo zou in geene tijden van scheuringen en verdeeldheid van Kerken Synodale vergaderingen mogen gehouden zijn geworden.

En zoo hadden tot alle tijden degenen, die wat nieuws in Gods Kerk gezocht hebben in te voeren, en alzoo de Kerken verdeeld hadden de uitzondering mogen maken, dat er vanwege de verdeeldheid der Kerken geen Synodale vergaderingen mochten gehouden worden.

Hetzelfde hadden voormaals mogen voorwenden de Arianen, Nestorianen, Eutychianen en andere secten, die grooten aanhang in de Kerken gehad en dezelve verscheurd en verdeeld hebben.

Daarom hebben evenwel de godzalige Keizers niet nagelaten 'algemeene Synoden te beschrijven, in welke over hunne leer is geoordeeld geworden of ze schriftmatig was of niet.

Dat de Remonstranten voorwenden, dat diegenen, die alreede een vooroordeel gestreken hebben over de vijf punten, niet in de Nationale Synode behooren te zitten als richters over deze geschillen, dat is mede in geen goede redenen gefundeerd.

Want daaruit zou moeten volgen, dat geene rechtgevoelende leeraars der Kerk over deze beoordeeling zouden mogen zitten, omdat zij alreede verklaard hadden, dat zij der Remonstranten gevoelen niet konden toestaan, en zoo zou daaruit moeten volgen, dat over de verschillen in de leer geen andere rechters konden gesteld worden, dan die te voren zich neutraal gehouden hadden, en zouden voormaals de Arianen en andere ketters dezelfde uitzondering hebben kunnen nemen tegen de rechtgevoelende leeraren in de oude Synoden.

En hoe kunnen toch vromen leeraars zich in zoodanige verschillen neutraal houden (inzonderheid als het zoo vele jaren aanloopt, eer men tot een recht Gereformeerd Kerkelijk oordeel kan komen) naardien hen van Gods wege bevolen is over de leer met ernst te waken?

Hoe konden ook trouwe Kerkedienaren nalaten hun misnoegen te verklaren, dat zij hadden beide aan de leer en proceduren der Remonstranten, als zij zagen, dat dezelve niet alleen hunne nieuwe opiniën onder het voorwendsel van verdraagzaamheid in de Kerken zochten door te drijven, maar zich ook niet ontzagen de leer der Gereformeerde Kerk, op het hatelijkst te hekelen en uit te roepen, ook in hun eerste Remonstrantie in den jare 1610, en daarna nog meer in de Haagsche Conferentie, en inzonderheid in verscheidene achtereenvolgens uitgegeven lasterschriften?

Waarom verwijten zij ons het oordeel over hunne leer en handelingen, daar zij ons zoo hatelijk veroordeeld en gelasterd hebben.

Zeggen zij, dat wij, als hunne partijen, in de Nationale Synode niet behooren als rechters over hen te zitten, wij zijn tevreden, dienaangaande ons aan het oordeel van andere Kerken, die hare gecommitteerden daar zullen hebben, te onderwerpen.

Willen zij dat mededoen, zoo zullen andere Gereformeerde Kerken mogen oordeelen, welke van beide partijen bij de gezonde leer is gebleven.

En zoude deze uitzondering der Remonstranten gelden, zoo zal er nimmermeer eenige censuur of discipline in Gods Kerken kunnen geoefend worden, want altijd zullen diegenen, die strafbaar zijn, hetzij in leer en in leven, hunne bestraffers, kerkeraden, klassen en Synoden houden voor hunne partij. Dat zij hier tegen voorwenden, dat waarschijnlijk geen van hen of immers zeer weinigen zullen gedeputeerd worden, tot de voorz. Synodale vergadering, en zij dienvolgens overstemd zullen worden, en hunne leer veroordeeld, te meer, alzoo de ContraRemonstranten alreede bijzondere vergaderingen onder elkander geformeerd hebben, in dewelke zij der Remonstranten leer alreede veroordeeld hebben, als onschriftmatig, en zich tegen dezelve met elkander verbonden en vereenigd hebben, ook met handteekening van eenige bijzondere acten;

Daarop dient tot antwoord, dat de Remonstranten hunne medebroeders tot zoodanige separatie en afscheiding genoegzaam genoodzaakt hebben, dewijl zij, verwerpende alle kerkelijk oordeel over hunne leer, altijd naar zoodanige onderlinge verdraagzaamheid hebben getracht, waarmede zij hunne nieuwe opiniën, in de vijf punten begrepen, ja ook eenige onder hen vele andere nieuwe leeringen, welke alle ver de vijf besproken punten overtroffen, in Gods Kerk zochten door te drijven, en diegenen, die zulke verdraagzaamheid niet konden toestaan, noch gedooogen, dat in Gods Kerk zulke nieuwe leeringen zouden gedreven worden, uit hunne diensten helpen stooten, de Gemeenten van hare trouwe dienaren en herders beroofd, en degenen, die zich daarover ontevreden hielden, kwalijk laten behandelen.

Waardoor zij veroorzaakt hebben, dat de Gemeenten, die zulke hare herders voor getrouwe leeraren

der waarheid en dienaren van Christus hielden, zich van zoodanige kwade en verkeerde arbeiders afscheidden.

Daaruit volgt evenwel niet, dat zoodanige Gemeenten, die zich van de Remonstranten om de voorgemelde redenen afgescheiden hebben, oorzaken zijn van de scheuring.

Want schismatici of scheurmakers plegen in de Kerk genoemd te worden niet degenen, die zich in eenige geschillen over de leer afscheiden van degenen, die zij verstaan afgeweken te zijn van de waarheid (anders zoude de Apostel scheuring gebieden, Rom. 16, 17); maar die zich alzoo afscheiden, dat zij zich aan het oordeel der gemeene Kerken niet begeeren te onderwerpen, of ten minste, die met hunne nieuwe leeringen auteurs zijn van scheuringen in de particuliere Kerken, waarvan de Nationale Synode zal hebben te oordeelen, terwijl de thans gesepareerde Kerken bereid zijn het oordeel der Synode over zich te verwachten.

Daarom als de Remonstranten voorwenden, dat in dit tegenwoordige verloop de gewoonlijke loop de gewoonlijke orde der Kerk niet kan gevolgd worden, als voormaals, rebus adhuc integris (dat is, de zaken staande buiten het tegenwoordige verloop) is dit even zooveel, alsof zij zich beroemden, de zaken nu zooverre in het verwarde gebracht te hebben, dat er geen helpen meer aan zoude zijn. Want zij zijn de oorzaak van hetzelfde verloop, met zich alzoo tegen de leer der Kerk te stellen, dat zij alle kerkelijke censuren tegen hen bij autoriteit der Overheid hebben doen opschorten.

Want naardien zij de eerste afscheiding van hunne medebroeders gemaakt hebben, door, zonder weten derzelve, te zamen te spannen en van de hooge Overheid te verzoeken, dat zij bij hunne opiniën mochten gedragen en gehandhaafd worden tegen alle kerkelijke censuren, die hierover tegen hen zouden mogen voorgenomen worden, hebben zij ondertusschen altijd gearbeid hoe langer hoe meerder aanhang te maken, om hunne opiniën in de Kerk door te drijven.

Wat konden diegenen, die naar het getuigenis hunner conscientie en volgens hunne roeping ijverden om de waarheid tegen hunne wedersprekers staande te houden, minder doen, dan dat zij in hunne bijeenkomsten en bijzondere vergaderingen overleiden en met elkander beraadslaagden wat best gedaan ware tot handhaving der waarheid en verhindering van alle verdere afbreuk in de leer, en wering van alle schandalen, inzonderheid, dewijl men nu zoo vele jaren na elkander tevergeefs gesolliciteerd had om eene nationale of provinciale Synode, en dat er geen waarschijnlijkheid was, naar menschelijk oordeel, eenmaal daartoe te komen, maar dat men ter contrarie merklijk zag, dat de Remonstranten alleszins arbeidden met autoriteit der Overheid, ook door onordelijke en tegen Gods Woord strijdende proceduren, in de Kerken predikanten van hunne gezindheid in te dringen, hetwelk, indien zij zoo lang hadden kunnen voortgaan, dat zij eindelijk in alle of de meeste klassen het meeste deel der predikanten aan hunne zijde hadden kunnen krijgen, twijfelen wij niet, of zij zouden dan wel gereed zijn geweest het houden eener Synode te bevorderen, op hoop van hunne opiniën onder het deksel van hunne beweerde verdraagzaamheid door te drijven, gelijk in 't Sticht van Utrecht voor dezen geschied is.

Maar nu zij vreezen, zoowel in de nationale als particuliere Synode, bij meerderheid van stemmen tot hun voornemen niet te kunnen komen, zoo nemen zij deze exceptie van de verdeeldheid der Kerken, en het vooroordeel tegen hen gemaakt.

Maar hoe kunnen zij met dit voorwendsel zich zelven aan alle oordeelen der Gereformeerde Kerken onttrekken, nademaal zij zich zelven voor leeraars der Gereformeerde Kerken uitgeven? Hoe kan het in eenige reden bestaan, dat degenen, die voor leeraars der Gereformeerde Kerken willen erkend zijn, zich zelven onttrekken zullen aan het oordeel van alle Gereformeerde Kerken?

Houden zij de leeraars der Kerken hier te lande voor hunne wederpartij, en hebben zij op dezelve wat te spreken, of daartegen te klagen, dat zij te rijpelijk tegen hen geprocedeerd hebben, laten zij daarover hun beklag doen voor de Nationale Synode.

Hebben zij ook iets te klagen over degenen, die uit andere synoden en provinciën in de Nationale Synode zullen verschijnen, zij mogen daarvan diegenen laten oordeelen, die uit andere landen en Koninkrijken zullen komen.

Zijn ze met derzelve oordeel, dat ook in tegenwoordigheid en ten overstaan van eenige voornaamste regenten van 't land zal gestreken worden, niet tevreden, laten zij dan verklaren aan het oordeel van welke Gereformeerde Kerken zij zich zelven begeeren te onderwerpen.

Willen zij ook dit niet doen, hoe kunnen zij zich voor predikanten der Gereformeerde Kerken uitgeven?

Dat zij hier voorwenden het exempel der eerste Reformateurs der Kerk, die zich aan het oordeel van het Concilie van Trente niet hebben willen onderwerpen, dat is immers geheel ongerijmd en vreemd.

Want 1. dat Concilie van Trente was geen vrij Concilie, dewijl de Bisschoppen, prelaten, en alle leden van hetzelfde Concilie aan den Paus van Rome beeedigd waren, niet mogen besluiten, dan hetgeen den Paus behaagde, en door zijnen Nuntius approbeerde, en hetgeen met de voorgaande decreten der pauselijke conciliën overeenstemde; aan dewelke zij zich niet minder met eede verplicht en verbonden hielden, als aan Gods geschreven Woord.

Daarentegen zullen de Gecommitteerden en geroepenen tot de Nationale Synode aan geene menschelijke decreten of schriften gebonden zijn, maar alleen aan Gods Woord, zoodat, indien daar ook iets gevonden wordt in de formulieren van eenigheid onzer leer, dat met Gods Woord niet overeenkomt, zij niet alleen vermogen zullen, maar ook gehouden zijn, hetzelfde, naar den regel van Gods Woord, te verbeteren.

Daarna zoo is het kennelijk, dat de eerste Reformateurs der Kerk zich voor geene leeraars der Roomsche Kerk hebben uitgegeven, maar van dezelve zich afgescheiden hebben, en daarom reden gehad te hebben zich niet aan het oordeel derzelver Roomsche Kerk te onderwerpen.

Desgelijks hebben onze leeraars in Duitschland den Lutherschen wel vrede en broederschap aangeboden, maar hunne belijdenis niet aangenomen, noch zich voor Luthersche predikanten uitgegeven, noch toegestaan het gevoelen der Lutherschen in hunne Kerken te laten leeren; daarom niet gehouden zijnde zich zelven aan het oordeel der Lutherschen te onderwerpen.

Hoe komt dit overeen met het doen der Remonstranten, die voor leeraars onzer Gereformeerde Kerken willen erkend zijn, voorgevende, dat zij bij de leer der Gereformeerde Kerken zijn gebleven, en evenwel zich aan geen oordeel derzelver Kerken willen onderwerpen?

Waaruit men dan ook wel kan verstaan, hoe ongerijmd het exempel zij, dat zij kiezen van een paapsche Nationale Synode, die de Koning in Frankrijk zoude mogen uitschrijven, waaraan de leeraars der Gereformeerde Kerken aldaar zich zelven niet zouden willen verbinden te onderwerpen, want zij zouden daartoe goede reden hebben, dewijl zij nooit voor leeraars der pauselijke Kerken hebben willen aangezien zijn, gelijk deze voor leeraars der Gereformeerde Kerken willen erkend zijn.

En wat geven zij met deze exempelen anders te kennen, dan dat zij zich laten dunken zooverre van ons te verschillen, als de eerste Reformateurs verschillende zijn geweest van de Roomsche leeraars, daar zij toch ter contrarie protesteerden, dat ze van 't gevoelen der Gereformeerde Kerken niet zijn afgeweken, maar alleen zich stellen tegen de particuliere opiniën van sommige bijzondere leeraars der Kerken. Waarom laten zij dan de gemeene Kerken van hunne leer niet oordeelen?

Dat zij ook eenige predikanten niet alleen in de steden dezer provincie, die door Gods zonderlinge genade ongestoord en ongescheurd zijn gebleven, maar in andere provinciën wraken, en uit de beoordeeling over hun leer uitsluiten willen, omdat zij zich tot dienst van eenige gesepareerde of afgezonderde Kerken hebben laten gebruiken, dat heeft immers zoo weinig fundaments als de rest.

Want indien de Remonstranten met hunne proceduren en nieuwe leeringen, die eenige hunner voormaals in anderen hebben helpen veroordeelen, de Kerken niet beroerden tot separatie en afscheiding van hen verwekt hadden, zoo ware het niet van noode geweest, dat dezelve predikanten, niet zonder schade van zich zelven en van hunne Kerken, dezelve gesepareerde gemeenten hadden moeten bijstaan.

Hetwelk zij evenwel niet gedaan hebben zonder consent, niet alleen van hunne Kerken, maar ook van hunne respectieve Magistraten, die den nood derzelver lijdende Kerken inziende, in de verzorging derzelver op dusdanige wijze bewilligd hebben, omdat die Kerken, die met hen in eenigheid des waren geloofs waren gebleven, anders zouden geweest zijn als arme schapen zonder herder.

Zullen nu dezelve predikanten daarom onbekwaam zijn over de leer te oordeelen, hoe meenen dan de Remonstranten tot zoodanig oordeel bekwaam te zijn, nademaal zij zich alreede tegen hunne medebroeders in 't stuk der leer geopenbaard hebben? De predikanten, die daartoe rechtmatig verzocht

zijn geweest, hebben de gemeenten, die met hen eens waren in de leer, in haren nood kwalijk kunnen verlaten.

Hebben zij daarin kwalijk gedaan, zij onderwerpen zich dienaangaande aan het oordeel der Nationale Synode; laten de Remonstranten hen hierover in een proces trachten te wikkelen, en laat hooren wat de voorschreven Synode daartoe zegt.

En worden er eenigen van dezelfde predikanten, tot de Nationale Synode gedeputeerd, hierover aangesproken, zij zullen in de beoordeeling over deze hunne handeling nevens hunne aanklagers wel buiten staan, opdat in hunne afwezigheid hiervan te vrijer geoordeeld moge worden.

Willen de Remonstranten zich in gelijke manieren aan hetzelfde oordeel onderwerpen, men zal ze hooren, en hun doen en leer laten verantwoorden, zoo zij best kunnen.

Want een van twee moet zijn, zoo zij voor geen verstoorders der Kerken willen gehouden zijn; of dat zij zich zelven aan het oordeel der gemeene Kerken onderwerpen, of dat zij klaarlijk bewijzen, dat hetzelfde oordeel tegen Gods Woord strijdt.

Maar inzonderheid toonen de Remonstranten, dat zij zich aan geenerhande oordeel der Kerken begeeren te onderwerpen, als zij ook het oordeel der uitheemsche leeraren durven wraken, zeggende, dat dezelve, behalve dat zij door hunne hartstochten kunnen geleid worden, lichtelijk zullen luisteren naar de onderrichting, die hun hier zal gegeven worden, enz.

Evenals of het geen lieden van discretie, verstand en conscientie zouden zijn.

Wat is dat anders gezegd, dan dat zij geen menschen ter wereld of immers geene, die alreede belijdenis gedaan hebben van de Gereformeerde Religie, bekwaam achten, om hunne richters te zijn, en dat zij dienvolgens over zichzelf rechters zijn willen, en de Gereformeerde Kerken dwingen, om hen in de Kerken te laten leeren wat hun zelven goeddunkt.

Zullen dan voortaan alle Gereformeerde Kerken moeten dwalen en partijdig zijn, omdat zij der Remonstranten gevoelen riet kunnen verstaan met den Woorde Gods overeenkomstig te zijn? Of meenen de Remonstranten, dat zoo vele godzalige en geleerde mannen, als in de Nationale Synode zullen verschijnen, geen conscientie zullen hebben, om onpartijdig te oordeelen over hun gevoelen, en hetzelfde toe te staan, indien ze uit Gods Woord hetzelfde weten te beweren?

Of meenen de Remonstranten alleen den Geest Gods te hebben, en minder te kunnen dwalen als eenige andere leeraars der Kerk.

Het is, onzes bedunkens, geheel ongerijmd, dat deze lieden, die wat nieuws in de Gereformeerde Kerken hebben willen invoeren, alle Kerkedienaren willen wraken, en als hunne partij verwerpen.

Want even op denzelfden voet hadden voormaals alle kettters het oordeel der Kerken als hunne partijen mogen wraken.

Zeggen zij, dat zij niets nieuws hebben gezocht in te voeren, wat zwarigheid hadden zij dan te maken van hetgeen zij hunnen medebroederen hadden mede te deelen en in bedenking te geven?

Of wat was het van noode, dat zij van de hooge Overheid bij hunne bijzondere opiniën zochten gehandhaafd te worden tegen alle kerkelijke censuren?

Wat aangaat het vergelijk of de beslissing dezer geschillen, wij laten die staan ten oordeele der Nationale Synode, die wij toevertrouwen, dat, gelijk zij zich tot geen vergelijk zal verstaan, dat tot nadeel der waarheid zoude strekken, zij alzoo ook geen beslissing zal doen, die zij niet klaarlijk uit den Woorde Gods zoude kunnen bewijzen, dat gedaan behoort te worden.

En naardien de Remonstranten zelven bekennen, dat er verscheidene schikkingen kunnen geschieden, al is het dat de leer niet wordt geschikt met kwetsing der waarheid, zoo is te verwonderen, dat zij de Synode zulk eene schikking willen voorschrijven, als hun zoude goeddunken, waardoor zoowel hunne opiniën als het oude gevoelen der Kerken zouden moeten geduld worden.

Hiermede meenen wij genoeg beantwoord te hebben het eerste deel der voorschreven Remonstrantie, waarin de Remonstranten redenen, van weigering voorwenden, waarom zij zwarigheid maken van in de Synode te verschijnen, en zich zelven aan het oordeel derzelve te onderwerpen.

Wat nu belangt de 12 conditiën, die zij voorstellen en meenen, dat gevolgd en onderhouden behooren te worden, om eene onpartijdige Synode te mogen houden;

Wij achten eenige derzelven geheel vreemd, ongehoord en onuitvoerbaar.

Want wat zoude dat voor eene Synode zijn, waar twee partijen zouden bijeenkomen, en waar de

geheele Synode in twee hoopen zoude verdeeld worden, hebbende elke hoop zijnen bizonderen president en andere directeurs der handelingen, en elk apart bezig zijnde ook in verscheidene kamers, zoo zij in het eerste artikel voorstellen?

Wij weten niet, dat er ooit, van der Apostelen tijden af, zulk eene manier van Synode zij gehouden geweest. En waartoe zoude zulks strekken, dan wanneer men den Remonstranten niet konde inwilligen wat zij begeeren, dat zij vrij daaruit mochten scheiden, en alzoo de scheur nog grooter zoude worden als tevoren. Ook zoude zulks directelijk strijden tegen de resolutie, alreede bij de Hoogmog. Heeren StatenGeneraal, alsook mede bij Uw E. M. hierover genomen.

Vrijgeleide en verzekering behoeft noch de eene noch de andere partij te verzoeken, nademaal de constitutie of gelegenheid des lands zoodanig is, dat niemand behoeft te vreezen, dat hem vanwege zijne gezindheid in 't stuk der Religie eenige overlast zal geschieden.

Waarop ook de E. Magistraat der plaats al zulke orden zal weten te stellen, dat men H. E. groot ongelijk zoude doen van zulk vrijgeleide te verzoeken.

Wij zijn, Gode lof, niet onder het juk des pausdoms, of eenigen dwang van conscientie.

Willen zij verzekerd zijn, dat hen ook in 't minste niet miszegd zal worden, wie kan hen zulke verzekering doen, naardien zij zich zelven met hunne proceduren in den haat van een groot deel der Gemeente gebracht hebben?

Zoodat wij deze conditie, zoo breed genomen zijnde, zoowel als de voorgaande, voor eene uitvlucht houden, waarmede zij bedingen hetgeen niet practicabel is.

Belangende de amnestie of vergeting van alle voorgaande particuliere grove beleedigingen, alsook de vernietiging van alle voorgaande verbintenissen, die achten wij niet noodig, wanneer slechts partijen, die over elkander te klagen hebben, zich zelven ten weerszijden aan het oordeel der Synode onderwerpen, met voornemen van naar hetzelfde oordeel zich te reguleeren, en daarna alle voorgaande partijschappen af te leggen en de gepasseerde grove beleedigingen te vergeten.

Te bedingen, dat niemand zoude gehouden zijn in de Synode rekening te geven van eenige proceduren, bij hem ten onrechte voorgenomen, strijdt ook tegen de orde der Kerken, dewelke medebrengt, dat niet alleen over de leer, maar ook over de proceduren der Kerkedienaren en openbare schandalen, bij hem gegeven, behoorlijk oordeel in de Synode zal voorgenomen worden.

En is te duchten, dat zonder behoorlijke censuur dergenen, die met hunne leer of onbehoorlijke handelingen en procedures groote ergeris en schandalen gegeven hebben, de Kerken niet wel gerust zullen gesteld worden.

Dat men niet zal onderzoeken welk van beide gevoelens, namelijk der Remonstranten of ContraRemonstranten, overeenkomt met de leer der Gereformeerde Kerken, zoo dezelve in de Belijdenis en den Catechismus is uitgedrukt, maar dat men eerst en vooral zal zien wat met den Woorde Gods overeenkomt; dat accordeert niet met hetgeen de Remonstranten altijd beweerd hebben, dat zij gebleven zijn bij het oude gevoel der ware Gereformeerde Kerken, in de Belijdenis en den Catechismus uitgedrukt.

Want meenen zij dat, alzoo zij het zeggen, waarom laten zij daarover de Kerken niet oordeelen, dan omdat zij vreezen, dat zij dan zullen bevonden worden zich hierin ten onrechte beroemd te hebben?

Wij zeggen evenwel niet, dat het genoeg zal zijn, dat zij bevonden worden tegen het oude gevoel der Kerken meeningen gehad en geleerd te hebben; maar bekennen noodig te zijn, dat men dan verder ga, om te onderzoeken, welk gevoel met Gods Woord het best overeenkome, te weten, het oude gevoel der Kerken of der Remonstranten nieuwe opiniën.

Wat belangt het schriftelijk handelen, dat stellen wij in het oordeel der Synode.

Van de revisie is voordezen genoegzaam verklaard, dat wij niets er tegen hebben, dat de belijdenis overlezen en overzien worde, naar oude gewoonte.

En zijn weltevreden dat die geen censuur over hunne bedenkingen dragen, die zich aan het oordeel der Synode onderwerpen, en de orde volgen, hier opgenomen.

Verstaan ook, dat de Nationale Synode hare vrijheid zal behouden te beslissen wat zij verstaat, dat naar Gods Woord beslist behoort te worden, en voorts te doen tot vrede der Kerken al wat zonder schade der waarheid en met stichting der Kerken gedaan kan worden.

Waarin wij vertrouwen, dat de Gecommitteerden tot de Nationale Synode elkander wel zullen verstaan.

En dat de Hoogmog. Heeren Staten-Generaal, overtuigd zijnde van de waarheid en oprechtheid der Synodale resolutiën, hetzelfde zullen approbeeren, om bij publieke autoriteit ter executie te doen stellen.

Gelijk wij ook meenen, dat tot oordeel en discretie, zoo van de Synode, als van de hooge Overheid behoort gesteld te worden, hoe men zal handelen met degenen, die zich aan het oordeel der Synode zullen onderwerpen, of niet onderwerpen.

Edelmog. zeer voorzienige Heeren. Dit is kortelijk hetgeen wij U E. M., met behoorlijke eerbiediging en onderdanigheid, aan te dienen hadden, voor ons advies op de voorschreven Remonstrantie.

Er zouden wel meer dingen in dezelve Remonstrantie aan te merken staan: als aangaande hetgeen zij inbrengen tot beschuldiging van de handelingen der Geldersche Synode, en van den president in dezelve (waarover dezelve praeses vanwege dezelve Geldersche Synode deze onze vergadering assiteerende, zich hoogelijk heeft beklagd, en ons tegenovergestelde verklaring gedaan) alsook van verscheidene onrechte beschuldigingen, blamen, en grove beleedigingen tegen verscheidene leeraren, zoo binnen als buiten deze provincie, waarvan wij wel zouden kunnen bewijzen, dat zij meer te beschuldigen zijn, dan diegenen, die zij bij r E. M. zoeken door te halen, en andere particulariteiten meer.

Maar, om U E. M. niet moeilijk te vallen met al te lange schriften, om ook volgens Uw E. M. bevel, ons te vermijden van alle hevigheid, hartstochten, en menschelijke aandoeningen, hebben wij niet goedgevonden op alle particulariteiten te antwoorden, en alle beschuldigingen en lasteringen op het heftigste te bejegenen; U. E. M. ootmoediglijk biddende ons antwoord ten beste te willen duiden, en hierop verder te willen beschikken, zooals U E. M. wijsheid tot den meesten dienst der landen en rust der Kerken zal noodig vinden.

En alzoo deze klagers op het einde van deze hunne Remonstrantie zich laten verluiden, dat zij hunne ooren tegen alle oproepingen op zoodanige Synode (gelijk zij in deze Remonstrantie wederspreken) sluiten zullen, hetwelk eenigen van hen alreede metterdaad bewezen, door zich niettegenstaande Uw E. M. bevel om te gaan, aan hen lieden gedaan, van deze onze Synode zich te verwijderen;

Zoo bidden wij U E. M. daarop te willen letten, en orde te stellen, dat diegenen, die op deze, of ook op de Nationale Synode opgeroepen zijn, of nog opgeroepen zullen worden, in geen gebreke blijven van te verschijnen, waar zij beschreven worden, om van hunne leer en hun doen rekening te geven.

Gedaan in onze Synodale vergadering binnen Delft, den 24 October in het jaar zestienhonderd en achttien.

Uwer E. M. onderdanige dienaren, de predikanten en ouderlingen, gecommitteerd tot de ZuidHollandsche Synode binnen Delft, en in aller naam: Henricus Arnoldi, Praeses, Balthasar Lydius, Assessor, Johannes Lamotius, Scriba.

DE ZEVENENTWINTIGSTE ZITTING.

Den 11en December, Dinsdagvoormiddag.

De gedaagde Remonstranten zijn wederom verschenen, en zijn verzocht hun gevoelen van de Vijf Artikelen voor te stellen, en hunne bedenkingen op de leer, in de Belijdenis en den Catechismus dezer Kerken begrepen, die zij menigmaal verklaard hadden te hebben, bereidwilliglijk te willen overleveren, gelijk in de brieven van citatie hun belast was geweest.

Zij hebben geantwoord, dat zij een schrift vaardig hadden, hetwelk zij oordeelden dat voorgaan moest, en verzochten, dat zij datzelfde voorlezen mochten.

Gevraagd, of dat schrift een verklaring inhield van hun gevoelen, zeiden zij, dat het wel hun gevoelen niet inhield, maar dat het als een voorloopend schrift was, op hetwelk terstond andere zouden volgen. Hoewel nu de Synode door zoodanige schriften langen tijd opgehouden was geweest, en billijk die

dingen had mogen verwerpen, die tot de zaak niet dienden, nochtans, opdat zij geen oorzaak zouden hebben om te klagen, is hun toegelaten geweest dit schrift voor te lezen, en het was zoodanig.

Zeër voorzichtiglijk vermaant Pareus in zijn Vredeschrift, pag. 34, dat hij niemand zal raden tot een concilie te gaan, waar hij dezelfde personen tot richters en partij heeft.

Want waar de tegenpartij alleen oordeel spreekt, kan het kwalijk anders toegaan, dat dat alle de adviezen en besluiten gericht worden tot vooroordeel, verdoemenis en onderdrukking van de anderen. Hiervan nu hebben wij zeer vele proeven in deze tegenwoordige Synode, in welke; behalve dat ons ten strengste opgelegd wordt, wat wij zeggen moeten, en wat niet, zoo verre, dat ons, niet anders dan door bidding en smeking toestemming verkregen hebbende, toegelaten wordt te komen tot lezen van onze schriften, welke wij meenen tot voorstand van ons gevoel en van onze zaak te dienen; de praeses ook daartoe werkt, dat hij ons alsnu verdacht make van ter kwader trouw te handelen, en van schending der majesteit begaan te hebben, zoodat men, even alsof de haat en gramschap veler Theologen ons niet genoeg ware, ook onze hooge Overheid door onbillijke handelingen tegen ons moet ophitsen.

Want in de Zitting van gisteren voormiddag heeft de praeses gezocht ons bij de Synode, en alle de toehoorders, die hier tegenwoordig zijn, verdacht te maken, alsof Dr. M. Episcopus, professor der h. Theologie, ter kwader trouw gehandeld had, te weten, dat hij zijn oratie gedaan hebbende, den praeses, die van hem het exemplaar zijner oratie afvorderde, geantwoord zoude hebben, dat hij geen ander exemplaar had, als dat eenige hetwelk bij de hand was.

Daar hij nochtans op dienzelfden dag den secretaris der E. Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren StatenGeneraal een ander exemplaar, met zijn eigen hand geschreven, had overgegeven.

Waarop de voornoemde Episcopus tot antwoord gaf, dat hem hierin van den praeses merkelyk onrecht geschiedt, en dat zijn Eerw. zich misgrijpt; want dat hij met klare en formeele woorden gezegd had, dat hij geen exemplaar had, netjes genoeg geschreven, de rest had hij niet gezegd noch gedacht.

Hij beriep zich aangaande deze zaak op het getuigenis der Synode zelve, welke twist tusschen D. praeses en D. Episcopus, door tusschenspraak der E. Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren StatenGeneraal, geëindigd is geweest.

Dit gepasseerd zijnde, heeft hij in de namiddagzitting een andere occasie om tegen ons uit te varen aangegrepen, en uit een zeker schrift van ons in de voormiddagzitting voorgelezen; en heeft de Synode met een valsche en wijdloopige oratie wijsgemaakt, dat wij behooren gecensureerd te zijn, dat wij de Hoogmog. Heeren StatenGeneraal, en ook den Doorl. Prins van Oranje, meteen ook het meeste deel van de Synode, hebben durven beschuldigen van scheuring en scheiding, welke censuur hij ook met toestemming der Synode, weinigen uitgenomen, gedaan heeft.

Op het eerste hebben wij geantwoord, en antwoorden alsnog, dat ons hier een ander ongelijk van den praeses gedaan wordt, en dat wij in ons gansche schrift, nergens dan met eerbiedigheid van de Hoogmog. Heeren StatenGeneraal, en van hunne E. Gecommitteerden spreken.

Ook hebben voorwaar deze E. Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren StatenGeneraal, die hier tegenwoordig zitten, niet zoo weinig eer en is het aanzien en de autoriteit dergenen, die hen hebben gecommitteerd (dewelke in de Republiek ongekroond moet blijven) niet zoo gering, dat zij deze grove fout, zoo zij begaan ware geweest, stilzwijgend zouden hebben willen laten voorbijgaan.

Ja, opdat blyke wat van de zaak zij, wij zeggen uitdrukkelijk in de voorrede, dat wij het meeste deel van die kerkelijke personen voor schuldig aan de scheuring houden, die uit de Vereenigde Provinciën tot deze Synode zijn gekomen.

Wij meenen daarmede de kerkelijke, opdat wij de handelingen van dezen zouden onderscheiden van de handelingen der politieken, van welke wij geen uitspraak willen doen.

En in de 3, 4 en 5 pag. wordt wijdloopig bewezen dat dezeselfde kerkelijke personen (van de Magistraten is er niet een tittel) de scheuring gemaakt hebben, en dat met zulke redenen, welke op den Magistraat niet passen, maar alleenlijk de kerkelijke ContraRemonstranten aangaan.

Daar komt bij, dat, wanneer wij het meeste deel der Synode van deze fout, te weten van scheuring, beschuldigd hebben (de uitheemsche Theologen uitgenomen) wij geenszins de E. Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal geraakt hebben, als welke (zelfs, zoo de praeses oordeelt, van

de Synode zelve onderscheiden worden, en die bestuurders en leiders zijn van de Synodale handelingen. Het is voorwaar ook onze wijze niet de autoriteit onzer Overheden directelijk of indirectelijk, veel minder door publieke schriften te schenden, maar, gelijk wij aan de voorgaanden eer en gehoorzaamheid hebben bewezen, alzoo zullen wij ook aan de tegenwoordigen zooveel in conscientie, naar Gods Woord, doenlijk is, altijd bewijzen, ook God voor het welvaren dezes onzes Vaderlands, der Hoogmog. Heeren Staten, en des Doorl. Prinsen van Oranje bidden. Derhalve oordeelen wij deze beschuldiging van den praeses geen geringe fout en misslag te wezen. Wat aangaat het andere, te weten, dat wij den meesten hoop van scheuring beschuldigd hebben, dat bekennen wij, en meenen ook niet, dat wij in dezen deele iets misdaan hebben. Wij hebben de waarheid gezegd, en daarvan zijn getuigen de Hollandsche, Geldersche, Utrechtsche, en Overijselsche Kerken, in twee partijen verdeeld, en dat door toedoen der ContraRemonstranten, gelijk wij datzelve in 't voornoemde schrift met verscheidene redenen bewijzen. Tegen deze wordt niet eenige behoorlijke wederlegging gesteld, maar eene Synodale censuur, en ook een plakkaat, van de E. Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren StatenGeneraal. Welk besluit tegen te spreken ons niet toestaat. Nochtans, wat aangaat de Synodale censuur, die bewijzen wij in vele manieren nul en van geene waarde te zijn. Ten eerste, omdat ze niet lijden kan (hetwelk het lot der waarheid pleegt te zijn), dat wij vele ContraRemonstranten, die in de Synode tegenwoordig zijn, van scheuring beschuldigen. Want dat dit zoo is, zijn wij in onze consciëntiën verzekerd, ofschoon de ContraRemonstranten hiervan anders geoordeeld hebben, tegenwoordig oordeelen, en oordeelen zullen. Ten tweede, omdat dezezelfde censuur, hatelijk en buiten waarheid der zaak, vooronderstelt, dat wij de Hoogmog. Heeren StatenGeneraal met dezelfde fout van scheuring bezwaard hebben. Ten derde, omdat zij van jonge vermetelheid en dartelheid beschuldigt degenen, van welke sommigen, in jaren en ouderdom, niet alleenlijk voor vele leden der Synode, maar ook voor den president zelven niet wijken. Ten vierde, omdat het voor geen vermetelheid, noch voor onbedachte dartelheid te houden is, hetgeen wij met voorbedachtheid en volle beraadslaging des gemoeds hebben geschreven, en begeerd, dat de geheele christenheid weten zoude. Voorts hetgeen aangaande den richter onzer verschillen, tusschen ons en D. praeses, gedebatteerd is, valt hierop uit, dat wij van onze consciëntiën niet kunnen verwerven, zoodanigen voor richters te erkennen, die het tegendeel des verschils tusschen ons staande houden, die scheuring gemaakt hebben, zich van ons afgescheiden hebben, en geen gemeenschap in den Godsdienst met ons willen houden, maar ons met hun schriften van te voren hebben verdoemd. Wij achten een recht der. natuur te wezen, dat de tegenpartij geen richter zij in hare eigene zaak, en dat men ook tegen beëdigde richters, zoo zij in de verschillende zaak tegenover elkander staan, bedenking mag maken.

Deze regelen, naar welke men leeft, uit zich zelven en door hunne natuur bekend, zitten ons veel dieper in het hart, dan dat zij ons door eenige autoriteit der Hoogmog. Heeren StatenGeneraal, óf dezer Synode zouden kunnen benomen worden. Hetgeen van de praktijk der oude en nieuwe Kerk gezegd is geweest, wij hebben geantwoord en antwoorden alsnog, dat de wijze der Ouden, om Synoden bijeen te roepen, verscheiden is geweest, naar de verscheidenheid der tijden.

Want Athanasius zelf is uit het Concilie, hetwelk Constantinus binnen Tyrus bijeengeroepen had, vertrokken, omdat hij zag, dat de voornaamste mannen van het Concilie het ambt van richter en partij zouden bedienen.

Wat aangaat de nieuwe Kerk, de Gereformeerden hebben om geen andere oorzaak geweigerd tot het Concilie van Trente te komen, dan omdat zij de pausgezinden voor tegenpartij hielden. Om dezelfde oorzaak hebben de onzen geweigerd tot de Synoden der Flaccianen te komen, nochtans levende onder dezelfde Overheid, den Hertog van Saksen.

En als de Calvinisten (zoo men ze noemt) geroepen werden tot eene Synode in Duitschland, en in andere plaatsen, door de Lutheranen, zouden zij wel de tegenpartij voor richter willen erkennen? Geenszins.

De exempelen van Coolhaas, van Wiggers, van Herberts, dienen niet tot besluit.

Want tusschen dezen en anderen was nooit scheuring gemaakt, gelijk nu tusschen ons en de ContraRemonstranten.

En hier mag ook niet helpen, dat alle de lidmaten der Synode bij eede verbonden zijn, dat zij uit Gods Woord, naar de conscientie zullen oordeelen.

Want dat men ook tegen beëdigde richters bedenking maakt, wanneer zij in hunne eigene zaak willen oordeelen, leert de dagelijksche ervaring. Op hetgeen de praeses bijgebracht heeft, dat men op geen andere wijze de ketterijen kan wegnemen, antwoorden wij, niet veel als rede te dienen, gemerkt wij geen kettters zijn, noch van ketterij overtuigd. Op hetgeen van den praeses gevraagd is, wien wij tot eenen richter zouden begeeren, antwoorden wij, dat het ons tegenwoordig genoeg is, gezegd te hebben, dat deze Synode altijd, welke nu bijeengekomen is om te oordeelen, voor haar meeste deel geen richter wezen kan, gemerkt zij partij is. Indien nochtans tot deze Synode gedeputeerd waren geweest, uit de Vereenigde Nederlanden, mannen, die den vrede liefhebben, gelijk de meening geweest is der Hoogmog. Heeren StatenGeneraal, en die zich niet vermengd hadden in deze scheuring te maken, of te bevorderen, zouden wij minder oorzaak hebben, om tegen zoodanige Synode bedenking te maken.

Maar nu zitten, tot dezelve gedeputeerd, zeer vele predikanten, die onze openbare tegenpartij zijn; in welker plaats men had mogen zenden mannen, die gematigder waren, en die de gemaakte scheuring misprezen hebben, hoewel zij in het gevoelen staan der ContraRemonstranten. Deze heeft men nochtans in 't deputeeren voorbijgegaan. En tevergeefs zouden wij eenen anderen richter verkiezen, dewijl de Hoogmog. Heeren StatenGeneraal besloten hebben ons geen anderen te geven, en dewijl begeerd wordt, dat wij dit tegenwoordige richten geduldiglijk zullen verdragen.

Derhalve, opdat wij niet langer over deze zaak disputeeren, zoo betuigen wij allen en een ieder in 't bizonder met deze plechtige en klare protestatie voor de gansche Synode en voor de gansche christenheid, dat wij deze tegenwoordige Synode, of het meeste deel derzelve, om de voorverhaalde oorzaken, in ons overgeleverd schrift vervat en met redenen bekleed, niet houden voor wettelijken richter onzer verschillen; en derhalve dat haar oordeel van geen gewicht bij ons en onze Kerken wezen zal. Deze protestatie voorgegaan zijnde, zullen wij ons tot de tegenwoordige handeling, om welke wij meenen gedaagd te zijn, bereiden. Dit verzoeken wij, dat ook dit ons schrift en deze protestatie in de Synodale acten gesteld worde.

Dit hadden alle de geciteerden als voren onderteekend.

Nadat dit schrift voorgelezen was geweest, heeft men het gevoelen der E. Gecommitteerden en der gansche Synode diesaangaande gevraagd; vooreerst aangaande de beschuldigingen, die zij voortbrachten; daarna aangaande die plechtige protestatietegen de Synode.

De eerste beschuldiging was, dat M. Episcopus ten onrechte van den praeses bestraft was geweest, dat hij in 't overleveren van 't exemplaar zijner oratie niet oprechtelijk genoeg met de Synode had gehandeld. Hoewel de Synode in het eerst meende, dat deze zaak nagelaten moest worden, omdat zij tot meerdere zaken zich was haastende; nochtans, dewijl ze beide de oprechtheid van den praeses in twijfel trok, en Episcopus zich op de gansche vergadering beroepen had, zoo heeft de praeses de gansche Synode gevraagd van de geheele zaak getuigenis te geven.

Zij hebben allen verklaard, nog in versche gedachtenis te hebben, de hoofdinhoud der woorden van Episcopus, sommigen ook, dat zij zijne formeele woorden met de pen aangeteekend hadden, waaruit zij anders niet hadden kunnen verstaan, dan dat M. Episcopus, als hij voorleden Vrijdag zijn oratie gedaan had, en hem belast werd het exemplaar, waaruit hij dezelve voorgedragen had, der Synode over te leveren, geantwoord zoude hebben, dat hij geen ander exemplaar had, en derhalve verzocht, dat men hem toeliete, datzelve eerst voor zich zelve uit te schrijven, en, geperst zijnde, dat hij het op staanden voet overgeven zoude, geantwoord had, dat het niet net genoeg geschreven was, maar ge klad, en belast, dat hij desnietteenstaande datzelve, zooals het was, zoude leveren, begeerd had, dat hem of het orgineel, of authentieke copie er van wedergegeven mocht worden; want dat het billijk was, dewijl hij geen ander exemplaar als datzelve had, dat hij een exemplaar behield van zijne oratie.

Diegenen, die zijne formeele woorden niet hadden onthouden, hebben nochtans allen getuigd, dat zij de meening van M. Episcopus niet anders hadden gevat., dan de praeses gedaan had.

De E. Gecommitteerden, ook gevraagd zijnde te believe van deze zaak getuigenis te geven, hebben geantwoord. dat M. Episcopus geen anderen vorm van woorden gebruikt had, dan uit dewelke bleek, dat hij maar een exemplaar had.

De E. Heer Heinsius, secretaris van hunne Edelmogenden, verzocht zijnde, getuigenis te geven, heeft betuigd, dat hij geen anderen vorm van woorden had gebruikt.

En derhalve heeft de Synode geoordeeld, dat M. Episcopus te recht van den praeses bestraft was geweest, en vervolgens, dat hij ten anderen male vermaand zoude worden, oprechtelijker met de Synode te handelen. De tweede beschuldiging, tegen den praeses voorgenomen, was deze. Dat hij ten onrechte gezocht had bij de hooge Overheid de Remonstranten gehaat te maken, als die in hunne schriften de schuld van scheuring aan hunne Hoogmog. hadden ten laste gelegd, en hunne waardigheid en autoriteit te kort hadden gedaan. Om deze beschuldiging af te weren, heeft de praeses eenige plaatsen uit hunne schriften, die zij zoo aan de Synode als aan de uitheemsche Theologen te voren hadden overgeleverd, voorgelezen, en aangewezen, dat zij met reden hiervan bestraft waren geweest. De E. Gecommitteerden gevraagd zijnde, dat zij ook van deze beschuldiging hun gevoelen liefden te zeggen, hebben geantwoord, dat zij niet anders hadden kunnen verstaan, dan dat de Remonstranten van de hooge Overheid niet eerbiediglijk genoeg hadden gesproken, en derhalve dat de praeses te recht hen bestraft had. Der Synode is ook hetzelfde gevraagd geweest. En als nu de assessoren, scriba en uitheemsche Theologen hun gevoelen gezegd hadden, dewijl de ure verlopen was, is de zaak uitgesteld geweest tot de naaste zitting.

DE ACHTENTWINTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

Alle de Theologen, zoo uitheemsche als resteerende inlandsche, gevraagd zijnde te getuigen, en hun gevoelen te zeggen van deze twee beschuldigingen der Remonstranten, hebben eenstemmiglijk verklaard, dat de bestraffing der Remonstranten, dat zij van de hooge Overheid en hare handelingen niet eerbiedig genoeg hadden gesproken, met reden tijdig en uit publieke autoriteit bij den praeses gedaan was geweest. Indien hij ergens in gefeild had, was hij veeleer de maat te buiten gegaan in te groote zachtheid, als strengheid. Want de Remonstranten hadden, zoo met woordvoeringen als met hun schrift, zoo der Synode als den uitheemschen Theologen, totnogtoe overgeleverd, niet alleenlijk de waardigheid der Synode, maar ook der hooge Overheid en der Gereformeerde Nederlandsche Kerken, op vele manieren, gekwetst. Voornamelijk met die valsche beschuldiging, waarmede zij een zoo treffelijke vergadering voor scheurmakend en onwettelijk beschuldigden, welke de hooge Overheid zelve, door wier last en autoriteit zij bijeengeroepen was, en welker Gecommitteerden uit haren naam in deze Synode tegenwoordig waren, en diezelve regeerden, niet anders konde dan mede treffen. Gelijk ook de Gereformeerde Nederlandsche Kerken, welker Gedeputeerden die Synode maakten; ja de Koningen, Prinsen en uitheemsche Magistraten, die zoo vele eerwaardige Theologen tot dezelve gezonden hadden. Eindelijk is goedgevonden deze stoutigheid en vermetelheid van te beschuldigen met een scherpe berisping wederom in de Remonstranten te bestraffen, ten einde zij zoodanige valsche en gezochte beschuldigingen latende varen, voortaan oprechtelijker en bescheidenlijker zouden handelen, en de vrijheid en zachtmoedigheid der Synode niet misbruiken, maar voorts het besluit der E. Heeren Gecommitteerden gehoorzamen, en zonder eenige aarzeling tot de zaak zelve komen.

Desgelijks de Gecommitteerden gevraagd zijnde, en ook de geheele Synode, wat zij van die plechtige protestatie der Remonstranten tegen de Synode, en van de redenen, waarop zij was berustende, gevoelden, en opdat van de gansche zaak beter en gepaster elkeen mocht uitspraak doen, zoo is de voorhenen gedane protestatie wederom voorgelezen, en, om uitgeschreven te worden, voorgezegd. En is iedereen verzocht geweest in de naastvolgende Zitting, dewijl de tijd nu verstreken was, zijne adviezen bij geschrift te verklaren.

DE NEGENENTWINTIGSTE ZITTING.

Den 12en December, Woensdagvoormiddag.

De E. Heer Josias van Vosbergen, die naar Zeeland was gereisd, toen men in de Synode den eed deed, heeft, wedergekeerd zijnde, denzelven eed gedaan.

De gedaagde Remonstranten zijn ontboden geweest, opdat men denzelven, in de Synode tegenwoordig zijnde, de oordeelen der Theologen aangaande hunne protestatie zoude voorlezen. De oordeelen waren deze.

← **Het gevoel der Theologen van GrootBrittanje, aangaande de protestatie en de twee exceptiën der Remonstranten.**

Wij achten, dat de Nederlandsche predikanten, al is het, dat zij het tegenovergestelde gevoel openlijk geleerd en voorgestaan hebben, desniettegenstaande mogen, en (dewijl zij hier wettelijk geroepen zijn) behooren tot richters te zitten, om de zaak der Remonstranten te onderzoeken en te oordeelen; dat ook de Remonstranten met geen recht de autoriteit derzelven, in deze Synode vergaderd, kunnen wegnemen; want dat zij voorwenden, dat de ContraRemonstranten zijn scheurmakend, dat achten wij noch waar, noch waarschijnlijk te wezen.

Ten eerste, omdat zij door de hooge macht der Staten en gemeene stemmen der Nederlandsche Kerken, voor anderen verkoren, geapprobeerd en gesteld zijn, om deze Nationale Synode te houden. Indien zij dan voor scheurmakers gehouden worden, dat deze geheele Gemeente en Republiek schuldig gemaakt wordt aan scheuring.

Ten tweede, omdat deze Synode bestaat uit personen, die door geen kerkelijke censuur bezwaard, door geen publiek of wettelijk oordeel van scheurmaking ooit overtuigd, of verwezen zijn geweest; en dat de protestatie, door de Remonstranten gedaan, in tegendeel geen kracht van uitgesproken vonnis behoort te hebben.

Ten derde, omdat de professoren, gedeputeerd door de Staten, en de predikanten, gedeputeerd door hunne Provinciale Synode, een lichaam maken, vertoonende het lichaam der gansche Nederlandsche Kerk. Nu is het tegen alle rede, dat voor het scheurmakende deel en van het geheele lichaam afgescheurd, gehouden worde hetgeen dat door wettelijke ordinantie en autoriteit het geheele lichaam vertoont en naar zijne kracht is begrijpende.

Ten vierde, de afzondering (zoo er eenige voordezen geweest is) diezelve is door de autoriteit der Overheid, of om vredeswille, geduld, totdat op een bekwamer wijze de Kerk zoude mogen geholpen worden, of tenminste terstond verbeterd of weggenomen; nu kan de afzondering, door weinigen gedaan, voor eenen tijd geduld, en alsnu weggenomen, niet aan vele lidmaten dezer Synode de schandelijke en algemeene schandvlek van scheuring aanstrijken.

Ten vijfde, omdat de Remonstranten zelve, afwijkende van de leer, in 't gemeen aangenomen, het beginsel en de oorzaak zijn geweest van deze scheiding; want voor de waarheid wordt gehouden hetgeen van den aanvang in eenige Kerk geleerd en aangenomen is geweest; voor dwaling wordt geacht hetgeen naderhand ingevoerd wordt, totdat, gehouden zijnde een wettelijk onderzoek en oordeel, het tegenovergestelde besloten wordt. Daarbij komt nog, dat diegenen niet kunnen gezegd worden van de leer der Remonstranten geweken te zijn (hetwelk in een scheuring noodzakelijk te onderstellen is), die dezelve nooit hebben aangenomen, maar, van de eersten hun voorgesteld zijnde, verworpen en verdoemd hebben.

Eindelijk, omdat bij alle uitheemsche Prinsen en Republieken, die hunne Theologen herwaarts gezonden hebben, buiten quaestie gesteld wordt, dat zij door de hoogste autoriteit der Republiek en der Nederlandsche Kerk, niet als een verzameling van scheurmakers, maar als een Synode van wettelijke predikanten, bijeengeroepen is geweest.

Ook ten tweede geldt niet, om de autoriteit dezer Synode te verkleinen, dat de Remonstranten voorwenden, het meeste deel der Synode te bestaan uit hunne tegenpartijen, en dat het natuurlijke recht niet toelaat, dat diegene, die partij is, in zijne zaak als richter zitte.

Tegen dit gevoelen strijdt ten eerste de gedurige praktijk aller Kerken. Want in de algemeene Synode van Nicea, van Constantinopel, van Chalcedon, ook in de Nationale en Provinciale geapprobeerde Synoden, zijn diegenen, die van oudsher de aangenomene leer hebben bestreden, onderzocht, geoordeeld en verdoemd geweest.

Ten tweede, de noodzakelijkheid van de zaak zelve vereischt zulks. Want dewijl de hoogste macht, om de verschillen in iegelijke kerk te beslissen, bij de Nationale Synode staat, wanneer ze wettelijk bijeengeroepen en geformeerd is, zoo is het onmogelijk, dat de nieuwe leeringen zouden kunnen tot rekenschap gevorderd en overwogen worden, dan van diegenen, die de leer, vanouds aangenomen, aanhangig zijn.

Want de Theologen plegen, in 't stuk van de Religie, niet te wezen, ja ook mogen niet wezen, gelijk als tafereelen, in dewelke niet geschreven is. Indien dan de neutralisten alleen richters zouden mogen wezen, zoo zon men ze altijd moeten zoeken buiten de Gemeente, in dewelke de verschillen gerezen zijn, en geen Kerk zoude bekwaam wezen, om hare verschillen te effenen.

Ten derde, de billijkheid zelve schijnt dit te raden.

Want wat redenen zoude men kunnen geven, waarom al die predikanten verstoken zouden wezen van het recht van hunne stemmen te geven, dewelke, ambtshalve de aangenomene leer der Kerk voorstaande, zich gesteld hebben tegen diegenen, die anders geleerd hebben?

Wanneer dit plaats mocht hebben, niemand zoude zich stellen tegen de strooiers van nieuwe leeringen, om naderhand niet te verliezen al hun recht van diezelfde verschillen te oordeelen.

Ten vierde, dat is een abuis, te meenen, dat de predikanten aldus in hunne eigene zaak richters zijn. De waarheid is een algemeene schat der Kerk, en mag geenszins gemaakt worden een bijzonder goed van, ieder persoon.

De zaak, die in de Synode verhandeld wordt, is de zaak Gods en der Kerk, niet de eigen zaak van iedereen. En hierom worden zij bij heiligen eede verplicht, dat zij, ter zijde stellende alle partijschap en ongeregelde hartstochten, niet als van hunne zaak, maar als van de zaak Gods, uit het Goddelijke Woord zullen oordeelen.

Eindelijk, de richter heeft de macht om te beslissen, die hij heeft in uiterlijke dingen, niet in de zaak der Religie. In uiterlijke dingen zal een onrecht vonnis des rechters eenen ander wat ontnemen, en tot zich trekken de zaak van een ander; maar diegenen, die in de zaak des geloofs het rechtersambt plegen, kunnen noch zich zelve de waarheid zelve toeëigenen, noch anderen benemen.

Dewijl dan bij hen de hoogste vierschaar is, zoo mag men zich hun uiterlijk oordeel niet onttrekken, als hetwelk Gode alleen is onderworpen.

Om deze reden achten wij, dat de protestatie der Remonstranten op kranke fundamenten is berustende, en dat zij naar Goddelijk en menschelijk recht verbonden zijn, zich aan deze Synode te onderwerpen, en hunne protestatie, als onbedachtelijk gedaan, te laten varen, hetwelk wij achten dat ons en der gansche Synode zeer aangenaam zal zijn.

← Het gevoelen der Theologen uit den Paltz, over de vraag, of Protestatie der Remonstranten, van de nietigheid der Synode, gelden mag, omdat de inheemschen hunne tegenpartij en scheurmakers zijn.

Wij antwoorden.

Indien wij in de plaats waren van de gedaagden, wij zouden ons verblijden, dat wij uit last en bevel der hooge Overheid in een zoo aanzienlijke vergadering, en voor zoo vele getuigen rekenschap mochten geven van de leer, om dewelke wij wat schenen geleden te hebben.

Derhalve verwonderen wij ons, dat de gedaagden zoo tegenspartelen, ja de gansche Synode verwerpen met hunne protestatie, die geenszins is toe te laten, overmits de voornaamste oorzaken derzelve van geen waarde zijn, te weten, dat zij het meeste deel der Synode houden voor tegenpartij en voor scheurmakend.

De eerste reden heeft gansch geen schijn. Want altijd zijn de lidmaten van een Kerk door hun lichaam zelf, te weten, door de Kerk derzelve lidmaten, geoordeeld geweest.

In het Oude Testament werden de invoerders van nieuwigheden gezonden tot den Hoogepriester, en van den priester tot de wet en het getuigenis. In de Kerk des Nieuwen Testaments zijn de Arianen, Macedonianen, Eutychianen en Nestorianen geoordeeld geweest van diegenen, die zij meenden tegenpartij te wezen. Ook Optatus Milevitanus, in 't 5e boek tegen Parmenianus, vindt geraden: wanneer eenig verschil tusschen de Christenen ontstaat, dat men niet tot de Heidenen of Joden zal

loopen; maar dat de broeders onder elkander zelven uit Gods Woord de verschillen effen maken.

De wijze van de oude Kerk is tot de onze gekomen.

Ons staat voor, dat er in den Paltz een of twee zich geopenbaard hebben, die naar nieuwigheden stonden.

Eerst werden zij van hunne classe, daarna van den kerkeraad vermaand; de halstarrigen zijn afgezet geweest. Het is nu in de dertig jaren, dat Samuel Huberus in Zwitserland, over dezelfde verschillen, die in Nederland gerezen zijn, met zijne mededienaars heeft getwist, en niet weinigen aan zijn koord had getrokken.

De raad van Bern, om dit voortkruipende kwaad te voorkomen, riep bijeen de theologen, zaliger gedachtenis, Theodorus Beza van Genève, Johannes Jacobus Gryneus van Bazel, Johannes Guilielmus Stuckius van Zurich, en den eerwaardigen ouden Johannes Ietzlerus van Schafhausen, die nog in 't leven is. Huberus werd van dezen gehoord en onderricht.

Maar niet willende wijken, werd hij verlaten, en maakte wel elders eenige moeite, maar de Kerken der Republiek van Bern liet hij met vrede.

De gedaagden werpen tegen, dat de inlandschen hunne richters niet mogen wezen, omdat zij hunne leerpunten dus lang hebben tegengesproken; maar zij steunen op een valschen grond, strijdende:

1. Tegen het ambt der dienaren der Gemeente, hetwelk hun gebiedt de tegensprekers te wederleggen.
2. Tegen de orde der Kerk, dewelke is, dat, twee of meer profeteerende, de anderen oordeelen, en (lat de geesten der profeten den profeten onderworpen zijn).

Zij werpen wederom tegen, dat zij van de inlandschen al overlang veroordeeld zijn. Wij antwoorden, dat ook Alexander, de bisschop van Alexandrië, in 't bizonder de leeringen van Arius verworpen had, eer het Concilie van Nicea gehouden werd; maar nochtans daarom niet gehouden is geweest voor een onwettelijk publiek richter zijner zaak.

En aangenomen, dat eenige ContraRemonstranten wat straf geweest zijn in de censuur (want wij zijn allen menschen); nochtans, naardien zij nu den eed van oprechtheid der liefde en der waarheid gedaan hebben, zoo mogen zij daarom niet geweerd worden van de synodale oordeeling der leer.

Zij werpen ook tegen, dat in Saksen en het Markgraafschap van Brandenburg eengeheel andere wijze van Synode gehouden zij geweest.

Wij antwoorden, wat aangaat Saksen, dat Casparus Peucerus, Fredericus Widebramus, Christophorus Pezelius, Caspar Cruciger en Henricus Mullerus, zeer vermaarde theologen, niets zoo zeer gewenscht hebben, dan dat zij openlijk rekenschap mochten geven van hun geloof. Maar in de synode van Torges, in het jaar 1574 gehouden, heeft men van hen begeerd niet rekenschap en onderzoek van hun geloof, maar onderteekening en toestemming van merkelijke dwalingen.

In het Markgraafschap van Brandenburg, als voor vier jaren de superattendenten, bijna veertig in getal, (de Doorl. Keurvorst begeerde dit zoo) voor mij Scultetus en anderen daartoe geordineerd, hun geloof van het mondelijke eten, de overalometegenwoordigheid, en dergelijke andere stukken verklaren, en naar hun beste vermogen verdedigen moesten, hebben zij tegen ons geen bedenking gemaakt als tegenpartij, maar sommigen wendden den ouderdom voor, sommigen wat anders, en hebben datzelve afgebeden, en hunne Overheid beloofd, dat zij zich voortaan zouden wachten van onze leer te lasteren. Zij werpen ten laatste voor Ursinus en Params, dewelke geraden hebben tot zoodanige synoden niet te gaan, in dewelke dezelfde personen beiden aanklagers en richters zijn.

Maar tevergeefs leggen zij ons deze mannen voor, dewelke tegen de vergaderingen der Papisten en Lutheranen geschreven hebben; welke zooverre zijn te onderscheiden van de onze, als de hemel van de aarde.

Want :

1. Aldaar geeft men plaats aan besluiten van menschen, te weten, van den Paus en van Luther; hier aan de besluiten Gods.
2. In die synoden komt men met vooroordeelen tot de synode, en wederom van daar. Hier achten wij niet dat iemand zij, die niet willig zij, gaarne aan te nemen, hetgeen de Remonstranten uit Gods Woord kunnen bevestigen.
3. Daar zijn openbare vijanden; hier zijn broeders en metgezellen van dezelfde gemeente.
4. Daar is alles dienstbaar; hier alles vrij, zooveel aangaat de belijdenis en bevestiging des geloofs.
5. Ursinus en Paraeus hebben nergens geleerd of geschreven, wanneer in 't midden van eenige

particuliere Kerk een ziekte ontstaat, dat diezelfde ziekte niet zoude moeten in 't huis van die Kerk geheeld worden.

Nergens hebben zij ook geschreven, wanneer er dwalingen gerezen zijn, dat de getrouwe leeraars zich daartegen niet zouden mogen stellen, en zulks doende, verstoken zijn van in de publieke oordeelen, in 't stuk van de Religie, hunne stemmen te mogen geven.

De andere redenen der gedaagden, om de nietigheid der Synode te bewijzen, is genomen van de scheuring.

Maar hier staat wel waar te nemen, dat niet te bestraffen is degene, die zich afzondert, maar die anderen dwingt zich af te sonderen.

Gelijk onze voorouders niet zijn te misprijzen, die van de Roomsche Kerk zich afgezonderd hebben, maar de Paus, die door zijn tyrannie en schrikkelijke afgoderij, in de Kerk ingevoerd, de onzen gedwongen heeft van haar af te wijken. Hetzelfde schijnt in Nederland gebeurd te zijn.

De nieuwigheiddrijvers hebben scheuring gemaakt van de leer', scheuring van de kerkelijke orde, wanneer zij de synoden en censuren der Kerken hebben afgezegd.

Gelijk dan zijlieden te bestraffen zijn, alzoo zijn ook te prijzen diegenen, die in de gemeenschap der nieuwe leer niet hebben willen komen.

Daarna aangenomen, dat de inlandschen zijn scheurmakers; indien de gedaagden het Vaderland en de Kerk, indien ze de rust van beide liefhebben, zoo behoorden zij uit trouwhartigheid te zoeken, dat de ergernis der scheuring weggenomen worde.

Want het is nu geen tijd de wonden der Kerken op te krabben en te verstoren, maar te zien, hoe men ze heelen moge.

En dewijl zij tot dus ver altijd de uitheemschen hebben uitbedongen, ofschoon zij het beste van de ingezetenen niet verwachten, zoo behoorden zij nochtans den uitheemschen zoo veel toe te schrijven, dat zij geenszins de inlandschen zullen voorstaan, indien zij wat onrecht is spreken, of wat onbillijk is besluiten.

Deze en andere dingen meer, behoort men den gedaagden in te scherpen, en te vermanen, dewijl zij zoo menigmaal totnogtoe op Jezus Christus zich hebben beroepen, dat zij aan deze Synode betoonen, dat zij niet alleenlijk den naam van Jezus in den mond, maar ook zijne liefde in het hart dragen.

← Het gevoel der Hessische Broederen, van de Protestatie der Remonstrantsche broeders, die zij gisteren aan deze Eerw. Synode hebben voorgelezen en overgeleverd.

Daar zijn twee dingen voornamelijk in dat schrift der Remonstranten, hetwelk zij gisteren openlijk in deze Eerw. vergadering voorgelezen hebben, waarover ons gevoel gevraagd wordt. Het eerste vervat de protestatie zelve der Remonstranten, waarmede zij ontkennen, dat deze Synode toekomt het recht en de macht, om de verschillen, die de Remonstranten in de Nederlandsche Kerken verwekt hebben, te oordeelen en neder te leggen.

Het andere betreft eenige van hunne redenen, en voornamelijk twee, waarmede zij deze hunne protestatie zoeken te stijven.

Wat aangaat de protestatie zelve, die schijnt;hetwelk gisteren avond wel aangemerkt is geweest; niet zoo zeer deze Synode, als de Hoogmog. Heeren StatenGeneraal aan te tasten, als die deze Synode bijeengeroepen, en geautoriseerd hebben, om de verschillen, die deze Nederlandsche Kerken beroerd hebben, te verstaan en naar Gods Woord, als den eenigen volmaakten en onbedriegelijken regel des geloofs, te oordeelen.

Want, dewijl de H. M. Heeren StatenGeneraal, zelfs naar de bekentenis der Remonstranten, recht en macht hebben eene Synode bijeen te roepen, en niet kan ontkend worden, dat door hunne Hoogmog. deze Synode bijeengeroepen is, en in dezelve tot dus verre is onderhouden geweest de wettelijke wijze en orde, die hunne Hoogmog. hebben voorgeschreven, zoo verstaan wij niet, hoe men deze Synode die macht zoude mogen benemen, welke de Hoogmog. Heeren Staten haar wettelijk hebben gegeven, tenzij dat meteen verkleind worde de autoriteit, die hunne Hoogmog. zelve is toekomende.

Daarom achten wij gansch noodig te zijn, dat niet alleenlijk de Synode, maar ook de E. Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren StatenGeneraal, door tusschenstelling van hunne autoriteit, openlijk verklaren, dat de voorzegde protestatie der Remonstranten van rechtswege gansch nul en van geene waarde is. Maar, opdat men de conscientien der Remonstranten, zoo het op eenige wijze kan geschieden, te gemoet mag komen, of ten minste aan deze vergadering bekend zij, dat in dezen deele niet onbillijk met de Remonstranten gehandeld wordt, en ook niet van hen begeerd wordt, hetwelk

met het recht der natuur is strijdende, zoo achten wij ten eenenmale nuttig en geraden te zijn, dat de redenen, die de Remonstranten gebruikt hebben, bondiglijk wederlegd worden, en dat zoodanige wederlegging hun voorgedragen, en in de Synodale acten, zoowel als hunne protestatie, gesteld worde. Nu daar zijn voornamelijk twee redenen, waarmede zij meenen te kunnen beweren, dat deze Synode of het meeste deel van de zelve, niet is wettelijke richter hunner verschillen; de eene is, dat deze Synode is partij; de andere, dat zij schuldig is aan de scheuring.

Wij meenen, dat met beide deze redenen aan de Synode een zeer groot ongelijk wordt aangedaan. Voor partij (zelfs niet ten aanzien van de Nederlandsche broeders) kan deze Synode niet verklaard worden, tenzij dat meteen voor partij verklaard worden alle en ieder der Nederlandsche Kerken, welke tot deze Synode de Nederlandsche broeders gezonden hebben.

Want diezelfde representeerden de Kerken, met welke Credentiebrieven geautoriseerd, zij in deze Synode zijn verschenen.

Indien de broeders Remonstranten voor partij verklaren alle en ieder der Nederlandsche Kerken, zoo zullen zij voortaan niet langer leden derzelve wezen; maar zullen moeten bekennen, dat zij van haar zijn uitgegaan en afgeweken.

En het is van geen gewicht, dat zij zeggen, dat schier alle de Nederlandsche broeders tegenwoordig alreede het tegendeel hebben verklaard, en hun leer en gevoelen voor valsch en dwaalachtig hebben geoordeeld.

Wat dat is niets nieuws, maar ten allen tijde is het in de Kerke Gods gebruikelijk geweest, en is het hedendaags alsnog, dat, wanneer nieuwe verschillen, opiniën en ketterijen oprijzen, de getrouwe predikanten der gemeenten, zich bijtijds, zoowel met den mond als met schriften, daartegen stellen; opdat het kwaad, door voort te loopen, geen kracht krijge, en, door lang wachten, versterkt worde en het gansche lichaam der Kerk verderve; welke leeraars en predikanten der gemeente nochtans daarom in publieke Synoden het recht van te stemmen niet hebben verloren.

Men gebiede de Remonstranten eene eenige wettelijke Synode te noemen, in welke Theologische mannen niet hebben gezeten, die van te voren de ketterijen in die Synode verdoemd, of met den mond of met uitgegevene schriften hebben bestreden.

De rechtgevoelende Kerk heeft altijd de ketterijen tegengestaan, en doet het alsnog; welke nochtans de ketters altijd hebben gehouden, en alsnog zijn houdende en hierna houden zullen voor tegenpartij. Zoo zoude men dan nimmermeer, in voorleden tijden, wettelijke Synoden hebben mogen aanstellen, noch lieden of in het toekomende bijeenroepen, voorzoo verre de uitvlucht der Remonstranten plaats zal grijpen. Arius, Nestorius, Eutyches en dergelijke ketters zouden, in de Nicenische, Efezische, Chalcedonische en andere wettelijk bijeenvergaderde conciliën, met recht niet hebben mogen verdoemd worden, naar dezen regel der Remonstranten; want in deze conciliën zijn, als richters, tegenwoordig geweest de rechtgevoelende bisschoppen, vervreemd van de leer der ketterijen.

Als eerst in de Saksische Kerken de leer van de overalomtegenwoordigheid gestrooid werd, en vanwege het naburig kwaad onze Hessische Kerken wat schade leden, zoo zijn door autoriteit der Doorl. prinses, Willem Lodewijk, Georgius en Filips, Landgraven van Hessen, broeders van zaliger en gelukzaliger gedachtenis, Nationale Synoden op onderscheidene tijden in ons vaderland gehouden, en in dezelve besluiten gemaakt geweest van te vermijden, in de leer van den persoon van Christus, en de gemeenschap der eigenschappen: afgetrokkene manieren van spreken en leeringen, welke uit de leer van de overalomtegenwoordigheid waren vloeiende en met den aanleve van dien.

En nochtans is toenmaals, aan deze Synodale besluiten, de uitvlucht van tegenpartij niet in den weg geweest.

Toen, voor ongeveer elf jaren, onze Doorluchtigste Prins Maurits, Landgraaf van Hessen, enz. onze genadigste Heere, de Kerken van Neder en HoogHessen, die onder zijn gebied stonden, wilde brengen tot de oude eenstemmigheid in de leer en tot onderhouding der synodale besluiten, dewelke met eendrachtige toestemming der Kerk van gansch Hessen voordezen gemaakt waren geweest, heeft hij een generale Synode van Hessen beschreven, tot welke ontboden zijn geweest diegenen, die, tegen de besluiten der Nationale Synoden van Hessen, de leer van de overalomtegenwoordigheid en met den aanleve van dien, van de mondelijke tong des lichaams van Christus in het Avondmaal des Heeren voorstonden. En tegen diezelven is uit Gods Woord uitspraak gedaan geweest, en zijn de besluiten, die

voor vele jaren, toen vier Prinsen van Hessen in het leven waren (en die met approbatie derzelven in de generale Hessische Synoden gemaakt waren geweest), wederom te voorschijn gebracht, en opnieuw bevestigd geweest, niettegenstaande deze uitvlucht van tegenpartij.

De Remonstranten kunnen met recht deze Synode niet verklaren scheurmakend te wezen, zelfs niet wat aangaat de Nederlandsche broeders.

Want diezelfde doen nog belijdenis door Gods genade, zoowel als de Nederlandsche Kerken, door welke zij tot deze Synode gezonden zijn, van dezelfde leer, die, naar Gods Woord, in de aangenomene formulieren der Nederlandsche Belijdenis en van den Catechismus vervat is, en die over vele jaren in deze Provinciën geleerd is geweest.

De Remonstranten daarentegen, zooveel als wij totnogtoe van hen hebben kunnen vernemen, zijn diegenen, die bizondere en van de aangenomene leer verschillende opiniën in deze Provincie hebben gestrooid, zonder voorhenen te verwachten en te hooren het oordeel der classen, of der provinciale Synode, en men heeft deze nooit daartoe kunnen brengen, dat zij hunne bedenkingen op de Belijdenis en den Catechismus aan hunne classen of provinciale Synode zouden overgeven, om onderzocht te worden.

Men zal ook naar ons oordeel de Nederlandsche broeders, door de Kerken tot deze Synode gedeputeerd, niet kunnen overtuigen van scheuring daaruit, dat in sommige plaatsen particuliere, en van de Remonstrantsche Kerken onderscheidene bijeenkomsten zijn aangesteld geweest. Want, dewijl, zooveel wij verstaan hebben, niet door bizondere autoriteit van een of vele predikanten, maar door publieke autoriteit der Overheid voor een zekeren tijd, totdat men de Kerken beter zoude mogen voorzien, deze afzonderingen geschied zijn, zoo wordt ten onrechte de schuld van scheuring te laste gelegd of den Magistraten of ook den predikanten.

Den predikanten kan deze schuld van scheuring niet opgelegd worden, dewijl zij gegaan zijn door bevel der Overheid, waar zij gezonden waren; welker ongehoorzaam te zijn, en daarenboven de in gevaar gebrachte Kerken hunne hulp te weigeren, zij van conscientie wege niet hebben mogen doen. En wij twijfelen niet, dat de reden dezer zaak alsdan eerst zal blijken, wanneer men hetgeen de leer betreft verhandeld hebbende, zal komen tot deze zaak van de gemaakte scheuring.

Zoo oordeelen wij dan, dat beide de argumenten der Remonstranten, waarmede zij meenen het oordeel dezer Synode met recht te mogen ontwijken en verzwakken, weinig vastigheid hebben.

DIT ONVERMINDERD ANDERE BETERE OORDEELEN.

De Protestatie der Remonstranten tegen de Nationale Synode.

Wij allen, en iedereen in het bijzonder, betuigen bij deze plechtige en wel expresse protestatie, voor deze gansche Synode en voor de gansche Christenheid, dat wij de tegenwoordige Synode of het meeste deel er van, om voorverhaalde oorzaken en in ons overgeleverd schrift vervat, en met redenen bekleed, niet houden voor de wettelijke rechters onzer verschillen; en derhalve dat haar oordeel van geen gewicht bij ons en onze Kerken wezen zal. De voorname redenen van deze protestatie zijn twee. 1. Dat deze Synode de tegenpartij is. 2. Dat zij is scheurmakend.

Het gevoelen der Zwitsers hierover.

Aangaande de protestatie zelve, die verklaren wij zelfs naar recht ganschnul en van geene waarde te zijn; ja wij wenschten in de Remonstranten meerder liefde en zedigheid. Wat belangt de eerste redenen. Wij zeggen, dat deze gansche Synode, heel en al, zoowel de Nederlandsche broeders als de uitheemsche theologen geen tegenpartij zijn, maar wettelijke richters der verwekte verschillen, wettelijk door de hooge Overheid dezer Provincie, wettelijk door hunne Kerken herwaarts gedeputeerd, met credentiebrieven behoorlijk versierd, door tegenwoordigheid en bescherming der E. Heeren Gecommitteerden vereerd en geapprobeerd, en derhalve buiten alle opspraak van onbevoegdheid gesteld.

Dat de hooge Overheid, die nochtans is rechtgevoelende en godzalig, het oordeel der verschillen van kerkelijke zaken zoodanigen kerkelijken personen beveelt, die zij daartoe de bekwaamste houdt te

wezen, al is het, dat dezelve, voor den tijd van de vergadering der Synode, naar gelegenheid van hun ambt, de verdachte leer, mondelijk en schriftelijk, wederlegd mogen hebben; datzelve berust op de gestadige praktijk zoo der oude als der nieuwe Kerk.

De Kerk van Bern wil gaarne bekend staan, dat zij hare rust, dewelke voor dertig jaren door de zaak van Huberus verstoord was geweest, aan deze praktijk heeft toe te schrijven.

Hoe groot de heilige noodwendigheid dezer praktijk ten allen tijde geweest zij, en in wat groote verwarringen de verachting derzelve de gansche gemeente zoude brengen, is niet van noode te verhalen, en is ook den Remonstranten wel bekend.

Wat aangaat de andere reden, het oordeel van den machtigsten Koning van GrootBrittanje, en der doorluchtigste Keurvorsten en Prinsen van Duitschland; der doorlucht. Magistraten, zoo onze als andere, bevrijden deze Synode genoegzaam van de schandvlek van scheuring.

Want deze hoogwijze en godvreezende Voedsterheeren der Kerk, die de goede God in deze tijden verleend heeft, zouden hunne hoogwaardige theologen tot eene onwettelijke Synode, tot een scheurmakende Synode, gelijk was de rooverssynode, de Constantische en de Trentsche, niet hebben willen zenden.

Doch gelijk het een hittere lastering is, deze eerw. Synode scheurmakend te noemen, alzoo ontkennen wij niet, dat het ons ontijdig dunkt te wezen, immers in dezen tijd tegen de Remonstranten te procederen, en hen als schuldig aan dezelfde fout te veroordeelen.

Want deze eerwaardige en heilige Synode is vergaderd tot dien einde, dat zij de leer der Remonstranten hoore voorstellen, verklaren en verdedigen, aan Gods Woord onderzoeken, en van de waarheid of onwaarheid derzelve uitspraak doe.

Derhalve achten wij, dat het vonnis van de scheuring en van de auteurs derzelve zoolang uitgesteld behoort te worden, gemerkt de partij, die na het onderzoek overtuigd zal worden van valsche leer, ook even daarmede verstaan wordt scheurmakend te wezen, tenzij dat zij zich wederom vereenige met het lichaam, van hetwelk zij afgescheiden is.

Indien nochtans den eerw. praeses of iemand anders goeddunkt deze Eerw. Synode van de historie dezer kerkelijke beroerten korte onderrichting te doen; dat zal hij, wat ons belangt, mogen doen, wij straffen het ook niet.

← **Van de Protestatie der broederen Remonstranten, het gevoelen der Geneefsche Theologen.**

Aangezien in elk lichaam, hetzij politiek of kerkelijk, tot zijne behoudenis noodig is eenige macht van te oordeelen, dewelke naar evenredigheid overeenkomt met het dierlijk vermogen des lichaams, waardoor het de schadelijke dingen afzet en uitwerpt, en de dingen, die het voordeelig en voegelijk zijn, bewaart, toepast en gelijk maakt, zoo moet gansch en gaar die macht van alle en ieder der deelen en leden deszelven lichaams erkend worden; gemerkt de samenvoeging bestaat uit de invloeiing van deze macht. Indien deze invloeiing gestopt of gestuit wordt, zoo zal de orde, de regelmaat, het leven, de beweging en de mededeeling der werkzaamheden, tot gemeen welzijn des lichaams, ophouden.

In de Gemeente, welker regeering de vorm heeft van aristocratie, is zoodanige opperste macht om te oordeelen bij de Synode, wettelijk vergaderd, immers instrumentelijk en vertoonender wijze.

Tegen de Synode zelve kan geen wettelijke bedenking gegeven of toegelaten worden, van de lidmaten zoodaniger Kerken, die de Synode maken; want daar is geen bedenking tegen den hoogsten rechter of tegen de publieke en aangenome orde en wetten.

Tegen de personen van zulk eene wettelijk verzamelde Synode, zooveel als van leerstukken gehandeld wordt, mag geen bedenking of weigering toegelaten worden, die van personeele zaken genomen wordt, dan zoodanige, die raakt de onvolkomenheid van de vergadering (als te weten, dat er niemand zit zonder wettelijke zending of beroeping, of die alreede bevonden is eene kwade conscientie te hebben, en verkeerde opiniën van de Christelijke leer te voeden), Anderszins drijven diegenen, die verschijnen, hunne eigene zaak niet, maar de publieke zaak der Gemeenten. De personen worden hier eigenlijk niet geoordeeld, maar de leeringen.

Daarbij komt nog, dat alle bedenking van iemand moet beoordeeld worden, of ze toe te laten is of niet. Indien hij, die bedenking maakt, zijne redenen niet bevestigt, is het geenszins billijk, dat naar zijn believe het gerecht te niet gedaan of verzwakt worde.

Dewijl eene hardnekkige weigering van een wettelijk kerkelijk oordeel, door de Kerk, die geene dwingende macht heeft, niet kan in orde gebracht worden, zoo blijven er twee toevluchten, waardoor men de ongeregeldheid en tenietmaking van de orde der lidmaten kan beletten; namelijk, dat de politieke macht haar dwingenden arm uitsteke, of de oefening der kerkelijke macht diegenen door een publiek oordeel afzondere en scheide, die de orde, van God voorgeschreven, verbreken, en zich niet laten regeeren door een geest of invloeiing.

Maar wij verstaan hier alleenlijk een invloeiing der orde, niet een geestelijke, en die van kracht is. Anders is het gelegen, wanneer van een lichaam gesproken wordt, dat niet afhangt van een ander, en daaraan naar geen Goddelijke wet is onderworpen; of ook van een persoon, of personen, die vanzelf de eenigheid opzeggen.

Nu een lichaam is niet afhankelijk, of vanwege de verscheidenheid der politie en heerschappijen, of ook vanwege een openbare belijdenis van afzondering, somwijlen in dezelfde politie naar wetten toegelaten, of geduld, gelijk te zien is in de Gereformeerde Fransche Kerken.

Daarom is het den onzen geoorloofd geweest te protesteeren tegen het Concilie van Constanz en van Trente, omdat wij geen belijdenis doen van eenigheid met hen, ja die verachten en verwerpen. Alzoo hebben ook eertijds, en onlangs alle diegenen, die de autoriteit en kennis der Synoden afgeslagen hebben, zich even daarmede afgesneden van de gemeenschap zoodaniger Kerken, die door die Synoden gerepresenteerd werden.

Niemand kan met reden klagen, dat zijne conscientie door het oordeel eener wettelijke Synode bezwaard wordt, want men dwingt hem niet met geweld bij het lichaam te blijven, en met het lichaam te gevoelen, of overeen te stemmen.

Want Christus' volk is een vrijwillig volk. Nu op die scheiding van het lichaam der Kerk volgt bij ons niet, op de Roomsche wijze, ballingschap, vervolging in lichamelijke en burgerlijke dingen, maar alleenlijk een ontblooting van zoodanige geestelijke goederen, die in de vereeniging des lichaams zijn gelegen, en die door dezelve aan ieder lidmaat uitgedeeld en toegepast worden.

De orde wordt eindelijk gehouden, gelijk God door het exempel der Apostelen en Kerken van alle tijden bestendigd, geheiligd en bevestigd heeft, overeenkomstig de spreuk van Christus: Zegt het der gemeente, indien hij de Kerk niet hoort, enz.

Het oude Testament heeft ook zijn groote vergadering gehad, de ouderlingen, dewelke geoordeeld heeft van de valsche profeten, den valschen godsdienst, enz. Derhalve, dewijl de broeders Remonstranten maar een deel zijn des lichaams der Gereformeerde Kerken in Nederland, een minste deel, een nieuw deel, zoo moeten zij in het stuk van gevoelen staan ten oordeele des lichaams, hetwelk vertoond wordt door de Synode, dewelke is sprekende uit last, mond en gevoelen des ganschen lichaams.

Het is hun ook niet geoorloofd het lichaam te verdeelen in partijen, of een deel, dat tegenover hen staat, te verdichten, of het recht des lichaams voor zich zelven zeker aan te meten, hetwelk hun door geen wetten wordt toegelaten, en totnogtoe bij de hoogste Overheid niet is toegelaten geweest.

Daarna, zij dragen zich totnogtoe als broeders, en klagen, dat zij, door die beweerde scheuring, niet genoeg voor broeders worden gehouden. Dit begrijpt een stilzwijgende bekentenis in zich, dat zij nog begeeren aan de wetten van gemeenschap onderworpen te zijn.

Tegen de personen kunnen zij niets persoonlijks als bezwaar in het midden brengen, dewijl hier gehandeld wordt van de leer, en de Remonstranten, maar zijn verweerders, en eigenlijk zelven hier niets moeten doen; ook de Gedeputeerden der Synode dragen een persoon van de Kerken, die hen deputeeren, naar de wijze der ouden, in de conciliën, door eenen nieuwen eed verbonden, onderworpen aan de censuren en de bestraffing aller broederen, en de onderlinge zorgvuldigheid en het opzicht.

En hoe het daarmede zij, nochtans zouden zij gehouden zijn redenen van hunne weigering te geven aan de hooge Overheid of hare Gecommitteerden, hier tegenwoordig, en daarna met hun oordeel tevreden te zijn.

In de burgerlijke gerichten is het wel waar, dat, de lagere rechter zijn stem gegeven hebbende, verder alle verplichtingen van elk ander rechter om te oordeelen ophoudt. Maar hier gaat het anders toe. 1. Omdat de Kerk deze trappen van gerichten in zaken, die de leer betreffen, niet erkent; en de Synode zelve is anders niets dan een vergadering van broeders, die voor het gansche lichaam het rechte gevoelen onderzoeken, of van 't gemeene gevoelen der Kerk en des lichaams uitspraak doen.

Daarna, het zoude ook in het burgerlijke geoorloofd zijn, nadat verscheidene lagere rechters van eenige zaak geoordeeld hebben, dezelve, door publieke autoriteit van den Prins, daar aan te leggen waar beraadslaagd wordt van een wet te stellen, nopens het feit, dat alreede geoordeeld is. Nu hebben de Hoogmog. Heeren Staten de Synode bijeengeroepen, opdat bij gemeene stemmen geantwoord worde, nopens het recht en de wet, en niet nopens eenig bizonder feit. Een iegelijk, in de bizondere gerichten bezwaard geweest zijnde, heeft het appél gehad tot een vaardig remedie. Scheuring voor te wenden is naar ons oordeel ongerijmd; want hier wordt gehandeld van de vermaardste leerstukken en misschien fundamenteele. Nu daar is geen scheuring eigenlijk in een zulke en zoo groote verscheidenheid van opiniën. Ten andere, de redenen dezer beweerdte scheuring zouden moeten onderzocht worden, en die kunnen nergens bekwapelijker onderzocht worden dan in de Synode. Want deze afzonderingen zijn bijzonderlijk door de Kerken gedaan, en misschien om verscheidene oorzaken, zoodat velen van eene daad behoorlijk kunnen oordeelen; eindelijk zoodanige afzonderingen zijn maar geweest bij provisie (zoo men zegt) tot deze Synode toe, dewelke nu van de zaak zal oordeelen. Derhalve behooren de broeders Remonstranten, of alle protestatie tegen den Synode te laten varen, en hare leerstukken van het oordeel der Synode te onderwerpen, dewelke voorwaar niets behoort noch wil voornemen in deze gansche zaak, boven of verder dan hetgeen bij alle prijselijke Synoden altijd gedaan is geweest, of indien zij immers onbeweeglijk blijven in hunne protestatie, zoo verklaren zij even daarmede, dat zij vanzelf de eenigheid der Gereformeerde Nederlandsche Kerken vaarwel zeggen. Zoo zij dit doen, mag de hoogste Macht naderhand bezien wat noodig zij gedaan te zijn.

Was onderteekend:

Johannes Deodatus, Theodorus Tronchinus.

← **Het oordeel en advies der Broederen van Bremen, aangaande de Protestatie der Remonstranten.**

Daar wordt gevraagd, of de Synode de protestatie; Remonstranten mag toelaten?

Wordt geantwoord. Wij oordeelen dat de Eerw. Synode de protestatie, die in de clause van de Gravamina, bij de Remonstranten overgeleverd, staat, niet mag toestaan of dulden.

De redenen zijn deze. 1. Deze Synode is van de wettelijke en hoogste Overheid dezer provinciën bijeengeroepen, uit dezen godzaligen grond, dat ze verstond, en in het gemoed voerde dit een deel haars amts te zijn, de zuiverheid des Christelijken geloofs te handhaven en voort te planten, en de rust der Kerken voor dezen en den toekomenden tijd te verzorgen.

Ten tweede, niemand is tot deze Synode gekomen, dan gezonden van zijne particuliere Magistraten en Kerken, en hier gekend en ontvangen.

Ten derde, zij hebben al te zamen voor God zoo beëdigd als onbeëdigd betuigd, dat zij hetzelfde oogmerk met de hooge Overheid dezer provinciën zich zelven hebben voorgesteld.

Ten vierde, ons is belast, en ons voornemen is, van de Vijf vermaarde Artikelen en andere, ons gevoelen te zeggen en te oordeelen, niet dan uit Gods Woord, naar bericht onzer conscientie.

Ten vijfde, wij nemen of matigen ons geen heerschappij over iemands conscientie aan, wanneer wij ons gevoelen naar ons conscientie zullen zeggen, maar onderwerpen ze Gode, den eenigen Rechter, en bidden, dat Hij in ons aller harten de heilzame waarheid wille bevestigen.

Ten zesde, hier worden geen strikken gelegd of enig gevaar bereid, ja elkeen wordt publieke vrijgeleide gegeven om te komen, te blijven en weder te keeren.

Ten zevende, wij brengen ook zelfs den hoogen Machten geen vooroordeel toe, of schrijven hun niet iets voor, maar bevelen hunne godzaligheid, wijsheid en billijkheid, de beschikking, goedkeuring, afkeuring en uitvoering naar hunne conscientie.

Ten achtste, wij komen alzoo, om de gedaagde broeders te hooren, dat wij overwegen zullen, of zij iets zullen bijbrengen of vermanen, te voren door ons niet waargenomen, hetwelk tot verklaring der Goddelijke waarheid en verbetering der ergernissen, die de Kerk Gods persen, dienen mag, gansch bereid zijnde voor hen te wijken, zoo zij iets waarachtigers en beters leeren.

Ten negende, zoodanige protestatiën hebben de profeten nooit gebruikt, maar zijn altijd bereid

geweest, voor allen, die hen gevraagd hebben, ook Heidenen, rekenschap te geven, van de hope, die in hen was.

Ten tiende, daarenboven strijden ook zoodanige protestatiën veel te klaarlijk tegen het plakkaat, en verkleinen de autoriteit der Hoogmog. Heeren Staten, en hunner E. Gecommitteerden, dewelke in alle manieren begeeren, dat de gedaagden tot de zaak zelve komen, en dat op de beste manier, die zij kunnen, beide om te verstaan, en om ons, indien zij kunnen, wijs te maken, of ten minste naar hun vermogen te bevestigen hun gevoelens hetwelk zij voorstaan.

Ten elfde, hier moet ook acht genomen worden op den toekomenden tijd, dat diegenen, die door hun eigen schuld in de kerkelijke censuren zijn gevallen, de ordinaire conditiën der Kerkeraden en Synoden, door het gegeven exempel, niet durven ontwijken. En voorzeker, voorzooverre de Remonstranten op deze wijze tegen het besluit der hooge Overheden, de Kerken en Synoden bedenking mogen maken, zoo zal allen ketterijen en secten een deur geopend worden, alle oordeelen der Kerk, tot welke onze Zaligmaker zelf ons gezonden heeft, zullen omgestooten, en de gedurige twistingen der moedwillige menschen zullen de rust en den vrede der Kerk zonder einde verstoren.

Ten twaalfde, deze Synode, mitsgaders de gedaagden zullen geschandvlekt worden, indien wij dus voortgaan den tijd met ijdele knibbelingen door te brengen, welke tijd tot de nuttigste dingen behoort, en kan besteed worden. Een Magistraat in zijne zaak zit als richter naar de wetten en rechten. 3. Het kan ook bij verdrag geaccordeerd zijn, dat de beleedigde partij meteen ook hebbe macht om te oordeelen. Op deze propositie: deze Synode, of velen in dezelve zijn tegenpartij, antwoorden wij. 1. Wij zijn geen partij, maar, naar de mate van onzen dienst, raadgevers en richters; zooverre als wij van den Magistraat en de Kerk daartoe verzocht, bewilligd, en tot eenen plechtigen eed gedreven zijn. Hoe wij dit ambt zullen bedienen, komt Gode, die een kenner des harten is toe, of te billijken of te straffen. 2. Wij zijn gewisselijk tot geen ander einde hier bijeengekomen, dan tot bijstand der waarheid en des vredes, en tot gemeen welzijn der Kerken; geen andere instructie hebbende, dan dat wij uit Gods Woord zullen oordeelen. Maar zij houden aan: velen hebben zich met schriften en predikatiën tegen ons gesteld, en hebben ons gevoelen al over langen tijd geoordeeld.

Antw.: den dienaren Gods komt toe een oordeel, zoowel privaat, als publiek, van zaken, die tot hun ambt behooren: Want de gansche Schriftuur roept, dat een dienaar des Woords niet alleenlijk moet wezen een die leeren kan, maar ook machtig om de tegensprekers den mond te stoppen; derhalve zullen zij oordeelen, zoowel in 't bizonder en elk voor zich zelve, alsook publieklijk en met anderen. Nu dit zullen zij voornamelijk doen, wanneer daarbij komt de autoriteit der Overheid.

ANTWOORD OP DE TEGENWERPINGEN.

Eerste tegenwerping.

De tegenpartij kan niet wezen richter. Maar deze Synode of immers velen in dezelve zijn de tegenpartij. Derhalve wordt geantwoord, dat deze propositie (de tegenpartij kan niet wezen richter) vele bedenkingen heeft, onder welke deze ook zijn. 1. De partij, zooverre als zij partij is, is geen richter. Maar het kan geschieden, naar de beschikking Gods, dat in een persoon tweeërlei betrekkingen te zamen komen, wanneer de Goddelijke zending, autoriteit, de bijgevoegde wet en instructie gelijk als eene nieuwe persoon maken. 2. De tegenpartij is, of een privaat persoon, of een menigte en publieke personen. Gene kan niet tegelijk wezen partij en richter, maar deze wel. Alzoo is het, dat

De tweede tegenwerping.

Scheurmakers mogen niet wezen richters in de zaak der Religie. Deze Synode is ten meesten deele scheurmakend. Derhalve.

Antw. op de eerste propositie.

Van de scheuring zouden misschien sommigen aldus antwoorden, waarover wij nochtans met niemand zullen twisten. De scheurmakers mogen met goede conscientie richters wezen, en kunnen hetgeen recht is uitspreken.

Want die tegen de liefde zondigt volgt niet terstond kettersche opiniën na. 2. Scheurmakers zijn, die of de gelegenheid daartoe geven, of zich laten afscheuren.

Van gene is de propositie niet altijd waarachtig, maar van deze zeer zelden. 3. Scheuring is een gereformeerde of een begonnene scheuring of voor eenen tijd, als in de haast en verstrooiing de zaken verward zijn, geschied; de andere is een bevestigde scheuring.

Wat gene aangaat mag het voorstel niet toegelaten worden; wat deze belangt, de gewone predikanten der Kerken onder hunne Magistraten en Kerken blijven, behoudende het recht van te stemmen en te oordeelen, aangemerkt zij in geen deel huns ambts zijn afgezet, of voor ongeschikt verklaard. En de scheuring beneemt geenszins zoodanigen Magistraten, noch den predikanten hun recht over eene zaak, welke de Magistraat, 'tzij rechtens, 'tzij feitelijk, 'tzij op beide wijzen is voorstaande.

Op de propositie, dat deze Synode ten meesten deele scheurmakend is, is gisteren genoeg geantwoord, als de historie, van hetgeen in Nederland geschied is, verhaald werd, en zal te zijner plaats en tijd wijdloopiger verklaard worden; derhalve bevelen wij dit dengenen, die hiervan bizondere en alsnu ook publieke kennis hebben.

Remediën.

Wijders wordt gevraagd, op wat wijze wij ons eindelijk uit deze voorgeworpene beletselen zullen kunnen ontwikkelen.

Wordt geantwoord. 1. Men wijze aan uit het vorige en diergelijke, hoe onbillijk dat hunne protestatie is. 2. Men scherpe hen in ten anderen male, dat zij billijk behooren tevreden te zijn met hetgeen de praeses hun gezegd heeft, dat namelijk wij noch hun, noch iemands conscientie willen verbinden. 3. Men roepe in de autoriteit der Overheid, of zij ze misschien eindelijk zullen erkennen en volgen. 4. Maar indien zij tegen onze hope en verwachting in hunne opinie volharden: dat nochtans de justitie met zachtmoeidigheid gematigd moet zijn; en wij achten niet te min, dat men voort zal moeten gaan tot onderzoeking van de hoofdzaak, in de vreeze des Heeren; want aangenomen, dat het oordeel der Synode bij hen geen gewicht heeft, wie weet nochtans wat en hoe gelukkigen uitgang God der Synode zal geven? Aangenomen, zij hebbe hij hen geen gewicht, zij zal nochtans bij anderen, en dat zonder twijfel tot hunne verwarring, van aanzien wezen. 5. Eindelijk, indien zij tegen alle vermaningen en raad der Synode zich stellen, laat ons protesteeren, dat wij ons bewust zijn, dat wij ons niet hebben te bekommeren, dat wij door eenige medegebrachte vooroordeelen, of ook door eenige gemoedsstemmingen ingenomen, van, 'tzij wetens of onwetens, op het rapport van anderen, den gedaagden broeders de minste onrechtvaardigheid gedaan te hebben, en bij onze beschouwingen veel barmhartigheid voegen. Derhalve, laat ons ook protesteeren voor God, voor deze gansche vergadering der lidmaten en der toehoorders en aanzieners der Synode, voor alle deze landen, voor de gansche Christenheid en voor de nakomelingen, dat het aan ons niet heeft ontbroken, dat deze ergernissen, in deze landen gerezen, op een lieflijke, minnelijke, en gansch Christelijke wijze niet gestild, en de zaligheid en de vrede der broederen zelve en der Kerken niet gezocht zij geweest.

DIT ONVERMINDERD BETER ADVIEZEN VAN ANDEREN.

← Het oordeel van de predikanten der Gemeente van Embden, aangaande de Protestatie der Remonstranten.

Ware het zaak, dat de protestatie, eergisteren door de Remonstranten, zoo men ze noemt, dezer Eerw. vergadering voorgedragen, met geen stoute beschuldigingen besprengd, maar naakt en eenvoudig was geweest, wij zouden er niet veel opgepast hebben, en zonder veel daarop te letten, zouden wij goedgevonden hebben voort te gaan (zonder langer uitstel) tot onderzoeking van de zaak zelve; maar dewijl zij twee fundamenteen hunner protestatie gelegd hebben, die voor deze gansche Synode schandelijk zijn, welke zij beurtelings aanroeren, meenen wij. dat men zulks niet met oogluiking behoort voorbij te gaan, maar deze schandvlek, dezer gansche heilige vergadering aangestreeken, af te wasschen. Hun eerste fundament is dit: dat de tegenpartij niet mag wezen rechter dezes verschils. De besluitrede zal zoodanig wezen om daarvan des te beter te oordeelen.

Degene, die partij is in eenige zaak, mag in dezelve geen rechter wezen. Nu is de Synode of het meeste deel (dit zijn hunne eigene woorden) tegenpartij in deze zaak.

Derhalve mag deze Synode of het meeste deel derzelve in deze zaak geen rechter wezen.

Wij antwoorden eerst op de eerste propositie, die particulier is. Want algemeen genomen is ze niet waar, zelfs in politieke zaken.

Want hoewel niemand in zijn eigen zaak, die hem bizonder betreft, partij en rechter wezen mag, nochtans mag hij het menigmaal wezen in een gemeene en publieke zaak, gelijk deze is, als bij-

voorbeeld: daar zitten twee in een collegie; de een beschuldigt den ander van schending der Majesteit, verraderij van kwade bediening enz.; hoedanige voorbeelden in de historiën veelmaals voorkomen, en hij bevestigt zijn beschuldiging klaarlijk, hij wordt, door hem te beschuldigen en de misdaad te bewijzen, zijn tegenpartij, nochtans mag hij desnietteenstaande en moet rechter wezen. Anderszins zouden de verraders, dieven, moordenaars, enz. altijd tegen hunne rechters bedenking maken als tegen hunne tegenpartij. 2. Wij antwoorden, dat ze veel minder waarachtig is in geestelijke zaken, betreffende de conscientie en de eeuwige zaligheid, hetwelk bewezen wordt:

1. Uit de praktijk der Kerk des Ouden Testaments. Elia, Micha, Jeremia, Amos, en andere Profeten, waren de tegenpartij der valsche profeten, van welke zij veel hebben geleden; mochten zij daarom niet wezen rechters der verschillen?

Moest men daarom den Bālieten opdragen het oordeel van de verschillen der religie? Of iemand anders in het land der droomen zoeken tot een neutralen richter? Geenszins.

2. Uit de praktijk der Kerk, die geweest is ten tijde van Christus, en van de Apostelen.

Christus en de Apostelen waren de tegenpartij der Hoogepriesters, Farizeën, Schriftgeleerden, en dergenen, die hunne eigene gerechtigheid dreven door de ceremoniën der wet en der besnijdenis; mochten zij daarom geen rechters wezen in dezelfde zaak? Ja, zij, en gewis trouwe.

3. Uit de praktijk der Kerk, die op de tijden der Apostelen gevolgd is.

De voorbeelden, gisteren bijgebracht van den praeses en andere achtbare mannen, van Athanasius, Cyrillius, Alexander en anderen, die de tegenpartij der ketters zijn geweest, en nochtans daarom hunne stemmen in oordeel te spreken geenszins hebben verloren.

4. Uit de praktijk der Kerken der voorledene eeuw, waarvan de D. Scultetus een voorbeeld gisteren bijgebracht heeft, en nog meer kunnen bijgebracht worden.

5. Uit de praktijk van particuliere Kerken en Kerkeraden, als bij voorbeeld: wij en onze voorzaten hebben veel moeite gehad met de drijvers van de Overheid, met de Wederdoopers, Libertijnen, Joden en anderen. De dienaars der Kerken en ouderlingen zijn hunne tegenpartij geweest. Zal men daarom achten, dat zij geen stem hebben gehad?

Wij zouden het tegendeel kunnen bewijze door inheemsche voorbeelden, indien het noodig ware. Voorwaar, zoodoende zouden wij nu geen Kerk gehad hebben, maar alleenlijk een mesthoop en mengelmoes van verscheidene ziekten; niet anders dan of een kok allerlei spijzen en moezen in eenen ketel wierp, hetwelk schijnt dat de duivel hedendaags zoekt teweeg te brengen..

6. Uit de ernstige vermaning van Paulus, Hand. 20: Neemt acht op uzelfen en op de geheele kudde, over dewelke u de H. Geest tot opzieners gesteld heeft. Hier waren de bisschoppen der Kerk van Efeze en anderen, de tegenpartij der valsche leeraars, die de kudde niet sparen. Hebben zij daarom niet mogen wezen rechters in zaken, die tusschen hen in verschil stonden? Wat zou er toch ongerijmder wezen?

Want waartoe zou de Apostel hen zoo ernstig in betrekking tot hun ambt vermaand hebben?

7. Hetzelfde wordt bewezen met reden. Want de kerkedienaars, indien zij zich niet ernstelijk stelden tegen valsche leeraars, en drijvers van nieuwigheden, vreemde leer invoerende, zouden wezen verraders der Kerken, die hun bevolen zijn, en stomme honden, waardig als een smakeloos zout met voeten vertreden te worden.

8. Uit een andere reden.

Want alzoo doende, zou een zeer ruime deur aan alle drijvers van nieuwigheden, om alles te durven, en te bestaan, geopend worden; hetwelk velen schijnen te zoeken.

Hetgeen de Remonstranten uit het Vredeschrift van D. Pareus in hun laatste en voorlaatste schrift voortgebracht hebben, te weten, dat het niet van noode is, dat iemand tot de conciliën ga, waar een en dezelfde rechter en aanklager wezen zal, dat moet naar zekere mate verstaan worden, gelijk boven is aangewezen. Want dit is gezegd van de conciliën der Papisten en Ubiquitisten. 2. In deze Synode zullen niet dezelfde partij en rechters wezen. Want aangenomen, dat de ContraRemonstranten, die tot deze Synode zijn gedeputeerd, de tegenpartij zijn; zoo zal nochtans de rechter dezer verschillen alleen wezen Gods Woord, aan hetwelk, bij eede voor God, zich iedereen verbonden heeft. 3. Indien D. Pareus tegenwoordig ware, zij zouden hem nauwelijks durven aanzien, wiens afwezenden baard zij liggen te plukken en te trekken. 4. Een uitnemende onbeschaamdheid is het, dat zij zoo menigmaal het

Vrede schrift van Pareus, en de Nieuwstadsche Vermaning misbruiken, daar hun de meening en het gevoelen van Ursinus en Pareus zeer wel bekend is. Dit op de eerste propositie ontkennen wij als valsch. Ook het andere, wat aangaat de gansche Synode. Want de uitheemschen hebben hunne oordeelen zich gansch en geheel voorbehouden, en bij eede zich verbonden, dat zij geenszins van Gods Woord zullen afwijken. Hetzelfde hebben te voren de Nederlandsche broeders gedaan, die derhalve niet dan naar zekere wijze gezegd mogen zijn tegenpartij te wezen, en die in dit gericht geenszins hunne stem, als tevoren bewezen is, verloren hebben.

Het tweede fundament van de protestatie is, dat de Synode of het meeste deel derzelve scheurmakend is. De sluitreden zal zoodanig wezen. Degenen, die scheurmakend zijn, mogen over dit verschil, in Nederland gerezen, geen rechters wezen. Nu is deze Synode of het meeste deel er van scheurmakend: Derhalve enz.

Wordt geantwoord ten eerste op de eerste propositie: degenen, die waarlijk eigenlijk scheurmakend zijn, mogen geen rechters wezen. Maar degenen, die noodzakelijk om de eere Gods, rust der consciëntien en fundamentele dwalingen, zich van de Kerk der boozen afzonderen, gelijk onze ouders van het Pausdom en anderen van de drijvers van nieuwigheden en vreemde leeringen afscheid gemaakt hebben, die mogen niet waarlijk scheurmakers genoemd worden. En derhalve, door deze gewaande scheuring, wordt hun geenszins de macht van te oordeelen benomen.

Ten tweede, op de tweede propositie zeggen wij ten eerste, dat het eerste deel derzelve, waarin zij van de gansche Synode spreken, gansch valsch is. Want nimmermeer zullen zij bewijzen, dat al de leden dezer Eerw. Synode schuld hebben aan scheuring. Derhalve is dit een loutere en onverdragelijke lastering, zoo zij het alzo verstaan, gelijk zij spreken.

In het andere deel van de tweede propositie raken zij aan de ContraRemonstranten, die zij ettelijke malen dartelijk, in alle hunne oratiën, voor scheurmakers hebben uitgekreten.

Wij betuigen openlijk, dat wij de Nederlandsche broeders, die men pleegt ContraRemonstranten te noemen, voor zoodanigen geenszins houden. Het valt niet gelegen, hiervan nu wijder onderzoek te doen.

De Nederlandsche broeders zullen zonder twijfel zich wettelijk weten te verdedigen, als hun daartoe de gelegenheid gegeven is.

Daarentusschen achten wij gansch noodig, eer men verder gaat, indien nu de quaestie van de scheuring, gemerkt dezelve vele personeele zaken vervat, niet expresselijk verhandeld behoort te worden, dat nochtans eeniger wijze de onnoozelheid der Nederlandsche broeders, welke zij voor scheurmakers, drijvers van nieuwigheden, verstoorders der gemeene rust, voor zoodanigen, die godzalige, geleerde en aan hunne Kerken aangename predikanten verdreven, en hunne plaatsen wederom ingenomen hebben, openlijk hebben gelasterd, aan deze gansche vergadering en deze groote menigte der toehoorders hier tegenwoordig ingescherpt worde, opdat de toehoorders uit zoodanige lastering niet eenig nadenken houden.

Voorts, dat zij deze Synode, wettelijk aangesteld, verzameld, in de vreeze des Heeren aangevangen, bediend en duslang met groote vrucht en vermaak voortgezet, bij die Tyrische Synode onbeschaamdelyk hebben durven vergelijken, dat is, voorwaar, een hoogste vermetelheid, niet alleenlijk de kerkelijke, maar ook de politieke personen, ja ook de hooge Overheid betreffende, dewelke wij den rechters der Synodale handelingen bevelen te bedwingen.

Besluitende, dunkt ons, dat men openlijk behoort te verklaren en uit te spreken, dat deze protestatie op valsche fundamenteen is berustende, en dat dit alles in de Synodale acten gesteld behoort te zijn, om daarna tot de zaak zelve te komen.

ONVERMINDERD DE OORDEELN DER BETER GEVOELENDE.

Deze eenstemmige oordeelen der uitheemsche Theologanten over de Protestatie der Remonstranten voorgelezen zijnde, zoo hebben de E. Gecommitteerden noodig geacht hier wat stil te staan, en hebben hun gevoelen verklaard, zoowel van de beschuldigingen, als van de Protestatie der Remonstranten, bij dit publiek besluit, hetwelk hun ook in dezelfde Zitting voorgelezen is geweest.

Alzo de E. M. Simon Episcopus, professor der H. Theologie aan de Akademie van Leiden, niet lang geleden kortelijk en broederlijk door den Eerw. praeses dezer Synode, Johannes Bogerman, door

publieken last en autoriteit der E. Gecommitteerden is vermaand geweest, dat hij niet al te oprechtelijk met deze Synode had gehandeld (hoewel in der waarheid de Gecommitteerden liever gezien hadden, dat de voorz. Episcopus en de andere broeders Remonstranten, door een eenvoudige en oprechte bekentenis, de fout, die iedereen bekend was, afgebeden hadden, en door belijdenis, hetwelk den oprechten betamelijk is, of ten minste door een bescheidene, zedige ontschuldiging, de misdaad afgewasschen hadden, en dat men toch eens ten laatste was gekomen zonder omwegen tot de zaak zelve), dewijl hij nochtans, gelijk als met voorbedachtheid, op denzelfden dag, toen andere dingen te verhandelen waren, niet ontzien heeft, voor de gansche Synode, zonder eenige omwegen, den D. Johannes Bogerman, praeses van de Synode, van leugen te beschuldigen, zonder acht te nemen op zoovele treffelijke, zoovele aanzienlijke, zoovele eerlijke mannen, die de gansche recht Gereformeerde Kerk, in deze plaats voor God vertegenwoordigen, zonder te letten op de conscientie en tegenwoordigheid derzelve; zoo is het, dat de Gecommitteerden der Hoogm. Heeren Staten, voorhenen gehoord hebbende het uiterste en eenparige getuigenis, van allen, zoo uitheemschen als inlandschen, en ook dezer geheele E. Synode, hetwelk zij gegeven heeft, nu zij bij eede verbonden was, en ook het hunne daarbij voegende (onder welke eenigen zijn, die de woorden zelve aangeteekend hebben) geoordeeld hebben, dat de E. M. Simon Episcopus, en de andere broeders Remonstranten, ernstelijk en volgens de autoriteit, die zij hier hebben, vermaand zullen worden, dat zij in het toekomende beide op de waarheid, die de regel en het richtsnoer is van alle kerkelijke deugden, en die de levende God, die de opperste en eenige Doorgronder der nieren en Kenner der harten is, die de diepte der zee doorzoekt, en de waarheid zelve is, ten hoogste in de uitleggers zijner waarheid is vereischende, acht hebben.

En dat zij een zoo voortreffelijke, eerwaardige, en zoo wettelijk hier geroepene bijeenkomst aller Kerken, die door denzelfden band des geloofs aan elkander verknocht zijn, waar de E. Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlandsche Provinciën presideeren, die de hoogste Magistraat vertoonen, immers nu ten minste, zoo dikwijls vermaand zijnde, leeren respecteeren, en dat zij niet door de zijde der Gecommitteerden, hetwelk zij meer dan eens in deze Eerw. Synode, en ook in het schrift, onlangs den uitheemschen overhandigd, hebben gedaan, de committeerenden en bijeenroependen zelve, dartelijk en vermetelijk steken; maar eenmaal alle beschuldigingen nalatende, gehoorzaam zijn aan het besluit, nu laatst met volle macht door hen afgekondigd, niettegenstaande de protestatie, die zij oordeelen en verklaren, dat niet behoort aangenomen te worden.

M. Episcopus heeft verlof verzocht iets hierop te zeggen, maar dewijl de tijd voorbij was, is de zaak uitgesteld geweest tot de namiddagzitting.

DE DERTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

De gedaagden zijn in de Synode verschenen, en vermaand geweest, dewijl zij nu de adviezen der uitheemsche Theologen (aangaande de nietigheid hunner protestatie), bevestigd met redenen, die bondig en genoegzaam waren om de conscientiën gerust te stellen, en daarenboven het besluit der E. Heeren Gecommitteerden over dezelve gehoord hadden, dat zij alle beschuldigingen, uitvluchten en protestatiën en dergelijke spartelingen latende varen, tot de zaak zelve zouden komen; en zijn gevraagd geweest, of ze nu gereed waren.

M. Episcopus heeft verzocht, dewijl een zeer zware en harde censuur tegen hem, en tot nadeel van zijn naam en faam gepasseerd was, een zeker kort schrift tot zijne verantwoording te mogen voorlezen.

De E.E. Gecommitteerden, het schrift eerst doorziende, opdat zij weten mochten, of het misschien eenige nieuwe beschuldigingen bevatte, waarmede de Synode, gelijk nu ettelijke malen geschied was, mocht opgehouden worden, hebben toegelaten, dat het gelezen zou worden; onverminderd nochtans

← het besluit in de voorgaande Zitting uitgesproken. Dit was het geschrift.

Edelmog. Heeren, Eerw. praeses, Achtb. Welgeleerde mannen broeders.

Hoewel een goede conscientie een paradijs is, en, wanneer de conscientie tevreden is, eene zorgvuldige verontschuldiging niet noodig is, desniettegenstaande nochtans, dewijl niemand zijn naam en faam moet verwaarloozen, ja een christenmensch voornamelijk acht behoort te nemen, en inzonderheid die in de gemeente van Christus in publieke bediening zit, op een goeden naam, zoo heb ik niet kunnen nalaten een proef van deze mijne zorg in deze aanzienlijke Synode na te laten; want dewijl grootelijks en zonder mijne schuld mijne reputatie gekwetst is, inzonderheid heden, alsof ik een openbaren leugen in deze zoo treffelijke bijeenkomst begaan had, heb ik noodig geacht, tot billijken voorstand van mijne eere en reputatie, kortelijk dit weinige aan de Synode voor te dragen, niet twijfelende, of zoo er eenige argwaan van kwade trouw bij sommigen zijn mocht, dezelve zeer haast zal verdwijnen, voorzooverre zij de gansche zaak in gerechtigheid en met behoorlijke oprechtheid willen inzien.

Hetgeen mij ten laste gelegd wordt, is dit. Nadat ik in deze Synode een oratie had gedaan tot aanvang, waarin ik het gevoelen en de overeenstemming mijner broederen verhaalde, en mij belast was een exemplaar van dezelve oratie over te geven, heb ik den E. praeses, en, zoo ik heden verstaan heb, velen in deze Synode geschenen te zeggen, dat ik geen ander exemplaar had, en daar blijkkelijk was, dat ik die woorden alzo verstaan wilde hebben, doordien dat ik datzelve, of een copie van datzelve, van den praeses weder eischte. Dit is de som van de beschuldiging.

Eerwaardigste mannen, dit is een zware fout, indien dit waar is. Maar het is evenzoo zwaar een ongeluk, indien het valsch is. Ik bid u, wilt toch overwegen wat waarschijnlijker is. Het fundament van de beschuldiging is, dat men meent, dat ik gezegd heb, dat ik geen ander exemplaar had. Hoewel dit waar is, zoo is het nochtans niet al wat ik gezegd heb; want ik heb er bij gevoegd, niet donkerlijk, ja met formeele woorden, niet net genoeg geschreven. Hieruit is genoeg blijkende, dat ik rondelijk bekend heb, dat ik een ander exemplaar had, en dat uitgeschreven, maar niet net te genoeg weten, waardig om een zoodanige treffelijke vergadering over te leveren; want alzo was de zaak gelegen. Het exemplaar, dat ik had, was uitgeschreven, maar zonder behoorlijke randen, en niet uitgeschreven met een letter, die net genoeg was, ja door kladden en uitschrappen mismaakt, en, hetwelk het voornaamste was, met het oorspronkelijke niet vergeleken. Want 's daags te voren, zeer laat in den avond, had het mijn schrijver uitgeschreven en mij gegeven. Dit is de eenige oorzaak van mijn aarzelen. En ik bid u, Eerw. mannen broeders, wat oorzaak zou mij mogen bewogen hebben te ontkennen, dat ik een ander exemplaar had.

Was het, opdat ik iemand bedriegen zou, ja zulk eene aanzienlijke bijeenkomst? Ja er was niets in de oratie, hetwelk niet voorbedacht besloten, en al voorhenen, bij gemeen consent der gedaagden, goedgekend was geweest; zelfs alles was tot dien einde beschreven, opdat het in de Synode, ja voor de geheele Christenheid zou gezegd worden.

Daarna, hoe zoude ik gekund hebben? Bij mij zaten niet alleenlijk vele mannen broeders, nauw acht nemende op hunne consciëntiën, maar ook rondom mij velen, zeer nauw toeluisterende, en de oogen op mij, op het papier en de tafel ziende, alle welke ik zoude hebben willen bedriegen; wat schijn heeft het van waarheid?

Daarbij komt nog, dat, zoo haast de oratie gedaan was, ik niet alleenlijk rondelijk eenen, die mij vraagde, of ik een ander exemplaar had, maar ook niet zeer lang daarna, ook den E. Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren Staten het oorspronkelijke zoodanig als het was, ter hand heb gesteld, opdat allen blikken mocht, waar te zijn hetgeen ik gezegd had.

Overmits datzelve, hetwelk ik gepresenteerd had, nog niet met het origineele was vergeleken, gelijk als nog blikken kan uit de vergelijking van het een met het ander, en ik begeerde, dat blikken zoude den heer President van de Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren Staten, dien ik mijn exemplaar door den Secretaris op dienzelfden dag mededeelde.

Ik beken wel, dat de E. praeses mijn origineel zelf begeerd heeft, maar ik hield voorzeker, dat ik hem het origineel zelve gaf, wanneer ik hem datzelve gaf, hetwelk mijn schrijver uitgeschreven had, en van mij en mijne broeders onderteekend was, voornamelijk, dewijl het niets anders inhield (nochtans

eenige weinige woorden uitgezonderd, dewijl er geen vergelijking was gedaan geweest) als hetgeen in mijn origineel vervat was; want ik zou mij geschaamd hebben zoo een treffelijke vergadering mijn origineel over te leveren, hetwelk zoo vol kladden en schrabben was.

Dat dit alzoo ter goeder trouwe gedaan is geweest, weet de almachtige, goede God.

Indien nochtans iemand willen zoude anders gevoelen, denzelven zal ik anders niet antwoorden, dan dat ik, steunende op het getuigenis mijner conscientie en dergenen die bij mij gezeten hebben, getuigenissen, waarop niets valt te zeggen, Gode mijne onnoozelheid zal bevelen, en in stilheid en vrede mijne ziel bezitten, ja verblijd van hart, dat ik gedwongen worde censuur te dragen over een schuld, waarvan ik in mijn gemoed verzekerd ben, dat ik vrij ben en wezen zal, totdat God, de Kenner der harten, tusschen mij en degenen, die een kwaad gevoelen van mij hebben, zal oordeelen, hetwelk ik ernstelijk verzoeken, dat in de Synodale Acten gesteld worde.

Onder stond geschreven Simon Episcopus, Professor der H. Theologie.

Hem is tot antwoord gegeven, dat men daarover gehoord had de getuigenissen der gansche Synode en ook der E. E. Gecommitteerden zelve.

Dat getuigenissen te stellen tegen getuigenissen onnoodig was. Dat de formeele woorden door de Synode en ook door de E. E. Gecommitteerden waren aangeteekend, en dat de gansche Synode getuigenis daarvan gegeven had. Dat het besluit, in deze zaak gedaan, behoorde genoeg te wezen.

M. Episcopus zeide, dewijl de broeders Remonstranten, die bij hem zaten, hierop niet werden gevraagd, dat hij verklaart, dat ze in het particulier getuigd hebben, dat zij ook deze zijne formeele woorden gehoord hebben: Ik heb geen ander in het net geschreven.

De praeses heeft hem vermaand, dat hij zich tevreden wilde houden, en gezegd, dat niet de Synode, dewelke maar meende als in 't voorbijgaan daarvan te spreken, maar dat hij zich zelve deze moeite op den hals gehaald had, die deze beschuldiging tegen zich zelve gedaan, zoo hij zeide, aan de geheele Synode zeer ruwelijk had verweten; en dienvolgens deze censuur zich zelve op den hals gehaald had.

De gedaagden zijn nu wederom gevraagd geweest, of zij nu de protestatie wilden laten varen, en regelrecht tot de zaak komen, om welke zij ontboden waren, en zijn vermaand geweest, dat zij, afleggende alle ongegronde verdenkingen, het zekerlijk daarvoor wilden houden, dat de Synode in hunne zaak alzoo zoude handelen, dat zij hunne goede conscientie Gode en der gansche Christenheid zouden doen blijken.

Zij hebben bij geschrift geantwoord, hetwelk M. Episcopus voorgelezen heeft, dat zij verzochten, dat men hun copie der censuren en oordeelen, over de protestatie, der uitheemsche Theologen, en van het besluit der E. E. Gecommitteerden wilde geven, en behoorlijken tijd, om de redenen der uitheemschen, als die aanmerkenswaardig schenen te zijn, met gebeden tot God, nader te overwegen, opdat zij niets onbedachtelijks in een zaak van zoo groot gewicht deden, en met goede conscientie het besluit der E. E. Gecommitteerden mochten gehoorzamen. De Gecommitteerden, hierop hun gevoelen gevraagd zijnde, hebben geantwoord, dat zij oordeelden, dat de zaak niet langer onder eenig voorwendsel behoort uitgesteld te worden; derhalve wederom hun geboden, tot de zaak zelve te komen, en ten laatste eenvoudig, niet onder deze of die conditiën zich met het besluit te vergenoegen. De gedaagden hebben begeerd, eens te mogen vertrekken en te zamen beraadslagen wat zij antwoorden zouden, hetwelk hun is toegelaten geweest, en hebben, na eenige beraadslaging, geantwoord, dat zij, behoudens hun oordeel van deze Synode, en behoudens hunne conscientie, gehoorzamen zouden en tot de zaak komen. Men heeft hun geantwoord, zoo vanwege de Gecommitteerden, als vanwege de Synode, dat men hunne conscientiën niet gebood, noch wilde gebieden, hetwelk hen mocht bezwaren, en dat aan iedereen gelaten wordt zijn particulier oordeel van de Synode; maar, zoo zij door het oordeel van de Synode verstaan deze publieke protestatie tegen dezelve, dat die hun niet wordt toegelaten; maar dat genoeg verklaard is, zoo door het besluit der Synode, als der E. E. Gecommitteerden, dat ze beide onbillijk en van geene waarde geacht worden; derhalve wederom hun belast werd te gehoorzamen, en tot de zaak te komen; want, zoolang zij bleven bij die protestatie, zoolang waren zij opnieuw ongehoorzaam aan de wetten en besluiten der Synode en der E. E. Gecommitteerden. Zij zijn derhalve nogmaals vermaand geweest, zich in het toekomende te wachten

de autoriteit van zoo een Eerw. Synode, met onbetamelijke woorden of werken te verbreken, of in twijfel te trekken; voornamelijk, dat zij noch met woorden of schrift de autoriteit der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal kwetsen zouden, onder straffevan behoorlijk gecensureerd te worden. Zij hebben geantwoord, dat zij spraken gelijk als zij gevoelden, en gelijk zij gevoelen alzo ook spraken. Hun is aangewezen, dat dit antwoord aldaar geen plaats had. Opdat men dan eenmaal tot de zaak, die te verhandelen was, komen mocht, zoo heeft men hun wederom gevraagd, of zij bereid waren hun gevoelen van het eerste artikel, dat van de Goddelijke praedestinatie is sprekende, met hunne redenen der Synode over te geven. Zij hebben geantwoord, dat zij meenden, dat men hier een conferentie zoude aanstellen, bij monde; dat zij zich daartoe hadden bereid, niet om schriften over te geven. Dat zij wel den staat der verschillen bij de hand hadden, maar dat zij de verklaring van hunne gevoelens nog niet bij geschrifte hadden gesteld. Dat men uit de brieven van citatie anders niet had kunnen verstaan, dan dat de voorstelling, verklaring, en verdediging van hun gevoelen eerst bij monde in de Synode moest voorgesteld, daarna, de conferentie gedaan zijnde, bij geschrift vervat worden. De Gecommitteerden hebben hen verklaard, dat het hun leed was, dat zij den zin van de citatiebrieven (aan welken niemand, dan die ze moedwilliglijk wilde verdraaien, met reden konde twijfelen) niet hadden of kunnen of willen vatten. Dat de samenvoeging der woorden klaarlijk aanwees, dit de meening geweest te zijn, dat zij bij geschrift hun gevoelen zouden verklaren. De Remonstranten hebben geantwoord, dat niemand onder hen de brieven alzo verstaan had; dat zij zich allen bereid hadden tot eene conferentie, overmits in de citatiebrieven, geschreven uit naam der EE. Gecommitteerden, uitdrukkelijk gezegd werd, dat men arbeiden moest

om de verbitterde gemoederen te verzachten, hetwelk zij meenden, dat kwalijk zonder conferentie konde geschieden; dat zij oordeelden het bekwaamste te zijn, dat men een conferentie, als tusschen partijen, aanstellen zoude, en dat daarna de hooge Overheid van dezelve zoude oordeelen. De Gecommitteerden, openlijk hunne citatiebrieven voorgelezen hebbende, hebben hunne meening klaarlijk uitgedrukt, en expresselijk aangewezen, die nooit geweest te zijn, dat hier eenige pedagogische of schoolsche conferentie, of eenige disputatie, gelijk als tusschen partijen, zoude aangesteld worden, maar dat zij hun gevoelen van de Vijf Artikelen zouden voorstellen, verklaren, en naar vermogen verdedigen, en daarna het oordeel der Synode, als der wettelijke richteres der verschillen verwachten. Zij klaagden, dat men hun de maat te na stelde, zoo zij niet bij monde en met levendige stem mochten handelen; dat ze maar alleenlijk hun gevoelen zouden mogen voorstellen, en niet ook het tegenoverstaande bestrijden, om hetwelk te bestrijden zij zich voornamelijk hadden bereid. Men heeft hun geantwoord, dat men hun niettemin zoude toelaten, nadat zij hun gevoelen bij geschrift verklaard hadden, alsdan bij monde, zoo zij iets meenden daarbij te moeten gevoegd zijn, dit te mogen doen. Van de bestrijding van het tegenoverstaande gevoelen, zoude men daarna zien, nadat zij eerst het hunne verdedigd hadden.

Eindelijk is hun ook belast geweest, dat zij hun gevoelen van het eerste artikel, in de eerste zitting des volgende daags, bij geschrift zouden overleveren.

Men heeft hun ook gevraagd, of zij hunne bedenkingen van de leer, in de Belijdenis en den Catechismus dezer Gemeenten begrepen, nu gereed hadden. Zij hebben geantwoord, dat zij wel een goede menigte van zoodanige bedenkingen in hunne papieren hadden, maar die nog niet in orde hadden gesteld en uitgeschreven.

DE EENENDERTIGSTE ZITTING

Den 13en December, Donderdagvoormiddag.

De gedaagden hebben hun gevoelen van het eerste Artikel, dat van de Goddelijke Praedestinatie spreekt, bij geschrift overgeleverd, in tien artikelen of stelregels begrepen, hetwelk zij allen onderteeekend hebben, en Episcopus heeft het voorgelezen.

Het gevoelen der Remonstranten,

hetwelk zij in conscientie duslang geacht hebben en nog achten den Woorde Gods overeenkomstig, aangaande het eerste Artikel van het besluit der Praedestinatie, is dit :

I. God heeft niet besloten iemand ten eeuwigen leven te verkiezen, of van datzelve te verwerpen, eer in orde dan Hij hen besloten heeft te scheppen, zonder aanzien van eenige voorgaande gehoorzaamheid of ongehoorzaamheid, naar zijn welbehagen, om te betoonen de heerlijkheid zijner barmhartigheid en rechtvaardigheid, of zijne volstreckte macht en heerschappij.

II. Dewijl Gods besluit, zoowel aangaande de zaligheid als in betrekking tot het verderf van ieder mensch, niet is een besluit van het einde, hetwelk Hij volstrekt voorgehad heeft, zoo volgt ook dat dezelve besluiten niet zijn onderworpen aan zoodanige middelen, door welke de verkorenen en verworpenen tot het geordineerde einde krachtiglijk en onvermijdelijk geleid worden.

III. Derhalve heeft ook God met dit voornemen niet geschapen in eenen Adam alle menschen in den rechten stand, heeft den val en toelating van dien, niet geordineerd, heeft Adam de noodige en genoegzame genade niet onttrokken, doet ook het Evangelie niet prediken, de menschen uiterlijk roepen, en geeft hun niet eenige gaven des H. Geestes, opdat dit middelen zouden wezen, door welke Hij sommigen derzelve ten leven zoude brengen, anderen van de weldaad des levens zoude ontblooten.

Christus, de Middelaar, is niet alleenlijk de uitvoerder der verkiezing, maar ook het fundament van ditzelfde besluit der verkiezing, de oorzaak, dat sommigen krachtiglijk geroepen worden, gerechtvaardigd worden, in het geloof volharden en verheerlijkt worden, het is niet dat zij volstrekt ten eeuwigen leven zijn verkoren.

Dat ook anderen in den val gelaten worden, dat Christus hun niet wordt gegeven, dat zij gansch niet, of onkrachtiglijk geroepen, verhard en verdoemd worden, is de oorzaak niet, waarom zij van de eeuwige zaligheid volstrekt verworpen zijn.

IV. God heeft niet besloten zonder tusschenkomende dadelijke zonden verre het meeste deel der menschen, van alle hoop der zaligheid uitgesloten, in den val te laten.

V. God heeft geordineerd, dat Christus zij de verzoening voor de zonden der gansche wereld, en uit kracht van dit besluit heeft Hij besloten degenen, die in Hem gelooven, te rechtvaardigen, en zalig te maken, en den menschen middelen, tot het geloof noodig en genoegzaam, te verschaffen, op zoodanige wijze als Hij weet zijner wijsheid en gerechtigheid betamelijk te zijn.

Maar Hij heeft geenszins besloten, uit kracht des volstrekten besluits, Christus, den Middelaar, den uitverkorenen alleen te geven, en dien alleen door een krachtige roeping het geloof te geven, te rechtvaardigen, in het geloof te bewaren, en te verheerlijken.

VI. Niemand is noch van het eeuwige leven noch van de middelen genoegzaam tot datzelve verworpen door eenig volstrekt voorgaande besluit, alzoo dat de verdiensten van Christus, de roeping en alle gaven des Geestes allen ter zaligheid nuttig kunnen zijn, en inderdaad voordeelig zijn, tenzij dat ze door het misbruik derzelve tot hun verderf wenden; maar tot ongeloovigheid, godloosheid en zonden, als middelen en oorzaken der verdoemenis, is niemand geordineerd.

VII. De verkiezing van bijzondere personen heeft betrekking op het einde, uit aanmerking des geloofs in Jezus Christus en der volharding; maar niet buiten aanmerking des geloofs en der volharding in het ware geloof, als een conditie, in het verkiezen voorhenen vereischt.

VIII. De verwerping van het eeuwige leven is geschied, na aanmerking der voorgaande ongeloovigheid, en volharding in de ongeloovigheid, maar niet buiten aanmerking van voorgaande ongeloovigheid en volharding in de ongeloovigheid.

IX. Alle kinderen der geloovigen zijn in Christus geheiligd, zoodat geene derzelve, vóór het gebruik des verstands, uit dit leven scheidende, verloren gaan.

Maar geenszins worden onder het getal der verworpenen ook gerekend sommige kinderen der geloovigen in hunne kindschheid, uit dit leven scheidende vóór en aleer zij eenige dadelijke zonde in eigen persoon begaan hebben, zoodat noch het heilig waterbad des doops, noch de gebeden der gemeente hun eenigszins ter zaligheid zouden kunnen bevorderlijk zijn.

X. Geen kinderen der geloovigen, gedoopt in den naam des Vaders, des Zoons en des H. Geestes, levende in den staat hunner kindschheid, worden onder de verworpenen gerekend door een volkomen besluit.

Eerw. Vaders en Broeders, hier hebt gij de voorstelling van ons gevoelen aangaande het eerste artikel van de verkiezing en verwerping; welk gevoelen wij bereid zijn te verdedigen, en het gevoelen der ContraRemonstranten, daartegen strijdende, te bevechten, en dat wij ze alzoo voorstellen en voorts verklaren, en naar vermogen, en zooveel wij noodig achten, verdedigen. Wij achten, dat de waarheid zelve, de Goddelijke eere, onze consciëntie, en de stichting der Kerken hieraan gelegen is. Hieronder stonden geschreven de namen van alle en ieder der gedaagden.

Men heeft hun gevraagd, of dit het gevoelen was van iedereen, en of zij bij deze verklaring iets meer wilden voegen? Zij hebben geantwoord, dit te wezen het gemeene gevoelen van hen allen, en van iedereen in 't bijzonder, gelijk te vernemen was uit de der onderteekening, en dat zij niet hadden, hetwelk zij op ditmaal daarbij wilden gevoegd hebben. Is besloten, dat na den middag deze artikelen van ieder collegie uitgeschreven zouden worden, om des te rijper daarover te mogen beraadslagen en te oordeelen. En dewijl in de overgeleverde artikelen sommige dingen schenen duister en dubbelzinnig te wezen, waarvan zij nader zouden moeten gevraagd worden, is ook beraadslaagd geweest (dewijl de gedaagden geen lichaam of collegie maakten, maar iedereen van hen, hoofd voor hoofd, gedaagd waren geweest) of niet iedereen man voor man, moest geroepen en gevraagd worden. En is geoordeeld noch noodig, noch raadzaam te wezen, dat zij man voor man ontboden zouden worden, maar dat zij allen te zamen, als er iets te vragen ware, zich daar zouden stellen; nochtans dat men altemet dezen of dien zoude mogen vragen; alzoo nochtans, dat het hem vrijstond, in de verklaring zijns gevoelens, de hulp van anderen te gebruiken.

Daarenboven heeft de Synode verklaard, dat haar mishagde, dat de gedaagden, in de overgeleverde artikelen, veel meer het gevoelen van anderen verwierpen, dan hun eigen voorstelden; en dat zij veel meer zeiden, wat zij niet gevoelden, dan verklaarden wat zij gevoelden; insgelijks, dat zij in dit eerste artikel vele dingen gemengd hadden, die meer tot de volgende behoorden. En is derhalve geordineerd, dat men de Remonstranten zoude vermanen, zich in de volgende artikelen daarvan te wachten, en beter acht te nemen op de bevelen der Synode.

DE TWEEËNDERTIGSTE ZITTING.

Den 14en December, Vrijdagvoormiddag.

Dewijl de Vijf Artikelen van de Goddelijke Praedestinatie, en de daarbij gevoegde hoofdstukken, alzoo te zamen verknocht zijn, dat het eene zonder het andere kwalijk kan verhandeld en wel verstaan worden, is goedgevonden, den Remonstranten te belasten, dat zij ook hun gevoelen van de vier andere Artikelen bij geschrift zouden stellen, en den naastvolgenden Maandag der Synode overleveren. Daarenboven hen te vermanen, dat zij hun artikelen veel liever bevestigend dan ontkennend wilden stellen, dat is, liever wilden zeggen wat zijgevoelden, dan wat zij niet gevoelden; om des te beter van hun gevoelen te mogen oordeelen; en zoo zij daarna de verwerping van het tegenovergestelde gevoelen daarbij willen voegen, dat zij hetzelfde zouden mogen doen.

Dit is den ontbodenen Remonstranten belast. Ook heeft de praeses hen vermaand, dat zij liever wilden blijven bij de quaestiën, die de leer van de troostelijke verkiezing aangingen, dan de leer van de verwerping hatelijk overhalen. Zij hebben geantwoord, dat zij letten zouden op hetgeen de praeses hen vermaand had.

DE DRIEËNDERTIGSTE ZITTING.

Den 15en December, Zaterdagvoormiddag.

De Eerwaarde en vermaarde D. Abrahamus Scultetus, Doctor en Professor der H. Theologie in de Akademie van Heidelberg, heeft in de volle Synodale vergadering een deftige, en beweeglijke vermaning met groote welsprekendheid in 't Latijn gedaan, uit Psalm 122: Ik verblijde mij, omdat mij gezegd wordt: laat ons in het huis des Heeren gaan. Waarover hij ook bedankt is geweest.

Edele Hoogwyze Gecommitteerden der zeer Doorluchtige Hoogmogende Heeren StatenGeneraal der Vereenigde Nederlanden. Eerw. Praeses dezer Synode, Bisschop, voorstanders der Kerken, Professoren der Academiën; Achtbare toehoorders van allerlei standen.

Hetgeen de eenige wensch was van den zeer machtigen koning Jacobus I, koning van GrootBrittanje, den zeer Doorluchtigen Vorst, Keurvorst van het Rijk, Frederik den Vijfde, Graaf van den Paltz, Hertog van Beieren, mijnen genadigsten Heer, en ook van vele vrome Prinsen, Graven, Baronnen, Ridders en Burgers in en buiten Duitschland, dat van die twisten, die eenige jaren de Nederlandsche Kerken hebben vermoeid, in eene wettelijke Synode van vele Gereformeerden Kerken, in de vreeze des Heeren kennis genomen mocht worden; en daar zij, en wij op den uitgang dezes jaars tot dezen wensch zijn gekomen, kan ik niet nalaten, openlijk te betuigen, dat ik daarover van harte in den Heere verblijd ben.

Derhalve mij tot U wendende, eeuwige, waarachtige, levende God, die uit oneindige goedheid, U zelve hebt geopenbaard, door het zenden uws Zoons, en door het uitstorten des H. Geestes over de Apostelen, dank ik u met vurigen gemoede, dat Gij de raadsragen der Hoogmog. Heeren Staten van het Vereenigde Nederland, en van den zeer Doorluchtigen en dapperen held Maurits, Prins van Oranje, uit den hemel gezegend, zulk een schijnbaar teeken hebt opgericht, om een goede hoop te scheppen van de ruste der benauwde Nederlandsche Republiek en uwer Kerken in dezelve. Ik bid U ook ootmoediglijk, dat Gij de web uwer weldaden, die Gij genadiglijk hebt begonnen, genadiglijk wilt volweven, opdat de hemelen zich verheugen, en de aarde vroolijk zij, en al de wereld zegge: In der eeuwigheid zij geprezen en geroemd de God der Nederlanders !

Maar dewijl wij hier tevergeefs zouden zitten met dien Virgiliaanschen schaapherder, het beste van God verzoekende, tenware wij zelve de hand aan het werk sloegen, om de wonden der verwonde gemeente te verbinden en te heelen, en dewijl, na den voortreffelijken Theoloog Doctor Josephus Hallus, zeer waardig Deken van Wigorn, de beurt door publieke autoriteit van den Eerw. preses op mij gekomen is, in deze plaats eene redevoering te houden:

Zoo heb ik voorgenomen onze harten op te wekken, dat wij dit heilig werk, hetwelk wij in handen hebben, naarstiglijk volvoeren, en dat door de verklaring van dien Psalm, die in orde is de honderd tweeëntwintigste.

Opdat dit nu met vrucht geschiede, zullen wij de genade des Hemelschen Vaders aanroepen met die woorden, die zijn beminde Zoon, onze eenige Zaligmaker, ons heeft geleerd :

Onze Vader, enz.

TEKST: Psalm 122.

1. Ik verblijde mij onder degenen, die tot mij zeggen: Wij zullen in het huis des Heeren gaan.
2. Onze voeten zullen staan in uwe poorten, o Jeruzalem!
3. Jeruzalem is gebouwd als een stad, die fijn te zamen gevoegd is.
4. Opdat de stammen daarhenen opgaan, de stammen Gods, tot het getuigenis Israels, om den naam des Heeren groot te maken.
5. Want aldaar zitten de stoelen ten gerichte, stoelen des huizes Davids.
6. Wenscht Jeruzalem vrede! Het moet welgaan dengenen, die u liefhebben.

7. Vrede zij in uwe bolwerken, en voorspoed in uwe torens.
8. Om mijner broederen en vrienden wil, zal ik nu vrede in u spreken.
9. Om des huizes wille des Heeren, onzes Gods, wil ik uw beste zoeken.

UITLEGGING.

M. Tullius, Toehoorders! een zeer wijs schatter der boeken, als hij de verzen van Euripides, een Grieksch poëet, gelezen had, willende die zeer wonderlijk prijzen, schrijft aan Tyro: elk vers is een orakel. Indien ik dezen lof van Euripides op David, van zijne verzen op dezen Psalm brenge, meen ik niet, dat mij iemand zal berispen, zoo hij maar bemerkt, wat een grootte van zaken onder weinige woorden is stekende. Want, opdat ik u de som derzelve te bedenken geve, deze Psalm leert:

Welke de meeste vreugd van een Christenmensch in dit leven wezen moet; te weten, indien hij ziet de Kerk bloeien en den waren Godsdienst in dezelve: Hij leert:

Welke de hoogste wensch van een Christenmensch in dit leven wezen moet; te weten, dat de Kerk blijve in dien bloei, en in dezelve de ware Godsdienst.

Hij leert :

Welke de grootste vlijt en naarstigheid van een Christenmensch wezen moet in dit leven; te weten, dat hij in zijne plaats, hetzij dat hij onder de minsten, hetzij hij onder de meesten, hetzij ander de middelsoort gerekend wordt, verzorge hetgeen tot versiersel der Kerk en tot behoudenis van den waren Godsdienst behoort.

Van deze gewichtige zaken handelt onze Koning. Van deze groote zaken zal ik handelen. U bid ik, o heilige God, dat Gij hetgeen ik in de ooren doe klinken, in de harten wilt indrukken, opdat de blijdschap Davids onze blijdschap worde, dat de wensch Davids onze wensch worde, dat de zorg Davids onze zorg worde. Wanneer wij dit verkregen zullen hebben, zal ik voorwaar geen zwaarigheid maken, ons, alware het in het midden van de ellende dezes levens, nochtans ten hoogste gelukzalig te verklaren.

I.

DE GROOTSTE BLIJDSCHAP DES MENSCHEN.

De psalmist dan, willende het huppelen zijns harten openbaren, zegt: Ik verblijde mij' in hetgeen tot mij gezegd is: Wij zullen in het huis des Heeren gaan. Onze voeten zullen staan in uwe voorhoven, o Jeruzalem!

Deze zeer heilige, en den man Gods betamelijke hartstocht wordt door de historie klaarder gemaakt. De ark des verbonds, dat godlijke gedenkteeken der genadige tegenwoordigheid Gods onder het volk, had totnogtoe geen zekere gezette plaats gehad, ja had onder Eli van de vijanden gevangen geweest.

De Joden, door dit ongeluk en de verwijdering van de ark verschrikt, wenschten nergens meer om, dan dat haar een vaste plaats geordineerd mocht worden. Maar ziet, terwijl zij deze dingen heimelijk bedenken, openlijk wenschen, worden zij te Jeruzalem gebracht, op den berg Zion geplaatst, en God verkondigt deze gedenkwaardige profetie: Ik heb Zion verkoren, in Zion wil Ik wonen eeuwiglijk. Hierover omhelzen de Joden elkander overgoten met een geestelijke blijdschap, en hand aan hand, de eene zuster de andere, de eene broeder den anderen aansprekende, zeggen ze: Welaan, laat ons in het huis des Heeren gaan.

Komt, laat ons opgaan op den berg des Heeren, in het huis des Gods Jakobs, opdat Hij ons zijne wegen leere, en dat wij op zijne paden wandelen. O lieflijke woningen des Heeren ! hierin zullen wij staan, hierin zullen staan onze kinderen, en kindskinderen, van geslacht tot geslacht.

Maar de vreugde van David ging alle blijdschap van alle anderen te hoven, dewelke, ziende, dat de oprechte godsdienst weder opgericht was, en hoorende de woordvoeringen der onderzaten, elkander vermanende tot de goddelijke diensten, zich zelve niet langer kan bedwingen, of hij moet openbaren de vroolijkheid zijns harten.

Ik verblijde mij, omdat mij gezegd wordt: wij zullen in het huis des Heeren gaan. O zalige dag, gewenschte ure, in dewelke ik dit melodieus accoord van gezang der gemoederen hoore, van in het huis des Heeren te gaan, van den naam mijns Gods groot te maken. De koning had zeer schoone huisvrouwen, zeer hupsche kinderen, overvloed van rijkdom, volheid van eere. Nochtans verblijdt hij

zich eigenlijk niet in zijne rijkdommen, eer, kinderen, noch vrouwen, maar daarin, dat God onder zijn volk rechtgekend en godzaliglijk gediend werd.

En dat is het, namelijk, hetwelk wij zeiden, dat van onzen Psalmist in de eerste plaats hier geleerd wordt, dat de hoogste vreugde des menschen is spruitende, uit het aanschouwen van het bloeien der Kerk, en van den onbevleeten godsdienst in dezelve.

Onze koning, met deze blijdschap vervuld, verklaart dat één dag in de voorhoven des Heeren beter is dan duizend buiten dezelve; met deze blijdschap ontstoken, maakt hij meer werk van de minnelijke noodgingen der onderzaten tot den dienst des hoogsten Gods, dan van alle de vermakelikheden des geheelen rijks.

Laat dan de burgers dezer wereld, dezen in den overvloed van koren, genen van wijn, anderen van olie, zich verblijden; maar laat ons, die burgers des hemels zijn, alsdan ons verheugen, wanneer wij zien, dat de muren van ons Jeruzalem onverbroken zijn. En dat niet zonder oorzaak. Want ik zoude nauwelijks met woorden kunnen uitdrukken, met wat vele en groote goederen dat volk gekroond wordt, in wiens ooren dagelijks is klinkende de onvervalsche stem des h. Evangelies. Onder hen leeft de eendrachtigheid binnenshuis, de godzaligheid in den tempel, de gerechtigheid in het gericht. Tot een meer dan geloofwaardig getuige breng ik hij onzen koninklijken Profeet, dewelke Jeruzalem, toenmaals de ware zitplaats der Kerk, met deze deugden versierd, is roemende :

Jeruzalem is gebouwd als een stad, die fijn te zamen gevoegd is, of gelijk als andere lezen, die te zamen vereenigd is.

O lieflijk goed! dat een stad, provincie, koninkrijk, te zamen vereenigd is, fijn te zamen gevoegd is. Dit goed is vloeiende uit de beken van die gezegende vergadering, die den regel des oprechten geloofs onbevleekt bewaart.

Aanziet toch de vergadering der Apostelen. Zij blijven in de eenigheid des geloofs, zij blijven ook in . de eenigheid der gemoederen. Want de menigte dergenen, die geloofden, was één hart en één ziel, gelijk Lukas verhaalt. Breekt de eenigheid des geloofs en gij zult ook de eenigheid der gemoederen breken. Hieruit ontstaan eerst heimelijke vijandschappen, terstond daaraan achterklappingen, eindelijk haat, en al deze dingen des te heftiger, hoe nauwer de gemoederen te voren aan elkander vereenigd zijn geweest.

Want gelijk uit den edelsten verdorvenen wijn de zuurste edik wordt, alzoo ook waar de liefde der broederen gebroken wordt, daar volgt op eenen bitteren en zuren haat. Begeert gij oude voorbeelden? De Israëlieten en Moabieten waren van éénen bloede gesproten. Maar wanneer deze tot den dienst der afgoden waren vervallen, hebben de Israelieten geen heftiger vijanden gehad, dan juist deze. De Donatisten hadden liggen schuilen in den schoot der Kerk. Wanneer zij dien hadden verlaten, is er zulk een vervreemding der gemoederen gevolgd, dat in sommigen alle de aderen, ik zeg niet van godzaligheid, maar van aangeborene menschelekheid, schenen verdroogd te zijn. Ik begeer niet, toehoorders! dat gij mij gelooft, maar gelooft Optatus Milevitanus, een zeer vermaard schrijver in de oude kerk. Want alzoo schrijft hij tot de Donatisten: „Daar is niemand onder u, of hij vermengt onder zijne schriften zijne lasteringen tegen ons, uwe zondagsche lezingen begint gij, en uwe teksten verklaart gij tot onzen laster. Gij brengt het Evangelie voort, en scheldt uwen afwezenden broeder. Gij steekt uwen toehoorders den haat in, en hen tot vijandschap radende, brengt gij ze al leerende daartoe." En een weinig daarna: „Sommigen onder u weigeren in de groetenissen, die gij om welstaans wille doet, elkander de gewoonlijke kussen; en velen wordt ingestoken, dat zij geen van de onzen zullen groeten." Wilt gij verscher voorbeelden! Gaat met mij in HoogDuitschland, en bemerk eens hoe veel kwaads de scheuring van de Ubiquitisten in de Kerk ingevoerd heeft.

Droevig is de klacht van den profeet Jesaja: Een ieder eet het vleesch zijns arms, Manasse Efraim, Efraim Manasse. Met welke woorden hij vergelijkt het Joodsche volk bij degenen, die van den Magistraat, vanwege eenige gruwelijke misdaden, veroordeeld zijn in de gevangenis van honger te sterven.

De lieden, nadat zij eenige dagen honger hebben geleden, ten laatsten dol wordende, liggen en woeden met hunne tanden tegen hunne eigene leden.

Deze klacht worden zij gedreven menigmaal te doen, die de oneenigheden, uit de Ubiquitistische scheuring gerezen, met zuchten aanschouwen.

De boekverkooperswinkels zijn met twistschriften, de twistschriften met venijnige bijtingen der broederen, schamperheden, en lasteringen vervuld.

Op de kansels staan er hier en daar, die, niettegenstaande zij met de Gereformeerden een en denzelfden Vader der geestelijke wedergeboorte hebben, den H. Geest, en eene en dezelfde moeder, de Evangelische Kerk; een en denzelfden Zaligmaker Jezus; een en hetzelfde voedsel der ziel, het vleesch van Christus, in den dood overgegeven; eene en dezelfde hope der zalige onsterfelijkheid; nochtans de zaak van de verworpenen alzoo drijven in het stuk des Nachts, dat zij, om der ongeloovigen wil, de geloovigen verwerpen, en staan en roepen, dat men liever tot den afgodischen godsdienst der Papisten, dan tot den zuiveren godsdienst der Gereformeerden behoort te gaan. Anderen zijn er, die nooit met een eenige vonk der liefde Gods verwarmd zijn geweest, en die nochtans stoutelijk en dartelijk ten eeuwigen dood durven verwijzen degenen, die niet ontzien hebben voor de Evangelische waarheid het leven te zetten, en de wreedheid der vijanden des Zoons Gods zelfs met hun bloed af te wasschen. Hierover liggen schamperlijk en lachen de gemeene vijanden, en die de breuke Jozefs beklagen zijn hartelijk bedroefd. En dit zijn (is het niet fraai), de vruchten van de gebrokene eenigheid des geloofs.

Gelukkig dan, gij Nederlanders ! wederom zeg ik gelukkig, gij Nederlanders ! dat God u, die ook diergelijke zaken totnogtoe geproefd hebt, een gewenschte remedie heeft aangewezen, deze Eerw. Synode, van welke de geheele Kerk verwacht, hetgeen van een zoo treffelijke bijeenkomst van aanzienlijke Theologen kan en behoort verwacht te worden, namelijk, dat ze door geen vleeschelijke hartstochten verhinderd, aan geen gebod eens menschen, maar alleen aan dat des eenigen Gods, gebonden, vrijelijk van de gerezene verschillen naar de heilige Schriftuur uitspraak doe, en als een trouwheilige moeder de verstrooide lidmaten der Kerk verzamele, de verdrukte weder oprichte, de zwakke verkwikke, de verrotte afsnijde, de gekwetste geneze, en de gezonde van toekomstige ziekten bevrijde; opdat dit geheele Nederland te zamen vereenigd zij, en deze bloeiende Provinciën te zamen gevoegd in geloof, waarheid en eenigheid. Dit zal voor de tegenwoordigen om te zien, en voor de afwezenden om te hooren, de hoogste blijdschap wezen, voornamelijk, wanneer met den minnelijken band der eenigheid in de huizen, de godzaligheid ook in den tempel noodzakelijk verknocht zal zijn. Ik zeg noodzakelijk, want de ware en oprechte religie, waar zij weder opgericht wordt, daar kan het anders

niet toegaan, of de ware godsdienst zal gelijk als vannieuws gaan bloeien. Dat leert de Psalmist wijder, zeggende: Daar gaan henen op de stammen, de stammen des Heeren tot het getuigenis Israëls, opdat zij den naam (les Heeren) grootmaken.

De meening des Profeten. Naardien het Gode, den Heere, liefd had, te Jeruzalem voor zijne Kerk een plaats op te richten, zoo kwam alle vleesch geloopt tot de Ark der getuigenis (die hier genoemd wordt de getuigenis der Israelieten) om den levenden God aan te bidden, te loven, en groot te maken; veel anders ging het ten tijde van Saul, toen aan het roer van de Republiek menschen zaten, die atheïsten waren, die met alle religie den spot hielden, die den oprechten dienstknecht Gods, David, beschimpten, en uit de verwarring der religie een vuil gewin zochten. Terwijl de koninklijke profeet over dezen beklaaglijken staat der Israelietische Kerk jammert, gaat hij vrijmoediglijk tot God: Ps. 7: 7 en 8, en zegt: Sta op, Heere! in uwen toorn, verhef U over de grimmigheid mijner vijanden, en help mij weder in het, ambt, dat Gij mij bevolen hebt. Dat zich de lieden weder tot u vergaderen, en om derzelven wil kom weder boven!

Maar niet alleenlijk regeert de eendracht in de huizen, en de godzaligheid in den tempel, maar ook de justitie in het gericht, waar de ware religie heerscht. 'Want daar zitten de stoelen ten gerichte, de stoelen des huizes Davids. Dat is, daar worden stoelen opgericht, waar de rechters zitten, die, naar billijkheid, armen en rijken, aanzienlijken en onaanzienlijken recht bedienen, de deugd beloonen en de boosheden straffen.

Want waar God recht gekend wordt, aldaar is het ook, dat, ten meesten deele om Gods wil, de gerichten wel bediend worden. Samuel vernieuwde de ware religie, hij vernieuwde ook de burgerlijke justitie. Jozafat zuiverde de Kerk, die terstond daarna richters stelde in iedere stad, en gebod, dat zij in de oogen des Heeren recht zouden doen.

En zullen wij ons niet (o toehoorders!) verblijden over het bloeien der Kerk, dewijl haar bloeien de bloem der eenigheid in particuliere huizen, de bloem der godzaligheid in de tempelen, en de bloem van justitie in der koningen hoven, en in de stoelen der richters en raadsheeren is invoerende.

Het is nu honderd drieëntwintig jaren geleden, dat op den Rijksdag te Worms, de eerste, die Maximiliaan, de grootvader van Karel V, heeft gehouden, de hertogen van Saksen, des avonds ter maaltijd noodigden, de hertogen, den Paltzgraaf, den Beier en den Wittenberger, en als iedereen de versierselen zijns lands verhaalde en ook de meeste vreugd zijns harten was roemende: er waren er, die op hunne ertsmijnen; er waren er, die op hunne schoone steden; er waren er, die op de inkomst van kostelijken wijn en koren hunnen roem droegen; zoo verklaarde de Wittenberger dit zijn grootste versiersel te zijn, dat hij in het midden van de hitte, in een veld, en alleen in den schoot van elkeen zijner onderdanen gerustelijk slapen mocht. Dit was wel een groote roem van den Wittenberger; maar het had niet bij den roem Davids, die zijne steden, sterkten, paleizen en onderzaten hierover prijst, Ps. 48, dat God onder hen bekend was. Het had niet bij den roem des keizers Theodosius, dewelke, als hij op zijn sterven lag, zeide, dat hij blijder was, omdat hij een burger der Kerk was, dan omdat hij keizer was. Dit dan, broeders! zij ook onze hoogste roem, dit zij ook onze hoogste blijdschap in dit leven.

II.

DE HOOGSTE WENSCH DES MENSCHEN.

Nu wat zal de hoogste wensch des menschen wezen? Is het, dat wij met vleesch en bloed te rade gaan, die zullen ons voorwerpen, aan de eene zijde, de eer en waardigheid, aan de andere zijde de wellusten des vleesch, den glans van de rijkdommen dezer wereld; en zullen ons wijsmaken, dat deze dingen gewenscht, en daarnaar ten hoogste door ons getracht moet worden. Maar weg niet vleesch en bloed! Laat ons den Geest Gods in David hooren spreken!

Wat zegt die?

Wenscht Jeruzalem vrede.

Vrede zij in uwe muren, en voorspoed in uwe torens !

Dit, dit zij de eenige en de hoogste wensch van allen, die Christus liefhebben, dat de Kerk wederom opgericht, bloeiende en in eere is blijvende. Opdat met vereenigde handen en harten de levende God aangebeden en geprezen worde. Dat onze vesten met vrede, onze paleizen met rust bekleed, en dat uit onze bijeenkomsten gebannen worden allen, die den vrede van Jeruzalem haten.

Dit is geweest de wensch der vrome Israelieten. Dit was de wensch der h. Apostelen, die zoo menigmaal hunnen kerken den vrede gewenscht hebben. En wat zeg ik van de Israelieten, van de Apostelen?

De Heere zelf der Israelieten en Apostelen heeft met dezen wensch zijn leven hier op aarde geeindigd, wanneer hij, een weinig voor zijn overlijden, zijnen Vader smeevende, gebeden heeft, dat allen, die van den Vader hem gegeven waren, één zouden zijn.

Zoo dan verstaat gij, al ware het maar hieruit, welke de begeerten onzer harten, welke de wenschen heden zijn moeten: anders geene, dan dat God de heilige verzamelingen, die Hij door de stem des Woords en den H. Geest in verscheidene plaatsen der wereld verzamelt, met zijne goederen en gaven van vrede verrijke.

Dat Hij tot haar zende getrouwe arbeiders; dat Hij van hare bijenkorven were alle hommelen, en voorts de harten, van verscheiden volkeren, met den lijm des zaligmakender geloofs en der oprechte liefde bijeengevoegd, alzoo wille vereenigen, dat er waarlijk zij door de geheele wereld de gemeenschap der heiligen, die wij gelooven.

Maar inzonderheid, laat ons den vrede en de rust der Nederlandsche Kerk door onze gebeden Gode bevelen, dat zij, die door Gods genade nu schier opnieuw begint te groenen, door zijne goedheid voortaan met nieuwe klaarheid blinke.

Want de Kerk in welstand zijnde, zal ook de Republiek in welstand wezen; en de Republiek in welstand zijnde, zal de welvaart des geheelen volks buiten gevaar zijn.

En niet tevergeefs zullen wij ons Jeruzalem vrede wenschen; maar wij zullen ook zelve komen tot de gemeenschap van dien zegen, dien wij voor haar door onze wenschen verkrijgen, want dat geven te kennen die hartelijke woorden: ,

Het moet welgaan degenen, die u liefhebben". Die uwe zaak, o Kerk! met ernst drijven, die voor u waken, voor u bidden, en voorts met alle vlijt en plicht de behoudenis der waarachtige leer bevorderen, derzelver zaak zal God ook drijven; voor hen zal desgelijks God waken; Hij zal hunne

gebeden verhooren; in benauwdheid stekende, zal Hij ze vertroosten en verlichten, en zal maken, dat hun alles wel gelukken zal, versieren, in dit leven, met de hemelsche genade, in het toekomende, met de hemelsche glorie.

III.

DE GROOTSTE VLIJT EN NAARSTIGHEID DES MENSCHEN.

Wij hebben gehoord van de grootste blijdschap van een Christenmensch; insgelijks van zijn hoogsten wensch. Nu blijft er over te verklaren, welke de grootste vlijt van een Christen wezen moet in dit leven. Dat verzwijgt de Psalmist niet; maar hij zegt: Ik zal uw beste zoeken. De heilige man dunkt mij te slachten eenen dapperen krijgsoverste, die, een sterkte willende innemen, nadat hij de zijnen tot kloekheid vermaand heeft, eerst zelf de ladder opklimt en anderen door zijn voorbeeld opwekt, om desgelijks te doen. Alzoo deze onze. En ik, zegt hij, zal uw goed verschaffen, o Kerk! Waarmede hij te kennen geeft, dat men niet alleenlijk verblijd zijn moet over het bloeien der Kerk, dat wij niet alleenlijk Gode met onze wenschen den gestadigen voorspoed der Kerk moeten aanbevelen, maar dat ook iedereen in zijne plaats daartoe moet arbeiden, en dat hij zelf eenige dingen zegge en doe, die Gode aangenaam en der Kerk heilzaam zijn. Wilt, gij weten, toehoorders! welke de stilzwijgende begeerten zijn mijns harten? Ik zal het vrijuit zeggen. Hiertoe trekken ze: dat sommigen als ze Christus oprechtelijk liefhebben en godzaliglijk aanroepen, deze woorden Davids: „Ik zal het beste Israels zoeken" in het binnenste huns harten wel vast ingedrukt, overal met zich dragen. Zoo zal dan dit het dagelijksche besluit der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal van het Vereenigde Nederland zijn: wij zullen het beste zoeken van het Nederlandsche Jeruzalem. Dit zal de dagelijksche betrachting wezen van den Doorluchtigsten Prins Maurits, Prins van Oranje: ik zal uw beste zoeken, Jeruzalem! Dit zullen wezen de dagelijksche woorden der EE. Gecommitteerden, en wij zullen helpen, versieren en bevorderen den arbeid dergenen, die de gezonde leer prediken, leeren en aannemen, in Kerken en in scholen; hoewel op de Hoogmog. Heeren Staten, of op den dapperen held Maurits, of op de EE. Gecommitteerden niets valt te zeggen.

De Hoogmog. Heeren Staten en de kloekmoedige Prins Maurits hebben voor de gansche Christenheid betoond, zoowel door andere klare bewijzen, alsook door bijeenroeping dezer Eerw. Synode, hoe ijverig zij zijn om de zaak van Christus te bevorderen. Anders spreekt ook niet uit der EE. Gecommitteerden eerlijke en dagelijksche tegenwoordigheid in deze Synode, dan een treffelijke naarstigheid om de hemelsche waarheid, en de daaruit vloeiende minnelijke eendrachtigheid in de Nederlandsche Kerken te bevestigen.

Mijzelven, mijzelven, en u, Vaders en Broeders! zoo velen als van u door uitheemsche koninkrijken, prinsdommen, republieken, of door de bloeiende provinciën dezer landen gezonden en hier bijeenvergaderd zijn; mijzelven, zeg ik, en u, vermaan ik, prikkel ik en wek ik op: laat ons toezien, dat wij deze gewenschte gelegenheid wel gebruiken, de genade Gods aanroepende, de twijfelachtige broeders versterkende, de dwalende terecht brengende, de onnutte quaestiën afsnijdende, en voorts overdenkende, sprekende en besluitende hetgeen dienstig en nuttig is, naar het eenstemmig oordeel aller heiligen, om de ware kennis Gods in het verstand en den waren godsdienst in de harten te ontsteken.

Dit vorderen van ons de broeders op aarde, dit vordert God in den hemel. Om der broederen en vrienden wil zal ik nu vrede in u spreken, zegt onze koning. De zin is: ik zal spreken en doen hetgeen Jeruzalem wel zal gedijen, niemand twijfelende, of de vrede dezer stad zal op de broeders en vrienden, dat is, op de andere steden afstralen, in welke onze broeders en vrienden wonen, makkers van één bloed, geloof en religie.

Ik ben geen profeet, toehoorders! Nochtans daartoe verbindt ik mij: dat de vrede der Nederlandsche Kerk de vrede wezen zal van vele andere Kerken.

De rechte leer, bevestigd zijnde in Nederland, zal haar hoofd in vele andere plaatsen opsteken. Derhalve om de broeders, om de vrienden, in de wereld verstrooid, laat ons arbeiden, dat de waarheid en de eendracht in alle Nederlandsche plaatsen elkander omhelzen, aangemerkt in de behoudenis van ééne Kerk, de behoudenis van zoo vele Kerken is besloten.

En aangenomen, dat onze broeders op aarde dezen arbeid en zorg van ons niet begeeren, nochtans wil God in den hemel ze van ons hebben. Hoor den Psalmist, Om het huis wille des Heeren, onzes Gods,

zal ik uw beste zoeken. Gij, heilige God.! zegt de profeet, hebt ons deze genade bewezen, dat Gij, met voorbijgaan van zoo vele volkeren, ons U tot een eigendom hebt uitverkoren, en gelijk als een woonstede uwer tegenwoordige genade gezet. Zoo zie ik dan wat de dankbaarheid van mij vereischt, dit namelijk, dat ik al wat tot versiering van dit huis, al wat tot lof van den Heere dezes huizes is dienende, met alle vlijt verzorge. Ook zal ik het verzorgen. Wendt uwe gedachten, toehoorders ! van Jeruzalem af, en keert ze naar Nederland. God, de Heere, heeft Zich zelven in het klare licht des Evangelies geopenbaard, door den dienst der heilige martelaren en voortreffelijke theologen, welker zielen zijn in het bundelken der levenden. Hij heeft hier genadiglijk gewoond door zijn Geest, Woord, en Sacramenten, en wij mogen van Nederland zeggen, een klein weinigje in de woorden veranderende, hetgeen eertijds van Juda gezongen werd: „Alzoo heeft Hij niet vele andere natiën gedaan, en heeft zijne rechten haar zoo klaar niet geopenbaard! Wij erkennen een uitnemende genade. Laat ons ook erkennen een behoorlijke dankbaarheid. Derhalve, om de eere des huizes Gods, ja om de eere Gods zelven, laat ons alle onze vlijt daaraan te werk leggen, dat de jongen in de ware godzaligheid onderwezen, de ouden in dezelve versterkt worden. Zoo zal de barmhartigheid des Vaders, de zegening des Zoons, en de genade des Heiligen Geestes, gelijk ze eertijds was over het Jeruzalem Davids, alzoo ook wezen over de Kerk van Nederland.

Gij hebt, toehoorders! een korte en ineengeknochte verklaring van den honderd tweeëntwintigsten Psalm. De leeringen zijn weinig, maar voortreffelijk van de hoogste blijdschap, wensch en naarstigheid des menschen. De blijdschap is gelegen in den bloei der rechtgevoelende Kerk, de wensch in de voortdurende eere van den bloei, de naarstigheid in de gestadige bewaring harer groei. Welaan dan, mannen en broeders, laat ons dezen man Gods ons tot navolging voorstellen. Laat ons de blijdschap der wereld, den wensch der wereld, het trachten en pogen der wereld, aan de onreine wereld laten. Laat de blijdschap Davids, de wensch Davids, de vlijt, studie en naarstigheid Davids, onze vreugd, wensch en naarstigheid zijn, voornamelijk in dezen tijd, in welken wij dagelijks bijeenkomen tot raadselingen, die zoozeer ze God behagen, zoozeer den duivel en zijnen dienaren hatelijk zijn. Ik verzeker u, bij zooverre het aan onze zorg over de Kerk niet ligt, dat het aan God niet liggen zal, in ons zijn genade mede te deelen. Indien wij God in deze Synode vereeren met woorden, werken, en raadslagen der waarheid en des vredes, zal Hij ons wederom vereeren, in die groote en heerlijke Synode, wanneer dat lieflijk gezelschap der heilige Patriarchen, Koningen, Profeten, Apostelen, en aller geloovigen binnen het vermakelijk begrip van het Hemelsche Dordrecht vergaren zal, en, na de eerste beschouwing der eeuwige glorie, na den eersten smaak der eeuwige vreugde, zingen zal. Ik verblijde mij over hetgeen ons van den Heere Jezus gezegd is: „Gaaf in het huis mijns Vaders, u van eeuwigheid aan bereid." Hetgeen wij op aarde gewenscht hebben, dat gevoelen wij in den hemel: volle kennis Gods in het verstand, volmaakte liefde van God en den naaste in het harte. Hetgeen wij, sterfelijk zijnde, gehoord hebben, dat zien wij, inderdaad onsterfelijk geworden zijnde, den Vader in den Zoon, den Zoon in den Vader, den Heiligen Geest in beiden, licht in licht, leven in leven, blijdschap in blijdschap, heerlijkheid in heerlijkheid: wij ook zelven met het eeuwige licht bestraald, wij ook zelven met het eeuwige leven begaafd, wij ook zelven met de eeuwige blijdschap overgoten, wij ook zelven met de eeuwige glorie versierd.

O lieflijke voorhoven Gods! hoe zoet is het hier te leven, hoe genoeglijk hier te blijven! In deze voorhoven zullen wij staan, in deze voorhoven zullen wij zitten, in deze voorhoven zullen wij wandelen, grootmakende den Vader, die zijnen Zoon voor ons heeft gegeven, grootmakende den Zoon, die voor ons zijn leven heeft gegeven, grootmakende den Heiligen Geest, die een ongetwijfeld pand onzer hoop en zaligheid is geweest. Alle hemelen zijn vol der heerlijkheid des Vaders, des Scheppers, der heerlijkheid des Zoons, des Verlossers, der heerlijkheid des Heiligen Geestes, des Heiligmakers, in alle eeuwigheid der eeuwigheden, Amen.

GEBED.

Eeuwige, waarachtige levende God, die uit oneindelijke goedheid U zelven hebt geopenbaard, zendende den Zoon, en uitgestort hebbende den Heiligen Geest op de Apostelen!

Wij danken U, dat Gij niet alleenlijk gewild hebt, dat wij tot een kort gebruik des lichts dezes levens

uit onze ouders geboren, maar ook tot de hope der zalige onsterfelijkheid, door uwen Heiligen Geest, herboren zouden worden. Voornamelijk roemen wij uw naam, dat Gij ons deze genade verleent, dat wij onder de schaduw uwer vleugelen in deze vermaarde stad dagelijks mogen bijeenkomen, en beraadslagen over de rust dezer bedrukte Kerken. Wij bidden U, o heilige God! regeer en bestuur door uwen Heiligen Geest ons allen, die hier tegenwoordig zijn, dat wij deze plaatsen met zuivere en gereinigde gemoederen mogen bekleeden, en, als in uwe tegenwoordigheid zittende, datgene bedenken, spreken, doen en besluiten, wat tot versterking van de waarheid, in uw woord geopenbaard, wat tot verdrijving van de valsheid, die Gij haat, en ook wat tot vergrooting uwes heerlijken naams zonderlijk dienstig wezen mag.

Bestuur met uw genadig oog, en bescherm met de hand uwer mogendheid, de Hoogmog. Heeren Staten des Vereenigden Nederlands; dat zij hetgeen zij doen, lang doen mogen, en dat diegenen, die nu zijn, ook na den dood den naam hebben van volstandige voorstanders der oprechte Religie, en der Justitie in de Republiek. Bescherm als uwen oogappel, den persoon, U en den menschen aangenaam, van den Doorlucht. en kloekmoedigen Maurits, Prins van Oranje; bedwing de handen der bloeddorstigen; dat zij nimmermeer de ziel uwer tortelduif genaken. Zegen de Staten van iedere Provincie, tot deze Synode gecommitteerd; ook den Schout, Burgemeester, Raad en Burgers der Republiek; en geeft voorts deze beroemde stad van Dordrecht, die de leden dezer Synode zoo goede herberg is verleenende, deze genade, dat, gelijk eertijds de heiligen, passeerende door Jeruzalem, daarin komende, zongen: Vrede zij in uwe muren, en rust in uwe paleizen; alzoo ook alle vromen, die of voorbij de stad Dordrecht varen, of daarin komen, haar met die woorden begroeten, die op de nieuwe poort geschreven staan:

O edele bloem der steden God geef u goeden vrede! En die uw welvaart zoeken Geluk in alle hoeken! Vernieuw de jaren, als eens arends, van den Grootmachtigsten Koning van GrootBrittanje; bewaar en laat in eere groeien en bloeien het oogskens van Duitschland, Frederik den V, den Keurvorst Graaf van den Paltz, Hertog van Beieren; voorts den kunstrijken Prins Maurits, Landgraaf van Hessen, en de bloeiende Republieken van Zwitserland, Genève, Breinen en Embden.

Verlicht ook, hemelsche Vader! de gemoederen onzer broederen, die de belijdenis huns geloofs deze Synode presentereen, om geëxamineerd te worden, dat zij met ons, met gelijke vlijt, het beste zoeken der Nederlandsche Kerk, opdat zoo vele consciëntiën der menschen, die onder deze beroerten der Theologische disputeren hebben gewankeld, eenmaal gerust gesteld worden. Geef eindelijk, dat wij allen, die in deze Synode met eendrachtige harten verzameld zijn, in die zalige en gewenschte Synode blijdelijk wederom bijeengevoegd worden, om U, goedertierenste Vader! met den Zoon en den Heiligen Geest, in der eeuwigheid te loven en groot te maken. Amen.

DE VIERENDERTIGSTE ZITTING.

Den 17en December, Maandagvoormiddag.

De Eerwaardige en Achtebare mannen D. Johannes Bisterveldius, hofprediker en opziener van Sigen, en de D. Johannes Alstedius, Professor der H. Theologie, in de vermaarde school van Herborn, tot deze Synode gedeputeerd van de Doorl. Wetteravische Correspondentie, zijn plechtiglijk door de scriba's ingevoerd geweest in de vergadering, en van de EE. Heeren Gecommitteerden minnelijk ontvangen, en in hunne stoelen, zitplaatsen en orde gezet.

De EE. Heeren Gecommitteerden hebben hunne geloofsbriefven, die zij brachten van de voornoemde Wetteravische Correspondentie, aan de Doorlucht. Heeren StatenGeneraal, voorgelezen. Deze hebben de Synode wel behaagd, en zij hebben den Synodalen eed, gelijk anderen, gedaan.

De gedaagden hebben een schrift overgeleverd, in hetwelk zij hun gevoelen van de vier andere Artikelen verklaard hebben, vervat in zekere artikelen; hetwelk zij ook voorgelezen hebben. Zij hadden hun gevoelen, aangaande het tweede Artikel, dat van de algemeenheid der verdienste van Christus, in vier; aangaande het derde en vierde, dat van de genade Gods, en de bekeering des menschen, in twaalf, en daarna, aangaande het vijfde, dat van de volharding der ware geloovigen spreekt, in acht artikelen vervat.

Zij hadden, bij de uitlegging van dit hun gevoelen, een wijldloopige verklaring van eenige redenen gevoegd. Hiermede zochten zij deze twee stukken te bewijzen.

1. Dat het billijk was hun gevoelen niet alleen met bevestigende, maar ook met ontkennende artikelen uit te drukken.

2. Dat men moest handelen niet alleenlijk van de verkiezing, een deel der praedestinatie, maar ook van het andere, te weten van de verwerping. In datzelfde schrift verklaarden zij daarenboven mede, dat die leeringen, welke zij verwerpen, van vele ContraRemonstranten, of van diegenen, die hun gevoelen toegedaan waren, zoowel in deze gewesten, als elders, werden staande gehouden; dat de tegenwoordige verschillen niet waren van het schrapstel van een nagel, of van artikelen, die niet veel om 't lijf hadden, maar van die hoofdstukken der Theologie, in de praktijk gelegen, die de eere Gods verklaarden, en de vlijt der godzaligheid, wanneer men recht daarvan gevoelde, bevorderden, of integendeel, zoo ze niet wel verstaan werden, de eere Gods grootelijks nadeelig waren, en den loop der godzaligheid verachterden.

Dat er ook waren zeer vele leerstukken der ContraRemonstranten van de verwerping en het aankleven van die, der eere Gods lasterlijk, de godzaligheid schadelijk, en die, van het eerste der Reformatie aan, geen kleine beroerten in de Kerken hadden veroorzaakt. Dit was het schrift.

Het gevoelen der Remonstranten aangaande het tweede Artikel:

Dat daar handelt van de algemeenheid der verdienste des doods Christi, is dit.

1.

De prijs der verlossing, die Christus Gode, zijnen Vader, heeft opgeofferd, is niet alleenlijk in zich zelve en door zich zelve voor het gansche menschelijk geslacht tot vrijkoop genoezaam, maar is ook voor alle en een ieder mensch, naar het besluit, den wil en de genade Gods des Vaders, betaald geweest; en derhalve wordt niemand, door een absoluut en voorgaand besluit Gods, van de gemeenschap der nuttigheden des doods Christi precieselijk uitgesloten.

2.

Christus heeft, door de verdienste zijns doods, God, den Vader, het gansche menschelijk geslacht dusverre verzoend, dat de Vader, om de verdienste hiervan, onverminderd zijne gerechtigheid en waarheid, een nieuw verbond der genade, met de zondaars en der verdoemenis schuldige menschen, heeft mogen en willen maken, en bevestigen.

3.

Al is het, dat Christus voor alle en ieder der menschen de verzoening met God en de vergeving der zonden verdiend heeft, zoo wordt nochtans niemand, volgens het nieuwe en genadige verbond, anders dan door het geloof der weldaden, die door den dood Christi verworven zijn, dadelijk deelachtig, noch de zonden den zondaren vergeven, voor en aler zij dadelijk en waarachtiglijk in Christus gelooven.

4.

Die lieden zijn alleenlijk gehouden te gelooven, dat Christus voor hen gestorven is, voor welke Christus gestorven is. Maar de verworpenen, zoo men ze noemt, voor welke Christus niet is gestorven, zijn aan dit geloof niet verbonden, en kunnen, vanwege de tegenovergestelde ongeloovigheid, niet rechtvaardiglijk verdoemd worden; zelfs zoo er zoodanige verworpenen waren, diezelfde zouden gehouden zijn te gelooven, dat Christus voor hen niet gestorven is.

Het gevoelen der Remonstranten nopens het derde en vierde artikel:

1.

De mensch heeft de zaligmakende genade niet van zichzelf, noch uit de krachten zijns vrijen wils; gemerkt hij, in den stand der zonde, niets goeds (immers dat heilzaam goed is, hoedanig voornamelijk is het zaligmakende geloof) uit en van zich zelve kan denken, willen, of doen; maar het is van noode,

dat hij van God, in Christus door zijnen H. Geest, herboren en vernieuwd worde, in verstand, genegenheden, wil en alle krachten, opdat hij de heilzame goederen recht moge verstaan, betrachten, willen en volbrengen.

2. Nu wij houden, dat de genade Gods niet alleenlijk is het beginsel, maar ook de voortgang en vervulling alles goeds, in zulker voege, dat zelfs de wedergeborene, zonder deze voorgaande of voorkomende, opwekkende, volgende en medewerkende genade, het goeddenken willen of volbrengen kan, of eenige verleidingen ten kwade tegenstaan; alle goede werken en handelingen, die iemand zoude kunnen bedenken, zijn de genade Gods toe te schrijven.

3.

Nochtans gelooven wij niet, dat alle ijver, zorg en vlijt, om de zaligheid te verkrijgen, aangewend, voor het geloof zelf en den Geest der wedergeboorte, ijdel en tevergeefs, ja ook den mensch veel meer schadelijk zij, maar nut en profijtelijk; maar wij houden integendeel, dat Gods Woord te hooren, bedroefd te zijn over de begane zonde, de heilzame genade Gods, en den Geest der wedergeboorte te begeeren, (bij welke dingen nochtans de mensch niets vermag zonder genade) niet alleenlijk niet schadelijk en onprofijtelijk zijn, maar veel eer gansch nut en ten hoogste noodig, om het geloof en den Geest der vernieuwing te verkrijgen.

4.

De wil, in den stand des vals, voor de roeping, heeft geen macht en vrijheid iets goeds, hetwelk zaligmakend is, te willen. Derhalve ontkennen wij, dat de vrijheid van zoowel het zaligmakende goed, als het kwaad te willen, in allen stand bij den wil zij.

5.

De krachtige genade, waardoor iemand bekeerd wordt, is niet onwederstandelijk, en hoewel God alzo den wil door het Woord en de inwendige werking zijns Geestes aanroert, dat Hij beide de macht om te gelooven, of bovennatuurlijke krachten geeft, en den mensch inderdaad doet gelooven; nochtans heeft de mensch uit zich zelve deze genade kunnen verachten, en niet gelooven, en alzo vervolgens door zijne eigene schuld vergaan.

6.

Hoewel naar den gansch vrijen wil Gods de ongelijkheid der Goddelijke genade zeer groot zij, nochtans geeft de H. Geest, of is bereid te geven, zooveel genade aan allen en een iegelijk, wien Gods Woord gepredikt wordt, als genoegzaam is tot bevordering van de bekeering der menschen in hare trappen; en derhalve verkrijgen niet alleenlijk degenen genoegzame genade ten geloove en ter bekeering, dewelke God gezegd wordt naar het besluit der absolute verkiezing te willen zalig maken, maar ook diegenen, die metterdaad niet bekeerd worden.

7.

De mensch kan door de genade des H. Geestes meer goeds doen, dan hij inderdaad doet, en meer kwaads nalaten, dan hij inderdaad nalaat; en wij gelooven niet, dat God simpel niet wil, dat de mensch meer goeds doe, dan hij doet, en niet meer kwaads late, dan hij laat; en dat het van eeuwigheid precieselijk van Hem zoude besloten zijn, dat dit beide zoo zou geschieden.

8.

Alle diegenen, die God ter zaligheid roept, die roept Hij ernstiglijk, dat is, met een oprecht en gansch ongeveinsd voornemen en wil om zalig te maken. En wij zijn niet van het gevoelen dergenen, die daar houden, dat God sommigen uiterlijk roept, die Hij niet wil inwendig roepen, dat is, niet wil, dat hij dadelijk bekeerd worde, zelfs ook voor en aler zij de genade der roeping verworpen hebben.

9.

In God is dusdanige verborgene wil niet, dewelke is tegenover zijnen wil, die in het Woord geopenbaard is, dat Hij naar denzelfden, te weten, verborgen, de bekeering niet wil en de zaligheid van het meeste deel dergenen, die Hij door het Woord des Evangelies, en naar den geopenbaarden wil, tot het geloof en de zaligheid, ernstiglijk is roepende en noodigende; ook erkennen wij hier niet, gelijk sommigen spreken, een heilige veinzing, of een dubbelen persoon in God.

10.

En wij gelooven niet, dat God de verworpenen, zoo men ze noemt, tot deze einden is roepende, opdat Hij ze meer verharde, of de onschuld beneme, opdat Hij ze te zwaarder straffe, opdat Hij hunne

onvermogenheid bekendmake, maar niet, opdat zij bekeerd worden, gelooven en zalig worden.

11. Het is niet waar, dat, uit kracht en werking van den heimelijken wil, of van het Goddelijk besluit, alles, niet alleen het goede, maar ook het kwade, noodzakelijk geschiede; zoodat al degenen, die zondigen, ten aanzien des Goddelijken besluits, niet kunnen dan zondigen; dat God zoude willen besluiten of veroorzaken de zonden der menschen, hunne dolle, zotte, wreede werken, en de kerkroovende lastering zijns naams; en de tongen der menschen bewegen tot lasteren, enz,

12.

Wij houden ook voor valsch en schrikkelijk, dat God de menschen op een verborgene wijze aanzet tot de zonde, die Hij openlijk verbiedt; dat de zondigenden niet doen tegen den waren wil Gods, eigenlijk genoemd, dat het met den wille Gods overeenstemt, hetgeen onrecht is, dat is hetgeen met zijn gebod strijdt, ja ook, dat het een rechte en doodwaardige schuld is, Gods wil te doen.

Het gevoelen der Remonstranten aangaande het vijfde Artikel:

Dat van de volharding is sprekende, is dit.

1.

De volharding der geloovigen in het geloof, is geen uitwerksel van een absoluut besluit, waarmede God bijzondere personen gezegd wordt verkoren te hebben, met geen conditie van gehoorzaamheid omschreven.

2.

God, de Heere, begaaft de ware geloovigen met genade en krachten, zoo vele als Hij tot de volharding en tot overwinning van de verleiding des duivels, des vleesches en der wereld, naar zijne oneindelijke wijsheid, oordeelt genoegzaam te zijn; en het schort nooit aan God, dat zij niet volharden.

3.

De ware geloovigen kunnen van het ware geloof afvallen, en in zoodanige zonden vallen, die met het ware en rechtvaardigmakende geloof niet kunnen bestaan; en niet alleenlijk kan dat gebeuren; maar het geschiedt ook niet zelden.

4.

De ware geloovigen kunnen door hunne schuld in gruwelijke zonden en lasteren vallen, in dezelve volharden en sterven: en dienvolgens ten einde toe afvallen en verloren gaan.

5.

Nochtans gelooven wij niet, al is het dat de ware geloovigen in zware en de conscientie verwoestende zonden somwijlen vallen, dat zij terstond van alle hoop op bekeering vervallen, maar wij bekennen, dat het kan gebeuren, dat God naar de veelheid zijner ontferming, hen wederom door zijne genade tot bekeering roept, ja gelooven, dat het niet zelden gebeurt; hoewel zij niet zekerlijk weten kunnen, dat dit zekerlijk en ongetwijfeld zal gebeuren.

6.

Derhalve verwerpen wij van ganser harte deze volgende leeringen, die dagelijks onder het volk in publieke schriften gestrooid worden, als der godzaligheid en goede zeden schadelijk; namelijk: 1. Dat de ware geloovigen niet kunnen met voorbedachten raad zondigen; maar alleenlijk uit onwetendheid en zwakheid. 2. Dat de ware geloovigen door geen zonden uit de genade Gods kunnen vervallen. 3. Dat duizend zonden, ja al de zonden der gansche wereld, de verkiezing niet kunnen teniet maken; wanneer hierbij gevoegd wordt, dat alle menschen gehouden zijn te gelooven, dat zij ter zaligheid verkoren zijn, en derhalve uit de verkiezing niet kunnen vallen, geven wij te bedenken, wat een wijde deure datzelve voor de vleeschelijke zekerheid is openende. 4. Dat den geloovigen en verkorenen geen zonden, hoe groot en zwaar zij mogen zijn, toegerekend worden; ja dat alle tegenwoordige en voorledene nu vergeven zijn. 5. Dat de ware geloovigen in verderfelijke ketterijen, in zware en gruwelijke zonden, als daar, zijn overspelen en doodslagen, gevallen zijnde; om dewelke de Kerk naar de instelling van Christus genoodzaakt wordt te getuigen, dat zij ze in hare uiterlijke gemeenschap niet kan dulden, en dat zij geen deel in het rijk van Christus zullen hebben, tenzij dat zij zich bekeeren; nochtans niet ten eenenmale en eindelijk van het geloof kunnen afvallen.

7.

Een waarachtig geloovige, gelijk hij voor den tegenwoordigen tijd van de oprechtheid zijns geloofs

en zijner conscientie verzekerd kan zijn, alzoo kan hij en moet ook voor dien tijd van zijne zaligheid en van de heilzame gunst Gods jegens hem verzekerd zijn; en hier verwerpen wij het gevoelen der pausgezinden.

8.

Een ware geloovige, kan en moet voor den toekomenden tijd wel zeker zijn, dat hij, mits tusschenkomend waken, bidden en andere heilige oefeningen in het ware geloof kan volharden, en dat hem de genade Gods om te volharden nimmermeer zal ontbreken; maar hoe hij verzekerd moge zijn, dat hij in het toekomende nimmermeer zijn schuldigen plicht zal verzuimen, maar in de werken des geloofs, der godzaligheid liefde, als een geloovige betaamt, volharden in deze school van den Christelijken krijg, zien wij niet; en dat de geloovige hiervan zeker zij, achten wij niet noodig te wezen.

Eerw. vaders en broeders! daar hebt gij het voorstel van ons gevoelen aangaande de andere vier Artikelen; deze zijn wij bereid te verdedigen, en het daar tegenoverstaande, hetwelk zooveel het meeste deel der voorgemelde Artikelen der ContraRemonstranten aangaat, is te bestrijden; en wij achten, dat de gelegenheid der waarheid, der eere Gods, onzer conscientiën, en der stichting onzer Kerken vereischen, dat wij ze op deze wijze voortaan verklaren en verdedigen, zooveel wij kunnen en noodig zullen oordeelen.

En, dewijl ons in de laatste Zitting de preses vermaand heeft, dat wij ons zouden onthouden van ontkennende voorstellen, en van de verkiezing liever dan van de hatelijke stof der verwerping handelen; hebben wij, de zaak nader inziende, gelijk wij beloof den, dat wij doen zouden, (zooveel ons doenlijk was) ons gevoelen over de voornoemde Artikelen bevestigend gesteld, somwijlen nochtans ook het tegenoverstaand gevoelen, waar wij gedacht hebben, dat de nood zulks vereischt, verwerpende. Opdat dit niet zonder groote oorzaak van ons schijne gedaan te zijn, zoo zullen wij u Eerw. eenige redenen geven te overwegen, die ons bewogen hebben ons gevoelen nu en dan ontkennend uit te drukken, en niet alleenlijk van de verkiezing, het eene deel der praedestinatie, maar ook van het anderdeel, te weten, van de verwerping te handelen.

1.

Omdat het onmogelijk is, dat de Remonstranten hun gevoelen ten volle voorstellen, tenminste aangaande het eerste Artikel, dan door ontkenning en verwerping van andere besluiten, die de menschen aanmerken of voor den val, of in den val gesteld. Want het eerste Artikel der Remonstranten is in de Haagsche Conferentie voor goed gekend, alzoo het ligt; maar er werd gevraagd, of ze niet een ander absoluut en hooger besluit erkenden, hetwelk het besluit der verkiezing genoemd moet worden, hetwelk toenmaals door de onzen ontkend werd, en ook alsnog ontkend wordt, hetzij dat het zij aangaande den mensch, alzoo hij stond geschapen te worden, hetzij nu gevallen, en in den val aangeteekend.

2.

Omdat de oproepingsbrieven der E. Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren Staten Generaal inhouden, dat wij ons gevoelen van de Vijf Artikelen voorstellen, verklaren, verdedigen, naar vermogen, en naardat wij noodig achten te wezen, oordeelen wij nu noodig te zijn, dat wij datzelve eensdeels ontkennend, eensdeels bevestigend voorstellen.

3.

Omdat een gevoelen niet met redenen verdedigd kan worden, tenzij dat ook zijn tegendeel gesteld worde. Dit is de oorzaak, waarom de gemeene notionen of eerste beginselen der wetenschappen niet kunnen verdedigd worden met redenen van voren, want het licht der rede en des natuurlijken verstands verhindert, dat men diezelfde, als ware het maar waarschijnlijk, tegenspreke.

4

Omdat onder het volk gestrooid is, dat de Remonstranten het gevoelen der ContraRemonstranten lasteren, en ter kwader trouw voorstellen; indien dit waar is, dat dan de ContraRemonstranten rondelijk en klaar met ons die dingen ontkennen, die aangaande deze Artikelen van ons geloofend worden. Want wij meenen, dat wij overvloediglijk bewijzen kunnen, dat de ContraRemonstranten het gevoelen staande houden, hetwelk tegenover vele voornoemde Artikelen staat.

5 Omdat de verzekering, gesteld tegen onze ontkenning, de Kerken in deze landen geroerd hebben, en dagelijks de consciëntiën van velen ergeren, en allen wedersprekers occasie geven de Gereformeerden te lasteren, van welke wij betuigen willen een afkeer te hebben, door een ronde ontkenning van deze harde en hooge verwerping, en dat des te meer, omdat gemeenlijk het gevoel der ContraRemonstranten ons opgedrongen wordt, en wij daarover in een kwaad gerucht zijn gekomen.

6

Omdat onze ontkenningen, of waar zijn, of valsch. Indien waar, lieve, wat perijkel is er? Ja, waarom verklaren U E. E. niet, dat ze met ons gevoelen? Indien valsch, een van beide moet geschieden; want, of men moet bewijzen, dat onze redenen, waarmede wij deze ontkenningen bereid zijn te bevestigen, geen kracht hebben van besluiten; of zij moeten met tegenovergestelde redenen omgestooten en de tegenoverstaande bevestigingen bevestigd worden.

7.

Omdat onlangs in de Provinciale Synoden van Holland, Gelderland en het Sticht van Utrecht door de Remonstranten en de ContraRemonstranten de staten des verschils zijn geformeerd geweest, door zekere artikelen en tegenoverstaande tegenstellingen ervan; en dat, ten einde dezelve, alzoo geformeerd, in de Nationale Synode zouden geëxamineerd worden.

8.

Omdat, in de missive aan de uitheemsche Theologen, de predikanten van Walcheren hun gevoel en het onze, alsnu bevestigend alsdan ontkennend, voorstellen.

9.

Omdat de ContraRemonstranten niet vreezen te verweren en te bewijzen, hetgeen zij in onze artikelen hier en daar tegenspreken. Derhalve, waarom zoude het ons niet geoorloofd zijn, tot voorstelling van ons gevoel, dezelve te ontkennen?

10.

Indien de Geldersche Synode het meeste deel dezer ontkennende artikelen voor goed gekend heeft, verdoemende het tegenovergestelde gevoel, waarom zal het ons niet geoorloofd zijn tot voorstelling van ons gevoel, dezelve vreemde leeringen door een ronde ontkenning te verwerpen?

11.

Het schijnt gansch onbillijk, dat men den gedaagde voorschrijve, wat hij zeggen zal of niet, tot voorstand van zijne zaak; voornamelijk, wanneer oordeel gegeven zal worden van de zaak des gedaagden.

12.

Indien dit den Remonstranten niet wordt toegelaten, zij zullen ganschelijk oordeelen, gelijk ze totnogtoe geoordeeld hebben, dat de ContraRemonstranten schuilhoeken zoeken, hun gevoel willen verhelen, of hunne verdediging mistrouwen, en niet met recht doorgaan tot een vrij en onverhinderd onderzoek van de waarheid.

13.

Omdat het nauwelijks wezen kan, dat een recht oordeel van het gevoel der Remonstranten gedaan, en de waarheid of valsheid daarvan eene in rechte waag overwogen worde, tenzij ook het tegenovergesteld gevoel te gemoet gevoerd en onderzocht worde.

14.

Omdat het bij de Philosophen en Theologen gebruikelijk is, in het onderzoek van verschillende punten alzoo te handelen, en nu uit ontkenningen tot bevestigingen te besluiten, en dan uit bevestigingen tot ontkenningen.

15.

Eindelijk, omdat in zoodanige wijzen van het gevoel voor te stellen, de H. Schriftuur ons voorgaat, dat zij zegt: Ik wil den dood des zondaars niet; God wil niet, dat iemand verloren ga; met welke wijzen van spreken en ontkennende uitspraken, de wijze God zijnen wil voorstelt, aangaande de zaligheid des menschen. De oorzaken nu, waarom wij ons gevoel van de verwerping verklaard hebben, zijn deze.

1. Omdat, volgens den inhoud der brieven van oproeping, ons geoorloofd is geweest ons gevoel, naar ons vermogen en naardat wij oordeelen noodig te zijn, voor te stellen. Opdat dit blijke bij ons

gedaan te zijn, hebben wij vrijelijk ook verklaard, wat wij van de verwerping gevoelen.

2.

Omdat het niet minder dient ter eere Gods, dat men recht van zijne straffende rechtvaardigheid, die in de verwerping verklaard wordt, gevoele, spreke, schrijve, als van zijne barmhartigheid, die in de verkiezing zich openbaart.

3.

Omdat de dreigementen evenzoo nuttig zijn en noodig, om de menschen af te schrikken van de zonden, dewelke uit het besluit der verwerping zeer krachtig getrokken worden, als de vertroosting en nuttig en noodig zijn, die uit de verkiezing genomen worden; voornamelijk in deze onze verdorvene tijden, in welke zeer velen de leer der genadige verkiezing, tot wulpschheid des vleesches, en vrijheid van zondigen tot hun verderf misbruiken.

4.

Omdat de verhandeling der praedestinatie onvolkomen, en maar stukswijs is, wanneer het ander deel derzelve, de verwerping, nagelaten wordt.

5.

Omdat de zwarigheden en twijfelingen, die de Remonstranten en hunne Kerken kwellen, voornamelijk zijn omtrent de verwerping.

6.

Omdat alle Theologen, die van de verkiezing handelen, ook daartegenover handelen van de verwerping. Zelfs hebben hier geen zwarigheid gemaakt de eerwaardige mannen Johannes Calvinus, Beza, Zanchius, Sturninis, Piscator, en zeer vele anderen hun gevoelen te verklaren.

7.

Omdat er traktaten vol van schrikkelijke en godslasterlijke beweringen, aangaande de verwerping, en het aankleven ervan, nu eenige jaren gestrooid zijn geweest onder het volk, niet zonder ergernis der vromen, en onteering der Gereformeerde Religie.

Indien men hier tegenwerpt, dat in de Conferentie van den Haag ons gevoelen anders gesteld is, antwoorden wij 1. Dat de wijze van disputeeren, die in den Haag gehouden is geweest, ons nu geen maat stelt. Een andere dag brengt met zich andere zorgen, en de volgende dag is een discipel des vorigen.

Ja, wij belijden rondelijk, dat wij sedert dien tijd vele dingen, aangaande . dit stuk, geleerd hebben, en derhalve zal men voornamelijk uit de tegenwoordige schriften, en niet alleenlijk uit de vorige, van ons gevoelen moeten oordeelen. 2. In de Haagsche Conferentie, in het request, gepresenteerd aan de Edelmog. Heeren Staten van Holland en WestFriesland, hebben de ContraRemonstranten gebeden, dat zij van de verwerping niet zouden handelen. 3. Wij hebben nu bij ons vele Geldersche, Utrechtsche, en Overijselsche Broeders, die in deze Conferentie niet zijn geweest, dien het nu geoorloofd is hun gevoelen, naardat zij het noodig zullen oordeelen, uit te spreken. 4. Toenmaals moest men geen gevoelen uitspreken van de waarheid of valsheid der artikelen, gelijk nu.

Daarom is het gansch billijk, dat den Remonstranten toegelaten worde een volkomene voorstelling, verklaring, en verwerping van hun gevoelen.

Indien men zegt, dat wij de oprechte leer der Kerk willen zwart maken, en derhalve, dat ze in deze manier van doen in groot perikel gesteld wordt, antwoorden wij. 1. Dat wij het gevoelen, gesteld tegen onze artikelen, houden voor eene vreemde leer. 2. Niet erkennen voor de leer der Kerk, maar voor goedvindingen veler leeraren. 3. Dat er geen oorzaak is, waarom de ContraRemonstranten te vreezen hebben, dat hunne leer perikel is loopende, indien de waarheid aan hunne zijde staat, dewelke bij haar zelve genoegzaam is tegen alle bedriegelijke, en al waren het ook schoonschijnende redenen. 4. Dat begeeren wij zonderling te weten van de Eerw. Synode, of ze voor haar leer en die der Kerk erkent, hetgeen onze artikelen tegenspreken en met name, hetgeen van de schepping van het meeste deel der menschen ten verderve, van de verwerping der kinderen ook uit geloovige ouders geboren, van de noodzakelijkheid des vals, van de onkrachtige roeping naar den wille Gods, van een onvermijdelijke noodwendigheid aller zonden, van een verborgen en geopenbaarden wille Gods, van de werkingen en besluiten Gods tot het zijn of wezen der zonde, van de onmogelijke afwijking der geloovigen, ook dergenen, die in de gruwelijke zonden gevallen zijn, van het rechtvaardigmakend geloof, en andere hoofdstukken, bij vele ContraRemonstranten en hun gevoelen toegedane, zoowel in

deze onze landen als in andere beweerd wordt, en van ons in de nu verhaalde artikelen verworpen en bestraft is.

Indien iemand zegt, dat men een belijdenis van ons vordert, van ons gevoelen, en dat dezelve behoort bevestigend en niet ontkennend uitgesproken te zijn, antwoorden wij: Dat van ons niet alleenlijk geëischt wordt een belijdenis onzes geloofs, maar ook een verklaring en verdediging derzelve, welke, zonder verwerping van het tegenstrijdig gevoelen, niet wel kan gedaan worden. 2. En het is niet noodig, dat het bevestigende belijdenissen zijn, dewijl ook de algemeene belijdenissen der Kerken, de harmonie der belijdenissen, ja zelfs onze Nederlandsche belijdenis, dikwijls het gevoelen der wedersprekers verwerpen, en ontkennen waarachtig te zijn.

Wij bekennen met den Eerw. praeses, dat de leer der verkiezing is lieflijk en troostelijk, en der verwerping onaangenaam; maar wij achten, dat die vertroosting, die uit de absolute en onvoorwaardelijke verkiezing getrokken worden, vol perikels zijn, en den menschen (indien men ze naar haar aard inziet) eenen voet geven tot zondigen, en de tegenoverstaande leer der absolute verwerping met rede hatelijk is, want ze is vol wanhoop en staat tegenover de gerechtigheid Gods. En de predikanten moeten niet alleenlijk de zondaars zien te troosten, maar ook met vlijt de goddeloozen vermanen, te vlieden van de toekomstige gramschap der verwerping.

In de zichtbare Kerk zijn kinderen Gods; daar zijn ook slaven des duivels; hoewel zij naar de belijdenis kinderen Gods schijnen te zijn. Beide leeringen zijn hier noodig, en men moet den kinderen Gods het erfdeel, van eeuwigheid door de verkiezing verordineerd, boodschappen, en den godloozen de straffen, die verordineerd zijn van eeuwigheid, uit het besluit der verwerping, verkondigen,

Derhalve ware het niet billijk, dat de staat van ons gevoelen, nu overgegeven, van anderen verkleind, verkort, veranderd, of besnoeid zoude worden. Wij zelven zijn de beste uitleggers van ons gevoelen; wij zelven weten, waar ons de schoen wringt in dit ruw en hard bewijs, wat onze gemoederen bezwaart, wat onzen Kerken ergerlijk is.

En dewijl dit een vrije Synode is, en de meening der Hoogmog. Heeren StatenGeneraal is, dat wij onze meening zoo volkomenlijk en openlijk als wij kunnen, verklaren, zoo meenen wij, dat men ons dat met recht moet toelaten, bereid, indien het de zaak vereischt, nog meer daarbij te voegen, en onzen zin nader te verklaren, zoo men meent, dat er iets niet klaar genoeg, of niet ten volle genoeg van ons is voorgesteld.

Maar voornamelijk, hetwelk ons in deze gansche zaak allermeest beangstigt en benauwt, zijn er zeer vele leeringen veler ContraRemonstranten van de verwerping, en van hetgeen die aankleeft, die de eere Gods en de godzaligheid nadeelig en schadelijk zijn; dewelke, van den aanvang der Reformatie aan, geen kleine beroerten in onze Kerken hebben veroorzaakt.

In dezen bidden wij, door den heiligen naam van Jezus Christus, dat ons en onzen Kerken voldaan worde. Uwe Eerw. kunnen wel lichtelijk zien, dat de tegenwoordige quaestiën en verschillen niet zijn van het schrapsel van nagelen, of van dingen van minder gewicht; maar van hoofdstukken der Theologie, die in de praktijk gelegen zijn, die de eere Gods ten hoogste verklaren, en de behartiging der godzaligheid bevorderen, wanneer men recht daarvan is gevoelende; of integendeel, de eere Gods ten hoogste verkorten en den loop der godzaligheid verachten, wanneer men daarvan kwalijk gevoelt. Nu is het ambt eens Evangelischen leeraars, voor alle dingen te staan naar datgene, hetwelk ter waarheid is doende, die namelijk naar de godzaligheid is; en uit de scholen der Christenen en der Kerken die leeringen uit te roeien, die men acht, dat de godloosheid een voedsel kunnen geven. Indien de Eerw. Synode zulke leeringen zal voorbijgaan, zoo zullen wij en onze Kerken oordeelen, dat U E.E. diezelve stilzwijgend toestaat. Indien ze voor goed gekend worden, zoo zal ons ambt zijn de kudde van Jezus Christus die ons bevolen is, naarstiglijk te vermanen, dat zij zich ernstiglijk wachten van zoodanige leeringen. Is het (hetwelk wij hopen), dat de Synode die openlijk verwerpt, wij zullen den almachtigen, goeden God danken, dat Hij zijne Kerken van zoodanig onkruid en dwalingen heeft begonnen te zuiveren.

Dit alles hebben zij allen en een ieder onderteekend.

Werd ook besloten, dat dit schrift na den middag uitgeschreven zoude worden, opdat men het des te nauwer overwegen en onderzoeken mocht.

En gemerkt de gedaagden in het schrift ook verhaalden, dat hun eerste artikel in de Conferentie van

den Haag door de ContraRemonstranten, zoo het ligt, was aangenomen, en dat zij in dezelve Conferentie, door request aan de E. M. Heeren Staten van Holland en WestFriesland, verzocht hadden, dat zij niet genoodzaakt zouden worden te handelen van de verwerping; zoo heeft de scriba D. Festus Hommius, die in de Conferentie geweest was, kortelijk verhaald, hoe dat zij dit niet ter goeder trouw zeiden. Dat wel de ContraRemonstranten, met wie zij samenspraken, toegestaan hadden, dat dit gevoelen, hetwelk in het eerste artikel der Remonstranten uitgedrukt wordt, namelijk, dat God besloten had den volhardenden geloovige zalig te maken, met Gods Woord niet was strijdende, maar dewijl zij datzelve in stede van de leer der verkiezing hadden gesteld, en geleerd, dat de verkiezing niets anders was, dan dat generale besluit Gods, waarmede God besloten heeft den volhardenden geloovige zalig te willen maken; dat zij deze leer hebben bestreden en betoond, dat ze met Gods Woord was. strijdende; en daarenboven, dat zij ook niet bij request verzocht hadden, dat zij van de verwerping niet zouden handelen.

Maar dewijl de Remonstranten listelijk terstond in den aanvang der Conferentie, met zeven doornachtige en onnoodige quaestiën, behoorende niet alleenlijk tot de leer van de verwerping, maar ook van de verkiezing, de ContraRemonstranten zochten van den rechten koers in omwegen af te leiden, zon klaagden de ContraRemonstranten, bij request aan de Hoogmog. Heeren Staten, van een zoodanige onbillijke handeling, en verzochten, dat zij niet zouden treden buiten de behoorlijke wijze van handelen, die nu alreede was aangevangen.

Maar dat de ContraRemonstranten, zooveel als tot stichting genoeg was, hun gevoelen aldaar duidelijk hadden verklaard, gelijk dat bewezen kan worden met de uitgegevene schriften.

Datzelve heeft ook de E. D. Johannes Becius, die ook in deze Conferentie was geweest, met zijn getuigenis tegenwoordig bevestigd.

En dewijl den Remonstranten door de brieven van oproeping belast was, dat zij hunne bedenkingen van de leer, zoo in de Belijdenis, als in den Catechismus dezer Kerken begrepen, bij geschrift gesteld, der Synode zouden overgegeven, en niet te twijfelen was, of zij hadden ze vaardig, of zij konden ze terstond gereedmaken, heeft men hun opgelegd, dezelve den volgenden dag bij geschrift over te leveren.

Zij gaven voor antwoord, dat deze last hun voorkwam buiten alle verwachting; dat zij wel verstaan hadden uit de oproepingsbrieven, dat zij ze eenmaal zouden moeten overleveren, maar gemeend hadden, dat de Vijf Artikelen, alsnu overgeleverd, eerst moesten verklaard, en verdedigd, en door de Synode geoordeeld worden, en dat alsdan eerst deze bedenkingen voorgesteld zouden worden.

Dat zij anders niet uit de oproepingsbrieven hadden kunnen verstaan; derhalve verzochten zij, dat het der Synode beliefte, op den aangevangen voet voort te gaan, en dat de overlevering dezer bedenkingen, tot nadat de verhandeling der Vijf Artikelen geëindigd zoude zijn, uitgesteld mocht worden.

Hun is tot antwoord gegeven, dat desniettemin de aangevangene wijze van te handelen voortgaan zoude, en dat men van die bedenkingen niet zoude handelen dan nadat de Vijf Artikelen afgedaan zouden zijn.

Daarenboven de Synode begeerde, dat zij dezelve ten allereerste vaardig zouden maken en overleveren, of ze misschien tot verklaring van hun gevoelen mochten dienen.

Dat zij nu hadden behooren gereed te wezen, dewijl al voor tien jaren hun belast was geweest, inzonderheid bij de particuliere Synoden, dezelve over te leveren, en zeer onlangs den ZuidHollandschen door de E. M. Staten van Holland en WestFriesland geboden was geweest, dezelve in de Synode van Delft in te brengen.

En dewijl voor vele jaren zij dezelve den voornoemden E. M. Heeren Staten van Holland en WestFriesland in beslotene brieven toegezonden, en ook onlangs gezegd hadden, dat zij een ruw ontwerp derzelven vaardig hadden, was het iets geheel anders als zij nu zeiden, dat zij dienaangaande met elkander nog niet gesproken, en niet allen dezelfde bedenkingen hadden. Dat wel eenigen hunner een' goeden hoop derzelve hadden, maar in 't Duitsch, en totnogtoe niet in orde gesteld.

Dat men uit dezelve van hun gevoelen niet konde oordeelen, omdat zij ze niet voor hun gevoelen, maar alleenlijk voor noodige aanmerkingen hielden; maar geene bedenkingen hadden, die zij voor hun gevoelen wilden gehouden hebben.

En dat ook degene, die ze voorhenen den E. M. Staten hadden toegezonden, nu in veel veranderd waren, alzoo de eene dag den anderen leert. Daarna heeft de praeses hen hoofd voor hoofd gevraagd,

of zij eenige bedenkingen hadden. Henricus Leo, en Bernerus Vezekius hebben geantwoord, dat zij geene hadden. Henricus Hollingerus dat hij op de bedenkingen niet had gedacht; wanneer de Hollandschen de hunne voorgesteld zouden hebben, dat zij alsdan daarop zouden letten; maar op dit pas nauwelijks eene hadden. De ZuidHollandschen, dat zij de hunne hadden, die nog niet in orde waren gesteld.

De Noord-Hollandschen, dat zij tot dien einde de Belijdenis en den Catechismus niet hadden gelezen, om eenige bedenkingen daarover aan te teekenen; nochtans meenden zij dat er eenige dingen aanmerkenswaardig in waren, en dat zij ze zouden kunnen aanteekenen, zoo men hun eenigen tijd gave. Sapma, dat hij sommige bedenkingen gezien had in dat ruw ontwerp aangeteeekend, die hij meende aanmerkelijk te zijn. Goswinus, dat hem in het verklaren van den Catechismus sommige voorgekomen waren, die hij oordeelde aanmerkenswaardig te zijn. Assuerus Matthisius, dat hij niet had bij te voegen bij hetgeen zijn collega Goswinus gezegd had. Carolus Niellius, dat hij den catechismus van den Paltz niet verklaarde,

maar den Geneefschen, en dat hij in denzelven niet had waargenomen, dat van groot gewicht was. Dat hij sommige dingen waargenomen had in de belijdenis onzer Kerken; maar die hij met niemand gesproken had, en dat die meer betroffen de orde van de leer, als algemeene leerstukken. De Utrechtsche Remonstranten zeiden, dat zij zich maar in de zaak der Vijf Artikelen bij de Remonstranten gevoegd hadden; zoo zij eenige andere hadden, dat zij die als bezwaren daarna zouden overleveren.

Hun is eindelijk opgelegd, dewijl zij geen lichaam, zoo men zegt, maakten, dat iedereen de bedenkingen, die hij had, der Synode zoude overleveren; die vele hadden, vele; die weinige, weinige; die geene, geene; en dat binnen den tijd van drie dagen. Zij zeiden, dat zij daartegen niets hadden. Nochtans dat het konde geschieden, dat zij allen onder elkander overeenstemden, en elkanders bedenkingen gezien hebbende, die oordeelen zouden onderzoekenswaardig te zijn, en in zulk een geval zich bijeen mochten voegen.

Men heeft hen geantwoord, dat hun zulks geoorloofd is, mits dat de een den ander door kwade verleidingen niet zoeke aan zijn koord te trekken.

DE VIJFENDERTIGSTE ZITTING.

Den 18en December, Dinsdagvoormiddag.

← Werd voorgesteld, dat er Gecommitteerden der Gereformeerde Kerk van Kampen waren aangekomen, die de Synode eenige dingen hadden voor te stellen; en dat zij verzochten, terstond te mogen gehoord te worden. En dat zij tot dien einde aanbevelingsbrieven van den Doorluchtigsten Prins van Oranje hadden medegebracht. Is goedgevonden, dat men ze des anderen daags zoude hooren, en men heeft opgelezen en overzien de acten sommiger voorgaande Zittingen.

DE ZESENDERTIGSTE ZITTING.

Den 19en December, Woensdagvoormiddag.

Zijn verschenen de Gedeputeerden der Z Gereformeerde Kerk van Kampen, bij welke ook gevoegd was de E. D. Johannes Acronius, Professor der H. Theologie in de Academie van Franeker, en de Kerk van Kampen voor eenen tijd in den dienst des Woords bij leening bedienende, dewelke bij geschrifte twaalf hoofdstukken van beschuldiging tegen Eduard Vosculius, Thomas Goswinus, Assuerus Matthisius en Johannes Schotlerus, predikanten der kerk van Kampen, voorgesteld hebben, en meteen in wat een groot perijkel de Gemeente, die aldaar bij de aangenomene leer volhardde, gesteld was. Dat haar namelijk dagelijks door dreigementen van de tegenpartij vrees werd aangejaagd van uit den tempel en ook uit de stad geworpen te worden.

Daarom baden zij ook op het ernstigste de Synode, dat deze Gemeente in haren nood en klachten terstond geholpen mocht worden.

De Overijselsche Gedeputeerden hebben de Synode vertoond, dat de voornoemde predikanten der Kerk van Kampen, in hunne Synode ook waren beschuldigd geweest, en dat hunne zaak aldaar niet ten volle was afgehandeld; en dat zij, nog niet vrijgesproken zijnde, tot deze Nationale Synode geappelleerd hadden, gelijk bleek uit dezelfde acten, dewelke voorgelezen werden.

Daarop beraadslaagd zijnde, hoewel deze zaak voornamelijk scheen te behooren tot de personeele zaken, die alsdan eerst verhandeld zouden worden, wanneer de leerstukken afgehandeld zouden zijn, dewijl nochtans de Gereformeerde Kerk aldaar in merkelyk perijkel scheen te steken, en de voorschreven predikanten ook van vele hoofdstukken der leer beschuldigd werden; is goedgevonden, dat de andere twee predikanten, Vosculus en Schotlerus, die onder de gedaagden niet verschenen, terstond tot de Synode ontboden worden.

De tijd nu van de oproeping is, naar advies van de E. Heeren Gecommitteerden, gelaten in het oordeel en de discretie van praeses en assessoren, opdat zij, na behoorlijk onderzoek van den stand derzelve Kerk, denzelven zouden verhaasten of verlengen, naardat zij het noodig zouden achten.

Voorts, opdat men den nood derzelver Kerk te hulp zoude komen, is goedgevonden, den E. Magistraat van de stad Kampen uit naam der Synode door brieven te bidden, dat zij de voornoemde Kerk tegen allen overlast en alle ongelijk door hunne autoriteit wilden beschermen, en meteen die twee predikanten belasten, dat zij voortaan het volk tegen de voorzeide Kerk met hunne scheldpredikatiën niet zouden ophitsen, maar zich vreedzaam en stil daarin dragen.

De E. Gecommitteerden op het verzoek van de Synode hebben ook hunne missiven aan den E. Magistraat van Kampen tenzelven einde daarbij gevoegd.

En dewijl toenmaals het feest der geboorte van Christus voorhanden was, waardoor de handelingen der Synode voor eenige dagen moesten opgeschort worden, hebben de Gecommitteerden aan de uitheemschen verzocht en de inlandschen vermaand, dat zij zich allen gelijk, om de onzekerheid van het winterweder, binnen de stad zouden houden, opdat terstond na de feestdagen iedereen tot de Synodale handelingen mocht wederkeeren.

De praeses heeft daarbij gedaan, dat de E. Ouderlingen, gedeputeerd van de Synode van Friesland om gewichtige oorzaken uit publieken naam thuis waren ontboden, en dat zij derhalve voor eenen tijd zouden absent zijn.

Dit heeft de Synode dus hun ook toegelaten, en vermaand, zoo haast als het doenlijk zoude wezen, wederom te keeren.

DE ZEVENENDERTIGSTE ZITTING.

Den 20en December, Donderdagvoormiddag.

Is verschenen en in de Synode plechtiglijk ingebracht geweest de E. D. Gualtherus Balcanquallus, Baccalaureus der H. Theologie, Socius van het Penbroecksche Collegie in de Universiteit van Cambridge, gezonden door den machtigsten Koning van GrootBrittanje, uit naam der Schotsche Gemeenten, welke te kennen heeft gegeven, dat hij den Hoogmog. Heeren Staten Generaal in hunne vergadering de oorzaken verklaard had, waarom hij van den Koning van GrootBrittanje niet eer en waarom in geen meerder getal uit naam der Schotsche Kerken tot de Synode gezonden was.

Dat de Kerken van Schotland de Nederlandsche Kerken altijd waren toegedaangeweest, en altijd, toen zij in den oorlog staken, openlijk, en daarna, wanneer zij door oneenigheden beroerd zijn geweest, bijzonderlijk voor hen hadden gebeden.

Dat zij altijd in deze gemoedsstemming zouden volharden, en dat hij uit haar naam in deze vergadering, naar zijn vermogen, alle zijn raadslagen zoude aanleggen tot vrede der Nederlandsche Kerken. En heeft daarna den Synodalen eed gedaan.

De praeses heeft vermaand, alzoo er meer leerstukken waren dan de Vijf Artikelen der Remonstranten, die tegen de aangenomene leer onzer Kerken waren strijdende van welke men voortaan zoude moeten handelen, dat de gedeputeerden van iedere Synode bijtijds alle bezwaren, die zij hadden,

en aangaande de leer, vaardig maken, en dezelve, bij geschrift gesteld, den preses overleveren zouden, opdat men daaruit kiezen mocht, die het noodigst dienden verhandeld te worden.

Daarenboven zijn allen en een ieder verzocht, indien zij iets in de overgeleverde artikelen der Remonstranten misschien hadden aangemerkt, dat niet ten volle en klaar genoeg verklaard was, datzelve bij geschrift den praeses ter hand stellen.

Dit hebben ook sommigen gedaan.

En dewijl de Remonstranten ettelijke malen die woorden der oproepingsbrieven tot de Synode, waarmede hen geboden werd, hun gevoelen voor te stellen, te verklaren, en naar vermogen en nood, en zooveel zij oordeelen zullen noodig te wezen, te verdedigen, alzoo geduid hadden, alsof hun daarin de vrijheid gegeven ware hun gevoelen in zulker voege uit te leggen en voor te stellen, als zij zouden oordeelen noodig te zijn, en op deze uitlegging onbillijke bedenkingen gingen stichten; is de Synode verzocht geweest, hare meening dienaangaande te verklaren, opdat de praeses, wanneer men tot de zaak gekomen zoude zijn, van de meening der Synode niet afdwaalde, of de gedaagden de billijke palen der vrijheid niet te buiten zouden gaan, of door onbehoorlijke bedenkingen uitvlucht zoeken. De E. Gecommitteerden, gevraagd zijnde naar hun advies, hebben geantwoord, dat zij verstaan, dat die woorden, zooveel zij oordeelen zullen noodig te wezen, niet gerefereerd moeten worden tot de voorstelling en verklaring van het gevoelen, maar alleenlijk tot de verdediging van dien, en dat zulks klaarlijk te zien is uit de oproepingsbrieven, die zij aan de gedaagden hadden gezonden. In deze stond duidelijk, dat zij hun gevoelen voorstellen, verklaren, en zooveel zij noodig zouden oordeelen, verdedigen zouden; zoodat daaruit klaarlijk blijkt, dat die woorden alleen tot de verdediging worden gerefereerd, en, tenzij dat iemand lust hebbe te knibbelen en te warren, tot de voorstelling en verklaring niet kunnen getrokken worden.

Deze moet niet in hun oordeel en goeddunken gelaten worden, maar op die wijze van hen gedaan worden, als de Synode noodig zoude achten. De gansche Synode heeft ook eenstemmig verklaard, dat dit hare meening was.

Daarom is goedgevonden deze verdraaiing van de woorden der Synode in eenen verkeerden zin den Remonstranten aan te wijzen, en hen ernstelijk te vermanen, dat zij zich van zoodanige knibbelingen in den toekomenden tijd zouden wachten, en zoodanige uitvluchten voortaan niet meer zoeken, maar zich bereiden om hun gevoelen naakt en klaar voor te stellen; niet zooveel zij, maar zooveel de Synode, tot volkomene kennis en behoorlijk onderzoek daarvan, genoegzaam en noodig zoude achten.

Daarna is ook vermaand, dewijl de gedaagden in hunne overgegevene schriften zeer vele historische verhalen, beschuldigingen, en ontschuldigingen gesteld hadden, van welker waarheid de geheele Synode en voornamelijk de uitheemsche Theologen geen kennis hadden, of het niet noodig ware, de Synode hiervan volkomenlijker te onderrichten; en is goedgevonden, dat de gedeputeerden van iedere Synode voornamelijk van Gelderland, Zuid en Noord-Holland, en van het Sticht van Utrecht en van Overijsel, alwaar deze zaken met de Remonstranten waren gepasseerd, een kort waarachtig en beslist historisch verhaal van den aanvang en voortgang dezer verschillen en twisten, die in iedere provincie waren gepasseerd, zouden beschrijven, en de Synode overleveren.

Dit hebben zij aangenomen te doen, zooveel hunne bezigheden konden toelaten.

DE ACHTENDERTIGSTE ZITTING.

Den 21en December, Vrijdagvoormiddag.

De Remonstranten hebben schriftelijk hunne bedenkingen op de Belijdenis der Nederlandsche Kerken overgeleverd, en zich ontschuldigd, dat zij vanwege de korthed des tijds de bedenkingen, die zij op den Catechismus hadden, niet eer haddenkunnen gereed maken, en dezelve gelijkelijk overgegeven. Zij waren onderteekend van de gedaagden uit Zuid-Holland, M. Simon Episcopus, Eduard Poppus, Johannes Corvinus, en Bernard Dwinglonius. De anderen verklaarden desgelijks met onderteekening,

dat zij, gezien hebbende deze bedenkingen hunner medebroeders van ZuidHolland, en deze, zooveel de kortheid des tijds had toegelaten, onderzocht en overwogen hebbende, dezelve hielden aanmerkenswaardig, wanneer men eenmaal in de Nationale Synode de Belijdenis zoude herzien.

Is voorgelezen de voorrede, die zij gesteld hadden voor deze bedenkingen, waarin zij verklaarden, bij wat gelegenheid diezelve eertijds waargenomen, en aan de E. M. Heeren Staten van Holland en WestFriesland waren overgezonden geweest.

En onder anderen spraken zij wijdloopig van de herziening der Belijdenis en van den Catechismus. Zij betuigden ook, dat zij daarin geen algemeen leerstuk in twijfel trokken, noch iets daarin omschreven, uitgezonderd die punten, die zij in andere hunner schriften hadden omschreven.

Zij zeiden, dat de bedenkingen op den Catechismus deze in getal te boven gingen; maar dat zij ze om de kortheid des tijds niet hadden kunnen gereed maken, maar zoodra mogelijk leveren zouden. Van de revisie van den Catechismus en van de Belijdenis, en van de gelegenheid bij welke deze bedenkingen, gelijk zij ze plegen te noemen, van de Remonstranten afgevorderd waren geweest, heeft D. Festus Hommius een wijdloopig verhaal gedaan, die ook bewezen heeft, dat vele dingen in die voorrede niet ter goeder trouw werden verhaald, en dat het een heel andere oorzaak was, waarom dezelfde afgevorderd en overgeleverd was geweest.

Derhalve is wederom vermaning gedaan, dat er een getrouw historisch verhaal dezer verschillen terstond zoude beschreven en de Synode ter hand gesteld mogen worden.

Is wijders gevraagd, of door deze overlevering der bedenkingen door de Remonstranten gedaan, aan het besluit der Synode voldaan was.

De E. Gecommitteerden hebben van deze overlevering, en ook van die uitlegging der woorden, die in de oproepingsbrieven stonden, door de Remonstranten verdraaid, hun meening door dit publiek besluit verklaard.

Alzoo den gedaagden, en bij publieke autoriteit ontbodenen broeders Remonstranten, van de Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren Staten onlangs belast, geboden en bevolen is geweest: Eerstelijk, dat zij hunne bedenkingen op den Catechismus en de Belijdenis binnen vier dagen zouden overleveren, (welken tijd zij toenmaals oordeelden lang genoeg te zijn) alzoo zij daarenboven ook hoofd voor hoofd vermaand zijn geweest, de hunne over te geven, hoewel er onder hen waren, die betuigden geene te hebben: nu echter tegen die belofte in en tegen de verwachting der goeden en vromen, alleenlijk de hunne op de Belijdenis hebben overgeleverd, en niet ook op den Catechismus: en zij allen te zamen gelijkelijk diezelve hebben ondertekend, ook diegenen, die betuigd hadden geene te hebben, dewijl zij zelven zonder twijfel verstaan, dat zij daarin noch hunne belofte gehouden, noch ook de waardigheid en autoriteit dergenen, die in deze plaats de hoogste Overheid representeren, genoeg hebben gedaan; zoo is het, dat de Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren Staten hen voor geheele deze, zoo treffelijke, eerwaardige vergadering belasten, gebieden, bevelen en ordineeren, dat zij in het toekomende meerder acht nemen op zich zelven, allermeeft op diegenen, die de groote God met de hoogste macht heeft gewapend, en die hunne verachting naar verdiensten kunnen, en zoo dikwijls getergd, naar 't oordeel van iedereen, behooren te straffen.

En alzoo daarenboven wederom in het heden overgegeven schrift, de Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren Staten waargenomen hebben, dat zij gelijk als te voren, zich wederom op het gebod der Heeren Staten, en op de woorden der oproepingsbrieven beroepen, zoo willen zij ze naar de autoriteit, die hen toekomt, vermaand hebben, dat zij voortaan zich onthouden van diergelijke sophisterijen en uitlegging der voornoemde formulieren, dewijl zulks geenszins hun, maar den Hoogmog. Heeren Staten, hunnen meesters en hunnen Gecommitteerden toekomt.

Gebieden derhalve de voornoemde Gecommitteerden, en belasten de Eerw. broeders Remonstranten, dat zij die bedenkingen op den Catechismus, die zij voordezen den E. M. Heeren Staten van Holland hebben overgeleverd, nu wederom, nevens andere, zoo zij nog eenige hebben, voor deze geheele Eerw. vergadering overleveren, en dat iedereen, hoofd voor hoofd, op naast toekomenden Donderdag ze voorstellen, om, als voor het aanschijn Gods zelven, geëxamineerd en onderzocht te worden. Daarenboven, hetwelk nu zoo dikwijls is vermaand, dat zij elk hunne bedenkingen overgeven, te meer, dewijl de E. E. Gecommitteerden buiten de Gereformeerde Kerk, geen lichaam onder hen en lichaam der Kerk elders erkennen.

De gansche Synode heeft ook geoordeeld, dat de Remonstranten den bevelen der E. E. Gecommitteerden, en ook der Synode niet hadden voldaan, en derhalve hierover ernstiglijk te vermanen waren, dat men voortaan hun zoude belasten, dat zij op den dag, bij de E. E. Gecommitteerden gesteld, iedereen zijne bedenkingen op den Catechismus en de redenen er van schriftelijk zoude overleveren. Is ook den gedaagden voorgelezen geweest het besluit der Gecommitteerden en hun aangezegd, dat de Synode hun even datzelfde was belastende.

Zij gaven tot antwoord, dat het hun van harte wee deed, dat zij, wanneer zij hun plicht deden, en voldaan meenden te hebben, evenwel beschuldigd werden van ongehoorzaamheid. Dat zij, om den wille van de korthed des tijds, niet meer kunnen gereed maken.

Dat dit de oorzaak was, waarom dat iedereen de zijne niet had overgegeven. Dat voor vier weken de ZuidHollandschen, op het bevel der E. M. Heeren Staten van Holland, de hunne hadden bijeengesteld, en dat de anderen, die gezien hebbende, geoordeeld hadden, dat dezelve aanmerkenswaardig waren; want dat ze niet voor artikelen of conclusiën, maar alleenlijk voor aanmerkingen, op dewelke te letten stond, te houden waren.

De preses heeft gevraagd, dewijl zij nu zoo menigmaal geloochend hadden, dat zij ze gereed hadden, hoe zij nu zeiden, dat zij ze voor vier weken, op het bevel der E. M. Heeren Staten van Holland, gereed hadden gemaakt. Zij zeiden, dat zij ze toenmaals maar ruwelijk hadden gereed gemaakt, en op het papier geworpen.

Men heeft de gedaagden uit ZuidHolland afgevraagd, of deze overgeleverde bedenkingen dezelfde waren, die zij voor eenige jaren, bezegeld, den E. M. Heeren Staten van Holland en WestFriesland hadden overgegeven.

M. Episcopius zeide, dat hij geene aan de Staten had gezonden, dewijl hij toenmaals nog tot den dienst niet was beroepen. Poppius, dat hij toenmaals wel sommige had bedacht, die hij nochtans niet had gezonden, maar dat alle, die hij alsdan bedacht had, in deze overgeleverde begrepen waren.

Johannes Arnoldi Corvinus, dat hij weinige, bezegeld, gezonden had, en dat die alle en nog meer onder deze overgegevene waren gesteld. Bernardus Dwinglo, dat hij ook eenige voor ettelijke jaren bezegeld en den E.M. Heeren Staten toegezonden had, maar dewijl hij toenmaals zoo rijp van oordeel niet was, als nu, dat hij naderhand vele had uitgeschraapt, omdat ze hem niet dachten waardig overgeleverd te worden.

Isaacus Frederici, die ook toen ter tijd in den dienst was in ZuidHolland, zeide, dat hij ook weinige gezonden had, maar dat onder diezelfde geene waren, of zij waren in deze begrepen. Gevraagd ook, wien zij dezelve overgezondene geleverd hadden, zeide Johannes Arnoldi, dat hij dat vergeten had, maar meende dat het was aan het collegie der Gecommitteerde Raden.

Die E. Heere Muys, Schout van Dordrecht, verklaarde, dat datzelfde collegie nooit eenige zoodanige bedenkingen had ontvangen.

Dwinglo antwoordde, dat hij die bezegeld gelaten had, ten huize van Johannes Uytenbogaart, opdat ze door hem den E. M. Heeren Staten geleverd zouden worden. Isaacus Frederici zeide ook datzelfde gedaan te hebben, maar niet te weten, wien hij ze ter hand gesteld had.

Men heeft hen verder gevraagd, dewijl velen van hen in de Synode voor weinige dagen verklaard hadden, dat zij geen bedenkingen hadden, hoe hun in zoo korten tijd zoo vele in den zin waren gekomen. Zij antwoordden, dat zij gezien, en zoo veel de tijd toeliet onderzocht hebbende de bedenkingen der Zuid-Hollandschen, geoordeeld hadden dezelve waardig te zijn een nadere onderzoeking.

Gevraagd daarenboven, of deze alzo de hunne waren, dat zij daar zwaarigheid in maakten (want zoo zij daar geen zwaarigheid in maakten, scheen het niet noodig de Synode daarmede op te houden); hebben de ZuidHollandschen geantwoord, dat zij daar wel eenige zwaarigheid in maakten, alzo nochtans niet dat daarover hun geloof in twijfel stond, maar alzo, dat zij ze achtten nader te behooren overwogen te worden, en begeerden, dat de Synode hun deze zwaarigheden wilde benemen. Henricus Leo zeide, dat hij geene had, die hij begeerde, dat van' hem zoude voortkomen, ook niet begeerde, dat deze voor de zijne gehouden werden, maar meende alleenlijk dat ze waard waren onderzocht te zijn. Hetzelfde antwoordde ook Bernerus Vezekius.

Henricus Hollingerus antwoordde, dat hij maar eene had, die zijne was, die hij ook schriftelijk had overgeleverd; nochtans dat de andere aanmerkenswaardig waren. Dat die vraag, of hij daar zwaarigheid

in maakte, van groot gewicht was, dat hij daarop op staanden voet niet konde antwoorden, noch daarop nauw had gedacht; en, zoo hij daarop moest antwoorden, tijd begeerde om zich te bedenken. Philippus Pynackerus, dat hij de Belijdenis nooit tot dien einde had gelezen, dat hij eenige bedenkingen daarop zoude aantekenen, maar dat hij, die nu geschreven waren, gelezen had, en hem zulke twijfelingen niet hadden bewogen, dat hij daarom het oordeel der Synode wilde verzoeken; want die zwarigheden waren niet zijne.

Dominicus Sapma, dat hij ook de Belijdenis tot dien einde niet had gelezen; hem dacht wel, dat de aangeteekende dienden onderzocht te zijn, maar dat hij nochtans alsnog geen zwarigheid maakte.

Niellius, dat hij de zijne had, hoewel niet aangaande de algemeene leerstukken; dat alle de overgeleverde niet zijne waren, maar ettelijke. Isaacus Frederici, en Samuel Naeranus, dat zij hun gevoelen in de onderteekening derzelve gezegd hadden.

Dat zij in sommige zwarigheid maakten, nochtans niet in alle.

Maar waar zij haperden, dat zouden zij te zijner plaats te kennen geven. Thomas Goswinus, dat hij de overgeleverde, zooveel de korthed des tijds toelaat, overwogen had, en meende, dat er meer zienlijk op diende gelet, nochtans die niet ten nauwste had doorzien, want ze kunnen misschien hem ook hapering veroorzaken.

Assuerus Matthisius, dat hij voordezen geen zwarigheid had gemaakt, maar, nu hij de overgeleverde doorlezen had, in beduchten was gebracht.

Eindelijk gevraagd, of zij nog daarenboven andere hadden op de Belijdenis, behalve diegene, die ze nu overgegeven hadden, hebben velen hunner geantwoord, dat zij rondelijk bekenden geene andere te hebben; andere, dat alsnu hun geen andere in den zin kwamen.

Is derhalve goedgevonden, dat men deze bedenkingen, die ze nu overgeleverd hadden, zoude uitschrijven, om van iedereen te nauwer overwogen te mogen worden.

DE NEGENENDERTIGSTE ZITTING.

Den 28en December, Donderdagvoormiddag.

In deze zitting hebben de Remonstranten hunne, zoo zij ze noemen, bedenkingen op den Catechismus dezer Kerken overgeleverd, gezamenlijk van Episcopius, Poppius, Corvinus, Dwinglo, Pynackerus, Sapma, Neranus, en Hollingerus onderteekend; maar bijzonderlijk hebben de hunne overgegeven, hoofd voor hoofd, Niellius, Goswinus, Matthisius, en Isaacus Frederici. Rijckwaert en Vezekius verklaarden geene te hebben, die zij overgeven zouden.

Men heeft hen gevraagd, of deze dezelfde waren, die zij overlangen tijd den E. M. H. Staten van Holland en WestFriesland hadden overgegeven. Zij hebben geantwoord, dat deze dezelfde waren, die zij over langen tijd den E. M. H. Staten hadden ter hand gesteld, zooveel zij konden gedenken; hoewel er nu vele meer bijgevoegd waren; en dat zij anders geene dan deze hadden.

De Paltzische Theologen verklaarden, dat hun van den Doorl. Keurvorst en Paltzgraaf belast was, zoo er misschien iets voortgebracht werd tegen den Paltzischen Catechismus, dat zij naarstig toezien zouden, dat er tot vooroordeel der Kerken van den Paltz niet werd besloten. Zij verzochten derhalve, dat deze bedenkingen hun overhandigdmochten worden, opdat zij ze onderzoeken, en een antwoord daarop vaardig maken mochten, dat zij daarna aan het oordeel der Synode zouden onderwerpen. En is hun toegezegd, dat er niet tot hun vooroordeel gehandeld zoude worden.

Als nu alle de bedenkingen overgeleverd waren, aangezien men nu verder zoude komen tot de verhandeling en het onderzoek zelve der Vijf Artikelen, en dewijl de Remonstranten in de overgeleverde artikelen hun gevoelen nog niet klaar genoeg schenen voorgesteld te hebben, zoo zijn ze gebeden en vermaand geweest, dat zij hunne meening op eenige vragen der Synode ronder en voller wilden verklaren. Zij hebben geantwoord, dat zij deze manier van doen niet konden toestaan, noch volgen. En, dewijl door de oproepingsbrieven hun was toegelaten, hun gevoelen voor te stellen, te verklaren en te verdedigen, zooveel zij noodig zouden achten, dat zij in de verdediging hunner zaak deze vrijheid wilden gebruiken, en datzelve voorstellen en verklaren, naar dat zij noodig zouden achten. Hun is aangezegd, dat over deze uitlegging der oproepingsbrieven, die zij ook tevoren gebruikt hadden, de gansche Synode gevraagd zijnde, verklaard had, dat de vrijheid in de oproepingsbrieven

zich maar uitstrekt tot de verdediging van het gevoelen, en niet behoorde tot de verklaring en voorstelling daarvan verdraaid te worden.

Derhalve moest de wijze van verklaring aan het believe en oordeel der Synode gelaten worden.

En dat de verklaring zoude moeten gedaan worden, niet zooveel als zij, maar zooveel de Synode, tot volle kennis en behoorlijk onderzoek van hun gevoelen, genoegzaam en noodig zoude achten.

Hierop hebben zij geantwoord, dat zij altijd alzoo de oproepingsbrieven verstaan hadden, gelijk zij ze hadden uitgelegd, en in zulk een meening en hope waren gekomen, dat zij die vrijheid zouden genieten. Dat hunne zaak deze wijze van doen vereischte; dat zij, tenware zij dezelve wilden verraden, niet anders kunnen handelen.

Dat het noodig was, dat in de eerste plaats in alle artikelen en bewijzen van de verwerping gehandeld worde, dewijl op dit artikel de gelegenheid des geheelen verschils is draaiende, de meeste zwarigheden daarover gemaakt, en de meeste twisten daaruit gerezen waren; derhalve dat zij van hun gemoed niet konden verwerven, eene andere manier van doen te volgen, als die zij tot verdediging van hunne zaak de bekwaamste oordeelden.

Dat in de manier van procederen al het welvaren van hunne zaak gelegen was, en zij derhalve liever uit de Synodale handelingen wilden scheiden en uit de stad vertrekken, indien hun niet voor de hand behoorlijke vrijheid vergund en toegelaten wordt in hunne zaak, zoo zij dienstig en noodig achten te handelen.

De Gecommitteerden hebben hen vermaand de bevelen der Synode te gehoorzamen, en beter te overleggen wat zij van hun gemoed konden verwerven.

Want dat zij daartoe arbeiden wilden, dat de autoriteit der Synode en der H. M. H. StatenGeneraal, welker plaats zij alhier bewaarden, onverkort zoude blijven tegen hunne bedenkingen en uitvluchten. Ook heeft men gevraagd het gevoelen der Synode over deze weigering der Remonstranten, en, na naartoe overweging der zaak, opdat men hen hierin, zooveel doenlijk ware, te gemoet zoude gaan, en alle occasie van te klagen afsnijden, heeft de Synode aldus besloten :

Aangezien de Remonstranten ettelijke malen verklaard hebben, dat zij in conscientie in de Synode niet langer kunnen blijven, tenzij dat men voorhenen hun verzekering doe, dat men van de verkiezing en verwerping in het toekomende zal handelen, naar de wijze, die zij in hunne artikelen en schriften, totnogtoe overgegeven, hebben voorgesteld, verklaart de Synode, om hen te meer te voldoen, openlijk en voor elkeen, dat zij besloten heeft en besluit bij dezen hun gevoelen, niet alleenlijk van de verkiezing, maar ook van de verwerping te overwegen en te onderzoeken, zooveel namelijk als zij oordeelen zal in conscientie te mogen en behooren genoeg te zijn tot Gods eere, stichting en rust der kerk, en aller conscientiën.

Maar wat aangaat de manier, hoe men in dezen zal handelen, en wat orde men behoort te volgen: de Synode verstaat dat het haar toekomt daarop te letten, en dat zij den Remonstranten, die hier gedaagd zijn, niet toestaat iets voor te schrijven.

En dat deze tevergeefs de conscientie voorwenden, gemerkt noch de Gecommitteerden, noch de Synode totnogtoe hun iets heeft opgelegd, dat tegen Gods Woord is strijdende, en alzoo hier van een zaak gehandeld wordt, die, niet de conscientiën, maar de methode en manier van handelen betreft. En derhalve, zoo zij zulk een acht op hunne conscientie willen nemen, als zij behooren, best zullen doen, dat zij zich aan de gansch billijke bevelen der hooge Overheid en het oordeel der Synode, met behoorlijke eerbiediging, onderwerpen.

Dit besluit der Synode is den Remonstranten voorgelezen, en deze zijn gevraagd geweest of zij daarmede te vreden wilden zijn.

Zij hebben geantwoord, dat zijn concientie niet mochten.

En vermaand zijnde zich rijpelijk over de geheele zaak te beraden (waartoe hun tijd van te beraden aangeboden werd), hebben zij gezegd, dat zij geen wijder berading van noode hadden; dat het genoeg bij hen besloten en beraden was, deze wijze van handelen niet te volgen.

De Gecommitteerden hebben ernstelijkvermaand, dat zij ophouden zouden aldus tegen te spreken, onder boete van ongehoorzaamheid en scheidsrechterlijke politieke correctie, en het besluit der Synode na te komen.

Desniettemin bleven zij bij hun voornemen, en antwoordden, dat zij in conscientie het besluit der Synode en deze bevelen der Gecommitteerden niet konden gehoorzamen.

DE VEERTIGSTE ZITTING.

Den 29en December, Vrijdagvoormiddag.

De praeses heeft vertoond, dat de Remonstranten terzelver ure een wijldoopig schrift hadden doen brengen, en werd gevraagd of men het zoude voorlezen. Het heeft den E. Gecommitteerden beliefd, dat het nog niet zoude voorgelezen worden, maar dat de gedaagden eerst verschijnen zouden.

Toen deze verschenen waren, hebben zij bevolen, dat hun dit besluit voorgelezen zoude worden.

De Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren StatenGeneraal, na zoo veelvoudige tusschenstelling, zoo van hunne autoriteit als van die der Eerw. Synode, en na zoo vele besluiten, in deze plaats afgekondigd, dewelke zij zeer kwalijk namen (gelijk reden is), en die bij de gedaagden veracht geweest zijn, en nog veracht worden: hebben goedgevonden, wederom hun ernstelijk te gebieden, en gebieden als nu, dat niemand voortaan met gelijke vermetelheid zich tegen dezelve durve stellen, maar het gebod der Synode, te voren voorgelezen, hetwelk zij willen dat zijn volle kracht, gelijk billijk is, zal behouden, vaardiglijk en zonder weigering gehoorzaam zij; en dat niemand dezelve, of door stilzwijgen, of door zijn vertrek, ondersta te verzwakken; op straf van als wederhoorige, en anderszins door uitspraak van scheidsrechters, ook met politieke straf gestraft te worden.

Men heeft ze gevraagd, of zij eenmaal het besluit der Gecommitteerden zouden willen gehoorzaam zijn. Zij hebben geantwoord, dat zij hunne meening in het schrift, den praeses ter hand gesteld, verklaard hadden, en baden derhalve dat datzelfde zoude mogen gelezen worden.

De Gecommitteerden hebben wederom geboden, dat zij nu niet langer uitvluchten zouden zoeken, maar tot de zaak komen en eenvoudiglijk antwoorden zouden, en dat met deze woorden.

De E. Gecommitteerden der Doorl. Hoogmog. Heeren StatenGeneraal, naar de opperste autoriteit, die zij hier hebben, verbieden wederom en interdiceren, dat in deze plaats niets wordt voorgelezen, dat eenigszins in strijd is niet het laatste besluit der Synode, dat gisteren gemaakt is, gelijk zij naar dezelve autoriteit gebieden, bevelen en belasten aan de gedaagde Remonstranten, dat zij, met stilzwijgen of met hun voorgewend vertrekken, deze Eerw. en treffelijke vergadering, voortaan geen hindernis doen, maar zich terstond tot de tegenwoordige zaak begeven, en op de vraagstukken oprechtelijk en eenvoudiglijk antwoorden.

M. Episcopus antwoordde, dat gelijk zij gisteren verklaard hadden, alzo ook heden verklaarden, dat zij in conscientie niet konden gehoorzamen, tenzij hun volle macht gelaten worde hunne zaak alzo voor te stellen, te verklaren en te verdedigen, gelijk zij noodig zouden oordeelen.

Hun is aangezegd, dat hun een billijke, behoorlijke en Christelijke vrijheid ten volle toegelaten werd; maar dat men hun een absolute, die door geen regelen der Synode omschreven was, niet konde toelaten, dat zulks onbillijk was.

Dat tevergeefs tot een dekmantel deze gehoorzaamheid der conscientie werd voorgewend, voornamelijk dewijl hun niets opgelegd werd, wat tegen Gods Woord was strijdende, en die zaak maar betrof de orde, en dienvolgens in zich zelve middelmatig was.

Dat den Gecommitteerden en der gansche Synode geen klein ongelijk aangedaan werd, zoo menigmaal zij tegen hare gansche billijke besluiten hunne conscientiën stelden, alsof iets onbehoorlijks, of iets met den Woorde Gods strijdig daarin begrepen was.

Maar opdat men tot de zaak zelve mocht komen, zonder langer te aarzelen, zijn zij gevraagd, of zij de artikelen, door de Remonstranten voorgesteld en verdedigd, voor de hunne erkenden, en belast, iedereen, hoofd voor hoofd, te antwoorden.

Episcopus heeft geantwoord, dat hij met 't besluit niet konde tevreden zijn, hetwelk hun gebood op zoodanige vragen te antwoorden; dat het billijk was hun die vrijheid toe te laten, die zij geëischt hadden; zij waren gedaagd om eene gemeene zaak te verdedigen, en verzochten derhalve vrijheid in alle bewijzen en artikelen, dezelve voor te stellen en te verdedigen, niet gelijk de Synode, maar gelijk zij oordeelden noodig te wezen.

Zij zijn wederom door den praeses vermaand, dat zij ten minste denken moesten, dat zij geen rechters waren, wien het toekomt den vorm van handeling voor te schrijven, maar gedaagden, die gehouden

zijn zich aan de orde der richters te onderwerpen. Dat zij moesten gedachtig wezen aan hunnen toestand: indien zij voor lidmaten der Gereformeerde Kerken wilden gehouden zijn, dat zij zich moesten onderwerpen aan het oordeel dergenen, die dezelve vertegenwoordigen.

Dat het zeldzaam en ongehoord was, dat predikanten der Gereformeerde Kerken zich aan het oordeel van de Synode derzelve niet willen onderwerpen.

Dat de oorzaak van deze weigering geen andere was, dan dat zij niet gewend waren wetten aan te nemen, maar te geven; zij zouden nu denken wat verandering er gevallen was, en in wat stand zij waren, en derhalve erkennen wie zij waren, en zich als gedaagden aan de orde, bij den rechter voorgeschreven, onderwerpen.

M. Episcopus heeft geantwoord, dat al wat zij deden hun van hunne conscientie geboden werd, dat zij niet verstaan konden, dat hun totnogtoe behoorlijke vrijheid gegeven was geweest.

En zoo dezelve hun niet werd gegeven, dat zij liever hadden te zwijgen. Henricus Leo, gevraagd, om op de voorgestelde vraag te antwoorden, zeide, dat de praeses daar ten eenenmale op uit was, om hen in den haat te brengen van de hooge Overheid.

Dewijl alzoo doende de waarheid onderdrukt werd, dat hij liever uit den publieken dienst wilde scheiden, als deze wet aannemen.

Dat hij wel den Magistraat niet wilde tegenstaan, maar nochtans niet met dit besluit tevreden konde zijn. Dat hij eenmaal aan het examen was onderworpen geweest, en begeerde niet wederom geëxamineerd te worden.

De praeses heeft hem bestraft, dat hij om een zoo geringe zaak, en die maar de orde betrof, uit den dienst wilde scheiden, en hij heeft gevraagd of hij dat met goeder conscientie mocht doen. Hij verzocht daartegen bij geschrift te mogen antwoorden.

Bernerus Wesekius, hetzelfde gevraagd zijnde, zeide dat hij bleef bij het overgeleverde schrift, dat hij ook eenmaal geëxamineerd was geweest, en niet wederom begeerde van nieuws geëxamineerd te worden; dat hij niet konde antwoorden, tenware hun volle vrijheid gelaten werd; dat het een gemeene zaak ware, en dat hij niets zoude doen, dan met de rest. Hollingerus zeide, dat zij met zoodanig vertrouwen herwaarts waren gekomen, dat zij hunne dingen vrijelijk en op zulke wijze, als zij zouden oordeelen hunne zaak dienstig te zullen wezen, zouden mogen voorstellen.

Dat de wet der E. E. Gecommitteerden met de billijkheid niet overeenstemde, en zij derhalve niet konden antwoorden, dat het ook eens iegelijks werk niet was, op alle vragen openlijk te antwoorden.

Johan. Corvinus antwoordde, zoo hun de vrijheid niet toegelaten werd, die zij begeerden en billijk achtten, dat zij niet verder konden treden.

Poppius, dat hij verzocht dat het schrift, aan den preses overhandigd, gelezen mocht worden. De praeses heeft geantwoord, dat het besluit der E. E. Gecommitteerden zulks verbood, en ter contrarie gebod, dat elk een in 't bizonder zoude antwoorden, dat hij derhalve hen vraagde, of hij op de voorgestelde vraag zoude antwoorden.

Maar hij zeide daarop, zoo de vrijheid, die zij verzocht hadden, hun niet gegeven werd, dat hij niet konde gehoorzamen, maar liever alles wilde lijden.

Bernardus Dwinglo, dat hij ook met Poppius van diezelfde meening was; dat hij die manier van doen niet konde ingaan, tenware de geëischte vrijheid toegelaten werd. Philippus Pynacker, dat hij hetzelfde antwoordde. Dominicus Sapma, dat hij in conscientie niet konde.

Theophilus Rijckewaart, dat zijne zaak, wezende een gemeene zaak, met gelijke macht moest verhandeld worden; dat hij zoo vaardig niet was, dat hij op alle vragen konde antwoorden, dat er ook niets zoowel konde gezegd worden, of het werd dikwijls ten kwade geduid.

Dat zij weinig te voren waren beschimpt geweest, en daarom liever hadden te zwijgen. De praeses antwoordde, dat niemand van hen eenigszins bespot was geweest, maar dat die zeldzame rede van Episcopus, waarmede hij te kennen gaf, zulk een vrijheid te begeeren, niet die de Synode, maar die hij oordeelde noodig te wezen, niet zonder ergernis had kunnen aangehoord worden. Carolus Niellius, dat hij ook zoo vaardig niet was, en zoo prompt in de Latijnsche spraak, dat hij staansvoets op alles zoude kunnen antwoorden. Dat het een onverdragelijke wet was, indien het de Synode geoorloofd zoude zijn, iedereen uit te kippen dien zij wil, om dien te vragen, en dat die noodzakelijk op de vragen zouden moeten antwoorden; dat het groot onrecht was, dat iemand gedwongen zoude worden, zijn zaak te leiden naar 't oordeel van zijn tegenpartij; dat er geen zaak zoo billijk en goed was, die alzoo niet zoude kunnen verdraaid worden.

En dat hij derhalve met dit besluit niet kon tevreden zijn. Hij bekende wel, dat men de Overheid moest gehoorzaam zijn, maar dat ook diegenen die wet moesten goedkeuren, van dewelke gehoorzaamheid gevorderd wordt.

Hem is tot antwoord gegeven, dat hij genoeg bewees, dat het hem noch aan de vaardigheid, noch aan de gereedheid van de Latijnsche spraak ontbrak.

Dat men hier niet lang behoefde te disputeeren, of te pleiten; dat er alleenlijk gevraagd wordt, dat iedereen rekenschap zoude geven van die leer, die zij in deze Kerken gepredikt hadden. Dat onlangs bij de adviezen der uitheemschen klaarlijk bewezen en bevestigd was geweest, dat de Synode voor tegenpartij niet mocht gehouden worden, en dat zij dit derhalve zoo dikwijls niet behooren te herzeggen.

Hij antwoordde, dat men hun niet had toegelaten die redenen te overwegen, noch ook gearbeid hunne consciëntiën, te voldoen. Hem werd gezegd, dat ze duidelijk genoeg waren voorgelezen geweest. Zij hadden tijd gehad die te overwegen, en derhalve hadden die hunne consciëntiën overvloediglijk behooren te voldoen. Maar dat zij totnogtoe niets anders gezocht hadden, dan den tijd te verlengen, en de onkosten ten hoogste te doen loopen.

Assuerus Matthisius heeft geantwoord, dat hij van zijne meening, in het schrift uitgedrukt, niet kon afwijken; hij verzocht derhalve dat hem zulks niet ten kwade geduidt wordt. Thomas Goswinius, dat hij niets had te voegen bij het antwoord van zijn collega.

Samuel Neranus, dat hij verzocht, dat het overgeleverde Schrift mocht gelezen, de redenen overwogen, en wederlegd worden. Indien dit niet geschiedde, konde hij in consciëntie van zijn verzoek niet afstaan. Te meer, dewijl de oproepingsbrieven hun deze verzochte vrijheid toelieten. Hem is geantwoord, dat dezelve hun zulke vrijheid niet gaven, die aan hun believen alleen zoude staan, en aan geen regelen der Synode zoude verbonden zijn. Isaacus Frederici zeide, hij was een lid der Synode, en had zich niet gevoegd bij de Remonstranten, in die meening dat zij hoofd voor hoofd gevraagd zouden worden, maar opdat zij gelijkelijk de gemeene zaak zouden verdedigen. En derhalve verzocht hij, dat men hem in dit stuk voorbij zoude gaan, want hij zag een anderen uitgang dan hij vermeend had; hij wilde liever in stilheid verwachten, wat hem overkomen zoude, en liever een privaat leven voeren, dan disputeren en

vragen onderworpen zijn. Hem is geantwoord, zoo van den praeses, als van Daniel Heinsius, uit naam der Gecommitteerden, dat zij geen lichaam of verzameling maakten, gelijk nu dikwijls gezegd was geweest. Want zij waren aldaar ontboden geweest man voor man, opdat iedereen rekenschap van zijne leer geven zoude. Dat hun wel toegelaten werd, gezamenlijk te beraadslagen, en zoo zij overeenstemden, te mogen antwoorden, dat zulks het gemeene gevoelen van allen was, maar daarentusschen ook dat iedereen, van de Synode gevraagd, gehouden was rekening te geven van zijne leer, dat dit ook niet onbillijk was, dewijl zij zelve in de verklaring, schriftelijk overgeleverd, betuigden, dat zij zeer veel geleerd hadden, sedert dien tijd van de Haagsche Conferentie, en derhalve niet alleen uit de vorige schriften geoordeeld wilden zijn, dat zulks derhalve noodig was, opdat de Synode wete in wat gevoelen zij staan, voornamelijk dewijl een onderzoek dienaangaande hier gedaan moet worden. Dat hetzelfde niet zoude kunnen geschieden, tenware zij rondelijk op de vragen der Synode wilden antwoorden. Eindelijk zijn zij, allen te gelijk, gevraagd geweest, of zij hij hunne te voren gegevene antwoorden bleven.

Hierop hebben zij allen en iedereen geantwoord, dat zij daarbij bleven, en rneenden dat een gemeene zaak gemeener hand verhandeld moest worden. En zijn alzoo allen vertrokken. Het heeft den Gedeputeerden beliefd hen weder te doen roepen, en te vermanen, dat zij de zaak nader zouden bedenken en overwegen, en hun is tijd om zich te beraden gegeven geweest, tot vier uur na den middag. En zij zijn vermaand geweest de gansche zaak naarstiglijk te overwegen, en zich tot gehoorzaamheid te schikken.

Zij hebben geantwoord, niet van noode te zijn zich langer te beraden; hetgeen zij te voren gezegd hadden, dat zeiden zij nog, en bleven daarbij. Zij konden in een gemeene zaak niet bijzonderlijk antwoorden, tenware men voorhenen hun die vrijheid gawe, te weten, hunne zaken te beleiden, gelijk zij zouden noodig achtten. En zijn alzoo henengegaan.

Het heeft den E. E. Gecommitteerden beliefd hen ten tweeden male te laten ontbieden; en, als zij weder gekomen waren, hen ernstiglijk te gebieden, dat zij 't besluit der Synode en hunne bevelen ten

laatste immers eens wilden gehoorzamen; en hebben hen, dewijl zij hardnekkig bleven, daarenboven belast niet uit de stad te vertrekken zonder verkregen toestemming.

DE EENENVEERTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

Dewijl de Remonstranten hardnekkiglijk hun gevoelen van de Vijf Artikelen, op het vragen der Synode, weigerden nader te verklaren, is beraadslaagd, wat in dit stuk verder gedaan zoude worden; en is goedgevonden, dat eerst het schrift der Remonstranten in den voormiddag overgeleverd, voorgelezen zoude worden, hetwelk zoodanig was:

Edele Heeren Gecommitteerden der Hoogmog. Generale Staten, Eerw. praeses,
Achtbare Hooggeleerde Mannen,
Vaders en Broeders.

Zoo groot vermaak en blijdschap als wij daaruit hebben geschept, dat wij tot deze Nationale Synode verstonden ontboden te zijn, en dat tot dien einde, dat wij ons gevoelen van de Vijf in verschil staande Artikelen vrij zouden voorstellen, verklaren en verdedigen, zooveel wij vermochten en noodig achtten; voorwaar zoo groote droefheid en smart hebben wij daaruit geschept, dat, als men gekomen is tot verhandeling van onze zaak, deze Eerw. Synode goedgevonden heeft, ons zoodanige palen in de verdediging derzelve voor te schrijven, dat ons hierdoor te laten bepalen, noch de billijkheid van de zaak, noch het stuk der waarheid, waarvan nu gehandeld wordt, noch onze conscientie, op zeer goede redenen berustende (waarop nochtans, als op de Noordster aller handelingen, de getrouwe dienstknechten van Jezus Christus altijd behooren te zien) niet toelaten.

Want hoewel wij diegenen niet zijn, die de Synode eenige wetten kunnen of behooren voor te schrijven, maar zeer wel weten, dat wij gedaagden zijn, en de personen dragen van gedaagden, en niet van rechters in deze Synode; nochtans zijn wij ook door Gods genade diegenen niet, die met voorbesloten opzet, of door onbedachte roekeloosheid, of die door een zorgeloze onachtzaamheid, of om andere oorzaken, in deze tegenwoordige zaak, zoodanige wijze van handelen zouden willen ingaan, die daar ten eenenmale is strijdende met het wit onzes dienstes, namelijk de stichting onzer Kerken in waarheid en godzaligheid; daarbij men voegen mag het einde van de oproeping tot deze Synode.

De Schriftuur verkondigt den vloek over zulk een, die het werk des Heeren tragelijk doet, en zulk een wordt geoordeeld onwaardig des Koninkrijks Gods, die de hand eenmaal aan den ploeg geslagen hebbende, terug ziet, dat is, van zijn heilig en in de vreeze des Heeren aangenomen werk en voornemen laat afleiden door bloote inzichten van gunst of perijkel, verdriet of moeite.

Wij weten zeer wel, dat een zaak, die anderszins zeer goed, rechtvaardig en vast gaat, met zeer groote vooroordeelen bezwaard, waarschijnlijk gelasterd, en hoewel ze klaar is, nochtans verward kan worden, bij zooverre dat alle macht om naar believen daarover te disponeeren en uitspraak te doen, gesteld zij in handen van de tegenpartij.

Aan de andere zijde, dat er geen zaak is, vervreemd van waarheid, onnoozelheid en billijkheid, of haar kan wel eenige verf of versiersel aangestreeken worden van degenen, die de tegenpartij niet willen toelaten, die te bestrijden en te voorschijn te trekken.

Wij, Eerw. Mannen, Vaders en Broeders, hebben dit maar alleenlijk begeerd, dat ons toegelaten zoude worden, en begeeren het alsnog, dat wij niet alleenlijk zouden mogen in deze Synode voorstellen, verklaren, en verdedigen, wat wij van 't gansche stuk der praedestinatie, beide van de verkiezing en verwerping (van de orde alleen hier te twisten, zijn wij niet van meening) gevoelen, gelooven, en leeren; maar ook dat ons toegelaten worde met gelijk recht en gelijke vrijheid, het tegengevoelen te bestrijden, naardat wij noodig zullen achten. Want indien het oogmerk is dezer Synode, die met 'zoo groote kosten is bijeengeroepen, dat de verbitterde gemoederen van weerszijden verzoet, dat de Kerken en de Republiek tot vrede gebracht worden, zoo zal het in alle manieren noodig zijn, naar de

oorzaken te vernemen, die de gemoederen, te voren gerust zijnde, verbitterd hebben, en nog dagelijks meer en meer verbitteren.

Nu de oorzaken zijn zeer vele leerpunten en beweringen, niet zoo zeer omtrent de leer van de verkiezing, als voornamelijk omtrent de leer van de verwerping. Dewelke, hoewel ondersteut met de autoriteit van groote leeraars der Gemeente, niet zonder dagelijksche ergernis van velen, onteering des Goddelijken naams en schandvlek van de Reformatie, in de Kerken dezer Provinciën ingevoerd worden.

Wanneer uwe Eerw. onze consciëntiën, en zoo vele bloeiende Kerken van Nederland, over dewelke wij gesteld zijn, hierin voldoet, zoo zal een effen weg tot eenigheid en verzoening der gegemoederen gebaad worden.

En wij bidden u, broeders! wat is er billijker, dan dat gij ons, welker eere, reputatie, diensten, opdat wij niets zwaarders zeggen, het nu geldt, eenmaal in uwen schoot, die deszelven dienst metgezellen en broeders van een lichaam zijn, uitschudden, hetgeen ons benauwt en bekommert, en waarin wij door den geest der zachtmoedigheid van uwe Eerw. ootmoediglijk en ernstiglijk verzoeken onderricht te worden, bereid zijnde, voor een iegelijk, die ons beter leert te wijken. In onze artikelen verwerpen wij vele dingen als valsch en gruwelijk, en niet te vergeefs, maar om zeer gewichtige oorzaken, om dies wille dat wij ten onzen nadeele hooren, vernemen en bemerken, dat dagelijks ons verweten wordt (zoo onwetend of verkeerd zijn sommige menschen) dat deze dingen geleerd en onder het volk gestrooid worden.

Daarom, dat wij deze dingen van ons weren, en bewijzen te strijden met Gods Woord, en der godzaligheid nadeelig te zijn, wat wet of reden zoude zulks verbieden? Ja liever wat wet en reden zoude het niet gebieden?

Voorwaar, ware het zaak, dat alle wedersprekers, die met ons over het stuk van de Religie twisten, ons binnen deze wetten wilden bedwingen van te spreken of te verzwijgen hetgeen zij hebben wilden, dat wij spreken of zwijgen zouden, wij zouden ten hoogste, en dat met recht, ons beklagen van ongelijk. Daarbij komt nog, dat de treffelijkste leeraars der Gereformeerde Religie, gelijk ze zich nooit wetten hebben laten voorschrijven, op wat wijze zij hunne gevoelens van de praedestinatatie zouden verdedigen, alzo hebben ze den wedersprekers nooit kunnen noch willen wetten voorschrijven, hoe die dezelve zouden bestrijden en

wederleggen. Ik bidde u, overweegt toch, Mannen Vaders en Broeders, de redenen, die wij uwe Eerw. hebben overgeleverd, waarmede wij bewezen hebben gansch billijk en noodig te zijn, dat ons toegelaten worde ons gevoelens, van beide de besluiten der praedestinatatie, zoo bevestigend, als ontkennend, voor te stellen en te verdedigen, tegen de strijdige en verschillende opiniën der ContraRemonstranten.

Indien gij dezelve oordeelt bondig te wezen, zoo stemt ons ons billijk verzoek toe; indien niet, stelt uwe redenen daartegen, waarmede gij meent dat ze kunnen wederlegd worden. Bedenkt, dat ook wij eenmaal voor God en den oppersten Herder der Kerken, Jezus Christus, rekenschap zullen moeten geven van onze bediening, en dat ons zoowel als uwe Eerw. boven alles deze zorg opgelegd is, dat wij, zooveel als in ons is, de eer onzes Gods en Zaligmakers Jezus Christus, dien wij toegeeigend zijn, verdedigen en voorstaan; maar hoe zal dat in ons gedaan worden, indien in 't midden van zoo vele dwalingen, die nu regeeren (zoo 't maar dwalingen behooren genoemd te worden) die de Katholieke of algemeene Kerk, of over langen tijd heeft verdoemd, of ze nooit voor de hare erkend heeft, wanneer zulks het allergelegenst en bekwaamst is, namelijk in dezeselfde Synode, ons niet geoorloofd is die te wederleggen, en dat wij als zorgeloze en ledige akkerlieden zouden slapen, als de booze geest diezelve onkruiden zaait in den akker des Heeren. Indien het ooit ter eeniger tijd noodig is geweest, voorwaar nu is het van noode, dat ter eere Gods en der Gereformeerde Kerken, dezelve van zoodanige leeringen gezuiverd worden, om welker wille zij totnogtoe bij de gansche Christenheid in een kwaad gerucht zijn gekomen; hoedanige deze zijn.

Dat God het meeste deel der menschen ten eeuwigten verderve verordineerd heeft, zonder voorzien van zonde; dat Hij den mensch geschapen heeft, opdat hij vallen zoude; dat zeer vele gevallen alleenlijk uiterlijk geroepen worden, die Hij niet wil dat innerlijk bekeerd en zalig worden; dat Hij de zonden zelve heeft voorgeordineerd, besloten heeft, dat ze geschieden zullen, ook zorg draagt dat alles, zoo goed als kwaad, noodzakelijk geschiedt; ook dat eenige kinderen der geloovigen in hunne kindsheid stervende, ter eeuwig verdoemenis veroordeeld worden.

Dat de Doop niet in alle kinderen, behoorlijk gedoopt naar de waarheid der zaak, de vergeving der zonden en den Geest der wedergeboorte verzegelt. Dat de geloovigen, in gruwelijke zonden gevallen, de genade der rechtvaardigmaking niet verliezen, en nog meer leeringen, die in onze artikelen worden verworpen. Hierover te zwijgen zoude voorwaar niet wezen godzaligheid, maar de hoogste goddeloosheid; niet voorzichtigheid, maar een ongodelijke vreeze en slaperigheid; niet Christelijke vriendelijkheid en matigheid, maar een hoogste wreedheid tegen de eer van God en Christus. Ons ambt is niet te verzwijgen, wat tot bevordering van de vlijt der godzaligheid is doende; en de Apostel heeft geacht zijn schuldige plicht te wezen, zich niet te onttrekken, dat hij den ganschen raad Gods niet zoude verkondigen. Die de waarheid, zegt Augustinus, verheelt, en die den leugen openbaart, zijn beiden schuldig; gene, omdat hij niet wil profijtig zijn, deze, omdat hij schadelijk wil wezen. Waartoe dan deze besnedene en angstige wijze van handelen? Waarom zullen wij wijdloopig mogen disputeeren van de verkiezing, en nauwelijks van de verwerping, of niet anders dan naar het voorschrift en de beperking van anderen? Waarom zoude deze ons minder afschrikken van de zonden door vrees van de straf, dan gene ons vermaant aangaande onzen plicht, en de krachtige bewijzen van troost is verleende?

En wij hebben in deze Synode niet te doen met diegenen, die melk van noode hebben, dien het niet oorbaarlijk is met zware quaestiën geoefend te worden, maar met zeer geleerde mannen, en die de zinnen geoefend hebben in de Schrift, die (zoo wij immers achten) deze disputeren dikwijls hebben onderzocht, ja die hen tot in merg en been zijn gezeten, bij welke wij geenszins twifelen, of van deze stof zal nuttiglijk een disputatie aangesteld mogen worden. Daarom, dat wij hier lijden zouden, dat ons zwijgen of grenzen in het verdedigen van onze zaak voorgeschreven zoude worden van diegenen, die het tegenovergestelde gevoelen staande houden, laat onze zaak niet toe, dewelke in onze consciëntie des te aangenamer is, en voorts bij ieder Christenmensch, en ook bij de nakomelingen aangenaam wezen zal, dat wij der voornoemde leeringen ons niet bewust zijn, maar die van ganschen harte en gemoede verfoeien.

De disputeren, die van de verkiezing te voorschijn gebracht worden, hebben, ons erachtens, weinig gevaarlijks, maar wat aangaat het hoofdstuk van de verwerping, daar moeten vele dingen besnoeid worden, die de gezonde leer gelijk een kanker verteren, en velen zondaren de vrees van wanhoop aanjagen. En dewijl in de Haagsche Conferentie van de verkiezing breed en wijd gedisputeerd is, en uwen Eerw. bekend kan wezen wat ons gevoelen zij aangaande dit stuk, uit de voorzeide Conferentie, uit den brief aan de uitheemsche Theologen gezonden, en uit onze verklaring, tegen de ContraRemonstranten gesteld, waarin wij ons gevoelen van de blaam van nieuwigheden bevrijden, zoo meenen wij niet zoo noodig te zijn, van dezelve alleen een angstige disputatie opnieuw aan te stellen. Maar, dewijl van de absolute en onvoorwaardelijke verwerping, waaruit al de zwaarigheid in de Kerken gesproken is, nog niet gehandeld is, zoo zal het gansch noodig wezen tot bevrediging der Kerken, dat op dit leerpunt, en het aankleven er van, nader achtgenomen, en ons de zwaarigheden benomen worden, zoo het gevoeglijker wijze geschieden kan, die ons totnogtoe hebben onrustig gemaakt, en geen kleine oorzaak zijn geweest, dat wij van de ContraRemonstranten in gevoelen verschild hebben. Gij zijt, Mannen Vaders en Broeders, tot deze Synode gekomen, opdat gij een recht oordeel zoudt oordeelen, en, na een ernstig en scherp onderzoek der waarheid, uitspraak doen van de waarheid of valsheid van ons gevoelen.

Want gij weet, dat de onwetendheid des rechters gemeenlijk is de onderdrukking des onnoozelen. Maar hoe zult gij met volle verzekering des harten uitspraak doen van ons gevoelen, zoo gij het noch ten volle hebt begrepen, gelijk wij het voorgenomen hebben voor te stellen en te verdedigen, noch ons het ander, hetwelk met het onze is strijdende, vrijelijken laat bestrijden?

Ook hebben uwe Eerw. niet te vreezen, dat uw gevoelen in den haat gebracht of dat den Kerken daarmede ergernis gegeven zal worden.

Indien uit de noodige waarheid, die ter godzaligheid dienstig is, ergernis genomen wordt, is het beter toe te laten dat er ergernis ontsta, dan dat de waarheid verlaten worde.

En indien gij gelooft, dat de waarheid aan uwe zijde is, waartoe zijn dan hier bepalingen, beperkingen, en voorzichtigheidsmaatregelen van noode?

De aard der waarheid; voornamelijk der Goddelijke, is zoodanige, dat zij zich zelve nimmermeer schaamt, maar gaarne zich zelve naakt aan iedereen vertoont.

Wij vermogen niets tegen de waarheid, maar voor de waarheid, opdat wij met den Apostel spreken; en, gelijk er niets zekerder is te verdedigen dan de zuiverheid, alzoo niets lichter om zeggen dan de waarheid, zegt Hieronimus.

De liefhebber der waarheid heeft geen vijand, geen berisper te vreezen.

Want hij zal of terecht, of ten onrechte berispen. Indien terecht, men moet hem hooren. Indien ten onrechte, men moet hem dulden.

En aan ons wordt daarmede niet voldaan, dat men zegt, de Synode zal toelaten, dat wij ons gevoelen van de verwerping verhandelen, naardat zij noodig oordeelen zal te dienen ter eere Gods, stichting der Kerken, en gerustheid der consciëntiën.

Want met deze zelfde beperking wordt ons afgesneden de vrijheid, en de volle verdediging van ons gevoelen, en de bestrijding van het tegenovergestelde, behalve dat geen kleine gelegenheid ons gegeven wordt te vermoeden, dat de Synode, nadat ze ons zal hebben hooren disputeeren van de verkiezing, geenszins zal toelaten, dat het gevoelen van de verwerping der Contra-Remonstranten, en dergenen, die zij voor rechtgevoelenden houden, naardat wij noodig zullen oordeelen, ter proeve gesteld worde.

Want alreeds van te voren, in de Haagsche Conferentie, hebben de Contra-Remonstranten geoordeeld, dat dit tot vooroordeel is strekkende dergenen, die in dit stuk anders zouden mogen gevoelen en tot meerder ongerustheid en verstoring der Kerken.

Derhalve is de som van ons antwoord gisteren gegeven: dat men ons, gedaagden Remonstranten, niet behoort voor te schrijven, hoe wij ons gevoelen van dit gansche stuk der praedestinatie, moeten uitspreken, en het tegendeel bestrijden.

Maar dat in deze Synode, die genoemd wordt een vrije Synode, in welke dienvolgens het onderzoek der waarheid, vrij en onbekommerd behoorde te zijn, ons een vrije voorstelling, verklaring, en verdediging van ons gevoelen, met de bestrijding van het tegendeel behoort toegelaten te worden. En in dit antwoord volharden wij alsnog allen en een ieder; achtende dit geen hardnekkigheid en moedwilligheid te zijn, maar een volharding in een goed voornemen, en inde voornaamste vastigheid onzer zaak. En om geen andere oorzaak verschijnen wij op deze voormiddagzitting in de Synode ter gewoonlijker ure, dan opdat misschien geen nieuwe disputen over deze zelfde zaak, met gramschap der E. E. Gecommitteerden, en ongunst der Synode en verdriet der toehoorders, zouden te voorschijn gebracht worden, voor ons, die alsnog in deze onze meening volharden, en ernstiglijk verzoeken, dat uwe Eerw. ons niet verder willen in dit stuk dwingen, persen en bezwaren.

Daarentusschen hebben uwe Eerw. dit ons voornemen niet te duiden als een ongehoorzaamheid, dewijl ook de Contra-Remonstranten, belast zijnde in de Haagsche Conferentie op eenige onzer vraagstukken van de verwerping te antwoorden, zwarigheid hebben gemaakt den Magistraat te gehoorzamen, zooverre dat zij verklaarden liever te willen de aangevangene Conferentie afbreken, dan zich laten dwingen door het gebod van de hoogste Overheid, anders niet voorwendende dan dat zij in hunne consciëntiën die wijze van doen voor de stichting der Kerk nadeelig oordeelen te zullen zijn. Derhalve, dewijl de zaak zelve spreekt (wij zullen de woorden der Contra-Remonstranten gebruiken), dat wij in deze worstelbaan niet konden treden op zoodanige conditie, uit welke wij voor de hand klaarlijk zien, dat niet dan meerdere verwarring van zaken, verstoring der Kerken, verbittering der gemoederen, onrust der Republiek en verwarring en verduistering der waarheid zal ontstaan; zoo vertrouwen wij ook, dat deze onze aarzeling niet voor een teeken van ongehoorzaamheid, of uitvlucht bij diegenen, die de zaken recht inzien, geduid zal worden.

Indien nochtans deze Eerw. Synode bij hare meening is blijvende, wij zullen ons troosten met het goede getuigenis onzer consciëntie en, onze zielen in lijdzaamheid bezittende, en den uitgang Gode bevelende, verwachten met anderen, wat de Synode van deze gansche zaak zal oordeelen, opdat, indien wij het den Woorde Gods gelijkmatig bevinden, met onze toestemming blijdelijk en met dankzegging loven en prijzen; indien niet, dit geduldiglijk, gelijk den dienstknechten van Christus betaamt, dragen, bereid voortaan ons alzoo te dragen, dat wij altijd, zonder kwetsing van die gehoorzaamheid, die wij weten dat wij onzen Overheden naar Gods Woord schuldig zijn, ons zelve en ons doen Gode, onzen naasten, en onzen consciëntiën aangenaam stellen.

De namen van ieder der gedaagden stonden daaronder geteekend.

← Dit schrift voorgelezen en naarstiglijk overwogen zijnde, is gevraagd geweest, of om deze redenen, bij de Remonstranten voorgesteld, iets in het besluit der Synode behoorde veranderd te worden; en daarop, gehoord zijnde de adviezen van alle, zoo uitheemsche als inlandsche Theologen, is eenstemmiglijk verklaard geweest, dat den Remonstranten zoo groote vrijheid tot verdediging van hunne zaak gegeven was, als in reden, en naar de waardigheid der Synode den gedaagden zoude kunnen vergund worden; en derhalve geen oorzaak was waarom het besluit der Synode zoude schijnen veranderd te moeten worden, of dat de Remonstranten zouden mogen klagen, of de autoriteit dezer Synode niet erkennen.

Dat hun niets was belast, hetwelk eenigszins hunne conscientiën konde bezwaren.

En derhalve, dat het deksel der conscientie tevergeefs aan de hardnekkigheid omgehangen werd.

Dat hun overvloediglijk en in alle manieren voldaan was, dat die absolute, en onbepaalde vrijheid, die zij begeerden, hun van de Synode niet mocht gegeven

DE TWEEENVEERTIGSTE ZITTING.

Den 29en December, Zaterdagvoormiddag.

Is der Synode voorgelezen, en van dezelve geaprobeerd, de wijldloopigere en vollere verklaring des vorigen besluits der Synode, in dezer voege gesteld worden; dat het billijk was, dat zij zich aan zekere wetten behoorden te onderwerpen, en dat zij, wanneer zij hier buiten traden, bedwongen zouden mogen worden.

Dat met eere der Synode hun geen meerdere vrijheid konde gegeven worden, dan hun gegeven was. Maar, opdat al de wereld mocht verstaan de billijkheid, en opdat de Remonstranten eenmaal tot hunnen schuldigen plicht bewogen, of zoo zij in de weigering volharden wilden, meer en meer van onbillijkheid overtuigd, en hun alle excusen benomen zouden worden, is besloten, dat dit besluit der Synode met een wijdere verklaring zoude uitgestrekt, en de vrijheid, te voren bij de Synode toegelaten, niet alleenlijk van hun eigen gevoelen te mogen verdedigen, maar ook het, tegenovergestelde hiervan te bestrijden, met klare woorden uitgedrukt zoude worden; opdat zij gansch geen oorzaak zouden hebben van klagen, dat zij de meening der Synode niet hadden gevat.

← En dat deze wijldloopiger verklaring des besluits, des anderen daags hun wederom voorgelezen, en zij wederom ernstiglijk vermaand zouden worden, de in alle manieren billijke besluiten der Synode te gehoorzamen, en zoodanige uitvluchten te laten varen.

De Remonstranten, gevraagd zijnde hun gevoelen, zoowel in betrekking tot de artikelen als aangaande de overgeleverde schriften voor te stellen, en vooreerst de zaak der Goddelijke verkiezing, door ronde en klare antwoorden op de vraagstukken, die de Synode hun zoude voorstellen, klaarder en voller te verklaren; hebben geweigerd op die wijze hun gevoelen nader te verklaren, en begeerd, dat hun vrijgelaten zoude worden een manier van verklaring, die zij noodig en voor hunne zaak profijtelijk zouden oordeelen, maar niet zoo de Synode goed vinden zoude.

Hebben verder verklaard, dat hun onbillijk dacht te zijn, dat de Synode een wijze van te handelen hun zoude voorschrijven; wilden, dat hun toegelaten zoude worden, niet alleenlijk in de eerste plaats, maar ook omtrent alle punten en artikelen en elk argument van het gevoelen der Contra-Remonstranten en dergenen, die zij voor rechtgevoelenden houden, aangaande de verwerping te handelen, overmits in deze stof de schoen allermeeft wrong; dat het hun dacht onbetamelijk te zijn, dat diegenen, die zoo lang in den dienst zijn geweest, wederom aan het examen zouden onderworpen zijn, inzonderheid zoo zij in een algemeene zaak iedereen hoofd voor hoofd gevraagd worden, dewijl zij allen niet even prompt en wel bedacht zijn; dat hun aldus de mate van spreken en zwijgen wordt gesteld en de vrijheid

benomen, die in een wettelijke Synode vereischt wordt. Dat de gelegenheid van de zaak niet toeliet, dat den verweerders de maat gesteld worde van diegenen, die het tegenovergestelde gevoelen zijn toegedaan.

Hebben derhalve verklaard, dat zij in goeder conscientie deze wijze van procederen niet kunnen volgen, of langer in de Synode blijven, zoo men hun die wil opleggen; dat zij liever uit den publieken dienst willen scheiden, en alles lijdend, dan zich aan deze wijze van handelen onderwerpen.

De Synode heeft hun verklaard, dat het den gedaagden niet toekomt, den richters voor te schrijven; hoe men handelen zal; maar na te volgen die wijze, die de richters voorgeschreven hebben.

Dat in deze manier van handeling niets onbillijks was, niets vreemds en ongehoorde, voor het ambt eens richters, met hetwelk zij hunne conscientiën konden bezwaren; dat een behoorlijke en Christelijke vrijheid, om hun gevoelen te verklaren, en daarna datzelfde te verdedigen, hun werd toegelaten; maar, opdat diezelfde niet ontaarde in een moedwillige ongebondenheid van alles zonder oorzaak, vrucht en stichting voor te stellen, te disputeeren, uitvluchten te maken, en te veranderen, dat het de Synode toekomt voorzigtiglijk daarop acht te nemen en toe te zien.

Dat het verzoek der Remonstranten streed met het recht en de praktijk van alle wettelijke Synoden, in welker macht het altijd gestaan heeft, den gedaagden de wijze en orde van handelen voor te schrijven, en niet van dezelve aan te nemen.

Dat een zoodanige vrijheid, die met geene wetten, noch der EE. Heeren Gecommitteerden, noch der Synode was omschreven, hoedanige zij hier eischen, zij niet behoorden te begeeren, noch de Synode geven kan, dewijl deze Synode zelve aan bare wetten is verbonden; dat hun de Synode duidelijk aanzegt en belooft, dat niet alleenlijk van de Goddelijke Verkiezing, maar ook wanneer dit artikel verklaard en geeindigd zal zijn, terstond daarna van de Verwerping zal gehandeld worden, zoo veel de Synode oordeelen zal, dat tot Gods eer, tot onderrichting der Synode, stichting en rust der Kerk, en aller conscientiën, kan en behoort genoeg te zijn.

Dat de natuur der zaak en der leer, het exempel der Apostelen, en de praktijk aller leeraren vereischt, dat eer van de Goddelijke Verkiezing dan van de Verwerping gehandeld worde, gelijk zij ook in de Haagsche Artikelen hebben gedaan.

En dewijl zij hun gevoelen in veel niet klaar en ten volle genoeg hebben voorgesteld, dat er geen bekwamer weg is om nader kennis te nemen van hun gevoelen, dan door hunne antwoorden op de voorgezette vraagstukken.

Dat dit een ordinaire wijze is in alle gerichten, om alzoo tot onderzoek van een zaak te komen.

Dat hun meermalen van de Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal is aangezegd, dat zij geen lichaam maakten, maar dat iedereen voor zich zelve, man voor man, ontboden is geweest. Dat hun wel geoorloofd is in deze zaak met elkander samenkomsten te houden, maar dat ook elkeen van zijn gevoelen en zijne leer rekenschap moet geven, waar de Synode zulks noodig zal achten.

Zoo er misschien eenigen onder hen zoo vaardig en prompt niet zijn in 't antwoorden, dat de Synode zoodanige matigheid zal gebruiken, dat voornamelijk gevraagd zullen worden diegenen, die onder hen in deze zaak de ervarensten zijn.

Of de rest met deze consenteeren, zullen zij met korte woorden kunnen te kennen geven.

En indien zij meenen te kunnen bewijzen, dat in deze Nederlandsche Kerken eenige predikanten of doctoren eenige leeringen zouden drijven, die met de eere Gods strijdig en voor de ware Godzaligheid schadelijk zijn, of die niet overeenstemmen met de aangenomene en in de formulieren van eenigheid dezer Kerken verklaarde leer, gelijk zij nu dikwijls verweten hebben; dat het niet alleenlijk in hunne vrijheid zal wezen, maar daarenboven door de Synode hun ook geboden zal worden, diezelven ook, nadat zij hun gevoelen verklaard en verdedigd zullen hebben, met behoorlijke bescheidenheid te voorschijn te brengen en te bestrijden, opdat de Nederlandsche Kerken van zoodanige zware beschuldigingen en blamen verlost worden.

En dat de beschuldigten, indien zij van dwaling overtuigd worden, op den rechten weg gebracht, of, hunne onnoozelheid blijkende, de onbillijkheid der beschuldigers aan de geheele Kerk en de gansche wereld bekendgemaakt moge worden, en dat ter eere Gods en tot rust der Christelijke Republiek. Eindelijk, dat de Synode niet alleenlijk toelaat, maar ook wenscht dat degenen, die gevraagd zullen worden gansch vrijelijk op de vraagstukken willen antwoorden.

Dat zij te vergeefs hier de conscientie voorwenden, dewijl hun noch van de E. Gecommitteerden der

Hoogmog. Heeren Staten, noch van de Synode duslang iets belast of voorgelegd is, dat met Gods Woord is strijdende, en alzoo hier van een zaak wordt gehandeld, die de consciëntiën niet raakt, maar alleenlijk aangaat de methode en manier van handelen, ja dat zij gehouden zijn, zoo zij behoorlijk acht op hunne consciëntie willen nemen, de redelijke bevelen der hooge Overheid gehoorzaam te zijn, en het oordeel en orde dezer Synode op te volgen.

De Remonstranten ontboden zijnde, heeft men deze verklaring hun voorgelezen, en gevraagd, of zij het besluit der Synode, gelijk het nu verklaard was, wilden gehoorzamen. Zij hebben begeerd copie er van, en meteen tijd om zich te beraden.

De Heeren Gecommitteerden zeiden, dat zij besloten hadden, voorzoover de gedaagden in weigering voortgingen, eenigen uit de hunnen op denzelfden dag te zenden naar den Haag, om den Hoogmog. Heeren Staten-Generaal rapport te doen, en om hun Hoogmog. advies daarop te verstaan.

Nochtans, opdat zij niet klagen zouden, dat men de zaak verhaaste, is hun belast de copie van deze verklaring te nemen en in de naaste kamer te vertrekken, en aldaar met elkander te zamen te beraadslagen, opdat zij terstond hunne meening rondelijk zouden verklaren.

Beraadslaagd hebbende tezamen en wedergekeerd zijnde, hebben zij geantwoord: Hoe nader zij de zaak in bedenken namen, hoe noodiger het hun dacht, dat hun langer tijd om te beraden mocht gegeven worden; want dat er vele dingen in deze verklaring waren, die totnogtoe zoo klaar niet waren voorgesteld geweest.

Dat zij gaarne schriftelijk wilden antwoorden, opdat zij, zooveel doenlijk ware, aan de bevelen der EE. Gecommitteerden en aan hunne consciëntiën mochten voldoen, en derhalve wederom meer tijds verzochten om zich te beraden.

Zeiden verder, dat zij nooit gedacht hadden eenige quaestie te voorschijn te brengen van de orde en methode, hoe de verschillen te verhandelen zouden zijn; alleen dit zeiden onbillijk te zijn, dat zij naar het believe van de tegenpartij gehouden zouden zijn te antwoorden; dat zij die vrijheid begeerden, die de citatiebrieven beloofden, dat is, dat zij hun gevoelens aangaande de verschillen zooveel zij noodig oordeelen, voorstellen en verklaren zouden.

Hun is geantwoord geweest, dat de Synode niet was tegenpartij, dat ook die woorden der citatiebrieven niet met de voorstelling en verklaring, maar alleenlijk met de verdediging moesten in verband gebracht worden.

Deze dingen waren hun dikwijls openlijk verklaard, en bewezen, dat het hun niet betaamde deze dingen zoo dikwijls te vernieuwen; dat de meening der Synode hun door deze duidelijker uitlegging nu klaar genoeg was bekendgemaakt, en dat daaruit licht verstaan konde worden, dat hun behoorlijke en ruime vrijheid genoeg gegeven werd; dat zij over zulks in een zoo klare zaak staansvoets wel konden en behoorden te antwoorden.

Men heeft hun wederom gevraagd, of zij, nalatende alle uitvluchten, wilden afstaan van dit hun verzoek, en het besluit der Synode volgen. Zij hebben wederom geantwoord, dat zij tijd verzochten van beraden.

Opdat zij nu van deze hardnekkigheid in alle manieren mochten gebracht worden, is raadzaam gevonden, dat men de adviezen der uitheemschen Theologen van deze hunne uitvlucht, in hunne tegenwoordigheid, schriftelijk zoude voorlezen, of zij misschien door de redenen derzelve tot gehoorzaamheid mochten gebracht worden.

Derhalve zijn voorgelezen geweest de adviezen van alle de uitheemschen met vele en gewichtige redenen bekleed.

Dewelke eenstemmiglijk verklaarden, tegen alle reden en methode te zijn hetgeen de Remonstranten begeerden, dat zij eer van de Verwerping, dan van de Verkiezing mochten handelen. Dat het besluit der Synode op zeer billijke redenen was berustende, de bevelen der EE. Gecommitteerden gansch redelijk en nergens met den Woorde Gods strijdig.

Dat derhalve geen private oordeelen daartegen mochten gesteld worden, dat ook hunne consciëntiën geenszins daarmede bezwaard werden; en dat de Remonstranten derhalve die konden gehoorzamen en schuldig waren dit te doen; dat hun behoorlijke vrijheid was gegeven, en zoo groote, als in een wettelijke Synode (die ook hare wetten heeft, aan welke zij gebonden is) begeerd of gegeven konde worden.

Advies der Theologen van Groot-Brittanje.

Aangaande de billijkheid des besluits der Synode hetwelk de Broeders Remonstranten tegenspreken.

Aangezien deze Eerw. Synode begeerd heeft, dat de uitheemschen hunne meening zouden verklaren van de billijkheid des besluits, en van de daad der broeders Remonstranten, die totnogtoe geweigerd hebben aan dat besluit te gehoorzamen, zoo hebben wij geacht onze schuldige plicht te zijn, kortelijk te verklaren wat wij van deze gansche zaak gevoelen.

Dat de Remonstranten met vele bewijsredenen beweren goed en profijtelijk te zijn, dat zij hun gevoelen somwijlen ontkennend uitdrukken; dat zij er ook niet van aflaten, profijtelijk te zijn, dat niet alleenlijk van de Verkiezing, maar ook van de Verwerping gehandeld worde, dit alles staan wij hun gaarne toe. Maar dat zij wijders begeeren, dat men hun toestemmen zal van hunne ontkennende artikelen, en van den strijd der verwerping in de eerste plaats te handelen, en dat precieselijk op die wijze, die zij in hunne overgeleverde artikelen gebruikt hebben, dat dunkt ons, dat geenszins behoort toegelaten te worden.

Want I. De natuur van de zaak zelve leert, dat men behoort bij het bevestigende te beginnen, overmits dat al het ontkennende in eenige voorgaande bevestiging gefondeerd is; zoo zal dan de leer van de verwerping niet kunnen klaarlijk verstaan worden, tenzij dat vooreerst de gelegenheid van de verkiezing klaarlijk uitgelegd zij.

II. Het exempel van alle Theologen is er tegen, onder welke niemand van die doornachtige ontkenningen zijn verhandeling heeft begonnen, maar een iegelijk heeft, van de leer der verkiezing beginnende, altijd in de laatste plaats, en soberlijk van de verwerping gedisputeerd.

III. Indien dit de lichtste en vaardigste weg ware van procedeeën, die de Remonstranten ons hebben voorgelegd, nochtans mogen noch zij, noch wij, dien weg ingaan.

Niet zij; omdat zij belast zijn in de eerste plaats hun gevoelen, dat zij toestaan en leeren, der Synode over te leveren en met redenen te bevestigen; niet het tegenoverstaande gevoelen, hetwelk zij verwerpen over te halen en door te strijken. Niet ons; omdat de orde door de hooge Overheid gesteld, te veranderen, wij achten te wezen onvoorzichtig en in strijd met onzen schuldigen plicht.

De reden van conscientie, om welke de Remonstranten zeggen, dat zij niet mogen afwijken van de orde in de artikelen gehouden, dunkt ons zwak te zijn.

I. Omdat de methode of orde van procedeeën in dusdanige zaken, een vrije omstandigheid is, en niet iemands conscientie raakt.

Het is dan een grove en periculeuze misslag, zedelijke boosheid te stellen in die dingen, die Gods wet niet verbiedt, maar in onze vrijheid laat.

II. Omdat het gebod der Overheid, voornamelijk der hooge, tot gehoorzaamheid verbindt, wanneer het tegen Gods gebod niet strijdt.

Nu kan men geen Goddelijk bevel voortbrengen, hetwelk verbiedt van de verkiezing te beginnen, of hetwelk ons dwingt van de verwerping, naar de orde, bij de Remonstranten voorgeschreven, te handelen.

III. Omdat in middelmatige dingen de hooge Overheid, in de plaats van God aanwijst, wat dienstig en betamelijk is. Indien zij dan besluit dienstig te zijn, dat op dezen tijd en in deze orde van de eene zaak, en op een anderen tijd van een andere gehandeld worde, is zich in zoodanige zaken privaten oordeelen tegen den Magistraat te gaan stellen: alle zijne autoriteit verzwakken, en onder voorwendsel van conscientie, anders niet dan verwarring in te voeren.

Nu dat de Synode in tegendeel vereischt, dat bij haar sta orde en wijze voor te schrijven in de Synodale handelingen, en niet bij de Remonstranten, is gansch billijk en overeenkomstig de praktijk van alle Synoden.

Want, 1. Indien de gedaagden der Synode in deze dingen wetten zouden voorschrijven, zouden zij heerschappij over dezelve voeren, hetwelk den minderen over de meerderen niet toekomt.

2. De leden der Synode zelve mogen zich deze macht niet aanmeten, dat zij naar de orde, die zij willen, en zooveel als zij noodig zullen oordeelen van iedere voorgestelde zaak spreken; hoeveel te minder moeten de gedaagde Remonstranten zich zelve dat aanmeten.

3. De Synode is bij wet verbonden deze verschillen te onderzoeken, zooveel zij oordeelen zal ter eere Gods, stichting der Kerk en rust der consciëntiën te dienen; maar de Remonstranten zijn op die wijze niet verbonden. Derhalve is veel meer te vreezen, dat zij zullen uitspringen tot onnoodige quaestiën, dan dat de Synode met opzet de noodige zal nalaten.

Hoewel, opdat men hun geen oorzaak van verdenking late, wij oordeelen, dat het niet buiten rede zoude zijn, den Remonstranten expresselijk te beloven, dat niet alleenlijk de leer van verwerping verhandeld zal worden, maar dat ook elk hunner artikelen, die zij bewijzen kunnen, dat in deze Nederlandsche Kerken, bij de Contra-Remonstranten, zoo men ze noemt, geleerd worden door deze verdedigd zullen worden.

Het advies der Paltzische Theologen.

Dewijl er gewichtige oorzaken moeten zijn, waarom een onderdaan, belast zijnde van de Hooge Overheid rekenschap te geven van zijn geloof, tegen de les van Petrus, zulks niet doen wil; en de broeders Remonstranten belast zijnde, door bevel hunner Hoogmog. Overheden, in deze wettelijke Synode de vragende Kerk rekenschap te geven, zulks weigeren te doen, en anders niet voorwenden, dan dat de vrijheid van hunne consciëntiën niet genoeg is bewaard, zoo wordt met recht gevraagd, of de Synode dan de Remonstranten binnen nauwere palen dan betamelijk is, hunne vrijheid in 't spreken bepaald zoude hebben, en of zij hun meerdere vrijheid heeft mogen of moeten geven. Wij, de zaak alleszins naarstiglijk overwogen hebbende, oordeelen, dat de vrijheid der consciëntiën der Remonstranten in hun gevoelen voor te stellen, te verklaren, en te verdedigen, meer dan genoeg bewaard is, wanneer hun zoo menigmaal is gezegd en beloofd, en tot heeschheid toe ingestampt, dat met hen niet alleenlijk van de verkiezing, maar ook van de verwerping gehandeld zoude worden, en hun toegelaten (hebbende hun gevoelen verklaard), het tegenovergestelde zediglijk te verwerpen, en hunne zwaarigheden, aangaande de verwerping, te voorschijn te brengen; en dat de Synode arbeiden zal hun die te benemen. Maar dat het billijk zij, van de verkiezing eerst te handelen, en laatst van de verwerping, zullen zij zelve niet ontkennen, indien zij overleggen, dat de Schriftuur, de natuur en de Theologische-Scholen deze wijze voor de allergevoeglijkste houden, gemerkt de Schriftuur menigmaal van de verkiezing, zonder eenig gewag van de verwerping, is sprekende, en de orde der natuur vereischt, dat de leer van de verkiezing zal gaan voor de leer van de verwerping; en er geen Theoloog is, die, in de verhandeling dezer Artikelen, zulk eene methode gebruikt heeft, als de Remonstranten begeeren. Dat het ook noodig zij alzoo te procederen, is daaruit blijkende, dat deze orde door de hooge Overheid aan de Synode is voorgeschreven, en de Remonstranten verzocht hebben in hunne leer geduld te zijn, met de Gereformeerde Kerken; welke duldning hun geenszins mag toegelaten worde, tenzij eerst blijke, of die leer te dulden is; nu, dat kan niet geweten worden, tenzij dat ze aan het oordeel der Synode worde onderworpen. En het is wonder, dat de Remonstranten zoo zeer bekommerd zijn voor de verworpenen, daar de Schriftuur minder van deze, en wijdloopiger van de verkorenen pleegt te spreken.

Het is ook onbillijk dat zij, wegens de oordeelen Gods tegen de verworpenen, de consciëntiën der uitverkorenen ontroeren, en alzoo de zaak der verworpenen drijven, alsof zij gehuurd waren om de zaak van menschen, rechtvaardiglijk van God verworpen, te verdedigen. Het is bovendien ook goddeloos, in een zoo diepe verborgenheid op verwarde wijze curieuze quaestiën te voorschijn te brengen of toe te laten, daar de Apostel zoodanige curieusheid bedwingt, zeggende: o mensch, wie zijt gij, die God tegenspreekt?

Eindelijk, de wijze van procederen zoude vergezelschap zijn, met perikel van de broeders Remonstranten, gemerkt zij noch de Nederlandsche broeders, noch de uitheemsche Theologen zullen kunnen bewijzen, dat zij schuldig zijn aan die lastering, waarmede zij de gezonde leer duslang zonder zwaarigheid hebben belast.

Zij wenden algemeen voor, dat deze wijze van vragen en antwoorden hun mishaaft; maar zij moeten gedenken, dat het den ouden Christenen heerlijk geweest is rekenschap van hun geloof, ook voor de ongeloovigen, te mogen geven, in wat plaats het ook geschieden mocht.

Zij wenden bijzonderlijk voor. I. Dat zoodanige wijze is paedagogisch, of die men in scholen placht te gebruiken; dat zij eenmaal geexamineerd zijnde, niet meer begeeren geexamineerd te wezen.

Wij daaren tegen erkennen deze wijze van te belijden te wezen Christelijk, als die in de Kerk van den Paltz met groote vrucht, over langen tijd gebruikt is geweest, en nog heden ten dage gebruikt wordt. Want niemand, die vreemd is, wordt daar tot den Godsdienst toegelaten, tenzij hij voorhenen op de vraagstukken van zijn geloof geantwoord hebbe, al is hij tienmaal elders geexamineerd geweest. Derhalve hebben zoodanig examen niet geweigerd de E. E. Theologen der Academiën van Wittenberg en Leipzig, toen zij, anno 1592, de Keurvorst van Saksen, Christianus I, gestorven zijnde, te Heidelberg gekomen waren: Pierius, Gundermanus, Calaminus, Majus, Auleander, Salmuthus, en anderen.

Zij wenden voor II. Dat hun mishagt de wijze van man voor man, iedereen te vragen, zich excuseerende, sommigen dat zij de Latijnsche spraak, sommigen dat zij het disputeeren zoo gereed niet hebben. Maar men heeft wel gezien, dat diegene, dié wilde schijnen die spraak zoo wel niet te kennen, dezelve zeer promptelijk heeft gesproken. Hun is ook zeer wel geantwoord geweest van den praeses, dat hier geen quaestie was van listige disputatiën, alleenlijk maar van oprechte beantwoordingen, op de vragen uit hunne eigene schriften genomen. Hoewel, opdat dit excuus hun benomen worde, men een lichter weg zoude kunnen vinden, indien alleen twee of drie van hunne voornaamste voorvechters, met voorbijgang der anderen, gevraagd, en, zoo eenige zwaarigheid voorgewend wordt, tijd van beraden gegeven zoude worden.

Zij wenden voor III. Dat zij hun gevoelen niet kunnen verklaren, en aanwijzen, tenzij dat ze ook het tegenovergestelde bevechten.

Maar indien hun gevoelen waarachtig is, dat het geloof en voorziene volharding de oorzaak zijn van de verkiezing, zij zouden datzelfde wel uit de eigene beginselen, dat is, uit de H. Schriftuur kunnen bewijzen, al ware het dat er geheel geen gewag gemaakt werd van het tegenovergestelde gevoelen; ook kunnen wij ons niet genoeg verwonderen, dat een uit de Remonstranten zegt, dat de sterkte zijner zaak in deze wijze van procederen gelegen is, dat eer van de verwerping als van de verkiezing gesproken worde.

Dewijl dan al hetgeen zij voorwerpen, geen reden heeft van billijke oorzaak, maar van versierde voorwendselen, achten wij, dat de Synode noch mag noch moet, denbroederen Remonstranten meerdere vrijheid toelaten, tenzij dat ze het besluit der hooge Overheid overtreden, hare autoriteit ten beste geven, en ook het gezonde gevoelen van de praedestinatie openlijk willen voorstellen, om schandelijk doorgestreken te worden; maar wij oordeelen dat de Synode den broederen Remonstranten deze weldaad nog schuldig is, hen ernstig te vermanen eenmaal bij zich zelve te bedenken, wat zij doen, en overleggen wat zware rekenschap zij Gode zullen moeten geven, dat zij, hier geroepen zijnde om de wonden der Kerk te genezen, door hun onvoorzichtig vertrek, diezelfde niet ontzien grooter te maken; dat zij, tegen alle exempelen aller Conciliën, der Synode wetten voorschrijven, en van haar geene ontvangen willen; dat zij (hetwelk ongehoord is) zeggen, dat hunne conscientie gekwetst wordt, zoo men (hetwelk de Schrift en de natuur willen) van de verkiezing eer als van de verwerping handelt, en daarentusschen hunne conscientie geenszins meenen gekwetst te worden, dat zij de hooge Overheid in zaken, die tegen den wille Gods niet zijn, ongehoorzaam zijn.

Zij behooren te gedenken, wat alle vrome, wijze en oprechte mannen van hen zullen oordeelen, wanneer die hooren zullen, dat de Remonstranten, gedaagd zijnde om belijdenis te doen, niet van eens anders, maar van hun eigen geloof, liever bezig hebben willen zijn in een ander gevoelen te verachten, dan hun eigen te verdedigen.

Zij behooren eindelijk te bedenken, hoedanig het oordeel der Kerken, die zij dienen, wezen zal, wanneer zij hooren zullen, dat hare predikanten, meer voor de ongeloovige bokken, als voor de geloovige schapen bekommerd zijn, en liever aftreden van de zorg der uitverkorene schapen, dan dat zij den Magistraat en de Synode in een gansch billijke zaak gehoorzaam zouden zijn.

Het advies der Hessische Theologen

Van de gisteren gedane verklaring der Remonstranten, dat zij liever uit deze Synode zullen vertrekken, dan dat zij het besluit der EE. Heeren Gecommitteerden, en de meening der Eerw: Synode aangaande de wijze van handelen, in hun gevoelen te verklaren en te bewijzen, nakomen en gehoorzamen zouden. Wij zijn van harte bedroefd, dat de Remonstranten alzoo hunne harten heb ben verhard, dat zij gisteren

verklaard hebben, liever uit deze voortreffelijke vergadering te willen scheiden, en de verklaring en verdediging voor deze Eerw. Synode te verlaten, dan gehoorzaam te zijn aan de billijke en zooveel malen geciteerde besluiten der Overheid, en de allerbillijkste, en met de natuur der zaak, die te verhandelen staat, best accordeerende wijze van procederen, door de H. M. H. Staten-Generaal, en hunne Hoogmog. Gecommitteerden tot deze Synode voorgeschreven, en door deze gansche Synode geaprobeerd, in te gaan.

Nochtans wij hebben goede hoop van hen, immers van velen onder hen, dat zij, de zaak nader inziende, hunne meening veranderen, en tot verklaring en bewijs over de Vijf Artikelen, naar het believen der EE. Heeren Gecommitteerden, zullen komen. Wij oordeelen derhalve met ernst, dat zij in hun gemoed behooren te overleggen, hoe zij gansch geene, ja zelfs niet in 't oordeel dergenen, die hunne zaak toegedaan zijn, waarschijnlijke reden hebben, zich der Synode te onttrekken, en de verhandeling van hunne zaak zoo ontijdelijk af te breken.

De onbillijkheid van het besluit der Heeren Gecommitteerden, en van het oordeel der Synode, met reden voor te wenden, en indien zij ze voorwenden, te bewijzen, zal hun geenszins mogelijk wezen. De broeders Remonstranten hebben gezocht en voorgehad, te bewijzen met vele redenen, die zij bij hunne verklaring op het tweede, derde en vierde artikel aangehangen hadden, dat zij met reden in de verklaring van hun gevoelens, op het eerste artikel, zoowel van de stof der verwerping, als der verkiezing gehandeld hadden, en dat niet alleenlijk bevestigend, maar ook ontkennend, de opiniën van anderen, die zij oordeelen tegen het Woord Gods te zijn, verwerpende.

Nu beide (hetwelk wij wel wilden, dat de broeders Remonstranten waarnamen) is hun ruimelijk bij deze Eerw. Synode toegelaten geweest, dat zij beide de tegenoverstaande opiniën verwerpen, nadat zij eerst hun eigen gevoelens verklaard en bewezen zullen hebben, en hun gevoelens van de verwerping zoowel als van de verkiezing voorstellen; dat alzoo alle hunne bijgebrachte redenen niets tegen deze Eerw. Synode besluiten.

Daarenboven, opdat zij gansch geen oorzaak zouden hebben te twijfelen, is hun, ettelijke malen toegezegd, dat ook voorzeker in deze Synode zal gehandeld worden van de verwerping.

Alleenlijk is er verschil van meening, en schijnt alsnog te wezen in twee dingen.

Ten eerste. Of het beginsel van de handeling, nopens het eerste artikel, beginnen moet, gelijk sommigen van de Remonstranten gezegd hebben, van de verwerping; en vandaar dan komen tot de verkiezing. Of gelijk anderen wilden, de handeling zoo der verkiezing als der verwerping beide, in de voorstelling en verklaring van hun gevoelens, en ook in de redenen zelve en in alle argumenten, te zamen zouden gevoegd worden, dan of in de eerste plaats van de verkiezing, en daarna van de verwerping, gehandeld zal worden.

Ten andere. Of den broederen Remonstranten toegelaten is, dat zij de handeling, verklaring en verdediging hunner zaak beginnen met de wederlegging van het tegenstrijdend gevoelen. Dan of ze vermanen zal en noodzaken, dat zij de handeling beginnen met de voorstelling, verklaring, en verdediging van hun eigen gevoelens, en, dit gedaan zijnde, voortgaan tot verwerping en wederlegging van het tegenstrijdend gevoelen.

Het eerste heeft de Synode geoordeeld billijk en voor de natuur der zaak betamelijk, het laatste de Remonstranten. De meening der Synode van het eerste, te weten, dat eerst van de verkiezing moet gehandeld worden, en daarna van de verwerping, is op zeer vaste redenen berustende, die wij wilden, dat de broeders Remonstranten wel betrachten.

1. De H. Schriftuur, in die plaatsen, daar ze expresselijk is handelende van de praedestinatie, handelt, of van de verkiezing alleen, als Efeze 1, of handelt eerst van de verkiezing, en laatst van de verwerping, en dat soberlijk als Rom. 9. Derhalve, deze orde, door de Hoogmog. Heeren Staten en hunne E. E. Gecommitteerden voorgeschreven en belast, en van deze Eerw. Synode geaprobeerd, niet te willen volgen, wat is het toch anders, dan de orde der Schriftuur zelve, die de H. Geest in deze zaak van de praedestinatie heeft onderhouden, te verbreken.

2. Alle Theologen, die ooit van de praedestinatie hebben geschreven, Pauselijke, Luthersche en Rechtgevoelende, hebben deze orde gehouden, dat zij eerst van de verkiezing, daarna van de verwerping handelen. En totnogtoe heeft men nooit iemand gevonden, die zoo onzinnig geweest zij, dat hij geoordeeld heeft, dat men eerst handelen moest van de verwerping, en daarna van de verkiezing.

3. De natuurlijke orde raadt het. Want dewijl de verwerping niet verstaan kan worden geschied te zijn, tenzij dat de verkiezing van sommigen voorgegaan zij, zal men in alle manieren eerst moeten handelen van de verkiezing, en laatst van de verwerping.

4. Gelijk het den Rechtsgeleerden, die de rechte orde onderhouden, ongerijmd zoude zijn, zoo iemand wilde staande houden, dat men eerst moest handelen over de zaak van ontverven, dan van de instelling der erfgenamen, alzoo is het even ongerijmd te beweren, dat men eerst van de verwerping en laatst van verkiezing zoude willen handelen.

En niet minder ongerijmd is het, dat sommigen van de broeders Remonstranten begeerd hebben te mogen, gelijkelijk in de voorstellingen, verklaringen, redenen en alle hunne bewijzen, handelen van de verkiezing en van de verwerping. Want, behalve dat daaruit een groote verwarring rijzen zoude in die dingen, die onderscheidenlijk zouden moeten verhandeld worden, zoo schijnt daarenboven nauwelijks mogelijk te zijn, dat niet een en zelfde klaar, simpel en effen bewijs samen gevat zoude worden, zoo de leer van de verkiezing als van de verwerping, die een zaak is, geheel strijdig tegen de verkiezing, tenzij dat de broeders Remonstranten in eene en zelfde sluitrede willen voortbrengen en samenhoopen vele verscheidene redenen, ja ook zoodanige zaken, die door een naarstige en behoorlijke onderscheiding klaar en duidelijk zouden kunnen geleerd worden, zouden willen door verwarring, met opzet, inwikkelen en verduisteren.

De meening der Synode van het tweede, dat de Remonstranten eerst hun gevoelen behooren voor te stellen, te verklaren en te verdedigen, en daarna te komen tot verwerping en bestrijding van het tegenoverstaande gevoelen, heeft desgelijks zijne vaste redenen.

1. Alle mate is eer dan het gemetene.

Maar nu is de bevestiging de mate van de ontkenning, niet, integendeel, de ontkenning van de bevestiging. Eene rechte opinie, bevestigend gesteld zijnde, zoo blijkt terstond, welke opiniën valsch zijn; maar niet integendeel; de eene of de andere valsche opinie verworpen zijnde, blijkt terstond niet wat waarachtig is.

Want de waarheid is een en eenvoudig, maar de dwaling en valschheid menigerhande.

2. De bekwame wijze van leeren en onderwijzen leert, dat de waarheid voorgesteld, zitting, verklaard en bevestigd worde, eer dat de valschheid verworpen en bestreden zal worden.

Wel is waar, men pleegt wel somwijlen van de ontkenningen voort te gaan tot de bevestiging, maar dat is meer gebruikelijk bij het houden van redevoeringen, dan in de twistredkundige en besliste wijze van leeren.

3. Dit bevestigen alle wettelijke verordeningen, niet alleenlijk van andere wetenschappen, maar ook van de Theologie zelve, in welke van de affirmatie en bevestiging van het ware gevoelen voortgegaan wordt tot verwerping en bestrijding der valsche opiniën.

4. Dezelfde methode wordt ook onderhouden in de aangenomene Symbolen en Confessiën der Kerken, als in welke eerst en voornamelijk gesteld wordt, niet wat men niet moet gelooven, maar wat men gelooven moet van de artikelen des geloofs; somwijlen, wanneer het noodig is, daaronder gesteld zijnde de verwerping van tegenoverstaande opiniën.

Ook behoeven de broeders Remonstranten niet te denken, dat zij met deze bepalinge van het besluit bezwaard worden.

Namelijk dat de Synode hun gevoelen van de verwerping ook wil overwegen en bedenken, zooveel zij in conscientie oordeelen zal te kunnen en behooren genoeg te wezen ter eere Gods, onderrichting, stichting en rust der Kerken en aller conscientiën.

Want wij achten niet, dat door deze de vrijheid der Remonstranten eenigszins gevooroordeeld wordt in hun gevoelen van de verwerping voor te stellen en te verdedigen, zoowel te zijner tijd als bevestigend; maar deze bepaling, zoo de woorden luiden, achten wij alleenlijk te behooren tot de overweging en betrachtting van het gevoelen der Remonstranten, welke betrachtting niet is der broeders Remonstranten, maar veel meer dezer Synode.

Wij twijfelen ook niet, of deze Eerw: Synode zal hun lichtelijk toestaan, dat zij, hun gevoelen op bevestigende wijze verklaard en bevestigd hebbende, te zijner tijd ook voort gaan tot het ontkennende, en met bijgebrachte redenen zulks bevestigen, mits dat zij niet willens al te lang futselen, en de handelingen der Synode verlengen, en dat zij aan de andere zijde in de vrijheid der Synode laten,

kennis te nemen en te oordeelen, van hetgeen zij bij brengen zullen tot bestrijding van het tegenoverstaand gevoelen, en uitspraak te doen of die ongerijmdheden, die zij misschien het tegenstrijdende gevoelen zullen optijgen, ooit in de Nederlandsche kerken, om welker wille deze Synode aangesteld is, geleerd zij geweest, dan of het veel meer hunne lasteringen zijn; en zij hebben niet te klagen, dat door het voorzeide besluit hun de macht benomen wordt zonder reden, naar hun goeddunken te handelen, en van de ontkenning tot de bevestiging, van de verwerping tot de verkiezing voort te gaan.

Want deze macht is hun nooit van de Synode toegelaten geweest, en zij kunnen ze zichzelve met recht niet aanmeten.

Hun is nooit deze macht van de Synode toegelaten. Want dat die woorden in de oproepingsbrieven, op welke zij voornamelijk in hunne redenen dringen, en met welke zij meenen dat hun deze macht gegeven is, opdat zij hun gevoelen voorstellen, verklaren, en naardat zij vermogen, en oordeelen zullen noodig te zijn, verdedigen; alleenlijk tot de verdediging, maar niet tot de voorstelling en verklaring in betrekking gebracht moeten worden, zoude het woordeken en hun hebben kunnen leeren. Opdat wij zwijgen, dat deze woorden geenszins behooren tot de wijze en orde van handelen. Ook komt hun deze vrijheid met recht niet toe. Want:

1. Het ware onrecht, dat de verweerder gedaagd voor 't gericht, den rechter zoude durven wetten stellen, hoe en in wat orde hij behoort te procederen, in hem te onderzoeken en kennis van zijne zaak te nemen, en te oordeelen. Nu, de broeders Remonstranten zijn gedaagde verweerders, en de Synode is van de hooge Overheid voorzien niet macht, om hunne zaak te oordeelen. Laat ze dan afhouden van zoodanige vermetelheid, dat zij dezer Synode een wet zouden stellen, aangaande de wijze van procederen. Hun wordt van de Synode niet voorgeschreven, hetwelk zij hatelijk stellen in hunne elfde reden, wat zij tot verdediging hunner zaak zeggen moeten. Laat ze tot voorstand van hunne zaak zeggen, wat en zooveel zij kunnen; nochtans gedachtig zijnde aan den eerbied, die er wezen moet jegens de hooge Overheid, en deze Eerw. vergadering, en aan de bescheidenheid, die hun betamelijk is. Maar laat ze, volgens het besluit der E. E. Heeren Gecommitteerden, en der Synode, hun gevoelen bevestigend zeggen, en aldus, dat zij wat stellen, eer zij gaan verwerpen en de tegenoverstaande opiniën bestrijden, en dat van de verkiezing eerst, van de verwerping laatst.

2. Laat de Remonstranten een eenig exempel van eenig Concilie aanwijzen, 'tzij algemeen of particulier, waar den geciteerden verweerders, welker zaak onderzocht en geoordeeld moest worden, toegelaten zij geweest deze vrijheid en macht, van zoodanige wijze van handelen in te gaan, als zij geoordeeld hebben voor hunne zaak het bekwaamst te zijn, en die de Synode op te dringen.

3. De manier van procederen voor den politieken rechter, in de wereldsche vierschaar, is den Remonstranten tegen. Want de rechter zal niet gedoogen, dat de gedaagde verweerder hem voorschrijve of opdringe de wijze van procederen. Ja, hij zal zijn eigene orde en wijze van handelen ingaan, die hij oordeelen zal bekwaamst te wezen, om ten volle van de zaak des gedaagden kennis te nemen.

Eindelijk, wat aangaat het onderzoek der broeders Remonstranten, door zekere vraagstukken hun voor te stellen, hetwelk sommigen onder hen meenen noch voor hunne jaren, noch voor hunnen dienst te betamen.

Wij oordeelen, dat zij niet recht dat examen niet kunnen noch mogen weigeren. Want, ons bedunkens, zal hun anders niet gevraagd worden, dan hetgeen zal schijnen te behooren tot verklaring van hun gevoelen, begrepen in de overgeleverde voorstellingen, en tot uitlegging van eenige termen, of manieren van spreken.

Nu iedereen, van wat jaren of waardigheid hij zij, voornamelijk een Theoloog, is gehouden, naar het bevel des Apostels elkeen rekenschap te geven van het geloof en de hope, die in hem is, voornamelijk, zoo het geschiedt door publieke autoriteit, niet welke de broeders Remonstranten wel weten, dat deze Eerw. Synode bekleed is door de hooge Overheid dezer Provinciën. Indien het hun bezwaarlijk is en moeielijk, dat iedereen, hoofd voor hoofd, antwoorde op het gevraagde, misschien zullen zij van deze Synode verkrijgen kunnen, dat diegenen, die onder hen de vaardigsten en kloeksten zijn, eerst gevraagd worden, en daarna de anderen, of zij het antwoord en de verklaring derzelven toestaan; alzo zullen zij geen oorzaak hebben, of hunne bekommerdheid, of hunne vrees, of iets dergelijks voor te wenden.

Wij achten derhalve, dat men den broeders Remonstranten, dit alles en dies gelijken, ernstelijk behoort in te scherpen, en door den H. naam van Jezus, de behoudenis der Kerken en hunne eigene consciëntie te bidden, te vermanen, en te smeeken, dat zij wel willen overwegen, wat hun in deze zaak te doen staat, en om geen zoo lichte oorzaak, tegen het besluit van de hooge Overheid en meening dezer Synode de handeling hunner zaak af te breken.

Laat ze bedenken, of zij hunne consciëntie meer zullen bezwaren, zoo zij naar de meening dezer Synode, en naar het bevel hunner hooge Overheid, zoo dikwijls vernieuwd, eerst van de verkiezing, en daarna van de verwerping, hun gevoelen verklaren, en dat eerst bevestigend en daarna ontkennend, dan zoo zij voortvaren zich tegen de hooge Overheid te stellen, die de Apostel gebiedt (al ware het dat ze gansch ongeloovig waren) gehoorzaam te zijn om der consciëntie wille, laat ze naarstig bij zich zelve overwegen, hoe zij zich voor God en hunne Kerken zullen verantwoorden, dat zij hunne zaak, zoo zij in hunne consciëntiën verzekerd zijn, dat ze goed is, verlaten hebben.

Laat ze gedenken in wat een nadenken (alsof zij de verdediging van hun gevoelen, bevestigenderwijze voorgesteld, zelve mistrouwd) zij zich zelve en hunne zaak bij alle verstandigen zullen brengen. Laat ze bemerken in wat een perikel zij zich zelve, de hunnen en hunne Kerken zullen stellen, en dat zonder alle oorzaak en reden, die den minsten schijn hebben kan.

Laat ze letten, wat van deze hunne verlating anderen zullen zeggen en oordeelen, wij zeggen niet, die het rechte gevoelen onzer Gereformeerde Kerken toegedaan zijn, maar de Pausgezinden, en die zij meenen hunne zaak te begunstigen, de Lutheranen en de verstandigste Remonstranten.

Zij mogen zekerlijk houden, dat niemand onder hen wezen zal gezond van oordeel, die ten volle en recht weet, hoe het met de gansche gelegenheid dezer zaak staat, of hij zal zeggen, dat zij onbedachtelijk en onvoorzichtelijk, zonder genoegzame dringende oorzaak, hunne zaak verlaten, de welvaart hunner Kerken verzuimd, en zich zelve en de hunnen in het merklijkste perikel geworpen hebben.

Wij bidden den almachtigen goeden God, die alleen de harten neigen kan, op het vurigste, dat Hem believe, dat Hij den wil der broeders Remonstranten buige tot meerderen eerbied jegens zijn heiligen naam, en tot schuldige gehoorzaamheid der hooge Overheid; dat zij nader overwegen wat hun plicht zij, wat hun en hunnen Kerken dienstig zij, en daarop voortaan uit zijn, dat alle vromen vernemen, dat de eere Gods, de welvaart, vrede en rust der Kerken hun waarlijk ter harte gaat en verzorgd wordt.

Of de Remonstranten mogen en behooren, zonder kwetsing der consciëntie, na te volgen de Decreten van H. M. Heeren Staten Gecommitteerden, en het oordeel der Eerw. Nationale Synode, aangaande het voorstellen, verklaren en verdedigen van hun gevoelen.

Het advies der Zwitsersche Theologen.

Wij bidden van harte, dat de E. E. Remonstranten, onze lieve broeders in den Heere, de billijkheid der Decreten, totnogtoe verkondigd, de oprechte meening der Synode, en het zeer godzalig einde der Synodale adviezen, ook de zeer bekwaamste wijze van de zaak te beleiden, volkomenlijk doorzien, behoorlijk erkennen, en gerustelijk dezelve volgen mogen.

Wat ons aangaat, wij zijn verzekerd deze de meening dezer Synode te zijn, den Remonstranten toe te laten, hun gevoelen van beide de leden der praedestinatie, zoowel van de verwerping als van de verkiezing, ten volle voor te stellen, vrijelijk te verklaren, genoegzaam te verdedigen, zoodat hun alle zwarigheden, tenzij misschien zij zelve in gebreke zijn mogen, benomen worden.

Mits zij dit ééne toestaan, dat eerst van de verkiezing, en daarna van de verwerping behandeld worde, in zulk eene orde, die de Synode achten zal ter eere Gods en gerustigheid der zwakken noodig te zijn.

Wij bidden derhalve de E. E. Remonstranten, zoo vriendelijk en getrouwelijk als betaamt, dat zij naarstiglijk overwegen, of zij behoudens de godzaligheid en de goede concientie, die orde, die ons de H. Geest in deze onzienlijke verborgenheid van de praedestinatie zelve gerecommandeerd en de heilige naarstigheid der Apostelen pertinentelijk uitgedrukt heeft, en alle anderen, die ooit deze leer hebben verhandeld, religieuselijk nagevolgd hebben, of zij, zeg ik, de eersten en eenigen willen zijn, die deze orde zouden schenden en weigeren.

Bidden hen verder, alzoo zij mannen zijn, die niet slechtelijk zijn geleerd, dat zij onderzoeken, of het

zonder schuld, of tenminste zonder achterdocht wezen kan, telkens hunne conscientie te stellen tegen zulke besluiten, die den Woorde Gods geenszins tegen zijn, gekomen van de hooge wettelijke geloovige overheid, inzonderheid zoodanige, welker mildheid, welker vrij geleide de Remonstranten zelve zijn genietende; welker macht schier de gansche Gereformeerde wereld, naast God, hunne behoudenis gaarne en gewilliglijk dank weet.

Voorwaar, op het gebod van een zoodanige Overheid is ieder Christen, vooral die een onderzaat is, of, hetwelk een voorname zaak is, een Kerkendienaar, naar Goddelijk en menschelijk recht gehouden rekenschap te geven van zijne hope.

Is het zaak, dat de E. E. Remonstranten hierin bewilligen, wij willen hen verzekeren, dat wij om hunnentwil doen zullen, al wat van broeders, van godzalige personen, en van vrome lieden mag verwacht worden. Daarentegen, indien zij onze verwachting bedriegen, voorwaar zoo zullen wij genoodzaakt worden, zelfs ongaarne te twifelen en te vermoeden, of zij totnogtoe in oprechte conscientie tot den rechterstoel Gods, die een hartekenner is, geappelleerd hebben; of zij van harte een einde gezocht hebben der gruwzame beroerten, en van den beklaaglijken twist; of zij den vrede en de behoudenis der Kerk, die God met zijn bloed verworven heeft, meer geacht hebben, dan hun eigene ijdele eer; of hen het zuchten en de benauwdheden van zoo vele godzalige zielen ter harte heeft gegaan; of zij niet tot een ander einde de conscientie, als opdat zij niet genoodzaakt zouden worden dezelve te ontblooten, hebben voorgewend.

Het advies der Wedderavische Theologen.

Eerw. Praeses, wij hebben niet bij geschrift gesteld, hebben het ook niet noodig geacht. Het besluit is, billijk, rond en Christelijk. Den Remonstranten, en op hunne tegengeworpene redenen, is genoeg en overvloedig geantwoord. Zij hebben niets nieuws bijgebracht, en derhalve zijn er geen nieuwe antwoorden van noode. En dewijl de uitbreiding van het Synodale besluit gisteren door de E. E. Heeren Gecommitteerden is aangenomen, en door het meeste deel der Synode geaprobeerd, zoo approbeeren wij dezelve ook alsnog, doch met deze conditie. 1. Dat de Praeses expresselijk voorhenen verklare, dat ze door sommiger tusschenbieden is verkregen. 2. Wat aangaat de uitbreiding des besluits, twee dingen schijnen hun nog gegeven te worden. 1. Dat de paradoxen (zoo men ze noemt) dat is, die punten, die tegen het gemeene oordeel strijden van de verwerping, ook geëxamineerd zullen worden. 2. Dat hun ook misschien gegeven zoude worden, dat zij eerst hunne verklaring zouden mogen voortbrengen, en daarna, zoo het noodig is, dat men kome tot de vraagstukken.

(Was ondertee kend.)
De Wedderavische Theologen.

Het advies der Theologen van Genève.

Van de bedenking der Remonstranten, tegen het besluit der Synode.
Aangaande de orde van handelen in het eerste Artikel, van de Verkiezing.

In de eerste plaats, wij kunnen niet dan ten hoogste bewogen zijn, en ten kwaadste gevoelen van zooveel gezocht dralen, waarmede door de praktijk en hardnekkigheid van eenige weinigen, de gansche Kerk, die daar zit en verlangt, en zucht naar de stilling van deze twisten, en naar de klare openbaring van de waarheid, zoo veel tijds komt te verliezen; en dat de oprechte en gansch vaderlijke eenvoudigheid, trouw, lijdzaamheid en billijkheid, die de Synode duslang gebruikt heeft, zonder iets van alles te vergeten, meer schijnt devijandige, bedriegelijke, en gansch argwanige hartstocht der Remonstranten getergd en verwilderd te hebben, als dat zij iets van dezelve zouden afgelegd hebben. Gelijk dit ons in onze consciëntiën, die wij naar Gods Woord en vreeze hebben geëxamineerd, zeer zeldzaam, en geheel verre dunkt te wezen van broeders, gelijk zij zich zelve noemen, en van de manieren aller Kerken Gods, alzoö betuigen wij ook, dat wij zoo bij onze Gemeente, als overal, getrouwelijk zullen verklaren, wie de ware auteurs zijn, van de of verijdelde of bedrogene hope, die van een zoo Eerw. bijeenkomst geschept was.

Indien zij besloten hebben, altijd onbeweeglijk de statuten van de Synode tegen te staan, dat zij eenmaal het momaangezicht afleggen, zich afzonderen, en ons niet langer met den geveinsden naam van broeders bedriegen; laat ze handelen als openbare vijanden; het zal hun tot meerder ongeveinsdheid, en allen Kerken beter tot gerustheid strekken.

Maar 't is wonder, dat lieden, in getal en andere kwaliteiten gering, zich zelven een meesterlijk oordeel aannemen van de geesten, leer en oordeelen der uitnemendste en voortreffelijkste mannen, en dat zij zoo hardnekkiglijk, of zoo beschroomd alle ander oordeel, hoewel wettelijk aangesteld, tenzij dat het in alle deelen hen begunstigt en met hunne inbeelding overeenkomt, minachten.

Of dit niet van gelijken aard is met die praktijk der valsche apostelen, die Paulus beschrijft 2 Cor. 10: die zich zelven met zich zelven afmeten, en zich zelven bij zich zelven vergelijken, geven wij allen verstandigen te oordeelen.

Het is het doen van een zeer boos pleiter, die of maakt dat de tijd, zonder iets uit te richten, doorgebracht wordt, en die de uitspraak van het vonnis verlengt, of alles, dat onder is, boven keert, draait en wendt, om de zaak in eene eeuwige duisterheid in te wikkelen.

Maar het is het doen van eenen vromen rechter, de orde van procederen te leiden, diegenen, die met omwegen liggen spelen, tot hunne eerste beginselen en oorzaken te brengen, en heftiglijk de waarheid na te jagen, opdat het proces rechtvaardig zij.

Naar dezen vorm schikt zich de Synode, en oogt naar dit einde, niet met eenige valsheid, listigheid en ongelijk, maar met nauwe naarstigheid, de waarheid van het gevoelen door vraagpunten te vernemen en alles ordelijk te doen.

Want hier is eigenlijk de zaak der Kerk, niet der Remonstranten; en wat der Kerk nut zij, komt der Synode toe te oordeelen, de autoriteit der E. E. Heeren Gecommitteerden daarbij komende.

Zoo menigmaal als de namen en het ingeven der conscientie hier wordt voorgewend, zoo dunkt ons dat ze ontheilgd en vertreden wordt, daar men liever behoorde te gebruiken de woorden, overvloed van eigen zinnelijkheid, believen en goeddunken, en van een nergens naar luisterende vermetelheid.

Wie zal lijden kunnen, in 't oordeel van een particuliere conscientie in zijn eigene zaak, een bedenking tegen een publieke en wettelijke orde.

Alle uitspraak van eenen wettelijken rechter moet men gehoorzamen, wanneer geen zoude geboden wordt, hoezeer het eigen oordeel der conscientie daartegen spreekt, of dat de rechter in 't oordeel een fout begaan, of uit hartstocht zich misgaan heeft; laat elkeen onzer zich wachten van zijne zonde, en laat God met de zonde van een ander geworden.

Indien in deze daad iemands conscientie gekwetst wordt, voorwaar het is niet der Remonstranten, overmits het besluit der Synode geen zonde begrijpt.

Indien eenige fout aan dit besluit in het minste kan toegedicht worden, zal maar de conscientie der Synode gekwetst worden, niet dergenen, wien hunne innerlijke gedachten geheel en onbevlekt gelaten worden.

Maar nu klagen wij, dat onzer aller conscientiën smaadheid wordt aangedaan, evenals of iets tegen de conscientiën gedaan werd; terwijl deze beschuldiging alsdan eerst plaats heeft, wanneer de wet van alle conscientiën en van particuliere gevoelens verkracht wordt, niet wanneer met reden en autoriteit de particuliere gevoelens tegengestaan worden.

Wij weten, dat oprechte en eenvoudige vragen in alle Synoden en in alle gerichten, gebruikt worden, en toegelaten zijn geweest van de Apostelen, martelaren en confessoren, zelfs staande voor de vijandigsterichtplaatsen.

Indien zij hun gevoelens zoo zeer bezwaard vinden voor deze vragen, laat ze oprechtelijk ten volle hun gevoelens voorstellen, zoodat de Synode bekwaamlijk onderricht worde, en dat alle wettelijke argwaan en valsche leer uitgesloten worde; zoo zullen zij de Synode ontlasten van den arbeid der vragen, die voornamelijk tot dit einde ter hand genomen worden, dat uit onwetendheid van de daad, geen ongelijk gedaan worde, aan hen of aan de Kerk, welker zaak hier verhandeld wordt.

De Synode zelve zal wederom niet weigerig zijn hen te onderwijzen, indien het de zaak vereischt, van het gemeene gevoelen der Kerken, indien ze niet geweten of verdraaid wordt.

Hetgeen zij uit de oproepingsbrieven trekken, en zoo dikwijls nu verhaald is, zooveel zij noodig zullen achten, verdedigen, ziet niet op de orde van handelen, maar op de overvloedigheid en kracht der

bevestiging; waarin zij nochtans vriendelijk vermaand hebben, dat de redelijkheid en noodwendigheid van de zaak een maat stelle, opdat men niet huppele, en in 't wilde loope, in het ruime veld zonder eenige palen of schutsel.

Nu die zachtmoedige vermaning, zoo de nood vereischen zal, oordeelen wij ook billijk te zijn, dat door autoriteit bepaald worde. Waar hebben de gedaagden meer recht dan de leden zelven der Synode hier zittende?

Denwelken de orde van handelen en de mate van spreken naar het oordeel der Synode, naar het gebod der EE. Heeren Gecommitteerden, en naar de discretie en autoriteit van den praeses gematigd wordt.

Maar de natuur zelve van de zaak roept, dat men beginnen moet van een zekere gezette leer der verkiezing; omdat de waarheid derzelve de mate is der waarheid van de verwerping: de verkiezing is het eigen goed der Gemeente. De Schriftuur stelt dezelve zeer dikwijls en wijdloopig voor; zelden de verwerping.

Aangaande het stuk van de verkiezing zijn alle dingen der Gemeente klaar en openbaar; en het is tegen reden, dat men duisternis en onwetendheid inbrengt in zaken, die klaar zijn, uit vermoeden van verborgene zaken. Ja, niemand van de Remonstranten zelven zoude deze verkeerdheid in de Theologische verhandeling toelaten, dat hij de zaak van de verwerping stellen zoude vóór de verkiezing, en nooit heeft eenige loflijke Theoloog dat exempel gebruikt.

Indien zij misschien in de leer van de verwerping, al te roekelooslijk, op ongodsdienstige wijze en ongoddelijk bij hen behandeld, eenige zwarigheden ontmoeten, of zoeken, zal ook de Kerk niet mogen hun gevoelen van het voorgezien geloof overtuigen van vele ongerijmdheden, en verlost wezen van dezelve, eerdat het gemeene gevoelen omgestooten wordt, nu zij, als nieuwere, den akker van hun gevoelen eerst van deze doornen der ongerijmdheden behoorden te reinigen?

Het hart der Gemeente is de leer van de gansch absolute genade Gods; dit is geweest de eerste trap der herstellende en ten leven weder opgewekte Kerk uit het Pausdom, die de Pelagianerij en halve Pelagianerij ten eenenmale ingezopen had.

Derhalve moet deze leer allereerst in het midden van de markt en in het licht gesteld, en uit dat licht alle nevelen van ongerijmdheden verdreven worden.

En dewijl hier de Remonstranten het gevoelen der Kerk niet absolutelijk ontkennen, maar alleenlijk verzochten door eenige tempering, en naar het oordeel te verbeteren, is het voorwaar gansch billijk dat zij van dezelve beslist en rond verklaring doen, en zich niet versteken in de doornbosschen van gezochte ongerijmdheden.

Indien zij in de verkiezing met de Kerk eens zijn, zeer licht zal het wezen de knoopen van ongerijmde consequentiën te ontbinden, en zijnde het hoofdstuk der absolute genade Gods uit perikel verlost, zal de Synode zonder twijfel, zeer goederhande en gansch billijk wezen in de uitlegging van de spreuken, die wat ruw en hard zijn, en zal de liefde toegeven, zooveel het geloof lijden kan.

Maar de leer, uit de openbaring Gods alleen aangenomen, niet berustende op menschelijk vernuft, met ongerijmdheden, willens bijeengeraapt, te bestrijden, is uit de duisternis zelve de zon licht op woeker geven, is uit de vuurkolom, die de Israëlieten leidde, een nevelige en duistere wolk maken, die de Egyptenaars verderft en verdrijft.

Laat ons aan de Peripatetische filosofen overlaten, in een zoo groote onwetendheid der natuur en der natuurlijke oorzaken, een besluit te maken, van de wegneming der meeste ongerijmdheden, tot de waarschijnlijkheid, die het geloof, berustende op het eenige Woord Gods, gansch. en gaar verwerpt, en voor een gespuis en bastaardgebroedsel des vleesches houdt.

Eindelijk, laat Gods Woord ons wezen de eenige fakkel en regel der waarheid, in openbare zaken klaar en rond sprekende; laat de eenvoudigheid in onze harten en in onze voorhoofden het eenige teeken der waarheid wezen. Laat ons openlijk handelen van openbare, profijtelijke en noodzakelijke zaken, met openbare bewijsredenen der Schriftuur.

En zooals dan de verborgene van de openbare zooveel licht kunnen ontleenen, dat zonder vooroordeel deze verborgenheden niet meer het verstand des vleesches kwellen, zoo zullen wij ons verblijden, dat wij zooveel gewonnen hebben; indien anders, wij zullen ook zelven gedreven worden tot die waarachtige gebreidelde woorden en belijdenissen, die ook aan te bidden zijn: Uwe oordeelen, Heere! zijn een groote diepte; o diepe rijkdom! O mensch! wie zijt gij, die God tegenspreekt? u instekende in hetgeen gij niet gezien hebt.

Derhalve dunkt ons, dat het besluit der E.E. Heeren Gecommitteerden gansch billijk en redelijk is, en nergens in behoort verzwakt, maar veel meer door autoriteit der Hoogmog. Heeren Staten gestijfd te worden' bij welke wij noodig achten, dat de gansche zaak geaprobeerd worde.

← **Antwoord der Theologen van Bremen, op de vraag:**

Of de broeders Remonstranten mogen en behooren gehoorzaam te zijn aan het besluit der Synode, van de wijze en manier van te verklaren de geschillen, die thans te verhandelen zijn.

In alle manieren kunnen en behooren zij. Want. 1. Er is niets in dat besluit, hetwelk strijdt met de natuurlijke billijkheid en het Woord Gods.

2. Het is gekomen en bevestigd van den Magistraat, die men niet alleenlijk om der vreeze wil, maar ook om de conscientie moet gehoorzaam zijn.

3. De Kerken zullen bekennen, dat aan haren dienst eerbiediging niet alleenlijk van de toehoorders, maar ook van de mededienaars bewezen moet worden.

4. Het besluit is alzoo gesteld, dat het niet alleenlijk gerust begeert te stellen de conscientien van de eene partij, maar ook van allen, tot Gods ongekroonde eere, en onderrichting en stichting der geheele Kerk Gods.

5. Paulus heeft ook voor eenige ongeloovigen met blijdschap belijdenis gedaan des geloofs, en den vragenden antwoord gegeven.

6. Wat zij begeerden, aangaande de verhandeling van de verwerping, wordt hen, wat de zaak en substantie betreft, niet geweigerd, maar te zijner plaats ruim genoeg toegelaten.

7. Indien zij oordeelen, dat zij in de verhandeling der verkiezing een bewijs moeten nemen van de verwerping, dat wordt hen ook niet geweigerd, mits zij buiten het voorstel niet in 't wilde loopen.

8. Maar dat wij begeeren begonnen te hebben van de verkiezing, daarin zal dezelfde orde gehouden worden, die zij in hunne artikelen hebben.

Want zij handelen eerst van de verkiezing in zeven artikelen, en daarna in drie van de verwerping.

9. De verhandeling der verkiezing zal die van de verwerping klaarheid geven.

10. Indien zij dit besluit niet gehoorzamen, laat ze bedenken hoe kwalijk zij bij hunnen naam en faam doen; als die in verdenking zullen komen, dat zij een gelegenheid zoeken om uit de Synode te geraken, en uitvluchten zijn zoekende.

11. Wij geven hun te bedenken, wat zoowel de Nederlandsche Kerken als andere van hen en hunne handelingen zullen oordeelen, dat zij om een zaak, die middelmatig is en voor zoodanig in 't oordeel der Synode gehouden wordt, deze wettelijke vergadering in verwarring hebben willen brengen.

12. Indien zij weggaan uit de Synode, zij zullen geen voordeel daarmede doen.

Want evenwel zal van hun gevoelen, uit hunne in 't licht gegeven schriften, en uit hunne artikelen en tweeërlei bedenkingen, alreede bij de Synode berustende, kennis genomen en in de vreeze Gods een beslist oordeel worden uitgesproken.

13. En zij zullen van hunne zaak en van hunne stemming bij dezelve, in de harten en voorstellingen van velen, vreemde oordeelen eensdeels bevestigen, eensdeels verwekken, als dat ze zonder eenige billijke en genoegzame oorzaak de Kerken verstoord hebben.

14. In geen Synode is ooit van het oordeel der Synode afgeweken geweest om zoo kleine oorzaak.

Op de Tegenwerpingen Der broeders Remonstranten antwoorden wij aldus.

1. Tegenwerp.

De conscientie laat niet toe, dat wij gehoorzamen.

Antw. De conscientie wordt eigenlijk niet gekwetst dan door overtreding van eenig Goddelijk gebod; nu hier is zulks niet.

Ja, de Magistraat schrijft deze orde voor, dien men geen gehoorzaamheid om deze zaak weigeren mag.

2. Tegenwerp.

Men let niet op onze conscientie; maar alleenlijk op de uwe.

Antw. En op de onze, en op de uwe. Want beiden wij en gij zijn alzoo den Magistraat gehoorzaam in een middelmatige en op zich zelve geoorloofde zaak.

3. Tegenwerp.

Ons wordt vrijheid geweigerd om ons gevoelen voor te stellen.

Antw. Geenszins; maar dezelve wordt geregeerd binnen een wettelijke wijze, gelijk de onze, naar voorschrift der Overheid, geschikt is tot stichting der Gemeente.

4. Tegenwerp.

Men handelt niet dan met plakATEN en autoriteit; maar wij hadden liever met redenen.

Antw. 1. De plakATEN zijn in redenen gefondeerd, en in zoodanige autoriteit, die den regeldes ambts en de Goddelijke beroeping des Magistraats vereischt. 2. Hoe vele redenen, beden, vermaningen, broederlijke en vaderlijke verzekeringen zijn er nu menigmaal bijgevoegd geweest.

5. Tegenwerp.

Het schijnt, dat men ons op kinderlijke wijze wil examineeren, hetwelk met ons ambt en onze jaren niet betamelijk is.

Antw. 1. Ja, wij hebben voorgenomen eerbiediglijk en broederlijk met geleerde mannen conferentie te houden, opdat er voor u gelegenheid zij aan ons de Belijdenis te verklaren, tot gemeenebest der kudde, die ons is bevolen. 2. Vragende stellen wij u onze zwaarigheden voor, en er is beloofd, dat wij op de uwe zullen antwoorden, en u voldoen naar ons vermogen.

6. Tegenwerp.

Wij, die niet al te bekwaam zijn om in 't publiek te spreken, behooren niet beschaamd gemaakt te worden.

Antw. 1. Laat hem in aller naam en in de gemeene zaak spreken, die daartoe het bekwaamste is. 2. Valt er iets zwaars, men zal u niet weigeren u te mogen bedenken, en u, gelijk ook ons, zal toegelaten worden, bij geschrift te antwoorden. 3. Daarentusschen zullen de anderen geen zwaarigheid maken, waar het noodig wezen zal, te betuigen, of zij daarmede overeenstemmen of niet.

7. Tegenwerp.

In de zaak van de verwerping is de vooraamste kracht onzer zaak gelegen.

Antw. 1. Maar het staat te bezien, of, en hoe verre niet dezen bewijsgrond de leeraars der Nederlandsche Kerken met recht zouden bezwaard kunnen worden. 2. Ook zal van de verwerping mogen gehandeld worden, zoowel in den vorm van de quaestie te zijner plaats, alsook in de bewijsredenen, wanneer het nuttig zal geacht worden.

8. Tegenwerp.

Om de leer van de verwerping zijn deze verschillen ontstaan, die totnogtoe Nederland beroerd hebben.

Antw. 1. Maar laat hier overwogen worden in de vreeze des Heeren, wie diegenen zijn, die eerst tegen de Belijdenis, en leer, in deze Kerken aangenomen, begonnen hebben te leeren. 2. Wij oordeelen een godzalig werk te zijn, dat wij allen voor God onze schuld, doch met een zeer goed opzet vergezelschap, bekennen en zoeken te beteren. 3. Maar de Belijdenis en Catechismus hebben geen oorzaak gegeven onze leer hatelijk door te strijken.

9. Tegenwerp.

In deze zaak vallen groote en vele zwaarigheden voor.

Antw. Die zullen weggenomen worden, zoo het doenlijk is, onverminderd de beginselen of gronden der Schriftuur.

Want of sommige dingen zullen geschreven zijn anders als wij wel wilden, 't zij in de oude, 't zij in de nieuwe, of in de onze, of in andere schrijvers; welke dingen, zoo wij ze niet kunnen of prijzen of behoorlijk ontschuldigen, wij zullen raden dezelve te schuwen, prijzende ondertusschen de godzaligheid der schrijvers, zoo verre zij zoeken, dat de gansche lof onzer zaligheid Gode gegeven worde. Of sommige dingen zullen wel en behoorlijk gezegd zijn, die zonder reden anderen ergeren, en diezelfde zullen moeten voorgestaan worden.

Of sommige dingen zullen wel verstaan zijn, maar niet al te bekwaamelijk gezegd, dewelke door een bekwaame uitlegging te helpen wij achten aan de waarheid en liefde te betamen. En wij verstaan onzer aller plicht te zijn, dat wij niet alleenlijk het waarachtige stellen moeten boven het valsche, maar ook wat klaarder is, boven dat duister is; wat profijtelijk is, boven wat minder profijtelijk, en wat beter is, boven wat dragelijk is, en dat wij dagelijks tot meerdere volmaaktheid in gevoelen, spreken, en doen, toenemen.

10. Tegenwerp.

Ons wordt een orde voorgeschreven, hetwelk onbehoorlijk is.

Antw. 1. U lieden en ons heeft dezelfde Magistraat een orde voorgeschreven. 2. De orde, die gevorderd wordt, is met de natuur der zaak overeenstemmende. 3. Behoort ten eenenmale tot dat heilig en prijselijk einde, dat de Magistraat en de Synode bij hun bevel voorheeft.

11. Tegenwerp.

Wij vreezen, dat de tijd op die wijze met het stuk van de verkiezing zal worden verlengd, en dat de leer van de verwerping, die allermeeft van noode heeft verhandeld te worden, onverhandeld zal blijven.

Antw. 1. Dat kan niet geschieden, dewijl men terstond, op het eerste artikel, van de verwerping zal handelen moeten. 2. Is klaarlijk belofte gedaan, dat men zoo doen zal. 3. Wij bekennen zelve, dat om den wille van de gerechtigheid Gods, zoowel van de verwerping, als, om den wille van de barmhartigheid, van de verkiezing, ter eere onzes Gods moet gesproken worden.

12. Tegenwerp.

Onze dingen worden verlamd, want wij mogen niet zoowel ontkennend als bevestigend handelen.

Antw. 1. Beide wordt bij de Synode toegelaten; eerst uwe punten te beweren, daarna de punten van anderen te bestraffen; maar binnen mate, opdat niet zaken, die meer noodig zijn, door minder noodige uitgesloten worden. 2. Het geloof is meer van bevestigende, dan van ontkennende zaken. Nu hier wordt voornamelijk gehandeld van uw geloof. Dit alles behoudens betere adviezen.

← **Het oordeel van die van Embden.**

De broeders Remonstranten, zoo men die noemt, achten wij, dat het oordeel der 'Synode, hetwelk nu door het besluit van de Hoogmog. Heeren Staten en der E. E. Gecommitteerden is bevestigd, met reden behooren na te volgen. Reden. 1. Omdat men de Magistraat gehoorzaam moet wezen in alles, wat niet tegen God is. Nu rekenschap zijns geloofs te geven aan iedereen, die zulks vordert, inzonderheid aan de vrome Overheid, wanneer zij zulks gebiedt; gebiedt; insgelijks, de methode van handelen, bij den Magistraat voorgeschreven, te onderhouden, is niet tegen God, maar overeenkomstig de Schriftuur, en van den H. Geest geboden. 1 Petr. 3. en elders. Derhalve, enz.

2. Omdat het billijk is de Synode, door autoriteit der hooge Overheid bijeen geroepen en voor God gezworen, gehoorzaam te zijn; nu zoodanig is de Synode. Derhalve enz.

3. Omdat het altijd kwalijk gegaan heeft dengenen, die zoodanige Synoden geweigerd hebben te gehoorzamen, hetwelk de historiën getuigen.

4. Omdat het den gedaagden en verweerders niet toekomt den rechters voor te schrijven de wijze, hoe men zal handelen in eenig gericht, hetzij Kerkelijk, of politiek. Nu de broeders Remonstranten zijn gedaagden. Derhalve, enz.

5. Omdat degenen, wien toegelaten wordt, te doen hetgeen zij begeeren, niet behooren zich weigerig te betoonen in datzelve te doen. Nu den Remonstranten wordt een, macht toegelaten, hoewel eene bepaalde ook van de verwerping te handelen, maar ter zijner plaats en tijd. Derhalve, enz.

6. Omdat ons betaamt den H. Geest gehoorzaam te zijn, die in de eerste plaats en wijdloopig is handelende van de verkiezing in de Schriftuur, maar zeer soberlijk van de verwerping. Waarom dan volgen zij zijne voetstappen niet na?

7. Omdat zij lieden, zoo zij dat niet doen, een kwade conscientie daarvan zullen behalen, als die noch Gode, die een methode van deze leer in zijn Woord aanwijst, noch hunnen Magistraat, noch der wettelijke Synode willen gehoorzamen.

8. Omdat hier vele dingen valschelijk en door lastering der Contra-Remonstranten tegengeworpen worden, die zij nimmermeer bewijzen zullen alzoo geleerd te worden.

Nu, dat betaamt geenszins vromen en oprechten lieden.

9. Omdat zij zich zelve vele en onuitwikkelijke zwaarigheden zullen veroorzaken, zoo zij niet gehoorzamen, hetwelk zij, als wijze lieden, wijselijk behoorden te bedenken.

10. Omdat zij de benauwde Kerken in Nederland en andere rechtgevoelenden, die zeer angstig een uitkomst uit deze zwaarigheden begeeren en verwachten, daarmede ophouden.

11. Omdat zij de uitheemsche Theologen, die tehuis noodzakelijke zaken hebben, tegen reden uitstellende, langer houden dan het billijk is.

12. Omdat men behoort gehoorzaam te zijn dengenen, die wel broederlijk, ja vaderlijk raden, hoedanigen die ook zijn mogen. Job en Naman de Syrier hebben niet versmaad, de een den raad zijns knechts, de ander zijner dienstmaagd.

Zoo dan moeten de broeders Remonstranten de getrouwe vermaningen der Synode ook niet versmaden.

13. Omdat zij de blijdschap vervullen zullen van allen, niet alleenlijk die in de Synode tegenwoordig, maar ook die in wijdgelegene plaatsen hunne residentie hebben, dat zij de wettelijke Synode zijn gehoorzaam geweest, en liever acht hebben willen nemen op den vrede en het gemeene best, als op hunne bizondere begeerten te volgen.

14. Omdat Episcopus zelf gezegd heeft, indien hem de zwaarigheid in de leer van de verwerping benomen kan worden, dat in de rest geen zwaarigheid wezen zal.

En Niellius, tenware de leer van de verwerping hem ophield, dat hij de andere partij zoude toevallen.

Derhalve schijnt er niets of weinig over te blijven buiten de leer van de verwerping, waarin men geen eenstemmigheid zoude kunnen treffen. Of het nu reden is om den wille van deze eenige leer der verwerping, welke voor het vleesch en het blinde vernuft hatelijk is, en hard om te verstaan, en ook soberlijk in de Schrift verhandeld wordt, zoovele bloeiende Kerken, en zoovele ware geloovigen op te houden, mogen de broeders zelven bedenken.

15. Behalve dat wij bereid zijn van de verwerping niet anders te spreken, dan de Schriftuur zelve spreekt, en hetgeen voor het vernuft onbegrijpelijk is Gode te bevelen.

16. Omdat tegen de ongerijmdheden, die zoodanig schijnen te wezen en van de Remonstranten, hoewel op geen fundament berustende, uit deze leer getrokken worden, uit hunne leer andere ongerijmdheden, Gode schandelijk, in grooten getale kunnen gesteld worden. Indien wij ons nu bemoeien in zulke zaken altijd opeen te hoopen, wat het vernuft schijnt ongerijmd te zijn, wanneer zullen eenmaal deze twisten een einde nemen?

17. Omdat hier de reden zich moet gevangen geven, en met Paulus uitroepen: o diepte, enz.

18. Omdat zij alzoo den vrede hunner consciëntiën en de rust der Kerken zullen bevorderen. De uitheemsche Kerken zullen zij ook verblijden, en zij zullen de hope, die vele vromen van hen geschept hebben, terwijl zij hen als broeders lief hebben, voldoen.

19. Eindelijk overmits, is het dat zij naar ons, die ten beste raden, niet luisteren, zoo zullen zij zich zelven in onuitwikkelijke doolhoven werpen, en ten laatste te laat tot hun en der Kerken schade leeren wijs te worden.

Door deze en diergelijke redenen bewogen, oordeelen wij dat de broeders Remonstranten nog eenmaal en ten overvloede behooren door God, door onzen Zaligmaker Jezus Christus, voor wiens rechterstoel wij allen zullen moeten verschijnen, door de liefde der Nederlandsche Kerken, die zoo jammerlijk nu verstrooid zijn, door hunne eigene zaligheid aan ziel en lichaam, en zoo er nog eenige breedere betuiging kan bijgedaan werden, gewaarschuwd, vermaand en gebeden worden, dat zij naar goeden raad luisteren, en hunne begeerten bedwingen, het exempel des H. Geestes, ons in zijn Woord voorgaande, navolgen, en de Synode, welke in geen en deele onvolkomen is, over hunne zaak vrijelijk, oprechtelijk, minnelijk, en vrediglijk laten oordeelen.

Dat men hen ook wederom vermane, dat zij zoo dikwijls zich niet beroepen op hunne consciëntiën. Want wij hebben ook de onze, en die zeer teer.

Die wij voorwaar willen ongekwetst bewaren, en om geens menschen wille onrustig maken. Indien zij nog zoo niet willen gehoorzamen, protesteeren wij, die hen alles goeds wenschen, dat wij van hunne schade en ongemak, hetwelk voor hen hieruit kan ontstaan, vrij willen zijn, en dat het aan ons niet heeft gelegen, dat zij op den rechten weg niet zijn gebracht geweest.

Om welke oorzaak wij dag en nacht (dat weet de Kenner der harten) onzen God met onze gebeden bemoeid hebben en nog bemoeien.

En zullen de broeders Remonstranten niet kwalijk nemen, zoo wij de verdediging der waarheid tegen allerlei vijanden van dezelve naar ons vermogen ernstiglijk aannemen.

De Heere geve hun betere zinnen, hetwelk wij hun van harte wenschen.

(Was onderschreven.)

Aldus gevoelen wij Dienaars der Kerk van Embden, tot deze Synode gedeputeerd.

Deze adviezen gehoord zijnde, heeft men de Remonstranten wederom vermaand, dat zij, alle uitvluchten latende varen, eenmaal het besluit der Synode zouden willen volgen, dat ze wel en gelijk zij behoorden van de Synode zouden hopen; zoo zij meenden dat misschien iets onbillijks hun zoude geboden worden, dan zouden zij eerst tijd hebben om te klagen; duslang had men niets onbillijks van hen begeerd.

Zij hebben geantwoord, bedroefd te zijn, dat de uitheemsche Theologen hunne meening niet wel hadden gevat, alzoo dezelve nooit was geweest over de orde te twisten, want zij waren nooit bekommerd geweest, of men eerst van de verkiezing, of eerst van de verwerping zoude handelen; mits dat hun behoorlijke vrijheid gegeven werd, alzoo hunne zaak te verhandelen, als zij noodig zouden achten.

Dat het onrecht was dat hunne consciëntiën aan het oordeel der Synode zouden onderworpen worden; zoodanige vrijheid begeerden zij, die hunne consciëntiën voldeed, en die hunne consciëntiën oordeelden noodig te zijn.

De praeses zeide hun, dat dit met groote verwondering van allen gehoord werd, dat hun niet heugde gezegd te hebben, hetgeen zij' gezegd hadden, en van zoo vele eerwaardige mannen aangeteekend, en van alle, ook uitheemsche Theologen zoo grondelijk beantwoord was geweest; want onder hen waren er geweest, die expresselijk begeerd hadden, dat eerst van de verwerping, en daarna van de verkiezing gehandeld zoude worden.

Dat zij ook in hun overgeleverd schrift hetzelfde te kennen gaven. Want zij zeggen daarin, dat zij over de orde alleen niet twisten. Waaruit genoeg is blijkende, dat zij ook over de orde, hoewel niet over die alleen, hadden getwist. Dat aldus alle orde, autoriteit, en vrijheid der Synode aan de consciëntiën en goeदनunken der gedaagden gehangen werd, tegen alle reden en orde; dat het gansch onrecht was een vrijheid te begeeren, noch door bevelen der EE. Heeren Gecommitteerden, noch door wetten der Synode bepaald. En als deze en diergelijke voorstellen, die hen hadden mogen bewegen tot gehoorzaamheid, hun tevergeefs voorgesteld waren geweest, zoo hebben de EE. Heeren Gecommitteerden geboden, dat zij immers mi eenmaal ronduit wilden antwoorden, of zij het besluit der Synode zouden willen gehoorzamen of niet. Derhalve zijn ze iedereen gevraagd en vermaand geweest rondelijk geweest rondelijk te antwoorden. M. Episcopus heeft verzocht, alzoo het een zaak was van groot gewicht, schriftelijk te mogen antwoorden, zeggende, dat hij geen onbepaalde vrijheid begeerde, nochtans zoodanige, die niet belette hunne zaak te verhandelen, zooveel zij noodig zouden achten. De praeses antwoordde, dat zij nog niet konden klagen, dat hun de behoorlijke vrijheid verkort werd, gemerkt men nog tot de zaak niet was gekomen. Episcopus zeide, dat deze vrijheid voorhenen, en eer men tot de zaak kwam, moest gegeven worden; anders zouden zij, de wet eenmaal gesteld zijnde, gebonden wezen, want zij zouden dan niet mogen aarzelen. Poppius gaf tot antwoord, dat verscheidene dingen door de uitheemsche Theologen voorgesteld waren, die waard waren naarstiglijk. overwogen te zijn, dat daartoe tijd van noode was, dat hij niet op die vraag staansvoets kon antwoorden. Johannes Arnoldi, dat hij bij hetgeen Poppius gezegd had niets had bij te voegen. Dwinglo, dat de uitheemsche Theologen vele redenen voorgesteld hadden, en dat ook die uitlegging der Synode sommige dingen inhield, die in het besluit niet uitgedrukt waren geweest.

Dat deze dingen alle overwogen moesten zijn. Hij verzocht derhalve tijd om te beraden, en konde niet simpeljik beloven, dat hij gehoorzamen zoude. Hij wilde zich niet stellen tegen de hooge Overheid, maar hij wilde liever uit de Synode blijven om te zien wat hem verder te doen stond. Ook heeft Rijckewaert tijd van beraden begeerd.

Desgelijks Isaacus kopie van de uitlegging, en tijd van beraad. Leo zeide, dat hij altijd met deze tweesnijdende bewijsredenen geperst werd, of ze gehoorzamen wilden of niet? Weigerden zij, men beschuldigde ze van hardnekkigheid; indien zij gehoorzamen, verraden zij de billijkheid van hunne zaak. In beide hadden de Contra-Remonstranten gewisse victorie.

Hij had liever uit den publieken dienst te scheiden, dan hier mede verstrikt te blijven. Verzocht derhalve schiftelijk te mogen antwoorden. Hollingerus, dat deze vraag zwaarder was, dan dat hij op staanden voet daarop konde antwoorden.

Verzocht tijd van beraad, ten minste van vier uren. Goswinius, er was reden dat tijd om te beraden vergund werd.

Assuerus, dat hij hetzelfde verzocht, en het besluit der EE. Heeren Gecommitteerden niet wilde tegenspreken.

Sapma verzocht te mogen overwegen de redenen door de uitheemsche Theologen bijgebracht. Pynakerus; dewijl het zeker was, dat de wetten konden feilen; dat hunne conciënten niet simpelijk denzelven konden onderworpen worden; derhalve dat hij ook nog niet konde besluiten, of hij deze besluiten der Synode zoude kunnen gehoorzamen. Naeranus verzocht, dat de Heeren Gecommitteerden tijd van beraad wilden toelaten. Vezekius, hij had niets daarbij te voegen. Deze antwoorden gehoord zijnde, is in het afwezen der Remonstranten daarover beraadslaagd, en, de meening der EE. Heeren Gecommitteerden aangaande dezelve verstaan zijnde, is besloten, om in alle manieren den Remonstranten te voldoen, dat men hen geven zoude copie, zoo van het besluit der Synode, als van die wijdloopige verklaring, en dat men hen geven zoude tot 's avonds te zes ure tijd van beraad, en belasten, dat zij (naarstiglijk doorlezen hebbende dit besluit en de verklaring er van) eenmaal ronduit antwoorden zouden, of zij gehoorzamen wilden of niet, en dat zij deze antwoorden met hunne eigene handen onder het formulier des besluits zouden teekenen. Hetwelk hun, wederom ingeroepen zijnde, is aangezegd en belast.

DE DRIEËNVEERTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag na den middag, van zes tot tien uren toe.

← Zijn 's avonds te zes ure verschenen de 'Remonstranten, welke hun antwoord, op de vorige begeerte der Synode bij geschrift gesteld, en met hun aller handen onder het formulier des besluits geteekend, aldus hebben overgegeven.

Indien ons bij de Synode niet anders dan met een rond antwoord geoorloofd is dit besluit en zijne uitlegging te onderteekenen, zoo zeggen wij rondelijk, dat wij alsnog blijven bij het antwoord gisteren schriftelijk overgeleverd.

Maar indien ons toegelaten wordt, hetwelk wij in alle manieren meenen dat ons behoort toegelaten te worden, zoo antwoorden wij kortelijk aldus.

Wij zullen schriftelijk verklaren ten volle en rondelijk ons gevoelen van elk artikel, en ten eerste van de verkiezing, daarna van de verwerping, en dat zullen wij op dezelfde wijze verdedigen, en het tegenovergestelde gevoelen der Contra-Remonstranten en dergenen, die zij voor rechtgevoelenden houden, in elk artikel rondelijk voorgesteld, wederleggen. Zoo men oordeelt, dat er iets in de verklaring, of verdediging ontbreekt, wij zullen desgelijks schriftelijk antwoorden op de vragen, die de praeses zal voorstellen. Of, indien de zaak het kan lijden, bij monde, door diegenen, die wij de bekwaamsten zullen oordeelen.

De rest zullen terstond met korte woorden te kennen geven, wat zij gevoelen. En, opdat deze vrijheid niet schijne onbepaald te zijn, zoo beloven wij dat wijzoodanige wijze in procederen zullen houden, die ten eenenmaal zal vervreemd zijn van een stoute onbeschaamdheid van alles zonder oorzaak, nuttigheid, en stichting voor te stellen, te disputeeren, of te besnibbelen. En, opdat de handelingen niet langer verlengd worden dan naar behooren, daarover zullen de EE. Heeren Gecommitteerden orde stellen; die wij nochtans verhoppen, dat naar hunne billijkheid, discretie en wijsheid, genoegzamen tijd zullen vergunnen om onze schriften vaardig te maken. Ook zullen wij daartoe arbeiden, dat zij onze wijze van handelen voor goed kennen.

Dit was van hen allen onderteekend.

Maar dewijl zij in dit antwoord gezegd hadden het gevoelen der Contra-Remonstranten, en dergenen, die zij voor rechtgevoelenden houden, te willen wederleggen, heeft men hen gevraagd, wie zij door dezulken verstonden, die de Contra-Remonstranten voor rechtgevoelenden hielden, welker gevoelen zij wilden bestrijden.

Zij hebben geantwoord, dat zij alsdan die noemen zouden, wanneer zij zich daarop zouden beroepen. En als de praeses sommigen, welker gevoelen zij totnogtoe in hunne schriften hadden gekend, genoemd had, en gevraagd of zij die meenden, zoo hebben zij niet geantwoord. En belast zijnde te vertrekken, is wederom gevraagd geweest, of de Remonstranten aan het besluit der Synode met dit overgeleverd antwoord hadden voldaan of niet.

Is door allen geantwoord en geoordeeld, dat met dit antwoord geenszins aan het besluit der Synode voldaan was. Dat de Remonstranten in hunne vorige antwoorden blijkelyk genoeg volhardden, en totnogtoe naar behooren hunne meening niet hadden verklaard.

← Dat men derhalve hen mocht houden voor onwaardig om langer met dezelve van deze zaak te handelen.

Voornamelyk, dewijl klaarlyk bleek, dat hunne verstokte hardnekkigheid met geen redenen of wijzen konde vernieuwd worden.

Derhalve zijn de Remonstranten wederom ontboden, en is hun naaktelyk aangezegd geweest het oordeel der Synode, aangaande dit hun overgeleverd antwoord, en zijn ernstiglyk vermaand, toch eenmaal ten laatste klaar, openlyk en rondelyk te verklaren, of zij de Synode zouden gehoorzaam zijn of niet.

En als men klaarlyk zag, dat zij tevergeefs zoo dikwijls gevraagd werden, zoo hebben ten laatste de Heeren Gecommitteerden verklaard, dat zij besloten hadden de gansche zaak den Hoogmog. Heeren Staten-Generaal door eenige Gedeputeerden te rapporteeren, opdat bij dezelve aangaande hunne personen, en meteen hunne zaken, eenmaal naar eisch vastgesteld mocht worden.

En is wederom den Remonstranten belast, uit de stad niet te vertrekken, voornamelyk om in de naburige plaatsen te prediken. Is goedgevonden te voegen bij de Gedeputeerden der EE. Heeren Gecommitteerden uit de Synode D. Hermannus Faulkelius, Assessor, en D. Sebastianus Dammannus Scriba.

DE VIERENVEERTIGSTE ZITTING.

Den 31en December, Maandagvoormiddag.

← De Eerwaardige Hooggeleerde D. Johannes Polyander, Doctor en Professor der heilige Theologie in de Academie van Leiden, heeft een geleerde, welbearbeide en deftige Latijnsche Predicatie gedaan, uit het 52e hoofdstuk van Jesaia vs. 7. Hoe lieflyk zijn op de bergen de voeten, enz. Die hierna volgt.

Doorluchtige, Edele, Hoogwijze Heeren Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal, Eerwaarde Praeses onzer Synode, Eerwaardigste Bisschop, en gij allen, Wijdberoemde, Hooggeleerde en zeer aandachtige Doctoren, Predikanten en Ouderlingen.

Dewijl het den Eerwaardigen Praeses beliefd heeft onlangs mij te belasten, dat ik, de voetstappen ingaande der Achtbare Mannen, Doctor Hallus en Doctor Scultetus, een predikatie in deze plaats zoude doen, en mijne meditatieën op eenigen tekst der heilige Schriftuur zoude voortbrengen; zoo zal ik in den ingang anders geen excuus gebruiken, dan dat ik geacht hebbe mijn schuldigen plicht te zijn, aan de autoriteit van den praeses te gehoorzamen, en mij verzekere, dat gij naar uwe bizondere gunst en vriendelykheid tegen mij, waarmede de goede Almachtige God uwe E. onder zoo vele uitnemende gaven versierd heeft, dit mijn voornemen en publieke getuigenis mijner gehoorzaamheid zult goedkeuren.

Dit vertrouwende zal ik, eer ik mijne predikatie begin, de hulp des Heeren, die hemel en aarde gemaakt heeft met dit mijn gebed, aanzoeken, u ernstiglyk biddende, dat gij mij, met den monde voorgaande, niet uitgestrekte harten wilt navolgen.

Almachtige en barmhartigste God, Vader onzes Heeren en Zaligmakers, Jezus Christus, die de fontein zijt aller wijsheid en geleerdheid! dewijl wij hier in uwen en uws beminden Zoons naam vergaderd zijn, opdat wij van uwe heilige, hooge en verborgene heimelykheden uws Rijks, ons in uw Woord geopenbaard, godzaliglyk, vrediglyk, en heiliglyk handelen.

Wij bidden U, dat in deze heilige en uwe Majesteit behaaglyke en ons heilzame oefening, Gij niet alleen onze tongen, maar ook onze ooren en alle onze gedachten wilt besturen, naar den eenigen regel,

uw Goddelijke wet, de oogen onzes verstande, met beklaglijke blindheid ten hoogste bevangen, door de stralen uws Geestes verlichten, ons verstand meer en meer in alle waarheid leiden, en onze harten met oprechte godzaligheid en broederlijke liefde ontsteken; tot uws Naams eere, stichting uwer Kerk, en onzer zielen zaligheid, Amen.

Wilt met mij Gods Woord met behoorlijke eerbiediging en nederigheden des harten aanhooren, eertijds door den Profeet Jesaja verkondigd en beschreven in het 52e hoofdstuk vs. 7 zijner Profetie: Hoe lieflijk zijn op deze bergen de voeten desgenen, die blijde tijding brengt, vrede verkondigt, het goede blijdelijk boodschap, verkondigende zaligheid, zeggende tot Zion: uw God heerscht!

Hetgeen in 't gemeen van vermaarde wetenschappen en treffelijke ambten naar 't gemeene spreekwoord der Grieken gezegd wordt, ta kala duscola, dat is, zaken die schoon zijn, die zijn ook zwaar; dat ditzelve bijzonderlijk op den Kerkendienst gepast mag worden, betuigt overvloediglijk zoowel de H. Schriftuur als de ervaring zelve. Indien gij de heilige Schriftuur bezieet, de Apostel Paulus leert 1 Tim. 3. Dat die een Bisschopsambt begeert, die begeert een uitnemend werk: een werk om de zwarigheid der bediening; uitnemend, om zijne waardigheid. Zien wij op de ervaring, deze bewijst met verscheidene exempelen aller tijden, dat de bediening des Goddelijken Woords, waarmede met eens menschen tong de gansche menigte des volks zoetkens gekoesterd en bewaard wordt in den gemeenen band der heilige Religie, en in onderlinge liefde der waarheid en des vredes, niet minder hard en arbeidzaam is, dan prijselijk en eerlijk.

Daarop ziende, roept de Profeet Jesaja met recht uit: Hoe lieflijk enz. Met welken uitroep die uitnemende Profeet te kennen geeft, dat geen menschen treffelijker gezantschap onder Gods volk zijn bedienende, geene meer dank met hunnen heiligen arbeid, bij Godes volk verdienen, dan predikanten des Goddelijken Woords, die in den naam van God, den Allerhoogsten Koning, den onrustigen den vrede, den ellendigen het goede, den verlorenen de zaligheid, den gevangenen de vrijheid verkondigen.

De gelegenheid van dezen uitroep zal iedereen met mij lichtelijk uit de voorgaande verzen bemerken; in dewelke Jesaja de belofte Godes van de verlossing door den toekomstigen Messias, en de zending zijner voorloopers, de oude Kerk onder het beeld van de verlossing uit de Babylonische dienstbaarheid heeft willen afbeelden, opdat hij in dezen zeer blijden uitroep zoude uitbreken, waarmede zij eensdeels den gezanten, die Zion vrede zullen verkondigen, door eenen profetischen geest toeroept, eensdeels Zion gelukwenscht, vanwege de gewenschte komst derzelve. In welke gelukwensching hij deze predikers is prijzende, vanwege drie dingen: vanwege, namelijk, hunne waardigheid, vlijtigheid en lieflijkheid der leer.

Hunne waardigheid wijst hij aan door een figuurlijke manier van spreken, genomen van de schoonheid en oprechtheid der lieflijke voeten, waarmede hij beide hunne aanzienlijke zending en eerlijken omgang voor de menschen beteekent, opdat hij aanwijze, dat zij van de valsche Profeten, niet zoozeer door het aanschijn en de belijdenis desmonds, als door de wettelijke roeping en de schoonheid van manieren kunnen onderkend worden.

Hunne naarstigheid beschrijft hij, niet alleenlijk uit de oude manieren der Profeten, die eertijds, van God tot de Joden gezonden, op de bergen van Palestina plachten te klimmen, en van daar den volken te prediken, opdat zij van allen te klaarder en luider gehoord zouden worden; maar ook door een gelijkenis of van de herders, gelijk sommigen meenen, of, gelijk anderen liever meenen, genomen van de wachters, op de bergen; van welke gene naarstig waren in de schapen te weiden en te leiden, waar zij op de bergen liepen, deze, uit eenige verhevene plaats de wacht houdende, hunne naburen te voren waarschuwd van de komst of der vijanden, of der roovers.

Wij zijn van gevoelen, dat beide de gelijkenissen op de predikers des Evangelies kunnen toegepast worden, overmits dat hun overal in de heilige Schriftuur den titel van herders en wachters wordt gegeven.

Om weinige uit vele te kiezen. Wie weet niet, dat de bedienaars des Goddelijken Woords, bij Ezechiël hoofdstuk 34, herders genoemd worden, denwelken God de zorg zijner schapen bevolen heeft, dat zij de verbijsterd loopenden wederzoeken, de verbrokenen verbinden, de kranken versterken, enz.

Wie weet niet, dat dezelve (Ezech. 3.) ook wachters genoemd worden van God, gelijk als op eenen berg of toren gesteld, opdat zij als uit een verhevene plaats; de oogen slaande op het volk, dat hun toebetrouwd is, alle hunne handelingen waarnemen, en van de aanstaande perijkelen, zoo zij hunnen

schuldigen plicht niet doen, bijtijds waarschuwen? Want dat verklaart God door zijn aanspraak aan Ezechiël, hoofd stuk 3. en 33. Gij menschenkind, ik heb u gesteld tot een wachter over het huis Israëls, dat gij uit mijnen mond het woord hoort, en hen van mijnentwege waarschuwt. Wanneer Ik tot den goddelooze zeg: voorzeker gij zult sterven, en gij hem niet waarschuwt noch aanspreekt, dat gij den goddelooze vermaant, hem weer roepende van zijnen goddeloozen weg, opdat gij hem behoudt; zoo zal deze Goddelooze in zijne ongerechtigheid sterven, maar zijn bloed zal ik van uwe handen eischen. Maar gij, wanneer gij den goddelooze vermaand zult hebben, en hij van zijne boosheid zich niet bekeert, en van zijnen boozen weg, zoo zal deze in zijne boosheid sterven, en gij zult uwe ziel verlossen. De apostel Paulus scherpt dit den Ouderlingen der Kerk van Efeze wel in, hen deftiglijk vermanende Hand. 20. Dat zij acht nemen op zich zelve, en op de gansche kudde, over welke de Heilige Geest hen gesteld had tot Bisschoppen, om de Kerke Gods te weiden, en de wolven te weren. Opdat wij tot onzen Jesaja wederkeeren, hij zegt, dat de voeten der herderen op de bergen, en dienvolgens gelijk als in 't midden tusschen God en de menschen gesteld zijn; vanwaar hun gansche omgang door allen, aan gene zijde, namelijk van den hoogsten God, aan deze zijde, van de volkeren, die tot Zion komen geloopt, lichtelijk kan gezien worden. En dit zij genoeg gezegd van de waardigheid en naarstigheid der Evangelische gezanten. Opdat wij voortgaan tot de lieflijkheid hunner leer, dezelve kan gekend worden, zoo uit de benaming, als uit de vruchten des Evangelies. Want hunne leer wordt hier genoemd een Evangelie, 'twelk bij uitnemendheid te zeggen is een goede, blijde en gelukkige boodschap van God, den Vader, met ons verzoend in Christus, den Immanuel, ons geboren en van den Vader gegeven, opdat Hij ons allen in allen zij: wijsheid den onwetenden; een weg den dwalenden; een waarheid den twijfelenden; gerechtigheid den schuldigen; heiligmaking dengenen, die met zonden bevuurd zijn; verlossing dengenen, die onder het vleesch, de wereld en den vorst dezer wereld gevangen liggen; eeuwig leven den sterfelijken, en het brood des levens den hungerigen. De vruchten dezer lieflijke leer worden van onzen Profeet gesteld vier, te weten, vrede, 't goede, zaligheid en het rijk Gods, welke vruchten, als door eenen onverbrekelijken band aan en in elkander gebonden zijnde, alhier zeer wel bijeengevoegd worden.

Want waar door zonderlinge zegening Gods het zaad des Evangelies gezaaid wordt, daar bloeit de vrede; waar de vrede bloeit, daar is het dat gelijkelijk het goede en de zaligheid der zielen en het rijk Gods groeien en bloeien.

Daarom. voegen de Apostelen in hunne zendbrieven altijd te zamen in hunne groetenissen den vrede Gods, of niet de genade Gods, of met zijne barmhartigheid, of met beide.

Daarom wordt in het lied der Engelen, hetwelk zij in de tegenwoordigheid der Bethlehemietische herders gezongen hebben, ter eere van het Kindeken, ons geboren, en van den Zoon, ons gegeven, de vrede gesteld in 't midden tusschen Gods glorie en goedgunstigheid tegen de menschen. Onder den naam van dezen vrede begrijpt de Profeet allerlei zegeningen, zoo lichamelijke als geestelijke, die allen menschen, het Evangelie aannemende met gehoorzaamheid des geloofs, in de heilige Schriftuur beloofd worden.

Deze velerhande zegeningen Gods, aangewezen door den naam van vrede, zijn voornamelijk gelegen, zoo in de onderlinge vereeniging Gods, niet ons in Christus, en van ons niet onzen naaste om Christus' wil, als in de rust der conscientie, uit die beide vereenigingen in onze harten rijzende, en meer en meer toenemende.

Met dezen vrede als met een nauwe keten, worden de Koningen, Prinsen en Magistraten met hunne onderzaten; de herders met hunne Kerken; de huisvaders niet hunne huisgenooten; God in den hemel niet de engelen, op aarde niet de menschen, en de menschen niet God in Christus door den Heiligen Geest verknocht.

Waarom de Profeten door eenen profetischen geest in den hemel opgetrokken, de engelen op aarde gezonden, Christus van de aarde in den hemel tot zijnen Vader wederkeerende, dezen vrede zijne Kerk beloofd, verkondigd, gegeven, gelaten, en ten hoogste gerecommandeerd heeft. 't Goede dat uit dezen vrede voortkomt, beteekent hier hetzelfde, dat bij de Grieksche wijsgeeren genoemd wordt EUDAIMONIA; de Latijnsche noemen het Beatitudo, dat is, gelukzaligheid. Want al wat recht is, genoeglijk, schoon, volmaakt en alleszins te begeeren, dat noemt de H. Schriftuur goed. Hoewel de Philosophen naar dit goed door verscheidene wegen getracht hebben, hebben zij het nochtans nooit kunnen vinden, overmits zij, ontbloot zijnde van 't licht des Evangelies, en de oogen des geloofs, noch

het opperste goed des eeuwigen erfdeels, door Christus' bloed verworven, noch hunne oorspronkelijke melaatschheid, noch de schuldigheid des eeuwigen doods, twee voorname kwade zaken, in tegenstelling met dit opperste goed in zich zelven hebben kunnen erkennen, noch het rechte remedie van beide kwaden buiten zich in de verzoenofferande van Christus voor onze zonden vinden. Derhalve, dewijl Christus het eenige fundament en de vervulling is der ware wijsheid, deugd, vrede en gelukzaligheid, moet het ons niet vreemd dunken, dat de onwijze van wijsheid, de ondeugende van de deugd, de onrustige van den vrede, en de ellendige van de gelukzaligheid zoo onbekwaamlijk hebben gedisputeerd.

Maar, den zoodanigen vaarwel zeggende, laat ons tot onzen Profeet Jesaja wederkeeren, die het opperste goed in deze drie stelt. Ten eerste, namelijk, in den vrede, waarvan wij nu gesproken hebben. Ten tweede, in de zaligheid onzer zielen. Ten derde, in de vernieuwing des rijks Gods in ons. Van welke ons kortelijk te handelen staat.

De zaligheid wordt hier den regeerenden God toegeschreven, als den eenigen auteur, opdat wij daaruit besluiten, dat de zaligheid uit God alleen is, maar het verderf uit de menschen, en dat deze allen te zamen in het verderf blijven steken, totdat zij door de predikatie des Evangelies, die een kracht Gods is tot zaligheid een iegelijk, die gelooft, uit het rijk der duisternis in het rijk des lichts overgezet, onder het heilzame juk der gehoorzaamheid Gods gebracht worden. Deze zaligheid, gevoegd bij den vrede en het goede, wordt aan het rijk Gods verbonden.

Opdat wij weten, dat deze drie hemelsche gaven, als verscheidene uitwerkselen van eene en zelfde opperste oorzaak, van eenen oppersten Koning en algemeen Hoofd der Kerk, Jezus Christus, in alle en ieder zijner lidmaten zijn vloeiende.

En in der waarheid, er is geen vaste vrede buiten het rijk Gods, geen bondig en volmaakt goed, eigenlijk zoo genoemd, geene ware zaligheid der zielen te vernemen. Hierom besluit de apostel Paulus deze en dergelijke heilzame weldaden binnen de palen des eenigen Goddelijken rijks, Rom. 14. Daar leert hij, Dat het rijk Gods is gerechtigheid, vrede en blijdschap door den Heiligen Geest. Ook dient niet vergeten. dat het Evangelie des rijks Gods alleenlijk aan Zion, dat is, de vergadering der zoodanigen van den Profeet beloofd wordt, met welke God zijn genadig verbond gemaakt heeft, als Hij zegt, dat Gods gezanten aan Zion verkondigen zullen: uw God heerscht; opdat hij den stand der bondgenooten onderscheide van den stand der vreemden. Wel is waar, God de Heere regeert wel machtig door de gemeene regeering zijner voorzienigheid, over alle beiden, te weten, verkorenen en verworpenen; maar onder de kinderen Zions, naar de bijzondere beschikking zijner genade, richt Hij op het rijk der zaligheid en der eeuwige gelukzaligheid. Daarom is waarlijk gezegd van David Ps. 105. o zaad Abrahams, knechten van Jehova, O gij, zijne verkorenen! O kinderen Jakobs! deze Jehova is onze God, hoewel zijne oordeelen zijn over den ganschen aardbodem. En van den Apostel, Rom. 9, dat den Israëlieten was de aanneming tot kinderen, en de heerlijkheid, en de verbonden, en de stelling der wet, en de beloften. Om welke bijzondere privilegiën, hoewel God de Koning des Hemels en der aarde onder Israëlieten in het Oude Testament waarlijk gezegd wordt bijzonderlijk geregeerd te hebben, dat nochtans de vervulling dezer profetie voornamelijk de Christenen des Nieuwen Testaments aangaat. Want in het Oude Testament heeft God alleen zijn volk bevelen gegeven door zijne onderzaten en bloote menschen, Mozes namelijk en de Profeten, in natuurlijke zwakheden anderen gelijk. Maar in het Nieuwe heeft God zijne Kerk door zijnen eigenen Zoon, in den vleesche geopenbaard zijnde, waarachtig God, Hem naar de Godheid even gelijk, de statuten zijns rijks voorgeschreven en geopenbaard.

De korthed des tijds en uwe zonderlinge geleerdheid laten niet toe, dat ik u met een arbeidzamer verklaring dezer stof ophoude; waarbij ik maar een kort aanhangsel van de drie kenteekenen der oprechte herders zal voegen, waarmede zij van huurlingen kunnen onderscheiden worden. Het eerste van deze wordt onderkend uit den diversen vorm van de roeping. Want de getrouwe herders, niet dan van God gezonden, prediken anderen het Evangelie der zaligheid en des vredes, gelijk de Apostel. Rom. 10, uit deze plaats bewijst. Maar de huurlingen, geenszins van God gezonden, loopen van zelf. Gelijk God van hen klaagt bij Jeremia, hoofdstuk 23. Of gelijk Christus beide zeer aanmerkelijk afmaakt. Joh. 10. Gene komen door de rechte deur in de schaapskooi, deze van elders. Het tweede teeken wordt getrokken uit den verscheidenen omgang derzelven.

Want de vrome herders, met lieflijke, rechte, en oprechte voeten wandelende, verkeerden waardig hun

Evangelie, en overeenkomstig hunne beroeping, en gaan derhalve 'met tweeërlei fakkelen, te weten, de leer en een onstraffelijk leven, den volke Gods voor. De verkeerden daarentegen, met zwarte, verkeerde en leelijke voeten wandelende, onteeren hunne schoone roeping door hunne onzuivere zeden. Het derde kenteeken wordt vernomen uit de ongelijke wijze van leeren. Want de goede herders prediken het een en zelfde Evangelie, hen nagelaten van de eerste en voornaamste gezanten Gods, de Profeten en Apostelen, uit den mond Gods en den zin der heilige Schrift; maar de kwade stellen de Kerk of een ander Evangelie voor, of verklaren hetzelfde naar hun eigen zin en meening. Dusverre hebt gij mij, de woorden des Profeten verklarende en een consequentie daaruit trekkende, aangehoord. Opdat ik dit nu op onze predikers kortelijk toepasse; gelijk eertijds Quintilianus van de leermeesters zijns tijds vereischte, of dat zij gansch geleerd zouden zijn, of weten zouden, dat zij niet geleerd waren: alzoo wensch ik dat hedendaags de herders onzer Kerken, of gansch en gaar Evangelisten zijn, of erkennen, dat zij geene Evangelisten zijn. Het ware te wenschen, dat sommigen, den titel van Kerkelijken voerende, betoonden, dat zij aldus gezind waren.

Wij zouden voorwaar minder dwalingen, twisten en beroerten, meer waarheid, eenigheid en vrede in onze Kerken hebben.

Maar nu, door de fout van sommigen, die liever kwalijk disputeeren, dan wel Evangeliseeren, en door het rechtvaardig oordeel Gods tegen onze algemeene ondankbaarheid, en walg des zuiveren Evangelies, ons veertig jaren lang getrouwelijk gepredikt, zijn onze zaken zoo omgekeerd en veranderd, dat onze Kerken, die eertijds geweest zijn huizen van vrede, rust en vrijheid, tot welke de vreemdelingen en uitheemschen, zoo wijd als nabij gelegenen, verdreven zijnde uit hunne plaatsen, als tot een zekere toevlucht tegen de overvallende overlasten der uitheemsche vijanden, hun toevlucht hebben genomen, thans zijn huizen van stormen, openbare tooneelen van inwendige en zeer zware twisten en schouwspelen der ongebondenheid van allerlei leeringen om die te mogen staande houden.

De herders, die, voor dezen Midianitischen krijg, den vrede, het goede, de zaligheid en het zeer bloeiende rijk Gods met groote vreugd en gunst der vromen hebben verkondigd, die weten thans, helaas! niets dan twisten, scheuringen, verdeeldheden der gemoederen en ergernissen, tot groot schandaal der zwakken en droefheid onzer vrienden, en onzer vijanden vermaak te verhalen.

Wie is er onder u, Eerwaarde Broeders! die met mij niet zoude verzuchten vanwege deze zeer droevige gedaante onzer Kerken, of liever over de schrikkelijke verandering derzelve, waarover de geheele Gereformeerde Christenheid met ons ontsteld is; waarover hemel en aarde verschrikken; waarover de Engelen, dagelijks uit den hemel tot ons nederdalende, ten hoogste bedroefd zijn; waarover eindelijk de predikstoelen, en de banken der Kerken en Academiën sidderen en zeer verwoest worden.

Wie is er onder u, die deze Profetie van Jesaja, van de Gezanten des vredes en der zaligheid tot het volk Zions gezonden te worden, welke Paulus van de predikers des Nieuwen Testaments zegt te moeten verstaan worden, Rom. 10; wie zeg ik, is onder u, die, met mij deze Profetie overdenkende, in deze klacht niet uitbarste: Waar is, o Jesaja! uwe belofte van de zeer blijde komst der herderen, die den vrede, het goede, de zaligheid en het rijk Gods verkondigen?

Waar zijn hunne lieflijke, rechte en schoone voeten, blinkende voor God en zijn volk, door de stralen der waarheid, door klare betooning van wettelijke beroeping, en door de klaarheid van eenen onstraffelijken omgang?

Is het niet in tegendeel alzoo, dat zeer veler voeten zwart, krom en mismaakt gezien worden, dewelke niet van God gezonden, maar in de schaapskooi van Christus van elders anders als door de ware deur ingekomen, en niet booze zeden besmet, veel liever hun goeddunken dan Christus' Evangelie, liever hunne verderfelijke disputen, dan den heilzamen vrede van Christus, liever hunne of anderen menschen besluiten, dan Gods ordonnantiën zijne Kerk voorstellen?

Zoo menigmaal als ik deze tijden en deze manieren met de zeden der voorgaande jaren bij mij zelven ga vergelijken, zoo kan ik de beklaging derzelve binnen in mijnen boezem niet besluiten, maar moet uitroepen: o verderfelijke tijden, die door een ontijdigen dood ons hebt ontruikt onze, eertijds voortreffelijkste leeraars en herders, die de waarheid en den vrede ten eenenmaal zochten, en ons andere Theologen in hunne plaatsen, andere zeden; andere oogmerken, andere raadslagen hebben voortgebracht! Hoe gelukkig zijn de zielen van Junius, van beide de Trelcatiussen, en van anderen onzer voorzaten, welker namen ik nu stilzwijgende voorbijga, die God uit dit dal der ellenden in zijne

eeuwige rust overgevoerd heeft, opdat zij ons verderf met ons niet zouden aan schouwen! O wij daarentegen ellendigen! die dagelijks moeten aanschouwen, het gewas der zuivere leer door gedurige regenplassen en stormen van twisten, helaas! verdrukt en nedergeslagen! en die vanwege deze oproerige verdeelingen, dagelijks aanhooren moeten de zeer bittere bespottung en het verwijt onzer vijanden; welke mijne klacht ik alzo niet begeere genomen te zijn, alsof ik, de gebreken van anderen waarnemende, de mijne niet zoude bemerken.

Zoo weinig zijn mij mijne zwakheden niet bekend, dat ik mij uit het getal zoude durven trekken dergenen, die met hunne zonden de gramschap Gods tegen onze Republiek hebben verwekt en getergd. Ik ben ook niet zoo verstokt van hart, dat ik de publieke zeer zware straffen en kastijdingen onzer zonden overal in onze Kerken vernemende, mij zoude kunnen matigen, of bedwingen van mijne klachten, uit het hart voortbrekende, in uwen schoot, lieve Broeders! niet uit te schudden, en u te bidden, dat gij deze jammerlijke ongemakken onzer twisten, met mij bij God, den Vader der barmhertigheden, beweene, den blakerenden brand onzer twisten, die ook den toom Gods hebben aangestoken, met de vloed uwer tranen tot in den hemel rijzende, haastelijk met mij wilt helpen uitblusschen; opdat niet door ons al te lang vertoeven de wijnberg des Heeren, met uwe eigene handen geplant, en met de heilzame wateren, geput uit de bezegelde fontein der H. Schriftuur, zoo menigmaal besproeid, met zoo vele en groote ranken, door den bizonderen zegen Gods vergroot en versierd, zoodat zij ze tot de uiterste einden des aardrijks en der zee uitgebreid heeft, dat, zeg ik, deze wijnstok door dezen gestadigen brand onzer twisten, niet eindelijk in rook en asch verandere; en onze droevige nakomelingen, den deerlijken ondergang dezes wijnstoks aanschouwende, ons, met reden aldus klagende, niet verwijten: O wijnstok, eertijds Gode behaaglijk! O wijnranken, die eertijds zoo overvloediglijk zeer lieflijke druiven hebt gedragen! door wat fout of nalatigheid onzer voorouderen mag het wezen, dat gij ten gronde gegaan zijt?

Van welk perijkel ik u, Eerwaardige medearbeiders! nu indachtig make, niet dat ik aan uwe vlijt en zorgvuldigheid om onze vervallene zaken in haren vorigen stand weder te stellen, of aan den voorspoediger uitgang onzer Synode zoude twijfelen, geenszins, Eerwaardige Heeren en Broeders in Christus!

Want zoo menigmaal ik den kandelaar der zuivere waarheid aanzie, in vele gestoelten onzer Kerken, door zonderlinge gunst Gods te onswaart duslang bewaard, en deze Synode, die wij nauwelijks verwacht hadden, door een extraordinaire en wonderbaarlijke weldaad Gods, in deze stad vergaderd; zoo menigmaal ik uwer voorgaande zorg en uws wakens gedachtig ben, waarmede gij de eenigheid des geloofs in God, door de liefde tegen de menschen werkende, in uwe Kerken gezocht hebt te voeden; zoo menigmaal ik de achtbare en eerwaarde, uitheemsche Theologen, die heldere lichten van ons Europa zijn, en voornamelijk die het versiersel, en geen geringe hulp onzer Synode zijn, aanschouwe en respecteere; zoo menigmaal eindelijk ik de Edele politieke mannen, de E. Heeren Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren Staten bemerke, die geen vermaning tot onzer opwekking, geen raad en daad tot onzer hulp sparen; zoo menigmaal is het dat ik mij zeer veel goeds van deze Synode belove, en dezelfde vruchten wensch, hoop en verwacht, die alle Gereformeerde Christenen met ons, over den ganschen aardbodem verstrooid, van haar wenschen, hopen en verwachten.

Alle welke en iedereen te zamen ik hier als op de wachttorens gesteld bij mij zelven aanmerkende met hunne harten hier tegenwoordig, zoo dunkt mij, dat ik hier zie de Koningen zelven, Prinsen, Magistraten, Predikanten, en anderen, die met ons huisgenooten zijn van hetzelfde geloof, voornamelijk diegenen, welker Gedeputeerden wij hier tegenwoordig hebben, over de samenroeping dezer Synode hunne groote vreugde openlijk uitdrukken, hunne waarschuwingen, oordeelen en adviezen door hunne Gedeputeerden telkens met ons vergaderende, en daarenboven hunne wenschen, zuchten en gebeden tot God uitstortende om den gelukkigen uitgang dezer Synode.

Door welker heilig exempel ik, aangeprikkeld, u ook volgens mijn ambt noodzakelijk moet vermanen, dat door langer uitstel het onkruid der dwalingen, twisten en oneenigheden door heimelijke en listige praktijken des duivels onder het goede Evangelische zaad in ons Nederland allengskens gestrooid, gij niet langer noch verder laat voortgeplant worden, maar met mij bijtijds en ernstiglijk lettende op een bekwaam remedie tot genezing van de wonden onzer Kerken, daartoe op alle mogelijke wijze

arbeidt, dat gij de groote verwachting aller vrome harten, die met ons dezelfde Religie belijden; de bevelen en begeerten zoo veler heeren en die u gedeputeerd hebben, en eindelijk aller heiligen wenschen, vermaningen, en plechtige beden voldoet; en de gezonde leer onzer Gereformeerde Kerken, door de ongelijkheid der voorleden tijden, in deze kwartieren zeer smadelijk beschuldigd en bijna verwezen, van sommige onrechtvaardige beschuldigingen metteneerste redt, en de gerezene verschillen niet naar uwe eigene hersenen, maar naar de meening des H. Geestes, ons in zijn H. Woord geopenbaard, zonder vooroordeel en verkeerde neiging wilt richten en wegnemen. Eindelijk kan ik niet, voortreffelijke toehoorders! of ik moet u betuigen door den hoogen naam der Heilige Drieëuhdigheid, die gij met mij dagelijks aanbidt, door ons gemeen geloof in onzen Zaligmaker Jezus Christus, en door de gemeene verzorging der gemeenten, die ons toebetrouwd zijn, dat gij, navolgende uwe Godzaligheid tegen God en uwe liefde en mededoogen jegens uwe Kerken, die jammerlijk gescheurd zijn, dat gij, zeg ik, verjagende deze drie knapen en afgezondenen des helschen Prinsen, waarmede hij totnogtoe dezelve verstoord, en bijna omgeworpen heeft, te weten, de valsche menschelijke overlevering, oneenigheid, en de vrijheid van alles te leeren en te stellen naar ieders goeddunken, de drie zusters en voedsterlingen der Religie, te weten, de waarheid, vrede, en een vrijheid, bepaald binnen de regelen van Gods Woord, overal in hare oude waardigheid zoekt te herstellen. Waarmede, behalve dat gij u tegen God, de Magistraten en uwe Kerken, in welker naam gij hier vergaderd zijt, en tegen alle vrome en onpartijdige overwegers uwer daden kwijten, ook grooten lof en gunst bij alle heiligen, zoo triumfeerende in den hemel, als strijdende hier op aarde, vinden zult. Want wanneer gij van deze Synode thuis zult keeren, zal u de gansche menigte dezès Raads en der burgerij van Dordrecht, ook uwe Heeren Collega's, medeburgers en broeders in Christus, om een zoo gewichtige en groote zaak wel uitgevoerd te hebben, gezamenlijk toeroepen, en gelukwenschen; u zullen diegenen, die de Hollandsche Kerken toegedaan zijn, wetende, hoe gij u in deze Synode gekweten hebt, in dezelve weder op te helpen, van alle kanten te gemoet komende, met deze woorden van Jesaja toeroepen:

Hoe lieflijk zijn de voeten dergenen, die den vrede, zaligheid en heilzame rust des rijks van Jezus Christus, en de Nederlandsche Kerken, nu weder hersteld, ons Evangeliseeren. Gezegend zij daarover onze Koning Jezus Christus, die nu in Nederland triumfeert. Gezegend zijt gij, gezanten van Jezus Christus, gewenschte predikers van dit Evangelie.

Eindelijk, wanneer gij uit deze Synode, na dit leven, zult komen te verhuizen tot die algemeene vergadering der eerstgeborenen, geschreven in den hemel, zoo zal u onze Heere Jezus Christus, de Prins der herderen, en opperste President dezer vergadering, voor de Engelen, zijne Gedeputeerden, de Profeten en Apostelen, zijne helpers, met een kus en omhelzing blijdelijk ontvangen, en in het eeuwige gezelschap der volkomen heiligen, alwaar geen disputen, geen jaloezie, geen beschuldiging, geen verdoeming is, met zijn eigene hand inleiden, en u allen en iedereen, tot een eeuwig getuigenis uwer getrouwe bediening met deze troostelijke rede gelukzalig maken: En gij goede en getrouwe dienstknecht, in het weinige zijt gij getrouw geweest; over veel zal ik u stellen. Ga in de vreugde des Heeren.

Wil dit, o Jezus Christus! ons allen en iedereen die hier voor uw aanschijn zitten, verleenen en de verzekering van deze uwe vergelding, met den vinger uws Geestes tot eeuwige vrede onzer zielen in het binnenste van onze harten en zinnen schrijven; hetwelk ik u, met dit treffelijk gezelschap uwer dienstknechten, bidde met dit mijn gebed, waarmede ik ook uw Vader, met welken Gij één God zijt, in uwen naam, door uwen Geest alzoo aanroep:

Almachtige en barmhartigste God, Vader onzes Heeren en Zaligmakers Jezus Christus, Vader der lichten, van wien alle goede en alle volmaakte gaven zijn voorkomende, onze Vader in uwen beminden Zoon, ons uit uwe oneindelijke barmhartigheid geboren en geschonken; wij uwe dienaars, onze knieën buigende voor uwe aanbiddelijke Majesteit, bidden u, dat Gij, U erbarmende over uwe kudde, onze gebeden wilt verhooren, uw macht bewijzen, en, om ons toe te brengen, uwe volle zaligheid tot ons wilt komen.

O God! richt ons weder op, en laat het licht uws aanschijns over ons lichten, zoo zullen wij behouden wezen. Jehova, God der heirkrachten! hoe lang zal uw toorn branden tegen de gebeden uws volks? Gij stelt ons tot een twist onzen naburen, en daarom bespotten ons onze vijanden. Gij hebt uwen wijnstok uit de naburige landen in de onze overgebracht, denzelven hebt Gij door uwe dienaars bebouwd, en

door uwen hemelschen dauw en regen besproeid, opdat hij wortelen zoude, en zijne ranken tot in Indië en tot de uiterste deelen des aardrijks en der zee toe, uitstrekken. In dezelve hebt Gij een toren voor de wachteren uws volks gesticht. Gij hebt ook een wijnpers der tucht in dezelve uitgehouwen. Gij hebt ze met een schutsel uwer bescherming bekleed, en van steenen gezuiverd.

Maar deze wijnberg heeft, in stede van lieflijke druiven, wilde beziën van twist en nijdigheid voortgebracht.

En wij, de bearbeiders derzelve, hebben tusschen U en ons, door onze ongerechtigheden, een droevige scheiding gemaakt. Hieruit is het, dat onze tranen ons zijn in stede van dagelijksche spijs en drank. Heere God! heel ons, en zie ons niet meer aan met toornige, maar met goedertierene oogen, en zoo zullen wij geholpen zijn. Wees bij de kinderen uwer rechterhand, door welker bescherming Gij dezen onzen wijnberg wonderlijk in 't midden van de regenslagen en stormen hebt bewaard, en de breuken uws schutsels in vele plaatsen toegestopt.

Wees vooral bij de Hoogmog. Heeren Staten dezer Vereenigde Provinciën, onze genadigste Heeren, met den Geest des raads en der sterkte. Wees bij den doorluchtigen en kloekmoedigen held, den Prins van Oranje, Maurits, en ook bij de doorluchtige Edele Heeren Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal; bij den Achtbaren en wijzen Raad dezer gezegende stad Dordrecht. Wees ook bij de uitheemsche Koningen, Prinsen en Magistraten met name bij diegenen, die hunne Voortreffelijke Theologen tot onzen bijstand hebben herwaarts gezonden.

Wij bevelen U bijzonderlijk den Machtigen en souverainen Koning van Groot-Brittanje, Jacobus, Beschermers des waarachtigen geloofs; den Doorluchtigsten en souverainen Prins en Keurvorst van den Paltz, Frederik den vijfde, wettelijk erfgenaam en waren navolger van den vorigen en voornamelijk van den recht Godzaligen Prins, Frederik den tweede, die nooit zonder oorzaak bij de rechtgevoelenden is geprezen, en zonder einde altijd is te prijzen; den Doorluchtigsten en wijzen Landgraaf van Hessen, een parel der Duitsche Prinsen; de zeer wijze en cordate Regenten van Zwitserland; de Edele kloeke en dappere, Nassausche en Wetteravische Graven; de E. voorstanders der Syndiken en Raden der Republiek van Genève, voorstanders der Orthodoxe Religie; de Achtbare, Hoogwijze en met ons ten nauwste vereenigde Magistraten van Bremen en van Dubden.

Wees ook hier bij ons, in uwen naam vergaderd, met den bijstand uws Heiligen Geestes, en wil ons doen en raadslagen met een heilzame instorting uwer heilzame genade begenadigen, opdat de heilzame waarheid uws hemelschen Rijks, en de heilzame rust in onze Kerken, wederom groeie en bloeie, tot uws naams eere, en opbouwing uwer heiligen. Hoor ons en verhoor ons, om en door onzen Zaligmaker en Immanuel Jezus Christus, die, met U en met den H. Geest, zij eere en heerlijkheid in der eeuwigheid, Amen.

DE VIJFENVEERTIGSTE ZITTING.

In het jaar onzes Heeren Jezus Christus Zestienhonderd en negentien.

Den 2en Januari, Woensdagvoormiddag.

Is voorgelezen een missive des E. Magistraats van Bommel, verzoekende dat Henricus Leo, predikant der Kerk van Bommel, die tot deze Synode geciteerd was, weder tot zijne Kerk mocht keeren, opdat hij, tegen het aanstaande feest der geboorte van Jezus Christus, zijnen dienst aldaar, in het leeren en in 't Nachtmal te bedienen, mocht doen.

De Synode hierop gehoord hebbende het advies der Edele Gecommitteerden en meteen uit de Gedeputeerden van Gelderland den stand van dezelve Kerk, en hoorende, dat de tegenwoordigheid van Leo daar niet noodig was, en dat die Kerk door de nabijgelegene predikanten konde verzorgd worden; heeft goedgevonden, dat Leo met de andere Remonstranten daar blijven, en niet weggezonden zal worden, immers niet voor en alee de Gezanten der E.E. Heeren Gecommitteerden aan de Hoogmog. Heeren Staten-Generaal zouden wedergekeerd zijn, en dat men dit aan den E. Magistraat van Bommel zoude schrijven. Welk schrijven ook de E.E. Heeren Gecommitteerden zeiden met het hunne te zullen vergezelschappen.

Zijn wederom de Gedeputeerden van iedere Provincie vermaand, dat zij bijtijds zien zouden de bezwaren, aangaande de leer, vaardig te maken en onder anderen naarstiglijk op de leer, in de disputationen van M. Episcopus, onlangs in 't licht uitgegeven, begrepen, te letten. Zijn ook voorgelezen eenige bezwaren, aangaande de Reformatie van de Academiën.

Dewijl hiervan naderhand gesproken zoude worden, en het een zaak was van groot gewicht, is elk een vermaand geweest, daarop bijtijds en ernstig te letten, opdat de E. M. Heeren Staten der Provinciën, door de goede adviezen der Synode geholpen, en in het toekomende alle Nederlandsche Academiën alzo mochten geordineerd en geregeerd worden, dat daaruit geen nieuwe zwarigheid mocht rijzen, gelijk totnogtoe uit sommige, tot zeer groote schade der Kerk, was gerezen; maar dat beide de Republiek en de Kerk behoorlijke en gewenschte vruchten uit die plantsoenhoven trekken mochten.

DE ZESENVEERTIGSTE ZITTING.

Den 3en Januari, Donderdagvoormiddag.

Dewijl de Gezanten der EE. Heeren Gecommitteerden, en de Gedeputeerden der Synode, nu wedergekeerd waren van de Hoogmog. Heeren Staten-Generaal, is goedgevonden de Remonstranten te ontbieden om hen te verstaan te geven de meening derzelve Hoogmog. Heeren.

Zijn verschenen alle de gedaagden, uitgenomen Isaacus Frederici, en Henricus Leo. Is hun voorgelezen het besluit der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal in hunne zaak, en dat eerst in Nederduitsch, en daarna, in de Latijnsche taal, om der uitheemsche Theologen wille.

De Generale Staten der Vereenigde Nederlandsche Provinciën, heden in hunne Hoogmog. Vergadering gehoord hebbende hetgeen de Edele Hooggeleerde, en erentfeste Henricus van Essen, Raad in 't Hertogdom van Gelderland en Zutphen, Hugo Musius van Holij, Ridder, Schout van Dordrecht en Baljuw des lands van Strien, en Johannes van Hemert, Burgemeester van Deventer, en benevens hen de Eerw. Hermannus Faulkelius, Assessor, Sebastianus Dammannus, Scriba, predikanten der Kerken van Middelburg en Zutphen, gelijkelijk gezonden van de Heeren Politieken, die hunne Hoogmog. gecommitteerd hadden tot de Nationale Synode, die nu te Dordrecht gehouden wordt, wijdloopig voor ons hebben verklaard, aangaande voornamelijk eenige zwarigheden of gravamina, gerezen uit sommige woordvoeringen en handelingen der Remonstranten, tot dezelve Synode door publieke autoriteit geciteerd, om dienaangaande derzelve Hoogmog. Heeren wille ten volle te verstaan; desgelijks gehoord hebbende voorlezen alle de origineele acten en besluiten, zoo uit naam der Politieken als der kerkelijken aldaar afgekondigd, en alle antwoorden der geciteerde Remonstranten, eensdeels bij geschrift overgeleverd, eensdeels mondelijk in dezelve Synode gedaan (voornamelijk van Vrijdag dezer maand, den drieëntwintigsten voor den middag, tot den Zaterdag toe, den negenentwintigsten van dezelve maand December 's avonds na tien uren ingesloten); maar voornamelijk gehoord hebbende zoowel het politieke als kerkelijke besluit, den zevenentwintigsten derzelve maand voor den middag, en ook den achtentwintigsten derzelve maand, voor den middag uitgesproken; desgelijks de antwoorden, op den negenentwintigsten dag bij de nu voornoemde geciteerde Remonstranten, na den middag schriftelijk overgeleverd; alsook hetgeen zij in tegenwoordigheid daarbij hebben gevoegd; en alzo uit de acten voornoemd, en alle andere besluiten is blijkende, dat de Eerw. en Hooggeleerde uitheemsche Theologen, eensdeels schriftelijk, eensdeels bij monde eenstemmig hebben betuigd, dat dezelve geciteerde Remonstranten de voornoemde besluiten, zoo menigmaal zij daarop hebben geantwoord, geenszins noch schriftelijk noch bij monde totnogtoe hebben voldaan; zoo is het derhalve, dat de Hoogmog. Heeren, naarstiglijk op alles gelet, en ernstiglijk met advies en in de tegenwoordigheid van den Doorlucht, Prins en Heere, den Prins van Oranje etc. desgelijks van den Hooggeborenen Heere, den Graaf Willem Lodewijk van Nassau, Stadhouder, etc. alles overwogen hebbende; dewijl vooral hunne Hoogmog. daarnaar trachten, dat in de Nationale

Synode, die nu gehouden wordt, alles daarhenen moge gericht worden, dat men tot een gewenscht einde, om welke oorzaak deze bijeenkomst aangesteld is, zoude mogen komen (welke is de voortplanting der glorie Gods en de behoudenis der ware Christelijke Religie, die totnogtoe in deze Provinciën de overhand heeft gehad, en opdat voortaan zooveel mogelijk de welstand der Republiek en meteen de vrede en rust der Kerk en de eenigheid der goede ingezetenen bezorgd worde) hebben verklaard en verklaren bij dezen, dat de voorzeide, beslotene en afgekondigde acten en decreten, zoo bij de Politieken als Kerkelijken, met hun goede meening en voornemen en met de plakكاتen, mandaten en commissiën, die zij over deze Nationale Synode gemaakt en gegeven hebben, ten eenenmale accordeeren. En derhalve approheeren hunne Hoogmog. bij dezen diezelve acten en decreten, en verklaren, dat de geciteerde Remonstranten schuldig waren aan diezelve acten en decreten zich te onderwerpen en te gehoorzamen, gelijk diezelve Hoogmog. Heeren hen belasten en gebieden in 't toekomende te doen, en dergelijke decreten te gehoorzamen. Waartoe zij achten, dat zij met allen ernst zullen moeten worden vermaand. Want anderszins, indien zij ze niet gehoorzamen, zal aan hen niet alleenlijk de kerkelijke censuur, maar ook de politieke te werk geleid worden, gelijk men gewoon is te procederen tegen diegenen, die de hoogste publieke autoriteit hebben veracht en met voeten vertreden.

Alzoo nochtans, dat zij begeeren, dat de voorzegde Heeren Politieken tot dezelve Synode Gecommitteerd, de voornaamste handelingen van die, naar inhoud der artikelen, aangaande de beschrijving der Synode, uit kracht van de commissiën en instructiën, hun over langen tijd gegeven, en naar hetgeen dezelve Hoogmog. Heeren nu geordineerd hebben, met alle vlijt en naarstigheid, uitvoeren en leiden zullen. Indien het misschien gebeurt, dat de geciteerde Remonstranten in dezelfde ongehoorzaamheid voortgaan en volharden, zoo willen zij, dat uit hunne publieke schriften, en ook uit de verklaringen derzelve, eensdeels schriftelijk, eensdeels bij monde, zoowel in deze Nationale, als in andere Provinciale Synoden, bij hen te voren uitgedrukt, hunne opiniën van de Religie onderzocht, geexamineerd, en met Gods Woord zal vergeleken worden.

Belasten niettemin den geciteerden Remonstranten, dat zij binnen de Stad van Dordrecht blijven, en daaruit niet vertrekken, zonder van de Politieken een schrift, tot dien einde particulierlijk dienende, verkregen te hebben, opdat zij ondertusschen zoo menigmaal zij geroepen worden, oprechtelijk, rondelijk, en zonder uitvlucht of tegenstribbeling antwoorden, en hunne meening platuit, hetzij met woorden of schriftelijk, naardat hun door de Politieken zal bevolen zijn, en de Politieken het goedvinden, op de vraagstukken der Synode, verklaren.

En hebben bevolen, dat dit hun decreet, wil, en verklaring van hunne meening, in de Synodale vergadering zelve, in de tegenwoordigheid en in het aanhooren der voorzeide geciteerde Remonstranten, openlijk voorgelezen en geciteerd zal worden.

Gedaan in de vergadering der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal, onder hun zegel en onderteekening, alsook onderschrijving van hun Griffier. In 's Gravenhage den eersten Januari. In het jaar zestienhonderd en negentien.

Onderteekend, MAGNUS VIDIT.

Lager stond:

Uit last der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal,
C. AERSENS.

Dit decreet openlijk voorgelezen zijnde, heeft men ernstiglijk de Remonstranten vermaand, alzoo hun nu de wil en meening der hooge Overheid bekend was, wier autoriteit zij niet mochten noch behoorden te declineeren, dat zij toch eenmaal de billijke bevelen, niet alleenlijk der Synode, en der EE. Heeren Gecommitteerden, maar ook de plakكاتen der hooge Overheid zelve, zouden gehoorzaam zijn; en zijn wederomgevraagd, hoofd voor hoofd, of zij het doen zouden. En tot dien einde is hun deze vraag voorgesteld geweest: Of zij de Vijf Haagsche Artikelen voor de hunne erkenden; met name het eerste, dat voorgelezen werd.

De EE. Heeren Gecommitteerden belasten hen elkeen te antwoorden, met formeele en gedicteerde woorden, die metter penne zouden aangeteekend worden. Episcopus heeft geantwoord: Alles in de

vreeze des Heeren overwogen, en met bijgevoegde ernstige gebeden tot God geexamineerd hebbende, kan ik van mijn gemoed niet verwerven, dat ik een andere manier van handelen zoude volgen, dan die in mis laatste antwoord is overgeleverd.

Johannes Arnoldi Corvinus: het antwoord des Achtb. D. Episcopus wil ik ook dat mijne zij. Carolus Niellius: ik heb niets daarbij te doen; ik ben van dezelfde meening. Philippus Pynackerus: ik antwoord, gelijk boven de voorgaande broeders Remonstranten gedaan hebben.

Assuerus Matthisius: ik kan van mijne conscientie niet verwerven, anders te antwoorden, dan nu gedaan is, en hoop niet dat de Hoogmog. Heeren- Staten het voor ongehoorzaamheid zullen achten. Thomas Goswinius: hetgeen mijn Collega Matthisius geantwoord heeft, dat antwoord ik ook. Theophilus Rijkewaert: ik blijf bij die antwoorden, die wij deze Eerw. Synode Zaterdag hebben overgegeven.

Henricus Hollingerus: ik zeg, dat ik niet kan wijken van de antwoorden, die wij Zaterdag hebben overgegeven; en dat ik niet dien regel en weg kan ingaan, dien ik zekerlijk voorzie te strekken tot onderdrukking en ondergang van de goede zaak, en van die waarheid, die wij belijden, zonder mijne conscientie zwaarlijk te kwetsen, God te vertoornen, en der gemeente en ontallijke Godzaligen dienstknechten van Jezus Christus een onherstelbare ergernis te geven, en dienvolgens Gods zware gramschap op mij te laden.

Ik zal het exempel van Christus navolgen; ik zal stilzwijgen, en de geheele uitkomst bevelen Hem, die komen zal om te oordeelen de levenden en dooden.

Gevraagd van de EE. Heeren Gecommitteerden, of hij niet uit hevigheid des gemoeds dit zeide, antwoordde hij, dat hij dit met lang voorbedacht en bezadigd gemoed voortbracht.

Dominicus Sapma: ik heb niet te voegen tot het antwoord des Eerw. D. Episcopus. Bernerus Wezekius: anders kan ik ook niet antwoorden, dan wij te voren in ons overgeleverd schrift Zaterdag gedaan hebben. Samuel Naeranus: ik kan in conscientie (zoo mij dunkt) op sterke redenen berustende, die wij heden in ons schrift den EE. Heeren Gecommitteerden der Hoogmog. Staten-Generaal hebben overgeleverd en uitgedrukt, niet afwijken van de meening, den naast voorleden dag overgegeven.

Eduardus Poppius: ik antwoord met behoorlijke eerbiedigheid tegen de hooge Overheid, dat ik, menigmaal en ernstiglijk den heiligen naam Gods aangeroepen, en de gansche zaak over en weder in mijn gemoed overwogen hebbende, niet kan wijken van mijn laatste antwoord; wij hebben heden den EE. Heeren Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal de redenen overgegeven, op dewelke alsnog mijne conscientie berustende is; verzekerd zijnde, dat hetgeen ik doe, den almachtigen goeden God en mijnen Heere Jezus Christus gevallig wezen zal.

De praeses heeft ten anderen male hun deze vraag voorgesteld: Of zij hielden dat het besluit, van den volhardenden geloovige zalig te maken, was het geheele besluit van de predestinatie ter zaligheid, en dat er geen andere predestinatie ter zaligheid in het Evangelie was geopenbaard; en dat deze was het fundament van de zaligheid en van de zekerheid van de zaligheid?

Heeft verder hen vermaand, dat iedereen op dezelve zoude antwoorden. Episcopus antwoordde: Ik blijf bij mijn antwoord. Johannes Arnoldi: Hetzelfde doe ik mede.

Dwinglo: Ik blijf bij het gegeven antwoord. Niellius: Ik mede. Pynackerus: Hetzelfde antwoord ik mede. Mathisius: Ik ook. Thomas Goswinus: En ik. Wezekius: En ik ook blijf bij mijn antwoord. Hollingerus: Ik heb gezegd. Sapma: Ik ook hetzelfde. Naeranus: Ik mede. Poppius: Dewijl de Synode op mijne conscientie geen acht neemt, zoo verwacht ik van haar geen onderrichting in de waarheid; daarom is het niet geraten te antwoorden.

Daarna heeft de praeses deze derde vraag voorgesteld, en beval, dat zij daarop zouden antwoorden. Of dit namelijk hun gevoelen was, dat in het besluit van de praedestinatie maar begrepen is de verkiezing van de hoedanigheid dergenen, die zalig zouden worden, en niet der menschen ter zaligheid; of dat ze maar was een ordineering der hoedanigheid, waarmede bekleed moet zijn diegene, die zalig zal worden.

Daarop hebben zij geantwoord; Episcopus: ik zeg hetgeen te voren.

Poppius: dewijl het niet geoorloofd is de conscientie te voldoen door verdediging van de waarheid, en de wederlegging van de onwaarheid, zoo is het beter te zwijgen dan met antwoorden de waarheid en de goede zaak nadeel te doen. Johannes Arnoldi: Ik blijf bij het antwoord, alreede gedictieerd.

Dwinglo: Ik heb niets bij het vorige antwoord te voegen.

Niellius: Ik ook niet. Matthisius: Ik heb niets te voegen tot het antwoord van Poppius. Thomas Goswinius: Ik heb niets tot mijn vorig antwoord te voegen. Pynackerus: Ik ook niet. Rijckewaert: Ik zeg even hetzelfde dat ik te voren gezegd heb. Hollingerus: Ik acht, dat door deze manier van handelen, de waarheid en onze conscientie kracht en geweld wordt aangedaan, gelijk blijkt uit het schrift, heden den E.E. Heeren Gecommitteerden overgeleverd. Sapma: Ik antwoord hetzelfde dat Poppius heeft gezegd.

Vezekius: Ik blijf bij mijn te voren gegeven antwoord.

Naeranus: Indien ons geoorloofd is van de verwerping en van het gevoelen der Contra-Remonstranten, aangaande dezelve te handelen, zooveel ons onze conscientie en de stichting onzer Kerken zeggen zal genoeg te wezen, en ons dit voor de hand beloofd wordt, zal ik gaarne op het gevraagde antwoorden, zoo niet, ik heb liever te zwijgen.

Dewijl zij zich in deze antwoorden dikwijls beroepen hadden op zeker schrift van hen, den E.E. Gecommitteerden overgeleverd, waarmede zij betuigden, redenen dezer antwoorden gegeven te hebben, zoo hebben de E.E. Gecommitteerden hegeerd, dat der gansche Synode datz'elve zoude voorgelezen worden, opdat zij van deze redenen wetenschap zouden hebben.

Hetwelk schrift dit was:

Aan de E. E. Heeren Gecommitteerden der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal.

Hoewel het alzo is, E. M. Heeren, dat uwer E. E. een groote, ja de hoogste macht over ons, uwe onderdanen, hebben, die wij niet alleen om de gramschap, maar ook om de conscientie gehouden zijn te gehoorzamen. Nochtans heeft God de Koning der koningen, en de Heere der heeren, dezelve zoo bepaald, dat zij hunnen onderzaten niet mogen of behooren voor te schrijven, hetwelk of tegen goede rede, of tegen den Goddelijken wil, in de Schriftuur uitgedrukt, is strijdende. De rechte rede is een vonk des Goddelijken beelds, en een stilzwijgende wil des eeuwigen Gods. De Schriftuur is de andere stemme Gods, en houdt in een vollere beteekening van den Goddelijken wil. Beide zijn ze de regelmaat en het richtsnoer aller conscientiën en handelingen, opdat, bij zooverre misschien de hoogste Overheden door onwetendheid of menschelijke zwakheid (die ook de wijste en voorzichtigste Magistraten kan overkomen) iets daartegen strijdende gebieden, zij de conscientiën hunner onderzaten met hunne bevelen met recht mogen schijnen te bezwaren. Onze lof, zegt de Apostel, is het getuigenis onzer conscientie, van welke niemand, veel minder een Christen, en een dienstknecht van Jezus Christus in al zijn leven de breedte van een nagel behoort te wijken.

Maar gelijk er niets lichter is dan de conscientie voor te wenden, alzo is het niet noodiger, dan wanneer zij klaagt bezwaard te zijn, dat met klare en duidelijke getuigenissen bewezen worde, dat haar iets voorgeschreven wordt, hetwelk tegen de natuurlijke billijkheid of Gods uitgedrukte Woord is strijdende.

Wanneer zulks geschiedt, zoo is de conscientie ontslagen van alle menschelijke geboden, als die Gode alleen verplicht is. Wanneer wederom niet zoo is ze gehoorzaamheid schuldig, tenzij dat ze voor wederhoorig en rebel gehouden wil zijn.

Laat ons toe, Edele M. Heeren! dat wij in deze tegenwoordige zaak, van welke nu gehandeld wordt, daar de conscientiën van anderen gesteld worden tegen de onze, uwen E. E. te kennen geven, welke de wille Gods zij, die beide wij en uw E. E. behooren te volgen.

Het is ons ambt, niet alleen het volk, maar ook de Koningen en Prinsen des aardrijks te onderwijzen, dat zij, zoo zij hunnen onderzaten een last opleggen, hetwelk hunne conscientiën bezwaart, geen oorzaak geven tot God te zuchten.

Wij zijn geroepen door uwe autoriteit, E. E. Heeren! tot deze Nationale Synode, opdat wij van de hooge verborgenheden der Christelijke Religie, waarin van de eeuwige zaligheid en verdoemenis der menschen gesproken wordt, onze meening zeggen, verklaren en verdedigen. Maar ons gevoelen is, naar ons oordeel, het gevoelen der waarheid, en van die waarheid, waarmede de glorie des Goddelijken naams en der verdiensten van Jezus Christus ten hoogste verklaard en de Godzaligheid ten hoogste bevorderd mag worden.

Uw E. E. begeeren, de Eerw. Synode begeert, dat wij in de belijdenis en verdediging dezer waarheid, zoodanige wijze van handelen ingaan, gelijk als ons dat van de Synode, die wij in onze conscientiën oordeelen ten meesten deele onze tegenpartij te zijn, palen gesteld worden, van deze belijdenis en verdediging, en dat nog zoodanige, waardoor de waarheid verlamd, of verzwegen, of in onuitwikkelijke duisternissen en doolhoven ingewikkeld zal worden, of ten minste eenige merkelijke

schande lijden. Want zulks zal geschieden, indien ons niet toegelaten wordt ons gevoelen vrijelijk te verklaren, en de tegenstrijdige dwalingen, Gode en de Godzaligheid nadeelig, met gelijke vrijheid te wederleggen, en dezelve dwalingen uit de auteurs te citeeren en voort te brengen, die wij weten de voornaamste voorstanders en verdedigers derzelve te zijn, en die de Contra-Remonstranten in de verdediging van hun gevoelen plegen aan te halen, en over de eenstemmigheid dezer te roemen, en die wij achten zullen dezelve zeer klaarlijk en duidelijk voorgesteld te hebben.

Maar indien wij, die aangenomen hebben de waarheid te verdedigen, toelaten, dat met vragen uit alle hoofdstukken bijgeengehaald, en met antwoorden, niet te voren bedacht en metterhaast gegeven, de waarheid niet in 't licht gebracht, maar met knibbelingen, en met een onnutten strijd van antwoorden tegen elkander gesteld, verduisterd en tot een spot gesteld wordt; verder indien wij ons bij de tegenpartij een manier van de waarheid te verdedigen, en de onwaarheid te bestrijden, tot merkelyk nadeel der waarheid laten voorschrijven; dat zulks geschieden zoude, zeggen wij conscientie te wezen, overmits datzelve tegen de goede rede en de heilige Schriftuur is strijdende.

De rechte rede leert, dat de eene partij van de andere tegenpartij geen wetten aanneme, aangaande de stof van den twist, als die over haar niet heeft te gebieden. Het recht der natuur is, dat niemand in zijn eigene zaak zij aanklager, getuige, en rechter.

Nu in deze Synode, indien gij het meeste deel der predikanten beziet, zijn dezelfden onze beschuldigers, dezelfden getuigen, dezelfden richters.

Maar wilt de stemme Gods door Mozes sprekende gehoor geven: „Stelt u rechters en regeerders in ieder uwer poorten, die de Heere, uw God, u geeft onder uwe stammen, die het volk recht richten. En verdraait het recht niet, en neemt den persoon niet aan.”

Maar wat schijn van een recht, billijk en niet verkeerd oordeel zal hebben in deze Synode het oordeel dergenen, van welke sommigen van te voren door schriften, predikatiën, door een afscheiding, die zij van ons gemaakt hebben, ons hebben verdoemd; anderen alzo openlijk van ons in de vergadering der Synode spreken, dat wij niet waardig zijn, dat de Synode met ons zoude handelen, als die noch God, noch de hooge Overheid, noch de Kerken respecteeren, die de stoutigheid tot een muur, en de onbeschaamdheid tot een schild hebben; in welker woorden en werken, gezien, niet een titel van Godzaligheid is te vernemen; die door geen goede, maar kwade, ja wanhopende conscientie gedreven worden; die in getal en in kwaliteiten (ziet daar de aanneming der personen) klein zijn, en diergelijke zeer vele en onmenschelijke en harde oordeelen van anderen meer, dewelke merkelyk betoonen een gemoed dat niet weinig met partijschap is ingekomen, en derhalve, ons bedunkens, geenszins bekwaam om te oordeelen.

Onrechtvaardige rechters wijken af van de waarheid der rechterlijke uitspraak, wanneer zij acht nemen op de hoedanigheid van den persoon, zegt Isidorus, Lib. 3. de Summo bono.

Paulus, de Apostel, een levendig en gansch volkomen patroon van een Evangelischen bisschop en leeraar, heeft zulk een afkeer gehad van het oordeel der Hoogepriesters, zijn bekende tegenpartij, dat hij, gevraagd zijnde van Festus, of hij naar Jeruzalem wilde trekken en over de verschillende Godsdienstpunten tusschen hem en de Joden geoordeeld worden, liever heeft willen appelleeren tot den Keizer, dan in de Kerkelijke vergadering der Joden zijn zaak te bepleiten, of zich aan hun oordeel te onderwerpen.

De Schriftuur vermaant met ernst en met bedreiging der verdoemenis, 'dat niemand het werk des Heeren tragelijk doe, Jer. 48.

Zoo uw E. E. nu begeeren, dat de grove en schrikkelijke dwalingen der Contra-Remonstranten niet te voorschijn gebracht worden, naar eisch van de zaak, zoo zullen zij begeeren, dat wij de zaak Gods en der waarheid tragelijk en nalatiglijk doen; derhalve, tenzij wij in den vloek Gods willen vallen, zoo kunnen wij in conscientie niet gehoorzamen.

De Apostel Paulus Tit.1 vereischt onder andere plichten eens goeden leeraars ook dit, dat hij bekwaam zij de tegensprekers den mond te stoppen: Straf ze dapperlijk, opdat ze gezond zijn in 't geloof; dezelve vermaant zijnen Timotheus, dat hij onderwijze die andersgezind zijn, of God te eeniger tijd gawe, dat zij, zich bekeerende, de waarheid bekenden, dewijl de Schrift van God is ingegeven, niet alleen tot leeringen, maar ook tot bestraffing, pros elenchon.

Zoo is het ons niet geoorloofd in conscientie dit deel onzes ambts na te laten, of toe te laten, dat de

tegenpartij naar haar believen daar over beschikke, met name, alsdan, wanneer ons belast wordt een belijdenis van ons gevoelen plechtiglijk te doen. De Schrift wil alleszins, dat wij God grootmaken, alles tot zijne eere doen.

Derhalve, gemerkt wij achten, dat de eere der barmhartigheid, rechtvaardigheid en heiligheid Gods, in veel gekwetst is, zoo mogen wij voorwaar de handhaving derzelve, van conscientie wege niet verzuimen, of naar 't believen van anderen aannemen, alsdan wanneer 't best gelegen is dezelve te verdedigen. De Schriftuur wil dat een herder der Gemeente en bisschop, getuigenis hebbe, dat hij gezond is in de leer, en, de schandelijke schuilhoeken vermijdende, niet wandele met listigheid, het Woord des Heeren vervalschende; maar zich zelven aangenaam stelle door verklaring der waarheid, bij aller menschen conscientien in 't aanschijn Gods.

Zoo mogen wij geenszins althans, daar onze naam en faam geblameerd wordt, even daarom, dat de lieden van opinie zijn, dat het gevoelen der Contra-Remonstranten het onze is, nalaten deze blaam en argwaan af te wasschen, tenzij dat wij tegen de uitdrukkelijke vermaning des Heiligen Geestes, bij de huisgenooten onzes geloofs en die buiten zijn, in een kwaad gerucht komen, en voor diegenen, die ongezond zijn in de leer, gehouden willen zijn.

De Apostel vermaant ernstig, dat wij zullen acht nemen op ons zelven, op de leer en op de kudde des Heeren, waarover wij tot bisschoppen en herders gesteld zijn. Hij vermaant Timotheus, en in zijn persoon ons mede, dat wij onze bediening zeker maken; wil ook dat het einde van onzen dienst zij de stichting des lichaams van Christus.

Maar indien het ooit tijd geweest is, zoo is het nu, dat wij op de leer van het woord des geloofs, op de kudde ons toebetrouwd, en de stichting van die acht nemen, als aan welke de leerstukken der Contra-Remonstranten, die ze voor gezond houden, strijdende met onze Artikelen, een zware ergernis hebben gegeven.

Welke derhalve de leerstukken zijn, en de voorstanders er van, te verzwijgen, wanneer men gekomen zal zijn tot verhanling van de zaak, dat vermogen wij niet zonder kwetsing der conscientie.

De leeraar der christelijke voorzichtigheid, Christus, die niet feilen kan, vereischt van een oprechtheid der duiven, en een voorzichtigheid der slangen. Maar hiertegen ons zal wezen, dat wij ons van de tegenpartij laten voorschrijven zoodanige wetten, die onze zaak of de verdediging der waarheid, ten hoogste nadeelig zijn. Weest, zegt de Schriftuur, navolgers Gods en van Christus, en tot de Corinthen schrijft de apostel: Weest mijne navolgers, gelijk ik ook van Christus ben. Dit te doen betaamt een goede conscientie en een Christelijk gemoed.

Maar wat is er bij God gemeener, dan door de Profeten uit te varen tegen de dwalingen der valsche profeten?

Wat is er bij Christus gemeener, dan bij elke gelegenheid de wet des Heeren te redden van de verleidingen der Farizeën? Wat is er gemeener bij Paulus, dan tijdig en ontijdig het gevoelen der Joden van de rechtvaardigmaking uit de werken te wederleggen?

Hier hebben de Apostelen zich geen palen van de Joden of Heidenen, of van eenig mensch laten stellen; maar waar en wanneer het gelegen was, en zij het noodig oordeelden, daar zijn zij in de verdediging der waarheid en bevechting der onwaarheid, standvastig geweest tot der dood toe.

Ook als Paulus aan Petrus, de voeten niet recht dragende, in aller tegenwoordigheid tegenstond, omdat hij te bestraffen was, heeft hij zich van Petrus geen wet van zwijgen of spreken laten voorschrijven. De Schriftuur wil dat in de Kerke Gods alles ordelijk en geschiktelijk toega.

Met welke plaats der Schriftuur, alle rechtgevoelenden de noodzakelijkheid der kerkelijke orde bewijzen. Maar het zal voorwaar onbetamelijk zijn, dat de Goddelijke waarheid, die de Zoon Gods met zijn bloed verzegeld heeft, zich de palen laat zetten harer verdediging, en de uitroeiing der dwalingen, van diegenen die deze waarheid gansch openlijk tegenspreken.

Het zal onbetamelijk zijn, daar wij nog niet bij der hand hebben genomen een zoodanig verantwoording en verklaring onzer artikelen, dat zulk een onderzoeking der waarheid door vragen en antwoorden, uit welke anders niet dan meerder verwarring en confusie der zaken, die te verhandelen zijn, voorzeker zal volgen, aangesteld worde.

En dat is tegen de orde der Kerk, en ten eenenmale ongeregeld, dat in een Synode, die bijeengeroepen is om de beroerten der Kerk te stillen, ons de vrijheid afgesneden worde, van die zaken te handelen, die de voorname en principale oorzaak zijn der beroerten en oneenigheden.

Uw E. E. zien wel, dat het geen middelmatige zaak is, van welke verschil is, maar die door de rechte

rede, klare plaatsen der Schriftuur en Godes, Christus en der Apostelen exempelen bepaald en omschreven is, zoodat allen, die den dienst des geloofs in zuivere consciëntie willen houden, anders geen koers behooren, noch ook, zoo zij acht nemen willen op hun ambt, te mogen vernemen. Indien de consciëntiën van uw E. E. en van de Synode anders oordeelen, wij willen haar het tegenovergestelde niet voorschrijven, want wij zijn menschen.

Maar dewijl onze consciëntiën anders oordeelen, welker trouw, oprechtheid en onnoozelheid ons boven alle dingen het liefst zijn, zoo bidden wij ootmoediglijk uw E. E., dat eerst onze redenen en die der Synode overwogen worden, en dat uw E. E. zich als scheidsmannen tusschen onze consciëntie en die der Synode willen stellen.

Voorzooverre de Synode bewijzen kan, dat dit geval geen stuk is, de consciëntie betreffende, en dat onze begeerte onbillijk is, zullen wij zeer gaarne wijken. Voorzooverre wij bewijzen, dat dit geval is een stuk, de consciëntie rakende, en dat wij gansch billijke dingen verzoeken, zoo wilt ons eindelijk onze bede toestaan.

Zoolang nu dit niet is onderzocht, wij bidden uw E. E. dat zij onze consciëntiën voortaan in deze zaak niet langer van de Synode laten kwellen, opdat ze niet schijnen, of ons een noodzakelijkheid, om tegen het aanraden onzer consciëntie te handelen, op te leggen, 'twelk ongoddelijk zoude zijn, en de zaak der waarheid ten believe der vijanden toe te laten; of zich zelven een noodwendigheid opleggen, onder schijn en titel van ongehoorzaamheid en hardnekkigheid tegen onze Magistraten, iets hards tegen onnoozele harten, en getrouwe dienstknechten van Jezus Christus, en gehoorzame onderzaten, buiten onze verdienste te bepalen.

Hetwelk wij nochtans liever hebben geduldig te dragen, dan dat wij schijnen zouden de zaak Gods en van Christus, door onze nalatigheid verzuimd te hebben, en, tegen consciëntie handelende, de zoo menigmaal in de Schrift vervloekte fout van schijnheiligheid te begaan, en de gramschap des almachtigen goeden Gods, die onze lichamen en zielen in de hel werpen kan, tegen ons te verwekken. Derhalve met volle vrijmoedigheid onzes gemoeds, en onzer consciëntie, berusten en blijven wij bij ons laatste antwoord, bereid zijnde in de zaak te treden, voorzooverre het op dezen voet ons toegelaten wordt. En gemerkt ('twelk wij verzoeken, dat genoteerd worde) de Synode oordeelt, dat dit geval geen stuk zitting, der consciëntie is, en wij de gansche zaak zwaarder wegen, zoo zal ze immers voor ons in deze zaak zonder kwetsing van hare consciëntie, zooveel mogelijk inschikkelijk zijn.

Dit hebben wij uw E. E. willen laten weten, opdat wij niet schijnen zouden iets dat tot onderrichting van uw E. E. in deze zeer gewichtige zaak, dewelke niet de geringste omstandigheden, maar Godes eer, de getrouwheid van ons ambt, de stichting der Kerk, en de zaak van de waarheid zelve is betreffende, nagelaten te hebben.

Onder waren geschreven de namen van
alle de geciteerden.

De E. E. Gecommitteerden hebben aan de Synode verklaard, wat zij op dit schrift hadden geantwoord. Te weten, dat ze meenden dat het, in zijn geheel, op drie fundamenteen voornamelijk was berustende. Het eerste was, dat ze klaagden, dat de verklaring van hun gevoelen te nauw bepaald werd. Dat ze daarop hadden geantwoord, dat hun bij besluit der Synode een ruimer verklaring van hunne meening, nadat ze op de vraagstukken zouden hebben geantwoord, ten volle wordt toegelaten, waarbij ook wordt te kennen gegeven, dat hun niet alleen de bestrijding van het tegenovergestelde gevoelen toegelaten, maar ook zelfs belast zal worden, zoodat ze met geen recht kunnen klagen, dat de vrijheid van hun gevoelen te verklaren en te verdedigen verkort zij. Het tweede ging de kwaliteit der Synode aan, welker autoriteit zij zochten te ontwijken, omdat ze was hare tegenpartij; en dat die beschuldiging door de adviezen en bondige redenen der uitheemschen wederlegd was geweest. Het derde was, dat ze hunne consciëntiën stelden tegen het besluit der Synode en der E. E. Heeren Staten en hunne Gecommitteerden. Dat hun geantwoord was, dat bij die besluiten niet werd belast iets dat met recht hunne consciëntiën konde bezwaren.

Dat ze ook zooveel aan hunne consciëntiën niet moeten toegeven, dat zij gansch geen acht schijnen te nemen op de consciëntiën der E. E. Gecommitteerden en der gansche Synode, die voorwaar veel minder aan de hare gebonden konden zijn; derhalve dat het ook billijk was, dat de Gecommitteerden en de Synode op hunne eigene consciëntiën acht namen, en dat zij daarom hen belast hadden alzoo de

wil der Hoogmog. Heeren Staten Generaal uit dit besluit hun genoeg was blijkende, zich denzelven te onderwerpen.

De praeses heeft den Remonstranten deze vierde vraag" voorgesteld: dewijl zij in de overgeleverde Artikelen gezegd hadden, dat God verkoren had met aanzien van voorgaande gehoorzaamheid, wat zij door deze gehoorzaamheid verstonden.

Zij hebben geantwoord: Episcopius: Ik heb geen oorzaak van mijne meening te wijken. Zoo ik God niet vreesde, ik zou niet doen, wat ik doe. Johannes Arnoldi: Ik blijf bij het gegeven antwoord. Poppius: Nergens heb ik in de Schriftuur gelezen, dat het predikanten, of alleen of verzameld zijnde, toegelaten is alzoo met hunne mededienaars te handelen.

Ik heb de conscientie bijgebracht, en niemand is er die mijn conscientie voldoet. De praeses heeft hem geantwoord, dat de gansche Christenheid oordeelen zoude, dat den predikanten in Gods Woord macht gegeven is te vragen naar het gevoelen hunner mededienaren; dat in de Kerke Gods opzieners moeten zijn, die van de leer en het leven der leeraren in de Kerk oordeelen.

En vraagde hem, of hij de discipline, die van Christus en de Apostelen ingesteld is, begeerde uit de Kerk uitgesloten te hebben. Poppius antwoordde: men moest niet gebieden eenen, die zijn conscientie aanvoert, tenzij men voorhenen arbeide, dat zijne conscientie genoeg gedaan worde; dat hij oprechtelijk voor God sprak, en de Synode bad, niet zoo aan hem te willen doen. Hij beklagde den stand der Synode, dat ze alzoo met hem handelde. Men moest niet door autoriteit handelen, maar met redenen de conscientiën voldoen.

De praeses betoonde, dat dit antwoord naar hoovaardigheid ruikt. Dat zij heel vrijelijk oordeelden van de besluiten der Hoogmog. Heeren Staten en der Synode, maar niet lijden wilden, dat men van hen en hun doen zoude oordeelen; dat hunne conscientiën nu overlang behoorden vergenoegd te zijn. Hun was nu vrijheid ruim genoeg door 't besluit der Synode toegestaan, niet alleenlijk om hun gevoelen te verdedigen, maar ook om het tegenovergestelde te bevechten, mits dat dezelve billijk bepaald bleve. De Synode zelve was met hare wetten bepaald. Het was onrécht, dat zij in de wijze van handelen, niet het besluit der hooge Overheid, maar hunne voorgevatte opinie wilden volgen. Men had van hen totnogtoe niets onbillijks afgevorderd; zij zouden beter doen deze klachten uit te stellen, totdat van hen iets onbillijks afgevorderd werd.

Als zij voorhenen hierop aandrongen, dat zij anders niet deden, dan dat zij de Synode beschuldigden, alsof het zeker ware, dat ze hun iets onbehoorlijks zoude opleggen. Poppius antwoordde, dat hij redenen voorgesteld had, waarvan de nakomelingen zouden oordeelen. Dwinglo, gevraagd zijnde, gaf voor antwoord: Ik zie geen reden, waarom ik van mijne meening zoude moeten wijken. Niellius: Indien het niet geoorloofd is schrijvers bij te brengen, zoo zie ik niet, tot wat einde wij verder behooren te gaan.

Hem is geantwoord, dat hun bij besluit der Synode toegelaten is het tegenovergestelde gevoelen te bestrijden, maar dat die vrijheid niet wezen moet onbepaald; dat zij naar bun believen de woorden van de leeraars der Gereformeerde Kerken zouden hekelen, en, om zoo te spreken, hunne graven opgraven, en hunne zielen gelijk als gaan wannen. Zoo zij bescheidenlijk wilden handelen, zoude de Synode daar niet tegen wezen, als men tot die zaak gekomen zal zijn. Niellius herhaalde: Hij begeerde geen onbepaalde vrijheid; had ook niet voor de graven van de leeraars der Gereformeerde kerk op te graven; maar wilde hun gevoelen van de verwerping (zooveel zij oordeelen zouden noodig te wezen) bestrijden.

De praeses antwoordde hem, dat hun van de verwerping ook te handelen, niet alleenlijk toegelaten, maar ook belast zoude worden. Dat ze alzoo aangaande die vrijheid niét hadden te twijfelen. Hij zeide daartegen: hij verstond wel waar dat henen wilde, en konde derhalve niet antwoorden. De E. E. Heeren Gecommitteerden, daartusschen sprekende, zeiden, dat zij niet twijfelden, of de Remonstranten hadden nog in versche memorie, hoe zij in 't overgegeven schrift zich hadden beroepen op de E. E. Gecommitteerden, als tusschensprekers en scheidsmannen.

Dit hebben zij niet kunnen nalaten te doen, en derhalve gaven zij te kennen dat zij verstonden, dat hun overvloediglijk door het besluit der Synode voldaan was, en belasten hen wederom daarmede te vreden te zijn, en niet altijd deze twistzaag over en weder over te halen.

Voorts zijn de anderen vermaand geweest op de voorgezette vraag te antwoorden. Matthisius heeft geantwoord: Ik kan anders niet antwoorden dan ik gedaan heb. Pynackerus: Ik blijf bij het antwoord,

Zaterdag gegeven, zoolang onze redenen niet wederlegd worden. Rijckewaert: Ik heb niets bij te voegen. Hollingerus: Men late ons toe vrijelijk, ten volle en zooveel wij noodig achten tot openbaring en verdediging van de waarheid bij geschrift te handelen, zonder beperkingen en bepalingen, zoo beloven wij u te doen al wat redelijk en billijk is. Sapma: Ik heb niets te voegen bij het vorige antwoord. Vezekius: Noch ik. Neraus: Dewijl de Synode het acht geen zaak te zijn, die de conscientie raakt, zoo mag en behoort deze hare zwakheid geduld te worden van de Synode. Wij zullen de palen van bescheidenheid in de wederlegging niet te buiten gaan, mits het ons maar geoorloofd zij, vrijelijk en zonder bepaling te wederleggen.

Zij hebben niets liever, dan hun gevoelen wijdloopig te verklaren, mits hun vrijheid gegeven worde, sommige monsterachtige en voor de zaligheid der menschen schadelijke leeringen te wederleggen, zooveel zij zouden oordeelen noodig te zijn. Hem is geantwoord, dat de redenen, in 't schrift uitgedrukt, genoeg wederlegd zijn; dat zij niets dan enkele uitvluchten zochten, opdat zij niet genoodzaakt zouden zijn hun gevoelen te openbaren.

Dat hun een billijke vrijheid overvloedig genoeg bij 't besluit der Synode was, en alsnog werd toegelaten, mits dat ze door redelijke wetten der Synode bepaald werd; opdat zij misschien niets deden, 'twelk de Synode in conscientie niet mocht toelaten. M. Episcopus voegde daarbij, dat hij niets anders begeerde, dan dat het schrift bezien en hem toegelaten worde het gevoelen der Contra-Remonstranten, en dergenen, die zij voor rechtgevoelenden houden te wederleggen, zooveel zij noodig zouden achten. De Gecommitteerden hebben geantwoord, dat zij dat schrift gelezen en overwogen hadden; zoo zij meenden dat zij dat gevoelen, 'twelk duslang voor orthodox was gehouden, konden overtuigen van dwaling en valsheid, dat hun toegelaten zoude worden zulks te doen, mits dat het oordeel van de manier van te handelen niet bij hen alleen, maar ook bij de Gecommitteerden en de Synode bleve. En dewijl zij zoo dikwijls tegengeworpen hadden, dat in onze Kerken sommige monsterachtige leerstukken geleerd werden, die met de eere Godes en der menschen zaligheid strijdig waren, zoo heeft de praeses gevraagd: indien zij voor zoodanige punten hielden, die duslang in onze Kerken geleerd waren geweest, met wat conscientie zij de verdraagzaamheid beider partijen voordezen hadden kunnen drijven?

Want terzelfder tijd, dat zij de verdraagzaamheid doorzetten, hadden zij verklaard, dat de betwiste leerstukken van zeer klein gewicht waren, en het fundament der zaligheid niet betroffen.

Dat zij nu daarentegen telkenmaal zeggen en herzeggen, dat ze zoo gruwelijk zijn, dat zij hunne conscientiën niet konden voldoen, ten ware dat zij ze bevochten en uitroeiden.

Hoe deze dingen kunnen vereenigd worden; dat zij schenen te wezen kinderen des tijds, die uit de omstandigheid hiervan de zwaarte of lichtheid der leeringen afmaten.

Zij antwoorden, dat zij nooit de verdraagzaamheid hadden doorgezet dan die naar wetten bepaald zoude zijn. Dat zij toenmaals de schriften van Piscator en van sommige anderen niet hadden gehad; indien zij ze gehad hadden, zouden zij deze verdraagzaamheid niet doorgezet hebben.

Hun is wederom belast van de Gecommitteerden, dewijl de meening en wille der Hoogmog. Heeren Staten hun genoeg bekend was, dat ze zich schikken zouden naar gehoorzaamzaamheid, en zonder consent niet uit de stad zouden gaan.

De Remonstranten verzochten dat hun copie van dit besluit der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal gegeven mocht worden. De Gecommitteerden hebben geantwoord, dat er billijke oorzaken waren, waarom zulks niet konde geschieden. Nochtans, indien hun iets daarin dacht duister te zijn, of 'twelk zij niet wel genoeg verstonden, dat het hun twee of driemaal voorgelezen zoude worden, met welke belofte zij tevreden zijn geweest.

DE ZEVENENVEERTIGSTE ZITTING.

Den 4en Januari, Vrijdagvoormiddag.

Henricus Leo, die daags te voren, toen den anderen Remonstranten het besluit der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal voorgelezen werd, niet tegenwoordig was geweest, is alleen ontboden en verschenen,

en is voorgelezen het voorzeide dekreet, en hij, gevraagd, of hij deze bevelen der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal zoude gehoorzamen, heeft geantwoord, dat hij zijn gevoelens bij geschrift vervat had, 'twelk hij ook overgaf, begeerende, dat het voorgelezen zoude worden. De praeses heeft hem te kennen gegeven, dat den anderen Remonstranten deze vraag voorgesteld was geweest: Of zij de Vijf Artikelen van de Haagsche Conferentie voor de hunne erkenden, en heeft hem betuigd, door den Heere Jezus Christus, en door den vrede der bedroefde Kerken, dat hij op deze vraag oprechtelijk, eenvoudig en rondelijk wilde antwoorden.

Dewelke daarop gezegd heeft, dat hij tot de Synode niet zoude gekomen zijn, bij zoo verre hij geweten had, dat men alzoo gehandeld zoude hebben. Hij was in de Conferentie niet geweest; dat die Artikelen in zooverre de zijne waren, als hij daarna die toegestemd had. Indien de verzochte vrijheid hun gegeven werd, hij zoude niet in gebreke zijn te doen, hetgeen het ambt eens trouwen herders vereischt; hij begeerde ook niet een wilde en onheilige toelating; alleenlijk eischte hij een behoorlijke vrijheid. En dewijl hier een oordeel geveld zoude worden, dat het gevaarlijk was op alle de vraagstukken van den praeses te antwoorden.

Hij konde zijn zaak niet in 't oordeel dergenen stellen, die hen verdoemd hadden, en hij sprak niet van allen, maar dat de inlandschen ten meesten deele tegenpartij waren, dien men het oordeel niet mocht bevelen. Dat in deze Gereformeerde Kerken waren, die een afscheiding gemaakt hadden.

Diezelve voor richters te erkennen, scheen onrecht te zijn. Hij konde op de voorgestelde vraag niet antwoorden, dan mits hem toegestaan werd de vrijheid, die zij begeerd hadden. Hem is geantwoord, dat hem niet alleen vrij zoude staan het tegenovergestelde gevoelens te bestrijden, maar dat ook hem ('t welk nu zoo dikwijls gezegd was) zulks van zelfs zoude geboden worden.

Dat hem ook vrij staat, indien hij zijn meening op de vragen der Synode niet ten volle genoeg konde verklaren, naderhand daarbij te voegen hetgeen tot voller verklaring hem dunkt zoude noodig te zijn, mits dat zulks ordelijk geschiede. Dat hij niet misdeed, indien hij op deze vraag antwoordde. Derhalve zonder kwetsing zijner conscientie wel mocht antwoorden. Dat zij in hem meer billijkheid dan in de anderen erkenden, en derhalve hem dankten, dat hij vrijelijk en rondelijk, 'tgeen de anderen niet hadden willen bijbrengen, recht uitsprak, (dewelke nochtans de rechte oorzaak was van hunne weigering) namelijk, dat zij de Synode hielden voor tegenpartij, en derhalve zijn zaak niet aan haar oordeel en beleiding wilde overlaten.

De praeses vroegde hem of hij zich in de Geldersche Synode niet aan de Nationale Synode had onderworpen? Hij antwoordde, dat hij zulks niet ontkende. De EE. Heeren Gecommitteerden voegden daarbij, dat hun niet alleen vrij zoude zijn, maar ook belast zoude worden, het tegenoverstaand gevoelens te wederleggen, dat hun een behoorlijke vrijheid toegelaten wordt hun gevoelens te verklaren en te verdedigen, mits dat ze niet onbepaald zij. Dat zij tot de Gecommitteerden als scheidsmannen hadden geappelleerd, derhalve alles goeds van diegenen moesten verwachten, tot welke zij geappelleerd hadden.

Hun waren nu voorgesteld de bevelen der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal, waarmede hunne conscientien geenszins werden bezwaard, en dat het daarom reden was die te gehoorzamen. Het stond niet vrij de wettelijke autoriteit der hooge Overheid ongehoorzaam te zijn.

Dat het onbillijk was, dat de gedaagden den richters wetten zouden voorschrijven, en gelijk als de handen te willen binden.

Dat zij zich het oordeel der Synode niet mochten onttrekken; dat de geesten der profeten den profeten moeten onderworpen zijn, dat alle degenen, die voor lidmaten der Gereformeerde Kerken wilden gehouden zijn, zich aan de orde derzelve moesten onderwerpen, en voor richters erkennen diegenen, die bij dezelve gedeputeerd waren.

Vraagden hem wijders, dewijl hij dit oordeel afwendde, en deze richters niet erkende, wat hij dan voor een oordeel, en wat voor richters hij in zijne zaak begeerde. Hij heeft geantwoord, dat naar de opinie der Remonstranten, de hooge Overheid de wettelijke richter was der kerkelijke verschillen; maar dat hij meende dat dit oordeel veel meer de Kerk toekwam.

Maar dat zij billijker en minder verdachte richters, dan deze waren, behoorden gegeven te hebben. Gevraagd van de EE. Heeren Gecommitteerden wat hem aan deze richters schortte, zeide hij, dat er zoodanigen waren in deze vergadering, die voor wettelijk niet konden erkend worden.

Dat hij daarenboven twijfelde, of ze allen ook wettelijk gedeputeerd waren.

Hem is aangewezen dat de wettelijke richter niet altijd op de bedenking des verweerders kan geweigerd worden. Dat van de bedenking des verweerders of des gedaagden de richters zelven moesten oordeelen. Indien de richter met niet al te bekwame conditiën schijnt voorzien te zijn, dat hij daarom niet placht verworpen te worden, maar dat een ander hem bijgevoegd placht te worden. Dat bij deze kerkelijke richters gevoegd waren de Gecommitteerde Heeren, die naarstiglijk zouden toezien, dat hier niets onbillijks zoude gedaan worden.

Leo antwoordde, dat hij niet meende dat er eenige regel was, die daar gebiedt, dat de tegenpartij mag richter wezen. Dat nu de Synode ten meesten deel tegenpartij was, dewijl in dezelve velen zijn, die partijen toegedaan zijn, en in hunne schriften de zaak der Remonstranten hebben verdoemd.

De praeses heeft hem gevraagd, dewijl hij gezegd had dat allen, die hun gevoelen gezegd hadden aangaande deze verschillen, voor partij zijn te houden, of niet aldus de Hoogmog. Heeren Staten voor partij zouden zijn te houden, dewijl zij verklaard hebben, dat zij het gevoelen der Contra-Remonstranten hielden voor 'tgeen dat met de Gereformeerde Kerken overeenkwam. Leo antwoordde, dat hem niet bekend was, dat de Hoogmog. Heeren Staten zulks verklaard hadden.

Maar indien zij verklaarden, dat het gevoelen 'twelk de Contra-Remonstranten leeren, is de Gereformeerde Religie, dat hij niet begeerde een lidmaat te wezen van die Kerken, in welke deze dingen geleerd werden. De, Geldersche Gecommitteerden antwoordden, indien hij meende, dat de ContraRemonstranten zulke lasterlijke leerstukken leeren, waarom hij ze in de Geldersche Synode niet had voortgebracht, alzoo dit van hem voornamelijk begeerd werd.

Hij antwoordde, dat hun laatste schrift niet werd voorgelezen; maar onderdrukt. Diezelfde EE. Heeren Gecommitteerden zeiden, dat zij zelfs niet wilden, dat het voorgelezen zou worden; omdat het aan de Synode niet was voorgeschreven. Daarna heeft Leo gevraagd, of dan deze Synode hun volle macht toeliet. Is hem geantwoord, dat dezelve hem lang was toegelaten geweest, en opdat zulks blijken mocht, zoo is wederom de verklaring des besluits voorgelezen.

Hij zeide daarop, dat daarmede wel scheen ruime vrijheid genoeg toegelaten te worden maar dat misschien, wanneer men gekomen zoude zijn tot de verwerping, en tot het gevoelen der Contra-Remonstranten, aangaande dezelve, alsdan hun belast zoude worden te zwijgen.

Verzocht verder, dat het schrift weinig te voren bij hem overgeleverd, voorgelezen mocht worden, 'twelk ook voorgelezen is geweest.

Hierin verklaarde hij, dat hij besloten had in deze vergadering niet tegenwoordig te zijn, maar dat hij, geciteerd zijnde, had willen verschijnen; en dat met deze hope, dat aldaar een minnelijke Conferentie over de Vijf Artikelen, en voornamelijk over die strenge leer van sommigen van de verwerping, gehouden zoude worden. Indien men met hem wilde handelen, dat hij liever uit den dienst wilde scheiden.

Dat hij het oordeel der Synode zoude verwachten, en dat bijvallen, indien hij bevond dat zelve met Gods Woord overeen te stemmen; zoo niet, dat hij uit den dienst zoude scheiden.

Hiervan zou, omdat hij zich niet konde onderwerpen het oordeel der tegenpartij, indien hij verzekerd zoude worden, heel de wereld oordeelen.

De praeses heeft hem wederom gevraagd, of hij nu op de voorgestelde vraag zoude willen antwoorden.

Hij gaf tot antwoord, dat hij gedaagd was, om zijn eigene opinie, zooveel hij noodig oordeelde, te verklaren en te verdedigen; dat hij het met deze conditie zoude willen doen, maar zoo die ophield, dat hij niet konde, maar verwachten zoude het oordeel der Synode van zijn persoon en leer.

En dewijl hij ten eenenmale weigerde te antwoorden, heeft men hem laten vertrekken met dit bevel der EE. Heeren Gecommitteerden, dat hij zonder hun consent niet uit de stad zoude gaan.

Aangezien nu alle de gedaagden weigerig waren den besluiten en bevelen, zoowel der Synode, als der Hoogmog. Heeren Staten te gehoorzamen, en hun gevoelen op het vragen der Synode nader te verklaren, en de Heeren Staten-Generaal nu bij publiek decreet geordineerd hadden, dat, zoo zij niet wilden gehoorzamen, men het gevoelen der Remonstranten, uit hunne schriften zoude onderzoeken en examineeren, is beraadslaagd, hoe datzelve ten bekwaamste gedaan zoude kunnen worden.

De praeses heeft voorgesteld, of het niet raadzaam scheen te zijn, eerst uit hunne schriften eenige interrogatoria of vraagstukken te stellen, dewelke hij zeide sommige nu eenigszins gereed te hebben, en daarna uit dezelve eenige artikelen te formeeren, waarmede het gevoelen der Remonstranten

kortelijk klaar en getrouwelijk begrepen en verklaard werd. De Synode heeft goedgevonden deze wijze van doen te beproeven.

Balthazar Lydius, predikant der Kerk van Dordrecht, heeft vertoond, dat op den naast aanstaanden Zondag het H. Nachtmaal in die stad bediend zoude worden, en dat het der Kerk zeer aangenaam zoude zijn, indien het der Eerw. Synode beliefd, zoo tot versterking haars geloofs, als tot betuiging harer overeenstemming in den geloove, het heilige Nachtmaal met haar te vieren; dat de kerkeraad besloten had, opdat er geen verwarring zoude ontstaan, dat zoo wie daartoe zoude komen, datzelfde eerst aan iemand van de predikanten derzelve Kerk te kennen zoude geven. Hetzelfde heeft Jeremias Pours, uit naam der Waalsche Nederlandsche Kerk, der Synode te kennen gegeven, en 'tzelfde van haar begeerd.

DE ACHTENVEERTIGSTE ZITTING.

Den 5en Januari, Zaterdagvoormiddag.

Zijn door den president zekere vraagstukken aan de Synode voorgesteld, tot volle verklaring van het gevoelen der Remonstranten, aangaande het eerste artikel.

En zijn de uitheemsche Theologen vermaand hunne klerken na den middag te zenden om den staat der geschillen, in de Geldersche Synode geformeerd, en om hunnentwil in Latijn overgezet, uit te schrijven.

DE NEGENENVEERTIGSTE ZITTING.

Den 7en Januari, Maandagvoormiddag.

De praeses heeft te kennen gegeven, dat D Isaacus Welsingius, predikant van Hoorn, van 't oordeel der Noord-Hollandsche Synode tot de Nationale. in 't stuk zijner schorsing van het predikambt had geappelleerd, en brieven van den Doorl. Prins van Oranje waarmede zijn zaak der Synode werd gerecommandeerd, mede gebracht.

Dewelke ook zijn voorgelezen.

Ook zijn overgeleverd en gelezen de brieven van Johannes Rodingem, predikant derzélver Kerk, enrector der school in dezelve stad, in gelijke zaak van schorsing tot de Synode appellerende. Is besloten dat men op deze appellen en brieven letten zoude, wanneer men gekomen zoude zijn tot de verhandeling van de personeele zaken, en dat men hun zulks bijtijds zoude te kennen geven.

De praeses is voortgegaan in 't dicteeren van de vraagstukken, tot verklaring van het eerste Artikel, getrokken uit de schriften der Remonstranten.

DE VIJFTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

Zijn voorgelezen en onderzocht de acten van eenige vorige Zittingen, en bij dezelve gelegenheid zijn de Gedeputeerden der Synode van Gelderland, Zuid en NoordHolland, het Sticht van Utrecht, en Overijsel, vermaand geweest een kort en getrouw historisch verhaal te beschrijven, van 'tgeen met de Remonstranten in hunne provinciën was gepasseerd, en datzelfde met den eerste der Synode over te leveren.

Is ook voorgesteld, of het niet dienstig ware, den Remonstranten, behalve de alreede overgeleverde

bedenkingen, ook hunne bedenkingen en aanmerkingen op den kerkedienst en de kerkelijke regeering af te vorderen, dewijl zij ongetwijfeld ook hierop hunne bedenkingen hadden. Maar deze be raadslaging is uitgesteld.

DE EENENVIJFTIGSTE ZITTING.

Den 8en Januari, Dinsdagvoormiddag.

Zijn voorgesteld van den praeses zekere artikelen, door hem uit de schriften der Remonstranten verzameld, die tot verklaring van het artikel der Remonstranten over de praedestinatie Gods behoorden.

Waarop iedereen vermaand is, naarstiglijk daarop te letten, of de meening der Remonstranten in dezelve wel uitgedrukt was, dan of er iets bijgevoegd, afgenomen, of veranderd moest zijn, en dat zij dienaangaande hunne meeningen in de naaste zitting door de collegiën (zoo 't konde geschieden) verklaren zouden, en meteen hunne adviezen, daarbij voegen, nopens de wijze, op welke men in deze zaak wijder zoude procederen.

De naaste zitting is op het verzoek der EE. professoren uitgesteld tot op den dag van overmorgen.

DE TWEEËNVIJFTIGSTE ZITTING.

Den 10en Januari, Donderdagvoormiddag.

Zijn voorgelezen de aanmerkingen van Z ieder collegie op de artikelen, door den praeses voorgesteld en is geoordeeld, dat in diezelfde het gevoelen der Remonstranten wel en getrouwelijk genoeg was uitgedrukt. Vanwege welken arbeid de praeses bedankt is. Zijn eenige dingen bij sommigen waargenomen, die bekwapelijker veranderd of gezegd konden zijn. Velen hebben geoordeeld, dat het beter zoude geraten zijn deze artikelen in weiniger te verkorten, en dat voornamelijk de fundamenteele en de noodigste bewaard, en onderscheiden worden, van degenen, die bij consequentie daaruit volgen. Hiervan zijn eenige proeven door de Theologen uit GrootBrittanje, door die van ZuidHolland, en door den scriba Festus Hommius, aan de Synode getoond en overgegeven.

De adviezen, aangaande de wijze in deze zaak verder te procederen, waren door velen niet daarbij gevoegd. Derhalve konde dienaangaande nog niets geordineerd worden.

DE DRIEËNVIJFTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

Zijn voorgelezen de adviezen van de andere collegiën, nopens de wijze, hoe men in deze zaak 't best zoude mogen procederen, dewelke met elkander vergeleken zijn, en is met meerderheid van stemmen besloten, dat de uitdrukking van 't gevoelen der Remonstranten, op dezelfde wijze, die men in het eerste Artikel gevolgd had, in de andere resteerende vier zoude voltrekken, en in zekere artikelen besluiten, eer men tot het onderzoek en oordeel des eersten Artikels kwame, op hetwelk nochtans iedereenvermaand is naarstiglijk te letten en dit te overwegen.

In dezelfde zitting zijn door den praeses eenige dingen gedicteerd, die hij uit de aanmerkingen over de stellingen, weinig te voren door hem gesteld, verzameld had, om iets daarin te veranderen, of daarbij te voegen. En daarenboven eenige voornaamste hoofdstukken, op welke, in het verschil van het eerste Artikel, hij inzonderheid meende, dat gelet moest worden. In dewelke hij vermaande, dat meest moest

gelet worden, of het gevoelen der Remonstranten wel genoeg en getrouwelijk was uitgedrukt. Heeft ook de Synode gevraagd, of zij niet geraden vond, dat de gedaagden verschenen, en hun gevoelen van de voorzeide Artikelen zeiden. Voorts is goedgevonden, 's daags daaraan hen te ontbieden, en dat uit dezelve artikelen de praeses sommige vraagstukken hun voorstellen zoude, en belasten tot nader verklaring van hun gevoelen, rondelijk en oprechtelijk te antwoorden.

DE VIERENVIJFTIGSTE ZITTING.

Den 11en Januari, Vrijdagvoormiddag.

Zijn de Remonstranten, die ontboden waren, verschenen. En dewijl Isaacus Frederici niet tegenwoordig was geweest, toen den anderen, weinige dagen geleden, de resolutie der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal werd voorgelezen, opdat hem ook de wil hunner Hoogmog. bekend mocht zijn, is dezelve wederom in de tegenwoordigheid van de anderen voorgelezen.

Is verder den Remonstranten aangezegd, dat zij wel wisten, hoe dat niet alleenlijk uit last dezer Gereformeerde Kerk, maar ook der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal, deze Synode opgelegd was, de Vijf Artikelen der Remonstranten eerst en vooral te onderzoeken.

En opdat iedereen zulks met een oprechte conscientie mocht doen, dat zij allen en ieder den eed hadden gedaan, anders in deze zaak niet te zullen zoeken, dan de voortplanting van Gods eer, de bevestiging der waarheid, en stichting der Kerken, en in het oordeelen het Woord des eenigen Gods, en niet menschelijke schriften, voor het richtsnoer daarvan te houden; dat in 't onderzoeken van deze zaak noodig zoude wezen voor het gevoelen der Remonstranten wel te weten en te onderzoeken dat zij hierin, hoofd voor hoofd aan de Synode een oprechte verklaring doende, zouden kunnen dienst doen; dat zij wel eenige verklaring van hun gevoelen over de Vijf Artikelen hadden overgeleverd, maar dat de Synode geoordeeld had noodig te zijn, dat zij hunne meening wijdloopiger verklaarden.

Dat tot dien einde ettelijke malen van hen begeerd was geweest, dat zij dezelve op eenige vraagstukken breeder zouden verklaren. Maar dat zij duslang geweigerd hadden daarop te antwoorden, tenware men hen voorhenen vrijheid verleende hun gevoelen te verklaren en het tegenoverstaande te wederleggen, zooveel zij noodig achtten.

Dat daaruit strijdgerezen was tusschen de Synode en hen, en tot walgens toe hen ingestampt was geweest, dat hun een billijke en volle vrijheid toegestaan was, niet alleenlijk om hun gevoelen te verklaren en te verdedigen, maar ook het tegenoverstaande met redenen te bestrijden, mits dat het, bij de Synode zoude blijven toe te zien, dat zij dezelve vrijheid niet misbruiken.

Dat over dit stuk verscheidene zaken hierop, aan weerszijden, waren geschreven en gezegd geweest, en dat eindelijk de autoriteit der Hoogmog. Heeren Staten daartusschen was gekomen.

Welker besluit zij geweigerd hebben te gehoorzamen, en totnogtoe op de vraagstukken der Synode niet hadden willen antwoorden.

Dat zij wederom geroepen waren om dezelfde oorzaak, dat de Synode wederom beproeven zoude of zij eens ten laatste zouden willen antwoorden.

Dat zij derhalve vermaand en ernstiglijk gebeden worden, oprechtelijk en rondelijk op de vragen, door de Synode voor te stellen, te antwoorden.

En ten eerste, Of zij nog de verklaring en verdediging van hun gevoelen, die in de Haagsche Conferentie begrepen is, toestonden.

Dat de oorzaak dezer vraag niet duister was, dewijl zij voordezen bekend hadden, dat zij sedert dien tijd veel geleerd hadden, en niet begeerden, dat uit die vorige schriften van hun gevoelen geoordeeld zoude worden, dewijl de eene dag den anderen leerde. M. Episcopus, gevraagd zijnde, heeft wijdloopig uit een schrift geantwoord, dat hij gehoopt had, dat men zijn conscientie voldaan zoude hebben, 'twelk men niet eens gepoogd had te doen, dat hij der Synode geen wetten wilde voorschrijven, maar ook niet allerlei wetten van haar wilde ontvangen; dat hij die vrijheid begeerde, die de rechten en de oproepingsbrieven expresselijk toelieten.

Dat hij geen uitvluchten zocht, en niet vreesde, dat men uit hunne confessiën leerpunten zoude trekken, die de eere Gods en de zaligheid der menschen nadeelig waren, hoedanige zij meenden in 't gevoelen der Contra-Remonstranten te kunnen aanwijzen.

Dat het zoo verre van daar was, dat zij uitvluchten zouden zoeken, dat zij bereid waren hun gevoelen, zooveel zij noodig oordeelen, voor te stellen, te verklaren, en te verdedigen; dat zij toelieten, wanneer zij alzoo hun gevoelen voorgesteld zouden hebben, zoo de Synode iets vragen wilde, zulks te doen. Dat zij op de voorgestelde vragen, al waren het ook duizend, zouden antwoorden, 'tzij mondelijk, 'tzij door diegenen, die zij de bekwaamsten daartoe zouden oordeelen.

Is volgens het advies der EE. Heeren Gecommitteerden bevolen, dat zij dit schrift, door hen allen onderteekend, zouden overleveren, 'twelk ook is geschied; en was dusdanig.

Eerw. praeses! uw E. is zonder twijfel zeer wel indachtig, wat bij ons allen en iedereen in de laatste Zitting eendrachtiglijk met één hart en gemoed op de voorgestelde vragen geantwoord zij.

Wij hadden wel gehoopt, dat deze Synode gelet zoude hebben op onze consciëntiën en op de fundamenteën, waarop dezelve zijn berustende, als die voornamelijk daarover zorg dragen moet, dat zij de consciëntiën hunner broederen en mededienaars, of beter onderrichte, en met betere redenen onderwijze, zoo zij ergens in dwalen, of indien zij zwak zijn met den geest der zachtmoedigheid opheffen en ondersteunen.

En dat zij niets doen, dan 'tgeen in alle actiën met een zoodanig Christelijk gemoed en vriendelijke genegenheid overeenstemt. Hierop ons verlatende, hadden wij verwacht, dat men ons redenen en bewijzen voorgesteld zoude hebben, die door hunne kracht en bondigheid ons bewogen zouden hebben van ons voornemen te wijken.

En voorwaar, dat vereischte zoowel de Christelijke liefde, die de consciëntiën van haar naasten, op de beste wijze, die zij kan, vanzelf en gewilliglijk zoekt te hulp te komen, als ook de natuurlijke billijkheid, die ons gebiedt een ander te doen, 'tgeen wij wilden en begeerden dat ons zoude geschieden.

Maar och, helaas! wij zien niet eens, dat men eenig zoodanig pogen zoude willen doen, maar bevinden dat wij op dezelfde wijze, niet hetzelfde gebod en bevel bezwaard worden, alsof wij onze consciëntiën maar voorgewend hadden totdezen einde, dat, dewijl wij niet geen bondige reden voorzien zijn, wij onder voorwendsel van dezelve, alles zouden zeggen en doen, wat ons lust, de wetten en resolutiën der hooge Overheid verachten, en, 'tgeen de meeste fout is, een verdere onderzoeking van de gansche zaak vermijden. Van welke wij zekerlijk weten, dat wij vreemd zijn.

Wij schrijven der Synode geen wetten voor, maar wij nemen ook allerlei wetten niet aan. Want wij begeeren dat zoodanige vrijheid ons in een vrije Synode gegeven worde, die alle wetten, Goddelijke en menschelijke, allen gedaagden geven, om hunne zaak te bepleiten, en die wij meenen ons volkomenlijk in de oproepingsbrieven gegeven te zijn. Wij hebben de gedachten niet, eenige uitvluchten te zoeken.

Want daar is geen oorzaak, waarom wij dezelve zoeken zouden.

Ons gevoelen heeft niets in waarover wij ons behoeven te schamen, en dat wij verheeld, geblanket of bepleisterd begeeren te hebben. Alle dingen zijn daarin rond en licht: geen stribbelige gangen, omwegen, geen dubbelzinnigheden, of wij begeeren van harte, dat ze rond en naakt verklaard, uitgelegd en ontdekt worden.

Wij vreezen niet, dat iemand daaruit zoodanige leerstukken trekken zal, die tegen de eere Gods, der Godzaligheid schadelijk, en der gansche Christelijke Religie schandelijk zouden zijn, hoedanige het gevoelen der Contra-Remonstranten niet weinig heeft, die men daarom met meerder recht zeggen zoude mogen, uitvluchten te zoeken.

Ja, gelijk wij duslang altijd hebben gedaan, alzoo verklaren wij tegenwoordig wederom rondelijk en eenvoudig, dat het zoo verre van daar is, dat wij begeeren ons gevoelen te verbergen, of eenige uitvluchten te zoeken, dat wij in tegendeel verzoeken een volle macht om ons gevoelen te verklaren en te verdedigen, naar ons vermogen, en zooveel wij noodig achten, opdat naderhand niemand zij, die van ons iets meer met recht moge begeeren, dat tot een volkomene kennis der geheele zaak eenigszins schijnt te dienen, en, opdat de gansche vergadering versta dit ons ernstig voornemen te zijn, zoo beloven wij wederom, gelijk wij in ons laatste antwoord, bij geschrift deze Synode overgegeven, beloofd hebben: indien deze Synode daarna iets in de verklaring en verdediging van ons gevoelen, en in de bevechting van het tegenovergestelde, tot volkomener verstand believe zal te vragen, dat wij

niet alleenlijk op de totnogtoe voorgestelde vragen, maar ook, zoo er nog eenige honderd of duizend andere waren, op alle en een ieder gewilliglijk en vanzelf zullen antwoorden, of bij geschrifte, of, indien 't de zaak lijden kan, mondelijk, door diegenen die wij daartoe de allerbekwaamsten zullen oordeelen; 'twelk wij des te vuriger begeeren, omdat wij niet twifelen, of, door de uitlegging en verdediging van ons gevoelen en bestrijding van het tegenovergestelde, zullen wij vele andere dingen, die in de vragen begrepen zullen zijn, bij brengen, die grootelijks zullen dienen tot kennis van de gansche zaak, en zonder kennis van welke de gansche zaak niet zal kunnen naar vereisch verhandeld en beoordeeld worden. Is het bijaldien dat wij dit toch niet kunnen verwerven, zoo is er geen reden waarom wij van ons voornemen zouden wijken, of op de voorgestelde vragen antwoorden. Wij ter contrarie meenen gansch billijke oorzaken te hebben, waarom wij behooren bij ons voornemen te blijven. Opdat namelijk wij geenszins schijnen de goede zaak verlaten en de volle verdediging der waarheid en bevechting van de tegenovergestelde valsheid verzuimd, of, naar eisch van ons ambt en onze conscientie, niet aangenomen te hebben.

Onder waren geschreven de namen van
alle geciteerden.

Maar is geantwoord, niet noodig te schijnen, dat het wijdloopig wederlegd werd, dewijl de billijkheid der besluiten der H. M. Heeren Staten-Generaal, en van hunne Gecommitteerden, en van de Synode, allen genoegzaam bekend was.

Dewelke in deze zaak met zulk eene conscientie, billijkheid, en oprechtheid gehandeld hadden, dat zoo zij ook op dien tijd vernomen hadden, iets onbillijks geboden te hebben, waarmede hunne conscientien te recht konden bezwaard worden, dat alle de Synodale personen, beter onderricht, hunne fout bekend en gebeden zouden hebben datzelfde ten beste te duiden. Dat men in de Synode alle regelen der billijkheid had waargenomen.

Dat hun een behoorlijke vrijheid zoo dikwijls toegelaten en vergund was geweest, dat deze belofte in stede van eenen eed had mogen wezen.

Dat de Synode niets anders begeerde, dan dat bij haar zoude de macht wezen, diezelven door eerlijke wetten binnen hunne palen te houden, indien zij misschien die te buiten gingen. Episcopus heeft verklaard, dat hij geen andere vrijheid verzocht had dan die billijk is, en allen geciteerden pleegt en behoort toegelaten te worden. Is geantwoord, dat de Synode hun zulk eene vrijheid toegelaten had, ja nog meer toelaten zoude, mits het aan de autoriteit en discretie der Synode gelaten worde toe te zien, dat zij niet te eeniger tijd de palen van die te buiten gaan. Indien zij meenden dat de Synode of de Heeren Gedeputeerden zouden begeeren, dat die vrijheid verminderd of hun benomen zoude worden, dat zij daarmede der Synode en den Heeren Gedeputeerden groot ongelijk deden.

Derhalve heeft de praeses wederom hen vriendelijk en broederlijk vermaand, dat zij oprechtelijk wilden handelen, en op de vraagstukken der Synode eindelijk antwoorden, en niet langer in de uitvluchten voortgaan; en heeft hen plechtig beloofd, en dat in den naam der geheele Synode, dat men hun alle de vrijheid zoude geven, die den geciteerden met rechten toekomt.

Episcopus antwoordde: indien ons toegelaten wordt onze meening van ieder artikel te verklaren, en eerst van de verkiezing, daarna van de verwerping, en die op dezelfde wijze te verdedigen, en het tegenoverstaand gevoelen der Contra-Remonstranten en dergenen, die zij voor rechtgevoelenden houden, in ieder artikel rondelijk voorgesteld, te wederleggen, indien alsdan iets in de verklaring of verdediging geacht werd te ontbreken, dat zij op de vragen, die alsdan voorgesteld zouden worden, 'tzij schriftelijk, of mondelijk, door diegenen, die zij daartoe de bekwaamsten zouden achten, zullen antwoorden.

De omstandigheden des tijds en dergelijke lieten zij in 't believen der Heeren Gecommitteerden. Indien deze vrijheid hun werd toegelaten, zouden zij op de voorgestelde vragen antwoorden.

De praeses zeide, dat zij nochtans in het overgeleverde schrift verklaarden, indien zij op het besluit der Synode ronduit moesten antwoorden, dat zij volhardden bij hun eerste antwoord. Hun was zoo dikwijls ingestampt, dat hierop de gansche zaak was draaiende. Dat zij vrijheid begeerden, niet alleenlijk hun gevoelen te verdedigen, maar ook dat van anderen, zooveel zij noodig achtten, te hekelen.

Waarop velen onder hen, gelijkelijk hunne stem verheffende, zeiden, dat zij geenszins datzelfde verzochten.

Dat zij het woord hekelen (exagiteeren) niet erkenden, en dat zij 't niet hadden gebruikt. En als velen in de Synode getuigden, dat zij dit woord gebruikt hadden, gaven zij tot antwoord, dat dit hunne meening niet was. Dat misschien iemand onder hen dit woord gebruikt had, maar daarom was niet billijk, dat, 'tgeen misschien een uit den hoop had gedaan, zij allen zouden moeten ontgelden. Ook zeide Episcopus, dat hij dit woord niet had gebruikt, daar nochtans velen in de Synode zeiden zulks gehoord te hebben. En nadat zij berispt waren geweest in 't voorbijgaan, dat zij allen buiten orde overhoop riepen en spraken, is hun verklaard, dat de H. M. Heeren Staten-Generaal, en ook de Synode, hun vrijheid hadden toegelaten, niet alleenlijk hun gevoelen te verdedigen, maar ook het tegenovergestelde te bestrijden, mits dat der Synode de besturing dezer vrijheid gelaten worde. En dat niet alleenlijk dit hun toegelaten werd, maar dat de Synode daarenboven hen zoude belasten, zoo zij meenden ('twelk zij nu dikwijls tegengeworpen hadden), dat eenige leerstukken, strijdig met de eere Gods, of de zaligheid der menschen hinderlijk, gruwelijk en lasterlijk, in deze Kerken geleerd werden, dat zij dezelve te voorschijn zullen brengen en bestrijden. Dat de rechte oorzaak van deze uitvlucht niet was de weigering van behoorlijke vrijheid, maar dat ze niet wilden antwoorden, omdat ze deze Synode niet willen erkennen voor wettelijke richteres van hunne zaak. Episcopus antwoordde: wij zijn wel van die meening, maar het is ons niet geoorloofd te spreken gelijk wij gevoelen. De praeses heeft hun meermalen vriendelijk vermaand, dat ze niet langer wilden aarzelen, want hun was nog niets onbehoorlijks voorgelegd geweest. Indien zulks in 't vervolg van de handeling gebeurde, dat ze dan alzo zouden klagen. Heeft derhalve aan Episcopus wederom gevraagd, of hij het gevoelen, in de Haagsche Conferentie voorgesteld en verdedigd, voor 't zijne hield? Dewelke antwoordde, dat hij alsdan op die vraag zoude antwoorden, wanneer de verzochte vrijheid hun zoude toegelaten worden. Wijders gevraagd, of hij de leer in 't schrift tegen die van Walcheren voorgesteld, voor de zijne hield, zeide hij: hij kon niet voortgaan, tenware eerst op hunne redenen, die zij schriftelijk hadden overgeleverd, geantwoord werd.

Op dezelfde vraag antwoordde Eduardus Poppius, dat hij niets had te voegenbij het gegeven antwoord. Indien de verzochte vrijheid hun gegeven werd, dat hij antwoorden zoude. Hem is gezegd, dat ze zoo menigmaal vergund en beloofd was geweest, namelijk, die behoorlijk en naar de Synodale wetten omschreven zoude zijn. Dat hij zoo niet moest aarzelen onder deksel van een toegestane en beslotene conditie. De E.E. Heeren Gecommitteerden hebben door den E. Heere Rochus van den Honert verklaard, dat deze zaak nu lang en dikwijls was verhandeld geweest. Zij begeeren dat nu een einde gemaakt en deze zaag der verwarring zoo dikwijls niet over en weer gehaald werd. Dat tot behoorlijke onderzoeking van de zaak hun geen vrijheid zoude ontbreken. Dat de Heeren Gedeputeerden beloofden, te arbeiden, dat hun noch plaats noch tijd om hunne zaak ten volle te verhandelen zoude geweigerd worden.

Zij geboden derhalve, dat zij niet langer, 'twelk nu zoo dikwijls gezegd was, zouden weigerig zijn, maar eenmaal een einde maken van deze veinzingen. Want de waarheid kon door een gedurig stilzwijgen niet onderzocht, noch verdedigd worden. Episcopus antwoordde, zoo men beloofde 'tgeen zij verzochten, dat ze gehoorzamen zouden, en nu bereid waren de verklaring van hun gevoelens van het eerste artikel over te leveren; dat zij ze op deze conditie gaarne zouden overgeven, zoo 't de E.E. Heeren Gecommitteerden goedvonden.

De praeses heeft ze door hunne consciëntiën betuigd, dat zij aanwijzen zouden, wat daarin misdaan zoude zijn, dat ze uit last der H. M. Heeren Staten-Generaal op de voorgestelde vraag antwoorden. Indien in deze vraagstukken iets ontbrak tot behoorlijke verklaring, dat zij een volkomener verklaring konden geven. Het moest genoeg zijn, dat hun al de vrijheid gegeven werd, die den geciteerden toekomt. Voor de hand eene andere te willen eischen, zulks was tevergeefs en anders niet dan een ontijdige uitvlucht in deze plaats.

Dat hunne klacht, van dat geen genoegzame vrijheid hun toegelaten was, gansch onbillijk ware; dewijl in zooveel vorige Zittingen het tegenovergestelde hun voorgesteld en beloofd was. Dat het onredelijk en vreemd was te klagen van geen gegevene vrijheid om te spreken, als iemand belast wordt te spreken.

Poppius, wederom gevraagd zijnde, dat hij op de voorgestelde vraag zoude antwoorden, zeide: hij zoude antwoorden, wanneer hem die vrijheid, die zij eischten, gegeven werd.

Hij wilde niet voorschrijven, want dat kwam den EE. Heeren Gecommitteerden toe, en dat hij derhalve zijn zeisen niet in eens anders oogst wilde slaan; het was niet buiten perikel op alle voorgestelde zaken staansvoets te antwoorden; misschien zoude hij alsdan antwoorden, wanneer die vrijheid toegelaten zoude zijn. Johannes Arnoldi Corvinus, hetzelfde gevraagd zijnde, antwoordde, dat hij bleef bij het antwoord, nu en te voren gegeven.

Dwinglo zeide: zoo men verklaart dit de meening der Synode te zijn, dat hun zoodanige vrijheid gegeven wordt als zij eischen, dat hij bereid was te antwoorden. Zoo niet, hij verklaarde vrij uit: hij konde van het gegeven antwoord niet afwijken.

De praeses zeide, dat zij nimmermeer ronduit, ja of neen, maar altijd met het conditioneel woord, indien" antwoorden; zij moesten ja of neen zeggen. Dwinglo antwoordde, dat zij handelden oprechtelijk en niet begeerden te bedriegen, en derhalve alzoo antwoorden.

De EE. Heeren Geconnnitteerden zeiden, dat er geen oorzaak was, waarom zij aan de oprechtheid der EE. Heeren Gecommitteerden en de gansche Synode zouden twijfelen. De praeses voegde daarbij, dat de Synode ronduit sprak, maar zij duister spraken.

Want de Synode beloofde uitdrukkelijk zulke vrijheid, die alle Goddelijke en menselijke rechten den gedaagden geven. Derhalve was niet noodig, onder die twijfelachtige spraak, uitvluchten te zoeken, en de Synode te binden aan wetten, die ze noch behoort noch vermag toegelaten. M. Episcopus verzocht, dat men hem aanwijzen zoude, wat men aan zijne antwoorden met reden zeggen konde te ontbreken. Waarop de praeses zeide, dat zulks nu genoeg gezegd was; dat zij de autoriteit der Synode niet erkenden en door de wetten derzelve, waar 't noodig is, niet willen bepaald zijn; dat het een ongehoorde zaak was, dat de gedaagden den richteren willen voorschrijven hoe zij handelen zullen, en daarover met hen twisten. Poppius zeide: Hetzij ons geoorloofd die vrijheid te gebruiken, die wij eischen.

Al wat de EE. Heeren Gecommitteerden ons zullen gebieden, dat zullen wij of doen, of geduldiglijk dragen. De praeses antwoordde, dat de besluiten der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal en der Synode hun moesten genoeg zijn; dat die klaar en billijk waren, maar dat de uitvluchten, die zij bijbrachten, twijfelachtig waren en van geen gewicht.

Niellius, gevraagd, of hij op de voorgestelde vraag wilde antwoorden, zeide: het was een verwarde vraag. Hij konde staansvoets daarop niet antwoorden: dat hij nu zelf metterdaad bevond, dat zulk een vrijheid, die billijk is, hun niet toegelaten wordt.

Want als er onlangs maar vermoeden was, dat de dwalingen van Perkins, Piscator en anderen, die van vele anderen ook in deze landen verdoemd worden, zouden voortgebracht worden, dat men terstond hun deze vrijheid had afgesneden, zoodat het een misdaad was, die maar simpeljk te noemen, die men lichtelijk bewijzen konde te dwalen. Hem is geantwoord, dat dit niet met waarheid, maar door valsche aanklacht van hem gezegd werd, en wederom gevraagd, of hij wilde antwoorden, zeide hij: hij konde niet antwoorden voor en aleer men zijne redenen wederlegd had. Henricus Leo, 'tzelfde gevraagd zijnde, zeide, dat hij gedaagd was om zijn gevoelen voor te stellen en te verdedigen, niet om op eenig schrift te antwoorden; hij wilde zijn, en niet eens anders gevoelen voorstellen. Hij wilde ook niet geoordeeld worden uit eens anders schrift, maar uit zijn eigen gevoelen. Wederom gevraagd, of niet het gevoelen in de Haagsche Conferentie zijne was, zeide hij, dat hij 't nog niet nauw had overwogen; hij verzocht dat hij 't zijne mocht voorstellen, en niet gedwongen worden te zeggen wat hij van eens anders gevoelde.

Vezekius, 'tzelfde gevraagd zijnde, heeft geantwoord, dat hij bij ditzelfde antwoord bleef. Hollingerus, dat hij, gelijk onlangs, alzoo nu ook antwoordde, dat men hun een al te benauwde wijze van handelen voorschreef, en dat deze paedagogische afvraging niet noodig was. Isaacus Frederici, dat hij de Haagsche Conferentie niet overwogen had.

Hij verzocht overzulks, dat hem vrijheid gelaten werd zijn gevoelen voor te stellen, en begeerde, dat op alle zijne redenen geantwoord zoude worden. Rijckewaert: Indien hij die wijze van handelen volgen mocht, die zij verzochten, zoo had hij niets daarbij te voegen: Naeranus: dat hij met zijnen mededienaar Isaacus Frederici hetzelfde gevoelde. Dat hij bereid was op alle vraagstukken te antwoorden, naar inhoud van de oproepingsbrieven; dat hij in de Haagsche Conferentie niet was geweest, noch toen ter tijd den dienst betreden.

Dat het een kleine zaak was, dat men hen toeliet ten eerste hun gevoelen voor te stellen, en terstond

daarna te antwoorden; dat zulks beter was, overmits misschien in de verklaring er van zij veel voldoen zouden, waarover naderhand niet van noode zoude zijn te vragen. Dat sommige dingen van hen niet ten volle konden verklaard worden, zoo zij omschreven werden met de palen van vraagstukken. Hem is geantwoord, dat het op een uit kwam, of zij eerst op de vraagstukken antwoordden, of eerst hun gevoelen schriftelijk verklaarden.

En dewijl nu de Synode besloten had en belast, dat zij eerst op het voorgestelde zouden antwoorden, zoo behoorden zij zoo hardnekkig over deze orde niet te twisten, dewijl zij niet alzo bepaald zouden worden door de begrenzing van vragen, gelijk zij meenden.

Want zij zouden vrij zijn, daarna altijd bij deze verklaring te voegen en te verklaren 't geen zij achten zullen daarbij gevoegd te moeten zijn, tot klaarder verklaring van hun gevoelen. Hierop wederom aangezet zijnde om te antwoorden, zeide hij: hij hield zich aan de oproepingsbrieven. De praeses wees hem aan, dat diezelfde hen niet toelieten een onbepaalde vrijheid, en ook de Synode niet verboden hen te vragen. Hij zeide, dat die vraagstukken tevergeefs zouden zijn, wanneer zij voorhenen hun gevoelen ten volle verklaarden.

De praeses gaf te kennen, dat alreede besloten was, dat zij eerst op de vraagstukken zouden antwoorden. Indien die niet genoeg zouden zijn tot een volle verklaring van hun geheele gevoelen, dat zij daarna dezelve volkomenlijker mochten verklaren. Neranus voegde daarbij, dat zij eenigen vorm dezer vraagstukken gezien hadden, waaruit zij lichtelijk konden afnemen, dat door denzelfden geen volle vrijheid gelaten werd, om te verklaren wat zij gevoelen. Is geantwoord, zoo dit misschien geschiedde, dat hun toegelaten zoude zijn, dat zij ze daarna, gelijk te voren gezegd is, ten volle zouden mogen verklaren.

Neranus vraagde, waarom men dan hem moeielijk was, en van de oproepingsbrieven afweek. Hem is geantwoord, dat zij zich zelven en der Synode moeite aandeden. Dat dikwijls verklaard was geweest, dat men niet afweek van de oproepingsbrieven. Dat de Synode toekwam de wijze, van handelen voor te schrijven. Deze was nu bij de Synode gesteld, dat zij op zekere vraagstukken hunne meening zouden verklaren; indien zij naderhand iets tot overvloediger verklaring meenden te ontbreken, dat zij datzelfde zoude mogen te kennen geven, en zeggen, dat hunner zaak nog niet was genoeg gedaan.

Dat men hen altijd vrijheid zal geven zich zelven nader te verklaren. Zijn derhalve wederom vermaand en dat zeer ernstig, dat zij de Synode deze eere zouden bewijzen, en immers eens ten laatste op hare vragen antwoorden.

De Heeren Gecommitteerden hebben ook hunne vermaningen en bevelen daarbij gedaan, en is wijdloopig, als van te voren bewezen, dat het den gedaagden niet toekomt wetten voor te schrijven, of naar hun believen den tijd te verlengen. M. Episcopus antwoordde, dat zij dat niet deden, ook niet zochten den tijd te verlengen, maar in hun schrift baden, dat bij de EE. Heeren Gecommitteerden hun de tijd gesteld zoude worden; dat zij de palen niet zouden te buiten gaan, maar bereid zijn de besluiten te gehoorzamen, mits dat hun behoorlijke vrijheid toegelaten worde. De EE. Heeren Gecommitteerden hebben geantwoord, dat alreede zoo dikwijls een behoorlijke vrijheid hun toegestaan was, en dat hun zoo dikwijls belast was de Synode te gehoorzamen.

Derhalve wilden en begeerden hun EE. dat deze hunne billijke uitspraak toch eenmaal geloof en gehoorzaamheid bij hen zoude mogen vinden.

De praeses heeft daarbij gevoegd, dewijl de liefde alles hoopt, dat zij dan ook van een zoo Eerw. verzameling der broederen alles goeds moesten verhoplen, voornamelijk, dewijl zij nu zoo dikwijls een billijke en behoorlijke vrijheid had toegelaten. Zij moesten niet meenen, dat er geen behoorlijke vrijheid ware, dan die onder zekere conditiën zoude beloofd worden.

Episcopus antwoordde dat dezelve liefde ook vorderde, alles goeds van hen te verwachten, en wijders, mits dat hem de verzochte vrijheid toegelaten, en de vragen ter hand gesteld werden, dat zij antwoorden zouden.

Is geantwoord, dat, 'tgeen hij zeide van de vrijheid, lastig en verdrietig was, zoo dikwijls te verhalen, dewijl hun zoo dikwijls en wijdloopig een behoorlijke vrijheid beloofd was geweest.

En om hen de vraagstukken ter hand te stellen, dat zulks noch noodig, noch gebruikelijk was in de gerichten. Episcopus antwoordde, wat in deze zaak het gebruik zij wist hij niet, maar dat hem dacht, dat het immers gansch billijk was. Pynackerus gevraagd zijnde om op de voorgestelde vraag te antwoorden, zeide: dewijl maar twist was aangaande de orde, indien hem de vraagstukken ter hand gesteld werden, en hem vrij zoude staan op dien voet, dien zij begeerd hadden te antwoorden, zoo

zoude hij niet weigerig zijn. Maar dat hij op staanden voet niet konde antwoorden; dat het billijk was, dat men hem langer tijd gaf.

De praeses heeft verklaard, dat de vragen niet duister zouden zijn, maar dat zij lichtelijk staansvoets daarop zouden kunnen antwoorden, zoo zij maar wilden.

Zoo zij misschien meenen mochten, dat de vragen niet wel of klaar genoeg voorgesteld werden, mochten zij het te kennen geven en de Synode helpen, opdat men haren zin klaar mocht weten. Episcopus voegde daarbij, dat zij bereid waren alles, wat zij tot hunne en onze zaligheid genoegzaam zouden oordeelen te zijn, voor te stellen en te verklaren.

De praeses zeide, dat was het, dat men van hen begeerde, ja dat men hen gebood, en dat zij evenwel nog klaagden en uitvluchten zochten. Sapma, hetzelfde gevraagd, antwoordde, dat zij geen wetten zouden aannemen van diegenen, die zij in hunne conscientie hielden voor tegenpartij.

Deze rondheid heeft de praeses geprezen, en zeide dat dit was de ware oorzaak van deze weigering, dat zij de Synode voor wettelijken rechter niet erkenden, en daarom niet wilden antwoorden, opdat zij, antwoordende, dezelve voor hunnen rechter niet erkenden.

Goswinus gevraagd zijnde, zeide: mijn antwoord is in ons schrift overgeleverd. Assuerus Matthisius; hij zoude antwoorden, indien de verzochte vrijheid toegestaan werd en de vragen, die men zoude voorstellen, hun gegeven werden. En als zij allen verklaard hadden, dat zij op geen andere wijze wilden gehoorzamen en antwoorden, is hun belast te vertrekken.

Toen de Remonstranten vertrokken waren, is beraadslaagd wat men verder in deze zaak zoude doen, om te voldoen aan het bevel der H. M. H. Staten-Generaal, en de verwachting der Kerken. Inzonderheid, dewijl de Remonstranten verklaard hadden, dat zij niet alleenlijk uit hunne schriften wilden geoordeeld worden, maar ook uit het gevoelen, 'twelk zij nu hebben, en datzelve weigerden te verklaren op het vragen der Synode.

Is gevraagd of het niet tijd was, dat men, aan een zijde stellende en voorbijgaande de meening van dezen of genen, die zij bijzonderlijk hadden, zoodanige voornamelijk zouden onderzoeken, die de Remonstranten in hunne schriften hadden voorgesteld en totnogtoe hadden in 't licht uitgegeven, overmits de Nederlandsche Kerken door deze allermeeft waren ontroerd geweest. De E.E. Heeren Gecommitteerden hebben begeerd, en dat deze deliberatie tot op vijf uren na den middag zoude uitgesteld worden, en alle de Synodale personen zijn vermaand, hunne meening, konde het geschieden bij collegiën, en dat of bij geschrift of bij monde, te verklaren.

DE VIJFENVIJFTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

← Men heeft gevraagd het oordeel der Synode van de voormiddagsche antwoorden en actiën der Remonstranten, en is beraadslaagd wat men wijders, zoo met hen als in hunne zaak, doen zoude. De Remonstranten schenen sommigen, inzonderheid onder de uitheemsche Theologen eenigszins nader te komen bij den wil der E.E. Heeren Gecommitteerden en der Synode, dewelke derhalve meenden, dat men hen de vraagstukken moest overhandigen, en belasten rondelijk en duidelijk daarop te antwoorden, opdat aldus de Synode van den arbeid des onderzoekens naar hun gevoelen uit hunne schriften ontlast en tijd gewonnen mocht worden. Maar met meerderheid van stemmen is geoordeeld, zoo men hunne verklaringen nader inzag, dat zij niets anders hadden geantwoord, dan 'tgeen zij te voren zoo dikwijls geantwoord hadden, en dat zij zich niet nader schikten naar den wil der Synode, maar alsnog in hunne gewone en zoo menigmaal herhaalde weigering en hardnekkigheid openlijk volhardden, en derhalve waard waren vanwege deze hardnekkigheid en onverwinlijke halstarrigheid kerkelijk gecensureerd te worden, welke censure de Synode aan zich behouden zoude, om te harer tijd in 't werk te stellen. En, dewijl nu zoo menigmaal hunne hardnekkigheid verzocht was geweest, en klaarlijk bleek, dat ze door geen redenen, geboden, of vermaningen konden gewonnen worden; is goedgevonden, dat men in dit stuk de Remonstranten niet meer zoude vragen of vermanen, maar in 't

onderzoek van de zaak voortvaren. En volgens den raad en het bevel der H. M. Heeren Staten, uit hunne schriften, zoo gemeene als bizondere, een onderzoek der leer voornemen. De E.E. Heeren Gecommitteerden, naar hun gevoelen in deze zaak gevraagd zijnde, hebben de Remonstranten doen ontbieden, en, in hunne tegenwoordigheid, hunne meening met dit besluit verklaard. Hetwelk zij ook hebben doen voorlezen:

Aangezien de E.E. Gecommitteerden met droefheid totnogtoe hebben bevonden, dat de alhier door publieke autoriteit geciteerde Remonstranten, ook nadat in deze plaats de resolutie der H. M. Heeren Staten-Generaal afgekondigd is geweest, in dezelfde hardnekkigheid en halstarrigheid volharden; zoo is het, dat de E.E. Gecommitteerden voornoemd zich houden aan de onlangs afgekondigde resolutie der H. M. Heeren Staten-Generaal, en aan dezelve straffe, die daarin begrepen is.

En vinden goed, dat men voortga in de schriften der Remonstranten, die openlijk van alle menschen gelezen worden, te onderzoeken, en in 't onderzoek van die; en dat uit dezelve de gansche leer (zooveel doenlijk' is), die zij totnogtoe voorgestaan hebben, en hun gevoelen getrokken worde. Gebieden daarenboven den Remonstranten, en dat naar hunne autori, voornamelijk na de verklaring, zoo menigmaal, ook heden op dezen dag, zoo van de Gecommitteerden, als van den president dezer Eerw. Synode, met zooveel moeite en verdriet verhaald, dat zoo zij iets hebben of bijbrengen kunnen, tot verklaring of verdediging van 'tgeen zij in 't licht hebben laten uitgaan, dat zij datzelve overleveren. Alzoo nochtans, dat hun macht gegeven wordt zich te bedenken, of zij verklaren wilden, dat zij de Synodale besluiten, onlangs afgekondigd, met name des Maandags voor den middag, gehoorzaam zullen zijn. In Dordrecht den 11 Januari. In het jaar onzes Heeren 1619.

Toen dit besluit voorgelezen was, hebben de Remonstranten verzocht, copie er van. Hun is geantwoord door de E.E. Heeren Gecommitteerden, dat hun geen copie konde gegeven worden; maar dat hun wel toegelaten zoude worden, dat het hun ettelijke malen voorgelezen werd. En is op hun verzoek hetzelve wederom duidelijk voorgelezen.

Ook hebben de Heeren Gecommitteerden geboden, omdat Episcopus voor den middag gezegd had, dat ze gereed hadden een nadere verklaring van het eerste artikel, dat zij al 'tgeen zij gereed hadden, der Synode zouden overhandigen. Episcopus antwoordde, dat hij niet gezegd had, dat zij nu gereed waren, maar haast gereed zouden zijn. De praeses vermaande hem dat hij dat niet zoude ontkennen, want het was op geen andere wijze van iemand verstaan geweest. En dat dit daaruit was blijkende, dat hij eenig schrift in de handen had, dat hij uitstak en toonde, als hij die woorden sprak, alsof dat was geweest datzelve gereed zijnde schrift. Hij bleef niettemin bij deze ontkenning.

DE ZESENVIJFTIGSTE ZITTING.

Den 12en Januari, Zaterdagvoormiddag.

← In deze Zitting zijn gelezen twee missiven des E. Magistraats van Kampen; waarvan de eerste een antwoord was op den brief der Synode, waarmede zij te kennen gaven, dat zij zorg dragen zouden, dat de Gereformeerde Kerk in die stad, die het gevoelen der Contra-Remonstranten toegedaan was, geen ongelijk of smaadheid van de tegenpartij aangedaan zoude worden; ook dat zij de Remonstrantsche predikanten ernstig vermaand hadden, dat zij in hunne predikatiën het volk tegen dezelve Gemeente niet zouden ophitsen.

In het andere verzochten zij van de Synode, aangezien twee Dienaars, Voskuius en Schotlerus, tot deze Synode ook waren geciteerd, en de Kerk van Kampen den dienst van alle hare predikanten gelijkelijk niet konde missen, dat zij of de hoofdstukken der beschuldigingen aan Voskuius en Schotlerus wilden zenden, opdat zij daarop schriftelijk mochten antwoorden, en bij hunne Kerk blijven, of, zoo zij immers zouden moeten verschijnen, dat daarentusschen Goswinius en Matthisius, die in de Synode onder de gedaagde Remonstranten waren verschijnende, wederom tot die Kerken keeren mochten.

Ook zijn voorgelezen de brieven, zoowel des Kerkeraads van Kampen, toenmaals Remonstrantsch, waarin 'tzelfde verzocht werd, alsook der Contra-Remonstranten; waarmede zij zich excuseerden, dat zij, vanwege afwezigheid van de tegenpartij, op den gezetten dag geene hadden gezonden.

Op het verzoek des Magistraats van Kampen en des Kerkeraads der Remonstranten is een tijd lang beraadslaagd. En, alles wel overwogen zijnde, is met meerderheid van stemmen besloten, dat die twee predikanten van Kampen opnieuw zouden geciteerd worden, en dat de tijd van te compareeren, ter discretie en zorg des presidents en der assessoren gelaten zoude worden. Is daarna vermaand, dat des namiddags uit ieder collegie eenigen bijeen zouden komen, om uit te schrijven de Synodale verklaring van Utrecht.

DE ZEVENENVIJFTIGSTE ZITTING.

Den 14en Januari, Maandagvoormiddag.

De E.E. Heeren Gecommitteerden hebben der Synode te kennen gegeven, gelijk zij te voren dikwijls hadden gearbeid, de gedaagde Remonstranten te voldoen, alzoo ook den voorleden Zaterdag hun uiterste hadden gedaan, en den ganschen namiddag doorgebracht, in vermanen, smeecken en gebieden, dat zij van de Vijf bekende Artikelen, waarmede de staat onzer Kerken totnogtoe beroerd was geweest, hun gevoelen verklaren, en zooveel zij noodig oordeelden, verdedigen zouden. Ook hun de vrijheid hadden gelaten, dat zij van de verwerping, niet alleenlijk hun eigen gevoelen verklaren en verdedigen zouden, maar ook het tegenoverstaand gevoelen bestrijden, mits dat bij de Synode gelaten werde, indien zij misschien die vrijheid misbruikten, met billijke wetten hen in den toom te houden. Ook op zich hadden genomen, zoo hun in dezen deele de Synode niet ten volle voldeed, te voorzien, dat zij geene oorzaak van klagen zouden hebben. Nochtans dat zij dit alles hun tevergeefs hadden voorgehouden, en dat zij gansch niets bij hen hadden kunnen uitrichten; dat zij met een Duitsch schrift hadden geantwoord, hetwelk, een weinig veranderd zijnde, door de Gecommitteerden hun wederom voorgehouden was, en zijn allen te zamen vermaand, datzelve te onderteekenen: dewijl zij meenden, dat zelfs naar hun oordeel niets meer konde begeerd worden, dan zij weinig te voren begeerd hadden. Want zij hadden hun de conditie, die zij voorgesteld hadden, schier met dezelfde woorden weder gegeven. En dat zij nochtans, kort daarna weder gekomen zijnde, niet hadden kunnen bewogen worden, dezelve te onderschrijven; alzoo zij wederom zich beroepen hadden op de clausule, door hen den 29 December voorgesteld; dewelke niet alleen dikwijls te voren van de Gecommitteerden, maar ook van de H. M. Heeren Staten, in hun onlangs geschreven antwoord, verworpen was geweest. Dat genoegzaam, tot openbaren schimp en bespotting toe, schier den geheelen namiddag met hen was gehandeld. Opdat men dan eenmaal een einde mocht maken van deze weigering, en tot de zaak treden, begeerden dezelve Heeren Gecommitteerden, dat de Synode zoude verklaren, of niet met zoodanige plichten en devoirs aan de resolutiën der H. M. Heeren Staten-Generaal was voldaan. Indien de Synode oordeelde ja, zoo meenden zij, dat men de Remonstranten zoude ontbieden, en voor 't laatst vermanen, de besluiten der Hoogmog. Heeren Staten, derzelver Gecommitteerden, en der Synode gehoorzaam te zijn, hun gevoelen op de vragen der Synode te verklaren, en het schrift, 'twelk zij gezegd hadden gereed te hebben, over te geven. Maar dan oordeelde men, dat de Synode in de orde van handelen voortaan behoorde voort te gaan, gelijk de Resolutie der H. M. Heeren Staten-Generaal medebracht.

En opdat de Synode weten mocht, wat conditiën zij den Remonstranten hadden voorgesteld, zoo deden zij die schriften openlijk voorlezen. Het eerste Nederlandsche schrift, was van dezen inhoud.

Edele Doorl. en Mog. Heeren!

Wij voegen bij onze vorige antwoorden en presentatiën, die wij aangeboden en bij geschrift hebben overgeleverd, den 29 December 1.1. en den 11 Januari, dat wij bereid zijn op de vragen, die de E. praeses voorgesteld heeft, en voorts op alle en ieder der Vijf Artikelen kunnen voorgesteld worden,

duidelijk en absolutelijk te antwoorden, en onze antwoorden mitsgaders onze verklaring op ieder Artikel, gelijk wij ze te voren voorgesteld en overgeleverd hebben, binnen eenen behoorlijken tijd der Synode over te geven.

Dewijl in deze woorden een merkelijke dubbelzinnigheid was schuilende, overmits zij wederom zich beriepen op hun antwoord, den 29 December overgeleverd, hebben de E.E. Heeren Gecommitteerden het navolgende ontworpen, en den voorz. Remonstranten gegeven, opdat zij 't zouden onderteekenen.

Wij ondergeschrevenen verklaren, dat wij bereid zijn op de vraagstukken, die de E. praeses ons voorgehouden heeft en ons voorts zullen mogen voorgehouden worden, uit de bekende Vijf Artikelen en zwarigheden daaruit ontstaan, duidelijk en absolutelijk bij geschrift of mondeling naar gelegenheid der zaak te antwoorden, en onze antwoorden, mitsgaders onze verklaring en ons gevoelen, binnen een behoorlijken tijd der Synode ter hand te stellen.

Gedaan onder onze onderteekening enz.

Dewelke, in stede van onderteekening, die hun E.E. verwachtten, dewijl dit schrift bijna ieder van hunne eigene woorden en beloften inhield, deze woorden wederom bij geschrifte hebben overgegeven. Opdat het blijke, dat wij aangaande de orde niet twisten, zoo onderteekenen wij het voorgaande besluit; met die conditie, dat ons de resterende conditiën, in ons antwoord, den 29 December schriftelijk overgeleverd, uitgedrukt, niet geweigerd worden.

Over dit antwoord der Remonstranten hebben de E.E. Heeren Gecommitteerden verzocht, dat de Synode haar gevoelen zouden verklaren, en meteen of den Remonstranten niet ten volle was genoeg gedaan. Zoo zij meenden dat hun voldaan was, of zij niet oordeelden, dat men in het onderzoek dezer zaak uit hunne schriften, naar het besluit der H. M. H. Staten-Generaal behoorde voort te varen; voorts, of de Remonstranten niet wederom mochten tot de Synode ontboden worden.

De zaak naarstig en rijpelijk overwogen zijnde, hebben de Assessoren, Scriba's en de uitheemsche Theologen eenstemmig en eenmoediglijk verklaard, dat zij meenden, dat de Remonstranten in dezelfde hardnekkigheid, moedwilligheid en ongehoorzaamheid alsnog volharden; dat men in alle manieren meer dan genoeg hen had geduld, ja meer dan billijk was toegelaten.

Dat zij langen tijd de geduldigheid der E.E. Heeren Gecommitteerden, en de patientie der Synode misbruikt hadden, en dat genoeg te zien was, dat hunne hardnekkigheid op geenerlei wijze konde gebroken worden; dat zij met goede conscientie hadden kunnen en behooren de billijke besluiten der H. M. Heeren Staten-Generaal en hunner Gecommitteerden en der Synode te gehoorzamen.

Dat men hun geen volkomener macht had kunnen geven, dan die de Synode hen aangeboden en toegelaten had.

Dat zij wel schenen voorleden Vrijdag den wil der Synode wat nader te komen, welhalven ook sommigen onder de uitheemsche Theologen meenden, dat men hun de vragen, die men zoude voorstellen, behoorde te overhandigen, om daarop te mogen antwoorden, maar dat zij nu uit dit hun laatste antwoord vernamen, dat zij door hunne twijfelachtige beloften bedrogen waren geweest: en derhalve meenden, dewijl er geen hoop overbleef om hen tot beter zinnen te brengen, dat men hen moest laten varen, en uit de tegenwoordigheid der Synode zenden.

Dat men ze wederom zoude in de Synode ontbieden, om hen dit aan te zeggen, maar met korte woorden, om den tijd door nieuwe knibbelingen niet wederom te verlengen, en daarna plechtiglijk uit de Synode henenzenden.

En dat men de orde van handelen, in het besluit der H. M. Heeren Staten-Generaal voorgeschreven, in 't onderzoeken dezer zaak moest volgen.

Gehoord zijnde de stemmen der uitheemsche Theologen, hebben de E.E. Heeren Gecommitteerden geoordeeld noodig te zijn, dat men voortgaan zoude in de oordeelen der inlandschen te vragen.

Begeerden nochtans, dat de Remonstranten ontboden en voor de laatste maal uit naam der Heeren Gecommitteerden en der Synode belast zouden zijn, ten minste alsnu ja of neen te antwoorden, of zij simpel en zonder deze, zoo dikwijls daarbij gevoegde conditie, het besluit der H. M. Heeren Staten-Generaal en dezer Synode wilden nakomen, en tot de tegenwoordige zaak treden.

De Remonstranten, geroepen, zijn verschenen, en belast eenvoudig ronduit op de vorige quaestie te antwoorden.

Zij hebben de Synode een schrift gepresenteerd, waarin zij te kennen gaven, dat ook op die vraag geantwoord was.

De E.E. Heeren Gecommitteerden gaven last dat iedereen mondeling voor zich zelven zoude antwoorden. Dewelke zeiden, dat iedereen van hen dit schrift onderteekend had, en dat daarin ronduit geantwoord werd op de voorgestelde vraag. De E.E. Heeren Gecommitteerden hebben hen wederom vermaand, dat elkeen mondeling antwoorden zoude; dat zij hunne redenen hadden, waarom zij alzoo begeerden geantwoord te hebben.

Maar de geciteerden bleven bij het vorige antwoord, en zeiden, dat het antwoord van iedereen naakt en klaar in het schrift stond, en dat hetzelfde met aller namen was onderteekend.

De praeses heeft wederom elkeen gevraagd, of zij wilden antwoorden, en gebood hen, dat zij ja of neen zouden antwoorden; zij zeiden dat in een vrije Synode het altijd toegelaten was geweest bij geschrift te antwoorden.

De Heeren Gecommitteerden geboden ten laatste, dat zij hun schrift zouden overgeven. Zij daarentegen verzochten, dat zij hun schrift zelven mochten openlijk voorlezen; dewijl dit niet werd toegelaten, hebben zij het ten laatste den Heeren Gedeputeerden gegeven, dewelke zeiden, dat zij vertrekken zouden.

En ondertusschen werd het eene deel deszelven voorgelezen: 'twelk een antwoord begreep op de begeerte der E.E. Heeren Gecommitteerden en der Synode, waarbij gevoegd stond een wijdloopige verklaring der artikelen van hun eerste artikel. Dit was het voorzeide schrift.

E. M. Heeren Gecommitteerden, Eerw. D. Praeses, Eerw. Mannen, Vaders en Broeders.

Hoewel wij ongaarne wederom in dezen twist met de Eerw. Synode getrokken worden, alwaar wij of den naam zullen hebben van onbedachte en moedwillige verraders van onze zaak en van de waarheid, die wij naar ons gevoelen aangenomen hebben, te verdedigen, indien wij de Synode gehoorzaam zijn, of den naam van verachters der Synode en der publieke autoriteit, indien wij weigerig zijn; dewijl nochtans tegenwoordig ons de noodwendigheid van te antwoorden wordt opgelegd, zoo vermeenen wij met onze twee antwoorden, waarvan wij het eerste hebben schriftelijk overgegeven den 29 December, het laatste den 11 dezer maand Januari, ook in de vergadering zelve der Synode hebben voorgelezen, en op het eischen van den praeses uw E.E. hebben ter hand gesteld, dat wij ons ambt, en allen, diede materie dezer schriften nader zullen willen doorzien overvloediglijk hebben voldaan.

Wij hebben in deze namelijk rond en oprecht aangeboden, dat wij rond en ten volle met behoorlijke bescheidenheid schriftelijk zullen verklaren ons gevoelen, en datzelfde op gelijke wijze verdedigen, en het tegenoverstaande gevoelen der Contra-Remonstranten en dergenen, die zij voor rechtgevoelenden houden, ook bij geschrift (want ons wordt niet toegelaten tot een behoorlijke Conferentie en disputatie te komen) zullen wederleggen, zooveel wij kunnen en oordeelen zullen noodig te zijn; ja indien daar iets in de verklaring of verdediging ontbreken zal, dat wij op alle vragen, al waren er ettelijke duizenden, zonder eenige weigering, 'tzij bij schrift, of, zoo het de zaak lijdt, mondeling door diegenen, die wij de bekwaamsten zullen achten, zullen antwoorden, latende den E.E. Heeren Gecommitteerden de macht om over den tijd te beschikken.

Dewijl nochtans de Synode met deze onze nu ettelijke malen herhaalde antwoorden niet is tevreden geweest, en nadat ons voorgelezen was geweest het besluit der H. M. Heeren Staten-Generaal, het den E.E. Heeren Gecommitteerden goed gedacht heeft, ons voorleden Vrijdag in de Maandagsche Zitting des avonds door een nieuw besluit hun meening en wil te verstaan te geven (hoewel wij verstaan, dat vele treffelijke uitheemsche Theologen, met hunne oordeelen, bij geschrift overgegeven, ons verzoek niet ten eenenmaal hebben verworpen, waarover wij verblijd zijn); gelijk wij totnogtoe de hooge Overheid hebben gerespecteerd, alzoo zullen wij ook op het voorzeide besluit, zooveel wij den inhoud daarvan uit het bloote verhaal hebben kunnen vernemen (want het heeft hunne E.E. niet liefeld ons copie te geven), niet antwoorden, dat met reden de E. E. Heeren Gecommitteerden zoude mogen of behooren te beleedigen.

Een van twee zien wij, dat wij doen moeten, naar de meening en den wil dezes besluits: of dat wij doen, hetgeen ons geboden wordt, of, zoo wij 't niet doen, in de straf vallen, die ons aangezegd wordt. Hetgeen ons geboden wordt, is dat wij de besluiten der Synode gehoorzaam zullen zijn.

Maar dat wij in conscientie zulks niet kunnen doen, hebben wij nu menigmaal te kennen gegeven, ja hebben te voren wijdloopig genoeg bewezen, dat het bevel der Synode is afwijkende van de natuurlijke billijkheid, en ons is voorschrijvende dingen, die tegen den wille Gods zijn.

En derhalve volharden wij alsnog in die meening; nochtans zullen wij ons niet stellen, tegen die besluiten der Synode, die wij in onze consciëntiën zullen oordeelen, met reden en met Gods Woord overeen te stemmen. Indien wij nu hierover waardig geacht worden kerkelijk en politiekelyk gestraft te worden, zoo zullen wij ons schikken, als Christenen betaamt, tot lijdzaamheid en zachtmoedigheid, en ons troosten met de uitnemendste spreuk van Hilarius: De Kerk, wanneer ze versmaad wordt, neemt toe; wanneer ze gekwetst wordt, krijgt de overwinning; wanneer ze beschuldigd wordt, wordt verstandig; staat alsdan, wanneer ze schijnt overwonnen te worden.

Daarentusschen laat de onpartijdige oordeelen, of het niet vervreemd is, en behoort te zijn van de praktijk der Kerk, dat men dengenen, die in 't kerkelyke gericht (alwaar zaken van Religie, die de consciëntie betreffen, onderzocht worden) om hunne zaak te verantwoorden, geciteerd zijnde, verschijnen, ook met politieke boeten en straffen bedreigd, of met de gedreigde gestraft worden.

En dat hierom, omdat zij de wetten gemaakt tot merkelijk nadeel van hunne zaak en van de waarheid, van consciëntie wege niet kunnen gehoorzaam zijn, redenen gevende van dit hun doen.

Dit willen wij daarenboven uw E.E. ernstelyk ingescherpt hebben, dat wij geen twist aangrijpen, aangaande de orde, die, in het antwoord op de vragen bij den praeses voor te stellen en de verklaring van ons gevoelen, moet waargenomen zijn; ja zelfs hebben wij voorleden Zaterdag den E.E. Gecommitteerden deze zwaarigheid benomen, en met een kort antwoord, bij geschrift gesteld, te kennen gegeven, dat wij tegelyk het antwoord op de nu voorzeide vragen, en de verklaring van ons gevoelen, der Synode zullen overleveren, behoudens de andere conditiën in ons overgeleverd antwoord, den 29 December en den 11 dezer maand begrepen.

Nochtans, dewijl het den E.E. Heeren Gecommitteerden beliefd heeft, in datzelfde hun besluit ons te gebieden, dat wij de Synode, die van ons gevoelen uit de publieke schriften, voordezen in 't licht uitgegeven, zal oordeelen, ook daarenboven leveren 'tgeen wij achten zullen, dat, tot nader verklaring en verdediging van ons gevoelen, bij die schriften behoort bijgevoegd te zijn; ziet tegenwoordig presentereen wij uw E.E. een verklaring van ons gevoelen aangaande het eerste artikel van de praedestinatie, welk artikel wij onlangs, in tien artikelen vervat, der Synode hebben geleverd, dewelke wij, behoorliken tijd verkregen hebbende, bereid zijn met bewijsredenen, genomen uit Gods Woord en uit de gezonde rede, te wapenen en te verdedigen, en op dezen voet in de verhandeling der andere artikelen voort te gaan.

De namen van alle geciteerden waren
hieronder gesteld.

Dit voorgelezen zijnde, zijn de Remonstranten wederom ontboden, en iedereen wederom gevraagd, of zij bij dit antwoord, in dit schrift nu overgeleverd, volhardden? Zij hebben allen gelijk geantwoord, dat zij daarin volhardden, en iedereen is belast, ook dit deel dezes schrifts, 'twelk hun antwoord begreep, te onderteekenen. 'Twelk ook geschied is.

En dewijl zij ook in 't voorgelezen schrift verklaarden verstaan te hebben, dat vele treffelijke uitheemsche Theologen, met hunne adviezen, bij geschrift overgegeven, hun verzoek niet ten eenenmaal hadden verworpen, waarover zij verblijd waren, zoo heeft de praeses hen gezegd, dat zij uit dezelve toehoorders konden verstaan, dat diezelfde uitheemsche Theologen in hun laatste adviezen verklaard hadden, dat ze van de Remonstranten in die eerste verklaring bedrogen waren geweest, dewelke zij, overmits dat ze scheen te wijken van die onbepaalde vrijheid, naar de Christelyke liefde, oprecht meenden te wezen, maar nu verstonden, dat zij in hetzelfde verzoek volhardden, en in hunne gewoonlijke hardnekkigheid en ongehoorzaamheid voort gingen; en derhalve hen onwaardig achten, langer in de Synode gehoord te worden.

Dat onder hen waren, die een getrouw historisch verhaal hadden voorgesteld, waarmede aangewezen werd, dat zij van den aanvang hunner comparitie, tot op dezen dag, zoodanige wijze van doen gebruikt hadden. Dat de voornaamste oorzaak dezer hardnekkigheid was, gelijk zij in het voorgaande verklaard hadden, dat zij de Synode niet hielden voor wettelijken rechter dezer verschillen, maar voor tegenpartij; en derhalve terstond in den beginne daartegen hebben geprotesteerd.

Dat zij de overgeleverde artikelen niet hadden alzo geschreven gelijk de Synode hen belast had.

Dat zij de billijke besluiten, zoo der E.E. Heeren Gecommitteerden als der Synode, menigmaal hadden

veracht, wanneer zij belast werden op de vraagstukken der Synode hun gevoelens te verklaren; dat zij dikwijls dat hadden geweigerd, tenware hen voor de hand toegelaten werd een onbepaalde vrijheid: dat is, die niet door behoorlijke wetten der Synode, maar alleenlijk naar hun believen bepaald zoude zijn, en die de Synode hun niet had kunnen toelaten. Dat ze door deze gevatte gelegenheid de Synode langen tijd hadden opgehouden. En hoewel hun, door der E.E. Heeren Gecommitteerden bevelen, en door de resolutie der H. M. Heeren Staten-Generaal, belast was geweest, daarvan af te laten, nochtans hardnekkiglijk daarin hadden volhard. Eindelijk, dat ze, nader geperst zijnde, niet zoo zeer op die vrijheid hadden geschenen langer te willen staan, als op de orde. Of namelijk zij eerst zouden antwoorden op de vraagstukken, of liever hunne verklaring zouden overleveren. Dat uit deze oorzaak sommigen onder de uitheemsche Theologen, en ook de Gecommitteerden verhoopt hadden, dat zij eenmaal tot de tegenwoordige zaak zouden zijn gekomen.

Dat hun E.E. verklaard hadden, met vele redenen gearbeid te hebben, hen te brengen tot hunnen schuldigen plicht; maar dat zij de conditiën, die zij voorgeslagen hadden, te voren van de onbepaalde vrijheid, altijd hadden wederom voortgebracht; en dat zij hetzelfde nog in hun laatste nu overgegevene schrift ook gedaan hadden. Met welke daad zij merklijk de schuldige gehoorzaamheid den E.E. Heeren Gecommitteerden en der Synode hadden geweigerd. Dat zij niets anders dan praktijken, bedriegen, en leugen, tegen de billijkheid en zachtmoedigheid derzelve, alsook der Synode, hadden gesteld, zoodat er een onder de uitheemsche Theologen openlijk zeide, dat zij alzoo eindigden gelijk zij begonnen waren.

Dat ze met bedrog en leugen waren begonnen, en met leugen en bedrog ook eindigden.

En dat men ze met dezen lof zoude henenzenden.

Want Episcopus, gelijk hij in den aanvang van de actie ontkend had, een ander exemplaar van zijne rede te hebben, daar nochtans naderhand gebleken is, dat hij er twee had, alzoo in de laatste Zitting wederom ontkend had gezegd te hebben, dat zij bereid waren de verklaring des eersten artikels over te geven; daar hij nochtans dit expresselijk had gezegd, en niet uitgestreken arm het schrift had getoond. Dat God, die de harten doorziet, alle die streken zag en de oprechtheid der Synode wel kende; dat dezelve geduldiglijk en langen tijd hunne gehoorzaamheid verwacht, en God voor hen gebeden had, dat zij anders handelen zouden, maar dat alle hunne handelingen altijd vol streken, bedrog en bedriegerijen waren geweest: en derhalve, dewijl zij oorzaak waren, dat de Synode met hen de aangevangene handeling niet heeft mogen voortzetten, en stillekens en zonder beroerte met hen handelen, overmits hunne tegenwoordigheid, dat zij overzulks uit de Synode hengezonden werden.

Doch wanneer de Synode iets hen zoude willen vragen, dat men hen dat zoude laten weten. En dewijl door hen tegen de bevelen en besluiten der Synode en der hooge Overheid velerhande hardnekkigheid begaan was geweest, dat de Synode de gansche Christenheid zoude bekend maken, dat hun geen geestelijke wapenen ontbraken, waarmede zij dezelve zoude kunnen straffen, en dat te harer tijd een rechtvaardige censuur tegen hen zoude in 't werk gesteld worden; in betrekking tot welker billijkheid de Synode niet twijfelde, of zij zoude deze der gansche Christenheid doen blijken.

Als hun dit door den praeses gezegd was geweest, zijn ze opgestaan en zijn uit de Synode gegaan. Episcopus zeide in 't uitgaan: „Hierop zullen wij met onzen Zaligmaker Jezus Christus zwijgen, die eenmaal van ons bedrog en leugen zal oordeelen." Naeranus: „Wij appeleeren tot het oordeel Gods, alwaar diegenen, die nu als richters zitten, alsdan staan zullen, om geoordeeld te worden."

De anderen protesteerden van het ongelijk dat hun aangedaan werd. En de E.E. Heeren Gecommitteerden hebben wederom hun geboden, dat niemand onder hen zonder hun consent uit de stad zoude vertrekken.

DE ACHTENVIJFTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

← Dewijl de Remonstranten voor den middag een zeer wijdloopig schrift tot verklaring des eersten Artikels hadden overgeleverd, is gevraagd, hoe men datzelve op het gevoeglijkste aan allen zoude

kunnen mededeelen, opdat de geheele Synode nauwer daarop mocht letten.

En is goedgevonden, dat het van de schrijvers uitgeschreven zoude worden, opdat door het uitschrijven er van, de handelingen der Synode niet onderbroken werden.

En dat deze uitschrijving 's anderdaags voor den middag zoude beginnen.

En alzoo de Remonstranten ten eenenmaal geweigerd hadden hun gevoelen op de vraagstukken, die bij de Synode zouden voorgesteld worden, te verklaren, en derhalve uit de Synode henengezonden waren, is beraadslaagd, op wat wijze en orde men voortaan in 't onderzoek van hunne zaak uit hunne schriften zoude voortgaan, opdat de zaak ten volle en naar behooren genoeg gedaan en op het kortste ten einde gebracht mocht worden.

De Assessoren en Scriba's en ettelijke van de uitheemsche Theologen hebben hun advies verklaard. Maar dewijl de tijd verlopen was, zoo is deze beraadslaging uitgesteld tot 's anderen daags.

DE NEGENENVIJFTIGSTE ZITTING.

Den 15en Januari, Dinsdagvoormiddag.

In deze zitting zijn de acten van eenige voorgaande Zittingen voorgelezen, onderzocht en goedgekeurd.

DE ZESTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

Zijn gevraagd de adviezen van de anderen, aangaande de manier, die men voortaan houden zoude, in 't onderzoeken der Vijf Artikelen; en de adviezen van iedereen, ook der EE. Heeren Gecommitteerden 1 gehoord zijnde, is besloten, dat uit die allen een besluit geformeerd zoude worden, 'twelk daarna de Synode voorgelezen en van haar goedgekeurd zoude mogen worden.

DE EENENZESTIGSTE ZITTING.

Den 16en Januari, Woensdagvoormiddag.

Zijn door den praeses eenige artikelen voorgesteld, waarmede het gevoelen der Remonstranten van het tweede Artikel verklaard werd.

Is voorgelezen het besluit, aangaande de wijze, die voortaan te houden zoude zijn in 't onderzoeken van de Vijf Artikelen; uit de meeste adviezen aldus gesteld.

Alle de stemmen naarstelijk, door den praeses, assessoren en scriba, uit last der EE. Heeren Gecommitteerden, zoo schriftelijk als mondelijk de voorleden dagen in deze Eerw. Synode gegeven, aangaande de wijze van handelen omtrent het onderzoek en oordeel van de Vijf Artikelen, zoo menze noemt, bijeenvergeleken, is bevonden, dat het meeste getal goedvinden, dat alle de collegiën terstond zich naarstiglijk begeven om dat onderzoek bij der hand te nemen, en het oordeel te formeerden. En dat zij het eerste Artikel in handen nemen. In 't onderzoek van welk (gelijk ook voortaan in de resterende) iedereen op de vraagstukken en artikelen door den praeses gedictieerd (en ook naderhand te dicteeren) voornamelijk acht zoude nemen.

Zoo nochtans iemand iets meer, 'twelk tot voorstelstelling en verklaring van het gevoelen der Remonstranten dienen konde, 'twelk misschien in deze artikelen of vraagstukken niet aangewezen

was, daarbij wilde of konde voegen, dat zoude iedereen vrij staan. En gelijk in 't bizonder ieder collegie voor den middag op dit onderzoek zoude denken, dat alzoo na den middag, opdat de Synode niet schijne opgeschort te zijn, en niet schijne geen acht genomen te worden op de toehoorders en aanzieners, die uit alle gewesten dagelijks herwaarts zich vervoegen, een openbare bijeenkomst, tenware de zaak anders vereischt, gehouden zal worden.

Daarin worden de voornaamste bewijsredenen der Remonstranten, voornamelijk uit de Schriftuur genomen, en ook de antwoorden op de redenen van het tegenovergestelde gevoelen, voornamelijk uit dezelve Schriftuur genomen, voorgesteld en onderzocht; de E. Doctoren en Professoren, zoo de inlandsche als uitheemsche, op het benoemen van den praeses voorgaande; daarentusschen iedereen de vrijheid behoudende, iets bij het gezegde te voegen en zijn gevoelen van de voorgestelde bewijsredenen te kennen te geven.

Derhalve is ook noodig, dat elkeen ernstig op deze bewijsredenen en antwoorden bij zich zelven denken en mediteeren zoude. En de praeses zoude naarstigheid doen in iedere Zitting, dat de geheele Synode weten zoude, waarvan in de naaste Zitting gehandeld zoude worden.

En dat, zoo iemand ware, die van eenige zaak, van welke misschien de praeses geen gewag had gemaakt, het oordeel der Synode begeerde, om zijns zelfs wil of om anderen te hooren; indien hij dienaangaande voornamelijk in 't bizonder den praeses aanspreke, gelet zoude worden, naardat hij, met advies der assessoren en scriba's, en indien 't noodig is, van anderen meer, achten zoude, tot nut der Synode of der zaak, van welke gehandeld zal worden, te dienen.

Dat het oordeel van elk artikel, geformeerd zijnde, met bijgevoegde redenen, waarop het is berustende, den praeses in 't bizonder zal overgeleverd worden, totdat het oordeel van al de artikelen geformeerd en overgeleverd zal zijn.

De Synode is gevraagd of deze wijze, in het besluit uitgedrukt, haar beviel. En is met de meeste stemmen goedgekeurd.

De E.E. Heeren Gecommitteerden, 'tzelfde gevraagd zijnde, hebben ook verklaard, hun ditzelve niet te mishagen. En is besloten, dat men het onderzoek des eersten Artikels 's anderen daags aldus zoude aanvangen.

DE TWEEËNZESTIGSTE ZITTING.

Den 17 en Januari, Donderdagvoormiddag.

Is verschenen en in de Synode plechtiglijk ingevoerd de Eerw. en Achtb. D. Thomas Goadus, Doctor der H. Theologie, gezonden van den Machtigsten Koning van Groot-Brittanje, en in de plaats van D.D. Josephus Hallus, die vanwege zijn ziekte genoodzaakt werd in zijn vaderland weder te keeren, gesteld. Wiens (hoewel afwezig zijnde) schrift openlijk gelezen is, waarin dezelve Doctor Hallus zeer beleefdelijk en zeer heerlijk van de Synode zijn afscheid nam.

En is goedgevonden, dat de praeses, een assessor en een scriba hem wederom zouden gaan begroeten. Zijn ook voorgelezen de brieven der H. M. Heeren Staten-Generaal, die getuigenis gaven van deze verwisseling. En, nadat hij een treffelijke redevoering tot de vergadering gedaan en den Synodalen eed gezworen had, is hij onder de leden dezer Synode toegelaten.

De E. Doctor Sibrandus Lubbertius heeft openlijk deze vraag verklaard, of uit deze plaatsen der Schriftuur Joh. 3: 36 enz. 6: 40. Heb. 11:6 en 1 Cor. 1:12 kan bewezen worden, dat het besluit van de geloovigen zalig te maken, het geheele besluit is van de predestinatie ter zaligheid.

De Gedeputeerden der Kerk van Kampen hebben schriftelijk den hoogsten nood derzelver Kerk te kennen gegeven, en verzocht, dat men haar met ten eerste zoude willen te hulp komen. Is goedgevonden, dat den naasten Maandag de praeses, met eenigen hem bijgevoegd, hen particulierlijk zoude hooren. En zijn de E.E. Heeren Gecommitteerden verzocht, dat zij ook eenigen tot kennis van deze zaak uit de hunnen wilden bijvoegen.

DE DRIEËNZESTIGSTE ZITTING.

Den 18en Januari, Vrijdagnamiddag.

De E. Doctor Franciscus Gomarus heeft openlijk van den eigenen zin der woorden verkiezen, verkiezing en verkorenen gehandeld, en .bewezen dat noch uit deze woorden, noch uit de plaatsen Efez. 1:45, 6, die hij behoorlijk verklaarde, bewezen kan worden, dat degenen, die verkoren zullen worden, zijn de volhardende geloovigen. En zijn gehouden, aangaande dezelve vraag, eenige vriendelijke conferentiën en disputen.

DE VIERENZESTIGSTE ZITTING.

Den 21en Januari, Maandagvoormiddag.

Is openlijk voorgelezen beide in de Nederduitsche en in de Latijnsche taal, de Resolutie of de verklaring der H. M. Heeren Staten-Generaal over de wegzending der Remonstranten uit deze Synode; dewelke van dezen inhoud was.

De Staten-Generaal der Vereenigde Nederlandsche Provinciën, gehoord hebbende gisteren in hunner H. M. Vergadering, 'tgeen hen tegenwoordig verklaard hebben de Edele Heere Walraven, Heere van Brederode, Baron van Vianen en Ameide, Burggraaf van Utrecht, Heere van Noordeloos enz.; insgelijks, de Heere Hugo Muys van Holy, Ridder, Schout van Dordrecht en Baljuw des lands van Strien; en benevens hen de Eerw. Hermannus Faukelius, Assessor, en Festus Hommius, Scriba der Nationale Synode, Predikanten der Kerken van Middelburg en Leiden, gelijkelijk van de Heeren Politieken, die hunne H. M. gecommitteerd hebben tot de Nationale Synode, die nu te Dordrecht gehouden wordt, gezonden en gecommitteerd, opdat dezelve hunne H. M. uit hen ten volle zouden verstaan, al wat in dezelve Synode sedert hunne Resolutie, gegeven den eersten Januari, gehandeld en gepasseerd was; gehoord desgelijks, hebbende doen lezen alle de origineele acten en besluiten, zoo uit name der Politieken als Kerkelijken aldaar afgekondigd, en alle van de geciteerde Remonstranten, sedert Donderdag, den derden dezer maand tot op Maandag, den veertienden derzelver maand Januari ingesloten; eensdeels bij geschrifte overgeleverd, eensdeels mondelijk gedane antwoorden in dezelve Synode, voornamelijk die antwoorden, die zij Vrijdag, den elfden Januari voor den middag, dezelve gedaagde Remonstranten in dezelve Synode bij geschrifte hebben overgeleverd, alsook de adviezen der E.E. uitheemsche en inlandsche Theologen, maar bovenal en particulierlijk gehoord hebbende (gelijk de voornoemde Heeren bij geschrifte tegenwoordig verklaarden) wat en hoe groote moeite diezelfde Heeren Politieken, Zaterdag den 12 Januari, van ongeveer drie uren af tot omtrent acht uren toe, aangewend hadden, om de voornoemde gedaagde Remonstranten daartoe te brengen, dat zij de meer dan billijke en redelijke besluiten, zoowel van hunne H. M. den eersten Januari gegeven, als van de voornoemde Heeren Politieken, naderhand daarop volgende, zouden gehoorzamen; gehoord hebbende daarenboven 'tgeen diezelfde Heeren Politieken op Maandag den 14 Januari voor den middag op al het voorzeide hebben verklaard en vertoond; verstaande inzonderheid hoe dat diezelfde gedaagde Remonstranten, denwelken het toestond rondelijk, oprechtelijk, en zonder eenige weigering te antwoorden, en hunne meening ronduit, gelijk hun door hunne H. M. belast was, op de door den Kerkelijken praeses voorgestelde vragen te verklaren, in stede van antwoord, een schrift hebben overgegeven, gesteld voor hun gevoelen van het eerste Artikel, hetwelk ook in hunner H. M. Vergadering voorgelezen is geweest, waaruit klaarlijk blijkt, dat de voornoemde gedaagden in geen manieren zich geschikt hebben tot gehoorzaamheid der voornoemde besluiten, maar als verachters der publieke autoriteit, in allerlei weigeringen, uitvluchten en bedriegelijkheden voortgegaan zijn, opdat zij aldus den goeden en gelukkigen uitgang dezer zoolang gewenschte Synode zouden vrijdelen en

vruchteloos maken. Eindelijk ook gehoord en verstaan hebbende, dat de E.E. uitheemsche Theologen eendrachtiglijk met eenparige stemmen en adviezen geoordeeld hebben, dezelve gedaagden onwaardig te zijn, voortaan in de Synode gehoord te worden, te meer dewijl hun ten volle genoeg was gedaan, en gansch geen hoop was, dat zij tot hun plicht gebracht zouden worden, en derhalve uit de Synode dienden henengezonden, opdat men in toekomende tijden, naar last des voornoemden besluits, door hunne H. M. den eersten Januari afgekondigd, procederen zoude, en opdat uit hunne publieke schriften en verklaringen, eensdeels schriftelijk, eensdeels mondelijk, zoowel in deze Nationale, als in andere Provinciale Synoden en elders door hen te voren uitgedrukt, hunne opiniën van de leer onderzocht, geexamineerd en naar Gods Woord geoordeeld zouden worden.

Na al hetwelk de E. Kerkelijke Praeses dezelve gedaagden met die woorden uit de Synode heeft henengezonden, die ook zelve in hunner Hoogmog. Vergadering zijn verhaald geweest.

Hebben derhalve de Hoogmog. Heeren naarstiglijk en ernstig, met advies en in tegenwoordigheid des doorluchtigsten Prins van Oranje enz., en des doorl. Graven Willem Lodewijk van Nassau, Stadhouders enz., alles overwogen hebbende, inzonderheid alsnog daarnaar trachtende, dat in de Nationale Synode, die nu gehouden wordt, alles daarhenen gericht worde), dat men tot het gewenschte einde, waartoe dezelve ingesteld is (welke is, dat de voortplanting van Gods eer en behoudenis der ware Christelijke Religie, die in deze Provinciën openlijk beleden wordt, en voorts zooveel doenlijk is, de welvaart der Republiek, de rust en vrede der Kerk, en de eendracht der goede ingezetenen, verschaft worde, hebben verklaard, en verklaren bij dezen, dat de voornoemde acten en besluiten, zoowel bij de politieken als bij de kerkelijken gemaakt en afgekondigd, met hunne goede meening, ook met het besluit, hetwelk hunne Hoogmog. onlangs den eersten Januari hebben gemaakt, klaarlijk en duidelijk overeenstemt. Derhalve approuberen bij dezen hunne Hoogmog. dezelve acten en besluiten; gelijk dat ook mede, dat de gedaagde Remonstranten belast zijn uit de Synode te gaan.

Denwelken zij ook belasten, zich in het toekomende daarbuiten te houden, en binnen de stad Dordrecht te blijven, totdat hun door de voornoemde Heeren Politieken, of door de Synode zelve anders zal worden belast.

Ook ordonneeren hunne Hoogmog. daarbeneven, dat deze Synode de zaken, om welke zij bijeengeroepen is, naar datzelfde besluit richten, 'twelk den eersten dezer maand januari bij hen is gepubliceerd, haar bevelende die dingen, die de hierin te houden orde betreffen, naardat zij bekwaamst en meest tot besten voortgang der zaak zullen achten te dienen, bij der hand te nemen.

Belastende wijders, dat dit hun goede voornemen, believen, wil, en meening, gelijk ook de vorige, den 1en dezer maand gegeven, openlijk in de Synode voorgelezen worde.

Gedaan in de vergadering der Hoogmog. Heeren Staten-Generaal onder hun zegel, onderteekening en bijschrift. In den Haag, den 18 Januari 1619.

Was onderteekend,

Nanninx Vt.

Nog lager stond,

Ter ordonnantie van de Hoogmog. Heeren Staten-Generaal.

C. Aarssens.

De Eerw. D. Anthonius Thysius heeft openlijk gehandeld van deze twee vragen. Eerstelijk: Of het besluit Gods van de geloovigen zalig te maken, zij het geheele en gansche besluit van de praedestinatie ter zaligheid? Ten tweede: Of het geloof zij een conditie, voor vereischt in diegenen, die verkoren zullen worden.

De gansche vergadering is gebeden ter begrafenis des Eerw. en Achtb. D. Johannes Bisterveldus, tegen 's anderen daags.

DE VIJFENZESTIGSTE ZITTING.

De 22en Januari, Dinsdagvoormiddag.

← Is een onderzoek aangesteld op de vragen, die bij de EE. Professoren waren verhandeld, en voornamelijk deze: Hoe te verstaan zij deze manier van spreken, als de schriftuur zegt, Ef. 1: 2. Dat wij in Christus verkoren zijn; en ook: Hoe Christus gezegd kan worden het fundament der verkiezing te zijn.

DE ZESENZESTIGSTE ZITTING.

Den 24en Januari, Donderdagnamiddag.

De E. Johannes Polyander heeft openlijk verklaard deze plaatsen, Filip. 4: 3. Openb. 21: 27. Luk. 10: 20, in dewelke gesproken wordt van het inschrijven der namen in het boek des levens Rom. 8: 29. Die Hij te voren verordineerd heeft, die heeft Hij ook geroepen, gerechtvaardigd, enz. en 2 Tim. 2: 19, Het fundament Gods staat vast, enz.

De E. D. Antonius Waleus heeft verklaard de plaatsen: Hand. 13: 48. Er geloofden zooveel als er ten eeuwigten leven verordineerd waren. Rom. 9: 11. Want als de kinderen nog niet geboren waren enz. Bij welke gelegenheid hij ook een korte ontleding van dat zelfde negende hoofdstuk voorgesteld heeft. En Rom. 11: 5. De overblijfselen zijn geworden naar de verkiezing der genade.

DE ZEVENENZESTIGSTE ZITTING.

Den 25en januari, Vrijdagnamiddag.

De E. Doctor Johannes Davenantius heeft openlijk deze vraag verhandeld: Of de verkiezing Gods eenlei is, of menigerlei. En bij deze gelegenheid heeft hij verklaard. 1. Hoedanig het eigene en natuurlijke besluit van de praedestinatie is 2. Hoedanige besluiten de Remonstranten stellen voor het besluit van de praedestinatie. 3. Hoedanige onderscheidingen zij daaruit trekken. En is voortaan over deze quaestiën en vele anderen daarna een onderlinge Conferentie gehouden, in welke de E. Doctor Samuel Wardus ook wijdloopig geantwoord heeft op de negende bewijsreden der Remonstranten, waarmede zij zoeken te bewijzen, dat het besluit van geloovigen zalig te maken is de eigene verkiezing ter zaligheid, omdat het fundament van dezelve is Christus. De treffelijke Philosophus Rudolphus Goclenus de oude heeft behoorlijk uit de gronden van Logica wederlegd de voornaamste sluitreden der Remonstranten, genomen van de uitvoering' der predestinatie. De voortreffelijke D. Mathisius Martinius heeft kortelijk hernomen de verklaring, hoe, of hoe verre Christus gezegd kan zijn het fundament der verkiezing.

DE ACHTENZESTIGSTE ZITTING.

Den 28en Januari, Maandagnamiddag.

De Eerw. D. D. Abrahamus Scultetus heeft openlijk van het gevoelen der verkiezing en der zekerheid van dezelve gehandeld, en is over die quaestie eenige vergelijking gehouden, in dewelke de E. oude Daniel Eilshemius verklaarde, dat hij dezeleer van de zekerheid der verkiezing en der zaligheid, die de E. Scultetus verklaard had, vier en veertig geheele jaren lang in de Kerk van Emden, met groote eenstemmigheid zijner medearbeiders, en met uitnemende stichting der Kerk gepredikt had.

DE NEGENENZESTIGSTE ZITTING.

Den 29en Januari, Dinsdagnamiddag

De E. Doctor Henricus Altingius heeft openlijk de leer van de verwerping, en inzonderheid het gevoelen der Gereformeerde Kerk aangaande dezelve, en de oorzaak aangewezen, en heeft daarbij gevoegd de verklaring van drie andere punten. 1. Dat door deze leer God niet wordt gesteld een Auteur van de zonde. 2. Dat de zonden, hoewel ze gesteld worden als de verwerping navolgende, nochtans uit des menschen verdorvene natuur, als uit hare eenige oorzaak voortkomen. 3. Dat de verharding en verblinding rechtvaardige oordeelen Gods zijn, en aldus Gode kunnen toegeschreven worden.

DE ZEVENTIGSTE ZITTING.

Den 30en Januari, Woensdagnamiddag.

De praeses heeft voorgesteld dat er eenige onder de Synodale broeders waren, die van meening waren, dat deze wijze van handelen, in het onderzoek van het eerste Artikel totnogtoe onderhouden, in een kortere en bekwarende konde veranderd worden. Derhalve dat zij de Synode baden te willen verklaren of men op de begonnen wijze zoude voortgaan of niet. Ismet de meeste stemmen goedgevonden, dat men in de begonnen orde van handelen zoude voortgaan. Welk oordeel de EE. Heeren, Gecommitteerden hebben goedgekeurd, en vermaand, dat het besluit, dat is de Canones, niet geformeerd zouden worden, dan wanneer voorhenen alles publiekelijk en wel onderzocht en geëxamineerd zoude zijn.

DE EENENZEVENTIGSTE ZITTING,

Den 31en Januari, Donderdagvoormiddag.

De praeses heeft de Synode eenige bevestigingen van de artikelen, te voren door hem gesteld, voorgedragen.

In dezelfde Zitting zijn onderzocht de artikelen, die hij van 't gevoelen der Remonstranten omtrent het tweede Artikel voorgesteld had.

DE TWEEËNZEVENTIGSTE ZITTING.

Den 1en Februari, Vrijdagnamiddag.

E. D. Gualtherus Balcanquallus heeft openlijk deze quaestie verhandeld: Of de wil des Vaders, den Zoon in den dood overgevend, en des Zoons, den dood lijdende, is geweest allen en een ieder mensch de zaligheid te geven. En bij deze gelegenheid heeft hij ook wijdloopig gesproken van de onderscheiding der Remonstranten tusschen verwerving en de toevoeging der verzoening en vergeving der zonden.

De E. D. Doctor Georgius Cruciger heeft openlijk deze quaestie verklaard: Of de verwerving der verzoening en de toevoeging derzelve zich even breed uitbreiden, en heeft meteen de voornaamste bewijsredenen der Remonstranten, waarmede zij beweren, dat de verzoening velen verworven is geweest, welken zij nochtans niet wordt toegevoegd, onderzocht.

DE DRIEËNZEVENTIGSTE ZITTING.

Den 4en Februari, Maandag-voormiddag.

Is voorgelezen een missive, die Johannes Schotlerus, predikant van Kampen, tot de Synode gedaagd, had geschreven. Waarmede hij zich verontschuldigde, dat hij door ziekte ten gezetten dage niet konde tegenwoordig zijn. D. Langius heeft de Synode verklaard hoe de zaken van dezen Schotlerus stonden. Dat hij namelijk met de andere predikanten van Kampen, door de Synode van Overijssel, ter oorzake vanverscheidene beschuldigingen, gehouden was in de schuld, en dat zijn zaak tot op deze Synode was uitgesteld.

Is beraadslaagd over eenige schriften, die men hield dat onzen Kerken dienstig zouden zijn; en zijn eenige gebeden dat zij dezelve zien wilden terstond te volmaken, zooveel de Synodale bezigheden konden toelaten.

DE VIERENZEVENTIGSTE ZITTING.

Den 5en Februari, Dinsdag-namiddag

Zijn onderzocht geweest de artikelen, door den praeses voorgesteld, van het gevoelen der Remonstranten omtrent het tweede Artikel; en zijn vergelijkingen gehouden van de onderscheiding voornamelijk der genoegzaamheid en der kracht van de verdienste des doods van Christus; en of, of hoe verre Christus gezegd mag zijn genoegzaam voor allen gestorven te zijn.

DE VIJFENZEVENTIGSTE ZITTING.

Den 6en Februari, Woensdag-namiddag.

De E. Doctor Steinius heeft openlijk gedisputeerd van de genade Gods, door welke de mensch herboren wordt, en van hare manier van werken in 't volbrengen van 't werk der wedergeboorte; en heeft meteen verklaard de quaestie, die hier meestin verschil staat: Of deze genade zij wederstandelijk, of onwederstandelijk. Is daarna vergelijking gehouden van het eigene gevoelen der Remonstranten omtrent het tweede Artikel.

DE ZESENZEVENTIGSTE ZITTING.

Den 7en Februari, Donderdag-voormiddag.

Is voortgezet de vergelijking van 't gevoelen der Remonstranten omtrent het tweede Artikel.

De praeses gaf te kennen, dat de Remonstranten een groot boek hadden overgeleverd, inhoudende een bewijs van hun eerste artikel, met een wederlegging vanhet tegenoverstaand gevoelen. Insgelijks een bewijs van het tweede artikel, en is aangezegd, dat hun door de EE. Gecommitteerden belast was, de andere schriften terstond ook vaardig te maken, en binnen acht dagen over te leveren.

DE ZEVENENZEVENTIGSTE ZITTING.

Den 8en Februari, Vrijdagnamiddag.

De praeses heeft voorgesteld eenige artikelen tot verklaring van 't gevoelen der Remonstranten omtrent het derde en vierde Artikel.

DE ACHTENZEVENTIGSTE ZITTING.

Den 11en Februari, Maandagnamiddag.

Is aangesteld een vergelijking over eenige quaestiën, behoorende tot verklaring van het derde en vierde Artikel. En voornamelijk: Hoe verre de mensch doorhet licht der natuur, of door het uiterlijk woord komen kan. Insgelijks, hoe God zijne bekeering krachtig in den mensch werkt, en desniettegenstaande dezelve van den mensch met recht eischen mag.

DE NEGENENZEVENTIGSTE ZITTING.

Den 12en Februari, Dinsdagvoormiddag.

De zeer vermaarde man Doctor Sebastianus Beckius heeft op alle de redenen der Remonstranten, die in de Haagsche Conferentie tegen de kracht der genade Gods in 's menschen bekeering, en tot bewering van de wederstandelijke genade voortgebracht worden, openlijk geantwoord.

Er is ook in deliberatie gelegd geweest, of men de zeer wijdloopige schriften, voor de Remonstranten nu onlangs overgeleverd, in 't openbaar zoude voorlezen. De Ed. Heeren Gecommitteerden oordeelden, dat alle die dingen publiekelijk zouden voorgelezen worden, die tot verantwoording van 't stuk of de zaak der Remonstranten dienden; wat de rest aangaat, dat die in 't particulier door zekere Gedeputeerden gelezen konden worden.

Den 12en Februari, Dinsdagnamiddag.

De zaak van Kampen is in eene particuliere of bijzondere vergadering (in welke uit elk Collegie één, nevens sommigen uit het Collegie der doorluchtige Heeren Gecommitteerden tegenwoordig waren) behandeld geweest.

DE TACHTIGSTE ZITTING.

Den 13en Februari, Woensdagnamiddag.

Is voortgezet de vergelijking van het derde en vierde Artikel. En voornamelijk van de vrijheid des menschelijken wils, van de determinatie of bepaling des vrijen wils, van de genade Gods, noodig tot des menschen bekeering; of en hoe de mensch in de eerste bekeering voorkomt, of hij daar niets toe doet? Insgelijks, van de medewerking des vrijen wils met de God delijke genade, en van sommige andere quaestiën.

DE EENENTACHTIGSTE ZITTING.

Den 15en Februari, Vrijdagnamiddag.

De Edele Tacitus van Aysma, Ouderling der Kerk van Hightum in de classis van Bolsward, is in de Synode verschenen, en heeft geloofsbrieven van de E. M. Heeren Staten van Friesland en ook van de Gedeputeerden der Friesche Synode overgeleverd, uit welke hij bewees, dat hij in de plaats des E. Zal. Ged. D. Memhardus van Itzerda, onlangs overleden, wettelijk in de plaats gekomen was. Welke brieven der Synode voorgelezen zijn, en behaagd hebben, en nadat hij plechtig den Synodalen eed had gedaan, is hij voor een lidmaat der Synode toegelaten.

De E. D. Henricus Alstedius heeft openlijk de antwoorden der Remonstranten tegen het derde en vierde Artikel onderzocht. En heeft bij deze gelegenheid ook gedisputeerd van de wederstandelijke en onwederstandelijke genade.

Is, naar advies der EE. Heeren Gecommitteerden, besloten, dat het schrift der Remonstranten, onlangs overgeleverd, tot bewijs van het eerste, en tot verklaring van het tweede Artikel, in de Synode zoude worden gelezen.

In dezelfde Zitting zijn voorgelezen de brieven van Everhardus Vosculius en Johannes Schotlerus, Predikanten van Kampen, geciteerd tot deze Synode. Waarin zij te kennen gaven, dat zij gereed waren geweest om te reizen en voor de Synode te verschijnen, maar dat zij van de Kerk tegen hunne meening opgehouden waren geweest. En verzochten, dat hun toegelaten mocht worden hunne zaak door hunne mededienaars Goswinius en Matthisius, dié tot de Synode waren geciteerd, te verantwoorden, en betuigden, dat zij, zooveel de leer betrof, het gevoelen, hetwelk de Remonstranten in de Haagsche Conferentie hadden voorgestaan, toestonden, en dat hun leven bij allen, waar zij verkeerde hadden, loflijk was.

Zijn gevraagd de EE. Heeren Gecommitteerden, dewijl de Rechtsgeleerden best verstonden wat het stuk van weerspannigheid aangaat, dat zij de Synode in deze zaak wilden behulpzaam zijn. Dewelke geantwoord hebben, dat deze gedaagde predikanten, niettegenstaande de bijgebrachte excusen, met recht van weerspannigheid beschuldigd en vanwege dezelve van hun ambt afgezet mochten worden. Dat zij nochtans achten, dat men hen veertien dagen tijds, na de ontvangst der brieven zoude geven. Indien zij daarentusschen niet verschenen dat zij tunc ut nunc, et nunc ut tunc (zoo de Rechtsgeleerden spreken) dat is, alsdan gelijk nu, en nu gelijk alsdan, voor geschorsten in hun ambt en in hunne kerkelijke bediening moesten gehouden worden.

DE TWEEËNTACHTIGSTE ZITTING.

Den 18en Februari, Maandagvoormiddag.

In deze Zitting is voorgelezen het schrift der Remonstranten tot verdediging van het eerste, en verklaring van het tweede Artikel.

DE DRIEËNTACHTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag:

Is gevraagd het gevoelen der Synode, nopens de weerspannigheid der gedaagde predikanten van Kampen, Vosculius en Schotlerus; en is bij meerdere stemmen geoordeeld, dat men bij het advies der EE. Heeren Gecommitteerden zoude blijven, en dat men zulks zoo den gedaagden, als de E. Magistraat van Kampen zoude te kennen geven.

DE VIERENTACHTIGSTE ZITTING.

Den 19en Februari, Dinsdagvoormiddag.

Is voorgelezen het schrift der Remonstranten, tot verklaring van het derde en vierde Artikel, der Synode overgeleverd.

DE VIJFENTACHTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

Is den gedeputeerden der Kerk van Kampen voorgelezen het oordeel der Synode van de weerspanningheid der predikanten van Kampen, Vosculius en Schotlerius, die ook copie van datzelve verzocht hebben, en meteen dat hiervan terstond aan den E. Magistraat van Kampen zoude mogen geschreven worden.

Tusschen de Nederlandsche Professoren en de Theologen van Bremen is gehouden een dispuut over verscheidene quaestiën tot verklaring van het derde en vierde Artikel. Verder van het gebruik of misbruik der Philosophie en der Philosophische termen in de Theologische verschillen te gebruiken.

DE ZESENTACHTIGSTE ZITTING.

Den 20en Februari, Dinsdagvoormiddag.

In deze Zitting is voorts ten einde gebracht de voorlezing van de verklaring der Remonstranten van het derde, vierde en vijfde Artikel.

DE ZEVENENTACHTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

De E. D. Wolfgangus Maierus heeft openlijk verklaard de leer van de volharding der heiligen. En zijn vergelijkingen gehouden over het derde en vierde Artikel.

DE ACHTENTACHTIGSTE ZITTING.

Den 21en Februari, Donderdagvoormiddag.

Is voortgezet de voorlezing van de verdediging der Remonstranten, over het eerste Artikel.

DE NEGENENTACHTIGSTE ZITTING.

Den 22en Februari, Vrijdagvoormiddag.

In deze Zitting is de Synode ook voortgegaan in de voorlezing van de verdediging des eersten Artikels der Remonstranten.

DE NEGENTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

De Nederlandsche Professoren hebben openlijk onderzocht de bewijsredenen der Remonstranten, voortgebracht tegen de volharding der heiligen, en aangewezen, dat de leer van de zekere volharding der ware geloovigen de Godzaligheid niet schadelijk, noch met de beloften en bedreigingen is strijdende; ook de heilige zorgvuldigheid om de zonden te mijden en den ijver om te bidden niet is wegnemende.

DE EENENNEGENTIGSTE ZITTING.

Den 25en Februari, Maandagvoormiddag.

Is voortgezet de vergelijking over het derde en vierde Artikel van deze quaestiën, voornamelijk: Of de onherboren mensch, zonder bovennatuurlijk licht, alle de meeningen der heilige Schriftuur kan verstaan, die ter zaligheid te gelooven noodig zijn? En, of een mensch meer goeds kan doen, dan hij doet, en meer kwaads laten dan hij laat.

Daarna heeft de praeses eenige artikelenvoorgesteld, aangaande het gevoelen der Remonstranten, over het vijfde Artikel, getrokken uit hunne schriften.

Aan Assuerus Matthisius en Thomas Goswinius, predikanten van Kampen, zijn toegezonden de punten van beschuldiging, tegen hen bij de Synode overgeleverd, en hun is terstond belast daarop een antwoord te stellen.

DE TWEEËNNEGENTIGSTE ZITTING.

Den 26en Februari, Dinsdagvoormiddag.

Is voorgelezen het schrift der Remonstranten, tot verdediging van het tweede Artikel, van de algemeenheid der verdienste des doods van Christus.

DE DRIEËNNEGENTIGSTE ZITTING.

Den 27en Februari, Woensdagvoormiddag.

Is voortgezet de voorlezing van datzelfde schrift der Remonstranten.

DE VIERENNEGENTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

De E. D. Theodorus Tronchinus heeft openlijk eenige bewijsredenen voorgesteld en onderzocht voor de volharding der ware geloovigen.

DE VIJFENNEGENTIGSTE ZITTING.

Den 28en Februari, Donderdagvoormiddag.

Ook is in deze de voorlezing voortgezet van de verdediging van het tweede Artikel der Remonstranten.

DE ZESENNEGENTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag,

Zijn verscheidene vergelijkingen gehouden over het artikel van de volharding der heiligen. Zijn ook verscheidene quaestiën verklaard, die tot dit artikel behooren.

DE ZEVENENNEGENTIGSTE ZITTING.

Den 1en Maart, Vrijdagnamiddag.

Zijn voortgezet de besprekingen van hetzelfde artikel.

DE ACHTENNEGENTIGSTE ZITTING.

Den 4en Maart, Maandagnamiddag.

Zijn ook in deze Zitting voortgezet de onderzoekingen van verscheidene quaestiën en bedenkingen over het artikel van de volharding der heiligen.

Is aangegeven, dat de Magistraat van Kampen geschreven had, dat zij in het oordeel der Synode, van de schorsing van het predikambt der twee predikanten Vosculus en Schotlerus, berusten, en naarstigheid doen zouden, dat de kerkedienst aldaar voor eenen tijd door de predikanten der Kerk van Zwolle zoude bediend worden.

De E. D. Henricus Altingius heeft de Synode brieven overgeleverd, met een bijgevoegd schrift van den E. ouden en voortreffelijken Theoloog, Doctor David Pareus, wiens brieven, waarmede hij zijne absentie uit deze Synode excuseerde, vanwege zijnen ouderdom, en dezelve met dit schrift betuigde te willen vergoeden, openlijk zijn gelezen. De brief was deze. Genade en zegen van den Heere, Edele en Eerw. Heeren, Vaders en Broeders, in de Synode te Dordrecht verzameld.

Zoo zeer als uwe ellendige scheuring van alle vromen, binnen en buiten 's lands, totnogtoe beweend is geweest, met zoo groote blijdschap en teekenen van vreugde hebt gij niet te twifelen, dat nu uwe Synode, in den H. Geest verzameld, van diezelve onthaald wordt.

Want toen de brand der scheuring brandde en blakerde, werden de Kerken, die te voren door den zeer namen band des vredes en der eenigheid, aaneen waren verknocht, zeer jammerlijk van den helschen en vervloekten geest in secten gescheurd; uwe Republieken, die door den lijn des heiligen verbonds te voren waren vereenigd, werden door twist der gemoederen, en botsing van wapenen verdeeld; de vromen zuchtten, de boozen verheugden zich heimelijk, onze naburige Pausgezinden stookten, met de zwaarden hunner smaadreden en schamperheden, het vuur van oneenigheid; uw nabij gelegen vijand lag en loerde op uw verderf.

Maar nu de bewaarder Israëls, de God des vredes, u in 't hart gegeven heeft, dat gij noodig acht de ordinaire medicijn voor uwe wonden te bereiden, en om dezelve te genezen in een heilige vergadering, in den naam van Christus, eendrachtelijk bijeen zijt gekomen; ziet, zoo is het dat de harten van een

iegelijk groote hope geschept hebbende (hoezeer de boozen daartegen zijn arbeidende), verwachten een heilzamen uitgang dezer inwendige zwaarigheden, en roepen met u, met vurige gebeden, den Vader der barmhartigheden aan, dat Hij, volgens zijn Woord, door de genade zijns Geestes, uwe raadslagen en handelingen wille besturen tot de eere zijns H. naams; opdat, de schuilende en openbare dwalingen inder liefde ontdekt en verdreven zijnde, gij het vuur van den twist uitblusschen, de zuiverheid des rechten geloofs, de eenigheid der Nederlandsche Kerk, de rust en zekerheid der Vereenigde Republiek, voorts openlijk en in 't particulier de eendrachtigheid, die de H. bewaarster is van den vrede en het welvaren, met ijver zoekt weder op te richten, en ook moogt teweegbrengen.

En och, of het mij gelegen ware uwe heilige vergadering tegenwoordig te mogen aanschouwen, en al ware het maar leunende op den laatsten stoel, met u de raadslagen des vredes te bevorderen en op uwe gebeden amen te zeggen; maar dit tevergeefs gewenschte geluk heeft mij de ongelegenheid des ouderdoms, der plaats, en des tijds geweigerd.

Maar, hoewel mijn zeer lieve medearbeiders in den Heere, die bij u zijn, mij zullen excuseeren, en genoegzaam hun plicht doen, nochtans, opdat ik niet ten eenenmale absent zoude zijn, ziet, zoo heb ik goedgevonden mijn gevoelens over die vijf dikwijls genoemde appelen van uwen twist, die ik acht dat de voornaamste stof der Synodale handeling wezen zal, te zenden en uw oordeel te onderwerpen.

Ik heb voornamelijk gearbeid de Cothurnos, dat is, dubbelzinnigheden, die de oorsprong der bedriegerijen zijn, en de verborgene knopen van tegenstrijdigheden te ontdoen; als in welker ontdekking de kracht van de disputeren voornamelijk geeindigd wordt.

Indien ik misschien de haarkloverijen van het object des praedestinate, dat is, hoe God den mensch in het praedestineeren heeft aangezien, en van de oorzaak der verwerping niet schijn getroffen te hebben, gij zult weten, dat ik het met voorbedachtheid heb gedaan.

Want in der waarheid, omtrent deze verborgenheden moet men voorzichtig zijn, en dezelve alzoo prediken, dat ze bij de menigte, die traag is in 't begrijpen, door de prediking derzelfde, niet schijnen, zoo te zeggen, wederlegd te worden, gelijk Augustinus ergens vermaand heeft.

Nu, wat het object belangt, acht ik, dat zonder perikel en waarachtiglijk gezegd mag worden, dat God zoodanig wenschelijk geslacht heeft gepraedestineerd, als Hij besloten had voort te planten, te roepen, te verheerlijken, uit de leer des Apostels, Rom. 8: 30; te weten, dat door zijnen val ellendig was. Daaruit komt vanzelf te vallen die hatelijke disputatie van de oorzaak der verwerping.

En inderdaad is het gevoelens van D. Calvijn in ettelijke plaatsen, waar hij de zaak klaarder heeft uitgelegd anders geen; voornamelijk Institutie, boek 3, hfdst. 23, § 3; en in zijn uitlegging op den brief aan de Rom. 9: 11, alwaar hij uitdrukkelijk zegt, dat de naaste oorzaak der verwerping is de verdorvenheid, door het geheele menschelijke geslacht verspreid, maar de eerste Gods welbehagen.

De gemeene onderscheiding van de genoegzaamheid en krachtige werking van den dood en het rantsoengeld van Christus zult gij zien, dat ik zoo behoude, dat zij zelfs, wanneer ze uitgestrekt wordt tot den eeuwigen raad Gods des Vaders, en het voornemen des Zaligmakers, waarachtig blijft, en bekwaam om deze Massilianen of halve Pelagianen met den band van tegenstrijdigheid te binden.

Wilt toch het kwaad Latijn van resistibile (dat is, wederstandelijke) of van een indifferente (dat is, die niet altijd zekerlijk werkt) voor zijne auteurs laten; maar drijft het verre uit uwe Kerken en Scholen. Want behalve ontallijke ongerijmdheden, hoe zal het toch waar zijn, dat God alles mogelijk is ('twelk ik onlangs mijnen toehoorderen moest verklaren), indien het de wederstandelijke genade onmogelijk is den mensch te bekeeren, zoolang de mensch niet wil, dat is, aarde en stof voor den Schepper, een aarden vat voor den pottbakker niet begeert te wijken?

Voorts dat het artikel van de volharding zich zelve doodt, dat ziet nu de geheele wereld.

Deze bedrieglijke artikelen dan, met deze dubbelzinnige wijze van profeteeren, zeer onlangs onder u ingevoerd, maakt toch dat ze de harten en oogen der eenvoudigen niet verblinden, en uwe predikstoelen niet langer beroeren.

Maar herstelt de zuiverheid des rechten geloofs in haar geheel, opdat de volle eere van onze onderscheiding en van de zaligheid de eenige loutere genade Gods toegeschreven worde, en dat de Christelijke troost in deze eenige genade vast en onbeweeglijk blijve in leven en in sterven; laat

oprichten een openbare eenstemmigheid der rechtgevoelenden; laat in uwe Kerk en Republiek bloeien en kracht hebben de verkorene en nu wederom verkregene en wederopgerichte vrede en eendrachtigheid.

Als deze heilige Synode tot dit einde gekomen zal zijn, zoo weet voorzeker, dat gij verkregen zult hebben eenen grooten en eeuwiglofwaardigen prijs van uwen arbeid, moeite en kosten voor u en voor uwe nakomelingen, ja ook voor de gansche rechtgevoelende Kerk.

Vaartwel in den Heere, dien ik bidde, wat ik bidden mag, dat Hij door den bijstand en het licht zijns H. Geestes uwe raadslagen en handelingen wille handhaven. In Heidelberg, den 3len October, Juliaansche stijl, 1618.

De uwe in den Heere,

D. Pareus, een geringe Dienaar van Christus, oud zeventig jaren.

DE NEGENENNEGENTIGSTE ZITTING.

Den 5en Maart, Dinsdagvoormiddag.

Is voorgelezen het schrift van den E. Doctor David Pareus, waarin hij wijdloopig en gepast zijn gevoelen van de Vijf Remonstrantsche Artikelen, en zijn oordeel van de voornaamste bewijsredenen derzelve verklaard heeft, 'twelk hieronder gesteld wordt.

De Vijf Artikelen der Remonstranten, met een onderzoek.

Het eerste Artikel.

Dat God door een eeuwig en onveranderlijk besluit in Jezus Christus, zijnen Zoon, eer 's wereldds grond gelegd was, besloten heeft, uit het gevallene zondige menschelijk geslacht, diegenen in Christus, en om Christus' wille, en door Christus zalig te maken, die door de genade des H. Geestes in denzelfden zijnen Zoon, Jezus Christus, gelooven, en in datzelve geloof en gehoorzaamheid des geloofs, door dezelve genade tot den einde toe volharden zouden; en daarentegen de onbekeerlijken en ongeloovigen in zonde en onder den toorn te laten, en te verdoemen, als vreemd van Christus, naar 't woord des H. Evangelies bij Joh. 3: 36: Wie in den Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven; en wie den Zoon ongehoorzaam is, die zal het eeuwige leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem.

Onderzoek.

Dit artikel schijnt ten eersten aanzien geen zwaarigheid of verschil te hebben, maar de hoofdinhoud des Evangelies voor te stellen, namelijk, hoedanige menschen en door wat middelen God van eeuwigheid besloten heeft zalig te maken, te weten, de geloovenden in den Zoon Gods, en in 't geloof en de gehoorzaamheid des geloofs door de genade des H. Geestes tot den einde toe volhardende; hoedanigen integendeel Hij besloten heeft te verdoemen, te weten, de niet bekeerden en ongeloovigen, en die van Christus vervreemd zijn; hetwelk beide in het Evangelie geleerd wordt.

Alzoo oordeelen vele vromen, inzonderheid politieker, en meenen, dat men op geen hooger tegenstelling behoort aan te dringen, voornamelijk dewijl alle middelen der zaligheid aan God, Christus en de genade klaarlijk schijnen toegeschreven te worden.

En in der waarheid, hier zoude geen quaestie zijn, indien de auteurs dit alleen wilden, dat met dit artikel verklaard werd de gemeene leer van de hoedanigheden dergenen, die zalig en verdoemd zullen worden.

Maar dewijl zij in de Conferentie betuigen [Haagsche Confer. pag. 85], dat dit artikel de geheele leer van de praedestinatatie ter zaligheid begrijpt; en ontkennen, dat de hoedanigheden dergenen, die zalig worden, het geloof en de volharding, uit de praedestinatatie als uit de fontein voortkomen; maar beweren, dat ze vóór de praedestinatatie en verkiezing gaan, en merkelyk genoeg aan den wil des menschen bangen, waaruit noodzakelyk God van de volle eere onzer zaligheid beroofd moet worden, de mensch met hoovaardigheid opgeblazen, de Christelyke troost in leven en sterven verzwakt, de genadige rechtvaardigmaking en de zekerheid der zaligheid verloochend wordt, wat schoon hier tegenover met opgepronkte woorden voorgewend mag worden; daarom mag dit artikel niet simpeljik

toegestaan worden, en is vol dubbelzinnigheden, en als schoenen, voor beide voeten passende, onder welke bedektelijk de Pelagianisterij in de Kerk ingevoerd wordt. Bij dit bedrog hebben zij, opdat het te meer mocht bedekt blijven, met opzet het woord van praedestinatie behouden.

Nu, de Pelagianisterij is ten tijde van Augustinus dusdanig een ketterij geweest.

1. Dat de zonde Adams aan niemand schadelijk is geweest, als aan hemzelf, en dat de mensch nu niet slimmer geboren wordt, dan hij geschapen was.

2. Dat Christus gezonden was en gestorven, om alle zonden uit te zuiveren, door de navolging Adams begaan.

3. Dat de zaligheid in Christus alzoo allen voorgesteld wordt, dat allen, die tot het geloof en tot den doop willen komen, zalig kunnen worden.

4. Maar wie gelooven, goede werken doen, en in 't geloof, met behulp der genade Gods, zouden blijven, dat God zulks vooruit geweten heeft, voor de schepping der wereld, en dat Hij tot zijn rijk gepraedestineerd heeft diegenen, die om niet geroepen zijn en Hij voorzien heeft, dat gelooven zouden en waardig zouden zijn der verkiezing, en uit dit leven scheiden zouden met een goed einde.

5. Dat de genade Gods allen gegeven wordt uit verdienste, naardat zij den vrijen wil wel gebruiken.

6. En dat dezelve zoo overvloediglijk gegeven wordt, dat de mensch in dit leven wezen kan zonder zonde, zoo hij wil.

Tegen deze ketterij hebben wijdloopig gedisputeerd Hieronimus en Augustinus, en wat Augustinus aangaat, die heeft dezelve alle in zijne kleine werken, Tom. 7, tot drie hoofdstukken gebracht. 1. Van de Erfzonde. 2. Van de Genade, en de oorzaak der Praedestinatie. 3. Van de volmaaktheid der gerechtigheid. Pelagius, in de Synode van Palestina veroordeeld zijnde, heeft zijn dwaling zoo verre wederroepen, dat hij zeide: Anathema, dat is, de vloek dengenen, die of gevoelt of zegt, dat de genade Gods, waarmede Christus in deze wereld gekomen is om de zondaars zalig te maken, niet alleen telker ure, of elk oogenblik, maar ook in ieder onzer daden niet noodig is, en dat diegenen, die dezelve zoeken weg te nemen, eeuwiglijk verdoemd worden [De woorden van Pelagius bij Augustinus „vande genade Christi”, hfdst. 2]. Wie zoude Pelagius hier niet vrijgesproken hebben?

Maar hij bedroog heimelijk de bisschoppen van Palestina, met de dubbelzinnigheid van 't woord genade, gelijk Augustinus aanwijst.

Hij heeft voornamelijk nagelaten twee discipelen, jonge mannen van scherp verstand, Caelestius en Julianus, die Augustinus veel te doen gaven in Afrika. Ten laatste is deze pest over de Middellandsche Zee gevlogen, in Siciliën en in de gewesten van Massiliën in Frankrijk, wel niet in 't geheel, maar zoo veel aanging het stuk van de genade en de predestinatie, en den dood Christi, waarover de verdedigers van dien genoemd worden Semipelagianen, dat is, halfPelagianen, en de reliquiën of overblijfselen der Pelagianen, van welke nog te vinden zijn de brieven van Prosperus Aquitanicus en Hilarus Arelatensis aan Augustinus, en het geleerde antwoord van dezen, in twee boeken van de praedestinatie der heiligen, en van het goed der volharding, en in 't derde van de bestraffing en genade begrepen. Indien de auteurs der artikelen hiermede tevreden wilden zijn, gelijk zij wel konden en behoorden (want zij is ten eenenmaal Paulinisch), de zaak zoude beslist wezen. Want in der waarheid, Arminius, met zijn aanhang, heeft de zaak der Massilianen en Syracusanen, een weinig opgepronkt, in dezen tijd weder aangenomen.

En hiervan heeft hij niet onwetend kunnen zijn, waarom hij, niet al te oprecht, aldus geaarzeld heeft, in zijn Artikelen: Dat hij noch de halfPelagianisterij (die hem verweten werd) noch negen onsen, noch vijf onsen, noch vier onsen van dezelve erkende.

Om weder te keeren tot het Artikel, verscheidene dubbelzinnigheden ziet men daarin. 1. De eerste dubbelzinnigheid schuilt in het onveranderlijke besluit Gods.

Naar de Schriftuur is een onveranderlijk besluit Gods een zoodanig, hetwelk absolutelijk niet wordt veranderd, noch van de schepselen veranderd kan worden.

Want alzoo verklaart God zich te zijn onveranderlijk en zijn raad onveranderlijk. Ik ben de Heere, en Ik verander niet. Mijn raad zal bestaan, en Ik zal al mijnen wil doen [Maleachi 3: 6, Jes. 46: 10].

Maar zij verstaan, dat God wel door een onveranderlijk besluit besloten heeft de geloovigen zalig te maken, dat is, anders niet dan geloovenden zalig te maken, maar niet door een ten eenenmale onveranderlijk besluit, ten aanzien van deze of die geloovige, dan onder voorwaarde, zoo deze of die

geloovige geen verandering invoert.

Want zij zijn van gevoelen (gelijk blijkt, Art. 5), dat diegenen, die heden zijn ware geloovigen, morgen ten eenenmaal ongeloovigen kunnen worden, en wederom uit ongeloovigen kunnen worden geloovigen.

Diensvolgens dan gevoelen zij, dat God diegenen, die Hij gisteren, terwijl zij geloofden, door een onveranderlijk besluit onder conditie besloten had zalig te maken, heden, de conditie veranderd zijnde, wederom besluit niet zalig te maken, overmorgen, wederom de conditie veranderd zijnde, wederom besluit zalig te maken. Of dit zij eenen onveranderlijken raad Gods te stellen, mogen zij toezien; voorwaar, een omdraaiende schaduw zal niet veranderlijker zijn dan een zoodanig besluit, 'twelk de Schriftuur loochent [Jak. 1:17.].

Een zoodanig besluit stellen de Remonstranten in God, als zij ontkennen, dat iemand van God genoodigd wordt ter zaligheid, dien Hij ten eenenmaal niet besloten heeft de zaligheid te geven. Dit nu gesteld zijnde, moet men zeggen, dat God de steden van Galilea en Judea, die Christus, predikende, ter zaligheid noodigde, ganschelijk besloten had de zaligheid te geven [Matth. 11: 21 en 23:37 vv.]. Maar dewijl zij niet geloofden, zoo heeft Hij haar de zaligheid niet gegeven.

Ergo, te voren had Hij niet besloten haar de zaligheid te geven, of Hij heeft naderhand het besluit veranderd.

II. De tweede dubbelzinnigheid, en welke de voornaamste is en het fundament van de rest, de som der geheele zaak en het onderscheid van beide partijen inhoudende, schuilt onder het woord besloten heeft.

Datzelve is te zeggen naar de Schriftuur, dat God diegenen, die in den tijd gelooven, volharden en zalig worden, niet alleenlijk van eeuwigheid besloten heeft zalig te maken, maar ook in Christus verkoren heeft, en ter zaligheid gepraedestineerd heeft, en de qualiteiten, die vereischt worden ter zaligheid, te weten, geloof, bekeering en volharding, door het Woord en de genade des Geestes, in hen besloten heeft teweeg te brengen, opdat zij onbedriegelijk zalig worden, en dat om bekend te maken den lof zijner heerlijke genade; maar daartegenover diegenen, die in den tijd niet gelooven, noch volharden, noch zalig worden, van eeuwigheid besloten heeft niet zalig te maken, noch in Christus verkoren heeft, noch ten eeuwigen leven verordineerd heeft, noch hen te geven het geloof en de volharding, maar in hunne natuurlijke blindheid of oorspronkelijke ongeloovigheid te laten, en om de zonden besloten heeft te verdoemen, en dat om in hen te bewijzen zijnen toorn, en zijne macht bekend te maken [Rom. 9: 22].

Beide de leden dezes Goddelijken besluits zijn openbaar uit de Schriftuur, en uit de gedurige historie der wereld en ervarenheid. Het eerste lid ('twelk genoemd wordt de verkiezing en de praedestinatie der heiligen tot de heerlijkheid) wordt geleerd Rom. 8: 30; Ef. 2: 1, 3; Hand. 13:48; Fil. 2:13; 1 Thess. 1:4; 2 Thess. 2:13; Matth. 24: 24, etc. [Fulgent. lib. 1 ad Monim.]. Het laatste lid ('twelk de verwerping en de praedestinatie der Goddeloozen ter straffe van de Theologen genoemd wordt) Matth. 11: 25; Joh. 10:26; Rom. 9: 21, en 22; Spr. 16:4; 1 Petr. 2: 8; Jud. 4 etc.

Ook betuigt de gedurige historie en ervarenheid der wereld, dat God menigmaal de volkeren alzoo onderscheiden heeft, dat Hij het eene verwaardigd heeft der genade zijns verbonds en roeping door het Woord, het andere niet; dat Hij ook de particuliere personen der geroepenen onderscheiden heeft, dat Hij den eene begaafd heeft met krachtige roeping, genade, geloof, bekeering, volharding en zaligheid, den andere niet; en dat niet, op eenige verdienste, of uitnemendheid des verstands acht nemende (want Hij heeft alles gevonden even zeer van het hemelsche goed afgekeerd, en heeft alles gelijkelijk tot Zich kunnen neigen en buigen, indien Hij gewild had), maar uit zijn enkel welbehagen en goedheid. Alzoo heeft Hij het Israelietische volk tot een eigendom verkoren, gaande de andere volkeren voorbij. Ps. 147: 19: Hij doet Jakob kond zijn Woord; Israël zijne wijzen en rechten; zoo doet Hij geen Heidenen. Jes 41: 9: Ik heb u verkoren en niet verworpen.

En waarom doch? Peut. 7: 7: Niet dat gij meerder waart in getal dan alle andere volken heeft u de Heere lief gehad en u verkoren, maar omdat de Heere u liefhad, enz. Hij heeft Jakob liefgehad. Wederom uit de geroepene Israëlieten heeft Hij telkens sommigen verkoren, sommigen verworpen; Jakob heeft Hij liefgehad, Ezau gehaat, enz. en dat niet uit de werken, maar opdat het voornemen der verkiezing vast zoude blijven [Rom. 9 en 11]. En in deze onze tijden waardigt Hij ons Christenen

alleen te roepen door het Woord des Evangelies. De Turken, Heidenen waardigt Hij niet, en ook uit de geroepene Christenen begaaft Hij sommigen met het ware geloof, bekeering, volharding en eeuwige zaligheid; anderen begaaft Hij niet, maar laat ze steken in onwetendheid, of huichelarij.

En deze onderscheiding der volkeren en personen kan der Goddelijke voorzienigheid niet onttrokken en aan de verstanden der menschen toegeschreven worden zonder Godslastering; anderszins zoude, om de onderscheiding van ons, door de roeping en aanneming tot kinderen boven anderen, geen gebeden tot God van noode wezen, noch dankzeggingen tot God, en zoude niet kunnen staan, 'tgeen de Apostel zegt: Wat onderscheidt u?

Wat hebt gij, dat gij niet hebt ontvangen, en indien gij 't ontvangen hebt, wat roemt gij, alsof gij 't niet ontvangen hadt? Maar zoude staande blijven de Godverloochening, die de Pelagianisterij ingevoerd heeft: Ik heb mij onderscheiden, ik heb dat ik niet ontvangen heb. Hetwelk de afgrond der hel is.

Nu is het een vaste regel in de Theologie, op de autoriteit der Schriftuur [Hand. 15:18; Ef. 1:3] berustende: al wat God in den tijd doet, dat heeft Hij besloten van eeuwigheid te doen, dewijl in God geen verandering vallen kan; derhalve die onderscheiding der verkorener en der verworpenen, dergenen die zalig en niet zalig, maar om de zonden verdoemd zullen worden, die wij zien, dat God gedaan heeft en doet in den tijd, moet bij de Christenen zijn buiten twijfel, dat God zulks van eeuwigheid besloten heeft.

Want God, beroofd zijnde ('t zijn de woorden van Luther) [„van den dienstbaren wil,” hfdst. 143] van de macht en de wijsheid van te verkiezen, wat zal Hij anders wezen dan een afgod der fortuin, door wiens wil alles bij geval geschiedt? En ten laatste zal het daartoe komen, dat de menschen zalig en verdoemd worden, buiten weten Gods, als die door een zekere verkiezing onderscheiden heeft diegenen, die zalig en verdoemd worden, en allen aangeboden zijnde een generale vriendelijkheid, duldende en verhardende, en een barmhartigheid, berispende en straffende, den menschen gelaten heeft wie zalig of verdoemd willen zijn; en Hij mag ondertusschen gereisd zijn naar het banket der Moren, gelijk Homerus zegt.

En dit is de som der oprechte leer van de praedestinatie, en alzoo moet het woordbesloten heeft geheel verstaan worden naar de Schriftuur en de ervarenheid.

Maar zij verstaan het geheel anders, dat God diegenen, die in den tijd gelooven en volharden, wel van eeuwigheid besloten heeft zalig te maken, onder conditie, zoo zij gelooven en volharden zouden.

Doch hen niet meer ter zaligheid heeft verordineerd dan alle anderen, noch in Christus verkoren, dan naardat de uitgang vallen zal, zooverre zij vóór anderen in Christus zouden gelooven en volharden (want zij zeggen, dat het geloof en de volharding voor de verkiezing gaat); maar dat zij liever als anderen gelooven en volharden zouden; dat God zulks niet heeft besloten door eenige bijzondere genade in hen te bewerken; maar heeft besloten allen menschen een zekere algemeene genade aan te bieden, wel opwekkende en voorkomende, maar die niet beslissend en wederstandelijk is.

Zoo wie deze niet tegenstaan, maar door het goede gebruik van den vrijen wil toestemmen en medewerken, om 't geloof te ontvangen en tot den einde toe te volharden; dat zoodanigen in Christus verkoren en gepraedestineerd zijn, en vervolgens, dat God deze, naardat de uitgang vallen zal, uit het voorgezien geloof en de volharding in Christus verkoren heeft en ter zaligheid gepraedestineerd, of zalig te maken besloten heeft; maar die dezelve tegenstaan of niet willen medewerken tot het geloof en de volharding, dat die in Christus niet zijn verkoren en gepraedestineerd, en derhalve dat God deze, naardat de uitgang vallen zal, uit het voorgezien ongeloof, ter verdoemenis gepraedestineerd of besloten heeft te verdoemen.

Dat dit hun eigenste gevoelen is, geven al hunne verklaringen te kennen. En zoo iemand niet gelooven wil, dat dit geweest is de opinie der halfPelagianen, van Massilië en Syracuse, die leze Augustinus in de voornoemde plaatsen. Nu 't is kennelijk, dat naar dezelve, noch het geloof, de bekeering, volharding en onze zaligheid, noch onze onderscheiding van anderen, gansch en gaar de genade Gods, maar onzen wil en medewerking toe te schrijven is. Want wanneer, als bijvoorbeeld, in eene stad uit vele menschen, die een predikatie hooren, en de zelfopwekkende genade hebben, deze gelooft, gene niet gelooft, deze volhardt, gene bezwijkt; indien Paulus den geloovenden en volhardenden vraagt: Wat onderscheidt u? Wat hebt gij, dat gij niet ontvangen hebt?

Hij zal antwoorden: ik heb mij onderscheiden, want ik heb gewild met de opwekkende genade medewerken; ik heb den wil van medewerken gehad en niet ontvangen; met welken lasterlijken leugen zal niet de mensch zich zelven met den duivel neerwerpen in de hel? En indien 't geloof en de volharding en onze zaligheid op onzen wil getimmerd wordt, hoe zal de onverdiende rechtvaardigmaking bestaan? En dewijl niets veranderlijker is dan de wil van den mensch, zal niet onze geheele zaligheid op zand berusten, en alle Christelijke verzekering en troost tot niet worden? Dit zij van de tweede dubbelzinnigheid genoeg.

III. Daar is een dubbelzinnigheid in de woorden: uit het gevallen zondige menschelijke geslacht. Door het gevallen menschelijk geslacht verstaat de Schriftuur en de Catechismus: [Gen. 8: 21; Ef. 2:1; Cateches. 4, 8] uit den val Adams door de erfzonde verloren, dat is, niet alleenlijk in zonden dood, maar zoo verkeerd, dat het tot goeddoen ten eenenmale onbekwaam is, en tot alle kwaad geneigd, totdat zij door den H. Geest herboren worden; hoedanigen God besloten heeft voort te planten, en uit hoedanigen ook, gelijk Hij in den tijd zich in Christus een eeuwige Kerk vergadert, alzoo van eeuwigheid besloten heeft te vergaderen.

Maar zij verstaan door 't woord gevallen, dat men of de oorspronkelijke zonde (waarvan zij verscheidenlijk spreken) of de dadelijke zonden onderworpen is; maar alzoo niet bedorven, of hij kan door eenen vrijen wil het goed en kwaad willen en verkiezen; Gode gehoor geven als Hij roept, en, als Hij klopt, openen; de opwekkende genade tegenstaan of toevallen en medewerken; welke zin tegenover de Schriftuur en de waarheid is. Wie heeft u onderscheiden? *W i j z i j n* uit ons zelven niet bekwaam. De wijsheid des vleesches is *v i j a n d s c h a p* tegen God [1 Cor. 4: 7; 2 Cor. 3: 5; Rom. 8: 7].

IV. Daar is ook een merkelijke dubbelzinnigheid in het wordeken diegenen, 'twelk wij verstaan met den Apostel, Rom. 8: 30, van zekere mensen, in 't bijzonder van Petrus, Paulus enz., gepraedestineerd van God, niet alleenlijk ter zaligheid en heerlijkheid, maar ook tot de voorgaande middelen der zaligheid, en tot de qualiteiten, vereischt in degenen, die zalig worden, de uiterlijke en de innerlijke roeping tot

geloof en rechtvaardigmaking, tot bekeering en volharding tot den einde; naar de spreuk des Apostels: Die Hij gepraedestineerd heeft, die heeft Hij ook geroepen; die Hij geroepen heeft, die heeft Hij ook gerechtvaardigd; die Hij gerechtvaardigd heeft, die heeft Hij ook verheerlijkt.

Welker getal (zegt Augustinus) [De corrept. et grat. cap. 13]. zoo zeker is, dat niemand daarbij gedaan noch afgedaan wordt. Denwelken ook zonder fout gegeven wordt, dat zij gelooven en volharden, en niet kunnen verloren gaan; gelijk daar gezegd wordt: Daar geloofden zoovelen als tot het eeuwige leven verordineerd waren. [Hand. 13: 48.]

Dat is, zoo het Chrysostomus uitlegt [Chrys. homil. 30], gepraedestineerd. En [Filip. 1: 6]: die in u het goede werk begonnen heeft, die zal het volbrengen tot op den dag van Jezus Chrisstu. En [Matth. 24: 24]: het is onmogelijk, dat de verkorenen verleid worden.

Zij daarentegen verstaan in 't gemeen mensen, niet zekere, maar allen, die bij avontuur gelooven zullen; of wel zekere mensen, maar alleenlijk als mensen, niet als bijzondere personen, geloovende vóór de verkiezing; gepraedestineerd, niet tot het geloof en de volharding, maar na het geloof tot de zaligheid, naardat de uitgang vallen zal, zoo zij volharden.

Korter; wij verstaan door 't woord diegenen: die door de verkiezing of praedestinatie geloovende en volhardende gemaakt worden; zijlieden verstaan daardoor degenen, die de verkiezing geloovenden en volhardenden vindt.

Op 't kortste; wij verstaan: die gelooven zullen, en die gelooven na de verkiezing; zij: die gelooven zullen vóór de verkiezing; de paarden achter den wagen spannende. Want indien het geloof niet kan zijn vóór de roeping, welke later is dan de verkiezing en praedestinatie; hoe kan het dan wezen vóór de verkiezing?

De Apostel daarentegen zegt [Ef. 1: 4]: Hij heeft ons verkoren, opdat wij heilig zouden zijn; niet wanneer wij heilig waren; nu, het beginsel onzer heiligmaking is het geloof. Hand. 15: 9.

V. Een schier gelijke dubbelzinnigheid schuilt er in de woorden: in Christus. Wij verstaan, met den Apostel, dat God vóór de grondlegging der wereld ons in Christus verkoren heeft, opdat wij door 't geloof en den Geest van Christus ingelijfd zouden worden, als lidmaten in het hoofd, en in Christus zouden zijn na de verkiezing; want terstond verklaart de Apostel, vs. 4: Hij heeft ons gepraedestineerd

tot de aanneming door Jezus Christus. Nu, de aanneming geschiedt door 't geloof. Joh. 1: 12. Zij daarentegen verstaan, dat God ons verkoren heeft, als zijnde in Christus door het voorgezien geloof vóór de verkiezing. Maar vanwaar hebben de uitverkorenen het geloof in orde vóór de verkiezing? Is het uit de genade Gods? Neen. Want de Apostel maakt de genade later dan de verkiezing en praedestinatie, zeggende: Hij heeft ons verkoren en gepraedestineerd tot prijs zijner heerlijke genade.

Is het dan uit den vrijen wil? Dat moeten zij noodzakelijk met Pelagius stellen.

Iet Augustinus, de Predestinat. Sancto. Cap. 19.VI. Men zoude ook mogen twijfelen, of in de woorden door Christus en om Christus' wil, geen dubbelzinnigheid schuilt. Wij verstaan simpeljik: door en om het rantsoen geld Christi, waarmede Hij voor ons voldaan heeft. Zij gevoelen en spreken verscheidenlijk van de voldoening Christi.

Want het is kennelijk dat Vorstius, met wien zij één koord trekken, overlang uit Socinus, den Samosatenaar, veel ergerlijks heeft gedisputeerd van de voldoening van Christus, dat ze geene is, of half volkomen, en niet noodig.

II. Daar schuilt een uitnemende dubbelzinnigheid onder het woord genade. Hoewel het anderszins verscheidenlijk genomen wordt; nochtans in de quaestie van de oorzaak des geloofs, der bekeering, volharding en onzer zaligheid, is genade eigenlijk een krachtige beweging en trek der barmhartigheid Gods, in de gemoederen en harten der uitverkorenen, 't geloof, de bekeering en volharding op onuitsprekelijke wijze werkende, van welke Christus zegt: Niemand kan tot Mij komen, tenzij hem trekke de Vader, die Mij gezonden heeft [Joh. 6: 4].

En Augustinus [De grat. Christi. Cap. 24]; Laat de Pelagianen lezen en verstaan, zien en bekennen, dat God niet door de wet en de leer, die van buiten is in de ooren klinkende, maar door een inwendige en verborgene, wonderbaarlijke en onuitsprekelijke kracht, in de harten der menschen is werkende, niet alleenlijk nieuwe openbaringen, maar ook goede willen.

Zij verstaan een genade beide van een uiterlijke roeping door het Woord, alsook van een innerlijke morale overreding door den Geest, maar niet beslissende, staande in den vrijen wil des menschen wel of kwalijk te bepalen, aan te nemen of te verwerpen.

Daarom noemen zij ze wederstandelijk Art. 4.

Welke opinie beide de eere Gods verkort, en maakt dat de mensch aan zijn eigen net offerande doet; dat is, zich tegen God verhoovaardigt, ook de zekerheid der zaligheid en onzen troost in leven en sterven omverstoort. Gelijk aangewezen is in de tweede dubbelzinnigheid.

VIII. Onder het woord gelooven en geloof, schuilt ook bedrog. Wij verstaan door gelooven niet alleenlijk alle woord Gods voor waarachtig te houden, maar voornamelijk en eigenlijk de belofte des Evangelies van de genade en vergeving der zonden, om des bloeds Christi wille, te vertrouwen: gelooft alleenlijk, dat is, vertrouwt.

En deze zin heeft het voornamelijk in de termen: in God gelooven, in Christus gelooven, enz. Gelooft gij in God, gelooft ook in Mij. [Joh. 14:5.] Dat is: vertrouwt; want Hij vertroost daar zijne Apostelen. Heere, wie is het, dat ik in hem geloove [Joh. 9: 36]? dat is: in hem vertrouwe.

Ons is het zaligmakende geloof vergezelschap met een vertrouwen der Evangelische belofte of der beloofde barmhartigheid Gods van de vergeving der zonden om het bloed Christi; gelijk, wanneer wij gezegd worden door het geloof gerechtvaardigd te worden [Rom. 3:28], dat is, door het vertrouwen op de verdienste van Christus, van de zonden vrijgesproken te worden.

Welken zin de Apostel leert, als hij zegt: Denwelken God voorgesteld heeft tot verzoening, door het geloof in zijn bloed, tot bewijs zijner gerechtigheid door vergeving der voorleden zonden [Rom. 3: 25.]. Alwaar 't geloof in zijn bloed, niet anders kan verstaan worden, dan een vertrouwen des bloeds Christi.

Maar dat zij door 't geloof maar verstaan een toestemming, en door gelooven toestemmen, zijn, benevens vele andere zaken, een bewijs van hunne slibberige disputatiën van 't geloof; in welke zij gemeenlijk het vertrouwen van de vergeving der zonden in 't geloof niet vereischen; en willen, dat het geloof rechtvaardig maakt, of tot gerechtigheid gerekend wordt, niet omdat het Christus' verdienste op zich zelve toepast, maar omdat de daad zelve des geloofs gehouden wordt voor de vervulling van de wet; welke de opinie geweest is van den beklaglijken mensch Alberius Triuncuriam.

Dewijl dan dit artikel met zooveel dubbelzinnigheden de ware leer van de praedestinatie vervalscht, en de valsche verbergt, zoo kan het niet simpeljik goedgekeurd worden.

Of dit artikel (de praedestinatie aan een zijde gesteld zijnde) genoegzaam is en geleden kan worden. Maar, zult gij zeggen, wat is het van noode, zoo zeer van de predestinatie te disputeeren? Is het niet genoeg ter zaligheid, den hoofdinhoud des Evangelies te behouden, die in dat artikel geleerd wordt? Die in den Zoon Gods gelooft, heeft het eeuwige leven. Die niet gelooft, op dien blijft de toorn Gods. En zoude dus verre het artikel niet mogen geleden worden?

Ik weet wel, dat sommigen alzo oordeelden, en geschreven hebben, anderszins geleerde en godzalige mannen, dat men in het Evangelie niet moet disputeeren van de praedestinatie, maar alleenlijk prediken van de generale beloften der genade. Maar deze goede lieden hebben niet gemerkt, dat zij, alzo schrijvende, den H. Geest tegenspreken, die voorwaar in het Evangelie de leer van de praedestinatie geleerd heeft, gelijk boven in de tweede dubbelzinnigheid uit de aangehaalde plaatsen te zien is. Maar zij schijnen, onder dezen schijn, onwetende, het fundament des geloofs en onzer vertroosting te verzwakken, of niet te merken, dat het van anderen verzwakt wordt; derhalve moet hier op die godzalige spreuk, 't zij van Ambrosius of van Prosperus, van de praedestinatie gelet worden: Die dingen, die God begeerd heeft dat verborgen zouden blijven, moeten wij niet onderzoeken, maar die Hij geopenbaard heeft moet men niet loochenen, opdat wij in gene dingen niet onbehoorlijk nieuwsgierig, en in deze niet verdoemelijk ondankbaar schijnen te zijn. [Lib. 1. Van de roeping der heidenen. Cap. 7.]

Gelijk het dan een ongeoorloofde nieuwsgierigheid is, 'tgeen van de praedestinatie in het Evangelie geopenbaard is, te willen doorgronden, alzo is het een verdoemelijke ondankbaarheid, 'tgeen God in het Evangelie van de predestinatie geopenbaard heeft, te willen ontkennen, of te verdonkeren.

Doch op de vraag wordt alzo geantwoord.

Wat aangaat de genoegzaamheid, even alzo zoude gij mogen vragen in de Kerk, of de leer van den Catechismus van des menschen ellendigheid, van zijne verlossing door Christus, en van de dankbaarheid niet genoegzaam is ter zaligheid?

Waartoe dan het lezen van den Bijbel, en een hoogere Theologie? In de disputeerkunst, of het niet genoeg is, te weten, dat zoo vele figuren en zoo vele wijzen zijn, en hoe de bewijsredenen zijn te formeeren, waartoe is dan het Organum Aristotelis in de scholen noodig?

In de politieke wetenschap, of het niet genoegzaam is, tot regeering van de Republiek, een gemeene wetenschap van recht en billijkheid; waartoe dan een zoo groote parade van wetten, een zoo moeilijke rechtsgeleerdheid?

In de Mathematica, of het niet genoeg is, te weten, dat een triangel heeft drie hoeken, met twee etc., in wat proportie de middellijn van den omtrek is verschillende?

Waartoe dan die hooge en duistere demonstratiën van Euclides?

Op zoodanige vragen, ziet elk een wel, dat men antwoorden moet, dat wel voor sommigen de eerste beginselen dezer wetenschappen, en kennis tou dioti, dat is, van dat het zoo zij genoegzaam kunnen zijn, maar niet voor allen.

Voor de leerlingen in de Gemeente kunnen genoegzaam wezen ter zaligheid de catechetische beginselen van de zaligheid; gelijk melk den kinderen genoeg is tot voedsel; maar deze zijn niet genoegzaam den volwassenen in het geloof, die vastere spijs vereischen; niet genoeg den Doctoren in de scholen, den predikanten en herderen der Kerken, denwelken van ambts en conscientiewege een overvloediger wetenschap der Theologische zaken van noode is.

Den schooljongeren is genoeg, om te argumenteeren in de disputeerkunst, te weten, dat er zoo vele vormen en wijzen zijn van bewijsredenen te formeeren.

Den Filosofen is noodig de wetenschap van het Aristotelische Organum, en van tou dioti, dat is, van waar het komt, dat er zoovele zijn, en geene meer wezen kunnen.

Een Rechtsgeleerde, Advokaat en Kanselier etc. moet noodzakelijk den oorsprong van de wetten weten. Een handwerksman zal genoeg wezen tot zijn handwerk, te weten, dat het zoo gesteld is met den triangel en cirkel. Maar een leeraar en student in de Mathematica vereischt te weten, de redenen waarom van de demonstratiën.

Even alzo moet men zeggen, dat dit artikel (de dubbelzinnigheden aan een zijde gesteld zijnde) voor de leerlingen en idioten, die de hoogere verborgenheden niet kunnen begrijpen, genoeg kan zijn ter zaligheid, en dat het genoeg is voor hen, te weten, hoedanigen zij wezen moeten, en wat middelen zij behooren te gebruiken, om de zaligheid te verkrijgen; namelijk, geloovende in Christus, en in het

geloof en in de gehoorzaamheid des geloofs tot den einde toe volhardende, door den dienst des Woords en der Sacramenten, en door de genade, die door dezelve is werkende. Maar dat men zoude willen zeggen, dat den volwassenen in het geloof, en voornamelijk den leeraren van scholen en Kerken, niets anders noodig zij, dat ware, voorwaar, zeer onverstandelijk en onbescheidenlijk geoordeeld. Ja, deze nemen vermaak, gelijk zij ook schuldig zijn, de Schrifturen dieper te onderzoeken, en nader te weten het waarom, dat is, de fontein en eerste oorzaak der voornoemde leer, in de Schriftuur geopenbaard, vanwaar die hoedanigheden en middelen der zaligheid met de genade en zaligheid zelve oorspronkelijk in ons dalen; ook vanwaar is dalende dit onderscheid tusschen de volkeren en particuliere personen, die zalig worden en de resteerende menigte dergenen, die verloren gaan; opdat wij niet misschien ('twelk noodzakelijk geschieden moet, wanneer de fontein niet gekend of verlaten wordt) ons zelve verbrokene bakken graven, die geen water houden, Jer. 2: 13, dat is, de roeping, 't geloof, de volharding, onze zaligheid, of aan ons verstand, onze krachten en menschenlijke verdiensten, of wel aan de genade, maar in 't gemeen, en aan onzen vrijen wil, ten deele of in 't geheel, tot smaadheid Godes, en ons eigen verderf, toeschrijven.

Nu, deze fontein en deze opperste en eerste oorzaak is anders geene dan de eeuwige praedestinatie Godes, dat is, zijn eeuwige raad van ons voor anderen in Christus zalig te maken.

Want uit deze fontein is vloeiende de uiterlijke en innerlijke roeping tot het geloof in Christus van alle diegenen, die zalig worden.

Daaruit vloeit het geloof en de bekeering; daaruit vloeit de rechtvaardigmaking, de gehoorzaamheid en de volharding des geloofs, 'twelk de Schriftuur in deze en dergelijke spreken is leerende en bevestigende: Die Hij te voren geordineerd heeft, die heeft Hij ook geroepen; die Hij geroepen heeft, die heeft Hij ook gerechtvaardigd.

Insgelijks: De verkiezing heeft het verkregen, de anderen zijn verhard geworden. Insgelijks: Er geloofden zoo velen als er geordineerd waren ten eeuwigen leven. Insgelijks: Hij heeft ons verkoren in Christus, voor de grondlegging der wereld, opdat wij geheiligd zouden zijn, en onstraffelijk voor Hem in de liefde; die Hij gepraedestineerd heeft tot aanneming door Jezus Christus, tot prijs zijner heerlijke genade, enz. [Rom. 11: 7; 8: 30. Hand. 13:48. Ef. 3:4]. Datzelve bevestigt ook Augustinus, zeggende: [de bono persev. cap. 14]. Deze praedestinatie der heiligen is anders niet, dan een voorbereiding der weldaden Gods, waardoor gansch zekerlijk verlost worden alle diegenen, die verlost worden.

Datzelve bevestigt ook Luther [Praef. ad Rom.] zeer duidelijk, met deze woorden: uit de eeuwige praedestinatie Godes vloeit beide en neemt zijn oorsprong: wie namelijk gelooven zal en wie niet gelooven zal; wie van de zonde vrij gesproken zal worden en wie niet; zoodat dit alles buiten onze macht is, en in de hand Godes alleen staat, dat wij gerechtvaardigd worden.

Wie zal dan in twijfel trekken, of deze fontein behoort, inzonderheid den Theologen, en allen dengenen, die in het geloof en de vertroosting versterking zoeken, wel bekend te zijn, en der Gemeente en den Scholen klaar en bescheiden verklaard te worden. En om twee oorzaken voornamelijk.

1. Om de eere Godes: opdat wij; wetende, dat de middelen en de oorzaak en hoedanigheden der zaligheid, en de zaligheid zelve, niet uit ons vernuft, maar uit het enkel behagen Gods zijn vloeiende; onze zaligheid niet ons zelve, maar de Goddelijke barmhertigheid geheel toeschrijven.

2. Om onzen troost, dat wij; vastelijk houdende, dat het geloof, de volharding en onze zaligheid, niet op onze eigene krachten, of vrijen wil zijn berustende, maar in den eeuwigen en onveranderlijken raad Gods gefundeerd zijn; vertrouwen, dat dezelve zeker en onbeweeglijk zal zijn, en, zulks vertrouwende, met gedurige gebeden en goede werken, onze roeping en verkiezing ons zoeken zeker te maken. [2 Petr. 1: 9.

Nu dit artikel bezoedelt en verstopt deze fontein door den modder van dubbelzinnigheden. Want het ontkent (bezie de Conferentie), dat ons geloof en onze volharding uit de fontein der eeuwige verkiezing, als een effect uit de eerste oorzaak, is vloeiende.

Beide schrijft het in den schijn toe aan de genade Godes, maar inderdaad aan den wil des menschen. Want het maakt den menschenlijken wil tot een meester der wederstandelijke genade Gods.

Het maakt den vrijen wil sterker en machtiger dan de wederstandelijke genade Gods, en hangt het gansche onderscheid dergenen, die zalig en verdoemd worden, aan den wil van de menschen; door

welke wijze blijkelyk is, dat de eere van des menschen zaligheid Gode niet ten volle kan toegeschreven, maar noodzakelyk onttrokken moet worden.

Diensvolgens stoot het ganschelyk om de zekerheid der genade des geloofs, der rechtvaardigmaking, der volharding en der gansche zaligheid, en vervolgens van onzen eenigen troost in leven en in sterven. Want met de wederstandelyke genade, en den wederstaanden of wederstaan kunnenden wil des menschen, als met twee beginselen of strijdende, of telkens veranderende, wie verstaat niet, dat het zekere vertrouwen der genade, der rechtvaardigmaking, der volharding, der zaligheid en de gewisse troost in leven en sterven geenszins bestaan kan? Hieruit is ook blijkelyk wat te houden zij van de tolerantie dezes artikels. Want wie zal zeggen dat een zoo dubbelzinnig artikel, en dat door zoo gevaarlijke dubbelzinnigheden verstrikkend is, lijdelyk zij? Wie zal wetens en willens suiker, met bedekt venijn vermengd, koopen of eten? Wie zal oorbaarlyk achten, dat men den Kerken eenen twistappel, die een stof van gedurige knibbelingen zijn zoude, zal voorwerpen? Zullen de medicijnmeesters in de scholen lijden zoodanige kwakzalvers, die de leer van de oorzaken, gewaarwordingen, en teekenen der ziekten vervalschen of loochenen? Zullen de Mathematici kunnen verdragen een kwade teekening der handwerklieden, waarmede zij, als bijvoorbeeld, eenen valschen winkel van een vierkant voor een rechten invoeren, en de beginselen der wetenschap omstooten? Veel minder zijn in de Kerk te dulden dubbelzinnige leeringen, waarmede, onder schijn van genade, de genade geloochend wordt: „Het beginsel der zaligheid wordt in den mensch gesteld; des menschen wil wordt gesteld voor den Goddelijken wil, zoodat iemand daarom geholpen wordt, omdat hij gewild heeft, niet daarom wil, omdat hij geholpen wordt; aangaande den mensch, oorspronkelyk boos, wordt geloofd, dat het ontvangen des goeds, niet van het opperste goed, maar van zichzelve begint; en voorts wordt van elders geleerd, dat men Gode slechts daaruit behaagt, dat Hij het gegeven heeft. [Prosper. Epist. ad August.]”.

Dit zij gezegd van de dubbelzinnigheden des eersten artikels. Maar hoe het recht verstaan en geformeerd kan worden, is in de tweede dubbelzinnigheid verklaard.

← Het tweede Artikel.

Dat diensvolgens Jezus Christus, de Zaligmaker der wereld, voor allen en een ieder mensch gestorven is, alzoo, dat Hij ze allen, door den dood des kruises, de verzoening en vergeving der zonden verworven heeft; alzoo nochtans, dat niemand dezelve vergeving der zonden dadelijk geniet, dan de geloovige, mede naar het woord des Evangelies, Joh. 3:16: Zoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijnen eenig geboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelyk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe. En 1 Joh. 2:2: Hij is de verzoening voor onze zonden, en niet alleenlyk voor onze zonden, maar voor die van geheel de wereld.

Onderzoek.

Het is niets nieuws wat de Remonstranten in dit artikel doen. Want eertijds hebben de halfPelagianen te Massilië en te Syracuse, hetzelfde voorgestaan met deze woorden: „Dat voor het gansche wenschelyk geslacht onze Heere Jezus Christus gestorven is, en dat er gansch niemand uitgenomen is van de verlossing zijns bloeds, hoewel hij dit gansche leven doorbrengt in een gemoed ten eenenmaal van Hem vervreemd; gemerkt tot alle menschen behoort het Sacrament der genade, door welke velen daarom niet worden vernieuwd, omdat zij voorgeweten worden niet nut te achten, dat zij vernieuwd worden.

Derhalve, wat God aangaat, is allen het eeuwige leven bereid; maar wat aangaat de vrijheid van den wil, die wordt aangenomen van diegenen, die uit zichzelve Gode gelooven, en de hulpe der genade door de verdienste van de geloovigheid ontvangen. [Prosper Epist. ad August.]”.

Met welk artikel, hoewel zij in schijn de genade Gods en de verlossing Christus schenen te vergrooten, nochtans inderdaad die beide verkleinden: Gode een genade zonder onderscheid, aan Christus de verdienste der verlossing, aan den vrijen wil de kracht van beide toeschrijvende, en, willende de leer van de praedestinatie, die Augustinus uit den Apostel beweerde, omstooten, inderdaad het gansche Evangelie omstieten; de oorzaak des geloofs, en der volharding, en vervolgens der menschelike zaligheid, aan God en Christus zonder onderscheid, aan het verstand en believe des menschen op

bepaalde wijze toeschrijvende; 'twelk diegenen, die van God geleerd zijn, wel verstaan wat het zij. Want waar blijft dan het zeggen des Apostels: Want wie onderscheidt u? wat hebt gij, dat gij niet ontvangen hebt? En indien gij 't ontvangen hebt, wat roemt gij alsof gij 't niet ontvangen hebt? Vervloekt is diegene, die vleesch stelt tot zijnen arm. [1 Cor. 4: 7; Jer. 17:4].

Even alzo ook; terwijl zij met dit artikel van de algemeene verwerping der verzoening aller menschen met God, door den dood van Christus, in schijn de genade des doods Christi vergrooten, doen inderdaad hetzelfde, dat zij te voren deden, en; terwijl zij de Apostolische predestinatie Gods, die daar onderscheidt diegenen, die zalig worden, van diegenen, die niet zalig worden, meenen om te stootera, en daartegenover hunne praedestinatie, naar den uitgang dergenen, die van zelfs gelooven en volharden, of die zichzelf schikken tot het geloof en de volharding, in te voeren, dewelke later is dan het geloof en de volharding, en inderdaad genoemd zoude moeten worden een naordineering en niet een voorordineering; zoo maken zij den menschen wil een meester der wereldstandelijke genade, en de verzoening door den dood Christi hangende aan den wil der menschen; zij maken het geloof der genade ijdel, en verzwakken den troost, die uit den dood Christi te trekken is.

Maar laat ons het Artikel zelf inzien.

Hetzelve heeft vier leden.

De voorstelling. Dat Christus gestorven is voor allen en een ieder mensch; dewelke dubbelzinnig is.

2. De uitlegging. Dat Hij allen verworven heeft verzoening en vergeving der zonden; dewelke dubbelzinnig is en vals.

3. De voorwaarde. Dat niemand anders dan de geloovige menschen metterdaad de verzoening geniet; dewelke waarachtig is, en de voorstelling bepaalt, maar de uitlegging omverstoort.

4. Het bewijs.

Door twee aangehaalde plaatsen der Schriftuur; dewelke directelijk niet doen tot de voorstelling, want in geen van beide aangehaalde plaatsen wordt melding gemaakt van den dood Christi voor allen en een ieder; zoodat te verwonderen is, dat den auteurs geen bekware in den zin zijn gekomen; het tweede deel der eerste maakt ook, dat de voorstelling bepaald moet zijn, en wederlegt de uitlegging.

Zoo worden dan sommige waarachtige dingen, en sommige dubbelzinnige ondereen vermengd.

Het is, zeg ik, waarachtig, dat niemand inderdaad de vergeving der zonden geniet, dan de geloovige mensch. Want die niet gelooft, de toorn Gods blijft op hem, niet de vergeving of verzoening.

Behalve dat in de woorden „metterdaad geniet" een dubbelzinnigheid schijnt te schuilen van tweeërlei genieting der vergeving der zonden of der verzoening; de eene dadelijk, door 't geloof, den geloovigen alleen eigen, die alleen waarachtig is; de andere niet dadelijk, zonder geloof, ook allen ongeloovigen gemeen, die verdicht en geene is.

Hieruit volgt nu, dat Christus eigenlijk voor alle geloovigen en voor die alleen, voor geen ongeloovigen, en alzo niet absolutelijk voor allen en een ieder mensch gestorven is. Want voor iemand sterven is eigenlijk, iemand door zijn dood van den dood verlossen, of in iemands plaats sterven, opdat dezelve leve.

Hetwelk blijkt uit 2 Sam. 18: 33: Och, of ik voor u gestorven ware, dat is, in uwe plaats, opdat gij leven zoudt. En van Christus, Rom. 5: 6, 8: Hij is voor ons gestorven, toen wij goddeloos en zondaars waren, dat is, in onze plaats, opdat wij, van zonde en dood verlost, der gerechtigheid leven, of het eeuwige leven hebben. Alzo 2 Cor. 5:15. 1 Joh. 3:16. 1 Joh. 4: 9. Joh. 15:13 enz.

Het is, vanwege hare onvolmaaktheid, een dubbelzinnige voorstelling, dat Jezus Christus de Zaligmaker voor allen en een ieder gestorven is.

Indien gij daarbij doet geloovigen, zoo zal het een duidelijke en waarachtige voorstelling zijn. Indien gij maar daarbij doet menschen, zoo blijft ze dubbelzinnig.

Want zoo kan ze verstaan worden, of van de wijsheid en grootheid der verdienste des doods Christi, allen menschen tot verzoening gansch genoegzaam; of van de kracht derzelfde, alle menschen verzoenende.

Naar den eersten zin zal ook de voorstelling waarachtig zijn.

Want de dood Christi, ten aanzien van zijne waardigheid en macht, is een remedie, genoegzaam om de zonden van allen en een ieder mensch weg te nemen, en daar ontbreekt niets tot de dadelijke verzoening van allen en een ieder mensch, die ze met het geloof aanneemt. In dezen zin mag men zeggen, dat Christus voor allen en een ieder mensch gestorven is; en in zoodanigen zin worden de

spreuken der Schriftuur, (waar Christus gezegd is: voor allen gestorven te zijn, 1 Tim. 2: 6; de dood voor allen gesmaakt te hebben, Hebr. 2:9; de verzoening te zijn voor de zonden der gansche wereld, 1 Joh. 2: 2) in 't gemeen niet onbekwaamlijk verstaan, hoewel ze ook nauwer kunnen genomen worden.

Naar den laatsten zin, van de vrucht en werking van de genoegzame remedie, welke is een dadelijke verzoening met God, en herstelling uit den dood in het leven, is de voorstelling valsch. Want te zeggen, dat Christus voor allen en een ieder alzoo gestorven is, dat Hij allen en een ieder zonder onderscheid, geloovigen en ongeloovigen, die Christus niet kennen of bestrijden, Gode verzoend heeft, strijdt met het Evangelie, hetwelk met groote overeenstemmigheid de werking des doods Christi allen geloovigen, en die alleen, is toeëigenende. Om dit te bewijzen, is de eenige spreuk Christi, in het Artikel aangehaald, genoegzaam, Joh. 3: 16: opdat allen enz. Want Hij zegt niet: opdat alle en een ieder mensch het eeuwige leven hebbe; maar: opdat allen, die in Hem gelooven, niet vergaan, maar hebben het eeuwige leven; gelijk ook de dadelijke genieting der vergeving der zonden, ook in het Artikel bepaald wordt. Volgens 'twelk ook in de vooraangehaalde spreuken, 1 Tim.2: 6, Hebr. 2: 9, 1 Joh. 2: 2, enz., wanneer ze van de werking des doods Christi verstaan worden, het algemeen wordeken alle noodzakelijk verbonden moet worden aan de algemeenheid der geloovigen en uitverkorenen; van welke algemeenheid zeer wel Prosper is schrijvende. In de uitverkorenen, zegt hij, en van de generaliteit van alle afgezonderden, wordt een bijzondere algemeenheid gerekend, zoodat men ziet dat uit de gansche wereld de gansche wereld verlost, en uit alle menschen alle menschen aangenomen zijn.

Met deze twee waarheden worden de Remonstranten klaarlijk benaderd.

Ten eerste: Dat Christus, zooveel aangaat de genoegzaamheid van den prijs en van zijn verdienste, voor allen en een ieder gestorven is, en heeft willen sterven.

Ten tweede: Wat aangaat de vrucht en werking zijns doods, dat is, de dadelijke verzoening met God en de wederoprichting, dat Hij niet voor allen en een ieder, maar voor alle geloovigen en voor die alleen gestorven is, en heeft willen sterven.

De eerste waarheid leest men niet, dat zij ergens in de Conferentie expresselijk toestaan, maar ook niet openlijk loochenen; ook kunnen zij ze niet ontkennen, tenzij dat ze de ongenoegzaamheid der verdienste willen stellen.

De laatste laten zij toe, wat aangaat den uitgang: „dat niet alle menschen van Christus inderdaad zijn opgericht, en in den stand der genade hersteld. (Haagsche Conferentie, pag. 497 en 498);" maar ontkennen ze, wat aangaat de meening van Christus en den raad des Vaders; en wat is er ongerijmder en valscher? Want die God door den dood zijns Zoons inderdaad niet weder opricht in den tijd, die heeft Hij ook niet besloten metterdaad weder op te richten van eeuwigheid. Want gewisselijk onze God heeft gedaan al wat Bij gewild heeft, Psalm 115:3. Al wat Hij niet gedaan heeft, of doet in den tijd, dat heeft Hij ook niet gewild van eeuwigheid. Die Christus ook in den tijd niet weder opricht metterdaad door zijn dood, die heeft Hij ook niet willen, noch naar den raad des Vaders moeten oprichten.

Nu (zoo zij bekennen), Christus richt niet alle menschen metterdaad op, en stelt ze niet weder in den stand der genade. Zoo moeten zij dan bekennen, dat Christus niet alle menschen inderdaad heeft willen, of naar den raad des Vaders moeten oprichten. Anderszins moeten zij zeggen, dat Christus iets niet doet, hetgeen Hij in alle manieren heeft willen doen, en alzoo ontkennen zijn almachtigheid, of hetgeen Hij moest doen naar den raad des Vaders, en ontkennen zijne gehoorzaamheid. Indien zij hier tegenwerpen, dat Christus de kinderen Jeruzalems heeft willen verzamelen, en nochtans niet gedaan heeft [Matth. 23: 37]; dat zij dan ook zeggen, dat Christus in alle manieren hen heeft willen verzamelen, niet alleenlijk door een uiterlijke roeping en noodiging tot bekeering, door de predikatie der profeten, de zijne, en die der Apostelen, maar ook door de inwendige trekking zijner genade en macht; en nochtans niet heeft uitgericht.

Zij mogen toezien, of zij den almachtigen Zoon Gods niet van onmogendheid beschuldigen, en zich zelven aan de zonde van lastering schuldig maken.

Met beide deze waarheden, willen ze of willen ze niet, worden ze verstrikt; ze moeten rondelijk bekennen, dat zij met de rechtgevoelenden eens van gevoelen zijn, of niet.

Indien zij belijden, dat ze eens zijn, hoe veroordeelen zij zich zelven niet van trouwloosheid, dat zij

met ijdelen woordentwist de vereenigde Kerken scheuren, de vredige Republiek verstoren. Indien zij ontkennen eens te zijn in de eerste, hoe lasteren zij niet den dood des Zoons Gods, als een onvolkomen rantsoengeld. Indien in de laatste, hoe wikkelen zij zich zelven niet in een merkelijke tegenspraak. Want indien zij loochenen, dat Christus, wat aangaat de werking en vrucht zijns doods, niet voor allen en een ieder mensch, maar alleenlijk voor de geloovigen gestorven is, zoo moeten zij dan zeggen, dat Christus, wat aangaat de vrucht en werking zijns doods, voor allen en een ieder mensch, niet voor de geloovigen alleen gestorven is, dat is, dat Hij allen en een ieder mensch (niet alleen de geloovigen) met God verzoend heeft, of, hetwelk hetzelfde is, gemaakt heeft, dat allen en een ieder mensch inderdaad de vergeving der zonden geniet. Nu, deze gezindheid ontkennen zij uitdrukkelijk door de bepaling dezes Artikels, zeggende: dat niemand anders de vergeving der zonden inderdaad geniet, dan de geloovige menschen [Haagsche Conferentie pag. 497]; en nog klaarder in de Conferentie, zeggende: dat niet alle menschen inderdaad van Christus weder opgericht en in den stand der genade hersteld zijn. Met deze tegenspreking dan zijn zij verstrikt. Dat allen inderdaad verzoend en opgericht zijn, en dat niet allen inderdaad zijn opgericht.

Maar hier zullen zij tot de verklaring der voorstelling hun toevlucht nemen, dat Christus voor allen en een ieder alzoo gestorven is, „dat Hij allen door zijn dood de verzoening en de vergeving der zonden verworven heeft”; alsof dit de derde zin ware, naar welken Christus, zonder aanzien van de genoegzaamheid en werking zijns doods, voor allen mag gezegd worden gestorven te zijn, en dat zij alzoo ontgaan de voorgemelde onderscheiding; omdat Hij allen met zijn dood de verzoening verworven heeft.

Maar ik bid toch, laat ze zeggen wat deze dubbelzinnige reden te zeggen zij, waarmede men leest, dat zij de antwoorden der broederen in de Conferentie meer dan tienmaal ontweken hebben. Nergens spreekt de heilige Schriftuur alzoo: Dat Christus allen de verzoening verworven heeft. Maar zij zegt naaktelijk, dat God in Christus verzoend heeft alles in hemel en aarde; de wereld met zich verzoend heeft; dat Christus allen door zijn bloed verzoend heeft [Col. 1:10 en 11; 2 Cor. 5:19]; te

kennen gevende, dat Christus metterdaad in den stand der genade hersteld heeft de wereld, dat is, alle geloovigen in de wereld; gelijk in die spreuken: Ik ben niet gekomen om de wereld te veroemen, maar om de wereld te behouden, opdat de wereld wete, dat Gij Mij gezonden hebt, [Joh. 12:47; Joh. 17: 23]; alwaar de wereld niet kan verstaan worden, dan van de wereld der uitverkorenen. Insgelijks: alles, dat is, alle door het geloof gerechtvaardigden, gelijk blijkt Romeinen 5: 11.

Indien zij willen, dat in dezen zin Christus allen de verzoening verworven heeft, voor allen metterdaad verzoend heeft; waarom spreken zij niet klaar?

En waarom drukken zij niet uit, welken allen Hij ze verworven heeft? Indien allen geloovigen, waarom twisten zij?

Indien allen menschen, zonder onderscheid, laat ze zeggen, hoe Hij ze verworven heeft? of het is door waardigheid der verdienste, dan of het ook is door dadelijke inwerking? Indien het is door grootheid der verdienste, wederom, wat twisten zij?

Indien ook dadelijke werking, laat ze zeggen, of het is volstrekt en zonder geloof, dan of het is onder voorwaarde des geloofs? Indien volstrekt allen, ook zonder geloof, hoe verstrikken zij zich zelven niet in contradictie of tegenspreking, uit hunne voorwaardelijke bepaling, dat niemand metterdaad de verzoening geniet, dan de geloovige mensch?

Indien onder de conditie des geloofs, hoe worden zij ook alzoo niet gebonden door den knoop van tegenspraak?

Want indien Hij ze allen verworven heeft, onder conditie des geloofs, zoo heeft Hij ze dan niet verworven dengenen, die onbloomt zijn van de voorwaarde des geloofs.

Nu, zeer velen zijn er onbloomt van de voorwaarde des geloofs, dat is, ongeloovigen; ergo dan, dezen velen heeft Hij ze niet verworven.

Deze dingen nu, strijden ze niet tegen malkander? allen heeft Hij ze verworven, en zeer velen heeft hij ze niet verworven.

Hoe zij dan hun ruime pantoffel wenden of keeren, zoo worden zij bevonden, of woordentwistige beroermakers, of zij vallen in een openbare tegenspraak.

Maar deze ruime schoen, dunkt mij, dient wat nader onderzocht, opdat uit den zin der woorden blijke, hoe hij op beide de voeten is passende, dat is, de waarheid en valsheid is verbergende.

Het woord verworven is dubbelzinnig, verscheidenlijk beteekenende, alsnu verbidden, alsnu voorbereiden, procureeren, verdienen, verwerven, verkrijgen, mededeelen, enz. Zoo moet dan deze spreuk, dat Christus allen verworven heeft de verzoening, zeer dubbelzinnig zijn. Nu met dubbelzinnigheden te spelen betaamt de Theologen niet, maar is den Sofisten eigen, die bedriegen willen.

Nochtans kan deze manier van spreken maar drieërlei zin hebben; of 1. dat Christus door zijn dood de verzoening allen heeft verworven, door een zekere figuurlijke, oneigenlijke manier van spreken, genoemd metalepsis, dat is, overbrenging, verdienende of procureerende de stof der verzoening, die allen genoegzaam is; of 2. dat Hij de verzoening allen verworven heeft, eigenlijk de zelve allen schenkende, dat is, allen metterdaad verzoend heeft; en dat, volstrekt zonder voorwaarde, gelijk, bij exempel, op zoodanige wijze Joab in de voorbidding der vrouw van Tekoa, voor Absalom, den broedermoorder, bij David verkregen heeft volstreckte verzoening, dat hij zonder voorwaarde weder gebracht zoude worden voor het aanschijn des konings, en dat de vader den zoon gekust heeft [2 Sam. 14:21 en 33]; gelijk men ook leest dat Esther verworven heeft zekerheid, absolutelijk, zonder conditie [Esther 7: 2 en 3]; of 3. onder de conditie des geloofs in allen te stellen, dat, indien allen in den Zoon gelooven, zij inderdaad verzoend zijn; indien zij niet gelooven, de verzoening missen moeten; gelijk voor den oproerigen Adonia bij Salomo verkregen was, dat hij niet gestraft zoude worden, onder conditie van onnoozelheid: Is hij vroom, zoo zal geen haar van zijn hoofd vallen, maar indien daar iets boos aan hem gevonden wordt, zoo zal hij sterven. [1 Kon. 1:52].

Ik zal het korter zeggen. Christus heeft de verzoening allen verworven, of ten aanzien van de waardigheid der verdienste, genoegzaam voor de verzoening van allen; of daarenboven, zoo veel belangt de werking der verzoening van allen; en dat of volstrekt, 'tzij dat ze gelooven of niet; of onder voorwaarde, zoo zij allen gelooven. En daar kan geen vierde zin aan deze ruime pantoffel gegeven worden.

Want die de Remonstranten in de Conferentie [Haagsche Conferentie pag. 172] bijbrengen, dat Christus allen verworven heeft de verzoening, dat is, dat Hij gemaakt heeft, dat God den zondigen mensch een deur wederom heeft geopend tot zijne genade; hoewel niemand tot de gemeenschap van die genade zal ingaan, dan door het geloof; dezelve is of een nieuwe pantoffel, of een dubbelzinnige vorm, door bepaling wederom wegnemende, hetgeen zij eerst gesteld heeft (want hoe heeft diegene allen inderdaad de verzoening verworven, die te weeg gebracht heeft, dat de Prins den oproerigen de deur zijns slots opent, in dewelke nochtans niemand zal inkomen, dan door duizend gulden; dewelke de conditie des geloofs verre te boven gaat); of indien ze genoemd mag zijn een verwerving der verzoening, zoo behoort ze tot de derde voorwaardelijke wijze van verwerving. Daar blijven dan maar drie wijzen der verzoening, naar eene van welke zij zeggen moeten, dat Christus allen de verzoening verworven heeft.

Indien naar de eerste, zoo zijn zij eens niet de rechtgevoelenden. Waarom beroeren zij dan de Kerken en de Republiek ?

Indien naar de tweede, zoo spreken zij zich zelve tegen, zeggende, dat Christus allen een absolute verzoening verworven heeft, dat is, allen inderdaad in den stand der genade hersteld heeft, gelijk Joab volstrekt voor Absalom heeft verworven de verzoening niet zijn vader, dat is, hem in de gunst zijns vaders wederom gesteld; en daarentegen door de bepaling des Artikels, alsook in de Conferentie duidelijk zeggende, dat allen inderdaad van Christus weder opgericht zijn, en in den stand der genade hersteld. Welke tegenspraak evenzoo openbaar is, alsof zij zeiden, dat Joab heeft volstrekt voor Absalom de genade des vaders verworven, en niet volstrekt verworven; of, hem in de genade zijns vaders inderdaad weder gesteld, en inderdaad niet weder gesteld heeft.

Indien naar de derde, zoo stooten zij zich zelve wederom aan de steenklip van tegenspraak. Want is het zaak, dat Christus, naar zijn voornemen, allen de verzoening verworven heeft, onder de conditie van het geloof in allen te stellen, zoo heeft Hij dan voor niemand zonder de conditie des geloofs, of degenen, die van 't geloof ontbloot zijn, in dewelke noch van God (die het geloof niet allen geeft, maar dien Hij wil), noch van den vrijen wil (dewelke in de zonde dood is, wanneer hem God niet levend maakt) als bij avontuur, naardat het uitvalt, moest gesteld worden, of gesteld wordt, dat is den ongelooovigen, de verzoening verworven.

Nu ongeloovigen zijn er altijd velen geweest, en zijn er nog. Is dan hier niet een zeer blijkelijke strijd? Allen heeft Hij ze verworven, en zeer velen heeft Hij ze niet verworven. Hoe het dan gesteld zij met deze pantoffel, of zij willen met hunne dubbelzinnigheden even 'tzelfde, dat de rechtgevoelenden leeren, en alzoo worden zij bevonden woordentwisters, verstoorders der Kerk en der Republiek; of zij vallen in openbare tegensprekingen; of eindelijk (hoe zeer zij ook aarzelen) worden zij genoodzaakt te vallen aan de zijde der Massilianen, half Pelagianen, voorstaande een algemeene verzoening van allen, ook die zonder kennis en het geloof Christi dit leven doorbrengen, onlangs van Huberus in Duitschland vernieuwd.

En in der waarheid, hiertoe strekken alle hunne bewijsredenen, die zij van de Huberianen ontleend hebben; hierom noemen zij [Haagsche Conferentie, pag. 141, 142, 143 en 213] Christus niet alleenlijk de verzoening der geloovigen, maar ook der geheele wereld, dat is, ook der ongeloovigen. Hierop berusten de voornaamste ongerijmdheden, waarmede zij de rechtgevoelenden plegen te bezwaren: dat anderszins de ongeloovigen, tenzij dat Hij deze ook de verzoening verworven heeft, niet hebben zouden te gelooven, of, indien zij geloofden, leugen zouden gelooven; welke dingen gansch valsch zijn. Want hoewel Christus niet gestorven is voor allen, wat aangaat de dadelijke werking zijns doods, zoo is Hij nochtans voor allen gestorven, zooveel betreft de genoegzaamheid zijner verdiensten. Dit hebben ook alle ongeloovigen, dat zij gelooven in het Evangelie, dat Christus voor de zonden der geheele wereld genoegzaamlijk betaald heeft, en alle in Hem geloovenden met God verzoend heeft; derhalve dat zij ook deze verdienste en deze verzoening deelachtig zullen worden, indien zij uit ongeloovigen geloovigen worden, en in Christus gelooven. Nu, dit stellende en geloovende, gelooven zij geenszins 't geen leugen is. Maar de ongeloovigen zouden leugen gelooven, indien zij stellen wilden of geleerd werden, dat ook voor hen, in de ongeloovigheid blijvende, door Christus de verzoening verworven is. Want dat is leugen, en geen waarheid, dat Christus allen, ook ongeloovigen, als zoodanigen zijnde en blijvende, de verzoening verworven heeft.

Ook voeren zij aan, dat velen, voor welke Christus in alle manieren gestorven is, verdoemd worden. Dat dit mede valsch is, bewijst de uitroep des Apostels. Wie is hij, die verdoemt? Christus is het, die gestorven is. [Rom. 8: 34]. Want deze troost des Apostels zoude ijdel zijn, ten ware, dat men aanvoerde deze algemeene voorstelling, dat niemand, voor welke Christus gestorven is, verdoemd wordt. Want deze gesteld zijnde, mogen de Godzalige harten aannemen: Christus is voor mij gestorven; en besluiten: Ergo, ik zal niet verdoemd worden. Dit is de Christelijke troost uit den dood Christi.

Maar deze maken zij te niet, stellende, in stede van een algemeene, een particuliere: Sommigen, voor welke Christus gestorven is, worden niet verdoemd. Want wat gevolgtrekking, wat troost zoude er wezen, uit enkele particuliere voorstellingen? En tevergeefs is het, dat zij, om dit dubbelzinnig woord van verwerving, en deze Massilianisterij te verontschuldigen, voorwenden de woorden van den Catechismus, zeggende: „Zoo iemands wil om dat te verwerven, zooveel is als in den stand der genade herstellen, wat zal dan worden van den Catechismus, die in het 37 antwoord datzelfde woord gebruikt. [Haagsche Conferentie, pag. 172]”.

Ten eerste, 't is valsch, dat de Catechismus datzelfde woord gebruikt. Want hij zegt niet, opdat hij de genade Gods, gerechtigheid, en het eeuwige leven verwerven zoude, maar verkrijgen [acquisivit niet impretravit].

Ten andere, al ware het, dat hij het woord verwerven gebruikte, het zoude niets doen tot voordeel van dit dubbelzinnig woord; want hij zegt niet, dat Hij allen, maar dat Hij ons, te weten, geloovigen (van dewelke quaestie is: Wat gelooft gij, als gij zegt: Hij heeft geleden?) de genade, enz. verkrijgen of verwerven zoude.

Ja, de Catechismus verstrikt ze door een tegenspreking; want hij spreekt van de dadelijke verkrijging der genade, of herstelling in den stand der genade, naar welke Christus gezegd wordt, de gemeente Gods verkregen te hebben, door zijn eigen bloed [Hand. 20: 28], dat is, in den stand der genade hersteld te hebben. Indien dan Hij heeft verkregen hetzelfde is dat Hij heeft verworven, zoo volgt, dat verwerven hetzelfde is als herstellen in den stand der genade; hetwelk zij ontkennen; en dat allen de verzoening te verwerven, hetzelfde is als allen te herstellen in den stand der genade, hetwelk zij ontkennen in de Conferentie [Haagsche Conferentie pag. 497], en zichzelven wederom verstrikken met tegenspraak.

En uit dezen knoop ontwikkelen zij zich zelven niet, tegenwerpende dat in hetzelfde antwoord Christus gezegd wordt den „toorn Gods tegen de zonde des ganschen menschelijken geslachts gedragen te hebben." Want deze woorden laten zich alzoo niet verklaren of wringen, dat Christus het gansche menschelijk geslacht door zijn dood verzoend heeft, of het gansche menschelijk geslacht verzoening en vergeving der zonden verworven heeft, want wien Hij deze verkregen heeft, of zoo zij spreken verworven heeft, geven daarna de woorden te kennen: opdat Hij door zijn lijden, enz.); maar verklaren en vergrooten de oorzaak en stof des lijdens, namelijk dat dit geweest is het gevoelen en dragen des toorns Gods, ontstoken tegen de zonde, niet sommiger menschen, maar des ganschen menschelijken geslachts. Waaruit wel bewezen wordt de algemeenheid der zonde en des toorns Gods tegen de zonde, van Christus gedragen, maar geenszins de algemeenheid der verzoening, allen verworven of wedergegeven. Want de verwerving der verzoening of wederoprichting verklaart het einde en de vrucht des lijdens; maar het is klaar, dat die woorden niet spreken van het einde en van de vrucht, maar van de werkende stof des lijdens. Zoo blijft dan de knoop van tegenspraak evenwel; en te vergeefs zoeken zij in den Catechismus een voorwendsel voor hunne ruime pantoffel en dubbelzinnigheid. Voorts, zoo vind ik nog een listige uitvlucht in de Conferentie verduidelijkt om den knoop van tegenspraak te ontgaan, waar zij schrijven [Confer. p. 171]: „dat het lijden en den dood Christi in orde voor het geloof ende ongeloovigheid gaat. Derhalve meenen de Remonstranten ongerijmd te zijn, dat Christus voor geloovigen en ongeloovigen (als zoodanig) gestorven zij; maar staan toe, dat Hij gestorven is voor alle menschen, van welke sommigen daarna worden ongeloovigen, sommigen geloovigen". Want zij maken onderscheid tusschen den stand des zondaars voor de ongeloovigheid, en in dezelve. Alzoo schijnen zij genoegzaam deze tegenspraak voorgekomen te hebben.

Christus is voor allen en ieder mensch gestorven. En Christus is voor de ongeloovigen, die velen zijn, niet gestorven; maar niet te min met deze subtielheden en nieuwe pantoffels maken zij den knoop niet los; maar maken bekend het verborgen zeer

huns harten, en de verborgenheid der nieuwe profetie. Derhalve moeten alle deze dingen naarstiglijk onderzocht worden.

Ten eerste; dat het lijden en de dood van Christus in orde het geloof voorgaat. Laat dat zoo zijn; dat ze de ongeloovigheid in orde voorgaat, dat is valsch. Want de ongeloovigheid gaat in orde voor de goddeloosheid en vijandschap des menschen tegen God, gelijk de oorzaak in orde gaat voor de uitwerking. Maar nu gaat de goddeloosheid en vijandschap des menschen tegen God, naar orde voor het lijden en den dood van Christus, gelijk de Apostel betuigt: Want Christus, toen wij nog krank waren, is ter bekwarmer tijd voor de ongoddelijken gestorven. Insgelijks: als wij nog zondaars en vijanden waren, zijn wij verzoend door den dood zijns Zoons, enz. [Rom. 5: 6; 8: 6]. Zoo gaat dan de ongeloovigheid voor het lijden en voor den dood van Christus.

Ten andere. Het volgt niet.

De dood van Christus gaat naar orde voor het geloof en voor de ongeloovigheid. Ergo, zoo is het ongerijmd te zeggen, dat Christus voor de geloovigen alleen en voor geloovigen (als zoodanigen) gestorven is.

Want hoe het zij met de orde des geloofs of ongeloofs tot den dood Christi, het is waarachtig, dat Christus voor de geloovigen of ongeloovigen (als zoodanigen) gestorven is; de dubbelzinnigheden, die er onder schuilen, geweerd zijnde.

Van de ongeloovigen is bewezen, uit het getuigenis des Apostels. Want indien waarlijk gezegd wordt, dat Christus gestorven is voor de ongoddelijken en vijanden (als zoodanigen), namelijk, voorgaander wijze, dat is, die naar orde voor den dood Christi waren ongoddelijk en vijanden; zoo wordt ook waarlijk gezegd, dat Christus gestorven is voor de ongeloovigen (als zoodanig), namelijk, voorgaander wijze, die, naar orde voor den dood Christi, ongeloovig waren, daarna door het geloof hebben opgehouden te zijn ongoddelijken, vijanden, ongeloovigen.

Van de geloovigen is hetzelfde waarachtig; en dat, 'tzij dat de dood Christi volstrekt in zichzelf, of betrekkelijk, naar de meening des Zaligmakers en den raad des Vaders, aangemerkt wordt.

Volstrekt de dood Christi aangemerkt zijnde, hieruit, dat de dood Christi naar orde het geloof voorgaat, zoo volgt wel, dat het ongerijmd is te zeggen, dat Christus gestorven is voor de geloovigen (als zoodanig), voorgaander wijze, dat is, welker geloof naar orde voorgaan zoude aan hetgeen geloofd

moet zijn, dat is, dat het geloof eer zoude zijn dan de geloofde zaak, 'twelk ongerijmd is, dewijl in zoodanige betrekkingen het geloof later is dan de geloofde zaak; gelijk de wetenschap later is dan het gewetene, het gevoelen dan het gevoelde, naar de leer van Aristoteles [In Categor. pag. 7]; maar geenszins volgt daaruit, dat het ongerijmd is te zeggen, dat Christus gestorven is voor de geloovigen (als zoodanig) volgender wijze, dat is, welker geloof, de dood Christi aanzienende en zich toepassende, de vrucht en het uitwerksel van denzelve navolgen zoude. Want naar dezen zin zegt onze Zaligmaker duidelijk, dat Hij bidt en zichzelven heiligt voor diegenen, die in Hem gelooven zouden; dat Hij zijn leven stelt voor zijne vrienden en voor zijne schapen [Joh. 17: 19 en 20; 15: 13, en 10: 15] namelijk, volgender wijze, die, naar orde, na den geloofden dood Christi, zouden worden geloovigen, vrienden en schapen.

Maar betrekkelijk, naar de meening des Zaligmakers en den raad des Vaders, achtende den dood van Christus, gelijk hij inderdaad in deze quaestie moet geacht zijn. En de manier van spreken, voor iemand sterven, eigenlijk verstaande (gelijk boven verklaard is) zoo is het gansch waarachtig te zeggen, dat Christus gestorven is, en heeft willen en moeten sterven, alleenlijk voor de geloovigen (als zoodanigen), dat is, voor diegenen, die door het geloof zijn dood zouden den hunne maken; niet voor de ongeloovigen (als zoodanig), dat is, dengenen, die door ongeloovigheid zijn dood verzuimen of verachten zouden. Daarentegen is het ongerijmd te zeggen, dat Christus (naar dien eigenen zin) niet gestorven is, noch heeft willen sterven, en maar heeft moeten sterven voor de ongeloovigen; maar ook gestorven is en heeft willen en moeten sterven voor de ongeloovigen (als zoodanig). Want den Remonstranten zullen hunne eigene consciëntiën getuigen, dat zulks niet alleen strijdt met de heilige Schrift en met de uitkomst (uit dewelke men van den wil des Zaligmakers en den raad des Vaders moet oordeelen), maar ook mede brengt een openbare tegenspraak.

Ten derde: Dat zij toestaan, dat Christus gestorven is voor alle menschen, met het oog op de grootheid van den prijs des doods Christi, genoegzaam voor alle menschen, is wel. Van zijne vrucht en werking, allen menschen verworven of verkregen, al

is het ook, dat ze allen dit leven met een gemoed, van Christus ten eenenmaal vervreemd, doorbrengen, daarin stemmen zij niet met de Schriftuur overeen, noch met de uitkomst, maar met de dwaling der Semipelagianen en Massilianen.

Ten vierde: Dat uit alle menschen naar orde, na den dood Christi, sommigen geloovig worden, is wel; maar dat, naar orde, na den dood Christi sommigen ongeloovig worden, is valsch. Want Christus, zullende sterven, heeft ze allen in ongoddelijkheid, in zonde, in vijandschap, naar orde gevonden, Rom. 5, 6, 8, 9. Zoo heeft Hij ze dan allen gevonden in ongeloovigheid.

Voorts, dat zij onderscheid weten te maken tusschen den stand des zondigen menschen, voor de ongeloovigheid en in dezelve, voorwaar, deze wetenschap hebben ze uit de Schriftuur niet geschept, die den stand der zonde of des zondigen menschen voor de ongeloovigheid en zonder ongeloovigheid niet kent, maar betuigt, dat alle menschen geboren worden kinderen des toorns, en kinderen des ongeloofs, en der wederspanningheid. [Rom. 11: 32; Ef. 2: 2, en 5: 6; Coll. 3: 6]. Dat is dan die bedrieglijke verborgenheid der nieuwe profetie, en de eerste onwaarheid, op dewelke de vijf Artikelen, en meer andere bekende of verborgene, zijn getimmerd, dat de mensch zonder ongeloovigheid geboren wordt, en dat er geen ongeloovigheid is, dan wanneer een volwassen mensch het heilig Evangelie verwerpt.

En hieruit besluiten zij, dat de erfzonde, zoo er eenige is, een straf is en niet een schuldigheid, en hieruit, dat de natuurlijke mensch een vrije wil heeft tot het goede en kwade; anders wordt ten onrechte het geloof van hem vereischt, als die de macht niet heeft om te gelooven; hieruit is het, dat de praedestinatie en verkiezing uit het voorgezien geloof is; hieruit, dat er is een verwerping van een algemeene verzoening, uit den dood Christi; hieruit komt de wederstandelijke of niet beslissende genade; hieruit komt de afvalling der heiligen, de onzekere volharding, de onvaste zaligheid, en andere verborgene dingen, die den dag openbaren zal.

Uit dezen allen zijn er twee dingen openbaar.

Het eene, dat met dezen trek van de orde des geloofs, in betrekking tot den dood Christi, geenszins de tegenspraak weggenomen of ontgaan wordt, in dewelke zij door dit artikel genoodzaakt worden te vallen.

Dat Christus volstrekt voor allen en een ieder gestorven is, en allen de verzoening verworven heeft; en nochtans voor de ongeloovigen, die zeer velen zijn, niet is gestorven, noch hun de verzoening verworven; 'twelk een klaar bewijs is van een kwade zaak. Want wanneer de wederspreker gedwongen wordt, dingen, die elkander tegenspreken in overeenstemming te brengen, zoo is hij overwonnen. Het andere, dat dit Artikel, dewijl het met de dubbelzinnigheden en tegensprekingen de Kerk in roer stelt, en zichzelf omstoot, in de Kerk niet behoort geleden te zijn.

Derde Artikel.

Dat de mensch het zaligmakende geloof van zichzelf niet heeft, noch uit kracht van zijnen vrijen wil, alzoo hij, in den stand der afwijking en der zonde, niets goeds, dat waarlijk goed is (gelijk inzonderheid is het zaligmakend geloof), uit en van zichzelf kan denken, willen, of doen; maar dat het van noode is, dat hij van God in Christus, door zijnen Heiligen Geest worde herboren, en vernieuwd in verstand, genegenheid of wil en alle krachten; opdat hij het ware goed terecht moge verstaan, bedenken, willen en volbrengen, naar 't woord Christi, Joh. 15:5: Zonder mij kunt gij niets doen.

← Vierde Artikel.

Dat deze genade Gods is het beginsel, de voortgang en volbrenging alles goeds, ook zoo verre, dat de wedergeboren mensch, zelfs zonder deze voorgaande, of voorkomende, opwekkende, volgende en medewerkende genade, noch het goede bedenken, willen, of doen kan; noch ook eenige verzoeking ten kwade wederstaan, zoodat alle de goede daden of werkingen, die men bedenken kan, de genade Gods in Christus moeten toegeschreven worden. Maar zooveel de manier van de werking derzelver genade aangaat, die is niet onwederstaanlijk. Want er staat van velen geschreven, dat zij den H. Geest wederstaan hebben, Hand. 7 en elders op vele plaatsen.

Onderzoek.

Hoewel deze twee artikelen ettelijker mate verschillen; omdat het derde handelt van de werkende oorzaak des geloofs en de bekeering in den onherborenen mensch, het vierde, in 't eerste deel is van de oorzaak,

die den voortgang, aanwas, en volmaaktheid alles goeds, in den herborenen mensch is werkende; in 't laatste deel, van de wijze, hoe die oorzaak, zoowel 't geloof en de bekeering in den onherborenen, als den voortgang, aanwas en volmaaktheid, in den herborene is werkende; zoo hangen zij nochtans aan malkander; en daarom zijn ze in de conferentie van de confereerende partijen bijeen gevoegd geweest [Confer. blz. 216, 225, 237, 268]; ja het vijfde, dat van de volharding der heiligen, is ook met het vierde samengevoegd, overmits de wijze van de werking der genade, zoo met de volmaaktheid, die door de volharding verkregen wordt, als niet het beginsel en den voortgang, in verband gebracht wordt.

Het derde behoeft niet veel onderzoeks. Want indien wij den eigenen zin der woorden volgen, in beide deelen is het overeenkomstig de H. Schriftuur. 1. Dat de mensch niet is de oorzaak, werkende het zaligmakende geloof in den mensch, noch zijn vrijen wil; omdat de mensch in den stand der genade niet bekwaam is om iets goeds uit zichzelf te denken, of te doen, naar de Schriftuur, Efez. 2: 9; 2 Cor. 3:5, enz. 2. Dat het noodig is, dat de mensch van God in Christus, door de genade des Heiligen Geestes herboren, of in 't verstand verlicht, in den wil en de genegenheid vernieuwd worde, enz. om het goede te verstaan, te denken, te willen, te volbrengen, naar het aangehaalde, Joh. 15: 16.

Het vierde is ook in 't eerste deel, naar dat de uiterlijke woorden luiden, waarachtig en God verheerlijkend; want het schrijft Gode of de genade toe, het beginsel, de voortgang en de volmaaktheid, van al het goede des herborenen menschen, naar de woorden Jac. 1: 7; Efez. 2: 9; Filipp. 1: 6, enz. Ook hebben de rechtgevoelenden in de conferentie niet hierin willen berispen, mits dat men het verstond naar den zin der heilige Schriftuur. Maar in den staart ligt het venijn.

De clausule van de wijze van werking derzelve genade, 'twelk te voren geaccordeerd is, neemt alles weg.

Zij loochenen deze wijze van werking te wezen irresistibel, dat is, onwederstandelijk; in de conferentie noemen zij ze resistibel, dat is, wederstandelijk; deze termen zijn in 't geluid zelfs ruw en ongeschikt, ja ongeregeld.

Zij zijn ongeschikt en kwaad Latijn, omdat ze noch den Latijnschen schrijvers, mijns wetens, noch de heilige Schrift bekend zijn; ook den Scholen der rechtgevoelenden, ik weet niet of ook der Jezuiten, ongehoord. Ik heb al de Jezuiten niet gelezen; Bellarminus, de voornaamste van allen, heeft ze nergens, zooveel mij geheugt, die nochtans zeer nauw disputeert, van de genade generaal en speciaal, van de beweging der niet beslissende of wel beslissende genade, in de boeken van de genade en den vrijen wil, zoodat het schijnt, dat de zijde van Arminius de dubbelzinnige woorden van onwederstandelijke genade, tot groot voordeel van hunne zaak, verdicht hebben, om de waarheid hatelijk te maken, alsof namelijk de rechtgevoelenden leerden een dwingende genade, of eenen dwang. Ook zijn het, naar den zin en de beteekening, barbaarsche en ongeschikte termen. Want met wat auteur zullen zij bewijzen, dat irresistibili te zeggen is passivelijk, dat niet tegengestaan kan worden; resistibile dat tegengestaan kan worden? Waarom zal het niet liever activelijk; irresistibile dat niet kan tegenstaan; resistibile dat kan tegenstaan, te zeggen zijn.

Daar zijn wel vele Verbalia in de Latijnsche spraak, eindigende in bilis, die, van de activen komende, passivelijk te zeggen zijn, amabilis, die bemind kan zijn, placabilis, die verzoend kan zijn, vesibilis, die gezien kan zijn, enz.

Maar daar zijn ook vele, die, van de neutra komende, geen passieve beteekening hebben, maar geen van beide. Alzoo ook stabilis, 'twelk zonder twijfel resistibilis van registo navolgt, dat te zeggen is, ik sta stil, en ook: ik wedersta. Gelijk dan stabilis en repugnabilis niet te zeggen is passivelijk, dat men lang kan doen staan, of tegenstaan, maar neutraliter, die lang staan en tegenstaan kan; alzoo is resistibile niet, 'twelk men tegenstaan kan, maar, dat tegenstaat en tegenstaan kan. Alzoo zal de resistibile genade wezen, zoo veel als 'zeer tegenstaande, gelijk resonabilis Echo, bij Sabinus, voor valde resonans, zeer weerklinkende. In welken zin de clausule met beide Artikelen zoude wezen, buiten twijfel; maar niet naar de meening der Remonstranten.

Zij zouden dan eerst de taalkundigen onderzocht hebben, aangaande het gebruik van een zoo barbaarsch en dubbelzinnig woord, eer zij de Gemeente daarmede verstoorden.

Maar genomen ook, dat dit barbaarsche woord, in de passieve beteekening, Latijn is, laat er, zeg ik, wezen een werking der wederstandelijke, of onwederstandelijke genade, die van den wil des menschen tegengestaan, of niet tegengestaan kan worden, of die door den vrijen wil belet, of niet belet kan worden.

De vraag is, wat hier van te houden zij: Of de genade, dit alles werkende, hetwelk in beide de Artikelen de genade toegeschreven wordt, gezegd mag zijn wederstandelijk, of onwederstandelijk?

De Remonstranten zeggen het eerste, ontkennen het laatste. [Confer. blz. 217, 238, 239]. De rechtgevoelenden in de conferentie erkennen dat barbaarsch en dubbelzinnig woord niet; nochtans, wat aangaat de zaak zelve, 't eerste ontkennen zij, daarentegen het laatste bevestigen zij: Indien, zeggen zij, door tegenstaan verstaan wordt Gods werking ten eenenmaal beletten en overwinnen, zoo bekennen wij, dat van ons in des menschen bekeering een zoodanige werking der genade gesteld wordt, dewelke in dezen zin is onwederstandelijk, dat is, die niet kan belet noch overwonnen worden door den tegenstaanden wil des menschen; en dat, omdat de genade Gods in Christus dien tegenstand ten laatste overwint, belet en wegneemt.

En dit gevoelen bewijzen zij bondiglijk met tien bewijsredenen der II. Schriftuur. [Confer. blz. 218 en 226)]. De Remonstranten daarentegen zoeken het hunne met negen redenen te bewijzen, vele, die dubbelzinnig zijn, uit het dubbelzinnig woord der genade; waarop voornamelijk berust deze samenstooting der gevoelens en bewijsredenen. Om deze bewijsredenen voorts beter te effenen, en den staat des verschils te beter te verstaan, is van noode, dat onderscheid gemaakt worde van drieërlei genade, naar den drieërlei stand des menschelijken wils.

Want de wil des menschen moet aangemerkt zijn, wat hij vermag en wat hij doet voor de bekeering, wat hij doet in de bekeering, en na de bekeering.

Alzoo is de genade drieërlei.

De eerste, roepende, of der uiterlijke roeping, voor den eersten stand. De tweede werkende, of der innerlijke beweging, voor den tweeden stand.

De derde, medewerkende, der innerlijke werking ook, voor den derden stand van den wil.

De roepende genade, of der uiterlijke roeping, is, waarmede God de menschen, nog niet herboren, verwaardigt te roepen, of te noodigen tot het geloof en de gehoorzaamheid en zaligheid door de stem

van de wet: hoort, Israël, enz. Wandelt in mijne geboden, enz. Doet deze enz., en door de predikatiën des Evangelies: Komt tot mij, allen, enz. Betert u, en gelooft het Evangelie. [Matth. 11: 28; Marc. 1: 15].

Met deze genade (die genoemd pleegt te worden, de eerste, voorkomende, voorgaande, opwekkende, noodigende, en radende) heeft God in het Oude Testament niet verwaardigd allerlei natiën, maar alleen de Israëlieten, naar de woorden Davids: Hij verkondigt Israël zijne inzettingen; zoo heeft hij niet gedaan eenige Heidenen [Ps. 147:19]; gelijk Hij hedendaags in het nieuwe Testament niet alle volkeren, maar alleen de Christenen is verwaardigende.

Van deze genade wordt [Confer. pag. 217] geantwoord op de vraag, dat ze geenszins onwederstandelijk is, maar al te wederstandelijk; ja, dat de wil, niet herboren, niet kan dan de roepende genade tegenstaan; gemerkt de wijsheid des vleesches vijandschap is tegen God, en der wet Gods niet wordt onderworpen, ook kan hij niet. [Rom. 8:6]. Hieruit zijn de klachten van God, en de Profeten, en van Christus en de Apostelen in beide Testamenten, van de wederspanningheid en het tegenstreven der geroepenen. Ik heb tot u gesproken, vroeg opstaande en sprekende, en gij hebt niet gehoord; Ik heb u geroepen, en gij hebt niet geantwoord; och, of mijn volk mij gehoorzaam was geweest; Israël in mijne wegen gewandeld had! Hoe dikwijls heb ik u willen verzamelen; en gij hebt niet gewild. Altijd wederstaat gij den H. Geest, enz. [Jerem. 7:13; Ps. 81: 14; Matth. 23: 37; Hand. 7: 51]. Deze en geen andere wederstandelijkheid der genade bewijzen de Remonstranten met hun tweede, derde, vierde, vijfde, zesde, zevende en achtste bewijsreden [Confer. pag. 227]. Liggen zij dan niet, met zooveel moeite, wat men noemt, de bolsteren te dorschen? Want van de wederstandelijkheid dezer genade, is geen quaestie of twijfel.

De medewerkende genade (hiervan dient eerst gesproken), dewelke ook achtervolgende, van deze achtervolgende genoemd wordt, is die, waardoor God inwendig met den goeden wil des herboren menschen is medewerkende, en waardoor de herboren mensch in den stand der genade versterkt wordt.

Van deze wordt gezegd: De barmhartigheid des Heeren zal mij navolgen mijn levensdag. Ik zal mijne vreeze in hunne harten geven, opdat zij van mij niet wijken.

Uw rechte Geest leide mij in den rechten weg! God zal u versterken tot den einde toe onstraffelijk. [Ps. 24:6; Jerem. 32:14; Ps. 143: 10; 1 Cor. 1:8; 2 Thess. 3:18]. Deze wenscht Paulus den Kerken, in 't besluit aller brieven.

Van deze ook is eigenlijk geen quaestie.

Want hoewel God dezelve den herborenen (volgens zijne beloften en hunne gebeden) nimmermeer ten eenenmaal en ten einde toe onttrekt; nochtans zoo bestuurt Hij ze alzoo naar zijne wijsheid, dat Hij dikwijls, om hen of te beproeven, of te vernederen, of op te wekken, of te kastijden, in hen laat eenen strijd des geestes en des vleesches, zoodat alsnu de geest van het vleesch, en wederom het vleesch van den geest overwonnen wordt, 'twelk de vallen en zuchten, en klachten der heiligen betuigen.

En de Apostel bevestigt: Het vleesch begeert tegen den geest, en de geest tegen het vleesch. [Gal. 5:17].

Deze dan gedoogen wij lichtelijk, dat wederstandelijk genoemd wordt, nochtans niet simpel, naar naar zekere mate. Want deze of wederstandelijkheid of wederstand is niet (gelijk de eerste) tusschen den wil en de genade, maar tusschen de zinnelijkheid, of 't vleesch, in de heiligen overig, en tusschen de genade; gelijk de Apostel getuigt: Ik doe niet, wat ik wil, maar wat ik haat, dat doe ik [Rom. 7: 15 en 19]; en dat in zulker voegen, dat het vleesch van den geest, de vleeschelijkheid van den goeden wil, de begeerlijkheid van de genade ten laatste overwonnen heeft.

Ten laatste de werkende genade (die zij met twee vorige vermengen) is een beweging der barmhartigheid Gods (gelijk ze van Augustinus genoemd wordt), waardoor Hij inwendig in de verstandenen, willen of harten dergenen, die nog niet zijn herboren, die dingen werkt, die tot de bekeering des menschen behooren.

Deze genade of beweging Gods is eigenlijk, die in quaestie komt, en nochtans niet geheel. Want sommiger erbarmt zich God tot verlichting en tot het historisch geloof; sommigen tot het tijdelijk geloof, en tot eenige blijdschap; sommigen eindelijk tot het zaligmakend geloof, en de wedergeboorte. Den eersten trap ontkennen de Remonstranten niet onwederstandelijk te zijn. „Want wanneer“, zeggen zij [Confer. pag. 273], „God zijn wil openbaart, zoo erkennen wij in ons verstand een onwederstan-

delijke kracht des H. Geestes; gemerkt ons verstand het weten zelve niet kan ontgaan: en in ons gemoed, als Hij daar aanklopt; want, wij willen of niet, wij worden gedwongen datzelve te gevoelen.

Van des tweeden traps wederstandelijkheid is geen soberheid. Zij ontkennen ook niet dat de verlichting dezer onwederstandelijk zij. Van de beweging tot eenige toestemming en blijdschap, mogen zij, wat ons aangaat, gevoelen wat zij willen.

Indien zij ze wederstandelijk zeggen, omdat de beweging den wil niet gansch krachtig raakt, dat gaat de quaestie niet aan. De Schriftuur en voorbeelden bewijzen een wederstandelijkheid ja ook een wederstand ten einde toe. Zij ontvangen het woord met blijdschap, maar hebben geen wortel, die voor een tijd gelooven, en ten tijde der bezoeking afwijken. Van dien tijd aan gingen vele van zijne Discipelen terug. Sommigen hebben schipbreuk geleden in het geloof. Sommigen zullen afwijken van het geloof, den Heere verloochen, die hen gekocht heeft; afwijken van de heilige leer, die hun gegeven is. [Luc. 18: 13; Joh. 6:66; 1 Tim. 1:19; 4: 1; 2 Petr. 2:1, 21].

Van de werking des derden traps (die genoemd wordt de inwendige roeping) is de gansche quaestie. Dat deze beweging Gods is onwederstandelijk, hebben de rechtgevoelenden vastelijk bewezen.

1. Omdat God diegenen, die Hij voor heeft krachtelijk te bekeeren [Confer. blz. 218], gelijk Hij ze onwederstandelijk verlicht, alzoo begaaft Hij ze ook onwederstandelijk, niet alleenlijk dat ze kunnen gelooven, maar ook dat ze inderdaad gelooven. Filip. 1: 29 en 2:13. Derhalve neemt Hij uit hen weg, door de kracht zijner beweging, niet alleenlijk den tegenstand, maar ook de tegenstandelijkheid. Wat hier tegengeworpen wordt [Confer. blz. 229]: u is gegeven voor Christus te lijden, behoort niet tot de werkende, maar tot de medewerkende genade, van welker strijd terstond gezegd is, en derhalve niet ter zake.

2. Omdat God, ons bekeerende, geeft een nieuw hart, eenen nieuwen geest, neemt weg het steenen hart, en geeft een vleesch hart, en doet ons wandelen in zijne geboden [Confer. blz. 218 en 281]. Nu, een nieuw hart en nieuwen geest, en de daad van te wandelen in de geboden des Heeren te maken met wederstand of wederstandelijkheid is ongerijmd. der. 31: 18. Deut.

29: 4. Ezech. 36: 26. Waartegen niets bon digts bijgebracht wordt, hoewel er veel gezegd wordt. [Confer. blz. 219].

3. Omdat de levendmaking, wedergeboorte, bekeering en nieuwe schepping van den ellendigen mensch, die in de zonden dood is, met wederstandelijkheid niet minder ongerijmd wordt gedacht of versierd, als de eerste schepping des menschen, of zijne dagelijksche schepping, of de laatste opstanding. Joh. 3: 3 en 5: 25. Ef. 2: 5, enz. Welke reden met vele woorden niet wordt weggenomen. [Confer. blz. 295309].

4. Omdat de genade, werkende de bekeering met wederstandelijkheid, niet zoude verschillen van een redeneerkundige overtuiging, of een redelijk lokken tot het geloof [Confer. blz. 320]; door welke het onmogelijk is, dat de levendmaking van een mensch, die in de zonden dood is, gedaan kan worden. Hetgeen hiertegen gezegd wordt dient ter zake niet.

5. Omdat de genade, 't geloof en de bekeering werkende, door zijne kracht te boven gaat [Confer. blz. 309] alle kracht van menschen en geschapene dingen, en derhalve van den verdorven wil des menschen niet kan verwonnen worden. [Confer. blz. 312]. Ef. 1:18, 19. Col. 2:12, 13. 2 Thess. 1:11. 2 Petr. 1: 3, enz.

Het fundament van welke reden geenszins zwak is.

Want een kracht, die van den verdorven wil des menschen niet kan overwonnen worden, die is voorwaar denzelven onwederstandelijk.

6. Omdat, indien de genade der wedergeboorte wederstandelijk ware [blz. 220], zij zoude velen onherborenen gemeen zijn. Maar de Schriftuur maakt ze den kinderen Gods eigen. Rom. 8:14, 30. 1 Cor. 1:23, 24. Joh. 14:17. Joh. 6:36, 45. 1 Joh. 4: 17. Welke reden niet alleenlijk vast gaat ten aanzien van het niet wederstaan [blz. 317], gelijk voorgewend wordt, maar ook ten aanzien van de onwederstandelijkheid [blz. 221].

7. Omdat het trekken des Vaders, zonder hetwelk niemand tot Christus komt, Joh. 6: 44, een onwederstandelijkheid der genade [blz. 322] vooronderstelt; want anderszins zoude niemand komen, ook getrokken zijnde [blz. 222]. En nochtans daarom worden wij niet van den Vader tegen onzen dank ('twelk tegengeworpen wordt) getrokken, niet meer dan wij tegen onzen dank verlicht worden.

8. Omdat de gaven des geloofs en der bekeering van den Geest Gods gezegd wordt [blz. 327] gegeven te worden, niet alleenlijk omdat ze den wil aangeboden wordt, wederstandelijk, maar omdat ze in de harten ingegeven of ingestort wordt onwederstandelijk. Joh. 6: 65. Ef. 2: 8. Filip. 1: 19. 2 Tim. 2:25. Rom. 5:5.

Veel van hetgeen hiertegen gezegd wordt, is ten eenenmaal onschriftmatig.

9. Omdat de wederstandelijkheid der genade [blz. 223], zal de bekeering geschieden, vooronderstelt een goed talent in den onherborenen wil van niet tegen te staan [blz. 331]. Maar de gansche Schriftuur ontkent deze.

Of deze reden niet hiertegen besluit, zullen de Remonstranten wederom bedenken.

10. Omdat, gesteld zijnde de wederstandelijkheid der genade [Confer. blz. 223 j, zoo zoude het voornaamste werk, noodig tot onze zaligheid, namelijk, het gelooven en bekeeren, gesteld worden in des menschen vrijen wil, als in de naaste oorzaak; ook de oorzaak des onderscheids waarom uit twee onherborenen, het Evangelie gehoord hebbende, den een gelooft, den ander niet gelooft, zoude uit den mensch wezen; dat de een heeft willen de genade tegenstaan, de ander niet, tegen hetgeen staat 1 Cor. 4: 7: Wie onderscheidt u?

Wat hebt gij dat gij niet ontvangen hebt? 'twelk niet alleenlijk ten aanzien van de ongeloovigen (gelijk zij voorgeven), maar ook ten aanzien van de genade gezegd wordt.

Want indien in twee ongeloovigen de genade even wederstandelijk gesteld wordt, zoo zal diegene, die de genade niet tegenstaat, maar aanneemt en gelooft, niet alleenlijk tot den tegenstaanden en niet geloovenden, maar ook tot de genade en tot God mogen antwoorden: Ik heb mij onderscheiden; welke leugen van de Remonstranten niet zonder lastering toegestaan wordt.

11. Voegt hierbij een andere reden uit de woorden van Johannes, Hfdst. 15:5: Zonder Mij kunt gij niets doen.

Want indien de bekeerende genade wederstandelijk is, [blz. 336], zoo zal diegene, die de genade niet tegenstaat, den Heere wederleggen, en zeggen: Ziet, zonder U heb ik de genade niet tegen gestaan. En zal niet mogen zeggen: uit U heb ik niet tegengestaan; want dewijl alzoo uit het aangevoerde, dezelve genade gesteld wordt in den tegenstaande, zoo moest hij zeggen: Hij heeft uit u tegengestaan, 'twelk lasterlijk is.

12. Voegt ook daarbij de reden van Augustinus. [De corrept. & grat. cap. 14. De grat. Christi cap. 24]. Die de almachtigste macht heeft de menschelijke harten, waarhenen het Hem belijft, te neigen, en doet wat Hij wil met de willens der menschen, en meer in zijne macht heeft de willens der menschen, dan de menschen zelve doen; en die de innerlijke en verborgene dingen, door een wonderlijke en onuitsprekelijke macht in de harten der menschen is werkende, niet alleenlijk nieuwe openbaringen, maar ook goede willens, en datzelve niet doet, dan door de willens van de menschen zelve. Diezelve werkt door zijne genade het geloof en de bekeering in de harten der menschen, niet door een wederstandelijke werking, maar een gansch onwederstandelijke, en nochtans door geen gedwongene. Nu, God heeft over de willens der menschen een almachtigste macht, en werkt in dezelve gelijk gezegd is. Ergo.

De eerste voorstelling heeft een zeer klare waarheid uit de samenvoeging der eigene oorzaak met haar uitwerksel, zoodat zij geenszins kan geloochend worden.

De tweede leert Augustinus met twee voorbeelden. Het eerste is uit 1 Sam. 10: 26 van Saul, welke, als God hem het rijk wilde geven, en de willens der Israelieten, hem konden of tegenstaan of onderdanig zijn; zoo heeft God hunne harten gemaakt, dat zij noch wilden noch konden hem tegenstaan; en heeft dat gedaan door hunne willens; het laatste uit 1 Kron. 11 en 12 van David, welke als God hem met beter succes in het rijk wilde stellen, zoo heeft de Geest des Heeren Abisai, een prins onder dertig, aangedaan, dat hij gezegd heeft: Wij zijn uwe, David, en zullen met u zijn, gij, zoon van Jesse. Konde die mensch, zegt Augustinus, den wil Gods tegenstaan, en liever niet doen, die in zijn hart gewrocht is door zijnen Geest, waarmede hij aangetogen was, dat hij dat wilde, zeide en deed?

En door deze heeft de almachtige God, die met hem was, dezen bewogen, dat Hij hem tot een koning stelde. Heeft Hij ze met eenige lichamelijke banden gebonden? Hij heeft inwendig gewrocht, de harten gehouden, de harten bewogen, en heeft hen door hunne willens, die Hij in hen gewrocht heeft, getrokken.

Wijder stelt hij eerst de conclusie met deze woorden: wanneer God wil zalig maken, wederstaat Hem

geen wil van menschen; want alzoo is het willen en niet willen in de macht des willenden of' niet willenden, dat het de Goddelijke wil niet belet, noch zijne macht verhindert. En opdat niemand hiertegen zegge, dat God wel den tegenstand, maar niet de tegenstandelijkheid wegneemt, zoo zegt hij verder: Derhalve is buiten twijfel, dat de menschelijke willen niet kunnen tegenstaan aan den wille Gods, die in hemel en aarde alles, wat Hij wil, gemaakt heeft, en ook gemaakt heeft de toekomstige dingen, zoodat Hij zeker ook doen zal wat Hij wil, gemerkt Hij ook van de willen zelve der menschen maakt wat Hij wil. Het is dan geheel klaar, dat deze heilige vader, niet alleenlijk in des menschen bekeering en zaligheid, maar ook in de besturing van andere gewichtige handelingen (gelijk zijn de verkiezing der Koningen), de onwederstandelijke werking der Goddelijke genade krachtelijk beweert, en dat om de eere Gods, en dat hij de voorwendselen van wederstandelijkheid en dwang als ijdel te niet maakt.

13. Eindelijk, indien de genade, werkende het geloof en de bekeering niet is op de gezegde wijze, onwederstandelijk maar wederstandelijk, dat ze van de willen der menschen belet kan worden of niet, zoo volgt, dat het eenen ijdele rook van woorden is, al hetgeen deze in het derde en vierde Artikel aan de genade Gods statiglijk toeschrijven, en dat die uitwerkselen, die zij roemen, de genade Gods niet dan zonder onderscheid en van verre, maar den willen der menschen, die niet tegenstaan, particulierlijk en als nabij toe te schijnen zijn; 'twelk aldus is blijkende,

Het uitwerksel der oorzaak, die wederstandelijk is werkende, dat is, alzoo dat het voortbrengen of beletten van datzelve, afhangt van een andere oorzaak, die tegenstaande of niet tegenstaande is, indien het voortgebracht wordt, niet beslissenden van verre den werkenden, maar particulierlijk en allernaast den niettegenstaanden, maar toelatenden; daarentegen, indien het belet wordt, bizonderlijk en allernaast, den tegenstaanden of niet willenden toelaten, zijne beletting toe te schijnen is; als bijvoorbeeld. Een Prins stelt velen onderzaten voor eenen prijs wederstandelijk, dat zoo wie strijden wil denzelve hebbe, die niet strijden wil niet hebbe. De daad des Prinsen heeft voor velen geen beslissing, de willende strijden zal ze zich wel eigen maken; want het zal wezen een aanneming van den prijs; de nietwillende strijden zal dien kwalijk opprijs

stellen, want het zal hem wezen een ont . beren van den prijs. Wie ziet niet, dat zoowel deze of gene, de willende strijden of niet, particulierlijk en allernaast, den Prins niet dan alleen in zeker opzicht en van verre toe te schrijven is? Ik zal een ander daarbij stellen, waarmede ik zelf somwijlen heb hooren verklaren de wederstandelijke genade. Een huisvader stelt een schotel voor vol spijs midden op de tafel dengenen, die aan de tafel zitten gelijkelyk, wederstandelijk, dat die toetasten wil de spijs hebbe, die niet wil dezelve niet hebbe. De daad des vaders is allen gelijk en zonder onderscheid; die ze willen nemen, stellen ze wel op prijs; die ze niet willen nemen kwalijk. Wie ziet niet wederom, dat de spijs, bizonderlijk en ten naaste den nemenden, maar den vader niet dan alleen in zeker opzicht en van verre toe te schrijven is.

Zoodanig is de wederstandelijke werking der genade, die deze lieden leeren,

En indien het alzoo daarmede gelegen is, zoo moeten noodzakelyk alle uitwerkselen der genade bedriegelyk of valsch zijn, die zij statiglijk verhalen. 1. Bedriegelyk en valsch is het, dat de mensch het geloof heeft van zichzelve, of door de kracht des vrijen wils niet heeft; want hij zal van zichzelve hebben de opprijsstelling van de werking der genade; want niet willende de genade tegenstaan, heeft hij zichzelve onderscheiden van anderen. 2. Dat hij uit zichzelve niets goeds kan denken, willen, doen.

Want uit zichzelve wel op prijs te stellen de weerstandelijke en niet beslissende werking is goed. 3. Dat God door den H. Geest ons wederbaart en vernieuwt, enz.

Want God wederbaart maar door den H. Geest wederstandelijk, alleen in zeker opzicht en van verre, en derhalve oneigenlijk; maar wij vernieuwen, wederbaren onszelven bizonderlijk, allernaast, en eigenlijk. 4. Dat deze genade is het beginsel (van den voortgang en de volmaaktheid omtrent deze genade is geen kwestie) van alle goed.

Want het beginsel van de goede opprijsstelling der wederstandelijke en niet beslissende werking der genade is goed, uit onze niet tegenstandigheid. En wat verder?

Men zal maar van God hoeven te bidden de werking van de wederstandelijke en niet beslissende genade, en maar voor deze God danken, het zal in onzen wil en kracht zijn, de genade niet tegen te staan en wel op prijs te stellen.

Wordt God hiermede van zijne eere niet beroofd?

De mensch heeft wat, dat hij aan zijn net offere, dat hij zich verhoovaardige tegen God, en zegge: Ik heb mij uitgescheiden, dat is, met den duivel in den afgrond geworpen worde. Indien wij nu uit onszelfen de wederstandelijke genade niet tegenstaan, de aangebodene aannemen, de niet beslissende opprijssstellen (welke dingen noodzakelijk met de clausule van het vierde Artikel aaneen hangen); is de afgod van den vrijen wil niet opgericht? Verdwijnt niet de erfzonde, en de natuurlijke onvermogenheid, verdorvenheid, verkeerdheid des menschen, over welke God in de Schriftuur zoozeer klaagt, de Profeten en Apostelen klagen, de heiligen zelven klagen? Waar blijft nu de Catechismus, dat wij van nature genegen zijn tot den haat Gods en onzes naasten, dat wij zoo verdorven zijn, dat wij gansch onbekwaam zijn tot iets goeds te doen? Dat is het namelijk, wat n de wederstandelijke genade wil verdrijven.

Uit al hetwelk openbaar is [Art. Pantoff. 7], dat de Remonstranten in beide Artikelen, inzonderheid in de clausule van het vierde, of door de dubbelzinnigheid van het woord genade, boven verklaard, misbruiken de werking der roepende, radende, opwekkende genade (die zij een van buiten aankomende en voorgaande noemen), zeggende, dat ze wederstandelijk is, dewelke de rechtgevoelenden geenszins ontkennen zoodanige te wezen; en alzoo met ijdele twisten de Kerken en de Republiek verstoren; of door de werking der genade te verstaan als het geloof en de bekeering werkende, de leer der genade met Pelagius gevaarlijk vervalschen; of eindelijk zichzelf wederom door contradictie verstrikken. Zij schrijven dan aan de werkende genade alleen het geloof en de wedergeboorte toe; doch dezelve stellende wederstandelijk, dat is, in hare beslissing van den wil des menschen afhangende; waarom zij het geloof een enkele gave Gods verklaren, maar dezelve wederstandelijk laten afhangen van de toestemming van den wil. Welke dingen door geen schijnredenen kunnen vereenigd worden.

Wanneer nu (gelijk boven Confer. blz. 502) de wederzaker genoodzaakt wordt voorstellen, die tegen malkander strijden in te brengen, zoo weet men, dat hij verwonnen is.

Zij ontkennen [Confer. blz. 226], dat de genade ('t zij wederstandelijk of niet) uit het absolute besluit Gods is vloeiende.

Want dat haten zij meer dan eenige zaak. Maar 't is genoeg, dat het de Apostel betuigt, daar hij de roeping, niet alleenlijk de uiterlijke, maar gansch eigenlijk de innerlijke, die de rechtvaardigmaking des geloofs is werkende, onmiddellijk met de praedestinatie, als het uitwetsel met de eerste oorzaak, aaneen bindt.

Hoe het nu hiermede zij, het dient niet tot voordeel van hunne zaak. Genomen ook, dat er geen praedestinatie is in den hemel, geen verkiezing, evenwel blijft het beginsel der Schriftuur vast, hetwelk Augustinus in de aangehaalde plaatsen beweerd heeft: Dat God almachtig een almachtigste macht heeft over de willens der menschen, en dat Hij dezelve willens alzoo Hij wil, of kwaad laat en neigt, of goed, dat is zijne genade niet tegenstrevende maakt.

Indien met dezen grond die versierde wederstandelijkheid der genade, dat is onvermogenheid en onbeslistheid om 't geloof en de bekeering teweeg te brengen, en de macht van de willens om, tegen de genade en tegen God zelven in den mensch werkende, te rebelleeren, konde bestaan, dan is het zoo gansch blijkelyk, dat aldus noch God in den hemel almachtig zal wezen, noch dat ooit eenig mensch tot God bekend en wedergeboren zal worden, dat het in der eeuwigheid met geen schijnredenen zal kunnen omgestooten worden.

En dit zij genoeg van het derde en vierde Artikel, waaruit ook blijkelyk is, hoe verdragelyk ze zijn.

← Vijfde Artikel.

Dat die Jezus Christus door een waar geloof zijn ingelijfd, en overzulks zijns levendigmakenden Geestes deelachtig geworden zijn, overvloedige kracht hebben, om tegen den Satan, de zonde, de wereld, en hun eigen vleesch te strijden, en de overwinning te verkrijgen, wel verstaande, altijd door den bijstand van de genade deszelven Geestes; en dat Jezus Christus hen door zijn Geest in alle beproevingen bijstaat, de hand biedt, en zoo zij maar alleen ten strijde bereid zijn, en zijn hulp begeeren, en in geen gebreke zijn, staande houdt, alzoo dat ze door geen listigheid noch geweld des Satans verleid, noch uit Christus handen getrokken kunnen worden, naar 't woord van Christus, Joh. 10: Niemand zal ze uit mijne hand rukken.

Maar of diezelven niet kunnen door nalatigheid het beginsel van hun welzijn in Christus verlaten, de

tegenwoordige wereld wederom aannemen, van de leer, eenmaal gegeven, afwijken, de goede consciëntie verliezen, de genade verwaarloozen; zoude eerst moeten nader uit de H. Schriftuur onderzocht zijn, eer wij hetzelfde met volle verzekering onzes gemoeds zouden kunnen leeren. Hebr. 3: 6,14; 2 Petr. 1:10; Jud. 31; 1 Tim. 1:14; Hebr. 11:15.

Onderzoek.

Aangezien de Remonstranten in de Conferentie verklaren, dat zij in dit Artikel de leer van de volharding der heiligen stellen, zoude men zich met recht mogen verwonderen, waarom zij zich zoo wachten van het woord volharding en het woord volharden uit te drukken; en nog veel meer, waarom zij niet eenmaal God durven noemen, dan dat zij met de tegenstrevende clausule laten blijken, dat zij beide den naam en de zaak uit de Kerk willen uitroeien; en dat een zoo goddeloos voornemen God niet heeft tot een Auteur, heeft hunne eigene consciëntie getuigd, zoodat zij niet lijden kunnen, dat de volharding een gave Gods genoemd wordt, en zich niet schamen te schrijven, dat ze kwalijk alzoo genoemd wordt. Maar, zoo men de waarheid zeggen zal, aldus bewijzen zij al te veel hunne vermetelheid en onwetendheid. Want te loochenen, dat te recht een gave Gods genoemd wordt, hetgeen God zelf zoo menigmaal beloofd heeft in de Schriftuur te willen geven, en hetgeen de heiligen zoo vuriglijk van God bidden, dat hun gegeven worde; is het met stoutigheid, is het met onwetendheid, te ontkennen dat de volharding een gave is, ja die ingestort is? En niet te verzinnen, dat de volharding anders niet is dan 't geloof zelf, tot den einde toe volhardende? En dat geloof, is het niet een ingestorte gave Gods? Bekennen zij niet, dat het een enkele gave Gods is? Zij kunnen ook niet onwetende zijn, dat Augustinus de gave van volharding tegen de overblijfselen der Pelagianen, door een bijzonder boek beweerd heeft, waarvan de titel is: . Van het goed der volharding." De inhoud van datzelfde is anders geene dan deze: dat de volharding in het geloof tot den einde toe een gave Gods is, van God te bidden, en dat ze zekerlijk gegeven wordt allen, die naar het voornemen Gods geroepen en gepraedestineerd zijn. Dit is het gevoelen van Augustinus. Deze lieden kunnen lijden, de gansche Conferentie door, als blijkt de volharding der heiligen; maar kunnen geenszins verdragen dat men leert, dat dezelve uit de praedestinatie, als een uitwerksel uit de oorzaak, is vloeiende, en vervolgens zeker is, gemerkt al de macht der Vijf Artikelen aangesteld is om den raad der Goddelijke onderscheidende praedestinatie om te werpen; en daarentegen om den afgod van eigen vermogen op te richten. Maar laat ons de woorden des tegenwoordiger artikels overwegen.

Het vijfde komt overeen met het vierde.

Want gelijk het derde, dat met het vierde zeer liberaal is in de genade te verheffen, hetgeen het gegeven had, eindelijk in de laatste clausule wederom neemt, alzoo dit; in de drie eerste leden (want het schijnt vier leden te hebben) verzekert het zeer liberaal de faculteiten en de zekerheid der zaligheid der geloovigen.

1. Dat zij overvloedige krachten hebben om tegen den duivel en de zonde te strijden door den bijstand der genade.

2. Dat Jezus Christus in alle beproevingen bij hen is en de hand biedt.

3. Dat Hij ze zoo versterkt, dat ze door geen bedrog of macht des duivels verleid of uit de handen van Christus getrokken kunnen worden. Is de volharding door zoo treffelijke privilegiën niet genoegzaam bewaard?

Maar evenwel, gelijk te voren, het venijn ligt in de staart.

Door een tegenoverstellend aanhangsel, trekken zij hetgeen zij gesteld hadden in twijfel, en nemen het in de Conferentie openlijk weg; nochtans niet zonder dubbelzinnigheden, maar daarmede vallen zij in dezelfde bezwaren, als te voren, zoodat zij zich openbaren te zijn, of dubbelzinnige verstoorders; of zij verstrikken zichzelven met tegensprekingen, hetwelk aldus is blijkende.

In het aanhangsel zeggen zij: Maar of diegenen, die Christus door een waar geloof ingelijfd zijn, en overzulks zijns levendmakenden Geestes deelachtig, het begin van hun welzijn in Christus niet kunnen verlaten, van het geloof afwijken, en van de genade vervallen; zoude eerst nader uit de H. Schriftuur moeten onderzocht zijn, eer zij hetzelfde met volle verzekering zoude kunnen leeren. Dat is, zij twijfelen, of het waar is.

Indien zij nochtans te voren waarheid gezegd hebben, zij kunnen er niet aan twijfelen.

Want die zelve, Christus door een waar geloof ingelijfd, sterkte genoeg hebben tot de victorie over

den duivel en het vleesch enz.: en indien hij hen in alle beproevingen bij is en de hand biedt en versterkt, opdat zij door geen bedrog of geweld des duivels vervoerd en uit de handen van Christus genomen worden, eilieve, hoe kan het in twijfel staan? Of zullen zij beide met de krachten, hen van Christus gegeven, en met zijn bijstand en versterking, voornamelijk in de beproeving van afwijking, geholpen, en gesterkt, nimmermeer het beginsel van hun zijn in Christus verlaten, van 't geloof afwijken, nimmermeer van de genade verlaten worden? In twijfel dan trekkende, 'tgeen zij te voren gesteld hebben, en dat met waarheid, spreken zij zichzelf niet tegen?

Zij zullen als bedenking in het midden brengen, dat zij niet volstrekt is, maar voorwaardelijk; dat Christus dengenen, die hem door waar geloof ingelijfd zijn, met zijnen Geest bij is, de hand biedt, en hen versterkt, enz. „mits dat zij tot den strijd bereid zijn, en om zijne hulp bidden, en in geen gebreke zijn, enz. „doch dat deze conditie van velen niet gesteld noch gehouden wordt, derhalve geen strijden volgt. Maar, eilieve! hoedanigen God (dien zij stilzwijgend hier uitsluiten) hoedanigen Christus, hoedanigen Geest verdichten zij? Een zoodanigen namelijk, die hen, welke in Christus door waar geloof ingelijfd zijn, niet met krachten der wederstandelijke genade verzorgt; tot den strijd in de beproevingen niet bereid maakt; zoo laat sluimeren, dat zij zijn hulp niet verzoeken, opdat zij in geen gebreke zijn. Nu, de Goddelijke beloften en verklaringen leeren heel anders. Want, of wel schoon de conditie des strijds, der gebeden, en de zorgvuldigheid, die zij vereischen, gansch noodig is tot de volharding, worden nochtans dezelve niet zoozeer van de geloovigen gesteld ('twelk deze alleenlijk willen), als door den Geest Gods in de geloovigen gewrocht.

Dit leeren deze en diergelijke getuigenissen. De heere, uw God, zal uw hart besnijden, en het hart uws zaads, dat gij uwen God liefhebt van ganscher harte. Ik zal mijn vreeze in hunne harten geven, dat zij van Mij niet wijken. [Deut. 30: 6. Jer. 32: 40.] hetwelk Augustinus, [De bono persever. cap. 2] bijbrengende, verklaart tot voordeel van de weldaad der volharding. Zoo groot zal mijn vrees wezen, die Ik in hun hart geven zal, dat zij mij volstandiglijk aankleven.

Ik zal mijnen Geest geven in 't midden van u, en zal maken dat gij in mijne geboden wandelt, en mijne gerichten bewaart en doet. [Ezech. 36: 27. Jes. 59: 21.] Dit zal mijn verbond met hen wezen, zegt de heere, mijn Geest die in u is, en mijne woorden, die Ik in uw mond gelegd heb, zullen van uw mond niet wijken.

Ik zal over het huis Davids, en over de inwoners te Jeruzalem den Geest der genade en des gebeds uitstorten, en zij zullen naar Mij zien, dien ze doorstoken hebben. God zal u versterken tot den einde toe. Die het goede werk in u begonnen heeft, die zal het ook volbrengen tot den dag toe van Jezus Christus. Wij, die door de kracht Gods bewaard worden door het geloof tot de zaligheid, enz. [Zach. 12: 10; 1 Cor. 1: 8; Pil. 1:6; 1 Petr. 1:5].

Deze beloften zijn of ijdel, hetwelk verre zij, of het is valsch, dat van velen, door waar geloof Christus ingelijfd, de conditie niet gesteld of gedaan wordt.

En hiertegen helpen de uitvluchten niet; dat het niet zijn volstreckte beloften, maar dat ze te verstaan zijn, met conditie, die de geloovigen doen moeten; dat ze, nauw genomen, ook de minste zonden der heiligen uitsluiten; dat de conditie bevolen wordt, niet beloofd, enz; welke ijdele uitvluchten zijn. Want de beloften spreken uitdrukkelijk van de conditie des geloofs, der gebeden, der volharding, die teweeg te brengen zijn in de geloovigen door den Geest Gods.

En het volgt niet; de teweegbrenging derzelve wordt niet beloofd, omdat zij den geloovigen bevolen wordt, en van hen vereischt.

Want het wordt ook geboden, dat zij God vreezen, in de geboden Gods wandelen, enz. en nochtans, zoo belooft God: Ik zal mijne vreeze geven, enz.

Ik zal maken dat zij in mijne geboden wandelen. En er wordt geboden niet hetgeen zij kunnen, maar hetgeen zij moeten doen, opdat zij, erkennende hunne zwakheid, weten wat zij van God bidden moeten; want daarom zegt Augustinus [De grat. et lib. arb. c. 16]: God gebiedt sommige dingen, die wij niet kunnen doen; opdat wij weten wat wij van Hem bidden moeten.

Hoorende dan het gebod, bidden zij, dat hun gegeven worde hetgeen geboden wordt, en zeggen met Augustinus: Geef wat Gij gebiedt, en gebied wat Gij wilt.

Welke mijne woorden, zegt hij, Pelagius te Rome, als ze van een zeker broeder medebisschop in zijne tegenwoordigheid verhaald werden, niet heeft kunnen verdragen, en tegensprekende, begon hij, vrij wat verstoord zijnde, schier te kijven met hem, die ze verhaald had. hetwelk hedendaags den rechtgevoelenden met dezen wedervaart.

En nochtans, die beloften sluiten niet uit de vallen en zonden, groot of klein, der heiligen, maar richten op van den val diegenen, die gevallen zijn. Want ook tot de rechtvaardigen, somwijlen vallende, worden de beloften duidelijk uitgestrekt. Valt hij (te weten de rechtvaardige) zoo wordt hij niet weggeworpen. Want de heere houdt hem bij de hand. Ik wil hunne zonde met deroede te huis zoeken, doch mijne genade wil Ik niet van hem afwenden. Ps. 37:24 en 89:34.

Indien dan dit Artikel in de drie eerste leden waarachtig en zeker is, gelijk het gansch waarachtig en zeker is, zoo kan het door een onzekere conditie niet verschoond worden van dezen zeer blijkelyken strijd, en tegenspraak des tegenstrijdenden aanhangsels.

Dat allen, die Christus door waar geloof ingelijfd zijn, en dienvolgens zijns levendmakenden Geestes deelachtig, van Christus alzoo versterkt worden, dat zij niet kunnen verleid, of uit de handen genomen worden, is waarachtig en zeker. En dat allen, die door waar geloof Christus ingelijfd zijn, alzoo versterkt worden, dat zij niet vervoerd, noch Christus ontnomen kunnen worden, is niet waar en zeker, maar twijfelachtig en onzeker, en moet nader uit de Schriftuur onderzocht worden. Welke strijd wederom een klaar bewijs is van een kwade zaak, en conscientie [Confer. pag. 401]. En daarmede ontgaan zij dezen strijd niet, maar maken den knoop vaster, ontkennende dat zij het hoofdstuk der leer van de volharding der heiligen in twijfel trekken, maar begeeren maar breeder onderricht te zijn. Want in de gansche Conferentie disputeeren zij alzoo, en begeeren onderricht te zijn van de volharding der heiligen, dat zij onder verscheidene uitvluchten datzelfde, 'twelk zij in de eerste leden des Artikels als waar en zeker gesteld hebben, inderdaad niet zeker, of onzeker, maar openlijk valsch en goddeloos beweren te zijn.

Voorts, in dezelve Conferentie overal, 't zij om den strijd te ontgaan, 't zij om de rechtgevoelenden hatelijk te maken, veranderende, op sofistieke wijze, het subject des Artikels, zoo schrijven zij, dat de rechtgevoelenden leren [Confer. pag. 403 404. 353 354. 355]: Dat die eenmaal geloofd hebben, nimmermeer kunnen vallen, noch vallen zullen, maar verzekerd zijn, wat zij zondigen, dat zij nimmermeer het geloof kunnen verliezen en uit de genade vervallen, maar onvermijdelijk zullen volharden en zalig worden. En dat zij maar alleen deze leer van de volharding, of deze manier der volharding in twijfel trekken of verwerpen.

Om dan deze leer te wederleggen en te overwinnen, stellen zij eigenlijk zeven bewijsredenen, waarmede zij 't gevoelen der rechtgevoelenden bestrijden.

1. Omdat zij uit zichzelf voor ware godzaligheid en goede werken hinderlijk is, of omdat de predikatie derzelve ergerlijk is, en die te gelooven ongebondenheid werkt [Confer. pag. 353].
2. Omdat ze de middelen van vermaningen, beloften, en dreigementen wegneemt [pag. 356].
3. Omdat ze de waarschuwingen en vermaningen des H. Geestes, van de listen des duivels te mijden, krachteloos maakt [pag. 359].
4. Omdat de voorbeelden getuigen, dat velen die geloofd hebben, geheel en ten einde toe van het geloof afgefallen zijn [pag. 360].
5. Omdat men leest, dat vele geloovigen zwaar hebben gevallen, zoodat zij werken des vleesches en schandelijke zonden begaan hebben, met welke het geloof niet kan bestaan [pag. 361].
6. Omdat, dezelve gesteld zijnde, alle gedoopte kinderkens, uit geloovige ouderen geboren, zouden zalig worden [pag. 362].
7. Omdat vele geloovigen zich met lasteren zoo verre bezoedelen, dat zij in den ban te doen zijn, en van de dienaars der Kerk geexcommuniceerd worden [pag. 363].

Maar is het bijaldien, dat dit het alleen en altemaal is, 'twelk zij in twijfel trekken en bestrijden, zoo openbaren zij gewisselijk zichzelf te zijn, of ijdele krakelers, opdat ik niet zegge, onbezinnen verstoorders der Kerk en der Republiek, die over een leerstuk zooveel twist verwekt hebben, 'twelk zoowel de rechtgevoelenden als zij niet alleenlijk als twijfelachtig oordeelen, dat nader uit de Schrift onderzocht moet worden; maar ook als openbaar valsch en ergerlijk verwerpen, bestrijden en oordeelen, dat uit de Kerk behoort verdreven te worden; of zij lasteren voorwaar wel de rechtgevoelenden, hen een leer toedichtende, die zij geenszins voor de hunne erkennen. Waaruit ook die zeven bewijsredenen anders niet raken dan die valsche leer, het gevoelen der rechtgevoelenden gansch niet kwetsen, gelijk in de Conferentie aangewezen staat.

Nu de lasteringen blijken aldus. De eerste is het subject:

Die eenmaal geloofd hebben [Confer. pag. 368 tot 398]. Want de rechtgevoelenden zeggen niet van deze allen, dat ze volhardende zijn; dewijl ook of degenen, waarvan gezegd wordt, dat ze volharden zullen, de geveinsden en tijdelijken, die niet volharden, gezegd worden te gelooven, naar een gelijkheid van spreken, maar van die alleen, die door een waar geloof Christus zijn ingelijfd en zijns levendnakenden Geestes deelachtig [Confer. pag. 341].

De andere lastering is in het eerste, dat hun toegeschreven wordt, namelijk: Dat dezelve nimmermeer kunnen vallen, noch vallen zullen. Want de Schriftuur en de ervaring betuigen, en de rechtzinnigen gevoelen en leeren, dat ook die Christus ingelijfd zijn en de heiligen, die volharden zullen (gemerkt zij menschen blijven, van dewelke niets menschelijks vervreemd is), door de zwakheid des vleesches in groote en kleine zonden niet alleenlijk vallen kunnen, maar ook menigmaal gevallen zijn.

De derde lastering is in het andere, dat hier geschreven wordt: Dat de geloovigen, hoe zij ook zondigen van de volharding verzekerd zijn kunnen, en behooren te zijn; en dat de leer van de volharding der heiligen deze ongerijmdheid is begrijpende.

Nu dit is geen minder sofisterij, dan of zij zeiden; omdat de gezonde menschen kunnen en behooren te loopen en te arbeiden enz. zoo kunnen en behooren ook die van de koorts of jicht ziek zijn, te loopen en te arbeiden. Maar gelijk de kranke toevallen de vitale werking des lichaams toevalliger wijze beletten, alzoo is het ook, dat de zwakheden des vleesches toevalliger wijze de geestelijke werkingen des geloofs en des geestes beletten.

De vierde is in het derde, dat hun toegeschreven wordt: Dat de geloovigen nimmermeer hetgeloof kunnen verliezen of uit de genade vervallen. Want dat is dezen zooveel als een volstrekte onmogelijkheid.

Maar de rechtzinnigen verstaan een bepaalde: dat zulks niet kan geschieden, zooveel aangaat de genadige beloften Gods, de getrouwe bewaring des h. Geestes, en den onveranderlijken raad Gods van de gepraedestineerden zalig te maken, en dat uit den mond des Zaligmakers, Matth. 24:24. Joh. 10: 28. Maar wat aangaat de listen en de kracht des Duivels, ja de zwakheden der geloovigen, indien zij aan zichzelf overgelaten werden, bekennen zij openlijk, dat ze elk oogenblik kunnen, ja te zeer kunnen van den Satan en hun vleesch verrast worden, vervallen en vergaan [Confer, pag. 365].

De vijfde is in datzelfde, namelijk: Het geloof verliezen, uit de genade vallen. Hetwelk deze wederom volstrektelijk verstaan.

Maar de rechtzinnigen zeggen, bepaalder wijze, dat zij het geloof niet kunnen verliezen, uit de genade vallen en ten eenenmaal en geheelijk, alzoo namelijk, dat zij uit geloovigen worden ongeloovigen en vijanden Gods, gelijk de onherborenen zondigende, hetwelk naar het getuigenis der Schriftuur en der ervaring valsch is.

De zesde is in 't vierde, dat hun toegeschreven wordt: Maar onfeilbaar zullen volharden. Want dezen nemen dit alzoo, dat ook allerlei vleeschelijken, zorgeloozen en ook onwilligen zullen volharden, 'twelk van de eenvoudigheid en meening der rechtzinnigen vervreemd is.

Aldus de dubbelzinnigheden verklaard en de lasteringen geweerd zijnde, wordt met tien bewijsredenen der h. Schriftuur in de Conferentie bewezen, dat de leer van de volharding der heiligen in het geloof waarachtig is en heilzaam.

1. Omdat God in zijn Woord den geloovigen, Christus ingelijfd, beloofd heeft, dat ze Jerem. 32:40. Ps. 125. 1 Joh. 10:28. geheelijk en eindelijk zullen volharden, enz. Ergo, hij doet het ook, omdat hij niet liegen kan. Dit was de eerste bewijsreden van Augustinus voor de weldaad der volharding [Confer. pag. 341. De bono Persev. c. 2.].

2. Omdat de Apostelen betuigen, dat God zijn beloften van hen in het geloof te bewaren, getrouwelijk volbrengt en volbrengen zal [Confer. pag. 343]. 1Cor. 1: 8. en 10: 13. Filip. 1:6. 1 Thess. 5: 23. enz.

3. Omdat uit de leer des Apostels, Romein. 8 vers 30. de volharding dergenen, die geroepen zijn naar het voornemen, een eigene uitwerksel is van de praedestatie, zoodat ook Bellarminus, de grootste voorstander van de niet beslissende, of wederstandelijke genade, klaarlijk bekent, dat de volharding is het allereigenste uitwerksel van de praedestatie, alzoo dat zonder de volharding de praedestatie niet kan volbracht worden. Bellarm. de Justif. cap. 12. [Confer. pag. 343].

4. Omdat Christus, voor de volharding niet van Petrus alleen, maar ook van allen, die door het woord der Apostelen in hem zouden gelooven, gebeden heeft en nog bidt. En de Vader verhoort den Zoon altijd, Luk. 22: 32. Joh. 17: 20. Joh. 11: 42. enz. [Confer. pag. 344].

5. Omdat diegenen, die Christus door een waar geloof zijn ingelijfd, zonder ophouden bidden, om hunne volharding. Nu, al wat zij uit het geloof bidden, dat verkrijgen zij van God. Dit was de tweede bewijsreden van Augustinus voor de weldaad der volharding [pag. 345].

6. Omdat diegenen, die Christus door 't geloof waarlijk zijn ingelijfd, getrouwelijk door de kracht Gods in het geloof tot den einde toe volhardende, bewaard worden. 1 Petr. 1: 5. [pag. 345].

7. Omdat die in Christus door een waar geloof ingelijfd zijn, met het pand des heiligen Geestes, in hunne harten verzegeld worden van hunne zaligheid; derhalve ook van 't geloof en van de volharding. 2 Cor. 1: 21. Ef. 1:13. [pag. 345].

8. Omdat de ware geloovigen zijn als een boom, die niet verdroogt; een wijs man, die op den steenrots timmert; een zaad, geworpen in een goede aarde, enz., naar de Schriftuur [pag. 346].

9. Omdat de ware geloovigen onderscheiden worden van de tijdelijk afvallenden, daarmede, dat gener geloof geworteld is in het hart, maar dezer geen wortel heeft [pag. 346].

10. Omdat de Schriftuur uitdrukkelijk bevestigt, dat de ware geloovigen nimmermeer ten eenenmaal afwijken, of afwijken zullen, Rom. 6: 2, 8, 9, 10, 11. 1 Joh. 3: 9. Joh. 5: 4. [pag. 347].

Tegen dit alles, 'tgeen met vele woorden in de Conferentie, van de 454 bladz. tot de 459 toe, gezegd wordt, komt al te zamen tot een punt, van de conditie in de geloovigen vereischt, welke bedenking te voren bewezen is zwak, en door de beloften zelven te niet gemaakt te zijn; en het komt al te zamen tot deze bondige en onwederleggelijke bewijsvoering, genomen van de genoegzame oorzaken, tot stelling van het uitwerksel aldus.

Dien God de volharding in het geloof zekerlijk beloofd heeft te geven, en die door de kracht Gods in het geloof bewaard worden tot den einde toe; en om welker volharding Christus gebeden heeft en bidt; en die zelven zonder ophouden om dezelve bidden, en welker volharding eindelijk in de eeuwige praedestinatatie Gods gefundeerd is; zoodaniger volharding in het ware geloof tot den einde toe is niet onzeker, maar zeker naar de Schrift.

Alle diegenen, didoor waar geloof Christus ingelijfd zijn, zijn zoodanigen, dien God beloofd heeft de volharding te geven; Jer. 32:40. Ps. 125:1, en die door de kracht Gods bewaard worden, door 't geloof ter zaligheid; 1 Petr. 1: 5, en om welker volharding Christus gebeden heeft, en nog bidt; Joh. 17: 20. Rom. 8: 34; en die om dezelve dagelijks God bidden in 't gebed des Heeren; en eindelijk welker volharding in de eeuwige predestinatatie Gods gefundeerd is; Matth. 24: 24. Rom. 8:30. Ef. 1:11, 14. 2 Thess. 2:13, 14. Zoo is dan de volharding van allen, die door een waar geloof Christus ingelijfd zijn, niet onzeker, maar zeker naar de Schrift.

Even een zoo sterke bewijsvoering geeft ons de naaste oorzaak, die het ware geloof is voortbrengende, altijd blijvende in den herborene, uit twee spreuken der Schriftuur samengevoegd. 1 Petr. 1:23: Gij zijt herboren, niet uit vergankelijk zaad, maar uit onvergankelijk, door het Woord des heeren, 'twelk blijft in der eeuwigheid.

En 1 Joh. 3: 9: Die uit God geboren is, die zondigt niet, want het zaad Gods blijft in hem, en hij kan niet zondigen, want hij is uit God geboren. hieruit wordt aldus besloten.

Die uit het onvergankelijke zaad des Woords Gods herboren zijn, en in welke dit onvergankelijke zaad (niettegenstaande hunne zwakheden) is blijvende, in diezelfde blijft ook, en vergaat niet ten eenenmaal het geloof, en dienvolgens ook de volharding; dewelke is een geloof, dat niet afwijkt, maar blijft en volhardt.

De reden hiervan is de onafscheidelijke samenknopping der oorzaak en des uitwerksels; want het onvergankelijk zaad des Woords Gods blijft niet in diegenen, waar 't in blijft, dan door 't geloof. Allen, die door een waar geloof Christus ingelijfd zijn, die zijn herboren uit het onvergankelijke zaad des Woords Gods, gelijk de Apostel Petrus getuigt, en in diezelven blijft dit onvergankelijke zaad (niettegenstaande hunne zwakheden), gelijk Johannes de Apostel getuigt.

Ergo, in allen, die Christus door waar geloof ingelijfd zijn, blijft en houdt nimmermeer ten eenenmaal op het geloof.

Volgens dien ook de volharding in 't geloof.

Waar toe meer woorden?

Indien de volharding der heiligen is onzeker, en niet zekerlijk gegeven wordt allen, die om dezelve dagelijks bidden van gansche r harte, zeggende: Uw naam worde geheiligd; uw rijk kome; uw wil

geschiede op de aarde als in den hemel; leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den booze, met welke beden Cyprianus en Augustinus geleerdelijk bewijzen [Cyprian. de orat.; August, de bono persev. cap. 1, 3 en 6], dat de volharding van God gebeden en verkregen wordt, zoo is, behalve andere, deze belofte Gods ijdel: hoort toe, gij huis Jakobs, die van Mij in den lijve gedragen wordt, enz. tot den ouderdom toe; Ik wil met u zijn en u dragen, totdat gij grauwwordt. Ik wil heffen, en dragen, en verlossen. [Jes 4 6: 3; Philip. 1: 6; Rom. 8:38; 1 Cor, 1:8]. Ijdel zal ook wezen de hartelijke verzekering, vertrouwen en belofte des Apostels: Ik betrouw ditzelve, dat hij, die in u het goede werk begonnen heeft, dat volbrengen zal, tot den dag van Jezus Christus. Want ik ben verzekerd, dat noch leven, noch dood ons kan scheiden van de liefde Gods in Christus Jezus. God zal u versterken tot den einde toe onstraffelijk, tot op den dag van onzen heere Jezus Christus. Ijdel zal wezen het gebed en vertrouwen der heiligen, biddende met David: Verlaat mij niet in den ouderdom, wanneer ik grauwworde. Gij laat mij beproeven veel en grooten angst, en maakt mij weder levend, Ps. 71: 18. Ijdel zal wezen het rechtvaardigmakende geloof, of het vertrouwen van de vergeving der zonden, in het tegenwoordige; want die van de belofte Gods twijfelt in 't toekomende, die liegt, dat hij de belofte gelooft in het tegenwoordige, omdat ze bijeengevoegd is: Ik heb u gedragen; Ik zal u ook dragen tot in den ouderdom. Ik, Ik ben het, die uwe ongerechtigheden verdelge om mijnentwil, en zal uwer zonden niet meer gedenken. [Jes. 43:25]. Eindelijk, ijdel is het geloof des eeuwigen levens en der zaligheid; want dien de volharding in 't geloof onzeker is, zonder welke het eeuwige leven niet verkregen wordt: hoe kan hij van het eeuwige leven zekerlijk vertrouwen? Want die onzeker blijft van de genade, en van 't leven van morgen, hoe zal hij zeker wezen van het eeuwige? Indien in de plaats van 't geloof een bedriegelijke waan ingevoerd wordt, zoo zal in de consciëntiën regeeren Bobbeling, twijfeling, vrees, angst; alle geloof, vertrouwen en Christelijken troost verzwakkende en omstootende. Deze vruchten werkt voorzeker de loochening van de volharding. Nu alle dezelve zijn valsch, goddeloos, lasterlijk. Tegen die alle dan is staande de volharding der heiligen.

Het doet ook niet tegen deze bewijsredenen hetgeen van de conditie, bij de beloften gesteld, bijgebracht wordt, als bewezen is.

Ook werd de volharding der heiligen niet gekrenkt, door de lastering van de ergerlijke prediking, en ongebonden geloof der volharding. Anderszins zouden de Apostelen dezelve ook ergerlijk gepredikt, en de Kerken ongebondenlijk geloofd hebben.

Ook heeft niet te beduiden hetgeen gezegd wordt van de nalating en tenietmaking der middelen en waarschuwing, enz. Want even door dezelve is het, dat de h. Geest de zekerheid der volharding in de harten der heiligen is werkende en voedende.

Ook met de voorbeelden der hypocrieten of afvalligen, in de vierde tegenwerping, van hoedanige ook de vijf kanteekeningen des Artikels zijn sprekende. [Aanwijzingen]. Want deze hebben met de ware geloovigen niets gemeens dan den naam des geloofs; van alle welke diensvolgens gezegd wordt: 1 Joh. 2: 19: Zij zijn van ons uitgegaan, omdat zij uit ons niet waren. Want waren zij uit ons geweest, zij zouden met ons gebleven hebben; maar opdat openbaar zoude worden, dat zij uit ons niet waren, daarom zijn ze uitgegaan.

Ook niet de zware en gruwelijke vallen van Mozes, Aaron, David, Salomo, Petrus, Judas en van anderen.

Want zoo zij iets daartegen deden, zij zouden maar de geheele, geenszins de eindelijke, volharding verzwakken.

Want men kan bewijzen, dat alle zoodanigen, als de vijanden der volharding plegen tegen te werpen, niet zijn geweest ware geloovigen, maar hypocrieten, of dat zij zich eindelijk bekeerd hebben. Ja, hieruit kan zelfs hunne geheele volharding niet verzwakt worden, tenzij dat meteen de Goddelijke beloften verzwakt worden, dewelke door de bedenking van de voorgewende tegenwerping onmogelijk is, dat verzwakt worde.

Maar (opdat ik in 't voorbijgaan dit vermane) de vallen der heiligen behooren niet kleingeestig opgehaald en gehegeld te worden van diegenen, die onder de heiligen begeeren gerekend te zijn, maar voorzigtiglijk, naar den regel der liefde, veel meer beklaagd dan geoordeeld; acht nemende op God den Vader, die de zondigende kinderen oordeelen kan, en ziende op de kinderen, die tegen God den Vader zondigen.

Somwijlen zal in een huisgezin de zoon en de knecht in een gelijke misdaad vallen, ja de zoon in een

zwaardere dan de knecht; nochtans zal een aardsche vader den knecht uit het huis stooten, en den zoon niet onterven, maar kastijden tot betering. Gelijk dan de zonde van den zoon, door onbedachtheid en jonkheid begaan, niet een haat van den zoon tegen den vader heeft ingevoerd, alzoo heeft ze de gunst des vaders tegen den zoon niet uitgebluscht. David heeft verraderlijk Uria gedood; Joab Amasia; Petrus heeft Christus tot driemaal trouwlooslijk verloochend; Judas eenmaal verraden; stelt den uitgang aan een zijde, zoo schijnt dat gene zwaarder dan deze gezondigd heeft. Nochtans heeft Christus genen, en niet dezen aangezien. Laat hier nu komen deze tuchtmeesters, en zeggen dat Petrus, voor wiens geloof Christus gebeden heeft, dat het niet afwijken zoude, uit vrees verloochenende, het geloof ten eenenmaal verloren heeft.

Maar wat aangaat de gevallenen, gelijk in scherpe krankheden het leven des menschen in gevaar is, totdat de medicijnmeester hem te hulpe komt, en niet terstond teneenenmale uitgebluscht wordt; alzoo wordt het geloof der heiligen, door grove vallen geschud en verzwakt, niet terstond teneenenmale uitgeworpen en uitgebluscht, omdat de hemelsche Medicijnmeester door een onuitsprekelijke genade dat onvergankelijk zaad Gods (waaruit hij geboren was), in de harten onderhoudt, en houdt de hand onder de rechtvaardigen, wanneer zij vallen, opdat zij niet verplet worden, 1 Joh. 3:9. Ps. 37: 24. Dit zal geen menschelijke billijkheid, veel minder Christelijke Godzaligheid met eenigen schijn kunnen omstooten.

Eindelijk, geenszins kunnen de twee laatste ongeschikte tegenwerpingen de volharding der heiligen kwetsen, zoo zij maar naar de wijze der scholen onderzocht worden. Want, opdat zij ('twelk zij moeten doen), alle beide directelijk een besluit maken, 'twelk de volharding tegenspreekt, n. 1. dat sommigen waarlijk en dadelijk geloovenden en herborenen, het geloof en den geest der wedergeboorte ten eenenmale verliezen; zoo is van noode (opdat een van de voorstellen niet valsch zij), dat ze uit enkele particuliere voorstellen een besluit maken. De eerste aldus: Sommige gedoopte kinderen van geloovige ouders verliezen teneenenmaal het geloof en den geest der wedergeboorte; reden, want anderszins zouden ze allen (geen uitgenomen) zalig worden; 'twelk zij ongerijmd achten; wij, uit liefde, vooreen zaak, die ten hoogste te wenschen ware. Sommige gedoopte kinderen van geen geloovige ouders gelooven en worden herboren waarlijk en dadelijk. Derhalve: sommige waarlijk en dadelijk geloovenden en herborenen verliezen ten eenenmaal het geloof, en den geest der wedergeboorte; en het laatste aldus: Sommigen, om booze stukken geëxcommuniceerd, verliezen ten eenenmale het geloof, enz. Sommigen om booze stukken geëxcommuniceerden zijn waarlijk geloovenden en herborenen. Derhalve: Sommige waarlijk geloovenden en herborenen verliezen ten eenenmaal het geloof.

Of zij moeten, dewijl deze ongeschikt zijn (opdat de gevolgtrekkingen verbeterd worden), in de eerste stellen een algemeene tweede voorstelling, die valsch is, in de tweede desgelijks een algemeene eerste voorstelling, die ook valsch is.

Dat de eerste aldus gesteld zij in Disamis (want anders kan men geen goed besluit maken, tenzij dat zij liever hebben te stellen een algemeene eerste voorstelling, die valsch is). Sommige gedoopte kinderen van geloovige ouders verliezen ten eenenmaal het geloof en de wedergeboorte. Alle de gedoopte kinderen van geloovige ouders gelooven en worden herboren waarlijk en dadelijk. Ergo, sommige waarlijk en dadelijk geloovenden en herborenen verliezen ten eenenmaal het geloof en de wedergeboorte. Dat hier de algemeene tweede voorstelling (tenzij dat ze sacramentelijk verstaan wordt, en alzoo zoude wederom de conscientie wankelen) valsch is, zullen de Remonstranten zelven niet ontkennen.

Want naar het gevoelen van Augustinus ('twelk de rechtgevoelende Kerken volgen). August. lib. 4 van den Doop c. 24. Gelijk in Izak, die ten achtsten dage besneden werd, voorging het zegel der gerechtigheid des geloofs; en, dewijl hij het geloof zijns vaders nagevolgd heeft, gevolgd is in den opwassende, de gerechtigheid zelve, waarvan het zegel in het kind voorging; alzoo ook in de gedoopte kinderkens gaat het Sacrament aan de wedergeboorte voor; en, indien zij de Christelijke Godzaligheid behouden, zoo volgt ook in 't hart de bekeering, waarvan het Sacrament in 't lichaam is voorgegaan.

En tot bewijs van de algemeene valsche tweede voorstelling dienen geenszins de woorden van den Catechismus pag. 74.

De laatste, met een algemeene eerste voorstelling in Datisi, of met een tweede voorstelling, die in

geschil staat in Darii (want anderszins kan men 't besluit niet maken), zal aldus wezen: Allen, die om booze stukken geexcommuniceerd zijn, verliezen ten eenenmaal het ware geloof, en den heiligen Geest. Sommigen, die om booze stukken geëxcommuniceerd zijn, zijn waarlijk geloovigen en herborenen. Ergo, sommige ware geloovigen en herborenen verliezen ten eenenmaal het geloof en den heiligen Geest. Hier hebben de rechtgevoelenden in de Conferentie zeer wel geantwoord, dat de algemeene eerste voorstelling valsch is, en dit is van de anderen niet wederlegd. Want daar kunnen uit de Kerk en uit het rijk Christi gesloten worden die nooit waarlijk in de genade hebben gestaan, maar altijd geweest zijn hypocrieten, des waren geloofs en des Geestes Gods ledig. Aldus is dan bewezen, dat de orthodoxe waarheid van de volharding der heiligen in het geloof van de tegenwerpingen dezer lieden, alleszins onverzeerd staande blijft. En dit zij ook genoeg van het vijfde Artikel.

DE HONDERDSTE ZITTING.

Op denzelfden dag.

De E. D. Matthias Martinius heeft openlijk de oprechte leer van den persoon onzes heeren Jezu Christi, en van beide zijne naturen, Goddelijke en menschenlijke, verklaard, die sommige quaestiën, van Vorstius voortgebracht tegen de leer van deoveralheid des Goddelijken wezens, en van de bewijsredenen, die tot bevestiging der eeuwige Godheid Christi, uit de schepping der wereld, en uit den naam van Jehova plegen getrokken te worden, pertinentelijk heeft onderzocht.

DE HONDERD EN EERSTE ZITTING.

Den 6en Maart, Woensdagvoormiddag.

Is voortgezet het voorlezen des oordeels van den E. D. Pareus, over het derde, vierde en vijfde Artikel der Remonstranten, en is besloten, dat men hem zoude danken, omdat hij datzelve de Synode toegezonden had.

Dewijl alle de oordeelen van ieder Collegie, over de vijf Artikelen der Remonstranten, nu geformeerd en overgeleverd waren, is beraadslaagd, of men dezelve openlijk zoude voorlezen, in 't aanhooren van iedereen zonder onderscheid. De redenen van wederszijden overwogen zijnde, heeft men het advies der EE. Heeren Gecommitteerden gevraagd, die begeerd hebben, dat men de beraadslaging dienaangaande zoude uitstellen tot de namiddagZitting.

DE HONDERD EN TWEEDE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

De EE. Gecommitteerden hebben ge antwoord, dat hun raadzamer dacht, dat gansch geen toehoorders zouden toegelaten worden, als men de adviezen en oor deelen der Collegiën zoude voorlezen. Met welk advies de Synode tevreden is geweest.

Daarna heeft men begonnen voor te lezen de oordeelen; en eerst het oordeel der E. Theologen van GrootBrittanje, en van den Paltz, over het eerste Artikel der Remonstranten.

DE HONDERD EN DERDE ZITTING.

Den 7en Maart, Donderdagvoormiddag,

Zijn voorgelezen de oordeelen der Hessische, Zwitsersche en Wetteravische Theologen, over het eerste Artikel.

DE HONDERD EN VIERDE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

Zijn voorgelezen de oordeelen der Geneefsche, Breemsche, en Embdesche Theologen, over het eerste Artikel.

DE HONDERD EN VIJFDE ZITTING.

Den 8en Maart, Vrijdagvoormiddag.

Is voortgezet in deze Zitting het aangevangen voorlezen van 't oordeel der Embdesche en de Nederlandsche Professoren der heilige Theologie.

DE HONDERD EN ZESDE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

De E. Johannes Deodatus heeft openlijk van de volharding der heiligen gehandeld. En heeft voornamelijk deze vraag onderzocht: Hoe ver menigmaal de Geest Gods gaat, werkende in de Kerk, in 't hart van een verworpen mensch. En meteen: wat en hoedanig onderscheid er is tusschen het rechtvaardigmakende geloof en het tijdelijke.

DE HONDERD EN ZEVENDE ZITTING.

Den 11en Maart, Maandagvoormiddag.

Is verschenen, en plechtiglijk ingevoerd in de Synode, de Edele en zeergeleerde D. Georgius Fabricius, predikant en opziener van Windecken, in 't Graafschap van hanou, van de Doorl. Wetteravische Correspondentie, in de plaats van D. Johannes Bisterfeldius, zal. ged., gesteld, en tot de Synode gedeputeerd; en zijn voorgelezen de brieven der H. M. heeren Staten-Generaal, die van deze verwisseling getuigen. Dewelke in dezelve Zitting, den Synodalen eed gedaan hebbende, voor lidmaat der Synode is toegelaten.

In dezelfde Zitting is voortgezet de voorlezing van de oordeelen der EE. Professoren D. Polyander, D. Thysius, en D. Walaëus. Welker oordeel D. Sibrandus Lubbertus ook onderteekend had.

D. Gomarus betuigde openlijk, dat hij ook hun oordeel in alles toestond, uitgenomen het Artikel van het voorwerp der praedestinatie, of hoe God den mensch aangemerkt heeft in 't verkiezen, 'twelk hij meende, dat gesteld moest worden, niet alleenlijk de gevallen mensch, maar dat ook de mensch voor den val in de praedestinatie van God aangemerkt was.

Is ook voorgelezen het oordeel van D. Sibrandus Lubbertus, 'twelk D. Polyander, D. Thysius en D. Waleus van gelijken onderteekend hadden. D. Gomarus verklaarde ook, dat hij datzelve goedkeurde, uitgenomen het gezegde punt.

Voorts is voorgelezen het oordeel van D. Gomarus, hetwelk de andere Professoren betuigden toe te staan, uitgenomen het gezegde punt.

DE HONDERD EN ACHTSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

Thomas Goswinius en Assuerus Matthisius hadden den praeses wedergezonden het schrift der Kerk van Kampen, 'twelk de hoofdpunten der beschuldigingen, tegen hen voortgebracht, was inhoudende; waarbij zij ook het hunne gevoegd hadden. Waarmede zij zich verontschuldigen, dat zij, bezig zijnde met de Synodale schriften te stellen, op deze beschuldigingen niet hadden kunnen antwoorden. Verklaarden ook, dat het hun niet noodig, noch raadzaam dacht op dezelve te antwoorden.

Is ook voorgelezen het schrift der tegenpartij, waarmede bewezen werd, dat zij behoorden op de beschuldiging, van vreemde leer in de Kerk van Kampen ingevoerd te hebben, te antwoorden. Maar dat zij uitvluchten zochten en het oordeel minachtten; en is meteen verzocht, dat zij doorautoriteit der Synode gedwongen mochten worden, rekenschap van hunne leer te geven.

Is daarenboven een ander schrift derzelve Kerk voorgelezen, waarmede de benauwde stand van die Kerk aangewezen, en verzocht werd, dat Goswinius en Matthisius, dewijl zij weigerden op de beschuldigingen te antwoorden, van den dienst geschorst zouden mogen worden.

In de zaak van Goswinius en Matthisius is anders niets, om zekere oorzaken, op dien tijd kunnen gedaan worden. Maar de schorsing van Vosculius en Schotlerus van den dienst is wederom bevestigd. Zijn voorgelezen de oordeelen der Geldersche, Zuidhollandsche, NoordHollandsche en Zeelandsche Gedeputeerden, over het eerste Artikel der Remonstranten.

DE HONDERD EN NEGENDE ZITTING.

Den 12en Maart, Dinsdagvoormiddag.

Zijn voorgelezen van hetzelfde Artikel de oordeelen der Utrechtsche, Friesche, Overijselsche en Groningsche Gedeputeerden.

DE HONDERD EN TIENDE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

Zijn voorgelezen de oordeelen van de Drentsche en Waalsche Gedeputeerden, aangaande hetzelfde Artikel.

Daarna de oordeelen der Theologen van Groot Brittanje, van den Paltz, hessen en Zwitserland, over het tweede Artikel der Remonstranten.

DE HONDERD EN ELFDE ZITTING.

Den 13en Maart, Woensdagvoormiddag.

Zijn voorgelezen de oordeelen der Wetteravische, Geneefsche, Embdesche en Breemsche Theologen, over hetzelfde tweede Artikel.

DE HONDERD EN TWAALFDE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

De E. D. Doctor Henrikus Isselbergius heeft openlijk de gezonde leer van de voldoening onzes Heeren Jezus Christus voor onze zonden, tegen de Socinianen en tegen Vorstius verklaard.

DE HONDERD EN DERTIENDE ZITTING.

Den 14en Maart, Donderdagvoormiddag.

Zijn voorgelezen de oordeelen der Nederlandsche Professoren, der Geldersche, ZuidHollandsche en NoordHollandsche Gedeputeerden, over het tweede Artikel der Remonstranten.

DE HONDERD EN VEERTIENDE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

Zijn voorgelezen van hetzelfde Artikel de oordeelen der Zeelandsche, Utrechtsche, Friesche, Overijselsche en Groningsche Gedeputeerden.

DE HONDERD EN VIJFTIENDE ZITTING.

Den 15en Maart, Vrijdagvoormiddag.

Zijn voorgelezen van hetzelfde Artikel de oordeelen van de Drentsche en Waalsche Gedeputeerden. En voorts hetgeen, over het derde en vierde Artikel der Remonstranten, de Theologen van GrootBrittanje en den Paltz overgegeven hebben.

DE HONDERD EN ZESTIENDE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

Zijn voorgelezen over het derde en vierde Artikel de oordeelen der Hessische, Zwitsersche, Wetteravische, Geneefsche, Breemsche en, ten deele, der Embdesche Theologen.

DE HONDERD EN ZEVENTIENDE ZITTING.

Den 16en Maart, Zaterdagvoormiddag.

Is voortgezet het voorlezen des oordeels der Embdesche Theologen over het derde en vierde Artikel, en zijn meteen voorgelezen de oordeelen, over dezelfde Artikelen, der Nederlandsche Professoren en der Geldersche Gedeputeerden.

DE HONDERD EN ACHTTIENDE ZITTING.

Den 18en Maart, Maandagvoormiddag.

De Hoogmog. Heeren StatenGeneraal hadden de Synode overgezonden een missive van den Doorluchtigsten MarkGraaf van Brandenburg, aan hun Hoogmog. geschreven, en begeerden, dat dezelve in de Synode voorgelezen en in de acte gesteld zoude worden. Waarvan dit de copie is.

Groetenis en onze goedgunstigheid.

Hoogmog. Heeren, zeer beminde vrienden en geburen! niet zonder gewichtige oorzaak, hebben wij uwe H. M. niet willen verbergen, hoe dat zoo haast als in den aanvang van de maand October laatstleden, naar den nieuwen stijl, aan den Doorluchtigsten en zeer beminden Heere en Vader, den Keurvorst van Brandenburg, Hertog van Pruisen, Gulik, Kleef en het land van den Berg, enz., uwer H. M. schrijven in het Hertogdom van Pruisen was gekomen, om eenige Theologen Zijner Hoogheid tot de bijeengeroepene Dordrechtsche Synode te zenden, dat Zijne Hoogheid terstond de Eerwaarde en welgeleerde, onze lieve en getrouwe, D. Christophorus Pelargus, en Johannes Bergius, Doctoren der H. Theologie, beiden generale Superattendenten hunner Kerken, en predikers des Goddelijken Woords, in de Gemeente te Frankfort aan den Oder, beiden Professoren in de Academie derzelver plaats, gedeputeerd heeft, en door brieven hen te verstaan gegeven, zich tot deze reis te bereiden, en ten behoorlijken en gezetten tijd op den weg zich te begeven, om zich in de Synode, die binnen Dordrecht gehouden zal worden, te laten vinden.

Maar zij, alzoo buiten verwachten hun eenige dingen voor waren gekomen (en inzonderheid de krankheid van D. Doctor Pelurgius, op welken voornamelijk, van wege zijnen ouderdom en ervarenheid veler dingen, acht is genomen), zijn tegen alle hope verhinderd geweest. Zoodat zij een zoo verre reis geenszins hebben kunnen aannemen en volbrengen, en alsnog niet kunnen.

Derhalve, hoewel Zijne Hoogheid de begeerte van uwe H. M. heeft willen voldoen, nochtans is deze zaak alsnog verhinderd geweest.

En hoewel Zijne Hoogheid anderen in de plaats derzelve begeerd heeft te stellen, zoo heeft hij nochtans in een zoo versche, en, gelijk iedereen bekend is, over weinige jaren aangevangene Reformatie der Kerken en der Religie, zulk een overvloed niet van zoodanige mannen. Zoodaniger voornamelijk, die vanwege lang gebruik en ervarenheid in zoodanige gesprekken en Synodale handelingen met lof en vrucht kunnen gebruikt worden.

En hieruit verhopende wij, dat uwe H. M. de Hoogheid mijns voornoemden Heeren en Vaders in dit stuk voor geexcuseerd zullen houden, en niet twijfelen aan de overeenstemming en een moedig accoord in alle GodsdienstArtikelen, naar ons oudste, Katholieke, ongetwijfelde Christengeloof; gemerkt Zijne Hoogheid de Confessie zijns geloofs (welke ganschelijke conform de Confessie is, die de geheele Gereformeerde Kerk erkent, en naar den regel van welke Zijne Hoogheid in de scholen en Kerken zijns Keurvorstendoms heeft doen leeren en prediken, en de jeugd en Kerken naarstiglijk doen onderwijzen) openlijk in druk heeft uitgegeven.

En, dewijl buiten alle twijfel is, dat het besluit der Synode hetzelfde geloof en de algemeene Confessie gelijkvormig en eenparig wezen zal; zoo meent Zijne Hoogheid oorbaar te zullen wezen, dat diezelve, naar uw H. M. oordeel en believen, of dat der Synode, overgezonden worde om onderteekend te

worden, en dat alzoo de Theologen van Zijne Hoogheid, gezien hebbende de Synodale acten, dat besluit met hunne onderteekeningen goedkeuren; en dewijl zij door ziekte en andere beletselen belet zijn geweest, hunne noodige afwezigheid alzoo gelijk als vervullen en vergoeden. Maar daarentusschen wenschen wij van harte uwe H. M., en meteen den Vereenigden Nederlanden, zoodanigen spoedden uitgang dezer Synode, dat alles, tot eere des Allerhoogsten, behoudenis en voortplanting der Goddelijke waarheid en des Christelijken geloofs, daarentegen tot uitroeiing van alle dwalingen en verschillen in de Religie, vrede, rust, en eenigheid, en eindelijk tot eeuwige en onbewegelijke welvaren dezer landen, alsook der ingezetenen en aller naburen, strekke en gedije. Middelerwijl uwe H. M. onze goede genegenheid en liefde presenteerende.

Gegeven te Keulen [het tweede hoofddeel van Berlijn aan de Spree] den tienden Januari 1519.
Was onderteekend.

Door Gods genade, Georgius Wilhelmus, Markgraaf van Brandenburg, Hertog van Pruisen Gulik, Kleef, en 't land van den Berg, enz.

En wat lager stond.

Uwer H. M. altijd bereide vriend en nabuur, Georg. Wilhelm. Markgraaf.

Zijn voorgelezen de oordeelen der ZuidHollandsche, NoordHollandsche, Zeelandsche en Utrechtsche Gedeputeerden, over het derde en vierde Artikel.

DE HONDERD EN NEGENTIENDE ZITTING.

Denzelfden dag.

Is voortgezet het voorlezen van de oordeelen der Friesche, Overijselsche, Groningsche, Drentsche en Waalsche Gedeputeerden, over dezelve Artikelen.

DE HONDERD EN TWINTIGSTE ZITTING.

Den 19en Maart, Dinsdagvoormiddag.

Zijn voorgelezen de oordeelen der Theologen van GrootBrittanje en van den Paltz, over het vijfde Artikel der Remonstranten.

DE HONDERD EENENTWINTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

Zijn voorgelezen de oordeelen der Zwitschersche, Hessische, Wetteravische, Geneefsche en Breemsche Theologen, over hetzelfde Artikel.

DE HONDERD TWEEËNTWINTIGSTE ZITTING.

Den 20en Maart, Woensdagvoormiddag.

In deze Zitting is het lezen van de oordeelen, over dit Artikel, der Embdesche Theologen, ook der Nederlandsche Professoren, der Geldersche en ZuidHollandsche, voltrokken.

DE HONDERD DRIEËNTWINTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

De Eerw. D. Doctor Ludovicus Crocius heeft openlijk verklaard de rechtzinnige leer van de rechtvaardigmaking des menschen voor God, en voornamelijk deze kwestie: Of het geloof zelve, in de rechtvaardigmaking des menschen voor God, aangenomen wordt voor alle de gerechtigheid, die wij naar de wet gehouden waren te doen.

DE HONDERD VIERENTWINTIGSTE ZITTING.

Den 21en Maart, Donderdagvoormiddag.

Zijn voorgelezen de oordeelen over hetzelfde vijfde Artikel der NoordHollandsche, Zeelandsche, Utrechtsche en Friesche Gedeputeerden.

DE HONDERD VIJFENTWINTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

Zijn desgelijks voorgelezen de oordeelen der Overijselsche, Groningsche, Drentsche en Waalsche Gedeputeerden, over hetzelfde Artikel.

← Het voorlezen van alle de oordeelen over de vijf Remonstrantsche Artikelen geeindigd zijnde, heeft de praeses God gedankt, over de hoogste eendrachtigheid van alle de Collegiën in de leerstukken; en vermaand, dat er nu resteerde, dat uit alle oordeelen, tegen elkander vergeleken, het gevoelen der Synode geformeerd werd; en gaf te kennen, dat hij tot dien einde ontworpen en gemaakt had zekere leerregelen, en verzocht, dat, uit de Collegiën, eenigen 's anderen daags wilden verschijnen, die de leerregel en uitschrijven, en daarna met de Collegiën samenkomen zouden. Zoo daar iets in aangemerkt mocht worden, 'twelk zoude schijnen te moeten daar bij gedaan, afgedaan, of veranderd worden, dat hij met de Assessoren daarover zoude beraadslagen. Nadat bedenkingen naarstiglijk overwogen waren, zouden de wijzigingen, zoo er eenige noodig geoordeeld werden, tot de Synode gebracht worden, en iedereen daarna kortelijk zijn gevoelen zeggen.

DE HONDERD ZESENTWINTIGSTE ZITTING.

Den 22en Maart, Vrijdagvoormiddag.

De praeses heeft voorgesteld de leerregelen van het eerste Artikel der Remonstranten, bij hem ontworpen.

DE HONDERD ZEVENENTWINTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

De praeses heeft de leerregelen van het tweede Artikel der Remonstranten, bij hem gesteld, voorgedragen, en aangezegd zoo misschien iemand iets in dezelve gemerkt had, 'twelk zij meenden verklaring of verandering van doen te hebben, dat zij zulks hem en den Assessoren aangeven zouden.

DE HONDERD ACHTENTWINTIGSTE ZITTING.

Den 25en Maart, Maandagvoormiddag.

Alzoo deze vorige wijze van handelen eenigen niet al te bekwaam scheen te wezen, hebben de EE. Heeren Gecommitteerden voorgesteld, hoe dat zij raadzaam achtten, dat, benevens den praeses en Assessoren, een behoorlijk getal, zoo van uitheemsche, als inlandsche Theologen gecommitteerd zouden worden; opdat een zaak, van zoo groot gewicht, des te zorgvuldiger j mocht gedaan worden; ondertusschen denpraeses bedankende voor dezen voorbereidenden arbeid. Dezen raad der EE. Heeren Gecommitteerden heeft de Synode goed gevonden, en zijn tot deze zaak, door meerderheid van stemmen, gedeputeerd, uit de uitheemsche Theologen, de Eerw. Bisschop van Landaven, D. Doctor Scultetus, en D. Deodatus, en, uit de inlandsche, D. Doctor Polyander, D. Waleus en T. Triglandius.

DE HONDERD NEGENENTWINTIGSTE ZITTING.

Den 16en April, Dinsdagvoormiddag.

De leerregelen, bij de Gedeputeerden geformeerd, van het eerste Artikel der Remonstranten, en bijzonderlijk in de Synode onderzocht, zijn gelezen en voor goed gekend. Zijn ook voorgelezen de leerregelen van het tweede Artikel; waarvan de Synode goed gevonden heeft in de naastvolgende Zitting breeder te beraadslagen.

DE HONDERD DERTIGSTE ZITTING.

Den 18en April, Donderdagvoormiddag.

In deze Zitting is geconfereerd aangaande de leerregelen des tweeden Artikels, en, na naastig onderzoek, en eenige kleine verandering van sommige zaken, zijn dezelve leerregelen van allen geapprobeerd.

DE HONDERD EENENDERTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

Zijn voorgelezen de leerregelen van het derde en vierde Artikel, en van allen geapprobeerd. Ook zijn voorgelezen en geapprobeerd de leerregelen van het vijfde Artikel. Is beraadslaagd wijders of het niet goed ware, bij die leerregelen te voegen eenige verwerping der voornaamste lasteringen, waarmede de oprechte leer van de eeuwige praedestinatie Gods van de vijanden derzelve geschonden placht te worden. Dit vond de Synode alzoo goed. Is voorgelezen een formulier derzelve verwerping, tot dit einde ontworpen.

DE HONDERD TWEEËNDERTIGSTE ZITTING.

Den 19en April, Vrijdagvoormiddag.

Is geëxamineerd het formulier van de verwerping der lasteringen, waarbij sommigen ook meenden, dat gevoegd behoorde te worden een verwerping van sommige harde en onbekwame manieren van spreken, die in de schriften van sommige Gereformeerde leeraren gevonden werden, die den zwakken ergernis, den vijanden oorzaak van lastering hadden gegeven.

Tot welk einde eenige redenen bij de Theologen van GrootBrittanje, Hessen en Bremen, en andere aan wederszijden zijn voorgesteld, dewelke aan wederszijden wel overwogen zijn, en is goed gevonden, door meerderheid van stemmen, dat men de verwerping der onbekwame manieren van spreken nalaten zoude; opdat de vijanden, uit oorzaak van zulk een verwerping der onbekwame manieren van spreken, niet zouden lasteren, dat ook de gezonde leer dewelke diegenen, die in de verklaring derzelve zulke harde en onvoorzichtige manieren van spreken schijnen te gebruiken, beleden hebben, verdoemd zoude geweest zijn; voornamelijk, dewijl openbaar was, dat de H. Geest zelf eenige derzelve manieren van spreken had gebruikt; eenige ook, die de Remonstranten zelve in den rechten zin hadden toegelaten; en zeer vele, die bekwaamlijk, en wel, zoo maar de liefde in 't werk gesteld werd, konden uitgelegd worden.

DE HONDERD DRIEËNDERTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

Is wederom voorgelezen het formulier van de verwerping der lasteringen, uit de voorgestelde aanmerkingen verbeterd, daarover gehoord zijnde de stemmen van elk Collegie, alzoo dezelve wat verscheiden waren, zijn de EE. Heeren Gecommitteerden ook gevraagd naar hun gevoelen. Dewelke goedgevonden hebben, dat deze beraadslaging uitgesteld zoude worden tot op Maandag.

DE HONDERD VIERENDERTIGSTE ZITTING.

Den 22en April, Maandagvoormiddag.

Is ten derden male voorgelezen de verwerping der lasteringen, uit de aanmerkingen nader veranderd. En daarop de adviezen van elk Collegie gevraagd zijnde, is dezelve eindelijk, nadat eenige weinige dingen daarin veranderd waren, voor goed gekend.

DE HONDERD VIJFENDERTIGSTE ZITTING.

Den 23en April, Dinsdagvoormiddag.

Zijn wederom de leerregelen van het eerste Artikel, in 't net beschreven zijnde, voorgelezen, dewelke ook onderteekend hebben met hunne handen, zoowel de uitheemsche als inlandsche Theologen.

DE HONDERD ZESENDERTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

Zijn voorgelezen en onderteekend de leerregelen van de andere, namelijk, tweede, derde, vierde en vijfde Artikelen. Is ook voorgelezen en onderteekend de verwerping der lasteringen. Hetwelk wij hier, nevens de leerregelen, bizonderlijk van iedereen onderteekend, vertoonen.

HET EERSTE HOOFDSTUK VAN DE LEER

namelijk,

VAN DE GODDELIJKE VERKIEZING EN VERWERPING

Art I

Aangezien alle menschen in Adam gezondigd hebben, en der vervloeking en des eeuwigen doods zijn schuldig geworden, zoo zou God niemand ongelijk hebben gedaan, indien Hij het gansche menschelijke geslacht in de zonde en vervloeking had willen laten, en om de zonde verdoemen, volgens deze spreuken des Apostels: Rom. 3: 19, 23: De gansche wereld is voor God verdoemelijk. Zij hebben allen gezondigd, en zijn verhinderd te komen tot de heerlijkheid Gods. En: De bezoldiging der zonde is de dood. Rom. 6:23.

II.

Maar hierin is de liefde Gods geopenbaard, dat Hij zijnen eeniggeboren Zoon in de wereld gezonden heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verga, maar het eeuwige leven hebbe. 1 Joh. 4:9; Joh. 3:16.

III.

En opdat de menschen tot het geloof worden gebracht, zendt God goedertierenlijk verkondigers van deze zeer blijde boodschap tot wie Hij wil, en wanneer Hij wil; door welker dienst de menschen geroepen worden tot bekeering en het geloof in Christus, den gekruiste. Rom. 10:14, 15. Want hoe zullen zij gelooven in Hem, van welken zij niet gehoord hebben? en hoe zullen zij hooren zonder predikant? hoe zullen zij prediken, tenzij dat ze gezonden worden?

IV.

Die aan 'dit Evangelie niet gelooven, op die blijft de toorn Gods. Joh. 3:36; Marc. 16:16. Maar die het aannemen, en den Zaligmaker Jezus met een waarachtig en levend geloof omhelzen, die worden door Hem van den toorn Gods, en van het verderf verlost, en met het eeuwige leven begaafd.

V.

De oorzaak of schuld van dat ongelooft, gelijk ook van alle andere zonden, is geenszins in God, maar in den mensch. Maar het geloof in. Jezus Christus, en de zaligheid door Hem, is een genadige gave Gods, gelijk geschreven is: Uit genade zijt gij zalig geworden, door het geloof, en dat niet uit u, het is Gods gave. Insgelijks: Het is u uit genade gegeven in Christus te gelooven. Ef. 2:8; Fil. 1:29.

VI.

Dat God sommigen in den tijd niet het geloof begaaft, sommigen niet begaaft, komt voort van zijn eeuwig besluit. Want al zijne werken zijn Hem van eeuwigheid aan bekend. Hand. 15:8. En Hij doet alle dingen naar den raad zijns wils. Ef. 1:11. Naar welk besluit Hij de harten der uitverkorenen, hoewel zij hard zijn, genadiglijk vermurwt, en buigt om te gelooven; maar dengen, die niet zijn verkoren, naar zijn rechtvaardig oordeel, in hunne boosheid en hardigheid laat. En hier is het, dat zich voornamelijk opdoet die diepe, tezamen barmhartige en rechtvaardige onderscheiding der menschen, zijnde in even gelijken staat des verderfs, of het Besluit van de Verkiezing en Verwerping, in den Woorden Gods geopenbaard. Hetwelk, gelijk als het de verkeerde, onreine en onvaste menschen verdraaien tot hun verderf, alzoo geeft het de heilige en Godvreezende zielen eenen onuitsprekelijken troost.

VII.

Deze verkiezing is een onveranderlijk voornemen Gods, door 'twelk Hij, voor de grondlegging der wereld, een zekere menigte van menschen, niet beter of waardiger zijnde dan anderen, maar in de gemeene ellende niet anderen liggende, uit het geheele wenschelijk geslacht, van de eerste oprechtheid door hun eigen schuld vervallen in de zonde en verderf, naar het vrije welbehagen van zijnen wil, tot de zaligheid uit loutere genade uitverkoren heeft in Christus, denwelken Hij ook van

eeuwigheid tot een Middelaar en Hoofd van alle uitverkorenen, en tot een fundament der zaligheid gesteld heeft. En opdat ze door Hem zouden zalig gemaakt worden, heeft Hij ook besloten dezelve Hem te geven, en krachtiglijk tot deszelfs gemeenschap door zijn Woord en Geest te roepen en te trekken, of met het ware geloof in Hem te begiftigen, te rechtvaardigen, te heiligen en, in de gemeenschap zijns Zoons krachtiglijk bewaard zijnde, ten laatste te verheerlijken, tot bewijzing van zijne barmhartigheid, en ten prijze van de rijkdommen zijner heerlijke genade. Gelijk geschreven is: God heeft ons uitverkoren in Christus, eer des werlds grond gelegd was, opdat wij zouden wezen heilig en onstraffelijk voor Hem in de liefde; Die ons van te voren heeft geschikt tot de aanneming der kinderen, door Jezus Christus in Zichzelven, naar het welbehagen zijns willens; tot prijs van zijn heerlijke genade, in dewelke Hij ons Zichzelven aangenaam gemaakt heeft in dien Beminde. Ef. 1 :46. En elders: Die Hij te voren geordineerd heeft, diezelve heeft Hij ook geroepen: en die Hij geroepen heeft, diezelve heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, diezelve heeft Hij ook verheerlijkt, Rom. 8:30.

VIII.

De voorgemelde verkiezing is niet menigerlei, maar een en dezelfde, van alle degenen, die zalig worden, beide in het Oude en Nieuwe Testament; gemerkt ons de Schriftuur een eenig welbehagen, voornemen en raad des willens Gods voorstelt, waardoor Hij ons van eeuwigheid heeft verkoren, beide tot de genade en tot de heerlijkheid, tot de zaligheid en tot den weg der zaligheid, denwelken Hij bereid heeft, opdat wij daarin zouden wandelen.

IX.

Dezelfde verkiezing is geschied, niet uit het voorgezien geloof en de gehoorzaamheid des geloofs, heiligheid, of eenige andere goede hoedanigheid of geschiktheid, als een oorzaak of conditie, te voren vereischt in den mensch, die verkoren zoude worden; maar tot het geloof en de gehoorzaamheid des geloofs, tot heiligheid, enz. en dienvolgens is de verkiezing de fontein van alle zaligmakende goed, waaruit het geloof, de heiligheid en andere zaligmakende gaven, en eindelijk het eeuwige leven zelfs, als vruchten, vloeien; naar het getuigenis des

Apostels: Hij heeft ons verkoren (niet omdat wij waren, maar) opdat wij zouden wezen heilig en onstraffelijk voor Hem in de liefde, Ef. 1:4.

X.

De oorzaak van deze genadige verkiezing is het eenige welbehagen Gods, niet daarin bestaande, dat Hij eenige hoedanigheden of werkingen der menschen, uit alle mogelijke conditiën, tot een conditie der zaligheid heeft uitverkoren; maar hierin, dat Hij eenige zekere personen, uit de gemeene menigte der zondaren, zich tot een eigendom heeft aangenomen. Gelijk geschreven is: Als de kinderen nog niet geboren waren, noch iets goeds of kwaads gedaan hadden, enz. is tot haar (namelijk Rebecca) gezegd: De meeste zal den minste dienen; gelijk geschreven is: Ik heb Jakob liefgehad en Ezau gehaat, Rom. 9:11, 12, 13. En: Daar geloofden er zoo velen als er ten eeuwigen leven verordineerd waren, Hand. 13:48.

XI.

En gelijk God zelf op het hoogste wijs, onveranderlijk, alwetende, en almachtig is, alzoo kan de verkiezing van Hem gedaan, niet ontdaan en weder gedaan, noch veranderd, noch wederroepen, noch afgebroken worden, noch de uitverkorenen verworpen, noch het getal derzelve verminderd worden.

XII.

Van deze hunne eeuwige en onveranderlijke verkiezing ter zaligheid, worden de uitverkorenen te zijner tijd, hoewel bij verscheidene trappen en met ongelijke mate, verzekerd; 2 Cor. 13:5; niet als zij de verborgenheden en diepten Gods curieuselijk doorzoeken, maar als zij de onfeilbare vruchten der verkiezing, in den Voorde Gods aangewezen (als daar zijn: het ware geloof in Christus, kinderlijke vreeze Gods, droefheid, die naar God is, over de zonde, honger en dorst naar de gerechtigheid, enz.), in zich zelven, met een geestelijke blijdschap en heilige vermaking, waarnemen.

XIII.

Uit het gevoelen en de verzekerdheid van deze verkiezing, nemen de kinderen Gods dagelijks meerder oorzaak, om zichzelven voor God te verootmoedigen, de diepte van zijne barmhartigheden te aanbidden, zichzelven te reinigen, en Hem, die hen eerst zoo uitnemend heeft liefgehad, wederkeerig

vuriglijk te beminnen. Zoo verre is het van daar, dat ze door deze leer van de verkiezing, en door de overlegging van dezelve, in het onderhouden van Gods geboden vertragen, of vleeschelijk zorgeloos zouden worden; hetwelk, door Gods rechtvaardig oordeel, dengene pleegt te gebeuren, die of zich zelve van de genade der verkiezing lichtvaardig vermetende, of ijdelijk en dertelijk daarvan klappende, in de wegen der uitverkorenen niet begeeren te wandelen.

XIV.

Voorts, gelijk deze leer van de Goddelijke verkiezing, naar Gods wijzen raad, door de Profeten, Christus zelve en de Apostelen, zoowel in 't Oude als in 't Nieuwe Testament, gepredikt is, en daarna in de H. Schriften voorgesteld en nagelaten; alzoo moet ze ook ten huidigen dage te zijner tijd en plaats in de Kerke Gods, Hand. 20:27; Rom. 12:3 en 11: 33, 34; Hebr. 6: 17, 18. (dewelke zij bijzonderlijk is toegeëigend) voorgesteld worden met den geest des onderscheids en Goddelijke eerbiediging, heiliglijk, zonder onderzoeking van de wegen des Allerhoogsten, ter eere van Gods H. naam, en tot eenen levendigen troost van zijn volk.

XV.

Deze eeuwige en onverdiende genade van onze verkiezing wijst en prijst ons de H. Schriftuur daarmede allermeeft aan, wanneer ze wijders getuigt, dat niet alle menschen zijn verkoren, maar sommigen niet verkoren, of in Godes eeuwige verkiezing voorbijgegaan, namelijk die, welke God naar zijn gansch vrij, rechtvaardig, onberispelijk en onveranderlijk welbehagen besloten heeft in de gemeene ellende te laten, in dewelke zij zichzelve door hunne eigene schuld hebben gestort, en met het zaligmakende geloof en de genade der bekeering niet te begiftigen, maar dezelve in hun eigen wegen en onder zijn rechtvaardig oordeel gelaten zijnde, eindelijk niet alleen om het ongeloof, maar ook om alle andere zonden, tot verklaring van zijne gerechtigheid te verdoemen en eeuwig te straffen. En dit is het besluit der Verwerping, 'twelk God geenszins maakt tot een auteur van de zonde, 'twelk Godslasterlijk is te denken, maar stelt Hem tot een verschrikkelijk, onberispelijk en rechtvaardig rechter en wreker van dezelve.

XVI.

Die het levend geloof in Christus, of het zekere vertrouwen des harten, den vrede der conscientie, de betrachtning van de kinderlijke gehoorzaamheid, den roem in God door Christus, in zich nog niet krachtiglijk gevoelen, en nochtans de middelen gebruiken, door welke God beloofd heeft deze dingen in ons te werken, die moeten niet mismoedigd worden, wanneer zij van de verwerping hooren gewagen, noch zichzelve onder de verworpenen rekenen, maar in het waarnemen der middelen vlijtig voortgaan, naar den tijd van overvloediger genade vuriglijk verlangen, en denzelven met eerbied en ootmoedigheid verwachten. Veel minder behooren voor deze leer van de verwerping verschrikt te worden degenen, die ernstiglijk begeeren zich tot God te bekeeren, Hem alleen te behagen, en van het lichaam des doods verlost te worden, en nochtans in den weg der Godzaligheid en des geloofs zoo verre nog niet kunnen komen, als zij wel wilden; gemerkt de barmhartige God beloofd heeft, dat Hij het rookende vlas niet zal uitblusschen, en het gekrookte riet niet zal breken. Maar deze leer is niet recht schrikkelijk dengenen, die, God en Christus den Zaligmaker niet achtende, zichzelve de zorgvuldigheden der wereld en de wellusten des vleesches geheel hebben overgegeven, zoo lang zij zich niet ernst tot God bekeeren.

XVII.

Nademaal wij van den wil Gods uit zijn Woord moeten oordeelen, 'twelk getuigt, dat de kinderen der geloovigen heilig zijn, niet van nature, maar uit kracht van 't genadeverbond, in hetwelk zij met hunne ouders begrepen zijn; zoo moeten de Godzalige ouders niet twijfelen aan de verkiezing en zaligheid hunner kinderen, welke God in hunne kindschheid uit dit leven wegneemt.

XVIII.

Tegen degenen, die over deze genade der onverdiende verkiezing, en strengheid der rechtvaardige verwerping murmureeren, stellen wij deze spreuk des Apostels: Omensch, wie zijt gij, die tegen God antwoordt? Rom. 9:20. En deze van onzen Zaligmaker, Matth. 20:15: Of is het Mij niet geoorloofd met het mijne te doen wat Ik wil?

Wij daarentegen, deze verborgenheden met een Godvruchtige eerbiediging aanbiddende, roepen uit

met den Apostel, Rom. 11 :33, 34, 35, 36:Odiepe rijkdom der wijsheid en kennis Gods! Hoe onbegrijpelijk zijn zijne oordeelen, hoe onbevindelijk zijne wegen? Want wie heeft den zin des Heeren bekend, of wie is zijn raadsman geweest? Of wie heeft Hem eerst gegeven, en het zal hem vergolden worden? Want alle ding is uit Hem, en door Hem, en tot Hem, Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid, Amen.

Verwerping der dwalingen, door welke de Nederlandsche Kerken een tijdlang zijn beroerd geworden.

De rechtzinnige leer van de verkiezing en verwerping verklaard zijnde, verwerpt de Synode de dwalingen dergenen,

I.

Die leeren, „dat de wil Gods van zalig te maken degenen, die daar zouden gelooven, en in het geloof en de gehoorzaamheid des geloofs volharden, zij het gansche en geheele besluit van de verkiezing ter zaligheid, en dat er niets anders van dit besluit in den Woorde Gods zij geopenbaard." Want deze bedriegen de eenvoudigen, en wederspreken klaarlijk de H. Schriftuur, die getuigt, dat God niet alleen degenen, die gelooven zullen, wil zalig maken, maar dat Hij ook eenige zekere menschen van eeuwigheid heeft uitverkoren, welke Hij indertijd voor anderen met het geloof in Christus en met volständigkeit zoude begiften; gelijk geschreven is, Joh. 17: 6, Ik heb uwen naam den menschen geopenbaard, die Gij Mij van de wereld gegeven hebt. Hand. 13:48, En daar geloofden zoo velen als er ten eeuwen leven verordineerd waren. Ef. 1:4, En Hij heeft ons verkoren, eer der werlds grond gelegd was, opdat wij zouden heilig wezen, enz.

II.

Die leeren, „dat de verkiezing Gods ten eeuwen leven velerlei zij: de eene algemeen en onbepaald, de andere bizonder en bepaald; en dat deze wederom of onvolkomen, wederroepelijk, niet beslissende en voorwaardelijk zij, of volkomen, onwederroepelijk, beslissend en volstrekt." Insgelijks: „dat er een andere verkiezing zij tot het geloof, eene andere tot de zaligheid, alzoo dat de verkiezing tot het rechtvaardigmakende geloof kan zijn, zonder de beslissende verkiezing ter zaligheid." Want dit is een gedichtsel van 's menschen hersenen, buiten de Schriftuur versierd, waardoor de leer van de verkiezing verdorven, en deze gulden keten van onze zaligheid verbroken wordt, Rom. 8.: 30, Die Hij te voren geordineerd heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, dezelve heeft Hij ook gerechtvaardigd; die Hij gerechtvaardigd heeft, dezelve heeft Hij ook verheerlijkt.

III.

Die leeren, „dat het welbehagen en voornemen Gods, van hetwelk de Schriftuur in de leer van de verkiezing gewag maakt, niet daarin bestaat, dat God eenige bizondere menschen voor anderen heeft uitverkoren; maar daarin, dat God, uit alle mogelijke voorwaarden (onder welke ook zijn de werken der Wet), of uit die geheele orde van alle dingen, de onedele daad des geloofs en de onvolmaakte gehoorzaamheid deszelfs tot een voorwaarde der zaligheid heeft uitgekozen, welke Hij voor een volkomen gehoorzaamheid genadiglijk zoude hebben willen houden, en der belooning des eeuwen levens waardig achten." Want met deze schadelijke dwaling wordt het welbehagen Gods en de verdienste van Christus krachteloos gemaakt, en de menschen door onnutte vragen van de waarheid der genadige rechtvaardigmaking, en van de eenvoudigheid der Schriftuur afgetrokken, en deze spreuk des Apostels van onwaarheid beschuldigd: God heeft ons geroepen met een heilige roeping, niet naar onze werken, maar naar zijn voornemen en genade, die ons gegeven is in Christus Jezus voor de tijden der wereld, 2 Tim. 1 :9.

IV.

Die leeren, „dat in de verkiezing tot het geloof deze voorwaarde te voren vereischt wordt, dat de mensch het licht der natuur recht gebruike, vroom zij, klein, nederig, en ten eeuwen leven geschikt, gelijk alsof aan die dingen de verkiezing eenigszins hing." Want dit smaakt naar het gevoelen van Pelagius, en strijdt tegen de leer des apostels, waar hij schrijft: Wij hebben eertijds gewandeld in de begeerte onzes vleesches, doende den wille des vleesches en der gedachten, en waren van nature kinderen des toorns, gelijk de anderen; maar God, die rijk is in barmhartigheden, heeft ons door zijne groote liefde, waarmede Hij ons liefgehad heeft, ook toen wij dood waren door de misdaden, mede

levend gemaakt met Christus, door wiens genade gij zijt zalig geworden; en heeft ons mede opgewekt, en mede gezet in de hemelen in Christus Jezus, opdat Hij in de toekomstige eeuwen zoude bewijzen den uitnemenden rijkdom zijner genade, in die vriendelijkheid tot ons door Christus Jezus. Want uit genade zijt gij zalig geworden, door het geloof, en dat niet uit u, het is Gods gave; niet uit de werken, opdat niemand roeme, Ef. 2:39.

V.

Die leeren, „dat de onvolkomene en niet beslissende verkiezing van bijzondere personen ter zaligheid zij geschied uit het voorgezien geloof, bekeering, heiligheid, Godzaligheid, die of eerst begonnen, of ook een tijdlang geduurd heeft; maar dat de volkomene en beslissende verkiezing geschied zij uit de voorgeziena eindelijke volharding in het geloof, bekeering, heiligheid en Godzaligheid; en dat dit zij de genadige en Evangelische waardigheid, om welker wil hij, die verkoren wordt, waardiger is dan die niet verkoren wordt; en dat derhalve het geloof, de gehoorzaamheid des geloofs, heiligheid, Godzaligheid en volharding niet zijn vruchten van de onveranderlijke verkiezing ter heerlijkheid, maar dat het zijn conditiën, die te voren vereischt, en, als volbracht zijnde, voorzien zijn in degenen, die ten volle verkoren zullen worden, en oorzaken, zonder welke de onveranderlijke verkiezing ter heerlijkheid niet geschiedt." Hetwelk strijdt tegen de geheele Schriftuur, die deze en diergelijke spreken in onze oogen en harten doorgaans inscherpt: De verkiezing is niet uit de werken, maar uit den roepende, Rom. 9:11. Daar geloofden zoo velen, als er ten eeuwigden leven verordineerd waren, Hand. 13: 48. Hij heeft ons verkoren in Hem, opdat wij zouden heilig wezen, Ef. 1: 4, Gij hebt Mij niet uitverkoren, maar Ik heb u uitverkoren, Joh. 15:16. Is het uit genade, zoo is het niet uit de werken, Rom. 11: 6. Hierin is de liefde, niet dat wij God liefgehad hebben, maar dat Hij ons heeft liefgehad, en zijnen Zoon gezonden, 1Joh. 4:10.

VI.

Die leeren, „dat niet alle verkiezing ter zaligheid onveranderlijk is; maar dat sommige uitverkorenen, niettegenstaande eenig besluit Gods, kunnen verloren gaan, en gaan ook eeuwiglijk verloren. Met welk egrove dwaling zij God veranderlijk maken, en den troost der Godzaligen omstooten, dien zij scheppen uit de vastigheid van hunne verkiezing, en wederspreken de H. Schriftuur, welke leert, dat de uitverkorenen niet kunnen verleid worden, Matth. 24: 24. Dat Christus degenen, die Hem van den Vader gegeven zijn, niet verliest, Joh. 6:39. Dat God, die Hij te voren geordineerd, geroepen en gerechtvaardigd heeft, dezelve ook verheerlijkt heeft, Rom. 8:30.

VII.

Die leeren, „dat er in dit leven geen vrucht, noch gevoelen is van de onveranderlijke verkiezing ter heerlijkheid; ook geene zekerheid, dan die hangt aan eene veranderlijke en onzekere conditie". Want behalve dat het ongerijmd is te stellen een onzekere zekerheid, zoo strijdt dit ook tegen de bevinding der heiligen, die, uit het gevoelen van hunne verkiezing, zich met den Apostel verheugen, en deze weldaad Gods roemen; die, volgens Christus' vermaning, zich met de discipelen verblijden, dat hunne namen in den hemel geschreven zijn, Luk. 10:20; die ook het gevoelen van hunne verkiezing stellen tegen de vurige pijlen van de aanvechtingen des Duivels, vragende: Wie zal de uitverkorenen Gods beschuldigen, Rom. 8:33.

VIII.

Die leeren, „dat God niemand uit zijn louter rechtvaardigen wil besloten heeft, in den val Adams en in den genieenen stand der zonden en verdoemenis te laten, of in de mededeeling van de genade, die tot het geloof en de bekeering noodig is, voorbij te gaan." Want dit staat vast: Hij ontfermt Zich, diens Hij wil, en verhardt, dien Hij wil, Rom. 9 :18. En ook dit: Het is u gegeven te verstaan de verborgenheden des Koninkrijks der hemelen, maar dezen is dat niet gegeven, Matth. 11: 25. Insgelijks: Ik dank u Vader, Heere des hemels. en der aarde, dat Gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt, en hebt ze den kleinen geopenbaard; ja, Vader ! want het heeft u zoo behaagd, Matth. 11: 25, 26.

IX.

Die leeren, „dat de oorzaak, waarom God tot het eene volk meer dan tot het ander het Evangelie zendt, niet is het loutere en eenig welbehagen Gods, maar omdat het eene volk beter en waardiger is, dan het

ander, 'twelk het Evangelie niet wordt medegedeeld." Want dit ontkent Mozes, het Israelietische volk aldus aansprekende: Ziet, des Heeren, uws Gods, is de hemel, en der hemelen hemel, de aarde en al wat daarin is; nog heeft Hij alleen tot uwe vaders lust gehad, dat Hij ze beminde, en heeft verkoren hun zaad na hen, ulieden voor alle volken, als het heden tendage staat, Deut. 10:14, 15. En Christus: Wee u, Chorazin! Wee u, Bethsaida ! want waren in Tyrus en Sidon die krachten gedaan, die in u gedaan zijn, zij hadden voortijds, in zakken en asch zittende, zich bekeerd, Matth. 11:21.

Onder stond.

Dat wij alzoo gevoelen en oordeelen, getuigen wij met onderteekening onzer handen,
en was onderteekend.

Johannes Bogerman, herder der Kerk van Leeuwarden en praeses der Synode. Jacobus Rolandus, herder der Kerk van Amsterdam en bijzitter van den praeses. Herman Faulkelius, herder der Kerk van Middelburg en bijzitter van den praeses. Sebastianus Damman, herder der kerk van Zutphen en scriba der Synode. Festus Hommius, herder der Kerk van Leiden, scriba der Synode.

Uit Groot-Brittanje.

Georgius, Bisschop van Landa. Johannes Davenantius, Doctor en publiek Professor der gewijde Theologie aan de Academie van Cambridge, en praeses van het Koninklijk Collegie aldaar. Samuel Wardus, Ouderling; Doctor der H. Theologie, Aartsdiaken van Faunton, en praeses van het Sidneyaansch Collegie aan de Academie van Cambridge. Thomas Goadus, Ouderling; Doctor der H. Theologie, voorzanger van de Paulische Kathedraal te Londen. Gualterus Balcanquallus, uit SchotschBrittanje, Ouderling, Baccalaureus der H. Theologie.

Uit den keurvorsteliĳken Pàltz.

Abrahamus Scultetus, Doctor der H. Theologie en Professor aan de Academie te Heidelberg. Paulus Tossanus, Doctor der H. Theologie en raad in den Kerkeraad van den NederPàltz. Henricus Alting, Doctor der H. Theologie en Professor aan de Academie te Heidelberg.

Uit Hessen.

Georgius Cruciger, Doctor der H. Theologie, Professor, en thans Rector aan de Academie te Marburg. Paulus Steinius, Hofprediker en Professor der H. Theologie aan het vorstelijk Mauritsche Collegie voor de Broeders te Kasset. Daniel Angelocrator, herder der Kerk te Marburg, en Superintendent der naastgelegene Kerken aan de Laan en Eder. Rodolphus Goclenius, de Oude, eerste Professor in de zuivere Philosophie aan de Academie te Marburg en thans Deken.

Uit Zwitserland.

Johannes Jakobus Breytingerus, herder der Kerk van Zurich. Marcus Rutimeyerus, Doctor der H. Theologie en Dienaar der Kerk te Bern. Sebastianus Beckius, Doctor der H. Theologie en Professor in het Nieuwe Testament aan de Academie te Bazel en aldaar Deken der Theologische Faculteit. Wolfgangus Mayerus, Doctor der H. Theologie, herder der Kerk te Bazel. Johannes Conradus Kochius, Dienaar der Kerk te Schaffhausen.

Van de Wetteravische Correspondentie.

Johannes Henricus Alstedius, gewoon Professor aan de Illustre Nassausche School, welke te Herborn is. Georgius Fabricius, herder der Windechsche Kerk aan het hof van Hannover en Inspecteur der omgeving.

Uit de Stad en Kerk van Genève.

Johannes Deodatus, herder in de Kerk te Genève en Professor in de H. Theologie aan de school aldaar. Theodorus Tronchinus, Bedienaar des Goddelijken Woords in de Kerk te Genève, en aldaar Professor in de H. Theologie.

Uit de Stad en Kerk van Bremen.

Matthias Martinius, Rector der Illustre School te Bremen en aan haar Professor der gewijde Letteren. Henricus Isselburg, Doctor der H. Theologie, Dienaar van Jezus Christus, en aan de School Professor in het Nieuwe Testament.

Ludovicus Crocius, Doctor der H. Theologie, herder der Kerk van den H. Maarten te Bremen, en Professor in het Oude Testament en in de Practische wijsbegeerte aan de Illustre School.

Uit de Stad en Kerk van Embden.

Daniel Bernardus Eilshemius, oudste herder in de Kerk van Embden. Ritzius Lucas Grimershemius, herder der Kerk van Embden.

De Nederlandsche Professoren.

Joannes Polyander, Doctor der H. Theologie en Professor aan de Academie te Leiden. Sibrandus Lubbertus, Doctor der H. Theologie en Professor aan de Friesche Academie. Franciscus Gomarus, Doctor en Professor der H. Theologie aan de Academie van Groningen en Ommelanden. Antonius Thysius, Professor der H. Theologie aan de Illustre School van de Geldersche Veluw, welke is te Harderwijk. Antonius Waleus, herder der Kerk van Middelburg, en door de Illustre Theologische School dezer stad naar de Synode geroepen.

Uit Gelderland en het Graafschap van Zutphen.

Guilielmus Stephani, Doctor der H. Theologie, herder der Kerk van Arnhem. Ellardus van Mehen, herder der Kerk van Harderwijk. Johannes Bouillet, herder te Warnsfeld. Jacobus Verheyden, Oudste der Kerk van Nymegen, en Rector der School.

Uit ZuidHolland.

Balthasar Lydius, M. F. herder van de kerk Gods in de stad Dordrecht. Henricus Arnoldi, predikant te Delft. Gisbertus Voetius, herder der Kerk van Heusden. Arnoldus Muys van Holy, Baljuw van ZuidHolland, Oudste der Kerk van Dordrecht. Joannes de Laet, Oudste der Kerk van Leiden.

Uit NoordHolland.

Jacobus Triglandus, herder der Kerk van Amsterdam. Abraham van Dooreslaer, herder der Kerk van Enkhuizen. Samuel Bartholdus, herder der Kerk van Monnikendam. Theodorus Heyngius, Oudste der Kerk van Amsterdam. Dominicus van Heemskerck, Oudste der Kerk van Amsterdam.

Uit Zeeland.

Godefridus Udemannus, herder der Kerk van Zierikzee. Cornelius Regius, herder der Kerk van Goes. Lambertus de Rycke, herder der Kerk van Bergen op Zoom. Iosias Vosbergius, Oudste der Kerk van Middelburg. Adrianus Hofferus, Senator der stad Zierikzee, en Oudste der Kerk aldaar.

Uit de Provincie van Utrecht.

Johannes Dibbezius, herder te Dordrecht. Afgevaardigde der Utrechtsche Orthodoxe Synode. Arnoldus Oortcampius, herder der Kerk van Amersfoort.

Uit Friesland.

Florentius Johannes, Dienaar van Jezus Christus den Gekruiste, in de Kerk van Sneek. Philippus Danielis Eilshemius, herder der Kerk van Harlingen. Kempo Harinxma van Donia, Oudste der Kerk van Leeuwarden. Tacitus van Aysma, Oudste der Kerk te Buirgirt, Hichtum, en Hartwart.

Uit Overijssel.

Casparus Sibelius, herder der Kerk van Deventer. Hermannus Wiserding, Bedienaar van het Evangelie van Christus, in de Kerk van Zwolle. Hieronymus Vogellius, herder der Kerk van Hasselt, tijdelijk dienende als afgevaardigde van de orthodoxe Kerk van Kampen. Johannes Langius, predikant te Vollenhoven. Wilhelmus van Broickhuisen ten Doerne, als afgevaardigde Oudste. Johannes van Lauwick, als afgevaardigde Oudste.

Uit de Stad Groningen en de Ommelanden.

Cornelus Hillenius, Dienstknecht van Jezus Christus in de Kerk van Groningen. Georgius Placius, herder der Kerk van Appingadam.

Wolfgangus Agricola, herder der Kerk van Bedum. Wigboldus Homerus, herder der Kerk van Midwolde. Egbertus Halbes, Oudste der Kerk van Groningen. Johannes Rufelaert, Oudste der kerk van Stedum.

Uit Drente.

Themo van Asschenberg, herder der Kerk van Meppel. Patroclus Romelingius, herder der Kerk van Rhuinen.

Uit de Waalsche Kerk.

Daniel Colonius, herder der Kerk van Leiden, en Regent van het FranschHollandsch Collegie aan de Leidsche Academie. Joannes Crucius, herder te Haarlem. Joannes Doucher, herder te Vlissingen. Jeremias de Pours, herder der FranschHollandsehe Kerk te Middelburg. Evenrardus Beckius, Oudste der FranschHollandsche Kerk te Middelburg. Petrus Pontanus, Oudste der Kerk te Amsterdam.

HET TWEEDE HOOFDSTUK DER LEER,

VAN DEN

DOOD VAN CHRISTUS, EN DE VERLOSSING DER MENSCHEN DOOR DENZELVEN.

Art. I.

God is niet alleen ten hoogste barmhartig, maar ook ten hoogste rechtvaardig. En zijne gerechtigheid (gelijk Hij Zich in zijn Woord geopenbaard heeft) vereischt, dat onze zonden, tegen zijne oneindige Majesteit begaan, niet alleen met tijdelijke, maar ook met eeuwige straffen, beide naar ziel en lichaam gestraft worden; welke straffen wij niet kunnen ontgaan, tenzij dat de gerechtigheid Gods genoeg geschiede.

II.

Maar alzoo wij zelven niet kunnen genoeg doen, en ons van den toorn Gods bevrijden, zoo heeft God uit oneindige barmhartigheid zijnen eeniggeboren Zoon ons tot een borg gegeven, dewelke, opdat Hij voor ons zoude genoeg doen, voor ons of in onze plaats, zonde en vervloeking aan het kruis geworden is.

III.

Deze dood des Zoons Gods is de eenige en volmaakte offerande en genoegdoening voor de zonden; van oneindige kracht en waardigheid; overvloedig genoegzaam tot verzoening van de zonden der gansche wereld.

IV.

En deze dood is daarom van zoo groote kracht en waardigheid, omdat de persoon, die denzelven geleden heeft, niet alleen een waarachtig en volkomen heilig mensch is, maar ook de eeniggeboren Zoon Gods, van eenzelfde eeuwig en oneindig wezen met den Vader en den H. Geest; zoodanig als onze Zaligmaker wezen moet. Daarenboven, omdat zijn dood is vergezelschap geweest met het gevoelen van den toorn Gods, en den vloek, dien wij door onze zonden verdiend hadden.

V.

Voorts is de belofte des Evangelies, dat een iegelijk, die in den gekruisten Christus gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe. Welke belofte allen volkeren en menschen, tot welke God naar zijn welbehagen zijn Evangelie zendt, zonder onderscheid moet verkondigd en voorgesteld worden, niet bevel van bekeering en geloof.

VI.

Doch dat velen, door het Evangelie geroepen zijnde, zich niet bekeeren, noch in Christus gelooven, maar in ongeloof vergaan, zulks geschiedt niet door gebrek of ongenoegzaamheid van de offerande Christi, aan 't kruis geofferd, maar door hun eigen schuld.

VII.

Maar zoo velen als er waarachtiglijk gelooven, en door den dood Christi van de zonden en 't verderf verlost en behouden worden, diezelven genieten deze weldaad alleen uit Gods genade, hun van eeuwigheid in Christus gegeven; welke genade Hij niemand schuldig is.

VIII.

Want dit is geweest de gansch vrije raad, de genadige wil en het voornemen Gods, (les Vaders, dat de levendmakende en zaligmakende kracht van den dierbaren dood zijns Zoons, zich uitstrekken zoude tot alle uitverkorenen, om die alleen met het rechtvaardigmakende geloof te begiftigen, en door hetzelfde onfeilbaarlijk tot de zaligheid te brengen; dat is: God heeft gewild, dat Christus door het bloed zijns kruises, (waarmede Hij het nieuwe verbond bevestigd heeft) uit alle volkeren, stammen, geslachten en tongen, die allen, en alleen, krachtiglijk zoude verlossen, die van eeuwigheid tot de zaligheid verkoren, en van den Vader Hem gegeven zijn; deze begiftigen met het geloof, 't welk Hij hun, gelijk ook andere zaligmakende gaven des H. Geestes, door zijnen dood heeft verworven; en van alle hunne zonden, zoo de aangeborene als werkelijke, zoo na als voor het geloof begaan, door zijn bloed zoude reinigen, tot den einde toe getrouwelijk bewaren, en ten laatste zonder eenige vlek en rimpel heerlijk voor zich stellen.

IX.

Deze raad, voortkomende uit de eeuwige liefde Gods tot de uitverkorenen, is van het begin der wereld, tot op dezen tegenwoordigen tijd (de poorten der hel zich tevergeefs daartegen stellende), krachtiglijk vervuld geweest, en zal ook voortaan vervuld worden, alzoo dat de uitverkorenen te zijner tijd bijeenvergaderd zullen worden, en dat er altijd een Kerk der geloovigen zal zijn, gefundeerd in het bloed Christi, welke dezen haren Zaligmaker, die voor haar, als een bruidegom voor zijn bruid, aan 't kruis zijn leven overgegeven heeft, standvastiglijk bemint, geduriglijk dient, en hier en in alle eeuwigheid zal prijzen.

Verwerping der dwalingen.

De rechte leer verklaard zijnde, verwerpt de Synode de dwalingen dergenen,

I.

Die leeren, „dat God de Vader zijnen Zoon tot den dood des kruises verordineerd heeft, zonder zekeren en bepaalden raad, van iemand zalig te maken; zoodat de noodzakelijkheid, nuttigheid, en waardigheid van de verwerving des doods Christi wel zouden hebben kunnen bestaan, en in alle deelen volmaakt, volkomen, en in haar geheel blijven, al ware 't schoon dat de verworven verlossing niet een eenig mensch immermeer metterdaad ware toegeeigend geweest." Want deze leer strekt tot versmading van wijsheid des Vaders, en der verdienste van Jezus Christus, en strijdt tegen de Schriftuur. Want zoo zegt onze Zaligmaker, Joh. 10:15, 27, Ik stel mijn leven voor mijne schapen, en: Ik ken hen. En de profeet Jesaja zegt van den Zaligmaker: Wanneer Hij zijn leven ten schuldoffer gegeven heeft, zal Hij zaad hebben, en lang leven, en des Heeren voornemen zal door zijn hand voortgaan, Jes. 53:10. Eindelijk, zij stoot om het artikel des geloofs, waarmede wij gelooven: De algemeene Christelijke Kerk.

II.

Die leeren, „dat dit het einde van den dood Christi niet zij geweest, dat Hij metterdaad het nieuwe verbond der genade door zijn bloed zoude bevestigen; maar alleen dat Hij den Vader een bloot recht zou verwerven, om met de menschen wederom zoodanig verbond, als het Hem believen zoude, 't zij der genade, of der werken, te mogen oprichten." Want zulks strijdt tegen de Schriftuur, dewelke leert, dat Christus geworden is Borg en Middelaar eens beteren, dat is, des nieuwen verbonds, Hebr. 7:22. En, dat het testament iii de dooden eerst bevestigd is, Hebr. 11: 15 en 17.

III.

Die leeren, „dat Christus door zijne tegenwoordigheid voor niemand zekerlijk de zaligheid zelve, en het geloof, waardoor deze tegenwoordigheid Christi tot zaligheid krachtiglijk toegeeigend wordt, verdiend heeft; maar alleen voor den Vader verworven heeft de macht of volkomen wil, om opnieuw met de menschen te handelen, en nieuwe voorwaarden, zulke als Hij zoude willen, voor te schrijven, van

welke de volbrenging aan den vrijen wil des menschen hangen zoude; en dat het derhalve had kunnen geschieden, dat of niemand, of alle menschen dezelve zouden vervullen." Want dezen gevoelen al te verachtelijk van den dood Christi; erkennen geenszins de voornaamste vrucht of weldaad, door dezelve verkregen, en brengen wederom uit de hel hervor de Pelagiaansche doling.

IV.

Die leeren, „dat het nieuwe verbond der genade, dat God de Vader, door tusschenkomst van den dood Christi, met de menschen gemaakt heeft, niet daarin bestaat, dat wij door het geloof, voor zooveel het de verdienste Christi aanneemt, voor God gerechtvaardigd en zalig gemaakt worden; maar daarin, dat God, afgeschaft hebbende het afeischen van de volmaakte gehoorzaamheid der Wet, het geloof zelf, en de gehoorzaamheid des geloofs, alhoewel onvolmaakt, voor de volmaakte gehoorzaamheid der Wet rekent, en der belooning des eeuwigen levens uit genade waardig acht. Want dit wedersprekt de Schriftuur, Rom. 3:24, 25, Zij worden om niet gerechtvaardigd door zijn genade, door de verlossing, geschied in Christus Jezus; denwelken God heeft voorgesteld tot verzoening door 't geloof in zijn bloed. En brengen, met den godloozen Socinus, voort een nieuwe en vreemde rechtvaardigmaking des menschen voor God, tegen de eendrachtige overeenstemming van de gansche Kerk.

V.

Die leeren, „dat alle menschen in den staat der verzoening en in de genade des verbonds zijn aangenomen; alzoo dat niemand om de erfzonde der verdoemenis schuldig zij, of verdoemd zal worden, maar dat alle menschen van de schuld dezer zoude vrij zijn." Want dit gevoelen strijdt tegen de Schriftuur, welke zegt, dat wij van nature kinderen des toorns zijn.

VI.

„Die het onderscheid tusschen verwerving en toeëigening daartoe gebruiken, opdat ze den onvoorzichtigen en onervarenen dit gevoelen mochten inplanten, dat God, zooveel Hem aangaat, allen menschen die weldaden, die door den dood Christi verkregen worden, evengelijkelijk heeft willen mededeelen; maar, dat sommigen de vergeving der zonden, en des eeuwigen levens deelachtig worden, anderen niet, dat zulk een onderscheid hangt aan hunnen vrijen wil, welke zich zelve voegt bij de genade, die zonder onderscheid aangeboden wordt; en dat het niet hangt aan die bijzondere gaven der barmhartigheid, die krachtiglijk in hen werkt, opdat ze zich zelve die genade boven anderen zouden toeëigenen." Want dezen, zich uitlatende alsof zij dit onderscheid in eene gezonde meening voorstelden, trachten den volke het verderfelijc venijn van de Pelagiaansche dwalingen in te geven.

VII.

Die leeren, „dat Christus voor diegenen, die God ten hoogste liefheeft, en ten eeuwigen leven verkoren, niet heeft kunnen noch moeten sterven, ook niet gestorven is, naardien dezulken den dood Christi niet van noode hebben. Want zij wederspreken den Apostel, zeggende: Christus heeft mij liefgehad en heeft zichzelf voor mij overgegeven. Gal. 2:20. Insgelijks: Rom. 8 :33, Wie zal de uitverkorenen Gods beschuldigen? God is het, die rechtvaardig maakt. Wie is het, die verdoemt? Christus is gestorven, namelijk, voor hen. En tegen den Zaligmaker, zeggende: Ik stel mijn leven voor mijne schapen, Joh. 10:15. En: Dit is mijn gebod, dat gij malkander lief hebt, gelijk Ik ulieden lief gehad heb. Niemand heeft meerder liefde dan deze, dat iemand zijn leven zet voor zijne vrienden, Joh. 12:13.

Onder stond.

Dat wij alzoo gevoelen en oordeelen getuigen wij met onderteekening onzer handen, en was onderteekend.

Johannes Bogerman, herder der Kerk van Leeuwarden en praeses der Synode. Jacobus Rolandus, herder der Kerk van Amsterdam en bijzitter van den praeses. Herman Faulkelius, herder der Kerk van Middelburg bijzitter van den praeses. Sebastianus Damman, herder der Kerk van Zutphen en scriba der Synode. Festus Hommius, herder der Kerk van Leiden, scriba der Synode.

Uit Groot-Brittanje.

Georgius, Bisschop van Landa.mJohannes Davenantius, Doctor en publiek Professor der gewijde Theologie aan de Academie van Cambridge, en praeses van het Koninklijk Collegie aldaar.

Samuel Wardus, Ouderling; Doctor der H. Theologie Aartsdiaken van Faunton, en praeses in het Sidneyaansch Collegie aan de Academie van Cambridge. Thomas Goadus, Ouderling; Doctor der H. Theologie, voorzanger van de Paulimsche Kathedraal te Londen. Gualterus Balcanqualles, uit SchotschBrittanje, Ouderling, Baccalaureus der H. Theologie.

Uit den keurvorstelijken Paltz.

Abrahamus Scultetus, Doctor der H. Theologie en Professor aan de Academie te Heidelberg. Paulus Tossanus, Doctor der H. Theologie en raad in den Kerkeraad van den NederPaltz. Henricus Alting, Doctor der H. Theologie en Professor aan de Academie te Heidelberg.

Uit Hessen

Georgius Cruciger, Doctor der H. Theologie, Professor, en thans Rector aan de Academie te Marburg. Paulus Steinins, Hofprediker en Professor der H. Theologie aan het vorstelijk Mauritsche Collegie voor de Broeders te Kassel. Daniel Angelocrator, herder der Kerk te Marburg, en Superintendent der naastgelegen Kerken aan de Laan en Eder. Rodolphus Goclenius, de Oude, eerste Professor in de zuivere Philosophie aan de Academie Marburg en thans Deken.

Uit Zwitserland

Johannes Jakobus Breytingerus, herder der Kerk van Zurich. Marcus Rutimeyerus, Doctor der H. Theologie en Dienaar der Kerk te Bern. Sebastianus Beckius, Doctor der H. Theologie en Professor in het Nieuwe Testament aan de Academie te Bazel, en aldaar Deken der Theologische Faculteit. Wolfgangus Mayerus, Doctor der H. Theologie, herder der Kerk te Bazel. Johannes Conradus Kochius, Dienaar der Kerk te Schaffhausen.

Van de Wetterravische Correspondentie

Johannes Henricus Alstedius, gewoon Professor aan de Illustere Nassausche School, welke te Hernborn is. Georgius Fabricius, herder der Windechsche Kerk aan het hof van Hannover en Inspecteur der omgeving.

Uit de Stad en Kerk van Genève.

Johannes Deodatus, herder in de Kerk te Genève en Professor in de H. Theologie aan de School aldaar. Theodorus Tronchinus, Bedienaar des Goddelijken Woords in de Kerk te Genève, en aldaar Professor in de H. Theologie.

Uit de Stad en Kerk van Bremen.

Matthias Martinius, Rector der Illustre School te Bremen en aan haar Professor der gewijde Letteren. Henricus Isselburg, Doctor der H. Theologie, Dienaar van Jezus Christus, in de Kerk der gezegende Maagd te Bremen, en aan de School Professor in het Nieuwe Testament. Ludovicus Crocius, Doctor der H. Theologie, herder der Kerk van den H. Maarten te Bremen en Professor in het Oude Testament en in de Practische wijsbegeerte aan de Illustre School.

Uit de Stad en Kerk van Embden.

Daniel Bernardus Eilshemius, oudste herder in de Kerk van Embden. Ritzius Lucas Grimershemius, herder der Kerk van Embden.

De Nederlandsche Professoren.

Joannes Polyander, Doctor der H. Theologie en Professor aan de Academie te Leiden. Sibrandus Lubbertus, Doctor der H. Theologie en Professor aan de Friesche Academie. Franciscus Gomarus, Doctor en Professor der H. Theologie aan de Academie van Groningen en Ommelanden. Antonius Thysius, Professor der H. Theologie aan de Illustre School van de Geldersche Veluwe, welke is te Harderwijk.

Antonius Waleus, herder der Kerk van Middelburg, en door de Illustre Theologische School dezer stad naar de Synode geroepen.

Uit Gelderland en het Graafschap van Zutphen.

Guilielmus Stephani, Doctor der H. Theologie, herder der Kerk van Arnhem.

Ellardus van Mehen, herder der Kerk van Harderwijk. Johannes Bouillet, herder te Warnsfeld. Jacobus Verheyden, Oudste der Kerk van Nijmegen, en Rector der School.

Uit Zuid-Holland.

Balthasar Lydius, M. F. herder van de kerk Gods in de stad Dordrecht. Henricus Arnoldi, predikant te Delft. Gisbertus Voetius, herder der Kerk van Heusden. Arnoldus Muys van Holy, Baljuw van ZuidHolland, Oudste der Kerk van Dordrecht. Johannes de Laet, Oudste der Kerk van Leiden.

Uit Noord-Holland.

Jacobus Triglandus, herder der Kerk van Amsterdam. Abraham van Dooreslaer, herder der Kerk van Enkhuizen. Samuel Bartholdus, herder der Kerk van Monnikendam. Theodorus Heyngius, Oudste der Kerk van Amsterdam. Dominicus van Heemskerck, Oudste der Kerk van Amsterdam.

Uit Zeeland.

Godefridus Udemannus, herder der Kerk van Zierikzee. Cornelius Regius, herder der Kerk van Goes. Lambertus de Rycke, herder der Kerk van Bergen op Zoom. Iosias Vosbergius, Oudste der Kerk van Middelburg. Adrianus Hofferus, Senator der stad Zierikzee, en Oudste der Kerk aldaar.

Uit de Provincie van Utrecht.

Johannes Dibbezius, herder te Dordrecht, Afgevaardigde der Utrechtsche Orthodoxe Synode. Arnoldus Oortcampius, herder der Kerk van Amersfoort.

Uit Friesland.

Florentius Johannis, Dienaar van Jezus Christus den Gekruiste, in de Kerk van Sneek. Philippus Danielis Eilshemius, herder der Kerk van Harlingen. Kempo Harinxma van Donia, Oudste der Kerk van Leeuwarden. Tacitus van Aysma, Oudste der Kerk te Buirgirt, Hichtum, en Hartwart.

Uit Overijssel.

Casparus Sibelius, herder der Kerk van Deventer. Hermannus Wiserding, Bedienaar van het Evangelie van Christus, in de Kerk van Zwolle. Hieronymus Vogellius, herder der Kerk van Hasselt, tijdelijk dienende als afgevaardigde van de orthodoxe Kerk van Kampen. Johannes Langius, predikant te Vollenhoven. Wilhelmus van Broickhuisen ten Doerne, als afgevaardigde Oudste. Johannes van Lauwick, als afgevaardigde Oudste.

Uit de Stad Groningen en de Ommelanden.

Cornelius Hillenius, Dienstknecht van Jezus Christus in de Kerk van Groningen. Georgius Placius, herder der Kerk van Appingadam. Wolfgangus Agricola, herder der Kerk van Bedum. Wigboldus, Homerus, herder der Kerk van Midwolde. Egbertus Halbes, Oudste der Kerk van Groningen. Johannes Rufelaert, Oudste der Kerk van Stedum.

Uit Drente.

Themo van Asschenberg, herder der Kerk van Meppel. Patrocilus Romelingius, herder der Kerk van Rhuinen.

Uit de Waalsche Kerk.

Daniel Colonius, herder der Kerk van Leiden, en Regent van het FranschHollandsch Collegie aan de Leidsche Academie. Joannes Crucius, herder te Haarlem. Joannes Doucher, herder te Vlissingen. Jeremias de Pours, herder der FranschHollandsche Kerk te Middelburg. Evardus Beckius, Oudste der FranschHollandsche Kerk te Middelburg. Petrus Pontanus, Oudste der Kerk te Amsterdam.

HET DERDE EN VIERDE HOOFDSTUK DER LEER,

VAN DES

MENSCHEN VERDORVENHEID EN DE BEKEERING TOT GOD, EN DE MANIER DERZEVE.

Art. I.

De mensch is van den beginne naar het beeld Gods geschapen, versierd in zijn verstand met ware en zalige kennis van zijn Schepper, en van andere geestelijke dingen; met gerechtigheid in zijn wil en hart; in al zijne genegenheden niet zuiverheid, en is overzulks geheel heilig geweest. Maar door het ingeven des duivels en zijnen vrijen wil van God afwijkende, heeft hij zichzelven van deze uitnemende gaven beroofd, en heeft daarentegen in de plaats van die over zich gehaald blindheid, schrikkelijke duisternis, ijdelheid en verkeerdheid des oordeels in zijn verstand, boosheid, wederspanningheid, en hardigheid in zijn wil en hart, mitsgaders ook onzuiverheid in alle zijne genegenheden.

II.

Zoodanig als nu de mensch geweest is na den val, zoodanige kinderen heeft hij ook voortgebracht, namelijk, hij, verdorven zijnde, verdorvene; alzoo dat de verdorvenheid, naar Gods rechtvaardig oordeel, van Adam op alle zijne nakomelingen (uitgenomen alleen Christus) gekomen is, niet door navolging, gelijk eertijds de Pelagianen gedreven hebben, maar door voortplanting der verdorvene natuur.

III.

Overzulks worden alle menschen in zonden ontvangen, en kinderen des toorns geboren, onbekwaam tot eenig zaligmakend goed, geneigd tot kwaad, dood in zonden, en slaven der zonden. En willen, noch kunnen tot God wederkeeren, noch hunne verdorvene natuur verbeteren, noch zich zelve tot de verbetering derzelve schicken, zonder de genade des wederbarenden H. Geestes.

IV.

Wel is waar, dat na den val in den mensch eenig licht der natuur nog overgebleven is, waardoor hij behoudt eenige kennis van God, van de natuurlijke dingen, van het onderscheid tusschen hetgeen eerlijk en oneerlijk is; en ook betoont eenige betrachting tot de deugd en uiterlijke tucht. Maar zoo verre is het van daar, dat de mensch door dit licht der natuur zoude kunnen komen tot de zaligmakende kennis Gods, en zich tot Hem bekeeren, dat hij ook in natuurlijke en burgerlijke zaken dit licht niet recht gebruikt; ja veel meer hetzelfde, hoedanig het ook is, geheel op verscheidene wijze bezoedelt, en in ongerechtigheid ten onderhoudt. En dewijl hij dit doet, zoo wordt hem alle onschuld door God benomen.

V.

Gelijk het met het licht der natuur toegaat, zoo gaat het ook in dezen toe niet de Wet der Tien geboden, van God door Mozes den Joden bijzonderlijk gegeven. Want nademaal dezelve de grootheid der zonde wel ontdekt, en den mensch meer en meer van zijne schuld overtuigt, doch het geneesmiddel daartegen niet aanwijst, noch eenige krachten toebrengt, om uit deze ellendigheid te kunnen geraken, en dat ze alzoo, door het vleesch krank geworden zijnde, den overtreders onder den vloek blijven laat, zoo kan de mensch daardoor de zaligmakende genade niet verkrijgen.

VI.

Hetgeen dan noch het licht der natuur noch de Wet doen kan, dat doet God door de kracht des Heiligen Geestes, en door het Woord of de bediening der verzoening, welke is het Evangelie van den Messias, waardoor het God behaagd heeft de geloovige menschen, zoo in 't Oude, als Nieuwe Testament, zalig te maken.

VII,

Deze verborgenheid zijns wils heeft God in 't Oude Testament aan weinigen ontdekt, doch in 't nieuwe

Testament (het onderscheid der volkeren nu weggenomen zijnde) heeft Hij dezelve aan meer menschen geopenbaard. Van welke verscheiden uitdeeling de oorzaak niet moet gesteld worden in de waardigheid van het eene volk meer dan het andere, of in 't beter gebruik van het licht der natuur, maar in het gansch vrije welbehagen en de onverdiende liefde Gods; waarom ook diegenen, wien buiten ja tegen verdiensten zoo groot een genade geschiedt, dezelve met een nederig en dankbaar hart moeten erkennen, maar in de anderen, wien deze genade niet geschiedt, moeten zij, met den Apostel, de strengheid en rechtvaardigheid van Gods oordeelen aanbidden, en die geenszins nieuwsgieriglijk onderzoeken.

VIII.

Doch zoo velen als er door het Evangelie geroepen worden, die worden ernstiglijk geroepen. Want God betoont ernstiglijk en waarachtiglijk in zijn Woord, wat Hem aangenaam zij, namelijk, dat de geroepenen tot Hem komen. Hij belooft ook met ernst allen, die tot Hem komen, en gelooven, de rust der zielen en het eeuwige leven.

IX.

Dat er velen door de bediening des Evangelies geroepen zijnde, niet komen en niet bekeerd worden, daarvan is de schuld niet in het Evangelie, noch in Christus, doorhetEvangelie aangeboden zijnde, noch in God, die door het Evangelie roept, en zelfs ook dien Hij roept, verscheidene gaven mededeelt, maar in degenen, die geroepen worden, van welke sommigen, zorgeloos zijnde, het Woord des levens niet aannemen; anderen nemenhetwel aan, maar niet in het binnenste huns harten, en daarom is het, dat zij, na eene verdwijnende blijdschap van het tijdelijk geloof, wederom terugwijken; anderen verstrikken het zaad des woords door de doornen der zorgvuldigheden en wellusten der wereld, en brengen geen vruchten voort, 'twelk onze Zaligmaker leert in de gelijkenis van het zaad.

X.

Maar dat anderen, door de bediening des Evangelies geroepen zijnde, komen, en bekeerd worden, dat moet men den mensch niet toeschrijven, alsof hij zich zelven door zijnen vrijen wil zoude uitscheiden van anderen, die met even groote of genoegzame genade tot het geloof en bekeering voorzien zijn ('t welk de hoovaardige ketterij van Pelagius stelt), maar men moet het God toeschrijven, die, gelijk Hij de zijnen van eeuwigheid uitverkoren heeft in Christus, alzoo ook dezelve in der tijd krachtiglijk roept, met het geloof en de bekeering begiftigt, en, uit de macht der duisternis verlost zijnde, tot het rijk zijns Zoons overbrengt, opdat zij zouden verkondigen de deugden Desgenen, die hen de duisternis tot zijn wonderlijk licht heeft geroepen; en opdat zij niet in zichzelf, maar in den Heere zouden roemen, gelijk de Apostolische schriften doorgaans getuigen.

XI.

Voorts, wanneer God dit zijn welbehagen in de uitverkorenen uitvoert, en de ware bekeering in dezelve werkt, zoo is het, dat Hij niet alleenhetEvangelie hun uiterlijk doet prediken, en hun verstand krachtiglijk door den Heiligen Geest verlicht, opdat ze recht zouden verstaan en onderscheiden die dingen, die des Geestes Gods zijn; maar Hij dringt ook in tot de binnenste deelen des menschen met de krachtige werking van denzelven wederbarenden Geest; Hij opent het hart, dat gesloten is; Hij vermurwt wat hard is; Hij besnijdt wat onbesneden is. In den wil stort Hij nieuwe hoedanigheden, en maakt dat dezelve wil, die dood was, levend wordt, die boos was, goed wordt, die niet wilde, nu dadelijk wil, die wederspanning was, gehoorzaam wordt; Hij beweegt en sterkt denzelven wil alzoo, dat hij, als een goede boom, vruchten van goede werken kan voortbrengen.

XII.

En dit is die wedergeboorte, die vernieuwing, nieuwe schepping, opwekking van de dooden, en levendmaking, waarvan zoo heerlijk in de Schriftuur gesproken wordt, dewelke God zonder ons in ons werkt; en deze wordt in ons niet teweeggebracht door middel van de uiterlijke predikatie alleen, noch door aanrading, of zulk eene manier van werking, dat, wanneer nu God zijn werk volbracht heeft, het alsdan nog in de macht des menschen zoude staan wedergeboren te worden, of niet wedergeboren te worden, bekeerd te worden, of niet bekeerd te worden; maar het is een gansch bovennatuurlijke, een

zeer krachtige, en te gelijk zeer zoete, wonderlijke, verborgene, en onuitsprekelijke werking, welke, naar het getuigenis der Schriftuur (die van den Auteur van deze werking is ingegeven), in hare kracht niet minder noch geringer is dan de schepping of de opwekking der dooden; alzoo, dat alle diegenen, in welker harten God op deze wonderbaarlijke wijze werkt, zekerlijk, onfeilbaarlijk en krachtiglijk wedergeboren worden, en dadelijk gelooven. En alsdan wordt de wil, zijnde nu vernieuwd, niet alleen van God gedreven en bewogen, maar, zijnde bewogen van God, werkt hij ook zelf'. Daarom wordt ook terecht gezegd, dat de mensch, door de genade, die hij ontvangen heeft, gelooft en zich bekeert.

XIII.

De wijze van deze werking kunnen de geloovigen in dit leven niet volkomenlijk begrijpen; ondertusschen stellen zij zich daarin gerust, dat zij weten en gevoelen, dat zij door deze genade Gods met hun harte gelooven, en hunnen Zaligmaker liefhebben.

XIV.

Zoo is dan het geloof een gave Gods, niet omdat het den vrijen wil des menschen van God wordt aangeboden, maar omdat het den mensch dadelijk wordt medegedeeld, ingegeven, en ingestort; niet ook daarom, dat God de macht alleen om te gelooven zoude geven, en daarna de toestemming of het dadelijk gelooven van den vrijen wil des menschen verwachten; maar omdat Hij, die daar werkt het willen en het volbrengen, ja alles werkt in allen, in de menschen teweegbrengt beide den wil om te gelooven, en het geloof zelf.

XV.

Deze genade is God niemand schuldig. Want wat zoude Hij schuldig zijn dengenen, die Hem eerst niets geven kan, opdat het hem vergolden worde? Ja, wat zoude God hem schuldig zijn, die van zichzelf niets anders heeft dan zonde en leugen? Diegene dan, die deze genade ontvangt, die is God alleen daarvoor eeuwige dankbaarheid schuldig, en dankt Hem ook daarvoor. Diegene, die deze genade niet ontvangt, die acht ook deze geestelijke dingen gansch niet, en behaagt zichzelf in het zijne, of, zorgeloos zijnde, roemt ijdelijk dat hij heeft hetgeen hij niet heeft. Voorts, van diegenen, die hun geloof uiterlijk belijden en hun leven beteren, moet men, naar het exempel der Apostelen, het beste oordeelen en spreken; want het binnenste des harten is onbekend. En wat aangaat anderen, die nog niet geroepen zijn, voor zulken moet men God bidden, die de dingen, die niet zijn., roept alsof zij waren, en moeten ons geenszins tegen dezelve verhoovaardigen, alsof wij ons zelve onderscheiden hadden,

XVI.

Doch gelijk de mensch door den val niet heeft opgehouden een mensch te zijn, begaafd niet verstand en wil; en gelijk de zonde, die het gansche wenschelijk geslacht heeft doordrongen, de natuur des menschen niet heeft weggenomen, maar verworven en geestelijker wijze gedood; alzoo werkt ook deze Goddelijke genade der wedergeboorte in den mensch niet als in stokken en blokken, noch vernietigt den wil en zijne eigenschappen, noch dwingt hem met geweld tegen zijnen dank, maar maakt hem geestelijk levend, heelt hem, verbetert hem en buigt hem tegelijk lieflijk en krachtelijk; alzoo, dat, waar de wederspanningheid en tegenstand des vleesches te voren ten eenenmaal de overhand had, daar begint nu een gewillige en oprechte gehoorzaamheid des geestes de overhand te krijgen; waarin de waarachtige en geestelijke wederoprichting en vrijheid van onzen wil gelegen is. En, tenware dat die wonderbaarlijke Werkmeester alles goeds in dezer voege niet ons handelde, de mensch zoude gansch geen hope hebben van uit den val te kunnen opstaan door zijnen vrijen wil, waardoor hij zichzelf, toen hij nog stond, in het verderf gestort.

XVII.

Gelijk ook die almachtige werking Gods, waardoor Hij dit ons natuurlijk leven voortbrengt en onderhoudt, niet uitsluit, maar vereischt het gebruik der middelen, door dewelke God naar zijne oneindige wijsheid en goedheid deze zijne kracht heeft willen uitstrekken; alzoo is het ook dat de voorgemelde bovennatuurlijke werking Gods, waardoor Hij ons wederbaart, geenszins uitsluit, noch omstoot het gebruik des Evangelies, hetwelk de wijze God tot een zaad der wedergeboorte en spijs der zielen verordineerd heeft.

Daarom dan, gelijk de Apostelen en de leeraars, die hen zijn gevolgd, van deze genade Gods het volk Godzaliglijk hebben onderricht, Hem ter eere, en tot nederdrukking van allen hoogmoed des menschen; en ondertusschen nochtans niet hebben nagelaten, dezelve door heilige vermaningen des Evangelies te houden onder de oefening des Woords, der Sacramenten, en der kerkelijke tucht; alzoo moet het ook nu verre van daar zijn, dat diegenen, die anderen in de gemeente leeren, of die geleerd worden, zich zouden vermeten God te verzoeken door het scheiden dier dingen, die God naar zijn welbehagen heeft gewild, dat samengevoegd zouden blijven. Want door de vermaningen wordt de genade medegedeeld, en hoe vaardiger wij ons ambt doen, hoe heerlijker ook de weldaad Gods, die in ons werkt, zich vertoont, en zijn werk gaat dan allerbest voort. Welken God alleen toekomt, zoo vanwege de middelen, als vanwege de zaligmakende vrucht en de kracht derzelve, alle heerlijkheid in der eeuwigheid. Amen.

Verwerping der dwalingen.

De rechtzinnige leer verklaard zijnde, verwerpt de Synode de dwalingen dergenen,

I.

Die leeren, „dat men eigenlijk niet zeggen kan, dat de erfzonde in zich zelve genoegzaam zij om het gansche wenschelijk geslacht te verdoemen, of om tijdelijke en eeuwige straffen te verdienen." Want dezen widerspreken den Apostel, die daar zegt: De zonde is door eenen mensch in de wereld gekomen, en door de zonde de dood, en alzoo is de dood tot alle menschen gekomen door eenen mensch, in welken alle menschen gezondigd hebben, Rom. 5 :12. En: Rom. 5:16, De schuld is uit een misdaad ingekomen tot verdoemenis; En: Rom. 6:23, De bezoldiging der zonde is de dood.

II.

Die leeren, „dat de geestelijke gaven, of de goede hoedanigheden en deugden, als daar zijn goedheid, heiligheid, rechtvaardigheid, in den wil des menschen, als hij eerst geschapen werd, niet konden zijn; en dat ze diensvolgens in den val van denzelve niet hebben kunnen gescheiden worden." Want zulks strijdt tegen de beschrijving des evenbeelds Gods, welke de Apostel stelt, Efez. 4:24; alwaar hij getuigt, dat hetzelfde bestaat in gerechtigheid en heiligheid, welke beide ontwijfelijk in den wil hare plaats hebben.

III.

Die leeren, „dat in den geestelijken dood de geestelijke gaven van des menschen wil niet zijn gescheiden, nademaal de wil in zich zelve nooit zij verdorven geweest, maar alleenlijk door de duisternis des verstands en de ongeregelde hartochten verhinderd, welke veranderingen weggenomen zijnde, dat alsdan de wil zijne vrije aangeborene kracht zoude in 't werk kunnen stellen, dat is, allerlei goed, 'twelk hem voorkomt, uit zichzelf zoude kunnen willen en verkiezen, of niet willen en niet verkiezen." Dit is een nieuwigheid en dwaling, en strekt daartoe, dat ze de krachten van den vrijen wil verheffe, tegen de spreuk des Profeten, Jer. 17: 9, Een trotsch en bedriegelijk ding is het hart. En des Apostels, Ef. 2:3, Onder welke (kinderen der ongehoorzaamheid) wij ook allen voortijds gewandeld hebben in de begeerten onzes vleesches, doende den wil des vleesches en der gedachten.

IV.

Die leeren, „dat de onherboren mensch niet eigenlijk, noch geheelijk dood is in de zonde, of onbloeit van alle krachten tot het geestelijk goed; maar dat hij nog kan hongeren en dorsten naar de gerechtigheid en het leven, en offeren een offerande eens verslagenen en gebrokenen geestes, die Gode aangenaam zij." Want deze dingen strijden tegen de klare getuigenissen der Schriftuur: Ef. 2: 1, 5. Gij waart dood door de zonden en misdaden. En: Gen. 6:5 en 8:21, Het dichten en pochen des menschelijken harten is alleenlijk boos ten allen tijd. Daarenboven hongeren en dorsten naar de verlossing uit de ellendigheid, en naar het leven, en Gode eene offerande eens gebrokenen geestes opofferen, komt eigenlijk toe den wedergeborenen, en dengenen, die zalig genoemd worden, Ps. 51:19. Matth. 5:6.

V.

Die leeren, „dat de verdorvene en natuurlijke mensch de gemeene genade (waardoor zij verstaan het licht der natuur) of de gaven, hem na den val nog overgelaten, zoowel gebruiken kan, dat hij, door dat goede gebruik, een meerdere, namelijk, de Evangelische of zaligmakende genade, en de zaligheid

zelve allengskens en bij trappen zoude kunnen bekomen. En dat in dezer voege God zich van zijn zijde betoont gereed te zijn om Christus aan alle menschen te openbaren, naardien Hij de middelen, die tot de kennisse Christi, tot het geloof en tot de bekeering noodig zijn, genoegzaamelijk en krachtiglijk, allen toedient." Want, benevens de ervarenheid van alle tijden, betuigt ook de Schriftuur, dat zulks onwaarachtig zij. Ps. 147:19, 20, Hij doet Jakob kond zijn woord, Israel zijne wijzen en rechten; zoo heeft Hij geen volk gedaan, en zij hebben die rechten niet geweten. En: Hand. 14:16, God heeft in de voorledene tijden alle de Heidenen laten wandelen in hunne wegen. En: Hand. 16:6, 7, Hij (te weten Paulus niet de zijnen) zijn door den H. Geest verhinderd geworden het woord in Azië te spreken, en als zij in Mysië gekomen waren, verzochten zij door Bithynië te reizen, en de Geesthethun dat niet toe.

VI.

Die leeren, „dat in de ware bekeering des menschen geene nieuwe hoedanigheden, krachten, of gaven in den wil van God kunnen ingestort worden; en dat overzulks het geloof, waardoor wij eerst bekeerd worden, en waarvan wij geloovigen genoemd worden, niet is een hoedanigheid of gave, van God ingestort, maar alleen eene daad des menschen, en dat het niet anders kan gezegd worden een gave te zijn, dan ten aanzien van de macht om tot hetzelfde te komen." Want daarmede wederspreken zij de H. Schriftuur, die getuigt, dat God nieuwe hoedanigheden des geloofs, der gehoorzaamheid, en van "t gevoelen zijner liefde, in onze harten uitstort. Jer. 31:33, Ik zal mijne wet in hun verstand geven, en Ik zal ze inschrijven in hun hart. En: Jes. 44:3, Ik wil water gieten op den dorstige, en stroomen ophetdorre; Ik wil mijnen Geest op uw zaad gieten. En: (Rom. 5:5, De liefde Gods is in onze harten uitgestort door den H. Geest, die ons gegeven is. Zulks strijdt ook tegen het gedurig gebruik der Kerke Gods, welke bij den Profeet aldus bidt: Bekeer Gij mij, Heere! zoo word ik bekeerd, Jer. 31: 18.

VII.

Die leeren, „dat de genade, waardoor wij tot God bekeerd worden, niets anders is dan een zachte aanrading, of, (gelijk anderen dit verklaren) dat dit de alleredelste manier van werking is in de bekeering des menschen, en die best overeenkomt met de natuur des menschen, welke door aanrading geschiedt; en dat er niets is, waarom deze aanradende genade alleen niet zoude genoegzaam zijn, om den natuurlijken mensch geestelijk te maken; ja dat God niet anders de toestemming van den wil voortbrengt, dan door deze wijze van aanrading, en dat de kracht der Goddelijke werking, waardoor zij de werking des Satans te boven gaat, hierin bestaat, dat God eeuwige, maar de Satan tijdelijke goederen belooft." Want dit is gansch Pelagiaansch en strijdig tegen de gansche H. Schriftuur, dewelke, behalve deze, nog een andere en veelkrachtiger en Goddelijker manier van werking des H. Geestes in de bekeering des menschen erkent; gelijk hij Ezechiël: Ik wil u een nieuw hart en eenen nieuwen geest in u geven, en wil het steenen hart uit uw vleesch weg nemen, en u een vleesch hart geven, Ezech. 36:26.

VIII.

Die leeren, „dat God zulke krachten zijner almogendheid in de wedergeboorte des menschen niet gebruikt, waardoor Hij deszelven wil krachtiglijk en onfeilbaarlijk zoude buigen tot geloof en bekeering; maar dat alle de werkingen der genade, welke God gebruikt om den mensch te bekeeren, volbracht zijnde, de mensch nochtans Gode en den H. Geest, wanneer Hij de wedergeboorte deszelven voorheeft, en hem wederbaren wil, alzoo kan wederstaan en metterdaad ook dikwijls wederstaat, dat hij zijn eigen wedergeboorte ganschelijk belet; en dat het overzulks in zijn eigen macht blijft., wedergeboren te worden of niet." Want dit is anders niet, dan al de kracht van de genade Gods in onze bekeering wegnemen, en de werking des almachtigen Gods den wil des menschen onderwerpen, en dat tegen de Apostelen, die leeren, Ef. 1:19, Dat wij gelooven naar de werking der kracht zijner sterkheid; En, 2 Thess. 1:11, Dat God het welbehagen der goedheid en het werk des geloofs in ons vervult met macht. En, 2 Petr. 1:3, Dat zijne Goddelijke macht ons alle ding gegeven heeft, dat tot het leven en de Godzaligheid noodig is.

IX.

Die leeren, "dat de genade en de vrije wil zijn gedeeltelijke oorzaken, die beide te zamen werken het

begin van de bekeering, en dat de genade in de orde van werking niet gaat voor de werking van den wil, dat is, dat God niet eerder den wil des menschen krachtelijk helpt tot de bekeering, dan wanneer de wil des menschen zichzelven beweegt en daartoe bepaalt. Want de oude Kerk heeft deze leer al overlang in de Pelagianen veroordeeld, uit den Apostel, Rom. 9:16, Zoo gaat het dan niet naar iemands willen of loopen, maar naar Gods ontfermen. Ingelijks: 1 Cor. 4:7, Wie scheidt u uit? En wat hebt gij, dat gij niet ontvangen hebt? En: Fil. 2:13, Het is God, die in u werkt het willen en het volbrengen, naar zijn welbehagen.

Onder stond.

Dat wij alzoo gevoelen en oordeelen, getuigen wij met onderteekening onzer handen,
en was onderteekend.

Johannes Bogerman, herder der Kerk van Leeuwarden en praeses der Synode. Jacobus Rolandus, herder der Kerk van Amsterdam en bijzitter van den praeses. Herman Faulkelius, herder der Kerk van Middelburg en bijzitter van den praeses. Sebastianus Damman, herder der Kerk van Zutphen en scriba der Synode. Festus Hommius, herder der Kerk van Leiden, scriba der Synode.

Uit Groot-Brittanje.

Georgius, Bisschop van Landa. Johannes Davenantius, Doctor en publiek Professor der gewijde Theologie aan de Academie van Cambridge, en praeses van het Koninklijk Collegie aldaar. Samuel Wardus, Ouderling; Doctor der H. Theologie, Aartsdiaken van Faunton, en praeses in het Sidneyaansch Collegie aan de Academie van Cambridge. Thomas Goadus, Ouderling; Doctor der H. Theologie, voorzanger van de Paulinische Kathedraal te Londen, Gualterus Balcanquallus, uit SchotschBrittanje, Ouderling, Baccalaureus der H. Theologie.

Uit den keurvorsteliĳken Paltz.

Abrahamus Scultetus, Doctor der H. Theologie en Professor aan de Academie te Heidelberg. Paulus Tossanus, Doctor der H. Theologie en raad in den Kerkeraad van den NederPaltz. Henricus Alting, Doctor der H. Theologie en Professor aan de Academie te Heidelberg.

Uit Hessen.

Georgius Cruciger, Doctor der H. Theologie, Professor, en thans Rector aan de Academie te Marburg. Paulus Steinius, Hofprediker en Professor der H. Theologie aan het vorstelijk Mauritsche Collegie voor de Broeders te Kassel. Daniel Angelocrator, herder der Kerk te Marburg, en Superintendent der naastgelegene Kerken aan de Laan en Eder. Rodolphus Goclenius, de Oude, eerste Professor in de zuivere Philosophie aan de Academie te Marburg, en thans Deken.

Uit Zwitserland.

Johannus Jakobus Breytingerus, herder der Kerk van Zurich. Marcus Rutimeyerus, Doctor der H. Theologie en Dienaar der Kerk te Bern. Sebastianus Beckius. Doctor der H. Theologie en Professor in het Nieuwe Testament aan de Academie te Bazel, en aldaar Deken der Theologische Faculteit. Wolfgangus Mayerus, Doctor der H. Theologie, herder der Kerk te Bazel. Johannes Conradus Kochius, Dienaar der Kerk te Schaffhausen.

Van de Wetteravische Correspondentie.

Johannes Henricus Alstedius, gewoon Professor aan de Illustre Nassausche School, welke te Herborn is. Georgius Fabricins, herder der Windechsche Kerk aan het hof van Hannover, en Inspecteur der omgeving.

Uit de Stad en Kerk van Genève.

Johannus Deodatus, herder in de Kerk te Genève en Professor in de H. Theologie aan de school aldaar. Theodorus Tronchinus, Bedienaar des Goddelijken Woords in de Kerk te Genève, en aldaar Professor in de H. Theologie.

Uit de Stad en Kerk van Bremen.

Matthias Martinus, Rector der Illustre School te Bremen en aan haar Professor der gewijde Letteren.

Henricus Isselburg, Doctor der H. Theologie, Dienaar van Jezus Christus in de Kerk der gezegende Maagd te Bremen, en aan de School Professor in het Nieuwe Testament. Ludovicus Crocins, Doctor der H. Theologie, herder der Kerk van den H. Maarten te Bremen, en Professor in het Oude Testament en in de Practische wijsbegeerte aan de Illustre School.

Uit de Stad en Kerk van Embden.

Daniel Bernardus Eilshemius, oudste herder, in de Kerk van Embden. Ritzius Lucas Grimershemius, herder der Kerk van Embden.

De Nederlandsche Professoren.

Joannes Polyander, Doctor der H. Theologie en Professor aan de Academie te Leiden. Sibrandus Lubbertus, Doctor der H. Theologie en Professor aan de Friesche Academie. Franciscus Gomarus, Doctor en Professor der H. Theologie aan de Academie van Groningen en Ommelanden. Antonius Thysius, Professor der H. Theologie aan de Illustre School van de Geldersche Veluwe, welke is te Harderwijk. Antonius Waleus, herder der Kerk van Middelburg, en door de Illustre Theologische School dezer stad naar de Synode geroepen.

Uit Gelderland en het Graafschap van Zutphen.

Guilielmus Stephani, Doctor der H. Theologie, herder der Kerk van Arnhem. Ellardus van Mehen, herder der Kerk van Harderwijk. Johannes Bouillet, herder te Warnsveld. Jacobus Verheyden, Oudste der Kerk van Nymegen, en Rector der School.

Uit Zuid-Holland.

Balthasar Lydius, M. F. herder van de Kerk Gods in de stad Dordrecht. Henricus Arnoldi, predikant te Delft. Gisbertus Voetius, herder der Kerk van Heusden. Arnoldus Muys van Holy, Baljuw van Zuid-Holland, Oudste der kerk van Dordrecht. Joannes de Laet, Oudste der Kerk van Leiden.

Uit Noord-Holland.

Jacobus Triglandus, herder der Kerk van Amsterdam. Abraham van Dooreslaer, herder der Kerk van Enkhuizen, Samuel Bartholdus, herder der Kerk van Monnikendam. Theodorus Heyngius, Oudste der Kerk van Amsterdam. Dominicus van Heemskerck, Oudste der Kerk van Amsterdam.

Uit Zeeland.

Godefridus Udemannus, herder der Kerk van Zierikzee. Cornelius Regius, herder der Kerk van Goes. Lambertus de Rycke, herder der Kerk van Bergen op Zoom. Iosias Vosbergius, Oudste der Kerk van Middelburg. Adrianus Hofferus, Senator der stad Zierikzee, en Oudste der Kerk aldaar.

Uit de Provincie van Utrecht.

Johannes Dibbezius, herder te Dordrecht, Afgevaardigde der Utrechtsche Orthodoxe Synode. Arnoldus Ortcampius, herder der Kerk van Amersfoort.

Uit Friesland.

Florentius Johannis, Dienaar van Jezus Christus den Gekruiste, in de Kerk van Sneek. Philippus Danielis Eilshemius, herder der Kerk van Harlingen. Kempo Harinxma van Donia, Oudste der Kerk van Leeuwarden. Tacitus van Aysma, Oudste der Kerk te Buirgirt, Hichtum, en Hartwardt.

Uit Overijssel.

Casparus Sihelius, herder der Kerk van Deventer. Hermannus Wiserding, Bedienaar van het Evangelie van Christus, in de Kerk van Zwolle. Hieronymus Vogellius, herder der Kerk van Hasselt, tijdelijk dienende als afgevaardigde van de Kerk van Kampen. Johannes Langius, predikant te Vollenhoven. Wilhelmus van Broickhuisen ten Doerne, als afgevaardigde Oudste. Johannes van Lauwick, als afgevaardigde Oudste.

Uit de Stad Groningen en de Ommelanden.

Cornelius Hillenius, Dienstknecht van Jezus Christus in de Kerk van Groningen. Georgius Placius, herder der Kerk van Appingadam.

Wolfgangus Agricola, herder der Kerk van Bedum. Wigboldus, Homerus, herder der Kerk van Midwolde. Egbertus Halbes, Oudste der Kerk van Groningen, Johannes Rufelaert, Oudste der Kerk van Stedum.

Uit Drente.

Themo van Asschenberg, herder der Kerk van Meppel. Patroclus Romelingius, herder der Kerk van Rhuinen.

Uit de Waalsche Kerk.

Daniel Colonius, herder der Berk van Leiden, en Regent van het FranschHollandsch Collegie aan de Leidsche Academie. Joannes Crucius, herder te Haarlem. Joannes Doucher, herder te Vlissingen. Jeremias de Pours, herder der FranschHollandsche Kerk te Middelburg. Evardus Beckius, oudste der FranschHollandsche Kerk te Middelburg. Petrus Pontanus Oudste der Kerk te Amsterdam.

HET VIJFDE HOOFDSTUK DER LEER

van de

VOLHARDING DER HEILIGEN

Art I.

Die God naar zijn voornemen tot de gemeenschap zijns Zoons, onzes Heeren Jezus Christus, roept, en door den 11. Geest wederbaart, dezelve verlost Hij wel van de heerschappij en slavernij der zonde; doch Hij verlost ze in dit leven niet ganschelijk van het vleesch en het lichaam der zonde.

II.

Hieruit spruiten de dagelijksche zonden der zwakheid, en aan de allerbeste werken der heiligen kleven ook gebreken. Dit geeft hen gestadige oorzaak om zich voor God te verootmoedigen, hunne toevlucht tot den gekruisten Christus te nemen, het vleesch hoe langer hoe meer door den Geest des gebeds, en heilige oefeningen der Godvruchtigheid te dooden, en naar het perk der volmaaktheid te zuchten, totdat zij, van dit lichaam des doods ontbonden zijnde, met het Lam Gods in de hemelen zullen regeeren.

III.

Uit oorzaak van deze overblijfselen der inwonende zonde, en ook vanwege de aanvechtingen der wereld en des Satans, zouden de bekeerden in die genade niet kunnen volstandig blijven, zoo zij in hunne eigen krachten verlaten werden. Maar God is getrouw, die dezelve in de genade, hun eenmaal gegeven, barmhartiglijk bevestigt, en ten einde toe krachtiglijk bewaart.

IV.

En hoewel die macht Gods, waardoor Hij de ware geloovigen in de genade bevestigt en bewaart, meerder is, dan dat ze van 't vleesch zoude kunnen overwonnen worden, zoo worden nochtans de bekeerden niet altijd alzo van God geleid, en bewogen, dat ze in sommige bijzondere daden, door hun eigen schuld, van de leiding der genade niet zouden kunnen afwijken, en van de begeerlijkheden des vleesches verleid worden, en dezelve volgen. Daarom moeten zij gestadiglijk waken en bidden, dat ze niet in verzoeking geleid worden. Zoo zij dit niet doen, zoo kunnen zij niet alleen van het vleesch, de wereld, en den Satan, tot zware en ook gruwelijke zonden weggerukt worden, maar worden ook inderdaad, door Gods rechtvaardige toelating, tot dezelve somwijlen weggerukt. Gelijk de droevige vallen van David, Petrus, en andere heiligen, die ons in de Schriftuur beschreven zijn, bewijzen.

V.

Met zoodanige grove zonden vertoornen zij God zeer, vervallen in schuld des doods, bedroeven den

H. Geest, verbreken voor een tijd de oefening des geloofs, verwonden zwaarlijk hunne conscientie, en verliezen somwijlen, voor een tijd, het gevoelen der genade, totdat hun, wanneer zij door ernstige boetvaardigheid op den weg wederkeeren, het vaderlijk aanschijn Gods opnieuw verschijnt.

VI.

Want God, die rijk is in barmhartigheid, neemt, naar het onveranderlijke voornemen der verkiezing, den H. Geest van de zijnen, ook zelfs in droevige vallen, niet geheel weg, noch laat ze zoo verre vervallen, dat ze van de genade der aanneming, en van den staat der rechtvaardigmaking uitvallen, of dat ze zondigen ter dood, of tegen den H. Geest, en, van Hein geheel verlaten zijnde, zich zelven geheel in 't eeuwig verderf storten.

VII.

Want eerstelijk in zulke vallen bewaart Hij nog in hen dit zijn onverderfelijk zaad, waaruit zij wedergeboren zijn, opdat hetzelfde niet verga, noch uitgeworpen worde. Ten andere, vernieuwt Hij hen zekerlijk en krachtiglijk door zijn Woord en Geest tot bekeering, opdat zij over de bedreven zonden van harte, en naar God, bedroefd zijn; vergeving in 't bloed des Middelaars, door 't geloof, met een verbroken hart, begeeren, en verkrijgen de genade Gods, die nu met hen verzoend is, wederom gevoelen, zijne ontfermingen en trouw aanbidden, en voortaan hunne zaligheid met vreeze en beven dies te naarstiger werken.

VIII.

Alzoo bekomen zij dan dit, niet door hunne verdiensten of krachten, maar uit de genadige barmhartigheid Gods, dat zij noch ganschelijk van het geloof en de genade uitvallen, noch tot den einde toe in den val blijven, of verloren gaan. Dit zou, zooveel hen aangaat, niet alleen lichtelijk kunnen geschieden, maar zou ook ontwijfelijk geschieden. Doch ten aanzien van God kan het ganschelijk niet geschieden; dewijl noch zijn raad veranderd, noch zijn belofte gebroken, noch de roeping, naar zijn voornemen, wederroepen, noch de verdienste, voorbidding, en bewaring van Christus krachteloos gemaakt, noch de verzegeling des H. Geestes verijdeld of vernietigd kan worden.

IX.

Van deze bewaring der uitverkorenen tot de zaligheid, en van de volharding der ware geloovigen, in 't geloof, kunnen zelfs de geloovigen verzekerd zijn, en zij zijn ook naar de mate des geloofs, waarmede zij zekerlijk gelooven, dat zij zijn, en altijd blijven zullen, ware en levende leden der Kerk, dat zij hebben vergeving der zonden, en het eeuwige leven.

X.

En dienvolgens spruit deze verzekerdheid niet uit eenige bijzondere openbaring, zonder of buiten het Woord geschied; maar uit het geloof der beloften Gods, die Hij in zijn Woord zeer overvloedig tot onzen troost in zijn Woord geopenbaard heeft, en uit het getuigenis des H. Geestes, die mede met onzen Geest getuigt, dat wij zijn kinderen en erfgenamen Gods; eindelijk, uit de ernstige en heilige betrachtting van eene goede conscientie en van goede werken. En zoo de uitverkorenen Gods dezen vasten troost in deze wereld niet hadden, dat ze de overwinning behouden zullen, mitsgaders dit onbedriegelijke pand der eeuwige heerlijkheid, zoo zonden zij wezen de ellendigste van alle menschen.

XI.

Ondertusschen getuigt de H. Schriftuur, dat de geloovigen in dit leven tegen verscheidene twijfelingen des vleesches strijden, en, in zware aanvechting gesteld zijnde, dit volle vertrouwen des geloofs, en zekerheid der volharding niet altijd gevoelen. Maar God, de Vader aller vertroosting, laat hen boven hun vermogen niet verzocht worden, maar geeft met de verzoeking een uitkomst, en wekt in hen de verzekerdheid der volharding door den Heiligen Geest wederom op.

XII.

Doch zoo verre is het van daar, dat deze verzekerdheid der volharding de ware geloovige hoovaardig en vleeschelijkzorgeloos zoude maken, dat ze daarentegen een ware wortel is van nederigheid, kinderlijke vreeze, ware Godzaligheid, lijdzaamheid in allen strijd, vurige gebeden, standvastigheid in het kruis en in de belijdenis der waarheid, mitsgaders van vaste blijdschap in God; en dat de overdenking van die weldaad hun een prikkel tot ernstige en gedurige betrachtting van dankbaarheid en

goede werken; gelijk uit de getuigenissen der Schriftuur, en de exempelen der heiligen blijkt.

XIII.

Wanneer ookhetvertrouwen der volharding wederom levend wordt in degenen, die van den val weder opgericht worden, zoo brengt dat in hen niet voort eenige dartelheid of onachtzaamheid der Godzaligheid, maar een veel grooter zorg om de wegen des Heeren vlijtiglijk waar te nemen, die van te voren bereid zijn, opdat zij, in dezelve wandelende, de verzekerdheid van hunne volharding zouden mogen behouden, en opdat het aanschijn des verzoenden Gods (wiens aanschouwing den Godvruchtigen zoeter is dan leven, en wiens verberging bitterder is dan de dood), om het misbruik van zijne Vaderlijke goedertierenheid, niet wederom van hen afgekeerd worde, en zij alzoo in zwaarder kwellingen des gemoeds vervallen.

XIV.

Gelijk het God nu beliefd heeft dit zijn werk der genade door de predikatie des Evangelies in ons te beginnen, alzoo bewaart, achtervolgt en volbrengt Hij hetzelfde door het hooren, lezen en overleggen er van, mitsgaders vermaningen, dreigementen, beloften en het gebruik der H. Sacramenten.

XV.

Deze leer van de volharding der 'ware geloovigen en heiligen, mitsgaders van de verzekerdheid derzelve volharding, welke God tot zijns naams eer en tot troost der godvruchtige zielen in zijn Woord zeer overvloediglijk geopenbaard heeft, en in de harten der geloovigen indrukt, wordt wel van 't vleesch niet begrepen, en wordt van den Satan gehaat, van de wereld bespot, van de onervarenen en hypocrieten misbruikt en van de dwaalgeesten bestreden; maar de bruid Christi heeft ze altijd als een schat van onwaardeerlijken prijs zeer teederlijk bemind en standvastiglijk verdedigd. Dat zij dit ook voortaan doe, zal God bezorgen, tegen wien geen raad geldt, noch eenig geweld iets vermag. Welken eenigen God, Vader, Zoon en H. Geest zij eere en heerlijkheid in eeuwigheid, amen.

Verwerping van de dwalingen, omtrent de leer van de volharding der heiligen.

De rechte leer verklaard zijnde, verwerpt de Synode de dwalingen dergenen,

I.

Die leeren, „dat de volharding der ware geloovigen niet is een vrucht der verkiezing, of gave Gods, door den dood Christi verworven; maar een conditie des nieuwen verbonds, die de mensch voor zijne beslissende (gelijk zij spreken) verkiezing en rechtvaardigmaking door zijnen vrijen wil moet volbrengen." Want de H. Schriftuur getuigt, dat ze uit de verkiezing volgt, en door de kracht des doods, der verrijzenis, en voorbidding van Christus den uitverkorenen gegeven wordt. Bom. 11:7, De verkorenen hebben het verkregen, en de anderen zijn verhard geworden. Insgelijks, Bom. 8:32, 33, 34, 35. Die zijnen eigenen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, hoe zoude Hij ons niet met Hem alle ding schenken? Wie zal de uitverkorenen Gods beschuldigen? God is het die rechtvaardig maakt. Wie is hij, die verdoemt? Christus is voor ons gestorven, ja veel meer, die ook opgewekt is, welke ook ter rechterhand Gods is, welke ook voor ons bidt. Wie zal ons van de liefde Christi scheiden?

II.

Die leeren, dat God den geloovigen mensch wel voorziet met genoegzame krachten om te volharden, en bereid is dezelve in hem te bewaren, zoo hij zijn ambt doet; doch als nu alle die dingen, die noodig zijn om in het geloof te volharden, en die God gebruiken wil omhetgeloof te bewaren, al reeds in 't werk gesteld zijn, dat het nog altijd hangt aan het believe van den wil, dat hij volhardt, of niet volhardt." Want dit gevoelen begrijpt in zich een openbare Pelagianisterij, en als het de menschen wil vrij maken, zoo maakt het dezelve roovers van Gods eer, tegen de gedurige overeenstemming der Evangelische leer, die den mensch alle stof van roemen beneemt, en den lof dezer weldaad de genade Gods alleen toeschrijft; en tegen den Apostel, welke getuigt, 1 Cor. 1:8, Dat het God is, die ons tot den einde zal versterken, om onstraffelijk te zijn in den dag onzes Heeren Jezu Christi.

III.

Die leeren, „dat de ware geloovigen en herborenen niet alleen van 't rechtvaardigmakende geloof, insgelijks van de genade en zaligheid ganschelijk en eindelijk kunnen uitvallen, maar ook dikmaals metterdaad van dezelve uitvallen, en in der eeuwigheid verloren gaan." Want deze meening maakt de genade der rechtvaardigmaking en wedergeboorte, en de gedurige bewaring van Christus krachteloos; tegen de uitgedrukte woorden van den Apostel Paulus, Rom. 5:8, 9, Zoo Christus voor ons gestorven is, toen wij nog zondaars waren, zoo zullen wij dan nu, door zijn bloed gerechtvaardigd, veel meer door Hem van den toorn behouden worden. En tegen den Apostel Johannes, 1 Joz. 3:9, Zoo wie uit God geboren is, die doet geen zonde, want zijn zaad blijft in hem, en hij kan niet zondigen, want hij is uit God geboren. Ook tegen de woorden van Jezus Christus, Joh. 10:28, 29, Ik geef mijnen schapen het eeuwige leven, en zij zullen niet vergaan in der eeuwigheid, en niemand zal ze uit mijne hand rukken. De Vader, die ze mij gegeven heeft, die is meerder dan allen, en niemand kan ze uit mijns Vaders handen rukken.

IV

Die leeren, „dat de ware geloovigen en herborenen kunnen zondigen de zonde tot den dood, of tegen den H. Geest". Want, nadat dezelve Apostel Johannes, in 't 5 hfdst. zijns eersten Zendbriefs, vers 16 en 17, van degenen, die tot den dood zondigen, gesproken had, en verboden voor dezelve te bidden, zoo voegt hij terstond in 't 18 vers daarbij: Wij weten, dat zoo wie uit God geboren is, die zondigt niet (verstaat met zulk een zonde), maar die uit God geboren is, bewaart zichzelf, en de booze genaakt hem niet.

V.

Die leeren, „dat men geen zekerheid van de toekomstige volharding in dit leven kan hebben zonder bijzondere openbaring." Want door deze leer wordt de vaste troost der ware geloovigen in dit leven weggenomen, en de twijfeling der Pausgezinden in de Kerk weder ingevoerd; daar de H. Schriftuur deze zekerheid doorgaans trekt, niet uit een bijzondere en buitengewone openbaring, maar uit de eigen merkteekenen der kinderen Gods, en uit de zeer standvastigebelofte Gods; inzonderheid de Apostel Paulus, Rom. 8:39, Geen scheepsel kan ons scheiden van de liefde Gods, welke is in Jezus Christus, onzen Heere. En Johannes, 1 Joh. 3:24, Want wie zijne geboden houdt, die blijft in Hem, en hij in hem; En hieraan bekennen wij, dat Hij in ons blijft, uit den Geest, dien Hij ons gegeven heeft.

VI.

Die leeren, „dat de leer van de verzekering der volharding der zaligheid, uit haar eigen aard en natuur is een oorkussen des vleesches, en voor de Godvruchtigheid, goede zeden, gebeden en andere heilige oefeningen schadelijk; maar daarentegen, dat het prijselijk is daaraan te twijfelen." Want deze betoonen, dat zij de kracht der Goddelijke genade, en de werking des inwonenden H. Geestes niet kennen; en zij wederspreken den Apostel Johannes, die het tegendeel met uitgedrukte woorden leert in zijnen eersten Zendbrief, hfdst. 3, vers 2 en 3, Allerliefsten, nu zijn wij kinderen Gods, en het is nog niet geopenbaard, wat wij wezen zullen; maar wij weten, als Hij zal geopenbaard zijn, dat wij Hem zullen gelijk wezen, want wij zullen Hem zien, gelijk Hij is. En een iegelijk, die deze hoop op Hem heeft, die reinigt zichzelf, gelijk Hij rein is. Daarenboven worden deze wederlegd door de exempelen der heiligen, zoo des Ouden als des Nieuwen Testaments, dewelke, alhoewel ze van hunne volharding en zaligheid zeker waren, nochtans in de gebeden en andere oefeningen der Godzaligheid gedurig zijn geweest.

VII.

Die leeren, „dat het geloof dergenen, die maar voor een tijd gelooven, van 't rechtvaardigmakende en zalmakende geloof niet verschilt, dan alleen in de gedurigheid." Want Christus zelf, Matth. 13: 20, en Luc. 8:12 en vervolgens, stelt merkkelijk daarbenevens nog drieërlei onderscheid tusschen degenen, die maar voor een tijd gelooven, en de ware geloovigen; als Hij zegt, dat genen het zaad ontvangen in een steenachtige aarde, maar dezen in een goede aarde, of goed hart; dat genen zonder wortel zijn, maar dezen een vasten wortel hebben; dat genen vruchteloos zijn, maar deze hunne vruchten, in verscheiden mate, met standvastigheid of volständigkeit voortbrengen.

VIII.

Die leeren, „dat het niet ongerijmd zij, dat de mensch, zijn eerste wedergeboorte verloren hebbende, wederom van nieuws, ja menigmaal wedergeboren worde." Want deze loochenen door deze leer de onverderfelijkheid des zaads Gods, waardoor wij wedergeboren worden; tegen het getuigenis des Apostels Petrus. 1 Petr. 1:23, Gij die wedergeboren zijt, niet uit vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad.

IX.

Die leeren, „dat Christus nergens gebeden heeft, dat de geloovigen in 't geloof onfeilbaarlijk zouden volharden." Want zij wederspreken Christus zelf, dewelke zegt, Luk. 12:32, Ik heb voor u gebeden, Petrus, dat uw geloof niet aflate: en de Evangelist Johannes, dewelke getuigt, dat Christus niet alleen voor de Apostelen, maar ook voor alle degenen, die door hun woord gelooven zouden, gebeden heeft, Joh. 17:20. En vers 11 en 15, Heilige Vader, bewaar ze in uwen naam, Insgelijks: Ik bid niet, dat Gij hen uit de wereld neemt, maar dat Gij hen bewaart van den booze.

BESLUIT.

En dit is de naakte, eenvoudige, en oprechte verklaring van de rechtzinnige leer der vijf Artikelen, die in Nederland in verschil zijn; en meteen de verwerping der dolingen, waardoor de Nederlandsche Kerken een tijd lang zijn beroerd geweest; welke verklaring en verwerping de Synode oordeelt uit den Woorde Gods te zijn genomen, en met de belijdenis der Gereformeerde Kerken overeen te stemmen. Waaruit klaaglijk blijkt, dat degenen, denwelken zulks minst betaamde, tegen alle waarheid, billijkheid en liefde hebben gehandeld, die den volke hebben willen wijs maken: „Dat de leer der Gereformeerde Kerken van de praedestinatie en de aanklevende hoofdstukken, door haar eigen aard en strekking, de harten der menschen van alle Godvruchtigheid en Religie afleidt; dat ze een oorkussen is voor het vleesch en den Duivel, en een burcht des Satans, waaruit dezelve allen menschen lagen legt, het meerder deel derzelve verwondt, en velen van hen niet de pijlen of der wanhoop, of der zorgeloosheid doodelijk doorschiet. Dat dezelve leer God maakt een Auteur der zonde, onrechtvaardig, een tiran, en huichelaar, en datze niets anders is dan een vernieuwd Stoicismus, Manicheismus, Libertijnschap en Turkendom. Dat dezelve de menschen vleeschelijk zorgeloos maakt, als zichzelf daardoor wijsmakende, dat het den uitverkorenen niet kan hinderen aan hunne zaligheid, hoe zij ook leven; en daarom allerlei gruwelijke schelmstukken onbekommerd mogen bedrijven; dat het dengenen, die verworpen zijn, ter zaligheid niet kan baten, al ware het dat ze ook alle de werken der heiligen waarlijk mochten hebben gedaan. Dat met dezelve geleerd wordt, dat God door het bloote en loutere goeddunken zijns wils, zonder eenig opzicht of ,aanmerking van eenige zonde, het grootste deel der wereld tot de eeuwige verdoemenis voorbeschikt en geschapen heeft; dat de verwerping op gelijke wijze de oorzaak is der ongeloovigheid en godloosheid, gelijk de verkiezing is de fontein en oorzaak des geloofs en der goede werken. Dat vele onnoozele kinderkens der geloovigen van de borsten der moeders worden afgerukt, en tiranniglijk in het helsche vuur geworpen, alzoo dat hun noch het bloed Christi baten kan, noch de doop, noch het gebed der Kerken, bij hunnen doop." En wat diergelijke andere dingen nog veel meer zijn, die de Gereformeerde Kerken niet alleen niet bekennen, maar ook van ganscher harte tiet verfoeiing verwerpen.

Daarom zoovelen als er den naam onzes Zaligmakers Jezus Christus Godvruchtiglijk aanroepen, die betuigt deze Synode van Dordrecht door den naam des Heeren, dat zij van het geloof der Gereformeerde Kerken willen oordeelen, niet uit valsche getuigenissen, die hier en daar samengeraapt zijn; niet ook uit private of bijzondere spreken van sommigen, zoo oude als nieuwe leeraren, die dikmaals ook ter kwader trouw aangetrokken, of verdorven, en in een verkeerden zin verdraaid worden; maar uit de publieke belijdenissen der Kerken zelve, en uit deze verklaring der rechtzinnige leere, die met eendrachtige overeenstemming van alle en een ieder lid der geheele Synode bevestigd is.

Daarna vermaant dezelve Synode ook ernstiglijk de lasteraars, dat zij toezien wat zwaar oordeel Gods zij op zich laden, die tegen zoo vele Kerken en zoo veler Kerken belijdenissen valsch getuigenis spreken, de conscientien der zwakken beroeren, en bij velen de gemeenschap der ware geloovigen zoeken verdacht te maken.

Ten laatste vermaant deze Synode alle mededienaars in het Evangelie van Christus, dat zij zich in 't verhandelen van deze leer, beide in Scholen en Kerken, godvruchtiglijk en godsdientiglijk dragen; dezelve zoowel met tong als met pen, tot Godes eere, heiligheid des levens en vertroosting der verslagene gemoederen, richten; dat zij met de Schriftuur, naar de gelijkmatigheid des geloofs, niet alleen gevoelen, maar ook spreken; en eindelijk van alle zulke manieren van spreken zich onthouden, die de palen van den oprechten zin der H. Schriftuur, ons voorgesteld, te buiten gaan, en die den dartelen sofisten rechtvaardige oorzaak geven mochten, om de leer der Gereformeerde Kerken te beschimpen of ook te lasteren.

De Zone Gods, Jezus Christus, die, ter rechterhand zijns Vaders zittende, den menschen gaven geeft, heilige ons in de waarheid; brenge diegenen, die verdwaald zijn, tot de waarheid; stoppe den lasteraars der gezonde leer hunne monden, en begiftige de getrouwe Dienaars zijns Woords met den Geest der wijsheid en des onderscheids, opdat alle hunne redenen mogen gedijen ter eere Gods, en tot stichting der toehoorders, Amen.

Onder stond.

Dat wij alzoo gevoelen en oordeelen getuigen wij met onderteekening onzer handen,
en was onderteekend.

Johannes Bogerman, herder der Kerk van Leeuwarden en praeses der Synode. Jacobus Rolandus, herder der Kerk van Amsterdam en bijzitter van den praeses. Herman Faulkelius, herder der Kerk van Middelburg, bijzitter van den praeses. Sebastianus Damman, herder der Kerk van Zutphen en scriba der Synode. Festus Hommius, herder der Kerk van Leiden, scriba der Synode.

Uit GrootBrittanje.

Georgius, Bisschop van Landa. Johannes Davenantius, Doctor en publiek Professor der gewijde Theologie aan de Academie van Cambridge, en praeses van .het Koninklijk Collegie aldaar. Samuel Wardus, Ouderling; Doctor der H. Theologie, Aartsdiaken van Faunton, en praeses in het Sidneyaansch Collegie aan de Academie van Cambridge. Thomas Goadus, Ouderling; Doctor der H. Theologie, voorzanger van de Paulinische Kathedraal te Londen. Gualterus Baleanquallus, uit SchotschBrittanje, Ouderling, Baccalaureus der H. Theologie.

Uit den keurvorsteliiken Paltz.

Abrahamus Scultetus, Doctor der H. Theologie en Professor aan de Academie te Heidelberg. Paulus Tossanus, Doctor der H. Theologie en raad in den Kerkeraad van den NederPaltz. Henricus Alting, Doctor der H. Theologie en Professor aan de Academie te Heidelberg.

Uit Hessen.

Georgius Cruciger, Doctor der EI. Theologie, Professor, en thans Rector aan de Academie te Marburg. Paulus Steinius, Hofprediker en Professor der H. Theologie aan het vorstelijk Mauritsche Collegie voor de Broeders te Kassel. Daniel Angelocrator, herder der Kerk te Marburg, en Superintendent der naastgelegen Kerken aan de Laan en Eder. Rodolphus Coclenius, de Oude, eerste Professor in de zuivere Philosophie aan de Academie Marburg en thans Deken.

Uit Zwitserland.

Johannes Jakobus Breytingenus, herder der Kerk van Zurich. Marcus Rutimeyerus, Doctor der H. Theologie en Dienaar der Kerk te Bern. Sebastianus Beckius, Doctor der 11. Theologie en Professor in het Nieuwe Testament aan de Academie te Bazel, en aldaar Deken der Theologische Faculteit. Wolfgangus Mayerus, Doctor der H. Theologie, herder der Kerk te Bazel. Johannes Conradus Kochius, Dienaar der Kerk te Schaffhausen.

Van de Wetteravisehe Correspondentie.

Johannes Henricus Alstedius, gewoon Professor aan de Illustre Nassausche School, welke te Herborn is. Georgius Fabricius, herder der Windechsche Kerk aan het hof van Hannover en Inspecteur der omgeving.

Uit de Stad en Kerk van Genève.

Johannes Deodatus, herder in. de Kerk te Genève en Professor in de H. Theologie aan de school aldaar. Theodorus Tronchinus, Bedienaar des Goddelijken Woords in de Kerk te Genève, en aldaar Professor in de H. Theologie.

Uit de Stad en Kerk van Bremen.

Matthias Martinius, Rector der Illustre School te Bremen en aan haar Professor der gewijde Letteren. Henricus Isselburg, Doctor der H. Theologie, Dienaar van Jezus Christus in de Kerk der gezegende Maagd te Bremen, en aan de School Professor in het Nieuwe Testament. Ludovicus Crocius, Doctor der H. Theologie, herder der Kerk van den H. Maarten te Bremen en Professor in het Oude Testament en in de Practische wijsbegeerte aan de Illustre School.

Uit de Stad en Kerk van Embden,

Daniel Bernardus Eilshemius, oudste herder in de Kerk van Embden. Ritzius Lucas Grimershemius, herder der Kerk van Embden.

De Nederlandsche Professoren.

Joannes Polyander, Doctor der H. Theologie en Professor aan de Academie te Leiden. Sibrandus Lubbertus, Doctor der H. Theologie en Professor aan de Friesche Academie. Franciscus Gomarus, Doctor en Professor der H. Theologie aan de Academie van Groningen en Ommelanden. Antonius Thysius, Professor der H. Theologie aan de Illustre School van de Geldersche Veluw, welke is te Harderwijk. Antonius Waleus, herder der Kerk van Middelburg, en door de Illustre Theologische School dezer stad naar de Synode geroepen.

Uit Gelderland en het Graafschap van Zutphen.

Guilielmus Stephani, Doctor der H. Theologie, herder der Kerk van Arnhem. Ellardus van Mehen, herder der Kerk van Harderwijk. Johannes Bouillet, herder te Warnsfeld. Jacobus Verheyden, Oudste der Kerk van Nijmegen, en Rector der School.

Uit Zuid-Holland.

Balthasar Lydius, M. F. herder van de Kerk Gods in de stad Dordrecht. Henricus Arnoldi, predikant te Delft. Gisbertus Voetius, herder der Kerk van Heusden. Arnoldus Muys van Holy, Baljuw van ZuidHolland, Oudste der Kerk van Dordrecht. Johannes de Laet, Oudste der Kerk van Leiden.

Uit Noord-Holland.

Jacobus Triglandus, herder der Kerk van Amsterdam. Abraham van Dooreslaer, herder der Kerk van Enkhuizen. Samuel Bartholdus, herder der Kerk van Monnikendam. Theodorus Heyngius, Oudste der Kerk van Amsterdam. Dominicus van Heemskerck, Oudste der Kerk van Amsterdam.

Uit Zeeland.

Godefridus Udemannus, herder der Kerk van Zierikzee. Cornelius Regius, herder der Kerk van Goes. Lambertus de Rycke, herder der Kerk van Bergen op Zoom. Iosias Vosbergius, Oudste der Kerk van Middelburg. Adrianus Hofferus, Senator der stad Zierikzee, en oudste der Kerk aldaar.

Uit de Provincie van Utrecht.

Johannes Dibbezius, herder te Dordrecht, Afgevaardigde der Utrechtsche Orthodoxe Synode. Arnoldus Oortcampius, herder der Kerk van Amersfoort.

Uit Friesland.

Florentius Johannes, Dienaar van Jezus Christus, den Gekruiste, in de Kerk van Sneek. Philippus Danielis Eilshemius, herder der Kerk van Harlingen. Kempo Harinxma van Donia, Oudste der Kerk van Leeuwarden.

Tacitus van Aysma, Oudste der Kerk te Buirgirt, Hichtum, en Hartwart.

Uit Overijssel.

Casparus Sibelius, herder der Kerk van Deventer. Hermannus Wisering, Bedienaar van het Evangelie van Christus, in de Kerk van Zwolle. Hieronymus Vogellias, herder der Kerk van Hasselt, tijdelijk dienende als afgevaardigde van de Orthodoxe Kerk van Kampen. Johannes Langius, predikant te Vollenhoven. Wilhelmus van Broickhuisen ten Deerne, als afgevaardigde Oudste. Johannes van Lauwick, als afgevaardigde Oudste.

Uit de Stad Groningen en de Ommelanden.

Cornelius Hillenius, Dienstknecht van Jezus Christus in de Kerk van Groningen. Georgius Placius, herder der Kerk van Appingadam. Wolfgangus Agricola, herder der Kerk van Bedurn. Wigboldus Homerus, Herder der Kerk van Midwolde. Egbertus Halbes, Oudste der Kerk van Groningen. Johannes Rufelaert, Oudste der Kerk van Stedum.

Uit Drente.

Themo van Asschenberg, herder der Kerk van Meppel. Patrocilus Romelingius, herder der Kerk van Rhuinen.

Uit de Waalsche Kerk.

Daniel Colonius, herder der Kerk van Leiden, en Regent van het FranschHollandsch Collegie aan de Leidsche Academie. Joannes Crucius, herder te Haarlem. Joannes Doucher, herder te Vlissingen. Jeremias de Pours, herder der FranschHollandsche Kerk te Middelburg. Evardus Beckius, Oudste der FranschHollandsche Kerk te Middelburg. Petrus Pontanus, Oudste der Kerk te Amsterdam. Dat dit alles over de vijf nageziene hoofdstukken der leer alzo besloten is, getuigen wij, van wege de Hoogmog. Heeren StatenGeneraal tot deze Synode gecommiteerd, met onderteekening van onze handen.

Uit Gelderland.

Martinus Gregorij D. Raad van het Vorstendom Gelder, en van het Graafschap Zutfen. Henricus van Essen, Raad van het Vorstendom Gelder, en van het Graafschap Zutfen.

Uit Holland en WestFriesland.

Walraven van Brederode. Hugo Muys van Holy. Jacobus Boelen. Gerard van Nieuburg.

Uit Zeeland.

Simon Schotte, Raad en Secretaris der Stad Middelburg. Jacobus Campe, Raadsheer der Staten van Zeeland.

Uit de Provincie van Utrecht.

Fredericus van Zuylen van Nyevelt. Wilhelmus van Hartevelt.

Uit Friesland.

Ernest van Aylva, Raad der Staten van Friesland, Grietman van OostDongeradeel 1). Ernest van Harinxma, eerste Raadsheer van het Provinciale Hof van Friesland.

Uit Overijssel.

Henricus Hagen.

Uit de Stad Groningen en de Ommelanden.

Hieronymus Isbrands, Doctor in de beide Rechten. Edzardus Jacobus Giant van Stedum. En Daniel Heinsius, der Welgeborene en achtbare Heeren Gecommitteerden Secretaris.

1) Op blzd. 6 staat deze naam foutief.

DE HONDERD ZEVENENDERTIGSTE ZITTING.

Den 24en April, Woensdagnamiddag.

Aldus ten einde gebracht zijnde hetgeen de leer betreft, is voorgelezen het formulier van 't oordeel, of de sententie der Synode over de Remonstranten; dergener voornamelijk, die, tot deze Synode geciteerd, zich in de fout van weerspannigheid en hardnekkigheid hadden verloopen. Over welke zaak de adviezen gehoord zijn.

DE HONDERD ACHTENDERTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag,

Het vorige formulier, een weinig veranderd, naar de adviezen van iedereen, is wederom voorgelezen en eindelijk door allen geaprobeerd. Doch er waren onder de uitheemsche Theologen, die meenden, dat die personeele quaestiën waren buiten hunne rechtspraak. Dit was de inhoud:

Het gevoel en der Synode over de Remonstranten.

Aangezien dan, door Gods genade, tot hiertoe, de waarheid verklaard en bevestigd is, de dwaling verworpen en veroordeeld, en de onbillijke lasteringen afgeweerd zijn; zoo is het, dat deze Synode van Dordrecht (welke zorg haar voorts nog overig is) ernstiglijk, op 't allerhoogste, en volgens de autoriteit, die zij uit Godes Woord over alle de leden van hare Kerken heeft, in den naam van Christus bidt, vermaant, verplicht, en belast allen en eenen iegelijk, zoo Dienaars des Goddelijken Woords, als Professoren, Rectoren, en Meesters van de Academiën en Scholen, in de Vereenigde Nederlanden, ja allen in 't gemeen, denwelken of de zorg der zielen of de onderwijzing der jeugd bevolen is, dat zij;latende varen de vijf bekende Artikelen der Remonstranten, die op de eene zijde van de waarheid afwijken, op de andere zijde anders niet dan schuilholten van dwalingen zijn; deze gezonde leer der heilzame waarheid, die uit de allerzuiverste fonteynen des Goddelijken Woords voortgebracht is, oprecht en ongeschonden, naar hun vermogen en ambt, bewaren, dezelve het volk en de jeugd getrouwelijk en voorzichtiglijk voordragen en uitleggen, en het zeer liefelijk en profijtelijk gebruik er van, beide in leven en sterven, naarstiglijk verklaren; dat zij diegenen, die uit de kudde verdwaald zijn, die anders gevoelen, en doorde nieuwigheid der meeningen weggerukt zijn, door de klaarheid der waarheid zachtmoediglijk onderwijzen, of God hun 't eeniger tijd bekeering gawe, om de waarheid te bekennen, opdat zij, tot beter verstand gebracht zijnde, met een geest, mond, geloof en liefde, tot de Kerk Gods en gemeenschap der heiligen zouden mogen wederkeeren, en alzoo ten laatste de wond der Kerke worde geheeld, en al de leden er van één hart en één ziel zijn mochten in den Heere.

Doch nademaal sommigen, die van ons uitgegaan zijn onder den titel van Remonstranten (welke naam van Remonstranten, alsook ContraRemonstranten, de Synode oordeelt, dat in eeuwige vergeting behoort gebracht te worden), door eigen bedrijf en raad, en met onwettige wijzen van doen, met schending van de tucht en orde der Kerk, en verachting van de vermaningen en het oordeel hunner medebroederen, de zeer bloeiende en in geloof en liefde vereenigde Kerken van Nederland, in deze stukken der leer, zeer zwaarlijk en zorgelijk hebben beroerd, schadelijke en oude dwalingen wederom te voorschijn gebracht, en nieuwe gesmeed, dezelve openlijk en heimelijk, met mond en schriften onder 't volk gestrooid en op 't heftigste voorgestaan, de leer, die tot hiertoe in de Kerken was aangenomen, met lasteringen en ongeschikte'smaadreden zonder mate en einde bezwaard, en alles

alom met ergernissen, oneenigheden, ongerustmakingen, en beroeringen der consciëntiën vervuld; welke zware zonden, tegen 't geloof, tegen de liefde, tegen de goede zeden, tegen de eenigheid en den vrede der Kerk, alzoo ze in geen mensch rechtvaardiglijk geleden kunnen worden, en in Kerkedienaren met zware censuren, ten allen tijde in de Kerk gebruikt, noodzakelijk moeten gestraft worden; zoo is het, dat de Synode; na de aanroeping van den H. naam Gods; uit zijn Woord genoegzaam bewust zijnde van de macht, die haar toekomt, navolgende ook de voetstappen van alle wettelijke zoo oude als nieuwe Synoden, gesterkt zijnde met de autoriteit der Hoogmog. Heeren StatenGeneraal; verklaart en oordeelt, dat die Kerkedienaren, die zich dragen hebben als aanleiders van de partijschappen in de Kerk en leeraars der dwalingen, aangetoond zijn als schuldig te wezen aan vervalsching der Religie, scheuring van de eenigheid der Kerk, en van zeer zware gegevene ergernissen; en bizonderlijk, die tot deze Synode zijn geciteerd geweest, nog daarenboven, van onverdraaglijke hardnekkigheid tegen de resolutiën der hooge Overheid, in deze Synode gepubliceerd, en tegen deze eerwaardige Synode zelve.

Om welke oorzaken de Synode ten eerste de voornoemde geciteerde personen alle Kerkelijke diensten verbiedt, dezelve van hunne ambten afstelt, en ook der Academische bedieningen onwaardig oordeelt, ter tijd toe, dat zij door ernstige bekeering, die met woorden, werken, en tegenovergestelde betrachtingen genoegzaamelijk moet bewezen zijn, der Kerke genoeg doen, en met dezelve waarlijk en ten volle zullen verzoenen, en tot de gemeenschap derzelve wederom aangenomen worden.

Hetwelk wij tot hun best, en tot vreugd der geheele Kerk, ganschelijk in Christus onzen Heere wenschen.

Maar de andere, van welke tot deze Nationale Synode de kennis niet is gekomen, beveelt zij, naar de gebruikelijke orde, aan de Provinciale Synoden, Classen en Kerkeraden, die met alle naarstigheid zullen bezorgen, dat de Kerk tegenwoordiglijk geene schade lijde, noch in het toekomende niets hebbe te vreezen; alzoo nochtans, dat zij degenen, die deze dolingen aanhangen en volgen, door den geest der voorzichtigheid recht onderscheiden; de hardnekkige roepers, aanrichters van rotterijen en beroerten, zullen zij terstond afzetten van hunne diensten in de Kerken en Scholen, die tot hunne kennis en zorg behooren.

Om deze oorzaak worden zij vermaand, dat ze zonder vertrek, na 't ontvangen van het oordeel dezer Nationale Synode, hiertoe toestemming der Overheid verkregen hebbende, te zamen komen, opdat het kwaad door vertraging niet toeneme en versterkt worde.

Maar die uit zwakheid, en door de verborgenheid der tijden zijn gevallen, of verrukt, en die mogelijk in zaken van minder gewicht twijfelen, of ook anders gevoelen, doch stil, zedig, onstraffelijk van leven zijn, en zich leerzaam stellen, die zullen zij met alle zachtmoedigheid, diensten der liefde, en lijdzaamheid, tot ware en volmaakte eendrachtigheid met de Kerk zoeken te brengen; doch alzoo, dat zij zich naarstiglijk wachten, dat ze niemand tot den H. Kerkedienst toelaten, die de leer, in deze Synodale besluiten verklaard, weigert te onderteekenen, en te leeren; niemand ook in dezelve diensten behouden, door wiens merklijk verschil of oneenigheid de leer, in deze Synode met zoo groote eenstemmigheid bevestigd, gekrenkt, en de eendrachtigheid der kerkedienaren en de rust der Kerken wederom mocht worden verstoord.

Daarenboven vermaant deze eerwaardige Synode ernstiglijk alle kerkelijke vergaderingen, dat ze naarstige wacht houden over de kudden, die haar bevolen zijn; dat ze in tijds zich stellen tegen alle nieuwigheden, die in de Kerk zouden mogen oprijzen, en dezelve als onkruid uit den akker des Heeren uitroeien; dat ze goeden acht nemen op de scholen en de leeraren in dezelve, opdat uit bijzondere gevoelens en kwade meeningen, die de jeugd zouden mogen ingeplant worden, niet wederom eenig verderf voor de Kerk en de Republiek veroorzaakt worde.

Ten laatste; gelijk de Synode de Doorluchtige en Hoogmog. Heeren StatenGeneraal van de Vereenigde Nederlanden eerbiediglijk dankt, dat hunne Hoogmog. de bedroefde en vervallende zaken der Kerk, in zoo noodigen en bekwamen tijd, door het middel dezer Synode, goedertierenlijk zijn te hulp gekomen, de vrome en getrouwe dienstknechten Gods in hunne bescherming hebben genomen, het pand van alle zegening en van de Goddelijke tegenwoordigheid, namelijk, de waarheid van Gods Woord, in de plaatsen van hun gebied heiliglijk en religieuslijk hebben gehandhaafd, en noch arbeid

noch kosten gespaard, om zulk een groot werk te bevorderen en te volbrengen; voor welke uitnemende weldaden zij dezelve uit ganscher harte overvloedig vergelding, geestelijke en tijdelijke, zoo in 't gemeen als in 't bijzonder, van den Heere toewenscht; alzoo bidt zij dezelve zeer goedgunstige Heeren ernstiglijk en ootmoediglijk, dat hunne Hoogmog. deze heilzame leer, die van de Synode zeer getrouwelijk, naar het Woord Gods en de overeenstemming der Gereformeerde Kerken, uitgedrukt is, alleen en zuiver in hunne landen openbaarlijk gelieve te doen leeren, alle oprijzende ketterijen en dolingen weren, de ongeruste en oproerige geesten te bedwingen, ook voortaan voortvaren zich als ware en goedertierene voedsterheeren en beschermers der Kerk te vertoonen, de sententie over de voornoemde personen, volgens het recht der Kerk, door dezer landen wetten bevestigd, van waarde houden, en de Synodale besluiten door hunne autoriteit vast en geduriglijk doen onderhouden.

Was onderteeekend,

In den naam en door bevel der Synode:

Sebastianus Damman, Scriba der Synode. Festus Hommius, snelschrijver der Synode.

En nog lager,

Tot getuigenis dat dit alzoo gepasseerd zij,

DANIEL HEYNSIUS.

Approbatie

Van de Hoogmog. Heeren, mijne Heeren de StatenGeneraal.

De StatenGeneraal der Vereenigde Nederlanden, allen dengenen, die deze zullen zien, of lezen, Saluit, doen te weten: Alzoo wij tot wegneming van de droevige, en schadelijke geschillen en misverstanden, sedert eenige jaren herwaarts, tot grooten ondiens van 't land, en onrust van de Kerk, gerezen over de vijf bekende hoofdstukken der Christelijke leer, en het aankleven er van, volgens de orde in Gods Kerk, en zelfs in de Nederlanden voordezen gebruikelijk, goedgevonden hebben binnen de Stad Dordrecht samen te roepen eene Nationale Synode van al de Kerken dezer landen; en om de voorz. Synode tot der landen meesten dienst te doen houden, tot dezelve met groote moeite en onkosten verzocht en verkregen vele voortreffelijke, hooggeleerde, en vermaarde, uitheemsche Theologanten van de Gereformeerde Kerken, als uit de onderteekening der besluiten achter ieder hoofdstuk van de voorz. Synode is te zien; hebbende daarenboven tot goede directie onze Gedeputeerden uit de respectieve Provinciën gecommiteerd, om de gemelde vergadering van het begin tot het einde toe bij te staan, opdat alles aldaar in Godes vreeze, en met goede orde, alleen naar den regel van Gods heilig Woord, volgens onze goede meening, mocht worden verhandeld; en de voorz. Synode nu door Gods genadigen zegen met zoo groote eenstemmigheid van allen, en een iegelijk, zoowel uitlandsche, als inlandsche, over de voorz. vijf leerpunten en de leeraarshiervan, heeft geoordeeld, en met ons voorweten en consent, op den 6en Mei L 1., openlijk bekendgemaakt de besluiten, en de Sententie hiervoren staande; ZOO IS HET, dat wij, om de vruchten van dit groot en heilige werk, desgelijks nooit voordezen van den aanvang der Reformatie is gezien, de Kerken dezer landen te doen genieten; en niet meer ter harte nemende dan de eere van Gods heiligen naam, de behoudenis en voortplanting van de ware Gereformeerde Christelijke Religie (zijnde het fundament van den welstand, en de band van de eenigheid der Vereenigde Nederlanden), mitsgaders de eenigheid, rust en vrede der Kerken; alsmede de behoudenis van de eenigheid der Kerken dezer landen met al de uitlandsche, Gereformeerde Kerken, van dewelke wij ons niet hebben kunnen noch mogen afzonderen: het voorz. oordeel, en de Sententie der Synode gezien, rijpelijk verstaan, onderzocht, en overwogen hebbende, dezelve in alles volkomenlijk hebben goedgekeurd, bevestigd en bekrachtigd; en keuren goed, bevestigen en bekrachtigen dezelve mitsdezen:willende, en vaststellende, dat geene andere leer, aangaande de voorz. leerpunten, in de Kerken dezer landen zal worden geleerd, of gedreven, als welke met het voornoemde oordeel overeenkomt. Ordonneerende en bevelende dienvolgens allen Kerkelijke vergaderingen, Kerkedienaren, Professoren, en Doctoren in de H. Theologie, regenten van Collegiën,

en voorts allen, en een iegelijk, wien dit eenigszins betreffen of aangaan mag, zich in 't waarnemen van hunne diensten, en bedieningen getrouwelijk en oprechtelijk alles hiernaar te regelen, en te gedragen. En ten einde onze goede bedoeling in dezen volkomenlijk en alom mag worden nagekomen, ontbieden en bevelen wij den Staten, Stadhouders, Gecommitteerden Raden en Gedeputeerden Staten van de Provinciën respectieve, van Gelderland en het Graafschap Zutphen, Holland en WestFriesland, Zeeland, Utrecht, Friesland, Overijsel, Stad Groningen en Ommelanden, en allen Officieren, Rechters en rechtelijken beambten het oordeel der Synode voornoemd, met het achtervolg van dat te handhaven, en te doen handhaven, zonder dienaangaande eenige zaak te doen, of te gedoogen dat door niemand gedaan worde, in eenige manier, want wij verstaan zulks te behooren tot bevordering van Gods eere,

welstand mvan den staat dezer landen, mitsgaders rust vrede der Kerken.

Gegeven onder ons Cachet, onderteekening en bezegeling van onzen Griffier, in 's Gravenhage, den 2en Juli in het jaar 1619.

Was geteekend,

A. PLOOS. vt

Onder stond,

Ter ordonnantie van de hooggemelde Heeren StatenGeneraal.
Geteekend,

C. AERSSSEN.

← En was op de ruimte gedrukt 't voorz. Cachet in rood was.

In dezelfde Zitting is voorgelezen de Belijdenis der twee gebroeders, Johannes Geysteranus en Petrus Geysteranus, Remonstrantsche predikanten, waarvan de eene te voren predikant was geweest te Alkmaar, de andere te Egmond, den gedeputeerden der NoordHollandsche Synode schriftelijk ter hand gesteld, en tot de Synode overgezonden, en met de hoogste verfoeiing van allen verworpen en verstooten, dewijl uit dezelve zeer klaarlijk bleek, dat zij, onder naam van Remonstranten, en onder schijn van de Vijf Artikelen, de gruwelijke vervloekte lasteringen van Socinus en van de Wederdoopers voorstonden, en in hunne Kerken gezocht hadden in te voeren. Dezelve is zodanig:

Belijdenis van Johannes Geysteranus, onlangs predikant der Kerk van Alkmaar.

Van de Godheid van Christus.

Hij verklaart, dat sommige dingen van dit Artikel geleerd worden, die hij niet gelooven kan waarachtig te zijn. Dat de Heere Jezus van eeuwigheid God geweest is, konde hij niet verstaan. Dat hij in de H. Schriftuur niet vinden kan. dat het ter zaligheid noodig is zulks te gelooven.

Dat hij, overwogen hebbende hetgeen sommigen van dit Artikel schrijven, datzelve zoodanig bevonden heeft, zoo verre van daar te zijn, dat het den mensch zoude versterken; dat het hem veel meer tot het tegenoverstaande gevoelen is trekkende. Dat Christus niet is een Zaligmaker uit zichzelf, maar uit den Vader. Dat Christus beide zijne naturen van den Vader ontvangen heeft; dat hij bekende dat God van eeuwigheid God is, maar of Hij van eeuwigheid Vader geweest is, wist hij niet. Dat Christus genoemd wordt een Vader der eeuwigheid; of het niet aanmerkenswaardig is, dat zulks daarom gezegd wordt, omdat Hij het eeuwige leven geeft. En dat hij niet anders verstaat, dan dat Christus zijne Godheid, die Hij heeft, van den Vader in der tijd ontvangen heeft, dat hij niet begrijpen kon, dat God van eeuwigheid God geweest is, of dat het noodig is ter zaligheid zulks te gelooven.

Van den heiligen Geest.

Dat hij bekent, dat de H. Geest de eeuwige Geest des eeuwigen Gods is, maar of Hij eigenlijk eeuwige God is, konde hij niet begrijpen. Verklaart, dat hij anders niet wist, dan dat wezen en persoon in God eenzelfde zaak is, volgens de fundamente dergenen, die deze dingen alzoo verdedigen. Daarom vreesde hij, dat hij, bij het stellen van drie personen, meteen stelde drie wezens of drie Goden.

Dat de H. Geest is een substantie, door welke God is werkende, en nochtans verscheiden van de werking. Gevraagd, of de H. Geest een zelfstandigheid is, die wijs is, en die een wil heeft, enz.

Zeide hij, dat den Heiligen Geest in de Schriftuur toegeschreven wordt, dat Hij doorzoekt, bedroefd wordt, enz.

Maar of dit eigenlijk van Hem gezegd wordt konde hij niet zeggen.

Verder gevraagd, of hij niet geloofde, dat de H. Geest was de derde persoon in de Godheid, hetzelfde wezen met den Vader en den Zoon, in persoon onderscheiden. Verklaart hij, dat hij deze stof zoo diep niet mocht doorgronden. Verklaart verder, dat te doopen in den naam des H. Geestes, is doopen op last en door autoriteit des H. Geestes.

Van de eigenschappen Gods.

Gevraagd, of God niet is almachtig, overalometgenwoordig, alwijs, algoed, lankmoedig, enz. Zeide hij, men moest hem vragen met woorden der H. Schriftuur. Voornamelijk van D. Plancius gevraagd, of hij geloofde, dat de macht Gods in zichzelf oneindiglijk was; insgelijks, of God door zijn wezen overalometgenwoordig is; Zeide hij, dat hij van de eigenschappen Gods leerde zooveel als ter zaligheid genoegzaam was; dat Hij machtig is ten volle zalig te maken diegenen, die Hem dienen en gehoorzamen, en in der eeuwigheid te straffen die Hem niet gehoorzaam zijn. Wat aangaat het wezen Gods, dat hij niet wist, of God naar hetzelfde overalometgenwoordig was, ook in deze wereld, en dat het een zoo gruwelijke meening niet was, alzoo niet te gevoelen.

Van de onsterfelijkheid der ziel.

Gevraagd, of de ziel na den dood des menschen bleef een onsterfelijk wezen? Verklaart hij, dat de zielen zijn in de hand Gods des Vaders; maar op wat wijze, of levend of dood, sterfelijk of onsterfelijk; dewijl van de wijzen, naar welke zij daar zijn, gevraagd wordt; bekent hij dat niet te weten.

Van de opstanding.

Van de opstanding verklaart hij, dat het lichaam zal opstaan een ander lichaam als het nu is; maar of hetzelfde lichaam, wat aangaat de substantie, zal opstaan, zegt hij zulks niet te weten.

Dat Christus wel in hetzelfde lichaam is opgestaan, maar in zijn lichaam, hetwelk ten hemel is gevaren, scheen eenige verandering aangaande de substantie geschied te zijn.

Van het ambt der Overheid.

Dat het een Christelijke Magistraat niet geoorloofd is, tot bescherming van de goeden en straffing van de kwaden, het zwaard te dragen; ja niemand, wie hij ook zij, tot dien einde het zwaard te gebruiken.

Van het Oude Testament.

Hij bekent, dat het gansche Oude Testament van Christus is weggenomen en teneenenmaal afgeschaft. Dat die geboden des Ouden Testaments ons verbinden, die Christus in 't Nieuwe geboden heeft, en dat dezelve ons verbinden, niet zoo verre of omdat ze in 't Oude Testament of in de Wet staan, maar zoo verre Christus dezelve geboden heeft in 't Nieuwe Testament.

Van de rechtvaardigmaking.

Dat wij gerechtvaardigd worden door het geloof in Jezus Christus, uit Gods genade en barmhartigheid, om Jezus Christus' wil. Dat de goede werken en de genade niet strijden; maar dat de werken der wet en de genade tegen malkander strijden. Het geloof is zoodanig, dat God datzelve in den mensch zien wil, eerdat Hij hem rechtvaardigt. Dat hij onder het geloof de goede werken begreep.

Dat de goede werken zijn een voorwaarde, die de rechtvaardigmaking voorgaat, en de rechtvaardigmaking ook volgt. Dat de Goddeloozen, van welke Paulus Rom. 4 handelt, zoodanige Goddeloozen zijn, gelijk was, die dezen brief schreef, toen hij hem schreef; tot welk einde hij de woorden van Paulus aanhaalde, 1 Tim. 1: 15. Dat het geloof zelf tot gerechtigheid gerekend wordt.

Dat hij nergens in de Schriftuur vond, dat de gerechtigheid van Christus ons tot gerechtigheid toegerekend wordt. Als men met de Papisten disputeert, dat men niet moet onderzoeken, of wij door goede werken gerechtvaardigd worden, maar door wat werken.

Van de volmaaktheid des menschen in dit leven.

Dat iemand kan volmaaktelijk heilig zijn, en alle de geboden van Christus onderhou den, en dat hij daardoor kan en moet en ook zal zalig worde.

Van den Doop der kinderen.

Gevraagd of de kinderen dergenen, die in 't verbond zijn, moeten gedoopt worden? Verklaart, dat zoodanige kinderen gedoopt worden, niet door eenig bijzonder bevel Gods van kinderen te doopen, maar om de ergernis te ontgaan. Daarbij verder voegende, dat hij meer hield van den doop der volwassenen als der kinderen.

Van de Erfzonde.

Hij verstond niet, dat er eenige aangeborene zonde was. Dat de zonde Adams alleenlijk allen menschen den tijdelijken dood had voortgebracht. Dat de kinderen wel in de kindschheid verdorven waren, maar in de zonde niet geboren werden. Dat God, die den mensch eene strijdigheid ogen de wet ingeplant had, ook kracht had geven, waarmede hij deze genegenheid de tegenstaan, alzoo, dat hij ze zoowel "konde onderhouden, als er tegen wezen.,Dat in Christus eene natuur geweest is, in dewelke geweest zij eene neiging, strijdende tegen den wil Gods, maar dat die geene :zonde is geweest, omdat er geen toestemming of wil op gevolgd is.

De Classicale vergaderingen, naarstiglijk alles onderzocht hebbende wat van Johannes Gesteranus bekend was, in de vreeze Heeren, heeft, met toestemming der Heeren Gecommitteerden, en de Gedeputeerden onzer Synode, dit besloten: Alzoo het blijkelyk was, dat Johannes Gesteranus onwettelyk tot den dienst was bevorderd, uit zijne eigene Belijdenis, dewelke hij naar zijn goed dunken heeft verbeterd, bevonden werd, dat hij van de leer, in de Gereformeerde Kerk van den beginne der Reformatie in deze Provincie aangenomen en gepredikt, zoo verre was afgeweken, dat hij voor geen leeraar der voornoemde Kerk noch kan, noch behoort gehouden te worden, ja ook de Republiek zeer schadelijk is; Zoo is het goedgevonden, dat hij in het toekomende van alle Kerkelijke bediening zal afhouden, als ook zijne onwettelijke Ouderlingen en Diakenen, totdat anders door de Edel Mogende Heeren Staten van Holland en WestFriesland, of door de Nationale Synode, zal geordonneerd worden.

Belijdenis van Petrus Gesteranus, onlangs in beide Egmonden predikant.

Ernstiglijk vermaand zijnde, indien hij iets had, behalve de vijf Artikelen, tegen de Gereformeerde Religie, dat hij het rondelijk zoude verklaren; gaf te kennen, dat hij op deze vraag niet konde antwoorden. Verder gevraagd, wat hij gevoelde van de Drievuldigheid; heeft begeerd, dat men hem aanwijzen zoude wat vruchten ooitvoor de godzaligheid daaruit voortgekomen waren, dat drie een zijn.

Wederom gevraagd, of hij niet 'tzelfde met de Gereformeerde Kerk gevoelde van de heilige Drievuldigheid, antwoordde hij, dat hij het gevoelen van dezelve niet loochende, maar niet verstond.

Dat God almachtig is, wijs, alles voorziende, en door zijne kracht doordringende, en door zijne macht overalomtegenwoordig; maar dat hij dat niet wist, of Hij naar zijn wezen overalomtegenwoordig is.

Dat God Vader genoemd wordt ten aanzien van de geloovigen, en ook van zijnen Zoon. Nochtans wist hij niet, of Christus van eeuwigheid Gods Zoon zij, of God van eeuwigheid. Maar dat Hij nochtans tot eenige Goddelijke macht is verheven.

Dat de Heilige Geest is Godes Geest, en een eeuwige Geest.

Dat hij in de Schriftuur niet vond, dat Hij eenswezens was met den Vader en den Zoon. Noch in de Schriftuur gevonden heeft, dat Hij eeuwige God is. Hij bekende, dat de H. Geest van eeuwigheid is, en voor alle eeuwigheid.

Dat Jezus Christus geweest is waar mensch, als Hij op de aarde leefde, maar Hij wist niet, of Hij alsnog zoodanig is, wat het wezen aangaat. Hij wist niet, of Christus uit twee naturen bestaat, Goddelijke namelijk, en menschenlijke. Meende ook niet, dat Christus de Goddelijke natuur gegeven zij voor de schepping der wereld.

Dat wij door de werken, die Christus ons in het Nieuwe Testament bevolen heeft, voor God gerechtvaardigd worden; onder welke hij ook telde het werk des geloofs.

Hij wist niet, of Christus geweest is onder het Oude Testament.

Dat Christus door zijn offerande verdiend heeft, dat ons zondaren de onderhouding der geboden en het geloof tot gerechtigheid gerekend zoude worden, naar de woorden van Petrus. 1Petr. 2:22, enz.

Dat hij in dat gevoelen stond dat een Christenmensch de geboden van Christus volkomenlijk kan onderhouden in dit leven.

Dat het noodig is alle geboden van Christus te onderhouden, opdat wij zalig worden; alzoo nochtans, dat het niet hindert, somwijlen in 't een of 't ander te overtreden; 'twelk hij verstaan wil hebben van de handelingen en niet van eene gewoonte.

Dat hij meer helde tot dat gevoelen, dat dezelfde lichamen zullen opstaan, wat aangaat de substantie.

Wat aanging of onze lichamen, zooveel de substantie aangaat, in de heerlijkheid en eeuwige blijdschap zullen gaan, zeide hij: het sterfelijke zal onsterfelijkheid aantrekken. Nader gevraagd, hoe de woorden van Paulus te verstaan waren, van de substantie of van de wijze, zeide hij, dat hij niet anders konde of wilde antwoorden.

Dat niemand het zwaard dragen mag, zelfs niet de Magistraat, ook niet tegen den vijand.

Dat een doodslager van niemand met den zwaarde gestraft moet worden.

Op de tegenwerping, uit het 13. Hfdst. aan de Rom., vers 15, antwoordde hij, dat er is tweeërlei ordonnantie Gods, de eene, die wij allen, zooveel ons aangaat, moesten gehoorzamen; de andere, voor welke de wil des menschen gaat; tot dit einde bijbrengende het exempel van Assur, die eene roede des toorns Gods genoemd wordt.

Hij bekende, dat in de kinderen was een genegenheid tot zondigen, en vleeschelijke begeerten.

Dat de kinderen in zonden ontvangen en geboren worden, had hij in de heilige Schriftuur niet gelezen.

Dat de val Adams alleenlijk allen menschen den tijdelijken dood heeft voortgebracht.

Dat God, die den mensch eene strijdigheid tegen de wet ingestort heeft, ook krachten gegeven heeft, waarmede hij de genegenheid tegensta.

Alzoo, dat hij ze zoowel onderhouden als die tegenstreven kan; hetwelk hij verklaarde van de Christenen te mogen zeggen

Dat kinderen gedoopt werden, niet uit een bijzonder bevel Gods, maar om de ergernis te vermijden.

Dat de doop der volwassenen meer sticht dan der kinderen.

Nadat Petrus Gesteranus aldus gehoord was geweest, en toegelaten, zijne Belijdenis naar zijn gelieven te verbeteren, is aangaande hem, in de vreeze des Heeren, na rijpe deliberatie en behoorlijke overweging aller zwarigheden, door de vergadering, met toestemming der E. E. Gecommitteerden en Gedeputeerden der Synode dit besluit genomen. Alzoo uit de eigene Belijdenis van Petrus Gesteranus, die hij gedictéerd en naar zijn wel believe had laten corrigeeren, klaarlijk bleek, dat hij van de leer der Gereformeerde Kerk, van het begin der Reformatie in deze Provinciën gepredikt en aangenomen, zoo ver was afgeweken, dat hij geenszins voor een leeraar der voornoemde Kerk kan gehouden worden, ja de Republiek schadelijk is; zoo oordeelen wij, dat hij in 't toekomende van alle Kerkelijke bediening afgezet zal zijn, totdat door de E. E. Mogende Heeren Staten van Holland en WestFriesland, of door de Nationale Synode anders worde geordineerd.

Geschreven uit het Origineel exemplaar der Classicale acten, in de vergadering der E. E. Mog. Heeren Staten van Holland en WestFriesland overgeleverd, als over deze zaak, in de tegenwoordigheid van hunne E. E. Gecommitteerden, de Classicale vergadering gehouden was geweest, in de maand Maart 1619; waarmede gecollationeerd, is bevonden alleszins te accordeeren.

In den Haag, den 6en Maart 1619.

Onder stond,

A. DUYCK.

DE HONDERD NEGENENDERTIGSTE ZITTING.

Den 25en April, Donderdagvoormiddag.

Is verhandeld eene particuliere zaak, die uit Friesland tot de Synode was overgezonden.

Is voorgelezen en onderzocht de Voorrede, die men oordeelde, dat voor de Synodale Canones zoude gesteld worden.

DE HONDERD VEERTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag.

In deze Zitting is voorgelezen eene kortere voorrede, die voor dezelve Canones gesteld zoude worden, en, na verandering van sommige dingen, die daarinwaren waargenomen geweest, is bij de Synode geaprobeerd, welke Voorrede hier onder gesteld wordt.

VOORREDE,

In den naam van onzen Heere en Zaligmaker Jezus Christus, Amen.

Onder zeer vele vertroostingen, welke onze Heere en Zaligmaker Jezus Christus zijne strijdende Kerk in deze ellendige pelgrimage gegeven heeft, werd deze met recht onder de voornaamste geacht, die Hij hen heeft nagelaten, als Hij tot zijnen. Vader in 's Hemels heiligdom zoude ingaan, zeggende: Ik ben met u al de dagen, tot aan de voleinding der wereld. De waarheid van deze vriendelijke belofte is blijkbaar in de Kerk van alle tijden.

Want alzoo zij niet alleen door openbaar geweld der vijanden, en goddeloosheid der ketteren, maar ook door bedekte listigheid der verleiders van den beginne is bestreden; voorwaar; indien de Heere haar te eeniger tijd van de heilzame hulp zijner beloofde tegenwoordigheid had ontbloot, zij zoude al overlang, of door geweld der tirannen zijn verdrukt geweest, of door de arglistigheid der bedriegers ten verderve verleid. Maar de goede Herder, die zijne kudde, voor welke Hij zijn leven heeft gelaten, zeer volstandiglijk bemint, heeft het woeden der vervolgers steeds ter rechter tijd en door zijne uitgestrekte hand, dikwijls miraculeuselijk, terneder gezet, en de kromme wegen en bedriegelijke raadslagen der verleiders ontdekt en te niet gedaan; in beide bewijzende, dat Hij waarlijk bij zijne Kerk tegenwoordig is.

Hiervan hebben wij een zeer klaar bewijs in de historiën der godzalige Keizers, Koningen en Prinsen, welke de Zone Gods zoo menigmaal tot hulpe van zijne Kerk heeft verwekt, met eenen heiligen ijver zijns huizes ontstoken, en door hunnen dienst niet alleen het woeden der tirannen bedwongen, maar ook zijne Kerk, wanneer zij met valsche leeraars te strijden had, tegen dezelve met remediën van H. Synoden voorzien; in welke de getrouwe dienstknechten van Christus, met gezamenlijke gebeden, raad en arbeid, kloekmoediglijk zich hebben gesteld, dor de Kerk en waarheid Gods en tegen de knechten des Satans, alhoewel zij zich in Engelen des lichts veranderen, en hebben het zaad der dwalingen en der tweedracht weggenomen, de Kerk in eendracht der reine Religie behouden, en den oprechten Godsdienst ongeschonden op de nakomelingen voortgezet.

Met eene gelijke weldaad heeft onze getrouwe Zaligmaker zijne genadige tegenwoordigheid aan de Kerk van Nederland, die eenige jaren zeer is verdrukt geweest, in dezen tijd bewezen. Want deze Kerk, van de tirannie van den Roomschen Antichrist, en de schrikkelijke afgoderij des Pausdoms, door Gods machtige hand verlost, en in de gevaren van zoo langdurigen oorlog, menigmaal wonderbaarlijk bewaard zijnde, en in eendracht der ware leer en discipline, tot lof van haren God, tot wonderlijken wasdom van 't gemeenebest, en vreugde van de heele Gereformeerde wereld, zeer heerlijk bloeiende,

is van Jacobus Arminius, en zijne navolgers dragende den naam van Remonstranten, door verscheidene zoo oude als nieuwe dwalingen, eerst heimelijk, daarna openlijk aangevochten, en, door ergerlijke twisten en scheuringen hardnekkiglijk verstoord zijnde, in zoo groot gevaar gebracht, dat die zeer bloeiende Kerken, door eenen schrikkelijken brand van tweedrachten en verdeeldheden, ten laatste zouden zijn verteerd geworden, tenware de ontferming onzes Zaligmakers ter bekwamen tijd daartusschen ware gekomen. Doch geprezen zij in der eeuwigheid de Heere, dewelke, nadat Hij zijn aanschijs een oogenblik tijds van ons (die op menigerlei wijze zijn toorn en gramschap hadden verwekt) verborgen had, voor de gansche wereld heeft bewezen, dat Hij zijns verbonds niet vergeet, en het zuchten der zijnen niet veracht. Want als er nauwelijks eenige hoop van remedie, naar menschelijk oordeel, scheen voor handen te zijn, heeft Hij den doorluchtigen en Hoogmog. Heeren, de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, dit in 't hart gegeven, dat zij, met advies en directie van den doorluchtigsten en kloekmoedigsten Prins van Oranje, besloten hebben deze woedende zwarigheden met wettelijke middelen te bejegenen, welke, door de exempelen der Apostelen zelve, en der Christelijke Kerk na hunnen tijd, doorgaans zijn goed gekend, en zelfs ook in de Kerk van Nederland, niet groote vrucht, voordezen gebruikt, en hebben eene Synode uit al de Provinciën van hun gebied, door hunne autoriteit, te Dordrecht bijeengeroepen, nadat zij daartoe van te voren verzocht, en door gunst van den Grootmachtigsten Koning Jacobus, Koning van Groot-Brittannië, enz. en der Doorluchtige Prinsen, Doorluchtige Graven en machtige Republieken verworven hadden vele voortreffelijke Godgeleerde mannen, opdat, door gemeen oordeel van zoo vele Theologanten der Gereformeerde Kerk, de leering van Arminius en zijne navolgers, in eene zoo vermaarde Synode, rijpelijk zoude worden onderzocht, en alleen uit Gods Noord geoordeeld, de ware leer bevestigd, de valsche verworpen, en den Nederlandschen Kerken eendracht, vrede en rust, door Gods zegen wedergebracht. Over deze weldaad Gods is het, dat de Nederlandsche Kerken zich verheugen, en de getrouwe ontfermingen van haren Zaligmaker ootmoediglijk bekennen en dankbaar roemen.

Deze Eerwaardige Synode (na. voorgaand algemeen vasten en bidden, door autoriteit der Hooge Overheid in alle de Nederlandsche Kerken, tot af bidding van Gods toorn, en verwerving van zijnen genadigen bijstand, uitgeschreven en gehouden), in des Heeren naam binnen Dordrecht vergaderd zijnde, ontstoken in liefde tot God en de welstand der Kerk, en, na aanroeping van Gods naam, met eenen H. eed verplicht zijnde, om alles naar 't richtsnoer der H. Schriftuur te oordeelen, en in 't onderzoek en oordeel van deze zaak met een goede en oprechte conscientie te handelen, heeft zeer naarstiglijk en met groote lankmoedigheid gearbeid, om de voornaamste voorstanders dezer leeringen, voor haar geciteerd zijnde, te bewegen, dat zij hun gevoelen van de vijf bekende hoofdstukken der leer, mitsgaders de redenen er van, volkomenlijk wilden verklaren. Maar als zij het oordeel der Synode verwierpen, en op de vraagstukken, in der maniere als billijk was, weigerden te antwoorden, en dat voorts geene vermaningen der Synode, noch resolutiën der welgeborene, Edele Gedeputeerden van de Heeren Generale Staten, ja zelfs niet de bevelen van de Doorluchtige Hoogmog. Heeren Staten, bij hen iets vorderden, is de Synode genoodzaakt, niet last van hunne Hoogmog. en naar de gewoonte der oude Synoden, eenen anderen weg in te gaan; en is het onderzoek van de voort. vijf leerstukken uit de schriften, bekentenissen en verklaringen, eensdeels te voren uitgegeven, anderdeels ook aan deze Synode overgeleverd, bij der hand genomen. Alzoo dit nu door Gods bijzondere genade, met zeer groote vlijt, getrouwheid, conscientie en overeenstemming van allen en een iegelijk is, voleind; ZOO IS HET, dat deze Synode tot Gods eere, behoudenis van de oprechtheid der zaligmakende waarheid, gerustheid der consciëntiën, vrede en welstand der Nederlandsche Kerken, besloten heeft het navolgende oordeel (waarin het waarachtige en met Gods Woord overeenkomende gevoelen van de vijf voorschreven leerpunten wordt verklaard, en het valsche en met Gods Woord strijdende verworpen) openlijk uit te spreken, en een iegelijk bekend te maken.

DE HONDERD EENENVEERTIGSTE ZITTING.

Den 26en April, Vrijdagvoormiddag.

Is de genoemde particuliere zaak uit Friesland verhandeld.

DE HONDERD TWEEËNVEERTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

In deze Zitting is de voornoemde Friesche zaak voortgezet.

DE HONDERD DRIEËNVEERTIGSTE ZITTING.

Den 27en April, Zaterdagvoormiddag.

De E. D. Petrus Molinaeus, predikant der Kerk van Parijs, heeft door D. Deoatus der Synode zijn oordeel van de vijf Artikelen der Remonstranten overgeleverd, 'twelk ook openlijk is gelezen. En dit is:

De Belijdenis van Petrus Molineus, predikant der Kerk van Parijs, over de verschillen, die in Nederland zijn, welke hij de vergadering der Eerw. Vaders der Generale Synode te Dordrecht heeft toegezonden om te onderzoeken.

De praedestinatie is een besluit Gods, waardoor in het stuk der zaligheid God geordineerd heeft wat Hij met ieder mensch doen zal.

In deze praedestinatie zijn twee deelen: verkiezing en verwerping.

De verkiezing is een eeuwig besluit, en diensvolgens onveranderlijk, waardoor God uit het gevallen en verdorven menschelijk geslacht besloten heeft sommige menschen, uit zijne loutere genade, door Christus zalig te maken, en het geloof en andere middelen hen te geven, door welke zij tot de zaligheid zullen komen.

Ik geloof en belijd, dat het getal der uitverkorenen zeker is, niet alleenlijk in de voorwetendheid Gods, maar ook uit zijn besluit en wil. Want anderszins zoude al wat de Schriftuur zegt, van 't boek des levens, hetwelk niet anders is dan als een register van de uitverkorenen, en van het getal der broederen nog niet vervuld, en van de schapen aan Christus gegeven, [Joh. 10], ook vóór de bekeering, ijdel wezen.

Derhalve verdoem ik Arminiusen zijnen aanhang, die loochenen, dat het getal der uitverkorenen naar den wil en het besluit Gods bepaald zij.

Ik geloof en belijd, dat de uitverkorenen niet kunnen verworpen worden, noch de verworpenen zalig; want alzoo zouden de zekere, onveranderlijke besluiten Gods veranderd worden. Ik verdoem en verfoei de school van Arminius, die anders gevoelt.

Ik erken geene generale en voorwaardelijke verkiezing, door welke de Arminianen willen, dat alle menschen verkoren zouden zijn ter zaligheid voorwaardelijk, dat is, mits zij gelooven. Want door deze verkiezing zijn Simon de toovenaar en Simon Petrus gelijkelijk verkozen. Het kan geene verkiezing genoemd worden, die zich tot allen uitstrekt.

Die eerst verkiest, die sommigen aan anderen voortrekt.

Ik geloof, dat het besluit der verkiezing eenig is, waardoor God besloten heeft, niet alleenlijk hoedanigen, en wie zalig zullen worden, en niet alleenlijk besloten heeft, dat de geloovigen zalig zullen worden, maar ook, wie en hoevelen door zijne gave en weldaad zullen gelooven.

Die gansche handeling van Paulus, van 't 6e vers des 9en Capittels tot de Romeinen, tot het 29e vers, handelt van de verkiezing en verwerping van bizondere personen, en niet (gelijk de Arminianen willen) alleen van de verkiezing of verwerping van de hoedanigheden, dat is, geloovenden of niet geloovenden; dat bewijzen de exempelen van bizondere personen: Izaak en Ismiel, Jakob en Ezau; ook de woorden: Ik zal ontfermen diens ik ontfermen zal, spreken klaarlijk van sommige zekere personen, en niet van behoedanigden; anders zoude Paulus gezegd hebben, Ik zal ontfermen hoedaniger Ik ontfermen zal, en niet diens of welke.

Het oogmerk des Apostels is niet alleen te handelen 'van de verkiezing tot de gerechtigheid, maar van de verkiezing tot de zaligheid; hij stelt niet de werken tegen de gerechtigheid door het geloof, maar tegen den roependen God, en dat uit verkiezing naar voornemen en uit enkele genade.

Ik ontken, dat Izaäk en Ismaël, als ook Jakob en Ezau, aldaar voorgesteld worden als voorbeelden dergenen, die door 't geloof gerechtvaardigd worden, en dergenen, die door de werken willen gerechtvaardigd worden.

Want er zoude geene overeenkomst wezen tusschen de figuur en de zaak, door de figuur afgebeeld; gemerkt Ezau en Ismaël nooit naar eene zoodanige gerechtigheid gestaan hebben, en daar niet gesproken wordt van de rechtvaardigmaking.

Ik erken geene verkiezing uit het voorgezien geloof; 'tzij dat het voorgezien geloof gesteld wordt als de oorzaak van de verkiezing, of als eene voorgaande conditie. God verkiest ons niet uit het geloof, maar tot het geloof, en vindt ons niet goed, maar maakt ons goed.

En Hij heeft in ons geen goed voorgezien, dan dat Hij zelf werken zal.

Want God verkiest ons in Christus, voor de grondlegging der wereld, opdat wij heilig zouden zijn, Ef. 1:3. Niet dan, omdat wij heilig waren geweest.

Want het geloof is een deel van deze heiligheid; als door hetwelk wij geheiligd worden, niet alleenlijk als de heiligheid werkende; maar ook als de heiligheid zelve zijnde; God heeft ons te voren geordineerd, die Hij aannemen zoude tot kinderen door Jezus Christus, vers 4.

Degenen nu, die Hij heeft gepraeestineerd tot aanneming tot kinderen, die heeft Hij noodzakelijk gepraedestineerd, om hen den Geest der aanneming tot kinderen te geven; want het getuigenis, dat de Geest der aanneming tot kinderen in ons geeft, is het geloof zelf.

Hiermede stemmen overeen deze plaatsen: Ik heb barmhartigheid verkregen van den Heere, opdat ik getrouw wezen zoude, 1 Cor. 7.

Niet dan, omdat ik getrouw was geweest. En Hand. 22:14: God heeft u verkoren, opdat gij zijnen wil weten zoudt. Nu, deze kennis is een deel des geloofs.

Derhalve heeft Paulus tot Titus, cap. 1 vers 1, terwijl hij had mogen zeggen, dat de verkiezing was der geloovigen, liever willen zeggen, dat het geloof was der uitverkorenen; namelijk, omdat het geloof den uitverkorenen bizonder is, en uit de verkiezing vloeiende.

Want dat door het woord geloof aldaar niet verstaan mag worden de leer des Evangelies, blijkt hieruit, dat de leer des Evangelies ook den verworpenen voorgesteld wordt, en den uitverkorenen niet eigen is. Hiermede stemt ook Lucas overeen, Hand. 13:48, zeggende: daar geloofden zoovelen als er ten eeuwigen leven verordineerd waren.

Alwaar degenen, die door het Grieksche woord tetagmenous verstaan diakeimenous, gedisponeerd of wel geaffectioneerd (geneigd), die vervalschen het Grieksche woord, en laten den zin van Lukas varen.

Indien God niemand heeft verkoren uit de voorziening der werken (gelijk de Arminianen bekennen), voorwaar ook niet uit de voorziening van het geloof en "het rechte gebruik der genade, aangezien dit gebruik der genade en gehoorzaamheid des geloofs, een zeker werk is, en ook verre het uitnemendste.

Het kan ook niet zonder lastering gezegd worden, dat het besluit der verkiezing, zoo lang wij hier leven, niet is beslissend en onwederroepelijk, gemerkt de Schriftuur zegt: De Heere weet, die zijne zijn, 2 Tim 2:19; en: opdat het voornemen Gods, 'twelk, is naar de verkiezing, vast zoude blijven, Rom. 9:11; en: Ik geef mijne schapen het eeuwige leven; zij zullen niet vergaan in der eeuwigheid; niemand zal ze uit mijne hand rukken, Joh. 10: en: Al wat de Vader Mij geeft, dat zal tot Mij komen, Joh. 6.

Diegenen, die daar zeggen, dat God in de verkiezing het geloof en de volharding in het geloof

aanmerkt, als eene zaak, alreede gedaan, en niet als eene zaak, die te doen is, diezelven worden overtuigd van dwalingen; nevens vele andere oorzaken, hierom voornamelijk, omdat zij aldus stellen, dat niemand verkoren wordt dan nu aangemerkt, als gestorven of immers als gesteld in 't uiterste punt, 'twelk is het midden tusschen leven en dood. Want niemand wordt geacht volhard te hebben, tenzij dat hij den loop volbracht heeft.

Wijdloopig is Johannes in dit stuk. Bij, Hoofd: 6, spreekt Christus aldus: Al wat de Vader geeft, dat zal tot Mij komen; ergo, wij zijn eerst aan Christus gegeven, eer wij tot hem komen; nu, komen is gelooven, gelijk geleerd wordt, vers 35, en cap. 8:47: Daarom hoort gij niet, omdat gij uit God niet zijt. Zoo zijn wij dan uit God, eer wij hooren. En Hoofd: 10: 26; Gij gelooft niet, omdat gij van mijne schapen niet zijt. Diegenen dan die gelooven, dezelve gelooven, omdat zij van de schapen Christus zijn; niet gelijk Arminius, dewelke wil, dat iemand van de schapen Christi zij, omdat hij gelooft. Want door den naam van schapen worden hier verstaan niet alleenlijk de geloovenden, maar ook die nog niet gelooven, maar door Gods weldaad zullen gelooven; gelijk klaarlijk geleerd wordt vers 16, Zoodanig is ook hetgeen Johannes cap. 17 vers 6 staat: Ik heb uwen naam geopenbaard dengenen, die Gij Mij gegeven hebt. Derhalve, zoo waren zij eerst gegeven en diensvolgens verkoren, eer Christus hun den naam Gods had geopenbaard. Want dat hier niet wordt gesproken van de Apostelen alleen, gelijk de ketters drijven, geven de volgende woorden te kennen, vers 20: Ik bid niet alleen voor hen, maar ook voor diegenen, die door hun woord in Mij gelooven zullen. Hetzelfde blijkt daaruit., dat de Apostelen gesteld worden tegenover de wereld, als uit de wereld uitgelezen, hetwelk voorwaar op de Apostelen alleen niet kan toegepast worden.

Zoo wie gepraedestineerd is tot de heiligheid des levens en der liefde, deze is ook noodzakelijk gepraedestineerd tot het geloof, uit hetwelk deze heiligheid is vloeiende, en 'twelk door de liefde is werkende. Maar als Paulus, Rom. 8:28, zegt, dat wij gepraedestineerd zijn, opdat wij gelijkvormig zouden gemaakt worden den heelde Christi, zoo zegt hij, dat wij gepraedestineerd zijn tot heiligheid. Derhalve zegt hij ook, dat wij gepraedestineerd zijn tot het geloof.

Hoewel nu Paulus dit zegt tot troost der bedrukten, hij vertroost ze nochtans met vertroostingen, die alle geloovigen aangaan. Onder welke velen zijn, met wie God zoetelijk handelt, en die Hij van de benauwdheden bevrijdt. Dat geven de volgende woorden te kennen: Die Hij gepraedestineerd heeft, die heeft Hij geroepen; die Hij geroepen heeft, die heeft Hij gerechtvaardigd, die Hij gerechtvaardigd heeft, die heeft Hij verheerlijkt. Gemerkt deze geketende orde der gaven Gods tot alle geloovigen behoort, zoo kan de gelijkvormigheid niet Christus niet tot de gelijkvormigheid des kruises beperkt worden, als van welke vele geloovigen bevrijd worden.

Van zonderling gewicht is hetgeen de Apostel aldaar leert, dat wij gepraedestineerd zijn tot de roeping, en door de roeping tot de rechtvaardigmaking. Indien wij gepraedestineerd zijn tot de rechtvaardigmaking, zoo zijn wij dan ook tot het geloof, waardoor wij gerechtvaardigd worden, gepraedestineerd.

Ik laat varen, dat de Arminianen omstooten de woorden des Apostels: Die Hij gerechtvaardigd heeft, deze heeft Hij verheerlijkt. Als dewelke leeren, dat velen gerechtvaardigd zijn, die van 't geloof afvallen, en daardoor verdoemd worden.

Hetzelfde bewijst het gansche 9e Hoofd: tot de Rom., alwaar, onder andere, Jacob gezegd wordt, van God bemind te zijn, eer hij iets goeds of kwaads gedaan had. Zoo dan, eer hij geloofd had, en de genade wel gebruikt had.

En dan zoude dat ook valsch wezen: het is niet naar iemands willen noch loopen, maar naar Gods ontfermen, indien God zich over de menschen ontfermt na het voorgezien geloof. Want de ketters willen niet, dat de genade de eenige oorzaak zij van de daad des geloofs, maar eensdeels de genade, eensdeels, de vrije wil bij denwelke het staat de genade te gebruiken of niet te gebruiken, dezelve toe te laten, of te verwerpen.

Het is niet gelooflijk, dat Christus, zoo verre als Hij mensch is, op eene andere wijze gepraedestineerd is, als zijne lidmaten.

Nu, dat Hij tot zulk een hoogte der heerlijkheid is gepraedestineerd, uit eenige voorgeziene deugd, zullen de ketters zelven niet durven zeggen.

Ja, ook kan de verkiezing, na het voorgezien geloof, niet genoemd worden verkiezing, maar veel eer toelating of ontvanging desgenen, die van zelf tot Christus komt, en die eerst God verkoren heeft, in

welken hij zijn vertrouwen stellen zoude, eer hij van God verkoren werd.

Ik zwijg nog, dat op deze wijze alle. kinderen, in hun kindsheid stervende, uit de verkiezing uitgesloten worden; als die niet kunnen gezegd worden verkoren te zijn na het voorgezien geloof. Eindelijk; is het zaak, dat wij verkoren zijn, na de voorgeziene volharding uit 't geloof, zoo mag noch moet iemand gelooven, dat hij verkoren is; want aldus zou hij eene zaak gelooven, die nog niet is, en die naar orde later is dan het geloof en de volharding in het geloof; maar hij moet, volgens Arminius, aldus bij zichzelf spreken: Indien ik volhard in 't geloof, zoo zal ik verkoren zijn.

Wat aangaat het gevolg der vier besluiten, in welke Arminius de gansche leer van de praedestinatie begrijpt; waarvan 't eerste is, het besluit van Christus te zenden, en over te geven in den dood; het tweede, van de geloovenden en volhardenden zalig te maken; het derde, van allen genoegzame krachten te geven, om te gelooven; het vierde, van iedereen zalig te maken, dien Hij voorzien heeft, dat gelooven zonde; geloof en houd ik, dat deze besluiten niet in goede orde gesteld zijn, en dat door de verwarring dezer besluiten het Evangelie ook omgekeerd wordt.

Want het tweede besluit, dewijl het begrijpt Gods bevel van ter zaligheid te gelooven, kan niet wezen het besluit der verkiezing; want door de praedestinatie heeft God besloten wat Hij ons wil doen, en niet hetgeen Hij ons gebiedt te doen.

Daarbij komt nog, dat deze orde der besluiten de verkiezing der bizondere personen hangt aan den menschelijken wil.

Ook alzoo worden er twee verkiezingen; eene generale, die daar verkiest niet wie, maar hoedanige; de andere eene particuliere, die de bizondere personen verkiest; daar nochtans de Schriftuur maar ééne verkiezing ter zaligheid erkent, en wel die van particuliere personen.

Desgelijks is dat onverdragelijk, dat de verkiezing van particuliere personen later zij dan de dood Christi, welke opinie de Arminianen in vele ongerijmdheden sleept en werpt.

Want zij leeren, dat Christus niet is gestorven voor de schapen, die de Vader Hem heeft gegeven; welke dingen, zoo ze waar zijn, zoo moeten zij eerst aangemerkt worden als schapen, en als van God lief gehad, en aan Christus gegeven, eer Christus den dood voor hen geleden heeft. [Joh. 15; Joh. 10].

En daar kan niets leelijker of lasterlijker tegen Christus gezegd worden, dan dat Christus zoude door den dood gesteld zijn tot het hoofd der Kerk, eer dat God had geordineerd wie zijne lidmaten zouden wezen.

En dat het hoofd der Kerk al gewis was, en dat het lichaam nochtans toen ongewis geweest zij. Ja, uit de leer van Arminius volgt, dat Christus een hoofd heeft kunnen zijn, zonder lichaam.

Want dewijl hij houdt, dat er geen verkoren is, die niet zoude kunnen verworpen worden, en dat het rechte gebruik der voorkomende en vergezelschappende genade, aan den vrijen wil des menschen is hangende, en derhalve, dat het getal der uitverkorenen naar den wille Gods niet zeker is, konde het geschieden, dat alle menschen deze genade zouden verwerpen, en dat God alzoo van zijn einde in het zenden van zijnen Zoon en Christus van de vrucht zijns doods zoude verstoken zijn.

Het is veel zekerder, dat men het besluit Gods van de verkiezing niet angstvallig in stukken snijde, en niet onderzoekte de elkander opvolgende oogenblikken en de orde der Goddelijke gedachten. Want tot de verkiezing is een eenig besluit Gods genoeg, waarmede ook geordineerd worden de middelen, door welke God ons tot het geordineerde einde is brengende.

Want het besluit van het einde begrijpt het besluit van de middelen tot het einde; even gelijk als God door een en hetzelfde besluit geordineerd heeft den mensch het leven te geven, en middelen tot het leven, te weten, den adem en de spijs, enz.; alzoo heeft God door een en hetzelfde besluit gepraedestineerd tot het geloof alle degenen, die hij gepraedestineerd heeft tot de zaligheid.

De woorden van Paulus, Ef., cap. 1: Hij heeft ons in Christus verhoren verklaar ik aldus: Hij heeft ons geordineerd om de zaligheid in Christus, of door Christus te verkrijgen.

Het strijdt niet tegen elkander, den niet geloovende tot zaligheid te verkiezen, opdat hij geloove, en den geloovende te willen zalig maken.

Al is het, dat God zijne gerechtigheid liever heeft dan de zaligheid des menschen, nochtans heeft Hij niet liever de executie of uitvoering zijner gerechtigheid, waardoor Hij onze zonden straft in Christus, dan de executie zijner barmhartigheid, waardoor Hij de menschen zalig maakt; want even daarom

heeft Hij gewild, dat Christus onze zonden zoude boeten, opdat wij zalig zouden worden.

Hoewel God eerst het geloof geeft, eer Hij de zaligheid geeft, daarom is het besluit van het geloof te geven niet eer dan het besluit om de zaligheid te geven.

Want God neemt eer het einde voor, dan de middelen, en het einde gaat altijd voor het voornemen. God dan stelt zich zelven eerst voor de zaligheid, eerder dan het geloof, want het geloof is een middel tot de zaligheid.

Door de leer van de absolute verkiezing wordt het Godzalig pogen der geloovigen niet verachtend, noch de naarstigheid verkoeld.

Want wat hinder, dat men des te naarstiger arbeide, hoewel de uitgang van onzen arbeid van God bepaald is. Christus wist zeer wel zijns levens uitgang op aarde; desniettemin vermeed Hij de perikelen, en heeft meermalen ontgaan de handen der Joden. Hizkia, van de ziekte verkwikt, wist wel, dat hem het leven 15 jaren verlengd was, nochtans is het niet te twijfelen, of hij heeft dien tijd gegeten en gedronken. Paulus verzekert de behoudenis dergenen, die in het schip waren, en het ontgaan der schipbreuk, nochtans heeft hij de schippers vermaand tot arbeiden.

Er is niets billijker, dan dat de arbeid en naarstigheit der heiligen God in zijn besluit, 'tzij bekend of onbekend, diene.

Op de vraag, die men pleegt voor te stellen: Of Christus het fundament zij der verkiezing, acht ik, dat men aldus moet antwoorden.

Dat Christus, zooverre hij mensch is en Middelaar, het hoofd is der uitverkorenen, maar niet de oorzaak der verkiezing, dewijl Hij zelf, zoo verre Hij mensch is, verkoren is. Hij is wel de verdienende oorzaak der zaligheid en het rantsoengeld.

Maar Hij is de oorzaak niet, waarom, van twee gelijke zondaren, de een voor den ander voorgetogen wordt. De oorzaak moet gezocht zijn in Gods welbehagen en onverdiende liefde, dewelke in orde gaat voor de voorbeding des Zoons, gemerkt de Vader den Zoon gezonden heeft, en tot een verlosser gegeven heeft.

De grootheid van den prijs der verlossing wordt in 't minste niet verklaard, wanneer gezegd wordt, dat de wil desgenen, die den prijs aangeboden heeft, voorgegaan is.

Datzelve leert Christus zelf, Joh. 3:16: Alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij den Zoon gegeven heeft, enz.

Derhalve, God heeft ons eerst lief gehad, eer Hij den Zoon ons gegeven heeft.

Als de Arminianen zeggen, dat God door deze liefde voor ons het eeuwige leven niet heeft gewild, zoo doen zij alleen alsof zij zeiden, dat God ons door deze liefde in den dood heeft willen laten, en dat God, als Hij besloten heeft den Zoon voor ons te geven, nog niet besloten heeft, of Hij ons door Denzelven zoude zalig maken. Voorwaar, Christus is de oorzaak der liefde niet, door welke de Vader den Zoon heeft willen zenden. En aan Christus geschiedt geen ongelijk, als Hij gezegd wordt te zijn het middel, door hetwelk en in hetwelk God ons de zaligheid geeft.

Maar wanneer wij zeggen, dat de liefde des Vaders, door welke Hij ons verkoren heeft, in orde voor den bemiddeling des Zoons gaat, zoo willen wij daarmede niet zeggen, dat de uitverkorenen van God bemind zijn buiten Christus.

Want hoewel de liefde des Vaders vóór de zending des Zoons gaat, nochtans heeft Hij ons nooit liefgehad zonder aanmerking des Zoons, noch ooit heeft Hij den uitverkorenen eenig goed willen schenken, dan door Christus en in Christus. De eerstheid van orde kan wezen tusschen twee dingen, die onafscheidelijk zijn; voornamelijk in de besluiten Gods, die gelijk eeuwig zijn.

Alzoo is in de gedachte Gods eerst geweest den mensch te willen scheppen, eer dan hem begiftigen met gerechtigheid en kennis; nochtans volgt daaruit niet, dat God ooit den mensch heeft willen scheppen, zonder gerechtigheid en licht. Even alzoo zeggen wij, dat God ons nooit heeft liefgehad buiten Christus, hoewel zijne liefde in orde is gaande, vóór de bemiddeling van Christus.

Dat daar eenige verworpenen zijn, is te bewijzen uit het woord zelve van verkiezing, want daar zouden niet sommigen uitverkoren kunnen wezen, tenware dat de rest achtergelaten werd.

De Schriftuur maakt melding van verworpenen 1 Petr. 2:8, en Judas, vers 4. Deze warden aangewezen door diegenen in de Openbaring, welker namen niet zijn geschreven in het boek des levens.

De verwerping is een besluit, waardoor God van eeuwigheid besloten heeft, aan sommige menschen de genade niet te geven, waardoor zij van de ingeborene boosheid en welverdiende verdoemenis verlost worden, en dezelve tot eene rechtvaardige en verdiende straf om de zonde geordineerd heeft.

Dat de verworpenen zalig kunnen worden, is eene Arminiaansche leer, voor de Christenooeren ongehoord.

Voorts, hoewel de zonde is de verdienende oorzaak van de ordineering tot de straf, zoo is zij nochtans niet de oorzaak van den wil, waardoor God onderscheid stelt tusschen verkorenen en verworpenen. Want laat daar twee misdadigen schuldig zijn aan dezelfde misdaad; en het believe den koning dezen te veroordeelen, genen vrij te spreken; de zonde is wel oorzaak, waarom dat deze aan den hals gestraft wordt, maar zij is de oorzaak niet, waarom de Koning anders gezind is tegen den een als tegen den ander, dewijl aan beide zijden gelijke schuld is; de oorzaak van het onderscheid is, dat er iets tusschen gekomen is, 'twelk van dezen eene de straf afgekeerd heeft. Dit is in het stuk van de praedestatie het loutere welbehagen Gods, waardoor het Hem liefd heeft dezen aan Christus te geven, maar den ander in de ingeborene verdorvenheid en verdiende verdoemenis te laten, over welke keure het niet geoorloofd is met God te twisten, of Hem tot rekenschap te roepen. Maar met Paulus moeten wij zeggen: Omensch, wie zijt gij? enz. Dit zij eens vooral in onze harten ingedrukt, dat God dezen geeft eene genade, die Hij hen iet schuldig is, genen eene verdiende straf aandoet, die zij verdiend hebben; opdat dezen iets hebben om zijne goedheid te loven, genen niets hebben om te klagen over zijne gerechtigheid.

Hoewel nu de natuurlijke verdorvenheid eene genoegzame oorzaak zij tot de verwerping; niet anders dan gelijk de slangen, uit den gebroken dop versch voortkomende, met recht gedood worden, hoewel ze nog niemand vergiftigd hebben; nochtans is niet te twijfelen, of God heeft, om dezelfde oorzaak, om welke Hij verdoemt, ook besloten te verdoemen. Nu verdoemt Hij de verworpenen, om de zonden, met de daad begaan; want zij dragen de straf in de hel, niet alleenlijk der erfzonde, maar ook aller dadelijke zonden, waaruit ook ontstaat ongelijkheid der straffen. Derhalve, zoo heeft ook God besloten gehad hen te verdoemen om dezelve zonden.

Want het hindert niet, dat God, aanmerkende den mensch, liggende in de verdorvenheid en natuurlijke boosheid, denzelven ook niet zoude aanmerken bezoedeld met die zonden, die hijdoor deze natuurlijke verdorvenheid zal komen te begaan.

Onder de zonden, om welke iemand geordineerd wordt ter straf, is zonder twijfel de ongeloovigheid en verwerping des Evangelies.

Want door dezelve verwerping wordt gezondigd tegen de wet der zeden, door welke God de menschen zal oordeelen. Want de Wet gebiedt, dat men God lief moet hebben van ganser harte, en Hem in alles zonder bedenking gehoorzaam moet zijn; en diensvolgens ook, als Hij spreekt van in Hem te gelooven, en als Hij gebiedt te gelooven, gehoorzaam te zijn, wat het ook zij, dat God of bevelen, of zeggen zal.

Dat diegenen om de verstooting des Evangelies en de verachting der genade Christi verworpen worden, wien het Evangelie nooit is geopenbaard geweest, bestaat in geene reden. Maar wien het Evangelie niet zalig maakt, dien laat het onder de wet, opdat hij door dezelve geoordeeld worde. Dewelke alsdan eerst den mensch verbindt tot gelooven in Christus, als Christus gepredikt wordt. En zij is geen leidsmeester tot Christus, dan dengenen, wien gelegenheid gegeven is Christus te kennen.

Dat God iemand geordineerd heeft tot de eeuwige straf, zonder aanmerking van onboetvaardigheid of ongeloovigheid, zeggen of gevoelen wij niet.

Noch ook heeft Hij, omdat God de verkorenen gepraedestineerd heeft tot geloof, daarom de verworpenen gepraedestineerd tot ongeloovigheid.

Want de middelen moeten onderscheiden zijn, die God in den mensch vindt, en die Hij zelf werkt. God vindt in den mensch verdorvene middelen tot de verdoemenis, namelijk, ongeloovigheid; maar het geloof vindt Hij niet, maar Hij maakt het.

Daaruit is het, dat Hij wel gepraedestineerd heeft tot het geloof, maar niet tot ongeloovigheid. Want tot dat alleen praedestineert God, 'twelk Hij besloten heeft te doen.

Eindelijk, de onboetvaardigheid gaat in orde voor de verwerping; maar het geloof is na de verkiezing, als zijnde een uitwerksel van de verkiezing.

De ontknooping der vraag: Of Christus voor allen gestorven is, dat is, of Christus allen en een ieder verworven heeft, en verzoening en vergeving der zonden verkregen, hangt af van eene andere, te weten, of het billijk is, dat met God verzoend worden en vergeving der zonden gegeven worde dengenen, die de genade Christi verwerpen, en in onboetvaardigheid en ongeloof volharden.

Elkeen zal bekennen, dat het met de gerechtigheid Gods niet overeenkomt, dat tot zoodanigen behoore de verzoening door Christus, tenzij men een kwaad gevoelen hebbe van God. Want dewijl God deze conditie gesteld heeft, dat niemand zalig

worden, dan die in Christus gelooft, zoo is het klaar, dat dit van God besloten is, omdat Hij weet, dat het alzoo billijk is, en overeenkomende met den regel der gerechtigheid. Het is ook geene reden, dat door den dood van Christus met God verzoend worde, die den dood van Christus verloochent. Dit alzoo gesteld zijnde, zoo is het antwoord op deze vraag licht te doen. Want te vragen, of de dood van Christus genoegzaam is, om alle ongeloovigen en boetvaardigen zalig te maken, is anders niet dan te vragen, of die genoegzaam zij, om iets onrechtvaardigs te verwerven, en om iets te doen, wat met de gerechtigheid Gods strijdig is.

Dat Christus dan voor allen is gestorven, dat is in dezen zin waarachtig, namelijk, dat de dood van Christus genoegzaam is, om alle geloovigen zalig te maken; ja overvloedig genoeg wezen zal, om alle menschen zalig te maken, indien alle menschen, die in de geheele wereld zijn, in Hem geloofden. De oorzaak nu dat niet allen zalig worden, is niet in de ongenoegzaamheid des doods van Christus, maar is des menschen verkeerdheid en ongeloovigheid.

Verder, het kan op dezelfde wijze gezegd worden, dat Christus door zijn dood alle menschen met God verzoend heeft, als wij zeggen: de zon verlicht de oogen aller menschen, hoewel daar vele blinden, vele slapenden, vele in duisternis zittenden zijn; namelijk, omdat zoo allen en een ieder oogen hadden en wakker waren, en in 't licht gesteld, het licht der zon genoegzaam zoude wezen om hen allen te verlichten.

Om deze oorzaak is het, dat de H. Schriftuur, somwijlen zeggende, dat Christus gestorven is voor allen, in dien zin als ik gezegd heb, menigmaal die generale spreuk benauwt (beperkt) en bepaalt, zeggende: Dat Christus zijn ziel geeft voor zijne schapen, Joh. 10:11; en voor zijne Kerk, Ef. 5:25; en dat zijn bloed vergoten is tot rantsoen voor velen, Matth. 26:28; en dat de Zoon des menschen gekomen is om zijne ziel te geven tot rantsoen voor velen, Matth. 20: 28; en eenmaal geofferd is om de zonden van velen weg te nemen, Hebr. 9:28.

Hiertegen wenden de ketters voor, dat Christus door zijn dood allen en een ieder verworven heeft verzoening en vergeving der zonden; hetwelk voorwaar zoo veel ongeregelheden, godloosheden en ongerijmdheden na zich sleept, dat het wonder is, dat zij zich daartegen kunnen stellen.

Ten eerste, is het niet te gelooven, dat door den dood van Christus de verzoening van Judas is verkregen, dewijl de dood van Christus zijne misdaad was, en hem tot het stuk dreef.

En dewijl op denzelfden tijd, als Christus stierf, velen alreede in de hel gepijnigd werden, moet het wel eene losse hersenpan zijn, die daar meent, dat door den dood van Christus hun de verzoening ook verworven is.

Ook wordt God met deze leer openlijk bespot. Want God wordt versierd den Zoon te geven tot verzoening des menschen, die Hij van eeuwigheid heeft besloten te verdoemen, en Hem eene zaak te geven, die Hij weet, dat Hem niet profiteeren zal.

Want, indien Christus voor Farao en Judas verzoening verworven heeft, wist Hij genoeg, dat deze verwerving niet zoude strekken tot hun bate en profijt. Christus wordt dan ingevoerd, aldus zijnen Vader biddende: „Ik bid u, neem in genade diegenen aan, die Ik weet, dat Gij nimmermeer in genade zult ontvangen." Het schijnt trouwens, dat deze lieden naarstigheid doen, opdat de Christelijke Religie ten spot gesteld worde.

En niet alleenlijk wordt God alzoo bespot, maar God zelf wordt verdicht het menschelijke geslacht te bespotten.

Want het is uit de ervarenheid aller eeuwen bekend, dat het Evangelie nauwelijks aan het tiende mensch verkondigd wordt, en dat de naam van Christus aan het meeste deel der wereld onbekend is.

Niemand zal ontkennen, dat dit alzoo geschiedt, door beschikking der Goddelijke voorzienigheid, tenzij dat Hij meent, dat alles, gelijk men zegt, hol over bol gaat en bij geval geschiedt. Indien God alle menschen zichzelf door Christus verzoend heeft, waarom verkondigt Hij deze verzoening niet door de gansche wereld?

Waarom laat Hij toe, dat deze verzoening aan het meeste deel des menschelijken geslachte onbekend is?

Als zij nu zeggen, dat Christus voor allen gestorven is, wat aangaat de verwerving der verzoening, en

niet wat aangaat de toepassing, zoo bekennen zij rondelijk, dat Christus niet heeft verworven, dat deze verzoening allen toegepast zoude worden.

Daaruit volgt, dat deze uitlegging ijdel en bespottelijk is.

Want zij spreken, even alsof zij zeiden, dat de verlossing voor iemand verworven is, maar niet, opdat hij verlost worde; of dat voor iemand spijs verworven is, maar het is niet verkregen, dat hij die spijs gebruike. Evenzeer beuzelen zij, wanneer zij bekennen, dat de vrucht van de opstanding alleen behoort tot de geloovigen, maar de vrucht des doods, dat is de verzoening en vergeving der zonden, strekken zich uit tot allen en een ieder mensch; alsof zij zeiden, dat Christus gestorven is voor sommigen, voor welke Hij den dood niet heeft overwonnen; dat de vrucht van den strijd tot allen behoort, maar niet de vrucht der victorie, en dat daar zullen sommigen zijn, voor welke Hij zichzelve wel geofferd heeft aan het kruis, maar voor dewelke Hij nochtans zichzelve niet heeft geofferd in den hemel.

Maar de Schriftuur voegt deze dingen te zamen, als onafscheidelijke zaken, dat Hij voor ons gestorven is, Rom. 8: 24. Christus is het die gestorven is, ja die ook opgestaan is, die ook ter rechterhand Gods zit, en voor ons bidt; en 2 Cor. 5: 15: opdat die leven voortaan niet zichzelve leven, maar Hem, die voor allen gestorven is en opgestaan; namelijk, omdat niemand des doods van Christus deelachtig wordt dan door de opstanding.

Ik verzwijg, dat, indien deze generale verwerving der verzoening des ganschen menschelijken geslachts toegelaten wordt, noodzakelijk alle kinderen, geboren buiten het verbond, zullen verzoend zijn, en hun de zonde vergeven.

Waaruit volgt, dat hun geene meerdere weldaad zoude kunnen geschieden, dan dat iemand hen door eene barmhartige wreedheid in de wegen verworgde; want indien zij in dezen stand der verzoening sterven, is hunne zaligheid zeker. Maar indien deze levend blijven, zullen zij in het Heidendom opgetogen worden, hetwelk een gewisse weg is ter verdoemenis.

Voegt hierbij, dat de verzoening met de toepassing verward wordt. Want dewijl niemand zalig kan worden, dan wien de verkregene verzoening toegepast zij, zoo blijkt, dat in deze kinderen de verkrijging niet verschilt van de toepassing; gemerkt

kinderen, in dezen stand der verzoening gestorven, door deze verzoening alleen zalig worden (zoo men deze lieden gelooft), en dienvolgens de verkrijging dezer verzoening in hen is, in stede van de toepassing.

Indien deze twee bijeen vergeleken worden, den vijanden verzoening verkrijgen, opdat zij zalig worden, en hun, nu verzoend zijnde, de zaligheid te geven, is het zonder twijfel eene veel meerdere liefde te sterven, om de vijanden te verzoenen, dan de zaligheid te geven dengenen, die alreede verzoend zijn.

Dat leert de Apostel duidelijk. Rom. 5: 10. Indien wij Gode verzoend zijn door den dood zijns Zoons, toen wij vijanden waren, veel meer zullen wij, verzoend zijnde, behouden worden door zijn leven.

Want (zoo men Paulus gelooft) het is eene lichtere en geloofwaardigere zaak, den verzoende zalig te maken, dan den vijand te verzoenen, voor hem stervende. Dewijl dan, 'twelk het allermeeeste is, en een teeken van de hoogste liefde, Christus dit voor allen gedaan heeft (indien Arminius te gelooven is), zoo zal men moeten zeggen, dat Christus, stervende den dood voor ons, niet minder Pilatus, Judas, Saul en Farao, als Petrus en Johannes liefgehad heeft.

Dat nu Christus ten hoogste liefgehad heeft diegenen, die de Vader van eeuwigheid gehaat heeft, en die Hij weet van eeuwigheid door den Vader ter straffe bestemd te zijn, dat zal hij niemand doen gelooven dan die bedrogen wil zijn.

Indien Christus, stervende, een borg en rantsoengeld voor allen is geweest, ook voor de verdoemden, zoo zal God van ongerechtigheid beschuldigd worden, die twee straffen voor ééne zonde zoude hebben aangedaan, dewijl de eerste betaling genoeg zoude zijn, en Hij tweemaal in ééne zaak geoordeeld zoude hebben.

Want deze verdoemden zijn eenmaal gestorven in Christus, als Christus aan 't kruis hunne personen gedragen heeft, en nochtans sterven dezelve in hunne eigene personen den eeuwigen dood. Want van alle degenen, voor welke Christus gestorven is, kan gezegd worden, hetgeen de Apostel zegt, 2 Cor. 5: Is het dat één voor allen gestorven is, zoo zijn zij allen gestorven.

Maar dat de verworpenen met Christus of in Christus gestorven zijn, heeft niemand tot nogtoe, mijns wetens, durven zeggen. En voorwaar, de volgende woorden des Apostels bewijzen, dat hij spreekt van al diegenen, tot welke de vrucht der opstanding behoort, en die nieuwe schepselen zijn.

Dezelfde Apostel leert, Rom. 5: 11, dat de verzoening alleen den geloovigen toebehoort; wij roemen, zegt hij, in God, door Jezus Christus, onzen Heere, door welken wij nu de verzoening gekregen hebben. Zoude Paulus zoozeer roemen van eene weldaad, die hem met Judas en Herodes gemeen was? Zoo ook cap. 3: 25: God heeft Christus voorgesteld tot verzoening door het gek of in zijn bloed. Daar is dan geene verzoening zonder geloof.

Alle diegenen, die Christus verzoend heeft, en wien Hij de vergeving der zonden verwierf, voor dezelve bidt Hij; want de Schriftuur voegt deze twee te zamen, voor iemand sterven, en voor hem bidden, Rom. 8:34, en 1 Joh. 2:1, 2.

Maar Christus bidt voor de wereld niet, maar voor de geloovigen alleen, gelijk Christus zegt, Joh. 17:9: Ik bid voor hèn; ik bid voor de wereld niet, maar voor degenen, die Gij Mij gegeven hebt; want zij waren uwe. Zoo heeft dan Christus de wereld niet verzoend, noch voor haar verkregen de vergeving der zonden.

De Arminianen gebruiken hier een schuilhoek en eene onderscheiding. Want zij maken tweeërlei voorbidding Christi, eene generale, die voor allen geschiedt, waarmede zij zich zelven verstrikken, en ontweven hun begonnen webbe.

Want deze algemeene voorbidding zonder de particuliere is geheel tevergeefs; want tevergeefs wordt de verzoening verkregen, indien de zaligheid niet verkregen wordt. Indien door deze algemeene voorbidding Christus gebeden heeft voor de zaligheid van Pilatus, Judas, en voorts alle menschen, zoo heeft Hij tevergeefs gebeden, en is verstooten geweest.

Daar Hij nochtans zegt, Joh. 11:42, dat Hij altijd van den Vader verhoord wordt. Indien Hij gebeden heeft alleen om de verzoening zonder de zaligheid, zoo is zijne voorbidding ijdel geweest.

Heeft Christus misschien gebeden om de zaligheid aller menschen, maar onder conditie, te weten, zoo zij gelooven zouden, en met dit beding, dat ze gelooven? Is het zoo, zoo is het klaar, dat Hij niet voor allen gebeden heeft.

Want hetgeen onder conditie gebeden wordt, de conditie weggenomen zijnde, wordt niet gebeden. Daarenboven, deze bede is ongerijmd daarin, dat Hij iets bidt, onder eene conditie, die Hij weet, dat niet zal vervuld worden, en onmogelijk is.

Want Christus stervende, wistwel genoeg, dat ze niet allen konden gelooven en zalig worden, dewijl zoo velen alreede verdoemd waren.

Maar er dient geweten, wat die particuliere voorbidding van Christus zij, Joh. 17, en wat Christus door dezelve is biddende. Vader ! (zegt Hij) bewaar ze.

En een weinig daarna: Ik bid u, dat Gij ze bewaart van den booze, vers 15. Indien deze voorbidding bizonder is voor de geloovigen, zoo zie ik niet wat er overblijft voor de algemeene voorbidding; want zonder deze is alle voorbidding ijdel.

Dewijl nu, in 't gebed des Heeren, deze twee te zamen en gelijkelijk gebeden worden, de vergeving der zonden, en de verlossing van den booze, wie zal zulk een stout verdichtsel kunnen verdragen, waardoor de ketters deze dingen van elkander scheiden, en willen, dat Christus allen menschen verwerve de vergeving der zonden, maar niet de verlossing van den booze?

Indien Christus voor allen bidt, zoo bidt Hij ook voor diegenen, die Hij weet dat zondigen de zonde tot den dood, om welke Johannes niet wil, dat wij zelfs bidden zullen, 1 Joh. 5:16.

Ik ontken niet, dat Christus gebeden heeft voor degenen, die Hem kruisten. Maar Hij heeft niet gebeden voor die allen, maar alleenlijk voor diegenen, die het deden onwetende. Want Hij zegt: Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen.

Dewelke Lukas betuigt, kort daarna bekeerd geweest te zijn, Hand. 2 en 3: 17.

Als dan de Schriftuur zegt, dat God zoo lief de wereld gehad heeft, dat Hij zijnen Zoon gegeven heeft, Joh. 3:16; en dat Christus is de verzoening der geheele wereld, 1 Joh. 2:2; al ware het schoon, dat wij toelieten, dat door de wereld het geheele menschelijke geslacht ten volle verstaan werd; nochtans zoude daaruit niet volgen, dat Christus allen en een ieder verworven heeft de vergeving der zonden. Want de verzoening van sommige menschen betuigt overvloedig, dat God het menschelijk geslacht liefheeft. Christus is de verzoening der geheele wereld, omdat niemand in de geheele wereld de zonden vergeven worden dan door Hem, even op dezelfde wijze, als 1 Cor. 15:22 Paulus zegt, dat zij allen in Christus levend gemaakt worden; omdat niemand dan door Hem levend gemaakt wordt.

Zij stellen schoon voor de plaats 1. Tim. 2: 6. Christus heeft zichzelf gegeven een rantsoengeld voor allen. Insgelijks, Tit. 2: De zaligmakende genade Gods is verschenen allen menschen.

Maar, dat hierdoor allen verstaan worden allerlei, en menschen van allerlei conditie, bewijst het vervolg van den tekst. In de eerste plaats wil Paulus, dat men bidden zal voor koningen, in de laatste gebiedt hij de dienstknechten getrouw te zijn en niet te onttrekken.

De oorzaak dezer vermaning is deze: omdat ook tot de Koningen, hoewel toenmaals vervreemd van Christus, en tot de dienstknechten, hoezeer hunne conditie verachtelijk is, de belofte der zaligheid gekomen was; geene conditie der menschen wordt uitgesloten van de zaligheid.

Niet meer doet ter zake de plaats Rom. 14:15: En verderft door uwe spijze niet dengenen, voor welken Christus gestorven is.

Wat aldaar is verderven niet te zeggen verdoemen, maar door ergernis ontroeren, en iemands conscientie kwetsen, en alzoo, zoo veel als in ons is, in het verderf trekken. Want absolutelijk iemand verderven of verdoemen, is in onze macht niet.

2 Petr. 2:1, wordt Christus gezegd de valsche profeten vrijgekocht te hebben, die Hem verloochenen. Maar daar wordt niet gesproken van de verlossing van den eeuwigen dood, maar van de verlossing van onwetendheid en dwaling, en van de duisternis der wereld door het licht des Evangelies, 'twelk deze vervalschten, daar onder vermengende eene verkeerde leer.

In denzelfden brief, Cap. 3:9, zegt dezelfde Apostel, dat God niet wil, dat iemand verga; namelijk, omdat Hij de oorzaak niet is van iemands verderf; want Hij vermaant ze allen tot boetvaardigheid. Maar Hij is niet gehouden allen het geloof te geven, en de gaven des H. Geestes, noch den mensch de krachten weder te geven, die hij door zijne eigen schuld verloren heeft.

En het is buiten twijfel, dat door den val Adams verloren zijn de krachten om in Christus te gelooven, omdat door dezen val verloren zijn de krachten om God lief te hebben, en zijn Woord te gehoorzamen.

Want dewijl Adam voor den val gehouden was, allen worde Gods te gelooven, hoedanig ook datzelve wezen zoude, is het buiten twijfel, dat deze verbintenis overgegaan is tot in de nakomelingen.

De ketters dringen op tot walgens toe, en overal brengen zij voort deze bewijsreden: Hetgeen alle menschen gehouden zijn te gelooven, dat is waarachtig.

Alle menschen zijn gehouden te gelooven, dat Christus voor hen gestorven is. Derhalve, zoo is dat waarachtig.

De tweede voorstelling in deze bewijsreden is valsch; want degenen, wien Christus niet is verkondigd, zijn niet gehouden te gelooven, dat Christus voor hen gestorven is, die nochtans verre het meeste deel des menschelijken geslachts zijn.

Maar ook niet al degenen, wien Christus verkondigd wordt, zijn gehouden absolutelijk en zonder conditie te gelooven, dat Christus voor hen gestorven is, maar op deze conditie eerst, zoo zij zich bekeeren, want indien zij in onboetvaardigheid volharden, zoo zijn zij gehouden te gelooven, dat de dood Christi hen gansch niet aangaat.

Damascenus, in het 2e boek van het oprechte geloof, cap. 29, en na hem, Arminius, stellen twee willen Gods, de eene voorgaande, de andere navolgende.

Hunne meening is niet hiermede te zeggen, dat tusschen het willen of liever de willen Gods, de eene eer zij, dan de andere, want dat is buiten verschil; maar zij verstaan door den voorgaanden wil dien wil, welke den wil des menschen voorgaat; en door den volgende wil dien, welke later is dan de wil des menschen; dat, naar den voorgaanden wil, velen ter bruiloft geroepen worden, die, naar den volgende wil, onwaardig verklaard worden, overmits hunne hardnekkigheid, Matth. 22; dat God, naar den voorgaanden wil, alle menschen wil zalig maken, maar, naar den volgende wil, alleenlijk sommigen; namelijk, die Hij voorzien heeft, dat gelooven zouden.

Tot dezen schuilhoek nemen de Arminianen hunne toevlucht, wanneer ze zien, dat zij geperst worden. En zij zeggen, dat men den voorgaanden wil Gods kan tegenstaan, en dat God verijdeld kan worden in zijne begeerte en meening, maar de natuurlijke begeerte (want alzoo spreken zij) en den volgende wil kan men niet wederstaan.

Deze leer, indien er eenige is, is Gode smadelijk, en beschuldigt Hem van onwijsheid, en bekleedt Hem met menschelijke aandoeningen, en dicht hem toe zwakke wenschen en eene krachteloze begeerte, alsof zij God aldus invoerden, sprekende: Ik zoude u wel willen zalig maken, zoo gij wildet, maar, dewijl Ik door u in mijne meening verijdeld worde, zoo zal Ik mijnen raad veranderen, en, elders mijnen wil naar toe wendende, zal Ik u in der eeuwigheid verderven.

Aldus krijgt God zijnen voorgaanden wil en natuurlijke begeerte, die gansch goed is, maar bij gedoogen, en zoo veel als door den menschelijken wil toegelaten wordt.

Alzoo, dat wij God te beklagen hebben, die zijne natuurlijke en gansch goede begeerte verijdelde wordt.

Ook is het ongerijmd, dat God, die alle dingen van eeuwigheid niet alleenlijk voorzien heeft, maar ook geordineerd, iets voorneemt, 'twelk Hij van eeuwigheid weet, dat Hij niet verkrijgen zal. En evenzoo ongerijmd is het ook, te zeggen, dat de vastigheid van den Goddelijken wil om de menschen zalig te maken, is hangende aan den wil des menschen.

Maar dat is het slimste van allen, dat God ingevoerd wordt met zichzelven strijdende, als die alle menschen zalig wil maken door den voorgaanden wil,

maar sommigen verderven wil, door den volgenden wil. Derhalve, zoo begeert Hij wat Hij niet wil.

De oorzaak, waarom God tot zijn voornemen niet komt, door zijnen voorgaanden wil en zijne begeerte, waarmede hij ernstiglijk begeert, dat alle menschen zalig worden verijdelde wordt, zegt Arminius deze te wezen: Omdat, indien Hij in de bekeering des menschen zijne macht te werk stelde, dat Hij zoude den vrijen wil des menschen geweld aandoen en dwingen; waarin de goede man grootelijks feilt. Want God kan zonder dwang den wil alzoo buigen, dat hij van zelfs volge.

Zonder dwang heeft Hij haastiglijk het hart van Ezau veranderd, Gen. 33; en van Saul, 1 Sam. 19:23; en der Egyptenaren, Ps. 105 :25; en der Koningen, Spr. 21:1. Indien God deze verandering van den wil, zonder de vrijheid van den wil des menschen te verkorten, teweegbrengt in de verworpenen, hoeveel te meer in de vromen en geloovigen?

Christus heeft het hart des moordenaars aan het kruis geen geweld aangedaan.

En wien een vleeschen hart uit een steenen gegeven wordt, die worden niet getrokken tegen dank, maar volgen van zelfs, Ez. 36:26; hoewel zij zekerlijk en onfeilbaarlijk bekeerd worden.

Ik verzwijg, dat niemand de onwederstandelijkheid meer drijft dan juist de Arminianen. Want zij houden, dat het verstand onwederstandelijk van God door het licht der waarheid begiftigd wordt. Zij houden, dat de krachten om te gelooven onwederstandelijk gegeven worden.

Zij houden, dat de genegenheden getrokken worden dooreene zedelijke en krachtige aanrading. Nu, deze gesteld zijnde, zoo moet noodzakelijk de wil volgen.

Want als het gemoed eene vaste overtuiging heeft ingedronken, en de genegenheden, met het gemoed eens zijnde, den wil opwekken en prikkelen, is het onmogelijk, of de wil moet zich derwaarts bewegen, waartoe het gemoed, van God vervuld, raadt, wanneer de appetijt of begeerte derwaarts is drijvende.

Want dit zijn de eenige opwekselen van den wil, en deze wordt door geen ander aanstuwten bewogen.

Enhetis zeker, dat God, die wel weet, hoe de vermogens der ziel samengevoegd zijn, en de verborgene beweeggronden der minnelijke bewegingen, eene zedelijke aanrading zoo klaar en krachtig in 't gemoed kan indrukken, en de genegenheden alzoo ontsteken, dat de wil niet kan nietwillen, en van zelfs zich bewegen tot hetgeen het gemoed raadt en de genegenheden doen gedenken.

Doet hierbij, dat Arminius houdt, dat de uitverkorenen van God getrokken worden door eene krachtige genade, welker uitwerking gansch zeker en onfeilbaar is: Want (zegt hij) God de Heere trekt ze ten gevoeglijken tijd en op eene welpassende wijze, waarmede, zoo wie getrokken worden, zekerlijk volgen, hoezeer zij ook kunnen tegenstaan; maar de anderen trekt Hij op eene wijze, die niet bekwaam is, waarmede, zoo wie getrokken worden, nimmermeer den roepende volgen.

Tevergeefs dan liegen zij, en hekelen de onwederstandelijkheid, die zij zoo vastelijk bevestigen, en brengen een ongeschikt en barbaarsch woord te voorschijn, opdat zij met des te meerderen glimp de zekerheid en onfeilbaarheid der zaligheid van de uitverkorenen bespotten.

Dat is het, namelijk, wat Christus leert, Joh. 6:37: Al wat de Vader Mij geeft, dat zal tot Mij komen; en 45: Zoo wie van den Vader gehoord en geleerd heeft, die zal komen; en cap. 10:16: Ik heb andere schapen, die Ik hiertoe moet brengen, en zij zullen mijne stem hooren.

Zij maken eene inrede, en werpen hiertegen de woorden, Matth. 23:37, zeggende, dat Christus, door een voorgaanden wil, de Joden heeft willen vergaderen, als eene hen hare kiekens, en, door zijnen volgenden wil heeft willen verstrooien onder de Heidenen.

Maar ik zegge, dat deze kiekens inderdaad verzameld zijn geweest, niettegenstaande dat Jeruzalem daartegen is geweest.

Want door Jeruzalem worden verstaan de voornaamste Priesters en Schriftgeleerden, maar door de kieken het volk, over hetwelk God zich ontfermd heeft.

Daarna verstaan zij die woorden: Hoe dikwijls heb ik willen, enz. kwalijk van den voorgaanden wil als die van Gods besluit, gemerkt willen hier niet anders is, dan noodigen en gebieden.

Indien God ernstiglijk voornam en begeerde alle menschen zalig te maken, gelijk de ketters spreken, zoude Hij het heilige Evangelie allen doen bekend worden, zonder hetwelk niemand zalig wordt.

Tevergeefs redeneert Arminius, dat velen het heilige Evangelie niet wordt verkondigd, omdat zij in hunne voorvaderen, grootvaderen en overgrootvaderen de aangebodene genade verstooten hebben, door welke daad de nakomelingen verdiend hebben van God verlaten te zijn. In der waarheid, alzoo te spreken, is anders niet dan de oorzaak aan te wijzen, waarom God de zaligheid van allen en een ieder niet ernstiglijk wil, en alzoo met zichzelve strijden. Hoewel zelfs deze oorzaak is niet bekwaam.

Want dat strijdt tegen den regel der gerechtigheid Gods, Ez. 18, De ziel die zondigt, die zal sterven; de Zoon zal niet dragen de ongerechtigheid des Vaders.

En, als in de Wet gezegd wordt, dat de zonden der vaderen in de kinderen bezocht worden, zoo wordt deze straf niet over het derde of vierde lid uitgebreid. En het is eene gansch ware spreuk, die geene uitzondering heeft, 2 Cor. 5: 10: Een iegelijk zal in zijn lichaam ontvangen, naardat hij gedaan zal hebben, 't zij goed of kwaad. Niet dan 't geen hij in een ander lichaam gedaan heeft.

Ook al is het, dat de zonde Adams den nakomelingen toegerekend wordt, zoo volgt daarom niet, dat de zonden der oudvaderen den nakomelingen ook toegerekend zullen warden.

De oorzaken des onderscheids zijn deze.

1. Omdat wij door de zonde Adams de oorspronkelijke zuiverheid verloren hebben, door de zonden der voorvaderen niet hebben verloren.

2. Adam had gaven ontvangen, die hij op ons zoude overzetten, 'twelk van onze voorvaderen niet kan gezegd worden.

3. Daarbij komt, dat mijns grootvaders zonde geheel personeel was, 'twelk van de zonde Adams niet kan gezegd worden.

4. En hij zoude uitzinnig zijn, die zeggen zoude willen, dat Salomo in David Uria had gedood, gelijk wij in Adam gezondigd hebben.

5. Ik laat varen ontallijke ongerijmdheden, waarin zij zich werpen. Want het kan geschieden, dat iemands vaders grootvader het H. Evangelie verworpen heeft, wiens moeders grootvader het aangenomen heeft.

6. Wanneer een gansch volk het Evangelie aangeboden wordt of benomen, in hetwelk verscheidene zijn uit verscheidene voorouders gesproten, godzalige, godlooze, goede, kwade.

7. Behalve dat de ervarenheid leert, dat gansch godlooze en radeloos booze nakomelingen, van gansch godlooze voorouders afkomende, tot het geloof zijn bekeerd geworden.

En (gelijk de Apostel zegt) daar de zonde overvloedig is, daar is de genade overvloedig geweest.

Wat was er slimmer als de stad van Rome, alwaar de roof uit de gansche wereld bijeen getast was?

Wat was Corinthe anders dan een bordeel van geheel Griekenland en eene koopstad van de schandelijkste onkuischheden: niettemin heeft God nochtans in deze steden de overwinningsteekenen van Christus opgericht, voorbijgaande vele barbaarsche volkeren, welker onverstandige wildheid veel meer te erbarmen zoude zijn geweest, zoo de zaak toegelaten had, niet naar den verborgen raad Gods, maar naar menschenlijke reden.

Zoo begeert dan God niet even gelijk de zaligheid aller menschen, maar zoowel de uiterlijke als innerlijke roeping wordt uitgedeeld, naar de verborgenheid der Goddelijke praedestinatie, zoodat het niet gaat naar iemands willen of loopen, maar naar Gods ontfermen. Verhinderd, door de korthed des tijds, heb ik van de andere quaestiën niet behoorlijk kunnen handelen.

Van welke ik nochtans aldus mijn gevoelen kortelijk verklaar. Eene algemeene genade, allen menschen gegeven, die of middellijk, of onmiddellijk genoegzaam zoude zijn, om ter zaligheid te komen, erken ik gansch niet.

Ik geloof, dat geene genade genoegzaam mag genoemd worden, zonder de kennis Christi.

Ik verwerp het gevoelen der Arminianen, die daar zeggen, dat God gehouden is alle menschen krachten te geven om te gelooven, als valsch en vermetel.

Ik erken een onderscheid tusschen de uiterlijke en innerlijke roeping, en zeg, dat de uiterlijke roeping wezen kan zonder inwendige werking des Heiligen Geestes.

Ik geloof, dat God niet alleenlijk krachten geeft om te gelooven, maar ook de daad zelve van gelooven. Zoo wie deze daad zegt te wezen eensdeels uit de genade, eensdeels uit den vrijen wil, die wordt met recht onder de Semipelagianen gerekend; al is het, dat de mensch vrijelijk gelooft en vanzels, nochtans is al 'tgeen hij doet eene gave Gods.

Ik geloof, dat het rechtvaardigmakende geloof eene gave Gods is, den uitverkorenen eigen.

Ik geloof, dat de uitverkorenen, al is het, dat zij dikwijls struikelen, en hun geloof wankelt, nochtans niet ten einde toe kunnen uitvallen.

Voorts, hoewel de twijfeling van de zaligheid den vromen telkens voorkomt, zoo gebiedt nochtans God in zijn Woord, dat wij zeker zullen zijn van dezelve. Naar welke zekerheid men uit alle krachten moet trachten. En er is geen twijfel, of vele komen tot deze zekerheid, dewijl de Schriftuur vol is van deze exempelen.

En zoo wie verzekerd is van zijne zaligheid, die moet ook verzekerd wezen, dat hij nimmermeer van God zal verlaten worden, en vervolgens dat hij volharden zal tot den einde toe.

PETRUS MOLINAEUS.

Dat geloof ik, dat belijd ik.

DE HONDERD VIERENVEERTIGSTE ZITTING.

Den 29en April, Maandagnamiddag.

Is voortgezet het voorlezen des oordeels van D. Molinieu, en besloten hem voor dit beslist oordeel, en de overeenstemming in de leer, te bedanken.

De EE. Heeren Gecommitteerden hebben voorgesteld, dat zij aan de Hoogmog. Heeren Staten-Generaal, door eenigen uit hun Collegie, naar Den Haag gezonden, rapport hebben gedaan van 'tgeen wat totnogtoe in de Synode gepasseerd was; dat namelijk, eindelijk met eenstemmigheid, het oordeel der Synode van de Vijf Artikelen der Remonstranten geformeerd en onderteekend was geweest; dat zulks denzelven Hoogmog. Heeren inzonderheid aangenaam was, en dat die arbeid, zoo der uitheemsche Theologen, als der inlandsche, hun ten hoogste behaagde; en dat zij vermaanden, dat 'tgeen nog overbleef te doen, zoo haast als doenlijk, ten einde gebracht mocht worden.

Dat dit ook vooral de wil der Hoogmog. Heeren Staten was, dat de belijdenis des geloofs der Gereformeerde Nederlandsche Kerken, naar gewoonte der Nationale Synoden, in de tegenwoordigheid der uitheemsche Theologen overgelezen en onderzocht zoude worden; en dat ieder lid der Synode, zooel uitheemsche als inlandsche, vrijelijk zoude verklaren, zoo zij iets in deze Belijdenis mochten aangemerkt hebben, 'twelk de leerpunten en het wezen der leer betrof, en 'twelk met de waarheid van Gods geopenbaarde Woord, of met de Belijdenissen van andere Gereformeerde Kerken, niet al te wel zoude schijnen overeen te komen.

Doch wat de methode of manieren van spreken, en de regeering of orde der Kerk aanging, dat datzelve naderhand van de inlandschen alleen nader onderzocht zoude worden.

Is derhalve vermaand terzelter tijd, dat diensvolgens het 31e en 32e Artikel niet behoefde onderzocht te worden; dewijl in heide gehandeld werd van de Kerkelijke orde, die sommige uitheemschen van de onze verscheiden hebben.

Na gedane provisie van exemplaren der Nederlandsche Belijdenis, zijn ordelijk voorgelezen alle de Artikelen dezer Belijdenis.

En is iedereen verzocht, dat zij, na behoorlijke en naarstige en ernstige onderzoeking derzelve, voorts vrijmoediglijk en oprechtelijk zouden willen verklaren, of zij in de leerstukken in de Belijdenis begrepen, iets hadden waargenomen, 'twelk met Gods Woord niet zoude overeenstemmen, en derhalve oordeelden noodzakelijk veranderd te moeten worden.

Is besloten, door raad der EE. Heeren Gecommitteerden, dat, op den naast toekomenden Maandag, het oordeel der Synode van de Vijf Artikelen openlijk afgekondigd zoude worden.

DE HONDERD VIJFENVEERTIGSTE ZITTING.

Den 30en April, Dinsdagvoormiddag.

De EE. Theologen van Groot-Brittanje hebben verklaard, dat zij de Nederlandsche Belijdenis naarstiglijk hadden onderzocht, en niets daarin gevonden, aangaande de leerstukken des geloofs, of het kwam overeen met Gods Woord, niettegenstaande de bedenkingen der Remonstranten; dewelke zij betuigen met dezelfde moeite onderzocht te hebben, en dat dezelve meestendeels zoodanige waren, die op alle Belijdenissen der Gereformeerde Kerken konden aan geteekend worden.

De gansche vergadering is genoodigd geweest ter begrafenis van den edelen en voortreffelijken Heer Lambertus Canterus, Raad der Republiek van Utrecht, en van deze Kerk Ouderling, tot de Synode afgevaardigd, dewelke den 24en April lieflijk in den Heere was gerust.

DE HONDERD ZESENVEERTIGSTE ZITTING.

← Denzelfden dag namiddag.

Zijn afgevraagd de oordeelen van de anderen, zoo uitheemsche als inlandsche Theologen, over de leer, in de Nederlandsche Belijdenis begrepen; en is door allen en een ieder verklaard met eenstemmige adviezen, dat zij oordeelden, dat in deze Belijdenis geen leerstuk begrepen was, 'twelk met de waarheid, in de heilige Schriftuur uitgedrukt, was strijdende; maar integendeel, dat alles met dezelve waarheid, en met de Belijdenissen van andere Gereformeerde Kerken wel overeenstemde.

Daarenboven zijn de inlandschen vermaand door de uitheemsche Theologen, in deze rechtzinnige, godzalige en eenvoudige Belijdenis des geloofs, standvastiglijk te willen volharden, dezelve den nakomelingen onvervalscht te willen nalaten, en, tot de komst toe van onzen Heere Jezus Christus, onvervalscht te willen bewaren. Ook hebben de inlandschen eendrachtiglijk verklaard, dat hun voornemen was, in de beroeping dezer rechtzinnige leer, standvastiglijk te willen volharden, en dezelve in deze Nederlandsche Provinciën zuiverlijk te leeren, naarstiglijk voor te staan, en voorts onvervalscht, door de genade Gods, te bewaren. Denwelken [God] zij ook voor die minnelijke overeenstemming, zoowel der uitheemschen als der inlandschen, gedankt hebben, en de EE. Heeren Gecommitteerden uit name der Kerken gebeden, dat zij bij de Hoogmog. Heeren Staten zouden willen bemiddelen, dat denzelven Hoogmog. Heeren believe deze rechtzinnige leer in de Nederlandsche Kerken voortaan door hunne autoriteit ongeschonden te handhaven en te bevestigen.

De Gedeputeerden der Waalsche Kerken hebben aangediend, dat dezelve Nederlandsche Belijdenis in de Nationale Synode der Kerken van Frankrijk, in de stad Vitry, anno 1583 gehouden, plechtiglijk goedgekeurd was geweest; 'twelk zij uit de Handelingen derzelve Synode bevestigden; die hier volgen:

Handelingen der Synode van Vitry.

Wij predikanten en ouderlingen, in de stad Vitry verzameld, om eene Nationale Synode te houden, en tot dien einde van alle Kerken van Frankrijk gedeputeerd, ten verzoeken der Broederen, die van de Nederlandsche Kerken tot ons gezonden waren, hebben deze Belijdenis des geloofs der voorschreven Kerken, om de onderlinge eenigheid in de leer te betuigen, onderteeekend; gelijk door een Artikel, aangaande deze zaak gesteld, nader verklaard is. Gedaan te Vitry, den 25 Mei 1583. P. Merlinus, Praeses. M. Virellus, enz.

Het Artikel luidt aldus :

Wat aangaat de Belijdenis des geloofs en de kerkelijke tucht, die de Broeders der Nederlandsche Kerken ons hebben overgeleverd, deze Synode dankt God ten hoogste over het groot accoord en

eenigheid, die tusschen de Nederlandsche en de Kerken dezes Rijks in beide gezien wordt; en heeft geene zwarigheid gemaakt dezelve te onderteekenen, en heeft begeerd, dat de voornoemde Broeders Gedeputeerden ook desgelijks de Belijdenis en kerkelijke tucht der Kerken van Frankrijk zouden willen onderteekenen, 'twelk van de voornoemde Broeders gedaan is.

Petrus Merlinus, Matthaeus Virellus,
verkorene Presidenten.

En deze Belijdenis, gelijk ze in de Synode is overgelezen en goedgekeurd, wordt hier gesteld.

WARE CHRISTELIJKE BELIIDENIS DER NEDERLANDSCHE KERKEN

INHOUDENDE

DE HOOFDSOM DER LEER VAN GOD EN VAN DE EEUWIGE ZALIGHEID DER ZIELEN.

I.

Wij gelooven allen met het hart, en belijden met den mond, dat er is een eenig en eenvoudig geestelijk wezen, hetwelk wij God noemen: eeuwig, onbegrijpelijk, onzienlijk, onveranderlijk, oneindig, almachtig, volkomen wijs, rechtvaardig, goed, en eene zeer overvloedige fontein aller goeden.

II.

Wij kennen Hem door twee middelen. Ten eerste, door de schepping, onderhouding en regeering der geheele wereld: overmits dezelve voor onze oogen is als een schoon boek, in hetwelk alle schepselen, groote en kleine, gelijk als letteren zijn, die ons de onzienlijke dingen Gods geven te aanschouwen, namelijk zijne eeuwige kracht en Goddelijkheid", als de Apostel Paulus zegt, Rom. 1:20. Welke dingen alle genoegzaam zijn om de menschen te overtuigen, en hun alle onschuld te benemen. Ten tweede, geeft Hij zich zelve ons nog klaarder en volkomener te kennen door zijn heilig en Goddelijk Woord: te weten, zooveel als ons van noode is in dit leven, tot zijne eer en de zaligheid der zijnen.

III.

Wij belijden, dat „dit Woord Gods niet is gezonden noch voortgebracht door menschen wil; maar de heilige mannen Gods hebben gesproken, gedreven zijnde door den Heiligen Geest," gelijk de heilige Petrus zegt. Daarna heeft God, door eene zonderlinge zorg, die Hij voor ons en onze zaligheid draagt, zijnen knechten den Profeten en Apostelen geboden, zijn geopenbaard Woord bij geschrift te stellen, en Hij zelf heeft met zijnen vinger de twee Tafelen der Wet geschreven. Hierom noemen wij zulke schriften, Heilige en Goddelijke Schrifturen.

IV.

Wij vervatten de Heilige Schriftuur in twee Boeken des Ouden en des Nieuwen Testaments, welke zijn Canonieke boeken, daar niet tegen valt te zeggen.

Deze worden aldus gesteld in de Kerke Gods. De boeken des Ouden Testaments: De vijf boeken van Mozes, te weten: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium; het boek Jozua; der Richteren; Ruth; twee boeken Samuels, en twee boeken der Koningen; twee boeken der Kronieken, genaamd Paralipomenon; het eerste van Ezra; Nehemia; Esther; Job; de Psalmen Davids, drie boeken van Salomo, namelijk de Spreuken, de Prediker en het Hooglied; de vier groote Profeten, Jesaja, Jeremia, Ezechiël en Daniël; en voorts de andere twaalf kleine Profeten, namelijk, Hozea, Joël, Amos, Obadja, Jona, Micha, Nahum, Habakuk, Zefanja, Haggai, Zacharia, Maleachi. Het Nieuwe Testament: de vier Evangelisten, Mattheus, Marcus, Lucas, Johannes; de Handelingen der Apostelen; de veertien brieven van den Apostel Paulus, te weten aan de Romeinen, twee aan die van Corinthe, aan de Galaten, aan die van Efeze, aan de Filippensen, aan de Kolossensen, twee aan de Thessalonicensen, twee aan Timotheus, aan Titus aan Filemon, aan de Hebreëen; de zeven brieven der andere Apostelen,

te weten : de brief van Jacobus, twee brieven van Petrus, drie van Johannes, de brief van Judas, en de Openbaring des Apostels Johannes.

V.

Alle deze boeken alleen ontvangen wij voor Heilig en Canoniek, om ons geloof naar dezelve te regelen, daarop te gronden, en daarmede te bevestigen. En gelooven zonder eenige twijfeling al wat in dezelve begrepen is: en dat niet zoozeer, omdat de Kerk ze aanneemt en voor zoodanig houdt; maar inzonderheid, omdat ons de Heilige Geest getuigenis geeft in onze harten, dat ze van God zijn, dewijl ze ook het bewijs daarvan bij zich zelven hebben; gemerkt de blinden zelfs tasten kunnen, dat de dingen, die daarin voorzeggd zijn, geschieden.

VI.

Wij onderscheiden deze Heilige Boeken van de Apocriefen, als daar zijn: het derde en vierde boek van Ezra, het boek van Tobias, van Judith, het boek der Wijsheid, Jezus Sirach, Baruch; hetgeen bijgevoegd is tot de Historie van Esther; het gebed der drie mannen in het vuur; de Historie van Susanna, van het beeld Bel en van den Draak; het gebed van Manasse, en de twee boeken der Makkabeën. Welke de Kerk wel lezen mag, en daaruit ook onderwijzingen nemen, voor zooveel als zij overeenkomen met de Canonieke Boeken; maar zij hebben zulk eene kracht en vermogen niet, dat men, door eenig getuigenis van dien, eenig stuk des geloofs, of der Christelijke Religie mag bevestigen: zoo verre is het er af, dat ze de autoriteit van de andere Heilige Boeken zouden mogen verminderen.

VII.

Wij gelooven, dat deze Heilige Schriftuur den wil Gods volkomen bevat, en dat al hetgeen de mensch schuldig is te gelooven om zalig te worden, daarin genoegzaam geleerd wordt. Want overmits de geheele wijze van den dienst, die God van ons eischt, aldaar in het lange beschreven is, zoo is het den menschen, al waren het zelfs Apostelen, niet geoorloofd anders te leeren, dan ons nu geleerd is door de Heilige Schriften; „ja, al ware het ook een Engel uit den hemel," gelijk de Apostel Paulus zegt. Want dewijl het verboden is „den Woorde Gods iets toe of iets af te doen," zoo blijkt daaruit wel, dat deszelfs leer zeer volmaakt en in alle manieren volkomen is. Men mag ook geene Schriften van menschen, hoe heilig zij geweest zijn, vergelijken bij de Goddelijke Schriftuur, noch de gewoonte bij de waarheid Gods (want de waarheid is boven al), noch de groote menigte, noch de oudheid, noch de successie van tijden, of personen, noch de conciliën, decreten of besluiten. Want „alle menschen zijn uit zich zelven leugenaars, en ijdelers dan de ijdelheid zelve." Daarom verwerpen wij van ganser harte al wat met dezen onfeilbaren regel niet overeenkomt; gelijk ons de Apostelen geleerd hebben, zeggende: „Beproeft de geesten, of zij uit God zijn;" insgelijks: „zoo iemand tot u komt, en deze leer niet medebrengt, ontvangt hem in uw huis niet."

VIII.

Achternvolgens deze waarheid, en dit Woord Gods, zoo gelooven wij in een eenigen God, die een eenig Wezen is, in hetwelk zijn drie Personen, inderdaad en waarheid, en van eeuwigheid onderscheiden, naar hunne onmededeelbare eigenschappen; namelijk de Vader, en de Zoon en de Heilige Geest. De Vader is de oorzaak, oorsprong en het begin aller dingen, zoowel zienlijke als onzienlijke. De Zoon is het Woord, de Wijsheid, en het Beeld des Vaders. De Heilige Geest is de eeuwige Kracht en Mogendheid, uitgaande van den Vader en den Zoon. Alzoo nochtans, dat dit onderscheid niet maakt, dat God in drieën gedeeld is: aangezien de Heilige Schrift ons leert, dat de Vader, en de Zoon, en de Heilige Geest elk zijne zelfstandigheid heeft, onderscheiden door hunne eigenschappen: doch alzoo, dat deze drie Personen maar een eenig God zijn. Zoo is het dan openbaar, dat de Vader niet de Zoon is, en dat de Zoon niet de Vader is, dat ook insgelijks de Heilige Geest niet is noch de Vader, noch de Zoon.

Hierentusschen, deze Personen, zoo onderscheiden, zijn niet gedeeld, noch ook ondereen vermengd. Want de Vader heeft het vleesch niet aangenomen, noch ook de Heilige Geest, maar alleen de Zoon; de Vader is nooit zonder zijnen Zoon, noch zonder zijnen Heiligen Geest geweest: want zij zijn alle drie van gelijke eeuwigheid, in één zelfde Wezen. Daar is noch eerste, noch laatste; want zij zijn alle drie één in waarheid, in mogendheid, in goedheid en barmhertigheid.

IX.

Dit alles weten wij, zoo uit de getuigenissen der H. Schriftuur, als ook uit hunne werkingen, en voornamelijk uit degene, die wij in ons gevoelen.

De getuigenissen der H. Schrifturen, die ons leeren deze H. Drievuldigheid te gelooven, zijn in vele plaatsen des Ouden Testaments beschreven; welke het niet van noode is te tellen, maar alleen met onderscheid of oordeel uit te kiezen. In Gen. 1:26, 27, zegt God: „Laat ons menschen maken naar ons beeld en naar onze gelijkenis,” enz. „Zoo schiep dan God den mensch naar zijn beeld, man en vrouw schiep Hij ze”. Insgelijks Gen. 3:22. „Ziet Adam is geworden gelijk een van ons”. Daaruit blijkt, dat er meer dan één persoon in de Godheid is als Hij zegt: Laat ons menschen maken, naar ons beeld; en wijst daarna de eenigheid aan, als Hij zegt: „God schiep.” Het is welwaar, dat Hij niet zegt, hoe vele Personen er zijn; maar hetgeen voor ons wat duister is in het Oude Testament, dat is zeer klaar in het Nieuwe. Want als onze Heere gedoopt werd in de Jordaan, zoo is de stem des Vaders gehoord geweest, zeggende: „Deze is mijn welbeminde Zoon;” de Zoon werd gezien in het water, en de Heilige Geest openbaarde zich in de gedaante van eene duif. Ook mede is in den doop aller geloovigen deze vorm ingesteld van Christus: doopt alle volken in den naam des Vaders, des Zoons, en des Heiligen Geestes”. In het Evangelie van Lukas spreekt de Engel Gabriël tot Maria, de moeder des Heeren, aldus: „De Heilige Geest zal over u komen, en de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwen: en daarom ook dat Heilige, dat uit u zal geboren worden, zal Gods Zoon genaamd worden.” Zoo ook: „De genade onzes Heeren Jezus Christus, en de liefde Gods, en de gemeenschap des Heiligen Geestes zij met u.” „Daar zijn drie, die getuigenis geven in den hemel, de Vader, het Woord, en de Heilige Geest, en deze drie zijn één.” In alle deze plaatsen wordt ons ten volle geleerd, dat er drie Personen zijn in een eenig Goddelijk Wezen. En hoewel deze leer de menschelijke verstanden verre te boven gaat, nochtans gelooven wij die nu door het Woord, verwachtende, totdat wij hare volkomene kennis en vrucht genieten zullen in den Hemel. Voorts staan ook aan te merken de bijzondere ambten en werkingen dezer drie Personen te onswaart. De Vader is genaamd onze Schepper door zijne kracht; de Zoon is onze Zaligmaker en Verlosser door zijn bloed; de Heilige Geest is onze Heiligmaker door zijne woning in onze harten. Deze leer van de H. Drievuldigheid, is altijd beweerd en onderhouden geweest bij de ware Kerk van den tijd der Apostelen af tot nu toe, tegen de Joden, Mahomedanen, en eenige valsche Christenen en ketters, als Marcion, Manes, Praxeas, Sabellias, Samosatenus, Arius, en andere dergelijken, die met goed recht van de H. Vaders zijn veroordeeld geweest. Overzulks nemen wij in dit stuk gaarne aan de drie geloofssommen, namelijk der Apostelen, van Nicea en Athanasius; insgelijks hetgeen daarvan bij de Ouden in gelijkvormigheid van dien besloten is.

X.

Wij gelooven, dat Jezus Christus naar zijne Goddelijke natuur de eeniggeboren Zoon Gods is, van eeuwigheid geboren: niet gemaakt, noch geschapen, (want alzoo zoude Hij een schepsel zijn), maar eens wezens met den Vader, mede eeuwig, het uitgedrukte beeld der zelfstandigheid des Vaders, en de glans zijner heerlijkheid, Hem in alles gelijk zijnde. Dewelke is Gods Zoon, niet alleen van dien tijd af, dat Hij onze natuur heeft aangenomen, maar van alle eeuwigheid; gelijk ons deze getuigenissen leeren, wanneer ze met elkander vergeleken worden: Mozes zegt, dat God de wereld heeft geschapen; en de H. Johannes zegt, dat alle dingen zijn geschapen door dat Woord, hetwelk hij God noemt; de Apostel zegt, dat God de wereld door zijnen Zoon gemaakt heeft; insgelijks, dat God alle dingen door Jezus Christus geschapen heeft. Zoo moet dan degene, die genaamd wordt God, het Woord, de Zoon, en Jezus Christus, toen al geweest zijn, als alle dingen door Hem geschapen werden. En daarom zegt de Profeet Micha: „Zijne uitgangen zijn van ouds, van de dagen der eeuwigheid”; en de Apostel: „Hij is zonder begin der dagen, en zonder einde des levens.” Zoo is Hij dan de ware, eeuwige God, die Almachtige, denwelken wij aanroepen, aanbidden en dienen.

XI.

Wij gelooven en belijden ook, dat de Heilige Geest van eeuwigheid van den Vader en den Zoon uitgaat; niet zijnde gemaakt noch geschapen, noch ook geboren, maar alleen van beiden uitgaande;

welke in orde is de derde Persoon der Drievuldigheid, eens zelvigen wezens, Majesteit en Heerlijkheid met den Vader en den Zoon: zijnde waarachtig en eeuwig God, gelijk ons de H. Schriften leeren.

XII.

Wij gelooven, dat de Vader, door zijn Woord, dat is, door zijnen Zoon, den Hemel, de aarde en alle schepselen uit niet heeft geschapen, als het Hem heeft goed gedacht, een iegelijk schepsel zijn wezen, gestalte, en gedaante, en verscheiden ambten gevende, om zijnen Schepper te dienen. Dat Hij ze ook nu allen onderhoudt en regeert naar zijne eeuwige voorzienigheid, en door zijne oneindige kracht, om den mensch te dienen; ten einde de mensch zijnen God diene. Hij heeft ook de engelen goed geschapen, om zijne zendboden te zijn, en zijne uitverkorenen te dienen; van welke sommigen van die uitnemendheid, in dewelke hen God geschapen had, in het eeuwig verderf vervallen, en de anderen, door de genade Gods in hunnen eersten staat volhardende en staande gebleven zijn. De duivelen en booze geesten zijn zoo verdorven, dat zij vijanden Gods en alles goeds zijn; naar al hun vermogen als moordenaars loerende op de Kerk, en een ieder lidmaat derzelve, om alles te verderven en te verwoesten door hunne bedriegerijen; en zijn daarom door hunne eigene boosheid veroordeeld tot de eeuwige verdoemenis, dagelijks verwachende hunne schrikkelijke pijnigingen. Zoo verwerpen en verfoeien wij dan hierover de dwalingen der Sadduceën, die loochenen, dat er geesten en engelen zijn; en ook de dwalingen der Manicheën, die zeggen, dat de duivelen hunnen oorsprong uit zich zelve hebben, zijnde uit hun eigene natuur kwaad, zonder dat zij verdorven zijn geworden.

XIII.

Wij gelooven, dat die goede God, nadat Hij alle dingen geschapen had, dezelve niet heeft laten varen, noch aan het geval of de fortuin overgegeven; maar stiert en regeert ze alzoo naar zijnen heiligen wil, dat in deze wereld niets geschiedt, zonder zijne ordonnantie; hoewel nochtans God noch auteur is, noch schuld heeft van de zonde, die daar geschiedt. Want zijne macht en goedheid is zoo groot en onbegrijpelijk, dat Hij zeer wel en rechtvaardig zijn werk beschikt en doet, wanneer ook de duivelen en de goddeloozen onrechtvaardig handelen. En aangaande hetgene Hij doet boven het begrip des menschelijken verstands, dat willen wij niet curieuslijk onderzoeken, meer dan ons begrip verdragen kan; maar wij aanbidden met alle ootmoedigheid en eerbiedigheid de rechtvaardige oordeelen Gods, die ons verborgen zijn; ons tevreden houdende, dat wij leerjongers Christi zijn, om alleen te leeren hetgeen Hij ons aanwijst in zijn Woord, zonder deze palen te overtreden. Deze leer geeft ons eenen onuitsprekelijken troost, als wij door dezelve geleerd worden, dat ons niets bij geval overkomen kan, maar door de beschikking van onzen goedertierenen, hemelschen Vader, die voor ons waakt met eene vaderlijke zorg, houdende alle schepselen onder zijn geweld, alzoo „dat niet een haar van ons hoofd (want die alle geteld zijn), ook niet een vogelken op de aarde vallen kan, zonder den wil onzes Vaders." Waarop wij ons verlaten, wetende, dat Hij de duivelen in den toom houdt, en al onze vijanden, die ons, zonder zijne toelating en wil, niet beschadigen kunnen. En hierover verwerpen wij de verdoemelijke dwaling der Epicureën, die zeggen, dat God zich nergens mede bemoeit, en alle dingen bij gevalle laat geschieden.

XIV.

Wij gelooven, dat God den mensch geschapen heeft van het stof der aarde, en heeft hem gemaakt en geformeerd naar zijn beeld en gelijkenis, goed, regtvaardig en heilig; kunnende met zijnen wil in alles overeenkomen met den wille Gods. Maar als hij in eere was, zoo heeft hij het niet verstaan, noch zijne uitnemendheid erkend: maar heeft zich zelve willens der zonde onderworpen, en overzulks den dood en de vervloeking, het oor biedende aan het woord des duivels. Want het gebod des levens, dat hij ontvangen had, heeft hij overtreden, en heeft zich van God, die zijn ware leven was, door de zonde afgescheiden; hebbende zijne geheele natuur verdorven; waardoor hij zich schuldig gemaakt heeft des lichamelijken en geestelijken dood. En in alle zijne wegen goddeloos, verkeerd en verdorven geworden zijnde, heeft hij verloren alle zijne uitnemende gaven, die hij van God ontvangen had, en heeft niet anders overig behouden dan kleine overblijfselen der zelve, dewelke genoegzaam zijn, om den mensch alle onschuld te benemen: overmits al het licht, dat in ons is, is in duisternis veranderd,

gelijk de Schrift ons leert, zeggende: „Het licht schijnt in de duisternis, en de duisternis heeft het niet begrepen". Alwaar de H. Johannes de menschen duisternis noemt. Daarom verwerpen wij al wat men hier tegen leert van den vrijen wil des menschen, aangezien de mensch niet dan een slaaf der zonden is, en „niets hebben kan, tenzij dat het hem gegeven zij uit den hemel". Want wie is er, die zich beroemen zal iets goeds te kunnen doen als uit zichzelf. daar toch Christus zegt: „Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat de Vader, die Mij gezonden heeft, hem trekke?" Wie zal met zijnen wil voorkomen, die daar verstaat, dat „de gezindheid des vleesch es vijandschap is tegen God?" Wie zal van zijne wetenschap spreken, ziende dat „de natuurlijke mensch niet begrijpt wat des Geestes Gods is?" Kortelijk, wie zal eenige gedachten voorstellen, dewijl hij verstaat, dat „wij niet bekwaam zijn van ons zelven iets te denken, als uit ons zelven, maar dat onze bekwaamheid van God is?" En daarom, hetgeen de Apostel zegt, behoort met recht vast en zeker gehouden te worden: dat „God in ons werkt het willen en het volbrengen, naar zijn welbehagen." Want daar is noch verstand, noch wil, het verstand en den wil Gods gelijkvormig, of Christus heeft ze in den mensch gewrocht; hetwelk Hij ons leert, zeggende: „Zonder Mij kunt gij niets doen".

XV.

Wij gelooven, dat, door de ongehoorzaamheid Adams, de erfzonde uitgebreid is geworden over het gansche menschelijk geslacht. Welke is eene verdorvenheid der geheele natuur, en een erfelijk gebrek, waarmede de kleine kinderen zelfs besmet zijn in hun moeders lichaam, en die in den mensch allerlei zonden voortbrengt, zijnde in hem als een wortel derzelve; is daarom zoo leelijk en gruwelijk voor God, dat zij genoegzaam is om het menschelijk geslacht te verdoemen. Zij is ook zelfs door den Doop niet ganschelijk te niete gedaan, noch geheel uitgeroeid; aangezien de zonde daaruit altijd als opwellend water uitspringt, gelijk uit eene onzalige fontein: hoewel ze nochtans den kinderen Gods tot verdoemenis niet toegerekend, maar door zijne genade en barmhartigheid vergeven wordt; niet om in de zonde gerust te slapen, maar opdat het gevoelen dezer verdorvenheid de geloovigen dikwijls zou doen zuchten, verlangende om van dit lichaam des doods verlost te worden. En hierover verwerpen wij de dwaling der Pelagianen, die zeggen, dat deze zonde niets anders is dan uit navolging.

XVI.

Wij gelooven, dat het geheele geslacht van Adam, door de zonde des eersten menschen in verderfenis en ondergang zijnde, God zichzelf zoodanig bewezen heeft, als Hij is; te weten Barmhartig en Rechtvaardig. Barmhartig, doordien Hij uit deze verderfenis trekt, en verlost degenen, die Hij in zijnen eeuwigen en onvergankelijken raad, uit enkele goedertierenheid, uitverkoren heeft in Jezus Christus, onzen Heere, zonder eenige aanmerking hunner werken. Rechtvaardig, doordien Hij de anderen laat in hunnen val en verderf, waarin zij zich zelven geworpen hebben.

XVII.

Wij gelooven, dat onze goede God, door zijne wonderlijke wijsheid en goedheid, ziende, dat zich de mensch alzoo in den lichamelijken en geestelijken dood geworpen, en geheel ellendig gemaakt had, zichzelf begeven heeft om hem te zoeken, toen hij al bevende voor Hem vlood en heeft hem getroost, belovende hem zijnen Zoon te geven, „die worden zoude van eene vrouwe, om het hoofd der slang te vertreden," en hem gelukkig te maken.

XVIII.

Wij belijden dan, dat God de belofte, die Hij den oudvaderen gedaan had, door den mond zijner heilige Profeten, volbracht heeft, zendende zijn eigen, eeniggeboren en eeuwigen Zoon in de wereld, ten tijde door Hem bestemd. Dewelke eens knechts gedaante aangenomen heeft, en den mensch gelijk geworden is, waarachtiglijk aannemende eene ware menschelijke natuur, met alle hare zwakheden (uitgenomen de zonde), ontvangen zijnde in het lichaam der gelukzalige maagd Maria, door de kracht des H. Geestes. zonder mans toedoen. En Hij heeft niet alleen de menschelijke natuur aangenomen, zooveel het lichaam aangaat, maar ook eene ware menschelijke ziel, opdat Hij een waar mensch zoude zijn. Want aangezien de ziel zoowel verloren was als het lichaam, zoo was het van noode, dat Hij ze beiden aannam, om dezelve beiden zalig te maken.

Daarom belijden wij (tegen deketterij der Wederdoopers, die loochenen, dat Christus menschelijk vleesch van zijne moeder aangenomen heeft) „dat Christus is deelachtig geworden het vleesch en bloed der kinderen; dat Hij eene vrucht der lendenen Davids is, naarhetvleesch; geworden uit het zaad Davids naar het vleesch; eene vrucht des buiks van Maria; geworden uit de vrouwe; eene spruit Davids; eene scheut uit den wortel van Jesse; gesproten uit het geslacht van Juda; afkomstig van de Joden, naar het vleesch; uit het zaad Abrahams," aangezien „Hij aangenomen heeft het zaad Abrahams, en is zijnen broederen in alles gelijk geworden, uitgenomen de zonde ;" alzoo dat Hij in der waarheid „onze Emmanuël is, dat is, God met ons."

XIX.

Wij gelooven, dat door deze ontvangenis de Persoon des Zoons onafscheidelijk vereenigd en te zamen gevoegd is met de menschelijke natuur, zoodat er niet zijn twee Zonen Gods, noch twee Personen, maar twee naturen, in een eenigen Persoon vereenigd, doch elke natuur hare onderscheidene eigenschappen behoudende. Gelijk dan de Goddelijke natuur altijd ongeschapen gebleven is, zonder begin van dagen, of einde des levens, vervullende hemel en aarde. alzoo heeft de menschelijke natuur hare eigenschappen niet verloren, maar is een schepsel gebleven, hebbende begin van dagen, zijnde eene eindige natuur, en behoudende al hetgene een waar lichaam toebehoort. En hoewel Hij door zijne verrijzenis haar onsterfelijkheid gegeven heeft, nochtans heeft Hij de waarheid zijner menschelijke natuur niet veranderd, dewijl onze zaligheid en verrijzenis mede hangen aan de waarheid des lichaams. Doch deze twee naturen zijn alzoo te zamen vereenigd in één Persoon, dat zij ook zelfs door zijnen dood niet gescheiden zijn geweest. Zoo was dan, hetgene Hij stervende in de handen zijns Vaders bevolen heeft, een ware menschelijke geest, die uit zijn lichaam scheidde; maar hierentusschen bleef de Goddelijke natuur altijd vereenigd met de menschelijke, ook zelfs als Hij in het graf lag; en de Godheid hield niet op in Hem te zijn, gelijk ze in Hem was, als Hij een klein kind was; hoewel zij zich voor eenen kleinen tijd zoo niet openbaarde. Hierom bekennen wij, dat Hij waar God en waar mensch is; waar God, om door zijne kracht den dood te overwinnen, en waar mensch, opdat Hij voor ons mocht sterven uit de zwakheid zijns vleesch.

XX.

Wij gelooven, dat God, die volkomen barmhartig en rechtvaardig is, zijnen Zoon gezonden heeft om aan te nemen de natuur, in dewelke de ongehoorzaamheid begaan was, om in dezelve te voldoen, en de straf der zonden te dragen, door zijn zeer bitter lijden en sterven. Zoo heeft dan God zijne rechtvaardigheid bewezen tegen zijnen Zoon, als Hij onze zonden op Hem gelegd heeft, en heeft uitgestort zijne goedheid en barmhartigheid over ons, die schuldig en de verdoemenis waardig waren, voor ons gevende zijnen Zoon in den dood, door eene zeer volkomene liefde, en Hem verwekkende tot onze rechtvaardigmaking, opdat wij door Hem hadden de onsterfelijkheid en het eeuwige leven.

XXI.

Wij gelooven, dat Jezus Christus een eeuwige Hoogepriester is, met eede, naar de ordening Melchizedeks, en heeft zich zelven in onzen naam voor zijnen Vader gesteld, om zijnen toorn te stillen met volle genoegdoening, zich zelven opofferende aan het hout des kruises en vergietende zijn dierbaar bloed, tot reiniging onzer zonden, gelijk de Profeten hadden voorgezegd. Want daar is geschreven: „dat de straffe op den Zoon Gods gelegd is, opdat wij vrede hadden, en dat wij door zijne wonden genezen zijn; dat Hij ter dood geleid is, als een lam; onder de kwaaddoeners gerekend;" en als een kwaaddoener veroordeeld door Pontius Pilatus, hoewel hij Hein onschuldig verklaard had. „Zoo heeft Hij dan betaald, dat Hij niet geroofd had, en heeft geleden, Hij rechtvaardig voor de onrechtvaardigen;" en dat zoowel in zijn lichaam, als in zijne ziel, gevoelende de schrikkelijke straf, die onze zonden verdiend hadden, zoodat zijn zweet werd gelijk druppelen bloeds, op de aarde aflopende. Hij heeft geroepen: „Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?" en heeft zulks alles geleden tot vergeving onzer zonden. Daarom zeggen wij wel te recht met Paulus: „dat wij niet anders weten dan Christus, en dien gekruist; wij achten het al voor drek om de waardigheid der kennis onzes Heeren Jezus Christus." Wij vinden allerlei vertroosting in zijne wonden, en hebben niet van

noode eenig ander middel te zoeken of te versieren, om ons met God te verzoenen, dan alleen „deze eenige offerande, eenmaal geaan, door welke de geloovigen in eeuwig heid volmaakt worden". Dit is ook de oorzaak, waarom Hij door den Engel Gods genaamd is Jezus, dat is, Zaligmaker, „overmits Hij zijn volk verlossen zoude van hunne zonden."

XXII.

Wij gelooven, dat, om ware kennis dezer groote verborgenheid te bekomen, de H. Geest in onze harten ontsteekt een oprecht geloof, hetwelk Jezus Christus met al zijne verdiensten omhelst, zich eigen maakt, en niets anders meer buiten Hem zoekt. Want het moet noodzakelijk volgen, of, dat niet al wat tot onze zaligheid van noode is, in Jezus Christus zij; of, zoo het alles in Hem is, dat degene, die Jezus Christus door het geloof bezit, zijne geheele zaligheid heeft.

Nu, dat men zeggen zoude, dat Christus niet genoegzaam is, maar dat er nog benevens Hem iets meer toe behoeft, ware eene al te ongeschikte Godslastering; want daaruit zou volgen, dat Christus maar een halve zaligmaker was. Daarom zeggen wij terecht met Paulus, „dat wij, door het geloof alleen," of „door het geloof zonder de werken, gerechtvaardigd worden." Doch wij verstaan niet, dat het, om eigenlijk te spreken, het geloof zelf is, dat ons rechtvaardigt; want het is maar een instrument, waarmede wij Christus, onze rechtvaardigheid, omhelzen. Maar Jezus Christus, ons toerekenende alle zijne verdiensten, en zoo vele heilige werken, die Hij voor ons en in onze plaats heeft gedaan, is onze rechtvaardigheid en het geloof is een instrument, dat ons met Hem in de gemeenschap aller zijner goederen houdt, dewelke, onze geworden zijnde, ons meer dan genoegzaam zijn tot onze vrijspreking van onze zonden.

XXIII.

Wij gelooven, dat onze gelukzaligheid gelegen is in de vergeving onzer zonden, om Jezus Christus wil, en dat daarin onze rechtvaardigheid voor God begrepen is; gelijk David en Paulus ons leeren, verklarende: „de gelukzaligheid des menschen te zijn, dat God hem de gerechtigheid zonder de werken toerekent."

En dezelfde Apostel zegt, „dat wij om niet, of uit genade gerechtvaardigd zijn, door de verlossing, die in Jezus Christus is."

En daarom houden wij dit fundament altijd vast, Gode al de eer gevende, ons vernederende en bekenkende, zoodanigen als wij zijn, zonder iets van ons zelve of van onze verdiensten te vermeten, steunende en rustende op de gehoorzaamheid des gekruisten Christus alleen; dewelke onze is, wanneer wij in Hem gelooven; die is genoegzaam, om alle onze ongerechtigheden te bedekken, en ons vrijmoedigheid te geven, de conscientie vrijmakende van vrees, verbaasdheid en verschrikking, om tot God te gaan, zonder te doen, gelijk onze eerste vader Adam, die al bevende zich met vijgebladeren bedekken wilde. En voorwaar, indien wij voor God verschijnen moeten, steunende op ons zelve, of op eenige andere schepselen, hoe weinig het ook ware, wij moesten (helaas!) verslonden worden. En daarom moet een iegelijk zeggen met David: „Heere! treed niet in het oordeel met uwen knecht, want voor U zal geen levend mensch gerechtvaardigd worden."

XXIV.

Wij gelooven, dat dit waarachtige geloof, in den mensch gewrocht zijnde, door het gehoor des Woords Gods, en de werking des Heiligen Geestes, hem wederbaart en maakt tot een nieuwen mensch, en doet hein leven in een nieuw leven, en maakt hem vrij van de slavernij der zonde. Daarom is het zoo ver van daar, dat dit rechtvaardigmakend geloof de menschen zoude doen verkouden in een vroom en heilig leven, dat zij daarentegen zonder hetzelfde nimmermeer iets doen zullen uit liefde jegens God, maar alleen uit liefde jegens zich zelve, en uit vrees van verdoemd te worden. Zoo is het dan onmogelijk, dat dit heilige geloof ledig zij in den mensch; aangezien wij niet spreken van een ijdel geloof, maar van zulk een, hetwelk de Schrift noemt: „een geloof, dat door de liefde werkt ;" dat den mensch beweegt, om zich te oefenen in de werken, die God in zijn Woord geboden heeft.

Welke werken, als zij voortkomen uit den goeden wortel des geloofs, goed en bij God aangenaam zijn; overmits zij alle door zijne genade geheiligd zijn.

Hierentusschen komen zij niet in rekening om ons ie rechtvaardigen; want het is doorhetgeloof in Christus, dat wij gerechtvaardigd worden, ook eer wij goede werken doen; anderszins zouden zij niet

meer kunnen goed zijn, dan eene vrucht des booms goed kan zijn, vóór dat de boom goed is. Zoo doen wij dan goede werken, maar niet" om te verdienen; want wat zouden wij verdienen? Ja, wij zijn in God gehouden, voor de goede werken, die wij doen, en niet Hij in ons; aangezien „Hij het is, die in ons werkt, beide het willen en het werken, naar zijn welbehagen." Laat ons dan letten op hetgene geschreven staat, „wanneer gij alles gedaan zult hebben, dat u geboden is; zoo zegt: wij zijn onnutte dienstknechten, wij hebben gedaan dat wij schuldig waren te doen." Hierentusschen willen wij niet loochenen, dat God de goede werken beloont, maar het is door zijne genade, dat Hij zijne gaven kroont. Voorts, al is het, dat wij goede werken doen, zoo gronden wij toch daarop onze zaligheid niet; want wij kunnen geen werk doen, of het is besmet door ons vleesch en ook strafwaardig; en al konden wij eenig voortbrengen, zoo is toch de gedachtenis van ééne zonde genoeg, dat hetzelfde van God zoude verworpen worden. Alzoo dan zouden wij altijd in twijfel staan, herwaarts en derwaarts drijvende, zonder eenige zekerheid, en onze arme consciëntiën zouden altijd gekweld worden, indien zij niet steunden op de verdiensten des lijdens en stervens onzes Zaligmakers.

XXV.

Wij gelooven, dat de Ceremoniën en Figuren der Wet opgehouden hebben met de komst van Christus, en dat alle schaduwen een einde genomen hebben, alzoo dat het gebruik daarvan onder de Christenen weggenomen moet worden; nochtans blijft ons de waarheid en het wezen daarvan in Christus Jezus, in wien zij hare vervulling hebben.

Hierentusschen gebruiken wij nog de getuigenissen, genomen uit de Wet en de Profeten, om ons in het Evangelie te bevestigen, en ook om ons leven te regelen in alle eerbaarheid tot Gods eer, volgens zijnen wil.

XXVI.

Wij gelooven, dat wij geen toegang hebben tot God, dan alleen door den eenigen Middelaar en Voorspraak, Jezus Christus, den Rechtvaardige; die hierom mensch geworden is, vereenigende te zamen de Goddelijke en de menschelijke natuur, opdat wij menschen eenen toegang zouden hebben tot de Goddelijke Majesteit; anderszins was ons de toegang gesloten. Maar deze Middelaar, dien de Vader ons heeft gegeven tusschen Hem en ons, moet ons door zijne grootheid niet verschrikken, om ons een ander, naar ons goëddunken, te doen zoeken.

Want daar is niemand, noch in den hemel, noch op aarde, onder de schepselen, die ons liever heeft dan Jezus Christus; „Die, hoewel Hij in de gedaante Gods was, nochtans zich zelven heeft vernietigd, aannemende de gedaante eens menschen, en eens knechts voor ons, en is in alles zijnen broederen gelijk geworden." Indien wij nu een anderen Middelaar moesten zoeken, die ons goedgunstig was, wien zouden wij kunnen vinden, die ons meer beminde dan Hij, die zijn leven voor ons gelaten heeft, „ook toen wij zijne vijanden waren"?

En zoo wij iemand zoeken, die macht en aanzien heeft, wie is er, die des zoo veel heeft als degene, „die gezeten is ter rechterhand zijns Vaders, en die alle macht heeft in den hemel en op de aarde"?

En wie zal eerder verhoord worden dan de eigen welbeminde Zoon Gods?

Zoo is dan alleen door een mistrouwen dit gebruik ingevoerd, dat men de heiligen onteert, in plaats van die te eeren, doende hetgeen zij nooit gedaan noch begeerd hebben, maar hebben het volstandig, en volgende hunnen schuldigen plicht, verworpen, als blijkt uit hunne schriften.

En hier moet men niet voortbrengen, dat wij het niet waardig zijn; want het heeft hier de meening niet, dat wij onze gebeden op onze waardigheid zouden voordragen, maar alleen op de uitnemendheid en waardigheid onzes Heeren Jezus Christus, wiens rechtvaardigheid de onze is door het geloof.

Daarom de Apostel, willende de zotte vrees, of veel meer dat mistrouwen, van ons nemen, zegt ons, „dat Jezus Christus zijnen broederen in alles gelijk geworden is, opdat Hij ware een Hoogepriester, barmhartig en getrouw, om de zonden des volks te reinigen; want daardoor, dat Hij zelf, verzocht zijnde, geleden heeft, kan Hij degenen, die verzocht worden, te hulp komen." En daarna, om ons nog meer moed te geven, om tot Hem te gaan, zegt Hij: „Dewijl wij dan eenen grooten Hoogepriester hebben, Jezus, den Zoon Gods, die door de hemelen ingegaan is; laat ons deze belijdenis vast houden. Want wij hebben geen Hoogepriester, die niet zou kunnen medelijden hebben met onze krankheden; maar die in alle dingen, naar de gelijkheid, is verzocht geweest, zonder zonde.

Daarom laat ons toegaan met vrijmoedigheid tot den troon der genade, opdat wij barmhartigheid krijgen en genade vinden in den tijd der hulpe. Dezelfde Apostel zegt, „dat wij vrijheid hebben tot den ingang des Heilighdoms door het bloed van Jezus; laat ons dan gaan“, zegt hij, „met vrijmoedigheid des geloofs“, enz. Insgelijks „Christus heeft een eeuwig Priesterdom, waardoor Hij ze ten volle kan zalig maken, die door Hem tot God gaan, altijd levende, om voor hen te bidden.“ Wat ontbreekt er meer, dewijl Christus zelf deze uitspraak doet: »Ik ben de weg, de waarheid en het leven; niemand komt tot den Vader dan door Mij.“ Waartoe zouden wij eenen anderen voorspraak zoeken; aangezien het God liefd heeft ons Zijnen Zoon tot eenen Voorspraak te geven? Laat ons Hem niet verlaten om een anderen te nemen; of, veel meer, een anderen zoeken, zonder hem immermeer te vinden; want als God Hem ons gegeven heeft, zoo wist Hij wel, dat wij zondaars waren. Daarom, achtervolgens het bevel van Christus, zoo roepen wij den Hemelschen Vader aan door Christus, onzen eenigen Middelaar, gelijk wij in het gebed des Heeren geleerd zijn; verzekerd zijnde, dat al wat wij den Vader in zijnen naam bidden zullen, ons zal gegeven worden.

XXVII.

Wij gelooven en belijden eene eenige Katholieke of algemeene Kerk, dewelke is een heilige vergadering der ware Christengeloovigen, alle hunne zaligheid verwachtende in Jezus Christus, gewasschen zijnde door zijn bloed, geheiligd en verzegeld door den H. Geest. Deze Kerk is geweest van den beginne der wereld af, en zal zijn tot den einde toe; als daar uit blijkt, dat Christus een eeuwig Koning is, dewelke zonder onderdanen niet zijn kan. En deze heilige Kerk wordt van God bewaard, of staande gehouden, tegen het woeden der geheele wereld; hoewel zij somwijlen eenen tijd lang zeer klein en als tot niet schijnt gekomen te zijn in de oogen der menschen. Gelijk zich de Heere, gedurende den gevaarlijken tijd onder Achab, zeven duizend menschen behouden heeft, die hunne knieën voor Baäl niet gebogen hadden. Ook mede is deze H. Kerk niet gelegen, gebonden of bepaald in eene zekere plaats, of aan zekere personen, maar zij is verspreid en verstrooid door de geheele wereld; nochtans te zamen gevoegd en vereenigd zijnde met hart en wil in een zelfden Geest, door de kracht des geloofs.

XXVIII.

Wij gelooven, aangezien deze heilige vergadering eene verzameling is dergenen, die zalig worden, en dat buiten dezelve geene zaligheid is, dat niemand van wat staat of kwaliteit hij zij, zich behoort op zich zelven te houden, om op zijn eigen persoon te staan; maar dat zij allen schuldig zijn zich zelven daarbij te voegen, en daarmede te vereenigen, onderhoudende de eenheid der Kerk, zich onderwerpende aan de onderwijzing en tucht derzelve, den hals buigende onder het juk van Jezus Christus, en dienende de opbouwning der broederen, naar de gaven, die hun God verleend heeft, als onderlinge lidmaten eens zelfden lichaams.

En, opdat dit te beter mocht onderhouden worden, zoo is het ambt aller geloovigen, volgens het Woord Gods, zich af te scheiden van degenen, die niet van de Kerk zijn, en zich te voegen tot deze vergadering, hetzij op wat plaats God ze gesteld heeft; al ware het schoon zóó, dat de Magistraten en plakaten der Prinsen daar tegen waren, en dat de dood, of eenige lichamelijke straf, daaraan hinge. Daarom al degenen, die zich van dezelve afscheiden, of niet daar bij voegen, die doen tegen de ordonnantie Gods.

XXIX.

Wij gelooven, dat men wel naarstiglijk en met goede voorzichtigheid uit het Woord Gods behoort te onderscheiden, welke de ware Kerk zij, aangezien dat alle secten, die hedendaags in de wereld zijn, zich met den naam der Kerk bedekken.

Wij spreken hier niet van het gezelschap der geveinsden, dewelke in de Kerk onder de goeden vermengd zijn, en ondertusschen van de Kerk niet zijn, hoewel zij naar het lichaam in dezelve zijn; maar wij zeggen, dat men het lichaam, en de gemeenschap der ware Kerk, onderscheiden zal van alle secten, welke zeggen, dat zij de Kerk zijn.

De merkteekenen, om de ware Kerk te kennen, zijn deze: zoo de Kerk de reine predikatie Evangelies oefent; indien zij gebruikt de reine bediening der Sacramenten, gelijk ze Christus ingesteld heeft; zoo de kerkelijke tucht gebruikt wordt, om de zonden te straffen.

Kortelijk, zoo men zich aanstelt naar het zuivere 'Woord Gods, verwerpende alle dingen, die daar tegen zijn, houdende Jezus Christus voor het eenige Hoofd. Hierdoor kan men zekerlijk de ware Kerk kennen, en het staat niemand toe, zich daarvan te scheiden. En aangaande degenen, die van de Kerk zijn, die kan men kennen uit de merkteekenen der Christenen, te weten: uit het geloof, en wanneer zij, aangenomen hebbende den eenigen Zaligmaker Jezus Christus, de zonde vlieden en de gerechtigheid najagen, den waren God en hunnen naaste lief hebben, niet afwijken, noch ter rechter noch ter linker hand, en hun vleesch kruisigende met zijne werken. Alzoo nochtans niet, alsof daar nog geene groote zwakheid in hen zij, maar zij strijden daartegen door den Geest al de dagen huns levens, nemende gestadig hunne toevlucht tot het bloed, den dood, het lijden en de gehoorzaamheid des Heeren Jezus, in denwelken zij vergeving hunner zonden hebben, door het geloof in Hem. Aangaande de valsche Kerk, die schrijft zich en hare ordonnantien meer macht en autoriteit toe, dan den Woorde Gods, en wil zich aan het juk van Christus niet onderwerpen; zij bedient de Sacramenten niet, gelijk Christus in zijn Woord verordend heeft, maar zij doet daar af en toe, gelijk het haar goeddunkt; zij grondt zich meer op de menschen, dan op Christus; zij vervolgt degenen, die heiliglijk leven naar het Woord Gods, en die haar bestraffen van hare gebreken, gierigheid en afgoderijen. Deze twee kerken zijn lichtelijk te kennen, en van elkander te onderscheiden.

XXX.

Wij gelooven, dat deze ware Kerk geregeerd moet worden, naar de geestelijke politie, die ons onze Heere heeft geleerd in zijn Woord; namelijk, dat er Dienaars of Herders moeten zijn om Gods Woord te prediken, en de Sacramenten te bedienen; dat er ook Opzieners en Diakenen zijn, om met de Herders te zijn als de Raad der Kerk, en door dit middel de ware Religie te onderhouden, en te maken, dat de ware leer haren loop hebbe; dat ook de overtreders op geestelijke wijze gestraft worden, en in den toom gehouden, opdat ook de armen en bedrukten geholpen, en getroost worden, naardat zij van noode hebben. Door dit middel zullen alle dingen in de Kerk wel en ordelijk toegaan, wanneer zulke personen verkoren worden, die getrouw zijn, en naar den regel, dien de Heilige Paulus daarvan geeft in den brief aan Timotheus.

XXXI.

Wij gelooven, dat de Dienaren van het Woord Gods, Ouderlingen en Diakenen, tot hunne ambten behooren verkoren te worden door de wettelijke verkiezing der Kerk, met aanroeping des Naams Gods en goede orde, gelijk het Woord Gods leert. Zoo moet zich dan een iegelijk wel wachten, door onbehoorlijke middelen zich in te dringen; maar is schuldig den tijd te verwachten, dat hij van God geroepen wordt; opdat hij getuigenis hebbe van zijne beroeping, en om van dezelve verzekerd en gewis te zijn, dat zij van den Heere is. En aangaande de Dienaren des Woords, in wat plaats dat zij zijn, zoo hebben zij eene zelfde macht en autoriteit, zijnde al te gader Dienaren van Jezus Christus, den eenigen algemeenen Bisschop en het eenige Hoofd der Kerk. Daarenboven, opdat de heilige ordonnantie Gods niet geschonden worde, of in verachting kome, zoo zeggen wij, dat een ieder de Dienaren des Woords en de Ouderlingen der Kerk in zonderlinge achting behoort te hebben, om des werks wil, dat zij doen, en in vrede met hen te zijn, zonder murmureering, twist of tweedracht, zooveel mogelijk is.

XXXII.

Hierentusschen gelooven wij, hoewel het nuttig en goed is, dat die Regeerders der Kerk zijn, onder zich zekere ordonnantie instellen en bevestigen, tot onderhouding des lichaams der Kerk, dat zij nochtans zich wel moeten wachten af te wijken van hetgeen ons Christus, onze eenige Meester, geordonneerd heeft. En daarom verwerpen wij alle menschelijke vonden, en alle wetten, die men zoude willen invoeren, om God te dienen, en door dezelve de consciëntiën te binden en te dwingen, in wat manieren het zoude mogen zijn. Zoo nemen wij dan alleen aan, hetgeen dienstig is om eendracht en eenigheid te voeden en te bewaren, en alles te onderhouden in de gehoorzaamheid Gods; waartoe geeischt wordt de excommunicatie of de ban, die daar geschiedt naar het Woord Gods, met hetgeen daaraan hangt.

XXXIII.

Wij gelooven, dat onze goede God, acht hebbende op onze grovigheid en zwakheid, ons heeft verordend de Sacramenten, om aan ons zijne beloften te verzegelen, en om panden te zijn der goed-

willigheid en genade Gods te onswaart, en ook om ons geloof te voeden en te onderhouden; dewelke Hij gevoegd heeft bij het Woord des Evangelies, om te beter aan onze uiterlijke zinnen voor te stellen, zoowel hetgeen Hij ons te verstaan geeft door zijn Woord, als hetgeen Hij inwendig doet in onze harten, bondig en vast makende in ons de zaligheid, die Hij ons mededeelt. Want het zijn zichtbare waarteekenen en zegelen van eene inwendige en onzienlijke zaak, door middel van welke God in ons werkt door de kracht des Heiligen Geestes. Zoo zijn dan de teekenen niet ijdel noch ledig, om ons te bedriegen; want Jezus Christus is de waarheid van die, zonder wien zij niet met allen zouden zijn. Verder zijn wij tevreden met het getal der Sacramenten, die Christus, onze Meester ons heeft verordend, welke niet meer dan twee zijn, te weten: het Sacrament des Doops, en des Heiligen Avondmaals van Jezus Christus.

XXXIV.

Wij gelooven en belijden, dat Jezus Christus, „die het einde der Wet is,” door zijn vergoten bloed een einde gemaakt heeft van alle andere bloedstortingen, die men zoude kunnen of willen doen tot verzoening en voldoening der zonden; en dat Hij, afgedaan hebbende de besnijdenis, die met bloed geschiedde, in plaats derzelve heeft verordend het Sacrament des Doops, door hetwelk wij in de Kerk Gods ontvangen en van alle andere volken, en vreemde Religiën afgezonderd worden, om geheellijk Hem toegeëigend te zijn, zijn merk en veldteeken dragende; en dient ons tot een getuigenis, dat Hij in eeuwigheid onze God zijn zal, ons zijnde een genadige Vader.

Zoo heeft Hij dan bevolen te doopen al degenen, die de zijnen zijn, in den naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes, alleen met rein water; ons daarmede te verstaan gevende, gelijk het water de vuiligheid des lichaams afwascht, wanneer wij daarmede begoten worden, hetwelk op het lichaam desgenen, die den Doop ontvangt, gezien wordt, en besprengt hem; dat alzoo het bloed van Christus hetzelfde van binnen in de ziel doet door den Heiligen Geest, dezelve besprengende en zuiver.. "de van hare zonden, en ons wederbarende uit kinderen des toorns tot kinderen Gods.

Niet dat zulks door het uiterlijke water geschiedt, maar door de besprenging van het dierbaar bloed des Zoons Gods, die onze Roode Zee is, door welke wij moeten doorgaan, om te ontgaan de tiranniën van Farao, welke is de duivel, en in te gaan in het geestelijk land Kanaän.

Alzoo geven ons de Dienaren van hunne zijde het Sacrament, en hetgene dat zichtbaar is; maar onze Heere geeft hetgene door het Sacrament beduidt wordt, te weten, de gaven en onzienlijke genade, wasschende, zuiverende en reinigende onze zielen van alle vuiligheden en ongerechtigheden, en onze harten vernieuwende, en dezelve vervullende met alle vertroosting, ons gevende eene ware verzekering zijner vaderlijke goedheid, ons den nieuwen mensch aandoende, en den ouden uittrekkende met al zijne werken.

Hierom gelooven wij, dat, zoo wiens voornemen is in het eeuwige leven te komen, die moet maar eens gedoopt worden met den eenigen Doop, zonder denzelven immermeer te herhalen; want wij ook niet twee maal kunnen geboren worden.

Doch deze Doop is niet alleen nuttig, zoolang het water op ons is, en dat wij het water ontvangen, maar ook al den tijd onzes levens. Hierom verwerpen wij de dwaling der Wederdoopers, die niet tevreden zijn met een eenig Doopsel, dat zij eens ontvangen hebben, en daarenboven verdoemen den Doop van de kinderkens der geloovigen; dewelke wij gelooven, dat men behoort te doopen, en met het merkteeken des verbonds te verzegelen, gelijk de kinderkens in Israël besneden werden op dezelfde beloften, die onzen kinderen gedaan zijn.

En voorwaar, Christus heeft zijn bloed niet minder vergoten, om de kinderkens der geloovigen te wasschen, dan Hij gedaan heeft om de volwassenen.

En daarom behooren zij het teeken te ontvangen, en het Sacrament van hetgeen, dat Christus voor hen gedaan heeft; gelijk de Heere in de Wet beval, hun mede te deelen het Sacrament des lijdens en stervens van Christus, kort nadat zij geboren waren, offerende voor hen een lammeken, hetwelk was een Sacrament van Jezus Christus. Daarenboven hetgeen de besnijdenis deed aan het Joodsche volk, hetzelfde doet de Doop aan onze kinderen; hetwelk de oorzaak is, waarom de heilige Paulus den Doop noemt de Besnijdenis van Christus.

XXXV.

Wij gelooven en belijden, dat onze Zaligmaker Jezus Christus het Sacrament des H. Avondmaals ver-

ordend en ingesteld heeft, om te voeden en te onderhouden degenen, die Hij alreede wedergeboren, en in zijn huisgezin, hetwelk is zijne Kerk, ingelijfd heeft. Nu hebben degenen, die wedergeboren zijn, in zich tweeërlei leven: het eene lichamelijk en tijdelijk; hetwelk zij van hunne eerste geboorte medegebracht hebben, en allen menschen gemeen is; het andere is geestelijk en hemelsch; hetwelk hun gegeven wordt in de tweede geboorte, welke geschiedt door het woord des Evangelies in de gemeenschap des lichaams van Christus; en dit leven is niet gemeen, dan alleen den uitverkorenen Gods. Alzoo heeft ons God tot onderhouding des lichamelijken en aardschen levens gemeen aardsch brood verordend; hetwelk daartoe dienstig is, en is allen gemeen, zoowel als het leven. Maar om het geestelijk en hemelsch leven te onderhouden, hetwelk de geloovigen hebben, heeft Hij hun gezonden een levend brood, dat van den hemel nedergedaald is, te weten, Jezus Christus, dewelke het geestelijk leven der geloovigen voedt en onderhoudt, als Hij gegeten, dat is, toegeeeigend en ontvangen wordt, door het geloof in den geest.

Om ons dit geestelijk en hemelsch brood af te beelden, heeft Christus verordend een aardsch en zienlijk brood, hetwelk een Sacrament is van zijn lichaam, en den wijn tot een Sacrament zijns bloeds; om ons te betuigen: zoo waarachtig, als wij het Sacrament ontvangen, en houden in onze handen, en hetzelfde eten en drinken met onzen mond, waarmede ons leven daarna onderhouden wordt, dat wij ook zoo waarachtig door het geloof, hetwelk de hand en de mond onzer zielen is, het ware lichaam en het bloed van Christus, onzen eenigen Zaligmaker, ontvangen in onze zielen tot ons geestelijk leven. Nu, zoo is het zeker en ongetwijfeld, dat ons Jezus Christus zijne Sacramenten niet tevergeefs heeft bevolen.

Zoo werkt Hij dan in ons al wat Hij door deze heilige teekenen ons voor oogen stelt, hoewel de wijze ons verstand te boven gaat, en ons onbegrijpelijk is, gelijk de werking des Heiligen Geestes verborgen en onbegrijpelijk is. Daarentusschen zoo feilen wij niet, als wij zeggen, dat hetgeen van ons gegeten en gedronken wordt, het eigen en natuurlijk lichaam en het eigen bloed van Christus is; maar de wijze, waarop wij dezelve nuttigen, is niet de mond, maar de geest door het geloof.

Alzoo dan blijft Jezus Christus altijd zittende ter rechterhand Gods, zijns Vaders, in de hemelen, en laat toch daarom niet na Zich zelven ons zijner deelachtig te maken door het geloof. Deze maaltijd is eene geestelijke tafel, aan welke Christus Zich zelven ons mededeelt met al zijne goederen, en doet ons aan dezelve genieten zoowel Zich zelven, als de verdiensten zijns lijdens en stervens, voedende, sterkende en vertroostende onze arme troosteloze zielen, door het eten zijns vleesches, en dezelve verkwikkende en vermakende door den drank zijns bloeds.

Voorts, hoewel de Sacramenten met de beteekende zaken te zamen gevoegd zijn, zoo worden ze nochtans niet deze twee zaken van al niet ontvangen.

De goddelooze ontvangen wel het Sacrament tot zijne verdoemenis, maar hij ontvangt niet de waarheid des Sacraments; gelijk als Judas en Simon, de toovenaar, beide wel het Sacrament ontvingen, maar niet Christus, die door hetzelfde beteekend wordt; hetwelk den geloovigen alleen medegedeeld wordt.

Ten laatste, wij ontvangen het H. Sacrament in de verzameling van het volk Gods met ootmoedigheid en eerbied, onder ons houdende eene; heilige gedachtenis van den dood van Christus, onzen Zaligmaker, met dankzegging, en doen aldaar belijdenis van ons geloof en der Christelijke Religie.

Daarom behoort zich niemand daartoe te begeven, zonder zich zelven eerst wel beproefd te hebben, opdat hij, etende van dit brood, en drinkende uit dezen drinkbeker, niet ete en drinke zichzelf het oordeel. Kortelijk, wij zijn door het gebruik van dit H. Sacrament bewogen tot eene vurige liefde jegens God en onze naasten. Daarom verwerpen wij alle vermengingen en verdoemelijke vonden, die de menschen bij de Sacramenten gedaan en gemengd hebben, als ontheiliging derzelve; en zeggen, dat men zich moet laten vergenoegen met de ordening, die Christus en zijne Apostelen ons geleerd hebben, en spreken, gelijk zij daarvan gesproken hebben.

XXXVI.

Wij gelooven, dat onze goede God, uit oorzaak der verdorvenheid des menschen geslachts, Koningen, Prinsen en Overheden verordend heeft, willende, dat de wereld geregeerd worde door wetten en politie; opdat de ongebondenheid der menschen bedwongen worde, en het alles met goede ordondantie onder de menschen toega.

Tot dat einde heeft Hij de Overheid het zwaard in handen gegeven, tot straffe der boozen en bescherming der vromen. En haar ambt is niet alleen acht te nemen en te waken over de politie; maar ook de hand te houden aan den heiligen kerkedienst; om te weren en uit te roeien alle afgoderij en valschen godsdienst, om het rijk des Antichrists te gronde te werpen, en het koninkrijk van Jezus Christus te bevorderen, het woord des Evangelies overal te doen prediken, opdat God van een iegelijk geëerd en gediend worde, gelijk Hij in zijn Woord gebiedt.

Verder, een ieder, van welke kwaliteit, conditie of staat hij zij, is schuldig zich den Overheden te onderwerpen, schatting te betalen, haar eer en eerbied toe te dragen, en haar gehoorzaam te zijn in alle dingen, die niet strijden tegen Gods Woord, voor haar biddende in zijne gebeden, opdat de Heere ze bestieren wil in al hare wegen, en dat wij een gerust en stil leven leiden in alle Godzaligheid en eerbaarheid.

En hierover verwerpen wij de Wederdoopers en andere oproerige menschen, en in het algemeen al degenen, die de Overheden en Magistraten verwerpen, en de Justitie om willen stooten, invoerende de gemeenschap der goederen, en verwarren de eerbaarheid, die God onder de menschen gesteld heeft.

XXXVII.

Ten laatste gelooven wij, volgens het Woord Gods, dat als de tijd (die aan alle schepselen onbekend is), naar des Heeren ordening, gekomen, en het getal der uitverkorenen vervuld zal zijn, onze Heere Jezus Christus uit den Hemel zal komen, lichamelijk en zienlijk, gelijk Hij opgevaren is, met groote heerlijkheid en majesteit, om zich te verklaren een Rechter te zijn over levenden en dooden, deze oude wereld in vuur en vlam stellende, om dezelve te zuiveren.

En alsdan zullen persoonlijk voor dezen grooten Richter verschijnen alle menschen, zoowel mannen als vrouwen en kinderen, die van het begin der wereld af tot het einde toe geweest zullen zijn, gedagvaard zijnde door de stem des Archangels en door het geklank der Goddelijke Bazuin.

Want al degenen, die gestorven zullen wezen, zullen uit de aarde verrijzen, de zielen te zamen gevoegd en vereenigd zijnde methare eigene lichamen, in hetwelk zij zullen geleefd hebben.

En aangaande degenen, die alsdan nog leven zullen, die zullen niet sterven, gelijk de anderen, maar zullen in een oogenblik veranderd, en uit verderfelijk onverderfelijk worden. Alsdan zullen de boeken (dat is, de consciëntiën) geopend, en de dooden geoordeeld worden, naar hetgeen zij in deze wereld gedaan zullen hebben, hetzij goed of kwaad.

Ja, de menschen zullen rekenschap geven van alle onnutte woorden, die zij gesproken zullen hebben, die de wereld niet dan voor kinderspel en voor tijdverdrijf acht; en dan zullen de verborgenheden en geveinsdheden der menschen openbaarlijk voor allen ontdekt worden.

En daarom is de gedachtenis dezes Oordeels met recht schrikkelijk en vervaarlijk voor de boozen en goddeloozen, en zeer wenschelijk en troostelijk voor de vromen en uitverkorenen; dewijl alsdan hunne volle verlossing volbracht zal worden, en zij aldaar zullen ontvangen de vruchten des arbeids en der moeite, die zij zullen gedragen hebben; hunne onnoozelheid zal van allen bekend worden, en zij zullen de schrikkelijke wrake zien, die God tegen de goddeloozen doen zal, die ze getiranniseerd, verdrukt en gekweld zullen hebben in deze wereld.

Dewelke overwonnen zullen worden door de getuigenis hunner eigene consciëntiën, en zullen onsterfelijk worden, doch in zulker voege, dat het zal zijn om gepijnigd te worden in het eeuwige vuur, hetwelk den duivel en zijnen engelen bereid is.

En daarentegen de geloovigen en uitverkorenen zullen gekroond worden met heerlijkheid en eere. De Zone Gods zal hunnen naam belijden voor God zijnen Vader, en voor zijne uitverkorene Engelen; alle tranen zullen van hunne oogen afgewischt worden.

Hunne zaak, die nu tegenwoordig van vele Rechters en Overheden als kettersch en goddeloos verdoemd wordt, zal bekend worden de zaak des Zoons Gods te zijn. En tot eene genadige vergelding, zal hun de Heere zulk eene heerlijkheid doen bezitten, als het hart eens menschen nimmermeer zoude kunnen bedenken.

Daarom verwachten wij dien grooten dag met een groot verlangen, om ten volle te genieten de beloften Gods, in Jezus Christus, onzen Heere, Amen. Openb. 22:20. Ja kom, Heere Jezus !

DE HONDERD ZEVENENVEERTIGSTE ZITTING.

Den 1en Mei Woensdagvoormiddag.

De EE. Gecommitteerden hebben verklaard, dat dit ook de wil was der Hoogmog. Heeren StatenGeneraal, dat de Catechismus van den Paltz, nu over langen tijd in de Nederlandsche Kerken aangenomen, en duslang in dezelve geleerd, op dezelfde wijze onderzocht en overzien zoude worden; en dat een ieder verklaren zoude, of zij meenden, dat in dezen Catechismus iets geleerd werd, 'twelk met Gods Woord niet zoude schijnen overeen te komen. Tot dit einde zijn al de vragen en antwoorden deszelven overlezen, en is een ieder gebeden zijn gevoelens van de leer, daarin begrepen, oprechtelijk te willen verklaren.

DE HONDERD ACHTENVEERTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

Is met eendrachtige en overeenstemmende adviezen, zoo der uitheemsche als der inlandsche Theologen verklaard, dat de leer, in den Catechismus van den Paltz begrepen, in alles met Gods 'Woord was overeenstemmende, en dat in denzelven niets was begrepen, 'twelk zoude schijnen, als daarmede niet overeenkomende, te moeten veranderd of verbeterd worden; en dat deze Catechismus een zeer wel gesteld kortbegrip was der rechtzinnige Christelijke leer, zeer wijselijk in orde gebracht, niet alleenlijk naar 't begrip der teedere jonkheid, maar ook tot bekwame onderwijzing dergenen, die tot hunne jaren waren gekomen. En dat dezelve derhalve met groote stichting in de Nederlandsche Kerken mocht geleerd, en in alle manieren behoorde gehouden te worden.

DE HONDERD NEGENENVEERTIGSTE ZITTING.

Den 2en Mei Donderdagvoormiddag.

Hebben ook de E. E. Gecommitteerden voorgesteld, hoe dat de Hoogmog. heeren StatenGeneraal begeerden, dat de E. Synode, uit de schriften van D. Conradus Vorstius, zoude onderzoeken en oordeelen, of zijne Theologie of leer, in de Gereformeerde Kerken, onverminderd de waarheid en stichting, geleerd en geduld zoude mogen worden.

Daarenboven, dat dezelve H. M. Heeren Staten oordeelen, opdat de tijd niet onnuttelijk met bestrijdingen en disputen zoude verlengd worden, dat het niet noodig was hem te dagvaarden, of voor de Synode te doen verschijnen; inzonderheid gemerkt hij zijn gevoelens in zoovele verweerschriften, waarmede hij zich zelven verdedigd heeft, overlang ten volle had verklaard.

Is daarna voorgelezen een missive van denzelven Vorstius aan de Synode, waarin hij haar vermaande en bad, dat ze, in 't oordeelen van zijne zaak, de billijkheid, liefde en zachtmoedigheid wilde gebruiken; en hij verklaarde meteen, dat, indien zijne verdedigingsschriften niet voldoen konden, hij niet wist op wat wijze hij beter de rechtzinnigheid zijner leer zoude kunnen billijken.

Dat hij bereid was, indien hem de Synode zulks opleide, eene minnelijke Conferentie met de uitheemsche Theologen aan te gaan, en eene wederlegging van Socinus te beschrijven.

'Zijn ook eenige leerpunten van denzelven Vorstius voorgelezen, uit zijne schriften getogen.

DE HONDERD VIJFTIGSTE ZITTING.

Den 3en Mei, Vrijdagvoormiddag.

Elk Collegie heeft zijn oordeel over de leer van Conradus Vorstius schriftelijk overgeleverd, en dezelve oordeelen zijn voorgelezen; en is besloten, gemerkt zij alle niet malkander overeenkwamen, dat men uit alle een gemeen oordeel der Synode, 'twelk den Hoogmog. heeren Staten zoude overgeleverd worden, zoude instellen.

DE HONDERD EENENVIJFTIGSTE ZITTING.

Den 4en Mei, Zaterdagvoormiddag.

Is voorgelezen het oordeel der Synode over de leer van Conradus Vorstius, 'gesteld uit de overgeleverde en voorgelezene oordeelen der Collegiën, en is door de uitheemsche Theologen onderzocht.

DE HONDERD TWEEËNVIJFTIGSTE ZITTING.

Denzelfden dag namiddag.

Datzelve oordeel is ook door de inlandschen onderzocht, en, na verandering van hetgeen daarin aangemerkt was, en geoordeeld was, dat het behoorde veranderd te worden, is het eindelijk, niet gemeen accoord en goedkeuring van allen en een ieder, aldus geformuleerd en gesteld.

Aangezien den Hoogmog. Heeren Staten Generaal beliefd heeft, door hun EE. Gecommitteerden deze Synode te belasten, dat zij haar gevoelen van de Theologie, of leer van Conradus Vorstius, Doctor der H. Theologie, in zijne Schriften voorgesteld, kortelijk zoude verklaren, en meteen te kennen geven, of dezelve in de Gereformeerde Kerken en Scholen met vrucht en stichting heilzaamelijk geleerd, of in dezelve godzaliglijk geduld zouden mogen worden; zoo is het, dat deze Synode, alles in de vreeze des Heeren wel overwogen en onderzocht hebbende, met eenparige stemmen verklaard heeft, en bij dezen tegenwoordig verklaart, dat de voornoemde Conradus Vorstius in zijne laatste schriften, en voornamelijk, in zijn traktaat van God en zijne eigenschappen (behalve dat hij de dwalingen in de vijf artikelen der Remonstranten, van deze Synode verworpen, voorstaat en verdedigt);

niet alleenlijk van een of twee punten der Gereformeerde Religie, maar ook van de voornaamste hoofdstukken derzelve, als daar zijn van de Drievuldigheid der personen in 't Goddelijke wezen, van de eenvoudigheid des Goddelijken wezens, van zijne oneindigheid, onmetelijkheid, wezenlijke overalometgenwoordigheid, alwetendheid, almachtigheid, wijsheid, en onveranderlijkheid, van de schepping, van de voorzienigheid Gods, van de persoonlijke vereeniging der twee naturen in Christus, van de volkomene en volmaakte voldoening van Christus voor onze zonden, van de rechtvaardigmaking des menschen voor God door het geloof, en zeer vele andere meer; zoowel door den grootmachtigsten Koning van Groot-Brittanje, Jacobus den eerste, alsook door sommige Theologen, openlijk aangewezen in zijne schriften; eensdeels vele dingen in twijfel trekt, de zekere en bepaalde waarheid, welke alle Gereformeerde Kerken uit Gods Woord al overlang hebben gehad en beleden; eensdeels ook vele dingen uitdrukkelijk staande houdt, die ten eenenmaal tegenover de Goddelijke waarheid staan, in de H. Schriften geopenbaard, en strijdig zijn tegen de Belijdenissen aller Gereformeerde Kerken, de eere Gods nadeelig, de Godzaligheid en zaligheid der menschen

schadelik, en, ten eenenmaal overeenkomstig de lasterlijke aantijgingen van dien onzaligen Socinus, of denzelven zeer nabij komende. Ja ook, dat hij de voornaamste bewijsredenen, die zoowel de eerw. Oudheid, als de hedendaagsche Gereformeerde leeraars, tot bevestiging van de gezonde leer, en inzonderheid van de eeuwige Godheid onzes Heeren Jezus Christus, uit Gods Woord wel voorgesteld en gebruikt hebben, overal zeer gevaarlijk verzwakt, zonder eenige andere in stede daarvan te stellen, met welke de leer der waarheid krachtiger bevestigd zoude worden. Dat hij de spitsvondige redeneeringen, waarmede de waarheid verstrikt wordt, met groote naarstigheid voorstelt en vlijtiglijk drijft, en de ontkenning derzelven niet eenmaal aantast, maar in haar geheel laat, opdat ze in de harten dergenen, die hem lezen, blijven steken, zoodat het klaarlijk blijkt, dat hij listiglijk den weg heeft willen banen, om heimelijk de Godlooze ketterij van Socinus en van anderen in te gieten, en, onder schijn van onderzoek, naarstiglijk den verleider te spelen. Ook dat hij tevergeefs duslang gezocht heeft dit alles met verscheidene onbekwame onderscheidingen, blauwe verontschuldigen, ellendige uitvluchten, en bedrieglijke veinzerijen te bedekken en te bepleisteren. En derhalve, dat niet alleenlijk deze zijne ongebondene vrijheid van onzekerlijk te twisten over de voornaamste hoofdstukken der Christelijke Religie, en slibberige, dubbelzinige, kromme en verdraaide manier van leeren, der Kerke Gods verderfelijk, geenszins zoodanige heilige en hooge zaken is voegelijk, en eenen rechtzinnigen leeraar onbetamelijk; maar voornamelijk ook, dat zijne leer van zeer vele leerstukken van zeer groot gewicht, als strijdig met de woorden Gods en de Belijdenissen der Gereformeerde Kerken, godloos, lasterlijk, en voor de Majesteit Gods en de waarheid op vele manieren smadelijk is, en overzulks in de Gereformeerde Kerken en Scholen verdreven en uitgeroeid behoort te worden. En zij verklaart denzelven Conradus Vorstius, die totnogtoe van geene zijner dwalingen heeft afstand gedaan, alle vermaningen en oordeelen der Gereformeerde Prinsen, Leeraren, Academiën en Kerken, hardnekkiglijk veracht heeft, en de ergernis, door hem met zijne schriften veroorzaakt, niet behoorlijk heeft willen herstellen, gansch onwaardig te zijn des ambts en naams eens rechtzinnigen Professors of Leeraars in de Gereformeerde Kerken. Eindelijk bidt deze Synode ernstiglijk, en zoo veel zij mag, de Hoogmog. heeren Staten-Generaal, dat zij deze ergernis, door hunne autoriteit uit de Gereformeerde Kerken bijtijds willen weren, en meteen verzorgen, dat de Nederlandsche Kerken niet langer met deze schandvlek en zoodanige ketterijen en lasterlijke leerstukken vergiftigd worden. En dat tot dien einde de schriften van Vorstius en diergelijke, met groote zorg onderdrukt mogen worden. Biddende den goeden God, dat Hij de Gereformeerde Nederlandsche Kerken tegen zulke ongoddelijke ketterijen, en van de twisten en verwarringen uit dezelve ontstaan, in vrede en belijdenis der rechtzinnige leer, meer en meer wil bewaren en bevestigen, en door zijnen Heiligen Geest dezen Conradus Vorstius en alle diegenen, die met hem dwalen, genadiglijk verlichten, en op den weg der waarheid en des vredes wederbrengen, opdat de Kerk zich liever over hunne bekeering als over hunne verwarring moge verblijden.

In deze Zitting is ook de zaak van Friesland nader onderzocht en minnelijk afgedaan.

DE HONDERD DRIEËNVIJFTIGSTE ZITTING.

Den 6en Mei, Maandagvoormiddag.

Is uit raad en wil der EE. Heeren Gecommitteerden besloten, dat het oordeel der Synode van de vijf Artikelen der Remonstranten, en ook het gevoelen derzelve Synode over de Remonstranten, inzonderheid dergenen, die tot deze Synode gedagvaard waren in de groote Kerk derstad Dordrecht openlijk uitgesproken en afgekondigd zoude worden.

Tot welk einde de Synodale vergadering in orde gegaan is in de groote Kerk aldaar, en aldaar in 't gestoelte nedergezeten zijnde, heeft de Praeses met deze volgende gebeden de gansche vergadering voorgedaan.

Almachtige God en onze barmhartige Vader, in uwen beminden Zoon, onzen Heere Jezus Christus. Hoe groot is, Heere! uw naam in de gansche wereld, hoe vree selijk onder de volkeren, hoe lieflijk in de vergadering dergenen, die U vreezen; groot zijt Gij en hoog geloofd; Gij alleen doet wonderheden. Wij hebben het met onze oogen gehoord, en onze Vaders hebben het ons verteld het werk, dat Gij in hunne dagen gewrocht hebt. Gij hebt ze gevonden in vuiligheid en geweent, verlaten, eenzaam en onder het zeer bittere juk der Antichristische tyrannie bezwaard.

Gij, hunner erbarmende, hebt door eene uitgestrekte hand des heils dat juk verbroken en verbrijzeld; en hebt onze Vaders geplant; als een beer en leeuw hebt Gij hunne drijvers bejegend en geplaagd; en uw volk in het zeker gesteld en uitgebreid; hun zwaard en hun arm heeft onzen Vaders het heil niet gegeven; maar uwe rechterhand, uw arm en het licht uws aanschijs, omdat Gij ze lief hadt. Gij hebt hun bekendgemaakt den weg der zaligheid, de verborgenheid uws verbonds geopenbaard.

Gij hebt hunne duisternis in klaarheid veranderd, en geweerde hebbende de gruwelijke afgoden, hebt Gij eene banier der genade en een troon der heerlijkheid in 't midden van hen opgericht; uwen eengeborenen en lieven Zoon hebt Gij in het Evangelie hun met blij geloof gegeven aan te nemen, en door uwen Geest hen verstandig gemaakt, dat zij in uw licht zich verheugd hebben, die in de schaduw des doods waren gezeten.

Gelijk een arend over zijne jongen zweeft, zijne vleugelen over dezelve uitbreidt, en hen daarop draagt, alzoo hebt Gij ze gedragen, gekoesterd, geleid, en als den appel van uw oog bewaard.

Zij waren de vreugde des ganschen aardbodems, want Gij verzadigdet hen met het vette uwer goedertierenheid. Hunne haters bestraftet Gij en streeft voor hen; Gij vervloektet de instrumenten tegen hen gericht; Gij vernieldet de tong, die tegen hen in 't gericht opstond.

De naam uws Gezalfden was onder hen, en met zijn bloed hadden zij hunne consciëntiën besprengd; daarom hebt Gij een welgevallen gehad aan hunne gebeden, en de verdervende Engel heeft ze niet geraakt.

Voor alle deze weldaden zegent onze ziel U, OHeere! en ons binnenste uwen heiligen naam; onze beenderen zeggen: Heere! wie is U gelijk? Gij hebt de poorten Zions lief, en Gij omsingelt uw volk met uwe gunst als niet een schild.

In die dagen hielden zij uw verbond met één hart, en uwe verlost en eerden U, zoo lang als zij leefden, die de werken uwer handen gezien hadden, de wonderheden uwer rechterhand.

Maar, OHeere! daar is na hen opgestaan een ander geslacht; nadat wij vet zijn geworden, en in vrede gesteld, heeft ons hart zich verheven; wij hebben U vergeten, en zijn wederspanning geweest. Wij, Heere! wij, die Gij in 't beste land, in de vallei der vettigheid gesteld, en met overvloed van hemelsche en aardsche goederen verrijkt hebt; wij, wien het betaamde boven alle natiën de godsdienstigste te zijn, bewaarders uwer geboden, zijn een zondig volk geworden, een volk, zwanger gaande van ongerechtigheid; wij hebben tegen U gezondigd, zijn terug getreden, hebben onze gangen niet bedwongen; wij zijn van uwe H. wegen afgeweken; wij hebben de eerste liefde verlaten, de eerste werken niet gedaan.

Met dit alles hebben wij uwe gansch rechtvaardige en zware gramschap en toorn over ons verwekt. Gij zijt geduldig, Heere! traag tot toorn, en lankmoedig; nochtans terecht zijt Gij eindelijk tegen ons ontstoken, en vreeselijk vertoornd, zoodat uwe ziel, gelijk als vermoeid van erbarmen en verschoonen, ons nu scheen te verachten en eene walg van ons te hebben.

Ons licht is in duisternis verkeerd; in onzen vrede, zie, is eene bitterste bitterheid en verschrikking geworden; wij wachten heeling van U, maar Gij zijt geworden als een vreemd man; door uwe verbolgenheid was het aardrijk verduisterd; het volk was een voedsel des vuurs, de eene broeder verschoonde den anderen niet; van de voetsool tot de kruin des hoofds was niets heets in ons lichaam, alles vol wonden, vol striemen en etterbuilen.

Onze vrienden, zoowel verre als nabij gelegen, zagen onze ellende met droefheid en verbaasdheid aan. En onze vijandin was verheugd over onzen val, en meende, dat wij nimmermeer zouden opstaan. En door de zwaarte der oneenigheden en beroerten rolden wij haastelijk in 't verderf.

Vreeselijk zijt Gij, OHeere, en rechtvaardiglijk oordeelt Gij de wereld; ook bezoekt Gij met roeden de overtreding uwer kinderen, en met plagen hunne ongerechtigheden.

Middelerwijl gingen bedroefd en in rouw voor onze oogen, in zuchten en steunen lagen voor U, allen, die uwen naam vreesden; niet alleenlijk erbarmelijk aanziende, het jammerlijk gelaat der

Nederlandsche Kerken, eertijds zeer bloeiende; maar voornamelijk hunne harten verscheurende, omdat zij zagen, dat Uwe H. Majesteit en uw allerheiligste naam vermetelijk aangetast, en godlooslijk gelasterd werd; dat uwe Leer, zuiverder dan eenig doorlouterd goud, veracht, vervalscht en bezoedeld werd; dat uwe dienstknechten, die uwen huize trouwe diensten hadden gedaan, ja ook uwe lieve Bruid zelve op gansch gruwelijke wijze versmaad en gehoond werden; dat de verdoemde ketterijen uit de hel weder opgehaald en, door eenen nieuwen vond geblanket, weder opperecht; het volk van de waarheid, die ons zoo duur staat, jammerlijk afgevoerd, werd weggerukt tot eene verachting van alle Religie; ja, dat de schuld hiervan moesten hebben diegenen, die eenige remediën, in Gods Woord gefundeerd, om op dit ons zeer wettelijk te leggen, aanwezen, of leggen wilden.

Wij hebben deze gramschap, Heere! gedragen, omdat wij tegen U gezondigd hebben; nochtans uitzierende en verwachtende, of Gij eenmaal eindelijk van den Hemel aanschouwen, en uw werk voltrokken en uw toornigheid en oordeel in Zion geëindigd zijnde, de zaak uws volks, uwer waarheid, ja uws naams bij der hand nemen, en de waarheid haar ouden glans, uwen knechten de vreugde, uwe Kerk den vrede, en uwen naam de heerlijkheid wedergeven zoude. Wij zijn deze uwer woorden gedachtig geweest:

De Heere is goedig dengenen, die Hem verwachten, de ziele, die Hem zoekt. Het gaat wel dengene, die den Heere zwijgt, en zijne zaligheid verwacht!

Want de Heere verstoot niet eeuwiglijk; maar wanneer Hij bedroefd heeft, zoo ontfermt Hij wederom naar de volheid zijner goedertierenheden. Want Hij verlaat zijn volk niet, en verlaat zijn erfdeel niet.

En dit is uwe wonderbaarlijke goedheid en trouw, die wij bevonden hebben en te dezer tijd roemen; wij hebben in den angst onze zonden erkend, hebben U gezocht en aangeroepen, eindelijk antwoordende, hebt Gij ons gesteld in 't ruime.

Gij hebt onzen angst aangezien, en de benauwdheden onzer zielen bekend. Gij hebt onze ziel levendig gemaakt en uw volk getroost; Gij hebt ons gegeven de begeerten onzes harten, en de spraak onzer lippen hebt Gij van ons niet afgewend.

En dewijl naar uwe oneindelijke goedheid en wijsheid, om uw volk te leeren en te regeeren, het U belijft den arbeid, dienst, gemeenschap en vergadering uwer heilige Dienaren te gebruiken; hebben wij, die Gij uwe kudde tot herders en opzieners hebt gegeven, u gestadiglijk en vuriglijk gebeden, dat Gij in deze zware jammeren der Nederlandsche Kerken, ons eenmaal met dezen troost wildet zegenen, dat door de bijeengevoegde gebeden der herderen en leeraren uws volks, door onderlinge gaven en vlijtigheid, eenig heilzaam remedie uit uw heilig Woord, aan uwe kranke en schier desperate Nederlandsche Kerk te werk mocht gesteld worden; dat de duisterheid der dwalingen verworpen en verdreven, en het licht der waarheid op den kandelaar allen voorgesteld mocht worden; den dwalenden om weder te keeren, den verstrooiden om tot eenigheid te komen, de vrede voorgedragen mocht worden; de ongeruste en verstoorde tot stilligheid gebracht, en de lieflijke vrede in dit schoone Nederland opnieuw vloeie.

Zie, wat wij gebeden hebben, hebt Gij ons gegeven, en dat veel heerlijker dan wij 't hadden durven hopen. Daarvan is getuige deze tegenwoordige treffelijke bijeenkomst, van zoovele uitnemende dienstknechten van Jezus Christus, dewelke Gij als een geestelijk heirleger, tot hulp onzer zeer benauwde Kerk, uit verscheidene, niet alleen naburige, maar ook verre gelegene Rijken en Landen, door uwe Goddelijke hand bijeenvergaderd hebt, opdat op een bijzonder kwaad een bijzondere troost zoude passen.

Wij hebben daarenboven verzocht, dat, gemerkt zonder uwen zegen al haar arbeid tevergeefs zoude zijn, Gij in allen en een ieder der leden dezer H. vergadering, een overvloed van Geestelijke gaven wildet uitstorten, en hunne harten en handelingen alzo regeeren, dat ze in de vreeze uws H. naams, met bezadigde gemoederen, alles naar den regel uws Woords getrouwelijk mochten onderzoeken, en ten laatste, met eene oprechte en klare conscientie, in de eenige heilzame waarheid overeenkomen, en met eenparige stem beramen hetgeen tot uws naams eere, voortplanting des Rijks Christi, eenigheid der Nederlandsche Kerk, en gerustigheid der conscientiën, meest dienstig zoude zijn. Gij hebt ons ook dit gewenschte goed niet geweigerd, Heere! opdat eene zoo groote eenstemmigheid, door eenen geest der waarheid, allen en een ieder derzelven ingegeven, dezen onzen arbeid allen Godzaligen te aangener zoude maken, en den zwakken, onwetenden en dwalenden des te vruchtbaarder.

Van deze overeenstemming zijn wij allen getuigen, die alhier in deze plaats voor U zitten, en met onze handen deze Goddelijke waarheid, uit de Schriftuur recht verklaard, hebben onder teekend. Aldus is uw werk duidelijk in uwe dienstknechten; aldus zijt Gij vreeselijk in den raad der heiligen; aldus hebt Gij ons verheugd naar de dagen, dat Gij ons bedroefd hebt, naar de jaren, dat wij het kwaad gevoeld hebben.

Dit alles heeft ons teweeggebracht uwe barmhartigheid, waarmede Gij uw volk begenadigt. Door dit nieuwe mirakel uwer weldadigheid, vernieuwt Gij ons de gedachtenis van alle oude (die Gij zoo vele in Nederland gedaan hebt).

Dewijl wij, Heere! derhalve smaken en zien, hoe goed Gij jegens ons zijt, en hoe lief Gij de Nederlandsche Kerk hebt, zoo zijn wij blijde en verheugen wij ons in U; wij roemen uwe trouw in de heilige Gemeente, en verklaren dat volk gelukkig te zijn, wiens God Gij zijt, zalig die natie, die ij tot een erfdeel verkiest.

Nu dan, Heere! bidden wij U, in den naam uws beminden Zoons, Hosanna, behoed ons, doe nu, Heere! het werk uwer handen wel gelukken! Geef uw volk kracht, en zegen ze met vrede, opdat ze, jong wordende, als de arenden, met nieuwe krachten opklimmen, loopen en niet mat worden, wandelen en niet moede worden.

Zegen voorts den arbeid uwer dienstknechten, en laat het licht uws aanschijns over uw volk lichten. Zend uwen Geest uit de hoogte; verlicht de verstanden der menschen; bereid en open de harten, dat zij den glans uwer eenvoudige waarheid zien met vermaak en goede harten, dezelve aannemen, in dezelve altijd berusten, en vruchten standvastiglijk en overvloediglijk voortbrengen, die dezelve waardig zijn.

Wil de afdwalenden, goedigste Herder! wederom tot uwe kudde brengen; buig en vermurw de harde harten, dat zij uwe uitgereikte hand erkennen, en, uwe kracht omhelzende, vrede met U maken, en niet langer met halstarrigheid de waarheid tegenstaan; verzamel bijeen de verstrooiden; heel de verwonden; richt op en versterk de gevallenen; maak de dooden levend. Weer uit het midden van ons de scheuringen; bedwing den Satan; schik de harten van allen tot rust; opdat uw volk U met één gemoed diene, met één hart en mond U vreeze en grootmake, en de Engelen in den Hemel, en de menschen op aarde den vrede zingen in Hem, die onze hope, vrede en zaligheid is, Jezus Christus, uw eengeborenen Zoon, die met U en niet den H. Geest leeft en regeert in der eeuwigheid, Amen.

Dit gedaan zijnde, hebben de Scriba's in 't midden van eene publieke vergadering van zeer vele Graven, Barons, Edelen, van den Achtbaren Magistraat van Dordrecht, van predikanten, en van gemeen volk, van alle kanten toeloopende, de Canones en het oordeel der Eerw. Synode, met de onderteekening van een ieder, zoo van Kerkelijken als van Politieken, voorgelezen en afgekondigd. De praeses is deze nagevolgd, en heeft publiekelijk te kennen gegeven, dat de leer, in de Belijdenis en den Catechismus dezer Kerken begrepen, in de Synode herlezen en onderzocht is geweest, en met eenparigheid der oordeelen, zoowel der uitheemsche als der inlandsche Theogen, als rechtzinnig en met Gods Woord overeenstemmende, geaprobeerd. En eindelijk is deze wijdberoemde en statelijke vergadering met eene plechtige dankzegging oorlof gegeven, op deze wijze:

Roemt den Heere, want Hij is goedig, en zijne goedertierenheid duurt in der eeuwigheid. De Nederlandsche Kerk zegge nu, dat zijne goedertierenheid eeuwig duurt. De dienstknechten des Heeren zeggen, die in de voorhoven zijns huizes staan, dat zijne goedertierenheid eeuwiglijk duurt. Love onze ziel den Heere, en vergeet zij niet eenige zijner weldaden! Die alle onze zonden vergeeft, en geneest alle onze gebreken; die ons kroont niet genade en barmhartigheid. Die ons met goederen vervult, en dat wij weder jong worden als de arend. De Heere heeft groote dingen aan ons gedaan; Hij oefent zijne goedertierenheid aan zijne gezalfden; Hij heeft ons zijne wegen kond gedaan, en Hij openbaart zijne verborgenheden dengenen, die Hem vreezen.

Hij leidt de zachtmoedigen recht, en leert de ellendigen zijnen weg.

Hij helpt ons uit den twist; de Heere leve, en gezegend zij onze Rotssteen! verheven zij de God onzes heils! men stiet ons, dat wij vallen zouden, doch de Heere heeft ons geholpen; de Heere heeft ons zwaar gekastijd, maar heeft ons niet overgegeven in den dood; Hij heeft ons den zak uitgetogen, en met blijdschap bekleed.

De stem des zingens en des heils zij in de hutten der rechtvaardigen, zeggende: wij zullen niet sterven, maar leven, opdat wij de werken des Heeren vertellen.

De Godlooze heeft vele plagen, maar die zijn vertrouwen op den Heere stelt, dien zal de goedertierenheid omringen.

Weest dan verheugd, gij, rechtvaardigen! in den Heere, en zingt zijnen naam, Gij, die oprecht van harte zijt!! want dat is schoon, en betaamt den oprechten. Ziet, hoe goedertieren en barmhartig de Heere is, hoe lankmoedig en overvloedig in goedertierenheid.

Hij handelt niet met ons naar onze zonden, en vergeldt ons niet naar onze misdaden, maar zoo hoog als de Hemel is boven de aarde, zoo verre doet Hij onze overtredingen van ons; gelijk een vader zich erbarmt over zijne kinderen, alzoo ontfermt zich tegenwoordig de Heere over ons.

Dit is de dag des Heeren, en is wonderlijk in onze oogen; dezen dag heeft ons de Heere gemaakt, derhalve laat ons blijde en vroolijk daarin zijn.

Almachtige, eeuwige, barmhartige God, en onze Vader in Uwen eengeboren en lieven Zoon, onzen Heere en Zaligmaker Jezus Christus! hoe wonderlijk en ondoorgrondelijk is deze uwe liefde en barmhartigheid te onswaart, die door onze eigene schuld de ellendigste en verlorene zondaars zijn, dat Gij ons, voor de grondlegging der wereld, in uwen beminden Zoon, tot die eeuwige glorie en zaligheid onzer zielen, niet uit voorgeziena waarheid van eenige goede hoedanigheid of ons goed werk, maar uit louter welbehagen uwer onverdiende liefde, verkoren hebt.

Dat Gij Christus ons tot een Hoofd en Herder, en ons geordineerd en gegeven hebt, om Hem tot lidmaten in te lijven, en van Hem te weiden, dat Gij denzelven uwen beminden en eigenen Zoon niet hebt gespaard, maar in den allerbittersten en vervloekten dood des kruises voor ons, toen wij uwe vijanden waren, hebt overgeleverd, opdat wij door het dierbare bloed van dit uw onbevlekt Lam, van alle onze zonden gereinigd en met U verzoend zouden worden.

Dat Gij, door het Evangelie en de wonderlijke en verborgene kracht uws Geestes, ons, die in zonden dood waren, levend gemaakt en herboren hebt, en tot de zalige gemeenschap uws Zoons krachtiglijk gebracht, tot eene nieuwigheid des levens verwekt, en met nieuwe en heilige krachten van boven begaafd hebt, om U te dienen in heiligheid en gerechtigheid alle de dagen onzes levens; dat Gij in dezelve gemeenschap uws Zoons ons naar 't eeuwige voornemen, en de beloften des genadigen verbonds, tegen zoovele aanlokkingen der wereld, verleidingen des vleesches, aanvallen des Satans, ja de poorten der hel zelve, zoo getrouwelijk en krachtiglijk bewaart, zulk een vasten troost aan onze bevroese consciëntiën geeft, en denzelve, door dien Geest der aanneming, die het pand is onzer erve, in onze harten indrukt en bezegelt, dat Gij eindelijk, nadat wij geeindigd zullen hebben de pelgrimage dezes ellendigen levens, ons zekerlijk zult ontvangen in de Hemelsche woonsteden, om eeuwiglijk met ons hoofd en onzen Heere te wezen, en zijne heerlijkheid te aanschouwen, en, wie of hoedanigen wij ook geweest zijn, of nu nog zijn, de fontein uwer liefde in ons gelijk uit te gieten.

Geef, O Heere, en onze God! dat wij deze weldaden; buiten en tegen alle onze verdiensten geordineerd, gegeven, en nog te geven, al ons begrip, ja der Engelen zelve, die dezelve begeeren te zien, verre te boven gaande; met nederige en ondankbare harten erkennen, en door eene gedurige en heilige betrachting ontstoken worden tot eene oprechte, kinderlijke liefde jegens U; vurige dankbaarheid, geduld en standvastigheid in alle kruis en strijd, en eene getrouwe en blijde belijdenis en verdediging dezer uwer genade, tegen de vervalschingen en tegensprekingen des Satans en der bedriegers.

Doe toch hetgeen Gij voordezen hebt gedaan, opdat voortaan de heilige en zuivere leer van uwe weldaden, dewelke wij, uit de zuivere fonteynen Israëls geput, den volke voordragen mogen, in alle uwe Kerken klinke tot uws naams eere, voortplanting der ware Godzaligheid en gewissen troost aller uwer uitverkorenen in leven en sterven.

Geef allen uwen knechten den Geest der waarheid, der wijsheid, voorzichtigheid, zachtmoedigheid en standvastigheid, dat zij deze leer onbeschroomd verdedigen, heiliglijk en godsdienstiglijk verhandelen, en met hun exempel betoonen, hoe lieflijke en met haren aard overeenkomende vruchten zij voortbrengt in diegenen, in welker harten deze onuitsprekelijke liefde Gods, door den Heiligen Geest, uitgestort is.

Doe toch, Heere! diegenen, welker harten niets gevoelen van deze genade noch daarmede zijn begiftigd naar uwe oneindelijke barmhartigheid, dat zij de zoetheit van dit Hemelsche Manna

smaken en inderdaad vernemen mogen. Weer van deze paarden de honden en zwijnen, opdat zij ze met hunne onreine voeten niet vertreden.

Erbarm U, o genadigste Vader! over degenen, die de uitzinnige en ontallijke redeneeringen des vleesches navolgen, en door den schijn en de verblindende van de verkeerdelyk genoemde wijsheid, bedrogen worden en bedriegen; en wil hen tot de gehoorzaamheid uwer heilige waarheid, door denzelfden trek en de leiding des Geestes, waarmede Gij ons getrokken en geleid hebt, buigen, opdat zij eenmaal den onwaardeerlijken prijs van dezen schat waardiglijk met ons overwegen, en in der eeuwigheid verzakende alle ijdele en onverstandige vermetelheid en roem op hunne krachten, verdiensten en deugden, waarlijk zich voor U vernederen, en U alleen, alle eere, alles goeds, zonder eenige bewimpeling van woorden of manieren van spreken, rondelijk en oprechtelijk, met het gansche koor der uitverkorenen, zoo Engelen als menschen, ganschelijk toeschrijven.

En bewaar toch alle uwe Kerken, over den ganschen aardbodem verstrooid, in eenigheid des geloofs, door dien eenigen Geest, die het gansche lichaam Christi regeert en levend maakt; verstrooi en maak te niet alle poges des Satans tegen dezelve.

Geef haar en ons, dat wij in het ware geloof, de levende hope en ongeveinsde liefde wassen mogen, totdat wij allen die beloofde volmaaktheid in den Hemel genieten. Verder, dewijl dit uw wil is, dat alle geloovigen, zoo openlijk als in 't bijzonder, U bidden voor allen, die in hoogheid gesteld zijn; voornamelijk, die Gij uwe Gemeente tot Voedsterheeren hebt gegeven; zoo bekennen wij, dat ons, in deze treffelijke en eerwaardige vergadering bijeengekomen, dit in alle manieren betaamt, dat wij met vurige begeerten en gebeden U diegenen bevelen door welker zorg, gunst en bevel wij deze Synode zijn houdende.

Wij bevelen n dan, uit al ons vermogen en eerbied, de Doorluchtige Hoogmog. Heeren StatenGeneraal van dit Vereenigde Nederland, onze gebiedende Heeren.

Wil, o Vader! inzonderheid die weldaad, die zij in dezen jammerlijken en erbarmelijken tijd uw volk betoonen, genadiglijk vergelden met uwe overvloedige en rijke zegeningen.

Presideer gestadiglijk in hunne verzameling, met den Geest der wijsheid, voorzichtigheid en kloekmoedigheid. Stort in hen heilzame raadslagen, en laat dezelve eenen goeden en gelukkigen voortgang en uitkomst hebben; versterk ze in den ijver uwer eere, uwer hulp en uwer waarheid; geef hun een vredige en vaste regeering, en getrouwe en gehoorzame onderdanen.

Sterk hunnen arm tegen allen, die binnen of buiten, heimelijk of openlijk, de verstrooiing, den ondergang, en de ruïne dezer Republiek zoeken.

Maak, dat zij ondereen verknocht blijven in eene heilige en gedurige eendracht, door welke zij tegen de booze vleelingen des Antichrists, en valscheden, verblindingen en bedriegerijen der hel, als eene steenrots onbeweeglijk staande blijven.

Verleen hen de gunst van die verre en nabij hen gelegen zijn. Geef, dat zij gestadige Voedsterheeren zijn zijn uws volks, en onverdrietige voortplanters des rijks uws Zoons, en der waarheid, uit uw Woord in deze bijeenkomst afgekondigd, en onversaagde verstoorders van 't rijk des Satans, en dat ze eindelijk met alle heiligen in der eeuwigheid mogen zalig worden.

En wil dien doorluchtigsten en kloekmoedigsten held, den Prins van Oranje, Maurits, dien Gij hunne Hoogmog. bijgevoegd hebt tot een voorvechter der ware Religie en der vrijheid, en totnogtoe met wijsheid en sterkte begiftigd, en tot een instrument uwer weldadigheid tegen ons bijzonderlijk uitverkoren en bewaard hebt, o goedertierenste Vader! met de schaduw uwer vleugelen gestadiglijk verkwikken en beschermen; geef, dat deze republiek hein zoo lang mogelijk welvarende moge genieten. En laat niet toe, dat de bloeddorstige handen uwen gezalfde aanraken, of een haar van zijn hoofd krenke.

Zend hemelsche heirkrachten neder uit uwen troon, die hem omsingelen met hunne legers. Begiftig hem met voorzichtigheid en dapperheid, dat hij voortaan wakkerlijk de wacht houde tot onze bewaring en voorspoed.

Geef, dat hij de zeer lieflijke vruchten van dien onmetelijken en getrouwen arbeid, dien hij uitgestaan heeft, om voor ons de rust te verkrijgen, met blijdschap aanzien mag, en zeer vele jaren daarmede verzadigd worde. Begiftig en versier hem met alle deugden, die eenen Christelijken Prins betamen, waarmede hij meer en meer onder uw volk blinke, en hen voorlichte, en eindelijk, met de heiligste helden Israels, in de eeuwigte woonsteden ontvangen worde.

Wij bidden U ook voor de EE. Heeren Gecommitteerden der Hoogmog. StatenGeneraal, tot deze Synode gecommitteerd; dewelke hunnen godzaligen en voorzichtigen arbeid, beleid en besturing, aan deze heilige vergadering onverdrijetelijk en gewilliglijk hebben medegedeeld, en derhalve van al uw volk zeer wel verdiend hebben.

Bewaar, regeer en versterk ze, Heere! door uwen Geest, dat zij dit heilig werk niet vermaak voleinden, en zeer overvloedige vruchten, met stichting der consciëntiën, en eeuwige zaligheid der zielen, daarvan brengen. En laat niet toe, goedertierene Vader! dat iets uit uwe dienstknechten voortkome, 'twelk hun moeite of verdriet zoude mogen aandoen.

Maar maak liever (gelijk Gij tot nogtoe genadiglijk hebt gedaan), dat voortaan, door den getrouwen dienst van allen en een ieder, en door de heilige exempelen, hunne harten in uwe heilzame leer en vreeze uws heiligen Naams gesticht worden, en hunnen principalen, 'tgeen wij tegenwoordig blijdelijk ten einde brengen en wat meer te wenschen is, met vreugde mogen boodschappen.

Wij bidden U verder voor den EE. Achtbaren Magistraat dezer Stad van Dordrecht, den Schout, Burgemeester en andere leden des Eerw. Raads; open, Heere! den schat uwer goedheid, en wil over hen, over deze Stad en voornamelijk over de Kerk dezer plaats, uitgieten uwe zegeningen, zoowel lichamelijke als geestelijke; opdat zij, vernemende de lieflijke vruchten onzer gebeden, en onzer heilige conversatie in den Heere, in de nuttigheid en de gedachtenis dezer Synode zich verheugen, en zich dieshalve eeuwiglijk bedanken.

Maak, Heere! dat deze heilige waarheid, die Gij begeerd hebt, dat door den dienst uwer dienstknechten in deze Stad uit uw Woord voortgebracht, verklaard, bevestigd, en door, uit kracht van denzelven Geest der waarheid, overeenkomende stemmingen tegenwoordig afgekondigd, en aan uwe gansche Kerk zoo goedertierenlijk voorgedragen zoude worden, in dezelve standvastiglijk beschermd, religieuselijk gepredikt, heiliglijk geloofd, en door overvloed der vruchten in oprechte Godzaligheid anderen gerecommandeerd worde.

Eindelijk, dewijl wij in deze zeer aanzienlijke vergadering zoo vele Gedeputeerden van uitheemsche Prinsen, en Magistraten en Kerken, voor oogen zien, evenals zoovele levendige betooningen uwer barmhartigheid, en hunne Christelijke gunst te onswaart, zij het verre van ons, dat wij derzelven voor U niet zouden gedenken.

Derhalve bidden wij U van ganscher harte voor den Grootmachtigsten Koning Jacobus, Koning van GrootBrittanje, door wiens Goddelijken ijver, vurig mededoogen en waren Koninklijken arbeid, Gij ons zoo menigmaal in onze zwarigheden verkwikt hebt; voor de Doorluchtigste Prinsen van Duitschland, rechte Voedsterheeren uwer Kerk, den Keurvorst van den Paltz en den Landgraaf van Hessen; voor de Doorluchtige, Mogende en Hooggeachte Magistraten, Kerken en Republieken van Zurich, Bern, Bazel, Schaffhauzen, Geneve, Bremen en Embden. Gedenk ze allen, O Here! naar die gunst, waarmede Gij uw volk goedertieren zijt.

Geef, dat zij de zaligheid en vreugde uwer uitverkorenen genieten.

Wil, voor deze heilige mededoogendheid en genoegelijke weldaad, waarmede zij de Kerken dezer landen zoo minnelijk, vaardiglijk en gunstiglijk vertroost hebben, hun tweevoudig in hunnen schoot instorten.

Verleen hun eenen eeuwigen vrede en voorspoed. Verlicht hunne duisterheid; wees hen in alle benauwdheden en zwarigheden een dadelijke bijstand.

Zegen de regeering van allen en een ieder; dat zij voor U heerlijk, voor de onderzaten aangenaam en voordeelig, en voor het gansche Christenrijk sierlijk en nuttig zij.

Eindelijk, wil ons ook dit niet weigeren, Heere! maar bezorgen, dat deze daad moge voldoen aan hunne verwachting, wenschen en begeeren en ook aan die des ganschen volks.

Dat de arbeid en naarstigheid, tot vrede Uwer Kerk voorgenomen, hun nimmermeer berouwe.

Verhoor ons in dit alles, o Vader der barmhartigheden! in 't aanschijn uws eengeborenen en beminden Zoons, onzes Heeren en Zaligmakers, denwelken met U en den H. Geest, den eenigen waren, onsterfelijken en eeuwigen God, zij lof, eere, en heerlijkheid in der eeuwigheid. Amen, Amen.

DE HONDERD VIERENVIJFTIGSTE ZITTING.

Den 9e" Mei, Donderdagvoormiddag.

In deze Zitting, nadat allen, zoowel Politieken, als ook uitheemsche en inlandsche Theologen, bijeengekomen, en een ieder nu in zijne plaats en orde was gezeten, zoo heeft de voortreffelijke Raadsheer Martinias Gregorij, in den naam der EE. Heeren Gecommitteerden, plechtiglijk, voornamelijk de uitheemsche Theologen, in dezer voege bedankt.

Eerwaardigen, Achtbaren en Hooggeleerden !

Waarachtiglijk en Godzaliglijk heeft gezegd, wiehetdan ook wezen mag: Idon terma ten charin didou Theo; wanneer gij het einde ziet, zoo geeft God den dank. In den naam dan der Nederlandsche natie, slaan wij onze oogen en handen naar den hemel, en danken ten hoogste, uit den diepsten grond onzes harten, U, God de Vader, die ons geschapen hebt; U, Jezus Christus, Zone Gods, die ons met uw dierbaar bloed verlost hebt; IJ, H. Geest, die ons door uwe kracht hebt levend gemaakt en geheilgd, als den alleen eenigen, en onsterfelijken God; dat Gij in 't midden van de verschillende gemoederen der inlandschen, in deze langdurige beroerten over de waarheid der leer, in uw Woord ons geopenbaard, uwe Kerk tot eene ernstige en wettelijke betrachting uws Woords in deze Synode hebt willen opwekken; en dezelve zoo genadiglijk gezegend en bestuurd hebt, dat eindelijk, door een eendrachtig, en overeenstemmend gevoelen, uwe waarheid, o God! gered is geworden van de dwaling en den tuimelgeest, die de herders uws volks dus lang had bezeten, en uwe Kerk zoo zwaarlijk benauwd en schier ten onder gebracht had.

Dat Gij dezelve uwe Kerk wedergebracht hebt op den weg uwer waarheid, welke daarin gelegen is, dat Gij het welbehagen van uwen onverdienden wil in onze roeping, in en door uwen Zoon, in en door den dood van Christus, onzen Zaligmaker, door het geloof alleen, door uwe krachtige genade, zonder onzen wil ons hebt getoond, en tot deze levende, blijde, en zekere hoop ons hebt opgericht, 'twelk ons in dit leven ook doet van te voren gevoelen, dat wij hierna in uw huis, o Heere! eeuwiglijk wonen zullen.

Niet ons o, Heere! maar uwen naam geven wij deze eere, denwelken wij ook met gansch dankbaren .harte deze verlossing toeschrijven. O, Herder Israels ! hoor toch; wil uwen wijnstok, dien Gij in deze Provinciën geplant hebt, voortaan genadiglijk bewaren; omzet hem met eenen sterken muur; bekleed hem met eene nieuwe heining, dat het wild zwijn niet weder daarin kome, en denzelven verwoeste. Wij zijn van uw aangezicht en van uw Woord afgeweken, en derhalve geworden tot eenen smaad onzer naburen, en tot eenen spot onzer vijanden. Maar Gij, o God! keer weder tot ons.

Ja, Gij zijt weergekeerd. Want Gij hebt van uwen heiligen berg Zion ons aangezien, en hebt uw aanschijn over ons doen lichten, en wij zijn behouden, opdat wij zouden leven. Maar laat ons leven, waardiglijk der roeping, waarmede Gij ons geroepen hebt.

Derhalve zal ons hart U een nieuw lied voortbrengen, en wij zullen U lof zingen in de vergadering der heiligen, in 't midden uwer Gemeente. O God, onze hoop, sterkte, en onze rechterhand! doe voortaan Zion wel naar uwen wil; richt op de muren Jeruzalems; fondeer en maak vast door soldeersel uws Woords en Geestes dit lichaam der Kerk en des Neder landschen volks. Dat ze allen te zamen IJ met één hart en met éénen mond aanbidden, en alle geslachten U grootmaken van eeuwigheid tot eeuwigheid, Amen.

Voorts gij, Eerw. Achtbare en Hooggeleerde uitheemsche Theologen, wij hebben bevel van de Hoogmog. Heeren StatenGeneraal der Vereenigde Nederlandsche Provinciën, onze gebiedende Heeren, uwe Eerw. allen en een ieder derzelve in 't bizonder, ten hoogste te bedanken, dat gij deze zes maanden lang en nog langer, met zoo veel arbeid, zorgvuldigheid en gedurigheid, door uwe geleerde, vlijtige en godzalige adviezen en raad, deze Nationale Synode hebt bijgestaan, en dat wel in de gewichtigste zaken en verschillen, die deze Nederlandsche Kerk zoo verscheidenlijk en jammerlijk dus lang hebben gedrukt. Dat gij den wensch en godzalige begeerten hunner Hoogmog. hebt voldaan, dewelke daartoe alleen hebben getracht, dat beide de zuivere Godsdienst, en belijdenis der oprechte

Religie in deze Provinciën van de voorouders ontvangen, openlijk gestaafd, bewaard, en op de nakomelingen overgezonden zoude worden. Deze betoonde bereidwilligheid, dezen dienst, deze weldaad zullen onze Doorl. Heeren de Hoogmog. StatenGeneraal tegen de Majesteit des Grootmachtigsten Konings van GrootBrittanje, tegen de Doorluchtigste Hoogheden van den Keurvorst van den Paltz, Stadhouder des Rijks, en van den Landgraaf van Hessen, tegen de E. M. Magistraten en Cantons van Zwitserland, de Edele Wetteravischen, de E. Achtbare Magistraten van Geneve, Bremen en Embden, met alle gewillige diensten, plichten en official, indien niet in gelijke mate, nochtans bij iedere gelegenheid, welke zich voordoet, met schuldige dankbaarheid zoeken te vergelden. En dezelve Hoogmog." Heeren Staten verzoeken, door hunne tegenwoordige Gecommitteerden, dat uwe lieden aan zijne EE. Kon. Majesteit, aan hunne Hoogheden, Edelh. en Mog. den tegenwoordigen stand dezer Kerk, mitsgaders ook der Republieke, ten beste gelieve te recomruandeeren, en hun te kennen geven, dat de Hoogmog. Heeren StatenGeneraal niets liever wenschen, dan metterdaad te mogen betoonen en bewijzen, dat deze depntatiën van uwe EE. allen te zamen en van een ieder derzelve in 't bizonder, denzelven Staten heerlijk en de Nederlanders heilzaam en aangenaam zijn geweest.

En opdat gij uwe EE. zelven tegenwoordig deze wijdloopige mildheid en genegenheid van hunne Hoogmog. moogt ervaren, zoo willen wij uwer EE. gebeden hebben, dat het denzelven gelieve allen te zamen op eenen gezetten dag in 's Gravenhage te verschijnen, en in de vergadering van hunne Hoogmog. van hen zelven uwe afscheidsbrieven ontvangen. Hetwelk, gemerkt wij achten, dat zonder omweg geschieden kan, en deze reis niet buiten weegs wezen zal, wij vertrouwen, dat wij lichtelijk van uwe EE. zullen verwerven.

Welke Dankzegging de .Praeses, in den naam der Synode, op deze wijze bejegt.

Zeër wel vergelijkt Ambrosius, [Cant. 6. Hexam. 4, cap. 18], de Kerk bij de maan, navolgende daarin den wijzen man in 't Hooglied, zeggende: de Kerk heeft, gelijk de maan, menige afnemingen en aanwassingen; maar zij is door hare afnemingen toegenomen, en heeft verdiend door dezelve uitgebreid te worden, wanneer zij door vervolgingen verminderd, en door de getuigenissen der belijders gekroond wordt. Dit is de ware maan, die aan den gedurigen glans harer broeders de klaarheid der onsterfelijkheid en genade ontleent.

Want de Kerk is blinkende, niet door haar eigen, maar door Christus' licht, en haalt haar licht van de Zon der gerechtigheid. Voorwaar, door deze gelijkenis wordt ons afgebeeld de verscheidene gestaltenis der strijdende Kerk in deze wereld. Want gelijk de maan hare aanwassen en afwassen heeft, en nu in een volle rondte schijnt, dan alle licht aan ons gezicht onttrekt, naardat zij namelijk van de zon verlicht wordt, van welker stralen zij nochtans nimmermeer is ontbloot; alzoo is het, dat de Kerk hier op aarde nu schraalder, dan in grooter getal gezien wordt; nu door kruis gedrukt, met storm sukkelende, en in 't heimelijke schuilende, dan door hare stilte verkwikt, in vrede bloeiende en eenen welriekenden reuk alleszins uitspreidende, vrijelijk en zichtbaarlijk in hare benden marcheerende, en alles wijd en breed niet hare klaarheid verlichtende.

En dit alles overkomt de Kerk, uit de alwijze, rechtvaardige, en goedertierene regeering des Zoons Gods, door welke Hij de zaken zijner Kerk, de eene met de andere, allen te zamen richt tot zijne eere, velerlei nuttigheid zijner Kerk, en verstrooiing der vijanden, inzonderheid des Satans.

Maar hoe dan ook de staat der Kerk mag wezen, altijd blijft ze van haren Bruidegom zeer teederlijk bemind; hoe zwart zij van buiten schijnt te wezen [Hoogl. 1 1, zij is nochtans schoon van binnen [Psal. 45], en het eigendom haars Heeren, en gelijk als het hart van de gansche wereld, waarop de Regeerder der geheele wereld altijd en inzonderheid ziet.

Want de Heere ontfermt zich over haar met eeuwige genade, en heeft zich aan haar in eeuwigheid verloofd. En zoo verre van daar is het, dat de Heere in het kruis zijner beminde de zorg aflegt, dat Hij daartegenover alsdan allermeeft de trouwe en geheele liefde haar doet vernemen.

Want ten eerste is bemind, die gekastijd wordt, en die gegeeseld wordt is voor een dochter erkend. Daarna, hoe verscheidenlijk, voorzichtiglijk, goedertierenlijk en krachtiglijk bewaart, vertroost, onderhoudt, leidt, kastijdt en helpt de Heere dezelve in het kruis!

Zoodat het wonderlijk is in onze oogen, dat zij noch van de vlam des vuurs verteerd, noch door de

watervloeden versmoord wordt [Jes. 43.], en hoe zij met den rook en de roede der verdrukkingen meer bezoedeld wordt, hoe zij dagelijks blanker voor den Heere verschijnt. Gelijk de Heere met dit alles de standvastigheid zijner liefde jegens zijne Kerk betuigt, alzoo wil Hij, dat zijne Kerk, hoewel in de hoogste benauwdheden gesteld, daaruit besluiten zal, dat zij zijne lieve beminde is. Tot welk einde Hij haar niet alleenlijk het woord der genade bedient, maar ook den Geest der kindschap, als een pand van trouw, haar instort, opdat zij, met het lieflijk gevoelen zijner liefde en gunst vervuld, in alle tegenheden zich sterke en ophoude. Want de Heere weet wel, dat der Kerk zeer veel daaraan gelegen is, dat zij wete en gevoele, dat zij van Hem bemind wordt. En dat is het, wat onze vijand zeer kwalijk lijden kan, dewelke, tenzij hij dat geloof, waarmede wij met onzen. Bruidegom, dat is, met het leven zelf, vereenigd worden, uithethart verdrijve, wel verstaat, dat hij gansch te vergeefs gearbeid heeft. Derhalve keert hij, gelijk als een razende, alles van onder tot boven, en verwekt stormen, opdat hij de Kerk, verdrietig en moedeloos geworden zijnde, door het kruis van 't vertrouwen afdrijve, en dit bekomme, dat de beminde voor den heere der wereld niet lieftallig is, op welke de geheele wereld schijnt verstoord te zijn.

En voorwaar, deze verleiding is niet eene van de minste, en prikkelt en verwondt de Kerk zeer hard, als die met de zwakheid des vleesches beladen, en met de conscientie der overtredingen bezwaard is, zoodat zij, wankelende en vermoeid, somwijlen komt te murmureeren, en het scheelt niet veel, of hare voeten komen te slibberen, en zij wordt door den booze in den afgrond van wanhoop gerukt. Dan klaagt zij uit de diepten.

De rechterhand des Heeren is veranderd. De Heere heeft mijner vergeten; Hij heeft mij verlaten. Hoe lange, o Heere! waarom verstoot Gij voor altijd? Het is tevergeefs, dat ik mijn hart reinige, en tevergeefs wasch ik mijne handen in onschuld. Keer toch eindelijk weder, en zie; heeft uwe ziel eene walging van Zion?

Hoedanige klachten in de Heilige Schriftuur te vinden zijn. In alle dezen slaapt de broeder Israels niet, die wel wijselijk en rechtvaardiglijk zijn beminde beproeft, oefent, vernedert, en met de roede der genade tot vurige oefeningen der ware boetvaardigheid is wederbrengende, maar daarentusschen de mate des kruises is wegende, en zijne ure gedenkt, verwachtende, totdat, zijn oordeel in den berg Zion volbracht zijnde, het tijd zij te erbarmen, en hare zaak tegen de vijandin te verdedigen.

Middelerwijl ligt de Kerk in zak en asch, den toorn des Heeren dragende, want zij bekent, dat zij tegen Hem gezondigd heeft, en roept telkens om genade en vergiffenis met eenen gebrokenen geest, en verkrijgt ze ook, volgens de beloften des verbonds, waarmede zij, uit midden des kruises levend gemaakt, zich in de verzoening met God is verblijvende, en, geheel zat zijnde van de schimpingen en smaadlieden der verdrukken, die het erfdeel des Heeren braveeren, en zijnen naam dagelijks tergen, ziel tegen haar durft verheffen en met Zion bidden: Sta op Heere! neem uwe zaak bij der hand; gedenk de smaadheid des dwazen en vijandigen volks; verlos mij vanwege diegenen, die op mij loeren; werk een teeken aan mij ten goede, dat mijne haters, het ziende, schaamrood worden, wanneer Gij mij getroost en geholpen zult hebben.

Hieruit ook zal ik weten, dat Gij een behagen in mij hebt, dat mijn vijand niet heeft om over mij te spotten [Ps. 74:41, 86.].

Want, hoewel de Kerk gelooft, dat God haar gunstig is, en zulks in 't kruis bevindt, opdat nochtans datzelfde openlijk tot Gods eere en verlegenheid der dartele vijandinne blijke, zoo pleegt zij gemeenlijk dat te wenschen en met grooten ernst te bidden.

En dit hoort en verhoort ook de Richter der wereld, dewelke, terwijl Hij in het kastijden zijner kinderen betoont, dat Hij een Vader is in zijne familie, ondertusschen met een dreigend gezicht den hoop der Edomieten aanziet, die noch mate, noch einde houden van lasteren, schimpen, en van geweld te bedrijven.

Wanneer de Heere deze begint te richten, zoo pleegt Hij naar orde, bij Hem ingesteld, zichzelf eerst een weg te banen voor die gebeden, die Hij tot voorbereiding van deze straf zijnen beminden ingeeft. En hieruit ontstaan zoo vele onverhoedsche, wonderlijke; en den godloozen gansch onverwachte en ongeloofelijke veranderingen van zaken, die de Heere der heirscharen, op eene onbegrijpelijke wijze, nu door middel, dan zonder middel, en ten meeste deele wonderbaarlijk begint 'en volvoert. Want, eilieve, hoe toch zoude zonder mirakel dat kleine hoopken kunnen bestaan tegen de poorten der hel, ja triumfeeren.

Dan ziet gij ten laatste deze onze maan (ik zeg de Kerk) met het genadige licht zijner Zon overgoten, na verscheidene verwisselingen der afnemingen, blinkende in hare sfeer.

Dan wordt de bruid Christi opnieuw jong, en de rechtvaardige gaat daar henen als een jonge leeuw, voor welken de godlooze gevallen is. Dan worden de harten der vromen uitgebreid, en maaien met gezang, die met tranen gezaaid hadden, betalende hunne beloften den Verlosser, een nieuw lied zingende en aanbiddende:

Wie is er een sterke, groote God, als Gij, o God?

Gij wonderbaarlijke God, want Gij doet groote dingen. God, wie is U geluk? Die de dooden ten leven wederbrengt, en doet ons uit den afgrond der aarde hervorkomen. Bij TI zijn de uitgangen tegen den dood. Geprezen zij de Heere God, die alleen wonderheden doet. Dit worde beschreven op de nakomelingen, dat het volk verkwikt hem prijze [Ps. 68, 71, 72, 77, 102.].

De historie van de Kerk, zoo des Ouden als Nieuwen Testaments, is vol exempelen.

En zoodanig is deze weldaad, Doorl. Achtbare Heeren, Eerw. Vaders en Broeders! welke, na dat groote werk der reformatie in de voorledene eeuw, volgens geheugenis onzer Vaderen, de Nederlandsche Kerk van den Heere ontvangt, erkent, en tegenwoordiglijk roemt; en waarvan wij een klaar bewijs, ja het grootste en lieflijke deel er van in deze Synode hebben vernomen.

Een recht wonderbaarlijk werk, 'twelk de hel doet beven, en vrienden en vijanden tegelijk doet verbaasd staan, terwijl geen van beide dezen uitgang onzer ellendigheden vermoedt.

Want, indien wij de beginselen, aanwas, en heimelijke achterheden, en alle de gelegenheden van die zwarigheden, waarmede wij dus lang geoefend zijn geweest; geneesmiddelen, zoo menigmaal tevergeefs voorgenomen; de Synode, zoo vele jaren verzocht, afgeslagen, verhinderd, ten laatste, boven alle menschelijke hoop, door toedoen Desgenen, die eenen weg vindt en baant, waar geen weg is, tot eenstemmigheid gekomen, indien wij eindelijk de beginselen, voortgang, de moeiten, zorgen, arbeid, en voornamelijk den zeer gewenschten uitgang dezer Synode (wie zoude ooit eene zoodanige in Nederland hebben durven verwachten?), die wij voor onze oogen zien, en de vergaderingen der vromen in Nederland, niet ongelooflijke vreugde, dagelijks vernemen, in ons verstand naar behooren overdenken, zoo moet ons dit in onze harten voorkomen: Dit is de vinger Gods, Ex. 8.

In der waarheid, onze Nederlandsche maan, uit de zeer dikke duisternissen der ellendigheden opgaande, gelijk als nieuw licht van hare Zon ontvangen hebbende, die blinkt nu, en zal voortaan, de hel ten spijt, klaarder blinken dan ooit te voren.

Zoo waar is die belofte des Heeren: Al laagt gij tusschen twee steenhoopen, of woondet tusschen de potten (dat is, in de meeste benauwdheden, in stank en vuiligheid), gij zult voortaan wezen als de vergulde vederen eener duive, welker vleugelen zijn van louter geel goud (Ps. 68); en elders: Gij, ellendige, over welke alle stormen gaan, en gij troostelooze, ziet, Ik wil uwe steenen als een sieraad leggen, en wil uwen grond met saffieren leggen, Jes. 54.

Met recht noem ik dan dit kruis der Nederlandsche Kerk gelukkig, hetwelk tot eene zoo groote genade gelegenheid gegeven heeft. Ondoorgroondelijk zijn de wegen des Allerhoogsten, dewelke het licht uit de duisternis pleegt te trekken.

Dewijl de waarheid hiervan ons in deze Eerw. vergadering, en hare loflijke handelingen en actiën, gegeven wordt met onze handen te tasten, en met onze oogen te zien; en wij allen ons verheugen, dat zij nu ten einde gebracht zijn, het zij verre van ons, dat wij nu onzen schuldigen plicht vergeten, waartoe deels de Goddelijke bevelen, deels de voorbeelden der Kerk, met gelijke weldaad begenadigd, weinig te voren voorgesteld, ons overvloediglijk vermanen en onderrichten.

Datzelve acht ik in twee dingen voornamelijk (zooveel trouwens als behoort tot ons tegenwoordig voornemen) gelegen te zijn. Ten eerste moeten wij zien op God, den Gever dezer zoo groote weldaad, ja den Bewerker van alle goed, en Hem, zooveel als onze zwakheid begrijpen kan, met een nederig en eerbiedig hart, dank betalen; in welken plicht te betoonen, de godzalige harten zich zelve nimmermeer voldoen.

Maar, dewijl datzelve in den ganschen loop dezer Synode, en zeer onlangs in die plechtige verkondiging van het Synodale oordeel openlijk gedaan is, en deze bijeenkomste zeer haast met eene dankzegging tot God zal besloten worden, zoo zal ik niet langer hierop blijven staan, voornamelijk, dewijl al hetgeen dat te zeggen overblijft, met deze zaak groote gemeenschap heeft, en als eene beek uit zijne fontein is vloeiende.

De andere soort dan van onzen plicht is, dat wij op de behulpelijke oorzaken, of op die middelen en instrumenten acht nemen, welker dienst de Heere heeft begeerd dat tusschen komen zoude, om vreugd te verschaffen, en denzelven ook de schuldige plichten van dankbaarheid lof en eerbiediging betalen. Want dat dit ook den heiligen betaamt, en voor onzen God aangenaam is, blijkt klaarlijk daaruit, dat de Heilige Geest zelf in dezen weg is voorgegaan in de voorbeelden der heiligen, die hier en daar in Gods Woord voorkomen; alwaar wij naarstiglijk en hooglijk geroemd lezen diegenen, die vol in den Heere en tot nut der Kerk gearbeid hebben [Rom. 16.]; welker gedachtenis alsnog in 't huis Gods levend blijft, en met het Evangelie in de wereld gepredikt zal worden, tot het einde der wereld toe, naar 't zeggen van die heerlijke spreuk: Die Mij eeren, die wil Ik wederom eeren [1 Sam. 2.]. Nu, instrumenten, naar gelegenheid van onzen nood, heeft de Heere verscheidene gebruikt, en dit deels inlandsche, deels uitlandsche.

Hoeveel deze nationale Synode schuldig is, alle Nederlandsche Kerken schuldig zijn, inzonderheid degenen, die, door lankheid van de ziekte verdwijnende, aan alle gezondheid menschelijker wijze wanhoopten; hoeveel den Doorl. Hoogmog. Heeren Staten-Generaal, onzen gebiedenden Heeren; hoeveel dien Doorl. loflijksten held Maurits, den Prins van Oranje, alsook den Doorl. en Welgeborenen Heere, Willem Lodewijk, Graaf van Nassau, ook vele Staten der particuliere Provinciën; hoeveel eindelijk uwer EE., die de Gecommitteerden zijt der Staten-Generaal: hiervan te spreken, zal op eenen anderen tijd te pas komen.

En hier moeten ook niet uitgesloten worden van dezen lof, de inlandsche Theologen, zoo afwezende, als in deze Synode tegenwoordig, die de Heere als overblijfselen in deze bekommerlijke tijden zich heeft over behouden.

Maar, tegenwoordiglijk dit voorbijgaande, moeten overschrijden tot de uitheemsche behulpen, om wier wil deze bijeenkomst voornamelijk is geordineerd.

Maar wij moeten niet meenen, dat, 'tgeen totnogtoe van de Kerk Gods in 't gemeen, en van onze Nederlandsche in 't bizonder, en van hare ellende en verlossing, gezegd is, zoo vervreemd is van dit voorstel als het wel ten eersten aanzien zoude mogen schijnen.

Want al wat van de benauwdheden des voorledenen tijds, en van de genade des tegenwoordigen tijds gezegd is, en veel meer zoude kunnen gezegd worden, al datzelfde, acht ik, leert de zaak klaarlijk te dienen, om den lof dergenen, voor welker arbeid de Heere ons deze genade is toedienende, te vergrooten en uit te breiden, en de wijze van dankbaarheid ons af te rekenen.

Derhalve keer ik mij tot u, eerwaardigste Bisschop, en gij allen en een ieder, Hooggeleerde, Godzalige, Achtbare Heeren, uitheemsche Theologen, eerwaardige Broeders in den Heere! Zoo menigmaal als ik de vergadering van dezen aanzie, zoo menigmaal moet ik ten hoogste gelukkig en Gode aangenaam bekennen de Nederlandsche Kerk, om welker wil Hij zoo vele vrome Prinsen, zoo vele vermaarde Republieken en Kerken bewogen heeft, dat zij, ontstoken met eenen heiligen ijver en medelijden, dit uitnemende, en geen slecht lid der Gereformeerde Kerk, zoo gevaarlijk krank, door uwe hulp in zijne vorige gezondheid hersteld, tot stichting en nuttigheid des geheelen lichaams zouden behouden.

Groot is hier wel de vreugde mijns harten, en dit zoekt zijne gedachten met woorden uit te drukken, maar hoezeer ik dat zoeke te doen, zoo beken ik, dat het hart is beneden de zaak, en dat, beneden het hart, en nog veel meer de zaak, de krachten van spreken blijven steken; en dat moet niet vreemd schijnen, voor wie zoowel de grootheid van de zaak als mijne zwakheid bemerkt, terwijl 'ik gaarne beken in deze zaak niet geoefend te zijn.

Nochtans door uwe liefde zult gij goedertierenlijk mij stijven, waar ik spreek naar mijne geringheid, zooveel de Heere in dezen tijd verleen zal.

Wij erkennen dan vrijmoediglijk, dat de hulpe des Grootmachtigsten Konings van Groot-Brittanje, Jacobus (in wiens tijd de Heere gewild heeft dat deze onze zwarigheden vallen zouden), de voornaamste, ja ook de eerste in dezen geweest is; ik zeg eene recht Koninklijke hulpe, waardig zoo'n groot een Koning, beschermmer des geloofs, tot wiens zeer vele en uitnemende diensten aan ons en aan de geheele Kerk dezes tijds, tot overvloed van zijnen lof, dit ook daarbij heeft moeten komen, dat hij door zijn Koninklijk voorbeeld in eene zoo zware en heilige zaak, de gansche samenvoeging des Gereformeerden lichaams betreffende, anderen zoude voorlichten, en door zijn steeds herhaalde vermaningen, waarschuwingen betuigingen, en ook met de daad zelve tot den einde toe zoude voorgaan.

Wij zien immers met onze oogen de voortreffelijke Theologen, door zijne Grootmachtigste Majesteit gedeputeerd, dien op den staanden voet afscheid gegeven zal worden, in deze vergadering der dienstknechten Gods alsnog bij ons zitten.

Zijner Majesteits voetstappen volgen allernaast deze twee lichten van Duitschland en Doorl. Prinsen des Rijks: de keurvorst van den Paltz en de Landgraaf van Hessen; daarna de Doorl. Edele en Mogende, Achtbare Heeren, Graven en Zwitsersche Magistraten, te weten, van Zurich, Bern, Bazel en Schaffhausen, ook de Nassausche en Wetteravische, en eindelijk de Geneefsche, Breemsche en de Embsdensche.

Dezer aller, des Kon., der Prinsen, Heeren, Republieken en deputeerende Kerken, godzalige bevelen zijn uwe Eerw. allen en een ieder gehoorzaam geweest, en wij hebben uw EE. uit de overzeesche, wijdgelegene en naburige Rijken en landen; aan eene zijde stellende de zorg uwer Kerken, scholen en familiën, in den moeilijktsten tijd des jaars, hebbende wakkerlijk de zwarigheden van de reizen, uit Godzaligheid en heiligen ijver, overwonnen; in deze stad van Dordrecht niet vreugde en vermaak zien komen, gelijk als aanvliegen, als om eenen gemeenen brand uit te blusschen, en met ons te vergaderen; voorwaar zeer welkome en zeer verwachte gasten der Kerk van Nederland.

En hoewel uwer EE. Godzalige en geneigde wil uit hunne aankomst genoeg is gebleken, en wij vanwege dezelve weldaad ons erkennen aan dezelve en aan de heeren, die hen gedeputeerd hebben, te recht verplicht, zoo is datzelfde nog weinig, vergeleken bij deze andere weldaden, die wij zes maanden lang zeer groot van uwe EE. hebben ontvangen.

Met hoe groote bereidwilligheid, vlijtigheid, trouw en conscientie, gij in die verschillen, die onder de Theologische de zwaarste zijn, verkeerd hebt, om dezelve te kennen, te overwegen, te onderzoeken en te oordeelen; met wat geduld gij daarenboven dien grooten arbeid gedragen hebt, zoovele verdrietige ophoudingen hebt doorbeten, zoo vele zwarigheden, op het onvoorzienst ingeworpen, hebt overwonnen, de moeilijke samenvoegingen van zoo vele Zittingen in den winter, uit begeerte en vertrouwen eene begonnene zaak gelukkiglijk ten einde te brengen, verdragen hebt, hebben wij allen gelijk als een ooggetuige gezien, en dat met groote verwondering; zelfs hieruit de goedheid Gods, 't onswaart klaarlijk betuigd, niet alleenlijk gevoelende, maar ook dezen gewenschten uitgang des heiligen arbeids niet zonder reden, vooraf merkende.

Eindelijk roemen wij met recht deze voornaamste en allergrootste weldaad van uwe EE. te onswaart en tegen onze Kerken, dat gij die voortreffelijke gaven des gemoeds, waarmede de Zone Gods dezelve versierd heeft, zoo goediglijk, mildelijk en onvermoeid, in de zoo publieke als private bijeenkomsten, aan onze Kerk besteed hebt.

Namelijk, die uitnemende wetenschap van Goddelijke zaken; die verscheidene, aanzienlijke en hooge geleerdheid, rijpe, bondige en uitgelezene oordeelen over de Theologische verschillen; die welsprekendheid, welke het kruis Christi als eene dienstmaagd dient; dien ijver tot de heilzame waarheid en Godzaligheid, en voorts behartiging van vrede, rust en heilige eendrachtigheid, door lof van alle welke, hoewel uwe EE. overlang overvloediglijk en in de Kerk wel verdiend geroemd zijn geweest, zoo hebben ze nochtans zoo heldere proefstukken in deze Synode, tot troost en gemeene stichting van ons en van onze Kerken gegeven, dat al ware het, dat ik mij bekende ongenoegzaam om alle deze van stuk tot stuk, en dat naar waarheid te verhalen, mijn geweten mij dit zegt, niet om naar gunst te roemen, maar om in conscientie de waarheid oprechtelijk te spreken.

Ik beken wel, dat alle deze dingen waard zijn door eene wijdloopige, schoone en welbedachte rede geprezen te worden, maar dewijl zoodanige van mij geenszins moet verwacht worden, met name in de veelheid van zoo vele bezigheden, en de zaak zelve, al zweeg ik ook, vanzelfs is sprekende, zoo zal ik het resteerende zoo kort afhandelen als ik kan.

Eerstelijk bid ik ernstiglijk uw EE. allen en een ieder, dat bij niemand 'neer eenig verdriet, walging of berouw in het hart kome van den arbeid en zwarigheden, die zij gedragen hebben.

Maar denkt veel liever, Eerw. Broeders! dat gij eene zaak, welke (ik zeg nu, met de Deputeerenden, maar 'tegen het hoofd van de zaak is) uwen God, dien gij in den geest dient, in het Evangelie zijns Zoons, ten hoogste aangenaam is, gedaan hebt.

Want indien onze Zaligmaker bij eede bevestigt, dat hij zijn loon niet verliezen zal, die een van deze

kleinen alleen een dronk waters geeft; en dat, wat een van de minste broederen Christi gedaan wordt, aan Christus zelven gedaan wordt; die voorzegt heeft dat in den dag des oordeels te willen erkennen [Matth. 10]; lieve, wat een root loon is weggelegd voor diegenen, die h aan velen wel verdienstelijk maken, aan eenige Kerken, en die bedrukt, en dat zwaarlijk [Matth. 25.]. Gij nu, Heeren en eerwaardigste, liefste Broeders! hebt zoo wel gedaan bij de gansche Nederlandsche Kerk, bij zoo vele particuliere Kerken, zoo groot een getal der geloovigen in zich begrijpende, en dezelve nu vele jaren ten hoogste verdrukt, en naar uwe hulp snakkende. Hoeveel de oprichting van dezelve tot behoudenis en rust der geheele Gereformeerde Kerk is doende, verstaan uwe EE., naar hunne voorzichtigheid, zeer wel. Hoe lief deze bruid Christi zij, hebben wij in den beginne gezegd. Zoo moogt gij dan niet twifelen, gij, die de bruid wel gedaan hebt, hebt den Bruidegom zelven eenen aangenamen dienst gedaan. Voorts, zoo bekent gijlieden te wezen niet ons van hetzelfde lichaam.

Gij dan, die eens lichaams met ons zijt! acht aan het gemeene lichaam gedaan te zijn, 'tgeen gij gedaan hebt, welks vrucht gij ook in datzelfde lichaam zult vernemen.

Het is ook in versche gedachtenis, hoe menigmaal uwe Eerw. zoodanige teekenen van de genadige tegenwoordigheid Gods in 't midden des arbeids met ons hebben vernomen, waaruit zij verstaan hebben, dat hetgeen verhandeld werd Hem aangenaam was, en in de zwaarste beraadslagingen gemakkelijke verlichtingen hebben gevoeld; de gedachtenis waarvan zonder twijfel uwer EE. alsnog geen klein vermaak is toebrengeende. Dit zij hun dan een troost, dat de Zoon Gods, hetgeen aan zulk eene groote menigte van geloovigen en van zijne broeders is gedaan, met een rijk loon des zegens genadiglijk zal vergelden. Wat ons aangaat, dewijl wij zoodanige uwe groote weldaden met gelijke niet kunnen vergelden, 'tgeen wij doen kunnen, dat doen wij, te weten, uwer EE. allen en een ieder, u

Eerw. Bisschop, u andere hooggeleerde, voortreffelijke Theologen, Doctoren, Predikanten, Eerwaardige Vaders en Broeders van GrootBrittanje, van den Keurvorstelijschen Paltz, gij Hessische, Zurichsche, Bernsche, Bazelsche, Schafhausensche, Nassausche en Wetteravische, Geneefsche, Bremensche en Embdensche, die Apostelen zijt der Kerken en eene eere Christi, allen, zeg ik, en een ieder voor alle vlijt, arbeid, dienst, weldaad, hulp, liefde, goedgunstigheid, vriendelijkheid, dank ik ten hoogsten, uit naam van allen en een ieder der Eerw. Achtbare, Hooggeleerde inlandsche Broeders en mededienaars, ja ook uit naam van alle Nederlandsche Kerken; uit een nederig en oprechte genegenheid, in stede van eene wijdloopige en versierde rede (welke manier van vergelding den vromen 't meest vermaakt), bied ik a aan en beloof een vroom dankbaar hart; ook wat voor dienstvervullingen, door ons of door onze geheele Kerk, en diensten der liefde en eerbiedigheid, bij eenige gelegenheid ooit mochten kunnen voortkomen, die beloof ik, inzonderheid vurige en gedurige gebeden en begeerten voor u en voor de uwen, en eindelijk eene heilige, gedurige en onsterfelijke herinnering van uwe EE. in onze Kerken.

En ik bid ernstiglijk, dat gij, allen en een ieder, van deze oprechte, epenbare betuiging onzer dankbaarheid voor God, zijne heilige Engelen, en deze Eerw. Vergadering aan uwe deputeerenden (hoezeer wij aan deze allen en een ieder verplicht zijn, kan zelfs hieruit vernomen worden) naastig rapport wilt doen, opdat zij verstaan mogen, dat zij deze weldaad aan dankbaren hebben besteed.

Daarenboven, al wat van de EE. DD. bijzitters en Scriba's, voorts van de anderen, alle EE. en Hooggeleerde inlandsche Broederen, naar de mate der gaven, die God overvloediglijk in hen gestort heeft, in der Synode arbeid gedaan, in 't gemeen beraadslaagd en geconfereerd is, dat vertrouw ik vastelijk, dat uwe EE. in 't goede nemen en voor aangenaam zult aannemen in den Heere, alzoo dat ik dienstvaardig bidde, dat zij datzelfde naar hunne Godzaligheid niet zullen versmaden te doen.

Van mijzelven heb ik van den eersten aan betuigd en bekend voor den Heere, dat ik tot eene zoo zware en arbeidzame bediening niet genoegzaam ben, en onder de dienstknechten des Heeren, die de Nederlandsche Kerken in dit uitgelezen getal, dat gij hier ziet, tot deze Synode hebben afgevaardigd, de minste.

Maar dewijl het Hem, die alle onze zaken naar zijn believen regeert, beliefd heeft mijne zwakheid te gebruiken, zoo ben ik met zijnen heiligen wil tevreden geweest, steunende op zijnen Goddelijken bijstand en op uwer EE. Godzaligheid, liefde, beleefdheid en billijkheid, en, dat ik de geslepene oordeelen van zoovele treffelijke Theologen eenigszins zoude voldoen, dat weet ik wel, dat uwer EE.,

naar hunne voorzichtigheid, van mijne geringheid geenszins hebben verwacht, en verre zij het van mij te denken, dat ik zulks verkregen zoude hebben. Ik heb gedaan 'tgeen ik, naar de mate der genade, die de Heere mij verleend heeft, in de zwaarte van zoo vele bekommernissen, moeiten, arbeid en bezigheden, van alle kanten te zamen ophoopende, in deze zwakheid des lichaam heb kunnen doen. Mijn oogmerk is geweest, mijn pogen, naarstigheid' en arbeid, en in dezelve getrouwheid enconscientie, Gode, uwer EE. en der gansche Synode aangenaam te stellen. En dat uwe EE. mijn arbeid en pogen, naar hunne bizondere goedertierenheid, zoo minnelijk, broederlijk en geduldiglijk hebben verlicht, daarvoor is het, dat ik hen allen bijzonderlijk dankzeg, en bid hen hartelijk, dat zij mijne zwakheden en gebreken ('twelk ik mij verzeker, dat zij doen zullen), naar hunne Godzaligheid, in het goede willen duiden.

Nu is overig te besluiten, dewijl het met den gemeenen arbeid, door Gods zegen uit den Hemel, nu tot een gewenscht einde gebracht is, en uwe EE. elkeen gereedschap maakt om tot de zijnen te keeren. Hoewel ons in dit ellendig leven niets lieflijkers en wat meer te wenschen is kan gebeuren, dan eene zoodanige H. Synodale conversatie, dewelke ik acht als een voorspel te wezen van die gelukzalige en hemelsche, nochtans zijn de zaken alzo aan wederszijden gesteld dat het billijk is uwe EE. in vrede en liefde te laten heengaan. Voor eerst, zoo beveel ik ernstiglijk ons allen en onze Nederlandsche Kerken, in de gebeden van uwe EE. Daarna, zoo bid ik dien grooten en goeden God, die uwe EE., door den dienst zijner Engelen gezond en behouden tot ons gebracht heeft, vuriglijk, dat Hij, door 'tzelfde geleide, u, allen en een ieder, gezond en onbeschadigd, weder te huis wille brengen, de jaren, tot zijns naams eer, en stichting der Kerk, zeer lang wille verlengen, u, met een blijde en vredige conscientie, den overigen tijd der pelgrimage, en in den dood zelven wille troosten, en overvloediglijk u verleen hetgeen uwer EE. heilzaam, aangenaam, en gewenscht wezen mag.

De Heere wille daarenboven uit Zion zegenen den Grootmachtigsten Koning van GrootBrittanje, den Keurvorsteliiken PaltzGraaf en den LandGraaf van Hessen, de Heeren en Magistraten van Zurich, Bern, Bazel, Schaffhausen, de Graven, de Nassausche, Wetteravische Heeren, de Magistraten en Heeren van Geneve, Bremen en Embden. De Heere zegene de volkeren van deze, voornamelijk de Kerken en Scholen, die onder hunne vleugelen bloeien en in rust zitten. De Heere zegene, zeg ik, hen allen te zamen met de zaligheid, vrede en blijdschap zijns volks!

Dezelve onze barmhartigste God wille ons allen te zamen, hoewel wij zeer haast naar het lichaam gescheiden zullen warden, altijd bewaren tot den laatsten adem toe vereenigd, naar de gemoederen, studiën en diensten, in dat heilige en schoone accoord van allen en een ieder, en in de waarheid, die uit Godes Woord in deze Synode is verklaard en afgekondigd, ook in liefde, gebeden en begeerten, totdat wij allen te zamen in de Hemelsche en gelukzalige Synode overgevoerd worden, en aldaar met alle uitverkorenen, de eeuwig rust en heerlijkheid genieten, en, zonder ooit gescheiden te worden, met den Heere blijven, Amen, Amen, Amen.

Hierop, nadat iedereen der uitheemsche Theologen zijne. genegenheid tot onze Kerken, wijdloopig had betuigd, en voorts, met zeer genegene harten, hunne diensten denzelven hadden aangeboden, zijn ze met dank en handgeving, tot bewijs van de broederlijke gemeenschap, en onderlinge omhelzing, niet zonder tranen vertrokken.

EINDE.

REDEVOERING VAN D. JOHANNES ACRONIUS,

Dewelke hij, uit naam der Gereformeerde Kerk van Kampen, in de Synode gedaan heeft, van welke melding gemaakt wordt in de Zesendertigste Zitting.

Edelachtbare, Hoogwijze Gedeputeerden der Heeren Staten, Eerwaardigste Bisschop en Eerw. Vaders, vermaarde Doctoren en waardige Broeders !

Dat gij in uwe hoogwaardige vergadering op ons verzoek hebt willen plaats verleen, om onze rede te doen, dat nemen wij voor eene groote weldaad aan, en bedanken uwer EE. Eerw. daarvoor ten hoogste. Maar wij stellen op dit tooneel niet voor eene particuliere zaak, maar eene publieke, der Gereformeerde Kerk van Kampen in Overijssel, dewelke wij, opdat wij misschien niet schijnen uw geduld te misbruiken, op het kortste zullen voordragen; ernstiglijk biddende, met gunst en vlijt daarop te willen letten.

De stad Kampen is, onder de drie voornaamste Overijsselsche, niet de minste, dewelke door de oprechte Religie (die men gemeenlijk noemt de Gereformeerde), na verwerping der pauslijke afgoderij, al over 40 jaren of daaromtrent, loflijk heeft gebloeid, en is daarna, door eendracht der burgeren, en vrede en rust der Gemeente, in die gansche Nederlandsche streek, waarin zij ligt, geheel vermaard geweest, en ook eene aangename herberg den vromen vreemdelingen.

Deze hebben wij met groote droefheid gezien eenige jaren herwaarts; door verstoring van de eenigheid der Religie, verdeeldheid van de harten der burgeren, en vervreemding van vrienden en magen van malkander; niet alleenlijk in bitteren haat en nijd zweven, maar ook zeer vele vromen in dezelve grootelijks geërgerd; den staat der Kerk zwaarbewogen en verwoest, en degenen, die de Gereformeerde Religie standvastiglijk aankleven, schandelijk verdrukt en geplaagd.

Nu, dat de nieuwe Predikanten in de stad Kampen zekerlijk oorzaak tot dit onheil hebben gegeven, Thomas Goswinus, Everhardus Vosculius, Assuerus Matthisius, en Johannes Schotlerus, zegt en klaagt met waarheid de Gereformeerde Kerk van Kampen; en zij begeert, dat zulks deze Eerw. Nationale Synode, die thans binnen Dordrecht gehouden wordt, door ons, hare Gedeputeerden, vertoond en bewezen worde.

En, hoewel de dagelijksche handelingen der Predikanten vele bewijsstukken hiervan geven, nochtans zoo is het, dat wij met behoorlijke onderdanigheid der Synode dit weinige geven te overwegen.

1. Ten eerste, dewijl de Kerk wel genoeg weet het gebod in Gods Woord, dat zij zich naarstiglijk afzondere van diegenen, die vreemde leeringen strooien, en dat ieder vrome zich onthoude van het gezelschap dergenen, die auteurs zijn van ergernissen en oneenigheden, tegen de leer, die wij geleerd hebben; zoo is het, wat met groot recht deze Kerk ergert, dat de voornoemde Predikanten, eenige jaren herwaarts, in deze stad, nieuwe leeringen, en daar te voren ongehoord, en van de aangenomene leer ten eenenmaal vervreemd, gestrooid en ingevoerd hebben.

In 't eerste hebben Thomas en Vosculius begonnen dit te doen tegen hunnen mededienaar Daniel Sauterius, met bitteren strijd deze ongezoutene leerstukken voorvechtende: Dat Christus voor allen en een ieder mensch zonder onderscheid inderdaad gestorven is, niet één uitgenomen.

Dat de zonde Adams eenmaal vergeven is, en dat daaruit geene erfzonde in de kinderen is.

Dat God alle menschen genoegzame krachten heeft gegeven, om de zaligheid aan te nemen, ook de Indianen, die den duivel aanbidden, in welker harten ook de Wet der natuur is ingeschreven, welke hun een leidsman tot de zaligheid wezen kan, mits dat zij deze leiding volgen en de gegevene genade wel willen gebruiken.

En dat de schapen Christi waarlijk bokken kunnen worden en van de zaligheid afwijken.

Dat God geenszins een besluit gemaakt heeft van iemand te verwerpen, maar allen tot de zaligheid roept, dezelve voor allen wil en aan allen belooft.

Deze dingen is Vosculius gewoon uit te ruischen; en ook Thomas heeft geene zwaarigheid gemaakt, voor een zeker aanzienlijk persoon, terwijl andere getuigen zulks hoorden, te verdedigen: Dat God de zijnen heeft, zoowel onder diegenen, die zijn Woord niet hebben, als die datzelve hoeren. En dat de moordenaar aan 't kruis zonder Woord zalig is geworden.

Dat ook allen, die Gods Woord hooren, met die genade begiftigd zijn, dat zij het gepredikte woord ontvangen en gelooven kunnen. Want dat God bereidwillig is allen het geloof te geven, die maar willen, en dit begeeren.

Dat Hij niets den menschen gebiedt, of Hij wil het ook van allen waarlijk gedaan hebben; en dat Hij gebiedt allen te gelooven, en meteen hun krachten geeft om te gelooven; en nochtans, dat de menschen den H. Geest, hen willende herbaren, kunnen tegenstaan.

Deze en andere diergelijke leerstukken zijn, waar de gelegenheid zich presenteerde, door deze Predikanten den menschen met grooten ernst ingestampt, en hebben den Godzaligen eene groote ergernis, en in deze Gemeente eene droevige scheuring veroorzaakt, zoodat een zeer groot deel derzelve hen niet voor ware Herders kan erkennen, en over, langen tijd de gemeenschap van hunnen dienst geweigerd heeft te gebruiken.

2. Het heeft ook deze ergernis vermeerderd, dat de voornoemde Predikanten deze verandering der leer in de stad Kampen gezocht hebben in te voeren, niet (gelijk zij hoorden) naar behoorlijke orde, of door wettelijke approbatie der Classen en Synoden, of ook door eene Provinciale Resolutie, maar alleen door eigene autoriteit, en naar privaat believen, zelfs een groot deel van hun Consistorie ten eenenmaal daartegen zijnde.

Derhalve heeft de Kerk aangaande deze nieuwe opiniën, alleen uit eene stoute vermetelheid van twee predikanten, niet al te zeer in de goede letteren ervaren, zonder wettelijk oordeel der Kerk, of genoegzame kennis der zaak, te voorschijn gebracht, met reden geoordeeld, dat zij niet toegelaten behoorden te worden.

Ja, des te meer zijn haar deze nieuwigheden verdacht geweest, omdat deze predikanten telkens, niet bedektelijk, hebben verklaard, hoeveel zij de autoriteit en het recht, der Classen en Synoden, en ook der Nationale Synode achten.

3. Daar is nog bijgekomen eene ongetoomde en geweldige vertreding van den publieken vrede in de Kerk van Kampen, zeer dadelijk door deze Predikanten teweeggebracht, wanneer zij door hunne oproerige predikatiën niet opgehouden hebben de ware Religie te schobbeeren, te hekelen, en met schrikkelijke lasteringen te bezwaren, en aldus de gemoederen der burgeren met onderlingen twist, haat en verbittering té vervullen, en de zaak daarhenen te brengen, dat, op gemeene straten, eerlijke matronen, niet steenen, slijk, en verrotte eieren en appels gemeen beworpen; eerlijke burgers, niet voorwaar als wel betaamde, behandeld zijn geweest, en den moedwilliger de gemoederen ontstoken, om hunne medeburgers te kwetsen en de voornaamsten met ongeschiktheid te bejegenen. Hoedanige versterking van eene geruste Gemeente den vromen Predikanten geenszins betaamt, die veel meer alles tot vrede zoeken te brengen.

Maar deze Kampensche Predikanten hebben nooit gezocht de vromen, door deze hunne verkeerde gangen van hen vervreemd, door eenig behoorlijk middel tevreden te stellen, openlijk alzoo verklarende, dat zij gezocht hebben niet het verlorene te zoeken, maar veel meer te verstrooien hetgeen wel bijeen verzameld was, en deze zeer droevige verstrooiing in de stad Kampen hebben veroorzaakt.

4. En dat heeft hun niet genoeg mogen wezen, maar zij ontzien niet daarenboven onze rechtzinnige Religie, die wij met de Engelsche, Fransche, Paltzische, Zwitsersche en Hessische Kerken eenparig belijden, met schrikkelijke lasteringen, als wezende vol gruwelen, waarover wij ons behoorden te schamen, dartelijk voor het onwetende gemeene volksken te hekelen, en elkeen van dezelve, met dreiging van de eeuwige verdoemenis, af te schrikken.

Dit roepen zij niet alleen mondelijk uit, maar zoeken het ook, door strooiing van formulieren van vele artikelen onder het volk, gelijk met de daad zelve, van onze Gereformeerde Religie, iedereen voor oogen te stellen, Stellende eindelijk zeer smadelijk de namen der vrome Leeraren der Kerk, in Engeland, Frankrijk, Duitschland, zoo levende als doode, voor iedere lastering, die zij ten meesten deele versierd hebben, geven zij genoeg te kennen, hoe gretig zij zijn om te lasteren, en den naam en faam der treffelijke mannen te blameeren.

Ja, opdat zij de gansche leer onzer Kerken in den haat brengen van de onwetenden, zoo is het, dat deze

Predikanten en voornamelijk Vosculius zekere 12 lamme en leugenachtige stellingen in 't heimelijke van huis tot huis menigmaal pleegt te dragen, en iedereen in handen te steken, en daarmede de eenvoudige consciëntiën te beroeren, en de rechtzinnige Religie met schandelijke lasteringen te bezwaren, tot groote ergernis van velen. En hij heeft zichzelf in de Zwolsche Synode aangeboden, om deze artikelen te verdedigen, maar wij weten niet, dat hij zoo iets gedaan heeft. Derhalve, dat men ten minste uit de bijgevoegde hand onderzoekte, wie de auteur derzelve is.

6 Ook heeft de Kerk van Kampen met geene kleine droefheid gezien, wat groote twisten, van verscheidene hoofdstukken der leer, Thomas en Vosculius met hunnen rechtgevoelenden Collega, Daniel Sauterius, gehouden hebben; zoo verre, dat hij ten laatste voor hunne hardnekkigheid heeft moeten wijken, en, tegen dank van de vromen, naar Haarlem is vertrokken. Maar, eer dat hij vertrok, heeft hij op eenen zekeren Zondag, deze Daniel, in de Kerk, na de predikatie, met opzet, zoo 't scheen, van sommige boeven aangerand, de gezindheid der twee voornoemde mededienaars jegens hem vernomen.

Want sommigen derzelve, door bevel van den Magistraat in de gevangenis gebracht zijnde, heeft Vosculius; 's anderen daags met zich nemende op het Stadhuis, uit het gemeene volksken honderd, meer of min ongeveer; den Magistraat gedwongen, de gevangenen los te laten. Hoezeer dit toenmaals den Magistraat van Kampen mishaagd heeft, kunnen die getuigen, die zich dezes bloedigen bestaans bewust zijn. Ook is het niet onbekend, op wat wijze Thomas dezen zijnen Collega toenmaals heeft verdedigd.

7 Op gelijke wijze hebben de twee voornoemde Predikanten tegen den E. D. Guilhelmus Stephanus, Doctor der H. Theologie, beide van den Magistraat en de Kerk geroepen, om de Kerk van Kampen te bevredigen, opgestaan.

Want, van den Magistraat tot vrede vermaand, hielden zij evenwel niet op in de predikatiën de nieuwe leerstukken in te scherpen, alsnu roepende, dat Christus voor alle menschen was gestorven, en dat de dood Christi inzooverre den godloozen voordeelig was, dat daardoor de erfzonde hun afgenomen was; dan zich onophoudelijk bezig houdende met de algemeene genade; waaruit zij opwierpen, dat alle kinderen der ongeloovigen, der Turken en der Joden, zalig werden, of, zoo dat niet geschiedde, dat God wreeder met hen handelde, dan met de duivelen zelve, enz.

Dan ook beweerden zij, dat het wezen Gods maar in den Hemel was, en niet overal omtegenwoordig op aarde, waartegen D. Stephanus zich ambtshalve stellende, eindelijk met groot geklag der vromen is verdreven, en ook uit zijne plaats geweerd, en verhinderd zijne zaak te verdedigen.

8. Ook weten daarenboven de predikanten zelve wel, hoe menigmaal zij vrome burgers ongelijk hebben gedaan, die hen niet naar den mond hebben gesproken.

Zij hebben Lubber van Hardenbergh uit hun Consistorie verstooten, omdat hij in de Classe of Synode aannam te bewijzen, dat Vosculius, met nieuwe en vreemde leeringen der Kerk ergerlijk was. Wat anderen vromen burgers wedervaren zij, zullen wij om der korthed wil niet aanroeren. Laat hen voor God hunne consciëntiën onderzoeken, hoeveel en zwaar verdriet zij ten onrechte de beste burgers en ingezetenen van Kampen hebben aangedaan.

9. Zij hebben ook niet ontzien de Kerkelijke rechtspleging bizonderlijk aan zich te trekken, tegen de wetten; wanneer zij tot het oordeel van hun Consistorie getrokken hebben Daniel Pipaert, den Franschen; Georgius Goykerius, den Wilsumschen; en Johannes Petri, den IJselmuidenschen Predikant; en wanneer zij in de Classe van Steenwijk de hunnen gezocht hebben in te dringen. Men bezie hiervan de Bezwaren van Steenwijk.

10. En opdat de Kerken gansch geene rust zouden hebben, en hunne eer te meerder schandvlek zoude behalen, zoo hebben deze Predikanten in druk uitgegeven een fameus Libel, onder den titel van Oprecht en klaar bericht der Predikanten te Kampen, in hetwelk, behalve de vermaarde 5. Artikelen, zij nog andere leerstukken te voorschijn brengen, en, onder den bedrieglijken titel van de oude waarheid, den slechten (onkundigen) aanraden.

En wat meer is, alle de beste en Godzaligste leeraars der Kerk dezes tijds, stellen zij schandelijk de wereld openlijk ten toon, als valscheden leerende; de ijdelheden, dwalingen, lasteringen, en ongeschiktheden van welk Libel wij bereid zijn aan te wijzen, wanneer het begeerd zal worden. En wat van dit Libel, de onlangs gehoudene Synode van Overijssel geoordeeld heeft, wenschen wij dat aan deze Synode bekend worde uit de acten hiervan, Art. 11, 12, 14, en 24, 25, 26. Alwaar zij eindelijk tot tweemaal toegelaten werden om zich te verdedigen.

En dewijl onze Kerk zwaarlijk geschandvlekt en geergerd is door dit schandelijk libel, zoo verzoeken wij, dat de Synode deze vier Predikanten, die hunne namen onder datzelve hebben gesteld, hier openlijk een bekwamen tijd stelle om daarvan rekenschap te geven, en alsdan ons ook daarop believe te hooren.

11. Terwijl ook in Gelderland onlangs een zeker berucht tafereelken gestrooid is, waarin onze Gereformeerde Religie bij de Mohammedaanse vergeleken wordt; waarvan de uitgever door het Hoogmog. Hof van Gelderland ook ernstiglijk is gestraft, terwijl het zelf (zoo wij verstaan hebben) met het vuur is verbrand; zoo is nochtans datzelve tafereelken naderhand te Kampen opnieuw in den tegenwoordigen vorm gedrukt, en wordt het dagelijks ten toon en te koop gesteld. Datzelve hebben de predikanten bij hunnen drukker niet alleenlijk niet belet, maar het zal bewezen worden, dat eenigen hunner, op dien tijd, dat dit schoone stuk gedrukt werd, telkens tot den drukker zijn geloopt; en wij bidden, tot openbaring van de waarheid, dat den drukker gevraagd worde, wie namelijk de auteur is geweest van dit tafereelken te drukken, en dat daarover het oordeel der Overijselsche Synode, Act. 23, geexecuteerd worde.

12. Ten laatste zeggen wij, dat de drie Kampensche predikanten in den Kerkelijken dienst onwettelijk de plaats bekleeden. Want wij wilden wel, dat deze Synode nader ondervraagde, op wat wijze Everardus Vosculus nog in zijnen dienst verkeert; de laatste Synode der Provincie van Overijssel, Art. 20, verklaart, dat Joannes Schotlerus in de Kampensche bediening onwettelijk is ingekropen. En aan Assuerus Mathisius, door de bezwaren en grieven der classen beschuldigd, van onwettelijk zich den dienst te Kampen toegeëigend te hebben, is bij dezelve Overijselsche Synode, onlangs gehouden, opgelegd, getuigenis zijner leer en zijns levens, mitsgaders van zijn scheiden uit de Kerk van Deventer, in te brengen van de Deventersche; 't welk hij misschien nooit of verzoeken, of verkrijgen zal.

Uit dit alles verneemt deze Eerwaarde Synode openlijk, hoe billijk de Gereformeerde Kerk van Kampen, deze voornoemde vier predikanten, te weten, Thomas Goswinius, Everhardus Vosculus, Assuerus Matthisius en Johannes Schotlerus, verwerpt, en weigert hunnen dienst te gebruiken. Derhalve, opdat eenmaal deze bedrukte Kerk geholpen worde, zoo verzoekt dezelve, dat deze predikanten in de stad Kampen van hun ambt afgezet, en aan den Edelen Magistraat, en de gansche burgerij bekendgemaakt worde, om hoe rechtvaardige en billijke oorzaken zulks geschiedt. En, dewijl de predikanten, die nog te Kampen zijn, niet ophouden dag en nacht, aan te stuwen, te vermanen, en op alle manieren bij iedereen te arbeiden, dat zij ze van ons afkeeren; zoodat somwijlen ook openlijk gehoord worden de gruwelijke voorstellen van sommigen, dat zij ons weder uit de tempelen en ook uit de stad met geweld willen uitwerpen, zoo verzoeken wij, dat de Eerwaardige Synode, tegenwoordiglijk tegen dit onheil, en in onze gansche zaak goediglijk wille voorzien. In Dordrecht, voorgedragen in de Nationale Synode, den 19 December. In 't jaar 1618.

JOHANNES ACRONIUS,

Uit naam en last der Gedeputeerden der Gereformeerde Kerk van Kampen, heeft het met eigene hand onderteekend.

DE OORDEELEN DER UITHEEMSCHE THEOLOGEN

VAN DE

VIJF IN VERSCHILSTAANDE ARTIKELEN DER REMONSTRANTEN.

Der Synode van Dordrecht aangeboden. In 't jaar 1619.

HET OORDEEL DER THEOLOGEN VAN GROOTBRITTANJE OVER
HET EERSTE ARTIKEL.

TE WETEN VAN DE VERKIEZING EN VERWERPING.

THESES OF STELLINGEN VAN DE VERKIEZING,

Schriftmatige, die wij stellen en bevestigen. Onschriftmatige, die wij verwerpen, en wederlegger.

SCHRIFTMATIGE STELLINGEN

I.

Het besluit der verkiezing of der praedestinatie ter zaligheid is een krachtige wil Gods, door welchen Hij, naar zijn welbehagen, tot bewijzing zijner barmhartigheid, de zaligheid des vervallen menschen voorheeft, en zoodanige middelen daartoe bereid heeft, waarmede Hij de verkorenen tot dit einde krachtiglijk en onfeilbaarlijk heeft willen brengen.

Verklaring en bevestiging.

Krachtig besluit. Wij noemen dit besluit der verkiezing eenen krachtigen wil, omdat het ziet, niet op de bloote orde ten leven, latende den mensch, alzo geordineerd, in de hand van zijnen vrijen wil, gelijk Adam tot de gelukzaligheid geordineerd was, maar het ziet op den uitgang zelve van de orde en het besluit zelf.

Want deze wil is vergezelschap met de macht Gods. Efez. 1:11. Jes. 14:27, De Heere Zebaoth heeft het besloten, wie wil het weren; en wie kan het beletten? Ps. 135, Alles wat Hij wil, dat doet Hij.

Op welke plaats August: ziet (Enchirid: cap. 75). Rom. 8:30, Die Hij te voren geordineerd heeft, die heeft Hij ook verheerlijkt. Joh. 6:39, Dit is de wil des Vaders, die Mij gezonden heeft, dat Ik van al wat Hij Mij gegeven heeft niet verlieze, maar dat opwekke ten uitersten dage. En al wat Mij mijn Vader geeft, dat zal tot Mij komen.

De bewegende oorzaak van dezen wil erkennen wij geene andere dan het enkele welbehagen Gods. Rom. 9:18, Hij ontfermt wiens Hij wil. Efez. 1:11, Geordineerd naar zijn voornemen, die alle dingen doet naar den raad zijns wils. Rom. 9:11, Als de kinderen nog niet geboren waren, noch iets goeds of kwaads gedaan hadden, opdat het voornemen Gods naar de verkiezing bleve.

En God handelt op deze bijzondere wijze met zekere menschen, om te betoonen zijne barmhartigheid. Rom. 9: 23, Om bekend te maken den schat zijner heerlijkheid, op de vaten der genade. Hij merkt dezelve in den stand van den val aan, als die uit den klomp des verderfs te verlossen zijn. Efez. 1 :4, In Hem (Christus) heeft Hij ons verkoren. 1 Tim. 1:15, Christus is gekomen om de zondaars zalig te maken.

Voorts, opdat van het eeuwig voornemen de tijdelijke werking niet zoude verschillen, deelt Hij, die krachtiglijk de verkorenen heeft ter zaligheid geordineerd, hun middelen mede, die met het voorzeide voornemen overeenstemmen; dat is, die God weet, dat hun metterdaad heilzaam zullen zijn. 2 Tim. 1: 9, Hij heeft ons zalig gemaakt met eene heilige roeping. 2. Thess. 2:13, God heeft ons ter zaligheid

verkoren, opdat wij heilig en onbevlekt zijn. Matth. 13:11, U is gegeven de verborgenheden des Koninkrijks der hemelen te verstaan. Uit deze Schriftuurplaatsen is blijkelyk, dat God, uit het voorgaande besluit der verkiezing, alle die dingen, namelijk, de kennis des Evangelies, de roeping, het geloof, de rechtvaardigmaking, heiligmaking, volharding, mede vastgesteld heeft om de geordineerde zaligheid te verkrijgen.

Laat ons, uit vele spreuken van de vaders, weinige aanroeren.

Als Hij ons heeft gepraedestineerd, heeft Hij zijn werk voorgeweten, die ons heilig en onstraffelyk maakt [Aug. de praed. sanct. cap. 19].

Geen menschelyke wil wederstaat, wanneer God zalig wil maken. Want alzoo is het willen en niet willen in de macht des willenden en niet willenden, dat het de

Goddelyke wil niet verhindert, noch de Goddelyke macht te boven gaat [Aug. de Corrept. en gratia; cap. 14].

Hij leert diegenen, die naar zijn voornemen geroepen zijn, dermate, dat Hij hen tegelyk geeft, beide te weten, wat zij doen, en te doen wat zij weten [Aug. de gratia Christ. cap. 13].

Hoewel een groot deel der menschen de genade des zaligmakender of verstoot of verzuimt, nochtans wordt in de verkorenen en voorgewetenen, en van de algemeenheid van allen afgescheidenen, eene bizondere algemeenheid gerekend, zoodat, uit de geheele wereld, de geheele wereld blijkt verlost te zijn [Prosp. de Vocat. lib. 1, cap. 9].

Daar is een deel des menschelyken geslachts, hetwelk door de waardigheid des geloofs, van God ingegeven, tot de hoogste en eeuwige zaligheid door bizondere weldaden wordt verheven [De vocat. lib. 2. c. 31].

STELLING II.

Christus is het hoofd en fundament der uitverkorenen, en ook alle heilzame weldaden, in het besluit der verkiezing voorbereid, worden den uitverkorenen gegeven, niet dan om Christus' wil, door Christus en in Christus.

In de eeuwige verkiezing van bizondere personen is het, dat God te gelijk hun Christus tot een hoofd toeigent, en meteen hen, naar zijn welbehagen, tot leden Christi stelt; uit welk voornemen God hen ook, vóór de tijdelijke roeping, als aan Christus gegeven, en in Christus verkoren, en Hem aangenaam aanziet. Ef. 1 :3, Hij heeft ons gezegend met alle geestelijke zegeningen in Christus; vers 4, Hij heeft ons in Hem verkoren; vers 7, In Hem hebben wij de verzoening door zijn bloed, en vergeving der zonden; vers 13, In Hem zijn wij verzegeld.

Al wat den verkorenen van eeuwigheid is toegedacht, datzelve wordt gelijk als besloten gehouden in den wil Gods, en wordt ons niet onmiddellyk medegedeeld, dan om Christus wil, door Christus en in Christus. Coll. 2:3, In denwelken alle schatten der wijsheid en kennis verborgen zijn; vers 7, Geworteld en opgetimmerd in Hem; vers 10, Wij zijn in Hem volmaakt.

Hij is voorts de fontein, uit welke alle heilzame beekskens der genade tot ons zijn vliedende. Joh. 1:16, Wij hebben van zijne volheid allen ontvangen, genade voor genade. 2. Tim. 1:9, Wij zijn geroepen met eene heilige roeping, naar het voornemen (Gods) en de genade, die ons in Christus Jezus gegeven is vóór de tijden der wereld.

Gelijk Hij alleen gepraedestineerd is, opdat Hij ons hoofd wezen zoude, alzoo zijn wij velen gepraedestineerd, opdat wij zijne leden wezen zouden [Aug. de Praedest. Sanct. cap. 15].

God roept zijne vele gepraedestineerde kinderen, opdat Hij ze make lidmaten zijns gepraedestineerden eenigen Zoons.

Na den val des menschen heeft God gewild, dat het niet dan tot zijne genade zoude behooren, dat de mensch tot Hem komt.

Deze genade heeft Hij in Hem gesteld, in welken wij deel gekregen hebben, gepraedestineerd naar zijn voornemen [Ibid. c. 16. Aug. de Bonopersev. cap. 7].

STELLING III.

Het geloof, de volharding en alle gaven der genade, ter zaligheid brengende, zijn vruchten en uitvloeiselen der verkiezing.

Wij erkennen in sommige mensen eenige gaven der genade, die der gemeene, bovennatuurlijke voorzienigheid Gods zijn toe te schrijven; maar die gaven, die een ongetwijfelde samenknopping hebben met de heerlijkheid, en krachtiglijk werken tot verkrijging van dezelve (gelijk doet het rechtvaardigend en volhardend geloof) zijn de eigene uitwerkselen of vruchten van de eeuwige verkiezing. Hand. 13:48, En daar geloofden zoo velen als er ten eeuwigen leven geordineerd waren. Tit. 1:1, Het geloof der uitverkorenen Gods. 1 Pet. 1:5, Wij worden in de kracht Gods bewaard door het geloof ter zaligheid.

Door deze praedestinatie des voornemens ds zijn de geloovigen, die voorverordineerd zijn ten eeuwigen leven [Prosp. epist. ad Aug.].

De praedestinatie Gods, die in 't goede is, eene voorbereiding der genade. Maar de genade is een uitwysel van zijne praedestinatie. Als dan God Abraham beloofd heeft in zijnen zede het geloof der Heidenen, heeft Hij dat niet beloofd uit de macht van onzen wil, maar uit zijne praedestinatie. Want Hij beloofde hetgeen Hij zelf doen zoude met de menschen [Aug. de Praedest. Sanet. cap. 10]

Heeft Hij niet gezegd: niet uit de werken, maar uit den geloovende?

Ten eenenmaal heeft Hij ook dat den mensch ontnomen, opdat hij 't geheel Gode zoude geven [Ibid. cap. 16].

Laat ons eene roeping verstaan, door welke uitverkoren worden, niet die verkoren worden, omdat zij geloofd hebben, maar die verkoren worden, opdat zij gelooven zouden.

Want indien zij daarom verkoren waren, omdat zij geloofden, zoo hebben zij dan Hem eerst uitverkoren, mits in Hem geloovende, zoodat zij verdiend hebben verkoren te zijn [cap. 17].

Deze gaven Gods worden den uitverkorenen gegeven, naar het voornemen Gods geroepen, in dewelke is en het beginnen te gelooven, en het in het geloof, tot den einde des levens, te volharden [Ibid.].

STELLING IV

Het besluit van de verkiezing is bepaald onvoorwaardelijk, volkomen onwederroepelijk, onveranderlijk, alzoo dat het getal der uitverkorenen noch vermeerderd noch verminderd kan worden. In de praedestinatie zijn zoowel de middelen tot de zaligheid volstrektelijk besloten, als de zaligheid zelve.

Want hoewel de zaligheid in de uitvoering is hangende aan een voorwaardelijk gebruik der middelen, nochtans is de wil Gods, ter zaligheid verkiezende, niet voorwaardelijk, niet onvolkomen, noch veranderlijk; omdat Hij volstrektelijk besloten heeft den uitverkorenen kracht en wil te geven om de voorwaarden te volbrengen, te weten, van boetvaardigheid, geloof, gehoorzaamheid, en volharding. Want het besluit Gods, die praedestineert, wordt op deze wijze niet gemaakt: Ik zal Petrus, indien het gebeurt, dat hij gelooft volhardt, verkiezen ten eeuwigen leven.

Maar liever aldus: Ik verkies Petrus ten eeuwigen leven, en, opdat hij dit zekerlijk verkrijge, zal Ik hem geven het volhardende geloof. 2 Tim. 2:19, Het fundament Gods staat vast, en heeft dezen zegel: De Heere kent diegenen, die zijne zijn. Rom. 9:11, Opdat naar de verkiezing het voornemen Gods bleve. Rom. 11:28, 29, Naar de verkiezing, zijn zij lief.

Want de gaven en roeping Gods kunnen Hem niet berouwen.

Deze is de aanneming der kinderen Gods; dit is de voorgewetene volheid der Heidenen, en in Christus gepraedestineerd, die van den beginne tot den einde met levende en uitverkorene steenen getimmerd wordt. Van deze steenen wordt niets uitgeworpen, niets verminderd, niets weggerukt [Prosp. ad Capit. Gallor. resp. 8].

ONSCHRIFTMATIGE STELLINGEN VAN DE VERKIEZING, DIE WIJ VERWERPEN.

STELLING I.

Het besluit, waardoor God besloten heeft de bekeerenden en volstandelijk geloovenden in Christus, door Christus en om Christus' wil zalig te maken, is het geheele en volle besluit der praedestinatie ter zaligheid.

Dit is wel het besluit, aangaande de verkondiging der zaligheid, 'twelk allen zonder onderscheid en gelijkelijk gepredikt moet worden, en de wijze voorschrijvende, hoe de uitverkorenen tot de zaligheid moeten gebracht worden.

Maar hierin wordt niet verklaard het gansche gebouw der Goddelijke praedestinatie, in de Schriftuur beschreven.

Want het besluit der praedestinatie brengt mede eenige bizondere gepraedestineerde personen, Gode bekend, en van anderen, door dat besluit der verkiezing, afgezonderd. Matth. 20:16, Velen geroepen, weinigen uitverkoren. Rom. 11:5, Het overblijfsel der verkiezing der genade. 2 Tim. 2:9, God kent die zijne zijn.

Maar het bovenverhaalde besluit praedestineert niemand inderdaad, scheidt niemand uit, schrijft niemand in het boek des levens; datzelve staande, zullen niet te min alle menschen kunnen verworpen worden, zal geene Kerk Gods op aarde blijven, geene ooit geweest zijn, of in het toekomende zijn.

Door deze ongerijmdheid staat en wankelt niet alleenlijk dat besluit der beloften, Matth. 28:20, Ik ben bij u alle dagen tot de voleindiging der wereld; maar ook de geheele Schriftuur wordt weggenomen, welke noodzakelijk eene Gemeente vooronderstelt, tot wier dienst en voordeel zij beschreven is.

Wijders, indien er geen ander ware, dandit besluit der praedestinatie, zoude Christus zelf niet uit eenig voorgaand Goddelijk besluit gesteld worden, zekerlijk het hoofd der Kerk te zullen zijn, als wien geene lid maten onfeilbaarlijk toegekend worden; en Christus zoude niet kunnen gezegd worde onfeilbaarlijk te regeeren als een Koning, tenzij Hem, uit een gesteld Goddelijk besluit, onderzaten, die zekerlijk zijn zullen, gegeven worden.

Daar nochtans de Schriftuur niet minder is sprekende van een besluit Gods, dat zeker en onvoorwaardelijk is, van Christus tot een hoofd en Koning te stellen, als dat hij zoude mensch worden: en lijden. Efes. 1, de Apostel, verklaard; hebbende de verborgenheid der verlossing nadat hij voorhenen heeft gesproken van Christus lijden, opstanding en hemelvaart; zoo voegt hij terstond daarbij, vers 22 (als. uit eenerlei besluit voortkomende), en heeft Hem der Gemeente, die zijn lichaam is gegeven tot een hoofd boven alles, Luc. 1 :33, Zijns Koninkrijks zal geen einde wezen. Hand. 2:36, God heeft Hem tot een Heere gesteld.

Deze praedestinatie der heiligen is anders niet, dan eene voorwetendheid en voorbereiding der weldaden Gods, waardoor gansch zekerlijk verlost worden allen, die verlost worden. [Aug. de Bono Persev. cap. 1

STELLING II

De volkomene en eindelijke verkiezing van particuliere personen is uit de voorziening en aanmerking des geloofs in Christus en der volharding in datzelve geloof, als uit eene te voren vereischte conditie in 't verkiezen.

Het voorgezien geloof en de volharding in 't geloof, volgen het besluit der roeping naar het voornemen.

Nu, zoodanige roeping hangt af van het voorgaande besluit der praedestinatie. Rom. 8:30, Die Hij te voren geordineerd heeft, die heeft Hij ook geroepen. Hand. 13:48, Daar geloofden zoo velen als tot het eeuwige leven geordineerd waren.

God voorziet niemand, als in geloof en heiligheid tot den laatsten adem volhardende, dan dien Hij door een voorgaanden wil besloten heeft alzoo te bewaren, en dien Hij, door eene bizondere werking en bescherming, uit den voornoemden wil vloeiende, inderdaad, al den loop des levens lang, regeert en in den weg der zaligheid bewaart. Joh. 10:28, 29, Mijne schapen zullen niet vergaan in der eeuwigheid, en niemand zalze uit mijne hand rukken. Matth. 24:24, Dat verleid worden, zoo het mogelijk ware, ook de uitverkorenen.

Dewijl dan de volharding in het geloof gefondeerd is in de verkiezing Gods, zoo kan de verkiezing niet wezen uit de voorvereischte conditie des volhardenden geloofs.

Voorts;het besluit van de heerlijkheid en zaligheid dengenen te geven, die tot den einde dezes levens toe, gelooven, als een loon des geloofs en der gedane gehoorzaamheid, is eene daad van gerechtigheid, of immers van getrouwigheid of waarheid.

Maar naar de Schriftuur is de verkiezing eene onverdiende en niet schuldige handeling, eene handeling van bizondere liefde en barmhartigheid, gefondeerd op het loutere welbehagen Gods. Luk. 12, Het heeft uwen Vader behaagd u het rijk te geven.

Ef. 1: 11; Gepraedestineerd naar zijn voornemen, die alles werkt naar den raad zijns wils.

Om gelijke reden moet het voorgezien geloof uit de verkiezing uitgesloten zijn, om welke de voorziene werken uitgesloten worden; dat is, even zoowel zal God gezegd mogen zijn de heiligen verkoren te hebben om de bijgevoegde conditie der heiligmaking, als de geloovenden om de conditie des geloofs.

Want het is kennelijk, dat dit voorgezien geloof ten eenenmaal in de natuur des werks veranderd wordt, 'twelk klaarder blijkt uit de bijgevoegde conditie van volharding, dewelke inderwaarheid anders niets dan een toeneming van gehoorzaamheid, heiligheid en goede werken begrijpt.

Eindelijk, deze provisioneele verkiezing toegestemd zijnde, zoo volgt, dat Christus eer: all ons verkozen is, dan wij van Christus, tegen hetgeen Joh., cap. 15:16, staat: Gij hebt Mij niet uitverkoren, maar Ik heb u uitverkoren.

Welk spreuk menigmaal van Augustinus ingedrukt wordt [August. de praed. Sanct. cap. 19].

Het geloof gaat niet voor de verkiezing, van welke de Heere spreekt, zeggende: Gij hebt Mij niet uitverkoren, maar Ik heb u uitverkoren; want niet omdat wij geloofd hebben, maar opdat wij gelooven zouden, heeft Hij ons uitverkoren, opdat wij niet gezegd worden Hem eerst uitverkoren te hebben.

Geene menschenlijke verdiensten gaan voor de verkiezing; en het geloof, waaruit alle verdiensten hun beginsel hebben, is eene gave Gods, omdat genade geene genade is, indien haar iets, waarom zij gegeven wordt, voorgaat. Pros. ad Excerpt. Genevens. Resp. 1.

STELLING III.

Het geloof en de volharding in het geloof zijn geene vruchten of uitwerkselen der verkiezing ter zaligheid.

Indien God, die alleen de gever is des volhardenden geloofs, eer Hij zoodanig geloof geeft, of besluit te geven, verstaat, dat hetzelfde inderdaad den ontvangenden heilzaam wezen zal, zoo geeft Hij dan ook zonder twijfel datzelfde van harte, en uit een volstrekt voornemen, dat het heilzaam zij.

Nu, alzoo te geven, is geven uit voorgaand voornemen van onfeilbaarlijk zalig te maken; 'twelk even zooveel is als geven uit besluit der verkiezing.

Het volhardende geloof is dan eene vrucht dezes besluits, of eene bijzondere genade, in dit besluit voorbereid. Hierom wordt hetzelfde genoemd, het geloof der uitverkorenen Gods. 1. Tim. 1; Ef. 1:5;

Wij zijn gepraedestineerd tot aanneming tot kinderen.

Nu door het geloof is het, dat wij in den dadelijken stand dezes kindschaps worden toegelaten. Joh. 1:22; Hij heeft macht gegeven kinderen Gods te worden dengenen, die in zijnen naam gelooven. Derhalve, zoo ontstaat het geloof uit de praedestinatatie.

STELLING IV.

Dat de verkiezing tot de zaligheid niet is eenerlei, maar de eene onbepaald, de andere bepaald, en deze of onvolkomen, wederroepelijk en veranderlijk, of volkomen, onwederroepelijk en onveranderlijk.

Al is het, dat er verscheidene handelingen zijn der Goddelijke verkiezing, die toegedeeld kunnen worden, ten aanzien van de verscheidene objecten of voorwerpen, te weten, van het einde en de middelen, nochtans maakt de Schriftuur nergens gewag of van verscheidene trappen of van soorten der verkiezing.

Want de verkiezing is eene onfeilbare ordening van bijzondere personen ter zaligheid, in Gods verstand en wil.

Derhalve is de versierde, onbepaalde verkiezing geene ware verkiezing; want zij ordeneert geene bijzondere personen ter zaligheid, maar wijst alleenlijk aan met onder scheid, en schrijft allen voor de wijze om tot de zaligheid te komen.

Daarenboven, dewijl de verkiezing door eene eenige handeling volbracht wordt, en vanwege de natuur der zaak te stellen is onder het getal van die dingen, die niet allengskens, van trap tot trap, aanwas krijgen en toenemen, gelijk daar zijn de heiligmaking, dooding, enz., maar die in een oogenblik voltrokken worden, zoo kan men dezelve niet zeggen aan toeneming of afnemening onderworpen te wezen, en zij laat geenszins toe eene volbrenging, die bij voortgang toegaat, zoodat zij heden voor onvolkomen, morgen voor volkomen zoude te achten zijn.

Veel minder zal deze manke en halve verkiezing, voor eene verkiezing mogen gehouden worden; die namelijk niet ontwijfelijk ter zaligheid ordineert, maar alleenlijk disponeert door eene kwaliteit of handeling bij geval, dewelke met het eeuwige leven geen noodzakelijk verband (naar hun gevoelen) heeft.

Voorts, het is geene rechte verkiezing, die wederroepelijk en veranderlijk is; gemerkt verkiezing een vast voornemen en onveranderlijken raad Gods beteekent, deitverkorenen tot de gelukzaligheid ordinerende; Hebr. 6:17; God willende den erfgenamen der beloften betoonen de onveranderlijkheid van zijnen raad.

Twee dingen volgen de praedestatie na: een geven van hulp om het einde te verkrijgen, en het verkrijgen van 't einde. Diegene, die van gevoelen is, dat Gods beschikkingen veranderd worden uit de veranderlijkheid des vrijen wils, die verklaart, dat bij hem de oordeelen Gods doorgrondelijk zijn [Aquinas. Quaest. disp. de Praedest. art. c. Prosp. ad cap. Gall. Resp. 8].

STELLING V.

Het voorwerp der volstreckte en volkomene verkiezing is de mensch, niet dan in den uitgang dezes levens aangemerkt.

In den uitgang dezes levens wordt de geloovige aangemerkt, niet als die verkoren staat te worden, maar als die ingevoerd staat te worden in het rijk, dat hem bereid is, voor de grondlegging der wereld. 2 Tim. 4:7; Den loop heb ik voleind. Voorts, zoo is mij de kroon der rechtvaardigheid weggelegd, die mij de Heere, die een rechtvaardig richter is, in dien dag geven zal. De Apostel zeide niet: voorts, nu zal mij God verkiezen tot de kroon des eeuwigen levens; maar: nu zal Hij ze mij geven.

Verder; was het zaak, dat de verkiezing maar begon van den uitgang dezes levens; de gelegenheid van de praedestatie of verkiezing zouden den geloovigen gansch niet ten goede komen om hunnen loop in geloof en Godzaligheid te voltrekken.

Nu strekt zich de praedestatie uit zoowel tot de middelen in den weg, als tot het einde in den uitgang des levens, en zet de uitverkorenen, door onfeilbare middelen gelijk als over tot het te voren gezette werk. Rom 8:30; Die Hij te voren geordineerd heeft, die heeft Hij geroepen; die Hij geroepen heeft, die heeft Hij ook gerechtvaardigd; die Hij gerechtvaardigd heeft, die heeft Hij ook verheerlijkt. Inzoooverre het object van de volkomene verkiezing de mensch ware, gesteld in het laatste oogenblik des levens, zouden alle die dingen moeten omgekeerd worden, aldus: die Hij geroepen heeft, die zal Hij rechtvaardig maken; die Hij gerechtvaardigd heeft, die zal Hij in 't toekomende praedestineeren.

Wijders 2. Tim. 1:9; Wij zijn geroepen met eene heilige roeping, naar Gods voornemen en genade, die ons gegeven is in

Jezus Christus, voor de tijden der wereld. Aangezien dit voornemen Gods aan de heilige roeping voorgaat, en een fundament daartoe legt, ziet het voorwaar den mensch aan, als een onderwerp der vaste verkiezing, naar dit voornemen, niet gesteld in den uitgang dezes levens, maar voor de beginselen dezes levens, ja, voor de tijden der wereld, tot eene gansch volkomene verkiezing, naar den raad Gods geordineerd.

Ook zal het geene bepaalde verkiezing tot de krachtige genade, tot geloof, tot aanneming (Ef. 1:5, enz.) gesteld mogen worden, indien deze dingen aangemerkt worden, als nog hangende en onzeker; ook zal de volharding des verkorenen niet bestendig blijven uit God, maar alleenlijk als voorzien in den mensch, die te verkiezen is.

Ja, deze handeling Gods zal alleenlijk wezen eene navolgende goedkeuring, die ook door een mensch, die van toekomende dingen niets weet, kan gedaan worden, niet eene voorgaande werkende verkiezing, hoedanig de reden zelve en de kracht van het wordeken noodzakelijk vereischt, dat alle verkiezing wezen moet.

Eindelijk noemt Christus, Joh. 10: 16, de Heidenen, nog niet geroepen, veel minder nog in de eindelijke volharding gesteld, zijne schapen, namelijk door het voorgaande zegel van de geheele en volkomene verkiezing afgezonderd.

Die de menschen schapen maakt, die maakt de menschelijke willen vrij tot de gehoorzaamheid der Godzaligheid.

Maar waarom maakt Hij deze menschen schapen, Hij, die geen aannemer der personen is? O mensch! wie zijt gij enz.

Gij zegt, dat uit de toekomstige werken, die God te voren wist, dat Jakob doen zoude, Jakob bemind is geweest; en alzoo spreekt gij den Apostel tegen, die daar zegt: Niet uit de werken; alsof hij niet mocht zeggen, niet uit de tegenwoordige, maar uit de toekomstige werken [August. contra Epistolas Pelag. 1. 4. c. 6. Ibid. lib. 2. c. 7].

Zij zijn verkoren voor de grondlegging der wereld door de praedestinatie, in dewelke God zijne toekomstige werken te voren geweten heeft. Zij zijn verkoren uit de wereld, door die roeping, waarmede God, 'tgeen Hij gepraedestineerd heeft, vervuld heeft [Idem. de Predest. Sanct. Cap. 7].

STELLING VI.

Niemand verneemt eenige vrucht of gevoelen zijner verkiezing in dit leven, dan alleen wat geconditioneerd is.

De kinderlijke aanneming is eene eigene, natuurlijke en onafscheidelijke vrucht der verkiezing, en kan van de uitverkorenen in dit leven genomen worden, alzoo de geest der aanneming datzelve in hunne harten openbaart. Gal. 4:6; Want omdat gij Gods kinderen zijt, heeft God den Geest zijns Zoons in uwe harten gezonden, roepende: Abba, Vader!

Zoo gij een zoon zijt, zoo zijt gij een erfgenaam Gods. Rom. 8:15, enz.; Wij hebben den Geest der aanneming tot kinderen ontvangen, door welken wij roepen: Abba, Vader! Want deze Geest betuigt met onzen Geest, dat wij kinderen Gods zijn. Ef. 1:14; Gij zijt bezegeld met den H. Geest der belofte, die het pand is onzer erve.

Het pand onzer erve noemt hij een zeker bewijs, dat wij nimmermeer onterfd, maar ten laatste dit erfdeel verkrijgen zullen. Rom. 5: 2; Wij roemen in de hope der heerlijkheid Gods; en vers 5; Deze hope maakt niet beschaamd.

Onder dezen vasten vrede der conscientie, roem der vromen, en gestorte hope, is geene valsheid; want ze worden van God in de uitverkorenen gezonden, en tot dien einde in hunne harten ingedrukt, opdat ze zijn mogen onbedriegelijke kenteekenen der onveranderlijke verkiezing.

Wij bekennen wel, dat wij onze verkiezing niet kunnen vernemen van voren aan; dat is, uit het besluit van den praedestinatie zelve; maar de eigene uitwerkselen derzelve kunnen wij vernemen, en van de eigene werking tot de oorzaak gaat de bewijsreden vast.

Wij bekennen verder, dat in de kinderen Gods zelve de zekerheid zijner verkiezing niet altijd zoo vast en in éénen toon blijft, of ze wordt wel dikwijls door de beproevingen bewogen en voor eenen tijd onderdrukt, zoodat niet alleenlijk de trap der zekerheid, maar ook de verkiezing zelve, zoo veel aangaat het gevoelen en aangrijpen der verkorenen, schijnt onzeker en zonder kracht te zijn.

Wij bekennen ook verder, dat de uitverkorenen en gerechtvaardigden, wanneer zij in zware zonden vallen, en diezelve aankleven, niet alleenlijk van dezen tegenwoordigen smaak hunner verkiezing beroofd worden, maar ook eene groote vreeze van 't tegendeel scheppen, te weten, van de gramschap Gods, en van zijne straffende gerechtigheid; en met recht: dewijl de H. Geest dit hemelsche en lieflijke manna des troostes niet verwaardigt mede te deelen aan eene besmette en in hare onreinigheden wentelende conscientie, maar alleenlijk aan de reine harten, die zich des geloofs, der boetvaardigheid en heiligheid bevljigten.

Maar wij houden, dat de gemoederen der geloovigen, opgewekt zijnde en opstaande uit de onreinigheden, wederom van God verkwikt worden, en derhalve met het lieflijk betrachten des eeuwigens levens, hun voor des werlds grond bereid, en te zijner tijd te geven, verkwikt worden. Maar hiervan zal bekwaamlijk in het 5 Artikel gesproken worden.

Een geloovig persoon heeft door het geloof ontvangen 'tgeen dat in anderen onzeker is, en geniet de belofte.

Opdat het zeker ware, dat wij kinderen Gods zijn, heeft Hij zijnen Geest gezonden in onze harten, roepende: Abba, Vader!

Wie is rechtvaardig, dan diegene, die God, hem lief hebbende, wederom lief heeft? 'twelk niet geschiedt, dan wanneer de Geest, door het geloof, den mensch het eeuwig besluit Gods, aangaande zijne toekomstige zaligheid, openbaart; welke openbaring gewisselijk anders niet is dan eene instorting der geestelijke genade, door dewelke, wanneer de werken des vleesches gedood worden, de mensch tot het rijk bereid wordt, 'twelk vleesch en bloed niet bezit, tegelijk ontvangende, in éénen

geest, beide waaruit hij besluit, dat hij bemind is, en waaruit hij wederom liefheeft, opdat hij niet tevergeefs bemind zij [Clemens. Alexand. Stromat. Tertull. ad Marc. Lib. 5. Bernard. Epist. 107].

STELLING VII.

Van kleine kinderen, voor het gebruik der reden stervende, is geene verkiezing.

Eene valsche leering gesteld zijnde, komen er vele overhoop.

Dit namelijk rijst daaruit, dat ze in alle verkiezing vereischen het voorgezien geloof, waarop zij gebouwd wordt.

Deze kan, voorwaar, in de kinderen niet voorzien worden. Maar wij bewijzen, integendeel, dat deze dingen tegen de rechtzinnige Theologie strijden.

In betrekking tot diegenen, welker indeling in 't eeuwige leven in den tijd toegestaan wordt, is, zonder twijfel, voor de tijden der wereld, de verkiezing ten eeuwigen leven.

Anderszins zoude het getal der verheerlijkten te boven gaan het getal der gepraedestineerden; maar dat moet wederkerig en evangelijk gesteld worden; die Hij te voren geordineerd heeft, die heeft Hij ook verheerlijkt; die, namelijk, niet anderen, gelijk August. zegt, de Predesti. Sanctorum, Cap. 27.

De Schriftuur veronderstelt, dat de namen van sommige kleinen zijn geschreven in het boek des levens, en dat die gesteld zullen worden voor den troon Gods, Openb. 20: 12; en toegelaten in het nieuwe Jeruzalem, Openb. 21:27.

Insgelijks Luk. 18:16; Zoodaniger is het Koninkrijk der Hemelen. Die nu uit loutere genade in het rijk der hemelen toegelaten worden, die waren, naar het onverdiende welbehagen te voren verkoren tot het rijk der hemelen.

Nu zoo velen uit de kinderen in den Hemel gaan, dien is het eeuwige leven een geschenk door Jezus Christus, Rom. 6:23.

Derhalve, zij zijn daartoe verkoren geweest in Christus.

Of, indien dit de zin is van deze Stelling:

Daar is geene verkiezing der kinderen, dat is, onder de kinderen des eenen voor het andere, alsof ze allen zonder onderscheid zalig werden; voorwaar, ook deze stelling heeft geen fundament; en die toegestemd zijnde, zal daaruit de voorzegde stelling niet volgen.

Want om de reden van de verkiezing te stellen of weg te nemen, is de omstandigheid des tijds eene onbetamelijke zaak en werkt gansch niet. Schoon gegeven dan, dat alle kinderen zalig worden, niet één voorbijgegaan zijnde, nochtans, dewijl de verkiezing en het voorbijgaan op de massa ziet, niet op den ouderdom, hoewel ze uit het getal der kinderen niet zijn afgezonderd, nochtans zijn ze afgezonderd uit de gemeend massa der zondige menschen, 'twelk genoeg is om de reden van de verkiezing te stellen.

De schatten der goedheid Gods zijn uitgestort op den oorsprong van sommige kleine kinderen, in dewelke noch de voorgaande, noch volgende Godvruchtigheid verkoren wordt.

De kleinen, nog geene willen hebbende, en geene eigene handelingen, worden niet zonder Gods oordeel afgezonderd, sommigen worden aangenomen tot erfgenaam, en sommigen worden gehouden voor schuldenaars.

Den kleinen, die Hij wil, komt Hij te hulp, ook hoewel zij noch willen noch loopen, die Hij vóór den grond der wereld in Christus verkoren heeft [Prosp. de Liber. Arbitr. Prosper Epist. ad August. de bono Persever, cap. 11].

STELLING VIII.

Het welbehagen Gods, naar 'twelk Hij, uit vele mogelijke conditiën, besloten heeft het geloof alleen te verkiezen en aan te nemen tot eene conditie, om op dezelve de zaligheid mede te deelen, is dat eenige of voorname welbehagen, waarvan de Schriftuur spreekt, en uit hetwelk bizondere personen verkoren worden.

Wij ontkennen niet, dat er zoodanig welbehagen Gods in het Evangelie geopenbaard is, naar 'twelk Hij besloten heeft het geloof te verkiezen tot eene conditie, om dezelve de zaligheid mede te deelen, dat is, begeerd heeft, dat het dadelijk verkrijgen der zaligheid, immers ten aanzien van de volwassenen, van de conditie des voorgaanden geloofs zoude afhangen.

En dit is die blijde en heilzame tijding, die allen volkeren in den naam van Christus verkondigd moet worden.

Maar dat is het besluit zelve niet der verkiezing, eigenlijk genomen, en zoo zeer geroemd van den Apostel.

Want, dat besluit is particuliere personen dadelijk ordinerende ter zaligheid, niet de zaken of de zamenvoeging van zaken in de orde ter zaligheid disponeerende, en het eindigt bij de creaturen, niet bij de hoedanigheden; Ef. 1:4; Hij heeft ons verkoren, te weten, menschen. Rom. 8; Die Hij te voren geordineerd heeft, te weten, menschen. Matth. 20; Weinigen uitverkoren, te weten, menschen. Maar de hoedanigheid zelve des geloofs wordt niet gezegd in dezen zin verkoren te zijn, maar den uitverkorenen voorgeschreven en gegeven en van eeuwigheid voorbereid.

Want zij is eene van de voornaamste zegeningen, alle welke de uitverkorenen in Christus ontvangen.

Ten laatste, het wordt niet wel gezegd, dat uit dit welbehagen, waarmede het geloof alleen gesteld wordt tot eene conditie van de zaligheid mede te deelen, bijzondere menschen verkoren worden.

Want verkoren te worden, is geordineerd te worden ten eeuwige leven, anderen voorbijgegaan zijnde. Maar in 't voorzeide besluit wordt geen bijzonder persoon verkoren, geen voorbij gegaan, maar allen te zamen, op gelijke en dezelfde conditie, ter zaligheid gelijkelijk geroepen en verklaard.

In zijne voorwetendheid, die niet bedrogen noch veranderd kan worden, de toekomstige werken te disponeeren, dat is ganschelijk het praedestineeren en anders niet [Aug. de bono Persev; cap. 16].

VAN DE VERWERPING.

SCHRIFTMATIGE STELLING I.

De verwerping, eigenlijk genoemd, of de nietverkiezing is het eenwige besluit Gods, waarmede Hij besloten heeft, naar zijnen gansch vrijen wil, over sommige personen, in Adam gevallen, zoo verre zich niet te ontfermen, dat Hij ze door Christus krachtiglijk trekt uit den stand der ellendigheid, en onfeilbaarlijk ter gelukzaligheid brengt.

De eigene handeling der verwerping, alzoo ze tegen de verkiezing gesteld wordt, meenen wij geene andere te wezen, dan ene weigering van diezelfde heerlijkheid en diezelfde genade, die in de verkiezing den kinderen Gods bereid worden.

Nu worden hun voorbereid, in het besluit der verkiezing, heerlijkheid en krachtige genade, en met zulk een voornemen, dat het krachtig zij, dat is, dat zij tot de gezegde heerlijkheid door zoodanige genade onfeilbaarlijk komen.

Dat zoodanige genade en glorie. den verworpenen voorbereid worden, ontkennen wij.

Deze nietverkiezing zeggen wij, dat gegrond is in den gansch vrijen wil Gods, Rom. 9:11; Opdat het voornemen Gods, naar de verkiezing vast bleve, niet uit de werken, maar uit den roepende, is gezegd: Ik heb Jakob liefgehad, en Ezau heb Ik gehaat, dat is, Ik heb hem zoo lief niet gehad, dat Ik hem door de genade tot de heerlijkheid zekerlijk zoude brengen. Insgelijks vers 15, enz.; Ik zal Mij ontfermen, diens ik Mij ontferme, enz.

Hij ontfermt dien Hij wil, en dien Hij wil, verhardt Hij.

En vers 21; Heeft een pottbakker niet macht dezelfde massa te maken het eene vat ter eere, het andere ter oneere? Joh. 10: 26; Gij gelooft niet, omdat Gij van mijne schapen niet zijt.

Voorts, de hemelsche heerlijkheid is God niemand schuldig, maar is een geschenk Gods, Rom. 6:21; eene onverdiende gave Gods. God dan mag, naar zijnen gansch vrijen wil, verkiezen dien Hij wil ter heerlijkheid, en dien Hij wil niet verkiezen, of voorbijgaan, en dat zonder alle ongerechtigheid of onbarmhartigheid; dewijl in onverdiende dingen te geven de ongerechtigheid geene plaats heeft, en het geene onbarmhartigheid is, veel minder wreedheid, iemand te weigeren, wat men hem geenszins schuldig is, voornamelijk, wanneer in den voorgestelden persoon eene de grootste onwaardigheid gevonden wordt, dewelke niet alleenlijk geene onverdiende weldaden verwacht, maar gansch rechtvaardige straffen vereischt; gelijk de stand is des ganschen menschelijken geslachte, Gode, die verkiezen of voorbij gaan zal, voorgesteld.

Hetgeen nu hier van de schenking der heerlijkheid gezegd is, datzelve moet ook van de mededeeling der krachtige genade gezegd worden.

Ziet daar de barmhertigheid en de gerechtigheid; de barmhertigheid in de verkiezing; de gerechtigheid tegen diegenen, die verblind zijn [Aug. de praedest. sanct. c. 6].

Diegenen, die niet behooren tot het gansch zeker en gelukkig getal der gepraedestineerden, wordt gelaten de vrije wil, [de Corrupt. et gratia. c. 3.]

Diegenen, die, door een hooger oordeel, niet uit den klomp der verdorvenheid, door de genade der praedestinatie, zijn uitgescheiden, dien worden de Goddelijke spreuken of werken niet toegepast, door welke zij zouden kunnen gelooven, zoo zij zulke hoorden of zagen [de bono Perseverant, c. 14].

STELLING II.

Deze nietverkiezing of voorbijgang veronderstelt in den mensch niet eenige hoedanigheid, of andere conditie, dan die in de verkorenen gevonden wordt, en die den geheelen verdorvenen klomp gemeen is.

God, uit genade verkiezende, heeft de verkorenen gevonden in den verdorvenen klomp, niet dezelve ellendigheid beladen, daar anderen mede beladen zijn, en, vanwege zijne tegenwoordige conditie, den dood onderworpen. Rom. 9: 15; Ik zal ontfermen, dien Ik ontfermen zal. En vers 23; Om te betoonen den rijkdom zijner heerlijkheid in de vaten der barmhertigheid, die Hij bereid heeft ter heerlijkheid. En vers 22, van de verworpenen; God willende toorn bewijzen, en zijne macht bekend maken.

Aldus gelijke voorwerpen voorgesteld zijnde, neemt God de reden, waarom Hij sommigen verlost heeft en niet allen, waarom deze liever dan gene, niet uit eenige ongelijkheid tusschen hen, maar alleenlijk uit zijn gansch vrij welbehagen, van aan deze zijde zijne rijke heerlijkheid te openbaren, aan de andere zijde, zijn rechtvaardigen toorn; wanneer Hij deze maakt, hoedanigen zij niet waren, vaten der barmhertigheid, gene, hoedanigen zij alreede waren, vaten des toorns.

Daarvan hebben wij eene figuur Ezech. 16; alwaar de natuurlijke onreinigheid van allen wordt beschreven, vers 4.

En Gods hieruit uitkiezende goedertierenheid, vers 6; Toen gij laagte in uwen bloede, zeide Ik tot u: leef! namelijk, de anderen, gelaten zijnde in hunne onreinigheid.

Die verlost wordt, hebbe de genade lief. Die niet verlost wordt, erkenne de schuld, [Aug. de bono Persev. cap. 8].

Al is het wel zoo, dat allen uit denzelfden klomp des verderfs en der verdoemenis, naar de hardigheid huns harten, zooveel hen aangaat, zich zelven gramschap tot een schat verzamelen, nochtans brengt God daaruit, door zijne barmhartige goedheid, sommigen tot boetvaardigheid; sommigen, naar zijn rechtvaardig oordeel, brengt Hij niet daaruit. Uit de booste menschen in den uitgang des levens, vindt de genade, die ze aanneemt, terwijl velen, die zoo boos niet schijnen, van deze gave vervreemd blijven [Aug. contr. Iulianum, lib. 5, c. 3. Prosp. de V o cat: gent. lib. 1 cap. 17].

STELLING III.

Wanneer God het zaligmakende Evangelie sommigen volkeren verleent, doet Hij dit niet uit aanmerking van eenige bijzondere waardigheid in dezelve.

Wanneer Hij deze weldaad anderen weigert, is er altijd eene medegaande onwaardigheid in diegenen, dien het geweigerd wordt.

Nochtans de loutere wil Gods is de oorzaak, waarom Hij dezen die barmhertigheid niet wil verleen, die Hij anderen, even onwaardig, naar zijn welbehagen gegeven heeft.

Deut. 9:4; En zegt niet in uw hart: Om mijne gerechtigheid heelt mij de Heere ingevoerd, dat ik dit land bezitten zoude, daar deze volkeren om hunne godloosheden uitgeroeid zijn, enz.; vers 5; En opdat de Heere zijn woord vervullen zoude, 'twelk Hij bij eede uwen vaderen beloofd heeft.

Van gelijken vindt de Heere altijd overal, waar Hij het Evangelie niet geeft om gepredikt te worden, of het gegevene weg neemt.

Dien Hij het nu gunt, dat geeft Hij niet om hunne gerechtigheid, of mindere boosheid, als elders zonde gevonden worden, gelijk als ex congruo, dat is, naar betamelijkheid, maar om zijn welbehagen en vrijheid des Geestes, die blaast waar Hij wil, en zoo lang Hij wil.

Indien wij dit willen toeschrijven aan de verdiensten van de willen, dat Hij de boozen schijnt voorbij gegaan en de goeden door genade verkoren te hebben, zal de gelegenheid veler volkeren ons tegen wezen, denwelken zoovele honderd jaren lang de predikatie der hemelsche leer nooit heeft verlicht. En wij kunnen niet zeggen, dat hunne nakomelingen beter zijn geweest, van welke geschreven staat: Het volk der Heidenen, dat in duisternis zat, heeft een groot licht gezien [Prosp. de vocat. gent. lib. 1 c. 11].

STELLING IV.

Sommigen dergenen, wien het Evangelie is verschenen, hoewel ze met vele gaven der genade begaafd zijn, vallen nochtans vrijelijk en onfeilbaarlijk in die zonden; God zulks toelatende; in dewelke zij, verlaten wordende, en in dezelve tot den dood toe volhardende, zich zelven schuldig maken aan de rechtvaardige verdoemenis.

Dat deze, hoewel niet uitverkoren, nochtans vele uitwerkselen vernemen der Goddelijke genade, ontkennen wij niet. Hoedanigen zijn, die verhaald worden, Heb. 6: 4; Verlichting, smaak der hemelschen gaven, des Woords, en der krachten des toekomenden levens. Alle welke zij voor zich zelven veranderen tot hunne zware verdoemenis; te weten, aan hunnen eigenen wil overgelaten zijnde, en, naar het besluit der verkiezing, in Christus niet gefondeerd. Rom. 11: 7; De verkiezing heeft het verkregen, de anderen zijn verhard geworden.

Die van Christus afvalt, en dit leven eindigt, vervreemd van de genade, die zal om de laatste fouten met den dood gestraft worden [Prosp. ad. cap. Gal. Resp].

Dewijl de voorwetendheid Gods dit wel geweten heeft, zoo heeft Hij zonder twijfel zulk eenen, als Hij nooit verkoren of gepraedestineerd heeft, en als verloren zal gaan, nooit van den eeuwigen dood uitgescheiden.

Sommigen nemen de genade Gods aan, maar gelooven voor een tijd en volharden niet; zij verlaten, en worden verlaten; want zij zijn overgelaten aan hunnen vrijen wil [Aug. de con et grat. c. 13].

STELLING V.

God verdoemt of verordineert niemand ter verdoemenis dan uit aanmerking der zonde.

God beschikt, naar zijnen gansch vrijen wil, over de goederen der genade. Matth, 20: 15; Is het Mij niet geoorloofd met het mijne te doen, wat Ik wil? Nochtans ordineert Hij geen kwaden der straf, dan naar der menschen vorige verdiensten. Rom. 3: 9; De Joden en Grieken zijn allen onder de zonde; vers 19; Opdat alle mond gestopt worde, en de geheele wereld voor God verdoemelijk zij; Rom. 2: 9; Verdriet en benauwdheid over alle ziel der menschen, die kwaad werken.

Voorts is de verdoemenis eene handelingder straffende gerechtigheid; derhalve veronderstelt zij eene voorgaande schuld.

De nietgepraedestineerde vergaat door eene zelfgewilde ongeloovigheid, die niet gedwongen is. De praedestinatie Gods heeft den val der vallenden, noch de boosheid der boozen, noch de begeerlijkheden der zondigenden, of verwekt, of geraden, of aangezet, maar Hij heeft zijn oordeel gepraedestineerd, waarmede Hij een iegelijk vergelden zal, naardat hij zich zal gedragen hebben [Prosp. ad cap. galt. sent. 14; idem ad cap. gall. resp. 10].

ONSCRIFTMATIGE STELLINGEN

STELLING I.

Het besluit, waarmede God van eeuwigheid en onwederroepelijk besloten heeft, uit het vervallen menschelijk geslacht, niet dan onboetvaardigen en ongeloovigen in de zonde en onder den toorn Gods te laten, als van Christus vervreemd, is het geheele en volle besluit der verwerping.

Dat ontkennen wij, om redenen, bijgebracht tegen de drie onschriftmatige stellingen van de verkiezing. Dit besluit begrijpt ook niet den bizonderen wil Gods, van niet te ontfermen dien Hij wil, in. welken het besluit der verwerping, zoo verre het gesteld wordt tegen de verkiezing, vormelijk begrepen is. Doet hier bij, dat het, staande dit besluit, kan geschieden, dat niemand voorbijgegaan wordt, en dat ze allen ganschelijk ten eeuwigen leven verkoren en gebracht worden.

STELLING II.

De verwerping van de zaligheid is niet eenerlei, maar de eene is onbepaald, of algemeen, de andere bepaald en bizonder. En deze is of onvolkomen, wederroepelijk en veranderlijk, of volkomen onwederroepelijk en onveranderlijk.

De verwerping, die eene weigering is van de verkiezing, stelt den wil Gods onveranderlijk, van zich niet te ontfermen over zulk een voorbijgegaan persoon, zooveel aangaat het schenken des eeuwigen levens. Nu, deze wil Gods laat niet toe eenige veranderlijkheid. Jes. 40: 10; Mijn raad zal bestaan. Maleach. 3: 6; Ik ben de Heere en verander niet. Ziet ook hetgeen wij te voren gezegd hebben op de vierde schriftmatige stelling, en de vierde onschriftmatige van de verkiezing. Alle de kinderen der aanneming zijn verkoren geweest, eer de wereld geschapen werd; in welke verkiezing, al wat voor menschen in Christus niet voorgekend zijn, geenszins met Hem gemeenschap zullen hebben [Prosp. de vocat. gent. lib. 2, cap. 33].

STELLING III.

Niemand is, na den val, door den enkelen wil Gods voorbijgegaan; maar alle verwerping van bijzondere personen is geschied, naar aanmerking van voorgaande ongeloovigheid, en eindelijke volharding in dezelve.

Het is zeker, dat God van alle eeuwigheid voorweet de voorbijgeganen, als zullende sterven in hunne ongeloovigheid. Maar dat deze voorgeziene ongeloovigheid de oorzaak is der nietverkiezing is valsch; want alle menschen, geen uitgenomen, worden voorgezien, als zullende volharden in ongeloovigheid, die tot het volhardende geloof niet verkoren warden. En niemand wordt voorgezien zekerlijk in ongeloovigheid te zullen sterven, als die God, in de ordening der krachtige genade, door een voorgaand besluit, heeft voorbijgegaan. Joh. 1.0: 16; Gij gelooft niet, omdat Gij van Mijne schapen niet zijt. 1 Joh. 2: 19; Waren zij uit ons geweest, zij zouden ook bij ons gebleven hebben. De Apostel begint het voorbijgaan of nietverkiezen, van den enkelen wil Gods. Gelijk blijkt uit de aangetogene plaatsen op de eerste schriftmatige stelling, van de verwerping, en op de tweede onschriftmatige stelling, van de verkiezing. Voorts, indien wij stellen, dat niemand verworpen wordt, dan om de voorgeziene onboetvaardigheid, en eindelijke ongeloovigheid, daar zoude geene verborgenheid wezen in 't besluit der verwerping, niets dat ondoorgrondelijk is. Tegen hetgeen de Apostel zegt, Rom. 11: 33; O diepte! enz.; en Rom. 9: 20; Wie zijt gij, mensch! die tegen God antwoordt?

Wij weten, dat de genade niet allen menschen gegeven wordt, en dien ze gegeven wordt, niet alleenlijk naar de verdiensten der werken niet gegeven wordt, maar ook niet naar de verdienste van den wil dergenen, dien ze gegeven wordt [Aug. Epist. 107].

Velen worden niet zalig; niet alleen omdat zij niet willen, maar ook omdat God niet wil [Ibid.].

STELLING IV.

Niemand wordt van God aangezien als verworpen, voorbijgegaan of nietverkoren, dan in het oogenblik des doods.

Werkelijk valsch is deze stelling. Want de zaken, die op dit voorbijgaan volgen, worden aan de voorbijgeganen betoon ook in dit leven.

Hoedanige zijn, die in de Schrittuur voorvallen: niet geroepen te worden naar voornemen; de menschen gelaten te worden in hunne wegen wandelen; de harde harten niet vermurwd te worden.

Degenen, met welke God alzoo handelt, die ziet Hij aan, als te voren voorbijgegaan, of niet verkoren. Rom. 9, God heeft Ezau gehaat, eer hij iets goeds of kwaads had gedaan. Matth. 13, Sommigen is niet gegeven te verstaan de verborgenheden des Koninkrijks der hemelen, Dien Hij wil, verhardt Hij, enz.

Hadden onderteekend.

GEORGIUS LANDAVENUS.
JOANNES DAVENANTIUS.
SAMUEL WARDUS.
THOMAS GOADUS.
GUALTERUS BALCANQUALLUS.

← **Het oordeel der Paltzsche Theologen over het eerste Artikel, dooronderscheidene voorstellingen verklaard.**

De eerste voorstelling der Remonstranten van de verkiezing.

De wil Gods van de geloovigen zalig te maken, die in het geloof, en de gehoorzaamheid hiervan, tot den einde toe volharden, is het geheele besluit der praedestinatie ten leven.

Haagsche Conferentie, pag. 66, en volgende. De brief aan die van Walcheren, pag. 32, 33.

Oordeel.

Het is en behoort den Christenmensch te wezen buiten twijfel, dat God de geloovigen en in het geloof tot den einde toe volhardenen wil zalig maken, en ook, door eenen onveranderlijken raad, besloten heeft zalig te maken.

Dit is het woord van Christus zelf, die den wil zijns Vaders beide ten volle verstaan, en ons op het rondste geopenbaard heeft.

Want alzoo zegt Hij: Joh. 6: 40, Dit is de wil Desgenen, die Mij gezonden heeft, dat wie den Zoon ziet, en in Hem gelooft, het eeuwige leven hebbe; en elders: Die tot den einde toe volstandig blijft, zal zalig worden, Matth. 24: 30.

Maar, dat die wil zij de geheele wil Gods van de zaligheid der menschen, in het' Evangelie geopenbaard, zoodat men geene andere, noch zoeken, noch stellenzoudemogen; dat wordt met reden ontkend van degenen, die de zinnen niet geoefend hebben in de H. Schriftuur.

Voorwaar, vele andere handelingen van den Goddelijken wil van onze zaligheid worden ons aldaar voorgesteld, gaande vóór deze, gelijk in orde, alzoo ook in werking.

Want dit is ook de wil Gods, dat Hij uit het gevallen menschelijk geslacht besloten heeft over sommigen ter zaligheid zich te erbarmen.

Dewelke door eene manier van spreken, in de Schriftuur gebruikelijk, genoemd wordt Verkiezing ter zaligheid. Marc. 13: 20; Joh. 13: 17, 18; Efez. 1: 4.

Daar is daarenboven eene andere, door welke Hij besloten heeft, de verkorenen aan Christus den Middelaar te geven, om verlost, en hun zonden door zijn bloed uitgevaagd te worden. Van welke Christus zelf, Joh. 17: 0, Ik heb uwen naam den menschen geopenbaard, die Gij Mij van de wereld gegeven hebt (zij waren uwe) en Gij hebt ze Mij gegeven; en de Apostel, Efez. 1 : 4, 7, Hij heeft ons in Christus verkoren, in den welken wij hebben de verlossing door zijn bloed.

Deze wil Gods wordt ons ook geopenbaard in het Evangelie, dat Hij besloten heeft het geloof in Christus zijnen uitverkorenen uit genade te geven, 'twelk Hij anderen weigert.

U, zegt onze Zaligmaker, Matth. 13: 11, is het gegeven de verborgenheid des rijks der hemelen te verstaan; en 11: 25, 26, dankt Hij zijnen Vader, dat Hij, naar zijn welbehagen, die verborgenheden heeft verborgen voor de wijzen, en den kleinen heeft geopenbaard.

Waaruit is blijkende, dat de wil Gods, van de geloovigen zalig te maken, die volharden, het geheele besluit van de praedestinatie ten leven niet is, noch genoemd mag worden; nochtans, dat het geen deel dezes besluits is, zal klaarlijk blijken, indien wij het gevoelen der Remonstranten, die zij met de

termen van gezonde woorden listiglijk verbergen, met de verklaring der Schriftuur gaan vergelijken. De Schriftuur, wanneer zij verklaart, dat de volhardende geloovigen zalig zullen worden, verstaat de volhardende geloovigen consequentelijk, uit den eeuwigen en onveranderlijken raad Gods, die, na hunne verkiezing, en uit de genade der verkiezing, met geloof en volharding begiftigd zijnde, gelooven en volharden. Gelijk staat Hand. 13: 48, en Rom. 8: 29, 30. De Remonstranten daarentegen verdichten de volhardende geloovenden voor de hand, als die gelooven en volharden, eer zij van God ter eeuwige zaligheid geordineerd worden. Hetwelk anders niet is, dan de orde van de oorzaken der zaligheid verdraaien, en uit de praedestinatie, dat is, voorordineering, maken eene postdestinatie, dat is, eene naordineering. Waarom de Schriftuur door het besluit Gods, van de volhardende geloovigen zalig te maken, verstaat, bepaald en bizonder van zekere personen, Petrus, Johannes en Paulus; gelijk gezegd wordt: Er geloofden zoo velen als er geordineerd waren ten eeuwigen leven; Hand. 13: 48. Die Hij te voren gekend heeft, die heeft Hij ook te voren geordineerd; Rom. 8: 29. Ik spreek niet van u allen; Ik weet wie Ik verkoren heb; Joh. 13: 17, 18. De Remonstranten daarentegen, naar eene al te Platonische meening, willen, dat datzelfde besluit onbepaald zij, zonder aanzien van eenige bijzondere personen of omstandigheid omschreven, in zulker voege, dat, behoudens deze verkiezing Gods, het ganschelijke menschelijke geslacht heeft kunnen verdoemd worden. Derhalve latende deze lamme, dubbelzinnige en valsche beschrijving der praedestinatie, zullen wij eene andere volle, ronde en zekere, uit, de woorden des Apostels, Rom. 8: 29, 30; Gods, van de volhardende geloovigen zalig Efez. 1: 4, 5, 6, in hare plaats te stellen:

De wil Gods, naar welken Hij, volgens zijn welbehagen, besloten heeft, zich over sommigen uit het gevallen menschelijk geslacht te erbarmen, en dezelve aan Christus zijnen Zoon te geven, om zalig te maken, met het geloof in Hem te begiften, en alzoo te rechtvaardigen, heilig te maken en te verheerlijken, tot prijs zijner heerlijke genade, is het geheele besluit der praedestinatie tot genade en tot heerlijkheid.

DE TWEEDE VOORSTELLING.

De verkiezing ter zaligheid is niet eenerlei, maar *a* velerlei; *b* onbepaald en bepaald, algemeen en particulier of bizonder; en deze wederom *d* onvolkomen, *e* niet volstrekt, wederroepelijk en volkomen, volstrekt, onwederroepelijk; insgelijks *f* of eene andere des Ouden, eene andere des Nieuwen Testaments.

a In de overgeleverde verklaring.

b De Geldersche Remonstranten in de Provinciale Synode.

c In den brief aan die van Walcheren, pag. 38, 39.

d Grevinckhovius, pag. 133, en vervolgens.

e Grevinckhovius, pag. 137, en blijkt uit de zaak zelve.

f Stellingen van Episcopius, pag. 35, 38, en vervolgens.

Oordeel.

Wij daarentegen kennen geene verkiezing ter zaligheid, die verscheiden en velerhande is, maar alleen eene eenige; gelijk eenig is Gods voornemen, eenig zijn voorwetenschap, eenig zijn welbehagen, Rom. 8: 28, 29; en 9: 11; 2. Tim. 1: 9; Ef. 1: 5. Door welke Hij dezelfde zaligheid allen uitverkoren voor heeft te geven, en de zelfde middelen der zaligheid voorverordineerd en voorbereid heeft, Rom. 8: 29, 30; Ef. 1: 4, 5. Dienvolgens zijn, wat de verkiezing aangaat, alle uitverkoren bij God in gelijke orde en waarde, Joh. 10: 16, en 11: 52. Allen zijn ze eerstgeborenen in den hemel aangeteekend," dezelfde vergadering en Kerk makende, Hebr. 12: 22.

Weg dan met die monsters van nieuwe termen, waarmede eene nieuwe en valsche leer in de Kerk ingevoerd wordt.

Eene onbepaalde en algemeene verkiezing is er geene, dan in het verdichten des menschen. De verkiezing Gods is maar bezig omtrent bijzondere personen. Want die Hij te voren gekend heeft, die heeft Hij gepraedestineerd, Rom. 8: 29.

De Heere kent die zijne zijn in 't bizonder, 2. Tim. 2: 19, en roept ze bij namen, Joh. 10: 3.

De verkiezing is ook niet onvolkomen, maar volkomen, ten aanzien van 't einde en van de middelen. Want God heeft ons gezegend met alle geestelijke zegeningen in Christus, Ef. 1: 3. En die Hij te voren gekend heeft, die heeft Hij ook gepredestineerd, geroepen, gerechtvaardigd en verheerlijkt, Rom. 8: 29, 30.

Zij is ook niet wederroepelijk of onvolkomen, want het fundament Gods van onze zaligheid, staat vast, 2. Tim. 2: 19; en Gods gaven en zijne roeping, die naar zijn voornemen is, zijn zonder berouw, Rom. 11: 29. Eindelijk mag geene andere verkiezing gesteld worden des Ouden, en eene andere des Nieuwen Testaments, gemerkt overal dezelfde gelegenheid der zaligheid is geldende, zoowel wat aangaat de fontein der zaligheid, die in de genadige verkiezing Gods begrepen is, als ook wat aangaat alle hare middelen precieselijk noodig. Daarom wordt dit stuk der leer voornamelijk met spreken en exempelen des Ouden Testaments bevestigd en verklaard, Rom. 9.

Verwerpende de veelheid en verscheidenheid der verkiezing, zoo stellen wij, bij vorm van tegenstelling, eene eenige, zekere, en zichzelf gelijkvormige verkiezing in het Oude en Nieuwe Testament.

DE DERDE VOORSTELLING.

De oorzaak van de verkiezing is het welbehagen Gods, waarmede uit vele mogelijke voorwaarden, het Hem liefd heeft het geloof te verkiezen tot eene voorwaarde, op dezelve de zaligheid mede te deelen.

Grevinch. pag. 105, 106. Epist. ad Walach. pag. 38, 39.

Oordeel.

Het besluit Gods, naardat het nauwer genomen wordt in 't besluit der verkiezing, is niet de verkiezing des geloofs tot eene voorwaarde, om op dezelve de zaligheid mede te deelen. Want het geloof wordt niet verkoren, maar wordt voorbereid dengenen, die te verkiezen is, en ten laatste gegeven; gelijk Christus leert, dat het gegeven wordt, uit het welbehagen des Vaders, Matth. 11 : 25, 26. Ook ziet het niet op een onbepaald in 't wilde vliegend voorwerp. Want de Schriftuur leert, dat het bezig is omtrent bijzondere personen, die uit Gods barmhartigheid zullen zalig worden, Ef. 1: 5, 9; maar het welbehagen naar de Schriftuur is eene gansch vrije en goedgunstige handeling van den Goddelijken wil, waarmede Hij zich over dezen boven genen ter zaligheid heeft willen erbarmen, dezen boven genen Christus den Middelaar en het geloof in Hem gunnen.

Welke uitlegging Christus, Matth. 11: 25, 26, en 13: 11, en 20: 15; en Paulus, Rom. 9: 15, 16, 18; Ef. 1: 5, 9, ons voornamelijk hebben geleerd. Derhalve stellen wij, met groot recht, tegen die onscriptmatige stelling, deze scriptmatige:

De oorzaak der verkiezing is Gods welbehagen, waarmede Hij; niemand iets schuldig zijnde; uit vrijen wil en genade, besloten heeft Zich over dezen boven genen te ontfemen, en in Christus zalig te maken; dezen boven genen met geloof en heiligheid ter zaligheid te begiftigen.

DE VIERDE VOORSTELLING.

De oorzaak der verkiezing, zonder welke dezelve niet geschiedt, of de voorvereischte voorwaarde derzelve, is het geloof en ook de gehoorzaamheid des geloofs, en de volharding in beide.

Haagsche Confer. pag. 67, en vervolgens; in de overgeleverde stellingen en verklaring.

Wij zullen nu daarvan niet twisten, of de Remonstranten het geloof maken tot eene oorzaak, eigenlijk genomen, van de verkiezing, of verdienende, of werkelijke, gelijk zij veel schijnen te doen.

Het is ons genoeg, dat zij openlijk en geduriglijk betuigen, dat het is eene oorzaak, zonder welke de verkiezing niet geschiedt, of eene conditie in degenen, die verkoren zullen worden, te voren vereischt. Welk gevoelen, hoewel met woorden verzacht, niet meer dan de andere, met de waarheid der Schriftuur kan vergeleken worden.

Want dezelve ordineert het geloof, de gehoorzaamheid en volharding, als uitwerkselen onder de verkiezing, en stelt ze niet als voorgaande voorwaarden.

Het geloof, Hand. 13: 48, Er geloofden zoo velen als er ten eeuwigen leven geordineerd waren; dat is, voorverordineerd, gelijk Chrysostomus wel uitlegt; dat in den zelfden zin de oude Kerk het woord geordineerden genomen heeft, getuigt de gemeene overzetting, dewelke heeft praenominatie. Alzoo, Ef. 1: 5, worden wij gezegd gepraedestineerd tot aanneming der kinderen; nu, de aanneming tot kinderen wordt verkregen door het geloof, Joh. 1: 12. Eindelijk, de krachtige roeping, dewelke is eene mededeeling des geloofs, volgt niet alleenlijk na de verkiezing, maar hangt ook aan dezelve als eene vrucht, Rom. 8: 29, 30, en 11 : 25. De gehoorzaamheid, omdat wij in Christus verkoren zijn, opdat wij heilig zouden zijn, en onstraffelijk in de liefde, Ef. 1: 4. En die God voor de zijnen kent, diezelven wijken, door kracht van deze voorkennis, af, en maken, door benaerstiging der goede werken, hunne verkiezing en roeping vast; gelijk staat, 2 Tim. 2: 19; 2 Pet. 1 : 20. Volharding. Want die Hij te voren gekend en gepraedestineerd heeft, die heeft Hij geroepen, gerechtvaardigd en verheerlijkt, zoodat er niets is, wat hen kan scheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus, Rom. 8: 29, 30, 39; en Hij, die in de verkorenen het goede werk begonnen heeft, die volbrengt het tot den dag van Jezus Christus, Filipp. 1: 6. Dit alzoo zijnde, verwerpen wij de valsche stelling, en stellen en bevestigen deze waarachtige, tegenoverstaande stelling, uit de Schrifture:

Het geloof in Christus, de gehoorzaamheid des geloofs, en de volharding in beide zijn vruchten en uitwerkselen der verkiezing, den verkorenen eigen.

DE VIJFDE VOORSTELLING.

De verkiezing is niet onveranderlijk, aangezien dezelve door het afvallen der verkorenen zelven verhinderd, en afgebroken kan worden.

Grevinch pag. 127; Episcop. in Thes. pag. 65, en anderen overal.

Oordeel.

De verkiezing Gods is ten eenenmaal onveranderlijk, zoo ter heerlijkheid, als tot het einde, want het rijk zal gegeven worden, dien het bereid is; Matth. 20: 23; alsook ter genade, als tot een middel; want die Hij te voren gekend heeft en gepraedestineerd heeft, diezelve heeft Hij met anderen geroepen en gerechtvaardigd, waarom ook de gaven Gods zonder berouw zijn, Rom. 11: 29; en de fontein derzelve, de eeuwige verkiezing, wordt genoemd een vast fundament, 2. Tim. 2: 9. De vallen en gebreken der

Heiligen verstoren hunne verkiezing niet, of breken ze geenszins af. Want zij hebben God niet verkoren, maar God hen, Joh. 15: 16, om met eene gedurige, onverdiende liefde lief te hebben, Jer. 31. Derhalve, of Hij bevestigt de staanden, opdat zij niet vallen, of ondersteunt de vallenden, opdat zij niet verpletten, of richt wederom op de gevallenen, dat zij niet altijd onderliggen; doch bewaart ze allen, door de kracht zijner hulp, ter zaligheid. Waaruit wij deze tegenstelling maken, gesteld tegen de valsche stelling :

De verkiezing ter zaligheid is onveranderlijk, en wordt niet, door de gebreken of vallen der uitverkorenen, ook die zwaar zijn, onderbroken of afgebroken.

DE ZESDE VOORSTELLING.

Er is geen gevoel of zekerheid van de verkiezing in dit leven.

Grevinch. pag. 138. En blijkt uit de zaak zelve.

Oordeel.

Te loochenen het gevoel en de zekerheid der verkiezing in dit leven, is den verkorenen in dit leven de verkiezing onnut maken, ja, dezelve te niet maken, zoo ten aanzien van de genade, alsook ten aanzien van de heerlijkheid en de beginselen, die de verkorenen in dit leven dadelijk gevoelen.

Veel anders oordeelt de Schriftuur, die beide de vruchten, het gevoelen namelijk en de zekerheid, ook in dit leven den geroepenen verkorenen toeigent; hoewel in ongelijke mate.

Het gevoelen. Want uit de fontein der verkiezing doet ze in hen vloeien den troost tegen de zonde, Rom. 8: 33, Wie zal de uitverkorenen Gods beschuldigen? Tegen de zwakheid des geloofs, 2. Tim. 2: 19, Het fundament Gods staat vast. Insgelijks eene blijdschap boven de wereld en alle wereldsche dingen, Luk. 10: 20, Verblijdt u, dat uwe namen geschreven zijn in den Hemel. Vreugde tegen alle vijanden, Rom. 8: 35.

Wie zal ons scheiden van de liefde Christi, enz. Zekerheid, omdat zij door 't geloof weten, dat hunne verkiezing van God is, gelijk staat 1. Thess. 1: 4; en maken dezelve vast in hunne harten, door benaarstiging der goede werken, 2. Pet. 1: 10. Want zij ontvangen niet den geest dezer wereld, maar den Geest uit God, opdat zij weten wat hun God door eene eeuwige verkiezing gegund heeft, 1 Cor. 11: 12. Derhalve verdoemen en verwerpen wij deze stelling als godloos, en zoowel tegen den verkiezenden God, als tegen de verkorenen zelve lasterlijk; en bevestigen integendeel de ware en heilzame leer met deze tegenstelling:

Het gevoelen en de zekerheid der verkiezing, zoowel als der roeping of rechtvaardigmaking. is den uitverkorenen in dit leven bekend.

VAN DE VERWERPING.

Eerste voorstelling der Remonstranten.

De wil Gods, van de ongeloovigen, in ongeloof volhardende, onder den toorn te laten, en eeuwiglijk te verdoemen, is het geheele besluit van de verwerping ten doode.

Haagsche Confer. pag. 66, en vervolgens; Epist. ad Walach. pag. 32, 33.

Oordeel.

Van tegenoverelkander staande dingen is eenerlei reden, eenerlei kennis. Uit 'tgeen dan, dat te voren gezegd is van de verkiezing, is lichtelijk te zeggen, wat te besluiten zij van de tegenstelling der verwerping en hare beschrijving. De somma valt hier op. Dat noch alle de handelingen van God, die verwerpt, hier worden gesteld, zoodat het genoemdzoudekunnen worden het geheele besluit der verwerping, noch die daar gesteld worden, alzoo verklaard, dat de waarheid dezes besluits erkend kan worden. Het is buiten kwestie, dat God de ongeloovigen en in ongeloovigheid hardnekkiglijk voortvarenden onder den toorn laat en eeuwiglijk verdoemt. Dit is de stem van Christus zelve, Joh. 3: 18, 36, Die niet gelooft is alreede verdoemd, en de toorn Gods blijft op hem; Marc. 16: 16, Wie niet gelooft, die zal verdoemd worden.

Maar behalve deze daad Gods, de ongeloovigen ter dood ordineerende, worden anderen meer in de Schriftuur uitgedrukt, en hier nagelaten.

Als, bijvoorbeeld, dat Hij zich over sommigen niet wil ontfermen ter zaligheid, Rom. 9: 16, 18; dat Hij niet allen aan zijnen Zoon gegeven heeft, om verlost te worden; gelijk Hij zelf betuigt, Joh. 7: 9, Ik bid niet voor de wereld, maar voor degenen, die Gij Mij gegeven hebt; want zij zijn uwe; insgelijks, dat Hij niet besloten heeft allen het geloof in Christus mede te 'deelen, 'twelk nochtans uit zijn geschenk verkregen wordt; gelijk er staat, Matth. 13: 11, Hun is het niet gegeven; ja, dat Hij velen niet besloten heeft de genade van de uiterlijke roeping toe te laten; Die Hij in hunne wegen laat gaan, Hand. 14: 16. Daarenboven, of zij schoon de woorden der Schriftuur hier gebruiken, zij wijken nochtans af van den zin, en waarheid derzelve.

De Schriftuur noemt ongeloovige, dat is, moedwillige verachters der Evangelische genade, diegenen, die, na hunne verwerping, de genade des Evangelies verwerpen en verachten, gelijk gezegd wordt, De verkorenen hebben het verkregen, de anderen, de verworpenen, zijn verhard; want God heeft hun gegeven eenen zwaren geest, Rom. 11: 7, 8.

Maar de Remonstranten verstaan degenen, die nu, eer zij verworpen zijn, de genade des Evangelies verwerpen, en daarmede de verwerping bij God verdiend hebben.

De Schriftuur leert, dat de verwerping gedaan is, over bijzondere personen, Ezau, Farao, Rom. 9: 11, 17.

Judas, Joh. 17: 12; hetwelk ook Christus niet deze woorden te kennen geeft Joh. 13: 17, 18, Ik spreek niet van u allen; Ik weet, wie ik verkoren heb, en hfdst. 10: 26, Gij zijt van mijne schapen niet. De Remonstranten integendeel droomen een onbepaald, in 't wilde vliegend en algemeen besluit, afgezonderd van de voorwaarde en bepaling van particuliere personen. Daarom, latende die lamme, valsche en dubbelzinnige beschrijving der verwerping, stellen wij deze waarachtige en volmaakte uit de Schriftuur:
De wil Gods, waarmede Hij, naar zijn welbehagen, besloten heeft, over sommigen, uit het gevallen menschelijk geslacht, zich niet te erbarmen in Christus, maar hen in de zonden te laten, en eindelijk, om derzelve zonden wil, te verdoemen, tot betooning zijner gerechtigheid, is het geheele besluit der verwerping ter dood.

DE TWEEDE VOORSTELLING.

De verwerping is niet eenerlei, maar velerlei, onbepaald, en bepaald, algemeen en bizonder; en deze wederom is of onvolkomen, niet volstrekt, en wederroepelijk, of volkomen, volstrekt, onwederroepelijk; insgelijks de eene is des Ouden, de andere des Nieuwen Testaments.

DIT IS KLAAR UIT HET AANGEHAALDE TOT DE 2de VOORSTELLING VAN DE VERKIEZING.

Oordeel.

Gelijk wij eene eenige verkiezing ten leven boven geleerd hebben uit de Schriftuur, alzoo leeren en belijden wij eene eenige verwerping ter dood uit dezelve. De Heere heeft niet een en denzelfden haat een weerzin in alle verworpenen, Rom. 9: 12, 13. Met een en het zelfde besluit, heeft Hij ze allen voorgeschreven ter verdoemenis, Jud: 4; heeft ook hetzelfde eeuwige vuur allen bereid, Matth. 25: 42. Derhalve is het allen verworpenen gemeen, 'tgeen den geveinsden, die somwijlen den naam Christi beleden hebben, gezegd wordt, Matth. 7: 23, Ik heb u nooit gekend; en 'tgeen Christus tot de Joden zegt, Joh. 10: 26, Gij zijt van mijne schapen niet. Zoo vallen dan, als niet eenen slag afgehouden, alle drogredenen der nieuwe bepalingen, waarmede zij de eenvoudigen plegen te verstrikken, en de klare getuigenissen der Schriftuur ontwijken.

Er is geene verwerping, die onbepaald, en algemeen is, omdat het besluit Gods is van bijzondere personen, van overlang ter verdoemenis voorgeschreven, Ezau, Farao, Judas, Jud: 4; Rom. 9: 11, 17; Joh. 17: 12.

Er is ook geene onvolkomene verwerping, gemerkt God, door een onveranderlijk besluit, zoowel in de voorbereiding der heilzame genade, als in de ordeneering der hemelsche glorie, de verworpenen heeft voorbijgegaan, Rom. 9: 18, en 11: 7, 8; Jud. vers 4.

Ook is er geene wederroepelijke verwerping, of eene niet volstreckte; want het voornemen Gods blijft vast, zoowel ten aanzien van de verwerping, als ten aanzien van de verkiezing, zoowel over Ezau, als over Jakob, Rom. 9: 11.

Eindelijk, geene andere is de gelegenheid der verkiezing in het Oude als in het Nieuwe Testament, 'twelk te bewijzen is uit de eenige disputation van Paulus, Rom. 9; alwaar hij, met woorden en exempelen des Ouden Testaments, de verwerping bevestigt, en dezelve, door toepassen van de particuliere exempelen, tot eene algemeene leer verklaart.

Wij verwerpen dan de tweede voorstelling der Remonstranten van de verwerping; en de eenerleiheid en gelijkheid derzelve, in beide de Testamenten, bekennen wij met de Schriftuur, en belijden ze uit dezelve.

DE DERDE VOORSTELLING.

De verdienende oorzaak der verwerping is de ongeloovigheid tegen het Evangelie, en de volharding in dezelve. In de overgeleverde Thes. 8, en hare bijgevoegde verklaring.

Oordeel.

Dat de verdienende oorzaak der verdoemenis eigenlijk te zeggen is, de ongeloovigheid en hardnekkigheid tegen het Evangelie, is klaar uit de woorden van Christus, Joh.3: 18; Marc. 16: 16, en wij bekennen het ook gaarne. Maar de verdienende oorzaak der verwerping kan ze, onverminderd de waarheid der Schriftuur, niet gezegd worden. Want waarom sommigen het geloof gegeven, sommigen niet gegeven wordt, dat brengt Christus tot het welbehagen des Vaders, Matth. 13: 11; Paulus tot zijnen gansch vrijen wil, door welken Hij Zich over eenigen ontfermt, hun het geloof gevende, en anderen verhardt, datzelve hen niet gevende, Rom. 9: 18; Joh. 12: 12, 39, 40. Is het zaak, dat, naar het getuigenis van denzelfden Apostel, Gods voornemen nu vast was, wat aangaat de verwerping, als de verworpenen nog niets kwaads hadden gedaan, waarmede zij hunne verwerping, boven anderen, verdienden; hoe kunnen zij gezegd zijn, verworpen geweest te zijn, om de ongeloovigheid? Wij zijn allen van nature blind in 't verstand, en hard van hart, om te gelooven, en niemand gelooft of kan gelooven, tenzij God zijn verstand verlichte, zijn hart verzachte, en buige tot gehoorzaamheid des Evangelies. Indien dan ongeloovigheid de oorzaak ware van de verwerping, zouden zij allen gelijkelijk verworpen zijn geweest.

Maar God heeft door zijn welbehagen onderscheiden degenen, die evenzeer verdorven waren, en, genen met geloof begiftigende, heeft Hij dezen door zijnen gansch vrijen en rechtvaardigen wil in den dood en de zonde gelaten; opdat waarachtig zoude zijn: Hij ontfermt dien Hij wil, en verhardt dien Hij wil, Rom. 9: 18. Hier nu openbaren zich twee verborgenheden der nieuwe Theologie.

De eene, dat niemand verworpen wordt, dan nadat hij de genade des Evangelies veracht heeft. Wat zal het dan wezen van degenen, die nooit het Evangelie hebben gehoord, maar die God heeft laten gaan in hunne eigene wegen? Ps. 107: 19; Hand. 14: 16.

Deze, voorwaar, zullen, staande dezen grond, onder 't getal der uitverkorenen gesteld moeten worden, of ten minste niet eene middelsoort van menschen, die noch tot de uitverkorenen noch tot de verworpenen is behoorende.

De andere, dat niemand verdoemd wordt, dan om de zonden tegen het Evangelie begaan.

Zoo wordt dan ontkend de schuldigheid, die genoegzaam is ter verdoemenis, en ook krachtig, uit de oorspronkelijke zonde, tegen hetgeen de Apostel zegt, 1 Cor. 15: 22, Zij sterven allen in Adam; Ef. 2: 3, Wij waren van nature kinderen des toorns.

Ingelijks schijnt het, dat hier ontkend wordt de schuldigheid ter verdoemenis, uit de dadelijke overtreding van de wet, immers der natuurlijke wet, behaald door overtreding, eerdat het Evangelie verkondigd werd; tegen denzelfden Apostel, Rom. 2: 12, Allen, die zonder wet gezondigd hebben (namelijk tegen de geschrevene wet) zullen ook zonder wet vergaan. Derhalve stellen wij deze tegenstelling van de oorzaak der verwerping :

De oorzaak der verwerping, waarom God, sommigen genadiglijk verkoren hebbende, de anderen heeft voorbijgegaan, is het welbehagen Gods, of zijn gansch vrije en rechtvaardige wil. Maar de oorzaak der verdoemenis is de zonde, zoowel de oorspronkelijke, als de dadelijke zonden, tegen de wet en het Evangelie begaan.

DE VIERDE VOORSTELLING.

Dat God sommigen voorbijgaat met de genade van de predikatie des Evangelies, daarvan is oorzaak de onwaardigheid, in de menschen zelve schuilende.

Epist. ad Walach. pag. 44, 45.

Oordeel.

Dat dit de oorzaak zij van voorbijgaan, hebben wij uit de Schriftuur niet geleerd.

Want Christus, Matth. 11, betuigt uitdrukkelijk, dat, door het woord des Evangelies én mirakelen, degenen, die de onwaardigen waren, geroepen, en die waardigen waren, voorbijgegaan zijn, gelijk ook, bij Ez. 2, God zelf zegt.

De Apostel ontziet niet te zeggen, dat de Heidenen, die de gerechtigheid niet hebben nagevolgd, de rechtvaardigheid verkregen hebben, maar dat Israel, die de wet der rechtvaardigheid navolgde tot

dezelve niet is gekomen, Rom, 9: 30; en 10: 2 zegt hij, dat God gevonden is van degenen, die Hem niet zochten.

Zoo moeten wij dan eene andere oorzaak zoeken van dit voorbijgaan; die Christus, Matth. 11: 26, in het welbehagen Gods voorstelt, met deze woorden: Ja, Vader! want het heeft U alzoo behaagd; en Mozes, Deut. 7, en elders, drukt dat den Israelieten wel dapperlijk en zeer beweeglijk in. Hiertegen zij dan deze tegenstelling:

Dat God sommigen voorbijgaat met de genade des Evangelies, daarvan datzelve welbehagen, of dezelve zijn gansch vrije en rechtvaardige wil.

DE WIJZE OM, NAAR HET BEGRIP DES VOLKS, DE LEER VAN DE PRAEDESTINATIE TE LEEREN.

I.

VAN DE VERKIEZING.

i

De onschriftmatige leer van de praedestinatie onderzocht en verworpen zijnde, staat nu verder te zien, dat de dienaars des Woords onderwezen worden, hoe en op wat wijze zij dezelve gemeenzaam en met vrucht zullen voorstellen, 'twelk wij, behoudens het oordeel van anderen, aldus meenen te moeten geschieden.

Het volk moet geleerd zijn :

1. Dat God, na den gruwelijken val der eerste ouders, de menschen, even zoowel als de engelen, die gezondigd hadden, ten eeuwigen vure had mogen verwijzen.

Maar, dat Hij zulks niet gedaan, maar zijne genade den menschen beloofd heeft. Dat Hij, opdat Hij deze genade, onverminderd zijne gerechtigheid hun mocht betoonen, zijnen eengeboren Zoon tot een Zaligmaker beloofd heeft, die voor onze zonden eene offerandezoudeworden, en door zijnen dood van den eeuwigen dood verlossen.

2. Dat God dezen Zoon in het gepredikte Woord den menschen aanbiedt, en ernstiglijk gebiedt, dat allen, die het Evangelie hooren, zich tot Christus zullen bekeeren.

3. Maar dat de mensch, door den val, vanwege de zonden zoo verdorven is, dat hij de predikatie des Evangelies niet verstaan, noch, zoo hij ze verstaat, aannemen kan, tenzij God, hem door zijnen Geest trekkende, zijn hart opene, als het hart van Lydia, en hem de liefde Christi instorte.

4. Derhalve, dat niet alleenlijk het Evangelie eene bijzondere gave Gods is, niet allen volkeren gemeen, gelijk staat, Ps. 147, in 't laatste vers, en Hand. 16: 7; maar ook, dat het verstand en de gehoorzaamheid des Evangelies, of, om in 't kort te zeggen, dat het geloof eene bijzondere gave Gods is, gelijk geschreven is, Ef. 2 vers 8, en 2. Thess. 3: 2.

5. En dat geen mensch verdienen kan, dat hem deze gave gegeven worde; dewijl zij allen zondaars zijn, Rom. 3: 23. Ja, dat het zoo verre van daar is, dat de mensch het geloof kan verdienen, dat hij zelfs zich zelven niet schikken kan, om te gelooven, ook geene begeerte hebben, van het minste geestelijke goed, als in de zonde dood wezende, Efez. 2: 1; ja, ontbloot van alle gevoelens des waren goeds.

6. Dat God dan uit loutere genade de gave des geloofs geeft dien Hij wil; gelijk geschreven is, Rom. 9: 18.

7. Dat dezelve God zich van eeuwigheid, uit het gevallen menschelijk geslacht, zekere menschen, gelijk als tot zijn eigendom verkoren heeft, die Hij door het geloof aan Christuszoudewillen geven om zalig gemaakt te worden; gelijk daar staat, Joh. 17: 6, Zij waren uwe, die Gij Mij uit de wereld gegeven hebt.

Waaruit klaarlijk blijkt, dat 't geloof eene vrucht is der verkiezing; gelijk geschreven is: De verkiezing heeft het verkregen; de anderen zijn verhard geworden, Rom. 11: 7; en daar geloofden zoo velen, als er ten eeuwigen leven geordineerd waren, Hand. 13: 48.

Het is verder klaar, dat de oorzaak der verkiezing is het welbehagen Gods, die, niemand iets schuldig zijnde, uit zijn gansch vrijen wil en genade besloten heeft Zich over dezen boven genen te ontfemen, en denzelven aan Christus door 't geloof te geven, om zalig gemaakt te worden; gelijk er staat, Matth. 9, Ja, Vader! want het heeft U alzoo behaagd.

8. Dat deze verkiezing zoo vast is, dat hoe zwaarlijk dikwijls de heiligen vallen, dat zij niet opgeschort, veel minder afgebroken wordt, door feilen en vallen, gelijk er staat, Het fundament Gods staat vast, en heeft dezen zegel: de Heere weet, wie de zijnen zijn, 2 Timoth. 2: 19.

9. Dat nochtans ieder Christen van de zekerheid zijner verkiezing verzekerd behoort te zijn. En het, opdat hij zeker zijn moge, niet noodig is, dat hij tot in de verborgene geheimen der Goddelijke wijsheid inbreke, opdat hij versta, wat in den hemel, aangaande zijn persoon, besloten is (want dat is beide verboden en onmogelijk, dewijl het boek des levens verzegeld is, 2 Tim. 2); maar dat hij zich vastelijk aan het geopenbaard Woord Gods moet houden, hetwelk leert, dat God ons verkoren heeft in Christus, Efez. 1: 4; dat is, niet anders besloten heeft ons zalig te maken, dan door Christus; en strengelijk gebiedt, dat wij ons bekeeren en gelooven in den Zaligmaker, die ons voorgesteld is. Zoo wie dit doet, die heeft een gansch zeker getuigenis zijner verkiezing.

10. En dat daarom, op deze en op geene andere wijze, God de zekerheid onzer verkiezing wil openbaren, opdat wij in geene vleeschelijke zorgeloosheid vallen, maar met vreeze en beven onze zaligheid werken, gelijk de Apostel gebiedt, Fil.2: 12.

11. Dat met deze vreeze en beven zekerlijk is vergezelschap die troost, dat God getrouw is, die ons niet laat bezocht worden boven vermogen, 1 Cor. 10: 13; en het gekrookte riet niet breekt, of het rookende vlas uitbluscht, Jes. 42: 3. Dat deze vreeze en beving vergezelschap zal zijn, met die troostrijke sluitreden der Theologie, die ook in de meeste benauwdheden te werk gesteld moet zijn: de uitverkorenen zullen niet verleid worden. Ik ben uitverkoren; derhalve ik zal nimmermeer meer verleid worden. Insgelijks; niemand zal de schapen Christi uit zijne hand rukken. Ik ben een van de schapen Christi, want ik ken mijn Herder; ik heb Hem lief; ik geloof in Hem. Hem zal ik leven. Hem zal ik sterven. Derhalve hen ik gerust en verheugd in mijnen God, en zeg met Paulus: Wie zal Mij scheiden van de liefde Christi?

II.

VAN DE VERWERPING.

1. Dewijl openbaar is, dat er eene verkiezing is van zekere menschen ten leven, zoo kan niemand, die verstand heeft, twijfelen, of daar is eene verwerping van zekere menschen ter dood.

2. Nu staat de dienaren der Kerk, voorzigtiglijk te letten, wanneer en hoe men voor het volk van de verwerping zal handelen.

3. Men moet van de verwerping leeren, wanneer wij eenen expressen tekst, die daarvan spreekt, verhandelen; anderszins zelden en soberlijk, 'twelk wij zien, dat de profeten, Apostelen en Christus zelf onderhouden hebben.

4. De wijze, van het volk te leeren van de verwerping, zal door deze volgende regelen bekwamelijk bestuurd kunnen worden.

Ten eerste. Zal men leeren, dat het ons niet betaamt, die verborgenheden te onderzoeken, waarom God dezen verkoren heeft, genen heeft verworpen, en dat het ons niet betaamt te vernemen naar den verborgen wil Gods, maar blijven bij den wil, in het Woord geopenbaard.

Ten tweede. Zal men leeren, als van de verworpenen melding gemaakt wordt, dat wij gehouden zijn God te danken, die ons, daar wij in denzelfden klomp der zonde met de verworpenen staken, uit den barmhartigen wil Gods, door Christus daaruit getrokken heeft; alzoo roemt David, Ps. 100, de genade Gods, dat Hij ons gemaakt heeft schapen zijner weide.

Alzoo roemt Paulus, Ef. 1, de genade Gods, door welke Hij in Christus ons verkoren heeft. Beiden zijn zij weinig bekommerd met de verworpenen, maar veel met de dankbaarheid, die de verkorenen schuldig zijn.

Ten derde. Men zal leeren, dat wij ook in dit leven eeniger mate verstaan, dat God, om de verwerping veler menschen, geenszins van onrechtvaardigheid mag beschuldigd worden.

Want, eerstelijk, God verdoemt niemand dan om de zonden; zoo heeft Hij dan ook niemand besloten te verdoemen, dan om de zonden.

Ten tweede; dat Hij niet alle zondaars verwerpt en verdoemt, maar sommigen verkiest, sommigen verwerpt, dat doet Hij gelijk Paulus betuigt, Rom. 9: 22, 23, opdat Hij in de uitverkorenen zijne

barmhartigheid, in de verworpenen zijne gerechtigheid betoone. Nu hier is geene ongerechtigheid Gods, of aanneming van personen; dewijl den verdoemden de schuldige straf vergolden wordt, en den verlostene eene verdiende genade gegeven wordt.

Ten derde; dat Hij liever in deze, als namelijk Ezau en Judas, dan in gene, als namelijk Jakob en Petrus, zijn toom en gerechtigheid wil openbaren, dat doet Hij naar die macht, die een pottebakker heeft over het leem. Derhalve, zoo iemand wilde tegen murmureeren, diezoudeterstond hooren moeten: Mag Ik met het mijne niet doen, wat Ik wil? Matth. 20; en Matth. 11; ja, Vader! want het heeft U alzoo behaagd. Derhalve is het ook geene onrechtvaardigheid.

Wij hebben ons oordeel over het eerste artikel der Remonstranten verklaard; de wijze, om van de praedestinatatie naar 't begrip des volks te prediken, beschreven. In beide hebben wij die leer van de verkiezing en verwerping beleden, en kortelijk bevestigd, dewelke, zoowel in andere Gereformeerde Kerken, als voornamelijk in de Kerk van den Paltz, door Gods genade duslang geleerd is geweest. Dewijl deze leer het gansche stuk der zaligheid niet in den ongestadigen wil des menschen stelt, maar in den standvastigen wil Gods; en geene eer den mensch, maar alle eere God is toeschrijvende; de vleeschelijke zorgeloosheid uitschudt, en een vasten troost in leven en sterven den verkorenen kinderen Gods verleent; zoo bidden wij onzen barmhartigsten God, dat Hij alzoo wille regeeren de raadslagen, beide der H. M. Heeren Staten, als ook der Eerw. Synode, dat; de nieuwigheden, van de gansche Schriftuur in alle manieren vervreemd, ver dreven zijnde; zij deze Apostolische ten hoogste gerecommandeerd willen den, en dezelve door hunne autorite' de nakomelingen voortplanten.

HET OORDEEL DER HESSISCHE THEOLOGEN.

Van het Eerste Artikel der Remonstranten, van de praedestinatatie en van derzelfer gevoelen daarover.

Opdat de leer der Remonstranten van de praedestinatatie wettiglijk en duidelijk onderzocht, en naar Gods Woord geoordeeld moge worden, zoo achten wij, dat

naarstig onderscheid gemaakt moet worden, tusschen hun eerste artikel, dat zij in hunne Remonstrantie, voordezen den E. M. H. Staten van Holland en WestFriesland overgeleverd, gesteld hebben, en de verklaring dezes Artikels, en hun gevoelen, aangaande dit artikel, 'twelk zij, zoo in hunne publieke als private schriften, hebben uitgegeven. Het Artikel luidt aldus:

Dat God door een eeuwig en onveranderlijk besluit in Jezus Christus zijnen Zoon, eer des werelds grond gelegd was, besloten heeft, uit het gevallen, zondig, menschelijk geslacht, degenen in Christus, om Christus wil en door Christus, zalig te maken, die door de genade des H. Geestes in denzelven zijnen Zoon Jezus gelooven, en in hetzelfde geloof en gehoorzaamheid des geloofs, door dezelve genade, tot den einde toe volharden zouden; en daarentegen de onbekeerlijken en ongeloovigen in zonde en onder den toorn te laten en te verdoemen, als vreemd van Christus, naar 't woord des Evangelies bij Joh. 3: 16, Wie in den Zoon gelooft die heeft het eeuwige leven, en wie den Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem; en andere plaatsen der Schriftuur meer. Deze woorden des eersten artikels begrijpen niets, wat van de H. Schriftuur vervreemd is, tenzij dat misschien de Remonstranten iets verbergen onder het woord gehoorzaamheid en geloof, en tenzij dat ze onder de dubbelzinnigheid van het woord genade spelen; waarvan, op zijne plaats, in 't onderzoek des 3. en 4. artikels, gesproken zal worden.

De reden, waarmede de waarheid dezes artikels, in zichzelven aangemerkt, bewezen wordt, is deze: al wat God in den tijd doet, dat heeft Hij van eeuwigheid, voor de grondlegging der wereld, besloten te doen.

Want God zijn zijne werken van eeuwigheid bekend, Hand. 13: 10.

Maar God maakt in den tijd zalig uit het gevallen menschelijk geslacht degenen in Christus, door en om Christus wil, die door de genade des H. Geestes in denzelven gelooven, en in dat zelve geloof tot den einde toe volstandig blijven.

Derhalve; zoo heeft Hij ook besloten van eeuwigheid voor de grondlegging zoodanigen zalig te maken.

Maar nochtans, indien de verklaring dezes artikels, en het gevoelen der Remonstranten aangaande hetzelfde, die zij, zoo in de Haagsche Conferentie, als ook in andere schriften, zoo publieke als private, hebben voorgesteld, nader bezien wordt; zal het blijken, dat ze van de H. Schriftuur wijd en breed is verschillende, ja, dat ze met zichzelf geenszins kan bestaan. In de Haagsche Conferentie hebben zij van dit Artikel twee dingen beweerd.

I. Dat dit besluit van zalig te maken degenen, die in Christus volstandiglijk gelooven, is het geheele en gansche besluit der Goddelijke praedestinatie ter zaligheid, of der verkiezing, en dat er geene andere praedestinatie als deze ons in het Evangelie is geopenbaard.

II. Dat het geloof, en de volharding in het geloof, is eene voorvereischte conditie in 't verkiezen, ja, die ook in de Goddelijke aanmerking der verkiezing zelve ten eeuwigen leven voorgaat, en geene vrucht of uitwerksel is van dezelve.

Dat het eerste, noch niet de Schriftuur, noch met het tweede, en andere voorstellingen der Remonstranten, overeenstemt, achten wij, dat uit het navolgende klaarlijk kan blijken.

1. Het besluit der verkiezing ten eeuwigen leven (hoedanig in de H. Schriftuur beschreven wordt, en duslang in de Kerken geleerd is geweest) begrijpt drie dingen: ten eerste, Gods voornemen van zich over sommige zekere personen, uit het gevallen menschelijk geslacht, welk getal God alleen bekend is, naar de goedertierene genegenheid van zijnen wil, tot lof zijner heerlijke genade, te erbarmen, en dezelve uit de gemeene ellendigheid, waarin zij zichzelf hadden geworpen, te trekken.

Want alzoo maakt de Schriftuur melding van een zeker getal der uitverkorenen; Matth. 20: 16; en 22: 14, Velen zijn geroepen; weinigen uitverkoren.

Waartoe ook behooren die spreken der Schriftuur, die gewag maken van het boek des levens, waarin God geschreven heeft de namen van allen en een ieder der uitverkorenen; Luk. 10: 20; Filipp. 4: 3; Openb. 21: 27. En dit getal der uitverkorenen wordt vertoond zonder twijfel door die 144000 geteekenden, Openb. 7: 4.

Dat nu dit getal der uitverkorenen Gode bekend is, blijkt uit Joh. 10: 3; waar Christus gezegd wordt zijne schapen te noemen met name; en 13: 18, zegt Christus, Ik weet wie Ik verkoren heb. En hiertoe behoort het zeggen des Apostels, 2 Tim. 2: 19, De Heere kent degenen, die zijne lijn.

2. De verkiezing begrijpt eene ordineering van zekere en bijzondere personen tot de hoogste gelukzaligheid, te weten, tot het eeuwige leven, Hand. 13: 48; tot de heerlijkheid, Rom. 8: 29, 30; tot de zaligheid, 2 Thess. 2: 13.

3. Zij begrijpt de ordineering en beschikking van zekere middelen, door welke tot het voorgenomen einde gekomen moet zijn, en het besluit van die middelen krachtiglijk den uitverkorenen te geven, en dezelve door die middelen onfeilbaarlijk tot de eeuwige gelukzaligheid te brengen.

En deze middelen zijn 1. Christus, de Middelaar, 1 Pet. 1: 20, die de hoogste plaats houdt, op welke alle andere middelen, en ook de zaligheid zelve, gelijk als berusten en opgetimmerd worden (in welken zin Hij ook met reden gezegd wordt, het fundament der verkiezing, zoo verre namelijk als de verkiezing genomen wordt voor de ordineering der middelen, tot het eeuwige leven strekkende, in welken wij verkoren zijn, Ef. 1: 4). 2.

De roeping, te weten krachtige, en heilzame, Rom. 8: 30. 3. Het geloof des Evangelies, Hand. 13: 48; Til. 1: 1. 4. De aanneming in Christus, Ef. 1: 5. 5.

De rechtvaardigmaking en heiligmaking, Rom. 8: 30; 1 Pet. 1: 3. En, eindelijk, 6. de volharding, 1 Pet. 1: 5.

Het besluit nu, waarmede God besloten heeft de geloovenden in Christus, en in dat geloof volhardenden, zalig te maken, begrijpt deze drie niet.

Want, ten eerste, het drukt niet uit Gods voornemen, om zich over zekere bijzondere personen uit het gevallen menschelijk geslacht te erbarmen, want het verklaart niet, wie Hij uit het gevallen menschelijk geslacht wil zalig maken, maar hoedanigen, te weten de geloovenden; en ook dat besluit drukt veel meer uit de ordineering des geloofs, tot eene conditie dergenen, die zalig zullen worden, dan eene verkiezing en afzondering van zekere bijzondere personen, die Hij onvermijdelijk de eeuwige zaligheid en de middelen, daar toe brengende, krachtiglijk te geven besloten heeft. En datzelve bekennen de Remonstranten niet alleen in hunne private schriften; gelijk te zien is bij Johannes Arnoldi, tegen Tilenus, pag. 59; alwaar hij zegt, dat het besluit, waarmede God besloten heeft de

geloovigen in Christus zalig te maken, is het besluit, waarmede de noodzakelijkheid des geloofs ter zaligheid geordineerd wordt; en bij Grevinchovius, tegen Amesius, pag. 105, 106; alwaar hij zegt, dat het besluit, door hetwelk God besloten heeft de geloovigen zalig te maken, is het besluit Gods, waardoor het zijn louter genadige wil goed gedacht heeft, deze slechte handeling (te weten het geloof) voor te schrijven, tot eene conditie, om op dezelve de zaligheid mede te deelen; maar ook in de publieke schriften, die uit hunnen gemeenen naam zijn uitgegeven, en ook in de onlangs der Synode overgeleverde verklaring van hun gevoelen, omtrent het eerste artikel. Die woorden der verklaring luiden alzoo: Als de Remonstranten van de praedestinatie handelen, zoo plegen zij ze meest op tweëerlei wijze te verstaan.

1. Dat ze te zeggen zij dat besluit Gods, waardoor Hij besloten heeft, naar zijn gansch vrij believeen, de geloovenden zalig te maken, en de ongeloovigen te verwerpen, dat is, uit vele mogelijke condities, eene zekere wijze in zijn verstand te noteeren en te besluiten, naar dewelke Hij zalig wil maken en verdoemen, enz.

2. Het besluit, van de geloovigen in Christus zalig te maken, begrijpt niet eene ordineering van sommige zekere bijzondere personen ten eenwigen leven. Het maakt wel gewag van de zaligheid; maar gansch niet van de ordineering van zekere en bijzondere personen tot de zaligheid, of tot het eeuwige leven.

Dit bekennen de Remonstranten ook zelve, wanneer ze, benevens dat algemeen besluit van de geloovenden in Christus zalig te maken, waarvan zij in de overgegevene Stelling melding maken, daarenboven een ander besluit stellen, van zekere en bijzondere personen, als bij voorbeeld van Petrus, Paulus, en Johannes, zalig te maken, welk besluit Gods zij versieren te steunen op de voorwetendheid Gods, van hun geloof in Christus en volharding in dat geloof, welk besluit der verkiezing zij, zeer oneigenlijk, peremtoir [beslissend] noemen, en onderscheiden van dat eerste algemeene besluit, gelijk te zien is in de zevende overgeleverde Stelling.

3. Het besluit, van de geloovenden in Christus zalig te maken, begrijpt niet eene ordineering van alle de middelen, door welke het God beliefd heeft, de zijnen tot het voorgezette einde, dat is, tot de eeuwige zaligheid, te brengen, Want het maakt maar melding van het geloof in Christus, hetwelk maar één middel is, onder zeer vele, om de verkiezing uit te voeren. Maar van het besluit, van Christus den Middelaar te zenden, en in den dood over te geven, van de uitverkorenen beide inwendig en uitwendig te roepen, en van dat geloof, waardoor de zaligheid verkregen wordt, hun krachtiglijk mede te deelen, daar spreekt men niet een woord van, uit al hetwelk klaarlijk besloten wordt, dat zulk een besluit, waarmede God besloten heeft, uit het ménschelijk geslacht, de geloovenden in Christus zalig te maken, niet is het geheele en gansche besluit der verkiezing.

II. De H. Schriftuur beschrijft ons een zoodanig besluit der verkiezing, dat, dit gesteld zijnde, zoo worden noodzakelijk en onfeilbaarlijk sommige menschen zalig, namelijk zooveel als ten eeuwigen leven verkoren zijn.

Want alzoo zegt Christus, Joh. 6: 39, dat dit is de wil zijns Vaders (die Hij namelijk volbrengt), dat Hij, uit al wat Hij Hem geeft, niet verlieze. En Joh. 10 zegt Hij niet te kunnen geschieden, dat de schapen uit zijne hand genomen worden. En Matth. 24: 24 zegt Hij onmogelijk te zijn, dat de uitverkorenen verleid worden, te weten, eindelijk, in dwalingen het fundament der zaligheid omstootende.

Waaruit ook de Apostel, 2 Tim. 2: 19, zegt, het vaste fundament Gods staat, en heeft dezen zegel: God kent degenen, die zijne zijn.

Maar gesteld zijnde het besluit, waarmede God besloten heeft, de geloovenden en in 't geloof volhardenden zalig te maken, of waarmede God het geloof geordineerd heeft tot eene voorwaarde, om op dezelve de zaligheid mede te deelen, zoo worden niet noodzakelijk en onfeilbaarlijk sommigen zalig; maar het kan desnietteenstaande geschieden, dat geen mensch zalig wordt.

Want schoon gegeven ('twelk uit de natuur des menschen, helaas! al te gebeurlijk is, ja ook noodzakelijk is), dat niemand in Christus gelooft, of ('twelk de Remonstranten, hoewel valschelijk, stellen mogelijk te zijn) dat alle waarlijk geloovenden in Christus, wederom van het geloof afwijken; zoo zal ganschelijk niemand zalig worden.

Nochtans zal niettemin dit besluit Gods vast staan, dat Hij alle in Christus geloovenden zalig wil maken.

En datzelve bekennen de Remonstranten niet alleenlijk van 't gezegde besluit, maar ook van 't andere

besluit, van de middelen te besturen, die noodig en genoegzaam zijn, om de zaligheid te verkrijgen, in de overgeleverde verklaring van hun gevoelen, zeggende: Dewijl de middelen, door welke men tot de heerlijkheid komen kan, kunnen verstooten en verworpen worden, is het hieruit dat, zoodanige verkiezing ter heerlijkheid gesteld zijnde, niet noodzakelijk gesteld wordt het geven der heerlijkheid en der eeuwige zaligheid. En nog klaarder in dezelve verklaring: Gesteld zijnde de noodzakelijkheid des besluits, van de middelen tot het geloof noodig te besturen ('twelk vooronderstelt het besluit van de geloovenden zalig te maken), zoo kan het niettemin gebeuren (hoewel God door zijne wijsheid weet, dat het anders zal toegaan), dat niemand gelooft, en dat allen gelijk, de een met den ander, ongelooovigen blijven. Derhalve.

III. Dit zeggen der Remonstranten (dat het besluit, van de geloovenden in Christus, en in dat geloof volhardenden, zalig te maken, is het gansche en geheele besluit der verkiezing), is strijdende met hun ander zeggen, gesteld in de Haagsche Conferentie, te weten, dat geloof, in de aanmerking Gods, de verkiezing ter zaligheid voorgaat, en niet als eene vrucht dezelve is volgende.

Want indien het besluit, waarmede God besloten heeft, de geloovenden zalig te maken, is eene ordineering des geloofs tot eene voorwaarde, om op dezelve zaligheid mede te deelen, en even datzelfde besluit is het gansche en geheele besluit der verkiezing (hetwelk de Remonstranten beide zeggen), hoe kan het geloof, in de aanmerking Gods, die de verkiezing doet, de gelegenheid hebben van eene voorwaarde, die de verkiezing voorgaat, en hoe heeft het niet veel meer de gelegenheid van een navolgende uitwerking en vrucht?

Want is het geloof in de aanmerking Gods geweest, eer dan het besluit van het geloof te ordineeren, tot eene conditie van de zaligheid mededeelen, dan moeten noodzakelijk de Remonstranten een van beide bekennen, of dat datzelfde besluit van de geloovenden in Christus zalig te maken, niet is het geheele en gansche besluit der verkiezing, of dat het geloof, in de aanmerking en het verstand Gods, die de verkiezing doet, datzelfde besluit der verkiezing niet voor gaat, maar liever is een gevolg, uitwerksel en vrucht er van.

Dit bekennen de Remonstranten in het antwoord tegen die van Walcheren, pag, 44, zeggende: Wij bekennen, dat het geloof een gevolg, uitwerksel, en vrucht gezegd mag zijn, van dat algemeene besluit, van de geloovigen zalig te maken en de ongelooovigen te verdoemen.

IV. Dit zeggen der Remonstranten is strijdende met hunne andere gronden, voornamelijk met datgene, waarmede zij, behalve dat besluit, waarmede God besloten heeft, de geloovenden in Christus zalig te maken, nog drie andere besluiten stellen, waarvan 't eerste, van Christus den Zaligmaker te zenden, het voorzeide besluit voorgaat; de andere twee; van de middelen te besturen, noodig tot het geloof en de bekennen, insgelijks van de bijzondere personen, deze, gene, die, zalig te maken; volgen op datzelfde besluit.

Hieruit trekken wij de gevolgtrekking, of dat deze drie besluiten niet zijn van de zaligheid des menschen, ('twelk te zeggen ongerijmd ware), of dat het besluit van de geloovenden zalig te maken, 'twelk een ander is, en onderscheiden van deze drie besluiten, niet is de geheele wil Gods van de zaligheid des menschen, in het Evangelie geopenbaard, of ('twelk voor de Remonstranten één is) niet is het geheele en gansche besluit van de praedestatie ter zaligheid of van de verkiezing. Dat de andere stelling der Remonstranten, die zij mede in de haagsche Conferentie gesteld hebben (te weten, dat het geloof niet is een gevolg, uitwerksel, en vrucht der verkiezing, maar een te voren geeischte conditie in 't verkiezen, en dat het, in de aanmerking Gods, de verkiezing ten eeuwigen leven voorgaat), met de Schriftuur is strijdende, en zichzelf is omstootende, kan blijken uit het navolgende,

1. Geen ding, 'twelk God den mensch in den tijd genadiglijk geeft, kan wezen de oorzaak of conditie, zonder dewelke het niet geschiedt, van Gods eeuwige werking.

Nu wordt het geloof van God den mensch genadiglijk gegeven in den tijd; maar de verkiezing is van God gedaan van eeuwigheid; Derhalve, het geloof is niet de oorzaak of conditie, zonder dewelke die niet geschiedt, ter verkiezing.

De eerste voorstelling wordt bewezen, omdat het onmogelijk is, dat de oorzaak later zij dan haar uitwerksel.

Hetgeen nu den mensch in den tijd gegeven wordt, dat is later, dan 'tgeen van God gedaan is van eeuwigheid. Het eerste lid van de tweede voorstelling wordt bewezen, omdat de mensch alsdan eerst

gelooft, als God door de genade des H. Geestes niet alleenlijk uitwendig door de predikatie des Woords, maar ook inwendig en krachtiglijk hem roept, zijn hart opent, en het geloof in hem ontsteekt. Hand. 16: 14; Efez. 2: 8; Fil. 1: 19. Geenszins nu kan de mensch gezegd zijn van eeuwigheid geloof te hebben, als die van eeuwigheid niet is geweest. Maar de verkiezing Gods is eene handeling, die van eeuwigheid geschied is.

Het laatste lid wordt bewezen Ef. 1: 4, alwaar God gezegd wordt, ons verkoren te hebben, voor de grondlegging der wereld, dat is, van eeuwigheid; ziet Titus 1: 9; 2 Thes. 2: 13; 2 Tim. 1: 9.

En de Remonstranten hebben geene bedenkingen te maken, dat, ofschoon het geloof des menschen in der daad, en zooveel zijn wezenlijk bestaan belangt, niet van eeuwigheid is geweest, het nochtans geweest is van eeuwigheid in de voorwetendheid, en in 't verstand Gods, die de verkiezing doet, en dat alzoo God eer voorzien heeft het geloof des menschen, dan Hij hem verkoren heeft ten eeuwigen leven. Want de mensch kan geenszins uit zichzelf en uit zijne natuurlijke krachten in Christus gelooven, of tot Hem komen. Maar het is God, die het geloof, door de genade des H. Geestes, in den mensch is werkende. Daarom wordt het geloof een werk Gods genoemd, Joh. 6: 26; Gods gave, Efez. 2: 8. Derhalve niet, omdat God in sommigen het geloof voorgezien heeft, heeft Hij ze ten eeuwigen leven uitverkoren, maar integendeel, omdat Hij ze verkoren heeft, en besloten heeft hun het geloof te geven, daarom heeft Hij het in hen voorgezien.

2. Datzelve blijkt ook klaar genoeg uit het onderscheid, dat er is tusschen de rechtvaardigmaking en verkiezing. De rechtvaardigmaking geschiedt door het geloof in den tijd, zoodat niemand gezegd wordt gerechtvaardigd te worden, dan die inderdaad in Christus gelooft, en zijne voldoening met waar geloof aanneemt. Alzoo was Abraham, noch konde gezegd worden te zijn gerechtvaardigd, eer hij metterdaad zelve in Christus geloofde. Maar het besluit der verkiezing geschiedt niet in den tijd door het geloof, maar is van eeuwigheid, voor de grondlegging der wereld, geschied, Efez. 1: 4, zoodat Abraham, en zoo velen ooit het eeuwige leven hebben verkregen, of voortaan ook krijgen zullen, niet alsdan eerst begonnen hebben, of beginnen zullen uitverkoren te worden, wanneer zij metterdaad geloofd hebben of gelooven zullen, maar zoo velen als ooit zalig geworden zijn, of voortaan zalig 'zullen worden in der eeuwigheid, die zijn van eeuwigheid verkoren geweest, ook eer zij dadelijk geloofd hebben, of gelooven zullen.

3. Datzelve blijkt klaarder uit die spreken der Schrift, waar degenen, die nog niet metterdaad gelooven, Gods volk en uitverkorenen genoemd worden. Christus, Joh. 10: 16, noemt sommigen uit de Heidenen, die nog niet tot het geloof bekend waren, nochtans zijne schapen. Ik heb ook andere schapen, die van deze schaapskooi niet zijn, die moet Ik ook hier toe brengen. En Hand. 18: 10 zeide God, eer het Evangelie den Corinthen werd gepredikt, dat Hij in de stad van Corinthe veel volks had, dat is, vele uitverkorenen.

Waaruit klaarlijk blijkt, dat de kinderen Gods niet alsdan eerst uitverkorenen worden, of tot het eeuwige leven verkoren worden, maar, eer zij gelooven, al van eeuwigheid aan, waarlijk verkoren zijn geweest.

4. En hieruit is het, dat de Schriftuur zegt, dat wij verkoren zijn, niet omdat wij heilig waren, of omdat God voorzag, dat wij heilig worden zouden; maar opdat wij heilig en onstraffelijk voor Hem zouden wezen in de liefde, Efez. 1: 4 (te weten door het geloof, waardoor de harten geheiligd en gereinigd worden, Hand. 15: 9).

En Hand. 13: 48 worden niet gezegd geordineerd geweest te zijn, zoo velen als er geloofden, of gelooven zouden; maar, integendeel, worden gezegd geloofd te hebben, zoo velen als er geordineerd waren ten eeuwigen leven.

En Rom. 8: 29 wordt God niet gezegd, die Hij geroepen heeft, te weten krachtiglijk, en methetgeloof begiftigd heeft, en door het geloof gerechtvaardigd heeft, diezelfde ook voorgekend en te voren geordineerd te hebben, maar, integendeel, die Hij voorgekend en gepraedestineerd heeft, die ook geroepen, dat is, in 't ware en zaligmakende geloof, begiftigd en door dat geloof gerechtvaardigd te hebben.

Desgelijks zegt Christus, Joh. 15: 16, dat Hij de zijnen verkoren heeft, niet omdat zij vruchten droegen, maar opdat zij vruchten dragen zouden.

Derhalve is het geloof niet eene voorgaande zaak, en eene conditie, voorvereischt in 't verkiezen, en eer dan de verkiezing, maar, integendeel, eene navolgende zaak, een vrucht en uitwerksel van de verkiezing.

5. Is het zaak, dat het geloof, door de genade des H. Geestes (gelijk de Remonstranten bedriegelijk spreken) in het hart des menschen aan te steken, eene conditie is, voor vereischt in 't verkiezen, en welke in de aanmerking Gods de verkiezing voorgaat; zoo volgt, dat de verkiezing niet is de eerste fontein en springader aller geestelijke goederen en gaven, die God ons is gevende. De reden is, omdat de verkiezing, dewijl zij later is als het geloof (hetwelk eene goede en geestelijke gave is), zoo kan dezelve des geloofs fontein en springader niet zijn, maar is het van noode, dat het geloof uit eene andere fontein voortkome. Maar het gevolg is ongerijmd. Want de Schriftuur betuigt, dat de verkiezing ten eeuwigen leven de springader is, waaruit alle geestelijke zegeningen, die God aan ons besteedt, zijn vloeiende. Want zoo is het, dat de Apostel, Rom. 8: 29, uit de voorkennis en voorverordineering, de roeping, te weten, de krachtige, of de schenking des geloofs, de rechtvaardigmaking, en ook de verheerlijking zelve, is trekkende. En Efez. 1; alwaar expresselijk de plaats van de verkiezing verhandeld wordt; stelt de Apostel, willende ordelijk verhalen de geestelijke zegeningen, waarmede ons God gezegend heeft, in de eerste plaats, als het fundament, onze verkiezing ten eeuwigen leven, vers 4, 5; en trekt daaruit alle andere geestelijke weldaden Gods, die Hij ons mededeelt, zelfs ook de openbaring des Evangelies en het geloof, vers 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13. Zoo is dan het geloof niet eene conditie, in 't verkiezen voorvereischt, en gaat het niet voor de verkiezing in de aanmerking Gods; maar is, integendeel, een gevolg, uitwetsel en vrucht der verkiezing.

6. Indien de verkiezing gedaan is, niet alleenlijk ter zaligheid, als het einde, maar ook tot het geloof, als tot een middel, waardoor de zaligheid verkregen wordt, zoo kan het geloof niet wezen eene conditie, in 't verkiezen voorvereischt, maar is liever een vrucht en uitwetsel der verkiezing. Nu, de verkiezing is gedaan, niet alleenlijk ter zaligheid, als tot het einde, maar ook tot het geloof, als tot een middel, waardoor de zaligheid verkregen wordt. Want alzoo zegt de Apostel, Efez. 1: 5: God heeft ons te voren geordineerd tot de aanneming tot kinderen, of, die Hij tot kinderen heeft aangenomen; maar deze aanneming geschiedt maar door 't geloof, Joh. 1: 12.

En de Apostel zegt, 1 Pet. 1: 2: Verkoren tot de gehoorzaamheid en besprenging des bloeds van Jezus Christus, dat is, tot het geloof en de rechtvaardigmaking, die door de besprenging des bloeds Christi hier wordt te kennen gegeven.

Derhalve: zoo is het geloof niet eene conditie, in 't verkiezen voorvereischt, maar liever een vrucht en uitwetsel van de verkiezing.

7. Hetzelfde wordt bewezen uit den grond der Remonstranten, hoewel dezelve valsch is. Want zij zeggen in de Haagsche Conferentie, dat het algemeen besluit, waarmede God besloten heeft zalig te maken degenen, die volstandig in Christus gelooven, het eenige, gansche en geheele besluit is der verkiezing ter zaligheid.

Nu, dat het geloof is een gevolg, uitwetsel en vrucht van dat algemeene besluit, van de geloovigen zalig te maken, zeggen dezelve Remonstranten in 't schrift tegen die van Walcheren, pag. 44. Derhalve: 't geloof is een gevolg, uitwetsel en vrucht van 't besluit der verkiezing ter zaligheid.

En dit zij gezegd van de twee valsche gronden der Remonstranten, omtrent het eerste Artikel, die zij in de Haagsche Conferentie gezocht hebben voor te vechten.

In hunne andere schriften, zoo publieke als private, zoo men ze doorziet, zal men daar meer leeringen vinden van beide de praedestinatiën, zoo ter zaligheid als ten verderve, beide verschillende van de H. Schriftuur, en ook van de rechtzinnige leer der Gereformeerde Kerken, uit dezelve getrokken, en zichzelve ook tegensprekende.

Opdat dit openbaar worde, zullen wij ordelijk aanmerken:

1. Wat zij van de praedestinatie ter zaligheid, of van de verkiezing in hunne voornoemde schriften leeren.

2. Wat zij van de praedestinatie ten verderve, of de verwerping leeren.

Behalve de twee onscriptmatige gronden der Remonstranten, die boven verhaald zijn, en die zij naar vermogen in de Haagsche Conferentie voorgestaan hebben, vindt men nog voornamelijk vier in hunne schriften.

De eerste is, dat de verkiezing ter zaligheid niet eenlei is, maar velerhande; eene algemeene (die sommigen onder hen ook eene onbepaalde noemen), waarmede God besloten heeft in 't algemeen allen, die in Christus volstandiglijk gelooven, zalig te maken; en eene particuliere, of bijzondere (die zij ook eene bepaalde noemen), waar mede Hij besloten heeft, dezen en genen, namelijk Petrus, Paulus en

Johannes, die Hij voorzag, dat gelooven zouden, zalig te maken. En dat deze wederom is tweeërlei, eene onvolkomene en niet volstreckte, die opgeschort en wederroepen of krachteloos gemaakt kan worden, als wanneer iemand, met waar en zaligmakend geloof begiftigd zijnde, en vervolgens waarlijk gerechtvaardigd, en door den Heiligen Geest vernieuwd, het geloof en den H. Geest ten eenenmaal verliest, en in de afvalling eindelijk volhardt, en daarin sterft; en eene volle of volstreckte dergenen, die in het ware en zaligmakende geloof volharden, en in dezelve sterven, en vervolgens onveranderlijk en onwederroepelijk is.

Tegen dezen grond strijdt de leer der Gereformeerde Kerken, getrokken uit de heilige Schriftuur, dat namelijk de verkiezing ten eeuwigen leven maar eenerlei is, namelijk (gelijk wij te voren gezegd hebben) een voornemen Gods, naar het welbehagen zijns wils, uit loutere genade, van zich over zekere en sommige bijzondere personen uit het gevallen menschelijk geslacht te erbarmen, en dezelve uit de gemeene ellendigheid der zonde, en der verdoemenis te verlossen, en eeuwig zalig te maken, en dat door zekere en daartoe geordineerde middelen; welke middelen Hij krachtig zijnen uitverkorenen schenkt, en hen door dezelve tot de eeuwige zaligheid, als tot het voorgezette einde, zekerlijk en onfeilbaarlijk brengen wil, zoodat allen, die tot het eeuwige leven verkoren zijn, ten volle tot datzelfde verkoren zijn, van eeuwigheid, en, door die middelen, tot dezelve ook in den tijd noodzakelijk en onfeilbaarlijk gebracht worden.

De redenen, waarmede de valsche grond der Remonstranten bevochten, en die waarachtige meening der Gereformeerde Kerken, die aan dezelve tegenoverstaande is, bevestigd wordt, zijn hierna volgende.

1. De H. Schriftuur maakt maar gewag van eene eenige verkiezing ten eeuwigen leven, te weten, van dezelve, die wij boven hebben beschreven, en, naar alle hare leden, met getuigenissen der H. Schriftuur bevestigd is, en dewelke ook de ordineering is tot het einde, dat is, tot het eeuwige leven (dewelke pleegt genoemd te worden, de verkiezing der heerlijkheid), en de ordineering tot de middelen, dat is, tot het geloof in Christus, tot de rechtvaardigmaking, heiligmaking, en eindelijke volharding (dewelke genoemd pleegt te worden de verkiezing tot de genade), is begrijpende.

En deze verkiezing is niet onbepaald van sommigen (wie dezelve ook zijn mogen), maar eene bepaalde, van zekere en bijzondere mensen, van dezen en genen, welk aller getal Gode bekend is, gelijk wij boven hebben bewezen.

Zij is ook niet onvolkomen, maar volkomen en volmaakt, gedaan van eeuwigheid, voor de grondlegging der wereld, hoewel ze uitgevoerd wordt, door onderscheidene trappen en middelen, door welke God zijne uitverkorenen tot de eeuwige zaligheid is brengende.

Bezie het 9 Capittel tot de Romeinen, en Ef. 1; in welke beide plaatsen de leer van de praedestinatie met opzet verhandeld wordt.

2. Geene inblijvende daad Gods kan onvolkomen genoemd worden, Reden: omdat de inblijvende daden Gods zijn ondeelbaar, ja, zij zijn God zelf, die allervolmaaktst is.

De verkiezing ter zaligheid is eene inblijvende werking Gods, te weten, zijn voornemen en besluit van de eeuwige zaligheid, van sommige zekere bijzondere mensen, waarom ook de verkiezing gezegd wordt geschied te zijn van eeuwigheid, voor de grondlegging der wereld, Ef. 1: 4.

Derhalve

En de Remonstranten behoeven niet te zeggen, dat zij door de verkiezing verstaan eene dadelijke afzondering van den anderen hoop der mensen, en eene roeping tot de gemeenschap der goederen des Evangelies, en tot de rechtvaardigmaking en heiligmaking zelve, dewelke allen te zamen in den tijd geschieden. Want 1.

het woord verkiezing, wanneer kwestie is van de verkiezing ter eeuwige zaligheid, wordt in de Schriftuur genomen voor een eeuwig besluit, van bijzondere en sommige zekere mensen, door zekere Middelen zalig te maken.

Welk besluit Gods geenszins onvolmaakt en onvolkomen kan gezegd worden.

2. De afzondering, te weten, van den anderen hoop der mensen, en de roeping tot de gemeenschap des Evangelies, de schenking des geloofs, de rechtvaardigmaking en de heiligmaking, die in den tijd geschieden, zijn nietheteewig besluit der verkiezing, maar middelen, door welke God de verkiezing uitvoert, en zijne uitverkorenen in den tijd tot het voorgezette einde, te weten, tot het eeuwige leven is

brennende, gelijk uit de gulden keten der zaligheid, Rom. 8: 29, 30, en andere plaatsen der Schriftuur, die wij boven bijgebracht hebben, is blijken.

Derhalve deze verwarring der verkiezing, die van eeuwigheid is geschied, en der uitvoering van dezelve, die in den tijd geschiedt, is geheel onscriptmatig.

3. Deze zelfde grond der Remonstranten van de onvolkomene verkiezing, wordt grondiglijk omgestooten, door die spreken der Schriftuur, die daar leeren, dat de middelen, die de verkiezing eigen zijn, (door welke God zijne uitverkorenen ter eeuwige zaligheid, als het voorgezette einde is brengende), en met de verkiezing en zaligheid, als het voorgezette einde, en onder elkander noodzakelijk te zamen hangen, zoodat dengenen, die tot het eeuwige leven verkoren zijn, noodzakelijk ook alle die middelen gegeven worden, en de zaligheid ook zelve gewordt; en wederom, wien de middelen gegeven worden, diezelfde zijn ook zekerlijk ten eeuwigen leven verkoren, en zullen onfeilbaarlijk daartoe gebracht worden.

.Want alzoo zegt de Apostel Paulus, Rom. 8: 29, 30; Die Hij te voren gekend heeft, te weten God, die heeft Hij ook te voren verordineerd den beelde zijns Zoons gelijkvormig te zijn, opdat Hij de eerstgeborene zij onder vele broederen.

En die Hij te voren verordineerd heeft, die heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, die heeft Hij ook gerechtvaardigd, en die Hij gerechtvaardigd heeft, die heeft Hij ook verheerlijkt. Met welke woorden de Apostel de middelen der zaligheid, de krachtige roeping of mededeeling des geloofs, de rechtvaardigmaking en heiligmaking (die of onder de rechtvaardigmaking, of onder de verheerlijking begrepen wordt) beide onder elkander, en met de praedestinatie ter zaligheid, en voorts ook met de zaligheid zelve, die met het woord verheerlijking beteekend wordt, te zamen knoopt.

Daaruit blijkt klaarlijk, dat diegenen, die ter zaligheid gepraedestineerd zijn, noodzakelijk ook worden geroepen, te weten krachtiglijk, of met het geloof begiftigd, gerechtvaardigd en verheerlijkt; en diegenen, die krachtiglijk geroepen of met het geloof begiftigd worden, noodzakelijk ook gerechtvaardigd worden, en die gerechtvaardigd worden, noodzakelijk ook verheerlijkt, dat is, geheiligd en in der eeuwigheid zalig worden.

Het is dan vals, dat die in Christus geloovenden, en gerechtvaardigden, wel verkoren zijn, maar onvolkomen en wederroepelijk; en maar alsdan eerst, wanneer ze in het geloof sterven, volkomenlijk en onwederroepelijk verkoren worden ten eeuwigen leven.

5. En ditzelve blijkt ook klaarlijk uit die getuigenissen der Schriftuur, die daar ontkennen, dat de uitverkorenen geheellijk en eindelijk in dwalingen het fundament omstootende, vervoerd, en uit Gods hand getrokken kunnen worden; Matth. 24: 24; Daar zullen valsche Christussen en valsche Profeten opstaan, en zullen groote teekenen en mirakelen doen, om te verleiden (ware het mogelijk) ook de uitverkorenen. Joh. 10: 28, 29; Mijne schapen zal niemand uit mijne hand rukken.

De Vader, die ze Mij gegeven heeft, is machtiger dan die allen; en niemand zal ze uit de hand mijns Vaders rukken. Dat deze getuigenissen der Schriftuur niet van diegenen, die in 't geloof volharden en daarin gestorven zijn (dewelke de Remonstranten zeggen, volkomenlijk en ook onveranderlijk en onwederroepelijk verkoren te zijn), maar van de geloovigen, die nog hier op aarde leven (die zij onvolkomenlijk verkorenen noemen) te verstaan zijn, is klaarder dan de Zon aan den middag.

Want Christus spreekt van die uitverkorenen, die hier op aarde de teekenen en mirakelen der valsche Christussen en der valsche Profeten zien, en van die schapen, die zijne stem in de strijdende Kerk hooren, en Hem navolgen, dien Hij belooft het eeuwige leven te willen geven.

Uit al hetwelk besloten wordt, dat er geene onvolkomene verkiezing gesteld kan worden, maar dat er is eene eenige, volkomene en eenparige, zoodat diegenen, die van God van eeuwigheid verkoren zijn, onfeilbaarlijk ter zaligheid door zekere en geordineerde middelen gebracht worden.

De tweede onscriptmatige grond of stelling der Remonstranten van de verkiezing, die van de naast voorgaande afhangt, en daaruit is vloeiende, is deze: Dat er is eene veranderlijke en wederroepelijke verkiezing, te weten, dergenen, die wel waarlijk in Christus gelooven, en ook gerechtvaardigd zijn, nochtans wederom van 't geloof afvallen, en sterven in de afvalligheid.

Daartegenover leeren de Gereformeerde Kerken, dat de verkiezing ten eeuwigen leven is onveranderlijk en onwederroepelijk, zoodat allen, die ten eeuwigen leven verkoren zijn, en dat die alleen (niet meer noch minder) zalig worden.

De valsheid van deze stelling der Remonstranten, en de waarheid des gevoels der Gereformeerde Kerken, is blijkende, zoowel uit de boven bijgebrachte bewijsredenen, waarmede de onvolkomene verkiezing wederlegd is, als ook uit deze navolgende:

1. De heilige Schriftuur getuigt, dat het fundament der verkiezing vast, bondig en onbewegelijk is, zoodat diegenen van de eeuwige zaligheid niet kunnen afvallen, die God tot de eeuwige zaligheid, voor de grondlegging der wereld, geordineerd heeft; 2. Tim. 2: 19; Het vaste fundament Gods staat, en heeft dezen zegel: De Heere weet wie zijne zijn; Rom. 8: 3339; zal de uitverkorenen Gods beschuldigen? God is het, die rechtvaardig maakt, enz. Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus.

Verdrukking? Benaauwdheid? ja, deze allen meer als overwinnen wij, door dengenen, die ons lief gehad heeft. Want ik ben verzekerd, dat noch dood, noch leven, noch Engelen, noch machten, noch heerschappijen, noch tegenwoordige, noch toekomstige dingen, noch hoogte, noch diepte, noch eenig geschapen ding, ons kan scheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus onzen Heere. Rom. 9; 11; Opdat het voornemen Gods, dat naar de verkiezing is, vast zoude blijven. Rom. 11: 29; De is, vast zoude blijven. Rom. 11: 29; De gaven en roeping Gods zijn zoodanig, dat zij Hem niet kunnen berouwen. Derhalve is de verkiezing niet veranderlijk, en wederroepelijk, maar onveranderlijk en onwederroepelijk.

2. De onveranderlijkheid van God zelven bewijst zulks noodzakelijk. Want gelijk, naar zijne natuur en wezen, God onveranderlijk is, alzoo is Hij ook onveranderlijk naar zijn wil, en kan niet geschieden, dat zijn raad verandere. Jes. 46 ; 10; Mijn raad zal bestaan, en al mijn wil zal geschieden. Ps. 33: 11; De raad des Heeren bestaat in der eeuwigheid. Matth. 3: 6; Ik ben de Heere, en verander niet; daarom zijt gij niet vergaan, gij, kinderen Jakobs !

Alle diegenen dan, die God van eeuwigheid besloten heeft uit de gemeene ellende der zonde en verdoemenis te trekken, met het geloof te begiftigen, en door het geloof te rechtvaardigen en eeuwiglijk zalig te maken, die verlost Hij ook onfeilbaarlijk en noodzakelijk uit die ellende; die begint Hij met het geloof; die rechtvaardigt Hij; die maakt Hij zalig.

3. De gronden zelven der Remonstranten stooten deze hunne stelling omver. Want in de overgegevene stellingen (waarmede zij ongetwijfeld hun gevoelen van de praedestinatie op de beste wijze hebben voorgesteld) maken zij maar melding van twee besluiten, die zij tot nogtoe met den naam van praedestinatie ter zaligheid, of van verkiezing genoemd hebben.

1. Van een algemeen besluit, waarmede God besloten heeft zalig te maken alle in Christus volstandiglijk geloovenden: Stelling 5.

2. Van eene volstreckte verkiezing, waarmede God besloten heeft bijzondere personen, die Hij voorzien heeft, dat in Christus volstandiglijk zouden gelooven, eeuwiglijk zalig te maken; Stelling 7.

Buiten deze twee besluiten, hebben zij geene andere verkiezing ten eeuwigen leven in hunne stellingen gesteld.

Nu, geen van deze beide besluiten, is eene wederroepelijke en veranderlijke verkiezing. Niet het eerste; want God wederroept geenszins dit zijn besluit van zalig te maken, die in Christus volstandiglijk zullen gelooven; maar datzelfde blijft vast en onbeweeglijk, ofschoon niemand in Christus gelooft en zalig wordt.

Niet het tweede; want dit besluit van bijzondere personen zalig te maken; dewijl het, naar 't gevoelen der Remonstranten, tot voorwerp heeft den mensch, in 't geloof

volhardende, en daarin stervende of gestorven zijnde; zal geenszins veranderd of wederroepen kunnen warden, tenzij men zeggen wil, dat diegenen, die alreede de eeuwige zaligheid dadelijk verkregen hebben, wederom daarvan beroofd, en, uit den stand der zaligen, in de eeuwige verdoemenis kunnen geworpen worden.

Derhalve is er geene verkiezing ten eeuwigen leven, die veranderlijk en wederroepelijk zij.

De derde onschriftmatige stelling der Remonstranten, die, buiten de Haagsche Conferentie, in hunne andere schriften gevonden wordt, is deze: Christus is de verdienende oorzaak der verkiezing; alzoo namelijk, dat, gelijk niemand gerechtvaardigd wordt, dan door en om de voldoening en verdienste van Christus, met waar geloof aangenomen, alzoo ook niemand gezegd wordt verkoren, dan door dezelve verdiensten van Christus, met waar geloof aangenomen.

Daartegen leeren de Gereformeerde Kerken, dat Christus het middel is der verkiezing (niet die te besluiten is, maar die uit te voeren is), en dat Hij is het voorname en principaalste middel, op welken alle andere middelen, te weten geloof, rechtvaardigmaking, heiligmaking, en ook de zaligheid zelve, zijn berustende, in zulke voegen, dat het besluit van Christus te zenden, en in den schandelijken dood des kruises over te geven, naar orde later zij dan het besluit der verkiezing, of als de verkiezing.

De redenen, waarmede deze valsche stelling der Remonstranten bevochten, en het rechtzinnig gevoelen der Gereformeerde Kerken bevestigd wordt, zijn de navolgende.

1. De heilige Schriftuur trekt de zending des Zoons Gods, en zijne overlevering in den dood, en ook het vrijwillige lijden en dood Christi, uit de zonderlinge liefde Gods, des Vaders, en zijns Zoons, jegens de uitverkorenen of de Kerk, als een uitwerksel uit zijne oorzaak.

Want alzoo zegt Christus, Joh. 3: 16.

Zoo (dat is zoo vuriglijk) heeft God de wereld lief gehad, dat Hij zijnen eengeborenen Zoon gegeven heeft, opdat een ieder, die in Hem gelooft, niet verga, maar het eeuwige leven hebbe; 1 Joh. 4: 9; Hierin is de liefde Gods in ons geopenbaard, dat God zijnen eeniggeboren Zoon in de wereld gezonden heeft, opdat wij door Hem leven zouden; Rom. 5: 8; God prijst zijne liefde jegens ons, dat, als wij nog zondaars waren, Christus voor ons gestorven is, Joh. 15: 13; Niemand heeft meerder liefde dan deze, dat iemand zijn leven stelt voor zijne vrienden; Ef. 5: 25; Christus heeft zijne Gemeente lief gehad, en geeft zichzelf voor haar; 1 Joh. 3: 16; Hierin kennen wij zijne liefde, dat Hij zijn leven voor ons gegeven heeft.

Met welke woorden de Schriftuur de onuitsprekelijke liefde Gods des Vaders jegens zijne uitverkorenen roemt, en betuigt, dat dezelve uit de zending des Zoons, en overgeving van dien in den dood, gelijk als uit een uitwerksel, klaarlijk gebleken is, anders als de Remonstranten willen, die in de overgeleverde verklaring van hun gevoelen ontkennen, dat Gods barmhartigheid in 't werk treedt, eer dat zijne gerechtigheid voldaan wordt.

Even alsof dat niet is, de barmhartigheid Gods te onswaart in 't werk treden, dat Hij zijnen eenigen Zoon niet gespaard heeft, maar Hem voor ons allen overgeeft, Rom. 8: 32.

Nu deze bizondere liefde Gods is anders niet dan de gunstige genegenheid van zijnen wil, naar welke Hij niet gewild heeft, dat het geheele menschelijk geslacht in de zonde en eeuwigen vloek en verdoemenis zoude blijven steken ('twelk Hij met recht doen mocht), maar zich over zekere en sommige bizonderen uit het gevallen menschelijk geslacht, naar zijn vrij welbehagen, erbarmen, en dezelve besloten heeft aan Christus te geven, om te verlossen.

Derhalve: zoo is de Zending van Christus, en zijne overgeving in den dood, niet eerder maar later, dan het besluit der verkiezing.

2. Hetzelfde blijkt ook klaarlijk Efez. 1: 4, alwaar de Apostel de verkiezing, als het fundament van alle geestelijke zegeningen, in de eerste plaats stelt, vers 4, en de verlossing, door Christus geschied, daarna onder de verkiezing volgt, als een middel, dienende tot uitvoering van dezelve, vers 7.

Zoo is dan de verkiezing eerder, en de verlossing, door Christus geschied, later.

3. Uit dezen grond der Remonstranten, hoewel hij valsch is, zouden de weldaden, die Christus verdiend heeft, gelijkelijk behooren tot allen en een ieder mensch, niemand uitgenomen. De verkiezing ter zaligheid behoort niet tot allen en een ieder mensch. Want daar zijn velen geroepen, maar weinigen uitverkoren; Matth. 20: 16 en 22: 14.

Derhalve: Christus heeft de verzing van ons ter zaligheid niet verdiend.

De vierde onschriftmatige stelling der Remonstranten is deze.

Dat niemand, zoolang hij in deze wereld leeft, zonder bizondere openbaring Gods (te weten buiten het geopenbaard woord des Evangelies) zeker kan zijn van zijne verkiezing ten eeuwigen leven.

Daarentegen leeren de Gereformeerde Kerken uit Gods Woord, dat, hoewel voornamelijk uit het besluit zelve, door doorzoeking des heimelijken raads Gods, zonder openbaring des Woords en des Geestes, van niemand geweten kan worden, of hij van 't getal der uitverkorenen zij, nochtans, desnietteenstaande, kunnen allen en een ieder geloovende zeker zijn van hunne verkiezing ten eeuwigen leven, uit de vruchten van dien, dat is uit de openbaring des Woords en inwendige getuigenis des Heiligen Geestes in hen wonende, en uit de uitwerkselen of vruchten der verkiezing, die de geloovenden in zichzelf vernemen.

1. Want. Zoo wie verzekerd kan wezen, van zijne krachtige roeping, geloof in Christus, rechtvaardigmaking en heiligmaking, die kan ook zeker zijn van zijne verkiezing ten eeuwigen leven. De reden is, omdat de krachtige roeping, geloof in Christus, rechtvaardigmaking, en heiligmaking, beide aan malkander en aan de verkiezing noodzakelijk vast hangen; Rom. 8: 29, 30; Hand. 13: 48; Ef. 1: 4.

Nu een ieder ware geloovige kan verzekerd wezen van zijne krachtige roeping, geloof in Christus, rechtvaardigmaking, heiligmaking; 2. Cor. 13: 5. Derhalve: enz.

2. Datzelve betuigt de Schriftuur, wanneer ze zegt, dat de geloovenden het eeuwige leven hebben; Joh. 3: 36; zijn doorgestaan van den dood in 't leven; Joh. 3: 14; en daarenboven daarbij voegt, dat zij weten, dat zij het eeuwige leven hebben; 1. Joh. 5: 13. Die nu het eeuwige leven heeft, van den dood in 't leven is gegaan, uit den dood in 't leven is overgezet, en datzelve weet, diezelve kan van zijne verkiezing ten eeuwigen leven verzekerd zijn. Want niemand heeft het eeuwige leven, dan die van eeuwigheid tot datzelve is gepraedestineerd.

3. En deze zekerheid roemt de Apostel, Rom. 8, van vers 31, tot het einde toe des capittels, niet alleenlijk van hem zelve, maar ook van alle uitverkorenen. De plaats is voortreffelijk, en alleen genoegzaam om deze leer der Remonstranten te wederleggen.

4. Hiertoe behooren ook die spreken der Schriftuur, in dewelke de geloovenden gezegd worden, te hebben het pand des hemelschen erfdeels, den H. Geest, die hen in Christus bevestigt; Ef. 1: 11, 13; 2. Cor. 1: 22; en die onzen geest getuigenis geeft, dat wij kinderen en erfgenamen Gods zijn, en medeerfgenamen onzes Heeren Jezus Christus; Rom. 8: 16.

Tot dusver van de valsche stellingen der Remonstranten omtrent de stof van de verkiezing. Volgt nu, dat wij openbaren, wat van hunne leerpunten omtrent de stof van de verwerping te houden en uit Gods Woord te oordeelen zij.

Hetwelk wij op het kortst doen zullen, gemerkt, uit 'tgeen wij wijdloopig van de verkiezing gezegd hebben, lichtelijk te verstaan is, wat van de verwerping te houden zij.

Derhalve, wat aangaat het gevoelen der Remonstranten, drie onscriptmatige gronden stellen zij van deze stof.

De eerste is, dat God niet besloten heeft van eeuwigheid, naar zijn vrijen wil, tot bewijs zijner gerechtigheid, eenigen uit het gevallen menschelijk geslacht in de zonden en ellendigheid te laten, en de middelen, tot het geloof en bekeering noodig, hun niet mede te deelen.

Daarentegen leeren de Gereformeerde Kerken uit de heilige Schriftuur, dat God besloten heeft van eeuwigheid, uit het menschelijk geslacht ('twelk Hij gansch en ten eenenmaal, niemand uitgenomen, met recht in zijne ellendigheid, waarin het zichzelve zelfs willig geworpen had, verlaten, en om de zonde verdoemen mocht), sommigen, naar zijn welbehagen, in den val en ellendigheid te laten, en de middelen, om het geloof en de bekeering, en ook de zaligheid zelve, te verkrijgen noodig, hun niet te geven, maar hen om hunne zonden, waarin zij gevallen waren, eeuwiglijk te verdoemen.

En dat tot dezen einde, dat, gelijk Hij in de uitverkorenen de heerlijkheid zijner barmhartigheid betoont, alzoo in dezen openbare de heerlijkheid zijner rechtvaardigheid, de zonden straffende.

Dat het gevoelen der Gereformeerde Kerken waarachtig is, en het tegenovergestelde der Remonstranten valsch is, blijkt uit het navolgende.

1. Al wat God in den tijd doet, dat heeft Hij besloten van eeuwigheid te doen. Maar God laat in den tijd sommigen uit het gevallen menschelijk geslacht in hunne ellendigheid steken, en geeft hun de noodige middelen niet, om het geloof en de bekeering, en de zaligheid zelve te verkrijgen; maar verdoemt ze veel meer eeuwiglijk om hunne zonden; en dat naar zijnen gansch vrijen wil, om te betoonen zijne gerechtigheid. Derhalve ;

De tweede voorstelling wordt bewezen door hare onderscheidene leden.

1. God laat in den tijd sommigen uit het vervallen menschelijk geslacht in de ellende. Want, behalve de Schriftuur, getuigt de ervaring, dat zeer vele mensen in hunne zonden gelaten worden, en in dezelve vergaan, en om dezelve eeuwiglijk verdoemd worden. Ziet Mat. 25: 32, 41, 46.

2. God geeft sommigen uit het gevallen menschelijk geslacht niet de middelen, tot het geloof en de bekeering, en ook om de zaligheid zelve te verkrijgen, noodig. Want altijd zijn zeer vele volken geweest, dien het Woord Gods, zonder 'twelk het geloof en de zaligheid niet kan verkregen worden,

niet is aangeboden geweest; Ps. 147: 20; Hand. 14: 16, en 16: 6, 7, 9. En onder diegenen, dien het Evangelie verkondigd wordt, en die datzelve met hunne uiterlijke ooren hooren, worden altijd velen gevonden, dien God het hart en verstand niet opent, en in welke Hij het geloof niet werkt. Ziet Mat. 13: 11; Luk. 8: 10; Joh. 12: 39; Jes. 6: 9; Hand. 28: 26, 27; 2. Thes. 2: 2.

3. God doet zulks naar zijnen vrijen wil, of naar zijn welbehagen; want alzoo brengt Christus zelf de oorzaak, waarom het Evangelie sommigen niet wordt geopenbaard, tot Gods des Vaders welbehagen; Mat. 11: 25, 26. Ziet Rom. 9: 11, 12, 17, 18; Ef. 1: 11.

4. God doet zulks om zijne gerechtigheid te betoonen. Want deze eindelijke oorzaak stelt de Apostel, Rom. 9: 22.

II. De H. Schriftuur leert dezelfde leer van de verwerping, als zij zegt, dat in voortijden tot de verdoemenis voorschreven zijn; Judas, vers 4; gezet tot toorn; 1. Thes. 5: 9; ten verderve bereid; Rom. 9: 22; van God gemaakt ten boozen dage. Spr. 16: 4.

III. Hetzelve blijkt uit de leer van de verkiezing, die tegenover de verwerping is. Want indien God van eeuwigheid sommigen alleen uit het vervallen menschelijk geslacht tot het eeuwige leven verkoren heeft, en besloten heeft dezelve uit hunne ellendigheid door Christus den Middelaar te verlossen, met het geloof in Hem te begiftigen, en door dat geloof te rechtvaardigen, door zijnen H. Geest te vernieuwen, en eindelijk te verheerlijken; zoo volgt noodzakelijk, dat God alle de anderen uit het vervallen menschelijk geslacht, die Hij in de verkiezing voorbijgegaan heeft, besloten heeft in hun val en ellende te laten, en hun de middelen, tot het geloof en de bekeering en tot de zaligheid zelve noodig, niet te geven. Nu het eerste is waarachtig gelijk wij boven bewezen hebben; derhalve dan ook het laatste.

De tweede bewering der Remonstranten van de verwerping is deze: dat de verdienende oorzaak der verwerping, of waarom God, sommigen uit het gevallen menschelijk geslacht van eeuwigheid verkoren hebbende, de anderen verworpen heeft, is de eindelijke onboetvaardigheid, en ongeloovigheid; of dat God voorzien heeft, dat zij geene boete doen, noch gelooven zouden in Christus, en in deze hunne onboetvaardigheid en ongeloovigheid, tot het einde huns levens, zouden volharden.

Hiertegenover leeren de Gereformeerde Kerken, dat de oorzaak, waarom God, sommigen genadiglijk verkoren hebbende, de anderen voorbijgegaan heeft, niet is hunne onboetvaardigheid en ongeloovigheid, maar alleen het welbehagen Gods; hoewel ondertusschen de zonden, zoowel de erfzonde als de dadelijke, ook de ongeloovigheid, de ware oorzaak zijn waarom God de verworpenen besloten heeft, de eeuwige straffen des lijfs en der zielen aan te doen, en ook waarlijk in den tijd aan doet; want de Theologen der Gereformeerde Kerken oordeelen, dat nauwkeurig onderscheid te maken is tusschen twee werken der verwerping, van welke het eerste is ontkennend, welk is het voornemen Gods van niet te erbarmen, of voorbij te gaan; het laatste bevestigend, welk is het voornemen van te verdoemen, en de ordineering ten verderve, als eene rechtvaardige straf.

De eenige oorzaak des eersten werks zeggen zij te wezen des Vaders welbehagen; de oorzaak des laatsten zeggen zij te zijn, eensdeels in den wil Gods, eensdeels ook in de zonden der verworpenen, zoo oorspronkelijke als dadelijke.

De waarheid, van 't gevoelen der Gereformeerde Kerken, en de valscheid van het tegenovergestelde zeggen der Remonstranten, zal uit het navolgende blijken.

Dat de onboetvaardigheid en ongeloovigheid de oorzaak is, waarom God uit het gevallen menschelijk geslacht sommigen heeft voorbijgegaan in de verkiezing, of waarom God, sommigen uitverkoren hebbende, de anderen heeft voorbijgegaan, zullen de volgende bewijsredenen mogen bewijzen.

1. Indien de onboetvaardigheid en ongeloovigheid oorzaak is, waarom God uit het gevallen menschelijk geslacht sommigen heeft voorbijgegaan of besloten heeft zich over sommigen niet te ontfemen; zoo zouden alle menschen, zonder iemand uit te nemen, hebben moeten voorbijgegaan zijn.

De reden is; omdat alle menschen in 't gemeen, in de zonden gevallen zijnde, in Gods voorwetendheid, uit en in zich zelve van gansch gelijke conditie zijn, zoodat zij uit de natuurlijke krachten niet hebben kunnen uit den val opstaan, boete doen, en in Christus gelooven, maar de genade Gods alleen heeft onderscheid gemaakt tusschen hen, wanneer Hij besloten heeft sommigen uit dezelve te bekeeren,

met het geloof in Christus te begiftigen, en in datzelve hen te behouden. Maar het laatste is ongerijmd. Derhalve: dan ook het eerste. De heilige Apostel; Rom. 9: 11, 12, 13; zegt: Als de kinderen nog niet geboren waren; als zij niets goeds noch kwaads gedaan hadden; opdat het voornemen Gods, dat naar zijne verkiezing is, dat is, niet uit de werken, maar uit den roepende, vastzoudeblijven; is tot haar gezegd: de meeste zal den minste dienen; gelijk geschreven is: Ik heb Jakob lief gehad, maar Ezau gehaat. Met welke woorden de Apostel, niet alleenlijk uit de liefde of verkiezing van Jakob de goede werken, maar ook uit den haat of verwerping van Ezau zijne kwade werken is uitsluitende. Maar dat de zonden, zoo oorspronkelijke, als dadelijke, en ook de onboetvaardigheid en ongeloovigheid oorzaak zijn, waarom God de verworpenen tot het eeuwige verderf heeft geordineerd, blijkt uit het volgende.

1. Om 'tgeen, waarom God in den tijd sommigen verdoemt, om datzelve heeft Hij ze ook van eeuwigheid ter verdoemenis verordineerd. Want een rechtvaardige rechter heeft niet eene andere oorzaak van de rechtvaardige straf den misdadigen te ordineren, en eene andere van dezelve uit te voeren, maar hij heeft dezelfde oorzaak van beide. Nu, God verdoemt sommigen in den tijd om de zonden, zoo oorspronkelijke als dadelijke, getuige de gansche heilige Schriftuur. Derhalve enz.

2. Niemand wordt tot eene rechtvaardige straf geordineerd, dan om de zonden. Maar het eeuwige verderf, of dood en eeuwige verdoemenis, is eene rechtvaardige straf. Derhalve; de verworpenen worden daartoe niet verordineerd, dan om de zonden.

3. Het woord gramschap bewijst zulks, 'twelk de Apostel, Rom, 9: 22, in de zaak der verwerping gebruikt, zeggende: of God, willende gramschap bewijzen, en zijne mogendheid bekend maken, heeft de vaten des toorns, ten verderve bereid, met groote lankmoedigheid voortgebracht. Want de gramschap Gods ziet altijd op de zonde; Rom. 1: 8; De toorn Gods wordt geopenbaard van den Hemel tegen alle godloosheid en ongerechtigheid der menschen.

De derde valsche bewering der Remonstranten, omtrent de leer van de verwerping, is deze: De oorzaak, waarom God, sommigen door de predikatie des Evangelies roepende, anderen dat niet doet verkondigen, is niet de volstrekte en vrije wil Gods, of zijn welbehagen, maar de onwaardigheid der menschen, die Hij in de predikatie des Evangelies voorbijgaat.

Daarentegen leeren de Gereformeerde Kerken, dat de oorzaak, waarom God het Evangelie, tot welks predikatie Hij sommigen genadiglijk verwaardigt, en anderen niet doet prediken, is Gods welbehagen en goeden wil; hoewel zij ondertusschen niet ontkennen, dat God somwijlen, in het onttrekken zijns Woords, ook ziet op de ondankbaarheid der menschen en op de zonden.

De waarheid van ons gevoelen, en de valscheheid van het tegenovergestelde zeggen der Remonstranten, blijkt uit het volgende.

1. Christus zelf zegt, Mat. 11 : 25, 26, Ik dank U, Vader, Heere des Hemels en der aarde! dat Gij deze verborgenheden des Evangelies voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt, en hebt ze den kleinen geopenbaard; ja, Vader! want het heeft U alzoo behaagd.

2. Hetzelve wordt daaruit bewezen, dat God menigmaal een gansch ondankbaar volk zijn Woord heeft doen prediken, anderen voorbij gaande, dewelke, zoo zij Gods Woord gehad hadden, door datzelve (zooveel de tweede oorzaken aangaat) bewogen hadden kunnen worden tot boetvaardigheid; ziet Ez. 3: 5; Matth. 11: 21.

3. Indien God op onze waardigheid of onwaardigheid zoude willen zien, wat aangaat deze genade van de predikatie zijns Woords, zij zoude niemand gebeuren. Want uit onszelfen zijn wij allen onwaardig eene zoo groote genade. En hieruit is het, dat de H. Schriftuur de oorzaak van dit onderscheid, dat God sommigen zijn Woord geopenbaard heeft, anderen voorbij gaande, toeschrijft aan de eenige liefde, genade en barmhartigheid Gods, waardoor Hij het eene volk voor het andere naar zijn welbehagen heeft omhelsd. Ziet een treffelijke passage, Deut. 7: 6, 7; Ps. 147 : 19, 20.

En dit zij kortelijk ook gezegd van hetgeen de Remonstranten omtrent de leer van de verwerping drijven.

VAN DE PRAEDESTINATIE.

HET GEVOELEN DER ZWITSERS.

I.

God heeft door een eeuwig en onveranderlijk besluit, naar het vrije, loutere, en genadige welbehagén zijns willens, sommige zekere menschen, die uit de gemeene ellendigheid door Christus zouden verlost worden, verkoren tot het eeuwige leven; de anderen heeft Hij besloten in 't verderf, zichzelven willens op den hals gehaald, te laten, en rechtvaardiglijk om de zonden te verdoemen, opdat Hij den uitnemenden rijkdom zijner genade, aan de vaten der genade, die Hij tot heerlijkheid bereid heeft, en zijner macht, en zijns rechtvaardigen toorns, aan de vaten des toorns, die bereid zijn ten verderve, zoude betoonen.

II.

Hoewel het waarachtig is, dat God de geloovige volhardenden zalig maakt, en daarentegen de ongelooovigen en onbekeerlijken in de zonden wil laten, nochtans ontkennen wij, dat met deze woorden het geheele besluit der praedestinatie uitgedrukt wordt. Want daar wordt nagelaten de opperste en eenige oorzaak, te weten het welbehagen, of de vrije wil Gods; en het raakt niet eens aan de zekere verkorene personen, en die door het geloof zekerlijk zullen zalig worden. Eindelijk, omdat deze woorden; geloovigen en ongelooovigen, geloovenden en niet geloovenden; dubbelzinnig zijn; want alsnu worden ze verklaard van het voorgezien geloof, als eene voorwaarde der verkiezing, voorgaande, alsdan van het geloof, als eene vrucht der verkiezing, navolgende.

III.

Behalve dat welbehagen of die gansch vrije en in de innerlijke liefde Gods tegen ons gefondeerde wil, erkennen wij geene andere oorzaak van de verkiezing, maar deze aanbidden wij ootmoediglijk, als de eenige en opperste, die alle andere oorzaken voorgaat, zoodat niemand zeggen kan, waarom God alzoo doet en niet anders; waarom het Hem beliefd heeft dezen om niet het geloof te geven, genen in de blindheid, van zelfs behaald, te laten steken.

Want van de uitverkorenen getuigt de Apostel Paulus, dat God hen gepraedestineerd heeft, die Hij tot kindereenzoudeaan nemen, door Jezus Christus in Hemzelven, naar het welbehagen zijns wils. Van de verworpenen, en van de kennis der verborgenheden des rijks hun te verbergen, verklaart de Heere: omdat het den Vader alzoo behaagd heeft. En van beiden wordt eindelijk gezegd: Hij ontfermt wien Hij wil, en verhardt wien Hij wil.

IV.

Christus, den Middelaar, wien God uit zijne hoogste en onuitsprekelijke liefde besloten heeft de wereld te geven, gelooven wij alzoo het fundament te wezen der verkiezing, die uit te voeren is; en dat geene der geestelijke zegeningen, als daar zijn, de aanneming, de krachtige roeping, rechtvaardigmaking, heiligmaking en verheerlijking, tot de uitverkorenen komen dan door en om Christus wil, buiten welken geene zaligheid is, en in welken geene verdoemenis is. En in dezen zin worden wij gezegd in Christus verkoren te zijn, dat de Vader ons Christus heeft gegeven, om door Christus vrijgekocht te worden, door het geloof gerechtvaardigd te worden, en eindelijk door Christus en in Christus verheerlijkt te worden.

Maar, hoewel de verkiezing ziet op Christus, den Middelaar, in denwelken wij allen tot de zaligheid en genade verkoren worden, nochtans heeft ons God verkoren, niet als in Hem zijnde, eer dat wij verkoren werden, maar heeft ons verkoren, opdat wij in Hem zouden zijn, en door Hem zalig worden,

V.

Dat het geloof, de gehoorzaamheid des geloofs, en de volharding in beide, als eene oorzaak of voorwaarde, van God geëischt, van den mensch gedaan, in 't verstand Gods voorgegaan zij, en God bewogen hebbe tot het besluit der verkiezing; of dat van wegen dit voorgezien geloof, deze waardiger of onwaardiger der verkiezing geweest zij, ontkennen wij; maar integendeel leeren wij, dat het geloof,

de boetvaardigheid, rechtvaardigmaking en heiligmaking, die den mensch voor het einde zijns levens geworden, vruchten zijn der genade en vrije verkiezing, alzoo, dat God niemand op andere wijze heeft verkoren, dan opdat Hij hem door het geloof van Jezus Christus, als door een ondergeschikt middel tot de heerlijkheid, onveranderlijk en onfeilbaarlijk zoude brengen. Want God heeft niet verkoren, omdat Hij wist, dat zij gelooven zouden, maar Hij heeft ze uitverkoren, opdat zij gelooven zouden. En God heeft in den mensch geen goed voorzien, dan 'twelk Hij, goed wezende, den ellendigen besloten heeft te geven. Het volhardende en levende geloof volgt op de verkiezing, de ongeloovigheid op de verwerping, gene barmhartiglijk en krachtiglijk, deze rechtvaardiglijk en toelatender wijze, beide onuitsprekelijk en wijselijk.

VI.

Hoewel wij niet ontkennen, dat in eenigen mensch, of eenige geheele natie, al te veel kwaads is schuilende, en dat God zeer vele rechtvaardige en zekere oorzaken, ook in den mensch zelven, of in de natie zelve, van al zijne oordeelen, zoo algemeene als bijzondere, bekend en blijkkelijk zijn; waarom nochtans God dezen voor genen, of deze natie voor gene, door 't Evangelie roept, of niet roept; waarom Hij zijn Woord bekend gemaakt heeft aan Jakob, zijne wetten en rechten aan Israel, en alzoo aan geen volk gedaan heeft, ja ook in voorleden tijden alle Heidenen heeft laten gaan, in hunne eigene wegen, mogen wij niet toeschrijven aan eenige heimelijke boosheid, of oorzaak, om welke de een voor den ander de predikatie des Evangelies waardig of onwaardig is.

Wij erkennen ook geen beter gebruik der gemeene genade, dan hetwelk uit de genade zelve is vloeiende. Want wij zijn van nature alle kinderen des toorns, gelijk de anderen, en de onverdiende genade alleen maakt onderscheid tusschen ons.

En wat hardigheid kan er in eenig mensch of natie zoo groot zijn, wat boosheid zoo groot, die van die onbegrijpelijke en overvloeiende genade niet kan bedekt of gebroken worden, indien God ontfermen wil?

Want God, die rijk is in barmhartigheid, heeft die geroepen, welker keel, tong, lippen, mond, voeten, wegen, en, in somma, alles op het hoogsteellendig waren, gelijk Paulus de Joden en Grieken beschuldigt.

God heeft de gruwelijkste zondaars geroepen, afgewasschen, gerechtvaardigd en geheilgd, hoedanigen dezelve Apostel getuigt, dat onder de Corinthen sommigen geweest waren. Want het is waarachtig, dat Paulus zegt: daar de zonde vermenigvuldigd is, daar is de genade overvloedig geworden.

VII.

Gelijk, voor de grondlegging der wereld, de Middelaar voorgekend is geweest, niet iemand onbepaald, die bijgeval misschien zoude voorvallen, maar een bijzondere en zekere, onze Heere Jezus Christus, alzoo gelooven wij, dat God zekere en bijzondere menschen, dezen namelijk en genen, verkoren heeft. Want Hij heeft met name Jakob liefgehad; Hij heeft Paulus van moeders lijf aan afgezonderd. En gelijk ieder geloovige waarlijk zeggen mag: Ik leef door het geloof des Zoons Gods, die mij liefgehad heeft, en heeft zichzelf voor mij gegeven, mag hij ook waarlijk zeggen: God heeft mij uitverkoren.

VIII.

Dat er is eene verkiezing en verwerping der kinderen, zoowel als der volwassenen, kunnen wij tegen God, die de nog niet geborenen barmhartiglijk bemint en onstraffelijk haat, niet ontkennen.

Maar wat aangaat de kinderen der geloovigen; dewijl God uit kracht des genadigen verbonds hun God is, en Paulus dezelve, uit een geloovigen vader en moeder, ten minste uit een van beiden geboren, heilig noemt, en de Heere des Hemels dezelve verklaart erfgenamen des hemelschen rijks, zoo zij in hunne kindsheid sterven, voor de jaren des onderscheids; wij hopen van hen het beste.

En wij twijfelen niet, dat de Engelen van zoodaniger kinderen, dewelke zijn dienstbare en zeer liefhebbende geesten van de teere jonkheid, die altijd het aanschijn Gods zien, om dezelve meest uitgezonden worden, en hun ambt getrouwelijk bedienen.

IX.

Maar eene andere algemeene, geheele en onbepaalde verkiezing, desgelijks volkomen en onvolkomen, beslist en niet beslist, wederroepelijk en niet wederroepelijk, als een en stouten vond der vermetele

nieuwsgierigheid, zeggen wij, dat God schadelijk, en in tegenspraak met den troost der geloovigen is. Gene, omdat Gods besluit, hetwelk naar de verkiezing is, vast blijft, en Gods roeping en gaven zonder berouw zijn, en dit, omdat wij ons verblijden, dat wij gepraedestineerd zijn, naar zijn voornemen, die alles doet naar den raad zijns machtigen wils.

X.

Het getal der uitverkorenen is zeker en bepaald, 'twelk noch vermeerderd, noch verminderd kan worden; ook kan iemand van een verkorene geen verworpene, of uit een verworpene een verkorene worden. Want, gelijk Paulus zegt: Het fundament Gods staat vast, en heeft dezen zegel: De Heere weet wie de zijnen zijn, En terwijl het ongerijmd is, te denken, dat de raad Gods bij geval veranderd wordt, en dat God meerdere zorg zoude dragen voor de haren en musschen, dan voor de menschen, zoo is het ook onbedachtheid, hetzelfde getal der uitverkorenen te loochenen.

XI.

God, die zijne uitverkorenen zegent met alle geestelijke zegeningen; die hen, als vijanden, voor de grondlegging der wereld liefgehad heeft, en nog liever heeft in Christus, verzoend zijnde; die misgunt voorwaar zijnen kinderen, die nu geroepen, bekend, gerechtvaardigd en geheiligd zijn, niet het gevoelen en den smaak hunner verkiezing, en der toekomstige heerlijkheid in dit stedelijk leven, maar stort overvloediglijk zijne liefde in hunne harten uit, en maakt hen, door den Geest der aanneming, zeker van de vergeving der zonden, en van de verworvene zaligheid door Christus, zoozij in de ellendigheden dezes levens een vasten en onbewegelijken troost hebben, ja ook in de verdrukking, onder de hope der heerlijkheid Gods, roemen kunnen. Nochtans, terwijl het ambt der uitverkorenen is, zich niet te verheffen, of door vleeschelijke gerustheid door te vloeien; veel liever daartegenover te arbeiden, dat zij hunne roeping en verkiezing vast maken, en met vreeze en beving hunne zaligheid werken, zoo is het, dat God de mate van dat gevoelen, en van deze zekerheid geeft, zooveel en alzoo Hij alleen best weet zijne eere, en den uitverkorenen dienstig te zijn.

XII.

Welke de orde en het getal der Goddelijke besluiten zij; dewijl Gods wegen niet zijn gelijk als onze wegen, en Gods gedachten niet zijn gelijk als onze gedachten, en niemand zijn raadsman geweest is; zoo bevelen wij Hem alleen deze dingen, Wiens wijsheid geen getal is, als de Psalmist getuigt. Terwijl nochtans praedestineeren in zich begrijpt, beide het einde, en de middelen tot het einde, zoo gelooven wij, dat de mensch, door eene en dezelfde daad, eerst tot de heerlijkheid, daarna tot de genade; namelijk tot de zaligheid en tot de roeping, het geloof, de rechtvaardigmaking en heiligmaking geordineerd is. Want daar geloofden zooveel als er ten eeuwigen leven geordineerd waren.

XIII.

Wij maken ook zelf onderscheid tusschen de verwerping en de verdoemenis. Want waarom God dezen voor genen verworpen heeft, erkennen wij geene oorzaak buiten dat welbehagen Gods. Want Hij verhardt, wien Hij wil. Maar waarom Hij dezen of dien verdoemt, wij hebben geleerd uit onzen leermeester, den Apostel, dat zulks om de zonde geschiedt, en dat door de overtreding de schuld op den mensch gekomen is tot verdoemenis. En voorwaar, gelijk God niet verdoemt dan om de zonde, alzoo heeft Hij ook niet besloten te verdoemen dan om de zonde.

XIV.

Wij leeren dan de Kerken, die ons toebetrouwd zijn, de eigene en naaste oorzaak der verdoemenis binnen in de godloozen zelve te zoeken, te weten, de zonde, 'tzij de erfelijke, 'tzij dat het eene overtreding is tegen de Wet, of tegen het Evangelie. Ook zoo menigmaal te spreken is van de oorzaken der verdoemenis, zoo vermanen wij ze, dat men niet zoo zeer op de opperste en verborgene oorzaak, en de rechtvaardige wil Gods moet letten, als op de zonde en schuld des godloozen menschen, opdat klaarlijk blijke, dat den verdoemden niets overkomt buiten verdienste. Maar dat God iemand tot zondigen zoude dwingen, of een auteur van de zonde zoude zijn, dat is ons een gruwel. Want onze God heeft geen vermaak in eenige ongerechtigheid, en Hij haat allen die ongerechtigheid doen.

Dit hadden onderteekend:

JOHANNES JACOBUS BREITINGERUS. Uit Zurich. MARCUS RUTIMJERUS. Uit Bern. SEBASTIANUS Beckius. Uit Basel. WOLGANGUS MAYERUS. Medearbeider der Kerk; van Basel. JOANNES CONRADUS Cochius. Uit Schaffhausen.

OORDEEL VAN HET EERSTE ARTIKEL UIT DEN NAAM DER RECHTGE VOELENDEN
NASSAUSCHE EN WETTERAVISCHER KERKEN.

VAN DE VERKIEZING

I Het valsche gevoelen, 'twelk hier en daar in Nederland gestrooid is.

I.

De wil Gods, naar welken Hij wilde volhardende geloovigen zalig maken, is het gansche besluit der verkiezing.

II.

Daar zijn vier onderscheidene besluiten aan te merken in de verkiezing tot de zaligheid. Het eerste is, naar 'twelk God besloten heeft zijnen Zoon tot eene verzoening den menschen te geven; het tweede, naar 'twelk Hij besloten heeft, de geloovenden zalig te maken; het derde, naar 'twelk Hij de middelen, noodig tot het geloof, voorgesteld heeft; het vierde, naar 'twelk Hij besloten heeft, bijzonderlijk zalig te maken degenen, die Hij voorzien heeft, dat tot den einde toe volharden zouden in 't geloof.

III.

De verkiezing ter zaligheid is onbepaald of bepaald, algemeen of bijzonder, en deze wederom onvolkomen of volkomen, wederroepelijk of onwederroepelijk, niet beslist of beslist. En eene andere gelegenheid heeft het met de verkiezing in het Oude en in het Nieuwe Testament.

IV.

Het algemeene besluit der verkiezing van de geloovigen zalig te maken, is van den volstrekten wil Gods, en de bewegende oorzaak derzelve is het eenige welbehagen Gods; maar het bijzonder besluit der verkiezing van de zaligheid van enkelen, is inderdaad voorwaardelijk, als steunende op het geloof als eene voorgeziena

Het ware gevoelen, dat tot nog toe in de Nederlandse Kerken is geleerd geweest.

I.

De raad Gods, naar welken Hij van eeuwigheid besloten heeft, zich over sommigen uit het gansche ellendige men-,: schelijke geslacht te erbarmen naar zijn welbehagen, en dezelve, uit den stand der ellende in den stand der genade overgezet, met het geloof in Christus te begiftigen; en van daar in den stand der heerlijkheid over te voeren, is het gansche besluit d verkiezing; Rom. 8: 29, 30; Ef. 1: 4, 5.

II.

Daar zijn twee werken der verkiezing ter zaligheid, onderscheiden niet naar de orde des tijds, maar der natuur. Het eene is van het einde; het andere van de middelen; : Joh. 6: 40; Ef. 1, doorgaans. En in deze middelen heeft Christus, de Middelaar, eerste plaats, denwelken God den uivert koren gegeven heeft, opdat zij door 't geloof in Hem om niet zouden zalig ge maakt worden; Ef 1: 4. Joh. 3: 16. enz

III.

De verkiezing ter zaligheid is maar ééne; Rom. 9, doorgaans. En dezelfde gelegenheid heeft het met de verkiezing in het Oude, als het heeft met de verkiezing in het Nieuwe Testament; Rom. 9: 11, 16.

IV.

De bewegende oorzaak van de verkiezing, is het enkel louter welbehagen Gods, naar 'twelk het Hem liefd heeft zijnen uitverkorenen het rijk te geven, Luk. 12 : 32, en denzelven de verborgenheden der zaligheid te openbaren, Mat. 11: 26; vergelijkt daarmede Rom. 9: 10, en Ef. 1: 5.

conditie, zonder welke het God niet beliefd heeft dezen of dien te verkiezen.

V.

De onvolkomene en niet besliste verkiezing kan gebroken worden of ophouden, wordt somwijlen ook gebroken, zoodat de onvolkomenlijk verkorenen kunnen worden verworpen, en hun getal vermeerderd en verminderd worden.

VI

Het geloof en de gehoorzaamheid des geloofs is eene voorwaarde, gaande vóór de verkiezing; welke, als eene genadige en Evangelische waardigheid, God bewogen heeft om dezen vóór genen tot den prijs der verkiezing te ordineren.

VII.

Het gevoelen der verkiezing tot de heerlijkheid, is niet zeker in dit leven.

V.

De verkiezing ter zaligheid is onveranderlijk; Rom. 9: 11; 2. Tiin. 2: 19; en derhalve is het getal der uitverkorenen zoo zeker bij God, dat het noch vermeerderd, noch verminderd kan worden; Luk. 10: 20; Openb. 21: 27.

VI.

Het geloof, door de liefde krachtig, is eene vrucht der verkiezing. Want God heeft ons uitverkoren, opdat wij heilig zouden zijn, en onstraffelijk, Ef. 1: 4. Bezie Joh. 4: 10, 19; en Joh. 15: 26.

VII.

De verkoren mensch kan in dit leven zeker zijn van zijne verkiezing, als dewelke hij uit de getuigenis des H. Geestes, en de onbedriegelijke middelen der zaligheid, te weten, geloof, gevoelen des geloofs, strijd des geloofs met de twijfelingen, eindelijk uit de levende hope en ongeveinsde liefde, door de genade des H. Geestes onfeilbaarlijk weten kan en moet.

VAN DE VERKIEZING

Het valsche gevoelen, hier en daar in Nederland gestrooid.

I.

De wil Gods, naar welken Hij de ongeloovige volhardenden onder den toorn wil laten, is het gansche besluit van de verwerping.

II.

Het besluit der verwerping is algemeen of bijzonder; gene van de volhardende ongeloovigen te verwerpen; dit van de verdoemenis van bijzondere mensche.

Het waarachtige gevoelen, 'twelk tot nog toe in de Nederlandsche Kerken plaats gehad heeft.

I.

De raad Gods, naar welken Hij van eeuwigheid, wijselijk, vrij en onveranderlijk besloten heeft, sommigen van 't algemeene, ellendige menschelijk geslacht niet te verkiezen, en dezelve rechtvaardiglijk om de zonde te verdoemen, is het gansche besluit der verwerping; Mat. 7: 23; om. 9: 21, 22; 1. Thess. 5: 9; Jud. 4; Openb. 17: S.

II.

In de verwerping zijn twee werkingen, het voorbijgaan of de nietverkiezing van bijzondere menschen, en het verdoemen, of het voorbereiden van de straf. Gene wordt in de Schriftuur genoemd: nietinschrijving in 't boek des levens; Openb. 17: 8; deze: bereiding ten verderve; Rom. 9: 22.

III.

Het algemeen besluit der verdoemenis is volstrekt bizonder en voorwaardelijk, als steunende op de ongeloovigheid en volharding in dezelve, als eene voorwaarde, van God voorgeweten.

IV.

De verwerping is of algemeen of bizonder, en deze wederom, of onvolkomen wederroepelijk, en niet beslist, of volkomen, onwederroepelijk en beslist.

V.

Het is alleen het welbehagen Gods, dat God sommige menschen door de predikatie des Evangelies tot de gemeenschap der zaligheid niet noodigt, niet het volstrekt welbehagen, maar zoodanig, naar hetwelk Hij wil, dat deze menschen, om eenige uitnemende zonde, van de verkondiging des Evangelies zullen ontbloot worden.

III.

De bewegende oorzaak van 't voorbijgaan, is het believeu of de vrije wil Gods; Mat. 11: 25, 26; Rom. 9: 11, 18, 21; maar de oorzaak van 't verdoemen is een zeker opzicht op de zonde. Want, dewijl God in den tijd de verworpenen niet verdoemt dan om de zonde, zoo heeft Hij ook van eeuwigheid niet dan om de zonde besloten hen te verdoemen; Mat. 25: 41; Rom. 9: 22.

IV.

De verwerping is eenig, en heeft dezelfde gelegenheid in 't Oude en in 't Nieuwe Testament, Rom. 9.

V.

Dat God sommige menschen voorbijgaat met de genade des Evangelies, daarvan is oorzaak de eenige wil Gods; Deut. 7: 6, 7; Mat. 11: 25, 26.

AANHANGSEL.

Van de kinderen is noch verkiezing noch verwerping.

Al is het, dat God om de erfzonde de kinderen verdoemen mag; nochtans moeten de Christelijke ouders van de zaligheid hunner kinderen geenszins twijfelen; want hun en hunnen kinderen is de belofte gedaan, Gen. 7: 7; Marc. 10: 16; Hand. 2: 39.

OORDEEL VAN HET EERSTE ARTIKEL
HETWELK IS VAN HET BESLUIT DER PRAEDESTINATIE, OVERGELEVERD
IN DEN NAAM DER RECHTGEVOELENDE NASSAUWETTERAVISCHKE KERKEN.

VAN DE VERKIEZING

Het oprecht gevoelen, 'twelk in de Nederlandsche Kerken tot nog toe geleerd is.

I. Artikel

De raad Gods, naar welke Hij van eeuwigheid besloten heeft, zich over sommigen uit het gansche ellendige menschelijke geslacht, naar

Het valsche gevoelen, dat hier en daar in Nederland gestrooid is.

I. Artikel

De wil Gods, naar welken Hij de volhardende geloovigen wil zalig maken, is het geheele besluit van de verwerping.

zijn welbehagen te ontfermen, en, uit den stand der ellende, in den stand der genade overgezet, met het geloof in Christus te begiftigen, en van daar in den stand der heerlijkheid te brengen, tot lof zijner heerlijke genade, is het gansche besluit der verkiezing.

BEWIJS VAN HET WARE GEVOELEN.

Augustinus, zoo elders, alsook in 't boek de Corrupt. en Gratia, leert zeer wel, dat de leer van de praedestinatie openlijk moet voorgesteld worden, omdat Christus en de Apostelen dezelve hebben gepredikt, omdat zij maakt, dat wij in God roemen, en niet in onszelven, en omdat ze de geloovigen wapent in de waarheid en Godzaligheid, tegen de valscheheid en godloosheid. Alle welke dingen wij alsdan eerst verkrijgen, wanneer wij deze leer voorstellen soberlijk, eerbiediglijk, voorzichtiglijk en klaar. Welk laatste de Remonstranten niet hebben waargenomen, wanneer zij gezegd hebben, dat de wil Gods, naar welken Hij de volhardende geloovigen wil zalig maken, het geheele besluit is van de verkiezing. Want de Schriftuur stelt ons wat meer voor van het besluit der verkiezing; dat het namelijk is het welbehagen Gods, naar hetwelk Hij besloten heeft sommige zekere menschen, uit het gemeen verderf door de genade getrokken, en met het geloof in Christus begiftigd, eeuwiglijk te verheerlijken; Rom. 8: 29, 30; Ef. 1: 4, 5, 9; Rom. 9: 11. Uit welke plaatsen te zien is, dat God van eeuwigheid besloten heeft, sommige zekere menschen het geloof te geven. Wanneer wij dan zeggen, dat God de geloovenden verkoren heeft, zoo drukken wij uit het einde, waartoe zij verkoren zijn, en verstaan het geloof (met zijne gevolgen). Daartegen drukken wij het beginsel, van waar de verkiezing komt, merkelyk uit, als wij zeggen, dat God ons, zijne vijanden en dezelve ellendig zijnde, verkoren heeft; welke beide de Schriftuur allenthalve te zamen voegt, wanneer ze het stuk onzer zaligheid ons voor oogen stelt; Rom. 7: 17, 18. Maar een zoodanig menschelyk geslacht komt den verkiezenden God voor, als Hij roept, en rechtvaardig maakt, te weten ellendig. Want de uitvoering (gelijk de Theologische eigenaardigheden dit medebrengen) is de spiegel des besluits. Voorwaar, daar heeft de barmhartigheid plaats, waar ellendigheid is. Hieruit zegt God zelf in deze zaak: Ik zal genadig wezen, dien Ik genadig ben, en zal ontfermen, dien Ik ontferm; Rom. 9: 15.

II. Schriftmatige Artikel.

Er zijn twee werken der verkiezing ter zaligheid, niet onderscheiden naar de orde van den tijd, maar van de natuur; het eene van 't einde, het andere van de middelen. En in de middelen heeft Christus, de Middelaar, de eerste plaats.

II. Onschriftmatig Artikel.

Vier onderscheidene besluiten zijn in de verkiezing aan te merken. Het eerste is, waarmede God besloten heeft zijnen Zoon den menschen tot een zoenoffer te geven. Het tweede, waarmede Hij besloten heeft de geloovenden zalig te maken. Het derde, waarmede Hij voorgenomen heeft de middelen, noodig tot het geloof, te geven. Het vierde, waarmede Hij besloten heeft zalig te maken diegenen, die Hij voorzien heeft, dat in het geloof ten einde toe zouden volharden.

BEWIJS VAN HET WARE GEVOELEN.

De daad des Goddelijken welbehagens in God is eenvoudig; maar zoo veel aangaat de wijze van ons begrijpen zoo heeft het gelijk als twee onderscheidene verordeningen, en gelijk als deelen; 't eene van 't einde, 't andere van de middelen. Welke wijze van leeren in deze stof de natuur en de Schriftuur ons geeft. Want de natuur leert, dat een wijs man in al zijn doen zichzelf beide een einde voorstelt, en ook middelen tot het einde beschikt. Dewijl dan God de wijsheid zelve is, zoo is het noodig deze twee

werkingen in al zijn doen te zamen te voegen, en ook te onderscheiden. Daarna voegt de H. Schriftuur deze twee werkingen te zamen in 't kort begrip des Evangelies, Joh. 3: 16, en in de gulden keten ter zaligheid, Rom. 8, wanneer ze het eeuwige leven en het geloof, de verheerlijking en rechtvaardigmaking, of heerlijkheid en genade te zamen noemt. Nu in deze middelen heeft de eerste plaats, en is het fundament van de andere middelen, Christus, de Middelaar, dien God den uitverkorenen gegeven heeft, opdat zij door het geloof in Hem om niet zouden zalig worden, zoo velen als er zalig worden; Ef. 1: 3, 4; Joh. 3: 16, enz. Namelijk in Christus worden wij verkoren, opdat wij in Hem de aanneming verkrijgen. En daarom geeft God Christus aan ons, en ons aan Christus, omdat Hij ons verkoren heeft, beminden naar zijne genade. Daaruit is blijkende, dat de 'orde van de besluiten, die de Remonstranten stellen, met de Schriftuur is strijdende, ja ook met de natuur, dewelke leert, dat het remedie later is dan de ziekte, naar de orde van de natuur.

Het III Schriftmatige Artikel.

De verkiezing ter zaligheid is maar eenerlei, en dezelfde gelegenheid heeft het met de verkiezing des Ouden en des Nieuwen Testaments.

Het III Onschriftmatige Artikel.

De verkiezing tot de zaligheid is onbepaald en bepaald, algemeen en bijzonder, en deze wederom onvolkomen of volkomen, wederroepelijk of onwederroepelijk, niet beslist of beslist. En eene andere gelegenheid heeft het met de verkiezing des Ouden en met de verkiezing des Nieuwen Testaments.

BEWIJS VAN HET WARE GEVOELEN.

De Apostel, Rom. 9 en Ef. 1, leert maar ééne verkiezing, namelijk deze, waarmede God van eeuwigheid in zichzelf voorgenomen heeft, uit het gansche ellendige menschelijk geslacht, eenige zekere personen zijner genade en heerlijkheid in Christus deelachtig te maken, tot zijnen lof en hunne zaligheid. Derhalve stemmen de onderscheidingen, van de Remonstranten versierd, niet overeen met de wijsheid en onveranderlijkheid Gods. Want het is geens wijzen mans doen, iets onbedachtelijk voor te nemen, noch eens standvastigen elk oogenblik schier zijn voornemen te veranderen. Wat aangaat de verkiezing in het Oude Testament, die heeft dezelfde gelegenheid in het Nieuwe Testament, dewijl eenerlei is de gelegenheid des genadigen verbonds onder het Oude en onder het Nieuwe Testament. Want zoo velen als er van den beginne der wereld zijn zalig geworden, dezelve zijn, door de verdiensten des geslachten Lams, van den beginne der wereld, en door het geloof en den Geest, welke op hem krachtiglijk toepast de kracht des rantsoengelds Christi, zalig geworden: Heb. 11, en 13: 8.

Het IV Schriftmatige Artikel.

De bewegende oorzaak der verkiezing is het enkel loutere welbehagen Gods, naar hetwelk hem belijft heeft het rijk zijnen uitverkoren te geven, en hun de verborgenheden der zaligheid te openbaren.

Het IV Onschriftmatige Artikel.

Het algemeen besluit der verkiezing van de geloovigen zalig te maken, is van den volstrekten wil Gods, en de bewegende oorzaak deszelfs is het eenige welbehagen Gods. Maar het bijzonder besluit der verkiezing van de zaligheid der bijzondere personen is in der waarheid voorwaardelijk, als berustende op de zaligheid der bijzondere personen is in der waarheid voorwaardelijk, als berustende op de conditie des voorgezien, geloofs

BEWIJS DER `WARE LEER.

Het voorgezien geloof kan niet wezen de oorzaak der verkiezing; want wij zijn verkoren, opdat wij zouden gelooven; maar wij gelooven niet, opdat wij verkoren zouden worden, Ef. 1 : 4, 5. Welke reden zoo klaar is, dat ook in de Egyptische duisternis des Pausdoms de Scholastieke nachtuilen haar licht niet hebben kunnen ontloopen. Want zij hebben klaarlijk geleerd, dat de liefde der communicatie of

goedgunstigheid, waarmede God ook zijne vijanden liefheeft, niet dan aan den wil Gods hangt, maar dat de liefde van de behaaglijkheid vereischt eene lieflijkheid van datgene, wat men alzoo liefheeft. Waartoe behoort 'tgeen dat van tweeërlei beminnen geleerd wordt. Namelijk wij hebben iemand lief, of opdat hij goed zij, of omdat hij goed is. God heeft ons van alle eeuwigheid liefgehad, opdat wij heilig wezen zouden, niet omdat wij heilig waren; en, ons verkiezende, heeft Hij ons waardig gemaakt, niet waardig gevonden. Zoo is dan het eeuwige welbehagen Gods de bewegende oorzaak der verkiezing, naar 't zeggen van Christus, Luk. 12: 32; Vreest niet, gij klein kuddeken; want het heeft uwen Vader behaagd u dat rijk te geven. Alwaar door het woord eudokein (behaagd) beteekend wordt, dat het eeuwige leven uit de onverdiende fontein der barmhartigheid is vloeiende. 'tWelk ook de Apostel leert, Rom. 9: 15, 16. Want Hij zegt tot Mozes: Ik zal genadig wezen, dien Ik genadig ben; en barmhartig wezen, dien Ik barmhartig ben. Zoo is dan de verkiezing, niet desgenen, die wil, noch desgenen, die loopt; maar Desgenen, die ontfermt, namelijk God.

Het V Schriftmatige Artikel.

De verkiezing tot de zaligheid is onveranderlijk, en derhalve is het getal der uitverkorenen bij God zoo zeker, dathetnoch vermeerderd noch verminderd kan worden.

Het V Onschriftmatige Artikel.

De onvolkomene en niet besliste verkiezing, kan opgeschort en gebroken worden, en wordt opgeschort, zoodat de onvolkomenlijk verkorenen kunnen worden verworpen, hun getal vermeerderen en verminderen.

BEVESTIGING DES WAREN GEVOELENS.

Het besluit der verkiezing is zoo vast, dat zoo weinig als God veranderd kan worden, zoo weinig kan ook zijn besluit van de verkorenen zalig te maken, gebroken worden. Want de gaven Gods zijn zonder berouw, Rom. 11: 29; en het voornemen Gods blijft vast, dat naar de verkiezing is, Hom. 9: 11; en het fundament Gods staat vast, en heeft dezen zegel: De Heere weet wie de zijnen zijn; 2. Tim. 2: 19. Derhalve, gemerkt de namen der uitverkorenen geschreven zijn in den Hemel; Luk. 10: 20; en in 't boek des levens; Openb. 21: 27; zoo is het onmogelijk, dat het getal derzelve verminderd of vermeerderd zoude kunnen worden.

Het VI Schriftmatige Artikel.

Het geloof, door de liefde krachtig, is eene vrucht der verkiezing.

Het VI Onschriftmatige Artikel.

Het geloof en de gehoorzaamheid des geloofs is eene conditie, der verkiezing voorgaande, dewelke, als eene Evangelische waardigheid, God bewogen heeft, dezen vóór dien tot den prijs der verkiezing te ordeneeren.

BEVESTIGING DES WAREN GEVOELENS.

Wij moeten de zekerheid der verkiezingen aanzien niet alleenlijk in God, maar ook in de uitverkorenen zelven; dewelke van hunne verkiezing zeker moeten zijn, zoowel opdat zij tegen God dankbaar zijn, als ook opdat zij in tegenheid hunne toevlucht nemen tot den onverwinnelijken burcht der verkiezing. Nu, de geloovige mensch kan zijne verkiezing vernemen uit het getuigenis des H. Geestes, en uit de onbedriegelijke middelen ter zaligheid, te weten, uit het geloof, uit het gevoelen, en uit den strijd des geloofs, uit de levendige hope en het ongeveinsd geloof. 'Want de H. Geest betuigt mede met onzen Geest, dat wij kinderen Gods zijn, Rom. 8: 16; en het ware geloof is eene verzekerdheid en vertrouwen; Rom. 4: 22; Ef. 3: 12; en derhalve is, tegenover het geloof, de ongeloofigheid. Daarenboven het geloof worstelt en strijdt tegen de twijfelingen; Rom. 4: 18; bluscht uit de vurige pijlen des Satans; Ef. 6: 16; en brengt voort werken der liefde jegens God en den naaste; Jak. 2: 17; Rom. 16: 12, 13. Alle deze teekenen zijn der verkiezing tot de zaligheid, buiten alle uitzondering. Men moet waarnemen, in de praktijken dezer leer, zulk eene orde, dat wij van onderen, van de uitwerkselen, opklimmen naar boven, tot de oorzaken.

VAN DE VERWERPING.

De I Schriftmatige stelling.

De raad Gods, naar welken Hij van eeuwigheid, wijselijk, vrij, en onveranderlijk besloten heeft sommigen uit het gansche ellendige menschelijke geslacht niet te verkiezen, en dezelve rechtvaardiglijk om de zonde te verdoemen, is het gansche besluit der verkiezing.

De I Onschriftmatige tegenstelling.

De wil Gods, waarmede Hij de volhardende ongeloovigen wil onder den toom laten, is het besluit van de verwerping.

BEVESTIGING DES WAREN GEVOELENS.

De voorgestelde bevestiging van de verwerping wordt bevestigd uit Matth. 7: 27; nom. 9: 21, 22; 1. Thess. 5: 9; Jud. 4; en Openb. 17: 8: en ontvangt licht uit de eerste voorstelling van de verkiezing.

De II Schriftmatige stelling.

In het verwerpen zijn twee werkingen; het voorbijgaan, of niet verkiezen van bijzondere personen, en het verdoemen, of bijzondere menschen.

De II Onschriftmatige tegenstelling.

Het besluit van de verwerping is algemeen of bijzonder. Gene van de volhardende ongeloovigen, dit van de verdoeming van voorbereiden tot de straf.

BEVESTIGING DES WAREN GEVOELENS.

Het voorbijgaan, of nietverkiezen, wordt in de Schriftuur genoemd, nietinschrijven in 't boek des levens; Openb. 17: 8; en is eene ontkennende daad, waarmede God besloten heeft zich over sommige menschen niet te erbarmen. De verdoeming wordt in de Schriftuur genoemd eene bereiding ten verderve, Rom. 9: 22; en beschrijving tot de verdoemenis of het oordeel, Jud. 4; en is eene stellige daad, waarmede God sommige menschen om de zonde besloten heeft te verdoemen.

Het III Schriftmatige Artikel.

De bewegende oorzaak van het voorbijgaan, is Gods gansch vrije wil; maar de oorzaak der verdoeming is een zeker opzicht op de zonde.

Het III Onschriftmatige Artikel.

Het algemeen besluit van de verdoemenis is volstrekt, het bijzondere voorwaardelijk, als steunende op de ongeloovigheid en volharding in dezelve, als op eene conditie van God voorgeweten.

BEVESTIGING DES WAREN GEVOELENS.

God heeft volstrekt recht over zijne creaturen en menschen, veel meer, dan een pottbakker volstreekte macht over zijn leem, en over zijne vaten, om die te formeeren en te ordineeren tot heerlijkheid of tot schande, zonder ongerechtigheid, gelijk hij wil, Rom. 9: 20, 21, 22. Uit dit volstreekte recht dan, mocht God alle menschen ordineeren ten verderve, indien Hij gewild had; maar terwijl Hij zichzelven heeft willen betoonen, niet alleen een volstrekt Heere, maar ook een rechtvaardig rechter, zoo heeft Hij zijn volstrekt recht in sommigen te ordineeren ten verderve niet gebruikt, maar een gezet recht en in de wet geopenbaard, 'twelk zegt: De ziel, die gezondigd heeft, die zal sterven, Ez. 18: 20; dat is, Hij heeft tot de straf der verdoemenis geordineerd, niet onnoozelen, maar zondaars in Adam. Want in Adams verdorvene massa des verderfs (gelijk ze Augustinus noemt, Epist. 106) hen allen te zamen aanziende, heeft Hij diegenen, die Hij in Christus niet heeft verkoren, en niet geordineerd heeft tot genade en onverdiende heerlijkheid, uit barmhartigheid, verworpen tot toorn, dat is, tot de straf, die de zonde verdiend had, uit gerechtigheid. Van de eerste daad, waarmede God besloten heeft sommigen niet te verkiezen, is oorzaak de gansch vrije wil Gods; Mat. 11: 25, 26; Rom. 9: 11, 18, 21; van de laatste, waarmede Hij besloten heeft dezelve te verdoemen, is oorzaak het opzicht der zonde. Want, terwijl God in den tijd de verworpenen niet verdoemt, dan om de zonde, zo heeft Hij van eeuwigheid,

besloten niet het dan om zonde te verdoemen. Want de regel blijft vast: al wat God in den tijd doet, dat heeft Hij van eeuwigheid besloten te doen. En dat wil de Apostel zeggen, als hij, Rom. 9 21, 22, de uitverkorenen noemt vaten der barmhartigheid, bereid ter heerlijkheid; de verworpenen vaten des toorns, bereid ten verderve; want daar gramschap is, daar moet te voren zonde zijn; want God is op de creaturen niet gram, dan om de zonde. Want de gramschap is eene straf, die God naar den regel der gerechtigheid niemand aandoet dan om de zonde. Tot gramschap dan, dat is, tot straf heeft Hij niemand geordineerd, noch ordeneert iemand, dan om de zonde. Nochtans moeten wij hier in de zonde niet berusten, maar opklimmen tot het welbehagen, hetwelk de oorzaak is van het voorbijgaan of de nietverkiezing.

De IV Schriftmatige stelling.

Dat God sommigen voorbijgaat, in de genade der predikatie des Evangelies, daar van is oorzaak zijn rechtvaardige en vrije wil.

De IV Onschriftmatige tegenstelling.

Dat God sommigen, door de predikatie des Evangelies, tot de mededeeling der zaligheid niet noodigt, is wel naar het welbehagen, maar niet naar het volstrekke doch naar het zoodanige, waardoor Hij wil, dat deze menschen, om eenige werkelijke zonde, van de predikatie des Evangelies ontbloomt zijn.

BEWIJS DES WAREN GEVOELENS.

Hier mag ons genoeg wezen, dat Christus zegt, Mat. 11: 25, 26; Ik dank U, Vader, Heere des Hemels en der aarde! dat Gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen hebt verborgen, en hebt ze den kleinen geopenbaard; ja, Vader, want het heeft U alzoo behaagd. Waartoe ook behoort de plaats, Deut. 7: 6, 7.

VAN HET EERSTE ARTIKEL, HETWELK IS VAN DE VERKIEZING TOT HET EEUWIGE LEVEN.

← HET GEVOELEN EN ADVIES DER GENEEFSCHE THEOLOGEN.

EERSTE STELLING.

God heeft van eeuwigheid, uit enkel welbehagen zijns willens, zekere personen, uit het zaad en de nakomelingen Adams, in en met hem gevallen, schuldig en verdorven, besloten in Christus, door en om Christus wil; uit datzelfde welbehagen, tot dit einde hun van den Vader bizonderlijk geordineerd; genadiglijk en krachtiglijk te roepen, met het geloof te begiftigen, te rechtvaardigen, door den Geest der wedergeboorte te heiligen, en door deze en na deze alle, eindelijk in der eeuwigheid te verheerlijken.

DE STELLING WORDT BEWEZEN UIT DEZE KLARE PLAATSEN.

Ef. 1: 4. Hij heeft ons in Hem verkoren, voor de grondlegging der wereld, opdat wij heilig zouden zijn, en onstraffelijk voor Hem in de liefde; Nadat Hij ons gepraedestineerd heeft tot aanneming door Jezus istus in zichzelf, naar het welbeen zijns willens; Tot lof zijner heerlijke ade, waarmee Hij ons liefgehad heeft i in dien Beminde. En vers 11: In Hem hebben wij deel verkregen, gepraedestineerd naar zijn voornemen, die alles werkt naar den raad zijns wils, opdat wij zijn tot prijs zijner heerlijkheid. Ef 3.10 Om door de Gemeente bekend te maken de menigerlei wijsheid Gods, naar het eeuwige voornemen, dat Hij gemaakt heeft in Christus Jezus, onzen Heere.

2 Tim. 1 : 9. Hij heeft ons zalig gemaakt, en geroepen met eene heilige roeping, niet naar onze werken, maar naar zijn eigen voornemen en genade, die ons gegeven is in Christus Jezus, voor de tijden der wereld. Tit. 1: 2. Tot de hoop des eeuwigen levens, die God beloofd heeft, die niet liegen kan, voor de tijden der wereld.

Rom. 9: 11. Als de kinderen nog niet geboren waren, als zij nog niets goeds of kwaads gedaan hadden; opdat het voornemen Gods, dat naar de verkiezing is vast bleve, niet uit de werken, maar uit den roepende; is tot haar gezegd: De meeste zal den minste dienen.

Maleach. 1: 2. Was Ezau niet de broeder Jakobs? zegt de Heere; nog heb Ik Jakob lief, en Ezau haat Ik.

Rom. 9: 18. Hij ontfermt wiens Hij wil, verhardt wien Hij wil.

Joh. 13: 18. Ik spreek niet van u allen; Ik weet wie Ik verkoren heb.

2 Thess. 2: 13. Maar wij moeten God altijd danken voor u, lieve broeders in den Heere! dat u God van den beginne verkoren heeft tot zaligheid, door de heiligmaking des Geestes, en geloof der waarheid.

Rom. 3: 9. Wat is het dan? hebben wij voordeel? In geene manieren. Want wij hebben voor bewezen, dat, beide Joden en Grieken, allen onder de zonde zijn.

En vers 19: Opdat alle mond gestopt worde, en de geheele wereld voor God verdoemelijk zij. En 22: Daar is geen onderscheid, want zij hebben allen gezondigd, zijn verhinderd te komen tot de heerlijkheid Gods.

Rom. 5: 12. Door een mensch is de zonde in de wereld gekomen, en door de zonde de dood; en alzoo is de dood tot alle menschen gekomen, in hem, in welken alle menschen gezondigd hebben.

Gal. 3: 22. De Schriftuur heeft het al onder de zonde besloten, omdat de belofte het geloof van Jezus Christus den geloovigen zoude gegeven worden. Daarom worden ze genoemd, vaten der barmhartigheid.

1 Pet. 1: 20. Christus is te voren geordineerd, voor de grondlegging der wereld, en geopenbaard in de laatste tijden voor u, gij, die door Hem gelooft in God.

Joh. 17: 10. Al dat mijn is, dat is uwe, en dat uwe is, dat is mijn, en Ik word in hen verklaard; Ik bid voor degenen, die Gij Mij gegeven hebt, want zij zijn uwe.

Jez. 9: 5. Een zoon is ons geboren, en ons gegeven.

Rom. 8: 28, 32. Wij weten, dat alles medehelpt ten goede dengenen, die God lief hebben, namelijk dengenen, die naar zijn voornemen geroepen zijn. Want die Hij te voren gekend heeft, dat is, te voren geordineerd heeft, die heeft Hij ook gepraedestineerd gelijkvormig te worden, den heelde zijns Zoons, opdat Hij de eerstgeborene zij onder vele broederen; en die Hij geordineerd heeft, die heeft Hij ook geroepen. Die Hij geroepen heeft, die heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, die heeft Hij ook verheerlijkt. Die ons allen den Zoon gegeven heeft, hoe zoude Hij niet alles met Hem ons geven? Wie zal de uitverkorenen Gods beschuldigen? God is het, die rechtvaardig maakt.

1 Pet. 2: 2. Verkoren naar de voorordening Gods, des Vaders, in de heiligmaking des Geestes, tot gehoorzaamheid, en besprenging des bloeds Christi.

1 Pet. 2: 9. Gij zijt een uitverkoren geslacht, een koninklijk Priesterschap, een heilig volk, een verkregen volk.

Openb. 7: 14. Die met het Lam zijn, die zijn de geroepenen, verkorenen, en geloovigen.

Openb. 21: 27. In haar zal niets onreins komen, noch die gruwelijkheid doet, of leugen spreekt, maar die geschreven zijn in het boek des levens en des Lams.

1 Pet. 1: 22. Gij hebt uwe zielen gereinigd in de gehoorzaamheid der waarheid, door den Geest.

DE TWEEDE STELLING.

Uit datzelfde loutere welbehagen en voornemen des wils in zich zelven, heeft Hij deze personen van anderen onderscheiden, in denzelfden gemeenen hoop, en onder dezelfde schuld staande, en door geene waardigheid, hoedanigheid, of geschiktheid anderen te boven gaande.

Rom. 3: 9. Wat is het dan; hebben wij voordeel? En 22. Daar is geen onderscheid.

1 Cor. 4: 7. Wie onderscheidt u? Wat hebt gij, dat gij niet ontvangen hebt? En indien gij het ontvangen hebt, wat roemt gij, enz.

Ef. 2: 3. Wij waren kinderen des toorns, gelijk ook anderen. En vers 8. Gij zijt zalig geworden uit genade, door het geloof, en dat niet uit u; het is Gods gave; niet uitde werken, opdat niemand roeme. Leest hetgeen daar breder staat.

Rom. 5: 10. Wij waren vijanden; gelijk ook Tit. 3: 3. Wij waren ook eertijds onwijs, ongehoorzaam, dwalende en dienende menigerlei begeerlijkheden en wellusten, levende in boosheid en nijdigheid, hatelijk zijnde, en elkander hatende.

Ef. 2: 12.

Gedenkt, dat gij eertijds Heidenen in het vleesch geweest zijt, zonder Christus, vervreemd van de

Testamenten der beloften; geene hope hebbende, en zonder God in de wereld.

1 Joh. 4: 10. Hierin is de liefde, niet dat wij God liefgehad hebben, maar dat Hij ons liefgehad heeft.

En vers 14. Wij hebben God lief, omdat Hij ons liefgehad heeft.

Joh. 15: 16. Gij hebt Mij niet uitverkoren, maar Ik heb u uitverkoren.

Rom. 4: 7. God roept die dingen, die niet zijn, alsof ze waren.

DE DERDE STELLING.

Alle hoedanigheid of loflijke voorwaarde in den mensch, waardoor hij bekwaam is tot het eeuwige leven, is later dan de daad des welbehagens, waarvan het waarachtig en eigen uitwensel voornamelijk is, het geloof, het edelste en uitnemendste werk, van den wederbarenden Geest voortgebracht.

Ef. 1: 23. Hetwelk is zijn lichaam, en de vervulling desgenen, die alles in allen vervult.

1 Corint. 12: 6. God, die alles in allen werkt, is dezelfde.

Jacob. 1: 18. Hij heeft ons naar zijnen wil gegenereerd.

1 Pet. 1: 22. Door den Geest zijn wij de waarheid gehoorzaam.

2 Cor. 3: 5. Niet dat wij uit ons zelven bekwaam zijn ook iets goeds te denken, als uit ons zelven; maar alle onze bekwaamheid is uit God.

Fil. 2: 13. God werkt in u het willen en het volbrengen naar zijn welbehagen.

Fil. 1: 19. U is gegeven uit genade in de zaak van Christus, niet alleen in Hem te gelooven, maar ook voor Hem te lijden.

Ef. 6: 23. Vrede zij den broederen en liefde, met het geloof van God, den Vader, en van onzen Heere Jezus Christus.

Heb. 13: 20. De God des vredes volmake u in alle goed werk, om zijnen wil te doen, makende in u wat voor Hem behagelijk is, door Jezus Christus.

Ef. 1: 11. God werkt alles naar den raad zijns wils.

Gal. 4: 9. Nu gij God kent, ja meer van God gekend zijt.

DE VIERDE STELLING.

De krachtige roeping door het Evangelie, en het geloof, in de harten ingestort en ingedrukt, zijn geordineerde middelen om het einde dezes besluits te verkrijgen; en van Hem in den tijd toegedeeld met dezelfde onderscheiding der personen, als Hij ze van eeuwigheid besloten heeft.

Joh. 17: 6. Ik heb uwen naam den menschen geopenbaard, die Gij Mij uit de wereld gegeven hebt; zij waren uwe, en Gij hebt ze Mij gegeven, en zij hebben uw woord gehouden. Ik heb hun uwe woorden gegeven, die Gij Mij gegeven hebt, en zij hebben ze aangenomen. Hand. 13: 48. Daar geloofden zoo velen als er geordineerd waren ten eeuwige leven.

1 Pet. 1: 4. Een onverwelkelijk en onbevlekt erfdeel wordt voor ons in de hemelen bewaard, wij, die in de kracht Gods door het geloof bewaardworden tot de zaligheid, die bereid is om ontdekt te worden ten laatste tijden, als, bij voorbeeld, verkrijgende het einde uws geloofs, de zaligheid der zielen.

Ps. 147: 19.

Hij doet Jakob kond zijn woord, Israel zijne wijzen en rechten; zoo doet Hij geen Heidenen, noch laat hen weten zijne rechten. Tit. 1: 1. Het geloof der uitverkorenen Gods.

Rom. 8: 30. Die Hij te voren geordineerd heeft, die heeft Hij ook geroepen; die Hij geroepen heeft, die heeft Hij ook gerechtvaardigd.

Matth. 13: 11. U is gegeven te verstaan de verborgenheden des Koninkrijks der hemelen, maar hun is het niet gegeven.

Zalig zijn uwe oogen, omdat ze zien, en uwe ooren, omdat ze hooren.

Dengene, die heeft, zal gegeven worden, te weten, genade voor genade; Joh. 1: 15; De genade des Vaders, voor de genade des levens. 2 Thess. 2: 3. Het geloof is niet aller menschen.

Luc. 10: 2. Jezus verheugde zich in den Geest en zeide: Ik dank U, Vader, Heere des Hemels en der aarde! dat Gij deze dingen verborgen hebt voor de wijzen en verstandigen, en hebt ze den kleinen geopenbaard.

Ja Vader! want het heeft U alzoo behaagd. Niemand kent den Zoon dan de Vader, noch den Vader dan de Zoon, en dien het de Zoon zal willen openbaren.

Joh. 6: 65. Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat het hem gegeven zij van Mijnen Vader; en vers 45: Zoo wie van den Vader gehoord heeft, en geleerd heeft, die komt tot Mij.

Joh. 9: 39. Ik ben tot een oordeel in de wereld gekomen, opdat die niet zien, ziende worden, en die zien, blind worden.

Joh. 10: 37. Hoewel Hij zoo vele teekenen voor hen gedaan had, nochtans geloofden zij in Hem niet, opdat vervuld werd het woord, dat de Heere door Jezaia zeide: Heere! wie gelooft ons prediken, en wienis de arm des Heere geopenbaard? Daarom konden zij niet gelooven, omdat ook Jezaia gezegd heeft: Rij heeft hunne oogen verblind, en hun hart verhard, enz.

1 Pet. 1: 20. Christus is geopenbaard in de laatste tijden voor u, gij die door Hem gelooft in God.

Rom. 11: 9. De verkiezing heeft het verkregen, de anderen zijn verhard geworden.

Job. 10: 16. Ik heb ook andere schapen, die van deze schaapskooi niet zijn, die moet ik hiertoe brengen, en zij zullen Mijne stem hooren.

Hand. 18: 10. Ik heb veel volks in deze stad.

DE VIJFDE STELLING.

Dit besluit staat bij God vast en onbewegelijk, zoodat wie verkoren is, altijd tot het einde der glorie, maar niet dan door de middelen, van God ingesteld, en ongeschonden komt; en nimmermeer kan een verkorene een verworpene worden.

Rom. 9: 11. Opdat het voornemen Gods dat naar de verkiezing is, vast bleve, niet uit de werken, maar uit den roepende.

2 Tim. 2: 19. Het fundament Gods staat vast, hebbende dezen zegel: God kent degenen, die zijne zijn; en zoo wie den naam des Heeren aanroept, die wijke af van ongerechtigheid.

Rom. 8: 30. Die Hij te voren geordineerd heeft, die heeft Hij ook geroepen; die Hij geroepen heeft, enz. Wie zal de uitverkorenen Gods beschuldigen? God is het, die rechtvaardig maakt. En vers 37: In allen dezen overwinnen wij, door Hem, die ons liefgehad heeft.

Jes. 65: 22. Mijne uitverkorenen zullen doen verouden het werk hunner handen.

Rom. 11: 29. De gaven en roeping Gods zijn zonder berouw. Rom. 8: 39. Noch leven, noch dood, noch tegenwoordige, noch toekomstige dingen zullen ons scheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus, onzen Heere.

2. Thess. 2: 13. Hij heeft u, van den eerste aan, verkoren in de heiligmaking des Geestes, en geloof in de waarheid. Rom. 8: 9. Die den Geest Christi niet heeft, die hoort Hem niet toe.

1 Pet. 1: 2. Verkoren naar de voorordening Gods des Vaders, in de heiligmaking des Geestes, tot gehoorzaamheid en besprenging des bloeds Christi.

Hebr. 6: 13. God, willende nog meer betoonen de onveranderlijkheid van zijnen raad, heeft den erfgenamen der beloften met eede gezworen.

Ps. 138: 8. De Heere zal hieraan een einde maken om mijnentwil; Heere! uwe goedertierenheid is eeuwig; Gij zult het werk uwer handen niet verlaten.

Jez. 41: 9. Gij zijt mijn knecht; Ik heb u verkoren, en niet verworpen.

Rom. 11: 1. Heeft God zijn volk verworpen? Dat zij verre; want ik hen ook een Israeliet. En vers 28: Zij zijn vijanden naar het Evangelie om uwent wil, maar naar de verkiezing zijn zij lief om der Vaders wil.

Rom. 11: 5. De overblijfselen, naar de verkiezing der genade zijn te dezen tijde geworden.

Matth. 24: 24. Daar zullen valsche Christussen en valsche Profeten opstaan, en zullen teekenen en wonderheden doen, zoodat zij ook verleiden zouden, zoo het mogelijk ware, zelfs de uitverkorenen. En vers 31: De engelen zullen de uitverkorenen vergaderen, uit de vier winden.

2 Thess. 2: 11. God zal hun zenden de werking der dwaling, opdat zij den leugen gelooven, opdat zij allen geoordeeld worden, die de waarheid niet geloofd hebben. Maar wij moeten God altijd danken voor u, lieve broeders in den Heere! dat u God van den beginne verkoren heeft tot zaligheid, enz.

Openb. 13: 8. En alle de inwoners der aarde zullen het beest aanbidden, welker namen niet geschreven zijn in 't boek des levens en des Lams.

Joh. 10: 27. Mijne schapen hooren mijne stem, en Ik ken ze, en zij volgen Mij na. En Ik geef hun het eeuwige leven, en zij zullen niet vergaan in der eeuwigheid, en niemand zal ze uit mijne hand rukken. De Vader, die ze Mij gegeven heeft, is meerder dan allen, en niemand kan ze uit de hand mijns Vaders rukken.

1. Joh. 2: 19. Zij zijn van ons uitgegaan, maar zij waren uit ons niet; want waren zij uit ons geweest, zoo zouden zij met ons gebleven hebben; maar dat is geschied, omdat zij zouden openbaar worden, dat zij niet allen uit ons zijn.

DE ZESDE STELLING.

God geeft den uitverkorenen in dit leven, kennis, gevoel en zekerheid dezes besluits, in zulk eene mate, wijze, en tijd, die het Hem belieft. En daar is geen uitverkorene, die niet, zijnde tot zijne verstandige jaren gekomen, voor zijn dood gewisse verzekering van dit besluit door den Heiligen beest ontvangt.

1 Cor. 2: 9. Dat nooit een oor gehoord heeft, nooit een oog gezien heeft, en nooit in 's menschen hart gekomen is, dat is het wat God bereid heeft dengenen, die Hem liefhebben. God heeft ons dat geopenbaard door zijnen Geest, welke Geest alles doorzoekt, ook de diepten Gods: Wij hebben niet ontvangen den geest dezer wereld, maar den Geest, die uit God is, opdat wij weten die dingen, die ons van God gegeven zijn.

Nu 2. Tim. 1: 9. Het voornemen en de genade Gods is ons gegeven in Christus, voor de tijden der wereld.

1 Joh. 2: 20. Gij hebt de zalving van den Heilige, en weet alle dingen.

Luk. 10: 20. Verblijdt u daarin, dat uwe namen geschreven zijn in den Hemel.

Ps. 25: 14.

De verborgenheid des Heeren is voor diegenen, die Hem vreezen, en zijn verbond, dat Hij het hun kond doe.

Openb. 2: 17. Die overwint, zal Ik geven eenen witten keursteen, en op dien keursteen een nieuwen naam geschreven, welke niemand weet, dan die hem ontvangt.

1 Thess. 1: 4. Wetende, lieve broeders! van den Heere, uwe verkiezing.

Rom. 8: 33.

Wie zal de uitverkorenen Gods beschuldigen? God is het, die rechtvaardig maakt. Nu de consciëntie beschuldigt, zoo moeten wij dan noodzakelijk hebben een beseffen en eene zekerheid, teld tegen de onzekerheid der consciëntie, namelijk het geloof der verkiezing.

Ef. 1: 13. Gij zijt gezegeld met den Heiligen Geest der belofte, die het pand is uws erfdeels, dat wij in de verlossing ganschelijk bevrijd zijn.

2 Cor. 1: 21. Diegene, die ons met u in Christus versterkt, en die ons gezalfd heeft, is God, die ons ook verzegeld heeft, en heeft het pand des Geestes in onze harten gegeven.

2 Cor. 4: 13.

Hebbende denzelfden Geest des geloofs; gelijk geschreven is: Ik heb geloofd, en daarom heb ik gesproken; wij gelooven ook, en daarom spreken wij ook.

Nu de Apostel spreekt uit dezen Geest, ' Rom. 8: 38; in zijn eigen persoon, en in den persoon der gansche Kerk: Niets zal ons scheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus.

2 Pet. 1: 10. Zoekt uwe roeping en verkiezing vast te maken.

Ergo: dit gebod waargenomen zijnde, kan er zekerheid geweest zijn; want hij zegt, 1. Joh. 3: 19; Door de liefde, namelijk door een zichtbaarteeken, weten wij, dat wij uit de waarheid zijn, en wij zullen onzen harten voor Hem gerust maken.

1 Joh. 3: 29; en 4: 13. Hieruit weten wij, dat wij in Hem blijven, en Hij in ons, omdat Hij ons van zijnen Geest gegeven heeft.

Rom. 8: 10. Den Geest der aanneming, door welchen wij roepen: Abba, Vader! dezelve getuigt met onzen Geest, dat wij kinderen Gods zijn. En, zoo wij kinderen zijn, zoo zijn wij erfgenamen, mede erfgenamen van Jezus Christus; indien wij met Hem lijden, opdat wij met Hem verheerlijkt worden. Ps. 27: 13. Wee mij, ten ware ik geloofd had de goederen Gods te zien, in het land der levenden. Ps. 10: 7. Ik zal den Heere danken, die mij ook 's nachts raad geeft; mijne nieren onderrichten mij; mijn hart is

verheugd, en mijne eere is verblijd; ook zal mijn vleesch in ruste wonen; Gij zult mij de wegen des levens bekend maken.

2 Tim. 1: 12. Ik weet, wien ik geloofdheb, en ben verzekerd, dat Hij machtig is, dat te bewaren, 'twelk ik bij Hem heb, tot op dien dag.

DE ZEVENDE STELLING.

De verkiezing der vaderen onder het Oude Testament is geweest, dezelfde fontein, tot hetzelfde einde, door dezelfde voornaamste middelen, als het is in het Nieuwe; dat is; uit het loutere welbehagen Gods in Christus, door het geloof, tot het eeuwige leven, zijn zij geordineerd geweest.

Gal. 3: 8. Het is Abraham geevangeliseerd geweest, dat de Heidenen door 't geloof gerechtvaardigd worden. Die uit den geloove zijn, worden met den geloovigen Abraham gezegend. De zegening Abrahams is den Heidenen toegekomen in Christus Jezus, opdat zij door het geloof ontvangen de beloften des Geestes.

Rom. 11: 9. Is het, dat de eerstelingen heilig zijn, zoo is ook de massa heilig; indien de wortel heilig is, zoo zijn ook de takken heilig. De Joden worden genoemd natuurlijke takken, die eenmaal in den eigenen olijfbom weder zullen ingelijfd worden; en alzoo doorgaans in 't geheele capittel.

Hebr. 11: 9. Abraham en de andere erfgenamen der beloften verwachtten eene Stad, die fondamenten had, wiens Timmermeester en Schepper God is. En vers 16: Zij hebben lust gehad naar een beter Vaderland, namelijk .het hemelsche; daarom schaamt zich God niet, hun God genoemd te worden, want Hij heeft hun eene Stad bereid.

Hebr. 6: 13. God heeft Abraham beloften gedaan, die Hij met eede door zichzelve bevestigd heeft. En 17. God, willende denerfgenamen der beloften overvloediglijk bewijzen de onveranderlijkheid zijns raads, zoo zet Hij zijnen eed daartusschen.

Matth. 22: 32. God is de God Abrahams, Izaaks, en Jakobs; God is geen God der dooden, maar der levenden.

Ps. 47: 5. Hij heeft ons ons erfdeel verkoren, de heerlijkheid Jakobs, dien Hij liefheeft.

1 Cor. 10: 2, 3. De vaders zijn allen gedoopt geweest; hebben dezelfde spijs gegeten, en denzelfden geestelijken drank gedronken.

Ps. 65: 5. Wel dien, die Gij verkiest, en tot U laat komen, die heeft rijken troost van uw huis, en heiligen tempel.

Matth. 8: 11. Velen zullen komen van Oosten en Westen, en aanzitten met Abraham, Izaäk, en Jakob, in 't Koninkrijk der hemelen.

Rom. 4: 17. De erfenis is door 't geloof, opdat ze uit genade zij, en de belofte vast zij al den zaden, niet alleenlijk dat wat uit de wet is, maar dat wat uit het geloof Abrahams is, welke is onzer aller vader.

DE ACHTSTE STELLING.

Die tot de Gemeente geroepen en in Christus levend gemaakt zijn; gelijk zij niets tot hunne eeuwige verkiezing hebben gebracht of kunnen brengen, alzoo moeten en kunnen zij de zekerheid van dezelve, met alle vlijt, zorg en arbeid, zichzelve onderzoeken uit de uitwerkselen en onbedriegelijke kenteekenen, en zorgvuldiglijk dezelve bewaren, voeden en vermeerderen.

2. Petr. 1: 10. Zoekt liever uwe roeping en verkiezing vast te maken, want zoo gij dat doet, zult gij ten geenen tijde struikelen.

2. Cor. 13: 5. Beproeft uzelve of gij in het geloof zijt; onderzoekt uzelve, of gij uzelve niet bekent, dat Jezus Christus in u is, tenzij dat gij verworping zijt.

Hebr. 6: 11.

Maar wij begeeren, dat iedereen van u dezelfde naarstigheid betoone tot den einde toe, tot volle verzekering des geloofs; opdat gij niet traag zijt, maar navolgers dergenen, die door geloof en lijdzaamheid de belofte geërfd hebben.

Hebr. 3: 14. Wij zijn Christi deelachtig geworden, zoo verre wij het beginsel des vertrouwens tot den einde toe vast houden.

En vers 6. Christus is getrouw, als een Zoon over zijn huis, wiens huis wij zijn, zoo verre wij het vertrouwen en de hoop, waarvan wij roemen, tot den einde toe houden.

VAN DE VERWERPING.

DE EERSTE STELLING.

God heeft van eeuwigheid, naar zijnen gansch vrijen wil, eenige zekere personen, in en met Adam gevallen, schuldig, en verdorven, bij zichzelf besloten, in den stand der zonde en eigene verdorvenheid te laten, en aan hen het remedie der krachtige en heilzame genade in Christus niet te werk te stellen.

Matth. 7: 23. Dan zal Ik tot hen zeggen; Ik heb u nooit gekend.

Openb. 13: 8. Alle inwoners der aarde zullen het beest aanbidden, welke namen niet zijn geschreven in het boek des levens des Lams, dat geslacht is, van den beginne der wereld.

Matth. 2: 14. Velen geroepen, weinigen uitverkoren.

Rom. 11: 7. De verkiezing heeft het verkregen; de andere zijn verhard geworden.

Rom. 10: 19. Ik zal u tot navolgenden verwekken, door degenen, die geen volk zijn,

Rom. 9: 6. Niet allen, die uit Israel zijn, zijn Israël, kinderen der belofte; dat is: uit genade en krachtige werking Gods geboren, door het geloof.

Rom. 4: 21. Worden in het zaad gerekend. Rom. 9: 13. Ik heb Jakob liefgehad, en Ezau gehaat.

En vers 18.

Hij ontfermt wien Hij wil, en verhardt wien Hij wil: en vers 19. Gij zult dan tot mij zeggen: Wat beschuldigt Hij nog? wie kan zijnen wil tegenstaan? Maar, o mensch! wie zijt gij, die tegen God antwoordt?

Zal het maaksel tot den maker zeggen: waarom hebt gij mij zoo gemaakt? Heeft niet de pottbakker macht uit denzelfden klomp te maken een vat ter eere, en een ander ter oneere?

En vers 25. Ik zal mijn volk noemen, dat mijn volk niet is, en beminde, die niet bemind was.

Deut. 10: 14. Ziet de Hemel, en aller hemelen Hemel, zijn des Heeren uws Gods; ook de aarde, en al wat er in is.

Nochtans heeft de Heere alleen behagen gehad in uwe vaders, om hen lief te hebben, en heeft hunne nakomelingen na hen verkoren, namelijk u, uit alle volkeren.

Deutr. 7: 6.

De Heere God heeft u verkoren, dat gij Hem tot een eigen volk zijt, onder alle volkeren, die op der aarde zijn. Matth. 13: 13.

Alle planting, die van mijn Vader niet geplant zal uitgeroeid worden.

Hand. 14: 16. God heeft in de voorleden tijden alle volkeren laten gaan, in hunne wegen.

Ps. 147: 20. Zoo heeft Hij allen volke niet gedaan, en zij weten zijne oordeelen niet.

Joh. 10: 26. Gij gelooft niet, omdat gij van mijne schapen niet zijt.

1. Joh. 4: 6. Wij zijn uit God; die God kent, hoort ons; die uit God niet is, hoort ons niet.

DE TWEEDE STELLING.

Dezelfde personen, naar datzelve believen zijns wils, of, roept Hij niet, of, geroepen tot de Kerk, vernieuwt Hij niet tot in 't binnenste, en grift ze Christus niet geestelijker wijze in, rechtvaardigt ze niet, en zal ze ook nimmermeer verheerlijken.

Benevens de vooraangehaalde plaatsen, zoo dienen deze om deze stelling te bevestigen.

Job. 3: 8. De wind waait waar hij wil, en gij weet niet van waar hij komt, of waar hij henen gaat; alzoo is het zoo wie uit den Geest geboren is.

Matth. 11: 25. Ik dank U, Vader, Heere des Hemels en der aarde! dat Gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen hebt verborgen, en hebt ze den kleinen geopenbaard. Ja. Vader! want het heeft U alzoo behaagd.

Matth. 13: 10. De discipelen zeiden: waarom spreekt Gij tot hen door gelijkenissen?

En Jezus antwoordde: omdat het u gegeven is, de verborgenheden des Koninkrijks der Hemelen te weten; maar hun is het niet gegeven.

Joh. 12: 39, 40. Wien is de arm des Heeren geopenbaard? Daarom konden zij niet gelooven, omdat Jezaia gezegd heeft: Hij heeft hunne oogen verblind, en hunne harten verhard, dat zij niet zien, noch met het hart verstaan, noch bekeerd worden, noch geheeld worden.

Joh. 17: 9. Ik bid voor hen; Ik bid voor de wereld niet, maar voor diegenen, die Gij Mij gegeven hebt, want zij zijn uwe. En vers 25: De wereld kent U niet. Maar deze hebben bekend, dat Gij Mij gezonden hebt. En Ik heb uwen naam hun bekendgemaakt, en zal hem nog meer bekendmaken, opdat de liefde waarmede Gij Mij lief gehad hebt, in hen zij, en Ik in hen.

Matth. 13: 38. Die het goede zaad zaait, is de Zoon des menschen; de akker is de wereld; het goede zaad zijn de kinderen des rijks; het onkruid zijn de kinderen des boozen; en de vijand, die ze gezaaid heeft, is de duivel.

1 Joh. 3: 12. Niet gelijk Kain, die uit den booze was, en doodde zijnen broeder.

Joh. 14: 17. De Vader zal u eenen anderen Trooster geven, den Geest der waarheid, dien de wereld niet ontvangen kan; want zij ziet Hem niet, en kent Hem niet; maar gij kent Hem, want Hij blijft bij u, en zal in u wezen, enz.

2 Cor. 4: 3. Is het, dat ons Evangelie verborgen is, zoo is het verborgen onder diegenen, die verloren gaan; onder welke de god dezer wereld het verstand der ongeloovigen verblind heeft, dat het licht des Evangelies der heerlijkheid Christi hun niet verschijne; welke Christus het beeld is des onzienlijken Gods.

Matth. 11: 21, 23. Waren in Tyrus en Sidon die krachten gedaan geweest, die in u gedaan zijn, zij zouden tot op dezen dag toe zijn gebleven.

Luc. 2: 24. Hij is gesteld tot eene opstanding en val van velen in Israël, tot een teeken, dat tegen gesproken wordt.

DE DERDE STELLING.

Dit voorbijgaan is geene oorzaak der zonde, noch ook der verdoemenis, veel minder schepping.

Hos. 13: 9. Uw verderf is uit u, Israel! maar uit Mij uwe hulpe.

Rom. 9: 22. Worden genoemd vaten des toorns, dat is, door de zonde des doods schuldig, en onderhavig.

Rom. 11 : 22. Ziet de goedertierenheid en strengheid Gods, strengheid in diegenen, diegevalen zijn, goedertierenheid in u, zoo gij in de goedertierenheid volhardt.

Joh. 8: 21. Gij zult in uwe zonden sterven; gij zijt van deze wereld. Ik ben van de wereld niet; daarom heb Ik u gezegd, dat gij in uwe zonden sterven zult.

DE VIERDE STELLING.

Dit besluit van het voorbijgaan heeft ook zijne onveranderlijkheid en onfeilbaarheid, zoodat geen verworpene kan worden een uitverkorene.

Jac. 1: 17. Bij God is geene verandering, noch veranderlijke beschaduwing.

Job 12: 14. Wanneer Hij iemand sluit, zoo kan niemand openmaken.

Job. 23: 13. Heeft Hij wat voor, wie wil Hem afkeeren? Hij maakt het zoo Hij wil; Hij zal volbrengen, wat Hij over mij besloten heeft. En vele diergelijke zijn bij Hem.

Matth. 15: 13. Alle planting, die mijn Vader niet geplant heeft, zal uitgeroeid worden.

DE VIJFDE STELLING.

De verkiezing tot de uiterlijke genade des Evangelies, door de roeping en schikking tot het lichaam der Kerk, en de verwerping uit dezelve, kunnen wezen voor eenen tijd en veranderlijk.

Hiervan dunkt ons, dat Christus spreekt, Joh. 15: 1. De Vader neemt weg alle rank, die in Mij geene vrucht draagt; wie in Mij niet blijft, die wordt als eene rank uitgeworpen, en verdroogt, enz.

Rom. 11: 21. Indien God de natuurlijke takken niet heeft gespaard, ziet toe, dat Hij u niet spare; volhardt niet goedertierenheid, anders zult gij afgehouden worden. De natuurlijke takken zullen wederom inden natuurlijke olijfbom ingegrift worden; 1 Cor. 9: 27; Ik onderwerp mijn lichaam opdat ik, anderen predikende, niet zelf verwerpelijk worde.

HET TEGENOVERSTAANDE GEVOELEN, HETWELK DIT IS, VERWERPEN WIJ.

EERSTE STELLING.

De verkiezing van bijzondere personen is gedaan, uit dien, dat God acht genomen en aangemerkt heeft hun geloof, gehoorzaamheid des geloofs, en heiligheid; of de verkiezing is van personen, die, in de voorwetendheid Gods, met deze hoedanigheden bekleed waren.

TWEEDE STELLING.

Het welbehagen Gods, 'twelk zoo menigmaal in de Schriftuur genoemd is, is anders niet, dan dat Hij liever het geloof verkoren heeft, als eenig ander mogelijk middel.

DERDE STELLING.

De verkorene, nauw genomen, kan een verworpene worden, en omgekeerd.

VIERDE STELLING.

Daar is geen vrucht of gevoelens der verkiezing met zekerheid, voor het sterven, zonder eene bijzondere openbaring der volharding.

VIJFDE STELLING.

Met eenen algemeenen wil begeert God de zaligheid van alle menschen; heeft allen den Middelaar gegeven; ordeneert allen om de zaligheid door het geloof te verkrijgen, biedt ze allen aan, en bezorgt allen de noodige en genoegzame middelen ter zaligheid.

ZESDE STELLING.

Het beter gebruik of misbruik der gemeene genade, of eenige andere verborgene oorzaak, maakt, dat God dezen het Evangelie doet prediken, en genen niet.

ZEVENDE STELLING.

De vermenigvuldigen van de besluiten Gods, en alle die onderscheidingen; dewijl zij maar gevonden zijn, om deze vreemde leer te ondersteunen, en in de Schriftuur, of in 't geheel niet gefondeerd zijn, of daartegen strijden; worden van ons verworpen.

Dit is ons eenvoudig en oprecht gevoelen, het geloof onzer Kerk, ja ook, gelijk wij durven staande houden, aller Fransche Kerken, die de Fransche Belijdenis aanhangen; welke, als de oprechte waarheid, wij bereid zijn in onze Kerk met Gods hulp voor te staan; en wenschen, dat ze in de Nederlandsche Kerken ongeschonden, en zonder ontijdige aanstikkingen, angstige kwestien en menschelijke spitsvondigheden, bewaard en gepredikt mag worden.

OVER HET EERSTE ARTIKEL VAN DE PRAEDESTINATIE. HET OORDEEL DER GEDEPUTEERDEN VAN BREMEN.

LEER.

Waarachtige.

I.

Het besluit der Goddelijke verkiezing, eigenlijk genoemd, is de wil Gods, met welken Hij voor

Valsche.

I. Derhalve verwerpen wij.

Dat de Verkiezing eigenlijk genoemd zij een besluit, gedaanten aanzien van eenig voorge-

de grondlegging der wereld, of van eeuwigheid, niet uit aanzien van eenige waardigheid, die in den mensch is, maar uit zijn enkel welbehagen besloten heeft, tot bewijs van zijne bijzondere barmhartigheid en heerlijkheid, uit de verdorvene massa des ganschen menschelijken geslachts (verdorven, door den val onzer eerste ouden, Adam en Eva), zich over zekere menschen te erbarmen, en dezelve tot gemeenschap zijner genade krachtiglijk te roepen, te rechtvaardigen en om Christus' wil door Christus, en in Hem te verheerlijken.

En dit is het bepaalde, volkomene, geheele en eenige besluit der verkiezing; gelijkelijk tot het Oude en Nieuwe Testament behoorende.

[Ef. c. 1: 4; 1 Tim. 1: 9; Ef. 1: 5, 6; Rom. 9: 23; Ef. 1: 7; Exod. 33: 19; Rom. 9: 15, 16; Rom. 8: 29, 30; 2. Tim. 1: 9; Ef. 1: 4, 5]

zien goed in ons, of hangende aan de conditie of eenige menschelijke hoedanigheid.

En dat datzelfde welbehagen Gods daarin niet bestaat, dat Hij naar zijnen gansch vrijen wil en genade, uit het gevallen menschelijk geslacht, dezen verkoren, genen niet verkoren heeft, of dezen voor genen, met geloof en heiligheid ter zaligheid besloten heeft te begiftigen, maar alleenlijk hierin, dat het God goed gedacht heeft, de onedele daad des geloofs voor te schrijven, tot eene voorwaarde van de zaligheid mede te deelen, of de geloovigen zalig te maken, niet de werkenden of anderen, daar Hij de zaligheid had kunnen geven, onder welke conditie Hij gewild had.

Insgelijks, dat er eenige verkiezing zij onbepaald en onvolkomen.

Daarenboven, dat er ook eene andere algemeene verkiezing zij, buiten Christus, van die ongeloovigen, dien het Evangelie niet is medegedeeld, en die door eene gemeenere genade gebeterd worden; of eenig geloof in God, zonder kennis van Christus en zijne verdiensten ontvangen.

Verder, dat het geheele besluit der verkiezing verklaard wordt, door den wil Gods, van de geloovigen zalig te maken, die in 't geloof en in de gehoorzaamheid des geloofs, tot den einde des levens toe volharden.

Eindelijk, dat er eene andere verkiezing zij in 't Oude, en eene andere in 't Nieuwe Testament.

BEVESTIGING DER WARE LEER UIT DE SCHRIFTUUR.

Ef. 1: 4. God heeft ons verkoren in Hem (Christus) voor de grondlegging der wereld; vers 5. Die ons te voren geschikt heeft, tot de aanneming tot kinderen, door Jezus Christus in zichzelf, naar het welbehagen zijns wils.

Ef. 1: 6. Tot prijs zijner heerlijke genade, in dewelke Hij ons aangenaam gemaakt heeft in den Beminde.

Vers 7. In denwelken wij de verlossing hebben door zijn bloed, namelijk de vergeving der misdaden naar den rijkdom zijner genade.

Exod. 33 19. Wien Ik genadig ben, dien ben Ik genadig, en wien Ik Mij ontferme, dien ontferm Ik Mij, Rom. 9: 15, 16. God zegt tot Mozes: Ik zal genadig wezen, dien Ik genadig ben; en zal ontfermen, dien Ik ontferm. Zoo is dan de verkiezing niet desgenen, die wil, of desgenen, die loopt, maar desgenen, die erbarmt, te weten, Gods.

Rom. 9: 23. En opdat Hij de rijkdommen zijner heerlijkheid over de vaten der barmhartigheid, die Hij ter heerlijkheid bereid heeft, enz.

Rom. 8, vers 29, 30.

Die Hij te voren gekend heeft, die heeft Hij ook geordineerd, den beelde zijns Zoons gelijkvormig te worden, opdat Hij de eerstgeborene zij onder vele broederen, En 'die hij te voren geordineerd heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen, en die Hij ook geroepen heeft, die heeft Hij ook gerechtvaardigd; en

die Hij gerechtvaardigd heeft, die heeft Hij ook verheerlijkt. 2. Tim. 1 : 9. Die (te weten God) ons heeft zalig gemaakt, en geroepen met eene heilige roeping, niet uit onze werken, maar naar zijn voornemen en genade, die ons gegeven is in Christus Jezus voor de tijden der wereld.

II.

Daarenboven, dit besluit is gansch vrij, zoo verre God zich ontfermt diens Hij wil, Rom. 9: 11, enz; is gansch rechtvaardig, als gemaakt in Christus den Middelaar, die de toorn Gods gestild heeft, en een verzoener is der menschen Rom. 3: 25; gansch goedertieren, als een voornemen van beide, zoo de zaligmakende genade, als ook de heerlijkheid, te geven [Rom. 3: 23; 1 Pet. 1: 2].

BEVESTIGING.

Rom. 9: 11. Als de kinderen nog niet geboren waren, niets goeds of kwaads gedaan hadden; opdat het voornemen Gods, dat naar de verkiezing is, dat is niet uit de werken, maar uit den roepende, vast zonde blijven; is tot haar gezegd: De meeste zal de minste dienen. Vers 14. Wat zullen wij dan zeggen? Is God onrechtvaardig? Dat zij verre. Want Hij zegt tot Mozes: Ik zal barmhartig zijn, dien Ik barmhartig ben, en erbarmen, dien Ik erbarme. Rom. 3: 23, 24, 25. Zij hebben allen gezondigd, en zijn verhinderd te komen tot de heerlijkheid Gods, en worden om niet gerechtvaardigd, dat is, door zijne genade, door de verzoening, in Christus geschied. Welken God voorgesteld heeft tot verzoening door 't geloof in zijnen bloede, tot bewijzing zijner gerechtigheid, enz. Ef. 1: 4; Rom. 5: 1.

1. Pet. 1: 2. Verkoren naar de voorzienigheid Gods, des Vaders, tot heiligmaking des Geestes, door de gehoorzaamheid en besprenging des bloeds van Jezus Christus; genade en vrede zij u vermenigvuldigd. Rom. 9: 23; 2. Thess. 2: 13, 14.

III.

III. Wij verwerpen.

Het zaligmakende geloof en de volharding in datzelfde is eene vrucht van deze genadige verkiezing, die God allen en dien alleen geeft, die Hij, als lidmaten geworden van Christus, het hoofd, metterdaad besloten heeft ter heerlijkheid te brengen.

Dat het geloof is vloeiende uit eenige bizondere geschiktheid des menschen, te voren vereischt in 't verkiezen; waardoor God bewogen wordt te verkiezen, en waardoor den mensch zulke waardigheid toekomt, dat hij waardiger wordt om verkoren te worden als een ander, en niet, dat het geloof zij eene vrucht van die genadige verkiezing.

BEVESTIGING DER WARE LEER.

Rom. 8: 30. Die Hij te voren geordineerd heeft (God), die heeft Hij ook geroepen; die heeft Hij ook gerechtvaardigd. Hand. 13: 48. De Heidenen, dit hoorende, zijn verblijd geweest, enz., en daar geloofden zoo velen als er ten eeuwigen leven geordineerd waren.

IV.

Deze verkiezing is altijd zeker en onveranderlijk; omdat God waarachtiglijk en krachtiglijk volbrengen zal, hetgeen Hij bij zichzelf besloten heeft te doen.

IV. Wij verwerpen.

Dat er niemand in dit leven is of gezegd kan zijn, zekerlijk verkoren te wezen; en dat de verkiezing kan veranderd of wederroepen worden, dat uit een verkorene, een verworpene worden kan, en derhalve het getal der uitverkorenen kan vermeerderd en verminderd worden.

BEVESTIGING DER WARE LEER.

Jes. 46: 9, 10. Denkt aan het voorledene van ouds herwaarts; want Ik ben God en niemand meer; een God wiens gelijke nergens is; Die Ik te voren verkondig wat hierna komen zal, en van te voren, eer dan het geschiedt; en zeg: mijn aanslag bestaat, en Ik doe alles, wat Mij behaagt.

Maleach. 3: 6. Omdat Ik, de Heere, niet verandere, daarom is het, dat gij, kinderen Jacobs, niet omgekomen zijt. Johan. 6: 39. En dat is de wil desgenen, die Mij gezonden heeft, dat is, des Vaders, dat van al wat Hij Mij geeft, Ik niet verlieze, maar dat opwekke ten uitersten dage.

Rom. 9: 11. Als de kinderen nog niet geboren waren, als zij niets goeds of kwaads gedaan hadden; opdat het voornemen Gods, 'twelk naar de verkiezing is, dat is niet uit de werken, maar uit den roepende, vastzoudeblijven; is haar gezegd, enz. 2. Tim. 12: 19. Het fundamemt Gods staat vast, en heeft dezen zegel: De Heere weet degenen, die zijne zijn.

V.

V. Wij verwerpen.

De verkiezing wordt ons bekendgemaakt, in den tijd, wanneer wij door het Woord en den Geest Gods, worden herkozen, of krachtiglijk geroepen worden, dat wij in Christus gelooven, heiliglijk leven, en eene zekere hope der eeuwige heerlijkheid krijgen.

Dat in dit leven niemand, dan door eene buitengewone en bizondere openbaring, van zijne verkiezing zeker kan zijn.

BEVESTIGING DER WARE LEER.

Rom. 8: 29, 30. Ziet boven bij Stelling 1.

1. Cor. 1 : 26. enz. Gij ziet uwe roeping, broeders! dat gij namelijk niet vele wijzen zijt, naar het vleesch, enz; maar 't geen, dat dwaas is in de wereld, heeft God uitverkoren, opdat Hij de wijzen beschaamd make. Vers 30. Uit Hem zijt gij in Christus Jezus, die ons van God geworden is, tot wijsheid en gerechtigheid, en heiligmaking, en verlossing; gelijk geschreven is: die roemen wil, dat hij in den Heere rome. Joh. 4: 12, 13. Niemand heeft ooit God gezien; is het, dat wij elkander liefhebben, zoo woont God in ons, en zijne liefde is in ons vervuld. Hieruit weten wij, dat wij in Hem wonen, en Hij in ons, dat Hij ons van zijnen Geest gegeven heeft.

Rom. 8: 15. Gij hebt niet ontvangen den Geest der dienstbaarheid, wederom tot vreeze; maar gij hebt ontvangen den Geest der aanneming tot kinderen, door welken wij roepen: Abba, dat is, Vader! En deze Geest betuigt mede met onzen Geest, dat wij kinderen Gods zijn. En indien wij kinderen zijn, zoo zijn wij ook erfgenamen, erfgenamen Gods, medeerfgenamen Christi.

Waarachtig.

Wij verwerpen.

VI.

VI.

De vrucht van deze verkiezing in dit leven is zeker en groot, die wij na de roeping en rechtvaardigmaking in ons gevoelen (te weten, vrede en blijdschap in den Heiligen Geest, oprechte liefde Gods en des naasten, en een zekere en lijdzame verwachting des eeuwigen levens), en alzoo eene vaste in dit ellendig leven; eene meerdere na den dood; en de allergrootste en volkomene na de heerlijke opstanding.

Dat noch het gevoelen, noch eenige vrucht dezer verkiezing zij in dit leven, maar dat God ons laat in twijfel staan, als dat niemand zeker kan zijn van de tegenwoordige gunst Gods, noch ook van de toekomstige heerlijkheid.

BEVESTIGING DER WARE LEER.

2. Cor. 1: 20. Alle de beloften Gods zijn in Hem ja, en in Hem Amen, ter eere Gods, door ons. Maar die ons met u versterkt in Christus, en die ons gezalfd heeft, is God, die ons ook verzegeld heeft, en in onze harten het pand des Geestes gegeven heeft.

Jes. 43: 17, enz. Ik zal Mijnen Geest uitstorten op uw zaad, enz. Deze zal zeggen: Ik ben des Heeren; en zal zich noemen met den naam Jakobs; en gene zal met zijne hand schrijven; ik ben des Heeren; en zal zich noemen naar den naam Israëls.

Rom. 5: 1. Gerechtvaardigd door het geloof, hebben wij vrede met God, door Jezus Christus, onzen Heere. Door welken wij ook de toeleiding hebben, door het geloof tot deze genade, waarin wij staan, en verheugen ons in de hope der heerlijkheid Gods. Rom. 8: 38. Ik ben verzekerd, dat noch dood, noch leven enz., noch eenige andere geschapene zaak, ons kan scheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus, onzen Heere. 1. Thess. 2: 16, 17. Onze Heere Jezus Christus, en God onze Vader vertrooste uwe harten, en bevestigte u in alle goed woord en werk. 1. Joh. 3: 2. Allerliefsten! wij zijn nu kinderen Gods, en het is nog niet geopenbaard, wat wij wezen zullen; maar wij weten, als Hij zal geopenbaard zijn, dat wij Hem zullen gelijk wezen, want wij zullen Hem zien, gelijk Hij is.

Waarachtig.

Wij verwerpen

VII.

Deze genade is geenszins van ons verdiend, en zal ons met recht ontsteken, om God vuriglijk lief te hebben, dat wij zoeken heilig en onstraffelijk voor Hem te zijn in de liefde, en tegen het vleesch, de wereld, en den duivel standvastiglijk te strijden.

VII.

Dat het den uitverkorenen en die van hunne zaligheid verzekerd zijn. geoorloofd is te leven naar hun believen, en dat ook zulks aan hen niet zal gestraft worden.

BEVESTIGING DER WARE LEER.

Deut: 10: 12. Nu dan, Israel! wat vereischt God de Heere van u, dan dat gij den Heere uwen God vreest, in alle zijne wegen wandelt, en Hem liefheeft, en den Heere uwen God uit geheel uw hart en geheel uw gemoed dient? Mich. 6: 8. Het is u gezegd, o mensch, wat goed is. Wat heeft de Heere van u geeischt, dan dat gij recht doet, weldadigheid oefent, en ootmoedig wandelt voor den Heere, uwen God? Ef. 2: 10. Wij zijn zijn werk, geschapen in Christus Jezus tot goede werken, die God bereid heeft, opdat wij daarin wandelen.

Rom. 8: 12. Broeders! wij zijn schuldenaars, niet des vleesches, opdat wij naar den vleesche leven.

Rom. 6: 22. Nu, verlost van de zonde, en knechten Gods geworden zijnde, zult gij uwe vrucht hebben tot heiligmaking, en het einde dat eeuwige leven.

VIII.

Van de kinderen der geloovigen alleen, die, eer zij de leer kunnen vatten, komen te sterven, oordeelen wij, dat God dezelve liefheeft, uit datzelfde welbehagen om Christus' wil, door Christus, en in Christus, uit hetwelk Hij de volwassenen liefheeft; derhalve zijn zij ook, ten aanzien van 't verbond, heilig. Om dit te bevestigen, worden zij door den heiligen doop ingehuld, en doen Christus aan.

Matth. 19: 13, 14. En zij brachten tot Hem (Jezus) kleine kinderkens, opdat Hij ze aanraakte, en de Discipelen bestraften ze. Maar Jezus zeide tot hen: laat de kleine kinderkens tot Mij komen, en verhindert hen niet; want zoodanigen is het Koninkrijk der Hemelen.

Gen. 17: 7. Ik bevestig mijn verbond tusschen Mij en u, en uwen zaden na u, in hunne nakomelingen, dat het een eeuwig verbond zij, dat Ik uw God ben, en uws zaads na u.

' Hand. 2: 39. U en uwen kinderen is de belofte gedaan, en allen, die nog verre zijn, namelijk allen, die de Heere hiertoe brengen zal.

1. Cor. 7: 14. De ongeloovige man wordt geheiligd in de vrouw, enz; anderszins zouden uwe kinderen onrein zijn; maar nu zijn zij heilig.

VAN DE VERWERPING.

LEER.

Waarachtige.

Valsche.

I.

God, om bekend te maken de eere zijner gerechtigheid, en van zijne macht, heeft, naar zijnen gansch vrijen wil, van eeuwigheid besloten, zich over sommige gevallen, uit het menschelijk geslacht in Christus niet te willen erbarmen ter zaligheid, maar hen onder hunne zonde en toorn te laten en te verdoemen.

En dit is een eeuwig, onveranderlijk, volkomen, eenig en geheel besluit, eigenlijk genoemd het besluit der verwerping, den tijd van beide Testamenten aangaande.

I. Wij verwerpen.

Dat God, zonder aanmerking der zonden, besloten heeft de menschen te verwerpen of te verdoemen.

Insgelijks, dat in den mensch zelven zij eene oorzaak of kwaliteit, of eenige andere hoedanigheid, als die de gansche verdorvene massa gemeen is, waarom God den eenen voor den anderen met zijne zaligmakende genade heeft willen of moeten voorbijgaan.

Insgelijks, dat er geen zeker getal van verworpenen bij God zij. Verder, dat sommiger verwerping onvolkomen, veranderlijk en onveranderlijk zij, alzoo, dat onvolkomenlijk (nochtans waarachtiglijk) verworpenen kunnen worden uitverkoren en zalig, en dat het getal derzelve vermeerderen of verminderen kan.

Insgelijks, dat ze eene andere is, ten aanzien van de menschen onder het Oude Testament, eene andere onder het Nieuwe Testament.

BEVESTIGING DER WARE LEER.

Rom. 9: 11 enz. Als zij nog niet geboren waren, als zij niets goeds of kwaads gedaan hadden; opdat het voornemen Gods, dat naar de verkiezing is, vast bleve, niet uit de werken, maar uit den roepende; werd tot haar gezegd: De meeste zal den minste dienen; gelijk geschreven is; Ik heb Jakob liefgehad en Ezau gehaat. Vers 18. Zoo ontfermt Hij dan, wien Hij wil, en verhardt wien Hij wil.

Vers 19. Gij zult dan tot mij zeggen: Wat beschuldigt Hij nog? Want wie heeft zijnen wil wederstaan?

Vers 20. Maar, o mensch! wie zijt gij, die tegen God antwoordt? Zal ook een maaksel zeggen tot den maker: waarom hebt gij mij zulks gemaakt?

Vers 21. Of heeft de pottbakker geene macht te maken een vat ter eere, en een ter oneere, uit denzelfden klomp.

Vers 22. Of God, willende toorn bewijzen, en zijne mogendheid bekendmaken, heeft de vaten des toorns (ten verdere bereid) met groote lankmoedigheid geleden.

II.

II. Wij verwerpen.

En daarom, alle diegenen, die veroordeeld worden, worden alle te zamen rechtvaardiglijk om de zonden veroordeeld.

Dat de schuld, waarom zeer vele menschen vergaan, in God zij.

BEVESTIGING DER WARE LEER.

Matth. 7: 23. Dan zal Ik hen belijden: Voorwaar Ik heb u nooit gekend; wijkt van Mij, gij allen, die ongerechtigheid werkt.

III.

III. Wij verwerpen.

Nu, de oorzaak, waarom God, uit even onwaardigen, sommige zekere personen, door de predikatie des Evangelies, roept, is het erbarmen zijns vrijen wils. En die niet geroepen worden, die heeft Hij, naar zijn rechtvaardig oordeel en naar zijnen gansch vrijen wil, besloten voorbij te gaan.

Dat de oorzaak, waarom God, sommigen voorbijgaande, anderen roept, zij eene zekere waardigheid der menschen, of iets bijzonders in hen schuilende, behalve 'tgeen den geheelen menschelijken verdorvenen klomp gemeen is.

BEVESTIGING DER WARE LEER.

Rom. 9: 16. Het gaat niet naar iemands willen of loopen, maar naar Gods ontfermen. Vers 25. Gelijk Hij ook bij Hosea zegt: Dat mijn volk niet was, zal Ik mijn volk noemen, en die niet lief was, zal Ik beminde noemen. Vers 26. En het zal wezen, in stede, dat gezegd was: gij zijt mijn volk niet; dat ze daar zullen kinderen des levenden Gods genoemd worden. Vers 29. En, gelijk Jesaia te voren gezegd heeft: Zoo de Heere Zebaoth ons geen zaad had gelaten, wij zouden allen Sodom en Gomorra gelijk geworden zijn. Deut. 4: 34 enz.

Was onderteekend.

De Theologen van Bremen.

VAN DE EEUWIGE PRAEDESTINATIE.

HET GEVOELEN DER EMBDENSCHEN THEOLOGEN.

Gesteld tegen het eerste Artikel der Remonstranten; mitsgaders het examen van de verschillende quaestien.

De praedestinatie is het eeuwige, vrije, onveranderlijke en rechtvaardige besluit Gods, naar 'twelk Hij bij zich zelve besloten heeft, uit het menschelijk geslacht; wel oprecht geschapen zijnde, maar nochtans door eigene schuld, God zulks toelatende, in de zonde en den dood gevallen; sommigen naar zijn welbehagen tot het eeuwige leven te verkiezen, maar de anderen in 't verderf te laten, en beiden door zekere en rechtvaardige wegen, van eeuwigheid daartoe bereid, tot zijne einden te brengen; om te verklaren zijne hoogste barmhartigheid, en zijn strengste oordeel; opdat in der eeuwigheid zijne heerlijkheid daaruit blijke.

II. De eerste werkende oorzaak der praedestinatie is God zelf [Exod. 33: 19: Maleach. 1: 3; Rom. 9: 11, 18], in welken en van welken de daad der praedestinatie is, als uit het opperste en gansch vrije verstand, van 'twelk alle dingen geordineerd zijn tot hunne einden, en van 'twelk de middelen, tot de geordineerde einden leidende, bereid zijn, en dat voor de grondlegging der wereld [Ef. 1: 4, 5].

III. Het voorwerp of de zaak, omtrent hetwelk het besluit der praedestinatie verkeert, is het gansche menschelijke geslacht, oprecht geschapen, en door zijne eigene schuld in de zonde en den dood vervallen.

Want de Apostel zegt: Heeft de pottbakker niet macht over het leem, dat hij uit denzelfden klomp een vat make, het eene ter eere, het andere ter oneere [Rom. 9: 21].

IV. Het hoogste einde van dit besluit is Gods eere [Ef. 1: 6; Spr. 16: 4], wel is waar niet aangemerkt in God zelven, wien niets toegevoegd of onttrokken kan worden, maar zoo verre dezelve in de dingen, van Hem geschapen, en in de bediening derzelve, openbaar gemaakt wordt.

V. Opdat nu de Heere dit zijn besluit alzo zoude uitvoeren, en opdat Hij in de menschen niet ware auteur van de zonde, en van hunne verdoemenis, maar een gever en werker aller genade, waardoor de uitverkorenen behouden worden, zoo heeft Hij, naar zijne oneindelijke wijsheid, tusschen het besluit zelf en het einde des besluits, zich zelven eenen middelweg van eeuwigheid alzo gebaad, dat daaruit de oorzaak van de zaligheid in God alleen, maar de oorzaak van de verdoemenis der verworpenen in hen zelven alleen gevonden wordt.

VI. Daar zijn dan twee soorten der praedestinatie: verkiezing en verwerping.

Want hoewel het woord praedestinatie dikwijls in vele plaatsen der Schriftuur schijnt te beteekenen de praedestinatie der heiligen, nochtans wordt het somwijlen algemeener genomen, Hand. 4: 18; Rom. 9: 13, 18, 21.

VII. De verkiezing tot de zaligheid, waarvan wij hier spreken, is het eeuwig besluit Gods, uit zijne loutere onverdiende liefde en welbehagen voortgekomen, van sommige menschen, die het Hem liefd heeft, uit het menschelijk geslacht, de zonde en verdoemenis onderworpen, te verkiezen, in welker eeuwige zaligheid Hij zijn hoogste goedheid en barmhartigheid zoude verklaren en betoonen.

VIII. De eenige en volstrekte werkende en bewegende oorzaak der verkiezing is het eenig onverdiend voornemen van den Goddelijken wil [Rom. 8: 28; Rom. 9: 18, 21; Ef. 1: 5]; uitsluitende [Rom. 9: 11; Rom. 11: 5, 6; 2 Tim. 1: 9; Tit. 3: 5,] alle onze waardigheid, voorbereiding, bekwaamheid, hetzij voorzien of tegenwoordig zijnde, of toekomende; 'tzij innerlijk, of uiterlijk, 'hetwelk tegen de Pelagianen, Semi-Pelagianen en Remonstranten, wel moet waargenomen zijn.

IX. De stof of het voorwerp van de praedestinatie is niet het gansche menschelijke geslacht, maar het zijn zekere menschen [Maleach. 1: 2, 3; Rom. 9: 18, 21, 22, 23; Matth. 20: 16; Joh. 13: 18]; die God, uithetgeheele menschelijke geslacht van eeuwigheid tot het leven verkoren, in Christus besloten heeft zalig te maken.

Want die alles neemt, die kiest niets; en die eenige zaak kiest uit twee of vele, die wordt noodzakelijk gezegd, 'tgeen hij niet kiest, te verwerpen of te verstooten.

X. Zoo zijn dan te verwerpen, die de Pelagiaansche razernijen hedendaags vernieuwen, van eene verkiezing zonder onderscheid aller menschen ter zaligheid, en dat Gods volk zij de geheele wereld; 'twelk niets anders is, dan de kinderen Gods en des duivels, ja God en den duivel ineensmelten.

XI. De middelende weg, tusschen het besluit der verkiezing en het einde des besluits, waardoor God, uit enkele genade, de verkorenen bijzonderlijk ter zaligheid is brengende, is 1 Christus, 2 krachtige roeping tot Christus, 3 geloof, 4 rechtvaardigmaking door het geloof en 5 verheerlijking [Rom. 8: 29, 30].

XII. Christus wordt terecht in de eerste plaats gesteld.

Want, gelijk Hij in Adam [Rom. 5: 19; 1 Cor. 15: 22; Ef. 1: 4] het menschelijk geslacht, 'twelk van zelf zoude vallen, besloten heeft te scheppen; alzo heeft Hij ook van eeuwigheid besloten, zoo te zeggen, eenen anderen Adam te stellen, in denwelken Hij alle uitverkorenen, door eene onuitsprekelijke barmhartigheid, zaligzoudemaken [1 Cor. 2: 7].

Hieruit komt die gepraedestineerde menschwording des eeuwigen Zoons, van den eeuwigen Vader, voor allen tijd [Hand. 17: 31; 1Pet. 1: 20; Joh. 17: 2], en ordineering tot het ambt des Middelaars [Joh. 6: 37, 39; Joh. 17: 24], opdat Hij degenen, die Hij den Zoon gegeven heeft, uit het verderf getrokken zijnde, tot het voortgezette einde, namelijk, tot het eeuwige leven, zoude brengen [Rom. 8: 29, 32; Joh. 10: 28; Joh. 17: 24].

XIII. Het tweede middel is de onverdiende roeping [Rom. 8: 30; 2 Tim. 1: 9] der uitverkorenen, die in 't eeuwige leven overgezet zouden worden, door het Evangelie tot Christus; welke geschiedt, wanneer de stemme Gods door zijne dienaars uiterlijk alzo in de harten klinkt [Hand. 16: 14], dat meteen de Geest Gods het hart des toehoorenden tot de kracht van verstaan bereidt, en de wil tot toestemmen krachtiglijk beschikt.

XIV. Het derde is het ware geloof [Hand.13: 48], wanneer namelijk uit de krachtige roeping eene kennis der verstaande zaligheid medegedeeld wordt, en dat wederom op dezelfde wetenschap eene toestemming volgt, en deze zoodanig, die de belofte des Evangelies tot de eigene conscientie des geloovenden toepast; welk geloof eene onverdiende gave Gods is [Ef. 2: 8] den uitverkorenen bijzonder [Rom. 8: 30], hoewel het dezen vroeger, genen later gegeven wordt.

XV. Het vierde en vijfde zijn ware uitwerkselen des geloofs in de uitverkorenen [Tit. 3: 5], rechtvaardigmaking, dat is, vergeving der zonden, en toerekening der gerechtigheid Christi, heiligmaking [1 Cor. 1: 30; Ef. 1: 4], dat is eene aangevangene wederoprichting onzer verdorvene natuur door den Geest Gods, uit welken de goede werken als vruchten zijn volgende [Ef. 1: 10]; volharding in beide tot den einde des levens toe [Jer. 30: 40].

XVI. En dit is de weg, dien de Heere van eeuwigheid voorgeordineerd heeft, om zijne uitverkorenen tot de zaligheid te brengen, welken iedereen denzelve, te zijner tijd van God krachtiglijk geroepen zijnde, ingaat en in denzelve standvastiglijk voortat, totdat hij de zaligheid zelve en de heerlijkheid verkrijgt.

XVII. Hieruit volgt, dat alle uitverkorenen waarlijk en metterdaad ten laatste, in dit leven te zijner tijd, van hunne verkiezing tot het eeuwige leven en de heerlijkheid zeker worden en zijn; welke zekerheid zij niet van dien diepen afgrond des goddelijken besluits gaan halen, maar uit de uitwerkselen der verkiezing, die God in de uitverkorenen alleen is werkende, onbedriegelijk besluiten.

XVIII. Want, gelijk God uit den hooge door tusschenkomende oorzaken tot ons daalt; alzoo klimmen wij opwaarts tot Hem, uit de uitwerkselen of werkingen, en van de uitwerkselen der wedergeboorte, tot de rechtvaardigmaking, van de rechtvaardigmaking tot het geloof, van het ware geloof tot de krachtige roeping, van de krachtige roeping eindelijk tot het eeuwige besluit God zelve om ons zalig te maken, in hetwelke het anker gevestigd zijnde, wij, door de hope opgevoerd, ten laatste alle stormen der beproevingen overwonnen hebbende, door den Geest Gods, in de haven der verheerlijking geraken.

XIX. Deze dingen moeten naarstiglijk waargenomen worden tegen de Scholastieken, dewelke ontkennen, dat deze zekerheid gewoonlijk elken uitverkorene wedervaart; daarna tegen de Remonstranten, dewelke zeggen, dat er geen gevoel of vrucht zijner verkiezing van iemand in dit leven vernomen kan worden, dan alleen eene voorwaardelijke.

XX. Dusverre hebben wij van de verkiezing gesproken. Nu zullen wij handelen van de verwerping. Wij zeggen, dat de verwerping is een eeuwig besluit Gods, waarmede Hij bij Zich zelve naar zijnen gansch vrijen wil heeft besloten, diegenen, die Hij niet heeft verkoren, in de zonde en gramschap, in dewelke zij door den val zijn gevallen, te laten, en in hunne rechtvaardige en strenge verdoemenis, die zij ook met hunne eigene zonden verdiend hebben, en in dezelve zijnen hoogsten haat tegen alle zonde, met zijne hoogste glorie te betoonen.

XXI. Het is ons niet onbekend, dat de leer van de verwerping velen zeer hatelijk is, zoo verre dat sommigen de geheele leer van de verwerping hierom ganschelijk vermijden. Maar dewijl de Schriftuur ons dezelve om te gelooven voorgesteld heeft; en het besluit der verkiezing zonder de verwerping niet kan bevestigd worden, zoo behooren voorwaar deze dingen niet nagelaten te worden; tenzij dat iemand den Heiligen Geest wil beschuldigen van onvoorzichtigheid, en meteen den grondslag onzes geloofs, te weten, de verkiezing omkeeren wil.

XXII. Want de Schriftuur zegt, dat God Jakob heeft liefgehad en Ezau gehaat heeft [Maleach. 1: 2]; dat God zijn volk verworpen heeft, 'twelk Hij niet voorgekend heeft [Rom. 11: 1]; dat Hij verdragen heeft de vaten des toorns, ten verdere geschikt [Rom. 9: 22]; dat Hij dezelve (te weten verworpenen) verhard heeft [Rom. 9: 8], dat Hij den godlooze geschapen heeft tot den kwaden dag [Spr. 16: 6]; dat Hij verblindt [Jes. 6: 10; Rom. 9: 18]. De verworpenen worden genoemd kinderen des verderfs [Joh. 17: 12]; gesteld tot ongehoorzaamheid [1 Pet. 2: 8]; tot dien einde gemaakt, dat zij als gevangenen vergaan [2 Pet. 2: 12]; gesteld tot toorn [2 Thess. 5: 9]; beschreven ten oordeel [Jud. vers 4].

XXIII. Verder, gelijk wij te voren verklaard hebben, door wat oorzaken of middelen God het eeuwig voornemen der verkiezing in de uitverkorenen uitvoert, alzoo zullen wij verklaren, door wat middelen diegenen, die in hun verderf zijn gelaten, zonder eenige schuld. Gods, eenen toegang openen tot het eeuwige oordeel Gods.

XXIV. De eerste en hoogste oorzaak van hun verderf is de verdorvenheid der eerste ouderen, door den eigen wil Adams, eerst op hem zelven ingebracht, en daarna door het rechtvaardig oordeel Gods op een ieder zijner nakomelingen voortgeplant, in welke, zoo God allen liet steken, Hij niemand zoude ongelijk doen, als die niemand iets schuldig is.

XXV. De tweede is, dat God de ver worp enen, of in 't gansch geene uiterlijke roeping door het Evangelie verwaardigt, of eenige van hen wel door de uiterlijke stem des Evangelies roept, maar nochtans zonder daarbij te voegen de inwendige geestelijke kracht; of in sommigen ook eene zekere toestemming en eenige gedaante des geloofs werkt, alzoo nochtans, dat Hij ze eindelijk, allen te zamen behagen hebbende in hunne willige blindheid en verdorvenheid, verlaat, en niet zijne zaligmakende genade hen niet verwaardigt.

XXVI. De derde oorzaak is de verharding der verworpenen, waarmede zij wel van God geslagen worden, maar alzoo, dat Hij dezelve niet werkt. Want God verhardt ze, hen eensdeels den Duivel, eensdeels hunnen begeerlijkheden rechtvaardiglijk, als een rechtvaardig rechter, overgevende. Maar de Duivel verhardt, verzoekende, en kwade gedachten in hen verwekkende. Zij verharden eindelijk zichzelf door hunnen eigenen verdorvenen zelfswilligen wil, dewelke eigenlijk is het begin van alle vrijwillige handelingen des menschen.

XXVII. De vierde zijn de uitwerkselen of vruchten van de verharding der verworpenen, welke zijn een bedrijven van allerlei zonden en schanden, zonder onderscheid, zonder schaamte, uit enkel godloosheid; en eene verdediging derzelve, 't zij van hem zelven of van anderen begaan, en voorts eene volharding in dezelve tot het einde des levens toe.

XXVIII. Alle deze dingen aldus ordelijk verklaard zijnde, zoo staat te bedenken het rechtvaardig oordeel Gods, zoo aangaande de uitverkorenen, als de verworpenen.

XXIX. God, naardien Hij is de gerechtigheid zelve, zoo is het billijk, dat Hij de rechtvaardigen behoude en de onrechtvaardigen verdoeme; nu, uit de menschen zijn die alleen rechtvaardig, die door het geloof met Christus vereenigd, en door Hem gerechtvaardigd en geheiligd zijn. Derhalve het leven, waartoe zij geordineerd zijn, komt hun naar zeker recht alleen toe. En daartegenover diegenen, die in Adam in de vrijwillige onreinigheid en dood blijven liggen, dezelve zijn met recht door God gehaat, zoodat ze van Hem verdoemd worden.

XXX. Derhalve diegenen, die God van eeuwigheid in Christus verkoren heeft, en, door hunne eigene schuld in de zonde en dood gestort zijnde, door Hem vrij gekocht heeft, door het Evangelie geroepen, met geloof begiftigd, gerechtvaardigd, en geheiligd heeft; diezelve verheerlijkt en kroont Hij in het eeuwige leven, opdat zij zijne majesteit aanschouwen, en eene onuitsprekelijke vreugd genieten, die hun van eeuwigheid is geordineerd. En dit is de heerlijkheid en zaligheid der uitverkorenen.

XXXI. Hiertegenover. de verworpenen, die Hij van eeuwigheid niet heeft verkoren, dezelve, in de zonde en in den dood, door eenen moedwilligen afval, gevonden, geboren, opgevoed en gestorven zijnde, als een rechtvaardig rechter verdoemende, werpt Hij in dat eeuwige vuur, dat den Duivel en zijnen engelen bereid is. En dit is de rechtvaardige verdoemenis der verworpenen.

XXXII. Op deze tweeërlei wijze dan, en die teneenenmaal verscheiden, zal de laatste uitgang der oordeelen Gods zijne heerlijkheid allen openbaar maken [Rom. 9: 23; Ef. 1: 6, 11, 12;], opdat namelijk zijne onmetelijke barmhartigheid in zijne uitverkorenen door Jezus Christus, om niet van de zonde en dood verlost en verheerlijkt, en zijne strenge gerechtigheid in de verworpenen, van wege de zonde van zelfs behaald en bedreven te hebben, verstooten en verdoemd, blijken moge; Rom. 9: 12; Spr. 16: 4.

Een kort onderzoek der voornaamste verschillen tusschen de ContraRemonstranten en Remonstranten, omtrent het eerste Artikel.

VAN DE PRAEDESTINATIE. EN EERST VAN DE VERKIEZING.

Eerste vraag.

Of die plaatsen der Schriftuur; Joh. 3: 16 Joh. 6: 40; Hebr. 11: 6; 1. Cor. 1: 21; in zich bevatten het gansche en volle besluit van de praedestinatie of verkiezing. Of: Of het besluit van de praedestinatie geheel dit zij, dat God besloten heeft de geloovenden zalig te maken.

De Remonstranten zeggen: ja. Wij zeggen daarop neen, en stellen deze stelling:

Het gansche besluit der verkiezing is dit, waarmede God van eeuwigheid besloten heeft, eerst uit het gevallen menschelijk geslacht sommigen te verkiezen, zich over sommigen te ontfemen, en dezelve om niet van anderen af te zonderen, en hun het geloof om niet te geven, en alsdan ten laatste dezelve, met waar en levend geloof begiftigd, zalig te maken.

Rom. 9: 15. Ik zal barmhartig zijn, dien Ik barmhartig ben, en ontfemen, dien Ik ontfeme. Insgelijks vers 17. Het is niet naar iemands willen noch loopen, maar naar Gods ontfemen. En te voren vers 6. Niet allen, die uit Israël zijn, zijn Israëlieten; noch allen, die Abrahams zaad zijn, zijn zijne kinderen. En vers 13, Ik heb Jakob liefgehad, en Ezau gehaat. Deut. 32: 8.

Toen de Allerhoogste de volkeren deelde, en de kinderen Adams scheidde, zoo is zijn volk geworden het deel des Heeren, en Jakob het snoer zijns erfdeels. Ps. 147: 19,

Hij maakt Jakob bekend zijn Woord, Israël zijne wegen en rechten, zoo doet Hij geen ander volk. Matth. II: 25, Gij hebt ze voor de wijzen verborgen, en hebt ze den kleinen geopenbaard, ja, Vader! want het heeft U alzoo behaagd. Matth. I3, U is gegeven te weten de verborgenheden des rijks der Hemelen.

Daaruit volgt, dat God door zijn eeuwig besluit zekere menschen van anderen heeft afgezonderd, dien Hij het geloof geven zonde, eer Hij ze door het geloof zoude zalig maken. De plaatsen der Schriftuur, van de Remonstranten bijgebracht, bewijzen het tegenovergestelde niet. Want zij handelen allen van de uitvoering des besluits der verkiezing, niet van het besluit zelf. Welke twee punten, tenzij dat ze onderscheidenlijk aangemerkt worden in deze zaak, veel verwarring veroorzaken. 1. De plaats Joh. 3 handelt niet van het besluit in zichzelf, maar van het middel, waardoor de eerste oorzaak tot het voorgezette einde geraakt, welk middel is het geloof. 2. Daarna, dewijl hier uitdrukkelijk gezegd wordt, dat de liefde Gods de oorzaak is van de geving Christi en het geloof, volgt daaruit, dat noch Christus, noch Christi verdienste, noch het geloof zijn, of de oorzaak of de voorvereischte conditie der liefde Gods, des welbehagens, en der Goddelijke verkiezing, maar dat ze daartegenover zijn uitwerkselen derzelve; hoewel deze plaats, behoorlijk verklaard, wel gezegd kan worden het gansche stuk onzer zaligheid te begrijpen.

Want God heeft ons lief gehad met eene eeuwige liefde. Derhalve uit onverdiende liefde heeft Hij van eeuwigheid sommigen van anderen afgezonderd; uit dezelfde liefde heeft Hij hen gegeven zijnen eeniggeboren Zoon, uit dezelve komt het geloof in Jezus Christus voort, uit dezelve eindelijk geeft Hij het eeuwige leven.

Door deze uitlegging wordt de waarheid niet te kort gedaan, noch door deze toegeving het gevoelen der Remonstranten eenigszins gestijfd.

Joh. 6: 40, wordt gehandeld van den wil om de geloovigen zalig te maken, dewelke behoort tot de uitvoering van het besluit der verkiezing. Van den anderen wil Gods (alzoo spreken wij ten aanzien van ons, daar inderdaad de wil Gods maar één is, en dezelve is ook eenvoudig) spreekt Hij in 't voorgaande, vers 39, uit welken Hij van eeuwigheid gewild heeft diegenen, die in den tijd met het geloof begiftigd zouden worden, van anderen eerst te onderscheiden, en ten eeuwigen leven te verkiezen, en aan Christus te geven om zalig gemaakt te worden. Heb. I1: 6, spreekt Hij van dat geloof, 'twelk is eene zelfstandigheid der dingen, die men hoopt, en door hetwelk de ouden met getuigenissen zijn versierd geweest, en hetwelk zij op verscheidene manieren door goede werken verklaard hebben, en daarom door datzelfde Gode behaagd hebben. Nu, dit geloof is metterdaad geweest. En indien Hij uit dit geloof verkoren heeft diegenen, van welke daar gesproken wordt, zoo volgt, dat de verkiezing in den tijd geschied is, hetwelk strijdt tegen de leer van Paulus, Ef. 1: 4, Voor de grondlegging der wereld.

Daarna is 't eene andere zaak, Gode door het geloof te behagen, eene andere zaak, door het geloof verkoren te worden. Want dat zegt de Schriftuur, maar dit nergens. Want wij kunnen zonder het geloof verkoren worden, maar met God verzoend, gerechtvaardigd, van de schuld vrijgesproken worden zonder geloof, kunnen wij niet.

Ten andere wij behagen Gode op tweeërlei wijze: 1. als wij nog vijanden zijn, over welke God zich nochtans uit enkele genade wil erbarmen; 2. wanneer wij door het geloof in Christus inderdaad gerechtvaardigd worden.

De plaats 1. Cor. 1: 21, doet ter zake niet.

Want Paulus leert alsdan, niet wie God verkiezen wil, maar wie Hij wil zalig maken, te weten, die het Evangelie gelooven, hetwelk de ongoddelijke menschen voor eene dwaasheid achten. En hoewel het God belijft heeft door eene dwaze predikatie de geloovigen zalig te maken, nochtans heeft het Hem ook belijft van te voren sommigen van eeuwigheid af te zonderen, wien Hij in den tijd het geloof zoude geven, gelijk boven is aangewezen.

TWEEDE VRAAG.

Of de verkiezing maar eenerlei is, dan of ze velerhande is. Wij antwoorden met deze Stellingen. De Schriftuur spreekt overal maar van ééne verkiezing, waarmede God ons in Christus voor de grondlegging der wereld verkoren heeft, Ef. 1; Rom. 9: 11; Het voornemen naar de verkiezing; Rom. 11: 7; De verkiezing heeft het verkregen; en doorgaans elders. 2. Indien daar eenige onvolkomene, onbepaalde, wederroepelijke verkiezing is, zoo volgt dat de verkiezing niet is zonder berouw. Nu, daarentegen getuigt de Schriftuur, dat alle gaven Gods zijn zonder berouw. Derhalve dan ook de verkiezing. 3. Insgelijks, zoo volgt dat wij tweemaal verkoren zijn, eenmaal alzoo, dat wij niet kunnen verworpen worden, wanneer wij namelijk in 't geloof sterven; op een andermaal, door een wederroepelijke en niet besliste verkiezing, enz. Hetwelk gansch ongerijmd is. Derhalve dat verdichtsel van een complete en incomplete, van eene onbepaalde en bepaalde verkiezing der Geldersche Remonstranten; ingelijks van een volstreckte en geconditioneerde dergenen, die die van Walcheren beantwoorden; van een besliste, in de zevende overgeleverde stelling, van eene wederroepelijke, van Grevinchovius, verwerpen wij ten eenenmaal; als dewelke God van zijne glorie, de menschen van den waren troost in leven en in sterven berooven, alle zekerheid in de leer der Religie wegnemen, en eindelijk eene ruime baan openen tot de Pelagianisterij, ja, is anders niet dan de Pelagistenarij zelve.

DERDE VRAAG.

Of het geloof en de volharding des geloofs, gehoorzaamheid, enz. conditiën zijn, te voren vereischt in 't verkiezen en voorgaande, of hoedanigheden, van God in de verkiezing aangemerkt, gelijk de Utrechtsche Remonstranten spreken op het eerste en tweede Artikel.

Tegenoverstaande tegenstelling.

Het welbehagen Gods alleen, en zijn voornemen, gefondeerd in zijne onverdiende liefde en barmhartigheid, is de oorzaak der verkiezing, zoo tot de zaligheid, als tot middelen daartoe leidende.

Matth. 11: 20, Ja, Vader! het heeft U alzoo behaagd; Luk. 12: 32, Vreest niet, gij klein kuddeken, want het heeft den Vader behaagd u het rijk te geven; Rom. 9: 11, Opdat het voornemen naar de verkiezing vast zoude blijven, Rom. 11: 5; Ef. 1: 5; Hij heeft ons gepraedestineerd naar het voornemen zijns wils, en vers 11, Hij heeft ons gepraedestineerd naar zijn voornemen, die alles werkt naar den raad zijns wils; Deut. 7: 7, 8. Niet dat gij meerder in getal waart dan andere volkeren, heeft u God uitverkoren, maar omdat de Heere u lief heeft. God heeft Jakob verkoren naar zijn welbehagen, Rom. 9, Als zij noch goed noch kwaad gedaan hadden. Dan ook andere.

Wanneer wij verkoren worden, zoo zijn wij kinderen des toorns, in de zonden dood, vijanden Gods; ziet Rom. 3. Derhalve, niet uit het voorgezien geloof, of uit eenige andere kwaliteit worden wij verkoren tot het leven. Noch de bekentenis der zonden, boetvaardigheid, nederigheid, enz. zijn voorvereischte conditiën van 't besluit der verkiezing tot het geloof.

Derhalve die voorvereischte conditiën der Remonstranten; als droomen van menschen hersenen; verwerpen wij teneenenmaal. De redenen zijn deze:

1. Omdat God in den mensch niets goeds heeft voorzien, dat Hij niet te voren besloten heeft in hem te werken. Derhalve, Hij heeft eerst verkoren, daarna heeft Hij besloten in zijne uitverkorenen iets goeds te werken.

2. Omdat aldus het voornemen, de raad en het welbehagen Gods ten eenenmaal zouden weggenomen worden; want indien de verkiezing is uit het voorgezien geloof, zoo blijft het voornemen Gods niet vast, uit den roepende; maar het blijft vast uit den roepende, dat is, uit het eenig welbehagen des roependen. Derhalve: niet uit het voorgezien geloof.

3. Want alzoo zoude God zich niet mogen ontfermen over wien Hij wilde, maar over die gelooven en volharden zouden.

4. Want alzoo zoude God niet wezen een gansch vrijelijk werkend wezen, en over 't zijne mogen ordineeren 'tgeen Hij wil, als opperste Heere van allen, en zoude Hij die macht over ons niet hebben, die een pottbakker heeft over het leem, 'twelk Paulus uitdrukkelijk betuigt, Rom. 9.

5. Want alzoozoudede verkiezing hangen van den mensch, in geloof volhardende, en niet van God alleen, en alzoo hetgeen God alleen toekomt, zoude den mensch toegeschreven worden.

6. Omdat God niemand verkiest, waardig zijnde, maar verkiezende waardig maakt, gelijk Augustinus spreekt tegen Juliamus. En worden niet verkoren die gelooven, maar opdat zij zouden gelooven

7. Alzoo komthetbeginsel ter zaligheid van dengene, die zalig wordt, niet van dien, die zalig maakt.

8. Alzoo wordt alle zekerheid der verkiezing weggenomen, terwijl de mensch niet zeker kan zijn, of hij in 't geloof tot den einde toe volstandig zal blijven of niet, gelijk zij spreken.

9. In de gansche Schriftuur vindt men gansch niet van zoodanige voorvereischte conditiën. Want zij zegt nergens, dat de verkiezing is uit den geloovende, maar uit den roepende, en uit genade, Rom. 9: 11.

Maar zij werpen hiertegen.

1. Uit den Brief tot de Ef. 1 : 4. Gelijk Hij ons in Hem verkoren heeft. Hieruit argumenteeren zij aldus De verkiezing, waarmede God ons in Christus verkiest, is alleen der geloovigen. De verkiezing is gedaan voor de grondlegging der wereld, en gedaan in Christus.

Derhalve dezelve is alleen der geloovigen.

De Major of eerste propositie is daaruit klaar, dat niemand kan verkoren zijn, dan die in Christus is, hoedanig de geloovigen alleen zijn.

Antwoord. Wij staan geheel de bewijsreden toe, wel verstaan zijnde. Want God begiftigt niemand in den tijd met het geloof, dan die van eeuwigheid verkoren zijn Maar naar hunne meening is het eene dubbelzinnigheid in den Major.

Want de woorden kunnen eenen dubbelen zin hebben. Want, of die verkoren worden zijn nu geloovigen naar de voorzienigheid Gods, 'twelk de Remonstranten zeggen willen, of die in Christus verkoren worden, zullen te zijner tijd geloovigen worden, opdat zij door 't geloof, als door een middel, van God geordineerd, tot het einde, 'twelk is de eeuwige zaligheid, gebracht worden, wat het gevoelen is der rechtzinnigen.

Want het is ten eenemaal wat anders in Christus verkoren te zijn, wat anders in Christus te zijn; welke twee de Remonstranten verwarren, wanneer zij, in 't bewijs van de eerste propositie, zeggen, dat niemand in Christus verkoren wordt, die in Christus niet is.

Want dat deze twee dingen onderscheidenlijk moeten aangemerkt worden, blijkt daaruit, dat wij voor de grondlegging der wereld in Christus verkoren zijn, als de Apostel spreekt, maar wij zijn niet in Christus voor de grondlegging der wereld; maar eerst alsdan, wanneer wij door het geloof Christus ingelijfd worden.

Maar zij werpen tegen, dat Gods verstand, ook voorwetende de toekomstige zaken, die gebeurlijk zijn, voorzien heeft, wie dat gelooven zoude, enz.

Wij bekennen het; maar terwijl God niets goeds in den mensch heeft kunnen voorzien, van 'tgeen Hij 'in den menshzoudewerken, zoo volgt noodzakelijk, dat Hij dezelve eerst kent als zijne uitverkorenen, dien Hij het geloof zoude geven.

Daaruit volgt, dat de verkiezing is door het geloof.

Voorwaar, indien zij, hetgeen zij met den mond belijden, van harte gevoelen, dat God is de gever des geloofs, en dat Hij niet allen het geloof geeft, maar alleenlijk sommigen, zoo volgt noodzakelijk daaruit, dat God eerst,

naar zijn welbehagen, de menschen afgezonderd heeft dien Hij het geloof wilde geven en dien Hij het niet wilde geven.

En derhalve eerst door zijne onverdiende gunst de zijnen gekend heeft, en uit andere verkoren heeft, of van anderen afgezonderd, dien Hij in den tijd het geloof wilde geven.

De somma is deze. Indien het geloof is eene gave Gods (och, of zij dit waarachtiglijk gevoelden!) zoo heeft dan Hij, wien zijne werken van eeuwigheid bekend zijn, voorgeweten wien Hij deze gave wilde mededeelen.

En alzoo, 'tzij dat ze willen of niet willen, zullen zij gedwongen worden te bekennen, dat de verkiezing in Christus eer is dan het geloof in Christus.

Hetgeen tot beantwoording van deze bewijsreden in de Haagsche Conferentie voortgebracht is, hoewel het met het geloof overeenkomstig kan zijn, namelijk, dat in Christus verkoren te zijn, even zooveel te zeggen is, als door Christus verkoren te zijn, gelijk wij door Hem geschapen zijn, hebben wij liever (opdat de uitlegging van de plaatsen niet schijne gedwongen) simpelijk te zeggen, dat wij in Christus, God en mensch zijnde, als in het Hoofd verkoren zijn. Want zoo Hij niet God en mensch was geweest, wij zouden in Hein niet hebben kunnen verkoren worden. Nochtans dit willen wij verstaan hebben, niet van het besluit in zichzelf, maar van de uitvoering.

De tweede plaats is uit hetzelfde Hfdst. vers 5 en 6, waaruit wij aldus betoogen.

Die God heeft gepraedestineerd tot aanneming der kinderen, en in Christus, als zijnen beminde, zich aangenaam gemaakt heeft, die worden aangemerkt als geloovigen.

Maar die Hij tot de zaligheid verkoren heeft, die heeft Hij gepraedestineerd tot aanneming der kinderen door Jezus Christus, en heeft ze zich aangenaam gemaakt in Christus Jezus; daarom, die Hij verkoren heeft tot de zaligheid, die heeft Hij aangemerkt als verkorenen.

De eerste propositie is openbaarlijk waar, want daar is geene aanneming tot kinderen, dan door het geloof, Joh. 1: 12; Galat.3: 26.

Antwoord. Men zoude ook deze bewijsreden toestaan, verklaard zijnde naar de eigenschap des geloofs. Want allen, die God verkoren heeft ter zaligheid, die heeft Hij aangemerkt als geloovigen; te weten zoodanigen, niet die het geloof hadden, waardoor Hij bewogen mocht worden, om hen te verkiezen, maar dien Hij als naakten, behoeftigen en van alle goed ontbloot zijnden, het geloof tot zijner tijd geven zonde. Indien dit hun gevoelen ware, de zaak ware gevonden. Maar, terwijl zij gevoelen, dat God hen alzo als geloovigen heeft aangezien, dat Hij hun geloof, als een voorgeeischte voorwaarde voorgezien heeft, en daar uit bewogen zij geweest om hen te verkiezen, zij kunnen in der waarheid uit deze zelfde plaats, die zij bijbrengen tot bevestiging van hunne dwalende opinie, klaarlijk wederlegd worden. Want:

1. God wordt gezegd ons gepraedestineerd te hebben, in of tot aanneming der kinderen, of die Hij aannemen zoude tot kinderen. Daaruit volgt dat de praedestinatie eer is dan de aanneming, en dienvolgens dan het geloof. Want alsdan verkrijgen wij eerst de zekerheid onzer aanneming, wanneer ons in den tijd metterdaad het geloof gegeven wordt. Derhalve onze aanneming en geloof zijn zaken en uitwerkselen, die op de praedestinatie volgen, maar geenszins voorvereischte en voorgeziene conditiën.

2. De Apostel zegt, dat God ons in zich zelven heeft gepraedestineerd. Daarmede geeft Hij te kennen, dat Hij, in 't verkiezen, niets buiten zich zelven, en dienvolgens, noch het geloof, noch de volharding in datzelfde, noch de gehoorzaamheid aangemerkt heeft.

3. Naar het welbehagen zijns wils; daar dit welbehagen des wils Gods plaats heeft, daar kan het voorgezien geloot des menschen geen plaats hebben. Want het is het welbehagen Gods, gaande voor het geloof, uit hetwelk Hij het geloof geeft, en derhalve kan het geloof de bewegende oorzaak van datzelfde geenszins wezen.

4. Tot prijs zijner heerlijke genade. Deze genade zoude niet in alle manieren onverdiend zijn, indien iets in den mensch ware, waardoor God bewogen zoude worden om deze genade den mensch te geven. En aldus zoude het de eere van God alleen niet kunnen zijn.

5. Opdat wij heilig en onstraffelijk zouden zijn. Het geloof dan met de heiligheid en zijne andere vruchten, is na de verkiezing, en is zijne vrucht, en over zulks kan het geenszins wezen een voorgeziene en voorvereischte voorwaarde. Want hij heeft ons verkoren, opdat wij gelooven zouden, niet omdat wij geloofden.

Want het geloof, naar de orde der natuur, volgt de genade, als een uitwetsel zijne oorzaak. August. de Praedest. Sanct. cap. 16.

Hun derde bewijsreden wordt genomen uit het woord verkoren, 'twelk menigmaal in de Schriftuur voorvalt. De bewijsreden is zoodanig.

Het woord verkoren, wanneer gesproken wordt van de zaligheid, wordt in de Schriftuur doorgaans genomen voor geloovigen.

Zoo is er dan geene verkiezing ter zaligheid dan der geloovigen

Antwoord daarop is, 1. dat alle de uitverkorenen' geloovigen worden in den tijd, hun van God geordineerd, en voor dien tijd geene geloovigen zijn. Zoo zijn zij dan eerst verkoren, eer zij geloovigen worden.

Dit wordt openbaar door 't voorbeeld van Paulus, Hand. 9, die een uitverkoren vat genoemd wordt, eer hij geloovig was, en derhalve, Gal. 1: 15, zegt hij, dat hij van moeders lijf aan afgezonderd was, opdat hij den Heidenen het Evangeliezoudeverkondigen. Zoo is hij dan eerst van God afgezonderd, eer hij het geloof verkreeg. Dit is klaarder als het licht aan den middag.

Ten 2. De consequentie is twijfelachtig; als het genomen wordt in eenen rechten zin, zoo nemen wij het aan, te weten, dat er geenen van God verkoren zijn, die niet te zijner tijd met het geloof begiftigd worden, opdat zij de zaligheid verkrijgen. Van het geloof, dat de verkiezing is voorgaande, en als eene voorvereischte voorwaarde in het verkiezen, is de consequentie valsch, gelijk nu ettelijke malen is aangewezen.

De vierde bewijsreden wordt genomen uit de plaatsen, Rom. 9: 22 en Ef. I: 5, aldus: De praedestinatie, waarmede God in dezen betoond heeft zijne barmhartigheid, in genen zijne strengheid, is de ware en eenige praedestinatie.

Nu het besluit aan de eene zijde van de geloovigen zalig te maken, en aan de andere zijde de ongeloovigen te verdoemen, is de praedestinatie, waarmede God aan de eene zijde betoont zijne barmhartigheid, en aan de andere zijde zijne strengheid.

Derhalve: Dat besluit is de eenige en ware praedestinatie.

Antwoord. Deze bewijsreden is gemaakt, alsof zij niet wisten, waarin onze berisping gelegen ware. Want het besluit spreekt niet tegen de Stelling, die bevochten wordt, welke deze is: dat het geloof niet is eene voorwaarde in 't verkiezen, en de ongeloovigheid niet in 't verwerpen, te voren vereischt; dat zij dat bewijzen, en varen laten die dubbelzinnigheden in hunne bewijsredenen waarmede zij nu te lang de verdrukte Kerken hebben vermoeid. Deze bewijsreden is inderdaad tegen ons niet, maar goed voor ons. Want, indien God besloten heeft in dezen zijne barmhartigheid te betoonen, in genen zijne gerechtigheid, zoo volgt voorwaar daaruit, dat Hij voorbenen allen als ellendigen en zondaars aangemerkt heeft, en dezelve van deze heeft gescheiden, opdat Hij in genen, met het geloof begiftigd zijnde, zijne barmhartigheid, in dezen, rechtvaardiglijk verlaten zijnde, zijne rechtvaardigheid zoude betoonen.

Ten tweede; wij zeggen, (lat de eerste propositie, naar den zin der Remonstranten genomen, valsch is. Want dit is niet de eenige praedestinatie, maar alleenlijk eene eenige daad der praedestinatie, waarmede God in sommigen betoonen wil zijne barmhartigheid.

Eene andere daad is er, waarmede God besloten heeft dezelve door zekere middelen, tot de zaligheid te brengen.

De vijfde bewijsreden wordt genomen van de uitvoering des besluits, die in den tijd geschiedt, aldus: Degenen en zulken als God in den tijd zalig maakt en verderft, dezelve en zoodanigen heeft Hij van eeuwigheid besloten zalig te maken en te verderven.

Maar God maakt de volhardende geloovigen alleen, als zoodanigen zalig in den tijd, en verderft de ongeloovigen, als zoodanigen.

Zoo heeft dan God besloten van eeuwigheid dezelve en zoodanigen zalig te maken en te verderven.

Antwoord. 1. is, dat de Remonstranten hier met hun eigen zwaard zich zelven dooden. Want hier maken zij een merklijk onderscheid, tusschen het besluit, dat van eeuwigheid geweest is, en de uitvoering des besluits, die in den tijd geschiedt, welke twee zij op andere tijden altijd gemeenlijk verwarren.

Ten 2. Zij bewijzen niet 'tgeen zij voorgenomen hadden te bewijzen, namelijk, dat het voorgezien geloof eene voorwaarde is, in 't verkiezen te voren vereischt, derhalve den staat des verschils vermijden zij met vlijt, en besluiten 'tgeen tegen ons niet is.

Tenware, dat in de woorden, als zoodanzigen, een bedrog zoude schuilen, en datzelve hun zooveel zij, alsof zij gezegd hadden, daarom, dat zij zoodanigen, dat is geloovigen of ongeloovigen, zijn. Hetwelk wij van de ongeloovigen toestaan, aangezien de ongeloovigheid uit hunne eigene verdorvene natuur is, en hun eigen is, maar het geloof eene weldaad is der Goddelijke genade.

Waaruit geschiedt, dat zij om de ongeloovigheid verdoemd worden, maar dezen geenszins om 't geloof, maar door datzelve, dat is, door Christus, met het geloof aangenomen zijnde, zalig worden.

De tweede propositie, wat aangaat de geloovigen is valsch, en heeft bewijs van doen.

Want dat is even 'tzelfde, daar verschil van is, en derhalve, als buiten quaestie, niet mag, als waar zijnde, aangenomen worden.

Wij bekennen dan, dat God de geloovigen in den tijd zalig maakt, en dat Hij hetzelve van eeuwigheid besloten heeft, maar niet alzoo, omdat zij geloovigen zijn, alsof hij in 't verkiezen het geloof voorzien had, maar alzoo, omdat Hij ze zoodanigen, door zijne onverdiende genade, maken zoude, en inderdaad maakt, zoodat het geloof het middel is, waardoor Hij de geloovigen tot de zaligheid brengt.

Ten 3. Deze bewijsreden doorsteekt de tegenpartij zelve. Want indien God in den tijd zalig maakt, die hij van eeuwigheid besloten heeft zalig te maken, zoo volgt, dat Hij niet onbepaaldelijk, noch algemeenlijk, noch onvolkomenlijk, noch wederroepelijk, noch niet beslissend, maar bepaaldelijk, enz. deze en gene particuliere menschen, die Hij in den tijd roept, en dadelijk het geloof geeft, van eeuwigheid verkoren heeft. Twee dingen dan zijn er vereischt, opdat het besluit van de praedestinatie geheel en gansch zij; ten eerste de verkiezing en afzondering van particuliere personen tot zaligheid en heerlijkheid; daarna de roeping derzelve in den tijd tot de genade, en de geving des geloofs, welke middelen zijn, waardoor zij tot de heerlijkheid gebracht worden.

Hunne laatste bewijsreden is deze:

Het besluit Gods van des menschen zaligheid, welks fundament Christus is, is de verkiezing tot de zaligheid.

Maar het besluit van de geloovigen zalig te maken, is datzelve besluit Gods van de zaligheid, waarvan Christus het fundament is.

Derhalve: het besluit van de geloovigen zalig te maken, is de verkiezing tot de zaligheid.

De tweede propositie, dewelke geen bewijs van doen heeft, zeggen zij blijkkelijk te zijn, gemerkt dat dit eenig besluit het fundament is des Christendoms, ter zaligheid, en zekerheid van de zaligheid

Antwoord I. Wij staan toe de geheele bewijsreden. Want zij doet niets tegen de rechtzinnige leer, duslang uit Gods Woord verdedigd. Want wij gelooven, dat God niemand dan de in Christus geloovenden zalig maakt, en besloten heeft zoodanigen zalig te maken.

Ten 2. Zij besluit niet hetgeen in verschil was, namelijk, dat het voorgezien geloof eene voorwaarde is in het verkiezen, te voren vereischt.

Ten 3. Wij verklaren deze reden, te weten, dat Christus is het fundament ter zaligheid. Christus is het fundament ter zaligheid. 1. Zooverre als Hij van eeuwigheid is voor geweten, en te voren geordineerd, opdat Hij zijn zoude de Zaligmaker der wereld, I. Pet. 1; 2. zoo verre als in Hem, als in het Hoofd, God ons verkoren heeft, Ef. 1; alzoo dat Hij het hoofd is van alle uitverkorenen, en de fontein aller goederen, die hun in de verkiezing bestemd worden; 3. zooverre als Hij, in de volheid des tijds geopenbaard, zijn dierbaar bloed voor onze zonden vergoten heeft, en alzoo den weg tot de glorie ons geopenbaard; 4. zooverre wij Hem en zijne voldoening niet het geloof, 'twelk een louter geschenk Gods is, aannemen, en door datzelve als ranken Hem, als den Wijnstok, ingelijfd, en eindelijk in de volle bezitting der goederen, door zijn bloed verkregen, gesteld worden. Waaruit volgt, dat het geloof later is dan onze verkiezing en Christus, en dat het is een middel, daar op geordineerd, door hetwelk de uitverkorenen tot het besloten einde gebracht worden.

Ten 4. Dat de Remonstranten dit geloof, door hetwelk zij zeggen, dat God de geloovigen en volhardenden verkoren heeft, beweren te zijn het fundament van de zekerheid der zaligheid, daarin dwalen zij zeer.

Want terwijl niemand, naar hunne meening, van zijne volharding verzekerd kan zijn, zoo zullen de benauwde consciëntiën veel meer oorzaak krijgen van te wanhopen aangaande hunne zaligheid, als daarvan verzekerd te zijn.

Want hoewel zij nu gelooven, nochtans kunnen zij niet verzekerd zijn, dat zij tot den einde toe in het geloof zullen volharden, gemerkt vele geloovigen schipbreuk in het geloof hebben geleden, zoo zij spreken.

En alzoo worden zij altijd genoodzaakt tusschen hoop en vrees onzeker te hangen, en altijd te wankelen. Hiervan zal in het vijfde Artikel, wijldloopiger gesproken worden.

En dit zij genoeg gezegd van de derde quaestie.

VIERDE VRAAG.

Hier wordt meteen ook eene andere quaestie beantwoord, die met deze gemeenschap heeft.

Of, namelijk, Christus alzoo is het fundament der verkiezing, dat Hij zij de verdienende en oorspronkelijke oorzaak, gelijk der zaligheid, alzoo ook der verkiezing.

Insgelijks, of wij alzoo in Christus verkoren zijn, zooverre wij door het geloof zijn geweest in de voorwetendheid Gods, als zijnde in Hem; en of het geloof alzoo zij eene voorvereischte conditie der verkiezing.

Dit laatste is boven wederlegd.

Dat andere ontkennen wij om deze redenen.

1. De werkende oorzaak der verkiezing moet van eeuwigheid geweest zijn.

Maar Christus verdienste is niet van eeuwigheid. Derhalve :

2. Die tot het ambt des Middelaars van eeuwigheid verkoren is, opdat Hij namelijk de uitverkorenen met God zoude verzoenen, diezelfde is niet de oorzaak, maar het uitwerksel der verkiezing. Maar Christus is tot het ambt des middelaars van eeuwigheid verkozen, opdat Hij namelijk de uitverkorenen met God zoude verzoenen.

Derhalve: Christus is niet eene oorzaak, maar een uitwerksel der verkiezing.

Want God heeft ons daarom niet verkoren, omdat Christus voor ons sterven zoude; maar integendeel, daarom is Christus voor ons gestorven, omdat God ons in Hem verkoren had.

3. De verkorenen konden met den verkiezende niet vereenigd worden, dan door een zoodanig middel, als is Christus, God en mensch.

Want wij waren in ons zelven niet bekwaam om deelachtig te zijn eener zoo groote uitnemendheid.

Derhalve moest in Hem, als in het Hoofd, onze verkiezing bevestigd worden.

4. Indien wij om de verdienste van Christus, nu met geloof aangenomen zijnde, zoo zij spreken, verkoren zijn, zoo volgt, dat wij eerst in Christus geloofd hebben, eer wij verkoren zijn geweest, 'twelk ongerijmd is.

VIJFDE VRAAG.

Uit alle welke lichtelijk is te antwoorden op de vijfde vraag: of het geloof, de krachtige roeping, de rechtvaardigmaking, de volharding, enz. vruchten zijn der verkiezing en middelen, waardoor de uitverkorenen tot de zaligheid gebracht worden. Want, terwijl in 't voorgaande bewezen is, dat de onverdiende verkiezing alle dingen en zaken voorgaat, zoo volgt onfeilbaarlijk, dat zij de oorzaak is van deze allen, en dat deze vruchten zijn der verkiezing. Dan hiervan zal wat meer moeten geschreven worden.

1. Dat de krachtige roeping en het geloof eene vrucht is der verkiezing, wordt bewezen uit het 8e Capittel tot de Romeinen, vers 30, Die Hij te voren geordineerd heeft, die heeft Hij ook geroepen. Wij zeggen, dat Paulus hier spreekt van de krachtige roeping en van het geloof, maar de Remonstranten (Confer. Haag. Brandii, pagina 3) zeggen, dat deze uitlegging maar is eene bloote aantekening, niet passende op den tekst. Want dat hier gesproken wordt, niet van de volstreckte verkiezing tot de zaligheid, noch van eenige roeping tot het geloof, 'twelk uit zulk eene verkiezing voortkomt, maar van de ordineering en roeping dergenen, die God liefhebben, dat is, der geloovigen, die tot het kruis van de verdrukking geroepen worden, gelijk Christus; die tegen het oordeel der wereld, hen voor vervloekten verdoemende, van een zoodanig oordeel gerechtvaardigd zijn, gelijk ook Christus; die ook op deze wijze verheerlijkt worden, gelijk ook Christus, enz. Maar ik bid u, wat is de Schriftuur verdraaien, wringen en omstooten, zoo het dit niet is?

Maar wij antwoorden, dat wij bekennen, dat Paulus hier handelt van het kruis en van de verdrukking der vromen, dewelke hij tegen dezelve met verscheidene bewijsredenen, voornamelijk ook hiermede, vertroost, dat het kruis en de verdrukking hun uit de eeuwige praedestinatie Gods toegezonden worden, opdat zij aldus gelijkvormig worden aan Christus, hun Hoofd, eerst in het dragen des kruises, daarna in de genieting der heerlijkheid.

Derhalve handelt hij alzoo van de verdrukkingen der Kerk, dat hij, ook tot haren grootsten troost, die uitnemende gulden keten der zaligheid te zamen zet.

De somma is, dat de geloovigen geduldiglijk hun kruis moeten dragen, omdat niet alleenlijk de verdrukkingen, maar ook hun zaligheid in Gods voornemen gefondeerd is, welk voornemen Gods geen mensch en geen ander creatuur kan te niet doen.

Al is het dan, dat de goddeloozen de geloovigen verdrukken, van Vaderland, rijkdommen, ook van 't leven zelf menigmaal berooven, en de grootste smaadheid aan doen, dat deze dingen nochtans geduldig moeten gedragen zijn, terwijl zij de eeuwige zaligheid, in Gods besluit gefondeerd, hun niet kunnen ontnemen.

Paulus dan leidt ons met zich, opdat wij onder de benauwdheden niet wankelen, tot in het binnenste des Goddelijken besluits en voornemens; opdat wij aldaar aanmerken de eeuwige en nubewegelijke oorzaken onzer zaligheid, en kloekelijk tegen alle verdrukkingen vast blijven staan.

Hij zegt dan ten eerste, dat zij geroepen zijn naar het voornemen. Dit voornemen is het eeuwige welbehagen Gods, genoemd prothesis, omdat het gesteld is pro chronoon ajoonioon, voor de tijden der wereld, 2. Tim. I: 9. Uit dit voornemen zegt hij, dat wij geroepen zijn, namelijk krachtiglijk tot het geloof. Want, zeggende, dat zij geroepen zijn naar zijn voornemen, zoo onderscheidt Hij de krachtige roeping van degene, die niet krachtig is, van de welke Christus zegt, Matth. 22, Velen geroepen, weinigen uitverkoren. Hij voegt dan het kruis en de zaligheid bijeen, en zegt, dat ze beide uit dezelfde fontein vloeien, en dat alle tegenheden den kinderen Gods medewerken ten goede, en ter zaligheid behulpzaam zijn.

Derhalve zoo moeten ze geduldiglijk gedragen zijn.

Hij spreekt dan niet van de roeping tot het kruis alleen, maar meteen van de roeping der kruisdragers tot de zaligheid, gefondeerd in 't eeuwige voornemen Gods. En alzoo wordt dat woord geroepen gemeenlijk genomen, zeer zelden of nimmermeer voor geroepen tot het kruis. Alzoo Paulus, Rom. 1: 7, noemt de Romeinen geroepene heiligen. En de Corinthiërs, 1. Cor. I: 2. Daarom bidt hij voor de Efeziërs, Cap. I, dat zij verstaan, welke de hope zij hunner roeping, niet de hope des kruises, maar der eeuwige zaligheid. Petrus, volgende het exempel van Paulus, vertroost de bedrukten met dezelfde bewijsreden wanneer hij, 1 Pet. 1: 10, zegt, dat zij, een weinig tijds verdrukt, tot de eeuwige zaligheid geroepen zijn.

2. Daarna, de Apostel tot in 't binnenste des voornemens Gods getreden zijnde, gaat voort, en zegt, dat ook de geloovigen, die het kruis dragen, voorgekend zijn, welke voorkennis Gods niet alleenlijk is eene kennis, waarmede Hij geweten heeft, wat Hij en alle creaturen zouden doen, maar ook en voornamelijk eene kennis, waarmede Hij de zijnen van eeuwigheid gekend heeft, en om niet begunstigd en liefgehad heeft.

En derhalve besloten heeft hun te zijnertijd, het geloof te geven, opdat zij, uit het geloof, eenen zoo grooten weldoener ten hoogste wederom zouden liefhebben. Deze voorkennis dan is niet alleen eene bloote wetenschap, maar eene wetenschap vergezelschap met eenen goedertierenen en vaderlijken wil Gods, gelijk Hij gezegd wordt Jakob lief gehad te hebben, Maleach. 1; Rom. 9: 13.

Hieruit wordt God gezegd de zijnen te kennen, Ps. 1; 2; Tim. 2: 19; de anderen niet te kennen, Matth. 7, en 1. Pet. I: 2 leert Hij, dat wij uit deze voorkennis Gods verkoren zijn, enz.

Derhalve is het ongerijmd deze voorkennis alleenlijk tot hun kennis, en niet ook tot hunne zaligheid te brengen. Want de bloote voorwetendheidszoudeden bedrukten eenen zeer kleinen troost toebrengen.

En die Hij voorgeweten heeft, die heeft Hij ook te voren geordineerd, dat zij gelijkvormig zouden zijn den heelde zijns Zoons,

Praedestineeren is eene zaak tot een einde te voren ordineeren, eer dat gij ze tot het einde brengt. Nu, het kruis is het einde niet, tot hetwelk God eigenlijk de zijnen heeft gepraedestineerd, maar Hij heeft ze gepraedestineerd tot het leven, tot de zaligheid en heerlijkheid, en tot de middelen, daartoe leidende; Ef. 1: 11, Gepraedestineerd naar zijn voornemen; En vers 5, gepraedestineerd tot aanneming der kinderen.

Dit is derhalve de zin des Apostels: dat wij gepraedestineerd zijn, opdat wij aan Christus gelijkvormig zouden worden; 1. in het geloof en ware vertrouwen in onzen God, 2. in heiligheid en gerechtigheid, 3. in heerlijkheid, alzoo nochtans, dat Hij de eerstgeborene zij onder vele broeders, en met oneindige heerlijkheid boven alle zijne medegenooten versierd worde.

Wij zullen Hem gelijk wezen, gelijk Hij is, 1. Joh. 3. Wij zullen in dezelfde heerlijkheid veranderd worden, 2. Cor. 3.

Wij zullen medeërfgenenamen van Christus zijn, Rom. 8: 4.

In de middelen tot het einde, dat is, in kruis en verdrukkingen geduldiglijk, naar het exempel van Christus, te dragen, opdat wij door dezelve met Christus ingaan in 't rijk der hemelen, ons van den beginne der wereld bereid.

Want is het, dat wij met Hem lijden, zoo zullen wij mede regeeren, 2. Tim. 2: 12.

Waaruit klaarlijk blijkt, dat deze gelijkvormigheid met het beeld des Zoons Gods, niet zoozeer in de verdrukkingen, als in de heerlijkheid, die daarop volgen zal, gelegen is.

Duslang heeft ons de Apostel in den hemel met zich gevoerd; nu roept hij ons wederom naar de aarde.

4. Die Hij te voren geordineerd heeft, die heeft Hij ook geroepen. Dit is het eerste middel, door 'twelk God zijne voorgelovden en gepraedestineerden tot de heerlijkheid overvoert, namelijk, de uiterlijke roeping, dewelke geschiedt door de stem des Evangelies, en de inwendige, die door den H. Geest geschiedt, enz.

Maar, zeggen zij, Hij heeft de gepraedestineerden geroepen tot het kruis.

Antwoord 1. Zeer wel, maar niet tot het kruis alleen, noch ook voornamelijk tot het kruis, maar tot de heerlijkheid, die volgen zal, gelijk uit het vorige is blijkende.

2. Paulus zeide te voren, vers 28, dat alle dingen behulpzaam zijn ten goede dengenen, die God liefhebben, dengenen namelijk, die naar zijn voornemen geroepen zijn. Nu, dat kan van het kruis en de ellendigheden niet gezegd worden, gemerkt dezelve velen behulpzaam zijn ten goede, maar een beginsel der helsche straffen. Hij handelt hier dan van eene andere roeping, als die is tot het kruis.

Merkt hier, dat de roeping de praedestinatatie volgt. Het is dan valsch hetgeen in antwoord tegen die van Walcheren gezegd wordt, dat het besluit van de roeping eer is, als het besluit der verkiezing.

5. Die Hij geroepen heeft, die heeft Hij ook gerechtvaardigd; niet van de verkeerde oordeelen der menschen, gelijk de Remonstranten deze gulden plaats in de Haagsche Conferentie valschelijk uitleggen, maar van de schuld en van onze zonden. Dat het woord rechtvaardigmaking hier alzoo moet genomen worden, wordt bewezen:

1. Uit de volgende woorden: Is God voor ons, wie kan tegen ons! die zijn eigen Zoon niet heeft gespaard, maar heeft Hem voor ons allen gegeven, hoe zoude Hij niet alles met Hem geven? Nu, Hij heeft het kruis niet gegeven, maar Hij heeft uit de krachtige roeping ons het geloof, de gerechtigheid en heerlijkheid gegeven.

2. Wie zal de uitverkorenen Gods beschuldigen? God is het, die rechtvaardig maakt? Wie is hij, die verdoemt? Christus is het, die voor ons gestorven is, enz. Hier wordt alleszins gesproken van de rechtvaardigmaking, niet van de verkeerde oordeelen der menschen, maar van onze zonden. Deze dan, gelijk blijkt in den tekst, volgt de verkiezing na, en is eene vrucht en uitwerksel van dezelve.

6. Die Hij gerechtvaardigd heeft, die heeft Hij ook verheerlijkt; aanvankelijk in dit leven, wanneer Hij zijne uitverkorenen heiligt, maar volkomenlijk in het toekomende leven. Daaruit wordt besloten derhalve die God heeft gepraedestineerd, die heeft Hij voornamelijk tot de heerlijkheid, niet om het kruis te dragen, gepraedestineerd. Aldus is de recht gulden plaats bevrijd geweest van de verkeerde en zeer verdorvene uitlegging van sommigen.

Dat het geloof, de roeping, enz. vruchten zijn der verkiezing, bewijzen wij, 2. uit de plaats Hand. 13: 48. Daar geloofden zooveel als er geordineerd waren ten eeuwigen leven.

Maar zij werpen hier tegen, dat datzelve niet is te verstaan van eenige voorverordening of praedestinatatie Gods tot de zaligheid, maar van de tegenwoordige conditie, dispositie, geschiktheid, en bekwaamheid der Heidenen, waarmede zij door Gods genade begiftigd waren, opdat zij tot het eeuwige leven geraken zouden.

Wij antwoorden, dat dit is eene verkeerde uitlegging van deze plaats. Want hier spreekt ze niet van de dispositie der menschen, bekwaamheid, enz., maar van de eeuwige ordeneering Gods. Want tetagmenoi is niet dadelijk maar lijdelijk, dat is, niet wat de mensch doet, maar wat God over hem gedaan heeft. Een ander, die tot eenige zaak geordineerd wordt, die moet noodzakelijk van iemand geordineerd worden; niemand mag gezegd zijn van zichzelf geordineerd te zijn. Derhalve dan van God, die alles ordeneert en te weeg brengt, naar den raad zijns wils. Want daar wordt uitdrukkelijk gezegd, dat zij geordineerd waren ten eeuwigen leven. Nu, het is kennelijk, dat geen mensch zichzelf kan disponeeren tot het eeuwige leven, 't welk een werk Gods alleen is. Indien het geschreven ware, daar geloofden zoo velen als er tot het geloof geordineerd waren, misschien zoude deze hunne verklaring eenige kleur hebben, maar, terwijl geschreven staat, dat zij geordineerd waren tot het leven, zoo blijkt uit de plaats, dat het geloof aan de verkiezing Gods hangt. En dit is ook geweest het gevoelen der Oudvaderen, en van de allertreffelijkste leeraars onzes tijds, van welke het geene plaats is nu te zeggen. Wij zwijgen, dat de Remonstranten hier zichzelf tegenspreken,

wanneer zij stellen, dat de menschen eer gedisponeerd en geordineerd zijn geweest tot het leven, dan tot het geloof, als het middel, door 'twelk men tot het leven komt, 'twelk zij op andere tijden overal ontkennen. Laat ze dan verklaren, welke deze dispositie, bekwaamheid en geschiktheid der menschen zij tot het geloof.

Wij bewijzen het ten 3. uit de plaats, Tit. 1, alwaar het genoemd wordt het geloof der uitverkorenen Gods. Zoo zijn zij dan eer verkoren, eer zij geloovigen zijn.

Maar zij werpen tegen, dat hier door het geloof verstaan wordt de kennis en leer der waarheid. Maar zij blijven niet bij ééne voorstelling in deze hunne uitlegging, dewijl zij naderhand zeggen, dat door het geloof der uitverkorenen ook verstaan mag worden 'twelk alle de uitverkorenen hebben, en zonder aanzien van 'twelk niemand verkoren is.

Wij antwoorden ten eerste, dat zij van 't oogmerk afwijken. Want Paulus leert eenvoudig, dat hij een Apostel is van Jezus Christus, opdat hij de uitverkorenen Gods tot het geloof, de kennis der waarheid, ware Godzaligheid, en gehoorzaamheid des geloofs, hope des eeuwigen levens, en tot het eeuwige leven zelf, beloofd voor de tijden der wereld, door de verkondiging, die hem toebetrouwd was, zoudebrenge. Hij spreekt dan van de waarlijk verkorenen, en van het ware geloof derzelve.

2. Indien, volgens hunne uitlegging, het geloof der uitverkorenen is de leer zelve der waarheid, zoo kan het niet wezen de kennis der waarheid, omdat de leer der waarheid de oorzaak is van de kennis der waarheid. Nu, de oorzaak en haar uitwerksel kunnen niet wezen eene en dezelfde zaak.

3. Als zij zeggen, dat Paulus de leer des geloofs den uitverkorenen heeft verkondigd, dat is den geloovigen en heiligen, zoo worden zij wederom bedrogen, dewijl Paulus niet alleen den uitverkorenen, maar ook den nietuitverkorenen, niet alleen den heiligen, maar ook den ongoddelijke Heidenen, die eertijds in de wereld zonder God waren, het Evangelie gepredikt heeft. Doet daarbij, dat zij heilig en geloovig te zijn, en verkoren, ondereen vermengen, gemerkt wij verkoren zijn, opdat wij heilig zouden zijn, Ef., cap. 1, en derhalve de verkiezing voor de heerlijkheid gaat.

4. Deze uitlegging is ongerijmd, dewijl, volgens dezelve, zij eerst heiligen en geloovigen moesten geweest zijn, eer zijde leer der waarheid gehoord hadden.

Dit misschien voorziende, zoo nemen zij hunne toevlucht tot eene andere uitlegging, zeggende, dat door 't geloof der uitverkorenen verstaan wordt het geloof, 'twelk alle uitverkorenen hebben, en zonder aanzien van 'twelk niemand verkoren is. Maar aldus zouden niemand voor 't einde zijns levens, noch volkomenlijk, noch beslist verkoren zijn, dewijl het niet zeker is, of hij in 't geloof zal volharden. Maar Paulus spreekt niet van toekomstige, of uitverkorenen, die onzekerlijk verkoren zijn, maar van tegenwoordige, en die zekerlijk en volkomenlijk uitverkoren zijn.

Doet daarbij Ef. I: 5, Hij heeft ons gepraedestineerd tot de aanneming tot kinderen. Nu, wij worden tot kinderen aangenomen door 't geloof, Joh. 1: 12.

En aldus is bewezen, dat het geloof, de krachtige roeping en rechtvaardigmaking zijn uitwerkselen en vruchten der praedestinatie.

ZESDE VRAAG.

Eene andere quaestie volgt er. Of het Goddelijke besluit eene voorwaarde is, die te voren vereischt wordt, hoewel dezelve langen tijd daarna zal volbracht worden, mits dat Gods verstand ook te voren weet de toekomstige en gebeurlijke zaken en dezelve aanziet, als volbracht. Alzoo spreken zij in het antwoord tot die van Walcheren, pag. 42.

Wij antwoorden, dat wij datzelfde ten eenenmaal ontkennen, als valsch. Want indien het besluit Gods eene voorwaarde is, te voren vereischt, zoo volgt, dat God sommige zaken alsdan eerst wil, wanneer de voorwaarde vervuld wordt, en niet meer wil, als de voorwaarde ophoudt.

Dit gesteld zijnde, zoo volgt, dat de wil Gods veranderlijk is.

Daarna, indien het besluit Gods vereischt eene voorwaarde, die nog te voldoen staat, en aan dezelve hangt, zoo volgt, dat er eenige wil Gods is, die niet eeuwig is, maar die in den tijd is begonnen. Hiertege zegt de Schriftuur, dat God alles doet, naar zijn

voornemen, dat is, naar zijn eeuwig besluit, en naar den raad zijns wils, Ef. 6: 11.

Eindelijk, alzoo zoude het besluit Gods hangen aan zijne voorwetendheid; daar het tegendeel waarheid is.

Want daarom weet God van te voren, dat dit en dat geschieden zal, omdat Hij besloten heeft, dat het alzoo zoude geschieden.

Hieruit volgt ook, dat God niet zoude alwetende zijn, en dat Hij niet zoude weten, of de mensch de voorgestelde voorwaarde of kan volbrengen, of niet, en derhalve zijn besluit als onzeker opschoort, totdat de mensch de voorvereischte voorwaarde zal volbrengen.

Insgelijks, dat de wil Gods afhangt van den wil des menschen, en van zekere voorwaarde, die staat vervuld te worden, daar zij nochtans gesteld moet zijn als van geene zaak af hangende, en hooger dan alle oorzaken.

Door deze redenen valt ook eene andere vraag omver, die de Remonstranten voorstellen, in hunne overgeleverde 2^e Stelling. Of het besluit der verkiezing zij een besluit van een volstrekt voorgenomen einde.

ZEVENDE VRAAG.

Ten zevende wordt gevraagd, of de verkiezing veranderlijk is. Deze vraag ontstaat uit de vorige. Want indien het besluit Gods afhangt van de voorwaarde, die van de menschen moet vervuld worden, en de mensch ongestadig is; zoo volgt noodzakelijk, dat het besluit Gods veranderlijk is, hetwelk het gansche gebouw hunner leer genoeg te kennen geeft, voornamelijk Episcopius, Stelling 22, van de rechtvaardigmaking; de Geldersche Remonstranten, handelende van de volkomene en onvolkomene, van de bepaalde en onbepaalde verkiezing. hier zijn zij een in gevoelen met de Papisten, welke, Concil. Trid Ses. 6, cap. 23, zeggen, dat de genade der rechtvaardigmaking kan verloren worden.

Hieruit volgt noodzakelijk, dat ze ook kan uit de praedestinatie uitvallen.

Daarentegen stellen wij deze Stelling:

Het besluit der verkiezing is vast, zeker, bestendig, verbindend, onveranderlijk en onverbrekelijk, 'twelk nimmermeer te niet kan gedaan worden, noch vervallen; welke zekerheid en onveranderlijkheid niet is gelegen in ons geloof en onze volharding des geloofs, en geenszins hangt aan de menschen, maar aan het loutere welbehagen en onveranderlijke besluit Gods, 2. Tim. 11, Het fundament Gods staat vast; Jes. 46: 10, Mijn raad zal bestaan, en Ik zal al mijnen wil doen; Rom, 9: 29.

De gaven en roeping Gods zijn zonder berouw; Maleach. 36, Ik de Heere, verander niet; Hos. 13: 10, Het berouw is voor mijne oogen verborgen Heb. 1: 12, En zullen veranderd worden, maar Gij zijt dezelfde; Heb. 6: 17, God, willende overvloediglijk den erfgenamen der belofte betoonen de onveranderlijkheid van zijnen raad, heeft zijnen eed daartusschen gesteld; vers 18, opdat door twee onveranderlijke dingen, enz., wij troost zouden hebben; Jacob. 1: 17, Bij denwelken geene verandering is, noch veranderlijke beschaduwing.

Jes. 41: 9, Ik heb u verkoren, en niet verworpen.

Stelt hierbij deze reden. 1. Hetgeen eeuwig is, datzelve is onveranderlijk. De verkiezing is eeuwig, Ef, Capittel 1, voor de grondlegging der wereld. Derhalve.

2. Indien de uitverkorenen niet kunnen verleid worden, noch verlaten, noch van de liefde Gods gescheiden worden, zoo kunnen de uitverkorenen niet worden verworpen. Maar het eerste is waar, derhalve ook het laatste.

3. Tegen dewelke geene beschuldiging kan gedaan worden voor den troon Gods, zoodaniger verkiezing is onveranderlijk. En tegen de uitverkorenen kan geene beschuldiging gedaan worden. Derhalve:

ACHTSTE VRAAG.

Of iemand in dit Ieven verzekerd kan zijn van zijne verkiezing.

De Remonstranten zeggen, neen; want niemand kan verzekerd wezen van zijne rechtvaardigmaking, tenzij dat de voorvereischte voorwaarde tegenwoordig zij, dewelke daarom dikwijls afgebroken wordt. Derhalve: ook niet van de verkiezing, Episcop. pagina 65; Stelling 22. der Remonstranten in de overgeleverde 7de Stelling. Hiertoe behooren die nietige onderscheidingen van volkomene en onvolkomene verkiezing, enz. Men bezie de Geldersche Remonstranten, en Grevinchovius, pagina 137, 138. En hier stemmen zij overeen met de Papisten. Want in 't Concil. Trident., Sess. 6, cap. 9 wordt de zekerheid van de vergeving der zonden genoemd een ijdel en van alle Godzaligheid vervreemd vertrouwen. Hiertegen stellen wij deze troostelijke Stelling: Elk verkorene kan en behoort verzekerd te zijn van zijne verkiezing. Abraham is verzekerd geweest van zijne verkiezing; 1. uit de Goddelijke belofte, Gen. 15. Vreest niet, Ik ben uw schild, en uw groot loon; 2. uit het genadig verbond, Genes. 17. Ik ben de sterke, genoegzame God. Ik bevestig mijn verbond tusschen Mij en u, dat het een eeuwig verbond zij, dat Ik uw God ben, en uws zaad na u.

Hieruit zegt de Apostel, Rom. 4, dat Abraham niet zwak is geweest in het geloof, noch door ongeloofigheid getwijfeld heeft aan de belofte Gods, maar, sterk geworden in het geloof, Gode de eere gegeven heeft, als die wist, dat God, die het beloofd had, ook machtig was te doen.

En opdat niemand meene, dat Abraham alleen deze zaligheid verkregen heeft, zoo stelt de Apostel daarbij: Het is niet alleenlijk geschreven voor Hem, maar ook voor ons, dien het toegerekend zal worden, enz.

Alzoo hebben Izak, Jakob, en andere Vaders dezelve zekerheid verkregen.

Mozes is zeker geweest, dat hij in het boek des levens ingeschreven was, Exod. 32, en derhalve verkoren. Hieruit kwam die roem, en betuiging van de zekerheid zijner zaligheid, Exod. 15, De Heere is mijne kracht, mijn lied, mijne zaligheid, mijn sterke God, de God mijns Vaders, enz.

David is verzekerd geweest, hetwelke hij in vele Psalmen betuigt, voornamelijk Ps. 23, De Heere is mijn Herder, mij zal niets ontbreken, enz. Ik zal in 't huis des Heeren wonen eeuwiglijk. Alzoo Ps. 27, in den beginne: De Heere is mijn licht, enz. En Ps. 46, De Heere is onze toevlucht, onze hulp en sterkte, daarom zullen wij niet vreezen, al werd de aarde uit hare plaatsen bewogen, en al werden de bergen geworpen in de diepten des meers.

En Ps. 17, op 't einde, Ik zal uw aanschijn zien, en verzaad worden, wanneer ik opwaken zal, enz.

Job is verzekerd geweest, cap. 19, Ik weet, dat mijn Verlosser leeft, en ik zal ten jongsten dage staan op de aarde.

Hetzelfde kan van alle profeten gezegd bewezen worden.

En, opdat niemand meene, dat dit zijn geweest privilegiën van bijzondere personen, zoo voert Micha, de Profeet, de geheele Kerk aldus sprekende in, Capittel 7, Ik zal naar den Heere zien; ik zal den God mijns heils verwachten; mijn God zal mij verhooren. Wanneer ik gevallen ben, zal ik weder opstaan, als ik in duisternis gevallen zal zijn, zoo is de Heere mijn licht.

Paulus de Apostel is gansch zeker geweest, en betuigt datzelve van alle de geloovigen, Rom. 8, De Geest betuigt mede met onzen geest, enz. Insgelijks, wij zijn in de hope zalig. Insgelijks, wie zal de uitverkorenen Gods beschuldigen? Wie zal ons scheiden van de liefde Gods? Insgelijks, Ik ben verzekerd, dat noch dood, enz.

Hieruit vergelijkt hij de zaligheid der uitverkorenen bij een vast fondament, dat niet kan bewogen worden, 2. Tim. 2, Hieruit, 2. Tim. 4, zegt hij: voorts is mij de kroon der gerechtigheid weggelegd. En betuigt hetzelfde van alle geloovigen, zeggende: en niet alleen mij, maar ook allen, die de toekomst zijns Zoons liefhebben.

Men zou meer getuigenissen en redenen hierbij kunnen doen, maar deze zullen genoeg zijn.

NEGENDE VRAAG.

Of Christus den uitverkorenen alleen tot een Middelaar gegeven zij.

De Remonstranten zeggen neen; in de overgegevene stelling, en elders doorgaans: hiertegen stellen wij deze stelling.

Christus is maar een Middelaar alleen der uitverkorenen en niet der verworpenen. Maar, dewijl van deze stof, in het volgende Artikel van de kracht des doods Christi, wederom zal moeten verhandeld worden, zoo laten wij na, om de korthed wil, deze stellingen te bewijzen.

TIENDE VRAAG.

Of eene andere zij de verkiezing der vaderen in het Oude, en eene andere die der geloovigen in het Nieuwe Testament.

De Remonstranten zeggen ja. Bezieet Episcop. Stellingen van het verbond met Abraham gemaakt, van het Oude en Nieuwe Verbond, insgelijks van de geboden des Nieuwen Verbonds.

Tegenstelling.

Eene en dezelfde is de verkiezing der Vaderen in het Oude, en die der geloovigen in het Nieuwe Testament.

1. Reden, want het is geweest dezelfde verkieser, die namelijk, die met Abraham een genadig verbond gemaakt had, en niet allen, die zijne voetstappen navolgen, Gen. 17; Rom. 4; 12. Nu dat zijn alle de geloovigen, die na de tijden Abrahams hebben geleefd, niet alleen onder het Oude; maar ook onder het Nieuwe Testament.

2. Dezelfde is ook geweest de bewegende en aandrijvende oorzaak, namelijk, het eenige welbehagen Gods. Uit datzelve had Hij Abraham verkoren van eeuwigheid; uit datzelve heeft Hij hem geroepen, daar hij de afgoden diende; het verbond der genade, hetwelk door den dood Christi versterkt en

bevestigd zoude worden, heeft Hij met hem en zijne nakomelingen gemaakt; door het geloof heeft Hij denzelven gerechtvaardigd, en eindelijk verheerlijkt.

3. Door dezelfde middelen dan, die Hij in Nieuwe Testament gebruikt, heelt Hij ook de Vader tot de zaligheid en tot de heerlijkheid gebracht.

4. Dezelfde voorwaarden heeft Hij van bondgenooten des Ouden en Nieuwen Testaments bedongen, namelijk het geloof, en de gehoorzaamheid des geloofs, Gen. 12. Abraham geloofde God. Door datzelfde gegeloof zegt de Apostel, dat wij gerechtvaardigd worden, Rom. 4. Gen. 17 wordt Abraham geboden voor den Heere te wandelen en oprecht te zijn; datzelfde wordt van de geloovigen in het Nieuwe Testament overal gevorderd.

5. Dezelfde belofte en dezelfde goederen zijn geweest in 't Oude, en in 't Nieuwe Testament, Hieruit wordt Matth. 8 gezegd, dat velen zullen komen van Oosten en Westen, en zullen aanzitten met Abraham, Izak en Jakob, in 't Koninkrijk der Heelen.

6. Dezelfde manieren van spreken van de verkiezing worden gebruikt in 't Oude en in 't Nieuwe Testament, gelijk daar deze is, geschreven te worden in 't boek des levens, Ex. 32: 32; Ps. 69: 21; dan 12 : 1; Luk. 10: 28; Hand. 13: 8, en 17: 8.

7. Hand. 15: 11 wordt dat klaarlijk bevestigd met deze woorden: Wij gelooven, dat wij door de genade van Jezus Christus zalig Hen worden, gelijk als zij.

ELFDE VRAAG.

Of God allen menschen genoegzame middelen aanbiedt, zoodat ze inderdaad allen bevorderlijk zijn, tenzij zij dezelve booselijk misbruiken. Die vraag heeft gemeenschap met deze

TWAALFDE VRAAG.

Of God alle menschen, uiterlijk geroepen, door zijnen Geest genoegzaam trekt. De Remonstranten, in de zesde overgegevene stelling, zeggen ja. In de Haagsche Conferentie doorgaans; de Geldersche Remonstranten, pagina 58. Tegen die van Walcheren, pagina 35, linea 33, 34, 35; daarmede stemt overeen Bellarmine, Lib. 1. de Grat., c. 2.

Tegenstelling.

AI is het, dat de uiterlijke middelen der zaligheid, wat aangaat de middelen zelve, allen kunnen genoegzaam zijn, zoo zijn nochtans dezelve alleen niet krachtig in degenen, dien God zijn bijzondere genade verleent, derhalve, wat aangaat de innerlijke genade, waardoor God de harten der menschen opwekt, helpt, beweegt, bestuurt, is dezelve niet genoegzaam in iemand, tenzij dat ze ook meteen krachtig zij.

Bewijs.

Deutr. 28: 3, 4, Uwe oogen hebben gezien de groote verzoeken, groote teekenen en wonderen; maar tot nogtoe had de Heere u niet gegeven een hart, dat verstandig ware, oogen die daar zagen, en ooren die daar hoorden.

Jes. 6, Hoort steeds, en verstaat niet, ziet steeds, en weet niet.

Matth. 13: 10, 11. Waarom spreekt gij tot hen door gelijkenissen? Hij zeide, omdat het u is gegeven, te weten, de verborgenheden des rijks der hemelen, maar hen niet.

En vers 13. Ziende zien zij niet, hoorende hooren zij niet en verstaan niet.

Uit welke plaatsen klaarlijk blijkt, dat velen uiterlijk geroepen worden, en het Woord hooren, die nochtans door de kracht des Geestes inwendig niet worden getrokken, noch genoegzaamlijk, noch krachtiglijk.

Alzoo Hand. 2; als sommigen bekeerd worden op de predikatiën der Apostelen, en anderen de Apostelen bespotten, zal men zeggen, dat de bespotters genoegzaam getrokken zijn geweest door de innerlijke roeping des H. Geestes?

Gelijk ook degenen, van welke bij Ez. 33, in 't einde des capittels, de Heere klaagt. Hieruit zegt David, Ps. 119: 32, Ik zal den weg uwer geboden loopen, wanneer Gij mijn hart zult uitgebreid hebben. Hieruit zegt de bruid en bidt, Hoogl. 1, Trek mij, en wij zullen U naloopen :

Hieruit Paulus, Rom. 8, Die Hij te voren geordineerd heeft, die heeft Hij ook geroepen, te weten; gelijk Hij te voren gezegd had; naar zijn voornemen, dat is, krachtiglijk.

Hetzelfde zegt hij, 1 Cor. 15: 10, dat de genade Gods in hem niet was ijdel geweest.

Maar indien de genade Gods, inwendig den mensch bewegende en roepende, zijn uitwerksel niet verkreeg, zoo zoude ze ijdel wezen.

Zoo wordt dan niet alleen Gods genade genoegzaam, maar ook krachtig allen kinderen Gods gegeven. Want God werkt in ons het willen en het volbrengen. Nu dat is niet alleenlijk eeniger wijze bewegen en overtuigen, zoodat het daarna aan den mensch hangt, of hij wil toestemmen, of niet; maar het is de daad van willen zelve voortbrengen, en de toestemming en genegenheid van den wil dadelijk werken. Hierom wordt God gezegd het hart van Lydia geopend te hebben, 'twelk meer is, dan alleenlijk te bewegen en te overtuigen, Hand. 16.

Hierom zegt Christus, Joh. 6: 45, Wie van den Vader gehoord en geleerd heeft, die komt tot Mij.

DE RTIENDE VRAAG.

Uit deze ontstaat eene andere vraag. Of God naar zijn welbehagen ernstiglijk begeert, dat alle menschen zalig worden. De Remonstranten zeggen doorgaans ja.

Wij zeggen neen.

1. Omdat ze niet allen uitverkoren zijn, Matth. 22: 14; Weinigen uitverkoren; Luk. 10: 20; Maar de uitverkorenen alleen verkrijgen de zaligheid, de anderen worden verhard; Rom. 11, 2. Indien God ernstiglijk wil, dat alle menschen zalig worden, zoo is er geene verwerping; maar daar is eene verwerping. Derhalve, enz.

3. Indien God wil, dat alle menschen zalig worden, zoo zouden alle menschen krachtiglijk geroepen, gerechtvaardigd en verheerlijkt worden. Maar dat geschiedt niet.

4. Indien weinige menschen zalig worden, en de enge poort vinden, zoo wil God niet ernstiglijk of vastiglijk, dat alle menschen zalig zullen worden; maar dat is waar; Matth. 7. Derhalve, enz.

5. Indien God ernstiglijk wil, dat alle menschen zullen zalig worden, zoo wil Hij ook ernstiglijk alle menschen zalig maken. Maar dit wil Hij niet; derhalve ook dat niet.

6. Indien God ernstiglijk wil, dat alle menschen zalig zullen worden, en nochtans allen niet zalig worden, zoo is God niet almachtig; want wat God wil zoude dan niet geschieden. Ten andere; Hij zoude verstoeken worden van zijn einde. En het scheepsel zoude machtiger wezen, dan de Schepper zelve; alle welke dingen zeer ongerijmd zijn.

7. Indien God wil, dat alle menschen zalig zullen worden, wie zal zijnen wil tegenstaan.

8. Indien God ernstiglijk wilde, dat alle menschen zalig zouden worden, Hij zoude allen zijne genade aanbieden, en zoude ze ten minste uiterlijk roepen. Maar Hij roept ze niet allen uiterlijk, noch geeft zijn Woord en Sacramenten allen niet; veel minder verwaardigt Hij ze allen met de inwendige werking zijns Geestes. Want God heeft eerst met Abraham en zijne nakomelingen een verbond gemaakt, maar niet met andere volkeren. Hieruit zegt David: God is in Judea bekend, in Israël is zijn naam heerlijk. Ps. 76. En 147, Hij doet Jakob kond zijn Woord, Israël zijne wegen en rechten. Zoo heeft Hij geen volk gedaan; daarom weten zij zijne rechten niet; Haleluja.

Daarna, integendeel, voor eenen tijd de Joden verworpen hebbende, heeft Hij de Heidenen tot de gemeenschap zijns rijks geroepen, Rom. 11.

II.

VAN DE VERWERPING.

EERSTE VRAAG.

Of de verwerping van sommigen zij uit welbehagen.

De Remonstranten antwoorden,

Dat God geen mensch uit enkel believen van zijnen wil, zonder aanzien van de zonde, als de verdienende oorzaak, heeft verworpen; Episc. Steil. van de verwerping; en de Remonstranten, in de overgeleverde Stellingen, 1 en 8, en doorgaans.

Eerste rechtzinnige Stelling.

God heeft naar zijn welbehagen sommigen door een rechtvaardig, maar ons onbegrijpelijk oordeel verworpen, dat is, Hij heeft besloten sommigen voorbij te gaan, en te laten in 't gemeen verderf, in 'twelk alle menschen zich door de zonde hadden geworpen.

Jerem. 6: 30, De Heere heeft ze verworpen; want zij zijn een verwerpelijk zilver.

Rom. 9: 21, Heeft de pottbakker niet macht over het leem, om uit denzelfden klomp te maken, het eene vat ter eere, het andere tot oneere? vers 15, Ik zal barmhartig zijn, dien Ik barmhartig ben. Derhalve is Hij niet allen barmhartig; vers 22, Vaten des toorns ten verderve.

2. Tim. 12: 20, Maar in een groot huis zijn niet alleenlijk gulden en zilveren vaten.: maar ook houten en aarden, en sommige tot eere, sommige tot oneere.

1 Petr. 2: 7, 8. Ongehoorzaam, ook daartoe gesteld, dat zij zich stooten aan het Woord.

Judas, vers 4, Eerst overlang beschreven tot deze verdoemenis.

Matth. 20, Velen geroepen, weinigen uitverkoren.

Matth. 15, Plantingen, die mijn Vader niet heeft geplant, zullen uitgeroeid worden.

Openb. 13: 8, Diegenen, welker namen niet zijn geschreven in 't boek des levens en des Lams, hebben het beest aangebeden.

Openb. 17: 8, De inwoners der aarde zullen verwonderd zijn, welker namen niet zijn geschreven in 't boek des levens van den beginne der wereld.

Matth. 11: 15, Ik dank U, Vader, Heere des hemels en der aarde, dat Gij deze dingen voor de wijzen verborgen hebt, enz.

Matth. 7, Ik ken u niet; wijkt van Mij.

Joh. 17, Ik bid voor de wereld niet, maar voor degenen, die Gij Mij gegeven hebt.

TWEEDE STELLING.

Van de oorzaak der Verwerping.

TWEEDE VRAAG.

De oorzaak der verwerping, waarmede God. besloten heeft sommigen in 't verderf, in 'twelk zij zich zouden werpen, te laten, is zijn enkel behagen; Matth. 11, Ja, Vader! want het heeft U alzo behaagd. Derhalve heeft God eigenlijk om de zonde niet verworpen. want zij zouden allen zondaars worden, en alzoo zoude Hij allen verworpen hebben. Ten andere, de Apostel, Rom. 9, zegt van Jakob en Ezau, eer zij iets goeds of kwaads gedaan hadden. Eindelijk, de zonde kan geene oorzaak wezen van den eeuwigen wil Gods. Nu, de verwerping is een eeuwige wil Gods. Derhalve, de oorzaak van dezelve is niet de zonde.

Het is derhalve valsch, dat de Remonstranten in de achtste overgeleverde stelling, en elders doorgaans, zeggen, dat God om het inzicht van ongeloovigheid en volharding in dezelve, of om de dadelijke zonden, die de mensch had kunnen laten, den mensch verworpen heeft. Want aldus, gelijk gezegd is, zoude Hij alle menschen verworpen hebben.

Maar zij zullen zeggen, dat er een groot onderscheid is tusschen de verkorenen en verworpenen; want de verkorenen zouden gelooven en berouw betoonen, maar de verworpenen niet. Derhalve, God heeft dan hen niet mogen verwerpen, maar deze alleen.

Antwoord. Niettemin blijft deze quaestie onbeantwoord; waarom God besloten heeft, de gave van geloof; bekeering en volharding te geven dengenen, die Hij heeft willen verkiezen, daar kan anders niet op geantwoord worden, dan dat het God alzo beliefd heeft. In dit welbehagen Gods behoorden wij allen billijk tevreden te zijn.

Dit aldus gezegd zijnde, voegen wij deze gronden bij de twee voorgaande stellingen.

1. God, hoewel Hij niemand om de zonde heeft verworpen, nochtans heeft Hij niemand besloten te verdoemen, en met de eeuwige pijnen te straffen, dan om de zonden; Matth. 8, De kinderen des rijks zullen uitgeworpen worden in de uiterste duisternis, daar weening zal wezen en knersing der tanden. 1 Cor. 0, Die zoodanige dingen doen, zullen het Rijk Gods niet bezitten. En elders doorgaans.

II. Niemand is van God gepredestineerd om te zondigen.

1. Reden. Omdat God de zonden haat, tegen is, verfoeit en straft. En dat Judas, Herodes en Pontius Pilatus gezegd worden gedaan te hebben, hetgeen dat Gods hand en raad te voren bescheiden had te geschieden, dat is te verstaan van de daad zelve, door welke voldaan is de gerechtigheid Gods, niet van de verkeerdheid en verdorvenheid der daad, dewelke eene gruwelijke zonde geweest is, om welke zij ook zware straffen hebben moeten dragen.

2. Reden. Omdat God wijs en goed is, en derhalve niemand voorgeordineerd heeft tot kwaad, zoo verre als het kwaad is.

3. Reden. Omdat God heilig is, rechtvaardig en barmhartig, die de zonde heeft willen verbieden, door zijne barmhartigheid uit doen, door zijne rechtvaardigheid straffen; en daarom niet heeft kunnen zijn de auteur van de zonde, van welke Hij een wijs ordinerder en rechtvaardig straffer is, Fulgent. Lib. 1, ad Monim.

Dat nu de verworpenen niets kunnen doen als zondigen, daarvan is de schuld niet de verwerping, dewelke is eene heilige en goede handeling Gods, maar hunne verdorvene natuur. Want zij zijn kwade boomen, die geene goede vrucht kunnen dragen.

Ja, ook de uitverkorenen zelve, eer zij herboren worden, kunnen niets dan zondigen.

III. Het einde der verwerping is niet de ondergang der verworpenen.

1. lieden. Want alzoo zoude God schijnen vermaak te scheppen in 't verderf der menschen.

2. Beden. Omdat God, den mensch verwerpende, dat is, voorbijgaande en niet verkiezende, hem vindt, van zelf in zijn verderf gevallen, en werpt hem niet eerst daarin.

En dat Hij dezen voorbijgaat en genen aanneemt, dezen erbarmt, genen niet erbarmt, daarin doet Hij niemand ongelijk; niet meer dan een Prins, die niet allen tot zijn hofgezin aanneemt, en die tot de hoogste waardigheden iemand verheft en anderen voorbijgaat, die geenszins den Prins kunnen beschuldigen, alsof hun ongelijk ware geschied.

IV. Maar het einde van de verwerping is de eere Gods, en de zaligheid der uitverkorenen.

Want alzoo is het, dat God:

1. Betoont zijn vrije macht en hoogste recht om met zijne creaturen te doen hetgeen Hij wil; Rom. 9: 17, Hiertoe heb Ik u verwekt, opdat Ik aan u mijne macht betoonen zoude, en mijn naam verkondigd zoude worden in geheel den lande.

En vers 22, Daarom willende toorn bewijzen, en zijn mogendheid bekendmaken, heeft de vaten des toorns met groote lankmoedigheid gedragen, bereid ten verderve.

2. Hij bewijst zijne hoogste liefde en oneindige barmhartigheid tegen de uitverkorenen, die Hij met recht had mogen, gelijk de anderen, voorbijgaan, ten ware Hij zich over hen uit enkele genade ontfermd had; gelijk Hij zijne hoogste liefde, en oneindige barmhartigheid doorluchtiger gemaakt heeft, Israel alleen verkiezende, hebbende alle andere volkeren verworpen.

3. Hij verwekt de uitverkorenen om te vreezen zijne mogendheid, welke Hij in de verworpenen betoont, en om ware dankbaarheid, met verwondering over eene zoo groote barmhartigheid, Gode te betoonen.

Verwekt dezelve tot ware vreeze Gods, tot ware nederigheid, enz., als die van nature niet beter waren dan anderen, die Hij voorbijgaat.

V. God, gelijk Hij uit zijn welbehagen sommigen in de ellendigheid, in dewelke zij door hunne eigene schuld waren gevallen, besloten heeft te laten; alzoo heeft Hij ook besloten de middelen, noodig ter zaligheid, hun niet te geven. Bezieet boven, Vraag 11, 12.

Derhalve is de derde Stelling van Episc. van de verwerping valsch, in dewelke hij zegt, dat God niemand door eenen volstrekten wil genoegzame genade, door hulp van welke hij de zaligheid mocht verkrijgen, te weigeren besloten heeft.

Voorwaar, indien hij gezonden was geweest en in WestIndië, hetwelk gebeurd is den vromen en geleerden man Johannes Laerius, hij zoude gansch anders geoordeeld hebben.

DERDE VRAAG.

Of het besluit der verwerping onveranderlijk zij. De Remonstranten zeggen neen. Hetwelk zij met hunne ongezouten verdichtselen van volkomene en onvolkomene verkiezing, en diensvolgens verwerping, genoegzaam te kennen geven.

Stelling.

Gelijk het besluit van de verkiezing onveranderlijk is, alzoo is ook het besluit van de verwerping, en geene verworpenen kunnen worden verkorenen, noch hun getal vermeerderd of verminderd worden.

Reden 1. Omdat God onveranderlijk is; Jac. 1: 17.

2. Omdat de verwerping is eene innerlijke, en eeuwige werking Gods.

3. Omdat alle besluiten Gods, gemerkt dezelve gemaakt zijn uit zijn welbehagen, zijn onveranderlijk.

4. Omdat zij door den wil Gods, dewelke niemand kan tegenstaan, verworpen zijn.

Omdat God, dewelke verwerpt, almachtig is, en zijne almachtigheid geenszins kan verzwakt worden.

6. Omdat Gods voornemen is onveranderlijk.

7. Omdat God nimmermeer verstoken wordt van zijn einde.

8. Omdat God in zijne raadslagen en overleggingen niet feilt.

VIERDE VRAAG.

Of de oorzaak, waarom God dezen het Evangelie vergunt, genen niet, zij iets, hetwelk in den mensch is schuilende, als daar is het rechte gebruik van de gemeene genade en van het licht der natuur of iets desgelijks, waardoor gene waardiger geacht zoude worden dan deze.

De Remonstranten zeggen ja. Haag. Confer. pag. 97, en 111. Tegen die van Walchr. 46.

Wij zeggen neen, en stellen deze Stelling.

De oorzaak, waarom God dezen het Evangelie vergunt, genen niet, is niet eenige zaak, die in den mensch schuilt, maar is het enkel welbehagen Gods. Dit wordt bewezen, Deut. 4: 7, 8, 32, 33, 34, 37; Cap. 7: 6, 7, 8, 9, 10; Niet dat gij meer waart dan andere volkeren, maar omdat de Heere u liefheeft. En vers 14, Gij zult gezegend zijn boven alle volkeren.

Deut. 9: 5, 6, 7; Gij zijt een volk van stijven halze. Niet om uwe gerechtigheid heeft u de Heere gegeven, enz.

Hand. 16: 6; De Apostelen worden verboden van den H. Geest, het Woord in Azië te spreken.

Vers 7; De Geest van Jezus liet hen niet gaan in Bithynie.

Vers 9, 10; Besluit Paulus, uit een zeker gezicht, dat hij het Evangelie in Macedonie moest prediken.

Doet daarbij, dat alle menschen van nature verdorven zijn, kinderen des toorns, en verhinderd te komen tot de heerlijkheid Gods, dat er niet één rechtvaardige is, ja ook niet één, en dat de vreeze Gods niet is voor hunne oogen, opdat alle mond gestopt worde, en de geheele wereld voor Hem verdoemelijk zij, Rom. 3. Daaruit volgt, dat in dezen niet is eenige geschiktheid, waarmede hij de genade verdient, meer dan in genen, dewijl allen evenzeer van nature verdorven zijn.

VIJFDE VRAAG.

Of God niemand om de erfzonde besloten heeft te verdoemen? De Remonstranten zeggen doorgaans neen, Episc. Stelling 2, van de verwerping. Arminius in de gedrukte artikelen, pag. 17, 18.

Wij antwoorden ja. Want de dood is de bezoldiging van alle zonde, Rom. 6. Maar de erfzonde is waarlijk zonde, en zoodanige erfelijke verdorvenheid onzer natuur, die ons schuldig maakt des toorns Gods. Ef. 2; Wij waren van nature kinderen des toorns, gelijk ook andere. Hierom noemt David, Ps. 51, de erfzonde waarlijk zonde, en bekent, dat hij van wege dezelve des toorns en der straf Gods schuldig was.

ZESDE VRAAG.

Of de wil Gods wel onderscheiden wordt, in. voorgaanden en volgende; 'twelk Damascenus doet, in 't tweede boek van het rechte geloof, cap. 29. En Arminius in de gedrukte artikelen, pag. 3.

Door zijnen voorgaanden wil verstaan zij, waarmede God wil, dat het Evangelie allen creaturen gepredikt zal worden, dat allen en een ieder tot de kennis der waarheid kome en in Christus geloove, opdat zij zalig worden, dewijl Hij voor allen gestorven is.

Door den volgende wil, dewelke het geloof of ongeloof en de ongehoorzaamheid der menschen is navolgende, waarmede Hij wil de geloovigen zalig maken, en de ongeloovigen verderven.

Wij verwerpen deze onderscheiding. Want:

I Zoodanige voorgaande wil Gods verandert God in een onvermogen mensch, die wel begeeren zoude, zooveel als in Hem is, dat ze allen zalig worden, zoo zij maar wilden.

II. Hetgeen van dezen volgende wil gezegd wordt, is ongerijmd, alsof God alsdan iemand eerstzoudewillen zalig maken, als Hij ziet, dat hij bekwaam en waardig is.

III. Alzoozoudehet besluit Gods, de wil Gods, en macht en vrijheid aan den mensch hangen, niet de mensch aan God.

IV. Alzoo zoude volgen, dat God veranderlijk ware, dewelke, 'tgeen Hij te voren gewild heeft, naderhand niet wil; dat Hij is onvermogen, als die niet kan te weeg brengen, hetgeen Hij wil, en ook dat Hij van zijn einde verstoken wordt.

Dit is ons gevoelen van die punten, die omtrent het eerste artikel van de praedestinatie tusschen de Remonstranten en rechtzinnigen in verschil staan, hetwelk wij oordeelen den Woorden Gods overeenkomstig te wezen; bereid beter te leeren, indien wij beter van eenige zaak kunnen onderricht worden.

HET GEVOELEN DER THEOLOGEN VAN GROOT-BRITTANJE.

AANGAANDE HET TWEEDE ARTIKEL

EERSTE VOORSTELLING.

Uit bijzondere liefde en bedoeling, zoo van God den Vader, als van Christus, is Christus voor de uitverkorenen gestorven, opdat Hij hun de vergeving der zonden en eeuwige zaligheid metterdaad zoude verkrijgen en onfeilbaarlijk mededeelen.

De eerste voorstelling stelt, dat_ de uitverkorenen onfeilbaarlijk zullen hebben vergeving der zonden en het eeuwige leven, uit den dood van Christus, en dat uit bijzondere liefde en bedoeling van den Vader en van Christus. Datzelve wordt bewezen uit de Schriftuurplaatsen, die de kracht des doods van Christus, zoo veel aangaat de uitverkorenen, bewijzen; Joh. 11: 51, Dat Christus sterven zoude voor het volk, en niet alleenlijk voor dat volk, maar ook, opdat Hij de verstrooide kinderen Gods in een vergaderen zoude. Ef. 5: 25; Christus heeft de Kerk liefgehad en heeft zichzelf voor haar overgegeven, opdat Hij ze heiligen zoude, enz.; met welke woorden de bedoeling van Christus met zichzelf te offeren verklaard wordt, zoo veel aangaat de onbedriegelijke mededeeling der zaligheid.

TWEEDE VOORSTELLING.

Uit deze zelfde liefde, door en om de verdienste en voorbidding van Christus, wordt denzelven uitverkorenen gegeven het geloof, en de volharding, en alle andere zaken, door dewelke de voorwaarde des verbonds vervuld wordt, en de beloofde weldaad, dat is, het eeuwige leven onfeilbaarlijk verkregen wordt.

Deze voorstelling stelt, dat, uit den dood en voorbidding van Christus tot de uitverkorenen, die gaven der genade vloeien, door welke zij krachtiglijk gebracht worden tot het eeuwige leven; Rom. 8: 32, 33, 34, Die ook zijnen eigenen Zoon niet gespaard heeft, hoe zoude Hij ook met Hem niet alle dingen geven? enz. Heb. 8: 10; Ik zal mijne wetten in hun verstand geven, en zal ze schrijven in hunne harten. Want deze genade, die den uitverkorenen gegeven wordt, om den dood van Christus wil, is de genade van krachtige verlossing; en wij verstaan door de genade der verlossing niet die, waardoor de menschen kunnen verlost worden, zoo zij willen, maar door welke barmhartigheid zij inderdaad verlost worden, omdat God zulks wil.

DERDE VOORSTELLING.

God, zich ontfermende over het gevallen menschelijk geslacht, heeft zijnen Zoon gezonden, die zichzelf gegeven heeft, tot rantsoengeld, voor de zonden der gansche wereld.

In deze offerande van Christus aanmerken wij twee dingen. De manier van de menschen te roepen tot de dadelijke mededeeling dezer offerande, en de vrucht uit dezelve offerande, tot de menschen verscheidenlijk toekomende.

Wat aangaat de manieren, daar is geen mensch, die niet kunne waarlijk en ernstiglijk, door de dienaars des Evangelies geroepen worden, tot de mededeeling der vergeving der zonden en des eeuwigen levens, door dezen dood van Christus verkregen; Hand. 13: 38, 39, U zij bekend, dat vergeving der zonden door Christus verkondigd wordt enz.; Joh. 3: 17; Die niet gelooft, die is verdoemd, omdat Hij niet geloofd heeft in den Zoon Gods. Nu, in het Evangelie is niets dat valsch of geveinsd is, maar al wat daar in door de Dienaars aangeboden wordt of den menschen beloofd wordt, datzelve wordt op dezelfde wijze van den auteur des Evangelies aangeboden en hun beloofd.

Wat aangaat de vrucht; uit den dood van Christus, in denwelken vervat is eene oneindige schat der verdiensten en geestelijke zegeningen, komt de dadelijke vrucht toe tot de menschen, op dezelfde wijze en mate, en door dezelfde middelen, als het God goedgevondt.

Nu, het behaagt God, ook nadat Hij de offerande aangenomen heeft, dat niet anders de vergeving der zonden, en het eeuwige leven iedereen dadelijk medegedeeld zal worden, dan door 't geloof in denzelven Verlosser.

En hier openbaart zich dat eeuwig en verborgen besluit der verkiezing, wanneer die prijs, die voor allen betaald is, en die allen geloovigen zekerlijk helpen zal ten eeuwigen leven, nochtans allen niet is

behulpzaam, omdat niet allen gegeven wordt, dat zij deze voorwaarde des onverdienden verbonds volbrengen. Alzoo is dan Christus voor allen gestorven, opdat allen en een ieder, het geloof daar tusschen komende, door kracht van dit rantsoengeld vergeving der zonden en het eeuwige leven mogen verkrijgen. Alzoo is Hij voor de uitverkorenen gestorven, dat zij uit de verdienste zijns doods, naar het eeuwige welbehagen Gods, bijzonderlijk hun geordineerd, het geloof onfeilbaar verkrijgen, en het eeuwige leven.

VIERDE VOORSTELLING.

In deze verdienste des doods Christi wordt gefondeerd de algemeene belofte des Evangelies, naar dewelke alle in Christus geloovenden de vergeving der zonden en het eeuwige leven metterdaad verkrijgen.

Dat deze belofte is algemeen en in den dood Christi gefondeerd, blijkt uit Hand. 10: 43; Dezen geven alle de Profeten getuigenis, dat allen, die in Hem gelooven, vergeving der zonden verkrijgen in zijnen naam. En Rom. 3; Denwelke God voorgesteld heeft tot een zoenoffer door het geloof in zijnen bloede. Al is het dan, dat deze belofte niet verkondigd wordt allen, in elke plaats, en altijd, nochtans is het zoodanig, dat het allen en een ieder kan verkondigd worden.

Want de natuur der belofte strekt zich altijd uit tot het menschelijk geslacht, al is het, dat de kennis der belofte, naar de bijzondere voorzienigheid Gods, alsnu dezen, alsnu genen volkeren wedervaart; Marc. 16: 15, Gaat in de gansche wereld, en predikt het Evangelie allen creaturen. Wie gelooft enz.

VIJFDE VOORSTELLING.

In de Kerk, alwaar, naar de belofte des Evangelies, de zaligheid allen wordt aangeboden, is de bediening der genade zoodanig, dat ze genoegzaam is om alle boetvaardigen en ongeloofigen te overtuigen, dat zij door hunne moedwillige schuld, en of nalatigheid of verachting des Evangelies verloren zijn gegaan, en de aangebodene weldaad verloren hebben.

Christus heeft door zijn dood niet alleenlijk het Evangelische verbond gefondeerd, maar heeft daarenboven van den Vader verkregen, dat, waar datzelfde verbond verkondigd wordt, het ook meteen naar die mate der bovennatuurlijke genade bediend worde, die genoegzaam is, om alle onboetvaardige en ongeloofige verachtingen, of ten minste verzuimingen te overtuigen, van de voorwaarde niet volbracht te hebben. Hier zijn kortelijk twee dingen te verhandelen.

Waarvan het, ten eerste, voor vast gesteld wordt, dat eenige mate der genade gewoonlijk in den dienst des Evangelies bediend wordt.

Waarvan het, ten tweede, gesteld wordt, dat die genade genoegzaam is, om alle onboetvaardigen en ongeloofigen zoo van hunne verachtingen, als nalatingen te overtuigen.

Het eerste blijkt uit de Schriftuur; Jes. 59, Dit is mijn verbond met hen, zegt de Heere, mijnen Geest, die in u is, en mijne woorden, die Ik in uwen mond gelegd heb, zullen van uwen monde niet wijken, spreekt de Heere, van nu aan tot in eeuwigheid. Hieruit blijkt, dat het Woord en de Geest onafscheidelijk uit de belofte Gods in den dienst des Woords te zamen gevoegd wordt. Hieruit is het, dat de dienaars des Nieuwen Testaments genoemd worden, Dienaars, niet der letter, maar des Geestes, niet der doodende letter, maar des levendmakenden Geestes, 2 Cor. 3: 6. En de dienst des Evangelies wordt genoemd eene bediening des Geestes, aldaar vers 8. Hieruit wordt het Evangelie genoemd eene zaligmakende genade, Tit. 2: 11; het woord der verzoening, 2 Cor. 5: 19; Luc. 10: 9, 11. Als Christus de 70 discipelen uitzond, opdat zij het Evangelie zouden prediken, gebood Hij hun, dat zij den volkeren, dien zij hetzelfde predikten, zouden zeggen: Het Koninkrijk der Hemelen is nabij gekomen, namelijk, omdat eenige bovennatuurlijke genade dengenen was bediend, dien het Evangelie verkondigd is.

Dat niet allen tot de genade des Evangelies geroepen worden, denwelken het Evangelie gepredikt wordt, is niet wel gezegd, al is het, dat er zijn, die den Evangelie niet gehoorzaam zijn [Prosp. ad cap. Gall. resp. ad Object. 4].

Het andere wordt bewezen uit Joh. 15: 22, Ware Ik niet gekomen, en had Ik tot hen niet gesproken, zoo hadden zij geene zonde, maar nu hebben zij geen deksel voor hunne zonde.

Uit deze plaats blijkt, dat Christus, het Evangelie voorstellende, ook die inwendige genade bediend heeft, dewelke dusverre genoegzaam was, dat zij met recht kunnen beschuldigd worden van stellige

of dadelijke ongeloovigheid, uit dien, dat zij het Evangelie niet aannamen, maar verwierpen.

Heb. 2: 3, Hoe zullen wij ontvlieden, indien wij zoo groote zaligheid verzuimen? Om den wille van de verachting der zaligheid, in het Evangelie aangeboden, worden wij der rechtvaardige straf schuldig. Derhalve, zoo wordt de zaligheid in het Evangelie aangeboden.

Heb. 4: 12, Het Woord Gods is levend en krachtig, en scherper dan eenig tweesnijdend zwaard, en gaat door tot de verscheiding der ziel, en ook des geestes, zenuwen en merg; en is een onderscheider der gedachten, en meening des harten. Hieruit blijkt, dat de kracht en werking des Woords zoodanig is, dat het zich voegt tot in de binnenste deelen des gemoeds, dat, gelijk het de ware geloovigen ten volle levend maakt, alzoo den hardnekkigen zekerlijk eene doodelijke wonde inslaat.

Eindelijk, de Schriftuur dreigt zeer zware straffen tiengenen, die de predikatie des Evangelies niet ontvangen, verzuimen en verachten; Matth. 10: 15, Zoo wie uwe woorden niet hoort, het zal verdragelijker wezen den lande van Sodoma; Hebr. 6: 4, Het is onmogelijk, dat degenen, die eens verlicht zijn geweest, en het goede Woord Gods gesmaakt hebben, enz.; Want de aarde, die den regen indrinkt, en doornen voort brengt, is nabij de verderving.

ZESDE VOORSTELLING.

Niettegenstaande dit algemeen verbond van de geloovigen zalig te maken, zoo is nochtans God door geen verbond of belofte verbonden, het Evangelie of de zaligmakende genade allen en een ieder mede te deelen, maar waarom Hij het dezen geeft, en anderen voorbijgaat, dat hangt aan zijne barmhartigheid en Goddelijke vrijheid.

Christus heeft dit verbond op geene andere wijze bevestigd, dan dat de mededeeling dezes verbondszoudeblijven in de vrije en volle macht des Vaders. Maar God, gevende eene weldaad, wordt niet verbonden om een nieuwe weldaad te geven; Matth. 20: 15, Mag ik met het mijne niet doen dat ik wil?

Zoodanig verbond vindt men in de Schriftuur niet. God heeft beloofd in 't Oude Testament, dat de predikatie des Evangelies den Heidenen zoude medegedeeld worden. In 't Nieuwe Testament is de middelmuur weggenomen, en den Apostelen bevolen, Marc. 16: 15, Gaande in de gansche wereld, predikt het Evangelie allen creaturen. Maar nergens heeft Hij beloofd, dat het ooit in de gansche geheele wereld, op een en denzelfden tijd gepredikt zal worden, hetwelk Prosper zeer wel zegt [Epist. ad Ruft en de voedt. Gent. 1. 2. c. 3j: Op denzelfden tijd, dat de predikatie des Evangelies gezonden werd tot alle volkeren, zoo werd den Apostel verboden in sommige plaatsen te gaan, van Hem, dewelke wil, dat alle menschen zalig worden en tot de kennis der waarheid komen. Daar voorwaar velen, verhinderd en afgekeerd, in dien uitstel des Evangelies, zonder kennis der waarheid, en zonder inwijding der wedergeboorte, zouden sterven.

De Schriftuur zegge wat er gebeurd is, Maar (zegt zij, Hand. 16: 6, 7), als zij het land van Phrygie en Galatie doorreisde hadden, zijn zij verhinderd geweest, door den Heiligen Geest, het woord in Azië te spreken. En als zij in Mysië gekomen waren, verzochten zij door Bithynië te reizen, en de Geest liet hun dat niet toe. Dit zijn de woorden van Prosper. Voorts is het openbaar, dat, niettegenstaande dit algemeen verbond, 'twelk ook in het Oude Testament plaats gehad heeft, God de kennis van dien den Heidenen niet heeft geopenbaard; Ps. 147, Hij doet Jakob kond zijn Woord; zoo heeft Hij allen volkeren niet gedaan, enz. Hand. cap. 14: 16; God heeft in voorleden tijden de Heidenen laten wandelen in hunne wegen.

Ja, bij onze tijden heeft nauwelijks het zesde deel der bewoonde wereld Christus aangenomen. Is het zaak, dat God nooit allen en een ieder verwaardigd heeft, om hun inderdaad het Evangelie te verkondigen, voorwaar, zoo is Hij ook daartoe niet gehouden. Want Hij doet al wat Hij gehouden is te doen. Hetzelfde moet men ook zeggen van de zaligmakende genade. Nergens vindt men in de heilige Schriftuur eenig gewag van belofte, waarmede God zichzelf verbonden heeft, die genade allen en een ieder mede te deelen, ja, de Schriftuur maakt melding van de vrijheid Gods in 't ontfermen. Rom. 9: 9: Hij ontfermt wien Hij wil; niettegenstaande dit verbond in het bloed Christi bevestigd is. En hoewel God alle menschen met vele weldaden bejegt, ook de ondankbaarste, die buiten de palen der Kerk leven; en alle de geestelijke weldaden van noode hebben, als zijnde zondaars; nochtans is Hij aan niemand verbonden, genen of dezen te geven.

Eindelijk uit de Schriftuur wordt bewezen, dat sommigen geoordeeld en verdoemd worden, om zonden, begaan tegen de wet der natuur alleen, Rom. 2: 14, 15. Als die verontschuldigd worden, omdat zij de wet des geloofs niet hebben volbracht, door eene geheel onvermijdelijke onwetendheid, welke ontschuldiging geene plaats kan hebben, waar God zijne wet verkondigt, en de menschen gehouden zijn te gehoorzamen.

VALSCHE STELLINGEN,
Die wij verwerpen.

De eerste; de dood van Christus gesteld zijnde; is, dat er geen ander voornemen Gods is van eenige particuliere personen zalig te maken, dan voorwaardelijk, en hangende aan de gebeurlijke daad des menschelijken geloofs.

1. De voorgaande Stellingen en redenen van het eerste Artikel; in dewelke de verkiezing van zekere personen bevestigd wordt, en de onvolkomene verkiezing wederlegd; insgelijks, daar zekere middelen der zaligheid, uit het besluit der verkiezing vloeiende, gesteld worden; eindelijk in dit tweede Artikel, de 1ste en 2de Stelling, waarmede bewezen wordt, dat Christus met zoodanig voornemen gestorven is, dat Hij den uitverkorenen bijzondere weldaden mededeelen zonde; geven diezelve stof en bevestiging om deze tegenstelling te wederleggen.

2. Alle de Theologische redenen; genomen uit de Schriftuur en uit de regelmaat des geloofs, waarmede Christus' menschwording, vernedering of verhooging bewezen of bevestigd wordt; strekken daartoe, opdat betoond worde het uitgedrukte Goddelijke voornemen, van het vruchtbare uitwerksel dezer zoo groote verborgenheid, niet voorwaardelijk voortbrengende (namelijk indien de menschen, dewijl zij zoowel niet willen als willen kunnen, dat deze vrucht daaruit ontsta), maar onfeilbaarlijk teweeg brengende; de Goddelijke macht datzelve werkende.

Daarenboven het huis Gods, 'twelk uit menschen gebouwd moet worden, heeft niet genoeg vastigheid, indien menschen het bouwen. Dit gebouw moet door de hand Gods zelven opgericht worden. Matth. 16: 18, Opdezen steen zal Ik mijne Kerk bouwen;

1 Cor. 3: 9, Gods akkerwerk; Gods timmering zijt gij; Efez. 2: 20, Getimmerd op het fundament der Apostelen en Profeten, 'twelk is Christus, de uiterste hoeksteen, waarop de geheele timmering gevoegd wordt, en wast tot eenen heiligen tempel in den Heere, waarop gij ook mede getimmerd wordt, enz.

Efez. 4: 16, Van denwelken het geheele lichaam, te zamen gevoegd en te zamen gebonden door alle de toegevoegde leden, uit de werking, enz. Derhalve: God, zichzelven eene Kerk timmerende, bereidt, maakt glad en schikt te zamen, de steenen met zijne hand, en verwacht niet, dat zij zichzelven bij geval bekwaam maken, en schikken op het fundament.

3. Door dezelve zekerheid des bizonderen besluits wordt van God de zaligheid der Kerk geordineerd, door Christus volbracht te worden, door welke Christus gezonden wordt. Dezelve stemme Gods, die eerst beloofd had, dat Christus verschijnen zonde, die verzegelt ook met eene volstreckte belofte het onvoorwaardelijke uitwerksel van dien; Gen. 3: 15, Het zaad der vrouw zal den kop des serpens vertreden. Nu het serpent wordt niet vertreden, dan door eene gansch zekere verlossing van sommigen uit de macht des duivels, en overzetting in 't Rijk des Zoons Gods; Jes. 53: 10, Wanneer Hij zijn leven ten schuldoffer gegeven heeft, zoo zal Hij een lang zaad hebben; Hebr. 2: 13, Ziet hier, ik en de kinderen, die mij God gegeven heeft. Derhalve: dan het besluit Gods, van een langdurig zaad aan te nemen, in de familie Christi, wordt onafscheidelijk gehecht aan 't besluit van het leven van Christus voor de zonden te stellen.

En aan Christus, zich zelven tot eene offerande opofferende, worden kinderen gegeven, niet van henzelfen, maar van God, die, namelijk, aan hen Christus gegeven heeft.

4. Indien de vrucht des lijdens Christi maar voorwaardelijk is, zoo is de weldaad niet zekerder uit den tweeden Adam, dan ze geweest was in den eersten.

Want de zaligheid is dezen voorgesteld, onder voorwaarde (doet dat, en gij zult leven). Opdat hij deze voorwaarde zou kunnen volbrengen zoo hij wilde, heeft God hem hulp betoond, maar niet, opdat hij metterdaad onfeilbaarlijk dezelve zoude volbrengen.

Maar in het Nieuwe Verbond is de genade, door Christus' dood verworven, niet alleenlijk, dat ons de

zaligheid wordt aangeboden onder voorwaarde (gelooft, en gij zult zalig worden); maar God werkt door zijnen Geest, dat wij metterdaad zelve gelooven; Hebr. 8: 6, Hij is een Middelaar eens beteren verbonds, 'twelk in betere beloften bevestigd is. Welke nu deze belofte zij, blijkt uit het 10 vers, Gevende mijne wetten in hun verstand, en schrijvende dezelve in hunne harten.

TWEEDE VALSCHE STELLING.

Dat het eigene en geheele einde des doods Christi geweest is, dat Hij Gode, den Vader, zoude verkrijgen het recht en de macht, de menschen zalig te maken, op zulke voorwaarden als het Hem beliefte.

1. Indien ons niets anders verkregen is door den dood Christi, dan dat er een toegang open staat, om allerlei verbond met de menschen te maken, zoo zijn wij dan niet verlost van het juk der wet; want het zal nog God den Vader vrijstaan, ook nadat deze offerande betaald en aangenomen is, de voorwaarde van de wet te onderhouden, ons wederom op te leggen. Maar Christus, om voor ons den volke der wet weg te nemen, dat is in onze plaats, is eenmaal een vloek geworden; Gal. 3: 13. Wij kunnen derhalve niet, ten aanzien van de' wet niet voldaan te hebben, wederom der wet schuldig worden, en opnieuw vervloekt.

2. Christus heeft ons door zijnen dood verdiend de verzoening zelve onzer personen met God, en dat de genade metterdaad ons medegedeeld zoude worden; Joh. 1: 16: Van zijne volheid hebben wij allen ontvangen. Anderszins de tweede Adam, de Heere des Hemels, zoude den zijnen minder voordeel gedaan hebben, als de eerste Adam, van de aarde aardsch, den zijnen schade heeft gedaan; zoo wat aangaat de toerekening, indien Christus voor ons de straf niet heeft gedragen, als wat aangaat de instorting, indien uit het Hoofd Christus geene genade in de lidmaten is voortkomende.

DE DERDE VALSCHE STELLING.

Dat de dood Christi voor alle menschen heeft verkregen eene herstelling in den staat der genade en der zaligheid.

De 1ste reden is. De zaligheid is eene zaak, beloofd in 't Nieuwe Verbond, en wordt niet beloofd dan onder voorwaardes geloofs (wie gelooft, die zal zalig worden); dewijl dan alle menschen niet in Christus gelooven, aan dewelke, onder eenige voorwaarde, de zaligheid beloofd wordt, is het zeker, dat de dood Christi niet voor allen, maar alleen voor de geloovigen verkregen heeft herstelling in den stand der genade en der zaligheid; 'twelk de woorden des Apostels overvloediglijk bewijzen Rom. 5: 1; Wij dan, gerechtvaardigd door het geloof, hebben vrede niet God. Door vrede verstaan wij aldaar, onze verzoening met God en herstelling in den schoot der genade, die te voren vijanden Gods waren. En alle die Schriftuurplaatsen ook, dewelke bewijzen, dat wij door 't geloof alleen in Christus gerechtvaardigd worden, of voor rechtvaardig gehouden worden voor God; Rom. 3: 4; Gal. 2: 16; die bevestigen dat zelve.

2. reden. Buiten het geloof in Christus blijft de mensch in de verdoemenis; Joh. 3: 18; Die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem, Joh. 3: 36. Maar die in den schoot der genade hersteld zijn, die hebben, iedereen, vergeving der zonden, welke de menschen zalig maakt; Ps. 32; en blijven niet in de verdoemenis; op hen blijft de toorn Gods niet. Diegenen dan, die geen geloof hebben, die worden, door den dood Christi, in den stand der genade en der zaligheid niet hersteld; dewijl niemand door den naam Christi vergiffenis der zonden verkrijgt, dan die in Hem gelooft; Hand. 10: 43.

3. reden. Indien de dood Christi voor allen heeft verkregen herstelling, zoo zijn zij hersteld; of, toen Hij van eeuwigheid geordineerd was tot den dood; 'twelk valsch is; want alzo zoude niemand een kind des toorns geboren worden, en de zonde Adams zoude niemand nadeelig wezen, dewelke, naar dit gevoelen, hun van eeuwigheid was vergeven, en de kinderen of anderen zouden niet van noode hebben het bad der wedergeboorte; 'twelk is tegen het zeggen Christi; Joh. 3: 5, tenzij dat iemand herboren worde, uit het water en den Geest. zoo kan hij 't rijk Gods niet ingaan; of zij zijn hersteld, in de personen der eerste ouders, toen de belofte van het zaad der vrouw verkondigd werd; 'twelk mede valsch is; want de eerste ouders zijn niet hersteld in den stand der genade, dan door 't geloof in Christus, en vervolgens ook niet hunne nakomelingen; niet allen dan, 't zij geloovigen of ongeloovig-

en; of, toen Christus zelf aan 't kruis stierf; 'twelk valsch is; want alzoo zoude niemand voor dat oogenblik tijds hersteld zijn geweest, 'twelk niemand toestaan zal; noch na dien tijd zijn allen hersteld; want, zonder twijfel, de toorn Gods is tegen sommige beschuldigers, verwijzers, kruisigers en bespotters van Christus op hetzelfde oogenblik tijds, en ook naderhand ontstoken geweest.

Was onderteekend:

GEORGIUS LANDAVENUS. JOHANNES DAVENANTIUS. SAMUEL WARDUS. THOMAS GOADUS. GUALTERUS BALCANQUALLS.

VAN HET TWEDE ARTIKEL.

IN ONDERSCHIEDENE VOORSTELLINGEN VERKLAARD. HET OORDEEL VAN DE THEOLOGEN UIT DE PALTS.

EERSTE VOORSTELLING.

God de Vader heeft zijnen Zoon Jezus Christus geordineerd tot een Verlosser en Verzoener voor onze zonden, uit die liefde, waarmede Hij de gevallen menschen en der verdoemenis schuldig, nochtans als zijne creaturen liefgehad heeft; en zich over hen heeft willen ontfermen, zoo het op eenige wijze, zijner gerechtigheid voeglijk, konde geschieden.

In den brief aan die van Walchr., pag. 47, en in de overgeleverde verklaring.

Oordeel.

Eene algemeene neiging der liefde Gods, waarmede Hij alle zijne creaturen, maar voornamelijk het menschelijk geslacht liefheeft, bekennen wij aan weerszijden, en belijden het met éénen mond. De Hemelsche Vader strekt ook dezelve goedertierenlijk uit tegen den mensch, ook na den val, ons gevende leven, adem en alles, Hand. 17: 25; Doende zijne zoon opgaan over de kwaden en goeden, en regende over de rechtvaardigen en onrechtvaardigen, Matth. 5: 45. Ja, in de gedurige gewoonte en oefening van te zondigen, verdraagt Hij met groote lankmoedigheid de zondaars, opdat Hij ten minste met goedheid hunne boosheid breke, Rom. 2: 4. En als Hij de hardnekkigen en onbekeerlijken straft en verderft, zoo heeft Hij geen vermaak in het verderf van de creaturen, maar in de uitvoering van zijn rechtvaardig oordeel, Jes. 1: 24. Dit is voorwaar eene uitnemende liefde tegen de zondaars.

Maar uitnemender en hooger wordt met recht geacht de liefde, door welke God, bewogen zijnde, zijnen Zoon ons heeft gegeven tot een Zaligmaker van onze zonden.

Dezelve stellen wij niet algemeen maar bijzonder, niet allen en een ieder mensch gemeen, maar den uitverkorenen eigen.

Want die liefde is anders niet dan een welbehagen van in Christus zalig te maken, Ef. 1: 4, 5. Is dezelve het welbehagen des Vaders van de zaligheid aller menschen? Dat ontkent Christus duidelijk, Matth. 11: 25, 26.

Het is daarenboven kennelijk, dat Gods voornemen niet is algemeen, Rom. 8: 28, 29; noch ook algemeen zijne barmhartigheid, waarmede Hij erbarmt, wien Hij wil, Rom. 9: 18; noch ook die genade allen gemeen, uit welke dezen gegeven wordt het geloof in Christus, anderen niet, Matth. 13: 11. Zoo is dan de liefde des Vaders in Christus niet meer algemeen; dewijl de Schriftuur deze dingen als gelijkwichtige en onder malkander verwisselt; 2 Tim. 1: 9; Rom. 3: 24, en 5: 8, en elders. Christus zelf, Joh. 4: 10, noemt zichzelve eene gave Gods, die uit de liefde des Vaders en goedertierenheid tegen ons is voortgekomen.

Is het eene generale en allen even gemeen?

Dat zal niemand lichtelijk zeggen, die uit Paulus geleerd heeft, dat God ons zijnen Zoon alzoo heeft gegeven, dat Hij meteen alles met Hem geeft, wat tot de zaligheid noodig is; wijsheid, gerechtigheid, heiligmaking en verlossing, 1 Cor. 1: 30.

Zoo blijft het dan eene bijzondere gave, geordineerd uit eene bijzondere en speciale liefde Gods, om de uitverkorenen te verlossen, en de geloovigen zalig te maken.

Hieruit zegt Paulus, dat God is een Zaligmaker of Behouder aller menschen, maar voornamelijk der geloovigen, 1 Tim. 4: 10.

Want Hij behoudt ze wel allen door eene algemeene goedertierenheid; waarvan Ps. 36: 7; maar Hij behoudt de geloovigen door eene bijzondere goedheid en genade in Christus, die hun voor de tijden der wereld al bereid is, 2 Tim. 1 : 9. Wanneer wij dit zeggen, zoo vernietigen wij niet de verdienste Christi en maken den uitverkorenen niet onnut hunne verlossing door Christus, en de verzoening met God. Want God heeft alzoo zijne uitverkorenen liefgehad, door de geheele wereld verstrooid, dat Hij, tot bewijs van zijne gerechtigheid, heeft willen tusschen komen, ja voorkomen in de uitvoering van de verkiezing, eene volmaakte voldoening voor hunne zonden. Alzoo heeft Hij ze verkoren tot het eeuwige leven, dat Christus met den prijs zijns bloeds datzelfde even hun, zondaren zijnde, zoude verwerven, in welken zin zij gezegd worden verkorenen in Christus, Ef. 1: 4. Al is het dan, dat deze bijzondere liefde der uitverkorenen volstrekt is van de eerste, niet afhangelende van eenige oorzaak buiten God; nochtans zij is niet volstrekt van de laatste, noch vrij van de middelen, die God, naar zijnen wijzen en rechtvaardigen raad, heeft gesubordineerd om zijne liefde uit te voeren en te oefenen. Bezie hiervan de plaatsen, Joh. 3: 16; Rom. 3: 24, 25; Ef. 1: 4, 5, 6, 7; 2 Timoth. 1; 9, 10. Welker klare waarheid navolgende, wij de Stelling der Remonstranten verwerpen en verstooten; en stellen, in stede van dezelve, deze Antithesis of tegenstelling.

God de Vader heeft zijnen Zoon Jezus Christus geordineerd tot verlosser en verzoener voor onze zonden, uit de liefde, waarmede Hij zijne uitverkorenen bijzonderlijk liefheeft ten eeuwigen leven.

TWEEDE VOORSTELLING.

Christus (a) heeft naar des Vaders en zijn eigen voornemen, voor allen en een ieder mensch (b) zonder onderscheid, zoowel die verloren gaan, als die zalig zullen worden, verkregen (c) verzoening met God, vergeving der zonden, en (d) het eeuwige leven.

a. Haag. Confer. pag. 139, enz.

b. Epist. ad Walach. pag. 49.

c. ; Haag. Confer. pag. 139.

d. Epist. ad Walach. pag. 49.

Oordeel.

Het voornemen van God en van Christus, den Zaligmaker, in 't stuk der verlossing moet getrokken en verklaard worden, niet uit menschelijke reden en verbeelding, maar uit de Goddelijke Schrifturen. Dezelve leeren, dat God niet allen en ieder, zonder onderscheid, zoowel die verloren gaan, als die zalig zullen worden, maar eenige zekere menschen, uit de wereld uitverkoren, zijnen Zoon gegeven heeft, om verlost te worden, en dat de Zoon deze, en niet andere, heeft aangenomen om te verlossen en zalig te maken. Van den Vader staat, Joh. 6: 39, Dit is de wil des Vaders, die Mij gezonden heeft., dat Ik van 'tgeen Hij Mij gegeven heeft niet verlieze, maar dat opwekke ten uitersten dage; insgelijks, Joh. 17: 9, 19, Ik bid niet voor de wereld, maar voor degenen, die Gij Mij gegeven hebt, want zij zijn L uwe. En om hunnentwil heilig Ik Mij zelven. De verworpenen en kinderen des verderfs worden klaarlijk uitgesloten uit dit getal, vers 9, 12. Want de Zoon des menschen is gekomen om zalig te maken (niet die vergaan zouden, maar) die vergaan waren. Daar zijn wel vele plaatsen der Schriftuur, in dewelke Christus gezegd wordt gestorven te zijn voor allen; voorzeker uit de meening des Vaders en de zijne; daar zijn ook andere, door welke geleerd wordt, dat de wereld door Hem verzoend is, en dat Bij de verzoening is der geheele wereld. Maar behalve dat dezelve plegen betrokken te worden tot de grootheid en genoegzaamheid des rantsoengelds Christi; zoo leert dezelve Schriftuur, dat die allen zijn alle geloovenden, uit Joden en Grieken, te zamen gevoegd, zonder eenig onderscheid van personen of volkeren, Rom. 3: 22, Tot allen en over allen, die gelooven; want daar is geen onderscheid; Hand. 10: 43, Zal een iegelijk vergeving der zonden door zijnen naam ontvangen, die in Hem gelooft. Alzoo leert zij, dat die wereld is de wereld der geloovigen, en die zalig zullen worden; Joh. 17: 21, Opdat de wereld geloove, dat Ik van IJ gezonden ben; en cap. 3: 17, God, heeft zijnen Zoon in de wereld niet gezonden, om de wereld te verdoemen, maar opdat de wereld door Hem zalig worde. Het is dan eene groote stoutigheid, in het werk der verlossing eene andere meening Gode toe te dichten, dan Hij in der waarheid heeft, en 'tgeen Hij door gezetten raad zijnen uitverkorenen tot zaligheid heeft geordineerd, den verworpenen en kinderen des verderfs gemeen te stellen. Maar dat is

nog zwaarder, dat de Remonstranten de gansche weldaad der verlossing verzwakken, en de eere, die daaruit den Verlosser toekomt, indien niet ten eenenmaal te niet doen, nochtans dezelve grootelijks verkleinen en verduisteren. De verwerping der verzoening met God, der vergeving der zonden en des eeuwigen levens (die zij met vollen monde overal roemen) is hun niet eene verkrijging der genade Gods, door welke Hij, uit vergramd zijnde, nu verzoend wordt, uit een strenge richter wordt een goedertieren en toegevende Vader, maar is een verkrijging van zekere mogelijkheid, dat namelijk God zonder kwetsing zijner gerechtigheid, den zondigen mensch mag in genade aannemen, en de mensch wederom, op eene zekere voorwaarde (dewelke is des werkenden en volhardenden geloofs), met God verzoend en tot het eeuwige leven komen kan. Want alzoo .is het, dat zij dit edele onderwerp van verkrijging in de Haagsche Conferentie, pag. 171, 172, 175, 177, 197; in den brief aan de Walach. pag. 47; en in hunne andere zoo in druk uitgegevene als overgeleverde schriften zelven verklaren. Eene schoone uitlegging; dewelke alzoo gesteld wordt geschied te zijn, dat desniettemin staande het gansche menschelijk geslacht in de zonde en in het verderf zoude kunnen blijven. En in wat plaats der Schriftuur vindt men, dat de Zoon iets voor den Vader verworven heeft, of voor Zich het recht en de macht der verzoening verkregen heeft? God was in Christus de wereld met zichzelve verzoenende, hun hunne zonden niet toerekenende, 2. Cor. 5: 18; Het is de wet wel onmogelijk geweest rechtvaardig te maken en het leven te geven, sedert dat ze door het vleesch zwak is geworden, Rom. 8: 12; Maar Gode is het niet onmogelijk geweest de ongoddelijken te rechtvaardigen, Rom. 4: 4. En hoewel Hij niemand rechtvaardigt, dan die uit den geloove Jezus is, Jezus nochtans heeft die mogelijkheid der verzoening Gode niet verworven, maar de Vader zelf, wiens oneindige wijsheid andere middelen niet konden ontbreken, heeft dezen weg gevonden, en ons in zijn Woord geopenbaard. Gelijk geschreven is: Het heeft den Vader lief, dat Hij, vrede gemaakt zijnde door het bloed des kruises Christi, door Hem alles met zich zelve verzoenen zoude, Col. 1: 19, 10. En deze verklaring staande, zoo zal God met den zondigen mensch niet verzoend zijn, en met hem tevreden wezen, maar alleenlijk verzoenlijk, onder eene zekere voorwaarde, tegen de uitgedrukte woorden des Apostels, als wij vijanden waren, zijn wij met God verzoend geweest door den dood zijns Zoons; God was in Christus de wereld met zichzelve verzoenende, hun hunne zonden niet toerekenende. Door Hem heeft Hij alles verzoend, dat op der aarde en in de Hemelen is. Dezelfde gelegenheid zal het hebben met de andere weldaden Christi. Door Hem is niet verkregen de vergeving der zonden, maar de vergefelijkheid: niet de eeuwige zaligheid verworven, maar zaligmakelijkheid; en Hij, die zijn volk van alle hunne zonden zalig maakt, die zal maar wezen een Zaligmaker naar den titel en blooten naam, of Zaligmaker zonder zaligheid.

Eindelijk, vergelijking gemaakt zijnde der oorzaken van de verzoening met God, vergeving der zonden en des eeuwigen levens; zoo zal Christus gezegd worden te zijn eene verre gelegene oorzaak, een mensch de naastbijgelegene; Christus eene oorzaak naar de mogendheid, de mensch eene oorzaak naar de daad, en in de daad gelegen.

Welke dingen zeer duidelijke versierselen zijn van de Socinianisterij en Pelagianisterij, dewelke van ganscher harte behooren verfoeid te worden van degenen, die de eere Gods en Christi, en de zaligheid der zielen ter harte en ter zorgte gaat. Verdoemende dan de valsche stelling, zoo stellen wij deze rechtzinnige stelling.

Christus, naar des Vaders en zijn eigen voornemen, heeft allen en een ieder uitverkorene alleen de verzoening niet God, de vergeving der zonden, en het eeuwige leven metterdaad verkregen.

DERDE VOORSTELLING.

Het rantsoengeld Christi is niet alleen genoegzaam, maar *a* ook krachtig in allen en een ieder, *b* tot boeting van de erfsonde, om *c* in genade en in zijn verbond aan te nemen het geheele menschelijk geslacht; *d* eindelijk ook, om hetzelfde eene genoegzame genade mede te deelen.

a. Haagsche Confer. 1. pag. 173.

b. Remonst. in de overgeleverde stellingen, en Geldersche Confer. En Utrechtsche Armin. in Artic. pag. 117.

c. Armini in Art. pag. 117, 118; Joh. Arnold, contra. Tilen. pag. 232.

d. Remonstranten in de overgeleverde stellingen.

Oordeel

Van de genoegzaamheid des rantsoengelds Christi voor allen en een ieder hier geene quaestie, noch twist. Die bekent elkeen, die de waardigheid van den persoon des Middelaars, God en mensch zijnde, en de zwaarte van de straf, voor ons geleden, ernstiglijk en met vlijt overdenkt; maar het gansche verschil is, van de werking en kracht dezès rantsoengelds, of het namelijk eenige kracht heeft in allen en een ieder mensch, zoodat tenminste eeniger zijner vruchten tot allen en een ieder geraken. Nu dat is het, hetwelk de Remonstranten weigeren rondelijk te bekennen.

Dat zij nochtans inderdaad alzoó gevoelen is niet zwaar te bewijzen. Want zij stellen, dat de erfzonde gansch geenèn menschen, 'tzij kinderen of volwassenen, toegerekend wordt; noch tot schuld der verdoemenis is strekkende. Zoo moet ze dan in allen en een ieder, door eenige algemeene kracht des rantsoengelds Christi, geboet zijn. Zij leeren, dat het gansche menschelijk geslacht in en met Adam, uit den gemeenen val, in genade is aangenomen, ja tot dat verbond toegelaten, hetwelk God met Adam aangegaan, met Noach vernieuwd, in de laatste tijden door Jezus Chrisius bevestigd en volmaakt heeft. Hetwelk een zeer klaar bewijs is van eene algemeene kracht, uit dit rantsoengeld voortkomende. Daarenboven zeggen zij, dat allen en een ieder mensch de middelen, noodig en genoegzaam tot het geloof, toegediend worden, op die wijze, als God weet zijne wijsheid en gerechtigheid te betamen. Dewijl zij het fundament van deze toediening bekennen, in Christus gesteld te zijn, in de overgeleverde stellingen, zoo moeten zij ook erkennen zijne algemeene kracht. Eindelijk de voorvechters der Remonstranten, Arminius [Arm. disp. pub. 13, thes. 5] en Vorstius [Vorst. disp. de faeder. thes. 26], beloven den menschen, die verdoemd zijn in de eeuwige vlam des helschen vuurs, eenige verlichting door het rantsoengeld Christi, waarin teweeggebracht is, dat God zelfs de verdoemenis met het strengste recht, maar getemperd met eene barmhartige billijkheid, hen aandoet. Derhalve, zoo verkrijgen zij ook een zeker deeltje van de algemeene kracht van dien. Derhalve zoo staat de kracht des rantsoengelds Christi in allen en een ieder mensch naar het gevoelen der Remonstranten. dus verre, naar hun zeggen, is het gans menschelijk geslacht dadelijk verzoend, zoo verre als het vrijgesproken is van de oorspronkelijke schuldigheid, en uit het verbond der natuur is overgeplaatst in 't verbond der genade. In de rest hebben plaats de verzoenlijkheid, vergefelijkheid en zaligwordelijkheid, van dewelke te voren gesproken is. Maar laat ons hooren de H. Schriftuur, wat zij van deze algemeene kracht Christi in allen en een ieder is zeggende. Ef. 2: 3 worden wij gezegd te zijn, van nature kinderen des toorns, ontvangen en geboren in zonde, en vanwege dezelve schuldig des toorns Gods, en des eeuwigen doods; in welke schuld allen biijven, die door den Geest Gods niet herboren worden, Joh. 3: 3. Zoo is dan de erfzonde in allen niet gebeterd. God heeft wel Adam, gevallen zijnde, in genade aangenomen (gelijk Godzaliglijk geloofd wordt), en heeft uit kracht der belofte het verbond der genade met hem gemaakt. Maar de genade der zaligheid is eene persoonlijke weldaad, dewelke door de generatiën niet gaat van de ouders tot op de kinderen, Job. 1: 12; en de belofte der zaligheid, in 't verbond begrepen, is niet bondig dan in de kinderen der belofte, Rom. 9: 6, 7. En de middelen tot het ge loof zijn niet algemeen, als deze uiterlijk roeping en predikatie des Evangelies, dewelke noch in 't Oude Testament allen is wedervaren, noch in 't Nieuwe wedervaart, gemerkt in beide waarachtig is de r Christi: Velen geroepen, weinigen uit koren, Matth. 20: 16. Eindelijk, indien Christus voor de verdoemde menschen eenigē verlichting heeft verkregen, waarom ook niet voor de duivelen zelven, dewijl beide 'tzelfde helsche vuur bereid is, Matth. 25: 22 Waarom is dan Abraham den rijken brasser zoo hard, dat hij hem, om een druppelken troost biddende, datzelve ontzegt? Luk. 16: 24, 25. Weg dan met deze vernieuwde Huberiaansche razernijen en valsche stellingen, en dat de ware schriftmatige tegenstelling stede grijpe en behoude.

Het rantsoengeld Christi is wel in zich zelf genoegzaam voor allen en een ieder mensch; maar is krachtig tot boeting van de zonden, zoo erfelijke als dadelijke, tot herstelling in de genade, naar inhoud des genadigen verbonds, eindelijk ook tot mededeeling van genoegzame en krachtige genade in alle de uitverkorenen, en in dezelve alleen.

VIERDE VOORSTELLING.

Christus is gestorven even gelijkelyk voor alle zondaars, maar is opgestaan, en bidt in de Hemelen bij den Vader, met bedoeling van de geloovigen alleen even gelijkelyk zalig te maken.

Epist. ad Walachr. pag. 50, 51.

Oordeel.

Deze stelling der Remonstranten heeft een merkelyke dwaling, dat zij de verwerving en toeëigening der weldaden Christi afscheidt van de voorwerpen, en dezelve verdeelt, en stelt, dat ze niet allen wordt toegeëigend, dien dezelve verworven zijn. Welke scheiding daarom zelfs moest gemaakt worden, opdat die Pelagiaansche dwaling van de gevallen en onzekere genieting der weldaden Christi, en van de eeuwige zaligheid zoude mogen blijven staan. Nu de Schriftuur voegt die twee daden te zamen door eenen onafscheidelyken knoop, dat zij denzelven, wien ze verworven zijn, ook verklaart toegeëigend te worden, en wien ze toegeëigend wordt, ook denzelven verworven is. De spreuken zijn bekend; Jes. 53: 11, Mijn knecht, de rechtvaardige, zal door zijne kennis velen rechtvaardig maken, want Hij draagt hunne zonden; Joh. 1: 15, 18, Ik stel mijn leven voor mijne schapen, en geef hun het eeuwige leven, en zij zullen niet vergaan in der eeuwigheid; Rom. 4, Hij is gestorven om onze zonden, en is opgestaan om onze rechtvaardigheid; en Cap. 8: 34, Christus is voor ons gestorven, die ook opgestaan is, die daar zit ter rechterhand Gods; die ook voor ons bidt; 1 Joh. 2: 1, 2, Wij hebben een voorspraak bij den Vader, en Hij is de verzoening, enz. Ja, de Apostel trekt uit de verwerping onmiddellyk de toepassing, door eene bewijsreden, genomen van het meerdere tot het mindere; Rom. 8: 32, Die zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, hoezoude Hij ons ook niet alles met Hem geven? Wederom Cap. 5: 10, Is het zaak, dat wij met Hem verzoend zijn, toen wij vijanden waren, door den dood zijns Zoons, zoo zullen wij veel meer, verzoend zijnde, behouden worden door zijn leven. Met deze en andere getuigenissen der Schriftuur, wordt die dwaling genoegzaam wederlegd.

En zonder oorzaak klagen en lasteren de Remonstranten, dat het gebod des geloofs verzwakt, en de gehoorzaamheid van dien te niet gemaakt wordt, wanneer de verwerving der weldaden Christi, en de toeëigening derzelve gezegd worden even breed te wezen.

Want de toeëigening van Gods zijde geschiedt door den H. Geest, dewelke krachtig is in de uitverkorenen tot geloof en bekeering; van onze zijde door het geloof, waardoor wij Christus ontvangen met de schatten der zaligmakende genade, en met Hem, als leden met het Hoofd, vereenigd worden.

Beide wordt door den dienst des Woords volbracht in de uitverkorenen, hetwelke eene kracht Gods is ter zaligheid allen, die gelooven, Rom. 1: 16. Beide werkt de H. Geest door het Evangelie, wanneer Hij met bevelen ons port, met beloften aanlokt en met dreigementen verschrikt. Hoe schamen zij zich dan niet met het bevel des geloofs in Christus, en de gehoorzaamheid dezes gebods te stellen, tegen 'tzij de verwerving of de toeëigening?

Indien het zaken zijn, die niet te zamen kunnen bestaan, zoo is voortaan tevergeefs, dat de eene oorzaak onder de andere gesteld wordt, en zoo is geene voornamelyke middellyke oorzaak behulpzaam tot de bedoeling en werking. Van even zooveel kracht en waarde is hetgeen tegen geworpen wordt van de toeëigening, indien nu van te voren de genade verworven is, dat zij anders niet wezen zal dan eene bekendmaking en verzekering van hetgeen alreede onze was.

Even alsof de toeëigening van de medicijn, den Kranken om een zekeren prijs bereid, anders niet zij dan een bekendmaking, dat ze hem gekocht en bereid is, of de toeëigening des erfdeels maar is eene verzekering der kinderen, dat het hun van de overledene ouders is nagelaten. Want de volwassene geloovigen weten zulks beide door het geloof, en zijn ten eenemaal daarvan verzekerd. Maar de toeëigening heeft wat meer in; en is beide ten aanzien van God een geving, of dadelijke mededeeling der weldaden Christi, en ten aanzien van de geloovigen is de ontvangst derzelve eene bezitting, genieting en gevoelen. God eigent den mensch de weldaden Christi toe, denzelve roepende, rechtvaardigmakende, heiligmakende, verheerlijkende; de mensch eigent zich dezelve toe, geloovende, en in het geloof blijvende, op welk geloof de vrede der consciëntie,

blijdschap in God, nieuwe gehoorzaamheid en de gelukzaligheid dezes .en des toekomenden levens volgen; Rom. 8: 29, 30; 1 Cor. 1: 30. En dit zij van die merkelijke dwaling der vierde voorstelling wat wijdloopig gesproken. Maar daar schuilen, behalve die dwaling nog twee andere, die wet een woord staan te ontdekken en te bestraffen. De eene is, dat voor de zondaars te sterven niet zoo veel te zeggen is als sterven in hunne plaats, maar alleenlijk tot hun voordeel. Haagsche Conferentie, pag. 185, 186. Maar Christus, onze Borg, naar de Schriftuur, is gestorven in stede van de zondaars, opdat zij niet sterven, maar leven; Rom. 5: 6, Christus, toen wij krachteloos waren, is voor de ongoddelijken gestorven; 2 Cor. 5: 15, Is het dat een voor allen gestorven is, zoo zijn zij allen gestorven; Gal. 3: 13, Christus heeft ons ,verlost van den vloek der wet, als Hij voor ons een vloek geworden is. De andere is, dat Christus voor de zondaars gestorven is, maar niet voor de geloovigen. Maar de Schriftuur gebruikt deze beide manieren

van spreken. Gene, Rom. 5: 6, Christus is voor de ongoddelijken gestorven; en vers 8, Als wij nog zondaars waren, is Christus voor ons gestorven. Deze, Joh. 10: 15, Hij geeft zijn leven voor zijne vrienden; 1 Joh. 2: 1, 2, Is het, dat iemand gezondigd heeft, wij hebben een voorspraak, en die is de verzoening voor onze zonden. Daarentusschen gaat het geloof der uitverkorenen niet voor den dood Christi, maar volgt denzelve, omdat die dood is d& oorzaak des geloofs, waarmede de verkorenen om Christi wil begiftigd worden, en hetgeen dat hetzelfde aanziet en aanneemt, gelijk Paulus geacht heeft niet te weten, dan Jezus Christus en dien gekruisigd; 1 Cor. 2: 2. De Schriftmatige tegenstelling zij deze.

Christus is beide gestorven en opgestaan, en bidt in den Hemel den Vader, voor de uitverkorenen en geloovigen alleen, dat is, eensdeels in stede, eensdeels ten goede van hen.

← OORDEEL DER THEOLOGEN UIT HESSEN.

VAN HET TWEEDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN, EN VAN HUN GEVOELEN, AANGAANDE HETZELVE.

Wij zullen dezelfde orde gebruiken in 't oordeelen van het tweede artikel, die wij in 't onderzoek des eersten hebben gebruikt, en zullen eerst spreken van het artikel zelf, zoo de woorden luiden, en daarna ook van het gevoelen der Remonstranten omtrent hetzelfde, naardat hetzelfde in de Haagsche Conferentie, als in hunne andere schriften gevonden wordt, en daarbij ons oordeel voegen van beide.

Het tweede artikel luidt alzoo.

Dat Jezus Christus, de Zaligmaker der wereld, voor allen en een ieder mensch gestorven is, en allen door den dood des kruises verzoening en vergeving der zonden verdiend heeft; alzoo nochtans, dat niemand derzelve vergeving inderdaad deelachtig wordt, dan de geloovigen, enz.

Dit Artikel wordt in drie voorstellingen ontleed.

De eerste is: Jezus Christus, de Zaligmaker der wereld, is voor allen en een ieder mensch gestorven.

De tweede is: Jezus Christus heeft voor allen door den dood des kruises verdiend verzoening en vergeving der zonden.

De derde: Niemand wordt metterdaad deelachtig der vergeving der zonden, dan de geloovigen. Wij zullen kortelijk uit Gods Woord openen, wat wij van ieder derzelve gevoelen.

Aangaande de eerste voorstelling zouden wij met niemand willen twisten, gemerkt de heilige Schriftuur uitdrukkelijk zegt, dat Christus voor allen gestorven is, en dat Hij eene verzoening is voor de zonden der gansche wereld, maar nergens voor iedereen; de zin van welke manier van spreken wij deze meenen te zijn: dat de dood en het lijden Christi van zoo groote waardigheid, kracht en prijs is, dat het overvloediglijk genoegzaam is, om te boeten de zonden van allen en een ieder mensch, die ooit geleefd hebben, leven, en hiernamaals leven zullen.

Want dewijl Christus, die geleden heeft en gestorven is, niet alleen is een mensch, heilig, rechtvaardig en vrij van alle besmetting der zonde, maar ook God, geprezen in der eeuwigheid, niet den Vader en met den Heiligen Geest, van het eene en hetzelfde eeuwige en ondeelbare Goddelijke wezen, zoo moet

zijn dood en lijden noodzakelijk geweest zijn van oneindige waardigheid, zoodat alle menschen, indien zij maar met waar geloof Christus aanhangen, door en om zijn dood en lijden in de gunst en genade Gods zouden aangenomen worden, vergeving der zonden, gerechtigheid en het eeuwige leven verkrijgen.

Daarom wordt ook den uitverkorenen en verworpenen het woord des Evangelies van den gekruisten Christus Jezus gepredikt, en allen menschen wordt geboden in Hem te gelooven, met deze belofenis, dat alle in Hem geloovenden verzoening met God, vergeving der zonden, en gerechtigheid verkrijgen, en eeuwiglijk zalig worden. En in dezen zin staan wij toe, het eerste lid des tweeden Artikels.

De tweede voorstelling, dewelke beweert, dat Christus door den dood des kruises voor alle menschen verdiend heeft, verzoening en vergeving der zonden, kan, indien zij op de voorzegde wijze verstaan wordt, van de waardigheid en genoegzaamheid des doods Christi, in zichzelf aangemerkt; zoodat de meening zij, dat de waarde, prijs en genoegzaamheid des doods Christi zoo groot is, dat door dezelve alle menschen, mits zij waarlijk in Christus gelooven, met God konden verzoend worden en zij vergeving hunner zonden verkrijgen; eenigszins geleden worden (want in dezen zin gebruiken somwijlen de rechtzinnige Theologen deze manier van spreken); maar indien de zin van deze manier van spreken is, dat Christus, door den dood des kruises, eene dadelijke verzoening, dat is, eene herstelling der gunst en genade Gods, de vergeving der zonden, en het eeuwige leven, verkregen en verworven heeft, zoo is deze voorstelling als valsch te verwerpen.

Want uit de H. Schriftuur hebben de rechtgevoelende Kerken tot nogtoe geloofd en geleerd; al is het wel zoo, dat de kracht en waardigheid des doods Christi zoo groot is, dat zij genoegzaam is om allen en een ieder mensch, al waren er meer dan duizend werelden, met God te verzoenen, en hunne zonden te boeten, (welke ook de oorzaak is, waarom het Evangelie allen zonder onderscheid, verkorenen en verworpenen, gepredikt wordt, en hun allen geboden wordt in Christus te gelooven, en dat de ongelooovigen om hunne ongelooovigheid rechtvaardiglijk verdoemd worden); dat nochtans geenszins door dezelve voor alle menschen metterdaad de verlossing, verzoening, vergeving der zonden en het eeuwige leven verkregen of verworven is, zoodat alle menschen teneenenmaal gezegd kunnen worden met God verzoend, vrijgekocht te zijn, en het recht van de vergeving der zonden en des eeuwigen levens te hebben, door den dood zijns Zoons; maar dat Christus alle die weldaden door zijn lijden en sterven verkregen en verworven heeft voor zijne schapen alleen, of voor de uitverkorenen, die de Vader Hem gegeven heeft om te verlossen en eeuwiglijk zalig te maken, en dat hun, en niet anderen, die weldaden eigenlijk aangaan.

De redenen, waarmede de waarheid van dit gevoelen der rechtzinnige Kerken, in de Haagsche Conferentie bevestigd, en de valschheid van het tegenoverstaande zeggen der Remonstranten bevochten is geweest, staan wij toe, en voegen bij dezelve de navolgende.

I. Degenen, voor welke Christus, door zijn lijden en sterven, verzoening met God, vergeving der zonden, gerechtigheid en het eeuwige leven metterdaad heeft verkregen en verworven, die worden derzelve weldaden waarlijk deelachtig. De reden is: Want van niets kan gezegd zijn, door de verdienste Christi, voor iemand verkregen, verworven en bekomen te zijn, wat hij niet te eeniger tijd deelachtig wordt.

Maar de ongelooovigen, die eeuwiglijk vergaan, worden de verzoening met God, de vergeving der zonden, de gerechtigheid en het eeuwige leven niet deelachtig, maar veel meer blijft de toorn Gods op hen; Joh. 3: 36; en zij worden eeuwiglijk verdoemd; Mark. 16: 16 Derhalve, enz.

II. Degenen, die door den dood Christi met God verzoend zijn, die worden door zijn leven behouden, te weten eeuwiglijk; Rom. 5: 10.

Is het, dat wij met God verzoend zijn, door den dood zijns Zoons, als wij vijanden waren, veel meer zullen wij, verzoend zijnde, behouden worden door zijn leven.

Nu, niet alle menschen, maar alleen de uitverkorenen en geloovigen worden behouden door het leven Christi. Derhalve, enz.

III. Dien Christus niet geordineerd en gegeven is tot een Middelaar, die heeft Hij door zijn lijden en sterven, met zijnen Vader niet verzoend, noch voor hen verkregen vergeving der zonden en het eeuwige leven. Maar voor de verworpenen, die in de ongelooovigheid blijven, en in dezelve eeuwiglijk sterven, is Christus tot een Middelaar niet geordineerd en gegeven.

Derhalve, enz. De tweede voorstelling wordt bewezen. 1 Dien Christus geordineerd en gegeven is tot een Middelaar, denzelven geeft God, met Christus alles, te weten, alle geestelijke weldaden en ook het eeuwige leven; Rom. 8: 32, Hij (God de Vader), die zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen gegeven, hoe zoude Hij ook met Hem ons niet alle dingen geven? Want de Zone Gods, Jezus Christus, is een veel groter en uitnemender gave, als eenige andere geestelijke zegening. Dien nu God de meeste en uitnemendste gave geeft, dien zal Hij de minste niet weigeren. Maar dengenen, die in de ongeloofvigheid blijven, en in dezelfde sterven, geeft God niet alle geestelijke weldaden, en het eeuwige leven. Want de toorn Gods blijft op hen, en zij zullen eeuwiglijk verdoemd worden. Derhalve: dengenen, die in ongeloofvigheid blijven, is Christus niet geordineerd en gegeven tot een Middelaar.

IV. Indien, door het lijden en sterven Christi, allen menschen, zonder onderscheid, verzoening met God, vergeving der zonden en het eeuwige leven verworven, verkregen en bekomen is, zoo volgt, dat allen, die door dadelijke ongeloofvigheid de verdiensten Christi niet van zich verstooten, waarlijk met God verzoend blijven, en vergeving der zonden, en het eeuwige leven verkrijgen. Nu, het laatste is ongerijmd. Derhalve: het eerste.

Het tweede wordt bewezen met het voorbeeld van zeer vele volkeren, denwelken de leer des Evangelies nooit is gepredikt geweest, noch alsnog gepredikt wordt. Want deze, hoewel zij door geene dadelijke ongeloofvigheid, Christus en zijne verdienste verwerpen, alzoo hun het woord des Evangelies niet verkondigd wordt, evenwel nochtans, dewijl zij van Christus vervreemd zijn, zoo worden zij van de eeuwige zaligheid verstoken, en verwezen tot de eeuwige verdoemenis.

De derde voorstelling, in welke het tweede artikel ontleed wordt, te weten, dat niemand metterdaad deelachtig wordt der vergeving der zonden, dan de geloovige, is overeenkomstig de heilige Schriftuur. Want alzoo leert Christus, Mark. 16: 16; Joh. 3: 16, 18; en 5: 24; en 0: 40, 47; en Paulus, Rom. 3: 22, 24, 25; en 10: 9, 10. 11: En dit zij gezegd van het tweede Artikel, naar dat de woorden deszelven luiden.

Voorts, wat aangaat het gevoelen der Remonstranten omtrent dit Artikel, datzelve is te trekken uit de Haagsche Conferentie, en hunne andere schriften.

In de Haagsche Conferentie hebben zij, bij de woorden des Artikels, deze verklaring gevoegd. Dat Christus niet voor de uitverkorenen alleen, of alleen voor diegenen, die zalig zullen worden, gestorven is, en alzoo verzoening te weeg gebracht heeft, maar ook voor alle andere menschen, en dat naar den raad en het besluit des Vaders.

Welke woorde tweeërlei zin kunnen hebben.

De eerste is dat de raad en het besluit Gods des Vaders geweest is, dat Christus, door zijn lijden en sterven, zoodanig rantsoengeld zoude beta len, hetwelk, in zichzelf aangemerkt zijnde van zoo groote waarde, prijs en kracht is, dat het overvloediglijk genoegzaam zoude zijn om allen en een ieder mensch met God te verzoenen, en hunne zonden te boeten. En deze zin is waarachtig, en is nooit van de Leeraars der Gereformeerde Kerk ontkend geweest.

Want hoedanig het rantsoengeld Christi in zichzelf is, 'twelk Christus door zijn lijden en sterven betaald heeft, zoo danig heeft God de Vader van eeuwigheid gewild, dat het zijn zoude.

Nu het rantsoengeld van Christus is in zichzelf ten volle genoegzaam, om de zonden van allen en een ieder mensch (al waren er duizend werelden) te boeten. Der halve: zoo heeft God de Vader gewild van eeuwigheid, dat het zoodanig wezen zoude,

De tweede zin is, dat Gods des Vaders raad en besluit geweest is, dat Christus door zijn lijden en sterven, verzoening, voor allen en een ieder mensch, metterdaad zoude verkrijgen, of ('twelk het zelfde is) allen en een ieder mensch krachtiglijk met God verzoenen zonde. En deze zin is heel valsch en vervreemd van de H. Schriftuur.

Want hetgeen Christus niet verkregen heeft door zijn rantsoengeld, dat heeft ook God van eeuwigheid niet gewild, dat Christus door zijn rantsoengeld verkrijgen en verwerven zoude.

Maar Christus heeft niet verkregen en verworven, door zijn rantsoengeld metterdaad voor allen en een ieder mensch, verzoening met God, vergeving der zonde en het eeuwige leven, of Christus heeft door zijn rantsoengeld niet te weeg gebracht, dat allen en een ieder mensch metterdaad niet God zouden verzoend worden, vergeving der zonden en het eeuwige leven verkrijgen.

Over zeer velen blijft de toorn Gods, te weten, over allen, die van Christus vervreemd zijn.

Derhalve, zoo heeft dan God niet van eeuwigheid gewild, Christus door zijn rantsoengeld allen en een ieder mensch verkrijgen en verwerven zoude, verzoening met God, vergeving der zonden en het eeuwige leven.

Het tweede deel van deze reden wordt bewezen met alle de boven bijgebrachte redenen op de tweede voorstelling dezes Artikels.

In hunne andere schriften en in de overgeleverde stellingen, omtrent dit tweede Artikel, stellen de Remonstranten, benevens het vorige, nog andere vreemde leerpunten, van welke wij desgelijks ons gevoelen zulzeggen. De eerste vreemde leering, die buiten de Haagsche Conferentie in andere schriften der Remonstranten gevonden wordt, is deze. Dat Christus, door de verdienste van zijn dood en voldoening, te weeg gebracht heeft, of verkregen, dat de Vader, om de verdienste deszelfs, onverminderd zijne gerechtigheid en waarheid, een nieuw verbond der genade met de zondaars, en der verdoemenis schuldige menschen heeft mogen en willen aangaan en maken. Bezieet de tweede overgeleverde Stelling van het tweede Artikel, waaruit volgt, dat Christus en de verdienste van zijn dood en voldoening, naar hun gevoelen niet is eene belofte des Nieuwen Verbonds, maar gegaan heeft voor de making des nieuwen verbonds, en dezelve verdiend heeft.

Daarentegen leeren de Gereformeerde Kerken, dat Christus met zijn lijden en sterven niet heeft gegaan voor de belofte making des nieuwen verbonds, noch die verdiend heeft, maar veel meer de voornaamste belofte hiervan is, die door zijn dood de Goddelijke gerechtigheid voldaan, de uitverkorenen met God verzoend, en hun de vergeving der zonden, gerechtigheid en het eeuwige leven verdiend heeft.

Dat Christus met zijn dierbaar rantsoenhet nieuwe verbond niet heeft voorgedaan, en het maken er van verdiend, maar veel meer is de voornaamste belofte, blijkt uit het volgende.

1. Gen. 3: 15; God willende het verbond der genade met onze eerste ouders aangaan, zegt: Het zaad der vrouw zal den kop des Serpents vertreden, en dat zal hem in de verzenen bijten. Met welke woorden, (die namelijk woorden des verbonds der genade zijn) God voornamelijk den Messias belooft,

en vervolgens alle geestelijke goederen, die Hij door zijn lijden en sterven (welk sterven door het bijten in die verzenen beteekend wordt) zoude verkrijgen.

Derhalve, zoo is Christus de voornaamste belofte des nieuwen verbonds, uit welke, als uit de fontein, alle andere goederen des nieuwen verbonds, te weten, de verzoening met God, vergeving der zonden en het eeuwige leven voortkomen.

2. Naderhand, God, willende op dezelfde wijze dit verbond der genade hernemen en vernieuwen niet Abraham, Izaäk, Jakob, David en andere Patriarchen en Profeten des Ouden Testaments, maakt voornamelijk melding van dat zaad, in 'twelk hunne nakomelingen, en ook alle volkeren, zouden gezegend worden, ja brengt hun te gemoet deze gedane belofte van aldus den Messias in de wereld te zenden, en in den dood over te geven. Ziet Gen. 17: 7, en 22: 17, 18, en 25: 15, en 28: 10, 13, 14; Hebr. 1: 5.

3. En ook om deze oorzaak wordt Christus gezegd een Middelaar des Nieuwen Testaments, Hebr. 8: 6, en 9: 15, en 12: 24. Nu, de Middelaar des Nieuwen Verbonds, en de belofte van dezelve, die moet noodzakelijk behooren tot het Nieuwe Verbond.

Want waartoe zoude dezelve anders kunnen gebracht worden? Het kan voorwaar tot de Wet niet gebracht worden, die van Christus niet weet, noch Hem predikt. Zoo behoort het dan tot het Evangelie, welks belofte ook beloften zijn des Nieuwen Verbonds.

4. Indien Christus met zijn dood en voldoening, naar den volstrekten wil en de meening des Vaders, dit verdiend heeft, dat Hij, onverminderd zijne gerechtigheid, heeft mogen en willen een nieuw verbond der genade met de zondige en verdoeméniswaardige menschen maken; zoo volgt, dat God, aangenomen hebbende deze voldoening Christi, gehouden is met alle menschen, niemand uitgenomen, dat verbond der genade te maken, en niemand met recht mag voorbijgaan met deze genade des verbonds.

De reden is, omdat zoowel de voldoening in zichzelf gansch volkomen is geweest, om te verkrijgen hetgeen zij voorgehad heeft, als dat uitwerksel of werk, te weten, dat de verkrijging van dat God een verbond der genade met de menschen heeft willen en mogen maken, aan geene voorwaarde, die de menschen gehouden zijn te voldoen, is hangende. En het gevolg is ongerijmd.

Want God heeft niet alleenlijk in het Oude Testament, nadat Hij het Israëlietische volk tot zijn eigendom verkoren had, zeer vele volkeren laten wandelen op hunne wegen; maar ook ten tijde des Nieuwen Testaments, onder hetwelk nochtans het rijk Gods zeer wijd en breed is voortgebreid geweest, zijn er altijd zeer vele volkeren geweest en zijn er nog, denwelken van het genadig verbond Gods niets is bekend geweest. Derhalve enz.

Maar dat Christus door zijn dood, veel wat anders, als het mogen en willen Gods des Vaders, van een nieuw verbond met de zondige menschen te maken, namelijk, de verzoening van God zelven, de vergeving der zonden, gerechtigheid, heiligheid, en het eeuwige leven inderdaad, waarlijk en krachtiglijk verdiend heeft, en voor alle zijne uitverkorenen verkregen heeft, blijkt klaarder dan het zonlicht, uit het navolgende.

I. De H. Schriftuur schrijft aan den dood Christi toe de verzoening met God, Rom. 5: 10, Toen wij vijanden waren, zijn wij met God verzoend geweest door den dood zijns Zoons.

II. Zij schrijft toe aan het bloed en den dood van Christus de vergeving der zonden, Rom. 3: 24, 25; 1 Joh. 1: 7. Hebr. 9: 14, 15.

III. Dezelfde Schriftuur schrijft, aan het bloed en de opoffering des lichaams Christi, de gerechtigheid en heiligheid toe, Hebr. 9: 10, en 13: 12; Ef. 5: 25, 26, 27.

IV. De H. Schriftuur betuigt, dat door het lijden en sterven Christi het eeuwige leven verkregen is. Hebr. 9: 15.

De tweede vreemde leering der Remonstranten omtrent deze stof, die buiten de Haagsche Conferentie in hunne andere schriften te vinden is, is deze. De dood Christi gesteld en volbracht zijnde, stond het den Vader nog vrij, onder wat voorwaarde Hem liefde, dezelve mede te deelen, ja uit vele mogelijke voorwaarden te verkiezen, en voor te schrijven zulke voorwaarden des Nieuwen Verbonds en der zaligheid, als Hij wilde; zoo wie deze voldoen zonde, dezelve zoude alsdan eerst de beloften des Verbonds verkrijgen.

Daarentegen leeren de Gereformeerde Kerken uit Gods Woord, dat, de dood en de voldoening Christi volbracht zijnde, God door zijne gerechtigheid niet heeft mogen noch willen op eenige andere wijze, dan door de gemeenschap Christi, hetwelk door 't ware geloof verkregen wordt, zoowel in het Oude als in het Nieuwe Testament, de geloovigen zalig te maken. Hetwelk desgelijks uit de H. Schriftuur klaarlijk blijkt.

Dat God niet heeft mogen door zijne gerechtigheid op eene andere wijze den mensch zalig maken, is daaruit genoeg blijkelyk, omdat de Goddelijke gerechtigheid beide vorderde, zoowel, dat voor de zonden voldaan werd (om welke oorzaak Hij zijnen eengeboren Zoon niet heeft willen sparen, maar in den schandelyken dood des kruises overgegeven, opdat Hij door de opoffering zijns lichaams op het altaar des kruises, voor ons de gerechtigheid God zoude voldoen), als ook, dat die voldoening, van Christus gedaan, de onze zoude worden, of ons toegeeeigend zoude worden. Want, gelijk de rechtvaardige God onze zonden in Christus niet had mogen straffen, tenzij dat Hij dezelve op Hem gelegd had, en Hem dezelve waarlijk toegerekend had; alzoo zoude Hij ons niet rechtvaardiglijk om de voldoening Christi in genade hebben mogen aannemen, en eeuwiglijk zalig maken, tenware dat de voldoening onze eigene werd, en ons waarlijk toegerekend werd. Bezieet de gulden spreuk des Apostels, 2 Corinth. 5: 21. Dat God ons op geene andere wijze heeft willen zalig maken, dan door de gemeenschap Christi, die door het ware geloof verkregen wordt, blijkt daaruit klaar genoeg, dat Hij dezen zelfden weg, en geen anderen om de zaligheid te verkrijgen, ons zondaren in zijn Woord heeft geopend.

Bezieet Joh. 14: 16; Hand. 15: 11; Rom. 3: 29. en 10: 3, 4, 5. enz. tot het 14^e vers. De derde vreemde leering der Remonstranten, die buiten de Haagsche Conferentie in hunne schriften is te vinden, is deze: De dood en voldoening Christi gesteld en voldaan zijnde, had het nog kunnen gebeuren, dat, niemand de voorwaarde des Nieuwen Verbonds voldoende, niemand ook zalig, en alle menschen dezelve voldoende, allen zalig zouden geworden zijn.

Want de volstreckte wil en bedoeling des Vaders, den Zoon in den dood overgevend, en des Zoons, denzelven lijdende, is maar geweest, dat de verzoening en vergeving der zonden allen en een ieder mensch, zoowel die verloren gaan, als die zalig zouden worden, verworven werden.

Daarom zijn ook dezelve voor allen en een ieder verworven.

Maar de wil en bedoeling van dezelve allen en een ieder toe te eigenen, is maar geweest met voor-

waarde, of alleen begeerte, uit welke namelijk Hij allen dezelve wilde toevoegen, indien zij de voorgeschrevene voorwaarden des Nieuwen Verbonds zouden voldoen.

Daarentegen leeren de Gereformeerde Kerken uit Gods Woord, dat, de dood en de voldoening Christi gesteld en gedaan zijnde, het niet wezen kan, of die allen worden zalig, die God de Vader aan zijnen Zoon Christus, den Middelaar, heeft gegeven om te verlossen en zalig te maken, en welker zonden Hij waarlijk geboet, en hen met God verzoend heeft; en dat God de Vader alle menschen, die Hij zijnen Zoon gegeven heeft om verlost te worden, ook van eeuwigheid besloten heeft het geloof te geven, en datzelfde door krachtige werking des H. Geestes in den tijd hun krachtiglijk te geven, zoo verre, dat die allen te zamen noodzakelijk en onfeilbaarlijk zalig worden. En deze leer der Gereformeerde Kerken is blijkkelijk genoeg uit Gods Woord.

Klaarlijk is blijkende uit de volgende spreuken der Schriftuur en redenen, dat de dood en voldoening Christi gesteld en volbracht zijnde, het niet kan wezen, of allen worden zalig, die de Vader aan Christus gegeven heeft, om te verlossen en zalig te maken.

I. Diegenen, voor welke Christus als Middelaar bidt, en in den Hemel voor zijnen Vader voortreedt, die worden zekerlijk en onfeilbaarlijk zalig. De reden is, omdat de Vader den Middelaar Christus, in den Hemel voor de zijnen biddende, altijd verhoort, en zijne gebeden nimmermeer tevergeefs zijn. Nu Christus bidt, en treedt voor als Middelaar voor alle degenen, die de Vader Hem gegeven heeft uit de wereld, dat is, voor de uitverkorenen, Joh. 17: 9, en 20. Derhalve, enz.

II. Christus verklaart zelf, dat de wil zijns hemelschen Vaders is, dat Hij niet één verlieze van diegenen, die de Vader Hem gegeven heeft, Joh. 6: 39. Waaruit wij aldus besluiten: Allen, die de Vader gewild heeft, dat Christus niet zoude verliezen, maar zalig maken, die maakt Hij waarlijk en onfeilbaarlijk zalig. Want Christus heeft al den wil zijns Vaders gedaan en volbracht. Ziet hier ben Ik, om uwen wil te doen, o God! Hebr. 10: 9; Ps. 40: 9. Maar de Vader heeft gewild, dat Christus zalig zoude maken allen, die Hij Hem gegeven heeft, te weten, om verlost en zalig gemaakt te worden. Derhalve enz.

III. Welker Middelaar Christus is, door verdienste en kracht, denzelven worden de verdiensten Christi zekerlijk en onfeilbaarlijk toegeeigend, zoodat zij door dezelve eeuwiglijk zalig worden. Nu, Christus is een Middelaar, door verdiensten en kracht, voor de uitverkorene kinderen Gods, of voor de Gemeente, die God van eeuwigheid uit het gevallen menschelijk geslacht verkoren heeft. Want daarom wordt Hij genoemd Jezus, omdat Hij zijn volk verlost van hunne zonden, te weten, waarlijk en krachtiglijk, Matth. 1: 21. Derhalve, zoo worden aan de uitverkorene kinderen Gods, of door de Kerk zekerlijk en onfeilbaarlijk de verdiensten Christi toegeeigend, alzoo, dat zij daardoor eeuwiglijk zalig worden.

IV. Indien, de dood en voldoening Christi gesteld en volbracht zijnde, het konde gebeuren, dat geen mensch zalig zoude worden, zoo zoude Christus tevergeefs gestorven zijn, en zoude vervallen van het einde zijns doods en lijdens.

Want dit is het einde geweest des doods Christi, de eeuwige zaligheid zijns volks. Nu dit gevolg is ongerijmd, derhalve ook het voorgaande.

Eindelijk, dat God de Vader allen, die Hij aan Christus gegeven heeft om verlost en zalig te worden, en welker zonden Christus geboet heeft, ook besloten heeft van eeuwigheid het geloof te geven, en aan hen ook datzelfde in den tijd krachtiglijk te geven, blijkt uit het volgende.

1. Allen, die tot Christus komen, worden van God den Vader krachtiglijk getrokken, dat is, met het geloof begiftigd; Niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader, die Mij gezonden heeft, hem trekke. Wie van mijnen Vader gehoord en geleerd heeft, die komt tot Mij. Niemand kan tot Mij komen, tenzij het hem gegeven zij van den Vader, Joh. 6: 44, 45, 65.

Nu, allen, die de Vader aan Christus gegeven heeft om te verlossen, en welker zonden Hij geboet heeft, die komen tot Christus; Al wat Mij de Vader geeft zal tot Mij komen, en die tot Mij komt, zal Ik niet uitwerpen, Joh. 6: 37.

Derhalve allen, die de Vader aan Christus gegeven heeft om te verlossen, worden krachtiglijk van den Vader getrokken, dat is, met het geloof begiftigd.

2. En dat leert Christus uitdrukkelijk, Joh. 17: 6, 7, 8. Ik heb uwen naam den menschen geopenbaard, die Gij Mij uit de wereld gegeven hebt. Zij waren uwe, en Gij hebt ze Mij gegeven, en zij hebben Uw Woord gehouden.

Nu weten zij, dat al wat Gij Mij gegeven hebt, van U is, want de woorden, die Gij Mij gegeven hebt, heb Ik hun gegeven, en zij hebben ze ontvangen, en hebben waarachtiglijk bekend, dat Ik van U uitgegaan ben, en hebben geloofd, dat Gij Mij gezonden hebt. Met welke woorden Christus leert, dat alle degenen, die de Vader Hem gegeven heeft, waarlijk in Hem gelooven, en Hij beschrijft hun geloof met verscheidene woorden, die eenerlei zaak beteekenen, zeggende, dat hun de naam des Vaders is geopenbaard; dat zij zijn Woord gehouden hebben; dat zij de woorden ontvangen hebben, die de Vader aan Christus gegeven heeft; dat zij weten, dat Christus van den Vader is uitgegaan, en eindelijk stelt Hij uitdrukkelijk daar hij,

dat zij geloofd hebben, dat Christus van den Vader gezonden is.

Zoo besluiten wij dan, dat alle diegenen, die de Vader aan Christus gegeven heeft om te verlossen, en welker zonden Christus geboet heeft, ook waarlijk in den tijd van God den Vader met het zaligmakende geloof begiftigd worden; en derhalve, dat de leering der Remonstranten valsch is, en dolende, wanneer zij zeggen, dat, nadat de dood en voldoening Christi gesteld en volbracht was, wel had kunnen gebeuren, dat, niemand de voorwaarde des nieuwen verbonds voldoende, ook niemand zoude zalig worden; en, dat, alle menschen dezelve voldoende, allen ook zalig zouden worden.

En dit zij ook gezegd van het tweede Artikel der Remonstranten, en van hun gevoelen omtrent hetzelfde.

VAN DEN DOOD CHRISTI. HET GEVOELEN DER ZWITSERSCHE THEOLOGEN.

I.

Onze Heere Jezus Christus, gelijk Hij naar den eeuwigen wil en raad Gods des Vaders door zijn gehoorzaamheid en dood, de vergeving der zonden, verzoening met God, herstelling in de genade, de aanneming tot kinderen, de gerechtigheid voor God, de zaligheid of eeuwige glorie, of met wat anderen naam die hemelsche gelukzaligheid en hare deelen plegen genoemd te worden, voor alle uitverkorenen en voor die alleen, en voor de geloovigen der geheele wereld, zoo des Ouden als des Nieuwen Testaments, verkregen heeft; alzoo eigent Hij dezelve ten eenenmaal als eigen toe aan dezelve allen, en aan die ook alleen.

II.

En die verloren gaan worden hier niet uitgesloten, overmits de onvolmaaktheid en zwakheid van het rantsoengeld, dat Christus betaald heeft, wiens waardigheid en genoegzaamheid wij verklaren en gelooven, oneindiglijk alle gruwelijkheid aller zonden te boven te gaan. Maar aangezien de wil des Vaders; de verkiezing dergenen, die zalig worden; de gehoorzaamheid en offerande des Zoons; en ook de heilzame werking des H. Geestes, of krachtige roeping en heiligmaking even breed gaan, en opdezelfde personen zien; dewijl ook de Vader zijne uitverkorenen, die Hij alleen liefgehad heeft, alleen aan den Zoon gegeven heeft, om te verlossen; de Zoon diegenen, die Hem van den Vader gegeven zijn, en die Hij alleen liefgehad heeft, alleen verlost heeft; de Heilige Geest des Vaders en des Zoons liefde aan de verkorenen en verlost en alleen heiligt; zoo mogen wij voorwaar niet door eene verkeerde mildheid tegen den Apostel, ja tegen Christus zelven, de zaligheid door Christus verworven, aan iemand toekennen, die gesteld is buiten het gezelschap dergenen, die de Vader liefgehad en verkoren heeft en trekt; buiten de Kerk, die de Zoon liefgehad heeft, en zichzelven voor dezelve gegeven heeft; buiten dat lichaam, waarvan Christus de behouder en het hoofd is; buiten die erfgenamen, in welker harten de H. Geest een pand is, en dezelve geloovenden bezegelt.

III.

Wij ontkennen, dat onze Heere Jezus Christus, uit een volstrekten wil en bedoeling, 'tzij des Vaders of de zijne, allen en een ieder mensch in den gemeenen stand des vals en der zonde, zonder onderscheid aangemerkt, of zoowel die verloren gaan, als die zalig worden, vergeving der zonden en verzoening

met God alzoo verworven heeft, dat Hij ook de zonden van diegenen, die verloren gaan, met name van Kaïn en Judas, den verrader, door zijn dood geboet betaald zoude hebben. Want het einde den allerschandelijksten, nochtans allerdiërbaarsten en levendmakenden dood, in denwelken de Vader den Zoon, naar bescheidenen raad, heeft overgegeven, en die de Zoon, den Vader gehoorzaam zijnde, geleden heeft, is niet alleenlijk eene verkrijging of verwerving der verzoening en heerlijkheid, maar ook eene toeëigening der verworvene zaak. Ja, wat en wien Christus verworven zoude hebben, dat openbaart eerst en verzegelt dezelve toeëigening. Ook moet de toeëigening de verwerving volgen, gemerkt zij het einde derzelve is, dewijl zij ook beide denzelven menschen voor de grondlegging der wereld zijn geordineerd, en onafscheidelijk aan malkander hangen. Of wie zal (zegt toch eens), willens en wetens, een rantsoen voor een gevangene betalen, daar hij voorzeker weet, dat de arme gevangene de weldaad niet zal vernemen. De Zoon namelijk heeft zichzelf voor de Kerk gegeven, opdat Hij dezelve, niet anderen, zoude heiligen, en dezelve, niet anderen, zich heerlijk voorstellen. Hij heeft zichzelf gegeven voor onze zonden, opdat Hij ons zoude verlossen uit deze tegenwoordige booze wereld, en dat naar den wil Gods en onzes Vaders. Hij heeft (zeggen wij) zichzelf voor ons gegeven, opdat Hij ons verlossen zoude van alle ongerechtigheid, en zichzelf een eigen volk reinigen, dat vurig ware tot goede werken. Dit zijn voorwaar verborgene goederen des geloofs, die den uitverkorenen, die den verlost, die den heiligen alleen en geen anderen toebehooren, zoodat van de geloovigen deze alle te gelijk, of van de nietgeloovenden ganschelijk geene vernomen worden.

IV.

Wij ontkennen, dat Christus ten goede of in de plaats, en in den naam der menschen, die nooit zullen bekeerd worden, den dood alzoo gedragen heeft, dat Hij hunne offerande geweest zij, of een zoodanig priester en verzoener, die in hunne plaats Gode, den rechtvaardigen rechter, betaald heeft de straf, die hunne zonden verdiend hadden. Want Christus onze Heere heeft zelf onze zonde in zijn lichaam ophet hout gedragen. Onze zonden, zeg ik, wij, die daar gelooven; niet dergenen, dewelke, ongehoorzaam zijnde, zich aan het Woord stooten, waartoe zij ook gezet zijn. En heeft door ééne offerande volmaakt in der eeuwigheid allen, die geheiligd worden.

V.

Dat Christus, naar het besluit en den raad des Vaders gestorven is voor degenen, die Hij nimmermeer zalig maakt, is zoo vervreemd van de waarheid, als dat die zalig zouden worden, voor welke Christus, naar den raad des Vaders, niet is gestorven. En zoo niet allen, die geroepen zijn, verkoren zijn, wat zullen wij zeggen van diegenen, die zelfs nooit geroepen zijn? Voorwaar, tot vele volkeren is het gewag van Christus en van zijn dood nooit gekomen, veel minder eene behoorlijke kennis van Christus toestemming, en vertrouwen des harten. Want de Schriftuur getuigt, dat er doorgaans volkeren zijn geweest, in hunne tijden verlaten, gebonden, versmoord in duisternis, onbekend aan God, God niet kennende, God niet zoekende, naar God niet vragende, den God Israels niet aanroepende; die zichzelf gelaten zijn; zonder Christus, vervreemd van de bekeering Israels; vreemd van de beloften der verbonden, geene hope hebbende, zonder God; niet Godes volk; niet bemind; geene barmhartigheid verkregen hebbende, zonder Woord, Profeten, gezichten, verbond, teekenen des Verbonds, figuren, ja, den ganschen waren Godsdienst missende. Dat Christus dezen wat zoude verkregen hebben, is zulk eene meening, die door hare eigene ongerijmdheid lichtelijk en noodzakelijk omver valt.

VI.

Wij ontkennen, dat de vrucht van den dood en van de opstanding, en voorbidding des Heeren zoo kan gescheiden worden, dat de dood voor velen, de opstanding en voorbidding voor weinigen profijtelijk zij.

Maar veel meer hebben wij uit de H. Schriftuur geleerd, dat God dien allen, voor welke Hij den Zoon gegeven heeft, met den Zoon alle dingen geeft; en voor welker overtredingen Christus overgeleverd is geweest; dat Hij ook tot rechtvaardigmaking derzelve opgewekt is, en, in 't Hemelsche heiligdom gegaan zijnde, voor dezelve bidt, en niet voor anderen.

VII.

Dat God Christus tot een Middelaar gepraedestineerd heeft, vóór allen wil en bedoeling van iemand met name zalig te maken; dat het Middelaarsambt, hetwelk van Christus volbracht en gedaan is, zijne waardigheid, noodwendigheid en nuttigheid overvloediglijk behoudt, al ware het, dat het nooit iemand toegeëigend werd; of dat het had kunnen geschieden, dat alle menschen verloren zouden gegaan hebben, om de ongeloovigheid van allen; en dat Jezus Christus, onze Zaligmaker, met zijne weldaden, voor ons verworven zijnde, niet zoude zijn de voornaamste belofte des Nieuwen Verbonds; en wat meer van diergelijke stof tot schade van de Kerk verdicht is, daarvan hebben wij ernstiglijk en waarachtiglijk eenen gruwel.

HET OORDEEL, IN DEN NAAM DER RECHTGEVOELENDE NASSAUWETTERAVISCHE KERKEN,

VAN HET TWEEDE ARTIKEL,

HETWELK IS VAN DE ALGEMEENHEID DER VERDIENSTE DES DOODS CHRISTI.

I. Schriftmatige Stelling.

Christus heeft, door de verdienste zijns doods, ons alzoo met God den Vader verzoend, dat om Hem, in Hem en met Hem, God alle andere heilzame goederen en gaven den uitverkorenen toegezegd heeft. En door zijn dood en voldoening heeft Hij, tegen onze drieërlei ellendigheid, gesteld drieërlei geneesmiddel; namelijk tegen onze overtredingen, de volmaakte vervulling van de wet; tegen onze schuldigheid, de absolutie en vrijspreking van dezelve; tegen de straf, die wij dragen moesten, de betaling. Dewijl dan deze onze Priester zichzelf voor ons gegeven heeft tot eene offerande en slachtoffer Gode tot eenen welriekenden reuk, zoo heeft God de Vader, op geene andere wijze, dan door de vereeniging en gemeenschap met Christus, dewelke door den Geest des geloofs verkregen wordt, eenige menschen, zoo in het Oude, als in het Nieuwe Testament kunnen noch willen zalig maken.

I. Onschriftmatige tegenstelling.

Christus heeft, door de verdienste zijns doods, God den Vader, met het ganschen menschelijk geslacht, dusverre verzoend, dat de Vader om zijne verdienste, onverminderd zijne gerechtigheid en waarheid, een nieuw verbond der genade, met de zondaars en der verdoemenis schuldige menschen, heeft mogen en willen maken, blijvende nochtans de vrijheid des Vaders ongekrookt, van uit vele mogelijke voorwaarden (ouder welke de werken der wet zijn), te verkiezen en voor te schrijven zoodanige voorwaarden des Nieuwen verbonds en der zaligheid, als Hij wilde. Zoo wie daar deze voorwaarden zoude voldoen, die zoude eerst de beloften des verbonds verkrijgen.

BEVESTIGING VAN HET WARE GEVOELEN.

1 Cor. 1: 30; Maar uit Hem zijt gij in Christus Jezus, die ons van God geworden is tot wijsheid, en gerechtigheid, en heiligmaking, en verlossing.

Ef. 1: 6, 7, 8; Tot prijs zijner heerlijke genade, waardoor Hij ons zich aangenaam gemaakt heeft in dien beminde; in denwelken wij de verlossing hebben door zijn bloed, namelijk, de vergeving der zonden, uit den rijkdom zijner genade, met dewelke Hij overvloedig is geweest aan ons, met alle wijsheid en voorzichtigheid.

Hand. 13: 39; En van alles, van hetwelk gij door de wet van Mozes niet kondet gerechtvaardigd worden; zoo wie in dezen gelooft, die wordt gerechtvaardigd.

Matth. 3: 17; Dit is mijn welbeminde Zoon, in welken Ik een welbehagen heb.

Matth. 20: 28; Gelijk de Zoon des menschen niet is gekomen om gediend te worden, maar om te dienen, en zijne ziel te geven tot een rantsoengeld voor velen.

Joh. 14: 6; Ik ben de Weg, en de Waarheid, en het Leven. Niemand komt tot den Vader dan door Mij.
 Joh. 15: 4, 5; Blijf in Mij, en Ik zal in u blijven. Ik ben de Wijnstok, gij de wijnranken. Die in Mij blijft en Ik in hem, die draagt veel vrucht. Want zonder Mij kunt gij niets doen.
 Band. 4: 12; En daar is in geen andere zaligheid. Want daar is geen andere naam onder den Hemel, den menschen gegeven, waardoor wij moeten zalig worden.

II. Schriftmatige Stelling.

De wil en het voornemen des Vaders, den Zoon in den dood overgevende, en des Zoons, denzelve dragende, is geweest, dat de Zoon, door het rantsoengeld zijns dierbaren bloeds, dengeenen, die de Vader Hem gegeven heeft, beide verwerven en toeëigenen zoude de vergeving der 'zonden en het eeuwige leven.

II. Onschriftmatige tegenstelling.

De wil en het voornemen des Vaders, den Zoon in den dood overgevende, en des Zoons, denzelve dragende, is geweest, dat de verzoening en vergeving der zonden allen en een ieder, zoo die verloren gaan als die zalig worden, verkregen, maar alleenlijk den geloovenden toegeeigend zoude worden. Al is het dan, dat dezelve voor allen en een ieder verworven zijn, nochtans worden ze alleen dengeenen, die gelooven, toegeeigend.

BEVESTIGING DES OPRECHTEN GEVOELENS.

Ten eerste wordt dit gevoelen bevestigd door die plaatsen der Schriftuur, die van het naaste einde spreken des lijdens en doods Christi. Want Christus heeft geleden (en dat naar 't besluit des Vaders, Jes. 53: 10, 11), opdat Hij zijne ziel gawe tot een rantsoengeld voor velen, en tot verzoening van velen, opdat Hij de zonden van velen zoude wegnemen; opdat Hij onze zonden in het lichaam zijns vleescheszoudedragen, en door zijn bloed boeten; eene reiniging onzer zonden door zichzelve zoude doen; ons niet God verzoenen, en eene eeuwige verzoening verkrijgen; eene eeuwige gerechtigheid wederbrengen; het eeuwige leven verwerven zonde; Matth. 20: 28; hebr. 9: 28; 1 Petr. 2: 24; Rom. 3: 25; Hebr. 1: 3; 2 Cor. 5: 19; Colos. 1: 21, 22; Hebr. 9: 12; Dan. 9: 24. Ten andere, hiertoe behooren die plaatsen der Schriftuur, waar Christus gezegd wordt voor ons gestorven te zijn, als een Hoogepriester, die zichzelve voor onze zonden opgeofferd heeft; als Borg, die in onze plaats het rantsoengeld betaald heeft; als onze Verlosser en Zaligmaker, die door zijn dood te niet zoude maken dengene, die de macht des doods heeft; Hebr. 10: 12, 14; en 7: 27; en 9: 2, 11, 12; en 9: 15; en 2: 14, 15.

Ten derde wordt ditzelve bewezen met die plaatsen der Schriftuur, in dewelke Christus gezegd wordt, zijn leven gesteld te hebben voor zijne schapen, zichzelve gegeven te hebben voor zijne Kerk; zijn volk zalig te maken van hunne zonden; zijne Gemeente door zijn bloed vrij gekocht te hebben, en te wezen een behoeder zijns lichaams; Joh. 10: 15; Ef. 5: 25; Matth. 1: 21; Hand. 20: 28; Ef. 5: 23. Eindelijk, hiertoe behooren die plaatsen der Schriftuur, waar gezegd wordt, dat wij door de gehoorzaamheid Christi tot rechtvaardigen gesteld worden; dat Hij is Jehova, onze gerechtigheid. Dat Christus ons van den Vader geworden is tot gerechtigheid; dat Hij eindelijk zonde geworden is, opdat wij in Hem de gerechtigheid Gods zouden worden; Rom. 5: 19; Jer. 23: 6; 1 Cor. 1: 30; 2 Cor. 5: 21. Uit alle welke besloten kan worden, dat Christus allen en een ieder uitverkorene verkregen heeft en toegeeigend de verzoening, en een Zaligmaker is, die de vergeving der zonden en den Geest der wedergeboorte te gelijk geeft.

III. Schriftmatige stelling.

Christus is de verzoening voor de zonden der geheele wereld, zooveel belangt de waardigheid en genoegzaamheid des rantsoengelds. Maar ten aanzien van de kracht en van 't geloof,

III. Onschriftmatige tegenstelling.

Christus is den dood gestorven voor alle menschen in 't particulier, zoowel voor legenen, die verloren gaan, als voor degenen, die zalig worden, zooveel aangaat de verwerving der

'twelk Hij geeft naar de genadige verkiezing Gods, is Hij maar een Zaligmaker der uitverkorenen.

zaligheid, zoowel voor Judas en Kain, als voor Abel en Petrus; nochtans niet voor dezelve als zoodanige, of als die vergaan zullen, noch voor dezen als geloovigen, maar zonder onderscheid voor dezen en voor genen, in den gemeenen stand des vals en der zonde aangemerkt zijnde.

BEVESTIGING DES OPRECHTEN GEVOELENS.

Gemerkt de Schriftuur elders zegt, dat Christus voor allen gestorven is, als 2 Cor. 5: 15, 19; zichzelf gegeven tot een verzoening voor allen, 1 Tim 2: 6; de dood voor allen gesmaakt heeft, Hebr. 2: 9; dat Hij is de verzoening voor de zonden der geheele wereld, 1 Joh. 2: 2; maar elders voor velen, en met name voor de uitverkorene kinderen Gods, en voor de geloovigen, als Matth. 20: 58; Joh. 17: 19; Rom. 3: 22; zoo moeten wij, opdat deze schijnstrijdigheid weggenomen worde, weten, dat Christus, onze hoogste en beste Zaligmaker, op drieërlei wijze gezegd wordt voor allen gestorven te zijn. Ten eerste is Hij krachtiglijk gestorven voor alle zijne schapen, Joh. 10: 15. En in deze allen, en in deze alleen, zegt Ambrosius, in zijn boek van de roeping der Heidenen, Cap. 3, wordt een zekere bijzondere algemeenheid gerekend. En deze is de algemeenheid der geloovenden, gelijk gesteld wordt eene algemeenheid dergenen, die verloren gaan, en eene algemeenheid dergenen, die leven, dat is, aller menschen in 't gemeen. Deze algemeenheid der geloovigen drukt de Apostel uit, Rom. 3: 22, De gerechtigheid Gods door het geloof Jezu Christi, in allen en over allen, die gelooven. Welke voorstelling is algemeen, maar aan een zekere soort van menschen gebonden. Voor alle geloovigen dan, en voor die alleen, is Christus den dood gestorven, zoo veel aangaat de kracht of werking, en vrucht zijns doods, welke vrucht niet alle menschen, maar de geloovigen alleen genieten, de anderen door hare ongeloovigheid verwerpen.

Want deze Evangelische stem blijft vast en algemeen: Die in den Zoon gelooft, heeft het eeuwige leven, die den Zoon niet gelooft, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem, Joh. 3: 18. Hoewel dan deze Goddelijke medicijn allen met allen in het Evangelie voorgesteld wordt, Mark. 16: 15; nochtans wordt geen kracht derzelve in de menschen gestort, tenzij dat er eentoeëigening geschiede door het geloof in den Zoon Gods, Joh. 3: 36, en 8: 24; Jes. 7: 9. Even gelijk geene kracht van eenen drank in den kranke valt, tenzij hij den medicijnmeester gehoor geve, en dat er eene toeëigening of inneming van de medicijn gedaan worde. Welke gelijkenis wij zien, dat de H. Geest in deze zaak gebruikt heeft, Jes. 53: 5; 1 Petr. 2: 24.

Derhalve is het buiten allen twijfel, dat de menschen, en die alleen, de kracht des doods Christi, dat is, de verlossing, de verzoening met God, de vergeving der zonden, gerechtigheid en eeuwige zaligheid genieten, die deze weldaden, in het Evangelie aangeboden, met waar geloof aannemen.

In dezen zin dan, is Christus gestorven voor de uitverkorenen alleen, namelijk, dat tot hen alleen inderdaad de weldaad des doods Christi toekomt, dat zij daaruit de zaligheid verkrijgen.

Want de heilzame weldaden Christi behooren den geloovigen en dien alleen toe. Den geloovigen, overmits die onafscheidelijke keten der zaligheid, Rom. 8.

Want diegenen, die in Christus voor de tijden der wereld verkoren zijn geweest, dezelve worden in den tijd in Christus gerechtvaardigd.

Derhalve, zoo weinig als het besluit Gods krachteloos, en de verdiensten Christi, die als een middel geordineerd zijn, ijdel kunnen zijn, zoo onmogelijk is het, dat de geloovenden de vrucht des doods Christi niet zouden verkrijgen, of dat de nietgeloovenden dezelve zouden verkrijgen.

En de conditie des geloofs wordt daar bij gedaan, niet dat wij om datzelve, maar door datzelve, van God om niet geschonken, zalig worden.

En tot de geloovenden behoort deze vrucht alleen, omdat dezen alleen die dingen gegeven worden, door welke alleen alle toeëigening, en zonder welke geene toeëigening der weldaden Christi geschiedt, namelijk de Geest der heiligmaking, en het rechtvaardigmakende geloof.

Want deze drie worden in de Schriftuur samengevoegd, Christus' vergoten bloed, de besprenging

hiervan door den H. Geest, en het geloof reinigende het hart, Rom. 3: 25; 1 Petr. 1: 2; Hand. 15: 9; Joh. 3: 16. Want die geen geloof heeft, die heeft den H. Geest niet; die dezen niet heeft, die hoort Christus niet toe. Die Christus niet toebehoort, die is met zijn bloed niet afgewassen; en derhalve gaat hem de kracht der verdienste Christi niet aan. Hieruit is het, dat bij alle beloften des Evangelies bijgevoegd is de conditie des geloofs, of uitgedrukt zijnde, daaronder verstaan; Joh. 3: 16, 36; Rom. 3: 24; Hand. 10: 43. Zoo zijn dan de uitverkorenen alleen het bijzondere, en bepaalde volk, voor dewelken Christus gestorven is; omdat Hij voor dezen niet alleenlijk dit recht en deze macht der verlossing en verzoening verkregen heeft, maar hen ook, begiftigende met eene dadelijke en waarlijke vergeving der zonden, en verzoening, door eene bijzondere genade des H. Geestes, inwendiglijk en krachtiglijk werkende, verlicht.

Deze dan beweegt Hij niet alleenlijk door eene algemeene liefde in 't gemeen, door aanbieding van het Woord, en door de uiterlijke roeping, maar ook door eene bijzondere beweging, het onvergankelijke zaad des Woords, in hunne harten door den H. Geest ingedrukt, tot rijpe vrucht voortbrengende, opdat zij de levende kracht van deze verdienste zouden gevoelen, Col. 1: 29; Ef. 1: 19; Joh. 1: 12, en 5: 24, en 6: 47, en 12: 46; Heb. 3: 9. Alle de anderen blijven van deze kracht en weldaden in der eeuwigheid uitgesloten, zoo velen als daar 't leven zonder geloof overbrengen, Joh. 3: 18, 36; 1 Cor. 6: 9; Openb. 22: 15; Gal. 4: 30.

Hiertoe behoort hetgeen Augustinus doorgaans, en met name De Nat. et. Grat. in het algemeene woord allen bepaalt met hetgeen dat daarvan gezegd wordt: Allen worden in Christus gerechtvaardigd, zooveel als er gerechtvaardigd worden; zoodat de genade der rechtvaardigmaking tot allen behoort, niet volstrektelijk, maar bepaalder wijze, tot alle geloovigen.

Welke bepaling de Apostel ons leert Rom. 5: 15, 18, 19. Alwaar hij twee zeer voorname rijken, des eersten Adams en des tweeden, of des doods en des levens, Joh. 1: 2; Col. 1: 13, tegen malkander stelt, en leert, dat Christus in alle de zijnen het leven uitbreidt, gelijk Adam in alle de zijnen den dood. Ten 1 andere, als Christus gezegd wordt voor allen gestorven te zijn, zoo kan het verstaan worden, en moet ook in vele plaatsen der Schriftuur verstaan worden, van eene onbepaalde en eene algemeene menigte, voor dewelke Christus gestorven is, alle welke menschen zijn, zonder uitneming van volken, voorwaarde of onderscheid van man of vrouw.

Hetwelk de Scholastieken wel hebben uitgedrukt, wanneer zij gezegd hebben, *genera singulorum, non singulos generum esse; adaequatum objectum efficaciae mortis Christi*, dat is, dat Christus krachtiglijk is gestorven voor allerlei geslachten van menschen, maar niet voor allen en een ieder in die geslachten.

Waarvan Augustinus, lib. de Corre. et gratia, cap. 14, aldus zegt: Hij verstaat alle menschen verdeelder wijze; namelijk allerlei soorten van menschen, door allerlei onderscheidingen verdeeld, Koningen, bijzondere eenvoudige menschen, edelen, onedelen, hoogen, lagen, enz.; of alle de gepraedestineerden, omdat allerlei soorten van menschen onder dezelve zijn.

Alzoo is dan Christus gestorven voor alle menschen, dat is, voor de menschen van alle standen, tijden en plaatsen, zoodat, met deze manier van spreken, de wijde en breedte van de genade des Nieuwen Testaments te kennen wordt gegeven, opdat daardoor aangewezen zoude worden, dat deze weldaad niet alleenlijk tot de Joden, maar ook tot andere volkeren behoort.

Ten derde, als Christus gezegd wordt, voor allen gestorven te zijn, kan dit verstaan worden van de genoegzaamheid der verdienste, of van de grootheid van den prijs.

Want de dood des Zoons Gods, en des onbevleeten lams, is het eenige, volmaakte en genoegzame rantsoengeld om alle de zonden der gansche wereld te boeten en weg te nemen: eene onmetelijke verdienste der gerechtigheid, eene algemeene medicijn des doods, eene gedurige en onuitputtelijke fontein des eeuwigens levens, Hand. 4: 12; Joh. 1: 29; 1 Joh. 12: 2; 1 Petr. 1: 29.

En dit gevoelen, gelijk het zijn fundament heeft in de Schriftuur, alzoo wordt het ook bevestigd door de eenstemmigheid der rechtzinnige oudheid. Want Orig., op Matth., Homil. 12, zegt: Christus heeft zijne ziel gegeven tot een rantsoengeld voor velen, die in Hem geloofd hebben. En Prosper, ad Capit. Gallor., cap. 9, zegt, dat Christus maar gekruist is geweest voor diegenen, dien zijn dood nut is geweest. En Haymo, Cent. 11, col. 116, zegt: Christus is gestorven voor alle gepraedestineerden ten

leven. De Scholastieken hebben ook deze leer goedgekeurd; gelijk Anselmus en Thomas; gene Cent. 11., col. 92, zeggende: Christus heeft verlost allen, die zalig zullen worden; deze, De Veritat. Martirij. 26, 97: de verdienste Christi, zooveel aangaat de genoegzaamheid, strekt zich gelijkelijk uit tegen allen, maar niet wat aangaat de kracht. Dit is met even zoo vele woorden hij Lyra te vinden op 1 Joh: 2. Maar de genoegzaamheid en grootheid des rantsoengelds Christi, zooveel aangaat de verworpenen, heeft een dubbel einde, het eene uit zichzelf, het andere toevalliger wijze. Het einde uit zichzelf is, dat God betuige, dat Hij geen behagen heeft in 't verderf der menschen; als die zijnen eengeborenen Zoon gegeven heeft, opdat allen, die in Hem gelooven zouden, niet vergaan, maar het eeuwige leven hebben. Het einde toevalliger wijze is, dat den verworpenen door de grootheid en genoegzaamheid des rantsoengelds alle onschuld benomen wordt.

Want deze gaan verloren, niet door de schuld Christi, maar door hunne eigene schuld; wanneer zij door hunne ongeloovigheid de weldaden Christi, in het Evangelie aangeboden, verwerpen. Zoo gij vraagt, waarom allen niet gelooven, en geloovende de weldaden, door den dood Christi verworven, niet ontvangen, en gij zegt, dat dit de oorzaak is, omdat allen niet willen gelooven, zoo zal ik vragen, dewijl het geloof is een gave Gods, en God allen het geloof geven mag, waarom Hij allen het geloof niet geeft, of waarom Hij in allen niet werkt en te weeg brengt, dat zij gelooven willen hetwelk Hij nochtans in allen wel konde doen. Bier wordt het menschelijk vernuft genoodzaakt te zwijgen, en heeft niet om te antwoorden, maar moet, of het wil of niet, den Zoon Gods hooren, zeggende: Ja, Vader! want het heeft U alzoo behaagd, Mat. 11: 26; of, indien het Hem niet hooren wil, zoo zal het tevergeefs tegen den prikkel stooten. Zeer wel zegt dan Augustinus, Euchirid. cap. 103: De Goddelijke wetenschap houdt deze onderscheiding binnen in hare geheimkamer. Maar wanneer wij zeggen, dat Christus gestorven is, voor de geloovigen en voor zijne vrienden, datzelfde is te verstaan volgender wijze, alzoo, dat daarmede te kennen wordt gegeven de Terminus ad quem, of waartoe Hij hen daarna brengt, gelijk Hij integendeel voorgaander wijze gezegd wordt gestorven te zijn voor zijne vijanden en voor de ongeloovigen, het woord des ongeloofs ontkennend genomen zijnde, omdat zij toen nog geen geloof hadden, of ongeloovigen waren, maar zoodanige niet zouden blijven. Voorts, de uitverkorenen alleen zijn simpelijk gehouden te gelooven, dat Christus voor hen gestorven is; omdat inderdaad de weldaad Christi tot hen vloeit, opdat zij uit Hem de zaligheid verkrijgen, Joh. 3: 15, 16, 18; Rom. 10: 11. Maar de verworpenen zijn gehouden te gelooven, dat de verdienste Christi van zoo groote waarde is, dat het hun ook zoudekunnen voordeelig zijn, en, zoo zij het Evangelie geloofden en boete deden, in der eeuwigheid voordeelig wezen zoude.

IV. Schriftmatige stelling.

Gelijk Christus voor alle uitverkorenen, en voor dezelve even gelijk gestorven is, alzoo heeft Hij voor deze alleen in den stand der nederigheid gebeden, is voor deze alleen opgestaan, en bidt nu voor dezelve alleen in den Hemel.

IV. Onscriptmatige stelling.

Christus is gestorven even gelijk voor alle zondaars; is opgestaan en bidt met een voornemen van zalig te maken voor allen even gelijk.

BEVESTIGING DES OPRECHTEN GEVOELENS.

De bediening des Priesterambts Christi wordt gelijk met drie deelen voltrokken: met vervulling van de wet, met betaling der straf, en met voorbidding. Welke drie tot een evengelijk zich uitstrekken tot alle uitverkorenen, en tot die alleen. Want voor deze heeft Christus de wet volbracht, zoowel door eene volkomene gelijkvormigheiddes verstands en des wils met dezelve wet, als ook door werken, die met de wet overeenkomen, en volmaakt zijn, zoo innerlijke als uiterlijke: Rom, 8: 4; Job. 17: 19; Matth. 3: 15. Ten andere, voor deze heeft Christus zichzelf Gode den Vader in den eeuwigen Geest borg gesteld, zijnde beide Priester en offerande; Jes. 53: 17; Joh. 10: 15.

Ten laatste, voor deze alleen heeft Hij in den stand der nederigheid gebeden, Joh. 17: 9; Ik bid voor hen, Ik bid voor de wereld niet, maar voor diegenen, die Gij Mij gegeven hebt; want zij waren uwe. Waarmede de goede Zaligmaker drie dingen zegt; voor welke Hij bidt, namelijk, voor die Hem gegeven zijn, als voor een gemeen eigendom, welks voorgedij en bescherming den Vader aangaat; voor welke Hij niet bidt, te weten, voor de wereld, dat is, voor de vergadering der godloozen, en waarom Hij voor de zijnen bidt; omdat ze uwe zijn, zegt Hij; dat is, daartoe van eeuwigheid gepraedestineerd, en derhalve waardig de bescherming Gods, des Vaders, wel is waar, niet door waardigheid der natuur, maar verwaardiging der genade. Voor deze ook alleen is Christus opgestaan. Want Hij is gestorven voor onze zonden, en opgestaan voor onze rechtvaardigmaking, Rom. 4: 25. Voor deze alleen bidt Hij ook in den Hemel.

Want Christus is niet ingegaan in het Heilige, dat met handen gemaakt is, dat een exempel was des waarachtigen; maar in den Hemel zelven, om nu te verschijnen voor het aanschijn Gods voor ons, Hebr. 9: 24; namelijk Christus stelt zichzelf voor God, den Vader, als de eenige Middelaar en Voldoener, opdat Hij door presentatie [aanbieding] zijner verdienste en gedane voldoening, ons de vergeving der zonden, en wedergeving der gerechtigheid verkrijge.

Daarna belooft Hij den Vader voor ons gehoorzaamheid en dankbaarheid, waarvan Hij het zegel en pand, zijnen Heiligen Geest, ons mededeelt, door welchen Hij in ons ontsteekt den lust om de zonden te mijden, en de gerechtigheid te betoonen. Ten laatste bidt en treedt Hij voor ons voor. Welke drie punten der voorbidding Christi geenszins tot de bokken, maar alleenlijk tot de schapen Christi behooren.

VAN HET TWEEDE ARTIKEL,

HETWELK IS VAN DE ALGEMEENHEID DER GENADE.

← HET ADVIES EN OORDEEL DER THEOLOGEN VAN GENÈVE.

EERSTE STELLING.

Christus is, uit enkel welbehagen des Vaders, geordineerd, en gegeven tot een Middelaar en Hoofd voor een zeker getal van menschen, makende, naar Gods verkiezing, zijn Geestelijk lichaam.

Ef. 1: 22. Hij heeft Hem gegeven bovenal tot een Hoofd der Gemeente.

Rom. 8: 29. Die Hij te voren geordineerd heeft, die heeft Hij ook geordineerd gelijkvormig te worden den heelde Zijns Zoons, opdat Hij de eerstgeborene zij onder vele. broederen.

Ef. 1: 4.

Wij zijn in Hem verkoren als in het Hoofd; zoo is Hij ook tot hoofd gegeven den leden alleen.

1 Petr. 1: 20. Des onbevleeten Lams, dewelke wel voorzien was voor de schepping der wereld; maar is geopenbaard in deze laatste tijden, om uwentwil, gij, die door Hem gelooft in God.

Jes. 53: 12. Hij zal den sterke ten roof hebben.

Joh. 17: 6. Ik heb uwen naam den menschen geopenbaard, die Gij Mij uit de wereld gegeven hebt. Zij waren uwe, en Gij hebt ze Mij gegeven; en zij hebben uw woord gehouden. Al wat uwe is, dat is mijne, en dat mijne is, dat is uwe.

TWEEDE STELLING.

Christus, die allerbest geweten heeft wat zijne beroeping in had, heeft willen en besloten te sterven, en bij den oneindigen prijs des doods voegen eene zeer krachtige en bijzondere bedoeling des wils.

Joh. 17. Ik bid voor hen; Ik bid niet voor de wereld, maar voor diegenen, die Gij Mij gegeven hebt, want zij zijn uwe; en vers 16. Zij zijn van de wereld niet, gelijk Ik ook van de wereld niet ben; Ik heilig Mij zelven voor hen, opdat zij ook geheiligd worden in de waarheid.

En vers 24. Vader! Ik wil, dat daar Ik ben, ook die met Mij zijn, die Gij Mij gegee hebt, opdat zij Mijne heerlijkheid aanschouwen, die Gij Mij gegee hebt; want Gij heb Mij liefgehad voor de grondlegging der wereld.

Joh. 10: 14. Ik ben de goede Herder, en ken mijne schapen, en ben van hen gekend; en de Vader kent Mij, en Ik stel mijn leven voor mijne schapen,

Jes. 53: 10. Hij zal zaad zien, en lang leven, en des Heeren voornemen zal door zijne hand gelukken.

Ef. 5: 23. Christus is het Hoofd der Gemeente, en de Behoeder des Lichaams; Hij heeft de Gemeente liefgehad, en heeft zich voor haar gegee, opdat Hij ze heiligen zoude, die Hij gereinigt heeft door het waterbad des Woords, opdat Hij ze zich zoude voorzetten heerlijk, eene Gemeente, die noch rimpel noch vlek heeft of iets desgelijks, maar opdat zij heilig en onstraffelijk zijn zoude.

Titus 12: 13. Heeft zichzelf voor ons gegee, opdat Hij ons verlossen zoude van alle ongerechtigheid, en zich een volk reinigen zoude, dat vurig ware tot goede werken.

DERDE STELLING.

Christus, alzo den uitverkorenen gegee en geordineerd zijnde, is de oorzaak en het fundament van hunne roeping, aanneming in de Kerk, inlijving in zijn Lichaam, mededeeling des H. Geestes, en voorts van alle geestelijke gaven.

Ef. 1: 4. Hij heeft ons in Hem uitverkoren, enz. en heeft ons aangenaam gemaakt in den Beminde, in denwelken wij hebben de verlossing door zijn bloed, de vergeving der zonden, naar den rijkdom zijner genade, waarmede Hij overvloedig geweest is aan ons, in alle wijsheid en kennis. Ons te kennen gegee hebbende de verborgenheid zijns wils, naar zijne goedwilligheid, dia Hij voorgenomen heeft in Zichzelfen. Namelijk, dat Hij, naar de uitdeeling der volheid des tijds, zoude weder ineen verzamelen, al wat in de hemelen en op de aarde is.

Rom. 8: 32. Hij, die zijnen eigenen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen gegee, hoe zoude Hij ons met Hein niet alles geven.

Joh. 11: 51. Jezus zoude sterven, opdat Hij de verstrooide kinderen Gods ineen zoude verzamelen.

Colos. 1: 17. Hij is voor alle dingen, en alle dingen hebben door Hem hun wezen. En Hij is het Hoofd des lichaams, der Gemeente; Hij is het begin, de eerstgeborene uit de dooden, opdat Hij in allen de overste zij. Want het heeft den Vader behaagd, dat in Hem alle volheid wonen zoude; en door dezen alles te verzoenen tot zichzelf, tot vrede gebracht hebbende door het bloed zijns kruises, beide dat op der aarde, en dat in den Hemel is.

Ef. 1: 22. Hij heeft Hem over alle ding tot een Hoofd gegee der Gemeente; dewelke is zijn Lijf, en de vervulling deszelfen, die alle dingen in allen vervult.

Gal. 4: 13. Christus heeft ons verlost van den vloek der wet, geworden zijnde voor ons eene vervloeking.

(Want daar is geschreven: Vervloekt is een iegelijk, die aan het hout hangt.) Opdat de belofte aan Abraham zoude onder de Heidenen komen in Christus Jezus, en opdat wij de belofte des Geestes ontvangen zouden door het geloof.

Gal. 4: 4. Als de volheid des tijds gekomen is, heeft God zijnen Zoon gezonden, geboren van der vrouwe, geworden onder de wet.

Opdat Hij degenen, die onder de wet waren, verlossen zoude, en opdat wij de aanneming tot kinderen ontvangen zouden. En omdat gij kinderen zijt, heeft God den Geest zijns Zoons gezonden in uwe harten, roepende: Abba, O Vader! Zoo dan, gij zijt niet meer een dienstknecht, maar een Zoon; en is het, dat gij een Zoon zijt, zoo zijt gij ook erfgenaam Gods, door Christus.

Rom. 14. Niemand van ons leeft zichzelf, en niemand sterft zichzelf; want hetzij dat wij leven, wij leven den Heere: hetzij dat wij sterven, wij sterven den Heere.

Hetzij dan dat wij leven, hetzij dat wij sterven, wij zijn des Heeren; want hiertoe is Christus gestorven en opgestaan, en weder levend geworden, opdat Hij over levenden en dooden heerschappij hebbe.

Joh. 12: 32. Als Ik verhoogd zal zijn, zal Ik alles tot Mij trekken.

Ef. 4: 10. Die nedergedaald is, is dezelfde, die ook opgevaren is, boven alle hemelen, opdat Hij alles

vervulle; en Hij heeft sommigen gegeven tot Apostelen, enz. tot volmaking der heiligen, tot het werk des dienstes, namelijk tot de stichting des lichaams Christi.

VIERDE STELLING.

Het geloof in Hem is een gave en uitwensel des Geestes der wedergeboorte, gekregen van Christus zelve, als het Hoofd.

1 Cor. 17: 9. Dezen wordt het geloof gegeven door denzelven Geest.

1 Petr. 1 : 21, 22. Door Christus geloof gij in God; gij hebt uwe harten gereinigt, gehoorzame de waarheid door den Geest.

Pil. 1: 29. Want ulieden is gegeven in de zaak van Jezus Christus niet alleenlijk in Hem te gelooven, maar ook voor Hem te lijden.

2 Cor. 4: 13. Hebbende denzelfden Geest des geloofs zoo spreken wij, enz. Gal. 4: 6. De Geest des Zoons Gods roept in u: Abba, o Vader !

VIJFDE STELLING.

Het geloof is inderdaad eene voorwaarde des Nieuwen Verbonds, ten aanzien van de onverbreekelijke orde, die God ingesteld heeft; maar het is ook eene belofte, eene gave des Nieuwen Verbonds, en een uitwensel onzer inlijving; in Christus.

ZESDE STELLING.

De algemeene voorstellingen, die in de Schriftuur gevonden worden, beteekenen niet, dat Christus voor allen en een ieder mensch gestorven is, voldaan heeft, enz., naar den raad en wil des Vaders; maar moeten alleen gestrekt worden tot de algemeenheid des lichaams Christi; of moeten gebracht worden tot die uitvoering des Nieuwen Verbonds, waarmede, alle uiterlijk onderscheid der volkeren weggenomen zijnde, de Zoon alle volkeren zich tot een erfdeel heeft aangenomen, dat is, aan allerlei volkeren en natiën in 't gemeen, naar zijn believen, de genade der prediking opent en toezendt, en uit dezelve de Gemeente verzamelt, hetwelk is het fundament van de algemeene prediking des Evangelies.

Rom. 8: 32. Heeft den Zoon voor ons allen gegeven.

Rom. 4: 6. Abraham, onzer aller Vader.

2 Cor. 3: 18. Wij allen, gelijk als in eenen spiegel aanziende de heerlijkheid des Heeren, met onbedekten aangezicht, worden naar hetzelfde beeld veranderd.

Ef. 1 : 23. Christus vervult alles in allen.

Colos. 3: 11. Christus is alles in allen.

Joh. 17: 32. Als Ik verhoofd zal zijn, zal Ik alles tot Mij trekken.

Joh. 6: 45. Zij zullen allen van God geleerd worden, en zoo wie van den Vader gehoord en geleerd heeft, die komt tot Mij.

Joël 2: 28. Ik zal van mijnen Geest uitstorten over alle vleesch.

Rom. 1: 5. Door welken wij het Apostelschap hebben ontvangen in zijnen naam, tot gehoorzaamheid des geloofs onder alle Heidenen.

En Rom. 16: 26. Eene verborgenheid, nu geopenbaard onder de Heidenen, tot gehoorzaamheid des geloofs.

Openb. 5: 9. Want Gij zijt geslacht geweest, en hebt ons met uw bloed Gode gekocht.

Rom. 9: 13. Om bekend te maken den rijkdom zijner heerlijkheid aan de vaten der barmhartigheid, die Hij te voren bereid heeft tot heerlijkheid, die Hij ook geroepen heeft, dat is, ons, niet alleen uit de Joden, maar ook uit de Heidenen.

Ef. 2: 14. Hij is onze vrede, die uit beiden (Joden en Heidenen) één gemaakt heeft, en heeft het afscheidsel des middelmurs gebroken, enz.: opdat Hij die twee zoude in zichzelf tot éénen nieuwen mensch scheppen, vrede makende. En opdat Hij die beiden zoude in één lichaam Gode verzoenen. enz. Door Hem hebben wij beiden den toegang door éénen Geest tot den Vader.

Matth. 28: 19. Gaat, leert alle volkeren, hen doopende in den naam des Vaders, des Zoons, en des Heiligen Geestes.

ZEVENDE STELLING.

Het onderscheid tusschen verkrijging en toeigening nemen wij dusverre aan, dat het met zeker onderscheid van personen verstaan worde, namelijk, dat, om Christus en zijner voldoening wil, bij God een zeker besluit besta van de uitverkorenen wel te willen en wel te doen, eer dat zij in der daad of zijn, of in der waarheid die weldaden vernemen; ten andere, dat de verwerping gesteld worde als eene krachtige, gedurige, onfeilbare oorzaak van de dadelijke toeigening in de uitverkorenen.

ACHTSTE STELLING.

Maar zoo dit met deze onderscheiding gezocht en besloten wordt, dat God door den dood Christi, met allen en een ieder verzoend is, hunne zaligheid wil, zoo zij maar willen, en dat de wil des menschen deze algemeenheid bepaalt, zoo verwerpen wij ze, als zijnde Pelagiaansch.

VAN HET TWEEDE ARTIKEL.

HET OORDEEL VAN DE THEOLOGEN VAN BREMEN,

EN EERST VAN MATTHIAS MARTINIUS.

In mijn oordeel van de vrucht des doods Christi te zeggen, zal ik volgen den draad des zeggens van Ambrosius, Lib. 5. op het 7 cap. van Lucas. Is het zaak, dat Christus voor ons allen gestorven is, nochtans heeft Hij bijzonderlijk voor ons gebeden.

Derhalve zal ik eerst hier handelen van den dood Christi voor alle menschen; daarna van denzelve, geleden voor de uitverkorenen en geloovigen alleen.

VAN DEN DOOD CHRISTI VOOR ALLEN.

I.

Daar is eene zekere gemeene liefde Gods tot de menschen, waarmede Hij het gansche gevallene menschelijke geslacht liefgehad, en ernstiglijk de zaligheid van allen gewild heeft.

II.

De uitvoering dezer liefde tot de menschen blijkt in de uiterlijke roeping zonder onderscheid, dewelke den uitverkorenen en verworpenen wedervaart, hoewel God velen, naar de vrijheid zijner beschikking, nochtans altijd gansch rechtvaardiglijk voorbijgaat.

III.

Deze uiterlijke roeping is gelegen in de predikatie des Evangelies, en bediening der Sacramenten.

IV.

In deze roeping moeten deze dingen onderscheiden worden: de verhaling der geschiedenis van Christus; het bevel van te gelooven; het verbod des ongeloofs; de belofte des eeuwigen levens, den geloovigen gedaan; de bedreiging der verdoemenis tegen de ongeloovigen. En de uitgang dezer roeping, zoo iemand niet gelooft, is der verdoemenis onderworpen, en met name om deze oorzaak, omdat hij niet gelooft in den naam des eengeboren Zoons Gods, Joh. 3: 18.

V.

Dezen uitgang heeft God niet voor in zich zelven; maar hij volgt daarop, door des menschen schuld, toevalliger wijze.

VI.

Derhalve is dit eene zekere uitvoering, behoorende zonder onderscheid tot de uitverkorenen en verworpenen. Nu, eene gemeene uitvoering der genade hangt aan eenige gemeene Goddelijke Liefde. Hetwelk de uitnemendste en oprechtste Theologen ook bekennen, en door alle de Schrifturen openbaar is.

VII.

Maar die uiterlijke roeping, welker deelen ik verhaald heb, vereischt noodzakelijk voor zich deze dingen: de belofte en zending des Zoons (die eertijds zoude geschieden, en nu geschied is), en de verlossing, dat is, de betaling van den prijs, om de zonden te verzoenen en God alzoo tevreden te stellen, dat Hij geene andere offerande voor eeniger menschen zonden vordere, met die eenige allervolkomenste tevreden zijnde; en dat, om de menschen te verzoenen, voor hen geene andere voldoening, noch andere verdienste van noode zij; mits ('twelk in de remediën gedaan moet zijn) dat er een toeëigening van de gemeene en heilzame medicijn gedaan worde.

VIII.

Indien deze verlossing, als eene gemeene weldaad, allen menschen bewezen, niet eene wordt, voor henen gesteld, zoo zal de predikatie des Evangelies, zonder onderscheid, en in het gemeen den Apostelen bevolen, om aan alle volkeren bediend te worden, geen waarachtig fondament hebben.

IX

Maar als wij dat ontzien te zeggen, zoo staat te bezien, hoe dat diegenen overeenkomstig de allerbekendste en klaarste beginselen of gronden spreken, die simpelijk begeeren te ontkennen, dat Christus voor allen gestorven is.

X.

En hier zal niet genoeg wezen eene zoodanige genoegzaamheid der verlossing te stellen, die genoegzoudekunnen wezen; maar die geheel zoodanig is, die genoeg zij, en die God en Christus gewild hebben, dat genoegzoudezijn. Want anderszins zullen het gebod en de belofte des Evangelies omvergerukt worden.

XI.

Want hoe zal uit eene weldaad, wel genoegzaam, maar mij nochtans niet, door ware bedoeling geordineerd, getrokken worden de noodzakelijkheid van te gelooven, dat dezelve mij aangaat.

XII.

at zullen wij dan van die verlossing zeggen? Deze verlossing is gesteld in de nieuwe wereld, gelijk de schepping in de oude. Namelijk, gelijk de schepping des menschen niet is het beeld Gods, maar het fondament, zonder hetwelk het beeld Gods niet in hem konde plaats hebben; alzoo ook is de verlossing niet eenig deel des beelds Gods, maar is hetgeen in hetwelk gefondeerd wordt alle bediening van het profetisch en koninklijk ambt Christi, en zijne priesterlijke voorbidding. Doch wij moeten ons wachten deze gelijkenis wijder uit te strekken dan het behoort.

XIII.

Deze verlossing is eene betaling van den schuldigen prijs voor onze gevangenis, niet wij uit de gevangenis gaan zouden, op wat wijze het ook zoude mogen zijn; maar dat wij mochten en moesten uitgaan; en dat wij in der waarheid uitgaan zouden, zoo wij in den Verlosser geloofden, zijne weldaad erkennen, en zekerlijk leden van Hem, als van het Hoofd, werden.

XIV.

En derhalve, wat mensch wij ontmoeten, denzelven zijn wij tusschenboden en predikers dezer heilzame genade (maar zaligmakende alleen de geloovigen), uit schuldigen plicht der Godzaligheid en der liefde.

XV.

En al is het, dat deze verlossing niet is eenig deel des beelds Gods in ons, nochtans is dezelve datgene, zonder hetwelk geene wederroeping des beelds Gods, noch in de uiterlijke roeping aangeboden, noch in de innerlijke roeping, rechtvaardigmaking, heiligmaking en verheerlijking, medegedeeld kan worden. Derhalve is dezelve iets, dat naar zeker opzicht kostelijker is dan het beeld Gods zelf, als oorzaak van datzelve.

XVI.

Deze verlossing is geschied door den dood Christi (onder denwelke ik versta, alle de gehoorzaamheid zijner vernedering, voornamelijk de vergieting zijns bloeds, en aflegging zijns Ievens); door dien dood, zeg ik, als een voldoende en verdienende prijs, met welke twee woorden de Kerk de eigene kracht des doods Christi pleegt uit te drukken.

XVII.

Maar die moeten ook zelve voorzichtiglijk uitgelegd worden. Hij heeft voldaan voor alle kwaad, en heeft verdiend alle goed, met tweeërlei uitzondering, de eene ziende op de zaken, de andere op de personen.

XVIII.

De exceptie op de zaken is dat Christus niet heeft voldaan, noch heeft willen voldoen, voor de blijvende onboetvaardigheid, veel minder voor de volhardende hardnekkigheid, waarmede die weldaad veracht, of den Weldoener smaadheid wordt aangedaan, hoedanige is de moedwillige lastering in alle degenen, die zondigen tegen den H. Geest, Hebr. 10: 20.

XIX.

Hieruit is het, dat de toorn Gods op de ongeloovigen blijft, en alle zonden hen toegerekend worden, de erfzonden de dadelijke, tegen de wet, en tegen het Evangelie begaan.

XX.

En wien het Evangelie niet bekend gemaakt is geweest, die worden nochtans rechtvaardiglijk veroemd, als overtreders van de wet, zoowel geschrevene als niet geschrevene, Rom, 2: 12. Daar komt ook bij deze boosheid van velen, dat zij naar den waren God, naar de Kerk, en naar het Evangelie niet hebben gevraagd, noch vragen, als zij wel' mochten.

XXI.

De Heere heeft ook allen menschen de genade verdiend, maar niet allen die genade, die aan de bijzondere verkiezing hangt. Welke dan? die namelijk, die onder de conditie des geloofs beloofd wordt. Want voorwaar, allen menschen wordt toegezegd vergeving der zonden en het eeuwige leven, indien zij gelooven. Derhalve hier ziet men, dat de voorwaardelijke vergeving der zonden en zaligheid tot allen behoort, maar niet de belofte van kracht te geven, en bewegingen te verwekken, waardoor de conditie vervuld wordt. Want deze moeten de menschen uit zichzelf doen, uit kracht des Goddelijken gebods. Zoo wie dit niet doen kunnen, die kunnen dit niet door hunne eigene schuld.

XXII.

De exceptie op de personen is, dat, hoewel Christus zonder onderscheid in 't gemeen voor de menschen alzoo voldaan heeft, dat hunne zonden kunnen vergeven worden, Hij nochtans gemaakt

heeft, dat de zonden der uitverkorenen alleen, die Hem van den Vader gegeven zijn, vergeven zullen worden, naar waarheid van de uitkomst; welke zonden in 't verstand Gods hen van eeuwigheid vergeven zijn, en dat zij in hun verstand vergeven worden; of dat zij datzelve komen te weten, wanneer zij, met geloof begiftigd, in hun gewetens verzekerd worden van den wil Gods; en deze zullen in het laatste gericht bewezen worden hun vergeven te zijn. XXIII. En hieruit blijkt ook de onderscheiding der verdienste. Christus heeft al de gunst Gods, die zij metterdaad zullen verkrijgen, zoo zij gelooven, en alzoo, uit de gunst Gods, gerechtigheid en leven.

XXIV.

Deze zijne gunst bewijst God in 't gemeen door het Woord des Evangelies, hetwelk Hij nochtans (dewijl Hij de verdiensten zijns Zoons, als niet van ons, maar van Hem gegeven en voorgesteld, in zijne macht houdt) doet verkondigen, dien Hij wil; en is voornamelijk krachtig door datzelve, in welke, wanneer, en zoo velen als Hij wil.

XXV.

Uit hetgeen gezegd is, meen ik, dat op alle quaestien, die van dit Artikel voorgesteld worden, lichtelijk kan geantwoord worden, en met name blijkt daaruit, dat de verdienste of verwerving (want dikwijls gebruiken de ouden en nieuwen deze voor één, hoewel de verwerving wat minder is en algemeener dan de verdienste); dat de verdienste, zeg ik, en de toeigening, niet even breed gaan, en even breed gaan ten verscheiden aanzien; en dat het geenszins tegen malkander strijdt, te zeggen, dat Christus voor allen gestorven is, met bedoeling van zalig te maken, en alzoo niet gestorven is.

XXVI.

De redenen, waarom ik dit gevoelen volg, zijn voornamelijk drie.

1. Opdat de Schrifturen mogen overeengebracht worden, zonder dezelve geweld aan te doen.
 2. Opdat Gode moge de eere blijven zijner waarheid, barmhartigheid en rechtvaardigheid in zijne bevelen, Evangelische beloften, en dreigementen; opdat God niet geacht worde iets anders te willen of te doen, dan de woorden luiden.
 3. Opdat het blijke, dat de schuld van den ondergang der godloozen in zich zelven is, en niet in de onvolkomenheid van het geneesmiddel, door hetwelk zij hadden kunnen zalig gemaakt worden.
- Derhalve volg en behoud ik 'tgeen dat in de Catechetische uitleggingen van Ursinus pag. 256, 257, 258, gelezen wordt, onder welke ook dit gezegd wordt: „Christus is gestorven voor allen, naar verdienste en genoegzaamheid des rantsoengelds, voor de geloovigen alleen, naar toeigening en werking; " in welken zelfden zin vele getuigenissen der OudVaderen, der Scholastieken, en ook der nieuwe leeraren onzer Kerk, kunnen bijgebracht worden, waar het van noode zijn zal. Maar ik berust op het eenvoudige verstand der Schriftuur, in dewelke ik houde dat dezelve zaak gansch klaar, en zeer dikwijls voorgesteld wordt.

VAN DEN DOOD CHRISTI VOOR DE UITVERKORENEN ALLEEN.

I.

Voor ons, zegt Ambrosius, is Christus bijzonderlijk gestorven.

II.

Derhalve zoo is er eenig bizonder besluit, naar 'twelk Hij dat gedaan heeft.

III.

Dat is het besluit der bijzondere verkiezing, waarvan wij op het eerste Artikel gehandeld hebben.

IV.

Maar dewijl dezelve is een ordineering, niet tot gemeene, maar tot bizondere weldaden, te weten, tot de genade der wedergeboorte, of krachtige roeping, rechtvaardigmaking en verheerlijking; zoo volgt, dat Christus voor de uitverkorenen alleen tot dit einde gestorven is, opdat Hij deze goederen, en alle, die van zoodanige soort zijn, hun niet alleen eenigszins zoude verkrijgen en verwerven, maar ook inderdaadzoudeverdiene, en krachtiglijk mededeelen, schenken en toeigenen.

V.

En nademaal dezen het geloof; 'twelk is het middel om toe te eigenen; gegeven wordt, gaan de andere gemeene weldaden, die ik gezegd heb te spruiten uit de fontein der gemeene verkiezing, de ongeloovigen voorbij, bij hen niet blijvende, en zij vloeien alleen in de uitverkorenen, als dien ze alleen profijtig worden.

VI.

Die de offerande Christi, aan 't kruis gedaan, veracht, die verliest alle recht, dat hij aan dezelve konde hebben; en derhalve verzwaart hij zijne verdoemenis. Die ook de aanbieding, in het Evangelie gedaan, versmaadt, die berooft zich zelve van dezelve tot gelijk verderf.

VII.

Aldus is Christus, in zichzelf gesteld tot opstanding, sommigen ten val; en het Evangelie, hetwelk in zich zelve is eene reuk des levens tot het leven, wordt den ongeloovigen eene reuk des doods ter dood, toevalliger wijze, door hunne eigene fout.

DWALINGEN VAN VERSCHIEDENEN TEGEN HET TWEEDE ARTIKEL.

1. Christus is op geenerlei wijze gestorven voor diegenen, die verloren gaan.
2. Met de algemeenheid des doods Christi, kan niet bestaan het besluit van de bizondere verkiezing of verwerping van zekere personen.
3. God heeft Christus geordineerd tot een Middelaar, vóór alle genegenheid om zich over het gevallen menschelijk geslacht te erbarmen.
4. De verdienste van Christus heeft hare waardigheid, noodwendigheid en nuttigheid kunnen behouden, al ware zij nooit iemand bijzonderlijk toegeëigend geweest.
5. De verlossing heeft voor de uitverkorenen kunnen verworven zijn, en nochtans niemand toegeëigend worden.
6. Alle menschen hebben kunnen ongeloovig blijven, ook ten aanzien van het besluit Gods; dewijl er geen besluit is, van alzoo krachtiglijk het geloof te geven, dat iemand mag en wil oprechtelijk en volstandelijk gelooven.
7. Het einde des doods Christi, is geenszins geweest de toeëigening van denzelve.
8. Gesteld zijnde de verlossing der wereld door Christus, zoo heeft nochtans God de conditie der werken mogen voorschrijven, om de zaligheid te verkrijgen.
9. Het voornemen van God, zijnen Zoon in den dood overgevende, is geweest, volstrektelijk allen de zaligheid mede te deelen.
10. God heeft allen en een ieder mensch even gelijk aan Christus gegeven, om verlost en zalig gemaakt te worden.
11. De prijs der verzoening van Christus is krachtig, om dadelijk met God te verzoenen alle menschen.
12. Die in onboetvaardigheid sterven, denzelve blijft nog eenig recht aan den dood Christi.
13. Christus is Priester van allen, door voorbeding tot toeëigening.
14. Christus' dood en opstanding gelden niet ten eenenmaal voor dezelfden.
15. Het eigene en geheele einde des doods Christi is maar geweest, dat God het verbond der genade mocht en wilde maken met de menschen.
16. Christus met zijn dood en voldoening, is geene gave of belofte des Nieuwen Verbonds.
17. De wil en het voornemen Gods van allen de verdiensten Christi toe te eigenen, is maar voorwaardelijk geweest, en niet eene krachtige genade van het geloof in zekere menschen te werken.

TEGEN HUBERUS EN PUCCIUS VERWERPEN WIJ DEZE VERWARRINGEN.

Dat Christus voor allen en een ieder, niet alleenlijk zooveel aangaat de genoegzaamheid, maar ook zooveel aangaat de kracht des rantsoengelds, gestorven is. Dat Hij ook diegenen, die niet zalig worden, van den dood verlost, gerechtvaardigd, geheiligd heeft, en in den schoot en de genade Gods wedergesteld, en zalig gemaakt heeft, zoodat de kinderen van alle Joden, Turken, Saracenen, en ten eenenmaal van alle Heidenen, even heilig geboren worden, als kinderen der Christenen.

Was ondergeschreven en ondergeteekend.

MATTHIAS MARTINICS, uit den naam van de Republiek van Bremen, tot de Nationale Synode gedeputeerd.

OP HET TWEEDE ARTIKEL.

Tot verklaring van het tweede Artikel van den dood Christi en zijne vruchten of uitwerkselen. worden vele dingen bijgebracht, zoo van de rechtgevoelende mannen, als van de scheurmakers, en die de vreemdigheden najagen.

Maar voornamelijk wordt deze quaestie tegenwoordig behandeld. Of God de Vader, zijnen Zoon overgeevende in den dood, en de Zoon, den dood lijdende, voorgehad hebben allen en een ieder mensch met God te verzoenen, en zalig te maken. Insgelijks. Of onze Heere Jezus Christus door zijnen dood allen zonder onderscheid verworven heeft, verzoening met God, vergeving der zonden, en het erfdeel des eeuwigen levens, hoewel dezelve niet allen krachtiglijk wordt toegeeeigend.

En ik zie dat de treffelijkste mannen, en in de rechtzinnige Kerk genoemd, verscheidenlijk van de voorgestelde quaestie spreken.

Dewelke (zoo zij zediglijk, eenvoudiglijk, en zonder verstoring der Kerk hun gevoelen voorstellen, en niet wandelen als vijanden des kruises Christi) ik niet begeeren zonde, dat ze daar over veroordeeld, of met hatelijke namen gescholden zouden worden. a

Nochtans onverminderd hun goede naam en de vrede der Kerken, zoo meen ik, dat het met de H. Schriftuur en redenen, daar uit getrokken, beter accordeert, indien wij op de navolgende wijze gevoelen.

a. Fil. 3:15, 16, 17, 18, 19. Zoo velen dan als onzer volmaakt (of volwassen) zijn, laat ons dit gevoelen hebben; en is het, dat gij iets anderszins gevoelt, dat zal u God ook ontdekken. Maar daar wij toegekomen zijn, laat ons naar denzelven regel voortgaan, en hetzelfde gevoelen hebben. Weest mijne navolgers, broeders! en ziet op degenen, die alzo wandelen, gelijk gij ons voor een voorbeeld hebt. Want daar wandelen velen, daar ik u dikmaals van gezegd heb, en zeg het nu met weenen, (dat zij zijn) vijanden des kruises Christi.

Wier einde is de verdoemenis, wier God de buik is, en de eere in hunne schande, dewelke aardschgezind zijn. Gal. 6: 1, 2.

Broeders! al ware ook een mensch in eenige misdaad gevallen, onderwijst hem, gij, die geestelijk zijt, met den geest der zachtmoedigheid, ziende op u zelven, opdat gij ook niet verzocht wordt. Draagt malkanders last, en volbrengt alzo de wet Christi, enz.

1. Cor. 3:11, enz. Niemand kan een ander fundament leggen, dan hetgeen gelegd is, hetwelk is Christus, en is het, dat iemand op dit fundament timmert, goud, zilver, kostelijke steenen, hout, hooi, stoppelen; eens iegelijks werk zal openbaar worden, enz.

Zoo iemands werk blijft, dat hij daar opgetimmerd heeft, die zal loon ontvangen. Zoo iemands werk verbrandt, zoo zal hij schade lijden; maar hij zal behouden worden, nochtans alzo als door vuur, enz. Stellingen, die ik omhels.

1.

Van de genoegzaamheid des doods Christi.

De waardigheid en kracht des lijdens, des stervens en der verdienste Christi, is zoodanig, dat ze in zich zelve en uithare natuur overvloediglijk genoegzaam is, om uit te doen en weg te nemen alle zonden van alle menschen, en om te verkrijgen en te geven allen en een ieder mensch de verzoening met God, genade, gerechtigheid en het eeuwige leven. a En derhalve wordt onze Heere Jezus Christus niet alleen

eenigen zekeren personen, of die alleen zalig zullen worden door de predikatie des Evangelies, als een medicijn der zonde en des doods voorgesteld en aangeboden, maar zonder onderscheid den uitverkorenen en verworpenen; en tot zijne mededeeling of genieting, en eeuwige zaligheid, die door dezelve te verkrijgen is, worden allen in 't gemeen en een ieder genoodigd; allen en een ieder wordt geboden, oprecht en ernstiglijk b in Christus te gelooven, en in Hem te leven, en tot de kennis der waarheid te komen; en die niet gelooven in den naam des Zoons Gods, worden rechtvaardiglijk verdoemd. c

En in zulk een zin wordt Christus wel gezegd voor allen genoegzaamlijk gestorven te zijn, dat allen, die in Hem gelooven, en zijne hulp begeeren, verzoening, vergeving der zonden, en het erfdeel des eeuwigen levens, mogen en behooren te verkrijgen; d en dat geens menschen zonden zoo groot zijn, tot wegneming van welke de offerande

Christi niet genoegzaam zij; e dat ook niemand uit het menschelijk geslacht zoo of even zoo zeer van Hem vervreemd is, als de Satan en de booze Engelen. f

En dit is Gods wil en bedoeling van eeuwigheid, dat de dood Christi alzoo voor allen genoegzaam zij, zoodat God geene andere offerande of voldoening voor de zonden der menschen vereischt, dan dezelve alleen, tot wegneming van alle kwaad (uitgenomen de volhardende onboetvaardigheid, en zonde tegen den H. Geest), h en integendeel dezelve genoegzaam houdt en probeert om alle heilzaam goed te verdienen, en dat de menschen geene andere verdienste van noode hebben.

Derhalve zal niemand der verworpenen om de onvolkomenheid des doods Christi, of omdat in Hem geen genoegzame medicijn tegen het verderf geweest zij, verdoemd worden, maar elkeen zal om zijne eigene schuld verdoemd worden en verloren gaan!

a. Want het is het bloed en de verdienste des Zoons Gods, 1. Joh. 1: 7; des eengeborenen van den Vader; Joh. 1: 14, en die God is, 1. Tim. 3:16; waarachtig God, 1. Joh. 5: 20; en gezegend in der eeuwigheid, Rom. 9:5; insgelijks, dat ware licht, verlichtende een iegelijk mensch, Joh. 1: 9.

Nu wat kan aan de verdienste van dezen ontbreken? Al wat de Vader heeft, is zijne, Job. 16:13; Hij heeft de kracht, waarmede Hij zich alles kan onderwerpen, Fil. 3:21; Hij onderhoudt alles met zijn machtig woord, Hebr. 1: 3; Hij heeft met leer en wonderwerken bewezen, dat Hij macht heeft de zonden te vergeven op aarde, en alles te doen, Matt. 9: 6.

b. Matt. 28:19, Gaat, leert alle volkeren, enz. hen leerende onderhouden al wat Ik u geboden heb.

1. Tim. 2:4, Die (God) wil, dat alle menschen zalig worden, en tot de kennis der waarheid komen.

c. Mark. 16:16, Wie gelooft en gedoopt wordt, zal zalig worden; wie niet gelooft zal verdoemd worden.

Joh. 3:36, Die in den Zoon gelooft, heeft het eeuwige leven; maar die den Zoon niet gelooft, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem.

Joh. 3:18, Die niet gelooft is alreede verdoemd, omdat hij niet geloofd heeft in den naam des eengeborenen Zoons Gods.

d. Matt. 28, Komt allen tot Mij, gij, die belast en vermoeid zijt, en Ik zal u verlichten. Joh. 8:17, God heeft zijnen Zoon in de wereld niet gezonden, om de wereld te veroordelen, maar opdat de wereld door Hem behouden worde.

e. Jes. 1:18, Al waren uwe zonden bloedrood, zoo zullen zij sneeuw wit worden, enz. ziet nog meer op de 31 stelling.

f. Hebr. 2:16, Hij heeft voorwaar de Engelen niet aangenomen, maar Hij heeft aangenomen het zaad Abrahams.

g. In Hem heeft de Vader een welbehagen, Matt. 3:17, en 17:5.

h. Matt. 12:31, Alle zonde en lastering zal den menschen vergeven worden. Maar de lastering tegen den Geest zal den menschen niet vergeven worden. En zoo wie spreken zal tegen den Zoon des menschen, het zal hem vergeven worden.

Maar zoo wie spreken zal tegen den H. Geest, het zal hem niet vergeven worden, noch in deze wereld, noch in de toekomstige. Mark. 3: 29.

Maar wie den Heiligen Geest lasteren zal, die zal geen vergeving hebben in der eeuwigheid, maar zal der eeuwige verdoemenis schuldig zijn.

Hebr. 10:26, 27, Want zoo wij willens zondigen, nadat wij de kennis der waarheid ontvangen hebben, daar is geen offerande meer gebleven voor de zonde, maar eene vreeselijke verwachting des oordeels, en hittigheid des vuurs, die de vijanden verslinden zal.

1 Joh. 3:19. Maar dit is de verdoemenis, dat het licht in de wereld is gekomen, en de menschen hebben de duisternis liever gehad dan het licht, omdat hunne werken boos zijn.

Stelling, die ik toesta.

II.

Van de verwerving der zaligmakende genade.

Maar, hoewel aan vele verworpenen a uit de verdiensten Christi, de predikatie des Evangelies of uiterlijke roeping en eenige dergelijke gaven gemeen zijn, nochtans heeft de Heere niet willen noch moeten allen en een ieder mensch zonder onderscheid (namelijk ook degenen, die nimmermeer in Hem gelooven, of gelooven zullen, maar naar 't rechtvaardigste besluit der Goddelijke verwerping onder de zonden en den toorn Gods gelaten worden, en om dezelve hunne zonden verloren gaan a), door zijn dood inderdaad in het nieuwe verbond en in den stand der genade wederom herstellen, en hun de verzoening met God, en de vergeving aller zonden, en het erfdeel des eeuwigen levens verkrijgen of verwerven. Heeft ook dezelve op de voorzegde wijze niet allen zonder onderscheid verworven. c

Tegenstelling, die ik ontken.

II.

Daarenboven, gelijk den verworpenen uit Christus verdiensten, de predikatie des Evangelies en dergelijken gaven gemeen zijn, alzoo heeft Christus willen en moeten zonder onderscheid allen en een ieder mensch; te weten, ook degenen, die nimmermeer in Hem gelooven, of gelooven zullen, maar naar 't rechtvaardigste besluit der verwerping Gods, onder de zonde en gramschap Gods gelaten worden, en om hunne zonden verloren gaan; door zijnen dood metterdaad in 't nieuwe verbond en in den staat der zaligmakende genade herstellen, en hun de verzoening met God en de vergeving aller zonden, en de erfenis des eeuwigen levens verkrijgen of verwerven. Hij heeft ook dezelve op de voorzegde wijze allen zonder onderscheid verkregen.

OP DE TWEEDE STELLING.

a. Matth. 20: 16. Velen zijn er geroepen.

b. Want Christus heeft deze goddeloozen nooit gekend, Matth. 7:23; heeft voor hen niet gebeden, Joh. 17:9. Daarenboven, deze Goddeloozen zijn vaten des toorns, geschikt ten verderve, Rom. 9: 22; en God wil zich hunner niet ontfemen, hetzelfde hfdst. vers 18. Derhalve worden zij bij honden vergeleken, Ps. 22:13, 17; Jes. 56: 10. Insgelijks bij zwijnen, Matth. 7: 6; en de Heere verbiedt openlijk hun het heilige te geven, of de paarden voor hen te werpen. En wat is er op dezelfde plaatsen heiliger, wat paarden uitnemender, dan de allerheiligste en kostelijkste verdiensten Christi?

Het zijn voorts kinderen Belials en der duisternis, met welke Christus geene gemeenschap wil hebben, 2 Cor. 6:14, 15; onkruid en kinderen van dien booze of des Satans, Matth. 13:38; Joh. 8:44; die te verwerpen zijn in den vurigen oven, vers 42.

En de zaligheid is verre van hen, want zij zoeken de rechten des Heeren niet, Ps. 119:55; zij zijn den Heere een gruwel, Prov. 15:16; en de Heere is verre van hen, vers 29; en de gramschap Gods blijft op hen, Joh. 3:36. Is het zaak, dat de toorn Gods op hen blijft, zoo zijn zij voorwaar in den stand der genade niet hersteld.

Derhalve ook verwaardigt God velen niet met de predikatie des Evangelies, Ps. 147: 19, 20; Hij maakt Jakob zijne woorden bekend, Israël zijne wegen en rechten.

Zoo heeft Hij geen volk gedaan, daarom weten zij zijne rechten niet. Hand. 14:16; Die in voorleden tijden alle volkeren heeft laten gaan in hunne wegen, Matth. 20:16; Velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren.

III. Stelling.

Maar alleenlijk voor zijne uitverkorene schapen, of allen en een ieder geloovige, en in hunne plaats, en ten hunnen goede, heeft Christus zijn leven gesteld, en is gestorven; in zulk een zin, dat Hij is hun zaligmakende Priester, Verzoener en offerande, en hen alleen metterdaad met zijnen Vader verzoend, en hun de vergeving der zonden, gerechtigheid, en de erfenis des eeuwigen levens verkregen heeft a; niet anders, dan als of zij zelve door Hem de gerechtigheid Gods voldaan hadden, en Hem hunne schulden betaald hadden.

b
En Christus heeft allen geloovigen de vergiffenis aller zonden verkregen, alzoo, dat Hij niet alleenlijk voldaan heeft voor die zonden, die ze begaan, als aangemerkt in de gemeene voorwaarde der zonde en des vals, of omdat ze allen gemeen zijn, maar ook voor die, die hun bijzonder zijn, en die zij begaan, nadat zij tot de gemeenschap der Goddelijke genade geroepen zijn, en Christus door het geloof ingelijfd, hoedanig dezelve wezen mogen.

III. Tegenstelling

Christus is gestorven niet alleenlijk voor zijne schapen, of voor allen en een ieder geloovige, noch heeft hunne plaats en tot hun best zijne ziel gesteld, in dezen zin, dat Hij hun Priester, Verzoener en de offerande zelve is, en hen met zijnen Vader met der daad alleen heeft verzoend, en hun de vergiffenis der zonden, gerechtigheid en het erfdeel des eeuwigen levens verkregen heeft; noch alzoo alsof zij door Hem de gerechtigheid Gods voldaan hadden, en Hem hunne schulden betaald hadden.

Ook heeft Hij niet anders voor de geloovigen en ongeloovigen geleden, dan zoo verre zij in de gemeene voorwaarde des vals en der zonde aangemerkt worden.

OP DE DERDE STELLING.

a. Want voor deze alleen heeft Christus gebeden, Joh. 17:9. Daarom wordt ook uitdrukkelijk de verdienste Christi gesteld tot de uitverkorenen, en die aan Christus gehoorzaam zijn, Matth. 1: 21; Hand. 20: 18; Zoo hebt dan acht op u zelve, en op de geheele kudde, over dewelke de H. Geest u tot opzieners gesteld heeft, om de Gemeente Gods te weiden, die Hij door zijn eigen bloed verworven heeft; Rom. 10:4; Want het einde der wet is Christus, tot gerechtigheid eenen iegelijk, die gelooft; Hebr. 5:9; En Hij, geheiligd zijnde, is allen, die Hem gehoorzaam zijn, oorzaak der eeuwige zaligheid geworden; Ef. 5:25; Christus heeft de Gemeente liefgehad, en heeft zichzelf voor haar gegeven. Hieruit is het verder, dat de Heere gezegd wordt zijn leven gegeven te hebben voor velen, Jes. 53:11; Mijn knecht, de rechtvaardige zal velen rechtvaardig maken; welker zonden Hij gedragen heeft; Matth. 20: 28; Gelijk de Zoon des menschen niet is gekomen om gediend te worden, maar om te dienen, en zijne ziel te geven tot rantsoen voor velen; en 26: 28; Want dit is mijn bloed des Nieuwen Testaments, dat voor velen vergoten wordt, tot vergeving der zonden; insgelijks, niet name voor zijne schapen, Joh. 10: 15, Gelijk Mij de Vader kent, alzoo ken Ik den Vader, en stel mijn leven voor mijne schapen.

Deze en geen anderen verkrijgen vergiffenis der zonden in zijnen naam, Hand. 10:43, Dezen geven alle Profeten getuigenis, dat zoo wie in Hem gelooven zal, vergiffenis der zonden in zijnen naam ontvangen zal.

Hieruit, dat hetzelfde een voordeel en vaste troost is, den geloovigen en Godzaligen eigen; hieruit zijn zij gelukzalig, omdat hen de zonden vergeven zijn, Ps. 32:2; Rom. 4:6. Hieruit is hun de hope der zaligheid, en de roem zeker, Rom. 5: 10, 11; tegen alle aanvechting des Satans, en der godloozen, Rom. 8:34.

b. Want op Hem zijn alle onze overtredingen geworpen, insgelijks de straf, Jes. 53: 4, 5, 6. en voor ons is zijn bloed vergoten, Luc. 22: 20. en is Christus gestorven, Rom. 5: 8. 1 Ps. 103: 3. Die u al uwe zonden vergeeft, en geneest al uwe gebreken. Tit. 2: 14. Die zichzelf voor ons heeft gegeven, opdat Hij ons verlossen zoude van alle ongerechtigheid.

c. Joh. 1: 7. Het bloed van Jezus Christus, den Zoon Gods, reinigt ons van alle zonden. Daaruit is Hij ook nu onze voorspraak, 1. Joh. 2: 1.

IV. Stelling.

En dit is ook geweest de wil of het voornemen beide des Vaders en des Zoons, dat Hij alleenlijk degenen, die door een waar geloof Christus zouden ingelijfd worden, a doch niet, dat Hij zonder onderscheid alle menschen, in den stand der zaligmakende genade zoude herstellen, en voor hen de verzoening met God, en de vergeving der zonden, en zaligheid zoude verkrijgen.

IV. Tegenstelling.

En dit is ook geweest beide des Vaders en des Zoons wil of voornemen, dat Hij niet alleenlijk in den stand der zaligmakende genade herstellen zonde, die door het geloof Hem zouden ingelijfd worden, en de verzoening met God en de vergeving der zonden, en de zaligheid zoude verkrijgen en mededeelen, maar ook zonder onderscheid alle menschen.

OP DE VIERDE STELLING.

a. Joh. 3: 26; Zoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijn eengeboren Zoon geven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verga, maar hebbe het eeuwige en. Rom. 3:25; Welken God voorgesteld heeft tot verzoening door het geloof in zijn bloed, tot bewijs zijner gerechtigheid.

V. Stelling.

Van de toepassing der verworvene verzoening. Allen, die Christus door zijn dood alzoo met zijnen Vader verzoend heeft, dien allen, en dien alleen, eigent Hij toe en bewaart a Hij die verworvene verzoening met God, de vergeving aller hunner zonden, waarijk, zekerlijk en met een volstrekten wil; maar niet, dat Hij maar met een zekeren voorwaardelijken wil, die aan den wil des menschen is hangende, zoude begeeren de voorzeide goederen den menschen toe te eigenen.

V. Tegenstelling.

Maar denzelven allen en dien alleen, die Christus door zijn dood alzoo met den Vader verzoend heeft, eigent Hij niet toe en bewaart Hij niet waarlijk, zekerlijk, en met een volstrekten wil die verworvene verzoening met God, en vergeving aller hunner zonden; maar alleenlijk met eenen zekeren voorwaardelijken wil, die daar hangt aan den vrijen wil van den mensch, begeert Hij den menschen de voorzeide goederen toe te eigenen.

OP DE VIJFDE STELLING.

a. Hand. 5:31. Dezen heeft God door zijn rechterhand verhoogd tot eenen Vorst en Zaligmaker, om Israel bekeering en vergeving der zonden te geven. Hebr. 10:14. Want met ééne offerande heeft Hij ze eeuwiglijk geheiligd, die geheiligd worden. Rom. 8:32. Die zijnen eigenen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, hoe zoude Hij ons niet met Hem alle dingen schenken?

VI. Stelling.

In dezelve menschen alle en een ieder, die Hij door zijnen dood met zijnen Vader verzoend heeft, werkt Hij door de kracht en genade zijns Geestes, zoo dat zij den waren vrede met God hebben, de verworvene verzoening met blijde en dankbare harten erkennen, met waar geloof aannemen, en in dat zelve, tot den einde toe des levens, toenemen, totdat zij eindelijk door denzelven dood en opstanding Christi de zaligheid en het eeuwige leven verkrijgen. a En alzoo gaan even breed de verwerving

VI. Tegenstelling

En in dezelve menschen, allen en een ieder, die Hij door zijnen dood met zijnen Vader verzoend heeft, werkt Hij niet door de kracht en genade zijns Geestes alzoo, dat zij den waren vrede met God hebben, de verworvene verzoening met blijde en dankbare harten erkennen, met waar geloof aannemen, en in datzelve tot den einde des levens toenemen, totdat zij ten laatste door denzelven dood en opstanding Christi de zaligheid en het eeuwige leven verkrijgen.

der verzoening en de vergeving der zonden door Christus, en de toeëigening derzelve weldaden.

En alzoo gaan niet even breed de verwerving der verzoening en de vergeving der zonden door Christus, en de toeëigening derzelve weldaden.

OP DE ZESDE STELLING.

a. Jerem. 31:33, 34. Maar dat zal het verbond zijn, dat Ik met den huize Israëls maken wil, na dezen tijd, spreekt de Heere: Ik wil mijne Wet in hun hart geven, en in hunnen zin schrijven; en zij zullen mijn volk zijn; zoo wil Ik hun God zijn. En niemand zal den anderen, noch een broeder den andere leeren, en zeggen: Bekent den Heere; maar zij zullen Mij allen kennen, beide klein en groot, spreekt de Heere, want Ik wil hen hunne misdaad vergeven, en hunner zonden nimmermeer gedenken. Rom. 6: 6, 7, 10, 11. Dit wetende, dat de oude mensch, die in ons is, met Hem gekruisigd is, opdat het lichaam der zonde te niet gedaan worde, opdat wij niet meer de zonde dienen. Want wie gestorven is, die is gerechtvaardigd van de zonde. Want dat Hij gestorven is, dat is Hij eenmaal der zonde gestorven, en dat Hij leeft, dat leeft Hij Gode. Alzoo gij ook, houdt het daarvoor, dat gij der tonde gestorven zijt, en Gode leeft, in Christus Jezus, onzen Heere. Rom. 5: 10, 11. Want is het, dat wij, vijanden zijnde, verzoend zijn geworden niet God, door den dood zijns Zoons, zoo zullen wij, verzoend zijnde, veel meer behouden worden door zijn leven. En niet alleenlijk dit, maar wij roemen ook in God, door onzen Heere Jezus Christus, door welken wij nu de verzoening verkregen hebben. Hebr. 2:15. En verlossen zoude al degenen, die door vreeze des doods hun leven lang de slavernij onderworpen waren.

VII. Stelling.

Want voor welke en in welker plaats de Heere gestorven is, om hunne zonden te verzoenen, tot alle zoodanigen strekt zich ook de vrucht der opstanding en voorbidding, of Hij is tot gerechtigheid van die allen opgestaan, voor welke Hij bidt bij zijnen Vader, om hun de zaligheid krachtiglijk mede te deelen.

En ik meen, dat deze niet van malkander gescheurd kunnen worden, veel minder, dat ze zouden van malkander gescheurd worden; maar dat ze onafscheidenlijk alzoo te zamen gevoegd zijn, dat degenen, wien Hij de verzoening met God en de vergeving der zonden verkregen heeft, dat Hij denzelven ook die toeëigent, en de eeuwige zaligheid onfeilbaarlijk en genadiglijk geeft, en in der eeuwigheid bewaart.

VII. Tegenstelling.

Want niet tot die allen, voor welke en in welker plaats de Heere gestorven is, om hunne zonden te verzoenen, strekt zich ook de vrucht der opstanding en der voorbidding; Hij is ook niet tot gerechtigheid derzelve allen opgestaan, en bidt niet voor dezelve bij zijnen Vader, om hen de zaligheid krachtiglijk mede te deelen.

Maar wij meenen, dat deze kunnen van malkander gescheurd worden, ja ook menigmaal van malkander gescheurd worden, en alzoo niet onafscheidenlijk te zamen gevoegd zijn, dat Hij alle degenen, dien Hij de verzoening met God en vergeving der zonden verworven heeft, dezelve ook die toeëigent, en de eeuwige zaligheid onfeilbaarlijk en genadiglijk schenkt, en eeuwiglijk bewaart.

OP DE ZEVENDE STELLING.

a. Rom. 4:25, Overgeleverd ter dood voor onze zonden, en opgewekt tot onze gerechtigheid. En cap. 6:4, 5, Wij zijn dan met Hem begraven in den dood door den Doop; opdat, gelijk Christus opgewekt is uit de dooden ter heerlijkheid des Vaders, wij ook alzoo wandelen in nieuwigheid des levens. Want is het, dat wij aan Hem zijn gewassen door gelijkmaking zijns doods, zoo zullen wij ook aangewassen wezen door de gelijkking der opstanding. En 8:34, Wie is hij, die verdoemt? Christus is voor ons gestorven; die ook opgestaan is, die ook ter rechterhand Gods zit, die ook voor ons bidt.

VIII. Stelling

Alzoo blijft eerst waarlijk en overvloediglijk de waardigheid, noodwendigheid en nuttigheid der verwerving, door Christus gedaan, in haar geheel; alzoo hebben de kinderen Gods, of alle Godzaligen, een vaste en grondige troost in leven en in sterven; a maar niet, indien de verkregene verlossing niemand metterdaad toegeëigend wordt, en niemand door dezelve zalig werd.

VIII. Tegenstelling.

En niettemin blijft de waardigheid, noodwendigheid en nuttigheid der verwerving, door Christus gedaan, in haar geheel, al ware de verworvene verlossing niemand ooit metterdaad toegeëigend geweest; en zij had allen kunnen verworven zijn, en nochtans niemand, overmits de tusschenkomende ongeloofvigheid, van allen toegeëigend worden.

OP DE ACHTSTE STELLING.

. Rom. 8:33, 34, 38, 39, Wie zal de uitverkorenen Gods beschuldigen? God is het, rechtvaardig maakt. Wie is hij, die verdoemt? Christus is het, die gestorven is, die ook opgewekt is; die ook ter rechterhand Gods zit, die ook voor ons bidt. Want ik ben verzekerd, dat noch dood, noch leven, noch Engelen, noch Machten, noch Overheden, noch tegenwoordige, noch toekomstige dingen, noch hoogte, noch diepte, noch eenig creatuur ons kan scheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus, onzen Heere.

IX. Stelling.

Alzoo verkrijgt ook Christus zijn einde, van God eigenlijk voorgehad, als Hij niet alleenlijk te weeg gebracht heeft, dat den menschen zijn verdienste kan toegeëigend worden, dien en zulken als God wil; of dat God, onverminderd zijne gerechtigheid, den zondaar kan zalig maken, en de zondaar, niettegenstaande de zonde, zalig worden; en dat Hij een nieuw Verbond der genade met de zondaars en der verdoemenis schuldige menschen mocht en wilde maken en bevestigen; en door die daad het gansche menschelijk geslacht aannemen in genadige verzoening; maar alsdan, wanneer Hij daarenboven, door de kracht zijns Geestes, den verlostten metterdaad de heilzame genade Gods, gerechtigheid en het eeuwig leven, en alle andere dingen, die Hij hun door zijn dood verkregen en verworven heeft, mededeelt. a

IX. Tegenstelling.

Alzoo verkrijgt Christus zijn einde, van God eigenlijk voorgehad, wanneer Hij dat maar te weeg gebracht heeft, dat den menschen zijn verdienste mag toegeëigend worden, te weten, wien en welken God wil; of dat God, onverminderd zijne gerechtigheid, den zondaar mag zalig maken, en dat Hij een nieuw Verbond der genade met de zondaars en verdoemeniswaardige menschen mocht en wilde aangaan en bevestigen; en door die daad het gansche menschelijk geslacht in genade van verzoening aannemen; maar niet alsdan eerst, wanneer Hij daarenboven, door de kracht zijns Geestes, den verlostten metterdaad geeft die heilzame genade, gerechtigheid en het eeuwig leven, en alle andere dingen, die Hij hun door zijn dood verkregen en verworven heeft.

OP DE NEGENDE STELLING.

a. Joël 2: 27, 28, 29, En gijlieden zult het gewaar worden, dat Ik midden onder Israël zij, en dat Ik de Heere uw God zij, en niemand meer, en mijn volk zal niet meer te schande worden. En na dezen wil Ik mijnen Geest uitgieten over alle vleesch, en uwe zoons en dochteren zullen profeteeren, uwe oudsten zullen droomen hebben, en uwe jongelingen zullen gezichten zien. Ook wil Ik terzelve tijd beide over knechten en maagden mijnen Geest uitgieten. Joh. 10:28, En Ik geef hun het eeuwig leven, en zij zullen niet vergaan in der eeuwigheid, en niemand zal ze uit mijne hand rukken.

En 14: 3. Ik ga henen om u eene plaats te bereiden; en als Ik gegaan zal hebben om u eene plaats te bereiden, zal Ik weder komen, en u tot Mij nemen; opdat, waar Ik ben, gij ook zijt.

En 17: 24. Vader, die Gij Mij gegeven hebt, wil Ik, dat die met Mij zijn, daar Ik ben, opdat zij mijne heerlijkheid aanschouwen, die Gij Mij gegeven hebt.

X. Stelling.

Alzoo heeft God Christus geordineerd tot een Middelaar, met een bizonderen wil en voornemen, om zekere personen uit het menschelijk geslacht te verlossen, en dezelve eeuwiglijk zalig te maken.
maken. *a*

X. Tegenstelling.

Alzoo heeft God ook niet Christus geordineerd tot een Middelaar, met een bizonderen wil en voornemen om eenige zekere personen uit het menschelijk geslacht te verlossen, en dezelve eeuwiglijk zalig te maken.

OP DE TIENDE STELLING.

a. Joh. 10:19. De Vader, die ze Mij gegeven heeft, is meer dan allen; en niemand kan ze uit mijns Vaders hand rukken.

XI. Stelling.

En heeft meteen, tot genieting der gezegde goederen, deze conditie en dezen eenigen weg gesteld, dat wij, door kracht des H. Geestes, door waar geloof, Christus ingelijfd zouden worden, en zijne weldaden aannemen. En het betaamt de Godzaligen niet, zich met eenige andere, als die ons in de Schriftuur geopenbaard is, te bekommeren; en te onderzoeken of hij niet op een andere wijze en conditie, als door 't middel des geloofs, en door de verdiensten zijns Zoons, ons had kunnen toeëigenen, en even zoowel de conditie der werken, als des geloofs ter zaligheid voorschrijven.

XI. Tegenstelling.

Hij heeft wel gesteld, tot genieting der gezegde goederen, dezen weg en conditie, dat wij, door kracht des H. Geestes, door waar geloof, Christus ingelijfd zouden worden, en zijne weldaden aannemen; nochtans is het den Godzaligen niet onbetamelijk, dat wij daarenboven houden, dat Hij had kunnen, indien Hij gewild had, op eene andere wijze, als door het geloof, en door de verdienste zijns Zoons, ons toeëigenen; of zoowel de conditie der werken, als des geloofs ter zaligheid voorschrijven.

OP DE ELFDE STELLING.

a. Joh. 3:36. Die in den Zoon gelooft, heeft het eeuwige leven; maar die in den Zoon niet gelooft, zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem.

En cap. 5:24. Voorwaar, voorwaar, zeg Ik u: die mijn woord hoort, en gelooft dengene, die Mij gezonden heeft, die heeft het eeuwige leven, en zal in de verdoemenis niet komen; maar is doorgegaan van den dood in het leven. Hand. 10:43. Dezen geven ook alle de profeten getuigenis, dat, zoo wie in Hem gelooven zal, vergeving der zonden zal hebben in zijnen naam.

Deut. 29:29. De verborgene dingen zijn hij den Heere, onzen God, maar de geopenbaarde zijn bij ons, en onze kinderen eeuwiglijk, dat wij doen alle woorden dezer wet.

HENRICUS ISELBURG. Th. D., en, in de Kerk en School van Bremen, dienaar van Jezus Christus.

→ OORDEEL OVER DE QUAESTIE IN VERSCHIL STAANDE, DES TWEEDEN ARTIKELS DER REMONSTRANTEN.

WELKE IS VAN DE ALGEMEENHEID DER VERDIENSTEN DES DOODS CHRISTI.

Of Jezus Christus gestorven is voor ieder mensch, alzoo, dat Hij, door den dood des kruises, allen menschen verkregen heeft verzoening en vergeving der zonden.

I.

De waardigheid, prijs, macht, kostelijkheid en genoegzaamheid des doods

Christi is zoodanig, dat hieraan, om voor alle en een ieder mensch verzoening met God en vergeving der zonden te verdienen, te verkrijgen en te verwerven, ganschelijk niets ontbreekt.

II. Het oogmerk, de raad en meening, niet alleenlijk Gods des Vaders, den Zoon overgevend in den dood, maar ook des Zoons, den dood lijdende, is voor alle en een ieder zondig mensch met zijn dierbaarsten dood en lijden te verkrijgen, te verwerven en te verdienen, dat, zoo zij zich bekeeren, wanneer zij de leer kunnen vatten, en in Christus gelooven, dat zij alsdan met God verzoend en vergeving der zonden verkrijgen kunnen.

III. Christus, uit zijn en uit zijns Vaders raad geleden en gestorven zijnde, heeft door zijn lijden en sterven, voor alle en een ieder zondig mensch genoegzaamlijk verdiend, zoodat, zoo zij maar boete doen en gelooven, zij met God mogen verzoend worden, of in den schoot zijner genade hersteld worden.

IV. Christus, naar den raad en wil beide des Vaders en den zijne, heeft door zijn dood en lijden alle en een ieder geloovige, en die alleen metterdaad met God verzoend, en in zijnen schoot hersteld; maar den onboetvaardigen, in ongeloovigheid tot den einde toe hardnekkiglijk blijvende, of den prijs des doods Christi verachtende, en tegen den H. Geest zondigende, heeft Hij noch dadelijke verzoening met God, noch vergeving der zonden en het eeuwige leven verkrege, noch verworven.

V. Deze leer als waarachtig, met de Schrifturen, de natuur der zaak, met de Kerk, en ook met name met de Breemsche confessie, het voornaamste en gemeenste gevoelen der oudvaderen, en der Theologen, zoo oude als nieuwe, overeenstemmende, acht ik, dat noodzakelijk in de Kerk Gods zuiverlijk en heiliglijk bewaard en verdedigd moet worden, zoowel tot Gods eer; dewelke daardoor alzoo verklaard wordt, dat zijne waarheid in 't roepen, zijne billijkheid in 't gebieden, zijne gerechtigheid in 't dreigen, aan elkeen, die de Schriftuur met ernst betracht, blijkelyk wordt; als tot stichting, voortgang en troost van de geroepenen in het ware geloof, en Godzaligheid; als eindelijk tot heilzame vermindering en wederlegging van verscheidene ketterijen, die deze leer, gelijk als steenklippen, omsingelen.

Derhalve moeten ook deze volgens de leeringen, die met de Schriftuur en ervaring strijdig zijn, uit de Gemeente Gods uitgeroeid worden.

1. Dat Christus voor allen en een ieder mensch gestorven is, niet alleen, zooveel aangaat de genoegzaamheid, maar ook wat aangaat de kracht des rantsoengelds; dat Hij ook van den dood verlost, herboren, gerechtvaardigd, geheilgd, en in den schoot en de genade Gods gesteld en zalig gemaakt heeft diegenen, die niet zalig worden; zoodat de kinderen van alle Turken, Saracenen, Centauren, en Kanibalen, even zoo heilig geboren worden, als de kinderen der Christenen.

2. Dat God Christus tot een Middelaar heeft geordineerd, vóór alle genegenheid, wil en voornemen van over het gevallen menschelijk geslacht zich te ontfemen.

3. Dat Christus' verdienste zijne waardigheid, noodwendigheid en nuttigheid had kunnen behouden, al ware die niemand in 't bizonder ooit toegeëigend geweest.

4. Dat alle menschen ongeloovig hadden kunnen blijven, ook ten aanzien van Gods besluit; gemerkt daar geen besluit is, van alzoo krachtiglijk het geloof te geven, dat iemand zoude kunnen en willen oprechtelyk en standvastiglijk gelooven.

5. Dat liet einde des doods Christi geenszins geweest is de toeëigening van dien.

6. Dat, gesteld zijnde de verlossing der wereld door Christus, niettemin God de conditie der werken heeft mogen voorschrijven om de zaligheid te verkrijgen.

7. Dat het voornemen Gods, den Zoon in den dood overgevend, geweest is, volstrektelyk allen de zaligheid mede te deelen.

8. Dat de prijs der verlossing Christi krachtig is, om metterdaad alle menschen met God te verzoenen.

9. Dat God allen en een ieder mensch evenzeer aan Christus gegeven heeft, om verlost en zalig gemaakt te worden.

10. Dat degenen, die in de onboetvaardigheid sterven, nog recht hebben op den dood Christi.

11. Dat het eigene en geheele einde des doods Christi alleen is geweest, God eene mogelijkheid en begeerte toe te brengen, om een genadig verbond met de menschen te maken.

12. Dat Christus met zijn dood en voldoening niet is eene gave of belofte des Nieuwen Verbonds.

13. Dat de wil en bedoeling Gods, van allen en een ieder de verdiensten Christi toe te eigenen, alleen geweest is onder voorwaarde, of alleen eene begeerte, uit welke namelijk Hij alle dezelve zich wilde toe eigenen, zoo zij de voorgeschrevene voorarden des Nieuwen Verbonds zouden voldoen; doch niet eene krachtige genade om het geloof in zekere mensen te werken, enz. Aldus en anders niet gevoel en oordeel ik in mijn gemoed van deze quaestie bereid zijnde dit mijn gevoelen en mijn oordeel, waar en wanneer het noodig wezen zal, met Gods hulp te bewijzen; hetwelk ik met deze hand getuig: Ludovicus Crocius S. T. D., Gedeputeerde der Bremensche Republiek tot de Nationale Synode.

VAN DE VERSCHILLENDE QUAESTIEN OMTRENT HET TWEEDE ARTIKEL, TUSSCHEN DE REMONSTRANTEN EN DE RECHTZINNIGE LEERAARS.

VAN DE ALGEMEENHEID DER GENADE EN DER VERDIENSTE CHRISTI.

Een kort onderzoek der predikanten van Embden.

Daar wordt gevraagd

I. Of God voor de uitverkorenen alleen, en voor degenen, die zalig worden, dan of Hij ook voor andere menschen gestorven is? Dit laatste beweren de Remonstranten in de Haagsche Conferentie pag. 139, en pag. 184 van Brand.

II. Of Christus gestorven zij ganschelijk voor alle menschen. De Remonstranten zeggen ja; in de Haag. Conferentie, pag. 141, 171 in 't einde van Brand. Tegen die van Walchr., pag. 51, § 2 en 13. Alwaar zij zeggen, dat Christus gestorven is voor alle andere menschen, zoowel die verloren gaan, als die zalig zullen worden. En de Geldersche Remonstranten, pag. 47. Wij zeggen vrijmoedig, dat Christus zonder onderscheid gestorven is voor deze en gene menschen, aangemerkt als gevallen en zondig, van den beginne der wereld tot den einde toe. Dezelfde Gelderschen, pag. 59 der Synodale acten, zeggen, dat Christus voor allen en een ieder, van den beginne der wereld tot den einde toe, 'tzij boetvaardigen of onboetvaardigen, verkregen heeft vergeving der zonden en verzoening met God.

Hiertegen zetten wij deze stelling.

Christus heeft alleen voor zijne schapen, dat is, voor zijne uitverkorenen, geenszins voor de bokken, zijn leven gesteld, Joh. 10:15.

Dewijl deze stelling de Haagsche Conferentie van de eerwaardige Broeders wijdloopig bewezen is, zoo zullen wij ze niet wijderbewijzen.

Volgt:

III. Of de ordineering des doods en lijdens Christi, in orde gegaan heeft voor de verkiezing ter zaligheid, enz. De Remonstranten zeggen ja. Haagsche Conferentie, pag. 201. Brand aan die van Walcheren, pag. 49. lin. 33, 34. Armin. in de bedenkelijke Artikelen, pag. 20.

Onze Tegenstelling.

De ordineering des Middelaars en zijns doods en lijdens, is naar orde later dan de verkiezing ter zaligheid, en is een middel van de uitvoering der verkiezing. Want alzo zegt des. 53:10; nadat hij wijd en breed van 't lijden en sterven Christi gesproken had: De wil, of het besluit, en welbehagen des Heeren zal door zijne hand voortgaan. Maar, dewijl dit in onze aanmerkingen op het eerste Artikel wijdloopig bewezen is geweest, zoo zullen wij niet meer daarbij doen.

IV. Of Christus voor allen gestorven is, naar voornemen, raad en besluit des Vaders. De Remonstranten zeggen ja; in de Haagsche Conferentie, pag. 143 en 175, lin. 28. De Geldersche Remonstranten, pag. 15 en 60.

Onze Tegenstelling.

Christus, naar de meening, raad, en het besluit des Vaders, is voor de uitverkorenen alleen gestorven.

Reden, Want: **1.** Het goed, dat God voorneemt, en, naar zijn besluit en raad, wil dat geschieden zal, dat brengt Hij ook te weeg. Maar Hij maakt niet, dat alle menschen door den dood Christi zalig worden. Derhalve zoo heeft Hij dat ook niet voor, noch wil, dat het zal geschieden.

2. Indien God iets voorneemt en besluit, hetwelk nochtans niet geschiedt, zoo verkrijgt Hij niet het einde zijner raadslagen; en zoo zullen daar vele dingen geschieden buiten zijn voornemen. Maar God, naar 't gen der Remonstranten, heeft voorgenomen, besloten en gewild, dat door den dood Christi alle menschen zouden zalig worden, hetwelk nochtans niet geschiedt. Derhalve zoo verkrijgt Hij niet het einde zijner raadslagen, en daar geschieden vele dingen buiten zijn voornemen. Hetwelk ongerijmd, ja lasterlijk is te zeggen. Daarom ook datzelve.

3. Indien Christus, naar raad, meening, en besluit des Vaders, voor allen gestorven is, zoo volgt, dat er noch verkiezing van sommigen, noch verwerping van sommigen is. Maar wij hebben boven bewezen, dat er is verkiezing en verwerping. Derhalve zoo is Christus, naar den raad, de meening en het besluit des Vaders, niet voor alle menschen gestorven.

4. Indien Christus, naar de meening en raad des Vaders, voor allen gestorven is, zoo heeft God hetzelfde voornemen gelijkelijk en op dezelfde wijze jegens alle menschen. Insgelijks, zoo is dan de zaligmakende genade algemeen. Maar God heeft niet hetzelfde voornemen op dezelfde wijze jegens allen, en zijne genade is niet algemeen. Want indien dat zoude waar zijn,

Waar is 1. de genadige verkiezing?

Waar is 2. de genadige roeping van sommigen, als der Israëlieten, Deut. 4:7; Ps. 76 en 147. Zoo heeft Hij niet allen volken gedaan.

Waar is 3. het verbond, gemaakt met Abraham, en niet met anderen?

Waar is 4. de verborgenheid van de roeping der Heidenen, waarvan de Profeten zoo dikwijls melding maken?

Waar is 5. die bijzondere gunst, liefde, genade, waarmede de Heere zijne uitverkorenen omhelst?

Bezieet meer in de Haagsche Conferentie, en elders.

V. Of Christus niet allen, dien Hij de vergeving der zonden en verzoening niet verworven heeft, ook dezelve toeigent; of Hij niet is een voorbidder voor alle diegenen, welker verzoener Hij is, en voor welke Hij gestorven is.

De Remonstranten zeggen neen expresselijk. In de Haagsche Conferent., pag. 172, lin 6 en vervolgens. Insgelijks, pag. 181. De Geldersche Remonstranten, pag. 48 en 60. Tegen die van Walchr., pag. 52, lin. 32, 33.

Onze Schriftmatige tegenstelling.

Christus is voor alle degenen, voor welke Hij gestorven is, ook opgewekt; voor die zit Hij ook ter rechterhand Gods; voor die bidt Hij ook, en eigent dezelve de verworvene weldaden toe.

1. Uit Rom. 8:32; Die zijnen eigenen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, hoezoude Hij ons niet alle dingen met Hem geven? Hoe zoude Hij dan niet voor diegenen bidden, en zijne weldaden toeigenen, voor welke Hij gestorven is.

2. Christus is onze Hoogepriester, die niet alleenlijk eene offerande voor ons geofferd heeft, maar ook voor ons bidt. Joh. 17; Ik bid voor allen, die door hun woord in Mij gelooven zullen. En Hij wordt altijd verhoord. Wat is dit dan voor eene uitzinnigheid, wat razernijen, de deelen van 't Priesterschap Christi van elkander te scheiden?

3. Christus is een Zaligmaker naar verdienste en kracht. Matth. 3; Hij doopt met den Heiligen Geest en met vuur. Luc. 24; Hij maakt, dat onze harten branden.

4. Indien Hij maar zalig maakt naar verdienste, en niet naar kracht, zoo is Hij geen volmaakte Zaligmaker. Maar Hij is een volmaakte Zaligmaker, die ons volkomenlijk kan zalig maken, Hebr. 7. Derhalve is het ons een lasterlijke reden, te zeggen, dat Christus maar een Zaligmaker is naar verdienste, niet naar kracht, of dat Christus maar verkregen heeft de vergeving der zonden, niet de toepassing der verworvene weldaad. Want Christus, door de vergieting zijns dierbaren bloeds, verdient ons beide, zoowel de vergeving der zonden als den Geest der wedergeboorte, die door 't geloof de weldaden, die door 't bloed Christi verworven zijn, ons toeigent. Want Hij is gekomen, opdat Hij in de uitverkorenen alle werken des Duivelszoudete niet maken.

5. Wij verzwijgen, dat, waar vergeving der zonden is, daar ook is de zaligheid en het leven, gelijk Luther spreekt.

En Ps. 32, zalig zijn ze, dien de zonden vergeven zijn. Daar dan is verwerving van vergeving der zanden, daar is ook toeëigening der verworvene weldaad. Anders, hoe kunnen zij zalig gezegd worden? Eene gave, van verre vertoond en niet metterdaad mede gedeeld, kan niemand gelukkig of zalig maken.

In somma, deze leer van de algemeenheid der verlossing en verwerving van vergeving der zonden voor alle menschen strijdt:

I Met Gods almachtigheid. Want Hij zoude gewild hebben, dat eene weldaadzoudeverworven worden, dewelke Hij om der menschen boosheid wil, nietzoudekunnen toeëigenen.

2. Met zijne wijsheid, want Hij zoude wat voornemen, daar Hij niet toe zoude kunnen geraken. Van het voorwaardelijke voornemen en de meening Gods, 't welk de Remonstranten stellen, zal naderhand gesproken worden.

3. Met zijne gerechtigheid. Want Hij heeft van den Zoon ontvangen volle betaling, en nochtans neemt Hij niet allen in genade aan.

4. Met zijne hoogste liefde. Want zoo lief heeft Hij de wereld gehad, dat Hij zijnen eengeborenen Zoon gegeven heeft. Nu vraag ik: wat zoude toch de liefde des Zoons wezen, of wat nattigheid zoude zij medebrengen, indien Hij niet meteen het geloof in zijnen Zoon zoude geven?

5. Met de hoogste liefde des Zoons, die ons, als wij nog vijanden waren, zoo lief gehad heeft, dat Hij voor ons gestorven is; Rom. 5. En Hij zoude eene weldaad, zoo zuur en met een zoo dierbaar bloed verkregen, niet inderdaad toegeeigend hebben dengenen, dien Hij ze verdiend heeft;

Evenwel, zoo groot is de stoutigheid van deze menschen, dat zij in het antwoord aan die van Walchr., pag. 52, durven zeggen, dat Christus gestorven is even gelijkelijk voor alle menschen, maar dat Hij is opgestaan en voorbidt, met meening van zalig te maken, even gelijkelijk voor de geloovigen alleen. Indien dit laatste waarachtig is, zoo volgt, dat Christus niet voor alle menschen even gelijkelijk is gestorven met een voornemen om zalig te maken. Wat heeft dan Christus bewogen voor alle menschen even gelijkelijk te sterven, indien Hij gestorven is niet met voornemen van allen zalig te maken? Kunnen deze twee dingen te zamen bestaan, even gelijkelijk voor allen te sterven, en te sterven zonder voornemen van allen zalig te maken? Zoo is dan Christus' tevergeefs voor 't meeste deel der menschen gestorven; tevergeefs heeft Hij! voor het meeste deel der menschen vergeving der zonden en verzoening met God verkregen; tevergeefs heeft Hij, ten aanzien van 't meeste deel der menschen, zijn dierbaar bloed vergoten; want het meeste deel der menschen wordt dezer hoogste weldaad van de vergeving der zonden niet deelachtig. Maar laat ons deze sluipers varen laten, die als vleermuizen liever des nachts als in den dag wandelen, en de duisternis liever hebben dan het licht, en, gelijk de stinkende zeugen, in 't slijk met vermaak zich wentelen; ook in hunne kettersche droomen en versierselen wonderbaarlijk zich vermaken. Want wij zeggen ronduit, dat wij dien mensch, die de verdienste en kracht Christi of de verwerving van de vergeving der zonden, en de toeëigening zijner weldaden van malkander scheidt, voor een ketter houden, dien men met naarstigheid moet schuwen, indien men van hem niet begeert besmet te worden.

Uit alle welke blijkt valsch te wezen, hetgeen zij zeggen, dat het middelaarschap Christi zijne nuttigheid overvloediglijk heeft kunnen behouden, al ware de verworvene verlossing nooit eenige bijzondere personen toegeeigend geweest, gemerkt het eigen einde des doods Christi nietzoudegeweest zijn de toeëigening van denzelve.

VI. Of Christus, door de verdienste zijns doods, God met het menschelijk geslacht alzoo verzoend heeft, dat de Vader, om de verdienste er van, onverminderd zijne gerechtigheid en waarheid, een nieuw verbond der genade met de zondaars heeft mogen en willen aangaan? De Remonstranten zeggen ja. Remonstr., In de 2e overgeleverde Stell. van het 2e Artikel, en doorgaans elders.

Wij antwoorden, gemerkt hier vele verborgene dingen schuilen, die in korten tijd niet kunnen onderzocht worden, hetwelk ook ons voornemen niet is op dezen tijd, zoo stellen wij tegen deze stelling der Remonstranten deze tegenstellingen.

1. God heeft het verbond der genade gemaakt, niet alleen met alle volkeren in deze laatste tijden, maar ook met Abraham en zijne nakomelingen in het Oude Testament, en lang voor hem, met onze eerste ouderen.

En derhalve is het verbond, met Abraham gemaakt, wat aangaat het wezen zelf des verbonds, niet verscheiden van het verbond, met alle volkeren onder het N. Testament gemaakt, maar is een en hetzelfde.

2. Dit verbond begrijpt overal twee zeer voornamen weldaden, zoo in 't Oude als in 't Nieuwe Testament, namelijk, de genadige vergeving der zonden, en beschrijving van de wet Gods in onze harten, der. 31: 32.

3. Dit genadig verbond is door den dood Christi bevestigd geweest, waardoor Hij de vergeving der zonden, en de beschrijving der wet in onze harten door den H. Geest, verdiend heeft, Hebr. 8 en 9.

4. En derhalve heeft Christus door zijn dood niet alsdan eerst den Vader verkregen eene mogelijkheid en begeerte, dat Hij, onverminderd zijne gerechtigheid en waarheid, een verbond der genade met de zondaars heeft mogen en willen aangaan; maar Christus zelf is met alle zijne, door den dood verworvene weldaden, juist de eigene voornaamste gave des Nieuwen Testaments, gemerkt Hij zelf, die de ware Jehova is, dit verbond met zijn dood bevestigd heeft.

5. De voorwaarden des Nieuwen Verbonds, zoo zij ze noemen, zijn dezelfde van den beginne der wereld, en voor de menschwording Christi, en na zijne komst in de wereld.

6. De voorwaarden des Nieuwen Verbonds zijn niet alleenlijk geboden, maar ook beloofd. Alzoo namelijk, dat God, de auteur des genadigen verbonds, beloofd heeft, dat Hij het geloof en de boetvaardigheid, die Hij van zijne bondgenooten vereischt, wil geven, en hetgeen Hij belooft, datzelfde doet Hij ook.

7. Diegenen, die aan de vervulling van de voorwaarde des Nieuwen Verbonds het leven en de zaligheid toeschrijven, die ontstelen aan God en Christus zijne eere, en benemen den benauwden consciëntien den levendigen troost, ja, stooten om de wijze van de zondaars zalig te maken, die in de Heilige Schriftuur is voorgesteld, en dat wordt gevraagd onder die bewimpeling der woorden, gesteld in de tweede overgeleverde stelling.

VII. Of de wil Gods, van de verdienste Christi toe te eigenen, zij onder voorwaarde, indien namelijk de mensch de voorwaarden des Nieuwen Verbonds nakomt. Dit zeggen doorgaans de Remonstranten; beziet de tweede overgeleverde stelling, en aan die van Walchr., pag. 51, alwaar zij zeggen: Zoo menigmaal de mensch deze voorwaardeverzuimt, zoo verkrijgt God niet hetgeen Hij voor heeft.

Tegenstelling.

Al is liet, dat God het geloof en de bekeering zijner bondgenooten vereischt, zoo is nochtans daarom zijne wil geenszins onder voorwaarde; ook hangt de wil Gods van de verdienste Christi toe te eigenen niet aan de vervulling derzelfde voorwaarden; gemerkt de vervulling van deze voorwaarden is een zuivere gave Gods, die het willen en het volbrengen geeft, en die geenszins den mensch kan en behoort toegeschreven te worden.

Redenen.

1. Indien de wil Gods hangt aan de conditiën, die van den mensch volbracht moeten worden. zoo volgt, dat Gode zijne werken van eeuwigheid niet zijn bekend geweest, Hand. 15: 18.

2. Alzoo zoude God onvermogene en zwak zijn. Want Hij wil, en dat ernstiglijk, gelijk zij spreken, dat iets gedaan en vervuld worde, hetwelk nochtans niet geschiedt.

3. Alzoo zoude God afhangen van den mensch, niet de mensch van God. Want God wil, zeggen zij, dat alle menschen deze voorwaarden zullen vervullen, opdat zij allen zalig worden. Waarom dan worden zij niet zalig? Omdat, zeggen zij, zijlieden de voorwaarden des Nieuwen Verbonds niet allen willen nakomen. Derhalve zoo hangen alle dingen af van den willenden of niet willenden mensch.

4. Dit strijdt met de orde en oorzaak der oorzaken. Want waar is hier de eerste oorzaak, die de tweede ordineert en beschikt? Ja, op deze wijze ordineeren de tweede oorzaken de eerste, en de eerste hangt af van de tweede.

5. Aldus verkiest de mensch zich zelven, de genoegzame aangebodene genade aannemende; of hij verwerpt zich zelven, dezelve verwerpende.

6. Aldus is de eere niet desgenen, die ontfermt, wien Hij wil, maar desgenen, die de aangebodene voorwaarde aanneemt of verwerpt en veracht.

7. Aldus hangt het besluit Gods af van zijne voorwetendheid, niet de voorwetendheid van het besluit.

8. Aldus wordt Gods goedheid van de menschelijke boosheid overwonnen; en de mensch, de Satan, de wereld en het vleesch zijn krachtiger dan God.

Want, zeggen zij, God wil, dat alle menschen zalig zullen worden, maar de mensch wil niet.

9. Alzoo geeft God den mensch anders geene genade, dan die in de macht van den mensch is aan te nemen, of te verwerpen.

10. Aldus wordt de wil Gods onzeker gelaten en hangt in twijfel, totdat de voorwaarde van den mensch vervuld wordt.

VIII. Of de verworpenen gehouden zijn te gelooven, dat Christus voor hen gestorven is. Deze quaestie brengen de Remonstranten in de 4e overgeleverde Stelling voor den dag. Wij antwoorden kortelijk: Dewijl de verkorenen en verworpenen in dit leven ondereen vereenigd zijn; Matth. 24: 40, Twee zullen op den akker wezen, de een zal aangenomen, de ander zal nagelaten worden; en dewijl gezamenlijk beiden het Woord Gods gepredikt wordt, zoo kan geen mensch weten, wie verworpen zijn, en derhalve, naar het oordeel der liefde, hopen wij het beste van allen; derhalve, laten de Remonstranten ons aanwijzen, wie verworpenen zijn, en alsdan zoude te bezien staan, wat de verworpenen gelooven moeten. Zij werpen hier tegen: Maar God gebiedt allen, dien het Woord gepredikt wordt, dat zij zullen gelooven.

Wij antwoorden, dat er is een zeker gebod van gehoorzaamheid en een zeker gebod van beproeving. De uitverkorenen dan zijn Gode, als Hij hun gebiedt, gehoorzaam, zijnde van God getrokken om te gehoorzamen. Maar de verworpenen, of zijn ten eenenmaal niet gehoorzaam, of gelooven maar voor eenen tijd, met een tijdelijk geloof, daarna wijken ze wederom af; alzoo worden zij beproefd, opdat openbaar worde, wat in hunne harten verborgen ligt. Zij openbaren derhalve hunne ongeloovigheid en verdorvene natuur, dewelke hun wel is aangeboren, maar geenszins van God ingestort.

En dit zij tot antwoord, op de quaestiën, uit hunne zoo overgeleverde als gedicteerde stellingen getrokken. Maar, dewijl dit beest, het eene hoofd afgesneden zijnde, vele andere krijgt, zoo zal ook van noode wezen andere dwalende meeningen der Remonstranten, uit de boven verhaalde gesproken, of aan dezelve levende, aan te wijzen en te onderzoeken.

IX. Derhalve, dewijl zij doorgaans en in e plaatsen dikwijls melding maken van hunne uitlegging der vergeving der zonden en verzoening met God, en daarmede de slechte lieden bedriegen, alsof zij aan Christus en zijne verdiensten zeer veel toeschreven, door welke Hij de heele wereld met God verzoend zoude hebben, zoo zal men ze uit hunne sluiphoeken moeten trekken, opdat hunne bedriegerij meer en meer bekend worde en zien, wat „voor alle menschen de vergeving der zonden verkrijgen" bij hen is.

Wanneer zij dan zeggen, dat Christus door de verdienste zijns doods allen heeft verkregen de vergeving der zonden, zoo is hunne meening geenszins, die zij schijnen voor te geven, dat Christus door de verdienste zijns doods voor de zonden der menschen ten volle zoude betaald hebben, en voor ons het rantsoengeld voldaan. Ganschelijk niet; want overal loochenen zij, dat Christus voor de zonden ten volle en volkomenlijk voldaan heeft.

Armin., in de bedenkelijke art., pag. 34, acht, dat te bezien staat, of de verkoren mensch in Christus de straf geleden heeft, en de gehoorzaamheid metterdaad bewezen heeft, dan of hij 't gedaan heeft, alleen naar eene genadige schatting Gods.

Dezelfde aldaar, pag. 33: Staat te bezien, of de daden der gehoorzaamheid, van Christus gedaan, waardoor wij gerechtvaardigd worden, Hem niet zijn opgelegd geweest, naar een bijzonder bevel des Vaders, en speciaal verbond, dat Hij met den Vader gemaakt heeft.

Dezelfde, ad Hippol..... 2., 6., zegt hij: kwansuis alsof God Christus en zijne gerechtigheid ons toerekende, dat is, voor ons tot gerechtigheid, hetwelk niet wezen kan.

Dezelfde: Ik ontken niet, dat de gehoorzaamheid Christi ons toegerekend wordt, dat is, voor ons en ten onze goede geschat wordt gedaan te zijn.

Dezelfde, aan de eerste zijde van 't blad: Ik zeg, dat het geloof ons tot gerechtigheid gerekend wordt, om Christus en zijner gerechtigheid's wil.

Episc. Stell. 4, van de rechtvaardigmaking, pag. 63: De gerechtigheid Christi is eigenlijk niet hetgeen ons toegerekend wordt, maar hetgeen, om hetwelk ons, in Hem geloovende, de gerechtigheid toegerekend wordt.

De Remonstranten op de Delftsche Artikelen, in de I Tegenstelling, zeggen, dat God, naar zijn hoogste autoriteit en vrije macht, zonderder voldoening, of door een woord of werk, de zonden heeft mogen vergeven.

Derhalve is het, dat dezelve in de 2 stelling, van de volkomene voldoening, in stede van de woorden in onze plaats hebben gesteld de woorden voor ons.

Bezieet ook hunne 3 Tegenstelling op het 1 artikel, alwaar Sociniaansche dwaling onder schuilt.

In hetzelfde Art. 2, Tegenstelling 1, spreken zij aldus: Maar indien, door de gerechtigheid, waarmede wij gerechtvaardigd worden, verstaan wordt het geloof, zoo meenen wij, dat, zonder de stellingen tegen te spreken, dit van datzelfde gezegd mag worden (namelijk dat dezelve, naar een genadige achting Gods voor de gerechtigheid gehouden wordt, uit genade), als dewelke, naar den stijl der Heilige Schriftuur, om de verdiensten van Jezus Christus, uit enkele genade en genadige schatting Gods, ons tot gerechtigheid gerekend wordt. En derhalve, indien door de gerechtigheid, waarmede wij voor God bestaan, het geloof verstaan wordt, op die wijze, als ze te voren ons tot gerechtigheid gerekend wordt, zoo kunnen wij niet verwerpen, dat die gerechtigheid ook in ons is.

Uit deze en vele andere blijkt klaarlijk, dat, in de Haagsche Conferentie, de ververwerving van de vergeving der zonden en verzoening met God, zoo menigmaal herhaald om de onwetenden te bedriegen, bij de Remonstranten niet is eene betaling van rantsoengeld, en volle voldoening voor onze zonden?

Wat is dan voor henlieden, zult gij vragen, deze verwerving der vergeving der zonden?

Bezieet de antwoorden in de Haagsche Conferentie, pag. 172; in de Latijnsche overzettingen Brand. Alwaar zij alzo zeggen: als wij zeggen, dat Christus de vergeving der zonden voor allen heeft verworven, zoo is onze meening, dat Christus, voldoende de gerechtigheid Gods, dit teweeg gebracht heeft, dat God, zonder kwetsing zijner gerechtigheid, den zondaar wederom de deur zijner genade geopend heeft, hoewel niemand tot de gemeenschap van die genade in zal gaan, dan door het geloof. Dit onderscheid dan, tusschen de verwerving en de vergeving der zonden zelve, wel overlegd, enz.

Bezieet ook de 2de stelling, die zij overgeleverd hebben van het 2de Artikel, waar zij zeggen, dat Christus door de verdienste zijns doods dat heeft teweeg gebracht, dat God het verbond der genade met de zondaren, onverminderd zijne gerechtigheid, heeft mogen en willen maken.

Derhalve stellen wij met hunne eigene woorden deze stellingen.

1. Tusschen de verwerving van de vergeving der zonden, en de vergeving der zonden zelve is een groot onderscheid.

2. Door de verwerving van de vergeving der zonden, heeft Christus dit maar te weeg gebracht, dat God de deur der genade heeft mogen openen, opdat, door onderhouding der voorwaarden des Nieuwen Verbonds, iedereen inga, die wil.

Hier zien wij niet alleen eene schuilende, maar eene openbare Sociniaansche dwaling, nevens de Pelagiaansche.

Onze tegenstelling.

1. Christus heeft, door vergieting zijns dierbaren bloeds, niet alleenlijk deze verdichte en nergens in Gods Woord gegronde verwerving der vergeving der zonden, dat is, de opening van de deur der genade, of macht en mogelijkheid van de deur der genade te openen, ons verdiend; maar heeft metterdaad op 't volkomenste voor alle zonden der uitverkorenen voldaan, het volmaaktste rantsoengeld betaald, en heeft ons vrijgekocht, niet met goud of zilver, maar met zijn dierbaar bloed, 1 Petr. 1:18, 19. En duur gekocht; 1 Cor.6. 20; Heidelberg. Catech. le Vraag. De tegenoverstaande Sociniaansche dwaling verfoeien wij ten eenenmaal.

2. Niemand kan Christus en zijne verdienste met waar geloof aannemen, en alzo door de deur der genade ingaan, door ingebeelde en versierde genoegzame genade, maar alleenlijk door de krachtige genade, waardoor God zijnen uitverkorenen geeft niet alleenlijk te willen gelooven, en niet alleenlijk te kunnen gelooven, maar beide, dat namelijk de mensch metterdaad gelooft, en alzo niet eenigszins door zijne krachten, maar door de weldaad Gods alleen, ter deure der genade ingaat. De tegenovergestelde Pelagiaansche dwaling verwerpen wij in alle manieren.

Dit zij kortelijk gezegd, van de schoone verbloeming der vergeving der zonden der Remonstranten, en ten deele ook, van hunne versierde bijvoeging, van dewelke wij nochtans nog eenige weinige dingen hier onder zullen stellen.

Zoo volgt dan:

X. Hoe, namelijk, de verwerving der vergeving der zonden en der verzoening met God ons toegeëigend wordt, opdat de vergeving der zonden volkomen zij. En och, of wij hierop hunne eigene verklaring met levender stem me mochten hooren.

Maar laat ons zoo verre gaan, als wij kunnen. En laat ons dan uit hunne schriften aanmerken.,

1. Wie toeigent. 2. Op wat wijze 3. Wat.

Van 't eerste. Wie eigent dan toe? Dezelfde, zeggen zij, die de vergeving der zonden verkregen heeft, namelijk, Christus. Maar hoe? Of Hij geeft zijn Woord, en datzelve doet Hij prediken, of Hij gebruikt eene andere wijze en manier, om zijnen wil te openbaren; of Hij zendt ook eenen Engel, Haagsch. Conferen., pag. 192. Ten andere, bij deze uiterlijke middelen voegt Hij genoegzame genade, zoo de mensch maar wil. Tegen die van Walchr., pag. 52, in den laatsten regel op één na, en doorgaans. Hier zien wij wederom, dat de zaligheid des menschen niet hangt aan God, maar aan den mensch zelven, dewelke, zoo hij wil, geholpen zijnde door genoegzame genade, deze weldaad zichzelven kan toeëigenen, of, zoo hij niet wil, dezelve verwerpen. Met den mond dan schrijven zij deze toeëigening aan Christus toe, maar metterdaad den mensch zelven.

Tegenstelling.

God alleen eigent ons krachtiglijk toe de vergeving der zonden, en de gerechtigheid, door den dood Christi verworven, alzoo, dat Hij de gerechtigheid Christi ons, alsof onze eigene ware, om niet toerekent, dewelke wij met het geloof, hetwelk eene zuivere gave Gods is, als met eene hand aannemen, en wanneer wij dezelve aangenomen hebben, in de verdienste Christi alleen, en in de onverdiende gunst van den hemelschen Vader, door de verdienste Christi verworven, berusten.

Opdat wij van dit tweede, namelijk, van het middel, door hetwelk de verwerving der vergeving der zonden den mensch toegeëigend wordt, iets hierbij voegen, dient

geweten; al is het, dat zij telkens schijnen te belijden, dat zulks geschiedt door 't geloof; dat zij nochtans anders niet voor hebben, als met hunne dubbelzinnigheden de slechte lieden te bedriegen. Want tegen die van Walchr., pag. 86, ontkennen zij dat met uitgedrukte woorden, als zij zeggen: Het rechtvaardigmakend geloof voorwaar is het niet, waarmede iemand gelooft, dat hem de zonden vergeven zijn.

En Episcop., Stell. 5 en 6 van de rechtvaardigmaking, ontkent expresselijk, dat het geloof is een werktuig, 't welk de gerechtigheid, die toegerekend wordt, aanneemt. En hij zegt, dat het is eene conditie, voorschreven en vereischt in het Evangelische verbond, zonder welke God de zonde niet wil vergeven, noch de gerechtigheid toerekenen.

Van 't derde. Wat is dan hetgeen, zult gij zeggen, dat ons toegeëigend en toegerekend wordt? Het is namelijk de daad des geloofs, dewelke genadiglijk, door Gods genadige waardeering of schatting, voor gerechtigheid gehouden wordt, alzoo dat Hij, om de verdienste Christi, het geloof zelf tot gerechtigheid toerekent.

Alzoo zegt Arminius, ad Hippol.: Ik zeg, dat de daad zelve des geloofs, dat is, het gelooven, tot gerechtigheid gerekend wordt, en dat in eenen eigenen zin, niet oneigenlijker wijze. Bezieet aldaar vele diergelijke.

Alzoo ook tegen die van Walchr., pag. 84. God, zeggen zij, die, in het verbond der wet, eene volmaakte gehoorzaamheid zijner geboden vereischte, vereischt nu in het Evangelie het geloof, en acht dat zelve, door eene genadige schatting, in plaats van de gehoorzaamheid der wet, om de verdienste, en in alle deelen aller volmaakte verdienste en gehoorzaamheid Christi wille. Dezelfde, pag. 83, reg. 2, enz. Dezelfde, pag. 86, omtrent het midden. Dit is het gemeen gevoelen onzer Theologen, dat de vergeving der zonden is een gevolg en uitwerksel des geloofs enz.

En de Remonstrant in de Delftsche Conferent, Art. 2, Tegenst. 2. Wij gevoelen, zeggen zij, dat God in onze rechtvaardigmaking alzoo op het geloof ziet, dat Hij datzelve houdt voor de gehoorzaamheid, gedaan naar den Evangelischen eisch en wil. En een weinig daarna: Wij achten, dat God ons geloof ons toerekent voor gehoorzaamheid, en datzelve, en ons in datzelve, voor aangenaam houdt.

Alzoo zien wij, dat hetgeen aan de verdienste van den eenigen Christus en zijne voldoening toe te schrijven is, van de Remonstranten aan de daad des geloofs zelve, naar eene genadige schatting Gods, toe geschreven wordt. Is dat niet het gansche fundament onzer zaligheid omstooten?

Indien nu iemand lust heeft verder in het binnenste van hunne verborgenheden dieper te treden, en te vragen,

Wat naar hunne mening dit geloof zij, dat ons tot gerechtigheid gerekend wordt, die zal zichzelf in eenen onuitwikkelen doolhof werpen.

En derhalve raken wij dit ook maar aan. Episcopus, Steil. 3, van de geboden des Nieuwen Verbonds, zegt, dat het geloof is eene vertrouwende toestemming, gedaan aan het Evangelie. Met deze beschrijving stemt overeen de Sociniaansche beschrijving, in 't boek van 't ambt eens Christen menschen, cap. 2, op het einde, waarmede ik, door bewijsredenen, 't zij inwendige, 't zij in het Evangelie zelf stekende, verzekerd zijnde, acht waarachtig te zijn, alle die dingen, die in het Evangelie zijn, en in God door Christus vertrouw en tevreden ben. Maar, opdat blijke, dat deze beschrijving niet rechtzinnig genoeg is, zoo beziet de vierde Stelling, alwaar hij zegt, dat het vertrouwen der bizondere barmhartigheid, waarmede ik geloof, dat mij de zonden om niet vergeven zijn, niet is hetgeen dat het wezen des geloofs stelt, maar alleenlijk een gevolg des geloofs.

In de 6. Stell. zegt hij, dat hetgeen waar het geloof op ziet en rust, is de gansche Evangelische waarheid. In alle welke vele dubbelzinnigheden en uitdrukkelijke valscheden zijn schuilende, om welke te ontdekken, te verklaren en te wederleggen deze plaats niet gegeven wordt, en de tijd ons te kort is.

Wij gaan voort tot sommige andere kleine vragen.

XII. Of de ongelooovigen zeggen mogen, dat Christus waarlijk voor hen gestorven is; insgelijks, wie het is, die ons verdoemt.

De Remonstranten zeggen ja, in de Haagsche Confer., pag. 187, en herhalen hetzelfde, pag. 188, alwaar zij daarbij voegen: de geloovigen mogen dat zeggen tot hunnen troost; de ongelooovigen tot een historisch verhaal, waardoor zij tot het geloof gebracht mogen worden, enz.

Tegenstelling.

Geen menschen, dan in dewelke geene verdoemenis is, en die niet naar den vleesche, maar naar den Geest wandelen, en die ontvangen hebben den Geest, niet der dienstbaarheid, maar der aanneming, mogen zeggen: Christus is voor mij gestorven; wie is er dan die verdoemt? Rom. 8.

XIII. Of de uitverkorenen nergens door den naam van schapen beteekend worden?

Ja, zeggen de Remonstranten; in de Haagsche Conferent., pag. 183.

XIV. Insgelijks, Of Christus schapen heeft, voor welke Hij niet gestorven is, dewelke nochtans vergaan?

De Remonstranten zeggen ja; in de Haag. Conf., pag. 185, 186.

Tegenstelling.

De uitverkorenen worden menigmaal in de H. Schriftuur met den naam van schapen beteekend, voor welke alleen Christus zijn leven gesteld heeft, en die niemand uit zijne handen kan nemen, en derhalve in der eeuwigheid niet zullen vergaan, Joh. 10.

XV. Of Gods Woord alleen en de predikatie van datzelve het ordinaire middel is, waardoor de weldaad, door den dood Christi verworven, den menschen toegediend wordt, opdat zij dezelve mogen aannemen. Zij staan het toe; maar hetgeen zij met de ééne hand geven, dat nemen zij wederom met de andere. Want zij zeggen: Of dat geschieden moet op deze of die wijze, nu of op een anderen tijd, meenen wij, dat dat te ver is getreden in de oordeelen Gods, latende de beschikking van zulks der Goddelijke gerechtigheid, enz.

Haagsche Confer. pag. 189. Ten andere, zij zeggen, dat God wil, dat het woord der verzoening allen zal voorgesteld worden, en inderdaad allen is gepredikt. Terzelfder plaatse, pag. 190, 192.

En, opdat niemand dit late slaan op de uiterlijke en bekende predikatie, zoo zeggen zij, dat God, als het Hem belijft, eene andere wijze kan gebruiken, om zijnen wil te openbaren, ja ook eenen engel zenden. Hierom bekent Joh. Arnold., cap. 3, pag. 100, enz. en pag. 370, naar de meening van Arminius, dat allen menschen genoegzame, noodige middelen ter zaligheid worden toegevoegd.

De tegenstelling uit de woorden Pauli, 1 Cor. 1.

Naardien in de wijsheid Gods de wereld God niet gekend heeft door zijne wijsheid, zoo heeft het God behaagd door eene dwaze prediking de geloovigen te behouden. Want het geloof is uit het gehoor, maar het gehoor uit Gods Woord, Rom. 10.

Eene andere wijze van de menschen zalig te maken, en een ander middel, door hetwelk de Heidenen Christus deelachtig worden, wordt in de Schriftuur niet geleerd.

XVI. Of de offerande Christi ons niet heiligt, zooverre Hij genoegzaam geofferd, maar zooverre Hij toegeeigend wordt.

Alzoo spreken de Remonstranten in de Haag. Confer., pag. 179.

Tegenstelling.

Het zoenoffer heiligt waarlijk allen, voor welke het geofferd is, Hebr. 9:13, 14. Is het, dat het bloed der stieren en der bokken heilig maakt, enz.; hoeveel te meer zal ons het bloed Christi reinigen, enz. Joh. 17. Ik heilig Mij zelven voor hen, Tit. 2. Die zich zelven gegeven heeft, opdat Hij zich een volkzoudeheiligen. Waaruit ook klaarlijk blijkt, de meening Christi niet geweest te zijn zich zelven te geven voor allen en een ieder gelijkelyk. Ten andere, dat Christus diegenen, voor welke Hij zich zelven gegeven heeft, ook heiligt, niet alleenlijk verdienende, maar ook krachtiglijk de zaligheid werkende en toeëigenende. Anders zoude Hij hun volkomen verlosser niet zijn.

XVII. Of Christus voor Kain en Judas als zoodanig, en voor Abel en Petrus als geloovigen den dood geleden heeft? Beide ontkennen de Remonstranten, tegen die van Walchr., pag. 51; maar zonder onderscheid voor deze en voor gene, aangemerkt in de gemeene voorwaarde des vals en der zonde.

Maar, dewijl zij zich zelven hier tegenspreken, terzelfder plaatse, pag. 52, reg. 1, 2, 3. En, Haag. Confer., pag. 207; en de E. D. Antonius Walmus heeft hunne dwaling, of liever boosheid, hier aangewezen en wederlegd; zoo zijn wij met reden daarmede tevreden.

XVIII. Of Christus ten hoogste liefheeft diegenen, voor welke Hij gestorven is. De Remonstranten zeggen neen; Haag. Confer., pag. 193, en 207, voegende daarbij tot reden: omdat Hij de verworvene zaligheid allen niet toepast, maar alleenlijk den geloovigen, hoewel ze allen verworven is.

Tegenstelling uit de woorden Christi, Joh. 15: 13.

Niemand heeft meerder liefde dan deze, dat iemand zijn leven stelt voor zijne vrienden. En Rom. 5:5, 6, 8, God prijst zijne liefde tegen ons, enz.

Te zeggen dan, dat Christus ten hoogste niet lief heeft gehad diegenen, voor welke Hij gestorven is, is openlijk de Heilige Schriftuur tegenspreken, en schandelyk liegen.

XIX. Of de voorbidding Christi zij, de eene algemeen voor de geheele wereld, de andere particulier, voor de geloovigen alleen? De Remonstranten zeggen ja, Haag, Confer., pag. 198, 199, en zeggen: voor de ongelooovigen, wat aangaat de verwerving; voor de geloovigen, wat aangaat de toeëiening.

Tegenstelling met Christus woorden zelven, Joh. 17: 9.

Ik bid niet voor de wereld, maar voor diegenen, die Gij Mij hebt gegeven. En Rom. 8 worden wij geleerd, dat Christus alleenlijk voorbidt voor degenen, voor welke Hij gestorven is.

XX. Ot Christus lijden maar strekt om de zaligheid te verwerven, maar de verkiezing om toe te eigenen en mede te deelen? Alzoo spreken de Remonstranten, pag. 201.

Tegenstelling.

Christus heeft door zijn lijden niet alleenlijk, naar hunne meening, verworven, maar ook metterdaad in der waarheid dezelve teweeggebracht, en meteen den Geest der wedergeboorte verdiend, die het geloof geven, en allen, dien Hij de zaligheid door zijn lijden verkregen had, toeëigenen zonde.

Maar hoe Hij de verkiezing de zaligheid toeëigent en mededeelt, dat kunnen wij niet begrijpen.

Want wie zoude de diepten van deze menschen, tenzij dat Hij een hunner zij, kunnen weten?

XXI. De Remonstranten, tegen die van Walchr., stellen eene vraag voor; pag. 51. Of God in eenig werk eenig einde voor heeft, waartoe Hij nietzoudekunnen geraken?

Zij antwoorden, dat God sommige dingen voorneemt, dewelke Hij door een onwederstandelijke macht wil uitvoeren en verkrijgen; maar dat er sommige zaken van Hem worden voorgenomen onder zekere voorwaarde, welke van de redelijke schepselen vrijelyk te volbrengen staat.

Zoo wanneer de mensch nalaat deze te volbrengen, zoo verkrijgt God niet hetgeen Hij voor heeft, enz.

Wij antwoorden en vragen eerst, welke deze voorwaarde is?

Zij zullen antwoorden, het geloof in Christus.

Wij vragen dan wederom, wie het geeft, dat de mensch deze voorwaarde volbrengt? Want dat is van God alleen, of van de mensch alleen, of van beiden.

Indien van God alleen, gelijk zij willen schijnen te gevoelen, als Art. 3 der Haag. Confer.; Derhalve dan God, den mensch niet gevende, dat hij moge en wille gelooven, en dat hij inderdaad gelooft, handelt geveinsdelijk met den mensch, dien Hij voor heeft zalig te maken, onder voorwaarde, zoo Hij gelooft. Nu, de mensch kan niet gelooven, zeggen zij, tenzij God hem het geloof geeft. Maar God geeft dat niet aan allen, en wil het niet geven. Want indien Hij wilde, Hij zoude het geven. Derhalve, enz.

Indien van den mensch; 'twelk dat woord, onder voorwaarde, die van de redelijke schepselen vrijelijk te volbrengen staat, en het geheele vervolg van de reden te kennen geeft; zoo zijn de Remonstranten expresselijk Pelagianen.

Indien eensdeels God, eensdeels de mensch, zoo zijn zij semi Pelagianen, of half Pelagianen.

Ten andere, indien God niet verkrijgt hetgeen, dat Hij voor heeft, tenzij dat de mensch de voorwaarde volbrengt, zoo hangt dan dit voornemen Gods van de vervulling der voorwaarde des menschen, en God heeft niets zekers van eeuwigheid mogen besluiten, eer dat de mensch de voorwaarde vervult; hetwelk van God te zeggen, zeer ongerijmd is.

Wat aangaat de tegenovergestelde bewijsredenen der Remonstranten, dewijl dezelve eensdeels in de Haagsche Confer. bij geschrift, eensdeels van de Eerw. Doctoren, D. Balcanquallus, en D. Crucigerus, mondeling wederlegd zijn, zoo raken wij dezelve tegenwoordig niet aan, en maken hier een einde van onze bedenkingen, omtrent het tweede Artikel.

HET OORDEEL DER THEOLOGEN UIT GROOTBRITTANJE. OVER HET DERDE EN VIERDE ARTIKEL.

EERST VAN DE KRACHTEN DES VRIJEN WILS, IN DEN GEVALLEN MENSCH.

ONZE EERSTE STELLING.

De wil van den gevallen mensch is ontbloot van de bovennatuurlijke en heilzame gaven, waarmede hij in den stand der onnoozelheid begiftigd was, en derhalve vermag hij nu niets tot de geestelijke werkingen, zonder de krachten der genade.

Dat hij met uitnemende gaven begiftigd is geweest, blijkt daaruit, omdat de mensch gemaakt is naar het beeld Gods. Nu, het beeld Gods heeft zonder twijfel, in de voornaamste faculteit of kracht der ziel, de voornaamste plaats gehad. Maar hoedanige deze gaven geweest zijn, waarmede de wil des menschen in de schepping versierd is geweest, blijkt uit hetgeen, in de wederoprichting dezès beelds, wedergegeven wordt; Ef. 4:24. Trekt aan den nieuwen mensch, die naar God geschapen is in gerechtigheid en heiligheid der waarheid. Dat daarenboven deze gerechtigheid, heiligheid en oprechtheid van den wil door den val verloren is, blijkt uit deze tweede ontvanging derzelve, alzoo zij door de genade Gods in Christus verkregen wordt. Dat namelijk wij op nieuw moesten aantrekken, 'tgeen wij in den ontblooten Adam uitgedaan hebben.

En dat onze zoodanige wil niets vermag tot de bovennatuurlijke werkingen, leert de gansche Schriftuur, Joh. 15:15, Zonder Mij kunt gij niets doen. Rom. 5:6, Toen wij nog gansch krachteloos waren. 2 Cor. 3: 5, Wij zijn niet bekwaam uit ons zelve, iets goeds te denken, enz. Hierom zegt August., Enchrid. cap. 30: Wat goeds kan de verlorene werken, dan zoo verre hij van 't verderf verlost is? En de wil is zoo verre vrij, als hij bevrijd of verlost is.

II

In den gevallen wil is niet alleenlijk eene mogelijkheid van te zondigen, maar ook eene vaardige genegenheid tot zondigen.

Deze mogelijkheid is ook in den wil geweest, toen hij in zijn geheel was, gelijk te zeer is blijkende, zelfs uit den uitgang.

Maar na den val en uit den val zelve is daarbij gekomen een zeer groote dorst en genegenheid om te zondigen; Spr. 2:14. Zij verheugen zich kwaad te doen, en zijn vroolijk in hun verkeerd boos wezen.

Naarstigheid tot zondigen; Genes. 6:5, Al het dichten en pogen huns harten is altijd boos. Slavernij onder de zonde; Rom. 6: 17, Gij zijt geweest knechten der zonde. En eindelijk de dood in de zonde; Ef. 2: 1, Gij, toen gij dood waart in de misdaden en zonden.

En anders kan het niet gelegen wezen met den verdorven mensch, die door de Goddelijke genade nog niet is opgerecht, dewijl de natuur van den wil zoodanig is, dat hij niet kan bloot wezen, maar, van het eene voorwerp afgevallen zijnde, een ander zoekt, hetwelk hij begeerig aanneemt. Derhalve, door eigenwillige afvalling van God den Schepper inderdaad afgekeerd zijnde, zoo valt hij met een ongebonden lust op het schepsel, en boeleert met datzelve onkuischelijk en schandelijk, altijd gierig om te genieten de dingen, die te gebruiken zijn, en om die dingen, die verboden zijn, te bedenken en te bedrijven. Wat wonder is het dan, dat zulk een wil is een slaaf des duivels? Luk. 11:24, Wanneer een sterk gewapende zijn hof bewaart, zoo is 't geen dat hij bezit in vrede. August. Retract. 1:15: De wil zonder liefde is eene geheel verdorvene begeerlijkheid.

VAN DIE DINGEN, DIE DE BEKEERING VOOR GAAN.

EERSTE STELLING.

Daar zijn sommige uiterlijke werken, van de menschen gewoonlijk vereischt, eer dat zij tot den stand der wedergeboorte of bekeering gebracht worden, dewelke zij somwijlen vrijelijk plegen te doen, somwijlen vrijelijk te laten; als daar is te kerk gaan, de predikatiën van Gods woord te hooren, en diergelijke.

Dat zoodanige vereischt worden, is zeer blijkelijk, Rom. 10:14, Hoe zullen zij gelooven dengene, dien zij niet gehoord hebben? Nu, dat ze in onze macht zijn, leert ook de rede zelve, gemerkt het bij elkeen staat zijn locomotief te regeeren, of van de eene plaats in de andere te kunnen gaan, en de ervaring bewijst het, gemerkt men ziet, dat de menschen in de uiterlijke dingen naar hunnen wil dit of dat doen, of beide nalaten; zij kunnen derhalve te huis zitten, wanneer men te kerk gaan moet; zij kunnen hunne ooren stoppen, wanneer de prediker des Evangelies zijne stem laat hooren; Mark. 6:20, Herodes hoorde Johannes gaarne; Hand. 13: 46, de Joden weigeren het Evangelie te hooren; Ps., 58:5, de goddeloozen stoppen hunne ooren, gelijk als de doove adders.

II.

Daar zijn eenige inwendige effecten of werkingen, die de bekeering of wedergeboorte voor gaan, die door de kracht des Woords en des Geestes verwekt worden in de harten dergenen, die nog niet zijn wedergeboren; als daar zijn de kennis van den wille Gods, het gevoelen der zonde, de vreeze der straf, te denken over de verlossing, eenige hope van vergiffenis.

De Goddelijke genade pleegt de menschen tot den stand der rechtvaardigmaking, in denwelken wij vrede hebben hij God, dooronzen Heere Jezus Christus, niet te brengen door een haastig aanblazen Gods, maar door vele voorheen gaande daden, en door den dienst des Woords te ondergebracht, en voorbereid zijnde.

Dit is te zien in diegenen, die, de predikatie van Petrus gehoord hebbende, het pak der zonde gevoelen, vreezen, bedroefd zijn, de verlossing begeeren en eenige hope van vergiffenis ontvangen; alle welke dingen uit die woorden te vernemen zijn, Hand. 2: 37, Als zij dit gehoord hadden, werden zij verslagen in 't hart, en zeiden tot Petrus en de andere Apostelen: Wat zullen wij doen, mannen broeders!

Dit vereischt ook de natuur van de zaak.

Want gelijk in de natuurlijke generatie des menschen vele voorgaande beschikkingen zijn, die voor de invoering van het wezen voorgaan, alzoo ook men in de geestelijke, door vele voorgaande handelingen der genade, tot de geestelijke geboorte.

Dit blijkt eindelijk ook uit de middelen, die God gebruikt, om de menschen te herbaren; want Hij gebruikt den dienst van menschen en het middel des Woords; 1. Cor. 4:15, Door het Evangelie heb ik u gegenereerd. Indien God den goddeloozen mensch onmiddellijk wilde herbaren en rechtvaardigen, zoude hiertoe niet van noode zijn, dat de mensch door eenige kennis, door eenige droefheid, eenige begeerte, eenige hope van vergeving bereid werde.

En den Dienaren, het Woord Gods rechtsnijdende, zoude de zorg niet opgelegd zijn, wel en voorzichtiglijk de consciëntiën der toehoorderen, eerst door den schrik der wet te kwetsen, en daarna door de Evangelische beloften op te rechten, en die te vermanen, om bekeering en geloof, door gebeden en tranen,, van God te begeeren.

III.

Die God, door middel van 't Woord en zijnen Geest, aldus aangeraakt heeft, die roept en noodigt Hij waarlijk en ernstelijk, tot geloof en bekeering.

Uit de natuur der aangebodene weldaad, en uit Gods zeer klare Woord, moet men oordeelen van die behulpzelen der genade, die den menschen gegeven worden, maar niet uit het misbruik, of den uitgang. Dewijl dan het Evangelie uit zijne natuur de menschen roept tot boetvaardigheid en zaligheid, dewijl de opwekselen der Goddelijke genade ook daartoe strekken, zoo moeten wij niet meenen, dat God hier iets geveinsdelijk doet; dit bewijzen die ernstige en beweeglijke smeeking, 2 Cor. 5:2, Wij bidden u, in Christus' naam: wordt met God verzoend. Vermaningen; 2 Cor. 6: 1, Wij bidden u: hebt de genade Gods niet tevergeefs ontvangen. Bestraffingen, Galat. 1:6, Mij verwondert, dat gij; Hem zoo haastelijk verlatende, die u in de genade Christi geroepen heeft; overgebracht wordt tot een ander Evangelie. Beloften, Openb. 3: 3, 20, Ziet Ik sta voor de deur en klop; zoo wie mijne stem hoort, en de deur open doet, Ik zal tot hem komen, enz. Indien God niet alle degenen, die Hij met deze gave zijns Woords en Geestes verwaardigt, ernstelijk zoude noodigen tot ernstige bekeering, voorwaar, zoudede God sommigen, die Hij in naam zijns Zoons roept, bedriegen, en de boden der Evangelische beloften zouden van de geroepenen beschuldigd mogen worden, van valsche getuigenis gegeven te hebben, en die tot de bekeering geroepen zijn, en verzuimen te gehoorzamen, zouden te verontschuldigen wezen. Want die roeping, door het 'Woord en den Geest, kan men niet zeggen, dat de menschen zonder verontschuldiging maakt, indien dezelve maar tot dien einde aangeboden wordt, dat zij de menschen zonder verontschuldiging zoude maken.

IV.

Die God alzoo aangeroerd heeft, die verlaat Hij niet, en houdt niet op in den waren weg ter bekeering te bevorderen, eer dat Hij van hen, door moedwillige nalating, of verwerping dezer aanvankelijke genade, verlaten wordt.

Het talent der genade, dat God iemand ooit gegeven heeft, wordt niemand ontnomen, tenzij dat iemand te voren, door zijne eigene schuld, datzelve begraven heeft, Matth. 25: 28. Hieruit is het, dat wij in de Schrifturen doorgaans vermaand worden, dat wij den Geest niet moeten tegenstaan, den Geest niet uitblusschen, de genade Gods niet tevergeefs ontvangen, van God niet afwijken, Hebr. 3:7. Ja, dat wordt klaarlijk gesteld tot een reden van de Goddelijke verlating, dat God eerst van de menschen verlaten wordt; Spreuk. 1:24, Dewijl Ik geroepen heb, en gij hebt geweigerd, zoo zal Ik ook lachen in uw ongeval; 2 Kron. 24:20, Gij hebt den Heere verlaten, opdat Hij uzoude verlaten. Maar nergens in de Schriftuur wordt in 't minste aangeroerd, dat God zoude plegen of ooit zoude willen, zonder voorgaande schuld des menschen, iemand de hulp der opwekkende genade onttrekken, of eenig behulpzel, dat Hij eenmaal gegeven heeft, geordineerd tot bekeering des menschen.

Aldus hebben de rechtzinnige Vaders geleerd, die met de Pelagianen hebben te doen gehad.

Augustin, of Prosper ad Artic. fals. ad 7, Het is de wil Gods, dat men in den goeden wil blijve; en, eer Hij verlaten wordt, verlaat Hij niemand, en. Hij bekeert menigmaal vele verlaters.

V.

Deze voorgaande uitwerkselen, door de kracht des Woords en Geestes in de gemoederen der menschen voortgebracht zijnde, kunnen, door de schuld van den oproerigen wil verstikt en ten eenenmaal uitgebluscht, en plegen ook in velen uitgebluscht te worden, zoodat sommigen; in welker gemoederen door de kracht des Woords en des Geestes, eenige kennis der Goddelijke waarheid, eenige droefheid over hunne zonden, eenige begeerte en eenige zorg om verlost te worden, ingedrukt is geweest; geheel integendeel de waarheid verwerpen en haten, zich aan hunne begeerlijkheden overgeven, in de zonden verharden, en, zonder begeerte of zorg der verlossing, in dezelve vervuilen.

Matth. 13: 19, Zoo komt de booze, en neemt weg hetgeen in zijn hart gezaaid is.

2 Petr. 2: 21, Het ware beter den weg der gerechtigheid niet te weten, dan na de kennis terug te keeren. De hond wedergekeerd tot zijn uitwerpsel.

Hebr. 6:4, Die, eenmaal verlicht zijnde, de Hemelsche gaven gesmaakt hebben, deelachtig zijn geworden des H. Geestes, het goede Woord Gods gesmaakt hebben, en de krachten der toekomstende wereld, en gevallen zijn, het is onmogelijk, dat zij wederom zouden vernieuwd worden, enz.

Prosper, de Vocat., lib. 2, cap. 2: Velen ontvangen heeft het licht des verstands; maar de wetenschap heeft in allen niet dezelfde kracht, of diergelijke werking; en velen, daar zij schijnen met geloof en kennis versierd te zijn, zoo ontbreekt hun de liefde, en kunnen bij hetgeen zij door 't geloof en de kennis zien, niet blijven, want men kan niet volharden in hetgeen men van ganscher harte niet liefheeft.

VI.

Zelfs de uitverkorenen gedragen zich in deze werkingen, welke voor de wedergeboorte gaan, nooit alzo, of zij zouden van God verlaten mogen worden, vanwege hunne nalatigheid en wederstandigheid; maar zoodanig is de bijzondere barmhartigheid Gods tegen hen, dat, al is het, dat zij deze opwekkende, en verlichtende genade, of een tijd lang verstooten, of onderdrukken, God nochtans hen weder en weder aanport, en niet ophoudt te bevorderen, totdat Hij ze ten eenenmaal onder het juk zijner genade gebracht, en in den stand der wedergeborene kinderen gesteld heeft.

Joh. 6: 37, Al wat Mij de Vader geeft zal tot Mij komen, en dengene die tot Mij komt, zal Ik niet uitwerpen. der. 14: 7, Och, Heere! onze zonden hebben 't verdiend, maar helpt ons om uws naams wil, want onze ongehoorzaamheid is groot, daar wij tegen U mede gezondigd hebben. En 32: 39, Ik zal hun geven eenerlei hart, en eenerlei wezen geven, dat zij Mij vreezen zullen hunne Ieefdagen. Fil. 1:6, Die het goede werk in u begonnen heeft, die zal het volbrengen, tot op den dag van Jezus Christus. `Ware het zaak, dat God alzo niet voortging de bezwijkenden en terugwijkenden te achtervolgen, geene roeping zoude krachtig gemaakt worden, geene kinderlijke aanneming, en zelfs de verkiezing, gefondeerd in 't welbehagen Gods, zoude tevergeefs zijn en krachteloos.

Anglist. de Persev., Na den val des menschen, heeft Hij gewild, dat het maar tot zijne genadezoudebehooren, dat de mensch tot Hem komt, ook dat het maar tot zijne genadezoudebehooren, dat de mensch van Hem niet wijkt.

VII.

De nietverkorenen, in deze handelingen, die voor de wedergeboorte gaan, den Geest Gods en de genade tegenstaande, en zijne aanvankelijke effecten of werkingen in zichzelf, door de verdorvenheid van hunnen eigenen wil, uitblusschende, worden van God, wanneer 't Hem goed dunkt, rechtvaardiglijk verlaten; welke wij met waarheid zeggen, dat door hunne eigene schuld verlaten, en door dezelve schuld verhard blijven en onbekeerd.

Wij achten, dat het buiten allen twijfel is, dat geen mensch zich zoo gedraagt tegen God, of hij verdient wel, dat hem benomen zoude worden de gegevene genade, 't zij met iets na te laten, dat bij had behooren te doen, of met iets te doen, dat hij niet had behooren te doen; hetwelk gesteld zijnde, zoo is het klaar, dat God zonder eenige ongerechtigheid of wreedheid, zoodanigen menschen de aangebodene genade mag onttrekken, en hen aan de hardigheid huns harten overlaten; Rom. 9: 18, Hij ontfermt dien Hij wil, en dien Hij wil verhardt Hij.

God, de Heere, is ook dat niemand schuldig, dat Hij hem, als Hij zijne verlichtende en opwekkende genade tegenstaat, en eigene begeerlijkheden dient, zoude vermurwen door dezelve bijzondere genade, die geen hard hart tegenstaat; Rom. 11: 35, Wie heeft Hem eerst gegeven, en het zal hem vergolden worden? Nu, die aldus verlaten wordt, diezelfde, onbekeerd zijnde, gaat door zijne eigene schuld verloren; Joh. 5:34, 40, Ik zeg u dit, opdat gij zalig wordt. En gij wilt tot Mij niet komen, opdat gij het eeuwige leven hadt; Hand. 28:27, Het hart dezes volks is dik geworden, enz., dat zij zich niet bekeeren, en Ik hen heele.

Van de bekeering, alzo het Woord Gods die beteekent, waardoor de mensch herboren wordt.

I.

God wederbaart de harten zijner uitverkorenen, opgewekt zijnde door de voorgaande werkingen zijner

genade, en schept ze gelijk als opnieuw instortende den levendmakenden Geest, en alle de krachten der ziel met nieuwe hoedanigheden begiftigende.

Door de wedergeboorte verstaan wij er niet allerlei werking des H. Geestes, gaande voor, of trekkende tot de wedergeboorte; maar die werking, van dewelke, gesteld zijnde, terstond gezegd mag worden: deze mensch is nu uit God geboren.

Deze geestelijke geboorte stelt voor henen een gemoed, dat opgewekt is, door den Geest, gebruikende het middel des Goddelijken Woords. Daaruit worden wij ook gezegd herboren uit het onvergankelijke zaad des Woords, 1 Petr. 1:23. Hetwelk waar te nemen staat, opdat niemand, ledig zittende, eene van God ingeblazene wedergeboorte verwachte, zonder eenige voorgaande werking Gods, dewelke is, of des Woords, of de zijne.

Voorts stellen wij, dat de herbarende Geest tot in het binnenste des harten daalt, en het hart herschept, zijne verdorvene genegenheden genezende, en krachten instortende, dat Hij is het formeele beginsel, om de geestelijke en heilzame werking uit te trekken, Ef. 2: 10, Wij zijn zijn maaksel, geschapen in Christus Jezus tot goede werken. Ez. 36:26, Ik zal het steenen hart wegnemen, en zal u een vleeschen hart geven. Uit dit werk Gods komen voort de krachten om geestelijke en heilzame werkingen voort te brengen.

Tot het werk van gelooven; 1 Joh. 5: 1, Wie gelooft, die is uit God geboren. Tot het werk van geloven; 1 Joh. 4:7, Wie lief heeft, die is uit God geboren. En ook tot alle plichten der Godzaligheid; Joh. 15, Zonder Mij kunt gij niets doen.

Prosper [De lib. arbit.] zegt, dat de genade zelve een schepster is der goede dingen in ons. De Schoolleeraars onder de Papisten ontkennen deze zoo klare waarheid niet.

Thomas Aquinas [Quest. disput. de virt. Artic. 20] zegt, dat deze genade, daar wij van spreken, de ziel een zeker geestelijk wezen geeft; dat ze is een zekere bovennatuurlijke mededeeling der Goddelijke natuur; dat zij is voor de ziel, 'tgeen de gezondheid is voor het lichaam.

II.

In betrekking tot ditzelve werk der wedergeboorte staat de mensch passivelijk, dat is, alleen lijdende, niet werkende, en het is niet in de macht van den mensaelijken wil God, alzoo onmiddellijk herbarende, te verhinderen.

Joh. 1: 13, Niet uit den bloede, noch uit den wil des vleesches, noch uit den wil des mans, maar uit God geboren zijn. Want indien het in de natuurlijke schepping waarachtig is: God heeft ons gemaakt, en niet wij ons zelve; zoo zal dat veel meer gelden ook in de geestelijke herschepping; Jerem. 13:23. Kan een moorman zijn huid niet veranderen, zoo kan ook de mensch, met zonde besmet, niet veranderen de ingeborene verdorvenheid der natuur. In den gevallen wil is eene macht om te kunnen lijden, dat dit bovennatuurlijk goed, van buiten toekomende, ontvangen werd, maar niet activelijk eene macht om datzelve, of door zichzelve, of met een ander, voort te brengen en te werken, Jerem. 17: 14, Heel Gij mij, Heere, zoo word ik heel. In de menschen levend te maken gebruikt God geen beginsel van den menschen wil, maar Hij maakt levend, den wil zelve goed makende; Epist. Synod. Episcop. Africae. Wat doet de vrije wil? Ik antwoord kortelijk: Hij wordt zalig gemaakt. Dit werk kan zonder twee niet teweeg gebracht worden, de een van welken het gedaan wordt. God is de auteur der zaligheid, de vrije wil is maar ontvangbaar voor dezelve. Daar is in Christus eene schepping gemaakt in de vrijheid van den wil, en indien zonder ons in de vrijheid, zoo dan niet uit de vrijheid; indien zonder ons, zoo is het in onze macht niet dit werk Gods te beletten.

Als God wil zalig maken, zoo wederstaat geen wil des menschen [Bernardi de lib. arbit, & gratia. Ibid. August. de corrept. & gratia, cap. 14].

van de bekeering, alzoo dezelve beteekent eene werking des menschen, zichzelve door geloof en boete tot God bekeeren.

EERSTE STELLING.

Op de voornoemde bekeering volgt deze onze dadelijke bekeering; terwijl God de daad van te gelooven en te bekeeren trekt uit den veranderden wil, dewelke, gedreven zijnde, ook zelf werkt, zich

tot God bekeerende en geloovende, dat is, meteen zijne zondige werking uittrekkende.

Naar de orde des tijds kunnen nauwelijks onderscheiden worden het werk Gods, den mensch bekeerende, en de werking des menschen, zich tot God bekeerende; nochtans, naar orde van de veroorzaking, zoo is het van noode, dat Gods werk voor ga, en onze werking volgt. Het is van noode, dat een kwade boom, van nature kwade vruchten voortbrengende, eerst zelf in een goeden veranderd worde, eer hij eenige goede vrucht kan voortbrengen.

Maar de wil des menschen, die nog niet is herboren, is niet alleenlijk een kwade boom, maar ook een doode. En indien hij eene goede vrucht voortbrengt, dat doet hij niet, opdat hij verbeterd of door zijne medewerking levend gemaakt worde, maar omdat hij nu al veranderd en levend gemaakt is.

Zeër wel zegt Augustinus: Een rad loopt daarom niet wel, opdat het rond zij, maar omdat het rond is. Alzoo zeggen wij ook; daarom loopt de wil niet wel, opdat hij herboren worde, maar omdat hij alreede herboren is [Ad Simplific. lib. 1. quaest. 2].

In denzelfden zin zegt Hugo de St. Victore: De wederbarende genade blaast den goeden wil aan, dat hij zij, daarna blaast zij den goeden wil in, dat hij zich bewege; eerst werkt zij denzelfden, daarna door denzelfden [De fac fidei].

Ten tweede zeggen wij, dat God niet alleenlijk teweeg brengt die deugd der dadelijke verandering, door welke de mensch nieuwe geestelijke krachten verkrijgt, om te gelooven en zich te bekeeren, maar Hij trekt door eene wonderlijke, verborgene, krachtige werking, uit den genezenen wil, de daad van gelooven en bekeeren.

Alzoo spreekt doorgaans de Schriftuur; Joh. 6: 66, De Vader geeft tot den Zoon te komen, dat is, te gelooven. Fil. 1: 29, U is gegeven te gelooven. 2 Tim. 2:26, God geeft de boetvaardigheid.

Ware het zaak, dat God, eenige krachten instortende, maar gawe te kunnen gelooven, te kunnen bekeeren, en daarentusschen de daad zelve zoude bevelen aan den vrijen wil der menschen, voorwaar, hetgeen de eerste vader gedaan heeft, dat zouden wij allen doen: door den vrijen wil zouden wij van God afwijken, en zouden deze mogelijkheid niet ten uitvoer brengen, of in 't werk stellen.

Dit is derhalve deze uitnemende bijzondere genade, den uitverkorenen in Christus Jezus gegeven, waardoor zij niet alleen kunnen gelooven, zoo zij willen, maar ook willen, als zij kunnen; Fil. 2:13, God geeft u het willen en het volbrengen.

Deze werkende genade hebben, tegen de Pelagianen, de oude Katholieke Leeraars verdedigd:

God gebiedt den mensch, dat hij wille, maar de Heere werkt ook in den mensch het willen; Hij gebiedt, dat hij 't doet, maar Hij werkt ook het doen [In Epist. Synod. Afric. Episcop].

Zoo wie van den Vader geleerd heeft, die kan niet alleenlijk komen, maar hij komt ook; alwaar nu eene mogelijkheid van voortgang, eene genegenheid des wils, en een uitvoering des daads is [August. de gratis Epist. ca. 14].

God werkt ons geloof op eene wonderbaarlijke wijze, werkende in onze harten, dat wij gelooven [Idem, de Praedest. Sanctorum].

Ten laatste stellen wij dit ook daar bij, dat deze werking Gods om het geloof voort te brengen, niet verhindert, ja maakt, dat de wil meteenzoudewerken en hare daad voortbrengen, en derhalve, ofschoon de daad des geloofs van God ingestort wordt, dewijl dezelve van den mensch geoefend of gedaan wordt, zoo wordt ze den mensch toegeschreven; Rom. 10:10, Met het hart gelooft men ter gerechtigheid. En 2 Cor. 4:13, Ik heb geloofd, daarom heb ik ook gesproken. Het is God [zegt Augustinus, de Persev. lib. 2. cap. 3] niet, die alles in allen gelooft, maar die alles in allen werkt. Het is zeker, dat wij gelooven, wanneer wij gelooven, maar God maakt, dat wij gelooven. Wij werken, maar God werkt in ons het werken.

II.

Deze Goddelijke werking verhindert niet de vrijheid van den wil, maar versterkt ze; en nochtans roeit dezelve niet ten eenenmaal uit de verdorvene mogelijkheid van tegen te staan, maar geeft krachtiglijk en lieflijk den mensch eenen vasten wil om te gehoorzamen.

Twee dingen ontkennen wij hier, ten eerste, dat de wil in dezen deele zoude gekwetst worden.

Want alzoo werkt God in de natuur ook, daar Hij ze verheft, en boven hare sfeer haar verhoogt, dat Hij niet omstoote de bizondere natuur der dingen, maar Hij laat een ieder behouden zijne bizondere wijze en beweging, in de zaak voor te brengen. Wanneer Hij dan door den Geest der genade in de willens der menschen werkt, zoo maakt Hij, dat ze op hunne natuurlijke wijze werken, dat is, vrijelijk, en des te vrijer, hoe ze krachtiger van den Geest bewogen worden, Joh. 8:36, Is het dat de Zoon u vrij maakt, zoo zijt gij waarlijk vrij. 2 Cor. 3: 17, Waar de Geest des Heeren is, daar is vrijheid. Het schijnt ons in der waarheid ongelooftelijk te zijn, dat God, die onze willens gemaakt, en met vrijheid begiftigd heeft, niet jegens dezelve op zulke wijze kan werken, dat Hij allerlei goede werking door dezelve vrijelijk zoude trekken, onverminderd hunne natuur, dat is, vrijelijk.

Van de willens zelve der menschen maakt Hij wat Hij wil, en wanneer Hij wil, hebbende eene almachtige macht van de harten der menschen te neigen, waarhenen Hij wil [Aug. de correptione & gratia, cap. 14].

Deze overvloedige genade gelooven wij in zulke voegen krachtig te zijn, dat wij ontkennen, dat dezelve aan des menschen wil zoude geweld doen [Prosp. de Vocatione gent. lib. 2. cap. 26].

Het andere, dat wij hier ontkennen, is, dat God teneenemaal de boosheid zoude uitroeien.

Want hoewel God in 't werk der wedergeboorte zoo krachtiglijk in den wil werkt, dat de naaste mogendheid van dadelijk tegen te staan voor dien tijd opgeschort wordt, nochtans roeit Hij niet uit die eerste mogelijkheid, die niet is de naaste oorzaak, maar eene verre gelegene, en gesteld in actu primo [eerste daad], zoodat Hij ze laat verborgen liggen in haren bitteren wortel [Potentia non proxima sed remota seu in actu primo posita]. Want zoo lang in 's menschen gemoed die wortel der verdorvene en verdervende begeerlijkheid is, zoo is het zeker, dat er ook meteen is niet alleenlijk eene mogelijkheid, maar ook eene genegenheid om de bewegingen des H. Geestes tegen te staan; Gal. 5: 17, Het vleesch begeert tegen den Geest. Maar deze wederstandelijkheid; overmits de zeer krachtige en lieflijke beweging der genade Gods; kan niet uitbreken tot de daad, de gelegenheid der plaats en van den tijd; Spr. 21: 1, Het hart des Konings (hoeveel te meer der menschen, die zoo groote vrijheid niet hebben) is in de hand des Heeren, en Hij neigt het waarhenen Hij wil.

Deze genade kan niet tegengestaan worden, want, ten eerste, werkt zij het willen, dat is, het niet tegen te staan, want hem, die benomen is het willen tegenstaan, die kan wijder niet tegenstaan, gelijk zeer treffelijk zegt de Eerw. Sarisburiensis, De veritate gratiae, pag. 20.

DERDE STELLING.

God beweegt den bekeerden en geloovigen mensch alzoo niet altijd tot goede navolgende werkingen, dat Hij den wil zelve van tegen te staan wegneemt, maar laat somwijlen toe, dat hij door zijne eigene schuld afwijkt van de leiding der genade, en in vele particuliere daden zijne begeerlijkheid gehoorzaam zij.

Men moet altijd onderscheid stellen tusschen die hoofdzakelijke handelingen, zonder welke de zaligheid der uitverkorenen niet bestaat (als daar zijn zich tot God te bekeeren, te gelooven, en te volharden), en de particuliere, navolgende handelingen, dewelke, bijzonderlijk aangemerkt, niet volstrekt noodig zijn ter zaligheid, als deze of diezoudemijden, en zulk of zulk goed werk niet nalaten, want, om dezelve voort te brengen, werkt de genade alzoo, dat ze haren uitverkorenen geeft te zijner tijd, heide het kunnen, het willen, en het volbrengen; tot de laatste ontbreekt ons wel niet, in den ganschen loop onzes levens, de bewegingen en leidingen des Goddelijken.

Geestes, alzoo nochtans, dat wij de genade kunnen komen niet waar te nemen, ja al te dikwijls niet waarnemen, en telkens onze begeerlijkheden vrijelijk en schandelijk gehoorzamen.

Hieruit komt, dat Paulus vermaant, Gal. 5: 16, Wandelt naar den Geest, en gij zult de begeerten des vleesches niet volbrengen; Ef. 4:30, En bedroeft den Heiligen Geest Gods niet, waarmede gij bezegeld zijt tot den dag der verlossing.

Want die worden gezegd den Geest te bedroeven, die zijne leiding tegenstaan en door eene dienstbare vrijheid, aan hunne begeerlijkheden, tegen de beweging der genade, en het raden der conscientie, toegeven.

VALSCHE STELLINGEN,

Die wij verwerpen.

I.

Dat de wil niet bekwaam is om de geestelijke gaven te ontvangen, ja dat er nooit geestelijke gaven zijn geweest in den wil van den mensch, toen hij nog niet was gevallen; dat ze nooit van den wil des gevallen menschen zijn gescheiden geweest; dat ook zoodanige gaven nooit, in de wedergeboorte, in de willen der menschen ingestort worden.

De H. Schriftuur, wanneer zij de geestelijke gaven Gods stelt in 't hart, zoo erkent zij eene oprechtheid in den wil; Ps. 32: 11, Verheugt u, allen gij, die oprecht van harte zijt. Reinigheid; Matth. 5: 8, Zalig zijn ze, die rein van harte zijn. Goedheid; Luc. 8: 15, Die zijn het, die het Woord in een goed en rein hart bewaren. Indien iemand deze gaven tot de genegenheden strekt en buiten den wil stelt, die zal ('twelk ongerijmd is) de uitnemendste gaven der genade Gods stellen in het onredelijke deel der ziel.

Ja, ook de inwendige deugd der bekeering van den wil tot God en den Schepper, en de afkeering van de ongeregelde begeerte om te boeleeren met het schepsel, was zonder twijfel de hoogste gave. Dat nu de wil bekwaam is geweest om deze gave te ontvangen, blijkt daaruit klaarlijk, dat hij met eene zoodanige oprechtheid geschapen is geweest. God namelijk heeft den mensch in den beginne oprecht geschapen. Dat deze oprechtheid verloren is, blijkt maar al te veel uit de uitwerkselen, dewijl nu de wil van den vleeschelijken mensch niet kan of dezelve moet genieten de dingen, die gebruikt kunnen worden, en gebruiken, die te genieten zijn; als in denwelke ingebroken en ingevallen is eene geheele bende van verderfelijke kwade geschiktheden. Voorts, dewijl de wil van den natuurlijken mensch kwaad gezegd wordt, om eene ingeborene en inklevende boosheid, dewelke ook in de boozen, als zij ook geen kwaad doen, eene inwendige ondeugd is, zoo moet men wederom bekennen, in den wil der herborenen ook te zijn eene zekere gegevene en ingestorte goedheid, dewelke in hunne Godzalige werkingen verstaan wordt geweest te zijn. Deze inwendige deugd en goedheid roemt Augustinus doorgaans: De goede wil des menschen gaat voor vele gaven Gods, maar niet voor alle, en die hij niet voor gaat, in dezelve is hij ook [Enchrid. cap. 32]. En opdat niemand droome, dat deze goedheid van den wil niet zij eene inwendige gave, die in de krachten der ziel ingestort is, maar alleen zoude zijn eene enkele benaming, genomen van de werking van den wil zelven, zoo noemt ze Prosper [De vocat. lib. 1, cap. 6], de eerste planting des oppersten Bouwmans. Nu, de planting beteekent iets, dat in de ziel ingezaaid is, met eene daad, die uit dezelve voortkomt.

ONDSCHRIFTMATIGE STELLING.

II.

Dat de genade, waardoor wij bekeerd worden, alleen eene zachte, en zedelijke aanrading is.

Wij ontkennen niet, dat, hetzij in de toekomstige bekeering te bereiden, of in de voorledene te versterken, God eene aanradende kracht gebruikt van dreigementen, beloften, en andere vermaningen, opdat Hij daarmede de harten der menschen onderwerpe, lokke en bewege; maar om den uitgang zelven van deze gansche zaak onfeilbaar voort te brengen, zoo werkt Hij altijd krachtiger en onwederstandelijker;

Naar de grootheid zijner macht, naar de kracht der sterkte zijner macht, Ef. 1:18. En eene aanrading, die maar gevalliger wijze beweegt en noodigt, die is niet genoeg. Want, 1. De zedelijke aanrading beweegt maar objectief, dat is, door de zaak en reden, die voorgesteld wordt, en door kracht van 't einde, den mensch tot de middelen bewegende. Nu, zeer welzeggen de Filosofen: hoedanig iedereen is, zoodanig dunkt hem het einde te wezen. Zoolang dan als de mensch vleeschelijk is, en niet herboren, kunnen de bovennatuurlijke dingen, hem vertoond zijnde, den wil alzo niet bewegen, dat hij ten eenenmaal zoude ontstoken worden, om te gelooven, en zich te bekeeren; maar door eene krachtige werking, die alle aanrading te boren gaat, moet de wil overwonnen en veranderd worden, opdat hij het aangeboden goed krachtiglijk aanneme. 2. Ware het zaak, dat de menschen maar door eene zedelijke aanrading tot God bekeerd zouden worden, zoo zoude deze vraag, waarom het komt, dat deze, de genade gelijkelijc aangeboden zijnde, gelooft, en gene niet gelooft, door het willen en niet

willen van den vrijen wil beantwoord worden; en in dezen deele zoude onze verwondering der ondoorgrondelijke wijsheid en des oordeels Gods niet overblijven. Nochtans tegen de Pelagianen is altijd deze rechtzinnige meening verdedigd geweest, dat de bekeering en het geloof voortkomt uit de verborgene genade Gods, dewelke dezen gegeven wordt, naar barmhartigheid, genen niet gegeven wordt, naar gerechtigheid [Aug. de Pers. lib. 1, cap. 7].

3. Ware het zaak, dat door eene enkele zedelijke aanrading de menschen bekeerd zouden worden, zoo zoude hij, die deze aanradende genade toeliet, waarlijk mogen zeggen: Ik heb mij ondergescheiden; want ik heb ontvangen eene zachte en aanradende genade, dewelke mij wel tot bekeering verzocht heeft, maar even gelijkelyk als de anderen, die, naar hunne vrijheid, deze zedelijke aanrading hebben verstooten; en daarom blijven zij onbekeerd. Ik daarentegen heb, naar mijnen vrijen wil, dezelve aanrading aangenomen, en daarom ben ik bekeerd. Waar blijft daarentusschen dat Paulus zegt: Wie onderscheit u? Wat hebt gij, dat gij niet ontvangen hebt?

Het geloof, beide aangevangen en voltrokken, is eene gave Gods; en die zichzelven niet tegen de klare heilige Schriftuur wil stellen, die moet voor zeker houden, dat deze gave sommigen wordt gegeven, en sommigen niet [Aug. de Praed. Sanct. cap. 9].

ONDSCHRIJFTEMATIGE STELLING.

III.

Dat; alle de werkingen der genade gesteld zijnde, die God gebruikt om deze bekeering te weeg te brengen; de wil des menschen in eene gelijke weegschaal gelaten wordt, of hij gelooven wil, of niet, zich tot God bekeeren, of niet bekeeren.

Daartegenover.

Indien, na alle werkingen der Goddelijke genade, de wil des menschen gelaten wordt in eene gelijke weegschaal, zoo zal volgen, dat niet God door genade, maar dat de mensch door den vrijen wil de voornaamste oorzaak is en. auteur van zijn geloof en bekeering. Want diegene, die, alle de krachten zijner genade betoond hebbende, niets anders vermocht heeft, dan den wil tot eenen middelstand van eene gelijke weegschaal te verheffen, diezelfde is de oorzaak niet van eenenieuwe verandering van de gelijke weegschaal, dat is, tot de daad van gelooven, niet voornamelyk, of als de voornaamste oorzaak zijnde, maar alleenlyk als zijnde eene vergezelschappende oorzaak, en dat geheel gebeurlyk, namelyk onder deze conditie, zoo de wil van de gelijke weegschaal zichzelven eerst door zijne natuurlyke kracht beweegt. Zoo heeft dan de wil hetgeen dus het minste is van God ontvangen, namelyk wat zoo gesteld is in eene zekere onbepaalde middelheid, om te gelooven of niet te gelooven; maar hetgeen het meeste is, en den uitgang dus of zoo maakt, dat heeft de wil zelf uit zichzelven volbracht, namelyk, metterdaad te gelooven.

2. Insgelyks, zoo zal volgen, dat den uitverkorenen geene meerdere genade gegeven is dan dengenen, die niet verkoren zijn; dat dezen tot geene meerdere dankbaarheid jegens God verbonden zijn dan genen; gemerkt in beiden de hand Gods niets anders heeft gewrocht, dan eene gelijke weegschaal van den wil, hetwelk gelegen is als een punt, en niet kan uitgebreid worden.

3. De bekeerende genade wordt tot dien einde gegeven, opdat ze krachtig zij, en den mensch bewege, ja, brenge, om de daad des geloofs onfeilbaarlyk voort te brengen; en al is het, dat hij daartoe misschien somwijlen zoude geraken uit de vrije genegenheid van den wil, in effene weegschaal gesteld zijnde, namelyk, om de genade aan te nemen en te gehoorzamen, nochtans zoo zal hij even zoo zeer menigmaal van zijn werk verstoken worden, uit de vrije bepaling van den wil, in dezelfde gelijke weegschaal gesteld, om de genade te verstooten en dezelve tegen te staan; namelyk, dewijl altijd in de gelijke weegschaal voor vast gesteld wondt, dat men geheel gelijk tot beide geraken kan.

Deze genade wordt van geen hard hart verworpen; want zij wordt daarom gegeven, opdat vooreerst en vooral de hardigheid des harten weggenomen worde [Aug. de Praedest. Sanct. cap. 8].

ONDSCHRIJFTEMATIGE STELLING.

IV.

Dat de mensch niet meer goed kan doen, dan hij doet, en niet meer kwaad laten, dan hij laat.

Deze dingen zijn valsch en ongerijmd, 'tzij dat ze verstaan worden van den onherborenen en natuur-

lijken mensch, of ook van den herborenen, en die door de heiligmakende genade ondersteut wordt. Ten eerste, wat aangaat den stand van den natuurlijke mensch; hoewel hij zijne aangeborene verdorvenheid niet kan uitdoen, of de heerschappij der zonde, over 't geheel genomen, afschudden; zoo kan hij nochtans vele uiterlijke werkingen bedwingen, in dewelke hij zijnen begeerlijkheden den toom geeft. De verdorvene begeerlijkheden neigen den bonzen mensch tot alle kwaad; nochtans bepalen of dwingen dezelve hem niet, om dit of dat kwaad, hier of nu noodzakelijk te bedrijven, als deze doodslag, deze rooverij, dit overspel. Dit blijkt ook daaruit, dat de goddelooze menschen hunne booze stukken niet bij de hand nemen, dan met voorgaande overlegging, en met eene gansch vrije beschikking der middelen, en dat zij nu, vaardig zijnde om het kwaad te bedrijven, zich kunnen bedwingen door ontzag van een ander, of door vreeze van het tegenwoordige gevaar. Wijders, te vergeefs worden door menschenlijke wetten den boozen straffen geordineerd en aangedaan, indien niemand de misdaden heeft kunnen nalaten, die hij begaat. En wat aangaat de daden, die in hun geslacht goed zijn, het is zeker, dat de onherborenen zeer dikwijls vele uiterlijke deugdelijke daden nalaten, die zij, zoo veel het wezen van het werk aangaat, hadden kunnen doen, en van wege de willige nalating zoodaniger werken rechtvaardiglijk veroemd worden; Malt. 25:42, Ik ben hongerig geweest, en gij hebt Mij niet te eten gegeven. Ik ben dorstig geweest, en gij hebt Mij niet te drinken gegeven, enz. Daarna ook van de herborenen en waarlijk geheiligden moet men hetzelfde zeggen; namelijk, al is het, dat zij van de heerschappij der zonde verlost zijn; Rom. 6: 14, 18, knechten gewon ' den zijn der gerechtigheid en, Rom. 8:1, niet naar het vleesch wandelen, maar naar den Geest; zoo kunnen zij nochtans, en dat vrijelijk, buiten den rechten weg der gerechtigheid treden, ook aldan, wanneer ze niet overtreden; en desgelijks, wanneer zij vallen, hadden zij uit kracht en bijstand der genade, door een vrijen wil, dat is, die bevrijd is, hunne begeerlijkheden kunnen wederstaan, en de werken des vleesch vermeden hebben, die, Gal. 5:19, verhaald worden, hoererij, onreinigheid, toornigheid, twist enz. Wie is het, die, zijn verstand heeft, die zeggen zal, dat David niet konde het overspel niet bedrijven, en wanneer hij 't gedaan had, niet kunnen dengen, dien hij het meeste ongelijk gedaan had, ook met een boos opzet en voornemen het leven zelf benemen? Maar, om niet van verre exempelen te gaan halen, spreken wij de conscientien aan van een ieder vroom mensch. Wie is het, die als hij dagelijks God bidt: Vergeef ons onze schulden; niet meteen bekent, dat hij door Gods genade goede werken had kunnen doen, dewelke hij nochtans nagelaten heeft; insgelijks, verzoeking overwinnen, dewelke hij nochtans heeft plaats gegeven? 1 Cor. 10:13, God is getrouw, die u niet zal laten verzocht worden boven vermogen, maar zal nok met de bezoeking eene uitkomst geven, opdat gij het verdragen moogt.

Georgius Landavensis.
Joannes Davenantius.
Samuel Wardus.
Thomas Goadus.
Gualterus Balcanquallus.

VAN HET DERDE EN VIERDE ARTIKEL.

IN ONDERSCHIEDENE VOORSTELLINGEN VERKLAARD.

HET OORDEEL DER THEOLOGEN UIT DE PALTS.

EERSTE VOORSTELLING.

In den stand der zonde is het gemoed des menschen niet teneenenmaal ontbloot van geestelijk verstand, noch de wil van de macht om het geestelijke goed aan te nemen, dewelke hij, zonder instorting van eenige heiligheid, door zijn verstand en levend gemaakte genegenheden opgewekt zijnde, te werk kan stellen; ja, voor de bekeering zelve des menschen, of voor de wedergeboorte, gaan

eenige goede werken, of voorwaarden, voor dezelve vereischt; namelijk, kennis der zonde, en eene daaruit ontstaande droefheid dat God vertoornd is, nederigheid, begeerte van genade, gebeden, en een voornemen en pogen om zijn leven te beteren.

a Haagsche Confer., pag. 298. Episcop. van de klaarheid der Schriftuur. Thes. 2, 3, 7.

b Haags. Confer., pag. 298, 299, 302, 303.

c Haags. Confer. pag. 302. Grevinch., pag. 117. Episcop. disput. van de boetvaardigheid, pag. 1, 9, 13. Joh. Arnoldi tegen Tilen, pag. 397.

Oordeel.

Diegenen, die den mensch tot een getuigenis of richter stelt van de krachten des verdorven menschen, die draagt hem voorwaar tot eenen blinden richter, en stelt het oordeel in handen van een richter, in zijne eigene zaak. God alleen is hier een bekwaam getuige en richter, dewelke, vervreemd van aanneming der personen, ook de heimelijke plaatsen van het hart des menschen doorzoekt en doorgrondt; Jer. 17:9, 10. Die verklaart in zijn Woord, dat de mensch, gelijk hij naar den gemeenen loop uit Adam geboren wordt, is een kind des toorns; Ef. 2:3; en een overtreder van moeders lijf aan; Jes. 48:8; niet half dood, maar geheellijk, al wat hij is, dood in zijne zonden; Ef. 2: 1, 3; Col. 2:13; met geene krachten voorzien tot het geestelijke goed; Rom. 5:6: als blind in zijn verstand; Ef. 5:8; 1 Cor. 2:14; verkeerd van wil; Gen. 6:5, en 8:21; wederspanning van genegenheden; Tit. 3:3; Rom. 3:12, enz. in deze zijne blindheid, verkeerdheid, en opstand, zoo van natuur en wil verhard, dat hij niet meer zijne verdorvenheid en ze genegenheden kan afleggen, als een moorman zijne huid, of een luipaard zijne vlekken kan afleggen; Jer. 13:23; of ook eert kwade boom goede vruchten voortbrengen; Matth. 7:18. Alle welke dingen danig zijn, dat ze den natuurlijken sch geen licht des geestelijken verstands, of begeerte en genegenheid tot het geestelijke goed, overlaat.

Derhalve. dat geene goede werken van hem voor de bekeering kunnen en of verwacht worden, want zoodanig als de boom is, zoodanig zijn ook zijne vruchten, gelijk onze Zaligmaker leert; 12:33. Het is wel waar, dat ook de 1 stelling.

onherborenen sommige eerlijke en prijselijke dingen, in burgerlijke en deugdelijke zaken, door Gods hulp doen; Exod. 31:2, enz.; Rom. 2:14; dewelke nochtans niet uit het geloof, en eene goede conscientie voortkomen, en door hunne eigene gebreken verscheidenlijk besmet worden. Het is ook zeker, dat sommige daden, van kennis der zonde, droefheid, verslagenheid, enz. gaan voor het geloof en de bekeering in den mensch, die herboren zal worden, terwijl hij, door den dienst der wet en des Evangelies, bereid wordt om de genade te ontvangen.

Maar onder dezelve worden, buiten en tegen de waarheid der Schriftuur, vele voorwaarden bij de Remonstranten gesteld, als gaande vóór de bekeering, daar ze nochtans dezelve navolgen als vruchten, of als aanvangen en heilzame beginselen derzelve.

Want de droefheid van God vertoornd te hebben, waardoor de zondaar door de vertooring Gods meer benauwd wordt, als uit vreeze van de straf, is eene droefheid, die naar God is, 2 Cor. 7:10, den geloovenden eigen. dewelke, den goedertierensten Vader in Christus aanziende en aannemende, ernstiglijk en van harte bedroefd zijn, dat Hij door hunne zonden vertoornd is geweest. Nederigheid, die niet geveinsd is of van korten duur, als daar was de nederigheid Achabs; 1 Kon. 21; maar eene oprechte en standvastige nederigheid is eene vrucht der wedergeboorte, waardoor wij aan Christus gelijkvormig worden, Matt. 16:29. Begeerte naar genade, of een honger en dorst der gerechtigheid, is een aanvankelijk geloof, Matt. 5:6, en een begin er van, Fil. 1: 6, en 2: 13.

Gebeden worden van den H. Geest in de harten verwekt; dewelke niet alleenlijk van de algemeene werking der wedergeboorte genoemd wordt de Geest der vernieuwing, Tit. 3:5; maar ook van dit bijzonder werk genoemd wordt de Geest des gebeds, Zach. 12:10.

Ten laatste een voornemen en pogen om zijn leven te beteren komt van de aangevangene bekeering, gelijk de voortgang en volharding in datzelfde voornemen is uit de voltrekking er van. Daarom heeft ook Barnabas die van Antiochië nu geloofden vermaand met een voornemen des harten bij den Heere te blijven, Hand. 11:33.

Hetwelk zoo zijnde, verwerpen wij, door autoriteit der Schriftuur, de stelling der Remonstranten, en stellen deze tegenstelling.

De natuurlijke mensch is blind in zijn verstand, verkeerd in zijn wil, en wederspanning in zijne genegenheden; en vóór zijne bekeering kan hij geen werk doen dat waarlijk goed is en Gode behaaglijk.

TWEEDE VOORSTELLING.

De eerste genade Gods is gelegen in het licht der natuur of in de overblijfselen des beelds Gods; de tweede is de predikatie des Evangelies en hare werking. En deze verkrijgt, naar Gods genadige beschikking, een iegelijk, die de eerste waardiglijk gebruikt.

Armin. in Antiperkins. p. 218, 259, 260. Joh. Arnoldi advers. Tilen. pag. 154 en eenige volgende; insgelijks p. 370, 380, 397.

Oordeel.

De natuur te willen versieren met den titel of het voorhangsel der genade, is een Pelagiaansche dwaling. Want de Pelagianen, opdat zij niet zouden schijnen de genade te loochenen, hebben den naam van dezelve gegeven aan de natuur, ja, hebben de genade in de natuur veranderd; maar de Schriftuur acht geene natuurlijke goederen, als daar zijn rede, wil, en vrije wil, waardig dezen titel te geven. Dat het Evangelie, en de predikatie er van, genade genoemd word, laten wij gaarne toe, dewijl het is een dienst des Geestes der genade, 2 Cor. 3, en een woord der zaligheid: ondertusschen, indien wij letten op den stijl der Schriftuur, is het noch die eerste genade, die ze in onze bekeering of wedergeboorte ons voorstelt, noch ook de tweede, maar een ordinair middel van beide; in welken zin het genoemd wordt eene kracht Gods ter zaligheid, Rom. 1:16. De eerste genade in de bekeering des zondaars is die, door welke hij, door de roeping Gods, dewelke naar zijn voornemen is, overgezet wordt, uit den stand der zonde, in den stand der genade; vernieuwd in zijn verstand, wil, genegenheden en alle krachten, niet alleenlijk door eene uiterlijke aanrading, of inwendige verlichting en noodiging, maar door eene instorting van nieuwe hoedanigheden of krachten; welke instorting, door eene oneigenlijke manier van spreken, genoemd wordt eene levendmaking der dooden, opwekking, wedergeboorte dergenen, die te voren onherboren waren, eene nieuwe herschepping dergenen, die verdorven waren, Ef. 2:1; Joh. 5:21, 25, en 3:5, 7; 2 Cor. 5:17; Ef. 4: 24.

En dit is de voorkomende genade, waarmede de barmhartige God in de bekeering onze werkingen voorkomt, naar deze woorden: Ik ben gevonden, van diegenen, die Mij niet zochten; Ik ben geopenbaard dengenen, die naar Mij niet vraagden, Rom. 10: 10. Insgelijks de opwekkende genade, waardoor Hij opwekt die in hunne misdaden dood zijn, en met de slaapzucht der zonde bevangen en wakker maakt, gelijk er staat, Ef. 5:14: Ontwaakt gij, die slaapt, en staat op van de dooden, en Christus zal u verlichten. Eindelijk, de werkende genade, waardoor God het willen zelf in ons werkt naar het welbehagen zijns wils, Fit. 2: 13, Ef. 1: 11.

En de tweede genade is, door welke de mensch, nu bekeerd of herboren zijnde, van God versterkt en bevestigd wordt, tot voortgang en volharding; en, door inwendige opwekking en medewerking dezer genade met den goeden wil, werkt Hij ook zelf hetgeen Gode aangenaam, en hem heilzaam is. Hiervan spreekt Jerem. 32:40, Ik zal hun mijne vreeze in hunne harten geven, en zij zullen van Mij niet wijken; 1 Cor. 1:8, God zal ons versterken tot den einde toe, onstraffelijk; Fil. 1:6, Die in u het goede werk begonnen heeft, die zal het ook volbrengen. En 2: 13, Van God is het willen en het volbrengen. Deze genade mag genoemd worden eene navolgende genade, omdat ze de eerste, zonder tusschenkomen van een ander, volgt; insgelijks, eene medewerkende genade, omdat ze met den bekeerden wil medewerkt.

Derhalve, in die eerste genade is de mensch anders niet als lijdende dat de bekeering in hem gewrocht wordt, en, dezelve ontvangende, wordt hij den wederbarenden H. Geest onderworpen; deze is dus niet als een begin of als een werkend middel, 'twelk onder hem gesteld is.

Waarvan de reden is, omdat hij dood is in de zonden, ontbloot van alle krachten ten goede, die beginselen zijn van de goede werkingen, gelijk de Apostel spreekt, Rom, 6:6.

Maar in de tweede genade is de mensch niet alleen lijdende dat hij bekeerd worde, maar werkt ook mede, als die, van den H. Geest gedreven zijnde, zelf ook werkt, en met Hem, die werkende is, medewerkt, niet met eene gelijke of gemeenschappelijke macht, maar naar ontvangene mate en wijze der wedergeboorte.

Zoo zijn dan de Remonstranten verre en wijd verdwaald, in de stelling en beschrijving van deze beide genaden; indien er, behalve deze, geene andere bereid is, of den zondigen mensch wedervaart, kan zij in niemand genoegzaam of krachtig wezen, om de zaligheid te verkrijgen. Of, indien de zaligheid daarop volgt, zoo zal ze niet voortkomen uit de weldaad der genade, maar uit het believen der natuur. Dit is een al te grof en tastelijk leerpunt der opgepronkte Pelagianisterij. Daar komt nog een ander bij, daarin, dat de mensch door het rechte gebruik van het licht der natuur zichzelve bereidt, en het licht der genade verkrijgt, dat is, de kennis des Evangelies, en dat uit eene genadige beschikking Gods. Maar waar hebben zij die wijze van beschikken geleerd? Christus leert wel, Matt. 13, dat die heeft, dien zal gegeven worden, dat is, wel gebruikende, maar de uitlegging is in tegenspraak met den tekst, daar zij hebbenden degenen noemt, die het beleid der rede volgen, in God te zoeken en te dienen. Het zijn degenen, die het geloof hebben uit een genadig geschenk, naar het voornemen der verkiezing, en datzelve doen lichten in de vruchten van goede werken, tot Gods eer. Hoe verre dat het licht der natuur gaat en den mensch bevordert, leert Paulus, Rom. 1 en 2, en de exempelen der genen bewijzen het, die spiegels der deugden onder de Heidenen geweest zijn. Dat woord van het kruis, is ook den allerwijsten eene dwaasheid, 1 Cor. 1:23. Die wijsheid Gods, in de verborgenheid verborgen, is zelfs van de scherpzinnigste wijsgeeren niet begrepen geweest, omdat zij ook natuurlijk waren, 1 Cor. 2: 7, 14; Hand. 17:18, 32.

En de wijze der beschikking, dewelke zij uit een al te stout gedichtsel beschrijven en voorschrijven, heeft in 't Oude Testament onder de Heidenen geene plaats gehad, in 'twelk hun het Evangelie, uit last des eeuwigen Gods, verzwegen is geweest; Rom, 16: 25, 26; noch geldt in het Nieuwe, dewijl het kennelijk is, dat zij overal door de predikatie des Evangelies tot zijne kennis gebracht is. Want het geloof is uit het gehoor, maar het gehoor door het Woord Gods; Rom. 10:17. Het is dan eene razernij en een uitwerpsel van een Pelagiaansch hersebekken, waarin zoowel de oude als nieuwe Pelagianen het fundament leggen van de menschenlijke verdiensten.

Hetwelk wij van harte verfoeien en hebben er een schrik van; derhalve, tegen deze Pelagiaansche stelling stellen wij deze rechtzinnige stelling.

De eerste genade Gods is degene, door welke Hij alleen in ons werkt de bekeering. De tweede is degene, door welke Hij medewerkt met ons bekeerden, en het geloof en de heiligheid in ons versterkt en vermeerdert; niet om eenige verdienste van ons, maar uit zijne onverdiende goedheid.

DERDE VOORSTELLING.

De werking der genade in de eerste bekeering is onbepaald, zonder onderscheid en wederstandelijk, zoodat de mensch door dezelve kan bekeerd of niet bekeerd worden, en zijne bekeering niet volgt, tenzij dat hij door eene vrije toestemming zich schikt, en bekeerd wil worden.

De Remonstr. in de Haagsche Confer. p. 236, en vervolgens, Epist. ad. Walachr. p. 67, 68, enz. Joh. Arnoldi contra Tilen., p. 337, en advers. Bogermannum, p. 263.

Oordeel.

Wij zullen niet met al zeggen van de manieren van spreken van de wederstandelijke en onwederstandelijke genade, dewelke de Remonstranten, om de gunst des volks tot zich te trekken en de rechtzinnige Leeraars hatelijk te maken, als eene listige nieuwigheid verdicht hebben, tegen de Schriftuur, tegen de genade zelve, en tegen de Theologische wijze van leeren. Wij zullen hunne leer, die onder deze manieren van spreken is schuilende, onderzoeken en te voorschijn in 't licht trekken. Opdat dit des te bekwaamer geschiede, zoo zijn vooral van noode de inwendige werkingen der Evangelische genade, in den mensch te bekeeren. Nu derzelve pleegt men drie te stellen, naar de gelegenheid van, drieërlei onderwerp. Waarvan de eerste gelegen is in de verlichting des verstands tot de kennis des Evangelies. De tweede is gelegen in het aankloppen, opwekken, en levendmaken van 't hart en de genegenheden. En de derde is bezig omtrent den wil, waardoor dezelve gebogen en geneigd wordt tot het geloof Christi, en tot de gehoorzaamheid des Evangelies. Dat de verlichting onwederstandelijk is, bekennen de Remonstranten `zelven, als zij leeren, dat de wetenschap den

menschen gewrocht wordt door eene gansch onwederstandelijke kracht. Van het aankloppen des harten en der genegenheden gevoelen zij hetzelfde, want 't zij de mensch wil of niet wil, zoo kan hij niet voorbij, of hij moet het Goddelijk aankloppen gevoelen, en daardoor bewogen worden. Derhalve zoo blijft alleen de vraag van wederstandelijkheid van den wil, omtrent denwelke zij gansch geene genade, die waarlijk krachtig is en diensvolgens onwederstandelijk, erkennen of toelaten. Gesteld zijnde, zeggen ze, alle de werkingen der genade, dewelke God gebruikt om de bekeering in ons te werken, zoo blijft nochtans de bekeering zelve in onze vrije macht, zoodat wij kunnen bekeerd worden, dat is, ons zelve bekeeren, of niet bekeeren. Waar hoedanig de werking der genade zij in den wil, dat hebben zij liever te bewimpelen, als rond uit te spreken. Nochtans de zaak spreekt zelve; ook zwijgen hunne schriften niet ten eenenmaal daarvan stil, zoodat zij ze beschrijven, te weten, eene zedelijke aanrading, of eene werking, daarmede overeen komende.

Indien God, in den wil te bekeeren, deze alleen zoude te werk stellen, zoozoudevoorwaar die genade wederstandelijk zijn, ja, de bekeering door dezelve onmogelijk, gemerkt de aanrading der bekeering voor den zondigen mensch eene zaak is, eenvoudig onmogelijk; Rom. 8:7, Het trachten des vleesch is vijandschap tegen God; want het wordt de wet Gods niet onderdanig; want het kan ook niet; Matth. 7:18, Een kwade boom kan geene goede vruchten dragen; gelijk het den moorman geheel onmogelijk is zijne huid, den luipaard zijne vlekken te veranderen, of aan den dooden mensch zichzelf ten leven te verwekken.

Waar de Schriftuur, al is het, dat zij de zedelijke aanrading (zoo zij ze noemen) niet uitsluit uit deze zaak (want wat is de geheele dienst der verzoening als eene zoodanige aanprijzing en aanrading? 2. Cor. 5: 1820), nochtans geenszins de voornaamste kracht der bekeering in dezelve stelt, maar in eene veel Goddelijker werking, dewelke in kracht hetzij voor de schepping, hetzij voor de opwekking der dooden geenszins wijkt.

Want zij is eene nieuwe schepping des menschen, Ps. 51:12; 2. Cor. 5:17; haar eerste is eene opwekking van den dood der zonde, Joh. 5: 25; Ef. 2:1; de andere eene geboorte, waardoor hij Gode geboren wordt, Joh. 3: 3, 5; eene vernieuwing des harten en aller krachten, Ezech. 36:26; Tit. 3:5; eene trekking des Vaders, Joh. 6:44; en die genade, die nimmermeer te vergeefs is, 1 Cor. 15:10. En wat wonder is het, dewijl God de bekeering werkt naar de uitnemende grootte zijner kracht, en naar de werking der kracht zijner sterkte, waarmede Hij zich alles kan onderwerpen; gelijk de Apostel dezelve levendig beschrijft, Ef. 1: 19.

Eene zoo krachtige, zoo machtige werking Gods mag met goed recht genoemd worden onwederstandelijk, zoo men immers vermag of lust heeft dat vreemde woord, onlangs ter kwader ure verduidelicht, te gebruiken.

En onwederstandelijk is dezelve, zoo aan de zijde der genade Gods, als aan de zijde van den wil. Aan de zijde der genade, omdat de krachtige werking Gods is in de daad gelegen, welke niemand kan tegen staan, Rom. 9:19, gelijk Christus van de genade der wijsheid, den Apostelen gegeven, zeide: dewelke niet zullen kunnen tegenstaan allen, die zich tegen u zetten, Luc. 21:15; en Petrus van de genade, den Heidenen gegeven, zeide: wie was ik toch, die God zoude mogen weren, Hand. 11:17.

Wanneer de Remonstranten dit ontkennen, zoo spreken zij merkelyk zich zelve tegen, stellende en ontkennende te gelijk de kracht der genade, zoo ongerijmd, alsof zij eene gehoorde stem zeiden te wezen onhoorbaar; want gelijk de gehoorde stem de daad of werking van het hooren in de ooren stelt, en onhoorbaar dezelve ontkent, alzoo is het dat krachtige genade de werking der kracht in den wil stelt, en het woord wederstandelijk dezelve ontkent. Aan de zijde van den wil.

Want, onderworpen zijnde aan de krachtige genade, zoo wil ze niet tegenstaan; en dewijl ze niet wil, zoo wil ze niet noodzakelijk en alzoo kan ze niet willen tegenstaan, behoudens hare vrijheid. Want iedere zaak, terwijl dat ze is, is noodzakelijk. Waaruit Christus zegt, Joh. 6:37: Al wat Mij de Vader geeft, komt tot Mij; en August. de Corrupt. & gratia, cap. 14, Als God wil zalig maken, zoo kan geen wil des menschen tegenstaan.

Want alzoo is het willen en niet willen in de macht des willenden en niet willenden, dat de Goddelijke wil daardoor niet verhinderd noch zijne macht overwonnen wordt. Maar waarom wordt deze genade eene wederstandelijke genade genoemd?

Opdat namelijk de krachten van den wil des menschen tegen de genade Gods zouden verheven worden; en daar is geene andere ware oorzaak.

En dat is in zwakheid en in boosheid eere zoeken; want de genade Gods te kunnen tegenstaan is geene macht, ar is een gebrek, geene deugd, maar eene boosheid, ja, het is den mensch tegen God wapenen met hardnekkigheid en hoovaardigheid. Alsof stof en asch de almachtigste werking Gods zoude kunnen beletten en bepotten; en als hij ze niet belet, dat hij dan zoude hebben, waarvan in zich zelven te roemen, als die de genade gansch vrijelijk zoude hebben bepaald tot zijne bekeering, en krachtig gemaakt zoude hebben, en zich zelven door hulp derzelve bekeerd zoude hebben. Hetwelk in der waarheid is de genade voor den mensch vruchteloos te maken, en hem jammerlijk in 't verderf te storten. Uit hetwelk alle Godzaligen kunnen verstaan het groot gevaar van dit Pelagiaansch leerpunt. De voornaamste steunselen deszelve om te werpen, zoude meer moeite kosten. Maar het zal voor dit maal genoeg wezen, de gronden, daar het meest op steunt, omver geworpen te hebben.

De eene is, dat, gesteld zijnde de onwederstandelijke genade, de onbepaalde vrijheid des wils, tot het een en tot het ander der tegenover elkander staande zaken, te niet gedaan wordt. Alsof de Geest der vernieuwing de wil onbepaald laat in de daad der bekeering, dat is, dat Hij niets zoude doen; of dat de wil, wanneer hij zichzelven den Geest over geeft, om vernieuwd te worden, eenig dwingend geweld van Hem zoude lijden. Deze dingen zijn ontheologisch, en aan de gezonde leer, die naar de waarheid is, onbekend.

De andere is, dat de instorting der deugden der genade geene plaats heeft in den wil. Waartoe dan die belofte Gods, Ezech 36: 26, 1 Ik zal u een nieuw hart geven, en eenen nieuwen geest, en Jerem. 31: 32, 33, Ik zal mijne wet in hun verstand geven en in hunne harten schrijven? Zullen wij dan nimmermeer den Heere onzen God liefhebben van ganscher harte, van ganscher ziele, van ganscher gedachte, uit alle krachten, Matth. 22:37, 38; noch onze geheele geest, en ziel, en lichaam geheiligd worden en onstraffelijk bewaard, tot de toekomst onzes Heeren Jezus Christus, 1. Thess. 5:25? De Papisten zelfs razen zoo dwaaslijk niet, en durven zoo grovelijk de herkookte Pelagianisterij der Christenheid niet in handen steken. Derhalve, verwerpende de gevaarlijke en vervloekte leer, zoo stellen wij, tegen deze stelling der Remonstranten, deze tegenstelling.

De werking der genade in de eerste bekeering is zoo krachtig, in alle en ieder der uitverkorenen, dat zij niet alleenlijk kunnen bekeerd worden, maar ook zekerlijk en onfeilbaarlijk metterdaad bekeerd worden.

VIERDE VOORSTELLING.

Desniettemin is het billijk, dat het beginsel, de voortgang en voleinding van de voorzeide genade des geloofs en der bekeering, als de voornaamste oorzaak opgeschreven worde; en het geloof mag eene gave Gods genoemd worden, overmits de mensch, zonder die genade, datzelve niet had kunnen ontvangen. Maar het is geene gave, die onwederstandelijk ingestort is, of die verkregen is door den dood Christi, of ook in het nieuwe Verbond beloofd.

Joh. Arnold. advers. Tilen., pag. 441; en de Remonstranten doorgaans in hunne uitgegevene en overgeleverde schriften.

Oordeel.

In de voortbrenging des geloofs laat de Schriftuur niet toe, dat men tusschen de genade Gods en den wil des menschen halveere, en het werk in twee deelen, alsof ze daartoe te zamen komen als mede oorzaken, door eene zekere medewerking; maar zij schrijft hetzelve de genade geheel en ten volle toe; ook met tegenstelling; Ef. 2: 8, Uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof, en dat niet uit u, het is Gods gave; 2. Cor. 3: 5, Wij zijn niet bekwaam uit ons zelve iets goeds te drinken als uit ons zelve; maar dat wij bekwaam zijn, dat is uit God; Matth. 16:17, Vleesch en bloed hebben u dit niet geopenbaard, maar mijn Vader, die in de Hemelen is. Hetwelk zoo waarachtig is, dat zelfs niet de Dienaars des Evangelies, uitdeulers van de verscheidene genade Gods, mede mogen komen in gezelschap van dit Goddelijk werk; dewijl noch die plant iets is, noch die nat maakt, maar God, die den wasdom geeft; 1. Cor. 3:7.

Want indien het zoo is, als de Remonstranten zeggen, zoo moet de genade Gods genoemd worden, niet de voornaamste, maar de min voornaamste oorzaak des geloofs, en hare kracht in te veroorzaken zal verre beneden den wil des menschen komen te staan.

Want wat geeft ze den mensch tot het geloof en de bekeering? Alleenlijk de mogendheid om beide te doen; zij stelt niet meer de daad, of kan de daad niet meer stellen, dan den wil de aangeborene vrijheid benemen. En wie is er, die dezelve mogendheid tot de daad brengt, dat in deze menschen het geloof en de bekeering volgen, in gene niet volgen? De gansch vrije wil des menschen, die de aangebodene genade toelaat en krachtig maakt, welke zij, naar dezelfde vrijheid, verwerpen, en krachteloos maken konde. Indien de oorzaak, die inderdaad werkt, waardiger is als de oorzaak, die niet verder werkt, als de mogendheid; en zij insgelijks krachtiger is, die van de mogendheid tot de daad brengt, als die tot de daad gebracht wordt, zoo zijn het voorwaar ijdele bedriegerijen en geblankette woorden, al wat de Remonstranten van de genade, die het geloof voornamelijk is veroorzakende, liggen te beuzelen.

Ook staat verder hierop te letten, in wat zin het geloof eene gave Gods genoemd wordt. Zoo wij de Remonstranten gelooven, is het eene gave Gods, zoo verre als God datzelve aanbiedt door het woord des Evangelies. Want het Evangelie gebiedt het geloof in Christus, verlicht de gemoederen met zijne kennis, vervult en ontsteekt de harten met liefde, dat zij Hem aannemen mogen zoo zij willen. Maar dat sommigen Hem ontvangen, of willen ontvangen, datzelve achten zij niet meer eene gave Gods te zijn, dan dat anderen Hem verwerpen; gemerkt de eene en de andere daad uit den wil, die onbepaald bestaat, even gelijk en met gelijke vrijheid getrokken wordt en voortkomt. Daarentegen noemt de Schriftuur het geloof eene gave Gods, en leert ons, dat het eene gave Gods genoemd wordt, niet zoozeer omdat het van God aangeboden, als omdat het gegeven wordt, dat is, tegelijk van Hem gegeven en van den mensch aangenomen wordt, gelijk de natuur en orde van de relata, dat is, van zaken, die een aanzien op malkander hebben, vereischt. U, zegt de Zaligmaker, Matt. 13:11, is gegeven, te verstaan de verborgenheden; en de Apostel; Fit. 1: 29; U is gegeven in Christus te gelooven; te weten, van Hem, die in ons werkt het willen en het volbrengen, gelijk cap. 2:13 staat, Even alzo spreekt de Heere bij Jerem. 32: 4, Ik zal mijne vreeze (die uit den geloove is) in hunne hartengeven; bij Ez. 36:26, Ik zal hun geven een nieuw hart, en eenen nieuwen geest, enz. Uit welke en andere dergelijke spreuken wij tweeërlei hoedanigheid dezer gave trekken.

De eene is, dat het is eene ingestorte gave; want zij wordt in onze harten door den H. Geest gegeven, die God overvloediglijk in ons uitstort, door Jezus Christus onzen Zaligmaker, Tit. 3: 6.

De andere is, dat het ook is eene onwederstandelijke gave, gemerkt diegenen, dien ze wedervaart, zekerlijk in Christus gelooven, en van Hem niet wijken, Joh. 6: 37, 38.

Maar te ontkennen, dat dezelve gave door den dood Christizoudeverkregen zijn, is te ontkennen, dat Jezus is de auteur en volmaker des geloofs, gelijk Hem de Apostel noemt, Hebr. 12:2; die ons van God geworden is, 1 Cor. 1:34, en ons den Geest des geloofs verkregen heeft, 2 Cor. 4: 13; Gal. 3: 14.

Ook te ontkennen, dat het is eene belofte des Nieuwen Verbonds, is de belofte des Verbonds uitschrappen en te niet maken, waarmede God belooft, dat Hij zijne wet in onze harten zal geven, zoodat wij Hem kennen van den minste tot den meeste, Jerem. 31:33, 34. Die dit nu doen, spreken zij God (die hetzelfde zegt) niet klaarlijk tegen, wanneer zij het ontkennen, ja lasteren? Derhalve verdoemen wij, als valsch en lasterlijk, deze stelling der Remonstranten, en stooten ze omver met deze tegenstelling.

De genade Gods is de eenige oorzaak des geloofs en der bekeering. En het geloof wordt eene gave Gods genoemd, omdat God om den wille der voldoening des Zoons Gods, volgens de belofte des Nieuwen Verbonds, datzelve zekerlijk zijnen uitverkorenen geeft, uitstortende over hen den H. Geest.

VIJFDE VOORSTELLING.

De krachtige roeping tot het geloof vloeit niet uit de verkiezing ter zaligheid, noch is de vrucht er van. Remonst. in de overgegevene artikelen en verklaringen.

Oordeel.

Gelijk de andere goederen en weldaden uit de fontein der verkiezing voortkomen, alzo wordt ook

deze weldaad, Rom. 8: 29, 30, in die gulden keten der zaligheid, uit de roeping naar voornemen en praedestinatatie getrokken, cap. 9:23; diegenen, die de Apostel zegt te wezen vaten der barmhartigheid tot heerlijkheid, die leert hij, dat ook geroepen worden, vers 24. En daar is geene andere oorzaak, waarom de roeping naar voornemen, naar zijn voornemen genoemd wordt, Rom. 8:28; 2 Tim. 1:9; en aan de verkiezing zonder eenig tusschenkomen verknocht wordt, 1 Cor. 1:26, 27; 2 Petr. 1:10, en elders. Dit zij dan de tegenstelling.

De krachtige roeping tot het geloof vloeit uit de verkiezing ter zaligheid, en is eene vrucht er van.

**HET GEVOELEN DER THEOLOGEN UIT HESSEN,
VAN DE GENADE GODS EN DEN VRIJEN WIL DES MENSCHEN.**

**VAN WELKE STOF IN HET DERDE EN VIERDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN
GEHANDELD WORDT.**

Opdat de leer van den vrijen wil en de genade Gods wel en onderscheidenlijk verhandeld moge worden, zoo achten wij, dat vooral naarstiglijk onderscheid moet gemaakt worden tusschen het wezen zelf van den vrijen wil, en zijne wezenlijke faculteiten of krachten; dewelke, zonder eene geheele omstooting van den vrijen wil, niet van dezelve kunnen gescheiden worden; en tusschen zijne toevallige krachten en faculteiten, zonder welke het wezen van den vrijen wil geheel en onverzeerd bestaan kan.

Van den vrijen wil, naar zijn wezen aangemerkt.

STELLING.

De vrije wil, aangemerkt zijnde naar zijn natuur en wezen, is eene faculteit of kracht der redelijke ziel, of eene mogendheid uit eene voorbedachte verkiezing, zonder allen dwang, door eigene en vrijwillige beweging, van iets te willen of niet te willen, dat het verstand oordeelt verkoren of verworpen te moeten zijn. De vrije wil, aldus genomen zijnde, wordt den mensch toegeschreven in allerlei stand, en wordt zelfs niet in den stand der verdorvenheid, dienstbaarheid en noodzakelijkheid van zondigen te niet gedaan, en zal in het andere Hemelsche toekomstige leven, door noodzakelijkheid en onveranderlijkheid van altijd wel te doen, niet te niet gedaan worden.

TEGENSTELLING.

Zoo verfoeien wij dan de noodzakelijke en fatale noodwendigheid der Manicheën, en der Stoische Filosofen, waardoor zij versierd hebben, dat ook de wil des menschen tot zijne voortgebrachte daden, welke zijn willen en niet willen, door noodzakelijkheid gedwongen en uitgeperst zoude worden. Van welke dwaling wij verzekerd zijn, dat de Gereformeerde rechtzinnige Kerken vervreemd zijn, zoodat wij achten haar groot ongelijk te geschieden, wanneer zij van de broeders Remonstranten beschuldigd worden van Manicheische en Stoische dwalingen.

Van den vrijen wil, naar zijne toevallige krachten aangemerkt.

EERSTE STELLING.

Maar indien men ziet op de toevallige krachten en faculteiten des vrijen wils; voorwaar, in eene andere toestand bevindt zich de mensch in den stand der zonde en der ellendigheid, vóór alle genade der wedergeboorte, als in den stand der genade, in welken staat hij genadiglijk, door krachtige werking des barmhartigen en almachtigen Gods, overgezet wordt.

Van den vrijen wil in den stand der zonde.

De mensch is in den stand der zonde, zooveel het verstand aangaat, teneenenmaal ontbloot van het licht der heilzame kennis Gods, en der dingen, die tot het eeuwige leven behooren, waarmede hem God in zijne eerste schepping verlicht had.

Want hoewel, na den val, in het verstand des menschen, niet alleenlijk het licht der natuurlijke wijsheid, om te verstaan de dingen dezes levens, maar ook sommige, zoo te zeggen, vonken der kennis en wetenschap van God den Schepper overgebleven zijn; welke de Apostel, Rom. 1:19, 20, zegt door

aanschouwen der zichtbare geschapene dingen, eenigszins opgewekt, en tot de daad te kunnen voortgebracht worden, waarover hij verklaart, dat ook de Heidenen, dien Gods Woord niet is verkondigd geweest, voor God zullen wezen zonder onschuld; nochtans is deze natuurlijke kennis geenszins in zichzelf genoegzaam om de eeuwige zaligheid te verkrijgen, of kan de mensch allengskens tot meerdere, ook heilzame genade schikken, of hij trappen tot de eeuwige zaligheid niet voeren. Want alzoo zegt de Apostel, 1 Cor. 2:14, De natuurlijke mensch begrijpt niet wat des Geestes Gods is, want het is hem dwaasheid, en hij kan het niet verstaan. En 2 Cor. 3: 5, Wij zijn niet bekwaam uit onszelfen iets te denken (te weten, van geestelijk goed) als uit onszelfen. Hierom wordt het verstand des menschen gezegd verduisterd, overmits de onwetendheid, die in hem is, Ef. 4: 18. En des menschen onverstandig hart is gezegd verduisterd te zijn, Rom. 1: 21. Ja, de verdorvene en nog niet verlichte mensch wordt duisternis genoemd, Joh. 1: 5; Ef. 5: 8.

TWEEDE STELLING.

Wat aangaat den wil, de mensch is in den stand der verdorvenheid zoo verkeerd en verdorven, dat; hoewel hij de goederen dezes levens kan begeeren, en de werkingen, die alle deugdelijk en burgerlijk goed zijn, willen en doen kan, en ook eene uiterlijke gehoorzaamheid betoonen kan; hij nochtans teneenenmaal ontbloot is van die gerechtigheid en heiligheid, die God in den wil geschapen had, en van alle krachten en natuurlijke faculteiten tot het geestelijke en Hemelsche goed, waarmede hem God in de eerste schepping begiftigd had, zoodat hij het heilzame geestelijke goed noch wil noch in 't werk stelt, noch ook kan willen en doen. Alle liefde tot het goede wordt aan de verdorvene natuur benomen; Rom. 3:10, 11, 12; Ps. 14:3, en 53:3, Daar is niemand rechtvaardig, ja niet tot één; daar is niemand verstandig, niemand, die naar God vraagt, zij zijn allen afgeweken, zijn allen te zamen onnut geworden; daar is niet één, die goed doet, ja ook niet één.

De kracht of mogendheid van het heilzame goed te willen en te doen, wordt aan de verdorvene natuur onttrokken; Jerem. 13: 23, Kan een moorman zijn huid veranderen, of een luipaard zijne vlekken? Zookunt gij ook goed doen, die gewend geleerd zijt kwaad te doen; Matt. 12:24, Gij, adderen gebroedsel! hoe kont gij goed spreken, dewijl gij boos zijt? Rom. 8:7 Het verstand des vleesch is vijandschap tegen God, en wordt der wet Gods ni onderdanig, want het kan ook niet.

DERDE STELLING.

Aangaande het hart, de mensch is in den stand der verdorvenheid zoo verkeerd, dat alle de genegenheden en begeerten des harten enkel boos zijn, te allen tijd; Gen. 6:5, en 8:21, Al het dichten en denken des menschen harten is boos van der jeugd op; Mark. 7:21, Uit het hart des menschen komen voort kwade gedachten, overspelen, dieverijen, enz. Hiertoe behooren die plaatsen der Schriftuur, die gewag maken van de verdorvene begeerlijkheid; Ef. 4:22; Rom. 6:12; Gal. 5: 16, 17, enz.

VIERDE STELLING.

Derhalve, al wat de mensch in den stand der zonde, vóór de genade der wedergeboorte, of met zijn verstand bedenkt, of met zijnen wil verkiest, of met het hart begeert; al is het, dat hetzelfde, wat aangaat het wezen van de daad, deugdelijk goed is; desniettemin is het zoo met zonden besmet, dat, indien men het gaat vergelijken bij den regel der Goddelijke wet, zoo is het inderdaad veel meer zonde, dan goed, en hetwelk waard zoude zijn genoemd te worden een werk, dat God behaagt, Gen. 6:5, en 8: 21, Al het dichten, enz.; Matt. 7:18, Een kwade boom kan geene goede vruchten voortbrengen; Rom. 14: 23, Al wat uit den geloove niet is, dat is zonde; Hebr. 11:6, Zonder geloof is het onmogelijk God te behagen.

TEGENSTELLING.

Wij verwerpen derhalve als valsch, deze navolgende punten.

I Dat de mensch in dezen stand der verdorvenheid, voor de genade der verlichting; hoewel hij de leer, in het Evangelie geopenbaard, met zijn eigen verstand niet heeft kunnen bedenken, noch de wijze der verlossing des menschen geslachts, in het Evangelie geopenbaard, kunnen vinden; nochtans zeer lichtelijk die leer, zoo ze hem geopenbaard en voorgesteld wordt, kan verstaan, en ook den zin van alle die dingen, die van noode zijn te weten, te gelooven en te doen, uit zich zelve begrijpen zonder bovennatuurlijk licht.

II. Dat door het rechte en goede gebruik des natuurlijken lichts; welk gebruik den verdorven mensch mogelijk is; hij verkrijgen kan het bovennatuurlijk licht en ook heilzame genade. Hetwelk, naar de meening van Arminius, Johannes Arnoldi zoekt beweren, tegen Tilenus, pag. 153, 154, 155, 156, 157; enz. of, dat de zondaar, door de natuurlijke kennis Gods, bekwaamer kan gemaakt worden, om overvloediger rijkdommen der Goddelijke genade te ontvangen, gelijk de Remonstranten in de overgeleverde verklaring, art. 3 en 4, spreken.

III. Dat in den wil des menschen nooit geweest zijn geestelijke en bovennatuurlijke gaven, en derhalve, dat ze in den geestelijken dood niet van denzelve hebben kunnen gescheiden worden, hetwelk de broeders Remonstranten in de Haag. Confer., met uitgedrukte woorden, hebben beweerd, gelijk te zien is in de Confer. Bert., pag. 279.

IV. Dat de wil des menschen, hoewel hij, in den stand der verdorvenheid, vóór de wedergeboorte, zijne krachten van wel te doen, metterdaad niet kan voortbrengen, overmits de duisternis des verstands en de verkeerdheid der genegenheden, nochtans dezelve in zich behouden heeft, zoodat, deze beletselen geweerd zijnde, hij tot de daad komen kan, dat is, goed willen en verkiezen. Welke meening der Remonstranten niet duisterlijk vernomen wordt uit de Haag. Confer., in de te voren aangetogene plaats.

V. Dat de mensch, in den stand der zonde, doen kan, en ook menigmaal doet zoodanige werken, dewelke; onderzocht zijnde aan de rede en aan de wet, die in het hart des verdorven menschen van natuur nog is, en blijft ingeplant; niet alleenlijk geene zonden zijn, maar ook eene meerdere en verdere genade Gods verdienen, hetwelk de Remonstranten in de verklaring van hun gevoelens, omtrent het 3de en 4de artikel, te kennen geven.

VI. Dat de mensch in den stand der zonde, vóór het geloof en den Geest der wedergeboorte, hebben kan, ook menigmaal heeft een ijver, zorg en naarstigheid, die hij te werk stelt om de zaligheid te verkrijgen; en hij Gods Woord kan hooren, over de begane zonde bedroefd zijn, de heilzame genade en den Geest der wedergeboorte begeeren; en dat zulks, om het geloof, en den Geest der vernieuwing te verkrijgen, den mensch zeer nut en ten hoogste noodig is, gelijk de Remonstranten in de overgeleverde stellingen, omtrent het 3de en 4de Artik. Stell. 3, expresselijk leeren.

Ingelijks, dat de mensch, in den stand der zonde, vóór zijne levendmaking of wedergeboorte, eene kennis heeft van zijnen dood (te weten van den geestelijken dood) eene droefheid en beklaging van denzelve, een begeerte en wensch der verlossing, honger en dorst des levens; insgelijks, belijdenis der zonden en eene aanvankelijke vreeze; gelijk in de Haag. Confer., pag. 283, de broeders Remonstranten, en, in het schrift tegen Tilen., Johan. Arnoldi, pag. 397, spreken,

Van den mensch in den stand der genade; alwaar meteen van de genade Gods gehandeld wordt.

EERSTE STELLING.

Maar, hoewel God rechtvaardiglijk het gansche menschelijk geslacht in den stand der zonde en der ellendigheid had mogen laten, en eeuwiglijk om de zonde verdoemen, zoo heeft het nochtans zijne onuitsprekelijke goedheid en barmhartigheid beliefd, uit het gevallen menschelijk geslacht, sommigen, die Hij naar het goede believeu zijns wils, in zijnen eeuwigen en onveranderlijken raad, tot lof zijner heerlijke genade, tot het eeuwige leven had verkoren, krachtiglijk uit den stand der ellende te verlossen, en in den stand der genade over te zetten.

TWEDE STELLING.

God derhalve, gemerkt zij nog uit den anderen hoop der menschen te roepen en af te zonderen zijn, doet niet alleenlijk uiterlijk allen zonder onderscheid, beiden verworpenen en uitverkorenen, zijn Woord prediken, en openbaart daarin zijnen wil (dewelke genoemd wordt de uiterlijke genade, den verworpenen en uitverkorenen gemeen) maar; ook verdrijvende de duisternissen der onwetendheid; verlicht ook door dat Woord, als door een ordinair middel en werktuig, in wie en wanneer, en zoo verre als het Hem beliefd, inwendig, met de genade zijns Heiligen Geestes, het verstand met een nieuw licht der kennis van zich en van de geestelijke en hemelsche dingen, en begiftigt daarenboven, door

eene bizondere genade van den Geest der aanneming, den wil der uitverkorenen, dewelke door zijne natuurlijke verkeerdheid van God teneenenmaal afgekeerd is, om geestelijke en hemelsche dingen te verkiezen en te willen, met nieuwe krachten en bovennatuurlijke faculteiten, en buigt en neigt dien tot zijne gehoorzaamheid, dat is, bekeering en geloof in Christus; en heiligt eindelijk hunne harten en alle hunne genegenheden, en stort hen goede begeerten in, dewelke genoemd wordt Gods inwendige, krachtige, eerste genade. Augustinus noemt ze de voorkomende en werkende.

Van de verlichting des verstands is er eene schoone plaats, Ef. 1: 16, 17, 18, Ik houde niet op voor u te danken, uwer gewag makende in mijne gebeden, dat de God van onzen Heere Jezus Christus, de Vader der heerlijkheid n geve den Geest der wijsheid en der openbaring door zijne kennis; verlichtende de oogen uws verstands, opdat gij weet, welke de hope zij zijner verlichting. Luk. 24:45 lezen wij, dat Christus het verstand zijner discipelen geopend heeft, opdat zij de Schrifturen verstonden. En hiertoe behoort ook, wat Christus zegt, Matt. 13:11, U is gegeven te verstaan de verborgenheden des rijks der Hemelen; maar henlieden is het niet gegeven. Ziet ook 1 Joh. 5: 20. Van de verandering des wils, en van de instorting van nieuwe en bovennatuurlijke krachten en faculteiten in denzelve, en van de machtige en krachtige neiging deszelven, om het geestelijke en hemelsche goed te verkiezen en te willen, is er eene schoone plaats, Fil. 2:13, God is het, die in u werkt het willen.

Van de heiligmaking des harten en der genegenheden, betuigt desgelijks de Schriftuur zeer klaar, Ps. 51:12, Schep, o God, een rein hart in mij, en geef mij eenen nieuwen gewissen geest; Ez. 11: 9, en 36:36, Ik zal het steenen hart van u nemen en zal u een vleeschen hart geven. Ik zal mijne wet in hunne harten geven, en in 't binnenste van hen schrijven.

DERDE STELLING.

En niet alleenlijk geschiedt onwederstandelijk de verlichting des verstands en . de heiligmaking des harten, maar ook de verandering van den wil, dat is, de instorting der hoedanigheden of faculteiten, en bovennatuurlijke krachten in den wil. Want ofschoon door de eerste voorkomende en werkende genade Gods, de verkeerdheid van den wil, en de natuurlijke mogendheid van tegen te staan en tegen te pogen, niet teneenenmaal weggenomen wordt (gemerkt de wedergeboorte van den wil in dit leven onvolkomen is, en de herborenen zelve menigmaal de navolgende of medewerkende genade tegenstaan), nochtans zoo wederstaat de menschelijke wil den Geest alzoo niet in 't eerste oogenblik der heilzame bekeering, dat die zijne voorkomende en werkende genade, zoo zij ze noemen, overwint, of teneenenmaal verwerpt, en hunne bekeering tot God belet; maar veel meer maakt die eerste krachtige of voorkomende genade, dat de wil niet tegenstaan wil, maar dezelve noodzakelijk en onvermijdelijk, nochtans vrijelijk en zonder allen dwang, door eene eigenwillige beweging, toestaat en gehoorzaam is.

Want alzoo zegt de Apostel, Ef. 1:19, 20, Dat het is eene uitnemende grootte zijner kracht in ons, wij, die gelooven, naar de werking der kracht zijner sterkte, die Hij gewrocht heeft in Christus, als Hij Hem van de dooden opgewekt heeft, enz. En Fil. 2:13, Het is God, die in u werkt het willen. Daartoe behooren ook die plaatsen der Schriftuur, in dewelke des menschen bekeering gezegd wordt te wezen eene wegneming van het steenen hart, en eene geving van een vleeschen hart, Ez. 11: 9, en 36: 36; eene levendmaking, Ef. 2:5; eene nieuwe schepping, Ef. 2: 10, en 4:24.

En de werking, waarmede het steenen hart weggenomen, en een vleeschen hart gegeven, de doode levend gemaakt, en iets, dat te voren niet was, geschapen wordt, is van zoo groote kracht, sterkte en werking, dat haar niet ten volle kan tegengestaan, of, wat hetzelfde is, dat zij niet kan overwonnen, en zij alzoo teneenenmaal belet kan worden.

VIERDE STELLING.

En nochtans bestaat daarom de wil des menschen niet als een stok of blok in zijne wedergeboorte, of wordt ook tot de bekeering en het geloof tegen dank niet gedwongen ('twelk de Papisten en Remonstranten valschelijk den Gereformeerden Kerken verwijten); want, behalve dat er is eene mogendheid en een wil des menschen om te lijden, dat die bovennatuurlijke krachten en faculteiten

ontvangen worden, en dat het geestelijke en hemelsche goed kan worden gewild, indien dezelve krachten hem op nieuw ingestort worden; welke bekwaamheid niet in een stok of blok gevonden wordt; dwingt daarenboven ook God den wil in diens wederbaring niet met geweld tot de bekeering en tot het geloof, en sleept dien niet, gelijk als tegen dank, mede, maar werkt overeenkomstig de natuur van den wil, niet alleenlijk door beweeglijke noodgingen, vermaningen, aanradingen, en met zeer treffelijke beloften des eeuwigen levens dien aanlokkende, en de bekeering en het geloof met redenen aanradende, maar ook door bovennatuurlijke faculteiten en krachten, door welke hij deze aanradingen mag gehoorzamen, hem onderwijzende, en door dezelve zeer machtige en krachtige werking, zonder eenig tusschenkomen, inwendig denzelven neigende en buigende, dat hij inderdaad gehoorzaamt, en makende den mensch, door deze zijne voorkomende en werkende genade, van niet willende, willende, in zulker voegen, dat de wil, al is het, dat hij, uit zich zelve en uit zijne natuur, geboren is tot niets anders bekwaam als om de genade Gods te verwerpen, nochtans, door deze eerste krachtige genade Gods veranderd zijnde, en uit niet willenden gemaakt zijnde willenden, vrijelijk, en uit eene zelfwillige beweging, zich tot God bekeert, en in Christus gelooft.

VIJFDE STELLING.

En aldus is de wil, van de eerste genade Gods voorgekomen en krachtiglijk van God tot bekeering en het geloof gebogen en geneigd zijnde, medewerkende met de navolgende genade Gods (door welke de herboren mensch in den stand der genade bevestigd en geschikt wordt), en wordt van God gedreven en bewogen, zoodat hij dan ook in den voortgang zijner wedergeboorte en vlijt der Godzaligheid werkt, en mede met de helpende genade, tot de werkingen zelve des geloofs, der liefde, hope en andere deugden, krachtiglijk te zamen komt. Dit betuigt de Schriftuur, zoo menigmaal als zij de herborenen gebiedt, dat zij zich zullen vernieuwen, reinigen, in de geboden Gods wandelen, en hunne zaligheid werken, Ez. 36:27, Ik zal maken dat gij in mijne geboden wandelt; Fil. 2: 12, 13, Werkt uwe zaligheid met vreeze en beven. Want het is God, die in ons werkt het willen en volbrengen.

ZESDE STELLING.

Derhalve, zoo doet de wil des menschen, tot de bovennatuurlijke hoedanigheden en krachten, en ook om de nieuwe genegenheden te ontvangen, anders niet als lijden; alzoo, dat de werking des H. Geestes, bovennatuurlijke krachten in den wil instortende en dien krachtiglijk tot de bekeering en tot het geloof buigende en neigende, niet hangt aan den menschelijken wil en aan diens medewerking en toestemming. Maar aan de daden des geloofs, der liefde, hope, enz., en tot de goede bewegingen, doet hij ganschelijk anders niet als lijden, niet zuiver passievelijk, maar eensdeels lijdelijk, en eensdeels werkelijk; dewijl hij, van de voorkomende genade Gods gedreven en bewogen, en van de navolgende geholpen zijnde, ook werkt, en daden des geloofs, der liefde, hope, en andere deugden voortbrengt. En hieruit is het, dat niet God in ons of door ons, maar wij door de genade Gods gezegd worden te gelooven, te hopen, lief te hebben.

TEGENSTELLING.

Wij verwerpen derhalve de navolgende leerpunten eensdeels als dubbelzinnige, eensdeels als valsche.

I. Dat de gaven der natuur, dewelke ook in de Heidenen, dien Gods Woord niet is geopenbaard, plaats hebben; als daar zijn natuurlijke kennis Gods, het zaad der wet, in de harten der menschen van nature ingeschreven; waarlijk zijn en genoemd mogen worden de genade Gods. Gelijk eertijds Pelagius en zijn aanhangers, opdat zij niet zouden schijnen de genade teneenenmaal te loochenen, met de dubbelzinnigheid van het woord genade gespeeld hebben. Johannes Arnoldi, dezen navolgende, naar de meening van Arminius, in zijn schrift tegen Tilen. cap. 6, noemt het natuurlijke licht de voorkomende genade Gods; zoo wie deze wel zullen gebruikt hebben, dezelve zullen met verdere genade van God begiftigd worden.

II. Dat de wil des menschen, in de wedergeboorte van den H. Geest, niet vernieuwd wordt, noch met nieuwe en bovennatuurlijke krachten en faculteiten begiftigd, maar dat de wedergeboorte of levendmaking alleen plaats heeft in 't verstand, hetwelk verlicht, en in de genegenheden, die geheiligd worden.

Welke verlichting des verstands en heiliging der genegenheden gesteld zijnde, de wil, die overmits de duisternis des verstands en de verkeerdheid der genegenheden te voren zijne krachten metterdaad niet konde in den zondigen mensch in 't werk stellen, als nu deze beletselen weggenomen zijn, krachtig gemaakt wordt om zijne ingeborene kracht van wel te willen in 't werk te stellen, gelijk de broeders Remonstranten in de Haagsche Conferentie, pag. 277, 281, en elders, doorgaans spreken.

III. Dat er niets in den weg is, waarom men niet zoude mogen zeggen, dat de bloote aanrading Gods door redenen de natuurlijke menschen kan geestelijk maken. Waarhenen de Remonstranten schijnen te hellen, in de Haag. Confer.; hoewel zij dat niet expresselijk ronduit hebben durven bekennen, maar Grevinchovius met even zoo vele woorden bekend heeft; tegen Ames. 297.

IV. Dat de genade der bekeering, die inwendig den mensch van God gegeven wordt, en die, de krachten gegeven zijnde, om wel te werken, in den mensch werkt, den mensch alzoo niet begiftigt niet nieuwe krachten, of het blijft altijd in de macht des menschen dezelve te gebruiken of niet te gebruiken; ja, gesteld en tegenwoordig zijnde alle werkingen der genade, die tot de bekeering vereischt worden, dat het nochtans altijd blijft in des menschen macht zichzelve te bekeeren of niet te bekeeren, en met de genade Gods toe te stemmen, opdat de bekeering volge, of ookalzo tegen te staan, dat ze kan ophouden van de werking, ja, dat de toestemming en de bekeering niet navolgen. Hetwelk de Remonst., in de Haag. Confer. pag. 274; Joh. Arnoldi, tegen Tilenum, pag. 127, 128, en 337; niet ontzien te zeggen.

V. Dat de wil des menschen in zijne bekeering door eene krachtige en machtige werking Gods zoo niet bepaald wordt tot de daad der bekeering en des geloofs, dat zijn bekeering en geloof noodzakelijk volgt, en noodzakelijk volgen moet.

VI. Dat genoegzame genade Gods tot bekeering en geloof, allen en een ieder, dien het woord des Evangelies gepredikt wordt, ja ook dengenen, die inderdaad niet worden bekeerd, en niet gelooven, van God gegeven wordt.

Maar dat die genade, dewelke gelijk kan wezen, en menigmaal ook gelijk is, in sommigen, die metterdaad niet bekeerd worden, krachtig, en in anderen, die niet bekeerd worden, krachteloos is, dat de oorzaak daarvan anders geene is, dan dat genen die genoegzame genade wel gebruiken en dezelve gehoorzamen, maar dezen dezelve verachten en verzuimen.

Bezieet in de overgeleverde stellingen der Remonstranten omtrent het 3de en 4de Art. Stelling 5, 6; en Joh. Arnoldi tegen Tilen., pag. 134, 135.

VII. Dat Gods genade (de eerste of voorkomende) in den mensch alzoo niet werkt, of hij zelf werkt niet de genade; ja, bekwaamlijk den mensch toegeschreven kan worden, dat hij zichzelve onderscheidt. Hetwelk de Remonstr., in de Haag. Conf. p. 283, en Grevinchovius, tegen Amesius, willen staande houden.

HET GEVOELEN DER ZWITSERSCHE THEOLOGEN.

Van den vrijen wil des menschen, en van de wijze, hoe de Goddelijke genade het geloof en de bekeering in den mensch werkt.

I.

De mensch is voor den val geweest oprecht, vrij en goed, zoodat hij met zijn verstand, zoowel alle andere dingen, als ook de geboden zijns Scheppers zeer wel konde weten, en met zijnen wil het goed, van het verstand aangewezen, aannemen, en de andere genegenheden, zoo hij wilde, hem onderdanig konde hebben.

Maar door den val is hij van deze allen vervallen, en zoodanig als hij door den val zelfgeworden is, zoodanigen zijn uit hem alle zijne nakomelingen.

Het menschelijke verstand is beroofd van de heilzame kennis Gods; de wil van zijne vrijheid beroofd om het bovennatuurlijke goed aan te nemen; de andere genegenheden van de gelijkvormigheid met de wet Gods en de rechte rede ontbloot, en voorts zijn alle dingen zoo verdorven en verkeerd, dat de ellendige mensch niets van het heilzame en ware goed bedenken of willen, noch God waarlijk kennen,

noch God of den naasten liefhebben, of iets anders, dat noodig is ter zaligheid geweten, geloofd, gedaan en gehoopt te worden, door natuurlijke krachten wil of kan begrijpen of in 't werk stellen.

II.

Wij belijden dan, dat het ware en zaligmakende geloof eene zuiver onverdiende gave Gods is, hetwelk Hij zijnen uitverkorenen naar de mate, wanneer en zoo veel als Hij wil, geeft, instort, vermeerdert en bewaart. Wij gelooven, dat dit geloof, in de ordinaire wijze, gewrocht wordt door Gods Woord, uitwendig wel bediend en aangehoord zijnde, maar inwendig door den H. Geest het verstand niet alleenlijk met heilzame kennis verlichtende, maar ook den wil zoo krachtig vernieuwende en buigende, dat toe te stemmen of niet toe te stemmen, te gelooven of niet te gelooven, bekeerd of niet bekeerd te worden, geenszins den wil des verkorenen menschen toe te schrijven is.

III.

Nochtans maken wij den mensch voor de bekeering, noch ook in de bekeering niet tot een steen, blok, of staak; ook benemen wij den menschelijken wil niet alle werking in 't geheel, hoewel die geene medeoorzaak der bekeering is, noch als oorzaak, maar als een, die met hetgeen in hem gewrocht wordt, te zamen komt; den mensch, zeg ik, ook den onwedergeboren mensch, schrijven wij toe, niet alleenlijk verstand en wil, maar ook het werk der wet, in 't harte van allen ingeschreven, eene conscientie, zichzelven beschuldigende en ontschuldigende, en andere vonken des vervallen Goddelijken beelds, en eenige kennis en gevoelen Gods; maar indien de mensch deze of meerdere ontvangene dingen, dan deze, in ongerechtigheid ten onder houdt, zoo weten wij uit de Schrifturen, dat hij als niet te verontschuldigen gemaakt wordt, en dat hij zich een zwaarder oordeel over den hals haalt.

Daarentegen ook, indien hij deze gaven wel gebruikt; indien hij zijne ellendigheid waarlijk bekent, en den geestelijken dood alzoo gevoelt, dat hij waarlijk en heilzaamlijk hongert en dorst naar de vrijheid en naar het leven; indien hij, waar de Heere aanklopt, het hart opent, en voorts met een open hart luistert; indien hij andere diergelijke dingen meer doet, die Voorgaan, waar de bekeering of begint, of die zij bij het voortgaan stellen; dit alles schrijven wij toe met dankbaarheid en ootmoedigheid niet aan den vrijen wil, noch aan het natuurlijke licht, noch aan eenige menschelijke krachten of verdiensten, maar aan God alleen, van welken alle goede geving en volmaakte gave nederdaalt.

IV.

Wij zeggen, dat niet alleenlijk des menschen verstand, in de kennis van het bovennatuurlijke goed, blind, ja de duisternis zelve is, maar ook, dat de wil tot het goede, hoewel van het verstand aangewezen, dood is, tot kwaad genegen en verkeerd is, tenzij dat hij ook zelf van den H. Geest genezen en levend gemaakt wordt.

Derhalve ontkennen wij ook, dat de menschelijke wil, door de Evangelische bevelen, aanradende vermaningen, groote beloften der hoogste goederen, of daartegenover, door afmaningen en dreigementen, heilzaamlijk bewogen, of krachtiglijk gedreven kan worden, tenzij dat de H. Geest den wil, of op ordinaire wijze, of op extraordinaire wijze, door zijne genadige en krachtige werking wederbaart. Daarenboven, gemerkt door dezelfde beloften of dreigementen verscheidenen verscheidenlijk bewogen worden, zoo staan wij geenszins toe, dat de H. Geest allen, die aanhooren, gelijke genade mededeelt. Want het Evangelie is dezen eene reuke des levens ten leven, genen eene reuke des doods ten doode.

V.

De menschelijke wil doet in den aanvang der bekeering niet dan lijden, dat hij bekeerd wordt, en, wanneer er quaestie is van de bekeering, kan dezelve geenszins als oorzaak toegelaten worden. Want gelijk het verstand geene oorzaak zijner verlichting, noch de verdorvene genegenheden oorzaak zijn van zijne verbetering, alzoo is ook de menschelijke wil geene oorzaak van zijne bekeering; en, niet meer als Lazarus gedaan heeft tot zijne opwekking tot het lichamelijke leven, niet meer heeft ook de herborene mensch gegeven tot zijne herstelling in het geestelijke leven. En het werk der tweede schepping is Gode voorwaar zoo eigen, als Hem eigen is het werk der eerste schepping. Tenzij dat men zeggen wil, dat eene kwade boom goede vruchten kan voortbrengen, dat een moorman zijne huid

kan veranderen, de duisternis van zelf en door hare eigene krachten in licht veranderen, of de dood uit den dood in 't leven hersteld worden. Want de genade Gods vindt den ellendigen wil des menschen niet alleen flauw, maar teneenenmaal dood; de genade Gods komt door zijne genade den wil voor, nimmermeer willende noch kunnende opstaan; denwelken Hij alleen opricht, en dien alleen krachten instort om voort te gaan. En in dezen zin schrijft een Godzalig gemoed den eenigen God alleen gansch en gaar het beginsel, den voortgang, en het einde van zijne bekeering toe.

VI.

De wil, ook nog niet bekeerd zijnde, wil nochtans; maar dewijl dezelve kwaad en verkeerd is, zoo wil hij niet dan kwade dingen, of kwalijk. De wil, van God bekeerd en van kwaad nu goed gemaakt zijnde, die wil goede dingen, en wil wel; maar het is God, die beide werkt. Hieruit is het, dat wij bekennen, dat de wedergeboren mensch, in het kiezen en werken van het goed, niet alleenlijk bestaat als lijdende, maar ook als iets werkende. Want hij wordt van God bewogen, zoodat Hij doet hetgeen dat hij doet. De wil is eerst veranderd door den H. Geest, en met krachten alzoo begiftigd, dat hij van zelfs het goede waarlijk wil en. kan. De herborene werkt, maar God werkt in hem, wat hij werkt na de bekeering; zoo werkt en werkt mede de wil des bekeerden menschen, dewelke van God alleen heeft kunnen bekeerd worden. En het is in der waarheid alzoo; het geschiedt van God, wat wij willen, dewelke alleen te weeg brengt wat wij willen. Want wij hebben uit Paulus geleerd, dat wij Gods werk zijn, geschapen in Christus tot goede werken, maar niet medescheppers.

VII.

Hoeveel God, die het geloof en de wedergeboorte op eene verborgene en onuitsprekelijke wijze, doch krachtiglijk en onfeilbaarlijk is werkende, tegengestaan wordt, dat weet allerbest degene, die tegengestaan wordt. Van den verworpenen of nog onherborenen mensch is het waarachtig, dat hij den woorde der genade en de heilzame vermaningen van nature tegenstaat, en anders niet kan doen als tegenstaan, en nimmermeer begrijpt die dingen, die des Geestes Gods zijn. Maar wat aangaat degenen, die God naar het welbehagen zijns wils besloten heeft zalig te maken, en vervolgens te bekeeren, gelijk God dezen alleen door hen te bekeeren weder opricht, alzoo is er uit dezen niemand, die, de Goddelijke werking belettende, tegenstaat. Want in elk herboren mensch, zoolang hij in dit sterfelijk vleesch leeft, blijven altijd deze twee tegenovergestelde zaken, te weten, het vleesch, of de oude mensch, en de geest, of de nieuwe mensch, waaruit de gestadige strijd des vleesch en des Geestes ontstaat, en dikwijls een zoo zware strijd, dat het vleesch den voortgang der wedergeboorte dikwijls ophoudt, en den Geest zwaarlijk bedroeft. Maar als God wil zalig maken, zoo ligt ten laatste alle menschelijke wil onder, dewijl Hij zoo krachtiglijk de zijnen trekt, dat zij van zelf, elk op zijn tijd en ure, volgen; Hij overwint niet alleenlijk in hen de daad van tegen te staan, maar ook de mogendheid in dezelve, die Hij ten laatste ook wegneemt; en Hij maakt, dat de mensch wil niet door aandrijving met geweld, maar door eene krachtige en lieflijke beweging, makende van een niet willende, een willende, en van een verkeerde, een bereide en waardige. De goede en machtige Herder legt zelfs de vliedende en wederstrevende schapen op zijne schouderen. De H. Geest vernieuwt alzoo het verstand en den wil, dat zij de aangeborene verdorvenheid erkennen, van harte daarover bedroefd zijn, hunne aardsche leden telkens wenschen gekruist en gedood, en de werking des H. Geestes meer en meer vergroot te hebben.

VIII.

Derhalve erkennen wij geheel de boosheid van tegen te staan in den verkoren mensch, zoo voor als na de bekeering; en nochtans dat de eer der gewisse overwinning zeker zij, en dat den H. Geest niet ontbreekt gestadige stof om ten onder te brengen.

Hij neemt weg het steenen hart, die een vleesch en hart beloofd heeft.

Maar zoolang als wij in dezen aardschen tabernakel in vreemdelingschap leven, zoo bevinden en gevoelen wij, niet willende en willende, dat het steenen hart verbroken, niet ten eenenmaal vermorzeld wordt, totdat eindelijk de uitverkorenen over het vleesch de overwinning behalen en daarover triumfeeren.

IX.

Ten laatste gelooven wij den Apostel Paulus, leerende, dat allen menschen geopenbaard worden die dingen, die den mensch noodigen, om God te zoeken, en groot te maken. Maar daarom te zeggen, dat alle menschen tot de zaligheid en het eeuwige leven geroepen worden, of dat allen menschen de middelen, noodig ter zaligheid, genoegzaamelijk en krachtiglijk toegediend worden, datzelfde zeggen wij niet alleenlijk tegen de Schriftuur te zijn, maar ook tegen de ervaring. Want, gelijk God voortijds de Heidenen heeft laten gaan in hunne wegen, alzoo heeft Hij ook in 't nieuwe Verbond de stem des Evangelies tot vele volkeren niet gezonden.

OORDEEL UIT NAAM DER RECHTZINNIGE NASSAUSCHE EN WETTERAVISCHER KERKEN.
VAN HET DERDE EN VIERDE ARTIKEL,
VAN DE GENADE GODS EN DE BEKEERING DER MENSCHEN.
STELLING VAN DE VRIJHEID DES WILS.

Gevoelen der Remonstranten.

De vrijheid van den menschelijken wil is anders niet, dan eene onbepaalde, zoowel tot het eene als tot het andere, en tot tegen overgestelde werkingen strekkende, dewelke niet kan bestaan met eenige noodzakelijkheid, die den wil tot het eene zoude bepalen, noch met die noodzakelijkheid, dewelke gezegd wordt af te hangen van het besluit Gods.

Het aangenomen en waarachtig gevoelen.

De wil des menschen blijft door zijn wezen altijd vrij, ook wanneer hij tot het eene bepaald wordt. En deze vrijheid wordt niet weggenomen door de noodzakelijkheid, dewelke afhangt van het besluit Gods.

VERKLARING EN BEVESTIGING VAN HET WARE GEVOELEN.

God heeft in de eerste schepping allen geschapenen dingen ingeplant eene bijzondere natuur, welker instelling Hij niet omstoot. Alzoo heeft Hij den wil des menschen versierd met vrijheid, zoodat die niet kan gedwongen worden. Deze eigenschap derhalve kan van den wil niet weggenomen worden. Maar zoo is het gesteld met deze vrijheid, dat ze niet strijdt met alle noodzakelijkheid en bepaling. Wel is waar, zij strijdt met eene bepaling, die door geweld geschiedt, of met de noodzakelijkheid van den dwang; maar zij komt zeer wel overeen met de noodzakelijkheid der onveranderlijkheid, onfeilbaarheid, en afhankelijkheid van God. Want God haat noodzakelijk de zonden, Ps. 5: 5, door eene noodwendigheid zijner natuur, of zijner onveranderlijkheid; en Hij haat dezelve vrijelijk, dat is, niet gedwongen. Alzoo zijn de zalige zielen in den hemel met meerdere vrijheid begiftigd, dan wij in dit leven zijn. Maar zij willen anders niet als billijke en rechte dingen noodzakelijk; omdat zij in de genade bevestigd zijn. En dit is de hoogste volmaaktheid van den wil, alleenlijk maar tot het goede geneigd te zijn. Ten andere, er geschieden vele dingen noodzakelijk ex hypothesi, dat is, dit te voren gesteld zijnde, dat God het besloten heeft, dewelke ten aanzien van den menschelijken wil vrijelijk geschieden. Alzoo hebben de Joden Christus gekruisd noodzakelijk en vrijelijk. Noodzakelijk, want zij hebben Christus, door dien bescheiden raad en voorzienigheid overgegeven, genomen, door de handen der onrechtvaardigen aan het kruis genageld en gedood, Hand. 2: 23. Vrijelijk, want zij hebben, met volle believen en voorbedachten wil, Christus gezocht te dooden, gelijk de Evangelische historie betuigt.

STELLING VAN DEN STAND DER ELLENDIGHEID, EN ONWAARDIGHEID DES MENSCHEN, DIE TE ROEPEN IS.

Gevoelen der Remonstranten.

Hoewel er in dezen stand geen vrije wil is tot het geestelijke goed, zoo blijft

Ware gevoelen.

Er is in dezen stand geen vrije wil tot het bovennatuurlijke goed. En hoewel

nochtans over eene kennis van de wet der natuur en een zaad van de rechte rede; om het beter gebruik hiervan oordeelt God sommige menschen voor anderen bekwaam, met meerdere genade te begiftigen. Hetzelfde is te houden van het betere gebruik der gemeenere genade.

in het verstand des menschen overig zijn eenige natuurlijke wetenschappen, die sommige menschen verstikken, andere wel gebruiken, zoo beweegt nochtans het rechte gebruik derzelfde God niet, dat Hij sommige menschen voor andere bekwaam zoude oordeelen, die Hij met verdere genade, te weten, met de predikatie des Evangelies begiftigt. Hetzelfde is te houden van het betere gebruik der gemeenere genade.

VERKLARING EN BEVESTIGING VAN HET WARE GEVOELEN.

De kennis Gods, als des Scheppers, wordt gezocht uit het boek der natuur en des schepsels; dat is, ontstaat uit het voorgeven der conscientie, en wordt geschept uit de werken Gods, Rom. 1. Het gebruik van beide is, uit zich zelven, menschen met de hand te leiden, om God te kennen en groot te maken, als de bouwmeester en bewaarder der wereld; toevalliger wijze, om den mensch alle onschuld te benemen. Wanneer dan de natuurlijke mensch God aldus kent en groot maakt, zoo verzacht hij de zwaarte der eeuwige straf, maar beweegt God niet, dat Hij hem met verdere genade zoude begiftigen. Want dat is enkel zuiver werk der barmhartigheid, dat God van een burger der wereld maakt een burger der Kerk,

Deut. 7: 6, 7; maar God roept vele menschen in de Kerk, die het licht der natuur misbruiken, en velen, die datzelfde wel gebruiken, roept Hij niet. Wat aangaat het beter gebruik van de gemeenere genade, zelfs dit kan God niet bewegen, dat Hij verdere genade zoude geven; want het is noch des willenden, noch des loopenden, maar des ontfermenden Gods, Rom. 9: 15, 16. Wel is het waar, dat God wel pleegt het rechte gebruik zijner vorige genaden, met andere, en meerdere, en veel meer genade te vergelden; gelijk er staat, Matth. 25, dengene, die heeft, zal gegeven worden; maar dat doet Hij niet, bewogen zijnde door eenige bekwaamheid des menschen, die zich zelven het rechte gebruik der gaven zoude verkrijgen, maar bewogen door zijne onverdiende belofte.

STELLING VAN GODS BEDOELING IN DE ROEPING DES MENSCHEN.

Gevoelen der Remonstranten.

God roept den mensch door de predikatie des Woords met dit voornemen, dat zij allen de roeping toestemmen, zich bekeeren, gelooven en ter zaligheid gebracht zouden worden; en derhalve deelt Hij allen, die Hij roept, genoegzame genade mede.

Het rechte gevoelen.

God roept met dit voornemen de uitverkorenen, opdat zij door de predikatie des Woords zich zouden bekeeren, gelooven, en zalig worden, en dat zijne barmhartigheid in hunne verheerlijking zoude blijken; de geveinsden, om te betoonen, dat Bij behagen heeft in de bekeering en zaligheid, en ook, opdat zij zonder verontschuldiging zouden zijn, en dat zijne gerechtigheid blijke in hunne verdoemenis, Luk. 8:10; 2 Cor. 2: 16. Waaruit te vernemen is, dat die roeping, waarmede de geveinsden geroepen worden, genoegzaam is, eensdeels tot bekeering, eensdeels om hen te stellen, dat zij geene verontschuldiging mogen voorwenden.

VERKLARING EN BEVESTIGING VAN HET WARE GEVOELEN.

De goedheid Gods verkrijgt haar einde en wit in de verkondiging des Evangelies op twee manieren. Ten eerste, zoo de menschen gebracht worden tot bekeering en zaligheid, Rom. 1:16, 17; Ef. 1:6, enz. En dit is die bijzondere goedheid Gods jegens de uitverkorenen, 2 Cor. 2: 16. Ten andere, zoo zij ter zaligheid niet worden gebracht.

Want alsdan blijkt de goedheid Gods hierin, dat Hij niet de auteur van hun verderf is, Jes. 5: 34. En dit is de algemeene goedertierenheid Gods jegens de geveinsden. Maar God, roepende de verworpenen, wil hunne bekeering en zaligheid ernstig met eenen wil, waardoor Hij de bekeering voor goed kent, maar niet waardoor Hij dezelve wil te weeg brengen. Want indien Hij dat wilde, Hij zoude dezelve ook te weeg brengen; want het welbehagen Gods wordt onfeilbaarlijk vervuld. Want de raad Gods staat, en niemand wederstaat zijnen wil, Jes. 46:10. Opdat deze zaken te beter verstaan mogen worden, zoo moet men onderscheid maken tusschen de gemeene roeping en de bizondere of eigene. De gemeene roeping is die ook tot de geveinsden behoort, en is of der prediking of der verlichting. Op die wijze worden de menschen geroepen door het Woord en de Sacramenten. Op deze wijze worden zij geleerd den wil Gods en den weg der zaligheid te kennen, zoo verre, dat zij over de zonden bedroefd zijn, met blijdschap het Woord ontvangen, gelooven, verlicht worden, de Hemelsche gaven smaken, deelachtig worden des H. Geestes, en smaken de krachten der toekomstige wereld, Luk. 8:12, 13, 14; Hebr. 6:4, 5. De bizondere en eigene roeping behoort tot de uitverkorenen alleen, en wordt genoemd de genade der vernieuwing, met welke door den H. Geest de willens en harten herboren worden. En dit is de nieuwe schepping, waar de Schrift doorgaans van spreekt. Wat aangaat de gemeene roeping, of de genade der prediking en verlichting, dezelve is op twee wijzen genoegzaam. Ten eerste, tot bekeering, niet simpel, maar naar zekere wijze, dat is, in de orde der tweede oorzaken of middelen, zoo verre als geene andere middelen der bekeering; 'tzij dat ze zijn der uiterlijke prediking, 'tzij der inwendige verlichting; dan deze vereischt worden; maar zij is niet genoegzaam tot de bekeering simpel, dat is, zonder de genade der inwendige beweging of trekking, zonder welke de Schriftuur verklaart onmogelijk te zijn, dat iemand bekeerdzoudeworden en tot Christus komen, Joh. 6:44; Matth. 7:18. Ten andere, zij is genoegzaam om alle onschuld te benemen, Jes. 5:3, 4; alwaar de Heere de ondankbaarheid der Joden beschuldigt, opdat Hij leere, dat zij geen onschuld hadden, alsof Hij den weg der zaligheid en de middelen niet genoegzaam hun had geopenbaard. Eindelijk is de genade der vernieuwing; van dewelke Joh. 3: 3, en 6: 44; alleen genoegzaam tot de bekeering simpel; omdat zij alleen altijd krachtig is. Indien gij vraagt, waarom God deze genade niet allen mededeelt, die Hij uiterlijk roept, zoo zal ik met Christus zeggen: Ja, Vader! want het heeft U alzoo behaagd. En met den Apostel: Hij ontfermt dien Hij wil; en met denzelfden Apostel: 0 diepte, enz.

STELLING VAN DE WERKINGEN DER GODDELIJKE GENADE IN DE BEKEERING DES MENSCHEN.

Gevoelen der Remonstranten.

De H. Geest houdt deze orde in den mensch te bekeeren: het Evangelie wordt gepredikt, de daden des geloofs en der Godzaligheid worden vereischt; door de predikatie des Woords en werking des H. Geestes worden den mensch bovennatuurlijke krachten gegeven, om daden der bekeering voort te brengen; voorts, door den medegezelschappenden Geest gelooft de mensch, en doet wel; door vele daden des geloofs en der liefde verkrijgt hij eene gewoonte; welke verkregen zijnde, zoo worden de bovennatuurlijke daden met lichtheid voortgebracht.

Het rechte gevoelen.

De H. Geest houdt deze orde in de bekeering des menschen. De predikatie des Evangelies gaat voor, waarmede God van den mensch eischt geloof en goede werken. Deze dingen eischende door de predikatie des Woords, zoo wordt, door inwendige werking des Geestes, in de harten der uitverkorenen ingestort de deugd des geloofs. De mensch, daarmede begiftigd zijnde, brengt de daden des geloofs voort, en, gedreven zijnde van den H. Geest, werkt hij.

VERKLARING EN BEVESTIGING DES WAREN GEVOELENS.

Wanneer God, door het Woord, met ,zijnen Geest vergezelschap zijnde, in het verstand en den wil des verloren menschen werkt, zoo werpt Hij het zaad des geloofs in den akker des harten, hetwelk aldaar

een boom wordt, en rijpe vrucht voortbrengt, Matth. 13: 8, 23; Luk. 8:15; Ps. 1:3. Dit zaad des geloofs is die bovennatuurlijke deugd, die God instort. Het is, zeg ik, eene deugd, dat is, eene nieuwe hoedanigheid en bekwaamheid, en een beginsel des levens, en is de eerste werking, waaruit de goede werken vloeien, als tweede werkingen, Jak. 2:22. Daaruit blijkt, dat het een andere gelegenheid heeft met het geloof, als zijnde die bovennatuurlijke hoedanigheid, en eene andere, met de andere deugdelijke hoedanigheden. Want deze worden door dikwijls en menigmaal gedane daden verkregen; maar die wordt van God ingestort, en aldaar vervult eene daad Gods, tegelijk barmhartiglijk en krachtiglijk invloeiende, de plaats van vele daden, die vereischt worden, om andere deugdelijke bekwaamheid voort te brengen.

STELLING VAN DE WIJZE DER BEKEERING.

Gevoelen der Remonstranten.

In de extraordinaire wijze der bekeering zal men kwalijk zeggen, dat men de genade en beweging des Heiligen Geestes tegen kan staan. Maar wat aangaat de ordinaire bekeering, dezelve wordt niet te weeg gebracht door eene onwederstandelijke genade, maar die wederstandelijk is; zoo verre, dat, alle de werkingen der genade gesteld zijnde, blijft nochtans deze bekeering in de macht des menschen, zoodat hij zichzelf bekeeren, of niet bekeeren, en aan God en zijnen Geest, de wedergeboorte voor hebbende, tegenstaan kan. Maar wanneer de wil zichzelf beweegt tot toestemming, en zich wil bekeeren, alsdan, en niet eer, komt God met dezen te zamen. In welke samenkomst van de genade en den wil, twee gedeelde oorzaken zijn der bekeering, wel is waar niet even hoog en gelijk, maar nochtans de eene onder de andere gesteld zijnde.

Het ware gevoelen.

De genade, waarmede de H. Geest in den mensch het geloof werkt ('tzij dat Hij dat doet op ordinaire wijze); deze genade, zeg ik, is onwederstandelijk zoo verre, dat, gesteld zijnde de inwendige genade der vernieuwing (dewelke niet is eene zedelijke aanrading, of eene eenvoudige en onbepaalde beweging, maar eene krachtige trekking en nieuwe schepping); dat, zeg ik, de mensch, die bekeerd wordt, den H. Geest niet wil tegenstaan, noch ook kan, zoo verre als zijne verdorvenheid door Gods onverwinnelijke kracht overwonnen wordt. Wanneer dan God aldus in den mensch werkt, zoo doet de wil anders niet als lijden, als die de invloeiing der genade ontvangt, nu vernieuwd zijnde van de H. Geest. Derhalve is God de eenige oorzaak der eerste bekeering. Wat aangaat de tweede bekeering, de mensch werkt, maar gedreven zijnde van den H. Geest. Daar is het eene genade Gods, voorkomende en werkende; hier is het eene genade voorkomende, volgende en medewerkende.

VERKLARING EN BEVESTIGING VAN HET WARE GEVOELEN.

De genade der prediking en der verlichting is wederstandelijk van de zijde des menschen, die niet herboren en ook die herboren is. Van de zijde des onherborenen, wat aangaat zijne verkeerdheid, is de genade Gods, helaas, niet dan al te wederstandelijk. Want: de natuurlijke mensch begrijpt niet die dingen, die des Geestes Gods zijn, 1 Cor. 2:14. En: de wijsheid des vleesches wordt der wet Gods niet onderworpen, ja kan ook niet, Rom. 8:7.

Ten andere, van de zijde des herborenen menschen, is dezelve genade Gods wederstandelijk, zoo verre als het vleesch tegen den Geest begeert, Gal. 5:17, en dat er een gedurige strijd is, tusschen het herborene deel en onherborene deel, Rom. 7; doch van Gods zijde, zooveel aangaat zijn welbehagen, zoo is de genade der vernieuwing geenszins wederstandelijk. Want God trekt den mensch, dat is, maakt uit eenen, die niet wil, eenen willende, Joh. 6:44. Hij besnijdt ons hart, Deut. 36; geeft ons een hart, dat wij verstaan; oogen, dat wij zien: ooren, dat wij hooren, Deut. 29:4; Hij wekt ons op uit den geestelijken dood, Joh. 5:25, en maakt ons levend met Christus, Ef. 2:5, waaruit te besluiten is, dat de

mensch in deze eerste werking anders niet doet als lijden, en niets uit zichzelf daar bij brengt, zelfs niet het willen herboren zijn. Want, gelijk de mensch tot zijne generatie gansch niets geeft, alzoo ook niet tot zijne wedergeboorte; als dewelke is eene geestelijke generatie; en zij is eene zoodanige daad, waarmede God het steenen hart wegneemt, en een vleeschen geeft, Ez. 11 en 36. Verkeerdelijk dan worden Gods genade en de wil des menschen gesteld als twee samenwerkende oorzaken der wedergeboorte, dewijl God alleen ons herbaan, en een nieuw hart in ons geeft. Maar, nadat God in ons een vleeschen hart gegeven heeft, dat is, een inwendig beginsel van wel doen, namelijk, den Geest der wedergeboorte, alsdan bekeeren wij ons tot God, beginnen de zonden te mijden en goed te doen; alzoo nochtans dat, tot elk goed werk, de genade ons voorkomt, vergezelschapt en navolgt. Want God maakt, dat wij wandelen, en voortgaan te wandelen in zijne wegen, Ez. 36; en dit is de tweede bekeering, in dewelke de mensch nu werkt, maar gedreven zijnde door de genade. Maar, hoewel de mensch, nu bekeerd zijnde, niet meer alleen lijdt, dat hij zoude wedergeboren worden, maar ook, als van God gedreven zijnde, zelf werkt; nochtans de goedheid van den wil en van de daad, is niet uit den wil, maar uit de genade, alzoo dat de lof der goedheid Gode in 't geheel moet toegeschreven worden, en niet gedeeld worden tusschen de genade Gods en den wil des menschen, 1 Cor. 15:10. Maar, zult gij zeggen, de mensch kan zich bereiden en schikken tot de eerste bekeering, overdenkende Gods Woord, droevig zijnde van wege de begane zonden, en de genade Gods begeerende. Maar ik zeg, dat dit alles voortkomt uit die gemeene genade der prediking en der verlichting, en niet van den wil des menschen, gelijk te voren is gedisputeerd op de stelling, van het voornemen Gods, in de roeping des menschen. Daarna, wat aangaat die dingen, die voor de wedergeboorte gaan, 'tzij dat ze uitwendig, of inwendig zijn, als daar is droefheid om de zonde, begeerte der genade en diergelijke, diezelfde zijn in de geveinsden niet heilzaam, in de uitverkorenen heilzaam, en verschillen derhalve in wezen. Maar de herboren mensch, hoewel hij nu wil en kan; de genade Gods hem vergezelschappende; het kwade mijden, en het goede betrachten; nochtans, zoo lang als hij hier leeft, zoo kan hij noch alle kwaad vermijden, noch alle goed betrachtende, dit volbrengen. Nochtans kan hij meer kwaad nalaten, dan hij nalaat, en meer goed doen, dan hij doet, zoo men op het levend beginsel, dat de Heilige Geest in hem gegeven heeft, ziet. Want datzelfde is als een levende wortel, die nimmermeer versterft.

BIJVOEGSEL, VAN DE WERKING GODS OMTRENT DE ZONDEN.

Hetgeen God in den tijd doet omtrent de zonde, dat heeft Hij van eeuwigheid besloten omtrent dezelve te doen.

Verklaring en bewijs.

De werking Gods omtrent de zonde betreft eensdeels de daad, daar de zonde in is, eensdeels de hoedanigheid van de zonde, dat is, of de daad zelve, of de verdorvenheid der daad, en dat op deze manieren.

Eerstelijk, zoo men ziet op het beginsel der zonde, God belet datzelfde of laat het toe. Maar in deze toelating ziet men drieërlei werking Gods. Want of Hij verlicht het verstand niet, of Hij buigt den wil en genegenheden niet, of Hij werpt goede en onbepaalde en middelmatige gelegenheden voor, die de menschen misbruiken.

Ten andere, zoo men bemerkt den voortgang der zonde, God bestuurt dezelve tot een zeer goed einde, en bepaalt haar, dat zij niet zonder mate en einde voortwoede. Eindelijk, zoo men ziet op het einde en de uitkomst der zonde. God straft dezelve naar zijne gerechtigheid, of vergeeft ze naar zijne barmhartigheid.

Deze dingen allen, gelijk God in den tijd krachtiglijk, wijselijk en vrijelijk, omtrent het begin, den voortgang en het einde van de zonde doet; alzoo heeft Hij van eeuwigheid besloten dit alzoo te doen. Hoe dan? geschieden dan de zonden noodzakelijk; ja ze trouwens, zoo gij namelijk verstaat zulk eene noodzakelijkheid, die afhankelijk is van tweeërlei voorwaarde, namelijk, van het toelatende besluit en van het goede einde. Van de eerste noodwendigheid is te lezen, Hand. 2:23. Van de laatste Matth. 18: 7, en 1 Cor. 11: 19.

HET OORDEEL EN GEVOELEN DER THEOLOGEN VAN GENÈVE VAN HET DERDE EN VIERDE ARTIKEL.

DEWELKE HANDELEN VAN DE WERKING DER GENADE EN VAN DEN VRIJEN WIL.

EERSTE STELLING.

De natuurlijke mensch, den Geest Gods nog niet ontvangen hebbende, heeft, 'tzij in het verstand of in den wil, geene kracht, geschiktheid of bekwaamheid, om die dingen, die des rijks Gods zijn, te verstaan, te gelooven, te doen, te hopen; ja, gelijk zijn verstand is enkel duisternis, alzoo is zijn wil vijandschap tegen God, waarmede Hij altijd Gode tegen staat, en nimmermeer Hem onderdanig wordt. 1 Cor. 2: 14. De natuurlijke mensch begrijpt die dingen niet, die des Geestes Gods zijn, dewijl ze hem eene dwaasheid zijn, en kan ze niet kennen, dewijl ze geestelijk onderscheiden worden. Jud. 19. Dit zijn vleeschelijken, geen Geest hebbende.

1 Cor. 12:3. Niemand kan Jezus Heere noemen, dan door den H. Geest.

1 Cor. 2:7. Wij spreken in de wijsheid Gods, welke is in verborgenheid, dewelke God te voren bescheiden heeft, eer de wereld was, ter onzer heerlijkheid, dewelke geen Overste dezer wereld bekend heeft; want hadden zij ze bekend, zoo hadden zij den Heere der heerlijkheid geenszins gekruist.

Maar, gelijk geschreven is: Wat geen oog gezien heeft, noch oor gehoord, noch in het hart des menschen gekomen is, dat heeft God bereid dengenen, die Hem liefhebben. Maar ons heeft het God geopenbaard door zijnen Geest. Want de Geest doorzoekt alle dingen, ook de diepten Gods; want wie weet hetgeen dat des menschen is, dan de geest des menschen, die in hem is? Alzoo weet ook niemand hetgeen Gods is, dan de Geest Gods. En wij hebben den Geest der wereld niet ontvangen, maar den Geest, die uit God is, opdat wij weten, wat ons van God geschonken is. Want wie heeft de meening des Heeren gekend? Maar wij hebben de meening Christi.

2 Cor. 3:5. Wij zijn niet bekwaam uit onszelfen iets te denken, maar al onze bekwaamheid is uit God.

Matth. 16:17. Vleesch en bloed heeft u dat niet geopenbaard, maar mijn Vader, die in de Hemelen is.

Rom. 8:7. De wijsheid des vleesches is vijandschap tegen God.

Col. 1:21. U, gij, die eertijds vreemd waart, en vijanden door den zin in booze werken, heeft Hij verzoend, enz.

Ef. 2:12. Gij waart toenmaals Christus, vreemd van de zonden, hope, en zonder God in de wereld.

TWEEDE STELLING.

Het heilzaam gevoelen der zonde, vergezelschap met een dorst naar de remedie, eene goede hope, vernieuwing des harten, haat der zonde en toevlucht tot God, zijn verborgene werken des H. Geestes, den mensch allengskens schikkende en brengende tot de genade der rechtvaardigmaking en wedergeboorte.

Jer. 31:18. Ik heb Efraim hooren klagen: Gij hebt mij getuchtigd, en ik ben ook getuchtigd als een wulpsch kalf.

Bekeer Gij mij, zoo word ik bekeerd; want Gij, Heere! zijt mijn God. Want als ik bekeerd zal zijn, zal ik boete doen, en als ik onderwezen zal zijn, zal ik op mijne heup slaan en schaamrood worden, want ik heb gedragen den hoon mijner jonkheid.

Zach. 12: 10. Ik zal uitstorten over den huize Davids, en de burgeren Jeruzalems, den Geest der genade en des gebeds, en zij zullen Mij aanzien, dien zij doorstoken hebben, en zullen zich beklagen, als men een eenig kind beklagt, en zullen zich om Hem bedroeven, als men zich bedroeft over een eerst kind.

Ps. 27: 8. Mijn hart zegt uit U: zoekt mijn aangezicht.

Joh. 16:8. De Geest zal de wereld overtuigen van zonde, van gerechtigheid, en van oordeel.

Joh. 6: 44. Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat hem trekke de Vader, die gezonden heeft.

DERDE STELLING.

Die kennis en wetenschap der Goddelijke dingen, berustende in de verstanden van vele onherborene menschen, is eene werking van dat licht, 't welk alleszins in de Kerken, in het Woord, in den dienst omschijnt, waarmede, als met een zekeren glans, in hun verstand gewrocht wordt, om eene lichte en verdwijnende waarheid van de schors der Schriftuur te doorzien, mitsgaders ook eenige beweging van eene plotselinge blijdschap; maar zoo er eenige toestemming is, die is, uit eene algemeene inwendige genade des H. Geestes, den gedoopten gegeven.

Hebr. 6:4. Het is onmogelijk, dat diegenen, die eenmaal verlicht zijn geweest, en de hemelsche gave gesmaakt hebben, en deelachtig zijn geweest des Heiligen Geestes, enz.

Joh. 5: 35. Johannes was eene kaars, brandende en lichtende, en gij hebt u een weinig tijds in zijn licht verheugd.

Ezech. 33:31. Dit volk komt tot Mij en ook voor u, en hooren uwe woorden, dewelke in hunnen mond zijn als minneliedeken; maar hun hart volgt zijne gierigheid na. Gij zijt hun als een minneliedeken, schoon van wijs, en wel luidende; zij hooren uw woord, maar doen het niet.

Matth. 13: 20. Hetgeen dat in het steenachtige gezaaid is, is diegene, die het Woord gehoord heeft en ontvangt het terstond met vreugde, maar heeft geen wortel in zichzelf, maar is een tijdelijke.

1. Cor. 14: 24. Is het dat zij alle Profeteeren, en een ongeloovige of ongeleerde daar in komt, die wordt van allen gestraft en van allen geoordeeld, en alzoo wordt het verborgene zijns harten openbaar, en hij valt op zijn aangezicht, en aanbidt God, en verkondigt, dat God waarachtig in u is.

Num. 24: 3. 16. Op Baläam was de Geest Gods, en hij zeide: alzoo spreekt hij, dien de oogen geopend zijn, die de woorden Gods hoort, die het gezicht des Almachtigen ziet, die de wetenschap des Allerhoogsten weet, dien de oogen geopend worden, wanneer hij nederknielt.

Joh. 5: 38. Gij hebt zijn Woord niet in u blijvende, omdat gij niet gelooft, dat Hij Mij gezonden heeft.

VIERDE STELLING.

Maar die diepe, inwendige, gewortelde, levendige, minnelijke, vriendelijke, blijvende, krachtige wetenschap des harten, zekerheid, verzekering, waardoor het Woord ingeplant en met geloof gemengd wordt, deze is den herborenen eigen, en is alleen heilzaam.

2 Cor. 4:6. God, die gezegd heeft, dat het lichtzoudeschijnen uit de duisternis, die heeft in onze harten gelicht, om te geven het licht der kennis der heerlijkheid Gods, in het aanschijn van Jezus Christus.

Ef. 1:17. De Vader der heerlijkheid geve u den Geest der wijsheid en openbaring door zijne kennis, verlichtende de oogen zijns verstands, dat gij moogt zien hoedanig de hope zij, daar Hij ons toegeroepen heeft, en hoedanig de rijkdom der heerlijkheid zijner erven in de heiligen zij.

2 Cor. 3:18. En wij allen met ongedekten aangezichte de heerlijkheid des Heeren, als in eenen spiegel aanziende, worden naar hetzelfde beeld veranderd van klaarheid tot klaarheid, als van des Heeren Geest.

Col. 3: 10. Trekt aan den nieuwen mensch, die vernieuwd wordt in kennis, naar 't beeld desgenen, die hem geschapen heeft.

Jak. 1: 21. Ontvangt met lieflijkheid het Woord, dat in u geplant is, hetwelk uwe zielen kan zalig maken.

VIJFDE STELLING.

Dezelve volgt altijd zekerlijk, door eene zeer krachtige en meteen ook lieflijke werking van denzelven Geest, met een indrukking in het hart, met een inblazing en invloeiing van nieuwe eigenschappen, genegenheden, en bewegingen. en, in somma, het hart wordt levend gemaakt, in dat deel des nieuwen levens, waarvan het van de bekeering ganschelijk ontbloot was.

Rom. 12:2. Wordt veranderd door de vernieuwing uws gemoeds, opdat gij beproeft welke daar zij de goede, aangename en volmaakte wille Gods.

Ef. 4:23. Gij zijt in Christus geleerd, den ouden mensch af te leggen, die door de verleidelende begeerlijkheden verdorven wordt, en vernieuwd te worden door den Geest uws gemoeds, en den nieuwen mensch aan te trekken, die naar God geschapen is in gerechtigheid en heiligheid der waarheid. Ps. 51: 12. Schep, o God! een rein hart in mij en vernieuw den rechten Geest in mij; de vrijwillige Geest onderhoude mij.

Jerem. 31:31. Ziet, de dagen komen in dewelke Ik een nieuw verbond maken zal met den huize Israëls, en met den huize van Juda, niet naar het verbond, dat Ik met hunne vaders maakte, ten dage dat Ik ze uit den lande van Egypte voerde, welk verbond zij gebroken hebben, hoewel Ik hun Heere was. Want dit is het verbond, dat Ik met den huize Israëls maken zal na die dagen, zegt de Heere, Ik zal mijne wet in hen geven, en in hunne harten schrijven, en Ik zal hun God zijn, en zij zullen mijn volk zijn. De een zal zijnen naaste niet meer leeren, of zijnen broeder zeggende: beken den Heere, want zullen alle volkeren kennen, van den onder hen tot den meeste onder hen.

Jerem. 32: 39. Ik zal hen geven één hart en éenen weg, dat zij Mij eeuwiglijk vreezen, dat het hen wel ga, en hunne kinderen na hen; en Ik zal mijne vreeze in hun hart geven, dat zij nimmermeer van Mij wijken. Ps. 86. Heere leer mij uwe wegen, en vereenig mijn hart met uwe vreeze.

Ez. 2: 19, en 36: 16. Ik zal hen één hart geven, en mijnen Geest in hen; Ik zal het steenen hart uit hun vleesch nemen, en zal hen een nieuw hart geven, en zal mijnen Geest in 't midden van u geven. En Ik zal maken, dat gij wandelt in mijne geboden, en mijne inzetting houdt, en die doet.

Jerem. 17: 9. Het hart is verkeerd boven alle dingen, en ongeneeslijk; wie zal het kennen?

ZESDE STELLING.

Als oorsprong van deze twee deelen onzer wedergeboorte noemen wij onze geheime, verborgene, onuitsprekelijke en waarachtige vereening met Christus, ons Hoofd, waardoor wij, ééns Geestes met Hem geworden zijnde, vleesch van zijn vleesch, en been van zijne beenen zijn, zoodat de Geest Christi in ons als in zijne leden invloeit, en Christus is en werkt alles in ons allen, hetwelk wij wederom in Hem, als in ons geestelijk steunsel, doen; en daar is geen deel des herborenen menschen; hetwelk Christus niet doordringt, doorblaast, bezit, levend maakt, roert en beweegt door eene zeer krachtige beweging; hetwelke wij van het hart, als den burcht der inwoning, voornamelijk stellen.

Ef. 1:22. Hij heeft Hem gegeven boven alle dingen tot een Hoofd der Kerk, welke is zijn lichaam, de vervulling desgenen, die alles in allen vervult.

Ef. 4:15. De waarheid navolgende in der liefde, toenemen alleszins in Hem, die het Hoofd is, namelijk Christus, uit welchen het gansche lichaam te zamen gevoegd en samen gebonden, door alle de toegevoegde leden, uit de werking, naar de mate van een iegelijk lid, het lichaam doet wassen tot zijns zelfs opbouw in de liefde. Rom. 7:4. Gij zijt der wet gestorven door het lichaam Christi, opdat gij eens anderen zijt, namelijk desgenen, die van de dooden is opgestaan, opdat wij Gode vruchten dragen. 1 Cor. 6:17. Die den Heere aanhangt, die is één Geest met Hem.

Gal. 2: 20. Ik ben met Christus gekruist, en leef; niet meer ik, maar Christus leeft in mij, en dat ik nu in den vleesche leef, dat leef ik in den geloove des Zoons Gods, die Mij liefgehad heeft, en zichzelf voor mij heeft gegeven. Col. 3: 11. Christus is alles in allen.

Fil. 2:13. God werkt in u het willen en het volbrengen naar zijn welbehagen.

2 Thess. 1: 11. Onze God vervulle al het welbehagen zijns wils, en het werk des geloofs met macht, opdat de naam onzes Heeren Jezus Christus in u verheerlijkt worde, en gij in Hem, naar de genade onzes Gods, en des Heeren Jezus Christus. Hebr. 13: 20. De God des vredes volmake u in alle goed werk, om zijnen wil te doen, doende in u hetgeen dat aangenaam is voor Hem, door Jezus Christus, denwelke zij eere in der eeuwigheid.

ZEVENDE STELLING.

Nochtans in dit leven werkt Christus alzoo in zijne leden, dat de oude mensch, en het lichaam der zonde, en die Geestelijke dood, allen deelen des menschen nog altijd eenigs zins bijblijft en aankleeft;

deze wederstaat den Geest altijd, niet door eene eenvoudige genegenheid en toeigening van den wil, maar door hare aangeborene boosheid en verkeerdheid; gelijk daartegenover de nieuwe mensch, het lichaam Christi en zijn schepsel, dat is, het herborene deel, nimmermeer Hem wil tegenstaan, zelfs niet door genegenheid, noch ook door zijne eigenschap kan tegenstaan; overmits de nieuwe gedaante, het nieuwe beeld, namelijk van Christus, in 't hart ingedrukt is, door welke zij werkt en bewogen wordt.

Gal. 5:16. Wandelt naar den Geest, zoo zult gij de begeerten des vleesches niet volbrengen. Want het vleesch begeert tegen den geest, en de geest tegen het vleesch. En deze strijden alzoo tegen malkander, dat gij niet doet al wat gij wilt.

Hand. 9:5. Het is u hard tegen prikkel te stooten.

Rom. 6: 17. Gode zij dank, dat gij geweest zijt knechten der zonde, maar nu van harte gehoorzaam zijt geweest den vorm der leer waartoe gij overgeven zijt; en, verlost van de zonde, zijt gij geworden knechten der gerechtigheid. Ik spreek naar menschenlijke wijze, om de zwakheid uws vleesches; namelijk, gelijk gij uwe leden gesteld hebt tot dienst, tot reinigheid en ongerechtigheid, alzoo begeeft nu uwe leden tot dienst der gerechtigheid, tot heiligmaking. Nu gij, verlost van de zonde, dienstknechten geworden zijt Gode, hebt gij uwe vrucht tot heiligheid.

Rom. 7:14, enz. De wet is geestelijk, maar ik ben vleeschelijk, verkocht onder de zonde. Ik bevind deze wet, dat, willende goed doen, het kwade mij aankleeft. Want ik heb lust tot de wet Gods naar den inwendigen mensch; maar ik zie eene andere wet in mijne leden, strijdende tegen de wet mijns gemoeds, en welke mij gevangen maakt der wet der zonde, die in mijne leden is. Ik dien dan zelf met den gemoede de wet Gods, maar met den vleesche der wet der zonde.

Rom. 8: 2. De wet des geestes des levens heeft mij verlost van de wet der zonde en des doods.

En vers 13. Is het, dat gij naar den vleesche leeft, zoo zult gij sterven; maar is het, dat gij door den Geest de werken des vleesches doodt, zoo zult gij leven.

Ef. 2: 10. Wij zijn zijn werk in Christus Jezus, geschapen tot goede werken, die Hij te voren bereid heeft, opdat wij daarin wandelen.

Col. 2:12. Gij zijt met Hem begraven geweest in den doop, in denwelken gij ook met Hem zijt opgestaan, door het geloof der kracht Gods, die Hem van de dooden opgewekt heeft.

Rom. 6:4. Wij zijn met Hem begraven, door den doop in zijn dood, opdat, gelijk Christus van de dooden is opgestaan door de heerlijkheid des Vaders, wij ook alzoo in nieuwigheid des levens wandelen.

Ef. 4: 29. Doet aan den nieuwen mensch, die naar God geschapen is, in gerechtigheid en heiligheid der waarheid.

Col. 3:9. Uitgedaan hebbende den ouden mensch met zijne werken, trekt aan den nieuwen, die in kennis vernieuwd wordt, naar het beeld desgenen, die hem geschapen heeft.

ACHTSTE STELLING.

De boosheid des harten kan de krachtige genade niet tegenstaan; overmits zij door instorting der genade weggenomen, verzwakt, gedood en eindelijk te niet gedaan wordt. En als de herboren mensch voor den geest tegen het vleesch en zijne eigene zonde staat, is dat eene beweging der genade, en des Geestes zelven; wanneer de geest verzwakt wordt, alsdan wordt hij genegen tot het vleesch, en valt, maar nimmermeer wederstaat de geestelijke wil den Geest, maar zucht, zoo hij van den vleeschelijken wil verrukt en onderdrukt wordt.

Hos. 14: 2. Neem weg alle ongerechtigheid, en geef het goede.

Rom. 8:5. Die naar den vleesche zijn, die bedenken wat des vleesches is, en die naar den Geest zijn, dat des Geestes is. Gal. 5:25. Is het, dat wij in den Geest leven, zoo laat ons in den Geest wandelen.

Col. 3:7. In welken gij ook gewandeld hebt, toen gij daarin leefdet.

1 Joh. 4:4. Gij zijt uit God, en hebt hem overwonnen; want Hij is sterker, die in u is, dan die in de wereld is.

Ef. 1:19. Opdat gij verstaat welke de uitnemende grootte der macht Gods in ons is, wij, die gelooven naar de kracht der sterkte zijner macht.

Ps. 18:24. Ik ben zonder vlek voor Hem, en beware mij voor zonden. Rom. 8:13. Zoo gij door den Geest de werken des vleesches doodt, zoo zult gij leven.

Rom. 8:23. Wij zelven, die de eerstelingen des Geestes hebben, zuchten in ons zelven, verwachtende de aanneming, de verlossing onzes lichaams.

2 Cor. 5: 4. Wij, die in dezen tabernakel zijn, zuchten, bezwaard zijnde; begeerende niet ontkleed, maar overkleed te worden, opdat het sterfelijke van het leven verslonden worde.

Rom. 7:23. Ik zie een andere wet in mijne leden, strijdende tegen de wet mijns gemoeds, en mij der wet der zonde gevangen makende, die in mijne leden is. Ik ellendig mensch, wie zal mij verlossen van dit lichaam des doods? Ik werk de zonde niet, die Ik niet wil; maar dat werkt de zonde, die in mij woont.

Matth. 12:29. Hoe kan iemand gaan in het paleis eens sterken, en zijne vaten berooven, tenzij dat hij eerst dien sterke gebonden heeft, alsdan zal hij inderdaad zijn huis plunderen.

NEGENDE STELLING.

Daar zijn in de herborenen zelven menigmaal zulke bewegingen des Heiligen Geestes, die met gelijke kracht niet werken en gedreven worden, maar alleenlijk met vermanen, waarschuwen en aankloppen, geschikt worden tot beproeving, oefening en vernedering; in dezelve zal dikwijls de wil, wel niet door eenige eenvoudige onbepaalde eigenschap en behagen, maar door de bedriegerijen der zonde verrukt zijnde, tegenstaan, en zonde begaan. Maar als hij niet heeft tegengestaan, maar gehoorzaam is geweest, daarvoor is hij schuldig God van harte te danken vanwege zijne bijzondere krachtige hulp.

Deut. 27:2. Gij hebt gezien wat de Heere gedaan heeft, die groote beproevingen, teekenen en mirakelen; maar de Heere heeft u geen hart gegeven om te verstaan, noch ooren om te hooren, tot op dezen huidigen dag.

2 Kron. 32: 31. De Heere verliet Jehiskia alzoo, dat Hij hem verzocht, opdat kond werde wat in zijn hart was.

Ps. 107:10. Die in de schaduw des doods zijn, gebonden met benauwdheid en in ketenen, omdat zij den Woorde Gods wederspanning geweest, en aan den raad des Allerhoogsten eene walging hebben gehad. Openb. 3:20. Ziet, Ik sta voor de deur en klop; zoo wie mijne stem hoort, en de deur opent, Ik zal tot hem inkomen, en mijn avondmaal met hem houden, en hij met Mij.

Hebr. 3:12. Ziet toe, broeders! dat in niemand van u zij een verkeerd hart der ongeloovigheid om van den waren God af te wijken. Maar vermaant malkander alle dagen, terwijl het heden genoemd wordt: dat niemand van u verhard worde door de verleiding der zonde.

Ef. 4:22. De oude mensch wordt verdorven door de verleidende begeerlijkheden.

Rom. 6:17. Gode zij dank, dat gij wel knechten der zonde geweest zijt, maar zijt nu van harte gehoorzaam geweest aan den vorm der leer, waarin gij overgeven zijt.

TIENDE STELLING

Maar in de algemeene bekeering betuigt de Schriftuur, dat God werkt naar de wijze van generatie, schepping en opwekking uit de dooden. Alle welke, voorwaar, eene wederstandelijke wijze der genade niet toelaten. Maar zij zijn werkingen der almachtigheid Gods, die zijn werk krachtiglijk en meteen ook lieflijk, ven het ééne uiterste tot het andere is brengende.

Joh. 5:25. De tijd zal komen en is nu, dat de dooden zullen hooren de stem des Zoons Gods, en die ze gehoord zullen hebben, die zullen leven; gelijk de Vader dooden opwekt en levend maakt, alzoo maakt de Zoon ook levend die Hij wil,

Jac. 1: 18. God heeft ons naar zijnen wilgegenereerd door het woord der waarheid, opdat wij zijn zouden eenige eerstelingen zijner creaturen.

Ef. 2:10. Wij zijn zijn maaksel, geschapen tot goede werken, die God bereid heeft, opdat wij daarin zouden wandelen.

ELFDE STELLING.

Wij zeggen, dat Hij dezelfde kracht te werk legt in het aanhouden, de herstelling en volbrenging der overwinning tegen den Duivel, de wereld, het vleesch en de zonde, en t daarop alleen de zekerheid om de zaligheid te bekomen is berustende.

Joh. 10:28. Ik geef mijne schapen het eeuwige leven, en zij zullen niet vergaan in der eeuwigheid, en niemand zal ze uit mijne hand rukken. De Vader, die ze Mij geven heeft is meerder dan allen, en mand kan ze uit mijne hand rukken. Col. 2: 12. Gij zijt met Christus begraven in den doop, en zijt ook met Hem opgestaan, door het geloof der macht Gods, die Hem van de dooden opgewekt heeft. 2Thess. 1:11. Onze God vervulle in u alle welbehagen zijner goedheid, en het werk des geloofs in macht.

1Cor. 1:8. God zal u versterken tot einde toe, onstraffelijk tot op den dag onzes Heeren Jezus Christus.

1 Petr. 1:5. Wij worden in de kracht Gods bewaard tot de zaligheid, die in de laatste tijden geopenbaard zal worden.

Jud. 24. Hem, die machtig is u van zonden te bewaren, en onstraffelijk voor zijne heerlijkheid te stellen in vreugde, namelijk Gode, zij heerlijkheid, enz.

Ef. 3: 20. Hem, die overvloediglijk boven alle dingen doen kan, boven hetgeen wij bidden of denken, naar de macht, die in ons werkt, zij heerlijkheid in de Gemeente, in Christus Jezus.

Rom. 16:25. Den alleen wijzen God, die u bevestigen kan, naar mijn Evangelie, zij heerlijkheid.

1 Petr. 5:10. De God aller genade, die n geroepen heeft tot zijne eeuwige heerlijkheid, vervulle, versterke en bevestigte u.

TWAALFDE STELLING.

Maar in diegenen, in dewelke de kracht Gods zich niet betoont tot de wedergeboorte toe, en tot de overwinning der boosheid en der duisternis der menschen, daar bekennen wij met de Schrifturen, dat eene gedurige en zeer droevige vrijwillige tegenstreving is, zoowel tegen het Woord, uitwendiglijk aangeboden, als ook tegen den Geest, inwendiglijk in het gemoed lichtende, en aan het hart aankloppende.

Gen. 6:3. Mijn Geest zal niet altijd met de menschen twisten, want zij zijn vleesch.

Joh. 21:13. Zij zijn wederspannig tegen het licht; zij kennen zijne wegen niet, en hebben zich niet gehouden aan zijne paden.

Jes. 63:10. Zij zijn wederspannig geweest, en hebben den Geest zijner heiligheid bedroefd, en Hij is hen tot een vijand geworden.

Hand. 7: 51. Gij, hardnekkige menschen, en onbesneden van hart en ooren! altijd hebt gij wederstaan den H. Geest; gelijk uwe Vaders gedaan hebben, zoo doet gij ook.

2 Tim. 3: 8. Gelijk Jannes en Jambres Mozes tegen stonden, alzoo wederstaan dezen de waarheid, menschen van verdorven zinnen, onbekwaam tot het geloof.

DERTIENDE STELLING.

Nochtans strijdt deze almachtige en krachtige wijze van werken des Geestes en der genade niet met die Vaderlijke ordinantie der geboden, vermaningen, waarschuwingen, voorwaardelijke beloften, en andere diergelijke, waarmede God naar onze wijze spreekt, hoewel Hij met alle dezelve handelt naar zijne wijze. Rom. 6:8. Vrij gemaakt van de zonde, zijt gij geworden knechten der gerechtigheid. Ik spreek naar menschenlijke wijze, om de zwakheid uws vleesches.

1 Cor. 1:3. Broeders! ik konde tot u niet spreken als geestelijken, maar ik heb tot u gesproken als vleeschelijken, als kinderen in Christus

1 Cor. 13: 11. Toen ik een kind was sprak ik als een kind, gevoelde ik als een kind.

Wij wenschen, dat ten eenenmaal uit dit heiligdom Gods de filosofische spreken, die de eenvoudigheid van Gods Woord in deze leer, voor dezen en onlangs, jammerlijk verdonkerd hebben, uitgesloten mogen worden.

HET GEVOELEN DER THEOLOGEN VAN BREMEN. OP HET DERDE EN VIERDE ARTIKEL.

VAN DE WEDERGEBOORTE IN 'T GEMEEN.

I. De wedergeboorte is een werk der zaligmakende genade Gods, waardoor Hij ons, uit ongeloovigen, maakt geloovigen, en, van geene kinderen, maakt zijne kinderen, en ons, die van nature onrein zijn, boven de natuur heilig maakt.

II. Om dit beter te verstaan, zoo dient aangemerkt:

1. Wat er verbeterd wordt?

2. Van wie en waardoor?

3. Op wat wijze?

III. De oude mensch wordt voornamelijk in verstand, wil, en alle zijne krachten van God verbeterd door het Woord, en den Heiligen Geest, door eene onverwinnelijke manier van werken.

Van 't verstand en den wil, alwaar ook van den vrijen wil.

I. De werkingen des verstands zijn de zaken te kennen; daarnaar te oordeelen, iets blootelijk zeggende, of iets ontkennende, of het een uit het ander besluitende, of te twijfelen, en als de bewijsredenen aan weerszijden hellen, dezelve te overwegen. De werkingen van den wil worden genoemd, lief hebben en voor goed houden, haten en niet achten wat voorgesteld wordt, of de toestemming of met toestemming opschorten.

II. Wij verstaan sommige dingen noodzakelijk uit zich zelve, als daar zijn de beginselen of eerste gronden, die geene tegenspreking toelaten; sommige dingen verzinnen wij door andere, alwaar dikwijls tegenspreking en twijfeling valt, en door zaken, die bekender zijn. gekomen wordt tot verstand van 't geen onbekender is. Desgelijks, sommige dingen willen wij noodzakelijk, zoodat wij tegenovergestelde dingen niet kunnen willen; sommige dingen vrijelijk, zoodat wij ze ook kunnen niet willen; beide nochtans ongedwongen.

III. Gelijk God den wil kan neigen en bepalen; alzoo neigt en bepaalt Hij dien ook, wanneer Hij wil, altijd wel en ten goede.

IV. De wil kan geenszins uit zich zelve hebben eenige bovennatuurlijke krachten, en ons is niet alleen genoeg, dat God in het werk samenkomt, maar het is ook vandoode, dat Hij, door eene bijzondere genade zijns Geestes, ons voorkome, en aanstuwe, en tegen alle aanloopen des Satans, en beletselen des vleesches, vaderlijk te hulp kome en wapene.

V. En alzoo werkt God in ons naar zijn voornemen, uit zijne zonderlinge genade, en stort in ons zijne gaven; maar wij doen hier anders niet tot onzer volmaaktheid, als lijden en ontvangen van God hetgeen Hij ons vaderlijk geeft, om ons te zuiveren en zalig te maken.

VI. Onze vrije wil wordt aangemerkt in vierderlei stand, namelijk, der onnoozelheid, ellendigheid, genade en heerlijkheid.

VII. In den stand der onnoozelheid was de wil vrij van zonde en straf, maar veranderlijk.

VIII. In den stand der ellendigheid, is hij wel vrij gebleven van de noodzakelijkheid in de natuurlijke, burgerlijke, en uiterlijke kerkelijke dingen; insgelijks, vrij van de noodwendigheid van deze of die misdaad, maar wordt nochtans gehouden onder de zonde en ellendigheid.

IX. In den stand der genade, waarvan alhier voornamelijk quaestie is, komt de mensch, wanneer hij bekeerd wordt. En wanneer God hem gaat bekeeren, zoo stort Hij in zijn hart het geloof, en begint hem ten eenenmaal naar zijn beeld te vernieuwen.

X. Nadat de mensch alzoo is opgericht, zoo is zijn wil vrij van de heerschappij der zonde, maar alzoo, dat er nochtans groote zwakheid overblijft, en menigmaal zware overtreding, het vleesch voor een tijd tegenstrevende.

XI. In den stand der heerlijkheid zal hij vrij wezen van alle zonde en ellendigheid.

Van de genade Gods.

I. Hoewel het woord genade in zich zelf zich wijd en breed uitstrekt, nochtans wordt het bijzonderlijk in deze stof genomen voor de genade der roeping; gelijk hierna in de 6de stelling blijken zal.

II. Deze heilzame genade bedient God door het Woord en den Geest.

III. Door 't woord van de wet bereidt Hij den mensch tot kennis zijner ellendigheid, en brengt hem tot

wantrouwen zijns zelfs; daarna leert Hij door het Evangelie, en wijst den weg aan om de zaligheid zekerlijk te verkrijgen door het geloof in Christus; alwaar zijn historische verhalen en onderwijzingen, geboden, verbodungen, beloften, dreigementen.

IV. Al deze dingen hebben een smaak der Goddelijke waarheid, heiligheid, goedheid en gerechtigheid; en die dezelve met een gemoed, van boven verlicht, overwegen, die moeten noodzakelijk eenige kennis der hemelsche verborgenheden bekomen; ook

pleegt in velen hieruit te ontstaan eene toestemming, waarmede zij de waarheid in dezelve erkennen, en de goedheid prijzen, en des te vaster, hoe de verlichting des verstands klaarder is en eenige smaak der zeer genoeglijke goederen. Nochtans kunnen alle deze dingen ook in diegenen wezen, die niet herboren worden.

V. Wat is dan den uitverkorenen kinderen Gods eigen?

Antwoord: uit eene bijzondere genade krachtiglijk geleid en getrokken te worden door den Geest Gods en Christi, in hen het geloof genadiglijk werkende, dat zij niet alleenlijk uit het woord des Evangelies zich zelve de gemeene genade kunnen en willen toewijzen in het verstand; maar ook, dat zij scheppen en behouden een vertrouwen, waarmede zij berusten op de verdiensten Christi en Gods gunst; derhalve God met eene kinderlijke genegenheid lief hebben, met deze hoop, dat hun alles ten goede zal strekken, en zij door deze genade gebracht worden tot de heerlijkheid.

VI. Maar wat zullen wij oordeelen van de genade der bekeering en der wedergeboorte, of ze wederstandelijk dan of ze onwederstandelijk is?

Antwoord: Om daarvan te beter te mogen oordeelen, zoo moet men het woord genade zoo breed nemen, dat het begripe deze drie: de uiterlijke predikatie des Evangelies, de inwendige gemeene verlichting, en eene bijzondere verlichting en trekking, in dewelke de ware eigenschap der wedergeboorte gesteld wordt.

VII. Menigmaal wordt de genade der uiterlijke predikatie tegengestaan: wanneer de mensch of het Woord veracht, dat hij het niet hoort, of slaafsch hoort, of met eene vleeschelijke genegenheid, zoodat hij datzelve buigt naar zijne begeerten.

VIII. De gemeene genade der verlichting wordt tegengestaan, wanneer, vanwege de voorgevatte opiniën of nalatigheid van betrachtung, geene toestemming gegeven wordt, of maar onzekerlijk, en zonder toekenning, of immers zonder ernstige en grondige toepassing door het ware geloof.

IX. Op deze wijzen plegen de verworpenen de genade Gods tegen te staan, nadat zij verscheidenlijk aangeraakt worden, ja ook somwijlen de uitverkorenen, totdat hun de genade der wedergeboorte overkomt, en het vleesch temt; maar, op eene bijzondere en gruwelijke wijze wederstaan, door eene duivelsche boosheid, deze genade der Goddelijke verlichting, degenen, die de lastering en de blasphemie tegen den Heiligen Geest begaan.

X. Maar daar is ook eene bijzondere genade; waardoor het verstand krachtiglijk en machtiglijk geschikt, bewogen en verlicht wordt, ten einde het de beloften, in het Evangelie hem toegezegd, bijzonderlijk aanneme, en waardoor de wil, boven zijne natuurlijke voorwaarde verheven zijnde, gevoerd en getrokken wordt, zoodat het tot het welbekende voorwerp, zoowel hier als overal, nu en ten allen tijde goed zijnde, gedreven wordt. En alzoo moet de wil, van God vaderlijk en lieflijk overwonnen, noodzakelijk, oprechtelijk en standvastiglijk toestemmen.

XI. Daarenboven, deze genade wordt alleen den uitverkorenen gegeven, hoewel ze in iedereen, naar de mate van God geordineerd, naar hare trappen onderscheiden wordt. Want alsnu leert en leidt God met eene nedergespannene genade, alsnu ook met een slappere, naar zijn believen, en daarom is het ook, dat in genen het vleesch meer, langer en meer dikwijls, in dezen minder zijn vermaak heeft; maar nochtans bestuurt de Geest Gods, onder wiens tucht en gebied de uitverkorenen geroepen zijn, dit alzoo, dat het zaad der wedergeboorte nimmermeer ten eenenmaal wordt uitgeschud, en ten laatste de zalige overwinning verkregen.

XII. En aldus zien wij, dat God alsnu in de menschen alzoo werkt, dat zij ten zekeren aanzien tegenstaan kunnen, zoo zij willen, op den eenen tijd dat zij niet willen, hoewel zij van natuur kunnen, op een anderen tijd dat zij noch kunnen noch willen.

XIII. Deze derde wijze volmaakt allermeeest den wil, zoo verre is het van daar dat zij denzelven zoude omstooten en zijne natuur verderven.

ALS VALSCH VERWERPEN WIJ DEZE PUNTEN.

1. Dat er nooit eenige geestelijke gaven zijn geweest in den wil des menschen voor zijnen val.
 2. Dat de gevallen mensch zonder het bovennatuurlijke licht begrijpen kan die dingen, die des Geestes Gods zijn.
 3. Dat het licht der genade is de eerste genade, dewelke te roemen is onder de ware oorzaken der bekeering.
 4. Dat de natuur, van God den Schepper gegeven, en de genade Gods des Verlossers, eenerlei zaak is.
 5. Dat de menschen door het rechte gebruik der natuur de zaligmakende genade kunnen verdienen.
 6. Dat de genade der bekeering is de eene den mensch gevoeglijk, de andere ongevoeglijk; even alsof de kracht der genade zoude hangen aan des menschen eigene geschiktheid, en de krachteloosheid aan zijne ongeschiktheid.
 7. Dat de genade tegen alle menschen even gelijk is.
 8. Dat de mensch zich zelve onderscheidt, alzoo dat hij bij God roemen kan.
 9. Dat de genade onzen wil niet neigt, noch bepaalt tot het goede.
 10. Dat de werking, door welke wij bekeerd worden, maar is eene zedelijke aanrading, door redenen, en niet waarlijk eene bovennatuurlijke werking, voortkomende van de almogendheid Gods, en te werk gesteld aan ons verstand en wil.
 11. Dat het maar is eene opwekkende en helpende genade, met dewelke wij, vrijelijk toestemmende, medewerken; maar niet zoodanige, die in der waarheid het verstand en den wil verbetert.
 12. Dat tot de bekeering vereischt wordt eene kracht, die alle geschapene kracht in vele deelen te boven gaat, en dat die kracht is belofte van het eeuwige leven.
 13. Dat die kracht, door welke wij bekeerd worden, maar is eene zwakke macht, die ons de oprechtheid, gewilligheid, en standvastigheid om te gelooven, niet geeft.
 14. Dat het geloof niet is eene gave door den dood Christi verworven, noch eene belofte des Nieuwen Verbonds, maar eene voorwaarde deszelfs, die vrijelijk van den mensch uit zichzelf volbracht moet worden.
 15. Dat er geene instorting des geloofs is.
 16. Dat het geloof niet is eene hoedanigheid of vaste kracht, waardoor wij geneigd worden Gods Woord te gelooven, zoodat het in dezen zin niet wel een habitus (hebbelijkheid) genoemd zoude mogen worden.
 17. Dat het tijdelijke en het recht zaligmakende geloof niet van malkander onderscheiden wordt, door eene zekere eigenschap.
 18. Dat het ware en rechtvaardigmakende geloof niet is een teeken der verkiezing.
 19. Dat de mensch, in 't verstand en den wil genezen zijnde, de gaven, van God ontvangen, niet kan misbruiken.
 20. Dat een bekeerd mensch niet meer goeds kan doen, als hij doet.
-

STELLINGEN DER THEOLOGEN VAN EMBDEN,

Gesteld

Tegen het gevoelen der Remonstranten. Van de genade Gods; krachten van den wil des menschen; en wijze der bekeering tot God, verklaard in het 3de en 4de Artikel.

Bij dewelke gevoegd is een onderzoek der verschillen, die over dezelve zaken in de Nederlandsche Kerken gemaakt zijn.

Het derde en vierde Artikel der Remonstranten staan in de Haagsche Confer. pag. 8, en in 't Latijn, Brand, pag. 10.

Het derde, dat van het zaligmakende geloof spreekt; indien het verstaan wordt, naardat de woorden simpelijk luiden, en dat er geen dubbelzinnigheid of bedrog onder schuilt; achten wij den Woorde Gods overeenkomstig te wezen.

Doch wat hier in verschil getrokken kan worden, zal hierna in ons onderzoek aangewezen worden.

In het vierde letten wij op hetgeen zij eerste zeggen van de voorgaande of van uiten komende, opwekkende, navolgende en medewerkende genade; nochtans verklaren zij niet, hoedanig iedere genade zij, welke zij de werking van ieder derzelve. en tweede zien wij op hetgeen zij zeggen: Maar wat aangaat de wijze van werking derzelve genade, die is niet onwederdelijk; want van velen wordt gezegd, zij den H. Geest tegengestaan hebben, Hand. 7, en in vele andere plaatsen.

Tegen deze twee hoofdstukken des vier Artikels stellen wij de volgende stellingen, opdat de waarheid dezer zaak daar uit des te klaarder moge gerekend worden.

1. Te allen tijde heeft de rechtzinnige Kerk twist gehad met de vijanden der waarheid, van de wijze en orde der bekeering des menschen tot God.

2. De Pelagianen, te zeer toegedaan de Filosofische en Farizeeuwsche dwalingen; opdat zij niet zouden schijnen de genade Gods teneenenmaal te loochenen, zoo bekenden zij wel, dat de mensch door genade zalig wordt; maar verstonden door de genade goederen der natuur, de rede, wil, vrije wil en keur, verder de wet en de leer, van God uit genade gegeven, door welke de mensch opgewekt wordt om wel te werken.

3. Zij hebben ook inderdaad mededeel aan de Pauselijke Pelagiaansche dwalingen (hoewel zij het met woorden schijnen te loochenen), want ten eerste ontkennen zij, dat de oorspronkelijke zonde in eenige verkeerde hoedanigheid gelegen is. 2. Zij zeggen, dat de onherborene wil medewerken kan met de voorkomende genade, en dat de kracht dezer genade aan den vrijen wil hangt.

4. Grevinchovius tegen Ames., pag. 198, schrijft aldus: gelijk het eene, dat gezegd wordt van een ander te hangen, aan het andere, waarop het ziet, niet door eenige voorheid der natuur, of door de oorzaak, die een deel werkt, afhangt van een medeoorzaak; alzoo zeggen wij, dat de genade in de dadelijke kracht der vrije daad ook afhangt van het invloeyen des vrijen wils, als van eene voorgaande conditie, zonder welke dezelve niet geschiedt.

5. Deze (te weten van Grevinchovius) woorden schijnen niet zeer vreemd te wezen van de meening van Bellarminus, dewelke schrijft: God bepaalt den wil niet, noch de wil God; maar beide doen vrijelijk daartoe hun samenloopen, en zoo de eene niet wil, zoo zal het werk niet geschieden. Hij voegt daarbij eene gelijkenis:

Wanneer twee dragers een grooten steen dragen, die een alleen niet zoude kunnen dragen, geeft de een den ander geene krachten, noch stuwt hein voort, en iedereen staat het vrij het werk te laten staan.

6. Hiermede schijnt overeen te stemmen Conradus Vorstius, schrijvende aldus:

Derhalve, zoo kan onze bekeering, zonder onze medewerking, niet teweeggebracht worden. Daarom, al is het dat God van zijne zijde hier genoegzaam werkt, en de mensch niet wil medewerken, zoo ontstaat inderdaad niet de gemeene uitwerking.

Want zoodadige uitwerking, dewijl het gelijk als het kind is van beide, zoo volgt zij niet terstond op de genoegzaamheid van ééne oorzaak, maar beide de oorzaken moeten genoegzaamelijk in hare werking gesteld worden, opdat het werk, hetwelk van beide is afhangende, of de gemeene vracht, teweeg gebracht worde [Beziet zijn amic. duplic. contra Piscat. cap. 8, pag. 512 & seq].

7. Maar, dewijl de Remonstranten in het IV. Artikel verscheidene deelen of trappen stellen der genade Gods, namelijk, eene voorgaande of van buitenkomende, opwekkende, navolgende en medewerkende genade, en nochtans niet verklaren, wat zij eigenlijk verstaan door iedere genade en welke de werking derzelve zij, zoo zullen wij hiervan wat wijdloopiger handelen.

8. Maar, in den aanvang, om verscheidene dwalingen der Remonstranten te ontgaan, zoo achten wij, dat de werkingen Gods tegen de creaturen hier onderscheiden moeten worden; dat wat anders is de hulpe Gods, en wat anders de genade Gods, alzoo de hulpe uit de voorzienigheid, maar de genade uit de praedestinatie is vloeiende.

9. Nu de hulpe is óf algemeen of particulier. De algemeene hulpe is de algemeene werking Gods, waardoor Hij alle creaturen bestuurt naar de voorwaarde en eigenschap, die Hij een ieder ingestort heeft, toen Hij ze schiep; Hand. 17, Hij geeft allen het leven, den adem en alles; in Hem leven, zweven en zijn wij.

De bizondere hulpe is, waardoor Hij in 't menschelijke geslacht, ook buiten de genade Christi, den een voor den ander versierd heeft met sierlijke gaven der zielen en des gemoeds, in de kennis of daad gelegen, de handwerken of zeden betreffende. Exod. 35:32; welke bizondere hulpe Gods sommigen noemen bedwingende genade.

10. Maar deze hulp vermindert noch doet te niet de aangeborene boosheid des harten, maar bedwingt ze alleen in den een meer en in den ander minder; en zij wordt den mensch gegeven tot eene getuigenis, dat hij zonder verontschuldiging zij, Rom. 1:20, en om onder de menschen, in politieke gemeenschap, discipline en tucht te behouden. Volgens deze soort van hulp of van bedwingende genade, worden sommigen genoemd, dat ze liberaal, rechtvaardig, sober, kuisch, enz. zijn.

11. Hier dwalen nu de Remonstranten, dewelke leeren, dat een mensch, die het licht der natuur heeft, iets door dat licht vermag, hoewel datzelve zeer klein is.

Derhalve moet men niet ontkennen, dat zulk een, indien hij dat weinige doet, en in dat kleine getrouw is, van God een meerder licht en meerdere krachten, waardoor hij meer kan doen, zal ontvangen. Want dit kan verstaan worden, even alsof de menschelijke wil, dit licht der natuur wel willende gebruiken, tot zijne bekeering zichzelve allengskens bereiden en bekwaam zoude kunnen maken; ziet Joh. Arnold. tegen Tilen., pag. 159.

12. Zoo is dan hier en blijft het voornaamste geschil tusschen de rechtzinnigen en Pelagianen, Papisten en Remonstranten, aangaande het eerste oogenblik of beginsel onzer bekeering, van waar datzelve zij, of het uit God zij, dan of het uit den mensch zij.

13. De rechtzinnigen schrijven de beginselen der bekeering geenszins toe, noch in 't geheel, noch ten aanzien van eenig deel, aan de menschelijke krachten, noch ook aan de algemeene [Hand. 17: 25, 28,], noch aan de bizondere [Exod. 35: 32] hulpe Gods, dewelke den menschen, ook buiten de genade Christi (gelijk een weinig te voren gezegd is) gesteld, toekomt, maar zeggen, dat dezelve uit de loutere genade Gods voortkomen.

14. Wijders, de rechtzinnigen verstaan hier niet de genade Gods ('twelk wel waar te nemen is), gelijk de Remonstranten doen, om eenige zaak, uiterlijk aangeboden, die iemand als een vreemde gast kan inlaten, of uitsluiten, maar van eene genade, die inwendiglijk in de menschen en krachtiglijk werkt.

15. Voorts, gemerkt de genade Gods jegens ons verscheiden en velerlei is; van alle welke onderscheidingen hier onnoodig is te verhalen; zoo achten wij, dat hier voornamelijk dient gesproken van zijne genade, die inwendiglijk beweegt.

16. De bewegende, inwendige oorzaak is eene inwendige roeping des Heiligen Geestes, door de verlichting des verstands, en vernieuwing van den wil en het hart; tot welke onze geheele wedergeboorte (Pil. 2:13), besturing en volharding in den geloove tot den einde toe, behoort; deze noemt Christus den trek des Vaders, Joh. 6: 44, en die wordt krachtiglijk gegeven allen, die zalig worden, want zij komt eigenlijk alleen dengenen toe, die zalig worden, en van deze wordt hier eigenlijk gedisputeerd.

17. Deze genade wordt van sommigen onderscheiden in voorkomende, werkende en medewerkende. Wij zullen hier, om der korthed wil, onderscheiden in de eerste en tweede, dewijl het op één uitkomt.

18. De eerste genade (gelijk Augustinus getuigt), is eene krachtige beweging der genade Gods,

wanneer Hij door genade in het verstand van den zondigen mensch, hetwelk in Goddelijke dingen blind is, een nieuw licht, in den verkeerden wil eene nieuwe hoedanigheid, of eene nieuwe genegenheid, en in 't verkeerde hart nieuwe genegenheden instort en indrukt. En door deze genade worden wij uit den stand der zonde krachtiglijk geroepen, en in den stand der genade overgevoerd; 2 Cor. 6: 1; Tit. 2: 13; Ef. 2: 3.

19. Deze wordt in de Schriftuur genoemd een nieuwe schepping, 2 Cor. 5:11; eene opwekking uit den dood der zonde, Joh. 5:25; eene levendmaking, Joh. 6:63; wedergeboorte, Matth. 19:28; enz. En deze genade noemen sommigen, met Augustinus, voorkomende en werkende.

20. De tweede genade noemen wij die genade, waardoor wij in den stand der genade versterkt, bestuurd en bewaard worden, zoodat wij tot den einde toe volharden, Jer. 32:40; Ps. 143:10; Fil. 1:6; 1 Cor. 1:8. Deze noemen anderen de navolgende en medewerkende.

21. De eerste genade of voorkomende noemde Pelagius de genade der wet en der leer. Dit gevoelen verdoemt Augustinus uitdrukkelijk, zeggende [Lib. de gratia Christi; cap. 24]: Dat dan de Pelagianen verstaan en bekennen, dat God, niet door de wet en leer, van buiten klinkende, maar door eene verborgene, wonderbaarlijke en onuitsprekelijke macht, in de harten der menschen werkt niet alleenlijk ware openbaringen, maar ook goede willen.

22. Bellarminus, met het Concilie van Trente en met Pelagius, verstaat door de eerste of voorkomende genade, eene zedelijke roeping en aanrading, door redenen buiten aangeboden, welke kracht afhangt van des menschen verstand. En deze genade noemen zoodanige wargeesten eene genoegzame hulp tot bekeering, welke zij willen, dat allen menschen gegevenzoudeworden, met welke zij, zoo zij maar willen, door hunnen vrijen wil kunnen medewerken en bekeerd worden, al komt daar geene andere krachtige hulp bij.

23. Dat de Remonstranten niet vreemd n van dat gevoelen zullen zij lichtelijk kunnen merken, die met aandacht hunne schriften lezen.

24. Bellarminus verklaart zijn gevoelen met deze gelijkenis, die hij ettelijke malen gebruikt: Dat God maar is eene zedelijke of aanradende oorzaak van onze bekeering, gelijk een redenaar, door zijn spreken, de oorzaak is der bewegingen, in de harten der toehoorders.

25. Daartegenover dient geweten, dat iemand met aanraden de daad der bekeering, in betrekking tot den wil van den natuurlijken mensch, niet meer zal te weeg brengen, dan of hij een moorman ried zijne zwarte huid uit te schudden, een luipaard zijne vlekken af te leggen, den blinde te zien, den doove te hooren of den doode op te staan en te wandelen.

26. Hij brengt ook een voorbeeld van een, die niet naar het Oosten wil varen, dewelke nochtans, door de aanrading van een, ten laatste derwaarts vaart. Maar dat exempel is teneenenmaal ongelijk, en openbaart veel klaarder zijne kettersche meening.

27. Het is ongelijk, omdat het varen is eene middelbare zaak, den krachten des menschen mogelijk; diegene, die niet wil varen, die kan nochtans natuurlijk willen varen; die aanraadt, die beweegt maar den wil des anderen met uiterlijke redenen, maar hij heeft dien niet in zijne macht, enz.

28. Maar het stuk der bekeering is geheel anders, want het is niet onbepaald en in onze macht of wil gelegen.

29. Want de Schriftuur leert, dat de bekeering van den vleeschelijken mensch geschiedt, niet alleenlijk door eene zedelijke aanrading door redenen, maar ook door eene veel Goddelijker werking Gods, en in alle deelen niet minder, dan geweest is de eerste schepping des menschen.

30. Want, dewijl de mensch na den val, naar de oogen en ooren des verstande, blind is en doof, van harte ganschelijk verkeerd, en in de zonden dood, zoo leert de Schriftuur van noode te zijn; opdat hij tot God bekeerd worde; dat hij door eene bizondere genade des Geestes Gods bekeerd, herboren en verlicht worde, het hart hem geopend, het steenen hart weggenomen en een vleeschen hart hem gegeven worde, en dat hij getrokken uit den dood der zonde, opgewekt en levend gemaakt worde. De zedelijke aanrading dan drukt niet genoegzaam uit de kracht van de machtige genade, en van onze bekeering, maar verkleint dezelve, verloochent ze, en neemt ze weg [Ps. 51:12; Joh. 3:5; Ps. 11:4; Hand. 16:14; Hand. 26:18; Ez. 11:9, en 36:26; Joh. 6:44; Ef. 2: 5].

31. De Papisten zeggen nog meer, dat de Goddelijke medewerking met den vrijen wil des menschen

bestaat als eene uitwerking of vrucht, niet als eene oorzaak, dat is, dat de genade Gods, daar bij komende, onzen wil niet bepaalt, noch iets daarin indrukt of werkt, maar zonder tusschenkomen van iets anders invloeit tot een uitwetsel, en datzelve voortbrengt in datzelfde oogenblik des tijds, dat het van onzen wil voortgebracht wordt. Hetwelk anders niet is, dan God met zijne beweging, medewerking en de genade aan den wil des menschen te onderwerpen, en den wagen voor de paarden te spannen.

32. Hetzelfde is het gevoelen van Grevinchov. tegen Ames., pag. 198; en van Vorstius in zijne minnelijke dupliek tegen Piscator, cap. 8, pag. 512; enz. Grevinchovius zegt: Ja, opdat ik vrijmoediger handele, zoo zeg ik, dat het uitwetsel der genade, naar den ordinairen regel, is afhingende van eenige daad des vrijen wils, als van eene voorgaande conditie, zonder welke de zaak niet geschiedt. De woorden van Vorstius zijn deze: Derhalve kan onze bekeering zonder deze medewerking niet volbracht worden. Want zoodanig een uitwetsel, dewijl het gelijk als een kind is van beide de oorzaken; zoo volgt het niet terstond op de genoegzaamheid van de eene oorzaak, maar beide de oorzaken moeten genoegzaam gesteld worden in hare werking, opdat het werk, van beide afhingende, als een gemeene vrucht voortgebracht worde.

33. Maar het is onwaarachtig, dat het eerste willen van onze bekeering krachtiglijk zij; Gods werk en het onze tegelijk, en dat wij daarin met God werken, en God dat niet werkt zonder ons. Want de Apostel is verzekerd, dat God, die in ons het goede werk heeft begonnen, datzelve ook volbrengen zal tot den dag Jesu Christi, Fil. 1:6; insgelijks, dat het God is, die in ons werkt het willen en het volbrengen, naar zijn welbehagen, Fil. 2:13.

34. Doch met deze onze leer wordt géenszins bevestigd de dwaling der Enthusiasten (hetwelk de Remonstranten voorwenden), dewelke zeer vermetenlijk de aanblazingen Gods roemen, zonder Gods Woord. Want het gebruik van den dienst wordt geenszins uitgesloten, maar wordt hier, als een bijzonder instrument Gods, naar zijne instelling vereischt.

35. Want men moet hier geene geweldige wegrukkingen verdichten, en God gebruikthet hart en den wil des menschen in zijne bekeering niet, gelijk de booze geesten de leden der bezetenen gebruiken. En de wil des menschen moet niet in een stok of blok veranderd worden; want de natuur des menschen, wat aangaat de manier van werken, is verscheiden van de schepselen, die geen leven en verstand hebben.

36. Maar de fontein dezer dwaling is deze, dat zij, zonder aan te merken, op wat orde God zich zelven en zijne goederen ons in dit leven mededeelt, verkeerdelijk en Godlooslijk die dingen van malkander scheiden, die te zamen behooren gevoegd te zijn, te weten, den uiterlijken dienst, en de innerlijke werking des Zoons Gods en des Heiligen Geestes.

37. Want God trekt ons tot zich, niet alleenlijk door de innerlijke roeping, maar noodigt ons ook door de uiterlijke roeping tot zijne gemeenschap. En beide de roepingen hebben twee trappen, dewelke wij, om dit des te beter te openen, hier bij zullen voegen.

38. De uiterlijke roeping geschiedt, of door het boek der natuur en des schepsels; deze is allen menschen gemeen, en genoegzaam om allen wel niet te bekeeren, maar zonder verontschuldiging te maken in het oordeel Gods; 'of door het boek der Schriftuur. Deze is niet allen gemeen, maar sommigen, die God alzoo verwaardigt te roepen, en is genoegzaam tot bekeering, naar zekere wijze, dat is, zoo verre als, in de orde der tweede oorzaken of middelen, geene andere uiterlijke middelen der bekeering als deze gevonden worden; nochtans niet eenvoudig genoegzaam tot bekeering, dat is, zonder de genade der inwendige beweging of trekking, zonder welke de Schriftuur verklaart onmogelijk te zijn, dat iemand zoude bekeerd worden en tot Christus kunnen komen, Joh. 6:44; Matt. 7:18.

39. Zoo dwalen dan de Remonstranten hier, als zij drijven. 1. Dat God alle menschen de middelen, noodig tot het geloof en de bekeering, genoegzaamelijk en krachtiglijk toedient [Joh. Arnold. cont. Tilen., 369, alwaar hij ook Arminius aanhaalt]. Deze dwaling spreekt David tegen, zeggende: Hij maakt Jakob kond zijn woord, Israel zijne wegen en rechten; zoo heeft Hij niet anderen volkeren gedaan, en daarom weten zij zijne rechten niet, Ps. 147. En Paulus, Rom. 10: 19: Ik zal ze verwekken door een onwetend volk. Ingelijks Hand. 14: 16; Ef. 2: 11.

40. Ook dwalen de gedaagde Remonstranten, die in hun gevoel van het eerste artikel alzo schrijven: Dat God in deze meening het Evangelie niet doet prediken, de menschen uiterlijk roepen, enz.; opdat deze middelen zouden zijn, door welke Hij sommigen derzelve tot het levenzoudebrenge. De Schriftuur leert het tegenovergestelde; Rom. 10:14, 17; Hand. 16:9, 10. Hand. 18:9, 10.

41. De inwendige roeping heeft ook twee trappen. De eerste is de genade der verlichting, waardoor de menschen den wil Gods, en den weg der zaligheid geleerd worden te kennen en te verstaan. Want deze is niet aller menschen, maar sommiger, van een deel van welke Petr. zegt: et ware hun beter, dat zij den weg der waarheid niet gekend hadden, 2 Pet. 2: 21. En Paulus, Hebr. 6: 4, Die eenmaal verlicht zijn geweest, en daarna vervallen, enz. Deze genade nu is genoegzaam tot beneming van onschuld, maar geenszins tot bekeering, zonder den anderen en voornaamsten trap, der roeping.

42. De andere trap der inwendige roeping is genade der vernieuwing door den Geest, die den wil en het hart herbaart, welke genade niet is eene eenvoudige en onbepaalde beweging, maar eene krachtige trekking;

Joh. 6:4; eene bekeering, en zij wordt in de Schriftuur genoemd eene nieuwe schepping, 1 Cor. 5:17; wedergeboorte, Joh. 3:3. Deze genade alleen zeggen wij eenvoudig genoegzaam te zijn tot bekeering, omdat ze alleen altijd krachtig is; de andere uiterlijke en innerlijke trappen der genade, van dewelke te voren gesproken is, zeggen wij alleen genoegzaam naar zekere wijze

43. Van deze genade getuigt menigmaal de Schriftuur. David [Ps. 40:7] verklaart deelve door eene doorboring der ooren, van God gedaan; Christus, door ooren om te horen [Matth. 13:9; Luc. 8:8]; en door trekking van den Vader [Joh. 6:44]; Paulus door opening des harten [Hand. 16: 14]; en door opening der oogen [Hand. 26: 18]; insgelijks, God heeft het harte zijns volks besneden [Deut. 30: 6]; Hij neemt [Ezech. 11:19, en 36:27] weg het steenen hart, en geeft een vleeschen; Hij neigt de harten zijnwaarts, dat zij in zijne wegen wandelen, 1 Kon.. 8: 58.

44. Hetgeen dat in de mensch wedergeboren bekeerd wordt zijn het verstand, het hart of de wil, en alle de genegenheden.: des menschen, in dewelke eene verandering geschiedt door de bekeering [Deut. 30: 17; Jes. 29:13]; want, gelijk het verstand en hart zich eerst afkeeren van God, en op de afkeering des harten volgt eene af keering van de andere deelen, zoo der ziel als des lichaams, en vervolgens des ganschen levens [Deut. 30:2; Joël 2:12; Ef. 4:22], alzo is wederom de ware bekeering in de verandering des verstands en des harten voornamelijk bestaande, hetwelk het woord metanoia, dat is bekeering, eigenlijk te zeggen is, en hieruit volgt eene verandering des ganschen levens, Jes. 1:16, 17, en 55: 7.

45. Zoo dwalen dan de Remonstranten, die de voornaamste werking der voorkomende, of der eerste genade in de verlichting des verstands stellen; de tweede zeggen zij, dat blijkt in de genegenheden, en zij staan toe, dat deze wederstandelijk gewrocht wordt. Maar zij zeggen, dat de wil zijn vrijheid blijft houden van de genade Gods aan te nemen, of die tegen te staan: en besluiten derhalve, dat onze bekeering niet onwederstandelijk geschiedt; Haag. Confer., pag. 244.

46. Ook is dit onwaarachtig. 1. Omdat het hart, in hetwelk de wil is, de zitplaats is van alle genegenheden, hoe kunnen dan de genegenheden genezen en gereformeerd worden, het hart zelf in zijn volle verkeerdheid gelaten zijnde?

Maar, indien zij den wil zelven daarin besluiten, en deelachtig maken der genade, die ons bekeert, alsdan zullen zij moeten bekennen, dat de gansche bekeering des menschen onwederstandelijk is. 2. Omdat de Schriftuur leert, dat God, in de vernieuwing des menschen, het hart besnijdt, 'het steenen hart wegneemt, en een vleeschen hart geeft; het hart neigt tot Hem, dat zij wandelen in zijne wegen, ons tot Christus trekt; het hart opent, enz.

De plaatsen der Schriftuur zijn voorhenen aangeteeekend. Hoe zullen zij dan durven zeggen, dat God, in deze zoo krachtige verandering des harten, den wil onaangeroerd laat, en zonder eenige genezing? Gemerkt Paulus openlijk zulks tegensprekt, „Dat God in ons werkt het willen en het volbrengen,” Fil. 2: 13.

47. Tot deze verandering des verstands, des harten en der genegenheden, kan de natuurlijke wil, na den val, zich niet bereiden, noch de beletselen uit den weg doen [Jer. 13: 23; Matth. 7: 18; 1 Cor. 2: 4; 2 Cor. 3:5];

want, gelijk de mensch in den beginne zich niet heeft kunnen voorbereiden tot zijns zelfs schepping [Rom. 9: 20,] alzoo kan ook de zondaar tot zijns zelfs bekeering (dewelke eene zekere nieuwe schepping is [2 Cor. 5: 17; Ef. 2:10], eene wedergeboorte [Joh. 3: 3], eene opwekking uit den dood [Joh. 5:25], eene levendmaking), datzelve niet doen [Ef. 2: 5]; en derhalve is het werk der voorbereiding een werk Gods [Pil. 1: 6, en 2: 13; Jer. 31: 39; Ezech. 11:19], niet ons werk.

48. Grootelijks dwalen dan de Pelagianen, die daar drijven, dat de mensch zonder de genade des Geestes zich zelven kan bekeeren; en desgelijks de Papisten, die daar zeggen, dat hij zich, door den vrijen wil, tot de genade kan voorbereiden; met welke de Remonstrantên overeenkomen, gelijk te voren uit hunne schriften is bewezen.

49. Want in den eersten aanvang der bekeering, als God nieuwe hoedanigheden en neigingen in 't verstand, den wil en de genegenheid des harten instort, hetwelk een louter werk Gods in ons is, zoo is het, dat de mensch daarin ganschelijk niets doet of werkt, maar alleen lijdt, dat het in hem gewrocht worde.

50. Want de Heilige Geest is de werkende oorzaak van onze bekeering. Het Woord, in zijn rechte gebruik, is een instrument, door hetwelk de werking des Geestes krachtig is. Maar de wil des menschen bevindt zich maar als lijdende, ot als 'tgeen waarin gewrocht wordt, in het beginsel der bekeering.

51. Want de heilige Schriftuur ontkent eenvoudig de eerste medewerking des menschen in den aanvang zijner bekeering, opdat de eere onzer bekeering Gode alleen geheel blijve. De wargeesten daarentegen willen met kracht staande houden, zoowel de eerste als de tweede medewerking. Want in de eerste medewerking timmeren zij de verdienste, die zij noemen congrui of der naburigheid, in de tweede de verdienste, die zij noemen condigni, of naar waardigheid.

52. De somma van hetgeen wij van de eerste genade totnogtoe gezegd hebben, is deze: dat in de hoedanigheden of nieuwe neigingen, die in den wil en in 't hart ingedrukt worden, de mensch maar is als 'tgeen waarin God werkt, en dat de wil daarin anders niets doet als deze werking Gods te lijden of te ontvangen.

53. En deze eerste beweging, die alzo lijdende geschiedt, verkort in 't minste niet de vrijheid van den wil. Want tot vrijheid van den menschelijken wil is genoeg, dat hij door eigene en vrijwillige beweging en verkiezing gedreven worde, of werke, al is het, dat de beweging en de verkiezing van elders, namelijk, van de genade, opgewekt en bestuurd wordt.

54. Dit zij genoeg van de eerste genade. Wij zullen nu van de tweede genade, van welke wij te voren in de 17de Stelling gewag hebben gedaan, nog wat daarbij voegen. Wij noemen de tweede genade die genade, door welke wij in den stand der genade versterkt, bestuurd en bewaard worden, opdat wij in het geloof mogen volharden tot den einde toe. Van deze wordt gezegd, Jer. 32:40, Ik zal mijne vreeze in hunne harten geven, dat zij van Mij niet wijken; insgelijks, Ps. 143, Uw rechte Geest leide mij op effene baan; insgelijks, Fil. 1: 6, en 2:13, Die het goede werk in u begonnen heeft, die zal datzelve volbrengen tot op den dag van Jezus Christus; insgelijks, 1 Cor. 1:8, God zal u versterken tot den einde toe onstraffelijk; insgelijks, Col. 2: 19, Het lichaam Christi ('twelk is zijne Gemeente) wast op met Goddelijken wasdom.

55. Onder deze tweede genade is de wil des menschen niet alleenlijk 'tgeen waarin gewrocht wordt, maar ook een instrument der Goddelijke werking, en hetwelk door zijne kracht, van boven hem ingegeven, werkt in het uitwerksel voort te brengen; en in deze werking lijdt de wil niet alleen, dat ze geschiede, maar doet beide te gelijk, lijdende en ook werkende, gemerkt hij van den H. Geest ook bewogen wordt om te werken, opdat hij werke hetgeen Hij door hem wil te weeg brengen; hetwelke in alle goede daden van den wil gebeurt; gelijk hij daarentusschen ook in de kwade, wanneer hij van den duivel of andere oorzaken opgewekt wordt, geenszins ledig is.

56. En dusverre van het eerste, dat wij in het vierde Artikel geacht hebben waargenomen te moeten zijn. Nu zullen wij voortgaan tot het tweede.

57. Het tweede hebben de Remonstranten gesteld met deze woorden, in de Haag. Confer. pag. 8; Brand, pag. 10: maar zooveel de manier van de werking derzelve genade aangaat, die is niet onwederstandelijk; want daar staat van velen geschreven, dat zij den 11. Geest wederstaan hebben, Hand. 7, en elders in vele plaatsen.

58. Tegen dit gevoelen zeggen wij, dat God den wil des menschen door zijne genade alzo beweeft, niet gelijk de Papisten drijven (met welke hier D. Vorstius schijnt eens te wezen in zijn minnelijke dupl. pag. 507 enz.), dat het daarna in onze keur zoude staan, de beweging te gehoorzamen of tegen te staan; maar dat Hij dien ook krachtiglijk beweegt om te gehoorzamen.

59. Want die God wil bekeeren, diezelve beweegt Hij te gelijk genoegzaamlijk en krachtiglijk. Want de wedergeboorte is aan den wil des menschen niet gelegen, maar hangt eenvoudig af van den wille Gods. En als God ons wil bekeeren en vernieuwen, hoewel de wil uit zijne natuur kan tegenstaan, nochtans, ten aanzien van Gods onveranderlijken wil en van de kracht zijner inwendige werking, kan hij niet tegenstaan, noch Gods werk verstooten.

60. Want in des menschen bekeering werkt God het willen en het volbrengen, naar zijn welbehagen, Fil. 2:13; en doet de menschen in zijne geboden wandelen, Ezech. 36: 16. En aldus van God bewogen zijnde, worden zij niet ongaarne bekeerd; worden ook niet gedwongen om wel te doen, door eene natuurlijke noodwendigheid, gelijk het vuur brandt, en gelijk de beesten doen; maar doen wel met een zeer vrijen wil onfeilbaarkeljk; want Gods beweging kan hare uitwerking niet missen, maar maakt, uit niet willenden, onwederstandelijk willenden, Ezech. 36:27.

61. Derhalve, de wederstandelijke genade, die de Remonstranten drijven, om de Nederlandsche Kerken te verstoren, is anders niet dan een Jezuitisch uitwerpsel, in deze Kerken ingevoerd van degenen, die, naar nieuwigheden staande, nieuwe manieren van spreken verdicht hebben.

62. Maar, dewijl in dit woord, hetwelk alle rechtzinnigen, als geheel vervreemd van de verborgenheid der bekeering, verwerpen, de Remonstranten het hoofd stellen des ganschen verschils, zoo zullen wij wat breeder van deze wederstandelijkheid, zoo zij ze noemen, spreken

63. Wederstand wordt genoemd een strijd of eene tegenoverstaande werking desgenen, die ligt tegen dengene, die werkt, waarmede hij de daad des werkenden naar vermogen belet of terug stoot.

64. Nu, de genade Gods werkt aan den mensch tot zijne bekeering; de mensch strijdt daartegen uit genegenheid desvlesches, en strekt naar het tegendeel.

Indien deze tegenstand zij van gelijke krachten met de kracht der genade, die te werk gesteld is, alsdan geschiedt er geene bekeering, en is er ook geene te verwachten. Want het ontstaat altijd uit den ongelijken overwinnende, dat de zaak te weeg gebracht wordt.

65. Maar, indien de kracht der genade meerder is, alsdan, al is het, dat er een onvolkomen tegenstand van het vleesch gedaan wordt, zoo wordt dat nochtans van de genade overwonnen, omdat dezelve sterker werkt. Maar indien de tegenstand meerder is, en de werking der genade minder, alsdan overwint het vleesch de genade, welke tegenstand dan de overhand heeft en volkomen is. En dit is de tegenstand, van denwelke de Remonstranten zeggen, dat Gods genade overwonnen kan worden, wanneer zij drijven, dat de werking der genade wederstandelijk is.

66. Maar met de zaak zelve is het aldus gelegen.

Van de zijde des onherborenen menschen is de genade niet dan al te veel wederstandelijk, gemerkt de natuurlijke mensch niet begrijpt die dingen, die des Geestes Gods zijn, 1 Cor. 2: 14; en de wijsheid des vleesches vijandschap is tegen God, want zij wordt de wet Gods niet onderworpen, ja kan ook niet, Rom. 8: 6.

67. Maar van de zijde Gods, zoo veel belangt zijn welbehagen, wordt de genade zeer wel onwederstandelijk genaamd, namelijk, de bewegende en krachtige genade (waarvan hier alleen de quaestie is) in zulker voegen, dat te zeggen, dat de krachtige genade zoude wederstandelijk zijn, zoo veel is als te ontkennen, dat dezelve krachtig zoude wezen,

68. Nu de wederstandelijkheid, die de Remonstranten drijven, strekt daarhenen, opdat de krachten van den menschelijken wil bevestigd zouden worden. Maar! lieve toch hoedanige zullen die krachten wezen?

Voorwaar anders geene, dan waarmede de mensch de hoogste misdaad zoude kunnen begaan, namelijk, dat hij de genade Gods en den Heiligen Geest, den mensch inwendiglijk willende bekeeren, tegenstaan en God vertoornen, op het gruwelijkste zondigen, en zichzelf in 't verderf werpen kan.

69.

Maar dat de mensch dat doen kan, noemt de Heilige Schriftuur niet eene vrijheid, maar eene dienstbaarheid der zonde, Rom. 6.

Maar wij zullen alhier het zeggen van Augustinus hiervan bijvoegen. Wanneer, zegt hij [De corrept. et gratia; lib. 14], God wil zalig maken, zoo wederstaat geen wil der menschen. Want alzoo is het willen en niet willen in de macht des willenden, dat het den wil Gods niet belet, noch zijne macht overwint.

70. Wij zullen hier eenige getuigenissen der Heilige Schriftuur als artikelen geven, met welke bewezen wordt, dat aan sommigen de krachtige genade gegeven wordt, door dewelke zij onfeilbaarlijk bekeerd worden, boven degenen, die in verscheidene stellingen aangeteekend staan, Joh. 6:45; Joh. 10:28; Rom. 8:30; Ez. 36:37; Jer. 32:40.

71. Van de getuigenissen, die voor de wederstandelijkheid bijgebracht worden, zijn deze de voornaamste: 1. uit Jes. 5:3; II. uit Matth. 23:27; 111. uit Hand. 7: 51; IV. uit Rom. 2: 4; V. uit Openb. 3:20.

72. Wij zullen op eenige derzelve kortelijk antwoorden. Op Jes. 5:4; van den wijnberg genoegzaam bearbeit, en nochtans geene bekware vruchten voort brengende; antwoorden wij, 1. Dat gelijkenissen geene leeringen maken; 2. Dat God spreekt van alle die dingen, die genoegzaam te werk gesteld waren in de orde der tweede oorzaak; want Hij spreekt niet als God, maar menscheijker wijze, als een wijngaardenier; en dat was genoegzaam om hunne onschuld te benemen. Alzoo plant Panlus, Apollos maakt nat, 1 Cor. 3: 6. 3. Dat God hunne ondankbaarheid voor zoo vele weldaden beschuldigt. 4. Maar dat zij zouden genoegzame hulp simpelijk gehad hebben tot ware bekeering, zoodat zij onder eenige andere voorgaande krachtige genade zich door hunnen wil konden bekeeren, is valsch, gelijk boven overvloediglijk is aangewezen.

73. Op de plaats Hand. 7:51, van de Joden, die den H. Geest tegenstonden, antwoorden wij, 1. dat de Remonstranten deze woorden verkeerdelijk verstaan, meenende, dat de H. Geest den Joden goede genegenheden ingeblazen heeft, tegen welke zij zich gesteld hebben. Want door goede genegenheden wederstaat men den Heiligen Geest niet, maar men is Hem gehoorzaam. 2. Stefanus spreekt van diegenen, die halstarrig ,en onbesneden van hart en ooren waren. Derhalve, niet van diegenen, met welker halzen te buigen en hart te besnijden de H. Geest bezig was. 3. Zij hebben den H. Geest tegengestaan, niet inwendiglijk in hen krachtiglijk werkende, maar uitwendiglijk door den dienst des Woords hun de genade aanbiedende. 4. De tekst, die zegt: Zij wederstonden, gelijk ook hunne vaders. Nu, deze wederstonden den Geest, omdat zij moedwilliglijk den Geest, in de profeten sprekende, verwerpen, gelijk God klaagt, Jes. 6:9; en 63: 10, en elders. En Christus zegt tot de Apostelen, Matth. 10: 24, Gij zijt niet, die daar spreekt, maar de Geest uws Vaders, die in u spreekt. 5. Het is eene sacramenteele manier van spreken, door welke de smaadheid, den teekenen aangedaan, Gode zelven, of den beteekenden zaken, gezegd wordt aangedaan te zijn; beziet Genes. 17: 14; Lev.10: 1; Luk. 10:16; Matth. 25: 40; 1 Cor. 11: 29.

74. Op de plaats Openb. 3:20, Ziet, Ik sta voor de deur en klop, zoo iemand mijne stem hoort, en de deur open doet, Ik zal tot hem inkomen en mijn avondmaal met hem houden, en hij met Mij; antwoorden wij ten 1. Dat deze plaats mede in gelijkenis spreekt, en naar de letter niet mag verstaan worden, waarom men daaruit geen vast besluit kan maken. 2. Zij hebben wel genoegzame hulp om open te doen, wat aangaat de uiterlijke middelen, de predikatie des Woords, het gebruik der sacramenten en andere weldaden, waarmede zij genoodigd werden tot bekeering; ook wat aangaat de kennis des Goddelijken wils, maar niet genoegzaam om het hart te openen zonder de krachtige genade Gods, door welke Hij ons doet openen, ja, ons hart opent, gelijk van Lydia de purperverkoopster gezegd wordt, Hand. 16:18. 3.

Het is Christus niet onbekend, dat, als Hij klopt, wij niet kunnen openen, maar dat wij in de zonden doodliggen.

Als Hij klopt, doet Hij ook niet dwaaslijk; ja, daarom klopt Hij, omdat Hij weet, dat wij niet openen kunnen, opdat Hij, kloppende, ons uit den dood der zonde opwekke, de ooren der dooven opene, den wil en de kracht om te openen instorte, niet anders, dan alsof iemand voor een huis klopte, in hetwelk hij weet, dat allen met de slaapzucht begraven liggen.

75. Op de plaats Matth. 23: 37, 38, Jeruzalem, Jeruzalem! gij, die de profeten doodt, en steenigt diegenen, die tot u gezonden zijn, hoe menigmaal heb Ik uwe kinderen willen vergaderen, gelijk een hen hare kuikens vergadert, en gij hebt niet gewild; antwoorden wij, 1. dat Christus hier aangemerkt

moet worden als God en mensch, die naar zijne Godheid verklaart, dat Hij, door den dienst der profeten te Jeruzalem leerende, hare kinderen heeft willen verzamelen. Want de Geest Christi, die in de profeten was, heeft het lijden Christi, dat komen zonde, verklaard, gelijk Petrus betuigt, 1 Petr. 1: 11. Daarom zegt Christus in deze aangetogene plaats: Jeruzalem, Jeruzalem! gij, die doodt de profeten, en steenigt diegenen, die tot u gezonden zijn; insgelijks: Hoe dikwijls heb ik uwe kinderen willen vergaderen! Maar deze wil zijner Godheid, verklaard door de profeten, is niet geweest de wil zijns besluits of welbehagens, anderszins zouden zij allen vergaderd zijn geweest; maar deze is geweest de wil zijns gebods, in zijn Woord voorgesteld, waarmede God verklaart wat Hij van de menschen gedaan of gelaten wil hebben, dewelke Hem naar zijne wijsheid alzoo belieft te openbaren, niet opdat Hij hen bedriege, maar opdat hij hetgeen hun goed is bevordere. 2. Wij antwoorden, dat Christus hier ook spreekt als een mensch, en gelijk Paulus, Rom. 15:8, zich noemt, een dienaar der besnijdenis, die naar zijn profetisch ambt, en als een dienaar zijns Evangelies, alle zijne toehoorders heeft willen en ook gezocht heeft te vergaderen zonder onderscheid, gelijk alle trouwe dienaars, Gode zijn verborgen raad latende, plegen te doen. Nu, deze wil Christi, als eens menschen, moet onderscheiden worden van dien verborgen en onveranderlijken wil zijner Godheid, naar welken Hij wel wist, dat onder die van Jeruzalem vele verworpenen en ten eenenmaal onbekeerlijken waren. 76. Zoo iemand deze antwoorden op de aangetogene plaatsen wel waarneemt, die zal vele andere diergelijke lichtelijk kunnen verklaren. Derhalve laten wij het hier berusten, en zullen voortgaan tot het onderzoek der quaestien, tusschen de Remonstranten en de rechtzinnige Kerk, in deze Artikelen in verschil getrokken.

**HET ONDERZOEK VAN DIE VAN EMBDEN,
OVER DE VERSCHILLEN OMTRENT HET DERDE EN VIERDE ARTIKEL.**

VAN DE OORZAAK DES GELOOFS, EN VAN DE MANIER DER BEKEERING.

UIT DE EERSTE GEDICTEERDE STELLING.

Of God alle menschen door eenige roeping ter zaligheid roept, en allen de noodwendige middelen tot het geloof en de bekeering genoegzaamlijk en krachtiglijk toedient. De Remonstranten zeggen ja; Armin. ad Perkins. pag. 259, 260; Haag. Confer. Brand., pag. 189, 190, 192; Joh. Arnold. contra Tilen., pag. 99, 104, 105, 106 enz.; en pag. 367, 369, 370, 372, 373; en tegen die van Walch., pag. 60, alwaar de Remonstranten zeggen, dat God op een andere verborgene wijze, de meeningen, in het gepredikte Woord begrepen, in de harten der menschen kan invoeren, en sommigen alzoo de somma des Evangelies bekend maken; en pag. 61, dat God dengenen, die de waarheid en ongerechtigheid niet ten onder houden, maar, gelijk zij Hem kennen, groot maken, op eene extraordinaire wijze de leer des Evangelies openbaart.

Tegenstelling.

God roept niet alle menschen, en dat naarzijn welbehagen, tot de zaligheid, noch dient allen niet toe genoegzaamlijk en krachtiglijk de middelen tot het geloof en de bekeering. Wij bewijzen het.

1. Uit Ps. 147: 19, 20; Hij maakt Jacob zijn Woord kond, en Israël zijne wetten; zoo heeft Hij geen ander volk gedaan. Joh. Arnold., tegen Tilen., pag. 99, antwoordt hierop, dat de profeet spreekt in vergelijking, en dat hij maar wil uitdrukken de ongelijkheid en verscheidene mate der roeping.

Wij antwoorden, dat wij het eerste toestaan, te weten, dat de profeet spreekt in vergelijking. Want hij vergelijkt het Joodsche volk, dat Hij zijn Woord heeft gegeven, met andere volkeren, dien Hij dat niet had gegeven. Het tweede, te weten, dat alhier maar eene verscheidene mate der roeping uitgedrukt wordt, ontkennen wij. Want hier wordt geen gewag gemaakt van de roeping der Heidenen. Ten andere, de profeet stelt daarbij deze woorden van de Heidenen, daarom weten zij deze rechten niet.

Hetwelk hij voorwaar geenszins had mogen zeggen, indien ze door eenige roeping tot de zaligheid geroepen, en hun de middelen, tot dezelve noodig, genoegzaamlijk en krachtiglijk toegediend waren geweest.

2. Wij bewijzen onze tegenstelling daaruit, dat de Apostel de verleden tijden noemt tijden der onwetendheid, Hand. 17:30; en de Heidenen vergelijkt bij degenen, die iets des nachts en in 't donkere gelijk al tastende zoeken.

3. Daaruit, dat de Apostel, Rom. 1:20, zegt, dat die algemeene en ruwe kennis Gods den Heidenen daarom gelaten is geweest, opdat zij zonder onschuld zouden zijn.

4. Uit de woorden van Paulus, 1 Cor. 1, waar hij zegt, Dat de wereld God niet gekend heeft door hare wijsheid, en dat het derhalve God behaagd heeft door eene dwaze predikatie des Evangelies de geloovigen zalig te maken.

5. Eindelijk, indien God zoodanige genoegzame en krachtige middelen allen toe client, zoo is het wonder, dat niemand uit de voortreffelijkste Filosofen, hoedanige voornamelijk waren Plato en Socrates, bekeerd zijn geweest. Waaruit klaarlijk blijkt, dat het een menschelijk verdichtsel is, hetgeen zij liegen en beuzelen van de middelen, tot de zaligheid genoegzaamlijk en krachtiglijk toegediend.

En wat aangaat hetgeen zij voortbrengen in het antwoord aan die van Walchr.; dat God op eene verborgene wijze de meening, in het gepredikte Woord begrepen, en de som des Evangelie; op eene extraordinaire wijze zoude openbaren, dewijl zij dat zonder bewijs zeggen, zoo kunnen wij het zoo lichtelijk verwerpen, als zij het zeggen.

II. Of de menschen, door het rechte gebruik dezer middelen, meerdere genade verkrijgen. Of; of diegenen, die het licht der natuur wel gebruiken, en daarom waardiger dan anderen zijn, het licht der genade verkrijgen. Alzoo zegt Joh. Arn. aan Tilen. pag. 373 en 437; en aan die van Walch., pag. 47; en Armin. aan Perkins.

Tegenstelling.

Het licht der natuur, dat zeer duister is, kan geen mensch zonder bijzondere genade Gods recht gebruiken, en vervolgens, door het recht gebruik er van, geene meederegenade verdienen. Want niemand kan door het licht der natuur en het rechte gebruik dezer middelen, zoo zij ze noemen, tot de ware kennis des Scheppers geraken.

Reden.

1. Omdat de ware kennis Gods niet dan door Christus geopenbaard wordt, Joh. 1, Hij was in de wereld, en de wereld is door Hem gemaakt, en nochtans heeft Hem de wereld niet gekend. Het licht dan der natuur, dewijl het tot Christus niet leidt, zoo leidt het ook niet tot de ware en heilzame kennis Gods des Scheppers. Watzoudederhalve de verdorvene mensch verdienen, die zelf in den stand der genade niets verdienen kan? Want wie heeft God wat gegeven, dat Hij het wedergeve?

2. Reden, omdat ook de allerwijste onder de Heidenen ijdel geworden zijn in hunne gedachten, Rom. 1:21. Men bezie de werken, woorden en wetten van de allerwijste Heidenen. Wij zullen bevinden, dat die alle, vergeleken zijnde bij die dingen, die des Geestes Gods zijn, niets anders zijn als duisternissen. Men bezie Theodoretus van de gruwelijke wetten der Heidenen, Lib. 9, de curandis Graec. affect; en Hieronimus, Lib. 2, ad Jovinian.

Maar, zegt Arminius tegen Perkins. Die heeft, dien zal gegeven worden, Matth. 13, Dien, die niet heeft, zal ontnomen worden wat hij heeft.

Antw. 1. Christus spreekt niet van die natuurlijke, maar die sommige bovennatuurlijke gaven heeft.

2. Van hem, die niets heeft, wordt weggenomen, namelijk, gelijk Lucas 8:18 verklaart, hetgeen hij schijnt te hebben, hoewel hij inderdaad niets heeft.

Tegenwerping van Job. Arnold. Zij zullen in 't wit gaan, want zij zijn het waardig.

Antw. De Heilige Geest spreekt van de waardigheid der genade, niet der natuur.

Uit de 2e stelling.

Of ieder mensch, na den val, vóór de openbaring des H. Evangelies in duisternis der onwetendheid van dat goed steekt, hetwelk in het Evangelie geopenbaard wordt, en uit zichzelf door zijn verstand en natuurlijke krachten, zonder eenige openbaring, datzelve niet kan vinden of bedenken, en daarom noch wil noch doet.

De Remonstranten schijnen dat toe te staan, voornamelijk tegen die van Walchr. pag. 62.

Maar het bedrog schuilt in die woorden, voor de openbaring des Evangelies; insgelijks, zonder eenige openbaring. Want zij zeggen, dat God op eene extraordinaire ze de leer des Evangelies den mensch openbaart. Ten andere, zij bedriegen ook de onkundigen met het woord voorkomende genade, door hetwelk zij niets anders verstaan dan het licht der natuur, en de uiterlijke predikatie des Evangelies. En daarom, een zij in de eene plaats zeggen, dat kennen zij in eene andere met vollen mond, stellen teneenenmaal het tegendeel. Want aldus zeggen de Remonstranten in! Haag. Confer., pag. 298: In den geesten dood worden eigenlijk de geestelijke en niet .gescheiden van den wil des schen, omdat dezelve dien nooit zijn ingeplant geweest. Alwaar in 't voorbijgaan eene andere dwaling waar te nemen dat zij ontkennen, dat de mensch in de schepping geestelijke gaven ontvangen heeft. Episcop., Thes. 1. privat. disput. van de klaarheid der Schrift; Al hetgeen dat allen ..!een ieder (zegt hij) noodig is te gelooven ter zaligheid, dat stelt ook de Schriftuur allen en een ieder klaar voor, zoohet van elk mensch lichtelijk kan verworden.

En Thes. 2: Als wij zeggen „kunnen verstaan worden" zoo meenen wij anders niet, dan te kunnen begrijpen en vatten, wat de zin en meening is der woorden, met welke de noodzakelijke dingen uitgesproken worden. Wij gelooven, dat zulks niet alleenlijk mogelijk is, maar ook licht is.

En nog duidelijker, Thes. 3; Om dit verstand te verkrijgen is anders niet noodig, dan eene kracht van aan te nemen, welke eene natuurlijke kracht is, en allen, die met reden begiftigd zijn, gemeen in allerlei stand; en geen ander bovennatuurlijk licht wordt daartoe vereischt, enz.

Tegenstelling.

Geen mensch na den val, hoezeer hij met rede begaafd is, kan in den stand der zonde, door zijne natuurlijke kracht, zonder eenig bovennatuurlijk licht, den zin van alles, wat als noodig om geweten, geloofd, en gedaan en gehoopt te worden, in het Evangelie voorgesteld wordt, begrijpen; 1 Cor. 2: 14, De natuurlijke mensch verstaat niet, wat des Geestes Gods is; hij kan het niet verstaan; het is hem eene dwaasheid. Alzoo 1 Cor. 1. De predikatie des Evangelies dunkt den Heidenen eene dwaasheid te zijn. Joh. 1; Ef. 5. De mensch wordt de duisternis zelve genoemd.

Deut. 29:3, 4; Uwe oogen hebben die groote bezoeken, teekenen, wonderheden gezien. Maar de Heere heeft u niet gegeven een verstandig hart, enz.

Jes. 6: 9. Hoort het, en verstaat het niet; ziet het; en bekent het niet.

Matth. 11. Niemand kent den Zoon dan de Vader, en niemand kent den Vader dan de Zoon, en dien het de Zoon zal willen openbaren.

IV. Of daar alleenlijk weinige dingen in de Schriftuur zijn, die noodig zijn te gelooven, te weten, te hopen en te doen. Alzoo zegt Episcop., Thes. 2 en 4, Disput

2. Dat sommige dingen maar noodig zijn, zonder welke het geenszins geschieden kan, dat iemand de eeuwige zaligheid zoude verkrijgen, en die zonder openbare schuld des menschen niet kunnen geloovend, ontkend of in twijfel getrokken worden. Daarna in de 3 Thes., dat sommige dingen maar nut zijn en profijtelijk.

Eindelijk, dat sommige dingen alleen in een bloote aanschouwing bestaan, die niet noodzakelijk op den dienst Gods ziet, of daarop betrekking heeft, en die lichtelijk niet geweten, in twijfel getrokken en verkeerdelijk geloofd kunnen worden, zonder des menschen moedwillige schuld.

En disput. 1, Thes. 3, zegt hij, dat daar sommige geringe en lichte meeningen in de Schriftuur zijn, die een vroom en godsdienstig gemoed niet te zeer acht, noch daarnaar met groote moeite tracht.

Tegenstelling.

Al is het, dat sommige dingen in de H. Schriftuur, voornamelijk noodig en gelijk als fundamenteel mogen genoemd worden, als daar zijn de voornaamste hoofdstukken der Christelijke leer, de Tien geboden, het geloof, enz, nochtans achten wij alles, wat in de Heilige Schriftuur vervat is, ten hoogste noodig en profijtig te zijn; ook worden zoodanige geringe en kleinwichtige meeningen en enkele speculatiën in. dezelve niet gevonden, waarnaar een Godzalig en Godsdienstig mensch niet met de hoogste vlijt zoude behooren te trachten. Want: Alle woorden des Heeren zijn louter, als doorlouterd zilver in een kostelijken aarden schotel, beproefd zeven maal, Ps. 12:7.

Rom. 15: 4. Al wat te voren geschreven is, dat is tot onzer leering geschreven, opdat wij door lijdzaamheid en vertroosting der Schriften hope zouden hebben.

2 Tim. 3. Alle Schrift is van God ingegeven, en is oorbaar tot leering, tot bestraffing, tot verbetering, tot onderwijzing, die in de rechtvaardigheid is, enz.

V. Of de overgeblevene kennisse Gods; het werk der wet in de harten geschreven, de conscientie, de Heidenen beschuldigende en ontschuldigende; de overgeblevene vonken des beelds Gods na den val, hoewel ze allen en apart, en uit zichzelf niet genoegzaam zijn om den mensch levend te maken, nochtans middelen zijn, die God gebruikt om levend te maken, of zoo de mensch niet antwoordt, om alle onschuld hem te benemen. Zoo spreken zij tegen die van Walchr., pag. 60; en in de Haag. Confer., pag. 299.

Tegenstelling.

Dit laatste, dat namelijk, om den mensch alle onschuld te benemen, deze alle genoegzaam zijn, zeggen wij met de Schriftuur, Rom. 1: 20. Het eerste verwerpen wij ten eenenmaal. Want nergens weten wij gelezen te hebben, dat God, door de wet in onze harten ingeschreven, door een ontschuldigende of beschuldigende conscientie, en door vonken des beelds Gods, als door middelen, den mensch levend maakt, maar door zijn Woord en Geest, Joh. 3; Hand. 2: 10; en 16 enz.; 1 Pet. 1; wedergeboren door het onvergankelijke zaad.

Doch hier staat waar te nemen, hoe zij hiermede zich zelve openbaren, wat zij gevoelen, namelijk, dat die overblijfselen Gods, in den mensch apart, en in zichzelf niet genoegzaam zijn om den mensch levend te maken. Waaruit te besluiten is, dat ze, vergezelschap met eenige genade en hulp, genoegzaam zijn. Derhalve, komt bij de eerste genade; dat is, bij de overgeblevene kennis Gods, van welke in het antwoord tegen die van Walchr., pag. 53, 54. wijdloopig gesproken wordt; de tweede genade, welke is de predikatie des Evangelies, alsdan kan, door genoegzame genade, de mensch levend gemaakt worden. Welke veelvuldige dwaling wij teneenenmaal verwerpen. Maar hiervan zullen wij in het volgende wijdloopiger handelen.

VI. Of even datzelfde, hetwelk den mensch voor God zonder onschuld maakt, of, de overblijfselen van dit natuurlijke licht, zijn eenige kennisse der Goddelijke dingen, en die tot het onsterfelijk leven behoren. Zoo zeggen de Remonstranten in het antwoord aan die van Walchr., pag. 53, 54.

Tegenstelling.

Gemerkt de mensch vóór de wedergeboorte met geene heilzame kennisse Gods is begiftigd, maar teneenenmaal blind is in hetgeen tot het rijk Gods behoort, en niet verstaat hetgeen des Geestes Gods is, zoo vernemen wij hieruit, dat in den mensch geene kennis overig is, tot het onsterfelijk leven. Want dit is het eeuwige leven, zegt Christus, dat zij U kennen, den eenigen en waren God te zijn, en dien Gij gezonden hebt, Jezus Christus, Joh. 17: 3. Hiertegen stellen de Remonstranten, tegen die van Walchr., pag. 53, de woorden van Paulus, Rom. 1: 10.

Antw. Hier wordt geen gewag gemaakt van het onsterfelijk leven, maar alleenlijk van zonder onschuld te zijn.

Zij werpen ten tweede tegen het 14 Art. van de Nederlandsche Belijdenis. Antw. Daar wordt zulks niet gevonden. Want daar wordt niets anders gezegd, dan dat alleen sommige kleine vonkskens en overblijfselen, die genoegzaam zijn om den mensch alle onschuld te benemen, zijn overgebleven.

Zij werpen ten derde tegen eenen D. Wilhelmus Teilingius van Middelburg, een persoon met zonderlinge geleerdheid en Godzaligheid begaafd, die gezegd heeft, dat er zes hoofdstukken zijn, waarlijk noodig ter zaligheid geweten en geloofd, die door het licht des natuurlijken verstands kunnen geweten worden, en, zonder bijzondere openbaring, ook den onherborenen bekend zijn.

Daarentegen zegt de Apostel, Rom. 8: De wijsheid des vleesches is vijandschap tegen God; en in de plaats, te voren bijgebracht uit 1 Cor. 2; De natuurlijke mensch kan niet verstaan; Ef. 2 Vervreemd van het leven Gods, zonder God, zonder verbond, enz. Uit deze en diergelijke plaatsen is klaarlijk te zien, dat er in het verstand van den onherboren mensch niets overig is, waarmede zijne zaligheid te weeg gebracht en bevorderd kan worden. En dat het derhalve gansch valsch is, dat de onherboren mensch, zonder bijzondere openbaring, door het natuurlijke licht des verstands, weten kan die dingen, die ter zaligheid noodig zijn geweten en geloofd.

VII. Of de uitdeelters der verborgenheden Gods hiertoe verbonden zijn, dat zij het Evangelie allen creaturen zullen prediken, niet alleenlijk in die plaats, waar zij leven en zijn, en dat het hunne schuld is, dat het Evangelie niet overal gepredikt wordt, omdat zij met Jona weigeren te gaan, waar zij gezonden worden. Alzoo zegt Joh. Arnoldi tegen Tilen., pag. 105, en voegt deze woorden daarbij: ware het zaak, dat wij zoo ijverden voor de eere Gods, als wij liefde tot het goud hebben, wij zouden niet klagen, dat er zoo vele natiën van de kennis Christi ontbloot zijn.

Wij antwoorden, dat het wonder is, dat de Remonstranten, die zoo vrij zijn in anderen te berispen, zich zelven niet bevrijden van die bestraffing, en niet voorgaan in Oost en WestIndië, en andere wijdgelegene plaatsen, om het Evangelie te prediken. Indien hier zoo groote schuld is bij de predikers des Woords, waarom doen zij het niet? En indien bij hen meerder ijver is der eere Gods, dan liefde tot goud, waarom doen zij niet metterdaad hetgeen zij met den mond bekennen.

Daarna, zoo iemand zonder roeping en zending tot de Barbaarsche natiën, als daar zijn de Indianen, Chinezen, Turken, Tartaren, enz. trekken, en hun prediken wilde, zoude hij niet te houden zijn voor een, die zich met de dingen van andere lieden bemoeit?

Zoude hij niet God tergen, dat hij, zonder zoodanige roeping, zichzelven in perijkel gaat werpen?

Eindelijk, het zijn onder de Gereformeerden voornamelijk de Nederlanders, die het goud van Indië, Brazilië, Peru, en van andere volkeren zoeken. Dewijl dan de Remonstranten Nederlanders zijn, en nergens anders dan in Holland, in het Sticht van Utrecht, Gelderland en Overijsel gevonden worden, laten zij met hun exempel voorgaan, de zaligheid der Heidenen te zoeken, dewijl zij hun goud en schatten zoeken.

VIII. Of de genade, die voorkomende genoemd wordt, eenige gemeene genade zij, te weten het licht der natuur, en der natuurlijke wetenschap van de wet, enz. Zoo zeggen de Remonstranten aan die van Walch. pag. 47. Insgelijks, de uiterlijke predikatie des Woords, vergezelschap met eenige trekking, die door den Geest geschiedt; aldus zeggen zij in de Haag. Confer. pag. 97 lin. 14; welke werking des Geestes altijd met het woord zoude vergezelschap zijn, en in alle uiterlijk geroepene menschen werken. Dit zegt Joh. Arnoldi tegen Tilen, pag. 431, Arminius, zegt hij, gevoelt, dat de inwendige hulp des Geestes met de uiterlijke predikatie des woords bijeen gevoegd wordt, en dat de inwendige werking des Geestes van de uiterlijke werking des Woords niet moet gescheiden worden; en pag. 432, Het gevoelen van Arminius is, dat de inwendige hulpe des Geestes gemeenlijk en ordinairlijk dien wedervaart, die door het Woord des Evangelies geroepen worden; en pag. 125 zegt hij, dat niemand de uiterlijke roeping zonder de innerlijke wedervaart. Hieruit stellen zij, in het antw. aan die van Walch., pag. 65, eene gelijkheid der genade in allen, wat aangaat de genoegzaamheid derzelve.

Eerste Tegenstelling.

Velen worden uiterlijk geroepen, die der inwendige en krachtige roeping geenszins deelachtig worden, want velen hooren, die niet verstaan, Jes. 6; en Matth. 13 hooren velen Christus leerende, maar weinigen wordt gegeven te verstaan de verborgenheden des rijks der Hemelen; Hand. 2 gelooven niet allen door de predikatie der Apostelen, maar sommigen spotten daarmede; Hand. 17:9, 12, beroeren sommigen het volk, maar sommigen gelooven; en in hetzelfde cap. die van Athene, hoorende Paulus leeren, lachten, maar Dionysius Areopagita en Damaris en anderen geloofden, en hingen Paulus aan. Hieruit rijst de

Tweede tegenstelling.

De inwendige genade, door welke de H. Geest de harten der menschen beweegt, verandert, opwekt en verbetert, is niet alleenlijk genoegzaam, maar ook krachtig; en derhalve, die onderscheiding der genade in eene genoegzame en eene krachtige, indien wij niet van de uiterlijke middelen, maar van den waren en inwendigen trek des Geestes spreken, staat ons geenszins aan. Laat Bellarminus en Arminius tegen Perkins. pag. 245, dezelve voor zich behouden.

Want zoo wien de H. Geest trekt, dien geeft Hij niet alleenlijk te kunnen loopen, maar ook metterdaad te loopen, Hoogl. 1:3. En God geeft niet alleenlijk, dat wij in zijne wegen kunnen wandelen, maar ook, dat wij inderdaad wandelen, Ez. 36:27; en geeft niet alleenlijk, dat wij kunnen levend worden, wij, die

in de zonden dood zijn, maar ook, dat wij metterdaad zelve weder levend gemaakt worden, Ef. 2.

Derde tegenstelling.

De voorkomende genade is bij Augustinus en anderen, zoo oude als nieuwe rechtzinnige Leeraren der Kerk, niet die gemeene en natuurlijke genade, waarmede God een iegelijk mensch verlicht, komende in de wereld, gelijk verkeerdelijk de Remonstranten gevoelen, maar waarmede de H. Geest door de stem en predikatie des Evangelies in de harten der uitverkorenen krachtiglijk goede gedachten, een goed voornemen, eene begeerte des goeds is werkende, en waarmede Hij hunne verstanden en willen alzoo voorbereidt, dat zij den H. Geest toestemmen en gehoorzaam zijn. Dit wordt bewezen met de exempelen der bekeerde zondaren, Hand. 2: 8, 9, 10 en 16, enz.

Vierde tegenstelling.

Deze voorkomende genade, gelijk ook deze voorbereidende, werkende, medewerkende, inwendige, vergezelschap met de uiterlijke prediking des Woords, is geene gemeene genade, maar alleenlijk den uitverkorenen eigen. Want indien deze gemeene ware, zoozoudeden uitverkorenen geene andere genade gegeven worden, als den verworpenen, hetwelk al te ongerijmd is. Ten andere, indien gelijke genade allen aangeboden gegeven wordt, van waar komt dan zulk eene ongelijke uitwerking of werking? Zij zeggen, uit de ongelijke gestaltenis of willekeur des menschen, waardoor de een het aangebodene goed aanneemt, en de ander het verwerpt. Maar hieruit volgt noodzakelijk een van beide, of dat het remedie ongelijk geweest is, hetwelk niet beiden geneest, of dat de ziekte en verdorvenheid ongelijk geweest is, hetwelk Pelagius zegt. Laat ze nu kiezen, welk van beide zij willen, en zich zelve zonder knibbelingen, uitvluchten en dubbelzinnige manieren van spreken redden. Indien Christus allen niet heeft kunnen zalig maken, zoo is Hij een onvolkomen Zaligmaker, hetwelk lasterlijk is; indien Hij zulks niet gewild heeft, zoo is hunne leer valsch, die zij in het 2 Artikel drijven.

Ten andere, indien alle menschen niet even verdorven zijn, maar dat dezen de gemeene genade beter zouden weten te gebruiken dan anderen, zoo heeft het Pelagius gewonnen. Maar indien alle menschen evenzeer verdorven zijn, zoodat er niet één goed is, ja, niet één, zoo heeft het Paulus gewonnen, Rom. 3. Laat Paulus winnen en Pelagius met zijnen aanhang ten schande worden!

Wij bekennen wel, dat den geveinsden vele gemeene gaven gegeven worden, ook behalve de uiterlijke predikatie des Woords, en de verlichting des verstands (hoewel niet die bijzondere, die den uitverkorenen gegeven wordt, door welke zij alzoo God kennen als hunnen God, gelijk een zoon des huisgezins zijnen vader kent, met eene zonderlinge genegenheid en liefde tot den vader, als verzekerd zijnde van de bijzondere liefde des vaders tegen hem); maar nimmermeer zullen wij toestaan, dat eenige van die gaven, bijzonderlijk, of alle gezamenlijk, dewijl ze gemeen zijn, genoegzaam zouden zijn om tot de zaligheid te geraken.

IX. Of de kracht van verlichting en levendmaking in het verstand onwederstandelijk zij. De Remonstranten zeggen, ja, pag. 273, alwaar zij bekennen, dat ons verstand het weten zelf niet kan ontgaan, maar, wil ze of wil ze niet, genoodzaakt wordt datzelve te weten.

Eerste tegenstelling.

De verlichting des verstands, namelijk, de ware en die den uitverkorenen eigen is, en de vernieuwing des wils en des harten worden nimmermeer gescheiden van malkander. Want God, de eenige auteur onzer bekeering, vernieuwt den ganschen mensch, in verstand, hart en wil, en volbrengt meer en meer zijn aangevangen werk. En derhalve, gelijk het verstand van den mensch, dien God bekeeren wil, de wetenschap niet verwerpt, hetwelk hij nochtans van nature kan doen, en ook doet, Rom. 1:22, 28; alzoo wil ook de wil desgenen, die bekeerd wordt, bekeerd worden.

Tweede tegenstelling.

Wij oordeelen, dat de nieuwe manieren van spreken; en ingebracht, om bedektelijk nieuwe leeringen in te voeren van de onwederstandelijk kracht des verstands, en van de wederstandelijke kracht van den wil, dewijl daaronder bedrog schuilt, en de vrije wil des menschen alzoo te zeer verheven wordt; uit de Kerk Gods behoort uitgeworpen te zijn.

Want het is ongerijmd te zeggen, dat God, in den mensch te bekeeren, hem geweld zoude aandoen, 'twelk iets vijandelijk schijnt te luiden. Maar God, makende uit kinderen des toorns en der duisternis, kinderen des lichts en der genade, doet dat door eenen zachten trek, zoodat zij niet meer tegenstaan. Wat wil dan die onwederstandelijke kracht in het verstand zeggen?

Wat aangaat den wil, indien wij aanmerken de verdorvene natuur des menschen, hij kan gewisselijk tegenstaan, en kan niet dan Gode tegenstaan, inzonderheid in betrekking tot de uiterlijke predikatie des Woords, den mensch roepende; maar wanneer hij krachtiglijk geroepen wordt, zoo wordt de wil dermate geraakt, dat hij vrijelijk en van zelf, zonder allen dwang, het goede wil, hetwelk hij te voren niet wilde, en dat zonder eenige daad van tegenstand. Een voorbeeld hebben wij in Paulus, Hand. 9, Heere! wat wilt Gij, dat ik doe? en Hand. 2, Mannen broeders! wat zullen wij doen? en Hand. 16 in den stokbewaarder. Wat eene bereidwilligheid is hier overal geweest, toen het hart van binnen van den Heiligen Geest geraakt was! Waartoe dan dit verdichtsel van de wederstandelijkheid, dan opdat onder deze schaduw schuilen zouden de aanslagen der menschen, die nieuwe leeringen zoeken te strooien?

X. Of de vrije wil van nature alzo bekwaam zij, om der genade te ontvangen, dat hij niet van noode heeft de bekwaamheid om de genade te ontvangen als eene gave mede eerst te verkrijgen. Alzo zegt uitdrukkelijk Arminius aan Perkins, pag. 244.

En hij voegt daarbij, dat de genade is als het wezen, dat de bekwaamheid en mogendheid der zaak tot de daad voortbrengt.

Tegenstelling.

Aangezien de mensch van nature is een dienstknecht der ongerechtigheid, Rom. 6; dood in de zonde, Ef. 2; een steenen hart heeft, enz., zoo is hij niet bekwaam om eenig goed te ontvangen, tenzij dat het die bekwaamheid ook van de genade in alle manieren ontvangt. Want hoe kan de natuur bekwaam zijn om het goed te ontvangen, die zelfs niet bekwaam is om goed te denken? Zeer wel zegt Augustinus: dat wij willen, werkt Hij zonder ons, maar wanneer wij willen, dan werkt Hij mede; De Grat. & Lib. arbit., cap. 17.521

Uit de derde Stelling.

XI. Of door die gemeene genade der verlichting ook het hart meteen alzo aangeklopt wordt., dat de genegenheden, die vanwege de duisternissen des verstands ongeregeld waren, ontstoken worden met liefde der waarheid, en vernieuwd en levend gemaakt worden. Zoo zeggen de Remonstranten in de Haag. Confer. doorgaans

Tegenstelling.

Gemerkt het hart des menschen boos is, en het dichten van des menschen hart van der jeugd aan verdorven is, Gen. 6 en 8; deren]. 17; zoo kan geenszins het hart door die gemeene voorkomende genade; dewelke zij houden te zijn het licht der natuur, en de uiterlijke stem des Evangelies; veranderd en aangestoken worden met liefde der waarheid; maar is van noode, dat het hart en de genegenheden vernieuwd worden door die macht, door welke God Jezus uit de dooden heeft opgewekt, Ef. 1, en door welke Hij een nieuw hart in David heeft geschapen, Ps. 51; en door welke Hij volgens zijne belofte liet steenen hart in een vleesch verandert, Ez. 11 en 36.

XII. Of de Geest, overal waar Hij klopt, en begeert in te komen, niet komt, en op de opening des harten de aandachtigheid niet altijd volgt. De Remonstranten zeggen het in de Haag. Confer. pag. 294, lin. 14, 15. Daar volgt niet, zeggen ze, in allen, dien het hart geopend is, zoodanige aandachtigheid, gelijk namelijk in Lijdia geweest is, zoo verre is het van daar, dat ze noodzakelijk die opening des harten zoude volgen. Ja, men zoude eerst moeten bewijzen, dat allen inderdaad het hart geopend wordt, welken de H. Geest het openen wil, hetwelk wij ontkennen. Want overal waar de Geest klopt, daar wil Hij openen en daarin komen; maar niet overal waar Hij klopt, wordt het hart geopend; ook gaat de Heilige Geest niet overal in waar Hij klopt. Want Hij roept, maar de menschen weigeren te komen, Spr. 1:24; Matth. 13:37. Alzo ook wordt niet overal, waar de H. Geest openen wil, het hart altijd inderdaad geopend.

Terzelfder plaatse, pag. 322: Velen kunnen komen, die nochtans niet komen; en pag. 328: Maar het laatste deel, namelijk, dat de werking, waarmede God ons het geloof geeft, altijd krachtig zij en

onwederstandelijk, dat ontkennen wij simpelijk, ja, wij meenen dat zulks directelijk strijdt met de natuur des geloofs zelve, en met de gemeene conditie der gaven, dewelke ten meesten deele van die natuur zijn, dat ze ontvangen of verstooten kunnen worden.

Eerste tegenstelling.

Overall waar de Heilige Geest met den inwendigen en krachtigen klop is kloppende, daar gaat Hij in, en altijd volgt aandachtigheid de opening des harten. Want de wind blaast waar hij wil; alzoo is het, die uit den Geest geboren is, Joh. 3:8. Ten andere, wanneer de Heere eenen raad besluit, wie zal hem te niet maken? En wie zal zijnen uitgestreken arm afkeeren? Jes. 14: 27; Want de raad Gods zal bestaan, en zal doen al wat Hein behaagt, Jes. 46: 10,

De zaak zal door voorbeelden klaarder worden, Hand. 2: 9, 10, en cap. 16; hier wordt klaarlijk geleerd, dat de H. Geest in 't hart van velen gekomen is, en die harten geopend heeft, zoodat eene ware aandacht daarop gevolgd is. Hetgeen hiertegen uit Spreuk. 1 en Matth. 23 bijgebracht wordt, dat is, van de broeders ContraRemonstranten in de Confer. genoeg wederlegd. Want daar wordt in beide plaatsen gesproken van de uiterlijke roeping alleen. De plaats ook, Hand. 16, uit welke het voorbeeld van de bekeering van Lijdia getogen is, is van Amesius genoeg verdedigd.

Tweede tegenstelling.

Alle degenen, welker harten de Goddelijke genade geraakt heeft, zoodat zij kunnen komen, in dezelve werkt Hij wijders zoo krachtiglijk, dat zij metterdaad ook komen, en met den verloren zoon metterdaad opstaan, en tot hunnen vader keeren, van welken zij afgekeerd waren. Want God voegt al deze dingen te zamen, kunnen komen, willen komen en inderdaad komen, Fil. 2. Is het wel te denken, dat de Vader sommigen tot Christuszoudetrekken, die nochtans niet komen? Joh. 6. Nu, dat strijdt geenszins met de natuur des geloofs, aangezien in de aanmerking op het 2de Artikel bewezen is, dat God beide geeft, het kunnen en het willen gelooven, gemerkt die twee te zamen moeten gaan. Dit is wel de natuur des geloofs, indien gij op den aanwas ziet, dat het door de predikatie des Woords, en door de tijdige en ontijdigeaanhoudingen, vermaningen en smeekingen der herders, aanwas krijgt en groeit; maar anders is het gelegen met den aanvang des geloofs, gelijk op andere tijden is aangewezen. Het strijdt ook niet met de voorwaarden van alle gaven, gelijk de Remonstranten in de aangetogene plaats spreken, want zoo groot is de zoetigheid der geestelijke goederen, zoo groot hun vermaak, zoo begerlijk zijn ze, dat met recht van dezelve gezegd mag worden, hoe meer men van die geestelijke wateren drinkt, hoe meer men er dorst naar heeft; hetwelk uit dezelve voorbeelden, te voren uit de Handelingen der Apostelen bijgebracht, klaarlijk blijkt, voornamelijk uit het voorbeeld van Paulus, Lijdia en de menigte der geloovigen, Hand. 2, en uit dat des stokbewaarders, dewelke al bevende aan de voeten van Paulus en Syllas is gevallen, en daarna zegt: wat moet ik doen, opdat ik zalig worde? en als hem Jezus gepredikt wordt, dien terstond inderdaad geloof; gedoopt wordt; zich verblijdt en verheugt met zijn geheele huis, dat hij God geloofde.

XIII. Of de mensch vóór zijne wedergeboorte den geestelijken'dood kan kennen, beklagen en beweenen, verlossing begeeren en naar het leven hongeren en dorsten, en meer andere dingen doen, die in den mensch, als hij zal wedergeboren worden, vereischt worden. De Remonstranten zeggen ja, Haag. Confer., Brand, pag. 290, lin. 22. enz. Wijders, zeggen ze, bewijzen wij uit dezen tekst (Ik zal hen een nieuw hart geven; want zij zullen tot Mij wederkeeren), dat de bekeering, dewijl het is een werk des menschen door Gods genade, hier niet terstond de geving van een nieuw hart volgt, maar voorgaat als eene voorwaarde, op dewelke God een nieuw hart belooft. Aldaar zeggen zij ook, dat de mensch iets tot zijne bekeering toebrengen kan, voor en aler de inwendige deugd des geloofs hem ingestort wordt.

En pag. 300 zeggen zij, dat sommige onherborenen geroepen zijn, door Gods genade opgewekt, en door zijne hulp daartoe gebracht, dat het verstand, verlicht zijnde, de heilzame waarheid kent, en de genegenheden met liefde der deugd ontstoken zijn. En pag. 302: Zoo gaat dan eenig werk des menschen voor zijne levendmaking, namelijk, zijn dood te erkennen, te beweenen, te willen, te bidden, dat hij daaruit verlost worde, naar het leven hongeren, dorsten, en datzelve zoeken.

Al hetwelk, en nog meer, ook van Christus vereischt wordt in diegenen, die Hij levend zal maken en herbaren. Alzoo ook aan die van Walch, pag. 64; Episcop. disput. de Paenit. Thes. 1, 9, 13; Joh. Arnoldi tegen Tilen., pag. 396, 397, alwaar hij de belijdenis der zonden, droefheid, en aanvankelijke vreeze, den onherborenen toeschrijft, en zegt, dat de zondaar door de kracht des Geestes uit de predikatie van de wet voorbereid wordt tot de wedergeboorte. Hij bewijst het uit Ps. 51, en Jes. 66.

Hierin steekt een afgrond van dwalingen, tegen welke wij ten minste deze korte tegenstellingen zetten.

Eerste tegenstelling.

Dewijl de mensch van natuur blind is, dood in zijne zonden, een kind des toorns, en in de begeerten zijns vleesches leeft, doende wat den vleesche en de begeerlijkheden behaagt, en een steenen hart heeft, uit hetwelk geen goed sap uitgedrukt kan worden; zoo verwerpen wij ten eenenmaal dat Pelagiaansch gedichtsel, van de voorbereidende werken vóór de wedergeboorte, als regelrecht strijdende tegen de heilige Schriftuur.

Tweede tegenstelling.

Niemand kan zijne ellendigheid kennen, beweenen, beklagen, naar verlossing verlangen, naar dezelve hongeren en dorsten, en die zoeken, enz. zonder bijzondere genade des herbarenden Geestes, van denwelken wij eerst gezocht en gevonden moeten zijn, eer dat wij Hem zoeken, Jes. 65. En van God gevonden, zoo kennen of belijden wij niet eer de zonde, dan als God dezelve vergeeft; en wij hongeren noch dorsten naar de gerechtigheid door zijne weldaad, of wij worden ook terstond verzadigd, Matth. 5. Derhalve, deze dingen den menschen toe te schrijven of in 't geheel, of ten deele, vóór de wedergeboorte, dat strekt tot smaadheid Gods.

Derde tegenstelling.

De bekeering gaat niet voor de geving van een nieuw hart als eene voorgaande voorwaarde, en de mensch kan vóór de geving des geloofs tot zijne bekeering nietsdoen, alzoo hij van natuur hard is en onbesneden van hart, Hand. 17. En dit is eene schandelijke verdraaiing van de plaats Jes. 24:7, die zoo klaar is, wanneer zij daaruit besluiten, dat de bekeering is eene voorwaarde, die voor de geving van een nieuw hart gaat, alsof daar geschreven stond, omdat zij tot Mij keeren, daarom zal Ik hen een nieuw hart geven. Daar nochtans aldus geschreven staat: Ik zal hun een nieuw hart aandoen, en zij zullen Mij tot een volk zijn, en Ik zal hun God zijn, wanneer zij tot Mij van ganscher harte zullen bekeerd zijn. De zin is, dat God sommigen zal bekeeren, die namelijk bij goede vijgen vergeleken worden. En als Hij ze zal bekeerd hebben, en zij, van Hem bekeerd zijnde, tot Hem wedergekeerd zullen zijn, dat Hij alsdan overvloed van lichamelijke en geestelijke goederen over hen zal uitstorten, en zijne eigene gaven in hen bekronen. Derhalve gaat de bekeering niet vóór de geving van een nieuw hart als eene voorwaarde, maar zij is de geving zelve van een nieuw hart, en, ter andere zijde, de geving van een nieuw hart is de bekeering zelve, en vervat alles, wat tot dezelve behoort.

Vierde tegenstelling.

Het verstand der uitverkorenen wordt niet verlicht met de heilzame kennis der waarheid, noch de genegenheden met de liefde der waarheid ontstoken, of de wil wordt ook meteen levend gemaakt en veranderd, en nieuwe krachten den mensch gegeven om God te gehoorzamen. Want God, den mensch bekeerende, bekeert niet eenig deel deszelven, maar den geheelen mensch. Hierom zien wij, Jerem. 24: 7, dat het nieuwe hart en de kennis des Heeren bijeen gevoegd worden. Voornamelijk ook, Jerem. 31, 33, 34, en elders doorgaans. Merkt hier, dat zij de instorting van alle hoedanigheden in het verstand, den wil en de genegenheden na den val teneenenmaal verwerpen; tegen die van Walchr. pag. 56, hetwelk in het tweede bijvoegsel der derde stelling aangeteekend is. Waar klaarlijk uit blijkt, wat die verlichting en levendmaking des verstands en der genegenheden bij hen zij, waarmede zij zoo dikwijls op de baan komen, en ook van waar dezelve haar oorsprong heeft, namelijk niet van God, wien zij de instorting der hoedanigheden en nieuwe qualiteiten na den val niet toekennen, maar uit de krachten zelve van den menschelijken vrijen wil.

Uit de vierde stelling.

XIV. Of in den wil des menschen nooit geweest zijn geestelijke gaven, en derhalve de instorting der heiligheid, daarin geene plaats hebben mag, en of niet ook in den geestelijken dood zoodanige gaven van denzelven afgescheiden zijn geweest, dan of daarin maar geweest is eene vrijheid van wel of kwalijk te doen, en de goede of kwade wil maar alzoo genoemd wordt vanwege de goede of kwade daad. De Remonstranten zeggen het, Haag. Confer. pag. 298, lin. 16. Maar, zeggen zij, in den wil heeft zoodanige instorting niet kunnen geschieden, als die uit zichzelf vrij is om goed of kwaad te willen, en welks werk of goed of kwaad; hetwelk het verstand hem aanwijst en waartoe de genegenheden hem drijven; moet genoemd worden; en lin. 24; Maar, zeggen zij, in den geestelijken dood worden eigenlijk de geestelijke gaven van den wil des menschen niet gescheiden, omdat dezelve hem nooit zijn ingeplant geweest, maar alleenlijk eene vrijheid, waarmede hij konde of goed of kwaad doen; aan die van Walchr., 56, 57,

Eerste tegenstelling.

Dewijl de mensch geschapen is naar het beeld Gods, hetwelk gelegen is in de ware kennisse Gods, Col. 3, en in ware heiligheid en gerechtigheid, Ef. 4. Hieruit volgt, dat niet alleenlijk het verstand, en de genegenheden des wenschen, maar ook de wil met uitnemende geestelijke gaven, voornamelijk met gerechtigheid, oprechtheid, en volmaaktheid; met welke de mensch volmaaktelijk inwendig en uitwendig aan den wil Gods is gehoorzaam geweest (waaruit geschied is, dat de eerste menschen naakt hebben gewandeld en zich niet geschaamd hebben); versierd en begaafd is geweest.

Het is derhalve een valsch gedichtsel der Jezuiten, met welke de Remonstranten schijnen overeen te komen, dat de mensch geschapen is geweest in enkel natuurlijke gaven, en dat de gerechtigheid daarna daarenboven hem is ingestort geweest; dat deze als eene bovennatuurlijke gave verloren is, de natuurlijke gelaten zijnde. Het is ook valsch, dat de Remonstranten zeggen, dat in den wil maar geweest is eene vrijheid van wel of kwalijk te doen.

Tweede tegenstelling.

Al is het, dat na den val sommige overblijfselen des beelds Gods in den mensch zijn gebleven, zoo is nochtans datzelfde beeld zoo verdonkerd, dat die uitnemendste gaven, als daar zijn heiligheid, gerechtigheid, op. rechtheid, bekwaamheid en wonder vaardigheid om God te gehoorzamen, teneenenmaal van den wil des menschen zijn afgezonderd, zóódat hij, die voor den val gaarne, gewilliglijk en met vermaak God diende, alsnu Hem tegenstreeft en teneenenmaal van Hem afkeerig is, gemerkt het dichten zijns harten boos is.

XV Of de vrijheid van het goede en kwaad te willen, na den val in den mensch overgebleven is, als een deel der geschapene natuur, maar hij zijne krachten, om de duisterheid des verstands en aanklevende verdorvenheid der genegenheden, niet kan te werk stellen. Aldus zeggen de Remonstranten, Haag. Confer. pag. 298, lin. 28, 29, pag. 300. lin. 14, pag. 301. God, zeggen zij, heeft den zondigen mensch van de natuur niet beroofd, waarvan de wil een deel is, wiens eigenschap is vrijheid, om eene voorgestelde zaak of aan te nemen of te verwerpen; en pag. 302.

Tegenstelling.

Al is het, dat de faculteit of kracht van te willen, ja ook vrijelijk te willen, na den val gebleven is, zoo is nochtans in den verdorven mensch geene vrijheid tot het goede, maar alleenlijk tot het kwade, hetwelk hij vrijelijk zonder eenigen dwang wil en bedrijft. En dit gebrek van goed in den wil, is niet alleenlijk uit de duisternis des verstands en verkeerdheid der genegenheden, maar ook uit de verdorvenheid van den wil zelven door den val. Dit wordt bewezen met dezelfde getuigenissen en bewijsredenen, die te voren zijn bijgebracht geweest.

XVI. Of dezelfde vrijheid van den wil in den herborenen blijft, die in den verdorven mensch geweest is? De Remonstranten zeggen het; Confer. Haag. pag. 301.

Antw. Wij ontkennen het. Want de verdorven mensch is maar een slaaf der zonde, en kan derhalve niets dan kwaad willen. Maar de herboren mensch is een knecht der gerechtigheid, en daarom kan hij ook willen en doen, en wil ook, en doet inderdaad hetgeen goed is, Rom. 6 en 7, op het einde.

Derhalve, zoo mogen deze twee standen des menschen, vóór de wedergeboorte en na dezelve, niet ondereen vermengd worden.

XVII. Of de wedergeboorte en levendmaking van het werk op die wijze begonnen worden, dat God den mensch gebiedt te doen, en, als het de mensch doet, allengskens levend wordt. En of eenig werk des menschen vóór zijne levendmaking gaat. De Remonstranten zeggen het; Haag. Confer. pag. 302, lin. 18 en 27.

Tegenstelling.

Aangezien God het willen en volbrengen geeft; zijne wet in onze harten ingeeft; het steenen hart in een vleeschen verandert; alleen ons levend maakt, en uit de dooden opwekt; eenen nieuwen geest geeft, enz., zoo volgt hieruit, dat het beginsel der bekeering niet is van eenig werk, dat de mensch doet, maar hetwelk God alleen doet volgens zijne menigvuldige beloften hier. De tegenstrijdige Godslastering verfoeien wij.

XVIII. Of het verstand en de genegenheden levend gemaakt zijnde, de wil door de kracht des verstands en der genheden krachtig gemaakt wordt, om de geplante faculteit of kracht van niet te willen en van te willen te oefenen, en of de levendmaking van den wil eigenlijk daarin gelegen is. De Remonstranten zeggen het, Haag. Confer. pag. 300; alwaar zij zeggen, dat de genegenheden, met liefde der waarheid ontstoken, den wil aanporren om dezelve te omhelzen; en weinig daarna: Want heide het verstand en de genegenheden zijn nu levend gemaakt, en alzoo is de wil machtig gemaakt, dat hij de aangeborene faculteit van willen en niet willen in 't werk stelt, waarin de levendmaking van den wil eigenlijk is gelegen.

Eerste tegenstelling.

Het verstand en de genegenheden levend gemaakt zijnde, maken den wil niet levend, of maken denzelven niet krachtig om te willen of niet te willen, maar alleenlijk de Geest Gods, die het verstand verlicht en de genegenheden met liefde der waarheid ontsteekt, den wil meteen verandert, dat hij het goede wil, en vermaak daarin schept, dewelke, vóór deze krachtige werking des Geestes, niet anders konde als kwaad willen. Want doorgaans worden deze dingen in de H. Schriftuur Gode alleen toegeschreven. Aldus zegt Paulus; nadat hij gezegd dat wij allen in de zonde dood zijn geweest en van nature kinderen des toorns, zegt hij: niet dat wij ons zelve, maar dat God ons levend gemaakt heeft, sprekende van den ganschen mensch, niet van een deel des menschen alleen, Ef. 2.

Tweede tegenstelling.

De levendmaking van den wil is eigenlijk daarin niet gelegen, dat de wil door het levend gemaakte verstand en de levend gemaakte genegenheden machtig geworden zijnde, de ingeborene faculteit van willen en niet willen in 't werk kan stellen; maar dat hij, die te voren geworden was een slaaf der zonde, het goede nu kan willen en inderdaad wil, en den aanwas zijner bekeering ernstig begeert.

Derde tegenstelling.

Die offerande van een gebroken hart, en een verslagenen en gebrokenen geest, die God niet veracht, Ps. 51, is niet bij den onherborene, gelijk Joh. Arnoldi droomt, pag. 307, tegen Tilen, maar alleenlijk bij de ware herborenen als David was, toen hij deze gebeden uitstortte.

XIX. Of de wil, door de kennis der Evangelische bevelen, beweeglijke noodigingen, vermaningen, radingen, door zeer uitnemende beloften des eeuwigen levens, klachten, protestatiën, dreigementen enz. genoodigd, opgewekt, aangestuwd, en aangepord wordt, om toe te stemmen, dat is, om te gelooven en om te gehoorzamen. De Remonstranten zeggen het, Haag. Confer. pag. 322, 323, Joh. Arnold. tegen Tilen. pag. 11.

Tegenstelling.

Hoewel God geboden, vermaningen, betuigingen, aanradingen en dreigementen; wij doen daarbij nog verdrukkingen en straffen, enz.; gemeenlijk gebruikt om de menschen te bekeeren, zoo zijn nochtans geenszins alle deze dingen genoegzaam om den mensch te bekeeren, maar daar is eene andere en oneindiger wijze; meerdere bovennatuurlijke kracht, en uitnemende grootte der kracht Gods, waarmede God Jezus van de dooden heeft opgewekt; tot de bekeering des menschen noodig. Welke kracht der opstanding des Heeren Paulus wenscht, dat de Efeziërs bekennen mochten, en hij bidt daarom den Heere vuriglijk, en zelf nu bekeerd zijnde, wenscht hij dezelve meer en meer te gevoelen, Fil. 3:10.

Derhalve zijn deze stellingen der Remonstranten vals.

1. Dat in deze aanradingen en andere aanlokselen gelegen is de opwekkende genade omtrent den wil, zijnde de krachtige roeping, de macht om te gelooven, aan alle aandachtige toehoorders in het gemeen medegedeeld.
2. Dat in deze gelegen is de wil en bedoeling Gods van den mensch te wederbaren.
3. Dat dit is die bovennatuurlijke kracht, waardoor de mensch bekeerd wordt.
4. Dat dit is die meerdere en krachtigere natuur, waardoor de natuur zichzelf overwinnen en bekeeren kan.
5. Eindelijk, dat, door deze aanradende genade alleen, de natuurlijke menschen geestelijke worden.

Vijfde stelling.

XX. Of; alle de werkingen der genade gesteld zijnde, die God tot de bekeering gebruikt; de bekeering nochtans alzoo blijft in de macht des menschen, dat hij zichzelven kan bekeeren of niet bekeeren, gelooven of niet gelooven, en Gode en den H. Geest, als zij de bekeering voor hebben, en in 't werk willen stellen, kan tegenstaan, en dezelve beletten of niet beletten, enz.

De Remonstranten zeggen het in de Haag. Confer. in ontallijke plaatsen, voornamelijk, pag. 273, lin. 18. alwaar zij zeggen, dat velen den Heiligen Geest alzoo inderdaad en krachtiglijk tegenstaan, dat zij het werk hunner bekeering verhinderen, en dat de genade Gods wederstandelijk blijft; Joh. Arnoldi aan Tilen., pag. 337. Dit, zegt hij, is het gevoel van Arminius, dat de genade den mensch alzoo niet begaift met nieuwe krachten, of het blijft in de macht des menschen, dezelve te gebruiken of niet te gebruiken. Aan die van Walch., pag. lin. 25, en pag. 68; Arminius, aan Perkins, pag. 243. Het blijft, zegt hij, altijd in de macht van den vrijen wil, de gegevene genade te verwerpen, en de navolgende te verstooten, omdat de genade niet is eene almachtige daad Gods, die de vrije wil des menschen niet zoude kunnen tegenstaan.

Tegenstelling.

Wanneer God door zijne genade den mensch bekeert, en in het verstand, he hart en den wil, met zijne inwendige en meteen krachtige genade is werkende, zo blijft het geenszins in des menschen ma zijne bekeering te beletten of niet te be letten. Want, zoo het anders ware,

1. Zoude God alleen de bekeering aanraden,, en niet bewegen de aanrading aan te nemen, maar Hijzoudedat laten in des menschen vrijen wil, te gehoorzamen of niet te gehoorzamen. En alzoozoudeHij niet anders doen, dan hetgeen een vriend doet, die met vele redenen en bewijsvoeringen zijnen vriend tot zijne meening zoekt te trekken; hetwelk ongerijmd is van God te zeggen, die onze harten heeft in zijne macht, en neigt ze waarhenen Hij wil.
2. Alzoo zoude God den mensch, en niet de mensch van God afhangen.
3. Alzoozoude de krachtige genade maar hangen van den uitgang, die nog zoude onzeker zijn, namelijk, indien de mensch wil of niet wil.
4. Alzoo zoude het zijn des loopenden en willenden menschen, en niet alleen des ontfermenden Gods; hetwelk zekerlijk volgt, indien de mensch de genade of aannemen, of verstooten kan. Maar het is niet des willenden, maar des erbarmenden Gods. Derhalve, enz.
5. Men bezie de voorbeelden der Apostelen, dewelke, zoo haast zij de stemme Christi hoorden, Volgt mij na"; terstond alles verlatende, Hem hebben nagevolgd. Van waar kwam dit? Was het alleen uit eene zedelijke aanrading? Geenszins, gemerkt Christus naar de uiterlijke gedaante de ellendigste en verachtste was onder de menschen, geplaagd, enz.; Jes. 53. Zoo is het dan uit de inwendige en krachtige trekking. Het voorbeeld des moordenaars is wonderbaarlijk, dewelke, door den Geest Christi aangeroerd en getrokken zijnde, roept: Heere! ontferm U mijner, wanneer Gij in uw Rijk zult gekomen zijn. En hij hoort terstond die lieflijke stem: Voorwaar zeg Ik u, heden zult gij met Mij wezen, enz. Is het wel te denken, dat toenmaals de werking Gods in hen flauw en slap geweest is, zoodat zij naar hun believen de aangebodene genade hebben kunnen verstooten ? Neen, de Heilige Geest heeft alzoo geraden, dat Hij het hen meteen ook heeft volkomenlijk aangeraden.
6. Voorts, indien God den mensch alzoo bekeerde, dat de mensch zijne bekeering mocht verhinderen, enz., zoude God niet geven het willen en het volbrengen; Pil. 2.

7. Alzoo zoude God den mensch niet onderscheiden, 1 Cor. 4, maar de mensch God.

8. Zoo zoude de mensch mogen roemen, dat hij iets heeft, wat hij niet ontvangen heeft, namelijk, het rechte gebruik en de werking van den vrijen wil, zijnde hem alleen uit genade macht gegeven om die te gebruiken.

9. Alzoo zoude Christus alleen wezen een Zaligmaker der menschen naar mogelijkheid, maar de mensch zijns zelfs zaligmaker metterdaad.

10. Alzoo zoude de mensch meer tot zijne zaligheid brengen als God, gemerkt de daad verre uitnemender is als de mogelijkheid.

Uit welke klaarlijk blijkt, dat deze leer der Remonstranten lasterlijk is, en derhalve, met recht van de Kerk Gods te verfoeien.

Tweede tegenstelling.

De mensch, wanneer hij ' bekeerd wordt, zoo wordt hij onwederstandelijk bekeerd, hoewel hij voor zijne bekeering niet dan God tegenstaat, en na de bekeering ook uit zwakheid tegenstaan kan, en menigmaal tegenstaat. Want God, den mensch bekeerende, werkt zoo krachtiglijk in hem, dat Hij hem, uit niet willende, maakt willende, en alzoo metterdaad allen tegenstand wegneemt. Want die bekeerd worden, die worden kinderen Gods, vrienden Gods, broeders Christi, medeburgers der heiligen, levende steenen, die met groote vreugde, wanneer God roept, Hem gehoorzamen; zoo verre is het van daar, dat zij Hem zouden tegenstaan. Derhalve, dewijl adderen venijn onder deze wederstandelijkheid en onwederstandelijkheid is schuilende, zoo achten wij, dat deze nieuwe termen uit de Gemeente behooren uitgeworpen te worden.

XXI. Of niet de genade Gods alleen, maar ook des menschen wil, als navolgende, en met de genade gaande, niet uit zichzelf, maar uit kracht der genade medewerkt, om het dadelijk geloof te weeg te brengen, en dat er alzoo zij eene ontmoeting der Goddelijke genade en van den menschen wil. En, of dit niet zij de helpende, vergezelschappende en navolgende genade. De Remonstranten zeggen het; Haag. Confer. pag. 271, lin. 18, 19, 20, 21, pag. 275. De wil, zeggen zij, opgewekt door de voorkomende genade; dewelke bij hen het licht der natuur, en de predikatie des Woords zijn; is bekwaam gemaakt, dat hij met de vergezelschappende genade, en door dezelve werke; en pag. 290: De bekeering is eene daad des menschen door Gods genade; en, aan die van Walch, pag. 62, 64, wordt gezegd, dat de wil des menschen eene oorzaak is, die onder de genade Gods gesteld is, en te zamen komt in 't werken tot volvoering van datzelfde goede werk.

Eerste tegenstelling.

Aangezien de krachten van den vrijen wil tot het goede door den val niet alleenlijk gekwetst, maar ook teneenenmaal in den mensch zijn verloren en te niet gedaan, zoo verwerpen wij ganschelijk zoodanig eene samenkomst der genade Gods met den menschen wil, om te zamen des menschen bekeering te werken. Wel is waar, dat het verstand en de wil, of de kracht van te willen en de gedachten, enz. des menschen zijn, en dat door weldaad van de algemeene genade Gods, maar de goedheid, zuiverheid en oprechtheid in verstand, wil en hart, zijn Gods werk enkel en ten volle alleen.

Tweede tegenstelling.

Waaruit wij ernstig besluiten, tegen deze verscheidene verdichtselen der Remonstranten, dat de mensch tot zijne eerste bekeering niets toebrengt, maar anders niets doet als lijden, dat hij bekeerd wordt, gelijk die blinde, Joh. 9, als hij het gezicht ontving, en Lazarus, als hij uit de dooden opgewekt werd. Nochtans wordt de mensch, nu bekeerd zijnde, in den voortgang zijner bekeering Gods medewerker met recht gezegd, begeerende vermeerdering van geestelijke gaven, van geloof, hope, liefde en alle Christelijke deugden, en derhalve Gods Woord hoorende, lezende, betrachtende, gestadiglijk biddende, enz. alzoo nochtans, dat beginsel, middel, aanwas en einde alles goeds Gode alleen ten volle moet toegeschreven worden, die het willen en volbrengen geeft. Hieruit is het, dat David, nu bekeerd zijnde, nog vuriglijk bidt; O Heere, neig mijn hart tot uwe geboden, en laat mij niet afwijken tot gierigheid! Ps. 119: 36; insgelijks, Ps. 143; Leer mij uw welbehagen doen, want Gij zijt mijn God; leid mij op effene baan! Derhalve erkennen wij geen samenwerking der genade en des vrijen wils in onze eerste bekeering.

Reden.

1. Want wij zijn dood in onze zonden, Efez. 2.

2. Schep mij een rein hart, O God! Ps. 51. Waaruit blijkt, dat des menschen bekeering is eene nieuwe schepping. Derhalve, zoo werkt de wil des menschen niet meer met Gods genade, als het schepsel met den Schepper, wanneer het geschapen wordt.

3. Bekent, dat de Heere ons gemaakt heeft, niet van ons zelve; Ps. 100. Nu, dat de profeet daar spreekt, niet zoo zeer van de eerste schepping, als van de wedergeboorte, blijkt uit het volgende: Wij zijn zijn volk, en de kudde zijner weide.

4. God geeft het willen en volbrengen. Derhalve helpt Hij niet alleenlijk, maar Hij doet het gansche werk zelf.

Zoo zegt Augustinus uitdrukkelijk: Dat wij willen, werkt Hij zonder ons, maar als wij willen, dan werkt Hij met ons, De grat. en lib. arbitr., hfdst. 17.

5. Ik heb meer gearbeid dan zij allen; nochtans ik niet, maar de genade Gods, die met mij is. Deze weinige zullen genoeg zijn, gemerkt de zaak uit de H. Schriftuur klaar en openbaar is.

Derhalve kunnen wij ons niet genoeg verwonderen over de hoogste stoutigheid en onbeschaamdheid der Remonstranten in de ijdelheden hunner hersenen voor te brengen, wanneer zij uitdrukkelijk aan die van Walch. zeggen, pag 63, dat de wil des menschen samen werkt (zij spreken van het beginsel der bekeering) tot de voltrekking van het goede werk. Insgelijks, dat de wil de oorzaak is, waardoor hij naast en zonder eenig tusschenkomen het goede wil, gelooft, hoopt en bemint. Insgelijks, dat alle werking uit eenige naaste mogendheid is voortkomende, en derhalve dat deze werking der bekeering, namelijk, gelooven, hopen, lief hebben, bedroefd zijn en berouw hebben, tot den wil moet gebracht worden, niet tot God. En andere diergelijke vreemde leerlingen hebben zij niet geschaamd al te vermetel voort te brengen, dewelke wij met recht vervloeken en voor Godslasteringen houden.

Maar die subtielle en hooge disputatien, van de samenwerking en ontmoeting der genade Gods en van den wil des menschen, laten wij dengenen, die liever met de scherpt huns verstands willen braveren, dan me klare eenvoudigheid der heilige Schriftuur tevreden zijn. Ja, de subtielste Filosoof hiervan subtiel disputeerende, zijn het niet eens onder elkander, hetwelk blijkt uit het boek van Suarezius, beschreven van deze samenwerking Gods en des menschen. Uit deze, aldus gesteld en uit Gods Woord bevestigd zijnde, rijzen andere vraagskens, bij de Remonstranten geroerd hier en daar, dewelke maar met korte woorden aangewezen dienen te zijn, gemerkt zij uit het vorige inderdaad genoegzaam zijn wederlegd

XXII. Of deze dingen niet strijden tegen elkander, eene conditie te bespreken, e dezelve onwederstandelijk maken, en om dezelve iets beloven, en dat zelve ook onwederstandelijk te volbrengen. De Remonstranten zeggen het, Haag. Confer. Dag. 282.

Wij antwoorden, dat ze geenszins strijden. Want God eischt van ons, hetwelk wij uit onszelven niet kunnen volbrengen, opdat wij mogen weten, wat wij van den Heere vuriglijk behooren te bidden. Hierom moeten wij met Augustinus zeggen: Heere, geef wat Gij gebiedt, en gebied wat Gij wilt! Derhalve, de conditie, die God van ons bedingt, die volbrengt Hij zelf in ons, overmits de verdorvenheid en verkeerdheid onzer natuur.

Ten andere; Hij volbrengt zijne beloften, maar niet daarom, dat wij de vereischte conditie volbracht hebben, maar uit enkel genade, en bekroont alzoo zijne gaven in ons, opdat alzoo alle eere Gode alleen ten volle gegeven worde.

Ten derde; indien deze dingen tegen elkander strijden, zoo strijdt dan ook de Heilige Schriftuur, ja God zelf tegen elkander. Want Hij begeert, dat de Israëlieten hunne harten besnijden, Deut. 10. Maar Deut. 30 belooft Hij door Mozes, dat Hij hetgeen Hij van hen eischt in hen zal teweeg brengen, en hun hart besnijden. Alzoo gebiedt God, Ez. 18: maakt u een nieuw hart en eenen nieuwen Geest. Dan. Ez. 36 belooft de Heere: Ik zal u een nieuw hart en eenen nieuwen Geest geven. Wat dwaasheid der menschen is dan dit hieruit strijdigheid te willen visschen!

XXIII. Of de mensch doen of nalaten kan hetgeen God gebiedt? De Remonstranten in de Haag. Confer., pag. 282, bekennen niet duisterlijk, dat zij van dit gevoelen zijn.

Tegenstelling.

De mensch na den val kan geenszins doen hetgeen God gebiedt; niet meer dan een moorman zijne huid of een luipaard zijne vlekken veranderen kan, Jerem. 13: 23. De Heere gebiedt dan vele dingen in de Wet, opdat wij mogen weten, niet wat onze krachten zijn, maar wat onze schuldige plicht is, en wat wij doen moeten, niet wat wij kunnen doen; en Hij belooft meteen, dat Hij hetgeen Hij gebiedt in ons zal te weeg brengen en werken, opdat wij mogen weten van wien wij dat begeeren, en wien wij daarvoor zullen dank weten, namelijk, Gode alleen, denwelken zij alle eere in der eeuwigheid.

XXIV. Deze quaestie komt opeen uit met de voorgaande: Of, namelijk, God niet met recht kan gebieden, hetgeen Hij onwederstandelijk in ons werkt. Alzoo zeggen de Remonstranten, Haag. Confer. pag. 291, 292.

Wij antwoorden, dat God met recht alles van ons eischt wat Hij gebiedt; want Hij had de mogelijkheid gegeven om te doen; en dewijl de mensch dezelve verloren heeft door zijne eigene schuld, daarom verliest God zijn recht niet om hetzelfde te eischen.

Ten andere; wanneer God hetgeen dat Hij met recht van ons eischt, en hetgeen wij geenszins doen kunnen, belooft in ons te willen werken; zijn wij niet liever schuldig met verwondering deze oneindige goedheid Gods te omhelzen, te roemen en groot te achten, dan, om zoo te zeggen, God voor de rechtbank te trekken, en deze heilige mysterieën naar het begrip onzes verstands te willen schikken en passen?

XXV. Of de instorting van nieuwe goede hoedanigheden in wil, verstand en uitwerkingen, strijdende is tegen de bediening der middelen, waarmede God in den mensch een nieuw leven wil werken, en om die oorzaak de krachten, die in den herborenen mensch zijn, liever gezegd worden van hem zelve verkregen, dan van God ingestort te zijn. De Remonstranten zeggen het, Haag, Confer., pag. 292, lin. uit, en aan die van Walchr, pag. 56.

Wij antwoorden, dat ze geenszins strijden, gemerkt zaken, die onder elkander gesteld zijn, niet strijden. Want God gebruikt deze zaken als middelen, namelijk, de predikatie der wet en des Evangelies, en is door die middelen krachtig, werkende in de uitverkorenen, hetgeen Hij in de wet en in het Evangelie vereischt. Waar is hier eenige tegenstrijdigheid? Maar dat God vele dingen van ons vordert, die wij niet doen kunnen, is te voren aangewezen, en in zichzelf openbaar genoeg.

Maar of de deugden, die in de herborenen zijn, beter van den mensch verkregen, als van God ingestort, genoemd mogen worden, daar is niet veel aan gelegen, mits dat al hetgeen, 't zij dat het verkregen of ingestort is, ganschelijk aan de Goddelijke genade alleen toegeschreven worde. Doch in den zin der Remonstranten, die nu lichtelijk niemand onbekend kan zijn, kunnen noch behooren ze gezegd te worden verkregen te zijn, zonder verkorting van de eere Gods.

XXVI. Of de vrijheid, den wil wezenlijk aanklevende, waardoor zij de voorgestelde zaak willen en niet willen kan, met andere woorden: of het niet willen van den wil weggenomen wordt, als men zegt, dat God in de bekeering des menschen allen tegenstand wegneemt. De Remonstranten zeggen ja, tegen die van Walch, pag. 55; Haag. Confer., pag. 292.

Wij antwoorden ten eerste, dat wij geenszins toestaan, dat zoodanige vrijheid, waardoor de wil het goede kan willen en niet willen, den wil des menschen voor zijne bekeering aan kleeft. Want de mensch is van nature een dienstknecht der zonde, Rom. 6, en diensvolgens is in hem geene vrijheid om goed te willen.

Ten tweede; wij ontkennen, dat dit volgt, hetwelk de Remonstranten zeggen uit deze wijze der bekeering, die wij uit de Schriftuur verdedigen, te volgen. Want God, den mensch bekeerende, beweegt en vernieuwt alzoo, niet alleenlijk het verstand en de genegenheden, maar ook den wil, dat de wil vrij en gansch onbedwongen het goede wil, wat ook God wil. En Hij beneemt alzoo den wil de vrijheid niet, maar, door eene zachte trekking, het wederstaan, zoodat de mensch, die van nature niet anders kan als Gode tegenstaan, in zijne bekeering Gode niet tegenstaat, maar van zelfs, en wakkerlijk en vrijelijk van God bewogen zijnde, zonder tegenstand het goede en zijne bekeering wil.

XXVII. Of, indien wij alzoo bekeerd worden, alle kracht der vermaningen, alle vlijt der zorgvuldigheid der bekeering in menschen uitgebluscht wordt. De Remonstranten zeggen het, in de Haag. Confer. pag. 279.

1. Wij antwoorden, dat uit het vorige blijkt, dat zulks geenszins volgt. Want nademaal alle vermaningen even zoo vele middelen zijn, door welke God ons bekeert, en door zijne macht in ons werkt hetgeen wij geenszins kunnen met onze krachten, hoezoudedan op deze wijze de kracht der vermaningen uitgebluscht worden, en niet veel meer bevestigd?

2. Wij zeggen, dat zoodanige begeerte, vlijt en zorgvuldigheid der bekeering, zonder Gods bijzondere genade in geen mensch voor zijne bekeering wezen kan.

3. Wanneer nu de mensch bekeerd en met het geloof begaafd is, alsdan wordt wonderlijker wijze des menschen begeerte, vlijt en zorg, om het ontvangene goed te bewaren, opgescherpt, zoo verre is het van daar, dat het uitgebluschtzoudeworden. Alsdan roepen zij met David: Heere! bevestig in ons wat Gij gewrocht hebt; met de discipelen: Heere! vermeerder ons geloof; en wederom met David: Heere! maak mij uwe wegen bekend, leer mij uwe paden, Ps. 25; Vereenig mijn hart aan u, opdat ik uwen naam vreeze, Ps. 86. Dat de Remonstranten dan zoo menigmaal dit vernieuwen, dat doen zij zonder oorzaak, en het dient om het onwetende volk te bedriegen, en de rechtzinnige leer bij de onvoorzichtigen verdacht te maken.

XXVIII. Of uit deze leer volgt, dat God niet oprecht is, in zijn woord den menschen aan te bieden, noch rechtvaardig in dezelve te straffen. De Remonstranten zeggen het, Haag. Confer. pag. 296,

Wij antwoorden: 1. Dat God niet te min zijn woord den menschen aanbiedt. Want Hij leert en scherpt wel in met ernst en oprechtheid, wat Hij van den mensch eischt, en wat de schuldige plicht des menschen tegen God zij; en ernstiglijk wil Hij, wat aangaat de goedkeuring, de bekeering van allen. Maar waarom dat Hij ze allen niet wil geven, laat zoodanigen zulk nieuwsgieriglijk onderzoeken, die verderfelijk willen dwalen, gelijk Augustinus zegt.

2. Dat God ook gansch rechtvaardiglijk diegenen straft, die zijn Woord niet gehoorzaam zijn. Want de Heere is rechtvaardig, en heeft de gerechtigheid lief, Ps. 11; insgelijks, Hij is rechtvaardig, en alle zijne oordeelen zijn recht, Ps. 119. Bezieet hiervan de IXe Vraag van den Heidelbergischen Catechismus. Degenen dan, die hier God van ongerechtigheid durven beschuldigen, die zullen gedenken, dat God rechtvaardig is in zijne woorden, en overwint, wanneer Hij geoordeeld wordt, Ps. 51. Want Hij heeft met groote lankmoedigheid de boosheid der menschen gedragen, waarmede zij Hem tot toorn verwekt hebben, en zij hebben zijne lankmoedigheid en verdraagzaamheid veracht, Rom. 2.

XXIX. Of alzoo den wil de wezenlijke onbepaaldheid benomen wordt, en de ononderscheidenlijkheid van werken. Met deze schijnbare ongerijmdheid vermaken zich de Remonstranten wonderlijk doorgaans zeer, inzonderheid tegen die van Walchr. pag. 66.

Wij antwoorden, dat wij zoodanige onbepaaldheid en ononderscheidenlijkheid des wils, tot goed en kwaad, geenszins na den val in den mensch toelaten, gelijk boven is aangewezen. De somma is deze: Dat wij in den onherboren mensch geen vrijen wil tot het goede erkennen, maar alleenlijk een slaaf der zonde. Daarom wenden zij te vergeefs bij ons zoo menigmaal deze zijne onbepaaldheid voor.

XXX. Of door deze rechtzinnige leer van de wijze der bekeering, de reden van het ware te gebieden en te gehoorzamen weggenomen wordt. Zoo meenen de Remonstranten, aan die van Walch. pag. 70.

Antw: Wij zeggen, dat geen van beiden hier uit volgt.

1. Dat de reden om te gebieden, niet weggenomen wordt, die gansch noodig is. Want allen menschen moet 't allen tijde dit bekend wezen, wat voor God recht en billijk is, en wat de mensch zijnen Heere schuldig is.

Ten andere, dat deze manier van gebieden, en van de geboden steeds in te scherpen, en met beloften en dreigementen voor te stellen, en te verklaren, een middel is, dat God gebruikt om den mensch te bekeeren, gelijk boven gezegd is. Derhalve, zoo is om deze oorzaak de wijze van te gebieden noodig.

2. Niet ook de reden van te gehoorzamen, omdat de mensch, door deze middelen bekeerd zijnde, begint God oprechtelijk gehoorzaam te zijn. Ten andere, als nu God den mensch bekeerd heeft, zoo wil Hij niettemin, dat hem zijne geboden voorgesteld, geleerd en verklaard zouden worden, en Hij vereischt volgens dezelve eene gehoorzaamheid, die met eene kinderlijke vreeze gewilliglijk, en met groot vermaak de oprechtelijk bekeerden betoonen, ernstig en van harte bedroefd zijnde, wanneer zij

buiten spoor komen te treden, en God gestadiglijk biddende, om de vergeving der zonden, en om de gestadige leiding zijns Heiligen Geestes.

Zeer zwaarlijk dwalen dan de Remonstranten, wanneer zij meenen, dat wij God niet gehoorzamen, tenzij dat deze gehoorzaamheid uit onze krachten en uit onzen welke onbepaald en ononderscheiden tot goede en kwade is, haar oorsprong zoude hebben.

XXXI. Of daar dan geen onderscheid is tusschen de levendmaking van een blok en van een mensch, en of deze manier van doen niet anders zij, alsof God uit steenen kinderen Abrahams verwekte, en toen Hij Adam uit het slijk der aarde maakte. Zoo zeggen de Remonstranten, tegen die van Walch, pag. 71.

Maar deze uitzinnige dartelheid van beschuldigingen, en de waarheid te blameeren, is niet waard beantwoord te zijn; aangezien het bekend en menigmaal herhaald is, dat de mensch een levend schepsel is, met rede begaafd, en met de mogelijkheid van te willen, en van hetgeen hij wil, vrijelijk en niet gedwongen te willen. Dat God in zoodanigen mensch werkt, alzoo Hij het verstand, in geestelijke dingen blind zijnde, verlicht, de booze en verdorvene genegenheden geneest, den wil, die maar tot kwaad van nature genegen is, verandert, en neigt gehoorzaamheid vrijelijk en onbedwongen te betoonen. Is dat op een blok, of staak of steen, die geen gevoel noch leven hebben, werken? Maar zij zijn waard, dat zij elkander met zulke fraaie fabelkens bedriegen, omdat zij de liefde der naakte en eenvoudige waarheid verworpen hebben.

XXXII. Of, indien wij zeggen, dat het willen is van den mensch, en het wel willen van de genade, dit een dadelijk onderscheid mede brengt. Insgelijks, of het valsch is, dat de goedheid iets is, 'twelk tot de daad toegevoegd. De Remonstranten zeggen het, tegen die van Walch: pag. 72.

Wij antwoorden 1. Dat de daad van te willen en wel te willen, van malkander niet verschillen, dat ze niet zouden zijn eene en dezelfde daad. Want het is eene en dezelfde werking, dewelke, zoo verre als zij is eene daad van te willen, van den mensch is, maar nochtans door de algemeene hulpe Gods ondersteund; maar zoo verre de zelve een goede daad, van God is.

2. Al te stoutelijk zeggen zij, dat het valsch is, dat men zegt, dat de goedheid aan de daad kan toegevoegd worden. Dewijl integendeel iedereen uit de ervaring geleerd wordt, dat dit waar is. Gewisselijk, indien somwijlen tot de daad de boosheid toegevoegd wordt, zal dan niet integendeel tot eene daad, in zich zelve onbepaald zijnde, eene goede hoedanigheid kunnen toegevoegd worden;

XXXIII. Of „bekeer mij, Heere!“ hetzelfde is als „kastijd mij“; Jer. 31: 18. Zoo wijs zijnde Remonstranten, Haag. Confer, pag. 283.

Wij antwoorden kortelijk, het geen Filippus Marnixius, wiens gedachtenis zij in zegen, geantwoord heeft, in zijnen Bijenkorf, waar hij handelt van 'theilig kruis, dengenen, die uit de letter Thai', Ezech. 9, gemaakt hebben het teeken des kruises. Hoewel er zoo groot onderscheid is tusschen de letter thau en het teeken des kruises, als er is tusschen een kat en een eendvogel, zoo moet men dat nochtans gelooven, gemerkt het de heilige Moeder, de Roomsche kerk, alzoo beliefd heeft uit te leggen. Even groot onderscheid is er schier tusschen deze twee: kastijd mij en bekeer mij; maar alzoo heeft het dengenen beliefd uit te leggen, die met de heilige Schriftuur spelen, gelijk de kinderen met koten en teerlingen spelen. Maar is het zaak, dat wij de plaats zelve, de woorden en den zin bemerken, het zal blijken, dat de profeet van de bekeering spreekt, niet van de kastijding. En, lieve toch! wie is er, die ooit zoo gebeden heeft: kastijd mij, Heere! gelijk Gij Efraim gekastijd, hebt? gelijk de Remonstranten het uitleggen. Wij lezen menigmaal, dat de heiligen de straffen en kastijdingen, 'tzij tegenwoordig of aanstaande, afgebeden hebben, als Ps. 6, en 38. Kastijd mij niet, Heere! in uwen toorn, enz. Het tegendeel vindt men zelden, namelijk, dat iemand gebeden heeft, dat hem de Heere kastijden zoude.

ZESDE STELLING.

XXXIV. Wordt gevraagd, of de Remonstranten in der waarheid in hun hart gevoelen, hetgeen zij met den monde en met der hand bekennen, Art. 3, namelijk, dat het beginsel, de voortgang en vervulling des geloofs voornamelijk aan de genade Gods is toe te schrijven. Bezie het 3. Art. van de oorzaak des geloofs; en Joh. Arnoldi tegen Tilen., pag. 441, lin. 5, 8.

Wij antwoorden, dat de ervaring, en het drukke en menigvuldige lezen van hunne schriften ons geleerd

heeft, dat deze woorden maar zijn verdicht om te bedriegen. Want hoevelerlei dwalingen hier onder schuilen, en wat die verscheidene onderscheiding der genade voor gedrochten in hebben, dat zal niemand lichtelijk ten volle weten, dan die zich onder hen heeft begeven. Laat anderen, voorbijgaande de woorden van Johan. Arnoldi hooren, in de aangetogene plaats. Maar de toestemming, zegt Arminius, is eensdeels uit het aandrijven der voorkomende genade, eensdeels uit de vrije macht des wils; indien deze het aanstuwen der voorkomende genade niet tegen staat, alsdan werkt dezelve genade eene toestemming met den wil, vergezelschappender wijze, tot welke zij te voren genood had, voorkomender wijze.

Ziet daar een deel monstreuze en bespottelijke woorden. Wie de tijd heeft, die mag verklaren; wij daarentusschen moeten ons naar 'teinde haasten.

Dan het geloof, waarvan melding gemaakt wordt in de aanhangselen, hoedanig het zij, en wat het zij, en of het een uitwerksel zij der verkiezing, daarvan hebben wij voorheen dikwijls gewaarschuwd, en daarom laten wij het daarbij blijven, God biddende, dat Hij ons in de waarheid wil bewaren, Amen.

HET GEVOELEN DER THEOLOGEN VAN GROOTBRITTANJE. VAN HET VIJFDE ARTIKEL. HETWELK IS VAN DE VOLHARDING DER HEILIGEN.

In dit Artikel, wanneer er quaestie is van de volharding der heiligen, zoo is het klaar, dat alleen van zulke heiligen gesproken wordt, die rede gebruiken, en door de daad des geloofs, uit het gepredikte Evangelie ontvangen zijnde, gerechtvaardigd worden, en die gesteld worden in datzelfde geloof, met de daad van hunnen eigenen wil, of te volharden, of van de volharding af te wijken. Want het is ten eerste blijkelyk, zelfs uit het vijfde Artikel der Remonstranten [Haag. Confer.; Bert., 2 deel, pag. 10], dat er gesproken wordt van diegenen, die Christus met waar geloof zijn ingelijfd. Nu de volwassenen alleen zijn door waar geloof ingelijfd.

Ten tweede; hetzelfde blijkt ook uit de samenvoeging der Artikelen. Want in het vierde Artikel beweren de Remonstranten, dat God het geloof in den mensch werkt, door eene wederstandelijke kracht en genade; en derhalve, dat God ook het geloof, nu in de harten der geloovigen gewrocht zijnde, door eene wederstandelijke kracht bewaart en onderhoudt; vervolgens, dat hij, die eenmaal het geloof heeft verkregen, datzelfde kan verliezen. Gelijk blijkt in den staat dezes geschils, bij de Remonstranten gemaakt [Confer. terzelfder plaatse, pag. 150]. Nu, God werkt en bewaart het geloof wederstandelijker wijze alleen in de volwassenen; als waardoor zij alleen vrijelyk de genade kunnen tegenstaan.

Derhalve, enz.

Ten derde; de Remonstranten zeggen, dat de volharding, van welke hier gesproken wordt, eene weldaad is allen geloovigen gelijkelijc aangeboden, onder deze voorwaarde, zoo zij de genoegzame genade niet verwaarloozen.

Welk zeggen klaarlijk stelt, dat het Artikel verstaan moet zijn van de volharding der volwassenen, dewelke alleen vrijelyk de genoegzame genade kunnen verwaarloozen, als bij dewelke alleen het gebruik is der vrijheid.

Ware het zaak, dat de Remonstranten dit wel hadden bedacht, zij hadden de bewijsredenen, genomen van de kleine gedoopte kinderen [Haag. Confer., terzelfder plaatse, pag. 19], mogen laten berusten, om te beweren de afwijking der gerechtvaardigden, inzonderheid diegenen, die daar ontkennen, dat er in den doop der kleine kinderen eenige mededeeling der dadelijke genade zij.

Aangezien dan in dit Artikel twee dingen zijn, die men pleegt te doorzoeken; het eerste, of de nietverkorener tot den stand der heiligmaking en der rechtvaardigmaking, waaruit zij onder het getal der ware heiligen gerekend worden, immer meer geraken; het tweede, of de verkorene gerechtvaardigden en geheiligden ooit van dezen stand teneenenmaal afwijken; zoo zullen wij eerst stellen die stelling, waarmede bewezen wordt, hoe verre de nietverkorenen in den weg tot de rechtvaardigmaking kunnen voortgaan.

Aangaande de nietverkorenen.

EERSTE STELLING.

Sommigen nietverkorenen wordt eenige bovennatuurlijke verlichting gegeven, door kracht van welke zij verstaan, dat die dingen, die in Gods Woord verkondigd worden, waarachtig zijn, en geven aan dezelve eene toestemming, die geenszins geveinsd is.

De waarheid van deze stelling is, aangaande het eerste deel, namelijk de verlichting des verstands, klaarlijk uit de Schriftuur te vernemen, Hebr. 6: 4; alwaar de Apostel spreekt van diegenen, die tegen den Heiligen Geest hebben gezondigd, zeggende, dat zij verlicht zijn geweest, en cap. 10:16 geeft hij te kennen, dat zij na ontvangene kennis der waarheid willens kunnen zondigen. Insgelijks spreekt de Apostel Petrus, 2 Petr. 2:21, van sommigen, die, nadat zij den weg der gerechtigheid gekend hebben, nochtans weder afgekeerd zijn van de heilige leer, die hun gegeven is. Judas was een kind des verderfs, Joh. 17:12; nochtans is hij met de kennis des Evangelies begaafd geweest, en daarom ook van Christus gezonden, samen met de andere Apostelen, om het Evangelie den Israelieten te prediken, Matt. 10: 7. Christus dreigt dezelfde straffen zoowel dengenen, die de predikatie van Judas zouden verachten, als der anderen, vers. 9. Deze allen zijn verlicht geweest met eene bovennatuurlijke kennis der waarheid des Evangelies, welke verlichting, van den Heiligen Geest voortgekomen, eene ware wetenschap in hunne verstanden gebaard heeft, uit welke zij werkingen voortbrachten, zoo menigmaal het noodig was, die overeenkomstig dezelve waren. Ja, het kan geschieden, dat een heidensch wijsgeer onderscheidenlijker en nauwkeuriger de verborgenheid der menschwording van Christus zal vatten en subtielder de eenigheid des persoons, en de onderscheidingen der naturen verstaan en onderscheiden, als een slecht Christen.

Van de ongeveinsde toestemming, die de mensen aan het Evangelie doen en plegen te doen, die niet verkoren zijn, is het even blijkelyk, Luk. 8: 13. Het zaad, dat op het steenachtige gevallen is, beteekent die toehoorders, die voor een tijd gelooven, dat is, die toestaan de zaken, van God geopenbaard, en voornamelijk het Evangelisch verbond; en datdeze toestemming geenszins geveinsd is geweest, blijkt daaruit, dat zij het Woord met blijdschap ontvangen hebben, Hand.' 8: 12. Simon de toovenaar zelf heeft Filippus, toen hij Evangeliseerde hetgeen tot het Rijk Gods behoort, geloofd, en is tot eene getuigenis des geloofs gedoopt geweest. Hyminaeus en Alexander hadden schipbreuk geleden in het geloof, hetwelk niet een geveinsd, maar een waar geloof was. Want dat is niemand als eene fout te wijten, dat hij van een geveinsd geloof afwijkt, en daar wordt geene schipbreuk gedaan in een geveinsd geloof, maar alleen eene ontdekking en openbaring; hij kan ook geene schipbreuk lijden, dan die waarlijk in 't schip geweest is. 2 Petr. 2:20 worden sommigen gezegd de besmettingen der wereld ontvloten te hebben door de kennis des Heeren, welker laatste voorwaarde erger is dan de eerste. Nu deze kennis beteekent niet een bloote kennis, maar eene toestemming, gegeven aan de bekende zaken, waaruit is ontstaan die ontvlieding der besmettingen der wereld. Joh. 12:42, Uit de Oversten geloofden velen in Hem, maar om der Farizeën wil beleden zij het niet, opdat zij niet uit de vergadering verworpen werden.

Want zij hadden de eere der mensen liever dan de eere Gods; zij geloofden, namelijk, met een geloof, dat de leer toestond en ongeveinsd was, wel in het hart toenmaals schuilende, maar niet uitbrekende in eene uiterlijke belijdenis, uit vreeze des perijkels. Zoo deze (zegt Augustinus) in deze ingang des geloofs toenamen, zouden zij, met het toenemen er van, de liefde der menschelijke eer overwinnen [Tractat. 53. in Joh.].

Alle zoodanige verlaters worden billijk berispt en gestraft, niet dat zij het geloof, hetwelk zij nooit gehad hebben, hebben geveinsd, maar dat zij dat geloof, hetwelk zij hadden, verlaten hebben; en veel zwaarder zondigen degenen, die van de medegedeelde genade afwijken, als die de predikatie des Evangelies nooit bekend is geweest, gelijk onze Zaligmaker leert, Joh. 15:22.

II.

In diezelven ontstaat uit deze kennis en dit geloof eenige verandering der genegenheden, en eenigszins ook een verbetering der zeden; van het eerste blijkt uit Matt. 13:10; Zij hooren het Woord, en nemen het met vreugde aan; Insgelijks, 1 Kon. 21:27, Als Achab deze woorden gehoord had, verscheurde

hij zijne kleederen, en trok eenen zak aan, en vastte, en lag in eenen zak, en ging met hangenden hoofde. Dat deze gebaren teekenen zijn geweest van eene ware droefheid, geschept uit de woorden des profeten, blijkt daaruit, dat God deze vernedering vergolden heeft met eene afwering der tijdelijke straf, vers 29; dewijl hij zich voor Mij vernederd heeft, zoo zal Ik dat ongeluk niet invoeren in zijne dagen; Hebr. 6:4; de afvalligen, die aldaar beschreven worden, zijn niet alleenlijk verlicht, maar hebben ook de Hemelsche gaven, het goede Woord Gods en de krachten der toekomstige wereld gesmaakt. En vers 6 wordt te kennen gegeven, dat zij eenigszins zijn vernieuwd geweest. En cap. 10: 26, worden diegenen, die de kennis der waarheid hadden ontvangen; vers 29; worden gezegd het bloed des verbonds, door hetwelk zij geheiligd zijn, met voeten te vertreden; Mark. 6: 20, Herodes hoorde Johannes gaarne.

Van betering, die eeniger mate geschiedt, mag dezelfde Herodes een exempel zijn, die Johannes den Dooper lief had, en deed vele dingen, nadat hij van hem gehoord had; 2 Petr. 2:26, Zij hadden de besmetting der wereld ontvloden door de kennis des Heeren en Zaligmakers Jezus Christus. Dezen hebben door de werking dezer kennis en dezes geloofs de besmettingen der wereld verworpen. Insgelijks cap. 1: 9; sommigen vergeten, dat zij van de oude zonden gereinigd zijn. En Malt. 12:43; uit zoodanigen wordt de onreine geest gezegd uitgegaan te zijn. In dezen; gelijk de verlichting en toestemming, die aan de zaken, van God geopenbaard, bewezen wordt, geenszins geveinsd was, maar in zijn graad en orde waarachtig; alzoo waren ook de genegenheden en verandering der zeden. Deze beginselen waren niet geveinsd of versierd, maar uit kracht der schikkingen tot de genade, en aanblazing des Heiligen Geestes, dien zij voor een tijd in zich zelven gevoeld hebben. Hetwelk blijkt uit de genegenheden, blijdschap, droefheid, ijver, die zij niet zoozeer voorwenden als waarlijk in zich zelven bevinden.

Van zoodanigen zegt Augustinus; [De corrept. & gratia, cap. 9:] Het waren geen kinderen, zelfs niet, wanneer zij in de belijdenis en den naam der kinderen waren, niet omdat zij de gerechtigheid geveinsd hebben, maar omdat zij in dezelve niet zijn gebleven.

III.

Uit deze beginselen, ook door uiterlijke werken der gehoorzaamheid betuigd, worden zij gehouden en moeten zij naar het oordeel der liefde gehouden worden voor geloovigen, gerechtvaardigden en geheiligden.

Diegenen, die bij zoodanige inwendige gaven des H. Geestes eene betering des geloofs, en eene uiterlijke belijdenis des Christengeloofs voegen, die moeten van ons met recht (die het binnenste des harten niet kennen noch doorgronden kunnen) gehouden worden voor geloovigen, gerechtvaardigden en geheiligden, hetwelk klaar genoeg uit den Apostel Paulus bewezen wordt, die in de brieven, die hij aan de particuliere kerken van Rome, Corinthe, Efeze, enz. allen zonder onderscheid noemt, als beminden Gods, heiligen, geheiligden, Rom. 1: 7; 1 Cor. 1: 2; Ef. 1:1; Fil. 1:1. Desgelijks de Apostel Petrus, in het opschrift des eersten briefs, spreekt de verstrooide vreemdelingen aldus aan: den verkorenen naar de voorzienigheid Gods des Vaders, tot heiligmaking des Geestes. Laat het gevoelen van Augustinus hier bijkomen, die aldus spreekt van de nietverkorenen; De Corrept. & Gratia, cap. 9: Diezelven, wanneer zij wel leven, worden kinderen Gods genoemd, maar, dewijl zij Godlooslijk zullen leven, en in dezelfde Godloosheid sterven, zoo noemt hij ze niet kinderen Gods naar de voorzienigheid Gods en daarna: Daar zijn sommigen wederom, die van ons genoemd worden kinderen Gods om de aangenomene tijdelijke genade; en zij zijn het nochtans Gode niet.

IV.

De nietverkorenen, dus verre gekomen zijnde, geraken nochtans nimmermeer tot den stand der aanneming en rechtvaardigmaking; en derhalve wordt uit den afval van deze verkeerdelijk besloten de afval der heiligen.

Hoewel de nietverkorenen, in den schoot der Kerk opgevoed, door de gezegde beginselen in verstand, wil en genegenheden, eenigszins tot de rechtvaardigmaking strekkende, geschikt gemaakt worden, nochtans worden zij daar uit niet gesteld in den stand der rechtvaardigmaking of der aanneming.

Want zij behouden nog de vezelen en vast ingewortelde wortelen der verdorvene begeerlijkheden, dewelke zij den toom geven; zij zijn met de liefde der aardse dingen te zeer bevangen, en de

hardheid, in 't diepste des harten schuilende, wordt niet weggenomen. Daarom, in groote vervolging of verzoeking wijken zij af van de genade, en, of door liefde der wellusten en verleidingen des vleesches verlost, of door eenigen anderen verdorvenen hartstocht verrukt zijnde, laten zij ten laatste blijken, dat zij zichzelf lief hebben, dat zij de wellusten meer beminnen dan God, en dat zij in niets minder behagen scheppen dan in God, ofschoon zij zichzelf daarop valsch hebben laten voorstaan, maar inderdaad God hebben willen gebruiken, opdat zij de wereld zouden genieten, gelijk Augustinus elders zegt (De Civit. Dei, lib. 15). Daaruit blijkt, dat zij nimmermeer inderdaad geraken tot die verandering en vernieuwing des verstands en der genegenheden, die vergezelschaft is met de rechtvaardigmakingen, ja zelfs niet tot die, die naast tot de rechtvaardigmaking bereid en geschikt maakt. Want zij doen nimmermeer ernstige betering, nimmermeer hebben zij eene ernstige droefheid daarover, dat zij God met hunne zonde vertoornd hebben; zij komen niet tot de nederige gebrokenheid des harten, en scheppen geen ernstig voornemen van in toekomenden tijde niet te zondigen; hun wordt niet gegeven bekeering ten leven, Hand. 11: 18, niet de droefheid, die naar God is, die eene onberouwelijke betering werkt ter zaligheid (2. Cor. 7: 10); zij zijn niet arm van geest, want zoodanigen behoort het rijk der hemelen toe, Matth. 5: 13.

Hiertoe dient het zeggen van Augustinus, dewelke, van de verworpenen sprekende, zegt: God brengt geene van dezen tot heilzame en geestelijke bekeering, waardoor de mensch in Christus met God verzoend wordt, Contr: Julianum, lib. 5, c. 3.

Wij zwijgen, dat zij nimmermeer eene ernstige begeerte der verzoening gevoelen; zij hongeren en dorsten niet naar de gerechtigheid; want zoodanigen zullen verzaad worden, en hun zal gegeven worden uit de fontein des levenden waters, die eene fontein wezen zal, springende ten eeuwigen leven. Verder, zij verzaken zichzelf niet, en verzaken niet ten eenenmaal hunne begeerlijkheden, en gevoelen nimmermeer eene kleinachting aller dingen, vergeleken bij de kennis van Christus, die in den Apostel geweest is.

Eindelijk, dat ware en ongeveinsd geloof, hetwelk den zondaar rechtvaardigt, en door de liefde krachtig is, krijgen zij nimmermeer. Want dit geloof is een eigendom der uitverkorenen, en wordt nietverkorenen niet gegeven. Matth. 5: 6; Openb. 21: 6; Joh. 4:14; Fil. 3:8; 1 en 2 Tim. 1: 5; Tim. 1:1; Joh. 10:26.

Daarenboven, het is kennelijk, dat de uitverkorenen alleen gerechtvaardigd worden uit die gulden keten des Apostels; Rom. 8: 30: Die Hij gepraedestineerd heeft, die heeft Hij ook geroepen; die Hij geroepen heeft, die heeft Hij ook gerechtvaardigd; deze namelijk, en niet anderen, gelijk wij uit Augustinus hebben aangewezen op het 1. Artikel.

Dezelfde Augustinus zegt; Contr: adult: leg. & prophet., lib. 2, c. 2: God vergeeft niet de zonden van allen, maar dergenen, die Hij te voren gekend en gepraedestineerd heeft. Dat deze nietverkorenen nimmermeer tot den stand der aanneming geraken, is ook uit de Schriftuur blijkelyk genoeg. Want ten eerste, de genade der aanneming wordt gegrond in de praedestinatie. Die ons gepraedestineerd heeft, die Hij tot kinderen aannemenzoudedoor Jezus Christus; Ef. 1:5.

Ten tweede, de stand der aanneming, gelijk ook het recht en privilegie der kinderen, worden niet verkregen dan door een levend geloof. Zoo velen Hem aangenomen hebben, heeft Hij macht gegeven, dat is, recht en privilegie, kinderen Gods te zijn, namelijk dengenen, die in zijnen naam gelooven; Joh. 1: 12. Insgelyks; gij zijt allen kinderen Gods door het geloof in Jezus Christus; Gal. 3: 27. Nu dit geloof is eigen den uitverkorenen, gelijk te voren gezegd is. Ten derde, allen, die tot kinderen worden aangenomen, worden wedergeboren uit onvergankelijk zaad, door het Woord des levenden Gods; 1. Petr. 1:23; Zoo wie uit God geboren is, die zondigt niet, want het zaad Gods blijft in hem; 1. Joh. 3:9.

Ten vierde, deze aangenomene kinderen zijn ook erfgenamen, erfgenamen Gods, medeerfgenamen Christi; en ontvangen ook het pand des erfdeels; Ho. 8: 17; Gal 4: 7; Ef. 1: 14. Maar de nietverkorenen worden nimmermeer uit het onvergankelijke zaad herboren, noch hebben in zich blijvende het zaad Gods, noch worden in datzelfde erfdeel met Christus aangeschreven.

Hierom zegt Augustinus (De Corrept. & gratia, cap. 9): Zij waren niet in het getal der kinderen. Wederom; gelijk zij niet zijn geweest ware discipelen Christi, alzoo ook niet ware kinderen Gods,

zelfs niet, toen zij het schenen te wezen, en alzoo genoemd werden.

Ambrosius (Lib. 1. de Jacob & vit. be. cap. 6): Kan God de Vader zelf de gaven, die Hij medegedeeld heeft, te niet maken, en die Hij door aanneming heeft aangenomen, van de genade des Vaderlijken harten afwijzen?

Gabriel Biel (3. dift. 10. q. 1. art. 1): zij zijn niet voorgekend voor aangenomene kinderen. Het blijkt, omdat zij niet zijn te voren geordineerd tot het erfdeel door den wil Gods.

Dezen alleen, die nooit tot het einde der ware rechtvaardigmaking en tot den stand der aanneming nimmermeer geraken, wordt de ware naam van afval gegeven.

Maar die tot kinderen Gods aangenomen en met ware heiligheid begaafd zijn, derzelver volharding is zeker en ongetwijfeld, gelijk wij naderhand zullen bewijzen.

Derhalve, of men moest den afval dezer kinderen bewijzen met klare getuigenissen der heilige Schriftuur, of den onheilzamen naam van den afval der Heiligen nalaten.

Van de Volharding,

Wat aangaat de uitverkorenen, en de zekerheid derzelve zooveel de zaak zelve aangaat.

EERSTE STELLING.

Behalve het geloof, waardoor de leer wordt aangenomen, en waarop eenige verbetering der genegenheden en zeden volgt, zoo wordt te zijner tijd den uitverkorenen gegeven het rechtvaardigmakende geloof, en de wederbarende genade, en al het gene, waardoor zij uit den stand des toorns in den stand der aanneming en der zaligheid overgezet worden. Als God met de uitverkorenen handelt, zoo blijft het niet bij de voorbereidselen, of bij eenige aanvankelijke werken, maar Hij voltrekt altijd zijn werk, hen begiftigende met het ware geloof, rechtvaardigmakende, aannemende, en uit den stand des doods in den stand des levens overzettende. Dit bewijst de Apostel, Ro. 8. 30: Die Hij te voren geordineerd heeft, die heeft Hij ook geroepen, en die Hij geroepen heeft, die heeft Hij ook gerechtvaardigd, en die Hij gerechtvaardigd heeft, die heeft Hij ook verheerlijkt. En Col. 1:12, Ik dank den Vader, die ons bekwaam gemaakt heeft tot het deel des erfdeels der heiligen in het licht, en heeft ons verlost van de macht der duisternis, en heeft ons overgezet in het Rijk zijns beminden Zoons. Uit welke plaatsen blijkt, dat allen uitverkorenen gegeven wordt een zeker gedurig vervolg der geestelijke weldaden, dat hen nimmermeer verlaat, maar tot den stand toe der heerlijkheid vergezelschap.

II.

Alhoewel de uitverkorenen, in dezen stand gesteld zijnde, ten aanzien van de overblijfselen der begeerlijkheid, in elk goed werk iets nalaten, en de geringere zonden van onderkruipen, nalatigheid, en onvoorzichtigheid dagelijks begaan, nochtans wordt de stand der rechtvaardigmaking niet verbroken, en het erfrecht tot het hemelsche Koninkrijk niet afgebroken.

Naar de strengheid van de wet, zoo is elke zonde, ja ook de lichtste doodelijk, en sluit den zondaar uit de gunst en uit het Rijk Gods. Maar met de kinderen, in Christus nu aangenomen en gerechtvaardigd zijnde, handelt God nimmermeer ten strengste. Daar zijn wel sommige zonden, om dewelke God deze zijne kinderen met den toorn en met gramschap dreigt, ja met de uitsluiting uit den Hemel en den eeuwig dood; welke die zijn, is te vernemen 1 Cor. 6: 10; Gal. 5:25; Col. 3:6; van welke in de volgende stelling gesproken zal worden; maar daar zijn ook sommige andere zonden, om welke de barmhartige God niet pleegt zijne kinderen, zelfs niet voor een tijd, van het licht zijns aanschijs te berooven, noch de vreeze der verdoemenis of des doods hen aan te jagen. Zoodanige zijn de wederspannige bewegingen der begeerlijkheid waarvan de Apostel klaagt, Ro. 7; insgelijks, de feiten en gebreken, die den allerbesten werken der uitverkorenen aankleven; eindelijk die dagelijksche feiten der menschelijke zwakheid, die begaan worden zonder eenig zeker opzet van die te bedrijven, en door dagelijksche bidding om vergiffenis vergeven worden. Van deze zegt Jacob. 3:2: In velen struikelen wij allen; en 1. Joh. 1: 8, Zoo wij zeggen, dat wij geene zonde hebben, wij verleiden ons zelve. Niettegenstaande deze zonden zal ieder geloovige wel mogen zeggen, dat er geene verdoemenis is voor diegenen, die daar zijn in Christus Jezus; Rom, 8: 1. Ja in 't midden dezer zwakheden, zegt God tot elken gerechtvaardigde, hetgeen Hij zeide tot den Apostel: Mijne genade zij u genoeg, want mijne kracht wordt in zwakheid volbracht, 2. Cor. 12: 9.

Die vervallen niet uit den stand der rechtvaardigmaking door hunne zwakheden, door welker zwakheid de kracht Gods volbracht wordt, en die kunnen daarentusschen roemen, dat de kracht Christi in hen woont, gelijk in dezelve plaats staat.

III.

Diezelve herborenen en gerechtvaardigden komen somwijlen door hunne eigene fout te vallen in gruwelijke zonden, en laden daarmede op zich de vaderlijke toornigheid Gods, behalen eene verdoemelijke schuldigheid, en verliezen de tegenwoordige bekwaamheid om in het Koninkrijk der Hemelen in te gaan.

Uit de exempelen van David en Petrus is openbaar, dat de herborenen in zeer zware zonden kunnen vallen en zichzelf als van boven nederstorten, God somwijlen zulks toelatende; opdat zij leeren met ootmoedigheid erkennen, dat zij niet door hunne eigene krachten en verdiensten, maar alleen door Gods barmhartigheid behouden zijn geweest van den eeuwig dood, en met het eeuwige leven begaafd.

Terwijl zij in zoodanige zonden blijven steken en daarin gerust zijn, zoo ontstaat de vaderlijke gramschap Gods tegen hen. Zoo zij mijne wet verlaten, en in mijne rechten niet wandelen, zoo wil Ik hunne zonde met de roede te huis zoeken, en hunne misdaad met plagen, Ps. 89: 31; Verdriet en benauwdheid over alle ziel des menschen, die kwaad werkt, Rom. 2:9. Ja, zij behalen ook eene verdoemelijke schuldigheid, zoodat zij, terwijl zij in dien stand onboetvaardig volharden, noch moeten noch mogen zichzelf anders laten voorstaan, dan dat zij des doods schuldig zijn: Is het, dat gij naar 'den vleesche leeft, zoo zult gij sterven; Rom. 8:13. Want zij zijn schuldig aan eene doodelijke zonde, naar verdienste van welke zij naar Gods ordonnantie den dood zijn onderworpen, hoewel zij nog niet in den dood zijn overgegeven, noch, zoo gij ziet op de vaderlijke liefde Gods, overgegeven zullen worden, maar zullen eerst uit deze zonden getrokken worden, opdat zij alzoo uit de schuld des doods getrokken worden.

Eindelijk, naar de tegenwoordige gelegenheid verliezen zij de bekwaamheid om in te gaan in het Rijk der Hemelen, wantdaarin zal niet komen dat onrein is, of gruwelijkheid doet; Openb. 21: 27. Want de hemelsche kroon wordt maar opgelegd dengenen, die een goeden strijd gestreden hebben, en hunnen loop in geloof en heiligheid hebben volbracht; 2 Tim. 4: 8. Zoo is dan onbekwaam om tot deze kroon te komen een iegelijk, wien de werken der godloosheid nog aankleven.

IV.

Gods onbeweeglijke ordineering vereischt, dat een geloovige, alzoo buiten het spoor tredende, eerst door eene vernieuwde daad des geloofs en der boetvaardigheid op den rechten weg keere, eer hij tot den einde des levens, dat is, tot het Rijk der Hemelen kunne gebracht worden.

Uit het besluit der verkiezing worden de geloovigen alzoo tot het einde gepraedestineerd, dat zij niet anders dan door middelen van God ingesteld, gelijk als door eenen koninklijken weg, tot datzelfde einde gebracht worden.

En zoo vast en zeker zijn deze besluiten Gods van de middelen, van de wijze en orde der uitgangen, als van het einde en van de uitgangen zelven. Indien dan iemand eenen weg treedt, die Gods ordineering tegen is, te weten, dien breedten weg der onreinigheid en onboetvaardigheid, die recht toe recht aan ter helle leidt, zoo zal hij nimmermeer aldus in den Hemel kunnen geraken. Ja, indien God hem, in dezen verkeerden weg dwalende, overvalt, hij zal noodzakelijk in den eeuwig dood vallen.

Dit is de gedurige en klare stem der Schriftuur; Tenzij dat gij u bekeert, zoo zult gij desgelijks vergaan; Luk. 13: 3; En laat u niet bedriegen: Noch hoereerders, noch afgodendienaars, enz., zullen het Rijk Gods beërven; 1 Cor. 6:10. Te vergeefs meenen dan sommigen, dat een verkorene, in zoodanige zonden dan wentelende, en alzoo stervende, uit kracht van de verkiezing niettemin noodzakelijk zalig zal worden.

Want naar het besluit Gods is de zaligheid der uitverkorenen zeker en vast, maar naar datzelfde besluit Gods is ze niet zeker, dan door den weg des geloofs, der boetvaardigheid en heiligheid. Zonder heiligheid zal niemand God zien; Hebr. 12:14; Het fundament Gods staat vast: dat hij afwijke van ongerechtigheid, die den naam des Heeren Jezu Christi noemt; 2 Tim. 2:19.

Gelijk het dan zeker is geweest naar Gods besluit en belofte, dat alle diegenen, die in hetzelfde schip niet Paulus voeren, zouden behouden blijven, en nochtans ook dat zeggen van Paulus zeker was: Tenzij dat dezen in het schip blijven, zoo kunt gij niet behouden worden; Hand. 27:31; alzoo was het zeker, dat de uitverkorene dienstknechten Gods, David en Petrus, tot het Rijk der Hemelen zouden komen, en nochtans niet minder zeker, indien, die in den doodslag en het overspel, deze in de verzaking Christi en valsche zwering, onboetvaardig was gebleven, geen van hen beiden zoude zalig hebben kunnen worden. Want dit is een waarachtige Theologische regel: Het kwaad ontstaat uit iegelijk gebrek, het goed niet dan uit geheele of alle oorzaken. Dat groote goed dan des eeuwigen levens kan ons daaruit alleen niet geworden, dat wij verkoren zijn, tenzij dat de andere dingen ook te zamen daarbij komen, die tot uitvoering van de verkiezing, uit noodige ordineering Gods, vereischt worden. Indien dezen iets ontbreekt, en het tegenovergestelde in de verkorenen plaats heeft, zoo schijnt aan beide zijden te staan eenige onmogelijkheid. Als hij exempel: Het is onmogelijk, dat de verkorene Paulus zoude verloren gaan; het is ook onmogelijk, dat Paulus, een lasteraar tegen Christus, en een ongeloovige, indien hij in dezen stand sterft, niet zoude verloren gaan; of het is onmogelijk, dat David, uitverkoren zijnde, verloren ga; het is meteen onmogelijk, dat David, een overspeler en doodslager zijnde, zoo hem de dood in onboetvaardigheid overvalt, niet zoude verloren gaan. Maar dezen knoop maakt Gods voorzienigheid en barmhartigheid lichtelijk los, te weeg brengende, dat niemand der uitverkorenen in dien stand sterft, in welken hij, naar eenige ordineering van den Goddelijken wil, uitgesloten zoude worden uit het eeuwige leven.

V.

In dezen tusschenstand, die daar is tusschen de behaalde schuldigheid uit eene zware zonde, en de vernieuwde daad des geloofs en der boetvaardigheid, staat een zoodanig zondaar naar zijne verdienste verdoemd te worden, naar Christus verdienste en Gods vaste voornemen vrijgesproken te worden, maar niet eer, dan als hij, door het opgewekte geloof en de boetvaardigheid, vergiffenis heeft verkregen, wordt hij inderdaad vrijgesproken.

Van de verdienste der verdoemenis van wege zoodanige zonde, kan geene quaestie vallen. Die zulks doen, zullen het Rijk Gods niet bezitten; Gal. 5: 21.

Nochtans onder zoodanige schuldige schuldigheid is de voorwaarde der geloovigen en der godloozen niet eenerlei.

Den geloovigen is het bloed Christi als een bereid tegengift, en bij der hand gesteld, hetwelk zij, zoo haast hun geloof opwaakt, gebruiken kunnen om dit doodelijk venijn te overwinnen. Maar den ongeloovigen ontbreekt dit inwendig beginsel, namelijk, het geloof, zonder hetwelk het remedie gelijk als van verre gesteld is, en kan hun niet eigen worden, noch metterdaad toegepast. Hierbij komt de bijzondere liefde Gods, dewelke, hoewel ze niet maakt, dat zijne vaderlijke verbolgenheid niet zoude ontstoken worden tegen eenen ongehoorzamen zoon, nochtans den vijandelijken haat afkeert, dewelke met een voornemen van te verdoemen vergezelschap is; Wanneer wij gestraft worden, zoo worden wij van den Heere geleerd, omdat wij niet met de wereld zouden verdoemd worden; 1 Cor. 11:32. Nochtans deze Vader der barmhartigheden, die zijne kinderen, ook met de schuldigheid der zonde beladen, niet wil met de wereld verdoemen, die wil ook niet, dat zij in hunne zonden zachtkens zullen liggen ronken.

Daarom heeft Hij deze orde ingesteld, dat de daad der boetvaardigheid de weldaad der vergeving zal voorgaan; Ps. 32:3, Ik heb u mijne zonden bekend gemaakt, en mijne ongerechtigheid heb ik niet verborgen. Ik sprak: ik zal mijne ongerechtigheid tegen mij den Heere belijden. En gij vergaapt mij de misdaad mijner zonde. En Ez. 18:27: Te wat tijd de godlooze zich afkeert van zijne ongerechtigheid, die hij gedaan heeft, zoo zal hij zijne ziel levend maken.

Zoo iemand dan het. oogenblik zelf begeert te weten, in hetwelk, na behaalde schuldigheid door eenige zware zonde, hij metterdaad vrijgesproken wordt, Cyprianus schijnt datzelve met deze woorden klaarlijk aangewezen te hebben:

Wanneer ik u zie in de tegenwoordigheid des Heeren zuchten, zoo twijfel ik niet of de H. Geest is zijne aanblazing doende; wanneer ik u zie weenen, zoo verneem ik Hem vergevende; Cyprian. de Coena Dom.

VI.

In den voorzegden tusschenstand wordt het recht tot het Rijk der Hemelen niet weggenomen; de algemeene rechtvaardigmaking wordt niet krachteloos gemaakt; de stand der aanneming blijft onbewegelijk, en door den H. Geest wordt het zaad der wedergeboorte, samen met alle de fundamenteele gaven, zonder welke de stand des herborenen menschen niet kan bestaan, onverzeerd bewaard.

Ons recht tot het Koninkrijk der Hemelen is niet gelegen in onze daden of werkingen, maar in de genadige aanneming en in onze vereeniging met Christus. Derhalve wordt het recht tot het Rijk niet weggenomen, dan wanneer weggenomen wordt hetgeen daar het in gefondeerd is. Indien wij kinderen zijn, zoo zijn wij dan ook erfgenamen; erfgenamen Gods, en medeerven Christi; Rom. 8: 17. Wanneer dan de aanneming en inlijving blijft, zoo kan wel een geloovig mensch buiten den weg des Rijks dwalen, maar niet vervallen uit het erfrecht des Rijks. Want, gelijk diegene, die melaatsch werd, zijn eigen huis moest missen, totdat hij van die ziekte genezen was, en daarentusschen het recht tot zijn huis niet had verloren; alzoo een aangenomen kind Gods met de melaatschheid van overspel, doodslag, of van eenige andere zware zonde bevangen zijnde, kan wel niet in den Hemel gaan, tenzij dat hij door vernieuwd geloof, en boetvaardigheid eerst van deze onreinigheid gezuiverd zij; en nochtans wordt zijn erfrecht daarentusschen niet uitgedaan.

Wijder wordt ook die algemeene en eigenlijk genoemde rechtvaardigmaking, (die de Apostel Rom. 3:24, 25 beschrijft) niet te niet, door tusschenkomen van de schuld eener particuliere zonde, hoewel dezelve ook gruwelijk zoude mogen zijn, en de conscientie zwaarlijk kwetsen. Want tegen deze rechtvaardigmaking wordt regelrecht gesteld niet allerlei schuld van iegelijke zonde, maar eene algemeene schuldigheid aller zonden, die nog niet geboet is, noch de schuldigheid van allerlei personen, maar de schuldigheid der ongeloovigen, die nog met het bloed Christi niet zijn afgewasschen, noch de mate van allerlei schuldigheid, maar zoodanige schuldigheid, om welke de vijandelijke haat Gods over de schuldige personen hangt. Die eenmaal door een waar geloof gerechtvaardigd is, die zal nimmermeer naderhand op deze wijze schuldig worden.

Wij mogen derhalve zeggen, dat de vrucht der rechtvaardigmaking, wanneer zoodanige particuliere zonde tusschenkamt, voor een tijd opgeschort wordt; omdat de persoon uit deze nieuwe schuldigheid van noode heeft eene particuliere vergeving of vrijspreking.

Maar wij kunnen niet zeggen, dat de stand der rechtvaardigmaking daarom zoude gebroken worden; omdat dezelve persoon niet uit de algemeene vergeving der voorgaande zonden is gevallen, zoo wordt dezelve ook niet beroofd van die bijzondere voorbidding, die Christus allen geloovigen toegezegd heeft, noch van de genadige liefde Gods zijns Vaders.

Even dezelfde gelegenheid heeft het met de aanneming. Want nimmermeer neemt God in Christus eenen zoon aan, dien Hij daarna zoude of genoodzaakt zijn, of zoeken te onterven, en uit zijne familie te stooten.

De kinderen Gods kunnen wel zondigen, en dat zwaarlijk, maar dat zij alzoo zouden zondigen, dat zij van hun Vaderland en van hunnen Hemelschen Vader ontbloot zouden worden, zal de Goddelijke voorzienigheid en barmhartigheid geenszins toelaten. De dienstknecht blijft niet eeuwiglijk in den huize; Joh. 8:35;

Want, gelijk Ambrosius zegt, de gave der aanneming snijdt God niet af; Ambros. de Jacob & Vita Beata, lib. 1, cap. 6.

Eindelijk, het zaad der wedergeboorte, en die fundamenteele gaven, zonder dewelke het geestelijke leven niet bestaat, worden onverteerd bewaard.

Dat blijkt klaarlijk daaruit, dat dezelve H. Geest, die dit zaad in de harten der herborenen instort, ook hetzelfde zaad eene hemelsche en onverderfelijke kracht indrukt, en dezelve onderhoudt en bewaart: Wie van het water drinkt, dat Ik hem geven zal, die zal niet dorsten in der eeuwigheid; maar het water, dat Ik hem geven zal, zal in hem worden eene fontein des waters, springende ten eeuwigen leven; Joh. 4:14; Een iegelijk, die uit God geboren is, zondigt niet, want het zaad Gods blijft in hem; 1 Joh. 3:9. Dit zaad des levens in hen blijvende, is het onmogelijk, dat de gaven des levenden geloofs en der liefde teneenenmaal uitgebluscht zouden worden.

Hierom zegt Gregorius met waarheid: De Heilige Geest blijft altijd in de harten der heiligen na eenige

gaven; na sommige komt Hij weder; weggaande gaat Hij weg om weder te komen; maar in deze deugden, zonder welke men tot het leven niet komt, blijft Hij in de harten zijner uitverkorenen; Greg. mor., lib. 2, cap. 42.

VII.

Dat de herborenen niet teneenenmaal van geloof, heiligheid, en aanneming afvallen, dat spruit geenszins uit hen of uit hun wil, maar uit eene bijzondere liefde Gods, uit eene Goddelijke werking, en uit Christus' voorbidding en bewaring.

Het is zeker, wanneer God naar streng recht met ons wilde handelen, dat Hij rechtvaardiglijk zijne Vaderlijke gunst en heilzame gaven der genade ons zoude mogen ontnemen, overmits onze ondankbaarheid en dartelheid. Maar, gemerkt naar den regel van de School zelve, de zonde de genade niet dadelijk wegneemt, maar verdienender wijze; tenzij dat men doet blijken, dat God met de zijnen handelt naar hunne booze verdiensten; zoo zal niet volgen, uit het bedrijven van eenige zware zonde, dat zij het geloof terstond zouden verliezen, of uit den stand der rechtvaardigmaking en aanneming tot kinderen vallen. Want hetgeen door onze kwade verdienste rechtvaardiglijk zoude mogen geschieden, datzelve wordt door de barmhartigheid des goeden Gods, en door de voorbidding Christi, en door de werking des H. Geestes verhinderd, dat het niet geschiedt. Geen schepsel zal ons kunnen scheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus onzen Heere, Rom. 8, in 't laatste. Niet de Duivel; want dezen zal God onder onze voeten vertreden, Rom. 16: 20. Niet de wereld; want Christus heeft de wereld overwonnen, 1 Joh. 5: 4; en Hij werkt alzoo in alle de zijnen, dat zij ook eindelijk de overwinning verkrijgen. Eindelijk niet onze zwakheid (waarvan ons het meeste perikel te vreezen is), of de geneigdheid en buigzaamheid van onze willekeur tot het kwade. Want de kracht Gods wordt in deze zwakheid der geloovigen altijd betoond, en door de voorbidding Christi voor dezelve wordt altijd verkregen, dat zij van hun geloof niet afwijken: Ik heb voor u gebeden, opdat uw geloof niet afwijke; Luk. 22: 31; Ik bid niet alleenlijk voor hen, maar ook voor diegenen, die door hun woord gelooven zullen; Joh. 17: 20 enz. De volharding dan der geloovigen in het geloof, en in de genade Gods, halen wij niet van hunne vrije willekeur, maar van hunnen Verlosser Christus Jezus;

De Heere zal mij verlossen van alle boos werk, en bewaren tot zijn hemelsch Koninkrijk; 2 Tim. 4: 18. Hiertoe dienen de woorden van Augustinus: Is het, dat wij Gode al geven, en niet ons; wij leven zekerder, dan dat wij ons ten deele Hem, en ten deele ons zelve aanbevelen; Aug. de Bono Persev., cap. 6.

Gelijk Hij werkt, dat wij daartoe komen, alzoo werkt Hij ook, dat wij niet weg gaan; Ibid., cap. 7.

VIII.

De volharding dan der heiligen is eene genadige gave Gods, 'twelk uit het besluit der verkiezing tot ons vloeit.

Deze slotsom ontstaat uit al hetgeen nu gezegd is. Maar, opdat het klaarder moge blijken, zoo zullen wij nog wat hier bij voegen.

Ten eerste, dat het een genadig geschenk Gods is, blijkt uit die woorden des Apostels: Wat hebt gij, dat gij niet ontvangen hebt?

En is het, dat gij het ontvangen hebt, wat roemt gij, alsof gij 't niet ontvangen hadt? 1 Cor. 4:7. Is er iets dat den menschen billijke oorzaak geeft om te roemen, het is voorwaar volstandiglijk in het goede tot den einde toe volhard te hebben, ook alsdan, als zij de middelen, genoegzaam om te volharden, naar vrije keur hadden kunnen gebruiken. Derhalve, zoo wordt dit door eene bijzondere gave den geloovigen gegeven, of zij hebben iets, dat zij niet hebben ontvangen, waarin zij hoog roemen mogen. Wij daarentegen zeggen, hetzij wij door de volharding verstaan willen de kracht zelve, die de geloovigen ondersteut en omzet, of de vastigheid en onverwinnelijke sterkte des geloofs, of eindelijk de daad zelve der volharding, dat daar niets is van dit alles, of het is eene gave Gods.

Wat aangaat de kracht, waarmede de wil ondersteund wordt, opdat hij zoude mogen volharden, de Remonstranten staan niet ongaarne toe, dat het Gods genade alleen is, die den mensch met deze krachten om te volharden voorziet; In het antw. aan die van Walch. pag. 75.

Wat aangaat de vastigheid en de sterkte zelve, dewelke aangemerkt wordt, als eene wijze of toegevoegde zaak des waren geloofs, datzelve moet ook onder de gaven Gods gesteld worden.

Want die de zaak zelve geeft, namelijk het geloof, die geeft ook meteen de wijze, namelijk, de vastigheid deszelven geloofs of sterkte; God is getrouw, die ons bevestigen zal; 2 Thes. 3:3; Gij zijt geener gave ontbloot, maar gij verwacht de openbaring onzes Heeren Jezu Christi, die u versterken zal tot den einde onstraffelijk; 1 Cor. 1: 7, 8. Uit welke woorden blijkt, dat het geloof is eene gave Gods, zoowel in zijn aanwas en vastigheid, als in zijne beginselen, en, om zoo te zeggen, in zijne teedere jaren. Eindelijk, indien wij begeeren de gezonde manieren van spreken uit de Schriftuur te nemen, zoo zullen wij dezelve onze volharding ook moeten noemen eene gave Gods. Want indien de Schriftuur niet alleenlijk de hoedanigheid zelve des geloofs eene gave Gods noemt, maar ook het geloof zelf verklaart, om niet den menschen gegeven te zijn Fil. 1: 19, zoo moeten wij dan ook niet alleenlijk de volharding, maar ook de daad zelve der volharding Gode toeschrijven. Dit wordt in de aangehaalde plaats klaarlijk geleerd, waar de Apostel zegt, dat het niet alleenlijk den Filippensen gegeven was in Christus te gelooven, maar ook om Christus wil te lijden; wat is dit anders, als onder het kruis in het geloof Christi te volharden? In dezen zin zegt Augustinus: Wij zeggen, dat de volharding is eene gave Gods, daarmede tot den einde toe in Christus volhard wordt [In Epist. Hilarij ad Aug.]; en onder de dwalingen der Massilianen wordt gesteld, dat zij ontkenden, dat iemand zoodanige volharding gegeven werd, van dewelke niet toegelaten wordt af te wijken; Aug. de bono Perseverantix cap. 1. Welke dwaling Augustinus wederlegt, De bono Persev. cap. 6.

Resteert nu, dat wij bewijzen, dat deze gave van volharding uit de fontein der verkiezing voortvloeit, tot bewijs waarvan wij dus eenige bewijsreden zullen bijbrengen.

Hetgeen gegeven wordt uit een krachtig voornemen van onfeilbaarlijk die personen zalig te maken, dien het gegeven wordt, datzelve moet noodzakelijk vloeien uit het besluit der verkiezing. Want wat is anders iemand te verkiezen, als hem te ordineeren om de zaligheid onfeilbaarlijk te verkrijgen? Nu, zoodanig is de kracht en natuur dezer gave, dat wij zelfs niet denken mogen, dat iemand de volharding geordineerd of gegeven is, dan uit voorgaand voornemen, deszelven onfeilbaarlijk tot de zaligheid te ordineeren en te brengen. Want wat voor nuttigheid uit eenige Goddelijke weldaad tot iemand vloeit, al datzelve heeft zonder twijfel de auteur van de weldaad besloten mede te deelen deegenen, dien hij verwaardigd heeft die weldaad mede te deelen. Nu, dit is Gods onbeweegelijke ordineering: zoo wie volhardt, die zal zalig worden. Derhalve, zoo wien God heeft willen geven de volharding, dat is een klaar bewijs, dat dezelve, door voorgaand besluit Gods, tot de zaligheid is geordineerd geweest. Hiertoe dient hetgeen Matth. 24: 24 staat. Alwaar de onmogelijkheid van verleid te worden voor sommige personen, Gode bekend, in hunne voorgaande verkiezing gefondeerd wordt.

En hetgeen Rom. 11:5 staat. Alwaar de behoudenis van weinigen, die van God niet zijn afgeweken, gezegd wordt geschied te zijn, naar genadige verkiezing. Bezieet hiervan meer bij Aug., de bono Persev., cap. 17.

VAN DE ZEKERHEID DER VOLHARDING, ZOO VEEL ONS AANGAAT. EERSTE STELLING.

Elk geloovig mensch kan zekerlijk verzekerd zijn, dat hij door de barmhartigheid Gods zijns Vaders in het ware geloof bewaard, en tot het eeuwige leven gebracht zal worden.

Wij hebben gesproken van de volharding, aangaande de zekerheid der zaak, waaruit dezelve voortkomt; nu staat van dezelve gehandeld te worden, aangaande de zekerheid der zaak, wat er in deze volharding is en wezen moet, namelijk, zoo verre als wij, in wie de zaak in zichzelven zeker zijnde, volbracht wordt, dezelve voor zeker en onfeilbaarlijk aannemen. Wanneer wij iederen geloovige tot gemeenschapdezer weldaad toelaten, zoo zeggen wij, dat deze weldaad geschonkene niet aan weinigen, maar aan alle geloovigen, als geloovigen gegeven wordt, alzoo, dat het allen geloovigen en hun alleen altijd eigen is.

Maar wij zeggen liever, dat hij alzoo verzekerd kan zijn, dan dat hij inderdaad altijd verzekerd is, omdat deze verzekerdheid, hoewel ze uit de natuur zelve des geloofs ontstaat, nochtans niet altijd,

gelijk ze kan en behoort, hare werking betoont, maar somwijlen onderdrukt wordt, gelijk wij kort hierna zeggen zullen. Maar wij zeggen hier, dat elk waarachtig geloovig mensch bij zichzelf, beide altijd en voor altijd, zoodanig fondament vast genoeg voor de hand heeft, waarop, indien hij zijnen stand en de Goddelijke belofte en bewaring wel overweegt, hij deze dadelijke verzekering van zijne bewaring in het geloof ten eeuwigen leven kan bouwen.

1. Het is Gode niet genoeg tot zijne eere ons te bewaren, tenzij dat Hij ons ook van deze zijne bewaring verzekert: Geloofd zij God, door wiens kracht wij bewaard worden, door het geloof tot de zaligheid; 1 Petr. 1:3.

Maar wij danken God niet van dingen, die ons onbekend zijn. Het was Christus niet genoeg te bidden voor de volharding van Petrus, waaruit de vrucht in zich zelve onfeilbaar was; maar Petrus moest datzelve weten, opdat hij de vaste zekerheid er van mocht genieten: Ik heb voor u gebeden Petrus; opdat uw geloof niet afwijke; Luk. 22: 32.

2. Ons is het tot onzen troost niet genoeg, in het schip der Gemeente gesteld zijnde, naar de haven der zaligheid te varen, tenzij dat wij ook vastelijk verzekerd zijn, dat wij door geen storm van de gewenschte haven zullen verstoken en uitgesloten worden. Het was Noach niet genoeg, dat hij in de ark gesloten werd, maar hij was ook, om zijn vertrouwen te versterken tegen schipbreuk, met eene Goddelijke belofte gewapend: Ik zal mijn verbond met u maken, en gij zult in de ark gaan, enz.; Gen. 6: 18.

3. De vastigheid dezer verzekering komt voort uit de bijzondere natuur des geloofs zelve, als dewelke namelijk, niet alleenlijk regelrecht gevoerd wordt tot de beloofde zaak, maar zich ook wederom keert om dezelve aan te nemen.

Van het eerste spreken die woorden: Gerechtvaardigd door het geloof, hebben wij vrede met God; Rom. 5: 1; Mijne schapen zullen niet vergaan in der eeuwigheid; Joh. 10:28. Van het laatste, deze: Wij weten, dat wij Hem gekend hebben; 1 Joh. 2:3; Insgelijks: Die in den Zoon gelooft, heeft het getuigenis in zichzelf; 1 Joh. 5:10. Insgelijks: Wij hebben den Geest ontvangen, die uit God is, opdat wij weten wat ons van God gegeven is; 1 Cor. 2:12.

Derhalve, zoo gelooft een ieder geloovige, door de inwendige werking zijns geloofs, de bewaring van dit zijn geloof.

4. Hetzelfde wordt bevestigd uit de getuigenissen dezes geloofs. Het is een uitnemend teeken, de geestelijke blijdschap: Geloovende, verblijdt gij u met eene onuitsprekelijke en glorieuse vreugde; 1 Petr. 1:8.

Nu, deze blijdschap is niet verdwijnende: Uwe blijdschap zal niemand van u nemen; Joh. 6: 22. Insgelijks, de geestelijke roem: Wij hebben toegang door het geloof tot de genade, in dewelke wij staan, en roemen in de hope der heerlijkheid der kinderen Gods; Rom. 5:2. Nu, deze roem staat op de zaak, waarop dezelve ziet en gegrond is, als nu tegenwoordig en verkregen zijnde, hoewel dezelve nog inderdaad zal worden verkregen. Aldus zegt Chrysostomus op deze plaats: Iemand roemt van die dingen, die hij nu in zijne hand heeft. Aangezien dan de hope der toekomstige dingen zoo vast is en klaar, als nu gegeven, even zoo zeer, zegt de Apostel, roemen wij ook op dezelve.

5. Eindelijk, de zekerheid, niet alleen der volharding, maar ook van den volhardenden mensch, bewijst de onderlinge verbintenis tusschen God en den geloovigen, aan de eene zijde, van hetgeen ons weggelegd is en bewaard in de hand Gods, aan de andere zijde, van het Goddelijke pand in onze harten ingegeven.

Beide de panden worden gegeven, niet tot gerustheid van beide de partijen, maar alleenlijk van de eene partij; namelijk, van de onze.

Hoewel beide aan weerszijden bezeten worden, nochtans worden ze bewaard door de getrouwheid van de eene partij alleen, namelijk, die van God.

Van 't eerste zegt Paulus: Ik zal niet beschaamd worden; want ik weet, wien ik geloofd heb, en ben verzekerd, dat Hij machtig is te bewaren, wat ik bij Hem heb tot op dien dag; 2 Tim. 2:12. Hetgeen ik bij Hem heb; daar is het pand der zaligheid. Hij is machtig te bewaren; daar is de sterke bewaardér. Ik weet, en ben verzekerd; daar is het geloof. Ik zal niet beschaamd worden; daar is het vertrouwen.

Van het laatste, dat bij ons gelegen is, zegt dezelve Apostel: Geloovende zijt gij verzegeld met den H. Geest der beloften, die het pand is onzer erve. Insgelijks: Hij heelt ons gegeven het pand des Geestes in onze harten.

Ware het zaak, dat God, ons dit pand te voren gegeven hebbende, de overige resteerende bezitting vervolgens niet daarbij voegde, Hij zelf zoude de schade lijden des verlorenen pands; gelijk zeer wel en grondig Chrysostomus besluit; Want indien Hij het geheel en al nietzoudekomen te geven, zoozoudeHij het pand hebben willen geven en verliezen, en dat te vergeefs en zonder oorzaak; Chrysost. Homil. 3, in 2 Cor. 1.

Dezelve zegt ook: Die zijn waarlijk des Geestes deelachtig, dat het pand des erfdeels onze is; Idem, Homil. 2, in Ef 1.

II

Buiten het bevljtigen der heiligheid, en het gebruik der middelen, kan deze zekerheid des geloofs tot de daad niet komen.

Wij brengen de vaste verzekering van te volharden, en van het eeuwige leven te verkrijgen, tot Gods barmhartigheid, en tot de voorbidding Christi, als tot de oorzaak derzelve; alzoo nochtans, dat wij ze ook tot de heiligmaking, als eene onafscheidelijke medegezellin, en een zeker bewijs meteen zenden. Ditzelve wordt gesteld tot een bewijs eens vasten geloofs; Hieraan weten wij, dat wij Hem kennen, is het, dat wij zijne geboden houden; 1 Joh. 2:3. Deze wordt, om zoo te zeggen, beschreven, als zijnde eene rechte wetenschap der rechtvaardigmaking; Daar is geene verdoemenis voor diegenen, die daar zijn in Christus Jezus, die niet wandelen naar den vleesche; Rom. 8: 1. Maar deze heiligheid stellen wij zoo niet, dat zezoudemoeten wezen in den hoogsten trap, maar meten die af naar de vlijtigheid, of naar het goede voornemen des menschen, en wij zeggen, dat de heiligheid en de zekerheid des geloofs met gebeden, vasten, waken, dooding der leden en andere middelen, van God ingesteld, bevorderd en bevestigd kan en behoort te worden; Waakt en bidt, opdat gij niet in verzoeking geraakt; Mark. 16:28; Ik kastijd mijn lichaam, opdat ik niet verwerpeljk worde; 1 Cor. 9:27. Daarentusschen nochtans, deze naarstigheid en dit Godzalig gebruik dezer middelen rekenen en stellen wij alzoo onder den loop en oefening van onzen wil, die nu vrij gemaakt is, dat wij ze meteen tellen onder de behulpzelen der helpende genade, en onder bewegingen der inwonende genade.

het is kennelijk, dat deze vaste verzekering, daar wij van spreken, zonder deze dingen niet te voorschijn komt.

1. Omdat de heiligmaking, die eene mede gezellin is der rechtvaardigmaking, niet bestaat buiten een goed voornemen va gehoorzaamheid. Welk inblijvend voornemen, hoewel het door vele zonden dikwijls als gebroken wordt, nochtans den uitverkorenen wel genoeg is, om den stand der rechtvaardigmaking in hen buiten perikel te bewaren, maar, tot tegenwoordigen troost des vertrouwens, wordt noodzakelijk vereischt zoodanig een dadelijk werkend voornemen. En niemand kan uit getuigenis des Geestes, tot zijn hart sprekende, zeggen: Ik geloof nu vastelijk, dat ik in den stand der genade onbezwykelyk zal volharden; tenzij dat hij meteen uit eene zorgvuldigheid eens oprechten harten daarbij voege: Ik heb vastelijk voorgenomen in de wegen der heilige geboden Gods te wandelen.

Veel minder mag men denken, dat de daad dezes vertrouwens staan kan met een dadelijk en opzettelyk voornemen van te zondigen; aangezien dat, gelijk de eene inwendige kracht tegen de andere, alzoo de eene werking tegen de andere gesteld wordt. En niet zonder dwaasachtige tegenstrijdigheid van redenen zullen wij alzoo ons zelven inbeelden, dat iemand zal besluiten: Ik vertrouw vastelijk, dat het eeuwige leven mij niet kan benomen worden; nochtans heb ik meteen besloten de verleidende begeerlijkheden te dienen. Onze Zaligmaker bewijst, dat deze dingen niet kunnen te zamen bestaan; Niemand kan twee Heeren dienen; Matth. 6:24.

III.

Deze verzekering heeft die trap der volmaaktheid niet, die altijd alle vreeze van het tegendeel uitsluit; maar somwijlen is ze wakker, somwijlen slap, somwijlen, gelijk in zeer zware aanvechting geschiedt, als geene.

In de geestelijke gaven, waarmede wij in dit leven begaafd worden, moet men letten op de oprechtheid, niet verwachten een volmaaktheid in den hoogsten trap, ook mede, gelijk in alle andere dingen, die men zal aannemen, dat de hand, waarmede men aanneemt, hare ziekten en zwakheden dikwijls heeft, zoodat de verzekerdheid der geloovigen niet altijd geniet den hoogsten trap van de zekerheid harer zaligheid en volharding.

De zwakheid van 't eerste rijst uit het, geen, waarvan eigenlijk afhangt de zekerheid van dit vertrouwen, dat de persoon zal volharden, hetwelk niet zoo sterk en vast is, als de zekerheid van het geloof, waarmede wij de artikelen des geloofs aannemen. Want de artikelen des algemeenen geloofs bewegen onze toestemming, als eerste beginselen of gronden, die wij zonder tusschenkomen van iets anders gelooven. Maar de waarheid van dit bijzonder geloof wordt daaruit niet getrokken, als iets, dat noodzakelijk is volgende, maar wordt alleenlijk daaronder gevoegd, als hetgeen daar op ingebracht wordt. Zoo kan geene meerdere vastigheid wezen van dit besluit, 'twelk deze verzekering werkt, als daar is in het zwakste deel van de voorgaande voorstellingen.

En die tweede voorstelling berust op teekenen des geloofs, die wij door ervaring bevinden, en die door de eigene conscientie des menschen in 't bijzonder worden overwogen. Alzoo deze teekenen somwijlen in twijfel getrokken worden, of zij eigene en ware teekenen zijn, en menigmaal door eenige wolk der verzoeking verborgen worden, dat zij tot tegenwoordigen troost niet lichten: wat wonder is het dan, indien niet altijd voor de hand is eene wakkere en krachtige verzekering der geloovigen van hunne zaligheid?

Wij zwijgen, dat ook de beginselen en gronden des algemeenen geloofs, hoewel zij in zich zelven door 't geopenbaarde licht klaar zijn, dewijl zij ons nochtans bekend worden door eene zekerheid, niet die ons klaarlijk betoond wordt, maar alleenlijk die ons aankleeft, zoo verkrijgen zij bij ons eene zoo gelijke vastigheid van toestemming niet, als wel doen de Mathematische demonstratiën, of gemeene grondkennissen, die van nature in onze harten geplant zijn. Maar somwijlen, wanneer wij die bezien, rijzen uit de overblijfselen van ons vleeschelijk mistrouwen, zekere dampen, door welke het licht der Goddelijke onveranderlijke waarheid ons schijnt verbroken te worden en te waggelen. Hoe veel drukker en langer is de twijfeling van eiken geloovige in het bijzondere vertrouwen van hunne personen te bemerken?

Welker oogen wel altijd zouden waggelen, ten ware de Geest Gods deze algemeene openbaring des algemeenen geloofs, en die eigene toepassing van eens iegelijks conscientie, deze belofte zich toeëigenende, bevestigde, en in onze harten verzegelde, welke Geest getuigenisgeeft met onzen geest, dat wij kinderen Gods zijn. Nu, dat getuigenis des 11. Geestes; hoewel het zaad zelf nimmermeer teneenenmaal vergaat; nochtans, wat aangaat de vrucht en het gevoelen, somwijlen vertrekt het, opdat ons bekend worde onze zwakheid, of wordt het voor een tijd door onze wederspanningheid en ondankbaarheid overstelpt.

De andere zwakheid ontstaat uit de verzoeken, waarmede deze verzekerdheid bestreden wordt. Dezelve zijn deels verdrukkingen, dewelke het kwaad der straf schijnen te dreigen; deels onze verkeerde begeerlijkheden, die het kwaad der schulden de schuldigheid indrukken; deels des duivels strikken en aanvechtingen, waarmede hij ons in beide wijzen bevecht; maar de voornaamste strijd is in den strijd des vleesch en des geestes.

Gedurende dezen strijd is het geloof flauw. Indien de geest het vleesch overwint, dan is het wakker en zingt triumf: Wie zal ons scheiden van de liefde Gods? maar indien de geest, hetwelk dikwijls gebeurt, vermoeid en verbroken zijnde, voor een tijd onderligt, door de zwaarte der verdrukkingen overvallen, of door vlekken van zware zonden bezoedeld zijnde, alsdan blijft daar geene zoodanige dadelijke verzekering, alle geestelijke troost houdt op, en het licht des Goddelijken aanschijns is verborgen. Hieruit komen die klachten der heiligen, Job. 6:4; De pijlen des Heeren zijn in mij, welker grimmigheid mijn geest uitzuipt, en de verschrikkingen des Heeren strijden tegen mij. Klaagl. 3:42;

Wij hebben onrecht gedaan, en hebben tot toorn verwekt;

Daarom laat Gij U niet verbidden; Gij hebt een wolk voor u gesteld, opdat het gebed niet doordringe. Indien de baren der verzoeken hooger rijzen, en de vurige pijlen des Satans de conscientie, die met haar eigen last onderdrukt ligt, nog daarenboven komen te kwetsen, alsdan wordt niet alleenlijk deze lieflijke verzekerdheid verdreven, maar iets geheel tegenovergestelds komt in de plaats, zoodat de heiligen, ontroerd, God als toornig aangrijpen, en meenen, dat zij in den openen mond der hel zullen geworpen worden.

Dat geven te kennen de bijkans wanhopende woorden van Job; 3:2; Vergaan moet de dag, in denwelken ik geboren ben; van David; Ps. 31:25; Ik sprak in mijn versagen: ik ben van uwe oogen verstooten.

VIERDE STELLING.

Nadat de geloovige uit zoodanige verzoeken is uitgeworsteld, alsdan is die daad, waarmede hij de Vaderlijke barmhartigheid Gods jegens hem aangrijpt, en dat hem het eeuwige leven onfeilbaarlijk zal geschonken worden, niet eene daad van eene onzekere inbeelding, of van eene gissende hope, waar valschheden en bedrog onder kan wezen, maar van een waarachtig en levend geloof, opgewekt en verzegeld in zijn hart, door den Geest der aanneming.

Gelijk het geschiedt in de natuur, alzoo geschiedt het ook in de genade; wanneer de wolken verdreven zijn, zoo is de dag klaarder; en sommige ziekten zijn heilzaam voor het toekomende. De geloovige, uit de golven van zware verzoeken te boven komen zijnde, wekt niet alleen datzelfde vertrouwen op, hetwelk schier verstikt was, maar verkrijgt ook eenen meerderen trap daarvan; want het wordt door deze oefening sterker, en na de victorie blijder. Indien hem in denzelfden strijd ook de beenderen verbroken zijn geweest, zij worden veel vaster wederom vertroost, Ps. 51:10; De beenderen, die Gij verslagen hebt, zullen verheugd worden.

Aangezien het leven en de stand des herboren menschen is geestelijk, en gelijk als tegen nature tegen gehouden wordt, daarom zoo is het, dat de geest lichtelijk tot zijne vorige gewoonte keert, en zijn vorig vertrouwen van Gods Vaderlijke barmhartigheid bekent. Datzelfe blijkt uit uit de exempelen der heiligen, die, hunne heftigste worstelingen eindigende, in een levendige stem des geloofs zijn uitgebarsten; Jonas in den buik van den walvisch: Ik ben van uw oogten verstooten; nochtans zal ik uwen heiligen tempel wederom zien; Jon. 2: 5; Paulus: Ik ellendig mensch, wie zal mij verlossen van 't lichaam dezes doods? Ik dank God door Jezus Christus; Rom. 7: 24.

Dewijl de ziel; gelijk als ten einde van den adem wezende, en naar de Vaderlijke verzoening dorstende; tot de fontein des levenden waters te gretiger loopt, en te smakelijker drinkt van de genieting des verzoenden Gods, van welke zij zich zelve een weinig tijds heeft ontbloot gezien; zoo is het dat zij daaruit het zaad des geloofs in zekerheit, door kracht van hetwelk zij opstaat om het vervallene des geloofs weder op te maken; welks wortel door sukkeling toeneemt, en nieuwe verzegelingen schiet, waaruit de loten van meerdere zekerheit voortkomen. Uit deze worsteling en verdrukking leert ze lijdzaamheit, waarmede zij zichzelve temt, uit lijdzaamheit beproeving, waarmede zij zich onderzoekt; uit de beproeving klimt zij op tot de hope, van de toekomende verzoeken desgelijks te overwinnen; 2 Cor. 1:10. Die ons uit zoo vele perijkelen verlost heeft; op welken wij hopen, dat Hij ons ook nog verlossen zal; van de volharding, en van het eeuwige leven te geven; 1 Cor. 1. Hij zal u versterken onstraffelijk tot op den dag onzes Heeren Jezus Christus. Nu, deze hope beschaamt niet, gelijk aldaar hij den Apostel volgt. Het is derhalve niet eene onzekere meening of ongewisse gissing, maar eene hope, dewelke, gelijk ze uit het geloof gerezen is, dezelfde zekerheit heeft, die het geloof heeft, en derhalve bondig is, en niet te schande gemaakt kan worden.

Wij hebben een exempel in David van dit vernieuwd en bevestigd vertrouwen, nadat de vlek zijner zware zonde was afgewasschen; Ps. 51; nadat de storm der gevaarlijke aanvechting terug was gedreven, Ps. 73. In beide blijkt de Geest des gebeds, de geestelijke blijdschap en de bezegeling der aanneming:

Neemt den Heiligen Geest niet van mij; Gij hebt mij bij de rechterhand gehouden, enz. Daaruit komt die gevolgtrekking van een kind Gods: Maar het is mij goed alzoo zeer aan te kleven, mijn vertrouwen in den Heere te stellen.

VALSCHE STELLINGEN, DIE WIJ VERWERPEN.**EERSTE STELLING.**

Dat de volharding der ware geloovigen niet is eene vrucht der verkiezing, maar eene weldaad, onder deze conditie alle menschen gelijkelijk aangeboden, namelijk, zoo zij de genoegzame genade niet verwaarlozen zijn van de middelen, zoo zijn ze immers van volstrekte gaven, waarmede God belooft,

ziende de onvermogenheid der menschen, om zoowel het einde zonder middelen te verkrijgen, als de middelen zelve, of de voorwaarden uit zichzelf te volbrengen, dat Hij maken zal, dat zij dezelve voorwaarden zullen volbrengen. God belooft het leven dengenen, die Hem volstandig vreezen. De belofte van het leven is onder voorwaarde, maar van de volstandige vreeze is dezelve volstrekt. Ik zal mijne vreeze in hunne harten geven, opdat zij van Mij niet afwijken.

4. Het zij zoo, dat deze gave voorwaardelijk is. Zij wordt nochtans niet aangeboden op deze voorwaarde, indien zij de genoegzame genade niet verzuimen. Tegen deze voorwaarde strijden die redenen, die van ons bijgebracht zijn tegen de krachten van den vrijen wil in de bekeering des menschen; bij dewelke wij nog deze voegen.

1. Uit deze voorwaarde zal volgen, dat wij tevergeefs God bidden voor sommige menschen, dat Hij hun geve de gave van volharding; want gewoonlijker wijze biedt Hij die menschen aan een algemeene en genoegzame genade; en zoo zij deze niet verzuimen, zoo zullen zij volharden.

2. Deze voorwaarde is te vergeefs, want zij maakt de volharding tot eene voorwaarde van de volharding.

Want de genoegzame genade niet te verwaarloozen, is volharden. Indien dan God onder deze voorwaarde de volharding aanbiedt, zoo biedt Hij ze aan onder voorwaarde van deze zelve.

Eindelijk, dit tweede lid van deze tegenstelling wordt bondiglijk van Augustinus omver geworpen; de somma van wiens disputatie dit is: Aan Adam was gegeven te kunnen, indien hij wilde, in het goede volharden, maar hem was niet gegeven te willen. Maar aan ons, die in Christus waarlijk ingelijfd zijn, is zoodanige genade gegeven, dat wij niet alleenlijk kunnen, zoo wij willen, maar ook, dat wij willen in Christus volharden [Aug. De corrept. & Grat. cap. 11, & 12].

Ingelijks, De vinitat. Ecclesia; cap. 0, verdoemt dezelve Augustinus deze zelfde leer tegen de Donatisten: Indien de menschen willen, zij gelooven; indien zij willen, zij volharden in hetgeen zij gelooven; indien zij niet willen, zij volharden niet.

Het eerste lid dezer stelling hebben wij wederlegd in onze stellingen van het eerste Artikel, in de derde schriftmatige en in de derde onschriftmatige. Ingelijks, in dit vijfde Artikel, in de achtste schriftmatige stelling van de volharding der heiligen, wat de zaak aangaat. Het tweede lid deszelve begrijpt vele ongerijmdheden.

1. Het is valsch, dat de volharding alleen is eene aangebodene gave, en die niet meteen gegeven wordt. Want de Schriftuur betuigt, dat God de genade van volharding niet alleenlijk den zijnen aanbiedt, maar ook schenkt, en in hun hart ingeeft, Jerem. 32: 40; Ik zal mijne vreeze in hunne harten geven, opdat zij van Mij niet afwijken. Joh. 4:14. Het water, dat Ik hem geven zal, dat zal in hem worden eene fontein des waters, springende in het eeuwige leven, 1 Cor. 10:13; Maar Hij zal ook met de bezoeking eene uitkomst geven.

2. Het is valsch, dat dezelve allen menschen even gelijk aangeboden wordt, als blijkt uit onze stellingen van het eerste Artikel, te voren bijgebracht; alwaar wij bewezen hebben, dat de volharding in 't geloof tot de uitverkorenen alleen behoort.

3. Het is valsch, dat de volharding is eene gave, onder conditie aangeboden. Want het is eene gave, van God volstrektelijk beloofd, zonder aanzien van eenige voorwaarde. De reden is deze: Sommigen der beloften Gods gaan het einde aan, sommigen de middelen tot het einde. De beloften van het einde, als bij voorbeeld, van de zaligheid, zijn met voorwaarde: gelooft en gij zult zalig worden: weest getrouw tot den dood (of, volhardt) en Ik zal u de kroon des levens geven. Maar dewijl niemand de voorwaarden kan volbrengen, zoo heeft God ook vrije en volstreckte beloften gedaan, van de voorwaarden zelve te geven; dewelke Hij in ons werkt, opdat wij door dezelve als door middelen tot het einde mogen geraken; Deut. 36: 6, De Heere God zal uwe harten besnijden, dat gij den Heere uwen God liefhebt van ganser harte, en van ganser uwer ziele, opdat gij leeft. Het einde, hier beloofd, is het leven; hetwelk de Israëlieten nimmermeer zullen verkrijgen, dan mits doende de voorwaarde, namelijk, de liefde Gods. Maar God belooft hier volstrektelijk, dat Hij hun deze voorwaarde geven zal.

Dewijl dan de beloften van het geloof, en van de volharding in 't geloof, beloften

TWEEDE STELLING.

Dat de volharding eene conditie is des nieuwen Verbonds, voorgaande tot de verkiezing.

Bezieet de tweede en vijfde valsche stelling, die wij in het eerste Artikel hebben verworpen.

DERDE STELLING.

Dat een waar geloovige zondigen kan tegen den H. Geest.

Tegen deze stelling strijden deze redenen.

1. Te zondigen tegen den Heiligen Geest, is te zondigen tot der dood, 1 Joh. 5:16. De ware geloovigen kunnen tot ter dood niet zondigen. Want tot den dood zondigen, is die zonde begaan, uit welke de zekere dood volgen zal, namelijk, de eeuwige en de tweede; welke nochtans nimmermeer macht heeft over de ware geloovigen, als die de zonde sterven en van de zonden opstaan tot eene nieuwigheid des levens, Openb. 20:6. Zalig en heilig is hij, die deel heeft in de eerste opstanding; over zoodanige heeft de tweede dood geene macht.

2. Die tegen den H. Geest zondigen, die zullen nimmermeer geraken tot de heerlijkheid of tot het hemelsche Rijk; waartoe nochtans de geloovigen onfeilbaarlijk geraken. Want te wezen een waar geloovige, is even zooveel als gerechtvaardigd te wezen en een aangenomen kind Gods. Nu, de gerechtvaardigden zullen tot de heerlijkheid geraken, Rom. 8; Die Hij gerechtvaardigd heeft, die heeft Hij ook verheerlijkt.

En de kinderen der aanneming zullen in 't Rijk der hemelen geraken; Gal. 4:7; Zoo gij kinderen zijt, zoo zijt gij ook erfgenamen Gods.

3. 1 Joh. 3:9; Zoo wie uit God geboren is (gelijk zijn alle ware geloovigen), die kan niet zondigen, hetwelk naar het uitleggen des Apostels (vers 8: Die zonde doet is uit den Duivel) te verstaan is van zoodanige zonden, die den mensch stellen onder het Rijk en onder de macht des Duivels, hoedanig voornamelijk is de zonde tegen den H. Geest.

Daartoe behoort ook hetgeen de Apostel zegt: De Heere zal mij verlossen van alle boos werk, en bewaren tot het hemelsche Koninkrijk. Hoe? van alle booze werken? Neen, zoo niet; maar van alle zoodanige booze werken, welke hem teneenenmaal het recht ontnemen tot het hemelsche Rijk. Hoedanig zonder twijfel; niet alleen overmits de ingeplante boosheid, maar ook de bijgevoegde eindelijke onboetvaardigheid; is de zonde tegen den Heiligen Geest.

VIERDE STELLING.

Dat geen waar geloovige en herborene verzekerd kan zijn in dit leven van zijne volharding en zaligheid, zonder bijzondere openbaring.

Van het eerste deel dezer tegenstelling is te voren in dit Artikel gehandeld. Maar dat de volharding in 't toekomende bekend kan worden, zonder het voordeel van bijzondere openbaring, wordt aldus bewezen met deze reden.

Het is buiten quaestie, dat sommige heiligen, inzonderheid Paulus, deze zekerheid gekregen hebben, Rom. 8; Ik ben verzekerd, dat noch dood, noch leven, enz. Maar Paulus zelf heeft dit vertrouwen niet geschept uit een buitengewone openbaring, maar uit die redenen, die hem met andere geloovigen gemeen zijn, vers 32; Die zijnen eigenen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen gegeven, hoezoudeHij ook niet met Hem ons alles geven? Wie zal de uitverkorenen Gods beschuldigen?

God is het, die rechtvaardig maakt, Christus is het, die voor ons bidt. Is Christus aan Paulus alleen gegeven, en niet ook aan andere geloovigen? Is Paulus alleen een uitverkorene Gods? rechtvaardigt God Paulus alleen? Of bidt Christus alleen voor Paulus? Dewijl dan uit deze redenen de gansche Kerk der uitverkorenen in 't gemeen met den Apostel aldaar een besluit van vertrouwen trekt: „Wie zal ons scheiden?” en „ik ben verzekerd, enz.; zoo is het blijkelyk, dat ook andere geloovigen, die, welke

recht hebben tot dezelfde heilzame middelen, daaruit kunnen scheppen, en zich zelven toeëigenen de verzekerdheid van hunne zaligheid en volharding. Hetzelfde besluit kan ieder geloovige uit andere gewone redenen mede trekken.

1. Uit Gods getrouwheid, 1 Cor. 10: 13; God is getrouw, die u niet laat, enz. het geweten, 1 Joh. 3:21; Is het dat ons hart ons niet verdoemt, zoo hebben wij vertrouwen. 5. Uit het getuigenis des vorigen levens, 2. Tim. 4:7; Ik heb eenen goeden kamp gekampt, enz. voorts is mij weggelegd de kroon. Ten laatste, dit alles bezegelt het getuigenis des H. Geestes, Rom. 8:16, De Geest Gods betuigt met onzen geest, enz.

2. Uit de ervaring van eene vorige gunst, Fil. 1: 6; Betrouwende ditzelve, dat Hij, die in u het goede werk begonnen heeft, dat volbrengen zal tot op den dag Jesu Christi. 3. Uit de oefening der goede werken in den geloove gedaan, 2 Petr. 1:10, Want zoo gij dit doet, zult gij te geenens tijde uitvallen. Welke nu die dingen zijn, blijkt uit vers 5 en 6. 4. Uit het getuigenis van

Deze en diergelijke redenen zijn ieder geloovige bekend. Derhalve dan ook het besluit.

Ware het zaak, dat deze zekerheid maar vloeide uit eene buitengewone openbaring, te vergeefs zoude Petrus alle geloovigen vermanen: weest naarstig om uwe verkiezing vast te maken.

VIJFDE STELLING.

Dat, zoo menigmaal als er een zware zonde des vleesches begaan wordt, zoo dikwijls ook de stand der rechtvaardigmaking en aanneming verloren wordt.

Tegen deze stelling strijden, benevens andere, deze redenen.

De mensch kan door eenige zonde de Goddelijke werkingen niet te niet doen. Nu, de rechtvaardigmaking en aanneming zijn Goddelijke werkingen, en vloeiende uit het welbehagen Gods. Derhalve, enz. Wanneer dan gevraagd wordt, of door zonden des vleesches de rechtvaardigmakende genade kan afgesneden worden, zoo wordt niet alleen gevraagd of een mensch door de zonde eenige hoedanigheid verliezen kan, maar wij moeten dit verschil hooger gaan opvatten. Of, namelijk, de menschelijke zonde de Goddelijke werkingen kan verzetten, of het besluit Gods veranderen, waarmede God ons bij zich zelven heeft rechtvaardig verklaard, en tot het recht van het kindschap heeft aangenomen.

En hier wordt te vergeefs voorgewend de bezwijking van den geloovigen mensch, aangezien God den geloovigen mensch, die zonder twijfel uit zich zelven zoude bezwijken, gestadiglijk versterkt, hem gevende de volharding, opdat hij niet kunne bezwijken.

Want, opdat Hij ons beware door het geloof, zoo bewaart Hij ook in ons het geloof zelf, gelijk zeer wel zegt de E. Sarisburiensis.

2. Het is zoo verre van daar, dat ook die zware zonden des vleesches de geloovigen van den stand der rechtvaardigmaking, en aanneming altijd uitwerpen, dat integendeel de Theologen, voornamelijk, die acht nemen op de praktijk, stellen, dat God de zelve menigmaal in de gerechtvaardigden en aangenomenen toelaat, opdat naderhand de rechtvaardigmaking en aanneming hun te zekerder zij, naar het zeggen des profeten, Psal. 119: 72; Het is mij goed, dat Gij mij vernederd hebt, opdat ik uwe rechtvaardigmakingen leere. Dat is te zien, niet alleen in het voorbeeld van den val Davids, maar ook van Hizkia en Petrus.

Door welke, als door eene gelegenheid, in hen de vlijt der heiligen, kennis hunner zwakheid en vurige aanbidding Gods om de gave der volharding, is opgewekt en ontstoken geweest. Zoo besluiten wij dan, dat de rechtvaardigmaking niet afgebroken wordt door de vallen of zonden der heiligen, of de aanneming verloren wordt, maar te weeg gebracht wordt, dat zij opstaande des te voorzichtiger met vreeze en beven hunne zaligheid werken.

ZESDE STELLING.

Dat de leer van de zekerheid der volharding en der zaligheid uit hare natuur voor de ware Godzaligheid schadelijk is, en voor den ganschen Godsdienst verderfelijk.

Maar deze lastering wordt lichtelijk ver dreven door de Goddelijke waarheid en menschelijke ervaring.

Deze, namelijk, de 1 Christelijke zekerheid van de volharding en zaligheid, brengt voort niet alleenlijk wat aangaat de natuur der zaak, maar ook wat aangaat den uitgang zelven in de Kerk, door den zegen des Heeren geheel tegenovergestelde vruchten.

1. Aangaande de natuur der zaak, de onfeilbaarheid van het einde neemt niet weg, maar bevestigt liet gebruik der middelen.

En diezelfde heiligen, die zichzelve verzekeren beide van de volständigkeit in het leven, en van de genieting in het Vaderland, die weten meteen, dat datzelve niet te weeg gebracht wordt zonder de tusschenkomende plichten der heiligheid, en vermijding van tegenstrijdige dingen; en laten derhalve de middelen niet varen, maar stellen ze naarstig te werk, 1 Joh. 3:3. Een iegelijk, die deze hope in Hem heeft, die heiligt zichzelve, gelijk Hij ook heilig is, des. 38:5. Hizkia, ontvangen hebbende de Goddelijke belofte van vijftien jaren lang te leven, heeft daarom niet verworpen alle gebruik der medicijnen en des voedsels, maar om den uitgang ten uitvoer te brengen, heeft hij het pleister, hem van den Profeet voorgeschreven, op de zweer gelegd, om die te genezen.

Deze gevolgtrekking der vleeschelijke gerustheid uit deze leer verwerpt de Apostel ten eenenmaal, als met toornigheid, Rom. 6: 1; Zullen wij in de zonde blijven liggen, opdat de genade te overvloediger zij? Dat zij verre.

Want wij, die de zonde gestorven zijn, hoe zullen wij nog daarin leven? Als aanwijzende niet alleenlijk de ongerijmdheid, maar ook de onmogelijkheid.

2. Wat aangaat den uitgang, het is wel waar, dat allerlei waarheid Gods, hoe heilzaam dezelve ook zij, door het misbruik der menschen verkeerdelijk kan genomen worden. Maar uit deze leer weten wij niet, dat er eenig dadelijk voorbeeld is, dat zulk een ongemak bewijst. Laat ons de Gereformeerde Kerken bezien, in dewelke dit vertrouwen van de volharding en onverbrekelijke aanneming in zwang gaat. Wordt daaruit den begeerlijkheden de ruime toom gegeven? Wordt de Godzaligheid vertreden? Wij danken God door onzen Heere Jezus Christus, dat bij de onzen, die de volle verzekering van dezen troost genieten, en vastelijk vertrouwen, dat hun het onverliesbaar erfdeel in de hemelen bewaard wordt, niet minder zorg der Godzaligheid gevonden wordt, als bij eenige anderen, die hunne volharding hangen aan den vrijen wil, en niet toe staan, dat dezelve aan eenige voorgaande verkiezing Gods is voortkomende.

Wij hebben ons gevoelen verklaard van deze vijf zeer vermaarde Artikelen, hetwelke wij gelooven met het Woord Gods en de Belijdenis van zoo vele Gereformeerde Kerken overeen te komen. Dat deze Nederlandsche van die afgescheurd zouden worden, zal niemand geraden oordeelen zonder gevaar of Godzalig te zijn, die maar een weinig van de ware wijsheid of een vonk der ware Godzaligheid hebben.

Voorwaar, dat heeft onze Grootmachtigste Koning van GrootBritanje, die een dapper beschermer en voorvechter is des Christelijken geloofs (die ook boven alle dingen is wenshende, dat in deze bloeiende Provinciën het oprechte geloof, en de vrede der Kerk en Republiek onverbroken moge bewaard worden), voornamelijk gezocht, wanneer hij, ons herwaarts gezonden hebbende, ons belast heeft, dat wij de gemeene rust uwer Kerken door de gematigdste adviezen naar ons vermogen zouden bevorderen, en dat wij onze eerw: medearbeiders, in deze vermaarde Synode bijeen verzameld, zouden vermanen, dat er niets bepaald mocht worden in de Synodale besluiten, hetwelk tegen de aangenomene leer, in zoo vele publieke Confessiën der Kerken bevestigd, zoude mogen strijden.

Deze aangenome leer heeft sommige geesten, die naar nieuwigheden staan, over langen tijd mishaagd, dewelke zij zoeken met alle macht te hekelen, maar desniettemin gelijk als een hemelsch vuur, door omroeren des te klaarder geblonken heeft. Wat ons aangaat, wij wenschen dezen onzen broederen den Remonstranten, dat hun de oogen des verstands verlicht mogen worden, en dat ze gemoederen mogen hebben, die van den vrede niet zijn vervreemd. Ja, wij wenschen ook den anderen Eerw: broederen die liefde jegens dezelve, dat zij de personen, welker dwalingen zij bestrijden, daarom evenwel niet nalaten wel te willen.

En laat het ons hier geoorloofd zijn met weinige woorden tot de Hoogmog: Heeren Staten en hunne E. E. Gecommitteerden, ja, ook tot allen, die aan het roer van de Republiek in deze Nederlanden zitten, onze rede te wenden. Het is u toebetrouwd, Hoogmog: Heeren! zoo wel zorg te dragen, dat de rechtzinnige Godsdienst geen nadeel lijde, als dat de Republiek u toebetrouwd is; want hierin dienen

de Magistraten Gode, wanneer zij dit doen om Hem te dienen, hetwelk zij niet doen kunnen dan als Magistraten. Derhalve is hier van noode, niet alleenlijk Godzaligheid en voorbeeld, maar ook uwe macht en heerschappij; uwe heerschappij bedwinge die vrijheid, zoo zij ze noemen van profeteeren, dewelke sommigen gebruikende, eerst de fundamentele leerstukken onzes geloofs lichtelijk durven bepeuten, daarna openlijk te bevechten, en ten laatste ganschelijk te bespotten en uit te fluiten. Is het zaak, dat iedereen toegelaten wordt de rechtzinnige leer, die met gemeene toestemming aller Gereformeerde Kerken bevestigd is, te bestrijden, zoo zal voorwaar te vreezen staan, dat diegenen, die, met oogluiking des Magistraats, nieuwigheden in de Kerk zoeken in te voeren, ook tegen hun dank, wanneer de gelegenheid zich voordoet, hetzelfde in de Republiek zullen zoeken te doen. Maar de Ed. Mog. Heeren hebben onze vermaning niet van noode, die al over lang niet grooten arbeid en kosten alles bij der hand hebben genomen, wat tot bevestiging van den vrede en de waarheid in deze Kerken kan gewenscht worden.

Het is dan niet te betwijfelen, of die genen, welker voorzichtigheid, Godzaligheid en naarstigheid wij bespeurd hebben, zullen daarin volstandig voortvaren. En wij zullen God bidden, dat hetgeen zij niet een Godzalig gemoed voorgenomen hebben, gelukkiglijk ten goeden einde moge gebracht worden.

U ook, beminde Broeders en mededienaars! zullen wij met korte woorden aanspreken. Het kan uwe bescheidenheid niet onbekend zijn, dat onder deze voornaamste verschillen somwijlen vermengd worden zekere kleine verschilpunten, dewelke noch allen even groote zekerheid des geloofs hebben, noch veel doen tot de ware Godzaligheid. Die nu zoodanig zijn, dat zonder dezelve de onverdiende genade Gods, in de zaligheid der menschen te bevorderen, zoude verkort worden en de vrije wil gezet worden in den troon Gods; van dezulke moet men, als voor het dierbaarste, strijden, en geenszins toelaten, dat de zekerheid onzer zaligheid zonde, van de vastigheid des Goddelijken besluits, op de broosheid van den wil des menschen gebracht worden. Maar zoo daar eenige tusschen vallen, die in de Gereformeerde Kerken nog niet zijn omschreven; en over welke, van geleerde en Godzalige mannen aan weerszijden, zonder verkorting des geloofs, geredetwist wordt; betaamt het treffelijke en gematigde Theologen niet hetgeen zij van zoodanige bij zichzelf gevoelen, elkeen op te dringen, om die te gelooven. In dezen is de zaak buiten gevaar, mits men toezie, dat het verscheiden gevoelen tusschen de dienaars den band des vredes niet verbreke, of onder 't volk eenig zaad strooie van partijen of verdeeldheden.

Verder vermanen wij dit ook, dat onder die dingen, die zeker zijn, en in Gods Woord vastelijk gegrond, nochtans sommige dingen gevonden worden, die men allen zonder onderscheid niet moet inscherpen, maar te rechter tijd en plaats met bescheidenheid aanroeren. Onder deze is die hooge verborgenheid van de Praedestinatie, die, wel is waar zeer lieflijk en zeer troostelijk is, maar dengenen alleenlijk, die in het geloof geworteld zijn, en in de Godzaligheid geoefend, denwelken zij in zwaren strijd het geweten als een vaste schans kan wezen.

Maar wanneer, door de onvoorzichtigheid van sommige Predikanten, diegenen geroepen worden om dezen afgrond te doorzien, die nog niet wel geleerd hebben de eerste fundamenten van den Godsdienst, en die in het verstand nog vol vleeschelijke genegenheid zijn, zoo doet men niet anders, dan, terwijl zij van de verborgene praedestinatie liggen twisten, het heilzame Evangelie verzuimen, en terwijl zij van niets anders droomen dan van de praedestinatie ten leven, den weg des levens, den gepraedestineerden voorgeschreven, nimmermeer betreden. Aangaande de verborgenheid der verwerping, men moet met meerder zorg toezien, dat zij niet alleenlijk matig en bescheiden voorgesteld worde, maar ook, dat, in de verklaring er van, die gruwelijke en in de Schriftuur geenszins gegronde meeningen vermeden worden, dewelke veel meer tot wanhoop, als tot stichting dienen, en sommige Gereformeerde Kerken met groote ergernis bezwaren. Eindelijk, laat ons van de dierbare verdienste des doods Christi alzoo gevoelen, dat wij noch de meening der eerste Kerk, noch de Confessiën der Gereformeerde Kerken ter zijde stellen, noch (hetwelk is het hoofd van de gansche zaak) de Evangelische beloften, die in 't gemeen in de Gemeente moeten voorgesteld worden, krachteloos maken.

Wij hebben dit weinige willen vermanen, liever om onze liefde en schuldigen plicht tegen de Eerw: Broeders te betuigen, als dat wij meenen, dat zij onze vermaningen van noode hebben.

Voorts bidden wij ootmoediglijk den Almachtigen goeden God, dat de raadsragen der Regenten, het pogen der dienaren, de bijstand der uitheemschen, de gebeden van allen, dit oogmerk mogen hebben en verkrijgen, dat deze Nederlandsche Kerken, alle dwalingen uitgeroeid hebbende en de oneenigheden gestild, het rechtzinnige geloof, en een gestadigen vrede van eeuw tot eeuw mogen genieten, door den Middelaar onzes vredes Jezus Christus, onzen Heere, Amen.

Dit hadden onderschreven en onderteekend.

GEORGIUS LANDAVENSIS.
JOANNES DAVENANTIUS.
SAMUEL WARDUS.
THOMAS GOADUS.
GUALTERUS BALCANQUALLUS.

HET OORDEEL DER THEOLOGEN UIT DE PALTS.

VAN HET VIJFDE ARTIKEL.

IN ONDERSCHIEDENE VOORSTELLINGEN VERKLAARD.

EERSTE VOORSTELLING.

De volharding der ware geloovigen in 't geloof is *a* geen uitwerksel of vrucht der Verkiezing, *b* noch ook eene gave Gods, maar is een *c* conditie des nieuwen Verbonds, die van God geboden is, en van den mensch voor zijne peremptoire of eindelijk Verkiezing vrijelijk volbracht moet worden.

a. Overgeleverde Stelling, 1, van het 5. Artik.

b. Haagsche Conferentie, pag. 407.

c. Overgeleverde Verklar. van het 5. Artik: 7, 8.

Oordeel.

Dat de volharding der ware geloovigen in het geloof, uit de fontein der eeuwige verkiezing is vloeiende, is beide te voren bewezen op het eerste Artikel, en kan ook met deze en diergelijke getuigenissen der Schrifturen nog klaarder bewezen worden, Rom. 8. 29, 30. Die Hij te voren gekend heeft, die heeft Hij ook te voren verordineerd; die heeft Hij geroepen, gerechtvaardigd, verheerlijkt. Waaruit de Apostel, vers 35, besluit: Wie zal ons scheiden van de liefde Christi? Cap. 11 :11, De uitverkorenen hebben het verkregen (namelijk het geloof en de zaligheid); de anderen zijn verhard geworden, 2. Tim. 2, vers 18, 19; Hymenseus en Filetus zijn omtrent de waarheid van het wit afgedwaald en hebben sommiger geloof omgekeerd. Nochtans het fundament Gods staat, hebbende dezen zegel: de Heere weet, wie zijne zijn; Matth. 24, vers 24, Daar zullen valsche Christussen en valsche profeten opstaan, en zullen groote teekenen en wonderheden doen, zoodat zij verleiden zouden (ware het mogelijk) de uitverkorenen. In alle deze plaatsen wordt den geloovigen verkiezing ten leven toegeschreven, en hunne volharding in den geloove, dat zij niet verleid of verzet worden, maar dat zij verkrijgen en verheerlijkt worden. Zoo moet het dan wezen een uitwerksel of vrucht van de verkiezing. Zij is dan niet vóór de verkiezing, en gaat niet voor dezelve als eene vorige voorwaarde. Hetwelk gesteld zijnde, zoo valt nu het andere van zelf, dat de volharding niet zonde zijn eene gave Gods, en kwalijk alzo gemeenlijk genoemd wordt. Want al wat God zijnen uitverkorenen uit het voornemen der verkiezing vergunt, dat is, zijne genade en gave, behoort tot die zegening, waarmede Hij ons zegent in Christus, Ef. 1: 3. En, lieve toch! wat is de volharding anders als een volhardend geloof?

Zoo dan het geloof van den Apostel te recht een gave Gods genoemd wordt, Ef. 2: 8; wanneer die het goede werk des geloofs in ons begonnen heeft, datzelve voltrekt tot den dag van Jezus Christus, Fil. 1: 6; wanneer de heiligen dagelijks God om volharding bidden; bekennen zij voorwaar, dat dezelve eene

gave Gods is; zij verwachten ze alleen van zijne mildheid, en wanneer zij ze ontvangen hebben, zoo roemen zij dezelve, als eene weldaad Gods, met dankbaarheid. Datzelve blijkt ook uit die vermaarde belofte, Jerem. 32:39; Ik zal mijne vreeze geven in hunne harten, dat zij van Mij niet afwijken. Die vreeze, door welke wij God vastelijk aankleven en volstandiglijk, gelijk Augustinus spreekt, is eene gave Gods. Derhalve zoo is de volharding zelve zijne gave. Maar de Remonstranten worden bedrogen en bedriegen daarmede, dat zij meenen, dat de volharding; zoo men dezelve houdt voor een uitwergsel of vrucht der verkiezing en voor eene gave Gods; niet kan wezen eene voorwaarde des nieuwen Verbonds, die van God wordt geboden, en van den mensch vrijelijk te volbrengen staat. Even alsof deze dingen niet zouden kunnen te zamen bestaan, en tegen malkander strijden, en niet veel meer zaken waren, die de eene onder de andere gesteld zijn, en die zeer wel met elkander overeen kunnen komen. Want God, die in het nieuwe Verbond den volwassenen bondgenooten de voorwaarde van volharding voorgeschreven heeft, en volgens zijn gebod vereischt, laat ze geenszins afhangen van hun vrijen wil en krachten, maar Hij werkt ze krachtelijk en legt ze metterdaad in hen. En hetgeen Hij uiterlijk door het Woord des gebods eischt, dat brengt Hij te weeg door de kracht des Geestes, die bij het Woord gevoegd is, 2. Cor. 3: 8. Indien het anders ware, zoo zoude het verbond der genade niet uitnemender zijn als het verbond der wet en der werken, en datzelve zoude ijdel wezen, zoowel als dit, wanneer beide gelegen zouden wezen in des menschen onvermogenheid en veranderlijkheid. En hiertoe dienen de beloften des Verbonds, van welke de Schriftuur met klare woorden leert, dat het volbrengen der aanklevende voorwaarden van God is afhangende, Deut. 30, vers 6; De Heere zal uwe harten besnijden, en het hart uws zaads om den Heere, uwen God, lief te hebben van ganscher harte, Jerem. 32:39, 40; Ik zal hun een rein hart geven om tot Mij te keeren, en mijne vreeze in hunne harten, dat zij van Mij niet wijken, Ezech. 36: 26, 27, Ik zal u een nieuw hart geven, en zal, uit uw vleesch het steenen hart wegnemende, u een vleeschen hart geven, en zal mijnen Geest in het midden van u geven, en zal maken, dat gij in mijne inzettingen wandelt. Diergelijke spreuken vindt men ook elders, Jes. 59: 21; Zach. 12:10; 1. Cor. 1:8; Fil. 1:6; 1. Pet. 1: 5.

Om met één woord te besluiten: het heeft dezelve gelegenheid met de volharding, die het heeft met de boetvaardigheid en met het geloof, dewelke tot voorwaarde des nieuwen Verbonds gelijkelijk voorgeschreven worden. Nu, de boetvaardigheid vereischt God van ons, en Hij geeft ze meteen, Matth. 3: 2; Betert u; het Rijk der Hemelen is nabij; Hand. 5: 31; Dezen heeft God gesteld, to een Heere en Zaligmaker, om Israel te ge ven bekeering, en vergeving der zonden cap. 11: 18; Zoo heeft dan God ook den Heidenen gegeven de bekeering ten leven. Hij vereischt ook het geloof en geeft datzelve, Mark. 1:15; Gelooft het Evangelie; Matth. 13 :11; U is gegeven niet alleen in Christus te gelooven, maar ook voor Hem te lijden.

Derhalve, de volharding te gebieden en te geven kunnen geen tegenstrijdige zaken zijn, maar wel overeenkomende, ja zeer nauw bijeen gevoegd in de bediening des genadigen verbonds, alwaar het bevel der volharding een instrument is, om door den H. Geest dezelve in ons te werken, Jes. 59; 2 Cor. 3.

Derhalve, verwerpende zoowel dit als de andere dwalingen der eerste voorstelling, zoo stellen wij deze waarachtige tegenstelling uit de Schriftuur in de plaats er van.

De volharding der ware geloovigen in het geloof is een uitwergsel of vrucht der verkiezing en een gave Gods, dewelke God in 't nieuwe Verbond alzo van hen vordert, dat Hij ze ook in hen werkt door den Heiligen Geest.

TWEDE VOOSTELLING.

Wanneer *a* God de ware geloovigen met genade en bovennatuurlijke krachten, genoegzaam en noodig zijnde om te volharden, overvloediglijk voorzien heeft, *b* en de geloovigen zelve eene inwendige kracht des geloofs door menigvuldige werkingen van gelooven en gehoorzaamen hebben verkregen; zoo blijft nochtans altijd in hunne macht te volharden, of niet te volharden; *c* derwelker wil, naar zijne natuur vrijelijk werkende, de naaste en eenige natuurlijke oorzaak is der volharding.

- a. In de overgeleverde Stellingen en verklaringen van het 5de Artikel.
- b. In de overgeleverde verklaring, pag. 11.
- c. In den brief aan de Walchr: pag. 74.

Oordeel.

De Remonstranten leggen twee fondamenten tot volharding der geloovigen in het geloof, namelijk, de wederstandelijke genade, die ook het aanvankelijk geloof, naar den zin des vierden Artikels, te weeg brengt, en eene inwendige kracht of deugd des geloofs, door menigvuldige werkingen van gelooven en gehoorzamen verkregen. Indien clan de andere niet vaster en bondiger zijn als deze, zoo is het geen wonder, dat de volharding der geloovigen in twijfel en op het gladde gesteld wordt. Want, hoe zeer de genade tot in hunne harten inwendig ingaat; de verstanden verlichtende, de genegenheden opwekkende, en de opgewekten levendmakende; zoo verandert ze nochtans de gemoederen niet door instorting van nieuwe hoedanigheden, en verandert niet de kwade willen in goede. En die kracht des geloofs, gelijk ze lichtelijk verkregen wordt, alzo wordt ze ook lichtelijk verloren, naar het gevoelen der Remonstranten, ja zoo licht, dat zoo menigmaal als de ware geloovigen eenig werk des vleesch bedrijven, zoo dikwijls schudden zij ook het ware geloof ganschelijk uit. Maar de Schriftuur stelt andere steunselen des geloof, en daarop steunende, blijft hetzelfde onbewegelijk tegen alle poorten der hel. Van deze is het eerste en het hoogste, het voornemen der verkiezing, „het fundament Gods staat”; hetwelk in alle uitverkorenen vast en onveranderlijk is, Rom. 9:11; 2 Tim. 2:19; aangezien de wil Gods, die daar verkiest, niet kan veranderd worden, Mal. 1: 6; noch zijne macht verhinderd, Joh. 10: 29. Het tusschenmiddel is Christus, die daar is onze Zaligmaker, naar verdienste en kracht, op denwelken, als op een rotsteen, de geloovigen getimmerd zijn, Matth. 16:16; en die voor hen bij den Vader voortreedt, opdat hun geloof niet aflate, Luc. 22:32. Het naaste en inwendigste steunsel is de Heilige Geest, blijvende bij ons in der eeuwigheid, Joh. 14: 16, 17; dat onverderfelijke zaad, hetwelk in onze harten blijft met het geloof vermengd, 1 Joh. 3:9. Doordien de geloovigen met deze bezittingen tot de zaligheid bewaard worden, zoo volharden zij in het geloof, en derhalve bewijzen zij de volharding niet uit zich zelve, noch verkrijgen ze door hunne, hoewel dikwijls herhaalde werkingen, maar zij verkrijgen ze uit de mildheid Gods, die ze geeft, en die alleen de beginselen, voortgang, aanwas, sterkte, en standvastigheid des geloofs verleent, Fil. 1 :6; Hebr. 12:1. De wil, vrijelijk en niet gedwongen werkende, mag wel de oorzaak gezegd worden der volharding, zoo verre als hij, vernieuwd zijnde, volharden wil, en van zijnen God niet wil afwijken; ja hij wordt ook niet kwalijk gezegd de naaste oorzaak, aangezien hij de naaste oorzaak is van de daad der volharding. Maar hij is de oorzaak alleen derzelve; want, vernieuwd, wordt hij van Hem bewogen en gedreven, die door den H. Geest op onuitsprekelijke wijze is werkende; naar deze woorden: „van God is het willen en het volbrengen”, Fil. 2: 13. Hij is ook niet de natuurlijke oorzaak, om eigenlijk te spreken, of immers de natuurlijke oorzaak, natuurlijk werkende, omdat hij werkt naar de bovennatuurlijke kracht, door eene bovennatuurlijke wedergeboorte hen ingegeven zijnde.

Derhalve verwerpen wij ook met reden deze stelling der Remonstranten, en stellen deze rechtzinnige stelling in de stede :

De ware geloovigen worden van God, met genade en bovennatuurlijke krachten, zoo genoegzaam om te volharden voorzien, zoo krachtiglijk bewogen, en zoo krachtig bewaard, dat zij niet alleen kunnen, maar ook willen volharden, ja ook in der daad volharden. Maar van beide, zoo der kracht, als des wils is de Heilige Geest eene bovennatuurlijke oorzaak.

DERDE VOORSTELLING.

De ware geloovigen kunnen niet alleenlijk zondigen een zonde, ten eenenmaal heerschende, en die tot ter dood is, en niet alleenlijk kunnen zij van het rechtvaardigmakende geloof, genade en zaligheid ten eenenmaal en ten einde toe vervallen, maar zij zondigen ook wel dikwijls alzo. en vervallen diensvolgens ganschelijk en eindelijk.

Haag. Confer., pag. 353, vv.

In den brief aan die van Walchr. pag. 75, en in de overgeleverde Stellingen en verklaringen.

Oordeel.

Hier komt niet in dispuut, of de geloovigen, in den stand der genade gesteld zijnde, in zonden kunnen

vallen, hetzij geringere, die zij uit zwakheid, tegen hunnen wil, begaan, of zwaardere en gruwelijke zonden, die zij tegen hun geweten willen begaan. De Schriftuur, het geweten van elkeen, en de beklagelijke vallen der heiligen, laten niemand daaraan twifelen. Ook is dit niet in verschil, of de geloovigen het gevoel der genade Gods voor eenen tijd verliezen, de werking des geloofs verhinderen, en ook de kracht des geloofs benauwen en verminderen kunnen. Want de Schriftuur en de ervaring betuigen dat klaarlijk. Ja, hiervan is ook geen dispuut, of zij in zichzelf, en ten aanzien van hunne zwakheid, waaraan alle menschen onderworpen zijn, uit die genade Gods en de zaligheid kunnen vallen. Dat alles te zamen wordt aan weerszijden toegestaan. Maar dit is in verschil, of de geloovigen, gemerkt zij tot het eeuwige leven verkoren zijn, door Christus met God verzoend, en met den H. Geest tot bewaring in den geloove begiftigd, uit de verkiezing en verzoening kunnen vallen, den H. Geest verliezen en eeuwiglijk verloren gaan. Dit oordeelen wij, dat zonder merkelijke dwaling niet kan gezegd en geleerd worden van de Remonstranten; dewijl de Schriftuur met ronde en naakte woorden, niet alleenlijk de daad, maar ook de mogelijkheid van de zonde tot ter dood te begaan, en door dezelve te vervallen en te vergaan, wijdt van de uitverkorenen, verzoenden en geheiligden, als zoodanigen is afwerende; de daad, Joh. 2:19; Waren zij uit ons geweest, zij zouden met ons gebleven hebben; cap. 3: 9; Zoo wie uit God geboren is, die zondigt niet, want zijn zaad blijft in hem; Ps. 37: 24; Valt hij (te weten de rechtvaardige), zoo wordt hij niet weggeworpen, want de Heere houdt hem bij de hand; Matth. 16: 15; De poorten der hel zullen niet vermogen tegen de Kerk; Rom. 8:32; Wie zal de uitverkorenen Gods beschuldigen? God is het, die rechtvaardig maakt; wie is hij, die verdoemt? Ook de mogelijkheid, 1 Joh. 3: 19; Die uit God geboren is, kan niet zondigen; Matth. 14: 24; Daar zullen valsche profeten opstaan en groote teekenen en wonderheden doen, om te verleiden (ware het mogelijk) de uitverkorenen; Joh. 10:29; Niemand kan ze uit de hand mijns Vaders rukken; Rom. 8: 39; Niets kan ons scheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus. Hetwelk zoo zijnde, zoo zetten wij tegen de betuigende stelling der Remonstranten deze ontkennende tegenstelling.

De ware geloovigen zondigen niet alleenlijk niet een zonde, ten eenenmaal heerschende en tot ter dood, en niet alleenlijk vallen zij niet ganschelijk en ten einde toe uit de genade en zaligheid, maar ook kunnen zij alzoo niet zondigen en uitvallen.

VIERDE VOORSTELLING.

Daar kan in dit leven geen zekerheid wezen van de volharding ter zaligheid, zonder eene bijzondere openbaring, zij is ook niet noodig tot vasten troost en vrede van de conscientien der geloovigen.

Haag. Confer; pag. 409, en in de overgeleverde stelling en verklar.

Oordeel.

Gelijk het geloof zijne aanwassingen en afnemingen heeft, den eenen tijd grooter en sterker, den anderen tijd minder, zwakker en slapper is; alzoo is het, dat de zekerheid der volhardingen naar trappen veranderd wordt; ja ook door zonden tegen het geweten, en door zware verzoeken, die eene bezwijming des geloofs veroorzaken, wordt het gevoelen derzelve voor eenen tijd verloren. Hierin stemmen wij lichtelijk met de Remonstranten overeen.

Maar wij kunnen geenszins hierin met dezelve overeenstemmen, dat zij de zekerheid der volharding ter zaligheid, buiten eene bijzondere openbaring niet erkennen.

Want daarmede loochenen zij de zekerheid der beloften Gods, de verzeering des geloofs, en voorts de verhooring der gebeden van Christus en van ons. De beloften Gods zeggen ons toe, zoowel de volharding in de genade en in 't geloof, als de genade, en het geloof zelf in ons, Jer. 31 :40; Ik zal mijne vreeze in hunne harten geven, dat zij van Mij niet wijken; Jes. 46:3, 4; Gij, die van Mij in de moeder gedragen wordt tot den ouderdom, tot de grijze haren toe, Ik zal dragen en heffen en verlossen; Pil. 1:6; Die het goede werk in u begonnen heeft, die zal het ook voltrekken; Hebr. 13:5; Ik zal u niet verlaten, Ik zal u niet begeven. Zoo zeker is dan de volharding, als de beloften van God, die niet liegen kan, zeker zijn.

Tit. 1:2. De geloovigen gelooven deze woorden Gods, nemen ze aan met verzekering des harten,

berusten daarop met een kinderlijk vertrouwen; en hun geloof is eene verzekering der dingen, die gehoopt worden uit de waarheid derzelve. Hoe kunnen dan diegenen, die de volharding gelooven, onzeker zijn van dezelve? Of die het eeuwige leven gelooven; hoe kunnen die in twijfel blijven van de volharding derzelve? Was David onzeker, toen hij belijdenis deed van het geloof aan de volharding? Ps. 23. Of was Paulus onzeker, wanneer hij, zich verblijdende, daarin roemde? Rom. 8:39; 2 Timot. 1:12. En zij behoeven niet te zeggen, dat dit effecten of werkingen zijn geweest van een bijzondere openbaring, dewelke zij zelve gemeen maken allen geloovigen, en uit de algemeene beloften trekken; hoewel ieder geloovige ook eene bijzondere openbaring des Geestes Gods wedervaart, dewelke aan iedereen in 't bijzonder betuigt, wat God hun heeft geschonken; 1 Cor. 2:11, 12. Ten laatste, Christus heeft ook gebeden voor de geloovigen, dat hun geloof niet afwijke, Luc. 22:32; Joh. 17:24. En zij ook halen de volharding uit het geloof zeggende: Heerel vermeerder ons het geloof; Luc. 17:5; Uw Rijk kome; Uw wil geschiede; Leid ons niet in verzoeking! Matth. 6: 10 enz. Nu, de geloovigen weten uit den mond Christi, dat de Vader Hem altijd verhoort, Joh. 11:42. Het is ook kennelijk, dat Hij hen desgelijks verhoort, wanneer zij in zijnen naam bidden, cap. 6: 23. Zoo kunnen zij dan in dit leven gansch verzekerd zijn van hunne volharding. Dit zij gezegd van de zekerheid der volharding. Diegene, die niet toestaat de noodzakelijkheid derzelve tot een vasten troost en rust van het geweten, die heeft nooit de aanvechtingen gevoeld, en overlegt niet de gevaren van onzen geestelijken krijg, en, naar het zeggen des Apostels, zonder toekomstige hoop is iemand de ellendigste van alle menschen. Wij dan, die stellingen als goddeloos en als een leermeesteresse van wanhoop verfoeiende, stellen en bevestigen deze tegenstelling.

De zekerheid der volharding ter zaligheid in dit leven verkrijgen de geloovigen zonder bijzondere en extraordinaire openbaring, en is ten hoogste noodig tot een bondigen troost en rust van het geweten der geloovigen.

AANHANGSEL.

Het tijdelijke geloof is het waarachtige en rechtvaardigmakende geloof; is, zoolang het duurt, Gode aangenaam, en is in soort niet verschillende van het geloof, dat tot den einde toe volhardt.

In de overgeleverde verklar. pag. 4, 5, en elders doorgaans.

Oordeel.

De Remonstranten onderscheiden maar het tijdelijke geloof en het volhardende van elkander, ten aanzien van den tijd en gedurigheid, en bekennen niet, dat ze in waarheid, natuur en werkingen of vruchten, dat is, geheel in het wezen zelve, van elkander verschillen.

En nochtans worden ze in de heilige Schriftuur, zoowel naar de laatste als de eerste wijze klaarlijk onderscheiden; ja uit de verscheidenheid; die daar is uit de gedurigheid, wordt het fundament gelegd, om te bewijzen de verscheidenheid, die in de waarheid en in het wezen is; dewijl de gedurigheid een bewijs is van de waarheid, en de waarheid het beginsel is van de gedurigheid. Dit blijkt, als men de voornaamste onderscheidingen voorstelt, naar tegenstelling.

Ten eerste dan, verschillen zij in de werkende oorzaak, zoo wel die een wijdgelegene oorzaak is, als die de naaste is.

De wijdgelegene oorzaak des volhardenden geloofs is de genade der verkiezing, Hand. 13:48; Rom. 8: 29, 30; van het tijdelijke geloof is het de gemeene genade, uit welke God ook den verworpenen verscheidene gaven uitreikt, tot stichting der Kerk, dewelke plegen genoemd te worden genaden, om niet gegeven; uit oorzaak van de plaatsen, 1 Cor. 12:8, 9, 10; cap. 13:1, en vervolgens.

De naaste oorzaak van dat geloof is de Geest der vernieuwing, Tit. 3:6; der wedergeboorte, Joh. 3:5; der aanneming, Rom. 8:15; van dit tijdelijke geloof, de Geest der verlichting, Hebr. 6:4.

Ten tweede, zij verschillen in de personen, in dewelke beide gelooven zijn; de persoon, in denwelken het volhardende geloof is, is een uitverkorene, Tit. 1: 1, Rom. 11:7, Hand. 13:48; hij, in welken het tijdelijke geloof is, is een verworpene, Matth. 24:11, en 24; 1 Joh. 2:19; alsmede in de deelen der ziel, in dewelke beide zijn; want het zaligmakende geloof is niet alleen in het verstand, kennende God,

maar ook in den wil of het hart, berustende op de belofte, en het gevoelen der genade, Luc. 8: 15; Hand. 10:37; Rom. 10:9,10; Ef. 3:17. Het tijdelijke geloof is in het verstand alleen, of ook in het hart, uit andere oorzaken, als uit het levend gevoelen der genade uitgebreid zijnde, Luc. 8:13; Hebr. 6:4, 5. Ten derde, zij verschillen in het wezen zelve. Want in 't volhardende geloof bestaat het wezen in het aannemen van Christus met vertrouwen, waardoor de geloovende in Hem geworteld wordt, Col. 2: 7; Jer 17: 7, 8; en die de Apostel noemt de vastigheid des geloofs, Col. 2: 5. Daarentegen het tijdelijk geloof heeft geen wortel, Matth. 13: 20; Luc. 8: 13.

Ten vierde, zij verschillen in het einde en in de vruchten. Het einde, des volhardenden geloofs is de zaligheid der zielen, Hebr. 10:39; 1 Petr. 1:5, 9; des tijdelijken niet, Matth. 24: 13. De werkingen of vruchten zijn ook verscheiden; waarvan men leest, Rom. 5:6; maar voornamelijk is de vrucht des waren geloofs eene vaste en standvastige blijdschap, Joh. 1G: 22; in 't midden van de verdrukking volhardende, Rom. 5:3; hetwelk daarom genoemd wordt een blijdschap des geloofs, 1:25; maar noch deze blijdschap, Luc. 8:13, noch ook de andere werkingen of vruchten, ontstaan uit het tijdelijke geloof. Want de blijdschap denzelven is met datzelve geloof verdwijnende.

Ten vijfde, zij verschillen in de eigenschappen en bijgevoegde zaken, van oprechtheid en van duur. Van oprechtheid, want het volhardende geloof is ongeveinsd, 1 Tim. 1:5; het tijdelijke is geveinsd, 1 Joh. 2:19; Luk. 8:18. Van duur, omdat het volhardende blijft, Luk. 22: 32; het tijdelijke bezwijkt, Matth. 13:20, 21; 1. Joh. 2:19. Dit zij dan de tegenstelling.

Het tijdelijke geloof is het waarachtige en rechtvaardigmakende geloof niet, noch behaagt God ter zaligheid; en is verschillende van het geloof, tot den einde toe volhardende, ook in het wezen zelf.

BESLUIT.

Wij hebben gesproken van de vijf Artikelen der Remonstranten, gelijk zij ze zelve in hunne uitgegevene en overgeleverde schriften hebben verklaard, hetgeen God dengenen, die de waarheid in zijnen Woord doorzocht hebben, gegeven heeft. Zij zijn al te zamen van één allooi; al te zamenvoeren zij den afgod van de willekeur des menschen, met de Pelagianisterij, wederom in de Kerk. Want in het eerste Artikel wordt gezegd, dat God zonde verkoren hebben diegenen, die hebben willen gelooven, gehoorzamen, en in het geloof en in de gehoorzaamheid hebben willen volharden. In het tweede Artikel wordt gedreven, dat Christus allen en een ieder de verzoening met God en de vergeving der zonden zoude hebben verkregen, mits zij met het geloof deze zijne weldaden aannemen.

In het derde en vierde Artikel hangt men de kracht van de genade der bekeering aan den wil des menschen, dat deze krachtig zij tot de bekeering, zoo de mensch wil, en daarentegen krachteloos, zoo hij niet wil.

In het vijfde Artikel wordt denzelven wil de volharding in het geloof toegeschreven. Alzoo wordt het beginsel der zaligheid, hetwelk eerst uit dezelve spruit, en in hetwelk zij ten laatste geeindigd wordt, openlijk gesteld in de willekeur, en in de hand van den mensch zelve. En wat is dat anders, dan God de eer der onverdiende verkiezing, Christus den lof der verlossing, de Heilige Geest de kracht der bekeering te benemen, den Christelijken troost in leven en sterven om te stooten, de zekerheid onzer zaligheid omver te trekken? eindelijk, de kinderlijke vreeze en het vertrouwen in de harten der geloovigen te vernietigen, en daarentegen den mensch tegen God met hoovaardigheid opblazen, dat hij niet in God, maar in zichzelf roeme, zeggende: Ik heb mijzelven onderscheiden, zoodat hij niet op de sterkte Gods, maar op zijne eigenen krachten steune, vleesch stellende tot zijnen arm, ja de gansche eere zijner zaligheid met een duivelsche opgeblazenheid zichzelf toeschrijven, als die uit zichzelf heeft willen gelooven, gehoorzamen en volharden? Hetwelk is een afgrond der hel, en een poel van wanhoop.

Daarom oordeelen wij, dat deze vijf Artikelen der Remonstranten, allen en een ieder, overmits de onverdragelijke dubbelzinnigheden, en velerlei en zware dwalingen, zoo openbare als heimelijke, door een plechtig vonnis behooren verdoemd, en uit de Nederlandsche Kerken, als een onzalig onkruid der Pelagianisterij, door publieke autoriteit uitgeroeid te worden.

En wij bidden God en den Vader onzes Heeren Jezus Christus met vurigheid, dat Hij, naar de veelheid zijner ontfermingen, de auteurs en de voorstanders dezer artikelen van de dwaling tot de waarheid,

van de scheuring tot de eenigheid wille wederbrengen, hun vergevende hunne zeer groote schuld van hunne Kerken zoo bedroefd en beroerd te hebben, en dat Hij de Nederlandsche kerken met alle diegenen, die overal den naam onzes Heeren Jezus Christus aanroepen in de waarheid meer en meer wille heiligen, vereenigen en aaneen verbinden, opdat zij door den weg der waarheid voortgaan, en geraken tot het leven, hetwelk ons voor de grondlegging der wereld bereid is, in Hem, die daar is de weg, de waarheid en het leven, Jezus Christus, onzen. Zaligmaker.

HET GEVOELEN DER THEOLOGEN VAN HESSEN,

VAN DE VOLHARDING DER WARE GELOOVIGEN, EN DOOR DEN GEEST GODS
HERBORENE MENSCHEN,

DIE DE RECHTGEVOELENDE GEREFORMEERDE KERKEN UIT GODS WOORD LEEREN;

EN VAN DEN AFVAL EN DE GEHEELE EN EINDELIJKE AFWIJING DERZELVEN,

DIE DE REMONSTRANTEN BUITEN GODS WOORD DRIJVEN.

Opdat de voorgestelde vraag van de volharding en den afval der ware geloovigen en door den Heiligen Geest herborene menschen bekwamelijk en duidelijk verhandeld moge worden, zoo is het vooral van noode, dat voor henen gesteld worde eene verklaring der woorden, die men in dit verschil gebruikt.

Wat door ware geloovigen verstaan wordt; alwaar van het onderscheid des tijdelijken geloofs en des rechtvaardigmakenden en waar zaligmakenden geloofs ook gehandeld wordt.

Als wij ware geloovigen noemen, zoo verstaan wij niet diegenen, die daar hebben of een historisch geloof, of een geloof der wonderen, of ook een tijdelijk geloof, maar diegenen, die waarlijk met het rechtvaardigmakende en zaligmakende geloof in Christus begaafd zijn.

Want het woord geloof is dubbelzinnig, hebbende voornamelijk vier (opdat wij de andere, die tot deze tegenwoordige stof niet zoo zeer behooren, nu voorbij gaan), beteekenissen.

Want ten eerste wordt het in de h. Schriftuur genomen voor een bloote en enkele wetenschap en toestemming, of ook belijdenis der leer, die ons in Gods Woord geopenbaard is; welk geloof genoemd wordt een historisch geloof, 't welk ook de duivezelven gelooven, Jacob. 2: 29.

Ten tweede beteekent het eene bijzondere gave Gods van wonderen te doen, en wordt genoemd het geloof der mirakelen, 1 Cor. 13:2.

Ten derde is er een geloof, 't welk alleen eene zoodanige bloote en enkele kennis en toestemming der leer in Gods Woord begrepen, die vergezelschap is niet eenige blijdschap, doch verdwijnende, die gevat wordt uit hope van eenige tijdelijke nuttigheden, zonder een zeker vertrouwen van de vergeving der zonden, en zonder berusting in de belofte Gods, ons om Christus wil gedaan, welk geloof, dewijl het in voorspoed duurt, en in tegenspoed ten eenenmaal verdwijnt, tijdelijk genoemd wordt, Matth. 13:21.

Ten vierde is er een geloof, 't welk is eene wetenschap en vertrouwende toestemming, waarmede wij de belofte aannemen, die God ons in Christus gedaan heeft, en in Gods barmhartigheid, liefde en vaderlijke gunst 't onswaarts, door de verdienste van Christus ons verkregen, lieflijk berusten, vastelijk houdende, dat niet alleenlijk anderen, maar ook ons, en dat in 't bijzonder mij, u, enz, de vergeving der zonde, gerechtigheid en het eeuwige leven, uit Gods loutere genade, om de eenige verdienste van Christus, gegeven wordt; alzoo wordt het woord geloof genomen, wanneer wij door dat zelve voor God gezegd worden gerechtvaardigd en eeuwiglijk zalig gemaakt te worden, Rom. 3 en 4 en 11; Gal. 2 en 3, en elders. Uit oorzaak daarvan wordt dit geloof genoemd een rechtvaardigmakend en zaligmakend geloof.

En dit rechtvaardigmakende geloof is op vele manieren verschillende van het tijdelijke geloof, en deze gelooven zijn verschillende in het wezen zelf. Want zij worden onderscheiden.

1. Naar hetgene, waarin dat beide is. Want het tijdelijke geloof is alleenlijk in het verstand, en werkt wel uit zichzelf eenige blijdschap in het hart, maar een ongestadige, uit verdwijnende oorzaken, namelijk, uit hope van tijdelijke gemakkelikheden, uit de leer des Evangelies te verkrijgen. Maar het rechtvaardigmakende geloof, hoewel het, zoo verre als het is eene kennis en toestemming, plaats heeft in het verstand, nochtans, zoo verre als het is een vertrouwen en berusting in God, zoo is het in den wil en in het hart geworteld, Rom. 10:9, 10; Met het hart gelooft men, enz.

Gene kan opwassen en wast ook somwijlen op in eenen akker, die niet goed is, maar steenachtig, Matth. 5: 6, 20, 21. Deze komt niet dan in eenen goeden akker, dat is, in den mensch, dien God het steenen hart heeft benomen, en gegeven een vleesch. Het tijdelijke geloof, wanneer vervolging hart, Ezech. 11:19, en 36: 26. opstaat, vergaat terstond, want het heeft

2. Zij verschillen in het wezen zelfs. geen wortel, Matth. 13:6, 21. Want het wezen des rechtvaardigmakenden geloofs bestaat in eene vertrouwende aanneming van Christus en zijne verdiensten, of een vaste verzekering, waardoor ieder geloovige zeker houdt, dat de Evangelische belofte hem toekomt, en deze zichzelf toeigent. Maar het wezen van het tijdelijke geloof bestaat in eene toestemming des Woords Gods, niet eene verdwijnende vreugd, die uit eene hoop van tijdelijke gemakkelikheden rijst.

3. In de effecten of vruchten door het zaligmakende geloof worden wij Christus ingelijfd, en worden zijne lidmaten, alzoo dat Hij in ons en wij in Hem zijn, Johan. 6:59; Ef. 3:17. Door het tijdelijke worden wij Christus niet ingelijfd, en worden zijne lidmaten niet. Want anders zouden door geene vervolging of verdrukking van Christus gescheiden worden, die dat tijdelijk geloof hebben, Rom. 8: 35. Door het ware geloof wordt de mensch voor God gerechtvaardigd, Rom. 3 en 4; Gal. 2 en 3. Door het tijdelijke wordt de gerechtigheid niet verkregen.

Het ware geloof brengt voort goede en Gode behaaglijke werken, liefde, hope, lijdzaamheid, enz; als vruchten, in sommigen honderdvoud, in sommigen zestigvoud, in andere dertigvoud, namelijk naar de mate der gave Christi en zijns Geestes; beziet Matth. 13, en 27; Ef. 4: 7; Cor. 12:11; Gal. 5: 6, 22, 23. Het tijdelijke brengt deze vruchten niet voort, maar eer het tot rijpheid komt, vergaat het in de groente, voor het wortel krijgt, Matth. 13:6, 21. Het ware geloof brengt voort eene vaste, bondige en blijvende blijdschap, waardoor wij in God zoetkens berusten, dewelke gelijk als een beginsel is van die onuitsprekelijke hemelsche en eeuwige blijdschap, Rom. 5:1, 2, en 14:17. Deze is wel met blijdschap vergezelschap, maar die verdwijnende is, en in tegenspoed niet alleenlijk verslappende, maar ook ten eenenmaal verwelkende en verstervende, Matth. 136, 22.

4. In de bijgevoegde zaken en eigenschappen. Het rechtvaardigmakende geloof is altijd durende. Waaruit de ware geloovigen en rechtvaardigen gezegd worden te zijn als een boom, geplant aan de waterbeken, die zijne vrucht brengt te zijner tijd, en wiens bladeren niet af vallen, Ps. 1 :3.

WAT DOOR DEN GEEST DER WEDERGEBOORTE VERSTAAN WORDT.

Als wij den Geest der wedergeboorte noemen, zoo verstaan wij niet die gaven des Heiligen Geestes, die den verworpenen met de uitverkorenen gemeen zijn, gelijk zijn zoo wel die buitengewone wonderlijke gaven in de eerste Kerk, van welke Christus spreekt, Matth. 7: 21, 22, 23, en de Apostel, 1 Cor. 12:4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, als ook die gewone gaven, verlichting des verstands, kennis der verborgenheden des Koninkrijks der hemelen, en een, om zoo te zeggen, smaak van Gods Woord en der krachten van de toekomende wereld, Hebr. 6:4, 5, en 10:29, die den verworpenen ook gegeven worden; maar wij verstaan die gaven des Heiligen Geestes, waarmede de uitverkorenen van de verworpenen, de ware geloovigen en geheiligden van de geveinsden onderscheiden worden, als daar zijn eene oprechte liefde Gods en des naasten, ware heiligheid, gerechtigheid, lijdzaamheid, hope en andere vruchten des Geestes, die de Apostel beschrijft, Gal. 5:22, 23.

WAT VOLHARDING ZIJ.

Wij noemen volharding in 't geloof en de heiligheid, niet een voortdurende, en door geene vallen of

zonden afgebrokene voortbrenging van werking des geloofs en der heiligheid, maar veel meer eene voortzette gedurigheid van de hoedanigheden des geloofs, der liefde, heiligheid, en in de ware geloovigen en heiligen blijvende.

WAT EEN GEHEELE EN EINDELIJKE AFVAL ZIJ.

Wij noemen een geheele apostatie of afval van het geloof en de genade, eene gansch en gaar volkomene uitstorting of verlies van de hoedanigheden des geloofs, en der gaven des Geestes der aanneming, zoodat de mensch ten eenenmaal beroofd en ontbloot wordt van het geloof en van de gaven der wedergeboorte des Heiligen Geestes, waarmede hij te voren van God begaafd was, en van een geloovige, wederom een ongeloovige, van een Geestelijke, wederom een natuurlijke, van een vrijen zoon Gods, wederom een slaaf des duivels wordt.

Wij noemen dit eene eindelijke afwijking van het geloof en van de genade, waardoor de mensch zoo ten eenenmaal van het geloof afwijkt, en van den Geest der vernieuwing en zijne gaven alzo beroofd wordt, dat hij nimmermeer wederom daarmede begaafd wordt, maar in dien afval volhardt, en eeuwiglijk verloren gaat.

Deze dingen voor henen gesteld zijnde en onderscheiden, zoo begrijpen wij ons gevoelen van de voorgestelde zaak, van de volharding der ware geloovigen, in deze volgende punten.

EERSTE PUNT.

Die God naar het welbehagen van zijnen wil, uit het gevallen menschelijk geslacht, voor de grondlegging der wereld, tot het eeuwige leven verkoren heeft, in dezelve werkt Hij ook in den tijd, niet alleenlijk naar de uitnemende grootheid zijner sterkte, en naar de kracht zijner macht, het ware en zaligmakende geloof in Christus, en wederbaart ze door zijnen Heiligen Geest, en maakt ze uit natuurlijke menschen geestelijke, maar ook bewaart Hij ze door zijne Goddelijke kracht, krachtiglijk en genadiglijk, in datzelfde geloof en heiligheid, tot het eeuwige leven, en begiftigt hen met volharding, zoodat zoowel de volharding in 't geloof en de heiligheid, als het geloof en heiligheid zelf, uit de verkiezing tot het eeuwige leven, als een vrucht en uitwerksel aan zijne oorzaak is hangende, en daaruit noodzakelijk voorkomt, en dat alle uitverkorenen, en die ook alleen, waarlijk in Christus gelooven, door den 11. Geest geheilgd worden, en het ware geloof en de heiligheid tot den einde toe volharderen.

Dat het geloof uit de verkiezing tot het eeuwige leven noodzakelijk vloeit, en den uitverkorenen eigen is, bewijzen de volgende getuigenissen der Schriftuur. Hand. 13:48; Daar geloofden zoo velen als er geordineerd waren ten eeuwigen leven; Rom. 8:30; Die Hij gepraedestineerd heeft, die heeft Hij ook geroepen; namelijk inwendig, of, hetwelk hetzelfde is, met geloof begaafd.

2 Thess. 3:2. Het geloof is niet aller menschen.

Tit. 1:1. Naar het geloof der uitverkorenen Gods.

Dat de heiligmaking des Geestes, of de wedergeboorte uit de verkiezing, als een vrucht en uitwerksel uit zijne oorzaak, voortkomen, blijkt zoowel uit de onverbreekelijke samenhangende aan elkander, zoo des waren zaligmakend en geloofs, als des Geestes der wedergeboorte en vernieuwing, als ook uit de volgende spreken der Schriftuur.

2 Thess. 2:13. God heeft u van den beginne verkoren ter zaligheid, door de heiligmaking des Geestes en geloof der waarheid.

1 Pet. 1:2. Den verkorenen uit de voorwetendheid Gods, des Vaders, tot heiligmaking des Geestes.

Ef. 1:4. Hij heeft ons in Christus verkoren, opdat wij heilig en onstraffelijk voor Hem zouden zijn met liefde.

Dat de volharding in 't geloof en de heiligheid uit de verkiezing, als een uitwerk uit zijne oorzaak, voortkomt, bewijzen de volgende getuigenissen der Schriftuur.

Joh. 6:29. Dit is de wil desgenen, die Mij gezonden heeft, des Vaders, dat van al wat Hij Mij geeft, Ik niet verlieze, maar dat opwekke ten uitersten dage, te weten, tot het eeuwige leven.

Rom. 8:30. Die Hij gepraedestineerd heeft, enz. die heeft Hij ook verheerlijkt. En van 't 35 vs. tot het einde des capittels; Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus, enz. Ik ben verzekerd, dat noch leven noch dood ons kan scheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus, onzen Heere.

Rom. 11:29. Die gaven en die roeping Gods (te weten, krachtige, of de geving des geloofs) zijn

zoodanig, dat Hem dezelve niet berouwen kunnen. 1 Petr. 1 :5. Wij worden door de kracht Gods bewaard door het geloof tot de zaligheid.

TWEEDE PUNT.

En deze volharding in het ware geloof en de heiligheid, werkt God in zijne uitverkorenen, zoowel als het geloof en de heiligheid zelve, door zekere middelen, die Hij krachtelijk daartoe gebruikt, zoo uiterlijke als innerlijke.

DERDE PUNT.

De uiterlijke middelen zijn eensdeels de predikatie des Goddelijken Woords, en de heilige bevelen Gods, ernstige vermaningen en waarschuwingen, en lieflijke beloften, strenge dreigementen, die ons daarin worden voorgedragen; door welke wij opgewekt worden om in het geloof en de heiligheid te volharden, anderdeels de vaderlijke kastijdingen, kruis, verdrukkingen, waarmede God somwijlen het geloof en de vlijt der Godzaligheid in ons opscherpt. Van welke uiterlijke middelen zeer vele getuigenissen der Schriftuur voorvallen.

VIERDE PUNT.

De inwendige zijn de krachtige werking des Heiligen Geestes in de harten der uitverkorenen door die uiterlijke middelen, waarmede de ware geloovigen niet alleenlijk met bovennatuurlijke, noodige en genoegzame krachten, om te volharden, en de verzoeking des duivels, des vleesches, en der wereld te overwinnen, begaafd worden, zoodat zij kunnen, zoo zij willen, volharden (het welk de Remonstranten schijnen te bekennen), maar daarenboven krachtiglijk tegen de verzoeking, listen, lagen en bedriegerijen in het geloof en van den duivel, de wereld en het vleesch bewaard worden, en hunne bovennatuurlijke krachten, noodig om te volharden, tot de daad van volharding gebracht worden. En hun herboren wil wordt daartoe gebogen en geneigd, om altijd God standvastiglijk te willen aankleven, zoodat God in de ware geloovigen niet alleenlijk krachtiglijk werkt, dat zij kunnen, maar ook, dat zij willen volharden, en inderdaad ook volharden. Dat God de ware geloovigen met bovennatuurlijke krachten, noodig om te volharden, begaift, en te weeg brengt, dat zij kunnen volharden, blijkt uit de volgende Schriftuurplaatsen, Ef. 6: 10, 11. Wordt machtig in den Heere en in de kracht zijner sterkte. Trekt aan de geheele rusting Gods, dat gij staan moogt tegen de streken des Duivels. Fil. 4:13. Ik vermag alle dingen in den Heere, die mij versterkt.

Dat God de ware geloovigen krachtiglijk in het ware geloof en de heiligheid bewaart, en ook maakt, dat zij volharden willen, en inderdaad volharden, blijkt uit de volgende getuigenissen der Schriftuur, Fil. 1. 6. Ik betrouw ditzelve, dat Hij, die in u het goede werk begonnen heeft, dat volbrengen zal tot op den dag van Jezus Christus.

Fil 2:13. God is het, die in u werkt het willen en het volbrengen, naar zijn welbehagen.

1. Cor. 10 13. God is getrouw, die u niet laat bezoeken boven vermogen, maar zal ook eene uitkomst geven, dat gij 't verdragen moogt.

1. Pet. 1:5. Gij wordt door de kracht Gods bewaard, door het geloof tot de zaligheid, die bereid is geopenbaard te worden in de laatste tijden.

VIJFDE PUNT.

Deze volharding dan der ware geloovigen berust niet op de sterkte hunner bovennatuurlijke krachten, noch op de natuurlijke mogendheid van hunnen wil, om volstandiglijk het bovennatuurlijke en hemelsche goed te willen. Want ook in de ware geloovigen is zulk eene zwakheid der menschelijke krachten, en zelfs ook van hunnen herborenen wil (want dezelve wordt niet in 't geheel, maar alleenlijk ten deele in dit leven vernieuwd) is de veranderlijkheid zoo groot, dat de ware geloovigen, aan zichzelf gelaten zijnde, tegen de loosheid en macht des Duivels, de lagen en listen der wereld, ja ook tegen de begeerlijkheid van hun eigen vleesch, geen oogenblik zouden kunnen bestaan. Daarom vermaant de Schriftuur ons zoo menigmaal tot waken en bidden, en om onze zaligheid te werken met vreeze en beven, Luk. 21:37; Filip. 2: 12; 1. Petr. 5:8, 9, en elders, enz. Maar zij berust veel meer

1. Op den onveranderlijken raad Gods, van zijne verkorenen in het ware geloof tot den einde toe te bewaren, en door datzelve tot het eeuwige leven noodzakelijk en onfeilbaarlijk te brengen. Welke raad Gods van geen creatuur krachteloos gemaakt, noch van God zelve, overmits zijne onveranderlijkheid,

wederroepen zal kunnen worden, Jes. 46 :10; Ps. 33:11; Maleach. 3: 6; Matth. 24:24; 2 Tim. 2: 19.

2. Zij berust op het onveranderlijk en standvastig blijven der bovennatuurlijke krachten in de ware geloovigen, waarmede God den waarlijk geloovigen mensch voorziet om te volharden. Want God, krachtiglijk in zijne uitverkorenen het geloof werkende, plant in hen het beginsel der eeuwige gedurigheid, en geeft hun zulke krachten om te volharden, die hun in der eeuwigheid niet van eenig creatuur kunnen benomen worden, noch door hen ooit ten eenenmaal uitgeschud worden. Welk beginsel in de heilige Schriftuur genoemd wordt, een wortel te hebben in zichzelf, Matth. 13:21; een blijvend zaad, 1 Joh. 3:9; en onsterfelijk, 1 Petr. 1:23; insgelijks, eene blijvende zalving, 1 Joh. 1 :21.

3. Op den gedurigen bijstand des Heiligen Geestes, en zijn woning in de ware geloovigen, als ook op hunne machtige bewaring, bescherming en leiding door de kracht Gods, en daarop, dat die bovennatuurlijke krachten in 't werk gesteld, en tot de daad der volharding gebracht worden.

Bezie Joh. 13:15, 23; 1 Cor. 3: 16, en 2 Cor. 6:16; 1 Petr. 1:5.

4. Op de onfeilbare belofte Gods, waarmede Hij den waren geloovigen beide de noodige krachten om te volharden, en den gedurigen bijstand zijns Heiligen Geestes, en hunne bewaring, bescherming en besturing in de wegen zijner geboden toezegt. Bezie Jes. 46: 4; Jer. 32: 40, 1 Joh. 25, 27; 1 Cor. 1:8, en 10:13.

5. Op de voorbeding Christi zonder ophouden voor de ware geloovigen en voor hunne volharding in het geloof, en op de verwerving des Heiligen Geestes van den Vader, Joh. 14: 16, en Cap. 17: 15, 17, 20; Luc. 22: 32.

ZESDE PUNT.

En deze volharding der ware geloovigen sluit uit, niet alleenlijk de eindelijke, maar ook de geheele afwijking van het geloof, alzoo dat degene, dien God eenmaal het ware en zaligmakende geloof gegeven heeft, ook niet eindelijk, noch geheel datzelfde verliest, noch ook van wege de bovengelegde fondamenten verliezen kan. Dat zij eindelijk van datzelfde niet wijken, bewijzen die getuigenissen der Heilige Schriftuur, die daar betuigen, dat de ware geloovigen en herborenen het eeuwige leven hebben, en van den dood tot het leven zijn doorgestaan en overgezet, Joh. 5:24; 1 Joh. 3:14. Die nu het eeuwige leven alreede hebben, en daarin overgezet zijn, kunnen geenszins van datzelfde beroofd worden. Dat zij ook zelfs niet geheel gansch en gaar het geloof en den Geest der wedergeboorte uitschudden, blijkt uit het volgende. Jer. 32: 40. Ik zal mijne vreeze in hunne harten geven, dat zij van Mij niet wijken. Die nu van God niet wijken, die verliezen nimmermeer het geloof en den Geest der wedergeboorte gansch en gaar, maar blijven God volstandiglijk aanklevende. Bezie ook Jes. 54:10; Luc. 22:32; Rom. 11: 28, en die uitnemende plaats, 1 Joh. 3:9. Die uit God geboren is zondigt niet, want zijn zaad blijft in hem, en hij kan niet zondigen, omdat hij uit God geboren is.

ZEVENDE PUNT.

Hoewel derhalve de ware geloovigen somwijlen ook in zware en gruwelijke zonden vallen, waarmede de uiterlijke handelingen des geloofs, der liefde en andere Christelijke deugden verhinderd en afgebroken worden, en van buiten eenigen tijd bezwijken en ophouden, en de H. Geest inwendig in hunne harten bedroefd wordt, Ef. 4:30: en zijne gaven alzoo afnemen en verzwakken, dat somwijlen de inwendige mensch voor het uiterlijke gelijk als gedreven en gedood schijnt te zijn, nochtans zoo is het, dat God; naar het verbond zijner barmhartigheid, door en om de verdienste Christi, en zijne gestadige voorbeding voor zijne geloovigen; hen met zijne hand onderhoudt, opdat zij niet ganschelijk verpletten; Hij bewaart in hen krachtiglijk en barmhartiglijk het zaad des geloofs, en richt ze weder op van hunne vallen, en de vonk des geloofs, dewelke in hen over was gebleven, blaast Hij alzoo aan; uitwendig met het woord van de wet en van het Evangelie, somwijlen ook met vaderlijke kastijdingen, inwendig met de kracht des H. Geestes, die zich op nieuw in hen openbaart; dat het geloof tot de daad, die door dezelve vallen was afgebroken, wederom uitbreekt. De waarheid van dit punt blijkt uit het volgende. Ps. 37:24. Valt hij, te weten, de rechtvaardige, zoo wordt Hij niet

weggeworpen, te weten, om verloren te gaan, want de Heere houdt hem bij de hand. 2 Cor. 4: 9. Vervolgd, maar niet verlaten; nedergeworpen, maar niet verdorven. Spr. 24:16. Al valt de rechtvaardige zevenmaal, zoo staat hij nochtans weder op. Luc. 22: 31, 32. Simon, Simon! de Satan heeft u gezocht te ziften gelijk de tarwe, maar Ik heb voor u gebeden, opdat uw geloof niet afwijke. 1 Joh. 3:9. Die uit God geboren is, die zondigt niet, want zijn zaad blijft in hem. En dit bewijzen de exempelen van David, Petrus, en andere ware geloovigen en heiligen, in dewelke het zaad Gods, hetwelk door hunne vallen scheen gelijk als verstikt te zijn, eindelijk wederom heeft begonnen te groenen en vrucht te dragen, wanneer zij door de kracht Gods uit hunne vallen opgestaan en tot God door ware boetvaardigheid wedergekeerd zijn.

ACHTSTE PUNT.

Daaruit is lichtelijk te verstaan, dat er een groot onderscheid is tusschen de zonden der onherborenen en de vallen der ware geloovigen en herborenen. Genen werpen zich hals over kop, uit verachting Gods, met ganschen gemoede, niet vollen wil, en gelijk als met vermaak in de zonden, en bedrijven dezelve zonder eenigen strijd des Geestes, hetwelk de Schriftuur noemt zonde doen, 1 Joh. 3: 9. Daaruit wordt ook deze zonde genaamd heerschende, Rom. 6:12; en zij worden gezegd in tien vleesche en naar den vleesche te leven, Rom. 8:1, 4, 8, 12, 13, enz. Dezen zondigen ook wel, maar noch uit verachting Gods, noch van ganser harte, of met opzettelijke boosheid en met vollen wil, maar uit zwakheid des vleesches, die in hen overig is, tegen den Geest altijd tegenstrevende, hoewel niet de overhand behoudende, maar in den strijd onderleggende. Daaruit worden zij in de Schriftuur gezegd niet te zondigen, 1 Joh. 3:9; niet te leven in den vleesche of naar den vleesche (welke manier van spreken beteekent eene gewoonte te maken van zondigen, eene heerschappij des vleesches, die in de herborenen geene plaats heeft), hoewel zij dikwijls eenige werken des vleesches komen doen.

NEGENDE PUNT.

De leer van de volharding der ware geloovigen en der door den Heiligen Geest herborene menschen, geeft ons een vasten en gewissen troost in alle verzoekingën, en maakt ons verzekerd en gerust, dat wij het onverderfelijke, onbesmettelijke en onverwelkelijke erfdeel, en onzer zielen eeuwige zaligheid verkrijgen; maakt ons gerust, niet met een vleeschelijke, maar met eene geestelijke gerustheid, zoodat degenen, die niet het ware en zaligmakende geloof in Christus begaafd zijn, en den Geest der wedergeboorte en der vernieuwing inwendig in hunne harten gevoelen, met een zeker en ongetwijfeld vertrouwen des harten mogen en moeten besluiten, dat zij van God, vóór de grondlegging der wereld, waarlijk tot het eeuwige leven verkoren zijn, en door de kracht zijner sterkte, door het geloof, tot de zaligheid bewaard, en alzoo noodzakelijk en onfeilbaarlijk eeuwiglijk zalig zullen worden. Bezieet van dezen troost en zekerheid der zaligheid, uit deze leer voortkomende, die treffelijke plaatsen, Rom. 8, van het 33 vs. tot het einde des capitels; 2 Tim. 1:12; 1 Joh. 3: 14, en 5: 1015; en voegt hierbij die getuigenissen der Schriftuur, die den Heiligen Geest zeggen te wezen het pand des hemelschen erfdeels, die den waren geloovigen getuigt, dat zij kinderen en erfgenamen Gods zijn, en mede erfgenamen Christi, en die hen verzegelt tot den dag van Jezus Christus, en verzekert, dat zij de eeuwige zaligheid zullen verkrijgen, Rom. 8: 16, 17; 2 Cor. 1:22; Ef. 1: 11, 13, enz.

TEGENSTELLINGEN.

Daarom verwerpen wij als valsch deze volgende stellingen der Remonstranten.

1. Dat het ware rechtvaardigmakende en zaligmakende geloof den uitverkorenen niet eigen is. Hetwelk uit deze stelling der Remonstranten; wanneer zij zeggen, dat de ware geloovigen in gruwelijke zonden en booze stukken kunnen volharden en sterven, en vervolgens in dezelve eeuwiglijk kunnen verloren gaan en ook menigmaal verloren gaan; noodzakelijk volgt. Want de uitverkorenen kunnen niet eeuwig vergaan,
2. Dat het tijdelijke geloof een volkomen rechtvaardigmakend geloof is, en niet verschilt in wezen van het ware geloof tot den einde toe durende.

IN DE VERKLAR. DES 5 OVERGELEVERDEN ARTIKELS, PAG. 4, 5.

3. Dat de volharding in 't geloof niet is een effect of vrucht der verkiezing tot de zaligheid, maar eene

te voren vereischte conditie in den mensch, die verkozen staat te worden.

IN DE OVERGELEVERDE STELL. 7. VAN HET 1 EN 5 ART.

4. Indien God, naar zijn volstrekt recht, sommigen, lang en veel in den loop der Godzaligheid geoefend, en in verscheidene tegenheden, als met het vuur, beproefd, met de gaven van onbezwijkelijke volharding beloont, zulks geschiedt op eene zekere extraordinaire wijze, en dat mag niet gerekend worden, wanneer men handelt van Gods ordinaire werkingen.

IN DE VERKLAR. ART. 5, PAG. 8, 9.

5. Dat de volharding in 't geloof niet is eene gave Gods, en met name niet eene zoodanige, die allen uitverkorenen gegeven wordt. Deze stelling volgt noodzakelijk uit de naastvoorgaande. Want indien gezegd wordt; wanneer God sommigen, die lang en veel in den loop der Godzaligheid geoefend en in verscheidene tegenheden als met den vure beproefd zijn; op eene extraordinaire wijze te geschieden, dat God met de gave van onbezwijkelijke volharding beloont, voorwaar zoo zal allen uitverkorenen deze gave op ordinaire wijze niet gegeven worden.

6. Dat God wel den waarlijk geloovigen mensch met genade en bovennatuurlijke krachten bezoekt, zoo veel als Hij tot volharding en overwinning van de verzoeking des duivels, des vleesches en de wereld, naar zijne oneindelijke wijsheid, oordeelt genoegzaam te zijn, en daarenboven bereid is, wijders met zijne genade en Goddelijke hulp hem; zoo hij zijn plicht doet, en zoo hij de genade en genoegzame krachten om te volharden wel gebruikt, dat is, door waken, bidden, en andere heilige oefeningen in het ware geloof tracht te volharden; nog verder nabij te wezen; nochtans desnietteenstaande; deze bereidwilligheid der Goddelijke hulp daar zijnde, en de tegenwoordigheid der genoegzame genade, en alle die dingen gesteld zijnde, die noodig en genoegzaam zijn om te volharden, en die God gebruiken wil om het geloof te bewaren; ja ook in den wil zelven gesteld zijnde de hoedanigheid des geloofs; dat het nochtans altijd blijft in des menschen macht of te volharden, of niet te volharden; welke stelling der Remonstranten te vernemen is uit de overgelev: stell. 2 en 8, van het 5. Artik; en de overgelev: verklaring, Art. 5, pag. 11.

7. Dat de ware geloovigen van het ware geloof, en diensvolgens ook van de genade en zaligheid, geheel niet alleen kunnen afvallen, maar dat zij ook hetzelfde dikwijls doen, zoo menigmaal, namelijk, als zij eenig werk des vleesches begaan; overgel: steil. van het 5. Artik: Haag Confer: Bert, pag. 18, 19. van het 5. Artik :

8. Dat de ware geloovige van het ware geloof, de genade, en zaligheid, ook ten einde toe kan afvallen, en dat zij dat ook dikwijls doen, en in den afval volharden en sterven, en eeuwiglijk verloren gaan, Overgel: steil. 4. Art. 5. Haag. Confer. Bert. pag. 18, 19, van het 5. Art.

9. Dat de ware geloovigen in de zonde_ zelfs tot den dood, en tegen den H. Geest vallen kunnen. Hetwelk Episcop. zegt; disput publ: van de dadelijke zonde; Corrol: 1. en 2.

10. Dat geen waar geloovige in dit leven, zonder bijzondere openbaring, zeker kan zijn, dat hij altijd in het geloof volharden zal, en eeuwig zal zalig worden, Haag. Confer: Bert. p. 150, van het 5. Artik:

11. Dat de leer van de zekerheid der volharding tot de vleeschelijke zorgeloosheid de deur opent, en uit haren aard en natuur bekwaam is om den menschen een zorgeloosheid in te planten; dat ze in 't midden van den loop der zonde, hun als een oorkussen zij, waarmede zij zichzelven zachtens koesteren en lieflijk streelen mogen. Overgel, steil. 6. van het 5, Art. Haag Confer; Bert: pag: 57. van het 5, Art:

12. Te twijfelen, of wij altijd zijn zullen degenen, die wij nu zijn (te weten ware geloovigen kinderen Gods, die het erfdeel des eeuwigen levens zekerlijk zullen verkrijgen), en altijd dat gemoed zullen behouden, hetwelk wij nu hebben; dat zulks niet schadelijk, maar zeer voordeelig is. Haag. Confer: Bert: pag. 63, 64, van het 5. Art. Wij hebben aldus met Gods hulpe verklaard ons gevoelen en dat onzer Kerken, die in NederHessen en ten deele in BovenHessen in Christus verzameld worden, van de praedestinatie, verdienste Christi, genade Gods, vrijen wil, en volharding der ware geloovigen; en meteen te kennen gegeven, wat van de tegenoverstaande vreemde stellingen der broederen Remonstranten, waarmede de Kerken van Nederland, te voren zeer bloeiende, jammerlijk ettelijke

jaren benauwd en beroerd zijn geweest, uit Gods Woord te houden zij.

Uwe Ed. Mog. dan, E. Ed. Mog. Heeren Gecommitteerden, en in uwe Ed. Mog. de Hoog. Mog. Heeren Staten Generaal, die God dezen Nederlandschen Gereformeerden Kerken tot Voedsterheeren heeft gegeven, bidden en smeeken wij, door den h. naam onzes Heeren Jezus Christus en door zijn dierbaar bloed, waarmede Hij zijne gemeente duur gekocht heeft, door de eeuwige zaligheid van zoovele duizende zielen, dat uwe Ed. Mog. (hetwelk zij ten aanzien van uw ambt doen kunnen en schuldig zijn te doen) deze gezonde leer; die met eendrachtig accoord ontallijke Gereformeerde Kerken in Duitschland, Frankrijk, Engeland. Zwitserland en in andere plaatsen tot nog toe, door Gods genade standvastiglijk aannemen; in dit uw zeer bloeiende Nederland gelieven te beschermen, en niet toe te laten, dat dezelve langer door de valsche aanklachten en lasteringen dergenen, die hunnen tijd niet wel weten te besteden, gelasterd, geschonden, en onderdrukt zoude worden. Wilt veel liever daartoe met vlijt arbeiden, en uwe raadsragen daar henen richten, dat degenen, die duslang van den weg afgedwaald hebben, te recht gebracht en wederom gewonnen mogen worden, en de Nederlandsche Kerken, die nu jammerlijk verdeeld zijn, wederom in eenigheid des geloofs en der leer; den nevel der dwalingen verdreven zijnde; vereenigd, en de waarheid, de oprechten vrede en rust haar wedergebracht, en voortaan onder haar bewaard moge worden.

Aldus zullen uwe E. Mog. de eendracht in de zuivere leer met de Gereformeerde Kerken van zoo vele Koninkrijken, Hertogdommen, Provinciën, Graafschappen en Republieken, zooveel als in uwe Ed. Mog. zal zijn, handhaven, en Gods onmetelijke zegeningen, waarmede Hij tot nog toe uwe zeer bloeiende Republieken overvloediglijk begenadigd heeft, ook in toekomstenden tijde rijkelijk vernemen, zoodat uwe Ed. Mog. uwe vijanden voortaan; hetwelk uwe Ed. Mog. vele jaren herwaarts geweest zijn; tot eene vreeze, uwen naburen en vrienden tot hulp en bijstand, en uwen onderzaten tot troost mogen wezen.

En deze zaak bevelen wij uwer Ed. Mog. discretie, als die den stand dezer Vereenigde Nederlandsche Provinciën zeer wel weten, en allerbest verstaan wat uwe vrije Republieken lijden, of niet lijden kunnen.

Van onze zijden bidden wij, en zullen voortaan ook den grooten, goeden God bidden, dat Hij van den Hemel uwe heilige raadsragen wille zegenen; die van den rechten weg afgedwaald zijn terecht brengen; uwe Nederlandsche Kerken, jammerlijk verstoord, wederom bijeen wille verzamelen, en verdeeld zijnde, op nieuw wille vereenigen, en onderling in zijnen eengeborenen Zoon, onzen Heere Jezus Christus, met een vasten en gewissen vrede bevestigen, en ons en de onzen, mitsgaders alle andere rechtzinnige Kerken, over den ganschen aardbodem verstrooid, met zijne machtige hand tegen de macht der helsche poorten en des duivels, ook tegen de bedriegerijen, listen en lagen der booze wereld, bewaren, beschermen, en handhaven, en eindelijk dezelve, overzettende in het hemelsche Paradijs, eeuwiglijk verheerlijken, door en om zijnen eenigen Zoon, onzen Heere en Zaligmaker, Jezus Christus, denwelken met den Vader en den H. Geest zij lof, eere en heerlijkheid in der eeuwigheid, Amen.

VAN DE VOLHARDING DER HEILIGEN, EN ZEKERHEID VAN DE ZALIGHEID DER GELOOVIGEN.

HET OORDEEL DER THEOLOGEN UIT ZWITSERLAND.

I.

Wij gelooven en belijden, dat alle ware geloovigen; die met een levend en waarachtig geloof Jezus Christus, als wijnranken in den wijnstok, en lidmaten in het hoofd ingelijfd zijn, en des Geestes der heiligmaking en der wedergeboorte deelachtig geworden zijn; in dit ware geloof in Christus den Verlosser, en in dit voornemen van heiliglijk te leven, tot het einde des levens toe zullen volharden, en alzoo de eeuwige zaligheid, tot welke zij uit loutere genade verkozen zijn, en door Christus verlost, zekerlijk verkrijgen zullen.

II.

Want het is de wil des verkiezenden Vaders, dat allen, die Hij den Zoon gegeven heeft, niet vergaan, maar ten jongsten dage ten eeuwigen leven opgewekt worden. Het is de wil des Zoons, des Verlossers, dat die van den Vader Hem gegeven zijn, beide met Hem leven, en zijne heerlijkheid in der eeuwigheid aanschouwen. De heilige Geest, ook de Trooster, blijft bij de uitverkorenen in der eeuwigheid. En voorwaar, diegenen, die God, de Vader, naar zijnen vrijen wil genadiglijk heeft verkoren, die de Zoon met zijn dierbaar bloed verlost heeft, die de Heilige Geest verlicht en geheiligt heeft, diezelven worden genadiglijk en zekerlijk zalig gemaakt en krachtiglijk tot het geordineerde einde gebracht.

III.

Maar deze volharding der ware geloovigen in het ware geloof en de heiligheid, schrijven wij niet toe aan eenige krachten van den menschelijken wil, of aan de vrije willekeur; maar wij schrijven ze toe in 't geheel en gerustelijk, aan de almachtige kracht Gods des Vaders, de almachtige bewaring van zijn eengeborenen Zoon, onzen hoogsten en zorgvuldigsten Herder, en ook aan de onfeilbare bezegeling des Heiligen Geestes.

Want, dewijl de geloovigen door de Goddelijke kracht door 't geloof bewaard worden tot het eeuwige erfdeel; dewijl zij uit een onverderfelijk zaad herboren zijn; dewijl zij geregeerd worden door de leiding des H. Geestes; dewijl zij in de hand des getrouwen Herders, Christus, besloten zijn, zoo kunnen zij niet geheel of ten einde toe van het ware geloof afwijken, of van de eeuwige zaligheid vervallen. Nochtans daarentegen, indien de volharding der geloovigen zonde berusten of staan op de eigene menschelijke krachten; indien de geloovigen zichzelf gelaten werden; indien zij met hunne eigene krachten moesten strijden; zoo bekennen wij, dat zij voorwaar niet een oogenblik tijds tegen de aanvechtingen van den brieschenden leeuw, tegen de verzoeking van de wereld en des vleesches zouden kunnen bestaan, overmits hunne zwakheid in den vleesche zoo groot is, maar zij zouden in zonden en afval vervallen, in den val volharden en sterven, en alzoo eeuwiglijk vergaan. Overmits is de volharding der heiligen een werk niet van vleesch en bloed, niet van onzen vrijen wil, niet van eenige bekwaamheid, door veelvuldige handelingen van te gelooven en te gehoorzamen verkregen, maar Eene louter onverdiende gave Gods, een eigen effect of vrucht des H. Geestes, der verkiezing Gods, des Vaders, en der verworvene verlossing des Zoons, als ook eene vrucht zijner gestadige voorbidding.

IV.

Maar hoewel wij gelooven, dat de ware geloovigen en uitverkorenen noch geheel noch ten einde toe van het ware geloof afwijken, en van de eeuwige zaligheid vervallen kunnen; zoo ontkennen wij nochtans niet, dat de ware geloovigen en uitverkorenen, overmits de inwonende wet der zonde, en de overblijfselen des ouden Adams, somwijlen in zware en gruwelijke zonden bedrogen zijnde, door het exempel der wereld en door de verzoeking van de duivels vallen, zoodat zij de conscientie zwaarlijk kwetsen, den Heiligen Geest bedroeven, en sommige zijner gaven verliezen, en dat het geloof verzwakt, en de troost gansch flauw wordt. Nochtans, wanneer deze vallen, zoo houdt hen God metterhand, opdat zij niet verloren gaan. Nimmermeer laat Hij toe, dat de verzoeking grooter zij, dan zij dragen kunnen; het goede werk, dat Hij begonnen heeft, volstrekt Hij; het rookende vlas steekt Hij weder aan door de aanblazing des H. Geestes, roept ze zekerlijk weder tot bekeering, en brengt ze eindelijk tot het zalige einde.

V.

En van deze hunne volharding kunnen de ware geloovigen verzekerd zijn, niet alleenlijk voor den tegenwoordigen tijd, maar ook voor den toekomenden, en dat zoowel tot Gods eere, die hen genadiglijk en krachtiglijk tegen den eindelijken afval bewaart, als ook tot hunnen uitnemenden troost in dit dal der ellenden en verzoeking. Want de geloovigen hebben van deze hunne volharding en getrouwe bewaring van God en onzen Zaligmakers, niet alleenlijk zekere beloften in Gods Woord klaarlijk uitgedrukt; maar ook het inwendige getuigenis des H. Geestes, die met onzen geest betuigt, dat wij kinderen Gods zijn, waarmede wij ook bezegeld worden tot den dag onzer volkomene verlossing, en die een onfeilbaar pand is des hemelschen erfdeels.

VI.

Den uitverkorenen nochtans, omdat zij verzekerd zijn van hunne volharding, openen zichzelf geen deur tot allerlei zonden, boosheden en misdaden, en tot eene schadelijke zorgeloosheid des vleesches; maar door den inwonenden Geest Gods wandelen zij met alle vlijt in den weg der waarheid, Godzaligheid, liefde en dankbaarheid; dooden de werken des vleesches, en hunne aardsche leden; staan telkens op tot een nieuw leven; zijn vlijtig in de Godzaligheid en goede werken; zij vreezen God, wachten zich van zonden, en, in somma, werken hunne zaligheid met vreeze en beven. Want God geeft hun een nieuw hart, en eenen nieuwen geest, en maakt, dat zij in zijne geboden wandelen, en zijne rechten houden, en als eenen boom worden geplant aan de waterbeken, die vrucht voortbrengt te zijner tijd. Want, in der waarheid, die uit God geboren is, doet geen zonde, want zijn zaad blijft in hem, en hij kan niet zondigen, want hij is uit God geboren.

VII.

En hieruit volgt niet, dat alle vermaningen, waarschuwingen, geboden, dreigementen, radingen, en smeekingen, enz. daarom onvruchtbaar, te vergeefs, en ijdel zouden zijn; maar het zijn veel meer heilzame middelen, waarmede God den raad en de gave der volharding voltrekt, en brengt de zijnen, dien Hij kracht en macht daartoe geeft, dat zij de vermaningen plaats geven, om te komen tot het geordineerde einde.

VIII.

Veel minder neemt de zekerheid der zaligheid of de zekere hope van volharding de geboden der geloovigen weg. Want het Hoofd der geloovigen, onze Verlosser Jezus Christus, die van de eere zijns Vaders en de gedurige gunst des Vaders verzekerd is geweest, is in de geboden dag en nacht gedurig geweest; en geen mensch is in de geboden vuriger, noch in het bevelen van de geboden aan de geloovigen overvloediger, als Paulus, dewelke nochtans zoo zeker is geweest, dat schier niemand zekerder is geweest van zijne zaligheid en van de kroon. Want gelijk Mozes, Jozua, Gideon, David, andere Oversten, Richters, en Koningen van Gods volk, daarom niet te trager zijn geweest omdat zij wisten uit Gods voorzeggingen, dat de vijand in hunne handen zonde gegeven worden; alzoo ook de ware geloovigen, niet twijfelende, of zij zullen de zaligheid verkrijgen, laten niet na des te vlijtiger hunne zaligheid te werken, en tegen de aanvechtingen te strijden. Waarom wij deze leer van de zekerheid der zaligheid gelooven en belijden te zijn, niet alleenlijk de leermeesteres van een vasten troost, maar ook van eene kinderlijke, gewillige en vrije Godzaligheid.

IX.

Indien nu eenigen gezegd worden van het geloof afgeweken te zijn, zijn zoodanigen geweest of geveinsden, die met den mond het geloof wel hebben beleden, hetwelk zij nochtans nooit in het hart hebben gehad, hoedanige geweest is Simon, de toovenaar; of het zijn geloovigen voor een tijd, die de wortelen des waren en zaligmakenden geloofs in 't hart niet hebben gehad, van welke Christus in de gelijkenis spreekt; of zij zijn voor zoodanigen, uit oordeel der liefde, overmits uiterlijke belijdenis, van andere ware geloovigen gehouden, daar zij van binnen in der waarheid niet zijn geheiligd geweest.

X.

Wij besluiten dan met de woorden des Apostels, dat noch leven, noch Engelen, noch Overheden, noch Machten, noch tegenwoordige, noch toekomstige dingen, noch hoogte, noch diepte, noch enig ander schepsel, ons kan scheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus, onzen Heere.

En dit is ons geloof, onze hope, en ons gevoelen van de vijf Artikelen, die in verschil staan, dewelke wij; als in de Schrift geopenbaard, en voor de gerechtigheid, barmhartigheid en Goddelijke wijsheid passend en eervol, tot troost en stichting zeer dienstig, en met de Godzaligheid en de goede zeden geenszins strijdig, zijnde van onze voorzaten uit Gods Woord geschept, en Godsdienstig overgelaten; van ganscher harten, en zonder kwetsing der consciëntiën aannemen; en die wij in de Kerken en Academiën van het Gereformeerde Zwitserland, ons toebetrouwd, alsnog leeren. Deze leer, en ook de gansche heilzame leer wenschen wij van harte, dat den Ed: Mog: Heeren Staten Generaal, en den Magistraten der Gereformeerde Nederlandsche Provinciën, en allen anderen rechtzinnigen vermaarden Voedsterheeren der Christelijke Kerk aanbevolen moge zijn.

Den Professoren en predikanten der Academiën en der Nederlandsche Kerken, onzen wel lieven broederen in den Heere Jezus Christus, wenschen wij met alle oprechtheid des gemoeds voorzichtigheid in het voorstellen van deze hooge leer, en standvastigheid in het voorstaan van dezelve; in beide Gods genadigen aanwas. Wij bidden ook den Vader der barmhartigheden ootmoediglijk en onderdaniglijk, en zullen ook zonder ophouden bidden, dat Hij degenen, die van tegenoverstaand gevoelen zijn; en die de kudde, die God met zijn bloed verworven heeft, niet sparen; of genadiglijk wille verbeteren, of met zijnen machtige hand bedwingen, eindelijk, dat Hij de Nederlandsche Kerken, en deze gansche Doorluchtigste Republiek, tegen de tranen, tegen de ketterijen, tegen alle listen van allerlei bedriegers, genadiglijk wille bewaren, beschermen en handhaven, tot eere zijns heiligen naams, en zaligheid der gansche Kerk en Republiek, door onzen Heere, Jezus Christus, denwelken met den Vader en den Heiligen Geest, zij lof, eere, en heerlijkheid in der eeuwigheid, Amen.

HET OORDEEL UIT NAAM DER RECHTZINNIGE, NASSAUSCHE EN WEDDERAVISCHE KERKEN.

VAN HET VIJFDE ARTIKEL,

VAN DE VOLHARDING DER HEILIGEN, EN ZEKERHEID DER ZALIGHEID.

Het gevoelen der Remonstranten.

I.

De volharding der geloovigen in 't geloof, is geen effect of vrucht der verkiezing, en is geene gave Gods gegeven, maar alleen aangeboden, en eene conditie des nieuwen verbonds, die God onder vele mogelijke voorgeschreven heeft, en die de mensch, door de gewoonte des geloofs, en veelvuldige werkingen van gelooven en gehoorzamen verkregen, lichtelijk doen kan, en, daar bijkomende de inwendige hulpe des H. Geestes, gemeenlijk doet.

Het gevoelen der Rechtzinnigen.

I.

De volharding, waarmede tot den einde toe in het geloof Christi volhard wordt, en zonder welke niemand zalig wordt, Matt. 24:13, is eene gave Gods, die allen uitverkorenen gegeven wordt, zoodat zij met de qualiteit des zaligmakenden geloofs begaafd, en, door de kracht Gods bewaard zijnde, tot den einde toe noodzakelijk kunnen volharden.

BEVESTIGING VAN HET WARE GEVOELEN.

De effecten of vruchten der verkiezing worden ons doorgaans in de heilige Schriftuur, en met name Rom. 8, Ef. 1, beschreven naar deze orde. God roept krachtiglijk, die Hij verkoren heeft tot de aanneming der kinderen door Christus; Hij begiftigt hen met het ware geloof; Hij rechtvaardigt ze door het geloof; gerechtvaardigd zijnde, heiligt Hij dezelven, den ouden mensch door zekere trappen in hen doodende, den nieuwen levendmakende; gestorven naar den vleesche, en levend gemaakt naar den geest, oefent Hij ze met het kruis te dragen; in het kruis richt Hij ze op, en versterkt zemet de hope van een beter leven; in deze hope vast zijnde, begiftigt Hij ze met eindelijke volharding; eindelijk beloont Hij hunnen gedurigen strijd tegen alle vijanden in dit leven, uit genade met de eeuwige victorie der vreugde en heerlijkheid. Waaruit blijkt, dat de volharding is onder de gaven Gods, die Hij om niet geeft dengenen, die Hij van eeuwigheid verkoren heeft, opdat zij eenen goeden kamp kampen, den loop voleinden, het geloof behouden, en de kroon der gerechtigheid ontvangen, die hun weg gelegd is, 2. Tim. 4: 7, 8.

Het Rechtzinnig gevoelen.

II.

Alle die dingen gesteld zijnde, die tot volharding noodig zijn, zoo wordt de wil van den verkorenen mensch bepaald om te volharden. Nochtans is daarom niet de wil des menschen, maar de enkele genade Gods de naaste oorzaak der volharding.

Het gevoelen der Remonstranten.

II.

Alle die dingen gesteld zijnde, die noodig zijn om te volharden, zoo blijft het in des menschen macht te volharden, of niet te volharden, alzoo dat de wil des menschen, naar zijnen aangeborenen aard vrijelijk werkende, de naaste oorzaak zij der volharding.

BEVESTIGING VAN HET WARE GEVOELEN.

De bevestiging van het ware gevoelen in deze stelling, hangt af van het derde en vierde Artikel, alwaar deze zaak wijdloopig is gedisputeerd. De somma komt hier op uit. Gesteld zijnde de werking des H. Geestes, waarmede Hij krachtiglijk werkt in de harten der uitverkorenen, zoo wordt de wil, door de onverwinnelijke kracht Gods geneigd, en zoetkens getrokken, om die werkingen voort te brengen, dewelke voortkomen uit de hoedanigheden of bovennatuurlijke beginselen, van God ingestort. Al is het dan, dat de mensch is de naaste oorzaak, die gelooft en volhardt; ook zoo is nochtans de eenige genade de naaste oorzaak, die de gave des geloofs en der volharding geeft, als die alleen den mensch deze krachten geeft, en denzelven opwekt, dat hij de werkingen doet, zoodat de goedheid van het werk aan de genade alleen moet toe geschreven worden, 1 Cor. 15: 10.

III.

Hoewel de ware geloovigen, dikwijls in gruwelijke zonden vallen, en hunne conscientie kwetsen, den Heiligen Geest beroeren, de blijdschap des harten verliezen, en in de gramschap Gods vallen, nochtans zoo schudden zij niet ten eenenmaal uit de vreeze Gods, noch het geloof; maar in hen blijft het zaad Gods; en derhalve kunnen zij niet uit de genade Gods noch geheel, noch ten einde toe vallen.

III.

De ware geloovigen kunnen niet alleenlijk in gruwelijke en de conscientie directelijk verwoestende zonden, ja ook in de zonde tegen den Heiligen Geest vallen; maar zij kunnen ook in dezelve volharden en sterven, en diensvolgens van het rechtvaardigmakende geloof, de genade en zaligheid geheel en ten einde toe uitvallen; en dat wedervaart velen, en geschiedt alsnog dikwijls.

VERKLARING EN BEVESTIGING VAN HET WARE GEVOELEN.

De ware geloovigen, zichzelf gelaten zijnde, kunnen het geloof, de genade en zaligheid verliezen, wat aangaat hunne eigene krachten. Want daar is niets veranderlijker dan de menschelijke wil, niets zwakker dan de krachten van de willekeur der menschen, niets sterker dan de aanlokselen des vleesches en der wereld, niets geweldiger dan de Satan, en de ergernissen der wereld; en daarom wordt allen geloovigen gezegd: Die daar meent, dat hij staat, zie toe, dat hij niet valle, 2. Cor. 10: 12.

Wederom, de ware geloovigen kunnen het geloof niet verliezen en uit de genade Gods ten eenenmaal vallen, wat aangaat de verkiezing en roeping Gods, die zonder berouw zijn. Want hoewel zij dikwijls door zware vallen God vergrammen, den H. Geest bedroeven, vele van zijne gaven uitschudden en verliezen, de conscientie besmetten, het geloof verzwakken, en, zoo veel in hen is, breken; gelijk het exempel van David en Petrus te kennen geeft; nochtans spannen zij zich nimmermeer van ganscher harte alzoo tegen God, dat zij vijanden Gods worden, en ten eenenmaal uit de genade vallen, den H. Geest geheel uitschudden, het geloof ganschelijk verliezen, en tegen den H. Geest zondigen; Want het zaad Gods blijft in hem, 1 Job. 3:9; en zij worden door de kracht Gods bewaard in het geloof, 1 Petr. 1: 5; en door de gedurige voorbedding Christi ondersteund, zoodat hun geloof nimmermeer ten eenenmaal bezwijkt, Joh. 16 en 17. En in de dagelijksche vallen biedt ook de Heere hun de hand, zoodat zij niet verplet worden, Psal. 37:24.

Het kan ook niet geschieden, dat de uitverkorenen verleid zouden worden, Matth. 24:24; dat de schapen Christi uit zijne hand gerukt zouden worden, Joh. 10:28; dat de geloovigen gescheiden zouden worden van de liefde Gods in Christus, Rom. 8 35. Eindelijk, de roeping en gaven Gods zijn zonder berouw, Rom. 11 :29, en

ons wordt een onverwelkelijk, onbesmettelijk, en onverderfelijk erfdeel in de Hemelen bewaard, 1. Pet. 1: 4. En God is getrouw, die ons niet laat bezocht worden boven vermogen, snaar Hij zal met. de bezoeking eene uitkomst geven, dat wij ze verdragen kunnen, 1. Corint. 10: 13.

Het Rechtzinnige gevoelen.

IV.

De ware geloovigen kunnen en moeten van hunne rechtvaardigmaking en het eeuwige leven verzekerd zijn, voor den tegenwoordigen en toekomstigen stand.

Het gevoelen der Remonstranten.

IV.

Elk waar geloovige kan voor den tegenwoordigen stand verzekerd zijn van de oprechtheid zijns geloofs en de zaligmakende gunst Gods jegens hem. Door den toekomstigen stand kan hij niet verzekerd zijn, dat hij in 't geloof volharden zal.

BEVESTIGING VAN HET WARE GEVOELEN.

Alle geloovigen, naar 't exempel des Apostels, Rom. 8 (alwaar de victorie en triumpf des geloofs beschreven wordt) kunnen en moeten verzekerd zijn van de tegenwoordige en toekomstige genade Gods. De redenen van verzekeringen zijn deze.

1. De onbedrieglijke beloften Gods, van welke de somma is, Joh. 3:15, 16.

2. Het onveranderlijke besluit Gods van de uitverkorenen zalig te maken, hetwelk hun bekend is uit hunne roeping en geloof, Rom. 8.

3. De oneindige liefde Gods, in hunne harten uitgestort door den Heiligen Geest, en bezegeld met het overgeven van zijnen Zoon, Rom. 5:5, 6; en 8: 32, 38.

4. Christus liefde en voorbidding voor ons, Joh. 17.

5. Het inwendig betuigen des H. Geestes, Rom. 8.

Bij alle welke gevoegd mag zijn de natuur en aard des rechtvaardigmakenden geloofs. Want daaraan wordt toegeschreven verzekering en vrijmoedigheid, en het wordt genoemd een bewijs en verzekerdheid. Welke dingen het geloof niet toe komen, indien de geloovige aan de gunst Gods twijfelt, en niet mag roemen niet den Apostel onder de hope der heerlijkheid Gods, Rom. 5:2; noch met hem zeggen: Ik weet, wien ik geloofd heb, en ben verzekerd, dat Hij machtig is te bewaren hetgeen ik bij Hem heb tot op dien dag, 2 Tim. 1: 12. Tegen welke spreuk directelijk strijdt, hetgeen onze wargeesten zeggen, dat de zekerheid des geloofs is minder als de zekerheid van wetenschap, en meerder als de zekerheid van meening of waan.

Rechtzinnig gevoelen.

V.

De lieflijke leer van volharding is een prikkel tot vlijtigheid, om goede werken te doen, en eene stof van vasten troost, als die het geloof in ons koestert, de liefde ontsteekt, de hope ophoudt en eene geestelijke gerustheid baart. Daarentegen is de leer, die de geloovige menschen gebiedt te twifelen aangaande de zaligheid, uit zichzelf en uit haren aard en natuur, voor de ware Godzaligheid en den geheelen Godsdienst schadelijk en verderfelijk.

Gevoelen der Remonstranten.

V.

Het is zoo verre van daar, dat de zekerheid van de volharding en van de zaligheid noodig zoude zijn tot eenen vasten troost der geloovigen en vrede der consciëntien in dit leven, dat integendeel deze leer, uit zichzelf en uit haren aard en natuur voor de ware Godzaligheid en den ganschen Godsdienst schadelijk en verderfelijk is.

Daarentegen is de leer van twijfeling in dit stuk zonderling voordeelig, overmits, dat aangaande zijne zaligheid te twifelen, niet alleenlijk voor den Christelijken ridder prijselijk is, maar ook zeer dienstig om de traagheid en slaperigheid, in 't stuk van den Godsdienst, uit te schudden.

BEVESTIGING VAN HET WARE GEVOELEN.

De vruchten, die de zekerheid der zaligheid in ons baart, zijn voornamelijk deze: Ten eerste, deze leer is een zeer groote prikkel tot benaarstiging van goede werken, wetende, dat wij den weg der heiligheid moeten belooopen, om te komen tot de eeuwige zaligheid. Want met de zekerheid van volharding blijft altijd een voornemen van de zonden te mijden, en uit de vallen wederom op te staan, Rom. 7, van het 15 vers tot het einde, terwijl God dit alles naar zijn eeuwig voornemen onveranderlijk in hen werkt, en zijne barmhartigheid niet ten eenemaal van hen trekt, Ef. 1 :11; 2. Sam.7: 14; Ps. 89:30, en vervolgens. Daarna, zij maakt ons dankbaar jegens God; want wij weten, dat de oorzaak van deze zekerheid in ons niet is, maar in Christus, uit de kracht zijns doods, en uit de opstanding en voorbeding, Rom. 8 :34, 35, 38, 39; Joh. 17:28, en uit Gods eeuwig voornemen, Ef. 1: 4, G; 2. Tim. 2:19; Rom.8:30. Voorts, zoo geeft deze leer stof van eenen vasten troost; als die ons gerust maakt tegen alle stormen en aanvallen der vijanden, en in tegenspoed geduldig maakt, als wij de golven der aanvechting overwinnen, op dit anker berustende: Die het begonnen heeft, zal het voltrekken. Niets zal ons scheiden van de liefde Gods. In deze allen overwinnen wij. Met dezen troost richt David zichzelf op in zijne vallen, Ps. 37: 24; De rechtvaardige, zoo hij valt, wordt niet weggeworpen. Vergelijkt dit bij den 23 Ps. Daarentegen, de gedurige twijfeling onzer wargeesten is eene pest der conscientie, een winkel van wanhoop, en een' voorburg der hel. Want zonder de volharding der heiligen in het geloof en in de hope, is er geene zekerheid der genade, die God den Vader waardig is, geene rechtvaardigmaking des geloofs, eindelijk geene kracht des doods Christi.

AANHANGSEL.

Rechtzinnig gevoelen.

Het tijdelijke geloof is niet een rechtvaardigmakend geloof; maar is van datzelfde verschillende, in 't wezen zelf.

Gevoelen der Remonstranten.

Het tijdelijke geloof is een waar, volkomen en rechtvaardigmakend geloof, en, zoo lang het duurt, Gode aangenaam; en het verschilt niet in wezen van het ware geloof, dat tot den einde toe duurt.

BEVESTIGING VAN HET WARE GEVOELEN

Het rechte onderscheid, dat er is tusschen het tijdelijke en rechtvaardigmakende geloof, is, benevens uit vele andere zaken, inzonderheid uit de lof titelen des rechtvaardigmakenden geloofs te vernemen. Want het wordt toegeschreven eene volle verzekering, Rom. 4: 21; Col. 2: 2; Hebr. G: 11, en 10:22, vrijmoedigheid, Ef. 3:12; 1 Joh. 2:28, Hebr. 3: 6 en 10: 35; vertrouwen, Ef. 3: 12, Fil. 3:4; en het wordt genoemd eene zelfstandigheid en vaste grond, Hebr. 11: 1; 2 Cor. 9:4, en 11:17; insgelijks, een bewijs; ziet dezelfde plaatsen. Voorts is het zaligmakende geloof de gave aller gaven, de ziel der zielen, het verstand des verstands, een levende wortel der heiligheid, het kenteeken der kinderen Gods, de sleutel van de hemelsche schatkamer, de moeder van den bondigen troost, eene voedster der goede conscientie, de hand, de mond en het oog der kinderen Gods, het pand onzes eeuwigen erfdeels, eene verzorgster en een onderpand van den vrede met God, het zegel der verkiezing, de ladder des hemels, het schild der geloovige ziel, en eindelijk de hand waarmede wij, door Christus, die met ons vereenigd is, worden vereenigd. Alle welke dingen, zonder God van zijne eer te berooven, niet kunnen toegeschreven worden aan het tijdelijk geloof.

EINDE DER VIJF ARTIKELEN.

En dit zijn de vijf hoofdverschillen, dewelke der Remonstranten Pandora is geweest, die groote baren en golven, waarmede de Duivel, die een duizendkunstenaar is, de Middellandsche Zee, zoo men zegt, ondernomen heeft te beroeren. Degenen, die uit dezelve vaardig en zekerlijk begeeren te varen (en elkeen behoort zulks te begeeren), laat ze deze Noordster zichzelf voorstellen.

Die leer is eerst te prijzen, die gezonde en simpele mannen van spreken, heiligheid des levens, vreugde der conscientie voor zich heeft; en die leert, dat men cirkelswijze van de genade Gods moet beginnen, door de genade Gods voortgaan, en in de genade Gods berusten. Geene van deze dingen is in de leer der Remonstranten te vinden, als die zoowel de eeuwige verkiezing Gods, als de dierbare voldoening van Christus, den Zaligmaker, met de aanbieding der heilzame genade, en de gestadige bewaring in den stand der genade, hangt aan den wil des menschen. Maar de rechtzinnige leer der ContraRemonstranten (zoo men ze noemt) stemt beide met de Schriftuur overeen, en is niet strijdig met de rechtzinnige oudheid, maar is veel meer dienstig tot eene bondige praktijk, als tot ijdele speculatie. De God dan des vredes en der eenigheid, voltrekke krachtiglijk dat goede werk, hetwelk Hij genadiglijk in de Hoogmog. Heeren StatenGeneraal der Vereenigde Nederlanden begonnen heeft, en neme genadiglijk dit loffer aan, hetwelk wij Hem op het altaar onzer harten dagelijks opofferen.

Gods genade alleen heeft bepaalde personen van eeuwigheid uitverkoren.

Gods genade alleen geeft bepaalde personen aan Christus.

Gods genade alleen geeft aan bepaalde personen de gaven des geloofs.

Gods genade alleen houdt bepaalde personen staande.

Gods genade alleen schenke onder ons alle dingen!

Gods genade alleen besture al onze zaken!

Gods genade alleen leide u, o Nederland! met het voortreffelijke der aarde, en krone uwe landpalen met een onwankelbaren vrede!

VAN HET VIJFDE ARTIKEL.

VAN DE VOLHARDING DER HEILIGEN,

HET GEVOELEN EN ADVIES DER THEOLOGEN VAN GENÈVE.

EERSTE STELLING.

Diegenen, die God van eeuwigheid verkoren heeft; voor welke Christus zekerlijk en met voorgezeten raad gestorven is; voor welke Hij altijd bidt, die Hij door eene krachtige verbinding in zijn geestelijk lichaam met zich heeft vereenigd en ingelijfd; die Hij eindelijk door de leiding en levende regeering zijns Geestes aangenomen heeft te onderhouden, te bewaren, te bevorderen en te voltrekken; diezelven kunnen van de genade Christi, van de gemeenschap des Geestes en van hunne rechtvaardigmaking, noch geheel noch eindelijk afwijken.

Jes. 55:22. Mijne uitverkorenen zullen het werk hunner handen doen verkonden.

Rom. 8:29. Die Hij te voren gekend heeft, die heeft Hij ook te voren geordineerd, dat gelijkvormig zouden gemaakt worden den heelde zijns Zoons, opdat Hij de eerstgeborene zij onder vele broederen. En die Hij te voren geordineerd heeft, die heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, die heeft Hij ook gerechtvaardigd, en die Hij gerechtvaardigd heeft, die heeft Hij ook verheerlijkt.

Fil. 1: 16. Vertrouwende datzelfde, dat Hij, die het goede werk in u begonnen heeft, dat volbrengen zal tot den dag van Jezus Christus.

2 Thes. 2: 17. Onze Heere Jezus Christus en de God en Vader, die ons lief gehad en een eeuwigen troost heeft gegeven, en eene goede hope in de genade, die vertrooste uwe harten, en versterke u in alle goede woord en werk.

1 Cor. 1: 7. U ontbreekt geene gave, verwachtende de verzekering onzes Heeren Jezus Christus, die u ook zal versterken tot den einde toe onstraffelijk, in den dag onzes Hoeren Jezus Christus. God is getrouw, .die u geroepen heeft tot de gemeenschap zijns Zoons Jezus Christus, onzes Heeren.

1 Thes. 3:12. De Heere vervulle u, en doe u wassen in de liefde jegens elkander, en jegens allen, om de harten in heiligheid te versterken, onstraffelijk voor God tot de toekomst van Christus.

Jer. 24: 6. Ik zal mijne oogen op hen slaan ten goede, en zal stichten en niet af breken;

Ik zal planten en niet uitroeien, en zal hun een hart geven om Mij te kennen, dat Ik de Heere ben; en zij zullen mijn volk zijn, en Ik zal hun God zijn.

Jes. 6:13. Gelijk de eiken en de haageik in Sallechet hunne sterkte hebben in zichzelf, alzoo zal het heilige zaad hunne vastigheid zijn.

2 Tim. 2:18. Het fundament Gods staat vast, en heeft dezen zegel: De Heere weet diegenen, die zijne zijn.

Luk. 22:31. De Duivel heeft u gezocht te ziften als tarwe, maar Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet afwijke; gij dan, bekeerd zijnde, versterk uwe broeders !

Joh. 17:12. Als ik met hen was in de wereld, zoo bewaarde Ik ze in uwen naam; Ik heb ze bewaard, die Gij mij gegeven hebt, en geene is verloren gegaan dan het kind des verderfs, opdat de Schriftuur vervuld worde; dit spreek Ik in de wereld opdat zij mijne blijdschap in zich hebben; Ik bid niet, dat Gij ze uit de wereld neemt, maar dat Gij ze bewaart van den kwade.

Joh. 10:17. Mijne schapen hooren mijne stem, en Ik ken ze, en zij volgen Mij na; en Ik geef hun het eeuwige leven, en zij zullen niet vergaan in der eeuwigheid, en niemand zal ze uit mijne hand rukken.

Joh. 6: 39. Dit is de wil des Vaders, die Mij gezonden heeft, dat van hetgeen Hij

Mij gegeven heeft, Ik niet verlieze, maar dat opwekke ten uitersten dage.

Rom. 8:33. Wie zal de uitverkorenen Gods beschuldigen? God is het, die rechtvaardig maakt. Wie zal veroordelen? Christus is het, die gestorven is; die ook opgestaan is; die ook ter rechterhand Gods is; die ook voor ons bidt.

1 Joh. 3: 9. Wie uit God geboren is, die doet geene zonde; want zijn zaad blijft in hem, en hij kan niet zondigen, want hij is uit God geboren.

Joh. 8:35. De dienstknecht blijft niet altijd in het huis; de zoon blijft er altijd.

Joh. 14:16. Ik zal den Vader bidden, en Hij zal u eenen anderen Trooster geven, die bij u blijve in der eeuwigheid.

Jer. 31: 33. Dit is het verbond, dat Ik met den huize Israëls maken zal in die dagen, zegt de Heere; Ik zal mijne wet in 't midden van hen geven, en in hunne harten schrijven.

En Jerem. 32: 40. Ik zal met hen een eeuwig verbond maken, dat Ik niet ophouden zal hen wel te doen; maar zal mijne vreeze in hun hart geven, dat zij van Mij niet wijken, en zal Mij verheugen in hen wel te doen, en zal ze in de waarheid planten in dit land, uit mijn gansche hart en ziel.

Hebr. 12:2. Ziende op den Leidsman en den Volmaker des geloofs, Christus.

TWEEDE STELLING.

De volharding, hoewel ze in de bediening onzer zaligheid van alle geloovigen vereischt wordt, gelijk als eene zekere conditie, om het eeuwige leven te verkrijgen; omdat hetzelve niet kan bezeten noch bewaard worden, dan van diegenen, die zijnen wil naar den wil Gods schikt, en al zijn vlijt, pogen en zorg daartoe aanwendt; nochtans is er inderdaad eene ware gave Gods, uit louere genade medegedeeld, voor welke God bijzonderlijk te danken is.

Hebr. 3:13. Wij zijn Christus deelachtig geworden, zoo verre wij het beginsel des vertrouwens tot den einde toe vasthouden.

En vs. 6. Christus is getrouw over zijn huis Gods, als de Zoon; wiens huis wij zijn, is het, dat wij de vrijmoedigheid en roem der hope tot den einde toe vasthouden.

Rom. 11:22. Aanmerkt de goedertierenheid Gods in u, is het, dat gij in de goedertierenheid blijft; anderszins zult gij ook afgehouden worden.

Joh. 8: 31. Jezus zeide tot de Joden, die in Hem geloofden: Is het, dat gij in mijne leer blijft, zoo zult gij waarlijk mijne discipelen zijn, en zult de waarheid bekennen, en de waarheid zal u vrij maken.

Col. 1:22. Hij heeft u verzoend in het lichaam zijns vleesches door den dood, opdat Hij u voor zich stelle onstraffelijk. en heilig, is het, dat gij volhardt, gefondeerd en vast in den geloove, en niet bewogen wordt van de hope des Evangelies, dat gij gehoord hebt. Joh. 3: 27. De mensch kan niet ontvangen, tenzij dat het hem van den Hemel gegeven worde. Hebr. 13: 21. De God des vredes vervulle u, en volmake u in alle goed werk, om zijnen wil te doen, doende in u hetwelk voor Hem behaaglijk is, door Jezus Christus. Ef. 5:10. Dankt voor alles God en den Vader.

DERDE STELLING.

De volharding, naar de orde der natuur en der oorzaken, als een waar en eigen effect of vrucht, volgt de verkiezing en rechtvaardigmaking; maar ten aanzien van de kennis en het gevoel, en van onze conscientie, zoo bekenen wij, dat naar de manier; aanwas, en vastigheid der volharding, de verborgenheid der verkiezing bekend wordt; en dat de laatste daad der volharding is de laatste overwinning en victorie, over de twijfelingen en dubbelingen des vleesches.

Openb. 22: 11. Die rechtvaardig is, worde noch rechtvaardiger; die heilig is, worde noch heiliger; en Matth. 13:12. Dengene, die heeft, zal gegeven worden, opdat hij overvloediger hebbe. 2 Petr. 1: 10. Weest naarstig, om uwe roeping en verkiezing vast te maken. Want zoo gij dat doet, zoo zult gij niet struikelen.

1. Joh. 3; 19. Hieruit weten wij, dat wij uit de waarheid zijn, en versterken onze harten voor Hem; omdat wij de broeders liefhebben, zoo weten wij, dat wij overgezet zijn van den dood in het leven; en hieruit weten wij, dat Hij in ons blijft, uit den Geest, dien Hij ons gegeven heeft.

VIERDE STELLING.

Zoo wie niet wil volharden; zoo wie geërgerd wordt; traag wordt; de genade Gods verzuimt; zichzelf onttrekt; terug wijkt; den duivel, eenmaal uitgedreven, weder toelaat; vervalt wederom in den algemeenen stand der zonden; verloochent den Heere; bluscht den Geest uit; die betoont metterdaad, dat Hij nooit waarlijk verkoren en gerechtvaardigd is geweest.

Matth. 15: 11. Toen kwamen de discipelen tot Jezus, en zeiden tot Hem: Weet Gij niet, dat de Farizëen, deze woorden gehoord hebbende, zijn geërgerd geweest? En Hij zeide tot hen: alle plant, die mijn hemelsche Vader niet heeft geplant, zal uitgeroeid worden.

Hebr. 10:38. De rechtvaardige zal uit het geloof leven; en is het, dat iemand afwijkt, in hem zal mijne ziel geen welbehagen hebben. Maar wij zijn niet van de afwijking ten verderve, maar van het geloof tot zaligheid der zielen.

1 Joh. 2: 19. Zij zijn van ons uitgegaan, maar zij waren uit ons niet; want, waren zij uit ons geweest, zij zouden bij ons gebleven zijn, maar zij zijn van ons uitgegaan, opdat blijken zonde, dat ze niet allen uit ons zijn.

Joh. 13: 17. Zoo gij dit weet, zoo zijt gij zalig, zoo gij het doet; Ik zeg niet van u allen; Ik weet, wien Ik verkoren heb.

Joh. 17: 12. Ik heb bewaard, die Gij Mij gegeven hebt; en niemand van hen is verloren gegaan, dan de zoon des verderfs, opdat de Schrift vervuld werde.

Rom. 11: 7. De verkiezing heeft het verkregen; de anderen zijn verhard geworden.

Filp. 3: 12. Ik jaag daar naar, of ik het eenigzins grepe, waartoe ik gegrepen ben van Christus Jezus.

VIJFDE STELLING.

Zoodanigen zijn alle degenen, die voor een tijd gelooven, niet hebbende den levenden wortel des geloofs, alleenlijk in het kerkelijke en Godsdienstige lichaam Christi, door eene zekere uitwendige invloeiing, ingelijfd, maar niet door de Geestelijke; welker geloof nimmermeer is waarachtig en grondig; hunne wedergeboorte is in alle deelen nooit volkomen geweest, noch hun hart is tot in 't binnenste besloten, en van Christus door den Geest vernieuwd geweest, en zij hebben nooit rechte en duurzame vruchten des rijks der Hemelen, Gode behaaglijk, voortgebracht.

Matth. 17 :10. Hetgeen dat op het steenachtige gezaaid is, is diegene, die het Woord hoort, en terstond datzelve met blijdschap ontvangt; maar hij heeft geen wortel in zichzelf, maar is tijdelijk, en wanneer verdrukking of vervolging opstaat om het Woord, worden zij terstond geërgerd.

Joh. 15:2. De Vader neemt weg alle rank, die in Mij geene vrucht draagt.

Matth. 25: 3. De dwaze maagden hebben geen olie in hunne lampen.

Matth. 21:19. De vijgeboom, die geen vruchten had, is ook aan zijne bladeren van Christus vervloekt geweest, tot verdorring toe.

Jud. 12. Waterlooze wolken, boomen, tweemaal ontworteld, en zonder vruchten.

ZESDE STELLING.

De ware geloovigen hebben de gave der volharding van de genade; naar eene wijze, die op de krachtige genade past, die niet ongevoelig is, maar levend en gewillig; door eene gedurige invloeiing in het hart en den wil, waardoor zij ook zelve met hem werkt in den loop te loopen, en door gestadige ondersteuning des H. Geestes, tegen de zwakheden des vleesches, en het geweld en de list des duivels; in zulker voegen, dat de ware oorzaak der volharding is de Heilige Geest zelf, den wil des menschen regeerende, met den wil zelve werkende uit zijn natuur en aard, door eene onbepaalde beweging.

1 Joh. 5:18. Wij weten, dat zoo wie uit God geboren is, niet zondigt, maar die uit God geboren is, bewaart zichzelf, en de boze raakt hem niet.

2 Cor. 7:1. Hebbende deze beloften, laat ons onszelf reinigen van alle besmetting des vleesches en des geestes, en onze heiligmaking volbrengen in de vreeze Gods.

Pil. 2: 12. Vervult uwe zaligheid met vreeze en beven; Want het is God, die in u werkt het willen en het volbrengen naar zijn welbehagen.

1 Pet. 1: 5. Wij worden door de kracht Gods bewaard tot de zaligheid, die in den laatsten tijd geopenbaard zal worden.

2 Tim. 4:17. De Heere is bij mij geweest, en heeft mij versterkt en ik ben verlost uit de hand des leeuws; en de Heere zal mij verlossen van alle boos werk, en bewaren tot zijn Hemelsch Koninkrijk.

Ps. 84:6. Wel dien mensch, die u voor zijne sterkte houdt, en wien uwe wegen ter harte gaan; gaande van sterkte tot sterkte.

ZEVENDE STELLING.

De volharding is een beeld, ja een beginsel des eeuwigen levens, en hetzelfde volgt de volharding na, gelijk op de kindsheid de jongelingschap, en de manschap op de jongelingschap, enz. bij wijze van orde, niet van oorzaak.

Ef. 4: 15. Dat wij, naar de waarheid staande, met liefde alleszins opwassen in Hem, die het Hoofd is, Christus, in welken het gansche lichaam, enz. totdat wij komen tot deeenigheid des geloofs, en der kennis des Zoons Gods, tot een volkomen man, tot de mate des volkomenen ouderdoms Christi.

ACHTSTE STELLING.

De ware geloovigen, wanneer zij in de aanvechtingen onder liggen, en van den Duivel en het vleesch verleid of verrukt worden, zoo wijken zij daarom niet geheel van Christus, naar den geest en het geloof, en verbijsteren niet alle zijne gaven; overmits eene zonde, hoewel ze ook gruwelijk is, terstond niet den band breekt, waarmede wij met Christus vereenigd zijn, hetwelk alleen de eindelijke onboetvaardigheid, de innerlijke vermakelijkheid, verharding en roem in het kwade, en de zonde tegen den Heiligen Geest doen zouden, zoo die in de uitverkorenen konden vallen.

Luc. 22: 32. Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet afwijke.

Matth. 12: 20. Het gekrookte riet zal Hij niet verbreken, en het rookende vlas niet uitblusschen.

Zach. 3:2. Is deze niet een brand, die uit het vuur verlost is?

Matth. 16: 18. De poorten der hel zullen daartegen niet vermogen.

Ps. 130:3. Zoo gij de zonden wilt gadeslaan, Heere! wie zal bestaan? maar Gij zijt barmhartig, opdat men U vreeze.

1 Joh. 2: 1. Dit schrijf ik, opdat gij niet zondigt; is het, dat iemand gezondigd heeft, wij hebben een voorspraak bij den Vader, Jezus Christus, den Rechtvaardige.

Joh. 17: 23. Ik ben in hem, en Gij in Mij, opdat zij volmaakt zijn in één, en opdat de wereld bekenne, dat Gij Mij gezonden hebt, en dat Gij ze lief gehad hebt, gelijk Gij Mij lief gehad hebt. Ik bid niet, dat Gij ze weg neemt uit de wereld, maar dat Gij ze bewaart van den boze.

Luc. 15:18. De verloren zoon zegt: Ik zal weder keeren tot mijnen Vader, en zeggen: Vader! ik heb gezondigd tegen den Hemel, en tegen U. Derhalve was hij nog zijn Vader.

Hos. 11: 7. Ik zal tot mijnen eersten man wederkeeren. Derhalve nog haar man.

Openb. 3: 8. Ik heb eene opene deur voor u gegeven, en niemand kan die sluiten; want gij hebt een weinig machts, en hebt mijn woord gehouden, en hebt mijnen naam niet geloochend.

Joh. 14:16. Ik zal u dien Trooster geven, opdat Hij bij u blijve in der eeuwigheid.

Ps. 30:6. Zijne toornigheid duurt een oogenblik, maar zijne gunst is het leven.

Jez. 54: 7, 8. Ik heb u een oogenblik verlaten; Ik heb mijn aangezicht van u verborgen, in een oogenblik des gramschaps, maar Ik heb u ontfermd met eene eeuwige goedertierenheid.

Jes. 59: 21. Dit is mijn verbond met hen: Mijn geest en mijn woord zullen nimmermeer van u wijken, noch van uw zaad.

Jer. 32:40. Ik zal mijne vreeze in hunne harten geven, dat zij van Mij niet wijken.

Joh. 3:9. Zoo wie uit God geboren is. die doet geene zonde; want het zaad Gods blijft in hem, en hij kan niet zondigen; want hij is uit God geboren.

NEGENDE STELLING.

Ja, de band met Christus, door de kracht Gods in zijn geheel bewaard in de zwaarste vallen, is de eenige oorzaak en het beginsel van de wederoprichting door boetvaardigheid; indien deze band gebroken werd, zoo ware daar geen wederoprichting.

Hebr. 6: 6. Zoo zij vallen (dat is, alleszins van Christus afvallen in den algemeenen stand der zonde), het is onmogelijk, dat zij weder opgericht worden tot bekeering.

Joh. 15: 5. Buiten Mij kondt gij niets doen; zoo iemand in Mij niet blijft, die wordt uitgeworpen, als eene rank, en hij verdroogt, en men verzamelt zoodanige ranken, en zij worden in 't vuur gesmeten, en zij verbranden.

Marc. 11: 14. De vijgeboom (dien Christus vervloekte) verdroogt terstond. Het krachteloos zout heeft niet, waarmede hetgezouten wordt, maar wordt uitgeworpen, en van de menschen vertreden.

Matth. 25:30. De onnutte dienstknecht, dien het talent ontnomen wordt, wordt terstond geworpen in de uiterste duisternis, daar weening is en knersing der tanden. Eene conscientie, die met een brandijzer afgebrand is, kan niet weder levend worden, 1 Tim. 4:3. De tweemaal verstorvenen en onwortelden worden niet weder opgericht, Jud :12, en Hos. 9: 12. Wee hen, wanneer Ik van hen zal zijn geweken.

TIENDE STELLING.

De wederoprichting van 't gevoel des geestelijken levens, de wedergeving van den vrede en de blijdschap der conscientie, de genezing van een lidmaat Christi, dat door de zonde zwaarlijk verwond is, kan niet weder verkregen worden dan door boetvaardigheid. Maar dezelve kan niet bestaan of gegeven worden, wanneer alle geloof en alle geestelijk leven, hetwelk door datzelfde uit Christus geschept wordt, is uitgeschud; welk leven eigen is, bedroefd te zijn, te dorsten naar het geneesmiddel en dat zelve te zoeken, en gezondheid van gezondheid te trekken.

Ef. 4: 19. De Heidenen, vervreemd van het leven Gods, hebben ook alle droefheid der conscientie verloren.

Joh. 11 :26. Die leeft, en in Mij gelooft, zal niet sterven in der eeuwigheid.

1 Cor. 5: 7. Doet uit den ouden zuurdeesem, opdat gij een nieuw deeg zijt, gelijk gij ongezuurd zijt. En vers 5. De bloedschender worde den Duivel overgegeven tot verderving des vleesches, opdat de geest behouden worde in den dag des Heeren. Derhalve, zoo bleef de geest in hem, die door de kastijding moest gezuiverd worden.

Joh. 13: 10. Die gewasschen is, heeft maar van noode, dat hem de voeten gewasschen worden.

Een waar geloovige weet, dat hij een waarachtig lidmaat Christi is, door den Geest Gods, die in hem inwendig is wonende en werkende, en deze Geest drukt hem in 't hart de waarheid der beloften Gods van de volharding, die in Gods Woord staan; daarmede oprijzende, overwint hij de twijfelingen en dubbelingen des vleesches, en overdenkt hij met geloof, in de vrees van den tegenwoordigen val, dat hij heeft eenen dwarsboom en grendel, welke daartegen geschoven is, namelijk de genade, de

bewaring, de tegenwoordigheid des Geestes Gods, die ook in hem stort de gave der vreeze, der zorgvuldigheid, voorzichtigheid en geloovigheid, om zich te wachten van God te verzoeken, ja gebruikt dezelve naar Gods gebod, als ordinaire geheiligde, noodige middelen om te volharden, en nimmermeer kan het gevoel der volharding bestaan met wulpschheid, vermetelheid en luiheid des vleesch. Wij bekennen wel, dat deze zekerheid in den geloovigen mensch menigmaal verzwakt en menigmaal gewankeld en geschud wordt, en dat het derhalve beter is voor diegenen, die nog niet bevestigd zijn, zich liever hij trappen en allengskens in de wegen des Heeren vast te houden, dan alle die wijde ruimten der volharding met een gezicht des geloofs te omhelzen en vooraf in zich op te nemen. Maar die nu de zinnen geoefend hebben door oefening en gewoonte; die de Heere na vele verzoeken wil vertroosten en beloonen; den zelven geeft Hij kracht om het eeuwige leven aan te nemen door den gemeenen Geest des lichaams Christi, en vastelijk bij zichzelf van de volharding een besluit te maken.

1 Joh. 3:24, en 4 :13. Hieruit weten wij, dat Hij in ons woont, en wij in Hem, uit den Geest, dien Hij ons gegeven heeft.

En Rom. 8:9. Gij zijt niet in het vleesch, maar in den Geest, zoo maar de Geest Gods in u woont; maar zoo iemand de Geest Christi niet heeft, die behoort Hem niet toe.

1 Cor. 2: 10. God heeft ons geopenbaard dat geen oog gezien heeft, enz, door zijnen Geest. Want de Geest doorzoekt alle dingen, ook de diepten Gods; wij hebben ontvangen den Geest, niet der wereld, maar den Geest, die uit God is, opdat wij weten die dingen, die ons van God gegeven zijn. Paulus sprekende door den gemeenen Geest . des geloofs zegt, 2 Cor. 4:13: Niets kan ons scheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus, Rom. 8:39. En Pil. 1:19.

Dat zal mij ter zaligheid gedijen door uw gebed en door verleening des Geestes Christi; naar mijne ernstige verwachting en hoop, dat ik in geen ding beschaamd zal worden, maar, met alle vrijmoedigheid van spreken, gelijk als altijd, alzoo ook nu, Christus in mijn lichaam groot gemaakt zal worden, hetzij door leven, hetzij door den dood.

Ef. 1: 13. Gij zijt verzegeld met den Heiligen Geest door de beloften, waarmede gij verzegeld tot den dag der verlossing.

Ef. 4: 30. En bedroeft den Heiligen Geest Gods niet, waarmede gij verzegeld zijt tot den dag der verlossing.

1 Tim. 6:11. Maar gij, o mensch Gods! schouw deze dingen, en sta naar gerechtigheid, Godzaligheid, geloof, liefde, zachtmoedigheid, lijdzaamheid! Strijd een goeden strijd des geloofs; grijp naar het eeuwige leven, waartoe gij geroepen zijt! en vers 17. Vermaan de rijken in deze tegenwoordige wereld, dat zij niet hoovaardig zijn, en hunne hoop niet stellen op den ongestadigen rijkdom, maar op den levenden God; dat zij weldadig zijn, rijk in goede werken, gaarne mededeelen, zichzelf een goed fundament weg leggende voor het toekomstige, opdat zij het eeuwige aangrijpen.

Jez. 33: 15. Die in gerechtigheid wandelt, die spreekt wat recht is; die de gerechtigheid verwerpt, onrecht, enz. die zal in der hoogte wonen, zijne vesten en bescherming zullen rotssteenen zijn; brood zal hem gegeven worden, en water zal hem niet ontbreken. Uwe oogen zullen den Koning zien in zijn sieraad, en zullen het land verwijd zien.

Ps. 112: 6. De rechtvaardige zal nimmermeer bewogen worden; hij zal niets vreezen; zijn hart is vast, vertrouwende den Heere. Zijn hart is onderstut, en zal niet vreezen.

TWAALFDE STELLING.

Deze leer van de volharding; dewelke een waar eigendom is der Godzalige zielen; het binnenste heiligdom Gods, waarin Hij de zijnen invoert, waaruit geweerd worden alle onheilige en vleeschelijke menschen; de aansporing der loopenden; de troost der arbeidenden, amechtigen en vallenden; staat niet omver de vurigheid tot den Godsdienst, noch verzwakt de zorg der Godzaligheid; ja integendeel houden wij, dat degenen, die de volharding volstrektelijk loochenen, zich stellen tegen Gods uitgedrukte Woord; en die ze op een ander fundament bouwen, dan op de eeuwige en onverdiende verkiezing Gods en aan eene andere gedurige oorzaak, als de krachtige werking, bewaring, en tegenwoordigheid des H. Geestes in het hart zelf, toeschrijven; dat zij de Majesteit Gods tekort doen,

dat zij zulk een groot gebouw, als is de volharding, op slijk en zand, hoedanig is de willekeur van den menschelijken wil, bouwen; den troost ten eenenmaal omver rukken; de menschen maken tot dieven van Gods eere, en de volharding zelve ten eenenmaal te niet maken.

Jer. 17:5. Vervloekt is hij, die vleesch 'stelt tot zijnen arm; die zal wezen als de Heiden. Gezegend is hij, die op den Heere vertrouwt.

Ps. 115:1. Niet ons, o Heere'. niet ons, maar uwen name geef de eere, om uwer goedertierenheid en waarheid wil.

Jac. 1: 17. Alle goede gave en volmaakte giften, komt van boven, van den Vader der lichten, bij denwelken geene verandering is, noch veranderlijke beschaduwing.

1 Cor. 1: 7. U ontbreekt geene gave, verwachtende de openbaring onzes Heeren Jezus Christus, die u ook versterken zal, onstraffelijk tot den einde, tot den dag onzes Heeren Jezus Christus; God is getrouw, die u geroepen heeft tot de gemeenschap zijns Zoons.

WIJ VERWERPEN DEZE VALSCHE LEERPUNTEN.

De volharding is eigenlijk geene gave Gods, noch een effect of vrucht der verkiezing, maar heeft voor eigene oorzaak de menschelijke wil, •na zijnen ingeborenen aard vrijelijk en veranderlijken tot beide werkende; ja, naar orde der oorzaken, gaat de volharding voor de verkiezing, en niemand kan gezegd zijn verkoren te wezen ten volle, dan die tot den einde toe volhard heeft.

De ware geloovigen, gevallen zijnde in eenige zonden des vleesches, verliezen het geloof geheel.

De ware geloovige kunnen zondigen tegen den Heiligen Geest, en in der eeuwigheid sterven, en alzoo uitvallen.

Daar is geene zekerheid der volharding, dan door bijzondere openbaring.

De leer van de volharding is eene leer, die voor de Godzaligheid en den Godsdienst verderfelijk is.

Deze en andere diergelijke zaken, voortkomende uit de leer van den vrijen wil, verwerpen wij van ganser harte, en in 't algemeen de nieuwe leeringen, waarmede de eeuwige verkiezing Gods; de kracht des doods Christi en der heiligmaking en toeigening; de werking des H. Geestes binnen in den mensch; de volharding zelve, en in 't gemeen de gansche stand des geestelijken menschen; gesteld wordt, af te hangen van de natuurlijk onbepaalde, en tot beide buiglijke beweging en neiging van den wil; wij verwerpen die, en, na aanroeping van den naam des Heeren in zijne vreeze, gevraagd zijnde naar ons gevoelen, zoo verwerpen wij ze, en verfoeien ze in den naam van onze algemeene en. van onze bijzondere Kerk, als die tegen de klare Schrifturen, tegen de eenstemmigheid der zuivere oudheid, en aller ware Gereformeerde Kerken, Gods eere verduisteren; het fundament der zaligheid onzeker en op schroeven stellen; allen troost benemen; het rechte Pausdom weder invoeren; de Pelagiaansche ketterij, herkooft en gepolijst, weder opdringen; de pees en den boog des Pausdoms, namelijk den afgod des vrijen wils, tegen de genade in het altaar des harten weder oprichten; de krachtige invloeiing des H. Geestes in 't hart loochenen; de zeer lieflijke leer van onze geestelijke vereeniging, leven en blijven in en met Christus krachteloos maken; het oude verbond der werken met het nieuwe der genade en des geloofs onder malkander vermengen, den mensch, van Christus wederom afgetrokken, zichzelve overgeven, en in een oneindigen afgrond van twijfelingen, ongerustheid en wanhoop werpen, en de Gemeente, door eene droevige scheuring, rijten en tarnen, en met ijdele disputatiën, en ijdel geklap, de oprechtheid des Evangelies vervalschen. Wenschende van den Almachtigen en algoeden God met waar zuchten den dwalenden en den leeraars der dwalingen bekeering, en den Regenten dezer Landen een zoodanig gemoed, dat zij kloek en heiligheid zich bevlijtigen dezen verderfelijken zuurdeesem uit te vagen, en alle andere Kerken te verlossen van het gevaar om daarmede besmet te worden.

HET OORDEEL DER THEOLOGEN VAN BREMEN,

VAN DE IN HET VIJFDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN IN TWIJFEL GETROKKEN
QUAESTIE :

← VAN DE VOLHARDING DER HEILIGEN.

OF DE WARE HERBORENIEN DOOR EEN ALGEMEENEN AFVAL DEN GEEST DER
GENADE TEN EENENMAAL KUNNEN UITSCHUDDEN, EN ZICHZELVEN
VAN ALLE HEMELSCH GOEDEREN BEROOVEN.**I.**

Wanneer wij spreken van de volharding der heiligen, zoo verstaan wij door de heiligen alle de herborene menschen en die alleen, dewelke God, door het Woord en zijnen Geest, met het zaligmakende geloof, de hope, en liefde begiftigd heeft; en door het woord volharding, die standvastigheid en gestadigheid, dat diegenen, die eenmaal begonnen hebben kinderen Gods te zijn door de wedergeboorte, ook kinderen blijven, en alzoo zekerlijk zijne erfgenamen worden; hoewel ze in de gehoorzaamheid, zoo veel belangt de deelen en sommige trappen, dikwijls voor een tijd in gebreke zijn, en dusverre hunne volharding afbreken. Deze zijn het, die op die spreuk: Die volstandig blijft tot den einde zal zalig worden; mogen en moeten van zichzelf zeggen: wij zullen door Gods genade volharden; en dan daaruit besluiten: derhalve, zoo zullen wij ook zalig worden.

II.

Gelijk namelijk aan de schepping toegevoegd is eene bewaring in de natuur, opdat de geschapene dingen niet tot niet worden: alzoo is aan de herschepping of wedergeboorte eene bewaring in de genade aanklevende; opdat degenen, die in Christus geworden zijn nieuwe creaturen, niet wederom vallen in den stand van te wezen geene kinderen, of geheel vreemde menschen, ten eenenmaal kinderen des toorns, worden.

III.

Derhalve verklaren wij, dat de recht herborenen niet alleenlijk moeten volharden, maar ook kunnen en willen volharden door de kracht, van God gegeven. Dat zij moeten, blijkt, 1. Omdat het God gebiedt, 2 Thess. 2: 15; 1 Corint. 16:15; 1 Tim. 3: 14; Joh. 15:4. 2. Omdat God den volhardenden belooningen toezegt, Lev. 26: 3; 2 Cor.6: 16; Joh. 5:11, 31; Joh. 15:7; Matth. 10: 12, en 24: 13. Dat zij kunnen en willen, is daaruit te vernemen, 1. Omdat God hun is ter rechterhand, Rom. 8:31. II. Omdat God hun krachten geeft, Fil. 4:13. III. Omdat de H. Geest in hen woont.

IV.

En dat is zoo gansch waarachtig, dat zij zelfs niet kunnen verleid worden ten verderve, Matth. 24:24; Joh. 10: 28, 29.

V.

Hieruit is het dan, dat de herborenen zekerlijk volharden, en het eeuwige leven verkrijgen, Rom. 8: 30, 35; Joh. 10: 27, 28.

VI.

De vastigheid dezer volharding hangt aan de onveranderlijkheid van den raad Gods, waarmede Hij zijne uitverkorenen, door en om Christi wil, en in Hem en met Hem, zekerlijk besloten heeft zalig te maken, en tegen alle beletselen in den weg des levens tot het zalige leven te brengen.

VII.

En dat behoort tot de glorie onzes Verlossers, denwelken wij gelooven en belijden, dat ons zalig maakt, niet alleenlijk naar verdienste, maar ook naar kracht.

VIII.

Indien Hij zonder deze weldaad is, zoo zullen wij geenszins gelukkiger wezen in den tweeden Adam, als wij geweest zijn in den eersten; want in dezen hadden wij ontvangen eene veranderlijke gerechtigheid, en dat wij konden, indien wij wilden; maar in Hem ontvangen wij eene onveranderlijke gerechtigheid, zoodat wij beide kunnen hetgeen wij willen, en ook willen hetgeen wij kunnen; zoo veel nochtans als de brooze conditie dezer pelgrimagie en veranderlijkheid lijdt.

IX.

Doch de herborenen, hoe dapper zij ook tegen de zonden strijden, zoo zijn zij nochtans met vele en groote zwakheid des vleesches beladen, waartegen zij wel worstelen, zijnde de Geest van God opgewekt; maar nochtans laten zij zichzelve dikwijls van de begeerlijkheden des vleesches overwinnen, Rom. 7: 19, 22, 23, 24; Gen. 8: 20; Gen. 19:30; 2 Sam. 12:9; Matth. 26:30; Gal. 2: 14.

X.

Met zulke zonden vertoornen zij God zeer zwaarlijk, en, zooveel als in hen is, maken zij zich der eeuwige verdoemenis schuldig, uit dewelke zij nimmermeer zouden geraken, ten ware dat hunne zonden 1 vergeven, en de gerechtigheid Christi hen van God toegerekend werde, en zij zich tot een ernstige behartiging der ware boetvaardigheid bekeerden.

XI.

Wanneer de herborenen aldus met hunne zonden God vergrammen, sluiten zij, zooveel als in hen is, zichzelve uit de genade Gods, bedroeven den Geest, verliezen eene goede conscientie, de zuiverheid des harten, de blijdschap des Geestes, het gevoel van den troost, en de vurigheid om Gods Woord te hooren, God aandachtiglijk te bidden en te dienen, en meer andere gaven des Heiligen Geestes; daarentegen gevoelen zij verschrikkingen en knagingen der conscientie. Dit leert ons de algemeene ervaring.

XII.

Nochtans, de recht herborenen treden nimmermeer zoo verre buiten spoor, dat zij met een algemeenen afval van God ten eenenmaal zouden afwijken, Hem met eenen vijandelijken haat vervolgen, en met opgezette boosheid, gelijk als de duivel, zondigen, en zichzelve van alle hemelsche goederen berooven. Want geen exempel van zoodanigen afval kan uit de H. Schrifturen bijgebracht worden.

XIII.

Derhalve ook kunnen zij nimmermeer uit de genade en gunst Gods uitvallen; maar God is alzoo over hunne zonden gram, dat Hij hen nochtans als kinderen niet haat, maar kastijdt, opdat zij niet verwerpelijk worden, 2 Sam. 7:14; Ps. 89:33, 34, 35.

XIV.

Maar tweeërlei misbruik dezer leer moet men voornamelijk vermijden; 't eene is, dat zij niet in zonden vallen; het andere, dat zij in dezelve niet blijven steken, maar liever, hoe wij zekerder zijn van de gunste Gods, hoe ook des te wakkerder wij ons zelve tot alle onze schuldige plichten moeten opwekken.

XV.

Opdat wij de vallen vermijden, zullen wij altijd ons zelve voor oogen stellen, dat God zijne genade door deze middelen en niet anders in ons wil bevestigen, zoodat wij trachten naar de Goddelijke gerechtigheid en heiligheid; ons toelagen op gestadig bidden, betrachtig van Gods Woord, herinnering aan den ontvangenen Doop, het Godzalige en menigvuldige gebruik des H. Avondmaals, een sober leven, de vermindering van eenen wereldschen omgang, en diergelijke; zoodat diegenen, die zorgelooslijk deze dingen tot den einde toe verzuimen, betoonen, dat zij van 't getal der herborenen niet zijn. (Bezie Ursinus, in de plaats van den H. Geest, hoe dezelve ontvangen en verloren wordt.)

XVI.

En om van de vallen op te staan, zoo zullen wij de Goddelijke barmhertigheid bemerken, ons gemoed keeren tot den oneindigen prijs des doods Christi, gaarne en dankbaar de vermaningen van vrome lieden toelaten, enz.

XVII.

Deze leer, alzoo geloofd, en alzoo ook verhandeld, recommandeert de volheid en standvastigheid der Goddelijke genade, bedwingt de zorgeloosheid des vleesches, en onderhoudt en koestert in de kinderen Gods eene behoorlijke vreeze en vertrouwen; zoodat wij, herborenen en aangenomene kinderen Gods, den aard en de volmaaktheid des eenigen Zoons Gods naar onze geringheid navolgen, en als leden Hem, het Hoofd, gelijk worden.

OORDEEL VAN HET VIJFDE ARTIKELDER REMONSTRANTEN.**I.**

De inhoud des vijfden Artikels heeft twee voornaamste deelen; het eerste stelt de faculteiten en zekerheid van de zaligheid der geloovigen; het tweede trekt dezelve in twijfel.

II.

Het eerste deel leert drie dingen; 1. Dat diegenen, die Christus met een waar geloof ingelijfd zijn, en derhalve zijn levend makenden Geest deelachtig zijn geworden, met genoegzame krachten voorzien zijn, waarmede zij tegen den Satan, de zonde, de wereld en hun vleesch kunnen strijden, ja ook de victorie over dezelve behalen. 2. Dat Jezus Christus hen door zijnen Geest in alle verzoeken bijstaat, de hand biedt, hen ondersteunt en bevestigt. 3. Dat zij door geen list of geweld des duivels geheel kunnen verleid, of uit de handen Christi getrokken worden, naar de belofte Christi, Joh. 10:28.

III.

Een deel van het laatste trekt in twijfel, „of diezelven niet zouden kunnen door sloffigheid, als de Apostel spreekt, Heb. 3:6, 14, het beginsel van hun zijn in Christus verlaten, deze tegenwoordige wereld wederom omhelzen, van de heilige leer, hun overgelaten, afwijken, de goede consciëntie verliezen, en de genade verwaarloozen"; en zegt: „dat dit nauwer uit de Schriftuur zoude moeten onderzocht worden, eer wij dat met volle verzekerdheid onzes harten anderen zouden kunnen leeren" (Haag. Confer. blz. 296).

IV,

Maar is het, dat de Remonstranten deze drie, die in 't eerste deel des Artikels vervat zijn, waarlijk en van harte gezegd hebben, zoo kunnen noch moeten zij hieraan twijfelen. Want is het zaak, dat diegenen, die Christus ingelijfd zijn, overvloediglijk met kracht voorzien zijn, om de overwinning over den duivel, de wereld en het vleesch te behalen, en dat Christus in alle verzoeken hen nabij is, de hand biedt, en hen versterkt, zoodat zij door geen bedrog of geweld des duivels verleid en uit zijne handen gerukt kunnen worden; lieve! wat twijfel is er, dat zij door de krachten, die Christus hen gegeven heeft, en door zijn bijstand en versterking geholpen en gestijfd zijnde, ooit het beginsel van hun zijn in Christus zullen verlaten, en van het geloof afwijken, en van de genade ontbloot worden! Wat is dat anders, dan zichzelf tegenspreken?

V.

Maar zij zullen zeggen, dat zij het niet gezegd hebben volstrektelijk, maar met voorwaarde, dat Christus dengenen, die Hem door waar geloof ingelijfd zijn, met zijnen Geest bijstaat, de hand biedt, en bevestigt, indien namelijk zij ten strijde bereid zijn, zijne hulp verzoeken, en in geen gebreke zijn van hun schuldigen plicht. Maar dat deze voorwaarde van velen niet wordt volbracht.

VI.

Deze uitvlucht geeft aan God niet, noch ook aan Christus en den H. Geest, al den lof, dien wij Hem schuldig zijn, alsof Hij wel diegenen, die met waar geloof Christus ingelijfd zijn, met krachten der wederstandelijke genade voorzag, maar tot den strijd niet bereid maakte, en zoo zorgeloos laat zijn, dat zij zijne hulp niet begeeren, en in gebreke zijn van hunnen plicht.

VII.

De Goddelijke beloften bewijzen verre wat anders, Want hoewel de strijd, de gebeden, zorgvuldigheid, en diergelijke voorwaarden, die zij eischen, gansch noodig zijn tot de volharding, worden die nochtans niet gesteld van de geloovigen, maar worden van den H. Geest in de geloovigen gewrocht, volgens deze getuigenissen: Deut. 30: 6, God, de Heere, zal uw hart besnijden, en het hart uws zaads, dat gij den Heere, uwen God, lief hebt van ganscher harte; der. 32:40, Ik zal mijne vreeze in hunne harten geven, dat zij van Mij niet wijken.

Hetwelk Augustinus aanhaalt; de Bonn Persever, cap. 2; en tot voordeel van de weldaad der volharding verklaart. Voegt hierbij Ezech. 36: 27; Jes. 59:21; Zach. 12: 10; 1 Cor. 1:8; 1 Pet. 1:6.

VIII.

Het heeft ook niet veel om 't lijf, dat zij zeggen, dat de beloften niet zijn volstrekt maar onder voorwaarde, en dat, ten nauwste genomen, ook de allerminste zonden der heiligen dezelve uitsluiten. Want de beloften spreken uitdrukkelijk van de voorwaarde zelve des geloofs, der gebeden en der volharding, in de geloovigen te zullen te weeg brengen.

IX.

En het volgt niet, dat de voorwaarde niet beloofd wordt, als van den H. Geest in ons volbracht te 'zullen worden, omdat ze bevolen, en de geloovigen afgeëischt wordt. Want daar wordt ook geboden, dat zij God zullen vreezen, Hem aanhangen en in zijne wegen wandelen, en nochtans belooft God, dat Hij dit alles zal geven en te weeg brengen.

X.

En nochtans, deze beloften sluiten niet uit alle de vallen en zonden der heiligen, maar richten de gevallen op van hunnen val. Want ook daartoe worden ze menigmaal uitgestrekt, Ps. 37 :24, en 89:34.

XI.

Derhalve, indien het eerste deel des artikels waarachtig en zeker is; gelijk het gansch zeker en waarachtig is; zoo is wederom teneenenmaal valsch het laatste deel, als hetwelk openlijk het eerste tegenspreekt, hetwelk een klaar bewijs is van eene kwade zaak.

XII.

En deze tegenstrijdigheid ontgaan ze niet, ontkenkende, dat zij de volharding der heiligen in twijfel trekken, maar een nader bericht aangaande dezelve begeeren, overmits zij in de gansche Conferentie van de volharding der heiligen alzoo disputeeren, dat zij het geen zij in het eerste deel dezes Artikels als waarachtig en zeker stellen, niet alleenlijk beweren te zijn twijfelachtig en onzeker, maar ook merkelyk valsch en Godloos; opdat wij niets zeggen van hunne stellingen, en verklaringen des 5. Artikels, die zij aan de Synode hebben overgeleverd.

XIII.

Daarenboven, opdat zij met des te meerdere aangenaamheid zouden mogen disputeeren, zoo zeggen zij dikwijls in de Conferentie, dat wij zouden leeren, dat degenen, die eenmaal geloofd hebben, nimmermeer vallen kunnen, noch vallen zullen, maar verzekerd zijn, hoezeer zij zondigen, dat zij nimmermeer het geloof kunnen verliezen, en uit de genade vallen, maar onfeilbaarlijk zullen volharden en zalig worden, en dat zij deze wijze van volharding maar in twijfel trekken. Haag. Confer. , pag. 354, 403, 404.

XIV.

Daarhenen worden de zeven soorten van bewijsredenen gericht.

1. Omdat zij uit zichzelf voor de Godzaligheid en goede zeden nadeelig is, of omdat de predikatie der zelve vol ergernis is [Pag. 353].
2. Omdat ze de middelen van vermaningen, geboden, beloften, dreigementen, en het gebruik derzelve, alle kracht beneemt [blz. 356].
3. Omdat ze de waarschuwingen des H. Geestes, van de bedriegerijen en listen des Satans te vermijden, krachteloos maakt [blz. 359].
4. Omdat de exempelen bewijzen, dat velen ganschelyk zijn afgeweken [blz. 360].
5. Omdat men in de Schriftuur leest, dat vele geloovigen zwaarlijk gevallen zijn in die zonden, die met het geloof niet kunnen bestaan [blz. 361].
6. Omdat, deze leer gesteld zijnde, niet alle gedoopte kinderen, van geloovige ouders geboren, zouden zalig worden [blz. 362].
7. Omdat velen van de geloovigen in zoodanige zonden vallen, dat zij geexcommuniceerd en den Satan overgegeven worden [blz. 363].

XV.

Hierop antwoorden wij kortelyk; en dat op het 1. Indien de leer der volharding ergernis en ongebondenheid baart, zoo zullen de profeten en Apostelen te beschuldigen zijn, die dezelve de Kerk hebben geleerd en aangeprezen, en zij zullen geen spoorslag tot de Godzaligheid gehad hebben. Maar dit is ongerijmd; derhalve, ook het ander. Op het 2. en 3. Door deze middelen wordt de vlijt en zekerheid, in de harten der herborenen, gekoesterd en versterkt. Op het 4. Maar deze zijn nooit geweest recht herborene en levende lidmaten der Gemeente, 1 Joh. 2: 19. Op het 5. De exempelen van Mozes, Aaron, David, Saul, Judas en van anderen, doen hier niets ter zake. Want deze zijn of niet waarlijk herboren geweest, of hebben zich ten laatste bekeerd en zijn zalig geworden. Op het 6. Het volgt niet. Hoewel wij datzelve hopen in' diegenen, die in de kindsheid sterven, gelijk op het 1. Artikel gezegd is.

Op het 7. De geexcommuniceerden zijn niet van eenerlei soort. Sommigen zijn herborenen, en deze, al is het, dat zij met de kerkelijke censuur over hunne zonde gestraft warden, zoo blijven zij nochtans in de innerlijke gemeenschap der heiligen, door den band des geloofs, welken zij niet ten eenenmaal hebben gebroken door de uiterlijke ergernis; sommigen zijn niet herboren, dewelke, zoo zij herboren worden, eindelijk volharden, en zoo zij niet herboren worden, onder de onheiligen te rekenen zijn.

XVI.

Verder diegenen, die anders in dit hoofdpunt niet bestrijden, die hebben geene bekwame reden, waarom zij de Kerken in onrust gebracht hebben. Want datzelfde verwerpen, verfoeien en verstooten wij uit de Kerke Gods, niet alleenlijk als twijfelachtig, maar ook als valsch en vol ergenis.

XVII.

Derhalve doen zij kwalijk, dat zij ons eene leer toedichten, die wij geenszins voor de onze erkennen; en met de zeven voorzegde redenen die valsche leer wel te niet maken, maar ons gevoelen geenszins raken; gelijk in de Conferentie aangewezen wordt, pag. 36.

XVIII.

In stede van een besluit stellen wij en verwerpen de voornaamste dwalingen omtrent deze leer, wie dezelve ook zouden mogen drijven.

DWALINGEN.

1. De volharding is eene eenparige en gelijkvormige standvastigheid in 't geloof en de gehoorzaamheid, die door geene daad der zonde is verbroken.
2. Zoo menigmaal als de geloovigen eenig werk des vleesches begaan, zoo menigmaal verliezen zij ganschelijk het ware geloof dergenen, die na den doop gevallen zijn, en hebben geene hope van in boetvaardigheid weder opgericht te worden, en vergeving te verkrijgen.
3. De volharding hangt alleen aan den wil des menschen.
4. De mogelijkheid om te volharden, maar niet de volharding zelve wordt den geloovigen gegeven.
5. De kracht en wil van te volharden is geen effect of vrucht van de verkiezing ter zaligheid, maar gaat voor de verkiezing.
6. De volharding is geene gave, ons door de dood Christi verkregen, maar alleenlijk aangeboden.
7. De gruwelijke zonden, die de geloovigen somwijlen begaan, zijn maar zwakheden.
8. Geen herborene kan in dit leven verzekerd zijn van de volharding zonder bijzondere openbaring.
9. De leer van de zekerheid der volharding is uit zichzelf voor de ware Godzaligheid en den ganschen Godsdienst verderfelijk.
10. De twijfeling aangaande de volharding is prijselijk en nuttig.
11. Wij kunnen van de volharding verzekerd zijn, zonder waken, bidden, en andere heilige oefeningen, onzen schuldigen plicht verzuimende.
12. Het tijdelijke geloof is in het wezen zelf niet verschillende van het zalig makende en duurzame geloof.
13. Daar is geen beginsel, waaruit de gedurigheid des geloofs noodzakelijk vloeit.
14. De volharding kan een extraordinair voordeel en gave van sommige geloovigen wezen, maar zij is niet allen gemeen.
15. Uit de leer van de volharding komt niet voort eenige liefde tot Godzaligheid.
16. Nergens leest men in de Schriftuur, dat God in den wil des menschen wil instorten eene kracht, de volständigkeit des geloofs bewarende.
17. Een geloovig mensch kan niet verzekerd zijn van zijne zaligheid.
18. Het is den mensch niet noodig, dat hij weet, dat hij volharden zal.

Men moet ook vermijden deze termen van spreken; sommige als valsch, sommige als onbekwaam tot stichting. Dat de mensch zelfs willens het geloof niet kan verliezen. Dat de noodwendigheid om te volharden gansch onvermijdelijk is in zichzelf; als de herborenen zondigen, dat het daaruit is, omdat hun eenige genade onttrokken wordt; dat de verlating Gods eene voorgaande oorzaak is, waarom de menschen ophouden God te gehoorzamen. Dat de geloovigen door geene zonden het geloof kunnen verliezen, dat de zonden niet kunnen scheiden van de genade Gods; dat de geloovigen niet meer de vlijt van volharden kunnen verliezen, dan een moorman zijne kleur veranderen, of een man of vrouw hun mannelijk of vrouwelijk geslacht afleggen.

Dat de ware geloovigen niet met opzet kunnen zondigen, maar alleenlijk uit onwetendheid en zwakheid.

BESLUIT ONZER OORDEELEN VAN DE VIJF ARTIKELEN.

En dit zij gezegd van de vijf vermaarde artikelen, door welker disputatiën men niet alleenlijk getracht heeft de aangenomene rechtzinnige belijdenis te vervalschen, maar ook, tot gemeene droefheid en hartzeer der geloovigen, de liefde en eendracht, tevoren in deze landen met recht als een exempel, dat waardig was nagevold te zijn, zeer geroemd zijnde, te verbreken en te niet doen. Wij hebben ons gevoelen kortelijk verklaard. Indien ergens van noode is, dat wij eenige zaken nog zouden verklaren of breeder bewijzen; het zal bij ons aan getrouwheid, oprechtheid en naarstigheid niet ontbreken, gelijk betamelijk is dengenen, die God zulks gezworen hebben.

Maar wat nu wijders noodig zij om te doen, dat zullen anderen, die wijzer zijn, beter kunnen zeggen, en de Hoogmog. Magistraten, al zwijgen wij schoon, zullen naar hunne Godzaligheid en voorzichtigheid daarop letten. Daarentusschen twijfelen wij niet, of God, die alle dingen wijselijk doet en toelaat, heeft voor in het toekomstende eene meerdere ruimte te openen tot stichting en verbreiding des rijks Christi, en opdat de fouten onzer nalatigheid alleszins gebeterd mogen worden.

Ons is belast geweest in 't geven van onze adviezen op twee zaken te zien, namelijk op de Goddelijke waarheid en op den vrede dezer Provinciën. Tot beide wordt inzonderheid vereischt eenvoudigheid en oprechtheid, dat wij, tevreden zijnde niet die leer, die ons eene leermeesteres is van vertrouwen op God en van gedurige ootmoedigheid en Godzaligheid, de speculaties, die twist en oneenigheden veroorzaken, vermijden.

Dat is het hoofdstuk van de zaak, dat ons geene leer behage, die God klein en den mensch groot maakt, en niet altijd daar toekomt, wat de Apostel zegt: Die roemt, die roeme in den Heere. Daar zijn vele verborgenheden op aarde, welker kennis wij beter zullen uitstellen, totdat wij gekomen zullen zijn in de hemelsche vergadering der volkomene geesten, en daarentusschen God dienen in reinigheid des harten en standvastige liefde.

Voorwaar, wij moeten toezien, dat niet, onder den naam der vrijheid van profeteeren, de ongebondenheid, te hoog klimmende, het teedere en schoonstaande gewas der Kerk overvloeie en verstikke; de verschillen van den Godsdienst, gelijk het woord zelf ons leert, moeten Godsdienstiglijk verhandeld worden, en met behoorlijk onderscheid, en niet, dat wij elkander zouden leed doen, maar met onzen arbeid elkander gunstig zijn, de noodige dingen van de niet noodige en de waarblijkelijke van de minder waarblijkelijke onderscheiden; zonder welke billijkheid nimmermeer in de Kerken of Scholen eenige vrede is te hopen.

Maar wat aangaat de tegenwoordige zaken, met recht voegen wij ons bij diegenen, die zwaarlijk bedroefd zijn geweest, dat met deze twisten de Kerken tot nog toe beroerd en verstoord zijn geweest. En wij kunnen niet nalaten te oordeelen, dat degenen zwaarlijk zich bezondigd hebben, die lichtvaardiglijk en onbedachtelijk deze twisten veroorzaakt en aangenomen hebben, die men terstond in den aanvang had behooren te onderdrukken, en met eene zekere gematigdheid naar de Schriftuur onderzocht zijnde, de zware ergernissen te verhinderen en te beletten. Wij wenschten wel, dat de zaak daar henen gebracht mocht worden, dat, alle scheuring en oneenigheid geweerd zijnde, de Leeraars der Kerken en de toehoorders tot eenigheid gebracht mochten worden. Maar wij zien niet, hoe men tot nog toe door de geciteerde Broeders tot het uitwerksel van goedenraad zonde hebben kunnen komen, ja wij durven vrij uitzeggen, dat wij vreezen, dat onder de Artikelen, in verschil gebracht zijnde, iets ergers is schuilende, waarmede de Satan zijn voordeel gemeend heeft te doen, hetwelk zelfs vele Broeders en toehoorders niet hebben gezien of gemerkt. Maar hetgeen wij geoordeeld hebben, wat van ieder artikel te houden zij, en wat dwalingen wij achten, dat uitgesloten moeten worden, dat wijzen onze schriften uit. De somma komt hierop uit, dat het God is, die de menschen, in gelijk verderf stekende, uit zijne loutere genade en oordeel onderscheidt, en tot de vrucht des lijdens Christi roept die Hij wil, en zijne verdiensten hen toeëigent. In dezen wordt het geloof voortgebracht, door het Woord en zijnen Geest, die hunne verdorvenheid door zijne Goddelijke en Vaderlijke kracht overwint, en hen neigt en tot zich

trekt, en hen tot het zalige einde zekerlijk en altijd bewaart. En derhalve, dat het vreemd is van de waarheid, van de eere Gods, van den troost en van het ambt der geloovigen, te meenen, dat de genade der verkiezing van de willekeur des menschen zoude afhangen, en dat hij de genade der voldoening en der verdiensten Christi, en de genade der wedergeboorte, en der geheele geestelijke bewaring, gelijk als in zijne macht zoude hebben; dat onze wil al den raad Gods en zijn besluit, hetwelk anderszins onzeker zoude vallen, de maat zonde stellen.

De goede God verhoore onzer aller gebeden, dat in de benauwde consciëntiën de vrede weder mag groenen, en, alle haat en afgunstigheid geweerd zijnde, ware een dracht zeer lieflijk mag groeien en bloeien; dat ook Gods genade den staat dezer landen tegen alle tegenwoordige en toekomstige gevaren wille wapenen, zoodat voortaan de Satan en Antichrist verlorene moeite mogen doen, in dezelve te bestrijden, en al hunne raadslagen en macht te schande worden, tot eeuwige glorie Gods, onzes Zaligmakers, en dat bij ons blijve de kracht en het gebruik van dien lofzang der Engelen: Eere zij God in de hoogste, vrede op aarde, en in de menschen een welbehagen.

Was onderschreven en onderteevend.

DE GEDEPUTEERDEN DER REPUBLIEK VAN BREMEN.

STELLING DER THEOLOGEN VAN EMBDEN.

GESTELD TEGEN HET GEVOELEN DER REMONSTRANTEN, VAN DEN AFVAL DER HEILIGEN, EN VAN DE TWIJFELING DER GELOOVIGEN VAN HUNNE ZALIGHEID, WELKE ZIJ IN DE VERHANDELING DES VIJFDEN ARTIKELS VOORGEVEN EN BEKENNEN.

WAARBIJ OOK GEVOEGD IS EENE OVERLEGGING DESZELVEN ARTIKELS.

EERSTE STELLING.

De genade Gods omtrent de menschen, die inwendiglijk is bewegende, gelijk wij in de verhandeling des vierden Artikels gezegd hebben, wordt onderscheiden, dat ze is of de eerste, of de tweede. De eerste is, door welke wij uit den stand der zonde krachtelijk geroepen, en in den stand der genade overgezet warden. De tweede is, door welke wij, in den stand der genade bevestigd zijnde, bestuurd en bewaard worden, opdat wij mogen volharden tot den einde toe.

2. Deze volharding in het ware geloof tot den einde des levens, is een gave Gods, Rom. 11: 29; Fil. 2: 13; waarmede Hij de eerste genade, den herborenen in de wedergeboorte gegeven, alzoo in dezelve bewaart [Rom. 16: 25], vermeedert, en bevestigt, dat zij ten einde toe in dezelve blijven, Matth. 24:24; Luc. 22:32; Joh. 10:28; Rom. 8:35; 2 Cor. 1: 21; Ef. 4:30; Pil. 1: 16; 1 Petr. 1: 5; 1 Joh. 2:19, 27; zoodat zij de genade Gods, het geloof, waarmede zij begiftigd zijn, en den Heiligen Geest nimmermeer in dit leven ten eenemaal uitschudden, of van Christus nooit ten eenemaal uitvallen.

3. Maar de volharding der uitverkorenen is gelegen, zoo in hunnen gedurigen wil van in het goede te willen volharden [Pil. 1: 6], waarmede zij begiftigd worden in de wedergeboorte, als in eenige dadelijke vervolging van het goede tot den einde toe [Fil. 2:15], dewelke alsnu traag is, alsnu gespannener, naar dat de Heilige Geest, door zijne bijzondere genade, of krachtiger of slapper in hen is werkende.

4. Hier dwalen dan de Remonstranten grootelijks, die 1. ontkennen, dat de volharding is eene gave Gods, en een effect of vrucht van dat eenige en eeuwige besluit, waarmede God zekere bijzondere personen, door geene voorwaarde der gehoorzaamheid bepaald zijnde, verkoren heeft. 2. Die zeggen, dat zij vloeit uit dat tweede besluit, hetwelk zij stellen, waarmede God besloten heeft diegenen, die nu geloovende zijn, en de middelen, ingesteld om te volharden, wel gebruikende, niet te verlaten, eer Hij van hen verlaten wordt. In den brief aan de Walchr. pag. 74; De gedaagde Remonstr. , in de stelling op het 5. Art. Haag: Confer pag. 343, omtrent het einde.

5. Maar de volharding, die zij stellen, verklaren zij met deze woorden: Ja, zij is eigenlijk geene gave Gods, maar is eene voorgeeischte voorwaarde des nieuwen en genadiger Verbonds, die God, naar zijn gansch vrijen wil, onder vele mogelijke, voorgeschreven heeft, en voor de besliste verkiezing en vergeving der zonden in den mensch te voren eischt, en die de mensch door de oefening des geloofs, en der gehoorzaamheid, door vele werkingen van gelooven en gehoorzamen verkregen, lichtelijk volbrengen kan, doch, daarbij komende de inwendige hulp en troost des Heiligen Geestes, ook volbrengen wil, en gemeenlijk volbrengt. Bezie verklar. des 5. Art. der geciteerde Remonstranten, pag. 7 en 8.

6. Deze dingen alle strekken daarhenen, dat men daarmede de genade Gods, in ons krachtiglijk werkende, beneemt al dat van haar is, en den wil en krachten des menschen toeschrijft, dat hen geenszins toekomt.

7. Dat God de werkende oorzaak der volharding in ons is, leert de Schriftuur, zeggende: De rechtvaardige, als hij valt, zoo wordt hij niet weggeworpen, want de Heere houdt hem bij der hand, Ps. 37: 24. Ik zal u dragen, totdat gij grijs wordt, Jez. 46: 4. Mijne barmhartigheid zal van u niet wijken, Jez. 54:10. Ik zal mijne vreeze in hunne harten geven, dat zij van Mij niet wijken, Jer. 32:40. Ik zal ze versterken in den Heere, zegt de Heere, Zach. 10:12. Het is niet mogelijk, dat de uitverkorenen verleid worden, Matth. 24: 24. Die tot Mij komt, zal geenszins hongeren, noch immermeer dorsten, Joh. 6: 35. God is het, die in u werkt het willen en het volbrengen, naar zijn welbehagen, Fil. 2:13.

8. De Remonstranten stellen, tegen de Schriftuur, tweeerlei oorzaak der volharding de eene bovennatuurlijk, de andere natuurlijk, aldus aan die van Walchr. 73, 74, schrijvende: Wij verklaren, dat de genade Gods alleen is de bovennatuurlijke oorzaak, dewelke maakt, dat onze wil kan en wil volharden; en een weinig daarna: Niet te min nochtans, de naaste en eenige natuurlijke oorzaak der volharding is de wil, omdat de wil volhardt in het geloof en de Godzaligheid met God, en volhardt vrijelijk, naar de natuur en eigenschap des menschelijken wils, in den loop dezes levens.

9. Voorts dient geweten, wie daar zijn diegenen, van welker volständigkeit hier gehandeld wordt. 1. Want ten eerste zijn het degenen niet, die, met eenige simpele kennis begaafd zijnde, gelooven waarachtig te zijn hetgeen in de Schriftuur begrepen is. Want dit geloof is maar een historisch geloof, hetwelk, indien het niet verder gaat, genaamd wordt een dood geloof, en dat den duivelen gemeen is, Jac. 2:9.

10. Ten tweede, het zijn niet diegenen, die alleen voor een tijd gelooven, Matth. 13:21; die met blijdschap het Woord ontvangen, maar hebben geen wortel, en ten tijde der bezoeking wijken zij terug, Luc. 8:13. Ten derde, het zijn ook niet degenen, wier verstand alleen met eenige kennis des heiligen Evangelies verlicht is, en die eenige smaak der hemelsche gave geproefd hebben, en die daarna vervallen en tot boetvaardigheid niet vernieuwd worden, Hebr. 6: 4. Maar die den Zone Gods vertreden, en het bloed des Verbonds onheilig achten, Hebr. 10:29. Want zoodanigen zondigen tegen den Heiligen Geest; van alle dezen wordt hier niet gesproken, maar van de ware geloovigen.

11. Nu de ware geloovigen zijn die, die met een waar, levend, rechtvaardigmakend geloof, en met den Geest Gods, waarmede wij tot kinderen Gods aangenomen en geheiligd worden, en die ons een pand is onzes toekomenden erfdeels, begaafd zijn, Rom. 8: 15, 16; Ef. 1: 5. En die in Christus Jezus, onzen Heere geworteld en op Hem getimmerd zijn, Ef. 1:13; Col. 2:7. Dit geloof wordt niet uitgebluscht, valt niet uit, verdwijnt niet geheel, noch ten einde toe.

12. De uitverkorenen en ware geloovigen en heiligen, hoewel zij God aangenaam zijn, zondigen nochtans dikwijls en zwaarlijk, en dat tegen de tweede tafel, gelijk de exempelen van Aäron, David en Petrus bewijzen. Zoo iemand deze zonden zoude willen zoeken te verkleinen, die zoude zich bezondigen.

13. Nochtans staat ons waar te nemen, 1. Dat diegenen, die verkoren zijn, en die niet verkoren zijn, verscheidenlijk tot zondigen gebracht worden. Want over dengene, die niet verkoren is, noch waarlijk herboren, heeft de prins dezer wereld altijd eenig recht, waardoor hij hen altijd tot eenige boosheden aanstout, 2 Cor. 4: 4; Ef. 2: 2; waarvan Judas een exempel geeft, Joh. 13:27.

14. Maar in een uitverkoren mensch, die herboren is, als de Apostel getuigt, zijn gelijk twee

mensen, de oude mensch en de nieuwe mensch, Ef. 4:22; Col. 3:9; vleesch en Geest, Rom. 8: 13; Gal. 5:16; de inwendige en uiterlijke mensch, 2 Cor. 4:16; Rom. 7:22. De inwendige (dat is, zoo verre als hij herboren is) heeft den Heiligen Geest tot een regeerder, en heeft lust tot de wet Gods. De uiterlijke (dat is, zoo verre als hij niet is herboren) heeft het vleesch, en heeft lust tot de wet der zonde.

15. Hieruit ontstaat in een uitverkoren mensch, wanneer hij zonde begaat, een strijd, en eindelijk is het, dat zijn uiterlijke mensch tegen den inwendigen, hoewel tegenstrevende, de overhand krijgt.

Waaruit klaarlijk blijkt, dat een verkoren mensch, hoezeer hij zoude mogen vallen, nochtans niet van ganscher harte, van ganschen verstande en met vollen wille zondigt. Want het kwaad, dat hij doet, staat hij geenszins toe, maar hij haat het, en belijdt daarentusschen, dat de wet Gods goed is, Rom. 7:15, 16.

16. Daarom, indien wij zien op de zonden, die de uitverkorenen begaan, zoo zijn ze, zooveel hun wezen belangt, gelijk met de zonden der verworpenen; maar in de wijze, waardoor zij tot zondigen bewogen worden, zijn ze ten eenenmaal ongelijk.

17. Want de verworpenen, dewijl zij niet zijn dan vleesch, zoo is het, dat zij hun gemoed en zorg spannen tot die dingen, die des vleesches zijn, Rom. 8: 5; zij zondigen van ganschen gemoede en met vollen wille, Rom. 6: 12; zij hebben vermaak in de zonden, en staan ook toe diegenen, die ze doen, Rom. 1: 32. En aldus voeden zij vijandschap met God, Rom. 8:7, 8.

18. Maar de uitverkorenen, wanneer zij zwaarlijk zondigen, zondigen nimmermeer zonder eenigen strijd, en worden niet met hunnen ganschen wil tot de zonde gedreven, noch bewilligen daarin van ganscher harte; zij hebben alzoo de gemoedsgesteldheden in de zonde niet ingewikkeld; zij zondigen niet om vijandschap tegen God te oefenen; eindelijk, al is het, dat de kracht der inwonende zonde in hen bespeurd wordt, nochtans zoo hebben de regeerende en heerschendé zonden in hen geene volle heerschappij, Rom. 6: 12, en 8: 1, 8.

19. Ten tweede moet waargenomen zijn, at verscheiden effecten of vruchten der begane zonden in de uitverkorenen en verworpenen volgen.

20. De verworpenen worden, van wege hunne boosheden, Rom. 5:12; Rom. 6:23, zonder enig uitnemen verdoemd. Maar in de uitverkorenen, al is het, dat zij gezondigd hebben, valt de dood of verdoemenis niet. Rom. 8: 1, 33. De boosheden der verworpenen worden gestraft, zoo hier in deze wereld als in de toekomst. Maar de zonden der uitverkorenen straft God maar in dit tegenwoordige leven, hoewel ook zwaarlijk, gelijk in de historie Davids te zien is, 2 Sam. 12; 49.

21. God de Heere straft ook menigmaal de zonden der verworpenen met nieuwe zonden; maar dat God de zonden der uitverkorenen zoude straffen met nieuwe zonden, dat zij verre; veel meer brengt Hij ze ten laatste tot kennis van de begane zonden, tot ernstige bekeering, tot ware aanroeping des naams Gods, verwekt ze tot begeerte van vergeving, en neemt alzoo de zonden van hen ten eenenmaal weg, gelijk te lezen is 2 Sam. 2: 13.

22. De verworpenen, wanneer zij zondigen, en de zonde in hen heerschappij voert, verliezen lichtelijk het geloof, van wat soort hetzelfde ook wezen mag, hetwelk zij hebben; want het geloof, hetwelk zij met den mond hebben beleden, is nooit geweest een waar geloof, maar alleenlijk een tijdelijk, Luc. 8:13, onvruchtbaar, Jac. 2:14, dood, Jac. 2:17.

23. Maar wanneer de uitverkorenen zondigen, zoo verliezen zij niet ten eenenmaal het geloof, dat zij verkregen hebben, hoewel hetgeen er overblijft, dikwijls klein is, zwak en het doode zeer gelijk, gelijk het voorbeeld van Petrus klaarlijk bewijst, Matth. 26:70, 75.

24. Hier dwalen dan de Remonstranten zeer zwaarlijk, die het tegenoverstaande gevoelen ten eenenmaal belijden en hardnekkig staande willen houden. Want alzoo schrijven zij :

25. Die geloovigen, die zoo verre kunnen vervallen, dat zij werken des vleesches en schandelijke boosheden begaan, die kunnen het geloof verliezen, en hebben het verloren; voor eenen tijd, indien zij zich bekeeren; maar in der eeuwigheid, is het, dat zij zich niet bekeeren. Haag: Conferent: pag. 304, in 't einde.

26. Bij deze dwaling voegen zij nog eene andere, van de gedurige twijfeling der geloovigen van hunne zaligheid, aldus schrijvende: Een waar geloovige, die zijn ambt doet, kan voor den tegenwoordigen

tijd wel' verzekerd zijn; maar hoe hij verzekerd kan wezen, dat hij in het toekomde, in zijn ambt te doen, niet in gebreke zal blijven, zien wij niet, en wij achten niet noodig te zijn, dat de geloovige hiervan zeker zij. De gedaagde Remonstranten in de overgeleverde Stellingen, Artik: 5; in de 8. stelling, welke is onder de leeringen, die zij verwerpen. Insgelijks; te twifelen of wij altijd dezelfde zullen blijven, die wij nu zijn, hindert niet, maar is prijselijk, als hetwelk eene oorzaak is van eene angstige zorgvuldigheid, opdat wij de zonden vermijden; Haag. Conferent. pag. 346, in 't midden, in het antwoord aan die van Walch. pag. 75, voor het midden.

27. Uit deze twee dwalingen, namelijk, 1. Dat de ware geloovigen eindelijk kunnen verloren gaan; 2. Dat een waar geloovige niet zeker kan zijn, is blijkkelijk, dat de Remonstranten niet alleenlijk de Ubiquitisten, maar ook de Jezuiten bijvallen.

28. Want Bellarminus en Stapletonus, voorvechters der Papisten, zoeken alzoo de verkiezing des geloofs en de zekerheid der zaligheid der geloovigen, die het eenige fundament is van onzen troost, op alle manieren om te stooten; en te vechten voor de twijfeling van de genade en zaligheid, zoodat zij staande houden, dat niemand, zoo lang hij leeft, zonder bijzondere openbaring van zijn geloof verzekerd kan zijn of hij waarlijk gelooft, en in het toekomende gelooven zal, en van het eeuwige leven, of hij zalig zal worden.

29. Wat doen de Remonstranten met deze verderfelijke leer anders dan het Christengeloof openlijk verloochenen, en den .Antichrist, in hen op schietende, openbaren; en de consciëntiën verstorende, den afgrond der hel openen?!

30. Tegen deze hunne dwaling, dat de ware geloovigen eindelijk kunnen verloren gaan, stellen wij deze bewijsredenen, uit het eenige Woord Gods genomen.

31. De 1. bewijsreden. God heeft in zichzelf, naar het welbehagen zijns wils, de uitverkorenen te voren geordineerd, en aangenomen tot kinderen door Jezus Christus, Ef. 1: 5. en Hij geeft hun den Geest der aanneming, dewelke getuigt, dat zij kinderen Gods zijn, en erfgenamen zullen worden; Rom. 8:15, 16; Gal. 4: 5, 7. Derhalve, zoo zullen zij noch het geloof, noch den H. Geest ten eenenmaal verliezen.

32. De 2e bewijsreden. God heeft uit zijne groote barmhartigheid de uitverkorenen herboren tot eene levende hoop, en tot eene erfenis, die niet vergaan kan, 1 Petr. 1 :3; Jac. 1:18; en zijn zaad blijft in hen, zoodat zij tot den dood niet zondigen kunnen, 1 Joh. 3:9. Derhalve, zoo zullen zij ook niet eindelijk verloren gaan.

33. De 3e bewijsreden. God heeft zijnen uitverkorenen de zaligheid door zijnen Heiligen Geest der belofte bezegeld, dewelke hun is een pand des toekomenden erfdeels Ef. 1:13; 2 Cor 1:22. Maar niemand zal het pand weer eischen, die zijne belofte houden wil. Daarom, zoo verliezen de uitverkorenen nimmermeer den H. Geest ten eenenmaal.

34. De 4. bewijsreden. De uitverkorenen zijn een tempel Gods, en de Geest Gods woont in hen, 1 Cor. 3:16; 1 Cor. 6:19; Hij maakt ze levend, Rom. 8: 11; Hij leidt ze, Rom. 8:14; en die Hem hebben, die hooren Christus toe, Rom. 8:9. Maar die Geest van Christus verlaat zijn huis en vaste plaats niet; Hij dwaalt niet, als de booze geest doet, gelijk Christus zegt, Matth. 12: 43; maar blijft in hen in der eeuwigheid, Joh. 14: 16; de zalving, die zij van Christus ontvangen hebben, blijft in hen, 1 Joh. 2: 27; het zaad Gods blijft in hen, 1 Joh. 3: 9. Derhalve, zoo zullen de uitverkorenen den Heiligen Geest nimmermeer ten eenenmaal verliezen.

35. De 5e bewijsreden. Dit blijkt uit vele beloften gedaan, zoowel sommigen Godzaligen in 't bijzonder, als allen in 't gemeen in de persoon der Kerk. De rechtvaardige, zegt David, zoo hij valt, wordt niet weg geworpen, want de Heere houdt hem bij der hand, Psal. 37. 24. Hij zal het gekrookte riet niet vertreden, Jes. 42:5; Matth. 12:20. Ik zal u dragen, totdat gij grijs wordt, Jez. 46:4. Mijne barmhartigheid zal van u niet wijken, Jez. 54: 10. Ik zal mijne vreeze geven in hunne harten, dat zij van Mij niet wijken, Jer. 32: 40. Ik zal ze versterken in den Heere, zegt de Heere, Zach. 10: 12. De poorten der hel zullen de Kerk niet overwinnen, Matth. 16:18. Het is niet mogelijk, dat de uitverkorenen verleid worden, Matth. 24: 24. Die tot Mij komt, zal niet hongeren, noch immermeer dorsten, Joh. 6:35. God is het, die in u werkt het willen en het volbrengen, Fil. 2 :13. Derhalve, God zal de volharding tot den einde toe, die Hij den uitverkorenen toegezegd heeft, en niet liegen kan, hen zekerlijk geven.

36. De 6. bewijsreden. De uitverkorenen zijn Christus van den Vader gegeven, en zij komen tot Hem, en Christus zal ze niet verwerpen, Joh. 6: 37; en verliest niemand uit hen, Joh. 6: 39. De Vader trekt ze, dat zij tot Christus komen, en Christus wekt ze op ten uitersten dage, Joh. 6: 44. Zij waren des Vaders, en Hij heeft ze aan Christus gegeven, en zij houden het woord des Vaders, Joh. 17:6. Derhalve, zoo zullen zij nimmermeer vergaan.

37. De 7e bewijsreden. God rechtvaardigt de uitverkorenen, en Christus is voor hen gestorven, en niemand zal ze verdoemen, en geen ding zal ze scheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus, die zichzelf voor hen heeft overgegeven, Rom. 8: 33, 34: 39; Gal. 2: 20. Christus heeft den Vader voor hen gebeden, en bidt nog voor hen, dat hun geloof niet bezwijke, Luc. 22:32 Joh. 17: 9, 26; Rom. 8: 34. En Hij wil, dat waar Hij is ook zij met Hem zijn, en zijne heerlijkheid aanschouwen, Job. 17: 24. Hij geeft zijne schapen het eeuwige Leven, en zij zullen niet vergaan in der eeuwigheid, en niemand zal ze uit zijne hand rukken, Joh. 10: 28.

38. De 8e bewijsreden. De keten onzer zaligheid, uit zekere schakels aan elkander hangende, door den eeuwigen en onveranderlijken raad en het besluit Gods aaneen gevlochten, zal nimmermeer gebroken worden. Die keten beschrijft Paulus aldus: Die Hij te voren gekend heeft, die heeft Hij ook te voren geordineerd; die Hij te voren geordineerd heeft, die heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, die heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, die heeft Hij ook verheerlijkt, Rom. 8: 29, 30. Derhalve, de uitverkorenen worden door deze keten, die van eeuwigheid in den Hemel gevlochten is, en in den tijd op de aarde nedergelaten, van de aarde tot in den hemel zekerlijk opgetrokken, en worden aldaar verheerlijkt.

39. De 9e bewijsreden. De gaven en de roeping Gods zijn zonder berouw; dat is zoodanig, dat God zich derzelver niet kan berouwen, Rom. 11: 29. Het geloof der uitverkorenen is een zoodanige gave, Tit. 1: 1; Hand. 13: 48; Ef. 2: 8. Derhalve, zoo bezwijkt het ware geloof nimmermeer ten eenenmaal. Want indien het geloof bezweek, zoo zoude ook de roeping ophouden, en zoude berouwelijk worden; maar dat kan niet geschieden; want God, die het goede werk in de uitverkorenen begonnen heeft, zal datzelve volbrengen tot den dag van Jezus Christus, Fil.1.: 6. En Hij is diegene, die te weegbrengt, dat zij willen, en ook doen naar zijn welbehagen, H. 2:13. Hieruit is het, dat de geloovigen van de zekerheid hunner zaligheid roemen, Rom. 8:38; 2. Tim. 1 :12. Derhalve, enz.

40. De 10e bewijsreden. Omdat de uitverkorenen (hoewel zij zwak zijn) in de kracht Gods bewaard worden door het geloof tot de zaligheid, die bereid is geopenbaard te worden in den laatsten tijd, 1 Petr. 1:5. Al valt hij, zoo wordt hij niet weg geworpen, want de Heere houdt hem bij der hand, Ps. 37: 24.

41. De 11e bewijsreden. De Schriftuur stelt ons de conditie der geloovigen voor met deze gelijkenissen; waaruit klaarlijk hunne zekere volharding is blijkende. Want zij zijn een boom, geplant aan de waterbeken, die zijne vrucht draagt te zijner tijd, Ps. 1: 3. Zij zijn als de berg Sion, die niet bewogen wordt, maar eeuwiglijk blijft, Ps. 125: 1. Zij timmeren hun huis op eene steenrots, dewelke, wanneer de vlooden komen en de stormwinden blazen, niet valt; want het was op eene steenrots getimmerd, Matth. 7: 24. Zij behouden het gehoorde Woord in een goed hart, en brengen vrucht voort met lijdzaamheid, Luc. 8:15. Zij zijn geworteld en gefondeerd in de liefde, Ef. 3: 18. Zij zijn geworteld en opgetimmerd in Christus Jezus, onzen Heere, en bevestigd in het geloof, Col. 2:7.

42. De 12e bewijsreden.

Uit de tegenoverstaande leer, namelijk, dat de uitverkorenen geheel en eindelijk het zaligmakende geloof kunnen verliezen, en ganschelijk van de zaligheid uitvallen, volgen vele ongerijmdheden. Want het voornemen des besluits zonde bedrogen worden.

Het voornemen der verkiezing zonde afhangen, niet van den onveranderlijken wil Gods, maar van den veranderlijken wil des menschen.

Het fundament Gods zonde niet vast staan, van 't welk Paulus zegt: Het fundament Gods staat vast, en heeft dezen zegel: De Heere weet wie zijne zijn, 2. Tim. 2:19. De eeuwige zaligheid zoude in der menschen macht en hand zijn.

Geen geloovige zonde in zijn gansche leven van zijne zaligheid zeker zijn. Insgelijks, die heden is een kind Gods, zoude morgen kunnen worden een kind des duivels, en dat bij verscheidene beurten, zoolang hij in de wereld verkeert. Ja, indien alle geloovigen afweken, zoo zonde Christus kunnen wezen zonder Gemeente, en een hoofd zonder lichaam, tegen de belofte Matth. 16: 18.

43. De 13e bewijsreden. Indien de kracht des Heiligen Geestes, die zich betoont in de uitverkorenen ten eeuwigen leven te herbaren, of dat zaad Gods, van hetwelk Johannes gedenkt, 1 Joh. 3 :9, eenmaal toegelaten zijnde, naderhand wederom zoude verloren worden, en ten eenenmaal vergaan, zonde het op nieuw van den mensch moeten aangedaan worden; en het zegel der wedergeboorte, hetwelk is de Doop, zoude schijnen ganschelijk wederom te moeten hervat worden, hetwelk met Gods Woord en de eenstemmigheid der Kerk strijdt. Deze bewijsredenen zullen hier genoeg wezen.

44. Wij ontkennen wel niet, dat het geloof, of dadelijk vertrouwen, voor een tijd verloren wordt, wanneer de mensch eene zware zonde begaat. Want de daad der zonde, uit eenige toestemming begaan, kan met het dadelijk vertrouwen van de vergeving der zonden niet bestaan.

45. Daarenboven verzwakt de geloovige mensch in zoodanige gelegenheid het geloof gansch zeer, bedroeft den H. Geest, Ef. 4, ja verliest Hem, naar zekere gaven, en gevoelt de werking des H. Gestes niet zoo overvloediglijk als te voren.

46. Maar de deugd des geloofs, die in het hart inwendig is; ook wanneer de geloovige mensch iets anders is doende of slapende, als hij van God niet denkt of spreekt; dezelve zeggen wij standvastiglijk, dat niet vergaat. Want deze (het dadelijke vertrouwen voor een tijd verloren zijnde) wordt tot eene nieuwe werking des vertrouwens opgewekt, door eene nieuwe predikatie van Gods Woord, door te lezen, en te overdenken, door het gebruik der Sacramenten, enz. gelijk te zien is in de exempelen van David en Petrus, 2 Sam. 12:13; Ps. 51; Matth. 26:75; Luc. 22:61.

47. Derhalve, de ware herborenen vallen niet ten eenenmaal af van de genade Gods, noch van 't geloof, noch van de gemeenschap met Christus; dat is, wijken niet geheel af van God, zoodat zij vijanden der bekende waarheid zouden worden; noch volharden in die zware zonden, maar doen boete, en verkrijgen wederom de verlorene gaven des Heiligen Geestes.

48. Want, gelijk de zon niet wolken overtogen wordt en het vuur met asch bedekt; alzoo is het ook, dat in de vallende geloovigen geene werken des geloofs gezien worden, maar zij geven zich ten laatste wederom daarvoor, en, de nevelen des vleesches verdreven zijnde, zoo wordt de blijdschap der zaligheid den beroerden Gonscien tien der geloovigen, als een zon schijnen wedergegeven, gelijk de exempelen van David, Petrus en anderen te kennen geven. Alzoo is het, dat in de slaapzuchtigen, razenden, dronkenen en in de kinderen, het gebruik des verstands wel ophoudt, maar zij verliezen nochtans niet het verstand zelf.

49. Gelijk dan het gebruik van de faculteiten of krachten der ziel voor eenen tijd afgebroken kan worden, blijvende nochtans de ziel zelve; alzoo kunnen ook de geestelijke beweging en werkingen des Heiligen Geestes en des geloofs vergaan, al is het, dat nochtans noch de kracht des Geestes, noch het geloof weggenomen zijn. Want de Heilige Geest en het geloof zijn nog iets vasters in den geestelijken mensch, dan de ziel en hare faculteiten zijn in den natuurlijke mens.

50. Verder; sommigen vragen hier, of de zaak niet opeen uitkomt, 't zij dat wij leeren, dat nimmermeer ten eenemaal, in de uitverkorenen en met waar geloof begaafden, de H. Geest en het geloof en de vruchten des geloofs uitgeschud worden, maar alleenlijk voor een tijd, wat aangaat het gevoel en de werking; of dat wij met anderen zeggen, dat wel het geloof zelf en de H. Geest door zonden, tegen de conscientie begaan, ten eenenmaal uitgeschud wordt, maar dat die door de gave der bekeering weder gegeven worden.

51. Wij antwoorden: 1. Dat deze twee meeningen zeer veel van elkander verschillen, tenzij men dit daarbij doet, dat hunne bekeering zoo zeker is bij God, als zeker is de onveranderlijke verkiezing, hetwelk nochtans de auteurs van het laatste gevoelen niet daarbij doen. 2. Schoon genomen, zij voegden dat daarbij; nochtans is het eerste gevoelen niet alleenlijk uit Gods Woord zekerder, maar het geeft het gemoed, van wege de grootheid der zonde verslagen zijnde, eenen meer krachtigen troost. Want het zonde eene kleine vertroosting wezen, zoo iemand zoude zeggen: gij zijt waarlijk van bet geloof uitgevallen, en gij hebt den Heiligen Geest ten eenenmaal verloren, maar misschien zal God u van nieuws aannemen en herbaren, zoodat gij, boete doende, met Hem moogt verzoend worden.

52. Dit zij dan het besluit van deze zaak, dat het ware geloof nimmermeer ten eenenmaal uitvalt, of geheel afvalt, maar vergezelschap is met eene geheele en eindelijke volharding, zoodat, al is het, dat,

door de vallen en zonden der heiligen, somwijlen de werking des geloofs ontbreekt, nochtans de inwendige deugd deszelven nooit ten eenenmaal vergaat.

53. Voorts, die deze leer van de volharding der heiligen bestrijden, brengen tegen dezelve voort verscheidene plaatsen der Schrifturen, en de vallen van sommige vrome en Godzalige lieden. Wij zullen maar op een of twee van hunne voornaamste tegenwerpingen antwoorden; beziet de Haag. Confer., pag. 318, en elders.

54. Eerste tegenwerping. David, zeggen ze, heeft overspel begaan en den dood van den onnoozelen Uria veroorzaakt, enz. 2 Sam. 11:4, 15; derhalve, zoo heeft hij het geloof en den Heiligen Geest ten eenenmaal uitgeschud. Wij antwoorden daarop: dat David toenmaals zware zonde bedreven heeft, zal geen vroom mensch miszaken. Maar, dat hij het geloof en den H. Geest ten eenenmaal zoude verloren hebben, dat ontkennen wij, steunende op de volgende redenen. 1. David heeft wel gezondigd, doch niet hij geheel, maar zoo verre als hij nog niet was herboren, die inwendige mensch in hein voor een tijd in slaap gevallen zijnde, die niet zondigen wil; van denwelken de Apostel, Rom. 7: 15, 19, zegt: Want dat ik doe, dat beken ik niet. Want ik doe niet wat ik wil, maar wat ik haat, dat doe ik. Insgelijks, Gal. 5:17. Het vleesch begeert tegen den geest, de geest tegen het vleesch, en deze staan tegen malkander, zoodat gij niet doet, al wat gij wilt.

55. 2. Zoo haast als hij van den profeet Nathan bestraft werd, zoo heeft hij aldus, Psalm 51, vers 3, gebeden: O God! naar de veelheid uwer barmhartigheden, delg uit mijne overtredingen. Van waar kwamen deze gebeden, indien de Geest des gebeds; Zach. 12: 10; die nog in 't binnenste zijns harten schulde, zijne kracht wederom wetende, hem niet opgewekt had om zijne zonden af te bidden.

56. 3. Hij bidt, vers 13: Werp mij niet van uw aangezicht. Derhalve, hoewel hij een overspeler en doodslager was geworden, zoo was hij nochtans niet verworpen van het aanschijn des Heeren. 4. Hij had wel, gelijk Paulus spreekt; Ef. 4: 30; den Heiligen Geest bedroefd, maar hij had Hem niet ten eenenmaal uitgeschud. Want hij zegt, vs. 12: Vernieuw in mij den gewissen Geest, en vs. 13: En neem uwen Heiligen Geest niet van Mij. Maar de reinigheid zijns harten, die hij verloren had, bidt hij, dat wederom in hem geschapen mocht worden, vers 12, en bidt, dat de blijdschap der zaligheid, welke in hem verminderd was, hem weder gegeven mocht worden, vers 14. 5. Eindelijk, hij zoude zoo lichtelijk niet wakker zijn geworden op de bestraffing Nathans, indien het verborgen zaad van de vreeze Gods in hem niet verborgen had gelegen.

57. Tweede tegenwerping. Heb. 6: 46, zegt de Apostel: Het is onmogelijk, dat diegenen, die eenmaal verlicht zijn geweest, en de hemelsche gave gesmaakt hebben, en deelachtig zijn geweest des Heiligen Geestes, zoo zij vallen, wederom vernieuwd worden door boetvaardigheid. Derhalve, de geloovigen kunnen ganschelijk en eindelijk uit de genade Gods uitvallen.

58. Wij antwoorden, dat, opdat deze plaats wel verstaan mag worden, wij deze dingen moeten waarnemen. 1. Hoedanige gaven die ontvangen, van welke de Apostel spreekt. 2. Wat voor zonde zij begaan. 3. Met wat straf zij gestraft worden.

59. 1. De gaven zijn verlichting des verstands, een smaak der hemelsche gave, en mededeeling des Heiligen Geestes; maar deze gaven kunnen ook gevonden worden in de geveinsden, en die alleen voor een tijd gelooven. Derhalve dient hier geweten, dat er wat meer en wat uitnemenders vereischt wordt, opdat iemand zij een ware geloovige, dan die verhaalde gaven. Want hij moet tot een kind Gods aangenomen worden, Ef. 1:5; het is van noode, dat hij hebbe den Geest der aanneming, die zijnen geest betuige, dat hij een kind Gods is, Rom. 8: 15, 16. Hij moet hebben den Geest Gods en Christi in zich wonende, Rom. 8:9. Hij moet herboren, geheiligd, levend gemaakt warden, enz., Joh. 3; 1 Cor. 6: 11; Joh. 6.

Ten andere, het is wat anders de hemelsche gave te smaken, en wat anders die ten volle te genieten. Want, gelijk iemand, die de aangebodene spijs smaakt, maar terstond verwerpt, dezelve in zijne maag niet ontvangt; alzoo is het, dat zij ook eenige zoetigheid des Evangelies smaken, maar ontvangen dezelve niet in de maag. Nu, de Schriftuur leert, dat de ware geloovigen niet alleenlijk Christus smaken, maar Hem moeten hebben wonende door het geloof in hunne harten, Ef. 3:17. Insgelijks, dat zij geworteld, gevest, en getimmerd moeten zijn in Christus Jezus, onzen Heere, en in het geloof bevestigd, Ef. 3: 18; Col. 2: 7.

60. Ten tweede. De zonde, die zij begaan, als de Apostel spreekt, „zoo zij vallen." Deze val is niet eenige particuliere val van een Christenmensch in deze of in die zonde, tegen de eerste of tweede tafel der wet begaan; maar is een algemeene en volkomene afval en afwijking van de bekende waarheid des Evangelies, door welke afwijking iemand God niet stukswijs vertoornt, maar de gansche Majesteit Gods met opgezetten gemoede veracht, en zichzelf uitsluit uit alle genade. Ten andere, dat hij den Zoon Gods met voeten treedt, Hebr. 10:29, en den Geest Gods smaadheid aandoet. Waaruit het blijkt, dat de Apostel hier spreekt van de zonde tegen den Heiligen Geest, die Christus, Matth. 12:31, de lastering tegen den H. Geest noemt, overmits dat die dezelve begaan, den smaak der genade en de kracht des H. Geestes, die zij vernomen hebben, schande en smaadheid aandoen, en dezelve bestrijden.

61. Ten derde. Hunne straf, zegt de Apostel, vs. 6, is ten eerste, dat zij niet vernieuwd worden tot bekeering; ten tweede, dat voor hunne zonden geene offerande overig is, maar eene schrikkelijke verwachting des oordeels en hittigheid des vuurs, Hebr. 10:26, 27; want zoodanige zonde zal hun niet vergeven worden, noch in deze, noch in de toekomstige wereld, zegt Christus, Matth. 12:32. Dat is, zij zal in der eeuwigheid niet vergeven worden, Mark. 3: 29. Derhalve, dewijl hier gesproken wordt niet van de ware geloovigen, maar van geveinsden en die alleen voor een tijd gelooven, die tegen den Heiligen Geest kunnen zondigen (van welk perikel de uitverkorenen bevrijd zijn, Matth. 24:24), zoo kan met geene reden daaruit besloten worden, dat de uitverkorenen en ware geloovigen het geloof en den Heiligen Geest ten eenenmaal en ten einde toe verliezen kunnen, en in der eeuwigheid, gelijk de Remonstranten leeren, verloren gaan.

62. Derde tegenwerping. Petrus zegt 2 Petr. 2:1, Dat sommigen den Heere, die hen gekocht heeft, verloochenen, en een haastig verderf zichzelf op den hals halen.

Zoo volgt dan, dat de geloovigen uit het geloof vallen en vergaan kunnen. Wij antwoorden:

1. Petrus spreekt van de valsche profeten en valsche leeraars en van degenen, die doorhen verleid worden, maar niet van ware geloovigen, vs. 1, v.v. H. Als hij zegt, dat de Heere hen gekocht heeft, moet dat wel verstaan worden. Want, zegt mij toch, wie heeft de Heere gekocht? De engel antwoordt, Matth. 1: 21, Hij zal zijn volk verlossen van hunne zonden; en Christus zelf, joh. 10: 15, Ik stel mijn leven voor mijne schapen. En wie weet, welke de schapen Christi zijn? Christus antwoordt, Joh. 10: 14, Ik ken mijne schapen. Hij weet ook (aldaar vs. 26), wie zijne schapen niet zijn. En Paulus, 2 Tim. 2: 19, Het fundament Gods staat vast, hebbende dezen zegel: de Heere weet, wie zijne zijn. Wist Petrus ook, wie zij waren, die de Heere waarlijk gekocht had? Geenszins, want die zijn Gode alleen bekend, gelijk aangewezen is. Waarom zegt Hij dan dat sommigen den Heere verloochenen, die hen gekocht heeft. Wij antwoorden: Deze verborgenheid had God hem niet door bijzondere openbaring bekend gemaakt, maar hij besloot dat waarschijnlijk uit de tweede oorzaken of middelen, namelijk, omdat zij gedoopt waren in den naam van Christus; omdat zij Christus en het geloof, door het welke zij zeiden, dat zij door Christus gekocht en verlost waren, beleden. Petrus dan, de onderzoeking hunner harten Gode latende, oordeelde naar den regel der Liefde, dat zij waarlijk vrij gekocht waren, zoolang tot het tegendeel uit hunne leer en werken zoude blijken. Aldus heeft, Hand. 8: 13, Simon de Toovenaar zelf, als Filippus Evangelieseerde, geloofd, en is gedoopt geweest, en van Filipus voor een recht discipel gehouden, want hij bleef bij Filippus. Maar toen hij, door gierigheid en eergierigheid gedreven zijnde, de gaven des Heiligen Geestes wilde koopen, en den Apostelen geld aanbood, zoo heeft hij zijn hypocrisie of geveinsdheid geopenbaard; toen Petrus deze uit de tegenwoordige gelegenheid merkte, zeide hij tot hem: uw geld zij met u ten verderve, want uw hart is niet oprecht voor God.

63. Op nog meer tegenwerpingen der Remonstranten te antwoorden, laten wij na om de wijdloopigheid te vermijden. Derhalve treden wij voort tot het tweede deel onzes oordeels, te weten, tot de aanmerking van het 5 Artikel.

AANMERKING DES GEVOELENS DER REMONSTRANTEN, OMTRENT HET VIJFDE
ARTIKEL.

VAN DE VOLHARDING DER HEILIGEN.

I. Of de volharding der ware geloovigen in 't geloof, zij een uitwetsel of vrucht der verkiezing tot de zaligheid. De Remonstranten zeggen neen; aan die van Wal. pag. 74, en in de overgeleverde 1. stelling van het 5. artikel.

TEGENSTELLING.

De volharding der ware geloovigen in 't geloof, is een uitwetsel of vrucht van de verkiezing ter zaligheid, Rom. 8. Die Hij gepredestineerd heeft, die heeft Hij ook geroepen. Nu hij spreekt van de krachtige roeping, die de geving des geloofs zelve begrijpt. Ten andere: die Hij geroepen heeft, die heeft Hij gerechtvaardigd en verheerlijkt. Deze verheerlijking begint in dit leven, wanneer wij geheiligd worden, en wordt voltrokken in het toekomstige leven. Derhalve, uit het beginsel zijn de geloovigen verzekerd van de vervulling. Waaruit te vernemen is, dat de volharding in 't geloof, en de heiligmaking uit de predestinatie spruit, en een uitwetsel of vrucht derzelve is. Dewijl wij dit in onze aanmerkingen op het eerste artikel wijdloopig hebben bewezen, zoo zullen wij geen gedaan werk op nieuw doen, en met onlust datzelfde wederom verhalen.

II. Of de volharding in 't geloof eene gave Gods is, door den dood van Christus verworven. De Remonstranten zeggen, neeH uitdrukkelijk. Haag. Confer. pag. 407 reg. 4.

TEGENSTELLING.

Gemerkt de volharding in het geloof een uitwetsel of vrucht is der verkiezing, zoo volgt noodzakelijk, dat, gelijk de genadige verkiezing, roeping, geloof, enz. alzoo ook de volharding een genadig geschenk Gods is. Want alzoo zegt de Apostel uitdrukkelijk, Fil. 2: 13; Het is God, die in u werkt beide het willen en het volbrengen naar zijn welbehagen. En Cap. 1:29; U is omniét gegeven, in de zaak Christus niet alleenlijk te gelooven, maar ook voor Hem te lijden; dat is, ook in het kruis en de verdrukkingen, die gij om Christus' wil draagt, in 't geloof te volharden, en liever het leven om Christus' wil te storten, dan het geloof te willen verloochenen. Waaruit klaarlijk te vernemen is, dat de volharding zoodanige gave Gods niet is, waarmede Hij maar geeft de mogendheid om te volharden, zoo de mensch wil, gelijk de Remonstranten telkens met het woord gave Gods spelen en bedriegen, maar zoodanig eene gave, waarmede ook het volharden zelf metterdaad gegeven wordt. Zoo is dan de gave der volharding geenszins den wil des menschen toe te schrijven, maar alleen de genade Gods.

III. Of de volharding eene voorwaarde is des nieuwen Verbonds, die God naar zijn gansch vrij believeen, onder vele mogelijke, voorgeschreven heeft, en voor de eindelijke verkiezing, tot vergeving der zonden in den mensch voor vereischt wordt. De Remonstranten zeggen doorgaans ja; beziet hunne eerste stelling in Haag. Confer., en aan die van Walch. pag. 35.

EERSTE TEGENSTELLING.

De volharding is geene voorwaarde des nieuwen Verbonds, welke er voor vereischt wordt, om van den mensch gedaan te zijn, opdat de belofte des nieuwen Verbonds vast zij; maar is eene gave zelve des nieuwen Verbonds, welke God omniét zijnen uitverkorenen beloofd heeft te willen geven, Jer. 31, en 33: 34, en Cap. 32: 38, 39, 40.

TWEEDE TEGENSTELLING.

Aangezien de vergeving der zonden de eerste belofte is des nieuwen Verbonds, Jer. 31: 33, zoo wordt niet voor henen vereischt de volharding, om dezelve te verkrijgen, maar volgt dezelve als eene andere gave des nieuwen Verbonds, gevoegd bij de voorgaande, hetwelk uit het formulier des nieuwen Verbonds blijkelièk is. Want Ik zal, zegt de Heere, met hen een eeuwig verbond maken, en zal mijne vreeze in hun hart geven, en zij zullen niet meer van Mij afwijken, Jer. 32: 40.

DERDE TEGENSTELLING.

Ook wordt niet voor henen vereischt de volharding, voor de eindelijke verkiezing, gemerkt de Schriftuur van eene zoodanige verkiezing, verdicht van zulke nieuwsgierige menschen, niet weet te

spreken; maar is eene vrucht van die verkiezing, die de Schriftuur ons leert, die in Christus gedaan is voor de grondlegging der wereld, gelijk te voren is aangewezen.

IV. Of de mensch, verkregen hebbende de inwendige vreugd des geloofs en der gehoorzaamheid, door vele werkingen van gelooven en gehoorzamen, de volharding lichtelijk doen kan, en, daarbij komende de inwendige hulp en troost des Geestes, ook doen wil. Aldus spreken doorgaans de Remonstranten; Episcop. in de stellingen van de voorwaarden des nieuwen Verbonds.

TEGENSTELLING.

Het ware, levende en rechtvaardig makende geloof, van hetwelk wij spreken, is niet zulk eene inwendige deugd, die door menigvuldige werkingen van gelooven verkregen wordt, maar die door ordinaire predikatie des Woords en gebruik der Sacramenten uit Gods genade ingestort wordt, 't zij dat men ziet op het beginsel, of op den aanwas des geloofs. Hieruit bidden de discipelen, nu begaafd zijnde niet het geloof: Heere! vermeerder ons het geloof, Luc. 17: 5. Want wij kunnen door den Geest Gods geholpen zijnde, die de noren doorboort, Ps. 40, Gods Woord aandachtelijk hooren, de Sacramenten gebruiken, en bidden om vermeerdering des geloofs; maar wij kunnen door onze krachten, en, zoo zij spreken, door menigvuldige werkingen, het geloof zelf niet vermeerderen, en daarom, gelijk het geloof zelf van God alleen komt, alzoo ook zijne vermeerdering en vervulling, van welke God alleen de eere toekomt. Het is derhalve valsch; dat de volharding in 't geloof van den mensch, daarbij komende de inwendige hulp des Geestes, welke hulp bij hen anders niets is dan eene mogendheid om te gelooven, gedaan kan worden. Want Paulus schrijft dezelve expresselijk God alleen toe, als hij zegt, Fil. 1:6. Betrouwende, dat Hij, die het goede werk in u' begonnen heeft, datzelfde volbrengen zal tot den dag van Jezus Christus. En 1 Thess. 5: 24, Die u geroepen heeft is getrouw, die het ook doen zal. Hieruit bidt Paulus aldaar God, dat Hij de Thessalonicensen onstraffelijk beware tot de komst onzes Heeren Jezus Christus. En 2 Thess. 1:3, dankt hij God, dat Hij hun geloof vermeerdert. En

Hebr. 13 bidt de Apostel God, dat Hij ze in alle goede werken volmake.

Derhalve, de volharding in 't ware geloof berust niet op ons, noch op onze menigvuldige werkingen van gelooven, maar alleen op de goedgunstigheid, macht, en waarheid der beloften Gods.

Het is ook valsch, wat in het tweede Artikel gezegd wordt, dat, staande de gereedheid van de Goddelijke hulp, en de tegenwoordigheid van de genoegzame genade; alwaar zij, naar hunne gewoonte, met het woord genade spelen en bedriegen; en alles, wat noodig is om te volharden, gesteld zijnde, nochtans in des menschen macht blijft te volharden, of niet te volharden, en dat de mensch zelf de natuurlijke oorzaak is zijner volharding. Want de vernieuwde wil, hoewel hij natuurlijker wijze wil hetgeen hij wil, en het willen zelf met recht den mensch toegeschreven wordt; nochtans die dingen, die Gods zijn, wil hij niet natuurlijker wijze, maar bewogen door den Geest Gods op bovennatuurlijke wijze, en derhalve kan noch mag hij gezegd worden te wezen de natuurlijke oorzaak der volharding, welke eene bovennatuurlijke gave is. Ten andere, Gods hulp in zijne uitverkorenen is niet alleenlijk genoegzaam, maar ook krachtig, en Hij geeft niet alleenlijk de macht om in het geloof te kunnen, en niet alleenlijk om te willen volharden, maar ook meteen de volharding des geloofs zelve metterdaad, hetwelk uit de aangetogene getuigenissen der Schriftuur klaarlijk te bewijzen is.

V. Of diegene, die eene betamelijke naarstigheid in deze twee aanwendt, zoodat hij tegen het klare aanraden der natuurlijke rede, en der bovennatuurlijke openbaring niet zondigt, en zijne zwakheden niet verzuimt, in Gods oordeel gezegd wordt te volharden. Dus zeggen de Remonstranten in de overgeleverde verklaring.

EERSTE TEGENSTELLING.

Gemerkt de menschelijke rede in Goddelijke zaken blind is, gelijk te voren, Art. 3 en 4, is aangewezen, zoo heeft het raden der natuurlijke reden in dezelve geene plaats, en derhalve worden wij doorgaans vermaand, dat wij niet hetgeen de rede raadt, maar wat God in zijn Woord vereischt, volgen zullen, en niet doen hetgeen recht is in onze oogen, maar in de oogen des Heeren, Deut. 4:1, 2, en 7, en 12, enz.

TWEEDE TEGENSTELLING.

Tegen het raden der natuurlijke rede en bovennatuurlijke openbaring niet te zondigen, en het leven te beteren, is niet in de macht van een natuurlijk mensch, maar is eene weldaad Gods alleen. Want hoe een onherboren mensch het licht der natuur gebruikt en misbruikt, is klaar genoeg te zien uit het 1 cap. tot de Rom., en hoe velen met de bovennatuurlijke openbaring; hetzij dat dezelve is de predikatie des Woords, of dat dezelve zij eene inwendige, maar nochtans gemeene verlichting des verstands; begaafd zijnde, ten laatste schandelijk afwijken, blijkt uit het 6 cap. tot de Hebr.

DERDE TEGENSTELLING.

Opdat iemand in het geloof volharde, is niet genoeg het raden der natuurlijke rede, noch de bovennatuurlijke openbaring, maar dezelfde kracht en Goddelijke macht, waardoor God het geloof gegeven heeft, en een nieuw hart instort, wordt vereischt tot bewaring van dezelve geestelijke goederen. Want zij worden bewaard tot de zaligheid, niet door de kracht des menschen, maar door de kracht Gods, 1 Petr. 1.

VIERDE TEGENSTELLING.

Tegen het raden der natuurlijke rede en der bovennatuurlijke openbaring niet te zondigen, en het leven te verbeteren, zijn niet de volharding zelve in 't geloof, maar eene vrucht des volhardenden geloofs. Want geene anderen, dan die met het ware geloof begaafd zijn, en in datzelve door de goddelijke genade volharden; hoewel het geloof niet altijd even sterk is, maar met de verzoeken en verscheidene twijfelingen te worstelen heeft; kunnen de zonden vermijden, en het leven zoeken te beteren. Hieruit bewijst Jakobus, hoofdstuk 2, het ware geloof, door de goede werken. En Paulus Gal. 5, door de liefde, door welke het geloof gezegd wordt krachtig, en zonder welke het gezegd wordt dood te zijn.

VI. Of dat geloof, niet te zondigen, en het leven te beteren, van God genadiglijk waardig geacht wordt de prijs des eeuwigen levens. De Remonstranten zeggen ja, in hunne verklaring.

TEGENSTELLING.

Al is het dat de geloovigen in alle manieren gehouden zijn de zonden te vermijden en het leven te beteren, en zich daarom zorgvuldiglijk te bevlijtigen, dat God ook den Godzaligen beloften heeft gedaan des tegenwoordigen en toekomstigen levens; nochtans worden geenszins het vermijden der zonden en het beteren des levens, noch ook het geloof waardig geacht de prijs des eeuwigen levens, alsof God dit vermijden der zonden en deze betering des levens, als eens menschen werk, des levens waardig, met den prijs des levens zoude vergelden. Want het eeuwige leven is een genadig, onverdiend geschenk Gods, verkregen door den dood Christi, dien wij met het geloof aannemen, en alzoo niet om het geloof, noch om de betering des levens, maar door en om Christus' wil waardig geacht worden de prijs des eeuwigen levens, Rom. 3: 4, 5, 6.

VII. Of, zoo menigmaal als de geloovigen een werk des vleesches begaan, zij ook zoo menigmaal het ware geloof ten eenemaal verliezen. En of zij kunnen zondigen tegen den Heiligen Geest, en tot den dood, en in de zonden volharden en sterven, in zulke voegen, dat zij ganschelijk en eindelijk van de zaligheid kunnen vervallen, en of datzelve velen geloovigen en herborenen is wedervaren, en alsnog niet zelden wedervaart. De Remonstranten zeggen ja, in de stellingen van het 5 Artikel overgeleverd, 3, 4.

EERSTE TEGENSTELLING.

De ware geloovigen kunnen het geloof niet ganschelijk verliezen, hoewel hun geloof menigmaal wankelt, en in tijd van verzoeking dikwijls, zoo te zeggen, in sluimering ligt, en gelijk schijnt te wezen aan de kolen vuurs, die onder de asch gerekend zijn.

TWEEDE TEGENSTELLING.

Dezelve ware geloovigen, al is het, dat zij menigmaal zondigen, en uit zwakheid werken des vleesches nu en dan bedrijven en vallen, nochtans volharden noch sterven zij in de zonden, en vervallen niet eindelijk noch ganschelijk van de zaligheid, en geen en waren herborene is dat ooit wedervaren. Want van den Heere worden de gangen des mans gericht, wiens weg Hem behaagt. Valt hij, zoo wordt hij niet weggeworpen, want de Heere houdt hem bij der hand, Ps. 37: 23, 24.

De ware geloovigen zijn goede boomen, altijd groenende en vruchten dragende te zijner tijd, Ps. 1.

Hun huis is op eene steenrots gebouwd, en derhalve worden ze niet omgestooten, Matth. 7. Zij zijn van den hemelschen Vader geplant, en derhalve worden zij niet uitgeroeid, Matth. 15. Want Hij reinigt iedere rank, die vruchten draagt, opdat zij nog meer vrucht drage, Joh. 15: 3, enz. Christus bidt ook voor hen, zonder ophouden, opdat hun geloof niet afwijke, Luc. 22. Want, opdat niemand meene, dat Petrus alleen dat voordeel zoude gehad hebben, zoo betuigt Paulus, dat deze genade allen uitverkorenen wedervaart; dat Christus, die voor hen gestorven is, ook voor hen bidt, zittende ter rechterhand des Vaders, Rom. 8. En Johannes troost alle geloovigen met deze bewijsreden, dat, indien zij zondigen, zij een Voorspreker hebben bij God, 1 Joh. 2. Nu, Christus, voor de zijnen biddende, wordt altijd verhoord.

Ook de geloovigen zelven bidden God dagelijks aan, om vermeerdering der geestelijke gaven, en der volharding in het geloof, roepende: O Heere! bevestig in ons, hetgeen Gij gewrocht hebt. En zij hebben onfeilbare beloften, al wat zij in den naam des Zoons wel zullen bidden, en begeeren, dat zij dat zullen ontvangen. De gaven ook en de roeping Gods zijn zonder berouw, Rom. 11. En berouw is voor zijne oogen verborgen, Hos. 13: 14. Derhalve, hetgeen Hij in zijne uitverkorenen begonnen heeft, dat zal Hij ook getrouwelijk volbrengen.

DERDE TEGENSTELLING.

Waaruit ook eene andere zaak volgt, namelijk, dat de ware geloovigen nimmermeer zondigen tegen den Heiligen Geest. Want degenen, die de bekende waarheid met opgezetten haat en boosheid vervolgen en zoeken uit te roeien, die zijn nooit ware geloovigen geweest. Hieruit zegt Johannes, dat diegenen, die uit God zijn, niet zondigen tot den dood, dewijl Gods zaad in hen is en blijft, 1 Joh. 3 en 5.

VIII. Of geen waar geloovige van zijne volharding en zaligheid in dit leven kan verzekerd zijn, zonder bijzondere openbaring. Zoo gevoelen de Remonstranten in de plaatsen, te voren aangetogen.

TEGENSTELLING.

Alle ware geloovige kunnen en moeten van hunne volharding en zaligheid verzekerd zijn, zonder eene bijzondere openbaring. Want de Heilige Geest betuigt met onzen Geest, dat wij kinderen Gods zijn, Rom. 8. En dit getuigenis des Heiligen Geestes is niet extraordinair en bijzonder, gelijk de geestdrijvers, Papisten, en Remonstranten droomen; maar ordinair en allen uitverkorenen gemeen. Want de Heilige Geest werkt het geloof in de uitverkorenen, door de ordinaire predikatie des Woords, en door datzelfde geloof betuigt Hij onzen geest, dat wij kinderen Gods zijn. Als, bij exempel, God beveelt in zijn Woord, dat wij gelooven, belooft Hij, dat wij dan zalig zullen worden; nu, door dat bevel, en door die belofte, zoo dikwijls herhaald, is Hij krachtig in de harten der uitverkorenen, en werkt in hen het geloof, zoodat zij waarlijk zeggen mogen, dat zij in den Heere Jezus gelooven. Hieruit besluiten zij onfeilbaarlijk aldus. Die in den Heere Jezus gelooft, die zal zalig worden. Ik geloof waarlijk in den Heere Jezus. Derhalve, zoo zal ik zalig worden. Dat is dan niet eenige bijzondere openbaring, waardoor alleen sommige geloovigen op extraordinaire wijze, van hunne volharding verzekerd zijn, maar de ordinaire wijze, die de H. Geest in het geloof te geven, en datzelfde in alle uitverkorene te bewaren, gewoonlijk gebruikt. Maar van de zekerheid onzer verkiezing, en vervolgens ook der volharding in 't geloof der uitverkorenen, hebben wij, in onze bedenkingen op de 8e vraag des eersten Artikels, verscheidene getuigenissen en exempelen te voorschijn gebracht, dewelke wij onnoodig achten nu wederom te herhalen.

IX. Of de zekerheid der volharding en der zaligheid, tot een vasten troost der geloovigen, en vrede der consciëntiën in dit leven noodwendig is. De Remonstranten ontkennen het, overgeleverde Steil. 8.

TEGENSTELLING.

De zekerheid der zaligheid en der volharding, is zoo noodig tot vasten troost en tot vrede der consciëntiën, dat diegenen, die het tegendeel staande houden, beide God zijne eere, en den menschen den waren troost in leven en sterven kerkrooflijk ontsielen. Want zij maken God in zijnen raad veranderlijk, en dat Hij van de menschen, niet willende of willende volhardten, ongerijmdelijk zoude

afhangen, en verwekken in de menschen aanvechtingen van twijfelingen, aangaande hunne zaligheid, gelegenheid tot wanhoop, en pijnigen alzo wonderbaarlijk de consciëntiën. Maar hoe Paulus zichzelven, en ook alle uitverkorenen en geloovigen, met deze bewijsreden grondig troost, beziet het 5° en 8e cap. tot de Rom.; ingelijks 2. Tim. 4; Mij is weggelegd de kroon der gerechtigheid, en niet alleen mij, enz. En 1 Thess. 5: 9; God heeft ons niet gesteld tot toorn, maar om zaligheid te verkrijgen, door onzen Heere Jezus Christus.

X. Of de leer van de volharding uit zichzelf, uit haren aard en natuur voor de ware Godzaligheid en den ganschen Godsdienst schadelijk is, en als een zacht oorkussen dient tot vleeschelijke zorgeloosheid. Aldus zeggen de Remonstranten doorgaans.

TEGENSTELLING.

Dewijl alle die dingen, die tot de ware Godzaligheid en oprechte bevordering van de behartiging van den Godsdienst dienstig zijn; als daar zijn het gehoor des Woords, gebruik der Sacramenten, vurige gebeden, vermaningen, dreigementen, verschrikkingen, enz.; even zoovele middelen zijn, door welke God de gave der volharding verleent; zoo volgt hieruit ongetwijfeld, dat de leer van de volharding voor de Godzaligheid en den Godsdienst geenszins schadelijk is, noch tot voeding van de vleeschelijke zorgeloosheid dienende. Maar zij wekt veel meer de menschen op, om in vreeze en beven zijne zaligheid te werken, en dat hij naarstiglijk zich schikt naar de middelen, door welke de volharding gegeven wordt. Want God geeft de vermeerdering zijns Geestes dengenen, die daarom bidden. Dewijl dan de geloovigen dit weten, zoo is het, dat zij, dorstende naar de gerechtigheid, God zonder ophouden bidden om vermeerdering der geestelijke gaven en der volharding. Voornamelijk, wanneer zij hunne zwakheid en genegenheid tot alle kwaad (zooverre als zij nog vleesch zijn) en de gramschap Gods tegen de zonden en de zware kastijdingen, zelfs zijner kinderen, aanmerken, zoo houden zij niet op, gelijk als uit de diepten, de hulp Gods tot volharding in alle goed, zonder ophouden aan te roepen. Zooverre is het dan van daar, dat deze leer de menschen vleeschelijk zorgeloos zonde maken, dat zij veel meer, als een spoor en prikkel, door heilige vermaningen tot zorgvuldigheid en alle plichten der Godzaligheid, dezelve opwekt en aanpoort.

XI. Of de twijfeling als prijselijk te houden is, en inzonderheid als voordeelig te zijn. De Remonstranten zeggen ja, aan die van Wal. pag. 75.

TEGENSTELLING.

Aangezien de twijfeling van den waren geloovige van zijne zaligheid strijdig is tegen de eere Gods, alsof God in zijne beloften niet waarachtig noch standvastig zonde wezen, en den mensch altijd in angst en in vreeze houdt, en alzo God van zijne eere, en de menschen van den waren troost ontbloot, zoo mag ze geenszins gehouden worden voor prijselijk en voordeelig, maar veel meer voor schadelijk en misprijselijk. En, indien zoodanige twijfeling prijselijk wordt gehouden, waarom is het dan, dat Christus zoo dikwijls dit indrukt: „geloof maar,” enz. Waarom zeggen wij: ik geloof de vergeving der zonden; ik geloof het eeuwige leven; indien men nog twifelen moet, of wij het ooit zullen verkrijgen? Een oprecht, waarachtig en trouw persoon zal het kwalijk nemen, indien gij hem niet gelooft, wanneer hij u wat toezegt; hoeveel te meer God, indien wij Hem deze smaadheid aandoen, dat wij Hem niet gelooven, wanneer Hij ons wat belooft. Alsof Hij niet ware waarachtig en standvastig, noch vermogende, zoodat Hij niet zonde kunnen of willen volbrengen, wat Hij beloofd heeft! Die twijfelt, zegt Jacobus, is gelijk de baren der zee, die van de winden herwaarts en derwaarts gedreven worden, cap. 1. Zoo is dan geenszins de twijfeling prijselijk.

XII. Of het geloof, dat alleen voor een tijd duurt, een waar rechtvaardigmakend geloof is, en Gode aangenaam, zoolang als het duurt, en in het wezen niet is verschillende van het ware geloof, dat ten einde toe zal duren. De Remonstranten zeggen: ja, in de overgelev. verkl.

TEGENSTELLING.

Het tijdelijk geloof is geen waar geloof, noch rechtvaardigmakende, en derhalve noch waarlijk noch eigenlijk Gode aangenaam, en is derhalve in het wezen zelf verschillende van het geloof, dat ten einde toe duurt. Want. 1. Zij verschillen in de beschrijving.

Want het rechtvaardigmakende geloof is hetgeen, waardoor die dingen bestaan, die men hoopt, en is een bewijs der dingen, die niet gezien worden. Maar het tijdelijke geloof is maar eene historische kennis, vergezelschap met eene zekere gemeene verlichting des verstands, die ook den verworpenen gemeen is. Hebr. 6: 4.

II. In 't geen, waarin beide is, want 1. Het ware geloof wordt gevonden in eene goede aarde, dat is, in de uitverkorenen, Matth. 13. Maar het fondament des tijdelijken geloofs is eene steenachtige aarde.

2. Het ware geloof heeft een vaste en onbewegelijke wortel. Want aldaar wordt expresselijk van dat zelve gezegd, dat het geen wortel heeft. 3. Het ware geloof heeft plaats in het hart, het tijdelijke zweeft in de hersenen, en roemt met den mond.

III. Zij verschillen in werkingen of vruchten. Want 1. Het rechtvaardigmakende is als eene hand, die Christus en zijne weldaden aanneemt, en meteen de vergeving der zonden, gerechtigheid, en het eeuwige leven; het tijdelijke neemt dezelve niet aan. 2. Het rechtvaardigmakende brengt vruchten voort, honderd vond, zestig vond, dertig vond; het tijdelijke geene, gemerkt het verdroogt, eer het rijp wordt. 3. Het rechtvaardigmakende stelt zich Gode behaaglijk, het tijdelijke den menschen.

IV. In hetgene, hetwelk aangenomen wordt, en waarop gezien wordt. Want het rechtvaardigmakende geloof neemt aan de belofte der genade, en in dezelve ook den Heere Christus en zijne verdienste, en Gods vaderlijke gunst, door zijne verdienste verworven. Maar het tijdelijke geloof ziet op aardschen voorspoed, tijdelijke profijten, eere, rijkdommen, enz. Exempel hebben wij in Simon den Toovenaar, die geloofde, maar zijn hart was niet oprecht voor den Heere; hij zocht eere en een grooten naam. Aangezien degenen, die voor een tijd gelooven, deze dingen in tijd van vervolging niet kunnen bekomen, zoo wijken zij wederom af, Matth. 13.

V. In de zaken, die met beide vergezelschap zijn; welke zijn

1. Zekerheid der beloofde goederen, die het ware geloof gerustelijk bezit. Want het is een bewijs der dingen, die men hoopt. Maar het tijdelijk geloof is gansch onzeker.

2. Volharding; want het rechtvaardigmakende geloof volhardt en verdraagt; wederstaat den duivel, het vleesch, en de wereld; het tijdelijke geloof, als een kruid in steenachtige plaatsen groeiende, verdroogt als de zon opgaat.

3. Blijdschap. Want al is het, dat degenen, die het 'zaad in eene steenachtige aarde ontvangt, met blijdschap datzelfde aanneemt, nochtans is deze blijdschap maar om aardsche dingen, en derhalve ongestadig. Maar het rechtvaardigmakende geloof verblijdt zich alleen in den Heere, zijnen God, Ps. 32: 11; Ps. 33: 1; Ps. 144, in 't einde; Jesa. 61: 10. Ik verheug mij in den Heere; mijne ziel is vroolijk in mijnen God, enz. Wat is dit dan voor een dolheid der menschen, geen onderscheid te maken tusschen het rechtvaardigmakende geloof, hetwelk den uitverkorenen eigen is, en het tijdelijke, hetwelk den geveinsden eigen is!

XIII. Of God sommigen, in den loop der Godzaligheid lang en veeltijds in verscheidene tegenheden geoefend, en als in het vuur beproefd zijnde, op extraordinaire wijze, met de gave van onbezwijkelijke volharding beloont. Zoo zeggen de Remonstranten in de overgeleverde verklaring.

EERSTE TEGENSTELLING.

Zoodanige quaestien, waarover men aan weerszijden het een en het ander disputeert, en die geen fondament hebben in Gods Woord, alzoo ze niet anders dan twist veroorzaken, oordeelen wij met reden, dat uit de Kerk Gods behooren uitgedreven te worden.

TWEEDE TEGENSTELLING.

God geeft de gave der volharding, niet van wege eenige waardigheid, die in den mensch is, als daar is Godzaligheid, verdrukkingen. enz.; maar uit loutere genade verwaardigt Hij alle zijne uitverkorenen daarmede, en niet alleen weinige geoefenden en beproefden. Want allen, die Hij verkoren heeft, die heeft Hij ook geroepen, namelijk krachtiglijk; die heeft Hij gerechtvaardigd, en eindelijk verheerlijkt Hij dezelve, Rom. 8. Maar hiervan is wijder gesproken in het 1. Art. van de praedestinatie.

DERDE TEGENSTELLING.

Ten andere, de loop in de baan der Godzaligheid, vreeze Gods, lijdzaamheid, verdraagzaamheid in verdrukking, zijn ook zelve gaven Gods, gelijk de Apostel getuigt, Fil. 1:29. Nademaal dan God alleen dit alles geeft, is daaruit te zien, dat de mensch met de eene gave niet eene andere gave van Hem, als een loon en vergelding kan verdienen.

Want wie heeft Hem eerst gegeven, dat Hij het weder geve, Rom. 11. Hoewel wij niet ontkennen, dat God zijne gaven in ons bekroont, maar dat doet Hij niet uit waardigheid of verdienste, maar uit genade.

XIV. Of, zoo iemand, die de leer der volharding toestaat, Godzalig is, of hij dit niet heeft uit deze leer, maar van elders? Hierop is te voren in de IO quaestie genoeg geantwoord, en wij achten niet, dat deze vraag, met evenzoo vele woorden in de Sociniaansche boeken staande, eene lange beantwoording waardig is.

En derhalve, zoo eindigen wij hier onze aanmerkingen op deze vijf in verschil staande Artikelen, openlijk voor God, zijne heilige Engelen en de gansche wereld betuigende, dat wij deze leer, in dit onderschrift vervat, en begrepen in verscheidene stellingen, voorstellingen en tegenstellingen, vastelijk gelooven met Gods Woord overeen te stemmen. De tegenoverstaande leer der Remonstranten, omtrent deze Artikelen; waarover 't verschil en dispuut gevallen is, met hunne andere wanschapene opiniën, waarvan wij een kort begrip hebben in de disputatiën van Episcopus, met alle welke zij deze droevige beroerten in deze bloeiende Nederlandsche Kerken hebben verwekt, en dezelve jammerlijk gescheurd; verfoeien wij van harte, als valsch, tegen Gods Woord ten eenenmaal strijdende, de eere Gods en den waren troost vijandig; uit verscheidene ketterijen bijeen geraapt; eertijds in Pelagius en nu in de Socinianen, Papisten, Wederdoopers, Libertijnen en anderen veroordeeld; en van alle Gereformeerde Kerken in Duitschland, Frankrijk, Engeland, Schotland, Nederland en overal verworpen, wederlegd en wederstooten.

En, indien de Regenten dezer provinciën, die als Vaders zijn des Vaderlands, de eere Gods ongeschonden, en den vrede en rust der Republiek en der Kerk in hunne Provinciën en in hun gebied begeeren weder gebracht en bevestigd te hebben; zoo achten wij in alle manieren noodig te zijn, dat deze nieuwe leer, die vreemd en valsch is, uit hunne Kerken, Republieken en Provinciën uitgeworpen, en als een rampzalig onkruid uitgeroeid, als onnutte scheuten omgekeerd, en als een Farizeeuwsche zuurdeesem, van welken Christus gebiedt, dat wij ons wachten zullen, Matth. 16, uitgevaagd behoort te worden.

Voorts bidden wij God, dat het Hem gelieve de Magistraten deze Provinciën met eenen heiligen ijver te ontsteken, ten einde zij zulk een groote pest van de Nederlandsche Kerken mogen afwenden, opdat; indien men de beginselen, en nu is het de rechte tijd, niet tegen staat; ten laatste al te laat de medicijn voorgenomen wordt; besluitende met den wensch van Paulus, voor de bedrukte Nederlandsche Kerken: Och, of zij afgesneden werden, die u afvallig maken en beroeren, Gal. 5:12.

Was onderteekend.

ALDUS GEVOELEN WIJ PREDIKANTEN DER KERK VAN EMBDEN, DIE TOT DE
NATIONALE SYNODE ZIJN GEDEPUTEERD.

HET OORDEEL DER GEDEPUTEERDEN VAN DE NEDERLANDSCHE KERKEN,
over

DE VERSCHILLENDE VIJF ARTIKELEN DER REMONSTRANTEN,

← In de Nationale Synode van Dordrecht overgegeven in den jare 1619.

UIT HET LATIJN GETROUWELIJK OVERGEZET.

HET OORDEEL VAN DRIE NEDERLANDSCHE PROFESSOREN
OVER HET EERSTE ARTIKEL,

HETWELK IS

VAN DE VERKIEZING EN VERWERPING.

Het gevoelen der Remonstranten over het eerste lid des eersten Artikels, namelijk van de verkiezing.

DE EERSTE STELLING DER REMONSTRANTEN.

Het besluit of de wil, door denwelken God in Christus, door Christus, en om Christus, degenen, die gelooven, en in hetzelfde geloof en gehoorzaamheid des geloofs tot den einde hun levens toe zijn volhardende, als zoodanigen besloten heeft te behouden, is het eenige en gansch geheele besluit der verkiezing.

Haagsche Conf. 57, en hetgeen verder volgt.

Het rechtzinnige gevoelen, hetwelk wij oordeelen, dat men in ze Kerken behoort te behouden.

DE EERSTE RECHTZINNIGE TEGENSTELLING

De Praedestinatie ter zaligheid is een eeuwig, allervrijst en onveranderlijk besluit Gods, door hetwelk Hij, naar het genadige welbehagen zijns wils, eenige menschen uit het gansche menschelijke geslacht, zijnde in de zonde vervallen, en overzulks verloren, ter zaligheid in Christus verkoren heeft, dewelke Hij ook besloten heeft naar zijne verkiezing, door zijn Woord en Geest krachtiglijk te roepen, door het geloof in Christus te rechtvaardigen, te heiligen, en in het geloof en de heiligheid te behouden, en eindelijk te verheerlijken, tot bewijs van zijne rijke genade en barmhartigheid. En dit besluit, van eenige zekere menschen in Christus, en door Christus zalig te maken, is het ware, eenige en gansch geheele besluit der verkiezing.

Bewijs der tegenstelling

I. Dat dit besluit der verkiezing eeuwig zij, blijkt uit Ef. 1: 4. Hij heeft ons in Hem uitverkoren, eer des werelds grond gelegd was.

Matth. 25: 34. Bezit dat Koninkrijk, dat u bereid is voor de grondlegging der wereld.

II. Dat het allervrijst zij, blijkt uit Rom. 9: 15. Ik zal Mij ontfermen, diens Ik Mij ontferm, enz., en 18, Hij ontfermt, wiens Hij wil.

Ef. 1 :5. Die ons van te voren heeft geschikt naar het welbehagen zijns wils. En vs 11, In Christus zijn wij tot zijn lot opgenomen, wij die te voren geordineerd waren, naar zijn voornemen, die alle dingen doet naar den raad zijns wils.

III. Dat het onveranderlijk zij, blijkt, Rom. 9: 11, Opdat het voornemen Gods, 't welk naar de verkiezing is, blijve, Rom. 11 :28 en 29, Want die gaven en roeping Gods zijn zoodanig, dat ze Hem niet kunnen berouwen.

IV. Dat dit besluit zij naar het genadige welbehagen Gods, blijkt uit de boven verhaalde plaatsen, namelijk Ef. 1: 5, en 11. Insgelijks Rom. 11: 5. Het overblijfsel is geschied naar de verkiezing der genade.

V. Dat dit besluit ook zij over eenige zekere menschen uit het menschelijk geslacht, zijnde vervallen in de zonde en overzulks verloren, zulks wordt verstaan uit Rom. 9: 15, 16; Ik zal Mij ontfermen, diens Ik Mij ontferm.

En vs. 23, De vaten der barmhartigheid, dewelke Hij van te voren ter heerlijkheid bereid heeft.

En vs. 22, Alwaar diegenen, die uit dezelve massa voorbij gegaan zijn, vaten des toorns genaamd werden. Nu, de toorn Gods tegen de menschen geeft merkelyk te verstaan hunlieder zonde, gelijk zulks ook de Apostel verklaart. Rom. 1:18. De toorn Gods is ontdekt van den Hemel tegen alle Godloosheid en ongerechtigheid der menschen. Insgelijks, Ef., Cap. 1, alwaar wij gezegd worden verkoren te zijn in Christus; en opdat wij zouden wezen heilig en onstraffelyk.

Insgelijks: Die ons van te voren heeft geschikt tot aanneming der kinderen door Jezus Christus. Hetwelk alles zonder aanzien der zonde niet kan bemerkt worden.

Van gelijke ook Rom. 8:29, 30; en 9: 24; en Ef. 1 :7, 8, 9. In welke plaatsen, aan de eene zijde onze verlossing door Jezus Christus, aan de andere zijde onze beroeping tot het geloof en bekeering, aller naast onder het besluit der verkiezing gesteld worden, maar nergens wordt onder hetzelfde gesteld de schepping des menschen naar den evenbeelde Gods.

Eindelijk, zoodanige roeping of verkiezing als er indertijd geschied is, zoodanig voornemen van verkiezing is er ook geschied van alle eeuwigheid. Nu die roeping of verkiezing, die indertijd geschied is, diezelfde is uit het verdorven menschelijk geslacht. Derhalve, zoodanig is ook geweest het voornemen der verkiezing van alle eeuwigheid.

VI. Dat Hij door hetzelfde besluit der verkiezing besloten heeft de uitverkorenen te roepen, te rechtvaardigen, te heiligen, te behouden en te verheerlijken, zulks wordt bewezen uit Rom. 8:30; Die Hij te voren geordineerd heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen; die Hij geroepen heeft, dezelve heeft Hij gerechtvaardigd; die Hij gerechtvaardigd heeft, dezelve heeft Hij ook verheerlijkt.

2 Thess. 2:13. God heeft u van den beginne verkoren tot zaligheid in de heiligmaking des Geestes en in het geloof der waarheid; waartoe Hij u geroepen heeft door ons Evangelie, om te verkrijgen de heerlijkheid onzes Heeren Jezus Christus.

1 Petr. 1: 2, wordt gezegd van de uitverkorenen, dat ze verkoren zijn naar de voorkennis Gods des Vaders, tot de heiligmaking des Geestes, in de gehoorzaamheid en besprenging des bloeds van Jezus Christus.

Joh. 10:29. Mijn Vader, die ze Mij gegeven heeft, is meerder dan allen, en niemand kan ze uit mijns Vaders handen grijpen.

Joh. 17. Heilige Vader! bewaar ze in uwen naam, die Gij Mij gegeven hebt.

VII. Dat eindelijk het einde dezer verkiezing zij een bewijs van de genade en barmhartigheid Gods, zulks betuigt de Apostel, Rom. 9: 29, en Ef. 1:5, 6.

TWEEDE STELLING DER REMONSTRANTEN

De verkiezing ter zaligheid is velerlei, namelijk, bepaald en onbepaald, algemeen en bizonder; en deze wederom is of ten volle vervuld, of niet ten volle vervuld, ten einde toe en niet ten einde toe, voorwaardelyk en volstrekt. En deze wederom is of des Ouden of des Nieuwen Testaments. Remonstr. van Geld. pag. 44, en 58. Tegen die van Walcheren, pag. 34, en 35, en 44. Theses Episc. van het onderscheid des Ouden en des Nieuwen Testaments 6, en 7.

TWEEDE RECHTZINNIGE TEGENSTELLING.

De verkiezing van sommige menschen ter zaligheid, zoo ten aanzien van het Oude als van het Nieuwe Testament, is eenig, en is door een en dezelfde Goddelijke werking van eeuwigheid volbracht,

bepaald, ten volle vervuld, en volkomen, en als volstrekt; alhoewel, naar onze wijze van begrip, en ten aanzien van het einde, en van de verscheiden middelen, door dewelke de uitverkorenen tot dat einde zijn geschikt, en ook te zijner tijd gebracht worden, onderscheidene trappen daarin kunnen aangemerkt worden, en ook in de heilige Schriften worden voorgesteld.

BEWIJS DER TEGENSTELLING

I. Het eerste lid hiervan, namelijk, dat de verkiezing eenig zij, bevestigen de voor verhaalde plaatsen, Rom. 8: 29, 30, en 9: 11, en vers 12, 13. De meeste zal den minste dienen, gelijk geschreven is: Ik heb Jakob lief gehad en Ezau gehaat.

Rom. 11: 1, 2. Heeft dan God zijn volk verworpen? Dat zij verre. Want ik ben ook een Israëliet, uit het geslacht Benjamin. God heeft zijn volk niet verworpen, dat Hij te voren bekend heeft. Weet gij niet, wat de Schrift zegt van Elia, enz. Waaruit blijkt, dat een en dezelfde verkiezing zij die des Ouden en des Nieuwen Testaments, dewijl met een en dezelfde wijze van verkiezing, die overblijfselen onder het Nieuwe Testament behouden zijn, met dewelke de Apostel betuigt, dat dezelve behouden zijn geweest ten tijde van Elia.

II. Het andere lid, dat namelijk in dat eenige besluit, onderscheiden trappen kunnen bemerkt worden, blijkt uit de trapreden en keten der zaligheid, Rom. 8:29, 30.

Insgelijks Ef. 1 :4, 5.

DERDE STELLING DER REMONSTRANTEN.

De oorzaak, zonder dewelke de zaak niet geschiedt, of de conditie, van te voren vereischt in de verkiezing van de bijzondere personen, is het geloof, en de gehoorzaamheid des geloofs, van God in hunne verkiezing van te voren voorzien. En deze verkiezing van bijzondere personen is mede naar het welbehagen Gods, dewijl namelijk, uit vele mogelijke conditiën, Hem behaagd heeft deze conditie liever dan eenige andere te verkiezen, om de belooning der zaligheid en des eeuwigen levens voor dezen mensch meer dan voor dien te ordeneeren.

In de Haagsche Conferentie, Art. 1. Tegen die van Walcheren, 4, 21. In de overgegevene Artikelen, Artikel 1, en 7. Grevinchovius tegen Amesius, pag. 111.

DERDE RECHTZINNIGE TEGENSTELLING.

De oorzaak der verkiezing van de bijzondere personen is de allervrijste raad en het welbehagen van den wil Gods, door dewelke alleen Hij, in zichzelf bewogen zijnde, zonder eenig aanschouwen des geloofs, gehoorzaamheid, of volständigkeit, dewelke te voren als een oorzaak, voorwaarde, of eenige goede hoedanigheid of waardigheid in den mensch zoude geweest zijn, dezen meer dan dien, die zaligmakende genade in Christus, door Christus, en om Christus heeft willen geven. En derhalve zoo is deze verkiezing geschied, niet uit die voorwaarden, maar tot die voorwaarden, als tot derzelver vruchten en werken.

BEWIJS DER TEGENSTELLING.

I. Dat de oorzaak der verkiezing van de bijzondere personen zij de allervrijste raad en het welbehagen Gods, is boven bewezen in de eerste Tegenstelling, Rom. 9: 11, 15, 16; en Ef. 1: 4, 5; Rom. 11: 5, 6, enz.

II. En dat dit besluit geschied zij zonder eenig aanschouwen des geloofs, der gehoorzaamheid of volständigkeit, dewelke van te voren zoude geweest zijn, zulks bewijzen, behalve de nu verhaalde plaatsen, deze navolgende:

Joh. 15:15. Gij hebt Mij niet verkoren, maar Ik heb u verkoren, en Ik heb u gesteld, dat gij henen gaat, en vrucht draagt, en dat uwe vrucht blijve.

Hand. 13: 48. Daar geloofden zoo velen als er ten eeuwigen leven geordineerd waren.

Rom. 9:11. Als de kinderen nog niets goeds of kwaads gedaan hadden, opdat het voornemen Gods, 't welk is naar de verkiezing, bleve, niet uit de werken, maar uit den roepende, werd tot hen gezegd, enz.

En vs. 16. Zoo is het dan niet, noch des willenden, noch des loopenden, maar des ontfermenden Gods. Rom. 11: 5, 6. Alzoo dan is ook te dezen tijde het overblijfsel geschied, naar de verkiezing der genade. Ef. 1:4. Wij zijn in Hem verkoren, enz. opdat wij zonden wezen heilig en onstraffelijk voor Hem in de liefde; niet daarom, omdat wij heilig en onstraffelijk waren.

1 Petr. 1: 2. Die verkoren zijn tot de heiligmaking des Geestes, en tot de gehoorzaamheid en besprenging des bloeds van Jezus Christus. Zoo zijn zij dan niet verkoren, overmits zij door het geloof, met het bloed van Christus besprengd waren, of gehoorzaam waren. Bij welke bijgevoegd kunnen worden alle die plaatsen, door dewelke bewezen wordt, dat de roeping zij uit de verkiezing, en diens volgens ook het geloof zelf, tot hetwelk wij geroepen worden. Rom. 8: 29, 30. Die Hij te voren geordineerd heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen. Rom. 9: 23.24: alwaar de vaten der barmhartigheid eerst gezegd worden ter heerlijkheid van te voren bereid te zijn, en daarna geroepen zijn.

Ditzelve geven ook te verstaan deze navolgende plaatsen, 2 Thess. 2:13, 14; 2 Timot. 1 9, Die ons heeft zalig gemaakt, en ons heeft geroepen met eene heilige roeping, niet naar onze werken, maar naar zijn voornemen en genade, die ons gegeven is in Christus Jezus, voor de tijden der wereld.

Ditzelve leeren ook die plaatsen, in dewelke het geloof gezegd wordt een gansch geheele loutere gave Gods te zijn, gelijk Ef. 2:8, en Fil. 1:29.

VIERDE STELLING DER REMONSTRANTEN.

De verkiezing, zijnde niet ten volle vervuld, voorwaardelijk, en niet ten einde toe, is veranderlijk, en kan afgebroken en wederroepen worden, zoodat de uitverkorenen kunnen overgaan onder het getal der verworpenen, en diensvolgens kan hun getal vermeerderd en verminderd worden.

Grevinch. tegen Ames. pag. 136 en 191. Remonstr. van Gelden. Art. 7. En in deovergegevene Artikelen, Art. 5. Episc. van de Rechtvaardigmaking, Art. 22. pag. 65.

VIERDE RECHTZINNIGE TEGENSTELLING.

De verkiezing van bijzondere personen ter zaligheid is, gelijk wij boven gezegd hebben, hetzelfde als het eeuwige en onveranderlijke voornemen Gods, en kan noch wederroepen, noch afgebroken worden. En derhalve, zoo is het getal der uitverkorenen zoo zeker en bepaald, dat het noch vermeerderd noch verminderd kan worden; dewelke, al is het, dat ze weinigen zijn en een kleine kudde, vergeleken met de schare der verworpenen, nochtans in de heilige Schriftuur gezegd worden, ontelbaar te zijn.

I. Dat het besluit Gods niet kan wederroepen noch afgebroken worden, zulks betuigt de heilige Schriftuur.

Jes. 14:27. De Heere der heirscharen heeft een raad besloten; wie zal denzelve te niet doen.

Rom. 8: 30 op die plaats, die dikwijls verhaald is.

En Cap. 9: 11. Opdat het voornemen Gods naar de verkiezing bleve.

En 11: 7. God heeft zijn volk niet verworpen, dat Hij te voren bekend heeft. Dat Israël zoekt, dat heeft Hij niet verkregen; maar de verkorenen hebben het verkregen.

2 Tim. 2: 19. Het vaste fundament Gods staat, en heeft dezen zegel: De Heere kent degenen. die zijne zijn.

II. Dat het getal der verkorenen zeker en bepaald zij, en dat hetzelfde derhalvenoch vermeerderd noch verminderd kan worden, zulks wordt bewezen uit Joh. 10:27. Ik ken mijne schapen.

Rom. 9: 27. Al ware het getal der kinderen Israëls, gelijk het zand der zee, zoo zal het overblijfsel behouden worden.

Rom. 11:7. Dat Israël zoekt, dat heeft hij niet verkregen, maar de verkorenen hebben het verkregen, en de anderen zijn verhard geworden.

1. Joh. 2: 19. Zij zijn van ons uitgegaan, maar zij waren uit ons niet. Want waren zij uit ons geweest, zoo zouden zij met ons gebleven hebben; maar zij zijn uit ons uitgegaan, opdat openbaar zoude moge worden, dat zij niet allen uit ons zijn.

III. Van de gering en veelheid der uitverkorenen, aangemerkt zijnde in verscheiden aanzien, spreekt de heilige Schriftuur in deze navolgende plaatsen. Matth. 20:16. Weinigen uitverkorenen, velen geroepen.

Luc. 12:32. En vreest niet, gij, kleine kudde!

Openb. 7:9. Na dezen zag ik, en ziet, eene groote schare, die niemand tellen konde, uit alle natiën en geslachten, enz. en zij stonden voor den troon en in het aanschouwen des Lams.

VIJFDE STELLING DER REMONSTRANTEN.

Het gevoel en de zekerheid van die verkiezing, die ten volle vervuld, ten einde toe en volstrekt is, kan men vóór den dood niet hebben, en derhalve wordt geene vrucht of nuttigheid daarvan ontvangen in dit leven.

VIJFDE RECHTZINNIGE TEGENSTELLING.

Alhoewel in de uitverkorenen, voor hunlieder krachtige roeping, altijd geen gevoelens der verkiezing zij; en dat ook datzelfde gevoel, na die roeping; overmits verscheidene zwakheden, benauwdheden en bestrijdingen der conscientie, aan dewelke zij in dit leven dikwijls onderworpen zijn; somtijds zwak, en duisterachtig en eenigszins afgebroken zij, zoo is het, dat zij nochtans niet minder van ban verkiezing, als van hun krachtige roeping en rechtvaardigmaking, uit hun geloof, door de vruchten huns geloofs, en door de inwendige verzegeling des Heiligen Geestes verzekerd kunnen zijn en ook moeten zijn, en dat naar de gelegenheid en mate huns geloofs, 't welk hun van God gegeven is.

BEWIJS DER TEGENSTELLING.

I. Dat in de uitverkorenen, vóór hunne krachtige roeping, geen gevoel zij van hunne verkiezing, zulks wordt bewezen uit: Ef. 2:3, 12. Wij waren van nature kinderen des toorns, gelijk de anderen. Gedenkt, dat gij te dier tijd waart buiten Christus, enz., geen hope hebbende, en zonder God in de wereld! Rom. 3:9. Wat is het dan? hebben wij voordeel? In generlei wijze; want wij hebben te voren bewezen, dat beide Joden en Grieken allen onder de zonde zijn. Vs. 23. Zij hebben allen gezondigd, en zijn verhinderd te komen tot de heerlijkheid Gods. Rom. 6: 17. Gij zijt knechten der zonden geweest, enz.

II. Dat het gevoel der verkiezing in de uitverkorenen, na hunlieder roeping, om verscheidene zwarigheden, in dit leven somtijds zwak, duisterachtig, en eenigszins afgebroken is, zulks blijkt uit het kermen en klagen van Job. cap. 6: 3. enz.; van David, Ps. 31: 28; Ps. 51: 12, enz.; en van de bruid in het Hooglied, Cap. 3, en 5: 4.

III. Ondertusschen, dat de uitverkorenen in dit leven zeker mogen wezen en moeten wezen van hunne zaligheid, zulks wordt gelezen Luc. 10:20, Verblijdt u, dat uwe namen geschreven zijn in de hemelen. Joh. 1:12. Allen, die Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij dit recht gegeven, dat zij kinderen Gods zijn geworden, namelijk degenen, die in zijnen naam gelooven.

Joh. 4:14. Zoo wie drinkt van dit water, 't welk Ik hem geven zal, die zal in eeuwigheid niet dorsten, maar dat water, dat Ik hem geven zal, dat zal in hem worden eene fontein des waters springende in het eeuwige leven. Diergelijke plaats is ook Joh. 6:35.

Joh. 10: 27, 28. Mijne schapen hooren mijne stem, en zij volgen Mij na; Ik geef hun het eeuwige leven, en zij zullen niet vergaan in der eeuwigheid, en niemand zal ze uit mijne hand grijpen, enz.

Rom. 5: 2. Door denwelken, namelijk door Jezus Christus, wij de toeleiding hebben gehad door het geloof tot deze genade, door dewelke wij staan en ons verheugen in de hope der heerlijkheid Gods.

Vs. 5. De hope beschaamt niet, omdat de liefde Gods uitgestort is in onze harten door den Heiligen Geest, die ons gegeven is.

Vs. 9. Zoo dan, nu gerechtvaardigd zijnde door zijn bloed, zullen wij veel meer behouden worden door Hem, van den toorn Gods.

Rom. 8:14. Allen, die door den Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen Gods.

Vs. 15. Want gij hebt niet ontvangen den Geest der dienstbaarheid, wederom tot vreeze; maar gij hebt ontvangen den Geest der aanneming tot kinderen, door denwelken wij roepen: Abba Vader! welke zelfde Geest betuigt mede met onzen Geest, dat wij kinderen Gods zijn. En is het, dat wij kinderen zijn, zoo zijn wij ook erfgenamen, namelijk erfgenamen Gods en medeerfgenamen Christi.

En vs. 35. Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus. En zoo voorts vervolgens tot het einde des Capittels toe.

1 Cor. 2:9, 10. Wat God bereid heeft dengenen, die Hein liefhebben, heeft Hij ons geopenbaard door zijnen Geest, enz.

2 Cor. 1:21. Die ons met ulieden versterkt in Christus, en die ons gezalfd heeft, is God. Die ons ook verzegeld heeft, en in onze harten het pand des Geestes gegeven heeft. Waarmede overeenkomt die plaats, Ef. 1:13, 14.

2 Petr. 1:10. Weest naarstig om uwe verkiezing en beroeping vast te maken; want zoo gij zulks doet, zoo zult gij te geenens tijde struikelen.

1 Joh. 3: 2. Nu zijn wij kinderen Gods; maar het is nog niet geopenbaard, wat wij wezen zullen; maar wij weten, als Hij zal geopenbaard zijn, dat wij Hem zullen gelijk wezen, enz.

En vs. 24. Hieraan bekennen wij, dat Hij in ons blijft, namelijk, uit den Geest, dien Hij ons gegeven heeft. 1 Joh. 5: 9. Is het, dat wij het getuigenis der menschen aannemen, het getuigenis Gods is meerder. Want dit is het getuigenis Gods, dat Hij betuigd heeft van zijnen Zoon.

En vs. 10. Wie in den Zoon Gods gelooft, die heeft dit getuigenis in zichzelf, enz.

En vs. 11. En dit is dat getuigenis, namelijk, dat God ons het eeuwige leven gegeven heeft.

HET GEVOELEN DER REMONSTRANTEN.

VAN HET TWEEDE LID DES EERSTEN ARTIKELS, NAMELIJK, VAN DE VERWERPING.

DE EERSTE STELLING DER REMONSTRANTEN.

Het besluit of de wil, door hetwelk God besloten heeft de ongeloofigen, die in hunne ongehoorzaamheid hardnekkiglijk zijn volhardende, onder den toorn te laten en te verdoemen, is het geheele besluit der verwerping.

DE EERSTE RECHTZINNIGE TEGENSTELLING.

De verwerping is een allervrijst en allerrechtvaardigst besluit Gods, door hetwelk Hij besloten heeft sommige menschen uit het menschelijke geslacht, zijnde in de zonde vervallen, niet te verkiezen in Christus, noch met dezelfde kracht zijns Geestes, met dewelke Hij zijne uitverkorenen roept, uit den stand hunner verderfenis te roepen, om hen te rechtvaardigen en te verheerlijken, maar hen in hunne eigene wegen laat wandelen, zoodat Hij diensvolgens besloten heeft henlieden, die de waarheid op verscheidene wijzen en trappen zijn verwerpende, en die in hunne zonden rechtvaardiglijk verhard zijn, na zijne vele lankmoedigheid, eindelijk en ten laatste tot hun verdiend verderf te veroordeelen.

BEWIJS VAN DE EERSTE TEGENSTELLING.

I. Dat God sommige menschen besloten heeft niet te verkiezen, noch uit den stand des verderfs krachtiglijk uit te roepen enz. Zulks wordt bewezen:

Rom. 9: 6. Want zij zijn niet allen Israël, die uit Israël zijn; noch ook allen Abrahams kinderen, omdat zij Abrahams zaad zijn. enz., en vs. 13. Ik heb Jakob lief gehad en Ezau gehaat; vs. 18. Hij verhardt, wien Hij wil. Vs. 21. Of heeft de pottbakker niet macht over het leem, om uit denzelfden klomp te maken het eene vat ter eere en het ander ter oneere.

Matth. 11: 25. Ik dank U, Vader! enz., dat Gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt, en hebt dezelve den kleinen geopenbaard, enz. Ja, Vader, want het heeft U alzoo behaagd. En vs. 27. Niemand kent den Vader, dan de Zoon, en dien het de Zoon zal willen openbaren. Rom. 11:7. De verkorenen hebben het verkregen, en de anderen zijn verhard geworden. Joh. 6:43. Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat hem trekke de Vader, die Hij gezonden heeft.

En vs. 65. Daarom heb Ik u gezegd, dat niemand tot Mij komen kan, tenzij dat het hem gegeven zij van mijnen Vader.

Hand. 16:6, 7. En als zij het land van Frygie en Galatië doorreisden hadden, zijn zij van den Heiligen Geest verhinderd geweest het woord te spreken in Azië. En als zij in Mysië gekomen waren, verzochten zij door Bithynië te reizen, maar de Geest liet hen niet toe daar te gaan, namelijk, om te prediken het Evangelie.

II. Dat God de verworpenen, alhoewel zij niet geheel verstoken zijn van alle kennis Gods, in hunne wegen laat wandelen, zulks wordt uitdrukkelijk betuigd. Rom. 1 :24. God heeft hen overgegeven tot de lusten hunner harten.

En vs. 28. En gelijk zij het niet bedacht hebben om God te bekennen, alzoo heeft ze God overgegeven tot eenen onbedachtzamen zin, opdat zij deden, wat niet betaamt.

Hand. 14: 16. God heeft in de vorige tijden al de Heidenen laten wandelen in hunne wegen, alhoewel Hij zichzelf niet onbetuigd gelaten heeft, enz.

Hand. 17:30. En deze tijden der onwetendheid heeft God overgezien, en verkondigt nu alle menschen alom, dat zij zich bekeeren, enz.

Cap. 47: 19. Hij doet Jakob kond zijn Woord, enz. Zoo heeft Hij niet gedaan eenige Heidenen, en daarom hebben zij zijne rechten niet geweten.

Met hetwelk deze plaatsen overeenstemmende zijn Ef. 2:1, 2, 3, en vs. 12; en Cap. 4:17, 18; en 1 Cor. 1: 8.

III. Dat de verworpenen het Evangelie, aan hen gepredikt zijnde, op verscheidene wijzen en trappen zijn verwerpende, zulks wordt bewezen uit de gelijkenis van den zaaier.

Matth. 13: 19, en vervolgens; Hand 28: 24, en 25. En sommigen geloofden niet, enz. Daarom heeft wel de Heilige Geest gezegd: Gaat tot dit volk, en zegt: gij zult met ooren hooren en niet verstaan.

Hebr. 6: 5, 6. Want het is onmogelijk, dat diegenen, die eens verlicht zijn geweest, en gesmaakt hebben het goede woord, enz. indien zij afvallig worden, dat zij wederom vernieuwd worden tot bekeering. Waarmede overeenkomt de plaats Hebr. 20:26.

IV. Dat God eindelijk de verworpenen, zijnde in hunne zonden rechtvaardiglijk verhard, tot hun verdiend verderf is veroordeelende, kan bewezen worden uit: Rom. 9:18. Hij verhardt, dien Hij wil, en hetgeen verder volgt.

Cap. 11:7,8. De anderen zijn verhard geworden; want God heeft hun gegeven eenen geest der slaperigheid, en oogen, opdat zij niet zien, enz.

2 Thess. 2: 11, 12. En daarom zal hun God zenden de kracht der bedrieging, opdat zij de Ieugen gelooven, opdat zij allen geoordeeld worden, die de waarheid niet geloofd hebben, maar hebben een welbehagen gehad in de ongerechtigheid.

1 Petr. 2:8. Christus is eene steenrots der aanstooting, namelijk dengenen, die zich aan het Woord stoeten, ongehoorzaam. zijnde, waartoe zij ook gezet waren. Judas vs. 4. Die in voortijden tot ditzelve oordeel voorschreven zijn. 2 Thess. 1: 8. De Heere zal wrake doen over diegenen, die God niet kennen, en die het Evangelie onzes Heeren Jezus Christus niet gehoorzaam zijn.

TWEEDE STELLING DER REMONSTRANTEN.

De verdienende oorzaak van de verwerping is de onboetvaardigheid en ongeloovigheid tegen het Evangelie, en de volharding daarin.

TWEEDE RECHTZINNIGE TEGENSTELLING.

Alhoewel God niemand, dan die zoodanig lot waardig is, en ook niet anders dan om rechtvaardige oorzaken voorbij gaat, nochtans, nademaal ook de uitverkorenen voor hunne verkiezing, in denzelfden stand der ellendigheid voor Hem geweest zijn, zoo kan daar geene andere oorzaak, waarom Hij deze meer dan die verworpen heeft, van ons gegeven worden, dan Gods vrije wil, zijnde niemand verbonden, en zijne macht om met het zijne te doen hetgeen Hij wil. Doch de oorzaak, waarom God de verworpenen veroordeelt tot zekere trappen van straffen, dezelve wordt met recht gesteld hunlieder onboetvaardigheid en ongeloovigheid te zijn.

Deze Tegenstelling is overvloedig genoeg bewezen in de voor verhaalde plaatsen.

DERDE STELLING DER REMONSTRANTEN.

VAN DE JONGE KINDEREN IS NOCH VERKIEZING NOCH VERWERPING.

DERDE RECHTZINNIGE TEGENSTELLING.

Verre verscheiden is de conditie van die jonge kinderen, die geboren worden van ouders, zijnde in het verbond, en van andere jonge kinderen, die geboren worden van ouders, niet zijnde in het verbond; dewijl de Schriftuur deze laatsten verklaart onrein te zijn, en vervreemd van Christus en het verbond der genade. 1 Cor. 7: 14. Anders waren uwe kinderen onrein, maar nu zijn ze heilig. Gal. 2: 15. Wij, die van nature Joden zijn, en niet zondaars uit de Heidenen.

Ef. 2:12. Gij, Heidenen! waart zonder Christus, vervreemd van 't burgerschap Israëls, en vreemd van de verbonden der beloften, enz.

Daarentegen, dat tot de anderen de belofte en het eeuwige leven behooren, zulks getuigt de Schriftuur. Gen. 17: 7. Ik maak mijn verbond tusschen Mij en u, en uwen zaden na u, opdat het een eeuwig verbond zij, dat ik uw God zij, en uws zaads na u.

Matth. 19:14. Laat de kinderkens, en verbiedt hen niet tot Mij te komen; want het Koninkrijk der hemelen behoort denzulken toe.

Hand. 2: 39. Ulieden is de belofte gedaan, en uwen kinderen. Uit welke plaatsen wij besluiten, dat de kinderen der geloovigen, stervende in hunne kindsheid, onder de uitverkorenen moeten gerekend worden, dewijl zij genadiglijk van God uit dit leven verlost worden, eer zij de voorwaarden zijns verbonds verbroken hebben. Doch aangaande de kinderen der ongeloovigen, zijnde buiten de Gemeente Gods gesteld, dezelve achten wij, dat men behoore Gods oordeel bevolen te laten. Want diegenen, die buiten zijn, zal God oordeelen, 1 Cor. 5:13.

EN DIT IS ONS OORDEEL OVER HET EERSTE ARTIKEL.

JOHANNES POLYANDER.
ANTONIUS THYSIUS.
ANTONIUS VALLEUS.

Hetwelk ook toegestemd, en met zijne hand ondergeteekend heeft

SIBRANDUS LUBBERTUS.

GELIJK OORDEEL EN GEVOELEN VAN SIBRANDUS LUBBERTUS.

OVER HET EERSTE ARTIKEL.

Alle menschen hebben in Adam gezondigd, en zijn schuldig geworden der verdoemenis, en des eeuwigen doods.

Daarover dan heeft God met recht alle menschen om hunne zonden mogen verdoemen; en God zoude niemand ongelijk gedaan hebben, indien Hij alle menschen om hunner zonden wil verdoemd had, of besloten had te verdoemen.

Maar God heeft liever barmhartigheid willen gebruiken jegens eenige ellendige zondaren, en dezelve uit eene onverdiende genade, om den dood en de gerechtigheid zijns Zoons, hunne zonden vergeven, dan alle menschen, om de strengheid zijner gerechtigheid tot de eeuwige straffen te verwijzen.

Hier van daan komt het, dat God van eeuwigheid eenige ellendige zondaren in Jezus Christus verkoren heeft, opdat ze heilig en onstraffelijk zouden zijn, en dezelve van te voren geschikt heeft, tot aanneming der kinderen, naar het welbehagen zijns wils, tot prijs zijner heerlijke genade.

Uit dezelfde fontein komt het ook, dat God eenige ellendige zondaren van eeuwigheid in Christus Jezus niet verkoren heeft, noch ook van te voren geschikt heeft tot aanneming der kinderen, maar dezelve in de eeuwige verkiezing voorbij gegaan heeft, dat is, verworpen heeft. Dit beide te zamen wordt onder de praedestinatie vervat.

De praedestinatie is de eeuwige, aller vrijste, en rechtvaardige raad of het voornemen, door hetwelk God voor zichzelf van eeuwigheid, uit het verdorven mensaelijk geslacht, eenigen uit loutere genade en barmhartigheid, in Christus Jezus verkoren heeft, en tot het eeuwige leven van te voren geschikt, opdat Hij hen indertijd krachtiglijk zoude roepen tot de gemeenschap zijns Zoons, hen met de ware kennis van Jezus Christus, met het geloof en de boetvaardigheid zoude begiftigen, hen zoude rechtvaardigen, en ten laatste verheerlijken, tot prijs zijner heerlijke genade. En, aan de andere zijde, eenigen niet verkoren heeft in Jezus. Christus, noch ook ten eeuwigen leven van te voren geschikt, maar hen door zijn rechtvaardig oordeel in de eeuwige verkiezing voorbij gegaan heeft, en als vaten des toorns in de zonde en ellende gelaten heeft, dewelke Hij ten laatste om hunner zonden wil rechtvaardiglijk zal verdoemen, opdat Hij in de eersten zijne barmhartigheid, en in dezen zijne gerechtigheid verklare.

Dat er zulk eene verkiezing en verwerping zij, blijkt vastelijk daaruit, overmits God eeniger ontfermt, en eeniger niet ontfermt; eenigen verlicht, en eenigen niet verlicht; eenigen door de prediking zijns Woords tot de bekeering roept, eenigen door de prediking zijns Woords tot de bekeering niet roept; in eenigen het geloof verwekt, in enigen het geloof niet verwekt.

Abel wordt aangenomen; Kaïn wordt verworpen. Sem ontvangt de zegening; Cham ontvangt de zegening niet. Abraham wordt geroepen uit Ur der Chaldeën; de anderen worden niet geroepen. Izaäk is erfgenaam; Ismaël wordt buiten verdreven. Jakob is van God bemind; Ezau is van God gehaat. Petrus wordt door het aanschouwen van Christus bekeerd; Judas wordt niet bekeerd. Twee moordenaren worden met Christus gekruist; de een wordt ontvangen in het Paradijs; de andere wordt niet ontvangen in het Paradijs. Twee zullen daar zijn op een bed; de een zal aangenomen worden, en de ander verlaten. Twee zullen daar samen malende zijn; de eene zal aangenomen worden, en de andere verlaten. Twee zullen daar wezen in het veld; de een zal aangenomen worden, en de ander verlaten; Luc. 17: 34.

De verkiezing, door dewelke God ons tot de genade en heerlijkheid verkoren heeft, is een en dezelfde; of, wat 't zelfde is, door een en dezelfde verkiezing heeft God ons verkoren tot de genade en heerlijkheid, dat is, tot de middelen, en tot het einde. Zulks blijkt kenlijk uit Ef. 1: 5, alwaar wij lezen, dat God ons van te voren geschikt heeft tot de aanneming der kinderen, naar het welbehagen van zijnen wil, tot lof zijner heerlijke genade. Datzelve kan ook verstaan worden uit die gulden keten, van dewelke te zien is, Rom. 8:29, 30.

De oorzaak, waarom God niet alle menschen verkoren heeft, noch ook allen verworpen heeft; of waarom Hij Petrus en Paulus verkoren heeft, Judas en Simon den Toovenaar niet verkoren heeft; of waarom Hij die meer verkoren heeft, dan deze, daarvan kan geene andere reden bijgebracht worden uit de heilige Schriftuur, dan het allervrijste welbehagen Gods.

De verkiezing is geschied uit eene en dezelfde massa, dat is, uit het verdorven en ellendige menschelijk geslacht. Derhalve heeft God den mensch in de eeuwige verkiezing aangemerkt, niet als geloovige, noch als geroepene, noch als gerechtvaardigde, noch als geheilige, noch als wedergeborene; maar als een ellendig zondaar, en heeft besloten, in hem, met hem te roepen, het geloof te geven, te rechtvaardigen en hem te wederbaren, zijne barmhartigheid te oefenen, Hand. 13:48. Daar geloofden er zoovelen, als er ten eeuwigen leven geordineerd waren. Zoo zijn zij dan niet geordineerd, omdat zij geloofd hebben. Rom. 8:29. Die Hij te voren geordineerd heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen; die Hij geroepen heeft, dezelve heeft Hij ook gerechtvaardigd. Derhalve, 'zoo worden zij niet van te voren geordineerd, omdat zij geroepen en gerechtvaardigd zijn geweest, maar, omdat zij van te voren geordineerd zijn geweest, worden zij geroepen en gerechtvaardigd. Ef. 1:4. Hij heeft ons in Hem verloren, opdat wij heilig zouden zijn.

Overzulks zoo worden wij niet verkoren, omdat wij heilig geweest zijn; maar, omdat wij verkoren zijn geweest, worden wij geheiligd.

God heeft ons niet verkoren om het voorgezien geloof, noch om de voorgeziene bekeering. Want Hij heeft geen geloof of bekeering in de uitverkorenen van te voren kunnen zien, dan hetgeen Hij zelf, door zijne barmhartigheid, naar zijn welbehagen, in hen zonde werken. Om welker oorzaken wil het geloof van God in de eeuwige verkiezing, niet als eene voorgaande voorwaarde der verkiezing, noch

als iets voor henen loopende, maar als een werk er van, of iets, na hetzelfde volgende, of als een vrucht er van, heeft kunnen aangemerkt worden.

Die God van eeuwigheid naar zijn allervrijst welbehagen ten eeuwigen leven verkoren heeft, dezelve roept Hij indertijd, naar datzelfde welbehagen van Hem, tot de gemeenschap zijns Zoons, geeft henlieden het geloof, wederbaart henlieden door den Heiligen Geest, en rechtvaardigt henlieden, dat is, brengt henlieden, door de middelen, bij Hem gesteld, tot hun geordineerd einde.

Nu diegenen, die God naar datzelfde welbehagen van Hem in de eeuwige verkiezing voorbij gegaan heeft, dat is, verworpen heeft; dezelve of openbaart Hij niet den weg der zaligheid, of geeft Hij niet het geloof of de kennis van Jezus Christus; dezelve wederbaart Hij niet door den Heiligen Geest; dezelve rechtvaardigt Hij niet, maar laat henlieden in de zonde en ellende, in dewelke zij zichzelve door hunne eigene schuld henen geworpen hebben.

En evenwel daarom is Hij niet onrechtvaardig, want het is Hem geoorloofd met het zijne te doen hetgeen Hij wil, Matth. 20:15. Ja, wat meer is, Hij laat henlieden, nadat zij volwassen zijn geworden, Hij laat hen in hunne eigene wegen wandelen, en dikwijls ook verblindt Hij hen om eenige groote gruwelen, met dewelke zij zichzelve bevleken, en eindelijk om hunner zonden wil straft Hij henlieden allerrechtvaardigst.

Het welbehagen Gods is de ware oorzaak van het voorbijgaan, hetwelk wij een negatief verwerpen noemen, maar het is niet de ware oorzaak der zonde; want Hij is de auteur van zijn werk, 't welk gerecht is, en niet van onze zonden, dewelke ongerecht zijn.

Waaruit dan volgt, dat het geloof zij een werk der verkiezing, maar dat de zonde niet zij een werk der verwerping. Want gelijk God, verkiezende, in de uitverkorenen het geloof werkt en de bekeering; alzoo God, verwerpende, werkt in de verworpenen niet de boosheid noch de zonde.

Alle menschen, zoowel de uitverkorenen als de verworpenen, in zichzelve aangemerkt, zijn gelijk geweest, en er is niemand van dezelve geweest, die de een beter of erger is geweest, als de ander, eer God henlieden naar zijn eeuwigen en onveranderlijken raad was onderscheidende, Derhalve heeft geene hoedanigheid in henlieden kunnen zijn, waarom God die verkoren heeft, en dezenniet verkoren heeft, of waarom Hij die meer dan dezen verkoren heeft; ook is er in dezelve geene hoedanigheid gevonden, waarom Hij die voorbij gegaan heeft, en dezen niet voorbij gegaan heeft, of waarom Hij die meer dan dezen voorbij gegaan heeft. Ja, wat meer is, wij zien, dat van God in de eeuwige verkiezing voorbij gegaan zijn diegenen, die onder anderen uitgestoken hebben in uiterlijke eerbaarheid des levens, gelijk daar is geweest Cato, Scipio, Aristides, Fabricius, Phocion, Pomponius Atticus, enz. Daarentegen zien wij ook, dat verkoren zijn geweest, die anderen in grootheid van zonden en gruwelen verre te boven gegaan hebben. Voorwaar, Paulus was een ongerecht geweldenaar, een lasteraar, een vervolger der Kerk, een gezworen vijand van Christus, en nochtans is hij van eeuwigheid ten leven verkoren geweest. De moordenaar, die gekruist is met Christus, had zijn gansche leven in gruwelijke schelmstukken overgebracht, en nochtans is hij van eeuwigheid van God verkoren geweest, zoodat wij waarlijk mogen zeggen met den Apostel: 0 diepe rijkdommen, zoo der wijsheid als der kennis Gods! hoe ondoorzoekelijk zijn uwe oordeelen! Rom. 11: 33.

De verkiezing Gods is onveranderlijk. Want het kan niet geschieden, dat datgene veranderd wordt, hetwelk van God besloten, beteekend en bepaald is. Om welker oorzaak wil diegene, die verkoren is, nimmermeer een verwoorpene wordt; en van gelijken, die verworpen is, nimmermeer een verkorene wordt.

Hieruit volgt, dat er een zeker getal zij der uitverkorenen en der verworpenen, en dat het getal van geen van deze beiden kan vermeerderd of verminderd worden.

Wij moeten niet indringen in den verborgen raad Gods, noch aldaar onderzoeken, of wij uitverkoren zijn; maar wij moeten onszelven naarstiglijk onderzoeken, of Christus in ons wone. Want de ware vruchten der verkiezing zijn de krachtige roeping, het geloof; van den Heiligen Geest, door de stem des Evangelies, in onze harten verwekt, nieuwe gehoorzaamheid, vrede in God en het getuigenis des Heiligen Geestes van onze aanneming tot kinderen.

Indien wij deze dingen waarlijk en metterdaad zelve in ons gevoelen, zoo mogen wij van onze verkiezing zeker zijn; en al is het, dat wij dezelve alsnog niet in ons gevoelen, zoo moeten wij nochtans evenwel, aangaande onszelven, den moed niet verloren geven.

Door deze leer geven wij niemand oorzaak om mismoedig te worden. Want wij leeren, dat God alle menschen beveelt, dat zij zich bekeeren en Christus hooren; en dat Hij dengenen belooft, die zich tot God bekeeren en Christus hooren, de zaligheid en het eeuwige leven. Derhalve, hieruit heeft de mensch, eer hij bekeerd wordt, ganschelijk geene reden, die hem tot mismoedigheid kan of tot wanhoop zonde brengen, maar hij heeft oorzaak om zijne eigene moedwillige boosheid en ondankbaarheid te beschuldigen, dewelke hem onverantwoordelijk maken.

Wederom, wij leeren, dat alle diegenen, die het gevoelen des waren geloofs, en der bekeering in hunne harten gevoelen, volgens het bevel Gods vastelijk moeten vertrouwen, dat zij ten eeuwigen leven verkoren zijn. Want dat is gelooven, en dat is het eeuwige leven verwachten, hetwelk nu in ons begonnen is, en hetwelk ook in der eeuwigheid in ons zal bewaard worden, gelijkerwijs daar gezegd is, Joh. 10: 28. Niemand zal ze uit mijne handen grijpen. En Rom. 11 :29. De gaven Gods zijn zoodanig, dat ze Hem niet kunnen berouwen.

Zoo heeft dan niemand van de geloovigen oorzaak om te wanhopen, of mismoedig te worden; maar dit is het fundament der Christelijke Religie zelfs in den dood, dat zij weten, dat diegenen, die gebouwd zijn op de steenrots, dat is, Christus, nimmermeer zullen vergaan. Dezen troost benemen diegenen den godvruchtigen, die daar leeren, dat de ware geloovigen geheel en al kunnen afvallen, en dat ze tegen den Heiligen Geest kunnen zondigen; hetwelk Christus ontkent, Joh. 6: 40; Joh. 10:28; 1 Joh. 5:18.

Maar wij geven ook niemand met deze leer oorzaak tot goddeloosheid. Want wij leeren, dat zij door hunne eigene schuld verloren gaan, en dat zij zichzelf de straffen ophoopen en verzwaren, zoo wanneer zij God, die hen tot zich is noodende, weigeren te hooren, en Hem niet dezen laster bekladden, dat Hij henlieden, wat zij ook goeds zijn doende, besloten heeft te verdoemen.

De geloovigen kunnen uit deze leer geene oorzaak nemen van vleeschelijke zorgeloosheid, want wij leeren, dat niet de geveinsde huichelaars, maar dat de ware geloovigen; die daar behouden de betrachting van een goed geweten, en die daar in eene gestadige boetvaardigheid, vreeze en aanroeping Gods zijn levende, en die daar hebben eene ernstige en vurige benaarstiging en begeerte van te volharden in de ware godvruchtigheid, mitsgaders in de vlijtigheid van de zonden te vermijden; zeker moeten wezen, als uit de werking van de eigene oorzaak er van, alzoo van de eigene verkiezing van zichzelf tot het eeuwige leven. Wij bekennen wel, dat de zekerheid des Geestes spruit uit deze leer; maar de zekerheid des Geestes en des vleesches, die verwinnen en verdrijven elkander, hetwelk ook doen de kinderlijke en de knechtelijke vreeze.

Wij leeren ook niet, dat God eenvoudig, of zonder eenig aanzien, niet wil, dat alle menschen bekeerd en behouden worden; ook leeren wij niet, dat God veinst, of niet ernstiglijk wil de bekeering van allen, of dat Hij in zichzelf hebbe tegenstrijdende willen.

Maar wij leeren, dat God ernstiglijk wil de bekeering en zaligheid van alle menschen, ten aanzien van zijne goedkeuring en zijn verblijden daarin. Want God wil de zonde niet, noch kent die voor goed, maar vergramt zich schrikkelijk over de zonde; noch heeft behagen in iemands verderf of verbreking, voor zooveel hetzelve als eene verbreking zijns werks is. Zoo veinst Hij dan ganschelijk niet, maar roept ze allen ernstiglijk, en toont henlieden in zijn Woord, wat Hem behaagt, en wat de menschen Hem schuldig zijn.

Deze wil Gods behoort tot allen. Want Hij beveelt allen, dat ze zich bekeeren; en zulks bewijst genoegzaam Gods gerechtigheid. Maar tot onze zaligheid wordt vereischt niet alleen de wil Gods, dat is, het bevel; maar daartoe wordt ook vereischt zijne genade, om door dezelve ons geloovig en bekeerende te maken.

Deze bekeering en dit geloof heeft Hij van eeuwigheid niet besloten in allen te werken. Derhalve, ten aanzien van die werking wil Hij niet alle menschen de zaligheid geven, maar alleen den uitverkorenen, gelijk zulks de Schriftuur leert, Hand. 13:48.

Wijders ook in degenen, die verloren gaan, mishagen God ernstiglijk hunne zonden, en de verbreking hunner natuur, voor zooveel dezelve eene verbreking is des goddelijken werks. En God eischt ook van henlieden gerechtigheid en leven, alhoewel Hij alleen in de uitverkorenen werkt, dat zij doen hetgeen daar God een behagen in heeft. En om dezer oorzaak wil komen dezen alleen tot de bekeering en zaligheid, gelijk de Apostel zegt, Rom. 11: 7.

De verkiezing heeft het verkregen; de anderen zijn verhard geworden.

Deze twee: God wil de verbreking des scheepsels niet, voor zooveel het eene verbreking is des scheepsels; God wil de verbreking des scheepsels, voor zooveel het is eene rechtvaardige straf; wederspreken elkander niet. Want een godvruchtig en rechtvaardig rechter wil den dood van een doodslager, voor zooveel dezelve is eene rechtvaardige straf; en Hij wil denzelven niet, voor zooveel die is eene verbreking eens menschen.

Wij leeren niet, dat God zonder aanzien van de zonde, door eenen blooten en volstrekten wil of besluit, eenigen tot de eeuwige verdoemenis geordineerd heeft.

Maar wij leeren, dat God in het verdoemen der verworpenen zijne gerechtigheid wil verklaren; en dat Hij daarom niemand tot de verdoemenis wil veroordeelen anders dan om der zonde wil; ja, dat Hij zelfs de verdoemenis niet wil, voor zooveel dezelve verdoemenis is, of eene verbreking zijns werks, maar zooveel dezelve eene rechtvaardige straf is. Nu, de straf heeft geen plaats, dan alwaar de zonde voor henen gegaan is.

In de uitverkorenen heeft God zijne barmhartigheid willen bewijzen, want nademaal Hij om der zonde wil, in dewelke zij van zelfs waren vervallen, allerrechtvaardigst het gansche menschelijke geslacht had kunnen verwerpen (want wij waren allen van nature kinderen des toorns, gelijk als de anderen), zoo is het, dat Hij besloten heeft, alleen naar zijne genadige barmhartigheid, eenigen uit het gemeene verderf te verlossen en aan dezelve zijne barmhartigheid, behoudens zijne gerechtigheid, te oefenen en te verklaren, opdat alle mond gestopt worde, en alle eer Gode gegeven worde.

Deze leer is niet lasterlijk, noch godloos, noch vervat schrikkelijke dwalingen, gelijkerwijs eenige onrustige menschen met groot bezwaar zeggen; maar het is de oprechte en ware leer, en die der heilige Schriftuur gelijkmatig is.

PUNTEN TEGENOVER ELKANDER GESTELD, OVER HET EERSTE ARTIKEL.

Onschriftmatig.

I.

De wil Gods van de geloovigen te benden door het geloof, is het geheele besluit praedestinatie.

Schriftmatig.

I.

De wil Gods van de geloovigen te behouden door het geloof, is niet het besluit der praedestinatie, veel minder het geheele besluit der predestinatie.

Bewijs van de schriftmatige leer.

Het is hetzelfde besluit niet. Want, gelijk rechtvaardigen niet hetzelfde is als praedestineeren, alzoo is het besluit van te rechtvaardigen hetzelfde besluit niet, 't welk daar is het besluit van praedestineeren. Het is het geheele niet; want daar is ook een besluit van aan te nemen tot kinderen, een besluit van te openbaren den weg der zaligheid, een besluit van lief te hebben, een besluit van Christus te zenden, een besluit van het geloof te geven, een besluit van de straf onzer zonden te vorderen van Jezus Christus, een besluit van te roepen tot de gemeenschap des Zoons Gods, een besluit van te bekeeren, een besluit van te heiligen, en vele andere besluiten, behoorende ter zaligheid, dewelke noch samen gevoegd, noch verdeeld genomen, het besluit zijn van te behouden door het geloof. Het besluit van de geloovigen te behouden is eene twijfelachtige wijze van spreken. Want het kan deze zin hebben, dat diegenen, die nu waarlijk gelooven, van God ten eeuwigen leven zijn verkoren. En dit is de ware en oprechte zin. Want allen, die waarlijk gelooven, zijn verkoren ten eeuwigen leven. Het mag ook deze zin hebben, dat diegenen, die te verkiezen waren ten eeuwigen leven, voor hunne verkiezing geloovigen geweest zijn; of, dat ze zoodanigen geweest zijn in het verstand of de bedenking Gods, eer Hij hen ten eeuwigen leven verkoos. En deze zin is valsch.

Want, gelijk de Schriftuur zegt: Hand. 13: 48; Daar geloofden er zoovelen, als er ten eeuwigen leven verordineerd waren. Derhalve dan, zoo zijn ze niet ten eeuwigen leven verordineerd, omdat zij geloofd hebben, maar daarom hebben zij geloofd, omdat zij verordineerd waren ten eeuwigen leven, Rom.

30; Die Hij te voren geordineerd heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen; Die Hij geroepen heeft, dezelve heeft Hij ook gerechtvaardigd; zoo zijn zij dan niet te voren geordineerd, omdat zij geroepen en gerechtvaardigd waren, maar daarom zijn zij geroepen en gerechtvaardigd, omdat zij te voren geordineerd waren.

2.	2.
De besluiten der rechtvaardigmaking en praedestinatie, zijn eenvormig en gematig.	De besluiten der rechtvaardigmaking en der praedestinatie, zijn niet eenvormig en gelijkmatig.

BEWIJS.

De waarheid hiervan blijkt uit het voorgaande.

3.	3
De verkiezing is of bepaald of onbepaald; de eene gemeen, en de andere bijzonder; de eene ten volle vervuld, en de andere niet ten volle vervuld; de eene ten einde toe, de andere niet ten einde toe; de eene onwederroepelijk, de andere wederroepelijk; de eene des Ouden Testaments, de andere des Nieuwen Testaments; de eene dergenen, in de Gemeente zijn, de andere dergenen, die buiten de gemeente zijn..	De verkiezing tot de genade en heerlijkheid, dat is, tot de middelen en tot het einde, is eenerlei en dezelve, van alle diegenen die zalig zullen worden in het Oude en in het Nieuwe Testament.

BEWIJS.

De Schriftuur leert, dat de verkiezing eenerlei en dezelfde zij, door dewelke God ons tot de genade en tot de heerlijkheid verkoren heeft, Ef. 1 :4. Hij heeft ons in Hem verkoren, eer des werlds grond gelegd was, opdat wij heilig zouden wezen. Hij heeft ons van te voren geschikt tot de aanneming der kinderen, naar het welbehagen zijns wils, tot lof zijner heerlijke genade. Zulks kan ook bewezen worden uit die gulden keten, die daar is Rom. 8: 29. Want die Hij te voren gekend heeft, dezelve heeft Hij ook van te voren geordineerd; die Hij van te voren geordineerd heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen; die Hij geroepen heeft, dezelve heeft Hij ook gerechtvaardigd; die Hij gerechtvaardigd heeft, dezelve heeft Hij ook verheerlijkt. Zoo dan, zoo heeft Hij met ééne praedestinatie gepraedestineerd tot roeping, rechtvaardigmaking en verheerlijking.

4.	4.
Het geloof is geene voorwaarde in degenen, die verkoren zullen worden, voor de verkiezing van hen vereischt.	Het geloof is eene voorwaarde in degenen, verkoren zullen worden, voor de verkiezing van hen vereischt.

BEWIJS.

God heeft in de uitverkorenen ganschelijk geen geloof van te voren kunnen zien, dan datzelfde, 'twelk Hij in henlieden in der tijd zelf zoude werken. Derhalve wordt het geloof in de eeuwige verkiezing niet aangemerkt als iets, dat voor henen gaat, noch als eene voorwaarde, gaande voor de verkiezing, maar als iets, dat navolgende is, hetzij of als eene vrucht, of als een werk der verkiezing.

5.	5.
De personen in 't bijzonder zijn ten aanzien van het geloof, 'twelk in hen voorzien was, ten eeuwigen leven gepraedestineerd.	De personen in 't bijzonder zijn niet ten aanzien van het geloof, dat in hen voorzien was ten eeuwigen leven, gepraedestineerd.

BEWIJS.

Dit punt blijkt klaarlijk uit het bewijs van het eerste en vierde punt.

6.

Alleen het welbehagen Gods is de eenige oorzaak niet, waarom God dezen meer, dan dien verkoren heeft.

6.

Alleen het welbehagen Gods is de eenige oorzaak, waarom God dezen meer dan dien verkoren heeft.

BEWIJS.

Dat dit alleen en de eenige oorzaak zij der praedestatie, zulks leert de Schriftuur Ef. 1:5. Hij heeft ons van te voren geschikt tot de aanneming der kinderen, naar het welbehagen zijns wils. En daar wordt geene andere oorzaak in de Schriftuur gevonden.

7.

God heeft in het verkiezen van den mensch eenige goede hoedanigheid aangezien, om dewelke Hij dien meer dan dezen ten eeuwigen leven verkoren heeft.

7.

God heeft in het verkiezen van den mensch niet eenige goede hoedanigheid aangezien, om dewelke Hij dien meer dan dezen ten eeuwigen leven verkoren heeft.

BEWIJS.

De Apostel schrijft, Ef. 1:4: Hij heeft ons in Hem verkoren, opdat wij heilig zouden zijn. Overzulks heeft Hij ons niet daarom verkoren, overmits in ons, eer wij verkoren werden, eenige heiligheid geweest is; maar overmits Hij ons van eeuwigheid verkoren heeft, daarom werkt Hij door zijnen Heiligen Geest in ons, die nu verkoren zijn, de heiligheid en de nieuwe gehoorzaamheid; Rom. 8: 29. Die Hij van te voren gekend heeft, dezelve heeft Hij ook van te voren geordineerd, opdat zij gelijkvormig zouden worden den heelde zijns Zoons. Derhalve, niet daarom heeft Hij ons verkoren, overmits in ons, voor onze verkiezing, eenige gelijkvormigheid geweest is; maar overmits Hij ons van eeuwigheid verkoren heeft, daarom maakt Hij ons in der tijd den heelde zijns Zoons gelijkvormig.

8.

Christus is de verdienende oorzaak van onze verkiezing.

8.

Christus is de verdienende oorzaak niet van onze verkiezing.

BEWIJS.

De Schriftuur leert ons, dat wij gerechtvaardigd zijn door het bloed van Christus, en dat wij met God verzoend zijn door den dood zijns Zoons; maar nergens leert dezelve ons, dat wij verkoren zijn door het bloed van Jezus Christus; ook leert dezelve ons niet, dat wij van te voren geschikt zijn door den dood van Jezus Christus. Boven dit alles voegt dezelve daarbij, Joh. 3:16. Zoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijnen eeniggeborenen Zoon gegeven heeft, opdat al wie in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe. Zoo dan niet daarom, overmits Christus voor ons gestorven is, heeft Hij ons liefgehad en verkoren; maar overmits Christus ons liefgehad en verkoren heeft, daarom is Hij voor ons gestorven. Hetzelve kan ook bewezen worden uit de plaats, Rom. 5:8, God bewijst Zijne liefde tot ons, want Christus is voor ons gestorven, toen wij nog zondaars waren.

9.

Eenige verkiezing ter zaligheid is wederroepelijk.

9.

Geene verkiezing ter zaligheid is wederroepelijk.

BEWIJS.

De Schriftuur leert zulks klaarlijk, Jes. 14:27. De Heere der heirkrachten heeft besloten; wie zal het te niet doen? Jes. 46: 11. Mijn raad zal bestaan, en Ik zal al mijnen wil doen; Mal, 3: 6, Ik ben de Heere, die niet verander.

10.

De verkorenen kunnen verworpen worden,

10.

De verkorenen kunnen geene verworpenen

en de verworpenen kunnen verkoren worden.

Worden, ook kunnen de verworpenen geene verkoren worden.

BEWIJS.

Hetzelve leert de Schriftuur, Joh. 10: 27. Mijne schapen hooren mijne stem, en Ik ken ze, en zij volgen Mij na; Ik geef hun het eeuwige leven, en zij zullen niet vergaan in der eeuwigheid, en niemand zal ze uit mijne hand grijpen. Mijn Vader, die ze Mij gegeven heeft, die is meerder dan allen, en niemand zal ze uit mijne hand grijpen; Rom. 9:27. Of het getal der kinderen Israëls ware, gelijk het zand der zee, zoo zal het overblijfsel behouden worden; Rom. 11: 7. De verkorenen hebben het verkregen, en de anderen zijn verhard geworden.

11.

11.

Niemand kan buiten eenige bizondere openbaring, van zijne verkiezing in dit leven zeker zijn. Iemand kan van zijne verkiezing in dit leven buiten eenige bizondere openbaring zeker zijn.

BEWIJS.

De waarheid van dit punt wordt bewezen, Rom. 8: 15, Gij hebt den Geest der aanneming tot kinderen ontvangen, door denwelken wij roepen: Abba, dat is, Vader! 2 Cor. .21, Die ons met ulieden versterkt in Christus, en die ons gezalfd heeft, dat is God, die ons ook verzegeld heeft; Ef. 1:13, Gij zijt verzegeld door den Heiligen Geest der belofte, dewelke is het pand onzer erve.

12.

12.

Niemand kan den smaak of het gevoel zijner verkiezing ter heerlijkheid in dit leven genieten. Iemand kan den smaak en het gevoel zijner verkiezing ter heerlijkheid in dit leven genieten.

BEWIJS.

De waarheid van dit punt is bewezen in het voorgaande punt. Daarenboven zegt de apostel, Rom. 8: 16, De Geest zelf betuigt mede met onzen Geest, dat wij kinderen Gods zijn.

VAN DE VERWERPING.

1.

1.

De wil Gods van de zondaren te verdoemen, om hunner zonde wil, is het geheele besluit der verwerping.

De wil Gods, van de zondaren te verdoemen om hunner zonde wil, is niet het besluit der verwerping, veel minder het geheele besluit der verwerping.

BEWIJS.

Gelijk verdoemen niet is hetzelfde, dat verwerpen is, alzoo is de wil of het besluit van te verdoemen, niet het besluit van te verwerpen. Tot het geheele besluit der verwerping, behoort ook het besluit van niet te openbaren den weg der zaligheid, het besluit van te laten in onwetendheid, het besluit van te verharden, het besluit van te verblinden, het besluit van te haten, en vele andere meer, dewelke noch samengevoegd, noch verdeeld omen zijnde, het besluit zijn van verdoemen.

2.

2.

De besluiten der verdoeming en der verwerping zijn eenerlei en gelijkmatig.

De besluiten der verdoeming en der verwerping zijn niet eenerlei en gelijkmatig.

BEWIJS.

De waarheid hiervan blijkt klaarlijk uit het bewijs van het voorgaande punt.

3.

3.

God heeft besloten gansch geene menschen in den val van Adam te laten.

God heeft besloten eenige menschen in den val Adams te laten.

BEWIJS.

De waarheid van dit punt leert de Schriftuur. Want eenigen heeft Hij van te voren gekend, Rom. 8:29; eenigen heeft Hij nooit gekend, Matth. 7:23; eenigen roept Hij door de stem des Evangelies; eenigen wederbaart Hij niet door den Heiligen Geest. En voorwaar, die Hij niet wederbaart door den Heiligen Geest, dezelve heeft Hij besloten in den val Adams te laten.

4.

God heeft besloten allen menschen te geven
genoegzame genade, door dewelke

4.

God heeft niet besloten allen menschen te geven
genoegzame genade, door dewelke zij kunnen
zalig worden.

BEWIJS.

De waarheid van dit punt blijkt klaarlijk uit het voorgaande. Daarenboven zegt de Schriftuur, Matth. 11:25, Ik dank u, Vader, Heere des hemels en der aarde! dat Gij deze dingen voor de wijzen dezer wereld verborgen hebt, en hebt dezelve den kleinen geopenbaard.

5.

God bestelt allen menschen noodige en
genoegzame middelen ter zaligheid, en dat met
meening van zalig te maken.

5.

God bestelt niet allen menschen noodige en
genoegzame middelen ter zaligheid, en dat met
meening van zalig te maken.

BEWIJS.

Het eerste lid van dit punt is bewezen in het voorgaande punt. Het tweede lid bewijst God zelf, Jes. 6: 9, Gaat henen, en spreekt tot dezen volke: Hoort het, hoorende, en verstaat het niet, en ziet het, ziende, en bekent het niet. Maakt het hart dezes volks vet, en verzwaart hunne ooren, en sluit hunne oogen, dat zij niet zien met hunne oogen en hooren met hunne ooren, noch verstaan met hun hart, en bekeerd worden, en Ik hen geneze.

Biedt ook God dengenen genoegzame middelen ter zaligheid aan, aan dewelken Hij op deze wijze zijn Woord beveelt te verkondigen?

6.

God wil voor alle menschen even gelijk, en even
na, de zaligheid.

6.

God wil niet voor alle menschen even gelijk, en
even na, de zaligheid.

BEWIJS.

Het willen Gods is somtijds even hetzelfde als goedkeuren, en te gelijk werken, zooals Ps. 115:3. Onze God is in den Hemel; Hij doet wat Hij wil. Somtijds is het even zooveel als goedkeuren alleen, gelijk 1 Tim. 2:5. God wil, dat alle menschen zalig warden; want God keurt aller menschen zaligheid goed, maar werkt dezelve niet.

Maar voor de uitverkorenen wil God hunne zaligheid beide met goedkeuring en werking te zamen. Maar voor de verworpenen wil Hij de zaligheid alleen met goedkeuring, en niet met werking. Derhalve wil Hij dezelve voor de uitverkorenen en verworpenen niet even gelijk en even na.

7.

De middelen niet recht te gebruiken, is de
oorzaak der verwerping.

7.

Het niet recht gebruiken der middelen, is de
oorzaak der verwerping niet.

BEWIJS.

De reden is klaar. Want de verwerping is van eeuwigheid geschied. En het niet recht gebruiken, of het misbruik der middelen, geschiedt in der tijd.

Nu hetgeen dat tijdelijk is, kan geene oorzaak zijn van hetgeen eeuwig is. Daarenboven zegt de Schriftuur, Rom. 9: 11. Ais de kinderen nog niet geboren waren, noch iets goeds, of kwaads gedaan hadden, opdat het voornemen Gods, niet naar de werken, maar naar den roepende, bleve, zoo is er geschreven: Ik heb Jakob lief gehad, en Ezau gehaat.

8.

8.

Niemand, die alleen bevlekt is met de erfzonde, is in de eeuwige verkiezing van God voorbij gegaan.

Sommigen, die alleen met de erfzonde besmet zijn, zijn in de eeuwige verkiezing van God voorbij gegaan.

BEWIJS.

Dit punt bewijst het sterven van vele jonge kinderen, die in hunne jonge kindsheid uit de Gemeente en buiten Christus sterven.

9.

9.

Van de jonge kleine kinderen is geene verkiezing en geene verwerping.

Van de jonge kleine kinderen is eenige verkiezing en eenige verwerping.

BEWIJS.

Dit punt bewijst de Schriftuur, Rom. 9: 7. Noch omdat zij Abrahams zaad zijn, zijn zij en kinderen; en vs. 6. Want zij zijn niet allen Israël, die uit den vader Israël zijn. Daarenboven, tot de jonge kleine kinderen der Gemeente behoort de belofte, Hand. 2: 39. Ulieden is de belofte gedaan en uwen kinderen. Aan de anderen, die buiten de Gemeente zijn, is geene belofte gedaan.

was onderteekend.

SYBRANDUS LUBBERTUS.

Dit oordeel over het eerste Artikel hebben wij gelezen, en vinden hetzelfde goed.

JOHANNES POLYANDER. ANTONIUS THYSIUS. ANTONIUS WALLEUS.

HET OORDEEL VAN FRANCISCUS GOMARUS OVER HET EERSTE ARTIKEL,
NAMELIJK
VAN DE VERKIEZING EN VERWERPING

HET EERSTE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN.

God heeft door een eeuwig en onveranderlijk besluit, in Jezus Christus, eer des werlds grond gelegd was, besloten uit het gevallen zondig menschelijk geslacht, diegenen in Christus en om Christus wil, en door Christus zalig te maken, die door de genade des H. Geestes in denzelven zijnen Zoon Jezus zullen gelooven, en in datzelfde geloof en gehoorzaamheid des geloofs door dezelve genade tot den einde toe zullen volharden. En daarentegen, de onbekeerlijken en ongeloovigen in de zonde onder den toorn te laten, en te verdoemen als vreemd van Christus; naar 't woord des H. Evangelies, Joh. 3: 63. Wie in den Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven; En wie den Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem. En meer anderen plaatsen der Schriftuur.

VERKLARING DEZES ARTIKELS.

VAN DE ALGEMEENE PRAEDESTINATIE DER MENSCHEN.

Onschriftmatige Stellingen.

1. De praedestinatie (dewelke de verkiezing

Schriftmatige Tegenstellingen.

1. De predestinatie (dewelke de verkiezing

en verwerping bevat) is niet eene eenige praedestinatie, maar is tweëerlei. De gedaagde Remonstranten in hunne verklaring, Art. 1. En in den brief aan die van Walcheren, 41.

2. De eerste is een generaal of algemeen Goddelijk besluit, door hetwelke Hij besloten heeft, de geloovigen zalig te maken, en de ongeloovigen te verdoemen. Op dezelfde plaats.

1. Overmits het in zichzelf noch eenige toekomstige zaligheid, noch eenige toekomstige verdoemenis besluit, maar alleen de wijze en de voorwaarde der zaligheid en der verdoemenis beschrijft.

2. Overmits dezelve geene verkiezing of verwerping der menschen aanwijst, maar alleen der hoedanigheden, namelijk des geloofs en des ongeloofs. De geciteerde Remonstranten in hunne verklaring. Dewijl namelijk dit algemeen besluit (naar het gevoelen der Remonstranten) niet alleen voor henen gaat voor het voorzien van de bijzondere geloovige menschen, maar ook ganschelijk voor henen gaat voor het ordineren der middelen, die daar noodig zijn om het geloof in de menschen te werken. Remonstranten, brief aan die van Walch. 35, 36.

3. Dit is het gansche en geheele besluit der praedestinatie. Haagsche Conferent, 57.

4. Het besluit van de geloovigen zalig te maken is alleen het fundament van het Christendom, van de zaligheid en van de zekerheid der zaligheid. Haagsche Conf. 61.

5. De tweede praedestinatie is een speciaal of een bijzonder Goddelijk besluit, door hetwelk Hij besloten heeft, naar het voorgaande besluit, dezen zalig te maken, en die te verderven; dat is dezen, aangemerkt als geloovigen, tot het eeuwige leven te verordineren en die, aangemerkt als ongeloovigen, of die niet gelooven willen, tot den eeuwigen dood en het verderf te veroordeelen. De geciteerde Remonstranten in hunne verklaring en in den brief aan die van Walch, 34, en 41.

en de verwerping bevat) is niet tweëerlei, maar eene eenige praedestinatie.

En zulks zal uit het navolgende blijken.

2. Het generale of algemeene Goddelijke besluit, door hetwelk Hij besloten heeft de geloovigen zalig te maken, en de ongeloovigen te verdoemen, is de praedestinatie niet ter zaligheid en ter verdoemenis.

3. Dit is niet het gansche en geheele besluit der predestinatie.

Want de waarheid dezes kan blijken, indien het of geschiedt, dat ze allen geloofden en behouden werden, zoodat niemand verdoemd werd, of dat ze allen ongeloovig werden en verdoemd, zoodat er niemand zalig werd, hetwelk ganschelijk tegen de geheele praedestinatie (dewelke samen uit de verkiezing en verwerping bestaat) is strijdende.

4. Het besluit van de geloovigen zalig te maken, is niet het eenige fundament van het Christendom, van de zaligheid, en van de zekerheid der zaligheid; maar het eerste fundament der zaligheid is de genadige liefde en verkiezing Gods; dewelke de oorzaak is en het fundament niet alleen van de zaligheid, maar ook van de schenking des Zaligmakers, Christus, en des geloofs in Hem. Rom. 8:29, 30; Joh. 3:16, en 6:37; Hand. 13:48.

5. Daar is wel eene bijzondere praedestinatie, maar dezelve moet met meerdere waarheid op eene andere wijze beschreven worden, gelijk zulks uit de navolgende verklaring met goed onderscheid zal blijken.

VAN DE BIZONDERE PRAEDESTINATIE, OF VERKIEZING DER MENSCHEN TER ZALIGHEID.

Onschriftmatige stellingen.

1. De bizondere praedestinatie der menschen ter zaligheid, is tweederlei: ten einde toe, dewelke met zich samen gaande en samengevoegd heeft, eene dadelijke gemeenschap of mededeeling der eeuwige zaligheid; en niet ten einde toe, waar datzelfde niet is. De geciteerde Remonstranten in hunne verklaringen op het 1. Artikel.

2. Die ten einde toe is het besluit Gods, van diegenen in 't bijzonder zalig te maken, dewelke Hij voorzien heeft, dat door de genade zijns H. Geestes in Christus zouden gelooven, en in dit geloof tot den einde toe volharden. Remonstranten, in den Brief aan die van W alch. 36.

3. Welke praedestinatie alleen tot de zaligheid en tot de heerlijkheid is, maar niet tot de genade. In denzelfden Brief, 38 en 45.

4. Welke zaligheid in de geloovigen de belooning des geloofs is, doch niet het einde. De geciteerde Remonstranten, in hunne verklaring.

5. Doch de genade der schenking van Christus, der roeping des geloofs, der rechtvaardigmaking, der heiligmaking, der aanneming tot kinderen, en der volharding,

Schriftmatige tegenstellingen.

1. De heilige Schriften bekennen geene andere, dan een eenige bizondere praedestinatie der menschen tot zaligheid.

2. De praedestinatie des menschen ter zaligheid, is het besluit Gods van de heerlijkheid en de genade (die ter zaligheid genoegzaam is, en dezelve ook krachtelijk is werkende, te geven aan zekere menschen, uit het gansche menschelijk geslacht, naar zijn allervrijst en waarlijk genadig welbehagen; 2 Thess. 2:13; Rom. 8:28, 29, 30; Fil. 2:13; tot lof zijner heerlijke genade, Ef. 1: 6.

3. Dezelve praedestinatie is niet alleen tot de zaligheid en tot de heerlijkheid, maar is ook tot de genade, dewelke, om de heerlijkheid aan te brengen, noodig is; 2 Thess. 2:13; Rom. 8:28, 29, 30. Zoodanig als daar is, de genade der schenking van Christus tot een Zaligmaker, Joh. 3:16; 1 Petr. 1:20; en 1 Joh. 4:10; en de genade der roeping, Rom. 8: 28, 30; en des geloofs, Hand. 13: 41; en 2 Thess. 2: 13, Fil. 1: 29, en 2:13; der rechtvaardigmaking; Rom. 8: 40; der gelijkvormigheid met Christus, Rom. 8:29; en der heiligmaking; Ef. 1:4; en 2 Thess. 2: 13; der aanneming tot kinderen; Ef. 1:5; en der bewaring in Christus en door Christus; Joh. 6:29, en 10:28, 29. Tot welke genade de praedestinatie niet minder aangesteld is, als tot de zaligheid.

4. Welke zaligheid in de geloovigen beide de belooning des geloofs is, 2 Tim. 4:8; en ook het einde; 1 Petr. 1: 8. Want het is het opperste goed, om welks wil het geloof gegeven wordt, en waartoe het geloof zich uitstrekt; 2 Thess. 2:13; Joh. 20:3; Hand. 26: 18.

5. Doch de genade der schenking van Christus, der roeping, der aanneming tot kinderen, en der volharding, gaat voor de zaligheid zelve, als een middel, daartoe ver-

is niet een middel, hetwelk gesteld wordt onder de bizondere praedestinatie ter zaligheid; maar dezelve gaat zelfs voor de praedestinatie in orde der natuur. Brief aan die van Walch. 41, 44.

6. Want het geloof en deszelfs gehoorzaamheid en volharding, zijnde als van den mensch gewrocht, en van God voorzien, is een voorwaarde in dengene, die verkoren zal worden, van te voren vereischt, en eene oorzaak (die men noemt), zonder dewelke de zaak niet is, op dewelke het besluit der verkiezing is steunende. De geciteerde Remonstranten in hunne verklaring, en de Brief aan die van Walch. 41, en 44.

7. Welke genade des geloofs niet alleen den uitverkorenen ter heerlijkheid gegeven wordt, en dengenen, die zalig zullen worden, maar ook gegeven wordt den verworpenen, en dengenen, die verdoemd zullen worden. De geciteerde Remonstranten in hunne verklaring.

8. En het geloof der uitverkorenen, hunlieden eenmaal gegeven zijnde, kan ganschelijk en geheel verloren worden, en ook wederom hersteld worden, en wat meer is, wordt somtijds ook metterdaad zelf verloren, en, verloren zijnde, wordt ook wederom hersteld. Aldaar terzelfder plaats.

9. Derhalve iemand, ten einde toe verkoren zijnde, kan in dit leven een verworpene worden, en wederom van een verworpene een uitverkorene warden.

10. Waaruit dan volgt, dat de eene verkiezing, n.l. die ten einde toe, veranderlijk is, dewelke is van de levende uitverkorenen, en dat de andere onveranderlijk is, dewelke alleen van de gestorvenen is.

11. De aandrijvende of bewegende oorzaak van deze verkiezing is beide het eenige en allervrijste welbehagen Gods en de verdienste van Christus. Brief aan die van Walch. 35, en 41, en 46, en 36.

ordineerd, maar zij volgt in orde na de praedestinatie tot de zaligheid. Ditzelve blijkt uit de derde tegenstelling.

6. Want het geloof, deszelfs gehoorzaamheid en de volharding in hetzelfde, is niet eene voorwaarde in dengene, die verkozen zal worden, die voor de verkiezing van te voren voorzien is, en is ook geene oorzaak, zonder dewelke de zaak niet is, maar is een eigen werk der verkiezing, 't welk uit dezelve is voortvloeiende, Hand. 13: 48; Rom. 8:30; en 2 Thess. 2 :13; en 1 Petr. 1:2. Anderzins zoude onze liefde en verkiezing voor henen gaan, voor de liefde en verkiezing Gods, 't welk tegen de Schriftuur is; 1 Joh. 4:10; Rom. 9:16, en 5:8, en 10.

7. Welke genade des geloofs alleen gegeven wordt den uitverkorenen ter heerlijkheid, en dengenen, die zalig zullen worden; maar wordt niet gegeven aan eenige verworpenen, en den genen, die verdoemd zullen worden; Joh. 10:26, 27; en 6:44, 45; Tit. 1: 1; 2 Thess. 3: 2.

8. En het geloof der uitverkorenen, hunlieden eenmaal gegeven zijnde, kan nooit in henlieden ganschelijk en geheel verloren worden, van wege de waarheid en de kracht Gods, die hen bewaart; veel minder is het waar, dat hetzelfde kan verloren worden, en, verloren zijnde, hersteld worden, alhoewel het eensdeels kan verminderd of vermeerderd worden; Joh. 10: 28, 29; en 1 Petr. 1: 5; Matth. 24: 24; Rom. 8: 30, 39.

9. Derhalve iemand, ten einde toe verkozen zijnde, kan in dit leven geen verworpene worden, noch van een verworpene een uitverkorene worden; Matth. 24: 24; Rom. 8: 30, 33, 35, 39.

10. Waaruit dan volgt, dat er geene eindelijke verkiezing veranderlijk is, naar uitwijzen van de onveranderlijke natuur der waarheid en des eeuwigen, Goddelijken raads; Jes. 46: 3. 10; Jac. 1: 17.

11. De aandrijvende of bewegende oorzaak van deze verkiezing is alleen het allervrijste en genadige welbehagen Gods, en derhalve niet de verdienste van Christus, noch iets buiten God. Bizonderlijk des te meer, de-

wijl de schenking van Christus een middel is, 't welk geordineerd is onder de verkiezing der menschen ter zaligheid, gelijk als in de derde Tegenstelling bewezen is. En derhalve, zoo is dezelve niet de oorzaak der zaligheid, maar een navolgend werk der verkiezing.

12. De geloovigen hebben geene volstreckte zekerheid in dit leven van hunne zaligmakende verkiezing, maar er is alleenlijk eene geconditioneerde zekerheid, als dewelke hangt aan een voorwaarde van de onzekere volharding. Grevinch. tegen Ames. 138.

12. De geloovigen zijn verzekerd in dit leven van hunne zaligmakende verkiezing, niet alleen onder deze voorwaarde: indien zij volharden; maar ook volstrekkelijk; want zij zijn zeker, dat zij door de genade van God en Christus zullen volharden; Rom. 8: 39; en dat, uit de gemeene belofte Gods, van de volharding te geven aan alle ware geloovigen; Jer. 32: 40; Joh. 4:14; en 6: 37, 39, 59, 58; en 10:28, 29; en ook uit het bijzonder gevoel des geloofs, dat den uitverkorenen eigen is; Tit. 1: 1 en 2 Thess. 3: 2; en uit het getuigenis des H. Geestes; Rom. 8:13; als de verzegeling van het onderpand onzer erve tot den dag der verlossing; Ef. 1:13, 14, 30; en uit een ernstige lust en betrachting der goede werken, des geloofs en der liefde; 2 Petr. 1: 10.

13. De volstreckte zekerheid der verkiezing is niet nut tot de Godvruchtigheid. Aldaar ter zelfder plaatse, 139.

13. De volstreckte zekerheid der verkiezing is grootelijks nut tot de Godvruchtigheid, dewijl dezelve den geloovigen opwekt, ten einde zij God, voor deze genadige en onbegrijpelijke weldaad zijner liefde en verkiezing tot de genade en eeuwige heerlijkheid, van gelijken wederom met behoorlijke dankbaarheid liefhebben, aanroepen en verheerlijken, en zichzelven waardig der genade en heerlijkheid dragen; 2 Thess. 2:13, en 14; Ef. 4:4, 5; Ef. 4:1; en 1 Petr. 2:9; Fil. 3: 14; en zichzelven in het verdragen des kruises hiermede ondersteunen; Rom. 8: 17, 18, 35; 2 Cor. 4:18; wijders, ten einde zij vromelijk en standvastiglijk tegen den Satan, de wereld, en het vleesch (als gestadige vijanden van de eere en genade Gods en van onze zaligheid) strijden; 2 Tim. 4: 7, 8; en ten einde zij een vasten troost beide in leven en sterven hebben, en in dit gevoel van de gunst Gods. als in een voorspel des eeuwigen levens, heiliglijk rusten en zichzelven verheugen, Rom. 8:33, 38, 39; en 5:23.

14. Geen jongen kinderen komt de verkiezing toe, overmits zij geen voorgezien geloof hebben. Grevinch. tegen Ames. p. 150.

14. De jonge kinderen dergenen, die in het verbond Gods zijn door Christus, en dergenen, die ware geloovigen zijn, dezelve gelooven wij Godvruchtelijk, dat mede ver-

15. De nieteindelijke praedestinatie is diegene, dewelke niet met zich samen gaande, noch samen gevoegd heeft eene dadelijke gemeenschap of mededeeling der eeuwige zaligheid. Dit volgt op de eerste stelling. 16. En dezelve is, of beiden den ongeloovigen en den geloovigen gemeen, of is alleen den geloovigen eigen. 17. De gemeene is dewelke in 't gemeen zichzelve uitbreidt tot alle degenen, dewelke genadiglijk der Goddelijke roeping deelachtig worden, hetzij dat ze de roeping gehoorzaam zijn, of dat ze door ongeloovigheid dezelve verwerpen. De geciteerde Remonstranten, in hunne verklaring. 18. De eigene is dewelke alleen toekomt den waren geloovigen, die niet volharden.	koren zijn, indien zij voor het gebruik der rede komen te sterven, naar uitwijzen van het formulier des verbonds: Ik ben uw God en uws zaads God; Gen. 17, en Hand. 2: 39. Doch, indien ze tot het gebruik der rede komen, zoo bekennen wij die alleen uitverkorenen te zijn, die in Christus gelooven, want deze alleen worden naar het Evangelie behouden. 15 De nieteindelijke praedestinatie strijdt tegen de Schriftuur, en tegen de natuur van de eenige en onveranderlijke praedestinatie ter zaligheid. En zulks blijkt uit het voorgaande. 16. Aangezien daar geene nieteindelijke praedestinatie is, zoo kan ook van dezelve geene verdeeling wezen. 17. Nademaal de Heilige Schriftuur een zekere gemeene roeping afzondert van de verkiezing ter zaligheid; en nademaal niet allen, die in 't gemeen worden geroepen, zalig worden, zoo volgt daaruit, dat er geene praedestinatie ter zaligheid, in het gemeene besluit der roeping vervat wordt; Matth. 22:40. 18. Daar is geene niet eindelijke praedestinatie ter zaligheid, dewelke toekomt den waren geloovigen, die niet volharden. Want daar zijn geene ware geloovigen, die ook niet volharden. En daar is geene praedestinatie ter zaligheid, dewelke niet zij ten einde toe.

VAN DE BIZONDERE VERWERPING DER MENSCHEN TOT DE VERDOEMENIS.

Onschriftmatige Stellingen.

1. De verwerping is, de eene ten einde toe, dewelke met zich samengaande, en samen gevoegd heeft eene dadelijke verdoemenis; en de andere is niet ten einde toe. Daar tegenover.
2. De eindelijke verwerping is een besluit Gods, van die in 't bijzonder te verdoemen, die Hij van te voren gezien heeft, dat in hunne ongeloovigheid zouden sterven.

Schriftmatige Tegenstellingen.

1. Daar wordt in de Heilige Schriftuur geene nieteindelijke verwerping gevonden.
2. De eindelijke verwerping is het besluit Gods, door hetwelk Hij naar zijn allervrijsten wil, tot verklaring van zijne wrekende gerechtigheid, zekere menschen, uit het gansche menschelijk geslacht, besloten heeft noch genade, noch heerlijkheid te geven, maar dezelve ten einde toe te laten, naar hunnen vrijen wil, in de zonden te vervallen, en in de zonden

- te laten, en eindelijk rechtvaardiglijk om hunner zonden wil te verdoemen; Matth. 11:26; en 7:23; Joh. 6:44 en 65; en 10: 26; Rom. 11:7, 8; Openb. 20:13; Rom. 9: 18, 20, 21, 22.
3. De verworpenen zijn wel voor een tijd begiftigd met het levende geloof, en worden ook levende leden van Christus, worden gerechtvaardigd en wedergeboren; maar eindelijk vallen zij ganschelijk, en ook voor eeuwig af van het geloof, en gaan verloren.
3. De verworpenen zijn nooit begiftigd met het levende geloof, noch worden ook levende leden van Christus, noch worden gerechtvaardigd noch wedergeboren, veel minder vallen zij af van het geloof; Joh. 10: 26, 27; 2 Thess. 3: 2; Tit. 1:1; Matth. 7: 23.
4. En daarom kunnen de verworpenen voor een tijd uitverkorenen ter zaligheid worden. En wederom kunnen zij van uitverkorenen worden verworpenen in der eeuwigheid.
4. En daarom kunnen noch de verworpenen uitverkorenen worden, noch degenen, die uitverkoren en geworden zijn, kunnen wederom verworpenen worden in der eeuwigheid.
5. De niteindelijke verwerping, dewelke niet samen gaande noch samengevoegd heeft eene dadelijke verdoemenis, is bij degenen, die, door het Evangelie geroepen zijnde, in den beginne niet gelooven, of, indien zij gelooven, zoo vallen zij af van het geloof voor een tijd, maar eindelijk evenwel zoo sterven zij in het geloof.
5. Deze niteindelijke verwerping strijdt ganschelijk tegen de onveranderlijke, en met elkander strijdende natuur der verkiezing en verwerping. Want op deze wijze zoude een en dezelfde persoon op eenen tijd beide verkoren wezen ter zaligheid, en verworpen; een kind Gods, en een kind des Duivels.
6. De voorhenen gaande, bewegende oorzaak, niet alleen der verdoemenis, maar ook der verwerping van de genade en heerlijkheid tot de rechtvaardige verdoemenis, is de voorgeziene zonde, en dat namelijk de werkelijke zonde, samengevoegd met de oorspronkelijke.
6. De voorhenen gaande, bewegende oorzaak der verwerping van de genade en heerlijkheid tot de rechtvaardige verdoemenis, is alleen het vrije welbehagen Gods; alhoewel de oorzaak, van de uitvoering hiervan of van de rechtvaardige verdoemenis, zij allerlei zonde, van den mensch gewrocht, en van God toegelaten en verdragen; Matth. 11:25, 26; Rom. 9:16, 18, 22; Rom. 6:23; 2 Thes. 1:8, 9.
7. Want om de oorspronkelijke zonde alleen wordt niemand verworpen, niemand verdoemd. En derhalve, zoo is er gansch geene verwerping der jonge kleine kinderen. Grevinch. tegen Ames. 142, 145, 150; Episc. Thes. p. 28.
7. Want ook alleen om de oorspronkelijke zonde "is de verdoemenis, dewelke de bezoldiging is van allerlei zonde, zelfs ook van die, welke geene dadelijke zonde is; Rom. 5: 12, 14, 21. En derhalve zijn de kleine, jonge kinderen der ongeloovigen, die vreemd zijn van het verbond Gods, zijnde niet wedergeboren, van nature kinderen des toorns, zonder Christus, zonder hoop, zonder God; Ef. 2:3, 12; gelijk ook in den zondvloed de jonge kinderen van de godloozen der wereld, en ook in den gemeenen brand van Sodom de jonge kinderen van de godlooze Sodomieten vergaan zijn, en samen met de ouderen de gramschap Gods rechtvaardiglijk onderworpen zijn geworden; 2 Petr. 2: 5, 6.

FRANCISCUS GOMARUS.

HET OORDEEL DER GEDEPUTEERDEN DER GELDERSCHE SYNODE.

over,

HET EERSTE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN, HETWELK IS VAN DE PRAEDESTINATIE.

GENOMEN UIT DE HAAGSCHE CONFERENTIE.

HET ARTIKEL DER REMONSTRANTEN.

Dat God, door een eeuwig en onveranderlijk besluit, in Jezus Christus, zijnen Zoon, eer des werelds grond gelegd was, besloten heeft uit het gevallene, zondige, menschelijke geslacht, diegenen in Christus, om Christus wil, en door Christus zalig te maken, die door de genade des H. Geestes in denzelven zijnen Zoon Jezus gelooven, en in ditzelve geloof, en gehoorzaamheid des geloofs, door dezelvegenade tot den einde toe zouden volharderen.

En daarentegen de onbekeerlijken en ongeloovigen in de zonde en onder den toorn te laten, en te verdoemen, als vreemd van Christus, naar 't woord des H. Evangelies, bij Johannes 3: 36. Wie in den Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven; en wie den Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem.

Latijnsche	Conf. Brand.	pag.	66,	regel	21.
			85,		31.
			69,		17.
			41,		16, 22.
			42,		4.
			70,		25.

In dit Artikel zeggen de Remonstranten. 1. Dat daarin vervat is het gansche, geheele besluit van de praedestinatie, mitsgaders de leer van de praedestinatie ter zaligheid; voorts, dat zij bekennen, dat deze praedestinatie is de eenige en ware praedestinatie ter zaligheid; en dat zij deze leer bekennen in het Evangelie geopenbaard te zijn. 2. Dat dit eeuwige besluit het fundament des Christendoms is, der zaligheid en der zekerheid van de zaligheid.

Wij meenen gansch anders. Want, 1. De praedestinatie, die in het Evangelie geopenbaard is, dezelve is een werkend besluit. De predestinatie der Remonstranten is geen werkend besluit, maar een ledig besluit. Derhalve, de predestinatie der Remonstranten is dezelfde niet, dewelke in het Evangelie geopenbaard is.

Het eerste deel dezer sluitrede blijkt. Want de praedestinatie is een besluit van hetgeen God doen wil en doen zal.

Het tweede deel blijkt mede. Want het kan geschieden, dat God niets doet van hetgeen Hij door dat besluit gezegd wordt te willen doen, en evenwel nochtans zoude het besluit zelf vast blijven staan. Voor den val werd aan den mensch het leven geordineerd onder voorwaarde van gehoorzaamheid: „Indien gij niet eet, zoo zult gij leven.” Maar de mensch heeft gegeten, en wij zijn allen van het leven vervallen, evenwel nochtans blijft dat besluit Gods vast. Enalzo zoude het kunnen geschieden, dat er niemand geloovig of wordt, of bleef, want het geloof, naar het zeggen der Remonstranten, hangt aan de veranderlijkheid van der menschen wil; en alzo diensvolgens zoude het kunnen geschieden, dat er niemand zalig werd; en evenwel zoude dit onbeweeglijk blijven staan: Ik zal de geloovigen zalig maken.

II. Indien het besluit van bijzondere personen zalig te maken, is de praedestinatie ter zaligheid, zoo is dan hetgeen vervat is in het bovengenoemde Artikel, niet het geheele besluit der praedestinatie. Maar het voorste deel dezer rede is waar. Derhalve ook het achterste deel.

Het gevolg blijkt. Want het besluit van bijzondere personen zalig te maken is in dat Artikel niet begrepen; Lat. Conf. Brand. p. 104, regel 22, en p. 492. Tegen die van Walch, p. 47; ja, hetzelfde is ganschelijk daarvan verscheiden, ja, daarvan zoo onderscheiden, even gelijk het algemeene van het

bizondere, en het bepaalde van het onbepaalde. Daarenboven, de verkiezing van bizondere personen steunt op de voorwetendheid des geloofs, dewelke dadelijk is in het voorwerp der verkiezing, of in dengene, die verkoren wordt. Maar de verkiezing, die in het Artikel beschreven wordt, steunt niet op de voorwetendheid des geloofs; want in plaats van dit besluit der verkiezing wordt eindelijk hetgene gesteld, 't welk daar aangaat de aandiening der middelen, die tot het einde noodig zijn.

Het voorste deel is het zeggen der Remonstranten; Latijnsche Conf. Brand. p. 492. Derhalve zoo blijft ook het navolgende deel. III. De verkiezing niet ten volle vervuld, niet ten einde toe, en wederroepelijk, is of in het Evangelie niet geopenbaard, of is geene verkiezing ter zaligheid, gelijk ook de verkiezing, die in het Artikel vervat staat, niet is de eenige verkiezing ter zaligheid, dewelke alleen in het Evangelie geopenbaard is. Ziet Grevinch. p. 136 en 137, tegen Amesius.

Reden: want de verkiezing, waarvan het Artikel spreekt, is ten volle vervuld, ten einde toe, en onwederroepelijk. Maar de verkiezing, niet ten volle vervuld, is geopenbaard in het Evangelie, en is ter zaligheid, naar het gevoelen van de Remonstranten.

Derhalve de verkiezing, welke in het Artikel vervat staat, is niet de eenige verkiezing ter zaligheid.

En dus verre van het eerste.

Volgt het tweede.

1. Het besluit, door hetwelk Christus van God gesteld wordt tot een Zaligmaker en. Hoofd dergenen, die erfelijk de zaligheid zullen ontvangen, is het fundament des Christendoms. Maar door het besluit der Remonstranten wordt Christus niet gesteld tot een Zaligmaker en Hoofd dergenen, die erfelijk de zaligheid zullen ontvangen. Derhalve, enz.

Het eerste deel dezer sluitrede is het zeggen der Remonstranten. Latijnsche Conf. Brand. p. 70, regel 20.

Het tweede deel wordt bewezen: Alwaar geene gesteld worden te zijn of te zullen zijn, die de zaligheid zullen ontvangen, aldaar kan Christus niet gezegd worden gesteld te zijn tot een Zaligmaker en Hoofd dergenen, die de zaligheid zullen ontvangen.

In het besluit der Remonstranten worden geene gezegd te zijn of te zullen zijn, die de zaligheid zullen ontvangen. Derhalve enz.: of op deze wijze :

Zoodanigen als in het besluit der Remonstranten gesteld worden zalig te worden en geloovig te zijn, zoodanig een Zaligmaker en Hoofd wordt ook Christus in hetzelfde besluit gesteld te zijn.

Maar in het besluit der Remonstranten worden gesteld zalig te worden, en geloovig te zijn, die noch in dadelijkheid, noch in mogelijkheid zoodanig zijn. Derhalve.

Zoo wordt Christus in hetzelfde besluit gesteld een Zaligmaker en hoofd, daar Hij noch in dadelijkheid zoodanig zij, noch in mogelijkheid. Een zeer treffelijk fundament, voorwaar, des Christendoms.

II. Het besluit, door hetwelk aan niet een eenig mensch in daad of in hope de zaligheid toegeschikt wordt, maar door hetwelk (blijvende hetzelfde niettemin in zijn geheel) alsnog zonde kunnen geschieden, dat er ganschelijk niemand zoude zalig worden, dat kan het fundament der zaligheid niet wezen. Nu zoodanig is het besluit, naar het gevoelen der Remonstranten. Derhalve, enz.

En het is van geen belang, dat in dit besluit melding gemaakt wordt van Christus, die het fundament der zaligheid is. Want ook in het besluit van den Zoon te zenden, geschiedt melding van Christus; ja, dat meer is, aldaar wordt Christus geordineerd, ten einde Hij de zaligheid, en alle geestelijke zegeningen, verdiene; en evenwel nochtans zoo zullen de Remonstranten dit besluit niet bekennen het fundament der zaligheid te zijn, dewijl zij hetzelfde stellen, als voorgaande hetgene, 't welk zij noemen het fundament der zaligheid.

III. Hieruit blijkt, dat de mensch in geenerlei wijze, kan noch moet zeker wezen van zijne zaligheid, zoolang hij leeft, en dat dit ten onrechte gezegd wordt het fundament te zijn der zekerheid van de zaligheid.

Nu, uit het besluit der Remonstranten kan, noch moet de mensch zeker wezen van zijne zaligheid, zoolang hij leeft. Derhalve, enz.

Het eerste deel dezer gevolgrede blijkt bij zichzelf.

Het tweede deel blijkt uit de belijdenis der Remonstranten. Want zij stellen, als te zien is in het Artikel, dat de eindelijk verkiezing (aan dewelke alleen de zekerheid der zaligheid kap hangen) aan

en omtrent dien mensch alleen geschiedt, dewelke tot den einde toe volhardt in het geloof en in de gehoorzaamheid des geloofs. Doch dat er niemand kan of moet zeker wezen van zijne volharding, zeggen zij doorgaans; Latijnsche Conf. Brand. p. 70, naastlaatste regel; Latijnsche Conf. Brand. p. 410, reg. 10; Het is prijselijk te twijfelen, of wij altijd dezelfde zullen wezen; en pag. 504, reg. 2; Geen geloovige, zonder bijzondere openbaring, kan zeker wezen, dat hij altijd in het geloof zal volbarden; en pag. 506; die eenmaal waarlijk gelooft, is niet buiten alle vreeze der verdoemenis. Laat hierbij gevoegd worden Grevinch. tegen Amesius, pag. 136, 137, en 138. En de Remonstranten gaan geheel buiten zichzelf, en schijnen zichzelf ten eenenmaal vergeten te hebben als zij de menschen dusdanig besluit leeren maken. „De geloovigen zullen zalig worden. Ik ben geloovig. Derhalve zal ik zalig worden.” Daar men veel meer aldus naar hun gevoelen behoorde te zeggen: „De volhardende geloovigen, of die nu volhard hebben, zullen zalig worden. Ik ben nu wel geloovig, maar ik heb alsnog tot den einde toe niet volhard, en ik ben ook ganschelijk onzeker, of ik tot den einde toe zal volharden, ja, ik ben niet buiten de vreeze der verdoemenis, en het kan ook geschieden, dat ik verdoemd worde. Derhalve ben ik ook onzeker, of ik zal zalig worden.”

Dusverre dan, alhoewel kortelijk, meenen wij nochtans klaar genoeg bewezen te hebben, T. Dat de predestinatie, dewelke van de Remonstranten geleerd wordt, niet zij de geheele praedestinatie, die in het Evangelie geopenbaard is.

II. En dat ook dezelve niet zij het fundament des Christendoms, der zaligheid en der zekerheid van de zaligheid. Volgt nu, dat wij zelve de predestinatie, die wij oordeelen in het Evangelie geopenbaard te zijn, en ook waarlijk het fundament des Christendoms, der zaligheid, en der zekerheid van de zaligheid te zijn, kortelijk en onderscheidelijk verklaren. Aldus gevoelen wij dan.

VAN DE VERKIEZING.

1. God heeft door zijn eeuwigen en onveranderlijken raad, naar zijn welbehagen, uit het gevallen menschelijk geslacht, eenige zekere menschen, over welke Hij zich heeft willen ontfemen, gepraedestineerd, dewelke Hij aan Jezus Christus zoude geven, krachtelijk zoude roepen tot de genade en heerlijkheid, zonde aannemen tot kinderen, door Jezus Christus, zonde rechtvaardigen, zoude heiligmaken, en ten laatste metterdaad erfgenamen zonde maken des eeuwigen levens, en dat tot prijs zijner heerlijke genade. 1 Joh. 13:18. Ik spreek van u allen niet; Ik weet wie Ik verkoren heb.

Ef. 1: 3, 4. Geloofd zij de God en de Vader onzes Heeren Jezus Christus, die ons in Hem uitverkoren heeft, eer des werlds grond gelegd was. Zoo dan heeft de mensch zichzelf niet verkoren, maar wordt verkoren van God. En niet alleen God de Vader, maar ook de Zoon Gods, is de oorzaak, fontein, en auteur onzer verkiezing.

2 Matth. 25:34. Bezit dat Rijk, dat u bereid is van de grondlegging der wereld.

Ef. 1 :4. Hij heeft ons in Hem verkoren, eer des werlds grond gelegd was.

En vs. 11. Wij zijn tot zijn lot aangenomen, als wij te voren geordineerd waren naar zijnvoornemen, die alle dingen doet naar den raad zijns wils.

2. Tim. 2: 19. Het vaste fundament Gods staat, en heeft dezen zegel: De Heere kent degenen, die zijne zijn.

Hebr. 6 :17. God, willende bewijzen de onveranderlijkheid zijns raads, enz.

Jac. 1:17. Bij denwelken (namelijk bij den Vader der lichten) geene verandering, of beschaduwing der verandering is.

Jes. 14: 27. Als de Heere der heirkrachten eenen raad besluit, wie zal denzelve te niet maken

En 46: 11. Ik roep een vogel uit het oosten, en eenen man, die mijnen raad doet, uit verre landen. Ik heb het gesproken, en zal zulks hier brengen; Ik heb het gesteld, en zal zulks doen.

Brand heeft, pag. 69, naastlaatste regel, bijgebracht 1 Cor. 13:9; Rom. 8: 23; 2 Cor. 7 :1; 1 Joh. 3 :1.

Hieruit leeren wij, dat de verkiezing, en de zaligheid der uitverkorenen vast en onbeweeglijk staat. En diensvolgens, al is het, dat het geloof der uitverkorenen, de aanneming tot kinderen, de heiligmaking, en de zaligheid, zoolang `zij hier strijden, niet ten volle vervuld zij, dat daar nochtans geene verkiezing, niet ten volle vervuld, geene niet eindelijke, geene ten halve afgebrokene of blijvende, en geene wederroepelijke kan wezen.

3. Matth. 11: 25. Dat Gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt, en hebt dezelve den kleinen geopenbaard; vs. 26; Ja, Vader! want het heeft U alzoo behaagd.

En 20: 14. Ik wil dezen laatsten geven, gelijk als u.

Vs. 15. Is het mij niet geoorloofd te doen, wat ik wil in mijn goed?

Zoo dan kan daar niet wezen eenige voorgaande, bewegende oorzaak, om de verkiezing te maken tot de genade en heerlijkheid. Noch in den mensch, aan denwelken de genade en heerlijkheid geschiedt, kan of moet daar iets bedacht worden, hetwelk God bewogen heeft, of als bewogen heeft, dat Hij die genade en heerlijkheid aan hen zou ordineren, of geven. God mocht alle menschen laten in de zonde; Hij mocht verkiezen diegenen, die Hij niet verkoren heeft, en niet verkiezen diegenen, die Hij verkoren heeft; of Hij mocht daar minder of meerder verkiezen. Maar Hij heeft eenigen verkoren, en met name deze, en niet die. Waarom? Alleen daarom, overmits het Hem alzoo behaagd heeft.

4. Joh. 15:19. Ik heb u verkoren uit de wereld.

Rom. 9: 21. En heeft de pottbakker niet macht over het leem, uit denzelfden klomp te maken het eene vat ter eere, en het andere ter oneere?

Vs. 22. Maar zoo, God, willende toorn bewijzen, enz.

De toorn geeft te kennen, dat er zonde is, gelijk ook straf; zoodanige, voorwaar, als voor ons is het maken van het vat ter oneere.

En derhalve, zoo is de praedestinatatie geene oorzaak van den val.

5. Rom. 9:13. Ik heb Jakob lief gehad, en Ezau gehaat.

2 Tim. 2:19. De Heere kent diegenen, die zijne zijn.

Joh. 17 :9. Ik bid niet voor de wereld, maar voor degenen, die Gij Mij gegeven hebt.

Vs. 20. En Ik bid niet alleen voor die, maar ook voor diegenen, die door hun woord in Mij gelooven zullen.

En daarom bekennen wij niet eenige zoodanige algemeene, en onbepaalde verkiezing, door dewelke te stellen, het alsnog zoude kunnen geschieden, dat er niemand zoude zalig worden.

Hieruit blijkt ook klaarlijk, dat het getal der uitverkorenen niet kan verminderd of vermeerderd worden, en dat diegenen, die God voor de zijnen houdt, in alle verzoeking onbeweeglijk blijven staan, en diensvolgens, dat ook de verkiezing onbeweeglijk blijft staan.

6. Rom. 9:16. De verkiezing is niet desgenen, die wil, noch desgenen, die loopt, maar des ontfermenden Gods.

Vs. 18. Hij ontfermt, wien Hij wil, en verhardt, wien Hij wil.

De voorhenen gaande oorzaak van de verkiezing is de barmhartigheid Gods, dat is, Godes, die daar wil ontfermen, genadige genegenheid jegens eenigen, die ellendig zijn, maar niet daarom, overmits zij ellendig zijn; want zij waren allen ellendig, en alleen over eenigen heeft zij zich willen ontfermen.

Maar, aangezien ontferming over de ellendigen te kennen geeft ellendigheid, zoo heeft God dien ellendige bemerkt, dien Hij verkoren heeft. Derhalve heeft Hij hem dan aangezien niet geloovig, niet heilig, niet dengene, die den loop der Godzaligheid volbracht had. Want zoodanig een is ganschelijk nu bevrijd van alle ellende, namelijk niet alleen van de schuldigheid der verdoemenis en van de heerschappij der zonde, maar ook van het lichaam der zonde en des doods.

Ja, dat meer is, hieruit besluiten wij, dat er geene andere verkiezing zij der heiligen des Ouden Testaments, en geene andere des Nieuwen Testaments; dewijl er eene en dezelfde ellende der volkeren van beide de Testamenten, eene en dezelfde wijze van ontferming over de ellendigen, een en dezelfde weg om uit de ellende door Christus te geraken; gansch en geheel moet gesteld worden; Joh. 14:6; Rand. 4:12; Hebr. 11: 5, 6; Luc. 1: 68; enz.

7. Ef. 1: 5. Die ons gepraedestineerd heeft, *srpooioa5*. [pröoorisas].

Rom. 8: 29. Die Hij te voren gekend heeft, dezelve heeft Hij gepraedestineerd, *lrpoápio•e*. [pröoorise].

Hij heeft dan in orde eer het einde aangemerkt, dan de middelen; en daar benevens zijn einde even gelijk met het einde des menschen, zoodat wij gelooven, dat God besloten heeft, tot lof zijner genade (dit is het einde Gods) eenige zekere personen te verkiezen ten eeuwigen leven (gelijkerwijs dit het uiterste einde des menschen is, alzoo is het ook het middel om de eere Gods te verklaren), die Hij aan Christus zou geven, enz.

Dit zijn de middelen, om den mensch te brengen tot zijn einde, 't welk hem alreede van te voren toegeschikt is in zijne verkiezing. Want wij kunnen zelfs met onze gedachten niet begrijpen, hoe Hij ons gepraedestineerd heeft, die Hij aannemen zou tot kinderen, ten ware God van te voren iets zekers bij zichzelve besloten had, van de erve mede te deelen, en dat ook aan ons mede te deelen.

8. Joh. 17:6. Ik heb uwen naam den menschen geopenbaard, die Gij Mij gegeven hebt, die afgezonderd zijn van de wereld. Zij waren uwe, en Gij hebt ze Mij gegeven.

En 6: 37. Al wat Mij mijn vader geeft, dat zal tot Mij komen.

Deze geving gaat ganschelijk voor het geloof; want komen is gelooven, gelijkewijs als het blijkt uit den ganschen tekst. Zoo dan is Christus, als God en mensch, en als Middelaar, het fundament en de verdienende oorzaak onzer zaligheid, en aller onzer goederen, dewelke van de eeuwige verkiezing te voren bereid zijn, en dewelke indertijd van God gegeven worden. Ja, hetzelfde is ook het fundament der verkorenen.

9. Rom. 8:30. Die Hij gepraedestineerd heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen.

1 Thess. 1:4. Dewijl wij weten, dat wij van God verkoren zijn.

Vs. 5. Want ons Evangelie bestaat bij ulieden niet alleenlijk in het woord, maar ook in de macht.

2 Thess. 2: 13. Wij moeten God altijd danken voor u, dat u God van den beginne verkoren heeft tot zaligheid, door de heiligmaking des Geestes, en het geloof der waarheid.

2 Petr. 1: 3. Zijne Goddelijke macht heeft ons alles gegeven, dat tot het leven en de Godzaligheid noodig is, door de kennis desgenen, die ons geroepen heeft tot de heerlijkheid en deugd.

Zoo heeft God dan niemand geordineerd tot het einde dan door middelen; Rom. 8: 28. En die Hij tot de heerlijkheid, dat is, tot de zaligheid verordineerd heeft, dezelve heeft Hij ook tot de middelen der zaligheid verordineerd, niet om die alleen aan henlieden aan te bieden, maar ook om dezelve te geven.

En daarom wordt deze roeping genoemd naar het voornemen. En diegene, die het einde begeert, die moet ook geheel ernstelijk bekommerd zijn, van de voorverordene middelen daarbij te doen. Zoodat het dwaas en goddeloos zij te zeggen: indien ik tot de zaligheid en tot het zaligmakende geloof ben gepredestineerd, zal ik het beide wel bekomen, wat het ook zij, dat ik doe. Ja, indien gij wilt zalig wezen, gelooft; indien gij het geloof begeert, hoort het Woord. Want uit het gehoor is het geloof.

De krachtige roeping, en het geloof, mitsgaders alle die dingen, die het geloof volgen, zijn vruchten en werken der verkiezing ten eeuwigen leven; opdat wij met de Remonstranten, tegen de Remonstranten Conf. 8, p. 489; Cap. 8, zelve spreken:

De predestinatie is de ware oorzaak, en zelfs de fontein, waaruit de genade, en al de andere dingen volgen. Zoo kan dan daar niet gezegd worden, dat in degenen, die verkoren zouden worden, geweest zij het voorgezien geloof, veel minder, dat die dingen in hen voorzien zijn, dewelke na het geloof volgen. Nu, aangaande diegenen, die nimmermeer geroepen worden door het gepredikte woord, dezelve kunnen wij niet gelooven (wij spreken van de volwassenen) ten eeuwigen leven verkoren te zijn.

Niet allen, die geroepen worden, worden van God geroepen. Maar door de aanspraak, dat is, door de uiterlijke predikatie worden alle diegenen geroepen, aan dewelken het Woord verkondigd wordt; maar door de kracht, dat is, door de inwendige en krachtige roeping des H. Geestes, worden alleen geroepen de uitverkorenen.

Maar ook niet alleen worden zij geroepen tot de zaligmakende genade en heerlijkheid, dewelke van God door eene inwendige kracht des Geestes geroepen worden. Want twee dingen moeten daar gepredikt worden: de wet en het Evangelie. Het eerste leert de zonde, en werkt de gramschap; het andere verkondigt de genade en heerlijkheid.

Het eigene opzicht, en het rechte voorwerp van de prediking der eerste, dewelke voorhenen moet gaan, is de mensch, zijnde dood in de zonden; maar van het andere, hetwelk nader moet volgen, is de mensch, in denwelke de zonde weder levend is geworden.

Het einde van het eerste is niet altijd, dat de mensch aangepord wordt, om de zaligmakende genade, mitsgaders om de eeuwige zaligheid zelve te begeeren; Matth. 11: 28; Luc. 25:47; Joh. 7:37; maar dikwijls alleen, opdat hij, om eene lichamelijke weldaad te ontvangen, door de betrachting van

boetvaardigheid, bekwaam gemaakt worde; Jona 3: 5, enz.; Ps .99: 8; 1 Kon. 21:29; maar van het andere is het einde alleen, om den mensch de zaligmakende genade en de heerlijkheid deelachtig te maken. Aangezien dit zoo is; alhoewel wij gelooven, dat er niemand uit zichzelf, en door zijne eigene kracht, behoorlijke droefheid over zijne zonde kan ontvangen, noch ook kan bekeerd worden, zelfs ook niet, zoo wanneer hij door de aanspraak, dat is, door de uiterlijke predikatie der wet geroepen wordt, maar dat het ook van noode zij, dat diegene, die zulks doet, ook door de kracht, dat is, door de inwendige stem Gods geroepen worde, ja, dat zelfs ook God de droefheid en de bekeering werkt; nochtans, overmits God dikwijls alleen voorneemt,

aan den bekeerden zondaar eenig uiterlijk goed te geven, of eenige bijzondere en buitengewone straffen weg te nemen; zoo besluiten wij, dat ze niet allen tot de zaligmakende genade, en heerlijkheid geroepen worden, dewelke van God, of door de inwendige kracht Gods, geroepen worden.

10. Ef. 1: 5. Die ons gepredestineerd heeft, om aan te nemen tot kinderen, door Jezus Christus.

Nademaal Hij ons tot de aanneming tot kinderen verkoren heeft, zoo heeft Hij dan zekerlijk niet verkoren diegenen, die Hij nu van te voren voorzag, dat geloovig zouden wezen. Want door het geloof worden wij aangenomen tot kinderen Gods. Nu, indien wij kinderen zijn, zoo zullen wij ook erfgenamen zijn; Joh. 1:12; Gal. 3:26; Rom. 8: 15, 16, 17; Ef. 1: 3, 14. Derhalve, zoo haast als wij den Geest dezer aanneming tot kinderen ontvangen hebben, zoo mogen wij ook van onze verkiezing zeker zijn.

11. Rom. 8: 30. Die Hij geroepen heeft, dezelve heeft Hij ook gerechtvaardigd

En hieruit blijkt, dat de rechtvaardigmaking, dat is, de genadige en zaligmakende vergiffenis der zonden, zij eene vrucht, een gevolg en een werk der verkiezing, dat is, dat de gerechtvaardigden niet verkoren worden, maar dat de verkorenen gerechtvaardigd worden. Niet, dat wij gelooven, dat alle uit verkorenen gerechtvaardigd zijn, want dezelve zijn ook niet allen geroepen; maar wij zeggen, dat het niet kan geschieden, dat diegenen, die God verkoren heeft om te roepen en geloof te geven, niet mede zouden geroepen worden, het geloof hun gegeven worde, en zij door het geloof gerechtvaardigd worden.

12. EL 1: 4. Hij heeft ons verkoren, opdat wij heilig en onstraffelijk zouden wezen voor Hem, door de liefde.

1 Petr. 1:2. Die verkoren zijn naar de voorkennis Gods des Vadérs, tot de heiligmaking des Geestes.

En hierom bevelen wij den lieden zoo zeer de heiligheid des levens, en de ernstige betrachtiging der Godvruchtigheid, en alle andere dingen, die ons tot de Godvruchtigheid kunnen helpen; gelijk daar zijn de gebeden, vasten, waken, afsterving des vleesches, vermindering der zonde, enz. Daarom drukken wij ook zoo dikwijls de lieden in de spreuk des Apostels, Fil. 2:12: werkt uws zelfs zaligheid met vreezen en beven.

En 1 Cor. 10: 12. Wie van zichzelf denkt dat hij staat, die zie toe, dat hij niet valle.

En 2 Petr. 1: 10. Weest naarstig om uwe beroeping en verkiezing vast te maken. En een ieder, die den naam van Christus noemt, wike van de ongerechtigheid. Want wij gelooven ganschelijk, dat zoo velen, als er door den Geest Gods geleid worden, kinderen Gods zijn; en, indien iemand den Geest van Christus niet heeft, dat die Hem ook niet toekomt, en dat alle diegene, die van Christus zijn, het vleesch gekruist hebben, niet alle zijne genegenheden en begeerlijkheden. Derhalve, zoo houden wij alle diegenen voor openbare godloozen, dewelke zeggen, dat zij, wat zij ook doen, evenwel buiten allen twijfel zullen zalig worden, overmits zij namelijk uitverkorenen zijn. Ja, wij zeggen, dat een ieder uit de vrucht van den boom, uit de werken van 't geloof, en dat hij beide uit de inwendige en uitwendige heiligheid, dat is, uit den Geest der aanneming tot kinderen en der heiligmaking en uit de werken van dien Geest, over zijne verkiezing moet oordeelen, ja, op geene andere wijze mag oordeelen. Zonder heiligheid zal niemand God zien. En alhoewel niemand anders dan die geheiligd is, zalig wordt, nochtans zijn ze daarom niet verkoren ter zaligheid, dewelke God in zijne gedachten te voren alreede bekende geheiligd te zijn. Want God heeft ons even zoowel verkoren tot heiligheid als tot zaligheid; het is wel waar, eer tot deze, als tot die, zoo als wij hier boven gezegd hebben, alhoewel nochtans niet tot deze (dat is tot de zaligheid), anders dan door die (dat is door de heiligheid).

13. Matth. 25: 34. Komt, bezit dat Rijk, u door recht der erfenis bereid, enz.

En 20: 23. Te zitten tot mijne rechter en tot mijne linkerhand zal gegeven worden dengene, dien het

van mijnen hemelschen Vader bereid is. 1 Petr. 1:4. Tot eene erve, die in de hemelen bewaard is voor u. Luc. 12:32. Het heeft uwen Vader behaagd, u dat Koninkrijk te geven.

Gelijk wij uit genade kinderen worden, alzoo worden wij ook in de bezitting der erve gesteld, ganschelijk uit genade, barmhartiglijk, en geheel buiten verdienste. Zoo wordt dan kwalijk gezegd, dat het eeuwige leven van God als eene belooning toegevoegd wordt, en dat hetzelfde aan diegenen gegeven wordt, die de voorwaarden, die Hij voorgeschreven heeft, nakomen of vervullen. Want het leven te geven als eene belooning, nadat die voorwaarde nu alreede volbracht is, onder dewelke het eeuwige leven, als eene belooning toegevoegd was, is niet geheel uit genade en naar het welbehagen het leven geven, maar uit kracht van schuld.

14. Ef. 1: 6. Tot prijs zijner heerlijke genade, door dewelke Hij ons genadiglijk aangenaam heeft gemaakt in dien Beminde. En dat in het geheel, zoodat er ganschelijk niets zij voor de werkenden, geloovenden, en volhardenden, van hetwelke hij, als van wege het zijne, in eenigerlei wijze mag roemen. Dusverre van de verkiesing. En dat deze leer van de verkiesing, met recht gezegd wordt te zijn het fondament des Christendoms, der zaligheid, en der zekerheid van de zaligheid; zulks bewijzen wij hieruit.

I. Het besluit, door hetwelk de zaligheid onfeilbaarlijk toegevoegd wordt aan zekere personen, en door hetwelke te gelijk de noodige middelen geordineerd worden ter zaligheid, en uit welks kracht; van den eersten oorsprong aan, en krachtiglijk; de mededeeling vloeit, zoo van de noodige middelen ter zaligheid, als van de zaligheid zelve; datzelve wordt waarlijk gezegd te zijn het fondament der zaligheid. Zoodanig is datzelve besluit, 't welk nu van ons beschreven is. Derhalve, enz.

II. Dat besluit, 't welk ons leert geheel aan Christus te hangen, en van Hem alleen de gansche zaligheid te begeeren, en hetwelk tegelijk ook te kennen geeft alle de middelen, door dewelke men alleen tot de mededeeling van Christus en der zaligheid komt; datzelve vervat, of datzelve is, het fondament des Christendoms. Zoodanig is datzelve besluit, 't welk nu van ons beschreven is. Derhalve, enz.

III. Het besluit; 't welk daar stelt, dat de eeuwige zaligheid onfeilbaarlijk, en onwederroepelijk bereid is allen en een iegelijk, dewelke eenmaal waarlijk deelachtig zijn geworden aan de middelen ter zaligheid noodig; datzelve is het fondament der zekerheid van de zaligheid. Zoodanig is dat besluit, 't welk nu van ons beschreven is. Derhalve, enz.

Want aldus leeren wij de besluiten te maken, en eerstelijk in 't algemeen.

Alle diegenen, die God verkoren heeft van eeuwigheid, dezelve zullen onfeilbaarlijk zalig worden; nu

Alle diegenen, over dewelke God zich heeft willen ontfermen, dezelve heeft Hij van eeuwigheid verkoren.

Derhalve,

Alle diegenen, over welke God zich heeft willen ontfermen, dezelve zullen onfeilbaarlijk zalig worden.

Het is eene sluitreden van vast bewijs, en alle de deelen er van kunnen over en weder over omgekeerd worden. Daarna maken wij aldus de toeëigening in bijzonder.

Alle diegenen, over dewelken God heeft willen ontfermen, dezelve zullen onfeilbaarlijk zalig worden.

Over mij heeft God zich willen ontfermen; derhalve, zoo zal ik onfeilbaarlijk zalig worden.

Het tweede deel van deze sluitreden wordt bewezen; Want

1. Hij heeft mij aan Christus gegeven. Hetwelk ik besluit uit mijn levend geloof; Joh. 6:37.

2. Hij heeft mij krachtiglijk geroepen. En zulks besluit ik mede uit mijn geloof; Rom. 10: 17.

3. Hij heeft mij aangenomen tot een kind door Christus. Zulks leert mij de Geest der aanneming tot kinderen, met denwelke ik verzegeld ben; Rom. 8: 16; Gal. 4: 6. Insgelijks leert mij zulks mijn geloof, Joh. 1: 12, Gal. 3:26.

4. Hij heeft mij gerechtvaardigd. Zulks weet ik uit den vrede van mijn geweten, Rom. 5: 1.

5. Hij heeft mij geheiligd. Zulks getuigt mij ten deele mijn leven, en bijzonderlijk de gestaltenis mijns gemoeds en van mijn geweten; Hand. 15: 9; Matth. 12: 34, 35; Col. 3: 12, 13, 14, 15, 16, 17.

Alhier, zoowel in het besluit, als in de uitvoering des besluits, dat is, zoowel daar ik in 't gemeen

spreek, als daar ik spreek in bizondere toeigening, zijn alle dingen, niet des loopenden, noch des willenden, maar des ontfermenden Gods.

En op deze wijze word ik van achteren allerverzekerdst van mijne verkiezing. En wederom uit mijne verkiezing, dat is, uit den vorsten oorsprong, word ik allerverzekerdst van mijne volharding, en bijgevolg van mijne zaligheid.

Hetwelk, voorwaar, de meeste en zekerste troost is. Ook is daar niet te vreezen, dat diegenen, die zulks doen, tot zorgeloosheid zullen vervallen. De zaak is gansch klaar.

Volgt nu, dat wij verklaren, wat wij gevoelen.

VAN DE VERWERPING.

Wij gelooven, dat anderen, over welke God zich niet heeft willen ontfermen, voorbij gegaan zijn, en in den val gelaten zijn, dewelke aan Christus niet gegeven zijn, aan dewelken Hij de zaligmakende kennis van Christus en zijn Evangelie, mitsgaders het geloof, door hetwelk zij aangenomen worden tot kinderen, en gerechtvaardigd worden, overmits het Hem alzo behaagd heeft, nooit voorgenomen heeft te geven; maar, om hunner zonden wil, eenigen zelfs in dit leven verhardende, en in eenen onbedachtzamen zin overgevende, doch allen te zamen na dit leven, voorgenomen heeft met de eeuwige verdoemenis te straffen, en dat om te bewijzen zijnen toorn, mogendheid en gerechtigheid.

1. Rom. 9: 18. Hij ontfermt, wiens Hij wil.

Over dewelken God zich in der tijd ontfermt, over dezelve wil Hij zich, en heeft Hij zich van eeuwigheid willen ontfermen. Daarentegen; over dewelken Hij zich niet ontfermt, over dezelve wil Hij zich niet of heeft Hij zich niet willen van eeuwigheid ontfermen. Zoo is dan de wil, en het wel 1 behagen Gods de eenige oorzaak, gelijk van hunlieder verkiezing, alzo van de nietverkiezing van deze; en de eenige en geheele stof van beide, zoo der verkiezing, als der nietverkiezing, is de ellendige mensch, zijnde door zijne eigene schuld, aan de zonde en de gramschap Gods onderworpen. Derhalve, gelijk een ieder, die verkoren is, barmhartiglijk verkoren is, zoodat hij in geenerlei wijze mag roemen, noch zich boven een ander verheffen; alzo heeft ook diegene, die niet verkoren is, rechtvaardiglijk kunnen niet verkoren worden; een zoodanige heeft geene reden, waarom hij rechtvaardiglijk klage, anders dan van zijne eigene schuld, Rom. 9 :14, 15.

2. Matth. 24: 40. De een zal aangenomen worden, en de andere gelaten.

Rom. 11: 7. De uitverkorenen hebben het verkregen; de anderen zijn verhard geworden.

Zoo heeft God dan diegenen ellendig, verdorven, onderworpen onder de zonde en den toorn, genegen tot kwaad, onbekwaam tot enig zaligmakend goed, gevonden, dewelke Hij niet verkoos of voorbijging, zoodat Hij ganschelijk alleen hen zoodanigen gelaten heeft, als zij door hunne eigene schuld waren, maar hen zoodanigen geenszins gemaakt heeft door enig besluit van Hem.

3. Joh. 17: 6. Den menschen, die Gij Mij gegeven hebt, zijnde afgezonderd uit de wereld.

Zoo heeft Hij dan aan Christus de geheele wereld niet gegeven. Rom. 9: 3. Ik zoude zelf wenschen vervloekt te zijn, afgezonderd van Christus. Zoo zijn dan de verworpenen afgezonderd van Christus.

Joh. 6: 37. Al wat mijn vader Mij geeft, dat zal tot Mij komen. Die derhalve tot Christus nooit komen, dat is, die in hunne ongeloovigheid blijven, die worden daaruit bekend, dat ze aan Christus niet gegeven zijn. Maar hiervan zal breder gesproken worden in het tweede Artikel.

4 Matth. 13:11. Ulieden is gegeven de verborgenheden des Koninkrijks der hemelen te verstaan, maar hunlieden is dat niet gegeven. Joh. 10: 26. Gijlieden gelooft niet, want gij zijt van mijne schapen niet.

2 Thess. 3:2. Het geloof is niet aller menschen.

Hand. 13: 48. Daar geloofden er zoovelen, als er ten eeuwigen leven geordineerd waren.

Zoo ontkennen wij dan, dat alle wetenschap van Christus en van het Rijk der hemelen, en alle blijdschap, die in het hart der menschen verwekt is, zij het ware en zaligmakende geloof. Hetwelk daaruit bewezen wordt.

Diegene, die droefenis van zijne zonde, die naar God is, niet gehad heeft, die heeft het zaligmakend geloof niet gehad.

Die in godloosheid en in ongeloovigheid sterft (hoedanig hij ook in dit leven geweest zij), die heeft geene droefenis van zijne zonde, die naar God is, gehad.

De reden daarvan is hetgeen gezegd wordt, 2 Cor. 7: 10.

Derhalve, zoo heeft ook een zoodanige het zaligmakend geloof niet gehad. Maar hiervan zal breeder gehandeld worden in het vijfde Artikel.

5. Ef. 1: 13. In hetwelk gij ook, nadat gij geloofd hebt, zijt verzegeld geworden, door den H. Geest der belofte. Vs. 14. Dewelke is het pand onzer erve.

Joh. 1: 12. Zooveel als Hem aangenomen hebben, dezelve heeft Hij deze waardigheid gegeven, dat zij kinderen Gods zouden worden, namelijk, dengenen, die in zijnen naam gelooven.

Diegenen dan, die Hij niet voorgenomen heeft het geloof te geven, dezelve heeft Hij ook niet voorgenomen aan te nemen tot kinderen, en diensvolgens ook niet te rechtvaardigen, noch te heiligen. Want door 't geloof worden wij gerechtvaardigd, en door het geloof worden onze harten geheiligd.

Derhalve wordt ons, voorwaar, ook ten onrechte tegengeworpen, evenals of wij leerden, dat de verworpenen niet kunnen behouden worden, al deden zij alle de werken der heiligen. Want alhoewel wij niet ontkennen, dat er vele dingen in schijn van de geveinsden geschieden, dewelke zelfs inderdaad zouden mogen schijnen aan de werken der heiligen niet ongelijk te wezen; evenwel nochtans zoo zeggen wij, dat het niet kan geschieden, dat er iets van henlieden zou gedaan worden; ik zeg, zoolang zij geveinsden blijven, 't welk waarlijk en in zijne rechte behoorlijkheid goed zij. En zulks beweren wij uit Matth. 7:16,18; vergelijkende dezelve plaats met Matth. 12:34, en Hand. 15:9.

6. Matth. 11: 25, 26. Dat Gij dit voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt. Ja, Vader! want het heeft U zoo behaagd. En derhalve, de eenige oorzaak, gelijk van de zaligheid, zoo ook van de uitdeeling en bediening der middelen, zijnde ter zaligheid noodig, verklaren wij te zijn het welbehagen Gods, en zijn allervrijste, mitsgaders allergerechtigste en allerwijste wil. En op deze wijze wordt God niet gesteld eene stellige oorzaak te zijn van de ongeloovigheid, maar alleen eene ontkennende; dewijl de mensch zelf de stellige oorzaak is zijner ongeloovigheid, zoo hij door zijne eigene schuld blind, verkeerd, en onmachtig ten goede geworden is, en niet kan gelooven.

7. Matth. 13:11. Maar hunlieden is het niet gegeven. Derhalve heeft Hij ook niet voorgenomen gehad hunlieden het te geven. Want Gode zijn van alle eeuwen alle zijne werken bekend.

En tot nu toe is alles aan en omtrent de verworpenen, aan de zijde van God, alleen ontkennend te bemerken, en in het minste niets stelligs. En, gelijk deze ontkenning, of nietwillen, niet kan zijn eene stellige oorzaak van eenige zonde; zoo gelooven wij ook niet, dat de zonde, onder dewelke diegenen onderworpen waren, die niet verkoren werden, de oorzaak zij dezer ontkenning of van dit nietwillen.

8. Rom. 1: 28. God heeft hun overgegeven in een verstand, zijnde zonder eenig oordeel, opdat zij deden wat niet betaamde.

En Cap. 9: 18. Hij verhardt, dien Hij wil.

Joh. 12: 40. Hij heeft hunne oogen verblind, en hun hart verhardt, opdat zij met de oogen niet zien, en met het hart verstaan, en bekeerd worden, en Ik ze gezondmake.

Dit zijn werkingen van de straffende gerechtigheid; en daarom stellen wij de zonde eerst voorhenen, zonder welker aanschouwing wij niet gelooven, dat God iemand is straffende; en derhalve, zoo meenen wij ook, dat God zelfs deze straf niet besloten heeft anders dan over de zondaren. Zoo dan, de zonden voorhenen gesteld zijnde, zoo handelt God aan en omtrent de verworpenen stelliglijk.

9. Matth. 25:41. Gij, vervloekten! gaat weg van Mij in het eeuwige vuur!

Judas, vers 4. Die nu in voortijden tot deze zelfde verdoemenis te voren opgeschreven zijn.

2 Thess. 1: 9. Dewelke zullen straf lijden de eeuwige verderving, verdreven zijnde van het aangezicht des Heeren, en van de heerlijkheid zijner macht.

God verdoemt de menschen om hunne zonden, en heeft ook besloten dezelve te verdoemen om hunne zonden.

10. Rom. 9:14. Is er dan ongerechtigheid bij God? Dat zij verre.

En vers 22. Wat? Indien God, willende toorn bewijzen, en zijn mogendheid bekend maken, enz.

Dit is het uiterste einde Gods geweest in de verwerping, bij Hem aangemerkt. Nu, toorn en gerechtigheid stellen kennelijk voorhenen de zonde. Zoodat ons ganschelijk en ten hoogste ongelijk geschiedt, zoo wanneer wij gezegd worden te gelooven: Dat God besloten heeft de menschen te verdoemen, zonder eenig aanschouwen te nemen op de zonde, die zij bedreven hebben.

Want; hetzij dat gij de zonde aanmerkt, dewelke wij allen bedreven hebben in Adam, hetzij dat gij aanmerkt de zonde, dewelke wij dagelijks, zoolang wij leven, zijn doende; wij gelooven, dat God, straffende den mensch met den eeuwigden dood, altijd opzicht neemt op hunne zonde, en zelfs ook op de zonde niet alleen der ongeloovigheid, indien het bijzonderlijk verstaan wordt, maar ook van alle ongehoorzaamheid. En dusverre ook kortelijk van de verwerping, alzoo daarvan weinig in de Schriftuur gelezen wordt.

En niemand kan uit deze leer eenige wettelijke gelegenheid nemen, of eenige oorzaak aangrijpen, om te veronachtzamen of te versmaden het gehoor van het Woord Gods en te wanhopen van zijne zaligheid. Want, indien iemand aldus eenig besluit maakt:

„Alle diegenen, over dewelke God zich heeft willen ontfermen, dezelve zullen onfeilbaarlijk zalig worden. Over mij heeft God zich niet willen ontfermen, want Hij heeft zich over mij nog niet ontfermd;

Derhalve zoo zal ik niet onfeilbaarlijk zalig worden ;”

wij antwoorden: Dat sommigen vroeger, en sommigen later barmhartigheid geschiedt; dat deze geroepen worden ter zesder, en dieter elfder ure; en dat de moordenaar, die in het einde zijns levens tot Christus gekomen is, zooveel ontvangen heeft, als de anderen, die, hun geheele leven door, God gediend hebben; dewijl het eeuwige leven niet naar verdienste gegeven wordt, maar uit genade. Aangezien dan in alle andere dingen, die het tegenwoordige leven aangaan, een ieder van zichzelf het beste hoopt, en alle middelen aanwendt, door dewelke hij meent, dat hij datgene zal kunnen bekomen, wat hij is hopende; zoo vermanen wij allen en een iegelijk, dat ze ook geenszins in gebreke willen wezen voor zichzelf, in die dingen, dewelke daar belangen het toekomstige leven, en bovenal, dat zij het Woord Gods willen hooren, of misschien God te eeniger tijd hen bekeering wil geven tot kennis der waarheid, opdat zij, ontvangende de gezondheid huns verstands, uit de strikken des duivels mogen ontgaan. Zoo geven wij dan daarom den moed van niemands zaligheid verloren, zoolang hij leeft; ook laten wij niet toe, dat iemand twijfele, tenzij dat klare teekenen van verwerping, verblinding namelijk, en de zonde tegen den H. Geest, dewelke ter dood is, en voor dewelke het niet geoorloofd is te bidden, in iemand kennelijk en merklijk gevonden werden.

DIT IS BEHOUDENS BETER OORDEEL, ONS GEVOELEN, OVER DIT EERSTE ARTIKEL.

← HET OORDEEL DER GEDEPUTEERDEN VAN DE ZUIDHOLLANDSCHE SYNODE.

OVER HET EERSTE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN, HETWELK IS VAN DE
GODELIJKE PRAEDESTINATIE.

De gedeputeerden van de ZuidHollandsche Synode, hebbende alles in de vreeze des Heeren naar den regel des Goddelijken Woords, naarstiglijk en aandachtiglijk overwogen, verklaren

I. VAN DE VERKIEZING.

Dat de verkiezing, of de praedestinatie er zaligheid, beteekent het allervrijste besluit Gods, door hetwelk Hij bij ziehzelven van eeuwigheid besloten heeft zekere bizondere personen; zijnde door geene dadelijkheid, hoedanigheid, geschiktheid, of Evangeliesche en genadige waardigheid, hen inklevende, of van te voren in hen voorzien, onderscheiden; uit het gansche menschelijk geslacht af te zonderen, door zijn Woord en Geest te roepen, het ware geloof te geven, in hetzelfde tot den einde des levens te behouden, en door het geloof in Christus te rechtvaardigen, te heiligen, en te verheerlijken, tot prijs zijner heerlijke genade.

GEVOLGREDEN.

Zoodat zij met dit eenige besluit, 't welk zij onderscheiden van de rechtvaardigmaking, gevoelen, dat God die bizondere personen niet alleen de heerlijkheid, maar ook zijne genade, door dewelke zij

zekerlijk en krachtiglijk ter heerlijkheid zouden mogen gebracht worden, geordineerd, en van te voren bereid heeft: Of: Dat Hij henlieden niet alleen tot het einde, 't welk is het eeuwige Ieven, maar te zamen ook tot alle de middelen, noodig zijnde om dit einde te verkrijgen, geordineerd heeft, en dat Hij dezelve te zijner tijd zekerlijk en krachtiglijk aan hen is aandienende. 2. En diensvolgens, dat de ordineering tot de genade zichzelf even zoo wijd is uitbreidende, als de ordineering tot de heerlijkheid, en alzoo van gelijken wederom aan de andere zijde. 3. Dat de verkiezing van alle diegenen, die zalig worden, zij één en van eenerlei wijze. 4. Dat alle diegenen, dewelke dezer middelen door de genade Gods deelachtig geworden zijn, uit dezelve zekerlijk mogen en moeten besluiten, dat zij van God tot het eeuwige leven van eeuwigheid verkoren zijn. Zulks leeren deze plaatsen der Schriftuur. Aan de Ef. 1: 4, 5; Matth. 20:16, en cap. 14:22; 2 Tim. 2:19; Rom. 9:11,12,13; Rom. 8:29,31, en zoo voorts vervolgens; aan de Gal. 1: 15; Matth. 24:21; Marc. 13: 22; Ef. 1:11, 12; 1 Cor. 2:12; 2 Cor. 13: 5, en dergelijke meer.

ZOO VERWERPEN ZIJ DAN.

- I. Dat de verkiezing, of predestinatie ter zaligheid, in de H. Schriftuur niets anders beteekent, dan een besluit Gods, door hetwelk Hij in 't algemeen besloten heeft de geloovigen, en die in de gehoorzaamheid des geloofs zijn volhardende, te rechtvaardigen en het eeuwige leven te geven.
- II. Dat de besluiten der verkiezing en der rechtvaardigmaking eenvormig en gelijkvormig zijn.
- III. Dat God de volhardende geloovigen wil recht vaardigmaken en het eeuwige leven geven; dat datzelfde zij het gansche en geheele besluit der predestinatie ter zaligheid, in het Evangelie geopenbaard.
- IV. Dat in dit besluit der verkiezing het eeuwige leven een aanzien hebbe niet van eenig einde, 't welk van God volstrektelijk zonde aangemerkt zijn, maar alleen van eene belooning, dewelke in het algemeen voorgesteld wordt.
- V. Dat er eene andere verkiezing zij in het Oude, eene andere in het Nieuwe Testament; en dat God, om volstrektelijk te spreken, eenige zeer weinige menschen, als voorgangers van de andere geloovigen, door eene zekere bijzondere en gansch ongewone wijze, tot het geloof en de zaligheid heeft kunnen verkiezen, dat Hij volstrektelijk deze zoodanigen besloten heeft te brengen tot Christus, of tot de zaligheid.
- VI. Dat de verkiezing velerlei zij, namelijk, eene tot het eeuwige leven, en eene andere tot het geloof, en dat deze zich breder uitbreidt dan die; insgelijks eene volstrekte, de andere voorwaardelijk; eene onbepaalde, de andere bepaald; eene gemeene, de andere bijzonder; eene niet ten volle vervuld en wederroepelijk, de andere ten volle vervuld en onwederroepelijk; eene niet ten einde toe, de andere ten einde toe.
- VII. Dat er van de verkiezing ten leven geen zeker gevoel zij, noch ook eenige vrucht in dit leven.

II. VAN DE OORZAKEN DER VERKIEZING.

Dat God in het verkiezen alle menschen aangemerkt heeft in gelijken stand; en dat de oorzaak, waarom God eenigen verkoren heeft niet zij eenig goed (hetzij dat hetzelfde eene werking, hetzij dat het eene hoedanigheid, of eene geschiktheid, of eene genadige en Evangelische waardigheid genoemd wordt), of in den mensch nu alreede zijnde, of van God voorzien, 't welk God bewogen hebbe om te verkiezen, maar dat het alleen zij het welbehagen Gods en zijnegenadige goedgunstigheid. Ondertusschen, dat het geloof en de volharding, mitsgaders alle andere geestelijke zegeningen, middelen zijn, die van God tot de zaligheid geordineerd zijn, en zoodanige werkingen, dewelke uit de eeuwige verkiezing zijn voortvloeiende. Zulks leeren deze navolgende plaatsen der Schriftuur; Matth. 11 :26; Luc. 12:32; Exod. 35 :19; Rom. 9 :15,16,18; Deut. 7: 7, 8, en cap. 9: 6; Matth. 29: 15; Rom. 11:5; Ef. 1: 5; 2 Thess. 2: 13.

DERHALVE ZOO VERWERPEN ZIJ.

1. Dat het geloof, de bekeering, gehoorzaamheid des geloofs, heiligheid, volharding, en de geheele volbrachte loop der Godvruchtigheid, in degenen, die verkoren zullen worden, van te voren vereischte voorwaarden zijn, of oorzaken, dewelke; of uit hare eigene waardigheid en verdienste, of uit eene genadige schatting Gods; God bewogen hebben om te verkiezen.

2. Dat dezelve verkiezing Gods, in eenig aanzien, hetzij of in daad, of in bemerking, voorhenen gaat in de voorwetendheid Gods.

III. VAN DE ONVERANDERLIJKHEID DER VERKIEZING.

Dat dit besluit dezer eeuwige verkiezing, zij vast en onveranderlijk, zoodat alle uitverkorenen ten volle, onwederroepelijk en ten einde zijn verkoren, en dat geen van dezelven, al is het, dat ze uit zwakheid zwaarlijk zondigen, verworpenen kunnen worden. En derhalve, dat er bij God zij een zeker en bepaald getal der uitverkorenen, hetwelk noch vermeerderd noch verminderd kan worden.

Zulks leeren deze navolgende plaatsen: Rom. 8:29, en aldaar vervolgens; Rom. 11 :29; Jac. 1:17; Jes. 46:10; Joh. 6:39; 2 Tim. 2:12 en 19; Ps. 23:1,2, 6; Hebr. 6:17; Hebr. 10:23.

IV. HOE GOD DEN MENSCH IN 'T VERKIEZEN HEEFT AANGEMERKT.

Of God in het verkiezen de menschen aangemerkt heeft als gevallenen, dan of Hij ook hen aangemerkt heeft als nog niet gevallen, meenen zij, dat niet noodig zij daarvan eenige uitspraak te doen, als maar slechts verklaard wordt, dat God in het verkiezen alle menschen aangemerkt heeft in gelijken stand, zoodat diegene, die verkoren is, niet aangemerkt zij van God of uit zichzelf en door zijne eigene verdienste, of door eene genadige schatting, waardiger, dan een ander, die niet verkoren is; gelijkerwijs de geleerde en Godvruchtige mannen hunne gevoelens van het voorwerp der praedestinatie, welke onder elkander schijnen te verschillen, daarmede vereenigd hebben, en gelijkerwijs zij ook meenen, dat daarmede dezelve niet onbekwaamlijk kunnen vereenigd worden.

VAN DE VERWERPING.

I. DAT ER EENE VERWERPING ZIJ VAN SOMMIGEN.

1. Gelijkerwijs God van eeuwigheid niet alle menschen, maar alleen sommigen ten eeuwigen leven verkoren heeft, dat Hij ook alzoo van eeuwigheid besloten heeft tot de bovengezegde genade en heerlijkheid eenige bijzondere personen niet te verkiezen, of voorbij te gaan, en dezelven aan zichzelf over te laten, en rechtvaardiglijk om der zonden wil te verdoemen tot prijs zijner gerechtigheid. Zulks bewijzen deze plaatsen der H. Schriftuur; Rom. 9 vers 13 en 21, 22; 2. Timoth. 2: 20; 1 Petr. 2:7, 8; Jud. vers 7, 8, en diergelijke plaatsen meer.

DERHALVE VERWERPEN ZIJ DAN,

1. Dat God voorgenomen heeft niemand voorbij te gaan, of aan zichzelf over te laten, of het eeuwige leven en de genoegzame middelen tot hetzelfde niet te geven, maar dat Hij de noodige en genoegzame middelen allen menschen is aandienende, zoodat zij aan allen kunnen bevorderlijk wezen ter zaligheid, en waarlijk metterdaad ook bevorderlijk zijn, tenzij zij ze, door misbruik derzelve, zich tot hun eigen verderf zijn keerende.

2. Dat dit zij het geheele besluit der verwerping, in het Woord Gods geopenbaard, namelijk, dat God besloten heeft de ongeloovigen en onboetvaardigen te verdoemen.

II. VAN DE OORZAAK DER VERWERPING.

Dat de eenige ware en rechte oorzaak, waarom God eenigen niet te verkiezen voorbij gegaan is, zij alleen het welbehagen Gods; maar dat de oorzaak, waarom Hij besloten heeft dezelven te verdoemen, zij niet alleen de dadelijke verwerping van de aangebodene Goddelijke genade, maar ook alle hunne andere zonden, zoo erfzonde, als werkelijke zonden.

ZOO VERWERPEN ZIJ DAN,

Dat de oorzaak, waarom God eenigen verworpen heeft, zij hunne voorgeziene ongeloovigheid en onboetvaardigheid.

III. VAN DE ONVERANDERLIJKHEID DER VERWERPING.

Dat dit besluit der verwerping zij eeuwig en onveranderlijk, zoodat de verworpenen geene uitverkorenen kunnen worden. Zulks wordt bewezen in dezelfde plaatsen, in dewelke boven de onveranderlijkheid der verkiezing bewezen is.

DERHALVE VERWERPEN ZIJ,

Dat eenige verworpenen te eeniger tijd zouden kunnen worden uitverkorenen.

IV. VAN DE VERWERPING DER JONGE KINDEREN.

Dat alle de jonge kinderen, overmits de erfzonde, de eeuwige verdoemenis onderworpen zijn, en dat de verwerping zelfs in de jonge kinderen der geloovigen, bij hun leven en opwassen plaats hebbe; houden zij, dat de H. Schriftuur en de bevinding klaarlijk genoeg betuigen. Maar of dezelve ook plaats hebbe in de jonge kinderen der geloovigen, stervende in hunne jonge sprakelooze kindsheid, zonder werkelijke zonden, daarvan meenen zij, dat men niet nieuwsgieriglijk hebbe te onderzoeken; maar aangezien er getuigenissen der H. Schriftuur zijn, dewelke den geloovigen ouderen alle oorzaak afsnijden van te twijfelen van de verkiezing, en zaligheid hunner jonge kinderen, zoo meenen zij, dat men daarmede behoore gerust en tevreden te zijn; gelijk daar zijn, Gen. 17:7; Matth. 19:14; Hand. 2:39; 1 Cor. 7:14; en diergelijke.

**HET OORDEEL VAN DE NOORDHOLLANDSCHE BROEDEREN
OVER
HET EERSTE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN.**

Het eerste Artikel van de Remonstranten in de Haagsche Conferentie, luidt aldus:

Dat God door een eeuwig en onveranderlijk besluit, in Jezus Christus zijnen Zoon, eer des werelds grond gelegd was, besloten heeft uit het gansche zondige menschelijke geslacht, diegenen in Christus, om Christus' wille, en door Christus zalig te maken, die door de genade des H. Geestes in denzelfden zijnen Zoon Jezus gelooven, en in datzelfde geloof en gehoorzaamheid des geloofs, door dezelve genade tot den einde toe volharden zouden.

En daarentegen de onbekeerlijken en ongeloovigen in zonde en onder den toorn te laten, en te verdoemen als vreemd van Christus, naar 't woord des H. Evangelies, Joh. 3:36. Wie in den Zoon gelooft, die heeft het eeuwig leven; en wie den Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem.

Over het rechte en ware gevoelen en verstand dezes Artikels. 't welk getrouwelijk getogen is uit de Haagsche Conferentie, en uit andere uitgegevene schriften der Remonstranten, mitsgaders ook uit de verklaringen, aan deze Synode overgegeven; 't welk ook daar benevens in zekere Artikelen of vraagstukken van den eerwaardigen praeses, om een Synodaal oordeel te stellen, kortelijk vervat en voorgesteld is; hebben de Broederen van NoordHolland, in de vreeze des Heeren overwogen, zoowel de plaatsen der H. Schriftuur, als de bewijsredenen, die van de Remonstranten zelve, in de voorverhaalde Conferentie en elders hier en daar doorgaans tot bevestiging van hun gevoelen bijgebracht zijn, en, dezelve naarstiglijk alleen naar het eenige onbedriegelijke richtsnoer des Goddelijken Woords doorzocht en geproefd hebbende, zoo is het, dat zij in hunne conscientie bij zichzelve gevoelen, en met aflegging van alle menschelijke opmerkingen en inzichten oordeelen. En,

Eerstelijk verklaren zij valsch te zijn, wat de Remonstranten zeggen, dat in dit Artikel vervat zij het gansche en geheele besluit der verkiezing, waarmede er gezegd wordt, dat God door een eeuwig onveranderlijk besluit, in zijnen Zoon Jezus Christus besloten heeft de geloovigen, en die in het geloof, en in de gehoorzaamheid des geloofs zijn volhardende, zalig te maken

Want zij zeggen, dat veel meerder en grooter dingen in het besluit der verkiezing vervat worden, namelijk, dat God van eeuwigheid door een onveranderlijk besluit, en alleen naar zijn louter welbehagen, besloten heeft, uit het gansche menschelijk geslacht, zijnde in de zonde en in het verderf

vervallen, eenige en bizondere menschen gelijkvormig te maken den beelde zijns Zoons, en dezelve indertijd krachtiglijk te roepen, het geloof en de volharding te geven, te rechtvaardigen, te verheerlijken, en alzoo door Christus zalig te maken, tot prijs zijner heerlijke genade.

Want aldus betuigt de Schriftuur, Rom. 8:29. Die Hij van te voren gekend heeft, dezelve heeft Hij ook gepraedestineerd, opdat zij den beelde zijns Zoons gelijkvormig zouden worden; vers 30. En die Hij gepredestineerd heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, dezelve heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, dezelve heeft Hij ook verheerlijkt. En tot de Ef. hfdst. 1: 4. Gelijk Hij ons in Hem verkoren heeft, eer des werlds grond gelegd werd, opdat wij zouden wezenheilig en onstraffelijk voor Hem door de liefde;

vers 5. Die ons van te voren heeft geschikt, dewelke Hij zoude aannemen tot kinderen door Jezus Christus in zichzelf, naar de goedgunstige genegenheid zijns wils. vers 6. Tot prijs zijner heerlijke genade. Insgelijks, 2 Thess. 2: 13. Wij moeten God altijd danken voor u, lieve broeders in den Heere! dat u God van den beginne verkoren heeft tot zaligheid, door de heiligmaking des Geestes, en geloof der waarheid; vers 14. Waartoe Hij u geroepen heeft door ons Evangelie, om te verkrijgen de heerlijkheid onzes Heeren Jezus Christus. 2 Tim. 1: 9. Die ons heeft zalig gemaakt, en ons heeft geroepen, met eene heilige roeping, niet naar onze werken, maar naar zijn voornemen, en genade, die ons gegeven is in Christus Jezus, voor de tijden der wereld.

1 Petr. 1:2. Die verkoren zijn naar de voorkennis Gods des Vaders tot de heiligmaking des Geestes, door de gehoorzaamheid en besprenging des bloeds van Jezus Christus.

Uit welke plaatsen blijkt, dat de praedestinatie tot de gelijkvormigheid des beelde des Zoons Gods, tot de openbaring der verborgenheid van den Goddelijken wil, tot de krachtige roeping, het geloof, de aanneming tot kinderen Gods, heiligmaking des Geestes, verlossing door het bloed van Christus, en rechtvaardigmaking, in het besluit der verkiezing ingesloten worden, en dat ze daarin gesteld worden, deels als de werken en vruchten er van, deels als de ondergeschikte middelen er van. Deze dingen zijn alle te zamen in dat Artikel van de Remonstranten niet vervat. Derhalve, zoo is het niet waarachtig, dat daarin het gansche en geheele besluit der verkiezing vervat zij. Ja, wat meer is, hier is zelfs geen besluit der verkiezing. Want het zonde kunnen geschieden, dat, terwijl dit besluit blijft, of zij allen zonder uitzondering zouden gelooven en zalig worden, of dat niemand zoude gelooven, en dat zij allen zouden verloren gaan. Want alhier wordt in geenerlei wijze besloten, of daar ook eenigen zullen wezen, die gelooven zullen; ingelijks, of diegenen, die gelooven, in het geloof en de gehoorzaamheid des geloofs tot den laatsten adem huns levens toe zullen volharden. En wijders wordt daar ook niet besloten, van waar dan de geloovigen het geloof en de volharding zullen bekomen. Daar benevens, ook zelfs uit de schriften der Remonstranten blijkt het klaarlijk, dat in het Artikel het gansche en geheele besluit der verkiezing geenins vervat wordt. Want zij zelve maken, in de Haagsche Conferentie, pag. 413, als ook in hun geschrift, onlangs overgegeven, melding van een zeker bijzonder besluit, door hetwelk God besloten heeft zekere bizondere personen zalig te maken, die Hij nu zag, dat gelooven zouden, en tot den einde toe zouden volharden. Indien dit waar is, zoo heeft God iets meer besloten, dan de geloovigen, en in het geloof volhardenden zalig te maken; want het is wat anders: „Ik heb besloten de geloovigen zalig te maken ;” en wat anders: „Ik heb besloten deze of die menschen, dewelke Ik nu van te voren zie, dat gelooven zullen, en geene andere menschen zalig te maken.”

Ten tweede zeggen de Remonstranten, dat er velerlei verkiezing zij; eene algemeene en particuliere of bizondere; eene onbepaalde en eene bepaalde; eene niet ten volle vervuld, en eene andere ten volle vervuld; eene ten einde toe, en eene niet ten einde toe, eene voorwaardelijke en eene volstreckte zonder voorwaarde.

De Broeders van NoordHolland verklaren hiertegen, hoe er alleen eene eenige verkiezing zij, en diezelve bijzonder, bepaald, ten volle vervuld, ten einde toe, volstrekt en zonder voorwaarde, namelijk diegene, dewelke een weinig hier boven van henlieden uit het Woord Gods beschreven is, en dewelke, samen met de zekere zaligheid van alle en een ieder uitverkorene, zonder eenige uitzondering, ook begrijpt alle de middelen, die ter zaligheid van te voren geordineerd zijn.

Hetwelk eenige plaatsen der Schriftuur, die niet duister of weinig zijn, klaarlijk betuigen. Matth. 20:16, en 22 :14. Velen geroepen, weinigen verkoren. Luc. 10: 20. Verblijdt u, dat uwe namen geschreven zijn in de hemelen. Joh. 10: 14. Ik ken mijne schapen, en Ik word van de mijnen gekend. Joh. 13: 18. Ik spreek van u allen niet; Ik weet wie Ik verkoren heb.

Hand. 13: 18.

Daar geloofden er zoovelen, als er ten eeuwigen leven geordineerd waren. Rom. 8:29. Die Hij van te voren gekend heeft, dezelve heeft Hij ook gepraedestineerd, enz. vs. 30. Die Hij gepraedestineerd heeft, dezelve, enz.

2. Tim. 2:19. De Heere kent diegenen, die de Zijnen zijn.

Want al is het, dat, naar de manier van onze opmerking, de besluiten kunnen schijnen verscheiden te zijn, nochtans, dat het inder daad een eenig en allenkelst besluit zij, zulks blijkt daaruit, dat God een allenkelst wezen en werker is, die met eene eenige en allenkelste werking alles verstaat, wil, besluit en doet.

En aangezien uit de getuigenissen der Schriftuur, nu verhaald, klaarlijk blijkt, dat daar alleen zij eene eenige, bizondere, bepaalde, ten volle vervulde. en volstreckte verkiezing ter zaligheid, dewelke daar is, eene zekere en onfeilbare voorgaande ordineering, van het einde en de middelen, zoodat zij zekerlijk besluit het einde, 't welk is de eere Gods, en de zaligheid der uitverkorenen, samen met de middelen tot dat einde noodig zijnde, zoo is het, dat zij met recht oordeelen, dat die menigvuldige, of menigerlei verkiezing der Remonstranten beide valsch en versierd zij.

Ten derde gevoelen de Remonstranten, dat de praedestinatie ter zaligheid zij naar de voorvereischte voorwaarden des geloofs, der gehoorzaamheid, der boetvaardigheid, en der volharding tot den einde toe.

De Broeders van NoordHollandoordeelen, dat dit gevoelen der Remonstranten valsch zij; en verklaren hier tegen, dat de verkiezing zij naar het loutere, en genadige welbehagen Gods, niet naar die, noch naar eenige voorwaarden, van te voren vereischt in het verkiezen van den mensch.

Hetwelk met klare getuigenissen der Schriftuur, en ook met klare redenen bewezen wordt. Alzoo Mozes, Deut. 7: 6, 7.

De Heere, uw God, heeft u verkoren, opdat gij Hem zoudt zijn een eigen volk, uit alle volken, die op aarde zijn.

De Heere heeft ulieden niet aangenomen en u verkoren, dat de uwen meer waren dan alle volken; want gij zijt het weinigste onder alle volken, maar omdat de Heere u lief gehad heeft, en dat Hij zijnen eed hield, dien Hij uwen Vaders gezwooren heeft.

Matth. 11:25. Ik dank u, Vader, Heere des Hemels en der aarde! dat gij dit verborgen hebt voor de wijzen en verstandigen, en hebt ditzelve den kleinen geopenbaard; vs. 26.

Ja, Vader! want het U alzoo heeft behaagd.

Luc. 12: 32. En vreest niet, gij, klein kuddeken! want het heeft den Vader behaagd u het Koninkrijk te geven.

Rom. 9: 11. Als de kinderen nog niet geboren waren, noch iets goeds of kwaads gedaan hadden; opdat het voornemen Gods, 't welk daar is naar zijne verkiezing, dat is, niet uit de werken, maar uit den roepende, vast bleve; vs. 12; zoo is tot haar gezegd: De meeste zal den minste dienen; vs. 13, gelijk geschreven is: Ik heb Jakob lief gehad en Ezau gehaat; vs. 14. Want tot Mozes heeft Hij gezegd: Ik zal Mij erbarmen wiens Ik Mij erbarm, en zal ontfermen wiens Ik ontferm; vs. 16. Zoo dan, namelijk de verkiezing, is niet desgenen, die wil, noch desgenen, die loopt, maar des ontfermenden Gods; vs. 18. Zoo ontfermt Hij dan, wiens Hij wil, en verhardt, wien Hij wil.

Ef. 1:5. Die ons gepraedestineerd heeft, dewelke Hij zoude aannemen tot kinderen door Jezus Christus, in zichzelf, naar de goedgunstige genegenheid zijns wils.

De rede ook bevestigt ditzelve. Want, indien de verkiezing ware uit die van te voren vereischte voorwaarden, zoo zouden de menschen eer God verkoren hebben, dan zij van God verkoren waren geweest. Hetwelk vreemd is, en ook strijden zonde met die spreuk van Christus, Joh. 15: 16. Gij hebt Mij niet verkoren, maar Ik heb ulieden verkoren. Daarenboven, de verkiezing is niet uit het geloof, de gehoorzaamheid, boetvaardigheid en volharding, maar tot het geloof, de gehoorzaamheid, enz. Hand. 22: 14. De God onzer Vaders heeft u verkoren, opdat gij Zijnen wil zoudet weten, enz.

Ef. 1:4. Hij heeft ons verkoren, opdat wij heilig en onstraffelijk voor God zouden wezen door de liefde. Jac. 2:5. Heeft God niet verkoren de armen dezer wereld, opdat zij rijk zouden worden in het geloof, en erfgenamen des Koninkrijks, hetwelk Hij beloofd heeft dengenen, die Hem lief hebben.

1 Petr. 1:2. Verkoren naar de voorkennis Gods des Vaders tot de heiligmaking des Geestes, tot de gehoorzaamheid en de besprenging des bloeds van Jezus Christus. Daar benevens, indien de verkiezing is naar de voorwaarden, zoo zal er niemand waarlijk verkoren zijn, dan diegene, dewelke nu metterdaad boetvaardig is, geloovig is, en tot den laatsten adem zijns levens in de boetvaardigheid en in het geloof volhardende is, ja dat meer is, nu alreede in het geloof gestorven is. Nu, in de H. Schriftuur zijn en worden ook die gezegd uitverkorenen te zijn, dewelke zelfs alsnog metterdaad niet gelooven. Alzoo was Paulus verkoren, eer hij geloofde of geloovig konde gezegd worden. Insgelijks de Joden, dewelke in het einde der wereld zullen zalig worden, dezelve gelooven alsnog metterdaad niet, nochtans zoo zijn ze uitverkorenen, en worden ook van Paulus alzoo genaamd; Rom. 11: 25, 26, 28. Ja, zelfs onze Zaligmaker Christus noemt die zijne schapen, dewelke alsnog niet geloofden, maar in het toekomende te zijner tijd zouden geroepen worden, en vergaderd worden in zijne schaapskooi; Joh. 10 :16.

Ten vierde leeren de Remonstranten, dat de verkiezing tot het geloof van gelijken zij naar zekere, van te voren vereischte voorwaarden, als daar zijn, dat de zondige mensch door de wet zijne zonden bekenne, daarvan berouw hebbe, dat hij tot het eeuwigen leven geschikt zij, dat hij ootmoedig zij, klein, vroom, enz.

Dit zelve oordeelen de Broeders van NoordHolland ook valsch te wezen. En leeren daarentegen, dat de praedestinatie tot de zaligheid, en samen ook tot het geloof, zij naar het loutere en genadige welbehagen Gods, die hen praedestineert.

Want, naardien de verkiezing tot de zaligheid eene en dezelfde zij met diegene, dewelke daar is tot het geloof; en nademaal ook het geloof eene vrucht zij van de verkiezing tot de zaligheid, gelijk zulks blijkt Hand. 13:48; Daar geloofden er zoovelen als er ten eeuwigen leven geordineerd waren; en ook in meer andere plaatsen der Schriftuur, hier boven aangewezen; zoo is ook noodig, dat de verkiezing tot het geloof mede zij naar het loutere en genadige welbehagen Gods.

Maar indien deze verkiezing ware naar de voorwaarden, van te voren vereischt, zoo zonde boven deze verkiezing eene ander verkiezing van noode wezen tot die voorwaarden, en dat wederom naar van te voren vereischte voorwaarden, en alzoo zoude de opklimming of de verdere voortgang tot een oneindelijk getal oploopen.

Daarenboven, nademaal God geen oorzaak boven zich heeft, zoo kan Hij niet van eenige voorwaarde, buiten Hem zijnde, bepaald worden.

Ten vijfde zeggen de Remonstranten, dat er een zekere verkiezing ter zaligheid is, die veranderlijk is.

Hetwelk de Broeders van NoordHolland oordeelen ten eenenmaal en geheel valsch te wezen. En verklaren daarentegen, gelijk ze hierboven gezegd hebben, dat er alleen eene eenige verkiezing ter zaligheid is, dat alzoo ook dezelve gansch onveranderlijk is, en allervast blijve staan, uit kracht van den onveranderlijken raad Gods. Derhalve, het kan niet geschieden, dat iemand van de uitverkorenen vervalle, of verloren ga.

Dat zulks waar zij, getuigt Ps. 33: 11. De raad Gods bestaat in der eeuwigheid, en de gedachten zijns harten van geslacht tot geslacht. Jes. 46:13. Mijn raad zal bestaan, en al mijn welbehagen zal Ik uitvoeren. 2 Tim. 2: 19. Het vaste fundament Gods staat.

Rom. 11: 2. God heeft zijn volk niet verworpen, dat Hij te voren bekend heeft. vs. 15. Alzoo dan is ook ten dezen tijde een wederbehouding geschied naar de genadige verkiezing, vs. 29. De gaven en de roeping Gods zijn zoodanig, dat ze Hem niet kunnen berouwen.

Rom. 8: 38. Ik ben verzekerd, dat noch dood, noch leven, noch Engelen, noch Overheden, enz. ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus onzen Heere.

Matth. 24: 24. Het kan niet geschieden, dat de uitverkorenen verleid worden.

Van waar komt zulks anders, dan dat de vastigheid onzer zaligheid niet in ons zelve, maar in de verborgene en onveranderlijke verkiezing Gods gegrond zij?

Ten zesde zeggen de Remonstranten dat God in dit leven zijne uitverkorenen aangaande hunne verkiezing tot de heerlijkheid, onzeker en twijfelachtig is latende,

Maar ditzelve oordeelen de Broeders van NoordHolland mede valsch te zijn, en openbaarlijk met de H. Schriftuur te strijden. Derhalve zeggen zij daarentegen, dat God in dit leven zijne uitverkorenen door zijnen H. Geest, van deze zoo groote en onbegrijpelijke weldaad zeker maakt.

Waarvan de waarheid uit de Schriftuur blijkt. Ps. 23: 1. God is mijn Herder, ik zal aan niets gebrek hebben. vs. 4. Al ware het, dat ik wandelde door het dal der doodelijke schaduw, ik zal niet vreezen, want Gij zijt met mij, vs. 6. Zekerlijk, zijne goedheid en vriendelijkheid zullen mij navolgen alle de dagen mijns levens, en ik zal in het huis des Heeren blijven tot de lengte mijner dagen.

Rom. 5: 5. De hope maakt niet beschaamd, want de liefde Gods is in onze harten uitgestort door den H. Geest, die ons gegeven is. Rom. 8: 15. Gij hebt niet ontvangen den Geest der dienstbaarheid wederom tot vreeze, maar gij hebt ontvangen den Geest der aanneming tot kinderen, door denwelken wij roepen Abba, dat is, Vader; vs. 16. Welke Geest zelfs ook betuigt, samen met onzen Geest, dat wij kinderen Gods zijn, enz. 2 Cor. 1 21. Die ons met u versterkt in Christus, en die ons gezalfd heeft, is God; vs. 22. Die ons ook verzegeld heeft, en in onze harten het pand des Geestes gegeven heeft.

Ef. 1:13. Gij zijt verzegeld geworden door den H. Geest der belofte.

2 Tim. 1:12. Ik weet, Wien ik geloofd heb, en ben verzekerd, dat Hij ook machtig is, hetgeen ik bij Hein heb, te bewaren.

En voorwaar, indien de verkorenen in dit leven onzeker blijven van hunne verkiezing, zoo zal daar geen gevoelens zijn der genade, geen vast vertrouwen des geloofs, geene zekerheid der zaligheid, geen vrede der conscientien. Welke alle te zamen nochtans, gelijk alle de geestelijke zegeningen, uit de verkiezing, als uit hun fontein, voortvlieten en voortkomen.

VAN DE VERWERPING.

Hier wordt allereerst gevraagd, of God, naar zijn welbehagen, tot verklaring zijner gerechtigheid, besloten heeft sommige menschen in den val en de ellende te laten, en aan dezelve de middelen, tot het geloof en de bekeering noodig zijnde, niet te geven?

Van deze vraag beweren de Remonstranten :

Neen.

De Broeders van NoordHolland beweren integendeel: Ja. En bewijzen zulks met deze navolgende getuigenissen der Schriftuur.

Want alzoo zegt Christus zelf, Matth. 11: 25. Ik dank U, Vader, Heere des Hemels en der aarde! dat Gij dit voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt, en hebt zulks den kleinengeopenbaard.

Vers 26. Ja, Vader! want het heeft U alzoo behaagd.

Hier zien wij, dat Christus zoowel het verbergen der verborgenheden Gods, als het openbaren derzelve alleen toeëigent aan het welbehagen des Vaders.

Rom. 9: 11, 12, 13. Als de kinderen nog niet geboren waren, noch iets goeds of kwaads gedaan hadden; opdat het voornemen Gods, 't welk is naar de verkiezing, niet naar de werken, maar naar den roepende, vast bleve; zoo is tot haar gezegd: De meeste zal den minste dienen; gelijk geschreven is: Ik heb Jakob liefgehad, Ezau gehaat. Insgelijks, vers 18. Zoo ontfermt Hij dan wiens Hij wil, en verhardt wien Hij wil. Insgelijks, vers 22. Of God, willende toorn bewijzen en zijne mogendheid bekend maken, heeft de vaten des toorns, ten verderve bereid, met groote lankmoedigheid verdragen. Wij zien hier, dat de Apostel uitdrukkelijk niet alleen de verkiezing en praedestinatatie ter zaligheid, maar ook de verwerping en ordinering tot den rechtvaardigen haat, insgelijks tot de verharding, alleen den Goddelijken wil toeschrijft.

Hetwelk ook blijkt uit deze redenen:

De eerste. God, naar het zeggen des Apostels; Ef. 1:11; doet alles naar den raad zijns wils. Derhalve, dat Hij eenige menschen in den val en de ellende laat, en aan dezelve niet geeft de middelen, noodig zijnde en genoegzaam ter behoudenis en ter zaligheid, datzelve doet Hij dan ganschelijk mede naar den raad zijns wils.

De tweede. Nademaal de oorzaak der verkiezing zij alleen de wil en het welbehagen Gods, en niet iets van te voren in den mensch voorzien, zoo volgt uit de natuur of eigenschap des tegendeels, dat de oorzaak der verwerping, of nietverkiezing van sommigen, of het laten in den val en de ellende, insgelijks zij dezelfde wil en het welbehagen Gods.

De derde. Indien daar eenige oorzaak in de menschen van hunne verlating of nietverkiezing te stellen ware, zoude dezelve geene andere kunnen zijn dan de zonde en ongeloofvigheid. En om dezer oorzaak wil, zouden dan alle menschen zonder eenige uitzondering moeten verlaten warden; want zij zijn allen van nature ongeloovigen en zondaren. En dezelfde oorzaak, in eene en dezelfde zaak of stof, brengt eene en dezelfde werking voort.

Nu, dat het einde van deze Goddelijke wil zij de openbaring der heerlijkheid en gerechtigheid Gods, zulks blijkt uit de navolgende plaatsen. Spreuk. 15:4. God heeft alles om zijns zelfs wil gemaakt, ook de goddeloozen tot den boozen dag. Exod. 9:16, en Romein. 9:17. Daartoe heb Ik u verwekt, opdat Ik aan u mijne macht bewijzen zoude, en opdat mijn naam verkondigd werde in geheel het land.

En vers 22. Willende God toorn bewijzen en zijne mogendheid bekend maken.

Hetwelk ook daaruit bewezen wordt, dat God, gelijk Hij is van alle dingen het hoogste en eerste Wezen, alzoo ook van alle dingen het hoogste einde zij, naar het zeggen des Apostels, Rom. 11:36. Alle ding is uit Hem, door Hem en in Hem. Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid, Amen.

Daarom, zoo oordeelen de Broederen van NoordHolland valsch te wezen, hetgeen de Remonstranten leeren, namelijk hoe God niemand precieselijk, naar zijn welbehagen, tot bewijs zijner gerechtigheid, mogendheid, en volstrekte heerschappij, besloten heeft in den val Adams, of in de ellende te laten.

Daarentegen zeggen zij waarachtig en met Gods Woord overeen komende te wezen, dat God; niet bewogen zijnde door eenige uitwendige oorzaak buiten Hem, die in den mensch zoude wezen, maar alleen uit zichzelf en uit zijn louter welbehagen; besloten heeft niet te verkiezen, dat is, voorbij te gaan, en in de zonde en ellende te laten diegenen, die het Hem liefd heeft, en denzelven niet te geven de middelen, noodig en genoegzaam zijnde tot de bekeering en zaligheid.

Derhalve dan, ontkennen de Broeders van NoordHolland, dat de oorzaak, waarom God door het Evangelie deze roept en die niet roept, zij of dezer bekwaamheid, of der anderen onwaardigheid; maar zij zeggen, dat de oorzaak daarvan alleen de wil Gods is, die de middelen, noodig zijnde tot de bekeering en zaligheid, geeft dien Hij wil, en dien Hij niet wil, niet geeft, naar zijn welbehagen.

Want Hij doet met het zijne, hetgeen Hij wil, als zijnde diegene, die niemand iets schuldig is.

Want wie heeft Hem eerst gegeven, en het zal hem weder vergolden worden, Rom. 11:35; en Ps. 147: 14, God maakt aan Jacob zijn Woord bekend, en aan Israël zijne wijzen en rechten. Zoo heeft Hij geene natie gedaan, en henlieden heeft Hij zijne rechten niet geopenbaard. Insgelijks Matth. 13:11. Ulieden is gegeven te kennen de verborgenheden des Koninkrijks der hemelen, maar hunlieden is het niet gegeven. Joh. 6:64. Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat het hem gegeven zij van mijnen Vader. Joh. 10: 26. Gijlieden gelooft niet, overmits gij van mijne schapen niet zijt. Jes 53:1, en Joh. 12: 37. Heere! wie heeft onze woorden geloofd, en wien is de arm des Heeren geopenbaard? Daarom konden zij niet gelooven, want Jesaja zegt wederom: Hij heeft hunne oogen verblind, en hun hart verhard, opdat zij met de oogen niet zien, en met het hart verstaan, en bekeerd worden. Hand. 14:16. God heeft in voorleden tijden alle de Heidenen laten wandelen in hunne wegen. Rom. 11:7. Dat Israel zoekt, dat heeft hij niet verkregen, maar de verkorenen hebben het verkregen, en de anderen zijn verhard geworden.

En alhier mag de bekwaamheid van deze, of de onwaardigheid van die, niet als eene oorzaak dezes onderscheids gesteld worden. Want alle menschen zijn van nature gelijk, en gansch en geheel van eene en dezelfde conditie, gelijk Paulus leert, Rom 3:9. Wat dan? hebben wij voordeel? In geenerlei wijze, want wij hebben te voren beschuldigd, dat beide Joden en Grieken allen onder de zonde zijn, gelijk daar geschreven is: Daar is niemand rechtvaardig, ook niet één. Ef. 2: 1,2,3. En u heeft Hij mede levend gemaakt, als gij dood waart in de misdaden en zonden. In dewelke gij eertijds gewandeld hebt, gelijk het leven dezer wereld is, enz. Onder dewelke wij ook allen voortijds gewandeld hebben in de begeerten onzes vleesch, enz. En wij waren van nature kinderen des toorns, gelijk ook alle de anderen.

Derhalve, alhoewel de NoordHollandsche Broederen belijden, dat God niemand verdoemt, anders dan om de zonde, en derhalve, dat Hij van eeuwigheid niet besloten heeft iemand te verdoemen, anders dan om de zonde (want hetgeen God van eeuwigheid besloten heeft, en gelijk Hij het besloten heeft, even datzelfde, en alzoo Hij het besloten heeft, voert Hij ook uit in der tijd) evenwel nochtans ontkennen zij, dat de voorgegane ongeloovigheid, en de volharding in dezelve, of de zonden, hetzij de erfzonde, of de dadelijke zonden, die God van te voren voorzien heeft, de oorzaak zij, waarom God die menschen niet verkoren heeft, die Hij rechtvaardiglijk om de zonden verdoemt, dewijl van het niet verkiezen of voorbijgaan eene andere oorzaak is, dan van het verdoemen. Want van de verdoemenis is alleen en de eenige oorzaak de zonde, maar van de niet verkiezing is alleen de oorzaak de wil Gods of zijn welbehagen, gelijk zulks klaar genoeg betoond is uit de boven bijgebrachte getuigenissen der H. Schriftuur.

Zoo moet dan valsch zijn hetgeen de Remonstranten leeren, dat God eenigen menschen het Evangelium doet verkondigen, en eenigen niet doet verkondigen; dat Hij deze door datzelfde roept ter zaligheid, en die niet roept; dat Hij deze de middelen, ter zaligheid noodig zijnde, geeft, en die niet geeft, dat de oorzaak daarvan iets verborgens is, schuilende in den mensch, om welks wil deze het Evangelie gansch onwaardig zijn, en die door eene zekere genadige schatting Gods, overmits het betere gebruik van de gemeene genade, waardig zijn, om met meerdere en verdere genade begiftigd te worden.

Zoo besluiten wij dan, dat dit Artikel der Remonstranten, zooals hetzelve ligt, niet vervat de gansche en geheele leer der praedestinatie, en dat dezelve naar de verklaring der Remonstranten, gedaan in de Haagsche Conferentie, en doorgaans in hunne uitgegevene Schriften, en ook in de Artikelen, overgegeven aan deze Synode, eene leer vervat, die strijdig is tegen het H. Woord Gods, dat is, dat het vervat eene valsche leer, eene kettersche, eene Goddelooze leer, eene leer, die voor de Godvruchtigheid, en de zaligheid der menschen ten hoogste schadelijk is, en die jegens de eere Gods ten hoogste lasterlijk is, en diensvolgens die in de Kerken, naar Gods Woord gereformeerd zijnde, geen zins te lijden is, daarentegen, dat die leer, die wij hier tegenovergesteld hebben, overeenkomende zij met Gods Woord, dat is, dat het is eene ware leer, eene rechtzinnige, eene Godvruchtige, en die in de Gereformeerde Kerken en Scholen ganschelijk behoort gehouden en geleerd te worden. Want alles moet geleerd worden, 't welk God in zijn Woord aan zijne Kerk geopenbaard heeft, al is het, dat het

verre het begrip des menschelijken verstands te boven gaat, ja zelfs tegen het menschelijke vernuft strijdende is. Want alle de Schrift van God ingegeven, is oorbaar, enz. 2. Tim. 3:16; als zulks slechts geschiedt matiglijk, grondiglijk, en wijslijk. Want de dwaze, nieuwsgierige en ongeleerde vragen,' zijnde tot de Christelijke onderwijzingen onbekwaam, moeten, gelijk van andere grondstukken, alzoo bijzonderlijk van dit hoofdstuk der Christelijke leer, verre afgeweerd wezen.

HET OORDEEL VAN DE ZEELANDERS
over
HET EERSTE ARTIKEL VAN DE REMONSTRANTEN.

Nadat wij naarstiglijk bemerkt hebben het gevoelen der Remonstranten over het eerste Artikel, uit hunne gemeene en bijzondere schriften, die zij houden te strekken tot voorstand van hun gevoelen, en nadat wij hetzelfde ook aandachtiglijk beproefd en overwogen hebben aan de H. Schriftuur; zoo oordeelen wij, dat de rechtzinnige leer, die tot nu toe in de Gereformeerde kerken geleerd is, deze zij, dewelke in deze twee Artikelen begrepen wordt. Daarentegen wordt het onrechtzinnige gevoelen van ons verworpen.

HET EERSTE ARTIKEL VAN DE VERKIEZING

De praedestinatie ter zaligheid is een eeuwig, genadig, en onveranderlijk besluit Gods, door hetwelk Hij besloten heeft, naar den raad zijns wils, zekere en sommige bijzondere personen (welker bepaalde getal Gode alleen bekend is) uit het gevallen menschelijk geslacht, in Jezus Christus te verkiezen, krachtiglijk te roepen, door het geloof te rechtvaardigen, te heiligen en in dezelve gaven tot den einde des levens te bewaren, en eindelijk te verheerlijken; en dat naar zijn louter welbehagen, in zichzelf, zonder eenig aanschouwen van conditie, voor de verkiezing voor henen gaande, of van eenig van te voren vereischt geloof, goede werken, of eenige waardigheid, hoedanigheid, en Evangelische geschiktheid, tot lof zijner heerlijke en rijke genade.

Het rechtzinnige gevoelen.

Het onrechtzinnige gevoelen.

I.

„De praedestinatie ter zaligheid is een eeuwig besluit." Zulks wordt bewezen Matth. 25: 34. Komt, gij, gezegenden mijns Vaders! bezit dat Rijk, dat u bereid is van de grondlegging der wereld; Ef. 1:4. Hij heeft ons verkoren voor de grondlegging der wereld; 2 Tim, 1:9. Voor de tijden der wereld.

II.

„Een genadig besluit." Dit wordt bewezen Ef. 1: 5. Hij heeft ons gepraedestineerd naar de gunstige genegenheid zijns wils; 2 Tim. 1: 9. Hij heeft ons zalig gemaakt naar zijn voornemen en genade; Rom. 11:5, 6. De wederbehouding is geschied naar de genadige verkiezing.

III.

„Onveranderlijk." Dit wordt bewezen Rom. 9:6. Het is niet mogelijk, dat het Woord

I. II. III.

Overzulks zoo oordeelen wij, dat de Remonstranten grovelijk dolen, die daar loeren, dat er zij eene zekere verkiezing, niet ten volle vervuld, wederroepelijk en niet ten einde toe, zoodat de verkorene zoude kunnen worden een verworpene, en het tegenovergestelde. Want deze en dergelijke dingen maken God zelf veranderlijk, tegen die uitgedrukte spreuk van Maleachi, cap. 3: 6, Ik ben de Heere, en word niet veranderd. En zij doen te niet de eeuwigheid zelve van het voorzegde besluit, en hangen de uitvoering er van aan den veranderlijken wil des menschen, tegen die spreuk, Jes 46: 10. Mijn raad zal bestaan, en mijn wil zal geschieden.

Gods te niet ga; Cap. 11:29. De gaven en roeping Gods zijn zoodanig, dat ze Hem niet berouwen; 2 Tim. 2:19. Het vaste fundament Gods staat. Reden: Want, naardien God de allerwijste is, en de allermachtigste, zoo kan zijn raad, dien Hij eenmaal besloten en voorgenomen heeft, niet veranderd worden. Want alle verandering, als voortkomende van dwaling of van onvermogenheid, beteekent onvolkomenheid des oordeels of der macht; aan geen van deze beide is God onderworpen.

IV.

„Zekere en sommige bijzondere personen." Dit wordt bewezen Matth. 20:16. Velen geroepen, weinigen verkoren; Matth. 24: 22. Om de uitverkorenen zullen die dagen verkort worden, vers 24. Opdat zij verleiden zouden, indien het konde geschieden, zelfs de uitverkorenen; Rom. 9: 13; het voorbeeld van Jakob; Rom. 11:7. De verkorenen hebben het verkregen; de anderen zijn verhard geworden. Reden: Want de heilige Schriftuur bekent geene andere verkiezing dan van bijzondere personen.

V.

„Het bepaalde getal daarvan is Gode alleen bekend." Dit wordt bewezen Joh. 13:18. Ik weet wie Ik verkoren heb; Joh. 10:13. Hij roept zijne schapen met namen; 2 Tim. 2:19. De Heere kent wie de zijnen zijn.

VI.

„Uit het gevallen menschelijk geslacht." Dit wordt bewezen; eerstelijk, omdat het voornemen van te verkiezen, Rom. 9: 15, 16, wordt genaamd ontferming, en vers 23 worden de uitverkorenen genaamd vaten der barmhartigheid. Nu, ontferming stelt kenlijk voorhelen ellende; hetwelk ook Paulus versterkt, Rom. 11:32. God heeft alle menschen onder de gehoorzaamheid besloten, opdat Hij zich over allen zoude ontfermen. Daarenboven, 2 Tim. 1:9. Hij heeft ons geroepen naar zijn voornemen en genade, die ons gegeven is in Christus Jezus, enz. Die genade, ons gegeven "in Christus, stelt kenlijk voorhelen de zonde, en wijst ook tegelijk het geneesmiddel daarvan. Behalve dit alles, zoo zijn ook alle de middelen, geordineerd zijnde onder de verkiezing, gelijk Christus de Middelaar, de krachtige roeping, geloof, rechtvaardigmaking, heilig-

IV.

Zoo oordeelen wij dan, dat de Remonstranten dwalen, als zij leeren, dat de onbepaalde en algemeene verkiezing vervat het geheele besluit der praedestinatie, in het Evangelie geopenbaard. Hetwelk zoo verre van daar is, dat zulks het geheele besluit der predestinatie zonde wezen, dat het zelfs niet te recht verdient den naam van verkiezing te hebben, dewijl, zoodanig eene verkiezing gesteld zijnde, het zoude kunnen geschieden, dat er niemand zalig werd.

V.

Wij oordeelen, dat de Remonstranten dwalen, die daar ontkennen, dat er een zeker en bepaald getal der uitverkorenen zij; en die daar zeggen, dat hetzelfde noch vermeerderd, noch verminderd kan worden.

making, juist van pas, naar de gelegenheid van den stand van den verdorven mensch.

VII.

„In Christus Jezus." Dit wordt bewezen 2 Tim. 1:9. De genade, ons gegeven in Christus voor de tijden der wereld.

VIII.

„Krachtiglijk te roepen". Dit wordt bewezen Rom. 8: 30. Die Hij gepraedestineerd heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen, enz. Uit welke plaats blijkt, dat God diegenen, dewelken Hij gepraedestineerd heeft tot de heerlijkheid, ook gepraedestineerd heeft tot die middelen, door dewelke men komt tot de heerlijkheid; Rom. 8:28. Die naar zijn voornemen geroepen zijn. 2 Tim. 1:9. Hij heeft ons geroepen met eene heilige roeping, naar zijn voornemen; Joh. 6:37. Al wat mijn Vader Mij geeft, zal tot Mij komen; Hand. 13:48. En daar geloofden er zoo velen, als er ten eeuwigen leven geordineerd waren.

Door het geloof te rechtvaardigen". Dit wordt bewezen Rom. 8: 30. Die Hij geroepen heeft, dezelve heeft Hij gerechtvaardigd.

Te heiligen." Dit wordt bewezen Ef. 1:4. Hij heeft ons verkoren, opdat wij heilig en onstraffelijk zouden wezen. Ef. 2: 10. Geschapen tot alle goede werken, die God te voren in ons bereid heeft.

In dezelve gaven tot den einde des levens te bewaren'. Dit wordt bewezen Joh. 10:28,29. Mijne schapen zullen niet vergaan in der eeuwigheid; Matth. 24: 24. Dat zij de uitverkorenen verleiden, indien het mogelijk ware. Rom. 8:35,39. Wie zal ons scheiden van de liefde Gods?

„Te verheerlijken". Dit wordt bewezen Rom. 8:30, in de keten; Rom. 9:23. De vaten, van te voren bereid tot heerlijkheid. 2 Ef. 2:13. God heeft ons verkoren van den beginne tot zaligheid.

IX.

En dat naar zijn louter welbehagen in zichzelf". Dit wordt bewezen Matth.11: 26. Ja Vader! want het heeft U alzoo behaagd; Ef.1 :5, 9. Door Jezus Christus in zichzelf, naar de gunstige genegenheid zijns wils; Rom. 9: 16. De verkiezing is niet desgenen, die wil, maar des ontfermenden Gods; en vers 18. Hij ontfermt wiens Hij wil.

VIII.

De Remonstranten dwalen, die daar ontkennen, dat God diegenen, die Hij ter zaligheid verkoren heeft, ook besloten zoude hebben door de verkondiging des Evangelies te roepen, en door zijnen Geest te trekken, opdat zij door het ware geloof tot Christus zouden komen, indien zulks alzoo genomen wordt, dat datzelve middelen zijn, waardoor God zijn besluit, gemaakt over de zaligheid, wil uitvoeren; Latijnsche Confer. Brand. pag. 79; insgelijks Grevinchovius, dewelke zegt, dat de geloovigen alleen gepraedestineerd worden tot de heerlijkheid, en niet tot het geloof, pag. 132; van gelijken Corvinus, dewelke zegt, dat het geloof wel eene gave Gods is, van te voren in het verkiezen vereischt, maar dat zulks niet gegeven zij uit de verkiezing, maar uit een zekeren anderen wil Gods; tegen Tilenus, pag. 52; insgelijks de ontbodene Remonstranten in hunne overgeleverde Artikelen, 3.

Van gelijken dwalen zij, als zij zeggen, dat niemand in dit leven van zijne verkiezing kan verzekerd zijn, tegen den Apostel, Rom. 8:35.

Voorts, eene merkelijke openbare lastering wordt den Kerken aangewreven van de Remonstranten, als zij zeggen, dat dit volstreckte besluit Gods de roeping, het geloof en de goede werken uitsluit, en dat hetzelfde het fundament van den Godsdienst omkeert, gelijk Corvinus spreekt tegen Tilenus, pag. 314, dewijl alle die dingen in het besluit Gods ingesloten zijn, en daarvan niet uitgesloten worden.

IX.

De Remonstranten spreken bedriegelijk, zoo wanneer zij het welbehagen Gods zeggen de voorhenen gaande oorzaak te zijn van de verkiezing Gods; en ondertusschen nochtans met het besluit des welbehagens niets anders verstaan, dan dat God, afgeschaffte hebbende de strengheid van de allernauwste gehoorzaamheid der wet, voorge-

X

„Zonder eenig aanschouwen van eenige 'voorwaarde voorhenen gaande". Dit wordt bewezen Rom. 9:16. Het is niet des willenden, noch des loopenden; vs. 11. Als de kinderen nog niet geboren waren, en als zij nog niets goeds gedaan hadden. Niet uit de werken; Rom. 11: 6. Is het door de genade, zoo is het nu niet uit de werken. Reden 1. Want het geloof en de goede werken zijn vruchten der verkiezing; Hand. 13:48, Ef. 1:4; Ef. 2:8. Het geloof is ne gave Gods. En zulks wordt ook breeder bewezen in de Haagsche Conferentie. 11. Indien de roeping een werk is der praedestinatie, zoo is het insgelijks dan ook het geloof, hetwelke voortkomt uit de roeping; Rom. 8: 30. Die Hij gepraedestineerd heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen. Indien de roeping niet geschied is uit het voorgezien geloof, veel minder dan de verkiezing. Nu wij worden geroepen tot het geloof, en niet uit het geloof. III. Die God van eeuwigheid in het verkiezen aangemerkt heeft, als Christus door het geloof ingegrift zijnde, dezelve hadden niet van noode verkoren te worden in Christus. IV. Zonde daar volgen, dat wij God eerst verkoren en lief gehad hebben, tegen de woorden van Christus, Joh. 15: 16. Gijlieden hebt Mij niet verkoren, maar Ik heb ulieden verkoren.

XI.

„Tot lof zijner heerlijke genade." Dit wordt bewezen Ef. 1:6.

nomen heeft Zich te ontfermen over degenen, die waarachtiglijk zouden gelooven (Antwoord aan die van Walcheren pag. 43). En alzoo maken zij het welbehagen alleen eene oorzaak, waarom God de voorwaarde des geloofs verkoren heeft voor de gehoorzaamheid der wet, en niet waarom Hij dezen voor dien ter zaligheid verkoren heeft.

X.

Wij oordeelen, dat de Remonstranten dwalen, die daar gevoelen, dat het geloof zij eene voorwaarde, van te voren vereischt in het verkiezen. Inzonderheid, dat Grevinchovius dwaalt, dewelke zegt, dat God bewogen wordt door de voorwaarde des geloofs om te verkiezen, even gelijk de wil eens rechters bewogen wordt door de volbrachte of nagekomene voorwaarde tot de belooning, pag. 24.

Daarenboven, als zij zeggen, dat God bewogen wordt, om het geloof meer aan dezen dan aan dien te geven, als bij voorbeeld meer aan Paulus, dan aan Kajaphas; omdat Paulus is geweest nederig, klein, niet wederstaande de aangebodene genade; maar Kajaphas daarentegen is geweest wijs, hoovaardig en eigenwillig. Grevinch. tegen Ames, pag.117.

Ten derde, als zij zeggen, dat de heiligheid, gehoorzaamheid, en bekeering, als eene waardigheid en Evangelische geschiktheid van God aangemerkt zij, waarom Hij den een meer als den ander verkoren heeft. Dit alles strijdt met den Apostel. 1 Cor. 4:7. Wie onderscheidt u? En Rom. 11: 35. Wie heeft Gode eerst gegeven, dat het hem wederom vergolden worde?

HET TWEEDE ARTIKEL VAN DE VERWERPING

De verwerping is een eeuwig, rechtvaardig, en onveranderlijk besluit Gods, door hetwelk Hij besloten heeft zekere en sommige bijzondere personen, in Adam gevallen en verdorven, in den val en de verdorvenheid te laten, en aan dezelve de middelen tot het geloof en de bekeering, of teneenemaal niet te geven, of niet krachtiglijken toe te eigenen, en dat naar zijn louter behagen, en allervrijsten wil, door denwelke Hij met het zijne doet hetgeen Hij wil; en eindelijk door zijn allerrechtvaardigst oordeel om hunner zonden wil te verdoemen, tot bewijs van zijn toorn en mogendheid over de vaten des toorns; opdat zijn Naam verkondigd worde over den ganschen aardbodem.

Rechtzinnig gevoelen.

Onrechtzinnig gevoelen

I.

„Rechtvaardig besluit." Dit wordt bewezen Rom. 9: 14. Is daar ook ongerechtigheid bij God? Dat zij verre; Gen. 18: 25. Die rechter der geheele wereld is, zonde die niet recht oordeelen? Rom. 3:5. Is clan God ongerechtig, die straf aandoet? Dat zij verre. Want anders, hoe zal God Rechter der wereld zijn? En de reden is ook klaar, nademaal God gerechtig is, dat ook alle zijne werken allergerechtigst zijn.

Wij oordeelen, dat diegenen grovelijk dolen, die daar gevoelen, dat alle menschen verkoren zijn, en dat er geene altoos verworpen zijn, dewijl er velen geroepen zijn, en weinigen verkoren; Matth. 20: 16.

II.

„Onveranderlijk." Dit wordt bewezen Hand. 1: 16. Deze Schriftuur moest vervuld worden van Judas; vs. 25. Van dewelken Judas afgetreden is, dat hij ginge in zijne eigene plaats; Joh. 17: 12. En niemand van hen is verloren gegaan, dan de zoon der verderfenis, opdat de Schrift vervuld worde; Judas, vs. 4. Menschen, die in vorige tijden te voren opgeschreven zijn tot deze verdoemenis. Reden: Want gelijkerwijs het besluit der verkiezing onveranderlijk is, alzoo is het ook het besluit der verwerping.

De Remonstranten dwalen, dewelke zeggen, dat er eenige verwerping zij, die veranderlijk zij, en die afgebroken kan worden; gelijk hier boven van de verkiezing.

III.

„Zekere en bizondere personen, in Adam gevallen." Dit wordt bewezen Rom. 9:13. Ik heb Ezau gehaat; vs. 17. Daartoe heb Ik Farao verwekt; Het voorbeeld van Judas Iscariot, hier voren verhaald.

De Remonstranten dwalen, zoo wanneer zij zeggen, dat de verwerping zij algemeen en onbepaald. Ingelijks, dat het voornemen van in 't algemeen de ongeloovigen en onboetvaardigen te verdoemen, zij het gansche besluit der verwerping.

IV.

„In den val en de verdorvenheid te laten". Dit wordt bewezen Hand. 14:16. Hij heeft alle de Heidenen laten wandelen in hunne wegen; Ps. 81:13. God heeft hen gelaten in de lusten hunner harten.

De Remonstranten dwalen, zoo wanneer zij zeggen, dat God niemand precieselijk besloten heeft in den val en de ellende te laten, en in het verkiezen tot het eeuwige leven voorbij te gaan. Joan. Arnold tegen Tilenus, pag. 121; en de ontbodene Remonstranten in hunne overgeleverde Artikelen, 2 en 3.

V.

„En aan dezelve de middelen tot de bekeering." Dit wordt bewezen Ps. 147: 19, 20. Hij verkondigt zijne woorden aan Jakob, enz. Alzoo heeft Hij niet gedaan aan eenig volk, en daarom hebben zij zijne rechten niet bekend; Paulus is verhinderd geweest in Bithynië te gaan; 16:7; Matth. 11:25. Gij hebt dit verborgen voor de wijzen, omdat dit U alzoo heeft behaagd, Vader! Joh 10: 27. Gij gelooft niet, omdat gij van mijne schapen

De Remonstranten dwalen, als zij zeggen, dat niemand van het eeuwige leven, noch van de middelen, tot hetzelfde genoegzaam zijnde, door eenig voorhenen gaand volstrekt besluit verworpen zij. In de overgegevene Artikelen, 6.

niet zijt; Joh. 12: 39. Zij konden niet gelooven, omdat Jesaia gezegd heeft: Hij heeft hunne oogen verblind; 2 Cor. 4:3,4. Het Evangelie is bedekt dengenen, die verloren gaan.

VI.

„Uit zijn louter behagen, en allervrijsten wil." Dit wordt bewezen Matth. 11: 25. Overmits het U alzoo heeft behaagd; Rom. 9:18. Hij verhardt dien Bij wil; vs. 22. God, willende zijn toorn bewijzen. Matth. 20:15. Is het mij niet geoorloofd met het mijne te doen, hetgeen ik wil?

De Remonstranten dwalen, als zij zeggen dat de oorzaak, waarom God aan sommigen het Evangelie aanbiedt, en aan sommigen niet, niet zij eenig volstrekt

besluit, maar iets verborgens, schuilende in den mensch, waarom deze het Evangelie onwaardig zijn, en die door eene zekere genadige schatting Gods waardiger, als namelijk diegenen zijnde, die, om het beter gebruik van de gemeene genade, bekwaam zijn, om met verdere genade beschonken te worden. Tegen die van Walcheren, pag. 47, 49.

VII.

„Door zijn allerrechtvaardigst oordeel om hunner zonden wil te verdoemen." Dit wordt bewezen Matth. 20: 24. Maar wee dien mensch, door denwelke de Zoon des menschen verraden wordt; Rom. 11:20, 22. Zij zijn door ongeloovigheid afgebroken; insgelijks: Ziet de goedertierenheid en de strengheid Gods, Rom. 9:22. Vaten des toorns; de Zendbrief van Judas vs. 4. De godloozen, van te voren opgeschreven tot dit oordeel; 1 Thess. 5:9. Die gezet zijn tot toorn. Reden: Want nademaal de straffen der verworpenen ongelijk zijn, zoo volgt noodwendig daaruit, dat God in de voorverdoemenis ook hunne zonden aangezien heeft.

Het is een kenlijke en openbare laster; eerstelijk, dat uit dit besluit volgt, dat God ongerechtig zij; ten tweede, dat de ongeloovigheid en de zonden werken en vruchten zijn der verwerping, of dat God met dit besluit (gelijk de Remonstranten met meerdere hatelijkheid spreken) de menschen tot de zonden noodzaakt; ten derde, dat er eenigen door een volstrekt besluit Gods verdoemd worden, zonder eenig aanzien te nemen op hunne zonden.

VIII.

„Tot bewijs van zijn toorn en mogendheid over, de vaten des toorns." Rom. 9:17, en 22. Van Farao.

TOT EEN BESLUIT.

Deze rechtzinnige leer van de praedestinatie, die tot nu toe geleerd is in de Gereformeerde Kerken, oordeelen wij, dat men behoore te behouden; en daarentegen, datde voor verhaalde dwalingen der Remonstranten, en diergelijke, die tegen deze leer zijn strijdende, in geenerlei wijze in dezelve Kerken kunnen geleerd worden.

HET OORDEEL VAN DE BROEDEREN UIT DE PROVINCIE UTRECHT.

OVER HET EERSTE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN.

Onschriftmatige stellingen, genomen uit het eerste Artikel van de Remonstranten, mitsgaders uit de verklaring in verscheidene schriften van hen overgeleverd, en verscheidene boeken, van hen in 't openbaar uitgegeven. Waar tegenover gesteld worden de rechtzinnige tegenstellingen, met de H. Schriftuur overeenkomende.

Onschriftmatige stellingen der Remonstranten van de verkiezing ter zaligheid.

I.

De wil Gods, van de geloovigen, die in het ware geloof in Christus tot den einde huns levens toe zijn volhardende, zalig te maken, is de geheele en eenige praedestinatie ter zaligheid, in het Evangelie geopenbaard.

II.

De verkiezing van bijzondere personen is niet volstrekt, maar voorwaardelijk gegrond in de voorwetendheid Gods, naar dewelke Hij onfeilbaarlijk weet, wie in zijnen Zoon Jezus Christus zullen gelooven, en in het geloof volharden. De zoodanigen heeft God verkoren.

III.

De verkiezing ter zaligheid is niet eenerlei, maar menigerlei, namelijk onbepaald en bepaald, algemeen en particulier of bijzonder; en deze insgelijks weder niet ten volle vervuld, en ten volle vervuld, niet ten einde toe en ten einde toe; insgelijks eene andere des Ouden Testaments, en eene andere des Nieuwen Testaments.

IV.

De oorzaak der verkiezing is het welbehagen Gods, namelijk in. dezen zin, dat God, daar Hij uit verscheidene mogelijke conditiën, eenige andere conditie konde verkoren gehad hebben, nochtans geene andere conditie, onder dewelke Hij de zaligheid zoude geven, verkoren heeft, dan het geloof.

Rechtzinnige tegenstelling de verkiezing ter zaligheid

I.

De wil Gods, door denwelke Hij naar zijn welbehagen besloten heeft Zich over sommigen uit het gevallen menschelijk geslacht te ontfermen, en dezelve aan Christus zijnen Zoon te geven om zalig te maken, en aan dezelve te geven het geloof in Hem, en alzoo te rechtvaardigen, en te heiligen tot prijs zijner heerlijke genade, is het geheele besluit der praedestinatie ter zaligheid, in de h. Schriftuur geopenbaard.

II,

De verkiezing ter zaligheid is volstrekt, en niet voorwaardelijk, niet gegrond in de voorwetendheid Gods als zoodanig. Want al is het, dat God onfeilbaarlijk weet, wie in zijnen Zoon Jezus Christus zullen gelooven, en in het geloof volharden; nochtans heeft Hij niet diegenen verkoren, die gelooven zullen; maar diegenen, die nooit uit zichzelf zouden geloofd hebben, heeft Hij van eeuwigheid verkoren, opdat Hij dezelve te zijner tijd geloovigen en volhardenden zonde maken.

III.

De verkiezing ter zaligheid is een en eenvormig, en niet velerlei; en dezelve is bepaald, bijzonder, ten volle vervuld, onwederroepelijk, en ten einde toe; en is eenerlei verkiezing, zoowel in het Oude als in het Nieuwe Testament.

IV.

De oorzaak der verkiezing is alleen het welbehagen Gods, in dezen zin, dat, nademaal God aan niemand eenige genade schuldig was, en er niet eenige oorzaak in eenige mensen was, om henlieden barmhartigheid te bewijzen; en dat daarenboven naar zijne gerechtigheid in een iegelijk alleen oorzaak des toorns en der verdoemenis overig was, Hij evenwel besloten heeft, naar den allervrijsten raad zijns wils, Zich over dezen vóór dien te ontfermen in Christus Jezus, dezen vóór dien aan Christus te schenken, dezen vóór dien het ware en levende geloof in Christus te geven, en voorts de bekeering, heiligheid, en volharding.

V.

Tot de verkiezing van de bijzondere personen, is niet alleen het ware geloof in Christus en de gehoorzaamheid des geloofs, maar ook de volharding in beide, als eene conditie (of als eene oorzaak, zonder dewelke de zaak niet geschiedt), voorhenen gaande in het verstand Gods, bemerkt geweest, of van te voren vereischt geweest. Derhalve, dit geloof is niet eene vrucht, noch ook een werk der verkiezing.

VI.

Eenige verkiezing ter zaligheid is veranderlijk, en de verkiezing van sommige uitverkorenen kan door apostasie of afval verbroken of afgebroken worden.

VII.

Van de verkiezing ter heerlijkheid is noch zeker gevoel noch eenige vrucht in dit leven.

V.

Het ware geloof in Christus, de gehoorzaamheid des geloofs, en de volharding in beide, is niet als eene conditie (of als eene oorzaak, zonder dewelke de zaak niet geschiedt), tot de verkiezing van te voren vereischt geweest, of voorhenen gaande, van God bemerkt geweest, maar dezelve vloeien uit de verkiezing als de vruchten uit den wortel, of de werken uit hunne oorzaak, en zijn aan de uitverkorenen eigen.

VI.

De verkiezing ter zaligheid is onveranderlijk. Want al is liet, dat de uitverkorenen dikwijls en ook zwaarlijk somtijds vallen; nochtans de verkiezing Gods wordt niet gebroken noch afgebroken.

VII.

Gelijkerwijs van de rechtvaardigmaking, alzoo ook van de verkiezing ter heerlijkheid, is in degenen, die door het ware geloof in Christus ingelijfd zijn, beide een zeker gevoelen (alhoewel niet altijd) en eene allergrootste vrucht in dit leven.

VAN DE VERWERPING TER DOOD.

Onschriftmatige stellingen der Remonstranten.

I.

De wil Gods van de ongelooovigen, die in hunne ongeloovigheid tot den einde huns levens toe volharden, onder den toom te laten en te verdoemen, is het geheele besluit van de verwerping ter dood.

II.

De verwerping is niet eenerlei, maar velerlei, als onbepaald en bepaald, algemeen en bijzonder; en deze weder niet ten volle vervuld, en ten volle vervuld, niet ten einde toe en ten einde toe, wederroepelijk en onwederroepelijk.

III.

De verdienende oorzaak der verwerping is de ongeloovigheid jegens het Evangelie, en de volharding in dezelve.

Rechtzinnige tegenstellingen.

I.

De wil Gods, door dewelke Hij naar zijn welbehagen besloten heeft, Zich over sommigen uit het gevallen menschelijk geslacht niet te ontfermen, maar dezelve in hunne zonden te laten, en om der zonden wil te verdoemen, tot verklaring van zijne gerechtigheid, is het geheele besluit van de verwerping ter dood.

II.

De verwerping ter dood is niet velerlei, maar is één, is onveranderlijk, is bepaald, is particulier of bijzonder, is onwederroepelijk en is ten einde toe.

III.

De oorzaak der verwerping, of waarom God, nademaal Hij sommigen genadiglijk verkoren heeft, besloten heeft de anderen voorbij te gaan en Zich over dezelve ter

zaligheid niet te ontfermen, is Gods welbehagen of zijn allervrijste en rechtvaardigste wil. Maar de oorzaak der verdoemenis is deels de erfzonde, en deels de werkelijke zonden, zijnde begaan tegen de wet en het Evangelie.

IV.

Dat God deze met de fakkel der Evangelische predikatie verlicht, en die voorbij gaat, hunlieden niet mededeelende de genade van de Evangelische predikatie; van dat voorbij gaan is de oorzaak de onwaardigheid, schuilende in de menschen zelve.

IV.

Dat God deze met de fakkel der Evangelische predikatie verlicht, en die voorbij gaat, hunlieden niet mededeelende de genade des Evangelies; van dat voorbij gaan is de oorzaak het welbehagen Gods, of zijn allervrijste en allerrechtvaardigste wil.

Onschriftmatige stelling van de Remonstranten

Rechtzinnige tegenstelling.

Van de jonge kinderen is noch verkiezing, noch verwerping.

De verkiezing en de verwerping hebben ook plaats in de jonge kinderen.

HET OORDEEL DER BROEDEREN VAN UTRECHT OVER DE BOVENGESTELDE STELLINGEN, EN DE TEGENSTELLINGEN.

Wij verwerpen en veroordeelen dezestellingen, beide van de verkiezing en van de verwerping, als zijnde strijdig tegen de h. Schriftuur, lasterlijk tegen de eere Gods, en schadelijk voor den vasten troost ware geloovigen, in de allerswaarste bestrijdingen en bezwaringen hunner conscientie. Derhalve oordeelen wij ook, dat de leer of het gevoelen, daarin begrepen, geenszins behoort in de Gereformeerde Kerken Gods geleden te worden. Maar, aangaande de tegenstellingen, die gesteld zijn tegenover dezelve stellingen, dat die met de h. Schriftuur overeenkomen, en, dat dezelve; om de eer Gods recht te bevorderen, en om de ware geloovigen in allerlei, zelfs in de hoogste aanvechtingen tegen wanhoop allersterkst en allerkrachtigst te vertroosten, en eindelijk om de ware oprechte Christelijke Godvruchtigheid te bevorderen; ten hoogste dienen en noodig zijn, datzelve trekken wij in 't allermiste in geene twijfeling. Derhalve oordeelen wij, dat die leer of dat gevoelen, dat daarin vervat is, in de Gereformeerde Kerken Gods voortaan standvastelijk behoort geleerd te worden. De redenen van dit ons oordeel zullen wij in dit navolgende schrift overleveren en vertoonen.

REDENEN DER BROEDEREN VAN UTRECHT, OM DEWELKE ZIJ ALZOO GEOORDEELD HEBBEN VAN DE STELLINGEN DER REMONSTRANTEN, MITSGADERS VAN DE TEGENOVERGESTELDE TEGENSTELLINGEN.

Wij zeggen, dat de eerste stelling onschriftmatig is, en dat ze vreemd is van de waarheid. Want al is het, dat het Evangelie of de H. Schriftuur leert, dat God besloten heeft allen geloovigen, die tot den einde toe in het geloof volharden, de zaligheid of het eeuwige leven te geven, en ook dat ditzelve in de Gereformeerde Kerken nooit van iemand in twijfel getrokken is (zoodat het geenszins van noode is geweest, ditzelve als een nieuw Artikel aan de Gereformeerde Kerk voor te leggen, en alzoo de rust en den vrede derzelve te verstoren); evenwel nochtans leert datzelve Evangelie niet, dat zulks het geheele en gansche besluit Gods is van de praedestinatie ter zaligheid.

Reden. De heilige Schriftuur leert klaarlijk, dat deze navolgende stukken binnen in het besluit van de predestinatie ingesloten zijn, namelijk de aanneming tot kinderen, Ef. 1: 4; bewijs zijner barmhartigheid, Rom. 9: 16; krachtige roeping. 2 Tim. 1: 9; schenking des geloofs, Hand. 13: 48; rechtvaardigmaking door het geloof, Rom. 8: 30; heiligmaking, Ef. 1: 4; kortelijk, dat in het besluit der

praedestinatie ter zaligheid, alle zaligmakende genade, en ook alle en elk der bizondere gaven en middelen, noodig zijnde om de zaligheid te verkrijgen, vervat en begrepen zijn; zulks leert de Apostel overvloediglijk; Rom. 8: 29, 30; Ef. 1:4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11. Zoo besluiten wij dan, dat deze stelling onschriftmatig is, en dat ze strijdig is tegen de h. Schriftuur. Want hetgeen deze stelling zegt het geheele besluit Gods te wezen van de praedestinatie, dat leert de Schriftuur het geheele besluit niet te zijn. Want dat besluit begrijpt veel meer dingen, welke over te slaan, of met stilzwijgen voorbij te gaan, noch de waarheid, noch de eere Gods toe laat. Doch de tegenstelling, dewijl dezelve alle die dingen vervat, oordeelen wij, dat met de h. Schriftuur overeenkomt, en dat dezelve in de Gereformeerde, Kerk behoort voortaan gehouden en standvastelijk geleerd te worden.

Aangaande de tweede stelling zeggen wij, dat dezelve niet alleen in de Schrifturen niet gegrond is, maar dat ze ook tegen dezelve strijdt. Dat ze niet gegrond is in de h. Schrifturen, bewijzen wij. Want nergens stelt de h. Schriftuur dusdanige voorwaardelijke rede: Indien gij gelooft, zoo zult gij ter zaligheid gepraedestineerd worden; of: diegene die gelooft, zal ter zaligheid verkoren worden; ook nergens stelt ze iets, dat gelijkgeldende is. Dat ze ook strijdende is tegen de h. Schriftuur blijkt. Want de Schriftuur leert, dat het besluit van de verkiezing volstrekt zij priori, dat is, dat er in geen mensch, die ter zaligheid van God zoude verkoren of gepraedestineerd worden, eenige voorwaarde of oorzaak voor henen van God aangemerkt zij. I. Want alzoo zegt de Apostel, Rom. 8:29,30. Die Hij van te voren gekend heeft, dezelve heeft Hij ook van te voren geordineerd den heelde zijns Zoons gelijkvormig te worden: die Hij te voren geordineerd heeft, dezelve heeft Hij geroepen; die Hij geroepen heeft, dezelve heeft Hij gerechtvaardigd; die Hij gerechtvaardigd heeft, dezelve heeft Hij ook verheerlijkt. Dat hier van de verkiezing of van de praedestinatie ter zaligheid gehandeld wordt, datzelve is buiten allen twijfel. Doch de Apostel begint alhier van den eersten trap af, dewelke is de voorkennis, dat is, de eeuwige liefde (want alzoo wordt het woord voorkennis of te voren kennen voor eene kennis, samengevoegd met eene goedgunstige genegenheid en liefde; Rom. 11 :2, en ook elders meer; genomen), en daaltallengskens nederwaarts, door trappen of ondergeschikte middelen, tot den laatsten trap toe, namelijk tot de verheerlijking. Indien dan voor de praedestinatie of voorverordineering Gods, naar de gelijkvormigheid van den beelde zijns Zoons, voorhenen gaat de voorkennis, dat is, de liefde Gods, en indien daar uitvloeit, dat wij geordineerd zijn, dat wij indertijd den Zone Gods, of zijnen beelde gelijkvormig zouden worden, dat is, dat wij gemaakt zouden worden kinderen Gods, en diensvolgens tot het geloof in Hem krachtiglijk geroepen zouden worden, door het geloof gerechtvaardigd zouden worden, en, gerechtvaardigd zijnde, verheerlijkt zouden worden; zoo volgt daaruit, dat de verkiezing ter zaligheid van God volstrektelijk zij geschied, en dat er niet eenige oorzaak of voorwaarde in ons van Hem voor henen aangemerkt is, of voorhenen aangemerkt heeft kunnen worden, om dewelke of naar dewelke wij van God verkoren zouden worden. Want de praedestinatie tot de gelijkvormigheid van den beelde zijns Zoons, te willen strekken alleen tot het kruis, hetwelk dengenen overkomen zal, die God lief hebben, is eene ijdele uitvlucht der Remonstranten, zoekende daarmede de kracht en de vastigheid van deze reden te verzwakken. Het is wel waar, dat God geordineerd heeft, dat diegenen, die Hem lief hebben met kruis en lijden zouden geoefend worden, maar in orde heeft Hij van te voren geordineerd of voorgenomen, dat zij lieden; daar zij aangemerkt worden, als geen volk; door eene heilige roeping krachtiglijk zouden geroepen worden, opdat zij worden zouden een volk, of kinderen Gods, door de schenking van het geloof in Christus, en diensvolgens alzoo hunnen God als hunnen Vader in zijnen Zoon zouden liefhebben, en, denzelven liefhebbende, dat zij dan van de wereld vervolging zouden lijden, gelijk ook Christus den ganschen tijd zijns levens verdrukkingen verdragen en geleden heeft. Welk lijden hunlieden of hunlieder zaligheid geenszins schadelijk zoude wezen. Want alle diegenen, die in Christus zijnen beminden Zoon, door de weldaad en genade der praedestinatie tot kinderen zijn aangenomen, en overzulks Hem, zoowel daarin, als in het kruis, gelijkvormig zullen worden, dezelve heeft Hij ook geordineerd, dat ze aan Christus hun Hoofd, volgens dezelve praedestinatie, in heerlijkheid mede gelijkvormig zullen gesteld worden.

Want die Hij geroepen heeft, dezelve heeft Hij ook gerechtvaardigd, en die Hij gerechtvaardigd heeft, dezelve heeft Hij ook verheerlijkt, zegt de Apostel, leerende, dat het besluit van de verkiezing, of van de praedestinatie der bijzondere personen ter zaligheid, zij volstrekt à priori (van voren) dat is, dat aan hetzelfde geene oorzaak voorgaat, die in den mensch zij.

2. Zulks wordt bewezen met de woorden des Apostels, Rom. 9: 11, Als de kinderen nog niet geboren waren, en als zij noch goed noch kwaad gedaan hadden, opdat het voornemen Gods, hetwelk is naar zijne verkiezing, dat is, niet uit de werkenden, maar uit den roepende, vast zonde blijven. Hieruit maken wij dusdanige gevolgtredingen: Indien het voornemen Gods uit den roepende is en niet uit de werken, zoo is het ook niet uit het geloof, noch uit de gehoorzaamheid des geloofs, als voorwaarden voorhenen aangemerkt zijnde in het verkiezen van de bijzondere personen. Reden. Want indien het voornemen Gods ware uit het geloof, of uit de gehoorzaamheid des geloofs, of naar dezelve, zoo zonde het dan niet uit den roepende wezen, maar uit den geroepene of uit de hoedanigheid of conditie des geroepenen, of naar dezelve. Maar het is alleen uit den roepende, derhalve niet uit den geroepene, of eenige hoedanigheid deszelfs of eenige voorwaarden, voorhenen aangemerkt zijnde in hem. En derhalve zoo is de verkiezing volstrekt.

Wordt bewezen uit de woorden des Apostels, Rom. 9: 16. Het is niet des willenden noch des loopenden, maar des ontfermenden Gods. Indien God het geloof, als voorhenen gaande in het besluit der verkiezing, in het verkiezen aangemerkt heeft, zoo zal het valsch zijn hetgeen de Apostel zegt: Het is niet desgenen, die wil, namelijk, gelooven of het goede werken; noch desgenen, die loopt, namelijk, in het geloof en de goede werken; ja, valsch zal ook wezen hetgeen de Apostel daarbij voegt, „maar des ontfermenden Gods." Nu, dit beide is ongerijmd. Indien men dan beide het willen en het loopen aan de barmhartigheid Gods, en aan dezelve ook alleen heeft toe te schrijven, zoo volgt dan ook daaruit, dat het valsch is, dat de verkiezing van de bijzondere personen ter zaligheid, uit het geloof, als uit eene voorgeziene conditie, zoude geschied zijn. Derhalve dan, zoo is de verkiezing volstrekt, zonder enig aanschouwen van conditiën of voorgaande oorzaken.

Ditzelve zouden wij ook uit de plaatsen Rom 11: 5, en Ef. 1: 5, 9 kunnen bewijzen, maar wij arbeiden om kort te zijn.

Derhalve dan besluiten wij, dat de tweede stelling valsch is, en strijdende tegen de h. Schriftuur; en daarentegen, dat de tegenstelling er van allerwaarachtigst is, en met de h. Schriftuur overeenkomende, namelijk, dat de verkiezing ter zaligheid volstrekt is h priori, dat is, geene voorgaande oorzaak heeft in den mensch.

Nopens de derde Stelling, dat die ook valsch zij, wordt van ons op deze wijze bewezen. 1. Die verdeelingen en onderscheidingen, dewelke noch door uitgedrukte woorden der h. Schriftuur, noch door behoorlijk en noodig gevolg uit dezelve kunnen bewezen worden, dezelve moeten noodwendig verduidelijkt en valsch zijn. Nu, deze zoodanige verdeelingen en onderscheidingen worden in de Schriftuur niet gegeven. Want noch de Profeten in het Oude Testament, noch Christus, noch de Apostelen en Evangelisten in het Nieuwe Testament, hebben eene onbepaalde en algemeene verkiezing geleerd, noch ook eene verkiezing, niet ten volle vervuld, wederroepelijk, en niet ten einde toe, maar alleen eene verkiezing, die daar is bepaald, particulier of bijzonder, ten volle vervuld, onwederroepelijk, en ook alleen ten einde toe. Derhalve, deze verdeelingen en onderscheidingen zijn valsch, en daar is alleen eene eenige verkiezing.

2. Indien deze verdeelingen en onderscheidingen waar zijn, zoo volgt, dat van eene en dezelfde zaak, als namelijk van den mensch, de besluiten Gods strijdig zijn, of ten minste tegen elkander loopende. Nu, zulks is onmogelijk. Reden daarvan: Want God is onveranderlijk, gelijk van wezen, alzoo ook van besluiten: Mijn raad zal vast staan, enz.

3. Indien het ware geloof niet allen is toebehoorende, maar alleen den uitverkorenen eigen is, gelijk de Apostel uitdrukkelijk betuigt; en indien het geloof niet op onbepaalde wijze gegeven wordt, maar op bepaalde wijze; zoo volgt daaruit, dat de verkiezing niet onbepaald zij, maar dat dezelve zij bepaald. Nu, het voorste deel dezer sluitreden is waar; derhalve ook het achterste deel.

Ik weet (zegt Christus) wie Ik verkoren heb; insgelijks: Gijlieden hebt Mij niet verkoren, maar Ik heb ulieden verkoren.

Hij heeft ons verkoren voor de tijden der wereld, enz. Dit alles leert, dat de verkiezing zij bepaald en bijzonder.

4. Alle werkingen Gods, zijnde eeuwig en inwendig binnen zichzelf, zijn ten volle vervuld. De verkiezing is zoodanige werking Gods. Derhalve de verkiezing is ten volle vervuld. Het eerste deel dezer gevolgrede blijkt, want God is aan geene onvolkomenheid onderworpen. Het tweede deel kan niet ontkend worden. Want de zaligheid is in dit leven wel niet ten volle vervuld, dewijl dezelve allengskens, door vervolg van het eene na het andere, met trappen ten volle eindelijk volbracht wordt. Maar hier volgt daarom niet uit, dat er oenige verkiezing in God niet ten volle vervuld zij, ten ware wij willen zeggen, dat er zoo vele en zoo verscheidene verkiezingen zijn van een en denzelfden mensch, als daar vele en verscheidene trappen der zaligheid zijn; ja, te alle uren en oogenblikken zal de verkiezing veranderd worden, hetwelk het allerongerijmdste en vreemdste is.

5. Dat de verkiezing zij onwederroepelijk en ten einde toe blijkt uit de onveranderlijkheid Gods en van zijnen raad. Want God wederroept, verbreekt, of verandert zijn besluit niet gelijk de menschen, maar houdt zulks voor vast en zeker in der eeuwigheid, gelijk nu gezegd is.

6. Daar is eene verkiezing van allen en een iegelijk, zoo in het Oude als in het Nieuwe Testament, en niet twee. Want gelijk in beide de Testamenten ééne rechtvaardigmaking is; Hand. 15:11; Rom. 4: 23, 24; gelijk daar ook is één verbond der genade, en één fundament der zaligheid; 1 Cor. 3; één God de Vader; Ef. 4; eene en dezelfde verheerlijking; Matth. 8:11; zoowel in het Oude, als in het Nieuwe Testament; alzoo is er ook in beide de Testamenten een en dezelfde verkiezing; Rom. 11: 5; alwaar Paulus, voortgebracht hebbende het exempel van die zeven duizend, die hunne knieën voor den Baal niet gebogen hadden, daarna zegt: Alzoo is ook ten dezen tijde het overblijfsel naar de verkiezing der genade.

Nu welk is die verkiezing? Voorwaar, geene andere, dan dezelfde, van dewelke hij te voren, in het negende capittel, gesproken heeft. Ziet ook Rom. 11: 7, en vers 28, en vers 32. Indien dan de barmhartigheid over allen een en dezelfde is, zoo moet daar ook zijn eene en dezelfde verkiezing, en ook een en hetzelfde besluit van diezelfde barmhartigheid deelachtig te maken.

Zoo besluiten, wij dan, dat deze stelling ook valsch is, en strijdende tegen het Woord Gods; daarentegen, dat de tegenstelling waarachtig zij, en met Gods Woord overeenkomende.

Wijders verwerpen wij ook de vierde stelling. Want de h. Schriftuur betuigt het welbehagen Gods alleen te zijn de aandrijvende, en bewegende oorzaak der verkiezing ter zaligheid; niet in dezen zin of verstande, alsof dit welbehagen strekte om het geloof te verkiezen tot eene voorwaarde van geven of de deelachtigmaking der zaligheid, daar Hij anderszins andere voorwaarden had kunnen verkiezen naar de vrijheid zijns wils. Want zulks leert de Schriftuur nergens, maar wel op deze wijze: Nademaal er een gelijke conditie was van allen en een iegelijk, en ook gelijke ellende, en, nademaal alle en een iegelijk mensch zondig was, en schuldig aan den toorn en vloek, en, nademaal alle menschen van nature uit Adam dood waren; Rom. 11:32, Ef. 2:3, enz. en allen verstoken waren van de heerlijkheid Gods; Rom. 3; zoo is het, dat God besloten heeft zich over dezen vóór dien in Christus te ontfermen; maar evenwel nochtans zoo is in dezelve gansch geene oorzaak gevonden, door dewelke Hij bewogen zonde geweest zijn om deze barmhartigheid aan hen te betoonen. Hij ontfermt, wiens Hij wil; Rom. 9;

Hij heeft ons van te voren geschikt tot de aanneming tot kinderen door Jezus Christus in zichzelf, naar het welbehagen zijns wils; Ef. 1:5; alzoo ook vs. 9 en 11; en Matth. 11:26. Daarenboven, indien noch het geloof, noch de goede werken, noch de gehoorzaamheid des geloofs, noch de bekeering, noch de volharding, de oorzaak zijn van de verkiezing, gelijk zelfs de Remonstranten schijnen te bekennen, zoo volgt daaruit, dat alleen het welbehagen Gods de oorzaak er van zij.

Ja, wat meer is, indien het welbehagen Gods, als de Apostel betuigt; Col. 1:18, 19; de oorzaak is, dat Christus ons gegeven zij tot een Middelaar, en daarenboven tot zoodanig eenen, die de allergenoegzaamste zij, waarom zal dan het welbehagen Gods ook niet zijn de oorzaak van onze verkiezing?

Eindelijk, indien daar in den 1 mensch van wege zijne verkiezing eenige oorzaak, of van te voren vereischte voorwaarde is, zoo zal dan valsch zijn hetgeen de Apostel zegt: Het is niet des willenden, noch des loopenden, maar des ontfermenden Gods.

Zoo dan, nadat wij deze stelling verworpen hebben, zoo nemen wij de tegengestelde tegenstelling aan, als overeenkomende met het Woord Gods.

Van gelijken veroordeelen wij ten eenemaal, uit kracht van hetzelfde fundament, vijfde stelling.

Eerste reden: De verkiezing is niet voorwaardelijk, maar volstrekt, dewijl de Schriftuur nergens zegt: Indien gij gelooft, gehoorzaamt, volhardt, zoo zult gij verkoren worden en ter zaligheid gepredestineerd worden. Het is wel waar, dat de roeping tót de heerlijkheid of tot de zaligheid voorwaarden heeft; want niemand zal zalig worden, tenzij hij zich bekeere, geloove, en volharde; maar het is een andere gelegenheid met de verkiezing, dewelke daar is eene werking Gods, inwendig binnen zichzelf, en die allereenvoudigst is. 2. Indien deze voorwaarden zijn voorhenen gegaan voor het besluit der verkiezing van de bijzondere personen, zoo zal de verkiezing niet geheel en in. allerlei wijze genadig zijn; maar in eenigen deele zal dezelve verdienende zijn, is het niet uit waardigheid, ten minste zal het wezen uit gevoeglijkheid. 3. Het geloof, de gehoorzaamheid, de volharding, zijn van de verkiezing of vruchten of werken; Hand. 13:48; Ef. 1:4; Tit. 1: 1; 2 Thess. 2: 13; 1. Joh. 2: 19.

Zoo staat dan de tegenstelling vast uit Woorden Gods. Want hetgeen uit de verkiezing als een werk uit zijne oorzaak vloeit, dat kan niet als eene voorwaarde, of als eene oorzaak, zonder dewelke de zaak niet geschiedt, voorhenen voor de verkiezing in het verstand Gods aangemerkt worden. Maar enz.

De zesde stelling veroordeelen wij niet alleen als valsch, maar ook als lasterlijk. Want dezelve stelt ons God veranderlijk in zijne besluiten, tegen het uitgedrukte Woord Gods, Ps. 33; Jes. 34, en 43; Matth. 24, Indien het mogelijk ware, zelfs de uitverkorenen zouden verleid worden; Joh. 10, Niemand zal ze grijpen, enz;

De Vader is meerder, enz; Rom. 9:11, Opdat het voornemen, hetwelk naar de verkiezing is, vast blijve. Het vaste fundament Gods staat, enz. Zoo kennen wij dan de tegenstelling voor goed, als rechtzinnig zijnde.

De zevende stelling zeggen wij, dat strijdende zij tegen het Woord Gods, en oordeelen, dat door dezelve ten gronde omgekeerd wordt de gansche troost van de ware geloovigen in de geestelijke bestrijdingen en allerzwaarste aanvechtingen. Want, dat er in de geloovigen van hunne verkiezing ter heerlijkheid gevoel zij, en diensvolgens ook vrucht en nuttigheid, dat bewijzen wij met deze reden: Voor welke weldaad de heiligen God danken, derzelve gevoel en vrucht hebben zij ook noodwendig ontvangen. Reden. Want, van welke weldaad of zaak gansch geen gevoel of vrucht is, voor datzelve kan men God niet danken.

Nu de heiligen, zoo in het Oude als in het Nieuwe Testament, hebben God voor de weldaad der verkiezing tot de heerlijkheid zoo hoog gedankt, als zij gekund hebben, Ps. 77, en 144, enz. Ef. 1:3, 4; 2 Thess. 2:13; enz. Derhalve, enz.

REDENEN VAN ONS GEGEVEN OORDEEL OVER DE STELLINGEN EN TEGENSTELLINGEN VAN DE VERWERPING.

Wij ontkennen, dat in de eerste stelling vervat zij het geheele besluit Gods van de verwerping ter dood. Het is wel waar, dat diegenen, die volhardende zijn in de ongeloofvigheid, onder den toorn wil laten en verdoemen, en dat zulks in het Evangelie of de Schriftuur geopenbaard is. Maar daaruit volgt niet, dat God door het besluit van de verwerping dit alleen besloten heeft, en dat Hij, behalve dit, niets in de Schriftuur of het Evangelie geopenbaard heeft. Want de Schriftuur leert, dat God uit het menschelijk geslacht (hetwelk al te zamen, door den val of overtreding Adams, schuldig was geworden aan de eeuwige verdoemenis; Rom. 5:18) het meeste deel van de menschen; Matth. 20:16; hetwelk de H. Geest de wereld noemt; Joh. 17:6, 9; niet lief gehad heeft in Christus; Matth. 7. 23; besloten heeft niet te verkiezen; Matth. 20: 16; Openb. 17:8; zich over hetzelfde niet te ontfermen; Rom. 9: 18; het aan Christus niet te geven; Joh. 17:9; maar in dien val, verdorvenheid en zonden laten;

Joh.3: 36; dezelfen van buiten door het Woord, of ook ganschelijk niet, te roepen; Ps. 147: 20; of, indien Hij dezelfen roept hen evenwel nochtans het geloof in Christus niet te geven; Matth. 13: 11; 2 Thess. 3:2; Joh. 10:26; en diensvolgens hen ook niet van de zonden te rechtvaardigen, en hun den Geest der heiligmaking niet te geven; Joh. 14:17; maar hen, gelaten zijnde in de zonden, en in dezelve moedwilliglijk volhardende, met den eeuwigen dood te straffen; Matth. 25; tot bewijs en verklaring van zijne gerechtigheid, mogendheid, en van zijne vrijheid. Dit is hetgeen, hetwelk de Schriftuur van de verwerping leert. Zoo is dan deze stelling valsch. Voegt daar nog bij, dat, zoo wanneer dit besluit der verwerping bleef staan, dat het dan zoude kunnen geschied hebben, dat er niemand in der daad zonde verworpen geweest hebben, en ook niemand zoude verdoemd geworden hebben. Zoo dan kennen wij de tegenstelling voor goed, als met de H. Schriftuur overeenkomende, en ook mede het geheele besluit van de verwerping vervattende.

Van de tweede stelling zeggen wij hetzelfde, hetgeen wij gezegd hebben van de eerste; want daar is niet velerlei verwerping, maar daar is eene eenige verwerping; want de verwerping is eene werking Gods inwen

in zichzelf, en volstrektelijk en geheel enkel. Indien de verwerping velerlei en veranderlijk ware, datzelve zoude daar van daan komen, omdat de voorwetendheid Gods konde feilen, of omdat Gode eenige

dingen onbekend waren, of omdat Hij van nieuws iets bekende, of omdat Hem iets tegen zijn wil konde overkomen. Maar niet één van deze is waar. Want God is alwetende, allervolkomenst, alleralmachtigst, en

weet en vermag alles van eeuwigheid, en Hij doet wat Hij wil. Zijn wil kan niet veranderd en zijn raad kan niet verhinderd worden. De Heere heeft gesproken; wie zal het verhinderen? God is niet gelijk een mensch. Mijn raad zal bestaan, enz. Zoo is dan deze stelling valsch. Maar de tegenstelling is waar, en met de Schriftuur overeenkomende.

De derde stelling is mede valsch. Indien het woord verwerping voor verdoeming genomen wordt, alsdan bekennen wij, dat de verdienende oorzaak daarvan zij de gestadig durende ongeloovigheid jegens het Evangelie, gelijk Christus leert, Joh. 3: 36. Maar dit is

alleen de oorzaak niet. Want die tegen de wet gezondigd hebben, zullen door de wet ook verdoemd worden, en die zonder wet gezondigd hebben, zullen zonder wet ook vergaan. Ezau, toen hij niets kwaads gedaan had, ja, nog niet geboren was, is verworpen geweest; Rom. 9. Maar, zoo wanneer het woord „verwerping” genomen wordt voor het besluit van niet te verkiezen, of niet te ontfermen, zoo heeft het niet tot eene oorzaak de ongeloovigheid of de zonde, maar Gods allervrijste en allerrechtvaardigste wil: Wie zal zijnen wil wederstaan? Hij verhardt wien Hij wil; Hij doet alles naar den raad zijns wils. Vader! het heeft U alzo behaagd. Zoo is dan de tegenstelling waar, en met de Schriftuur overeenkomende.

De vierde stelling is insgelijks als de voorgaande gesteld. De valschheid er van blijkt. Indien de onwaardigheid, schuilende heimelijk in den mensch, de oorzaak is, dat God de genade des Evangelies aan sommigen niet geeft, zoo zonde God alle en een ieder mensch moeten voorbijgegaan hebben; want wij zijn allen te zamen even onwaardig van nature. Of anders sommigen zouden waardiger moeten wezen van nature als anderen. Maar zulks is onwaarachtig en valsch. Want allen zijn zij uit dezelfde verdorvene massa, en allen zijn zij in en door de zonden dood; allen zijn zij van nature kinderen des toorns. Indien de onwaardigheid de oorzaak is van de niet openbaring des Evangelies, waarom openbaart Christus zichzelf dan aan den moordenaar, en niet aan Socrates, niet aan Plato? Want deze, indien men acht neemt op hun leven, uitwendiglijk door hen gevoerd, schijnen waardiger geweest te zijn dan deze moordenaar. Maar de Schriftuur getuigt daartegen, gelijk ook mede, dat, van degenen, die geroepen worden, aan sommigen gegeven is de verborgenheden des Rijks der hemelen te verstaan, aan sommigen wederom niet, en dat alleen naar het eenige welbehagen Gods; Matth. 11:26. Alzo ook mede, dat sommigen uitwendiglijk geroepen worden, en sommigen niet; daarvan is de oorzaak het welbehagen Gods, Ef. 1:9. Hij heeft ons te kennen gegeven de verborgenheid zijns wils, naar zijn welbehagen. Hij doet alles naar den raad zijns wils; Ps. 147:20. Zoo is dan de tegenstelling waarachtig, en is gegrond op de h. Schriftuur.

Aangaande het onderste punt hunner leering; gevoegd achter hunne onschriftmatige stellingen; dat

datzelve strijdig zij tegen de h. Schriftuur blijkt daaruit, overmits de Apostel zegt: Als de kinderen nog niet geboren waren, eer zij iets goeds of kwaads gedaan hadden, enz. opdat het voornemen Gods, 't welk naar de verkiezing is, vast bleve. Indien daar geene verkiezing is van de jonge kinderen, zoo is voor dezelve ook geene belofte der zaligheid noch zaligheid. Want de zaligheid, en de belofte er van, is nergens anders uit, dan uit de verkiezing ter zaligheid. Nu aan de jonge kinderen behoort de belofte. Ik hen uw God en uws zaads God. Ulieden en uwen kinderen, is de belofte gedaan. Uwe kinderen zijn heilig. En hun behoort ook de zaligheid. Laat ze tot Mij komen, want het Rijk der Hemelen behoort hun toe. Derhalve, enz.

Indien de verkiezing behoort tot de jonge kinderen, zoo behoort ook tot de jonge kinderen de verwerping; zulks bewijst de verwerping van Ezau, zijnde een jong kind, ja nog niet geboren. Welk voorbeeld de Apostel voorbrengt, om daarmede de algemeene leer van de verwerping Gods te bewijzen, nemende zijn gevolg van een bijzonder voorbeeld tot bewijs van de waarheid derzelve in 't algemeen; gelijkerwijs hij ook de leer van de verkiezing Gods bevestigt met het voorbeeld van Jakob, mede zijnde nog een jong kind, en alsnog niet geboren.

Ondertusschen oordeelen wij deze stellingen van de verkiezing schadelijk te zijn voor de eere Gods. Want indien het geloof en de volharding niet is uit de verkiezing, maar dat hetzelfde zij eene voorwaarde, van te voren in het verkiezen vereischt, zoo zal men de eer daarvan niet in 't geheel aan de genade mogen toeschrijven, maar ten minste ten deele moet men dezelve toeschrijven aan den vrijen wil des menschen, door welks weldaad of gebruik de mensch zichzelven onderscheiden heeft; tegen het zeggen des Apostels: Wie onderscheidt u? Wat hebt gij, dat gij niet ontvangen hebt? enz.

HET OORDEEL VAN DE GEDEPUTEERDEN DER KERKEN VAN FRIESLAND
OVER HET GEVOELEN DER REMONSTRANTEN, BELANGENDE HET
EERSTE HAAGSCHE ARTIKEL.

Het gevoelen en de leer der Remonstranten, nopens het eerste Artikel van de verkiezing en verwerping, zijnde bij ons oprechtelijk en getrouwelijk getogen uit hunne in 't openbaar uitgegevene boeken, als ook uit de gemeene en waarlijk eigene en onvervalschte verklaringen en schriften derzelve Remonstranten, aan deze Synode overgeleverd en met hunne handen onderteekend; mitsgaders ook uit hunne bewijsredenen, waarmede zij hun gevoelen in de Haagsche Conferentie, en in hunne andere schriften gepoogd hebben te bevestigen; datzelve hebben wij in de vreeze des Heeren naarstiglijk overlegd, en, volgens den inhoud des eeds, van de Hoogmog. Heeren Staten Generaal ons voorgeschreven, en door ons gedaan, aan de eenige balans en weegschaal van Gods heilig Woord aandachtelijk beproefd en overwogen. Over zulks gevoelen wij van dezelve in conscientie, en oordeelen als volgt:

VAN DE VERKIEZING.

I.

Aangaande het eerste Artikel der Remonstranten, door henlieden overgeleverd aan de Hoogmog. Heeren Staten van Holland, en door henlieden in de Haagsche Conferentie verklaard, en met alle macht voorgestaan en verantwoord, welks inhoud (voor zooveel dit Artikel de verkiezing of de praedestinatie ter zaligheid aangaat) zij zelve in 't kort aldus verklaren: „Dat God besloten heeft de geloovigen, en die in het geloof en in de gehoorzaamheid des geloofs zijn volhardende zalig te maken;” dit zelve; indien het eenvoudig en gezond verstaan wordt; oordeelen wij, dat bij alle ware Christenen altijd geweest is ongetwijffelde waarheid, en dat derhalve de Remonstranten door geenen wettelijken schijn van reden, of noodwendigen eisch van zaken, dit Artikel gesmeed hebben, en verdraging daarvan begeerd hebben, evenals of daar eenigen waren in de Nederlandsche Gereformeerde Kerken, die aangaande de waarheid dezer rede twijfelden, en dezelve tegenspraken, en of de Remonstranten hierin een bijzondere leer of gevoelen hadden.

Naardien dit hunlieden, als genoegzame kennis van zaken hebbende, niet heeft kunnen verborgen zijn, zoo is het, dat wij ook niet kunnen twijfelen, of zij hebben in het stellen van dit Artikel zichzelven een ander oogmerk voorgesteld gehad, namelijk, opdat ze hiermede den eenvoudigen kwansuis de rechtvaardigheid hunner zaak zouden wijs maken, en mitsdien onder den schoonen dekmantel van dit Artikel, als onder een schild, hunne dwalingen des te vrijer en veiliger onder de lieden zouden mogen uitzetten en strooien; hetwelk wij meenen, dat uit het navolgende genoegzaam zal blijken.

Doch indien daar gezien wordt op de uitlegging en verklaring van dit Artikel, hetwelk zij in de Haagsche Conferentie' te voorschijn gebracht hebben, zoo is het kenlijk, dat zijlieden dit Artikel in de Kerkenallengskens en sluipsgewijze hebben willen invoeren, als vervattende het gansche en geheele besluit der verkiezing ter zaligheid, behalve hetwelk geene andere praedestinatie ter zaligheid in het Evangelie geopenbaard zij.

Dit hebben zij in dezelfde Haagsche Conferentie gepoogd met verscheidene redenen te bewijzen. Doch dit voorverhaalde Artikel, in dezen zin der Remonstranten genomen zijnde, verwerpen wij. Want wij oordeelen, dat hetzelfde geenszins vervat de leer der verkiezing in de h. Schrifturen nagelaten, ja, dat hetzelfde ook zelfs niet vervat het gansche en geheele gevoel der Remonstranten van de verkiezing, zoodat zij zichzelven openlijk tegenspreken, als zij beweren, dat dit Artikel de gansche praedestinatie ter zaligheid vervat, en dat er geene andere, behalve deze, in het Evangelie geopenbaard zij, en evenwel zelve daartegen eene gansch andere verkiezing voorstellen dan deze. De beide zullen wij kortelijk bewijzen.

HET EERSTE WORDT BEWEERD UIT HET NAVOLGENDE.

I.

Dit Artikel vervat naar het gevoel der Remonstranten de geheele leer der praedestinatie en der verkiezing ter zaligheid. Doch de h. Schriftuur stelt ons deze leer alzoo, dat ze openlijk onder anderen verklaart, dat er zij een besluit van te praedestineren en te verkiezen deze of die, of anders eenige bijzondere menschen ter zaligheid, Rom. 8:30. Die God gepraedestineerd heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen. Joh. 13:18. Ik weet wie Ik verkoren heb. Mark. 13:18. De uitverkorenen, dewelken Hij verkoren heeft. Matth. 22: 14. Velen geroepen, weinigen verkoren. Hand. 13: 48. Daar geloofden nevelen als er ten eeuwigten leven geordineerd waren. Ef. 1: 4. Hij heeft ons verkoren. 2 Thess. 2: 13. Omdat Hij vlieden verkoren heeft. Rom. 9:15. Hij ontfermt, wiens Hij wil. Joh. 17:6. Ik heb uwen naam dien menschen geopenbaard, die Gij Mij gegeven hebt; en vers 12. Die Gij mij gegeven hebt, die heb Ik bewaard, enz.

Maar in dit Artikel der Remonstranten van de praedestinatie en verkiezing blijkt nergens eenige vermelding van deze of die menschen. Deze wijze van spreken (deze of die) gebruiken wij met de Schriftuur daarom des te liever, overmits er nauwelijks eenige andere woorden voorkomen, door dewelke wij het ware gevoel van hunlieder gevoel kunnen onderscheiden. Indien wij zeggen zekere bijzondere menschen, datzelve zonde ons evenwel gelijk wezen als deze of die. Maar als zijlieden dat woord gebruiken, verstaan zij daardoor zekere menschen, diegenen, die met eene zekere en bijzondere hoedanigheid, namelijk het geloof, bekleed zijn, of eene zekere soort van menschen, namelijk geloovigen, als zoodanig.

Zelfs de Remonstranten bekennen rondelijk genoeg, dat de hoofdzak des geschils daarin bestaat, dat hunlieder leer van de verkiezing stelt, hoedanigen God heeft willen verkiezen; en de leer van hunlieder tegenstanders, wie Hij heeft willen verkiezen.

Nu, dat besluit, van te verkiezen deze of die, is volgens de Schriftuur, als boven bewezen is; maar dat der Remonstranten, van te verkiezen zoodanigen, die met de hoedanigheden des geloofs, der gehoorzaamheid en volharding bekleed zijn, strijdt met de Schriftuur.

En nademaal zij van de zoodanigen te verkiezen tweederlei besluit hebben, een algemeen en volstrekt, 'twelk geen betrekking heeft op deze of die bijzondere personen, met die hoedanigheid bekleed zijnde, maar 't welk alleenlijk, in 't algemeen, besluit, indien daar eenige zoo danigen zullen wezen, dat die

verkoren zullen worden; of anders: een besluit van zalig te maken allen en een ieder, die gelooven zal; en een ander, een voorwaardelijk besluit, van zoodanige bizondere personen te verkiezen, die die voorwaarden zijn nakomende; van welke twee het eerste de tweede plaats onder hunne besluiten heeft, en het andere de vierde en laatste plaats; zoo is het, dat, ook zelfs volgens hunlied gevoelen; blijkt, dat in het besluit, voorgesteld in dit Artikel, hetwelk naar hunne eigene verklaring het eerste algemeene is, geen plaats kan hebben eenige vermaning, of eenige aanschouwing van bizondere personen, deze of die, zelfs ook niet van zoodanige, die met die hoedanigheden bekleed zijn; en derhalve dat het besluit dezes Artikels, volgens hunne eigene belijdenis, veel liever behoore genoemd te worden het besluit van de voorwaarden der zaligheid, dewelke God uit vele mogelijke voorwaarden verkoren heeft.

Zoodanig onderscheid als er dan is tusschen de verkiezing van deze voorwaarde of die uit vele, en tusschen de verkiezing van deze menschen of die uit de gemeene menigte der menschen, zoodanig onderscheid is er tusschen dit Artikel, en tusschen de leer der verkiezing, dewelke de Schriftuur ons nagelaten heeft.

II.

Dit Artikel stelt niet anders, dan dat de menschen kunnen zalig worden, en met welke voorwaarde, namelijk met het geloof, zij kunnen zalig worden; doch ditzelve stelt niet den oorsprong, de fontein, en het fundament, van een zeker en onfeilbaar geloof en de zaligheid van sommige bepaalde menschen; hetwelk nochtans de Schriftuur doorgaans doet, waar zij handelt van de Goddelijke verkiezing ter zaligheid, want dezelve opent en vervat die fontein. Of korter. Dit Artikel zegt, dat God de zoodanigen wil zalig maken, indien ze daar zijn. Maar het besluit der verkiezing, nagelaten in de Schriftuur, verklaart, dat God zekere sommige menschen zalig maken wil, en dat Hij ook werkt, dat ze zoodanigen zijn, als Hij wil zalig maken. Want die Hij gepraedestineerd heeft, dezelve heeft Hij geroepen, gerechtvaardigd, verheerlijkt; Rom. 8. Ik heb andere schapen, en die moet Ik ook toebrengen; Joh. 10: 16. Ik heb uwen naam geopenbaard den menschen, die Gij Mij gegeven hebt, en die uw Woord gehouden hebben. Daar geloofden zoo velen als er ten eeuwigen leven geordineerd waren; Hand. 13:48.

III.

Behoudens dan dit besluit, zoo konden nochtans alle menschen verdoemd geworden zijn, of ook allen zalig geworden zijn; indien namelijk alle menschen of niet geloofd gehad hadden, of allen geloofd hadden; hetwelk de Remonstranten niet ontkennen, dat zonde hebben kunnen geschieden. Nu, hoedanig besluit van verkiezing ter zaligheid kan toch dat wezen, met hetwelk te stellen de zaligheid of aan niemand, of aan allen zonde kunnen gebeurd hebben?

Want als ze allen of verdoemd of zalig werden, zoo zoude daar geen plaats overig hebben kunnen wezen voor eenige verkiezing ter za-

ligheid. Hiertegen zegt de Schriftuur, Rom. 11: 7. De uitverkorenen hebben het verkregen. Rom. 8:30. Die Hij gepraedestineerd heeft, die heeft Hij verheerlijkt. Matth. 24:30. Hij zal zijne engelen uitzenden, en die zullen de uitverkorenen vergaderen. Rom. 8: 34. Wie zal de uitverkorenen verdoemen? Hand. 17:14. En die met Hein (Christus) waren verkoren. Luc. 18: 7. Zal God dan niet wreken zijne uitverkorenen? Hij zal hen haastelijk wreken. Joh. 17: 12. Die Gij Mij gegeven hebt, die heb Ik bewaard.

IV.

Dit Artikel vervat anders niet, dan dat er uitgesproken en beloofd zij dit Evangelie: Indien gij gelooft, en volhardt, zoo zult gij zalig worden; of:

Die gelooft en volhard zal hebben, die zal zalig worden.

Het fundament van dit uitgesprokene Evangelie is in het besluit der verkiezing, door hetwelk God besloten heeft sommigen ten eeuwigen leven te verkiezen, en denzelven het geloof in Christus te geven, en door hetzelfde ter zaligheid te brengen.

Aangezien dan uit de fontein der verkiezing ter heerlijkheid dit geschenk des geloofs voortvloeit over de uitverkorenen en diegenen, die zullen zalig worden, zoodat dit geschenk hunlieden eigen zij, zoo is het, dat het daar van daan komt, dat er in het Evangelie uitgesproken wordt:

Die gelooft, die zal zalig worden.

Daarom is het gansch ongerijmd zoodanige wijze van beloften te noemen het geheele besluit der praedestinatie ter zaligheid, dewijl de verkondiging derzelve beloften, alleen het eenige uitwendige middel zij, door hetwelk God het besluit der verkiezing in zijne uitverkorenen uitvoert, namelijk door dit woord der beloften uitwendig, en door zijnen Geest inwendig het geloof in de harten der uitverkorenen aanstekende, bewarende, en vermeerderende.

V.

Dit besluit. dezes eersten Artikels zonde kunnen bestaan niet ontbering en ontkenning van de voorwetendheid in God. Want daar kan besloten worden eene voorwaarde der zaligheid, al is liet, dat men niet weet, of iemand dezelve zal volbrengen of niet.

En diensvolgens zonde dit Artikel ook kunnen toegestaan worden van diegenen, dewelke God onttrekken alle voorwetendheid van de toekomstige dingen, die gebeurlijk zijn, gelijkewijs als zij daar meenen te wezen alle die dingen, in dewelke de werking van 's menschen wil tusschenkomt.

Het andere wordt bewezen uit de Haagsche Conferentie zelve, en uit vele andere uitgegevene schriften der Remonstranten, en ook zoodanige, die in deze Synode vertoond en overgeleverd zijn, in dewelke zij allen stellen eene verkiezing van bijzondere personen, die zij noemen geconditioneerd, dewelke daar steunt op het voorhenen zien van de volbrachte voorwaarde des geloofs; voor welk voorhenen zien zij uitdrukkelijk belijden, dat in het besluit dezes Artikels van de geloovigen zalig te maken gansch en gaar geene plaats kan zijn.

Derhalve, of in de bevestiging dezes Artikels hebben zij kwalijk beweerd, dat hetzelfde vervat het geheele besluit der verkiezing ter zaligheid, of zij hebben eene verkiezing van bijzondere personen uit het voorgezien geloof buiten de Schriftuur bedacht, of eindelijk zij hebben eene bespottelijke bewimpeling gebruikt, verstaande, door het geheele besluit der praedestinatie, dat geheele algemeene besluit, hetwelk bij henlieden het tweede is onder de vier, behalve hetwelk zij nochtans weten, dat er een ander besluit is van de bijzondere personen zalig te maken uit het voorgezien geloof, hetwelk zij op de vierde plaats stellen, en van gelijken zouden kunnen zeggen in zijne soort te zijn het geheele besluit, namelijk der bijzondere verkiezing, samengevoegd zijnde met de voorwetendheid.

En dit zij genoeg van het eerste Artikel, volgens het gevoelen der Remonstranten, hetwelk zoodanig is, dat het noch met de Schriftuur, noch niet hunlieder eigen gevoelen overeenkomt; derhalve hebben wij in deszelfs plaats gesteld dit rechtgevoelend en met de h. Schriftuur overeenkomend Artikel.

De verkiezing ter zaligheid is het eeuwige, allervrijste en onveranderlijke besluit Gods, door hetwelk Hij besloten heeft eene zekere menigte van menschen (dewelke Hij, als zijnde noch beter, noch waardiger als de anderen, maar zijnde gelijkelijk, door de zonde, den dood (en den vloek onderworpen, rechtvaardiglijk had kunnen laten in de gemeene ellende, die ze zichzelve op den hals, gelijkelijk samen met de anderen, gehaald hebben, en mitsdien dezelve om hunner zouden wil mede had kunnen verdoemen) uit zijn louter welbehagen, barmhartigheid en genade ten eeuwigen leven te verkiezen, en aan dezelve te geven zijnen Zoon tot een Verlosser en Zaligmaker, en weder aan zijnen Zoon henlieden te geven om hen te verlossen en zalig te maken; voorts dezelve krachtiglijk te brengen tot de gemeenschap zijns Zoons en zijner weldaden, en in dezelve gemeenschap door de middelen, van Hem geordineerd, genadiglijk en krachtiglijk bewaard zijnde, eindelijk te verheerlijken; en dat tot dien einde, opdat de gansche schare der uitverkorenen Hem standvastiglijk en gestadiglijk aankleve, Hem vuriglijk beminne, Hem love, en deze zijne heerlijke en onbegrijpelijke genade in der eeuwigheid verkondige.

I.

VAN DE VERKIEZING TOT HET GELOOF.

De verkiezing tot het geloof is vóór de verkiezing tot de heerlijkheid; en niet allen, die tot het geloof zijn verkoren, zijn ten einde toe tot de heerlijkheid verkoren. Nu, in het verkiezen van den mensch tot het geloof wordt van te voren vereischt deze voorwaarde, dat de zondige mensch zijne zonden door de wet bekenne, daarvan berouw hebbe, dat hij zij nederig, klein, vroom, en geschikt ten eeuwigen leven. Dit gevoelen der Remonstranten oordeelen wij strijdig te zijn tegen de h. Schriftuur; want de h. Schriftuur betuigt:

1 Dat God ons te gelijk en te zamen tot de heerlijkheid en tot het geloof, mitsgaders tot alle de andere middelen, zijnde onder de verkiezing ter heerlijkheid geordineerd, verkoren en gepredestineerd heeft. Laat gezien worden de plaatsen Rom. 8: 30; Ef. 1, van het 4de vs. tot het 135e toe; 2 Thess. 2: 13; 1 Petr. 1: 1, 2.

2. Dat alle diegenen, die waarlijk in den Zoon gelooven, het eeuwige leven hebben in den Zoon; Joh. 3:36; 1 Joh. 5, 12; dat ze vrij zijn van de verdoemenis; Rom. 8:1, 34; dat ze erfgenamen Gods zijn en mede erfgenamen Christi; Rom. 8:17; en dat er zooveel gelooven als er ten eeuwigen leven geordineerd zijn; Hand. 13: 48; dat het geloof zij der uitverkorenen Gods. Tit. 1:1. Waaruit kenlijk blijkt, dat alle ware geloovigen tot het eeuwige leven onveranderlijk verkoren zijn, volgens die spreuk totde Rom.; hfdst. 11; de uitverkorenen hebben het verkregen; en Matth. 24; dat ze de uitverkorenen zouden verleiden, indien het mogelijk ware.

3. Dat wij, zijnde natuurlijk vleeschelijk, in de zonden dood, en ten eeuwigen leven alleronbekwaamst en ten hoogste ongeschikt, uit loutere genade krachtiglijk verlicht worden, wedergeboren worden, levend gemaakt worden, en met de bekeering en samen met het geloof beschonken worden: Joh. 3:3, 5, 6; 1 Cor. 2:14; EL 3. van het 1ste vs. tot het 11de toe; Hand 5:31; en 11:18.

Derhalve, tegen dit gevoelen, zijnde het Pelagiaansche niet ongelijk, stellen wij dit rechtzinnig Artikel. God heeft ons te zamen tot de heerlijkheid en tot de genade dezes levens, mitsgaders tot het geloof zelf verkoren, en zoo velen als er tot het ware geloof gebracht worden, zoo menigen zijn er ongetwijfeld verkoren ter heerlijkheid.

Nu, tot het geloof heeft ons God verkoren, niet uit eenige van te voren vereischte en van ons nagekomene voorwaarde, of uit eenige geschiktheid van ons, maar uit zijne loutere onverdiende genade; ons zeggen wij, heeft Hij tot het geloof verkoren, die geheel in alle deelen onbekwaam, onmachtig en ongeschikt daartoe waren, en tot hetzelfde brengt Hij ons door de krachtige en genadige werking zijnes Geestes.

II.

VAN HET WELBEHAGEN GODS, HETWELK DE OORZAAK IS DER VERKIEZING TER HEERLIJKHEID.

Het loutere en genadige welbehagen Gods, zijne loutere genade, zijn allervrijste wil, dewelke de oorzaak der verkiezing is, bestaat hierin, dat God het werk des geloofs, zijnde in zichzelf ongeacht, slecht en buiten eenige verdienste, uit vele mogelijke voorwaarden, tot eene voorwaarde van de mededeeling der zaligheid verkoren heeft, en dat Hij dezelve genadiglijk zoo waardig heeft willen schatten, dat Hij dezelve acht en rekent voor de volkomene gehoorzaamheid der wet; daar Hem nochtans vrij stond andere voorwaarden, als namelijk de werken der wet, enz. te verkiezen.

Dit gedichtsel der Remonstranten, geput zijnde uit Socinus, moet men geheel verwerpen, en, in plaats er van, oordeelen wij, dat men deze waarheid behoore te stellen:

Het welbehagen Gods, hetwelk de oorzaak is onzer verkiezing, bestaat niet daarin, dat God het geloof uit vele mogelijke voorwaarden verkoren heeft, maar daarin dat God ons, ellendige en onwaardige menschen, niet met eenige verdienste van ons, noch met eenige hoedanigheid des geloofs, noch met eenige andere goede hoedanigheid bekleed zijnde, uit zijne genadige genade en barmhartigheid, voor

anderen, die even zoo onwaardig waren als wij, tot het eeuwigen leven verkoren heeft. Laat deze plaatsen ingezien worden: Rom. 9: 11, 15; Ef. 1:5, 9, 11, Ef. 2, van vs. 1 tot 11; Deut. 7: 6. enz; en Cap. 9: 4, 5, 6.

III.

De verkiezing ter zaligheid is velerlei. De eene is algemeen der geloovigen, de andere is particulier of bijzonder van deze of die geloovigen; de algemeene is zonder het te voren zien of te voren weten des geloofs; maar de andere is steunende op de voorwetendheid des geloofs.

Insgelijks is daar eene onbepaalde verkiezing, en wederom eene bepaalde; boven dit alles, van de bepaalde of bijzondere is de eene niet ten volle vervuld, niet ten einde toe, maar wederroepelijk of voorwaardelijk; en de andere is ten volle vervuld, ten einde toe, onwederroepelijk of volstrekt. Deze gaat alleen over den geloovigen mensch, in het geloof stervende, of nu gestorven zijnde.

Daar is ook van gelijken eene andere des Ouden Testaments, en eene andere des Nieuwen Testaments; en ook eene andere dergenen, denwelken het Evangelie verkondigd wordt, en eene andere dergenen, denwelken het Evangelie niet verkondigd wordt.

Deze velerlei verkiezing, als een gedichtsel zijnde van 's menschen hersenen, en als Gode lasterlijk en der ware Godzaligheid schadelijk zijnde, als ook den vasten troost der geloovigen, beide in het leven en sterven, omkeerende, verwerpen wij ten hoogste; dewijl de Schriftuur betuigt, dat er een enig welbehagen, voornemen en raad der verkiezing is, en dat deze verkiezing zij bijzonder, bepaald, en van eeuwigheid in God volkomen en ten volle vervuld, voorts onwederroepelijk, ten einde toe (indien het geoorloofd is dit hun onschriftuurlijk woord te gebruiken) van deze of die ellendige, sterfelijke menschen; en dat dezelve zij eenvormig, beide in het Oude en in het Nieuwe Testament; Ef. 1:4, 5, 6, 7, 9, 11; Rom. 9: 11; 8: 28; 1 Thess. 1:4; 1 Petr. 1: 2; Rom. 11:7, 8, 30; Joh. 10:28; 17:12; Matth. 24:24; Rom. 4, door het geheele capittel; 1 Cor. 10: 1, 2, 3, 4; Hebr. 11, het geheele capittel door, enz.

1. Deze afdeelingen der verkiezing zijn Gode smadelijk en lasterlijk. Want inderdaad stellen zij God tusschen beide, twijfelende, onvolkomen, en ten allen oogenblikken des tijds veranderlijk, dat is, eenen versierden afgod hunner eigene hersenen stellen zij in de plaats van den almachtigen, eeuwigen, alwetenden en onveranderlijker God.

2. Zij zijn schadelijk voor de Godzaligheid, dewijl zij de twijfelingen des vleesches en het mistrouwen helpen en sterken, en daarentegen het vertrouwen en de levende hoop der geloovigen omkeeren. Nu, de ware en oprechte Godzaligheid heeft zijn oorsprong niet uit twijfeling, maar uit den Geest der aanneming tot kinderen, uit het geloof, en uit het gevoelen van de allerstandvastigste liefde Gods, even als uit haar wortel.

3. Zij keeren den troost der geloovigen om, dewijl zij eene verkiezing invoeren, die ten allen oogenblikken, naar de gelegenheid van onze verandering, ook veranderlijk is.

Maar de Schriftuur betuigt, dat de Geest der aanneming tot kinderen aan onzen Geest betuigt, dat wij erfgenamen Gods zijn, en medeerfgenamen Christi; dat wij hebben het eeuwige leven; dat wij in Christus in de bovenhemelsche dingen gesteld zijn; dat wij in God zijn, en dat Hij in ons zij; dat wij, hetzij dat wij leven, hetzij dat wij sterven, Christi onzes Heeren zijn.

Diezelve Geest doet ons ook ons verheugen en roemen in God onzen Herder, en doet ons zoodanige en diergelijke dingen gevoelen en spreken, als daar verhaald staan, Rom. 8, omtrent het einde; 2 Cor. 5, van het begin af tot het 9de vs. toe, en Ps. 23, en elders doorgaans.

Vergelijkt ook hierbij 2 Cor. 4:13.

Derhalve, deze vurige pijlen des Satans door het schild des geloofs afgestuit hebbende, stellen wij hiertegen deze taal en spraak des geloofs:

Daar is eene eenige verkiezing tot de zaligheid en tot middelen der zaligheid, beide in het Oude en in het Nieuwe Testament, en dezelve is bijzonder, bepaald, onwederroepelijk, onveranderlijk, zoodat het getal der uitverkorenen niet kan vermeerderd of verminderd worden, de verkiezing niet kan afgebroken worden, en de uitverkorene geen verworpene kan worden.

IV.

De verkiezing van de bijzondere personen is geschied uit de te voren vereischte en van te voren geziene (even alsof ze volbracht waren geweest) voorwaarden des geloofs, gehoorzaamheid, bekeering, heiligheid, Godvruchtigheid, en dezelve of begonnen zijnde, en voor eene wijle tijds aangehouden, of ook ten volle vervuld en tot het uiterste einde des levens gebracht, naar de verscheidene gelegenheid van de nieteindelijke en eindelijke verkiezing. En deze voorwaarden brengen den mensch eene genadige Evangelische waardigheid en geschiktheid aan, om dewelke diegene, die verkoren wordt, waardiger is dan diegene, die niet verkoren wordt. Derhalve zijn het geloof, de gehoorzaamheid des geloofs, de heiligheid, Godvruchtigheid, volharding, insgelijks de roeping, rechtvaardigmaking, en heiligmaking dezes levens, geene vruchten, uit de onveranderlijke verkiezing Gods voortvloeiende, noch ook derzelve werken en gevolgen, maar zijn hare van te voren vereischte en voor henen gaande voorwaarden,

En dit Artikel, als Pelagiaansch zijnde, en tegen de Schriftuur regelrecht strijdende, en de gansche orde er van, mitsgaders ook van de zaligheid omkeerende, verwerpen wij mede ten allerhoogste.

1. Want de Schriftuur leert ons, dat wij niet van Gode om deze als van te voren vereischte voorwaarden, maar dat wij tot dit alles verkoren en gepredestineerd zijn, en dat deze dingen zijn beide werkingen en vruchten, uit de genadige verkiezing Gods voortvloeiende. Laat gezien worden: Rom. 8:30; Ef. 1: 4, 5, 9, 11; 1 Petr. 1: 2; Joh. 6:37, 39, 44; 10: 16; Matth. 11:25, 26, 27; 1 Tim. 1: 9.

2. Daarna is het ook ongerijmd, en buiten de Schriftuur, dat een mensch; nu door het geloof alreede in Christus zijnde, alreede geroepen zijnde, gerechtvaardigd, zijnde vrij van de verdoemenis, in de boven hemelsche dingen, in Christus, gesteld zijnde, en een erfgenaam zijnde des eeuwigen levens; tot het eeuwige leven zoude verkoren worden, dat is, dat hij niet voor, maar na verordineerd zoude worden. Nu, deze dingen alle te zamen worden den geloovigen, die in Christus zijn, doorgaans in de Schriftuur toegeschreven.,

3. Daarenboven, deze leer verandert de verkiezing, dewelke de fontein is van alle beloften voor de bondgenooten, zelfs in een belofte, op deze wijze namelijk: Indien gij gelooft, zoo zult gij verkoren worden, maar alsnog niet ten einde toe; maar, indien gij volhardt, zoo zult gij verkoren worden ten einde toe. Hetwelk al te zamen vreemde en ongehoorde dingen zijn.

4. Wijders in het verkiezen eenige van te voren vereischte en voor henen gaande waardigheid te stellen; hetzij dat dezelve zij of der natuur of der wet, of des Evangelies; om dewelke iemand, die verkoren wordt, waardiger zoude zijn, dan diegene, die niet verkoren wordt, is even zooveel als openlijk in 't aangezicht de Schriftuur, ja God zelf te wederspreker, Laat ingezien warden: Deut. 7: 6, en wat daarna volgt; 9:4, en wat daarna volgt; Rom. 11: 9, 21; Ef. 2: 2; Tit. 3: 5; Rom. 11:5, 6.

En het verschoont henlieden niet, dat zij zeggen, dat deze voorwaarden, om eigenlijk te spreken, niet zijn de oorzaak der verkiezing. Want daarmede willen zij anders niet te verstaan geven, dan dat dit geloof, deze gehoorzaamheid des geloofs, bekeering, heiligheid en Godvruchtigheid, de verkiezing niet verdienen door hunne eigene natuurlijke ingedrukte waardigheid; maar evenwel nochtans, dat dezelve waarlijk God bewegen om te verkiezen, dewijl Hij, volgens de orde van hetgeen voor henen gaat, dezelve dingen tot eene voorwaarde verkoren heeft, en dezelve genadiglijk als van zoodanige waardigheid heeft willen schatten. Op wat wijze dit alles niet verder zoude afwijken van de waarheid, als daar doet het gevoelen der Pausgezinden van de verdiensten naar waardigheid, belijden wij gaarne niet te kunnen zien.

Want de Pausgezinden pogen de verdiensten hunner werken te trekken uit de verdiensten van Christus. Maar de Remonstranten zeggen, dat God de Evangelische gehoorzaamheid der goede werken, naar zijnen allervrijsten wil, zoo waardig is schattende; dewijl Hem vrij stond andere voorwaarden in de plaats van die te verkiezen, en de geloovigen (wat Socinus tot verklaring daarbij voegt) als anderen te verderven.

Tegen dit gevoelen der Remonstranten, stellen wij integendeel dit rechtzinnig gevoelen:

God heeft ons verkoren en gepraedestineerd tot het geloof, de gehoorzaamheid, bekeering, heiligheid, Godvruchtigheid en de volharding in dezelve; insgelijks, opdat Hij ons zoude roepen, rechtvaardigen en heiligen. En alle deze dingen zijn vruchten, werken en gevolgen van de verkiezing en praedestinatie.

V.

De besluiten der verkiezing en der rechtvaardigmaking zijn eenerlei en gelijkmatig; of: zoodanig als God de menschen aangemerkt heeft in het rechtvaardigen, zoodanig heeft Hij ook dezelve aangemerkt in het verkiezen. Of: met een en dezelfde hoedanigheden bekleed, staan de menschen voor God, zoo wanneer Hij hen verkiest, en zoo wanneer Hij hen wil rechtvaardigen. Deze vreemde leeringen, hetzij dat ze overeenkomen met het Pauselijke, of met het Sociniaansche gevoelen, verwerpen wij mede ten hoogste, dewijl dezelve de verkiezing en de rechtvaardigmaking stellen tegen de Schriftuur, uit het geloof en de goede werken, of uit de gehoorzaamheid des Evangelischen levens.

VI.

Van de onveranderlijke verkiezing ter heerlijkheid is noch eenig zeker gevoelen, noch eenige vrucht in dit leven; en daar is geene zekerheid derzelve anders als voorwaardelijk en gebeurteijk.

Dit Godloos zeggen is wel overeenkomende en gelijkvormig met het gevoelen der Remonstranten, maar is niet overeenkomende met het gevoelen en met het verstand van alle heiligen, zoo menigen als er in de Schriftuur geprezen worden; overzulks is het ongerijmd, en met de H. Schriftuur ten hoogste strijdende.

Derhalve, van dit ons oordeel halen wij niet eenige andere bewijzen voort, dan de levendige bewijzen en betuigingen van het gevoelen der heiligen, zijnde kenlijke merkteekenen van de allergrootste vrucht er van, gelijk ons de ervaring van de heiligen overvloedig bewijst in den h. Bijbel.

1. Laat aangemerkt worden de blijdschappen, roemingen, verheugingen, en juichingen der heiligen, in God, en in zijne allerstandvastigste liefde, verkiezing en zaligheid, dewelke al te zamen en elk bizonder de ware beginselen en voorspelen zijn van de hemelsche blijdschap, zoodat ze anders niet te kennen geven dan een levendig gevoelen der verkiezing, mitsgaders eene blijde en levende hope van de heerlijkheid, die zij bezitten zullen in hun Vaderland, en bovendien ook eene openbare versmading en verachting van den Satan en de hel.

2. Zoo vele vruchten en genietingen vande vaderlijke liefde, als de uitverkorenen in hunne harten dagelijks gevoelen; zoovele merkteekenen en zegelen van de eeuwige verkiezing gevoelen zij, tasten zij, grijpen zij aan, en dezelve bekennen zij met de allerhoogste dankbaarheid, dat uit deze allergenadigste fontein aller zegening tot hen zijn vloeiende.

En verre is het daar vandaan, dat dit allerzoetste gevoelen en deze zekerheid der verkiezing de uitverkorenen slap en vleeschelijk zouden maken, of ook in de loopbaan der Godzaligheid loom en traag; maar daarentegen, zoo is het, dat wij dezelve stellen met de Schriftuur, niet alleen als eene aanprikkeling en allerkragtigste aansporing, maar ook als een wortel, en gelijk als een zitstoel, van eene zeer vurige en oprechte liefde Gods en des naasten, mitsgaders van een zeer heiligen ijver in alle goede werken, hetwelk zelf door de bevinding der heiligen gansch kenlijk en zeer klaar blijkt. En gelijkerwijs dit gevoelen van de gunst des eeuwigen Gods het paradijs der uitverkorenen is op de aarde, alzoo is het, dat hun niet droeviger noch zwaarder kan overkomen, dan dat, door de donkerheid van de twijfelingen des vleesches, of van eenige zware aanvechtingen, deze blijdschap verduisterd of afgebroken wordt, waarmede de wijze Vader, om heilige en rechtvaardige oorzaken, somtijds zijne uitverkorenen in dit leven oefent en vernedert, gelijk uit de Schrifturen blijkt.

VAN DE VERWERPING.

Van het besluit der verwerping, al is het dat wij achten, dat men spaarzaam en matiglijk, gelijk de Heilige Geest ons in de Schrifturen voorgegaan heeft, daarvan in de Kerk Gods behoort te spreken; nochtans kunnen wij niet nalaten deze navolgende leerpunten der Remonstranten, als vreemd zijnde van de h. Schrifturen, te verwerpen.

Daarbenevens meenen wij ook, na het stellen van de leer der verkiezing, dat dezelve genoegzaam van zelfs onder den voet zullen vallen, zoodat het niet van noode zal zijn wijdloopig noch lang daarop te blijven staan.

I.

God heeft niemand besloten in den val Adams en in de ellende te laten, maar begeert de zaligheid van allen, strekt zijn wit tot de zaligheid van allen, heeft ook aan allen den Middelaar gegeven, en doet aan allen de middelen toedienen, die tot het geloof noodig, genoegzaam en krachtig zijn.

1. Het tegendeel blijkt waarachtig te zijn uit de waarheid van de rechtzinnige leer der verkiezing. 2. Zoo leert ook Paulus verre anders: Rom. 9:11, 12, 13, 15, 18, 21; Christus: Matth. 11: 25, 26, 28; en 13: 11; Hand. 14:16; Deut. 7:6, en hetgeen daarna volgt; Ps. 147: 19, 20; Joh. 17:6.

II.

Het besluit van de volhardende ongeloovigen te verdoemen, is het geheele besluit der verwerping.

De valsheid van dit punt wordt klaar genoeg bemerkt uit de tegengestelde leer der verkiezing, uitgedrukt in het eerste Artikel der Remonstranten.

Want dit besluit is algemeen onbepaald aangaande de hoedanigheden dergenen, die verdoemd worden, en niet belangende eenige bepaalde personen, deze of die, dewelke God in het verkiezen voorbij gegaan heeft, en om hunner zonden wil rechtvaardiglijk besloten heeft te verdoemen; gelijkewijs als de Schriftuur zoodanige verwerping leert. En gelijkewijs het getal der uitverkorenen Gode bekend is, alzoo is Gode ook bekend een zeker en bepaald getal der verworpenen. Sommige exempelen van bijzondere personen staan uitgedrukt; Rom. 9.

III.

De verwerping wordt afgedeeld, evenals de verkiezing, in eene algemeene, bijzondere, onbepaalde, bepaalde, nieteindelijke, enz.

En dezelve afdeelingen zijn van dezelfde gelegenheid met de afdeelingen der verkiezing hierboven gesteld, dewelke wij verwerpen, als niet overeenkomende met de Goddelijke natuur en Schriftuur; en diensvolgens ontkennen wij ook geheel, dat de verwerping zonde kunnen verbroken worden, en dat de verworpenen uitverkorenen zouden kunnen worden; Want de raad Gods staat vast; Hij doet al zijn wil enz. Ik ben de Heere, en word niet veranderd. Insgelijks: Daar is geene beschaduwing der verandering in God.

IV

De eindelijk verwerping. van bijzondere personen is geschied vanwege de voorgeziene, voorhenen gaande ongeloovigheid tegen het Evangelie, ongehoorzaamheid en volharding in dezelve; zoodat er niemand vanwege de erfzonde verworpen wordt, maar die verworpen worden, die worden alleen verworpen vanwege hunne eigene werkelijke zonden, dewelke zij hebben kunnen nalaten.

Het tegendeel leert Paulus, Rom. 9 11, 18, 21; Christus, Matth. 11: 25, 26, 27.

Waaruit blijkt, dat het welbehagen Gods de oorzaak is, waarom God eenigen, niet zijnde onwaardiger dan de anderen (namelijk als de uitverkorenen), voorbij gegaan heeft, en niet verkoren heeft tot het eeuwige leven. Nu, aangaande de oorzaak, waarom God de voorbij gegane heeft willen verdoemen, dat dezelve is al de zonden, zoo oorspronkelijke als werkelijke, zulks betuigt de gansche Schriftuur.

V.

De oorzaak, waarom God tot dezen het Evangelie zendt en tot anderen niet zendt, is de genadige schattende bekwaamheid of de onwaardigheid dierzelfer menschen.

Indien ditzelve waarachtig ware, zoo zonde nooit iemand op de aarde het Evangelie verkondigd geweest zijn, dewijl zij tot eenen toe allen gelijkelijk hetzelfde Evangelie alleronwaardigst zijn. Zoo is dan de eenige oorzaak van dit onderscheid het allerrechtvaardigste en allervrijste welbehagen Gods, volgens deze spreuken: Matth. 11: 25, 26, 27; Ps. 147:19, 20; Hand. 14:16; Rom. 10:20.

Derhalve, tegen deze onschriftmatige leeringen, stellen wij deze twee schriftmatige punten.

I.

God heeft door zijn eenig, en datzelve allerheiligst, onstraffelijk en onveranderlijk welbehagen, besloten eenigen, zijnde in de zonden gevallen, en den toorn en den vloek door hunne schuld onderworpen, in hunne ellende en zonden te laten; dezelve tot het eeuwige leven niet te verkiezen, zich over dezelve ter zaligheid niet te ontfemen, dezelve tot de gemeenschap zijns Zoons niet krachtiglijk te roepen, niet te rechtvaardigen, niet te heiligen, en eindelijk om hunner zonden wil, zoo erfzonde, als alle werkelijke zonden, dezelve rechtvaardiglijk te verdoemen.

II.

De oorzaak, waarom God het Evangelie van sommigen wegneemt, is ongetwijfeld hunlieder afgrijselijke ondankbaarheid; en waarom Hij tot deze hetzelfde zendt, en tot anderen niet zendt, is niet de bekwaamheid of onwaardigheid der menschen, maar alleen het allervrijste welbehagen Gods, dewelke niet het zijne doet hetgeen Hij wil, en niemand schuldig is wedervergelding te doen, aangezien niemand Hem eerst gegeven heeft.

Zooveel belangt de bewijsredenen der Remonstranten, waarmede zij dit hun onschriftmatig gevoelen, in de Haagsche Conferentie en in andere schriften gepoogd hebben te bevestigen; daarvan oordeelen wij, dat dezelve genomen en gemaakt zijn deels uit eenig kwalijk verstand, en verkeerdelijk verdraaide getuigenis der Schriftuur, deels uit het verdorven oordeel des menschelijken vernufts, en dat dezelve voor henen treffelijk en grondig wederlegd zijn, beide van de leeraren der oude als ook der hedendaagsche rechtgevoelende Kerk, gelijk ook van de allervermaardste theologen in deze Synode, in welker arbeid wij belijden met eene zeker wetenschap en niet een goed geweten gerust en vergenoegd te zijn. En dit zij genoeg van het gevoelen der Remonstranten, aangaande het eerste Artikel van de verkiezing en verwerping. Aangezien hieruit kenlijk blijkt, dat hunne leer van de verkiezing en verwerping in deze rechtgevoelende Kerken zij nieuw, onschriftmatig, en met de H. Schriftuur niet overeenkomende, zoo oordeelen wij, dat dezelve in de Nederlandsche Gereformeerde Kerken niet behoort geleerd te worden; maar dat daarentegen het rechtzinnige gevoelen, als met Gods Woord overeenkomende, in dezelve

1 Kerken voortaan standvastelijk, gelijk ook in alle andere Gereformeerde Kerken, behoort gehouden en geleerd te worden, opdat alzoo aan God door dezelve geheel zijne eer blijve; opdat ook de ware wortel der ootmoedigheid en der onvervalschte Godvruchtigheid bevestigd worde, en eindelijk, opdat aan de consciëntiën der geloovigen verkondigd en aangediend worde hun vaste troost beide in het leven en sterven. Zulks gunne ons de allergeoedertierenste Vader der barmhartigheden, door zijnen eeniggeborenen Zoon! Amen.

HET OORDEEL VAN DE GEDEPUTEERDEN VAN OVERIJSEL.
VAN HET EERSTE ARTIKEL.

Onschriftmatige stellingen der Remonstranten.

VAN DE VERKIEZING.

I.

De wil Gods, van de geloovigen, die in het geloof en in de gehoorzaamheid des geloofs volharden, zalig te maken, is het geheele besluit der praedestinatie tot het leven.

Deze stelling zeggen wij valsch te wezen, om deze navolgende redenen:

1. Overmits zulks kan bestaan zelfs met de ontkenning van de voorwetendheid Gods, en met de verdoemenis van alle menschen. Met de ontkenning van de voorwetendheid Gods daarom, overmits dit Artikel dezelve niet voorhenen aanneemt, zoodat God alleen bij zichzelve had kunnen besluiten, dat Hij de geloovigen wil zaligmaken, alhoewel Hij van te voren niet wist, wie zouden gelooven. Gelijk ook de Remonstranten, door het licht der waarheid overwonnen zijnde, geenszins duisterlijk te kennen geven, dewijl zij stellen een ander besluit van de verkiezing ter zaligheid, om bijzondere personen, deze of die menschen, zalig te maken, hetwelk op de Goddelijke voorwetenschap van hun geloof en volharding der gehoorzaamheid in het geloof rust. Het kan daarom ook bestaan met de verdoemenis van alle menschen, want indien God aan niemand uit zijne genadige barmhartigheid het geloof gawe, niemand zoude zalig worden. Daarom stellen zij tusschen beide nog een derde besluit, om de middelen te geven, die daar noodig zijn tot het einde.

2. Overmits dezelve niet stelt de ware en eenige bewegende oorzaak der praedestinatie, namelijk bet allervrijste welbehagen van den wil Gods; niet de oorzaak ook van het einde, namelijk de verklaring van zijne genadige barmhartigheid in de uitverkorenen; niet het zekere en geheele getal der uitverkorenen; niet alle de werken of vruchten van zijnen barmhartigen wil; niet, ten laatste, de vrucht en het gevoelen der verkiezing.

Schriftmatige tegenstellingen.

VAN DE VERKIEZING.

I.

De wil Gods, door denwelken Hij naar zijn welbehagen besloten heeft, zich over eenigen, dewelke Hij door zijn eeuwigen raad en besluit tot het eeuwige leven onveranderlijk verkoren heeft, uit het gevallen menschelijk geslacht te ontfermen, en om dezelve zalig te maken, aan Christus, zijnen Zoon te geven, krachtiglijk te roepen, het geloof in Christus te geven, en alzoo te rechtvaardigen, te heiligen en te verheerlijken tot prijs zijner heerlijke genade, is het geheele besluit der praedestinatie tot de genade en tot de heerlijkheid.

Spreeken der h. Schriftuur, uit dewelke de waarheid dezer tegenstelling blijkt:

a. Ef. 1: 5. Hij heeft ons gepraedestineerd, dewelke Hij aannemen zoude tot kinderen door Jezus Christus in zichzelve, naar de goedgunstige genegenheid zijns wils; en vers 11. Gepraedestineerd naar zijn voornemen, dewelke alles doet naar den raad zijns wils.

b. Joh. 13:18. Ik spreek van u allen niet; Ik weet, wie Ik verkoren heb. 2 Tim. 2:19. Nochtans staat het vaste fundament Gods, hebbende dezen zegel: God kent diegenen, dewelke de zijne zijn.

c. Ef. 1: 4. Hij heeft ons in Hem verkoren, voor de grondlegging der wereld; 2 Tim. 2:13. God heeft ulieden van den beginne verkoren ter zaligheid.

d. Ef. 1:11. Ziet boven de letter „a“.

e. Jes. 46:10. Mijn raad zal bestaan, en al mijn behagen zal Ik doen; 1 Sam. 15: 29. Daarenboven, die de eeuwigheid Israëls is, dezelve liegt niet, en Hem berouwt niet, want Hij is niet een mensch, dat Hem iets berouwe; Rom. 11: 29. De gaven en de roeping Gods zijn zoodanig, dat Hem derzelve niet berouwen kan.

f. Rom. 9:18. Hij ontfermt wiens Hij wil; en vers 23. Vaten der barmhartigheid.

g. Joh. 6: 39. Dit is de wil desgenen, die Mij gezonden heeft, dat is, des Vaders, dat hetgeen Hij Mij gegeven heeft, Ik daarvan

niet verlieze, maar hetzelfde opwekke ten jongsten dage; Ef. 1:5. Hij heeft ons gepraedestineerd, dewelken Hij aangenomen heeft tot kinderen door Jezus Christus.

h. Rom. 8:30. Die Hij gepraedestineerd heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen; 2 Tim. 1:9. Die ons zalig gemaakt heeft, en ons geroepen heeft met eene heilige roeping, niet uit onze werken, maar uit zijn voornemen en genade, dewelke ons gegeven is in Christus Jezus voor de tijden der wereld.

i. Hand. 13:48. Daar geloofden er zoo velen als er ten eeuwigen leven geordineerd waren; Tit. 1, v. 1. Het geloof der uitverkorenen Gods.

k. Rom. 8:30. Die Hij gepraedestineerd heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen, en die Hij geroepen heeft, dezelve heeft Hij ook gerechtvaardigd.

l. 1 Petr. 1:2. Den uitverkorenen uit de voorkennisse Gods des Vaders, tot de heiligmaking des Geestes, door de gehoorzaamheid en besprenging des bloeds van Jezus Christus; de genade en vrede zij ulieden vermenigvuldigd, Ef. 1: 4. Hij heeft ons verkoren, opdat wij heilig en onstraffelijk zouden zijn in zijn aanschouwen met liefde.

m. Rom. 8:30. Die Hij gerechtvaardigd heeft, dezelve heeft Hij verheerlijkt.

n. Rom. 6: 23. Opdat Hij bekend zoude maken de rijkdommen zijner heerlijkheid jegens de vaten der barmhartigheid, dewelke Hij van te voren bereid heeft tot de heerlijkheid. Ef. 1: 16. Tot prijs zijner heerlijke genade, door dewelke Hij ons om niet zichzelf aangenaam gemaakt heeft in dien Beminde.

o. Rom. 8:29, 30. Want die Hij van te voren gekend heeft, dezelve heeft Hij ook gepraedestineerd om den beelde zijns Zoons gelijkvormig te maken, opdat Hij de eerstgeborene zij onder vele broederen. En diegenen, die Hij gepraedestineerd heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen, en die Hij geroepen heeft, dezelve heeft Hij ook gerechtvaardigd; die Hij gerechtvaardigd heeft, dezelve heeft Hij ook verheerlijkt.

II. Schriftmatige tegenstelling.

De verkiezing ter zaligheid is niet velerlei, maar alleen eene eenige van alle uitverkorenen, beide in het Oude en Nieuwe Testament.

Hiertoe behoort het geheele negende en elfde capittel van den brief tot de Romeinen.

II. Onschriftmatige stelling.

De verkiezing ter zaligheid is niet eenerlei, maar velerlei, namelijk onbepaald en bepaald, 1 algemeen en particulier of bijzonder; en deze 1 wederom of niet ten volle vervuld, of ten volle vervuld, of niet ten einde toe, of ten einde toe.

Deze stelling is valsch.

1. Omdat God is een allerenkelst wezen, vrij van alle vermengsel en veelvuldigheid; en daarbenevens allervrijst, en dewelke daarenboven, door eene en dezelve allerenkelste werking, alles weet, wil en besluit.

2. Omdat de verkiezing eene inwendige werking Gods is, en derhalve eenerlei en enkel.

3. Omdat God is eeuwigen onveranderlijk; en diensvolgens kan Hij niet eenige besluiten maken, die nieuw kunnen zijn en met der daad onder de anderen verscheiden.

4. Van welk besluit alleen eene eenige bewegende oorzaak is, en hetwelk over een en dezelfde zaak is; waarvan ook een eenig einde is; en bovendien waarvan de middelen der uitvoering een en dezelfde zijn, datzelfde besluit kan niet velerlei zijn.

Maar van het besluit der verkiezing is eene eenige bewegende oorzaak; en datzelfde besluit is over eene en dezelfde zaak; van datzelfde is ook een eenig einde; en bovendien van datzelfde zijn de middelen der uitvoering een en dezelfde, gelijk uit het bewijs van de eerste schriftmatige tegenstelling kenlijk is.

Derhalve, zoo kan dat besluit niet velerlei zijn.

Ps. 33: 12. Zalig is dat volk, welks Heere God is, het volk, hetwelk Hij voor zich verkoren heeft tot zijne bezitting.

Luk. 2:30, 31, 32. Mijne oogen hebben uwe zaligheid gezien, die Gij bereid hebt in de oogen aller volkeren, een licht om de Heidenen te ontdekken, en een eere uws volks Israëls.

Hand. 15:11. Ja, wij gelooven, dat wij door de genade des Heeren Jezus Christus zalig worden, gelijk als zij ook doen. Ef. 1: 9, 10. Nadat Hij ons te kennen gegeven heeft de verborgenheid zijns wils, naar zijne genadige goedwilligheid, die Hij voorgenomen heeft in zichzelf, namelijk dat Hij in de volle uitdeeling der voorhenen besloten tijden wederom tot een zoude verzamelen al hetgeen in Christus, hetwelk beide in de hemelen en op de aarde is.

Ef. 3:6. De Heidenen zijn medeërfgenen, en mede van hetzelfde lichaam, en mede deelachtig der beloften in Christus, door het Evangelie; Hebr. 13: 8. Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde, en in der eeuwigheid.

III. Onschriftmatige stelling

De oorzaak der verkiezing is het welbehagen Gods, door hetwelk, uit vele mogelijke voorwaarden, Hem behaagd heeft het geloof te verkiezen tot eene voorwaarde van de mededeeling der zaligheid.

1. Deze stelling bestraft de h. Schriftuur overal van valsheid, dewijl dezelve zoodanig welbehagen, hetwelk een gedichtsel der menschelijke hersenen is, nergens bekent.

2. Overmits de h. Schriftuur zegt, dat het welbehagen zij eene eeuwige en volstreckte werking Gods, dewelke aan geene voorwaarden is hangende.

III. Schriftmatige tegenstelling.

De oorzaak der verkiezing is het a welbehagen Gods, door hetwelk Hij, niemand b iets schuldig zijnde, naar zijn c allervrijsten wil en genade besloten heeft, zich over dezen d voor dien te ontfermen in Christus, en dezen vóór dien e het geloof en de heiligheid ter zaligheid te geven.

a Ziet de eerste tegenstelling, de letter „a”.

b Rom. 2, vers 5, 6. Alzoo is ook nu ter tijd. hunlieder wederzaligmaking naar de genadige verkiezing geschied. En is het door genade, zoo is het niet uit de werken, anders is de genade nu geen genade; indien het uit de werken is; zoo is het nu geene genade, anders is het werk nu geen werk; en vs. 35. Wie heeft Hem eerst gegeven? en het zal hem weder vergolden worden.

c. Rom. 9. vs. 18. Hij ontfermt wiens Hij wil; Hij verhardt wien Hij wil; en vs. 21. Heeft de pottbakker geene macht over zijn leem, om uit denzelfden klomp te maken het eene vat ter eere, en het andere ter on

eere? Matth. 20. vs. 15. En is het mij niet geoorloofd in mijne dingen te doen hetgeen ik wil? Of is uw oog kwaad, omdat ik goed ben?

d. Rom. 9, vs. 13. Ik heb Jacob lief gehad en Ezau gehaat; vs. 16. Namelijk, dan (de verkiezing) is niet desgenen, die wil, noch desgenen, die loopt, maar desgenen, die ontfermt, namelijk God; vs. 18. Derhalve ontfermt Hij, wiens Hij wil, en Hij verhardt wien Hij wil.

e. Matth. 11, vs. 25, 26. Ik geef u eere, Vader, Heere des Hemels en der aarde! dat Gij deze dingen verborgen hebt voor de wijzen en verstandigen, en hebt dezelve den kleinen geopenbaard. Ja, Vader! overmits het U alzoo heeft behaagd. Matth. 13. vs. 11. Ulieden is het gegeven te bekennen de verborgenheden des Rijks der hemelen, en hunlieden is het niet gegeven.

IV. Onschriftmatige stelling.

De oorzaak der verkiezing, genaamd de oorzaak, zonder dewelke de zaak niet geschiedt, of dezelve van te voren vereischte conditie, is het geloof, mitsgaders de gehoorzaamheid des geloofs, en de volharding in beide. Deze stelling is valsch.

1. Overmits die niet gegrond is op eenige getuigenissen der h. Schriftuur; overzulks wordt zij met zoodanige gemakkelijkheden verworpen, als dezelve gesteld is. Hetwelk ook zelfs de Remonstranten niet duisterlijk belijden in de Haagsche Conferentie; Latijnsche Conf. Brand, pag. 42. Aangaande de wijze, op dewelke God het geloof in het verkiezen aangezien heeft, namelijk of Hij hetzelfde aangezien heeft als eene oorzaak, of als eene voorwaarde; zoo antwoorden wij, dat Hij het in geenerlei wijze aangemerkt heeft als eene oorzaak, noch ook als iets, hetwelk eenigszins strijdig zonde kunnen wezen met de zaligmakende genade Gods. Derhalve, dit stellende, meenen wij niet, dat men verder behoeft bekommerd te wezen, maar dat men de reden daarvan Gode, den Verkiezer, behoort te bevelen. Ziet ook pag. 110, in dezelfde Latijnsche Conf. In de heilige Schriftuur wordt nergens deze wijze van spreken gevonden, dat God ons als geloovigen verkoren heeft.

2. Overmits de verkiezing is tot het geloof,

IV. Schriftmatige tegenstelling.

Het geloof in a Christus, b de gehoorzaamheid des geloofs, en de volharding in beide, zijn c vruchten en werking der verkiezing, d zijnde den uitverkorenen eigen.

a Hand. 13, vs. 48. Daar geloofden er zoovelen als er ten eeuwigen leven geordineerd waren.

b Ef. 2, vs. 10. Want wij zijn zijn werk, geschapen in Christus Jezus tot goede werken, die Hij te voren in ons bereid heeft, opdat wij daarin zouden wandelen. 1 Petr. vs. 2. Ziet boven de letter „l", in het bewijs van de tegenstelling.

c 1 Petr. 1, vs. 3, 4, 5. Geloofd zij God en de Vader onzes Heeren Jezus Christus, die naar zijne groote barmhartigheid ons wedergeboren heeft tot eene levende hope, door de opstanding van Jezus Christus van de dooden, dat is, tot een erfdeel, hetwelk noch verdorven kan worden, noch besmet, noch verwelkt, hetwelk in de Hemelen bewaard is voor u, die door de hulpe van de kracht Gods bewaard wordt door het geloof tot de zaligheid, die bereid is, om ten voorbenen beslotene laatste tijden ontdekt te worden. Matth. 24:24. Daar zullen valsche Christussen en valsche Profeten opgewekt worden, en zullen groote teekenen en wonderen doen, zoodat zij zouden verleiden, indien het konde geschieden, zelfs ook de uitverkorenen.

d Tit. 1, vs. 1. Het geloof der uitverkorenen Gods. Rom. 11, vs. 7. Wat dan?

als tot een middel, overzulks is het geloof niet als iets voorhenen gaande, en iets van te voren vereischt, maar is na de verkiezing volgende. Hierom zegt Paulus, Ef. 1: 4, dat wij verkoren zijn, niet daarom, omdat wij in de toekomst heilig zouden zijn, maar opdat wij heilig zouden zijn. Daarenboven voegt hij nog daarbij, vers 5, dat wij gepraedestineerd zijn tot aanneming der kinderen. Maar door het geloof in Jezus Christus worden wij aangenomen tot kinderen Gods, Joh. 1 vs. 12. Zoo menigen als Hem aangenomen hebben, denzelven heeft Hij dit recht gegeven, dat zij kinderen Gods zijn geworden, namelijk dengenen, die daar gelooven in zijnen naam.

V. Onrechtzinnige stelling.

Alle verkiezing is niet onveranderlijk, alzoo dezelve door de apostasie of afval van de uitverkorenen zelven kan doorgebroken en afgebroken worden. Deze stelling beschuldigt van valsheid de zeer klare bewijsredenen, genomen:

1. Van de natuur Gods. Al wat enkel en ongemengd is, en onder geene opperheerschappij staat van eenig ander wezel, datzelve is onveranderlijk. Het Goddelijke wezen is enkel, en hetzelfde is niet onder de opperheerschappij van eenig ander wezen. Derhalve, het Goddelijk wezen is onveranderlijk; en diensvolgens: al wat in God is, datzelve is onveranderlijk. De praedestinatie is in God, als dewelke is eene eeuwige werking Gods. Derhalve, de praedestinatie is onveranderlijk.

2. Van de voorwetendheid Gods. Al wat God van eeuwigheid van te voren ziet en bekent, datzelve geschiedt noodwendig en onveranderlijk; want de zaken kunnen niet anders bestaan dan ze bekend worden; want een iegelijk ding, voor zooveel het is, terwijl het is, is noodwendiglijk. Nu, alle zaken worden van God van eeuwigheid van te voren gezien en gekend. Want alle dingen weet en verstaat Hij waarlijk eigenlijk met ééne en dat eene onveranderlijke werking, tegelijk allervolkomenst, zekerlijk, kenlijk en onderscheidenlijk, nooit aangaande iets onwetende zijnde, niet door vervolg des tijds leerende, en niet vergetende; Hebr. 4 vs. 13. Derhalve, alle zaken, even gelijk ze van God van te voren voorzien zijn, moeten noodwendig eindelijk geschieden, en derhalve zoo is bijgevolg de praedestinatie onveranderlijk, dewijl ze onder zich vervat de voorwetendheid.

Hetgeen Israel gezocht heeft, dat heeft hij niet verkregen; maar de uitverkorenen hebben het verkregen, de anderen zijn verhard geworden.

V. Rechtgevoelende tegenstelling.

De verkiezing ter zaligheid a is onveranderlijk, en wordt noch door b gebreken, noch door de struikelingen der uitverkorenen, zelfs ook die c zwaar zijn, verbroken noch afgebroken.

a Rom. 9, vs. 11. Als de kinderen nog niet geboren waren, en als zij niets goeds of kwaads gedaan hadden, opdat het voornemen Gods, hetwelk naar de verkiezing is, dat is, niet uit de werken, maar uit den roepende, vast bleve. 2 Tim. 2, vs. 19. Het vaste fundament Gods staat, hebbende dezen zegel: De Heere kent wie de zijnen zijn. Joh. 10, vs. 28. Ik geef hun lieden het eeuwige leven, en zij zullen in der eeuwigheid niet vergaan, en niemand zal ze uit mijne handen grijpen. Ps. 33, vs. 11. De raad des Heeren bestaat in der eeuwigheid, en de gedachten zijns harten in alle eeuwen. Jes. 54, vs. 10. Al ware het, dat deze bergen weken, en deze heuvelen verzet werden, nochtans zal mijne goedertierenheid niet van u wijken, en het verbond mijns vredes zal niet verzet worden, zegt uw Ontfermer, de Heere.

b Ps. 73, vs. 24. Als hij valt, wordt hij niet ter neder gestort; want de Heere onderhoudt en stut zijne hand.

c Luk. 22, vs. 32. Ik heb voor u gebeden, opdat uw geloof niet bezweke. Vergelijkt met deze plaats Joh. 17, vs. 20. Ik bid niet alleen voor henlieden, maar ook voor degenen, die door hunlieder woord in Mij zullen gelooven; en vers 12. Als Ik met henlieden was in de wereld, bewaarde Ik diegenen door uw naam, die Gij Mij gegeven hebt; Ik heb ze bewaard, en niemand van henlieden is verloren gegaan.

3. Van den volstrekten wil Gods.

Al wat God besluit naar zijn allerbesten raad, en welbehagen zijns wils, tot een einde, zijnde voor Hem allerheerlijkst, datzelve is onveranderlijk. Nu, God heeft naar zijn allerbesten raad, en naar het welbehagen zijns wils, tot een einde, zijnde voor Hem allerheerlijkst, besloten eenigen te verkiezen, en eenigen voorbij te gaan. Derhalve zoo is ditzelve besluit onveranderlijk. Het eerste deel dezer gevolgrede is kenlijk, want Hij begint nu niets nieuws te willen, hetwelk Hij niet gewild heeft van eeuwigheid; want indien Hij nu iets begon te willen, dat zonde daarom wezen, of omdat Hij hetgeen Hij te voren niet wist goed te zijn, nu oordeelde, of anders waarlijk bekende, goed te wezen (want een goed bekend zijnde, is eene zaak, op dewelke de wil zijn oogmerk neemt), of daarom, overmits hetgeen Hem niet goed en nattig was, nu namaals Hem begon goed te zijn. Maar geen van beiden heeft in God plaats, dewijl Hij van eeuwigheid alle dingen zeer wel bekend heeft, en dewijl daar niets in God om zijnentwil of goed wordt of nuttig, als zijnde altijd dezelfde.

4. Van de almachtigheid Gods. Indien de Goddelijke praedestinatie veranderlijk ware; zoodat of een uitverkorene zonde kunnen worden een verworpene, of daarentegen enz; zal datzelve daarom zijn, overmits Hij zijnen eersten raad niet heeft kunnen uitvoeren. Want, zoo wanneer wij niet mogen hetgeen wij willen, alsdan willen wij hetgeen wij mogen. Maar zulks is ongerijmd van God te zeggen; want Hij is de almachtige, zoodat Hij al hetgeen Hij wil kan, en alzo kan, dat Hij ook metterdaad al hetgeen Hij wil, dat er geschieden zal, in Hemel en op aarde doet; Ps. 115, vs. 3.

VI. Onschriftmatige stelling.

Van de verkiezing ter heerlijkheid is noch eenig zeker gevoel, noch eenige vrucht in dit leven. Deze stelling bestaat in twee leden; in het eerste lid wordt gehandeld van de zekerheid en van het gevoel der verkiezing; in het andere wordt gehandeld van de vrucht derzelve in dit leven. Maar beide deze leden beschuldigt de Schriftuur van valsheid. Het eerste: Want indien daar geen zeker gevoel van de verkiezing ware in dit leven, zoo zoude daaruit ook geene blijdschap

VI. Schriftmatige tegenstelling.

Het gevoel en de zekerheid der verkiezing ter heerlijkheid, is niet minder, als van de roeping of rechtvaardigmaking, voor de uitverkorenen zelfs ook in dit leven bekend.

Laat die dingen hier gebracht worden, dewelke verhaald staan in de wederlegging der onschriftmatige stelling, uit dewelke genoegzaam blijkt de waarheid van deze tegenstelling.

voortvloeien, geen vrede der conscientie, geene getuigenis onzer verzoening, geschied door Christus, geene dankzegging tot God, geene betrachting der Godzaligheid, geen verlangen des eeuwigen levens. Maar dit laatste is valsch, want uit het zeker gevoel der verkiezing ter heerlijkheid vloeit blijdschap; Luc. 10, vs. 23. Verblijdt u daarin, dat uwe namen geschreven zijn in de Hemelen; Ps. 47, vs. 2. Klap met di handen, alle volkeren! en juicht God niet vroolijk geschal. En onder andere redenen hiervoor brengt zij ook deze hij; vs. 5. Hij verkiest ons ten erfdeel, de heerlijkheid Jakobs, dien Hij allermee lief heeft.

Ps. 100, vs. 1, 2, 3. Juicht den Heere, alle inwoners der aarde! Dient den Heeren met blijdschap, komt voor zijn aangezicht niet gezang! Bekent, dat de Heere God is, dat Hij ons gemaakt heeft (en wij niet ons zelve) tot zijn volk en tot de kudde zijner weide.

Vrede des gewetens; Luk. 2, vs. 14. Eere in de hoogste hemelen Gode, en op de aarde vrede, jegens de menschen goedwilligheid; Rom. 5:1. Gerechvaardigd zijnde door het geloof, hebben wij vrede met God bij onzen Heere, Jezus Christus.

Het getuigenis van onze verzoening door Christus; Rom. 8, vs. 33, 34.

Wie zal aanklacht van misdaden doen tegen de uitverkorenen Gods? Het is God, die hen rechtvaardigt. Wie is diegene, die verdoemt? Christus is diegene, die gestorven is, ja, die ook opgewekt is van de dooden, die daar ook is ter rechterhand Gods, die ook voor ons bidt.

Dankzegging tot God, Ef. 1, vs. 3, 4. Geloofd zij de God en de Vader onzes Heeren Jezus Christus! die ons gezegend heeft niet alle geestelijke zegening in de Hemelen in Christus, gelijk Hij ons in Hem verkoren heeft, voor de grondlegging der wereld; 2 Thess. 2:13. Maar wij zijn schuldig God altijd te danken voor u, lieve Broeders in den Heere! omdat u God van den beginne verkoren heeft tot zaligheid, door de heiligmaking des Geestes, en door het geloof aan de waarheid.

Betrachting der Godzaligheid. 2 Pet. 1, vs. 10. Tracht uwe roeping en verkiezing vast te maken; 2 Tim. 2, vs. 19, als hij gezegd had: Nochtans staat het vaste fundament Gods, hebbende dezen zegel: God kent diegenen, die de zijne zijn; voegt hij terstond daarbij: En de een iegelijk wijke af van ongerechtigheid, die den naam van Christus noemt; vs. 21. Is het, dat dan iemand zichzelf reinigt van deze, die zal wezen een vat ter eere, geheiligd, en bekwaam tot de gebruiken des Heeren, en tot alle goede werken bereid gemaakt.

Verlangen des eeuwigen levens; Openb. 22, vs. 17. En de Geest en de Bruid zeggen: Kom! en die hoort, laat hij zeggen: Kom! en vs. 20. Diegene, die dit betuigt, zegt: Kom haastelijk. Amen! Kom dan, Heere Jezus!

ZOO IS DAN OOK HET LAATSTE VALSCH.

Het andere lid is ook valsch, namelijk dat er geene vrucht der verkiezing ter heerlijkheid zij in dit leven. Zulks blijkt uit het voorgaande, maar, tot meerdere verlichting van de zaak, voegen wij hierbij deze vier navolgende voornaamste vruchten der verkiezing.

De eerste vrucht is, opdat het vertrouwen van onze zaligheid in onze harten bevestigd worde. Want, als wij aan de eene zijde gelooven, dat de zaligheid der uitverkorenen vast is, en dat van eeuwigheid in Christus; en aan de andere zijde, volgens den regel des Woords gelooven, dat wij door de genade Gods onder het getal der uitverkorenen zijn, hoe kunnen wij meer twifelen aangaande onze zaligheid? Voegt hierbij Rom. 8, vs. 30, en vervolgens; insgelijks 2 Tim. 2, vs. 19.

De tweede is, opdat wij door ootmoedige aanbidding bekennen, hoezeer wij aan God verbonden zijn, die ons, onwaardige menschen, verwaardigd heeft uit de schare der verlorenen te verkiezen, en tot de hemelsche heerlijkheid te hernieuwen. Laat dan onze harten aangestoken worden om God van gelijken weder te beminnen, en Hem op allerlei wijze te verheerlijken. Johannes, hierop ziende, zegt, Brief 1, cap. 4, vs. 19: Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst liefgehad heeft.

De derde is, opdat wij ook mogen opgewekt en aangestoken worden, om zelfs ook onze naasten, en bijzonder de broeders in Christus, van dewelke wij het beste hopen, dat ze mede tot hetzelfde leven verkoren zijn, met liefde te omhelzen, en alle weldaden, die wij kunnen en mogen, aan te doen; 1 Joh. 4, vs. 11. God heeft ons zoo liefgehad, zoo moeten wij ook mede elkander liefhebben.

De vierde is, opdat wij in alle verdrukkingen ons kloekelijk en standvastelijk daarmede onderhouden en sterken, en opdat wij ook kloekelijk en standvastelijk mogen strijden tegen den Satan, het vleesch en de wereld, en opdat wij ook eenen vasten troost mogen hebben, beide in het leven en sterven, en mitsdien opdat wij in dit gevoel van de gunste Gods, als in een voorspel des eeuwigen levens, ons zelve heiliglijk mogen verheugen. Hier behoort het geheele laatste deel des achtsten Capittels tot de Romeinen. Alzoo zegt Christus, Luc. 12:32: Vreest niet, gij kleine kudde! want het is uws Vaders welbehagen, ulieden dat Rijk te geven.

VII. Onschriftmatige stelling.

De besluiten der verkiezing en der rechtvaardigmaking, zijn eenvormig en gelijkvormig.

Deze stelling is valsch.

Want op deze wijze worden de verkiezing en de rechtvaardigmaking, dewelke de Schriftuur zeer nauw onderscheidt, onvoorzichtelijk onder elkander vermengd. Want 1. wij zijn verkoren van eeuwigheid, maar wij worden gerechtvaardigd in der tijd; 2. Door het geloof worden wij gerechtvaardigd, maar wij worden niet door het geloof verkoren. 3. Allen, die waarlijk gerechtvaardigd zijn, die zijn inderdaad verkoren, maar niet allen, die waarlijk verkoren zijn, zijn nu inderdaad gerechtvaardigd, maar zullen te zijner tijd gerechtvaardigd worden.

VII. Schriftmatige tegenstelling.

De besluiten der verkiezing en rechtvaardigmaking zijn niet eenvormig en gelijkvormig.

Rom. 8, vs. 30. Die Hij gepraedestineerd heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen, en die Hij geroepen heeft, dezelve heeft Hij ook verheerlijkt.

VAN DE VERWERPING.

Onschriftmatige Stellingen der Remonstranten van de verwerping.

I. Onrechtzinnige stelling.

De wil Gods, van de volhardende ongeloofigen onder den toom te laten en te verdoemen, is het geheele besluit der verwerping tot den dood.

Deze stelling oordeelen wij valsch te zijn.

Want het besluit der verwerping, en dat der verdoemenis verschillen. Want de verwerping is eigenlijk anders niet, dan voorbijgaan of niet verkiezen, hetwelk alleen hangt aan het eenige welbehagen Gods. Maar verdoemen is eene behandeling des Rechters, toewijzende en aandoende de verdiende straf wegens de zonden. De verwerping of nietverkiezing is geschied van eeuwigheid, maar de verdoemenis geschiedt in der tijd.

I. Schriftmatige tegenstelling.

De wil Gods, door denwelken Hij naar zijn a welbehagen besloten heeft, zich over b eenigen, c die Hij door zijnen eeuwigen raad en besluit tot het eeuwigen leven niet verkoren heeft, uit het d gevallen mensaelijk geslacht niet te ontfermen, maar e henlieden als vaten des toorns te laten, en eindelijk f om der zonden wil te verdoemen, tot verklaring van zijne gerechtigheid, is het geheele besluit der verwerping, en der verdoemenis tot den dood.

a. Rom. 9: 18. Hij ontfermt, wiens Hij wil, en verhardt, wien Hij wil. Matth. 11. vs. 25, 26. Ziet de vierde rechtzinnige tegenstelling, letter „e”.

b. Rom. 9, vs. 11, 12, 13. Als de kinderen nog niet geboren waren, en als zij nog niets goeds of kwaads gedaan hadden, opdat het voornemen Gods, hetwelk is naar zijne verkiezing,

dat is, niet uit de werken, maar uit den roepende, vast bleve, is tot haar gezegd: de meeste zal den minste dienen ;

gelijk geschreven is: Ik heb Jakob lief gehad en Ezau gehaat.

c Rom. 11, vs. 2. God heeft dan zijn volk niet verworpen, hetwelk Hij van te voren gekend heeft; Openb. 17, vs. 8. En de inwoners der aarde (welker namen niet geschreven zijn in het boek des levens van de grondlegging der wereld) zullen verwonderd zijn, ziende het beest; Matth. 7, vs. 23. Zekerlijk, Ik heb u nooit gekend.

d Rom. 9, vs. 22. Of God, willende toorn bewijzen, en zijne kracht bekend maken, heeft de vaten des toorns, die ten verderve bereid zijn, met groote bedwinging zijns toorns verdragen; 1 Thess. 5, vs. 9. Want God heeft ons niet gezet tot toom.

e Judas, vs. 4. Want daar zijn sommige menschen ingeslopen, die reeds overlang tot deze verdoemenis te voren opgeschreven zijn, godlooze menschen, die de genade onzes Heeren Jezus Christus overzetten tot wulpschheid; en den eenigen waren God, en onzen Heere Jezus Christus verloochenen.

Rom. 9, vs. 22. Ziet boven aan de letter „d“; Spreuk. 16, vs. 14, De Heere heeft alles gewrocht om zijns zelfs wil, ook den booze tot den dag des kwaads.

II. Onschriftmatige stelling.

De verwerping is niet eenig, maar velerlei, namelijk onbepaald en bepaald, algemeen en particulier of bijzonder. En deze is wederom niet ten volle vervuld, en ten volle vervuld, niet ten einde toe en ten einde toe.

II. Schriftmatige tegenstelling.

Daar is eene eenige verwerping van alle verworpenen, beide in het Oude en Nieuwe Testament.

De valscheit van deze onschriftmatige stelling, en de waarheid van de schriftmatige tegenstelling, blijkt uit de tweede stelling en tegenstelling van de verkiezing, en dat volgens de natuur en eigenschap der dingen, die tegen elkander strijdende zijn.

III. Onschriftmatige stelling.

De verdienende oorzaak der verwerping is de ongeloofigheid tegen. het Evangelie, en de volharding in hetzelfde.

Deze stelling, als niet overeenkomende met de Schriftuur, verwerpen wij, want de verwerping is eene inwendige daad Gods, van een eeuwig en volstrekt welbehagen, welke dingen elk in het bijzonder alle voor henen gaande voorwaarden uitsluiten. Hetwelk Paulus te kennen gevende, zegt, Rom. 9:15: Ik zal erbarmen, diens Ik erbarmd heb, en Ik zal ontfermen, diens Ik ontfermd heb. En vs. 18: Hij verhardt wien Hij wil. Daarenboven, indien dit alzoo ware, gelijk de Remonstranten willen zeggen, dan zoude die tegenwerping geen schijn van noodzakelijkheid hebben, mitsgaders de wederlegging er van bij Paulus, Rom. 9, vs. 14. Wat zullen wij dan zeggen; is er ongerechtigheid bij God? dat zij verre.

III. Schriftmatige Tegenstelling.

De oorzaak der verwerping, waarom God, sommigen genadiglijk verkoren hebbende, de anderen a voorbijgegaan heeft, is het b welbehagen Gods, of zijn c allervrijste, en d allerrechtvaardigste wil. En de oorzaak der verdoemenis is de e zonde, beide de f erfzonde, en de g werkelijke zonden, bedreven tegen h de Wet en het i Evangelie.

a. Openb. 20, vs. 15. Die niet gevonden is geschreven te zijn in het boek des levens, is geworpen in den poel des vuurs.

b. Ziet hetgeen boven aangewezen is op de eerste tegenstelling van de verwerping.

c. Matth. 20, vs. 15. En is het mij niet geoorloofd in mijn goed te doen hetgeen Ik wil? Rom. 9, vs. 21. Of heeft de pottbakker geene macht over het leem, dat hij uit denzelfden klomp make, het eene een vat ter eere, en het andere een vat ter oneere?

d. Rom. 9, vs. 14. Is er dan ongerechtigheid bij God? Dat zij verre.

e. Hos. 14, vs. 9. Uw verderf is uit u, Israël ?

f. Rom. 5, vs. 12. Door éénen mensch is de zonde in de wereld gekomen, en door de

zonde de dood, en alzoo is de dood tot alle menschen doorgedaan, in welken zij allen gezondigd hebben. En vers 18: Door ééne misdaad is de schuld gekomen op alle menschen tot verdoemenis. Ps. 51, vs. 7: Ziet, in ongerechtigheid ben ik geteeld, en in zonde heeft mijne moeder mij verwarmd. Ondertusschen, de bezondiging der zonde is de dood. Rom. 6, vs. 23.

g. Openb. 22, vs. 5. Buiten zullen wezen de honden, en tovenaars, en hoereerders, en doodslagers, en afgodendienaars, en allen, die leugen liefhebben en doen. Openb. 21, vs. 27: En in haar zal niet inkomen iets, dat verontreinigt, of dat gruwelijkheid doet, of leugen spreekt, maar diegenen, die geschreven zijn in het boek des levens des Lams.

h. Rom. 2 vs. 12. Die in de wet gezondigd hebben, zullen uit de wet geoordeeld worden. Gal. 3, vs. 10. Zoovelen als er uit de werken der wet zijn, die zijn onder den vloek. Want daar is geschreven: Vervloekt zij een iegelijk, die niet blijft in al hetgeen in het boek der Wet geschreven is, dat hij dát doe.

i. Joh. 3, vs. 36. Wie den Zoon niet gehoorzaam is, die zal dat leven niet zien, maar de gramschap Gods blijft op hem.

IV. Onschriftmatige stelling.

Dat God sommigen voorbij gaat met de genade van de verkondiging des Evangelies, daarvan is de oorzaak heimelijk in 't verborgen schuilende in de menschen zelve.

IV. Schriftmatige tegenstelling.

Dat God sommigen voorbij gaat met de genade van de verkondiging des Evangelies, daarvan is de oorzaak datzelfde welbehagen of dezelve allervrijste en allerrecht vaardigste wil van Hem.

De valsheid van deze stelling, en de waarheid van de tegenstelling blijkt uit de navolgende getuigenissen der Schriftuur: Hand. 16, vs. 6, 7, 9: En als zij Frygië, en het land van Galatië doorreisden hadden, werd hen verboden van den Heiligen Geest het woord in Azië te spreken. En als zij in Mysië gekomen waren, verzochten zij in Bithynië te reizen, maar de Geest van Jezus heeft hun niet toegelaten daar te gaan. En daar werd van Paulus een gezicht in den nacht gezien: Een Macedonisch man stond en bad hem, en sprak: Kom over in Macedonië en help ons. Alzoo wordt bij Band. 18, vs. 10, geboden te prediken binnen Corinthen, en God geeft reden daarvan: Want Ik heb veel volks in deze stad. Nu, hoe de Corinthiërs deze genade boven anderen waardig geweest zijn, kan men lichtelijk afleiden uit 1 Cor. 6, vs. 9, 10, 11. Alzoo ook Matth. 11, vs. 25, 26. Ziet het welbehagen Gods en datzelfde eeuwig, van sommigen het Evangelie te openbaren, en diensvolgens dezelve te geven ware kennis, van zich en van Christus, en wederom voor anderen dezelve te verbergen; Matth. 13, vs. 11. Ulieden is het gegeven de verborgenheden des Rijks der hemelen te kennen, maar hun is het niet gegeven; Matth. 20, vs. 15. Of is het mij niet geoorloofd in mijn goed te doen hetgeen ik wil? Ps. 147, vs. 19, 20. Hij verkondigt Jakob zijn Woord, en zijne inzettingen en rechten aan Israël. Hij heeft alzoo allen volken niet gedaan, en daarom hebben zij die rechten niet gekend. Of heeft Hij de Joden verwaardigd met deze genade, omdat zij dezelve waardiger waren dan anderen? Geenszins. Laat hiertoe bijgebracht worden Deut. 7, vs. 8; en Cap. 8, vs. 17. Ziet ook het geheele 16de Capittel van den Profeet Ezechiël.

AANHANGSEL.

Onschriftmatige stelling

Van de jonge kinderen is noch verkiezing, noch verwerping.

Schriftmatige tegenstelling.

De verkiezing en verwerping heeft ook plaats in de jonge kinderen.

De verkiezing en verwerping heeft ook plaats in de jonge kinderen.

De valsheid dezer stelling, en de waarheid der tegenstelling blijkt hieruit: Rom. 9, vs. 11. Als de kinderen nog niet geboren waren, en als zij noch iets goeds of iets kwaads gedaan hadden, opdat het voornemen Gods, hetwelk naar zijne verkiezing is, vast bleve; Gen. 17, vs. 7. Ik zal uw God zijn en uws zaads na u; Gal. 1, vs. 15.

God had mij afgescheiden van den buik mijner moeder, en heeft mij geroepen door zijne genade, Jer. 1, vs. 5. Toen Ik u nog niet bereid had in den buik, heb Ik u bekend, en toen gij nog van de Moeder niet voortgekomen waart, heb Ik u geheiligd.

Het gevoelen der Remonstranten, in deze punten uitgedrukt, als zijnde niet overeenkomende met het Woord Gods, en wat anders dan hetzelfde leerende, verwerpen wij geheel, en oordeelen, dat men datzelve in de Nederlandsche Gereformeerde Kerk Gods niet behoort te leeren. En derhalve achten wij, dat men de Kerk behoort te bevrijden van degenen, dewelke met de invoering en de belijdenis van deze nieuwe leering, tot nu toe dezelve ontrust hebben, en alsnog ontrusten.

Dit rechtzinnige gevoelen, uitgedrukt in dit tegenpunt, als zijnde overkomende met het Woord Gods, oordeelen wij, dat men voortaan in de Nederlandsche Gereformeerde Kerk standvastig behoort te behouden, en te leeren.

VAN HET EERSTE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN, HETWELK IS: VAN DE PRAEDESTINATIE.

HET OORDEEL DER GEDEPUTEERDEN VAN DE SYNODE DER STAD GRONINGEN EN OMMELANDEN.

I.

Wij gelooven, dat de a verkiezing of b praedestinatie tot het leven, zij een c eeuwig en d onbeweeglijk e besluit Gods, door hetwelk Hij naar het f loutere welbehagen zijns willens g eer's werlds grond gelegd was, besloten heeft, uit het h verdorven menschelijk geslacht, i eenige zekere mensen, k welker bepaalde getal Hij weet, 1 zonder aanmerking van het voorgezien geloof, of eenige goede hoedanigheid m in Christus ter zaligheid te verkiezen, en te dien einde aan diezelfde n uitverkorenen Christus tot een Middelaar te geven, en door zekere en van Hem beslotene middelen, dat is, door de krachtige o roeping, en alzoo door het p geloof in Jezus Christus, door de q rechtvaardigmaking en r heiligmaking, tot s prijs zijner heerlijke genade t zalig te maken en te verheerlijken; en dat dit het geheele besluit zij der Goddelijke praedestinatie tot de zaligheid.

a Matth. 20:16; Joh. 13, vs. 18; Rom. 8:33; Ef. 1: 4; 1 Pet. 1, vs. 10. b Rom. 8: 29, 30; Ef. 1:5. c Ef. 1:4; 2 Tim. 1 vs. 9. d Ef. 14:27; en 46:10; Rom. 9:6; en 11, vs. 29. e Rom. 8:28; en 2:11; Ef. 1: 11; 2 Tim. 1: 9. f Matth. 11:26; Luc. 12: 13; Ef. 1:5, 9, 11; Rom. 9:15, 18; en 11: 5. g Ef. 1:4; 2 Tim. 1:9. h Rom. 9:18, . envs.23.i Matth. 20:16; Rom. 9:18; Matth. 25:34. Rom. 11:7. k Luc. 10, vs.

Daarentegen oordeelen wij, dat de wil Gods van zalig te maken de geloovigen en die in het geloof en in de gehoorzaamheid er van volharden, niet zij het geheele besluit der praedestinatie tot de zaligheid, maar dat het slechts zij zijn wil van de uitvoering van hetzelfde besluit, welke wil genaamd wordt eene uitvloeiende werking Gods. De reden hiervan is klaar.

Want in de leer der praedestinatie zijn aan te merken het besluit zelf, en de uitvoering des besluits.

Het besluit zelf is de eeuwige wil Gods, door denwelken Hij naar zijn louter welbehagen besloten heeft, zekere mensen, in dezelfde ellende en onwaardigheid met de anderen staande; Ef. 2: 3, 5; niet alleen te zijner tijd door Christus zalig te maken, maar ook te roepen, het geloof te geven, te rechtvaardigen, en door den H. Geest te vernieuwen. Naardien dit alles in dit Artikel nagelaten is, zoo is het dat hetzelfde voorwaar niet vervat het gansche besluit der praedestinatie.

De uitvoering des besluits geschiedt door zekere en van God beslotene en van te voren verordeneerde middelen, Rom. 8:18, namelijk door de krachtige roeping; 1 Tim.1:9; 1Cor.1:21; en alzoo door het geloof in Jezus Christus; Joh.3:16. 36;

20; Openb. 21:27; Joh. 10:3, 14; 2 Tim. 2:19. l Matth. 11:26; Luc. 12:32; Ef. 1: 5, 9, 11; 2 Tim. 1:9; Ezech. 16:6; Ef. 2: 3, 5; Tit. 3:3, 4, 5. m Ef. 1:4; 2 Tim. 1: 9. n Jes. 42:7; en 49:6; en 61:1, 2, 3; Joh. 3:16; Col. 1:19; Joh. 17, vs. 6, 12, 13. o Joh. 6:44; Rom. 1:16; en 8:29; 2 Tim. 1:9; 1 Cor. 1:21. p Joh. 3:16, 36; Hand. 13:39; Rom. 1:16, en 10:9, 10, 11, en 4:2, 3; en 5:1, 2; Ef. 2:8; Fil. 3:9; 1 Joh. 5: 1, 4, 5. q 1. Cor. 6:11; Rom. 8: 28; en 5:1; 2 Cor. 5: 2; Rom. 3:24; 1 Cor. 1:30; en 6:1; Ef. 2:10; 1 Pet. 1:2, 3. s Ef. 1:6, 11. r 1 Cor. 1:31. t Joh. 6:39, 40; en 3:16; en 5:24; en 10:28; Rom. 8: 2; Joh. 17:24; Fil. 3:21; 1 Joh. 3, vs. 3; 1 Ef. 4:17.

Hand. 13:39; door de rechtvaardigmaking; Rom. 3:22, 23. 24, 2 Cor. 5:21; en door de heiligmaking; Ef. 1:4; en 2. 10; 1 Pet. 1: 2, en 3. Aangezien dan de Remonstranten in dit eerste Artikel handelen van de menschen zalig te maken door het geloof, zoo blijkt het genoegzaam, dat eigenlijk zalig maken door het geloof niet moet uitgestrekt worden tot het besluit, maar tot de uitvoering des besluits, of tot de middelen der uitvoering door de roeping en rechtvaardigmaking, dat is, tot die middelen, in dewelke het geloof eigenlijk plaats heeft. Het geloof ziet op de genadige beloften des Evangelies in Christus; want naar het getuigenis des Apostels, zoo hebben het geloof en de beloften betrekking op elkander; Rom. 4:20, 21; Gal. 3, vs. 14, 22. Dewijl de beloften niet voorhenen gaan voor de verkiezing (want de verkiezing is van eeuwigheid, alleen naar het welbehagen Gods), maar indertijd, of in dit leven, zoo wanneer door de middelen der uitvoering het besluit Gods tot de dadelijke uitvoering in het .werk gesteld wordt, geschieden, en in Christus ook zijn ja en Amen; 2 Cor. 1 vs. 20; zoo volgt daaruit, dat dit zalig maken door het geloof, behoort tot de uitvoering door de roeping en rechtvaardigmaking, en diensvolgens, dat deze wil van de geloovigen zalig te maken niet zij, of niet bevat, het geheele besluit der praedestinatie.

II.

Wij gelooven, dat er zij eene eenige verkiezing van alle de uitverkorenen in het Oude en Nieuwe Testament, door dewelke God van eeuwigheid, met ééne en dezelfde allerenkelste daad, zekere menschen geordineerd heeft tot de zaligheid, en tot de middelen, die geordineerd zijn tot bevordering der zaligheid; welke menschen op zichzelf wel velen zijn; Matth. 8:11; Rom. 5:19; Openb. 7: 9; maar, vergeleken zijnde bij de verworpenen zijn ze weinig; Matth. 20:16; Luc. 12:32; Rom. 9:27; welke alleen en met de anderen, Gode als de zijnen bekend zijn; Joh. 14:3, 14; Luc. 10:20; welke alleen van Christus verlost zijn, Joh. 6:37, 45; Hand. 13:48; Tit. 1:1; welke alleen krachtiglijk geroepen worden, gerechtvaardigd worden, verheerlijkt worden; Rom. 8:30; welke, eindelijk, alleen beide zekerlijk en onfeilbaarlijk de zaligheid verkrijgen; Rom. 11, vs. 7.

II.

Daarentegen ontkennen wij, dat de verkiezing ter zaligheid zij velerlei, namelijk onbepaald en bepaald, algemeen en particulier of bijzonder; en dezelve wederom niet ten volle vervuld en ten volle vervuld; niet ten einde toe en ten einde toe, en oordeelen wijders, dat deze menigvuldigheid der raden en besluiten ten hoogste vreemd zij van Gods natuur en Woord. Want daar is een Jehova, dat is, een eenig, allerenkelst en allervolmaakt wezen, en door zijn eenig en eeuwig besluit wordt alles vervat, hetgeen Hij wil. Daarom ook stelt de H. Geest ons hetzelfde in zijn Woord in het enkelvoudig getal voor; Psalm. 33: 11; Jes. 46:10; Joh. 6:39, 40; Ef. 1, vs. 5, en 11; naar den raad zijns wils.

III.

Wij gelooven, dat de oorzaak der verkiezing zij het loutere welbehagen Gods, en dat het geloof, de bekeering, en de loop des geheelen Evangelies, en de volharding, gelijk ook de roeping, rechtvaardigmaking en heiligmaking, vruchten en voortvloeiende werken zijn van de verkiezing tot de zaligheid, en tot de middelen, geordineerd tot de voltrekking der zaligheid.

III.

Daarentegen oordeelen wij, dat de Remonstranten tegen de h. Schriftuur leeren, dat het geloof en de bekeering zij eene oorzaak, zonder dewelke de verkiezing niet is, of eene voorwaarde, van te voren in het verkiezen vereischt, en van God gevorderd; zoo deze volbracht is volgt daarop niet alleen de zaligheid, maar ook zelfs het willen en ordeneeren tot de zaligheid.

Want nergens wordt daar in de heilige Schrifturen gelezen, dat er ooit of eenig mensch of eenig volk van God om den wille des geloofs verkoren zij, of door het geloof verkoren werd; maar het tegendeel leest men Deut. 7: 8, 9; Ezech. 16. En daar wordt in het Woord Gods geleerd, 1 dat alleen de eenige oorzaak der verkiezing zij het eenige welbehagen Gods; Ef. 1:5. 12; Matth. 11:26; het voornemen Gods; Rom. 8:28, en 6:11; 2 Tim. 1:9; de raad des wils; Ef. 1:11; de genade en barmhartigheid; Deut. 10:15; Rom. 9:15; 2 Tim. 1:9. Waarom ook de Apostel dezen raad Gods of dit besluit noemt eene genadige verkiezing; Rom. 11. 5; en de uitverkoren vaten der barmhartigheid, Rom. 9. 23; en zegt, dat wij verkoren zijn tot prijs zijner heerlijke genade; Ef. 1:6, 12; en dat de verkiezing niet zij, noch uit het geloof, noch uit de voorgeziene werken des Evangelies, blijkt aldus; niet uit het voorgeziene geloof. 1. Want wij zijn verkoren, opdat wij zouden gelooven, en wij gelooven niet, opdat wij zouden verkoren worden, want de roeping en het geloof gaan niet voorhenen voor de verkiezing, maar volgen dezelve, Rom. 8:29, Et. 1: 48; Hand. 3: 4. 2. Het geloof is niet eeuwig, maar is altijd in zijn eigen subject of stof, namelijk in de geloovigen, en dat indertijd, en als een werk, uit de verkiezing zijn oorsprong nemende, Hand. 13: 48. Derhalve kan hetzelfde geene oorzaak zijn van een eeuwig besluit. Want hetgeen tijdelijk is, kan geene oorzaak zijn van eenige zaak, die eeuwig is. 3. Het geloof is een gave Gods, Fil. 1:29; Rom.12:3; Ef. 2:8. Zoo is het dan geene oorzaak, dewelke God bewogen heeft om te verkiezen.

Niet uit de neergeziene werken des Evangelies 1. Paulus sluit alle werken uit van de oorzaken der zaligheid en der verkiezing; Rom. 9: 11, 12. Want als de kinderen nog niet geboren waren, noch iets goeds of kwaads gedaan hadden, opdat het voornemen Gods, hetwelk is naar zijne verkiezing, niet uit de werken, maar uit den roepende, vast bleve, zoo is tot haar gezegd, enz. Alzoo ook 2 Tim. 1:9; Tit. 3:5. 2. Onze werken zijn het einde der verkiezing, en zijn zoodanige zaken, die door de verkiezing veroorzaakt worden; want wij zijn verkoren, opdat wij heilig zouden zijn; Ef. 1, vs. 4. Onze werken zijn van tevoren bereid, opdat wij daarin zouden wandelen; Ef. 2:10.

Nu, de werkende oorzaak kan nimmermeer in aanzien van orde des tijds achter die zaak wezen, dewelke door dezelve gewrocht of veroorzaakt is. Maar de werken zijn in aanzien van orde des tijds achter de verkiezing.

Want de werken worden gedaan indertijd, en de verkiezing is eeuwig; zoo mag dan daar geene andere oorzaak der verkiezing wezen, dan die eeuwig is, dewelke in God is, namelijk het welbehagen zijns willens. 3. De werken zijn geen oorzaak der roeping; 2 Tim. 1:9; noch der rechtvaardigmaking, enz; Rom. 3: 20; Gal. 2:16; Tit. 3: 5. Ja, ten dien einde heeft Christus zichzelf voor ons gegeven, opdat Hij zichzelf zoude reinigen een eigen volk, hetwelk vurig ware tot goede werken; Tit 2:14. Veel minder dan zijn ze de oorzaak der verkiezing.

Derhalve, in het gemeen is het zeker, dat het geloof en de vruchten des geloofs voortkomen uit de verkiezing; Hand 13. 48; Joh. 6:37; Rom. 8, vs. 29, 30; Ef. 1: 4, 5, 13; 2 Tim 1:9; En dat de genade der verkiezing ons geschied is, opdat wij geloovigen zouden zijn, en niet het tegenovergestelde; 1 Cor. 7:5. Derhalve het geloof en de gehoorzaamheid des geloofs, is eene weldaad der verkiezing, en niet het beweegmiddel desgenen, dewelke verkiest; want anders zoude God niet het eerste beginsel onzer zaligheid kunnen zijn;

insgelijks zoude de verkiezing niet genadig kunnen wezen; Rom. 11:6. Ja, niemand zoude er uitverkoren zijn, overmits in niemand het geloof en de gehoorzaamheid des geloofs van nature is; en ook kan niemand gelooven, noch ook de vruchten des geloofs voortbrengen, tenzij hem zulks geven zij; Joh. 6:44, 45; Joh. 15:5; Fil. 29; Ezech. 36:27.

En aangezien de Remonstranten door dat loof ('t welk zij zeggen te zijn eene voorwaarde, of eene zekere vereischte zaak, voorhenen gaande voor de verkiezing) eigenlijk verstaan de volbrachte Evangelische gehoorzaamheid zelve, dat is, het geloof, de boetvaardigheid, de gehoorzaamheid des nieuwen verbonds, en de volharding tot het uiterste einde huns levens, zoo zoude daaruit moeten volgen, dat er niemand inderdaad verkoren is, zoo lang hij in het leven is, en diensvolgens, dat die uitverkorenen moeten genaamd worden niet die geloovigen zijn, maar die zoodanigen geweest zijn; ja, dat het ook zoude kunnen geschieden, dat er niemand van alle diegenen, die nu leven, verkoren en zalig zouden worden.

IV.

Wij gelooven, dat de oorzaak der verkiezing, beide tot de zaligheid en tot het geloof, zij het loutere welbehagen Gods, door hetwelk Hij, niemand iets schuldig zijnde, door zijn vrijen, enkelen en genadigen wil besloten heeft zich over dezen vóór dien te ontfermen, en in Christus dezen vóór dien het geloof en de heiligheid ter zaligheid te geven.

IV.

Hiertegenover oordeelen wij, dat de Remonstranten in eene groote doling zijn, als zij gevoelen, dat in het verkiezen tot het geloof van te voren vereischt worden andere voorwaarden, als namelijk, dat de mensch zijne zonden uit de wet bekenne, en van wege dezelve berouw en leedwezen hebbe; Johannes Arnold. tegen Tilenus, pag. 56, lin. 20; dat hij ook vroom zij, ootmoedig en tot het eeuwige leven geschikt; Episcop. in Thess. privatis disp. 15, Thess. 7, 8, pag. 45; Grevinchovius tegen Amesius, pag. 117, enz.

REDENEN.

Want zoodanige hoedanigheid, geschiktheid of bekwaamheid, door dewelke diegenen wie het geloof gegeven wordt, waardiger zijn dan diegenen, denwelken God met deze genade niet verwaardigt, kent de h. Schriftuur niet in den gevallen mensch voor de krachtige roeping; naaar zij betuigt schier op ontallijke plaatsen, dat in den mensch na den val gansch en gaar geene kracht overgebleven zij, door dewelke hij Gode, als deze hem tot zich roept, zoude kunnen antwoorden, of Hem, als Hij zijne zaligheid voorstelde, eenige toestemming zoude kunnen doen, dewijl hij zoodanig is, dat hij niet verstaat die dingen, die des Geestes Gods zijn; 1 Cor. 2:14. En al is het, dat hij het natuurlijker wijze verstaat, zoo kan hij zulks nochtans niet aannemen, omdat hij het voor dwaas oordeelt; 1 Cor. 1:23, en 2:14; omdat hij onbekwaam is om eenig goed te denken; 2 Cor. 3; omdat zijn verstand eene vijandschap is tegen God; Rom. 8. Want hetzelfde brengt alleenlijk voort werken des vleesches en kwade vruchten des doods; Rom. 7:5; Matth. 7; en noch hij noch zijne werken kunnen Gode behagen; Rom. 14:23; Hebr. 11:6. Daarentegen leert de Schriftuur ons, dat al het goed, hetwelk in ons is, uit de verkiezing is; Rom. 8:29, 30; Ef. 2:8, 9, 10; en dat men hetzelfde aan de genade Gods hebbe toe te schrijven; 1 Cor. 15:10; die in ons werkt het willen en het volbrengen; Fil. 2:13; zonder dewelke wij niets vermogen; Joh. 15: 5; En wij hebben niets goeds, hetwelk wij van Hem niet ontvangen hebben; 1 Cor. 4: 7; zoodat al hetgeen, hetwelk den uitverkorenen noodig is om de zaligheid te verkrijgen, van deze gestadig loopende fontein der genade, en geenszins uit de modderige beroerde poelen van den vrijen wil is voortvloeiende; en voorts, dat er geene geschiktheid of bekwaamheid in ons zij ten eeuwigen leven, dewelke niet hieruit veroorzaakt wordt, en dewelke niet een gevolg er van zij, en diensvolgens niet kan zijn eene voorwaarde, van te voren tot het geloof vereischt. Want het voorzien er van is in orde naar den wil desgenen, die besloten heeft dezelve te werken. Want Hij zoude hetzelfde niet voorzien, ten ware Hij hetzelfde besloten had te werken.

Want anders zoude het geloof zijn, ten minste ten deele, uit ons, tegen die spreuk van Paulus Ef 2:8; Fil. 1:29; Rom. 12:3. En het beginsel der zaligheid zoude van diegenen wezen, die zalig gemaakt worden, en niet van God, die zalig makende is.

V.

Wij gelooven, dat de verkiezing ter zaligheid onveranderlijk zij, en dat dezelve door geene gebrekkelijkheden, struikelingen of ook zware vallen kunnen doorbroken of afgebroken worden.

V.

Daarentegen oordeelen wij dit tegen Gods Woord strijdig te zijn, als er gezegd wordt, dat het besluit der verkiezing ter zaligheid zij veranderlijk, en dat hetzelfde door de apostasie of afval der uitverkorenen kan verbroken en wederroepen worden, en dat de uitverkorenen somtijds kunnen overgaan tot het getal der verworpenen.

REDENEN.

De waarheid van onze leer, en de valsheid van de tegenleer, blijkt uit klare spreken der h. Schriftuur, handelende beide van het besluit der verkiezing, als ook van de uitverkorenen zelven.

Aangaande het besluit, datzelfde wordt gezegd te zijn eeuwig en onveranderlijk. Eeuwig, niet alleen, omdat het is van eeuwigheid, Ef. 1, vs. 4; 2 Tim. 1:9; 2 Ef. 2: 13, maar overmits het ook in der eeuwigheid zal duren; Hos. 2: 18; Jer. 32: 39, 40; Joh. 10:28.

Het is onveranderlijk, omdat het eeuwig is, gelijk wij bewezen hebben, en omdat het volstrekt is, want daar is niets buiten God geweest, door hetwelk Hij bewogen is of zoude kunnen bewogen worden; want hier is geen aanzien op eenige waardigheid, werk of hoedanigheid in de menschen. Want nademaal zij allen even gelijk zondaren zijn, en diensvolgens onwaardig het eeuwige leven, en daarentegen waardig de eeuwige straf; Ef. 2: 3; zoo is het, dat God, naar zijn voornemen, en naar zijn welbehagen, uit het gemeene, verdorvene ménschelijk geslacht deze verkoren heeft, en die verworpen heeft, zich over deze ontfermt, en zich over die niet ontfermt; Rom. 9: 15, 18. Want Hij werkt alles naar den raad zijns wils; Ef. 1, vs. 5:11. Derhalve is het volstrekt, omdat het is zonder voorwaarde van eenige hoedanigheid. En het is daarom zonder eenige voorwaarde, omdat het genadig is; Ef. 1: 6; 2 Tim. 1: 9. Want genade en voorwaarde van eenige geziene hoedanigheid of werken, kunnen te zamen niet bestaan; Rom. 11, vs. 6. Nu, de onveranderlijkheid van het besluit Gods, zooveel de verkiezing belangt, wordt in de h. Schriftuur bevestigd beide in 't gemeen en in 't bijzonder.

In 't gemeen; Num. 23:19; 1 Sam. 15: 29. De Held in Israel liegt niet, en het berouwt Hem niet, want Hij is niet een mensch, dat Hem iets berouwe. Jes. 14:27. De Heere der Heirkrachten heeft besloten, en wie kan het te niet doen? Jes. 46:10. Mijn raad zal bestaan, en al mijn wil zal geschieden. In 't bijzonder, Rom. 9, vs. 6. Het is niet mogelijk, dat het Woord Gods uitvalle.

En vs. 11. Opdat het voornemen Gods, hetwelk is naar de verkiezing, niet uit de werken, maar uit den roepende, vast bleve.

Rom. 11:29. De gaven en roeping Gods kunnen Hem niet berouwen. Derhalve zoo is de verkiezing onveranderlijk. Aangaande de uitverkorenen, daarvan spreekt God aldus in zijn Woord, Ps. 37: 28. Hij zal zijne heiligen niet verlaten, in der eeuwigheid zullen zij behouden zijn.

Jes. 41, vs. 10, 13, 17; Jes. 45: 17, Israel is zalig gemaakt in den Heere met eene eeuwige zaligheid; gij zult niet te schande worden, gij zult beschaamd staan van eeuwigheid tot eeuwigheid. Jes. 46:3, 4, hoort Mij, gij van den huize Jakobs, gij, die van Mij in den lijve gedragen wordt, en Mij in de moeder ligt, ja Ik wil u dragen tot in den ouderdom, en totdat gij grauwt wordt; Ik wil het doen; Ik wil heffen; Ik wil dragen en zalig maken. Jes. 94:15. Kan eene vrouw haar kind vergeten, dat zij zich niet ontferme over den zoon haars buiks? En zoo zij denzelfden vergeet, zoo zal Ik nochtans uwer niet vergeten, ziet in de handen heb Ik u geteekend; uwe muren zijn altijd voor mijne oogen. Alzoo des. 51: 6; en 56: 5, Jer. 32, vs. 40. En Ik wil een eeuwig verbond met hen maken, en wil niet aflaten hen wel te doen, en hem mijne vreeze in het hart geven, dat zij niet van Mij wijken. Matth. 7:25.

Het huis is niet gevallen, want het was getimmerd op eene steenrots. Matth. 16: 18. De poorten der hel zullen hetzelfde niet overweldigen.

Joh. 8: 35. De Zoon blijft in der eeuwigheid, namelijk in het huis.

Joh. 10: 28. Ik geef hunlieden het eeuwige leven, en zij zullen in der eeuwigheid niet vergaan, en niemand zal ze uit mijne handen grijpen.

Rom. 8: 30. Geen schepsel kan ons scheiden van de liefde Gods, dewelke is in Jezus Christus, onzen Heere. 1 Cor. 1:8. God zal u ook bevestigen tot den einde toe, opdat gij onstraffelijk zijt in den dag onzes Heeren Jezus Christus.

1 Petr. 1:5. In de kracht Gods door het geloof worden wij bewaard ter zaligheid, die bereid is om ter laatster tijd geopenbaard te worden.

Dat derhalve de verkiezing ter zaligheid onveranderlijk zij, blijkt nu genoegzaam uit deze bovenverhaalde spreuken der Schriftuur. Het is wel waar, dat de uitverkorenen zwaarlijk zondigen, of uit onwetendheid; Ps. 12, of uit zwakheid des vleesches, gelijk David, of uit vreeze van zwaarigheden, gelijk Abraham en gelijk Petrus; evenwel in die zware vallen wordt niet de verkiezing verbroken, want het zaad Gods blijft in henlieden; 1 Joh. 3:0. Want de Heere ondersteunt hem de hand; Ps 37: 24. Zij worden verbeterd en staan wederom op; gelijk te zien is in David, Petrus, enz. Zoo blijkt dan, dat de verkiezing onveranderlijk zij.

VI.

VI.

Wij gelooven, dat de uitverkorenen in dit leven, aangaande deze genadige en onbegrijpelijke weldaad, van God verzekerd worden.

Daarentegen oordeelen wij, dat de Remonstranten tegen de Schriftuur leeren, zoo wanneer zij zeggen, dat God in dit leven de uitverkorenen van hunne verkiezing twijfelachtig en onzeker laat.

REDENEN.

Want het Evangelie verklaart, dat de ware geloovigen een zeker en vast vertrouwen a21p4opiav hebben, en dat deels uit het inwendige getuigenis des H. Geestes, en deels uit de werkingen van Hem in ons. Uit het getuigenis des H. Geestes, niet hetwelk zij verzegeld zijn tot den dag hunner verlossing, en door hetwelk zij die genadige weldaden weten, die God zijne uitverkorenen aangedaan heeft; 1 Cor. 2:12. Van dit getuigenis betuigt Paulus aldus: Romein 8: 15: Gij hebt ontvangen den Geest der aanneming tot kinderen, door hetwelk wij roepen: Abba, dat is, Vader! 2 Cor. 1:21, 22. Die ons met u versterkt in Christus, en die ons gezalfd heeft, is God, die ons ook verzegeld heeft, en het onderpand des Geestes ons gegeven heeft in onze harten; Ef. 1: 13, 14. Gij zijt verzegeld met den H. Geest der belofte, dewelke het pand onzer erve is; en eindelijk Rom. 8:16. Dezelve Geest betuigt mede met onzen Geest, dat wij kinderen Gods zijn, en dat niet voor eenen zekeren tijd, maar, zegt Paulus; Ef. 1:14; totdat wij in de vrijheid toegeëigend zijn tot prijs zijner heerlijkheid; en Johannes: de zalving, die gij van Hem ontvangen hebt, blijft in ulieden; 1 Joh. 2: 27. Uit de werkingen; want deze Geest, zooveel de trappen aangaat, werkt alle dingen in ons. Zooveel belangt de roeping: Deze, die daar is de Geest der wijsheid, des verstands en des raads; Jes. 11:2; verlicht de oogen onzes verstands, opdat wij mogen weten, welke die hope der roeping zij; Ef. 1:17, 18; dewelke de Geest des geloofs is; 2 Cor. 4, vs. 13; Hij werkt in ons het ware geloof in Jezus Christus. Want niemand kan zeggen, dat Jezus de Heere zij, dan door den H. Geest; 1 Cor. 12:3. Door Hem worden wij zeker van de inwoning van Christus in ons; door Hem hebben wij een zeker zegel, door hetwelk wij bekennen, dat wij in denzelven onzen Heere Jezus Christus verkoren zijn tot het eeuwige leven. Daarom zegt Paulus, 2 Cor. 13:5: Onderzoekt uzelf, of gij in het geloof zijt; beproeft uzelf; of erkent gij uzelf niet, namelijk, dat Jezus Christus in u is? tenzij dat gij verwerpelijk zijt. En 1 Joh. 5, vs. 10. Wie daar gelooft in den Zoon Gods, die heeft dat getuigenis in zichzelf; wie Gode niet gelooft, die heeft Hem tot een leugenaar gemaakt, overmits hij niet geloofd heeft dat getuigenis, hetwelk God getuigd heeft

van zijnen Zoon. En dit is het getuigenis, namelijk dat God ons het eeuwige leven gegeven heeft. En dit leven is in zijnen Zoon.

Zooveel aangaat de rechtvaardigmaking; door den Geest onzes Gods zijn wij gewasschen en gerechtvaardigd; 1 Cor. 6:11; deze zelfde Geest, die daar is de Geest der genade; Zach. 12: 10; giet uit in onze harten de liefde Gods; Rom. 5:5; dat is, verzegelt in onze harten, dat wij geliefd worden van onzen God. Derhalve, deze Geest der aanneming tot kinderen getuigt waarlijk en onfeilbaarlijk, dat wij kinderen Gods zijn; Rom. 8:15, 16. En deze zelfde Geest is ook de olie der verheuging; Hebr. 1: 9; die ons vervult met alle blijdschap en vrede, opdat wij overvloedig in hope zijn door zijne kracht; Rom. 15:13; daarom is het ook tot de Rom. Hfst. 5:1, 2; gerechtvaardigd zijnde uit den geloove enz. Eindelijk, deze is de ware vertrooster; Joh. 15: 16; en 16:26. Hij komt onze zwakheden tehulp, en bidt voor ons met onuitsprekelijke zuchten; Rom. 8: 26; en maakt, dat wij in verdrukkingen vervuld worden met vertroosting; Hand. 9:31; en dat wij roemen; Rom. 5:3.

Nopens de heiligmaking; dezelfde is de Geest der heiligmaking; Rom. 1:4; Hij wederbaart en heiligt ons; Joh. 3:5, 8; 1 Cor. 6: 1; Hij doodt de werken des lichaams; Rom. 8:13; en maakt, dat wij in de geboden Gods wandelen; Ezech. 36: 27; waarom de geloovigen uit die vruchten bekennen, dat zij kinderen Gods of uitverkorenen zijn; want zooveel als er door den Geest Gods geleid worden, dezelve zijn kinderen Gods; Rom. 8:14. En hierom vermaant Petrus; 2 Petr. 1:10; dat wij naartog zouden zijn om, namelijk door de goede werken, onze roeping en verkiezing vast te maken. Insgelijks Paulus; 2 Tim. 2:10.

En eindelijk, zooveel belangt de verheerlijking; deze zelfde is de Geest der heerlijkheid; 1 Petr. 4: 14; die niet alleenlijk maakt, dat wij roemen onder de hope der heerlijkheid Gods, Rom. 5:2, maar werkt ook alzoo, als zelf zijnde de Geest der sterkte; 2 Tim. 1:7; en der kloekheid; Jes. 11: 2; die ons tot het geloof versterkt, opdat wij in Hem hebben eene krachtige onderhouding en bewaring, Jes. 41:10. Hierom bidt Paulus God voor de geloovigen, dat Hij hunlieden wil geven naar zijne rijke heerlijkheid, dat zij kloekelijk mogen versterkt worden door zijnen Geest in den inwendigen mensch; enz. Ef. 3:16, 17, 18, 19. Want Hij zal ons bevestigen tot den einde toe, opdat wij onstraffelijk zijn, in den dag onzes Heeren Jezus Christus. 1 Cor. 1: 8. Vastelijk betrouwende, dat Hij, die dat goede werk in u begonnen heeft, hetzelfde ook zal voleinden tot op den dag van Jezus Christus; Fil. 1: 6. Zoo is er dan eene ware zekerheid der verkiezing.

Zoodat de bewerking en de overleggingen onzer verkiezing in Christus, den waren geloovigen zoet en liefelijk zij, en vol van onuitsprekelijke vertroosting, en daarbenevens, dat dezelve in henlieden werke, dat zij God lief hebben, aanroepen, verheerlijken, en zichzelf gedragen, waardig zoodanig eene weldaad, in het kruis zichzelf daarmede ondersteunen, kloekelijk en standvastelijk tegen den Satan, het vleesch en de wereld strijden, en alle die twijfelingen, die heimelijk hen overkomen, met het zwaard des Geestes dooden, en met het schild des geloofs uitblusschen; Ef. 6; en dat zij daardoor, beide in dit leven en in het sterven, eenen vasten troost hebben, en in dit gevoelen van de gunst Gods, als in een voorspel des eeuwigen levens, zichzelf heiliglijk verheugen; Rom. 8; 2 Tim. 4.

Het gevoelen en de vrucht dezer zekerheid hebben de Godvruchtigen in dit leven ontvangen; Job. 19:25, 26, 27; Ik weet, dat mijn Verlosser leeft, enz.; David; Ps. 4:9, 10. In vrede zal ik slapen en rusten, want gij Heere! hebt op eene zonderlinge wijze mij in hope gesteld; Ps. 23:6. Uwe barmhartigheid zal mij navolgen alle de dagen mijns levens, en ik zal in het huis des Heeren wonen in de lengte mijner dagen of in der eeuwigheid; Jes. 12:2. Ziet, God is mijn Zaligmaker; ik zal met een vast vertrouwen leven, en zal niet vreezen, want de Heere is mijne sterkte en mijn lof, en is mij tot zaligheid geworden; Paulus, de Apostel; Gal. 2. Christus heeft mij liefgehad, en zichzelf voor mij gegeven; 1 Tim. 1: 6. Christus heeft zich over mij ontfermd, enz.; 2 Tim. 1: 12. Ik word niet beschaamd, want ik weet, Wien ik geloofd heb, en ik ben verzekerd, dat Hij machtig is te bewaren tot op dien dag hetgeen ik bij Hem in bewaring heb; 2 Tim. 4: 7, 8; en Rom. 8: 38, 39; van zichzelf en van andere geloovigen; Ik ben verzekerd, dat noch dood, noch leven, enz. ons kunnen scheiden van de liefde Gods, die daar is in Jezus Christus, onzen Heere.

Uit deze leer van de zekerheid der verkiezing, neemt de H. Geest op vele plaatsen oorzaak, om de zijnen te vertroosten, en om dezelve te sterken tegen de klippen der mistroostigheid en wanhoop, in de zekerheid hunner verkiezing en de zaligheid, opdat dezelve hieruit eenige allerzekerste bewijzen en allervaste redenen trekt tegen de vreeze van de eeuwige schaamte en schande; Jes. 45 17. Israël is zaliggemaakt in den Heere met de eeuwige zaligheid; gij zult niet te schande worden noch beschaamd worden van eeuwigheid tot eeuwigheid. Zoo wanneer de geloovigen zeggen: „De Heere heeft mij verlaten, en de Heere heeft mijner vergeten,” zoo antwoordt God: Kan eene vrouw haar kind vergeten, enz. Ziet in mijne handen heb Ik u geteekend; uwe muren zijn altijd voor mijne oogen. Tegen de straffen der zonden; Ps. 89:33, 34. Ik zal hunne misdaden met de roede bezoeken, maar mijne barmhartigheid zal Ik van hen niet wenden, enz. Zoo wanneer het volk Gods spreekt; Jer. 31:3: „De Heere is van verre mij verschenen,” zoo antwoordt God: In eeuwige liefde heb Ik u liefgehad, daarom heb Ik u tot Mij getogen uit enkele goedertierenheid. Tegen de vreeze der verleiding zegt Christus; Matth. 24:24. Opdat zij zouden verleiden, indien het mogelijk, ware, zelfs de uitverkorenen. Alzoo ook Paulus; 2 Tim. 2: 19. Zij verkeeren sommiger geloof, doch evenwel het vaste fundament Gods staat, enz. Alzoo Johannes; 1 Brief 2: 19, 20. Zij zijn uit ons gegaan enz. Maar gij hebt de zalving van dien Heilige; en Cap. 4: 4. Tegen de Antichristenen: Gijlieden zijt uit God, en hebt henlieden overwonnen, want Hij is machtiger, die in ulieden is, dan die in de wereld is. Tegen alle zorgvuldigheid der tijdelijke dingen zegt Christus; Luk. 12: 32. En vreest niet, gij klein kuddeken! want het heeft uwen Vader behaagd ulieden het Koninkrijk te geven. Alzoo ook Paulus tegen alle, niet alleen lichamelijke, maar ook geestelijke aanvechtingen; Rom. 8: 1, 2, 3, 4. Daar is geene verdoemenis dengenen, die in Christus zijn. En vers 28, 29, 30, en 32, 33. Zoo is dan de leer der verkiezing allerzekerst en zeer zoet, en het gevoelen en de vrucht er van wordt in dit leven genoten, en die samenknopping is verre de zekerste, en ook gansch onverbrekkelijk, door dewelke die onberouwelijke weldaden, die God aan zijne uitverkorenen mededeelt, samengebonden en verknocht zijn; Rom. 8: 29, 30.

En derhalve, uit al hetgeen boven verhaald is, namelijk, uit de werking kunnen de geloovigen zeker wezen van die oorzaak, die van alle eeuwigheid voor henen gegaan is. Zij zullen in der eeuwigheid niet vergaan, en niemand zal ze rukken uit de handen van Christus; Joh. 10:28, 29.

VAN DE VERWERPING.

II.

II.

Wij gelooven, dat God naar het welbehagen zijns wils, tot bewijs van zijne gerechtigheid, sommigen besloten heeft in den val en ellende te laten, en dezelve niet te geven de middelen noodig zijnde tot het geloof en tot de bekeering, en eindelijk om der zonden wil te verdoemen; en dat dit zij het geheele besluit der verwerping, of der praedestinatatie ter dood.

Daarentegen oordeelen wij, dat de wil Gods, van de ongeloovigen, en die in de ongeloovigheid zijn volhardende, te verdoemen, niet zij het geheele besluit der verwerping ter dood; en daarenboven, dat het ook niet waarachtig zij, dat God niemand tot bewijs zijner gerechtigheid besloten heeft in den val Adams of in de ellende te laten, maar dat Hij, met een algemeene genegenheid en wil, aller menschen zaligheid begeert en voorneemt, en dat Hij allen noodigt en genoegzame middelen aandient, zoodat ze allen ter zaligheid kunnen bevorderlijk zijn, en in der waarheid ook bevorderen, tenzij zij dezelve door derzelver misbruik tot hun eigen verderf keeren.

REDENEN.

Want indien daar sommigen verkoren zijn, zoo zijn noodwendiglijk de anderen verworpen. Want zonder verwerping kan zelfs niet eenige verkiezing bedacht worden.

En niet alleen maakt de Schriftuur melding van de verkiezing maar ook van de verwerping; Jes. 30: 33; Jer. 6:30; Spreuk. 16:4; Rom. 9: 18, 21, 22, 33; 2 Cor. 13:5; Judas vs. 4. Velen loopen op dien weg, dewelke leidt ten verderve, dewelken ten jongsten dage zullen verlaten worden, en zullen gaan in het eeuwige verderf, of straf, Matth. 7:13, 14; Matth. 25: 30, 46; Luc. 17:34; Hand. 19:20, en 20:14, 15; hetwelk niet geschieden zoude, ten ware zij van eeuwigheid verworpenen waren. Want gelijk God van eeuwigheid besloten heeft, alzoo geschieden alle dingen indertijd; en indien zijne wijsheid, mogendheid en wil zoo groot is, dat tegen zijn dank of buiten zijn weten zelfs niet een muschje kan verloren gaan, noch een haar van ons hoofd kan vallen, veel minder worden, zonder zijn raad en besluit, zoovele allerheerlijkste schepselen tot hun einde gebracht.

Maar die algemeene wil, die aller menschen zaligheid, bekeering, enz., begeert en voorneemt, is een gedichtsel van de menschelijke hersenen, en verandert God in een onmachtig en zwak mensch, dewelke wel wil, dat alle menschen zalig worden, maar zulks niet kan te weeg brengen. Hij geeft ook een iegelijk niet genoegzame middelen tot de zaligheid; Ps. 147:20: want allen worden zij niet uiterlijk geroepen, hetwelk Paulus betuigt van alle de Heidenen, die God, voor de eerste komst van Christus, heeft laten wandelen in hunne wegen; Hand. 14: 16. En tegenwoordig is zelfs het derde deel der menschen zoo weinig begiftigd met de kennis van Christus, dat het zelfs den naam van Christus door het allermiste gerucht niet heeft hooren noemen. Inwendiglijk worden die alleen geroepen, die ter heerlijkheid gepraedestineerd zijn; Rom. 8:29, 30; zonder welke krachtige roeping niemand tot Christus komt; Joh. 6; en diensvolgens ook niet tot de zaligheid, want buiten Christus is geene zaligheid. Alzoo namelijk heeft God besloten van eeuwigheid te handelen, die zonder ongerechtigheid over allen en een ieder mensch heeft kunnen besluiten, zooals Hem naar beide zijden behaagd heeft, gelijk Paulus leert door het exempel van den pottenbakker; Rom. 9.

II.

Wij gelooven, dat er eene eenige verwerping zij van alle verworpenen beide des Ouden en des Nieuwen Testaments, en dat dezelve onveranderlijk zij.

II.

Hiertegenover verwerpen wij alle die menigvuldige verwerpingen der Remonstranten als valsch, en strijdig zijnde tegen Gods natuur en tegen zijn Woord.

REDENEN.

Want het besluit, hetwelk God van eeuwigheid gemaakt heeft, dat verandert Hij niet indertijd; Hij wederroept het niet, dewijl ditzelve samen gevoegd en vergezelschap is met zijne onfeilbare voorwetendheid, en almachtigheid; van welke twee de eene niet kan bedrogen worden, en de andere niet kan belet worden. De verworpenen kunnen ook geene uitverkorenen worden, maar zij blijven in den eeuwigen dood, in den welken zij zichzelf ingestort en gestooten hebben, alzoo God, die zich daar ontfermt over wien Hij wil; Roux. 9; hun niet geeft zijne zaligmakende genade.

III.

Aangaande de oorzaak, waarom God deze door het Evangelie roept, en die niet roept, dezelve gelooven wij te zijn het loutere welbehagen Gods, of zijne allervrijste en allerrechtvaardigste wil.

III.

Daarentegen oordeelen wij, dat dezer onbekwaamheid en gener onwaardigheid, heimelijk in de menschen zelven schuilende, niet de oorzaak daarvan zij.

REDENEN.

Want daar is in den mensch geene waardigheid of bekwaamheid, dewelke dezen voordien onderscheidt voor God, dewelke hem niet ingedrukt wordt van dengene, dewelke het steenen hart wegneemt, en het vleeschen geeft. En geen vleesch heeft oeren om den roepende te hooren, of oogen om denzelve te zien, tenzij hij zelf die gemaakt hebbe en geopend.

Daar kan ook geene onwaardigheid of onbekwaamheid zijn, dewelke God niet kan verbeteren en wegnemen, even gelijk Hij die in de uitverkorenen wegneemt, werkende in hen het geloofen de heiligheid. Maar waarom doet Hij niet in allen, hetgeen Hij in sommigen gedaan heeft. Christus antwoordt; Matth. 11: 25; 26; Ja, Vader! want het heeft U alzoo behaagd.

IV.

Belangende de oorzaak, waarom God, sommigen genadiglijk verkoren hebbende, de anderen voorbij gegaan heeft, hen latende in het gemeene verderf, in hetwelk alle menschen zichzelve zouden instorten; deze oordeelen wij te wezen dezelve allerrechtvaardigste en allervrijste wil Gods.

IV.

Daarentegen oordeelen wij, dat het strijdig zij tegen Gods Woord, dat de Remonstranten zeggen, dat de verwerping geschied zij naar het bemerken van eenige voorhenen gaande ongeloovigheid, en volharding in dezelve, of ook alleen naar het bemerken van de voorhenen gaande werkelijke zonden, als dewelke de mensch heeft kunnen nalaten.

REDENEN.

Wij zeggen wel, dat de ware oorzaak der verdoemenis zij de zonde, zoo erfzonde, als andere, dadelijke zonden, tegen de Wet en het Evangelie begaan; maar dat de aandrijvende of verdienende oorzaak van het besluit der verwerping, niet zij noch eenige voorgeziene ongeloovigheid, noch eenige andere zonde, zulks leert de Apostel, Rom. 9, vs. 18, alwaar hij de verkiezing en verwerping gelijk maakt ten aanzien van hare bewegende oorzaak, dewelke hij niet stelt in dengene, die verkoren of verworpen wordt, maar alleen in dengene, die verkiest en verwerpt. En indien de zonde eene oorzaak ware der verwerping, zoo zoude Jakob niet minder dan Ézau, ja, wij allen zouden verworpen zijn, want wij allen zijn zondaars; Rom. 5; en van nature kinderen des toorns; Ef. 2, vs. 3. En indien de pottenbakker door geene andere reden, dan alleen door zijn wil, bewogen is, waarom Hij uit eenen klomp het eene vat ter eere maakt, en het andere ter oneere; zoo is het, dat veel meer God, om geene andere oorzaak, sommigen verkoren heeft, en sommigen verworpen heeft, dan omdat Hij alzoo gewild heeft; der, 18, vs. 4; Rom. 6, vs. 21; welken wil Gods wij nochtans niet buiten reden stellen, maar zeggen, dat de reden daarvan Hem bekend zij, al is het, dat ze ons niet gegeven wordt. En derhalve oordeelen wij, dat wij dezelve niet behooren te onderzoeken buiten en boven de palen van Gods Woord, maar zeggen, dat men dezelve behoore te aanbidden, dewijl zelfs zijne Engelen de reden daarvan niet kunnen begrijpen.

HET OORDEEL DER BROEDEREN VAN HET LANDSCHAP VAN DRENTE.

OVER

HET GEVOELEN DER REMONSTRANTEN AANGAANDE HET EERSTE HAAGSCHE ARTIKEL.

I.

De praedestinatie is een eeuwig besluit Gods, door hetwelk God zekere menschen uit het gevallen menschelijk geslacht besloten heeft wederom op te richten, en de anderen rechtvaardiglijk in hunne ellende te laten; Rom. 9: 11, 12, 13. Als de kinderen nog niet geboren waren, enz. Zoo vallen dan hiermede ter neder alle deze navolgende tegenleeringen.

1. God heeft door geen onvoorwaardelijken wil iemand in den val van Adam willen laten (Joh. Arnold. tegen Tilen. pag. 121. Vorst.), overmits namelijk zulks ganschelijk strijdt tegen de Schriftuur, en tegen de gestadige, standvastige genegendheid Gods, door hetwelk Hij betuigt aller menschen zaligheid en bekeering te begeeren.

2. Sommige besluiten Gods zijn niet eeuwig; en de algemeene besluiten kunnen vast blijven staan, al is het, dat hiervan alsnog geene bijzondere besluiten zijn.

3. Dat er eenige werken eerst, en voor alle anderen, van God ingesteld en besloten worden, is noodig, namelijk voorhenen, eer Hij iets zekers bij zichzelve besloten hebbe, van eenigen mensch, dezen of dien met name, zalig te maken; Episch. dist. 6 Thes. 1, 2.

II.

De deelen der praedestinatie zijn de verkiezing en de verwerping (Thes. 5, van de verkiezing). De verkiezing is een eeuwig en onveranderlijk besluit Gods, door hetwelk God uit het gevallen menschelijk geslacht, en uit den verlorenen gemeenen hoop der menschen, zekere bijzondere menschen naar zijn louter welbehagen besloten heeft in Christus weder op te richten, tot zijns Naams eere, en tot de zaligheid der uitverkorenen; Ef. 1:4, 5, 6. Zoo valt dan hiermede onder den voet deze navolgende tegenleer:

Het besluit der verkiezing is zoodanig een volstrekt besluit niet, door hetwelk God naar zijn welbehagen besloten heeft, tot bewijs zijner barmhartigheid, onvoorwaardelijk voor te nemen, als zijn voorgenomen einde en oogmerk, de zaligheid van eenig mensch, en aan denzelve zoodanige middelen te ordeneeren, door dewelke Hij de uitverkorenen tot dat zelve einde krachtig en onfeilbaar wil brengen. Ook is het welbehagen Gods niet de eenige oorzaak, waarom Hij dezen vóór dien uit het gevallen menschelijk geslacht samen tot de heerlijkheid en tot de genade verkoren heeft.

III.

De leden dezer beschrijving staan ons elk in het bijzonder te verklaren en te bewijzen. Het eerste lid is, dat de verkiezing zij een eeuwig besluit; Ef. 1: 4; Rom. 9: 11; Hand. 15: 18. Zoo leggen dan daarmede ter neder deze navolgende tegenleeringen:

1. Niemand kan in dit leven gezegd worden ten einde toe verkoren te zijn; Thes. 10.
2. De particuliere of bijzondere verkiezing van deze of die geloovigen, is of niet ten volle vervuld en niet ten einde toe, of ten volle vervuld, ten einde toe en onwederroepelijk; Thes. 2.
3. Gods voorwetendheid van toekomstige gebeurlijke dingen is niet ter zaligheid; Episc. disp. 4. Thes. 10.

IV.

Het tweede lid is dit, dat de verkiezing zij een onveranderlijk besluit Gods; 2 Tim. 2. 19; Rom. 9: 6, 11; Rom. 8: 29, 38; Mal. 3: 6; Matth. 24:24. Zoo vallen dan daarmede ter neder deze navolgende tegenleeringen:

1. De raad Gods van dezen of dien mensch zalig te maken, is noch zeker, noch onveranderlijk; Thes. 9, van de verkiezing.
2. De verkiezing, niet ten volle vervulden niet ten einde toe, kan verbroken worden, en wordt ook somtijds verbroken. En diegenen, die met de verkiezing, niet ten volle vervuld, verkozen zijn, die zijn wel waarlijk verkorenen, gelijk ook gerechtvaardigden; maar kunnen verworpen worden en ook verloren gaan, en hun getal kan vermeerderd en verminderd worden.
3. God wil tot eeniger tijd niet, hetgeen Hij te voren gewild heeft.

V.

Het derde lid is dit, dat God, in het verkiezen, het menschelijk geslacht aangemerkt heeft, als gevallen in de zonde en in den eeuwig dood, zoodat de verkiezing zij een raad van zich te ontfermen over wien Hij wil uit den verlorenen gemeenen hoop der menschen; Rom. 9:21. Want het menschelijk geslacht, zijnde verder uitgebreid uit de verdorvene natuur van Adam, en diensvolgens het geheele verdoemde menschelijke geslacht, is eigenlijk de stof, waaruit de verkiezing en de verwerping gedaan is, en aan dewelke God zijne barmhartigheid en zijnen toorn betoont; Rom. 9:22; Ps. 51: 5; Ef. 2. 2 Cor. 3:5; Tit. 3:3 Zoo vallen dan onder den voet deze navolgende tegenleeringen:

1. In het verkiezen van dezen of dien persoon wordt van te voren eene conditie vereischt, alhoewel ze niet zij des nieuwen verbonds; namelijk, deze, dat de zondige mensch zijne zonden door de wet bekenne, dáarvan berouw hebbe en tot het eeuwige leven geschikt zij; dat hij ootmoedig zij, klein, en vroom, enz.; Thes. 6.
2. Dat God sommigen het Evangelie doet verkondigen en sommigen niet, daarvan is de oorzaak niet eenig volstrekt besluit, maar iets, in 't verborgen schuilende in den mensch, door hetwelk deze het Evangelie onwaardig zijn, en die om de genadige enz.; Thes. 2, van de verwerping.
3. De erfzonde is niet genoegzaam tot verdoeming van het gansche menschelijk geslacht.

VI

Het vierde lid is dit, dat de verkiezing zij een bizonder besluit van zekere en bizondere personen, welker getal Gode bekend is; Rom. 9: Als de kinderen nog niet geboren, enz. Joh. 13:18; Joh. 15:9; Joh. 17:9. Zoo vallen dan ter neder deze tegenleeringen.

1. Het algemeene besluit van de geloovigen zalig te maken is het gansche besluit der verkiezing, en daar is geen andere praedestinatie geopenbaard, enz.; Thes. 1.
 2. God heeft niemand onvoorwaardelijk verkoren, maar door eene algemeene genegenheid en wil begeert Hij evengeliek de zaligheid van allen, en heeft allen evengeliek den Middelaar gegeven, en ordineert allen zonder onderscheid de zaligheid om uit het geloof te verkrijgen, enz.; Thes. 1.
- Van de verwerping.

VII.

Het vijfde lid dezer beschrijving is dit: Die God verkoren heeft, alleen naar zijn welbehagen, dezelve heeft Hij door liefde en barmhartigheid verkoren; Rom. 9:11; 18; Ef. 1: 4, 11. Want 'dat Hij niets van te voren in ons heeft kunnen zien, dat zelve is nu bewezen; Ef. 5. En het helpt de wedersprekers niet, dat wij gezegd worden verkoren te zijn naar de voorkennis; Rom. 8:29; 1 Pet. 1:2; even als of de verkiezing gegrond ware op de voorwetendheid van eenig goed, heimelijk in ons schuilende, en niet in het volstreckte welbehagen Gods. Want deze voorkennis beteekent anders niet, dan die bizondere kennis, van dewelke daar staat 2 Tim. 2:19; die namelijk vergezelschap is met eene toestemming, gunst en liefde, met dewelke God diegenen, die Hij verkiest, omhelst; Ps. 1: 6. In welken zin hetzelfde meer behoort tot den wil dan tot het verstand; gelijk Christus wordt gezegd, van te voren gekend voor de grondlegging der wereld; 1 Pet. 1: 20; welke voorkennis van de verkiezing en van het welbehagen even onderscheiden wordt, van hetgeen daardoor veroorzaakt wordt. Zoo vallen dan ter neder deze tegenleeringen.

1. God heeft, naar het voorschrift zijner wijsheid, nadat Hij het eerste verbond afgeschaft had, besloten metterdaad in genade te ontvangen en zalig te maken degenen, die zich bekeeren, enz.; Thes. 1.
2. De verkiezing van de bizondere personen, uit hunlieder voorbenen bemerkt, en voorgezien geloof, gehoorzaamheid des geloofs, en bekeering enz.; Thes. 3.
3. Dit besluit der verkiezing is niet een zoodanig volstrekt besluit enz.; Thes. 5.

VIII.

Het zesde lid der beschrijving is aangaande het fundament der verkiezing, hetwelk is Christus, niet ten aanzien dat Hij God is, noch ten aanzien dat Hij mensch is, maar ten aanzien dat Hij God en mensch te zamen is, ons Hoofd, en onze eeuwige Middelaar, door denwelken wij zalig gemaakt worden. Want Hij is diegene, die voor ons door zijne verdienste verkrijgt de genade Gods, en die door zijnen Geest in ons werkt het geloof; Ef. 1:4, 5, 6. Zoo vallen dan deze navolgende tegenleeringen:

1. Christus alleen is niet het fundament, maar zooveel Hij door het geloof omhelsd is, bij welk geloof ook bijkomt de gehoorzaamheid en Godzaligheid, dewelke of begonnen zij, en eenen zekeren tijd vervolgens geduurd heeft, of dewelke ten volle volbracht is, en nu geduurd heeft tot den einde des levens, nadat iemand met eene verkiezing, ten volle vervuld, of niet ten volle vervuld, verkoren wordt.
2. De heiligen des Ouden Testaments, ja de Heidenen worden zalig gemaakt zonder het geloof in de kennis van Christus, enz.

IX.

Het zevende en laatste lid dezer beschrijving is van de oorzaak van het einde, namelijk, dat het einde der verkiezing zij de eere Gods en de zaligheid der uitverkorenen; Rom. 9: 23. Zoo vallen dan onder den voet deze godlooze tegenleeringen:

1. Indien de verkiezing volstrekt is, zoois God onrechtvaardig, onbarmhartig en een Tyran.
2. Indien de volstreckte verkiezing geleerd wordt, dat dan de menschen van de benaarstiging der goede werken, tot een ijdel vertrouwen en tot de zorgeloosheid des vleesches zullen afgetrokken worden.

X.

Het andere einde hebben wij gezegd te zijn de zaligheid der uitverkoren, want henlieden heeft God verkoren, 1. tot de genade. 2. tot de heerlijkheid; Rom. 8: 29, enz.

De genade, dewelke wij door de verkiezing in Jezus Christus genieten, is van de geestelijke gaven 1. het geven; 2. de bewaring.

Aan de uitverkorenen worden gegeven, zonder eenige krachten van hen of medewerking van hen, 1. krachtige roeping; 2. rechtvaardigmaking; 3. heiligmaking; Rom. 8: 29. Zooveel belangt die krachtige roeping, dezelve geschiedt door de verkondiging des Evangelies en des Woords Gods inwendigin het hart door den H. Geest; Rom. 8:30; Joh. 6: 37. Derhalve, naar het believe van de eeuwige verkiezing geschiedt het, dat dezen het Evangelie verkondigd wordt, en dien niet, en dat hetzelfde bij dezen plaats vindt, en bij dien niet. Derhalve, zoo vallen ter neder deze navolgende tegenleeringen:

1. Dat God sommigen het Evangelie doet verkondigen en sommigen niet, daarvan enz.; Thes. 2. Van de verwerping.
2. De verkiezing is ook van die ongeloovigen, denwelken het Evangelie niet verkondigd is, dewelke namelijk door de gemeene genade verbeterd worden, enz.; Thes. 12.

XI.

Uit de roeping komt het zaligmakende geloof voort door de werking des H. Geestes, zonder eenige medewerking van ons; Hand. 1:13; Joh. 6:29, en 36; Joh. 10:26; Ef. 2:8 (Thes. 7). Zoo vallen dan onder den voet, deze navolgende tegenleeringen.

1. Christus alleen is niet het fundament der zaligheid, en der verkiezing enz. maar zooveel Hij met het geloof omhelsd is, bij welk geloof ook bijkomt, enz.; Thes. 6.
2. Het geloof is geene belofte des nieuwen verbonds, en wordt niet gegeven uit de verkiezing ter heerlijkheid, maar uit eenen zekeren anderen wil Gods; Thes. 3.
3. Het geloof wordt niet aangemerkt als eene belofte des nieuwen verbonds, maar als eene voorwaarde en werking, van ons gewrocht; Episcopius.
4. De verkiezing van zekere bijzondere personen is gedaan naar hunlieder voorhenen aangemerkt, en van te voren gezien voorgaand geloof, gehoorzaamheid des geloofs, en bekeering, als eene voorwaarde des nieuwen verbonds van God vereischt, en van den mensch, die verkoren zoude worden, vrijwilliglijk nagekomen enz.; Thes. 3.
5. De verkiezing is ook van die ongeloovigen, denwelken het Evangelie niet verkondigd is, enz.; die een zeker geloof in God in zich opnemen, zonder de kennis van Christus en van zijne verdienste; Thes. 12.

XII.

Ten tweede hebben wij gezegd, dat den uitverkorenen gegeven wordt de rechtvaardigmaking, door dewelke de geloovigen, rechtvaardig zijnde voor God, door de gehoorzaamheid van Christus aangenomen worden, zoodat Hij hunlieden de zonde vergeeft, en de gerechtigheid van Christus toerekent; Rom. 8: 29, enz.; 2 Cor. 5:21; Rom. 5:17; 8: 19; 1 Petr. 2:2; Rom. 4; en Ps. 32; aan welke rechtvaardigmaking ook samen gehecht is de aanneming tot kinderen; Ef. 1:5. Zoo vallen dan onder den voet deze tegenleeringen:

1. De besluiten der verkiezing en der rechtvaardigmaking zijn eenvormig en gelijkvormig, zoodat van gelijken de eene rechtvaardigmaking zij niet tenvolle vervuld, niet ten einde toe en wederroepelijk, en de andere tenvolle vervuld, ten einde toe, en onwederroepelijk; Thes. 2.

2. In het verkiezen van dezen voor dien tot het geloof wordt ook van te voren eene voorwaarde vereischt, alhoewel dezelve niet zij des nieuwen verbonds, namelijk deze, dat de zondige mensch zijne zonden door de wet bekenne, daarvan leedwezen en berouw hebbe, en tot het eeuwigen leven geschikt zij; dat hij nederig zij, klein en eindelijk ook vroom; Thes. 6.
3. De voorwaarden des nieuwen verbonds zijn bestaande in boetvaardigheid, onderhouding der Evangelische geboden, en het geloof, niet aangemerkt zijnde als een instrument, met hetwelk wij omhelzen de belofte van de vergiffenis der zonden, om het bloed Christi wille.
4. Zoo vallen ook ter neder, volgens dit Artikel, alle die tegenleeringen, die achter het voorgaande Artikel gesteld zijn.

XIII.

Ten derde hebben wij gezegd, dat de uitverkorenen geheiligd worden; Rom. 8. Want de 11. Geest doodt, door eene zekere Goddelijke en bovennatuurlijke rede, het vleesch, en maakt het levend tot de bekeering en boetvaardigheid, enz. Welke beschrijving verscheidene leden begrijpt, die ons elk bizonder staan te bewijzen.

Het eerste is, dat deze wedergeboorte en heiligmaking behoort alleen tot de uitverkorenen, als eene vrucht der verkiezing; Rom. 8; Ef. 1. Zoo valt dan ter neder deze tegenleer:

God begeert in alle menschen het geloof en de bekeering, en neemt voor tot zijn wit en oogmerk de zaligheid aller menschen, biedt dezelve allen aan, beveelt allen de bekeering en het geloof, en doet allen aandienen noodige en genoegzame middelen, daartoe strekkende, zoodat dezelve allen ter zaligheid kunnen bevorderlijk zijn, en inderdaad ook bevorderen, tenzij dat ze die door het misbruik derzelve zichzelve tot verderf keeren; Thes. 2. Van de verwerping.

Het tweede lid is, dat deze werking des H. Geestes door onze wederstandelijkheid nimmermeer belet wordt; Fil. 2:13; Ef. 1: 18, 19; Ef. 2: 5. Zoo valt dan onder den voet de voorgaande tegenleer, en ook deze navolgende:

1. God heeft tot zijn wit en oogmerk meer menschen te bekeeren, dan Hij bekeert.
2. Daar is eenige voorbereiding der bekeering in ons enz.

Het derde lid is, dat de bekeering en gehoorzaamheid zijn eene genadige vrucht der verkiezing, van den H. Geest voortgebracht; J er. 31:18, 19, en vers 33; 2:36, 27, 28; Ef. 1. Zoo vallen dan daarhenen deze navolgende tegenleeringen:

1. God heeft besloten in de genade der verkiezing te ontvangen, die zich bekeeren enz.; Thes. 1.
2. Het geloof, de geheele loop der Evangelische gehoorzaamheid, de volharding, roeping, rechtvaardigmaking, heiligmaking, enz. zijn geene vruchten der verkiezing; Thes. 4.

XIV.

Voorts, dit geloof, rechtvaardigmaking, en heiligmaking, worden niet alleen van den H. Geest gewrocht, maar ook, eenmaal gewrocht zijnde, worden dezelve tot den einde des levens bewaard, zoodat de volharding zij eene vrucht der verkiezing; der. 32:28, 29, 30; Jes. 59:21; Joh. 14:16; Fil. 1:6; mitsgaders ook de zekerheid der zaligheid; Rom. 8:29, 30, 32; 2 Cor. 1: 21, 22. Zoo vallen dan onder den voet deze navolgende tegenleeringen:

1. De tegenleer, die terstond voor dezen gesteld is, namelijk, in EL 4.
2. Niemand kan in dit leven gezegd worden ten einde toe verkoren te zijn, maar die wordt alleen ten einde toe verkoren, die daar sterft, of gestorven is, in het geloof en de gehoorzaamheid, en derhalve, zoo is er van de verkiezing geen zeker gevoel, noch eene vrucht in dit leven; Thes. 10.
3. Daar is geene zekerheid der zaligheid anders, dan in het besluit van de geloovigen zalig te maken; Thes. 1.

XV.

Behalve deze zekerheid der zaligheid, zijn daar ook andere vruchten uit de verkiezing, en uit de voorverhaalde gaven vloeiende, namelijk, de vernedering van ons 'zelven; 1 Cor. 1: 30, 31; 1 Cor. 4: 7; de liefde Gods, en de gewillige gehoorzaamheid; Ef. 1:4; Ef.2.

Geschapen in Christus tot goede weren, enz. Zoo vallen dan terneder deze navolgende tegenleeringen:

1. De genadige en Evangelische waardigheid heeft God bewogen om de belooningder verkiezing aan dezen voor dien te ordineren; Thes. 3.
2. De volstreckte verkiezing maakt de menschen zorgeloos, enz.

XVI.

Wij hebben gesproken van de verkiezing tot de genade; nu volgt de verkiezing tot de heerlijkheid. Want deze tweederlei verkiezing wordt nimmermeer van elkander gescheiden in het besluit Gods; Rom. 8: 29; zoodat altijd deze eindelijk na die volgt, en haar begin straks heeft na den dood, want alsdan wordt terstond onze ziel gedragen in Abrahams schoot, en ontvangt aldaar de onuitsprekelijke vreugde; Luc. 16; Hand. 7:60; Luc. 23:42; Openb. 14:13; Fil. 1: 23; 2 Cor. 12: 2, 3, 4. Zoo valt dan onder den voet de afgrijselijke tegenleer van Episcopius. Episcop. in Coll. disp. 23. Thess. 2, 3:

Nochtans, als wij zeggen, dat de geest bij het leven overblijft, zoo durven wij evenwel daarom niet vrijmoediglijk zeggen, dat de geest, zijnde afgescheiden van het lichaam, daarom buiten zichzelf iets doet, gevoelt, of begrijpt; alhoewel wij nochtans gelooven, dat het gevoelen dergenen niet onwaarschijnlijk zij, die daar zeggen, dat de geest, in zichzelf wedergekeerd zijnde, die dingen kan aanschouwen en verstaan, die bij te voren begrepen en verstaan heeft, en derhalve, dat dezelve geenszins slaapt; maar aangaande die dingen, dewelke buiten dezelve zijn, dat hij daartoe van noode heeft het instrument en werktuig des lichaams.

VAN DE VERWERPING.

XVII.

De verwerping is een eeuwig, en onveranderlijk besluit Gods, door hetwelk God uit het gevallen menschelijk geslacht besloten heeft zekere sommige menschen in hunlieder val en verderf, naar zijn welbehagen, rechtvaardiglijk te laten, tot zijns naams eere, en tot de zaligheid der uitverkorenen. In deze beschrijving staan ons alle de leden elk in 't bizonder te bewijzen.

1. De verwerping is een eeuwig besluit Gods; Rom. 9: 6, 11; Hand. 5: 18. Derhalve, zoo valt terneder die tegenleer: God weet niet onfeilbaarlijk de toekomstige dingen. Insgelijks: Niemand is ten einde toe verworpen in dit leven.

2. De verwerping is een onveranderlijk besluit; Mal. 3: 6. Want daar is ook voorhenen bewezen, dat de verkiezing onveranderlijk is, alzoo deze zoodanige veranderlijkheid zoude strijden beide met den wil en met de wijsheid Gods. Zoo vallen dan onder den voet de tegenleeringen, gesteld onder het 5 Artikel, en ook deze navolgende: De verwerping is, of onbepaald, of bepaald en bizonder; en deze weder is of niet ten volle vervuld en niet ten einde toe; en diegenen, die met de verwerping, niet ten volle vervuld, verworpen zijn, die kunnen nog verkoren worden en zalig worden, en derzelve getal kan vermeerderd en verminderd worden; Thes. 3, van de verwerping.

3. Dat God in de praedestinatie, en diensvolgens in zijne verwerping, het menschelijk geslacht, als gevallen zijnde in de ellende, heeft aanschouwd, daarvan is boven in het 5. Artikel gehandeld.

XVIII.

Het vierde lid van deze beschrijving is, dat het besluit van de verwerping niet alleen is gemeen, maar dat het voornamelijk ook bizonder is van zekere en bijzondere personen, welker getal Gode bekend is; Rom. 9. Zoo valt dan onder den voet de voorgaande tegenleer: De verwerping is, of onbepaald enz.; Thes. 3, van de Verwerp. Alhier staan ons van de jonge kinderen (onder dewelke wij ook de volwassenen, die van het begin huns levens buiten hun verstand geweest zijn, vervatten) eenige dingen te zeggen, namelijk van die jonge kinderen, die in hunne kindsheid sterven.

1. De jonge kinderen der ongeloovigen, stervende in hunne kindsheid, oordeelen wij verworpen te zijn; 1 Cor. 7; Rom. 11. Zoo valt dan daar henen die tegenleer:

1. De Heidenen zullen zalig worden, als zij gebruiken het goede licht van hunne rede;
2. Niemand wordt verdoemd om de erfzonde.

XIX.

Maar anders is de zaak gelegen met de jonge kinderen der geloovigen, stervende in hunne kindsheid; van dewelke wij deze dingen zeggen:

1. De jonge kinderen der geloovigen, alhoewel zij in hunne kindsheid komen te sterven, kunnen nochtans rechtvaardiglijk van God verworpen worden, en in hunne ellende gelaten worden, indien God zijn recht wilde gebruiken.

De bewijzen hiervan staan Artikel 5. Dewijl Hij het gansche menschelijk geslacht in den val had kunnen laten, indien het Hem alzoo liefd had; Rom. 9.

2. Ondertusschen nochtans zoo kunnen de geloovige ouderen, van de zaligheid van hunne zoodanige, jonge kinderen, eene zekere hoop hebben. Want daar wordt in de Schriftuur niet gelezen, dat zoodanige ooit verworpen zijn geweest. Maar daarentegen betuigt dezelfde Schriftuur van de goede genegenheid Gods jegens zoodanige; Gen. 17: 7; Matth. 19:14; Hand. 2: 39. Uit dat alles, wat van deze zaak gesproken is, blijkt de valsheid van de navolgende tegenleer:

De jonge kinderen zijn noch verworpen, noch verkoren.

XX.

Het zesde lid van deze beschrijving is dit: De verwerping komt alleen van het welbehagen Gods en van zijnen goeden en vrijen wil; Matth. 11: 25, 26; Luc. 10: 21. Hetgeen God wil, dat wil Hij goed en wel; hetgeen zijn welbehagen is, dat is een goed welbehagen; Rom. 9:18. Bij verhardt, wien Hij wil, dat is, Hij ontfermt zich niet.

Voorts, wat wij zeggen van den volstrekten wil, is niet alleen te verstaan van de verwerping van de genade, maar ook van de heerlijkheid. In het eerste handelt Hij alleen naar zijn volstrekt recht, gelijk Paulus betuigt; Rom. 9, tot het 22 vers.

Maar in het andere handelt Hij deels naar zijn volstrekt recht, en deels naar zijn geordineerd recht; Rom. 9: 22, enz.

Daaruit blijkt dan, dat het beide wel gezegd wordt:

1. Dat de verwerping zij volstrekt; 2. Dat in dezelve God eenig aanzien gehad heeft op de zonden en op de boosheid der verworpenen, maar geenszins nochtans op zulk eene wijze, gelijk de Remonstranten willen, Zoo vallen dan onder den voet derzelve tegenleeringen:

1. God heeft niemand onvoorwaardelijk naar zijn welbehagen tot bewijs zijner gerechtigheid, mogendheid en volstrekte heerschappij besloten in den val Adams en in de ellende te laten, en in het verkiezen tot het eeuwige leven voorbij te gaan, enz.; Thes. 1, van de verwerping.

2. De verkiezing is geschied volgens de beschouwingen van het voorhenen gaande ongeloof en de volharding in hetzelfde; Thes. 4, van de verwerping.

XXI.

Het zevende en laatste lid der beschrijving is van het einde der verwerping. Het voornaamste en eerste einde is de eere Gods, dewelke blijkt uit het allervrijste recht in zijn doen en handelen, en uit zijne mogendheid, wijsheid en gerechtigheid, enz; Rom. 9:17, en vs. 22; Spreuk 16:4. Ja, deze verwerping dient om zijne barmhartigheid jegens de uitverkorenen aan te prijzen. Zoo valt dan daarhenen de naast voorgaande tegenleer, mitsgaders diegene, dewelke volgt.

Indien God zonder voorgaande zonde verworpen heeft, zoo is Hij onrechtvaardig, wreed, enz.

Het naaste einde daaraan volgende is de zaligheid der uitverkorenen; want 1. door het aanmerken van de verwerping van de anderen worden zij opgewekt tot vreeze en tot een eerbiedig ontzag voor de mogendheid Gods, dewelke aan de verworpenen betoond wordt; 2. door het verwonderen over de onverdiende genade worden zij opgewekt tot eene brandende vurige liefde Gods; 3. door het ongelijk, door verdrukkingen en vervolgingen, die hen aangedaan worden van de verworpene godloozen, worden zij vaderlijk als met eene roede Gods gekastijd; Jes. 10:5. Dit alles weet God tot hunne zaligheid te keeren; Rom. 8: 28. Zoo valt dan ter neder deze tegenleer:

De leer der verwerping strekt tot wanhoop, en tot zorgeloosheid des vleesches, en is hinderlijk voor de benaastiging der goede werken.

Deze Artikelen, als zijnde uit de zuivere fontein Israëls geput, vinden wij goed, en omhelzen dezelve met geheel ons verstand en hart; en houden voorzeker en buiten allen twijfel, dat dezelve met stichting van de Kerk van Christus in 't openbaar kunnen voorgedragen worden. Daarentegen verwerpen wij de tegenleeringen der Remonstranten, dewelke tegen deze Artikelen gesteld zijn als valsch, en strijdig tegen Gods Woord, als voortgekomen uit de gedichtcelen der menschelijke hersenen, als gegrond op lasterlijke fondamenten, en als onder elkander, met vele dwalingen (die om der korthed wil in dit schrift niet verhaald zijn) onschiedenlijk verward en te zamen geknoopt, ja eindelijk als naar Socinus riekende. En overzulks meenen wij, dat dezelve in de Nederlandsche Kerken, zonder groote schade en kwetsing der gezonde leer, niet kunnen verdragen en geleden worden.

HET OORDEEL VAN DE GEDEPUTEERDEN DER WAALSCHE SYNODE
OVER
HET EERSTE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN, OF OVER HET BESLUIT VAN DE
PRAEDESTINATIE.

Onschriftmatige stellingen.

I.

In de beschrijving der praedestinatie zijn hier onderscheidene, in orde achter elkander volgende, besluiten. Brief aan die van Walch. pag. 32, 33.

II.

Dat God de volhardenden in het geloof wil zalig maken, en dat Hij zijnen toorn over de ongelooovigen en onboetvaardigen wil laten, dat is het gansche en geheele besluit der praedestinatie.

Schriftmatige tegenstellingen.

I.

Het besluit der verkiezing is wel in zijne leden onderscheiden, nochtans in getal is het een eenig besluit, bevattende de geheele orde der genade en der heerlijkheid, en diensvolgens ook zelfs de bizondere personen, dewelke het Gode behaagd heeft te verkiezen; Ef. 1: 4, 5, 6, 7, 8, 9; 2 Thess. 2: 13, 14.

En derhalve, zoo erkennen wij niet die verscheidene soorten en orde der besluiten, dewelke de Remonstranten in de goddelijke besluiten stellen, uit oorzaak dat dezelve alleenlijk gegrond zijn op menschelijke inbeeldingen, en niet op zekere getuigenissen der Schriftuur.

Ons is het genoeg uit de uitvoering des raads Gods bizonderlijk af te leiden en te bedenken, op wat orde, wijze en tijd God zijnen raad heeft willen volbrengen. Maar aangaande hetgeen in het verstand Gods voorhenen gegaan is, en hetgeen nagevolgd is, datzelve buiten de Schriftuur door menschelijke gevolgen te willen besluiten, oordeelen wij zorgelijk te zijn.

II.

Dat God de volhardenden in het geloof wil zalig maken, is wel eene Evangelische besluitrede en eene algemeene stelling, die een iegelijk zichzelve moet toeëigenen, maar het is niet het gansche en geheele besluit der praedestinatie, hetwelk onder anderen ook onder zich vervat de bizondere personen; Ef. 1:4, 5; 2 Thess. 2:13; Joh. 13:18; en 15:16; en 17:2, 6.

III.

De verkiezing ter zaligheid is de eene ten einde toe, tenvolle vervuld, onwederroepelijk; en de andere is niet ten einde toe, niet tenvolle vervuld, wederroepelijk.

IV.

De eindelijke verkiezing is van die geloovigen, die de geheele tenvolle volbrachte gehoorzaamheid des geloofs gedaan hebben, en die hunnen loop volbracht hebben, en tot den einde toe volhard hebben.

V.

Het getal der uitverkorenen kan vermeerderd en verminderd worden.

VI.

Het gevoelen der verkiezing ter zaligheid, namelijk eene zoodanige, die ten einde toe zij, daarvan is ganschelijk geene vrucht in dit leven.

III.

De verkiezing ter zaligheid is alleen eene eenige, en dezelve a zeker en onveranderlijk, b van dewelke de ware geloovigen niet kunnen afgedreven worden; dezelve is ook niet c veranderlijk, noch ook hangende aan des menschen werking, maar dezelve is vast, en eene zoodanige, dewelke alleen steunt op het genadige welbehagen Gods in Christus.

a. Rom. 8:30, 33; Ef. 1: 4.

b. Mal. 3:6; Rom. 9:6; en 11:29.

c. Joh. 6:37; en 10:27, 28.

d. Ef. 1: 6; Rom. 9: 11; 2 Tim. 1: 9.

IV.

Ten einde toe zijn verkoren alle de ware geloovigen, dewelke God krachtiglijk geroepen heeft, gerechtvaardigd heeft, en door zijnen Geest tot den dag der verlossing verzegeld heeft, en dewelke Hij niet toe laat verleid te worden. Derhalve zoodanigen, die tegenwoordig nog leven, worden, zelfs vóór den volbrachten loop huns levens, volstrektelijk en eenvoudiglijk uitverkorenen genaamd.

a Romein. 8:30; 2 Thess. 2:13, 14; Ef. 4:30; Matth. 24: 24. b. Luc. 18:7; Ef. 1: 4; Col. 3:12; 2 Tim. 2:10.

V.

Nademaal de verkiezing ter zaligheid zeker is en onveranderlijk, zoo volgt daaruit, dat er niemand van een uitverkorene een verwerpene kan worden, a en diensvolgens, dat het getal der uitverkorenen zeker zij, en Gode bekend, hetwelk noch vermeerderd noch verminderd kan worden. Daarom is ook het bewijs, aangaande de zekerheid der uitverkorenen, klaar genoeg.

a. 2 Tim. 2:19; en 4:18; Joh. 6:37; en 0:27, 28; Rom. 8:35.

VI.

De geloovigen zijn in dit leven van de eeuwige liefde Gods, en van hunne verkiezing, en van het eeuwige leven zeker, uit het geloof en uit de vruchten des geloofs; mitsgaders uit het inwendige getuigenis des H. Geestes. En uit de kennis dezer zaak, uit dat vertrouwen, ontvangen zij beide in het leven en sterven eenen vasten en onbeweeglijke troost.

a. Gal. 2:20; Rom. 8:33; 1 Petr. 5:1.

b. 2 Tim. 1: 2; 2 Petr. 1:10; Rom. 8:16; Ef. 4:30; 2 Cor. 1:22.

c. Job. 19:25, 26; 2 Tim. 1:12; en 4:18; Rom. 8:32, 33.

VII.

De verkiezing van bijzondere personen is ten einde toe, uit de beschouwing en uit de voorwetendheid des geloofs in Jezus Christus, en ook der volharding in het geloof; doch niet buiten de beschouwing des geloofs, en der volharding in het ware geloof, zijnde even als eene voorwaarde, in het verkiezen van te voren vereischt.

Derhalve, dat sommigen krachtiglijk geroepen worden, gerechtvaardigd worden, in het geloof volharden, en verheerlijkt worden, daarvan is de oorzaak niet, omdat zij volstrektelijk tot het eeuwige leven verkoren zijn.

VII.

De oorzaak van de verkiezing van de bijzondere personen is alleen de barmhartigheid en liefde, en het welbehagen van den wil Gods, mitsgaders zijne genade, door hetwelk Hij ons aangenaam heeft willen maken in zijnen beminden Zoon. Daarom a wordt hetzelfde ook de verkiezing der genade genoemd, en uit kracht hiervan kan het gezegd worden te zijn een volstrekt besluit, hetwelk nochtans God nimmermeer zonder middelen heeft b willen volbrengen en uitvoeren.

a. Rom. 9:16; Ef. 1:5, 11; 2 Ef. 2:13; Rom. 11: 5.

b. Rom. 8:30; Ef 1: 8, 9; 2Ef.2:14.

Voorts de genadige verkiezingen Gods vereischen niet het verkiezen voorhenen, noch uit kracht van het woord zelf, noch volgens het gebruik der Schriftuur.

a. En ditzelve heeft daarom des te meer kracht in de verkiezing ter zaligheid, overmits het geloof zelf eene gave Gods is, en eene werking, spruitende uit de genadige roeping, dewelke uit de Schriftuur kenlijk is, dat zij niet voor de verkiezing voorhenen gaat, maar na dezelve volgt.

a. 1 Kron. 28:4, 5, 9; Deut. 18:5; Gal. 1: 15; Deut. 7: 7; en 9: 3, 5. 6, 7; Rom.11:5.

b. Fil. 1: 24.

c. Ef. 1: 4, 8, 9, 13, 18, 19; 2 Thess. 2:13, 14; 2 Tim. 1:9, 10. Hieruit volgt, dat noch het geloof, noch de volharding des geloofs, noch de heiligheid zij eene voorwaarde, van te voren vereischt in het verkiezen, maar dat dezelve veel liever zij eene vrucht en een gevolg van de eeuwige verkiezing a.

a. Hand. 13:48; Ef. 1:4; 2 Thess. 2:13.

Dat dan derhalve God, de Vader van Jezus Christus, eenigen, afgezonderd zijnde uit het verdorvene menschelijk geslacht, krachtiglijk roept om niet, uit genade, rechtvaardigt, en dezelve met de gave der volharding versiert, en eindelijk verheerlijkt, dat is eene weldaad alleen van het welbehagen en van de barmhartigheid Gods over die bijzondere personen, dewelke nochtans a niet zonder middelen, door Hem wijslijk en genadiglijk gebracht wordt.

a. Rom. 9: 11; Ef. 1; 5; 2 Tim. 1: 9.

VAN DE VERWERPING.

I.

De verwerping is geschied, volgens de aanmerking van het voorgaande ongelooft, en de volharding in hetzelfde.

I.

De verwerping, gelijkerwijs als die tegen de verkiezing ter zaligheid gesteld wordt, is een eeuwig besluit Gods, door hetwelk Hij besloten heeft uit het gevallen mensaelijk geslacht niet te verkiezen, maar in den val, en in 't verderf, in hetwelk de menschen zichzelve neder gestort hebben, alle diegenen te laten, dewelke het Hem behaagt, en ook overmits het Hem behaagt; dewelke nochtans door zijn a allerrechtvaardigst oordeel, om hunner zonden en ongeloovigheid wil, verhard en verdoemd zullen worden, tot bewijs der mogendheid en der gerechtigheid Gods c.

a Rom, 9:11, 18.

b Ef. 5: 6; Rom. 1:27, 28:2 Thess. 2:11,12.

c Matth. 11:26.

II.

De verwerping is of bepaald of onbepaald, de eene ten volle vervuld, ten einde toe, en de andere niet ten volle vervuld, niet ten einde toe. I.

II.

En hieruit blijkt, dat het besluit der verwerping niet zij velerlei, maar dat het zij een eenig besluit, en datzelfde onveranderlijk.

III.

Dat sommigen in den val gelaten worden, of niet krachtiglijk geroepen worden, verhard worden, verdoemd worden, daarvan is de oorzaak niet, dat zij van de eeuwige zaligheid volstrektelijk zijn verworpen.

III.

Niemand is van de heerlijkheid en eeuwige zaligheid verworpen, of tot de straf en verdoemenis verordineerd, anders dan om der zonden wil, zoodat alle diegenen, die verloren gaan, door hunne eigene schuld verloren gaan. Derhalve, zoo is het anders niet dan een leelijke laster, en schrikkelijke verdraaiing van onze leer, als daar versierd wordt, dat wij leeren, dat God, zonder aanzien op de zonde, alleen door een bloot en volstrekt besluit, eenigen tot de verdoemenis geordineerd heeft.

← OORDEELEN DER NEDERLANDSCHE GEDEPUTEERDEN OVER HET TWEEDE ARTIKEL.
HET OORDEEL VAN DE NEDERLANDSCHE PROFESSOREN
OVER

HET TWEEDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN, NAMELIJK, OF CHRISTUS VOOR ALLE
EN EEN IEGELIJK BIZONDER MENSCH GESTORVEN ZIJ.

I.

Wij belijden, dat de verdienste en de kracht van den dood en de voldoening van Christus zoo waardig is en van zoo grooten prijs, zoo vanwege de volkomenheid er van, als vanwege de oneindige waardigheid zijns persoons, dat hetzelfde a niet alleen genoegzaam zij om aller menschen zonden, zelfs

de allergrootste, *b* uit te wisschen, maar ook om alle de nakomelingen Adams, al ware het, dat er veel meer waren, zalig te maken, indien ze datzelfde slechts met het ware geloof omhelsden. *c*.

a. Hand. 20: 28. God heeft met zijn eigen bloed zijne Gemeente verkregen.

Heb. 9:14. Hoeveel te meer zal het bloed van Christus, die door den eeuwigen Geest zichzelf Gode onstraffelijk opgeofferd heeft, onze conscientien reinigen van de doodelijke werken?

1 Petr. 1: 18. Wetende, dat gij niet met verderfelijke dingen, goud en zilver, verlost zijt van uwe ijdele wandeling, die u van de Vaders overgegeven was, maar met het dierbare bloed van Christus, als van een ongebrekkelijk en onbevlekt Lam.

b 1 Joh. 1: 7, Het bloed van Christus reinigt ons van alle zonden.

c Joh. 3: 16. Zoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijnen eeniggeborenen Zoon gegeven heeft, opdat al wie in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.

Rom. 3: 22. De gerechtigheid Gods is geopenbaard tot allen en over allen, die gelooven, want daar is geen onderscheid, enz.

1 Cor. 6:11. En zoodanigen zijt gij geweest (namelijk afgodendienaars, overspelers, dieven, gierigaards); maar gij zijt afgewasschen, maar gij zijt geheiligd, maar gij zijt gerechtvaardigd in den naam van Jezus Christus, en door den Geest onzes Gods.

II.

Daar is ook niet aan te twijfelen, of dit is de meening en het voorgestelde oogmerk geweest van God den Vader, zijnen Zoon overgevend; en van Christus, zichzelf opofferende; dat Hij zoodanig en zoo groot een rantsoen zoude betalen. Want al hetgeen Christus door zijnen dood gedaan heeft, dat heeft Hij volgens zijns Vaders, en zijn eigen voornemen en oogmerk gedaan.

a Ik zoek niet mijnen wil, maar de wil des Vaders, die Mij gezonden heeft; Joh. 5: 30.

Gelijk mijn Vader Mij bevolen heeft, alzoo doe Ik; Joh. 14:31.

III.

En zulks is ook van de rechtgevoelenden nooit ontkend geweest, dat men aan het Christenvolk, en aan alle degenen, dien het Evangelie verkondigd wordt, ditzelve rantsoen van Christus, als zoodanig zonder onderscheid behoore te verkondigen, en in den naam van Christus aan te bieden, en datzelfde ernstiglijk en volgens den raad des Vaders, Gode ondertusschen zijne verborgene oordeelen overlatende, die deze genade uitdeelt en toeigent, beide zoo verre en zooveel Hij wil, en aan wien Hij wil.

a Hand. 13: 38, 39. Zoo zij dan ulieden bekend, mannen broeders (hij spreekt tot de Joden, die ten meeste deele daarna ongeloovigen zijn geworden), dat u door dezen (namelijk door Christus) vergeving der zonde verkondigd wordt. En van al hetgeen, waarvan gij in de wet van Mozes niet kondet gerechtvaardigd worden, zal een iegelijk, die in Hem gelooft, door dezen gerechtvaardigd worden. 2 Cor. 4:20. Zoo zijn wij dan gezanten uit Christus naam, alsof God door ons vermaande; zoo bidden wij uit Christus naam: Wordt met God verzoend!

b Hand. 11:20, 21. En daar waren sommigen van hen, Cyprische en Cyrenische mannen, die, te Antiochië gekomen zijnde, spraken tot de Grieken, en predikten het Evangelie van den Heere Jezus. En de hand des Heeren was met hen, en een groot getal werd geloovig, en bekeerden zich tot den Heere.

1 Cor. 3: 6. Ik heb geplant, Apollos heeft nat gemaakt, maar God heeft den wasdom gegeven.

Joh. 3: 8. De Geest waait, waar Hij wil. 1 Cor. 12:3. Niemand kan zeggen, dat

Jezus de Heere zij, dan door den H. Geest.

IV.

Maar indien gij het eigene en bijzondere einde aanschouwt, en de zaligmakende kracht des doods Christus, zoo zeggen wij, dat Jezus Christus, volgens den raad zijns Vaders en zijnen eigenen, niet voor de verworpenen, en die verloren zullen gaan, maar alleen voor de uitverkorenen en die gelooven zullen, krachtiglijk gestorven zij, namelijk, opdat Hij hunlieden de vergeving der zonden verzoening

met God, niet alleen door zijne verdienste zoude verkrijgen, maar ook zijne krachtige genade zoude mededeelen, door dewelke Hij ons dezelve metterdaad zonde deelachtig maken.

Hetwelk met vele klare bewijsredenen kan bewezen worden, van dewelke deze weinige genoeg zullen wezen:

De eerste bewijsreden: 1 Uit die plaatsen, in dewelke de dood Christi kenlijk op deze wijze bepaald wordt:

Matth. 1. En gij zult zijnen naam noemen Jezus, want Hij zal zijn volk zalig maken van hunne zonden.

Joh. 10. Ik stel mijn leven voor de schapen, namelijk, mijne eigene, gelijk zulks blijkt uit de vergelijking vs. 11, 12, 14.

Hand. 20:28; alwaar Hij den herders van Efeze, op eene bijzondere wijze beveelt de zorg der Kerk, dewelke God met zijn eigen bloed verkregen heeft.

Ef. 5: 25. Gij, mannen! hebt uwe eigene huisvrouw lief, gelijk Christus zijne Gemeente lief gehad heeft, en zichzelf voor haar overgegeven heeft, opdat Hij ze heiligen zonde.

Openb. 5: 8, 9. Gij zijt geslacht, en hebt ons Gode gekocht door uw eigen bloed, uit alle stammen, talen, en volken en natiën, en hebt ons Gode gemaakt tot Koningen, enz.

Al is het, dat in deze plaatsen allen te zamen, het woord alleen niet uitgedrukt staat, nochtans is het in die dingen ingesloten, die door de voorverhaalde woorden beteekend worden, of anders moest alle kracht, van sluitredenen en gevolgen te maken uit eenige woorden, ten eenemaal weggenomen worden.

Want indien Christus een Zaligmaker is, even gelijk en even na van alle volkeren, zoo is het, dat de Engel te vergeefs daar bij gevoegd heeft zijn volk. Indien Christus zijn Ieven gesteld heeft, even gelijk, voor allen, zoo is het, dat Christus te vergeefs gezegd heeft, voor mijne eigene schapen.

Indien Christus met zijn bloed gekocht heeft allen en een ieder mensch, zoo is het, dat het geen kracht van gevolg zoude hebben, hetgeen Paulus daar bij voegt, „dewelke Bij met zijn bloed verkregen heeft.” Gelijkerwijs ook de mannen niet meerder hunne eigene huisvrouwen, als anderer lieden huisvrouwen zullen moeten liefhebben, indien Christus niet eene liefde, die allen even gelijk en even na zij, zichzelf voor allen in den dood overgegeven heeft. En diegene kan niet gezegd worden gekocht te zijn uit alle volken, indien de anderen niet minder gekocht zijn, als hij; enz.

2. Bewijsreden. Voor dewelken Christus krachtiglijk gestorven is, is Hij in plaats van dezelve als hunlieder Borg gestorven; dat is, Hij is voor dezelve alzo gestorven, dat Hij hen van de schuld des doods bevrijdt. Maar Hij is niet in plaats van de verworpenen, als hun Borg, gestorven, dat is, voor hen is Hij alzo niet gestorven, dat Hij hen van de schuld des doods bevrijdt. Derhalve, enz.

Het tweede deel dezer bewijsreden is zeker. Want anderszins zouden zij niet rechtvaardiglijk van God kunnen gestraft worden, dewijl God eene zonde niet tweemaal kan straffen, eenmaal in Christus, en andermaal in degenen, die verloren gaan, van dewelke Hij zijne schuld afeischt tot den laatsten quadrantpenning toe; Matth. 5:26; en 18:34.

Het eerste deel dezer gevolgrede wordt bewezen, uit de kracht van het wordeken á'vi dat is,, voor, gelijk Rom. 5, vs. 6, 7, 8; en uit de gewone beteekenis van het wordeken urip, voor; welke woorden de Schriftuur in deze zaken gebruikt. Daarna uit deze navolgende plaatsen:

Jes. 53: 5. Alwaar gezegd wordt, dat Hij onze krankheden gedragen heeft, en dat Hij onze smarten op zich geladen heeft, en dat de kastijding onzes vredes Hem opgelegd is geweest, dat onzer aller zonden op Hem geworpen zijn geweest, en dat Hij zichzelf gegeven heeft tot eene offerande voor de schuld onzer zonden, enz. Gal. 3. Wordt Hij gezegd voor ons de vloek geworden te zijn.

2. Cor. 5: 21. Wordt Hij gezegd voor ons zonde geworden te zijn; vs. 15. Indien één voor allen gestorven is, voorwaar, zoo zijn dezelve ook gestorven.

Hetwelk ook de voorbeelden der offeranden bewijzen, en het wordeken ? Tpov en ávTJJ,urpov, dat is, rantsoen, en losgeld, welke woorden de Schriftuur in deze zaak gebruikt.

3. Bewijsreden. Aan dewelken de beloften des Ouden Testaments gedaan zijn, namelijk, dat Christus in den dood zal overgegeven worden, en dat de vrucht daarvan en de zaligmakende weldaden door Hem tot de Gemeente inderdaad zullen komen, voor dezelve alleen is Christus krachtiglijk gestorven. Maar alleen aan de uitverkorenen zijn deze beloften gedaan. Derhalve, enz.

Het tweede deel dezer bewijsreden wordt uitdrukkelijk bewezen van Paulus; Rom. 9: 7, 8.

Want alleen de kinderen der belofte worden gerekend in het zaad, tot dewelke namelijk dat woord van de eeuwige bezitting der erve behoort; en cap. 11. De uitverkorenen hebben het verkregen (hetgeen Israel zoekt); de anderen zijn verhard geworden.

4. Bewijsreden. Uit de navolgende plaatsen, in dewelke de dood van Christus tot de uitverkorenen en geloovigen eigenlijk uitgestrekt wordt:

Joh. 11: 51. Hij profeteerde, dat Christus zoude sterven voor dat volk; en niet alleen voor dat volk, maar opdat Hij de verstrooide kinderen Gods bijeen zoude vergaderen.

Rom. 8. 32. Die zijnen eigenen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven: hoe zoude Hij ons niet met Hem alles schenken? Nu, Hij schenkt niet alles met Hem aan allen en een iegelijk. Derhalve heeft Hij ook voor dezelve zijnen Zoon niet gegeven.

Insgelijks vs. 34. Wie is Hij, die verdoemt? Christus is die, dewelke gestorven is, ja veel meer, die ook opgestaan is. Derhalve eigenlijk voor diegenen, die niet verdoemd zullen worden, is Hij gestorven.

Insgelijks, Heb. 2: 10. Het betaamde Hem, door Wien alle deze dingen zijn, dat Hij, met vele kinderen tot de heerlijkheid in te leiden, den Vorst hunner zaligheid door lijden heiligen zonde; want Hij, die heiligt, en zij, die geheiligd worden, zijn allen uit één; om welker oorzaak wil Hij zich niet schaamt, henlieden broeders te noemen.

En vs. 13. Ziet daar Ik, en de kinderen, die God Mij gegeven heeft. Nademaal dan de kinderen des vleesch en bloeds deelachtig zijn, zoo is Hij ook desgelijks derzelver deelachtig geworden, opdat Hij door den dood te niet maken zoude dien, die de macht des doods had.

Uit hetwelk blijkt, dat het bijzondere einde van den dood van den stervenden Christus .geweest is, dat Hij de kinderen Gods, en de kaderen, die Hem van den Vader gegeven zijn, door zijn dood zoude verlossen.

Alzoo ook Heb. 9:12. Christus is door zijn eigen bloed eenmaal in het heiligdom ingegaan, eene eeuwige verlossing gekregen hebbende. Nu, in de verworpenen kan dezelve niet eeuwig zijn.

Insgelijks vs. 15. Daarom is Hij een Middelaar des Nieuwen Testaments, opdat door den dood, die geschied is tot verlossing van

die overtredingen, die onder het eerste Testament waren, diegenen, die geroepen zijn, de belofte van het eeuwige erfgoed zouden ontvangen. Derhalve zoo is het eigen einde van den dood van Christus geweest; dat de geroepenen (te weten krachtiglijk) dezelve zouden deelachtig worden.

5. Bewijsreden. Uit vele plaatsen, in dewelke de dood Christus, samen met de verlossing, noodwendiglijk samengehecht en geknocht wordt.

Heb. 9: 26. Hij is geopenbaard door zijne offerande, om de zonde te niet te doen. Insgelijks, cap. 10:10. Wij zijn geheiligd door de offerande des lichaams van Christus. En vs. 14. Door eene eenige offerande heeft Hij diegenen, die geheiligd worden, in der eeuwigheid volkomen gemaakt.

6. Bewijsreden. Uit die plaatsen, in dewelke de dood van Christus, en de kracht daarvan, gezegd wordt te behooren alleen tot de erfgenamen des Nieuwen Testaments, in welker harten een nieuwe wet ingeschreven wordt, en welker zonde vergeven worden, zoodat ze niet meer in gedachtenis komen.

Heb. 9:15 wordt Hij genaamd een Middelaar, en Heiligmaker des Nieuwen Verbonds, en datzelve wordt Hij gezegd bevestigd te hebben; vs. 17, 18. Datzelve verhaalt hij ook in 't breede, cap. 10 vs. 15, en vervolgens. En daarom wordt de drinkbeker der dankzegging genaamd het bloed des Nieuwen Testaments; en Gal. 3: vs. 15, en 17; dat de beloften des verbonds, aan Abraham en zijn zaad gedaan zijnde, gezegd worden door Christus bevestigd te zijn.

7. Bewijsreden. Uit die plaatsen, in dewelke Christus gezegd wordt alleen voor de uitverkorenen en geloovigen de voorbidding te doen. Joh. 17. Ik bid niet voor de wereld.

Heb. 9:24. Christus is in den Hemel zelve ingegaan, opdat Hij aldaar verschijne in het aanschouwen Gods voor ons.

1 Joh. 2. Mijne kinderkens, enz, wij hebben een Voorspreker bij den Vader, en dezelve is de verzoening voor onze zonden.

8. Bewijsreden. Eindelijk: Omdat Hij de verworpenen nooit gekend heeft; Matth. 7; en 25, zich over hen niet ontfermt, maar hen haat; Rom. 9; en omdat zij allen verhard worden; Rom. 11.

Welke dingen alle te zamen, al ware het, dat men dezelve op de zachtste wijze, als men ooit zoude kunnen, uitlegde, evenwel nochtans bewijzen, dat Christus eigenlijk, en uit eene allerhoogste liefde, en

niet een zeker voornemen van zalig te maken, alleen voor de uitverkorenen gestorven zij.

Dit dan dus gesteld en bewezen zijnde, verwerpen wij deze navolgende leerstukken der Remonstranten.

Haags. Conf. pag. 158. Latijnsche Brand. p. 186. Antwoord aan die van Walch. p.50, 51. Grevinch. Tegen Ames. pag. 8, 9, en 15. Conf. 139. Nederlandsche Conf. 139. Latijnsche Conf. Brand. 157 Brand. 185 In de Ant. op de Steil, en de Tegenst. Delf. Conf. Haags. pag. 160. Brand. Latijnsche Cont. 189. Antw. aan die van Walch. 50, 51.

I.

Dat Christus voor alle menschen even na en even gelijk de zaligheid verkregen heeft, daar nochtans aan vele miljoenen menschende dood van Christus noch verkondigd, noch bekend gemaakt wordt.

II.

Dat Christus, stervende, geen vast oog. merk noch voornemen gehad heeft, om eenige zekere personen zalig te maken, maar dat het zoude kunnen geschied hebben, zoowanneer de dood van Christus volbracht was, dat er of niemand zalig werd, of dat ze allen zouden hebben kunnen zalig worden.

III.

Dat Christus niet in de plaats of in stede der uitverkorenen gestorven zij, maar alleen tot hun best.

IV.

Dat Christus voor allen niet opgestaan is, voor dewelke Hij gestorven is; dewijl de dood van Christus niemand ter zaligheid konde strekken, ten ware, na denzelve, de opstanding gevolgd ware; ziet Rom. 4:25; Rom. 8: 28; en 10: 9.

Indien gij belijdt met uwen mond den Heere Jezus, en gelooftin uwe harten, dat God Hem van de dooden opgewekt heeft, zoo zult gij zalig worden;

1 Cor. 15: 14, 17. Indien Christus niet opgestaan is, zoo is uw geloof ijdel, en gij zijt nog in uwe zonden. Ziet Pil. 3: 18, en Col. 3: 1.

V.

Wij verwerpen ook deze leer derzelve; als zijnde gansch lasterlijk tegen de verdiensten van Christus en tegen den troost en zaligheid der geloovigen; dat Christus niet zij gestorven, zoo veel de verkrijging der zaligheid aangaat, voor de zondaren, die uitstekende zijn met eenige bizondere en gruwelijke misdaad, of voor de ongelooovigen, als zoodanige, maar alleen, voor zooveel dezelve bemerkt worden in den gemeenen stand des vals en der zonde, want de bizondere en gruwelijke misdaden, zelfs ook de ongeloovigheid, met dewelke ook sommige ware geloovigen voor een tijd omschreven zijn geweest, dezelve worden anders niet dan door den dood van Christus uitgewischt;

1 Cor. 6. Sommigen waart gij zoodanige, maar gij zijt gewassen in den naam van Jezus Christus. Insgelijks met het voorbeeld van Paulus, die voorhenen ongeloovig en een vervolger des Evangelies was; 1 Tim. 1.

En niet alleen zijn de zonden, die voor het geloof gaan, en ook, die hetzelfde navolgen, door den dood van Christus uitgewischt, maar ook de zwakheden des geloofs, en de gebrekkelikheden er van, worden anders niet dan door den dood van Christus vergeven, ja zelfs de goede werken der geloovigen behagen anders niet dan in Christus; Heb. 13; 1 Pet. 2.

Eindelijk, het geloof wordt in ons behouden door de voorbidding van Christus, welke voorbidding op zijn dood alleenlijk steunt en gegrond is;

Heb. 9; en de zaligheid zelfs is door de gehoorzaamheid zijns doods den geloovigen verkregen, gelijk de Schriftuur dikwijls betuigt.

Wij oordeelen dan, dat het een stout en onheilig zeggen is, waarmede zij zeggen (Grevinch. pag. 8, en 9, en 13, en 415), dat God, hebbende nu den dood des Middelaars besloten, eenige andere voorwaarde

heeft kunnen voorschrijven (ja zelfs de werken der wet); door dewelke wij deelachtig zouden kunnen worden aan de verdienste van zijnen dood; als het geloof in Hem, daar nochtans geene andere voorwaarde of geen ander middel, volgens den onveranderlijken en eeuwigen raad Gods, ons is geopenbaard; en daar ook het Evangelie het geloof en de werken of de genade van Christus en de werken der wet, altijd in het stuk der rechtvaardigmaking, tegenover elkander stelt, als tegen elkander strijdende dingen; en daar ook alle stof van roemen verre afgeweerd moet wezen van het Nieuwe Verbond; EL 2; dewelke van de wet der werken niet kan afwezen, Rom. 3:27; en 4:21.

Eindelijk verwerpen wij ook dit leerstuk van dezen (in hunne overgegevene verklaringen over het 2. Artikel; Thes. 2), dat Christus, samen met zijn dood en voldoening, niet zijne belofte des Nieuwen Testaments, maar dat Hij voorbenen ga voor alle beloften en verbonden des Nieuwen Testaments, en dat Hij voor den Vader alleen verworven heeft de macht of den wil om het Nieuwe Testament te maken. Want Christus wordt genaamd de Borg en Verzegelaar des Nieuwen Testaments, hetwelk ganschelijk bewijst, hoe er een voornemen en belofte zij van een voorhenen gaand Nieuw Verbond.

Ja, wat meer is, die beloften van het zaad der vrouw, hetwelk de slang den kop zoude vertreden, van het zaad Abrahams, van Silo, van den zone Davids, van een kind, dat ons geboren zal worden, van een zoon, die ons gegeven zal worden, deze alle te zamen moeten gezegd worden, of tot geen, of tot het Nieuwe Verbond te behooren.

Dit is het oordeel van de Professoren der H. Theologie in de Vereenigde Nederlanden; en is overgeleverd aan den Eerw. D. Praeses, op den 13 Februari, Anno 1619.

FRANCISCUS GOMARUS.
JOHANNES POLYANDER.
ANTONIUS THYSIUS.
ANTONIUS WALLEUS.

Dit oordeel mijner medebroederen heb ik gelezen, en vind hetzelfde goed.

SYBRANDUS LUBBERTUS.

HET OORDEEL DER GEDEPUTEERDEN VAN DE GELDERSCHE SYNODE.
OVER
HET TWEEDE ARTIKEL VAN DE REMONSTRANTEN, DAT ALDUS LUIDT.

Dat diensvolgens Jezus Christus, de Zaligmaker der wereld, voor allen en een ieder mensch gestorven is, alzoo, dat Hij ze allen, door den dood des kruises, de verzoening, en de vergeving der zonden verworven heeft, alzoo nochtans, dat niemand dezelve vergeving der zonden dadelijk geniet, dan de geloovige, mede naar 't woord des Evangelies bij Johannes, Cap. 3:16. Zoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijnen eenigen Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verga, maar het eeuwige leven hebbe.

En in den eersten brief van Johannes, hfdst. 2, vers 2. Hij is de verzoening voor onze zonden, en niet alleen voor onze, maar voor de zonden der gansche wereld.

Dat hier gezegd wordt, dat Christus gestorven zij voor allen, en dat niemand de vergeving der zonden dadelijk geniet dan de geloovigen (indien daar gesproken wordt van de volwassenen); zoo gelooven wij zulks van ganscher harte; want de Schriftuur leert ons dit zoo dikwijls, en met zoo uitgedrukte woorden, dat zulks te ontkennen, of in twijfel te trekken, niemand kan doen, ten ware hij openbaarlijk Godloos ware.

Wij voegen ook dit daarbij; 1. Dat Christus voor allen staat, alle conditie, en geslacht van menschen gestorven zij; 2. Dat de kracht en waardigheid des lijdens Christi genoegzaam , geweest is in zichzelf, om de zonden van allen en een iegelijk mensch weg te nemen.

Maar aangaande, dat Christus gestorven is voor een ieder mensch, en dat Hij een ieder verkregen en verworven heeft, door den dood zijns kruises, de verzoening, en de vergeving der zonden, Lat. Conf. Br. p. 138, r. 28; nergens wordt Christus gezegd gestorven te zijn voor een ieder mensch; datzelve kunnen wij niet toestaan, aangezien wij het oordeelen valsch te wezen, en strijdig tegen de Goddelijke gerechtigheid, en voor de stichting en de vertroosting der bezwaarde Christenen niet alleen niet nuttig of dienstig, maar ook schadelijk. De redenen zijn deze:

1. Nergens zeggen de h. Schriften iets zoodanigs.

Zooveel belangt „de wereld” en „allen”, voor dewelke Christus gezegd wordt gestorven te zijn, en zichzelf tot een prijs der verlossing gegeven te hebben; het is bekend, dat die woorden nu alleen gemeen, en dan generaal genomen worden, en dat ze somtijds singula generum (het enkele der geslachten) en dikwijls ook alleen genera singulorum (de geslachten der enkelen) in hun omloop begrijpen; dat is, somtijds alle menschen, somtijds alle soorten van menschen.

Joh. 12:31. Nu is de verdoemenis dezer wereld voorhanden; en vers 32: Ik zal ze allen tot Mijzelf trekken.

Rom. 4:13. Aan Abraham is de belofte toegekomen, dat hij een erfgenaam der wereld zijn zonde; vs. 11, 12. Der Joden val is de rijkdom der wereld.

2 Petr. 2: 5. De wereld der Godloozen. 1 Joh. 5:19. Wij weten, dat de geheele wereld in het booze gelegen is.

Openb. 12:9. De Satan verleidt de geheele wereld; en Cap. 13:3. Het geheele aardrijk heeft het beest gevolgd.

En alzoo ook doorgaans Van de roeping der Heidenen, lib. 1, c. 3; alwaar hij onder anderen ook deze Schriftuurplaatsen voortbrengt: Ps. 14:23; en 145:14; Jes. 40:4; en 43:19, 20, 21; en 45:23; en 66:23; Jöel. 2:28; Joh. 3:31; en 12:32; 2 Cor. 5:17; Fil. 2:21; Col. 1:20; Hebr. 1:2; enz. Nu, wie zal dit verklaren van allen en een ieder mensch. „Het volk Gods (zegt Prosper) heeft zijne volheid; en alhoewel een groot deel der menschen de genade des Zaligmakers of verwerpt of verwaarloost, zoo is het nochtans, dat in de uitverkorenen, en die te voren gekend, en van alle generaalheid afgezonderd zijn, gerekend wordt eene speciale of bijzondere algemeenheid, zoodat de geheele wereld uit de geheele wereld verlost, en alle menschen uit alle menschen schijnen aangenomen te zijn.” En wederom: „Zoo wanneer van de Goddeloozen gesproken wordt, zoo is het, dat de Goddelijke stijl zijne reden alzoo schikt, dat die dingen, dewelke van een zeker gedeelte gesproken worden, tot alle menschen schijnen te behooren.” Hier komt ook bij, dat er nergens in de Schrifturen gelezen wordt: Christus is gestorven voor alle menschen; maar alleen, voor allen (Ja, Hij wordt zelfs ook nergens gezegd gestorven te zijn voor alle menschen). Maar wie zijn nu die allen? Die zijn, alle de schapen, alle de kinderen Gods, alle geloovigen, allen, die aan Christus gehoorzamen, alle geheiligden. En zoo is het, dat wij dit verklaren. Maar hiervan zullen wij daarna spreken. En al ware het ook alzoo, dat er in de Schrifturen gezegd werd: Christus is voor alle menschen gestorven; zoo zonde nochtans daarmede niet noodzakelijk moeten gezegd worden: Hij is gestorven voor allen en ieder mensch; 2 Cor. 3:2, Gijlieden zijt onze brief, ingeschreven in onze harten, dewelke verstaan wordt, en gelezen wordt van alle menschen. Wordt zij daarom ook gelezen van allen en een ieder mensch? 1 Tim. 2:1. Laat daar gebeden gedaan worden voor alle menschen. Zal derhalve ook voor diegenen, die ter dood zondigen, gebeden worden? (1 Joh. 5:16); vers 4. God wil, dat alle menschen zalig worden, en tot de kennis der waarheid komen. Wil Hij dan ook, dat die daartoe komen, dewelke de Geest niet toelaat, dat aan hen het woord der waarheid verkondigd wordt? Hand. 16:6.

De zaak is kenlijk en klaar.

II.

Diegenen, die God roept tot de zaligheid, verkregen zijnde door den dood Christi, voor die is Christus gestorven. Maar God roept niet een ieder mensch tot de zaligheid, verkregen zijnde door den dood Christi. Derhalve, zoo is Christus voor een ieder niet gestorven.

Het eerste deel van dit besluit is het zeggen der Remonstranten (Lat. Conf. Br. p. 140, r. 20).

Het tweede deel bewijst de ervaring en de bevinding. Want velen laat God nimmermeer het woord der zaligheid prediken. En zooveel die belangt, tot dewelken het woord der zaligheid gekomen is, dezelve worden wel gezegd allen geroepen te worden, maar niet allen worden zij geroepen ter zaligheid.

Want de Schriftuur vermeldt eene roeping tot het licht, dat is, tot de kennis der waarheid, en eene tot de gemeenschap Christi, dat is, tot het geloof. En tot dewelken gezegd wordt: „bekeert u!” dezelve worden ook ter bekeering geroepen. Ja, daarenboven, wat meer is, Christus (aan wiens voorbidding nochtans, als onze Priester zijnde, en aan wiens toeëigening en geving, als onze Koning zijnde, geheel hangt de gansche uitdeeling der zaligheid en der middelen, die daar noodig zijn, om de zaligheid te verkrijgen [1 Petr. 1:9; 1 Cor. 1:9; Mark. 1:4; Luc. 24:47; Hand. 2:37] bidt niet voor alle geroepen, met een voornemen om zalig te maken; gelijk zij zeggen tegen die van Walcheren, p. 51, r. 1; noch geeft ook henlieden dadelijk de zaligheid (gelijk de zaak zelve genoegzaam spreekt); en diensvolgens wil Hij hen dezelve niet geven, noch heeft ook ooit zulks voorgenomen. Nu, op wat wijze zij gezegd kunnen worden (Armin. tegen Perkins, p. 70, r. 8. De Remonstranten in de verklaring van hun eerste Artikel, pag. 9, r. 1) ter zaligheid geroepen te zijn, aan dewelken de Zone Gods, dat is, de roepende zelf, niet voorgenomen heeft de zaligheid te geven, zulks begrijpen wij niet. En voorwaar, indien alhier de Remonstranten met goed onderscheid alles bemerkten, gelijk zij op andere ' plaatsen zeer veelvoudig en met overvloedigen arbeid zoeken te doen; namelijk de orde, in dewelke God de zaligheid werkt, de verscheidenheid van de gelegenheden volgens deze zelve orde, en vervolgens den aanwas der genade, insgelijks ook het perk waarvan, en het perk waar naar toe, een ieder naar zijne verscheidene gelegenheid geroepen wordt; wij twijfelen geenszins, of zij zouden met ons van zelf bekennen, dat het naaste einde van eene iegelijke roeping niet zij de zaligheid. Ja, nademaal niemand bepaelder wijze, of met eene bizondere roeping geroepen wordt tot de zaligheid, als tot het einde, maar alleenlijk als tot eene belooning, gelijkerwijs ook God aan niemand besloten heeft de zaligheid te geven, dan met aanzien van belooning; en nademaal deze zelve belooning alleen den geloovigen, en dengenen, die in het geloof, en in de gehoorzaamheid des geloofs zijn volhardende, voorgenomen en beloofd is (want dit is het gevoelen der Remonstranten [ziet de verklaring van het eerste Artikel, p. 6, in den beginne], zoo zal men moeten zeggen, of dat alleen de geloovigen voortaan geroepen worden, hetwelk vreemd en ongerijmd is, of dat niet allen en een ieder, die geroepen worden, even gelijk ter zaligheid geroepen worden. Maar hiervan hebben wij op het eerste Artikel ook eenige dingen aangewezen en vermaand.

III.

Alle diegenen, dewelken God beveelt in den gekruisten Christus te gelooven, voor dezelve is Christus gestorven. Maar een ieder mensch beveelt God niet te gelooven in den gekruisten Christus. Derhalve, enz. Het eerste deel dezer gevolgreeden staat in de Latijnsche Conf. Brand, pag. 140, r. 29; en in de verklaring van het eerste Artikel, pag. 4; en is mitsdien het zeggen der Remonstranten.

Zooveel het tweede deel dezer bewijsreden belangt, schrijven de Remonstranten aldus: Eene wet, niet gegeven zijnde, of niet verstaan zijnde, als ze onmogelijk is om verstaan te worden, verbindt niet; want hoe zullen ze Hem gelooven, van denwelke zij niet gehoord hebben? En hieruit bewijzen zij, dat onder den naam van ongeloovigen, dewelke zij zeggen de stof der verworping te zijn, niet begrepen zijn de Indianen, en andere huns gelijken. Laat de plaats gelezen worden, en het zal een iegelijk blijken, dat, zelfs naar het gevoelen der Remonstranten, aan een ieder niet bevolen wordt, dat ze in Christus gelooven. Maar wij voegen ook dit daarbij tot meerder licht:

Die alleen, die Christus tot zich roept, diezelven alleen worden bevolen tot Christus te komen, dat is, in Christus te gelooven (Joh. 9: 17; Matth. 11:28; Openb. 3: 11). Alleen diegenen, die dorsten, die vermoeid zijn, die beladen zijn, die hunne blindheid, armoede, en naaktheid bekennen, roept Christus tot zich. Ergo, enz.

Nu, aangezien een ieder niet is, noch wordt zoodanig, dat hij zij dorstende, vermoeid, enz. zoo moet men ook zeggen, dat aan een ieder niet bevolen wordt, dat ze tot Christus zullen komen, dat is, in Christus zullen gelooven.

IV.

Voor de zonden, dewelke God van te voren niet voorzien heeft, als Hij besloot zijnen Zoon in den dood te geven, kan Christus niet gezegd worden, volgens het voorgestelde oogmerk des Vaders, den dood gestorven te zijn.

De zonde der kruisiging Christi, insgelijks de positieve of dadelijke ongeloovigheid of ongehoorzaamheid, dewelke voor een tijd aan het Evangelie gedaan wordt; doet daar ook bij de zonde tegen den H. Geest; heeft God van te voren niet voorzien, als Hij besloot zijnen Zoon te geven in den dood. Derhalve, voor die zonden kan Christus niet gezegd worden, volgens het voorgestelde oogmerk des Vaders, den dood gestorven te zijn. En diensvolgens, zoo is Hij voor allen niet gestorven, noch heeft allen en een ieder mensch niet verworven de verzoening en de vergeving der zonden.

Het eerste deel dezer sluitreden blijkt bij zichzelf, en wordt bevestigd uit de orde der besluiten, dewelke van de Remonstranten gesteld worden.

Het tweede deel wordt bewezen, eerst uit de eigene beteekenis van D. Arminius (tegen Perk. pag. 258. r. 12). God heeft van eeuwigheid van te voren voorzien de naturen en de zonden der menschen. Dit van te voren voorzien gaat voor het besluit, door hetwelk Hij besloten heeft Christus te geven tot een Zaligmaker der wereld. Ik zeg het van te voren voorzien van sommige zonden; want de zonde der kruisiging Christi heeft Hij van te voren niet voorzien, anders dan nadat dit besluit geschied was. Voorts, zooveel aangaat de zonde der ongeloovigheid en de zonde tegen den H. Geest, dezelve heeft nog niet kunnen bestaan. Derhalve is ze ook van te voren niet kunnen voorzien worden, anders dan na het derde besluit, gelijk als het de Remonstranten stellen, daar nochtans alreede God van te voren door een ander besluit besloten had zijnen Zoon in den dood te geven. Dit zijn dingen, die genoegzaam bekend zijn.

Daar staat ook te onderzoeken, of, volgens het gevoelen der Remonstranten, Christus voor eenige andere zonde zichzelf den Vader opgeofferd heeft, als door de eerste zonde, dewelke Adam begaan heeft en alle menschen in hem. Wij meenen, zooveel ons belangt, dat zij zulks gevoelen.

Dit zijn hunne woorden, tegen die van Walch. p. 49, r. 12: Christus heeft voor Kaïn en Judas, voor zooveel zij zoodanigen geweest zijn (dat is, voor zooveel als gene een broedermoorder is geweest, en deze een verrader; het blijkt uit het voorgaande), of voor zooveel zij diegenen geweest zijn, die verloren zullen gaan, den dood niet geleden, gelijk ook niet voor Abel en Petrus, voor zooveel zij geloovigen zijn geweest, zooveel belangt de verwerving ter zaligheid; maar voor dezen en dien, aangemerkt zijnde in den gemeenen stand des vals en der zonde, Insgelijks ook D. Arminius tegen Perk. p. 74, r. 15: Christus heeft zijn vleesch opgeofferd voor die zaak en schuld, die gemeen is, namelijk, voor de zonde der wereld, in welker aanzien geen verschil is onder de menschen. Ziet ook Grevinch. tegen Ames. pag. 46, 47.

Wij maken dan hieruit dusdanig besluit:

Die alleen voor de eerste zonde den dood geleden heeft, dezelve heeft voorwaar voor alle zonden den dood niet geleden. Christus heeft alleen voor de eerste zonde den dood geleden. Ergo, enz.

En diensvolgens: De verwerving van de vergeving der zonden is niet algemeen, ten minste ten aanzien van de schulden derzelver. Daarom valt dan geheel onder den voet het fundament van hunne vertroosting, hetwelk de Remonstranten, volgens hun gevoelen, aan de benauwden en bezwaarden geven. Want aldus belasten zij te besluiten (Latijnsche Conf. Brand. p. 211, r. 8):

Christus is allen zondaren eene verzoening. Ik ben een zondaar. Derhalve is Hij ook mij eene verzoening. Maar ja doch, zal de zondaar zeggen, hoezeer ook Christus de verzoening zoude mogen zijn voor alle zondaren, zoo is Hij nochtans de verzoening niet voor alle zonden. En hoe zal ik van Gods barmhartigheid kunnen hopen vergeving van die zonde, voor dewelke door den dood van Christus niet is betaald aan zijne gerechtigheid?

En voorwaar, indien wij de zaak wat nader inzien, is het zoo verre van daar, dat Christus den menschen zoude verkregen hebben de vergeving van alle hunne zonden, dat Hij zelfs niet verkregen heeft de vergeving van de gemeene schuld, of van de eerste zonde.

Want ditzelve heeft Hij alleen teweeggebracht, dat God zonder kwetsing zijner gerechtigheid, aan den zondigen mensch de deur zijner genade geopend heeft.

Nu wat is dit? Dat de deur der Goddelijke genade ons, zondaren, nu geopend wordt? Ganschelijk niet; want als God besloot zijnen Zoon in den dood te geven, zoo heeft Hij niet zeker besloten van eenre menschen door Hem zalig te maken, hetzij of in 't gemeen, of in 't bijzonder, hetzij volstrekt of voorwaardelijk.

En zoo wanneer nu de verwerping teweeggebracht was, zoo stond het Gode de nog vrij de toeëigening der genade te willen of niet te willen, en ook onder zoodanige voorwaarde, als Hij zoude willen. Wat wordt het dan? Voor den mensch niets; voor God Hij heeft dit verworven of verkregen, dat Hij nu kan willen en teweegbrengen, het welk Hij te voren zelfs niet konde willen (Latijnsche Conf. Br. p. 172, r. 16. Zulks blijkt uit de orde der besluiten, en dewelke zij stellen tegen die van Walch. pag. 32. Latijnsche Cad. Br. p. 172, r. 1; Grevinch. p. 8, r. voor de naastlaatste, en p. 9, r. 6). Eene schoone en fraaie verlossing! Maar laat ons deze dingen laten varen! Indien Christus door zijn dood den menschen iets verworven heeft, zal dat moeten wezen de gemeene herstelling van allen en een ieder mensch in den stand der genade en der zaligheid. De Remonstranten loochenen, dat zij dit gevoelen (Latijnsche Conf. Br. p. 107, en 171, en 200). Maar met wat waarheid zij zulks doen, laten wij hen toezien. Want dat alle menschen en een ieder bijzonder zoodanig geboren worden, dat zij, bijaldien zij; zoo haast zij geboren zijn, of ook voor de jaren des bescheidenen oordeels en verstande, dat is, eer zij met eenige nieuwe ongehoorzaamheid zichzelven des eeuwigen levens onwaardig gemaakt hebben; komen te sterven, dat zij dan ongetwijfeld zalig worden, datzelve zullen zij niet ontkennen. En wie zoude ooit aan eenig sterfelijk mensch, die alsnog in den stand des toorns is, de zaligheid kunnen verzekeren? Hiertoe behooren ook deze dingen. Het schijnt, dat men behoore te zeggen, dat hij, namelijk Adam, den persoon des ganschen menschelijken geslachts niet minder in het tweede, als in het eerste verbond gedragen heeft, uit oorzaak, dat hij in beide de verbonden de stam des menschelijken geslachte weest is. En: Dat de erfzonde niet schuldig maakt aan den eeuwigen dood, en dat ze niet de oorzaak zij der verdoemenis, tenzij er nieuwe zonde of ongehoorzaamheid bij kome. En: Dat God het verbond der genade ter zaligheid met alle en een ieder mensch na den val gemaakt en opgericht heeft. (Armin. in zijn antw. op het 31. Art. p. 117; Joh. Cor. tegen Tilen. p. 232, r. 25; Tegen die van Walch. p. 36, r. 22, enz.; Joh. Cor. tegen Tilen. pag. 388, r. 21; Geldersche Remonstr. in de Synode van Arnhem).

V.

Indien Christus met zijn sterven voor de menschen de genade en de heerlijkheid verdiend heeft, zoo is of het geloof, of zelfs het willen en kunnen gelooven, geene genade, of hetzelfde heeft Hij voor allen en een iegelijk verdiend, of Hij is voor allen en een iegelijk niet gestorven.

Nu, door zijn sterven heeft Christus voor de menschen de genade en heerlijkheid verdiend en het geloof en zelfs het kunnen en willen gelooven is genade, en ditzelve heeft Hij voor allen en een ieder niet verdiend (want allen gelooven zij niet, noch kunnen en willen gelooven; hetwelk nochtans zoowel moet geschieden, als dit, dat de geloovigen de zaligheid verkrijgen, want Christus heeft voor de geloovigen de zaligheid verdiend). Derhalve is Hij voor allen en een iegelijk niet gestorven.

VI.

Voor welker zonden eenmaal de gerechtigheid Gods geheel volkomenlijk van den Middelaar voldaan en betaald is, diezelven kunnen, om dezelve, zonde van Gods gerechtigheid niet aangesproken worden, en tot verdere betaling gedwongen of geperst worden. Vele menschen worden van de gerechtigheid Gods aangesproken, en tot betaling gedwongen en geperst, als zij in het vuur, en in de eeuwige straffen gestooten worden. Derhalve, voor veler menschen zonden is de gerechtigheid Gods van den Middelaar niet volkomenlijk genoeg gedaan en betaald. Het eerste deel dezer sluitreden is bij zichzelf waar, en wordt ook van de Geldersche Remonstranten toegestaan. Het tweede deel bevestigt de gansche Schriftuur. En alhier geldt niet die onderscheiding, die zij maken tusschen verwerping en toeëigening; want, gelijk het waar is, dat aan niemand anders de voldoening van Christus toegeëigend wordt dan aan de geloovigen, alzoo is dit ook allerwaarachtigst, naar het gevoelen der Remonstranten, dat Christus den Vader voldaan en betaald heeft voor allen en een iegelijk mensch. Indien de Vader met deze betaling tevreden is geweest, zoo mag Hij gansch met geen recht eenige nieuwe betaling eischen, hetzij dat ze toegeëigend wordt of niet toegeëigend wordt. Want de niettoeëigening maakt wel, dat de verwerving den mensch niet bevorderlijk zij, maar maakt niet, dat Gode geene betaling gedaan zij.

VII.

Door dewelken Christus gestorven is, derzelve is Hij ook een Middelaar. Maar van een ieder is Hij geen Middelaar.

Derhalve is Hij ook voor een ieder niet gestorven.

Het eerste deel dezer bewijsreden is kenlijk. Het tweede deel wordt bewezen: Want Christus wordt gezegd een Middelaar te zijn door zijne verdienste, en door de kracht zijner toeëigening doet Hij zijne voorbidding, en dit beide doet Hij als Priester. Maar dezelve toeëigening volbrengt Hij metterdaad als Koning en het Hoofd zijner Kerk (Armin. tegen. Perk. pag. 70, r. 8). Nu, Christus doet zijne voorbidding niet, opdat zijne verdienste een ieder toegeëigend worde, zoo als wij boven bewezen hebben, veel minder, opdat Hij de toeëigening in allen metterdaad volbrengt, hetwelk ook de ervaring betuigt. Derhalve, zoo zonde Christus niet dan een halve Middelaar, ja zelfs geen halve Middelaar van allen wezen.

Wederom: Het eerste en volstreckte besluit Gods, van den zondigen mensch zalig te maken, is hetgeen, door hetwelk Hij besloten heeft zijnen Zoon, Jezus Christus, te stellen tot een Middelaar, Verlosser, Zaligmaker, Priester en Koning, die de zonde door zijn dood te niet doe, de verlorene zaligheid door zijne gehoorzaamheid verkrijge, en door zijne kracht mededeel (Armin, in de Verklaring van zijn gevoelen, blz. 74, r. 1). Voorwaar, allen en een iegelijk deelt Christus deze goederen niet mede, 't welk zoo kenlijk is, dat men het niet behoeft te bewijzen. Hoe zal dan, indien het ambt des Middelaars is, deze dingen mede te deelen, Christus de Middelaar zijn van allen en een ieder mensch? Wij weten op wat wijze de ambten des Middelaars gedeeld worden. Maar evenwel, dit hun doen misprijzen wij. Als God het eerste besluit maakte, toen werd er geen onderscheid gemaakt van geloovige of ongeloovige, van die gelooven zal, of die niet gelooven zal, ja, zelfs het geloot was toenmaals alsnog tot geene voorwaarde gesteld, onder dewelke of door dewelke God de menschen wilde zalig maken; hoe zonde dan Christus door datzelfde besluit kunnen verordineerd geweest zijn tot een Middelaar van de verscheidenheden der menschen, daar toenmaals de gelegenheid van allen gansch en geheel een en dezelfde en ten eenenmaal eenvormig was, en daar toenmaals niets bij God besloten was, aangaande eenige toekomstige en mogelijke verscheidenheid? Of zullen de Remonstranten zeggen, dat Christus gesteld zij tot een Middelaar en Priester allen en een ieder mensch, als die verlost zullen worden door zijnen dood, maar alleen den geloovigen, als die metterdaad en door mededeeling van zijne verdiensten zullen zalig worden, en dat door het voorverhaalde besluit, hetwelk zoodanig is, dat, toen het gemaakt werd, niet alleen niet eenige geloovigen of die zouden gelooven waren, maar zelfs ook, dat het daarna zonde kunnen geschied zijn, dat er nooit eenige geloovigen geweest zouden zijn, omdat namelijk God alsnog eenige andere voorwaarde had kunnen verkiezen als het geloof! En, beuzelingen zijn het!

Of tot alle ambten des Middelaars is Christus geordineerd door dat eerste besluit, en alzoo zal Hij allen en een iegelijk even gelijk, of even na een Middelaar zijn, zonder eenig onderscheid van geloovige of ongeloovige; of indien de Remonstranten zulks ontkennen, laat ze dan bewijzen door wat navolgend besluit die onderscheiding, dewelke zij voorwenden, gedaan zij! Gansch geen weten zij voort te brengen. En derhalve, zoo ontkennen wij, dat Christus de Middelaar van een iegelijk mensch zij.

Voorts, Christus is niet opgewekt voor allen en eenen iegelijk (Tegen die van Walcheren; pag. 51, r. 1. Latijnsche Conf. Brand, pag. 189, r. 1). En nochtans, door zijne verrijzenis heeft Christus betoond, dat Hij de ware Middelaar zij, dewijl Hij voor ons niet alleen straf heeft kunnen lijden, stervende den dood, maar voor ons ook heeft kunnen betalen, verlossende zeer heerlijk zichzelf uit de gevangenis, en uit het gebied des doods, dewelke de bezolding der zonde is.

Om wier zonden Christus gestorven is, om derzelfer rechtvaardigmaking is Hij opgewekt, zulks blijkt uit den Apostel, Rom. 4: 25.

Nu, om eens iegelijks rechtvaardigmaking is Christus niet opgewekt.

Derhalve, om eens iegelijks zonden is Christus niet gestorven, en diensvolgens is Christus geen Middelaar van een iegelijk, zelfs niet zooveel de verwerping der verzoening aangaat. Want dezelve is niet kunnen bekomen worden, ten ware daar eerst voldaan ware aan de gerechtigheid Gods, door den dood des Middelaars.

En niet eer is aan dezelve voldaan geweest, voor dat Hij zelf uit den dood weder opgestaan en dien te boven gekomen was.

Hier komt ook bij: Dat wij verkoren zijn in Christus, die gestorven, die opgewekt is, en die ons de genade en de heerlijkheid verdiend heeft.; en dat het oogmerk des geloofs, hetwelk verkoren werd, zij Christus als Priester en Koning (Arminius tegen Perkins. p. 184, laatste regel).

Gelijk dan (volgens de Remonstranten (Verklaring 1. Artikel, p. 8) Christus, gestorven zijnde, en opgewekt zijnde, het fundament is der verkiezing, en het oogmerk of het opzicht des geloofs, hetwelk in de verkiezing aangemerkt wordt; alzoo moet ook voorwaar Christus, gestorven zijnde, en opgewekt zijnde, datgene zijn, wat men moet prediken. En dit daarom des te meer, overmits nu in het tweede besluit het geloof in Christus (zijnde namelijk gestorven en opgewekt) gesteld was tot eene voorwaarde, door dewelke de zaligheid konde bekomen worden, zoodat wij ganschelijk meenen, dat er deze orde moet zijn. Door het eerste besluit wordt Christus gelegd als het fundament der verkiezing, en der zaligheid. Door het tweede wordt het geloof in Christus geordineerd, tot een middel en voorwaarde der verkiezing en der zaligheid. Door het derde worden de middelen geordineerd om het geloof te werken, dewelke namelijk zijn het Woord en de Geest; en 'bizonder het woord der verzoening, door hetwelk Christus, gestorven zijnde, opgewekt zijnde, en verheerlijkt zijnde, voorgesteld wordt, om van allen en een iegelijk geloofd te worden. Door het vierde wordt, eindelijk, de zaligheid toegeëigend en bestemd aan de geloovigen.

Het eerste besluit is het fundament van alle de anderen; en Christus, door het eerste besluit geordineerd zijnde, wordt in een en dezelfde aanmerking en aanzien (dat is, geheel zijnde zoodanig) tot het oogmerk des geloofs gesteld en gemaakt; ja, dat meer is, geheel zoodanig wordt Hij door de prediking den geloovigen aangeboden, hoedanig Hij door dat eerste besluit geordineerd is (Ziet Hand. 2. 36. en hfdst. 17, 3).

Indien dan Christus niet opgewekt is voor allen, gelijkerwijs ook de Remonstranten zeggen, zoo kan het dan niet geschieden, dat Bij zoodanig door het Woord aan allen voorgesteld worde, dat is, dat hun allen bevolen wordt te gelooven in Christus, die opgewekt is (want anderszins zouden hun bevolen worden te gelooven, hetgeen valsch is). En hetgeen ons niet bevolen wordt te gelooven, datzelfde moet, of mag het oogmerk onzes geloofs niet wezen, en daar mag dan nu ook niet meer gezegd worden, dat er bij God besloten is, dat Hij alle diegenen metterdaad in genade ontvangt, en de zaligheid geeft, die in Jezus Christus, opgewekt zijnde van de dooden, zullen gelooven (Tegen die van Walch. p. 33, r. 17). Kortelijk: Het vierde besluit, stellende voorhenen eene voorwetendheid des geloofs en des ongeloofs, wordt onder het tweede, even gelijk de bijzondere dingen onder hun algemeen geslacht begrepen zijn, vervat, en wordt uit hetzelfde door een onfeilbaar gevolg noodwendiglijk voortgebracht en afgetogen. Namelijk, op deze wijze: Alle diegenen, die in Jezus Christus, den gestorvenen en opgewekten Priester en Koning zullen gelooven, en geheel op Hem zullen vertrouwen, dezelve zal Ik zalig maken. Deze en die gelooven in Christus, den gestorvene en opgewekte, enz.

Derhalve enz. Het tweede besluit vereischte het voorgaande (Tegen die van Walch. p. 33. r. 3), hetwelk het eerste is.

Derhalve, zoo is Christus door het eerste besluit gesteld tot een Middelaar, dewelke zoude sterven, weder opstaan, dewelke zoude Priester en Koning zijn, en datzelfde zonder onderscheid voor allen en een ieder mensch. Want daar was alsnog, naar het zeggen der Remonstranten, geene onderscheiding gemaakt.

Zij voegen, aangaande het tweede besluit, daar ook bij, dat het aan het volgende, dat is aan het derde, noodzakelijkheid veroorzaakt heeft (Terzelfder plaats).

Nu het derde is, van het geven der middelen, noodig zijnde tot het geloof en tot de bekeering, onder welke middelen voornamelijk het woord der verzoening komt.

Derhalve, zoo is nu noodig geweest, dat God allen en iegelijk mensch zonde laten verkondigen, dat Jezus Christus voor hen zij gestorven, opgewekt, en gegeven en gesteld tot een Priester en Koning, opdat zij, zulks geloovende, en op dien Koning en Priester zich geheel verlatende, zalig zouden worden. Indien de Remonstranten dit bekennen waar te zijn, zoo moet dan valsch zijn, dat Christus alleen voor de geloovigen weder opgestaan is. Indien zij evenwel voortvaren te zeggen, dat Christus alleen voor de geloovigen weder opgestaan zij (en zekerlijk, zij zullen daarin voortvaren, zoolang zij hun tweede Artikel niet verwerpen), zoo is dan valsch, hetgeen zij van de orde der verkiezing stellen; en alzoo zal het eerste en voornaamste, ja het eenige fundament, dat zij hebben en stellen, aangaande hun gevoelen over dit tweede Artikel, geheel onder den voet vallen; ja, dat hun bewijs, hetwelk zij

[Latijnsche Conf. Brand. blz. 139, r. 14, en blz. 140, r. 14] uit 2 Cor. 5:15, zoeken te trekken, van zelfs mede ter neder zal vallen. Aldus dan maken zij gevolg en besluit:

„Diegenen, die voor Christus moeten leven, voor die is Christus gestorven.

Maar niet alleen de uitverkorenen moeten voor Christus leven.

Derhalve, zoo is Hij niet alleen voor hen gestorven."

Daar zij veel meer aldus behoorden te zeggen: voor dewelken Christus gestorven en opgewekt is, diezelven moeten voor Christus leven.

Alleen voor de geloovigen is Christus gestorven en opgewekt. Derhalve, alleen de geloovigen moeten voor Christus leven.

Voorts ook daarna aldus:

Diegenen, die voor Christus moeten leven, voor dezelve is Hij gestorven en opgewekt.

De geloovigen alleen moeten voor Christus leven. Derhalve, voor de geloovigen alleen is Christus gestorven en opgewekt.

En dit zij dusverre genoeg. Wij meenen, dat uit dit alles genoegzaam blijkt, dat het gevoelen der Remonstranten, aangaande het tweede Artikel, valsch zij, voor de Godvruchtigheid schadelijk, voor de gerechtigheid Gods lasterlijk, en zoodanig, hetwelk gebouwd en onderlegd wordt met vreemde ongerijmdheden, dewelke de aandiening onzer zaligheid en der zaligmakende middelen geheel omkeeren, en dewelke diensvolgens uit de Christelijke Kerk, zoo wijd en breed als dezelve zich uitstrekt, ganschelijk met den wortel behooren uitgeroeid te worden. Ondertusschen oordeelen wij ons gevoelen, aangaande ditzelve Artikel, met Gods Woord overeen te komen, en Gode geenszins lasterlijk te wezen, en tot vertroosting van de bedroefde en benauwde conscientiën, zeer voordeelg te zijn; hetwelk wij met weinige woorden aldus verklaren:

God 1) heeft zijnen eeniggeboren Zoon Jezus Christus, naar zijnen eeuwig en onveranderlijken 2) raad, in den allersmadelijksten dood 3) des kruises overgegeven, opdat Hij in stede en 4) plaats van allen en een ieder mensch, over denwelke God, naar zijn loutere genade Zich heeft willen ontfermen, de 5) gerechtigheid zijns Vaders volkomenlijk zoude voldoen, en voor dezelve ook zoude verwerven, en daarna ook toeëigenen, de 6) verzoening met God, de vergeving der zonden en het eeuwige leven; in dier voege, dat God om de allervolkomenste voldoening van Christus, van 7) niemand derzelve, voor dewelken Christus eenmaal volkomenlijk voldaan heeft, eenige voldoening voor hunne zonden kan afeischen, zoodat diensvolgens alle degenen, die 8) zich waarlijk bekeeren, van wat orde, of staat, of natie zij mogen zijn, en die door den last hunner zonden vermoeid zijn, en die naar de genade Gods zijn dorstende, zekerlijk mogen en moeten gelooven, dat Christus voor hen gestorven is; en dat daarentegen over de 9) onboetvaardigen de toorn Gods blijft, zoolang zij zoodanigen blijven.

1) Joh. 3:16. Zoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijnen eeniggeboren Zoon gegeven heeft. God heeft ons dezen tot een Middelaar en Borg gegeven, en niet wij zelven hebben Hem voor ons verkoren. En derhalve, zoo kan de genadige vergeving der zonden, die ons geschiedt, bestaan met de volkomene voldoening der Goddelijke gerechtigheid.

2) Hand. 2: 23. Dezen (namelijk Christus), naardien Hij door den bepaalden raad en voorzienigheid Gods overgegeven was, hebt gij genomen, en door de handen der onrechtvaardigen aan het kruis genageld en gedood.

Zoo is dan Christus gestorven volgens den raad des Vaders, en naardien deze altijd allerwijd is, zoo achten wij, dat het niet kan geschieden, dat dezelve zoude kunnen feilen. En diensvolgens, naardien wij allen geboren worden als kinderen des toorns (Ef. 2:3), en naardien daar ook velen sterven, dewelken zich met God niet weder verzoenen, als op dewelken de toorn Gods blijft (Joh. 3:36); zoo is, voorwaar, de raad Gods niet geweest, zijnen Zoon daarom in den dood te geven, opdat alle menschen zonden verzoend, en in genade ontvangen worden.

3) Fil. 2: 8. Hij is gehoorzaam geworden tot den dood des kruises.

Gal. 3: 13. Christus heeft ons verlost van den vloek der wet, als Hij de vloek voor ons geworden is; want daar is geschreven: Vervloekt is hij, die aan het hout hangt.

Derhalve, zoo heeft Christus verdragen, en geleden de tijdelijke en de eeuwige straffen, behorende niet alleen tot de eerste zonde, maar ook tot alle zonden, die wij dagelijks begaan.

4) Matth. 20: 28. De Zoon des menschen is gekomen, opdat Hij zijn leven geve tot een prijs der rantsoening voor velen.

En hfdst. 26:28. Dit is mijn bloed des Nieuwen Testaments, hetwelk voor velen vergoten wordt tot vergeving der zonden. Alzoo ook Heb. 9:28. Joh. 10:15. Ik stel mijn leven voor de schapen.

En hfdst. 11: 51. Hij heeft geprofeteerd, dat het geschieden zonde, dat Jezus voor dat volk zoude sterven. Vs. 52. En niet alleen voor dat volk, maar ook, opdat Hij de verstrooide kinderen Gods tot een zoude vergaderen. Hand. 20:28. Hij heeft zijne Gemeente verkregen met zijn eigen bloed.

Ef. 5:25. Christus heeft zijne Gemeente lief gehad, en heeft Zichzelven voor haar gegeven.

Openb. 5:9. Uit alle geslacht en taal en volk en natie.

En hfdst. 14: 3. En niemand konde dat lied leeren, dan alleen die honderd en vier en veertig duizend, die gekocht zijn van de aarde.

En vs. 4. Deze zijn gekocht uit de menschen tot eerstelingen Gode en het Lam.

Zoo is Christus dan niet gestorven voor allen en een ieder mensch, maar voor vele menschen, dat is, voor allen en een ieder uitverkorene, voor diegenen, over dewelke God Zich heeft willen ontfermen (want de genadige genegenheid der ontferming in God heeft den Middelaar Christus geordineerd) voor alle en een ieder schaap, voor alle en een ieder kind Gods, voor zijne Gemeente, die Hij eer lief gehad heeft, dan Hij Zichzelven voor dezelve gegeven heeft; dewelke wij ook .zeggen eer geweest te zijn, dan dezelve is kunnen bemind worden. Ondertusschen is dezelve nochtans niet geroepen geweest, of aangemerkt als geroepen, toenmaals namelijk, als Hij dezelve eerst beminde, en als Hij geordineerd werd tot deszelfs Verlosser; maar dezelve is toenmaals verkoren geweest, opdat zij aan Christus zonde gegeven worden, om van Hem verlost, vergaderd, bewaard, en eindelijk zalig gemaakt te worden (Tegen die van Walch. blz. 32, r. 20. Arminius tegen Perkins, blz. 76, r. 9).

(Wij gelooven niet, dat Christus gestorven zij voor diegenen, over dewelken God Zich niet heeft willen ontfermen, voor debokken, voor de kinderen des Duivels, voor de Synagoge der wereld, voor diegenen, die tot den Zoon niet komen; want deze zoodanigen zijn Hem van den Vader niet gegeven, (Joh. 6: 37).

En alzoo is Christus voor alle uitverkorenen gestorven, dat Hij niet alleenlijk ten goede van hen, maar ook in hunne plaats zij gestorven, want Hij heeft hen gekocht, verlost, en Zichzelven tot een prijs der rantsoening voor hen gegeven; Hij heeft onze krankheden gedragen, en onze smarten op Zich geladen; Hij is om onzer gebreken wil met pijn verwond geworden, en Hij is om onzer misdaden wil vermorzeld geworden. De kastijding onzes vredes werd op Hem gelegd, en door zijne wonden geschiedt onze genezing. Wij hebben allen als schapen gedwaald, en wij allen en een iegelijk hebben ons gekeerd op onzen weg; doch de Heere maakt, dat op Hem kome de straf van ons allen; (Matth. 20: 28; ávri ac1.).22; Joh. 10: 15; 'jrlp rrv 4i,rav;1 Cor. 1: 15; i3t áe~.4)àv; Rom. 5, 6, 7. Zoo is dan een ding in plaats van iemand, voor iemand, en om iemands wil, indien gesproken wordt van eenigen persoon. Jes. 53: 4, 5, 6).

En deze dingen meenen wij klaar genoeg te zijn. Evenwel nochtans werpen de Remonstranten ons tegen, dat door velen somtijds verstaan worden allen en een iegelijk, gelijk Daniel 12:2; Rom. 5: 16. Ik antwoord, dat veelheid ook zij een zekere algemeenheid, maar ondertusschen nochtans, dat nimmermeer door velen mag of moet verstaan worden, allen en een iegelijk, tenzij datgene, hetwelk nu van velen gezegd wordt, op andere plaatsen van allen en een ieder gezegd wordt. En zelfs zal men niet één exempel van het tegendeel van ergens kunnen bijbrengen. Alzoo Daniel 12: 2: velen zullen weder opstaan; dat is, allen en een iegelijk, dewijl de Schriftuur elders zulks betuigt, Joh. 5:28; 2 Cor. 5: 10; en alzoo doorgaans. Alhoewel op die plaats het woord velen niet schijnt te moeten uitgestrekt worden tot het gemeene woord menschen, maar tot diegenen, dewelke weder opstaan zullen, zoodat het waarachtig zij, dat wel alle diegenen, die in het stof slapen, weder opstaan zullen, maar nochtans niet, dat alle menschen weder opstaan zullen, want zij zullen niet allen in het stof slapen; 1 Cor. 15:51. Van gelijken Romein, 5:19; vele zondaren, dat is, allen en een iegelijk, dewijl zulks elders gezegd wordt, Rom. 3:9, 10.

En als hier, in ditzelfde 19 vers, bijgevoegd wordt: velen zullen gerechtvaardigd worden; zullen dan daar velen, dat is, alle en een iegelijk, gerechtvaardigd worden? Zooveel deze tegenwoordige zaak belangt, de Schriftuur zegt nergens, dat Christus gestorven zij voor alle menschen, verre is het vandaar, dat ze zoude zeggen, dat Hij gestorven is voor ieder mensch. Zij werpen ten tweede ons tegen (Latijnsche Conf. Brand. blz. 139, r. 28):

Dat er sommigen gekocht zijn van den Heere, die nochtans verloren gaan, of die verdorven kunnen worden; 2 Petr. 2:1; Rom. 14: 15; 1 Cor. 8: 12. Wij antwoorden: wat aangaat bij Petrus, aldaar wordt geene vermelding gedaan noch van Christus, noch van zijn bloed, noch van eenigen prijs; ook daar wordt niet gezegd, waaruit zij gekocht zijn. Daarbenevens zoo is ook zeker, dat door het woord koopen, of lada beteekent wordt allerlei verlossing; ziet Deut. 7:8, enz.; 15:15; der. 15:21; 1 Sam. 15: 46; 2 Sam. 4: 9; en hfdst. 7:23; en elders doorgaans meer. Zoo waren zij dan verlost van de afgoderij, enz.; vers 20, 21, 22. Maar zij waren niet verlost van de macht des Duivels; zij waren niet met God verzoend door het bloed Christi. Wat bij Paulus aangaat, het woord verloren gaan, of verderven beteekent, op de voorverhaalde plaatsen, niet het eeuwige verderf, maar beteekent ergernis, afleiding van het rechte, bedroefing enz. Ziet Matth. 10: 6; Luc. 15: 4, 6; en 19:10; en elders doorgaans meer. Maar daar wordt ook door Paulus niet gezegd, dat er iemand verloren gegaan is, ja zelfs wordt daar ook niemand vermaand om toe te zien, dat hij niet verloren ga, maar anderen worden vermaand, dat zij den broeder niet bederven, dat is, opdat zij geene oorzaak of gelegenheid geven, waardoor iemand verga, dat is, verergerd wordt. De ergernissen zijn somtijds oorzaken der zonden, en bijgevolg, des verderfs; maar nochtans daarom zondigen zij niet allen, veel minder geschiedt het, dat ze verloren gaan, voor dewelke de ergernissen gelegd worden. Ziet 2 Tim. 2:18, 19; 1 Cor. 11:19; Matth. 24: 24.

5. Rom. 8:3. Hetgeen der wet onmogelijk was, heeft God, zijnen Zoon gezonden hebbende in het vleesch voor de zonde, de zonde verdoemd in het vleesch, vers 4, opdat het recht der wet vervuld werde in ons.

En hfdst. 3: 25. Denwelken (Christus) God heeft voorgesteld tot eene verzoening door het geloof in zijn bloed, tot bewijs zijner gerechtigheid.

En hfdst. 8: 32. Die zijnen eigenen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven.

God heeft zijnen Zoon overgegeven uit liefde der gerechtigheid; Hij heeft Hem voor ons overgegeven uit liefde der barmhartigheid.

6. 2 Cor. 5: 19. God was in Christus de wereld met zichzelven verzoenende, hun hunne zonden niet toerekenende. Hebr. 2:14. Opdat Hij door den dood zoude teniet doen dengene, die de heerschappij des doods had, dat is, den Duivel.

Vers 15. En verlossen zoude alle diegenen, die met vreeze des doods hun leven lang de slavernij onderworpen waren. Joh. 10: 28. Ik geef hunlieden het eeuwige leven.

1 Cor. 1:30. Christus is ons geworden van God wijsheid, gerechtigheid en heiligmaking en verlossing.

Hebr. 9:26. Om de zonde teniet te doen door de opoffering van zichzelven, is Christus geopenbaard.

2 Cor. 5: 21. Hij heeft gemaakt, dat diegene, die geene zonde kende, voor ons zonde zoude zijn, opdat wij gerechtigheid Gods in Hem zouden worden.

Wij lezen nergens, dat Christus iets anders door zijn dood voor ons zonde verdiend hebben, dan de verlossing, vergeving der zonden en het eeuwige leven. Aangaande alle de andere zaligmakende goederen, diezelve gelooven wij niet zoozeer (om eigenlijk te spreken) uit den dood Christi, als uit de goedwillige genegenheid des Vaders voort te komen; behalve nochtans, dat dezelve aan niemand anders kunnen gegeven worden dan aan degenen, niet dewelke de Vader verzoend is. Daarom zeggen wij ook, dat aan degenen, over dewelke de Vader zich niet heeft willen ontfermen, en dewelke Hij aan Christus niet gegeven heeft, dat is, den nietverkorenen, of den verworpenen, gansch geene zoodanige weldaden gebeuren, dewelke hunlieden zalig zijn, of ook zoodanige, dewelke Hij overvloediglijk aan zijne kinderen is schenkende. Daarenboven zeggen wij ook, dat dezelfde weldaden aan allen gegeven

werden, die verzoend zijn, zoo dat ganschelijk bij ons de toeëigening en de verwerving (gelijk zij die noemen) even verre en even wijd zichzelven zijn uitstreckende en uitbreidende.

7. Rom. 8: 33. Wie zal de uitverkorenen Gods beschuldigen? Het is God, die ze rechtvaardig maakt. Vers 34. Wie zal hen verdoemen? Christus is degene, die voor hen gestorven is, ja, die ook opgewekt is. Vers 38, 39. Ik ben verzekerd, dat noch dood enz. ons kunnen scheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus.

Ditzelve leert ook de natuur, de eisch en de rede der gerechtigheid. En alhier wilden wij wel, dat de Remonstranten zichzelven verklaarden, of zij meenen, dat Christus door zijn dood diegenen met den Vader verzoend heeft, en zijne gerechtigheid voor diegenen voldaan heeft, die, ten tijde toen Christus stierf, de straf des eeuwigen vuurs waren lijdende, en alzoo mitsdien zelven aan de gerechtigheid Gods voldeden.

8. Hand. 3: 19. Betert u dan, en bekeert u, opdat uwe zonden uitgedaan worden, als de tijden der verkoeling gekomen zullen zijn van het aangezicht des Heeren.

Vers 20. En als Hij u gezonden zal hebben dien, die u tevoren verkondigd is, namelijk Jezus Christus.

1 Tim. 2: 0. Die zichzelven gegeven heeft tot een prijs der rantsoening voor allen.

Matth. 11:28. Komt allen tot Mij, die vermoeid en beladen zijt, en Ik zal maken, dat gij rust.

Joh. 7: 37. Indien iemand dorst, die kome tot Mij, en drinke. Gal. 2:10. Het leven, dat ik nu leef in het vleesch, leef ik door het geloof des Zoons Gods, die mij lief gehad heeft, en zichzelven overgegeven heeft voor mij. Ziet ook Luc. 24:47; Openb. 3: 18; Hand. 19:4.

Derhalve, hierom geschiedt het, dat wij niet alle menschen zonder onderscheid bevelen, dat ze in Christus zullen gelooven, hoewel wij nochtans dit gestadelijk hen indrukken, dat ze tot het eeuwige leven niet kunnen ingaan, noch ook van de zonden, den toorn Gods, en de verdoemenis verlost worden, anders dan door Christus. Doch daarentusschen laten wij niet toe, dat iemand twijfele, of hij in Christus moet en mag gelooven, en of Christus voor hem gestorven zij. Want wij zeggen, dat allen en een ieder ware boetvaardige bevolen is, dat zij tot Christus komen, dat is, in Hem gelooven, en beloven hunlieden eene zekere rust, verlichting, vergeving der zonden, en alle goedgunstige weldadigheid des hemelschen Vaders. Wij zeggen niet, dat Christus door zijn dood verworven heeft kwansuis eene zekere verzoenbaarheid, maar de verzoening zelf; ook vansgelijken niet de mogelijkheid van de zonden te vergeven, maar de vergeving der zonde zelve; voorts, dat Hij ditzelve verworven heeft, niet even gelijk en even na voor alle menschen, van welker getal velen verloren gaan, zelfs naar het zeggen van de Remonstranten, nadat ze eenmaal geloofd hebben; maar voor diegenen, over dewelken Hij zich heeft willen ontfermen (gelijkerwijs Hij zich zekerlijk over alle diegenen ontfermd heeft, denwelken Hij gegeven heeft, dat zij, zich bekeerende, de waarheid bekennen); dewelken Hij, nadat ze tot Christus gekomen zijn, niet alleenlijk niet buiten werpt, maar zelfs ook bewaart, opdat ze uit zijne handen niet gerukt worden, ja geeft hunlieden het eeuwige leven (2 Tim. 2:25; Joh. 6: 37, 39; en hfdst.10: 28).

9) Joh. 3: 30. Die den Zoon niet gehoorzaam is, zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem.

Den Zoon te gehoorzamen is niet alleen te gelooven in den Zoon, maar ook zich te bekeeren. Want dit beide beveelt de Zoon. En dit laatste is eer dan het andere, Dit beveelt Hij allen en een ieder (want alle en een ieder zijn ze schuldig aan de verbreking der wet), en dat andere beveelt Hij aan niemand anders dan aan diegenen, die het eerste nagekomen hebben. En dusverre kan het Evangelie gezegd worden, dat het aan allen en een ieder van diegenen verkondigd wordt, aan dewelken het Woord gepredikt wordt. Want de wet beveelt de boetvaardigheid niet, alhoewel de prediking der wet daartoe dient, opdat de mensch, overtuigd zijnde van zijne zonden, en van den toom Gods tegen zichzelven, zich zoude mogen en willen bekeeren. Oneigenlijk nochtans wordt de leer van de bekeering genaamd het Evangelie, dewijl dezelve noch het geheele Evangelie is, noch een deel ook zelfs van die dingen, dewelke daar zijn het oogmerk en het opzicht des geloofs, dewelke eigenlijk in het Evangelie begrepen worden.

Evenwel niettemin nochtans, zoo is het eenigerlei genade, geroepen te worden tot de bekeering, maar het is niet de Evangelische genade; want deze wordt alleen in Christus, en alleen om Christus aangeboden, en dat altijd met een voorgesteld oogmerk en voornemen der eeuwige zaligheid (gelijk wij in het eerste Artikel bewezen hebben),

en daarom heeft ook dezelve Christus niet volstrektelijk voor een fundament. Overzulks zoo blijkt hieruit, dat er kwalijk gezegd wordt, dat de genade des Evangelies algemeen zij, dat is, dat de weldaden, die door den dood van Christus verkregen zijn voor allen en een iegelijk, aan dewelken de predikatie gedaan wordt, aangeboden worden.

Dit is het gevoelen der Geldersche Broederen, over dit Artikel, behoudens het oordeel van andere beter gevoelenden.

HET OORDEEL DER GEDEPUTEERDEN DER ZUIDHOLLANDSCHE SYNODE
OVER
HET TWEEDE ARTIKEL, HETWELK HANDELT VAN DE VERLOSSING, DIE DE
REMONSTRANTEN NOEMEN DE ALGEMEENHEID VAN DE VERWORVENE VERZOENING
DOOR DEN DOOD CHRISTI

De gedeputeerden der ZuidHollandsche Synode, alles in de vreeze des Heeren, naar den regel des Goddelijken Woords, naarstiglijk en zeer nauw overwogen hebbende, verklaren:

I.

Dat God; gelijk Hij van eeuwigheid besloten heeft, niet alle menschen, maar sommige bepaalde menschen, uitverkoren zijnde uit het menschenlijke geslacht, tot prijs zijner heerlijke genade zalig te maken; ook alzoo te gelijk besloten heeft, dat de voldoening en de verdienste der gehoorzaamheid en des doods Christus, dewelke in zichzelf wel genoegzaam zoude wezen om allen en een ieder mensch te verlossen, een bestemd en geordineerd en eigen middel zoude zijn, door hetwelk uitgewischt zouden worden de zonden a. dergenen, dewelke Hem van den Vader gegeven zijn, en waardoor krachtiglijk en onfeilbaarlijk diegenen, die uitverkoren zijn, tot het eeuwige leven, als tot het einde volstrektelijk van God voorgenomen, zouden gebracht worden.

a. Jes. 53:11. In zijne kennis zal mijn rechtvaardige Knecht velen rechtvaardig maken, en hunne misdaden zal Hij dragen.

Dan. 9:27. Hij zal het verbond velen bevestigen.

Joh. 10: 15. Ik stel mijn leven voor mijne schapen.

Matth. 1:21. Hij zal zijn volk zalig maken van hunne zonden.

Hand. 20:28; Matth. 20:28; en 26: 28; Heb. 9: 28; Rom. 8:32, Ef. 5: 25; 2 Cor. 5: 14, en 21.

b. Joh. 17:6. Ik heb uwen naam den menschen geopenbaard, die Gij Mij gegeven hebt uit de wereld, zij waren uwe, en Gij hebt ze Mij gegeven.

En vs. 19. Voor henlieden heilig Ik Mijzelven, opdat zij ook geheiligd zijn in de waarheid.

c. Joh. 10: 28. En Ik geef hun het eeuwige leven, en niemand zal ze uit mijne hand trekken. Mijn Vader, die dezelve Mij gegeven heeft, die is meerder dan allen, en niemand kan ze uit mijns Vaders hand trekken.

Joh. 17:24. Vader! die Gij Mij gegeven hebt, die wil Ik, waar Ik ben, dat ze ook met Mij zijn, opdat ze mijne heerlijkheid aanschouwen, die Gij Mij gegeven hebt.

Ef. 5:23. De man is het hoofd zijner huisvrouw, gelijk ook Christus het Hoofd der Gemeente is, en Hij is diegene, dewelke de zaligheid aan het lichaam geeft.

II.

En aangezien de middelen, wijslijk geordineerd zijnde, niet verder strekken dan het einde, hetwelk tot dezelve toegepast is, zooverklaren zij:

Dat de voldoening en de verdienste van Christus, of de prijs der rantsoening, dewelke Christus door zijn lijden en sterven aan God den Vader betaald heeft, niet krachtig zij, hetzij om te verwerven, of om toe te eigenen dat toegepaste einde, anders dan in de uitverkorenen.

III.

ZOO VERKLAREN ZIJ DAARENBOVEN:

Dat de wijze God zijnen Zoon met zoodanig voorgesteld oogmerk en voornemen in den dood niet gegeven heeft, dat Hij daardoor de vergeving der zonden, en de verzoening, ook voor diegenen zoude verwerven, dewelke Hij in zijn eeuwigen raad niet verkoren heeft, maar voorbij gegaan heeft, en aan zichzelf over gelaten heeft, en besloten heeft rechtvaardiglijk om hunne zonden te verdoemen. Derhalve zoo verwerpen zij deze navolgende punten.

I.

Dat alle en een ieder mensch, geloovigen en ongeloovigen, in genade zouden ontvangen zijn, en de zaligheid metterdaad in Christus verkregen hebben, maar dat sommigen in de verkregene zaligheid blijven met te gelooven, en, dat anderen wederom van dezelve beroofd worden met niet te gelooven. Huberus in het kort begrip van zijne stellingen, en doorgaans.

II.

Dat alle en iegelijk mensch, door eene algemeene weldaad en genade des Oppersten Vaders, door Christus zalig gemaakt zij, en dat er niemand in der eeuwigheid kan verloren gaan, dan die door zijne gestadige ondankbaarheid en boosheid in dit leven zichzelf de eeuwige straf bereidt, terwijl op eene zekere algemeene wijze een ieder verlicht wordt, en dat het geloof in God natuurlijk, en allen ingedrukt en aangeboren zij.

Franciscus Puccius Fidelius, in het boek van de krachtige werking van Christus, den Zaligmaker; gedrukt te Gouda.

III.

Dat de prijs der rantsoening, dewelke Christus aan God zijnen Vader opgeofferd heeft, niet alleenlijk in zichzelf, en door zichzelf, genoegzaam zij om het gansche menschelijke geslacht te verlossen, maar dat hetzelfde ook voor allen en een ieder mensch, achterevolgens het besluit, den wil en de genade des Vaders, betaald zij.

De Remonstranten in hunne Artikelen, overgeleverd aan de Synode; Thes. 2, over het tweede punt.

IV.

Dat Christus zonder onderscheid, zooveel aangaat de verwerving der zaligheid, voor alle personen, aangemerkt zijnde in den stand des vals en der zonde, zoowel voor degenen, die verloren gaan, als voor degenen, die zalig gemaakt zullen worden; zoowel voor Kaïn, als voor Abel; zoowel voor Judas als voor Petrus; den dood gestorven is.

Dezelfde Remonstranten, in hun antwoord aan die van Walch. pag. 49.

V.

Dat God het gansche menschelijk geslacht in de genade der verzoening aangenomen heeft, en dat Hij samen met Adam en alle zijne nakomelingen, in hem, een verbond der genade gemaakt heeft, in hetwelk Hij belooft de vergiffenis der zonden, aan alle en een iegelijk, die in datzelfde verbond staande zullen blijven, en die tegen datzelfde niet zullen overtreden.

Hadrian. Borrius in het Antwoord van D. Jacobus Arminius, op het 31ste Artikel, blz. 117, en 118.

VI.

Dat in Adam, toen Hij in genade ontvangen was, het geheele menschelijke geslacht in genade ontvangen zij; dewijl hun dunkt, dat men behoore te zeggen, dat hij den persoon des geheelen menschelijken geslachts niet minder in het tweede verbond, als in het eerste gedragen heeft, alzoo hij in beide geweest zij de stam des menschelijken geslachts.

Corvinus tegen Tilenus, blz. 332.

VII.

Dat alle en een iegelijk mensch van den Vader aan Christus gegeven zij, ten aanzien van het recht der zaligmaking aan allen, en ten aanzien van het goed der zaligheid, voor een ieder verworven zijnde. Nicol. Grevinch. tegen Ames. blz. 49.

VIII.

Dat in God zij eene standvastige, en gestadig durende genegenheid, om het verworvene goed aan allen en een ieder toe te eigenen.

Dezelfde in hetzelfde boek, blz. 9.

INSGELIJKS

Dat Christus voor allen gestorven zij, dewijl zijn oogmerk en voorgestelde wit is geweest, allen zalig te maken, alhoewel de zaak veel anders in sommigen uitvalt, door hunne eigene schuld.

Remonstranten in de Haagsche Conferentie, Nederduitsch, blz. 158. Latijnsche Conf. Bert. blz. 176.

INSGELIJKS

Dat het oogmerk, en het voornemen van Christus zij geweest, allen menschen metterdaad zalig te maken.

In dezelfde Conf blz. 174, en 175; en Latijnsche Bert. 196.

IX.

Dat de verwerving hare waardigheid, noodwendigheid en nuttigheid, overvloedig genoeg konde behouden hebben, al ware het, dat de verworvene verlossing ganschelijk aan niemand toegeëigend ware geweest.

Nicol. Grevinch. tegen Ames. blz. 9.

INSGELIJKS

Hoedanig ook de ordineering zij der verwerving tot de toeëigening, dat nochtans dezelve alleen bij zichzelfe zonder toeëigening, ten volle vervuld en geheel had kunnen bestaan, en dat voor allen de verlossing had kunnen verworven zijn, en dezelve aan niemand toegeëigend worden, vanwege het tusschenkomen van de ongeloovigheid van allen,

Dezelfde in hetzelfde boek, blz. 14.

X.

Dat Christus een Voorbidder zij voor allen, en, gelijk Hij allen verzoent, dat Hij ook alzoo bidt, dat de Vader hen hun zonden wil vergeven.

In de Haagsche Conf. Nederd. blz. 168; Latijnsche Bert. blz. 188.

INSGELIJKS.

Al is het, dat Christus niet bidt voor de wereld op die wijze, gelijk Hij bidt voor de geloovigen, en ook dezelfde gebeden voor hen niet uitstort, die Hij uitstort voor hen, dat Hij nochtans op eenigerlei wijze voor de wereld bidt, en dat de verzoening voor de ongeloovigen alleen tot verwerving zij, maar voor de geloovigen ook tot toeëigening.

In dezelfde Conferentie op de navolgende bladz.

XI.

Dat God in den hoogsten trap, dewelke mogelijk was, naar zijn wil en gerechtigheid, aan een ieder mensch zijne liefde betoond heeft.

In de Haagsche Conf. Nederd. pag. 166; Latijnsche, Bert. 186.

XII.

Dat de werking en bedieningen van het priesterschap Christi alzoo onderscheiden zijn, en de een onder de ander alzoo gevoegd en geordineerd, dat ze ook van elkander afgescheiden zijn, zoodat op dengene, op denwelke de eene past, niet altijd of terstond de andere passen. Dat de gewillige opoffering, zijnde op de aarde volbracht, door de slachting des lichaams, en uitstorting des bloeds, op dewelke de dood gevolgd is, volstrekt ten goede zij van allen en een iegelijk mensch, zelfs ook voor Farao; maar dat de voorbedding in de hemelen niet volstrekt zij; ook dat ze niet voor allen zij, maar dat ze alleen zij voor de geloovigen.

Nicol. Grevinch. tegen Ames. pag. 45, 46, en vervolgens.

OF, GELIJK DE REMONSTRANTEN SPREKEN, SAMEN BIJ ELKANDER GEVOEGD, OF ALLE TE GELIJK.

Dat Christus gestorven zij, even gelijk en even na voor alle zondaren; maar dat Hij weder opgestaan zij en voorbidt, met een oogmerk en voornemen van zalig te maken, evengelijk en even na, voor de geloovigen.

Antwoord op den Brief van die van Walcheren, pag. 50, en 52.

XIII.

Dat wij wel zalig worden door den dood Christi, maar niet alleen door denzelfden; dat de dood Christi en ons geloof onder elkander samengevoegde oorzaken zijn.

Conradus Vorst. in zijn vriendelijk Antw. pag. 450.

Alle deze dwalingen meenen wij uit twee fonteynen voortgekomen te zijn, namelijk:

1. Uit eene kwade en verkeerde verklaring, van die wijze van spreken Voor iemand sterven.
2. Uit sommige vreemde en ongerijmde distinctien, dat is, onderscheidingen, die gansch ongerijmd zijn, en geen grond in het Woord Gods hebben, en die derhalve liever met den naam van extinctiën, dat is, verdervingen, dan met eenigen anderen naam behooren genoemd te worden.

VAN HET EERSTE, OF VAN DE WIJZE VAN SPREKEN,,VOOR IEMAND STERVEN."

Voor iemand sterven" beteekent in deze zaak niet alleen ten goede van iemand sterven, gelijkterwijls als de Apostel tot de Col. Cap. 4 zegt, dat hij in zijn vleesch vervult de overblijfselen van de verdrukkingen Christi voor zijn lichaam, dat is, voor de Gemeente; maar hetzelfde beteekent even zooveel als in iemands stede of plaats sterven, en dat met zoodanig oogmerk en voornemen, opdat dezelve daardoor leve. Even gelijk als het genomen wordt 2 Sam. 18:33; als David zegt: Mijn zoon Absalon, mijn zoon Absalon! wie zal mij geven, dat ik voor u sterve? Want de begeerte Davids is geweest, dat hem zelfs mocht geoorloofd zijn te sterven, opdat Absalon mochte leven.

Dat dit de zin zij van het wordeken voor, zoo wanneer daar gehandeld wordt van den dood Christi, blijkt uit Jes. Cap. 53:4, als daar gezegd wordt, dat de Messias waarlijk onze krankheden gedragen, en onze smarten op zich geladen heeft, en dat op zoodanige wijze, dat Hij, gelijkerwijs als er gezegd wordt in 't 5de vers, gewond zij om onze ongerechtigheden, en vermorzeld zij om onze boosheden, en dat de kastijding onzes vredes op Hem zij, en dat wij door zijne wonden genezen zijn. Insgelijks uit andere plaatsen des Nieuwen Testaments, hiertoe dienende;

2 Cor. 5:21; Col. 1:22; 1 Petr. 2:24, en Cap. 3: 18; Openb. 1: 5; Ef. 9: 14.

Derhalve zijn wij grootelijks bedroefd hierover, dat de Remonstranten in de Haagsche Conferentie; Nederduitsch, pag. 158; en Latijnsche Bertii pag. 176; gedrongen zijnde door de kracht van deze woorden (voor iemand sterven) met Socinus, wiens discipelen zij in deze zaak zijn, niet ontzien te zeggen, dat het wordeken voor, even zooveel kan gelden, als ons ten goede, of om onzent wille. Hoedanig eene staart der dwalingen dit na zich sleept, laten wij een iegelijk te bedenken.

VAN HET TWEEDE, DAT IS, VAN DER REMONSTRANTEN ONDERSCHIEDINGEN,
WAARMEDE ZIJ ONZE BEWIJSREDENEN POGEN (DOCH TE VERGEEFS)
TE BESPOTTEN EN TE NIET TE MAKEN.

Zij maken onderscheid tusschen verwerving en toeëigening, en, op deze onderscheiding steunende, zeggen zij alsnu, dat Christus voor allen en een ieder gestorven zij, en dat Hij voor allen door den dood des kruises verkregen heeft de verzoening en de vergeving der zonden.

Haagsche Conf. Nederd. pag. 416, Latijnsche Bert. in de tweede Sectie, pag. 143.

En alsnu loochenen zij, dat de ongeloovigen, die in hunne ongeloovigheid blijven, ooit deelachtig zouden geweest zijn de verzoening met God en de vergeving der zonden.

Aldaar in dezelfde Conferentie op de navolgende bladz.

Deze onderscheiding, gelijk ze van de Remonstranten verklaard wordt, laten wij niet toe, want de verwerving (gelijk de Rechtsgeleerden, zijnde de beste verklaarders van de beteekenissen der woorden, bekennen) besluit onder zich, en stelt als voorhenen bekend, eene vergunning van de zaak, die begeerd wordt. Alzoo, een verworven antwoord of wederschrijven is alsdan bij henlieden, zoo wanneer de Prins vergund heeft en de verzoeker verkregen heeft. En in onze gemeene gewoonlijke wijze van spreken, zoo wanneer wij zeggen, dat voor iemand een ambt of staat verworven zij, geven wij te kennen niet alleen, dat voor hem verworven zij het recht tot dat ambt, maar dat ook voor hem verworven zij de dadelijke bezitting of eigendom en vergunning er van.

Maar, laat ons tot de fontein dezer kwade dwaling komen; dezelve is het voorgestelde oogmerk of voornemen, hetwelk de Remonstranten meenen, dat Christus in zijn lijden gehad heeft.

Zij zeggen wel stoutelijk, „Dat Christus de toeëigening der verzoening, aan allen een iegelijk, voor dewelken Hij gestorven is, volstrektelijk noch gewild, noch niet gewild heeft; maar dat Hij tot zijn oogmerk en wit gehad heeft, dat God, niettegenstaande zijne gerechtigheid, den zondaar zonde kunnen zalig maken, en dat de zondaar, niettegenstaande zijne zonde, zoude kunnen zalig worden.”

Wij oordeelen, dat dit strijdt tegen de woorden van Christus; Joh. 17: 2. Gelijk Gij Hem macht gegeven hebt over alle vleesch, opdat Hij het eeuwige leven geve alle dengenen, die Gij Hem gegeven hebt; en vs. 11. Bewaar ze in uwen naam, die Gij Mij gegeven hebt, opdat zij één zijn, gelijk als wij; vs. 15. Bewaar ze van den kwade; vs. 17. Heilig ze in uwe waarheid; vs. 24. Ik wil, dat waar Ik ben, ook die zijn met Mij, opdat zij mijne heerlijkheid aanschouwen, die Gij Mij gegeven hebt.

En dat hetzelfde ook van gelijken strijdt tegen de woorden des Apostels, Hebr. 9:26, alwaar gezegd wordt, dat Christus om de zonden te niet te doen, door de opoffering van zichzelf geopenbaard; vs. 28; dat Hij opgeofferd zij, opdat Hij de zonden van velen zoude wegnemen; en Cap. 10: 14; dat Christus met eene eenige offerande in der eeuwigheid diegenen geheiligd heeft, die geheiligd worden. Welke getuigenissen alle te zamen ons voorstellen een ander oogmerk en eene andere werking des

doods Christi, dan van de Remonstranten op de voorverhaalde plaats voorgesteld wordt. Uit deze plaatsen der Schriftuur blijkt ook, dat door de voorbidding Christi op de aarde, en door de offerande, dewelke door Hem gedaan is in de wereld, niet alleen de deur der zaligheid is geopend geworden, gelijk de Remonstranten spreken in de verklaring van hun tweede Artikel (alhoewel wij niet weten, hoe zulks heeft kunnen geschieden zonder dadelijke vergeving der zonden, dewelke zij nochtans aan den dood Christi niet toe schrijven), maar dat wij ook door de kracht denzelven ingeleid worden zelfs in den Hemel.

Insgelijks. Dat de werkingen des priesterschaps Christi alzoo niet kunnen onderscheiden worden, dat Christus voor alle diegenen, voor dewelke Hij gestorven zij, niet zoude wederopgestaan zijn; want de Apostel Paulus, Rom. 4: 25, zegt, dat Christus overgeleverd is om onzer zonden wil, en dat Hij opgewekt is om onzer rechtvaardigmaking wil. Hij zegt niet, dat Hij overgeleverd is voor de zonden van allen, en dat Hij opgewekt is voor de rechtvaardigmaking alleen van sommigen, gelijk de Remonstranten gevoelen. Dezelve Apostel, in het achtste Capittel van denzelfden brief, vs. 34, voegt den dood, de verrijzenis, en zitting ter rechterhand bij elkander, en geeft te kennen, dat dezelve ten nutte van allen strekken, voor dewelke de Vader zijnen Zoon overgeleverd heeft.

Waaruit wij dan besluiten, dat er niets door den eenigen dood Christi alleen, afgezonderd zijnde van zijne verrijzenis, kan verworven worden. Waarop de Apostel ziet, als hij zegt, 1 Cor. 15: 17. Indien Christus niet weder opgestaan is, zoo zijt gij nog in uwe zonden. Voegt daar bij, dat de voorbidding Christi in de hemelen niet anders is, dan eene gestadigdurende opoffering. En derhalve, zoo kunnen deze twee zóó niet gescheiden worden, dat Christus voor alle diezelven, in welker stede Hij aan het kruis geweest is, ook mede niet zonde voorbidden in de hemelen, dewijl Hij hun Middelaar is, beide te gelijk door zijne verdienste, en door zijne krachtige werking. Want indien de laatste weldaad daar niet bijkomt, zoo is de eerste onnut.

Derhalve hebben de Remonstranten niet weinig gedoold, als zij in de Haagsche Conf. Ned. pag. 418, en Latijnsche Bert. pag. 145, in de laatste Sectie, zeggen, dat Christus voor allen en eeniegeijk verdiend heeft de noodige medicijn ter zaligheid, daar zij nochtans verklaren, dat Christus door zijn dood voor velen de toeëigening niet verdiend heeft.

Maar toch, hoe zal zoodanige verdienste, als zij ondertusschen verloren gaan, kunnen gezegd worden, genoegzaam ter zaligheid geweest te zijn, gelijk de Remonstranten gevoelen, indien de Vader alles geeft met Christus; gelijk daar gezegd wordt Rom. 8:32; zoo geeft Hij dan mede de toeëigening. En van gelijken: diegenen, die Hij den dood zijns Zoons niet toeëigent, diezelven heeft Hij nooit zijnen Zoon gegeven.

Want, gelijkerwijs het vuur niet genoten wordt, anders dan met geheel zijne warmte, alzoo zijn diegenen, die Christus deelachtig zijn in zijn dood, ook denzelven deelachtig in zijne opstanding, gelijk de Apostel leert Rom. 6: 5.

Doch, opdat wij de voornaamste ongerijmdheden van dit gevoelen voorstellen en wederleggen, zoo zeggen wij: eerstelijk, dat het niet heeft kunnen geschieden, dat voor dewelken Christus gestorven is, Hij aan dezelve niet dadelijk vergeven zonde hebben alle hunne zonden, volgens hetgeen de Apostel zegt tot Col. 1:21, en 22, dat wij verzoend zijn in het lichaam des vleesches door den dood. Zoo heeft men dan de fontein der toeëigening niet te zoeken alleen in de verrijzenis van Christus, maar in het besluit des Vaders, die zijnen Zoon overleverde, en in de gehoorzaamheid des Zoons, door dewelke Hij zijn Vader gehoorzaam is geweest tot den dood des kruises toe.

Ten tweede zeggen wij, dat het ongerijmd is, dat Christus voor diegenen gestorven zij, voor dewelke Hij den dood niet verwonnen heeft, daar Hij nochtans in zijn lijden betoond heeft, dat Hij zij de dood des doods; Heb. 2:14; 1 Cor. 15: 54.

Waaruit wij dan verder wederom besluiten, hoe dat zelfs in zijnen dood zij geweest eene allervaste toeëigening des doods van Christus, voor alle diegenen, wier plaats Hij stervende vervangen heeft met een voornemen, van hen zalig te maken, en dat door de kracht van dezen zijnen dood het gevoel dezer weldaad in hen ook te zijner tijd zal wezen, zoo wanneer zij namelijk het Evangelie, 't welk hen verkondigd wordt, door de werking der kracht Gods, zullen gelooven.

Ten derde, zoo meenen wij, dat het een ongerijmd zeggen is, dat Christus op de aarde zichzelven opgeofferd zoude hebben voor diegenen, voor dewelke Hij geene voorbidding doet in de hemelen.

Met recht dan wordt deze van elkander scheiding der werkingen des priesterschaps van Christus verworpen, als zijnde diegene, door dewelke, onder andere ongerijmdheden, die daaruit rijzen en ontstaan, ook de troost der Godvruchtigen ten meestendeele verminderd wordt. Want volgens den Apostel kan een ieder, voor denwelke Christus gestorven is, zeggen: Wie zal eenige beschuldigingen en aanklachten aanleggen tegen mij? God is diegene, dewelke rechtvaardigt. Wie is daar, die verdoemt? Christus is diegene, die gestorven is, ja, die ook opgewekt is, die daar is aan de rechterhand Gods, die ook voor ons bidt. Ik ben verzekerd, dat noch dood, noch leven, noch engelen, noch heerschappijen, noch machten, noch tegenwoordige, noch toekomstige dingen, noch hoogte, noch diepte, noch eenig ander geschapen ding, ons kan scheiden van de liefde, dewelke daar is in Christus Jezus.

Welke vertroosting veel beter is, dan diegene, dewelke daar voortspringt uit de leer der Remonstranten, en door welker kracht zij gedrongen worden, dat zij in de Haagsche Conferentie; Nederd. pag. 158; moeten zeggen, dat een goede herder alzoo zijn leven stelt voor de schapen, dat hij wel het voornemen heeft, om dezelve te behouden, al is het, dat ze niet allen behouden worden. Hetwelk met recht alle Godvruchtigen gelooven, dat het van den Oppersten Herder der zielen, wiens wil niets kan wederstaan, en met denwelken ons alle dingen gegeven worden; Rom. 8:32; niet zonder lastering kan gezegd worden.

HET OORDEEL DER BROEDEREN VAN NOORDHOLLAND. OVER HET TWEEDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN.

DIT ARTIKEL DER REMONSTRANTEN LUIDT ALDUS VAN WOORD TOT WOORD:

Dat diensvolgens Jezus Christus voor allen en een ieder mensch gestorven is, alzoo dat Hij ze allen, door den dood des kruises, de verzoening en vergeving der zonden verworven heeft, met die voorwaarde nochtans, dat niemand dezelve vergeving der zonden dadelijk geniet, dan de geloovige; Joh. 3:16; 1 Joh. 2:2. Alhier zijn twee dingen, dewelke in dit Artikel gezegd worden, dewelke elk bijzonder ons onderscheidenlijk te bemerken staan.

Het eerste is, dat Christus voor allen en een ieder mensch gestorven is, en, door den dood des kruises, de verzoening met God, en de vergeving der zonden verworven heeft.

Het tweede is, dat nochtans die verzoening en vergeving der zonden niet allen en een ieder toegeëigend wordt, maar alleen den geloovigen.

Beide deze punten oordeelen de Broeders van NoordHolland onschriftmatig te zijn, en strijdig tegen de h. Schrifturen.

VAN HET EERSTE,

Want, zooveel het eerste belangt, nergens spreekt de Schriftuur aldus, dat Christus gestorven zij voor allen en een ieder mensch. Ergens zegt ze wel, dat Hij voor allen gestorven zij, maar nergens voor een ieder mensch. En uit hetgeen ze zegt, dat Hij voor allen gestorven is, is geenszins te besluiten, dat Hij daarom voor een ieder mensch gestorven zij; want het is wat anders voor allen sterven, en wat anders voor ieder mensch sterven. Maar alzoo niet het tegenovergestelde. De Apostelen hebben genezen alle ziekten, maar niet iedere ziekte. De Schriftgeleerden en Farizeen vertienden alle moeskruiden, maar niet ieder moeskruid, enz. Allerlei ziekten, of alle soorten van ziekten, allerlei moeskruid, of alle soorten van moeskruiden worden bedoeld, en niet ieder van het gemeen.

In dezen zin zegt de Schriftuur, dat Christus voor allen gestorven zij, dat is, voor allerlei, zonder onderscheid van Joden, van Heidenen, van deze of die taal, volk, natie, enz. Zoo zegt ze dan, dat Christus gestorven zij voor allen, namelijk voor alle uitverkorenen, uit alle geslachten van menschen, gelijk zulks blijkt Openb. 5, vs. 9, alwaar de Ouderlingen gezegd worden een nieuw lied gezongen te hebben voor het Lam, zeggende: Gij zijt waardig, dat Gij dit boek ontvangt, en opent de zegelen deszelven, want Gij zijt geslacht, en hebt ons Gode gekocht met uwen bloede, uit alle geslacht, en taal, en volk, en natie.

En van hier komt het, dat de Schriftuur zonder zichzelven eenigszins tegen te spreken, elders doorgaans zegt, dat Christus gestorven zij voor velen; Jes. 53: 12; Matth. 20:28; Marc. 9:45. De Zoon des menschen is gekomen, opdat Hij zijn leven zoude geven tot een prijs der rantsoening voor velen. Matth. 26:28. Dit is mijn bloed des Nieuwen Testaments, hetwelk voor velen vergoten wordt tot vergeving der zonden.

Hebr. 9:21. Christus is eenmaal opgeofferd, opdat Hij veter zonden zonde te niet doen. Verklarende alzoo kenlijk, dat door allen niet een ieder moet verstaan worden. Nu, wie die velen zijn, wordt nader uitgelegd en aangewezen in deze navolgende Schriftuurplaatsen: Matth. 1: 21. Want Hij zal zijn volk zalig maken van hunne zonden; Joh. 10: 15. Ik stel mijn leven voor de schapen; Joh. 17: 2. Gij hebt Hem macht gegeven over alle vleesch, opdat Hij alle diegenen, zoo menigen als Gij Hem gegeven hebt, het eeuwige leven geve; Joh. 11:51, en 52. Dat het geschieden zoude, dat Jezus zoude sterven niet alleen voor dat volk, maar opdat Hij de verstrooide kinderen Gods bijeen zoude vergaderen; Hand. 20:28. De Gemeente Gods, dewelke Hij met zijn eigen bloed verkregen heeft; Rom. 8: 33, 34. Wie zal aanklachten doen tegen de uitverkorenen Gods? God is diegene, die hen rechtvaardigt. Wie zal ze verdoemen? Christus is diegene, die gestorven is, Ef. 5:23. Christus is diegene, die het lichaam zaligheid geeft; vs. 25. Christus heeft zijne Gemeente bemind, en heeft zichzelven voor haar overgegeven; Heb. 10:14. Door eene eenige opoffering heeft Hij in der eeuwigheid diegenen geheiligd, die geheiligd worden; Tit. 2: 14. Die zichzelven voor ons gegeven heeft, opdat Hij ons verlossen zonde van alle ongerechtigheid, en zichzelven een eigen volk reinigen zoude. Zoo dan, voor diegenen, die Hem de Vader gegeven heeft, voor de schapen, voor zijn volk, en dat zelfs voor zijn eigen bijzonder volk, voor zijne Gemeente, voor zijn lichaam, voor de kinderen Gods, voor diegenen, die geheiligd worden, is Christus gestorven.

Nu, deze zijn de uitverkorenen, voor dewelken alle, en voor dewelken alleen, en voor dewelken een ieder bijzonder, Christus gestorven is, hetzij dat ze voor den dood, hetzij dat ze in den dood, en het zij dat ze na den dood van Christus, volbracht zijnde aan het kruis, eertijds geleefd hebben, nu leven, en leven zullen tot het einde der wereld toe.

Voor allen; Joh. 17:2. Gelijk Gij Hem macht gegeven hebt over alle vleesch, opdat Hij het eeuwige leve geve allen dengenen, die Gij Hem gegeven hebt; Joh. 6:39. Dit is de wil des Vaders, die Mij gezonden heeft, dat Ik van al, wat Hij Mij gegeven heeft, niet verlieze, maar dat Ik dat opwekke ten jongsten dage; Joh. 17:12. Die Gij Mij gegeven hebt, heb Ik bewaard, en niemand van hen is verloren gegaan.

Voor henlieden alleen; Joh. 17: 6. Ik heb uwen naam den menschen geopenbaard, die Gij Mij gegeven hebt uit de wereld; vs. 9. Ik bid voor henlieden; Ik bid niet voor de wereld.

Voor een ieder bijzonder; Rom. 10:9. Indien gij met uwen mond belyjdt den Heere Jezus, en in uw hart gelooft, dat God Hem opgewekt heeft van de dooden, zoo zult gij zalig worden; Gal. 2:20. Die mij lief gehad heeft, en zichzelven voor mij gegeven heeft.

Voor diegenen, die geweest zijn, die daar zijn, en die daar zullen zijn; Hand. 15:11.

Wij gelooven, dat wij door de genade des Heeren Jezu Christi zullen zalig worden, gelijkerwijs als zij; Hebr. 13: 8.

Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde, en in der eeuwigheid; Openb. 13: 8. En datzelve zullen aanbidden alle inwoners der aarde, welker namen niet geschreven zijn in het boek des Ievens, des Lams, hetwelk geslacht is van de grondlegging der wereld. Hoezeer dan de dood Christi, in zichzelven aangemerkt, van deze waardigheid en prijs zij, dat hij een genoegzame prijs en rantsoen kan wezen, om te verlossen allen en een ieder mensch; nochtans, uit die getuigenissen, die wij nu voorgebracht hebben, kan klaar genoeg blijken, dat Christus voor geene anderen gestorven is, dan voor de uitverkorenen.

En voorwaar, dit is een zeer vast bewijs: Voor dewelke Christus niet gebeden heeft, voor dezelve is Hij ook niet gestorven; want zijne opoffering en voorbidding hangen met een onafscheidelijken band aan elkander.

Nu, Hij heeft niet gebeden voor allen en een ieder mensch, want Hij heeft niet gebeden voor de wereld. Zoo is Hij dan derhalve voor allen en een ieder niet gestorven.

Daaruit volgt dan: Dat het geheel valsch is, dat Christus niet alleen voor de uitverkorenen, maar ook voor allen en een ieder mensch, dat is, ook voor de verworpenen, en voor diegenen, die verloren gaan, gestorven zij.

Daarentegen dat het gansch waarachtigst is, dat Jezus Christus gestorven zij voor alle uitverkorenen, en alleen voor de uitverkorenen, dewelke Hem de Vader te verlossen gegeven heeft.

En immers, zoo valsch is het mede, wat de Remonstranten zeggen van de intentie, of van het voorgestelde wit, namelijk dat de intentie of het oogmerk des Vaders, gevende zijnen Zoon in den dood, en des Zoons, den dood lijdende, zij geweest allen en een ieder mensch, even gelijk en even na, door denzelfden te behouden of zalig te maken, hoewel de zaak bij velen anders is uitgevallen door hunne eigene schuld.

Want indien dit het voornemen, beide des Vaders en des Zoons, geweest ware, zoo moest Christus voor allen en een ieder gestorven zijn. Maar er is nu alreede door vele getuigenissen der Schriftuur bewezen, dat Christus gestorven is niet voor een ieder, maar voor velen, voor zijn volk, voor zijne schapen, voor de uitverkorenen, voor zijne Gemeente enz. Waaruit dan volgt, dat dit ook geweest zij het voornemen des Vaders, zijnen Zoon overgevende, en des Zoons, den dood lijdende, dat Hij dezelve, en geene anderen, zoude zalig maken. En dat dit alleen geweest zij de intentie des Vaders, en samen ook des Zoons, getuigt de Schriftuur uitdrukkelijk; Johan. 11:51, 52. Kajaphas heeft geprofeteerd, niet uit zichzelf, maar sprekende door ingeven des H. Geestes, dat het geschieden zonde, dat Jezus zoude sterven, niet alleen voor dit volk, maar opdat Hij de verstrooide kinderen Gods bijeen zoude vergaderen; Gal. 1: 4. Hij heeft zichzelf gegeven voor onze zonden, opdat Hij ons zonde verlossen uit deze tegenwoordige booze wereld, naar den wil Gods en onzes Vaders; Ef. 5:26. Hij heeft zichzelf voor de Gemeente overgegeven, opdat Hij ze heiligen zoude, en opdat Hij ze voor Hem heerlijk stellen zoude; Joh. 3: 16. Hij heeft zijnen eeniggeborenen Zoon gegeven, opdat elk die gelooft, enz.; Joh. 17: 19. En voor dezelve heilig Ik mij zelven, opdat zij ook geheiligd mogen zijn door de waarheid; Tit. 2:14. Die zichzelf geven heeft voor ons, opdat Hij ons zoude verlossen enz.; 1 Petr. 1: 20, 21. Die van te voren geordineerd is, voor de grondlegging der wereld, maar die geopenbaard is in deze laatste tijden om uwentwille, die door Hem Gode gelooft.

Daarenboven, indien het voornemen en het oogmerk Gods des Vaders, zijnen Zoon in den dood overgevende, en des Zoons, den dood lijdende, zij geweest, allen en een ieder door den dood des kruises te behouden, zoo zal het noodwendig moeten geschieden, dat ze allen behouden zullen worden, want de raad Gods kan niet te niet gedaan worden, gelijk het blijkt uit Jes. 46:10; en gelijk breeder bewezen is over het eerste Artikel. Maar zij worden niet allen behouden. Derhalve enz.

Ja, wat meer is, hierin widerspreken de Remonstranten zichzelf, zoo dikwijls als zij zeggen, dat God Christus verordineerd heeft tot een Middelaar, eer Hij eenigen zekeren wil of voornemen had van iemand zalig te maken, en toen Hij nog niets besloten had van die voorwaarde, onder dewelke Hij de menschen wilde zalig maken, zoodat de voldane en volbrachte verwerving overvloedig genoeg hare waardigheid, noodzakelijkheid en nuttigheid konde gehad hebben, al ware het ook geweest, dat de verworvene verlossing nooit aan eenig persoon ware toegeëigend geweest, dat is, alware het, dat er nooit iemand dadelijk behouden werd. Want deze twee dingen kunnen te zamen en te gelijk niet bestaan, namelijk, dat het voornemen en het oogmerk des Vaders, gevende zijnen Zoon over in den dood, zij geweest allen en een ieder de zaligheid te geven, om het rantsoen of den prijs van den dood zijns Zoons; en dat God Christus geordineerd heeft tot een Middelaar, eer Hij eenige zekere wil, voornemen of oogmerk had van iemand zalig te maken.

Beide is het dan valsch, en zelven elkander omstootende.

Dat dit zij geweest het voornemen en het oogmerk Gods des Vaders, zijnen Zoon in den dood overgevende, en des Zoons, den dood lijdende, opdat Hij allen en een ieder mensch zonde zalig maken.

En

Dat God Christus tot een Middelaar geordineerd heeft, eer Hij eenige zekere wil, voornemen of oogmerk had om iemand zalig te maken.

Daarentegen is uit de h. Schriftuur bewezen, dat het gansch waarachtig is, dat het voornemen en het oogmerk Gods, des Vaders en des Zoons, is geweest alleen de uitverkorenen zalig te maken.

En

Dat God Christus tot een Middelaar heeft geordineerd, met een zekeren wil en voornemen en oogmerk om zijne uitverkorenen zalig te maken; welk einde de Vader en de Zoon ook bekomen hebben. Want de raad Gods is niet kunnen te niet gemaakt worden; Jes. 46:10; noch zijne wijsheid heeft kunnen feilen. Daarenboven, het is ook geenszins overeenkomende met de allerhoogste wijsheid Gods, toe te laten, dat in eene zaak, bijzonderlijk van zoo groot gewicht, als daar is de overlevering zijns Zoons in den dood, en als daar ook is het werk der verlossing, iets los en in 't wild, mitsgaders zonder zekere bedoeling, voornemen en raad zoude geschieden.

En alhier helpt den Remonstranten niet, dat zij zeggen, dat door den dood van Christus voor God den Vader verworven zij, eene zekere mogelijkheid en gewilligheid, door hetwelk Hij heeft mogen willen met de menschen een zeker nieuw Verbond aangaan, onder zoodanige voorwaarde en voorgaande afspraak, als het Hem zoude mogen gelieven.

Want zoo verre is het daar van daan, dat ze met dit hun gevonden versiersel de ongerijmdheid hunner leer eenigszins zouden bemantelen of bedekken, dat zij daarentegen niet dan des te meer de valsheid en de leelijkheid er van ontdekken en openbaar maken. Want, gelijk de Schriftuur doorgaans betuigt, geheel andere en veel betere en meer treffelijke daden heeft Christus door zijn dood verworven, namelijk de ware en dadelijke verzoening met God, de vergeving der zonden, de aanneming tot kinderen Gods, het recht van erfgenaamschap des eeuwigen levens, en daarenboven alle die geestelijke zegeningen, tot welker auteur en fontein Hij ons van den Vader geordineerd is; gelijk de Apostel leert, Ef. 1; en ook doorgaans uit de geheele Schriftuur zulks bekend is, en daarbenevens ook in het tweede deel breder zal bewezen worden.

Ja, wat meer is, op dit hun zeer valsch gedichtsel blijven zij zelfs niet altijd staan, als zij namelijk afwijken van dit Artikel, in hetwelk zij zeggen, dat Christus de verzoening de vergeving der zonden, door den dood des kruises, verworven heeft, en niet eenig recht der mogelijkheid of gewilligheid, door hetwelk God zoude mogen willen met de menschen een verbond aangaan, en dat onder de eene of andere voorwaarde, of des geloofs of der werken.

Nademaal deze dingen alle te zamen, als zijnde gedichtselen van 'smenschen hersenen, allerwijdst van Gods Woord afwijken, ja, regelrecht tegen hetzelfde strijden, zoo is het, dat de Broeders van NoordHolland dezelve, als geheel valsch zijnde, verwerpen en voor gruwelen houden.

VAN HET TWEEDE.

In het tweede lid zeggen de Remonstranten, dat allen en ieder de verzoening met God, en de vergeving der zonden verworven zij, maar dat dezelve niet allen en een ieder, maaar alleen den geloovigen toegeëigend worden. Waarvan de Broeders van NoordHolland aldus oordeelen:

Hoe het waar zij, overeenkomende met de h. Schriften,

Dat niemand anders dan de geloovige, dat is, dat alleen de geloovige, der verzoening met God, door den dood van Christus verworven zijnde, en der vergeving der zonden deelachtig warden; en dat de eigen vrucht der verwerping zij de toeëigening.

Daarentegen, dat het valsch zij, en niet overeenkomende met de h. Schriften,

Dat niet alle diegenen der verzoening met God, door den dood van Christus verworven zijnde, en der vergeving der zonden deelachtig worden, voor dewelke Christus dezelve verworven heeft. En dat de toeëigening niet geweest zij het eigen einde der verwerving, of het einde, hetwelk van God eigenlijk voorgenomen en aangemerkt is.

Want de Schriftuur leert openlijk en gansch klaar, dat de verwerving en de toeëigening even wijd

zichzelfen zijn uitstreckende, en dat ze met even wijden en gelijken gang zijn gaande, en dat aan allen en een ieder toegeëigend wordt de verzoening, denwelken Christus dezelve verworven heeft, dat is, alleen den geloovigen, en dat dit einde van God eigenlijk zij voorgenomen en gewild; Jes. 53: 10. Als Hij zijn Ieven voor de misdaad afgelegd heeft, zoo zal Hij zaad zien, en zijne dagen verlengen, en des Heeren voornemen zal door zijne hand voortgaan; vs. 11. En, om den arbeid zijner ziel wil, zal Hij verzadigd worden, en in zijne kennis zal mijn knecht, de Rechtvaardige, velen rechtvaardig maken, want Hij zal hunne ongerechtigheden dragen, enz. Matth. 18:11. De Zoon des menschen is gekomen om te behouden hetgeen verloren was; Joh.

vs. 33. Dat brood Gods is hetgeen, hetwelk van den Hemel nedergedaald is, en hetwelk der wereld het leven geeft. En het brood, hetwelk Ik geven zal, is mijn vleesch, hetwelk Ik geven zal voor het leven der wereld; Rom. 3:24. Door de verlossing, geschied in Jezus Christus; vs. 25. Denwelken God heeft voorgesteld, opdat Hij eene verzoening zoude zijn door het geloot in zijn bloed; Rom. 8: 34. Wie is het, die verdoemt? Christus is diegene, die gestorven is; 1 Cor. 1:30. Christus is ons geworden van God., wijsheid, gerechtigheid, heiligmaking en verlossing; 2 Cor. 5:15. Indien één voor allen gestorven is, zoo zijn zij ook allen gestorven; en Hij is daarom voor allen gestorven, opdat zij, die leven, niet meer zichzelfen leven, maar dengenen, die voor hen gestorven en wederopgestaan is; vs. 18. En dit alles is uit God, die ons met zichzelfen verzoend heeft door Jezus Christus; vs. 19. Want God was in Christus de wereld met zichzelfen verzoenende, haar hare zonden niet toerekenende, vs. 21. Want Hij heeft gemaakt, dat diegene, die geene zonde kende, voor ons zonde zoude zijn, opdat wij rechtvaardigheid Gods zouden worden; Gal. 3:13. Christus heeft ons verlost van den vloek der wet, als Hij voor ons de vloek geworden is; vs. 14. Opdat de zegen Abrahams over de Heidenen komen zoude in Christus Jezus; Gal. 4, vs. 4. Geworden uit eene vrouw, geworden onder de wet; vs. 5. Opdat Hij diegenen, die onder de wet waren, verlossen zoude, opdat wij de aanneming tot kinderen ontvangen zouden; Ef 1:7. In denwelken wij hebben de verlossing door zijn bloed; vs. 9. enz.; Ef. 2: 13. Maar gij, die voortijds verre waart, zijt nu nabij geworden in Christus Jezus, namelijk door het bloed van Christus; vs. 14. Want Hij is onze vrede enz.

Col. 1: 13. Die ons verlost heeft van de macht der duisternis, en ons overgezet heeft in het Rijk zijns welgeliefden Zoons; vs.14. In denwelken wij de verlossing hebben door zijn bloed, enz.; vs. 19. Want het heeft den Vader behaagd, dat in Hem de geheele volheid wonen zoude; vs. 20. En hebbende den vrede gemaakt door het bloed zijns kruises, om door Hem alle dingen te verzoenen met zichzelfen, beide die op aarde en die in de hemelen zijn; vs. 21.

Zoo heeft Hij dan u, die gij voortijds vervreemd en vijanden waart door het verstand in de booze werken, nu verzoend enz.; Heb. 2: 10.

Want het betaamde, dat Hij, om wiens wil alle dingen zijn, en door wien alle dingen zijn, vele kinderen tot de heerlijkheid inleidende, den Vorst hunner zaligheid door lijden volkomen zoude maken; vs. 14. Opdat Hij door den dood te niet maken zoude dengene, die de macht des doods had, dat is, den Duivel; vs. 15. En vrij zonde maken alle diegenen, die met vreeze des doods door hun gansche leven de slavernij onderworpen waren; Heb. 9. vs. 12.

Hij is door zijn eigen bloed eenmaal ingegaan in het heiligdom, eene eeuwige verlossing verkregen hebbende; vs. 14. Hoeveel te meer zal het bloed van Christus. die door den eeuwigen Geest zichzelfen Gode onstraffelijk opgeofferd heeft, uwe consciëntiën reinigen van de doodelijke werken, om den levenden God te dienen; vs. 15.

Derhalve, zoo is Hij ook daarom een Middelaar des Nieuwen Testaments, opdat door tusschenkoming van den dood, tot verlossing van die overtredingen, die onder het eerste Testament waren geweest, de geroepenen de belofte van het eeuwige erfgoed ontvangen zouden.

Heb. 10, vs. 10. Door welken wil wij geheiligd zijn, door de offerande des lichaams van Christus, die eenmaal gedaan is; vs. 14.

Want met eene eenige offerande heeft Hij in der eeuwigheid diegenen geheiligd, die geheiligd warden. Ja, hiertoe behoort de gansche inhoud, en het geheele wit en oogmerk van alle die dingen, dewelke van den Apostel in die twee capittelen des briefs tot de Hebrëen verhandeld worden. 1 Pet. 1, vs. 18. Gij zijt verlost uit uwe ijdele wandeling; vs. 19. Met het dierbare bloed van Christus, het onbevleete en onbesmette.

Nademaal dezelve plaatsen der Schriftuur niet alleen handelen van de verwerving der zaligheid, naar van de zaligheid zelve, of van de daad der zalmgmaking, zoo volgt, dat niet de bloote verwerving, maar de toeëigening der zaligheid en de zaligheid zelve, het voorgesteld wit en het einde geweest zij, hetwelk God Zichzelven voorgesteld heeft gehad, zoowel in de zending, als in de overlevering van Christus. En daar wordt ook openlijk te kennen gegeven, dat de vergeving zelve der zonden, de verlossing van den vloek der wet en van de macht der duisternissen, de rechtvaardigmaking, de heiligmaking, de overvoering in het Rijk des Zoons Gods, de inleiding tot de heerlijkheid, en eindelijk het eeuwige leven, het eigen einde zij der verwerving, en eene vrucht, aan dezelve met een onafscheidelijken en onverbrekelijken band samenhangende; zoodat alle diegenen, voor dewelken Christus, de Middelaar, deze weldaden door zijn dood verworven heeft, de Vader aan alle dezelve, en aan die alleen, dezelve weldaden toeëigent.

En daar kan door geen schijn van reden, noch door een verf van waarschijnlijkheid, deze toeëigening van de verwerving afgezonderd worden.

Want door recht van verwerving wordt eene zaak dengenen eigen, voor dewelken dezelve verworven is, dewijl de schenking of vergunning van de verkregene zaak niet alleen de verwerving vergezelschap, maar ook dezelve maakt en voltrekt. Want anders, voorwaar, kan dezelve geene verwerving geheeten worden of zijn.

Waaruit dan ook dit volgt, dat het een louter gedichtsel is des menschelijken vernufts, en van ijdele en ledige hersenen, wat de Remonstranten gewoon zijn te beuzelen van den volstrekten wil van verwerven, en van den voorwaardelijken wil van toeëigenen.

Want; stellende den volstrekten wil van verwerven; zoo is ook noodig, dat er zij een volstreckte wil van toeëigenen.

En het helpt hen niet, dat zij, om dit hun gedichtsel van de afzondering der toeëigening van de verwerving meer te bevestigen en te omhangen, den dood en de opoffering Christi van zijne opstanding en voorbedding afscheiden; hetwelk zij gewoon zijn te doen, zeggende, dat Christus zichzelven opgeofferd heeft en gestorven zij voor alle menschen in 't gemeen; doch dat Hij weder opgestaan is en voorbidt alleen voor de geloovigen.

Want ditzelve oordeelen de Broederen van NoordHolland mede valsch te zijn.

Dewelke daarentegen verklaren, dat de dood en opoffering Christi, van zijne verrijzenis en voorbedding, in geenerlei wijze noch ten eenigen tijde ooit kunnen afgezonderd worden. En dat de weldaden, zoowel des doods, als der verrijzenis en der voorbedding Christi, beide even verre en even wijd zich uitbreiden, en dat dezelve alleen tot de uitverkorenen en geloovigen behooren.

Hetwelk blijkt uit die getuigenissen der h. Schriftuur, dewelke den dood en de verrijzenis Christi gelijk samen voegen; Joh. 17, vs. 9. Ik bid voor henlieden; Ik bid niet voor de wereld, maar voor diegenen, die Gij Mij gegeven hebt; vs. 19.

En voor henlieden heilig Ik Mijzelven, opdat zij ook geheiligd zijn door de waarheid; Rom. 4: 24. Hij heeft Jezus, onzen Heere, opgewekt van de dooden; vs. 25. Dewelke in den dood overgeleverd is om onzer zonden wil, en opgewekt is om onzer rechtvaardigmaking; Rom. 8:34.

Wie is hij, die verdoemt ?

Christus is diegene, die gestorven is, ja, die ook opgewekt is, die ook is terrechterhand Gods, die ook voor ons voorbidt; Rom. 14, vs. 9. Want daartoe is Christus beide gestorven, en wederopgestaan, en weder levend geworden, opdat Hij beide over dooden en over levenden heerschappij hebben zoude; Heb. 9:12.

Door zijn eigen bloed is Hij eenmaal gegaan in het heiligdom, eene eeuwige verlossing verkregen hebbende; vs. 24.

Want Christus is niet ingegaan in dat heiligdom, dat met handen gemaakt is, maar in den Hemel zelve, om nu te verschijnen voor het aanschijn Gods voor ons; vs. 26. Maar nu is Hij eenmaal in de voleindiging der tijden verschenen, om de zonden te niet te doen, door de opoffering van Zichzelven.

Maar ook in dit stuk zijn de Remonstranten tegen zichzelf strijdig. Want, dat ze hier zeggen, dat de vergeving der zonden niet allen toegeëigend wordt, voor dewelken dezelve verworven is, dunkt ons niet te kunnen bestaan met hetgeen zij elders leeren, namelijk, dat God het gansche menschelijke geslacht in de genade der verzoening aangenomen heeft, en dat Hij met Adam en zijne nakomelingen een verbond der genade gemaakt heeft, in hetwelk Hij belooft vergeving van alle zonden aan alle diegenen, die in hetzelfde verbond zullen blijven en volharden, zoodat Hij niemand, zonder tusschenkomen van de dadelijke zonden, besloten heeft in den val te laten, en af te sluiten van de hope der zaligheid, en diensvolgens, dat er niemand van God is verworpen, en geordineerd tot de hel, anders dan om zijne eigene zonde, dewelke Hij had kunnen nalaten.

Want, voorwaar, daar is geen nieuw verbond der genade van God kunnen gemaakt worden met den zondigen mensch, en de erfzonde is niet tot zooverre toe vergeven kunnen worden, dat ze niet zoude verdoemen, zonder dadelijke toeëigening der voldoening en der verdienste Christi; of zij moesten, behalve de verdienste Christi, eenandere oorzaak en fontein stellen, waaruit de genade des nieuwen verbonds en de vergeving der erfzonde zij voortkomende en voortvloeiende. Hoe dit gansch vreemd en strijdig zij tegen de h. Schriftuur, kan genoegzaam uit vele bovenverhaalde getuigenissen blijken.

Uit dit alles achten de Broederen van NoordHolland klaar en kenlijk te wezen, dat dit tweede Artikel der Remonstranten; hetzij dat hetzelfde eenvoudig aangemerkt wordt, gelijk het daar ligt, of dat het aangemerkt worde, even gelijk de Remonstranten, in de Haagsche Conferentie, en in hunne overgeleverde Artikelen, en in andere openbaar uitgegevene schriften datzelve verklaren; vele onrechtzinnige stukken vervat, die openbaar valsch zijn, en die onder malkander en met de h. Schriftuur regelrecht zijn strijdende, die ook strijdig zijn tegen Gods eere, en die daarbenevens ook schadelijk zijn voor de Godvruchtigheid, en de zaligheid der menschen.

Deze moeten derhalve ook in geenerlei wijze geleden worden in de Gereformeerde Kerken, en bijzonderlijk in diegenen, dewelken eenigen kerkelijken dienst bedienen; opdat alzoo ongeschonden en onbevlekt blijve Gode zijne eere, Godes Woord zijne waarheid, en het geloof en de Godvruchtigheid hunne zuiverheid.

TOT EEN AANHANGSEL VOEGEN DE BROEDEREN VAN NOORDHOLLAND HIERBIJ.

Hoe dit Artikel niet op zijn eigen behoorlijke plaats gesteld zij, indien gij de orde der besluiten aanmerkt, dewelke Arminius verdicht heeft, en dewelke de Remonstranten ook volgen. Want dit Artikel moest gesteld worden op de eerste plaats, alzoo datzelve hunlieder eerste besluit vervat. Daarentegen moest het eerste Artikel of in de tweede of in de laatste plaats gesteld worden. Maar of zulks niet op loosheid en met zekeren voorbedachten raad geschied zij, daaraan mag men met recht twifelen, namelijk, opdat het niet zoude schijnen de orde der zaligheid, ons beschreven in de Schriftuur, en tot nu toe in de Gereformeerde Kerken wel en nuttiglijk gehouden, om te keeren en te veranderen.

HET ONDERZOEK EN OORDEEL DER BROEDEREN VAN ZEELAND. OVER HET TWEDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN,

HETWELK HANDELT VAN DE VERLOSSING DES MENSCHELIJKEN GESLACHTS, GESCHIED DOOR DEN DOOD CHRISTI.

HET SCHRIFTMATIG GEVOELEN.

I.

Hoewel wij belijden, dat het rantsoen des doods Christi genoegzaam zij in zichzelf, om uit te wisschen de zonden van allen en een ieder mensch; nochtans is de volstrekke wil en het voornemen des Vaders, zijnen eenig geborenen Zoon in den dood gevende, en des Zoons, denzelven lijdende,

geweest, het rantsoen der verlossing te betalen voor alle de uitverkorenen, en voor dezelve alleen.

II

En diensvolgens zoo is de verzoening en de zaligheid, door den dood Christi verworven, alleenlijk voor alle de uitverkorenen, en wordt aan dezelve alleen zekerlijk en onfeilbaarlijk toegeëigend.

Dit eerste Artikel bewijzen wij aldus uit het Woord Gods.

Joh. 10, vs. 14, 15. Ik ben die goede Herder, en stel mijn leven voor de schapen. En vs. 18. Dit gebod heb Ik ontvangen van mijnen Vader. Waaruit bewezen wordt, dat Christus, door het bevel zijns Vaders, zijn leven gesteld heeft voor de schapen, en niet voor anderen. Joh. 11, vs. 51, 52. Kajafas profeteerde, dat het geschieden zoude, dat Jezus voor dat volk zoude sterven; En niet alleen voor dat volk, maar ook, opdat Hij de verstrooide kinderen Gods bijeen zoude vergaderen.

Waaruit blijkt, dat Christus door zijn dood dit tot zijn voorgestelde wit en oogmerk gehad heeft, dat Hij de verstrooide kinderen Gods bijeen zonde vergaderen, dewelke alleen zijn de uitverkorenen.

Rom. 5, vs. 5. De liefde Gods is in onze harten uitgestort door den H. Geest, die ons gegeven is; en vs. 8. God geeft aanbeveling van zijne liefde jegens ons, dat Christus voor ons gestorven is, als wij nog zondaars waren. Waaruit dan volgt, dat Christus voor diegenen gestorven zij, dewelke de Vader met zijne allerhoogste en zaligmakende liefde omhelst, dewelke alleen de uitverkorenen zijn. Vergelijkt hierbij hetgeen daar staat Joh. 15, vs. 13. Niemand heeft meerdere liefde dan deze, dat iemand zijn leven zet voor zijne vrienden.

Ef. 5, vs. 25. Christus heeft zijne Gemeente lief gehad, en zichzelf voor haar overgegeven.

Waaruit kenlijk blijkt, dat Christus alleen gestorven is voor zijne Gemeente, als zijne lieve en welbeminde Bruid, aan dewelke Hij Zichzelf verloofd heeft in eeuwigheid, in gerechtigheid, oordeel, goedertierenheid en barmhartigheid; Hos. 2:19. Voegt hierbij Hand. 20, vs. 28. God heeft zijne Gemeente verkregen door zijn eigen bloed.

Openb. 5, vs. 9. Want gij zijt geslacht, en hebt ons Gode gekocht door uw bloed uit alle geslacht, en volk en natie. Hieruit is blijkelyk, dat niet allen en een ieder door den dood Christi verlost zijn, maar alleen sommigen uit alle natiën, dewelke zijn alleen de uitverkorenen.

VOLGEN EENIGE REDENEN, GETOGEN UIT DE H. SCHRIFTUUR.

I.

Indien de verlossing, door Christus geschied, voortvloeit uit de verkiezing, zoo behoort dan dezelve alleen tot de uitverkorenen. Maar het eerste deel' is waar; Ef. 1: 7. In dewelken wij hebben de verlossing door zijn bloed.

Alwaar de Apostel openlijk de verlossing afzondert van de verkiezing Gods. Ziet hier benevens vs. 4, 5, 6 en 9. Derhalve is ook het laatste deel waar.

II.

Indien Christus betaald heeft het rantsoen der verlossing voor allen en een ieder, zoo moeten dan allen en een ieder zalig worden, en niemand verloren gaan. Nu, niet allen en een ieder worden zalig, ja, wat meer is, velen gaan verloren.

Derhalve enz. Heteerste deel is buiten allen twijfel waar, en blijkelyk uit de gerechtigheid Gods, dewelke anderszins de verdoemden ongerechtiglijk zonde straffen, als voor dewelken Christus, naar het gevoelen der Remonstranten, het rantsoen der verlossing betaald heeft.

III.

Indien allen en een iegelijk mensch de verzoening met God, en de vergeving der zonden verworven zij, zoo moet het woord der verzoening ook allen en een ieder verkondigd worden. Maar dit achterste is valsch. Derhalve ook het voorste. Het eerste deel van deze sluitrede wordt bewezen uit 2 Cor. 5, vs. 19, 20; alwaar de verzoening der wereld, en de verkondiging van het woord der verzoening van den Apostel samen gevoegd worden.

Het tweede deel wordt bewezen uit Hand. 16, vs. 7; alwaar de H. Geest niet toe laat, dat de Apostel gaat in Bithynië om het Evangelie te verkondigen. Voegt hierbij Ps. 147, in 't laatste vs., en Hand. 14, vs. 16.

Het tweede Artikel bewijzen wij aldus.

Jes. 53, vs. 10. Des Heeren welbehagen zal door Hem gelukkiglijk voortgaan; en vs. 11. Waarom zijne ziel gearbeid heeft, zal Bij zien, en verzadigd worden, en door zijne kennis zal mijn Knecht, de Rechtvaardige, velen rechtvaardigen, derwelker ongerechtigheden Hij gedragen heeft. Uit deze plaats wordt besloten, dat de Vader bekomen heeft, hetgeen Hij tot zijn oogmerk voorgenomen heeft, en dat de Zoon ook zulks bekomen heeft, waarvoor zijne ziel gearbeid heeft, namelijk de zaligheid der uitverkorenen, naar welke Hij gehongerd en gedorst heeft. Daar volgt ook kenlijk uit de voorverhaalde laatste woorden, dat diegenen, welker ongerechtigheid Christus gedragen heeft, ook inderdaad waarlijk gerechtvaardigd worden.

Joh. 6, vs. 33. Christus is dat brood Gods, dat van den hemel afgekomen is, en de wereld dat leven geeft. Hieruit blijkt, dat Christus niet alleen door zijn dood het leven verkrijgt, maar ook inderdaad dengenen geeft, voor dewelken Hij hetzelfde verworven of verkregen heeft.

Rom. 8: 32. Diegene, die zijnen eigenen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, hoe zoude Hij dan niet met Hem ons alles schenken? Hieruit blijkt, dat de toeëigening der verdiensten des doods Christi met alle derzelver weldaden, van de verwerving der zaligheid in geenerlei wijze kunnen afgescheiden worden, maar dat ze te zamen met eenen onverbrekelijken band aan malkander hangen, en dat ze alleen tot de uitverkoren behooren.

2. Cor. 5:19. God was in Christus de wereld met Zichzelven verzoenende, hunlieden hunne zonden niet toerekenende. Hieruit volgt onwedersprekelijk, dat alle diegenen, dewelken de Vader met Zichzelven verzoend heeft door den dood zijns Zoons, ook inderdaad de vergeving der zonden ontvangen.

In den Brief tot de Hebrëen leert de Apostel doorgaans, dat Christus aan alle degenen, aan dewelke Hij door zijn bloed de zaligheid verworven heeft, ook metterdaad zijne verdienste toeëigent, en dat Hij dezelve door zijnen Geest heiligt. Als, bij voorbeeld:

Heb. 2: 14, 15. Opdat Hij door den dood te niet zonde doen dengene, die de heerschappij des doods heeft, dat is, de Duivel, en vrij zoude maken alle diegenen, die met vreeze des doods hun gansche leven, der slavernij onderworpen waren.

Ingelijks Heb. 9:14. Hoeveel te meer zal het bloed Christi uwlieder conscientie reinigen van de doode werken, om den levenden God te dienen; en vs. 15. Christus is daarom een Middelaar des Nieuwen Verbonds, opdat de geroepenen de beloften des eeuwigen erfgoeds ontvangen zouden; en vs. 26. Christus is geopenbaard door de opoffering van Zichzelven om de zonde te niet te doen; en Heb. 10:14. Door ééne opoffering heeft Hij in der eeuwigheid diegenen geheiligd, die geheiligd worden.

VOLGEN EENIGE REDENEN, DATZELVE BEWIJZENDE.

I.

De verlossing vervat de vergeving der zonden.

Ef. 1, vs. 7. In denwelken wij de verlossing hebben door zijn bloed, namelijk de vergeving der misdaden. Voegt hierbij Col. 1, vs. 14. Derhalve, zooveel als er door den dood van Christus verlost zijn, dezelve hebben tevens ook de vergeving der zonden.

II.

Christus is de Zaligmaker zijns lichaams, dat is der Gemeente; Ef. 5, vs. 23. Derhalve heeft Hij voor zijne Gemeente niet alleende zaligheid verworven, maar geeft dezelve ook inderdaad.

III.

Christus is de Middelaar des Nieuwen Verbonds, waarvan melding gemaakt wordt der. 31, vs. 31; hetwelk Hij ook door zijn dood bevestigd heeft.

Nu, in dit verbond worden aan de bondgenoten beloofd, de vergiffenis der zonden, en de heiligmaking des Geestes, dewelke waarlijk inderdaad anders niet zijn, dan eene toeëigening van de verworvene zaligheid.

IV.

Voor dewelken Christus gestorven is, dezelve gevoelen waarlijk inderdaad de kracht des doods Christi om de zonde te dooden, en worden Koningen en Priesters Gode, den Vader: Rom. 6: 5, 6. De oude mensch, die in ons is, die is met Hem gekruist, opdat het lichaam der zonde krachteloos gemaakt worde, opdat wij voortaan niet meer de zonde dienen; en 2 Cor. 5:15. Indien één voor allen gestorven is, zoo zijn zij ook allen met Hem gestorven; opdat zij, die leven, voortaan niet meer zichzelf leven, maar dengenen, die voor hen gestorven is, en weder opgestaan is; Openb. 5. vs. 10. Want gij zijt geslacht, en hebt ons Gode gekocht door uw bloed, en hebt ons gemaakt onzen Gode Koningen en Priesters.

V.

Voor dewelken Christus gestorven is, verwervende de zaligheid, voor dezelve is Hij weder opgestaan, toeëigenende de verworvene zaligheid. Wordt bewezen Rom. 6, vs. 5, 6. Want, zoo wij Hem ingeplant zijn, door de gelijkmaking zijns doods, zoo zullen wij ook in Hem ingeplant zijn door de gelijkmaking zijner opstanding; en vs. 8. En is het, dat wij met Christus gestorven zijn, zoo gelooven wij, dat het ook geschieden zal, dat wij met Hem zullen leven; en Rom. 8: 34. Wie is hij, die verdoemt? Christus is diegene, die gestorven is, ja, die ook opgewekt is. En 2 Cor. 5: 15. Opdat zij, die leven, voortaan niet meer zichzelf leven, maar dengenen, die voor hen gestorven is en wederopgestaan is.

VI.

Welker voorspreker Christus is bij den Vader, voor dezelve alleen is Hij de verzoening. De reden is: want het behoort tot een en denzelfden Priester voor het volk te bidden, en offerande te doen. Maar Christus is alleen een Voorspreker voor diegenen, dewelken Hem de Vader gegeven heeft, en niet voor de wereld.

Derhalve, enz. Het tweede deel wordt bewezen uit Joh. 17, vs. 9. Ik bid voor diegenen, die Gij Mij gegeven hebt; ik bid niet voor de wereld; Rom. 8: 34. Wie is hij, die verdoemt? Christus is diegene, die gestorven is, ja, die ook opgewekt is, die ook ter rechterhand Gods is, die ook voor ons bidt. Insgelijks 1 Joh. 2, vs. 1, 2. Wij hebben eenen Voorspreker, Jezus Christus, en dezelve is de verzoening voor onze zonden.

VERWERPING VAN HET ONSCHRIFTMATIG GEVOELEN.

I.

Wij oordeelen, dat de Remonstranten dwalen, dewelke zeggen, dat Christus voor allen en een ieder mensch, volgens het besluit, den wil, en de genade Gods, des Vaders, betaald heeft den prijs van het rantsoen. In hunne overgeleverde schriften, aangaande het tweede Artikel, eerste Thes.

II.

Voorts, als zij zeggen, dat Christus door zijn bloed alleen voor den Vader verkregen heeft het recht en de macht van de eeuwige verlossing, mitsgaders van de zaligheid te geven, onder zoodanige voorwaarden, als Hem goeddunken zoude.

Antwoord aan die van Walch. p. 47; Grevinch. tegen Amesius pag. 9 reg. 9. Of, gelijk Episcopus zegt: Dat tot nu toe de menschen door den dood Christi met God verzoend zijn geweest, zoodat Hij voortaan, niettegenstaande zijne gerechtigheid, hunlieden heeft willen geven de hope der zaligheid, en ook de deur der zaligheid heeft willen openen, of een nieuw verbond met hen heeft willen maken, in

welk verbond Hij besloten heeft de hope des levens aan de menschen te geven onder deze voorwaarde: indien ze de gerechtigheid beminnen en de zonde haten.

In zijn gedrukte Artik. pag. 19; Thess. 7, 8.

III.

Als zij zeggen, dat God aan allen en een ieder mensch de zaligheid zonder onderscheid heeft willen geven, als namelijk, zoowel aan Farao, als aan Abraham, zoowel aan Judas, als aan Petrus, alhoewel de zaak bij velen door hunne eigene schuld anders is uitvallende. En derhalve, dat Christus ook zij een Priester van alle menschen, zelfs ook van Farao, zooveel het werk der opoffering aangaat.

Antwoord aan die van Walch. pag. 49; Grevinch. tegen Ames. pag. 48.

IV.

Als zij zeggen, dat Christus even gelijk en even na voor alle zondige menschen gestorven zij, maar dat Hij weder opgestaan is en voorbidt met een voornemen van zalig te maken, even gelijk en even na alleen voor de geloovigen.

Aan die van Walch. pag. 50, 51.

V.

Wij verwerpen ook het gevoelen van Adrianus van den Borre, dewelke zegt, dat God het geheele menschelijke geslacht in de genade der verzoening aangenomen heeft, en met Adam en alle zijne nakomelingen een verbond der genade gemaakt heeft, in hetwelk Hij vergeving der zonden belooft aan alle degenen, die in hetzelfde verbond zullen blijven staan, en hetzelfde niet zullen overtreden of verbreken. Welk gevoelen ook Arminius niet duisterlijk toe staat in zijn Antw. op de 31 vraag, pag. 117; en Johan. Arnold., dewelke zegt, dat Adam niet minder den persoon van het gansche menschelijke geslacht gedragen heeft in het tweede verbond, hetwelk der wet en der werken is, nademaal hij in beide de verbonden de stam des menschelijken geslachtsgeweest is. Tegen Tilen. pag. 232. En van deze dwaling zijn niet vreemd de andere Remonstranten, dewelke allen in het gemeen en doorgaans gevoelen, dat Christus de erfzonde uitgewischt heeft voor het gansche menschelijke geslacht. En in hunne eerste overgeleverde verklaring aangaande het eerste Artikel, zeggen zij uitdrukkelijk, dat niemand van het eeuwige leven, of van de middelen, daartoe genoegzaam zijnde, verworpen zij, door eenig volstrekt voor henegaand besluit, maar dat de verdienste Christi, de roepingen, en alle de gaven des Geestes, aan allen kunnen bevorderlijk wezen ter zaligheid, en inderdaad waarlijk ook bevorderen, tenzij zij zelven deze, door misbruik er van, tot hun eigen verderf keeren.

VI.

Wij oordeelen, dat de Remonstranten dwalen, zoo wanneer zij zeggen, dat God, de Vader, Christus tot een Middelaar verordineerd heeft, eer Hij eenige wil, of zeker voornemen had van eenig mensch met name zalig te maken, gelijk blijkt uit de orde der besluiten, dewelke zij doorgaans in 't gemeen stellen; en ook in de Artik. van Episcopus over de Verlossing, Thes. 12, pag. 20; zoodat zij ook durven zeggen, dat de ' gedane en nu volbrachte verkrijgingsovervloedig genoeg zoude kunnen behouden hebben hare waardigheid, noodwendigheid en nuttigheid, al ware het ook geweest, dat de verkregene verlossing nooit aan eenigen bizonderen persoon ware toegeëigend geweest, zoodat dezelve voor allen heeft kunnen verkregen zijn, en nochtans aan niemand toegeëigend worden. Grevinch. tegen Ames, pag. 8, 9; reg. 11; en pag. 14; reg. 7.

VII.

Eindelijk, als zij zeggen, dat God, de Vader, Christus tot een Middelaar verordineerd heeft, toen Hij nog niets besloten had van eenige voorwaarde, onder dewelke Hij den mensch wilde zalig maken; zoodat, toen het werk der opoffering nu gedaan en volbracht was, nog geheel aan Hem stond, om tot bekoming der zaligheid voor te schrijven zoodanige voorwaarde, als Hem beliefte, hetzij der werken, of des geloofs.

Arminius tegen Perkins, pag. 76, reg. 18; Grevinch. pag. 9, reg. 7; en 15, reg. 7; en pag. 415, reg. 11. En dit alles regelrecht tegen den Apostel; Gal. 2, vers 21. Indien de gerechtigheid is door de wet, zoo is Christus te vergeefs gestorven.

AUGUSTINUS TEGEN JULIANUS; LIB. 3, CAP. 3.

Zij werden gelost, maar niet bevrijd; zij werden gewasschen maar niet afgewasschen. Dit zijn de ongerijmde vreemdigheden van ulieder gevoelens; dit zijn de wonderspreuken van de Pelagiaansche Ketters, enz. Maar ik vraag u: kan die lossing verstaan worden anders dan dat ons van den booze verlost diegene, die Israël verlost van alle hunne ongerechtigheden? Want daar lossing genoemd wordt, daar wordt ook verstaan rantsoen, en welke is dat rantsoen anders dan het dierbare bloed des onbevleeten Lams, Jezu Christi? Nu, aangaande dit rantsoen; wat vragen wij eenen anderen, waarom het vergoten zij? Laat die onsverlost heeft zelf antwoorden, laat die ons gekocht heeft zelf zeggen: Dit is, zegt Hij, mijn bloed, hetwelk voor velen vergoten wordt tot vergeving der zonden. Gaat nog voort, gaat nog voort; en, gelijk gij zegt, zij worden in het Sacrament des Zaligmakers gedoopt, maar zij worden niet zalig gemaakt; zij worden met het rantsoen gelost, maar zij worden niet bevrijd; zegt ook alzoo: Het bloed wordt voor hen vergoten tot vergeving der zonden, maar door geene vergeving der zonden worden zij gereinigd. Wondere dingen zijn het, die gij zegt; nieuwe dingen zijn het, die gij zegt; valsche dingen zijn het, die gij zegt.

HET OORDEEL DER BROEDEREN VAN DE PROVINCIE VAN UTRECHT. OVER HET TWEEDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN.

Onschriftmatige Stellingen, genomen uit het tweede Artikel der Remonstranten, mitsgaders uit de verklaringen daarover gedaan, in verscheidene schriften, van henlieden overgegeven, en in verscheidene boeken, door hen in openbaren druk gebracht; tegen dewelke gesteld worden de Schriftmatige Tegenstellingen met de h. Schriftuur overeenkomende.

Onschriftmatige Stellingen.

I.

De wil en het voornemen des Vaders, in het overgeven zijns a Zoons in den dood, is geweest allen en, een ieder mensch, zoowel b die verloren gaan, als die zalig zullen worden, c de zaligheid of het eeuwige leven te geven d.

a. Nederd. Confer. pag. 118, in het midden. In hunne overgeleverde Verklaringen over het tweede Artikel, Thes. 1.

b. Tegen die van Walch. p.51, laatste regel.

c. In hetzelfde schrift, reg. 2.

d. In hetzelfde, laatste regel.

II.

Dit is geweest de voorwaardelijke wil Gods, en niet de volstreckte a.

a. Tegen die van Walch. pag. 52, reg. 2. Utrechtsche Remonstranten in hunne aantekeningen op de Stellingen, aangaande het tweede Artikel, omtrent het einde, bij § 2.

Schriftmatige Tegenstellingen.

I..

De wil en het voornemen des Vaders, in het overgeven zijns Zoons in den dood, is niet geweest allen en een ieder mensch, zoowel die verloren gaan, als die zalig zullen worden, de zaligheid of het eeuwige leven te geven.

II.

Indien dit de wil en het voornemen Gods, in het overgeven zijns Zoons in den dood, niet geweest is, zoo is het ook niet geweest noch volstrekt, noch voorwaardelijk. Want van alle zaken waarvan men het wezen ontkent, daarvan moet ook noodwendiglijk allerlei wijze van het wezen weggenomen worden.

III.

Het voornemen van Christus, in den dood te lijden, is geweest a, alle menschen, of bijzondere personen zalig b te maken, zoowel diegenen, die verloren gaan, als diegenen, die zalig worden. e Of: Christus is voor Kaïn en Abel, voor Judas en Petrus, aangemerkt zijnde zonder onderscheid in den gemeenen stand des vals en der zonde, den dood gestorven d.

a. Nederd. Confer. pag. 158, reg. 17; Latijnsche Bertü, pag. 17G, reg. 23, 24.

b. Tegen die van Walcheren, pag. 51, reg. 2, 3.

c. In hetzelfde schrift, aan de zelfde plaats.

d. In hetzelfde schrift, reg. 11, en vervolgens.

IV.

Christus is voor allen en een ieder mensch gestorven, en heeft voor een ieder de a verzoening met God, en de vergeving der zonden verdiend, en b verworven, en heeft de c gerechtigheid Gods voor de zondenvan een ieder voldaan, al is het d, dat ze niet aan allen en een ieder, voor dewelke dezelve verworven zijn, toegeëigend worden e.

a. Artikel 11.

b. Aan dezelfde plaats, en in de overgeleverde verklaringen, Thes. 3. Utrechtsche Remonstranten in de aantekeningen over het tweede Artikel, bl. 2, reg. 3, 4.

c. Tegen die van Walch. pag. 51.

d. Utrechtsche Remonstranten aan dezelfde plaats, bl. 2, a. reg. 11, van het einde.

e. Artikel 11. Utrechtsche Remonstranten aan dezelfde plaats, bl. 2, b. reg. 8, 9.

V.

Diensvolgens heeft God, de Vader, die door de verdienste des doods Christi met het gansche menschelijke geslacht verzoend is, een a nieuw verbond der genade, met alle en een iegelijk der zondige menschen, zijnde te zamen der verdoemenis onderworpen, kunnen en willen maken, b dewijl het rantsoen der verlossing, hetwelk Christus aan God den Vader geofferd heeft, in zichzelf genoegzaam zij om het gansche menschelijke geslacht te verlossen c.

III.

Het voornemen van Christus, in den dood te lijden, is niet geweest, alle menschen, of bijzondere personen der menschen zalig te maken, zoowel diegenen, die verloren gaan, als diegenen, die zalig worden. Christus is voor Kaïn en Abel, voor Judas en Petrus, zonder onderscheid, den dood niet gestorven.

IV.

Christus is voor allen en een ieder mensch niet gestorven, en heeft voor een ieder de verzoening met God, en de vergiffenis der zonden niet verdiend, noch verkregen, en heeft de gerechtigheid Gods voor eens ieders zonden niet voldaan, maar diegenen, voor dewelken Hij de verzoening met God en de vergeving der zonden verdiend heeft door zijne allervolkomenste voldoening, aan dezelven allen en een ieder doet Hij ook de toeëigening er van.

V.

Diensvolgens heeft God de Vader, die door de verdienste des doods Christi met het gansche menschelijke geslacht niet is verzoend, geen nieuw verbond met ieder zondig mensch, onder de verdoemenis zijnde, willen maken. Want al is het, dat het rantsoen der verlossing, hetwelk Christus aan God den Vader opgeofferd heeft, in zichzelf, overmits de waardigheid des persoons (want Hij is waar en eeuwig God, ook waar en allervolkomenst rechtvaardig mensch),

a. In de overgeleverde Verklaring Thes. 2. b. In hetzelfde schrift, aan dezelfde plaats. c. In hetzelfde schrift, Thes. 1, en in het groote schrift, gisteren overgeleverd.

allergenoegzaamst zij, om het geheele menschelijke geslacht te verlossen, evenwel nochtans komt de kracht en de vrucht van zijn rantsoen alleen tot de uitverkorenen.

VI.

Aangezien God het geheele menschelijke geslacht in de genade der verzoening aangenomen heeft, en met Adam en met een iegelijk zijner nakomelingen het verbond der genade opgericht heelt, zoo is het, dat niemand, noch jong kind, noch volwassene, om der erfzonde wil de verdoemenis onderworpen is a.

a. Armin. en Borch. op het 31e Art., pag. 117, 11. De Utrechtsche Remonstranten in de aantekeningen over de Steil. van de Predestinatie, tot de 4e Stell. toe, omtrent het einde.

VI.

God heeft het geheele menschelijke geslacht niet aangenomen in de genade der verzoening, en heeft met allen en een ieder der nakomelingen Adams, geen verbond der genade opgericht. En om de erfzonde zijn alle en een iegelijk der jonge kinderen de verdoemenis onderworpen.

HET OORDEEL DER BROEDEREN VAN UTRECHT OVER

DE BOVEN GESCHREVENE STELLINGEN EN TEGENSTELLINGEN.

Deze stellingen der Remonstranten, van den dood Christi, en van het oogmerk en voornemen des Vaders en van Christus in denzelven, enz. oordeelen wij te zijn strijdig tegen de h. Schriftuur, en ook lasterlijk tegen de eere Christi' en de zaligmakende genade Gods, en ook eindelijk onbekwaam en geenszins dienstig tot den waren en vasten troost der ware geloovigen, en diensvolgens zoodanige, dewelke in de Gereformeerde Gemeenten. Gods geenszins zijn te verdragen.

En de tegenstellingen, daar tegenovergesteld zijnde, verklaren wij te zijn overeenkomende met de H. Schriftuur, en zoodanige, die noodig zijn te prijzen en te verheffen de eere Christi, en de zaligmakende genade Gods, en die ook gansch nuttig en bekwaam zijn om de ware geloovigen grondiglijk en zekerlijk te vertroosten; en diensvolgens oordeelen wij, dat de leer, daarin vervat, in de Gereformeerde Kerken Gods, voortaan behoore openbaarlijk en ook in het bijzonder geleerd te worden.

ALS REDENEN ONZES OORDEELS GEVEN WIJ, ONDER VELE ANDERE, DEZE.

I.

Opdat wij van het laatste beginnen, zoo bewijzen wij, dat deze stellingen gansch onbekwaam zijn, om de ware geloovigen te vertroosten door eene krachtige reden, die men uit hunne leer noodwendig zal moeten nemen. Want, laat daar een ware geloovige zijn, die vanwege zijne zonde van harte benauwd is, en vanwege dezelve zeer bewogen en verslagen is; om denzelven op te richten, te verkwikken en te vertroosten, en om hem te bewaren en te beschermen tegen den pijl der wanhoop, zoo is het, dat men op deze wijze, volgens de leer der Remonstranten, de reden der vertroosting zal moeten stellen.

Die voor allen en een ieder mensch is gestorven, is ook voor u, gij N., gestorven. Maar Christus is voor allen en een ieder mensch gestorven. Derhalve enz. Zal dit wel een vaste burcht en vesting zijn tegen de wanhoop?

Laat het zoo zijn, dat Christus voor allen en een ieder gestorven zij, wat helpt mij, dat ik dat wete, tenzij ik ook wete, dat de zaligheid, die voor mij verkregen is, mij ook toegeëigend worde?

Derhalve, zoo is de leer van de algemeenheid der verwerving, om de ware geloovigen te vertroosten, gansch onbekwaam. Ja, zelfs met deze gevolgrede zonde Judas zichzelve ook kunnen vertroost hebben, die nochtans verdoemd is. Daarentegen geven deze tegenstellingen den waren geloovigen eenen allervasten en allerzekersten troost. Want, op deze wijze zal een waar geloovige zijn besluit maken. Die allen en een ieder, voor dewelken Christus gestorven is, hebben vergeving der zonden, en zijn met God verzoend; want dit is de stem des ganschen Evangeliums.

Maar Christus is voor mij gestorven. Doch waaruit blijkt zulks? Daaruit, overmits ik waarlijk in Christus geloof; want tusschen het ware geloof, en tusschen den dood Christi is een onderling opzicht tot elkander. De Evangelische beloften zijn wel algemeen, maar niet rechtstreeks, zoodat ze tot een ieder stuk in het algemeen behooren; maar dezelve behooren tot allen en een ieder der geloovigen en uitverkorenen. Want voor deze allen, en voor een ieder derzelven, en voor dezelve alleen (gelijk wij namaals zullen zeggen en bewijzen) is Christus gestorven.

II.

Deze stellingen zijn ook. lasterlijk tegen Christus, en tegen de eere Gods. Want indien Christus zijn wit en oogmerk niet gehad heeft, van aan alle diegenen de verzoening met God toe te eigenen, voor dewelken Hij voorgenomen had dezelve te verwerven; indien Hij ook de zaligheid aan alle diegenen, voor dewelken Hij dezelve verworven heeft, niet toeëigent; voorwaar, alsdan zal Christus geen volkomen, maar een onvolkomen Zaligmaker zijn. Nu, zulks is valsch en lasterlijk, en overluidt de gansche Schriftuur wedersprekende; Heb. 7: 23; Matth. 1: 27. De reden van het gevolg blijkt; want tot de voltrekking der zaligheid is de bloote verwerving er van alleen niet genoegzaam, maar daar is ook noodig de toeëigening derzelve. Wijders, met deze leer der Remonstranten wordt grootelijks de eere Gods verkort. De reden is deze; want aan den mensch moet men toeschrijven, is het niet de geheele toeëigening, ten minste zal het wezen een gedeelte der toeëigening van de verworvene zaligheid, en alzoo zal hij stof hebben om van zichzelve te roemen.

III.

Zeggen wij, dat deze stellingen strijdig zijn tegen de h. Schriftuur. Nergens leert de Schriftuur, dat het voornemen Gods, in het overgeven zijns Zoons in den dood, zij geweest, een ieder de zaligheid te geven, maar leert, dat zijn voornemen is geweest de zaligheid te geven aan de uitverkorenen, aan degenen, dewelken Hij aan zijnen Zoon gegeven heeft.

Joh. 17:2. Gij hebt Hem (namelijk uwen Zoon) macht gegeven over alle vleesch, opdat Hij dengenen, die Gij Hem gegeven hebt, eeuwige leven geve. Zoo is er dan geen ander voornemen des Vaders geweest, dan het eeuwige leven den uitverkorenen te geven; want Christus onderscheidt diegenen, die Hem zijn Vader gegeven heeft, merkelyk van alle vleesch. Het is wel waar, dat de Vader gewild heeft, dat de Zoon macht zoude hebben in het gemeen over alle vleesch, ja, in Hemel en op aarde; Matth. 28; maar dezelve Vader heeft mede gewild, dat de Zoon particulierlyk of bizonderlyk ook aan diegenen het leven zoude geven, die Hij Hem gegeven heeft, en niet in 't gemeen aan alle vleesch.

Joh. 6:40. Dit is de wil desgenen, die Mij gezonden heeft, opdat al diegene, die den Zoon ziet, en in Hem gelooft, het eeuwige leven hebbe. Alzoo Joh. 3: 16. De wil dan en het voornemen des Vaders, in de zending zijns Zoons, is geweest de zaligheid niet aan een ieder, maar aan de geloovigen alleen te geven. Rom. 8: 31, 32. Die zijnen eigenen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons overgegeven; wie zal de uitverkorenen Gods beschuldigen; wie is hij, die verdoemt? Zoo is dan het voornemen des Vaders geweest, niet dat ieder mensch, maar dat alleen de uitverkorenen van de verdoemenis zouden bevrijd zijn en zalig worden.

Voegt hierbij ook deze reden. Indien het voornemen des Vaders, in zijnen Zoon over te geven, is geweest allen en een ieder mensch, de zaligheid te geven, zoo zonde Hij ook een ieder de middelen geven, noodig zijnde om de zaligheid te bekomen.

Reden. De Vader wil niemand de zaligheid geven zonder middelen; 1 Tim. 2: 6. Maar aan een ieder geeft Hij die middelen niet; want aan een ieder verkondigt Hij het Evangelie niet, noch ook wordt

aan een ieder, aan denwelke hetzelfde wordt verkondigd het geloof gegeven. Ulieden is het gegeven; anderen is het niet gegeven. Daar geloofden zooveel als er geordineerd waren, enz. Derhalve zoo is ook het voornemen des Vaders in den dood zijns Zoons niet geweest een ieder het leven te geven.

Zoo is dan de eerste stelling valsch, en strijdt tegen de h. Schriftuur. Maar de tegenstelling is ganschelijk en geheel met dezelve overeenkomende.

Derhalve, de eerste stelling teniet gedaan hebbende, zoo valt ook de tweede van zelf terneder.

III.

Al is het, dat de valsheid van deze stelling kenlijk genoeg uit het voorgaande kan afgenomen worden, evenwel nochtans bewijzen en betoonen wij daarenboven hetzelfde met andere klare getuigenissen der h. Schriftuur. Matth. 1:21. Hij is gekomen of zijn leven tot een rantsoen te geven voor velen.

Joh. 11: 52. Dat Jezus zoude sterven voor het volk, en niet alleen voor dat volk, maar opdat Hij de verstrooide kinderen Gods bijeen zoude vergaderen.

Heb. 5: 9. En Hij is geheiligt, zijnde eene oorzaak der eeuwige zaligheid geworden alle dengenen, die Hem gehoorzaam zijn. Hieruit maken wij aldus onze bewijsrede.

Denwelken Hij eene oorzaak der zaligheid is geworden, dezer zaligheid alleen heeft Hij tot zijn oogmerk en voornemen gehad. Nu, allen dengenen, die Hem gehoorzaam zijn, en denzelven alleen, is Hij eene oorzaak der eeuwige zaligheid geworden.

Derhalve heeft Hij tot zijn oogmerk en voornemen gehad de zaligheid van alle degenen, die Hem gehoorzaam zijn, en derzelver zaligheid alleen.

Het eerste deel dezer sluitrede wordt bewezen; want zonder oogmerk en voornemen te hebben van hen de zaligheid te geven, mag Hij hunlieden geene oorzaak der zaligheid zijn.

Het tweede deel dezer sluitrede wordt vervat in de woorden des Apostels, Heb. 5:9; en van Christus, Joh. 3:36. Zoo staat dan ook het besluit vast. En diensvolgens heeft de Vader tot zijn voorgestelde wit en voornemen niet de zaligheid van ieder mensch.

Die gekomen is, om tot zoodanig een einde te sterven, opdat Hij de verstrooide kinderen Gods bijeen zoude vergaderen, en opdat Hij zijn volk zoude zalig maken, diezelfde heeft tot zijn oogmerk en voornemen niet gehad de verworpenen zalig te maken. Want de verworpenen zijn noch het volk Gods, noch de kinderen Gods, maar zijn de kinderen des duivels; Joh. 8. Nu, Christus is gekomen, opdat Hij de kinderen Gods bijeen zonde vergaderen, en opdat Hij zijn volk zoude zalig maken; Joh. 11, en Matth. 1. Derhalve heeft Christus tot zijn oogmerk en voornemen niet gehad de verworpenen te vergaderen, noch ook te behouden; en diensvolgens ook niet een ieder mensch, zoowel die verloren zullen gaan, als diegenen, die zalig zullen worden. Die het oogmerk en voornemen gehad heeft, van allen en een ieder mensch door zijn dood zalig te maken, die moet ook noodwendig allen en een ieder gekend en bemind hebben.

Reden: Want het oogmerk en voornemen, van henlieden door den dood zalig te maken, brengt noodwendiglijk mede derzelver kennis en beminnen; Ef. 5:25. Christus heeft hen bemind en Zichzelven voor hen overgegeven; Joh. 10: 15. Ik ken mijne schapen, en zet mijn leven voor de schapen. Maar Christus heeft niet allen en een ieder gekend; Matth. 7: 23; en heeft ook niet allen en een ieder bemind; Rom. 9; Mal. 1.

Derhalve, zoo heeft Hij tot zijn oogmerk en voornemen niet gehad, allen en een ieder door zijn dood zalig te maken. Indien Christus tot zijn oogmerk en voornemen gehad heeft, allen en een ieder zalig te maken door zijn dood, zoo heeft Hij ook tot zijn oogmerk en voornemen gehad, allen en een ieder door zijn Woord en Geest te roepen.

Reden. Want de zaligheid wordt niet bekomen zonder dezelve roeping; Rom. 8: 29.

Maar allen en een ieder roept Hij niet door zijn Woord en Geest; getuige daarvan is de ervaring; ook heeft Hij tot zijn oogmerk en voornemen denzelven te roepen; Matth. 9:13.

Derhalve, zoo heeft Hij ook tot zijn oogmerk en voornemen niet gehad, allen en een ieder door zijn dood zalig te maken.

Zoo is dan deze stelling strijdig tegen de h. Schriftuur; maar de tegenstelling is gansch en geheel waar.

IV.

Deze stelling is even op dezelfde wijze gelegen, als de voorgaande, en de valscheit derzelve blijkt uit de voorverhaalde zoo getuigenissen als bewijsredenen.

Indien Christus tot zijn oogmerk en voornemen niet gehad heeft allen en een ieder door zijn dood zalig te maken, zoo heeft Hij dan ook voor allen en een ieder de verzoening met God en de vergeving der zonden niet verdiend of verworven, en heeft ook de gerechtigheid Gods voor aller en eens ieders zonden niet voldaan. Het gevolg blijkt. Want de zaligheid bestaat in verzoening met God en vergiffenis der zonden (Rom. 4; en Ps. 32:1), verkregen zijnde door de gehoorzaamheid, het bloed, en de voldoening Christi; Rom. 5:19; Ef. 1:7; Col. 1:14; Heb. 9: 12; 1 Joh. 1:7.

Maar Christus heeft tot zijn oogmerk en voornemen niet gehad allen en een ieder door zijn dood zalig te maken, als voorhenen bewezen is. Derhalve heeft Hij ook voor een ieder de verzoening enz. niet verdiend. Indien Christus voor een ieder door zijn dood de verzoening verdiend heeft, zoo is het, dat Hij ook voor een ieder voorbidt.

Reden. Want de voorbedding Christi is onafscheidelijk samengevoegd en vergezelschap met zijne opoffering; Joh. 17:19, 20; Rom, 8: 34; 1 Joh. 2:2. Jes. 53.

Maar Christus bidt niet voor een ieder mensch; Joh. 17:9. Ik bid niet voor de wereld.

Derhalve zoo heeft Hij voor een ieder de verzoening enz. niet verdiend.

Christus stelt zijn leven voor zijne schapen. Joh. 10: 15. Maar ieder mensch is geen schaap van Christus. Derhalve stelt Hij zijn leven niet voor een ieder mensch. Het eerste deel dezer sluitrede zijn de woorden Christi. Het tweede deel is buiten allen twijfel. Zoo staat dan ook het besluit vast.

Aangaande hetgeen de Remonstranten, Nederd. Confer. pag. 155, laatste §, antwoorden, dat hier niet gehandeld wordt van de schapen, dewelke volstrektelijk, eerst ter heerlijkheid, en daarna tot het geloof, zijn verkoren; insgelijks, dat hier gehandeld wordt van zoodanige schapen, die de stem van Christus hooren, kennen en volgen, en diensvolgens van de menschen kunnen bekend worden; datzelve verbreekt de kracht onzer bewijsrede niet. Want, zooveel het eerste belangt, hetzij dat de verkiezing volstrekt zij, hetzij dat ze voorwaardelijk zij, het doet tot de zaak niet, want dat blijft altijd zeker, hoe alle en een ieder der menschen niet zijn schapen Christi. Zooveel het tweede belangt; diegenen worden ook van Christus schapen genaamd, die zijne stem alsnog niet hooren, en alsnog niet volgen, maar dewelke te zijner tijd, van God bestemd, dezelve zullen hooren, en ook zullen volgen; Joh. 10:16. Alzoo Paulus, toen hij een vervolger was, en een lasteraar, was inderdaad geen schaap Christi, nochtans was hij een schaap Christi in het besluit zijner verkiezing.

Hand. 20:28. Hebt acht daarop, om de Gemeente Gods te weiden, welke Hij met zijn bloed verkregen heeft. Ef. 5:25. Hij heeft zijne Gemeente liefgehad, en Zichzelven voor dezelve overgegeven, enz. Hieruit maken wij dusdanige bewijsrede:

Christus heeft zijne gemeente met zijn bloed verkregen, en heeft zichzelven voor dezelve overgegeven; Maar niet allen en een ieder zijn de Gemeente Christi, want daar is ook eene zekere gemeente des Duivels; Derhalve heeft Hij niet een ieder met zijn bloed verkregen, noch heeft Hij ook voor een ieder Zichzelven overgegeven.

DE UITVLUCHTEN DER REMONSTRANTEN, DIE ZE, NEDERD. CONFER, PAG. 156, BIJGEBRACHT HEBBEN OM DEZE PLAATSEN KRACHTELOOS TE MAKEN, ZIJN TWEE.

Op de eerste plaats antwoorden zij aldus:

Indien het woord Gemeente alleen beteekent de uitverkorenen, zoo beveelt de Apostel aan de Efesische opzieners, dat zij alleen de uitverkorenen zouden weiden. Nu, zulks is vreemd en ongerijmd, 1. Overmits die Gemeente eene zienlijke Gemeente was, in dewelke ook velen huichelaren en geveinsden waren.

2. Die opzieners hebben de uitverkorenen niet kunnen onderscheiden, derhalve zoo wordt daar niet gehandeld van de uitverkorenen.

Antwoord. Dat door den naam van Gemeente de uitverkorenen beteekend worden, is waar.

En, hetzij de Apostel handelt van de zienlijke Gemeente, of van de Gemeente der uitverkorenen, datzelve raakt het geschil niet. Want dat blijft altijd vast en zeker, dat alle en een ieder der menschen de Gemeente Christi niet zijn. En diensvolgens, zoo zijn ze ook niet allen door het bloed Christi verlost; of men moet zeggen, dat aan de Efesische opzieners niet alleen bevolen is de geloovigen, en die Christus belijden te weiden en te verzorgen, maar ook de ongeloovigen, en die vijanden en haters Christi zijn; hetwelk valsch is. Het is wel waar, dat in de zienlijke Gemeenten ook de geveinsden hunne plaats hebben, maar de naam van Gemeente wordt in het gemeen aan de gansche vergadering toegeschreven, vanwege het beste deel derzelve. Nu, ditzelve zijn de uitverkorenen. Door het bloed Christi verkregen te zijn, wordt gezegd van de Gemeente, en ook alleen van dezelve. Want, indien deze weldaad algemeen ware, en tot een ieder behoorde, ik bid u toch, wat voor kracht zonde dan daar wezen in die vermaning: Gij, opzienners! hebt acht op de Gemeente en weidt dezelve! Reden is: want God heeft ieder mensch door zijn bloed verkregen. Dit zou eene ongerijmdheid zijn; de Apostel neemt de kracht zijner reden uit die weldaad, die van Christus alleen aan zijne Gemeente gegeven is, en besluit daaruit den schuldigen plicht der ouderlingen jegens dezelve.

Op de, tweede plaats; Ef. 5: 25; nemen de Remonstranten dusdanige uitvlucht, zeggende, dat op die plaats niet staat het wordeken alleen; en derhalve, dat het niet volgt, dat Christus Zichzelven ook mede niet voor anderen overgegeven heeft.

Wij antwoorden, dat het eene ijdele uitvlucht is. Want 1. Christus, als Hij zegt, dat Hij zij de weg, de opstanding, en het leven enz., voegt daarbij niet het wordeken alleen; is er daarom, behalve Christus, een ander leven, eene andere opstanding, een andere weg? Paulus zegt, dat het den Vader behaagd heeft, dat in Christus alle volheid zonde wonen, niet eens bijvoegende het wordeken alleen; is er daarom ergens eenige andere volheid, behalve in Christus? Ik verdraag het alles, zegt de Apostel, om der uitverkorenen wil; zal men daarom ook zeggen, dat Hij ook alles om der verworpenen wil verdragen heeft, overmits hij daar het uitsluitende wordeken alleen nietvoegt? 2. Zeggen wij, dat deze plaats noodwendiglijk te verstaan zij alleen van de Gemeente; want indien deze liefde, van dewelke hij hier spreekt, tot allen in 't gemeen behoort, waarom is het, dat de Apostel dezelve in 't bijzonder beperkt tot de Gemeente, zeggende: Christus heeft zijne Gemeente lief gehad en heeft Zichzelven voor haar overgegeven? 3. Het oogmerk en de kracht van de reden des Apostels wederlegt genoegzaam hunne uitvlucht; want het wit en het oogmerk is, de getrouwe mannen te vermanen om hunne huisvrouwen lief te hebben. De reden er van wordt genomen van de liefde Christi jegens zijne Gemeente, en van het getuigenis derzelve liefde, of van de allerzekerste genegenheid hiervan, maar niet van de algemeene liefde jegens alle en een ieder der menschen, maar van de bijzondere liefde tot zijn geestelijk lichaam, en tot diegenen, die met Hem zijn één vleesch, enz., vers 30. Nu, niet alle en een ieder der menschen zijn het lichaam Christi, maar de Gemeente; derhalve, voor dezelve heeft Hij Zichzelven alleen in den dood overgegeven, opdat Hij ze voor Hem zonde stellen, heerlijk, heilig en onstraffelijk. Indien de Apostel zijn besluit maakte van de algemeene liefde jegens een ieder, zoo zonde zijn reden niet zeer aandringen, en kleine kracht hebben.

Zoo is dan de vierde stelling valsch, en strijdig tegen de h. Schriftuur. Maar de tegenstelling is geheel waar, en gegrond op de allervaste getuigenissen derzelve.

Het is wel waar, dat de Schriftuur getuigt, dat Christus voor allen gestorven is, maar nergens zegt ze voor een ieder, noch met uitgedrukte, noch met gelijk geldende woorden. Derhalve, het woord alle beteekent in deze rede of alle volkeren te gelijk, Heidenen en Joden te zamen, Rom. 3, vers 9, of beteekent verscheidene staten en geslachten van menschen, gelijk 1 Tim, 2: 5, of eindelijk alle en ieder geloovige, gelijk 2 Cor. 5: 14, 15. Want, dat deze plaats van ieder mensch in 't gemeen niet kan genomen worden, maar van de geloovigen en wedergeborenen, bewijzen wij klaarlijk met deze redenen.

1. De Apostel zegt: opdat zij, die leven, niet meer zichzelven leven, maar dengene, die voor henlieden gestorven is, vers 15. Maar niet alle menschen in 't gemeen leven voor Christus, maar de ware geloovigen.

Want hier wordt niet van het natuurlijke, maar van het geestelijke leven gehandeld. Naardien de Remonstranten dit ontkennen, zoo bewijzen wij zulks. Want indien dit leven bij den Apostel beteekent het natuurlijk leven, zoo zal ook de dood, dien hij tegenover dit leven stelt (zeggende: zoo zijn ze ook allen gestorven, vers 14), beteekenen den natuurlijke dood. Want zoodanig die dood is, zoodanig is ook, uit kracht van de gelegenheid der tegengestelde zaken, te verstaan het leven. Maar die dood, van denwelken hij spreekt, is niet de natuurlijke; want niet alle degenen, voor dewelken Christus gestorven is, waren toenmaals natuurlijk dood, Derhalve, door den naam des levens wordt niet verstaan het natuurlijk, maar het geestelijk leven. 2. De Apostel voegt ook bij den dood Christi de verrijzenis deszelven, welke verrijzenis de Remonstranten alleen uitstrekken tot de geloovigen, Nederd. Confer. pag. 160, reg. 13, en 14, in het antwoord op de 4 redenen, op het laatste. Derhalve, door het woord allen worden hier alleen de geloovigen beteekend. 3. De Apostel voegt daarbij: Indien iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel; vers 17. Nu niet allen en een ieder zijn in Christus, want, daar zijn vele Antichristen, en daar zijn ook velen buiten Christus. Alleen de ware geloovigen zijn in Christus en dezelve zijn nieuwe creaturen. Derhalve voor deze alleen is Christus gestorven. 4. Voegt de Apostel daarbij: Het oude is voorbij gegaan, ziet, het is al nieuw geworden; en dit alles is uit God, die ons met Zichzelven verzoend heeft door Jezus Christus. Wat is er klaarder dan dat de Apostel spreekt van alle en een ieder der geloovigen, of van de gansche Gemeente. Want van dezelve alleen is het waarachtig, dat het oude is voorbijgegaan, en dat het alles nieuw is geworden. Maar van een ieder mensch is het valsch. Hetgeen dan de Apostel alhier met een algemeen woord beteekent, datzelfde heeft hij ook te voren met datzelfde algemeene woord verstaan. Maar alhier beteekent hij de Gemeente en de ware geloovigen. Derhalve verstaat hij ook voorhenen hetzelfde. Het gevolg van het eerste dezer bewijsrede blijkt; want hij handelt hier van eene en dezelfde liefde Christi, van dewelke gesproken is vers 14. Ten laatste uit de Apostel uit deze liefde, dat hij niemand heeft gekend naar het vleesch, dat is, naar de uiterlijke gedaante en aanschouwing, ja zelfs ook niet Christus; vers 16. Want Christus had Zichzelven van alle zwakheden des vleesch, en ook van den dood, door de kracht der verrijzenis, verlost. Zoo geeft dan de Apostel te kennen, dat hij allen en een ieder gekend heeft, dat is, aangemerkt heeft, naar hunne geestelijke gestaltenis in Christus, als leden van het Hoofd. Nu, zulks kan van alle en een ieder der menschen geenszins gezegd worden, maar het moet alleen van de geloovigen en wedergeborenen door den Geest der heiligmaking genomen worden; want deze alleen hebben eene geestelijke gestaltenis in Christus, de anderen zijn van den Apostel alleen naar den vleesde, als Adams kinderen, bekend en aangemerkt geweest. Daaruit blijkt dan zoo klaar, als de klare middag is, dat door het wordeken alle op deze plaats beteekend worden niet ieder mensch in 't gemeen, maar alleen de geloovigen,

De Schriftuur zegt ook, dat Christus de verzoening is voor de zonden der gansche wereld, 1 Joh. 2: 2: maar door die woorden „gansche wereld” worden in deze rede ook niet beteekend alle en een ieder der menschen; want al is het, dat somtijds op andere plaatsen hetzelfde genomen wordt voor alle en een ieder der menschen in 't algemeen, nochtans op deze plaats ontkennen wij, dat het in dien zin mag genomen worden.

Reden is: overmits hier niet gehandeld wordt alleen van de verwerving der verzoening, en der vergiffenis der zonden, maar ook van de toeëigening derzelve; want met de verzoening van Christus is ook samen vergezelschap deszelfs voorbedding, dewelke niet algemeen is voor ieder, maar voor de uitverkorenen, hetzij dat ze dadelijk gelooven, of dat ze zullen gelooven. Ik bid niet (zegt Christus) voor de wereld. Want dat de Remonstranten tweerlei voorbedding Christi maken, de eene algemeen, voor allen en een ieder, en de andere particulier of bijzonder, alleen voor de geloovigen, datzelfde is een geheel louter gedichtsel van penlieden, waarvoor zij ganschelijk geen bewijs uit de Schriften kunnen voortbrengen.

Dusverre van de vierde stelling.

Aangaande de vijfde verklaren wij aldus: dat wij onderschrijven en toestaan het laatste lid er van; want het bloed van Christus is in zichzelf allervolkomenst genoegzaam, om het geheele menschelijke geslacht te verlossen;

de oorzaak van de genoegzaamheid deszelven is de waardigheid van den persoon Christi; want Christus is de ware en eeuwige Jehova. Maar, zoo wanneer men zulks zegt, zoo volgt daaruit niet, dat God de Vader met allen en een ieder mensch verzoend zij; ook volgt daaruit niet, dat God de Vader een nieuw verbond der genade met allen en een ieder in 't gemeen heeft willen aangaan.

Want zooveel het eerste belangt, de H. Schriftuur betuigt klaarlijk daartegen; Joh. 3: 36 zegt Christus: Die den Zoon niet gehoorzaam is, zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem. Daaruit besluiten wij dan, op dewelken de toorn Gods blijft, met deszelven is God de Vader niet verzoend. Maar op de ongeloovigen blijft de toorn Gods. Derhalve enz. En diensvolgens, zoo is Hij ook in 't algemeen met het geheele menschelijke geslacht niet verzoend.

Het eerste deel dezer sluitrede blijkt; want wat is het anders verzoend te zijn, dan die toorn, die men te voren gehad had, afgelegd te hebben, en diegenen, waarop gij te voren vertoornd waart, in genade ontvangen te hebben? Want, met iemand 1 verzoend te zijn, en op denzelven met toorn te branden, zijn dingen, die te zamen en te gelijk niet kunnen wezen.

Het tweede deel dezer besluitrede zijn de eigene woorden van Christus.

Derhalve, zoo blijft ook het besluit vast staan.

Hiertegen worden in de Nederd. Confer. pag. 158, reg. 30, en vervolgens, twee dingen bijgebracht; 1. belijden zij, dat de toorn Gods wel blijft op de ongeloovigen, dewijl zij nog in den stand der genade niet hersteld zijn, maar dat evenwel niettemin door den dood Christi henlieden de deur der genade geopend zij;

2. Zeggen zij, dat blijven niet altijd beteekent dezelfde plaats, in dewelke men is, te houden, en daarvan nimmermeer af te wijken.

Wij antwoorden op het eerste: Indien de toorn Gods blijft op de ongeloovigen, en indien zij in den stand der genade niet hersteld zijn, zoo volgt ook daaruit, dat zij niet verzoend zijn met God. Want wie verzoend is met God, die is nu in den stand der genade hersteld, want daar is geen derde staat of middelstand tusschen de verzoening en den stand der genade; of meenen zij, dat er zulk een is, laat ze denzelven bewijzen uit de Schriftuur.

3. Laat het zoo zijn, dat de deur geopend zij tot verzoening voor de ongeloovigen door den dood van Christus (hetwelk nochtans valsch is), evenwel kunnen zij nochtans daarom niet gezegd worden verzoend te zijn met God. Voor Absalon werd door de vrouw van Thekoa de deur geopend tot verzoening met zijnen vader David, evenwel nochtans Absalon was toenmaals nog niet verzoend met zijnen vader.

Wij antwoorden op het tweede. Hetwelk blijft, datzelve, zoolang als het blijft, gaat voorwaar niet weg. Nu, Christus zegt: op de ongeloovigen blijft de toorn Gods.

Maar dit zouden wij gaarne van de Remonstranten willen weten; nademaal diegenen, die ongeloovigen zijn, te eeniger tijd van hun ongeloof tot het geloof en Christus bekeerd worden; wanneer die toorn Gods, dewelke van Christus gezegd wordt op de ongeloovigen te blijven, begint te komen?

En nademaal de Remonstranten zeggen, dat de ware geloovigen wederom ganschelijk ongeloovigen kunnen worden, op wat wijze kan dan de toorn Gods, op henlieden, op dewelken hij nooit geweest is, gezegd worden te blijven?

Wat aangaat het laatste; van het nieuwe verbond met alle en een ieder der menschen gemaakt; antwoorden wij: of God zulks zoude vermocht hebben, daarvan willen wij niet twisten; maar dat Hij zulks gewild zoude hebben, of gedaan zoude hebben, dat ontkennen wij. Want zulks leert de Schriftuur nergens.

1. Met dewelken God een nieuw verbond der genade heeft willen maken, aan deszelven heeft Hij ook gewild, dat verkondigd zoude worden het woord deszelven verbonds en de genade er van.

Maar aan een ieder heeft Hij het woord der genade en des verbonds niet willen verkondigd hebben. Derhalve, zoo heeft Hij met een ieder het verbond der genade niet willen maken.

Het eerste deel dezer gevolgrede blijkt; want toen Hij een nieuw verbond wilde maken met Adam, en toen Hij met Abraham een verbond wilde aangaan, en toen Hij met de Heidenen het woord des verbonds wilde oprichten, alstoen heeft Hij hetzelve of zelf verkondigd of doen verkondigen; Gen. 3, en 12; en Matth. 28; Mark. 16; Ef. 2.

Het tweede deel bewijst de ervaring en bevinding, zoowel des Ouden Testaments; Psalm 147; als des Nieuwen; Hand. 14. Zoo staat dan ook vast het besluit uit deze rede gemaakt.

Indien God met allen en een ieder der menschen het verbond der genade aangegaan heeft, zoo volgt daaruit, dat er geen onderscheid is tusschen het zaad der slang, en het zaad der vrouw, of dat er ganschelijk geen zaad der slang zij. Maar het gevolg is valsch. Derhalve enz.

Indien God de Vader, met een ieder een verbond der genade heeft willen aangaan, zoo is het dat ook waar, dat God zich over een ieder heeft willen ontfermen. Reden: want dat God barmhartigheid doet, datzelve is uit het verbond der genade.

Nu, Hij ontfermt Zich niet over een ieder; Rom. 9: 15, 18. Derhalve, enz.

Indien Hij met een ieder het verbond der genade aangegaan heeft, zoo volgt daaruit, dat een ieder vrede heeft met God, en dat er niemand zij een kind des toorns van nature. Derhalve, enz.

Nu, velen hebben geen vrede met God, en allen zijn ze van nature kinderen des toorns. Derhalve, enz.

Het eerste deel van dat bewijs blijkt bij zichzelf. Het tweede deel blijkt uit het begin van de Apostolische brieven, alwaar de vrede, zijnde een onafscheidelijk medgezel der genade, of alwaar het veroorzaakte werk met zijn oorzaak samengevoegd wordt.

Zoo is dan dusverre de vijfde stelling valsch. En daarentegen is de tegenstelling er van gansch waarachtig, en in de h. Schriftuur gegrond.

De zesde stelling vervat drie leden, waarvan wij de twee eerste alreede van valschheid overtuigd hebben. Het laatste is dusdanig: dat om de erfzonde niemand; hij zij volwassen, of een jong kind; der verdoemenis onderworpen zij.

Het tegendeel bewijst, aangaande de jonge kinderen, de Apostel, Ef. 2: 3; aangaande de volwassenen, David; Psalm 51: 7; aangaande beiden, de Apostel; Rom. 5: 18. Zoo is derhalve dan deze laatste stelling valsch. Maar de tegenstelling is gansch waarachtig.

Zoo besluiten wij dan, dat alle deze stellingen valsch zijn, en strijdig tegen de h. Schriftuur, en daarenboven ook tegen de genade Gods en de eere Christi lasterlijk. Derhalve, zon veroordeelen wij dezelve, en achten, dat dezelve geenszins te dulden, of te belijden zijn in de Gereformeerde Kerke Gods.

Maar de tegenstellingen, nademaal dezelve met de Schriftuur overeenkomen, en aangezien dezelve, volgens den regel der Schriftuur, de genade Gods en de eere Christi verheffen; ook van gelijken overvloedige stof van ware vertroosting geven; zoo oordeelen wij, dat dezelve in de voorzegde Kerk behooren gehouden en voortaan geleerd te worden.

HET OORDEEL VAN DE GEDEPUTTEERDEN DER KERKEN VAN FRIESLAND OVER
HET GEVOELEN DER REMONSTRANTEN.
AANGAANDE HET TWEEDE ARTIKEL

In dit tweede Artikel handelen de Remonstranten evenals in het eerste; want ten deele maken zij van zaken, die niet in geschil zijn, een nieuw Artikel; en ten deele spreken zij met een schoonen schijn, opdat zij hunne dwalingen, dewelke zij in hun boezem omdragen, des te veiliger aan de onvoorzichtigen en eenvoudigen mogen overzetten. Indien de vrede der Kerk hen ter harte gegaan had, en indien ze niet anders heimelijk bij zich gedragen hadden, dan hetgeen zij uiterlijk schijnen te vertoonen (de woorden eenvoudiglijk, gezond en reetzinniglijk verstaan zijnde), zoo mochten zij zich wel onthouden gehad hebben van dit Artikel te maken, en zich tevreden en gerust gehouden gehad hebben met de gewone aangenomene leer.

Want hunlieden is niet onbekend geweest, dat de leer van de genoegzaamheid der verdienste des doods Christi, tot uitwissching van de zonde van allen en een ieder mensch, indien allen en een ieder zouden gelooven, altijd standvastiglijk in alle de Nederlandsche Kerken tot nu toe, zonder iemands tegenzeggen, gehouden en geleerd is geweest.

Daarenboven is hunlieden ook niet onbekend, hoe daarom van vele rechtzinnigen, in gezond verstand en zin, deze onderscheiding gebruikt is, namelijk, dat Christus gestorven is voor allen en een ieder,

ten aanzien van de genoegzaamheid zijns rantsoens, maar voor de uitverkorenen en geloovigen alleen, ten aanzien van de krachtige toeëigening er van. Wijders, als de Remonstranten zeggen, dat Christus gestorven is voor allen en een ieder, willen zij dat niet eenvoudiglijk, zooals het daar ligt, genomen hebben, maar in eenen zekeren zin, te weten alzoo, dat Hij allen en een ieder de verzoening en de vergeving der zonden verworven heeft.

Nademaal zij in hunne verklaring, overgeleverd aan deze Synode, uitdrukkelijk zeggen, dat deze verwerving Christi niet volstrekt is, of eenvoudiglijk geschied is (dewijl, gelijkerwijs als zij zeggen, de volstreckte verwerving der vergeving voor iemand niet kan bestaan, met de voorwaarden der vergeving, die daarna voor te schrijven waren); zoo is het, dat zij daarmede genoegzaam verklaren, dat deze verwerving voorwaardelijk zij, dat is, dat Christus de vergeving der zonden voor allen en een ieder verworven heeft, indien zij de voorwaarden des verbonds en der zaligheid, die van den Vader voorgeschreven zullen worden, nakomen, dat is, indien ze gelooven, en in het geloof, en in de gehoorzaamheid des geloofs volharden, zonder welke volharding zelfs de vergeving der zonden, nu voor eenigen tijd den waren geloovigen geschied zijnde, wederroepen kan worden.

En aangaande diegenen, die deze voorwaarden niet nakomen, dat Christus voor dezelve waarlijk en inderdaad de vergeving der zonden niet verworven heeft, ja wat meer is, dat Hij dezelve voor niemand verworven heeft, indien het geschiedt (hetwelk, volgens hun zeggen, zou kunnen geschieden), dat niemand van de menschen deze voorwaarden zoude nakomen.

En nademaal de opoffering des doods en de verwerving, volgens hunne leer, zich even verre en even wijd uitstrekken, wat kan daar anders uit volgen, als dat Christus niet eenvoudiglijk, maar voorwaardelijk gestorven zij voor allen en een ieder, indien zij namelijk gelooven. Indien hier nu nog hun ander leerstuk bijgevoegd wordt, namelijk: „Christus is niet gestorven voor de geloovigen, als zoodanig”; insgelijks: Christus is geordineerd geweest tot den dood des kruises, eer God iets bij zichzelve besloten had van eenig mensch, dus of zoo genaamd, zalig te maken, ja, eer Hij zelfs van de voorwaarden der zaligheid iets besloten had; zoo zal daaruit volgen, dat noch voor allen, noch voor de geloovigen, Christus waarlijk gestorven zij, ja, dat Hij zelfs voor geen mensch, dus of zoo genaamd gestorven zij; maar dat Hij alleen gestorven zij in 't algemeen, ten goede van de menschen; namelijk, in dezen zin, dat zijn dood eene oorzaak zij, zonder dewelke de Vader de deuren der barmhartigheid niet heeft willen openen, en eenige voorwaarden van nieuws voorschrijven, door dewelke te doen en na te komen, de menschen de vergeving der zonden en het eeuwige leven zouden kunnen verkrijgen. Ten ware zij met deze en andere schrikkelijke gruwelen van dwalingen (waarvan hierna zal gesproken worden) zwanger gegaan hadden, en dezelve onder een zeer schoon en schijnend Artikel gezocht hadden onder de Gemeente te strooien, voorwaar, zij zouden zelfs de minste schijn van noodzakelijkheid niet gehad hebben, dewelke hen had kunnen persen, om dit nieuwe Artikel te smeden.

Nu, al hetgeen ze onder den zoom van dit Artikel hebben willen verbergen, en meteen te gelijk gepoogd hebben in te voeren, schuilt geheel daarin, dat zij, niet tevreden zijnde met de aangenomene leer van de genoegzaamheid des doods Christi, verdicht hebben zoodanige verwerving van de vergeving der zonden voor allen en een ieder, dewelke van alle mededeeling en genieting van de vergeving der zonden afgezonderd zij.

En alhier dunkt ons dit bizonderlijk wel aan te merken te zijn, dat, nademaal hun voornemen is geweest te handelen van den dood en de voldoening Christi, en van de vruchten en krachtige werking hiervan, mitsgaders van de goederen, die door dezelve verworven zijn, dat zij niet eens noch de reden of de wijze van de voldoening Christi verklaren, noch ook gansch geen melding maken van de gaven des H. Geestes, namelijk, des geloofs, der volharding, en der herstelling des Goddelijken beelds in ons, of der vernieuwing onzer natuur.

Daarmede hebben zij heimelijk te kennen gegeven, hetgeen zij elders klaarlijk openbaren, dat Christus de zaligheid heeft verworven, opdat de zonden mochten vergeven worden, of dat Hij verworven heeft de vergefelijkheid der zonden, en de verzoenbaarheid der menschen met God, maar dat de geheele deelachtigwording dezes goeds hangt aan het vrijwillige nakomen der voorgeschrevene voorwaarden, dat is, dat hetzelfde hangt aan den mensch en aan zijn vrijen wil.

Dan, wij zullen eerst op dit Artikel eenvoudiglijk merken, gelijk het ligt; daarna zullen wij komen tot de dwalingen, die daaronder heimelijk verborgen, en in de schriften der Remonstranten ontdekt zijn.

In dit Artikel oordeelen wij, dat vier dingen op te merken zijn:

1. Dat zij zeggen, dat Christus voor allen gestorven is. 2. Dat Hij voor een ieder gestorven is.
3. Dat Hij gestorven is voor allen en een ieder, alzoo dat Hij aan dezelve de vergeving der zonden en de verzoening verworven heeft.
4. Dat niemand derzelver deelachtig wordt dan de geloovigen.

VAN HET EERSTE.

Zooveel het eerste lid belangt; nademaal de Schriftuur datzelve uitdrukkelijk ons voordraagt; wie onder de Christenen zal hetzelfde kunnen tegenspreken?

Wij lezen, dat Christus voor allen gestorven is; 2 Cor. 5:15; dat Christus Zichzelven gegeven heeft tot een rantsoen voor allen; 1 Tim. 2:6, Dat Christus den dood gesmaakt heeft voor allen; Heb. 2: 9.

Dat Christus de verzoening zij, niet alleen voor onze zonden, maar voor de zonden der geheele wereld; 1 Joh. 2:2.

Dat ze allen door Christus zullen levend gemaakt worden; 1 Cor. 15: 22.

Dat Christus het Lam Gods is, dat de zonden der wereld wegneemt; Joh. 1: 29.

Dat het vleesch Christi gegeven is voor het leven der wereld; Joh. 6: 51, 53.

Maar wij lezen ook in dezelfde Evangelische Schriftuur, dat Christus zijn leven gegeven heeft tot een rantsoen voor velen; Matth. 20: 28.

Dat het bloed Christi vergoten zij voor velen tot vergeving der zonden; Matth. 26: 28; Marc. 14: 24.

Dat Christus zijn leven gesteld heeft voor zijne schapen; Joh. 10: 15.

Dat Christus gestorven zij voor het volk, namelijk het Joodsche, en niet alleen voor dat volk, maar opdat Hij de verstrooide kinderen Gods tot één zoude vergaderen; Joh.: 51, 52.

Dat Christus Zichzelven overgegeven heeft voor de Gemeente; Ef. 5:25.

Dat Christus zijne Gemeente verkregen heeft met zijn bloed; Hand, 20:28.

Dat Christus voor de uitverkorenen gestorven is; Rom. 8:34.

Dat Christus opgeofferd is, opdat Hij veler zonden zoude weg nemen; Heb. 9:28. Dat Jezus, opdat Hij door zijn eigen bloedhet volk zonde heiligen, buiten de poorten geleden heeft; Heb. 13: 12.

Dat Christus, toen Hij zoude sterven, gebeden heeft niet voor de wereld, maar voor diegenen, die de Vader Hem uit de wereld gegeven had; Joh. 17: 9.

Dat Christus gestorven is voor ons, voor de zonden, om onzer zonden wil, verhalen de Apostelen op den naam der Gemeente.

Insgelijks in het Oude Testament.

Dat Christus gedragen, en op Zich geladen heeft de zonden van velen; Jes. 53.

Dat Christus in die week zal versterken het verbond aan velen; Dan. 9: 27.

Uit deze, en andere gelijke plaatsen der Schriftuur blijkt, dat dit alles met eene gevoegelijke verklaring moet samengepast en vereenigd worden.

Zooveel ons belangt, wij blijven bij de gewone verklaring, die altijd hiervan gebruikt is geweest bij de rechtgevoelende leeraars, zoo oude als nieuwe, namelijk, dat de Schriftuur, in deze zaak melding makende van allen en der wereld, daarbij verstaat of alle geloovigen; gelijk zulks kenlijk is in deze voorverhaalde plaatsen, 2 Cor. 5:15; en 1 Cor. 15: 22; Heb. 9: 10; en gelijk elders ook gevonden wordt; Ef. 4:10; 1 Cor. 15:28; of allerlei menschen, of van allerlei staat, gelijk 1 Tim. 2: 6.

Gelijk ook grondiglijk door velen voorhenen bewezen is, dat het woord alle en alles in zoodanigen zin in de h. Schriftuur gansch gewoonlijk gebruikt wordt; of eindelijk (hetwelk ook zeer gemeenzaam is voor den H. Geest), alle niet alleen van het Joodsche volk, maar ook van de Grieken, of van de uitverkorene en geloovige Heidenen, hetwelk ook zelfs alleen uit de overlegging en vergelijking der plaatsen, die van den zaligen en beminden Discipel van Christus, Johannes, voortgebracht zijn, kenlijk kan blijken.

Deze schijnt zich boven anderen vermaakt te hebben, in dit woord wereld, opdat hij zijne heilige verheuging, en dat tot onzen troost, in de verborgenheid van de roeping der Heidenen zoude uitdrukken.

Want, wat hij heeft willen zeggen met de allervermaardste spreuk: Hij is de verzoening niet alleen voor onze zonden, maar ook voor die der gansche wereld; en ook met die spreuk des doopers: Ziet het Lam Gods, hetwelk de zonden der wereld wegneemt; en ook met die woorden van Christus zelven: Ik zal mijn vleesch geven voor het leven der wereld; en: Hij is het brood Gods, hetwelk van den Hemel nedergedaald is, en der wereld het leven geeft; verklaart dit alles deze zelfde Apostel niet genoeg, Joh. 11, zeggende: Het moest geschieden, dat Hij zoude sterven niet alleen voor dat volk (namelijk het Joodsche), maar opdat Hij de kinderen Gods, verstrooid zijnde (namelijk in de Heidenen, of in de wereld), tot: één zoude vergaderen?

En betoont ook zulks niet merklijk de tekst en het vervolg van de woorden, 1 Joh. 2:2, als hij op dezelfde wijze Christus zegt te wezen de verzoening voor de zonden der geheele wereld, gelijk hij zegt, dat is, der geloovigen, aan dewelke hij schreef? Tenzij iemand wil drijven, dat Johannes alhier heeft willen zeggen, dat Christus zij de verzoening volstrektelijk voor de zonden der geloovigen, die volharden; en eensdeels volstrektelijk, eensdeels voorwaardelijk, naar dat namelijk de menschen of gelooven en volharden zouden, of niet; hetwelk zelfs het vervolg van de rede des Apostels niet toelaat, en hetwelk ook tegen het gevoelen der Remonstranten (door hetwelk zij ontkennen, dat Christus voor de geloovigen, als zoodanigen gestorven is) uitdrukkelijk is strijdende.

Want de Apostel zegt niet: Hij is de verzoening voor onze zonden, en voor de zonden van anderen, zelfs van allen en een ieder, zoude Hij het ook kunnen wezen; maar: Hij is de verzoening, niet alleen voor onze, maar ook voor de zonden der gansche wereld.

Daarna voegt de Apostel aldaar samen bij de verzoening ook de voorbedding van Christus in de hemelen (dewelke de Remonstranten zelven tot de geloovigen alleen uitstrekken), om alzoo deze uit die af te trekken, en meteen te betoonen, dat Christus als een Voorspreker in de hemelen voorbidt voor de zonden dergenen, voor welker zonden Hij de verzoening was geworden op de aarde. Datzelfe blijkt uit de vergelijking van nog eene andere plaats deszelven Apostels, dewelke verhaald staat in de Openbaring; cap. 5: 9.

Gij zijt geslacht, en hebt ons Gode gekocht door uw bloed, uit alle geslacht, en tong, en volk, en natie. Met deze voorzegde redenen van uitbreiding, dewelke Johannes gebruikt heeft, zijn niet ongelijk de woorden van Christus: Mijn bloed wordt vergoten voor ulieden, hetwelk Lucas heeft; en voor velen, hetwelk Mattheus en Marcus hebben; insgelijks de woorden des Engels:

Eene groote blijdschap zal daar zijn ulieden en den ganschen volke; van gelijken ook dat zeggen Christi: Ik heb andere schapen, voor dewelke (namelijk) Ik ook mijn leven stel, dewelke Ik ook moet toebrengen; en de woorden Petri: Ulieden en uwen kinderen is de belofte gedaan, en allen diegenen, die verre zijn, zoo velen namelijk, als de Heere onze God zal toeroepen.

Daarenboven, de Apostel der Heidenen leert ook openlijk, wat de h. Schriftuur in deze zaak door het wordeken wereld verstaat, als hij den rijkdom der Heidenen, en den rijkdom der wereld voor eene en dezelfde zaak neemt; Rom. 11: 12.

En door de wereld beteekent hij diegenen, denwelken God hunne zonden niet toerekent, dat is, de uiverkorenen, en de geloovigen in de gansche wereld; 2 Cor. 5: 19. Met één woord, die velen en die allen, zijn geene anderen dan de algemeene Kerk.

Met deze wijzen van spreken des Nieuwen Testaments, komen ook overeen die spreuken, niet dewelke in het Oude Testament (waar gehandeld wordt van de genade des N. Testaments, en van de vrucht der toekomst en des doods onzes Zaligmakers) voorzegd wordt, dat alsnu (onbepaalder wijze gesproken) de volkeren en de Heidenen, en alsnu alle volkeren en natien des ganschen aardbodems, zullen verkrijgen niet eene zekere vergefelijkheid of verzoenbaarheid, maar dat ze metterdaad Christi en aller zijner zaligmakende weldaden zullen deelachtig worden; zoodat het buiten allen twijfel is, dat zoodanige spreuken moeten verstaan worden niet van allen en een ieder mensch, maar van de Kerk of Gemeente, zijnde verkoren uit allerlei volkeren, even op dezelfde wijze, gelijk de Apostel tot de Rom; hfdst 5; zegt, dat tot allen gekomen is niet eenige rechtvaardigmakelijkheid, maar de rechtvaardigmaking des levens door Christus zelve; hetwelk de zaak zelve overluid uitroept, dat men dit moet verstaan van alle de geloovigen, of van alle diegenen, die Christi zijn, gelijk dezelfde Apostel spreekt; 1 Cor. 15.

Het zal ons niet verdrieten eenige weinige spreuken, die de overvloedige wijde uitbreiding van de vrucht der verdiensten Christi verklaren, uit het Oude Testament in het midden voort te brengen.

Die belofte, aan den Patriarch gedaan, is bij een ieder zeer vermaard, en ten hoogste bekend: In uwen zade; niet: zullen kunnen gezegend worden, maar; zullen gezegend worden alle volkeren of alle geslachten en natiën; Gen. 12:3, 18. c. 18:22, 18; Hand. 3:15; Gal. 3:8,14; Deut. 32: 43; insgelijks die spreuk uit het Lied van Mozes, door den Apostel, Rom. 15, verhaald: Weest vrolijk, gij, Heidenen, met zijn volk! Rom. 15: 10.

In welke plaats en diergelijke, naar de verklaring des Apostels, de h. Schriftuur voorzegt heeft, dat de Heidenen, met het Joodsche volk, God, om de barmhartigheid, hun geschied zijnde, zullen prijzen en roemen, hetwelk het allereigenste werk is der geloovigen en der bekeerden.

Insgelijks: Ik zal u de Heidenen tot uwen erve geven, en de einden des aardrijks tot uwe bezitting; Ps. 2: 8.

Insgelijks: tot den Heere zullen zich bekeeren alle einden der aarde, en alle geslachten der Heidenen zullen voor U te voet vallen; want het Koninkrijk is des Heeren, en Hij zal heerschen over de Heidenen; Ps. 22: 28, 39.

En: Looft den Heere, alle Heidenen! en prijst Hem, alle volkeren! Ps. 117: 1; Rom. 15. En: Jes. 2:2, en vervolgens: In de laatste tijden zal de berg des Heeren gesteld zijn op den top van de bergen, en zal verheven zijn boven de heuvelen of kleine bergen, en tot denzelven zullen toelopen alle Heidenen; en het land zal vol zijn van de kennis des Heeren.

En de wartel Isaï zal staan tot een banier der volkeren; naar Hem zullen de Heidenen vragen, of in denzelven zullen zij hopen; en Jes. 42:6; Ik heb U gegeven tot een verbond des volks, en tot een licht der Heidenen. En Jes. 25: 6 en vervolgens; de Heere zal op dezen berg allen volkeren een maaltijd maken, een maaltijd van het vette, een maaltijd van reinen wijn, van merg, van wijn, die van den droesem gezuiverd is; en op dezen berg zal Hij verslinden het deksel des aangezichts, dat deksel, hetwelk alle Heidenen bedekt, en dat bewindsel, waarmede alle volkeren bewonden zijn; Hij zal den dood gansch verslinden eeuwiglijk, en Hij zal de tranen afwasschen van alle aangezichten, en de smaad zijns volks zal weggenomen worden in den ganschen aardbodem, en de eilanden zullen hunne hoop en verwachting op Mij hebben; en Jes. 54: 1, en vervolgens; zing! gij onvruchtbare, die niet baart, maak het ruim uwer hutten wijd, en breid de tapijten uwer woning uit; en wil ze niet beletten, trek uwe reepen lang uit, en steek uwe nagelen vast in; want gij zult uitbreken ter rechter en ter linker zijde, en uw zaad zal erfelijk de Heidenen bezitten, en de verwoeste steden bewoonbaar maken; en Ik heb u tot een getuige der natiën gesteld; Ik heb u gesteld tot een Vorst en meester der natiën.

De Heidenen, die u niet kenden, zullen tot u toelopen; en Jes. 60: 3, en vervolgens; de Heidenen zullen in uw licht wandelen, en de Koningen in den glans, die over u opgaat.

Hef uwe oogen rondom op, en zie; zij allen verzamelen zichzelven, en uwe kinderen komen tot u; zij zullen van verre komen en uwe dochteren zullen aan uwe zijde opgetogen worden; dan zult gij uwen lust zien, en als een waterstroom uitbreken, en uw hart zal zich verwonderen, en zal zich uitbreiden, als de veelheid der Heidenen veranderd zal worden, en tot u zal komen; want de heirkrachten der Heidenen zullen tot u komen; en zij zullen eeuwiglijk uwe poorten open houden, en dezelve zullen noch des daags, noch des nachts toegesloten worden, opdat zij tot u mogen inleiden de heirkrachten der Heidenen, en opdat ook hunne Koningen tot u geleid worden. Ik wil u maken tot een heerlijkheid, tot een blijdschap aller geslachten.

En Jes. 60: 16; gij zult zuigen de melk der Heidenen, en gij zult zuigen de borsten der Koningen; en Joël. 2. 28; Ik zal van mijnen Geest uitstorten op alle vleesch; en in de laatste dagen zullen de volkeren tot den berg des Heeren loopen, en vele Heidenen zullen henen gaan en zeggen: Komt, laet ons opgaan, enz. En daar zullen vele volkeren komen en menigten der Heidenen, om te zoeken den Heere der heirkrachten te Jeruzalem, en voor zijn aangezicht bidden (Mich. 4: 1, en vervolgens).

In die dagen zullen tien mannen, uit allerlei spraken der Heidenen, eenen Joodschen man bij de slippen grijpen, zeggende: wij zullen met ulieden gaan, want wij hebben gehoord, dat God met ulieden is (Zach. 8. 22, 23). In dit alles te verhalen zijn wij wat wijdloopiger geweest, opdat wij bij malkanderen zoude vergelijken, de Schriftuurlijke wijze van spreken, zoowel in het Oude, als in het Nieuwe

Testament gebruikt zijnde, en alzoo den zin er van, die genoegzaam door zijne eigene klaarheid in deze zaak zichzelve ontdekt, zouden betoonen. Wat ons aangaat, wij, dit alles aangemerkt hebbende, twifelen niet, of het is, klaarder dan de zon op den middag, blijkende, dat de h. Schriftuur, dewelke in die en diergelijke beloften een algemeenheid te kennen geeft, ziet op de heirkrachten des heiligen volks, en op de algemeene Kerk der uitverkorenen en geloovigen, uit alle hoeken des ganschen aardbodems, uit alle geslacht, uit alle tong, volk en natie, dewelke eerst alhier zal geroepen worden tot Christus, en daarna vergaderd zal worden tot de Bruiloft des Lams, en dewelke aanzitten zal in de hemelen met Abraham, den vader en erfgenaam der wereld, dat is, der geloovige Heidenen (Rom. 4:10, 11; Matth. 8:11). En; gelijkerwijs het den allerbesten Vader der barmhartigheden behaagd heeft de verborgenheid van die algemeenheid tot onzer vertroosting, ons zeg ik, die Heidenen zijn, in de Schriftuur te openbaren, en de scheidsmuur uit het midden weg te nemen; zoo is het, dat wij daaruit, met eene heilige blijdschap van een allerdankbaarst gemoed, datgene nemen, hetwelk ons tot troost is strekkende, en wij prijzen God van wege zijne barmhartigheid, naar de leer des Apostels, en der geloovige Heidenen, waarvan verscheidene voorbeelden doorgaans in de Handelingen der Apostelen ons voorgesteld worden. Indien daar eenigen zijn, die ditzelve niet doen, wij oordeelen met de Schriftuur, dat tot datzelve niet behoort die heerlijke weldaad van die heilzame verworvene algemeenheid, die verkregen is, niet door eene zekere algemeene beweging, van zich te ontfermen over alle menschen als zijne schepselen, maar door eene bijzondere barmhartigheid Gods, jegens de uitverkorenen der Heidenen, naar de leering des Apostels; dewijl deze weldaad altijd de offerande van een dankbaar hart en gemoed is mede brengende en veroorzakende. En dusverre van het eerste lid des Artikels.

VAN HET TWEEDE.

Ten tweede zeggen zij, dat Christus niet alleen gestorven is voor allen, maar ook vóór een ieder mensch, welk woord ieder; dewijl datzelve het woord alle bindt aan eene zekere beteekenis, dewelke noch altijd, noch ook hier in deze zaak met de Schriftuurlijke wijze van spreken, of met den zin der h. Schriftuur, als hier boven gezien is, overeen komt, en dewelke ook nergens in de Schriftuur gevonden wordt; zoo is het, dat ons ook geene nood dringt, dat wij zoodanige verklaring toelaten, dewijl wij meenen, dat het veel meer behoorlijk is, dat wij in deze zaak ten uiterste en ten nauwste blijven hangen aan die wijze van spreken, dewelke in de Schriftuur gebruikelijk is. Dat men de gunsten en de genaden zal vergrooten is de inhoud van de burgerlijke onderwijzing, en de Apostel betuigt ook, dat de liefde alles (hetgeen namelijk God gebiedt) is hopende; maar in de Goddelijke handelingen en werkingen, tegen of buiten het Woord Gods zelven, iets te vergrooten, of te buigen, is niet in de macht des menschen. En alware het, dat wij zulks wilden vermeten ons te doen, evenwel zullen wij daarmede niets uitrichten, dewijl wij met al onze zorg niet eene el tot onze lengte kunnen toedoen. Verre is het van daar, dat wij de vruchten van den dood onzes Zaligmakers, die daar geprezen is in der eeuwigheid, boven de palen van den Vader gesteld (alware het dat wij dit ook ten hoogste wilden), door ons menschelijk medelijden verder zouden kunnen uitbreiden en uitstrekken. Ondertusschen diegene, dewelke de uitzinnigheid en de verkeerdheid van het vervloekte vleesch zoekt te vermorzelen door eenigen anderen hamer dan des Geestes, diezelve arbeidt te vergeefs. Want niemand kan met hetzelfde vriendschap houden, dan die met hetzelfde geen maat of einde wil houden, van uitzinniglijk te razen. Waarvan wij wenschen, dat ons de Remonstranten geen levendig exempel vertoonden, van dewelken te vergeefs geleerd wordt de algemeenheid des doods Christi, tenzij dat te gelijk ook ontkend worde de waarheid der Goddelijke verkiezing, en dat de volle macht des geloofs en der bekeering aan den mensch overgedragen worde, dat is, tenzij dat ons, ellendige menschen, allen te zamen voorhenen de mogelijkheid onzer zaligheid vergund worde.

VAN HET DERDE.

Wij gaan voort tot het derde lid, in hetwelk verklaard wordt op wat wijze Christus, volgens hunlieder meening, voor allen en een ieder gestorven zij, namelijk aldus, dat Hij voor dezelve verworven heeft de vergeving der zonden en de verzoening.

Hier merken wij, eerstelijk, aan, dat de h. Schriftuur het woord verwerving, zoo wanneer ze spreekt van den dood Christi, nergens gebruikt; immers, wij hebben tot nog toe hetzelfde in de Schriftuur niet gevonden. Ondertusschen verwerven is eigenlijk door bidden iets bekomen, gelijk zulks bekend is; maar nademaal zij door elkander in een en denzelfden zin gebruiken de woorden verwerven, verkrijgen, bekomen, zoo kunnen wij voorwaar niet zien, hoe Christus eenvoudiglijk bekomen en verkregen heeft voor allen en een ieder de verzoening en de vergeving der zonden, op zoodanige wijze, dat allen en een ieder de zonden niet zijn vergeven, en dat allen en een ieder met God niet zijn verzoend. En wij twijfelen niet, of alle diegenen, die met rede begaafd zijn, en die dit alles aandachtiglijk overleggen, zullen oordeelen, dat deze woorden niet anders te kennen geven, dan dat allen en een ieder door den dood van Christus hunne zonden vergeven zijn, en dat ze allen en een ieder met God verzoend zijn. Want indien iemand bij een Prins voorbidding doet voor eenen schuldige en aangeklaagde, of voor eenen wederspannige, en door alle middelen zijn best doet, om vergeving en verzoening te verwerven, en eindelijk dezelve eenvoudiglijk verwerft of bekomt, wie heeft zulks ooit anders genomen, dan dat hij verworven en bekomen heeft, dat den aangeklaagde of schuldige zijne misdaad vergeven zij, en den wederspannige of rebel met den Prins verzoend zij?

En in dezen deele (gelijk ook in veel meer andere dingen) wijken de discipelen van hunnen meester Arminius.

Want hij heeft eenvoudiglijk en gevoeglijk, door die wijze van spreken, ronduit bekend met Borrius, dat alle en een ieder mensch in den stand der verzoening opgenomen was, en dat God het verbond der genade met allen en een ieder had opgericht en gemaakt.

Welker voetstappen ook natreedt Johannes Arnoldi tegen Tilenus. Daarenboven heeft Arminius ook van gelijken gezegd, dat het besluit van de verwerving der vergeving en der verzoening zij volstrekt, en niet voorwaardelijk, welk laatste nochtans de Remonstranten nu ter tijd zeggen.

Derhalve, zoo zullen wij dit lid des Artikels nemen, even gelijk het daar ligt.

En voorwaar eenvoudiglijk, en naar den gemeenen zin, moet hetzelfde genomen worden, doch daarbij voegende, dat Christus voor allen en een ieder deze goederen verworven, verkregen, en bekomen heeft, volgens den wil, het besluit en het voornemen zijns Vaders, mitsgaders ook zijn eigen, hetwelk de Remonstranten uitdrukkelijk zeggen. Derhalve, zoo is dit hun leerstuk:

Christus is, volgens den wil, het besluit en het voornemen zijn Vaders, mitsgaders zijn eigen, alzoo voor allen en een ieder mensch gestorven, dat Hij hunlieden verworven, verkregen en bekomen heeft, de vergiffenis der zonden, en de verzoening.

Dit gevoelen oordeelen wij strijdig te zijn tegen de h. Schriftuur, en dat om deze navolgende redenen:

Die God in de verkiezing tot het eeuwige leven, door zijn eeuwigen en onveranderlijken raad, voorbijgegaan heeft; over dewelken Hij zich niet heeft willen ontfermen; dewelken Hij niet lief gehad heeft, maar met eenen onveranderlijken haat gehaat heeft; dewelken vaten des toorns zijn, ten verderve bereid; die God nooit gekend heeft; die nooit de zijnen geweest zijn; die Hij nooit aan zijnen Zoon gegeven heeft; op dewelken de toom Gods blijft; in betrekking tot dezelve heeft God noch besloten, noch gewild, noch voorgenomen de verwerving, verkrijging en bekoming der verzoening en vergeving der zonden. Maar zoodanigen zijn daar velen in de wereld.

Derhalve aan deze enz.

Het eerste deel dezer gevolgrede blijkt, overmits een besluit, wil en voornemen van te verkrijgen en te bekomen de vergeving der zonden en der verzoening; insgelijks de verworvene, verkregene en bekomene vergiffenis volgens den wil Gods; en aan de andere zijde een wil of besluit van Zich niet te ontfermen, in God niet te gelijk kunnen gesteld worden, zonder eenige verandering of schaduw van verandering in God, dewelke verre moet wezen van den alwetenden, almogenden en allerwijsten God; Jac. 1.

Het tweede deel zijn de woorden der h. Schriftuur. De eeuwige verkiezing stelt integendeel het voorbijgaan of niet te verkiezen. Alle de andere redenen staan Rom. 9; Matth. 7; Joh. 17; Joh. 3.

Alle diegenen, voor dewelken, volgens het besluit, den wil en het voornemen des Vaders en des Zoons, verworven, verkregen en bekomen is de vergeving der zonden, en de verzoening, diezelven

zijn zalig en vrij van de verdoemenis; volgens de spreuken, Ps. 32; Rom. 4. Zalig zijn die, welker ongerechtigheden vergeven zijn, en welker zonden bedekt zijn. Insgelijks Rom. 8: 34. Wie is diegene, die verdoemt, diengene namelijk, voor denwelke Christus gestorven is? Hij zal ook alles geven, die zijne Zoon gegeven heeft. Aldaar op dezelfde plaats, vs. 31, 32.

Maar sommige menschen zijn niet zalig, noch vrij van de verdoemenis, noch zijn ook met den Zoon alles deelachtig; maar zullen verdoemd worden, en in het eeuwige vuur met den Satan geworpen worden.

Derhalve is voor sommigen door Christus niet verworven, verkregen, of bekomen de vergeving der zonden en de verzoening.

Denwelken God de zonden niet wil vergeven, maar dezelve hen behouden en toerekenen, voor denzelve heeft Christus de vergeving der zonden niet bekomen, volgens het voornemen zijns Vaders en zijn eigen. Maar den onboetvaardigen en ongeloovigen wil God de zonden niet vergeven, gelijk de gansche Schriftuur leert.

Derhalve is voor henlieden ook niet verkregen, noch bekomen de vergiffenis der zonden, volgens het voornemen des Vaders en des Zoons.

Maar hiertegen zeggen zij 1. Maar Hij zoude henlieden hun dezelve willen vergeven, indien zij zich bekeerden en geloofden.

Antwoord. Maar God weet van te voren, hoe zij zich niet zullen bekeeren, noch gelooven; Hij weet ook van te voren, dat Hij hun hunne zonden niet zal vergeven, maar dat Hij hen om hunne ongeloovigheid zal verdoemen. Daaruit volgt dan, dat Hij ook van eeuwigheid besloten heeft hun de zonden niet te vergeven; ten ware wij wilden eene Vorstiaansche wilbaarheid, of dien wijdberuchten voorwaardelijken en tusschen beide in twijfel hangenden wil, dat is, de veranderlijkheid zelfs aan God toedichten. Wij bekennen wel in de Schrifturen en in de verkondiging des Evangelies voorwaardelijke beloften en dreigingen, maar hoe zonde diegene, die voorwetende is van alle toekomstige dingen, en die onveranderlijk is, zijnen wil (eigenlijk alzoo gesproken) kunnen tusschen beide in twijfel hangen?

Ten 2. zeggen zij hiertegen: Waarom noodigt en roept dan God allen tot bekeering en tot het geloof, en belooft vergiffenis der zonden, indien ze gelooven en bekeerd worden?

Antwoord. 1. Niet allen worden genoodigden geroepen 2. Gods noodiging en roeping is standvastig, eenvormig en ernstig: Komt tot Mij, allen die beladen en vermoeid zijt! Komt tot Mij, gij, die dorst, enz. Die gelooft zal vergeving der zonden en het eeuwige leven hebben. Door deze wijze van noodigen en roepen wordt genoegzaam te kennen gegeven, dat God over niemand anders dan over de geloovigen (wij spreken van de volwassenenen) besloten heeft de vergeving der zonde.

Ten 3. zeggen zij hiertegen: Waarom noodigt en roept God hen dan ernstiglijk tot het geloof, dewelken Hij van te voren weet, dat niet gelooven zullen, en die door hunne moedwilligheid zwaarder verdoemenis over zichzelf zullen halen?

Antwoord. De beantwoording van deze tegenwerping staat ons niet meer te doen als den Remonstranten, dewelke belijden, dat God alle gebeurlijke dingen van eeuwigheid van te voren geweten heeft, en dat God al hetgeen Hij indertijd doet, van eeuwigheid besloten heeft te doen. Derhalve, zoo is het niet noodig bij de aanmerking op dit stuk te dezer plaats lang te blijven staan.

Met het boven verhaalde leerstuk der Remonstranten, zoo wanneer het eenvoudiglijk genomen wordt, komt ook dit andere leerstuk overeen.

God heeft, om Christus, wil het geheele menschelijke geslacht in de genade der verzoening aangenomen, en heeft met hetzelfde in Adam, mitsgaders in zijne nakomelingen, een verbond der genade opgericht. Dit punt zeggen wij te strijden met de waarheid van het Woord Gods, en met het gestadige en gewone gebruik van de handeling Gods, dewelke Hij, in zijn verbond op te richten en ons gemeen te maken, altijd onderhouden heeft, en aan ons geopenbaard heeft. Dit wordt bewezen uit hetgeen op het eerste leerstuk der Remonstranten gezegd en bijgebracht is. Want, indien Jezus Christus niet alzoo voor allen en een ieder persoon des menschelijken geslachte gestorven is, volgens het besluit, voornemen en den wil des Vaders, dat Hij hunlieden allen en een ieder de verzoening en de vergeving der zonden verworven, verkregen en bekomen heeft: zoo is het, dat nu het gansche menschelijke geslacht, dat is, alle en een ieder persoon deszelfs, van God niet door Christus in de genade der verzoening zijn aangenomen, en daar is ook geen verbond der genade met henlieden aangegaan of gemaakt.

De reden van dit gevolg is: Want, voor dewelken Christus, volgens het besluit, voornemen en den wil des Vaders, alzoo niet gestorven is, dat Hij metterdaad hunlieden de verzoening, en de vergeving der zonden verworven, verkregen en bekomen heeft, met dezelve heeft God niet kunnen noch willen oprichten een verbond der genade, ook kan Hij dezelve niet opgenomen hebben in de genade der verzoening.

Maar in het antwoord op hun eerste leerstuk hebben wij alreede bewezen, dat Christus alzoo niet voor allen en een ieder, volgens het besluit, voornemen en den wil des Vaders gestorven is. Daaruit volgt dan ook dusdanig besluit tegen ditzelve leerstuk, namelijk: Dat God door Christus het gansche menschelijke geslacht, dat is, alle en een ieder persoon deszelven, niet aangenomen heeft in de genade der verzoening, noch een verbond der genade met dezelve gemaakt heeft.

2. De valscheit van ditzelve leerstuk wordt ook met deze sluitrede bewezen:

Alle diegenen, die God in de genade der verzoening aangenomen heeft, en met dewelken Hij een verbond der genade opgericht heeft, aan alle diezelven en een ieder moest deze genade en dit verbond der genade geopenbaard worden, en aan dezelve moest al datgene medegedeeld worden, wat tot deze genade en tot dit verbond behoorde.

Maar deze genade der verzoening, en dit verbond der genade, mitsgaders al hetgeen, dat daartoe is behorende, heeft God aan allen en een ieder persoon des menschelijken geslachts, niet geopenbaard, noch medegedeeld. Derhalve, enz.

Het gevolg van het eerste deel is kenlijk. Want de opneming in de genade der verzoening, en de oprichting van het verbond der genade, heeft hen niet ter zaligheid kunnen strekken (gelijk ook zelfs de Remonstranten zulks niet durven ontkennen), ten ware zij dezelve aannamen en geloofden (wij spreken hier doorgaans van de volwassenen). Nu, zulks is niet kunnen geschieden zonder openbaring, verkondiging, en mededeelen er van; want hoe zullen ze Hem aanroepen, in denwelken zij niet geloofd hebben? En hoe zullen ze gelooven, van denwelke zij niet gehoord hebben? En hoe zij zullen hooren, zonder predikant? Rom. 10.

Aangaande het tweede deel, dat hetzelfde mede gansch waarachtigst zij, blijkt overvloedig uit de gansche Schriftuur, en uit het gewone gebruik Gods (hetwelk in de Schriftuur geopenbaard is) in het oprichten en mededeelen van zijn verbond. Want het is waar, dat God Adam, na den val, in genade ontvangen heeft, en een verbond met hem gemaakt heeft, belovende het zaad der vrouw. Maar dat God een verbond met het zaad der slang zoude aangegaan hebben, wie zonde zulks durven zeggen? Daarna, dat dit verbond niet gemaakt zij niet alle en een ieder der nakomelingen Adams, en dat hetzelfde niet bij henlieden en hunne geslachten vervolgd en gebleven is, zulks geven openlijk te kennen, Kains vervreemding van dit verbond, deszelfs uitwerping en afscheiding van de Kerk en van het aanschijn Gods, deszelfs en zijner nakomelingen klare en uitgedrukte onderscheiding van Seth en Henoch en hunne nakomelingen, bij dewelken en met dewelken dit verbond der genade gebleven is, gelijk zulks met uitgedrukte woorden zeer klaarlijk Mozes verklaart, Gen. 4:26. Daarna blijkt zulks ook allerklaarst uit dat verbond der genade, hetwelk opgericht is alleen met Abraham, en alleen met zijne nakomelingen, of met zijn zaad, en niet met alle de andere volkeren; van welk verbond God zelf tot Abraham spreekt, en Mozes dikwijls tot het volk Israëls; onder andere plaatsen, Deut. 7:6. De Heere, uw God, heeft u verkoren, opdat gij een eigen volk zijt boven alle volkeren, die onder den ganschen hemel zijn; en Ps. 147:19, 20. Hij verkondigt Jakob zijne woorden, en zijne inzettingen en rechten aan Israël; Hij heeft zulks allen volken niet gedaan, en daarom hebben zij die rechten niet gekend; Hand. 14: 16.

Die (namelijk God) in de voorleden tijden alle de Heidenen heeft laten wandelen in hunne eigene wegen; Ef. 2:11, 12.

Daarom gedenkt daaraan, dat gij voortijds waart in het vleesch, en dat gij de voorhuid genaamd werdt van de besnijdenis, dewelke daar genaamd wordt de besnijdenis, die met handen geschiedt in het vleesch, dat gij, zeg ik, te dier tijd waart zonder Christus, vervreemd van het burgerschap Israëls, en vreemden, zooveel de verbonden der belofte belangt, geen hoop hebbende, en waart zonder God in de wereld.

Met de klare getuigenissen der Schriftuur, zoodanig als er ook meer zouden kunnen bijgebracht

worden, wordt het tweede deel van deze sluitrede overvloedig genoeg bewezen en gesterkt, namelijk, dat God niet alle en een ieder der personen des menschelijken geslachts zijn verbond der genade heeft doen verkondigen en deelachtig maken. Daaruit volgt dan, dat Hij alle en een ieder der personen des menschelijken geslachts niet in verzoening opgenomen heeft, noch het verbond der genade met dezelve opgericht heeft.

Van gelijke soort is ook dit leerstuk, hetwelk wij ook als het derde zullen bijvoegen.

Christus, zeggen zij, is gestorven even gelijk en even na voor alle zondaren; maar Hij is opgestaan, en bidt in de hemelen voor bij den Vader, met het oogmerk en voornemen van zalig te maken, even gelijk en even na, alleen voor de geloovigen.

Op deze vreemde, en in Gods Woord onbekende leering, antwoorden wij, behalve het voorgaande, niet anders, dan dat de H.

Geest door den Apostel in het Woord Gods geheel anders gesproken heeft, geenszins van elkander afscheidende den dood, de opstanding, en voorbidding onzes Heeren Jezus Christus, maar dezelve met een zeer nauwen band altijd aan elkander knoepende; Rom. 8:34. Wie is hij, die verdoemt (namelijk de uitverkorenen Gods)? Christus is diegene, die gestorven is, ja, die ook opgewekt is, die ook is ter rechterhand Gods, die ook voor ons bidt. Op deze plaats; gelijk ook cap. 4, laatste vers, en cap. 14, vers 9, en doorgaans elders meer; heeft de Apostel niet geweten, van deze afscheiding der Remonstranten tusschen den dood en de verrijzenis van Christus, en heeft ons overgegeven eene leer, die gansch en al daartegen strijdende is, in dewelke wij ook, als zijnde van ongetwijfelde waarheid, onszelf gerust en tevreden houden.

VAN HET VIERDE.

Ten vierde wordt daar gezegd, dat er nochtans niemand metterdaad de vergeving deelachtig wordt, anders dan de geloovigen.

Deze dingen, gezond en eenvoudig verstaan zijnde, zijn buiten alle geschil, maar, eenvoudig dezelve nemende, kunnen ze in geenerlei wijze met de voorgaande leerstukken bestaan; want voor dewelken verkregen en bekomen is de vergeving der zonden en de verzoening, voor dezelve kan het niet mogelijk zijn, dat ze dezelve niet zouden hebben, of dezelve niet zouden deelachtig, overmits aan dezelve de zonden zijn vergeven, en dezelve zijn waarlijk met God verzoend. Maar, aangezien de Remonstranten die verwerving, verkrijging en becoming, van de toeëigening en mededeeling afscheiden, en de eerste aan allen en een ieder toeschrijven, en de laatste alleen aan de geloovigen; zoo is het, dat zij metterdaad door de vergeving en verzoening niet anders verstaan, dan een zekere vergeefelijheid en verzoenbaarheid. Zoo moeten wij dan hier zien, wat voor draadkens en naadkens der ongodvruchtigheid onder deze nieuwigheid zijn schuilende. Deze hebben zij ook in andere schriften namaals openlijk ontdekt, in dewelke wij deze gansche orde en samenhang van alle deze vreemde leerstukken, behoorende tot dit Artikel, aangemerkt hebben; als namelijk, in het Schrift tegen die van Walch.; in hunne Verklaringen gemeene verantwoording, 1, 2, en 5, art.; Grevinch. tegen Ames.; in de Theses Episcopi; ten deele ook in de Haagsche Conferentie; in de overgeleverde Artikelen der gedaagden op deze Synode; Arminius in AntiPerkinsio, in het Schrift tegen die van Walch. en in de TegenArtikelen van Delft.

1, God heeft allen en een ieder mensch, beladen zijnde met de schuld der eeuwige verdoemenis, vanwege de verbreking des eersten verbonds, nochtans evenwel als zijne schepselen liefgehad, en uit dit beminnen of deze liefde is in Hem geweest een genegenheid of wil van Zich over dezelve te ontfermen, en zijne weldaden opnieuw hunlieden mede te deden.

2. Doch Hij heeft niet willen (alhoewel Hij het wel anders konde doen) met de menschen op nieuw handelen, zonder eenige voorgaande verklaring van zijn haat tegen de zonde, of zonder eenig acht te nemen op de gekwetste gerechtigheid.

3. Derhalve, uit die voorzegde genegenheid, om over allen Zich te ontfermen, heeft Hij zijnen Zoon in den vervloekten dood des kruises willen overgeven, opdat zijne gerechtigheid zooverre zoude voldaan worden, en opdat het menschelijk geslacht zooverre met Hem zonde verzoend worden, dat Hij nu vrijelijk en volkomelijk zonde kunnen en willen opnieuw met de menschen handelen, om hunlieden

eene zekere wijze der zaligheid voor schrijven; en dat de Zoon ook macht en recht zoude krijgen van de zonden te vergeven, en de zaligheid te geven, onder die voorwaarden, dewelke de Vader zoude voorschrijven en stellen.

4. Nu, de Vader heeft zijnen Zoon geordineerd tot den dood, toen Hij nog niets zekers bij Zichzelven besloten had, van eenigen mensch, dus of zoo genaamd, zalig te maken. Want indien Hij aan iemand zekerlijk zijne zaligheid uit zijne liefde geordineerd had, zoo zoude nu alreede de dood Christi voor niet en te vergeefs geweest zijn, en daar zouden geene voorwaarden der zaligheid kunnen worden voorgeschreven, in hetwelk nochtans de geheele reden van den Godsdienst en de Religie bestaat. Daaruit volgt dan voorts ook dit, dat Christus voor geen menschen, die nu alreede verloren waren, ten eeuwigen leven gestorven is, en dat Hij voor de zoodanigen niets verworven en verdiend heeft, ja, zelfs niets heeft kunnen verwerven, of verdienen.

5. De Vader had, toen de dood Christi nu alreede volbracht en geleden was, het verbond der wet kunnen vernieuwen, en wederom eene strenge nakoming en volbrenging der wet afeischen, of de werken der wet tot eene voorwaarde der zaligheid voorschrijven; maar, naar zijn louter en allervrijst welbehagen, heeft Hij uit alle mogelijke conditiën het geloof willen verkiezen, en eene zekere doenlijke, mogelijke, en middelmatige gehoorzaamheid des geloofs, en dezelve heeft Hij (niet toerekenende de gebrekkelijkheden) willen achten in plaats van eene nauwe en strenge nakoming en volbrenging der wet, en mitsdien dezelve genadiglijk de belooning des eeuwigen levens waardig schatten.

6. Daarenboven heeft Hij ook naar zijn allervrijsten wil gewild, dat de onnoozele en teedere zielen der jonge kinderen zouden vrijgemaakt worden van de straf der zonde Adams; en van gelijken heeft Hij ook niemand, nu alreede volwassen zijnde, om de dadelijke zonden in der eeuwigheid willen straffen, ten ware daarbij kwame eene nieuwe ongehoorzaamheid jegens de verkondiging des nieuwen Verbonds.

7. Wijders zonde het ook kunnen geschieden, indien daar niemand van de volwassenen de voorgeschreven voorwaarden kwam te volbrengen, dat ze allen zouden verloren gaan; en wederom, indien ze allen gelijkelijk dezelve volbrachten, dat ze allen zouden zalig worden; en dat evenwel de dood en opoffering van Christus hunne nuttigheid, waardigheid en noodwendigheid in alle deelen geheel en volkomen zoude kunnen behouden hebben, alware het, dat er niemand geloofd had, of niemand zalig geworden was; dewijl Christus eigenlijk tot dien einde zij gestorven, opdat de Vader van nieuws zekere voorwaarden der zaligheid zoude kunnen en willen voorschrijven, of de deur der zaligheid openen.

8. Daaruit blijkt dan verder, dat Christus noch voor de geloovigen, noch voor de ongeloovigen, of die ook met eenige uitstekende gruwelen omschreven zijn, als zoodanigen, gestorven zij; en dat den geloovigen hunne gebrekkelijkheden en onvolmaaktheden inderdaad niet vergeven worden om de voldoening van Christus, maar volgens den inhoud des nieuwen Verbonds, hetwelk de Vader opgericht heeft met de zondaren uit zijn allervrijsten wil; en dat den ongeloovigen en den gruwelijken misdadigen, dat is, den ongehoorzamen tegen het Evangelie, hunne zonden, volgens datzelfde Verbond, gehouden worden, ten ware zij namaals zichzelven bekeerden. Indien zij dit komen te doen, zoo zullen zij, volgens de reden des voorzegden Verbonds, vergeving verkrijgen.

9. Daarenboven blijkt uit het voren verhaalde, dat Christus, met zijn dood en verdienste, niet zij eene gave en belofte des Nieuwen Testaments; maar dat Hij zulks te weeg gebracht heeft, dat de Vader dit nieuwe Verbond van eene zekere mogelijke gehoorzaamheid heeft willen oprichten met de menschen.

10. Van gelijken blijkt hieruit, dat het geloof, en de gehoorzaamheid des geloofs, niet zij een gave Gods, en eene belofte des nieuwen Verbonds, ons ten beste verkregen zijnde door den dood van Christus, maar dat het zij een voorwaarde des nieuwen Verbonds, dewelke van de menschen vrijwilliglijk moet nagekomen worden.

Hieruit blijkt nu, wat de Remonstranten willen zeggen met deze hunne verwerving, afgezonderd zijnde van de mededeeling of genieting des verworvenen goeds: wat bij hen de voldoening van Christus en het rantsoen is; wat de Vader, volgens hun zeggen, daardoor verkregen heeft; wat Christus zelf verkregen heeft; ook wat alle en een ieder mensch verkregen heeft.

De Vader namelijk heeft dit verkregen, dat, daar Hij te voren alleen de genegenheid had van te ontfermen, Hij nu, om den dood zijns Zoons, volkomenlijk van nieuws met de menschen heeft kunnen willen handelen, en ook zulks gewild heeft. De Zoon heeft dit verkregen, dat Hij ontvangen heeft het recht van diegenen zalig te maken, dewelke de voorwaarden, van den Vader voorgeschreven zijnde, nakwamen en volbrachten.

De menschen hebben dit verkregen, dat de Vader van nieuws met hen heeft willen handelen, en hun de deur des Hemels heeft willen openen; doch, dat voortaan de Wet afgeschaft is, en dat in de plaats hiervan eene zekere mogelijke en onvolkomene gehoorzaamheid voorgeschreven is, en dat aan dezelve de rechtvaardigmaking en het eeuwige leven genadiglijk beloofd is, dat is men schuldig toe te schrijven aan het allervrijste behagen des Vaders, dewelke, alhoewel Christus gestorven was, evenwel nochtans konde wederom de wet voorschrijven, om dezelve volkomenlijk te onderhouden, dewijl daar nu genoegzaam scheen gedaan te zijn ten gevalle van de zondaren, dat Hij Christus heeft willen geven in den dood, en door denzelve Zichzelven een weg heeft willen openen, om van nieuws te handelen met den mensch, hetwelk Hij alles konde nagelaten hebben.

Deze vreemde en gansch ongerijmde Theologie der Remonstranten, geput zijnde uit den vuilen modder van Socinus en Pelagius, verwerpen wij van ganscher harte, als zijnde gruwelijk en onverdragelijk voor de Christenooen, en voor de gemoederen der geloovigen.

1. Omdat ze de geheele wijze en orde der zaligheid, in de Schriftuur ons overgegeven zijnde, op eene afgrijpselijke wijze verderft en omkeert.
2. Omdat ze die allerzoetste en allerwijste samenvergezelschapping der barmhartigheid en gerechtigheid, in de onafscheidelijke verkiezing van Christus en van ons, verbreekt, en, uit de stelling van het eene, omkeering en te nietdoening van het andere invoert.
3. Omdat ze de leer van de erfzonde, en van de ellende des menschen, alsook van de werkende gerechtigheid Gods, verduistert en verderft.
4. Omdat ze het allerkostelijkste bloed des Zoons Gods, en de ware reden en kracht van zijne voldoening, geheel verzwakt, en onder de voeten vertreedt.
5. Omdat ze de geheele samenbinding tusschen den dood van Christus, onzen Zaligmaker, en tusschen zijnen Geest, mitsgaders de herstelling onzer verdorvene natuur, en eindelijk het geloof en zaligheid, van elkander losmaakt en ontbindt.
6. Omdat ze den Zoon Gods waarlijk en inderdaad verandert in zoodanigen Zaligmaker, die een Zaligmaker zij met den titel alleen, en bij 'eene zekere gelegenheid, stellende Hem tot een Zaligmaker zonder zaligheid, tot een Verlosser zonder verlossing, tot een Priester zonder volk, tot een Koning zonder koninkrijk, tot een Hoofd zonder lichaam.
7. Omdat ze de eigenschap en de natuur des nieuwen Verbonds, des geloofs, en der rechtvaardigmaking, ons overgeleverd in de Schriftuur, en tot nu toe in de Christenwereld geloofd, op schrikkelijke wijze bevlekt en onteert.
8. Omdat ze geheel en al de vrucht van den dood Christi trekt en dwingt tot een zekere zaligmaakbaarheid en verzoenbaarheid, en daarmede het gansche en geheele besluit Gods van ons zalig te maken, mitsgaders de gansche kracht van den dood Christi, en diensvolgens de zaligheid van ons allen, ten eenenmaal aan een verrotten draad van onzen wil hangt, en daardoor de zaligheid voor allen inderdaad onmogelijk maakt, en de deur des Hemels, dewelke zij voor allen en een ieder met de eene hand scheen open te doen, met de andere hand voor' allen en een ieder wederom toesluit.
9. Omdat ze al onzen troost in den dood van Christus, onzen Zaligmaker, in denwelken onze harten beide in het leven en sterven zich verheugen, geheel ter neder werpt, en te niet maakt.
10. Eindelijk kunnen wij deze Goddelooze verborgenheid van deze gruwelijke Theologie niet verzwijgen, dat namelijk uit dezelve noodwendig volgt, dat aan geen zondaar inderdaad daarom de zonde vergeven wordt, of dat iemand daarom gerechtvaardigd wordt, omdat Christus in zijne plaats de straffen der zonden geleden heeft; maar daarom, omdat de zondaar zelf de voorwaarden des nieuwen Verbonds, hem genadiglijk voorgeschreven, nagekomen en volbracht heeft; voor welke voorschrijving van voorwaarden Christus door zijn dood alleen den weg bereid heeft; of om welker wil Christus, door tusschenkomen zijns doods, dit teweeggebracht heeft, dat er zekere voorwaarden van nieuws hebben kunnen voorgeschreven worden.

Tegen alle deze verderving der gezonde leer, en tegen deze gedichtselen dezer kwalijkgezinde lieden, stellen wij deze eenvoudige en met de Schriftuur overeenkomende waarheid.

De dood van den Zone Gods en des menschen, het onbevleete Lam Gods, onzen Heere Jezus Christus, is vervloekt en allerbitterst, en is in zichzelf een overvloedig, genoegzaam, en eenig middel, om uit te wisschen de zonden van allen en een ieder mensch; welker zonden alle te zamen door denzelfde ook metterdaad zouden uitgewischt worden, aldien alle en een ieder mensch denzelfde met het ware geloof omhelsde. Derhalve, zoo wordt dezelve ook aan allen, die door het Evangelie geroepen worden, zonder onderscheid aangeboden, om met het geloof omhelsd te worden. Maar de heilige, barmhartige en onstraffelijke wil des Vaders (gelijk ook van Christus zelven), hun welbehagen en voornemen is geweest, dat door dezen allerkostelijksten dood, voor de algemeene en geheele menigte der uitverkorenen in de gansche wereld metterdaad zonde vekregen worden, niet alleen de vergeving van alle zonden, zoowel van de erfzonde, als van de dadelijke zonden, maar zelfs ook de mededeeling van de zaligmakende gaven des H. Geestes, door dewelke onze natuur vernieuwd wordt, en door dewelke wij tot de gemeenschap en tot de gelijkvormigheid des Zoons gebracht worden, en in dezelve bewaard worden. En deze zaligmakende gaven des Verbonds worden metterdaad, door den dienst des Evangelies, en door de kracht des H. Geestes, aan het gansche en geheele uitverkorene volk, en aan datzelfde alleen, zoo zekerlijk gegeven, dat er altijd eene Gemeente in de wereld zal zijn, dewelke voor deze weldaad haren Zaligmaker met hart, mond en daad prijst, en aan Hem hangt met eene vurige enstandvastige liefde, en dewelke in Hem, tegen de wereld, den Satan en het vleesch, vrede heeft, een troost, beide in het leven en sterven.

Nu, zooveel als er verloren gaan, diezelven gaan verloren, niet door eenige schuld Gods, of door eenig gebrek van de verdienste van Christus; maar zij gaan verloren door hunne eigene schuld, en worden rechtvaardiglijk verdoemd om hunne zonden, zoo om hunne erfzonde, als om hunne dadelijke zonden; aangaande de gerechtigheid van dit oordeel zal zelfs de consciëntie dergenen, die verloren gaan, getuigenis geven.

Wij bidden God, den Vader der barmhartigheden, met eenen allervurigsten ijver, door de allerdierbaarste voldoening onzes Zaligmakers, die Hij voor ons volbracht heeft, dat Hij deze schrikkelijke gruwelen van deze afgrijselijke meeningen, daarhenen wederom wil stooten, vanwaar dezelve tot straf onzer ondankbaarheid uitgebarsten en voortgekomen zijn, en dat Hij deze boosheid des Satans, met vrijheid van profeteeren, maar ongebonden, dat Hij deze boosheid van met alle dolheid, tot zijn eigen en anderer verderf, naar zijn gelieven te razen, door zijne rechterhand wil bedwingen; en dat Hij zijne Gemeente in het ware en levendige geloof, mitsgaders in de vurige liefde haars Zaligmakers, die Zichzelven voor haar in den vervloekten dood des kruises overgegeven heeft, wil bewaren, en dat Hij de dwalenden, verleid zijnde en verleidende, naar zijne oneindelijke barmhartigheid, in den weg der waarheid eindelijk wil leiden, en ons allen en een ieder deze genade wil verleen, dat wij door denzelfden Geest des geloofs, door denwelken de Apostel gesproken heeft, met hem mogen zeggen: Ik leef niet meer, maar Christus leeft in mij; en het leven, hetwelk ik nu leef in het vleesch, leef ik door het geloof des Zoons Gods, die mij liefgehad heeft, en Zichzelven voor mij overgegeven heeft.

HET OORDEEL DER GEDEPUTEERDE BROEDEREN VAN OVERIJSEL, OVER HET TWEEDE ARTIKEL.

HETWELK IS VAN DE VERLOSSING, GESCHIED DOOR CHRISTUS.

Onschriftmatige stellingen der Remonstranten.

I.

De volstreckte wil, en het voorgestelde wit en voornemen Gods, des Vaders, zijnen eeniggeborenen Zoon in den dood overgevende, en des Zoons, denzelven dood lijdende, is geweest, ten einde voor allen en een ieder mensch, zoowel die verloren gaan, als die zalig worden, zoude verworven worden de verzoening met God, en de vergeving der zonden.

Deze stelling bestraft de geheele Schriftuur van valsheid. Want dat dit niet de volstreckte wil Gods, des Vaders, zij geweest, zijnen Zoon in den dood overgevende, blijkt hieruit:

In betrekking tot dewelken God, de Vader, van eeuwigheid, door een volstrekten wil, tot zijn oogmerk voorgenomen heeft de verwerving van de vergeving der zonden, en van de verzoening door den dood zijns Zoons, aan die maakt Hij ook dezelve in den tijd deelachtig.

Ps. 115:3. Onze God is zelf in de Hemelen; wat Hem behaagt, dat doet Hij; Jes. 46: 10. Mijn raad zal bestaan, en al mijn behagen zal Ik doen; Rom. 9:19. Wie zal zijnen wil wederstaan?

Maar God maakt niet allen en een ieder mensch in den tijd deelachtig de verwerving van de vergeving der zonden, en van de verzoening door den dood zijns Zoons.

Derhalve heeft Hij niet voor allen van eeuwigheid, door een volstrekten wil, tot zijn oogmerk voorgenomen de verwerving van de vergeving der zonden, en van de verzoening door den dood zijns Zoons.

Het tweede deel dezer sluitrede wordt bewezen:

1. Die de verwerving van de vergeving der zonden deelachtig worden, of, die daar hebben de vergeving der zonden, dezelve zijn gelukzalig; Psalm 32:1.

Maar niet alle en een ieder der menschen gelukzalig. Derhalve niet alle en een ieder der menschen worden deelachtig de verwerving van de vergeving der zonden.

2. Op dewelken de toorn Gods blijft, voor die is noch verzoening met God, noch

Schriftmatige tegenstellingen.

I.

De a volstreckte wil, en het voorgestelde wit en voornemen des Vaders, zijnen eeniggeborenen b Zoon in den dood overgevende, en des Zoons, c denzelven dood lijdende, is geweest, opdat voor d allen, e die alleen en een ieder f van eeuwigheid tot het g eeuwige leven verkoren zijn, zoude verworven worden, de verzoening met God, de vergeving der zonden, en het eeuwige leven.

a. Joh. 6:39. Dit is de wil desgenen, die Mij gezonden heeft, dat Ik van al hetgeen Hij Mij gegeven heeft, niet verlieze, maar dat opwekke ten uitersten dage; Rom. 9: 8. Hij ontfermt, wiens Hij wil.

b. Rom. 8:32. Hij heeft zijnen eigenen Zoon niet gespaard, maar heeft Hem voor ons allen gegeven; Gal. 4: 4. Als de volle tijd gekomen is, heeft God zijnen Zoon uitgezonden, geworden van de vrouw, en geworden onder de Wet, opdat Hij diegenen, die onder de Wet waren, verlossen zoude, opdat wij de aanneming tot kinderen ontvangen zouden.

c. Fil. 2: 8. En is in het gelaat gevonden als een mensch, en heeft Zichzelven vernederd, gehoorzaam zijnde tot den dood, ja, tot den dood des kruises.

d. Joh. 12: 32. En wanneer Ik zal verhoogd wezen van de aarde, zoo zal Ik ze allen tot Mijzelven trekken. Allen, dat is, alle gepredestineerden ter zaligheid, van dewelken niet één zal verloren gaan. Vergelijkt hierbij ook des. 54:13, en Joh. 6: 45. Zij zullen allen van God geleerd zijn. Alzoo 2 Cor. 5: 15. Ziet, alles is nieuw geworden.

e. Rom. 11:7. De uitverkorenen hebben het verkregen, de anderen zijn verhard geworden; Joh. 10: 15. Ik leg mijn leven af voor de schapen. Vergelijkt dit met vs. 26. Gijlieden gelooft niet, want gij zijt van mijne schapen niet; Hand. 13: 18. En daar geloofden zoovelen als er ten eeuwigen leven geordineerd waren.

f. Joh. 13: 18. Ik spreek niet van ulieden allen, want Ik weet wien Ik verkoren heb; Luc. 22:32. Ik heb voor u gebeden, opdat uw geloof niet bezwijkte; Gal. 2:20. De Zoon Gods heeft mij liefgehad,

vergeving der zonden ooit verworven. Want het woord „blijven" geeft te kennen eene gedurige dodelijkheid, die nooit verbroken wordt.

Maar op de verworpenen ongeloovigen en onboetvaardigen blijft de toorn Gods; Joh. 3:36. Die den Zoon niet gehoorzaam is, zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem.

Derhalve is voor henlieden nooit verworven de verzoening met God, en vergeving der zonden.

3. Die altijd geweest zijn, en alsnog zijn, vijanden Gods, en in der eeuwigheid zulks blijven; Matth. 7:23. Voorwaar, Ik heb u nooit gekend.

Derhalve, voor de verworpenen, ongeloovigen en onboetvaardigen, is nooit verworven de vergeving der zonden, en de verzoening met God.

en heeft Zichzelven overgegeven voor mij.

g. Ef. 1:4, 5. Hij heeft ons in Hem (namelijk in Christus) verkoren, vóór de grondlegging der wereld, opdat wij heilig en onstraffelijk zouden zijn in zijn aanschouwen, met de liefde, die ons gepraedestineerd heeft, om aan te nemen tot kinderen, door Jezus Christus in Zichzelven, naar de goedgunstige genegenheid zijns wils. Ziet ook Rom. 8:32, 33, 34.

2 Cor. 5:19. God was in Christus de wereld met Zichzelven verzoenende, hunlieden hunne zonden niet toerekenende, en heeft het woord der verzoening in ons gegeven; Joh. 3:6. Zoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijnen eeniggeborenen Zoon in de wereld gezonden heeft, opdat elk, die in Hem gelooft niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.

II.

In betrekking tot dewelken God, de Vader, zijnen Zoon in den dood overgevende, tot zijn oogmerk voorgenomen heeft de verwerving van de verzoening, en van de vergeving der zonden, of het recht en de macht van zalig te maken, aan dezelve geeft Hij ook middelen, die genoegzaam zijn, en, om de zaligheid te verkrijgen, noodig zijn. Maar aan allen en een ieder mensch geeft Hij de middelen niet, die genoegzaam zijn, en die, om de zaligheid te verkrijgen, noodig zijn.

1. Omdat Hij niet allen het geloof geeft; 2 Thess. 3, vs. 2. Het geloof is niet aller, maar alleenlijk der uitverkorenen; Tit. 1: 1; hetzelfde wordt alleen gegeven aan de schapen Christi; Joh. 10. 26. Daarom zegt Paulus, Fil. 1: 29; uit genade is ulieden gegeven in de zaak van Christus, niet alleen in Hem te gelooven, maar ook voor Hem te lijden. Daarentegen wordt van de verworpenen gezegd, Joh. 12:39. Zij konden niet gelooven.

2. Omdat Hij in de voorleden tijden alle de Heidenen heeft laten wandelen in hunne wegen; Hand. 14: 16.

3. Omdat het Hem behaagd heeft het Evangelie te verbergen voor de wijzen en verstandigen; Matth. 11: 25, 26.

4. Omdat Christus zegt, Matth. 13:11; ulieden is het gegeven te kennen de verborgenheden des Koninkrijks der Hemelen, maar dezen is het niet gegeven. Derhalve heeft Hij voor alle en een ieder der menschen tot zijn oogmerk niet voorgenomen de verwerving van de verzoening en van de vergeving der zonden, enz. En, dat dit ook de wil en het voornemen van Christus, lijdende den dood, niet is geweest, dat aan allen en een ieder zoude verworven worden de vergeving der zonden, en de verzoening met God, blijkt hieruit:

1. Omdat de Vader en de Zoon één zijn; Joh. 17:23. Al hetgeen dan de Vader wil, datzelfde wil ook de Zoon; waarom Hij ook die Knecht genoemd wordt, door welks hand het besluit des Vaders gelukkiglijk voortgaat; Jes. 53:11. Hieromtrent zegt de Zoon zelf; Joh. 4:34. Mijne spijs is, dat Ik doe den wil desgenen, die Mij gezonden heeft, en dat Ik zijn werk volbreng; Joh. 5:19. Wat de Vader doet, dat doet ook de Zoon desgelijks; Joh. 6: 38. Ik ben uit den Hemel gekomen, niet om mijnen wil te doen, maar om te doen den wil desgenen, die Mij gezonden heeft; Joh. 8:29. Ik doe altijd hetgeen den Vader behagelijk is. Nu wat daar geweest zij de wil en het voornemen des Vaders, blijkt uit het voorgaande.

2. Die ten dezen einde in de wereld gekomen is, en den dood geleden heeft, dat Hij voor de zijnen, die Hem zijn Vader van eeuwigheid gegeven had, zoude bidden, en dat Hij om hunnentwil Zichzelven zoude heiligen; dat Hij ook de zonden van velen zoude dragen; dat Hij ook van gelijken zijn leven zonde geven tot een prijs der rantsoening voor velen; dat Hij zijn bloed zoude storten voor velen tot

vergeving der zonden; dat Hij eindelijk Zichzelven zoude overgeven voor de Gemeente; dezelve heeft tot zijn oogmerk niet voorgenomen, voor allen en een ieder te verwerven de vergeving der zonden, en de verzoening met God. Maar Christus is ten dezen einde in de wereld gekomen, en heeft ten dezen einde den dood geleden, opdat Hij voor de zijnen, die Hem zijn Vader van eeuwigheid gegeven had, zoude bidden; Joh. 17: 9; en opdat Hij om hunnentwil Zichzelven zoude heiligen; hetzelfde cap. vs. 19. Opdat Hij de zonden van velen zoude dragen; Jes. 53: 11, 12. Opdat Hij zijn leven zoude geven tot een prijs der rantsoening voor velen; Matth. 20: 28. Opdat Hij zijn bloed zoude storten voor velen tot vergeving der zonden; Matth. 26:28. Opdat Hij zichzelven zoude overgeven voor de Gemeente; Ef. 5:25.

Derhalve heeft Hij tot zijn oogmerk niet voorgenomen, om voor allen en een ieder de vergeving der zonden, en de verzoening met God te verwerven.

Onschriftmatige stellingen der Remonstranten.

Schriftmatige tegenstellingen.

II.

II.

Naar dezen volstrekten wil en voornemen des Vaders en des Zoons, heeft Christus, de Middelaar, de vergeving der zonden, en de verzoening met God, voor allen en een ieder der menschen, zoowel voor diegenen, die verloren gaan, als voor degenen, die zalig worden, door den dood des kruises verworven.

Deze stelling is niet alleen in de h. Schriften niet gegrond, maar strijdt ook openbaarlijk tegendezelve.

1. Welker voorspreker Christus is, derzelver verzoening is Hij alleen. Want het behoort tot een en dezelfde Priester, beide te bidden, en te offeren voor het volk. Daarom worden ook deze twee deelen des Priestertijken amts samengevoegd door is Johannes; 1. Zendbrief: cap. 2: 12. Indien iemand gezondigd heeft, wij hebben een Voorspreker bij den Vader, Jezus Christus, de Rechtvaardige. en dezelve is de verzoening voor onze zonden. En door Paulus; Rom. 8: 24. Christus is degene, die gestorven is, ja, die ook opgewekt is, die ook ter rechterhand Gods is, die ook voor ons voorbidt. Maar Hij is de Voorspreker niet der ongeloovigen, en der verworpenen, die verloren gaan, maar der geloovigen en der uitverkorenen, die zalig worden. Hiervan zegt Joh. 17: 9. Ik bid voor henlieden (die Gij, namelijk, Mij gegeven hebt van de wereld; vers 6);

Naar dezen volstrekten wil en voornemen des Vaders en des Zoons, heeft Christus, de Middelaar, de vergeving der zonden, de verzoening met God, en het eeuwige leven alleen voor allen en een ieder, die uitverkorenen zijn, en die zalig worden, door den dood des kruises verworven.

De waarheid dezer tegenstelling blijkt uit hetgeen hiervoor bij gebracht is, op de eerste rechtgevoelende tegenstelling. Hiertoe behooren ook deze navolgende getuigenissen; Heb. 9: 28. Christus is eenmaal geofferd, opdat Hij veler zonden op Zich zoude nemen; Rom. 3: 22. Ik zeg, de gerechtigheid Gods door het geloof van Jezus Christus is tot allen en over allen, die gelooven; want daar is geen onderscheid; want zij hebben allen gezondigd, en zijn ontbrekende of dervende de heerlijkheid Gods, alzoo zij gerechtvaardigd worden om niet, dat is, uit zijne genade, door de verlossing, geschied in Christus Jezus. Welken God voorgesteld heeft, opdat Hij zoude zijn de verzoening door het geloof in zijn bloed, tot bewijs zijner gerechtigheid, om de overziening der zonden, die voorhenen gegaan zijn, dewelke God verdragen heeft tot bewijs zijner gerechtigheid op dezen tegenwoordigen tijd, opdat Hijzelf rechtvaardig zij, en rechtvaardigmakende dengene, die daar is uit het geloof van Jezus.

Ik bid niet voor de wereld (die geheel in den booze ligt; 1 Joh. 5 :19; en die verdoemd wordt; 1 Cor. 11: 32), maar voor diegenen, die Gij Mij gegeven hebt; want zij zijn uwe, Hebr. 7: 24, 25. Maar deze, overmits Hij in der eeuwigheid blijft, heeft een eeuwig Priesterschap. Waarom Hij ook volkomenlijk kan zalig maken, die door Hem tot God gaan, dewijl Hij altijd leeft, om voor hen te bidden.

Derhalve, zoo is Hij de verzoening niet der verworpenen, dergenen, die verloren gaan, en dergenen, die ongeloovig zijn, maar der uitverkorenen, der geloovigen, en dergenen, die zalig worden.

2. Uit Matth. 1: 21. Hij zal zijn volk zalig maken van hunne zonden. Daaruit maken wij dan aldus onze sluitrede:

Die alleen zijn volk zalig gemaakt heeft van hunne zonden, dezelve heeft voor allen en een ieder niet verworven de verzoening met God, en de vergeving der zonden. Want zijn volk is zijne Gemeente, van alle plaatsen en eeuwen, dewelke is eene zekere vergadering, van dewelke God bekend en aangeroepen wordt, dewelke Hij van gelijken voor zijn eigendom bekent, en aan dewelke de verbonden en de beloften toebehooren. Vergelijkt hierbij 2 Cor. 6, vers 18; uit Jer. 31, vers 1; Levit. 26, vers 12; Hos. 1, vers 10; en Cap. 2, vers 23.

Maar Christus heeft alleen zijn volk zalig gemaakt van hunne zonden. Daarom zegt ook Paulus, Tit. 2: 14. Christus heeft Zichzelven overgegeven voor ons, opdat Hij ons zoude verlossen van alle ongerechtigheid, en Zichzelven zoude reinigen een eigen volk, hetwelk aangestoken zij met eene vurige betrachting der goede werken. Alzoo 1 Petr. 2: 9. Derhalve heeft Christus voor alle en een ieder der menschen niet verworven de verzoening met God, en de vergeving der zonden.

En diensvolgens, die daar versieren, dat alle menschen zijn het volk Gods, die voegen te zamen de geloovigen met de ongeloovigen, de gerechtigheid met de ongerechtigheid, het licht met de duisternis, Christus met Belial, den tempel Gods met de beelden, en mengen het heilige samen met het onheilige door elkander.

Onschriftmatige stellingen der Remonstranten.

Schriftmatige tegenstellingen

III.

III.

Deze verwerving van de vergeving der zonden, en van de verzoening met God, toeëigening er van, strekken samen niet even ver.

Deze verwerving van de vergeving der zonden, en van de verzoening met God, en de toeëigening er van, strekken samen even ver.

De valsheid van de onschriftmatige stelling, en de waarheid van de schriftmatige tegenstelling, blijkt uit het navolgende.

Indien voor allen, voor dewelken, door het bloed Christi, de vergeving der zonden, en de verzoening met God verworven is, ook de vrijmaking van de dienstbaarheid der zonde. het geloof, de aanneming tot kinderen, en de Geest der wedergeboorte, der heiligmaking, en der bekeering tot een nieuw leven verworven zijn, en ook gegeven en toegeëigend worden, zoo is het, dat als dan ook de verwerving van de vergeving der zonden, en de verzoening met God, en de toeëigening er van, samen even ver strekken.

Maar het voorste deel is waar. Derhalve ook het achterste. Het voorste deel wordt bewezen, Rom. 6: 5, 6. Want is het, dat wij, met Hem ingegrift zijnde, Hem aangewassen Zijn door de gelijkmaking zijns doods, zoo zullen wij ook met Hem aangewassen zijn door de gelijkmaking zijner opstanding; dit wetende, dat de oude mensch, die in ons is, met Hem gekruisigd is, opdat het lichaam der zonde te niet gedaan worde, opdat wij niet meer de zonde dienen; Luc. 1:71, 74, 75. Hij heeft ons verlost van onze vijanden, en van de hand van allen, die ons haten, opdat wij, verlost zijnde uit de handen onzer vijanden, Hem zouden dienen, met heiligheid en gerechtigheid, in zijn aanschouwen, alle de dagen onzes levens; Heb. 2: 14, 15.

Opdat Hij door den dood zoude te niet doen dengene, bij denwelke het geweld des doods is, dat is, de duivel ; en vrijmaken zoude alle diegenen, die, met vreeze des doods, al hun leven lang de verdoemenis der slavernij onderworpen waren ; Heb. 9: 14, 15. Hoeveel te meer zal het bloed van Christus, die door zijn eeuwigen Geest Zichzelven Gode onstraffelijk geofferd heeft, uwe consciëntiën reinigen van de doodelijke werken, om den levenden God te dienen? En daarom is Hij Middelaar des Nieuwen Testaments, opdat, dewijl de dood tusschen gekomen is tot verzoening der overtredingen, die onder het eerste Testament geweest waren, diegenen, die geroepen zijn, de belofte der eeuwige erve mogen ontvangen; Hand. 5:31. Dezen (namelijk Jezus) heeft God door zijne rechterhand verhoogd, en heeft Hem gesteld tot eenen Vorst en Zaligmaker, om Israëel bekeering en vergeving der zonden te geven.

Hier worden met eenen onafscheidelijken band samen gevoegd de bekeering, en de vergeving der zonden, gelijkterwijs dezelve ook in beide de verbonden der genade, samengevoegd zijnde, beloofd zijn; Jer. 31: 33, en 34; alzoo Ef. 5:25, 26, 27; Christus heeft zijne Gemeente lief gehad, en Zichzelven voor haar gegeven, opdat Hij dezelve zoude heiligen, en reinigen door het waterbad en het Woord; opdat Hij ze Hem voorzetten zoude, eene Gemeente, die heerlijk ware, en noch vlek, noch rimpel had, of iets desgelijks, maar dat ze zoude heilig en zonder vlek zijn; Colos. 1, vs. 12, 13, 14. Dankende den Vader, die ons bekwaam gemaakt heeft, om deel te hebben in het lot der heiligen in het licht. Die namelijk ons uit de macht der duisternis verlost heeft, en overgebracht tot het Rijk zijns lieven Zoons; in denwelken wij de verzoening hebben door zijn bloed, namelijk, de vergeving der zonden. Ziet diegenen, die verlost zijn, en denwelken de vergeving der zonden verkregen is, dezelve hebben ook deel aan het lot der heiligen in het licht, en dezelve zijn verlost uit de macht der duisternis, en overgevoerd tot het Rijk des welgeliefden Zoons Gods; vergelijkt hierbij, Gal. 4:4; Fil. 1, vers 24.

Het gevoelen der Remonstranten, uitgedrukt zijnde in deze stellingen, als niet overeenkomende met Gods Woord, en diens volgens niet rechtzinnig zijnde, verwerpen wij, en oordeelen, dat men hetzelfde in de Nederlandsche Gereformeerde Gemeente Gods niet behoort te leeren. En derhalve achten wij, dat men de Gemeente behoort te ontlasten en te bevrijden van degenen, dewelken door het invoeren en belijden van deze onschriftmatige leer tot nog toe de Gemeente Gods ontroerd en ontrust hebben, en alsnog ontroeren en ontrusten.

Dit schriftmatig gevoelen, uitgedrukt in deze tegenstellingen, als overeenkomende met het Woord Gods, oordeelen wij, dat men voortaan in de Nederlandsche Gereformeerde Gemeente behoort standvastiglijk te behouden en te leeren.

HET OORDEEL VAN DE GEDEPUTEERDE BROEDEREN DER SYNODE VAN GRONINGEN EN DE OMMELANDEN.

OVER HET TWEEDE ARTIKEL,

Wij gelooven, dat, volgens het oogmerk en het voornemen des Vaders, gevende zijnen Zoon in den dood, en des Zoons, denzelven lijdende, de verzoening met God en de vergeving der zonden verworven zij alleen voor de uitverkorenen, en diegenen, die zalig worden, en dat dezelve aan hen waarlijk en krachtiglijk toegeëigend worden; en dat de fontein en de oorzaak van deze toeëigening bestaat in het volstrekke besluit Gods, en in den wil des Middelaars Christi, en niet in den wil en in de hoedanigheid der menschen; en diensvolgens, (lat de verwerving en de toeëigening even verre samen met elkander zichzelven uitbreiden.

Hiertegenover verwerpen wij het gevoelen der Remonstranten, die daar leeren, dat, volgens den wil en het voornemen des Vaders, gevende zijnen Zoon in den dood, en des Zoons, denzelven lijdende, voor allen en een ieder, zoowel die verloren gaan, als die zalig worden, dadelijk verworven zij de verzoening met God en de vergeving der zonden. Doch dat de wil, om deze weldaden toe te eigenen, en om de zaligheid te geven, vanwege het rantsoen des doods des Zoons, voorwaardelijk is, en diensvolgens, dat de verwerving en de toeëigening zichzelven niet even wijd met elkander uitstrekken. Wij zeggen in deze stelling drie dingen, als schriftmatig zijnde, en met Gods Woord overeenkomende. En hetgeen in de tegenstelling der Remonstranten daartegen gesteld wordt, verwerpen wij als onschriftmatig, en niet overeenkomende met het Woord Gods.

I.

Het eerste is, dat, in het voorgestelde wit en voornemen des Vaders en des Zoons alleen de uitverkoren aangemerkt worden, en dat voor henlieden alleen door den dood Christi verworven is de verzoening en de vergeving der zonden.

Alhier heeft men op te merken, dat het geschil niet is over de genoegzaamheid des doods Christi ; want wij verklaren met eene ongetwijfelde zekerheid, dat de offerande Christi zoodanige kracht en waardigheid heeft, dat dezelve overvloediglijk genoegzaam zij, om de zonden van alle menschen uit te wisschen, zoowel werkelijke als erfzonde; en dat er niemand van de verworpenen verloren gaat, vanwege de gebrekkelijkheid of ongenoegzaamheid des doods Christi; maar het geschil is, of, volgens het voornemen Gods des Vaders en des Zoons, niet alleen den uitverkoren metterdaad verworven zij de vergiffenis der zonden en de verzoening met God.

Dat dit niet het voornemen des Vaders, noch des Zoons, geweest is, blijkt uit het navolgende.

1. Niet des Vaders: Reden.

1. Omdat de Schriftuur zegt, dat Christus alleen voor de uitverkorenen in den dood overgeleverd is. Alzoo wordt in Matth. 1. gezegd: Hij zal zijn volk zalig maken, dat is, het volk, hetwelk God te voren gekend heeft; Rom. 11:2, Joh. 11, wordt gezegd, dat Christus moest sterven, opdat de verstrooide kinderen Gods, dat is, de uitverkorenen, die toen ter tijd wel vermoord lagen in het Heidendom en Jodendom, maar die evenwel, ten aanzien van de verkiezing, Gods kinderen waren, zouden bijeenvergaderd worden. En meermalen wordt er vermelding gemaakt van diegenen, die aan Christus van den Vader gegeven zijn, om zalig te maken, Job. 17. Maar alleen de uitverkorenen zijn aan Christus gegeven; hetwelk hieruit blijkt: overmits alle diegenen die aan Christus gegeven zijn, zalig worden; Joh. 6:17. Zij komen tot Christus, dat is, zij gelooven in Hem; Joh. 6. Maar alleen de uitverkorenen worden zalig; alleen de uitverkorenen omhelzen Christus met het ware geloof; want het geloof is der uitverkorenen ; Tit. 1; Matth. 13: 11; Hand. 13: 48.

Hieruit volgt: 1. Dat de dood van Christus, naar het voornemen Gods des Vaders, niet in allen, maar alleen in de uitverkorenen, deze werking heeft. 2. Dat dit voornemen Gods des Vaders, zijnen Zoon in den dood gevende, in orde zij na de verkiezing van sommigen ter zaligheid. Hetwelke is onze 2de Reden; want die iets doet om eenig einde, die heeft zijn oogmerk eerst op dat einde, om hetwelk hij iets doet; en daar kan geen middel in het werk gesteld worden, zonder het einde in oogenschouw tenemen. Nademaal dan de zaligheid der menschen het einde is, en de dood van Christus een middel is, geordineerd om daardoor de zaligheid deelachtig te maken, zoo is van noode, dat eerst de zaligheid van sommigen besloten zij, eer God het middel verordineerd heeft, om daardoor hun de zaligheid te geven.

Alzoo worden de schapen gezegd eerst aan Christus gegeven te zijn, eer ze geweest zijn in de handen van Christus; Joh. 10: 17.

Ja, de gansche zaligheid, die voor henlieden in Christus verkregen wordt, heeft haar eerste fontein en oorsprong in de geving des Vaders; Joh. 6. Welke geving de Apostel noemt de praedestinatie; Ef. 1:5; en verklaart, dat aan dezelve de verlossing is hangende; vs. 7.

3. Zoo men eene algemeene verzoening van alle menschen stelt, zoo moest ook het woord der verzoening aan allen en een ieder verkondigd worden; want het geloof is uit het gehoor des Evangelies, Rom. 10; zonder hetwelk niemand Christus en zijne weldaden deelachtig wordt (wij spreken van de volwassenen). Maar hoe zullen die hooren, tot welker ooren nooit het geluid des Evangelies gekomen is?

Want, dat er vele volkeren zijn, wie de naam van Jezus Christus nooit is bekend geworden, en dewelke zelfs alsnog geene gelegenheid hebben om het Evangelie te hooren, is zoo kenlijk, dat diegene, die zulks zoude willen ontkennen, voor uitzinnig en dwaas zoude mogen gehouden worden.

En de Remonstranten ontbinden ook dezen knoop niet, ja, wat meer is, als met hun eigen zwaard dooden zij zichzelf, nemende deze uitvlucht, dat God de nakomelingen dergenen, die in voortijden het verkondigde Evangelie verworpen hebben, en die door hun ongeloof van het Verbond afgefallen zijn, voor het tegenwoordige het Evangelie niet wil openbaren.

Want het geschil is, of God de zaligheid van hen voorgenomen heeft, dewelken Hij, om de ondankbaarheid der ouderen; gelijk de Remonstranten meenen; niet gewild heeft, met deze zaligmakende genade verwaardigen.

Zoo besluiten wij dan: aan dewelken God Christus niet openbaart, derzelver zaligheid heeft God, gevende zijnen Zoon in den dood, niet voorgenomen ; want het zoude vreemd en ongerijmd zijn, dat God hun zaligheid zoude voorgenomen hebben als zijn einde, en dat Hij evenwel nochtans hunlieden het middel, zonder hetwelk de zaligheid te vergeefs verwacht wordt, niet zoude geven.

Maar aan de nakomelingen dergenen, die in voortijden het Evangelie verworpen hebben, openbaart Hij Christus niet.

Derhalve heeft God, gevende zijnen Zoon in den dood, niet voorgenomen de zaligheid van deze nakomelingen, ten ware zij zouden zeggen, dat, buiten de kennis en de gemeenschap van Christus, aan hen gegeven werd genoegzame hulp ter zaligheid; hetwelk voorwaar, zonder heiligschennis en smaadheid van Christus, niet kan gezegd worden; Hand. 4; Joh. 15; Rom. 8; enz.

II.

Dat het voornemen van Christus, den dood stervende, hetzelfde en eenerlei zij geweest, blijkt kennelijk, zoowel uit hetgeen nu gezegd is, als uit het navolgende. Want, alhoewel Christus, als mensch, geen onderscheiding of verdeeling der menschen gemaakt heeft, nochtans, als Middelaar, ten aanzien van zijn opgelegd ambt, biddende, en Zichzelven opofferende, onderscheidt Hij openbaarlijk degenen, voor dewelken Hij bidt, van de wereld; Joh. 17, en zegt, dat Hij zijn leven geeft voor de schapen; Joh. 10; voor diegenen, die Hem de Vader gegeven heeft; Job. 6; voor zijne vrienden; Joh. 15; dewelke wel (gelijk Bernhardus zegt), ten aanzien van den tijd, godloozen en vijanden waren, maar ten aanzien van de praedestinatie, broeders en vrienden.

2. Indien de wereld de voorbidding van Christus niet deelachtig wordt, zoo is het waar, dat ook op dezelve niet komt eenige weldaad, verkregen zijnde door den dood Christi; want deze deelen van het Priesterlijke ambt Christi, zijn met een onafscheidelijken band samengevoegd.

3. Het schijnt ook vreemd en buiten alle reden te wezen, dat Christus zoude hebben willen sterven voor diegenen, dewelke Hij in geenerlei wijze voor de zijnen erkent; want Joh. 13 voegt Hij te zamen de kennis der schapen, en het afleggen zijns levens voor dezelve, en betoont ook verder, dat het laatste bewijst, en als te voren bekend stelt het eerste, even gelijk het veroorzaakte werk de oorzaak van hetzelfde bewijst.

4. Alzoo wordt er gezegd Ef. 5, dat Christus Zichzelven voor de Gemeente overgegeven heeft, opdat Hij dezelve zoude heiligen, reinigen, en verheerlijken. Maar alleen de gepraedestineerden ten leven worden gerechtvaardigd, en verheerlijkt, Rom. 8. Derhalve, alleen voor de uitverkorenen heeft Christus Zichzelven overgegeven.

5. De Gemeente, in de hemelen triomfeerende, prijst en verheft deze weldaad, als zijnde aan haar, boven de andere menschen, gedaan en bewezen; Openb. 5: 9.

6. En nergens kunnen wij in de Schriftuur vinden, dat alle en een ieder mensch door den dood Christi van de erfzonde bevrijd zij, en metterdaad met God verzoend zij.

III.

Het tweede lid van onze stelling is, dat de bloote verwerving van de verzoening, en van de vergeving der zonden niet geweest zij het geheele voornemen Gods, des Vaders, zijnen Zoon in den dood gevende, en des Zoons, den dood stervende, maar dat dezelve samengevoegd zij met een voornemen van diezelfde toe te eigenen aan alle diegenen, die men dezelve zoude verwerven, en diensvolgens, dat de verwerving en de toeëigening zich even ver uitstrekken.

1. Want daar is geene bloote verwerving buiten het aanzien der toeëigening.

1. Omdat er geene plaats der Schriftuur kan gegeven worden, in dewelke van zoodanige verwerving gehandeld wordt.

2. Omdat het vreemd is en buiten alle reden, dat God voorgenomen zoude hebben eenig middel zonder aanzien tot het einde; want voornemen is eigenlijk door iets tot wat anders te willen komen.

3. Omdat zonder toeëigening de verwerving tot geen gebruik nuttig of dienstig is.

4. Omdat zoodanig eene algemeenheid niet iets is, hetwelk niet in alle de bijzondere personen van dezelve algemeenheid is, of hetwelk elders anders dan in dezen is: Indien dan derhalve de verzoening algemeen is van allen, zoo kan dezelve elk in 't bijzonder, dezen en dien, niet ontoegeëigend blijven.

5. Omdat deze ongerijmde leer der Remonstranten voor Christus lasterlijk is, want:

1. Zij berooft Christus' verdienste van hare kracht.

2. Zij zet over aan den mensch de eere, dewelke aan Christus toekomt; want; indien de verwerving afgezonderd wordt van de toeëigening, en aan Christus eene bloote verwerving toegeschreven wordt, en indien de toeëigening, en de veroorzaakte vruchten er van, aan des menschen wil hangen; zoo volgt daaruit, dat de mensch ten meesten deele de oorzaak is zijner zaligheid.

II. De Heilige Schriftuur voegt de verwerving en de toeëigening samen, en betuigt, dat deze aan die hangt, even gelijk het veroorzaakte werk aan zijn oorzaak.

1. Job. 17 zegt Christus: Ik heilig om hunnent wil Mijzelven, opdat zij ook geheiligd zijn in de waarheid. Hetzelfde verklaart ook Paulus, Ef. 5: 25. Voor dewelken dan Christus Zichzelven geheiligd heeft, en in den dood overgeleverd heeft, derzelver heiligmaking, als het wit en de vrucht zijns doods, heeft Christus voorgenomen.

2. Rom. 5 besluit de Apostel het een uit het ander, makende zijne sluitrede van het meerdere tot het mindere: indien Christus gedaan heeft hetgeen meerder is, verzoenende ons met God, toen wij zondaars waren, enz; veel meer zal Hij doen hetgeen minder is, makende namelijk zalig degenen, die verzoend zijn.

3. Op dezelfde wijze maakt Hij ook de rede van zijn gevolg; Rom. 8. Indien God zijnen Zoon voor ons overgegeven heeft, hoe zal Hij niet samen met Hem ons alle dingen schenken? namelijk het geloof, de boetvaardigheid, den H. Geest, en door denzelven alles, wat ons noodig is ter zaligheid.

4. Alzoo worden, in het verbond der genade, de vergiffenis der zonden en de heiligmaking samen met elkander gevoegd, en het een kan zonder het ander niet zijn; der. 31.

5. Christus, welker Zaligmaker Hij is, derzelver Zaligmaker is Hij door verdienste, en krachtige toeëigening.

6. Eindelijk, voor dewelken Christus gebeden heeft op de aarde, en voor dewelken Hij bij den Vader voorbidt in de hemelen; voor die verwerft Hij zulks, dat hunlieden de voldoening en de weldaden zijns doods toegerekend, en toegeëigend worden; Hebr. 5; 1 Joh. 2. Maar voor alle diegenen, voor dewelken Hij Zich opgeofferd heeft op de aarde, heeft Hij ook gebeden, en bidt Hij alsnog voor bij den Vader. Derhalve, zoo worden aan die allen toegerekend, en krachtiglijk toegeëigend, de weldaden des doods Christi. En aangaande, dat de Remonstranten hierop uitvluchten zoeken, zeggende, dat Christus voor allen wel gestorven zij, maar dat Hij met een voornemen van zalig te maken weder opgestaan zij, en voorbidt, even gelijk en even na, alleen voor de geloovigen," datzelve heeft gansch geen grond. Want:

1. Met geene spreuk der Schriftuur zullen zij zulks kunnen bewijzen:

2. Is het vreemd, dat Christus voor allen eerst hetzelve heeft willen verwerven, en nochtans voor allen een en hetzelfde niet heeft willen bidden. De priesters des Ouden Testaments baden voor alle diegenen, voor dewelken zij geofferd hadden.

3. En Paulus voegt alle deze dingen samen, en strekt ze uit tot gelijken en dezelfde; Rom. 8.

4. Eindelijk zoude daaruit volgen, dat diegenen, voor dewelken Christus (naar het gevoelen der Remonstranten) niet opgestaan is, noch voorbidt, alsnog geheel en gansch in hunne zonden zijn; 1 Cor. 15. Insgelijks, dat de vergiffenis der zonden hunlieden door den dood Christi niet verworven zij, want de verlossing, dat is, de vergeving der zonde, is niet ten volle vervuld kunnen bekomen worden, anders dan door den ingang onzes oppersten Priesters in het hemelsche heiligdom, met zijn bloed; Hebr. 9: 12; en 10.

IV.

Het derde lid van onze stelling is, dat de wil van toe te eigenen de goederen, door den dood van Christi verworven, en van de zaligheid te geven, om den wille van het rantsoen des doods des Zoons, niet voorwaardelijk zij hangende aan een voorwaarde, die heimelijk in den mensch zoude schuilen. Want:

1. Dat het besluit der verkiesing volstrekt zij, en niet voorwaardelijk, hebben wij te voren, in ons oordeel over het eerste Artikel, bewezen en beleden.

2. Waarom zoude God zijn wil aan iets anders hangen, dewijl Hij van te voren voorzien heeft, hetgeen Hij met alle zekerheid zelf zal doen? Want als God eenig einde tot zijn wit stelt, zoo heeft Hij ook tot zijn wit gesteld en geordineerd die dingen, dewelke tot het einde leiden en brengen. God heeft ons het eeuwige leven in Christus willen schenken; zoo heeft Hij dan ook te gelijk besloten die dingen te geven, door dewelke men ter zaligheid komt, namelijk het geloof, de roeping, rechtvaardigmaking en verheerlijking; Rom. 8. Want Hij werkt alles naar den raad zijns willens; Ef. 1. Zoo is dan de wil, van ons toe te eigenen de weldaden des doods Christi, volstrekt, niet hangende aan eenige voorwaarde, van te voren in den mensch voorzien zijnde, maar alleen aan zijn welbehagen.

3. Indien deze wil Gods voorwaardelijk is, zoo volgt daaruit, dat in des menschen macht zij, de voorwaarde te doen, dat is, te gelooven, indien hij wil.

Maar dit achterste deel is valsch. Derhalve, ook het voorste. Want de macht van te gelooven wordt alleen aan de uitverkorenen gegeven; Joh. 10; gijlieden gelooft niet, omdat gij van mijne schapen niet zijt, dat is, omdat gij niet uitverkoren zijt; indien het geloof gezegd wordt, een gave Gods te zijn; Ef. 2; Gods werk; Joh. 6:29; der uitverkorenen; Tit. 1; welks begin, voortgang en einde, gelijk ook van alle gaven Gods, alleen van God voortkomt; Rom. 9:1; Fil. 2:13; Joh. 15:5; en dat het zoodanige gave niet zij, dewelke even gelijk en even na aan allen aangeboden wordt, en dewelke sommigen ontvangen en sommigen verwerpen, maar dewelke alleen aan de uitverkorenen aangeboden, en krachtiglijk gegeven wordt; ulieden is het gegeven, zegt Christus, maar den anderen niet; Matth. 13; mij is barmhartigheid geschied, opdat ik geloovig zoude zijn; 2 Cor. 7.

Behalve dit alles, verwerpen wij ook deze navolgende leerstukken der Remonstranten.

Het eerste is, dat Christus door zijn dood voor den Vader verworven heeft de mogelijkheid en wilbaarheid, van een nieuw verbond aan te gaan met de zondaren, even kwansuis alsof God Zich over de zondaren ' niet had kunnen ontfermen, of ook met de zelve niet had kunnen willen een verbond der genade aangaan, ten ware, dat daarvoor henen gegaan had de ordineering van de voldoening Christi."

Want het tegendeel is waar.

1. Overmits het voornemen van Christus te geven en te zenden volgt, zelfs in de verkiezing ter zaligheid, en overzulks na het besluit van het verbond der genade aan te gaan met de zondaren.

2. Overmits het nergens in de Schriftuur staat, dat Christus door zijn dood voor den Vader zoodanige wilbaarheid en mogelijkheid verkregen heeft. Daaruit zoude dan ook volgen, dat Christus de gerechtigheid Gods in onze plaats niet betaald noch voldaan heeft; dat Hij de verzoening met God, de vergeving der zonden, en het eeuwige leven voor ons niet verkregen heeft, maar dat Hij zulks alleen teweeggebracht heeft, dat God Zich over ons zoude kunnen en willen ontfermen, en het verbond der genade met ons maken. Maar de Schriftuur verhaalt deze einden en vruchten des doods Christi:

1. Voldoening voor onze zonden; Ef. 5:3; Matth. 20:26; Rom. 3; 2 Cor. 5; 1 Tim. 2; 1 Petr. 1.

2. Onze verzoening met God; Rom. 5: 2; Cor. 5: 18; 1 Petr. 3: 18.

3. De vernieling des Satans, en onze heiligmaking; Rom. 6; 1 Cor. 6; Hebr. 2; Fil. 3; 1 Cor. 1.

4. De eeuwige zaligheid; Joh. 14; Hand. 4: 10; Hebr. 5: 9; 7: 4.

Aangaande, dat de Remonstranten hierop zeggen, dat God vanwege zijn gerechtigheid niet voor iemand de zaligheid heeft kunnen besluiten en ordineeren, zonder aanschouwing van de voldoening Christi, zoodat de voldoening Christi zij eene voorhenen gaande oorzaak, door welker voorhenen gaan God bewogen zij om onze zaligheid te willen; datzelfde is valsch; want:

1. De Schriftuur leert, dat de oorzaak van dit besluit alleen te zoeken zij in de goedheid en het welbehagen Gods, dewelke zelf Christus ons is gevende; Ef. 1: 3.

2. Joh. 3 wordt gezegd, dat God eerst de wereld lief gehad heeft, dat is, tot de zaligheid wel gewild heeft, eer Hij zijnen Zoon voor dezelve overgegeven heeft.

3. Zegt de Schriftuur nergens, dat wij verkoren zijn, omdat Christus voor ons gestorven is, maar leert ons het tegendeel.

4. De verlossing is eene veroorzaakte vrucht der verkiezing, derhalve zoo kan ze de oorzaak er van niet zijn; Ef. 1.

5. Eindelijk, de gerechtigheid Gods wordt niet gekwetst door dit besluit; want al is het, dat God aan eenigen de zaligheid geordineerd heeft, dezelve geeft Hij nochtans aan niemand inderdaad, noch heeft ook besloten aan iemand dezelve te geven, dan alleen door tusschenkomen van de allervolkomenste gerechtigheid Christi, dewelke, in ditzelve besluit begrepen. en in de uitvoering ervan geopenbaard zijnde, God van alle schuld der ongerechtigheid bevrijdt. Het tweede is:

„Dat Christus met zijn dood niet zij eene gave of belofte des nieuwen verbonds"

Het tegendeel oordeelen wij met Gods Woord overeen te komen; namelijk, 1. Dat Christus zij de Borg, Middelaar, het fundament, en samen ook eene gave en de bizonderste belofte des nieuwen verbonds, door dewelke, in dewelke, om dewelke en met dewelke, God alle andere zaligmakende gave ons beloofd heeft, en geeft, gelijk zulks blijkt, Gen. 17; Jes. 9; Rom. 8; 1 Cor. 1.

Voorts, wij bekennen, dat er een eenig verbond der genade zij, zooveel de wezenlijke zaak aangaat, hetwelk God met de geloovigen en hun zaad straks na den val Adams aangegaan heeft, door hetwelk de zondaar, in zichzelf verloren zijnde, in genade ontvangen wordt door Christus, al is het, dat ditzelve, wat de omstandigheden en uiterlijke ceremoniën betreft, evenals bij kleederen, verscheidene gedaanten en gestaltenissen heeft, vanwege de verscheidene bediening en uitdeeling van de verborgenheden Christi. Onder dit verbond nu, zelfs van den beginne aan, heeft de verdienste Christi gehad en vertoond eene en dezelfde kracht; Hebr. 13; Openb. 13. En het geloof in Christus is altijd de voornaamste voorwaarde van hetzelfde verbond geweest; tot dewelke de andere voorwaarde van de volkomene gehoorzaamheid als een trap of voorbereiding is geweest; Gal. 3. Derhalve betuigt de Schriftuur, dat de geloovigen in het Oude Testament ook door het geloof in Christus gerechtvaardigd zijn geweest, en zalig geworden; Hand. 10, vers 15. En Paulus beschrijft de rechtvaardigmaking uit David, en zegt, dat ons de zonden op geene andere wijze vergeven worden, dan dezelve aan Abraham, den vader der geloovigen, vergeven zijn geweest.

III.

„Dat ook, reeds gesteld zijnde de dood en de voldoening van Christus, het evenwel daarna aan God vrijgestaan heeft, uit vele mogelijke voorwaarden, onder dewelke ook de werken der wet zijn, zoodanige voorwaarden des nieuwen verbonds te kiezen, en voor te schrijven, als Hij wilde, en dat alle diegenen, die dezelve voldeden en nakwamen, de beloften des verbonds zouden krijgen.”

Wij houden het tegendeel waar. Reden

1. Omdat God ons besloten heeft, zalig te maken door Christus. Nu, Christus zijn wij niet deelachtig, anders dan door het geloof; Joh. 3; Ef. 3. Zoo wanneer dan dit besluit gesteld wordt, zoo is ook noodwendiglijk hetgeloof van God tot eene voorwaarde der zaligheid geordineerd, en voorgeschreven.

2. Als er gezegd wordt, dat God ons wil rechtvaardig maken, zalig maken door het geloof, zoo wordt het geloof niet aangemerkt als eene hoedanigheid of werk, maar als een instrument, waarmede wij Christus omhelzen, en onszelven toeëigenen.

Want het geloof in zichzelf maakt niemand zalig, gelijk ook niet de werking des geloofs, maar Christus, door het geloof omhelsd zijnde; deszelfs voldoening, voor ons volbracht zijnde, is die gerechtigheid, door dewelke wij voor God gerechtvaardigd worden, en van onze schuld vrijgesproken worden. Zoo kan dan daar niet gezegd worden, dat het Gade, nadat Hij nu gesteld had de voldoening en den dood Christi, vrijgestaan heeft, voor te schrijven zoodanige voorwaarden des nieuwen verbonds, als Hij wilde, ten ware er te gelijk mede gezegd werd,

1. Dat het besluit Gods veranderlijk zij, ja, dat er gansch en geheel geen zij.

2. Dat de menschen buiten de gemeenschap met Christus hebben kunnen en alsnog kunnen zalig worden; Joh. 15; Hand. 3; Rom. 8.

3. Eindelijk wordt de rechtgevoelende leer van de rechtvaardigmaking op deze wijze ten gronde omgekeerd. In betrekking tot deze, gelijk ook meer andere leerstukken der Remonstranten; gelijk wanneer zij zeggen, dat het geloof in het stuk der rechtvaardigmaking niet staat als een instrument; dat Christus door zijn dood ons verkregen heeft, de macht en het vermogen van goede werken te kunnen doen, door dewelke wij gerechtvaardigd worden; dat het geloof, door een genadige aanschaffing Gods, van God gehouden wordt voor de geheele gerechtigheid der wet; dat Christus, gelijk zij schijnen te willen zeggen, voor de erfzonde slechts voldaan zoude hebben, enz.; in betrekking tot deze stukken allen te zamen, zeg ik, verzekeren wij ons vastelijk, dat zij de Socinianisterij in hunne harten zijn broedende en voedende.

IV.

„Dat het heeft kunnen geschieden, nadat nu reeds gesteld was de dood en de voldoening Christi, dat er zoo niemand de voorwaarden des Nieuwen Testaments nakwam, ook niemand zoude zalig worden.” Dit leerstuk der Remonstranten is goddeloos en lasterlijk, als hetwelk de praedestinatie, de voorwetendheid, de gerechtigheid, gelijk ook de barmhartigheid Gods jegens de zijnen, uit het midden wegneemt, en God in eenen onvermogenen mensch verandert, als dewelke begeert, dat alle menschen zalig worden, maar zulks niet kan teweegbrengen.

2. Hetzelve schrijft de zaligheid ten meestendeel toe, aan den wil en de menschelijke krachten, en dat alzoo, dat de geheele verborgenheid der verlossing, door de moedwilligheid des menschen, en door de loosheid des Satans, heeft kunnen te niet gemaakt worden; en dat hetzelve nu alsnog niet vast blijft, anders dan uit kracht van het menschelijke aannemen en ontvangen. Wij verwerpen dit niet alleen, maar oordeelen het ook alle beantwoording, en wederlegging, onwaardig te zijn.

HET ONDERZOEK EN HET OORDEEL VAN DE BROEDEREN VAN HET LANDSCHAP VAN DRENTE.

OVER HET TWEEDE ARTIKEL.

I. Stelling.

Op het eerste lid van de eerste stelling, hetwelk aldus luidt:

God heeft Christus tot een Middelaar verordineerd, eer Hij eenigen wil of voornemen had van iemand zalig te maken" ; antwoorden wij:

1. Zelfs een mensch in zijne zaken, zelfs de allerkleinste en allerminste, denkt niet eer over de middelen, als over het einde, en ordineert gansch niet zonder oorzaak en reden; hoeveel te min dan heeft de allerwijste en allerrechtvaardigste God zijnen onschuldigen Zoon, tot zulk een bitteren en vervloekten dood geordineerd, zonder eerst te voren om het einde derzelver ordineering te denken, of zonder iets zekers over het gebruik, en de nuttigheid van zoo groote, gewichtige zaak te besluiten. De woorden zelven geven dit te kennen, dat namelijk God eerst gedacht heeft over degenen, die zalig zullen worden, eer Hij gedacht heeft over den Zaligmaker; eerst over degenen, die verzoend zullen worden, eer Hij gedacht heeft over den Verlosser, eerst zeg ik, heeft God over dezelven, eer Hij over dezen gedacht heeft, zooveel de orde der besluiten aangaat.

2. Alle deze hunne punten steken vol dwalingen, op dewelke zij, evenals op een fundament, hunne verdichte orde der Goddelijke besluiten bouwen; opdat zij, namelijk, daaruit dit zouden mogen trekken, dat wij door het geloof verkoren worden; dat de volle verkiezing van bijzondere personen niet eeuwig is; dat voorts. ook de genade Gods algemeen is, en dat Gods wil is geweest allen en een ieder zalig te maken. Derhalve, zoo ondersteunen zij de eene dwaling met de andere dwaling, en nemen hunne toevlucht tot de razernijen van 's menschen vernuft, zoo wanneer zij datgene uit het Woord Gods niet kunnen bewijzen, hetwelk in dit eerste lid dezer stelling begrepen is. Want de Schriftuur betuigt hier tegen, dat een kind ons geboren zij, een Zoon ons gegeven zij ; Jes. 9:5; dat Hij ons verkoren heeft, om ons zalig te maken door Christus; Ef. 1:5. Daarom ook wordt Christus de Knecht Gods genoemd; Jes. 53:10, 11. Waaruit dan volgt, dat Christus zij gesteld tot eene gediensstige oorzaak om de uitverkorenen te behouden, en diensvolgens, dat het Goddelijke besluit van den Middelaar in orde zij, naar het besluit der verkiezing.

Op het tweede lid van de eerste stelling, hetwelk aldus luidt:

„Zoodat de gedane en volbrachte bemiddeling hare waardigheid, noodwendigheid, en nuttigheid, overvloedig genoeg zoude kunnen behouden hebben, alware het ook geweest, dat de verworvene verlossing aan gansch geen persoon ware toegeëigend geweest, in voege, dat dezelve voor allen heeft kunnen verworven zijn, en evenwel nochtans aan niemand toegeëigend worden, vanwege het tusschenkomen van de ongeloovigheid van allen, alzoo het eigen einde des doods Christi niet zij geweest de toeëigening er van."

Wij antwoorden,

1. Dat dit alles onwaarachtig is, want hetgeen zij van de waardigheid der bemiddeling zeggen, al is het, dat ze niet toegeëigend wordt; „ dat diezelfde waardigheid zij, of in de genoegzaamheid, of in de krachtige werking des rantskens"; zoo zeggen wij, dat de genoegzaamheid zonder toeëigening heeft kunnen bestaan, maar de krachtige werking niet; evengelijk de deugd der medicijn niet alleen in zichzelf, maar ook in de krachtige werking er van aangemerkt wordt, indien ze bij iemand nuttiglijk gebruikt wordt, en hem de gezondheid aanbrengt.

2. Insgelijks wordt de nuttigheid ook tweezins beschouwd. De eerste nuttigheid, die de Middelaar geniet, is deze, dat God Hem verheven heeft in de opperste hoogheid ; en heeft Hem gegeven, enz.; Fil. 2: 9. Deze nuttigheid heeft kunnen bestaan zonder toeëigening. Maar daar is eene andere nuttigheid, dewelke zonder toeëigening in geenerlei wijze heeft kunnen wezen, namelijk deze, dat alle tong belijde, dat de Heere zij Jezus Christus, ter heerlijkheid Gods, des Vaders; vers 11. Deze verheerlijking der uitverkorene menschen geniet Hij niet zonder toeëigening, noch in dit, noch in het toekomende leven.

3. Wijders strijden deze dingen grootelijks met elkander: de verlossing te verwerven, en de verworvene niet toe te eigenen. Want; aangezien de verwerving is voortkomende uit eene allerhoogste liefde Gods; Joh. 3:16; waarom zoude diezelfde liefde ook mede niet te weeg brengen, dat de toeëigening zoude mogen volgen? Zonder deze is dezelve liefde gansch en gaar te vergeefs, hoezeer ook de verlossing mocht verkregen zijn. Want God, zeg ik, de allerwijste, de allermachtigste, de onveranderlijke, begint niets uit liefde, hetwelk Hij uit dezelfde liefde niet zoude kunnen of willen brengen tot zijn voorgenomene einde; Fil. 2:13; Joh. 15: 16. Gijlieden hebt Mij niet verkoren, enz.; Joh. 16: 7; Rom. 6: 5. Aldaar worden met een onafscheidelijken band samen gebonden, de verwerving en de toeëigening, gelijk ook Ef. 5:15, 16, en in vele andere plaatsen. God heeft dan van eeuwigheid beide deze dingen besloten door een onveranderlijk besluit, en diensvolgens, zoo is het gansch valsch, dat zij zeggen, dat het eene zonder het andere is kunnen wezen, gelijk zij ook het navolgende zeggen:

„De verlossing is voor allen kunnen verworven zijn, en evenwel nochtans aan niemand toegeëigend geworden." Want zulks strijdt met alle de eigenschappen Gods. 1. Met de onveranderlijkheid ; want deze lijdt niet, dat Hij degenen, die Hij eenmaal heeft willen en ook begonnen is te verlossen, daarna niet zoude willen; Mal. 3:6; Jes. 46:10. 2. Met de barmhartigheid, dewelke niet lijdt, dat een, die een wel geliefden zoon is, verlost zijnde door zulk een duur rantsoen, zoude verloren gaan ; Jes. 49:15. De Vaderlijke liefde verkrijgt of koopt niet alleen voor de kinderen erfenis, maar schenkt dezelve ook aan henlieden, en geeft dezelveaan hen over om te bezitten. 3. Met de gerechtigheid Gods, dewelke een ieder het zijne geeft; 2 .Tim. 4:8. 4. Met de wijsheid, volgens dewelke God alles volkomenlijk van te voren weet. Indien Hij dan van te voren voorzien had, dat door de wederstandelijkheid en den wederstand der Remonstranten niet één zoude kunnen verlost worden, Hij zoude zijn eeniggeborenen, welgeliefden Zoon, in denwelken Hij zijn welbehagen genomen heeft, Matth. 3: 17, in zulke schrikkelijke pijnen nooit overgegeven hebben. Want God en de natuur doen niets te vergeefs. Derhalve zoo is het gansch valsch, dat de verlossing is kunnen wezen zonder toeëigening.

4. Dat zij eindelijk zeggen, „dat die toeëigening is kunnen verhinderd worden, van wege het tusschenkomen van de ongeloovigheid van allen"; daarmede zien zij op hunne gedichtselen van de wederstandelijke wedergeboorte en diergelijke, van dewelke in het vierde Artikel gehandeld wordt. Nademaal dan dit valsch is, zoo vallen ook daarmede ter neder alle die andere dingen, die voorhenen gegaan zijn, 'en dezelve steunen op deze valsche gronden.

Op het laatste lid van de eerste stelling; hetwelk aldus luidt:

Het eigen einde van den dood Christi is niet geweest deszelfs toeëigening." Wij antwoorden, 1. Zoo wanneer zij eigen zeggen, zoo belijden zijzelven daarmede, dat de toeëigening op eenigerlei wijze zij geweest het einde van den dood Christi. 2 De toeëigening is de oorzaak van het einde, om hetwelk Christus voor Zichzelven gekregen heeft het recht van toe te eigenen. Indien dan het recht van de toeëigening het einde is des doods Christi, veel meer zal dan de toeëigening zelve wezen het einde deszelfs doods; Ef. 5: 25, 26.

Zoo verwerpen wij dan deze geheele stelling, en daartegenover stellen wij eene schriftmatige tegenleer, op het einde van deze navolgende tweede stelling.

II. Stelling.

Op het tweede lid van de tweede stelling, hetwelk aldus luidt:

„God heeft Christus tot een Middelaar geordineerd, toen Hij nog niets besloten had aangaande de voorwaarde, onder dewelke Hij den mensch wilde zalig maken.

Hierop is nu te voren geantwoord, en in het navolgende zal van diezelfde zaak gehandeld worden. Zoo stellen wij dan hier tegen, alleen met drie woorden, deze sluitrede: De ordineering van het einde is eer dan de ordineering der middelen, of eer dan de bedienende oorzaak, door dewelke men tot het einde komt. Maar de voorwaarden der zaligheid zijn het einde, om dewelke te verkrijgen Christus als het middel en de bedienende oorzaak is gesteld, opdat Hij namelijk die voorwaarden, en die middelen ter zaligheid zoude verkrijgen en bestellen, als daar zijn het geloof, boetvaardigheid, gehoorzaamheid, heiligheid, volharding des Goddelijken naams, aanroeping, prijzen, enz. ; Ef. 1: 5, 11; Joh. 6: 40, en 57, en 58.

Derhalve, in orde heeft God eerst de zaligheid geordineerd en de voorwaarden der zaligheid, eer Hij den Middelaar geordineerd heeft, dewijl Hij daartoe gesteld is, opdat Hij den wil zijns Vaders zoude doen; waarom Hij ook een Engel des verbonds en een dienstknecht Gods genoemd wordt; Joh. 17: 22, 23; Joh. 6: 37, 38, 39. Want, hetgeen het laatste is in het uitvoeren, datzelve is het eerste geweest in het voornemen Gods.

Op het laatste lid van de tweede stelling, hetwelk aldus luidt:

„Zoodat het Hem vrij gestaan heeft, nadat het werk der bemiddeling nu uitgevoerd en volbracht was, zoodanige voorwaarde, als Hij wilde, zoowel der werken, als des geloofs, om de zaligheid te verkrijgen, voor te schrijven.”

Wij antwoorden, dat het gansch valsch is, wat zij hier zeggen, in wat beteekenis zij ook de woorden des geloofs en der werken nemen. Opdat deze valschheid mag blijken, zoo zullen wij, voor hetgeen bij ons zal gezegd worden, tot een fundament en vast bewijs stellen dit ongetwijfelde leerstuk van de natuur en werking Gods, namelijk, dat uit de werking Gods altijd onfeilbaar geoordeeld wordt van Gods voorhenen gegane wil en besluit, zoodat, zoo haast als eenige werking blijkt, wij terstond onfeilbaar kunnen oordeelen, dat het Gode niet vrij was geweest, anders te handelen. Reden is, omdat de allerwijste, de allervolkomenste, en de allerbeste God altijd niet anders dan allerbest kan handelen, of ook niet iets anders kan voorschrijven, dan hetgeen allerbest is; en diensvolgens ook niet iets anders voorschrijven kan, dan Hij voorschrijft. Want er is altijd eene eenige allerbeste zaak, voornamelijk in zaken, die regelrecht tegen elkander strijden, gelijk het geloof en de werken strijden; zoo haast als wij dan zien, dat Hij het ééne voorgeschreven heeft, zeggen wij straks ook, dat datzelve allerbest is, en dat het God niet vrij was geweest, naar zijne alleropperste goedheid en volmaaktheid, of dit na te laten, of hetgeen daartegen strijdt te willen, of te doen, of ook beide voor te schrijven. Dit fundament gelegd hebbende, laat ons nu voorts opmerken de verscheidene beteekenissen van de woorden „des geloofs,” en „der goede werken,” opdat de valschheid van deze stelling blijke.

1. Indien zij dan het geloof, met de rechtgevoelenden, nemen voor het instrument, met hetwelk wij de verdiensten van Christus, enz. omhelzen, zoo is het Gode niet vrij geweest, of zoodanig geloof of de werken voor te schrijven, omdat Hij het geloof alleen, en niet de werken ons voorgeschreven heeft.

2. Indien zij het geloof in dezelve beteekenis, gelijk gezegd is, nemen, en hetzelfde achten te zijn de fontein der goede werken, en krachtig te zijn door de liefde; Gal. 5, vers 6; zoo is het Gode niet vrij geweest, of zoodanig geloof, of zoodanige werken voor te schrijven, want beide heeft Hij het voorgeschreven, en dat om deze allerkennlijkste reden, overmits bij ons aan de eene zijde de verdiensten van Christus op geene andere wijze kunnen gevat worden, en aan de andere zijde Gode, den Verlosser, geen behoorlijke dankbaarheid kan gedaan worden, anders dan door zoodanig geloof.

3. Indien zij het geloof nemen voor eene voorwaarde des Nieuwen en Evangelischen verbonds, gegeven in het Nieuwe Testament, en de werken voor eene voorwaarde der Wet, in beide verbonden, voorgeschreven in het Oude Testament, door dewelke de heiligen van dien tijd, zelfs ook zonder de kennis van Christus, zalig gemaakt zijn, zoo is het Gode niet vrij geweest zoodanige werkingen voor te schrijven, omdat Hij noch in het Oude Testament, noch in het Nieuwe Testament, zoodanige werkingen voorgeschreven heeft, en omdat de heiligen des Ouden Testaments op geene andere wijze zalig gemaakt worden, dan de heiligen des Nieuwen Testaments, namelijk door het geloof; Hand. 15: 11. Zoo worden dan, door deze afgrijselijke leer der Remonstranten, de verdiensten van Christus niet

weinig omgekeerd, en de rechtzinnige leer van de rechtvaardigmaking wordt daardoor te niet gedaan, en de Pauselijke leerstukken, ja, Pelagiaansche en Sociniaansche leeringen worden ingevoerd en opgericht.

Eene schriftmatige tegenstelling, dewelke men moet 'stellen tegen de eerste twee stellingen.

God heeft uit het gevallen menschelijke geslacht zekere bijzondere mensen, naar zijnen goedgunstigen wil, van eeuwigheid verkoren, om uit den val weder op te richten en zalig te maken. En, aangezien Hij dezelve zonder Middelaar, vanwege zijne gerechtigheid, niet konde zalig maken, zoo heeft Hij bij het voorgaande besluit ook bijgedaan, en samengevoegd dit navolgende, van namelijk zijnen eigenen Zoon in den dood te geven, opdat Hij voor de uitverkorenen, en voor alle mensen, die zalig zullen worden, zoowel des Ouden als des Nieuwen Testaments, zoude voldoen, en aan dezelve zijn dood zoude toeëigenen, enz. opdat Hij van de uitverkorenen in der eeuwigheid zoude mogen geprezen worden. De getuigenissen der Schriftuur, op dewelke deze tegenstelling steunt, zijn overvloedig genoeg voorhenen gegaan, beide in het eerste en ook in dit Artikel.

III. Stelling.

Op het eerste lid van de derde stelling, hetwelk aldus luidt:

„God heeft alle en een ieder der menschen aan Christus overgegeven om te verlossen, en het voornemen Gods des Vaders, zijnen Zoon in den dood gevende, is geweest alle zondaren de zaligheid te geven, om den wille van het rantsoen des doods zijns Zoons." Ditzelve ontkennen wij ten hoogste, om deze navolgende redenen:

1. Omdat er uit de h. Schriften niet kan bewezen worden, dat God alle menschen aan Christus overgegeven heeft om te verlossen; maar dezelve getuigen overal het tegendeel.

Joh. 17:9, 11, heeft Christus gebeden voor diegenen, die Hem van den Vader gegeven zijn, maar niet voor de wereld; derhalve, de wereld is niet gegeven, of overgegeven aan Christus, opdat ze door Hem verlost zoude worden.

2. Die aan Christus gegeven worden, die worden als een eigendom aan Hem gegeven, zoodat ze niet meer zijn het eigendom des Duivels, dewijl zij door zoodanige gevingen overgeving in den stand der verzoening hersteld worden; maar ditzelve mogen wij van allen niet zeggen; en zelfs ook de Remonstranten willen niet schijnen, dat zij dit gevoelen.

3. Aangezien God onveranderlijk is en alwijs, zoo geeft Hij aan Christus niemand over om zalig te maken, tenzij dezelve ook metterdaad zalig gemaakt worden. En diegenen, die Hij van te voren weet, dat niet bekeerd zullen worden, dezelve geeft Hij Hem niet, zoodat de Schriftuur doorgaans betuigt, dat alle diegenen zalig worden, die aan Christus gegeven zijn; Joh. 6:37, 39, 44; Joh. 10:29; Joh. 17:2, 6, 12. En op geene, andere wijze worden de woorden van verlossen en gekocht hebben (waarvan hier melding gemaakt wordt) in de heilige Schriften gebruikt. Want de Schriftuur getuigt, dat alle diegenen zalig worden, die eenmaal door Christus gekocht en verlost zijn; 1 Petr. 1: 15, 18, 19; Gal. 3: 13, 14; Gal. 4:5; Titus 2, vers 14; Openb. 5:9; en 14:3.

2 de Antwoord, aangaande hetgeen zij zeggen, dat het voornemen Gods zij geweest, allen de zaligheid te geven. Daarop zeggen wij, dat het voornemen Gods de wil Gods is. En zeggen voorts, dat de wil Gods eenig, zeker, allerwijst en onveranderlijk is, en dat dezelve altijd geschiedt; en dat al hetgeen niet geschiedt, nooit is geweest in het voornemen Gods. dat het zoude geschieden.

3de Antwoord, zooveel belangt het exempel van Farao. Zij wederspreken onvoorzichtiglijk en stoutelijk het Woord Gods; Rom. 9; indien zij zeggen, dat Farao eene uiterlijke roeping heeft gehad, en diensvolgens, dat Gods voorgestelde oogmerk en voornemen zij geweest hem zalig te maken. Wij antwoorden, dat de geopenbaarde wil des Woords eigenlijk niet kan gezegd worden de wil des welbehagens; hetwelk doorgaans, zelfs uit de historie van Farao, blijkt; want God beveelt somtijds, dat hij het volk Israëls zoude laten gaan; dit was de geopenbaarde wil des Woords; daarentusschen zegt Hij, dat Hij niet wil, dat Farao dat volk late gaan; dit was de wil des welbehagens, dewelke altijd geschiedt, en dewelke altijd heeft allerbillijkste, en allerrechtvaardigste oorzaken, hoezeer ze ons ook onbekend zijn. Zoo zullen zij dan nooit kunnen bewijzen, dat, volgens het voorgestelde wit en voornemen Gods, zoowel Farao als Abraham zoude hebben zalig geworden.

Op het laatste lid van de derde stelling, hetwelk aldus luidt: „Alhoewel de zaak met velen door hunne schuld anders uitvalt."

Het is gansch waarachtig, dat de verworpenen door hunne eigene schuld verloren gaan, en dat zij niet alleen door een volstrekt recht Gods, maar ook door een geordineerd recht, van de eeuwige zaligheid verworpen worden. Ondertusschen wordt nochtans niet wel gezegd, dat deze uitkomst anders zij, dan diezelfde, die Christus Zichzelven voorgesteld heeft gehad; evenals of zijn wil voorwaardelijk was, en zijne voorwetendheid feilende, en zijne liefde veranderlijk; Rom. 11: 20; evenals of de mensch, die wedergeboren zal worden, door zijne wederstandelijkheid den Heiligen Geest, zoo wanneer Hij tot hem zal ingaan, konde beletten, en de aangebodene zaligheid konde verwerpen en verstooten, en uit het getal der uitverkorenen tot de verworpenen konde overgaan. Als God, uit een groote menigte van afgodendienaren, Abraham, zijnde mede een afgodendienaar, uitzonderde (want alhier maken zij melding van Abraham), indien het Gode behaagd had diezelfde gaven te geven aan anderen, dewelke Hij aan Abraham door zijne loutere genade gegeven had, zoo zouden gewisselijk de andere afgodendienaren niet minder zalig gemaakt zijn geweest, als deze afgodendienaar; Joh. 17: 2; Matth. 11:21. De Tyriërs zouden meer gedaan hebben dan de Joden, indien het Gode behaagd had henlieden met zijne genade te verwaardigen. En wat zijn vele woorden van noode? Niemand komt tot Christus, tenzij de Vader hem trekke; Joh. 6. Derhalve, zoo zijn het anders niet dan loutere razernijen, dewelke zij in deze stelling, buiten het Woord Gods, met hopen op malkander gestapeld en geworpen hebben. Daartegenover wordt gesteld deze navolgende schriftmatige tegenstelling.

God heeft zijne uitverkorenen aan Christus gegeven, om te verlossen; Joh. 17:2, 9, 10, 11. En het voorgestelde oogmerk en voornemen des Vaders, zijnen Zoon in den dood overgeevende, is geweest, alle de uitverkorenen, en dezelve alleen, de zaligheid te geven, om den wille des rantsoens van den dood zijns Zoons; Joh. 3:16; en 17:12; 2 Cor. 5:21. En het voornemen des Zoons is geweest, niet alle menschen even gelijk, nietzoowel Farao, als Abraham, zalig te maken; Rom. 9; Mal. 3; Rom. 11 vers 2, 7; Joh. 10. En opdat ditzelve niet anders zoude uitvallen, zoo beneemt Hij alle wederstandelijkheid door zijnen Geest, en stort den menschen nieuwe krachten in, en bewaart dezelve ingestorte krachten in henlieden tot den einde huns levens; Jer. 32: 38, 39, 40; Fil. 2; Rom. 8, vers 29, enz.

IV. Stelling.

Welker eerste lid aldus luidt:

„Het rantsoen der verlossing, hetwelk Christus door zijn dood en lijden Gode den Vader opgeofferd heeft, en met hetwelk Hij zijne gerechtigheid voldaan heeft, is geweest volgens het besluit, den wil en het voornemen Gods, en heeft kracht gehad tot verzoening in alle en een ieder der menschen, niet alleen in de uitverkorenen en geloovigen, maar ook in alle verworpenen, ongeloovigen en onboetvaardigen, die in hunne ongeloovigheid en onboetvaardigheid sterven, en in der eeuwigheid verloren gaan; zoodat Christus met zijne offerande in zijn dood hun Priester en Verzoener mede geweest is, alhoewel Hij evengelisch en even na alleen voor de geloovigen, met een voornemen van zalig te maken, weder opgestaan zij, en voorbidt."

Wij antwoorden

1. Het rantsoen des doods Christi heeft de Goddelijke gerechtigheid voldaan. Wij bekennen het mede, indien het verstaan wordt alleen van de uitverkorenen, en niet van de verworpenen; want deze zijn niet verzoend, noch in den stand der genade hersteld; want de toorn Gods blijft op henlieden; Joh. 3:36. En God heeft henlieden nooit gekend; Matth. 7: 23.

2. Dat het rantsoen van Christus kracht heeft gehad tot de verzoening in een ieder, wij laten het toe, wel verstaande, indien zij door deze woorden niet anders dan genoegzaamheid verstaan; maar, indien zij willen, dat het krachtiglijk werkende zij geweest in een ieder, ontkennen wij zulks ten hoogste; dewijl de verworpenen daarvan geene nuttigheden genieten; want tijdelijke weldaden, en verschooning van straf, dewelke zij somtijds om der uitverkorenen wil genieten; Gen. 18; behooren hiertoe niet, noch in dit, noch in het toekomstige leven. Niet in dit leven; want velen van hen worden zelfs ook niet met de uiterlijke roeping geroepen; en de anderen, daarmede geroepen zijnde, worden noch gerechtvaardigd, noch geheiligd, maar (opdat wij der Remonstranten woorden gebruiken) sterven in onboetvaardigheid en ongeloovigheid.

Noch na dit leven krijgen zij daarvan eenige nuttigheid, dewijl de Remonstranten zelfs dit bekennen, dat ze verloren gaan in der eeuwigheid; of tenzij zij mogelijk met Vorstius zouden willen meenen, buiten de Schriftuur, dat eenigszins de helsche straffen daardoor verlicht worden, en dat ook hunne zonden op eenigerlei wijze in Christus gestraft zijn. Hetwelk valsch is, want voor de verworpenen heeft Christus Zichzelven niet gesteld tot Borg, noch heeft voor hen gebeden, toen Hij zijn zoenofferande zoude opofferen: Joh. 17, vers 9. Ja, wat meer is, de Schriftuur zegt, dat zij in de hel moeten betalen, hetgeen zij schuldig zijn; Matth. 5, vers 25, 26; Matth. 18, vers 34. Derhalve, zoo is Gods voornemen en wil nooit geweest, dat dit rantsoen van Christus op eenigerlei wijze zoude krachtig zijn, of kracht zoude hebben voor de verworpenen, dewijl zijn voornemen en wil altijd geschiedt; Mal. 3: 6.

Volgt het laatste lid van de vierde stelling.

„Zoodat Christus, ten aanzien van zijne opoffering, ook hun Priester en Verzoener is geweest, alhoewel Hij even gelijk en even na alleen voor de geloovigen, met een voornemen van zalig te maken, weder opgestaan is en voorbidt.”

1. De Remonstranten zeggen wel in hunne schriften, dat Christus de Priester en zoenofferande der verworpenen is, en dat Hij hun verkregen heeft de verzoening, en verworven heeft de vergeving der zonden, en dat Hij voor hen voorbidt. Indien het waar is, zoo zijn de verworpenen in den stand der verzoening metterdaad hersteld. Want denwelken de zonden vergeven zijn, dezelve zegt de Schriftuur gelukzalig te zijn; Rom. 4; Psalm 32. Want waar de verschillende partijen verzoend zijn, daar wordt weggenomen haat, gramschap, vijandschap, en in de plaats er van wordt gesteld liefde, goedgunstigheid, weldadigheid, ja, zoo groot is de Liefde Gods jegens zoodanigen, dat zelfs de vaderlijke liefde, of de moederlijke liefde, daarbij niets heeft; Jes. 49; Luc. 11.

Maar de verworpenen zijn in den stand der genade niet hersteld. Want zelfs de Remonstranten zijn beschroomd zulks ronduit te zeggen; en voorwaar met recht, want de verworpenen kunnen niet gezegd worden, op die wijze van God hersteld te zijn, noch ten aanzien van eenige zoodanige toegedragene genegenheid, noch ten aanzien van eenige dadelijke bezitting, dewijl het meeste deel van dezelve ook niet eens geroepen worden.

2. De valschheid blijkt ook hieruit, dat de Remonstranten zelven zeggen, dat Christus even gelijk en even na alleen voor de geloovigen, met een voornemen van zalig te maken, weder opgestaan is, en voorbidt; want voor dewelken Hij niet opgestaan is, voor dezelve is Hij ook niet gestorven, en voor dezelve heeft Hij ook niet verworven de vergeving der zonden. Alle deze weldaden behooren alleen tot de uitverkorenen, zoodat diegenen, die de ééne weldaad deelachtig zijn, ook de andere deelachtig zijn; Rom. 8: 29, tot het 35ste toe, enz.

3. Welker Priester Christus is, van dezelve getuigt de Schriftuur zoodanige dingen, die in geenerlei wijze van de verworpenen kunnen gezegd worden, als daar is, dat Hij voor hunne zonden voldaan heeft; Hebr. 7: 24; dat Hij hunne zonden wegneemt; Hebr. 9:28; dat Hij hunne zonden te niet doet; Hebr. 9:28; dat Hij ons geneest; Jes. 53:11; dat Hij ons herbaart; Hebr. 9, vers 14; dat Hij door zijn dood hun het Testament bekrachtigt; Hebr. 9: 17; dat Hij hun Priester blijft na de hemelvaart; Hebr. 8:1; dat Hij voorbidt; Hebr. 7: 25; Hebr. 9:24; 1 Joh. 2: 2; Joh. 17; dat Hij volkomenlijk dezelve bewaart; Hebr. 7: 25; dat Hij hun eene eeuwige verlossing verkregen heeft door zijn dood; Hebr. 9:12; dat Hij hun eene eeuwige erfenis geeft; Hebr. 9, vers 15.

4. En onzen tegenstanders helpt niet, dat zij deze en dergelijke getuigenissen der Schriftuur zoeken krachteloos te maken, door de gelijkenis van een medicijnmeester, dewelke een medicijn bereidt, die gezond zij voor allen, maar nochtans dengenen niet voordeeligt, die dezelve verwerpen; want dit is een zeer ongelijke gelijkenis, als de medicijnmeester, indien hij van te voren wist, wie diegenen wezen zouden, die dezelve zouden uitstorten en met voeten zouden vertreden, voor dezelve zijne medicijn niet zoude bereiden. 2. Indien de medicijnmeester de gemoederen dergenen, die de medicijn verwerpen, konde veranderen, zoude het met de aandiening der medicijn nooit kwalijk gelukken. Nu, God doet zulks, en kan zulks doen; Hij maakt van de niet willenden zoodanigen, die willen, opdat Hij van de willenden make zoodanigen, die volbrengen; Fil. 2.

Derhalve stellen zij tot een fundament, de hieraan niet ongelijke allerongerijmdste leer van de wederstandelijkheid en den wederstand, van dewelke in de navolgende Artikelen.

Schriftmatige tegenstelling.

Het rantsoen der verlossing, hetwelk Christus door zijn lijden en sterven aan den Vader opgeofferd heeft, en met hetwelk Hij diens gerechtigheid voldaan heeft, is, volgens den wil, het besluit en voornemen Gods, krachtig geweest tot verzoening alleen voor zijne uitverkorenen, welker Priester en Verzoener Christus is, voor dewelken alleen Hij even gelijk en even na, met een voornemen van zalig te maken, weder opgestaan is en voorbidt; Joh. 17; Rom. 8:29; enz. Daar zijn vele andere getuigenissen in de voorgaande Artikelen, en in de Haagsche Conferentie, aan dewelke wij onze instemming geven.

V. Stelling, dewelke aldus luidt:

„Het eigen en geheele einde des doods Christi is geweest, enz." Aan dit einde heeft God nooit gedacht, en datzelve heeft Hij nooit gewild, voorgenomen, besloten, of gewenscht. Reden is,

1. Omdat Hij dat einde niet heeft bekomen. 2. Omdat Hij datzelve niet gezocht heeft te bekomen; want Hij roept ze niet allen; Ps. 147, het laatste vers; daar nochtans het geloof is uit het gehoor; Rom. 10; en daar het verbond Gods in het Evangelie verklaard wordt. Uit de werkingen Gods mogen wij altijd en onfeilbaar van zijnen oprechten wil, en zijne besluiten oordeelen. Deze stelling steunt ook op valsche gronden en dwaalachtige meeningen, zoo ten aanzien van God, als ten aanzien van de menschen. Ten aanzien van God, evenals of Hij namelijk een wil had, die daar twijfelachtig hangende was, voorwaardelijk, onkrachtig, veranderlijk, en evenals of Hij niet had eene voorwetendheid der toekomstige dingen, die zeker en onfeilbaar was. Ten aanzien van den mensch, alsof hij zoo gansch zeer niet verdorven ware door de erfzonde, als hij wel verdorven is, en alsof hij zoodanige vrijmachtigheid had, door welker krachten hij God tot zich konde noodigen, en de genade des genoodigden Gods konde aannemen of verwerven. Waarvan hierboven gesproken is, en in de navolgende Artikelen alsnog zal gesproken worden. Wij willen dan hier geen woord meer bijvoegen.

Schriftmatige tegenstelling.

Het verbond der genade is, door hetwelk God, Christus zelven en zijne weldaden uit genade belovende, van den mensch wederom afeischt, dat hij door het geloof Christus zal aannemen en bekeeren; Hos. 2: 16, 19, 20; Ezech. 36: 26, enz.; Mal. 3: 1. Het einde dan van den dood Christi is, opdat Hij de weldaden, die in het verbond beloofd zijn, zoude verdienen en toeëigenen, niet allen menschen, maar allen uitverkorenen; Matth. 26:28; Dan. 9:27; Mar. 10, vers 45. Want zelfs noodigt Hij niet alle menschen tot het verbond zijns Evangelies; Ef. 2:12; Rom. 9: 4. En dit is de reden en oorzaak, waarom Christus doorgaans gezegd wordt gestorven te zijn voor velen, voor de Gemeente, enz.; Hand. 20, vers 28; Rom. 8:33, 34; Ef. 5:25; Jes. 53:12. Op de vraag, welke onder aan de stellingen bijgevoegd is, Dat de Remonstranten in de meening zijn, dat zij meenen, dat Christus niet in onze stede en plaats, maar alleen voor ons, en ons ten goede gestorven is; daaraan behoeven wij niet te twijfelen, want in de voorverhaalde plaatsen zeggen zij zulks niet alleen, maar versterken het ook met een bewijsrede; bij dewelke wij ook deze navolgende bijvoegen.

1. Omdat zij zeggen, dat Gods gerechtigheid zoodanig niet zij, dat Hij door dezelve zoude gedrongen worden, om alle en een ieder der zonden te straffen. Derhalve, zoo heeft Hij aan Christus niet opgelegd alle en een ieder van onze zonden, door dewelke wij de eeuwige straffen verdiend hadden. Hiertoe behoort ook, wat zij zeggen van de zonden te vergeven, en van volkomene voldoening voor dezelve aan te nemen, nl. dat er zoodanige eigenschap in God niet is. Daarom ontkennen zij ook, dat de voldoening van Christus, door dewelke Hij de wereld verzoend heeft, eene volkomene verzoening geweest is. Derhalve, zoo is Hij niet (volgens hunne meening) gestorven in onze plaats, omdat wij Gode eene volkomene voldoening schuldig waren. Want zij twijfelen ook, of de uitverkorene wel te recht kan gezegd worden metterdaad in Christus straf geleden te hebben, dan of hij alleen dezelve geleden heeft door Goddelijke aanschatting.

2. Omdat al hetgeen zij leeren van onze rechtvaardigmaking hetzelfde bewijst; gelijk, wanneer zij zeggen, dat Christus niet is de stof der rechtvaardigmaking, en der Goddelijke toerekening, of hetgeen

ons in onze rechtvaardigmaking toegerekend wordt, en dat het geloof in het stuk der rechtvaardigmaking niet is, te bemerken, als een instrument; dat het het rechtvaardigmakende geloof niet is, door hetwelk dengene, die gelooft, zijne zonden vergeven zijn, enz. Welke hunne kettersche leer der rechtvaardigmaking ganschelijk tot dit tweede artikel schijnt te behooren, en op dezelve meenen wij ook, dat men naarstiglijk alhier acht behoort te nemen; opdat alzoo de eenvoudige, gemeene lieden, die totnogtoe zeer jammerlijk en ellendiglijk bedrogen zijn, eenmaal mogen zien, hoe schandelijk ook de Remonstranten dwalen, zoo wanneer zij zeggen dat ze met ons gevoelen en leeren, dat Christus voor onze zonden gestorven zij, en dat men alles Hem hebbe toe te schrijven.

3, Omdat zij zeggen, dat de erfzonde ons niet schuldig maakt aan den dood, en dat dezelve niet eigenlijk moet gezegd worden zonde te zijn; dat het noodwendiglijk zal geschieden, dat ze allen zullen zalig worden, die geene werkelijke zonden hebben gedaan, gelijk daar zijn alle de jongere kinderen zonder onderscheid, enz. Derhalve, zoo is Christus in de plaats en stede der jonge kinderen, ten minste immers die in hunne jonge kindsheid sterven, niet gestorven.

Zoo zien wij dan, dat er vergiftige en schadelijke dwalingen onder deze vijf punten schuilen, dewelke van Socinus voortgekomen zijn, en dewelke de verdiensten en de gerechtigheid van Christus ten eenenmaal in den grond vernietigen. Tegen deze stellen wij deze sluitrede, tot voorstand van de gezonde en rechtzinnige leer, en tot wederlegging van de dwalingen, dewelke zoo in deze vraag, die bijgevoegd is, onder aan deze stellingen, als in de stellingen zelven, vervat zijn.

In welker stede en plaats Christus gestorven is, dezelve worden allen te zamen zalig. Voor alle degenen, voor dewelken Christus gestorven is, in derzelver stede en plaats is Hij ook gestorven. Derhalve voor dewelken Hij gestorven is, dezelve worden allen gelijk zalig, en bij gevolg: Hij is niet voor allen gestorven.

Het eerste deel van deze sluitrede is het zeggen der Remonstranten, en hetzelfde staat uitdrukkelijk in de Haagsche Confer. pag. 158. Het tweede deel is het zeggen van alle de rechtgevoelende Theologen, en is overvloedig genoeg in de Haagsche Confer. bewezen; ja, zelfs alleen uit de algemeene artikelen des geloofs (genoemd het symbolum der Apostelen) kan zulks genoegzaam bewezen worden; gelijk wij gelooven de vergeving der zonden. Maar God kan, vanwege zijne gerechtigheid, geene zonden ongestraft voorbij laten gaan, en om niet vergeven, zonder voldoening; anders zoude Hij zijnen Zoon in geenerlei wijze in den dood gegeven hebben. Waaruit dan besloten wordt, dat Christus in onze stede en plaats is gestorven; hetwelk ook de Schriftuur doorgaans, en bijzonderlijk Jes. 53, uitdrukkelijk betuigt.

Zoo besluiten wij dan, dat deze stellingen der Remonstranten, mitsgaders de leeringen en meeningen, daarin begrepen, valsch zijn, en strijdig tegen het Woord Gods, dat ze voortgekomen zijn uit de gedichtselen van de hersenen der menschen; dat ze stinken en rieken naar de leeringen van Socinus, en diensvolgens zoodanig, dat ze gansch en geheel behooren verworpen, en in de Nederlandsche Kerken geenszins geleden te worden.

Daarentegen nemen wij aan, en kennen voor goed met ganschen gemoede en geheeler harten de tegenstellingen, zijnde integendeel van de stellingen gesteld, als zijnde geput uit de reine en zilveren fontein Israëls, en vertrouwen ten allerhoogste met eene vaste verzekerdheid, dat dezelve, met stichting van de Kerk van Christus, openbaarlijk kunnen geleerd en der Gemeente voorgesteld worden.

HET OORDEEL VAN DE GEDEPUTEERDEN DER WAALSCHE SYNODE

over

HET TWEEDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN.

HETWELK IS VAN DE ALGEMEENHEID DES DOODS CHRISTI.

I. Stelling.

Het rantsoen der verlossing, hetwelk Christus aan zijnen Vader opgeofferd heeft, is in zichzelf en voor zichzelf allerwaardigst en genoegzaamst, zoodat alle menschen, door de kracht en waardigheid des doods Christi, zonden kunnen verlost worden, indien allen en een ieder geloofden.

II.

Christus is metterdaad voor geene andere menschen, volgens de Schriftuur, gestorven, dan voor de geloovigen. En daar is geen andere wil geweest des Vaders, zendende zijnen Zoon, noch ook zelfs des Zoons, den dood stervende; Joh. 3:16; Hebr. 5:9; Joh. 11:51; en 10: 15; Ef. 5:23, 25; 2 Cor. 5:15; Gal. 1: 4.

III.

Christus is de Middelaar en de Borg des Nieuwen Verbonds, en dat zoowel door zijne verdienste als door zijne kracht; niet alleen om de verzoening en de vergeving der zonden te verdienen, maar ook om te gelijk dezelve te geven en toe te eigenen aan alle degenen, die in Hem gelooven. Deze toeëigening heeft Hij met dezelve werking voor ons verworven, met dewelke Hij ons de verzoening en de vergeving verdiend heeft; Hebr. 9:14, 15; en 7:22; Hand. 5:31; Openb. 1:6; 1 Cor. 1:30; Gal. 1:4; Ef. 5:26, 28; Col. 1:21, 22; Hebr. 10:14.

IV.

De dood, opstanding en voorbidding van Christus, insgelijks alle de weldaden, die daar uitvloeien, de verzoening, rechtvaardigmaking en vergeving der zonden, heiligmaking, verlossing en het eeuwige leven, zijn met zoodanigen onverbrekelijken band aan elkander gehecht, dat ze noch mogen, noch moeten van elkander gescheiden worden; Rom. 4:25; en 5:9, 10; en 6:46; 2 Cor. 5:14, 15; Rom. 8:34; Hebr. 10:14, 16, 17; Openb. 1: 6; 1 Joh. 1: 2.

V.

God heeft Christus gesteld tot een zoenoffer of verzoening, niet zonder het geloof, maar door het geloof, in zijn bloed. En daar wordt in de Schriftuur geene werking des doods van Christus aan eenige anderen toegeschreven, anders dan alleen aan de geloovigen, en die gemeenschap met Christus hebben; Rom. 3:25; Ef. 2:9; Rom. 5:1; en 8:9; Hebr. 11:6.

VI.

En derhalve, zoo verwerpen wij deze leeringen der Remonstranten, als loutere gedichtselen des menschelijken vernufts:

I. Dat God een voor henen gaand besluit gemaakt heeft, door hetwelk Hij volstrektelijk voorgenomen heeft zijnen Zoon in de wereld te zenden, alleen met een voornemen en oogmerk van de verlossing te verwerven, zonder eene bepaling van dezelve toe te eigenen, alzoo dezelve eerst daarna door de navolgende besluiten geordineerd is.

II. En dat daardoor de verlossing van Christus heeft volkomen kunnen zijn, en voor allen verworven, al is het, dat er misschien geen waren, om hunner ongeloovigheid wil, die de vrucht dezer verwerving zouden ontvangen.

III. Dat Christus door zijn dood alle en een ieder der menschen met God verzoend heeft, zonder eenige aanmerking des geloofs.

IV. Dat Hij door denzelven zijnen dood verdiend zoude hebben, dat God een nieuw verbond der genade met de zondaren mocht en wilde maken, en ook zijne weldaden aan dezelve toeëigenen, zelfs toen er nog geen verbond gemaakt was, noch eenige wet ingesteld, volgens welke men datzelfde verbond met de menschen had te maken.

V. Dat het Gode vrij gestaan heeft, ook na de verordineering des Middelaars, uit vele mogelijke middelen, onder dewelke ook de werken der wet, eenige andere voorwaarden des nieuwen verbonds te mogen verkiezen en voor te schrijven, dan het geloof.

VI. Dat voor allen en een ieder, zelfs ook van diegenen, die verloren gaan, verworven is de verzoening, en dat dezelve hun nochtans niet gegeven of vergund is.

VII. Zoo wanneer Christus gezegd wordt ons verzoend, en de vergeving der zonden verkregen te hebben, dat datzelfde even zoo veel is, als verworven te hebben het recht of de macht, en de wil van te verzoenen, en de zonden te vergeven.

VIII. Dat Christus voor velen gestorven is, voor dewelke Hij nochtans niet opgestaan is; en diensvolgens, dat de vrucht van den dood Christi in sommige menschen kan afgezonderd worden van de vrucht en de kracht der verrijzenis.

IX. Dat de verzoening en de vergeving der zonden van de voorbeding Christi, en onze rechtvaardigmaking, heiligmaking en verheerlijking, kunnen afgezonderd worden.

Welke punten geen van allen schriftmatig gezegd of geleerd worden, overeenkomende met de waarheid der Schriftuur.

HET OORDEEL DER NEDERLANDSCHE PROFESSOREN, OVER HET DERDE EN VIERDE ARTIKEL.

VERKLARING VAN HET DERDE EN VIERDE ARTIKEL.

I. stelling.

Een en dezelfde werking van het menschelijke willen (alhoewel op verscheidene wijze aangemerkt zijnde) kan niet gezegd worden, beide gebeurlijk en noodwendig: te weten, gebeurlijk in hare natuur, en noodwendig ten aanzien van het Goddelijk besluit (Remonstranten, tegen die van Walch. pag. 58; en Arminius, doorgaans). Want op deze wijze zouden, uit kracht van het Goddelijk besluit, alle kwade dingen mede noodwendig geschieden. In de overgeleverde verklaringen, Artikel 3, en 4, Thes. 11, en 12.

I. tegenstelling.

Een en dezelfde werking van het menschelijke willen kan waarlijk gezegd worden, beide gebeurlijk en noodwendig, of niet gebeurlijk, namelijk in. verscheiden aanzien en verscheidene wijze; gebeurlijk in zichzelf, of in hare natuur, of volstrektelijk in zichzelf aangemerkt zijnde, voor zooveel dezelve voortkomt van den wil, als van eene oorzaak, die vrij en gebeurlijk is werkende; noodwendig voor zooveel dezelve haar aanzien heeft op Gods voorwetendheid, besluit en voorzegging; waarom die werking, die bij zichzelf gebeurlijk is, nochtans, ten aanzien van het gevolg derzelfde noodwendig is. Omdat noch de voorwetendheid Gods kan feilen, a noch zijn besluit kan veranderd worden, b noch de voorzegging en de Schriftuur kan ontbonden worden c.

a Hand. 15:18; Hebr. 4:13. b Spreuk.19:21; Jes. 46:9, 10. c Joh. 10:35; Num. 23, vers 23.

En derhalve, zoo worden daar geene zonden bedreven, uit kracht des Goddelijken besluits, maar alleen uit het gebrek van het schepsel, hetwelk vrijwillig is afwijkende; want gelijk God de zonden niet werkt, maar willens, wijselijk en rechtvaardiglijk dezelve toelaat en regeert, alzoo heeft Hij ook besloten dezelve niet te werken, maar toe te laten en te regeeren; Jacob. 1, vers 13, 14; en 1 Joh. 1:5; Hand. 15: 18; en Ef 1, vers 11.

II.

Nademaal God van Adam voor den val geëischt heeft eene gehoorzaamheid, die Hij met zijn vrijen wil zoude doen en nakomen, zoo is het, dat in den wil de instorting der goede inklevende hoedanigheden, of der deugden, geene plaats heeft kunnen hebben, maar in het verstand en in de genegenheden heeft dezelve plaats kunnen hebben. Tegen die van Walch. 56, en 57; Haagsche Conf. 250.

II.

Alhoewel God van Adam voor den val geëischt heeft eene gehoorzaamheid, die hij met zijn vrijen wil zoude doen en nakomen, dat evenwel nochtans in den wil de instorting der goede inklevende hoedanigheden, of der deugden, plaats heeft kunnen hebben, ja, dat dezelve om dezer oorzaak wil heeft moeten plaats hebben, opdat ze dienen zoude tot volmaking van den wil, opdat dezelve bekwaam zoude mogen gemaakt worden, om de gehoorzaamheid en de werkingen der deugden vrijwilliglijk te kunnen oefenen.

Hetwelk klaarlijk blijkt uit de beschrijving van het beeld Gods, zijnde door de schepping des menschen volkomenlijk a gesteld, en door den val b ontsteld, en door de wedergeboorte eindelijk c hersteld. a Genes. 1:31; Ef. 4:24. b Ef. 4, vers 18. c Ef. 4:24; en 5: 8, 9.

Daarna, indien (gelijk de Remonstranten tegen die van Walch. 57 niet ontkennen) de wil des menschen in den stand der wedergeboorte, door de goede inklevende hoedanigheden der deugden, die verkregen zijn door de genade, zijne gedaante krijgt, en door dezelve ten volle toebereid wordt, en mitsdien te vaardiger tot zijn werkingen gemaakt wordt; wat reden is er, waarom er ook geene ingestorte goede hoedanigheden voor den val, om de verworvene gehoorzaamheid vaardiglijk na te komen, zouden geweest zijn.

III.

Derhalve, nademaal de wil des menschen aan die deugden geen plaats heeft kunnen geven, zoo is het, dat hij dezelve door den val niet heeft kunnen verliezen. Haag. Conf. Nederd. 250.

En de levendmaking van den wil bestaat in de herstelling of verbetering des verstands en der genegenheden. Aldaar op dezelfde plaats, 252.

III.

Derhalve, gelijk de wil des menschen diecdeugden, door de schenking des evenbeelds, van God ontvangen heeft, alzoo heeft hijcdezelve door de overtreding des vals kunnencverliezen, en heeft ze ook verloren; in voege, dat al is het, dat er eenig vonksken van het licht der natuur in het verstand, en ook van eenig vermogen in den wil overig gebleven is, om op eenigerlei wijze het natuurlijk en burgerlijk goed te kunnen oefenen, tot bewijs van de goedheid Gods, en tot afsnijding en benueming van alle onschuld der menschelijke ondankbaarheid; evenwel nochtans zoo zijn er

geene krachten overgebleven, die daar bekwaam zijn tot het bovennatuurlijk goed des geloofs, der hope, der liefde, en der ware boetvaardigheid. En de levendmaking van den wil bestaat eigenlijk niet in de herstelling of verbetering des verstands en der genegenheden.

Gelijk dit uit het voorgaande blijkt, alzoo wordt hetzelfde ook bewezen uit de geboden en uit de verdoemenis der Goddelijke Wet. Want dezelve gebiedt en beveelt eene geheele en gansche oprechtheid van den geheelen mensch, des harten, der ziel, en der gedachten (of van den wil, de genegenheden, en het verstand) mitsgaders ook zoodanige werkingen, die met dezelve oprechtheid overeenkomen. En daarentegen verwerpt ze en verdoemt ze de boosheid, en de verdorvenheid der natuur, en der werkingen, die hiertegen strijden; Deut. 6:5; Luc. 10:27; Gen. 8:21; Rom. 3:19, 20; en 7: 7, 9; Ef. 2:1, 2, en 3.

IV.

Doch God geeft vóór den stand der wedergeboorte met zekere trappen de zaligmakende genade aan alle diegenen, die de overgeblevene vonkskens van het evenbeeld Gods recht gebruikt hebben, gelijk daar geschreven is: Dengene, die heeft, zal gegeven worden. Armin. tegen Perkins, 218; en Antwoord op de Artikelen aan de 9 quaest. Johannes Corvinus tegen Tilenus, pag. 158.

IV.

Alhoewel dengene, die heeft, of die de gaven recht gebruikt, zal gegeven worden; evenwel nochtans zal God daarom na den val diegenen, die de natuurlijke overblijfselen des evenbeelds Gods wel gebruikt hebben, niet geven de bovennatuurlijke en zaligmakende genade; overmits deze genade niet gegeven wordt naar de werken, maar naar het loutere welbehagen Gods; Rom. 9:18; 1 Joh. 4:10; en 2 Tim. 1:9.

V.

Na den val, in den stand van de uitvoering der wedergeboorte, strijden de instortingen der goede hoedanigheden of der deugden, zoowel ten aanzien van den wil, als ten aanzien van het verstand en de

V.

Na den val, in den stand van de uitvoering der wedergeboorte, strijden de instortingen der goede hoedanigheden of der deugden, zoowel ten aanzien van den wil, als ten aanzien van het verstand en de

genegenheden (indien gij aanmerkt de ordinaire en gewone bekeering) tegen de aandiening der middelen, door dewelke God n den mensch een nieuw leven wil werken. Tegen die van Walch. 56.

genegenheden, in geenerlei wijze tegen de aandiening der middelen, door dewelke God in den mensch een nieuw leven wil werken, maar komen zeer wel met dezelve overeen, en staan dezelve ten dienste.

Want God heeft zulks in het nieuwe Verbond uitdrukkelijk gezegd, als Hij, om Hem gehoorzaamheid te mogen bewijzen, belooft de besnijdenis des harten a, en de inschrijving zijner wetten in het verstand en in de harten b, en het geven van een nieuw hart, en het schenken van den nieuwen Geest, de wegneming van het steenen hart, en het geven van een vleesden hart. c.

Daarna, als Hij betuigt, dat Hij zulks ook metterdaad is doende, zoo wanneer Hij de blinde verstanden verlicht d, de harten besnijdt e, de dooden levend maakt f en wederbaart g, en een nieuw schepsel en een nieuwen mensch maakt h, opdat wij zijnen Woorde zouden mogen gehoorzaam zijn.

a Deut. 30:6. b Jer. 31: 33; Hebr. 8: 10. c Ezech. 36:27. d Ef. 5, vers 8. c Col. 2:11. f Col. 2:5. g Joh. 1: 13; Tit. 3:5. h 2 Cor. 5:17, 18; Ef. 2:1, 2; en 4:24.

Welke dingen alle te zamen ons uitdrukken, niet eene werking, die haastelijk is voorbijgaande, maar eene inblijvende hoedanigheid der genade, die vastelijk en gestadiglijk is blijvende. Hetwelk ook door den naam des Geestes te kennen gegeven wordt, dewelke van zijne werken, even gelijk de boom van zijne vruchten, onderscheiden wordt; Gal. 5: 22; Ef. 5, vers 8, 9.

VI.

VI.

Derhalve, het geloof, door hetwelk wij eerst bekeerd worden, en van hetwelk wij geloovigen genoemd worden, is eene werking, en niet eene inblijvende hoedanigheid, van God ingestort, uit dewelke de werking des geloofs zoude voortkomen; anderszins zoude de wil des menschen (dewijl eene ingestorte hoedanigheid onwederstandelijk is) zelf geheel lijdelijk zijn zonder eenige werking of beweging, zoodat hij anders niet zoude als lijden en niet werken. Grevin. tegen Ames. 325.

Derhalve, het geloof, door hetwelk wij eerst bekeerd worden, en van hetwelk wij geloovigen genoemd worden, is niet eene werking, maar eene inblijvende hoedanigheid, van God ingestort, en is diensvolgens zoo krachtig, dat des menschen wil dezelve niet kan wederstaan of verhinderen, uit dewelke, als uit eene fontein, de werking des geloofs zekerlijk met alle gewisheid voortkomt.

En zulks zal uit de onderscheidene eigenschappen van beide blijken.

1. Want het geloof is eene inklevende deugd, die in ons is, door dewelke Christus woont in onze harten; Ef. 3:7. Maar de werking des geloofs, of te gelooven, is een werking, voortvloeiende uit de deugd, zoo wanneer ze hare kracht vertoont en oefent.

2. Het geloof kan volharden, en wordt bewaard; 2 Tim. 4:7. Maar de werking des geloofs wordt niet bewaard, maar gaat voorbij, en na de eene kan alle dag, ja, alle uren, met verscheiden tusschenloopen van gebeurtenissen en tijden, een ander in de plaats komen, nadat met groote verandering en afwisseling, alsnu of het Evangelie (zijnde het noodwendige oogmerk van de werking des geloofs) of alsdan wat anders, in den zin of de gedachte te voren komt. En derhalve, zoo worden de menschen door deze werking niet eigenlijk geloovigen, noch ook volhardenden genoemd. Want anderszins zoude het met zeer velen gebeuren, dat ze op een en denzelfden dag geloovigen en kinderen Gods zijn en worden, en wederom, door afwijking van datzelfde geloof, zouden zij ongeloovig en kinderen des Satans worden; hetwelk voorwaar zoodanige leering is, dat niets vreemder, noch ongerijmder kan gezegd worden.

3. Zonder het geloof kan er geen geloovige wezen, en zonder hetzelfde kan er geene Gemeente van Christus (alzoó dezelve eene vergadering der geloovigen is) overig wezen; maar zonder werking des geloofs wordt een geloovige, en ook de Gemeente van Christus, dikwijls bevonden. Want als Noach in de Ark met de zijnen, dikwijls (om den wil der noodige rust) zijnen slaap was nemende, alstoen heeft

de gansche Gemeente op de aarde, alhoewel ze zonder werking des geloofs was, daarom nochtans niet nagelaten te zijn de vergadering der geloovigen.

4. Eindelijk, niemand kan zonder het geloof Gode behagen; Hebr. 11: 6; maar hij is onder den toom Gods; Job. 3:36. Maar zonder werking des geloofs hebben niettemin alle de geloovigen, hetzij dat ze slapende zijn geweest, of iets anders als het Evangelie bedenkende, Gode behaagd; gelijk Noach in de Ark; 2 Petr. 2:5; Petrus in de gevangenis; Hand. 12: 7; gelijk ook hetzelfde geleerd is van alle de andere Apostelen (dewelke Jezus liefgehad heeft tot den einde toe; Joh. 13:1), mitsgaders van alle andere geloovigen, als ook van degenen, dewelke in eene verdoofde slaapziekte sterven, dewelke anderszins zonder het geloof, en de genade Gods zouden verloren gaan.

VII.

VII.

De oorzaak van deze werking des geloofs is de genade Gods, niet eene almachtige (even alsof Hij het geloof in den mensch zoo wrocht, dat de wil door zijne vrijheid dezelve niet zoude kunnen wederstaan, of ganschelijk de werking des geloofs niet zoude kunnen beletten), maar die in zulk een aanzien alleen machtig is, dat ze zoetelijk door hare aanrading den mensch tot bewilling is aanlokkende, zoodat ze van den wederstaanden wil altijd alzo kan verworpen worden, dat er nooit eenige werking des geloofs volgt; Grevinch. 320 en 321.

Alhoewel het gehoor, het lezen en het overleggen, enz. des Evangelies (zonder welke de werking des geloofs niet kan zijn) door de toestemming van den vrijelijk werkenden wil kunnen geholpen en opgewekt worden, of ook door andere werkingen en overleggingen kunnen verzuimd en verworpen worden, en op die wijze de werking des geloofs kan belet worden; nochtans kan zulks niet altijd gestadig zijn; want de voornaamste oorzaak van de werking des geloofs is de genade Gods, die machtiger is dan alles, dewelke de inblijvende hoedanigheid of de deugd des geloofs gegeven heeft, en dezelve verwekt Hij door de verkondiging des Evange-

lies, en door de krachtige werking des H. Geestes, en; de aanvechtingen des vleesches, der wereld, en des Satans, breidelende en bedwingende; bestiert Hij en beweegt Hij dezelve door zijne kracht, naar zijn welbehagen, om de werking des geloofs te zijner tijd voort te brengen, gelijkerwijs uit de boven verhaalde beloften des nieuwen Verbonds blijkt, mitsgaders uit verscheidene plaatsen der Schriftuur; Job. 6:37, en 45; Fil. 2:13; Hand. 13:48; en 16:14.

JOHANNES POLYANDER.
FRANCISCUS GOMARUS.
ANTONIUS THYSIUS.
ANTONIUS WALEUS.

Dit oordeel mijner medebroederen heb ik gelezen, en vind hetzelfde goed.

LUBBERTUS.

VAN HET DERDE EN VIERDE ARTIKEL.
HET GELIJKSTEMMENDE OORDEEL VAN SIBRANDUS LUBBERTUS.

De onwedergeborene mensch heeft een vrije wil; want uit zichzelf en uit zijne eigene beweging verkiest hij, of verwerpt hij datgene, hetwelk het verstand acht, dat men behoort te verkiezen of te verwerpen. En hiervan is geen geschil. Maar het gansche geschil is, of de vrije wil alleenlijk verzwakt is, en of dezelve alsnog zulke en zoo groote krachten behouden heeft, dat hij het geestelijk goed, hetwelk aan degenen, die zalig worden, eigen is, zoude kunnen verkiezen, en de eerste genade plaats geven of verwerpen, naardat het denzelven zal believen.

De eerste genade, dewelke *werkende, voorkomende, opwekkende* genoemd wordt, is eene werking der Goddelijke barmhartigheid, dewelke het verstand des menschen met de ware en zaligmakende kennis van Jezus Christus verlicht, en den wil, die van God vervreemd is, verandert en tot God bekeert, een

nieuwe genegenheden en bewegingen in hem opwekt, en hem (om met één woord te zeggen) wederbaart, en van den stand der zonde overzet in den stand der genade.

Deze werking is Gode alleen eigen, en laat niet toe eenige medewerking; want alleen God kan ons verstand met de zaligmakende kennis van Jezus Christus verlichten, onzen wil veranderen en tot Hem bekeeren, goede genegenheden en bewegingen in ons opwekken, en ons wederbaren, en uit den stand der zonde, in den stand der genade overzetten.

Zoo dwalen dan degenen, die zeggen, dat God door de eerste genade opwekt en helpt, of den zwakken wil beweegt, dat hij kan willen, indien het hem belieft. Want de Schriftuur zegt, dat God in ons schept een nieuw hart, en dat Hij in ons werkt, zelfs het willen, zoodat wij niet alleen kunnen willen, maar zelfs ook metterdaad willen datgene, hetwelk Gode aangenaam en behagelijk is.

Deze vergripen zich ook, die daar zeggen, dat de onherborene mensch de eerste genade aannemen of verwerpen kan, en, wat meer is, dat ook in zijne macht is, dezelve wel of kwalijk te gebruiken, en niet dezelve mede te werken, of dezelve tegen te staan, naar dat het hem belieft.

Want de natuurlijke mensch begrijpt, naar het getuigenis der Schriftuur, niet hetgeen des Geestes Gods is, en kan hetzelfde niet bekennen, noch is bekwaam, om iets van hetzelfde te denken, maar is dood in zijne zonden, en zijn verstand is vijandschap tegen God, en kan niet onderdanig zijn onder de Wet Gods. Nu degene, die zoodanig is, zoolang hij zoodanig blijft, kan geen geestelijk goed door eene zaligmakende kennis bekennen, noch kan hetzelfde verkiezen, of zichzelven toeëigenen.

Aangezien deze genade in den mensch een nieuw hart schept, zijn wil verandert, zijne genegenheden verbetert, en hem wederbaart, en van den staat der zonde tot den staat der genade overzet, zoo volgt daaruit, dat de mensch in de aanneming van deze eerste genade zelf geheel lijdelijk is, en dat hij met deze eerste genade niet kan medewerken. Alle degenen, dewelken God deze eerste genade geeft, die worden waarlijk wedergeboren, en worden ook begiftigd met de tweede genade; waaruit dan blijkt, dat beide deze genaden alleen aan degenen gegeven worden, die daar zalig zullen worden. De tweede genade, dewelke de navolgende, vergezelschappende en medewerkende genoemd wordt, is eene werking der Goddelijke genade, door dewelke God den mensch, nu wedergeboren zijnde, bestiert, bewaart, en regeert, opdat hij in 't ware geloof en in de boetvaardigheid tot den einde toe volharde.

Deze genade laat medewerking toe; want al is het, dat de H. Geest den mensch krachtiglijk beweegt, nochtans de mensch, zijnde levend gemaakt en bewogen van den H. Geest, beweegt ook zichzelven, en doet door zichzelven gewilliglijk en vrijelijk al datgene, om hetwelk te doen hij van Gode krachtiglijk bewogen wordt.

Beide deze genaden hebben zoodanige kracht, dat geen schepsel dezelve kan beletten, ik laat staan, overwinnen of te boven gaan.

Maar nochtans wordt de wedergeborene mensch, zoolang hij in deze wereld in vreemdelingschap is, niet volkomen wedergeboren, maar draagt altijd wat vleeschelijks met zich om, met hetwelk hij zijn gansche leven heeft te strijden; en daarom heeft hij niet alleen (voor zooveel namelijk hij nog onwedergeboren is) eene macht van te wederstaan, maar zondigt ook somtijds uit zwakheid, dat is, wederstaat Gode metterdaad.

Geen van deze beide genaden verminderen de vrijheid des menschen; want al is het, dat hij krachtiglijk van den H. Geest bewogen wordt, evenwel nochtans lijdt hij geen geweld, noch doet iets tegen zijnen dank, of gedwongen, maar doet gewillig van zelf, en door vrije verkiezing die dingen, tot dewelke hij van den H. Geest krachtiglijk bewogen wordt.

Ja, wat meer is, beide deze genaden vermeederen de vrijheid van den wil. Want degene, die vóór de wedergeboorte niet die dingen begreep, die des Geestes Gods zijn, en dezelve niet kon bekennen; welks verstand vóór de wedergeboorte vijandschap was tegen God, en de Wet Gods niet kon onderdanig wezen; dezelve, nu wedergeboren zijnde, legt zijne vijandschappen tegen God af, en kan niet alleen zichzelven onder zijne Wet onderwerpen, maar onderwerpt zichzelven ook metterdaad.

Beide deze genaden, zoowel de eerste, als de tweede, zijn gansch Goddelijk, voortkomende niet van eenige natuurlijke kracht, maar van de genadige barmhertigheid Gods, en van de krachtige werking des H. Geestes.

Zoo verwerpen wij dan de leering dergenen, dewelke zeggen:

1. Dat de eerste genade allen menschen gemeen zij; Corv. tegen Tilen. 154, 404.

2. Dat in des onherborenen menschen vermogen zij, de eerste genade aan te nemen, of te verwerpen; Conf. 252, 253; Corv. 403.
3. Dat in des onherborenen menschen vermogen zij, de eerste genade wel of kwalijk te gebruiken; Corv. tegen Tilen. 154, 256.
4. Dat de mensch, vanwege het goede gebruik der eerste genade, van God beschonken wordt met de tweede genade; Corv. tegen Tilen. 156, 157, 154, 163, 403.
5. Dat God zij eene natuurlijke of aanradende oorzaak onzer wedergeboorte en onzer rechtvaardigmaking.
6. Dat de mensch medewerkende is met de eerste genade; Corv. tegen Tilen. 164.

LUBBERTUS.

Dit oordeel van onzen medebroeder hebben wij gelezen, en kennen hetzelfde voor goed.

JOHANNES POLYANDER.

FRANCISCUS GOMARUS.

ANTONIUS THYSIUS.

ANTONIUS WALEUS.

HET GEVOELEN DER GEDEPUTEERDEN DER GELDERSCHE SYNODE, VAN HET DERDE ARTIKEL.

VAN DEN VRIJEN WIL.

Wij gelooven, dat de onwedergeborene mensch geestelijk 1 dood is, dat is, dat hij heeft 2 een blind verstand, en een verduisterde wil, zijnde onder de zonde 3 gevangen, en hebbende zoodanige genegenheden, die geheel 4 verdorven en ongeregeld zijn, zoodat hij niet alleen niets van hetgeen geestelijk en zaligmakende is, inderdaad 5 verstaat, 6 wil, 7 doet, maar zelfs ook niet kan 8 verstaan, willen, 9 doen, eer God door zijnen 10 Geest in hem beide het vermogen en het werken, zoowel wat het begin, 11 als wat den voortgang en de vervulling aangaat, genadiglijk is werkende.

Verklaring en Bevestiging.

1. Ef. 2:1. Als gijlieden dood waart in de misdaden. En vers 5. Ook toen wij dood waren door de misdaden. Joh. 5: 25. De dooden zullen de stem des Zoons Gods hooren, en die ze gehoord zullen hebben, die zullen leven. Matth. 8: 12. Laat de dooden hunne dooden begraven. Derhalve, zoo is de mensch dood, en blijft in den dood, ter tijd toe, dat hij de stem des Zoons Gods hoort, dewelke gehoord hebbende, zoo leeft hij nu alreede, en diensvolgens, zoo is hij ook wedergeboren. Niet dat geheel en alles, wat er is in den mensch, nu leeft en wederboren is (want het begin, de voortgang, en de vervulling van dat leven en de wedergeboorte komen niet te gelijk, en op éénen tijd, in één oogenblik); maar overmits de mensch in zichzelf hetzaad des levens en der wedergeboorte heeft, namelijk de Geest, en het levende en krachtige Woord, dunkt ons, dat hij niet minder moet gezegd worden te leven, en wedergeboren te zijn, dan ieder geloovige gezegd wordt het eeuwige leven te hebben, van hetwelk hij nochtans alleen eenige allerkleinste beginselen gevoelt en heeft; of ook degene gezegd wordt dood te zijn, in denwelke nochtans alles niet verstorven, noch dood is; Jakob. 1:18; 1 Petr. 1:23; Matth. 13:23; Hebr. 4:12; Joh. 3:36; Openb. 3:1,2.

2. Ef. 5:8. Eertijds waart gij duisternis. Luc. 4: 18. Opdat Ik verkondige, enz. den blinden het wederkrijgen des gezichts. Rom. 3:11. Daar is niemand verstandig; daar is niemand, die God zoekt.

2 Tim. 2:25, 26. Of hen God ten eenigen tijde gave, dat enz. zij de gezondheid huns verstands weder ontvingen. Wij ontkennen niet, dat de natuurlijke mensch begaafd is met verstand; want alzoo zoude hij geen mensch zijn; maar wij ontkennen, dat hij met gezond verstand begaafd is; en dat ganschelijk in alle die dingen, die het eeuwige leven aangaan, gelijk hierna zal gezien worden.

3. Luc. 4:18. Opdat Ik den gevangenen verlossing verkondige.

2 Tim. 2:26. Opdat zij den strik des duivels ontgaan, van denwelke zij gevangen gehouden worden.

Joh. 8:34. Zoo wie zonde doet, die is een dienstknecht der zonde. Rom. 6:16.

Weet gij niet, welken gij uzelfen begeeft tot dienstknechten, om te gehoorzamen, dat gij deszelven dienstknechten zijt, dien gij gehoorzaam zijt, hetzij der zonde tot den dood, enz. En vers 20. Want als gij dienstknechten der zonde waart.

De wil is door de zonde niet verloren, noch ook de vrijheid van den wil; want de mensch wil vrijwilliglijk, wat hij wil; maar, zoolang de mensch een gevangene des duivels is, en een dienstknecht der zonde, zoo wil hij niet anders dan het kwade (al hoewel onder een aanzien, en onder den schijn van eenig goed), hetzij hetzelfde in zichzelf, en in de stof kwaad zij, of dat hetzelfde alleenlijk kwaad zij in zeker aanzien.

Bernhardus (Van de genade en den vrijen wil): „Het is wat anders te willen, en wat anders het goede te willen; want te willen is in ons uit den vrijen wil, maar niet, te vermogen, hetwelk wij willen. Ik zeg niet het goede te willen, of het kwade te willen, maar alleenlijk het willen. Want het goede te willen is toenemen, het kwade te willen is afnemen. Maar te willen alleen is hetgeen, hetwelk of toeneemt, of afneemt. Doch dat het willen zelf geweest is, heeft de scheppende genade gedaan, en dat het toeneemt, doet de zaligmakende genade.”

4. Gen. 6: 5. Als de Heere zag, dat al het gedichtsel, dat is, de gedachten zijns harten (namelijk des menschen) alleen kwaad waren ten allen tijde. Alzoo Gen. 8: 21.

Ef. 2:3. Wij allen hebben eertijds gewandeld in de begeerten onzes vleesches, doende al hetgeen, hetwelk het vleesch en de gedachten was lustende.

Romein 7:5. Toen wij in het vleesch waren, toen waren de bewegingen der zonden, die door de wet zijn, krachtig in onze leden.

Joh. 3:6. Hetgeen uit het vleesch geboren is, dat is vleesch. Alzoo Tit. 3: 3.

5. Joh. 1: 5. Dat licht schijnt in de duisternis, maar de duisternis heeft dat niet begrepen.

En Cap. 4:10. Indien gij wist die gave Gods, en wie degene is, die tot u zegt: Geef Mij te drinken, enz.

1 Cor. 2:14. De natuurlijke mensch begrijpt die dingen niet, die des Geestes Gods zijn; want dezelve zijn hem eene dwaasheid.

Hand. 8:30. Verstaat gij ook hetgeen gij. leest? 31. En hij zeide: hoe zoude ik kunnen, tenzij mij iemand voorgaat?

Kortelijk: de natuurlijke mensch., of de onwedergeborene, verstaat de Schrifturen niet; Rom. 7: 14; Rom. 11:9, 32; en Cap. 2:14, 15; Rom. 1:19; Hand. 17:30; Ef. 5: 8; en Cap. 2: 12, dat is, hij begrijpt noch de wet (want dezelve is ook geestelijk), noch het Evangelie, zelfs ook, als hij die leest of hoort, tenzij God zijn verstand opene, opdat hij versta; Luc. 24:45; 2 Tim. 2: 25, 26; Hand. 16:14. Nochtans ontkennen wij niet, dat er zelfs ook in de verdorvene natuur overgebleven zij eenige kennis van

God, en van het werk der wet. Maar dezelve heeft men niet uit het boek der Schriftuur, maar der natuur, noch ook door het vermogen, of het licht der natuur, maar door de openbaring Gods; en dezelve is ook niet zaligmakende; want degene, die dezelve hebben, worden gezegd, onwetende te zijn, duisternis te zijn, zonder God te zijn. 6. Jer. 6: 16. Vraagt van de oude paden, welke de weg des goeds zij, en wandelt daarin. Doch zij hebben gezegd: Wij willen daarin niet wandelen.

17. Merkt op het geluid der trompet! doch zij hebben gezegd: wij willen daarop niet merken. Joh. 5:40. Maar gij wilt tot Mij niet komen, opdat gij het leven mocht hebben.

Zoo dan, de onwedergeborene wil zich niet bekeeren, en wil niet gelooven, welk nietwillen oorzaak is der onboetvaardigheid en der ongeloovigheid, en diensvolgens der verdoemenis, die daarop volgt.

7. Rom. 3: 12. Zij zijn allen afgeweken; zij zijn samen onnut geworden; daar is niemand, die goed doet, ook niet tot één toe. Joh. 5: 42. Ik weet, dat gij de liefde Gods niet in ulieden hebt.

Waarom zouden wij dan niet alle de werken der onwedergeborenen kwaad mogen noemen, en zeggen zonden te zijn, welke of hoedanig dezelve ook zijn?

8. Rom. 8:7. Het verstand des vleesches is der wet Gods niet onderdanig; want het kan ook niet.

1 Cor. 2: 14. Hij kan ook die dingen niet bekennen.

Daar is in den mensch zoodanig onvermogen niet om te verstaan, als daar is in een steen; want door de wedergeboorte wordt aan den mensch het verstand niet gegeven, maar aan zijn verstand wordt het licht gegeven.

Zoo is het dan mogelijk, dat de mensch geestelijke dingen verstaat; want metterdaad verstaat hij, zoo wanneer zijn verstand geopend wordt; maar zoolang zijn verstand niet geopend is, zoo verstaat hij

noch met dodelijkheid, noch kan ook met geene mogelijkheid, hetzij hem aangeboren, of overgebleven zijnde, daartoe opwaarts klimmen, dat hij zoude verstaan.

Evangelijk staat het ook ten eenenmaal met den wil. Want het is mogelijk, dat de mensch wel wil, want zoo wanneer God dat welwillen geeft, alsdan wil hij wel metterdaad. Maar indien hem dat welwillen niet gegeven wordt, alsdan wil hij niet wel noch met dodelijkheid, noch is hem ook overig eenige mogelijkheid, door welke hij zijnen wil zoude mogen bepalen en strekken tot het goede, hetwelk waarlijk en naar de Schriftuur goed is. De wedergeboorte brengt aan den mensch niet den wil, maar brengt aan den wil de oprechtheid. Maar hiervan is alreede te voren gesproken.

9. Rom. 7: 18. Het willen is wel bij mij, maar dat ik volbrengte hetgeen goed is, kan ik niet.

Jerem. 13:23. Kan ook een moorman zijne huid veranderen, of een luipaard zijne blauwe vlekken? Zoo zoudt gij ook kunnen goed doen. Joh. 5: 44. Hoe kondt gij gelooven? enz. En hfdst. 6:44. Niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader, die Mij gezonden heeft, hem trekke. Ziet Matth. 7:18; en hfdst. 12:34.

10. Joh. 3: 5. Tenzij iemand uit het water en den Geest wedergeboren zij, zoo kan hij in het Koninkrijk Gods niet ingaan. 1 Cor. 12: 3. Dat niemand kan zeggen, dat Jezus de Heere zij, dan door den H. Geest. 2 Petr. 1:3. Gelijk ons zijne Goddelijke kracht alles, wat tot het leven en de Godvruchtigheid dient, gegeven heeft. Hand. 11:18. God heeft ook den Heidenen bekeering gegeven tot het leven. Fil. 2:13. Want God is degene, die in ulieden werkt, beide dat gij wilt, en dat gij ook volbrengt, naar zijn welbehagen. Ezech. 36: 16. Ik zal u geven een nieuw hart, en Ik zal eenen nieuwen Geest in het midden van ulieden leggen, en wegnemende het steenen hart van uw vleesch, zal Ik u een vleesch hart geven. 17. En mijnen Geest zal Ik in het midden van ulieden leggen, door denwelken Ik te weeg brengen zal, dat gij in mijne inzettingen wandelt, en mijne rechten waarneemt, doende dezelve. Ziet ook Ef. 4:22-24; 2 Tim. 2:25; Tit. 3: 5.

11. 1 Cor. 4: 7. Wat hebt gij, dat gij niet ontvangen hebt? En hfdst. 15:10. Door de genade Gods ben ik, dat ik ben; en zijne genade, dewelke aan mij gegeven is, is niet ijdel geweest, maar ik heb meer gearbeid dan zij allen, doch niet ik, maar de genade Gods, die met mij is. Joh. 3:27. De mensch kan niet ontvangen, tenzij het hem uit den Hemel gegeven is. Fil.1:6. Houdende ditzelve voorzeker, dat Hij, die dat goede werk in u begonnen heeft, hetzelfde ook zal voleinden, tot op den dag van Jezus Christus. Jer. 31:19. Als ik bekeerd zal zijn, zal het mij berouwen. Luc. 17:5. Vermeerder ons het geloof] Ziet ook 2 Cor. 3:5; Matth. 16:17; 2 Thess. 1: 3, 11; Rom. 8: 14; Jac. 1:17.

Naardien dit alles alzoo is, zoo verwerpen wij deze navolgende leeringen, en uitgesprokene redenen der Remonstranten.

I.

Dat de onwedergeborene mensch niet geheel dood is in geestelijke dingen, maar dat hij krank, ziek, gekwetst is; Haag. Conf. Brand. p. 298, tot 305 toe.

II.

Dat de wedergeboorte niet geschiedt door instorting des Geestes, in een tegenwoordig oogenblik des tijds; Aldaar aan dezelfde plaats; p. 302; reg. 16.

Het is wel waar, dat dezelve niet voleind wordt in een tegenwoordig oogenblik; evenwel nochtans gelooven wij, dat dezelve in een tegenwoordig oogenblik des tijds geschiedt. Want de Geest en het zaad der wedergeboorte worden in een tegenwoordig oogenblik ingestort; van welk oogenblik ook de wedergeboorte begint, en de mensch houdt op, van dien tijd aan, een onwedergeborene en doode genoemd te worden.

III.

Dat den wil van den onwedergeborenen mensch in zichzelf vrijheid heeft, om het goede of het kwade te doen; wij spreken van zoodanig goed, hetwelk naar uitwijzen der Schriftuur goed is; Haags. Con. Br. p. 298, en pag. 301.

IV.

Dat de onwedergeborene mensch niet geheel vleesch is, al is het, dat hij den H. Geest niet heeft; Antiperkins. pag. 237, reg. 11.

V.

Dat de onwedergeborene mensch kan hongeren, dorsten, het leven zoeken, zijnen dood bekennen, denzelven beweenen, en bidden, dat hij daarvan moge verlost worden. Want deze dingen zijn niet der natuur, maar der genade, niet des vleesch, maar des Geestes, niet van den dooden, maar van den levendgemaakten mensch.

VI.

Zoo wanneer het Evangelie aandachtig van iemand gelezen of gehoord wordt, dat alsdan, zonder eenig bovennatuurlijk licht, kan begrepen worden het gevoelen van alle die dingen, dewelke noodig zijn te weten, te gelooven, te doen, te hopen, naar uitwijzen, gelijk ze ons in het Evangelie voorgesteld worden; Episc. disp. van de klaarheid der h. Schriftuur; Thes. 24.

VII.

Dat de mensch zich wel niet kan bekeeren, noch gelooven, noch iets goeds doen, vóór de genade, maar dat hij nochtans het licht der natuur recht kan gebruiken, en dat hij door dat recht gebruik meerdere genade verkrijgt, ja, wat meer is, zelfs ook de verkondiging des Evangelies;

Armin. Tegen Perkins; p. 59, 260.

Deze dingen zijn voor ons ongerijmde en vreemde onscriptuurlijke leeringen.

Vierde Artikel van de werking der genade Gods.

Wij gelooven, dat 1 God gewoonlijk door de uitwendige 2 prediking des Woords, en door de inwendige werking des 3 H. Geestes, 4 ter zaligheid roept alle degenen, die 5 het Hem behaagt; en dat het niet 6 kan geschieden, dat Hij niet zoude werken en volbrengen in alle degenen, die geroepen worden, hetgeen Hij in dezelve te werken en te volbrengen voorgenomen heeft.

1. 1 Thess. 2:12. Opdat gij zoudt wandelen waardiglijk Gode, die u geroepen heeft. 1 Petr. 5: 10. God, de auteur aller genaden, die ons geroepen heeft. Joh. 10:16. Ik heb ook andere schapen; die moet Ik ook hier toebrengen; want zij zullen mijne stem hooren. En hfdst. 12:31. Als Ik zal verhoogd wezen van de aarde, zoo zal Ik ze allen tot Mij trekken. Ziet Ef. 4:11, 12; Hand. 20: 28. God, de Vader, is in den Zoon door den H. Geest de Auteur der roeping. Maar in den Zoon, als in den Middelaar, Koning en het Hoofd zijner Kerk; en door dien Geest, die daar genoemd wordt de Geest van Christus, de Koning, en het Hoofd der Kerk; Gal. 4: 6. Hieruit blijkt, dat de voorhenegaande oorzaak der roeping is het welbehagen, het voornemen, en de genade, ons gegeven zijnde in Christus Jezus, voor de tijden der wereld, gelijk de Apostel spreekt; Ef. 1:9, 10; 2 Tim. 1:9. Zoo wordt dan de liefde Gods tot de menschen, in 't algemeen alzoo genoemd, kwalijk tot eene voorhenen gaande oorzaak gesteld; Armin. disput. priv. 42, Thes. 3. En alzoo zal ook het fundament van de algemeene roeping ter zaligheid onder den voet vallen. Want met deze bijzondere liefde en genegenheid omhelst God niet een ieder mensch, maar sommige bijzondere menschen, en deze bijzondere genegenheid spreidt zichzelve niet wijder uit, noch tot meer personen, dan tot dewelken zij zich uitstrekt.

2. Rom. 10:17. Het geloof is uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods. Joh. 17:20. Ik bid ook voor degenen, die door hun woord in Mij zullen gelooven. 2 Thess. 2: 14. Die ulieden geroepen heeft door ons Evangelie. Wij zeggen, dat zulks gewoonlijk alzoo geschiedt; want God is aan geene middelen gebonden; maar wij worden verbonden, om het Woord te hooren, indien wij zalig willen zijn, en, welverstaande, even gelijk tot het Woord der Wet, en des Evangelies. Doch, alzoo het zeker is, dat niet overal op alle plaatsen het Woord gepredikt wordt, zoo is het ook, dat er ten onrechte gezegd wordt, dat God allen verwaardigt met eenige roeping ter zaligheid; Armin. tegen Perkins; p. 259, 260. Want de roeping, die door het boek der natuur geschiedt, is niet ter zaligheid.

3. Joh. 5:25. De dooden zullen de stem des Zoons Gods hooren. Joh. 44. Niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader, die Mij gezonden heeft, hem trekke. 2 Petr. 1: 3. Zijne Goddelijke kracht heeft ons alles, wat tot het leven en de Godvruchtigheid dient, geschonken.

Hebr. 4:12. Het Woord Gods is levend, en krachtig, en scherper dan eenig tweesnijdend zwaard; en dringt door tot de verdeeling der ziel en des geestes, enz. Matth. Hoe kan iemand in het huis eens sterken ingaan, en zijne vaten rooven, tenzij dat hij eerst dien sterke gebonden hebbe, enz. Ziet Col. 2:12; 2 Cor. 10: 4, 5.

Wij worden van God niet tot Christus geleid, als door onze eigene gewilligheid, straks willende en toestaande, zoo haast wij geroepen worden. Maar wij worden getrokken, terwijl wij alsnog niet willen en tegenworstelen. En wij worden krachtiglijk getrokken, door de Goddelijke kracht, dewelke doordringt tot in het binnenste toe, en dewelke alle hoogheid, dewelke verheven wordt tegen de kennis van God, omkeert, en alle gedachten gevangen neemt, om Christus te gehoorzamen, en maakt alzoo van blinden zienden; van niet willenden willenden; van wederspanningen gehoorzamen; dit alles, namelijk, doet de Geest van Christus, den Koning, in ons, maar zonder ons, dusverre en tot hier toe.

Het is valsch, *dat God niet even krachtig werkt in den wil des menschen, als in deszelfs verstand en genegenheden, en dat Hij niet eer in den wil werkt, voordat de wil zichzelven bepaald zal hebben*; Haagsche eed'. Br. p. 293, en pag. 247.

En het is een dwaas en ijdel

zeggen: *Dat God niemand door eene almachtige kracht bekeert*; Grevinc. p. 214, en 297; aldaar mede ; p. 311, reg. 2.

Want degenen, die dit zeggen, schijnen de macht Gods met zekere trappen te willen afmeten, naar dewelke Hij nu slapper, dan sterker werkt en handelt, zoodat Hij alsdan gezegd wordt op almachtige wijze te handelen, zoo wanneer Hij kwansuis alle zijne machten en krachten inspant en te werken legt, hetwelk van de schepselen placht gezegd te worden, en ook kan gezegd worden; maar van God kan zulks zelfs niet bedacht worden, zonder merkelijke goddeloosheid; Ps. 115. Wij meten de macht Gods af naar zijnen wil, en daarom zeggen wij, dat God is en genaamd wordt Almachtig, omdat, Hij al hetgeen Hij wil werken en uitvoeren, ook kan werken en uitvoeren, zoodat Hij alle menschen wel zoude kunnen bekeeren, indien Hij wilde; ook uit steenen kinderen Abrahams zoude kunnen maken, indien Hij wilde; doch, dat Hij zulks niet doet, dat is daarom, omdat Hij niet wil; maar, als Hij wil, voorwaar, dat Hij alsdan niet alleen kan doen, maar ook doet, hetgeen Hij wil, niet hetgeen Hij wil gedaan hebben, zeg ik, maar hetgeen Hij wil doen. Diegene is niet buiten lastering, dewelke zegt: *Wij kunnen Gode wederstaan, zoo wanneer Hij ons door zijne genade wil bekeeren; en datzelve zoo werkelijk, dat wij het werk bekeering verhinderen*; Latijnsche Con p. 229, reg. 13; en p. 273, reg. 18. Maar, aangezien uit het samengaan van de uiterlijke roeping, dewelke door den die der menschen geschiedt, en van de inner lijke, dewelke geschiedt door de werking des Heiligen Geestes, voortkomt de kracht der roeping, naar het getuigenis zelfs van Arminius (Disput. priv. 42, Thee. 10); en die aanrading des Heiligen Geestes krachtig zij, door dewelke diegene wil, gelooft en bekeerd wordt, aan denwelke dezelve gedaan wordt; of, die genade krachtig zij, dewelke inderdaad het werk werkt, gelijk diezelfde Arminius leert (tegen Perkins; pag. 57, omtrent het einde en p. 245 reg. 25) ; Zoo besluiten wij dan, zoo wanneer de geroepene niet gelooft, en niet bekeerd wordt, alsdan de roeping niet krachtig is, en di volgens, dat de H. Geest aldaar niet gaat met de uiterlijke roeping.

Derhalve dan wijders, dat er velen geroepen worden door den dienst der menschen, dewelken God, of de H. Geest niet roept. Hetgeen van de genoegzame genade en aanrading des H. Geestes gezegd wordt, door dewelke diegene kan willen, gelooven, en bekeerd worden, aan denwelke dezelve gedaan wordt; zulks alles zijn louter beuzelingen. Want, om iets metterdaad te volbrengen, is niet genoeg te mogen of te kunnen, tenzij dat gij ook wilt. Nu, het goede te willen is zoowel een werk der genade, als het mogen, of het kunnen zelf.

4. 1 Thees. 2:12. God, ons roepende tot zijn Koninkrijk en gerechtigheid.

1 Petr. 5: 10. God, die ons geroepen tot zijn eeuwige heerlijkheid.

Het zijn tegenstrijdige dingen, dat God aan iemand de zaligheid wil mededeelen, dat Hij nochtans daarentusschen aan h niet wil geven hetgeen noodig is, opdat hij zich bekeere en geloove, zeggen de Remonstranten ; Latijnsche Conf. p. 234, reg. 1. Maar niet minder schijnen ons deze dingen tegen elkander strijdig te zijn: dat iemand roept ter zaligheid, en nochtans aan hem niet de zaligheid wil mededeelen.

Daaruit besluiten wij dan: nademaal God aan alle geroepenen niet geeft hetgeen hun noodig is, dat zij bekeeren en gelooven (doch Hij zoude het geven, indien Hij het wilde geven), dat Hij derhalve niet

aan alle geroepen de zaligheid wil mededeelen, en diensvolgens, dat Hij ook niet allen ter zaligheid roept, die uiterlijk geroepen worden. Ja, nademaal God die allen ter zaligheid roept, die Hij zelfs roept, dat derhalve die van God niet geroepen worden, zooveel als er niet ter zaligheid geroepen worden, dat is, diegenen, aan dewelken God niet wil geven hetgeen hunlieden noodig is, dat zij zich bekeeren en gelooven. Nu, dat het mogen en willen noodig zij, opdat iemand zichzelf bekeere, en dat niemand beide heeft, anders dan uit een genadige gave Gods, zulks meenen wij niet, dat iemand zal durven ontkennen. Maar hoe velen zijn er, aan dewelken God beide niet geeft? Laat dan de Remonstranten zeggen (Haagsche Conf. Latijnsche Brand. p. 233, laatsten regel) ; dat God geveinsdelijk handelt, of laat ze zien, op wat wijze zij zichzelf hier zullen kunnen uithelpen. Wat ons aangaat, wij zullen ontkennen, dat God geveinsdelijk handelt, dewijl Hij ter zaligheid niemand roept, dan diegenen, aan dewelken Hij voorgenomen heeft dezelve mede te deelen, en te gelijk ook hem te geven, hetgeen hem noodig is, opdat hij zich bekeere en geloove. En op deze wijze behoudt de roeping hare waardigheid, en hare plaats; want die Hij gepraedestineerd heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen; Rom. 8: 30.

Wat dan?

Laat de getrouwe dienaar, die gezonden is tot de bondgenooten Gods, het Woord prediken ; laat hem aanhouden tijdelijk, en ontijdelijk; laat hem bestraffen, dreigen, vermanen, en dat aan allen evangelijk, zonder onderscheid van personen; 2 Tim. 4:2; 2 Tim. 2:10; Hand. 10:18. Want de Heere weet wel, wie de zijnen zijn, maar zulks weet de dienaar niet. Laat de bondgenooten hooren de stem huns Gods, zonder eenig ophouden en zonder nalatigheid (want zulks zijn zij voorwaar gehouden), of hun God ten eenigen tijde gave, dat zij, zich bekeerende, de waarheid bekenden, en, ontgaande uit den strik des duivels, de gezondheid huns verstands wederkregen, om zijnen wil na te komen; 2 Tim. 2:25, 26. En alzoo, een ieder doende hetgeen zijn schuldige plicht vereischt, laat ze te zamen de zegening Gods verwachten. Maar hiervan hebben wij op het eerste Artikel ook wat gesproken.

Maar vergezelschap dan de Geest niet altijd het gepredikte Woord? Ja Hij, ganschelijk ; maar niet daartoe strekkende, opdat Hij in allen, aan dewelken hetzelfde voorgesteld wordt, werke het mogen, willen en volbrengen. Hetwelk blijken zal uit het navolgende:

5. Hand. 14:16. In de voorleden tijden heeft Hij alle Heidenen laten wandelen in hunne eigene wegen. En Cap. 17:30. God dan, deze tijden der onwetendheid overziende, beveelt nu alom allen menschen, dat zij zich bekeeren.

Ziet 2 Kron. 36:15; Ef. 3:5; Matth. 1 1: 1 2 ; en Ezech. 2: 16; Joh. 3: 8 ; 2 Tim. 1:19; 1 Petr. 2:10; Rom. 8:30.

Hieruit blijkt, 1. Dat God niet gezonden heeft het woord der zaligheid, ten allen tijde tot allen.

Zoo is het dan valsch: Dat alle menschen met eenige roeping geroepen worden ter zaligheid; Tegen die van Walch. pag. 44, op het einde. Want hoe kunnen zij, zonder het woord der zaligheid, ter zaligheid geroepen worden?

2. Dat alle degenen, die geroepen worden, zulks niet door hunne verdienste verwerven, of omdat ze geschikter en meer bekwaam zijn dan anderen, om met verdere en meer genade beschonken te worden ; maar dat ze alleen, door een louter genadig welbehagen Gods, zulks verkrijgen, dat ze geroepen worden.

Zoo is dan valsch:

Dat God sommigen roept, daarom, omdat ze God door de natuurlijke wetenschap zijner wet, en om het beter gebruik van de algemeene genade, eenigszins, ziet, verbeterd zijn, en hen daarom oordeelt bekwaam te zijn, om verdere genade te geven.

6. Joh. 3:8. De wind blaast, werwaarts hij wil.

Jes. 55:10. Zoo wanneer daar regen of sneeuw komt van den hemel, zoo keert dezelve daar niet weder naar toe, maar bevochtigt de aarde, en maakt, dat ze vruchtbaar en wassende zij.

Vers 11. Alzoo zal het Woord, dat uit mijnen mond gaat, ook zijn, het zal niet ledig tot Mij wederkeeren, maar doen wat Mij behaagt, en het zal wel gelukken, waartoe Ik het zende.

Ziet 2 Kron. 26:6; Rom. 9: 19; Matth. 28: 20.

Nimmermeer geschiedt het, dat de Geest niet werkt, alwaar het Woord gepredikt wordt.

Nimmermeer geschiedt het, dat de Geest niet uitvoert, hetgeen Hij door zijne werking wil, en voorneemt uit te voeren.

Wat Hij uitvoeren en te weeg brengen wil in een ieder, die het Woord hoort, datzelve weten wij niet, noch onderzoeken datzelve nieuwsgieriglijk, of met eene zorgvuldige ijdele bemoeienis. Het is ons genoeg, dat niemand het Woord hoort, in denwelke de Geest niet iets wil werken; en dat Hij zoo wijs en zoo machtig is, dat Hij door geen middel of in geenerlei wijze kan belet worden, of Hij doet, zooals Hij wil doen, en uitvoert, zooals Hij wil uitvoeren; want Hij raakt krachtiglijk van het eene einde tot het andere, en beschikt alle dingen nuttiglijk; Het boek der wijsheid 8:1. Zoo is dan de werkende oorzaak des geloofs niet het gepredikte Woord (want dat is het middel, en is een instrument, waardoor), ook niet de mensch (want in den mensch, niet door den mensch, of van den mensch, worden deze dingen voortgebracht), maar zulks is de krachtige werking des Heiligen Geestes.

Onwaarschijnlijk is het dan (Haagsche Conf. Brand. Latijnsche p. 314, reg. 15. Dezelfde p. 301, reg. 19; en p. 318, reg. 22; en p. 278, reg. 27. Dezelfde p. 310 omtrent het einde) *dat de kracht van de sterke Gods niet zij de werkende oorzaak des geloofs.*

Lasterlijk is het, *dat de mensch zijne wedergeboorte kan beletten, en dat hij dezelve ookdikwijls is belettende, zoo wanneer de Geest Gods hem wil wederbaren.*

En geheel onverdragelijk is dit: *Dat de Satan, als hij met den Geest Gods strijdt, om den mensch tot zich te lokken, somtijds sterker werkt dan de Geest, zooverre ook, dat hij den Geest te boven gaat en overwint.*

Wat is er schrikkelijker om te denken? Wat is er gruwelijker en afgrijselijker om te zeggen? Weg, weg, met deze lasteringen uit de Kerke Gods!

Aanhangsel.

Daar wordt gevraagd, *of de wedergeborene mensch niet meer goed kan doen, dan hij doet, en niet meer kwaad kan nalaten, dan hij nalaat.* Wij spreken van goed en kwaad, dat naar uitwijzen der Schriftuur zoodanig is.

Antwoord. Ja, hij kan zulks doen door de genade Gods, want hij kan alles door dengene, die hem versterkt, namelijk door Christus; Pil. 4: 13. Maar zonder de genade Gods kan hij zulks niet; Joh. 15: 50. Daarom, die het tegendeel hiertegen drijft, dezelve moet aan de eene zijde lasterlijk zijn tegen de genade Gods, en aan de andere zijde in een openbaar Pelagiaanschap vervallen.

HET GEVOELEN DER GEDEPUTEERDEN VAN DE ZUID HOLLANDSCHE SYNODE. OVER HET DERDE EN VIERDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN.

VAN DEN STAND DES MENSCHEN NA DEN VAL.

I.

(Van de verdorvenheid des menschen in 't gemeen.)

Wij verklaren, dat de mensch, geschapen zijnde naar het evenbeeld Gods, en begiftigd zijnde met wijsheid, gerechtigheid en oprechtheid, alle die heerlijke gaven, door de ongehoorzaamheid der eerste voorouderen, in dewelke wij allen gezondigd hebben, verloren heeft; doch, dat hij behouden heeft het verstand, welks werking is te verstaan, en het voorgestelde te oordeelen; mitsgaders ook de wil, welks werking is, de voorgestelde zaak, die van het verstand aangewezen wordt, te verkiezen en aan te nemen, of niet te verkiezen, en niet te willen; daarenboven ook de genegenheden, dewelke, door het voorhenen gaan van den wil, de zinnen en de leden des lichaams opwekken, om devoorgestelde zaak, die men wil, te verkrijgen, of de zaak, die men niet wil, te schuwen en te vermijden.

Zoo verwerpen wij dan de meening der Remonstranten, als zij leeren,

1. Dat de mensch in dezen stand alsnog eenige overblijfselen des geestelijken levens zoude hebben;
2. Dat de mensch die dingen zoude kunnen doen, die der wet zijn, en die Gode behagen, zooverre, dat God daardoor bewogen zoude worden, om hem meerdere genade te geven ;
3. Dat de mensch niet eigenlijk noch geheel in de zonden geestelijk dood zoude zijn, zoodat hij gansch geene krachten zoude hebben, waardoor hij zoude kunnen zalig worden, of allengskens bij trappen ter zaligheid komen.

II.

(Van de blindheid des verstands.)

Dat des menschen verstand gansch en geheel verblind zij, dat hij zelfs de wetenschappen en kunsten, zonder eene bijzondere hulpe Gods, niet kan leeren, en daarin meester worden ; noch ook in uiterlijke burgerlijke zaken, huiszaken, schoolzaken, kerkelijke zaken, zonder dezelfde bijzondere hulpe Gods, te recht kan verkeerren, en in dezelve het waarachtige van het valsche, het goede van het kwade, het gerechte van het ongerechte, het eerlijke van het oneerlijke, of schandelijke, niet behoorlijk en genoegzaam kan onderscheiden. En aangaande die dingen, dewelke eigenlijk God en zijnen wil aangaan, geopenbaard zijnde in de Wet en in het Evangelie, mitsgaders die daar de geestelijke weldaden aangaan, door Christus voor ons verkregen zijnde, dat hij dezelve met eene grondige en zaligmakende kennis ganschelijk niet kan begrijpen en verstaan. En derhalve, dat die kleine vonkskens of sprankelkens, dewelke van sommigen genoemd worden de algemeene kennis, de menschen niet kunnen brengen tot de ware en zaligmakende kennis van God en zijn wil; ja, wat meer is, dat dezelve, zoo wanneer ze ook reeds door het boek der natuur, en door de uiterlijke onderwijzing opgehouden en verbeterd zijn, alleenlijk genoegzaam zijn, om eenigen dienst der Goddelijkheid, en eenige slaafsche en dienstbare vrees, onder de menschen op te wekken, en te veroorzaken, ten goede en tot behoudenis van het algemeen, mitsgaders ook tot beneming van alle schuld. Het eerste deel van deze stelling wordt bewezen uit Psalm 32: 9; en 49: 13; Rom. 1:21; 2 Cor. 3: 5. Het tweede deel wordt bewezen, 1. Omdat ze genoemd worden duisternissen; Ef. 5:8; Matth. 5:6, 23; en omdat de wijsheid Gods hun eene dwaasheid is, en zij de geestelijke zaken niet kunnen bekennen; 1 Cor. 2:14. Ziet ook Rom. 8:7; 1 Cor. 1:20. 2. Overmits het verstand van noode heeft eene geestelijke wedergeboorte en verlichting, zonder dewelke hetzelfde geene geestelijke zaken kan bekennen; Deut. 29:4; Matth. 11: 27; en 13: 11; Luc. 24:25.

Zoo verwerpen wij dan,

1. Dat de mensch niet gansch en geheel blind zij in zijn verstand, alzoo dat hij het ware goed niet kan verstaan.
2. Dat de mensch in alle zijne standen kan hebben en begrijpen zoodanige meeningen, die ter zaligheid noodig zijn.
3. Dat tot dit verstand niet van noode zij eenig bovennatuurlijk licht, of inwendige werking des H. Geestes zelve, maar alleenlijk eene natuurlijke kracht om te begrijpen, dewelke allen menschen gemeen zij.

III.

(Van het onvermogen des wils.)

Dat de wil des menschen door de zonde zoo groote verkeerdheid, wederspanningheid, verdorvenheid en dienstbaarheid der zonde, over zichzelf heeft gehaald, dat hij zelfs in dingen, die de zeden aangaan, en in alle andere uiterlijke handelingen en werken, niets goeds of heerlijks kan verkiezen en werken, zonder de bijzondere hulpe Gods. En dat dezelve ganschelijk geen geestelijk en hemelsch goed, vóór zijne wedergeboorte, eigenlijk en waarlijk kan verkiezen of willen, veel minder kan werken.

Het eerste deel van deze stelling wordt bewezen uit Jer. 10: 23; Jer. 17: 19; 1 Kon. 3:9, en 12.

Het tweede deel wordt bewezen, 1. Uit verscheidene titels, door dewelke de wil des menschen beschreven wordt; Ezech. 36:26; Joh. 3:6; Gen. 6:5; Ef. 2:1; Col. 2:13; Psalm 14:23; Ef. 1: 12; Romein 1:30. 2. Uit de noodwendigheid der geestelijke wedergeboorte, of der levendmaking en verandering; Deuteronomium 30:6; Ezech. 11:19; en 36:26; Ef. 2: 1; Col. 2:13; Joh. 1:13; en 3:3 en 5.

Derhalve verwerpen wij,

1. Dat de vrije wil, indien hij genomen wordt voor een vermogen tot het goede, verloren zij ; en dat dezelve veel meer behoort genoemd te worden een dienstbare wil ; Joh. 8: 34; Romein; cap. 6: 20.
2. Dat alle de deugden en uiterlijke werken in de onwedergeborenen, voor zooveel dezelve goed zijn, zekere bijzondere gaven Gods zijn ; Jac. 1: 17 ; Matth. 7: 18; en 12:34;
3. Voor zooveel nochtans dezelve van hen, die daar nog onrein, en door het geloof niet geheiligd zijn, zonder wortel des geloofs voortgebracht warden; en niet tot Gods eer, maar tot iets anders, hetwelk God niet is, gestrekt worden ; dat dezelve zoo in hun oorsprong, als in hun oogmerk, kwaad zijn, en schoonglinsterende zonden; Rom. 14: 23; Hebr. 11:6; 1 Cor. 10: 3133; Matth. 5:16.

Zoo verwerpen wij dan,

1. dat in den geestelijken dood, eigenlijk, de geestelijke gaven van den menschelijken wil niet zijn afgescheiden;
2. dat het vermogen van den wil tot het zaligmakende goed alleen verhinderd, gebonden, in slaap gebracht, gekwetst of verzwakt is, vanwege de duisternis des verstands, en de ongeregeldheid der genegenheden; maar dat het niet geheel is uitgebluscht, noch dat het niet dood is of verloren.

IV.

(Van de ongeregeldheid der genegenheden.)

Dat de genegenheden van den gevallen mensch zoo ongeregeld, zoo boos en verdorven zijn, dat ze van het ware en zaligmakende goed niets kunnen begeeren, daar naar verlangen, of hetzelfde beminnen, en dat ze dikmaals met zulk een geweld de onderwijzing, en overtuiging der rede overvallen, dat ze den mensch, zelfs als hij het betere ziet, nochtans het ergere doet navolgen en betrachten. Dit wordt bewezen, 1. uit Gen. 8:21; Joh. 15: 16; bizonderlijk uit Tit. 3: 3; Rom. 7:5; Ef. 2:3; Rom. 1:29, 30; II. uit de noodwendigheid der wedergeboorte en der levendmaking; Joh. 1:13; en 3: 5, 6; Fil. 2:13; 2 Petr. 1:3. Derhalve stellen wij, dat de genegenheden des menschen door geene goede voorbereidende beweging zichzelf kunnen geschikt maken tot de levendmaking, of om den Heiligen Geest te kunnen noodigen, om van denzelven levend gemaakt te worden. Zoo verwerpen wij dan, dat de onwedergeborene mensch ernstiglijk berouw kan hebben, en bedroefd zijn om zijne zonden, en dat meer uit vreeze der Goddelijke verstoornis, als der straf; dat hij kan verlangen naar de verlossing met een poging en arbeid, om zijn leven in een beter te veranderen.

Van de genade der wedergeboorte, en van de manier der werking derzelve.

I.

(Van de noodwendigheid der genade.)

Dat de verdorvenheid van de menschelijke natuur niet kan verbeterd of weggenomen worden, anders dan door de genade der wedergeboorte, zonder dewelke het onmogelijk is, dat de mensch kan ingaan in het Koninkrijk Gods; Joh. 3:5, Ef.2:5; 1 Petr. 1:3; Ef. 2:10; Col. 2:12, 13; 2 Cor. 5: 17.

II.

(Van de uitwendige genade.)

Dat tot de wedergeboorte des menschen vereischt wordt tweëerlei genade, eene uitwendige en eene inwendige; dat de uitwendige genade eene weldaad Gods is, waardoor God de menschen roept tot zijne kennis, eensdeels door het boek der natuur, en anderdeels voornamelijk door het boek der Schriftuur, dat is, door de uiterlijke middelen des Woords, der Sacramenten, en somtijds ook der mirakelen; Rom. 1: 19, 20; en 10: 14; Hand. 10: 14; en 16: 14; 1 Petr. 1:23; Joh. 15:3; en 17:17; 1 Cor. 4:14; Tit. 3: 5; Joh. 20:31.

Derhalve stellen wij, I. Dat de uitwendige genade, die daar geschiedt door het boek der natuur, gemeen zij allen menschen; Rom. 1: 19; Hand. 14; en 17; Ps. 19: 1, 2.

II. Doch dat de genade, die daar geschiedt door het boek der Schriftuur, niet aan alle volkeren, veel minder aan alle en een ieder der bijzondere menschen, medegedeeld wordt; Ps. 147 vs. 19, 20; Hand. 14:16; Ef. 2:12.

III. Dat de oorzaak, waarom God dezen volkeren voor andere, zijn Woord geeft, en hetzelfde doet prediken, alleen het welbehagen Gods is, en zijne genadige goedgunstigheid, zonder eenig voorzien van eenige meerdere waardigheid in dezelve boven andere, of van eenige betere voorbereiding, vroomheid of leerzaamheid.

Zoo verwerpen wij dan,

1. Dat God aan alle en een ieder der menschen aandient, of bereid is aan te dienen, genoegzame middelen ter hunner bekeering.
2. Dat God aan alle en een ieder der menschen de verzoening door Christus aanbiedt, en dat Hij van dezelve de gehoorzaamheid des geloofs eischt.
3. Dat God aan allen en een ieder, zelfs ook onder die volkeren, daar nooit iets gehoord is van het Evangelie, een verdere genade en zaligmakende roeping geeft, en dat zulks eindelijk zoude geschieden, hetzij op de eene of op de andere wijze, aan diegenen namelijk, die vroom zijn, en die de natuurlijke gaven, of eenige andere ontvangene gaven, wel gebruiken.

III.

(Van de inwendige wederbarende genade in 't gemeen.)

Dat deze uitwendige genade, hetzij in welke trap of mate dezelve gegeven wordt, niet genoegzaam is; maar dat er, behalve dezelve, ook noodwendiglijk tot de bekeering vereischt wordt eene inwendige, krachtige en onverwinlijke genade des Heiligen Geestes, door dewelke de mensch, uit den geestelijken dood, tot een nieuw geestelijk leven opgewekt, vernieuwd en levend gemaakt wordt; dewelke daarom op eene bijzondere wijze, en eigenlijk eene geestelijke genade der wedergeboorte, en eene zaligmakende genoemd wordt. Derhalve stellen wij,

1. Dat deze genade onderscheiden is van de uitwendige genade, ja, dat dezelve ook van de uitwendige metterdaad afgezonderd is in diegenen, dewelken dadelijk niet bekeerd worden.
2. Dat deze genade niet aan alle menschen gemeen is, zelfs niet gemeen aan alle degenen, aan dewelken het Woord gepredikt wordt, en welker gemoed ten deele tot kennis der waarheid verlicht wordt, maar dezelve den uitverkorenen alleen eigen is; Deut. 29: 4; Matth. 11: 25; 26; Matth. 3:11; Joh. 5:21; Joh. 14:17; en 12:39; 2 Thess. 3:2; Titus 1:1; Joh. 17:6, 9; Rom. 11:7; Fil. 2:29; 2 Tim. 2:25, 26.

Zoo verwerpen wij dan,

1. Dat de genade der wedergeboorte niet gegeven en uitgedeeld zoude worden, uit een voorhenen gaand besluit der verkiezing ter zaligheid.
2. Dat deze genade niet anders is, dan de voordraging des Woords, hetwelk, van den Heiligen Geest gesproken zijnde, levend en krachtig is, en een macht Gods ter zaligheid, zoodat er geene uitwendige werking des Heiligen Geestes zelven in het verstand, of in den wil, hiertoe vereischt wordt, opdat iemand het Woord, hetwelk uitwendiglijk hem voorgedragen wordt, geloove.
3. Dat het Woord des Evangelies altijd zoude hebben vergezelschap den Heiligen Geest, zoodat aan niemand de uitwendige prediking des Woords zoude aangeboden worden, bij denwelke ook niet de inwendige werking des Heiligen Geestes zoude zijn.
4. Dat uitwendige en inwendige roepingen niet onderscheiden worden, maar dat het twee deelen en trappen zijn van ééne roeping, die te zamen gaan tot voltrekking van ééne zaak.
5. Dat aan alle menschen, dien het Woord uiterlijk gepredikt wordt, genoegzame genade tot bekeering gegeven zoude worden.

IV.

(Van de wederbarende genade omtrent het verstand.)

Dat deze genade noodig is, in alle de krachten der ziel. En vooreerst, dat het verstand moet verlicht worden met een nieuw bovennatuurlijk licht, en met eene geestelijke, ingestorte wijsheid of voorzichtigheid. Deze bestaat niet alleen in eene aanschouwende kennis, of historische wetenschap van de beloften des Evangelies, maar in eene werkende kennis, of in eene wetenschap van ervaring, en dadelijke bevinding (dewelke sommigen noemen Intuitivam, dat is, eene aanziende wetenschap, en perspeciem propriam, dat is, eene wetenschap, die de zaak door haar eigen gedaante aanmerkt). Met deze ware wijsheid verlicht zijnde, zoo beginnen zij dadelijk en onfeilbaarlijk de wijsheid Gods (dewelke hun voorhenen eene dwaasheid was) als zoodanig te begrijpen, en de geestelijke dingen geestelijk te onderscheiden. Derhalve stellen wij,

1. Dat de eerste trap van het bovennatuurlijke licht ook gegeven wordt, door de inwendige verlichting des Heiligen Geestes, aan diegenen, die bekeerd worden; 2 Petr. 2:20, 21; Hebr. 6:4; welker wil en genegenheden Hij ook dikmaals een weinig en van buiten als aanraakt en beweegt, maar Hij doordringt dezelve niet, noch verandert ze, of volbrengt ze niet; Matth. 13:20; Joh. 5:35.
2. Dat de laatste trap samen met de eerste, dat is, de ware wijsheid of geestelijke voorzichtigheid, aan niemand anders gegeven wordt, als aan de uitverkorenen, die dadelijk bekeerd worden, en dat door den Geest der wedergeboorte. Deze wijsheid stelt Paulus; Fil. 1: 9 ; in kennis en gevoelen, en dezelve schrijft hij alleen toe aan de geloovigen; 1 Cor. 2: 10, 12, 13, 14; Ef. 1: 18; Openb. 2:17; 2 Petr. 1:9; 1 Joh. 2:27; Joh. 14: 17; welker wil en genegenheden Hij doordringt, ontvonkt, aansteekt en verandert; Joh. 6:63; 2 Cor. 3:18; Jac. 3:17.

Daarom ook wordt dezelve met eenen bizonderen naam de wijsheid van boven genoemd, overmits dezelve door de wedergeboorte van boven eigenlijk in ons voortgebracht wordt.

3. Dat deze verlichting des Heiligen Geestes geschiedt door eene instorting van het geestelijk licht en der wijsheid, op zoodanige wijze, die onwederstandelijk en onverhinderlijk is.

4. Dat deze ingestorte wijsheid niet bestaat naar de wijze van eene voorbijgaande werking, maar naar de wijze van een gestadig blijvend vermogen of geschiktheid.

Zoo verwerpen wij dan,

1. Dat er geen bovennatuurlijk licht, noch een licht, op het vermogen ingestort, en hetzelfde verheffende en ophelpende, vereischt wordt tot het verstand van die dingen, dewelke in de Schrifturen noodig zijn te gelooven, te doen, en te hopen.

2. Dat deze instorting van het licht, of der geestelijke wijsheid, strijdt tegen de aandiening der middelen, door dewelke God in den mensch een nieuw leven wil werken.

V.

(Van de wederbarende genade omtrent den wil.)

Dat ook de wil niet alleen door deze genade opgewekt en bewogen wordt, maar dat hij ook dadelijk en krachtiglijk, door eene instorting en indrukking van een nieuwe heiligheid of vermogen, tot het geestelijke goed toegeneigd, veranderd, geneigd en bekend wordt, zoodat hij, van nietwillende willende gemaakt zijnde, voortaan dadelijk het geestelijk goed, van zijn geestelijk verstand aangewezen zijnde, wil en verkiest; Joh. 6: 44; Rom. 9: 16; Fil. 2: 13. Derhalve stellen wij,

1. Dat de wijze van deze werking in den wil niet is door eene gemeene, even gelijke invloeiing des Heiligen Geestes, of door eenige overgezette beweging, of door eenige werking van vertooning en voordraging der zaken, of door eenige aanrading van beweeglijke redenen, maar door eene beweging, die inderdaad krachtig is, door eene verandering van het een in het ander, en door eene voorhenen gaande bepaling, naar de wijze van zoodanige oorzaak, die waarlijk en eigenlijk eene werkende en volbrengende oorzaak is. Wanneer deze werking gesteld wordt, alsdan is het, dat metterdaad de genegenheid van niet toe te stemmen ophoudt, en dewederstand wordt van den wil weggenomen, alzoo, dat zij van nietwillenden willenden worden, in zulker voege, dat het niet kan geschieden, dat ze niet zouden bekeerd worden.

2. Dat, ten dezen aanzien, deze werking onwederstandelijk kan genoemd worden, alhoewel wij, om de twijfelachtigheid des woords wil, liever moeten zeggen, krachtig en onverwinlijk.

3. Dat door die werking des H. Geestes zelve in den wil ingestort en een gestadig blijvend vermogen ingedrukt wordt, of eene geestelijke welgeschiktheid en bekwaamheid, door dewelke de wil geschikt en bekwaam gemaakt wordt, om geestelijke werken te oefenen en voort te brengen. Welke welgeschiktheid, met de woorden zaad, nieuwe schepping, leven, nieuwe mensch, doorgaans aangeteekend en te kennen gegeven wordt.

4. Dat de H. Geest door de genade in het eerste beginsel der bekeering, ten aanzien van de instorting des vermogens, alleen en de eenige oorzaak der bekeering is, en dat de mensch alzoo zelf geheel lijdelijkerwijze is; 1 Cor. 3:7; Hom. 6:23; Ef. 2:8.

5. In het tweede beginsel, namelijk zooveel de tweede werkingen belangt, dat dezelve de eerste en voornaamste oorzaak is in het veroorzaken, en de wil, uit kracht van zijn vermogen, dat hij nu ontvangen heeft, als eene tweede oorzaak, en als een instrument, werk en medewerk, en dat hij zichzelve bepaalt, onder de voorhenen gaande bepaling des Heiligen Geestes; zoodat de Heilige Geest, als eene onder ordinerende oorzaak, en de wil als een oorzaak, die van Hem onder geordineerd is, tot ééne werking te zamen komen.

6. Dat nochtans door deze manier van werking de vrijheid van den wil niet verminderd wordt, maar dat dezelve gevoeglijk, en overeenkomende met deszelfs natuur, geschiedt. Want in het eerste beginsel is er voor willig en onwillig eigenlijk geen plaats, niet meer dan in de eerste schepping van den wil. Want dat vermogen, dat ingestort wordt, is geen vrije werking, en van den wil voortgebracht. In het tweede beginsel beweegt de wil, volgens den voorbedachten raad des oordeels, vrijelijk, en brengt zijne werking voort door een willig bevel.

Zoo verwerpen wij dan,

1. Dat de wedergeboorte begonnen en aangevangen wordt door het werk, hetwelk de mensch doet.

2. Dat door de wedergeboorte gansch geene heiligheid in den wil ingestort wordt; en dat die instorting zoude strijden tegen de aandiening der middelen, door dewelke God het nieuwe leven in ons wil werken.
3. Dat er geene bepaalde genade der wedergeboorte van noode is; ja, dat God den wil niet onwederstandelijk bepalen mag, om zijn werking voort te brengen.
4. Dat alleen de zedelijke werking der genade, die door eene manier van eenige vertooning en voordraging van zaken is aanradende en bewegende, van natuurlijke menschen geestelijke menschen kan maken.
5. Dat dusdanige werking de allerheerlijkste en alleredelste is, en dat het Gode niet voegt, dat Hij eenige andere werking zoude gebruiken, omtrent den wil des menschen.
6. Nademaal God en de Satan, met eene en dezelfde manier van werking, die in zichzelf even krachtig is, omtrent den wil des menschen werken; dat nochtans hieruit niets ongerijmde volgt, alzoo des Satans werking hierbij wederstandelijk is, maar dat Gods werking krachtig is, overmits dezelve omtrent zoodanigen tijd, omtrent zoodanige menschen, en in zoodanigen stand, naar Gods oneindige wijsheidsaangediend wordt.
7. Dat de wil Gods, door denwelken Hij de menschen door zijne genade wil bekeeren, niet anders is, dan dat Hij wil, dat de mensch zichzelf zal bekeeren.
8. Dat God onze bekeering en zaligheid op geene andere wijze wil, noch werkt, dan door wenschen en begeeren; en dat Hij ook met geen standvastiger en voortreffelijker wil kan toegaan of handelen, in dusdanige soorten van zaken; dat God, Deut. 5, zoude zeggen: Ik wensch wel, dat ze Godvruchtig en zalig zijn, ja, Ik doe ook daartoe al hetgeen Ik behoudens mijn besluit kan doen; maar overmits zij zelve in gebreke zijn, zoo wensch Ik, dat anderen hun hierin wat voordeel konden doen, enz.; Vorstius, pag. 441, in zijne aantekeningen op het boek van God.
9. Dat de genade en de vrije wil evangelijk te zamen gaan, en dat de genade, in orde van veroorzaking, niet voorhenen gaat vóór de werking van den wil; en dat geen van beide de weg zij tot het andere.
10. Dat de genade en de kracht er van, ja, wat meer is, dat God zelf op eenigerlei wijze bepaald wordt van den vrijen wil, of op eenigerlei wijze hangt aan den vrijen wil, of aan eenige werking er van.
11. Dat, zoo wanneer ook alle werkingen der genade gesteld zijn, evenwel nochtans de bekeering alzoo in de vrije macht des menschen staat, dat hij dezelve werkingen kan gebruiken, of niet gebruiken, en dat hij kan bekeerd worden, of niet bekeerd worden.
12. Dat, zoo wanneer daar even gelijke, genoegzame genade gesteld wordt, de ongelijkheid van de werking er van, is van den vrijen wil, en dat, behalve zulks, geene andere gemeene oorzaak daarvan kan gegeven worden.
13. Dat de deugden in den wedergeborenen mensch, als geloof, hoop enz. niet zijn hoedanigheden, die in de menschen ingestort zijn, maar dat het zijn hoedanigheden, die de mensch zelf verkregen heeft.
14. Ja, dat het geloof zelfs niet eene hoedanigheid is, in den mensch zijnde, maar dat het alleen een daad der menschen is.
15. Dat hetzelfde niet genoemd wordt eene gave Gods, ten aanzien van eenige dadelijke instorting in onze harten, maar ten aanzien van de macht, om daartoe te mogen komen.

VI.

(Van de wederbarende genade omtrent de genegenheden.)

Dat ook eindelijk de genegenheden door deze genade geheiligd worden, en dat met instorting van oprechtheid, door dewelke dezelve, af keerig geworden zijnde van alle wereldsehe en vergankelijke dingen, en daarentegen opgewekf en gericht zijnde tot geestelijke en hemelsche dingen, vuriglijk in het bovennatuurlijke werk branden, als uitvoerende machten, samen met het verstand en met den wil. Derhalve stellen wij,

1. Dat door de genade der wedergeboorte niet weggenomen worden de menschelijke genegenheden, als zoodanig; maar dat dezelve verbeterd worden, en onder het bestuur van de oprechte en wedergeborene rede gebracht worden, dat is, dat niet de genegenheden, maar derzelver ongeregeldheid, weggenomen, en te niet gedaan worden.
2. Dat dezelve verbeterd worden op tweerlei wijze; 1. of door afkeering derzelver, van de zondige behagelijkheden, aan dewelke zij verkleefd waren vóór de wedergeboorte, en te gelijk door toekeering

en besturing tot heilzame en zaligmakende zaken; 2. of door intooming en matiging van de onmaat, die gebruikt wordt in zaken, die in zichzelf niet kwaad zijn, maar die natuurlijk of burgerlijk goed zijn, of allerlei goed, hetwelk God niet is.

Zoo verwerpen wij dan,

1. Dat er na den val geene instorting der heiligheid geschiedt in de genegenheden.

2. Dat de droefheid naar God, en de zaligmakende vreeze, die daar ontstaat, niet zoozeer vanwege de Goddelijke verstooris, en dat ook het ware begeeren der gerechtigheid, en meer andere dergelijke goede bewegingen der genegenheden, geene vruchten of werkingen zijn der wedergeboorte.

VII.

(Van de navolgende genade, omtrent den wedergeborenen mensch).

Dat dezelve Geest Gods dit werk der wedergeboorte, nu gewrocht zijnde in alle de machten der ziel, bewaart, bestuurt, opwekt, en, om werkingen te mogen oefenen, beweegt en richt, door zijne navolgende genade of hulp, zoodat van Hem alle en het geheele begin, en voortgang en vervulling is, beide krachtiglijk en onfeilbaarlijk.

Derhalve stellen wij,

1. Dat Hij geene nieuwe machten of welgeschiktheden de eene bij de andere voegt, of bovendien nog instort, maar dat Hij het verstand, de wil, en de genegenheden, nu voorzien hebbende met machten, beweegt, richt en bepaalt tot hunne werking, zoodat ze van niet werkende, werkende worden, en alzoo met eene dadelijkheid hun vermogen en kracht gebruiken, die ze door hunne wedergeboorte hebben ontvangen.

2. Dat de toeëigening en de bepaling niet alleen zijn tot de oefening der werking, maar ook tot eenige bijzonderheid, dat is, dat de Heilige Geest niet alleen blootelijk bepaalt, wat wij zullen werken, maar dat Hij ook bepaalt, dat wij op deze plaats, op dezen tijd, en op zoodanige wijze zullen werken, hetgeen Hem behaagt. Opdat alzoo in het geheel de lof en de eere van al het goede, hetzij des vermogens, hetzij der werking en des gebruiks, hetzij ook van de manier van alle deze dingen, dengene toegeschreven worde, die in ons werkt beide het willen en volbrengen, en in ons zijne eigene werken kroont. Laat aangemerkt worden de plaatsen, Joh. 15:5; Hoogl. 1:4; Jer. 31:18; 2Cor. 3:5; Fil. 1:6; Fil. 2:13; Ef. 2:10; en 3:20; Ps. 68: 26; Ps. 119: 35, 36, 37, en 40.

Hierop heeft Augustinus gezien, Zendbrief 107: Wij weten, dat het behoort tot het oprechte en algemeene geloof, dat de genade Gods tot iedere werking gegeven wordt; Van de natuur en genade; Cap. 26: Gelijk een oog des lichaams, zelfs zoo wanneer het allovervolkomenst gezond is, tenzij dat het geholpen worde met den glans des lichts, niet kan zien; alzoo ook de mensch, zoo wanneer hij allervervolkomenst gerechtvaardigd is, tenzij dat hij van God met het eeuwige licht der gerechtigheid geholpen worde, kan niet oprechtelijk leven.

HET OORDEEL DER BROEDEREN VAN NOORDHOLLAND OVER

HET DERDE EN VIERDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN, IN DEWELKE VAN DEN VRIJEN WIL DES MENSCHEN, EN VAN DE KRACHT DER GODDELIJKE GENADE GEHANDELD WORDT.

Het derde Artikel luidt van woord tot woord aldus: „Dat de mensch het zaligmakende geloof van zichzelf niet heeft, noch uit kracht van zijnen vrijen wil, alzoo hij in den stand der afwijking en der zonde, niets goeds, dat waarlijk goed is (gelijk inzonderheid is het zaligmakende geloof), uit en van zichzelf kan denken, willen of doen; maar dat het van noode is, dat hij van God in Christus door zijnen Heiligen Geest wordt herboren en vernieuwd in verstand, affectie of wil, en alle krachten, opdat hij het ware goed te recht moge verstaan, bedenken, willen, en volbrengen. Naar het woord van Christus, Joh. 15:5: Zonder Mij kunt gij niets doen.”

De Remonstranten schijnen in dit Artikel, indien gij op de woorden ziet, ganschelijk geene krachten van den vrijen wil tot het zaligmakende goed, in den gevallen en niet wedergeborenen mensch te bekennen. In dier voege dat, indien zij met een oprecht, onbewimpeld hart geschreven hadden, gij

zoudt meenen, dat zij geheel even hetzelfde met de rechtzinnigen zijn gevoelende. Maar hier schuilen en liggen verborgene, looze lagen, en listige trekken. Want zij handelen niet ter goeder trouw, en door schoonschijnende woorden bedekken zij listiglijk hun gevoel en dwalingen. Hetwelk klaarlijk blijkt uit hunne andere Schriften, die hier en daar uitgegeven zijn. Want zij leeren elders;

EERSTELIJK, VAN HET MENSCHELIJKE VERSTAND.

Dat de mensch, zoo wanneer hij slechtseen gebruik der rede en des oordeels heeft, in allerlei stand, zonder eenige bizondere eigene inwendige verlichting des lichts, door zijn natuurlijke kracht, lichtelijk kan verstaan en begrijpen alle die meeningen en gevoelens der Schriftuur, die ter zaligheid noodig zijn te weten, te gelooven, te hopen of te doen; en dat het verstand des menschen niet is vijandschap tegen God. Hetwelk de Broeders van Noord-Hollandoordeelen valsch te wezen.

Daarentegen zeggen zij waarachtig te zijn, dat de niet wedergeborene mensch, alhoewel hij het gebruik der natuurlijke rede en des oordeels heeft, evenwel nochtans zoo verblind is, dat hij zonder het bovennatuurlijke licht, en de inwendige verlichting des verstands, die dingen, die des Geestes Gods zijn, niet kan begrijpen, ja, voor eene dwaasheid houdt, en dat zijn verstand vijandschap is tegen God.

Zulks leert de Schriftuur

1. Zoo dikwijls als ze getuigt, dat het gemoed en verstand van den onwedergeborenen mensch blind en enkel duisternissen is.

Want alzoo zegt Christus zelf, Matth. 6: 23: Indien het licht, hetwelk in u is, duisternis is, hoe groot is dan de duisternis zelve?

Joh. 1: 5. Het licht schijnt in de duisternis, en de duisternis heeft datzelve niet begrepen. Rom. 3:11. Er is niemand, die verstaat; er is niemand, die God zoekt. Rom. 8: 7. Het verstand des vleesches is vijandschap tegen God; 1 Cor. 2:14. De natuurlijke mensch begrijpt die dingen niet, die des Geestes Gods zijn; dezelve zijn hem eene dwaasheid, en hij kan dezelve niet bekennen, omdat ze geestelijk geoordeeld worden. Ef. 4:17. Gelijk de andere Heidenen wandelen in de ijdelheid huns verstands; vers 18. Die daar hebben eene verduisterde gedachte, vervreemd van het leven Gods, door de onwetendheid, die in hen is. Ef. 5:8. Gij waart eertijds duisternis. 2 Petr. 1:9. Want bij denwelke deze dingen niet zijn, die is blind, en ziet niet ver. Openb. 3:17. Gij weet niet, dat gij ellendig en jammerlijk zijt, en arm, en blind, enz.

2. Zoo dikwijls als de Schriftuur getuigt, dat de kennis der geestelijke dingen van God en zijnen Geest in onze gemoederen aangestoken wordt.

Matth. 16: 17. En Jezus, antwoordende, zeide tot hem: Zalig zijt gij, Simon BarJona! want vleesch en bloed heeft u dit niet geopenbaard, maar mijn Vader, die in de hemelen is. Luc. 24:45. Toen opende Hij hun het verstand, dat ze de Schriften verstonden. Joh. 3:3. Tenzij dat iemand andermaal geboren worde, zoo kan hij het rijk Gods niet zien. Joh. 14: 26. Die Trooster, de H. Geest, denwelke de Vader zal zenden in mijnen naam, die zal u alles leeren, en u indachtig maken al hetgeen Ik u gezegd heb. 1 Cor. 2: 9, en 10. Maar wij prediken u, gelijk daar geschreven is, hetwelk geen oog gezien heeft, geen oor gehoord heeft, noch in het verstand des menschen gekomen is, dat God bereid heeft dengenen, die Hem liefhebben. Doch ons heeft het God geopenbaard door zijnen Geest.

2 Cor. 4: 6. God, die gezegd heeft, dat het licht uit de duisternis lichten zoude, is diegene, die gelicht heeft in onze harten, om te geven het licht der kennis in het aanschijn van Christus, Ef. 1:17. De God onzes Heeren Jezus Christus, de Vader der heerlijkheid, geve ulieden den Geest der wijsheid en der openbaring door zijne kennis; vers 18, verlichtende de oogen uws verstands, opdat gij moogt bekennen, enz.

3. Zoo dikwijls als de Schriftuur de heiligen invoert, biddende en begeerende van God, zoowel voor zichzelve, als voor anderen, den Geest der openbaring en der wijsheid.

Psalm 119:18. Open mij de oogen, opdat ik aanzie de wonderheden van uwe wet; vers 27 en 73; Geef mij te verstaan den weg uwer bevelen! Ef. 1:16, Ik gedenk Uwer in mijne gebeden; vers 17;

dat de God onzes Heeren Jezus Christus ulieden geve den Geest der wijsheid, enz. Col. 1: 9. Van dien dag aan, dat wij dat gehoord hebben, houden wij niet op voor ulieden te bidden, en te begeeren, dat gij moogt vervuld worden met de kennis van zijnen wil, in alle wijsheid en geestelijk verstand.

TEN TWEEDE, VAN DEN WIL DES MENSCHEN, IN DEN STAND DER AFWIJKING EN DER ZONDEN.

De Remonstranten leeren, dat de onwedergeborene mensch niet gansch geestelijk dood is, dewijl in den geestelijken dood de geestelijke gaven eigenlijk niet afgezonderd worden van des menschen wil, alzoo dezelve uit zichzelf vrij is om te willen of het goede, of het kwade, en alleen naar werking moet. gezegd worden, of goed of kwaad te zijn. Welke vrijheid zij zeggen, dat, na den val, als een deel van de geschapene natuur, in den zondigen mensch overgebleven is.

Hetwelk de broeders van NoordHolland oordeelen, mede valsch te zijn, en strijdig tegen de heilige Schrifturen.

Dewelke daarentegen verklaren waarachtig te zijn, en geheel met de Schriftuur overeenkomende, dat de onwedergeborene mensch in de zonden ganschelijk dood is, en dat hij geheel van de geestelijke gaven, die hem in de schepping gegeven zijn geweest, door den val, zoowel in den wil, als in de andere krachten der ziel, beroofd is. Gelijk ook zijn wil niet vrij is tot het geestelijke goed, maar alleen en geheel gedreven wordt tot het kwaad. Derhalve moet dezelve, niet alleen vanwege zijne werking, maar ook vanwege zijne natuur, gezegd worden, kwaad te zijn. Want alzoo leert de h. Schriftuur klaarlijk en ook doorgaans; Gen. 6: 5. En de Heere zag, dat de boosheid des menschen veel was op de aarde, en dat al de inbeelding van de gedachten zijns harten, alleen kwaad was ten allen dage. Gen. 8: 2. Want het gedichtsel van

's menschen hart is boos van der jeugd aan. Psalm 14:2, 3, 4. En Rom. 3: 10, 11, 12. Daar is niemand rechtvaardig, zelfs niet één. Daar is niemand, die God zoekt; allen zijn zij afgeweken; te zamen zijn zij onnut geworden. Daar is niemand, die goed doet, ook zelfs niet tot één toe, enz.

Jer. 17:9. Het hart is bedriegelijk boven alle dingen, en verkeerd.

Matth. 15:9, Uit het hart komen voort kwade gedachten, doodslagen, overspelen, hoererijen, dieverijen, valsche getuigenissen, lasteringen, enz.

Rom. 8: 7. Het verstand des vleesches is vijandschap tegen God, want het is der wet Gods niet onderdanig; het kan ook niet.

Ef. 2:1. Toen gij dood waart in de misdaden en zonden; vers 2; in dewelke gij voortijds gewandeld hebt, gelijk het leven dezer wereld is, naar den Vorst, die macht over de lucht heeft, namelijk, de geest, die nu werkt in de kinderen der ongehoorzaamheid; vers 3; onder dewelke wij ook allen eertijds gewandeld hebben, in de begeerten onzes vleesches, doende zoodanige dingen, die het vleesch en de gedachten behaagden; en wij waren van nature kinderen des toorns, gelijk ook de anderen.

Tit. 3:3. Want wij waren ook voortijds onwijs, ongehoorzaam, dwalende, dienende de begeerlijkheden en menigerlei wellusten, 1 wandelende in boosheid, en nijd, waardig om gehaat te worden, en ook elkander hatende.

Aangezien in deze plaatsen het hart van den onwedergeborenen mensch, openlijk verdoemd wordt als bedriegelijk en verkeerd, en ook alle zijne inbeeldingen en gedachten, als alleen kwaad zijnde; ja, aangezien allerlei kwaad gezegd wordt uit het binnenstehart voort te komen, en de geheele mensch gezegd wordt dood te zijn in de zonden, in dezelve te wandelen, en Gode wederspanning en vijandig te wezen; zoo blijkt daaruit genoegzaam, dat de wil van den onwedergeborenen mensch (dewelke door het woord hart beteekend wordt) niet vrij is tot het geestelijke goed, maar dat dezelve door zijne natuur alleen tot het kwaad geneigd is, en gedreven wordt.

Hiertoe behooren ook die plaatsen der Schriftuur, dewelke de besnijdenis des harten, en de bekeering

des menschen, Gode alleen toeschrijven; gelijk Deut. 30:6. De Heere, uw God, zal uw hart besnijden, en het hart uws zaads na u, om het te hebben den Heere, uwen God, enz. Ezech. 11: 19. Ik zal hun een nieuw hart geven, en Ik zal in het binnenste van henlieden eenen nieuwen geest geven. Joh. 6:44. Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat de Vader, die Mij gezonden heeft, hem trekke. Col. 2: 11. In denwelke gij ook besneden zijt, met eene besnijdenis, die zonder handen geschiedt, als gij het lichaam des vleesches, zijnde der zonde onderworpen, uitgetogen hebt, door de besnijdenis van Christus.

Hetzelve wordt ook daaruit bewezen, dat de heiligen van God begeeren eene vernieuwing des harten, eene neiging des gemoeds tot de Goddelijke wet, en eene leiding des Geestes, enz. Psalm 45:4. Maak, dat ik wandele in uwe waarheid. Ps. 51:11. O, God' schep in mij een rein hart, en vernieuw in het binnenste van mij uwen oprechten geest. Jer. 31: 18. Maak, dat ik bekeerd worde, en ik zal bekeerd worden. Matth. 6: 10. Uw Rijk kome; uw wil geschiede!

Doch, opdat de Remonstranten zouden mogen schijnen niet alle de verdorvenheid der menschelijke natuur te ontkennen, en gansch geen deel van de genade Gods in de bekeering des menschen te laten, zoo plegen zij somtijds alzoo te spreken, alsof zij van zelf bekenden, dat het verstand des menschen met duisternis verduisterd was, en de genegenheden verdorven; en voorts, dat vandaar aan den wil zulk een beletsel aangebracht wordt, dat dezelve daarom zijn krachten, of zijn natuurlijke vrijheid niet kan oefenen.

Want zij schrijven, dat de vrijheid van den wil, alhoewel zij na den val in den mensch overgebleven is, als een deel der geschapene natuur, nochtans hare krachten, vanwege de duisternis des verstands, en om de verdorvenheid der genegenheden, niet kan oefenen. Maar hierin wederspreken zij beide zichzelf en de h. Schriftuur.

Zichzelfen; eensdeels daarin, dat ze elders zeggen, dat het verstand des menschen door zijne natuurlijke kracht, en zonder eenige bijzondere inwendige verlichting van het licht zelf, kan verstaan en begrijpen alle de meeningen en de gedachten der Schriftuur, die ter zaligheid noodig zijn om te weten, te gelooven, te hopen, en te doen; *anderdeels daarin*, overmits zij in dit derde Artikel stellen noodwendig te zijn, dat de mensch door den H. Geest wedergeboren en vernieuwd wordt in verstand, genegenheden of wil, en alle krachten.

Dat de verdorvenheid van den onwedergeborenen mensch, niet alleen gelegen is in het verstand, en de genegenheden, die den wil beletten, maar ook in den wil zelven; zoodat deze zelf ook in zichzelf en in zijne natuur moet gezegd worden verdorven en boos te zijn. Hetwelk voorhenen uit de Schrifturen klaar bewezen is.

DE H. SCHRIFTUUR, WANT DEZELVE GETUIGT OPENLIJK HETZELFDE,

WAT WIJ GELOOVEN, NAMELIJK:

Aangaande het verdere, zeggen zij, dat deze zoodanige boosheid, als zij bekennen, door eene zekere algemeene genade, in allen en een ieder der menschen verbeterd wordt en eenigszins weggenomen, zoo wanneer zij schrijven, dat God alle menschen met eenige roeping roept ter zaligheid, en dat Hij allen genoegzaam en krachtiglijk de middelen aandient, die tot het geloof en de bekeering noodig zijn, en dat Hij hun vermogen geeft, om deaangediende middelen te recht te

Dat al is het, dat in den mensch na den vals eenige vonkskens of sprankelen overgebleven zijn, door hetwelk hij eenig natuurlijk burgerlijk goed, of eenig goed, dat de zeden aangaat, kan bekennen, en doen; insgelijks ook kan bemerken, dat er een God is, en dat men denzelve behoort lief te hebben en te eeren; dat evenwel nochtans in den onwedergeborenen mensch gansch geen beginsel overig is, om eenig geestelijk goed te kennen, of te doen; en dat van

mogen verkrijgen.

Uitenb. in zijne verantwoord. p. 58 en 65. Zoodat aan een ieder mensch, die het gebruik der rede verkregen heeft, eene zekere genoegzame genade gegeven is, als de een zeker beginsel, door hetwelk de van de menschelijke verdorvenheid grootelijks wederhouder wordt, en door hetwelk de mensch, indien hij dezelve wel gebruikt, en zichzelven niet in den weg is, eene meedere genade kan verkrijgen.

Hetwelk de Broeders van NoordHolland oordeelen onrechtzinnig te zijn; en verkla ren daarentegen waarachtig te zijn.

God aan niemand anders de middelen, ter zaligheid noodig zijnde, krachtiglijk aangediend worden, als alleen aan de uitverkorenen, of aan degenen, die dadelijk wedergeboren worden.

Want aldus beschrijft de Apostel de onwedergeborene menschen, Rom. 3: 10, 11, enz. uit Ps, 14, en 53, en uit andere plaatsen des Ouden Testaments. Daar is niemand rechtvaardig, zelfs niet tot één toe. Daar is niemand, die verstaat. Daar is niemand, die God zoekt. Allen zijn zij afgeweken. Samen zijn zij onnut geworden. Daar is niemand, die het goede doet, ook niet tot één toe. Hun keel is een open graf; hunne tongen hebben zij tot bedrog gebruikt, slangenvenijn is onder hunne lippen. Hun mond is vol vloeken en bitterheid. Hunne voeten zijn snel om bloed te vergieten; in hunne wegen is vernieling en ellendigheid; en den weg des vredes hebben zij niet gekend. Daar is geene vreeze Gods voor hunne oogen. Dat deze beschrijving algemeen, ganschelijk en geheel voor alle menschen te zamen is, gelijk ze allen van nature zijn, blijkt uit de navolgende woorden; v. 19. Wij weten, dat al hetgeen de wet spreekt, zij dat spreekt tot degenen, die onder de wet zijn, opdat alle mond gestopt worde, en de geheele wereld aan de verdoemenis Gods onderworpen worde. En Christus zegt, Joh. 3:6: Hetgeen uit het vleesch geboren is, dat is vleesch. Nu, wat dit vleesch beteekent, leert de Apostel, Rom. 8; 6, 7, 8; als hij zegt, Dat het verstand des vleesches vijandschap is tegen God; dat het is de dood, en dat zij, die in het vleesch zijn, Gode niet kunnen behagen. Met hetwelk ook overeenkomt de spreuk van Christus; Joh. 3: 3, Dat de mensch het Koninkrijk Gods niet kan zien, tenzij dat hij wederom, of van boven, geboren is.

En voorwaar, indien de zaak alzoo stond, gelijkerwijs de Remonstranten willen zeggen, de mensch zoude geene wedergeboorte van noode hebben, maar alleenlijk het goede gebruik van de gemeene genade.

Daarenboven vergelijkt de Profeet Jes. de onherborene menschen bij eenige schadelijke en venijnige of boosvergiftige beesten, gelijk bij den Wolf, Luipaard, Leeuw, Beer, Slang, Basiliskus, Hfdst. 11, vs. 5, 6, enz. Door welke gelijkenissen hij naar het leven uitdrukt de verdorvenheid en den stand des menschen, vóór de genade der wedergeboorte. En ook voorhenen is bewezen,

dat de mensch, als zijnde in zijn verstand verblind, en in zijn wil verdorven, en in de zonden geheel dood, waarlijk en metterdaad een kwade boom is. Nu, dat een kwade boom geen goede vruchten kan voortbrengen, getuigt onze Zaligmaker, Christus zelf, Matth. 7: 18; Luc. 6: 43.

Eindelijk, aangezien hij niets doet, noch kan doen, buiten zijn geslacht, zoo is het zeker, dat de natuurlijke mensch geene bekwame gevoeligheid, of ten naasten bij overeenkomende geschiktheid heeft tot die dingen, die geestelijk zijn.

VOLGT HET VIERDE ARTIKEL, HETWELK VAN WOORD TOT WOORD ALDUS LUIDT:

„Dat deze genade Gods is het beginsel, de voortgang, en de volbrenging alles goeds, ook zoo verre, dat de onwedergeborene mensch, zelfs zonder deze voorgaande, of voorkomende, opwekkende, volgende, en medewerkende genade, noch het goede bedenken, willen, of doen kan, noch ook eenige aansporing ten kwade wederstaan, zoodat alle die goede daden of werkingen, die men bedenken kan, aan de genade Gods in Christus moeten toegeschreven worden. Maar, zoo veel de manier van de werking derzelver genade aangaat, die is niet onwederstandelijk. Want daar staat van velen geschreven, dat zij den H. Geest wederstaan hebben; Hand. 7, en elders, op vele plaatsen."

Dit Artikel handelt van de kracht der genade Gods in de bekeering des menschen. En in den aanvang schijnen de Remonstranten gansch voortreffelijk van de genade Gods te spreken, en dezelve eene groote kracht in de bekeering des menschen toe te schrijven. Want zij zeggen, dat de genade Gods is het beginsel, de voortgang, en de volbrenging alles goeds, enz. Maar voorwaar, hetgeen ze met de ééne hand geven, dat ontnemen zij wederom met de andere. Want geheel datgene, hetwelk zij in het eerste deel des Artikels met zulke se hoonklinkende woorden schijnen gesteld te hebben, datzelve ontnemen zij in het andere deel en omtrent het einde ganschelijk wederom, voegende daarbij deze rede: Maar zooveel de manier van de werking derzelver genade aangaat, die is niet onwederstandelijk." Want met deze woorden verderven en vervalschen zij dezelve leer van de genade Gods, die zij voorbenen gesteld hebben, en sterken daar benevens de krachten van den vrijen wil, hetwelk uit hunne verklaringen kenlijk blijkt.

WANT ALDUS IS HET, DAT ZIJ ZICHZELVEN DOORGAANS VERKLAREN;

Namelijk, dat de onwedergeborene mensch de genade Gods, die in hem is werkende ter bekeering, niet alleen blootelijk wederstaat, of kan wederstaan, maar deszelfs werking ook kan verhinderen en overwinnen, ja, dikwijls ook metterdaad zelfs verhindert en overwint; zoodat het geschiedt, dat de mensch, zoo wanneer God in hem werkt, zelfs met wil en meening om hem te bekeeren, om wille van zijnen wederstand niet bekeerd wordt.

De Broeders van NoordHolland oordeelen zulks niet alleen valsch te zijn, maar ook lasterlijk tegen God. Daarentegen verklaren zij uit de h. Schriftuur, dat de onwedergeborene mensch; alhoewel hij uit zichzelf, en uit zijne verdorvene natuur, zijnde Gode wederspanning, niets anders vermag of wil, dan de genade Gods wederstaan; dat hij nochtans, zoo wanneer God door zijne genade in hem werkt, met een wil en voornemen van hem te bekeeren, zijne werking noch kan, noch wil beletten.

Want zoodanig is de kracht der genade in het buigen, en omwenden van het hart en den wil des menschen, die Hij wil bekeeren, dat hij noodwendig en onfeilbaar bekeerd wordt.

Deze genade beteekent bij ons niet eene uiterlijke aanrading, naar de wijze van de aanrading der zeden, die alleen uitwendiglijk en van buiten noodigt, maar beduidt bij ons eene zekere Goddelijke kracht en beweging der barmhartigheid Gods, naar zijn eeuwig voornemen, zijnde krachtig in der uitverkorenen verstand, wil en hart; dewelke een en dezelfde is met die krachtige inwendige roeping, dewelke voorhenen bewezen is, op het eerste Artikel, te zijn eene werking en vrucht van de eeuwige en genadige verkiezing. Aangaande die uiterlijke aanrading wordt niet ontkend, dat men die wederstaan kan.

Maar belangende deze inwendige genade, alhoewel de verdorvene natuur des menschen bij zichzelf genegen is om te wederstaan, evenwel nochtans door den mensch, die daar bekeerd wordt, wordt ze geenszins wederstaan, of kan ook geenszins wederstaan worden, volgens de spreuken der Schriftuur, Ef. 1. vs. 19. Opdat gij moogt weten, welke daar zij de uitnemende grootheid zijner kracht in ons, die gelooven, naar de krachtige werking zijner sterke macht; vs. 20; Welke Hij krachtiglijk gewrocht heeft in Christus, als Hij Hem opgewekt heeft van de dooden. 2 Ef. 1:11. Wij bidden altijd voor u, dat onze God u waardig make deze roeping, en vervulle in u alle de genadige goedgunstigheid zijner goedheid, en het werk des geloofs krachtiglijk. 2 Pet. 1: 3. Dewijl ons zijne Goddelijke kracht alles, wat tot het leven en de Godvruchtigheid dient, gegeven heeft, door de kennis desgenen, die ons geroepen heeft tot de heerlijkheid en deugd.

Nademaal deze plaatsen onze bekeering en ons geloof toeschrijven aan de macht Gods, en nademaal deze ook onverwinnlijk is, zoo wordt openlijk genoeg daarmede te kennen gegeven, dat de genade Gods, dewelke in ons die dingen werkt, niet kan verhinderd of overwonnen worden.

Hetzelve wordt ook bewezen door die plaatsen der Schriftuur, dewelke eene ware en dadelijke werking Gods in de bekeering des menschen aanwijzen, gelijk Deut. 30, vs. 6. De Heere, uw God, zal uw hart besnijden, en het hart uws zaads, om den Heere, uwen God lief te hebben met uw gansche hart, en met uwe gansche ziel, opdat gij moogt leven. Jer. 31:33. Dit is mijn verbond: Ik zal mijne wet geven in het binnenste van henlieden, en zal dezelve inschrijven in hunlieder hart; vs. 34, en niemand zal voortaan den andere leeren, enz. Jer. 32:39. Ik zal hun geven één hart, en één weg, opdat ze Mij vreezen alle de dagen, enz. vs. 44. Ik zal mijne vreeze geven in hun hart, opdat ze niet van Mij wijken. Ezech. 36:26. Ik zal ulieden een nieuw hart geven, en eenen nieuwen Geest zal Ik in het binnenste van ulieden geven, en Ik zal het steenen hart wegnemen uit uw vleesch, en Ik zal ulieden een vleesch hart geven; vs. 27; Mijnen Geest zal Ik in het binnenste van ulieden geven, opdat gij in mijne inzettingen moogt wandelen, en mijne rechten houden, en daarnaar doen.

Hand. 16:14. De Heere heeft het hart van Lydia geopend, dat ze acht nam op die dingen, die van Paulus gezegd werden.

In welke plaatsen men zien kan, dat God niet alleen eene zekere kracht aanbrengt, door dewelke de mensch kan bekeerd worden, en Gode gehoorzamen, indien hij wilde; maar dat Hij te gelijk ook in de verstanden en harten van de zijnen geeft en werkt zijne kennis zelve, de bekeering zelve, het geloof en de gehoorzaamheid zijner geboden. Hetwelk ook Paulus uitdrukkelijk leert; Fil. 1:29. Ulieden, zegt hij, is het uit genade gegeven in de zaak van Christus, niet alleen in Hem te gelooven, maar ook voor Hem te lijden.

Hier schrijft hij aan de genade Gods toe, niet alleen de mogelijkheid van te gelooven, maar ook het gelooven zelf. En cap. 2: 13. God, zegt hij, is diegene, dewelke in ulieden werkt beide het willen en het volbrengen naar zijn welbehagen. Alhier leert hij, dat zelfs het willen, en het volbrengen van God gewrocht wordt.

Nu, alwaar nu het geloof zelf, de bekeering zelve, het willen en volbrengen zelf, van God gewrocht wordt, aldaar kan het niet geschieden, dat deze zijne werking, van 's menschen wil of wederstand, zoude kunnen belet worden. Hetwelk ook noodwendiglijk zelfs uit het eerste deel van het vierde Artikel der Remonstranten besloten wordt. Want, indien de genade Gods is het beginsel, de voortgang, en volbrenging alles goeds, zoo kan dan geen wederstand, welke dezelve overwint en belet, plaats hebben. Daaruit is dan openbaar, dat de Remonstranten tegen zichzelf strijdig zijn, en zichzelf widerspreken, niet minder bier, als in de voorgaande Artikelen. Want een en dezelfde genade zeggen zij krachtig te zijn en wederstandelijk te zijn. Nu, het kan niet geschieden, dat de krachtige genade wederstandelijk is, en daarentegen, dat de wederstandelijke genade krachtig is.

Hiertoe behooren ook die plaatsen der Schriftuur, in dewelke de bekeering des menschen genaamd wordt eene nieuwe schepping; Psalm 51:12. Schep in mij, o God! een rein hart. 2 Cor. 5: 17. Die in Christus is, die is een nieuw schepsel. EL. 2: 10. Wij zijn zijn maaksel, enz.; en cap. 4: 24. Doet aan den nieuwen mensch, die naar God geschapen is, enz.

Insgelijks Wedergeboorte. Joh. 3: 3, en 5. Tenzij dat iemand anderwerf geboren is uit water en Geest, enz. Jac. 1: 18.

Omdat Hij heeft gewild, heeft Hij ons gebaard door het Woord der waarheid, enz. 1 Petr. 1: 23. Zijnde wedergeboren, niet uit verderfelijk, maar uit onverderfelijk zaad.

Insgelijks Wederopwekking of levendmaking.

Joh. 5:21. Gelijk de Vader de dooden opwekt, en levend maakt, alzoo maakt ook de Zoon levend, die Hij wil. Ef. 2: 5. Toen wij dood waren door de misdaden, heeft Hij ons mede levend gemaakt door Christus. Col. 2: 12. Gij zijt met Hem opgestaan, door het geloof des krachtig werkenden Gods, die Hem van de dooden opgewekt heeft. Vers 13. En heeft ook n, toen gij dood waart door de zonden, en door de voorhuid uw vleesch, mede levend gemaakt met Hem.

Want gelijk den mensch zijne schepping, voortteeling en opwekking uit de dooden niet kan beletten, alzoo ook deze zijne nieuwe schepping, wederbaring, en opwekking uit den dood der zonde en de levendmaking; dat is, zijne bekeering kan hij mede niet beletten.

En voorwaar, indien de raad Gods en zijn wil aangemerkt wordt, zoo kan het niet anders geschieden, dan dat die kracht der Goddelijke genade onwederstandelijk zij, door dewelke God, naar zijn welbehagen en wil, de bekeering des menschen werkt, want zijn raad kan niet te niet gedaan worden. Psalm 33:11; en zijnen wil kan men niet wederstaan; Rom. 9: 19.

Doch het tegendeel te stellen, namelijk, dat de menschen zonder de kracht der genade Gods zichzelve kunnen bekeeren; of,

,dat God alles van buiten en van binnen krachtiglijk is werkende, en dat Hij, des menschen bekeering willende en voornemende, evenwel nochtans niet vordert, indien de mensch niet wil; wat is dit anders, bidden wij u toch, als den raad Gods te niet doen, en te stellen de almogendheid Gods, als der menschen boosheid onderworpen zijnde, zoodat der menschen boosheid dezelve overwint, en dat alzoo diensvolgens God niet almachtig is?

Hier komt nog bij, dat de verdorvenheid der menschelijke natuur zoodanig is, (gelijk uit hetgeen in het derde Artikel van ons uit de h. Schriften bijgebracht is, klaarlijk blijkt), dat dezelve niet kan weggenomen noch verbeterd worden, anders dan door een vermogen en kracht, die verre meerder en sterker is, dan de menschelijke krachten, dat is, door een onwederstandelijke werking der Goddelijke genade. Want de menschelijke natuur is in Goddelijke zaken gansch blind, en wat meer is, daarvan geheel afkeerig, ja is ook vijandig tegen de wet Gods, en begrijpt anders niet, dan wat vleeschelijk en aardsch is, alzoo, dat er ganschelijk van noode is eene zekere kracht, die bovennatuurlijk is, en dewelke de menschelijke natuur verre overwint, door dewelke hij opgetrokken en verheven mag worden, om de hemelsche en bovennatuurlijke zaken te kennen en te zoeken, dewijl zij anders nooit zal kunnen verbeterd of bekeerd worden.

Derhalve, zoo is het onwaarachtig, wat de Remonstranten leeren en drijven tot sterking van hunne wederstandelijke genade.

Dat de mensch, alhoewel hij uit zichzelve, door zijn eigen verstand, en door natuurlijke krachten, het goed, hetwelk in het Evangelie geopenbaard wordt, niet kan vinden of bedenken, evenwel nochtans; zoo wanneer het Evangelie hem geopenbaard wordt, en van hem aandachtiglijk gehoord of gelezen wordt; zonder eenige verlichting des lichts, alle de meeningen en gedachten der Schriftuur, die ter zaligheid noodig zijn, om te weten, te gelooven, te hopen, of te doen, zoude kunnen verstaan, alzoo, dat alleen de uitwendige prediking des Evangelies genoegzaam zoude wezen, om het geloof in den mensch te werken.

Daartegen is het waarachtig,

Dat de blindheid des menschelijken verstands in geestelijke dingen zoo groot is, dat, hoewel aan den mensch het Evangelie gepredikt wordt, hij nochtans, zonder de inwendige verlichting des H. Geestes, de rechte meeningen en gedachten der Schriftuur, die ter zaligheid noodig zijn, om te weten, enz., niet kan verstaan. En diensvolgens, dat de uitwendige prediking des Evangelies niet genoegzaam is, om het geloof in den mensch te werken. Want de mensch wandelt niet alleen in duisternis, maar is de duisternis zelve, gelijk te voren bewezen is.

Want gelijk diegene, die blind is, niet kan zien, hoewel het inwendige licht der zon rondom zijne oogen schijnt, tenzij dat de uitwendige kracht van te zien, van de welke hij beroofd is, hem wederom

gegeven worde; alzoo kan ook de onwedergeborene mensch, dewelke de h. Schriftuur blind noemt, die dingen niet begrijpen, die ter zaligheid vereischt worden, al is het ook, dat de prediking des Evangelies uiterlijk voor zijne ooren komt, tenzij dat de H. Geest, door een zekere kracht van Hem, zijn verstand van binnen verlichte.

DAARUIT WORDT DAN OOK BEWEZEN ONWAARACHTIG TE ZIJN HETGEEN DEZELVE REMONSTRANTEN ZEGGEN:

Dat in de bekeering des menschen, die wijze van werken alleredelst en allerheerlijkst is, en ook met de menschelijke natuur allerbest overeenkomende, dewelke geschiedt door aanrading; en dat er geen reden is van tegenspreken, waarom alleen eene aanradende genade (naar de wijze van de aanrading der zeden) zoude een natuurlijk mensch niet geestelijk maken, en dat daarin de kracht der Goddelijke werking bestaat, door dewelke Hij de werking des Satans overwint, dat God belooft eeuwige goederen, maar de Satan alleen tijdelijke.

Van gelijken mede dit, dat, hoewel zij somtijds eenige inwendige verlichting des verstands, en zuivering der genegenheden schijnen toe te laten, zij nochtans ontkennen, dat er eenige goede hoedanigheid door God in den wil ingestort wordt, door dewelke dezelve van kwaad, goed gemaakt wordt; dat ze ook zeggen, dat de genade niet eer samen mede ga in de dadelijke bekeering des menschen, voor dat de wil zichzelve daartoe beweegt of bepaalt.

DAARENTEGEN BLIJKT UIT DE SCHRIFTUREN WAARACHTIG TE ZIJN:

Dat alleen de aanradende genade, naar de manier van de aanrading der zeden, niet genoegzaam is tot de bekeering des menschen, maar dat er eene andere kracht van werking vereischt wordt, die veel edeler en heerlijker is, door dewelke God in de harten der uitverkorenen aansteekt kennis, liefde, gevoel en smaak der eeuwige goederen, die in het Evangelie beloofd worden;

En dat door dezelve niet alleen het verstand verlicht wordf en de genegenheden gezuiverd, maar dat door dezelve ook in den wil nieuwe hoedanigheden ingestort worden, door dewelke dezelve van kwaad, goed gemaakt wordt, en krachtiglijk gebogen, om God te vertrouwen en te gehoorzamen.

Bewijsredenen hierbij te brengen, achten wij niet noodig, dewijl deze dingen allen en een ieder, stuk voor stuk, in het bizonder, door getuigenissen der h. Schriftuur en door redenen, overvloedig genoegzaam te voren bewezen zijn.

Maar ook dit moet alhier niet voorbijgegaan, dat zij de genade, dewelke zij zeggen de eerste en voornaamste oorzaak der bekeering te wezen, nochtans ontkennen, als alleen en de eenige oorzaak daarvan te wezen, alzoo zij bij dezelve voegen het samen gaan, en samen elk hun deel hebben, namelijk, de genade en de vrije wil.

Hetwelk de Broeders van NoordHolland van gelijk verwerpen, als onschriftmatig en onwaarachtig; dewelke daarentegen

uit de Schriftuur altijd geleerd hebben: Alhoewel de wedergeborene wil, van de genade Gods gewrocht zijnde, werkt, dat nochtans de genade Gods niet alleen de eerste oorzaak der bekeering is, maar dat ze ook alleen de oorzaak is, dat is, niet alleen de hoogste oorzaak is, maar ook de eenige, dat ze niet de voornaamste is, maar ook de geheele oorzaak.

Want God is alleen diegene, die ons hart besnijdt; Deut. 30, vs. 6. God is alleen degene, die zijne wet in onze harten schrijft; Jer. 31, vs. 33. God is alleen degene, die een rein hart in ons schept; Ps. 51, vs. 11. Het is Gods werk alleen het steenen hart weg te nemen, en een vleeschen hart te geven; Ezech. 36, vs. 26. Het is Gods werk alleen het hart te openen; Hand. 16, vs. 14. Het is alleen God, die de zijnen trekt tot den Zoon; Joh. 6, vs. 44. Het geheele willen en het volbrengen werkt alleen de eenige God in ons; Fil. 2, vs. 13. Dezelve is ook degene, die alles werkt in allen; 1 Cor. 12, vs. 6. En alle goede en volmaakte gift daalt van boven, van den Vader der lichten, Jac. 1, vs. 17.

Indien dan de mensch verstaat hetgeen Gods is, God is degene, die zijn verstand verlicht heeft. Indien hij geestelijke en hemelsche dingen begeert en verlangt, men heeft het alleen den eenigen God toe te schrijven, die dat verlangen in zijn hart verwekt heeft.

Indien hij Gode belooft en gehoorzaam is, moet men zulks in het geheel Gode toeëigenen. Die ééne en eenige God heeft alleen, door de krachtig werkende genade zijns Geestes, zijnen wil tot het geloof en de gehoorzaamheid geneigd.

Zoo dan, nademaal het gevoelen der Remonstranten, in het derde en vierde Artikel, zoodanig is; hoezeer ook dezelve in een uiterlijken schijn, zoo wanneer gij de *oorden bemerkt, allernaast het rechtzinnige gevoelen mogen schijnen te genaken en nabij te komen; zoo is het, dat de Broeders van NoordHolland; alles wat zij achtten hiertoe te dienen, naar den regel des Goddelijken Woords, in de vreeze Godsoverwogen hebbende; oordeelen, dat dezelve hunne leeringen, dewelke, onder den titel van deze Artikelen, van de Remonstranten gedreven worden, onschriftmatig en onwaarachtig zijn, en met de h. Schriftuur regelrecht strijdende; en diensvolgens, dat deze hunne leeringen, als Pelagiaansche en kettersche dwalingen, in onze Gereformeerde Kerken geenszins te dulden of te verdragen zijn, maar dat ze uit dezelve, als ten hoogste strijdig zijnde tegen de eere Gods, en het ware geloof te niet doende en omkeerende, met alle vlijt en naarstigheid moeten geweerd en verre buiten dezelve Kerken verzonden worden.

← ONDERZOEK EN OORDEEL DER BROEDEREN VAN ZEELAND.
OVER HET DERDE EN VIERDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN.

HET RECHTZINNIGE GEVOELEN.

I.

Hoewel de natuurlijke en onwedergeborene mensch, zooveel licht behouden heeft, als genoegzaam is, om te maken, dat hij buiten alle verontschuldiging is, evenwel nochtans zoo is hij zoo gansch bedorven en verkeerd in zijn verstand, wil, en genegenheden, dat hij die dingen, die des Geestes Gods zijn, zelfs wanneer ze hem ook voorgesteld zijn, op zoodanige wijze, als hem ter zaligheid noodig is, niet kan verstaan, veel minder begeeren, willen en volbrengen, zoolang en ter tijd toe, dat hij door den H. Geest wedergeboren wordt.

II.

Nu, tot deze wedergeboorte wordt vereischt niet alleen verlichting des verstands, en verbetering der genegenheden, maar ook verandering en vernieuwing zelfs van den wil en van alle de krachten der ziel, door den uiterlijken dienst des Woords, en door den Geest, in dezelve inwendiglijk en krachtiglijk werkende.

III.

Wijders, dat zoo wanneer God wil en voorneemt, door zijnen H. Geest de wedergeboorte en de bekeering des menschen te werken; alhoewel de wil door zijne aangeborene boosheid Gode, als Hij is werkende, wederstaat, nochtans de wedergeborene genade deze wederstand eindelijk overwint, en den mensch van niet willende, willende maakt, zoodat zijn wil de bekeering, die van God gewild en voorgenomen is, niet kan beletten, en dat niet alleenlijk verlichten des verstands, en in het teren der genegenheden, maar ook vernieuwen van den wil.

ONS EERSTE ARTIKEL BEWIJZEN WIJ ALDUS:

De natuurlijke mensch heeft zooveel licht behouden, hetwelk hem genoegzaam is, om te maken, dat hij buiten alle verontschuldiging is. Zulks wordt bewezen, Rom. 1, vs.18. De toorn Gods is openbaar van den hemel over alle godloosheid en ongerechtigheid der menschen, als diegenen, die de waarheid ongerechtiglijk ten onderhouden; en vs.19. Want hetgeen van God kan bekend worden is, in henlieden openbaar; want God heeft het hun openbaar gemaakt; vs. 20. Want zijne onzienlijke dingen, als ze uit de geschapene dingen worden verstaan, worden uit de schepping der wereld doorzien, namelijk zijne eeuwige, zoo mogendheid, als Godheid, zooverre, dat ze niet te verontschuldigen zijn.

Hieruit blijkt, dat de onwedergeborene mensch zooveel licht behouden heeft, dat hij uit de werken der schepping eenige kennis van God en der waarheid kan krijgen; dewelke, alhoewel ze niet genoegzaam is ter zaligheid, hem nochtans maakt, dat hij niet te verontschuldigen is; Rom. 2, vs. 14, 15. Want als de Heidenen, die de wet niet hebben, van nature die dingen, die der wet zijn, doen; zijlieden, de wet niet hebbende, zijn zichzelf een wet, als die betoonen het werk der wet in hunne harten geschreven, dewijl hunne conscientie hen mede getuigt, en de gedachten elkander beschuldigen of ook ontschuldigen. Uit deze plaats volgt, dat de onwedergeborene menschen, door de wet der natuur en door hunne eigene conscientie, alzoo voorzien en gesteld zijn, dat ze eenig onderscheid des goeds en kwaads behouden hebben, hetwelk, alhoewel het in de geschrevene wet klaarder is uitgedrukt, evenwel nochtans genoeg is, om hen te maken, dat zij niet te verontschuldigen zijn, alzoo zij de overtuiging van hun geweten niet volgen, en (volgens het getuigenis des Apostels, Rom. 1, vs. 32) alzoo ze, na het bekennen van Gods recht, namelijk, dat diegenen die zulks doen, den dood waardig zijn, niet alleen zulks doen, maar ook degenen, die zulks doen, voorspreken. Vergelijkt hierbij Rom. 2, vs. 12.

Laat ook ingezien worden Hand. 14, vs. 17, en Hand. 17, vs. 27, alwaar uitdrukkelijk gezegd wordt, dat de Heidenen, dewelke God niet gelaten heeft buiten het getuigenis zijner Goddelijke voorzienigheid en weldadigheid, evenwel nochtans gewandeld hebben in hunne wegen.

De natuurlijke mensch is zoo verdorven in zijn verstand, dat hij die dingen, die des Geestes Gods zijn, niet kan verstaan ter zaligheid. Dit wordt bewezen, 1 Cor. 2: 14. De natuurlijke mensch heeft het begrip niet van die dingen, die des Geestes Gods zijn; want zij zijn hem eene dwaasheid, en hij kan die dingen niet kennen, dewelke geestelijk onderscheiden worden; Rom. 8, vs. 7. Het verstand des vleesches is vijandschap tegen God; want het wordt de wet Gods niet onderdanig, en het kan ook niet. EL 4, vs. 18. Hebbende eene verduisterde gedachte, vervreemd zijnde van het leven Gods, om der onwetendheid wil, die in hen is, en om de verharding hunner harten; en cap. 5, vs. 8. Eertijds waart gij duisternis.

Zelfs, zoo wanneer ze hem ook reeds voorgesteld zijn. Dit wordt bewezen des.53, vs. 1. Wie heeft onze prediking geloofd? en wien wordt de arm des Heeren geopenbaard? Vergelijkt hierbij Joh. 12, vs. 37; en 1 Cor. 1, vs. 23.

Wij prediken Christus, den gekruiste, den Joden wel eene ergenis, en den Grieken eene dwaasheid. 2 Cor. 3, vs. 15; maar tot op dezen huidigen dag, als Mozes gelezen wordt, is een deksel gelegd op hun hart; en cap. 4, vs. 3.

Indien ons Evangelie bedekt is, zoo is het dengenen bedekt, die verloren gaan. In dewelken de God dezer wereld de verstanden verblind heeft, opdat hen niet bestrale het licht des Evangelies der heerlijkheid van Christus. Uit deze allen blijkt, dat het verstand van den onwedergeborenen mensch alzoo verdorven is, dat hij zelfs het Woord Gods, zoo wanneer het hem reeds voorgesteld is, niet kan verstaan op zoodanige wijze, als ter zaligheid noodig is.

Hij is verdorven in den wil. Dit wordt bewezen Gen. 6, vs. 5. Het gedichtsel van 's menschen hart is alleen boos, ten allen tijde; en cap. 8, vs. 21. Het gedichtsel van 's menschen hart is boos van der jeugd aan. der. 17, vs. 9. Het hart des menschen is bedriegelijk boven alle dingen, en het is dood vergiftig. Wie kan hetzelfde bekennen?

Matth. 15, vs. 19. Uit het hart komen voort kwade gedachten, doodslagen, overspelen, hoererijen, dieverijen, valsche getuigenissen, lasteringen. Matth. 7, vs. 18. Een verdorven boom kan geen goede vruchten voortbrengen. Ef. 2, vs. 3. Doende den wil des vleesches. Deze boosheid en onreinheid des harten, mitsgaders ook de onbekwaamheid des menschen, om goede vruchten voort te brengen, geeft onwedersprekelijk te kennen, dat de wil van den natuurlijke mensch geheel verdorven en verkeerd is. Hij is verdorven in de genegenheden, zoodat hij de geestelijke dingen niet kan begeeren op zulk eene wijze, als ter zaligheid noodig is.

Dit wordt bewezen Joh. 3: 19. Dit is de verdoemenis, dat het licht in de wereld gekomen is, maar de menschen hebben de duisternis liever gehad dan het licht, omdat hunne werken boos zijn. Rom. 3, vs. 11. Er is niemand, die God zoekt. Tit. 3, vs. 3. Wij waren voortijds ook onwijs, ongehoorzaam, dwalende, dienende de begeerlijkheden en menigerlei wellusten, wandelde in boosheid en nijd, waardig om gehaat te worden, en elkander hatende.

Eindelijk wordt deze verdorvenheid van den ganschen mensch, en de verkeerdheid van alle zijne krachten, bewezen uit die zeer heerlijke plaats Rom. 3, vs. 10, tot 19 toe; en onder andere vs. 12. Allen zijn zij afgeweken; te zamen zijn zij onnut geworden. Er is niemand, die goed doet; er is niemand, ook niet één. Vergelijkt hierbij Joh. 15, vs. 14, 15, 16.

Dezelve verdorvenheid wordt ook bewezen met deze navolgende redenen.

I.

Omdat de natuurlijke mensch dood is in de zonden; Ef. 2, vs. 1; Col. 2, vs. 13.

II.

Omdat hij genaamd wordt een dienstknecht der zonde, zoolang en ter tijd toe, dat hij bevrijd wordt van den Zoon; Joh. 8, vs. 34, 35, 36. Vergelijkt hierbij Rom. 6, vs. 5.

III.

Omdat hij een gevangene des Duivels is; Hand. 26, vs. 18; 2 Tim 2, vs. 26; Col. 1, vs. 13.

IV.

Omdat zijn hart moet besneden worden; Deut. 30, vs. 6; en het steenen hart weggenomen worden; Ezech. 36, vs. 26.

V.

Omdat God diegene is, die in ons werkt het willen en volbrengen, naar zijn welbehagen; Fil. 2, vs. 13. Daaruit blijkt dan, dat de wil des menschen in zichzelf verdorven is, en dat de mensch ganschelijk beroofd is van alle krachten, om het goede te doen;

Zoolang, totdat hij door den H. Geest wedergeboren wordt. Dit wordt bewezen, Job. 3:5. Tenzij dat iemand geboren zij uit water en Geest, zoo kan hij het Koninkrijk Gods niet zien, noch in hetzelfde ingaan; Tit. 3, vs. 5. Hij heeft ons zalig gemaakt door het bad der wedergeboorte, en door de vernieuwing des H. Geestes.

ONS TWEEDE ARTIKEL BEWIJZEN WIJ ALDUS:

Tot de wedergeboorte des menschen wordt vereischt de verlichting des verstands. Dit wordt bewezen, Matth. 11, vs. 25.

Ik dank U, Vader! dat Gij deze dingen den kleinen geopenbaard hebt; en vs. 27; Niemand kent den Zoon dan de Vader, en niemand kent den Vader dan de Zoon, en dien de Zoon wil openbaren; Matth. 16, vs. 17. Want vleesch en bloed heeft u dit niet geopenbaard, maar mijn Vader, die in de hemelen is; Hand. 26, vs. 18. Opdat gij hun oogen opent, dat zij zich bekeeren van de duisternissen tot het licht. Ef. 1, vs. 17, 18. Dat de God van onzen Heere, Jezus Christus, de Vader der heerlijkheid, u geve den Geest der wijsheid en der openbaring, door zijne kennis verlichtende de oogen uws verstands, opdat gij moogt weten, welke de hope zijner roeping zij.

De verbetering der genegenheden. Dit wordt bewezen, Rom. 8:5. Die naar het vleesch zijn, die bevroeden hetgeen, dat des vleesch is; maar die naar den Geest zijn, hetgeen, dat des Geestes is; Ef. 4: 22. Namelijk, dat gij, aangaande de vorige wandeling, den ouden mensch moet afleggen, die door de bedriegelijke begeerlijkheden verdorven wordt; Gal 5, vs. 24. Die van Christus zijn, hebben het vleesch gekruist met alle de genegenheden en begeerlijkheden.

De verandering van den wil.

Dit wordt bewezen, Fil. 2:13. Het is God, die in ulieden werkt beide het willen en het volbrengen, naar zijn welbehagen. Ezech. 36, vs. 26. En ik zal ulieden een nieuw hart geven, en Ik zal eenen nieuwen geest leggen in het midden van ulieden. Joh. 16, vs. 44. Niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader, die Mij gezonden heeft, hein trekke.

De vernieuwing van alle krachten der ziel. Dit wordt bewezen, 2 Cor. 5, vs. 17. Indien dan iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel; het oude is voorbij gegaan; ziet, het is al nieuw geworden.

Hiertoe behooren alle die plaatsen, die de wedergeboorte noemen eene nieuwe schepping, en den wedergeborenen mensch eenen nieuwen mensch.

Door den uitwendigen dienst des Woords, en door den Geest. Dit wordt bewezen Jes. 59, vs. 21. Dit zal mijn verbond met henlieden zijn, spreekt de Heere: Mijn Geest, die in u is, en mijne woorden, die Ik in uwen mond gelegd heb, zullen van uw mond niet wijken, noch van den mond uws zaads, van dezen tijd aan tot in der eeuwigheid. Vergelijkt hierbij, 2 Cor. 3, vs. 3, 6; 1 Pet. 1:23; Jac. 1, vs. 18.

Door den Geest in dezelve inwendiglijk en krachtiglijk werkende. Dit wordt bewezen, Ezech. 36, vs. 21. Ik zal mijnen Geest leggen in het midden van ulieden; Jer. 31, vs. 33. Ik zal mijne wet indrukken in hun verstand, en Ik zal dezelve inschrijven in hun hart; Joh. 6, vs. 45. Daar is geschreven in de Profeten: en zij zullen allen van God geleerd zijn; Wie het van den Vader gehoord heeft, en geleerd heeft, die komt tot Mij. Hand. 16, vs. 14, wordt van Lydia gezegd, dat de Heere haar hart geopend heeft, dat ze acht nam op die dingen, die gezegd werden van Paulus. 1 Cor. 3, vs. 7. Zoo dan noch diegene, die plant, is wat, noch diegene, die nat maakt, maar God, die den wasdom geeft; 2 Cor. 3 vs. 3. Gij zijt de brief van Christus, door ons bediend, ingeschreven niet met inkt, maar met den Geest des levenden Gods, niet in steenen tafelen, maar in vleeschen tafelen des harten.

ONS DERDE ARTIKEL BEWIJZEN WIJ ALDUS:

De wederbarende genade overwint eindelijk den wederstand. Dit wordt bewezen, Jes. 55: 11. Alzoo is mijn woord, hetwelk uitgegaan is uit mijnen mond, datzelve zal niet ledig tot Mij wederkeeren, maar zal doen hetgeen Mij behaagt, en hetgeen Ik uitgezonden zal hebben zal gelukken. Hieruit volgt, dat hetgeen, hetwelk God voorneemt te werken door het Woord, dat hetzelfde metterdaad alzoo geschiedt. Maar Hij neemt voor en wil de bekeering dergenen, die naar zijn voornemen geroepen worden. Derhalve enz., Jer. 31:8.

Bekeer mij, en ik zal bekeerd worden; Deut. 30:6. De Heere zal uw hart besnijden, en het hart uws zaads, om lief te hebben den Heere, uwen God, uit gansch uw hart, uit gansch uwe ziel, opdat gij leeft; Ezech. 36:27.

Ik zal mijnen Geest leggen in het midden van ulieden, door hetwelk Ik maken zal, dat gij in mijne inzettingen wandelt, en mijne rechten houdt, doende dezelve; Joh. 6:45. Wie van den Vader gehoord en geleerd heeft, die komt tot Mij; Ef. 1: 29.

En welke die uitnemende grootheid zij, zijner mogendheid in ons, die gelooven, naar de krachtige werking zijner sterke macht; Col. 2: 12. Wij zijn met Hem begraven door den Doop, door denwelken gijlieden ook met Hem wederopgestaan zijt, door het geloof des krachtig werkenden Gods, die Hem van de dooden opgewekt heeft; 2 Thess. 1:11.

Opdat Hij in u vervulle alle de genadige goedwilligheid zijner goedheid, en het werk des geloofs krachtiglijk; Fil. 2:13.

Want God is diegene, die in ulieden werkt beide het willen en het volbrengen, naar zijn welbehagen; 2 Petr. 1: 3. Gelijk ons zijne Goddelijke kracht alle dingen gegeven heeft, die tot het leven en de Godvruchtigheid behooren, door de kennis desgenen, die ons geroepen heeft tot de heerlijkheid en deugd. Vergelijkt hierbij vers 16, en 1 Cor. 1: 18, en 24.

Deze krachtige en onwederstandelijke werking Gods wordt ook bewezen uit deze manieren van spreken in de h. Schriftuur gebruikelijk, zoo wanneer de bekeering des menschen genaamd wordt eene nieuwe schepping, levendmaking, en opwekking van de dooden.

Eindelijk wordt dezelve ook bewezen, door dusdanige bewijsrede:

Indien de kracht der wederbarende genade kan te niet gemaakt worden van den wil des menschen, zoo is het, dat de kracht derzelve genade hangt aan het rechte gebruik des menschen. Maar het achterste deel is valsch.

Derhalve ook het voorste. Dat het achterste deel valsch is, wordt bewezen, Joh. 1: 13. Die niet uit den bloede, noch uit den wil des vleesches, noch uit den wil des mans, maar uit God geboren zijn; en Cap. 3:6. Hetgeen geboren is uit het vleesch, is vleesch, en hetgeen geboren is uit den Geest, is geest; Rom. 2:29. De besnijdenis des harten is in den geest en niet in de letter, welker lof niet is uit de menschen maar uit God; 1 Cor. 4:7. Wie onderscheidt u? Wat hebt gij, dat gij niet ontvangen hebt?

En, indien gij het ontvangen hebt, wat roemt gij, alsof gij niet ontvangen hadt? Ditzelve volgt ook in de verdorvenheid des menschen, die hierboven bewezen is.

HET ONRECHTZINNIG GEVOELEN

Wij oordeelen dan, dat de Remonstranten dwalen, zoo wanneer zij zeggen, dat God somtijds dit of dat volk, stad, persoon, met de openbaring des Evangelies boven anderen verwaardigt, diegenen namelijk, dewelke Hij zelf waardig verklaart, niet uit eenige waardigheid van eigene heiligheid, maar uit zijne genadige schatting, naar dewelke Hij diegenen, die door de natuurlijke kennis zijner wet, en door het beter gebruik van de gemeene genade eenigszins verbeterd zijn, bekwaam oordeelt, dat Hij ze met verdere genade, en dat naar zijn welbehagen, begiftige, en dat Hij dezelve vóór diegenen stelt, dewelke Hij bevindt, dat of godlooze en ondankbare verachters zijn van de genade, hun eenmaal aangeboden zijnde, of anderszins onder grove en schrikkelijke misdaden ten eenenmaal overgegeven zijn. Antwoord aan die van Walch. pag. 14, en 45, van den eersten druk. Waartoe ze bijbrengen de voorbeelden der Apostelen, dewelke, van wege het goede gebruik van het licht der natuur, de kennis ontvangen hebben van de verborgenheden des Rijks der hemelen, volgens die spreuk des Evangelies (dewelke zij hier tot deze zaak trekken) die heeft, dien zal gegeven worden; ook mede de exempelen van Cornelius, Lydia, Justus, en van anderen meer, dewelke zij meenen, dat daarom met het geloof begaafd zijn geworden, overmits zij vóór het geloof Godvruchtig en Godvreezende waren. Daarom belijden zij ook openlijk in het antwoord aan die van Walch. pag. 61, eersten druk, dat hun lieden waarschijnlijker dunkt, dat het geschieden zal dat God degenen, die de waarheid in ongerechtigheid niet ten onderhouden, maar, terwijl zij God bekennen en eeren, op een extraordinaire of buitengewone wijze de leer des Evangelies zal openbaren, dan zij zouden gelooven, dat zij buiten de kennis van Christus de zaligheid zouden verkrijgen, .of ook, dat zij, werkende naar de mate der gaven, die zij ontvangen hebben, zouden verdoemd worden.

Insgelijks dwalen de Remonstranten, zoo wanneer zij zeggen; Haagsche Conf. pag. 250; dat de geestelijke gaven van den wil des menschen door den geestelijken dood niet afgescheiden zijn, dewijl dezelve nooit daarin geweest zijn. Want zij stellen (als te tien is in het antwoord aan die van Waleh. pag. 25), dat in den stand des menschen vóór den val de instorting der hoedanigheden in het verstand en de genegenheden heeft kunnen plaats hebben, maar geenszins in den wil.

Van gelijken:

Zoo wanneer zij den mensch vóór het geloof en de wedergeboorte toeschrijven eene droefheid vanwege zijne begane zonde, en eene begeerte naar de zalmakende genade en naar den Geest der vernieuwing; in hun overgeleverd Artikel 3; insgelijks, dat hij zijnen geestelijken dood kan bekennen, beschreien, en dat hij de verlossing uit dezelve kan bidden en begeeren; voorts, dat hij kan hongeren, dorsten, en het leven zoeken; en dat dit alles en nog meer van Christus vereischt wordt in degenen, die levend gemaakt en wedergeboren worden; Haagsche Conf. Brand. pag. 302. Hetwelk Episcopus zeer kenlijk toestaat; Thesi pub. van de boetvaardigheid. 1. Zoo wanneer hij zegt, dat de boetvaardigheid, die vóór het geloof gaat, eene werking is des zondaars, door dewelke hij zoo veranderd en bekeerd wordt, dat hij leedwezen heeft van zijne misdaad, en dat hij, berouw en droefheid gekregen hebbende, naar den Verlosser verlangt, en een voornemen en poging krijgt en betracht, om zijn leven tot een beter te veranderen.

Zoo oordeelen wij dan, dat de Remonstranten schandelijk dwalen, als zij zeggen, dat de instortingen der hoedanigheden, zoo in den wil, als in het verstand en de genegenheden, tegen de aandiening der middelen zouden strijden, door dewelke God in den mensch een nieuw leven wil werken, indien gij ziet op de ordinaire of gewone bekeering. In het antwoord aan die van Walch. pag. 55. Insgelijks, als zij 'zeggen, dat de levendmaking van den wil, eigenlijk gelegen is in de verlichting des verstande, en in de verbetering der genegenheden, door welker kracht de wil machtig gemaakt wordt, om zijne aangeborene macht van niet te willen en te willen in het werk te stellen. Haagsche Conf. pag. .253. Latijnsche Brand. 300.

En, gelijk zij verklaren, in het antwoord aan die van Walch. pag. 55, dat de wil, door de hoedanigheden der deugden hoewel door de genade verkregen zijnde, zijne gedaante krijgt, en door dezelve volbracht, en tot zijne werkingen vaardiger gemaakt wordt.

Insgelijks, als zij zeggen, dat het in geenerlei wijze met de reden des verbonds kan bestaan, indien God in hetzelfde belooft, dat Hij in de bondgenooten zal werken, hetgeen Hij in het oude verbond vereischt, en te gelijk in het nieuwe voorschrijft en afvordert; in hetwelk wij nochtans oordeelen, dat het wezen des nieuwen verbonds gelegen is, volgens Jer. 31; Ezech. 11, en 38. Ziet Episcopii Thes. privat, Disp. 12, thes. 2, pag. 34.

De Remonstranten dwalen ook, zoo wanneer zij de genade, door dewelke zij zeggen, dat de Geest de prediking des Woords bijstaat, stellen de inklevende en ingestorte genade, dewelke zij uitdrukkelijk ontkennen, en dewelke zij zeggen, dat wij ons zelven inbeelden en verdichten ; Joh. Arnold. tegen Tilenus; pag. 437, en 438.

Van gelijken dwalen de Remonstranten, zoo wanneer zij zeggen, dat God niemands bekeering, volstrektelijk of precieselijk voorneemt, of wil; Joh. Arnold. tegen Bogerm. p. 263; op welk gevoelen zij hunne dwaling van de wederstandelijkheid der wederbarende genade, gronden en bouwen. Haagsche Conf. p. 191.

Insgelijks, zoo wanneer zij door de wederbarende genade eigenlijk verstaan eene aanradende genade, naar de wijze van de aanrading der zeden, dewelke namelijk werkt met bevelen, vermanen, raden, beloven en dreigen; en in dezelve meenen zij, dat de alleredelste wijze van in den mensch te werken bestaat, en dat het niet gevoeglijk schijnt te wezen, noch overeenkomende met de menschelijke natuur (behoudens hare eigenschappen) op eene andere wijze te werken; Haagsche Conf. 260; hetwelk Grevinch. klaarder uitlegt tegen Ames. p. 297, met deze woorden: Wat reden is er in den weg, dat zelfs alleen deze aanradende genade de natuurlijke menschen niet geestelijk maakt?

Insgelijks, als zij zeggen, dat God zoo danige krachten zijner Almogendheid in de ordinaire bekeering des menschen door het Woord niet uitbreidt, door dewelke Hij den wil noodwendiglijk en onwederstandelijk tot eenige zekere werking bepaalt, zoodat Hij dezelve werking niet zoude kunnen opschorten, of het tegendeel er van voortbrengen; in het antwoord aan die van Walch. p. 68; Grevinch. tegen Ames. p. 294; en in de Haagsche Conferentie doorgaans. Eindelijk, zoo zijn ze lasteraars tegen de genade Gods, als zij de bekeering des menschen aan de macht van zijnen vrijen wil hangen; gelijk zulks blijkt uit Joannes Corvinus tegen Bogerm. p. 263, als hij zegt, „dat, reeds gesteld hebbende alle de werkingen, dewelke God gebruikt om de bekeering in ons te werken, nochtans diezelfde bekeering alzoo in onze macht blijft, dat wij ook kunnen niet bekeerd worden. En, tegen Tilen. p. 337, zegt hij, dat dit het gevoelen van Arminius is, dat de genade den mensch alzoo niet voorziet met nieuwe krachten, of dit blijft altijd bij des menschen wil, dezelve te gebruiken, of niet te gebruiken."

Insgelijks Grevinch. tegen Ames. p. 211. Welke Grevinchovius verklaart, dat de genade en vrije wil, als oorzaken elk hun deel in het werk hebbende, in de bekeering des menschen samen gaan, zoodat de wil des menschen, die als eene oorzaak is, zijn deel mede hebbende, deze twee eigenschappen heeft 1. Dat hij werkt en zijne daad werkende voortbrengt. 2. Dat hij zichzelven bepaalt om te werken. Wat is dit anders, dan de voornaamste deelen der bekeering, aan 's menschen wil toe te schrijven? Deze zelfde verklaart zich elders aldus: Dat namelijk de krachtige hulp mede vergezelschap of mede werkt met onzen wil, die te gelijk is werkende. Nu, van die dingen, die te gelijk zijn werkende, van dezelve vloeit het een niet eer in als het ander ; pag. 264. Hetwelk de Remonstranten in de Haagsche Conférentie openlijk ook belijden, als zij tot de opening des harten zeggen, dat bijzonderlijk de medewerking des menschen vereischt wordt; Conf. pag. 265.

HET OORDEEL DER BROEDEREN VAN UTRECHT.
OVER
HET DERDE EN VIERDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN.

Onschriftmatige stellingen, genomen uit het derde en vierde Artikel der Remonstranten, en uit de verklaring over beide de Artikelen, door hen uitgegeven in hunne schriften, en gedrukte boeken. Tegen dewelke gesteld worden eenige rechtgevoelende en met de h. Schriftuur overeenkomende tegenstellingen.

Onschriftmatige stellingen.

I.

God wil, dat aan alle menschen, door de verkondiging des Evangelies, de genade aangeboden worde a; ja, zelfs ook aan die volkeren, die de ordinaire, en gewone verkondiging des Evangelies niet hebben, zijn die goederen, die in het Evangelie aangeboden worden, even na voorgesteld, als diegenen, die het voordeel van de Evangelische prediking genieten b.

a. Joh. Arnold. tegen Tilenus, pag. 105, reg. 4, en vervolgens.

b. Dezelfde, in hetzelfde boek, pag. 105, aan het einde, en pag. 106.

II.

Alhoewel God allen menschen ten allen tijden niet geeft alle middelen, tot het geloof noodig zijnde a, en hoewel Hij die dingen, die Hij geeft, niet even gelijk en met gelijke mate geeft b, evenwel nochtans geeft Hij allen en een ieder in het gemeen c, die middelen genoegzaam en krachtiglijk d; ja, nog meer middelen e; en wat nog meer is, alle de middelen is Hij bereid hen aan te dienen en te geven, indien ze slechts zichzelf niet in den weg zijn f.

a. Johannes Arnold. tegen Tilenus, pag. 170, reg. 10.

b. Dezelfde, in hetzelfde boek, reg. 2 en 3.

c. Dezelfde, in hetzelfde boek, pag. 366, reg. 5, .
vervolgens.

Schriftmatige tegenstellingen.

I.

God wil niet, dat aan alle menschen, door de verkondiging des Evangelies, de genade a aangeboden wordt. En die volkeren, die de ordinaire of gewone verkondiging des Evangelies niet hebben, zijn die goederen, die in het Evangelie aangeboden worden, niet even na voorgesteld, als diegenen, die het voordeel van de Evangelische prediking genieten b.

a. Psalm 147: 19, 20. Hij verkondigt Jakob zijn Woord, en Israël zijne inzettingen. Hij heeft zulks allen volken niet gedaan.

Hand. 17:30. God, overziende de tijden der onwetendheid, verkondigt nu allen, dat zij zich bekeeren.

Hand. 16:6. Zij zijn verhinderd geweest, van den H. Geest het Woord in Azië te spreken. Zij verzochten in Bithynië te reizen, maar de Geest liet het hen niet toe.

b. Ef. 2:12. Gedenkt, dat gij voortijds geweest zijt zonder Christus, vervreemd van het burgerschap Israëls, en vreemden van de verbonden der belofte, geene hope hebbende, en dat gij waart zonder God in de wereld.

II.

God geeft niet aan allen en een ieder der menschen genoegzaamlijk en krachtiglijk de middelen, tot het geloof noodig zijnde, en is niet bereid aan allen en een ieder dezelve middelen aan te dienen, veel minder alle de middelen a.

a. Ziet de boven aangewezen plaatsen; Psalm 147; Ps. 19:20; en Eland. 17:30; Rom. 10:14. Hoe zullen zij Hem gelooven, van denwelke zij niet, enz. Jes. 53:1. Wie gelooft ons gehoor? en wien is de arm des Heeren geopenbaard?

Aan dewelken genoegzaam en krachtiglijk de middelen, tot het geloof noodig zijnde, aangediend worden, aan dezelve wordt ook het Woord des Evangelies aan

d. In hetzelfde boek, pag. 366, reg. 2 en 7; en pag. 372, reg. 28.

e. In hetzelfde boek, pag. 367, reg. 7.

f. In hetzelfde boek, pag. 372. reg. 13 en 31, en vervolgens.

III.

Ieder mensch, begiftigd zijnde met rede a, zoo wanneer hij de h. Schriftuur aandachtiglijk en met oordeel leest b, dezelve kan door de natuurlijke kracht zijns verstands

c, zelfs als er niet bijkomt eenig nog daarenboven ingestort bovennatuurlijk licht

d, in alle standen niet alleen licht begrijpen en verstaan e, welke de zin is van die woorden der h. Schriftuur, door dewelke die dingen uitgesproken worden, die ter zaligheid noodig zijn f, om te gelooven; insgelijks ook, dat dezelve noodig zijn; maar ook kan hij dezelve niet zijn verstand prijzen en toestemmen, of te recht van dezelve oordeelen g.

a. Episcop. thes. publ. van de klaarheid der h. Schriftuur, thes. 1. En thesib. priv. van de klaarheid der h. Schriftuur, thes.1 en 3.

b. Ibidem thes. priv. thes. 7.

c. Ibidem thes. 3.

d. Ibidem thes. 3.

e. Ibidem thes. 3.

f. Ibidem thes. 1 en 3.

g. Diezelfde Episcop. in de boven verhaalde thes. publ. Want het is kennelijk, dat aldaar niet blootelijk gehandeld wordt van het verstand der wijzen van spreken, maar ook van de toestemming, en zelfs daarvan voornamelijk. Want het vooroordeel, de boosheid en meer andere dingen, door dewelke, als door hinderpalen, Episcopius zegt, dat het verstand verhinderd wordt, zijn zoodanig, dat ze achterwaarts wederhouden de toestemming des verstands, maar niet het eenvoudige begrip van de wijze van spreken. Want laat iemand, van de allerbooste en allergoddellooste menschen, deze hoofdstukken lezen in de h. Schriftuur: Jezus Christus is waarachtig God, en de Zoon Gods; insgelijks: Jezus is geboren van de maagd; hoewel hij door vooroordeel en zijne genegenheden heftiglijk zoude mogen medegevoerd zijn, evenwel zal zulks niet maken, dat hij daarom te minder den rechten zin van deze wijze van spreken zal verstaan;

gediend. Maar aan allen en een ieder in het algemeen is het Woord des Evangelies niet aangediend, noch wordt ook alsnog aangediend. Derhalve enz. Het eerste deel dezer gevolgrede blijkt uit de spreuk; Rom. 10: 14. Het tweede deel bewijst de ervaring, en de plaats in Psalm 147:19, 20.

III.

Ieder mensch, begiftigd zijnde met rede, hoewel hij aandachtiglijk en met oordeel de b. Schriftuur leest, kan dezelve door de natuurlijke kracht zijns verstands, als er niet bijkomt eenig daarenboven ingestort bovennatuurlijk licht, in alle standen a niet begrijpen, welke daar de zin is van de woorden der h. Schriftuur, door dewelke die dingen uitgesproken worden, die ter zaligheid noodig zijn, om te gelooven, noch ook insgelijks, dat dezelve noodig zijn. En schoon nu verstaan hebbende, door het oordeel zijns verstands, den zin der Schriftuur, kan hij dezelve ook niet prijzen noch toestemmen, of te recht van dezelve oordeelen b.

a. Zulks is kennelijk uit het voorbeeld van Nicodemus; Joh. 3; uit het voorbeeld der Discipelen van Christus; Luc. 24; denwelken Christus gezegd wordt het verstand geopend te hebben, opdat ze de Schriften zouden mogen verstaan. En uit het voorbeeld van den kamerling; Hand 8; die, gevraagd zijnde, of hij verstond hetgeen hij las, zeide, dat hij niet konde, enz.

Matth. 16:17. Vleesch en bloed heeft zulks u niet geopenbaard.

2 Cor. 3:5. Wij zijn niet bekwaam uit onszelven, om iets goeds te denken, enz.; maar dat wij bekwaam zijn, datzelfde is uit God.

b. 1 Cor. 1:21. Wij prediken ulieden Christus, den Heidenen eene dwaasheid, en den Joden eene ergeenis.

1 Cor. 2: 14. De natuurlijke mensch heeft het begrip niet van die dingen, die des Geestes Gods zijn, want zij zijn hem eene dwaasheid; en hij kan ook niet, omdat ze geestelijk, enz.

1 Cor. 12:3. Niemand kan zeggen, dat Jezus de Heere zij, anders dan door den Geest.

Joh. 1: 5. Het licht schijnt in de duisternis, maar de duisternis heeft hetzelfde niet begrepen.

maar dat zullen deze genegenheden doen, dat hij niet toestemt met zijn verstand den zin, in die manieren van spreken, mitsgaders in die hoofdstukken, vervat zijnde.

IV.

De mensch heeft, in den stand der afwijking en der zonde, van noode, dat hij in zijn verstand van God in Christus door den H. Geest wedergeboren worde, om het zaligmakende goed recht te verstaan a; maar, opdat hij wedergeboren worde in zijn verstand of verlicht worde, daartoe is hem genoegzaam de openbaring door de Schriftuur, of door het gepredikte Woord.

Want het is niet noodig, dat bij die openbaring eenige bijzondere werking des H. Geestes, of eenig bovennatuurlijk licht bijkome, of daarenboven ingestort worde b. Vóór deze openbaring was het verstand blind; het geestelijke goed, aangewezen zijnde in de Schriftuur, konde hij niet vinden of bedenken c; maar die openbaring gesteld zijnde, wordt het verstand van alle diegenen, die dezelve bekomen, namelijk, in dewelke de kennis der rede niet ganschelijk te niet is d, onwederstandelijk verlicht, dewijl het verstand de bloote kennis en wetenschap niet kan vermijden e.

a. In het derde Artikel der Remonstr. en in hunne overgeleverde Artikelen, 1.

b. Episc. thesib. van de klaarheid der h. Schriftuur; priv. thes. 3; en disp. priv. 40. Corol.

c. Dezelfde thesib. priv. van de klaarheid der Schriftuur; thes. 2.

cl. Dezelfde thesib. publ. van de klaarheid der Schriftuur; thes. 3.

e. Haags. Confer; pag. 230, aan het einde.

Verwerping.

Wat ons aangaat, wij kunnen geenszins zien, hoe het eerste lid van deze stelling, met de voorgaande stelling in éénen zin kan verdragen en vereenigd worden.

Want indien een mensch, begiftigd zijnde met rede, in alle standen, door de natuurlijke kracht zijns verstands, zonder eenig daarenboven ingestort bovennatuurlijk licht, den waren zin der h. Schriftuur kan begrijpen, zoo zal hij hetzelfde ook kunnen doen in den stand der afwijking. Waartoe is dan noodig de wedergeboorte des verstands? Het einde er van kan niet wezen, dat aan den mensch eene macht gegeven worde,

IV.

De mensch, in den stand der verdorvenheid der natuur, dewelke teweeggebracht is door den val van Adam en Eva, heeft van noode, om het zaligmakende goed recht te verstaan, dat hij van God door den H. Geest geestelijk verlicht worde. Nu, opdat hij alzoo verlicht of wedergeboren worde, zoo is hem daartoe niet genoegzaam die uiterlijke openbaring door de h. Schriftuur, of door het gepredikte Woord a; maar het is van noode, dat ook eene bijzondere werking des H. Geestes, onderscheiden zijnde zelfs van de werking des Woords, bij dezelve bijkomt, of dat een bovennatuurlijk licht daarenboven ingestort wordt c; want tenzij bij die werking, die het Woord eigenlijk aangaat, ook de werking des Geestes van God bijgevoegd worde, zon zal het verstand van den onwedergeborenen mensch, alhoewel het den letterlijken zin van de h. Schriftuur of van het gepredikte Woord verstaat, niet verlicht worden, maar zal blind blijven, ja, de duisternis zelve.

a. Voorbeelden hiervan zijn de Joden, Farizeën, enz. en diegenen, die de Schriftuur lazen, Christus hoorden, en nochtans niet verstonden.

Joh. 6, en elders: Het licht scheen wel in de duisternis, maar de duisternis heeft hetzelfde niet begrepen; Joh. 15.

b. Jes. 59:21, wordt bij het Woord de Geest gevoegd.

Joh. 3:3, 5. Tenzij iemand geboren zij uit water en Geest, enz.

c. Noch die plant, noch die nat maakt, is iets, maar God, die den wasdom geeft.

cl. Zulks geven te kennen de gebeden der heiligen, die het lezen der h. Schriftuur, en het gehoor der predikatie zeer vlijtiglijk betrachten en waarnemen; Psalm 119; verlicht de oogen, enz.

Ef. 1:17, 18. Indien zelfs den heiligen, die zelve nu licht zijn in den Heere, om het Woord Gods te verstaan, van noode is de verlichting des Geestes, hoeveel te meer is, behalve de openbaring des Woords, den onwedergeborenen nog noodig de verlichting des verstands, hetwelk niet anders is als duisternis; Joh. 1.

om den zin der Schriftuur recht te verstaan. Want dezelve heeft hij alreede te voren door zijne natuurlijke kracht des verstands. Zoo is dan of de voorgaande stelling, of deze onwaarachtig, of de Remonstranten verstaan iets anders door de wedergeboorte.

Voorts, op het einde van deze stelling wordt gezegd, dat, gesteld zijnde de openbaring, alsdan het verstand onwederstandelijk verlicht wordt, dewijl de bloote kennis niet kan vermeden worden. Voorwaar, indien dit eene onwederstandelijke verlichting is, zoo zal het dan ook eene onwederstandelijke verduistering wezen, zoo wanneer onwaarheid en valsheid aan het verstand voorgedragen wordt; hetwelk ongerijmd is. Indien aan een waren geloovige deze valsche leering voorgedragen wordt: Christus is niet waarachtig God; of: Christus is niet geboren van de maagd; al is het, dat zijn verstand den zin van deze spreuken recht begrijpt, en de kennis of de wetenschap daarvan niet kan vermijden, zoo volgt nochtans daaruit niet, dat zijn verstand onwederstandelijk kan verduisterd worden. Derhalve, de verlichting des verstands is iets anders, als het verstaan of het begrijpen van de manieren van spreken, die in de h. Schriftuur voorgedragen of voorgesteld worden.

Doch deze onwederstandelijkheid van de verlichting des verstands, schijnen zij ons elders wederom te ontkennen; Haagsche Conf. pag. 268.

V.

De mensch, die in den stand der zonde is, eer hij van God in zijn verstand wedergeboren wordt, kan zijn geestelijken dood en onvermogen bekennen a. Het verstand van den onwedergeboren mensch is niet b, noch kan zijn c, eene vijandschap tegen God.

a. Haags. Conf. pag. 254; Job. Arnol. tegen Til. pag. 406, aan het einde.

b. Nadere verklaring, Nederd. pag. 48, in het midden.

c. In dezelfde Verklaring.

V.

De mensch, die niet wedergeboren is, of die in de zonde dood is, kan, eer hij van God door den H. Geest in zijn verstand wedergeboren wordt, zijn onvermogen en zijn geestelijken dood niet bekennen a. En het verstand van den vleeschelijken of onwedergeborenen mensch is vijandschap tegen God b.

Luc. 19:42. Och, of gij wistet die dingen, die tot uwen vrede dienen !

Joh. 9:40. Indien gij blind waart, gij zoudt geene zonde hebben. Maar nu zegt gij: wij zien; daarom blijft uwe zonde.

Ef. 4:18. Hebbende een verstand, dat met duisternis verduisterd is, en vervreemd zijnde van het leven Gods, om de onwetendheid, enz.

Tit. 3: 3. Wij waren ook voortijds onwijs, of zonder verstand.

b. Rom. 8: 7. Het verstand of de wijsheid

VI.

Het hart en de genegenheden des menschen, in den stand der afwijking en der zonde, zijn zoozeer niet verdorven, of de mensch kan, eer hij levend gemaakt wordt, naar de zaligmakende genade Gods hongeren, naar het nieuwe leven dorsten, en hij kan ook naar de verlossing uit de zonde verlangen, en den bijstand des H. Geestes, of den Geest der vernieuwing, begeeren.

Haags. Conf. Nederd. pag. 254 ; Latijns. Bertii 283.

Joh. Arnold. tegen Til. pag. 406, aan het einde.

In de overgeleverde Verklaringen over het derde en vierde Artikel, thes. 3.

VII.

De wil des menschen, in den stand der zonde, is door de duisternissen des verstands, en door de ongeregeldheid der genegenheden, dood, en onbekwaam, om eenig bovennatuurlijk goed te verkiezen, of te willen; noch heeft, vóór de roeping, macht of krachten, noch vrijheid, om dat goed te willen a. Maar, zoo wanneer het verstand door de roeping verlicht wordt, en aan het harte aangeklopt wordt (hetwelk geschiedt in alle diegenen, die door het Woord geroepen worden), alsdan worden van God aan den wil krachten medegedeeld, om het bovennatuurlijke goed te willen en te verkiezen.

b. En daarin bestaat eigenlijk de levendmaking van den wil c.

a. In de vierde overgeleverde stelling.

b.. Aan dezelfde plaats ; insgelijks Haags. Confer. 252.

c. Confer. 252.

des vleesches is vijandschap tegen God; want het wordt der wet niet onderdanig; en het kan ook niet.

VI.

Het hart en de genegenheden van den onwedergeboren mensch zijn geheel verdorven a, zoodat hij, vóór de wedergeboorte, niet naar de zaligmakende genade Gods en een nieuw leven kan hongeren b, noch naar de verlossing uit de zonde verlangen c, noch ook den Geest der vernieuwing begeeren d.

a. Ezech. 11:19; en 36:26; Jer. 17: 9. Het hart des menschen is boos.

Matth. 15: 19. Uit het hart komen voort kwade gedachten, enz; Deut. 29:3, 4. God heeft u niet gegeven een hart, om te verstaan, enz.

b. Luc. 19: 42; Joh. 9: 40, hiervoren verhaald.

c. Matth. 9. De gezonden hebben niet van noode, enz. Ik ben niet gekomen, om te roepen de rechtvaardigen.

d. Joh. 14: 17, De wereld kan dien Geest niet ontvangen, omdat ze Hem niet kent.

VII.

De wil des menschen, in den stand der verdorvenheid, is niet alleen door de duisternis des verstands, en door de ongeregeldheid der genegenheden, maar ook door zijne eigene inklevende verkeerdheid, dood, en onbekwaam, om eenig bovennatuurlijk goed te willen, of te verkiezen a. Nu in dien stand, niet alleen vóór de uiterlijke roeping, maar ook hoewel dezelve gesteld is, heeft hij noch macht noch vrijheid, om het bovennatuurlijke goed te willen b. Ja, wat meer is, de wil is in dien stand een dienstbare slaaf des Satans, der zonde en des vleesches, en kan in dienzelfen stand niets anders verkiezen of willen, dan het kwade c.

a. Gen. 6: 3. Mijn Geest zal niet met den mensch twisten, omdat hij vleesch is. Gen. 6: 5; en 8: 21. Al het gedichtsel, enz.

Ps. 81:14. Och, of het volk Mij gehoorzaamde ! Spreuk. 1:24. Ik heb geroepen, en gij hebt geweigerd.

Joh. 10:26. Gijlieden gelooft niet; omdat gij niet zijt van mijne schapen.

Joh. 5; 24; Ef. 2: 1, 5; Col. 2:13.

Joh. 12: 39. Zij konden niet gelooven, enz.

Joh. 6: 44. Niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader hem trekke.

Matth. 7: 8. Een kwade boom kan geene goede vruchten voortbrengen.

Matth. 12:34; Jer. 13:4. Indien een moorman zijne huid kan veranderen, enz.

Fil. 2: 13. God werkt in ulieden het willen en het volbrengen.

b. Jes. 53:1. Wie gelooft ons gehoor? Joh. 12: 37, 38, 39.

Joh. 6:64, 65. Daar zijn sommigen van ulieden, die niet gelooven; daarom heb Ik ulieden gezegd: niemand kan tot Mij komen.

c. Ef. 2:2. Gij hebt gewandeld of verkeerd in de zonden, naar den Vorst der lucht, enz.

Joh. 8. Die zonde doet, is een dienstknecht der zonde.

Rom. 6: 20. Toen gij dienstknechten der zonden waart, toen waart gij vrij van de gerechtigheid.

Ef. 2: 3. Doende den wil des vleesches.

VIII.

Opdat de mensch waarlijk tot God bekeerd worde, en waarlijk in Christus geloove, is hem van noode, dat hij ook in zijn wil wedergeboren en levend gemaakt worde a. Doch tot die levendmaking van den wil is niet van noode, dat aan den wil eenige geestelijke gaven weder hersteld worden b. Want diezelfde zijn hem in de eerste schepping niet gegeven, en diensvolgens door den val niet verloren c. En overzulks is het niet van noode, dat dezelve weder hersteld worden aan den wil d.

a. Hand. 3. En in de overgeleverde Verklar. Thes. 1.

b. Tegen die van Walch. p. 56.

c. Haags. Confer. p. 250.

d. In hetzelfde boek, aldaar.

VIII.

Opdat de mensch tot God bekeerd worde, en waarlijk in Christus geloove, is hem noodig, dat hij ook in zijn wil wedergeboren en levendig gemaakt worde. Doch tot de levendmaking van den wil is van noode, dat van God aan den wil de geestelijke gaven hersteld worden, en dat God, wegnemende de verkeerdheid a, hardheid en wederspanning, die in dezelve inklevende is, in denzelfden de heiligheid b indrukke, of instorte, en make, dat hij metterdaad het goede wil, dat hij gelooft, en bekeerd wordt c; want, gelijk God de geestelijke gaven in de eerste schepping aan den wil des menschen gegeven heeft d, en deze dezelve door den val verloren heeft e, alzoo is ook van noode, dat dezelve hersteld worden door de wedergeboorte f.

a. Ezech. 11:19; en 36:26. Ik zal het steenen hart wegnemen, enz.

b. Aan dezelfde plaats. Ik zal hun geven een vleeschen hart. Ik zal mijnen Geest geven in het midden van ulieden; Ik zal maken, dat gij in mijne geboden wandelt.

Jer. 31: 33. Ik zal mijne wet schrijven in hun hart.

c. Aldaar ter plaatse; Ezech. 36: 26; Fil. 2:13. God werkt in ulieden het willen en het volbrengen.

d. Gen. 1:26, 27. God heeft den mensch geschapen tot het evenbeeld Gods.

Ef. 4: 24. Trekt aan den nieuwen mensch,

die naar God geschapen is, tot gerechtigheid en heiligheid der waarheid.

e. Gen. 5: 3. Adam heeft geteeld eenen zoon (ook zonen en dochteren; vs. 4) naar zijn evenbeeld. Gen. 6; en 8. Al het gedichtsel, enz. Ps. 51: 7; Ef. 2: 3.

f. Ef. 4:24; boven; Ps. 51:12. Heere! schep in mij een rein hart !

IX.

Zoo wanneer God den wil des menschen, in den stand der afwijking, door den Geest, wil wederbaren, alsdan kan de wil dezelve wedergeboorte beletten, en belet ze ook dikwijls a; want God werkt de bekeering en het geloof niet door zijne almachtige kracht, noch wil dezelve alzoo werken b. Maar de wedergeboorte begint van zoodanig werk, hetwelk God aan den mensch beveelt te doen. Als de mensch dit doet, 1 zoo wordt hij allengskens wedergeboren c.

a. Haags. Conf. pag. 252, en 191, en 226, en 231. Haags. Conf. Lat. Bert. pag. 282, r. 10; en 215, r. 6; en 291. reg. 9; en 257, reg. 4; en 300.

b. Haags. Conf. 260. Latijns. Bert. 291, reg. 7.

c. Haags. Conf. pag. 253, omtrent het einde.

IX.

Zoo wanneer God den wil des menschen, die nog niet wedergeboren is, of die in de zonde dood is, wil wederbaren door zijn Woord en den H. Geest, alsdan kan de wil die werking des wederbarenden Gods niet beletten a; want God werkt die wedergeboorte door zijne almachtige kracht, door dewelke Hij den wederstand en de wederspanningheid, dewelke van de natuurlijke verdorvenheid des menschen anderszins zoude voortkomen, verre te boven gaat b; niet dat God tot de wedergeboorte, bekeering en het geloof, den wil tegen dank dwingt (want dat zoude niet eene bekeering, maar eene omkeering van den wil wezen), maar door zijne krachtige en genadige werking maakt Hij uit een nietwillende een willende, zoodat deze niet alleen zich kan bekeeren, om te gelooven, maar ook dadelijk zich bekeert en gelooft c. En alhoewel God de bekeering en het geloof beveelt, evenwel nochtans wordt dezelve in de menschen begonnen niet van het werk, hetwelk de mensch doet, maar van Gods werk in den mensch d.

a. Joh. 3. De Geest waait, werwaarts Hij wil.

Ps. 115:1. Wat God gewild heeft, datzelve heeft Hij gedaan. Ef. 1:19. Vergelijkt hierbij Hand. 2:24. De smarten des doods konden Christus niet houden, toen Hem de Vader van den dood zoude opwekken. Alzoo kan ook de wil de levendmaking niet wederhouden, of beletten; want er is eene en dezelfde macht Gods, in Christus levend te maken uit den lichamelijken dood, en ons levend te maken uit den geestelijken dood.

b. Aldaar ter plaatse; en Col. 2: 12. Welke daar zij de uitnemende grootte zijner mogendheid in ons, die gelooven, naar de krachtige werking zijner sterke kracht, dewelke Hij betoond heeft in Christus, enz.

En 2. Thess. 2:13. Opdat hij vervulle het werk des geloofs krachtiglijk.

c. Fil. 2:13. God werkt in ulieden het willen, enz.

d. Fil. 1. 6. Die in ulieden het goede werk begonnen heeft, zal het ook volbrengen.

X.

Zoo wanneer men al zoude gesteld hebben alle de werkingen, dewelke God gebruikt, om de bekeering en het geloof te werken, blijft evenwel nochtans in de macht van den menschelijken wil, te gelooven, of niet te gelooven, bekeerd te worden, of niet bekeerd te worden.

Joh. Arnold. tegen Bogerm. pag. 363; en tegen Til. pag. 337.

X.

Zoo wanneer alle de werkingen, dewelke God gebruikt, om de bekeering en het geloof te werken, gesteld worden; alsdan blijft het niet in 'smenschen macht, te gelooven of niet te gelooven, maar de bekeering en het geloof volgen onfeilbaarlijk en noodwendiglijk.

Jes. 55: 11. Mijn woord, hetwelk uit mijnen mond zal gaan, zal niet ledig tot Mij wederkeeren, maar doet hetgeen Ik wil. Ezec. 36: 37. Ik zal mijn Geest geven, en k zal maken, dat ze in mijne wegen wandelen.

Joh. 6. Een ieder, die van den Vader gehoord heeft, en geleerd heeft, die komt tot Mij.

XI.

Om het geloof en de bekeering te werken, werkt niet alleen de genade Gods, maar de menschelijke wil werkt ook mede met de genade, als eene medeoorzaak, alhoewel niet uit zichzelf, maar uit kracht der genade. Confer. 223, aan het begin.

XI.

Om het geloof en de bekeering te werken, werkt alleen de genade. De wil des menschen werkt met dezelve niet mede. Want in het beginsel der wedergeboorte bestaat de wil, als zaak zelve, in dewelke de genade werkt, en bestaat niet als eene oorzaak.

Rom. 9:16. Het is niet des willenden, noch des loopenden, maar des ontfermenden Gods.

I Cor. 4: 7. Wie is diegene, die u onderscheidt? Ef. 2:4, 5, 8. God, die rijk is in barmhartigheid, om den wille zijner groote liefde, niet dewelke Hij ons lief gehad heeft, ook toen wij dood waren door de misdaden, heeft ons levend gemaakt met Christus, door wiens genade gij zijt zalig geworden, door het geloof; en dat niet uit u; het is Gods gave.

HET OORDEEL DER BROEDEREN VAN UTRECHT, VAN DE VOORHENEN GAANDE STELLINGEN, MITSGADERS VAN DE TEGENSTELLINGEN, DAARTEGEN GESTELD ZIJNDE.

Deze stellingen oordeelen wij, dat strijdig zijn tegen de h. Schriftuur, dat ze vijandig zijn tegen de heerlijke genade Gods, en dat ze strekken, om de krachten van den vrijen wil of van de natuur te verheffen; ja, eindelijk dat ze eigenlijk daartoe gemaakt en gesmeed zijn, om den roem des menschen, dien hij in zichzelf neemt, te sterken en te bevestigen, diensvolgens oordeelen wij, dat de leer of het gevoelen, hierin vervat, op geenerlei wijze behoort in de Kerke Gods beleden of geduld te worden. Maar de tegenstellingen, die daartegenover gesteld zijn, verklaren wij waarachtig te zijn, en met de h. Schriftuur overeenkomende; verklaren ook, dat dezelve zeer bekwaam zijn, om de krachten des menschen te onderdrukken, en de genade Gods te verheffen; en diensvolgens, dat de leeringen, daarin begrepen zijnde, voortaan gestadiglijk en standvastiglijk in de Kerken behooren gehouden te worden.

← HET OORDEEL VAN DE GEDEPUTEERDEN DER KERKEN VAN FRIESLAND.
OVER HET DERDE EN VIERDE ARTIKEL.

Volgen nu het derde en vierde Artikel, dewelke in de Haagsche Conferentie bij elkander samen gevoegd worden. Nochtans schijnen dezelve niet onbekwamelijk aldus te kunnen onderscheiden worden: Dat men zegge, dat het derde handelt van de onbekwaamheid, of het onvermogen van den verdorvenen mensch tot het ware goed, dat is, van de verdorvenheid des menschen, welke, en hoe groot dezelve is; en dat het vierde handelt van de bekeering van den verdorvenen mensch, of, gelijk de Remonstranten willen, van de wijze der bekeering, of dezelve wederstandelijk is, dan of ze onwederstandelijk is.

De woorden van het derde Artikel, gelijk ze uiterlijk luiden, en gelijk ze daar liggen, schijnen goed en rechtgevoelende te zijn.

Maar aangezien (gelijk eertijds Chrysostomus gezegd heeft) in den zin der woorden de ketterij placht te zijn, zoo is het, dat men den zin van deze woorden ook uit den hoek moet voorthalen, en dat uit de eigene schriften en boeken der Remonstranten zelven. En van deze zaak schrijven en gevoelen zij aldus:

1. De verdorven mensch kan de gemeene genade, die hij heeft (dat is, het licht der natuur), recht gebruiken. Als hij dit doet, zoo geeft hem God meedere en grootere gaven, zoo verre, dat de mensch, door dit rechte gebruik der gemeene genade, en door de gaven, die om deszelfs wil hem gegeven zijn, allengskens bij trappen kan komen tot de zaligmakende genade, en tot de kennis des Evangelies.

2. De natuurlijke of verdorven mensch kan door zijn verstand, zonder openbaring, niet vinden, noch bedenken de verborgenheden, die in het Evangelie en de h. Schriftuur geopenbaard zijn; maar nochtans, indien hij de Schriftuur aandachtiglijk leest of hoort, zoo kan hij lichtelijk, zonder eenig bovennatuurlijk licht, en zonder eenige eigene en de inwendige werking des H. Geestes in het verstand, den zin verstaan van alle die dingen, die in de Schrifturen, als noodig, om te weten, te gelooven, te doen en te hopen, voorgesteld worden.

3. De onwedergeborene mensch is zoo gansch niet dood in de zonde, of hij kan zijnen geestelijken dood bekennen, denzelven met een nederigen en vermorzelden geest beklagen, naar de verlossing en het nieuwe leven verlangen, hongeren en dorsten, en meer andere dingen doen, dewelke Christus vereischt in degenen, die Bij wil wederbaren.

4. Gelijk in den wil des menschen nooit eenige geestelijke gaven geweest zijn, en eigenlijk geene plaats in denzelven hebben; alzoo zijn ook door den val die gaven van den wil niet weggenomen; maar in denzelven is na den val gebleven eene macht en aangeborene kracht en vrijheid, van wel of kwalijk te doen, en van het geestelijke goed te willen.

Deze vrijheid en macht kan nochtans de wil niet oefenen, eer het verstand en de genegenheden zijn levend gemaakt. Zoo wanneer dit geschied is, alsdan kan de wil deze vrijheid oefenen. Deze en diergelijke dingen, dewelke doorgaans in de schriften der Remonstranten gevonden worden, luiden verre anders, dan de schoonschijnende woorden van het derde Artikel.

De mensch, zeggen zij, kan, in den stand der afwijking en der zonde, niets goeds, hetwelk waarlijk goed is, bedenken, willen, of volbrengen.

En Artikel 4. Zoodat alle de goede werken, die wij kunnen bedenken, in het geheel moeten toegeschreven worden aan de genade Gods in Christus. Van Pelagius verhaalt Augustinus, dat hij anathema gezegd heeft, dat is, vervloekt heeft dengene, die daar of gevoelt, of zegt, dat de genade Gods, door dewelke Christus in de wereld gekomen is, om de zondaren zalig te maken, niet van noode is, niet alleen in elk uur en oogenblik, maar ook zelfs in elk van onze werkingen.

Als, zegt Augustinus, „als Gods dienaars, zijnde voorstanders van de algemeene waarheid, dit gehoord hadden, hebben zij geene andere genade Gods kunnen verstaan, dan dezelve, die zij gewoon waren in de boeken Gods te lezen, en aan het volk Gods te prediken; maar verre een andere genade heeft hij

verstaan; namelijk, gelijk diezelfde (Augustinus Zendbrief, 106) zegt: dewelke den Heidenen en den Christenen, den ongodvruchtigen en den Godvruchtigen, den geloovigen en den ongeloovigen gemeen is, dat is, hij heeft verstaan de algemeene genade, dat is, het licht der natuur".

Hoe verre de Remonstranten verschillen van deze leer en van dit nemen van het woord genade, laten wij een ieder oordeelen.

Maar dat ontzien wij ons niet te zeggen, dat zij veel meer van Pelagius en zijne aanhangers, dan van den H. Geest, sprekende in de Schriftuur, geleerd hebben, en dat zij het licht der natuur den naam van genade geven.

Want de H. Geest verstaat altijd door genade, of de fontein zelve van alle zaligmakende gaven, mitsgaders de barmhartigheid Gods, of de genadige en bovennatuurlijke werkingen, en de bovennatuurlijke en geestelijke gaven, dewelke uit die loutere genadige liefde en barmhartigheid, in Christus en door Jezus Christus onzen Middelaar, ons gegeven worden.

Zoo blijkt dan uit de voorverhaalde leeringen der Remonstranten 1. Dat zij verminderen, en ten meerendeel ontkennen, die verdorvenheid des menschen, dewelke in het Woord Gods voorgesteld en geleerd wordt. 2. Dat zij toeschrijven aan het rechte gebruik van het licht der natuur, dat is, aan de krachten des verstands, en aan de werken van den onwedergeborenen en verdorvenen mensch, hetgeen men alleen moet toeschrijven aan de eenige ware genade Gods, die daar is door Jezus Christus.

Het eerste bewijzen wij: Want het Woord Gods leert verre andere en veel meer dingen van de verdorvenheid des menschen, als wij boven gehoord hebben, dat de Remonstranten doen.

Namelijk 1. Dat de onwedergeborene mensch geheel is verdorven, geheel is een dienstknecht der zonde, ja, dat hij in de zonden dood is; Gen. 6:5; Jer. 13:23; Matth. 8: 22; Matth. 7: 18; Matth. 12:34; Joh. 7: 25; 8:38; Rom. 6:17, 20; Ef. 2: 5; enz.

2. Dezelfde Schriftuur leert van het verstand des onwedergeborenen menschen; dat hetzelfde verblind is in onwetendheid, dat het duisternis is, dat het niets ziet noch verstaat van die dingen, dewelke van God en van het Koninkrijk der hemelen zijn; ja, dat hij zelfs ook zulks niet kan verstaan, maar dat hem dit alles eene dwaasheid is, gelijk deze navolgende plaatsen leeren; Rom. 1:11, 21; Joh. 1:5; Ef. 5:8; Hand. 26:18; Ef. 4:17, 18, 10, 8; en 1 Cor. 2: 14; 2 Cor. 3: 5, en diergelijke plaatsen meer.

3. De Schriftuur verklaart van het hart "des onwedergeborenen menschen, Gen. 6: 5. Het gedichtsel van de gedachten van het menschelijk hart is alleen boos ten allen tijde; Jer. 17:9. Het hart zelf is bedriegelijk boven alle dingen; Ef. 4:18. Uit de verharding van hunlieder hart; Ezech. 11: 19. Ik zal het steenen hart wegnemen; Rom. 1:21. Hun dwaas hart is verduisterd geworden, enz.

4. Van den wil verklaart en leert dezelve ook van gelijken, dat dezelve ongehoorzaam en wederspanning is tegen den wil Gods; Matth. 23. Jeruzalem! hoe dikwijls heb Ik uwe kinderen willen vergaderen, enz. en gij hebt niet gewild.

Datzelfde wordt ook bewezen, zoo dikwijls als het Woord Gods getuigt van en klaagt over de wederspanning en de moedwillige ongehoorzaamheid van het wenschelijk hart. Want dat onder het hart de wil begrepen wordt, is gansch zeker en buiten allen twijfel. Want de H. Geest onderscheidt noch handelt alhier met nauwe haarklieving, gelijk in de Scholen der Filosofen geschiedt, van de machten en krachten der ziel, en van de vrijheid des wils ter weerszijden. Maar eenvoudig en blootelijk leert en verklaart Hij, dat de geheele mensch, mitsgaders zijn hart en al zijne krachten inwendig en uitwendig verdorven zijn.

Maar deze verdorvenheid en de ellende te bekennen, vanwege dezelve bedroefd te zijn, te zuchten, te dorsten, te hongeren naar de zaligheid, en diergelijke, datzelve leert Hij, dat geene werken zijn van den verdorvenen mensch, gelijk de Remonstranten zeggen, maar zegt, dat dezelve gaven zijn desgenen, die een vermorzeld hart en Geest in ons baart en schept, dat is, werken van God zelve; insgelijks van dengene, die met onuitsprekelijke zuchten voor ons bidt, dat is van den H. Geest; Rom 8: 26.

Het tweede hoofdstuk der leer der Remonstranten, vervat in de voorgaande stellingen; dat namelijk de onherborene mensch, door het rechte gebruik van het licht der natuur, meerdere gaven zoude kunnen verkrijgen, ja zelfs ook de zaligmakende kennis van het Evangelie; wordt niet alleen wederlegd in de boven verhaalde getuigenissen der Schriftuur; in dewelke geleerd wordt, dat de verdorven mensch

het licht der natuur nergens anders toe gebruikt, dan tot meerdere verblinding, verharding en verdoemenis; maar het strijdt en wederspreekt ook die plaatsen van het Woord Gods, dewelke de roeping en de mededeeling des Evangelies, en der zaligmakende kennis van God en Christus, alleen toeschrijven aan de eenige genade en barmhartigheid Gods; 1 Tim. 1:9. Hij heeft ons geroepen met zijne heilige roeping, niet uit onze werken, maar uit zijn voornemen en genade, dewelke ons gegeven is voor de tijden der wereld; Tit. 3:3, 4, 5. Want wij waren voortijds ook onwijs, ongehoorzaam, dwalende, enz. (ziet daar dat schoone, rechte gebruik van het licht der natuur); maar nadat de goedertierenheid van God, onzen Zaligmaker, en de liefde tot den mensch klaarlijk is verschenen, heeft Hij ons zalig gemaakt, niet uit de rechtvaardige werken, die wij gedaan hadden, maar uit zijne barmhartigheid, enz. Hetzelfde wordt ook geleerd Efez. 2:4, 5; 1 Cor. 6; Matth. 4:16; Col. 2:13; [leut. 9: 4, 5, 6; enz.

Doch, gelijk deze leer der Remonstranten aan de eene zijde strijdt tegen het Woord Gods, alzoo komt dezelve aan de andere zijde overeen met de oude dwaling der Pelagianen, en brengt wederom die leering te voorschijn, dewelke eertijds zoo ernstiglijk van de Kerken Gods is verworpen en afgekeurd geweest, namelijk, dat de genade gegeven zoude worden uit verdiensten. Wij weten wel, dat de Remonstranten zich onthouden van den naam en van het woord verdienste. Maar, wat baat zulks, als de zaak en de leering, vervat zijnde in dat woord, behouden wordt? Onder de Kerkvaders beschrijft Bellarminus (Bellarm. lib. 2; van de genade en den vrijen wil; cap. 12) de verdienste aldus, dat het een goed is, om welks aanzien de genade aan den mensch gegeven wordt. Nu, aangezien de Remonstranten leeren, dat de mensch het licht der natuur recht kan gebruiken, en dat hij, door het rechte gebruik er van, verdere genade van God, ja, zelfs eindelijk de zaligmakende genade kan verkrijgen, hoe stellen zij dan geen verdienste, en dat de genade niet uit verdienste gegeven zoude worden?

Nu, hoe ganschelijk deze leer der Remonstranten, ja, zelfs ook de woorden dezes Artikels, en de gansche verklaring er van, overeenkomen met de Haagsche en Jesuitische leer, is kennelijk genoeg uit het lezen van de Canones van het Concilie van Trente (ziet Ghemnicus, over het Concilie van Trente, in de plaats van den vrijen wil) aangaande deze zaak, en onder anderen ook uit de schriften van Andradius van Portugaal, die op dat Concilie geweest is, en den zin deszelven verklaard heeft. Derhalve, gelijk wij die leering van henlieden verwerpen, alzoo verwerpen wij ook mede deze leering der Remonstranten, als strijdende tegen het Woord Gods, en als ten allen tijde verworpen zijnde van de rechtgevoelende Kerken.

In het vierde Artikel wordt wederom gehandeld van de genade Gods, en, gelijk de Remonstranten willen, bijzonderlijk van de wijze der werking zijner genade in het bekeeren van den mensch. welke wijze zij noemen wederstandelijk, dat is, gelijk zij verklaren, tegen dewelke, zoo wanneer God den mensch door zijne genade wil bekeeren, des menschen wil tegenstand kan doen, dezelve beletten, en ten eenenmaal van zich afweren; en dat het ook dikwijls geschiedt, dat hij dezelve belet en van zich afweert. Aangezien dan wederom de Remonstranten zeer breed en overvloedig de genade Gods voorstellen en aanprijzen, met eenen uitwendigen schijn van woorden, zoo is van noode, dat men uit hunne andere geschriften en boeken onderzoekte en versta, hoe zij dit verstaan en verklaren. Onder andere zijn dit hunne leeringen:

1. Als daar al gesteld zijn alle de werkingen der genade, dewelke God tot de bekeering en wedergeboorte gebruikt; dat evenwel nochtans de bekeering alzoo in des menschen vrije macht en vrijen wil blijft, dat hij zich kan bekeeren of niet bekeeren, wedergeboren worden of niet wedergeboren worden.
2. De mensch kan den H. Geest en God wederstaan, zoo wanneer Hij in den mensch werkt met wil en voornemen van hem te bekeeren.
3. Wij ontkennen, dat het geloof genaamd wordt eene gave Gods, ten aanzien van eenige dadelijke instorting in ons hart, maar hetzelfde wordt alzoo genaamd, ten aanzien van de macht, om daartoe te mogen komen.
4. Het geloof en de bekeering zijn zoodanige gaven Gods, met dewelke God ons niet wil beschenken, dan door tusschenkomen van onzen wil. Want de wil Gods, door denwelken Hij ons wil bekeeren, is niet anders, dan dat God wil, dat de mensch zichzelven bekeere.

5. Daar zoude ook mogen onderzocht worden, of dit niet is de alleredelste werking omtrent den mensch (verstaat die bekeerd wordt), dewelke geschiedt door aanrading; en of het gevoeglijk is eenige andere manier te gebruiken omtrent den mensch, behoudens de eigenschappen der menschelijke natuur. En diensvolgens, of de werking niet krachtig genoeg zoude zijn, indien ze zoodanig ware, als die werking is, die de Satan gebruikt.

Want wat reden is er, waarom men minder zou zeggen, dat de zedelijke aanrading alleen, dat is, die door de uiterlijke prediking en aanrading des Woords geschiedt, de natuurlijke menschen geestelijk maakt?

6. En voorwaar, indien er eenige aanrading ware, welker reden en bewijs van zoodanige dingen genomen werd, dewelke niemand kan bedenken, noch in zijne hand heeft, dan alleen God, zoo zoude dezelve alle menschelijke en geschapene kracht te boven gaan.

Nu, tot de bekeering wordt vereischt zoodanige kracht, dewelke alle geschapene kracht te boven gaat. Want, opdat de natuur omgekeerd moge worden, zoo is van noode, dat er iets is, wat sterker is dan dezelve, opdat ze te boven gegaan worde, en dat hetzelfde bovennatuurlijk zij. En of zulks de belofte des eeuwigen levens is, dewelke geen oog gezien heeft, geen oor gehoord heeft, noch ooit in 's menschen gedachte gekomen is, kunnen diegenen oordeelen, die te eeniger tijd het goede Woord Gods, en de krachten des toekomstenden levens, gesmaakt hebben. Deszelfs handeling of werking nochtans is niet onwederstandelijk.

7. De werking of vrucht der genade hangt, naar gewone orde, aan eenige daad van den wil, als zijnde eene voorgaande voorwaarde, zonder dewelke de zaak niet geschiedt.

8. Wij ontkennen, dat tot de bekeering des menschen aan de zijde Gods, behalve de voorkomende, opwekkende en helpende genade, van noode zij eenige bepalende genade.

9. Wij ontkennen, dat het samengaan van den wil in Paulus eene werking of vrucht is, welke noodwendiglijk de genade volgt, alleen uit kracht van eene alles werkende oorzaak der bekeering.

10. Ik (zeggen de Remonstranten) onderscheid mijzelven. Want aangezien ik Gode en zijne Goddelijke voorbepaling konde wederstaan, en nochtans dezelve niet wederstaan heb, waarom zoude het mij niet geoorloofd wezen hierin, als van het mijne, te roemen? Want dat ik gekonnen heb, dat is des ontfermenden Gods, maar dat ik gewild heb, daar ik konde nietwillen, dat moet mijnen wil toegeschreven worden.

11. Het is zeer ongerecht, van diegenen gehoorzaamheid af te eischen, in dewelke het werk der gehoorzaamheid door macht gewrocht zoude worden.

Deze en diergelijke dingen, dewelke overal in de schriften der Remonstranten gevonden worden, leeren openlijk, hoe zij het vierde Artikel verstaan, en wat zij willen te kennen geven, zoo wanneer zij de wijze van werking der Goddelijke genade, in den mensch te bekeeren en te wederbaren, zeggen wederstandelijk te zijn; namelijk; zij willen niet, dat het geloof, de bekeering en de wedergeboorte des menschen toegeschreven zoude worden, eenig en alleen, aan den machtigen en krachtigen wil, het voornemen en de werking Gods, door de inwendige genade des H. Geestes (wij begrijpen ook daaronder de prediking des Woords), als eene oorzaak, die de bekeering zoude bepalen, en als eene oorzaak zoude wezen, die, aan allen gelijkelijk (opdat wij hunne woorden gebruiken) het geloof, de bekeering en de wedergeboorte verleent; maar zoo wanneer ook alle de werkingen van de krachtige genade Gods gesteld zijn, dat het nochtans evenwel alsnog blijve in het believen en den wil des menschen, zichzelf te bekeeren of niet te bekeeren, het geloof te ontvangen, wedergeboren te worden, of niet wedergeboren te worden, alzoo dat het kunnen of mogen van God is, maar het willen en het uitvoeren, of te weeg te brengen, waarlijk en metterdaad van den mensch zelf is.

Daarom zoude ook de bekeerde en geloovige mensch reden hebben, dat hij van het zijne mag roemen, ja, dat hij vanwege het geheel, als van het zijne, mag roemen; dewijl, volgens deze leering, het geheele werk Gods, al zijn voornemen en wil, gansch te vergeefs is, en geen vrucht kan voortbrengen, noch eenige werking uitvoeren, tenzij de mensch zelf ook wille en werke.

Deze leering, als ongoddelijk zijnde, en daar benevens ook lasterlijk tegen God, tegen zijn wil, macht en genade, en daarenboven ook als strijdende tegen Gods Woord, verwerpen wij, en houden dezelve van ganscher harte voor gruwelijk.

En tegen dezelve stellen wij deze leeringen, als rechtzinnig:

1. Ons geloof, onze bekeering en wedergeboorte hangen aan God, en worden van Hem gegeven en gewrocht, door zijnen wil, mitsgaders door zijn believen en door zijn krachtig voornemen, en door zijne genadige uitwendige werking door het Woord, en inwendige werking door den H. Geest; alzoo, dat het geloof, de bekeering en de wedergeboorte ten eenenmaal aan God hangen, als eenig en alleen de naaste, afpalende oorzaak.

2. Alzoo ook, dat alle diegenen, dewelken God op deze manier wil bekeeren, wederbaren, en geloovig maken, onfeilbaarlijk, zekerlijk en noodwendiglijk zich bekeeren en gelooven, en ook deze hunne bekeering en wedergeboorte niet willen, noch kunnen wederstaan, dezelve beletten of afwenden.

Deze leering bewijzen wij uit het Woord Gods, met deze navolgende getuigenissen en bewijsredenen:

1. Aan God wordt toegeschreven, dat Hij ons hart besnijdt, opdat wij Hem lief hebben; Deut. 30; dat Hij zijne wet indrukt in ons verstand, en inschrijft in ons hart, alzoo dat wij Hem vreezen al onze dagen; Jer. 31, en 32; dat Hij een vleeschen hart ons geeft, en het steenen hart wegneemt; dat Hij eenen nieuwen geest legt in ons, opdat wij in zijne inzettingen wandelen, en zijne rechten houden; Ezech. 11, en 36; 2 Kron. 30:12, wordt gezegd: Ook was Gods hand over de Joden, gevende hun eenerlei hart, om te doen het bevel des Konings en der Prinsen, naar het Woord des Heeren; Jes. 50:4, 5. De Heere, Heere, wekt mij alle morgens; Hij wekt mij het oor, om te hooren.

De Heere, Heere, opent mij het oor, en ik ben niet wederspannig, ik wend mij niet achterwaarts, noch terug.

2. Dezelve leer wordt bewezen uit alle die Schriftuurplaatsen, in dewelke de genade der bekeering genaamd wordt wedergeboorte, levendigmaking, nieuwe schepping; en God wordt gezegd te wederbaren, levend te maken, op te wekken van de dooden, en wederom te scheppen; gelijk Psalm 51: 12; 2 Cor. 5: 17; Jacob. 1:18; Joh. 3:3; en 5:25; Ef.2:5; Coloss. 2 ; enz.

Met welke woorden geleerd wordt, dat wij in dit werk der genade, door de krachten en de macht van onzen wil en ons believen, niet meer doen of werken, dan wij in die natuurlijke werken, van onszelfen te scheppen, enz. doen, of hebben kunnen doen.

3. Dezelve bovengestelde leer wordt ook bevestigd in die plaatsen, dewelke melding maken in deze zaak van de mogendheid, van de macht, en van de sterkte Gods: Ef. 1: 19, 20; Col. 2: 13; 1 Thess. 1: 5; 2 Thess. 1:11; 2 Petr. 1:3; uit dewelke te recht besloten wordt: Indien God in de bekeering des menschen optreedt en krachtiglijk, met eene sterkte, werkt, dat het dan ook alzoo is, dat degene, in denwelke Hij alzoo werkt, zijne macht en sterkte niet kan wederstaan, of van zich afwenden.

Doch hier is het ook gansch dienstig en noodig, dat men gedenke hetgeen wij te voren, in de stellingen der Remonstranten, uit de Haagsche Conferentie bijgebracht hebben, in hetwelk zij verklaren, wat zij door deze mogendheid, en sterkte, en kracht Gods, verstaan; namelijk, de bijzondere kracht van die redenen, dewelke genomen worden van de belofte des eeuwigen levens en der gelukzaligheid.

Wat is dit anders, als de gansche inwendige, dadelijke werking, en geestelijke en onmiddellijke beweging Gods, te loochenen en te verwerpen, en alleen die werking, dewelke daar is naar de wijze van eene aanrading door redenen, in de plaats te stellen?

4. Wij bewijzen de rechtgevoelende leer, hierboven gesteld, niet deze getuigenissen der Schriftuur: Joh. 6:37.

Al wat Mij de Vader geeft, dat zal tot Mij komen; dat is, die gegeven en bekeerd worden van God tot Christus, wederstaan die geving niet, noch kunnen dezelve wederstaan; en vers 45. Zoo wie van den Vader gehoord heeft en geleerd heeft, die zal tot Mij komen; en vs. 44, voorhenen gaande: Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat de Vader, die Mij gezonden heeft, hem trekke; Col. 1: 13. Die ulieden verlost heeft uit de macht der duisternis, en overgezet heeft in het Rijk Zijns beminden Zoons; Pil. 1:20.

Ulieden is gegeven in de zaak van Christus niet alleen in Hem te gelooven, maar ook voor Hem te lijden; Cap. 2:13.

Want God is diegene, die in ulieden werkt beide, dat gij wilt en dat gij werkt, naar zijn welbehagen. Deze en diergelijke plaatsen leeren, dat de genade, door dewelke God ons bekeert en geloovigen maakt, niet alleen die is, door dewelke Hij predikt, vermaant, roept, klopt, raadt en beveelt, maar door dewelke Hij ook inwendiglijk overtuigt; door dewelke Hij opent, en maakt, dat wij zijn, hetgeen Hij beveelt, dat wij zullen zijn; door dewelke Hij alzoo trekt, dat wij loopen; niet door dewelke Hij ons

willen verwacht, maar door dewelke Hij in ons het willen werkt; door dewelke de grootheid van de toekomstige heerlijkheid niet alleen beloofd wordt, maar ook gegeven wordt en gehoopt wordt; niet alleen de wijsheid geopenbaard wordt, maar ook bemind wordt; door dewelke die genen, die bekeerd worden, uit nietwillenden willenden worden; uit wederstaanden bewilligenden worden; uit tegenstrijdenden beminrenden worden; alzoo door dezelve (genade) de liefde Gods niet alleen aan ons is getoond, niet alleen gepredikt, maar ook zelfs uitgestort in onze harten door den H. Geest.

Doch hier heeft men aan te merken eene zekere ijdele en onnutte uitvlucht, dewelke, om deze zeer waarachtige getuigenissen krachteloos te maken, van de Remonstranten bijgebracht wordt. God, zeggen zij, is diegene, die in ons werkt het willen, maar hieruit volgt niet, dat diegene, in denwelke God het willen werkt, niet zoude kunnen nietwillen. Maar wat is dit toch voor eene wonderbare hardnekkigheid der menschen?

Het is wel waar, dat hij niet kan nietwillen, die wil; en het is ook van noode, dat die gene wil, in denwelke God het willen werkt.

En daar de mensch niet wil, daar kan ook niet gezegd worden, dat God het willen gewrocht heeft. Want het willen te werken is voorwaar anders niet dan uit één, die niet wil, maken, dat hij wil. En het is kenlijk, dat hij niet kan nietwillende zijn, die nu willende is, want al hetgeen, als het is, zoo is het noodwendig, dat het is. Derhalve, zoo is het eene tegenstrijdigheid van redenen, indien gij zegt, dat de mensch kan nietwillen, daar God het willen werkt. Nu dit is de bloote, eenvoudige en openbare zin des Apostels, dat het willen eene eigene vrucht of eene zelf veroorzaakte daad is van de werking Gods; en dat niet vanwege onzen wil, maar, gelijk de Apostel bijvoegt, naar het welbehagen, namelijk van God. Dergelijk eene uitvlucht hebben zij nog eene andere, of liever eene zoodanige, dewelke veel meer een verkeerling en verdraaien van de woorden en van de Schriftuurlijke wijze van spreken is, die door de Remonstranten daarin begaan wordt. het geloof belijden zij eene gave Gods te zijn, maar zij nemen daaruit eene uitvlucht, dat zulks gezegd wordt, niet ten aanzien van eenige instorting in onze harten, of van een dadelijke geving, maar ten aanzien van de macht, om tot hetzelfde te komen, dat is, door dewelke wij vermogen het geloof te hebben, indien wij willen. En dit verklaren zij met eene gelijkenis, genomen van een bedelaar, en van een geschenk, hem aangeboden. Maar dit is zeer klaar, en ten hoogste strijdende, niet alleen tegen den zin en de wijze van spreken in de Schriftuur, maar is ook in zichzelf ongerijmd en valsch. Want hetgeen niet in wezen is, of hetgeen niet is, datzelfde kan niet gezegd worden Gods gave te zijn. Het geloof wordt Gods gave gezegd, niet zoo wanneer het niet is, maar zoo wanneer het is.

Want met recht wordt niet gezegd, dat iets gegeven wordt, of gegeven is, hetwelk diegene niet heeft, aan denwelke het gegeven wordt, of gezegd wordt gegeven te zijn. Want de gever en de ontvanger hebben altijd te gelijk een onderling aanzien en omhelzing van elkander. Alwaar dan het geloof is eene gave Gods, aldaar geeft God het geloof alzoo, dat men het heeft. Want deze gave wordt niet gezegd gegeven te zijn, waar God niet maakt, dat er geloofd wordt. Maar waar Hij maakt, dat er geloofd wordt, daar maakt Hij ook mede, dat er niet wederstaan wordt.

5. Dat de bekeering, en zelfs ook onze gansche zaligheid niet is van onzen wil, maar van God, die dezelve krachtig werkt, leeren deze plaatsen der h. Schriftuur: Ef. 1: 5. Welke God ons gepraedestineerd heeft, enz. naar het goedgunstige voornemen van zijnen wil; en vers 5,11. Naar het voornemen desgenen, die alles werkt of doet naar den raad zijns wils. De Apostel spreekt aldaar van de geestelijke gaven, en van het werk onzer zaligheid. Jac. 1: 18. Die God, omdat Hij gewild heeft, heeft ons gebaard door het Woord der waarheid; Rom. 0:16. Het is niet des loopenden, noch des willenden (menschen), maar des ontfermenden Gods. Matth. 11. Ik dank U, Vader, Heere des hemels en der aarde, dat Gij dit verborgen hebt voor de wijzen en verstandigen, enz. Ja, Vader! want het heeft U alzoo behaagd.

Laat ons op deze plaats, tegen de verdraaiingen der Remonstranten, kortelijk aanmerken de woorden van Fulgentius, dewelke aldus luiden; lib. 1, ad Mon. Want, zegt hij, die nederiger?, die Hij de genade geeft, heeft Hij, vóór het geven van de genade, niet nederig gevonden, maar dezelve heeft Hij, met zijne genade te geven, nederig gemaakt.

Doch indien het gevoelen en de leer der Remonstranten waarachtig is, zoo moete nalle die plaatsen

der Schriftuur verkeerd worden, en men moet zeggen: naar het voornemen en den wil des menschen; insgelijks: Het is des loopenden en des willenden menschen; en: Omdat het den mensch alzo heeft behaagd. Aangezien dan uit het voorgaande blijkt, dat de bekeering, en de wedergeboorte, mitsgaders de gansche zaligheid des menschen, een werk is van den krachten, werkenden, machtigen, en genadigen wil, het voornemen en de genade Gods, zoo besluiten wij daaruit zeer zekerlijk en zeer waarachtiglijk, dat het werk Gods zoodanig is, dat, diegene en de wil desgenen, in denwelken en omtrent denwelken het Gode behaagt, dit zijn werk te werken en uit te richten, niet kan wederstaan, beletten en af keeren. De gevolgrede hiervan is, dat geen schepsel zijn macht of wil kan wederstaan; Jes. 14:27; 46, 10, 11.

Want zoo wanneer God wil zalig maken, zoo wederstaat Hem geen wil des menschen; want het willen en het nietwillen is alzo in de macht des willenden en nietwillenden, dat het den Goddelijken wil niet verhindert, noch zijne macht te boven gaat.

En dit is hetgeen, hetwelk die getrouwe en gezegende dienstknecht van God en van Jezus Christus, van zaliger en Godvruchtiger gedachtenis, Johan. Calvijn, lib. 2. Institut. cap. 13, § 10, met weinige woorden verklaart. God, zegt hij, beweegt den wil, niet gelijk in vele eeuwen geleerd en geloofd is, dat het daarna aan onze verkiezing bestaat, de beweging of te gehoorzamen of te wederstaan; maar door krachtiglijk denzelven te bewegen, te weten, alzo, dat hij dengene, die hem beweegt, volgt en gelooft. 6. Eindelijk bevestigen wij daarenboven de voorgaande leer met deze zeer klare en onwedersprekelijke plaatsen der Schriftuur; 1 Cor. 4: 7.

Wat hebt gij, dat gij niet ontvangen hebt? Rom. 11: 35. Wie heeft Hem eerst gegeven, en het zal hem vergolden worden. Joh. 3:27. De mensch kan niet ontvangen, tenzij het hem gegeven zij van den Hemel.

Joh. 15:5. Zonder Mij kunt niets doen. Rom. 11: 6. Indien het uit genade is, zoo is het nu niet uit de werken, anderszins zou de genade nu geene genade zijn. En indien het uit de werken is, zoo is het nu niet uit genade.

Anderszins zoude het werk nu geen werk zijn; dat is, de genade zal geene genade wezen op eenigerlei wijze, indien ze niet genadig is op allerlei wijze. Derhalve, zoo heeft men alhier geene deeling te maken tusschen God des menschen wil, of de vrije toestemming van den wil; maar in het geheel moet men alles aan God toeschrijven. Daar moet niet gezegd worden, dat Hij of medewerkt met ons, of wij met Hem; maar Hij moet gezegd worden alles te werken in allen.

En zulks heeft waarachtiglijk en Godvruchtiglijk uitgedrukt Lactantius, lib. 1, cap. 11, van de valsche Religie, veranderende den naam van Jupiter, dat is, van den valschen God, in Jehova, dat is, in den naam des waren Gods. Cicero verklaart, zegt hij, *Jupiter en Juno genoemd te zijn a juvando, dat is, van helpen, en dat Jupiter even zooveel gezegd is, als juvans Pater, dat is, de helpende Vader; maar deze naam voegt geenszins aan God; want helpen is het werk van eenen mensch, die eenige hulp aan iemand doet, dewelke aan eenige weldaad gebrek heeft. Niemand bidt alzo God, dat Hij hem helpe, maar dat Hij hem beware, en dat Hij hem geve het leve en de zaligheid.; hetwelk veel meer en grooter is, dan te helpen. En aangezien wij van den Vader spreken, zegt Lactantius, van geen vader wordt gezegd, dat hij zijne kinderen helpt, zoo wanneer hij hen teelt of opvoedt, want dat woord is veel te min en licht, dan dat door dat woord de grootheid der vaderlijke weldaad zoude uitgedrukt worden. Hoe veel te meer is zulks ongevoegelijk voor God, die de waarachtige Vader is, door denwelke wij zijn, en wiens wij geheel zijn.; van denwelke wij gemaakt worden, de ziel ontvangen, en verlicht worden ; die ons het leven deelachtig maakt, de zaligheid geeft, enz. Eindelijk besluit hij aldus: Diegene verstaat niet de Goddelijke weldaden, die alleenlijk meent, dat hij van God geholpen wordt.* Wij voegen daarbij: dat een zoodanige God lastert, en zijne weldaden loochent, die daar meent, dat God van hem geholpen wordt.

En dit is dat medewerken van onzen vrijen wil, namelijk, dat vermogen van onzen wil, door hetwelk wij God kunnen wederstaan, en als hetzelfde God niet wederstaat, zoo wordt de daad en het werk Gods volbracht, hetwelk anderszins te vergeefs zal zijn, tenzij onze wil daarin bewilligt, volgens de leer der Remonstranten.

Nademaal dan deze dingen alzo zijn, zoo oordeelen wij, dat deze leer der Remonstranten geput is uit de poelen van Pelagius, van de Pauselijke Schoolleeraars, en van de Jesuiten, en dat dezelve vreemd is

van de leer der Godvruchtigheid, geopenbaard in het Woord Gods, en tot nu toe geleerd en gepredikt in de Algemeene en rechtgevoelende Kerke Gods. Ja, opdat wij dit ook hierbij voegen, wij zeggen, dat deze hunne leer niet vreemd is van het gevoelen van den Heidenschen Cicero; want deze (volgens het getuigenis van eenige geloofswaardige Schrijvers), meenende, dat de Goddelijke voorwetendheid niet konde overeenkomen, met de gevallen der fortuin, en met den vrijen wil des menschen, heeft, opdat hij de menschelijke zaken meerder en beter gediensigheid en voordeel zoude kunnen doen, den vrijen wil aangenomen, verloochenende de voorwetendheid. Want, zeide Cicero, indien de zaken aldus staan, zoo wordt 's menschen leven omgekeerd; te vergeefs worden er te werk gesteld prijzingen, bestraffingen (zijn dit niet de woorden der Remonstranten), vermaningen. En er is geene gerechtigheid; ook kunnen er geene belooningen noch vereeringen gesteld zijn voor de goeden, noch straffen voor de kwaden. Dusverre Cicero. Maar, laat ons hierover hooren het oordeel van Augustinus. Welke Cicero (zegt Augustinus), als hij de menschen vrij heeft willen maken, heeft hij dezelve gemaakt schenders van het heilige. Nu, of deze schending van het heilige niet mede heden ten dage begaan wordt van die Remonstranten, dewelken zich niet schamen de menschen alzoó vrij te maken, dat ze schrijven, zelfs in het midden van het Gereformeerde Christendom: 's menschen wil kan tot zijn werkingen door geene onwederstandelijke beweging bepaald worden, ja, zelfs niet van God; dat zelve geven wij allen Godvruchtigen en geleerden verstanden, en voornamelijk deze eerwaardige Synode, te oordeelen en te bedenken. Wij ondertusschen, eindigende met den Profeet en Koning David, roepen uit met geheeler en het binnenste van ons hart, en spreken van de geestelijke goederen, hetgeen hij zeide van de lichamelijke; 1 Kron. 29:14. Wie ben ik, of wie is mijn volk, o Heere! dat wij de kracht zouden vermogen, om vrijwillig zulks te geven, gelijk dit is; want van U is het alles gekomen, en van uwe hand hebben wij het U gegeven. Van God zijn dan de gaven, van God is de macht en de wil, om te geven. Alles is uit Hem, door Hem en in Hem. Hem zij eere en prijs in der eeuwigheid, Amen!

HET OORDEEL VAN DE GEDEPUTEERDE BROEDEREN VAN OVERYSSEL OVER

HET DERDE EN VIERDE ARTIKEL

Onschriftmatige Stellingen der Remonstranten, van de oorzaak en wijze der bekeering.

Schriftmatige tegenstellingen, van de oorzaak en wijze der bekeering.

I. Stelling.

In alle menschen is na den val overgebleven eenige kennis Gods in het verstand, eene ingeschrevene wet in het hart, mitsgaders eenige overblijfselen en sprankeltjes van het evenbeeld Gods, 1) welke genade algemeen is, strekkende tot de wedergeboorte, en allen menschen genoegzaam is ter zaligheid. Indien de mensch deze recht gebruikt, gelijk hij de natuurlijke krachten kan gebruiken, zoo geeft hem God 2) meerdere genade, 3) namelijk de genade des Evangelies, dewelke de wedergeboorte en de zaligheid volbrengt.

Redenen, tegen deze stelling.

1. Geene vonkskens van het evenbeeld Gods, dewelke of tot de wedergeboorte

I. Tegenstelling.

In geen mensch is na den val, of in het verstand, of in den wil, of in het hart, vóór de wedergeboorte, overgebleven eenige kennis Gods, eenige ingeschrevene wet in het hart, en eenige overblijfselen of sprankeltjes van het evenbeeld Gods, dewelke als eene algemeene genade zouden strekken tot de wedergeboorte, en ter zaligheid zouden genoegzaam zijn. En de a mensch kan niet (want hij is geheel, en naar alle de deelen der ziel, verdorven en in de zonden dood) b die vonkskens van het evenbeeld Gods, en die natuurlijke krachten, die hem overgebleven zijn, recht gebruiken, zoodat God hem zoude geven de genade, namelijk een meerdere genade des Evangelies, dewelke de wedergeboorte en de zaligheid zoude

strekken, of genoegzaam zijn ter zaligheid, zijn overgebleven in den mensch.

Want welker verstand alzo met duisternis verduisterd is, en welker hart zoo verhard en verkeerd is, dat hetgeen licht genaamd wordt, de duisternis zelve is, en welke menschen zoo vervreemd zijn van het leven Gods om hunner onwetendheid wil, dewelke in hen is, om de verharding van hun hart; in diezelven zijn zoodanige overblijfselen vóór de wedergeboorte niet, dewelke tot dezelve zoude strekken, en dewelke ter zaligheid genoegzaam zouden zijn.

Maar aldus is het gesteld met alle menschen, die niet wedergeboren zijn, volgens den inhoud van het vorige deel dezer sluitrede.

Derhalve, zijn in hen niet overgebleven zoodanige overblijfselen, dewelke tot de wedergeboorte strekken, en dewelke ter zaligheid genoegzaam zijn.

Het eerste deel dezer sluitrede is gansch waarachtig, want die donkerheid, dewelke invoert de duisternis zelve, laat gansch geen licht overig. De onwetendheid, door dewelke de menschen van het leven Gods vervreemd worden, en dewelke het hart verhardt, strekt niet tot de wedergeboorte, en is niet genoegzaam ter zaligheid, ja, strekt veel meer (indien het alzo geoorloofd is te spreken) tot meerder wegneming van het leven en tot den dood.

Het tweede deel dezer sluitrede uit Ef. 4: 18; Joh. 1: 5.

2. Die onwijs zijn, in dezelve is geene kennis in het verstand overgebleven, die daar zoude strekken tot de wedergeboorte. Maar wij allen waren voortijds onwijs; Tit. 3: 3.

Derhalve, enz.

3. Die vleesch zijn, dezelve hebben in zichzelf zoodanige dingen niet, dewelke strekken tot de wedergeboorte en tot het leven. Want hetgeen het vleesch verstaat, is de dood. Rom, 8: 6. Het vleesch is vijandschap tegen God; vs. 7. En: Die in het vleesch zijn, kunnen Gode niet behagen; vs. 8.

Maar zoodanigen zijn wij allen vóór de wedergeboorte.

Derhalve, enz.

Het tweede deel dezer sluitrede wordt bewezen, Joh. 3: 6. Hetgeen geboren is uit het vleesch, datzelve is vleesch.

4. Die niet verstaat, die heeft geene kennis Gods, in hem overgebleven, die daar zoude strekken tot de wedergeboorte.

Maar niemand is er, die verstaat; Rom. 3:11. Zoo heeft dan niemand eenige overgeblevene kennis Gods, dewelke strekt tot de wedergeboorte.

volbrengen; dewijl deze dingen alle te zamen uit loutere genade geschieden om Christus wil.

Bewijzen.

a Ef. 4. Die daar hebben een verstand, verduisterd door de duisternis, en die vervreemd zijn van het leven Gods, om der onwetendheid wil, die in hen liden is, door de verharding hunner harten. Joh. 1: 5. En dat licht schijnt in de duisternis, maar de duisternis heeft datzelve niet begrepen. Tit. 3: 3. Want wij waren ook voortijds onwijs.

Rom. 3:11. Er is niemand, die verstandig is.

b) Ef. 2: 1. En heeft ulieden mede levend gemaakt, toen gij dood waart in uwe zonden en misdaden. Insgelijks: Ons ook, toen wij dood waren in de misdaden. Rom. 7: 18. Want ik weet, dat in mij niet woont, dat is, in mijn vleesch, het goede.

c Ef. 2. 5. En ons ook, toen wij dood waren in de misdaden, heeft Hij mede levend gemaakt met Christus, door wiens genade gij zijt zalig geworden; vs. 7. Opdat Hij in de toekomstige eeuwen zoude tonen de uitnemende rijkdommen zijner genade, door zijne vriendelijkheid jegens ons in Christus Jezus; vs. 8. Want uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof, zulks is ook niet uit ulieden, het is eene gave Gods; vs. 9. Niet uit de werken, opdat niemand roeme; vs. 10. Want wij zijn zijn werk, geschapen in Christus Jezus tot goede werken, dewelke ons God te voren bereid heeft, opdat wij daarin zouden wandelen; vs. 17. En, gekomen zijnde, heeft Hij door het Evangelie den vrede verkondigd ulieden, die verre waart, en dengenen, die nabij waren, en 1 cap. vs. 1. Met dewelke Hij overvloedig aan ons is geweest met alle wijsheid en voorzichtigheid; vs. 9. Als Hij ons te kennen gegeven heeft de verborgenheid zijns wils, naar zijne genadige goedgunstigheid, dewelke Hij voorgenomen had in zichzelf.

5. Die dingen, die alleen tot wanhoop en tot verdoemenis kunnen strekken, en ook inderdaad strekken, die kunnen niet strekken tot de wedergeboorte en tot de zaligheid. Maar alle de dingen, dewelke den onwedergeborenen mensch overgebleven zijn, kunnen alleenlijk strekken tot wanhoop en tot verdoemenis. Want de wet, zoowel ingeschreven in het hart, als geschreven in het Boek, beschuldigt, veroordeelt en doodt den mensch; Rom. 2:15; 2 Cor. 3, vs. 5, 6; Rom. 6; Rom. 7: 10.

6. Aan welken God alleen doet de beloften van de zaligmakende genade, aan dezelve is het, dat Hij die ook alleen geeft. Maar niemand is vóór het geloof, vanwege eenige voorbereiding, van Hem belofte gedaan van de zaligmakende genade; want zonder het geloof kan niemand Gode behagen; want wat zonder het geloof gedaan wordt, dat is zonde. Derhalve vanwege de voorbereiding is aan niemand gedaan, vóór het geloof, belofte van de zaligmakende genade.

7. Die voor de wedergeboorte van nature zijn kinderen des toorns, op dewelke de toorn Gods blijft, voor die is geene genade ter zaligheid genoegzaam. Maar wij allen te zamen zijn van nature kinderen des toorns, enz. Ef. 2:3; Joh. 3:36. Derhalve voor niemand is de genade ter zaligheid voor de wedergeboorte genoegzaam. Ziet ook 2 Cor. 4:3 ,4.

DE MENSCH KAN DOOR ZIJNE NATUURLIJKE KRACHTEN DIE ALGEMEENE GENADE NIET RECHT GEBRUIKEN.

II.

1. Een kwade boom kan geen goede vruchten voortbrengen; Matth. 12:7. Het vleesch kan niet onderdanig zijn aan de wet Gods. Derhalve kan het ook niet ten rechte, naar de wet Gods, het overgeblevene licht gebruiken. Maar wij zijn allen van nature vleesch ; Rom. 8:5. Ziet ook Gen. 8:21; Jer. 13:23.

2. Die geene krachten hebben, die kunnen door het middel derzelve de natuurlijke niet ten rechte gebruiken. Maar voor de wedergeboorte en voor de weldaad des doods van Christus hebben wij gansch geene krachten; Rom: 5:6. Derhalve, enz.

GOD GEEFT DEN MENSCH, VANWEGE HET GOEDE GEBRUIK DER ALGEMEENE GENADE, GEEN MEERDERE GENADE DES EVANGELIES.

III.

1. Die niet geroepen worden uit hunne werken, die geeft God de genade der wedergeboorte niet, vanwege eenig recht gebruik van de vonkskens van het evenbeeld Gods.

Maar die zalig gemaakt en geroepen worden met eene heilige roeping, dezelve worden niet geroepen uit hunne werken; 2 Tim. 1.

2. Die uit de macht der duisternis verlost worden, en overgezet in het Koninkrijk des beminden Zoons Gods, die worden niet, om het recht gebruik van de gaven Gods, in het Rijk van Christus overgezet.

Maar die van God bekwaam gemaakt worden, om mededeel te hebben aan het lot der heiligen in het licht, die worden uit de macht der duisternis verlost; Col. 1: 12, 13.

Derhalve, enz.

Insgelijks uit Luc. 1:78, 79. Want welker voeten bestuurd en gericht worden, door de verlossing uit de duisternis tot den vrede, dezelve gebruiken niet ten rechte, tot de genade der wedergeboorte, eenig natuurlijk licht, voor die verlossing.

II. Onschriftmatige Stellingen.

En hoewel de mensch de genade des Evangelies, voor de openbaring er van, door zijn eigen verstand en natuurlijke

II. Schriftmatige tegenstellingen.

Noch het verstand, als zijnde blind, door zijne natuurlijke kracht, zonder eenig ander licht, en datzelve bovennatuurlijk of geeste

krachten, niet kan bedenken, nochtans, wanneer het hem door de prediking derzelve geopenbaard is, zoo kan hij het door zijne eigene kracht 1. zonder eenig ander bovennatuurlijk licht, 2. lichtelijk begrijpen. Doch in den wil zijn nooit geestelijke gaven geweest, en derhalve zoo worden in den geestelijken dood dezelve niet afgezonderd 3. En alhoewel de vrijheid van goed of kwaad te doen, 4., dewelke in dezelve gebleven is, hare krachten niet kan oefenen vanwege de duisternis des verstands, en de verdorvenheid der genegenheden, nochtans door de verlichting van de genegenheden wordt de wil levend gemaakt, en de vrijheid wordt machtig gemaakt, om hare krachten te oefenen, en om te kunnen Of omhelzen Of verwerpen 5. het goed des Evangelies.

Redenen tegen de stelling.

1. De mensch kan door zijne eigene krachten het Evangelie, hem gepredikt zijnde, niet omhelzen. Want die, afgezonderd zijnde van Christus, niets kunnen doen, diezelven hebben geene eigene kracht. Maar, gelijk er staat, Joh. 15: 5, niemand, afgezonderd zijnde van Christus, kan iets doen. Derhalve, enz.
2. Die uit zichzelf niet bekwaam zijn, om iets te denken als uit zichzelf, die hebben geene eigene kracht, enz. Maar 2 Cor. 3:5. Derhalve, enz.

lijk, kan in geenerlei wijze a het goed, door het Evangelie aan hetzelfde geopenbaard, begrijpen, noch de wil, zijnde ontbloot van zijne geestelijke goederen b. (tenzij dat dezelve van Christus door den H. Geest wedergeboren en levend gemaakt is), c kan ditzelve goed willen.

a. 2 Cor. 3:3. Ziet ook de eerste tegenstelling.

b. Ef. 4: 22. Dat gij moet afleggen, zooveel de oude wandeling aangaat, den ouden mensch, die door de bedriegelijke begeerlijkheden verderft; vs. 23. En daarentegen vernieuwd worden in den geest uws verstands; vs. 24. En den nieuwen mensch aandoen, die naar God geschapen is, tot gerechtigheid en ware heiligheid. c. Joh. 8: 36. Zoo dan, indien u de Zoon in de vrijheid gesteld heeft, zoo zijt gij waarlijk vrij; vs. 32. En gij zult de waarheid bekennen, en de waarheid zal ulieden vrij maken; 2 Cor. 3:17. Alwaar de Geest des Heeren is, aldaar is vrijheid.

1. Cor. 12:3 zegt hij, dat niemand kan zeggen, dat Jezus de Heere is, dan door den H. Geest. Rom. 6:17. Maar God zij gedankt, dat gij dienstknechten der zonden geweest zijt, maar zijt nu van harte gehoorzaam geworden den voorbeelde der leer, derwelker gij overgegeven zijt; vs. 18. En vrij gemaakt zijnde van de zonde, zijt gij geworden dienstknechten der gerechtigheid; vs. 22. Maar nu, als gij zijt vrij gemaakt van de zonde en dienstknechten Gods geworden zijt, hebt gij uwe vrucht tot heiligmaking.

HET GEESTELIJKE LICHT WORDT VEREISCHT TOT HET VERSTAND VAN DE GENADE DES EVANGELIES.

II.

1. Welker oogen, als blind zijnde, geopend moeten worden, opdat zij mogen aanschouwen de wonderen uit de wet Gods, en die verlicht moeten worden van den Geest der wijsheid en der openbaring, door zijne kennis, om te weten, welke daar zij de hope der roeping van Christus, en moeten geopend worden, opdat zij bekeerd worden van de duisternis tot het licht, van de macht des Satans tot God, die hebben eenig ander, bovennatuurlijk of geestelijk licht van noode, opdat zij de genade Gods mogen verstaan.

Maar de oogen van aller menschen verstand, als blind zijnde, moeten geopend worden, verlicht worden, enz. Ps. 119:18; Ef. 1: 17 18; Hand. 26:18.

Derhalve hebben zij van noode eenig ander geestelijk licht.

2. Indien God moet maken, dat wij kunnen verstaan, en door eene indrukking van een nieuw hart om God te kennen, door inschrijving van zijne wetten in ons verstand en in ons hart, door opening des harten, opdat wij mogen acht nemen op het Woord Gods, en door Goddelijke en hemelsche openbaring en onderwijzing des Vaders; zoo is het, dat wij zonder eenig ander geestelijk licht de Evangelische genade niet kunnen begrijpen. Maar het eerste is waarachtig; Ps. 119: 34; 24: 7; Heb. 8: 10; Matth. 16: 17. Joh. 6: 45. Derhalve, enz.

3. Die wederom herboren moeten worden door den. Geest, opdat zij het Koninkrijk Gods mogen zien, en hetzelfde ingaan, diezelven kunnen, zonder geestelijk licht, de genade des Evangelies niet zien.

Maar alle, enz. Joh. 3:3, 5. Derhalve, enz.

4. Die dingen, die geen oog gezien heeft, geen oor gehoord heeft, noch ooit in 's mensen verstand gekomen zijn, die de natuurlijke mensch niet kan begrijpen, als zijnde hem eene dwaasheid; en die dingen, die door den Geest, die alles is doorzoekende, moeten ontdekt worden, dezelve kunnen niet zonder eenig ander licht, als de natuurlijke mensch heeft, te weten, zonder het geestelijke licht, begrepen worden. Maar zoodanig is de genade des Evangelies; 1 Cor. 2: 9, 14, 10. Derhalve, enz.

IN DEN VAL ZIJN DE GEESTELIJKE GAVEN VAN DEN WIL AFGESCHEIDEN.

III.

1. Hetgeen geestelijk dood is, dat is ook ontbloot van het geestelijke leven en van de geestelijke gaven. Insgelijks, dat levend moet gemaakt worden, van datzelve is het leven afgezonderd. Maar de geheele mensch, en diensvolgens ook de wil is dood, en moet levend gemaakt worden; Ef. 2, vs. 2.

Derhalve, enz.

2. In dewelken gewrocht wordt het willen en het volbrengen, in diezelven is geen wil, buiten die werking. Maar God werkt in ons het willen, enz. Fil. 2: 13.

Derhalve, enz.

3. Van denwelke alle goede begiftiging, en alle volkomen goed van boven nederwaarts daalt, van dienzelven is het, dat ook van boven nederwaarts komt en gegeven wordt de wil tot het goede. Maar, enz. Jac. 1: 17.

Derhalve, enz.

4. Indien van den wil des menschen, door de ongehoorzaamheid van den eersten Adam, het leven Gods, en de geestelijke gaven niet zijn afgezonderd; zoo is het, dat dezelve ook niet door de gehoorzaamheid van den tweeden Adam, Christus, onzen Zaligmaker, zijn wedergekregen, noch wederom gegeven. En alzoo zoude daar eenig leven Gods zijn buiten Christus; hetwelk goddeloos en lasterlijk is.

IN DEN WIL DES MENSCHEN, NA DEN VAL, IS NIET GEBLEVEN DE VRIJHEID, OM GOED TE DOEN.

IV.

1. Welker geheele gedichtsel en gedachten des harten, alleenlijk boos zijn van hunne kindsheid aan, diezelven hebben geen vrijheid tot het goede. Maar het gedichtsel van het hart van alle menschen is zoodanig; Gen. 6: 5; en 8:21. Derhalve, enz.

2. Die dienstknechten der zonde zijn, en gevangenen des Satans, in welks strikken zij gehouden worden, diezelven hebben geen vrijheid tot het goede. Maar die niet bekeerd zijn, die zijn zoodanig; Rom. 6:17; 2 Tim. 2:26, 25. Derhalve, zoo hebben zij geene vrijheid tot het goede.

3. Die altijd het kwade wil, en door de verleidende begeerlijkheden zichzelf verderft, en die de wet Gods niet kan onderdanig zijn, diezelve heeft geene vrijheid tot het goede. Maar zoodanig is de geheele mensch, die anders niet dan vleesch is; Rom. 6:21; Ef. 4: 22; Rom. 8: 7. Derhalve, enz.

4. In dewelken de zonde is strijdende tegen de wet des verstands, en den mensch gevangen neemt door de wet der zonde, en altijd begeert tegen den Geest, diezelven hebben geene vrijheid tot het goede. Maar, enz. Rom. 7:23 ; Gal. 5:17. Derhalve, enz.

OP HET LAATSTE DEEL DER STELLING, IN DEWELKE GEZEGD WORDT, DAT DOOR DE VERLICHTING DES VERSTANDS, EN DOOR DE LEVENDMAKING DER GENEGENHEDEN, DE WIL LEVEND GEMAAKT WORDT, EN DE VRIJHEID MACHTIG GEMAAKT WORDT, OM HET GOED, IN HET EVANGELIE VOORGEDRAGEN, TE VERWERPEN OF TE OMHELZEN.

V.

1. Het vermogen tot het kwaad wordt niet gegeven van den Geest Christi. Nu, het vermogen, om de genade des Evangelies te verwerpen, strekt zich tot het kwaad.

Derhalve, zoodanig een vermogen wordt niet gegeven door de levendmaking des Geestes, noch van den Geest Christi.

2. Hetgeen daar is van de verdorvene natuur, datzelve is niet van de kracht des levendmakenden Geestes. Maar zoodanig is het vermogen, om het Evangelie of deszolfs genade te verwerpen. Derhalve, enz.

3. Welk vermogen of welke macht is van een louter goed beginsel, datzelve is ook alleen tot het goede. Maar het vermogen in de levendmaking des menschen, is van een louter goed beginsel; Jac. 1:17. Derhalve, enz.

III. Onschriftmatige stelling.

De wedergeboorte en levendmaking heeft haar beginsel van het werk, hetwelk God den mensch zelve bevolen heeft 1), en door hetwelk te doen, de mensch allengskens levendgemaakt wordt, eerst door den 2) dienst der Wet, daarna ook des Evangelies. Doch de wedergeboorte des menschen, nu opgewekt zijnde door de genoegzame genade, wordt volbracht 3) door medewerking 4). Maar geene genade voorziet den mensch alzoo met nieuwe krachten, of het blijft altijd in zijne macht dezelve te gebruiken. Want het vermogen van te bewilligen wordt van de genade alzoo gegeven, dat hetzelfde de macht 5) niet wegneemt van niet te bewilligen, en diensvolgens zoo blijft de genade altijd wederstandelijk 6).

De valsheid van ieder lid van deze stelling blijkt hieruit:

1. De wedergeboorte begint niet van het werk, hetwelk den mensch van God bevolen is.

1. Wat een louter Goddelijk en hemelsch werk is, dat neemt zijn beginsel niet van een werk, hetwelk den mensch van God bevolen is. Want God beveelt den mensch niets, dat Gode eigen is. Jes. 42: 8.

Maar de wedergeboorte en de levendmaking des menschen, zijnde dood in de zonden, is een louter Goddelijk en hemelsch werk; want overal schrijft de h. Schriftuur datzelve Gode toe; Ef. 2: 5; Jac. 1: 18. Het is een hemelsch werk; Joh. 3:3, 5.

Derhalve, zoo begint dezelve niet van eenig werk, den mensch bevolen zijnde.

2. Van denwelke de volbrenging der wedergeboorte is, van dienzelfde is ook het beginsel.

Maar van het Goddelijk en hemelsch werk, dat is, van de onuitsprekelijke werking des H. Geestes, is de volbrenging der wedergeboorte en der levendmaking; Ef. 5: 9. Derhalve, enz.

III. Schriftmatige tegenstelling.

Het beginsel der wedergeboorte en der levendmaking is, zoowel als ook de volbrenging ervan, van denzelfden Geest Christi, die den mensch levend maakt en wederbaart door de sterkte zijner Goddelijke en onwederstandelijke, of door zijne onverwinnelijke kracht; 1 Petr. 1:22. Gehoor gevende de waarheid door den Geest; Rom. 8: 10. Maar de Geest is het leven om der gerechtigheid wil; vers 11. En is het, dat de Geest desgenen, die Jezus van de dooden opgewekt heeft, in u woont, zoo zal Hij, die Christus van de dooden opgewekt heeft, ook uwe sterfelijke lichamen levend maken door zijnen inwonenden Geest in ulieden. Ziet vers 15, 16, 26, alwaar aan dezen zelfden Geest (waarvan de geloovigen alleen de eerstelingen ontvangen) toegeschreven wordt de aanneming tot kinderen, die medegetuige is van onze aanneming tot kinderen, de leiding der kinderen, de verlichting van onze zwakheden, de ingeving van onze gebeden, of de voorbidding voor ons met onuitsprekelijke zuchtingen; 1 Joh. 2:20. Maar gij hebt de zalving, zijnde voortgekomen van dien 11. Geest, en gij weet alle dingen; vers 27. Maar de zalving, die gij van Hem ontvangen hebt, blijft in u, en gij hebt niet van noode, dat u iemand leere, maar, gelijk u dezelve zalving leert van alles, dewelke is waarachtig en niet leugenachtig, en gelijk zij u geleerd heeft, zoo zult gij in Hem blijven. En cap. 4:4. Kinderkens! gij zijt uit God, en gij hebt haar overwonnen; want die is machtiger, die in u is, dan die in de wereld is. Gal. 5: 22. Maar de vrucht des Geestes is liefde, blijdschap, vrede, lankmoedigheid, vriendelijkheid, goedheid, geloof, zachtmoedigheid, kuisheid; en 3:16. Opdat Hij u geve, naar zijne rijke heerlijkheid, dat gij kloekelijk versterkt wordt door zijnen Geest in den inwendigen mensch. 2 Cor. 2:18. En wij allen, aanschouwende met ongedekten aangezichte de heerlijkheid des Heeren als

3. Het werk, hetwelk begint van de verlichting des verstands, begint niet van het werk, hetwelk God aan den mensch bevolen heeft. Want de verlichting des verstands is geen werk, den mensch bevolen, maar het is Gods eigen doen door den H. Geest; Ef. 1:17, 18; Matth. 11:27; en 16:17; 2 Cor. 4.

Maar de wedergeboorte en levendmaking begint van de verlichting des verstands. Matth. 11:25, 27; Luc. 1:79; en cap. 2: 32; Hand. 16:14; Openb. 3: 17, 18; 2 Cor. 3: 16.

in een spiegel, worden in eene andere gestaltenis veranderd van heerlijkheid tot heerlijkheid, gelijk als van den Geest des Heeren.

DE MENSCH WORDT DOOR DEN DIENST DER WET NIET LEVEND GEMAAKT.

II.

1. Hetgeen een dienst des doods is, datzelve is geen dienst der levendmaking; want de dood en het leven zijn altijd, als strijdende dingen, tegen elkander gesteld. Maar de Wet is een dienst des doods; 2 Cor. 3: 6, 7. Derhalve, enz.

2. Door hetwelk niet ontvangen wordt de Geest des levens, door datzelve is geen levendmaking. Want de Geest is de werker der levendmaking.

Maar door de wet wordt de Geest des levens niet ontvangen; Gal. 3:2. Derhalve, enz.

DIE GENOEGZAME GENADE, VAN DEWELKE DE REMONSTRANTEN SPREKEN, WEKT DEN MENSCH NIET OP.

III.

Hetgeen den mensch geestelijk niet levend maakt, datzelve wekt den mensch niet op uit den geestelijken dood. Want de geestelijke levendmaking is een te nietdoening van den geestelijken dood. Maar die genoegzame genade maakt den mensch niet levend, alzoo zelfs de Remonstranten bekennen, dat die genade is strekkende tot de wedergeboorte en levendmaking. Derhalve, enz.

DE MENSCH WERKT ZIJNE WEDERGEBOORTE NIET, NOCH WERKT DAARBIJ MEDE.

IV.

Wat geen geestelijk leven heeft, dat kan op geene geestelijke wijze medewerken. Want waar geene oorzaak is, daar is ook geene veroorzaakte werking.

Maar de wil heeft, vóór de wedergeboorte, geen geestelijk leven gehad; want de wil is niet geestelijk weder levend gemaakt, vóór de genade der wedergeboorte en vóór de levendmaking overkomt.

Derhalve, zoo kan de wil, vóór de wedergeboorte, niet medewerken op eenige geestelijke wijze.

DE WEDERBARENDE GENADE NEEMT IN DEN MENSCH WEG DE MACHT VAN NIET TE BEWILLIGEN.

V.

1. Indien de wedergeboorte de macht niet wegnam van niet te bewilligen tot de genade, zoo zoude die ook niet wegnemen de macht des doods; want te kunnen nietbewilligen tot de genade, is even zooveel als te kunnen sterven; Rom. 6: 23. Te zondigen, is schuldig te worden aan den dood. Tekunnen zondigen, is zooveel als te kunnen schuldig worden aan den dood. Maar de wedergeboorte neemt weg de macht des doods; Openb. 20:6.

Derhalve, enz.

2. Te kunnen nietbewilligen tot de genade der levendmaking en der wedergeboorte, is zooveel als te

kunnen krachteloos maken de genade des H. Geestes, en dezelve van alle leven en kracht ganschelijk te kunnen berooven, en diensvolgens is het zooveel als te zeggen, dat de mensch sterker kan wezen dan de Almachtige God. Maar deze gevolgen, spruitende uit hetgeen te voren is gesteld, zijn noodwendig valsch, ongerijmd, goddeloos en iasterlijk. Derhalve, zoo is ook valsch, dat de mensch de genade der levendmaking kan wederstaan, of niet tot dezelve bewilligen.

3. Van denwelke weggenomen wordt het hart, dat steen is, en dat de wil Gods wederstaande is; en aan denwelke daarentegen gegeven wordt een nieuw hart, en ingedrukt wordt een nieuwe geest, waardoor het geschiedt, dat de mensch wandelt in de bevelen des Heeren, alle de dagen, enz.; van dien wordt ook weggenomen de macht, om Gode en zijne wederbarende en levendmakende genade niet te bewilligen. Het gevolg is openbaar; want, de oorzaak weggenomen zijnde, wordt ook weggenomen de werking derzelve.

Maar in de wedergeboorte en levendmaking wordt weggenomen het hart, dat steen is, enz. Dit wordt bewezen, Ezech. 36: 25, 26, 27. Derhalve wordt ook weggenomen de macht van niet te bewilligen.

DE GENADE DER WEDERGEBOORTE IS ONWEDERSTANDELIJK.

VI.

1. Indien de genade der levendmaking altijd wederstandelijk blijft, zoo hangt dan de werking of de kracht zelfs van de geheele genade aan den wil.

Nu, zulks is ongerijmd en valsch. Derhalve is het eerste ook valsch, waar zulks uit volgt.

WORDT BEWEZEN.

1. Want zoodanig als daar is de werking der oorzaak, in zulker voegen hangt ook de veroorzaakte werking aan de oorzaak. Nu, de eenige wil, dat is, alleen de wil bewilligt of bewilligt niet. En in het toestaan of bewilligen zelf is de werking der genade, en niet in de macht om te bewilligen. Derhalve, aan den wil hangt de geheele werking der genade.

2. Die genade, dewelke werkt naar het volstreckte welbehagen Gods, uit den onfeilbaren raad zijns wils, en uit eene Goddelijke onverwinklijke kracht of macht; dezelve werkt op eene onwederstandelijke wijze.

Maar de genade der wedergeboorte en der levendmaking werkt naar het welbehagen Gods, enz.

Derhalve, enz.

Het eerste deel dezer sluitrede is allerwaarachtigst, uit 2 Kron. 20: 6; Psalm 33: 2; en 115:3.

Het tweede deel blijkt uit Ef. 1: 11; 2 Petr. 1: 3, 4; Ef. 1: 19.

3. De genade der levendmaking te kunnen wederstaan en dat God in dezelve almachtiglijk zoude werken, zijn tegenstrijdende dingen, en die zichzelven omstooten.

Maar in de genade der levendmaking werkt God almachtiglijk; Ef. 1: 18, 19, 20.

Derhalve, zoo kan de mensch de genade der levendmaking niet wederstaan.

4. Niemand kan wederstaan de kracht van de rechterhand, en van den sterken arm Gods, en ook van de macht der sterkte zijner krachten.

Maar de genade der levendmaking en der wedergeboorte is zoodanige kracht Gods; Jes. 52:10; Psalm 118:10; Luc. 1:51; Jes. 53:1; Ef. 1: 19; Col. 2:12; 1 Thess. 1: 15.

Derhalve, zoo kan niemand deze genade wederstaan.

Het gevoelen der Remonstranten, uitgedrukt zijnde in deze stellingen, verwerpen wij, als niet overeenkomende met Gods Woord en als onschriftmatig; en oordeelen, dat men datzelve in de Nederlandsche Gereformeerde Kerken niet behoort te leeren; en achten derhalve, dat men de Kerk behoort te bevrijden van degenen, die, door het invoeren en prediken van deze valsche leer, tot nog toe dezelve gestoord en ontrust hebben, en alsnog verstoren en ontrusten.

Dit rechtzinnig gevoelen, uitgedrukt in deze tegenstellingen, als met Gods Woord overeenkomende, oordeelen wij, dat men voortaan in de Nederlandsche Gereformeerde Kerk standvastiglijk behoort te behouden en te leeren.

VERKLARING VAN HET GEVOELEN EN VAN HET OORDEEL DER
GEDEPUTEERDE BROEDEREN VAN DE SYNODE
DER STAD GRONINGEN EN DER OMMELANDEN.

OVER DE LEER, VERVAT IN HET DERDE EN VIERDE
ARTIKEL DER REMONSTRANTEN.

WIJ BELIJDEN OVEREEN TE KOMEN MET DE H. SCHRIFTUREN,

Dat in den gevallen mensch, en die nog niet wedergeboren is, gansch geene kracht, zelfs niet de allerminste, in geestelijke zaken of die tot de zaligheid behooren, noch in het verstand, noch in den wil, is gelaten, door dewelke hij, zooals het behoort, of God, of die dingen, die Gods zijn, of ook tot zijnen wil en de geestelijke weldaden behooren, ter zaligheid kan verstaan of begrijpen, of ook eenig waarlijk goed werk kan verkiezen of werken, of uit de vrijheid van zijn wil eigenlijk Gode, hetzij dat Hij tot hem roept, antwoorden, of hetzij dat Hij aan de deur klopt, open doen, of hetzij dat Hij de zaligheid voorstelt, toestemmen, en tot Gods wil bewilligen, of ook eindelijk op eenigerlei wijze met Hem, die in hem is werkende, medewerken.

Maar, aangezien hij in zichzelf geheel vleesch is, en de blindheid en de duisternis zelve in zijn verstand is, en dat in de wil en in alle de krachten der ziel anders niet als verdorvenheid en verkeerdheid is, zoo is het, dat hij tot zijne bekeering of wedergeboorte gansch niet doet als lijden, dat hij bekeerd wordt, alzoo dat al wat hij schijnt in het begin zelf van de wedergeboorte of te begrijpen of te beginnen, geheel en alleen is van de kracht der genade Gods, hem wederbarende naar zijnen goeden wil.

Daarentegen oordeelen wij, dat de Remonstranten openbaarlijk tegen Gods Woord leeren, wanneer zij zeggen, dat God in de menschen eenige vonkskens, overblijfselen, of gaven, of het licht der natuur, wat bij hen de eerste genade is, tot dit einde zoude gelaten hebben, opdat zij, naar de mate van die gaven, God zouden verheerlijken, en opdat zij door dezelve geschikt gemaakt zouden kunnen worden, om te verlangen en te begeeren de genade, dewelke in het Evangelie aangeboden wordt; en opdat ook dezelve, die het natuurlijke licht of de eerste genade te recht gebruiken, met de bovennatuurlijke genade zouden mogen verlicht of met verdere genade voorzien en begiftigd worden, totdat ze eindelijk tot Christus en tot zijne kennis geleid worden;

Arminius tegen Perkins; p. 218, reg. 30. Joh. Arnold. tegen Tilenus ; pag. 107, reg. 3 ; en pag. 118, reg. 18, 19; en pag. 119, reg. 21, 22, en 154, r. 22; en 156, r. 15 ; en 394, r. 28; en 407, r. 19; en 413, r. 11, 12.

En dat in de tweede genade (dewelke bij hen alleen eene aanrading is, naar de wijze van de aanrading der zeden), dewelke geschiedt door de prediking des Evangelies, God dezelve (namelijk de genade der aanrading) gebruikt, om het bewilligen van den wil uit te lokken;

Nicol. tegen Amesius; p. 243, reg. 11; want zij zeggen, dat in den geestelijken dood eigenlijk die geestelijke gaven van den wil des menschen niet afgezonderd zijn geweest, overmits dezelve nooit in denzelven ingedrukt zouden geweest zijn; en dat diensvolgens de vrijheid, als een deel van de geschapene natuur, in denzelven overgebleven is, en dat die wil uit zichzelf vrij is, om of het goede, of het kwade te willen; Haagsche Conf. Lat. Brand. pag. 248; reg. 23, 27, 16.

Insgelijks, dat God den zondigen mensch niet beroofd heeft van zijne natuur, waarvan een deel de wil is, welks eigenschap is vrijheid, om de voorgestelde zaak of aan te nemen, of te verwerpen; Haagsche Conf. Lat. Brand. pag. 301, reg. 13.

En diensvolgens, dat het geloof, of te gelooven, en de bekeering aan de vrijheid van den wil zouden hangen. Het is wel waar, dat zulks Arnoldus tegen Tilen. pag. 446, reg. 5, van het einde ; en van de werking der genade in hetzelfde boek ; pag. 447; reg. 2, 3; en Nicol. tegen Amesius; pag. 206, reg. 10; ontkennen, nochtans kan zulks genoegzaam bewezen worden, uit hunne en anderer eigene woorden. Want Grevinch. zegt tegen Ames. pag. 206, reg. 11, 12, in zoodanigen zin, gelijk wij gezegd hebben, dat de wil de genade bepaalt, is niet anders, dan dat de wil vrijelijk doet, samen komt met de medewerkende genade, of dat de wil alzoo medewerkt, dat hij ook niet kan medewerken, en diensvolgens, dat hij, door nietmedewerken, de medewerking der genade kan beletten; gelijk Arnold. tegen Tilen. pag. 447, reg. 6. Dat de mensch niet voorzien wordt met nieuwe krachten, anders dan dat evenwel behouden blijve de vrijheid van den wil; en derhalve, dat het gebruik der genade onderworpen wordt aan den wil, zoodat de mensch dezelve kan gebruiken of niet gebruiken, volgens zijne natuurlijke vrijheid. Desgelijks p. 448, reg. 8, en pag. 74 op het einde; ook Arminius tegen Perkins; pag. 245, reg. 26. Het blijft altijd in de macht van den vrijen wil, de gegevene genade te verwerpen, en de navolgende te verachten en te verstooten. Want de genade is geene almachtige werking Gods, dewelke niet wederstaan kan worden van den vrijen wil des menschen. En Arnold., verklarende het gevoelen van Arminius tegen Tilenus; pag. 127, reg. 20, zegt: Hij zal zeggen (namelijk Arminius) dat de genade, aan dewelke hij de gansche kracht gaarne toeschrijft, niet zoo krachtiglijk dén mensch beweegt, of het is altijd in de macht des menschen, zoo verre de genade te wederstaan, dat ze kan ophouden van hare werking, daar nochtans de genade het voornemen gehad heeft, om te mogen werken. Alzoo ook pag. 337, op het einde, en 381, reg. 2. Desgelijks de Remonstranten, Haagsche Conf. Lat. Brand. p. 301, reg. 19. Dat de mensche (blijvende de vrijheid) zijne wedergeboorte kan verhinderen, zelfs ook wanneer de Geest Gods hem wil wederbaren, uit oorzaak dat hij het woord der prediking en der verzoening, hetwelk is het zaad der wedergeboorte ; 1 Petr. 1:27 ; kan versmaden, en zijn oor tegen hetzelfde stoppen. Alzoo ook p. 329, r. 21; en 227, r. 15; en 229, r. 6, 13; Nicol. Grevinch. tegen Amesius; pag. 198, reg. 12, enz. en eindelijk, r. 19. Ja, opdat ik vrijmoediger handele, ik zeg,; dat de werking van de genade door eene ordinaire wet, hangt aan eenige dadelijkheid van den wil, als aan eene voorgaande voorwaarde, zonder dewelke de zaak niet is., Insgelijks, p. 204, reg. 1, 2, enz. Dat van het geheele werk, te gelijk en te zamen in een bundelken genomen zijnde, geene andere` gemeene oorzaak kan gegeven worden, als de vrijheid van den wil, enz. En p. 206,, reg. 3. De wil bepaalt, uit zichzelf alleen,; door eene zekere voorgaande beweging, de genade, enz.

En dit is de orde, dit is het einde, van deze nieuwe en onschriftmatige leer; want wat einde anders stellen zij zichzelf voor in alle de Artikelen, dan dat zij nu zouden mogen oprichten en staande houden dat hoofdstuk, gesmeed zijnde van andere ketters, namelijk het vrije vermogen van 's menschen wil in geestelijke zaken, of die tot de zaligheid behooren? Hiertoe strekken hunne leeringen.

1. Van de verkiezing uit het voorgezien geloof.
2. Van de mededeeling van Christus, naar de voorwaarde des nieuwen verbonds, dat is, des geloofs en der bekeering.
3. Van het beginsel van het ontvangen des geloofs uit het goede gebruik der eerste genade, dat is, van het licht der natuur; of uit de rechte welgeschiktheid des menschen, of uit de vroomheid, of dat hij vroom is; Episc. Thes. in priv. Disp. 15; Thes. 7, 8; pag. 45.
4. Van de werking des H. Geestes uit de dadelijkheid van den vrijen wil.
5. Van de volharding des geloofs, onder dezelve voorwaarde voortgaande, en gestadiglijk durende uit de medewerking van den wil, dewelke zij noemen de medevergezelschappende oorzaak; Haagsche Conf. Lat. Brand. p. 403, reg. 14; pag. 406, op het einde, en p. 407, reg. 21, 28.

REDENEN UIT DE GETUIGENIS DER H. SCHRIFTUUR.

Dit gedichtsel der menschelijke hersenen, en deze leer, strijdt met de allerklaarste getuigenissen der h. Schriftuur.

1. Dewelke leeren, dat alle en een ieder der menschen met de erfzonde besmet, en door dezelve

verdorven zijn, niet alleen zooveel aangaat de strafwaardigheid, dewelke gekomen is op alle menschen, maar ook zoo veel aangaat de schuld der misdaad, of de verdorvenheid der gansche natuur, door de voortteeling, dewelke tot allen gekomen is; door dewelke het verstand, de wil en alle de krachten des menschen alzoo zijn verdorven, dat het verblinde verstand God niet recht kan bekennen, en de wil, van God afgekeerd zijnde, den wil Gods niet kan onderdanig zijn. Van deze zonde heeft God gesproken, Gen. 5: 3. Adam heeft een zoon geteeld naar zijn evenbeeld en gelijkenis. Daarmtrent zegt ook Paulus, 1 Cor. 15: 49; gelijk wij gedragen hebben het beeld des aardschen. Insgelijks Gen. 6: 5; en 8, vers 21; Joh. 14:4; Psalm 51:7; Joh. 3: 6; Rom. 5:12, 14; en 7:17; Ef. 2:3; (deze zonde noemt Paulus de inwonende zonde; Rom. 7: 17; en een wet der zonde; vers 23).

2. Dewelke in het bijzonder leeren, dat 's menschen verstand verblind is, en dat de wil met alle zijne genegenheden boos is, Gode tegenkeurig en van Hem afkeerig is geworden.

Van het verstand; Rom. 8: 7. Het verstand des vleesches is vijandschap tegen God; 1 Cor. 1:19, 20; en 2:14. De natuurlijke mensch heeft het begrip niet van die dingen, die des Geestes Gods zijn, want dezelve zijn hem eene dwaasheid, en hij kan die dingen niet bekennen of verstaan, die geestelijk geoordeeld worden; Ef.4:18. Hebbende gedachten, verduisterd zijnde van het leven Gods, om de onwetendheid, die in henlieden is, uit de verharding huns harten.

Van den wil; Jer. 17: 9, 10. Het hart des menschen is boos, en ondoorzoekelijk; wie kan het bekennen? Ik, de Heere, die het hart doorzoek, en de nieren beproef. Rom. 7: 5. Toen wij in het vleesch waren,

toen waren de genegenheden der zonden door de wet krachtig in onze leden, om den dood vruchten te dragen; Ef. 2: 3. Wij allen hebben eertijds gewandeld in de begeerlijkheden onzevleesches, doende hetgeen het vleesch en de gedachten lusten; en cap. 4: 22.

Af te leggen enz. den ouden mensch, die door de bedriegende begeerlijkheden verdorven wordt. Van alle de genegenheden; Matth. 7: 17, 18; Matth. 15: 19.

Uit het hart komen voort kwade gedachten, doodslagen, overspelen, hoererijen, enz.; Ef. 2:3.

Doende enz. Encap. 4:17.

Gelijk de andere Heidenen wandelen in de ijdelheden huns verstande.

3. Deze getuigenissen verklaren uitdrukkelijk, dat de onwedergeborene mensch door zijne eigene krachten zichzelf tot God niet kan bekeeren, noch zijne onwetendheid van God en zijne booze genegenheden kan wegwerpen, noch ook de ware kennis Gods kan ontvangen, noch nieuwe of geestelijke bewegingen beginnen of aanvangen ; want alle deze dingen beneemt God den menschen, en eigent dezelve aan Hem alleen toe.

Hij beneemt ze den menschen; Jer. 13: 23. Indien een moorman zijne huid kan veranderen, enz. Matth. 12:39. Hoe kunt gij goede dingen spreken, daar gij kwaad zijt; Joh. 3: 3. Tenzij dat iemand wedergeboren worde, enz. Insgelijks Rom. 8: 7, 1; 1 Cor. 2: 14.

Hij schrijft het zichzelf alleen toe ; Deut. 29:4. God heeft u geen verstandig hart gegeven, enz. En cap. 30: 6.

De Heere, uw God, zal uw hart besnijden, enz.; Ezech. 11:19, 20; en 36:26. Ik zal ulieden een nieuw hart geven, enz.; Matth. 11:27; en 16:17.

Vleesch en bloed enz.; maar mijn Vader, die in de hemelen is; Joh. 3:27. De mensch kan niet ontvangen, tenzij het hem van den Hemel gegeven zij; Joh. 6: 44, 48, en vervolgens vers 65. Daarom heb Ik ulieden gezegd, dat niemand tot Mij kan komen, tenzij het hem gegeven zij van mijnen Vader. Alzo Joh. 15: 5, en 16 ; 1 Cor. 2: 10.

Maar God heeft ons zulks geopenbaard door zijnen Geest.

4. Die getuigen, dat de onwedergeborene mensch niet niet God kan medewerken; Joh. 1:12. God heeft hun deze macht gegeven, dat ze kinderen Gods zouden worden, die in zijnen naam gelooven; dewelke niet uit den bloede, noch uit den wil des mans, maar uit God geboren zijn.

Zoo sluit hij dan uit alle die dingen, die van de menschen kunnen voortgebracht worden, alsof ze een weinig uit zichzelf zouden bijbrengen tot hunne wedergeboorte, en schrijft zulks alleen toe aan de genade Gods; want gelijk de mensch tot zijn eigen maaksel in de buik zijner moeder niets van het zijne toebrengt, maar datzelfde ten eenenmaal eene zaak is, waarin hij anders niet doet dan lijden wat er

geschiedt; alzoo brengt hij ook tot zijne wedergeboorte ganschelijk niets van het zijne, noch gedachten, noch verlangen, noch wil, noch toestemming; maar hij doet anders niet, dan dat hij lijdt, dat het geschiedt van de hand des wederbarenden Gods; Gal. 5:17. Het vleesch strijdt tegen den Geest; Rom. 8:7.

Het verstand des vleesch is vijandschap tegen God. Derhalve, wat strijdt, en vijandschap is tegen God, of tegen den Geest der wedergeboorte, dat brengt voorwaar niets bij aan dengene, die hem wederbaart, of datzelve werkt niet mede met de genade; Jes. 45:9; en 64: 8.

De menschen worden vergeleken bij leem in de hand eens pottenbakkers, hetwelk Paulus, Rom. 9: 20, ook op onze herschepping toepast.

Nu, een vat, als het gemaakt wordt van den pottetbakker, brengt niets bij tot zijn eigen maaksel; alzoo ook de mensch niets tot zijn eigen herschepping.

Dit wordt ook gesterkt door die getuigenissen, in dewelke de onwedergeborene menschen gezegd worden een steenen hart te hebben; Ezech. 11: 9; en 36:26; dood in de zonden; Ef. 2.

Een steen heeft in zichzelf geene bekwaamheid tot de zachtheid; en een doode vermag niets tot de werkingen des menschelijken levens noch ook tot zijne opwekking; alzoo ook de onwedergeborene mensch enz.

Hij wordt ook genaamd een nieuw creatuur of schepsel ; Gal. 6: 15 ; 2 Cor. 5:17 ; en Ef. 2:10.

Derhalve vermag de mensch alhier tot zijne herschepping uit zichzelf niets meer, als hij vermag tot zijne schepping, zooveel het wezen aangaat.

Daarom, naardien het zekerder is als zeker, dat niet alleen de mensch zoo verdorven is, en alle zijne krachten zoo vernietigd, maar ook, dat het beginsel, de voortgang en het einde der bekeering, ja zelfs ook de gansche bekeering en zaligheid alleen van de genade Gods is, zoo is het, dat wij met recht verwerpen al wat de Remonstranten naar hunnen zin zeggen, van het licht der natuur, mitsgaders van de voorgaande, opwekkende, en medewerkende genade.

II.

Zoo belijden wij dan, dat het zaligmakende geloof, beide zooveel het beginsel, en zooveel den voortgang belangt, niet is uit den mensch, of uit eenige welgeschiktheid des menschen, maar dat het is eene loutere gave Gods, met dewelke de uitverkorenen alleen, uit genade, beschenken worden.

Hiertegen verwerpen wij de meening der Remonstranten, dewelke wel met den monde of met hunne woorden belijden, dat de mensch het zaligmakende geloof niet uit zichzelf heeft, noch door de kracht van den vrijen wil, maar dat hij datzelve van Christus door de vernieuwing des H. Geestes ontvangt; en derhalve hetzelfde in het vierde Artikel genade noemen, maar hetwelk zij nochtans metterdaad ontkennen.

Dat dit waarachtig is, blijkt klaarlijk, eerstelijk, uit de eigen schriften der Remonstranten. Want op vele plaatsen verstaan zij door de genade die gaven, dewelke in het midden van de verdorvenheid aan den mensch gelaten zijn, zoodat bij hen de natuur zelve genade schijnt te wezen, of het natuurlijk licht, hetwelk door God in de menschen gelaten is, Want alzoo zegt Arminius tegen Perk.; pag. 118, reg. 30. God belooft, dat Hij met bovennatuurlijke genade zal verlichten dengene, die het natuurlijk licht recht gebruikt, of ten minste zoo weinig kwalijk gebruikt, als hij kan.

En Johannes Arnoldus, verklarende het verstand van Arminius tegen Tilenus; pag. 154, reg. 22; zegt het. Hij merkt ook daarenboven aan, dat er niemand is, die ganschelijk zonder alle genade is, maar dat alle menschen eenige overblijfselen der Goddelijke genade hebben, en eenige vonkskens des Goddelijken lichts, en der Goddelijke kennis, zijnde aan hen ten dien einde van God gelaten, opdat ze naar de mate hunner gaven God zouden prijzen en verheerlijken.

Desgelijks, pag. 156; r. 15. D. Arminius heeft liever willen zeggen, dat God aan dengene, die de eerste genade recht gebruikt, verdere genade zal geven. En op dezelfde pag. r. 29; en p. 157, r. 14; en pag. 158, r. 4.

Zoo dan, als de zondaar zijne genade gebruikt, en zooveel als hij door dezelve genade vermag, doet, zoo gevoelt Arminius, dat God hem meerdere en grootere gaven zal geven. Desgelijks pag. 394, reg. 28.

De Remonstranten, Haagsche Conf. Nederl. pag. 275: Wij ontkennen, dat het geloof eene gave Gods is, ten aanzien van eene dadelijke instorting.

En daarna; Brand. pag. 329, r. 21: hoedanig ook de gaven zijn, hetzij lichamelijke of geestelijke, als ze zoodanig zijn, dat God ons dezelve niet wil geven, dan door tusschenkomen van onzen wil, als daar zijn het geloof en de bekeering; zoo is het nochtans, dat dezelve zoodanig worden, dat ze van ons kunnen verworpen worden, enz. En pag. Brand. 333, reg. 11.

Metterdaad dan ontkennen zij het geloof waarlijk of eigenlijk te zijn eene bijzondere gave Gods; want daarom is het bij hen eene gave, overmits God de overblijfselen der genade, en de vonkskens des natuurlijken lichts, den menschen overig gelaten heeft, dewelke hun zijn de eerste genade. Arnoldus tegen Tilenus; pag. 156, r. 15. Ja, het geloof en de bekeering tellen zij ook onder die gaven (dewelke zij in evangelijsheid stellen met de lichamelijke), dewelke God niet geeft dan door tusschenkomen van onzen wil; Haagsche Conf. pag. 329, r. 21.

Ten tweede, dat het geloof niet waarlijk een gave Gods is, dat blijkt uit hunne leer. 1. Van de verkiezing, namelijk uit het voorgezien geloof. Want indien de verkiezing is uit het voorzien geloof, zoo schijnen zij niet te verstaan het geloof, dat God den nietwillenden geeft (anderszins zoude God ons verkiezen om iets, dat Hij ons zelf zal geven), maar zulk een geloof, dat wij, (de eerste genade, of het licht der natuur, recht gebruikende) Gode zullen geven. 2. Van het geloof zelf; want nademaal het geloof, gelijk zij bekennen, eene werking is van den wil, en aangezien de wil niet wedergeboren noch vernieuwd wordt, maar uit zichzelf vrij gebleven is; Haagsche Conf. Lat. Brand. pag. 298, reg. 16; wat volgt daar anders uit, als dat het geloof eigenlijk niet is een genadige gave Gods, maar dat het van den wil voortkomt, dewelke altijd vrij gebleven is, en in denwelken zoodanige instorting niet kan geschieden?

REDENEN.

De waarheid van onze stelling, en de valsheid van de tegenstelling bewijzen wij aldus:

1. Het woord genade, in het stuk der verkiezing, rechtvaardigmaking en zaligheid, wordt nergens in het Woord Gods genomen, voor de genadige gaven, die van God in den mensch overig gelaten zijn, of die aan de menschen gegeven worden. Want in zaken der zaligheid worden tegen elkander gesteld de genade Gods en 'de werken, hetzij ze der Wet zijn, of des Evangelies, of hetzij ze eenige waardigheden der menschen zijn, gelijk te lezen is, Rom. 11:5, 6. De behoudenis of de overblijfselen zijn naar de genadige verkiezing; en, indien het door genade is, zoo is het nu niet uit de werken, anderszins is genade nu geen genade; 2 Tim. 1:9. Die ons zalig gemaakt heeft, en geroepen heeft met eene heilige roeping, niet uit onze werken, maar naar zijn voornemen en genade, die ons gegeven is in Christus Jézus, voor de tijden der wereld; Tit. 3: 4, 5. Nadat de goedertierenheid Gods, onzes Zaligmakers, en de liefde tot de menschen klaarlijk is verschenen, heeft Hij ons zalig gemaakt, niet uit de werken, enz.; maar naar zijne barmhartigheid. Maar het woord „genade" wordt alleenlijk genomen voor die onverdiende gunst, met dewelke Hij eigenlijk de uitverkorenen gunstig is, en naar zijne goedwilligheid, liefde en barmhartigheid zalig maakt; Gen. 6:8; Exod. 33:11, 17; Hand. 7:46; Rom. 3:24; en 11:5, 6; EL 1: 6, 7; en 2: 8. En deze genade verklaart God in zijn Woord te zijn de eenige oorzaak der verkiezing; Ef. 1: 4, 6, 9; Rom. 11: 5; en 9: 11; der roeping; Ef. 1: 9; 2 Tim. 1: 9; der rechtvaardigmaking; Rom. 3:23; en 4: 6; der heiligmaking; Tit. 3: 5, 7; 1 Petr. 1:3; der verheerlijking; Rom. 6:23; Tit. 3: 5, 6, 7.

Zoo besluiten wij dan, dat de genade, van dewelke wij spreken, van nergens elders haar oorsprong heeft, dan van de goedheid en den wil van God, en diensvolgens, dat dezelve in geenerlei wijze van ons komt, noch aan dingen hangt, die in ons overig gebleven zijn, of die ons van God gegeven worden.

2. De Heilige Geest ontkent zeer klaarlijk, dat het geloof uit den mensch is, of uit eenige hoedanigheden, die in den mensch overig zijn gelaten. Anderszins zouden uit het vleesch (hetwelk de H. Geest verwerpt) kinderen Gods, of geloovigen geboren kunnen worden. Want Johannes zegt; cap. 1: 13; kinderen Gods worden diegenen, die niet uit den bloede, noch uit den wil des mans, maar uit God geboren zijn.

Zoo wordt dan niet alleen de voortteeling des bloeds van de geboorte der kinderen Gods uitgesloten, maar ook de allermeeeste kracht des menschen, en het voornaamste deel van den vrijen wil zelve, namelijk de wil des vleesch en des mans, dat is, de mensch aangemerkt, als zijnde zonder de genade Gods, of eenig aanzien of waardigheid.

Desgelijks, Rom. 6: 6, 7, 8; 1 Petr. 1: 23. Alzoo ook Christus, onze Heere; Matth. 16:17. Vleesch en bloed heeft u dit niet geopenbaard; Matth. 11:25. Deze dingen zijn verborgen voor de wijzen en verstandigen; Joh. 6:44. Niemand kan tot Mij komen; Joh. 10:26. Gijlieden gelooft niet, want gij zijt van mijne schapen niet.

Rom. 8:5. Die naar het vleesch zijn, bevroeden hetgeen des vleesch is; en vers 8. Die in het vleesch zijn, kunnen Gode niet behagen; derhalve, zoo hebben zij ook het geloof niet; Rom. 9:16. Het is niet des loopenden, noch des willenden, maar des ontfermenden Gods; 1 Cor. 1: 21. In de wijsheid Gods, heeft de wereld God niet gekend uit de wijsheid, want het is eene wijsheid, die verborgen ligt, en die schuilende is in verborgenheid. Insgelijks, 1 Cor. 2: 6, 8; en vers 14. De natuurlijke mensch heeft het begrip niet van die dingen, die des Geestes Gods zijn; 2 Cor. 3:5. Wij zijn niet bekwaam uit onszelfen, om iets goeds te denken, enz.; 2 Thess. 3:2. Het geloof is niet bij allen.

3. Door zeer klare woorden leert de H. Geest, dat het geloof eene genadige gave Gods is. Niet alleen als dezelve zulks in het algemeen zegt, Joh. 6:44. Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat de Vader, die Mij gezonden heeft, hem trekke; 1 Cor. 4: 7. Wat hebt gij, dat gij niet ontvangen hebt; 2 Cor. 3:5. Dat wij bekwaam zijn, is uit God; Jac. 1: 17. Alle goede gifte, en alle volmaakte gave is van boven, nederdalende van den Vader der lichten; derhalve, ook het geloof; maar inzonderheid als dezelve zulks in het bijzonder verklaart; Matth. 16:17. Mijn Vader, die in de hemelen is, heeft het u geopenbaard; Joh. 6:45. Wie gehoord heeft van den Vader, en geleerd heeft, die zal tot Mij komen; Rom. 12:3. Naardat God een ieder toegedeeld heeft de mate des geloofs; 1 Cor. 12:9. Een'. ander wordt het geloof gegeven door denzelfden Geest; en vers 30 zegt Paulus, dat niemand kan zeggen Jezus de Heere te zijn anders dan door den H. Geest; hetwelk even zooveel is, alsof hij zeide, dat niemand in Christus kan gelooven, dan door den H. Geest. Want de belijdenis des monds is eene vrucht of werking van den Geest des geloofs. Want alzoo zegt Paulus, 2 Cor. 4:13. Want wij hebben denzelfden Geest des geloofs, enz.; wij gelooven ook mede, daarom spreken wij ook; Gal. 5:22. De vrucht des Geestes, enz. is het geloof.

Ef. 2:8. Uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof, en dat niet uit u, het is Gods gave.

Fil. 1:29. Ulieden is het gegeven in de zaak van Christus, niet alleen in Hem te gelooven, maar ook voor Hem te lijden.

2 Petr. 1. Die het even dierbaar geloof niet ons verkregen hebben, door de rechtvaardigheid onzes Gods, en onzes Zaligmakers, Jezus Christus. En eindelijk; Hebr. 12:2, zegt hij, dat Christus de Leidsman of de auteur en volbrenger of volmaker des geloofs is.

III.

Dat het middel, door hetwelk God het besluit der verkiezing uitvoert, en in de uitverkorenen het geloof werkt, de krachtige of zaligmakende roeping is, door dewelke, door de prediking des Evangelies, en door

Daarentegen oordeelen wij, dat de Remonstranten van de waarheid afwijken, als zij gevoelen,

1. Dat God alle menschen door eenige

de inwendige werking des H. Geestes (zonder dewelke de prediking niet genoegzaam zoude zijn), de uitverkorenen geroepen worden, opdat zij met het ware geloof, en met vertrouwen het gepredikte woord ontvangen mogen, en Christus aanhangen.

roeping (het woord „roeping" in het ruime en breede nemende voor allerlei roeping ter boetvaardigheid; Arnold. tegen Tilen. pag. 90, r. 9) roept, dat is, dat Hij roept door die gemeene roeping, door dewelke God, zichzelven niet zonder getuigenis latende, aan de menschen eenige waarheid van zijn mogendheid en goedheid geopenbaard heeft, en eene wet ingedrukt in de gemoederen behouden heeft; door welke betuiging en ook door die waarheid; dewelke zij in ongerechtigheid houden, dat is, welke werking zij in zichzelven beletten, mitsgaders ook door die inschrijving der wet in hunne gemoederen, naar dewelke zij zoodanige gedachten hebben, die zichzelven beschuldigen; zij zooverre kunnen gebracht worden, dat zij, als tastende, God vinden ; Arm. tegen Perkins; pag. 295, r. 4, 5, 6, 7, en reg. 33, 34, 35 ; en Arnoldus tegen Til. pag. 99, reg. 27; en pag. 417, reg. 22; en pag. 415, reg. 4. Hetzelve blijkt ook uit de woorden van Arminius en Arnoldus, die te voren op de eerste stelling bijgebracht zijn.

2. Dat de middelen, noodig zijnde tot het geloof en tot de bekeering, aan allen genoegzaamlijk en krachtiglijk aangediend worden; Arnold. tegen Tilen. p. 369, r. 6 ; en 154, reg. 15, en pag. 362, reg. 25, en pag. 399, reg. 2, van het einde. En dat die middelen verscheiden zijn, namelijk of door tusschenkomen van de Wet, of zonder tusschenkomen derzelve, door het Evangelie; Arnold. tegen Tilen. pag. 98, reg. 17, 18. Door de Wet, die daarom gepredikt wordt, opdat ze de gemoederen der zondaren geschikt make, om de genade te verlangen en te begeeren, die in het Evangelie aangeboden wordt, enz.; Arnold. tegen Tilen. pag. 107, reg. 3, 4, en pag. 413, reg. 8. Maar (zegt hij) eer de Vader tot Christus trekt door het Evangelie, trekt Hij ons eerst tot kennis van onszelfen door de Wet, opdat Hij namelijk ons bekwaam make, om ons daarna door het Evangelie tot Christus te trekken. Want diegenen zijn bekwaam en geschikt, die uit de Wet hunne zonden geleerd hebben, en ook geleerd hebben over dezelve leedwezen te hebben. En pag. 107, reg. 2, 3.

Maar wat verstaan toch de Remonstranten door de Wet? Arnoldus zegt tegen Tilen. pag. 107, reg. 12: Deze Wet hebben alle menschen ingedrukt in hunne harten. En pag. 304. reg. 28: Hij (namelijk God) heeft

aan den mensch overig gelaten eenige vonkskens des lichts, en eenige kennis der Wet, ingeschreven in het hart; wanneer deze opgewekt wordt, zoo kan de mensch daardoor overtuigd worden van zijne ellende, zwakheid en onvermogenheid, en opdat hij, overtuigd zijnde, alsdan zoude leeren van wege zijne zonden bedroefd te wezen, en voorts uit de droefheid zoude leeren zuchten en bidden, om de genade van de vergeving der zonden, en om de genade des nieuwen Geestes.

En pag. 407, reg. 19. Elders noemt hij deze Wet een zeker licht, van God in de natuur overig gelaten, hetwelk nochtans van eenige hoogere natuur is; pag. 116, reg. 10.

Doch hoedanig licht datzelve is, verklaart hij mede aldaar, reg. 12, enz. Deze vonkskens of overblijfselen des lichts bekent hij, dat zijn, of van eene hoogere natuur; pag. 116, reg. 11; en pag. 418, reg. 9; en pag. 421, reg. 4; of (lat ze zijn eene geestelijke genade; want hij zegt; pag. 418, reg. 27. Daar is ook eene andere geestelijke genade, nog niet wederharende, maar tot de wedergeboorte geschikt makende, namelijk door dewelke de mensch geleid wordt tot de kennis van zichzelf en van zijne zonden, en tot de droefheid over dezelve, mitsgaders ook tot het verlangen en begeeren des Verlossers; of dat ze zijn eene genade, allen gemeen; pag. 424, reg. 15; of dat ze zijn eene genade, die gemeen is, en voorhenen gaande voor de genade der wedergeboorte; pag. 421, reg. 1, 2; of dat ze zijn de eerste genade; pag. 156, reg. 15, en pag. 430, reg. 2. En hij zegt, pag. 107, reg. 15, 16: Daarom zeg ik, dat ze allen op eenerlei wijze geroepen worden.

Sommigen schijnen deze eerste genade niet voor eene zaligmakende te bekennen; alhoewel Arminius zegt, pag. 9, reg. 1, 2, 3, dat diegenen, die door de uiterlijke prediking des Woords tot de genade niet geroepen worden, nochtans niet geheel van den toegang der genade uitgesloten worden. Evenwel nochtans bekennen zij, dat ze voorhenen gaande is voor de zaligmakende genade; Arminius tegen Perkins, pag. 260, reg. 3, 4, 5, 6, 7; en Arnoldus tegen Tilenus, pag. 113, reg. 3, 4, en pag. 399, reg. 2, van het einde.

En alhoewel de menschen uit zichzelf, door hun verstand en door hunne natuurlijke krachten, dat is, door de eerste genade, het ware goed niet kunnen vinden of bedenken; want Arnoldus zegt, pag. 419, reg. 1, dat de mensch door de eerste genade opgewekt wordt, om den Verlosser te zoeken; nochtans belijden zij op vele plaatsen uitdrukkelijk, dat de gemoederen der zondaren door de eerste genade, namelijk door de Wet, zijnde ingedrukt in hun verstand, geschikt gemaakt worden, om de genade te verlangen en te begeeren, die in het Evangelie aangeboden wordt; Arnoldus tegen Tilenus, pag. 107, reg. 3; en pag. 413, reg. 11, 12.

Desgelijks, dat God den menschen goederen gelaten heeft, tot dien einde, dat; indien zij de gaven wel gebruiken, dat is, om Hem te eeren, door nakoming van alle gediensdigheid, naar de mate hunner kennis; dat zij dan meerdere goedertierenheid Gods zouden gewaar worden, en dat zij met meerdere genade, namelijk met klaarder openbaring, zouden beschonken worden, totdat zij ten laatste tot Christus en tot zijne kennis geleid worden; Arnoldus tegen Tilenus, pag. 118, reg. 17, 18; en pag. 407, reg. 19; of tot de kennis van alle de verborgenheden, dewelke ter zaligheid noodig zijn om te weten; pag. 119, reg. 21, 22; dat is, dat God aan diegenen de tweede genade (gelijk zij spreken) geeft, die de eerste recht gebruiken.

De tweede genade, welke is door het Evangelie of door de predikatie des Evangelies, zeggen zij algemeen geweest te zijn in Adam, als ook ten tijde van Noach, Abraham, enz. Arnoldus tegen Tilenus, pag. 101, en 102, enz.

Waarom zij ook zeggen willen, dat dit middel, hetwelk zonder tusschenkomen van de Wet, door het Evangelie is, ook allen menschen gemeen is.

2. Dat deze genade ook genoegzaam en krachtig is, gelijk zij in 't gemeen van alle de middelen spreken; Arminius' Verklaring, pag. 201; in het derde besluit; en in Artie. perpen. pag. 21; Arnold. tegen Tilenus, pag. 369, reg. 6. Arnoldus zegt ook, dat de predikatie des Evangelies met zich samen gevoegd en vergezelschaft heeft de werking des Heiligen Geestes; tegen Tilenus, pag. 433, reg. 19; en volgens het gevoelen van Arminius, pag. 125, reg. 8, en pag. 432, reg. 4, van het einde.

Het gevoelen van Arminius is, dat de inwendige hulp des Geestes, in het gemeen en naar gewone orde, aan diegenen gebeurt, die door het Woord des Evangelies geroepen worden, zoolang zij zichzelf door hunne wederspanningheid en ongehoorzaamheid die hulp niet onwaardig maken, of zoolang zij

niet verdienen, dat de Geest in henlieden, ophoude te werken; Remonstranten in hunne overgeleverde verklaring, Thesis 6, en Haagsche Conferentie, Lat. Brand. pag. 308, reg. 4, van het einde. Wat zal men zeggen, als zij gevoelen, dat de Heilige Geest geenszins door zichzelven of zonder middel iets in den mensch tot bekeering doet of werkt?

Wij gelooven (zeggen de Remonstranten, Haagsche Conferentie, Latijnsche Brand. pag. 308, reg. 6), dat de Geest Gods in de gewone orde geene kracht tot de bekeering in ons werkt, anders dan door het Woord. Want dat de Heilige Geest zelf krachtiglijk zoude werken, dat zij verre.

Want Arminius wil, gelijk Arnoldus verhaalt, dat al hetgeen van de genoegzaamheid gezegd wordt, dat datzelve toegeschreven wordt aan den bijstand des Heiligen Geestes, waardoor Hij de predikatie des Woords, door welke Hij krachtig is, bijstand doet, en waardoor Hij alzoo in de gemoederen der menschen werkt, dat Hij in het verstand derzelve den zin des Woords indrukt, en door datzelve het hart beweegt, en eene toestemming tot hetzelfde voortbrengt.

En tegen Tilen. pag. 437, reg. 14.

Nu, op wat wijze de Geest des bijstands den zin in het verstand indrukt, het hart beweegt, en de toestemming voortbrengt, verklaren zij genoegzaam, als zij de kracht der genade geenszins toelaten, maar die geheel en al stellen in eene aanrading, naar de wijze van de aanrading der zeden; „want” zegt Nicolaus tegen Ames. pag. 243, reg. 5 van het einde, met de bekeering des zondaars, gaat niet te zamen de voorhenen gaande beweging Gods, door dewelke de 1 wil alzoo voorhenen bepaald wordt tot bewilliging, dat hij zoude kunnen nietbewilligen.

En pag. 206, reg. 3, bekent hij, dat de wil uit zichzelven vrijwilliglijk be- paalt om mede te werken, dat ook alzoo de genade niet mede werkt, dan door medewerking van den wil. En van de aanrading zeggen de Remonstranten, Haagsche Conferentie Lat. Brand. pag. 314, reg. 23, dat ze het geloof in ons werkt door eene wijze van vertooningen van eenige voorgestelde zaken. Want de macht (gelijk Nicolaus zegt), om het voorgestelde, hetwelk van het verstand aangewezen is, te verkiezen of te verwerpen, is de wil natuurlijk en eigen; tegen Ames. pag. 229, reg. 25.

Nu, wat is dit voorgestelde anders dan de aanradende genade, of die aanrading, die door redenengeschiedt? Deze genade bekent Nicolaus, dat hij verstaat; pag. 317, reg. 1, en pag. 302, reg. 9, en pag. 318, reg. 10, en pag. 342, reg. 11. En hij zegt, dat God deze aanradende genade gebruikt, om de bewilliging van den wil uit te lokken; en pag. 297, reg. 3 van het einde.

„Wat reden is er in den weg, dat alleen deze aanradende genade deze natuurlijke menschen niet geestelijk zoude maken?” In de Haagsche Conf. Lat. Brand. pag. 311, reg. 4. En met eenige andere woorden zegt Nicolaus tegen Ames. pag. 320, reg. 20:

„Deze kracht der bekeering; door dewelke, met zoetelijk tot bewilliging aan te lokken, diegene gelokt wordt, dewelke konde nietbewilligen; gelijk ze edeler is, is dezelve alzoo mede niet Gode en den mensch gevoeglijker ?” Hetzelve willen zij mede zeggen, wanneer zij door de trekking des Vaders verstaan eene aanlokking des Vaders; Haagsche Conf. Lat. Brand. pag. 322, reg. 22, 29; of eene zoete, doch krachtige aanradende beweging, die alleen door redenen geschiedt, namelijk als daar is eene noodiging; Arnoldus tegen Tilen. pag. 412, reg. 2.

Ja, dat zij allen alzoo gevoelen, blijkt allerklaarst daaruit, als zij zeggen, dat de menschen alzoo de genade Gods kunnen wederstaan, dat ze dezelve kunnen beletten, of van zich afkeeren; Remonstranten Haagsche Conf. Lat. Brand. pag. 274, reg. 3.

Desgelijks, dat dezelve den mensch niet alzoo met nieuwe krachten voorziet, of het blijft altijd in zijne macht, dezelve te gebruiken of niet te gebruiken; Arnold. tegen Tilen. pag. 337, reg. 3 van het einde, volgens het gevoelen van Arminius; en pag. 381, reg. 3, dat God dit aldus doet, opdat voor den mensch altijd mag blijven de vrijheid, om dezelve middelen niet te gebruiken, en om de opwekkende genade door zijn eigen wil te wederstaan; en reg. 6 van het einde, en pag. 385, reg. 22; alzoo dat ze kunnen wederstaan, zelfs wanneer de Heiligen Geest in den mensch werkt, niet een wil en voornemen van hem te bekeeren; Haagsche Conf. pag. 191, in het einde van die bladzijde, en pag. 193, reg. 9; Arnoldus tegen Tilen. pag. 75, reg. 1, en pag. 127, reg. 20, en pag. 381, reg. 2; Nicol. pag. 198, reg. 10. Kortelijk, dat, volgens het gevoelen der Remonstranten, om, het geloof te ontvangen of te hebben, twee dingen vereischt worden ; 1, eene oprechte welgeschiktheid desgenen, die gelooven zal; 2,

redenen of van buiten aangebracht, of in de natuur ingedrukt, door dewelke hij bewogen wordt, om te gelooven; Episc. Thess. privat. Disput. 15; Thes. 7, pag. 45.

REDENEN.

DE HEILIGE SCHRIFTUUR LEERT DE WAARHEID VAN ONZE STELLING,
EN VERWERPT DAARENTEGEN MET ZEER KLARE WOORDEN
DE TEGENSTRIJDENDE EN ONSCHRIFTMATIGE STELLING DER REMONSTRANTEN.

I.

Nademaal de onherborene mensch, dat is degene, die in den val aangemerkt is, niets in zichzelf heeft, door hetwelk het zichzelf kan schikken tot het bovennatuurlijk goed, zoo is het, dat de heilige Geest openlijk ontkent, dat eenig mensch uit het licht en uit de gaven der natuur, die in hem overig gelaten zijn, bewogen zoude kunnen worden, om God waarlijk te kennen. Het is wel waar, dat David zegt; Psalm 19:1, 2; dat uit de geschapen dingen de heerlijkheid Gods, en zijne almogendheid bekend wordt; de hemelen, zegt hij, vertellen de heerlijkheid Gods, en het firmament verkondigt de werken zijner handen; nochtans getuigt hij, dat hetzelfde niet werkt, om de genade der zaligheid te verkrijgen, wanneer hij zegt, vers 8: De wet des Heeren (hij spreekt van het Evangelie; Rom. 10: 18) is onbevlekt, bekeerende de zielen, en is een getrouw getuigenis des Heeren, gevende wijsheid den kleinen; de gerechtigheden des Heeren zijn recht, verheugende de harten, enz. Paulus zegt, dat de Heidenen, volgende de leiding van het natuurlijk licht, zelfs als zij zich uitgaven voor wijzen, dwaas zijn geworden; Rom. 1: 23; Rom. 8:6, 7.

Dat des vleesches bevroeding, dat is, dat het verstand des vleesches, de dood is, en vijandschap tegen God, en dat het der wet Gods niet kan onderdanig zijn. Hoe zal de mensch zichzelf dan schikken tot de tweede genade? 1 Cor. 1: 19, 20.

Dat God de wijsheid der wijzen, namelijk dezer wereld, gelijk ook het verstand der verstandigen, uit het midden weggenomen heeft, en datzelfde verdwaasd heeft. En vers 21: Als in Gods wijsheid [dat is, uit de geschapen dingen] de wereld [dat is, de onwedergeborene menschen] God niet gekend heeft uit de wijsheid [dat is, uit zichzelf, of uit het licht der natuur]; dat het Gode behaagd heeft door de dwaze prediking de geloovigen zalig te maken.

En cap. 2: 6, 7, 8, zegt hij, dat de ware wijsheid in verborgenheid gescholen heeft, of verborgen is geweest, dewelke niemand van de Vorsten dezer wereld bekend heeft; ja, wij prediken (zegt hij) hetgeen geen oog gezien heeft, geen oor gehoord heeft, noch in eens menschen verstand gekomen is, wat God bereid heeft dengenen, die Hem liefhebben.

Hetwelk niet alleen waarachtig is, ten aanzien van het vinden van het geneesmiddel, maar ook ten aanzien van de openbaring van dit geneesmiddel, of der verborgenheid, door de prediking des Evangelies; want hij zegt; cap. 1:18: dat woord van het kruis is dengenen, die verloren gaan, eene dwaasheid; en cap. 2: 14.

„De natuurlijke mensch”; dat is een mensch, nog niet verlicht zijnde van den H. Geest, en die met geen ander, dan alleen met het natuurlijk licht der ziel begiftigd is, en die derhalve uit zoodanige redenen, die de menschelijke wijsheid leert, oordeelt; „dezelve heeft het begrip niet van die dingen, die des Geestes Gods zijn, want die zijn hem eene dwaasheid;” dat is, aangezien hij in zijne natuurlijke overblijfselen niet is begaafd met macht, door welke de geestelijke zaken onderscheiden worden, zoo is het, dat hij zelfs de geestelijke wijsheid voor dwaasheid acht, en dezelve bespot, en verwerpt als dwaas, ja, als razende uitzinnig.

Daarna voegt hij daarbij: „En hij kan dezelve niet bekennen, omdat ze geestelijk geoordeeld worden.” Zoo leert dan de Apostel, dat het den onwedergeborenen mensch onmogelijk is, de leer des Evangelies, of der zaligheid door Jezus Christus, te verstaan of te begrijpen.

Onze Heere Jezus Christus heeft het Evangelie gepredikt, en heeft de allergrootste wonderen gedaan tot bevestiging van de leer des Evangelies, maar nochtans hebben de natuurlijke menschen, het

aangewezen geneesmiddel niet omhelsd, maar hebben hetzelfde verworpen, niet geloovende in Jezus Christus, gelijk daar gezegd wordt, Johan. 12: 37.

En wat is de reden daarvan geweest? Is het daarom geweest, omdat zij hun wil, of hunne overig gelatene vrijheid, om de genade te gebruiken, of niet te gebruiken, misbruikt hebben? De Heilige Geest oordeelt, dat er eene andere reden geweest is; want Hij zegt, Joh. 12: 38: Opdat het woord van den Profeet Jesaia zoude vervuld worden, als hij gezegd heeft: Heere! wie heeft ons woord geloofd, en aan wien de arm des Heeren [dat is het Evangelie] geopenbaard? Zoo verstaan dan diegenen de leer des Evangelies niet, wier hart de Heere niet opent.

Aldaar voegt de Heilige Geest daarbij; vs. 39, vs. 40: Daarom konden zij niet gelooven, omdat Jes. wederom gezegd heeft: Hij heeft hunne oogen verblind, en hunne harten verhard, opdat ze met de oogen niet zien, en met het hart niet verstaan, en bekeerd worden.

Alzoo ook Joh. 10; 26; Maar gijlieden gelooft niet, want gij zijt van mijne schapen niet. Zoo kunnen dan de menschen niet gelooven, tenzij God hen in zijne schapen verandert; Matth., 13, vs. 11. Ulieden is het gegeven te kennen de verborgenheden van het koninkrijk der hemelen, maar hunlieden is het niet gegeven; en vs. 13, 14. Daarom spreek Ik tot hen door gelijkenissen, omdat zij ziende niet zien, en hoorende niet hooren, noch verstaan; derhalve zoo wordt in hen vervuld de profetie van Jes. enz. Dezelfde oorzaak der geloovigheid drukt Christus uit, Matth. 1, vs. 25. Ik danke U, Vader, Heere des hemels en der aarde! dat Gij dit verborgen hebt voor de wijzen en verstandigen [namelijk dezer wereld] en hebt hetzelfde aan de kleinen geopenbaard; ja, Vader! omdat het U alzoo heeft behaagd. En eindelijk Joh. 3: 19. Dit is de verdoemenis, dat het licht in de wereld gekomen is, maar de menschen hebben de duisternis liever gehad, dan het licht. De menschen dan, dien het van God niet gegeven is, of dien het door een bijzondere genade des Heiligen Geestes niet geopenbaard is, kunnen het geneesmiddel niet vinden, noch geopenbaard zijnde, hetzelfde bekennen, toelaten, aangrijpen of omhelzen.

II

Aangezien God het besluit zijner verkiezing door zekere middelen uitvoert, opdat Hij door dezelve alle degenen, die Hij ter zaligheid verkoren heeft, tot hetzelfde einde zoude brengen; zoo is het, dat van deze het eerste is, de roeping zelve door de prediking des Evangelies, door welke Christus zijne uitverkorenen uit den gemeenen hoop van alle anderen uitroept, en dezelve van de wereld afscheidt en afzondert, en tot het einde der verkiezing begint te brengen; want Hij heeft zijne wan in de hand, en zal zijnen dorschvloer zuiveren, en zal de tarwe in zijne schuur vergaderen, maar het kaf zal Hij verbranden met een onuitblusselijk vuur; Luc. 3:17.

Desgelijks is Christus gesteld tot een val en opstanding van velen in Israel, en tot een teeken, hetwelk wedersproken wordt, opdat uit vele harten de gedachten openbaar worden; luc. 2, vs. 34, 35. Alzoo zegt ook Christus: Ik heb andere schapen, die niet zijn van deze schaapskooi; dezelve moet Ik ook hier toebrengen; want zij zullen mijne stem hooren, en het zal één schaapskooi worden, en één Herder; Joh. 10, vs. 16.

En Petrus: Hij heeft ons geroepen uit de duisternis tot zijn wonderlijk licht; 1 Petr. 2, vs. 9. Hierom heeft ook de Heere Paulus vermaand, dat hij zonder vreeze binnen Corinthe het woord Gods zoude prediken; want, zegt Hij, Hand. 18, vs. 10: Ik heb veel volks, in deze stad. Het is wel waar, dat Hij met een gemeen geluid slaat aan de ooren van allen, die de predikatie hooren, maar inderdaad roept Hij niemand, dan die God tot het eeuwige leven verkoren heeft; want aan dezelve is, volgens de ordeneering Gods, de roeping eigen; want die Hij van te voren gekend heeft, enz. dezelve heeft Hij ook geroepen; Rom. 8, vs. 29, 30.

Deze geschiedt uitwendiglijk, en inwendiglijk; uitwendiglijk, door de prediking des Evangelies, dewelke allen gemeen is, aan dewelke het Woord verkondigt wordt; waarvan Christus spreekt, Matth. 28, vs. 19; Mar. 16, vs. 15.

Want daar zijn geroepen geweest, die niet hebben willen komen, en ook die wel eenigszins komen, maar zonder bruiloftskleed; Matth. 22, vs. 21.

Daarom ook voegt Christus eindelijk bij: velen geroepen, weinigen uitverkoren; vs. 14. Dewelke in hen geen zaligmakende werking heeft, niet om de werking der genade, maar om de boosheid en verkeerdheid der menschelijke natuur, dewelke God wegneemt en geneest in sommigen, namelijk in

de zijnen; maar in de anderen zoo niet, dewelke Hij door zijn rechtvaardig oordeel toelaat te volharden in de hardigheid huns harten; nochtans zoo is datzelve niet geheel en ten eenenmaal zonder alle vrucht, gelijk de regen, die niet alleen op de vruchtbare aarde, maar ook op de steenrotsen valt, of op eenige andere steenachtige plaatsen. Want wanneer de uitverkorenen door dezelve geroepen, en van de kwaden onderscheiden worden, zoo wordt de blindheid en boosheid der godloozen geopenbaard, en alle verontschuldiging hunner onwetendheid wordt hen benomen; Joh. 15:22. En in het oordeel Gods worden zij door het getuigenis van hun eigen geweten, van hunne eigene boosheid en verkeerdheid overtuigd, en worden meteen gemaakt, dat zij niet te verontschuldigen zijn.

Deze gemeene genade is ganschelijk wederstandelijk, dat is, dezelve wederstaan metterdaad de menschen, die daar zijn hardnekkig, en onbesneden van hart, en van noren; Band. 7:5; Matth. 23:37; Hand. 13: 46. En het is hun niet mogelijk, dat ze niet zouden nietwederstaan, want de vleeschelijke mensch begrijpt niet, enz. ja, kan ook niet.

De wil wil ook niet, en kan zelfs ook niet willen, die dingen, die geestelijk zijn; 1 Cor. 2:14. Want God geeft hun geen verstand om te bekennen, noch oogen om te zien, noch noren om te hooren; Deut. 29: 4; Joh. 12:38. Inwendiglijk door de krachtige werking des Heiligen Geestes, door dewelke Hij in ons doet, hetgeen Hij door het roepen beveelt te doen; deze wordt krachtig genoemd van wege de werking des H. Geestes; want dezelve herbaart, en verlicht de verstanden, vernieuwt den wil, en maakt, dat het gepredikte woord in de harten der uitverkorenen waarlijk ter zaligheid zijne woonplaats neemt; Hand. 13:18; en 16:14; Rom. 1: 16.

Deze wordt in het Woord Gods genoemd eene trekking des Vaders; Joh. 6:44; de doop des Geestes en des vuurs; Luc. 3: 19; eene heilige roeping; 2 Tim. 1: 9. Van deze roeping moeten verstaan worden de woorden onzes Heeren Jezus Christus; Joh. 6: 45.

Al wie gehoord heeft, en geleerd heeft van den Vader, komt tot Mij; en des Apostel Paulus; 1 Cor. 1; want als hij gezegd had; vs. 18: de prediking des kruises is dengenen, die verloren gaan eene dwaasheid, maar ons, die zalig gemaakt worden, is dezelve eene kracht Gods; zoo voegt hij daarna bijvs. 23, 24. Wij prediken Christus, den gekruiste, den Joden eene ergernis, en den Grieken eene dwaasheid; maar dengenen, die geroepen zijn, beide den Joden en den Grieken, prediken wij Christus, de kracht Gods en de wijsheid Gods.

Zoo is dan de prediking des Evangelies een ordinair gewoon middel, waardoor de Heilige Geest in ons werkt en voortbrengt het geloof, en de werkingen of vruchten des geloofs; Rom. 1:16; en 10:14 en 17. Het geloof is uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods; 1 Cor. 1:21. Het heeft Gode behaagd door de dwaze prediking de geloovigen zalig te maken; Matth. 16: 15; insgelijks 1 Petr. 1:23, 25; en Jac. 1: 2.

Niet dat het uit zichzelf een middel is, dat genoegzaam en krachtig is tot de bekeering des menschen, zonder de werking des Heiligen Geestes; want dat het genoegzaam en krachtig is, dat is het alleen (naar het getuigenis van de getrouwe dienstknechten des Heiligen Gods) door de werking des Heiligen Geestes.

Want Johannes de Dooper belijdt, Luc. 3:16: Ik doop u met water, maar daar zal een komen, die sterker is dan ik; die zal ulieden doopen met den Heiligen Geest en vuur. En de Apostel Paulus, ' 1 Cor. 3: 5, 6: Wie is Paulus, wie is Apollos anders, dan dienaars, door welke gij geloofd hebt? en dat, gelijk de Heere een iegelijk gegeven heeft; ik heb geplant, Apollos heeft nat gemaakt; maar God heeft den wasdom gegeven.

Zoo is dan noch die plant, noch die nat maakt iets, maar God, die den wasdom geeft; 1 Cor. 5:10. Ik heb meer gearbeid dan zij allen, nochtans niet ik, maar de genade Gods, die met mij is. Dezelfen strekten ook alle zaken, die zij in de bediening van hun dienst deden, ter eere van God, en van Christus, den Middelaar, en hebben nooit geheugd of geleden, dat de menschen iets zouden aftrekken van de eere en heerlijkheid Gods; gelijk te zien is in Petrus en Johannes; Hand. 3: 12, 13, 16; en in Paulus en Barnabas; Hand. 14:14, 15.

Ja, God voegt te dien einde op vele plaatsen met elkander samen het woord, uiterlijk gepredikt en gehoord zijnde, mitsgaders de werking des Heiligen Geestes, opdat Hij daardoor zou te kennen geven, dat de prediking des Evangelies niet zaligmakende is, anders dan uit de genade des Heiligen Geestes, die daar is verlichtende, leerende en verzekerende.

Want alzoo zegt God; Jes. 59: 21: Mijn Geest, die in u is, en de woorden, die Ik in uwen mond gelegd heb, zullen niet afwijken van uwen mond, enz. zegt de Heere, van nu aan tot in der eeuwigheid. Desgelijks Joh. 15: 26; Gal. 3: 5; Ef. 1: 13. Hiervan wordt gezegd, Marc. 16:10: en zij, uitgegaan zijnde, predikten overal, en de Heere wrocht met hen. Hoe waarachtig dat is, wordt door vele voorbeelden bewezen; gelijk in 't gemeen, Hand. 8: 16, 17; en cap. 10:44; en 2:15; alzoo ook in 't bijzonder, Hand 16: 4. Lydia heeft ons gehoord, wier harte de Heere geopend heeft, dat ze acht nam op die dingen, die van Paulus gezegd werden. Zoo worden dan de geloovigen gezegd een werk te zijn, niet van de dienaren van Christus, maar van God en van Christus zelven; 1 Cor. 3: 9. Want wij zijn Gods dienaars; Gods akkerwerk, Gods gebouw zijt gij.

Daarenboven leert de h. Schriftuur, dat de bekeering des menschen niet werkelijk geschiedt door aanrading, of aanlokking door redenen, die gelegen is in aanraden, vermanen en aanlokken, maar ook dat ze geschiedt door eene werking Gods of des Heiligen Geestes, dewelke verre heerlijker is, ja, die ook geenszins minder is, dan daar geweest is de schepping des eersten menschen; door welke werking de mensch uit de natuur tot de genade, uit de duisternis tot het licht, uit den dood tot het leven krachtiglijk getrokken wordt, zoodat hij wederom wordt geschapen, weder geteeld, wedergeboren, dat hij ook wordt verlicht, dat hem het hart geopend wordt, dat het steenen hart weggenomen wordt, en een vleesch hart hem gegeven wordt, dat hij van den dood der zonden opgewekt wordt, en wederom levend gemaakt, gelijk wij in het voorgaande bewezen hebben. Zonder deze genade, zal de aanradende genade geheel ijdel en te vergeefs zijn; want hij kan dengene, die hem aanraadt, niet meer gehoorzaam zijn, als een blinde dengene kan gehoorzaam zijn, die hem aanraadt om te zien, of als een moorman dengene, die hem aanraadt zijne huid te veranderen, of een dooden dengene, die hem aanraadt weder op te staan van de dooden. Zoo loochenen en verwerpen wij dan met recht deze meeningen en gevoelens der Remonstranten.

Eerstelijk, dat de eerste genade is het licht der natuur, en dat dezelve allen menschen gemeen is.

Ten tweede, dat het in de macht van den onwedergeborenen mensch is, de eerste genade of te ontvangen of te verwerpen, dezelve wel of kwalijk te gebruiken, en dat de mensch, om het goede gebruik van de eerste genade, met de tweede begaafd wordt.

Ten derde, dat het geloof niet is eene belofte des nieuwen verbonds, noch ook eene gave, verkregen door den dood van Christus.

Ten vierde, dat het geloof niet is eene bijzondere gave des Heiligen Geestes, met dewelke alleen de uitverkorenen beschenken worden, door een krachtige instorting van denzelfden Geest van Christus.

Ten vijfde, dat het geloof een werk is, verkregen door beweeglijke redenen en aanradingen.

Ten zesde, dat de mensch medewerkt met de eerste genade, enz.

IV.

Eindelijk, alhoewel het den onwedergeborenen mensch niet mogelijk is den H. Geest, of de wijsheid Gods van de zaligheid des menschen uit genade, die hem eene dwaasheid is, niet te wederstaan, gelijk gezegd is; en daarbenevens, hoewel in den wedergeborenen mensch, voor zooveel hij niet geheel wedergeboren is, eene zekere wederstandelijkheid is (want het vleesch begeert tegen den Geest; Gal. 5: 17; eene wet is daar in de leden, dewelke strijdt tegen de wet des gemoeds; Rom. 7:23; en in denzelfden zijn nog eenige begeerlijkheden des vleesch, dewelke strijden tegen de ziel; 1 Petr. 2: 1 i); nochtans bekennen wij, dat de werking des H. Geestes (door dewelke Hij het verstand

IV.

Daarentegen oordeelen wij, dat de Remonstranten tegen de heilige Schriftuur leeren, en dat ze zeer zwaarlijk dwalen, wanneer zij zeggen, dat de genade niet zoo krachtiglijk beweegt, of het blijft altijd in de macht des menschen, zooverre de genade te wederstaan, dat ze kan ophouden met hare werking, daar ze nochtans voorneemt, om te werken.

Joh. Arnold. tegen Tilen. pag. 127, r. 20. Remonstranten, Haagsche Conf. pag. 191, aan het einde, en pag. 193, reg. 9. Geldersche Remonstranten in de verschillende Artikelen; Art. 2, pag. 61. In de overgeleverde verklaring over het 3 en 4 Artikel Thes. 5. Grev. tegen Ames. pag. 271, r. 3,

verlicht, den wil verandert, de genegenheden van het einde, en in meer andere plaaten, die op verbeterd, en, met verandering van hunne kwade de voorgaande stelling aangeteekend zijn. gestaltenis, geeft een nieuwe gestaltenis en nieuwe krachten, zoodanig en zoo krachtig is, dat de mensch den H. Geest, zoo wanneer Hij zijne bekeering voorneemt, niet wil wederstaan, en diensvolgens ook niet kan wederstaan.

van het einde, en in meer andere plaaten, die op de voorgaande stelling aangeteekend zijn.

REDENEN.

Want het Woord Gods leert, dat de H. Geest allen wederstand belet en weg neemt; want Hij verlicht het verstand; Hij verbeterd en buigt den wil met alle zijn genegenheden. Van het verstand neemt Hij, door eene krachtige verlichting des gemoeds, de onwetendheid weg, en maakt en brengt teweeg, dat wij door de prediking des Evangelies verstaan en begrijpen, dat wij alleen uit genade door de verdiensten van Jezus Christus zalig gemaakt worden.

Als Paulus van de Heidenen en onwedergeborene Joden gezegd had, dat de wijsheid hun verborgen is geweest, of dat de Vorsten dezer wereld dezelve niet bekend hebben, zoo voegt hij daarbij vers 10. Maar ons heeft Hij zulks geopenbaard door den Heiligen Geest; en waarom ook niet? Want de Geest doorzoekt alle dingen, ook de diepten Gods; want ook niemand weet die dingen, die Godes zijn, dan alleen de Geest Gods. En vers 12: „Wij hebben niet ontvangen den Geest der wereld"; dat is, de wijsheid dezer wereld, of zoodanige redenen, dewelke de menschelijke wijsheid leert, gelijk hij in het 13 vers spreekt; „maar den Geest, die uit God is, opdat wij weten, wat ons van God geschonken is"; 1 Cor. 2: 10, 12. En eindelijk: „De geestelijke mensch," of de wedergeborene, of verlichte mensch, oordeelt alles, en heeft het verstand van Christus; vers 15, 16. Desgelijks Ef. 1:17, 18, 19. Hij verandert ook den wil, en maakt, dat, na de voorgaande booze geneigdheid, in derzelver plaats volgt eene andere geneigdheid, die goed is, en die met het verlichte verstand kan overeenkomen. Zulks geeft God openlijk te kennen, als Hij Ezech. 11:19; en 36, vers 26, zegt: Ik zal het steenen hart van uw vleesch wegnemen, en Ik zal ulieden geven een vleeschen hart. Wat is het steenen hart anders, dan dat hart of die wil, dewelke wederspanning is tegen den wil Gods, of met denzelfden strijdt? Als dan God een nieuw hart en een vleeschen hart belooft, leert Hij daar niet mede, dat Hij den wil gevangen neemt, ja, buigt, om aan Christuste gehoorzamen? gelijk Paulus zegt, 2. Cor. 10: 5. Hetzelfde wordt te kennen gegeven, Deut. 30:6. God zal besnijden (zegt de Heere) uw hart. Het hart is onbesneden; het hart is ongehoorzaam en verhard; Deut. 10: 16. Door het besneden hart wordt dan verstaan een gehoorzaam hart, en hetwelk gerust en tevreden is in den wil Gods. Daarom voegt Hij ook daarbij, Deut. 30: 6: Opdat gij liefhebt den Heere, uwen God.

Dat begeert David van God zeer vuriglijk; Psal. 119: 36. Neig, zegt hij, mijn hart tot uwe getuigenissen. Alzoo ook Salomo voor zichzelf, en voor zijn volk.

1 Kon. 8:58. Dat Hij onze harten neigt tot zich, opdat wij wandelen in alle zijne wegen. En de Apostel Paulus, die op geene eenige plaats zegt, „dat God in ons werkt beide het willen en het volbrengen"; Fill. 2: 13. Op eene andere plaats bidt hij voor de godvruchtigen, of bidt te zamen met hen; 2 Ef. 3: 5; „dat God hun harte richte tot de liefde Gods, en tot de verwachting van Christus."

Nu, aangezien de Heilige Geest deze dingen werkt, en teweegbrengt, is dan daaruit niet gansch zekerlijk blijkende, dat de mensch deze krachtiglijk werkende genade niet kan verstaan? Niet dat Hij de bekeering geweldiglijk werkt en met dwang; dat zij verre? want dat wordt gezegd eene geweldige werking te zijn, door dewelke iemand gedwongen wordt om te werken. Maar God, als Hij den mensch bekeert, noodzaakt zijne bekeering niet met dwingen, maar met zijn wil te buigen, en niet te maken, dat diegene, die niet willende is, willende wordt, want God drukt in den mensch niet een nieuw gemoed of eenig nieuwe ziel, en een hart, dat in wezen nieuw is, zoo wanneer Hij dat wederbaart, maar verandert het alleen, verbeterd het, en verlicht het. Derhalve is hij naar zijne eigene geneigdheid, die hem nu van God gegeven is, wetens en willens, Gode gehoorzaam en onderdanig, en denzelfden kan hij niet wederstaan, overmits hij hetzelfde niet kan willen.

Als God in het lichaam des menschen, die nu geschapen was, inblies of inademde eenen adem des levens of eenen levendigen geest; en als Hij den gestorvenen Lazarus het leven herstelde, aan den blinde het gezicht gaf, en de dorre verdroogde beenderen levend maakte; Ezech. 37; door zijne almachtige werking; voorwaar, den mensch, of Lazarus, of den blinde, of den beenderen, is het niet mogelijk geweest niet te willen leven, zien, en weder opstaan, dewijl in hen nu het gezicht of het leven ten hoogste lief en aangenaam was; en zij hebben het leven of het gezicht niet kunnen wederstaan, omdat zij niet hebben gewild, noch hebben kunnen willen. Alzoo ook een mensch, zijnde in de zonden dood, geheel blind, duisternis, en in den dood liggende; als hij met geene mindere macht door den Geest Gods herschapen wordt (want daar wordt gezegd, Jes. 40: 10. Ziet, God, de Heere komt in sterkte, en zijn arm zal heerschen) ; ook opgewekt wordt (Thess. 2:5); voorts verlicht wordt (Thess. 1:18. Want God, die gezegd heeft, dat uit de duisternis het licht zoude schijnen, die heeft in onze harten gelicht, om te geven het licht der kennis der heerlijkheid Gods in het aanschijn van Jezus Christus; 2 Cor. 4: 6) ; en uit het graf gelegd en levendgemaakt wordt (Ik zal (zegt God, Ezech. 37) mijnen Geest geven in ulieden, en gij zult leven); zoo is het hem alsdan ook mede niet mogelijk, niet te willen leven en zien, en hij kan hetzelfde niet wederstaan; want nu heeft hij in zichzelf, uit de werking Gods, het geestelijke leven zelf, en het gezicht, en eene geneigdheid tot hetzelfde, zijnde hem ingestort, en ook in hem zijnde eene ingedrukte hoedanigheid.

Want, alhoewel de mensch blootelijk, en in zichzelf aangemerkt zijnde, de bekwaamheid heeft, om deze genade te wederstaan, nochtans, indien de kracht der Goddelijke genade aangemerkt wordt, zoo kan hij dezelve niet wederstaan, of, overmits de genade de boosheid te boven gaat, zoo moet de bekeering en het leven, dewelke God voorgenomen heeft, onvermijdelijk volgen; want een werker, die zwakker is, kan dengene, die machtiger is, niet wederstaan. Want wie zal (zegt Paulus, Romein 9: 19,) zijnen wil wederstaan? Derhalve, zoo beschrijft de h. Schriftuur deze genade aldus, dat dezelve niet alleen melding maakt van de Almogendheid Gods; want zij zegt, Ef. 1: 19: Opdat gij moogt weten, welke de uitnemende grootheid zij zijner macht in ons, die gelooven, naar de kracht van zijne machtige sterkte; 1 Thess. 1:11. Opdat Hij vervulle alle de genadige goedwilligheid zijner goedheid, en het werk des geloofs, krachtiglijk; desgelijks 1 Petr. 1:5. In de kracht Gods worden wij behouden, door het geloof ter zaligheid; en als zij van den dienst des Evangelies, ten aanzien van de krachtige werking des H. Geestes, spreekt, zoo zegt Paulus, 2 Cor. 10:4; want de wapenen onzes krijgs zijn niet vleeschelijk, maar machtig, door God, enz.; Ef. 3:7. Hetwelk mij gegeven is, naar de kracht zijner macht. En Col. 1: 29. Strijdende naar zijne kracht, dewelke krachtiglijk in mij werkt; maar ook, dat ze altijd de dadelijke bekeering en het geloof met dezelve samen voegt; Ezech. 36:26, 27, tot 45:17; Jer. 32:39 40; Joh. 6: 37, 45, 54, 57; Rom. 8: 10, 29, 30, enz. Want als Hij open doet, die den sleutel Davids heeft, zoo kan niemand sluiten; Openb. 3: 7. Zulks blijkt ook in het voorbeeld van Paulus, dewelke zelfs in den loop zijner wederspanningheid en wreveligheid bekeerd is geworden ; Hand. 9.

Zoo is het dan vreemd en ongerijmd, aan deze werking eene wederstandelijkheid toe te schrijven, dewijl derzelver eigen werk is den wederstand af te weren en weg te nemen. Nu, die kan niet wederstaan, van denwelken weggenomen is, beide het kunnen en het willen wederstaan. Ja, het is ook ongerijmd aldaar geweld en dwang te verdichten, waar God, bewarende de natuur van den wil, om de vrijheid aan den wil te herstellen, deszelfs aangekomene boosheid wegneemt, en eene zekere volkomenheid in denzelven indrukt, door dewelke dezelve naar zijne natuur vrijer handelt en werkt.

Zoo is dan deze genade onwederstandelijk, dewelke (opdat wij besluiten) daarom alzoo gezegd wordt, voor zooveel dit woord beteekent eene zekere en onafscheidelijke kracht, maar niet voor zooveel hetzelfde zoude beteekenen eene kracht, die daar strijdt met de vrijheid.

Met recht is het dan, dat wij verwerpen de wederstandelijkheid der Remonstranten, zelfs wanneer God de bekeering wil of voorneemt, als zijnde eene leer, die ten hoogste smadelijk en lasterlijk is tegen de mogendheid Gods.

HET ONDERZOEK, EN HET OORDEEL DER BROEDEREN
VAN HET LANDSCHAP DRENTE.

OVER HET DERDE EN VIERDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN.

KORTELIJK IN TWAALF STELLINGEN BEGREPEN.

I. Stelling.

Al hetgeen de gevallen mensch doet, datzelfde doet hij, of door het licht der natuur, of door de Goddelijke genade, nu wederom hem ingestort zijnde. Door de natuur, hoezeer dezelve ook verdorven is, kan hij evenwel het Woord Gods hooren, hetzelve eenigszins verstaan, ook gelooven, dat hetzelve waarachtig is; en kan daardoor ook eenigszins bewogen worden. Van deze zaak handelt Paulus, Romeinen 1, en 2. Dit blijkt ook hieruit, dat zelfs de duivelen, die zwaarder gevallen zijn dan de mensch, en die geheel verstoken zijn van de Goddelijke genade, deze dingen nochtans wel kunnen; Luc. 4:13; Hand. 16:17, 18; Jac. 2:19. Zoo besluiten wij dan in eenen gezonden zin, hetgeen de Remonstranten zeggen, in de tweede stelling hunner verklaring, dat de menschen uit de krachten van hunnen vrijen wil het geopenbaarde Evangelie aandachtiglijk kunnen hooren en lezen.

II.

Maar hoedanig dat zij, wat de mensch door zijnen vrijen wil doet, zoo is nochtans datzelfde altijd boos, dat is, met zonden besmet, en het dient niet zoozeer ter zaligheid, als wel om voor God de verontschuldiging weg te nemen. Daarom worden de zoodanigen gezegd ganschelijk geene krachten te hebben; Rom. 5:6; dat ze in het booze liggen; 1 Joh. 3: 6; dat ze onbekwaam zijn om iets goeds te denken; 2 Cor. 3: 5; dat ze dood zijn en kinderen des toorns; Ef. 2; zoodat het licht der natuur verkeerd is in loutere duisternissen, en dat de h. Schriftuur den vleeschelijken menschen duister is; 2 Petr. 3: 16. Eindelijk, daar is niets in hen, hetwelk den Heere niet vertoornt; Hebr. 11; Rom. 14. Dit betuigen de voorbeelden dergenen, die onder de Heidenen merkelijk de allerbeste en vroomste geweest zijn; als daar is geweest Democritus, Epicurus, Piatagoras en anderen. Socrates is zelfs een afgodendienaar geweest, insgelijks ook Abraham, toen hij nog niet geroepen was; want het goede woont niet in ons vleesch;

Rom. 7; in ongerechtigheid zijn wij ontvangen; Psalm 51; onreinen uit onreinen zijn wij; Job 14:4. Zelfs ook de jonge teedere kinderkens, zoo haast als zij komen tot eenige glinsterkens en vonkskens van rede, bewijzen straks hunne boosheid. Daarom ook zegt Augustinus: „De zwakheid van de leden der jonge kleine kinderkens is onnoozel, maar niet hun gemoed." En wat zijn hier veel redenen van noode? Eer wij de genade hebben, zoo dienen wij de zonde alzoo, dat wij vrij zijn van de gerechtigheid; Rom. 6: 20. Het vleesch is der wet Gods niet onderdanig; het kan ook niet; Rom. 8: 8. De zoodanigen worden genoemd kinderen des duivels; 1 Joh. 3: 16; 2 Tim. 2: 26; Joh. 12:31; Ef. 2:3; Rom. 6:12, 14; 2 Petr. 2: 19. Laat ons dan besluiten met Augustinus: Niemand vleie zichzelven; uit zichzelven is hij een Satan; uit God is hij gelukzalig.

Zoo is dan zeer afgrijselijk de dwaling der Remonstranten, die daar zeggen, dat de mensch door het licht der natuur veel vermag, ja, dat hij door het recht gebruik ervan meerdere zaken kan verkrijgen; in hunne verklaring, Thes. 1. Daaruit is dan klaarder als het licht op den middag, blijkende, dat ze het beginsel en den eersten oorsprong van het besluit der verkiezing stellen in den gansch verdorvenen mensch. Want volgens hun gevoelen is het besluit der verkiezing van het geloof, en het geloof is uit het gehoorde woord, en het besluit van het woord te geven is van het rechte gebruik van het licht der natuur. God wil dit onkruid uit zijne Kerk weren.

III.

Dusverre gesteld zijnde van den mensch buiten de genade Gods, is nu overig, dat wij voorts van deze genade Gods zelve, door dewelke de mensch voorzien wordt niet nieuwe krachten, een weinig handelen. Deze genade is of gemeen, of den uitverkorenen eigen.

De gemeene genade bestaat in de gaven, die gegeven worden zoowel aan sommige goddeloozen, als

aan de uitverkorenen, en somtijds worden dezelve van God ingestort door toedoen van de uiterlijke roeping, somtijds zonder dezelve. Want het is onwaarschijnlijk, wat zij in hunne overgeleverde verklaring zeggen, dat ze allen met eenige roeping ter zaligheid geroepen worden, en dat aan allen de middelen ter zaligheid gegeven worden; Hand. 16: 14; Rom. 9:18; Psalm 147, laatste vers.

IV.

Door deze gemeene genade worden de vleeschelijke menschen, die nog niet wedergeboren zijn (wij spreken voornamelijk van de geroepenen, hetzij dat ze verworpen, of uitverkoren zijn), gezegd des H. Geestes deelachtig te worden, in hun verstand verlicht te worden, en in hun hart bewogen te worden, van waar zij verscheidene vruchten ontvangen, namelijk een licht en verstand in het gemoed, de kennis Gods, de kennis van den weg der gerechtigheid; 2 Petr. 2: 20, 21; de kennis der zaligheid; ja, zij worden ook het geloof deelachtig door de werking des H. Geestes, en gelooven zooverre, dat ze ook toestemmen van het Woord Gods, dat het waarachtig is; ja, zij ontvangen ook hieruit een smaak van de gunst Gods en des eeuwigen levens, welverstaande nochtans een smaak, die een lichte en kleine proefmaak is, zoodat zij mede eenige blijdschap gevoelen. Kortelijk, zij vlieden de besmettingen der wereld, dat is, zij verlaten de uiterlijke schandelijkheden der wereld voor een tijd, en verbeteren hunne uiterlijke zeden en wandelingen.

Deze gaven zijn den uitverkorenen en den verworpenen gemeen. Want van de verworpenen getuigen deze navolgende, en ook andere dergelijke plaatsen, 2 Petr. 2: 20; Luc. 5: 13; en Hebr. 6: 4, 5, 6, alwaar Paulus spreekt van degenen, die van de genade kunnen vervallen, hetwelk de uitverkorenen niet kunnen; want zelfs niet een eenige syllabe wordt aldaar vermeld van de rechtvaardigmaking, uit oorzaak, dat dezelve den uitverkoren eigen is; Item. 8: 30. Doch deze gaven verschillen veel van de gaven, die de wedergeboorte eergezelschappen; want de verworpenen hebben geen bijgevoegde verandering des wils, om God lief te hebben vanwege zoo eene groote weldaad; Luc. 8: 13. Ja, het zaligmakende geloof hebben zij nooit gehad, en nooit zijn zij vastelijk en ontwijfelbaar verzekerd geweest van de barmhartigheid Gods jegenshen, of van de vergeving der zonden.

Ondertusschen, alle die gaven, die daar voor henen gaan vóór de wedergeboorte, of die zij hebben vóór de wedergeboorte, dezelve alle te zamen zijn van Gods werking, en niet alleen van eene aanrading, die alleen door redenen geschiedt; want zelfs ook de wedergeborenen vermogen niets zonder Christus; Johan. 15. En dezelve bidden ook aldus: Heere! vermeerder ons geloof! Schep een nieuw hart in mij!

V..

Het einde van deze gemeene gaven is niet, dat wij, door het recht gebruik derzelver, grootere en meerdere gaven zouden verdienen of verkrijgen, en dat overzulks de verworpenen eindelijk zouden uitverkorenen worden, maar opdat daardoor het menschelijke gezelschap en de burgerlijke orde zoude mogen onderhouden worden, en aan de uitverkorenen op verscheidene wijzen daardoor alle gediensdigheid gedaan worden, en opdat dezelve tot de inwendige roeping daardoor zouden bereid worden.

VI.

Dusverre van de gemeene genade. Volgt nu van de genade, die den uitverkorenen eigen is, namelijk van de genade der wedergeboorte. Deze worden de uitverkorenen deelachtig, of door eene ordinaire wijze of door een extraordinaire wijze van werken, en dit aan hun verstand, genegenheden, wil en alle krachten.

VII.

Het verstand heeft niet alleen het woord van noode, maar ook eene Goddelijke en inwendig verlichtende werking, indien het moet begrijpen den zin van die dingen, die van noode zijn te weten, te gelooven, te doen en te hopen; Tine. 24:45. Christus verkondigde zijne discipelen het Woord, en, opdat zij het verkondigde en verklaarde woord zouden verstaan, zoo opende Hij ook mede hun verstand. Alzoo doorgaans. David begeert, Ps. 119, dat hem de oogen geopend worden. En Paulus begeert, dat die van Colosse met alle kennis vervuld worden; Col. 1: 9. Zoo dwalen dan de Remonstranten, als zij in hunne overgeleverde verklaring, Thes. 2, aan het Woord alleen deze wedergeboorte toeschrijven.

VIII.

Zoo veel belangt de wedergeboorte des harten, wij verklaren, dat de genegenheden van den vrijen wil niet kunnen onderscheiden worden; want aangezien God het hart besnijdt, opdat de mensch God lief hebbe en zijnen naasten, zoo is het, dat zulks niet kan geschieden, zonder den wil om lief te hebben, noch zonder de vrije werking van den wil. Want het strijdt met de rechte en gezonde rede, dat er eenigen levendgemaakt worden in het verstand en in de genegenheden alleen, en dat ondertusschen de wil zonder leven zoude blijven. De h. Schriftuur bekent nergens, noch betuigt, dat de genegenheden door de wedergeboorte genezen worden, verbeterd worden, of aangestoken worden, vóór de herstelling of zonder de herstelling van den wil; verre is het van daar, dat ze bekennen zoude, dat deze wedergeboorte zoude geschieden alleen door het Woord, gelijk de Remonstranten meenen in hunne gestelde verklaring, Thes. 3.

IX.

Voorts, de wil maakt zichzelve niet levend, noch heeft ook eene natuurlijke aangeborene macht van wel te willen of niet te willen; verre is het van daar, dat hij dezelve tot de daad zoude kunnen volvoeren, hetzij door zijne eigen gewilligheid, of door de hulp van het verstand, en van de wedergeborene genegenheden, of (hetwelk bij hen bijkans evenveel is) door eene aanrading, die alleen door redenen geschiedt. Want, behalve de verlichting des verstands, en de opwekking der genegenheden, en de uiterlijke noodiging van den wil, zoo is het, dat de H. Geest wat meer inwendiglijk, op eene bovennatuurlijke wijze, Werkt, om de bekeering voort te brengen, en datzelve voorhenen gaande, en niet alleenlijk vergezelschappende, opdat de zaak niet in onzekerheid, of in twijfelachtige macht van den menschen wil gelaten werd. Want God werkt het willen en het volbrengen; Fil. 2. Zonder zoodanige werking zal de wil geheel vleeschelijk zijn; Joh. 3:9; ja, dood, Ef. 2; Joh. 5: 25; Rom. 5: 6; Gen. 8:21. Wij hebben het evenbeeld Gods verloren, en in plaats daarvan is gekomen het evenbeeld des duivels; Joh. 8. Zoo is dan ganschelijk van noode eene nieuwe schepping; Ps. 51:12; Rom. 8:11; 2 Cor. 3:6; Gal. 3: 21; Pil. 1:6; 1 Cor. 3:6. Zoo dwalen dan schandelijk de Remonstranten, wanneer zij in hunne gestelde verklaring, Thes. 4, onbeschaamdelyk en onbedachtzaamlyk deze weldaden Gods loochenen.

X.

Maar aangezien zij, met hunne leer van de wederstandelykheid, vijandelyk deze leer wederstaan, zoo is het, dat wij twee dingen van deze zaak zeggen.

Wij bekennen, dat wij kunnen wederstaan, en dat wij ook den Fl. Geest zeer dikwijls wederstaan, als Hij wil werken. Want God wordt gezegd te willen werken, op tweederlei wijze: oneigenlyk, of eigenlyk.

Oneigenlyk, zoo wanneer wij zulks verstaan van zijnen wil, met voorhouding van zijn Woord voorgesteld en geboden; want deze wordt bij ons eigenlyk genoemd de wil Gods. En ten dezen aanzien zouden wij kunnen gezegd worden, dat wij God, als Hij wil werken, wederstaan, als wij namelijk zijn Woord liever willen onderdrukken, dan hooren; als wij, met wellusten te oefenen en te volgen, onszelven stellen tégen de genade, en dat wij dezelve, mitsgaders de blijdschap, die wij te voren uit het gehoor ontvangen hadden, wederom verduisteren en begraven, en ons geloof als uitblusschen; want dusdanigen worden gezegd den H. Geest te bedroeven, Ef. 4: 3, en uit te blusschen, 1 Ef. 5: 19.

Daarom, als velen het licht deszelven, in hun verstand door het Woord aangestoken, verwaarloozen, en allengskens laten verloren gaan, worden delen met recht gezegd te wederstaan, omdat zij den wil des gebods, in het Woord hun geopenbaard, gehouden waren, getrouwelyk na te komen en te volbrengen. Maar wanneer God wil werken naar zijnen verborgen wil des welbehagens, die eigenlyk Gods ware wil genoemd wordt, zal niemand deze alzoo immermeer wederstaan, dat dezelve of niet, of te minder zoude geschieden; Jes. 46: 10.

Zoo dwalen dan de Remonstranten in de overgeleverde Verklaring, Thes. 5, als zij zeggen, dat wij God, als Hij wil en voorneemt waarlyk te werken, kunnen wederstaan, enz.; hetwelk strijdt tegen de h. Schriftuur, in dewelke, al is het, dat het woord onwederstandelykheid daarin niet staat, evenwel nochtans aangaande de zaak zelve de Heilige Geest op vele plaatsen klaar genoeg getuigt, gelijk Fil. 1:29, en 2: 3; Deut. 29: 4; en 30:6; Jer. 24:7; en cap. 31:18. En bondig en grondig genoeg wordt zulks bewezen en bevestigd in de Haagsche Conferentie. Ja, de Remonstranten zelve zeggen, dat de geheele wedergeboorte onwederstandelyk geschiedt, als zij zeggen, dat alle de deelen derzelve

onwederstandelijk zijn, als daar is de wedergeboorte des verstands en der genegenheden; want meer deelen der wedergeboorte bekennen zijlieden niet.

XI.

Door dezelve genade wordt aan den mensch het geloof gegeven, zoodat hetzelfde eene gave Gods is; Joh. 6:44; Joh. 10: 26; Joh. 12: 39; 1 Cor. 1:30, 31. Zoo dwalen dan de Remonstranten, als zij in hun eerste Aanhangsel dit ontkennen.

Want van God wordt gegeven niet alleen het vermogen om te gelooven, maar ook het geloof zelf, en de inklevende hoedanigheid des geloofs, vóór de werken des geloofs, zoodat datzelfde niet alleen is eene werking, uit aanradende redenen verkregen, zoodanig namelijk, als daar niet is bij dengene, die slapende is, gelijk zij zeggen in hun tweede Aanhangsel.

Want zelfs van degenen, die slapen, wordt het geloof niet afgezonderd, niet alleen voor zooveel het is eene inklevende hoedanigheid, maar ook voor zooveel het zelve goede vruchten voortbrengt, gelijk daar is de gerustheid van het geweten, met dewelke gemeenlijk een geruste slaap vergezelschaft is, en ook goede en geruste droomen; Spreuk. 3:24, 25, 26. Maar het tegendeel blijkt in de ongeloovigen.

XII.

Behalve de ordinaire wedergeboorte, van dewelke wij tot nu toe gehandeld hebben, is er ook eene andere extraordinaire, van welke eenigszins gehandeld wordt in het derde Aanhangsel. De Remonstranten durven deze wijze van wedergeboorte nauwelijks toelaten, opdat ze namelijk gansch hun geheele schip, ten volle bevracht en overladen zijnde met dwalingen, aan deze klip niet stooten, en geheel verbreken.

Want zij zien zelve wel, indien deze extraordinaire bekeering en wedergeboorte kan bewezen worden, dat daaruit zal volgen hetgeen het allermeeft strijdende is tegen hun meening, namelijk, dat er ten minste eenige verkiezing is, die volstrekt is; dat de wedergeboorte ten minste van sommigen onwederstandelijk is; dat eindelijk God, naar 'n volstrekt recht, somtijds gelijken behandelt op ongelijke wijze; alzoo Hij bijvoorbeeld Judas, waar hij Christus volgde en beleed, nochtans niet verkoren heeft, noch oor zijne dagelijksche aanmaningen, vergezelschaft met inwendige vernieuwing, bekeerd heeft; en Paulus daarentegen, die het woord van Christus en de Apostelen niet alleen niet volgde, maar ook met alle macht vervolgde, verkoren heeft en bekeerd heeft, ja, op eene extraordinaire wijze bekeerd heeft; namelijk in een oogenblik is hij bekeerd geweest; in een oogenblik is zijn verstand verlicht geweest met het licht des Evangelies; hetwelk te voren bij hem gehaat en onbekend was, datzelfde heeft hij van God en niet van eenigen mensch geleerd; Gal. cap. 1: 12.

Indien iemand tegenwerpt, dat hij onderwezen is geweest van Ananias, Hand. 9: 17, neemt dit niet weg, dat God hem door zichzelve met zijne Goddelijke aanspraken niet geleerd zoude hebben, en dat Hij tot vereering van den kerkedienst de hulp des menschen, in hem te leeren, gebruikt heeft. Derhalve, zoo heeft Paulus het Evangelie geleerd, niet zoo zeer door onderwijzing van Ananas, als door de openbaring van Christus.

In den wil en de genegenheden te wederbaren, is dezelfde wijze geweest; terstond heeft hij gehoorzaamd, zeggende: wat wilt Gij, dat ik doe? Waarom is hem zoo groote genade geschied? Is het daarom, omdat hij geloovig geweest is? In 't minste niet, maar de genade is hem geschied, opdat hij geloovig zoude zijn.

Indien de Remonstranten door deze redenen niet willen wijken, en van hunne leer der wederstandelijkheid door dit voorbeeld afstand doen, zoo kunnen zij door andere voorbeelden nog veel nauwer gedrongen en geperst worden, inzonderheid door het voorbeeld van Christus, naar zijne menschelijke natuur; want Hij is ons, zooveel zijn afkomst aangaat, gelijk; Hebr. 2:17. Hij is een onverdorven deel geweest van de verdorvene massa Adams, alzoo Hij is het zaad der vrouw, Gen. 3; het zaad Abrahams, Gen. 22: 18.

God heeft niets in hem van te voren kunnen zien, anders dan Hij door zijne loutere genade, naar zijn welbehagen, in dat vat heeft willen instorten; evenwel heeft Hij nochtans door zijn eeuwig besluit dat deel van de andere verdorvene massa afgescheiden, en datzelfde, van de eerste ontvangenis aan, geheiligd, Luk. 1: 35; en heeft hem een wil gegeven, dewelke alleen vrij was tot het goede, zoodat Hij zijn gansche leven door met de minste vlek der zonde niet verontreinigd is geweest, Joh. 8. Wat zullen de Remonstranten nu hier zeggen? Dat Christus een blok is? Dat Hij getrokken, gedwongen, gejaagd en gedreven wordt tot het goede?

Dat Hij geroerd en bewogen werd, even gelijk de dochterkens hare poppen plegen te roeren en te bewegen? Weg, weg, dat zij verre! Laat ze Augustinus hooren, die met dit voorbeeld de gronden van alle leerstukken der Remonstranten geheel te niet doet, en het voorbeeld van Christus tot ons allen toeigent; Tom. 7, lib. 1, van de Praedestinatie, ca. 15, zeggende: „Door deze uwe genade is Hij," namelijk Christus, „zoodanig en zoo groot. Waarom is de genade verscheiden, daar de natuur gemeen is? enz. En aan Christus is de geboorte niet vergolden, maar gegeven, opdat Hij, vrij van alle verbintenis der zonde, van den H. Geest en de maagd zoude geboren worden," enz.

Op dezen grondslag wil dezelfde Augustinus nog voorts bewijzen, dat er geheel een en dezelfde gelijke reden en wijze is, beide van onze verkiezing, en ook van alle de vrucht, die daaruit tot ons vloeit; zeggende dezelfde plaats: „Door dezelfde genade wordt van het begin zijns geloofs een ieder mensch een Christen, door welke genade die mensch van zijn begin geworden is de Christus; van denzelfden Geest is ook Deze wedergeboren, van denwelken die is geboren; door dienzelfden Geest geschiedt in ons vergeving der zonden, door welken Geest het geschied is, dat Deze geene zonde had. Voorwaar, God heeft van te voren geweten, dat Hij deze dingen zoude doen. Zoo is er dan dezelfde praedestinatie der heiligen, dewelke in den Heilige der heilige allermeeft en allerklaarst geschenen heeft, enz. Laten de menschelijke verdiensten hier zwijgen, dewijl dezelve door Adam ten ondergegaan zijn. Zoo wie in ons Hoofd voorhenen gaande verdiensten van de bijzondere geboorte kan vinden, laat die ook in ons, zijne leden, voorhenen gaande verdiensten van de vermenigvuldigde wedergeboorte zoeken. Dit verhaalt Augustinus van onze Remonstranten.

Aangezien dan de leer van de wederstandelijkheid de leer van de oudvaderen, en ook van God zelven wederstaat, zoo is het ook recht en billijk, dat de Nederlandsche Kerk van gelijken tegen dezelve, als tegen een nieuw, ijdel en Pelagiaansch gedichtsel, allen wederstand doe, en van dezelve in 't geheel voortaan afstand doe.

HET OORDEEL VAN DE GEDEPUTEERDE BROEDEREN VAN DE WAALSCHE SYN ODE.

OVER HET DERDE EN VIERDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN.

Wij bedroeven ons van harte, dat in zoodanig een klaar licht des Evangelies, en na zoo vele verhandelde disputatieën en redestrijd, die aangaande deze zaak met de Pausgezinden en andere gelukkiglijk gevoerd zijn, nu eindelijk uit het midden van de onzen eenige menschen opgestaan zijn, die zich niet ontzien hebben in de Nederlandsche Kerken in te voeren de oude verschimmelde en verworpene onderscheidingen en listige doortrokkene vonden van de Pauselijke Schoolleeraars, die zij met eenige nieuwe vermeederingen; en nieuwe aanlappingsen opgepronkt en toegemaakt hebben; daar aangaande dezelve genoegzaam konde bekend zijn, hoe weinig zoodanige twistige onderhandelingen tot stichting zijn dienende, en hoe grootelijks dezelve zijn strekkende tot verbittering der gemoederen, en tot verstrooiing der Kerken.

Maar, aangezien het onze schuldige plicht is, de waarheid voor te staan, en de valsche leeringen te bestraffen en te wederleggen, zoo wenschen wij deze drijvers der nieuwigheden een beter verstand; en van hun gevoelen oordeelen wij naar het verstand der h. Schriftuur en naar de leer der Gereformeerde Kerken aldus: Dat namelijk deze dingen, die wij uit hun boeken en schriften uitgetogen hebben, en die wij alhier vertoonen en verhalen, in de Schriftuur niet vervat zijn, en dat ze daar benevens ten meestendeele met dezelve zijn strijdende, en dat ze ook allernaast tot de Pelagiaansche ketterijen zijn bijkomende en naderende.

Zoodanig zijn deze leerstukken, dewelke hier volgen.

I.

Dat de verdorvene mensch het licht der natuur recht kan gebruiken, om God te prijzen en te eeren, zelfs ook zonder eenige andere bovennatuurlijke genade.

En hoe weinig het is, wat de verdorvene mensch doet, dat hij alsdan de genade, die hij heeft, recht gebruikt.

II.

Als de mensch op deze wijze het licht der natuur recht gebruikt, en, zooveel hij door dezelve natuur vermag, ook doet, dat hem dan God meerdere en grootere gaven zal geven, zelfs ook de verkondiging des Evangelies.

III.

Dat die leerzaam en waardig zijn, of ook bekwaam zijn, dat God dezelve verdere genade geeft, in dewelke de zaadkens van de oprechte rede, en het ingeschrevene werk der wet alsnog overig is.

IV.

Waarom God sommige volkeren en personen nooit ten eenigen tijde huns levens de Evangelische leer vergunt, dat datzelve zij van zulk een Goddelijk behagen, door hetwelk Hij de godlooze schenders van de wet der natuur berooven wil van de verkondiging des Evangelies, doch wel verstaande, dat Hij die berooving nimmermeer anders doet, dan om eenige bizondere uitstekende schuld, en om eene nieuwe en dadelijke werkende ongehoorzaamheid, Gode bekend zijnde ; doch dat er geene menschen, door een volstrekt besluit Gods, zonder eenige aanmerking van verdienende oorzaak, geheel verstoken worden van de middelen der genade.

V.

Dat een ieder mensch, als hij maar gebruik der rede heeft, en begaafd is met oordeel, in alle standen, door zijne eigene natuurlijke kracht (zonder eenig bovennatuurlijk licht, hetwelk in zijne kracht daarenboven nog ingestort zoude worden), kan vatten en begrijpen den zin van alle die dingen in de Schriftuur, dewelke, om de zaligheid te verkrijgen, noodig zijn te weten, te gelooven, te hopen, en te doen; en dat dezelve klaar genoeg in de Schriftuur voorgesteld worden, niet alleen voor zooveel dezelfde noodig zijn, maar ook zelfs onder de redenen der noodzakelijkheid.

VI.

De wil kan alleenlijk naar zijn werking genoemd worden, naar dat het verstandaan denzelven aanwijzing doet, en de genegenheden denzelven aandrijven, goed of kwaad.

VII.

De geestelijke gaven zijn niet afgezonderd van den wil in den geestelijken dood ; dewijl dezelve nooit in denzelven geweest zijn; maar in denzelven is alleen geweest eene vrijheid van goed of kwaad te doen; welke wil zijne krachten in den stand der zonde niet kan betoonen, vanwege de duisternis des verstands, en de verdorvenheid der genegenheden.

VIII.

Alleen de weigering der verlichting is genoegzaam daartoe, dat de mensch het zaligmakende goed niet kan willen.

IX.

De kennis der zonden, droefheid, verlangen en bekommering om de zaligheid te bekomen, zijn te voren vóór het geloof, vóór de bekeering en vóór den Geest der vernieuwing, en zijn niet alleen geene zonden, en niet schadelijk, maar zijn ook nuttig en voordeelig, en zijn werkingen van gevoeglijkheid, en die God aangenaam zijn, om den menschen verdere genade te geven.

X.

Door de prediking der Wet, niet vergezelschapping van de werking des H. Geestes, wordt de zondige mensch, de Wet gebruikende, gebracht tot de kennis zijner zonden, en tot ernstige droefheid, zoodat hij, van wege het onvermogen des vleesches, wanhopende en mistrouwende aangaande zijns zelfs rechtvaardigmaking en vernieuwing, begeeriglijk verlangt en verwacht en zucht naar de verlossing; welke welgeschiktheid voor henen gaat vóór de levendmaking, en voor het geloof in Christus.

XI.

Het voornemen en het pogen, om het leven tot een beter te veranderen, mitsgaders het besluit en de benaarstiging er van, gaat voorhenen vóór het geloof, en vóór de gehoorzaamheid, eigenlijk alzo genoemd.

XII.

Zoo wanneer de waarheid helder en klaar door den H. Geest aan het verstand aangeboden wordt, en

zoo wanneer de H. Geest, verdrijvende de oorzaken der duisternis, het verstand wil verlichten, alsdan kan het niet geschieden, dat het verstand niet zoude toestemmen, of dat het verstand zijn oordeel zoude ophouden, maar datzelve wordt van de voorgestelde zaak, en van den ingewikkelden H. Geest, bepaald om toe te stemmen.

XIII.

Als het verstand begaafd is met de kennis des zaligmakenden goeds, zoo is het, dat de wil, hebbende eene overgeblevene kennis des kwaads, waarbij ook komt eene aanbrenging van de natuurlijke macht, de vrijheid ontvangt om het goede te willen, en ook het kwade uit zichzelf te willen.

XIV.

Insgelijks, zoo wanneer nu zooveel volbracht is, als daar genoeg is tot de zuivering des verstands en der genegenheden, alsdan wordt de wil ook opgewekt, om zijne aangeborene kracht van te willen, of niet te willen, omtrent de verkiezing des goeds, te oefenen.

XV.

Hier zoude ook als bedenkelijk gevraagd mogen worden, of dit niet de alleredelste werking is omtrent den mensch, dewelke men doet door onderrichting, aanrading en vermaningen; en of het ook dienstig en gevoeglijk is eenige andere omtrent den mensch te gebruiken; en, of de werking niet sterk genoeg is, indien ze zoodanig is, als die werking is, die de Satan gebruikt.

XVI.

Tot de bekeering wordt iets vereischt, dat machtiger is dan zelfs de natuur, door hetwelk hij zichzelf verwinne, enz. Doch of die macht zij de belofte des eeuwigen levens, kunnen degenen oordeelen, die gesmaakt hebben het goede Woord Gods.

XVII.

In den stand van de volbrenging der wedergeboorte, strijdt in de ordinaire bekeering de instorting der inklevende hoedanigheden in den wil, het verstand en de genegenheden, tegen de aandiening der middelen, door dewelke God een nieuw leven in den mensch wil werken. En voorwaar, in den wil kan dezelve geene plaatshebben, alzoo hij van nature vrij is, om het goede of het kwade te willen.

XVIII.

In dezen stand krijgt de wil zijn wezen, door de verkregene inklevende hoedanigheden der deugden, en wordt door dezelve volbracht, en tot zijne werkingen vaardiger gemaakt.

XIX.

Wij gelooven, dat God, na de verlichting des verstands, en na de bovennatuurlijke macht, vergund zijnde aan den wil, onze genegenheden en het gevoelige deel onzer zinnen verbetert, en dezelve beweegt met goede begeerten, welker voorgestelde zaken het verstand aanwijst, maar welker werkingen de wil verkrijgt.

XX.

God dient allen menschen middelen aan, die genoegzaamlijk en krachtiglijk tot het geloof en tot de bekeering noodig zijn, Insgelijks is Hij ook aan zijne zijde bereid, aan allen Christus te openbaren.

XXI.

De H. Geest geeft of is bereid te geven aan allen en een ieder, dien het Woord des geloofs gepredikt wordt, zooveel genade, als naar zekere trappen genoegzaam is, om de bekeering der menschen te vorderen. En deze zelfde genade gebeurt ook dengenen, die metterdaad zelve niet bekeerd worden.

XXII.

De uitwendige en inwendige roeping verschillen niet anders dan in trappen, en zijn niet verscheiden naar het voornemen Gods. .

XXIII.

God roept niemand uitwendiglijk, dewelke niet inwendiglijk door het gehoor des Woords kan bekeerd worden.

XXIV.

Wij stellen de kracht der genade niet in de onwederstandelijkheid der genade, noch in de almachtige kracht van werking, noch in eene onvermijdelijke bepaling van den wil tot het goede, maar stellen dezelve in zoodanige werking der genade, dewelke hare werking en hare dadelijke vrucht bekomt; hetwelk geschiedt, zoo wanneer de mensch daartegen niet zet zijne moedwilligheid en wederspanningheid, dewelke hij daartegen konde gezet hebben.

XXV.

De trekking geschiedt door hooren en leeren, en is eene vriendelijke noodiging. En daar is geene reden in den weg, waarom alleen de aanradende genade, die daar is naar de wijze van de aanrading der zeden, de natuurlijke menschen niet geestelijk maakt.

XXVI.

De mensch kan door zijnen vrijen wil zichzelf zoo gedragen, en zoodanige werkingen voortbrengen, dat, wanneer dezelve gesteld worden, de genade Gods hem metterdaad niet bekeert, zelfs ook alsdan, wanneer Hij hem ernstiglijk bekeerd wil hebben, en wanneer Hij hem voorgenomen en aangevangen heeft te bekeeren.

XXVII.

Ja, wanneer ook reeds alle de werkingen der genade zouden mogen gesteld zijn, dewelke God gebruikt tot de bekeering, zoo blijft nochtans de bekeering zoo in 's menschen macht, dat hij zichzelf kan niet bekeeren, en diensvolgens, dat hij God en den Geest, die daar de wedergeboorte voorneemt, en dezelve in hem wil werken, metterdaad dikwijls wederstaat.

XXVIII.

Eindelijk, de krachtige hulp gaat niet voorhenen voor den wil, in orde van veroorzaking, maar wanneer de wil zichzelf beweegt tot bekeering, alsdan helpt God denzelfden krachtiglijk. Daarom wordt ook niet kwalijk gezegd, dat de kracht der genade hangt aan den wil des menschen, en van denzelfden bepaald wordt, enz.

Tegen deze en diergelijke onwaarheden, stellen wij deze weinige punten.

1. In den stand der zonde is de natuurlijke mensch blind, en begrijpt die dingen niet, die des Geestes Gods zijn, en dat niet alleen daarom, overmits hij dezelve niet kan bedenken vóór de openbaring, maar ook daarom, overmits hij, nadat ze hem zijn geopenbaard, dezelve niet zaliglijk kan verstaan, of eenige toestemming bewijzen, zonder inwendige verlichting en bijzondere genade des H. Geestes; 1 Cor. 2:14; Rom. 3: 11; en 1: 21; Gen. 6: 5. Jer. 17: 9; Rom. 3: 12; Matth. 16: 17; Hand. 16: 14.

2. In dienzelven stand is de geheele natuur des menschen zoo verdorven, dat het bevroeden of verstand des vleesch niet anders is als vijandschap tegen God, en eene loutere wederspanning tegen de Wet Gods, dewelke dezelve niet onderdanig is, ja zelfs ook niet kan; en dat niet alleen ten aanzien van de genegenheden, maar zelfs is ook de wil gevangen en gebonden met de banden der zonde, en is beladen met de hoogste ongeregeldeheid en wederspanning; ja, eindelijk is de geheele mensch een dienstknecht der zonde, en dood in de zonden. Daaruit volgt dan, dat de mensch in zijne hekeering of opwekking of levendmaking, uit zichzelf of door de krachten van den ouden mensch, zichzelf niet tot de genade van te voren kan bereiden of schikken, of naar het ware goed, hem aangewezen zijnde, verlangen of begeeren, of ook Gode, wanneer Hij hem roept, antwoorden, of wanneer Hij hem de zaligheid aanbiedt, uit kracht van zijnen vrijen wil toestemmen, of eindelijk wanneer God werkt, mede werken, of eenig ander waarlijk goed werk doen; niet meer dan een kwade boom goede vruchten kan voortbrengen; Rom. 8: 7; en 7: 5; Fil. 2:13; 2 Cor. 3:5; Joh. 8: 34, 36; Rom. 6:20; Ef. 2:1; Col. 2:13; Joh. 3:6; Ef. 4: 18, 19; Ezech. 36:26; Jer. 13: 23; Matth. 7:17, 18.

3. De voorkomende genade is niet alleen eene uiterlijke prediking des Woords, of de inwendige aanrading door rede, of eene beweging des levendmakenden Geestes, door zekere zeer krachtige redenen, die in het Woord Gods vervat zijn, maar het is ook eene bovennatuurlijke gave, van God ingestort, dewelke, den wil des menschen voorkomende, denzelfden krachtiglijk verandert, en in denzelfden nieuwe krachten en machten, en goede bewegingen werkt; Fil.1: 29; Rom. 5:5; Jer. 31:18; Deut. 30:6; Ezech. 36:26; Joh. 6:44, 45.

4. Deze genade Gods, wegnemende het steenen hart, en gevende een vleesch hart, is geene middelmatige beweging, hangende, zooveel de uitkomst aangaat, aan de vrijheid van den mensche-

lijken wil, maar dezelve is eene krachtige trekking, door dewelke de wil, krachtiglijk bewogen zijnde, niet gedwongen wordt te werken, maar het getoonde en ingedrukte goed allervrijst wil en verkiest; door dewelke ook onfeilbaarlijk en allerzekerst vrijgemaakt worden degenen, die getrokken worden door de inwendige en krachtige werking des H. Geestes; Ezech. 36:26; Joh. 6:44, 45; Joh. 15:5; Ps. 51:12; Jer. 32:40; Fil. 2:13; Ps. 110:3; Hand. 16: 14.

5. Niet allen worden door de onuitsprekelijke en machtige inwendige roeping des H. Geestes geroepen, dewelke uitwendiglijk door de prediking des Woords geroepen worden. En de uitwendige roeping, hetzij door het boek der natuur, of door het Woord, wordt niet te recht genoemd eene genoegzame genade tot de bekeering, anders dan ten aanzien van de uitwendige middelen der bekeering, voor zooveel, behalve dezelve, geene andere gewoonlijk van God gebruikt worden tot de bekeering; Jes. 6:10; Deut. 2: 30; Matth. 11:25; Deut. 29: 4; Matth. 13: 11; Psalm 147:20.

6. In den stand der genade, als ons God bekeerd heeft, zoo is het, dat wij, bekeerd zijnde, nu zelven ook goede werken doen, maar anders niet, dan door de genade en hulp des H. Geestes, die daar medewerkende is in iedere onzer daden, en dezelve is besturende en versterkende; gelijkerwijs van deze het beginsel is, alzoo is ook van denzelve de voortgang en volbrenging des goeden werks; Jer. 31:19; Ps. 119:111, 112; Ps. 119:32, 34, 35, 36; 1 Kon. 8:58; Ps. 68: 11; 1 Thess. 5: 23; 2 Thess. 5:23; en 2: 17; en 3: 5; Fil. 2: 13.

HET OORDEEL DER NEDERLANDSCHE PROFESSOREN,

OVER HET VIJFDE ARTIKEL, HETWELK IS

VAN DE VOLHARDING DER WARE GELOOVIGEN.

I. Onschriftmatige stelling der Remonstranten.

De volharding der ware geloovigen in het geloof is geene veroorzaakte vrucht der verkiezing, door dewelke God gezegd wordt zekere bijzondere personen, niet bepaald zijnde met eenige voorwaarde der gehoorzaamheid, ter zaligheid verkoren te hebben.

In hunne overgeleverde verklaring over het vijfde Artikel, Thes. 1.

I. Schriftmatige tegenstelling.

De volharding der ware geloovigen in et geloof is eene veroorzaakte vrucht der verkiezing, door dewelke God gezegd wordt zekere bijzondere personen, zonder dat Hij bewogen is geweest door eenige aanmerking van hunne voorhenen gaande gehoorzaamheid, tot de zaligheid, en tot de middelen der zaligheid verkoren te hebben.

Bewijs der tegenstelling.

1. Dit wordt allerklaarst bewezen uit de traprede des Apostels, Rom. 8:29, door dewelke hij bewijst dat de praedestinatie in dezelfde orde voorhenen gaat vóór de verheerlijking (dewelke voorhenen als begrijpt de volharding tot den einde toe, door dewelke de geloovige zal zalig worden); in welke orde namelijk de praedestinatie voorhenen gaat vóór de roeping tot het geloof, en vóór de rechtvaardigmaking uit het geloof, te weten, in orde van oorzaak, en ook in orde der natuur.

2. In hetzelfde capittel, vers 32 en vervolgens, leert de Apostel mede hetzelfde, als hij zegt: Wie zal de uitverkorenen Gods beschuldigen? Het is God, die ons rechtvaardig maakt. Wie is hij, die verdoemt? Christus is degene, die gestorven is, ja, die ook opgestaan is, die ook is ter rechterhand Gods, die ook voor ons voorbidt. Wie zal ons scheiden van de liefde Christi, enz.?

Met welke woorden hij betoont, dat de geloovigen dat zaligmakende goed der volharding uit zichzelf niet hebben, noch uit eenige gehoorzaamheid des geloofs, van te voren van God voorzien zijnde, maar uit de genadige verkiezing Gods, en uit de liefde in Christus, als hij zegt, dat zijlieden, namelijk de uitverkorenen, noch door aanklachten en beschuldigingen kunnen verdoemd worden,

noch door beangstigingen of verdrukkingen van de liefde Gods kunnen afgescheiden worden, maar dat ze in alle meer dan overwinnaars zijn, door dengene, die hen in Christus liefgehad heeft.

3. Dezelfde Apostel, 2 Tim. 2:19, om voor te komen de ergernis, die gegeven was van sommige Apostelen, zegt, dat het vaste fundament Gods staat, door hetwelk de volharding der ware geloovigen in het tegendeel gesterkt wordt; en bewijst, dat zulks door tweeërlei zegel bezegeld en bevestigd wordt, namelijk ten aanzien van God, door zijne genadige kennis, door dewelke Hij hen als de zijnen kent van eeuwigheid; ten aanzien van de ware geloovigen, door ernstige bekeering tot God, door dewelke degenen, die zijnen naam aanroepen, afwijken van alle ongerechtigheid, waardoor zij van de liefde Gods zouden kunnen afgescheiden worden.

4. Bij dewelke ook deze plaatsen kunnen toegevoegd worden; Johan. 6:37. Al wat Mij de Vader geeft, dat komt tot Mij, en degene, die tot Mij komt, zal Ik niet uitwerpen; Rom. 11:7. De uitverkorenen hebben het verkregen; de anderen zijn verhard geworden. En 2 Thess. 2: 13, alwaar de Apostel vermaant, dat men God hiervoor hebbe te danken, dat Hij van den beginne aan de Thessalonicensen verkoren heeft in de heiligmaking des Geestes, en in het geloof der waarheid, opdat Hij namelijk, door deze twee middelen der verkiezing, onder dewelke alle de andere zaken vervat zijn, en diensvolgens zelfs ook de volharding in het geloof, hun der zaligheid deelachtig make, tot dewelke Hij hen verkoren heeft.

II. Onschriftmatige stelling der Remonstranten.

De volharding is, eigenlijk gezegd, geene gave Gods, namelijk, a die den geloovigen ingestort is, en verkregen door den dood des Zoons Gods, maar dezelve is een gebod, en eene zedelijke voorwaarde des nieuwen verbonds, dewelke God onder vele mogelijke voorwaarden voorgeschreven heeft, en dewelke Hij in den mensch vóór de eindelijke verkiezing tot de vergeving der zonden vereischt, en dewelke de mensch, wanneer hij inklevende hoedanigheid des geloofs en der gehoorzaamheid door vele en menigvuldige werkingen van gelooven, en gehoorzaamheid verkregen heeft, lichtelijk kan nakomen; en, zoo wanneer daar bijkomt de inwendige troost des H. Geestes, ook nakomen wil, en ook gemeenlijk nakomt.

a. Haagsche Conf. Nederd. 348; Lat. Brand. 407, 1. m. 4; Bert. pag. 6, 1, 8; Bertius, van den afval der heiligen, p. 1; Grevinch. tegen Am es. p. 137; De ontbodene Remonstranten, in de verklaring des vijfden Artikels, p. 7, 8.

II. Schriftmatige tegenstelling.

De volharding is niet alleen een gebod, of bloote voorwaarde, uit vele voorwaarden van God voorgeschreven, en vóór de eindelijke verkiezing (opdat wij de woorden der Remonstranten gebruiken) vereischt, dewelke de mensch, wanneer hij de inklevende hoedanigheid des geloofs, en der gehoorzaamheid, door vele en menigvuldige werkingen van gelooven en gehoorzamen verkregen heeft, lichtelijk kan nakomen. Maar het is, eigenlijk gezegd, eene gave Gods, en eene bovennatuurlijke gave, door den Heiligen Geest en den dienst des Woords in ons uitgestort, en genadiglijk vervolgd, door dewelke de geloovige mensch, versierd met den H. Geest, de gehoorzaamheid des geloofs, beide altijd kan nakomen, en ook metterdaad nakomt.

Bewijs der tegenstelling.

Dat de volharding eene bovennatuurlijke gave is, van God ingestort, blijkt:

1. Uit deze beloften Gods; Deut. 30:6. De Heere, uw God, zal uw hart besnijden, en het hart uws zaads, om lief te hebben den Heere, uwen God, uit uw gansche hart, en uit uwe gansche ziel, opdat gij leeft. Ezech. 36: 26, 27. Ik zal ulieden een nieuw hart geven, enz. En Ik zal mijnen Geest leggen in het midden van ulieden, door denwelken Ik zal maken, dat gij wandelt in mijne inzettingen, en mijne rechten houdt, doende dezelve. Jer. 32: 40. Ik zal mijne vreeze indrukken in hun hart, opdat zij niet van Mij afwijken.

2. Uit de oorzaak der volharding, en uit de springbron, uit dewelke dezelve voortvliet, naar bet getuigenis des Apostels; Fil. 2:13. God werkt in ulieden, dat gij wilt, en dat gij volbrengt, naar zijn welbehagen.

3. Uit de instorting van het inwendige gevoelen der Goddelijke liefde, door hetwelk eene zekere hope der volharding, en diensvolgens ook de volharding zelve, in de geloovigen gevoed en bewaard wordt,

gelijk de Apostel betuigt met deze woorden; Rom., Cap. 5:5. De hope [namelijk der genade en der heerlijkheid Gods] in dewelke wij roemen, zelfs in het midden van onze verdrukkingen, beschaamt niet, overmits de liefde Gods uitgestort is in onze harten, door den H. Geest, die ons gegeven is.

4. Uit het gebed van Petrus; 1 Petr. 5: 10. De God der genade, die ulieden geroepen heeft tot de eeuwige heerlijkheid in Jezus Christus, die volmake, bevestige, sterke, en fondeere u. En uit de laatste bede van het gebed onzes Heeren: En leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den kwade! Maar geene bovennatuurlijke gave, ingeblazen zijnde door de aanblazing des H. Geestes, is een bloote voorwaarde, of eene zedelijke deugd, alleen door menigvuldige werkingen verkregen.

Dat deze volharding is eene gave, verkregen door den dood van Christus, kan besloten en bewezen worden;

1. Uit het einde der Goddelijke beschikking, waardoor Christus ons geworden is heiligmaking en verlossing, 1 Cor. 1:30, door den Geest, namelijk der heiligmaking en der sterkte, door denwelke Hij ons heilig maakt in de waarheid, en ons behoedt van alle kwaad tot den dag der verlossing.

2. Uit het gebed van Christus, Joh. 17: 15, 20.

Want ten ware Christus deze gave der volharding door de verdienste zijns doods van den Vader verworven had, zoo zoude Hij nooit ditzelve van Hem begeerd hebben, zeggende: Ik bid niet, dat Gij ze uit de wereld wegneemt, maar dat Gij ze bewaart voor den booze; en Ik bid niet alleen voor hen, maar ook voor degenen, die door hunlieder woord in Mij gelooven zullen.

III. Onschriftmatige stelling der Remonstranten.

Wanneer de bereidzaamheid a van de Goddelijke hulp daar staat, mitsgaders de tegenwoordigheid van de genoegzame genade, en wanneer alle de dingen gesteld zijn, die noodig en genoegzaam zijn om te volharden, en dewelke God, om het geloof te behouden, wil gebruiken; ja, zelfs wanneer gesteld is de inklevende hoedanigheid des geloofs, ook in den wil; zoo blijft het evenwel in de vrije macht des menschen, of te volharden, of niet te volharden.

a. In de verklaring van het 5de Artikel pag. 11. b Tegen die van Walch. pag. 74.

Haagsche Conferentie, Nederd. pag. 370; Lat. Bert. pag. 90.

III. Schriftmatige tegenstelling.

Wanneer de bereidzaamheid van de Goddelijke hulp daar staat, mitsgaders de tegenwoordigheid van de genoegzame genade, en wanneer alle die zaken gesteld zijn, die noodig en genoegzaam zijn om te volharden, en dewelke God, om het geloof te behouden, wil gebruiken; en ook wanneer daarbij gesteld is de inklevende hoedanigheid des geloofs, ingestort zijnde zelfs in den wil, alsdan wordt de wil des menschen alzo gebogen en bepaald om te volharden, dat hij op een en hetzelfde oogenblik niet te buigen is aan weerszijden tot beide de tegendeelen, namelijk beide om te volharden, en niet te volharden, maar alzo, dat hij vrijwilliglijk en met den hoogsten lust en vermakelijkheid gedreven wordt door den H. Geest, tot een van de tegendeelen, namelijk om te volharden.

Bewijs der tegenstelling.

Hoewel de geloovigen, van wege de overblijfselen hunner zonde in het vleesch, genegen zijn tot de afwijking van de Wet Gods, nochtans door de gestadige aanhoudende genade des H. Geestes worden dezelve alzo geregeerd, opgewekt en onderhouden, dat ze den boozen wil des vleesches door den breidel der Godvruchtigheid bedwingen, en in een heilig voornemen, van te wandelen in de wegen des Heeren, volharden; want dit zijn de rechte natuurlijke bondgenooten Gods, die, volgens de belofte Gods, Jer. 32: 40, in de vreeze Gods, dewelke de H. Geest ingedrukt heeft in hunne harten, standvastiglijk blijven.

Deze zijn uit God geboren, die, gelijk de Apostel Johannes verklaart, 1 Joh. 3:9, om het zaad Gods, hetwelk in henlieden blijft, niet kunnen zondigen, namelijk met de zonde tot den dood.

IV. Onschriftmatige stelling der Remonstranten.

Zoo dikwijls als de ware geloovigen eenige uitstekende werken des a. vleesches begaan, zoo dikwijls verliezen zij geheel en al het ware geloof. b.

En niet alleen kunnen zij in gruwzame misdaden en in zonden, regelrecht het goede geweten vernielende en verwoestende, en, wat meer is, in de zonde zelfs tot den dood, en tegen den H. Geest, vervallen, maar kunnen ook in de zelve volharden, en diensvolgens in dezelve sterven, en c. van het

rechtvaardigmakende geloof, de genade en zaligheid geheel en ten einde toe vervallen. En zulks is vele ware geloovigen en wedergeborenen ervaren en gebeurd, gelijk hetzelfde ook alsnog niet weinig gebeurt. d.

a. Haags. Conf. Nederd. 304; Bertins 1S, en 19.

b. In de overgeleverde verkl. over het 5 Art. Thes. 4; Armin, in zijn bedenkelijke Artikelen, p. 31; Episc. disput. publ. van de dadelijke zonde; Aanhangs. 1, 2.

c. Haag. Conf. Nederd. 304, 305; Ber. 18, 19.

d. Aan dezelfde plaatsen, en verklaring over het vijfde Artikel, Thes. 3, 4.

IV. Schriftmatige tegenstelling.

Hoewel de geloovigen ook, door menselijke zwakheid, onachtzaamheid en nalating van de oefeningen der Godvruchtigheid, te eeniger tijd in de allerswaarste zonden vervallen, nochtans verliezen degenen, die dezelve begaan, en die in dezelve, vergeten hebbende hunnen schuldigen plicht, diep liggen en slapen, hun geloof niet geheel en al. En zij kunnen van wege de genade Gods, die hen is onderhoudende en bewarende, niet in zoodanige zonden vervallen, die regelrecht en geheel hunne gewetens vernielen en verwoesten, gelijkewijs daar is de zonde tot den dood, en in den II. Geest; verre is het van daar, dat zij in dezelve zouden volharden en sterven. Daaruit volgt ook, dat zijlieden ook van het rechtvaardigmakende geloof, de genade en zaligheid niet geheel en ten einde toe kunnen vervallen. En daar kan ook niet bewezen worden, dat zulks eenigen waren geloovigen ervaren of gebeurd is.

Bewijs der tegenstelling.

Want er wordt gezegd, dat in de ware geloovigen de wortel des geloofs en het zaad der wedergeboorte blijft, in de plaats, die nu vermeld is, namelijk 1 Joh. 3:9. Nu, bij te blijven en benomen te worden, of daarvan te vervallen, zijn dingen, die geheel tegen elkander strijdig zijn. Hierom betuigt de Apostel van dezelven, Heb. 10: 39, dat ze zoodanigen niet zijn, die zich heimelijk onttrekken tot de verderving, maar die daar gelooven tot de zaligheid der ziel; en 1 Pet. 2: 6, dat degenen, die in Christus glooven geenszins zullen beschaamd worden. Hetwelk hun nochtans zoude gebeuren, indien ze vervallen konden tot de zonde ten doode, dewelke altijd vergezelschap is met eene onboetvaardigheid tot het uiterste einde toe, of tot de zonde in den H. Geest, dewelke noch in deze wereld, noch in de toekomstige vergeven zal worden. Insgelijks: Dat ze bewaard worden, onder de beschutting van de kracht Gods, door het geloof, opdat zij namenlijk van het geloof niet afwijken, of van hetzelfde vervallen; 1 Pet. 1:5.

Daarentegen zegt Johannes, sprekende van de afvalligen te zijnen tijde, uitdrukkelijk, dat ze nooit begaafd zijn geweest met het ware geloof der uitverkorenen, als hij zegt: zij zijn uit ons uitgegaan, maar zij waren niet uit ons; want waren zij uit ons geweest, zoo zouden zij bij ons gebleven hebben; maar zij zijn uit ons uitgegaan, opdat zij openbaar zouden worden, dat zij niet allen uit ons zijn; 1 Joh. 2: 19.

V. Stelling der Remonstranten.

Geen ware geloovige en wedergeborene a kan in dit leven van zijne volharding, en diensvolgens van zijne zaligheid zeker zijn, zonder bijzondere openbaring.

a. Haagsche Conferentie, Nederd. pag. 413; Bertins 150 reg. 2, en vervolgens.

V. Rechtgevoelende tegenstelling.

Alhoewel de waarlijk geloovige en wedergeborene mensch, van wege vele oorzaken, in dit leven aan verscheidene twijfelingen en beroeringen des gemoeds onderworpen is, nochtans kan hij van zijne volharding en zaligheid uit het geopenbaarde Woord Gods zeker zijn.

Bewijs der tegenstelling.

Dat de waarlijk geloovige en wedergeborene mensch in dit leven zeker kan zijn van zijne volharding, en diensvolgens van zijne zaligheid, kan bewezen worden.

1. Uit deze beloften en verzekeringen Gods.

Joh. 1: 5; en Heb. 13:5. Ik zal u geenszins begeven, en Ik zal u nimmermeer verlaten.

Psalm 37:23. De gangen des mans worden van den Heere gericht, en Hij heeft lust aan diens weg; indien hij valt, hij zal niet voortgestoten worden, want de Heere ondersteunt hem de hand.

En vers 28. De Heere zal zijne gunstgenooten niet verlaten, en daarom zullen zij in der eeuwigheid bewaard zijn.

Jes. 54: 10. Alware het, dat deze bergen weken, en deze heuvelen van hunne plaats bewogen werden, nochtans zal mijne weldadigheid of genade van u niet wijken, en het verbond mijns vredes zal niet vervallen, spreekt de Heere, uw Ontfermen.

Hos. 2:19. Ik zal Mij aan u in der eeuwigheid verloven; Ik wil Mij aan u verloven, in gerechtigheid, geloof, gericht, weldadigheid en barmhartigheid.

Matth. 16:18. Mijne Gemeente, op dezen steen (door het geloof, namelijk) gebouwd zijnde, zullen de poorten der hel niet overweldigen.

Joh. 4: 14. Die daar drinken zal van datwater, dat Ik hem geven zal, die zal in der eeuwigheid niet dorsten, maar dat water, dat Ik hem geven zal, zal in hem worden eene fontein des springenden waters in het eeuwige leven. Met welke plaats ook overeenkomt, Joh. G: 35, en meer andere plaatsen, dewelke wij om der korthed wil nalaten.

2. Uit de allerzekerste bewaring en versterking, beide van Christus en van den Almachtigen Vader zelve, beschreven in deze navolgende plaatsen.

Joh. 10: 28. Niemand zal mijne schapen uit mijne hand rukken; mijn Vader, die ze Mij gegeven heeft, is meerder dan allen. En niemand kan ze uit de hand mijns Vaders grijpen.

1 Pet. 1:5. Door het beschutsel der kracht Gods wordt gij bewaard, door het geloof, hetwelk bereid is om ter laatstertijd geopenbaard te worden.

2 Cor. 1: 21. Maar die ons met u versterkt in Christus, en die ons gezalfd heeft, is God.

3. Uit het vaste vertrouwen en de ongetwijfelde verzekering, dewelke ons in de h. Schriftuur voor oogen gesteld wordt; gelijk,

Ps. 23:4. Alware het, dat ik ook wandelde door een dal des vergiftigen doods, ik zoude niet vreezen, want Gij zijt bij mij, enz.

Job. 13: 15. Alware het, dat Hij mij doodde, ik zoude nochtans evenwel in Hem hopen.

Bij dewelke ook bijgevoegd moet worden die allervermaardste en doorluchtigste plaats, Rom. 8:31. Indien God voor ons is, wie zal tegen ons zijn? En wie zal ons scheiden van de liefde van Christus, enz. En Fil. 1: G. Ik houde. het voorzeker, dat het geschieden zal, dat degene, die het goede werk in ulieden begonnen heeft, datzelve ook volbrengen zal tot op den dag van Christus.

4. Uit de allerzekerste overwinning der geloovigen tegen alle hunne vijanden.

Rom. 8:37. In alle deze zijn wij meer dan overwinnaars, door dengene, die ons liefgehad heeft.

1 Joh. 5: 4. Al wat uit God geboren is, dat overwint de wereld; en dit is de overwinning, dewelke de wereld overwonnen heeft, namelijk uw geloof.

5. Uit de voornaamste vrucht en werkingen der rechtvaardigmaking.

Rom. 5:1, en vervolgens. Gerechtvaardigd zijnde door het geloof, hebben wij vrede bij God door Jezus Christus, door welken wij ook den toegang verkregen hebben, door het geloof, tot deze genade, waarin wij staan, en roemen in de hope der heerlijkheid Gods.

G. Uit de heerlijke vervulling der hope, door dewelke het geloof en de volharding des geloofs gevoed wordt.

Rom. 5: 5. De hope beschaamt niet.

7. Uit de gedurige en krachtige voorbidding van Jezus Christus, niet alleen voor Petrus en zijne medeApostelen, maar ook voor alle ware geloovigen. Want Christus, dewelke weet, dat Hij altijd van den Vader verhoord wordt, Joh. 13: 31, heeft niet minder voor alle geloovigen, als voor Petrus en de andere Apostelen gebeden; Joh. 17; Luc. 22; opdat hun geloof niet zoude ophouden. En gelijk Hij, biddende, eertijds van den Vader verworven heeft, alzoo verwerft Hij alsnog, dat Hij, gelijk Hij eertijds Petrus en zijne medeApostelen gedaan heeft, alzoo ook andere geloovigen geeft een allervrijsten, een allersterksten, een alleronoverwinnelijksten en allervolhardendsten wil in het geloof.

8. Uit de gouden traprede des Apostels; Rom. 8: 30; uit dewelke volgt, dat, met eene en dezelfde noodzakelijkheid van gevolg, de geloovigen, die door het geloof gerechtvaardigd zijn, verheerlijkt worden, met dewelke de uitverkorenen geroepen en gerechtvaardigd worden.

9. Uit de inwendige betuiging en verzegeling des H. Geestes (die verre boven allen de zekerste en waarachtigste Getuige is) in onze harten, 1 Joh. 4: 13. Hieraan bekennen wij, dat wij in God wonen,

en Hij in ons, omdat Hij ons van zijnen Geest gegeven heeft; Ef. 1:13. Nadat gij geloofd hebt, zijt gij verzegeld geworden met den Heiligen Geest der belofte, dewelke in onze harten is het pand onzer erve, totdat wij gesteld worden in de vrijheid.

Hetzelfde wordt gezegd, 2 Cor. 1: 22, en Ef. 4 : 30, enz.

Doch indien sommigen in de heilige Schriftuur gezegd worden van het geloof afgeweken te zijn, dezelve zijn of huichelaren geweest, dewelke door eene loutere veinzing en nabootsing des waren geloofs zichzelve en anderen voor een tijd bedrogen hebben, of het zijn tijdChristenen geweest, dewelke, verheugd zijnde in de kennis der Evangelische waarheid, als in eene zoete en genoeglijke zaak, zich voor eene. wijle tijds in het licht hiervan verblijd hebben, gelijkerwijs daar geweest zijn diegenen, van dewelken Christus spreekt, Joh. 5:35, en Matth. 13; alwaar Hij uitdrukkelijk zegt, dat de zoodanigen in zichzelve geen wortel des waren geloofs gehad hebben.

VI. Onschriftmatige stelling der Remonstranten.

Verre is het van daar, dat de leer van de zekerheid der volharding en der zaligheid noodig zoude zijn, tot een vasten troost des geloovigen, en tot eene gerustheid en troost hunner gewetens in dit leven. Daarentegen is het waar, dat ze, in hare natuur en uit haar aard en eigenschap, schadelijk is voor de ware Godvruchtigheid en voor den ganschen Godsdienst, dewijl dezelve dient tot voortbrenging en voeding van alle vleeschelijke zorgeloosheid.

In de overgeleverde verklaring over het vijfde artikel, Thes. 8; Armin. in zijne bedenkelijke Artikel. pag. 31, 32; Haagsche Conferentie, Lat. Bert. pag. 64 en 65. Conf. Nederd. 340, en 346.

VI. Schriftmatige tegenstelling.

Verre is het van daar, dat de leer van de zekerheid der volharding, en der zaligheid, in hare natuur, en uit haar aard en eigenschap, schadelijk zoude zijn voor de ware Godvruchtigheid, en voor den ganschen Godsdienst, en dat ze zoude dienen tot voortbrenging en voeding van alle vleeschelijke zorgeloosheid; maar daarentegen is dezelve noodig tot een vasten troost der geloovigen, en tot een gerustheid en troost hunner gewetens in dit leven.

Bewijs der VI. tegenstelling.

Deze leer is niet minder nuttig als noodig:

1. *Tot vermaning*, opdat wij de loopbaan des geloofs, die ons in den loop dezes levens voorgesteld is, standvastig mogen afloopen, zoo lang en ter tijd toe, dat wij den prijs bekomen en aangenomen hebben; 1 Cor. 9:14; Hebr. 12:1.

2. *Tot vertroosting*, en tot gerustheid en vrede der gewetens, dewijl wij uit dezelve verstaan, dat God het goede werk, dat Hij in ons begonnen heeft, ook tot den dag van Jezus Christus zal volbrengen; Pil. 1 : 6 ; en dat Hij ook niet zal toelaten, dat wij boven onze krachten zouden bezocht worden, maar dat Hij ook te weeg zal brengen, dat wij, samen met de verzoeking, de uitkomst kunnen verdragen; 1 Cor. 10: 13.

3. *Tot onderwijzing*, dewijl wij namelijk, door de volharding in de goede werken, onze verkiezing en roeping vast maken, namelijk in ons gevoel en in onze consciëntie of geweten tot gerustheid onzer ziel; 2 Pet. 1: 10.

VII. Onschriftmatige stelling der Remonstranten.

Het geloof der tijdChristenen, is een waar, en een geheel en een rechtvaardig makend geloof; en verschilt niet in verscheidenheid van wezen van het ware geloof, dat tot den einde toe is durende.

In de verklaring over het vijfde Art. pag. 4, enz.

VII. Schriftmatige tegenstelling.

Het geloof der tijdChristenen is noch het ware geloof, alzoo eigenlijk genoemd, noch het geheele, noch het rechtvaardigmakende geloof; maar zoodanig is alleen het geloof der uitverkorenen, hetwelk wij zeggen, van hetzelfde in verscheidenheid van wezen te verschillen, om deze navolgende oorzaken.

Bewijs der tegenstelling.

1. Oorzaak is, omdat het zaad van het geloof der uitverkorenen valt in goede aarde, maar het zaad van het geloof der tijdChristenen valt in eene steenachtige aarde; Matth. 13.

2. Omdat het geloof der uitverkorenen in Christus waarachtig en vast geworteld is, maar dit alzoo niet. Aan dezelfde plaats.

3. Omdat het geloof der uitverkorenen begaafd is met eene vrijmoedigheid, en met een vast vertrouwen (hetwelk somtijds ook genoemd wordt eene verzekerdheid), dat is, niet een zeker en gansch vol vertrouwen, hetwelk de algemeene beloften Gods zichzelf inwendig in het bijzonder is toeëigenende, hetwelk het geloof der tijdChristenen niet heeft.

4. Omdat het geloof der uitverkorenen en der ware geloovigen, groeiende gemaakt zijnde door het levendige sap van den Geest der aanneming tot kinderen, zelfs duurt en blijft in het midden van de vervolgingen, en vele vruchten voortbrengt, die Gode aangenaam zijn, Maar het geloof der tijdelijk geloovigen, zijnde alleen door den Geest der openbaring en der vermaning verlicht en een weinig beroerd en bewogen, verdort door de hitte der verdrukkingen, en valt onvruchtbaar af.

5. Omdat diegenen, die begaafd zijn met het geloof der uitverkorenen, rein zijn van harten ; maar die begaafd zijn met het tijdelijk geloof, zijn onrein van harten. Want de eersten worden gezegd gereinigd te zijn door het geloof; Hand. 15:9. Maar de anderen worden wel gezegd verlicht te zijn, en vermaakt te worden door eenen zekeren smaak des goeden Woords Gods, Hebr. 6 : 4; doch ten aanzien van hun hart, worden zij vergeleken met honden en onreine varkens, die tot hun uitspuwsel, en tot de wenteling des slijks, zijn weder keerende; 2 Petr. 2:22.

6. Omdat diegenen, die met het ware en rechtvaardigmakende geloof van God versierd zijn, gezegd worden, van den beginne aan verkoren te zijn in de heiligmaking des Geestes, en in het geloof der waarheid; 2 Thess. 2:13; insgelijks ook verheerlijkt te zijn; Rom. 8 : 30. Maar die begaafd zijn met het tijdelijke en bezwijkende geloof, diezelven worden gezegd nu voortijds opgeschreven te zijn tot de verdoemenis, Jud. vers 4. En dat ze zichzelf heimelijk van God onttrekken tot hun verderf; Hebr. 10: 38.

En dit is ons oordeel over de tegen elkander strijdende gevoelens der Remonstranten en Contraremonstranten, belangende dit Artikel en ook de vier voorgaande; zoodat wij, aangaande deze twee, der Remonstranten leer achten onschriftmatig te zijn, en strijdig tegen Gods Woord, en diensvolgens, dat men schuldig is, dezelve te verwerpen; maar de andere daarentegen, namelijk der Contraremonstranten, oordeelen wij, dat rechtgevoelende is, en met het Woord Gods overeenkomende, en diensvolgens, dat men schuldig is, dezelve in onze Gereformeerde Kerken gestadiglijk en standvastiglijk te behouden. Ten welken einde wij onze Doorluchtigste en Genadigste Heeren, mitsgaders derzelve Welgeborene en Alleredelste Gedeputeerden, bidden, dat zij deze leer, met dezelfde getrouwheid, Godvruchtigheid, zorg en kloekmoedigheid, met dewelke zij begonnen hebben, voortaan willen voortvaren te beschermen, en zuiver en rein in haar geheel te bewaren tegen de booze aanslagen, mitsgaders de listige onderkruipingen van de vijanden der waarheid. Ondertusschen, U, den Vader der barmhartigheden, den eeuwigen, Allergoedertierensten en Allergrootsten God, bidden wij allen te zamen ootmoediglijk, dat, gelijkerwijs Gij tot nu toe de heilige benaarstigingen, en de goede voornemens onzer Heeren (onder welker bescherming wij deze leer openbaarlijk in deze landen beleden hebben) overvoediglijk gezegend hebt, dat Gij ook alzoo dezelfde voorstanders van uwe waarheid altijd met uwen Geest wilt nabij wezen, tot uws Naams eere, tot gerustheid onzer zielen, en tot aanwassing uws Rijks in deze Provinciën. Amen.

JOHANNES POLYANDER.
FRANCISCUS GOMARUS.
ANTONIUS THYSIUS.
ANTONIUS WALEUS.

Dit oordeel mijner medebroederen heb ik gelezen, en ken hetzelve voor goed.

LUBBERTUS.

HET TOESTEMMENDE OORDEEL VAN SIBRANDUS LUBBERTUS,

← OVER HET VIJFDE ARTIKEL,

WELK OOK ALLE DE ANDERE NEDERLANDSCHE PROFESSOREN
GOED GEKEND, EN TOEGESTAAN HEBBEN,

Volharding, door dewelke men volhardt in Christus tot den einde toe, verschilt van volhardendheid ; want dit laatste is eene werking, maar het andere is eene inklevende hoedanigheid, of eene inklevende hoedanigheid gelijk.

De volharding is eene genadige gave Gods. Want de gansche Gemeente, in alle hare leden, bidt dezelve dagelijks van God, en dat volgens de instelling van Christus. Want zoo dikwijls als ze begeert; Matth. 6:9: Uw naam worde geheiligd; uw Rijk kome; uw wil geschiede, gelijk in den Hemel, alzoo op aarde; en Matth. 6:13: en leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den kwade; zoo dikwijls vereischt ze van God de volharding, gelijk Augustinus uit Cyprianus zeer wel leert; van het goed der volharding, boek 2. De Apostel bidt ook; 1 Thess. 5:23; dat de geheele geest, ziel en lichaam van die van Thessalonica, onstraffelijk bewaard worde, tegen de toekomst onzes Heeren Jezus Christus. Doch de heiligen zouden God bespotten, indien ze de volharding van [Tem begeerden, en wel wisten, dat dezelve van God niet gegeven werd, of indien dezelve, zonder dat God ze zoude geven, in des menschen macht ware. Nu, gelijk dezelve van God begeerd wordt, alzoo wordt dezelve ook van God gegeven; Jer. 32:40. Ik zal mijne vreeze in hun hart geven, opdat zij van Mij niet wijken; Joh. 6:40. Dat is de wil desgenen, die Mij gezonden heeft, opdat al diegene, die in den Zoon gelooft, het eeuwige leven hebbe. En Ik zal hem opwekken ten uitersten dage; Joh. 10:28. Ik geef hun het eeuwige leven en zij zullen in der eeuwigheid niet verloren gaan, en niemand zal ze uit mijne hand rukken.

Deze gave is niet deels van God, deels van den mensch, maar komt alleen van God; 1 Petr. 1: 5. In de kracht Gods worden wij bewaard, door het geloof ter zaligheid; Fil. 2: 13. God werkt in ulieden, beide dat gij wilt, en dat gij ook volbrengt, om zijn welbehagen. Augustinus; van het goed der volharding; cap. 7: Dat de mensch tot God komt, heeft God gewild, dat nergens anders toe behooren zonde, dan tot zijne genade; van gelijken, dat de mensch niet van God afwijkt, datzelve heeft God mede gewild, dat nergens anders toe behoorenzoudedan tot zijne genade.

God geeft alleen den uitverkorenen de volharding; Rom. 8:29. Die Hij van te voren bekend heeft, dezelve heeft Hij ook van te voren geschikt, dat ze gelijkvormig zouden worden den heelde zijns Zoons; die Hij van te voren geschikt heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen; die Hij geroepen heeft, dezelve heeft Hij ook gerechtvaardigd; die Hij gerechtvaardigd heeft, dezelve heeft Hij ook verheerlijkt.

Derhalve, makende een besluit van het eerste tot het laatste: diegenen, die Hij van te voren geschikt heeft tot de gelijkvormigheid zijns Zoons, dezelve heeft Hij ook verheerlijkt.

Diegenen, die God door zijne krachtige genade bewaart, dat zij niet vallen, diezelven lijden geen geweld, noch worden met geweld of tegen dank gesleept of getogen; maar dezelve hangen Gode aan van zelfs en met een vrijen wil, en volharden in het geloof.

En al is het, dat ze de krachtige genade Gods niet geheel kunnen beletten of omkeeren, nochtans, zoolang zij omhangen zijn met dit vleesch, behouden zij niet alleen eenige macht van wederstaan of wederstandelijkheid, maar zondigen ook somtijds uit zwakheid, dat is, wederstaan Gode ook zelfs metterdaad.

Alhoewel de wedergeborenen somtijds uit zwakheid vallen, en alhoewel hun geloof eenige bezwijking lijdt; evenwel nochtans vervallen zij niet geheel, noch ten einde toe, van de genade Gods; Psalm 37:24. Als de rechtvaardige valt, alsdan zal hij niet voorts ter neder gestooten worden, want de Heere ondersteunt hem de hand; 2 Cor. 4: 9. Wij worden ter neder geworpen, maar wij gaan niet verloren ; Spreuk. 24:16. De rechtvaardige valt zevenmaal des daags, en staat wederom op; maar de godloozen vervallen in het kwade.

Niet ten einde toe; Joh. 10:28. Ik zal hun het eeuwige leven geven, en zij zullen niet verloren gaan in

der eeuwigheid, en niemand zal ze uit mijne hand trekken; 1 Petr. 1 :5. In deze kracht Gods worden wij bewaard door het geloof tot de zaligheid. Doch die het eeuwige leven ontvangen, en ter zaligheid komen, die vervallen niet ten einde toe. Niet geheel; 1 Joh. 2:19. Zij zijn uit ons gegaan, maar zij zijn uit ons niet geweest, want indien zij uit ons geweest waren, zij zouden met ons gebleven zijn. Daar benevens in den allerzwaarsten val van Petrus is het geloof niet geheel en al afgerukt geweest; Luc. 22:32. Ik heb voor u gebeden, opdat uw geloof niet ophoude. Nu, zijn geloofzoudeopgehouden gehad hebben, indien datzelfde geheel en al afgerukt ware geweest. Maar, gelijkwijs als Christus voor Petrus gebeden heeft, alzoo heeft Hij ook gebeden voor alle uitverkorenen; Joh. 17 : 20. Ik bid niet alleen voor hen, maar ook voor diegenen, die door hun woord in Mij zullen gelooven. Dit is de ware oorzaak, waarom de ware geloovigen en de uitverkorenen niet vervallen in die zonde, dewelke daar is in den Heiligen Geest en ter dood; 1 Joh. 3 : 9. Die uit God geboren is, die zondigt niet, want zijn zaad blijft in hem; en hij kan niet zondigen, daarom dat hij uit God geboren is; 1 Joh. 5:16. Is het, dat iemand zijn broeder ziet zondigen eene zonde, die niet ter dood is, hij zal God bidden, en Hij zal hem het leven geven, degenen, zeg ik, die niet zondigen ter dood. Daar is een zonde tot de dood, ik zeg niet, dat iemand voor dezelve bidden zal. Alle ongerechtigheid is zonde, maar dat is zonde, die niet ter dood is. Wij weten, dat een ieder, die uit God geboren is, niet zondigt. De wedergeborene mensch kan, ten aanzien van zijne zwakheid, geheel en eindelijk vervallen; en waarlijk inderdaad, hij zoude ook alzoo vervallen en afvallen, ten ware hij door een machtiger en hooger kracht bewaard werd. Deze leer brengt troost aan, en wekt inons op een vlijtige betrachtiging der Godvruchtigheid; want zij zijn goeds moeds, alzoo zij weten, dat ze van God ter zaligheid bewaard worden; daarbenevens worden zij ook opgewekt tot dankbaarheid, alzoo zij dagelijks deze weldaad Gods ernstig bedenken en overleggen. Wij verwerpen dan de meening dergenen, die zeggen.

1. Dat de volharding niet is een gave Gods. In de overgeleverde verklaring, over het vijfde Art. Thes. 1.
2. Dat de volharding is eene voorwaarde voor de verkiezing, van te voren vereischt in degene, die verkoren zouden worden. Overgeleverde verklaring over het vijfde Artikel, bladz. 7, 8.
3. Dat het in de macht des menschen zij, deze krachtige genade Gods te verhinderen en te niet doen. Overgeleverde verklaring, pag. 11.
4. Dat de wil des menschen is de eenige en de natuurlijke oorzaak der volhardendheid. Brief aan die van Walcheren, 74, 4.
5. Dat de ware geloovigen, door ieder werk des vleesches, geheel en. al vervallen en afvallen. Conf. Lat. Bert. 18.
6. Dat dezelve kunnen vervallen in die zonde, dewelke is in den Heiligen Geest.
7. Dat dezelve geheel en ten einde toe kunnen vervallen en afvallen; Conf. Lat. Bert. 18. Overgeleverde verklaring over het vijfde Art. Thes. 3: 4.
8. Dat de leer van de volharding schadelijk is; Conf. Lat. Bert. 57, pag. 18.

LUBBERTUS.

Dit oordeel van onzen medebroeder hebben wij gelezen, en vinden hetzelfde goed.

JOHANNES POLYANDER.
FRANSISCUS GoMARUS.
ANTONIUS THYSIUS.
ANTONIUS WALEUS.

HET OORDEEL VAN DE BROEDEREN VAN DE GELDERSCHE SYNODE,
OVER HET VIJFDE ARTIKEL,
HETWELK IS VAN DE VOLHARDING DER HEILIGEN.

Wij gelooven, dat de ware geloovigen van de genade Gods, van het geloof, en van de eeuwige zaligheid, geheel en teneinde toe nimmermeer vervallen, of ook kunnen vervallen, en dat niet zoo zeer

ten aanzien van eenige kracht, zijnde. hun in gestort, en inblijvende, als wel daarom, overmits God hen om zijner belofte wil, en om de gestadige voorbedding van Christus, door zijnen H. Geest alzoo bewaart en beschermt tegen alle geweld en bedriegerijen hunner vijanden, dat zij in geene zonde vallen, noch kunnen vallen, dewelke hun zoude benemen of het geestelijke, of het eeuwige leven, tot welke beide zij genadiglijk van te voren geschikt of verordineerd zijn.

Verklaring en bevestiging.

1. Wij gelooven niet, dat allerlei geloovigen volharden, maar alleen diegenen, die waarlijk zoodanig zijn. Want te zijn en waarlijk te zijn, verschillen gansch veel (Joh. 8:31; Rom. 2:28, 29; Joh. 1:47; Col. 1: 6;). Nu deze zijn waarlijk geloovigen, niet die slechts die dingen gelooven, die waarachtig zijn (want alzoo zoude ook zelfs de Duivel een waar geloovige zijn Jac. 2:19;) maar die met een geloof, dat niet geveinsd of nagebootst is, en met een vol vertrouwen des gemoeds, Christus Jezus, hunnen eenigen Zaligmaker, Voorbidder en Koning, alleen aanhangen; die in Hem geworteld zijn; die te zamen met Hem opgewassen zijn, en die zijn woord bewaren (1 Tim. 1 :5; Heb. 10:22; Col. 2: 7; Rom. 6: 5; 1 Joh. 1: 5;). Want hierdoor weten wij, dat wij in Christus zijn. En de Remonstranten zelven bekennen (Verklaring des 1 Artikels; pag. 8, dat het ware en zaligmakende geloof; zoodanig namelijk als dat geloof is, hetwelk zij verdichten, dat God in het verkiezen voor de oogen staat; niet alleen is een kennis en toestemming, maar ook een vertrouwen; welverstaande, zoodanig een vertrouwen, hetwelk noodwendig met zichzelf te zamen vervat en medebrengt de heiligheid en de oprechtheid des levens, dewelke het van zichzelf door zijn eigen vruchtbaarheid baart, en doet voortkomen. En elders (Conf. Lat. Br. pag. 362, r. 8) : Het geloof (zeggen zij) is zonder de werken dood. En derhalve kan datzelve in 's menschen gemoed niet het vertrouwen werken, dat hij is een kind Gods, en dat hem de zonden vergeven zijn. Bertius zegt ook met uitgedrukte woorden (Van den Afval der Heilig. pag. 45, reg. 18, 22) : Diegene (zegt hij) is eigenlijk geloovig, of getrouw, die tot het einde toe zijne beloften nakomt. En: Die gelooven, zijn discipelen van Christus; en nochtans, indien ze volharden, alsdan worden zij gezegd, waarlijk te zullen zijn discipelen van Christus.

2. Door de genade Gods verstaan wij de goedwillige genegenheid des Vaders, door dewelke Hij ons uit genade aangenaam gemaakt heeft in dien beminde (Ef. 1 :6 en 2:4). De Schriftuur noemt dezelve doorgaans de liefde Gods (Rom. 8:39). Doch als wij zeggen, dat de geloovigen niet vervallen van de genade Gods (2 Thes. 2: 16), zoo willen wij dit niet zeggen (hetwelk sommigen, met booslijk te lasteren, ons nageven), dat de geloovigen nooit iets begaan, hetwelk God niet aangenaam is (want wij weten, dat ze in veel zondigen, en dat geene zonden God aangenaam zijn). Doch wij zeggen ook dit niet, dat de geloovigen op gelijke wijze altijd deze liefde Gods gevoelen (want de Profeet bidt: Maak, dat ik blijdschap en vreugde hoor. Geef mij wederom de blijdschap uwer zaligheid, en ondersteun mij met den Geest der vrijmoedigheid. Ps. 51: 10, 14).

Maar dit willen wij alleen zeggen, dat het nimmermeer geschiedt of kan geschieden, dat God op zijn kinderen zoo zeer vergramd zoude zijn, dat Hij geheel zoude vergeten, dat Hij hun Vader in Christus is, of dat Hij ook zoude vergeten, hun te betoonen en te bewijzen zelfs metterdaad, dat Hij zoodanig jegens hen is.

3. Het geloof beteekent of eene inklevende hoedanigheid, of eene werking. Wij ontkennen, dat de inklevende hoedanigheid, het zaad, de wortel, en de Geest des geloofs kan verloren worden. En wij ontkennen ook, dat de zalving, die wij van God ontvangen hebben, zoude kunnen in ons nietblijven. Maar wij staan toe, dat de werking, het vertrouwen en de vertroosting tusschen beide kunnen aflaten, en ook niet weinig tusschen beide aflaten, niet alleen ten aanzien van eenige meerderheid en minderheid, maar ook geheel en al, nochtans niet ten einde toe. En aangezien de geloovige zijn naam heeft van het geloof, en niet van het gebruik en de werking des geloofs, zoo is het, dat wij alle degenen geloovigen, en welverstaande, ware geloovigen noemen, die dien Geest des geloofs slechts eenmaal ontvangen hebben.

4. De oorzaken en de fondamenten van de volharding der geloovigen in de genade, en in het geloof, stellen wij, 1. Het onveranderlijke besluit der eeuwige verkiezing.

Want het kan in geenerlei wijze geschieden, dat degene niet beschonken wordt met het geloof, (wij spreken van den volwassene), of dat dezelve van het beschonkene geloof vervalle, aan denwelke God, door zijn eeuwig en onveranderlijk besluit, besloten heeft de zaligheid, die niet anders dan door het geloof bekomen wordt, te geven. Ja, wat meer is, gelijk een ieder, uit het geloof en uit de vruchten des geloofs, zekerlijk kan bekennen, dat hij verkoren is ter zaligheid ; alzoo van gelijken, als iemand zichzelf zekerlijk bekent verkoren te zijn, diezelve kan ook allerverzekerst zijn van zijne volharding in het geloof; want zoo wie volhard zal hebben, die zal zalig zijn.

Maar hiervan hebben wij meer gesproken op het eerste Artikel.

II. *De belofte Gods*, dewelke men kan zien, Jer. 32: 38, 39, 40; en cap. 31:33, 34, en elders. Nu het is onmogelijk, dat God niet zoude doen, hetgeen Hij beloofd heeft te zullen doen; en met name volstrektelijk, 'hetwelk Hij beloofd heeft volstrektelijk te zullen doen; en voorwaardelijk, hetgeen Hij onder voorwaarde beloofd heeft te zullen doen.

Maar hier wordt gansch geene voorwaarde uitgedrukt, noch daar kan ook geene voorwaarde verstaan worden of bedacht worden, onder dewelke Hij datgene wil doen, wat Hij zegt te willen doen; want de middelen, door dewelke Hij doet, hetgeen Hij wil doen, zijn geen voorwaarde; en dezelve, mitsgaders het rechte gebruik van dezelve, worden ook niet bekomen, anders dan door een gave en geschenk Gods. De Remonstranten, als zij blootelijk ontkennen, dat het al zeker is, wat God in zijn Woord beloofd heeft, leggen een fundament en grond van Atheïsme, of Godloochening; Haags. Conf. Lat. Br. pag. 44, naastlaatste regel.

III. *De voorbidding van Christus*; want het is zeker, dat Christus zit ter rechterhand zijns Vaders, en dat Hij voorbidt voor ons; Rom. 8:34. Maar wat bidt Hij voor de geloovigen en geheiligden? Is het dit namelijk, dat ze in de genade blijven, zoolang zij in het geloof blijven? zulks zoude te vergeefs wezen, zelfs naar het zeggen van de Remonstranten ; Haagsch. Conf. Lat. Br. pag. 403, reg. 9; want, dat de heiligen en geloovigen, als zoodanigen, in de genade en goedgunstigheid Gods altydblijven staan, is een noodwendig fundament van allen Godsdienst, en voornaamlijk van den Christelijken Godsdienst, uit oorzaak, dat die steunt op de beloften van God en van Jezus Christus.

En zulks is ook nooit van ons in twijfel getrokken, zeggen de Remonstranten; Conf. Lat. Br. pag. 448, r. 14 ; en pag. 451, reg. 2. Of is het dit, wat Hij bidt, dat de geloovigen zouden kunnen volharderen? Maar door de kracht en de genade des Heiligen Geestes, en van de krachtige liefde en het verlangen, hetwelk de geloovigen in de wedergeboorte ontvangen hebben, zijn zij nu sterk genoeg, om de zonde te vertreden en over dezelve te heerschen, zeggen de Remonstranten. Derhalve kunnen de geloovigen, als zoodanigen, volharderen.

Wat bidt dan Christus voor de geloovigen? Voorwaar, watzoudeHij anders bidden, dan dat zij in het geloof en de heiligheid dagelijks gesterkt mogen worden, en dat ze mogen volbracht worden tot het einde toe ? dan dat zij mogen bewaard worden van den booze? dan dat hun geloof niet ophoude ? Deze dingen zijn kenlijk en openbaar, en kunnen niet ontkend worden.

Zoo wanneer Christus voor de geloovigen bidt, en bijzonderlijk met name, als Hij bidt, dat ze van de zonde mogen bewaard worden, alsdan wordt Hij altijd verhoord; Luc. 22:12; Joh. 11:41, 42; zeggen de Remonstranten; Conf. Lat. Br. pag. 437, r. 2; insgelijks pag. 435, r. 22.

Van gelijken, pag. 437; reg. 24. En Petrus had door zijne vermetelheid verdiend, van den Duivel gezift en gewand te worden als tarwe; ja, hij zoude ook gewand geweest zijn, ten ware Christus zijne verzoeking door zijne voorbidding geminderd had, en hem deszelfs gedachtenis ververscht had, opdat hij, bekeerd zijnde, zijne broederen zoude versterken. Wat dan?

Heeft Christus dan alzoo voor Petrus gebeden, dat hij hetzelfde niet wil of niet kan doen voor anderen? Wij hebben voorwaar verdiend om geschud en gewand te worden;

Petrus had zulks ook verdiend, zeggen zij ; en laat hij bemind zijn geweest van Christus, alle geloovigen zijn ook van Hem bemind, zeggen zij, en evenzoo zeer bemind als Petrus, zooveel de zaligheid aangaat; en laat hij zijne broeders hebben moeten sterken, datzelve moeten, kunnen en willen ook alle geloovigen doen, gelijk bekend is; laat hij een Apostel geweest zijn, maar Judas is ook een

Apostel geweest; indien Christus voor dezen gebeden had, toen hij verdiend had van den Duivel geschud en gewand te worden als tarwe, om zijner gierigheid wil, zoude alstoen ook zijne bezoeking niet verminderd geweest zijn, enzoude hij ook zelf in het geloof niet bewaard geweest zijn? of is het niet veel meer alzoo, dat Judas het ware geloof niet gehad heeft? Dit zeggen en bewijzen wij uit de Schriftuur, en derhalve, alzoo Judas een Apostel heeft kunnen wezen, hoewel hij zelf geen geloof had, zoo is het dat dit de reden niet heeft kunnen zijn, waarom Petrus in het geloof, hetwelk hij had, versterkt werd, omdat hij een Apostel zoude geweest zijn.

Zoo dan, even gelijk en even na, bidt Christus voor alle geloovigen met een oogmerk, en voornemen om zalig te maken (Joh. 6 : 64); gelijk zij spreken, (tegen die van Walch. pag. 51, reg. 2) ; en Hij wordt ook altijd verhoord. Daarom kan het ook niet anders dan allerzekerst wezen, dat zij in bet geloof zullen volharden, en de zaligheid zullen verkrijgen. Ja, indien het niet geschieden kan, dat Christus niet zoude verhoord worden, zoo is het dat wij ook zeggen, dat het niet geschieden kan, dat zij niet zouden volharden en zalig worden.

Maar nog veel klaarder bevestigen zulks de Remonstranten, als zij aldus schrijven (Haags. Conf. Lat. Br. pag. 431 ; naastlaatste regel) : De valsche profeten zullen er velen verleiden door hunne krachtige werking, in teekenen en wonderen, dewelke zoo groot zal wezen, dat ze niet alleen de zwakken en die klein in het geloof zijn, maar ook, indien het konde geschieden, de allervoornaamsten, en die de alleruitstekendsten zijn in het geloof, daardoor zouden verleiden, ten ware de dagen om hunnentwil verkort werden; waarom ook Marcus daar bijvoegt „de uitverkorenen“, die Hij uitverkoren heeft, hetwelk even zooveel geldt, als, die Hij op een bijzondere wijze ten dien tijde wil bewaren, en tegen de kracht der verleiding behoeden en verkiezen, hetwelk wij weten, dat de Schriftuur dikwijls Gode toeschrijft; gelijk kenlijk en klaar te zien is uit vele plaatsen; Openb. 3 : 10. Daarom, dat gij het woord mijner lijdzaamheid hebt bewaard, zoo zal Ik u ook bewaren van den tijd der bezoeking.

Dusverre zijlieden.

Zoo kan het dan niet geschieden, naar het zeggen van de Remonstranten, dat die verleid worden, en vande bezoeking overwonnen worden, dewelken Christus op eene bijzondere wijze wil bewaren. Maar alle ware geloovigen, alle diegenen, die het woord der lijdzaamheid bewaard hebben, wil Christus, zeggen wij, op eene bijzondere wijze bewaren; en de Remonstranten zullen nooit het tegendeel kunnen bewijzen. Derhalve, zoo zullen de ware geloovigen nimmermeer verleid worden, en diensvolgens zullen zij ook nooit van de genade en van het geloof vervallen.

IV. *De Heilige Geest*, door denwelke, als door een pand hunner erve, alle geloovigen verzegeld zijn tot den dag der verlossing, of zoolang totdat ze in de vrijheid gesteld worden, dewelke hun gegeven is; niet dat zij zichzelf bewaren, maar dat Hij henlieden bewaart, en in der eeuwigheid met henlieden blijft; Ef. 1:14; en cap. 4:30; Joh. 14 :16.

En alzoo zijn, naar ons gevoelen, God, Vader, Zoon, en Heilige Geest, niet alleen de eerste, hoogste en voornaamste oorzaak, maar ook de eenige oorzaak onzer volharding; en al de zekerheid, die wij hebben van onze zaligheid en volharding, hangt daaraan, dat God kan en wil, ja, wat meer is, zelfs niet kan nietwillen, diegenen behouden en bewaren in het geloof en de Godvruchtigheid, dewelken Hij, naar het eeuwige besluit der genadige verkiezing, eenmaal krachtiglijk het ware en levende geloof gegeven heeft; dewelken Hij ook daar benevens voortaan de gestadige bewaring in datzelfde geloof beloofd heeft; voor dewelken, opdat zij mochten volharden, Jezus Christus gestadiglijk bidt en voorbidt; eindelijk, dewelken de Heilige Geest in der eeuwigheid bewaart.

Zooveel belangt den wil en het vermogen der wedergeborenen, wij bekennen wel (hetwelk ook zelfs de Remonstranten niet ontkennen (Haagsche Conf. Lat. Brand. p. 477, r. 23; en p. 455, r. 7; en p. 406, r. 24 en 30), „Dat het zeer zwaarlijk kan geschieden, dat de wedergeborenen wederkeeren tot de zonden, vanwege de kracht van het leven Gods, hetwelk de zonde wederstaat en dezelve bedwingt; van gelijken ook omdat de natuur en eigenschap dergenen, die uit God geboren zijn, zoodanig is, dat ze zich buigt en neigt tot het goede, en zich afwendt van het kwade; en zoo wanneer er gehandeld wordt van de werkingen (gelijk voorwaar de volharding eene werking is), dat de wil kan gezegd worden eene medevergezelschappende oorzaak te zijn, waarvan de werking voortkomt, en diensvolgens ook het werk daaruit spruit.

Wij ontkennen nochtans, dat de volharding zelfs in eenigerlei wijze zoude hangen aan den wil en het verwogen des menschen (Conf. Lat. Brand. p. 408, r. 21) ; dat is, dat de wedergeborenen daarom zouden volharden in het geloof en de heiligheid, omdat zij nu ontvangen hebben het kunnen en het willen om te volharden.

Want de wil des menschen is elk uur veranderlijk, en hij werkt niet, ja, hij kan niets werken, wat Gode aangenaam is, tenzij dat hijzelf gewrocht of geroerd en gedreven zij van God. En ook de macht des Duivels is zoo groot, en zijne listigheden zijn zoo verscheiden, dat de wedergeborene, hij zij, wie hij zij, ten ware hij door een bijzondere kracht des H. Geestes zonder ophouden ondersteund wordt, geene bezoeking kan overwinnen, en dat hij ook het geloof en de genade Gods door geene krachten van zichzelf kan behouden, volgens de spreuk van Christus, Joh. 15:4, 5: Gelijk de wijnrank geen vrucht dragen kan van zichzelf, dat is, tenzij, dat ze aan den wijnstok blijft, alzo ook gij ook mede niet, tenzij dat gij in Mij blijft; waait afgezonderd van Mij kunt gij niets doen. En elders, Luc. 22: 31, 32: Simon, Simon! zie, de Satan heeft u begeerd om te ziften en te wannen, gelijk als tarwe, maar Ik heb voor u gebeden, opdat uw geloof niet ophoude; alsof Hij gezegd had, ten ware Ik voor u gebeden had, uw geloof zoude ophouden hebben.

Het kan niet geschieden (zeggen de Remonstranten; Conf. Lat. Brand. p. 407, en 408), dat de wil zelfs tot het minste oogenblik zoude blijven staan, tenzij dezelve vermaand worde, bewogen worde, gebogen worde, opgewekt en aangeprikkeld worde (en voorwaar op duizenderlei wijzen wordt hij aangeprikkeld), ook geroerd en gedreven worde van de genade Gods, aan dewelke dezelve samen met zijne werking hangt, en zonder dewelke hij niet zoude willen, en ook niet zoude kunnen willen volharden, want vandaar komt het, dat hij volhardt, als hij volhardt, niet dat hij wil losselijk volharden, maar dat hij zoodanig is, die door de genade, als een voorhenen gaande en medevergezelschappende oorzaak, aan dewelke hij hangt, bewogen wordt.

Hiervan komt het ook, dat wij zeggen, Dat de mensch in verscheiden aanzien kan volharden en niet volharden; dat hij kan, indien God hem bewaart, opwekt, beweegt, buigt, en hem gestadig bijstaat met de genade zijns Geestes; dat hij niet kan, indien het anders is.

De Remonstranten zeggen aldus: De geloovigen zullen in het geloof volharden, indien ze bidden, waken, enz. En zij zullen niet volharden, indien ze niet bidden, niet waken, enz.

Derhalve, als zij ergens elders zeggen; Haagsche Conf. Lat. Brand. p. 405, r. 17, en p. 413, r. 6; „Hoedanige inzichten en aanmerkingen wij ook zouden kunnen voortbrengen, dat het nochtans niet kan geschieden, dat de menschen te gelijk uit de genade zouden kunnen vervallen, en zouden kunnen niet vervallen", zoo wederspreken zij openbaar de waarheid en zichzelf.

5. Dit zij genoeg van de oorzaken en fondamenten onzer volharding. Doch God gebruikt verscheidene middelen, opdat zij ons make, dat wij volharden, hoedanig daar zijn :

I. Het Woord Gods; want alle die vermaningen, waarschuwingen, geboden, beloften, dreigingen, smeekingen, enz., dewelke dagelijks, wanneer het Woord Gods gepredikt of gelezen wordt, ons voorgesteld worden, strekken hier toe, dat wij onderwezen mogen worden aangaande onzen schuldigen plicht, en in denzelfden mogen gehouden worden, en om zulks te doen, door bijzondere werkingen, willende en vermogende mogen gemaakt worden.

II. De Vaderlijke kastijdigen, deels aan ons gedaan zijnde; want, zoo wanneer wij geoordeeld worden van den Heere, alsdan worden wij onderwezen, opdat wij met de wereld niet verdoemd worden. En: De kastijding brengt een vreedzame vrucht der gerechtigheid dengenen, die daardoor geoefend zijn; 1 Cor. 11:32; Hebr. 12:11; 1 Cor. 10: 11.

Hiertoe behoort ook de spreuk: Hiertoe is mij ook gegeven een, paal, ingedrukt in het vleesch, namelijk een engel des Satans, die mij met vuisten zoude slaan, opdat ik mij niet zoude bovenmate verheffen; 2 Cor. 12:7; deels aan anderen gedaan; want; hetgene gezegd wordt van de straffen, die eertijds aan het volk Israëls toegezonden zijn; Deze dingen alle zijn hun overgekomen als voorbeelden, en zijn beschreven tot onzer vermaning; 1 Cor. 10:11.

Datzelve verstaan wij ook van die kastijdingen, die alsnog heden ten dage het volk Gods toegeschikt worden.

Hiertoe kan ook gestrekt worden dat zeggen des Apostels: ziet ditzelve, dat gij bedroefd geweest zijt naar God, wat naarstigheid heeft zulks in u gewrocht? 2 Cor. 7:10. Want hij spreekt van die vrucht, die zij daaruit bekomen hadden, dat zij eenen zekeren bloedschendinge den Satan overgeleverd hadden.

III. De gebeden, beide der Herderen, als ook der gansche Kerk. Alzoo bidt Paulus 1 Thess. 3:12, en 2 Thess. 1:11; en de gansche kerk of Gemeente: En leid ons niet in verzoeking!

Hiertoe behooren ook de Sacramenten, de lankmoedigheid Gods, en alle de goederen, beide der ziel en des lichaams, dewelke God dagelijks zeer veel en overvloedig aan de geloovigen geeft; mitsgaders meer andere diergelijke dingen, dewelke wij nu niet verhalen. Derhalve zullen deze dingen genoeg wezen om te bewijzen, dat het besluit Gods, van de volharding aan de uitverkorene geloovigen te geven, alhoewel het voorhenen gaande, of in aanmerking van zijn eersten oorsprong, volstrekt is, nochtans in zijn gevolg, of in aanmerking van de benedenste zaken voor ons niet volstrekt is; en diensvolgens, dat het door enkel lastering ons aangedicht wordt, dat wij zouden leeren, of gelooven, dat de uitverkorene en geloovige mensch, wat hij ook doe, ja ook wil of niet wil, niet zoude kunnen niet onvermijdelijk zalig worden.

6. De geloovigen, door deze middelen gesterkt zijnde, en daarenboven door de kracht en mogendheid Gods bewaard zijnde tegen alle geweld, en alle bedriegerijen hunner vijanden, zoo is het, dat ze dit verkrijgen, niet dat ze nooit vallen (want wij allen struikelen in velen; Jac. 3: 2), maar dat ze nooit vervallen, dat is, dat ze nooit onder de heerschappij des Satans en der zonde, van dewelke zij eenmaal verlost zijn, gebracht worden; en dat ze van de genade Gods, van het geestelijk leven, hetwelk zij leven, en van het eeuwig, 't welk zij hebben, nimmermeer geheel en eindelijk beroofd worden, alzoo Christus de allergetrouwste Herder hunner zielen met zeer nauwe zorgvuldigheid voor hen zorgt en voor hen waakt, die de zieken versterkt, de gebrokenen verbindt, de afgedrevenen wederbrengt, degenen, die verloren gaan, zoekt; Ezech. 34: 16. En al is het, dat Hij somtijds toelaat, dat ze in de eene of ook in de andere zonde vallen, uit dewelke Hij hen nietstraks weder opricht, nochtans geschiedt het nimmermeer, dat Hij niet eindelijk zijne oogen genadiglijk tot hen keert, opdat zij hunne zonden beweenen, en zichzelf meer en meer bereiden, om dezelfde namaals te vermijden en te vlieden. Zelfs de Remonstranten (Haags. Conf. Lat. Brand p. 364, reg. 3) belijden, dat door eene vergeefelijke zonde, dat is, door een nietheerschende zonde, de H. Geest verdreven noch verloren wordt.

En Bertius (Van de Apostatie of Afval p. 13, r. 3, enz.), dat door eene bijzondere afwijking, als daar is geweest de afwijking van David, Petrus en anderen, de H. Geest niet geheel verloren wordt in de wedergeborenen.

Doch wij zeggen niet, dat de zonden, dewelke de geloovigen begaan, blootelijk en in hare natuur niet verdienen den eeuwigen en den geestelijken dood; maar wij zeggen, dat het leven van de geloovigen niet weggenomen wordt, door en om der zonden wil, dewelke zij begaan, dewijl namelijk Christus hen bewaart, als zij vallen, dat zij niet ten ondervallen, en als zij liggen onder den last gedrukt, dat zij van denzelven niet worden verdrukt; Matth. 26: 70, en vervolgens; Luc. 22 : 61.

Dit is ons gevoelen over dit Artikel, welks waarheid kenlijk blijkt uit de navolgende plaatsen der h. Schriftuur.

Ps. 1:1, 2, 3; en 23:1, 2, 3; en 37:23, 24; 2 Sam. 7:14; der. 32:39, 40; Hos. 2:18, 19; Matth. 7:24, en 24:24; Joh. 4:13, 14; en 6:35, 37, 39, 54, enz.; en 10:28, 29; en 14 :16; en 15 : 2; en 17:15, 20; Rom. 5:1, 2, 3, 4, 5, 9; en 6:14; en 8:30, 35, enz.; 1 Cor. 1 : 8, 9; Ef. 1:13, 14; en 4 : 30; Pil. 1 : 6; en 2 : 12, 13; 1Thess. 5:23; 2 Tim. 2 :19; Hebr. 7: 24, 25; 1 Petr. 1:3, 4, 5; Joh. 3:9 (welke plaats Arminius; tegen Perkins, p. 211, reg. 1; bekent een allervaste bewijsrede te vervatten, van alle die dingen, die tot deze zaak bijgebracht zouden kunnen worden); 1 Joh. 5 : 18.

Zoo veroordeelen wij dan en verwerpen deze navolgende dwalingen :

1. Christus bidt niet voor de volharding der geloovigen; Haags. Conf. Lat. Brand. p. 437, r. 17, enz.

2. De bewaring der geloovigen in het geloof hangt niet alleen aan de zekere en getrouwe bewaring van Jezus Christus; Conf. Lat. Brand. p. 439, r. 14.

3. Dat de ware geloovigen overvloedig genoeg de macht en de krachten hebben, door dewelke zij tegen den Satan, de zonde, de wereld en hun eigen vleesch mogen strijden, en de overwinning behouden, indien zij slechts willen strijden; Conf. Lat. Brand. pag. 352, reg. 14; en p. 407, reg. 15, en 21.

4. Dat de ware geloovigen kunnen begaan de zonde ter dood, en die zonde, dewelke begaan wordt in den H. Geest ; Episcopus, 1. Aanhangsel aan zijne Theses van de dadelijke zonden.

5. Dat de ware geloovigen kunnen geheel en ten einde toe het geloof verliezen, van de zaligheid vervallen, en in der eeuwigheid verloren gaan, en dat vele ware geloovigen daartoe metterdaad gekomen zijn; Conf. Lat. Brand. p. 360, reg. 8; en 358, reg. 21.

6. Dat de volharding niet is eene werking of veroorzaakte vrucht der eindelijke verkiezing, noch ook is eene gave des genadigen verbonds, maar dat het eene van te voren vereischte voorwaarde is in diegenen, die verkoren zullen worden; Overgeleverde verkl. over het 5. Art., Thes. 1.

7. Dat er niemand van de heiligen in dit leven van zijne volharding en zaligheid kan zeker zijn, zonder bijzondere openbaring; Haags. Conf. Lat. Brand. p. 504, r. 2 (Dit is genomen uit het Concilie van Trente, Sess. 6, Cali. 16).

8. Dat de zekerheid van de volharding, tot den vasten troost der geloovigen en tot den vrede der gewetens in dit leven, niet noodig is; ja, dat het prijselijk is te twifelen, of wij altijd dezelfden zullen blijven, die wij nu zijn; Haags. Conf. Lat. Brand. p. 410, r. 10; overgeleverde verklaring over het 5. Art., Thes. 8; Arminius, bedenkelijke Artikelen, pag. 3], 32.

9. Dat de ware geloovigen wel bewaard worden tegen het geweld hunner vijanden, maar niet tegen de bedriegerijen en listigheden derzelve, mitsgaders tegen hunnen eigenen moedwil en dartelheid; Haags. Conf. Lat. Brand. p. 424, r. 1, en 6 (daar nochtans de Schriftuur bekend in de bedriegerijen en verleidingen een geweld of kracht te wezen; 2 Thess. 2:9, 11; en zelfs ook de Remonstanten, Conf. Lat. Brand. pag. 431, reg. van het einde).

10. Dat het niet vreemd is, ten tweedenmaal en meermalen wedergeboren te worden; Conf. Lat. Brand. p. 457, reg. 9.

11. Dat het geloof niet te gelijk kan bestaan; met de werken des vleesches; als daar zijn overspel, hoererij, enz, Conf. Lat. Brand p. 362, r. 8 (hetwelk nochtans met uitgedrukte woorden Bertius wederspreekt; pag. 15, reg. 7).

12. Dat de tijdChristenen ware geloovigen zijn, en dat er kan gezegd worden, dat ze uitverkorenen en gerechtvaardigden zijn; Verklar. des 5. Art., pag. 4, 5; en verklaring des 1. Art., p. 5.

13. Dat God niet blootelijk werkt door de menschen, dat zij volharden, dewijl daar anders geen redenen zoude wezen, om welker wil diegenen, die volharden zouden, mogen roemen; Bertius, van de Apostasie of afval der heiligen; pag. 63, reg. 16 Haags. Conferentie; Lat. Brand. pag. 358 voor den naastlaatste regel.

14. Dat de mensch niet blijft, omdat God blijft, maar dat God volhardende blijft, om dat de mensch volhardende blijft; en dat de mensch van God niet verlaten wordt in eenige bijzondere werking, tenzij dat de mensch zelf eerst God verlaten heeft; Bertius van de Apostas. of Afval, pag. 63 reg. 1; Haags. Conf. Lat. Brand. pag. 406, reg. 11.

15. Dat de zekerheid der volharding schadelijk is voor de Godvruchtigheid en den gansen Godsdienst; Haags. Conf. Lat. Br. p. 354, reg. 3; en p. 410. r. 16; Overgeleverde Verkl. over het 5. Art., Thes. 8; Arminius, bedenkelijke Artikelen, pag. 31, en 32.

Deze en diergelijke leeringen, als zijnde valsch, vol dwalingen, Gode lasterlijk, en den vasten troost der Godvruchtigen en der ware geloovigen omkeerende, oordeelen wij, dat men uit de Gereformeerde Kerken behoort te weren.

Hetwelk wij mede van gelijken van de andere vier Artikelen oordeelen, gelijk wij te voren op zijn plaats verklaard hebben. En wij houden ons verzekerd, tenzij alle deze en ieder derzelve Artikelen, samen met de leeraars derzelve bevolen worden, uit de Nederlandsche Kerken buitenslands elders te vertrekken, dat het niet kan geschieden, dat er eenige Christelijke vrede onder ons zal hersteld worden, of, hersteld zijnde, lang onder ons zal behouden worden.

Een weinig zuurdeesem maakt het geheele deeg zuur; Gal. 5:9; en: och, of zij ook afgesneden werden, die ons ontrusten, en ontrust hebben tot nog toe; en bijzonderlijk degenen, die de auteurs en aanleggers

zijn van de twisten, scheuringen, en ergernissen tegen die leer, dewelken uit Gods 'Woord onderricht zijn, en anderen ook onderricht hebben, opdat wij alzoo van hen mogen afhouden die menschen, die anderszins bij zichzelf niet boos zijn, maar die nochtans, door schoon spreken en vleingen, van zoodanige leeraren ellendiglijk vervoerd zijn, en van de eenigheid der Kerk met dank en tegen dank afgerukt zijn.

Doch onze Heere Jezus Christus geve, dat diegenen, die anders gezind zijn, die tot nu toe gedwaald hebben, en anderen hebben doen dwalen, eenmaal te eenigertijd zich bekeeren en de waarheid bekennen, opdat wij allen een en hetzelfde spreken, en geenerlei twisten meer onder ons zijn; maar, in één zin en verstand, eendrachtelijk tezamen gevoegd mogen zijn. Doch Gij, Jehova! zult U over Sion erbarmen, want; Ps. 102: 14, enz.; het is tijd van haar genadig te wezen, dewijl de bestemde tijd nu aangekomen is, dat uwe dienaars zich verheugen in hare steenen, en dat ze medelijden hebben met haar stof, opdat de Heidenen den Naam des Heeren vreezen, en alle Koningen der aarde uwe heerlijkheid, als de Heere, Sion opbouwende, verschenen zal zijn in zijne eere, en aangezien zal hebben het gebed der nederigen, en hun gebed niet zal veracht hebben. Amen.

HET GEVOELEN EN HET OORDEEL VAN DE GEDEPUTEERDE BROEDEREN DER SYNODE VAN ZUIDHOLLAND.

OVER HET VIJFDE ARTIKEL, HETWELK IS

VAN DE VOLHARDING DER HEILIGEN.

I.

Gelijkerwijs God zekere sommige bijzondere personen, van eeuwigheid zichzelf verkoren heeft, en aan dezelve Zoon gegeven heeft, en ook de Zoon voor dezelve, door zijnen dood, de verzoening niet God en de vergeving der zonden verworven heeft, en dezelve door zijn Woord en door zijn Geest krachtiglijk van den dood tot een geestelijk leven hersteld heeft, en aan dezelve het geloof in Christus, door hetwelk zij gerechtvaardigd worden, en zijnen Geest, door denwelke zij geheiligd worden, geeft; alzoo is het ook mede, dat God hen door dezelve zijne genade in het geestelijk leven tot den einde toe bewaart, en dat onze Zaligmaker, God en mensch, hen alzoo weidt, regeert, en bewaart, dat Hij niet lijdt, dat iemand derzelve uit zijne handen getrokken zoude worden, en dat iemand wederom zoude sterven, of geheel en ten einde toe door ongeloofigheid en onboetvaardigheid van het geloof afwijken; welke genadige bewaring Gods, met alle de geestelijke zegeningen, daartoe behoorende, wij noemen de gave der volharding.

Dit leeren ons zeer vele plaatsen der h. Schriftuur, inzonderheid Joh. 6:37, en 39; en cap. 17:12, en 24; 1 Petr. 1:5; Rom. 8:29, en vervolgens; Rom. 11:29; Joh. 13:1; 1 Cor. 1:8; Judas 1.

ZOO VERWERPEN WIJ DAN

1.

Dat de volharding kwalijk wordt gezegd eene gave te zijn, die als ingestort zoude worden; Haags. Conf. Lat. Brand. 407.

2.

Dat de volharding niets anders is, alshetzelfde achtereenvolgende en gestadig durende geloof; Conf. Lat. Brand pag. 403.

3.

Dat het allervreemdste is, dat God door die kracht des H. Geestes, door dewelke de geloovigen allereerst bekeerd zijn, zonder eenige medewerking van hen, dezelve bewaart en behoudt in het geloof; Conf. Lat. Brand. pag. 405.

4.

Dat de bewaring Gods voorwaardelijk is; want, indien wij God verloochenen, dat God ons niet zal bewaren, maar verre van zich zal verstooten; Bertius.

II.

Dat dan de ware geloovigen, dat is, diegenen, die door het levende en rechtvaardigmakende geloof Christus ingelijfd zijn, altijd in Christus blijven, en in zijne liefde volharden; en dat deze volhardendheid geenszins hangt aan den vrijen wil des menschen, maar aan de genadige bewaring Gods; en diensvolgens, al is het, dat deze geloovigen dikwijls ook uit zwakheid in zware zonden vallen, dat ze nochtans niet geheel van de genade en van het geloof vervallen, noch dat ze in de zonde blijven, of ten einde toe afwijken; want de inklevende hoedanigheid des geloofs, als een onverderfelijk zaad Gods, blijft gestadig in hen. God bewaart hen en richt hen wederom op, en die Hij naar zijn voornemen geroepen heeft, gerechtvaardigd heeft, en geheiligd heeft, dezelve verheerlijkt Hij ook. Dit leeren ons deze plaatsen der Schriftuur; Fil. 2:13; 1 Joh. 3:9; Joh. 5:18; Rom. 6: 2, en vervolgens; Rom. 8:29, en vervolgens; en veel meer andere plaatsen.

DERHALVE ZOO VERWERPEN WIJ

1.

Dat de wil zij de naaste, en de eenige natuurlijke oorzaak der volhardendheid. Remonstr. Antwoord tegen die van Walch. 75.

2.

Dat de bewaring der geloovigen in het geloof, niet alleen hangt aan de zekere en getrouwe bewaring van Jezus Christus, maar dat tot dezelve ook vereischt wordt behoorlijke gehoorzaamheid der geloovigen zelve, namelijk dat ze aangaande hunnen schuldigen plicht zelve niet in gebreke zijn. Rem. Conf. Lat. Brand. 438.

3.

De ware geloovigen kunnen van het ware geloof afvallen, en in zoodanige zonden vervallen, dewelke met het ware en rechtvaardigmakende geloof te zamen niet kunnen bestaan; en zulks kan niet alleen geschieden, maar geschiedt ook niet weinig. In de overgeleverde verklaring, Thes. 3.

4.

De ware geloovigen kunnen door hun schuld in zware gruwelijke misdaden vervallen, in dezelve volharden en sterven, en diensvolgens ook eindelijk afvallen en verloren gaan. Overgel. verklaring, Thes. 4.

III.

Voorts, dat de ware geloovigen en gerechtvaardigden in dit leven een gevoel en zekerheid hebben van de genadige Goddelijke bewaring in deze genade en in het geloof; en hoewel dit gevoel somtijds gelijk als in een verdoofden slaap is, nochtans wordt het zaad en de wortel er van nimmermeer geheel van hen weggenomen; wijl God niet toe laat, dat ze boven hun vermogen zouden verzocht worden, maar samen met de verzoeking Gok een uitkomst geeft; en dewijl Hij ook het werk, dat Hij in hen begonnen heeft, volbrengt tot den einde toe.

Zulks leeren ons deze plaatsen der h. Schriftuur: 1 Cor. 10:13; 2 Thess. 3:3; Fil. 1: 6; 2 Tim. 1: 12; 2 Cor. 1:21; Ef. 1:13, 14; EL 4:30; 2 Cor. 4:13; Hebr. 6:17, en vervolgens.

ZOO VERWERPEN WIJ DAN,

1. Dat geen waar geloovig en wedergeboren mensch in dit leven van zijne volharding en zaligheid kan zeker zijn, zonder eene bijzondere openbaring; Remonstr. Conf. Lat. Brand. 504.
2. Dat het prijselijk en voordeelig is, aangaande zijne volharding te twifelen. Conf. Lat. Brand. 410.

IV.

Gelijk deze leer gansch waarachtig is, en met Gods Woord overeenkomende; alzoo is dezelve ook zeer nuttig en voordeelig, om de nederigheid en ware Godvruchtigheid in de geloovigen te bevorderen, en om allen roem uit te sluiten. Dezelve is ook zeer noodwendig, om de gevallenen weder op te richten en te vertroosten, en om dezelve wederom op den rechten weg te brengen, en van het gevaar der wanhoop te bevrijden, wanneer dezelve maar met voorzichtigheid, volgens den regel en het voorschrift des Goddelijken Woords, toegepast wordt.

Hiertoe dienen deze plaatsen der Schriftuur: Luc. 22:29, en vervolgens; 1 Joh. 3:2, 3; Fil. 2:12, 13; Rom. 8:35, en vervolgens; mitsgaders veel meer andere plaatsen.

DERHALVE, ZOO VERWERPEN WIJ,

1.

Dat de leer van de zekerheid der volharding, uit zichzelf en in hare natuur bekwaam is, om zorgeloosheid te baren, en dat ze in het midden der zonden en der overtredingen dient voor den mensch als een peluw of oorkussen, om zachtelijk daarop te liggen, en zichzelf te vleien, en te troosten. Remonstr. in de Haagsche Conf. Lat. Brand. 408.

2.

Dat er niet weinigen zijn, uit welker gemoederen de Satan, alleen door de vaste inbeelding van deze leer, alle geloof, hope, Godsdienst en vreeze Gods, tot den wortel toe geheel uitgetrokken en weggenomen heeft, dewijl aan de eene zijde sommigenellendiglijk tot wanhoop zijn gebracht, en aan de andere zijde anderen in hunne gewanhoopte zaligheid dubbel ellendiglijk zorgeloos zijn geworden. Nicol. Grevinc. in een zekeren zendbrief, gesteld voor zijne onderhandeling tegen Amesius.

3.

Indien men de Apostasie of Afval der heiligen niet staande houdt, dat dan weggenomen wordt alle roem des menschen. Bert.

AANHANGSEL.

Hoewel wij stellen, dat God alleen aan zijne uitverkorenen dat geloof zal geven, hetwelk niet zal ophouden; nochtans bekennen wij, dat dezelve allerweldadigste Heere ook vele weldaden geeft aan de verworpenen, gelijk daar zijn verlichtiging tot eene zekere geestelijke kennis, en eene toestemming tot een zeker historisch en oppervlakkig geloof, en eene zekere blijdschap uit den smaak van die gaven; en aangezien deze niet duurzaam in hen zijn, en ook zelfs niet reiken tot de wedergeboorte, maar in tijden der bezoeking door zichzelf verstikt worden, zoo is het, dat de h. Schriftuur dezulken, die dezelve gaven gehad hebben, noemt geloovigen voor een tijd, wanthet ware geloof, hetwelk rechtvaardig maakt, heeft geen wortel gemaakt in hunne harten, maar zulk een geloof heeft zeer slapkens en een weinig hunne gemoederen bewogen, hoedanig daar is het geloof dergenen, die van den Heere allengskens tot het volle en volmaakte geloof van te voren voorbereid worden.

Derhalve, zoo achten wij, dat ditzelve geloof in het wezen zelf verschilt van het levendige en rechtvaardigmakende geloof der wedergeborenen, hetwelk wij in het voorgaande getoond hebben, dat niet kan aflaten noch ophouden.

Daartoe dienen ook deze plaatsen der h. Schriftuur : Matth. 13: 19, 20, 21, 22; Hebr. 6 : 4, 5, 6; 1 Joh. 2 : 19, 20; en ook andere plaatsen.

DERHALVE ZOO VERWERPEN

Dat het geloof der tijdChristenen, of dergenen, die voor een tijd gelooven, het ware, geheele en rechtvaardigmakende geloof is, en dat hetzelfde in het wezen niet verschilt van het ware geloof, hetwelk tot den einde toe durende en blijvende is.

BESLUIT.

En alzoo hebben wij afgehandeld de verklaringen van ons oordeel en gevoelen, over de vijf welbekende Artikelen der Remonstranten; in dewelke wij met voordacht hebben willen kort zijn, en niet vele redenen gebruiken, omdat wij niet noodig achten een lang en wijdloopig onderzoek te doen over alle de bewijsredenen, dewelke tot voorstand van de tegenleer bijgebracht worden, hoewel wij hetzelfde nochtans ten naastenbij gereed hadden; doch daarom nagelaten hebben, deels, opdat wij daarmede tijd zouden winnen, deels overmits, in de Haagsche Conferentie en meer andere schriften, hetzelfde overvloedig genoeg van de onzen gedaan is, en bizonder ook daarom, overmits ons goed gedacht heeft, liever aan de eene zijde hierover te hooren de Eerwaarde uitlandsche Theologen, en aan de andere zijde ons ook het raadzaamst gedacht heeft, dezen arbeid geheel en ongeroerd te laten voor degenen, dien de last opgelegd is van een schrift tot wederleggingen te stellen. Derhalve heeft het ons voor genoeg geschenen voor tegenwoordig, alleen aan te wijzen de getuigenissen der h. Schriftuur, die ons tot nog toe in ons gevoelen gesterkt hebben en alsnog sterken; hoewel nochtans bereid zijnde, in het lange reden te geven van ons gevoelen en oordeel, indien eenige noodzakelijkheid of nuttigheid zulkszoudemogen vereischen. Want wij twijfelen geenszins daaraan, of door onze verklaringen; in dewelke wij die leer verklaard hebben, die wij tot nog toe in onze Kerken naar ons beste vermogen geleerd hebben, en ook gevorderd en vereischt hebben, dat van anderen zoude geleerd worden; zal klaarder dan het licht aan den middag blijken, dat wij, in de waarheid; die overgeleverd is in de h. Schriftuur, en van de Kerke Gods, van de tijden der Apostelen aan, vlijtiglijk en ongeschonden altijd bewaard is geweest; door de genade Gods standvastiglijk blijven staan, en dat wij in dezelve met alle ware Gereformeerde Kerken eendrachtelijk overeenkomen. Doch dat de Remonstranten in hunne vijf Artikelen (dewelke voorwaar meer van binnen in zich verborgen hebben, dan wel van buiten schijnt; gelijk zulks uit hunne geschrevene verklaringen en verantwoordingen kenlijk i genoeg gebleken is) niets anders voor gehad hebben, als eene nieuwe en vreemde leer over de aangenomene waarheid allengskens gelijk als boven over te trekken en in te voeren, en de halve Pelagiaansche dwalingen; een weinig verwarmd en verkookt zijnde, indien het anders niet erger is, hetwelk wij schrikken te zeggen; in plaats van het ware Christendom ons voor te dragen en voor te zetten. Derhalve meenen wij ook niet, dat het iemand voortaan meer wonder en vreemd zal kunnen schijnen, dat onze gemoederen, mitsgaders van alle de andere ingezetene broederen dezer Provinciën, zoozeer ontroerd en ontsteld zijn geweest, door dit doen en bedrijven der Remonstranten, en dat ze zich zoo dapperlijk voor de waarheid tegen de inkruipende en voortkruipende valschheid gesteld hebben, bizonder daar ze, met versmading van het oordeel der Kerk, van de Overheid zonder eenige moeite verworven hadden, onder den schoonen dekmantel der verdraagzaamheid in de vijf Artikelen, eene vrijheid van te leeren, al wat hun voorkwam en goed dacht, dewijl de Remonstranten met de lichtgeloovigheid van sommigen van de Heeren Staten naar hun gelieven speelden, en van gelijken ook de goedheid van sommige anderen misbruikten, en, wat het voornaamste van alles is, ook dengenen, die eenige nieuwigheid in de Regeering zochten aan te rechten, hunne hulp bijbrachten, en tot een vergelding wederom derzelver hulp zeer begeeriglijk en naarstiglijk ontvingen en aannamen.

Nademaal, dit alles, door eene zeer groote weldaad en genade Gods, in het openbare licht gebracht en ontdekt is, zoo is het, dat wij ons tot u keeren, Doorluchtige, Alleredelste, AllerAchtbaarste Heeren, mijne Heeren, Gedeputeerden van de Hoogmogende Heeren StatenGeneraal! en bidden uwe E. E. Mog., door den kostelijken en dierbaren naam onzes Heeren, Jezus Christus; zoo van onzentwege

als vanwege alle degenen, die ons hebben gedeputeerd, dat uwe E. E. Mog. bij uwe en onze Hoog Mog. Heeren ernstiglijk daartoe gelieven aan te honden, dat de waarheid; in dewelke wij, met alle andere ware Gereformeerde Kerken, ten volle overeenkomen; in deze Nederlandsche Kerken voortaan zuiver en ongeschonden mag bewaard worden, en dat de HalfPelagiaansche zuurdeesem van ons mag geweerd worden, en; hetwelk men toch schuldig is te zeggen; dat het Sociniaansche onkruid uit den akker des Heeren mag uitgetrokken, en verre weg verzonden worden; en dat diegenen, die dit onkruid zoo stoutelijk onder het goede zaad vermengd hebben, als onbekwame bouwlieden, ja, als schadelijke huurlieden, door de kerkelijke censuren mogen bedwongen en ingehouden worden, en, naar de mate van

eens ieders misdaad, of lichter, of zwaarder mogen gestraft worden. Want zoo zal het geschieden, dat uwe E. E. Mog. den vrede, die bijna door hunne oproerige predikatiën en ophitsingen, mitsgaders door hunne vergiftige schriften, uit deze landen in ballingschap verjaagd was, gelukkiglijk zullen wederom brengen, en, wederom gebracht zijnde, bevestigen en bewaren, en allerlei zegeningen van den Oppersten Beschermer der waarheid, en Gever des vredes, over uwe E. E. Mog. zelve en over alle uwe burgeren zullen brengen. Gelijkerwijs uwe E. E. Mog. dit door hunne eigene goedwilligheid van zelf begonnen hebben, alzoo bidden wij ook met de hoogste eerbiedigheid den Allerhoogsten en Allergoedertierensten God, dat Hij, hetgeen wel begonnen is, door zijne Goddelijke genade voortaan bevordere en volbrengende, tot zijns Naams eere, en tot onzer aller zaligheid. Amen.

HET OORDEEL DER BROEDEREN VAN NOORDHOLLAND,
over

HET VIJFDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN.
IN HETWELK GEHANDELD WORDT VAN DE VOLHARDING
DER WARE GELOOVIGEN IN HET GELOOF,
EN VAN DE ZEKERHEID DER ZALIGHEID.

HET VIJFDE ARTIKEL,

Dat die Jezus Christus door een waar geloof zijn ingelijfd, en overzulks zijns levendmakenden Geestes deelachtig geworden zijn, overvloedige kracht hebben, om tegen den Satan, de zonde, de wereld en hun eigen vleesch te strijden, en de overwinning te verkrijgen; welverstaande altijd door den bijstand van de genade des H. Geestes; en dat Jezus Christus hen door zijn Geest in alle beproevingen bijstaat, de hand biedt, en zoo zij maar alleen ten strijde bereid zijn, en zijne hulp begeeren, en in geen gebreke zijn, staande houdt, alzoo dat ze door geen listigheid noch geweld des Satans verleid, noch uit Christus' handen getrokken kunnen worden, naar het woord van Christus; Joh. 10: Niemand zal ze uit mijne hand rukken; maar of diezelven door nalatigheid niet het beginsel van hun zijn in Christus kunnen verlaten, de tegenwoordige wereld wederom aannemen, van de h. leer, hun eenmaal gegeven, afwijken, het goede geweten verliezen, en de genade verwaarloozende; zoude eerst nader uit de h. Schriftuur onderzocht moeten zijn, eer wij hetzelfde met volle verzekering onzes gemoeds zouden kunnen leeren.

In dit Artikel willen de Remonstranten schijnen, geheel te naderen het rechtzinnige gevoelen der Gereformeerde Kerken, aangaande de volharding der ware geloovigen in het geloof; alleenlijk schijnen zij daarover te twifelen, of zij zelve niet door hunne onachtzaamheid zouden kunnen afwijken, en van de genade vervallen, hetwelk zij meenen, dat men nader uit de Schriftuur behoort te onderzoeken, eer zij daarvan iets zekers durven leeren.

Doch ondertusschen, indien iemand wat naarstiger acht neemt op hunne woorden en wijzen van spreken, mitsgaders op al hetgeen, hetwelk zij tot verklaring en verantwoording van dit Artikel, zoo in de Haagsche Conferentie, als doorgaans in hunne andere uitgegevene en overgeleverde schriften

bijbrengen, dezelve zal lichtelijk verstaan, dat zij ten hoogste van het gevoelen der Gereformeerde Kerken verschillen, als zij de volharding der ware geloovigen (dewelke zij aan eene voorhenen gaande voorwaarde, die van den mensch moet nagekomen worden, en alzoo diensvolgens aan den menschelijken wil hangen) in twijfel laten staan, ja, wat meer is, ganschelijk wegnemen de volharding van alle geloovigen en de zekerheid der zaligheid.

Want zij zeggen doorgaans, dat de ware geloovigen in gruwelijke misdaden en schrikkelijke zonden, die het geweten ganschelijk vernielen en verwoesten, en die met het ware en rechtvaardigmakende geloof niet kunnen bestaan, niet alleen kunnen vervallen, maar ook in dezelve kunnen volharden en sterven.

En diensvolgens, dat zij van het ware geloof, van de genade Gods, en van de eeuwige zaligheid geheel en ten einde toe kunnen vervallen; en dat zulks velen waren geloovigen voorhenen gebeurd is, en ook alsnog niet zelden gebeurt.

Maar de Noord-Hollandsche Broeders verklaren daartegen uit het Woord Gods, dat de ware geloovigen, al is het, dat ze somtijds uit zwakheid des vleesches struikelen, en ook vallen in zoodanige zonden, die het geweten waarlijk kwetsen, nochtans niet ter dood kunnen zondigen, of zoo geheel zichzelf overgeven tot de zonden en tot de boosheden, door dewelke het geweten vernield wordt, dat ze in dezelve ten einde zouden volharden en sterven; en diensvolgens, dat ze van het ware geloof, van de genade Gods, en van de zaligheid niet geheel en ten einde toe kunnen vervallen, dewijl zij door de kracht Gods ter zaligheid bewaard worden.

Door deze genade worden zij, zelfs ook als zij zeer zwaarlijk gevallen zijn, wederom opgericht, en zekerlijk ter bekeering gebracht, zoodat van de ware geloovigen niet 'én is verloren gegaan, of ook immermeer zal verloren gaan.

Gelijk deze punten, elk bijzonder, regelrecht strijden tegen het gevoelen der Remonstranten, alzoo is het, dat dezelve deels met getuigenissen der h. Schriftuur, en deels met klare naakte redenen kunnen bewezen worden.

Want eerstelijk, dat de ware geloovigen. al is het, dat zij dikwijls en zwaarlijk zondigen, nochtans zichzelf niet geheel aan de zonden overgeven, noch ook tegen den H. Geest, of ter dood zondigen, betuigt de Schriftuur; 1 Joh. 3:9.

Die uit God geboren is, die doet geen zonde, want zijn zaad blijft in hem; en hij kan niet zondigen, daarom dat hij uit God geboren is; 1 Joh. 5 : 18.

Wij weten, dat een iegelijk die uit God geboren is, niet zondigt; maar zoo wie uit God geboren is, die bewaart zichzelf, en de booze tast hem niet aan; Rom. 6:2.

Wij, die der zonde gestorven zijn, hoe zullen wij nog in dezelve leven? en vers 5.

Indien wij Hein ingeplant zijn door de gelijkmaking zijns doods, zoo zullen wij ook Hem ingeplant zijn door de gelijkmaking zijner opstanding; vers 6.

Dit wetende, dat onze oude mensch met Hem gekruist is, opdat het lichaam der zonde krachteloos gemaakt worde, opdat wij niet meer de zonde dienen; vers 8.

En is het, dat wij met Christus gestorven zijn, zoo gelooven wij, dat wij ook met Hem zullen leven; vers 14. De zonde zal geen heerschappij over u hebben, dewijl gij niet zijt onder de wet, maar onder de genade.

Ten tweede; dat diensvolgens dezelve van het rechtvaardigmakende geloof, van de genade Gods, en de eeuwige zaligheid noch geheel, noch ten einde toe kunnen vervallen, leeren onder andere deze navolgende plaatsen der h. Schriftuur; Matth. 16:18. Op deze steenrots zal Ik mijne Gemeente houwen, en de poorten der hel zullen dezelve niet overweldigen. Want hetgeen hier van de gansche Gemeente gezegd wordt, datzelve moet ook waarachtig zijn van alle de leden derzelve; Matth. 24: 24. Zoodat ze ook (indien het konde geschieden) de uitverkorenen zouden verleiden; Joh. 4: 14. Zoo wie van dat water zal drinken, hetwelk Ik hem geven zal, dezelve zal in der eeuwigheid niet dorsten; maar dat water, dat Ik hem geven zal, dat zal in hem worden eene fontein des springenden waters in het eeuwige leven; Joh. 6:37. Wie tot Mij komt, dien zal Ik niet buiten werpen; Joh. 10: 28. Ik geef mijne schapen het eeuwige leven, en zij zullen in der eeuwigheid niet verloren gaan; Rom. 8: 35. Wie zal ons scheiden van de liefde Christi? verdrukking? of benauwdheid? enz. vers 37. Ja, in deze alle zijn wij meer dan overwinnaars, door Hem, die ons liefgehad heeft; vers 38. Noch dood, noch leven, noch engelen, noch vorstendommen, noch machten, noch tegenwoordige, noch toekomstige dingen; vs. 39. Noch hoogte, noch diepte, noch eenig ander geschapen ding, kan ons afscheiden van de liefde Gods, die daar is in onzen Heere, Jezus Christus. En om dezer oorzaak wil, worden de geloovigen gezegd, gelijk te zijn aan eenen boom, geplant bij de waterstroomen, die te zijner tijd zijne vrucht geeft, en welks bladeren niet afvallen; Psalm 1 : 8. En Psalm 125: 1 worden zij vergeleken bij den berg Sion, die niet bewogen wordt, maar eeuwiglijk blijft staan. Alzoo worden zij, Matth. 7:45, vergeleken bij eenen voorzichtigen man, die zijn huis op eene steenrots gebouwd heeft, hetwelk door het aandringende geweld noch des slagregens, noch der waterstroomen, noch der winden, ter neder valt. Ten derde, betuigt dezelve Schriftuur, dat zij niet alleen eenmaal in genade ontvangen worden, en met het geloof beschonken worden, maar dat zij in datzelve ook ter zaligheid bewaard worden; 1 Petr. 1: 5. Gij, die bewaard wordt, onder het beschutsel van de kracht Gods door het geloof, ter zaligheid; Psalm 23 : 1.

De Heere is mijn Herder; mij zal niets ontbreken; vers 6. Zekerlijk, zijne goedertierenheid en goedgunstigheid zullen mij volgen alle de dagen mijns levens, en ik zal gerust wezen in het huis des Heeren, zoolang als daar de lange tijden zullen zijn; 1 Cor. 1:8. Dewelke (namelijk God) u ook zal bevestigen tot den einde toe, opdat gij onstraffelijk zijt in den dag onzes Heeren, Jezus Christus; 1 Cor. 10: 13.

God is getrouw, die n niet zal laten verzocht worden, boven hetgeen gij vermoogt, maar zal ook met de bezoeking het uitkomen maken, opdat gij het kunt verdragen; Pil. 1: 6.

Vastelijk verzekerd zijnde, dat het geschieden zal, dat diegene, die in ulieden het goede werk begonnen heeft, hetzelve ook zal voleinden tot op den dag van Jezus Christus; en 2 Thess. 3:3. De Heere is getrouw, die u zal versterken, en bewaren van den bonze.

Ten vierde; dezelve betuigt, dat God diegenen, die door zwakheid des vleesches gevallen zijn, wederom opricht, en dat ze niet geheel van al het geloof vervallen, hoe zwaar ze ook vallen; Psalm 37:24. Zoo wanneer de rechtvaardige valt, hij wordt niet voorts ter neder gestooten, want de Heere ondersteunt hem de hand; en Luc. 20:31, 32, zegt Christus tot Petrus: Simon, Simon! zie, de Satan heeft u begeerd te wannen en te ziften als tarwe, maar Ik heb voor u gebeden, opdat uw geloof niet ophoude. Gij dan, bekeerd zijnde, versterkt uwe broederen?

DE REDENEN, DOOR DEWELKE DEZE PUNTEN BEVESVIGD WORDEN, ZIJN DEZE.

I.

Omdat God, naar zijn welbehagen, niet de Gemeenten eèn verbond makende, aan de zijnen beloofd heeft de eeuwige genade, en de volhardinge in dezelve; Gen. 17:7.

Gelijk Hij aan Abraham, den Vader aller geloovigen, zoo dergenen, die in de voorhuid, als dergenen, die in de besnijdenis zijn, heeft gezegd: Ik sterk mijn verbond tusschen Mij en u, en tusschen uwen zaden na u, van eeuw tot eeuw, opdat het een eeuwig verbond zij, dat Ik uw God zij, en uws zaads God na u; Psalm 89: 31.

Indien zijne kinderen mijne wet verlaten, enz.; vers 34. Doch zal mijne goedgunstigheid van hem niet afkeeren, en zal tegen mijne getrouwe belofte niet liegen; Jes. 54:8. Met eeuwige genade wil Ik uwer ontfermen, spreekt de Heere, de Verlosser; vers 10. En al ware het, dat deze bergen weken, en deze heuvelen bewogen werden, mijne genade zal nochtans van u niet wijken, en het verbond mijns vredes zal niet veranderd worden, spreekt de Heere, uw Ontfermer; Jer. 32: 39. Ik zal hen geven eenerlei hart, en eenerlei weg, dat zij Mij vreezen alle de dagen huns levens, opdat het hen, en hunne kinderen na hen, wel ga, dat zij niet van Mij wijken.

Van deze genade, dewelke in het verbond den waren geloovigen beloofd is, kan het niet geschieden, dat ze ooit geheel vervallen. Want God is waarachtig, ja, de waarheid zelve; derhalve voldoet Hij zijne beloften, en Hij wil noch kan iemand bedriegen, deels, omdat Hij getrouw is, deels omdat Hij almachtig is, die zichzelve niet kan verloochenen, en wiens almachtigheid van niemand kan verzwakt worden; Num. 23:37. De sterke God is geen mensch, die liegt, of eens menschen kind, die berouw heeft. Zoude Hij iets zeggen, en niet doen? Zoude Hij iets spreken, en hetzelfde niet nakomen? Met welke plaats ook overeenkomt, 1 Sam. 15: 29. Ook diegene, die daar is de eeuwigheid Israëls, zal niet liegen, en het zal Hem niet berouwen; en Tit. 1:2. Tot de hope des eeuwigen levens, dewelke God beloofd heeft, die niet liegen kan, enz.; 1 Samuel 12:24. De Heere zal zijn volk niet verlaten, enz.; Jes. 46: 3, 4. Hoort Mij, gij, huis Jakobs, gij, die in de armen ontheld wordt van moeders buik aan! Ik ben dezelfde tot den ouderdom toe, en tot de grijze haren toe, zal Ik u dragen; Ik heb het gedaan; en Ik zal voortaan u in de armen omhelzen; Ik namelijk zal u dragen en u verlossen; 1 Cor 1:8. Welke [namelijk God] u ook bevestigen zal tot den einde toe, opdat gij onstraffelijk zijt in den dag onzes Heeren, Jezus Christus; vers 9. God is getrouw, door denwelken gij geroepen zijt tot de gemeenschap zijns Zoons; 1 Thess. 5:23.

De God des vredes heilige u geheel volmaaktelijk, en uw geheele geest en ziel en lichaam worde onstraffelijk bewaard tegen de toekomst onzes Heeren, Jezus Christus; vers 24. Hij is getrouw die u geroepen heeft; Hij zal het ook doen; Jes. 41:10. Vreest niet; want Ik ben met u, weest niet verzaagd; want Ik ben uw God; Ik sterke u; Ik help u ook ; Ik ondersteune u ook door mijne rechtvaardige rechterhand ; Joh. 10:28. Niemand zal mijne schapen rukken uit mijne hand; vers 29. Mijn Vader, die ze Mij gegeven heeft, is meerder dan allen, en niemand kan ze uit mijns Vaders hand rukken, enz.; Rom. 8: 31. Indien God voor ons is, wie is tegen ons? 1 Petr. 1: 5. Wij, die in de kracht Gods bewaard worden door het geloof ter zaligheid.

In welke plaatsen God, die niet liegen kan, en die Almachtig is, belooft met een zeer vast verbond, dat Hij niet alleen alle en een ieder der zaligmakende goederen overvloediglijk aan de zijnen zal geven, maar dat Hij ook de eeuwigdurende goederen zal geven, met een standvastig verbond, en met eene eeuwige hulp en invloeiing des H. Geestes, waardoor het geschieden zal, dat de geloovigen nooit aan de eene zijde zullen verlaten worden van God, en aan de andere zijde ook nooit Hem zullen willen verlaten. Zoo is dan zeker de volharding der ware geloovigen in het geloof steunende op de zekere en onbedriegelijke beloften Gods; want God houdt hetgeen Hij belooft, en dat uit kracht van zijne natuur, of zijne waarheid, en zijne standvastige macht, dewelke beide Hem mede natuurlijk zijn. En daar kan geen voorbeeld voortgebracht worden, waar God iets gezegd wordt beloofd te hebben, hetwelk Hij niet vervuld of nagekomen heeft.

II.

Reden is: omdat Christus Jezus, de Zone Gods, eene eeuwige verlossing en verzoening met God, den Vader, door zijn dood, en door de verdienste zijner offerande, voor zijne geloovigen verworven heeft; Hebr. 9: 12.

Door zijn eigen bloed is Hij eenmaal ingegaan in het heilige, verworven hebbende eene eeuwige verlossing; 10:14.

Door eene eenige offerande heeft Hij eeuwiglijk heilig gemaakt diegenen, die geheiligd worden. En dat volgens de profetie; Dan. 9: 24.

Die overtreding zal bedwongen worden, en de zonden zullen verzegeld worden, en de ongerechtigheid verzoend, en eene eeuwige gerechtigheid zal toegebracht worden; Jer. 31: 34. Ik zal hunne misdaad vergeven, en Ik zal aan hunne zonde niet meer gedenken.

Indien de verzoening eeuwig is, en ook de gerechtigheid eeuwig, die Christus verworven en toegebracht heeft; indien ook beloofd wordt eene eeuwige vergeting der zonden, zoo moet daar noodwendiglijk uit volgen, dat diegenen, die eenmaal dezer weldaden deelachtig zijn geworden, niet geheel van het geloof en van de genade Gods kunnen vervallen, en niet kunnen verloren gaan. Maar het is buiten allen twijfel, dat alle en een ieder der geloovigen dezer weldaden deelachtig zijn. Derhalve, zoo kunnen de geloovigen van de genade en zaligheid niet geheel en ten einde toe vervallen. En diensvolgens is het valsch, dat velen van dezelve afgevallen zijn, en dat alsnog niet weinigen afvallen.

III.

opwekke ten uitersten dage; Joh. 17:22. Die Gij Mij gegeven hebt, heb Ik bewaard, en niemand van hen is verloren gegaan. Indien de ware geloovigen door Christus behouden en bewaard worden, en dat volgens den wil des Vaders, en daarbenevens ook alzoo, dat niemand van dezelve verloren gaat, zoo is het zeker, dat ze ook volharden in het geloof.

Reden is: omdat Christus door het bevel en den wil des Vaders de verzoening, die eenmaal genadiglijk verkregen is, krachtiglijk voor degenen behoudt en bewaart, die Hij verlost heeft. En die Hij eenmaal lief gehad heeft, dezelve heeft Hij tot den einde toe gestadiglijk lief; Joh. 13:1; Joh. 6:39. Dit is de wil des Vaders, die Mij gezonden heeft, dat Ik, van al hetgeen Hij Mij gegeven heeft, niet verlieze, maar dat Ik dat

IV.

Reden wordt genomen van de voorbidding van Christus.

Voor dewelken Christus zichzelf als een Priester opgeofferd heeft, voor dezelve is het, dat Hij ook voorbidt bij den Vader, ten einde zij allen de weldaden, die door de offerande zijns doods verkregen zijn, mogen genieten; Joh. 17:24.

Vader! Ik wil, dat waar Ik ben, ook die zijn, die Gij Mij gegeven hebt, opdat zij mijne heerlijkheid aanschouwen, die Gij Mij gegeven hebt.

Desgelijks vers 20, 21. Ik bid voor hen, opdat zij allen één zijn, gelijk Gij, Vader! in Mij zijt, en Ik in u; Rom. 8:34.

Wie is hij, die verdoemt? Christus is diegene, die gestorven is, enz.; die ook voor ons bidt. Deze voorbidding van Christus, den Priester, is altijd Gode den Vader aangenaam; derhalve verwerft Hij ook altijd; Joh. 11:41, 42.

Vader! Ik dank U, dat Gij Mij verhoord hebt.

Doch Ik wist, dat Ik altijd verhoord word van U; 1 Joh. 2:1, 2.

Mijne kinderen! dit schrijf ik ulieden, opdat gij niet zondigt; indien wij zondigen, wij hebben een Voorspreker bij den Vader, Jezus Christus, den rechtvaardige, dewelke de verzoening is voor onze zonden.

V.

Reden: omdat de titelen des geloofs, met dewelke de Schriftuur hetzelfde pleegt te vereeren, klaarlijk bewijzen, dat het ware geloof niet kan geheel uitgebluscht, en uit de harten der uitverkorenen te niet gedaan worden. Want de Schriftuur noemt hetzelfde onze overwinning, door hetwelk wij de wereld en den Vorst der wereld, den Duivel, overwinnen; 1 Job.5:4; en 1 Petr. 5:9; Jac. 4:7; Ef. 6:15. Neemt aan het schild des geloofs, met hetwelke gij alle vurige pijlen des boozen kunt uitblusschen.

Indien het geloof overwint, zoo wordt het niet overwonnen. Indien het de vurige pijlen des Duivels uitbluscht, zoo wordt het dan zelf niet uitgebluscht; want het wordt gezegd den uitverkorenen eenmaal gegeven te worden, door hetwelk het eeuwig en gestadig duren er van te kennen gegeven wordt. Want het kan nooit ondertusschen verbroken, veel minder geheel afgebroken worden; Jud. vers 3. Opdat gij strijdt voor het geloof, hetwelk eenmaal den heiligen gegeven is.

VI.

Reden: omdat de H. Geest, die den waren geloovigen gegeven wordt, hun is een onderpand der hemelsche erve, door hetwelk zij verzegeld worden tot den dag der verlossing. En dezelve wordt ook gezegd, dat Hij nimmermeer van hen zal wijken, maar dat Hij in der eeuwigheid met hen zal blijven; Jes. 57:21. Dit is mijn verbond met henlieden, spreekt de Heere: Mijn Geest, die in u is, en mijne woorden, die Ik in uwen mond gelegd heb, zullen van uwen mond niet afwijken, of van den mond uws zaads, spreekt de Heere, van dezen tijd aan tot in der eeuwigheid; Joh. 14:26. Ik zal den Vader bidden, en Hijzal ulieden eenen anderen Trooster geven, dat Hij met u blijve in der eeuwigheid, namelijk den Geest der waarheid, enz.; 2 Cor. 1:21. Die ons met u versterkt in Christus, en die ons gezalfd heeft, is God, die ons ook verzegeld heeft, en ons het onderpand des Geestes in onze harten gegeven heeft; Ef. 1: 13. In denwelken gij ook, nadat gij geloofd hebt, verzegeld zijt, met den H. Geest der belofte; vers 14. Die het onderpand onzer erve is, enz.; Ef. 4:30. En bedroeft den H. Geest niet, door denwelke gij verzegeld zijt tot den dag der verlossing.

VII.

Reden: omdat de geloovigen door het geloof Christus ingelijfd worden, door eene verborgene werking des H. Geestes. En gelijk de leden met hun Hoofd zoo nauw en onafscheidelijk vereenigd worden, dat ze van hetzelfde nooit op eeniger tijd of wijze kunnen afgezonderd worden; Joh. 6: 56, 57. Die mijn vleesch eet, en mijn bloed drinkt+ die blijft in Mij, en Ik in hem; gelijk de levende Vader Mij gezonden heeft, en Ik ook leef door den Vader, alzoo die Mij eet, die zal ook leven door Mij. Zoo zal hij derhalve niet geheel vervallen, noch zal ook verloren gaan, enz.; Ef. 3:17. Opdat Christus door het geloof inwone in uwe harten, opdat gij, in de liefde geworteld en gegrond zijnde, moogt begrijpen, enz. Ef. 5:23. Christus is het Hoofd der Gemeente, en Hij is degene, die het lichaam de zaligheid geeft; vers 25. Christus heeft zijne Gemeente liefgehad, en heeft zichzelf voor haar overgegeven; vers 26. Opdat Hij ze heiligen zoude; vers 27. Opdat Hij ze heerlijk voor hem stellen zoude; vers 29, 30. De Heere voedt en onderhoudt zijne Gemeente, omdat wij leden zijn zijns lichaams, van zijn vleesch en van zijne beenen.

VIII.

Reden: omdat wij door het geloof vastelijk gelooven, en ook bekomen. het eeuwige leven; Joh. 3:36. Die in den Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven; Joh. 5:28. Die mijn woord hoort, en dengene gelooft, die Mij gezonden heeft, die heeft het eeuwige leven, komt in de verdoemenis niet, maar is van den dood in het leven gegaan; Joh. 6: 35. Die tot Mij komt, zal nimmermeer hongeren, en die in Mij gelooft, zal nimmermeer dorsten.

IX.

Omdat de ware geloovigen wedergeboren zijn 'tot de hope des eeuwigen levens, uit een onverderfelijk en onsterfelijk zaad; 1 Petr. 1 :3, 4, en 23. Hij heeft ons wedergeboren tot eene levende hope, door de opstanding van Jezus Christus uit de dooden, tot een erfdeel, hetwelk niet vergaan kan. Wedergeboren zijnde, niet uit een sterfelijk zaad, maar uit een onsterfelijk zaad, door het Woord des levenden en eeuwig blijvenden Gods.

Welk zaad in degeloovigen blijft, al is het, dat het somtijds voor een zekeren tijd zijne vruchten uiterlijk niet voortbrengt; 1 Joh. 3:9.

Zoo wie uit God geboren is, die doet geen zonde, want zijn zaad blijft in hem. Indien de ware geloovigen ; omdat het zaad in hen blijft; geen zonde doen, zoo volgt, dat zij dat beginsel, door hetwelk zij onderhouden worden in Christus, noch kunnen, noch willen verlaten; want wat uit God geboren is, dat overwint de wereld.

X.

Reden : omdat de gebeden der heiligen, die dagelijks uit het geloof bidden, niet te vergeefs kunnen zijn, volgens de spreuken van Christus; Joh. 16:23. Voorwaar, voorwaar, Ik zeg ulieden, al wat gij begeert van mijnen Vader in mijnen naam, dat zal Hij u geven; vers 24. Begeert, en gij zultontvangen, opdat uwe blijdschap volkomen zij ; Matth. 7 : 7 Begeert, en u zal gegeven worden. Maar zij begeeren in hunne gebeden, dat ze bewaard mogen zijn in het geloof, en dat hun gegeven worde te volharden tot den einde toe:

Derhalve, enz.

XI.

Reden: omdat de volharding is eene gave Gods, dewelke niet allen menschen, maar alleen den uitverkorenen gegeven wordt, niet uit verdiensten, of uit eenige krachten van den vrijen wil; maar het is eene gave, blootelijk hangende aan den wil Gods. Want de volharding en de praedestinatie zijn zaken, die aan elkander hangen, en die de eene onder de andere geordineerd zijn. Gelijk dan de verkiezing zeker en onfeilbaar de zaligheid aanbrengt, alzoo stelt de zaligheid voorhenen de eindelijke volharding, waarzonder niemand kan zalig worden; Matth. 10:22. Die tot den einde toe volstandig zal wezen, die zal zalig zijn; Openb. 3:11. Houdt hetgeen gij hebt, opdat niemand uwe kroon ontvange; indien iemand overwonnen zal hebben, denzelven zal Ik geven, enz. Zoo geeft dan God zijnen uitverkorenen en geloovigen zekerlijk de gave der volharding; Hij sterkt hen en ondersteunt hen met zijne rechterhand, opdat Hij, hetgeen Hij in hen begonnen heeft, ook volbrengt tot zijne heerlijkheid en tot hunne zaligheid. Dit betuigt Jes., hfdst. 41: 8. Gij, Israël, mijn knecht, gij, Jakob, denwelke Ik verkoren heb! gij, zaad Abrahams, mijne vrienden! vers 9. Gij, die Ik genomen heb van de uiterste einden der aarde, en Ik heb u geroepen van hare afgezonderden, zeggende: Gij zijt mijn knecht; Ik heb u verkoren, en verwerp u niet; vers 10. Vreest niet, want Ik ben met u; weest niet versaagd, want Ik ben uw God: Ik sterke u, Ik ondersteune u niet mijne rechtvaardige rechterhand, Dit blijkt ook uit de gouden keten der zaligheid, dewelke de Apostel beschrijft, Rom. 8: 29.

Want die Hij van te voren gekend heeft, enz.; Rom. 11: 1.

Heeft dan God zijn volk verstooten? vers 2. Dat zij verre! God heeft zijn volk niet verstooten, hetwelk Hij te voren gekend heeft; vers 5. Alzoo is dan ook op dezen tijd hunne wederbehoudinggeschied, naar de genadige verkiezing. Ef. 1.

Als de Apostel gezegd had, dat God de zijnen gezegend heeft met allerlei geestelijke zegening, enz.; zoo stelt hij onder die zegeningen ook de volharding in het geloof, en de zekerheid der zaligheid, vers 13, 14. Gij zijt verzegeld (zegt hij) met dien H. Geest der belofte, dewelke het onderpand onzer erve is. Alzoo tot de Fillippensen, cap. 1: 6.

Dit vastelijk verzekerd houdende, dat het geschieden zal, dat diegene, die het goede werk in u begonnen heeft, hetzelfde ook zal voleinden tot op den dag van Jezus Christus. En vers 29. Ulieden is het gegeven in de zaak van Christus niet alleen in Hem te gelooven, maar ook voor Hem te lijden. En 2:13. God is het, Die in u werkt beide, dat gij wilt, en ook volbrengt, naar zijn welbehagen.

Welke alle beide, de getuigenissen der Schriftuur en de redenen, klaarlijk leeren, dat de volharding eene gave Gods is, aan de ware geloovigen in het genade verbond beloofd; dat dezelve ook ganschelijk is eene eigene werking of vrucht der eeuwige verkiezing ter zaligheid; dat de oorzaak derzelve niet is de vrije wil des menschen; maar dat de oorzaak daarvan alleen Gods genade en kracht is, mitsgaders de getrouwe bewaring van Christus, den Zaligmaker, en ook de eeuwige kracht des H. Geestes; zoodat, al is het, dat de ware geloovigen ten aanzien van zichzelf, en voor zooveel zij in zichzelf aangemerkt worden, het geloof kunnen verliezen, en van hunne zaligheid geheel kunnen vervallen, nochtans, ten aanzien van den raad, van de beloften, ten aanzien ook van de kracht Gods, mitsgaders van Christus voorbidding en bewaring, kan het niet geschieden, dat ze niet zouden volharden.

Want de raad en de wil Gods, mitsgaders Christus voorbidding, enz. kunnen niet te niet gedaan worden; zijne gaven, en zijne roeping zijn zoodanig, dat ze Hem niet kunnen berouwen.

Derhalve, zoo moeten daartegen noodwendig onschriftmatig en valsch zijn, deze leeringen der Remonstranten, als namelijk: dat de volharding niet is eene gave Gods, en met name niet des nieuwen verbonds; dat het ook geen veroorzaakt werk of vrucht is der verkiezing ter zaligheid; dat ze een voorwaarde is des nieuwen of genade verbonds, van God in het verkiezen van te voren vereischt, en die derhalve vrijwilliglijk van den mensch moetvolbracht worden; dat de wil des menschen de allernaaste en natuurlijke oorzaak is van de volhardendheid, dewelke, wanneer de bereidwilligheid van de Goddelijke hulp vaardig staat, en ook daarbij komt de tegenwoordigheid van de genoegzame genade, en wanneer ook voorts alle die dingen zouden mogen gesteld zijn, die om te volharden noodig en genoegzaam zijn, zoo kan hij nochtans de beweging en de werking des H. Geestes of toestaan, of tegenstaan, en diensvolgens of volharden, of niet volharden.

ALLES BESLUITEN WIJ KORTELIJK IN DEZE SLUITREDE.

Aan dewelken God beloofd heeft de volharding te zullen geven, en dewelken Hij bewaart ter zaligheid door zijne kracht; denwelken Christus eene eeuwige verlossing verworven heeft, en voor dewelken Hij gestadiglijk voorbidt; dewelken ook, op Gods beloften steunende, de gave der volharding door hunne gebeden bekomen, enz., denzelven is het niet mogelijk, dat ze niet zouden volharden in het ware geloof. Maar God heeft den waren geloovigen de volharding zekerlijk beloofd; dezelve bewaart Hij door zijne kracht; denzelven heeft Christus eene eeuwige verlossing verkregen; voor dezelve bidt Hij gestadig voor, enz., gelijk hierboven bewezen is.

Derhalve, enz.

En aangaande wat elders in de Schriftuur gezegd wordt, dat sommigen afgeweken zijn, en schipbreuk des geloofs geleden hebben, enz.; daarvan is het standvastig en eendrachtig gevoelen der Gereformeerde Kerken, dat zulks te verstaan is niet van het ware en rechtvaardigmakende geloof, maar van de leer, of uiterlijke belijdenis des geloofs, of ook van het geveinsde en tijdelijke geloof, hetwelk voor een tijd is, en hetwelk in het hart geen wortel gemaakt heeft, en niet van diegenen, die, door hetware geloof Christus ingelijfd zijnde, ware leden van de Kerk waren. Alzoo 1 Joh. 2:19. Zij zijn uit ons uitgegaan; maar zij waren niet uit ons; indien zij uit ons geweest waren, zij zouden bij ons gebleven zijn.

Alzoo worden de rechtvaardigen gezegd, bij Ezech. 3, en 18, verloren te gaan; namelijk zoodanigen, die in uiterlijker schijn rechtvaardig waren voor de menschen, gelijk daar waren degenen, van dewelke Christus spreekt, Matth. 9: 13.

Ik ben niet gekomen, om te roepen de rechtvaardigen. Want aangaande den gene, die waarlijk rechtvaardig is voor God, van denzelve wordt gezegd, Psalm 92: 13: De rechtvaardige zal bloeien als een dadelboom; hij zal opschieten als de cederboom op den Libanus; vers 14.

Geplant zijnde in het huis des Heeren, zullen zij, in de voorhoven van onzen God, spruiten voorschieten; vers 15; ja, zij zullen nog in den witten ouderdom vruchten dragen; zij zullen wel gedijd en groen wezen; Psalm 125: 1.

Die den Heere betrouwen zijn gelijk de berg Sion, die niet bewogen wordt, maar in der eeuwigheid blijft staan; Psalm 37: 24. De rechtvaardige, als hij valt, wordt niet voorts ter neder gestooten, want Hij ondersteunt hem de hand.

VAN DE ZEKERHEID DER ZALIGHEID.

VAN DE ZEKERHEID DER ZALIGHEID LEEREN DE REMONSTRANTEN,

1. Dat geen waar geloovig en wedergeboren mensch in dit leven kan zeker zijn van zijne zaligheid, zonder bijzondere openbaring.

De Schriftuur leert daarentegen, dat alle en een ieder der ware geloovigen kunnen en moeten zeker zijn van hunne zaligheid, zelfs ook zonder eenige bijzondere openbaring.

Want de Schriftuur betuigt openlijk, dat alle en een ieder der ware geloovigen weten, dat zij in Christus zijn; 1 Joh. 2:5.

Wij weten, dat wij in Hem zijn. Dat zij hebben en bezitten Christus, den Zaligmaker zijns lichaams, waarvan zij levende leden zijn; Ef. 5:23. Christus is het Hoofd der Gemeente, en Hij is degene, die het lichaam de zaligheid geeft; vers 30. Wij zijn leden zijns lichaams, van zijn vleesch en van zijne beenen. Dezelve betuigt, dat zij zien op den Leidsman des geloofs, en op den Volmaker, Jezus; Hebr. 12 : 2. Dat zij Christus hebben tot een Herder en Bezorger hunner zielen; 1 Petr. 1 : 15. Dezelve betuigt ook desgelijks, dat de geloovigen weten, dat zij kinderen Gods zijn, en erfgenamen der hemelsche heerlijkheid ; Rom. 8: 15. Gij hebt niet ontvangen den Geest der dienstbaarheid wederom tot vreeze; maar gij hebt ontvangen den Geest der aanneming tot kinderen, door denwelken wij roepen: Abba, dat is, Vader, vers 16. Welke Geest te zamen met onzen Geest getuigt, dat wij kinderen Gods zijn; vers 17. En indien wij kinderen zijn, zoo zijn wij ook erfgenamen, namelijk erfgenamen Gods, en medeerfgenamen van Christus.

1 Joh. 3 : 2. Allerliefste! wij zijn nu kinderen Gods; maar het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen; doch wij weten, dat het geschieden zal, als Hij geopenbaard zal zijn, dat wij Hem gelijk zullen zijn; want wij zullen Hem zien, gelijk Hij is. Dezelve getuigt ook, dat zij den Geest hebben, tot een onderpand der hemelsche erve, en tot een zegel der belofte, door denwelke zij verzegeld zijn tot den dag der verlossing; 2 Cor. 1:22; Ef. 1:3, 14; en 4:30; dat zij hebben eene zekere en onfeilbare hope .der zaligheid; Rom. 8:24. Door hope zijn wij zalig; Rom. 5:2. Wij roemen onder de hope der heerlijkheid Gods; vers 5. Doch de hope beschaamt niet, daarom dat de liefde Gods uitgestort is in onze harten, door den H. Geest, die ons gegeven is.

Daarenboven hebben de geloovigen ontallijke en zeer uitnemende beloften van God, die niet liegen kan, van het eeuwige leven; dewelke in Christus allen te zamen vast zijn; Tit. 1: 2. Tot de hope des eeuwigen levens, dewelke beloofd heeft die God, die niet liegen kan; 2 Cor. 1 :20. Alle de beloften Gods, zooveel als er zijn, die zijn in Hem Ja, en zijn in Hem Amen, ter heerlijkheid Gods. Zij weten ook eindelijk, en gelooven mede, dat zij van den dood overgezet zijn tot het leven; 1 Job. 3 :14.

En dat zij het eeuwige leven hebben; 2 Cor. 5:1. Wij weten ook, dat wij een gebouw uit God hebben, een huis, hetwelk niet met handen gemaakt is, maar hetwelk eeuwig is in de hemelen; 2 Tim. 1: 12. Ik weet, wien ik geloofd heb, en ik ben verzekerd, dat Hij machtig is te bewaren tot op dien dag, hetgeen ik bij Hem in bewaring heb.

Indien zij dit alles weten, indien zij dit gevoelen, indien zij dit gelooven, en ontwijfelbaar hopen, ja, indien alle en een ieder der ware geloovigen gehouden en verbonden zijn, dit namelijk te gevoelen, te gelooven en te hopen, zoo volgt daaruit, dat zij zelfs niet onzeker kunnen zijn van hunne volharding en zaligheid.

En tegen deze zekerheid strijdt niet, dat het hun somtijds gebeurt, dat zij in ,verzoeking en vallen, en ook somtijds met hunne twijfelingen te worstelen hebben : want in dezen strijd wordt hun geloof wel geschud, maar niet uitgeschud; Matth. 7:25. Daar is een slagregen gevallen, en daar zijn watervloeden gekomen, en de winden hebben gewaaid, en zijn tegen dat huis gevallen, en het is niet gevallen, want het was op eene steenrots gefundeerd. Het wordt verzocht, maar niet verwonnen, ja, eindelijk komt het zelfs te boven en verwint; 1 Cor. 10:13.

U heeft geene verzoeking bevangen anders dan menschelijke; maar God is getrouw, die u niet zal laten verzocht worden, boven hetgeen gij vermoogt, maar zal, samen met de verzoeking, ook een uitkomst geven, opdat gij het kunt verdragen.

Kom. 8:37. Ja, in deze allen zijn wij meer dan overwinnaars, door Hem, die ons liefgehad heeft; 1 Joh. 4:14. Gij zijt uit God, en gij hebt haar overwonnen; want Hij is machtiger, die in u is, dan die in de wereld is.

1 Job. 5:4. Wat uit God geboren is, heeft de wereld overwonnen. En dit is onze overwinning, die de wereld overwonnen heeft, namelijk ons geloof. Hieruit spruiten en ontstaan dat vertrouwen, die roem, die triomf, en als het ,juichen en huppelen der Godvruchtigen; Joh. 19:15, 16. Want ik weet, dat mijn Verlosser leeft, en dat het laatste stof wederom zal opstaan, en dat ik met mijn vleesch God zal zien; David, Psalm 23: 1.

De Heere is mijn Herder; ik zal niets geen gebrek hebben; vers 3. Hij maakt mijne ziele gerust; vers 4. Al ware het, dat ik wandelde door het dal der doodelijke schaduw, ik zal niet vreezen, omdat Gij met mij zijt; Paulus, Rom. 8:38.

Ik ben verzekerd, dat noch dood, noch leven enz. ons kunnen scheiden van de liefde Gods, die daar is in Jezus Christus, onzen Heere; 2 Tim. 1 : 12. Ik weet, wien ik geloofd heb, enz. Welk vast vertrouwen, en welke blijdschap in hen niet kan zijn, die aangaande de genade Gods jegens hen, mitsgaders aangaande hunne zaligheid, twijfelen, en in eene onzekerheid zijn haperende en wankelende.

II.

Dezelve Remonstranten leeren, dat deze zekerheid niet vereischt wordt, noch noodig is tot den vasten troost der ware geloovigen in dit leven, ja, dat ze veel meer uit zichzelf en uit haar natuur en aard, voor de ware Godvruchtigheid, en de betrachtung der Godsdienstigheid schadelijk is.

Daarentegen leeren wij uit de Schriftuur, dat deze zekerheid voor den vasten troost der geloovigen voornamelijk noodig is, en dat ze bijzonderlijk bekwaam en nuttig is, om de betrachtung der Godvruchtigheid en der Godsdienstigheid op te wekken. Dit blijkt uit de bovenverhaalde getuigenissen der Schriftuur, en uit hetgeen gelezen wordt 2. Tim. 1:19. Het vaste fundament Gods staat, hebbende dezen zegel: De Heere weet, wie de zijnen zijn; en: een ieder wijke af van de ongerechtigheid, die daar noemt den naam van Christus; en Ef. 4 : 20. Maar gijlieden hebt Christus alzo niet geleerd, vers 21. Indien gij slechts Hem gehoord hebt, en door Hem geleerd zijt, gelijk de waarheid is in Jezus, namelijk af te leggen, zooveel de oude wandeling aangaat, den ouden mensch, enz. En alreeds is hier boven bewezen, dat de natuur des waren geloofs zoodanig is, dat ze door de liefde krachtig is; Gal. 5 : 6; 1. Joh. 3 : 5. Die deze hoop hebben, reinigen zichzelf, gelijk Hij rein is, namelijk diegene, die hun deze hoop gegeven heeft. Daarom trekken ook de Apostelen uit deze zekerheid der zaligheid verscheidene vermaningen tot Godvruchtigheid, en tot de heiligheid des levens; alzo Paulus, Rom. 0: 1; als hij geleerd had in het voorgaande capittel, dat de geloovigen met God door Christus verzoend zijn; dat zij roemen onder de hoop der heerlijkheid Gods, en dat deze hunne hope hen geenszins bedriegt of beschaamt, zoo besluit hij : Wat zullen wij dan zeggen ? Zullen wij in de zonde blijven, opdat de genade des te overvloediger worde? Dat zij verre! wij, die der zonde gestorven zijn, hoe zullen wij alsnog in dezelve leven? En vervolgens, vers 11, 12, 17, voegt hij daarbij eene vermaning tot heiligheid des levens.

Alzo wilt ook gijlieden daaruit uw besluit nemen, dat gij aan de eene zijde der zonde dood zijt, en aan de andere zijde Gode leeft door Jezus Christus onzen Heere.

Laat dan de zonde niet heerschen in uw sterfelijk lichaam, om in zijne lusten de zonde gehoorzaam te zijn.

En begeeft uwe leden ook niet tot de zonde, om wapenen der ongerechtigheid te zijn, maar begeeft uzelfen Gode, als die uit de dooden levend geworden zijt, en begeeft uwe leden Gode tot wapenen der gerechtigheid!

En daarna, cap. 12:1, 2, voleindigd hebbende de leering van de rechtvaardigmaking door het geloof, van de heiligmaking, alsmede van de praedestinatie, en van de zekerheid der zaligheid, die daaruit spruit, trekt daaruit deze vermaning : Ik bid u dan, Broeders! door de barmhertigheden Gods, dat gij uwe lichamen begeeft tot eene levende, heilige, en Gode welbehagende offerande, enz.

Datzelve is ook doorgaans te zien; Ef. 4, 5; en 1 Petr. 1 :13, en vervolgens. Daaruit blijkt het dan valsch te wezen, dat de leer van de zekerheid der zaligheid voor de Godvruchtigheid hinderlijk, of schadelijk zoude zijn, en dat ze de menschen zorgeloos en onheilig maakt, daar het niet kan geschieden, dat degenen, die Christus door het ware geloof ingelijfd zijn, niet zouden vruchten voortbrengen der gerechtigheid en der dankbaarheid.

Dezelve Schriftuur getuigt ook, dat deze leer aan de gewetens der Godvruchtigen eenen vasten troost aanbrengt in alle tegenspoeden en verzoeking; Psalm 119 : 92, zegt David : Ten ware uwe wet al mijne vermaking ware, ik zoude nu overlange vergaan zijn in mijne verdrukking; en vers 103. Hoe zoet zijn uwe redenen voor mijnen mond: zij zij zijn zoeter voor mijnen mond dan honig; vers 111: Ik bezit uwe getuigenissen in der eeuwigheid; want zij zijn de blijdschap mijns gemoeds; en vers 162: Ik verblijde mij over uw woord, evenals een, die eenen grooten buit gevonden heeft; en 174: uwe wet is al mijne vermaking.

Hierom vertroost Christus de zijnen met de hope van het loon des hemelschen levens; Matth. 5:11. Zalig zijt gij, als zij smaadden tegen u uitgeworpen zullen hebben, en ulieden vervolgd zullen hebben, enz. Verblijdt u en verheugt u, want uw loon is veel in de hemelen; desgelijks Luc. 10:20. Verblijdt u, dat uwe namen geschreven zijn in de hemelen; Rom. 5: 2, 3. Wij hebben een toegang door het geloof tot deze genade, in dewelke wij staan. en roemen in de hope der heerlijkheid Gods, en dat niet alleen, maar wij roemen ook in de verdrukkingen, enz. 1. Pet 1 :5, 9. Gij wordt bewaard door het geloof ter zaligheid, in dewelke gij u ook voor eenen kleinen

tijd verheugt, met eene onuitsprekelijke en verheerlijkte blijdschap, verkrijgende het einde uws geloofs, namelijk de zaligheid uwer zielen.

Hierom wordt gezegd, dat die machtige van Candace, de koningin van Moorenland, toen hij gedoopt was, en van de vergeving zijner zonden, en van het eeuwige leven, door Christus te verkrijgen, verzekerd was, in zijnen weg henen gegaan is, verheugd en verblijd zijnde. Zoo zijn dan de ware geloovigen gewoon een zekeren en vasten troost des gewetens te scheppen, uit de zekerheid der zaligheid en der genade Gods.

III.

Verklaren de Remonstranten, dat de twijfeling over de zaligheid prijselijk en voordeelig is. Hetwelk onwaarachtig is, en ten eenenmaal Papistisch.

Want de Schriftuur getuigt daarentegen, dat de twijfeling strijdig is tegen het geloof, en dat ze ten hoogste schadelijk of verderfelijk is voor den mensch; Jac. 1: 6. Dat hij begeere met geloof, niet twijfelende; Rom. 14 : 13.

Die twijfelt, indien hij eet, die is nu verdoemd, omdat hij niet eet uit den geloove. Daaruit blijkt dan, dat het geloof met de twijfeling of zekere hapering niet kan bestaan. Derhalve, het eeuwige leven te gelooven, of daarvan verzekerd te zijn, en dienaangaande te twijfelen, zijn dingen, die zichzelve onder elkander omstooten.

De ware geloovige gelooft, dat hij het eeuwige leven heeft, hetwelk de ongeloovige twijfelt of hij het ook zal hebben.

Ons wordt bevolen, dat wij zullen gelooven; Mark. 1:15.

Bekeert u, en gelooft het Evangelie! en 9:19. Christus bestraft de ongeloovigheid, zeggende: O, ongeloovige natie! hoe lang, enz.; en Luk. 24:18. O uitzinnigen en tragen van hart, om te gelooven alle die dingen, die de Profeten gesproken hebben!

Voorwaar, de Apostel Jacobus, cap. 1: 6, 7, prijst de twijfeling niet, als eene voordeelige zaak, maar verdoemt dezelve als verderfelijk en schadelijk: Want die twijfelt is gelijk een bare der zee, die door den wind bewogen en gedreven wordt, want zulk een mensch denke ook niet, dat hij iets van den Heere ontvangen zal; vers 8. Een wankelmoedig man is ongestadig in alle wegen.

Daarentegen wordt van hem geprezen het zeer groote geloof van Abraham, overmits hij, alle twijfeling uitsluitende, met een zeker en vast vertrouwen des gemoeds, steunde en rustte op de beloften Gods; Romein. 4:20. Jegens de belofte Gods heeft hij niet getwijfeld, als zonder het geloof zijnde, maar is sterk geworden in het geloof, Gode de eere gevende; vers 21.

En heeft vastelijk geloofd, dat al hetgeen God hem beloofd had, Hij ook machtig was te doen; vers 22.

Daarom is het hem ook tot rechtvaardigheid gerekend.

Uit al hetgeen tot nog toe verhaald is, meenen wij, dat genoegzaam blijkt, wat men van alle de andere Artikelen der Remonstranten hebbe te gevoelen en te verklaren, namelijk, dat dezelve alle te zamen niet weinige onscriptmatige leerstukken bevatten, die nieuw zijn, die openbaar valsch zijn, die met het Woord Gods, en met het van ouds aangenomene gemeene gevoelen, en met de leer, die doorgaans in de Gereformeerde Kerken, en ook tot dezen tijd toe in dezelve standvastiglijk geleerd is, regelrecht zijn strijdende, en die uit de stinkende vuile poelen der Pelagianen, Socinianen, Papisten, Wederdoopers, en andere ketters geput zijn, dewelke ; nademaal ze ten meestendeele de fondamenten van den Christelijken Godsdienst ten hoogste kwetsen; daarbenevens ook en te gelijk met de genade en de heerlijkheid Gods ten hoogste tegenstrijdig zijn, alzoo ze de bekeering en de zaligheid des menschen hangen aan het goede gebruik van het natuurlijk licht, en aan de krachten van den vrijen wil

des menschen; zoo oordeelen wij, dat dezelve; als niet weinig strijdig zijnde tegen de benaastiging der oprechte en ongeveinsde Godvruchtigheid, mitsgaders tegen den vasten troost der benauwde gewetens; niet behooren op eenigerlei wijze in onze Kerken geleden of gedoogd te worden, maar dat dezelve met alle vlijt en naarstigheid behooren verre buiten dezelve verzonden te worden. Daarentegen oordeelen wij, dat de leer, die tegen deze leerstukken gesteld is, als rechtgevoelende, en overeenkomende met de h. Schriftuur, en ganschelijk heilzaam zijnde, behoort, gelijk tot nog toe, alzoo ook voortaan, standvastiglijk behouden en geleerd te worden, ter eere van den eenigen God en Christus, onzen Zaligmaker, tot bewaring en verbreiding van den zuiveren Godsdienst, en van de zuivere waarheid in de Provinciën van deze Nederlanden, en ook eindelijk ter zaligheid van alle Godvruchtigen, ten goede, en ten allergewenschten vrede van ons Vaderland. Ondertusschen bidden wij den Allergoedertierensten en Allergrootsten God, met zoodanige ijverige gebeden als wij kunnen, en ook met allervurigste harten, dat Hij de Hoogmogende Heeren StatenGeneraal, de Vorsten onzes Vaderlands, onze Allergenadigste Heeren, mitsgaders derzelver Welgeborene en Edele Gedeputeerden op deze Synode, en daarbenevens alle andere Heeren Staten van iedere Provincie, als ook de Overheden der Steden, met eenen brandenden en Godvruchtigen ijver zijner heerlijkheid, mitsgaders zijns huizeszoudewillen aansteken, opdat ze de welbegonnene en met groote kosten aangevangene herstelling der Kerken en der Republiek kloekmoediglijk en gelukkiglijk mogen vervolgen en volbrengen, opdat zij alzoo bij alle Godvruchtigen, zoowel uitlandsche als inlandsche, met hunnen eeuwigen en onsterfelijken lof mogen geroemd en geprezen worden, als Vaders der Vaderlands, en als Voetsterheeren der Kerk van Christus. Dit wenschen wij met de allerhoogste wenschen, en alzoo gunne het ons die Allergoedertierenste en Allergrootste God, en Vader der barmhartigheden, door Jezus Christus, onzen eenigen Zaligmaker. Deze onze wensch en dit ons gebed besluiten wij met den Psalmist: Och, of de verlossing Israëls uit Sion kwame! als de Heere de overgeblevene gevangenen zijns volks wedergebracht zal hebben, dan zal Jakob verheugd wezen, en Israël zal verblijd zijn; Ps. 14:7

HET ONDERZOEK EN OORDEEL DER BROEDEREN VAN ZEELAND, OVER HET VIJFDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN, VAN DE VOLHARDING DER WARE GELOOVIGEN.

HET SCHRIFTMATIG GEVOELEN.

I.

Die door het ware geloof Christus ingelijfd zijn, en met den levendmakenden Geest begiftigd zijn, al is het, dat zij, door hunne eigene krachten, niet één oogenblik tijds tegen de verzoeken des Duivels, der wereld en des vleeschs kunnen bestaan; ja, ook in twijfelingen, bedwelmingen, en als in eene bezwijking van het gevoelen der Goddelijke genade, mitsgaders in eenige andere zware zonden kunnen vallen, en somtijds ook vallen; nochtans kunnen zij het rechtvaardigmakende geloof, en de genade der wedergeboorte, niet geheel, en diensvolgens ook niet ten einde toe verliezen, en dat om het onveranderlijke besluit der verkiezing, en om het eeuwige verbond der genade, hetwelk God, volgens datzelfde besluit, met dezelve in Christus gemaakt heeft. En derhalve, zoo kunnen zij van hunne volharding en zaligheid verzekerd zijn.

II.

Deze volharding der geloovigen sluit niet uit de vermaningen, beloften en dreigingen, die door het Woord geschieden, noch ook de waken, gebeden, en de ernstige benaastiging der heiligheid; maar hier tegenover besluit dezelve alle deze dingen onder zich, als middelen van God geordineerd, om dezelve te bevorderen, zoodat diegenen, die met het ware geloof begiftigd zijn, door deze en diergelijke middelen niet vreeze en beven hunne zaligheid werken.

En al is het, dat zij somtijds vallen, nochtans blijven zij in hunnen val niet liggen, maar door de genade van Christus, en door den H. Geest, keeren zij weder tot God, en worden des te wakkerder tot eene nieuwe gehoorzaamheid opgewekt, en worden alzoo door de kracht Gods tot de zaligheid, die hun in de hemelen weggelegd is, tot den einde toe bewaard.

ONS EERSTE ARTIKEL BEWIJZEN WIJ ALDUS :

Die door het ware geloof Christus ingelijfd zijn. Laat hier bijzonder acht genomen worden op degenen, aan dewelken de volharding toegeëigend wordt. Want men moet alhier weten, hoe er niet gehandeld wordt van diegenen, die daar hebben een historieel geloof, of een tijdelijk geloof, of eenigen uiterlijken schijn der Godvruchtigheid, of ook eenige gemeene gaven des H. Geestes, gelijkerwijs zoodanigen somtijds in de h. Schriftuur, met een en hetzelfde gelijke woord, rechtvaardigen en geloovigen genaamd worden, maar van diegenen, dewelke met het ware en rechtvaardigmakende geloof begiftigd zijn, hetwelk door de liefde krachtig is. Dit alleen is genoegzaam, om te wederleggen en te niet te doen de verscheidene uitvluchten en lasteringen der tegenstanders en der wedersprekers.

De ware geloovigen kunnen door hunne eigene krachten niet een oogenblik tijds bestaan tegen, enz. Wordt bewezen Matth. 26 : 41. De geest is gewillig, maar het vleesch is krank; Joh. 13:5. Zonder Mij kunt gij niets doen ; 1 Cor. 10: 12. Die denkt te staan, die zie toe, dat hij niet valle; en vers 13. Hij zal ook met de verzoeking het uitkomen maken, opdat gij het kunt verdragen.

Waaruit dan blijkt, dat de geloovigen uit zichzelf, en door hunne eigene krachten, in de verzoeking niet kunnen bestaan.

Ja, ook in twijfelingen en in bedwelmingen kunnen vallen. Wordt bewezen door het voorbeeld van Mozes: Exod. 4:10 en 11; Num. 20:10 en 24. En door het voorbeeld van Job doorgaans. Desgelijks ook door het voorbeeld van Jona in den buik van den walvisch; Jon. cap. 2: 4. Door het voorbeeld van Hiskia en Jesaia. Cap. 38. Door het voorbeeld van Zacharias; Luk. 1 : 20.

Ja, als in eene bezwijming van het gevoel der Goddelijke genade. Wordt bewezen door het voorbeeld van David; Psalm 22 : 2. Mijn God, mijn God! waarom hebt Gij mij verlaten? Ps. 31 :23. Ik heb gezegd in mijne haastigheid: ik ben afgehouden van het aanschouwen uwer oogen ; Ps. 77 : 8, 9. Zal dan de Heere in der eeuwigheid verstooten? En zal Hij voortaan tot mij waarts niet meer welgenegen zijn? En in andere zware zonden kunnen zij vallen, en vallen zij ook somtijds. Wordt bewezen door het voorbeeld van David, begaande overspel en doodslag. En door het voorbeeld van Petrus, verloochenende zijnen Heere en zijnen Zaligmaker.

Nochtans kunnen zij het rechtvaardigmakende geloof en de genade der wedergeboorte niet geheel noch ten einde toe verliezen. Wordt bewezen Psalm 37 : 24. Wanneer hij valt, wordt hij niet voorts ter nedergestooten, want de Heere ondersteunt hem de hand; Jer. 32 : 40. Mijne vreeze zal Ik indrukken in hun hart, opdat zij van Mij niet wijken; Matth. 7 : 24. Die zijn huis gebouwd heeft op eene steenrots, en daar is plasregen nedergevallen, en de winden hebben gewaaid, en zijn op dat huis aangevallen, en het is niet gevallen, want het was op eene steenrots gesticht; Psalm 1:3. Hij zal zijn gelijk een boom, geplant aan de waterbeken, dewelke zijne vrucht geeft te zijner tijd, en geen blad daarvan valt af; Psalm 92:13. De rechtvaardige zal groeien als een palmboom, en zal wassen als de cederboom op den Libanus. Die geplant zijn in het huis des Heeren, in de voorhoven van onzen Heere, zullen spruiten schieten, ja, zullen nog in den witten ouderdom wel gedijd en groen wezen; Rom. 8:35. Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus! en vers 38. Noch dood, noch leven enz.; noch eenig geschapen ding kan ons afscheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus, onzen Heere; 1 Cor. 1 :8. Welke God u ook zal bevestigen ten einde toe, opdat gij onstraffelijk zijt in den dag onzes Heeren Jezus Christus; Fil. 1 :6. Ditzelve verzekerd houdende, dat het geschieden zal, dat diegene, die het goede werk in u begonnen heeft, 'hetzelve ook zal voleinden tot op den dag van Jezus Christus. Vergelijkt hierbij 1 Cor. 10:13; 1 Thess. 5:23, 24. Deze volharding der ware geloovigen wordt ook bewezen door deze navolgende redenen:

I.

Omdat het besluit der verkiezing onfeilbaar en onveranderlijk is; Matth. 24:24. Zoodat ze ook zouden verleiden, indien het konde geschieden, zelfs de uitverkorenen; Rom. 8:30. Die Hij van te voren geordineerd heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen; die Hij geroepen heeft, dezelve heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, dezelve heeft Hij ook verheerlijkt; Rom. 9:11. Opdat het voornemen Gods, dat naar de verkiezing is, niet uit de werken maar uit den roepende, vast bleve; Rom. 11 :2. God heeft zijn volk niet verstooten, hetwelk Hij van te voren bekend heeft; en vers 29. De gaven en de roeping Gods zijn zoodanig, dat ze Hem niet kunnen berouwen; en 2 Tim. 2 : 19. Het vaste fundament Gods staat, hebbende dezen zegel: De Heere kent diegenen, die de zijnen zijn.

II.

Omdat het verbond der genade, hetwelk God met de geloovigen gemaakt heeft, eeuwig is en onverbrekelijk; Jes. 54: 10. Al ware het, dat deze bergen weken, en deze heuvelen vervielen, nochtans zal mijne genade van u niet wijken, en het verbond mijns vredes zal niet vervallen, spreekt de Heere, uw Ontfermer; der. 32: 40. En Ik zal met henlieden een eeuwig verbond maken, zoodat het geschieden zal, dat Ik niet zal aflaten van hen gunst te bewijzen met hen wel te doen, en Ik zal mijne vreeze indrukken in hun hart, opdat zij niet van Mij wijken; Hosea 2:19, 20. En Ik zal Mij aan u in der eeuwigheid verloven; Ik zal Mij, zeg Ik, aan u verloven in gerechtigheid, gericht, genade en barmhartigheid. Vergelijkt hierbij Psalm 89: 34; Jes. 59 : 21.

III.

Omdat Christus zonder ophouden en geduriglijk voor zijne geloovigen voorbidt; Luc. 22 : 32. Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude; Joh. 17:20. Ik bid niet alleen voor hen, maar ook voor diegenen, die door hun woord in Mij zullen gelooven; Hebr. 7:25. Waarom Hij ook ganschelijk kan zalig maken diegenen, die door Hem tot God gaan, dewijl Hij altijd leeft om voor hen te bidden. Nu, Christus wordt altijd verhoord van den Vader; Joh. 11 :42.

IV.

Omdat Christus door zijne macht zijne schapen bewaart van het verderf ; Joh. 6 : 39. Dit is de wil mijns Vaders, die Mij gezonden heeft, dat Ik, van al hetgeen Hij Mij geeft, niet verlieze, maar dat Ik dat opwekke ten uitersten dage; en cap. 10 : 27, 20, 29. Mijne schapen hooren mijne stem. En Ik geef hun het eeuwige leven; en zij zullen in der eeuwigheid niet verloren gaan, en niemand zal ze uit mijne hand rukken. Mijn Vader, die ze Mij gegeven heeft, is meerder dan zij allen. En niemand kan ze uit de hand mijns Vaders trekken; Joh. 17:12. Die Gij Mij gegeven hebt, die heb Ik bewaard, en daar is niemand uit hen verloren gegaan, maar de zoon des verderfs; Judas, vers 1. Dengenen, die van God den Vader geroepen zijn, die geheiligd zijn, en die door Jezus Christus bewaard worden.

V.

Omdat de H. Geest, die den' wedergeborenen gegeven is, bij hen blijft in der eeuwigheid; Joh. 4:14. Doch zoo wie drinken zal van dat water, dat Ik hem geven zal, die zal in der eeuwigheid niet dorsten; maar het water, dat Ik hem geven zal, dat zal in hem worden eene fontein des springenden waters ten eeuwigen leven; Joh. 14:16. Ik zal den Vader bidden, en Hij zal ulieden eenen anderen vertrooster geven, opdat Hij bij u blijve in der eeuwigheid; Ef. 1:13. In denwelke, nadat gij geloofd hebt, gij bezegeld zijt met dien H. Geest der belofte, die het onderpand is van uwe erve, zoolang en ter tijd toe, totdat wij tot de vrijheid gesteld worden tot lof zijner heerlijkheid. Vergelijkt hierbij 2 Cor. 1:21; Ef. 4:30; Rom. 8: 15; Gal. 4: 7.

Nu, deze Geest voorziet, en versterkt ons alzoo door zijne macht, dat wij tegen den Satan, tegen de

wereld. en het vleesch kunnen bestaan, en dat wij eindelijk de overwinning wegdragen ; 1 Joh. 5: 4. Want al wat uit God geboren is, dat overwint de wereld; 1 Joh. 3:9. Zoo wie uit God geboren is, die doet geene zonde, want zijn zaad blijft in hem, en hij kan niet zondigen, omdat hij uit God geboren is; en cap. 4: 4. Kinderkens! gij zijt uit God, en gij hebt hen overwonnen; want Hij is machtiger, die in u is, dan die in de wereld is.

VI.

Omdat het ware geloof, hoop en liefde nimmermeer ophouden; Luk. 8:15. Doch hetgeen in goede aarde gevallen is, dat zijn diegenen, die in een fijn en goed hart het gehoorde woord bewaren, en vruchten voortbrengen in lijdzaamheid; Hebr. 11:1. Het geloof is eene tegenwoordige bestendigheid der dingen, die men hoopt, en een bewijs der dingen, die men niet ziet; 1. Joh. :5. Dit is de overwinning, die de wereld overwint, namelijk ons geloof; Rom. 5:5. De hope beschaamt niet; Hebr. 6 : 18. Opdat wij de voorgestel hope zouden mogen verkrijgen, welke wij hebben als een zeker en vast anker der ziel, en die ingaat tot in hetgeen binnen den voorhang is; Rom. 8:24. Want door hope zijn wij zalig geworden; 1 Cor. 13:8. De liefde vervalt nimmermeer; 1 Joh. 4:17. Hierin is de liefde in ons vervuld, opdat wij vertrouwen hebben in den dag des oordeels; en vers 18. Daar is geene vrees in de liefde; de vervulde liefde drijft de vrees buiten; want de vrees heeft pijn, en die vreest, die is niet volkomen in de liefde.

VII.

Omdat de ware Kerk, dewelke het lichaam van Christus is, en ieder der leden ervan, niet kunnen verloren gaan; Matth. 16:18. Op, deze steenrots zal Ik mijne Gemeente bouwen, en de poorten der hel zullen dezelve niet kunnen overweldigen; Hebr. 12:23. De vergadering en de Gemeente der eerstgeborenen, die in de hemelen opgeschreven zijn. Ja, deze vastigheid der Gemeente, en der ware leden ervan, is zoo standvastig en zeker, dat de Apostel Johannes uitdrukkelijk verklaart, dat diegenen, die afvallen, nooit van de Gemeente geweest zijn; 1 Joh. 2 : 19. Zij zijn uit ons gegaan, maar zij waren uit ons niet, want indien zij uit ons geweest waren, zij zouden bij ons gebleven zijn.

Maar zulks is geschied, opdat het openbaar zoude worden, dat ze niet allen uit ons zijn.

Derhalve, zoo kunnen zij van hunne zaligheid en volharding verzekerd zijn; wordt bewezen Rom. 8:16. Welke Geest ook betuigt met onzen Geest, dat wij kinderen Gods zijn; en vers 17. En indien wij kinderen zijn, zoo zijn wij ook erfgenamen, namelijk erfgenamen Gods, en medeërfgenen van Christus; en' vers 38. Want ik ben verzekerd, dat noch dood, noch leven, enz. ons kan scheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus onzen Heere; 2 Cor. 1:21. Die ons ook verzegeld heeft, en ons gegeven heeft het onderpand des Geestes in onze harten; Ef. 4: 30. En bedroeft den H. Geest Gods niet, door denwelke gij verzegeld zijt tot den dag der verlossing; 2 Tim. 1:12. Ik weet, wien ik geloofd heb, en ik ben verzekerd, dat Hij machtig is, hetgeen van mijnentwege bij Hem in bewaring weggelegd is, tot op dien dag toe te bewaren; 2 Cor. 5:1. Want wij weten, zoo de tabernakel van dit ons aardsche huis gebroken wordt, dat wij een gebouw van God zullen hebben, namelijk een huis, dat niet met handen gemaakt is, maar eeuwig is in de hemelen. Deze zekerheid blijkt ook uit de natuur des waren geloofs, dewelke is eene tegenwoordige bestendigheid der dingen, die men hoopt, en een bewijs der dingen, die men niet ziet. Doch daarentusschen, zoo bekennen wij, dat alle geloovigen niet in een gelijken trap deze zekerheid gevoelen, ja, dat ze, in den strijd hunner bezoeking, daarvan nauwelijks een sprankelken gevoelen, gelijk wij in ons Artikel zelven uitgedrukt hebben.

ONS TWEEDE ARTIKEL BEWIJZEN WIJ ALDUS

De volharding der geloovigen sluit niet uit, maar besluit in zich, alle deze dingen, als middellen, van God daartoe geordineerd. Dit blijkt eerstelijk uit de gestadige orde, dewelke Christus en de Apostelen in het leeren gebruikt hebben; dewijl zij uit het besluit der verkiezing, en uit de gave der volharding,

dewelke daaruit ontstaat, grondige vermaning tot de gebeden, tot waken, en tot alle heiligheid in 't gemeen, daaruit trekken. Matth. 24:26, vermaant Christus de Apostelen en alle de uitverkorenen, dat zij de valsche profeten niet willen gelooven, maar dat zij zich van dezelve wachten; van dewelken Hij nochtans gezegd had, dat het onmogelijk was, dat ze van dezelve zouden verleid worden; vers 24. Alzoo ook de Apostel Paulus, in alle zijne Zendbrieven, trekt uit de onveranderlijke barmhartigheid Gods jegens de geloovigen, en uit de gave der volharding, welke hij vanwege de getrouwheid Gods hun belooft, zeer krachtige vermaningen, gelijk het blijkt uit de vergelijking van het 8, 9, 10, 11 cap. tot de Romeinen, met het 12 en 13 cap. enz. Dezelve heeft ook, 1 Cor. 1: 8, aan de Corinthers beloofd, dat God door zijne genade hen zal versterken tot den einde toe, opdat zij onstraffelijk mogen blijven, tot op den dag van onzen Heere Jezus Christus. En evenwel nochtans stelt hij daarna nog onderaan, dat ze zich moeten wachten van tweedrachten, scheuringen, en dergelijke werken des vleesch, en daarentegen, dat zij de ware heiligheid willen benaastigen. Alzoo Fil. 1:6; als hij deze zelfde belofte den Filippensen gedaan had; met deze woorden: Ditzelve verzekerd houdende, dat het geschieden zal, dat diegene, die het goede werk in u begonnen heeft, datzelve ook volbrengen zal tot op den dag van Jezus Christus; houdt daarna nochtans niet op, dezelve te vermanen tot de betrachting der goede werken; en met name cap. 2: 12, 13, als hij hen ernstiglijk vermaand had, dat ze hunne zaligheid in vreeze en beven zouden werken, voegt daarna onderaan deze belofte, als het fundament: want God is diegene, die in ulieden werkt het willen en het volbrengen, naar zijn welbehagen. Insgelijks 1 Thess. 5, na verscheidene en ernstige gedane vermaningen tot heiligheid, voegt hij eindelijk daarbij, vers 24, deze vertroosting: Hij is getrouw, die ulieden geroepen heeft, dewelke hetzelfde ook zal uitvoeren en volbrengen. Alzoo ook 2 Tim. 2:19; als hij de zekerheid van de volharding der geloovigen bewezen had, uit oorzaak, dat dezelve verzegeld is met het zegel Gods, voegt hij daarbij deze heerlijke vermaning: Een ieder, die den naam van Christus noemt, wijke af van de ongerechtigheid. In hetzelfde spoor treden ook alle de andere Apostelen, en bijzonderlijk Petrus en Johannes; want de eerste trekt uit het besluit der verkiezing, en uit de gave der volharding, dewelke hij bewezen had cap. 1 van den eersten Zendbrief, vers 1, 2, 3, 4, 5, als uit eene allerzoetste fontein, verscheidene vermaningen, tot lijdzaamheid, heiligheid, en broederlijke liefde, en niet alleen in dat capittel, 'maar doorgaans in den geheelen Zendbrief. De andere brengt, uit de onfeilbare liefde Gods, des Vaders en des Zoons, jegens de geloovigen, mitsgaders uit hunne ongetwijfelde hope, door dewelke zij de eeuwige heerlijkheid verwachten, verscheidene vermaningen voort tot reinheid en heiligheid, voornamelijk 1 Joh. 3:3. Zoo wie deze hope, daarin gelegen zijnde, heeft, die reinige zichzelf, gelijk Hij rein is.

II.

Daarna bewijzen hetzelfde ook de voorbeelden der heiligen, dewelken, alhoewel ze zeker waren van hunne volharding en zaligheid, evenwel zeer vlijtiglijk en wakkerlijk, de heilige gebeden en de goede werken benaastigd hebben, gelijk het onder anderen blijkt door het voorbeeld van David, dewelke, alhoewel hij in den 23 Psalm en elders zegt, dat hij verzekerd was van de goedheid en genade Gods, zijns Herders, jegens hem, en dat hij zoude blijven in het huis des Heeren in der eeuwigheid; nochtans is hij gestadiglijk bezig en aandachtig geweest in de heilige gebeden, en in andere oefeningen der Godvruchtigheid, gelijk zulks te zien is in den 119 Psalm en elders. Paulus ook, dewelke tot de Romeinen betuigt, dat hij verzekerd was, dat hij door geen ding, dat geschapen is, konde afgescheiden worden van de liefde Gods, heeft nochtans zijn lichaam bedwongen, en onder dienstbaarheid gebracht, opdat hij niet zelf eenigszins zoude verwerpelijk worden. En Fil. 3 zegt hij, dat hij jaagt naar den prijs der roeping Gods, die van boven is.

En 2 Cor. 5: Wij zijn goedsmoeds, en willen liever verhuizen uit het lichaam, en gaan wonen bij den Heere; daarom zijn wij ook naarstig, opdat wij, beide inwonende en verhuizende, Hem mogen behagen. Ja, Christus, die van zijne verheerlijking allerzekerst was, heeft nochtans dezelve van God den Vader met de allervurigste gebeden begeerd; Joh. 17.

Eindelijk blijkt het klaarder, dan het licht aan den middag, uit de h. Schriftuur, hoe de middelen met het besluit Gods niet strijden, maar dat ze onder hetzelfde geordineerd worden.

Alzoo Gideon; nadat hij de belofte ontvangen had van zijne overwinning tegen de Midianieten; Richt. 6; heeft niettemin, om dezelve te verwerven, de krijgsmiddelen gebruikt. Hiskia, de Koning, nadat hem beloofd was de verlenging zijns levens, heeft nochtans zijne gezondheid door een natuurlijk geneesmiddel bevorderd. Daniël, als hij uit Jeremia geleerd had, dat het einde der Babylonische gevangenis nabij gekomen was, heeft nochtans God gebeden, dat Hij zijn volk wederom zoude thuis willen brengen. En Hand. 27, Paulus, die van den Engel des Heeren onderwezen was, dat hij met zijne metgezellen van de schipbreuk voorzeker behouden zoude ontkomen, heeft evenwel henlieden vermaand, dat ze niet bij het leven behouden zouden kunnen ontkomen, indien de schippers het schip verlieten.

Zoodat ze met vreeze en beven hunne zaligheid werken. Want alhoewel, van wege de eindelijke verkiezing ter zaligheid, de ware geloovigen van hunne volharding kunnen en moeten verzekerd wezen, nochtans, aangezien God besloten heeft, dezelve niet uit te voeren anders dan door gewone middelen, zoo is van noode, dat zij door vermaningen, dreigingen en beloften, als door gewone middelen, tot de volharding opgewekt worden. En dat

I.

Om hunne eigene zwakheid, die hen nog is aanklevende, mitsgaders om de listigheid en macht der geestelijke vijanden, die hen gestadiglijk en zonder ophouden bevechten. En hiertoe dient de aanspraak van Christus tot de Apostelen, dewelken Hij van wege de zwakheid des vleesches vermaant tot waken en tot bidden, opdat zij niet in verzoeking komen; Matth. 26:41. Vergelijkt hierbij ook Marc. 13:33, en 37. In dezen aanzien vermaant ook Paulus de geloovigen, dat ze aantrekken de geheele wapening Gods, opdat zij in den tegenspoedigen dag mogen bestaan, en, alles volbracht hebbende, mogen staande blijven; Ef. 6:11, 12. Vergelijkt hierbij 1 Petr. 5:8, en 1 Cor. 16 : 13. Waakt, blijft staan, houdt u als mannen, weest sterk! En alzoo spreekt ook Petrus de geloovigen aan : Gij dan, geliefden! dewijl gij dit te voren weet, wacht u, dat gij door de dwaling der goddeloozen niet afgeleid wordt, en dat gij niet afvalt van uwe eigene vastheid; maar wast in genade en kennis van onzen Heere Jezus Christus. Ook ten aanzien van deze eigene zwakheid worden de Filippensen vermaand, dat ze niet vreezen en beven hunne zaligheid werken; Filipp. 2:12. En der Heidenen Apostel vermaant ook de Heidenen, Rom. 11 :20, 21, dat ze niet verheven zouden worden van gemoed, maar dat ze zouden vreezen, toeziende, dat God, die de natuurlijke takken niet gespaard heeft, ook hen niet spare.

II.

Om de vleeschelijke zorgeloosheid, die uit die zwakheid somtijds den geloovigen overkomt; Hoog. 5:2; Psalm 30:7; en dewelke door zeer zware en zeer harde dreigingen somtijds of verdreven, of voorgekomen moet worden. En hiertoe strekken deze navolgende getuigenissen der Schriftuur: Hebr. 3:12, 13. Ziet toe, Broeders! dat niet te eeniger tijd in iemand van u zij een boos en ongeloovig hart, aftredende van den levenden God, maar vermaant elkander allen dag, zoo lang als de dag van heden genaamd wordt, opdat niemand onder u verhard worde, door de verleiding der zonden; en capittel 6:11, 12. Maar wij begeeren, dat een iegelijk van u dezelfdenaartigheid bewijze tot een zeker vertrouwen der hope tot den einde toe, opdat gij niet traag wordt, maar navolgers dergenen, die door het geloof en de lankmoedigheid de beloften beërven.

En vers 4. Want het is onmogelijk, dat degenen, die eens verlicht zijn geweest, en de hemelsche gave gesmaakt hebben, en des H. Geestes zijn deelachtig geworden, en het goede Woord Gods gesmaakt hebben. en de krachten der toekomstige wereld, zoo zij afvallig worden, dat zij wederom zouden vernieuwd worden door bekeering, als die den Zone Gods zichzelf wederom kruisigen, en tot openlijke schande stellen.

Vergelijkt hierbij cap. 10:26, 27; Gal. 3:3, en 5:7.

Om de verslapping in den loop der Godvruchtigheid, moeten de geloovigen somtijds door beloften opgewekt worden om hunnen schuldigen plicht naarstiglijk en wakkerlijk te doen; Matth. 24: 13. Wie volstandig zal gebleven zijn tot den einde toe, die zal zalig zijn; 1 Cor. 9:24.

Loopt alzoo, opdat gijlieden krijgt, arbeidende elk om strijd, dat gij de onverderfelijke kroon moogt ontvangen; Hebr. 12:12.

Daarom richt weder op de trage handen en de slappe knieën; Openb. 2 : 4, 5 ; en doorgaans in de brieven aan de Kerken van Azië.

Al is het, dat zij somtijds vallen, nochtans blijven zij in den val niet leggen. Wordt bewezen uit het voorbeeld van David, Petrus en Thomas; en Psalm 37:24.

Zoo wanneer hij valt, zoo wordt hij niet voorts ter nedergestooten, want de Heere ondersteunt hemde hand. Hiertoe behoort die heerlijke belofte; Zacharia 12:9, 10; in dewelke God aan het huis Davids en aan de inwoners te Jeruzalem belooft den Geest der genade en des gebeds, ten einde zij mogen zien op dengene, denwelke zij doorstoken hebben, enz.

Vergelijkt hierbij Ps. 89:31, 32, 33, 34; insgelijks 1. Cor. 10:13.

Zij wakkerder wederkeeren tot de nieuwe gehoorzaamheid. Wordt bewezen Psalm 51 : 15. Ik zal den afwijkeners uwe wegen leeren, opdat de zondaren tot u bekeerd worden: Psalm 119 :67. Ik verdwaalde, eer ik verdrukt werd; maar nu neem ik acht op uwe redenen.

En worden alzoo ter zaligheid bewaard. Wordt bewezen 1 Petr. 1: 5. Wij, die in de kracht Gods bewaard worden door het geloof ter zaligheid, die bereid is om ter laatster tijd geopenbaard te worden.

ONSCHRIFTMATIG GEVOELEN.

Zoo oordeelen wij dan, dat de Remonstranten zeer zwaarlijk dwalen, als zij zeggen, in hunne overgeleverde verklaring, Thes. 3, dat de ware geloovigen van het ware geloof kunnen vervallen, en in zoodanige zonden vallen, dewelke met het ware en rechtvaardigmakende geloof niet kunnen bestaan; en dat dit niet alleen kan geschieden, maar dat het ook niet weinig geschiedt. Laat hierop gezien worden het antwoord tegen die van Walcheren, pag. 75.

Desgelijks, als zij ontkennen, dat de volharding der geloovigen voortvloeit uit het volstrekte en eindelijke besluit Gods, door hetwelk Hij besloten heeft zekere bijzondere personen zalig te maken; in de overgeleverde verklaring, Thes. 1, en tegen die van Walch. pag. 75.

Ten derde, als zij zeggen, dat onze wil de naaste en de eenige natuurlijke oorzaak is der volharding. Tegen die van Walcher. pag. 75; en Haagsche Conf. Nederd. pag. 370; alwaar zij de volharding deelen tusschen God en den mensch, zeggende dat de bewaring der geloovigen in het geloof, niet alleen hangt aan de zekere en getrouwe bewaring van Christus, maar dat ook tot dezelve vereischt wordt eene behoorlijke gehoorzaamheid der geloovigen, opdat zij in geen deele zichzelf tot schade zijn; hetwelk zij ontkennen te verstaan van die gehoorzaamheid, dewelke geschiedt dooreene onwederstandelijke kracht; Haagsche Conf. Bert. tweede deel, pag. 90.

Wij verwerpen ook, als vreemd en onschriftmatig, hetgeen de Remonstranten zeggen, Conf. Brand. p. 457; dat het geen zaak is om te verwonderen, dat de Godvruchtigen ten tweedenmale wedergeboren worden.

Van gelijken verwerpen wij der Remonstranten meening, als zij ontkennen, dat de volharding eene gave Gods is, in de geloovigen ingestort; Haagsche Conf. Nederd. pag. 343.

Desgelijks, als zij zeggen, dat een ware geloovige niet kan verzekerd zijn, dat hij in het geloof zal volharden, ja, wat meer is, als zij meenen, dat daaraan te twijfelen zeer prijselijk is voor een Christenridder, en dat het om den slaap, en om de ongevoelige verdoofdheid der ziel op te wekken, ten hoogste nuttig en voordeelig is, in zaken van den Godsdienst.

Antwoord aan die van Walch. p. 76. En in de overgeleverde verklaring, Thes. 8, alwaar zij zeggen, dat deze zekerheid niet noodig is.

Het is ook eene openbare lastering, als de Remonstranten zeggen, dat onze leer van de volharding uit zichzelf voor de Godvruchtigheid en de goede werken schadelijk en hinderlijk is; Haagsche Conf. Brand. pag. 353, 354, 355, en vervolgens doorgaans; dat dezelve den geloovigen als vrijgeleide geeft

tot zondigen; dat zij alle heilzame zorgvuldigheid en zaligmakende vreeze te niet doet, en, wat meer is, dat dezelve ten eenenmaal daartoe aangelegd is, om zachte kussens voor het vleesch te leggen, voornamelijk als daar geleerd wordt, dat de geloovigen door geene zonden of gruwelijke misdaden verlies van hunne zaligheid kunnen lijden, of ooit zullen lijden, en dat diegenen, die in eenige schrikkelijke zonden vervallen zijn, alsdan niet kunnen sterven, maar dat ze noodwendiglijk voor het einde huns levens zullen bekeerd worden. Tegen die van Walcheren, pag. 76.

En aldus hebben wij tot nog toe ons oordeel en gevoelen gesproken van deze in verschil staande Vijf Artikelen; en oordeelen overzulks, dat de rechtgevoelende leer dewelke wij niet geput hebben uit de poelen der ijdele Filosofie, noch ook uit het verdorven oordeel des vernufts, noch ook uit eenige woorden der menschelijke wijsheid, maar uit het zuivere Woord Gods, als uit eene allerklaarste fontein Israëls) behoort in de Kerk gehouden, en openbaarlijk tot stichting geleerd te worden, gelijk dezelve tot nog toe in alle de Gereformeerde Kerken gehouden en geleerd is; en daarentegen, dat de onschriftmatige leer, (die wij in de tegenstellingen uitgedrukt hebben), als een verrot gedichtsel der menschelijke hersenen, en des verdorvenen menschelijken vernufts, gansch geene plaats in de Kerken behoort te hebben, maar dat dezelve ganschelijk en geheel behoort verworpen te worden, als zijnde strijdig tegen het Woord Gods, als ook zijnde vijandig tegen het geloof en de Godvruchtigheid; en eindelijk ook als schadelijk zijnde voor de ware vertroosting der geloovigen. Voorts bidden wij God; gelijkerwijs door zijne genade en weldaad, in onze Kerken van Zeeland, met eene zeer groote eenstemmigheid en eendracht van allen, deze leer tot nog toe gebloeid heeft; dat Hij ons ook alzoo voortaan in dezelve waarheid, vrede, en eendracht wil bewaren, en dat Hij voor de andere Kerken van de Vereenigde Nederlanden deze vrede en deze eendracht (waar dezelve gestoord en verbroken is) samen met de waarheid wil herstellen, opdat alzoo eindelijk alle de geloovigen mogen hebben één hart en één ziel, en opdat wij, elk in het bijzonder, alzoo wandelende, gelijk onze roeping waardig is, met alle nederigheid en zachtmoedigheid, mitsgaders met alle vriendelijkheid en lijdzaamheid, elkander door de liefde verdragende, mogen arbeiden en betrachten te behouden de eenigheid door den band des vredes, gelijk het is één lichaam en één geest, één Heere, één geloof, één doopsel, en gelijk wij geroepen zijn tot ééne hoop onzer roeping. Amen.

HET OORDEEL DER BROEDEREN VAN UTRECHT.

OVER HET VIJFDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN.

ONSCHRIFTMATIGE STELLINGEN VAN HET VIJFDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN, IN HETWELK VAN DE VOLHARDING DER WARE GELOOVIGEN GEHANDELD WORDT; GENOMEN UIT HUNNE UITGEGEVENE BOEKEN EN SCHRIFTEN;

TEGEN DEWELKE GESTELD WORDEN DE SCHRIFTMATIGE TEGENSTELLINGEN, OVEREENKOMENDE MET DE H. SCHRIFTUUR.

Onschriftmatige stellingen.

I.

De volharding der ware geloovigen in het geloof, is geene veroorzaakte werking of vrucht van eenige volstreckte verkiezing, van God gedaan zijnde, of van zoodanig besluit, door hetwelk God zekere personen, zonder dat eenige voorwaarde van gehoorzaamheid bepaald is, ter zaligheid verkoren heeft a). Want daar is geen zoodanig besluit of volstreckte verkiezing; maar

Schriftmatige tegenstellingen.

I.

Gelijkerwijs het ware geloof in Christus, alzoo ook de volharding der uitverkorenen in hetzelfde geloof, is eene veroorzaakte werking of vrucht van de verkiezing, die volstrektelijk van God gedaan is, of van zoodanig een besluit, door hetwelk God zekere mensen, niet aangemerkt zijnde, als die nu bepaald waren met eenige voorwaarde van gehoorzaamheid, maar aan-

een zoodanig, dat voortbloeit uit het besluit, door hetwelk God besloten heeft dengenen, die nu geloovigen zijn, en dengenen, die zoodanige middelen, dewelke ingesteld zijn om te volharden, behoorlijk gebruiken, overvloedig genoeg zoodanige middelen deelachtig te maken, de genade des H. Geestes nimmermeer te weigeren, of hen te verlaten, eer Hij van henzelfen verlaten wordt b). En somtijds vloeit ook uit datzelfde besluit de gave der volharding, door hetwelk God voorgenomen heeft diegenen, die Hem verlaten, naar de menigvuldigheid zijner barmhertigheden, voor te komen, op den rechten weg te brengen, en te bekeeren c).

a. Tegen die van Walch. pag. 74, reg. 10, en vervolgens.

b. Tegen die van Walch. pag. 74, reg.13, en vervolgens.

c. Tegen die van Walch. pag. 74, reg. 16, en vervolgens.

gemerkt zijnde als gevallen en verdorven in Adam, en overzulks ook als ongehoorzamen, ter zaligheid verkoren heeft.

a. Want alle diegenen, dewelken God uit de volwassenen, en uit diegenen, die verstand en rede zijn gebruikende, tot de eeuwige zaligheid verkoren heeft, dezelve heeft Hij ook tot het ware geloof in Christus, en tot de volharding in datzelfde, als tot middelen, die onder ditzelve besluit geordi neerd zijn, verkoren b).

a. Rom. 8:29, 30. Die Hij van te voren gekend heeft, dezelve heeft Hij ook van te voren geschikt; die Hij van te voren geschikt heeft, dezelve heelt Hij ook geroepen; die Hij geroepen heeft, diezelve heeft Hij ook gerechtvaardigd; die Hij gerechtvaardigd heeft, dezelve heeft Hij ook verheerlijkt.

Indien God diegenen, die Hij gepraedestineerd heeft, of van te voren geschikt heeft, ook verheerlijkt heeft; en indien niemand van de volwassenen verheerlijkt wordt, tenzij hij in het geloof volharde, zoo volgt daaruit, dat de volharding eene veroorzaakte werking, of vrucht is der verkiezing, of der volstreckte praedestinatie ter zaligheid.

Matth. 24:24, vergeleken met vers 13. Dat zelfs de uitverkorenen, indien het konde geschieden, zouden verleid worden. Die volhardt tot den einde toe, die zal zalig zijn.

Rom. 11: 7. De verkiezing heeft het verkregen. Zoo is dan de volharding eene vrucht der volstreckte verkiezing.

1 Petr. 1:2, 3, 4, 5. Die verkoren zijn naar de voorkennis Gods, des Vaders, in de heiligmaking des Geestes, tot de gehoorzaamheid en besprenging des bloods Christi. Geloofd zij God, de Vader onzes Heeren Jezus Christus, die ons naar zijne groote barmhartigheid heeft wedergeboren tot eene levende hope, tot eene onverderfelijke en onbevlekkelijke en onverwelkelijke erve, die in de hemelen bewaard wordt voor u, die gij in de kracht Gods bewaard wordt door het geloof tot de zaligheid, die bereid is om ter laatstertijd geopenbaard te worden.

Indien wij verkoren zijn, opdat wij in de kracht Gods zouden bewaard worden door het geloof ter zaligheid; zoo is dan de volharding eene vrucht van de volstreckte verkiezing.

b. Rom. 8: 29, 30, in de bovenverhaalde plaatsen.

Indien noodwendiglijk vóór de verheerlijking der volwassenen voorhenen gaat de volharding; zoo is derhalve ook de volharding een middel, hetwelk geordineerd is, onder het besluit der praedestinatie ter zaligheid.

Joh. 15:16. Daartoe heb Ik u verkoren, opdat gij vrucht zoudt dragen, en opdat uwe vrucht blijve. Derhalve, vruchten te dragen, die blijvende zijn, is een middel, hetwelk geordineerd is onder het besluit der verkiezing.

2 Thess. 2:13. God heeft u van den beginne aan verkoren ter zaligheid in de heiligmaking des Geestes en in het geloof der waarheid. Indien Hij ons verkoren heeft ter zaligheid, in heiligmaking en geloof, dat is, door geloof en heiligmaking, als door een middel of weg, ter zaligheid leidende; zoo heeft Hij ons dan ook verkoren tot de volharding in het geloof en de heiligmaking; want zonder de volharding is er geene zaligheid. Derhalve, de volharding is een middel, geordineerd onder het besluit der verkiezing.

II. Onschriftmatige stelling.

Gelijk het geloof, alzoo is ook de volharding eene voorwaarde des nieuwen Verbonds, van God door zijn allervrijsten wil den mensch voorgeschreven. Derhalve, zoo is dezelve niet, noch kan ook zijn, eene gave Gods, eigenlijk alzoo gesproken.

Haagsche Conf. Nederd. pag. 343; Conf. Lat. Bert. pag. 61.

II. Schriftmatige tegenstelling.

Alhoewel de volharding, gelijk ook het geloof, van God in het nieuwe Verbond is voorgeschreven, verhindert datzelve nochtans niet, dat de volharding is eene gave Gods, eigenlijk alzoo genaamd.

De reden der Remonstranten, hiervan genomen, dat de volharding is eene voorwaarde, in het nieuwe Verbond voorgeschreven, volgt niet. Reden; want de besnijdenis des harten, de bekeering, de boetvaardigheid en het geloof zijn voorwaarden, van God in het nieuwe Verbond voorgeschreven; Deut. 10: 16; Jer. 41; Joël. 2: 3; Marc. 1:15; Hand. 2: 38. Evenwel laten zij daarom niet na te wezen gaven Gods, eigenlijk alzoo genaamd; want God belooft, dat Hij de besnijdenis; Deut. 30: 6; zal bestellen of geven. En de Apostel; Col. 2:11; leert, dat ze een werk Gods is. Jeremia; cap. 31: 18; begeert de bekeering van God; en ook David; Psalm 51:12. Derhalve, zoo is de bekeering eene gave Gods, eigenlijk alzoo genaamd. Dit leert ook de Schriftuur van de bekeering en het geloof; 2 Tim. 2: 25; Fil. 1: 29. Alzoo is ook de volharding beide, eene voorwaarde, in het nieuwe Verbond voorgeschreven, en eene gave Gods, eigenlijk alzoo genaamd, zijnde in datzelve Verbond beloofd; Jer. 32:40. Ik zal met hen een eeuwig Verbond maken, en Ik zal mijne vreeze. in hun hart geven, opdat ze van Mij niet wijken. Luc. 22: 32, betuigt Christus, dat Hij voor Petrus in zijne gebeden van den Vader zijne volharding verworven heeft. Derhalve, zoo is dezelve eene gave Gods, eigenlijk alzoo genaamd. Laat hierbij gevoegd worden de plaatsen, Rom. 11:29; Ef. 6:23; 2 Thess. 2:2, 3; Hebr. 13 : 20, 21; Fil. 2 : 13.

III. Onschriftmatige stelling.

De ware geloovigen, werken des vleesches begaande, kunnen niet alleen van het ware geloof geheel en ten einde toe vervallen a) ; maar ook niet weinigen vervallen b) ; ja, wat meer is, al is het, dat ze zichzelf van die werken tot God bekeeren, nochtans verliezen zij het geloof voor dien tijd, in denwelken zij die werken begaan, geheel c). Derhalve, het ware geloof is niet altijd volhardende.

a. Overgeleverde Verklaring over de 5 Artik. Thes. 6.

b. In dezelfde Verklaring; Thess. 3 en 4.

c. Haagsche Conf. Nederd. p. 304, na het midden. Bert. p. 18, op het einde, en 19, aan het begin.

III. Schriftmatige tegenstelling.

De ware geloovigen, al is het, dat zij somtijds, overvallen zijnde door de bezoeken des Satans, der wereld of des vleesches, alzoo ter neder geslagen worden, dat ze ook somwijlen door gruwelijke vallen, met dewelke zij de eeuwige verdoemenis verdienen, hun geweten zwaarlijk kwetsen, den H. Geest bedroeven, en diensvolgens de werking des geloofs beletten, en ook het gevoel der genade Gods en des vertrouwens verliezen a); nochtans verliezen zij nimmermeer, noch geheel noch ten einde toe, den wortel, of het zaad des geloofs b); want door de barmhartigheid en kracht Gods, en door de voorbeding van Christus, worden zij bewaard in het geloof, worden wederom opgericht van hunne zonden tot God, worden boetvaardig tot God bekeerd, en verkrijgen wederom het gevoel van de genade Gods c). Zoo heeft dan het ware geloof altijd tot zijne metgezellen de eeuwigdurende en eindelijke volharding d). Daaruit wordt dan ook besloten, dat het tijdelijk geloof niet is hetzelfde geloof, in wezen, met het ware of het rechtvaardigmakende geloof.

a. Van deze vallen der heiligen getuigen de voorbeelden van Noach, Lot, David, Petrus, enz.

b. Dat de ware geloovigen, de inklevende hoedanigheid, den wortel of het zaad huns geloofs, noch geheel noch ten einde toe, kunnen 'verliezen, bewijzen wij met deze sluitrede.

Aan dewelken God geven zal, dat ze van Hem niet wijken; tegen dewelken de poorten der hel niet zullen vermogen; die in der eeuwigheid niet zullen hongeren, noch dorsten; dewelken niemand zal trekken uit de hand van Christus, noch uit de hand des Vaders van Christus; bij dewelken de Heilige Geest in der eeuwigheid zal blijven; die met den H. Geest der belofte verzegeld zijn tot den dag der volkomene verlossing; dewelken God alzoo zal versterken, dat ze onstraffelijk mogen zijn in den dag des Heeren Jezus Christus, in dewelken God het goede werk, dat Hij begonnen heeft, zal volbrengen ; die in de kracht Gods bewaard worden door het geloof ter zaligheid; die, eindelijk, tot den dood niet kunnen zondigen, omdat het zaad Gods in hen blijft; dezelve zullen noch geheel, noch ten einde toe den wortel of het zaad des geloofs verliezen, of kunnen

ook in zoodanigen aanzien dezelve niet verliezen. Maar God belooft den waren geloovigen, dat het geschieden zal, dat ze van Hem niet zullen wijken, dat de poorten der hel tegen dezelve niet zullen vermogen, dat ze in der eeuwigheid niet zullen hongeren, noch dorsten, enz. Derhalve zullen zij niet geheel, noch ten einde toe, den wortel of het zaad des geloofs verliezen, of ook kunnen zij niet in zoodanigen aanzien hetzelfde verliezen.

Het eerste deel dezer sluitrede is door zijn eigen licht klaar.

Het tweede deel wordt bewezen door deze navolgende plaatsen der heilige Schriftuur.

Jer. 32: 40. Ik zal mijne vreeze in hunne harten geven, opdat zij van Mij niet wijken; Matth. 16: 18; Joh. 4: 14; en 6 : 35, 39, en vers 28, 29, 30; en 14:16; Ef. 1:13, 14; en 4:30; Fil. 1 : 6 ; 1 Petr. 1 :4, 5; 1 Joh. 3:9. Zoo staat dan derhalve het besluit dezer bewijsrede vast.

Dat de ware geloovigen niet geheel kunnen afvallen, wordt bewezen met die plaatsen, in dewelke gezegd wordt, dat de heilige Geest of de zalving, of het zaad Gods in hen blijft; gelijk Joh. 14:16, 17; 1 Joh. 2:24; 1 Joh. 3:9; of in dewelke de gelovigen gezegd worden in Christus te blijven en Christus in hen; Joh. 6:56; en 4: 23; 1 Joh. 3: 23, 24.

Dat de ware geloovigen niet ten einde toe kunnen afvallen, wordt bewezen met die plaatsen, in dewelke van Christus gezegd wordt, dat Hij de geloovigen niet zal verliezen, maar dat Hij hen zal opwekken en het eeuwige leven geven; Joh. 6 : 40, en 'vers 57, 58; Joh. 3:16, 17; desgelijks met die plaatsen, in dewelke de geloovigen gezegd worden verzegeld te zijn met den H. Geest tot den dag der verlossing, namelijk met dien Geest, dewelke daar is de verzekering of het pand van de hemelsche erve; gelijk Ef. 1:13, 14; en 4 : 30.

Van gelijken in die plaatsen, in dewelke God gezegd wordt het goede werk, dat Hij begonnen heeft, te zullen volbrengen; Fil. 1:6; Fil. 2:13. Daarenboven ook in die plaatsen, in dewelke Christus gezegd wordt ons te bewaren, door zijne voorbidding, opdat wij niet aflaten, noch ophouden; Luc. 22:32; Joh. 17:20; Rom. 8:34. Eindelijk, waar wij gezegd orden door de kracht Gods bewaard te worden ter zaligheid door het geloof.

c. Dat door de Barmhartigheid Gods deware geloovigen bewaard worden, opdat zij in hunne zonden niet verloren gaan; onder vele oneindelijke getuigenissen der Schriftuur, bewijzen dit ook deze navolgende plaatsen ; Klaagt van Jeremia 3:22.

Het zijn enkel de barmhartigheden des Heeren, dat wij niet vergaan zijn, omdat zijne barmhartigheden niet opgehouden hebben; Ps. 89:31, en vervolgens: Indien zijne kinderen mijne wet verlaten, zoo zal Ik hunne wederspanningheid met de roede bezoeken, en hunne ongerechtigheid zal Ik niet van hen afwenden; Ps. 118:14, 29; Ps. 23:6; enz.

d. Dat de volharding altijd eene medegezellin des waren geloofs is, wordt getoond door dezelfde plaatsen, door dewelke hierboven bewezen is, dat de ware geloovigen noch geheel, noch ten einde toe kunnen afvallen; bij dewelke wij deze bijvoegen; Joh. 6:47; en diergelijke, in dewelke de ware geloovigen gezegd worden het eeuwige leven nu alreede te hebben.

Want indien het geloof, 'Of in het midden van den loop deszelven, of in het einde, ophoudt, zoo zal het nu onwaarachtig zijn, dat de ware geloovigen in Christus het eeuwige leven hebben.

Voegt hierbij Joh. 15: 16. Ik heb ulieden verkoren, en Ik heb ulieden gesteld, opdat gij vrucht draagt, en uwe vrucht blijve; Rom. 8 : 29, 30.

Die Hij van te voren gekend heeft, dezelve heeft Hij ook gepraedestineerd, en dezelve heeft Hij ook verheerlijkt.

Indien de knoop tusschen de praedestinatatie, rechtvaardigmaking, en verheerlijking onafscheidelijk. en onverbrekkelijk is, zoo volgt ook daaruit, dat het geloof van de volharding, en dat de volharding van het geloof, niet kunnen afgescheiden en afgebroken worden.

e. Dat het rechtvaardigmakende of ware geloof, door hetwelk wij Christus en zijne gerechtigheid omhelzen, niet een en hetzelfde is met het tijdelijk geloof, bewijst Christus klaarlijk, met de gelijkenis des zaads, hetwelk onder het zaaien in verscheidene aarde gevallen is; want Hij leert, dat het van hetzelfde verschilt op driërlei wijze; 1, in het wezen zelf; 2, in beginsel; 3, in werking of vrucht. In het wezen zelf; want het tijdelijk geloof heeft plaats in een hart, dat niet goed is; maar het ware geloof, of het rechtvaardigmakende geloof heeft alleen plaats in zoodanig hart, dat goed is; Matth. 13:8, en 23; desgelijks Luc. 8:15; alwaar ter plaats Christus de goede aarde stelt driërlei ander soorten van aarde,

als namelijk de weg, de steenachtige aarde, en de doornachtige aarde; welke soorten van aarde Hij bewijst niet goed te zijn, maar dat ze onbekwaam en kwaad zijn. Doch die goedheid, dewelke Hij de laatste soort van aarde toeschrijft, komt alleenlijk van de eenige genade en kracht der wedergeboorte, en niet van hare natuur of eigenen aard. In beginsel zegt Christus ook hetzelfde te verschillen, als Hij zegt, dat het tijdelijk geloof geen wortel heeft; Matth. 13:6, en 21; ja, ook niet kan krijgen; want gelijk een zaad, gevallen zijnde in zoodanigen grond, dewelke weinig aarde heeft, en gansch vol is van steenen, in denzelven geen wortel kan nemen; Matth. 13:5; alzoo staat ook de zaak met het tijdelijk geloof; want al is het, dat het zaad des Woords, met blijdschap aangenomen zijnde, haastelijk opkomt, en ook eenige merkelijke hoop van vruchtdraging schijnt te beloven; Matth. 13:5, en 20; nochtans is die steenachtigheid, dewelke verre het meeste deel des gronds of des harten ingenomen heeft, de oorzaak, waarom dat zaad des Woords geen vasten wortel kan maken. Hierdoor geschiedt het, dat het tijdelijk geloof, wanneer de zon der vervolging heet is brandende, en de hitte der verdrukking dapperlijk is prikkelende, straks verdord wordt, en, door de ergernissen en aanstooting overwonnen zijnde, bezwijkt en ophoudt; Matth. 13 : 6 en 21.

Maar het ware en levende geloof ontvangt en maakt wortelen in Christus; Ef. 3:17; Joh. 15:4, 5, is gebouwd op Christus; Matth. 16:18; blijft in Christus; Joh. 6:56; wordt nooit van Christus afgescheiden; nom. 8: 35; en maakt de ware geloovigen, dat ze één zijn met Christus ; Joh. 17 : 26.

Derhalve houdt het ware geloof in Christus niet op, omdat Christus, die de fontein des levens is, en de Geest Christi, die de Geest des levens is, nimmermeer ophoudt, noch verdord wordt. Eindelijk dat het ware geloof van het tijdelijke verschilt, in werking of vrucht, blijkt ook aldaar.

Het is wel maar, dat het tijdelijke, straks opkomende, eene vrucht belooft; Matth. 13: 5, en 20; waar vrucht te maken of te geven kan het niet doen.

De oorzaak daarvan is tweërlei; de eene is inwendig, namelijk het ontbreken van den wortel ; en de andere uitwendig, welke verscheiden is, namelijk de hitte der verdrukkingen, welke aanstoot en ergernissen voortbrengt, de onmatige liefde der wereld en der tijdelijke dingen, gelijk daar zijn rijkdommen, staten en eer, wereldsche bekommernissen, en een begeerte en verlangen naar wellusten; want door deze dingen wordt, als door schadelijke distelen en doornen, dat tijdelijke geloof verstikt ; Matth. 13 : 7, en 22.

Maar het ware geloof, hetwelk door de kracht en mogendheid Gods in alle baren der vervolgingen onbeweeglijk bestaat, en de wereld vertreedt, en hetwelk alles, wat in de wereld is, voor drek acht; Fil. 3 : 7, 8; draagt eindelijk te zijner tijd, naar de mate der begifting van Christus, eene vrucht, gevoegelijk naar eens ieders beroeping, dertigvoud, zestigvoud, ja, honderdvoud; Matth. 13 : 8, en 23. Daaruit blijkt dan klaarlijk, dat er een groot onderscheid is tusschen het tijdelijke, en het ware geloof; want het ware geloof is in een hart, dat waarlijk van den Geest Christi wedergeboren is; maar het tijdelijk geloof is in een hart, hetwelk de ware wedergeboorte niet deelachtig is; het ware geloof heeft wortel, en is in Christus gegrond; maar het andere heeft geen wortel.

Het ware geloof eindelijk brengt eene zeer overvloedige vrucht voort; maar het andere draagt geene vrucht, noch kan ook vrucht dragen.

Derhalve, zoo menigee als wij zien afvallen van het geloof, dezelve moet men achten niet af te vallen van het ware geloof (want dat hebben zij nooit gehad, dewijl dit het eigen der uitverkorenen is), maar van het tijdelijk geloof.

IV. Onschriftmatige stelling.

De ware geloovigen, al is het, dat ze van de oprechtheid huns geloofs, en van de goedgunstigheid Gods jegens hen, voor den tegenwoordigen tijd kunnen en moeten verzekerd zijn, a nochtans, dat ze in het geloof en in de Godvruchtigheid, in dezen strijd des levens, zullen volharden, daarvan kunnen zij niet verzekerd zijn, b want zoo-

IV. Schriftmatige tegenstelling.

De ware geloovigen, die Christus ingeworteld zijn, kunnen, moeten en zijn niet alleen voor tegenwoordig verzekerd van hun geloof, a al is het, dat die zekerheid, naar verscheidenheid van trappen, nu vermeerderd wordt, doordien de genade Gods hare krachten is uitbreidende, en dan verminderd wordt en afneemt, uit oorzaak dat het ge-

danige zekerheid is noch nuttig, noch noodig, c ja, dezelve is schadelijk en verderfelijk. Want deze zekerheid brengt, van wege haar natuur en aard, zorgeloosheid des vleesches voort, en snijdt de zenuwen der Godvruchtigheid af, d zoodat te twifelen, of wij ook in het geloof zullen volharden, gansch zeer voordeelig is c.

a. Overgeleverde verklar. over het vijfde Artikel, Thes. 7.

Tegen die van Walch. pag. 75, voor het midden.

b. Overgeleverde verklar. Thes. 8; en tegen die van Walch. pag. 75 aan dezelfde plaats.

c. Overgeleverde verklar. Thes. 8.

d. Haagsche Conf. 340, Bert. pag. 57, omtrent het midden.

e. Tegen die van Walch. pag. 75, na het midden.

loof, door de listige lagen des vleesches, en door de menigvuldige verzoeking en der Satans en der wereld, verslapt, en ten hoogste zwak wordt; maar zij zijn daarbenevens ook verzekerd, dat ze tot den einde toe in het geloof en de Godvruchtigheid zullen volharden. b. Deze zekerheid is door haren aangeborenen aard, niet alleen geenszins schadelijk, maar heilzaam en zaligmakende, c en brengt niet de zorgeloosheid des vleesches voort, maar bedwingt dezelve; d bluscht den ijver der Godvruchtigheid niet uit, maar ontsteekt dezelve; c eindelijk zoo is dezelve het fundament van onzen troost in alle onze tegenspoeden f.

a. Gal. 2 : 20. Zoo leef ik dan, niet meer ik, maar Christus leeft in mij, en dat ik nu in het vleesch leef, dat leef ik door het geloof des Zoons Gods. 1 Joh. cap. 2:24. Gijlieden hebt de zalving van den Heilige, en gij weet alles. 1. Joh. cap. 3 : 24.

Hierdoor weten wij, dat Hij (namelijk Christus) in ons woont, namelijk uit den Geest, dien Hij ons gegeven heeft; 1 Joh. cap. 4:13. Hierdoor bekennen wij, dat wij in Hem wonen, en Hij in ons, omdat Hij ons van zijnen Geest gegeven heeft.

Diegenen, die de zalving hebben van den Heiligen Geest, en die weten, dat Christus in hen, en zij in Christus wonen, en dat zij het leven, hetwelk zij in het vleesch leven, zijn levende door het geloof des Zoons Gods, dezelve kunnen en moeten niet alleen voor tegenwoordig van hun geloof verzekerd zijn, maar zijn daarvan ook verzekerd.

Maar de ware geloovigen hebben die zalving, en dezelve weten, dat Christus in hen woont, enz.

Derhalve, zoo kunnen en moeten de ware geloovigen van hun geloof niet alleen verzekerd zijn, maar zijn ook daarvan verzekerd.

Het gevolg van het eerste deel dezer sluitrede blijkt; overmits die zalving, of de Geest, is een Geest des geloofs, of de werkende oorzaak des geloofs, en de kennis van de inwoning van Christus in ons is uit het geloof, hetwelk ons samen voegt en vereenigt niet Christus, ons Hoofd.

De waarheid van het tweede deel dersluitrede blijkt uit de voorverhaalde plaats. En derhalve, zoo staat het besluit van ons bewijs vast.

b. Dat de geloovigen verzekerd zijn, dat ze tot den einde toe zullen volharden in het geloof, beweren en bevestigen wij met deze bewijsrede.

Die weten, dat God het goede werk, hetwelk Hij begonnen heeft, zal volbrengen, en dat de gaven en de roeping Gods zoodanig zijn, dat ze Hem niet kunnen berouwen, en dat ze in de kracht Gods bewaard zullen worden door het geloof ter zaligheid, en dat de H. Geest hen in hunne zwakheden zal te hulp komen, en dat zij Christus hebben tot een gedurigen Voorbidder bij den Vader, dezelve zijn verzekerd, dat ze in het geloof tot den einde toe zullen volharden.

Maar de ware geloovigen weten, dat God het goede werk, hetwelk Hij in hen begonnen heeft, zal volbrengen ; zij weten ook, dat de gaven Gods zoodanig zijn, dat ze Hem niet kunnen berouwen, en dat zij in de kracht Gods ter zaligheid door het geloof zullen bewaard worden, en dat de H. Geest hen in hunne zwakheden zal te hulp komen, en dat zij Christus bij den Vader hebben tot een Voorbidder.

Derhalve, zoo zijn de ware geloovigen ook verzekerd, dat ze in het geloof zullen volharden. Het eerste deel dezer sluitrede is vast en zeker, want hetzelfde bevat de oorzaak van die zekerheid, namelijk de getrouwheid, onveranderlijkheid en de kracht Gods, de hulp des Heiligen Geestes, en de voorbidding van Christus voor de geloovigen.

Het tweede deel dezer sluitrede wordt bevestigd met deze getuigenissen der Schriftuur; 1 :6; Rom. 11:29; 1.Petr. 1:5; Rom. 8: 26, en 34; 1 Joh. 2:2; Rom. 8 : 38. Die in alles overwinnaars worden door Christus, die hen liefgehad heeft, en die verzekerd zijn, dat het geschieden zal, dat geene creatuur hen zal afscheiden van de liefde Gods, door dewelke zij bemind zijn in Christus; dezelve zijn verzekerd, dat ze in het geloof tot den einde toe zullen volharden. Maar de ware geloovigen worden in alles overwinnaars, en zij zijn verzekerd, dat het geschieden zal, dat noch tegenwoordige, noch toekomstige dingen, noch eenig creatuur hen zal afscheiden van de liefde Gods. Derhalve, enz.

Het gevolg van het eerste deel dezer sluitrede blijkt, want dit is onze overwinning, het geloof, en indien het konde geschieden, dat zij zouden kunnen afgescheiden worden van de liefde Gods, zon dat moeten geschieden door afwijking van geloof; maar zij zullen niet van het ware geloof afwijken, gelijk te voren bewezen is.

Het tweede deel dezer sluitrede zijn de woorden des Apostels; Rom. 8:37, 38, en vervolgens.

c. d. e. Dat deze zekerheid niet schadelijk, maar heilzaam en zalig is, en dat door dezelve de zorgeloosheid des vleesches wederhouden wordt, en de Godvruchtigheid opgewekt en aangestoken, blijkt hieruit: de H. Geest leert niets dan wat heilzaam is, en kan niets schadelijks leeren. Maar de 11. Geest leert deze zekerheid, en beveelt niet, dat de geloovigen als in een onzekerheid van hunne volharding zullen wankelen, maar dat ze verzekerd zullen zijn. En hiertegen strijdt niet, dat de Heilige Geest aan de geloovigen de vreeze beveelt; want die vreeze is geene knechtelijke vreeze, maar is eene kinderlijke vreeze, dewelke met de zekerheid des geloofs zeer wel overeen komt. Want de Apostel zegt, in hetzelfde capittel tot de Rom.; hfdst. 8:17: Gij hebt niet ontvangen den Geest der dienstbaarheid wederom tot vreeze, maar den Geest der aanneming tot kinderen, door denwelke wij roepen Abba, dat is Vader. En diezelfde Geest betuigt ook met onzen Geest, dat wij kinderen Gods zijn.

Dat deze zekerheid dient tot wederhouding van de zorgeloosheid des vleesches, entot opwekking en aansteking der Godvruchtigheid, blijkt uit hetzelfde capittel, in hetwelk de Apostel het beide is doende; want hij vermaant de geloovigen, dat ze niet zullen wandelen naar den vleesche; vers 12, 13, 14. Zoo dan, Broeders! zijn wij schuldenaars niet den vleesche, opdat wij naar het vleesch zouden leven, maar den Geest, enz.

En niet minder drukt hij hen de zekerheid der volharding in het geloof in; Rom. 8:38, en vervolgens.

Dezelve Apostel leert, dat de geloovigen verzegeld zijn door den H. Geest der belofte, en dat ze zeker zijn van de verkrijging hunner hemelsche erve; Ef. 1:13, 14; en 4:30. Hij vermaant hen ook te gelijk, dat ze den H. Geest niet bedroeven, en dat ze navolgers Gods zijn, en dat ze wandelen met liefde; Ef. 4:30, en 5:1, 2.

De Apostel Johannes, willende de Christenen tot benaarstiging der heiligheid aansteken en opwekken, stelt vóór deze vermaning eerst de leer van de zekere verheerlijking der geloovigen; 1 Joh. 3:2, 3. Lieven! nu zijn wij kinderen Gods, maar wij weten, dat het geschieden zal, als Hij geopenbaard zal zijn, dat wij Hem gelijk zullen zijn; en een iegelijk, die deze hope heeft, die beware zichzelven rein; en vers 9.

Een iegelijk, die uit God geboren is, die zondigt niet; want zijn zaad blijft in hem. Derhalve, die van hun geloof en volharding zeker zijn, die besteden hun werk noch hunne oefening tot de zonde, maar tot de Godvruchtigheid.

f. Dat deze zekerheid het allervaste fundament van een gewissen en oprechten troost is, blijkt; want deze zekerheid stelt de Apostel Paulus als een schild tegen de ellende, tegen alle verdrukkingen, beide tegenwoordige en toekomstige, beginnende van het 18 vers des 8 capittels tot de Romeinen tot het einde toe.

Door deze zekerheid heeft Job zichzelven getroost en opgericht in het midden van zijne tegenwoordige allerbitterste ellenden, cap. 19. Tegen de toekomstige ellenden en zwarigheden heeft David verklaard, dat hij deze wapenen had; Psalm 23.

Al ware het, dat ik wandelde door het dal van de schaduw des doods, zoo zal ik geen kwaad vreezen. Het goede en de barmhartigheid Gods zullen mij vervolgen, alle de dagen mijns levens, en ik zal in het huis des Heeren wonen in der eeuwigheid.

Zoo besluiten wij dan, dat degenen, die daar drijven, dat de zekerheid der volharding den waren geloovigen schadelijk is, aan den waren troost der geloovigen niet alleen de zenuwen afsnijden, maar ook lasterlijk zijn tegen den H. Geest, alsof Hij met onbekwame en ongevoegelijke redenen, of met zoodanige, die de Godvruchtigheid verzwakken, dezen troost zoude pogen te voeden, te sterken en aan te steken.

V. Onschriftmatige stelling.

Indien de ware geloovige zeker is, dat hij het geloof nimmermeer zal verliezen, maar dat hij in hetzelfde zal volharden, zoo is het, dat hij die zekerheid niet kan hebben, anders dan uit een bijzondere openbaring.

Haagsche Conf. p. 423, aan het begin.

V. Schriftmatige tegenstelling.

Dat de ware geloovige het geloof nimmermeer zal verliezen, maar in hetzelfde tot den einde toe zal volharden, daarvan is hij zeker, niet uit eenige bijzondere of extraordinaire openbaring, maar uit Gods beloften, a uit de vastigheid derzelve, b uit de natuur des geloofs, c uit het getuigenis des H. Geestes, d en uit de onveranderlijkheid der verkiezing.

a. Dat de zekerheid des geloofs en der zaligheid door den Apostel de Romeinen, cap. 8, geleerd wordt, kan niet ontkend worden. En de Apostel trekt dezelve niet uit eenige bijzondere openbaring, maar uit zoodanige fondamenten, die allen geloovigen gemeen zijn, namelijk uit de inlijving in Christus; vers 1; daaruit, dat de schuld en verbintenis tot straf door Christus weggenomen is; vers 3, 4; uit de inwoning des H. Geestes; vers 9; uit de betuiging des Geestes; vers 16; uit de vastheid der hope; vers 13; uit de hulp des H. Geestes; vers 26; uit de zekerheid en onveranderlijkheid van het besluit Gods van de praedestinatie; vers 29, 30; uit de zorg en hoogste liefde Gods; vers 31, 32; uit de rechtvaardigmaking; vers 33; uit de verdienste en voldoening van Christus; vers 34; uit zijne voorbeding in de hemelen; hetzelfde vers. Daaruit volgt dan, dat de zekerheid van elders, als uit een bijzondere openbaring, kan bekomen worden.

De beloften van de volharding staan, Psalm 125:1; Jes. 54:10; Jer. 32; Joh. 6:56; Joh. 17:24; 2 Tim. 4:7, 8.

b. De vastheid van die beloften wordt geleerd des. 54:10; 2 Cor. 1:20; Matth. 5 :18; Jer. 31; Hebr. 6 :13.

c. De natuur des geloofs brengt die zekerheid met zich, want het geloof strijdt tegen twijfeling; Rom. 4:20; Jac. 1:6; Rom. 8:30; Hebr. 11 :1.

d. Dat de Geest die zekerheid den geloovigen betuigt en verzegelt, leert de Heilige Geest, Rom. 8:16; 2 Cor. 1:21, 22; 2 Cor. 5 : 5 ; Ef. 1:13, 14; en 4:30; 1 Joh. 2:20; en 4: 13.

e. Dat het besluit der verkiezing onveranderlijk is ; Rom. 8:30; en 9:11; Psalm 138: 8; 2 Tim. 2 : 17; en op andere plaatsen meer betuigt de heilige Schriftuur datzelve.

VI. Onschriftmatige stelling.

De volharding in het geloof, al is het, dat ze alleen aan de genade Gods in zooverre hangt, voor zooveel dezelve den mensch alleen bereid maakt en voorziet met krachten om te volharden; nochtans is de wil des menschen de naaste en de eenige natuurlijke oorzaak der volhardendheid. Want de wil volhardt in het geloof' en met God.

Haagsche Conferentie, pag. 344.

Tegen die van Walch. pag. 74, na het midden.

VI. Schriftmatige tegenstelling.

De volharding in het geloof hangt niet alleen in zooverre aan de eenige genade Gods, als de oorzaak ervan, voor zooveel dezelve den mensch alleen bereid maakt en voorziet met krachten om te volharden; maar ook daarom, overmits dezelve inderdaad den mensch doet volharden a. Want hoewel de wil des menschen in het geloof volhardt, en niet God, nochtans zoude de wil niet volharden, noch willen noch kunnen volharden, ten ware God door zijne genade deed, dat hij beide zoude kunnen en willen volharden, en ook metterdaad volhardt.

a. b. Jer. cap. 32:40; en 31:33, 34; Joh. 15 : 5 ; Fil. 1 : 6; en 2 :13; uit welke plaatsen besloten wordt, dat God de ware geloovigen niet alleen met krachten voorziet om te volharden, en hen daartoe bereid maakt, dat Hij ook de middelen, die om te volharden noodig zijn, geeft en aandient; maar dat Hij ook werkt en teweeg brengt, dat zij metterdaad volharden.

Want wat is van den Heere niet af te wijken, anders dan te volharden? De Apostel schrijft Gode toe, dat Hij werkt, dat wij niet alleen het goede willen, maar dat wij hetzelfde ook volbrengen, naar Gods welbehagen.

De oorzaak dan waarom onze wil volhardt, is alleen de genade Gods, die het begin, den voortgang en de volbrenging der wedergeboorte is werkende.

Diezelfde alleen zij eere in der eeuwigheid! Amen.

Zoo. besluiten wij dan, dat de leer van de volharding, vervat zijnde in deze stellingen, valsch is, strijdig tegen het heilige Woord Gods, of de Schriftuur, vijandig tegen de genade en heerlijkheid Gods, en dat ze geheel daartoe aangelegd en aangesteld is, om den waren en vasten troost der geloovigen weg te nemen; daarentegen dat die leer, dewelke staat in de tegenstellingen, die daar tegenover gesteld zijn, in alles overeenkomt met de h. Schriftuur, en dat ze om de genade, en de heerlijkheid Gods recht aan te prijzen, zeer nuttig en ten hoogste noodig is, en eindelijk dat ze allerbekwaamst is, om den waren en vasten troost der geloovigen te ondersteunen en te onderstutten.

Derhalve oordeelen wij, dat de voorgaande valsche leer uit de palen der Gereformeerde Kerken behoort geheel weggedaan te worden; en dat deze daarentegen voortaan standvastiglijk behoort gehonden en geleerd te worden. Zoo dan, nademaal wij uit het h. Woord Gods verzekerd zijn, dat de leer der Remonstranten; van Gods praedestinatie der uitverkorenen ter zaligheid, en der verworpenen ter dood; van de algemeene verwerving der zaligheid door den dood van Christus voor allen en een ieder mensch; van de krachten des verstands, des harten en van den wil in den mensch, zijnde aangemerkt in den val Adams, of in den stand der verdorvenheid; van de wederstandelijkheid der genade, door dewelke God de bekeering en het geloof in den mensch werkt; eindelijk, van den geheelen en eindelijken afval der ware geloovigen van het geloof; enz.; door dewelke zeer velen (hetwelk eene smartelijke droefheid is) ellendiglijk verleid en verlost zijn geweest; dat deze leer, zeggen wij, zoodanig is, als wij dezelve verklaard hebben in onze overgeleverde oordeelvellingen over ieder Artikel; zoo is het, dat wij de HoogMog.Heeren, de Heeren StatenGeneraal, mitsgaders hunne HoogMog. Welgeborene, Edele en Achtbare Gedeputeerden, door den heiligen naam onzes Heeren Jezus Christus bidden en smeeken, dat hunne HoogMog. dat onzalig onkruid van deze onschriftmatige en valsche leer, hetwelk door de listigheid des Satans in den akker des Heeren opgekomen, en nu als in het licht te voorschijn gebracht is, verre buiten de palen van de Nederlandsche Kerken gelieven te willen verzenden.

Want het kan niet geschieden, zoo lang die leer plaats heeft, dat de Kerken, die dus ellendiglijk gescheurd en verdeeld zijn, zich wederom kunnen vereenigen, en tot één lichaam gebracht worden. De Gemeente is een pilaar en vastigheid der waarheid; 1 Tim. 3 : 15.

Zoo wil dan God, dat de waarheid, en dezelve alleen, in zijne Kerk zal gepredikt worden, aangezien deze, vóór het opkomen van dit onweder, door eendrachtige eenstemmigheid in deze Kerken geleerd is geweest, zoo bidden wij hunne HoogMogendheden wederom, zooveel wij eenigszins kunnen, in den naam des Heeren, dat ze dezelve leer tegen de lasterende tongen en pennen van dusdanige stoute menschen standvastiglijk en kloekmoediglijk gelieven te beschermen en te bevrijden.

Zoo zal het geschieden, dat de God der waarheid den stoel van hunne HoogMogendheden, ondersteund zijnde met het steunsel der waarheid, mitsgaders de Republiek van Nederland, zal vrij en zeker bewaren, tegen de verraderij, macht en razernij van alle vijanden. De God des vredes wil den Satan haastelijk onder onze voeten vertreden, door onzen Heere, Jezus Christus, denwelken, met den Vader en den Heiligen Geest, zij lof, eere en heerlijkheid in der eeuwigheid. Amen.

HET OORDEEL DER GEDEPUTEERDE BROEDEREN DER KERKEN VAN FRIESLAND.

← OVER HET VIJFDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN.

Het vijfde en laatste Artikel van de Haagsche Conf. handelt van de volharding der heiligen of der ware geloovigen in het geloof, en vervolgens ook van de zekerheid hunner zaligheid. Hiervan stellen de Remonstranten alzoo hun gevoelen voor, dat ze niet alleen dezelve in twijfel trekken, maar ook inderdaad de volharding zelve, mitsgaders de gansche zekerheid er van, omkeeren en te niet doen. Wij zullen dit hun gevoelen, gelijk zij hetzelfde in de Haagsche Conf., mitsgaders in hunne overgeleverde Artikelen, en in de verklaring er van, en daarbenevens ook in hunne andere schriften, voorgesteld hebben, met weinige woorden overleggen, en zullen het in goeder consciëntie aan de weegschaal des Goddelijken Woords, in de heilige Schriftuur geopenbaard zijnde, overwegen.

Het Artikel in de Haagsche Conf. Der Remonstranten, pag. 296, luidt aldus:

„Dat die Jezus Christus door een waar geloof zijn ingelijfd, en overzulks zijn levendmakenden Geest deelachtig geworden, overvloedige kracht hebben, om tegen den Satan, de zonde, de wereld, en hun eigen vleesch te strijden, en de overwinning te verkrijgen; welverstaande altijd door den bijstand van de genade deszelfen Geestes, en dat Jezus Christus hen door zijn Geest in alle beproevingen bijstaat, de hand biedt, en zoo zij maar alleen ten strijde bereid zijn, en zijne hulp begeeren, en in geen gebreke zijn, staande houdt, alzoo dat ze door geene listigheid, noch geweld des Satans verleid, noch uit Christus banden getrokken kunnen worden, naar het woord van Christus, joh. 10: 28. Niemand zal ze uit mijne hand rukken; maar of dezelve niet door nalatigheid het beginsel van hun zijn in Christus kunnen verlaten, de tegenwoordige wereld wederom aannemen, van de heilige leer, hun eenmaal gegeven, afwijken, het goede geweten verliezen, en de genade verwaarloozen, zoude eerst nader uit de heilige Schriftuur moeten onderzocht zijn, eer wij hetzelfde met volle verzekering onzes gemoeds zouden kunnen loeren.

Oordeel.

Dit Artikel kan in twee leden gedeeld worden; waarvan het eerste met woorden, uiterlijk zeer breed en heerlijk, de uitnemendheid van den stand der ware geloovigen voorstelt; en het andere voegt straks daarbij de broosheid en de onzekerheid van denzelfen stand. Het eerste lid, indien het in zichzelf aangemerkt wordt, en gezond verstaan wordt, stelt genoegzaam alles, wat tot de ware volharding noodig is. Maar het andere lid doet dezelve volharding alzoo ganschelijk te niet, dat er geen samenhang of samenbinding in hunne rede schijnt te wezen, maar in plaats hiervan, anders niet dan louter strijd tegen elkander. Want hoe kan het samenhangen, Christus ingelijfd te zijn, zijn levendmakenden Geest deelachtig te wezen, en onder zijne bescherming en bewaring te zijn, en nochtans van den Satan te kunnen overwonnen worden, en door het geweld des vleesches en der wereld uit de handen van Christus te kunnen gerukt worden, en verloren gaan? Want alhoewel, bij manier van twijfeling, en onder voorwaarde, dit laatste lid daarbij gevoegd wordt; zijn nochtans die dingen, dewelke volstrektelijk in het eerste lid den geloovigen toegeschreven worden, zoodanig, dat deze in geenerlei wijze twijfeling toelaten. Maar, opdat men des te volkomener van hun gevoelen mag verzekerd zijn, zoo is het, dat wij datzelfde uit andere plaatsen van deze Conferentie, als ook uit hunne in 't licht gegevene en overgeleverde schriften, in zekere korte Artikelen zullen samenvatten, en dezelve elk in het bijzonder ordelijk overwegen en overleggen.

Eerste stelling der Remonstranten.

De volharding der ware geloovigen in het geloof is geene veroorzaakte werking of vrucht der verkiezing, en is geene gave, dewelke uit dezelve verkiezing voortkomt, en dewelke, om de zaligheid te bekomen, alleen aan de uitverkorenen van God gegeven wordt; maar is eene voorwaarde des nieuwen en genadigen verbonds, van God aan den mensch voorgeschreven; welker nakoming hangt aan den vrijen wil des menschen, als aan hare naaste en eenige natuurlijke oorzaak.

Oordeel.

Hoezeer deze dingen verschillen van de Goddelijke Schriftuur, is overvloedig genoegzaam door ons bewezen in het eerste Artikel van de verkiezing, zoodat het niet noodig is, wijdloopig in het wederleggen er van bezig te blijven.

I.

Dat het geloof zelf, de aanwas er van, in zijn gestadig vervolg, eene genadige gave Gods is, is kenlijk uit de navolgende getuigenissen der Schriftuur.

1. Van het geloof zelf ; Ef. 2:8. Uit genade zijt gij zalig, door het geloof, en dat is niet uit u, het is eene gave Gods; Filipp. 1:29. Want uit genade is het u gegeven, in de zaak van Christus, niet alleen in Hem te gelooven, maar ook voor Hem te lijden.

2. Van de vermeerdering des geloofs ; Luc. 17:5. Toen hebben de Apostelen tot den Heere gezegd: vermeerder ons het geloof! Marc. 9 : 24. Ik geloof, Heere! kom mijn ongeloof te hulp; Matth. 25 :29. Want een iegelijk, die heeft, dien zal gegeven worden, en hij zal overvloedig hebben.

3. Van het gedurige of gestadige vervolg des geloofs, mitsgaders van de volharding er van tot den einde toe; Jer. 32:39, 40. Ik zal hen geven een hart om Mij te vreezen, en Ik zal mijne vreeze indrukken in hunne harten, opdat zij niet van Mij wijken; Joh. 14:16. Ik zal den Vader bidden, en Hij zal u eenen anderen Trooster geven, opdat Hij bij u blijve in der eeuwigheid; 1 Cor. 1:1. Die ulieden ook versterken zal tot den einde toe, opdat gij onstraffelijk zijt in den dag onzes Heeren Jezus Christus; 2 Thess. 3: 3. Het geloof is niet aller; maar God is getrouw, die u versterken zal, en bewaren van den Booze; Filip. 1: 6. Dit voor zeker houdende, dat het geschieden zal, dat degene, die in ulieden het goede werk begonnen heeft, hetzelfde ook volbrengen zal tot op den dag van Jezus Christus; Heb. 12:2. Ziende op den Leidsman des geloofs, en den Volmaker Jezus.

II.

Dat dit geloof, en de volharding daarin, voortvloeit uit de eeuwige verkiezing ter zaligheid, of dat het een gevolg en veroorzaakte vrucht er van is, blijkt; Joh. 6:37. Al wat Mij de Vader geeft, dat zal tot Mijkomen, en die tot Mij komt, dien zal Ik geenszins buiten werpen; Joh. 10:27, 28. Mijne schapen hooren mijne stem; en niemand zal ze uit mijne hand trekken; Rom. 8:30. Die Hij te voren geordineerd heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen, gerechtvaardigd ren verheerlijkt ; Hand. 13:48. En er geloofden zoo velen, als er ten eeuwigen leven geordineerd waren.

III.

Dat dezelve door den dood van Christus voor ons verkregen is, en door zijne voorbedding verworven en bewaard wordt; Hebr. cap. 9: 12. Christus is door zijn eigen bloed ingegaan in het heilige, hebbende eene eeuwige verlossing verkregen; Hebr. 10:24. Want door eene eenige offerande heeft Hij in der eeuwigheid geheilgd degenen, die geheilgd worden; Luc. 22:32. Maar Ik heb voor u gebeden, opdat uw geloof niet ophoude; hetwelk blijkt dat verstaan moet worden, niet alleen van den persoon van Petrus, maar ook van alle ware geloovigen; Joh. 17: 20. Ik bid niet alleen voor hen, maar ook voor die, dewelke door hun woord in Mij gelooven zullen; Joh. 17:15. Ik bid niet, dat Gij ze uit de wereld neemt, maar dat Gij ze bewaart voor den Booze.

Zoo is dan valsch en onwaarachtig, dat het geloof en zijne volharding, aan onzen wil, als aan de eenige en de natuurlijke oorzaak er van, zoudehangen, dewijl het beide een werk Gods is; Joh. 6:29; 2 Thess. 3 : 3; die door zijnen Geest niet alleen het vermogen van te gelooven, maar ook het geloof zelf en de volharding er van in ons werkt; Jer. 32:39, 40; Filip. 1 :29; ingelijks 2:13. Het is wel waar, dat de wil van den wedergeborenen mensch kan gezegd worden de oorzaak der volharding te zijn, voor zooveel dezelve, nu vernieuwd zijnde door den Geest van Christus, in het geloof wil volharden, en zijnen God vrijwilliglijk aanhangen; ja, is ook de naaste oorzaak er van, voor zooveel de volharding zelve, zonder tusschen komen van iets anders, van denzelve voortkomt. Maar dat onze wil beide kan en wil volharden, ja, dat hij metterdaad in het zaligmakende geloof volhardt, datzelve heeft hij, geheel en al, niet van zichzelf, maar van de loutere genade Gods, die dat door zijnen H. Geest alleen in de uitverkorenen krachtiglijk werkt; Hand. 13:48; Filip. 2:13.

Alzoo, dat God dezelve wel als eene voorwaarde aan zijn volk voorgeschreven heeft, en ook van alle degenen, die zalig zullen worden, vereischt, maar alzoo nochtans, dat Hij te gelijk denzelven door zijnen Geest, als eene vrucht der verkiezing, door dewelke Hij dezelve uitvoert, krachtiglijk in henlieden, naar de uitnemendheid zijner macht, voortbrengt. Derhalve dan, de dwalingen van deze eerste stelling verworpen hebbende, zoo is het, dat wij uit de voorverhaalde plaatsen der h. Schriftuur tegen dezelve deze tegenstelling zetten. De volharding der ware geloovigen in het geloof, is eene veroorzaakte werking der verkiezing, en eene gave, dewelke uit dezelve, om de zaligheid te bekomen, alleen aan de uitverkorenen van God gegeven wordt.

II.. Stelling der Remonstranten.

Die tegen de klare en openbare betuiging en verlichting, zoo van de natuurlijke, als van de bovennatuurlijke, rede niet zondigt; en die zijne zwakheden; aan dewelke wij allen en ieder, naar de gelegenheid van onze lichamelijke gematigdheid en gestaltenis, als ook naar de gelegenheid van onze jaren, mitsgaders ook naar de gelegenheid van plaatsen en andere omstandigheden, meer of min onderworpen zijn; niet verzuimt te beteren, die, zeg ik, in deze twee eene redelijke en betamelijke naarstigheid aanwendt, dezelve wordt door het oordeel Gods gezegd te volharden.

Oordeel.

Deze stelling der Remonstranten, als goddeloos en louter Sociniaansch zijnde, verwerpen wij. Want dezelve verkeert en doet te niet de rechte natuur en aard des geloofs, en verandert de erfzonde, die eene in allen inwonende zonde is, in de ondeugendheid der lichamelijke gematigdheden, mitsgaders in de gebrekkelijkheid der jaren, plaatsen en andere omstandigheden. De onthouding van zonden, en de verbetering des levens, welke beide hier gesteld worden. volbrengen het wezen, niet der volharding in het ware geloof, maar het wezen der ware bekeering. En deze twee verschillen onder elkander op velerlei wijze, dewijl het eene Christus omhelst, en aan Hem vast hangt; maar het andere is bezig omtrent de onderhouding der Goddelijke geboden; het eene is van de goede werken eene oorzaak, niet die dezelve zelf voortbrengt, maar is een instrument en middel derzelve; maar het andere is eene vrucht, daaruit ontstaande; Hand. 15: 9. Hunne harten gereinigd zijnde door het geloof. Daarna is de volharding in het ware geloof eigenlijk zoodanige gave, door dewelke de levendmakende genade van Christus, dat is, de inklevende hoedanigheid des geloofs, of die kracht, die door den H. Geest in de harten der uitverkorenen ingestort is, door denzelven H. Geest tot den einde toe, zonder eenig ophouden of afbreken, in hen geduriglijk en gestadiglijk blijft. En hieruit komen voorts alle de werkingen des geloofs, sterke of zwakke, ijverige of verslapte, naar dat in de wedergeborenen, of het vleesch, of de geest, de overhand en de heerschappij heeft. Maar de inklevende boosheid, en de oorspronkelijke springader van alle kwaad, of het lichaam der zonde en het vleesch, is datgeen, met hetwelk de geloovigen in allerlei lichamelijke gematigdheid en gestaltenis, mitsgaders op alle plaatsen, jaren en tijden, enz. door de genade des H. Geestes en door de geestelijke wapenen zijn strijdende, en eindelijk, door de gave der volharding ondersteund zijnde, worden zij overwinnaars, en worden in de hemelen. vrij van alle smet en vlek, als een welversierde bruid voor haren man, ten laatste voor Christus gesteld, en worden vereerd en beschonken met de kroon der overwinning. Derhalve, tegen deze hunne stelling, zetten wij deze rechtgevoelende tegenstelling. Degene, die de zalmakende genade Christi, en de kracht, in zijn hart van den H. Geest ingestort; waardoor hij Christus omhelst, en op zijn rantsoen tegen den vloek der wet en het oordeel Gods steunt, en Christus als zijn Hoofd, ingelijfd wordt, en aanhangt tot den einde toe; standvastelijk bewaart, mitsgaders ook die de twijfelingen des vleesches, het mistrouwen en de ongeloovigheid, alzoo door de genade deszelven Geestes wederstaat, dat hij het geloof behoudt, die wordt in Gods oordeel gezegd in het geloof te volharden.

III. Stelling der Remonstranten.

Zoo menigmaal als de ware geloovigen eenige werken des vleesches doen, zoo menigmaal verliezen zij geheel het ware geloof.

Oordeel.

Het ware en rechtvaardigmakende geloof (gelijk te voren bewezen is) wordt tweezins genomen; somtijds voor de inklevende hoedanigheid des geloofs, ingestort van den H. Geest in het hart; somtijds voor de werkingen, dewelke uit deze inklevende hoedanigheid gebaard of voortgebracht worden, door welke wij dadelijk (om zoo te spreken) in Christus gelooven. Indien het op deze wijze, dat is, van de dodelijkheid, verstaan wordt, zoo staan wij dit lichtelijk toe, dewijl dezelve somwijlen voor een tijd, door de bedriegerijen des Satans, door de verlokkingen der wereld, en door het booze vermogen des vleesches, kunnen wederhouden, afgebroken, ja, als verstikt worden. Maar wij ontkennen dit ten hoogste van de inklevende hoedanigheid des geloofs, dewelke is niet een voorbijgaande werking, maar eene blijvende, of inblijvende werking, zijnde in het hart ingestort van den H. Geest, door dewelke onze harten gereinigd, en wij, als leden met Christus ons Hoofd, vereenigd, en door zijnen Geest levend gemaakt worden; alzoo, dat door het vallen en door de zonden het geloof der ware geloovigen wel geschud wordt, maar niet uitgeschud, de Heilige Geest wel bedroefd, maar niet uitgeworpen wordt; de voortgang der wedergeboorte voor een tijd wel verhinderd, maar niet te niet gedaan wordt; dewijl zijn zaad in hem blijft; 1 Joh. 3 : 9. Dit is kennelijk uit de allerijverigste gebeden Davids, na zijne begane zonde; Ps. 51; en uit de belofte van Christus aan Petrus; Luc. 22:31. Derhalve zal dit onze rechtgevoelende stelling wezen.

De ware geloovigen vergrammen, door hun vallen en zondigen, wel God ten allezwaarste, bedroeven wel den H. Geest, en verliezen ook wel dikwijls vele goede gaven Gods; maar nochtans de inklevende hoedanigheid des geloofs zelve, of dat levendmakende zaad des H. Geestes, hetwelk eenmaal in hun hart ingestort is, verliezen zij nimmermeer geheel, zelfs niet door hunne allerzwaarste zonden.

IV. Stelling der Remonstranten.

De ware geloovigen kunnen niet alleen in gruwelijke zonden, en die regelrecht het geweten verwoesten, ja, zelfs ook in de zonde ter dood, en in de zonde tegen den H. Geest, vervallen, maar, wat meer is, niet weinigen vervallen ook in dezelve.

Oordeel.

De ware geloovigen, zoo lang zij in deze hunne vreemdelingschap verkeerden, hebben alleenlijk ten deele het juk der zonde afgeworpen, zoodat ze alsnog, benevens den geest, het vleesch hebben, welke twee als onverzoenlijke krijgers met gestadigen strijd elkander bestormen. En hieruit geschiedt het somtijds, dat; wanneer in dezen strijd het vleesch of de uitwendige mensch, tegen den geest of den inwendigen mensch de overhand heeft; dat dan de geloovigen naar hunne zwakheid wel zware wonden ontvangen, en ook in gruwelijke zonden vervallen, gelijk kennelijk is in David en Petrus, maar nochtans nimmermeer met geheelen gemoede en met vollen wil daarin bewilligen; dewijl zij (gelijk Paulus uitdrukkelijk zegt; Rom. 7.) het kwaad, dat zij doen, in geenerlei wijze prijzen. Want zij doen niet, hetgeen zij willen; maar hetgeen zij haten, dat doen zij; alzoo, dat zij dit niet doen, maar de inwonende zonde doet het in hen. Hier komt ook bij, dat; naar het getuigenis van denzelfden Apostel, Rom. 6:14; de zonde over ons, dat is, over de ware geloovigen niet zal heerschen, hetwelk nochtans in zoodanige zonden noodwendiglijk moet geschieden, dewelke regelrecht en geheel het geweten verwoesten. Veel minder kan die schrikkelijke zonde tegen den H. Geest in hen plaats hebben, dewijl deze zonde eene onboetvaardigheid tot den einde toe, en diensvolgens het gewisse verderf, vergezelschap. Maar diegenen, die naar het eeuwige voornemen Gods geroepen zijn, die zullen eindelijk gewis en voorzeker de erve des eeuwigen levens bekomen. Derhalve, zoo stellen wij hiertegen deze rechtgevoelende tegenstelling.

De ware geloovigen kunnen door het harde aandringen en aanhouden van de inwonende zonde, buiten het rechte spoor en ter zijde weggerukt worden, ja, worden ook somtijds weggerukt, en ter zijde afgetrokken in zeer zware zonden, maar nochtans alzoo, dat zij nimmermeer met vollen wil in de regeering of heerschappij der zonde bewilligen, of ook dat ze zouden kunnen vervallen in die schrikkelijke zonde, die daar is tegen den H. Geest.

V. Stelling der Remonstranten.

De ware geloovigen kunnen niet alleen ten einde toe van het rechtvaardigmakende geloof, van de genade Gods, en van de eeuwige zaligheid vervallen; maar ook, wat meer is, niet weinig geschiedt het, dat zij vervallen, en ook in der eeuwigheid verloren gaan.

Oordeel.

Op dit lid heeft men bijzonderlijk in dit vijfde Artikel acht te nemen, dewijl al de zekerheid van de zaligheid der geloovigen, niet alleen daarmede in twijfel getrokken, maar ook geheel verzwakt en te niet gedaan wordt. Opdat de valsheid van deze leer te beter mag verstaan worden, zoo moet men hier waarnemen, hoe de geloovigen op tweeërlei wijze kunnen aangemerkt worden. 1 In zichzelf, of alleen ten aanzien van zichzelf. 2. Ten aanzien van God, en van zijn voornemen, zijne belofte en bewaring. Indien de geloovigen in zichzelf aangemerkt worden, en als aan zichzelf en aan hunne eigene krachten overgelaten, zoo kunnen zij niet alleen het geloof verliezen, en diensvolgens van de zaligheid vervallen, maar zullen dit ook, alzo ze belegerd zijn met zoo vele en zoo groote heirkrachten der vijanden, dat ze hun geloof, en hunne zaligheid niet kunnen bewaren, hetwelk de geloovigen dagelijks (als de H. Geest, in hen een weinig slapper is werkende) tot hunne groote droefheid en smart bevinden. Maar indien gij hen aanmerkt ten aanzien van God en van zijne getrouwe bewaring, zoo is het onmogelijk, dat dit zoude kunnen gebeuren. En in dezen laatsten zin, dat is, niet volstrektelijk, maar bepaalderwijze, wordt van de rechtgevoelenden geleerd, dat de ware geloovigen het rechtvaardigmakende geloof niet ten einde toe kunnen verliezen, en diensvolgens van de genade Gods, en van de eeuwige zaligheid vervallen. De waarheid van deze leering blijkt kennelijk.

1. Uit de allerstandvastigste Vaderlijke belofte Gods, door dewelke Hij deze gave der volharding aan de ware geloovigen beloofd heeft; Jen 32:39, 40. En Ik zal met henlieden een eeuwig verbond maken, enz. En Ik zal mijne vreeze indrukken in hunlieder hart, dat zij niet van Mij wijken; Jes. 59:21. Dat zal mijn verbond met henlieden zijn, spreekt de Heere, Mijn Geest, die in u is, en mijne woorden, die Ik in uwen mond gelegd heb, zullen niet van uwen mond afwijken; insgelijks Matth. 16:18; Joh. 14:16; 1 Cor. 1 :8; 2 Thess. 3:3; Filip. 1 :6, enz.

2. Uit de onverwinnelijke macht en kracht Gods, door dewelke Hij aan de zijnen deze belofte bevestigd heeft; Jes. 41:10, 13, 14. Vreest niet, want Ik ben met u; en weest niet versaagd, want Ik ben uw God; Ik sterke u; Ik helpe u ook; Ik ondersteune u met mijne rechtvaardige rechterhand. Als Ik, de Heere, uw God, uwe rechterhand zal genomen hebben, zeggende tegen u : vreest niet, Ik helpe u, enz. Rom. 8:31, 38; Joh. 10:29; 1 Pet. 1 :5.

3.. Uit de allervolkomenste verzoening onzes Zaligmakers, Jezus Christus, uit zijne machtige bewaring, en uit zijne krachtige voorbidding.

Van de verzoening, Hebr. 9 : 12. Christus is door zijn eigen bloed eenmaal in het heiligdom gegaan, eene eeuwige verlossing verworven hebbende; Hebr. 10:14.

Door een eenige offerande heeft Hij in der eeuwigheid geheiligd, degenen, die geheiligd worden; Rom. 8:33, 34.

Van de bewaring, Joh. 6: 39. Dit is de wil desgenen, die Mij gezonden heeft, namelijk des Vaders, dat Ik van al hetgeen Hij Mij gegeven heeft, niet verlieze, maar dat Ik dat opwekke ten uiterste dage; Job. 10:29.

En Ik geef hun het eeuwige leven, en zij zullen in der eeuwigheid niet verloren gaan, en niemand zal ze uit mijne hand trekken Job. 17 : 12. Dan de voorbidding, Joh. 11:42 ; 17:11, 15, 24.

4. Uit het onfeilbaar getuigenis des H. Geestes, dewelke als een onderpand en zegel der hemelsche erve aan de geloovigen gegeven wordt; Jes. 59 : 12; Joh. 19: 16; Rom. 8:15, 16, 17; 2 Cor. 1:21; 22; Ef. 1:13, 14; Ef. 4:30.

5. Uit de natuur en eigenschap des waren geloofs, hetwelk, eerstelijk, alleen aan de uitverkorenen gegeven wordt; Tit. 1 : 1; hetwelk ten tweede eeuwigdurende is ; Matth. 13:6, 21; door welke eigenschap hetzelfde ook van het tijdelijk geloof onderscheiden wordt; 1 Joh. 2: 19; Joh. 8:31. Hierom worden de geloovigen vergeleken bij eenen vruchtdragenden boom, die geplant is bij de waterstroom, welker bladeren niet afvallen; Ps. 1:3; bij een huis, gebouwd zijnde op eene steenrots; Matth. 7:24, 25; bij den berg Sion; Ps. 125; den welken de poorten der hel niet zullen overweldigen, 24 : 25 ; Matth. 16 : 18.

Uit de vaste samenbinding der verkiezing en der zaligheid samen met elkander ; zoodat alle degenen, die uitverkorenen zijn, zekerlijk en gewisselijk zullen zalig worden; Matth. 24:24; Rom. 8:29, 30; Rom. 11:12, 7, 29. Nu, niemand wordt zalig, anders dan door het geloof, hetwelk uit het geheele Evangelie blijkt, en uitdrukkelijk, 1 Pet. 1: 5, verklaard wordt.

Uit dit alles besluiten wij aldus :

Aan dewelken God de volharding in het geloof ter zaligheid beloofd heeft, en krachtiglijk bewaart; voor dewelken Christus dezelve verdiend heeft, en door zijne voorbidding zeker maakt; aan dewelken de Heilige Geest tot een onderpand en zegel gegeven is; aan dewelken zoodanig geloof gegeven wordt, hetwelk eeuwig is, en alleen den uitverkorenen eigen, en hetwelk zoodanig is, dat met hetzelfde gewisselijk de zaligheid samen gevoegd is; dezelve kunnen het geloof niet teneinde toe verliezen, en alzoo diensvolgens van hunne zaligheid vervallen. Maar alle deze dingen zijn aan de ware geloovigen beloofd en gedaan, van God en van onzen Zaligmaker, en worden ook gedaan en gegeven, gelijk uit de bovenverhaalde getuigenissen blijkt. Derhalve, enz.

Hierom zegt Augustinus; van de volharding der heiligen, cap. 7: De uitverkorenen volharden tot den einde toe in het geloof, dat door de liefde werkt. Indien iemand van dezelve verloren gaat, zoo zoude God in zijn voornemen missen of feilen; maar aangezien God niet feilt, zoo gaat ook niemand van dezelve verloren. Desgelijks: indien iemand van dezelve verloren gaat, zoo wordt God van de menschelijke boosheid overwonnen. Maar aangezien God door geene zaak overwonnen kan worden, zoo gaat ook niemand van dezelve verloren.

Laat derhalve dit dan de rechtgevoelende stelling zijn.

De ware geloovigen kunnen niet ten einde toe van het rechtvaardigmakende geloof, en van de zaligmakende genade, en diensvolgens van de eeuwige zaligheid vervallen, en verloren gaan.

Hieruit blijkt ook, dat het valsch is, dat niemand in dit leven van zijne volharding en zaligheid kan zeker zijn zonder bijzondere openbaring; alzoo een ieder geloovige uitzijn geloof, waardoor hij Christus en zijne weldaden omhelst, hetwelk hij ook in zijn hart gevoelt, en door hetwelk hij ook leeft, voor zichzelf kan en moet toeëigenen de gemeenschap aan alle de beloften, en van alle de goederen, die den geloovigen van God geworden, en door Christus verworven zijn, gelijk het blijkt in de voorbeelden van Abraham, Job, David, Paulus, en meer anderen. En dat dit hem gemeen is, met alle de geloovigen, bewijst de Apostel met den allerijverigsten uitroep, dien hij doet, Rom. 8:38, 39.

Het is ook valsch, dat deze leer van de volharding der ware geloovigen in het geloof, schadelijk zoude zijn voor de Godvruchtigheid, en dat ze in de gemoederen der geloovigen zoude voortbrengen eene vleeschelijke zorgeloosheid; daar nochtans integendeel het geloof en de Godvruchtigheid met een onafscheidelijken en onverbrekelijken knoop samenhangen, dewijl het ware geloof van de goede werken, of de rechtvaardigmaking van de heiligmaking niet kunnen afgescheiden worden; ja, daar ditzelfde geloof de rechte eigene wortel is van de ware Godvruchtigheid, van de liefde, mitsgaders van het kinderlijk vertrouwen, en van de kinderlijke vreeze.

Derhalve trekken ook de Apostelen hieruit de allerkrachtigste vermaningen der Godvruchtigheid ; Rom. 12: 1, 2, 3, enz.; insgelijks Ef. 4: 1, 22, 23, 24; 1 Joh. 3:3. En een ieder, die deze hope heeft in zichzelf, die reinigt zichzelf.

VI. Stelling der Remonstranten.

Het tijdelijk geloof der geloovigen voor een tijd, is een waar, geheel en rechtvaardigmakend geloof, en is Gode, zoolang het bij hen blijft, aangenaam, en verschilt in wezen niet van het ware geloof, dat tot den einde toe is durende.

Oordeel.

Dat het tijdelijk geloof op eenigerlei wijze kan gezegd worden, in zijn soort een waar geloof te zijn, laten wij toe, zoo nochtans, dat het altijd van het zaligmakend of rechtvaardigmakend geloof onderscheiden is en blijft; hetwelk Christus zelf; Matth. 13; allerklaarst betoont, als Hij hetzelfde van het zaligmakend geloof onderscheidt; 1, in aarde; 2, in wortel; 3, in vruchten.

Het is wel waar, dat hetzelfde met het zaligmakende geloof ten deele eenige gaven gemeen heeft, gelijk

daar zijn verlichting en kennis der waarheid in het verstand, eene beweging en overtuiging van de waarheid in het hart, ja, somtijds een gevoelen en een smaak van de goede gaven Gods, alzoo nogtans, dat dit niet, op gelijke wijze met het ware en zaligmakende geloof, deze zaken deelachtig is. Want nooit geraken zij tot de rechte gemeenschap des eeuwigen levens, dewelke van Christus, het Hoofd, door den Geest der aanneming tot kinderen, afvloeit, alleen tot die leden, dewelke met Hem waarlijk vereenigd zijn. Nimmermeer worden hunne binnenste kameren des harten gereinigd, en daarbenevens het gevoelen van de barmhartigheid Gods, hetwelk zij hebben, is alleen in het gros en in 't gemeen, en de smaak van zijne goederen is alleen uitwendig en van buiten aan, en diensvolgens tijdelijk en vergankelijk; alzoo, dat nimmermeer, zelfs naar het getuigenis van Christus, dit hun geloof komt tot de rijpheid der vrucht, en dat het wel wit wordt, zooals Bernardus zegt, maar niet tot den oogst, doch tot het vuur.

Aanhangsel.

In het voorstellen van deze leer aan het Christenvolk, mitsgaders in het aandienen en toeëigenen van de vertroosting, die daaruit zijn vloeiende, oordeelen wij, dat alle Godvruchtige Dienaars en Leeraars der Kerk op deze twee dingen zeer naarstiglijk en vlijtiglijk hebben acht te nemen, en dat ze dezelve ook het volk hebben in te drukken.

1. Dat deze leer niet behoort tot de hypocrieten en huichelaars, of die vleeschelijk zorgeloos zijn, en de wereld en het vleesch zijn dienende; maar dat dezelve behoort tot de ware en onverbasterde oprechte kinderen Gods, die de wereld verzaken, die het vleesch niet zijne begeerlijkheden kruisigen, en die hunne zaligheid in vreezen en beven werken, dewelken, indien ze uit zwakheid in de zonden vervallen, of ook in verzoeking geraken, te zijner tijd door een oprecht merkteeken openbaren, dat het zaad des H. Geestes in hen is.

2. Dat wij niet ontkennen, dat de ware geloovigen niet eenige of gansch en gaargeene afbreking, of verduistering des geloofs en der genade zouden lijden, zoodanige zij voorwaar somtijds lijden en gevoelen; maar dat wij alleenlijk ontkennen zulke afbreking of verduistering, door dewelke zij gansch geheel en ten einde toe alle waar geloof verliezen, en uit alle genade Gods en huns Zaligmakers, Jezus Christus vervallen.

En dit is ons oordeel van het gevoelen der Remonstranten, omtrent de Vijf Artikelen; in hetwelk wij voor God bekennen, dat wij zonder eenig vooroordeel, zonder eenige eenzijdigheid, maar met een goed en oprecht geweten gehandeld hebben, en dat naar de mate der genade en der gave Christi. Kortelijk komt de inhoud van hun gevoelen, naar ons oordeel, hierop uit, dat ze de barmhartigheid des Vaders, de vrucht en de kracht van den dood des Zoons Gods, en de werkingen des 11. Geestes aan het menschelijk vermogen, of den vrijen wil des menschen onderwerpen, of dat ze het geheele werk der verlossing, zooveel aangaat de zaligmakende vrucht, of veroorzaakte werking er van, aan den mensch hangen. Hoezeer dit gevoelen strijdig is tegen de waarheid, en hoe groot eene vervalsching van den ganschen Godsdienst het medebrengt, is in ieder Artikel door ons betoond en bewezen. Zoo besluiten wij dan, dat ten allereerste de Nederlandsche Kerken van deze doodelijke, vergiftige vervalschingen des rechtgevoelenden geloofs behooren bevrijd te worden, en dat men de oude eendrachtigheid in de leer der waarheid aan dezelve behoort te herstellen; en dat tot Gods eer, tot behoudenis en uitbreiding van den waren Godsdienst, en tot vrede en gerustheid van de Nederlandsche Kerken, mitsgaders tot onderhouding derzelve in de eenigheid met alle de andere Gereformeerde Kerken; welke genade de Allergoedertierenste en Allergrootste God aan zijne bedroefde Nederlandsche Kerk, door den dienst en het oordeel van deze Synode, mitsgaders door de autoriteit van de H. M. Heeren Staten Generaal, naar zijne oneindelijke barmhartigheid, wil gunnen en verleenen, Amen.

HET OORDEEL VAN DE GEDEPUTEERDE BROEDEREN VAN OVERIJSEL,
OVER HET VIJFDE ARTIKEL,

HETWELK IS VAN DE VOLHARDING DER HEILIGEN.

Onschriftmatige stelling.

De volharding der ware geloovigen in het geloof, is geene veroorzaakte werking of vrucht van de verkiezing der bijzondere personen ter zaligheid, en is geene gave des nieuwen Verbonds, door den dood Christi voor iemand verkregen, ja, zelfs is eigenlijk geene gave Gods; maar is een voorwaarde des nieuwen Verbonds, van God aldervrijwilligst, onder vele andere mogelijke voorwaarden, voorgeschreven, en is vóór de eindelijke verkiezing, en de vergeving der zonden, in den mensch van tevoren vereischt. Doch de allernaaste, en de eenige natuurlijke oorzaak van de volhardendheid is alleen de wil des menschen, dewelke, naar zijnen aangeborenen aard, vrijelijk werkende, deze voorwaarde vrijwilliglijk kan nakomen, of niet nakomen, kan volharden, of niet volharden.

Schriftmatige tegenstelling.

De volharding der ware geloovigen in het geloof is eene veroorzaakte werking of vrucht van de verkiezing der bijzondere personen, en is eene gave des nieuwen Verbonds, van God aan de uitverkorenen genadiglijk beloofd, en door den dood Christi voor hen verkregen, en door de krachtige macht des Geestes Christi vergund.

De valsheid van deze stelling der Remonstranten, en de waarheid van de rechtgevoelende tegenstelling, bewijzen wij met dit navolgende.

I. Dat de volharding der ware geloovigen eene veroorzaakte werking of vrucht is der verkiezing van bijzondere personen, blijkt hieruit:

1. Hetgeen eene vrucht is van de genadige, eeuwige liefde Gods, datzelfde is eene vrucht van de verkiezing. Maar de volharding der ware geloovigen is eene vrucht van de genadige en eeuwige liefde Gods. Derhalve, zoo is dezelve eene vrucht der verkiezing. Het gevolg van het eerste deel dezer sluitrede is blijkkelijk; omdat alle verkiezing, die gedaan is ten eeuwigen leven, naar den raad van den wil Gods, vloeit uit de eeuwige en genadige liefde Gods; Deut. 7 : 6, 8. De Heere heeft ulieden verkoren, omdat Hij u liefheeft; Rom. 9:1. Opdat het voornemen Gods, hetwelk is naar zijne verkiezing, dat is, niet uit de werken, maar uit den roepende, vast zoude blijven; vers 13. Gelijk daar geschreven is: Ik heb Jakob liefgehad, doch Ezau heb ik gehaat. Ja, wat meer is: indien de verkiezing niet eene vrucht ware van de genadige en eeuwige liefde, zoo zoude genade geene genade zijn, tegen hetgeen daar staat Rom. 11:6; 2 Tim. 1:1, 9. Hij heeft ons zalig gemaakt, en geroepen met eene heilige roeping, niet uit onze werken, maar naar zijn voornemen en genade, dewelke ons gegeven is voor de tijden der wereld. De waarheid van het tweede deel dezer sluitrede, namelijk dat dezelve eene vrucht is van de genadige liefde Gods, blijkt hieruit; Joh. 13: 1. JEZUS wetende, dat de ure gekomen was, om te gaan van deze wereld tot den Vader, .als Hij de zijnen liefgehad had, die in de wereld waren, zoo heeft Hij ze ook liefgehad tot den einde toe; 1 Petr. 1:3, 4, 5. Geloofd zij God en de Vader onzes Heeren JEZUS CHRISTUS, die ons, naar zijne groote barmhartigheid, heeft wedergeboren tot eene levende hope, door de opstanding van Jezus Christus van de dooden, dat is, tot die erve, dewelke noch verdorven kan worden, noch bevuurd, noch verwelkt, zijnde ulieden bereid in de hemelen, gij, die onder de beschutting der kracht Gods bewaard wordt, door het geloof ter zaligheid; Matth. 24:24. Opdat zij zouden verleiden (indien het konde geschieden) zelfs de uitverkorenen. Paulus, op deze liefde en dit beminnen Gods gestadiglijk steunende, zegt Rom. 8 : 38, 39: Ik ben verzekerd, dat noch dood, noch leven, noch Engelen, noch Vorstendommen, noch Machten, noch tegenwoordige, noch toekomstige dingen, noch hoogte, noch diepte, noch eenige andere geschapene zaak, ons kan scheiden van de liefde Gods, dewelke is in Christus Jezus, onzen Heere.

II. Hetgeen een deel is der verheerlijking, dat is ook eene vrucht der verkiezing. Want de verheerlijking, die begonnen is in dit leven, en die volbracht zal worden in het toekomstige leven, vloeit uit de verkiezing; Rom. 8 : 29, 30. Maar de volharding in het geloof is een deel der verheerlijking; 2 Cor. 3: 18. Wij allen te zamen, met ongedekten aangezichte, de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende, worden in een andere gestaltenis veranderd, in datzelfde beeld, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van den Geest des Heeren; 2 Thess. 2:13, 14. Wij moeten God altijd voor u danken, dat God ulieden verkoren heeft van den beginne ter zaligheid door de heiligmaking des Geestes, en door het geloof, hetwelk men de waarheid toegedragen heeft. Waartoe Hij u geroepen heeft door ons Evangelie, om te verkrijgen de heerlijkheid onzes Heeren, Jezus Christus. Zoo is dan de volharding in het geloof eene vrucht der verkiezing.

2. Dat de volharding der ware geloovigen eene gave des nieuwen Verbonds is, van God genadiglijk aan de uitverkorenen beloofd, en door den dood Christi hun verkregen, en door de krachtige macht des Geestes Christi gegeven, blijkt hieruit.

I.

Hetgeen vloeit uit het genadeverbond, hetwelk met de uitverkorenen gemaakt is; en ook wat alleen van God, om Christus wil, door Christus, en in Christus aan ons genadiglijk gegeven wordt; datzelfde is beide eene gave des nieuwen Verbonds, verkregen door den dood van Christus, en is ook eigenlijk eene gave Gods. Maar de volharding der geloovigen in het geloof vloeit uit het genadige verbond Gods, volgens de belofte, der. 32: 39, 40: Ik zal in hen geven eenerlei hart, en eenerlei weg, om Mij te vreezen alle hunne dagen, ten beste van hen en van hunne kinderen na hen, en Ik zal een eeuwig verbond met hen maken, dat Ik Mij niet wil af keeren van hen gunst te bewijzen, en wel te doen, en zal hun mijne vreeze in het hart geven, dat ze van Mij niet wijken. De volharding wordt gegeven alleen van God, door wiens krachtige beschutting wij bewaard worden door het geloof ter zaligheid; 1 Petr. 1: 5. Dewelke volbrengt tot den dag van Jezus Christus het goede werk, dat Hij in ons begonnen heeft; Pil. 1:6. En dat om Christus wil, door Christus, en in Christus, in denwelken inwoont, naar het welbehagen des Vaders, alle volheid; Col. 1:19. Uit wiens volheid wij allen ontvangen hebben genade voor genade; Joh. 1: 16. In denwelken Hij ons gezegend heeft met allerlei geestelijke zegening; Ef. 1:3. Die ons van God geworden is wijsheid, heiligmaking, gerechtigheid en verlossing; 1 Cor. 1 :30. Kortelijk, alle goede beschutting, en alle volmaakte gave, is van boven nederdalende, van den Vader der lichten; Jac. 1 :17. Eene gave Gods is het eeuwige leven in Christus Jezus, onzen Heere ; Rom. 6:23. Zoo is dan de volharding der geloovigen in het geloof, eene gave des nieuwen Verbonds, verkregen door den dood van Christus, en is eigenlijk eene gave Gods.

II.

Aldus maken wij dan een besluit uit de leer der Remonstranten: Indien de volharding in het geloof eene voorwaarde is des nieuwen Verbonds, van God allervrijwilligst, onder vele andere, voorgeschreven, zoo wordt dan deze. voorwaarde niet vervuld door onze krachten (ten ware wij den afgod van den vrijen wil in plaats van den waren God zouden willen verkiezen, van welken God alleen onze zaligheid is; Openb. 12:10; en die ook zelf onze zaligheid is; Ps. 68: 20. Maar deze voorwaarde wordt nagekomen alleen door de genade des eenigen Gods, als zijnde uit het genadeverbond tot ons voortvloeiende. Hiervan zegt God in het formulier des Verbonds: ik zal mijne vreeze geven in hun hart, dat ze niet van Mij wijken; Jer. 32:40. Daaruit blijkt dan, dat alle de voorwaarden des Verbonds niet van den mensch, maar van God, door de kracht des Geestes van Christus, vervuld worden. Vergelijkt hierbij Joh. 15: 5. Zonder Mij kunt gij niets doen. Alzoo is het geloof niet alleen eene voorwaarde, maar ook eene belofte des nieuwen Verbonds, en nogtans wordt datzelfde alleen van God gegeven ; Ef. 2:8; gelijk ook de boetvaardigheid; Jer. 31:18. Bekeer mij, Heere! opdat ik bekeerd worde, want gij, Heere! zijt mijn God.

Maar volgens de belijdenis der Remonstranten, is de volharding in het geloof eene voorwaarde des nieuwen Verbonds.

Zoo wordt dezelve dan in ons vervuld alleen door de genade Gods, en diensvolgens zoo is het eene gave Gods. En vervolgens zoo wederspreekt dit lid van de voorgaande stelling der Remonstranten het eerste lid, in hetwelk zij ontkennen, dat de volharding eene gave Gods is.

Doch aangaande dat de Remonstranten zeggen, dat deze voorwaarde der volharding in het geloof, vóór de eindelijke verkiezing, en vóór de vergeving der zonden van te voren in den mensch wordt vereischt, daarvan kan de valscheheid en onwaarheid overvloedig genoeg blijken uit de wederlegging van het onschriftmatig gevoelen, vervat in het eerste Artikel van de praedestinatie. Ja, hieruit zoude ook eene andere lasterlijke ongerijmdheid volgen, namelijk dat niemand in dit leven van de vergeving zijner zonden zoude kunnen verzekerd zijn, ja, dat hij dezelve nietzoudemoeten gelooven, dewijl hij anderszins zoudekunnen gelooven, wat valsch is; dewijl hij alsnog niet heeft volhard tot den einde toe; tegen hetwelk wij anders onderwezen worden in het Symbolum der Apostelen, en ook in het Evangelie; Matth. cap. 9 : 2. Betrouw, zoon! uwe zonden zijn u vergeven; Gal. 2 : 20. De Zone Gods heeft mij liefgehad, en heeft zichzelf voor mij overgegeven.

III.

Dat de naaste, en de eenige natuurlijke oorzaak der volharding niet is de wil des menschen, bewijzen wij aldus: Indien de menschelijke wil naar zijnen aangeborenen aard en eigenschap volhardt, zoozoudedezelve afgezonderd van Christus kunnen werken, ja, afgezonderd van Christus zoude hij dit geheele werk, hetwelk met de belooning der zaligheid gekroond wordt, teweeg kunnen brengen. Maar het laatste deel is valsch; Joh. 15:5. Afgezonderd van Mij kunt gij niets doen; Fil. 2: 143. God is het, die werkt in ulieden, beide het willen en het volbrengen naar zijn welbehagen. Ja, wat meer is, ditzelve zoude te zamen ten eenenmaal en te gelijk de genade Gods ornkeeren, waar tegen staat 1 Cor. 4:7. Wie onderscheidt u van anderen? En wat hebt gij, dat gij niet ontvangen hebt? En, indien gij het ontvangen hebt, wat roemt gij, alsof gij het niet ontvangen hadt? Zoo is dan ook het eerste deel valsch.

2. Hetgeen volgens zijn aangeborenen aard en eigenschap ten allen tijde alleenlijk boos is, en hetgeen der Wet Gods niet kan onderdanig worden, datzelve kan niet zijn de naaste en de eenige oorzaak der volharding in het geloof.

Maar de wil des menschen naar zijnen aangeborenen aard en eigenschap is alleen boos ten allen tijde; Gen. 6: 5, en cap. 8: 21, en kan der Wet Gods niet onderdanig zijn; Rom. 8:7. Vergelijkt hierbij Jer. 13: 13. Kan ook een moorman zijne huid veranderen, of een luipaard zijne vlekken? Zoo zoudt gij ook kunnen goed doen, gij, die geleerd zijt kwaad te doen. Derhalve kan de wil des menschen niet zijn de naaste en de eenige oorzaak der volharding in het geloof.

Onschriftmatige stelling der Remonstranten.

II.

De ware geloovigen kunnen niet alleen in gruwzame zonden, en die het geweten ganschelijk verwoesten, ja, wat meer is, in de zonde ter dood, en in de zonde tegen den H. Geest vervallen, maar kunnen ook in dezelve volharden en sterven, en diensvolgens geheel en ten einde toe van het rechtvaardigmakend geloof, van de genade, en van de zaligheid vervallen; en zulks is velen waren geloovigen en wedergeborenen overkomen en gebeurd, en hetzelfde geschiedt alsnog niet weinigen.

Schriftmatige stelling

II.

De ware geloovigen kunnen uit onwetendheid, onachtzaamheid en zwakheid des vleesches gruwelijk zondigen, en hun geweten kwetsen, maar zij vervallen niet, noch kunnen vervallen in de zonde ter dood, en tegen den H. Geest. En zoo dikwijls als zij gezondigd hebben, worden zij door de hand Gods ondersteund, en weder opgericht, en worden, door den inwonenden Geest van Christus, tot boetvaardigheid en beter bedenken geleid, zoodat zij nimmermeer van het rechtvaardigmakend geloof, van de gade, en van de zaligheid geheel en ten einde toe kunnen afvallen, noch ook nimmermeer afvallen.

DEZE ONSCHRIFTMATIGE STELLING VERWERPEN WIJ, EN DE SCHRIFTMATIGE
TEGENSTELLING OORDEELEN WIJ, DAT MEN BEHOORT TE BEHOUDEN.

In den wedergeborenen mensch zijn gelijk als twee beginselen, die tegen elkander strijden, en die ook tegen elkander strijdende werkingen voortbrengen, namelijk, het vleesch en de geest; want het vleesch begeert tegen den geest, en de geest tegen het vleesch; deze staan tegen elkander; Gal. 5: 17. Daarom zoo kan het geschieden, en het geschiedt ook dikwijls, dat de wedergeborenen niet al hetgeen zij willen, ook doen; Gal. 5:17; zoodat ze gevangen gemaakt worden onder de wet der zonde, dewelke in hunne leden is ; en dat zij, het goede willende doen, het kwade doen; Rom. 7:21, 23; en dat of uit onachtzaamheid, gelijk de Apostelen, tegen dewelke Christus zegt; Luc. 22:46; wat slaapt gij? staat op, en bidt, opdat gij niet ingaat in verzoeking; óf uit onwetendheid, waarvan David spreekt; Psalm 19: 13; wie verstaat zijne dwalingen (of zijne gebreken, uit onwetendheid geschied)? Reinig mij van de verborgene zonden; voegt hierbij Rom. 14:1, 2, 3, 4; M uit zwakheid des vleesch; Gal. 6:1; Jac. 3:2; 2 Cor. 12: 9; Rom. 7:3, enz.; of uit vrees van zwarigheden en gevaarlijkheden; Gal. 2:12; Matth. 26: 69, 75. En hoewel de ware geloovigen op deze wijze zwaarlijk kunnen zondigen, en ook dikwijls zondigen, nochtans zondigen zij niet, noch kunnen zondigen ter dood, of tegen den H. Geest; Joh. 3: 9. Zoo wie uit God geboren is, die zondigt niet, want zijn zaad blijft in hem, en hij kan niet zondigen, omdat hij uit God geboren is; 1 Job. 5 : 18. Wij weten, dat een ieder, die uit God geboren is, niet zondigt, maar dat diegene, die uit God geboren is, zichzelf bewaart, en de booze genaakt of raakt hem niet.

Doch zoo dikwijls als de ware geloovigen, of uit onwetendheid, of uit onachtzaamheid, of uit zwakheid, of uit vrees, in zware zonden gevallen zijn, zoo worden zij door de hand Gods weder opgericht; Ps. 37:24. Zoo wanneer hij valt, wordt hij niet voorts ter neder gestooten, want de Heere ondersteunt hem de hand; Jes. 42:3. Hij zal het gekrookte riet niet verbreken, en het rookende lemmet niet uitblusschen. Dit dan voorheden gesteld hebbende, zoo gaan wij voort tot het bewijs van het voornaamste deel der tegenstelling, namelijk, dat de ware geloovigen nimmermeer van het ware rechtvaardigmakende geloof, van de genade en van de zaligheid geheel en ten einde toe kunnen vervallen, en dat zulks niemand van de geloovigen ooit gebeurd is. Dit maken wij door dit bewijs vast. Aan dewelken God door het onveranderlijke besluit der verkiezing van eeuwigheid de volharding in het geloof geordineerd heeft; die Hij met een gestadig durende en standvastige liefde bemint; aan dewelken Hij de volharding in het Evangelie, en in het genadeverbond, dat met hen gemaakt is, beloofd heeft; voor dewelken Christus dezelve met zijne gebeden begeerd en verworven heeft; die met een onverbrekelijken band, door het ware geloof, met Christus, als leden met hun hoofd, vereenigd zijn, en die den Geest der wedergeboorte van Hein ontvangen hebben; die met hunne Godvruchtige gebeden de volharding van God begeeren; wier hope eindelijk niet feilt, noch beschaamt; dezelve volharden tot den einde toe in het geloof, en kunnen diensvolgens nimmermeer van het rechtvaardigmakend geloof, van de genade, en van de zaligheid geheel en ten einde toe afvallen, en dezelve vallen ook nimmermeer af.

Het gevolg van het eerste deel dezer sluitrede bewijzen wij door alle zijne leden.

I.

Want het besluit der verkiezing is onveranderlijk; 2 Tim. 2:19. Het vaste fundament Gods staat, en heeft dezen zegel: de Heere weet, wie de zijnen zijn; Jes. 46: 10. Mijn raad zal bestaan, en al mijn behagen zal Ik doen ; Psalm 33 :11. De raad des Heeren bestaat in der eeuwigheid.

II.

Insgelijks in het beminnen, en in de liefde, gelijk ook in het wezen, is God onveranderlijk; Joh. 13 : 1. Hij heeft de zijnen liefgehad tot den einde toe. En voorwaar, indien Hij hen uit genade liefgehad heeft, toen zij vijanden waren, hoeveel te meer dan nu, wijl zij verzoend zijn door Christus; Rom. 5:10.

III.

Hij is ook waarachtig en standvastig in zijne beloften, dewijl Hij de waarheid zelve is; 1 Kon. 8 : 24.

Gelijk Gij het uitgesproken hebt met uwen mond, alzoo hebt Gij het met uwe hand vervuld; 1 Sam. 15:24. Daarenboven, die daar is de eeuwigheid Israëls, doet niets op leugenachtige wijze, en het zal Hem niet berouwen; want Hij is geen mensch, dat Hem berouwe; 2 Cor. 1: 20. Zoo menige beloften Gods als er zijn, die zijn in Hem ja, en die zijn in Hem amen.

IV.

Hij zal nimmermeer zijn Verbond vergeten. dewijl Hij altijd dezelfde in zichzelf standvastig en gestadig zal blijven; volgens hetgeen daar staat Psalm 89:35. Ik zal niet ontheiligen mijn Verbond, en de redenen mijner lippen zal Ik niet veranderen.

V.

Daarenboven, al hetgeen Christus voor de uitverkorenen, die in Hem gelooven, en nog zullen gelooven, den Vader gebeden heeft, datzelve heeft Hij hun ook verworven; Hebr. 5:7. Hij is verhoord in zijne gebeden; Joh. 11:41, 42. Vader! Ik danke u, dat Gij Mij verhoord hebt, doch Ik wist, dat Ik altijd van U verhoord word.

VI.

Voorts, de vereeniging der geloovigen met Christus wordt nimmermeer verbroken; want alle en een ieder der geloovigen zijn leden van Christus, en behooren tot de vervulling van Christus; Ef. 3:19; 1 Cor. 12:13. Maar Christus zal nimmermeer zijne leden willen ontberen, noch een gebrekkelijk lichaam hebben; Ef. 4:16.

VII.

Van gelijken ook de wederbarende Geest, gelijk ook alle andere gaven Gods, is zoner berouw; Rom. 11:29; zoodat het niet kan geschieden, dat de Geest zijne genade in hen tot het uiterste des levens toe nietzoudevervolgen, in dier voege dat bij de nieuwigheid des levens de onfeilbare volharding niet zoude bijkomen; Joh. 4:14; Fil. 1 : 6; en cap. 2:13. Voegt daarbij, dat ze eeuwiglijk en gestadiglijk van dezen Geest geleid worden; Rom. 8:14; dat Hij in hen blijft; 1 Joh. 2:27; en cap. 3:9; 1 Petr. 1:23; Joh. 14 : 17; en dat ze tot _den dag der verlossing toe verzegeld worden; 2 Cor. 1 : 22.

VIII.

Insgelijks, al wat de ware geloovigen naar Gods wil begeeren, datzelve verkrijgen zij; Matth. 21 : 22. Al wat gij biddende begeert, indien gij gelooft, gij zult het verkrijgen; Mark. 11: 24.

IX.

Eindelijk, de hope is eene kracht, van den H. Geest aangeblazen, door dewelke de geloovigen met een zeker en gerust gemoed verwachten, dat de zaligheid, begonnen zijnde door Christus, en door het geloof ontvangen, in hen eenmaal volbracht zal worden, naar de barmhartigheid Gods. Derhalve, zoo worden zij gezegd wedergeboren te zijn tot eene levende hope; 1 Petr. 1 :3. Door hope zijn zij zalig; Rom. 8: 24.

Bewezen hebbende het gevolg van het eerste deel dezer sluitrede, zoo gaan wij voort tot het tweede deel er van. Maar God heeft allen en een ieder der uitverkorenen, door het onveranderlijk besluit der verkiezing, van eeuwigheid de volharding in het geloof geordineerd; en dezelve achtervolgt Hij met eene gestadigdurende en standvastige liefde, en aan dezelve heeft Hij in het Evangelie, en in het genadeverbond, met henlieden gemaakt, de volharding beloofd; dezelve heeft ook Christus door zijne gebeden begeerd en verkregen; daarbenevens zoo zijn ook de ware geloovigen, met een onverbrekelijken band door het ware geloof, met Christus, als leden met hun hoofd, vereenigd, en hebben den Geest der wedergeboorte ontvangen; waarom zij ook door hunne gebeden de volharding van God begeeren, en deze hope zal ook nimmermeer feilen of hen beschamen.

Volgt nu, dat wij ieder lid in het bijzonder van het tweede deel dezer sluitrede bewijzen.

I.

Uit het eeuwige en onveranderlijke besluit der verkiezing besluit Christus, dat de volharding der ware geloovigen in het geloof is voortvloeiende; Matth. 24 : 24. Zij zullen verleiden (indien het konde geschieden) zelfs de uitverkorenen; Joh.10: 26. Gijlieden gelooft niet, want gij zijt van mijne schapen

niet. Na, de schapen zijn degenen, tot dewelken Hij zegt, Matth. 25:34: Komt gij, gezegenden mijns Vaders! bezit dat Rijk, dat u bereid is vóór de grondlegging der wereld. Ook Paulus maakt alzoo dit besluit in die gouden keten, Rom. 8:30; want het is noodig, dat de rechtvaardigmaking het geloof voorhenen stelle, opdat degenen, die gerechtvaardigd zijn, verheerlijkt mogen worden; Ron. 11:2. God verstoot zijn volk niet, hetwelk Hij van te voren gekend heeft; en vers 5.

Zoo is dan ook ten dezen tijde de wederbehouding geschied naar de genadige verkiezing. En voorwaar, die God tot het einde, namelijk tot het eeuwige leven, verkoren heeft, dezelve heeft Hij ook verkoren tot de middelen, zonder dewelke zij dit einde niet kunnen verkrijgen. Nu, de volharding in het geloof is een middel; Matth. 10:22. Die volhard zal hebben tot den einde toe, die zal zalig worden.

II.

God bemint de geloovigen met een gestadigdurende liefde; Jer. 31:3. Ik bemin u met eene gedurige liefde. Paulus, op deze liefde steunende, zegt: Rom. 8 : 38, 39. Ik ben verzekerd, dat noch dood, noch leven, enz. ons kan scheiden van de liefde Gods, dewelke is in CHRISTUS JEZUS, onzen Heere.

III.

Aan de ware geloovigen heeft Hij de volharding beloofd in het Evangelie; Joh. cap. 6:37. Al wat de Vader Mij geeft, dat zal tot Mij komen, en die tot Mij komt, dien zal Ik geenszins buiten werpen; Joh. 10:28. Ik geef den schapen het eeuwige leven, en zij zullen in der eeuwigheid niet verloren gaan, en niemand zal ze uit mijne hand rukken; Jes. 46: 3, 4.

Hoort Mij, gij, huis Jacobs! en gij, gansch overblijfsel des huizes Israëls, gij, die van 's moeders buik aan gedragen wordt, gij, die van 's moeders lijf aan, en tot den ouderdom toe van Mij opgenomen wordt; Ik, dezelfde, zal u tot de grijze haren toe dragen; Ik heb het gedaan; Ik zal u dragen, ja, Ik zal u opheffen en verlossen; Psalm 89: 34. Ik zal mijne goedgunstigheid niet af keeren van hem, en Ik zal tegen mijne getrouwe belofte niet liegen. Alzoo 2 Sam. 7:14, 15.

Paulus, op deze belofte steunende, zegt in den persoon van alle geloovigen, 2 Tim. 1 : 12. Ik weet, wienik geloofd heb, en dat Hij hetgeen van mijnent wege bij Hem in bewaring weggelegd is, tot dien dag toe kan bewaren; 2 Cor. 4:9. Wij worden ter neder geworpen, maar niet verdorven. Alzoo ook Petrus; 1. Zendbr. cap. 1 :3, 4, 5.

IV.

Het Verbond bevat ook de volharding, als blijkt uit Jerem. 32:40. En Ik zal met hen een eeuwig Verbond maken, zoodat Ik Mij niet zal afkeeren van hen goedgunstig te wezen, en van hen wel te doen, en Ik zal mijne vreeze geven in hun hart, opdat zij niet van Mij afwijken; Hos. 2:19, 20. Ik zal mij met u verloven in eeuwigheid; Ik wil Mij met u vertrouwen in gerechtigheid en gericht, in genade en barmhartigheid, ja, in geloof wil Ik Mij met u verloven, opdat gij den Heere kent; Jes. 59:21. Dat zal mijn Verbond met hen zijn, spreekt de Heere: Mijn Geest, die in u is, en mijne woorden, dewelke Ik in uwen mond gelegd heb, zullen van uwen mond niet wijken, noch van den mond uws zaads, noch van den mond uws zaads zaad, spreekt de Heere, van dezen tijd aan tot in der eeuwigheid; Jes. 54:10. Al ware het, dat deze bergen weken, en deze heuvelen bewogen werden, nochtans zal mijne genade nimmermeer van u wijken, en het Verbond mijns vredes zal niet bewogen worden, spreekt uw Ontfermer, de Heere.

V.

Christus heeft voor de uitverkorenen gebeden, opdat hun geloof niet zoudeaflaten, gelijk Hij daarna aan Petrus betuigd heeft; Luc. 22:32. Ik heb voor u gebeden, opdat uw geloof niet ophoude; Job. 17:20, 21. Ik bid niet alleen voor hen, maar ook voor degenen, die door hun woord in Mij gelooven zullen, opdat ze allen één zijn, gelijk Gij, Vader! in Mij, en Ik in U, dat ze ook alzoo in ons één zijn; vers 24. Vader! ik wil dat, waar Ik ben, zijlieden ook met Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt; vers 15. Ik bid, dat Gij hen wilt bewaren van den booze. Voegt hierbij, 1 Joh. 2:2; Rom. 8:34.

VI.

De geloovigen zijn met een onverbrekelijken band, door het ware geloof, met Christus, als de leden met hun hoofd, vereenigd; Ef. 3:17; Joh. 6:56; Ef. 5:30.

VII.

De geloovigen hebben den Geest der wedergeboorte ontvangen; Ef. 1:13; Gal. 4:6; Joh. 14:16.

VIII.

De ware geloovigen begeeren, dat God hen niet voere in verzoeking, maar verlosse van den kwade; Matth. 6:13; dat Hij hen boven hun vermogen niet verzoeken; 1 Cor. 10; dat Hij hunne harten onstraffelijk bevestige in heiligheid; 1 Thes. 3:13; dat Hij hen niet verwerpe van zijn aanschijn, en dat Hij den H. Geest van hen niet neme; Ps. 51:13; maar dat ze mogen wassen en toenemen in den Heere, en versterkt worden in den inwendigen mensch door den H. Geest.

IX.

Eindelijk, de hope bedriegt of beschaamt hen niet; Rom. 5:5. De hope beschaamt niet. Deze hebben zij als een zeker en vast anker der ziel; Hebr. 6:19. Uit dit alles, en uit een ieder van die in 't bijzonder, blijkt overvloedig genoeg de waarheid van het tweede deel der voorgaande sluitrede.

Derhalve dan, de uitverkorenen volharden tot den einde toe in het geloof, en diensvolgens kunnen zij van het rechtvaardigmakende geloof, van de genade, en de zaligheid niet geheel noch ten einde toe vervallen, en dezelve vervallen ook niet, want zij zijn gelijk als een boom, geplant aan de waterstroom, van denwelken geen blad afvalt; Psalm 1:3; gelijk als de berg Sion, dewelke niet bewogen wordt, maar in der eeuwigheid blijft; Psalm 125:1; gelijk als een huis, gebouwd op eene steenrots, hetwelk noch door het tegen aanvallen van den plasregen, noch van de waterstroom, noch van de winden ter neder valt; Matth. 7:24; gelijk als een palmboom, dewelke gestadiglijk is groeiende en bloeiende; Psalm 92.

Onschriftmatige stelling der Remonstranten.

Schriftmatige tegenstelling.

III.

Geen waar geloovige en wedergeborene kan in dit leven van de volharding en van de zaligheid zeker zijn, zonder bijzondere openbaring.

III.

Alle en een ieder der ware geloovigen en wedergeborenen, kunnen en moeten in dit leven van hunne volharding en zaligheid, zonder zoodanige extraordinaire openbaring, zeker zijn.

DE VALSCHHEID VAN DE STELLING, EN DE WAARHEID VAN DE TEGENSTELLING, BLIJKT UIT HET NAVOLGENDE.

Hetgeen de geloovigen weten, en door zekere redenen en oorzaken bekennen, daarvan kunnen zij niet onzeker zijn, ja, wat meer is, het kan niet geschieden, dat ze daarvan niet zouden zeker zijn, volgens de betuiging van Paulus; 2 Tim. 1:12. Ik weet, wien ik geloofd heb, en ik ben verzekerd, dat Hij hetgeen van mijnentwege bij Hem in bewaring weggelegd is, tot dien dag toe kan bewaren. Maar de geloovigen weten, dat zij uit God zijn; 1 Joh. 5:19; zij weten, dat zij in God wonen, en dat God in hen woont, omdat Hij van zijnen Geest hun gegeven heeft; 1 Joh. 4:13. Zij bekennen God, of veel liever zijn van God bekend; Gal. 4:9.

Zij weten, dat zij Christus, hunnen Zaligmaker, bekennen; 1 Joh. 2:3. Zij weten, dat de Zone Gods gekomen is, en dat Hij hunlieden geeft een verstand, dat zij Hem bekennen, den waren God; 1 Joh. 5:20.

Zij weten, dat zij overgevoerd zijn van den dood tot het leven; 1 Joh. 3:14. Zij weten uit het getuigenis des Geestes, dat zij kinderen Gods zijn; Rom. 8:16. Zij weten, dat deze Geest in der eeuwigheid met hen zal blijven; Joh. 14.

Zij weten, dat zij verzegeld zijn met den H. Geest; 2 Cor. 1:20; Ef. 1:13, 14. Zij zijn verzekerd van de zaligmakende genade, barmhartigheid, waarheid en standvastigheid in de beloften; 1 Cor. 10:13. Zij weten, dat door de Sacramenten hun verzegeld wordt de eeuwigdurende gemeenschap met Christus, en met alle zijne weldaden; Rom. 6:3; Ga. 3:27; 1 Cor. 10:16. Zij zijn verzekerd, dat hen niets kan scheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus, onzen Heere; Rom. 8:38, 39.

Zij weten, dat hun Verlosser leeft, en dat ze God in hun vleesch zullen zien; Job. 19:25, 26. Zij bekennen, dat zij uit de waarheid zijn, en dat zij voor Hem hunne harten gerust zullen maken; 1 Joh. 3:19. Zij weten, dat de Vader hen verhoort, wat zij ook begeeren, en dat ze hunne begeeren zullen hebben, die zij van Hem begeeren; 1 Joh. 5:14, 15. Zij weten, dat, zoo wie uit God geboren is, niet zondigt, maar dat degene, die uit God geboren is, zichzelf bewaart, en dat de booze hem niet genaakt; 1 Joh. 5:18. Zij weten, dat het geschieden zal, dat, zoo wanneer Hij geopenbaard zal zijn, ze Hem zullen gelijk zijn; 1 Joh. 3: 2. Zij weten, dat de Heere hen verlossen zal van alle booze werken, en hen bewaren zal tot

zijn Koningrijk, hetwelk in de hemelen is; 1 Joh. 5:11, 13. Kortelijk, zij zijn verzekerd, dat het geschieden zal, dat degene, die in hen het goede werk begonnen heeft, hetzelfde ook volbrengen zal tot den dag van Jezus Christus; Fil. 1 : 6.

Zoo kunnen dan de geloovigen van hunne zaligheid, en van hunne volharding zeker zijn. En indien het zoo niet ware, gelijk de Remonstranten willen zeggen, zoozoudehet geloof en de hope der Godvruchtigen terstond met een slag kunnen ter neder geveld worden, mitsgaders de standvastige waarheid Gods in zijne beloften, en daarenboven ook meteen het voornaamste fundament van onzen waren Godsdienst.

AANHANGSEL.

Onschriftmatige stelling der Remonstranten.

Het geloof dergenen, die voor een tijd gelooven, is een waar, volkomen en rechtvaardigmakend geloof, en is, zoolang het duurt en blijft, Gode aangenaam; en verschilt waarlijk inderdaad niet van het ware, rechtvaardigmakende geloof.

Schriftmatige tegenstelling.

Het geloof dergenen, die voor een tijd gelooven, is niet een waar, noch volkomen, of rechtvaardigmakend geloof, en is nimmermeer ten volle Gode aangenaam, en verschilt waarlijk inderdaad van het ware, rechtvaardigmakende geloof.

OORDEEL.

Zoodanig onderscheid, als daar is tusschen een hypocriet of huichelaar, en tusschen een waar Christen, zoodanig een onderscheid is daar ook tusschen het tijdelijk geloof, en tusschen het zaligmakende geloof. Het onderscheid is dan :

I.

In hetgeen, waarin het is; want het zaligmakende geloof is alleen in de uitverkorenen; Tit. 1 : 1; Hand. 13:48; in dewelken de Geest der aanneming tot kinderen hetzelfde aansteekt; waarom Hij genoemd wordt de Geest des geloofs; 2 Cor. 4:13. Maar het tijdelijk geloof is in de verworpenen, in dewelken de H. Geest op eene mindere en lagere wijze hetzelfde werkt. Vergelijkt hierbij wat daar staat Mark. 7:22, 23. En dit onderscheidt geeft Christus allerbest te kennen Luc. 8: t7, in de gelijkenis des zaaiers, leerendealdaar, dat de uitverkorenen eene goede aarde zijn; vers 15; van te voren wel bereid, namelijk van eeuwigheid. In dezen zin zegt Paulus, Ef. 2:10: Wij zijn zijn werk, geschapen in Christus Jezus, totgoede werken, die God van te voren bereid heeft, opdat wij daarin zouden wandelen. Maar zoodanigen, die daar voor een tijd gelooven, die zijn eene steenachtige aarde; aldaar vers 13; in welker harten het zaad geen wortel neemt, en derhalve, alzoo zij niet die krachtige vochtigheid hebben, die het leven werkt en voortbrengt, zoo is het, dat ze in den tijd der verzoeking afvallen en afwijken.

II.

Er is onderscheid in de toeëigening. De ware geloovigen hebben Christus aangedaan; Gal. 3: 27. Hun geloof is eene dadelijke tegenwoordige bestendigheid; Hebr. 11: 1; want het maakt, dat waarlijk inderdaad tegenwoordig de genade Gods bestaat, en de vergeving der zonden voor ons; het is een bewijs, hetwelk krachtiglijk de harten der uitverkorenen overtuigt, en hetwelk geene twijfeling verdraagt. Daarom wordt het ook genoemd een vast vertrouwen; Ef. 3:12; eene gewisheid, of volle verzekerdheid des verstands, of een verstand, zekerlijk overreed of overtuigd zijnde; Col. 2:2.

Derhalve wordt Christus ook gezegd te wonen in hunne harten door het geloof; Ef. 3:17. En zij zeggen met Paulus ; Gal 2:20: Ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij, en dat ik nu in het vleesch leef, dat leef ik in het geloof des Zoons Gods, die mij liefgehad heeft, en zichzelf voor mij overgegeven. Hiertegenover wordt van de tijdChristenen, die daar voor een tijd gelooven, gezegd, dat zij alleen gesmaakt hebben de hemelsche gaven, en het goede Woord Gods; Hebr. 6:4, 5; met den mond hebben zij het wel gesmaakt, maar het is niet nedergedaald in hun hart, en zij zijn met hetzelfde niet verzadigd geworden.

III.

Er is onderscheid in de natuur, aard en eigenschap. Het ware geloof houdt nimmermeer op, gelijk te voren inde 2de stelling bewezen is. De oorzaak is, omdat het onverderfelijk zaad, waarvan staat 1 Petr. 1, diepe wortelen gemaakt heeft in de harten der geloovigen; Ef. 3 : 18. Maar het tijdelijk geloot laat af en houdt op, want het heeft geen wortel; Luc. 8:13. Daarom zijn degenen, die hiermede begiftigd zijn, gelijk het kruid en gras op de daken; zij hebben niet genoeg krachten, door dewelke zij in tegenspoeden kunnen blijven bestaan, en de verzoeking, die daar hard en zwaar voor het vleesch zijn, kunnen overwinnen. Zoo houden zij dan op en wijken af, deels omdat zij tot geen eer en staat bevorderd worden, gelijk zij zichzelf ingebeeld hadden; zoodanige zijn Demas; 2 Tim. 4: 10, en de Schriftgeleerde; Matth. 8 : 19, 20; zoodanigen zijn ook degenen, van dewelken wij lezen Joh. 8 : 30, en vervolgens; insgelijks ook Simon, de toovenaar; Hand. 8; deels omdat zij de hun overkomende vervolging niet willen verdragen, gelijk daar voorzeggd is van Simon; Luc. 2 : 34, 35.

IV.

Er is onderscheid in de vruchten. Het ware geloof is door de liefde krachtig; Ga]. 5; de vrucht daarvan is heiligheid; Rom. 6 :22; door hetzelfde behagen wij Gode; Hebr. 11:6; het einde daarvan is het eeuwige leven; Rom. 6:22; Joh. 3:16; en de zaligheid der zielen; 2 Petr. 1:9. De ware geloovigen brengen vrucht voort door lijdzaamheid; Luc. 8:15; want zoo wanneer zij bezwaard worden met lasteringen, verongelijkingen en verdrukkingen, zoo onderwerpen zij zichzelf Gode, met David; Ps. 119: 71. Zij bezitten hunne zielen in lijdzaamheid Luc. 21; aan God alleen de uitkomst bevelende; 2 Pet. 2:9; ja, wat meer is, zij roemen in hunne verdrukkingen; Rom. 5.

Daarentegen diegenen, die van het tijdelijk geloof zijn, zoo wanneer hun verdrukkingen overkomen, zoo zijn ze gelijk de regen, dien de wind in 't wild verspreidt en verdrijft; Ps. 1:4. En derhalve, zoo murmureeren zij tegen God, en weerspreken Hem, en wanhopen meteen, gelijk Saul deed. Of zij doen met hunne eigene handen zichzelf geweld aan, gelijk Judas deed. Zij verheugen en verblijden zich wel voor een tijd, welke verheuging nochtans eene blijdschap des monds is, en niet des harten; Matth. 13; Job. 3 : 35.

Maar eindelijk keeren zij zich weder af van het heilige gebod, dat hun gegeven is, en hun gebeurt, wat met het waarachtige spreekwoord pleegt gezegd te worden: De hond is wedergekeerd tot zijn uitspuuwsel, en de gewasschene zeug tot hare wenteling in het slijk; 2 Petr. 2:21, 22. En diensvolgens hebben zij Gode nooit behaagd, noch behagen ook Gode immermeer; Matth. 7 : 22, 23; Jes. 29: 13, 14; Pit. 1 :16.

Zoo hebben wij dan tot nog toe gezien, dat de Remonstranten, op denzelfden voet, gelijk zij begonnen en voortgegaan zijn, ook hunnen loop stil houden en eindigen, namelijk in de voetstappen van de Pelagianen en Socinianen.

Want; gelijk zij onze verkiezing tot het eeuwige leven in het eerste Artikel; de zaligmakende kracht van de verdiensten Christi, in het tweede; en de ware en krachtige werking der genade, der bekeering, en der wedergeboorte, in het derde en vierde Artikel; aan de menschelijke werken, en aan de kracht van den vrijen wil gehangen hebben; alzoo is het ook mede, dat ze het vervolg, en de vervulling van dezelfde genade aan de krachten van denzelfden vrijen wil in het vijfde Artikel desgelijks ook hangen. En diensvolgens, gelijk zij in de eerste Artikelen met verongelijking en verkorting van de eere Gods lasterlijk hebben gehandeld, tegen de fontein onzer zaligheid, namelijk, de barmhartigheid en het welbehagen des Vaders tegen het middel van dezelfde zaligheid, namelijk tegen de gehoorzaamheid des Zoons Gods, en zijn allervolkomenst rantsoen, en tegen de levende stroomen des Heiligen

Geestes, namelijk zijne heiligmaking; alzoo doen ze ook in dit laatste Artikel, de eeuwigdurendheid van deze zaligmakende genade gansch op dezelfde en gelijke wijze verongelijkende, verkortende en lasterende, ja, wat meer is, dezelve geheel wegnemende.

Derhalve, gelijk in de andere Artikelen geschied is, alzoo is het, dat wij nu mede in dit vijfde Artikel het gevoelen der Remonanten, uitgedrukt in de boven verhaalde stellingen, als niet overeenkomende met het Woord Gods, en als onschriftmatig verwerpen, en meteen ook oordeelen, dat hetzelfde in de Nederlandsche Gereformeerde Kerken Gods niet behoort geleerd te worden; en diensvolgens achten wij, dat men de Kerk behoort te bevrijden en te verlossen van diegenen, dewelken haar, door het invoeren en belijden van deze onschriftmatige leer, tot nog toe gestoord en verontrust hebben alsnog verstooren en verontrusten.

Daarentegen oordeelen wij, dat men het rechtzinnige gevoelen, uitgedrukt zijnde in tegenstellingen, als overeenkomende met Gods Woord, voortaan in de Gereformeerde Kerk standvastiglijk behoort te houden en te leeren. Opdat het moge geschieden; ter eere des Goddelijken naams, en inzonderheid tot opbouwning der Nederlandsche Kerken, tot herstelling en bewaring der waarheid en des vredes in dezelve, tot vertroosting en onderwijzing der ware geloovigen, en ten goede en ten besten dienste en profijte van het geheele Nederland, zijnde overvloediglijk van God gezegend, onder de zeer loflijke en zeer getrouwe regeering van de HoogMog. Heeren StatenGeneraal; en ook opdat alle de harten en alle de genegenheden en betrachtingen van de Welgeborene, Edele en Achtebare Heeren, de Heeren Gedeputeerden van hunne HoogMogendheden, alsmede dezer gansche Eerwaardige Synode, tot zulks alles geneigd, gesterkt, en gericht moge worden, moge dit bewerken, de Allergoedertierenste en Alleroppperste God, die daar is de auteur der waarheid, des vredes en alles goeds; denwelken God, Vader, Zoon en Heiligen Geest, zij in zijne Kerk eeuwig lof en eere. Amen, Amen!

HET GEVOELEN, EN HET OORDEEL DER GEDEPUTEERDE BROEDEREN
VAN DE SYNODE VAN GRONINGEN EN DE OMMELANDEN,

OVER HET VIJFDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN, HETWELK IS,

De volharding, dat is, de voortgang, en het gestadigdurende vervolg in hetgeloof en in de wedergeboorte, gelijk het is eene veroorzaakte werking of vrucht der genadige verkiezing, alzoo is het ook mede, deels eene belofte des nieuwen Verbonds, deels is het waarlijk en eigenlijk eene gave Gods, met dewelke, uit loutere genade, om Jezus Christus wil, door de werking des H. Geestes, degenen beschonken worden, die van eeuwigheid, naar het genadig en onveranderlijk besluit Gods, verkoren zijn, en krachtiglijk geroepen, zoodat zij de genade Gods, en het geloof, met hetwelk zij eenmaal beschonken zijn, en ook den H. geest, niet geheel, noch ten einde toe, kunnen verliezen, en gansehelijk afvallen en verloren gaan.

Twee dingen inzonderheid drukken wij uit in deze stelling; 1 vanwaar de volharding is; 2 dat dezelve zeker is, en niet zal te niet gaan.

I.

Derhalve zeggen wij ook, overeenkomende met de h. Schriftuur, dat dezelve is, 1. eene vrucht der verkiezing. Want God heeft ons verkoren, niet alleen opdat Hij ons ter zijner tijd zoude roepen, rechtvaardigen en heilig maken, maar ook, opdat Hij onszoudeverheerlijken; Rom. 8 : 29, 30. 2. Dat dezelve eene belofte is des nieuwen Verbonds. Van het nieuwe Verbond, dat is, van het genadige Verbond, spreekt God, der. 31: 31; en 32 : 40. Want in dezelve plaatsen wordt het nieuw genoemd en eeuwig. Hetzelfde betuigt ook de Apostel; Hebr. 8:8, 9, 10, 11, 12, 13; en cap. 9:5; en cap. 10:16. Doch de belofte dezes Verbonds is de volharding. Ik zal hen, zegt God; Jer. 31:13, 34; tot een God zijn, en zij zullen Mij tot een volk zijn; Ik zal hunne ongerechtigheid genadig wezen, en Ik zal hunne zonde niet meer gedenken; en cap. 32 : 39, 40.

Ik zal hun geven een eenerlei hart, en eenerlei weg, om Mij te eeren alle hunne dagen, ten goede van hen, en van hunne kinderen na hen; en Ik zal een eeuwig Verbond met hen maken, zoodat Ik Mij niet afwenden zal van hen gunst te betoonen, met wel te doen; en mijne vreeze zal Ik in hun hart geven, opdat zij niet van Mij wijken. In deze woorden wordt niet alleen de rechtvaardigmaking of de vergeving der zonden, en de wedergeboorte, maar ook de volharding klaarlijk beloofd; en met deze zelfde woorden worden ook verklaard de woorden der eerste belofte, gedaan aan Adam, en aan alle uitverkorenen; want God; als Hij de overwinning van het zaad der vrouw, dat is, van Christus, belovende; Gen. 3:15; uitdrukkelijk zegt: Hetzelve zal uw hoofd vermorzelen; hoewel Hij inzonderheid de overwinning van Christus beschrijft, voor zooveel Hij den Satan te niet gedaan heeft, die de heerschappij des doods heeft; Hebr. 2:14; beschrijft daardoor nochtans ook overwinning der uitverkorenen door Jezus Christus; gelijk Paulus zegt, Rom. 8 : 37: In deze alle zijn wij meer dan overwinnaars, door dengene, die 'ons liefgehad heeft; en Johannes in zijn eersten Zendbrief, hfdst. 2:13, 14: Ik schrijf u, jongelingen, omdat gij sterk zijt, en het woord Gods in ulieden woont, en nu den booze overwonnen hebt; cap. 5 : 4, 5. Dit is de overwinning, die de wereld overwint, ons geloof. Wie is het, die de wereld overwint, anders dan die gelooft, dat Jezus is de Zone Gods? Dezelfde belofte des Verbonds lezen wij wederom door God herhaald te zijn op andere plaatsen, tot vertroosting der uitverkorenen; gelijk Ps. 89: 29. In der eeuwigheid zal Ik hem mijne barmhartigheid houden, en mijn getrouw Verbond voor hem; en vers 33, 34, 35.

Ik zal zijne ongerechtigheden met een roede bezoeken, enz.; doch zal mijne barmhartigheid van hem niet afkeeren, en zal niet bedriegen in mijne waarheid; Ik zal mijn Verbond niet ontheiligen, en zal niet te niet maken hetgeen van mijne lippen voortgekomen is; Jes. 51 : 6. Mijne zaligheid zal in der eeuwigheid zijn, en mijne gerechtigheid zal niet ophouden; en cap. 54:10. Bergen zullen wel wijken, en de heuvelen bewogen worden, doch mijne goedgunstigheid zal van u niet wijken, en het Verbond mijns vredes niet zal bewogen worden, spreekt uw Ontfermer, de Heere; en vers 14. Gij zult in gerechtigheid gegrond worden; gijzult verre zijn van geweld en onrecht; gij zult ook niet vreezen voor versaagdheid, want dezelve zal u niet genaken; Jes. 56: 5. Ik zal hun geven eenen eeuwigen naam, dewelke niet vergaan zal; Hos. 2 : 18.

Ik zal Mij aan u verloven in der eeuwigheid, Ik zal Mij aan u verloven in gerechtigheid en gericht, en in barmhartigheden..en in ontfermingen.

Dezelfde beloften worden doorgaans in de Evangeliënen meer schriften der Apostelen voorgesteld en ingedrukt; Matth. 7:25; en 16 :18; Joh. 4:14; en 5:25; en 6:35, 37; Joh. 8:35. De Zoon blijft in het huis in der eeuwigheid; insgelijks Joh. 10 : 28; Rom. 8:39; Filip. 1:6; 2 Thess. 3:3; 1 Petr. 1 :35. Dezelve is eene gave Gods, die getrouwelijk nakomt hetgeen Hij beloofd heeft. In 't algemeen wordt gezegd, Joh. 3 : 27: De mensch kan niets ontvangen, tenzij dat het hem gegeven zij van den Hemel; Joh. 15 : 5. Zonder Mij kunt gij niets doen; 1 Cor. 4: 7.

Wat hebt gij, dat gij niet ontvangen hebt? Jac. 1:17.

Alle volkomene gave is enz. In het bizonder wordt ook gezegd, Jer. 32: 40: Ik zal hen mijne vreeze in hunne harten geven, opdat zij niet van Mij wijken; Ezech. 36: 26. Ik zal ulieden geven een nieuw hart, en mijnen Geest zal Ik in het midden van ulieden leggen, en Ik zal maken, dat gij in mijne geboden wandelt; Rom. 6:13. Het eeuwige leven is eene gave Gods; Fil. 2: 13. God is diegene, die in ulieden werkt, beide dat gij wilt, en dat gij volbrengt; 1 Thess. 5:24. Hij is getrouw, die ulieden geroepen heeft, dezelve volbrengt het ook.

Derhalve wordt Gode, die de volharding geeft, doorgaans niet alleen dit toegeschreven; gelijk 1 Cor. 1 :8. Dewelke (namelijk Christus) u ook zal versterken tot den einde toe; Fil. 1:6. Ik houde dat voorzeker, dat Hij, die dat goede werk in u begonnen heeft, hetzelve ook volbrengen zal tot den dag van Jezus Christus; insgelijks 1 Thess. 3: 3; 1 Petr. 5:10.

De God aller genade, enz. make ulieden volkomen, bevestig, sterke en fondeere u; maar ook, opdat zij zouden volharden, hebben zij God gebeden, als namelijk Christus, voor Petrus; Luc. 22:32; voor de discipelen; Joh. 17:15; voor alle de geloovigen; Joh. 17:20, 21, 24; als ook de Apostel Paulus; Efez. 3: 13, 16.

Daarom bid ik, dat Hij u geve, naar zijne rijke heerlijkheid, dat gij met kracht versterkt wordt door zijnen Geest, naar den inwendigen mensch, enz. Fil. 1: 9, 10.

Dat bid ik, dat uwe liefde alsnog meer en meer overvloedig worde in kennis en allerlei gevoelen, enz. opdat gij oprecht zijt, en, zonder u in uwen loop te stooten, voortgaat tot den dag van Christus toe; 2 Thess. 1:11. Wij bidden altijd voor ulieden, dat onze God u waardig make dezer roeping, en dat Hij vervulle alle de genadige goedwilligheid zijner goedheid, en het werk des geloofs met kracht; Thess. 2 : 16, 17. Onze Heere Jezus Christus zelf, en onze God en Vader, die ons lief gehad heeft, enz. die trooste uwe harten sterke u in alle goede woorden en werken; insgelijks Hebr. 13 : 21.

II.

Dat de volharding zeker is, en nimmermeer vergaan zal; want wij zeggen in onze stelling, dat zij de genade Gods en het geloof, met hetwelk zij eenmaal enz. Hoe waarachtig dat zij, bewijzen wij door zekere redenen, getogen uit de heilige Schriftuur.

1. Uit de leer der verkiezing zelve, want die is eeuwig en onveranderlijk, gelijk wij in het eerste artikel, thes. 5, hebben betoond.

Indien dan de verkiezing niet alleen van eeuwigheid is, Efez. 1: 4; 2 Tim. 1: 9, maar ook in der eeuwigheid zal duren; Hos. 2 : 18; Jer 32:36, 40; Joh. 10:18; indien Hij diegenen, die Hij lief heeft, geduriglijk, en tot den einde toe lief heeft; Jer. 31:3; Joh. 13: 1; indien Hij ze niet zal verlaten, maar in der eeuwigheid zal bewaren. Ps. 37:28; Jes. 45:17; indien de gaven Gods en zijne roeping zoodanig zijn, dat ze Hem niet kunnen berouwen; Rom. 11: 29; zoo volgt ook, dat de uitverkorenen niet geheel kunnen afwijken; maar het eerste deel blijkt uit de bijgebrachte plaatsen. Derhalve; enz.

2. Van' de oorzaken onzer zaligheid.

De zaligheid is uit loutere genade, door de eenige verdienste van Christus, en door de krachtige werking des H. Geestes, zonder enig aanzien van 's menschen waardigheid, niet alleen zooveel aangaat het beginsel en het verkrijgen der zaligheid, maar ook zooveel aangaat den voortgang, het gestadigdurende vervolg, en het bewaren er van; want wat zekerheid en troost zoude daar zijn, indien het begin zoude wezen uit de genade, maar de bewaring en de volharding zoude wezen uit de menschen, die de genade Gods wel zullen gebruiken.

Daartegenover leert ons het Woord Gods, da de geheele zaligheid een werk Gods is, die datzelve gestadiglijk bevordert, onderhoudt en volbrengt.

Uit de genade Gods is het begin, want uit dezelve zijn wij uitverkorenen; Ef. 1: 4, 6, 9; geroepen; 2 Tim. 1 :9; gerechtvaardigd; Rom. 3: 24; wedergeboren; Tit. 3:5; 1 Petr. 3; uit dezelve is de voortgang; Ps. 138:8; Ezech. 36:17; desgelijks de bewaring en de volbrenging, of volmaking; Jer. 32: 39, 40; Jes. 46 : 4; 1 Cor. 1 : 8; Pil. 1 : 6;

In Jezus Christus, in wien de eenige verdienende oorzaak is onzer zaligheid, in denzelven bestaat ook de zekerheid derzelve zaligheid, dewelke door zijne verdiensten verkregen is; want Hij maakt ons volkomenlijk zalig, en bidt getrouwelijk voor ons voor.

Volkomenlijk maakt Hij ons zalig; want Hij heeft niet alleen een genoegzaam rantsoen voor de schuld en de straf onzer zonden aan den Vader betaald, insgelijks de verlorene gerechtigheid en het leven verdiend; wijdere. voor ons allervolkomenst, deels door de vervulling der Wet, deels door de betaling der straffen voldaan, en diensvolgens ons alzoo van alle de vijanden onzer zaligheid verlost; Luc. 1:71, 72; Gal. 2:13, 14, 15; Rom. 8:1, 33, 34; Tit. 1: 14.; 1 Joh. 1: 17; maar ook bewaart Hij, volgens den raad des Vaders, de verkregene verlossing, en brengt dezelve tot het einde; Jes. 45:17. Israël is zalig gemaakt met eene eeuwige zaligheid in den Heere; enz.; Joh. 6:39, 40. Dit is de wil desgenen, die Mij gezonden 1 heeft, namelijk des Vaders, dat Ik, van al hetgeen Hij Mij gegeven heeft, niet verlieze, maar datzelve opwekke ten uitersten dage, enz.; en cap. 10:28. Ik geef hun het eeuwige leven, en zij zullen in der eeuwigheid niet vergaan, en niemand zal ze uit mijne hand rukken: daarom ook zegt Paulus, Hebr. 7:25: Hij kan geheel of volkomenlijk zaligmaken, die door Hem tot God gaan.

Getrouwelijk bidt Hij voor ons.

Hij heeft op der aarde voor de zijnen gebeden, opdat zij bewaard zouden zijn; Luc. 22:31, 32; niet alleen voor den eenen Petrus (want het gevaar, hetwelk I Petrus genaakte, en hetwelk de Satan voornam en zocht, was allen den anderen gemeen; want Christus zegt; Luc. 22:31: Ziet, de Satan heeft ulieden begeerd, om te wannen en te ziften, gelijk tarwe), maar ook voor alle de Apostelen; Joh. 17:11, 15; ja ook voor alle geloovigen; vers 20, 24.

En nu bidt Hij in de hemelen voor alle uitverkorenen.

Want Hij verschijnt in de hemelen, in het aanschijn Gods voor ons; Hebr. 9:24; en zit in der eeuwigheid ter rechterhand Gods; Hebr. 10:2.

Daarbenevens, de weldaad of het leven, verkregen door zijne verdiensten, eigent Hij ons toe, beide uitwendig en inwendig door zijne Goddelijke kracht; Hij maakt ons bekwaam om te bidden. 'en maakt ons derzelve weldaden deelachtig; Rom. 8: 34; Rom. 4: 9, 10; Gal. 4:6; Rom. 8:26, 27; Hebr. 7:24, 25; 1 Joh. 2:1, 2.

En ten aanzien vande krachtige werking des H. Geestes, zonder dewelke niemand kan zeggen, dat Jezus de Christus is; 1 Cor. 12:3.

Want alzoo'. bevordert en werkt de H. Geest in ons, niet alleen de verkiezing; 2 Thess. 2: 13; 1 Petr. 1: 2; de verlichting; Ef. 1: 17, 18; 1 Cor. 2: 10, 13; het geloof; Gal. 5:22; 1 Cor. 12:9; de afwassching ; Jes. 4: 4; 1 Cor. 6:11; de zekerheid der liefde Gods tot ons; Rom. 5:5; de aanneming tot kinderen Gods; Rom. 8:15; de gemeenschap met God, en met Jezus Christus, of de inblijving, en de inwoning van Christus in ons; 1 Joh. 3: 24; Ef. 3: 16, 17; de ware blijdschap en vrede; Rom. 14:17; en 15:13; de vrijheid en den toegang tot den Vader met vertrouwen; Ef. 2:12; Rom. 8:15, 16, 17; en in alles de ware vertroosting ; Joh. 15:16; en 16: 26; eindelijk, ten aanzien van de heiligmaking, de wedergeboorte; Joh. 3 : 5, 8; 1 Cor. 6: 11; de doeding der werken des lichaams en de levendmaking; Rom. 8 :13; en 2:10, 11; en maakt, dat wij in de geboden Gods wandelen; Ezech. 26:16; en werkt dit alles overvloediglijk en krachtiglijk door zijne macht; Rom. 15:13.

Maar Hij bewaart ook dezelve in ons; Hij onderhoudt ze; Hij versterkt ze; zooverre en voor zooveel het ten aanzien van dit leven nuttig en noodig is, en eindelijk Hij, die de Geest der heerlijkheid is, brengt ons tot de verheerlijking zelve.

Zij zullen groeien en wassen, spreekt de Heere, gelijk als wilgen omtrent de voorbijvlietende waterbeken; Jes. 44:4.'Stroomen des levendigen waters zullen uit zijnen buik vloeien; Joh. 7 : 38. Zij worden met kracht versterkt in den inwendigen mensch; Ef. 3.16. Zij worden in Christus versterkt, en worden gezalfd van God, die ons verzegeld heeft tot den dag der verlossing, en ons het onderpand des Geestes gegeven heeft in onze harten, enz. 1 Cor. 1:22. Ef. 1:13, 14; en 4:30.

Aangezien het dan klaarlijk uit Gods Woord blijkt, dat onze geheele zaligheid, zooveel aangaat het begin, den voortgang en de volbrenging, alleen is uit de genade Gods, uit de verlossing van Christus, en uit de versterking des H. Geestes; zoo volgt daar ook openbaarlijk uit, dat de zekerheid en de bewaring er van, mitsgaders de volharding in dezelve, bestaat in God, in Jezus Christus, en in den El. Geest, en dat de uitverkorenen van de genade Gods niet kunnen vervallen, of verloren gaan.

3. Bewijzen wij dit uit die dingen, die wij te bemerken hebben in den Drieëenigen God, die ons verkiest uit genade, en die door de verdiensten des Middelaars, door de krachtige werking des H. Geestes, ons zalig maakt; als op dewelke ons geloof zijn steunsel heeft; want de uitverkorenen gelooven, en zijn verzekerd, dat zij alle die dingen zullen verkrijgen, want zij weten zekerlijk uit Gods Woord, dat God die dingen wil nakomen en ook kan nakomen.

Dat God wil, blijkt klaarlijk, niet alleen uit zijn eeuwige en onveranderlijke liefde en besluit, van hetwelk in het voorgaande gesproken is; maar ook uit de zeer bekende beloften, die van God in der tijd geschied zijn, en in Jezus Christus Ja zijn, en in Hem ook Amen zijn ; 2 Cor. 1: 20.

Voorwaar, zeer vele beloften komen u doorgaans voor bij de Profeten en Apostelen, van dewelke wij sommigen alreede hierboven aangeteekend hebben.

Nu, van dezelve, en zoo daar nog eenige meer zijn, spreekt God aldus; Ps. 89:35.

Ik zal mijn Verbond niet ontheiligen, en Ik zal niet te niet doen hetgeen van mijne lippen voortkomt ; 1 Sam. 15:29.

De Held in Israël liegt niet, en wordt niet geen berouw bewogen; want Hij is geen mensch, dat Hem iets berouwe; Rom. 9:6. Het kan niet geschieden, dat het Woord Gods uitvalle; 1 Thess. 1:14.

Hij is getrouw, die ons geroepen heeft; Hij zal hetzelfde ook volbrengen; Tit. 1 : 2. Tot de hope des eeuwigen levens, hetwelk God beloofd heeft, die niet liegen kan, enz.; en tot de Hebr. hfdst. 10: 25.

Laat ons de belijdenis onzer hope houden zonder wankelen, want Hij is getrouw, die het beloofd heeft.

Dat God die dingen ook kan nakomen, die Hij beloofd heeft, wie zal daaraan twijfelen? Want Hij is almachtig; Hij kan doen hetgeen Hij wil; Psalm 115:3; en 137:6; Rom. 4:20.

En Hij kan ook uitvoeren die dingen, die Hij besloten heeft, en beloofd heeft; Jes. 14:27. De Heere der heirkrachten heeft besloten, en wie zal het kunnen te niet doen? want Hij is meerder dan allen; Joh. 10:29; en Hij is machtiger (zegt Johannes), die in ulieden is, dan die in de wereld is; 1 Joh. 4:4.

Zal dan niet geschieden al wat Hij wil? Mijn raad (zegt God) zal bestaan, en mijn wil zal geschieden; Jes. 46:10. Ja, ten aanzien van de menigte zijner kloekheid, mitsgaders zijner sterkte en kracht, is er niet één overgebleven. Daarom zegt David; Psalm 89:9, 14: Heere, God der sterkten! wie is U gelijk! Gij zijt machtig, Heere! en uwe waarheid is in uw en omloop; en uw arm is met macht, enz.

Deze almachtigheid stelt God zijn volk voor op vele plaatsen tot zekerheid en vertroosting; Jes. 41:10. 13, 14; en cap. 49 : 16. Alzoo ook onze Heere Jezus Christus; Mark. 13:22; Matth. 16:18; Joh. 10:28, 29. Daarom zegt ook Paulus tot de Rom. hfdst. 8 : 39: Noch eenig ander schepsel kan ons scheiden van de liefde Gods, enz.; en 1 Tim. 1:12: Ik weet, wien ik geloofd heb, en ik ben verzekerd, dat Hij machtig is, hetgeen bij Hem van mijnentwege in bewaring weggelegd is, te bewaren tot op dien dag; en Petrus in zijn eersten Zendbrief, cap. 1: 5.

Derhalve, zoo is het zeker, dat die dingen, dewelke daar steunen op den Goddelijken wil en de almachtigheid, ook in de uitverkorenen voortbrengen eene allerhoogste zekerheid des geloofs, en dat zij noch geheel, noch ten einde toe; al is het, dat zij van vele en verscheidene vijanden, gevaarlijkheden en verzoeking, aangerand en bestreden worden; van de genade Gods kunnen vervallen, of ook kunnen verloren gaan; in alles, zegt hij, worden wij verdrukt, maar niet benauwd; wij haperen, maar wij blijven niet geheel steken ; wij lijden vervolging, maar wij worden in dezelve niet verlaten; wij worden ter neder geworpen, maar wij gaan niet verloren; 2 Cor. 4 : 8, 9. Wanneer zij vallen, zegt David; Ps. 37: 24; worden zij niet voorts ter neder gestooten, want de Heere ondersteunt hunne hand.

Hierom worden ook de uitverkorenen in de h. Schriftuur vergeleken bij boomen, geplant aan de waterbeken, dewelke in tijden van droogte niet verdroogd worden, maar bladeren voortbrengen, en hunne vruchten geven te zijner tijd; Ps. 1:3; Jet. 17:8; Ezech. 47 : 12; bij een huis, gebouwd zijnde op eene steenrots, hetwelk door geene winden of stormen van onweder ter neder geslagen wordt; Matth. 7:24, 25.

Uit deze alle dan wordt overvloedig genoeg bewezen, dat de ware geloovigen of de uitverkorenen, de genade Gods, het ware geloof en den H. Geest, nimmermeer geheel, noch ten einde toe kunnen verliezen ; en derhalve, zoo volgt daaruit noodzakelijk, dat de volharding der ware geloovigen zeker is, en nimmermeer vergaan zal.

Doch dat de Remonstranten hierop tegenspreken, dat al hetgeen, dat van de beloften en van de macht Gods voortgebracht wordt, verstaan moet worden onder voorwaarde des geloofs, en der bekeering enz., dat strijdt merklijk met de leer van de genadige verlossing, of zaligheid; want al is het, dat de voorwaarden, eigenlijk genomen zijnde, in het verbond der natuur of der werken plaats hebben, nochtans hebben zij geen plaats in het genadeverbond, in hetwelk alles, het beginsel, de voortgang en het einde, is uit de loutere genade Gods, of tot lof der heerlijke genade. Het is wel waar, dat God het geloof, en de vruchten en werkingen des geloofs eischt, maar Hij eischt dezelve als middelen, waardoor de uitverkorenen naar zijnen wil ter zaligheid gebracht worden. Zoo eischt Hij dan dezelve eigenlijk niet als voorwaarden; want wat zij voorwaarden noemen, dit zijn gaven van God, zooals de heilige Schriftuur leert, uit genade aan de uitverkorenen gegeven.

Derhalve, zoo veroordeelen en verwerpen wij met recht de meeningen der Remonstranten, als merklijk strijdende met Gods Woord, als zij ontkennen, dat de volharing eene veroorzaakte werking en vrucht is van het volstreckte besluit.

De ontbodene Remonstranten, in hunne overgeleverde verklaring, over het vijfde Artikel, Thes. 1; insgelijks als zij ontkennen, dat dezelve ook is eene gave Gods, eigenlijk genomen, doch alleen eene zoodanige gave, met dewelke de wil, als eene oorzaak, nevens dezelve haar gedeelte in het werk hebbende, medewerkt en in het geloof, en in de Godvruchtigheid volhardt ; Haags. Conf. Lat. Brand. pag. 407, r. 4; en pag. 439, reg. 14; Armin. Bedenkelijke Art. pag. 31, 32; desgelijks tegen die van Walcheren, pag. 74, reg. 24.

En ook, als zij zeggen, dat de uitverkorenen geheel en ten einde toe van de genade kunnen vervallen. Haags. Conf. Lat. Brand. pag. 359, reg. 12; en 362, reg. 7; pag. 402, reg. 19; en pag. 506 reg. 14, 15; en in andere plaatsen meer. Armin. in de Bedenkelijke Artikelen, Art. 1, 2, pag. 62. Ontbodene Remonstranten over het vijfde Artikel, Thes. 3, 4; Bertius doorgaans; Episcop. disput. public. van de dadelijke zonden, aanhangsel 2.

II.

Het is wel waar, dat de uitverkorenen zwaarlijk zondigen, dat ze dikwijls vallen, en door hunne zonden verdienen, dat zij, zooveel hen aangaat, geheel van den H. Geest zouden verlaten, en in der eeuwigheid verworpen worden en verloren gaan; nochtans zoo is het zeker, dat zij alzoo van God bewaard worden, dat ze de gaven des H. Geestes niet geheel verliezen, maar dat zij eindelijk, door zijne genade opgewekt zijnde, op den rechten weg wederkeeren, en alzoo de zaligheid, hun geordineerd zijnde, zekerlijk verkrijgen.

Voorwaar er is geene zoude, zoo tegen de eerste, als tegen de tweede tafel der Goddelijke Wet, uitgezonderd alleen de eenige zonde tegen den H. Geest, in dewelke de uitverkorenen niet kunnen vervallen, en ook dikwijls, sommigen in deze, sommigen in die, niet vervallen; nochtans is er groot onderscheid tusschen de wedergeborenen en onwedergeborenen; want hoewel zij dezelfde zonden begaan, is nochtans de reden of de wijze, en de uitkomst ganschelijk verscheiden.

De zonde tegen den 11. Geest zonderen wij niet recht en niet zonder reden uit; want zij zijn wedergeboren uit een onverderfelijk zaad; 1 Petr. 1: 23. Derhalve blijft het zaad, naar het getuigenis van Johannes, in hen; daarom besluit hij ook van een ieder wedergeborene aldus: hij kan niet zondigen (namelijk tot den dood, gelijk hij zichzelf verklaart, 1. Zendbr. cap. 5:15), omdat hij uit God geboren is; 1 Joh. 3:9; en met zeer klare en openbare woorden; cap. 5 : 18. Wij weten, dat een ieder, die uit God geboren is, niet zondigt; maar die uit God geboren is, zichzelf bewaart, en de booze of de Satan genaakt hem niet, of tast hem niet aan. Hij wandelt wel rond als een brieschende leeuw, zoekende, wien hij verslindt; 1 Petr. 5 : 8. En hij heeft hen begeerd, om te wannen en te schudden als tarwe; Luc. 22:31. Nochtans worden zij niet doodelijk gewond. Zij zijn de tempel des H. Geestes, en Hij woont in hen; 1 Cor. 3:16; en 6:19; Rom. 8:9. Christus woont in hunne harten, door het geloof; Efez. 3 : 17. Zij worden geleid van den H. Geest, en hebben den Geest der aanneming tot kinderen, door denwelken zij roepen Abba, dat is, Vader: Rom. 8:14, 15; en worden in hunne harten verzegeld door het onderpand des Geestes; 1 Cor. 1: 22; enz.

Ondertusschen, op alle deze wijzen van zondigen vallen wel de Godvruchtigen, sommigen, gelijk gezegd is, op deze wijze, sommigen op eene andere wijze. Want zoolang de uitverkorenen in deze wereld in vreemdelingschap zijn, worden zij niet volkomenlijk wedergeboren : ook kunnen zij tot de volkomenheid der wedergeboorte niet komen, vooraleer ze uit deze wereld scheiden; want zoolang zij hier zijn, dragen zij om het lichaam des doods, en het vleesch, strijdende tegen den geest; Rom. 7: 14, 24; Gal. 5:17.

Daarom roept Paulus ook uit: Ik, ellendig mensch, wie zal mij verlossen van het lichaam dezes doods? Rom. 7:14 en 24.

Want de volkomene wedergeboorte is een deel der toekomstige verheerlijking ; Ef. 5:17; Openb. 14:5. Derhalven zal dezelve niet in dit, maar in het hemelsche leven volbracht warden; 1 Cor. 13 : 10; Ef. 4:13; Fil. 3:14; 2 Tim. 4:8. De uitverkorenen blijven dan zondaars, zoolang zij hier zijn; 1 Kon. 8: 46; Spr. 20 : 9; Pred. 7:31; 1 Joh. 1:8. Hetzelve blijkt uit de standvastige belijdenis der heiligen; Job 9: 2; Ps. 130:3; en 143:2; Jes. 64 : 6; Dan. 9; Rom. 7 : 1; Joh. 1: 8; ja ook uit de voorbeelden van alle de heiligen, die de H. Geest, zelfs ook wanneer ze nu heerlijke titelen van lof gekregen hadden, betuigt zwaarlijk gezondigd te hebben.

Nochtans, dat er groot onderscheid is, tusschen het zondigen der heiligen en der goddeloozen, hebben wij gezegd, en hetzelve zeggen wij alsnog.

Want, als de goddeloozen zondigen, en den breidel hunner begeerlijkheid los laten, alsdan heerschen de zonden over hen; Ef. 4:19; Rom. 6.

Want zij zondigen met een lust en vermakelijkheid, zonder eenigen strijd, of inwendige tegenworsteling; want de ziel komt overeen niet het lichaam; daarom worden zij ook gezegd te leven naar de begeerlijkheden; 1 Petr. 1:14; en 4:24.

In dezelve arbeiden zij, en worden niet vermoeid; Jes. 57:10; Spr. 4:16. In dezelve volharden zij zonder bekeering, niettegenstaande zij zwaarlijk gestraft en gepijnigd worden; Jes. 1:5; en 9:12; Jer. 2:30; en 5:2; en eindelijk in dezelve sterven en vergaan zij, gelijk de oude wereld; Gen. 7: 17, 21; gelijk de Sodomieten; Gen. 19:24; gelijk Farao en de Egyptenaren; Exod. 9, en cap. 10 en 11; en cap. 14: 27, 28; Korach, Dathan en Abiron; Num. 16:31, 32; Saul; 1 Sam. 31:4; Achab; 1 Kon. 22:34; Judas; Matth. 27:5; Hand. 1:18. Daarom wordt ook Psalm 34:22, gezegd: De dood der goddeloozen is de allerergste.

Maar de Godvruchtigen, als zij zondigen, geschiedt datzelfde niet alleen, en dat dikwijls, uit onwetendheid; Psalm 19:13; 1 Tim. 1: 13. Maar het geschiedt ook, en dat inzonderheid, uit zwakheid, beide of inwendiglijk of uitwendiglijk.

Inwendiglijk, vanwege het vleesch en de begeerlijkheid, ons aanhangende uit de erfzonde, dewelke dikwijls ons verzoeken en tergen om te zondigen; want het vleesch begeert tegen den geest; Gal. 5:17. De wet, die in onze leden wederspanning is tegen de wet des gemoeds; Hom. 7: 23. De begeerlijkheden, die in henlieden zijn, strijden tegen de ziel; 1 Petr. 2:11; waardoor het geschiedt, dat zij niet al hetgeen doen, dat zij willen; Gal. 5:17; en dat zij het goede, dat zij willen, niet doen, maar dat zij het kwade, dat zij niet willen, doen; Rom. 7:19; gelijk David en anderen.

Uitwendiglijk, wanneer zij de zonde wel van binnen, en in hun hart verfoeien, en nochtans dezelve doen, hetzij of overwonnen zijnde van het vleesch, en van vleeschelijke voor oogen komende zaken, of hetzij ook om dreigingen der vijanden en dergelijke verhinderingen. Alzoo heeft David overspel begaan, en Petrus heeft met zweren en vloeken Christus verzaakt. Alzoo heeft ook Nicodemus gevreesd des daags tot Christus te komen; Joh. 3.

Nochtans blijven zij in de zonden niet, maar, opgewekt zijnde, of uiterlijk door de kastijdingen Gods en de vermaningen, of innerlijk door de genade des Heiligen Geestes, zoo is het, dat zij zich bekeeren en weder opstaan; Ps. 119: 71 en 67. Het is mij goed, dat Gij mij vernederd hebt, opdat ik uwe rechtvaardigmaking leere. Eer Gij mij vernederdet, heb ik misdaan, daarom heb ik nu uw woord waargenomen; 1 Cor. 11:32. Als wij gestraft worden van den Heere, zo worden wij geleerd, opdat wij niet met de wereld verdoemd worden.

David, vermaand zijnde van Nathan en Gad, en van God vernederd zijnde, belijdt zijne zonden, en doet boetvaardigheid; 2 Sam. 12:7, 8, 13; en 15:25, 30; 2 Sam. 24:10, 14; Psalm 32:12, 13, 14; en 51:3, 4, 5; alzoo ook Hiskia; Jes. 38:2, 3; alzoo Manasse; 2 Kron. 33:12, 13, 14; alzoo Petrus; Luc. 22: 61, 62. Zoo zegt dan Salomo zeer waarachtiglijk; Spreuk. 24:16. De rechtvaardige zal zevenmaal vallen op éénen dag, en zal weder opstaan.

Nademaal dan de Godvruchtigen zondigen en vallen, zoo is het, dat zij wel niet doen, wat den kinderen Gods betaamt, nochtans blijven zij kinderen Gods; want het zaad Gods, als gezegd is, blijft in hen, en zij zullen weder opstaan ten leven, enz.

Van harte verwerpen wij dan deze onschriftmatige meeningen der Remonstranten.

I. Dat de uitverkorenen kunnen vallen in de zonde tegen den Heiligen Geest; S. Episc. disput. pub. van de dadelijke zonde; Aanhangsel 1.

II. Dat de ware geloovigen door ieder werk des vleesches het geloof verliezen, sommigen voor een tijd, sommigen in der eeuwigheid; Haagsche Conf. Lat. Brand. pag. 362, reg. 7; en 363, reg. 5; en 338; en 359, reg. 12; en pag. 456, reg. 18; en 404, reg. 11, 12; en 441, reg. 15; en 439, reg. 18, en pag. 506; Remonstr. Delphens. op het 5 Art. Thes. 1; indien dezelve vergeleken worden niet de woorden der Conf. Lat. Brand. pag. 404, en 410, reg. 9; Tegen die van Walch. pag. 75, reg. 20, 23; De ontbodene Remonstr. over het 5 Art. Thes. 3, 4, 6.

III. Dat de uitverkorenen tweemaal kunnen wedergeboren worden, enz. Haagsche Conf. Lat. Brand. pag. 457, reg. 22, 27; en Conf. Nederduitsche, 384, reg. 18.

IV. Dat deze onderscheiding ijdelijk en te vergeefs verdicht is, dat namelijk de geloovigen wel kunnen afvallen ten aanzien van zichzelf, maar geenszins ten aanzien van het eeuwige besluit Gods; Haagsche Conf. Lat. Brand. pag. 509, reg. 8, van het einde; en Conf. Nederduitsche, pag. 427, reg. 9, van het einde.

III.

Hoewel de uitverkorenen somtijds eenige zeer zware bevingen en knagingen van hun geweten lijden,

en met vele twijfelingen ook strijden, nochtans kunnen zij van de volharding in het geloof verzekerd zijn, en zijn ook verzekerd in dit leven.

Deze zekerheid wordt door dezelfde redenen en getuigenissen der Schriftuur zekerlijk bewezen, door dewelke wij in het eerste Artikel, op de zesde stelling, en in de eerste stelling van dit oordeel, de zekerheid der verkiezing en der volharding bewezen hebben.

Zoo verwerpen wij dan de Remonstranten, als zij stellen eene voorwaardelijke en onzekere volharding; Haagsche Conf. Lat. Br. pag. 403, reg. 8; en 412, 413; en 410, reg. 10; en 415; en in andere plaatsen meer, te voren aangeteekend; Geldersche Remonstr. in de verschillende Artikelen, van het vijfde Artikel, Thes. 8.

IV.

Deze leer van de volharding is voor de ware Godvruchtigheid, Religie en Godsdienst niet schadelijk, of dient niet tot voeding en bevordering van de vleeschelijke zorgeloosheid; maar zij wekt de uitverkorenen hoe langer hoe meer op tot Godvruchtigheid en ware vreeze Gods, en geeft hun daartoe meer en meer een prikkel en spoor.

Wij meenen, dat de waarheid hiervan genoegzaam blijkt uit de oorzaak en uit het ondergeschikte einde onzer verkiezing.

De eenige oorzaak daarvan is de liefde Gods, zijne genade of barmhartigheid; Rom. 9 : 13 ; Ef. 1 : 4, 5; en cap. 2:4.

Nu, het bemerken van de liefde en barmhartigheid Gods maakt de uitverkorenen niet traag, maar wekt hen meer en meer op tot nederigheid, en tot bekennen van hunne eigene onwaardigheid en gebrekkelijkheid (want zij weten, dat zij uit kinderen des toorns gemaakt zijn kinderen Gods; Ef. cap. 2:3; en 1:5; 1 Zendbrief van Petrus 2 : 9, 10) ; en is hun een zeer krachtig spoor tot de liefde Gods, of om God wederom lief te hebben; Psalm 116 :1; 1 Joh. 4 : 9; hetwelk nochtans niet kan geschieden, tenzij wij die dingen beminnen, die Hem behagen, en die dingen daarentegen vermijden, dewelke Hij haat, en dewelke met zijne liefde niet kunnen bestaan; nu, aangezien de liefde der wereld, en het verstand onzes vleesch, met de liefde Gods strijden; Jac. 4:4; 1 Joh. 2:16, 17; Rom. 8:7; zullen de uitverkorenen dan hun uiterste best nietdoen om Gode wederom liefde te vergelden, om dankbaarheid te betoonen, om van het kwade af te wijken, en het goede te doen? Ps. 18:2; en 116:12; 1 Petr. 3:11. Want de liefde Christi (gelijk ook Gods) dwingt en dringt hen ; 2 Cor. 5 : 14.

Het ondergeordeneerde einde is geenszins daartoe, dat zij zorgelooslijk het vleesch en de wereld zouden dienen, maar opdat zij die middelen, door dewelke zij tot het einde, volgens het besluit Gods, gebracht worden, wel en getrouwelijk zouden gebruiken. Want die uitverkoren en uit God geboren zijn, die hooren het Woord Gods; Joh. 8:47; blijven volstandig in de leer der Apostelen, en in de gemeenschap, en in de breking des broods, en in de gebeden; Hand. 2:42; leven Godvruchtiglijk en heiliglijk. Want zij zijn uitverkoren en verlost niet alleen tot het eeuwige leven, maar ook ten dien einde, opdat zij zouden heilig en onstraffelijk voor Hem zijn door de liefde ; Ef. 1: 4. Zij zijn geschapen in Christus Jezus tot goede werken, die God van te voren bereid heeft, opdat zij daarin zouden wandelen; EL 2 : 10. Opdat zij God zouden dienen met heiligheid en gerechtigheid in zijn aanschouwen, alle de dagen des levens; Luc. 1:74, 75; Tit. 2:14; en cap. 3:8. Want dit is de wille Gods, de heiligmaking der uitverkorenen; 1 Thess. 4:3. Hierom worden zij van denzelfden Geest, door denwelken zij wedergeboren worden, en de aanneming tot kinderen ontvangen, met de vreeze Gods begiftigd, opdat zij God vreezen alle de dagen, en van Hem niet afwijken; Jer. 32:29, 40; opdat zij in zijne geboden wandelen, zijne gerichten in en wetten bewaren en doen; Ezech. 36: 27. Van dienzelfden Geest, die de Geest der gebeden is; Zach. 12:10; verkrijgen zij, dat zij een toegang hebben tot den Vader; EL 2:18; en dat zij roepen Abba, dat is, Vader, en dat zij met onuitsprekelijke zuchten God, den Vader, aanroepen; Rom. 8:15, 26.

Zij handelen dan lasterlijk en smadelijk tegen God, die deze leer met verscheiden vreemdigheden en ongerijmdheden, die zij uit hunne hersenen veracht hebben, gaan bezwaren, en die dingen, die God in zijn besluit samengevoegd heeft, van elkander gaan scheiden; want deze leer neemt geenszins weg, of maakt geenszins krachteloos de vermaningen, bestraffingen, dreigingen, gebeden, enz.

Want dezelve zijn volgens den wille Gods noodig, alzoo ze deelen zijn van de Christelijke leer, in hetwelk het eene deel niet wegneemt het gebruik des anderen deels, en die dingen, die, om de zaligheid te volbrengen, zijn ingesteld, strijden tegen de andere niet, al is het, dat alles niet eenerlei en hetzelfde gebruik heeft: de leer van de verkiezing der heiligen, en van de zekerheid der zaligheid, heeft haar gebruik; van gelijken ook de vermaningen, de bestraffingen, dreigingen, gebeden, enz. hebben hun bijzonder gebruik.

De leer der verkiezing en der zekerheid leert, vanwaar alle onze bekwaamheid, naarstigheid, boetvaardigheid, geloof, zekerheid is, enz., namelijk alleen van de eenige genade Gods, die ons verkiest, en ons alles geeft.

Maar de vermaningen, bestraffingen, dreigingen, gebeden, enz. worden noodig en zijn noodig, opdat wij mogen weten aan de eene zijde, door wat middelen ons God tot de zaligheid brengt; en aan de andere zijde, welke onze schuldige plicht is, of wat wij moeten en behooren te doen. Nademaal dan een ieder deel zijn eigen gebruik heeft, zoo is het, dat ook elk noodig is, en het eene verhindert niet het andere.

Derhalve, uit de zekerheid der verkiezing en der zaligheid, vermaant de H. Geest op vele plaatsen de uitverkorenen, om Godvruchtiglijk en heiliglijk te leven; gelijk onder anderen uit de zekerheid der barmhartigheden en ontfermingen Gods; Rom. cap. 12:1, 2; der verkiezing; Ef. 4; der roeping; Ef. 4:1; 1 Thess. 4:7; 1 Petr. 1:15; der rechtvaardigmaking; Rom. 6:1; Tit. 3:6, 7, 8; der verzegeling door den Heiligen Geest; Ef. 4 : 30; der heiligmaking; 2 Cor. 7:1; der verheerlijking; 2 Petr. 3: 11, 12; 1 Joh. 3:3.

En evenwel nochtans, om den wille van de zekerheid der verkiezing of der zaligheid, laat Hij daarom niet achterwege de vermaning, noch de bestraffingen, noch de aansporingen, om te bidden. Onze Heere Jezus Christus zegt : Niemand komt tot Mij, tenzij de Vader hem trekke ; Joh. 6: 44. Evenwel noodigt Hij tot zich alle degenen, die belast en beladen zijn; Matth. 11:28. God geeft, dat de menschen, zich bekeerende, de waarheid bekennen; 2 Tim. 2:25; Jes. cap. 52:8; Jer. 31:18, 19; nochtans vermaant Hij hen in zeer vele plaatsen tot boetvaardigheid; Jes. 1: 16, 17; en Hij zegt, cap. 45 ; 22: Bekeert u tot Mij! insgelijks Jer. 3:7, 12, 22; Mark. 1:15;

Hand. 2:38. Paulus leert, dat de zaligheid uit genade is; Rom. 3 : 24; en evenwel heeft hij daarom niet nagelaten de vermaningen, bevelen en aansporingen, om Godvruchtiglijk te leven; Rom. 12:1, 2, 3; 1 Cor. 5; en 10; 2 Cor. 7 : 1; Ef. 4; en doorgaans. Paulus zegt tot de Romeinen; cap. 9:16; dat het niet is des willenden, noch des loopenden, maar des ontfermenden Gods; evenwel desniettemin vermaant hij hen, dat zij zouden loopen; 1 Cor. 9:24; en hij vermaant ook, dat ze dezer wereld niet gelijkvormig worden.

Christus zegt uitdrukkelijk tegen de verworpene Farizeëen, dat zij niet gelooven, omdat zij niet zijn van zijne schapen; Joh. 10:26; en dat zij het Woord Gods niet hooren, omdat zij uit God niet zijn; Joh. cap. 8:47; evenwel beschuldigt en bestraft Hij dezelve heftiglijk; Matth. cap. 23:13. Petrus zegt, dat die Joden, die hem hoorden, door den bepaalden of besloten raad en voorzienigheid Gods, Christus gedood hadden ; Hand. 2:23.

Ondertusschen evenwel, onaangezien dit, bestraft hij hen heftiglijk van zoodanige gruwelijke daad, en vermaant hen tot bekeering en boetvaardigheid; vers 38. Christus zegt, Matth. 6 : 8: De Vader weet, wat gij van noode hebt, eer gij bidt; nochtans voegt Hij daarbij, vers 9: Bidt gijlieden dan alzoo, enz. Paulus zegt tot de Rom., cap. 8:26: Wij weten niet, wat wij bidden; maar de Geest bidt voor ons, enz. En Jacobus. cap. 1: 17: Alle goede en volkomene gave is van den Vader der lichten. Nochtans vermanen en bevelen zij, dat de Godvruchtigen Gode zullen bidden, en wijsheid van God begeeren; 1 Thess. cap. 5:17; Jac. 1 :5.

Hoewel dan de geheele zaligheid, en al wat tot de zaligheid behoort, de zekerheid derzelve, en ook de volharding in dezelve, aan Gods genade, en eeuwige verkiezing en' bewaring hangt, zoo volgt nochtans daaruit niet, dat de vermaningen, dreigingen, gebeden, enz. daardoor ijdel en te vergeefs gemaakt zouden worden, en dat men van dezelve zich zoude hebben te onthouden. Van gelijken ook strijdt het gebruik der middelen niet tegen het besluit Gods, want degenen, die ons besloten heeft zalig te maken, heeft ook de middelen geordineerd, door dewelke Bij de uitverkorenen tot Christus trekt, en tot het eeuwige leven brengt.

Zoo oordeelen wij dan, dat het een loutere laster der Remonstranten is, als zij smadelijk zeggen, en ijdellijk onder het volk strooien, dat deze leer van de volharding en zekerheid der zaligheid, voor de ware Godvruchtigheid en de goede werken schadelijk is; insgelijks, dat de waarschuwingen en vermaningen ijdel, te vergeefs, en krachteloos gemaakt worden; Haags. Conf. Lat. Brand. pag. 354 reg. 4, 5; en 355; en 359, reg. 2 van het einde; pag. 404, reg. 14; en 409, reg. 8; dat ook dezelve daartoe dient, om nalatigheid en onachtzaamheid voort te brengen en te baren, zoodat ze in het midden der zonden den menschen zoude dienen tot een zacht oorkussen, op hetwelk hij, gemakkelijk slapende, zichzelve kan vleien en troosten; Haagsche Conf. Lat. Brand. pag. 403, reg. 3; en 405, reg. 22; en pag. 507, reg. 3 van het einde. Tegen die van Walch pag. 75, reg. 20.

Op het eerste aanhangsel.

Het rechtvaardigmakende geloof, zooveel de wezenlijke eigenschappen aangaat, verschilt van het tijdelijk geloof.

Want het rechtvaardigmakende geloof is eigenlijk een middel, door hetwelk wij Christus en alle zijne weldaden omhelzen, en onszelf toeëigenen; gelijk in de roeping; Hebr. cap. 4:2; in de rechtvaardigmaking; Hand. 13:38, 39; Rom. 3:14; en 10:4; Hand. cap. 10:43; in de vruchten der rechtvaardigmaking; want door het geloof ontvangen wij de aanneming tot kinderen Gods; Joh. 1:12; genieten wij den vrede der gewetens; Rom. 5:1; hebben wij een toegang tot God, met een vast vertrouwen; Ef. 3:12; rusten wij in de beloften Gods; Luc. 1:45; overwinnen wij de wereld, en behouden de overwinning; 1 Joh. 5:4; door hetzelfde worden wij bewaard ter zaligheid; 1 Petr. 1:5, en verkrijgen wij de zaligheid; Ef. 2:8; Joh. 3:14, 16; en 6.

Derhalve, gelijk de mensch uiterlijk, door het gezicht en den smaak, de zichtbare voorgestelde verwen en gedaanten onderscheidt, mitsgaders ook de spijs; en gelijk hij met zijne voeten tot de gewenschte plaats voortgaat; alzoo is het ook, dat de uitverkorenen met het geloof zien; 1 Cor. 13:12; en met het geloof niet alleenlijk smaken, hoe goedertieren de Heere zij; Ps. 34:9; 1. Petri 2:3; maar ook het vleesch van Christus eten, en zijn bloed drinken; Joh. 6:54; tot Christus komen; Joh. cap. 6:35; en wandelen door het geloof; 2 Cor. 5:7.

Door ditzelve bekennen en verstaan wij niet alleen; waarom het ook genaamd wordt eene kennis van den wille Gods en eene wijsheid; Col. 1:9, 10; maar wij stemmen ook toe de beloften der genade, en eigenen dezelve ons toe met een vast vertrouwen, voor zeker en buiten allen twijfel houdende, dat niet alleen anderen, maar dat ook wij eenen genadigen God hebben, om Christus wil. Derhalve zijn wij in Christus, en door Christus in God gerust, en verheugen en verblijden ons; Rom. 4:18, 19; en 8:38; Gal. 2:20; 1 Tim. 1:16; Joh. 8:56; Hand. 8:39. In dit geloof is eene ware, zekere, gewisse en volle verzekerdheid des gemoeds van onze zaligheid; Coloss. 2:2; Hebr. 10:22; Rom. 4:21; Hebr. 6:11; en 11:1. Hetzelve is wel onvolkomen in dit leven; want altijd blijft in het verstand eenige onwetendheid, en in het hart de begeerlijkheid; want wij bekennen ten deele;

1 Cor. 13:12; en het vleesch begeert tegen den geest; Gal. 5:17; ja, hetzelve is dikwijls zeer zwak en klein; Jes. 42:3; Matth. 17:20; Rom. cap. 14:2. Evenwel nochtans is het een waar en zeker geloof, want het omhelst, hoewel zwak, Jezus Christus, het eigen en eenige voorgestelde oogmerk en opzicht des geloofs, en wordt nimmermeer geheel of ganschelijk uitgebluscht, of verloren; want de gaven Gods zijn zoodanig, dat ze Hem niet kunnen berouwen; Rom. cap. 11:29. Door den Geest Gods worden de uitverkorenen verzegeld; Ef. 1:13;

2 Cor. 1:22. het kan niet geschieden, dat ze verleid zouden worden, en verloren gaan; Matth. cap. 24:34. Zij kunnen niet zondigen tot den dood; 1 Joh. 3:9. De booze raakt of tast hen niet aan; 1 Joh. cap. 5:18. Het zaad en de wortel des geloofs, die nimmermeer te niet gaan zal, blijft in hen; 1 Job. cap. 3:9; en door de kracht Gods worden zij door het geloof bewaard ter zaligheid; 1 Petr., cap. 1:5; gelijk wij boven gezegd hebben. Van dit rechtvaardigmakende geloof, zooveel aangaat de wezenlijke eigenschappen, verschilt geheel het geloof, dat maar voor een tijd duurt.

Het is wel waar, dat door dit geloof zoodanigen, die voor een tijd gelooven, het ware Evangelie van Christus gelooven, datzelve ontvangen, en niet eene zekere zoetigheid en blijdschap dikwijls ook smaken.

En daar benevens zoo is ook in hen eene zekere kennis huns verstands, en ook eenige aanneming van hun wil, of hun hart; want Christus zegt, Matth. cap. 13:20: Zij hooren het Woord Gods, en ontvangen het terstond niet blijdschap; insgelijks Hebr. 6: 4, 5. Zij smaken het goede Woord Gods en de krachten der toekomstige wereld; en Joh. 5:35. Johannes was een brandende en lichtende kaars, en gij wildet u voor een tijd in zijn licht verblijden. En alzoo schijnen zij voor een tijd op dezelfde wijze gesteld te zijn, gelijk de ware geloovigen.

Nochtans datzelfde geloof 1. is niet uit den Heiligen Geest der aanneming tot kinderen; want van degenen, die het tijdelijke geloof hebben, zegt Christus, dat ze uit God niet zijn; Joh. 8 : 47; ja, dat ze zijn eene steenachtige aarde; Matth. 13: 20; 2. Is niet oprecht; want de oorzaken, op dewelke het steunt, zijn niet gegrond, noch vast; want dezelve zijn niet, om Christus' wil, die in het woord des Evangelies voorgedragen wordt; ook zijn dezelve niet om God, noch om den wille van zijne eer; ook zijn dezelve mede niet om de hemelsche weldaden van Christus, noch om zijne gerechtigheid, noch om het eeuwige leven; hetwelk alles het ware geloof alleen zoekt, en in dewelke hetzelfde gerust is, zelfs ook vóór de ervaring en bevinding; Joh. 20: 29; Hebr. 11:1 ; ja, zelfs ook zoo wanneer anders niet dan ellende .en de dood voor de oogen aangemerkt worden; Job 13:15; en 19:25; Ps. 23:4; Spr. 14:32; Rom. 8:35, 36, 37, 38, 39.

Maar het geloof, dat maar voor een tijd duurt, is om andere oorzaken; of om de nieuwhed des Evangelies; Joh. 5:38; of om eenige wonderheden en zoetigheden, dewelke met het Evangelie, door eene zekere bestelling en beschikking Gods, somtijds samen gevoegd zijn; Joh. 6: 14; Hand. cap. 8 :13; of om vrijheid van te zondigen, dewelke zij, zoo haast zij aangehoord hebben de leer des Evangelies van de genadige gerechtigheid en zaligheid in Christus, en van de Christelijke vrijheid, terstond aannemen, en alzoo mitsdien de genade onzes Gods overzetten tot wulpschheid; Judas, vers 4; van dewelke ook Paulus spreekt ; Rom. 6 : 1; of eigenlijk en inzonderheid om lichamelijke weldaden, rijkdom, eer, staat, spijs, brood, en om andere gemakken dezes levens, gelijk te zien is in dien Schriftgeleerde, die tot Christus zeide: Meester! ik zal u volgen, waar gij gaat. Maar wat hij gezochtheeft, blijkt uit het antwoord van Christus; want Hij zegt: De vossen hebben holen, en de vogelen des hemels nesten; maar de Zoon des menschen heeft niets, waarop Hij zijn hoofd legge. Insgelijks in de Joden, van dewelke Christus zegt, Joh. 6:26: Gij zoekt Mij, omdat gij van de brooden gegeten hebt, en verzadigd zijt; en Matth. 13 : 21. Maar als daar verdrukking of vervolging opkomt om des Woords wil, zoo worden zij terstond geërgerd.

3. Is ook niet grondig of vast, noch sterk; want hetgeen niet oprecht is, kan niet grondig wezen; en hetgeen niet grondig is, dat kan ook niet vast, noch sterk, noch duurzaam, noch gestadig, of bestendig wezen.

Want de oorzaken, waarop het steunt, gelijk daar zijn rijkdom, eer en staat, brood, spijs, enz. zijn niet vast, noch langdurig, maar zijn vergankelijke dingen, en die te niet gaan. Derhalve, als dezelve ophouden, zoo houdt ook op ditzelve geloof.

Zoo worden zij dan met waarheid en niet zonder oorzaak van Christus genoemd geloovigen voor een tijd; Matth. 13:21. Want, aangezien zij geen wortel hebben, zoo worden zij geërgerd, zoo blijven zij niet in het woord van Christus, zij wijken terug; Matth. 13:21; Luc. 8:13.

Daarom wordt ook gezegd, Joh. 6:66: Van dien tijd aan gingen vele van zijne discipelen terug, en wandelden voortaan niet meer niet hem.

Zoo blijkt dan klaarlijk, dat de geloovigen, die voor een tijd gelooven, nooit gehad hebben de ware kennis der zaligheid in het verstand, noch eigenlijk de rechte toestemming, en aanneming in den wil, of in het hart, en diensvolgens ook niet de ware blijdschap of gemakelijkheid; uiterlijk en van buiten aan worden zij alleen een weinig bewogen, en vermaakt; zij gelooven, maar niet bestendig, noch standvastiglijk; zij worden geraakt en geroerd, maar niet levendig; zij worden bewogen met blijdschap; maar het raakt of doordringt niet inwendiglijk tot het binnenste merg der ziel toe. Derhalve, zoo is dat niet het ware geloof; maar het is een geheel verscheiden, of een geheel ander geloof, dan het rechtvaardigmakende geloof.

Zoo dwalen dan grovelijk de Remonstranten, als zij leeren, dat het rechtvaardigmakende geloof niet verscheiden is van het tijdelijk geloof, of van het geloof, dat voor een tijd duurt; ja wat meer is, als zij ook zeggen, dat het geloof te onderscheiden in eenwaar en in een tijdelijk, alleenlijk door de genen

geschiedt, die daar stellen een volstreckte verkiezing en verwerping; Bertius Hymen. desert. Lat. pag. 44, reg. 3, van het einde; en pag. 43, en 42. Grevinch. tegen Amesius, pag. 141, reg. 12.

En dit is ons oordeel, zoo van dit vijfde Artikel, als ook mede van de voorgaande 1, 2, 3 en 4. Artikelen der Remonstranten; hetwelk, volgens den inhoud van onzen gedanen eed, ons geweten ons betuigt en verklaart overeen te komen met het Woord Gods.

Derhalve oordeelen wij, dat deze leer der Remonstranten; met dewelke zij, zoo in deze vijf Artikelen, als in andere hoofdstukken der leer, zeer verre en zeer wijd van de rechtgevoelende waarheid afwijken, en met dewelke zij, onder den schijn en het voorwenden van de vijf Artikelen, het Pelagiaansche vergift, ja het Sociniaansche, dat nog erger en schadelijker is, dan het Pelagiaansche, den Kerken en Gemeenten pogen in te geven, en te doen innemen; met dewelke zij ook zoodanige dwalingen voorstaan, die zelfs de fundamenteele leer des geloofs niet alleen merkelyk besmetten, maar dezelve ook geheel en ganschelyk omkeeren; in geenerlei wijze in de tegenwoordige Nederlandsche Kerken te lijden, te dulden, en te verdragen is; maar dat men deze van nieuws weder uitspruitende dwalingen van Pelagius tijdelijk en van stonde aan behoort af te snijden en uit te roeien, en dat men de Kerken van dit Sociniaansche vergift behoort te zuiveren, en dat alle de auteurs, vindere en drijvere van deze leer, mitsgaders allen, die dezelve leer der Remonstranten omhelzen, voorstaan en leeren van hunnen kerkedienst behooren geweerd en afgezet te worden. Want het is redelyk en behoorlyk, dat zoodanigen in de Gereformeerde Kerken van leeren en prediken ophouden, die dezelve leer misprijzen, lasteren en veroordeelen, en die met openbare betuiging voor de geheele wereld betuigen, dat het oordeel van alle de Gereformeerde Kerken, bij hen en hunne Kerken geen aanzien of kracht zal hebben, noch dat zij hetzelfde immermeer zullen aannemen. En voorwaar, met een goed geweten kan met diegenen geen vrede gehouden, noch eene onderlinge verdraagzaamheid aangegaan of gemaakt worden, die daar opstaan tegen de fundamenteele leer des geloofs, en tegen dezelve zichzelve opzetten, en daarentegen de dwalingen aannemen en omhelzen. Eindelijk meenen wij, dat men alle en een ieder der Remonstranten, scherpelyk op het hoogste zal bevelen, dat zij niet schrijven, noch ook door de levende mondelijke stem onder het volk strooien, noch ook den lieden heimelyk ingeven, van lietgeen tot voeding van twist en oneenigheid, mitsgaders ook tot stijving van hunne valsche leer eenigszinszoudemogen strekken of behooren. God geve, dat degenen, die niet willen, dat de vrede van nieuws herbouwd, en gelukkigly hersteldzoudeworden, met smarten en droefheid hunner harten, doch met blijdschap der Godvruchtigen, dezelve moeten zien en aanschouwen; en dezelve goede God, en goedertierenste Vader der barmhartigheden, gunne ons, dat eindelijk wij en alle Godvruchtigen mogen bekomen eene gelukkige uitkomst, en een gewenscht einde van alle deze jammerlyke beroerten, verstoornissen en moeite, tot opbouw van de Gereformeerde Kerken, tot welvaren en behoudenis van de Republiek dezer Nederlanden, en inzonderheid tot de eere zijns h. Naams, en tot de zaligheid veler zielen, door onzen Heere Jezus Christus, Amen.

ONDERZOEK EN OORDEEL DER BROEDEREN VAN HET LANDSCHAP VAN DRENTE.

OVER HET VIJFDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN, VAN DE VOLHARDING.

BEANTWOORDINGEN VAN DE EERSTE STELLING.

I

Dat de Remonstranten zeggen, dat de volharding niet is eene veroorzaakte werking of vrucht der verkiezing, is valsch.

1. Omdat de verheerlijking is eene vrucht der verkiezing; Rom. 8:29. 2. Omdat het geloof is eene vrucht der verkiezing; Hand. 13. Daar geloofden, enz.; Tit. 1 : 1, Maar met het geloof gaat de volharding samen; Joh. 5:24.

Die gelooft, enz. is overgegaan van den dood tot het leven. De gaven Gods zijn zoodanig, dat ze Hem niet kunnen berouwen; Rom. 11.

II.

Dat zij zeggen, dat de volharding niet is eene gave des nieuwen Verbonds, daarop antwoorden wij, dat de volharding niet ongevoeglijk kan gezegd worden eene gave Gods te zijn, omdat niet alleen de gegevene zaak zelve, maar ook het gebruik en de vrucht van de gegevene zaak, wel en met recht gaven genoemd worden. Een Zoon is ons gegeven; Jes. 9. Om den wille des Zoons worden ons gegeven het geloof, de gehoorzaamheid, en de krachten om in dezelve te volharden, en dagelijks te vorderen en toe te nemen.

III.

Dat zij zeggen, dat de volharding niet is eene gave, die zoude verkregen zijn door den dood van Christus, dat strijdt met duizenderlei spreuken der Schriftuur; Rom. 8 : 32. Die zijnen eigenen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, hoe zoude Hij ons ook niet alles met Hem geven? Alles wordt gegeven om Christus' wil. Derhalve ook de volharding; Rom. 8:39. Ik ben verzekerd, enz., dat geen schepsel ons kan scheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus. Hier wordt gezegd, dat het van Christus is, dat de Heere ons liefheeft, en dat wij van het gevoelen derzelver liefde niet afgescheiden worden.

IV.

Dat zij zeggen, dat de volharding meer zij eene voorwaarde des Verbonds dan eene gave, dat strekt daartoe, om hunne leering van de verkiezing te ondersteunen en te stijven, gelijk ook hetgeen zij hierna in deze zelfde stelling zeggen, dat God de volharding vereischt voor de eindelijke verkiezing. Maar gelijkerwijs het valsch is, waarmede zij hunne ondersteuning doen, alzoo volgt ook, dat valsch is, hetgeen zij willen ondersteunen. Want dat de volharding eene gave Gods is, is nu alreede voorhenen bewezen. Indien het eene gave is, hoe heeft dan God in de verkiezing op datzelve kunnen zien? Doch zij werpen in hunne stelling voor, dat de volharding eene voorwaarde is, en dat ze derhalve geene gave kan zijn; alsof eene voorwaarde der zaligheid geene gave Gods zoude kunnenwezen. Deze twee, zeg ik, zijn vrienden, en ook zeer wel overeenkomende, hetwelk wij ook zelfs uit de Remonstranten kunnen uitpersen. Want zooveel het geloof verlangt, datzelve zeggen zij wel duizendmaal, te zijn eene voorwaarde ter zaligheid, en belijden ook in hunne stellingen van het derde en vierde Artikel, dat het geloof eene genadige gave Gods is. De aanroeping en de dankzegging zijn eene voorwaarde der verhooring; Ps. 50; Luc. 11. Ondertusschen zijn de aanroeping en de dankzegging niet te min eene genadige gave Gods; Psalm 51, begeert David, dat hem de mond open gedaan worde. Rom. 8, en Gal. 4, wordt zulks toegeschreven aan den H. Geest. Een medicijnmeester geeft eenen zieken en zwakken soldaat kracht om te strijden, onder zoodanige voorwaarde, dat hij voor zichzelf zal strijden.

Rechtgevoelende tegenstelling, in het voorgaande genoegzaam bewezen.

De volharding der ware geloovigen in het geloof is eene veroorzaakte werking of vrucht der verkiezing ter zaligheid, en eene gave, door den dood van Christus verkregen voor alle de bondgenooten en uitverkorenen Gods, en alleen voor dezelve. Dezelve kan met recht genoemd worden, beide een gave Gods, en een voorwaarde, dewelke God, onder vele andere, door zijne Goddelijke genade mogelijke voorwaarden, ons voorgeschreven heeft, van ons vereischt, en ook in zijne uitverkorenen werkt, doch, altijd gaat voorhenen de inwendige hulp en troost des Heiligen Geestes, dewelke maken, dat de uitverkorenen, door zich kloekelijk in het geloof en in de gehoorzaamheid te oefenen, deze volharding willen nakomen, en ook onfeilbaarlijk nakomen.

Onderzoek van de tweede stelling.

Deze stelling verklaart de wederstandelijke wijze van de voortbrenging der volharding, bestaande namelijk in eenen voorwaardelijken, onkrachtigen en veranderlijken wil Gods; daarna ook in de aangeborene vrijheid van onzen wil ter weerszijden. Nademaal van deze dingen in het derde en vierde Artikel, naar de mate onzer gaven, gesproken is, zoo achten wij het niet dienstig noch noodig te zijn, eenig woord hier meer bij te voegen.

Als daar de vaardigheid van de Goddelijke hulp, mitsgaders de tegenwoordigheid van de genoegzame

genade, gereed staat, en ook als alle die dingen, die om te volharden noodig en genoegzaam zijn, daar gesteld zijn, en die God, om het geloof te bewaren, wil in het werk stellen, is dit een gewis en een onfeilbaar teeken, dat God de volharding wil voortbrengen, en ook waarlijk metterdaad voortbrengt. Hij vangt niet aan, Hij begint niet, wat Hij niet volbrengt; Spreuk 9: 21; Jes. 46: 10. Want door zijne krachtige werking legt en stort Hij in den wil de inklevende hoedanigheid des geloofs, zoodat het ten dezen aanzien niet blijft in de macht des menschen, af te vallen, en niet te volharden; Fil. 1:6. En nochtans wordt deze voorwaarde vrijwilliglijk van den mensch nagekomen, want alzoo de aangeborene en booze aard van den wil verbeterd wordt, en aan denzelven de vrijheid tot het goede, door eene bovennatuurlijke werking Gods, hersteld wordt, zoo is het, dat de wil is eene vergezelschappende, doch niet de voornaamste oorzaak der volharding.

I. Onderzoek van de derde stelling.

Wat wij vermogen, beide voor en na de wedergeboorte, is in het onderzoek van het derde en vierde Artikel verklaard en bewezen, zoodat het alhier niet noodig is te antwoorden op hunne leerstukken in het begin en einde dezer stelling voorgesteld, die zij getogen hebben uit Socinus, en die ook met het Pausdom overeenkomen.

II.

Dat zij bekennen, dat de lichamelijke gestaltenis, en gematigdheid van het inwendige humeur des menschelijken lichaams, verscheidene zwakheden op verscheidene wijzen inbrengen, dat is gansch waarachtig; want Galenus zegt, dat de zeden de lichamelijke gematigdheid volgen. Maar aangezien dezelve lichamelijke gematigdheid, of samenmenging der inwendige humeuren des lichaams, ten meesten deele zij uit het zaad, bloed en melk, waaruit de mensch ontvangen en gevoed wordt; van waar het ook geschiedt, dat eene booze inbeelding of daad van eene zwangere moeder, somwijlen ook de oorzaak is, waarom deze tot dieverijen, die tot doodslagen, en een ander tot onkuischheid, verre boven anderen genegen is; ja, het ook van hier komt, dat de ondeugden en de boosheden der zwangergaande vrouwen in het gemoed of de ziel van hare vrucht niet minder boosheid indrukken, dan anderszins eenige natuurlijke vlekken en verscheidene wanschapenheden door deze of die inbeeldingen in hare teedere lichaamskensen ingedrukt worden; gelijkerwijs ook verscheidene ziekten der ouders op hunne medevruchten overgezet worden, dewelke veel zwaarder zijn om te genezen, dan eenige andere ziekten; ja, wat meer is, dat Plutarchus en anderen betuigen, hoe de voedsterkinderen van hunne minnevoedsters, dewelke hun alleen de borsten toereiken, niet alleen goede zuivere melk, en het oprechte zog tot voedsel der lichamen aftrekken, maar ook van denzelven de onzuiverheid hunner gemoederen, tot voedsel der ondeugden, naar zich nemen, zoodat zoodanige voedsterkinderen, met het toenemen en vermeerderen hunner jaren de zeden en den aard derzelven voedstervrouwen somwijlen kenlijk genoeg vertoonen en navolgen; zoo wordt uit dit alles besloten, hetwelk sommigen van de Remonstranten niet zeer gaarne willen bekennen, namelijk dat de erfzonde waarlijk en metterdaad is, en dat dezelve niet alleenlijk een aanzien van eene zeer zware straf heeft, maar dat dezelve ook eene geheele verdorvenheid en besmetting der geheele menschelijke natuur in dewelke van den eersten beginne der gevangenis den ellendigen mensch ingedrukt is; Ps. 51; waarom wij ook met recht deren des toorns, en dood in de zonde kunnen en moeten gezegd worden; Ef. 2. Het is dan een zeer gruwelijke en schandelijke laster en kerkroof, als men de volharding, het geloof, en al wat er goeds in ons is, niet Gode, maar zichzelf en zijne krachten wil toeschrijven.

Rechtgevoelende tegenstelling.

Er is niemand onder de menschen, die niet somtijds zondigt tegen de overtuigen van de natuurlijke rede, en ook van de bovennatuurlijke openbaring; zoo ganse vele zwakheden zijn wij onderworpen. Deze zwakheden vertoonen zichzelf op verscheidene wijzen, naar gelegenheid van de lichamelijke gematigdheid, naar gelegenheid van de jaren, naar gelegenheid van de plaatse en andere omstandigheden, niet alleen in de onwedergeborene menschen. Hoezeer de mensch de hoogste naarstigheid doet in het verbeteren van deze zwakheden, en hoezee hij op deze wijze door de genade Gods het geloof volhardt, nochtans kan hij daar door in het Goddelijke oordeel niet gesproken worden. En dit duren van het geloof dient in geenerlei wijze daartoe, dat het geloof van God genadiglijk

geschat zoude worden de belooning des eeuwigen levens waardig te zijn. Want al is het, dat dit leven een loon is, nochtans zijn zij onwaardig, en zoodanigen hebben in het minste niet verdiend, aan dewelken die belooning uit genade, alleen om de verdiensten van Christus' wil gegeven wordt. Maar dit alles is in de voorgaande Artikelen genoegzaam bewezen.

1. Onderzoek van de vierde stelling.

Dat zij zeggen, dat de ware geloovigen geheel het ware geloof altijd verliezen, warmer zij eenig werk des vleesch es begaan, datzelve is vals ch, hetzij dat men het versta van de dadelijkheid des geloofs, of van de inklevende hoedanigheid des zelv en. Zooveel de dadelijkheid des geloofs aangaat, dezelve blijft dikwijls, zelfs ook wanneer en terwijl de mensch zondigt. Want de dadelijkheid zelve des geloofs is niet zuiver van zonde, en is in dit leven niet in haren behoorlijken trap. Nu, waar ontbreking is, daar is zonde; Marc. 9. En wat reden is er toch, waarom de heiligen, terwijl zij zelfs dadelijke en ook grove zonden begaan, niet ook te gelijk zouden mogen gevoelen de dadelijkheid des geloofs? Want zij zondigen alleen uit zwakheid, zonder wanhoop. Wat ongerijmdheid is er toch, indien wij zeggen, dat Petrus, zelfs onder de dadelijkheden der verzoeking, ook nog gevoeld zoude hebben eenige dadelijkheid des geloofs, en ook alsnog bij zich zoude gevonden hebben eenig vonksken des geloofs, en der liefde van Christus, en dat hij ook in zijne barmhartigheid zoude gehoopt hebben? Daarenboven zal ook op eene andere wijze met recht kunnen gezegd worden, dat de dadelijkheid des geloofs, zelfs in de zonde der geloovigen kan bevonden en bemerkt worden; voor zooveel namelijk, als het geloof ook zijn vruchten alsdan betoont, als daar zijn strijd, droefheid, vrees, beving, walging, voornemen van af te staan, en tot Christus weder te keeren. Waar dusdanige goede vruchten zijn, daar is ook nog de goede boom overig, namelijk het zaligmakende geloof. Eindelijk, indien zij het geloof aanmerken als eene inklevende hoedanigheid, zoo zal het van gelijken vals ch zijn, wat zij zeggen, dat het geloof geheel kan verloren worden door het werk des vleesch es, want het geloof van Petrus is niet opgehouden; Luc. 22. Als de dadelijkheid ophoudt, en ondertusschen eene tegenstrijdende dadelijkheid invalt, zoo wordt daarmede terstond niet verloren de inklevende hoedanigheid. Een nuchter mensch, zichzelve eenmaal of tweemaal door onmatigen drank opvullende, verliest daarmede de inklevende hoedanigheid der nuchterheid niet. Cambyses heeft door eene dadelijkheid der gerechtigheid, zijne inklevende hoedanigheid der ongerechtigheid niet verloren. Wat zou het wezen, indien wij zeiden, dat Cambyses in de dadelijkheid der gerechtigheid, gevoeld heeft eene liefde der ongerechtigheid.

II.

Dat zij zeggen, dat de wedergeborenen en de ware geloovigen in gruwzame zonden kunnen vervallen, ja zelfs kunnen vallen in zonden tot den dood, en in dezelve kunnen volharden. Dat bekennen wij gaarne, en wij geven dat over met eene volle hand, welverstaande, als men ziet op henzelven, en op hunne eigene krachten. Maar dat zij ten aanzien van God, die hen ondersteunt en bewaart, ook zouden kunnen vervallen, dat ontkennen wij ten hoogste; 1 Joh. 3 : 9. Zij kunnen niet zondigen, omdat zij uit God geboren zijn. Wij bidden voor de geloovigen; Joh. 17. Maar voor degenen, die ter dood zondigen, wordt ons verboden te bidden; 1 Joh. 5: 16; Matth. 12.

III.

Dat zij zeggen, dat de ware geloovigen van het rechvaardigmakende geloof, de genade, en de zaligheid geheel kunnen vervallen, en dat zulks velen is overgekomen en gebeurd: zulk een leerstuk wederspreken en doen te niet, duizend getuigenissen der Schriftuur. Want God heeft beloofd, al is het, dat ze verzocht worden, en in de verzoeking bezwijken, en bezwijkende ook zwaarlijk gekastijd worden, dat nochtans zijne genade van hen niet zal weggenomen worden, zoodat de uitkomst altijd goed en zalig moet wezen; 1 Cor. 10:13; 2 Sam. 7 :13; Ps. 89: 34; 1 Joh. 2:19. Wij zullen nog een getuigenis bijvoegen; want daar wordt gezegd, Rom. 8:28, dat dengenen, die God lief hebben, alles te gelijk behulpzaam is ten goede. Indien alle kwaad, waarmede zij gekastijd worden, zoo volgt dat ook van de zonden; welke zonden, gelijk ze in de goddeloozen somtijds een aanzien hebben van straf, alzo ook hebben de zonden in de geloovigen dikwijls een aanzien van eene vaderlijke kastijding. Gelijk een vader, als hij zijne hand naar zich trekt, niet wil, dat zijn zoon alzo zal vallen, dat hij niet

weder opsta, maar opdat hij daarna des te vaster de hand des vaders grijpe en vatte, en opdat hij zichzelf met meerder ernst van den val wachte; alzoo doot

God waarlijk en inderdaad de eene zonde, door de andere zonde toe te laten. Want zij bevinden, dat zij door de begane zonde veel meer verootmoedigd worden niet Petrus, en dat zij meerder afkeer en walging van de zonden krijgen, en tot de betrachting der boetvaardigheid des te naarstiger hun best doen. Dit zullen alle degenen bekennen en belijden, die in de School des H.

Geestes geoefend zijn geweest. Aangezien dan alles, ja zelfs ook de zonden, den geloovigen behulpzaam zijn ten goede, wat zullen wij kunnen bedenken, door hetwelk zij van de genade in het geheel zouden kunnen vervallen?

Tegenstelling, in het voorgaande genoegzaam bewezen.

De ware geloovigen, al is het, dat zij somtijds werken des vleesch doen, verliezen daarmede terstond niet in het geheel het geloof. Zij kunnen wel vervallen in zware en gruwzame zonden, en die het geweten regelrecht verwoesten; 1 Sam. 11; maar nochtans in de zonden tot den dood,

dat is, in zoodanige zonden, die bedreven of gedaan worden tegen den H. Geest, vervallen zij door de genade Gods niet, verre is het daar van daar, dat ze in dezelve zonden volharden, en in dezelve zouden sterven, en diensvolgens dat zij van het rechtvaardigmakende geloof, van de genade, en van de zaligheid geheel en ten einde toe kunnen vervallen.

Onderzoek van de vijfde stelling.

I.

Dat zij zeggen, dat geene geloovigen en wedergeborenen, in dit leven van de volharding, en van de zaligheid zouden kunnen verzekerd zijn, dat zoude waar wezen, indien de verkiezing voorwaardelijk ware, en indien het beginsel en de voortgang der wedergeboorte wederstandelijk ware; want op dusdanige gronden bouwen zij de meening van de onzekerheid der zaligheid, als te zien is in de Haagsche Conf. pag. 423. Want zij bekennen zelve, indien wij eene volstrekte verkiezing, en eene wedergeboorte, dewelke niet wederstaan wordt, kunnen bewijzen, dat de volharding ook zoodanig zoude moeten zijn, als wij leeren. Maar de volharding, en de zekerheid derzelve bewijstgenoezaam die eenige plaats, Rom. 8 : 29 enz., en meer andere bewijsredenen in datzelve cap. Rom. 8 : 1, wordt tweederlei getuigenis onzer volharding gesteld; 1. dat wij begiftigd zijn met het zaligmakende geloof; 2. dat wij niet wandelen naar het vleesch; 1 Joh. 3:19. Hierdoor bekennen wij, dat wij uit de waarheid zijn, en maken onze harten voor Hem gerust; Rom. 8:15. Er zijn drie bewijzen, dat wij van onze zaligheid kunnen zeker zijn; 1. omdat de geloovigen niet hebben den Geest der vreeze; 2. omdat zij ontvangen hebben den Geest der aanneming tot kinderen; 3. omdat zij met een volkomen vertrouwen roepen: Abba, Vader; alzoo dat zij altijd verhoord worden, en ook verkrijgen hetgeen zij begeeren; Jac. 1:6; Luc. 11; Rom. 8:16, worden wederom voorgesteld twee getuigen der volharding; 1. de Geest Gods; 2. onze geest. Nu, in den mond van twee of drie getuigen zal alle getuigenis bestaan. And e eneindelijke en ontallijke getuigenissen en bewijzen laten wij varen.

II.

Uit dit eerste voorhenen gegevene an woord volgt nu van zelf, dat het valsch is, hetgeen zijlieden meenen, namelijk, dat aan eenige weinige geloovigen de zekerheid der zaligheid en der volharding, door eenig bijzondere openbaring, verzekerd en bevestigd wordt. Want Paulus, van deze zaak handelende, spreekt doorgaans in het get van velen, en niet in het enkelvoudig getal; Rom. 8 : 1, 28, 30, 38; Rom. 5 : 1, 2

III.

Dat zij zeggen, dat de zekerheid der volharding en der zaligheid tot den vasten e welgegronden troost der geloovigen, en to den vrede der gewetens in dit leven, niet noodig zij, is valsch. Want in het Apostolische Symbolum, of in de Artikelen onzes geloofs wordt ons voorgeschreven, dat wij op ontwijfelbare wijze, dat is, in alle vastigheid en zekerheid, moeten geloove vergeving der zonden en het eeuwige leven. Derhalve is het noodig, enz.

IV.

Dat zij zeggen, dat onze leer van de zekerheid der volharding, uit zichzelf, en door haar eigen natuur en aard, verderfelijk zij voor de ware Godvruchtigheid, dat ontkennen wij. Dewijl Paulus, Rom. 5: 2, zegt: Wij roemen onder de hoop der heerlijkheid Gods.

Eerst zegt hij, dat de geloovigen ontvangen eene zekere hoop der eeuwige heerlijkheid. Daarna zegt hij, dat de hoop zelfs niet alleen niet voortbrengt vleeschelijke zorgeloosheid, maar dat ze voortbrengt en baart een geestelijk roemen; namelijk, dat de geloovigen in gebaren en woorden zichzelf verheffen, en God om den wille van zoo groot een goed prijzen. Nu, God te prijzen, is een goed werk, voortkomende uit een goede genegenheid van de liefde en blijdschap. Naardat deze genegenheden in de menschen sterker zijn, is het, dat ze in de menschen ook voortbrengen vele goede werken; vers 11. Hij voegt nog wat meer daarbij, zeggende: wij roemen in God; hetwelk is vertrouwen en verblijd zijn, dat wij het opperste goed eigen zijn. Daarom kan het dan ook niet geschieden, dat er geene levende werken der dankbaarheid zouden voortkomen.

V.

Dat zij eindelijk zich niet schamen te zeggen, dat de twijfeling prijselijk is, en inzonderheid, dat ze ook voordeelig is, dat is niet alleen valsch, maar het is ook eene Sociniaansche en Papistische ketterij. Eene Sociniaansche, omdat het steunt op dezen valschen grond, en die geheel belachelijk is, alsof Gode niet natuurlijk ware de vergeldende gerechtigheid, die de zonden straft, of in ons, of in Christus, en ook mede, dat de zonden, eenmaal gestraft zijnde, ons niet meer toegerekend worden; tegen de Schriftuur; Rom. 2: Wij weten, dat het oordeel Gods is naar waarheid.

Ten tweede, hebben wij ook gezegd, dat dit mede Papistisch is, alzoo het de twijfeling der Papisten invoert, die daar leeren, dat er anders niet is, als eene onzekere en onfeilbare gissing en bedenking van de genade Gods, en dat het geloof is een gissing en bedenking, ja veel meer eene wilde en onzekere vliegende meening en bespotting is, dan een geloof. Door deze vreemde en ongerijmde leering benemen zij de blijdschap aan de geloovigen, en brengen een gestaagdurende benauwdheid en beangstiging aan de gewetens aan, en voeren ook een wanhoop aan, dewelke eindelijk den ellendigen zondaar verslindt en wegneemt. Zoo is dan veel meer deze leer een zielverderfelijke en doodlijk vergiftige leer, en eene pijniging der gewetens; ja is eene antichristische leer, overweldigende namelijk, en met geweld uitdrijvende het vaste en grondige geloof in Jezus Christus, hetwelk niet alleen is eene wetenschap en toestemming, maar ook een vast vertrouwen en gewisse verzekerdheid des harten en des gemoeds van den goeden wil Gods, enz.; Rom. 14: 5; Rom. 4:21. Onze volharding is gegrond niet in onze slibberige, en eigene brooze en zwakke krachten, maar in de liefde en in de machtige sterkte onzes Herders; Joh. 10; Psalm 37:23; Psalm 125:1. Kortelijk, die daar twijfelt, of hij zij van diegenen, die zalig zullen worden, diezelfde gelooft de vergeving der zonden niet, noch ook het eeuwige leven, en diensvolgens is hij ook met het zaligmakende geloof niet begiftigd. Nu, daar het geloof niet is, daar zijn ook geene goede werken. Wijders, daar het geloof wankelt en twijfelt, aldaar verkondt ook de liefde, zooverre is het van daar, dat dusdanige twijfeling zalig en voordeelig zoude kunnen wezen.

Tegenstelling, in het voorgaande genoegzaam bewezen.

Alle ware geloovigen en wedergeborenen kunnen in dit leven van hunne volharding en zaligheid zeker zijn. Al is het, dat deze zekerheid in trappen verschilt, en in sommigen sterker is, en in sommigen zwakker; nochtans wordt dezelve zoo groot en zooveel aan allen gegeven, als tot de zaligheid ten einde toe genoeg zij. Verre is het daar van daan, dat deze leer van de zekerheid der volharding, uit zichzelf, en door haar eigen natuur en aard, voor de ware Godvruchtigheid, en voor den ganschen Godsdienst schadelijk en verderfelijkozoude zijn, en dat dezelve zoude dienen, als een zacht oorkussen, tot voortbrenging en voeding van alle vleeschelijke zorgeloosheid; en daarentegen, dat de twijfeling zoude prijselijk, en inzonderheid voordeelig mogen gezegd worden.

Onderzoek van het eerste aanhangsel.

I.

Het geloof, dat alleen voor een tijd duurt, kan niet zijn een rechtvaardigmakend geloof; want alle degenen, die gerechtvaardigd worden, zijn voorhenen verkoren geweest, en zullen namaals verheerlijkt worden; Rom. 8:29; ook daar de Apostel spreekt van het geloof, dat voor een tijd duurt; Hebr. 6:4, 5, 6; aldaar maakt hij gansch geen melding van de rechtvaardigmaking.

II.

Het zaligmakend geloof overwint de wereld; 1 Joh. 5; het is geworteld in Christus; Joh. 15; het draagt vrucht; Matth. 13; maar het geloof, dat voor een tijd duurt, overwint de wereld niet, het heeft geen wortel, het draagt doornen en geene vruchten; Matth. 13:6. Derhalve is het zaligmakende geloof alleen der uitverkorenen Gods; Titus 1; en verschilt in verscheidenheid van wezen van het tijdelijk geloof.

Onderzoek van het tweede aanhangsel.

I.

Dat zij zeggen, dat zij het in 't midden tusschen beide laten staan, of God eenigen door een volstrekt recht, met de gave der onophoudelijke volharding begiftigt. Immers, dat zij belijden, dat zij in de h. Schriftuur geene redenen vinden, die dat zouden ontkennen en omstooten. Waarom blijven dan de Remonstranten gedurig bij het ontkennen, van dat God zoude handelen door een volstrekt recht, en dat Hij in degenen, die gelijk zijn, ongelijk zoude handelen.

II.

Dat zij zeggen : indien God alzo zoude handelen, gelijk gezegd is, dat zulks buiten orde zoude zijn, dat zullen zij nimmermeer uit het Woord Gods kunnen bewijzen. Nademaal dit Woord veel klaarder is, dan dat zij zichzelve in 't geheel daartegen zouden durven verzetten, evenwel beknabbelen zij hetzelfde, verdraaien het, en bepalen het, als zij zeggen, dat het een buitengewone gave Gods is, die in de gewone orde gegeven wordt. Want dat het een gewone gave is, hebben wij te voren bewezen.

Onderzoek van het laatste aanhangsel.

Dat zij zeggen, indien iemand, die de leer van de zekerheid der volharding aanhangt, Godvruchtig zoude zijn, dat hij datzelve niet heeft uit de leer, maar van elders; dat is alzo niet. Want het tegendeel is nu alreede voorhenen bewezen, namelijk dat het zekere vertrouwen der volharding goede vruchten voortbrengt, Maar de twijfeling verhindert en belet ten hoogste deze goede werken en vruchten.

Zoo besluiten wij dan, dat deze stelling samen met hare aanhangsels, wel het ware gevoelen der Remonstranten bevatten, doch dat dezelve niet waar zijn, maar geheel valsch, en ganschelijk strijdende tegen Gods Woord, en diensvolgens dat ze niet voordeelig zijn, en onwaardig om in de Gereformeerde Kerken geleerd te worden, dewijl dezelve, gelijk ook de andere Haagsche Artikelen, een fontein en springbron zijn, waaruit ontallijke, gruwelijke, vuile en leelijke dwalingen, ja eene gansche nieuw Theologie of leer, (God betere het!) is voortvloeiende.

HET OORDEEL DER GEDEPUTEERDE BROEDEREN VAN DE
WAALSCHE SYNODE.

VAN HET VIJFDE ARTIKEL DER REMONSTRANTEN,

HETWELK IS VAN DE VOLHARDING DER HEILIGEN, EN VAN
DE ZEKERHEID DER ZALIGHEID.

Aangaande dit Artikel, schijnen dit de voornaamste leeringen der Remonstranten te zijn.

De volharding is niet anders, als het gestadig voortgaande, en altijd bestendig blijvende geloof zelf; of het is een gestadigduurzaamheid in het gelooven en gehoorzamen. Haagsche Conf. pag. 341; en in de overgeleverde verklaring. In het oordeel Gods wordt gezegd te volharden, die zich zelven niet schuldig maakt aan die misdaden, die daar zijn tegen de overtuiging van de natuurlijke rede, of van de bovennatuurlijke openbaring, en die voortaan eene betamelijke naarstigheid doet om zijne zwakheden te verbeteren. In de overgeleverde verklaring. De volharding is geene gave Gods, alsof ze mede ingestort werd. Haagsche Conf. pag. 343 Dezelve is ook geene veroorzaakte werking of vrucht der verkiezing ter zaligheid. Overgeleverde verklaring, Thes. 1.

Wij bekennen geen inwendig of uitwendig beginsel, of krachtige werking, of bewaren de kracht, door hetwelk het vermogen van den wil zooverre belet zoude worden, dat dezelve niet in de gestaltenis van eene tegen strijdige hoedanigheid gebracht zoude mogen worden. In hunne overgeleverde verklaring.

God voorziet de ware geloovigen met bovennatuurlijke krachten, en met zoodanige, die genoegzaam zijn om te volharden, indien zij willen. Overgeleverde verklaring, Thes. 2, en doorgaans.

Niet alleen blijft het vermogen van af te wijken altijd in de ware geloovigen; maar zelfs ook wanneer alle die zaken reeds gesteld zijn, die noodig en genoegzaam zijn, om in het geloof te volharden, en wanneer daar ook vaardig staat de bereidheid der Goddelijke hulp, en de tegenwoordigheid der genoegzame genade; ja ook, wanneer reeds de inklevende hoedanigheid des geloofs in den wil gesteld is; dat het evenwel aan den mensch staat, of hij wil of niet wil volharden. In de overgeleverde verklaring.

Indien ze nochtans bereid zijn ten strijde, en zelven niet in gebreke zijn, dat God dan bereid is hen te sterken, ja, wat meer is, dat Hij hen ondersteunt en sterkt. Conf. pag. 25. Wij ontzien ons niet den wedergeborenen wil de oorzaak der volharding te noemen. Conf pag. 343.

De ware geloovigen kunnen van het ware geloof vervallen beide geheel en ten einde toe; zij kunnen in gruwelijke misdaden volharden en sterven, en diensvolgens eindelijk vervallen en verloren gaan. Overgel. verklaring, Thes. 3, 4.

God laat de ware geloovigen ten laatste onder zichzelf, en onder hunne eigene begeerlijkheden; Hij geeft ze over in de macht des Boozen, of in de handen des Satans, en verhardt ze door een rechtvaardig oordeel. In de overgeleverde verklaring. Het geloof wordt door vele daden voortgebracht, en wordt ook alzoo verdorven. In de overgeleverde verklaring.

Gelijk sommige inklevende hoedanigheden het vermogen om te werken lichter maken, en middelmatig laten tot tegenovergestelde werken, mitsgaders ook natuurlijk genegen maken, om een tegenovergestelde hoedanigheid te ontvangen; alzoo wordt de inklevende hoedanigheid van te gelooven allengskens verdreven, door zoodanige werkingen, die integendeel daartegen strijden, zoodat zelfs de allergeoefendsten allengskens ophouden te gelooven en te gehoorzamen, en mitsdien van een geloovig en vroom mensch ongeloovig en onvroom wordt.

Maar die de inklevende hoedanigheid of deugd van te gelooven voor zichzelf door lange gewoonte verkregen heeft, dezelve kan niet alleen, maar wil ook gaarne volharden, en kan niet anders afwijken dan met zware moeite. In de overgel. verklaring.

Het geloof, dat voor een tijd duurt, van hetwelk Matth. 13:21, gesproken wordt, is een waar en volkomen geloof, en is Gode aangenaam, en verschilt in wezen niet van het geloof, hetwelk tot het einde toe duurt; doch verschilt daarin, dat het met het beloofde verkrijgen der belooning niet is samengevoegd. In de overgel. verklaring.

Het is geen wonder, indien iemand ten tweedemaal wedergeboren wordt. Want wij achten, dat alleen door de verandering der hoedanigheden, zonder eenige nieuwe instorting, alhier de wedergeboorte geschiedt; en dat dezelve dikwijls geschiedt, is niet vreemd. Conf. 384.

Die van het geloof afwijkt, die vervalt daarmede niet terstond in den ouden stand der zonde, en hij heeft niet van noode eene geheele en algemeene wedergeboorte of wederdoop, maar wordt alleenlijk gesteld buiten den stand der genade. In de overgeleverde verklaring.

De zekerheid des geloofs is beneden de zekerheid der wetenschap, en komt voort uit zoo klare voorstelling en vaste verzekering der dingen zelve, dat, nadat alles wel overlegd is, geene rechtvaardige of grondige rede in het tegendeel daartegen kan gesteld worden, waarom iemand van dezelve niet zoudekunnen of moeten zeker zijn. In de overgel. verklar.

Met deze zekerheid kan de geloovige van zijne zaligheid zeker zijn. En eerstelijk voor den tegenwoordigen tijd kan hij en moet hij zeker zijn van zijne zaligheid en van de goedgunstigheid Gods; maar voor den toekomstigen tijd, dat hij kan volharden in het geloof, indien hij de middelen, daartoe dienende, onderhoudt. En dat hij ook waarlijk in hetzelfde zal blijven, ten ware hij zichzelf eene verhindering in den weg stelt, hetzij of door een klaren uitgedrukten wil, of door iets, dat voor den wil zoude mogen aangeduid worden, enz. Overgel. verklar.

Want dit eenige heeft God den mensch willen laten, dat hij onachtzaamheid en moedwilligheid kan stellen tegen den Goddelijken wil, en dat hij, wanneer God iets vereischt, datzelve kan willen, of ook het tegendeel kan willen. In dezelfde verkl.

Doch volstrektelijk en blootelijk is niemand daarvan zeker, dat hij in het geloof, gelijk ook in de werken der Godvruchtigheid zal volharden; dewijl dat niet beloofd is, en dewijl .het ook noch nuttig, noch noodig is geweest, dat het zoude beloofd worden, Overgel. verklar.

Ja, dat meer is, de leer der ContraRemonstranten, van de geheele en eindelijke volharding, en van de zekerheid der zaligheid is zoo openlijk valsch, en zoo gansch vijandig en schadelijk voor den Godsdienst, en voor alle Godvruchtigheid en goede zeden, dat dezelve in de Kerk van Christus geenszins te verdragen is, maar dat ze met alle macht moet uitgeroeid, uitgewied en uitgetrokken worden. In de verklar.

Deze en veel meer dergelijke zaken worden in de boeken en geschriften der Remonstranten gevonden, dewelke niet Schriftmatig, noch overeenkomende met de Schrifturen gezegd worden, maar die geput zijn uit de vuile poelen der Filosofie, dewelke de krachten van den vrijen wil verheffen, de volharding aan den wil des menschen bangen, de genade Gods verduisteren, de gewetens onzeker en wankelbaar maken, de twijfeling en wankeling versterken, dewelke eindelijk de Kerk van haren waren troost berooven.

Tegen hetwelke wij met weinige woorden stellen dit rechtzinnig gevoelender Gereformeerde Kerken.

1. stelling.

De volharding, door welke de ware geloovigen tot den einde toe volharden, is eene loutere en genadige gave Gods, dewelke alle degenen, die Hij geroepen heeft in de gemeenschap zijns Zoons, tot de genieting der heerlijkheid in Christus, heilig maakt, verkloekt en sterkt, voorts met den H. Geest tot den dag der verlossing verzegelt, en eindelijk het goede werk, dat Hij begonnen heeft, in zijne uitverkorenen volbrengt tot den dag van Christus toe; Filip. 2:13; 1 Cor. 1:8, 9; 1 Thess. 3:13; en 5 : 23, 24 ; 2 Thess. 2 : 16, 17; 1 Petri 5 :10; Ef. 1 :13, 14; Fil. 1:6,

2. Deze gave der volharding vloeit uit het genadige besluit der verkiezing, door hetwelk het Gode behaagd heeft door zijne genade, zijne uitverkorenen barmhartiglijk en onfeilbaar te brengen tot de heerlijkheid; Ef. 1:4, 11, 12, 13; 2 Thess. 2 : 13, 14; Rom 8:30, 33, 34; Joh. 15:16; Matth. 24: 24. Derhalve hangt dezelve niet aan een twijfelachtige voorwaarde, of aan de onzekerheid en middelmatigheid van den menschelijken wil, ook mede niet aan vele daden des geloofs, van dewelke zelfs alleen de ervaring genoegzaam betuigt, dat ze verscheidenlijk kunnen verbroken, beroerd en verminderd worden.

3. Al is het, dat de ware geloovigen, en degenen, die Christus geheel door het geloof ingelijfd zijn, niet vrij zijn, zoo lang als zij leven, zelfs ook van zware vallen, door dewelke zij somtijds, of uit onwetendheid, of uit al te groote zwakheid en heftige bestorming der bezoeking, naar het vleesch weggerukt worden; door dewelke zij ook God zwaarlijk verstoren, den H. Geest bedroeven, het gevoelen der blijdschap en van het goed geweten verstoren, en van vele gaven Gods niet zonder rede zichzelve berooven, en diensvolgens den toorn Gods over zichzelve halen, en ook denzelven met bevingen van het geweten somtijds zeer schrikkelijk gevoelen; nochtans worden zij nimmermeer zoo gansch van God verlaten, dat zij in de zonden booslijk volharden, of van het geloof en van al de genade Gods, geheel en ten einde toe vervallen; maar door de weldadigheid Gods staan zij wederom op, en in de kracht Gods worden zij bewaard door het geloof, om hen alzoo de zaligheid te zijner tijd te geven, na de volharding van den strijd, en na de verkregene overwinning; 2 Sam. 7:14; Ps. 125:3; Ps. 6:1; 1 Cor. 10:13; Matth. 9: 14; 1 Joh. 3:9; en 5:17, 18; Rom. 8:30; en 11:29; Joh. 10:27, 28, 29; en Matth. 24:24; Lu 23:31, 32; Ps. 103:3, 9, 10, 13; 1 Petr. 1 Pet. 1:5; Joh. 17:15. Voegt hierbij de voorbeelden van alle de geloovigen, welker vallen verhaald worden in de h. Schriftuur.

4. Het geloof der uitverkorenen Gods is nimmermeer een geloof, dat alleen voor een tijd duurt; Want hetzelve is geworteld, en brengt vruchten voort door lijdzaamheid, hetwelk niet toekomt aan het geloof, dat alleen voor een tijd duurt; Luc. 8 : 13, 14, 15.

5. Het ware en rechtvaardigmakende geloof, sluit niet alleen alle twijfeling buiten, wat aangaat de voorledene of tegenwoordige goederen Gods, maar ook wat aangaat de toekomstige, inzonderheid de goederen der zaligheid en des eeuwigen levens. Ik geloof het eeuwige leven, enz. In het Symbolum of in de Artikelen des geloofs ; Rom. 8: 39; 1 Joh. 3:2; Marc. 11:24; Jac. 1:6; Hebr. 11:1; Psalm 138:8.

6. Al is het, dat de beloften van de toekomstige goederen niet zonder de middelen van geloof, bekeering, aanroeping, naarstig heid en Godvruchtige poging.

vreeze Gods, en een goed geweten, de zonden vermijdende, allerzekerst zullen bekomen worden; nochtans heeft God deze vastigheid en zekerheid niet vertrouwd aan hunne eigene sterkte, of heeft dezelve niet vertrouwd aan zwakheid der geloovigen, midden onder zooveel strijd en gevaren, maar heeft dezelve genadiglijk in zijne krachtige hand bewaard, als eene zaak, bij Hem in bewaring weggelegd zijnde, en dewelke Hij ook aan de zijnen door dezelve middelen onfeilbaarlijk zal geven; Jes. 46:3, 4; 1 Petr. 1:5; Joh. 10:28, 29; Matth. 16:18; 2 Tim. 1:12, en 4:18; 1 Thess. 5:24; 2 Cor. 1:11.

7. De zekerheid des geloofs geldt niet alleen van de mogelijkheid om te volharden, maar ook van de onwifelbare en onfeilbare volharding zelve; 2 Tim. 1:12; en 4:18; Rom. 8:38; en 4:20, 21; Rom. 5:1, 2, enz.; Psalm 23; Joh. 5:24; Openb. 20:6; Hebr. 11:1; 1 Cor. 1:8, 9; 1 Joh. 5:10, 11, 13.

8. De zekerheid des geloofs van de zaligheid en van het eeuwige leven, zijnde boven alle bewijs en wetenschap, heeft tot haar fundament:

1. De Goddelijke beloften, die den geloovigen gedaan zijn, voor zooveel zij geloovigen zijn; Jer. 32:40; Joh. 3:16; Joh. 5:24; Rom. 9:33; en 10:11.

2. De allerkrachtigste dood en voorbidding van Christus; Joh. 17:11, 15, 17, 20; Lucas 22:32; Rom. 8:34.

3. De eeuwigheid des Goddelijken Verbonds; Jerem. 31:35, 36; Jes. 54:10; Hos. 2:19.

4. Het getuigenis en de verzegeling des H. Geestes; Rom. 8:16, 17; 2 Cor. 1:21, 22; Ef. 1:13, 14.

5. De allermachtigste bewaring Gods; 1 Petr. 1:5; Joh. 17:11, 15; Joh. 10:29.

6. Zijne getrouwheid en gerechtigheid; 1 Cor. 1:9; en 10:13; 1 Thess. 5:24; Hebr. 6:10.

7. De barmhartigheid Gods, en zijne liefde, in der eeuwigheid durende; Psalm 138:8; Joh. 13:1.

8. De krachtige roeping Gods, en zijne eeuwige verkiezing; Ef. 1:4, 5, 6; 1 Cor. 1:9; Rom. 8:30.

En deze roeping en verkiezing worden mede niet weinig versterkt, zelfs door de werken des geloofs en der bekeering, mitsgaders, door het getuigenis van het 14, goede geweten; 2 Petr. 1:10; 1 Joh. 3: enz.

9. Verre is het van daar, dat deze leer van de geheele en eindelijke volharding der ware geloovige kinderen Gods, mitsgaders van de zekerheid der zaligheid en des eeuwigen levens, voor de Godvruchtigheid of de goede zeden schadelijk zoude zijn, of dat ze eene meesteres zoude zijn der zorgeloosheid; dat ze daarentegen veel meer de geloovigen, hun gansche leven door, voorzichtiger maakt, en heftiglijk opscherpt tot de vreeze Gods, tot eene vurige aanroeping, en tot ware Godvruchtigheid; Pil. 2:13, 14; 1 Thess. 5:22, 23, enz.; 2 Petr. 1:10, 11; Hebr. 6:10, 11; voorts, in verzoeken en benauwdheden des gewetens, richt ze de gevallen wederom op, versterkt de wankelenden, wapent dezelve tegen de wanhoop, en vestigt hen in het vertrouwen, en in de zekere hoop der Goddelijke genade; 1 Joh. 2:2; 1 Sam. 12:20, 22; 2 Kon. 13:23; Jer. 14:7, 9; Jes. 48:9, 11; Joel 2:13; Psalm 103:9, 10, en Psalm 25:11; Rom. 7:24, 25.

Dit tweëerlei gebruik dezer leer vermengt geen Godvruchtig mensch door elkander, noch keert het onderste boven, maar hij weet, dat hij hetzelfde, naar gelegenheid van zijnen stand, te recht moet onderscheiden, en te zijner tijd toeëigenen.

Tot nog toe hebben wij doorzocht en onderzocht het gevoelen der Remonstranten, aangaande de Vijf Artikelen; in dewelke wij anders niets zonderlings gevonden hebben, dan bedriegelijke bewimpelingen en onzekerheden van woorden, mitsgaders louter verdichte inbeeldingen der menschelijke hersenen; voorts vele schuilhoeken van menige schadelijke dwalingen, verdicht tot voorstand van den vrijen wil des menschen, dewelke niet alleenlijk in de Schriftuur niet vervat zijn, maar die ook ten meestendeele met de Schriftuur uitdrukkelijk strijden, en van de leer der Gereformeerde Kerken zeer verre afwijken. Door welk oordeel der Synode, deze alle behooren geteekend en verbeterd te worden, heeft men voortaan nu ernstiglijk te bedenken en rijpelijk te overleggen.

Ondertusschen bidden wij God en den Vader van onzen Heere, Jezus Christus, den God der waarheid en des vredes, dat Hij deze Eerwaardige Synode zijne Goddelijke genade wil geven, opdat door dezelve, in de vreeze des Heeren, eendrachtiglijk dit alles besloten worde, wat tot eere des Goddelijken naams, tot bescherming en bewaring der waarheid, tot vrede en gerustheid der Nederlandsche Kerken ten hoogste noodig is, en dat Hij dit alles genadiglijk wille zegenen. Amen.

—
OORDEEL EN UITSpraak, MET DEN EED VAN APPROBATIE VAN DE NATIONALE
SYNODE DER GEREFORMEERDE KERKEN VAN FRANKRIJK,

Gehouden te Alez in de Cevennes, besloten en gearresteerd den 6 October 1620, over de Nationale Synode der Gereformeerde Kerken van de Vereenigde Nederlanden, gehouden te Dordrecht', in het jaar 1618 en 1619, in betrekking tot de Vijf Artikelen in dezelve Kerken besproken.

CANON
DER GEREFORMEERDE KERKEN VAN FRANKRIJK,

BESLOTEN EN GEARRESTEERD IN DE NATIONALE SYNODE;

GEHOUDEN TE ALEZ IN DE CEVENNES DEN 6 OCTOBER 1620,

MET DEN EED VAN APPROBATIE.

Op het voorstel, gedaan door Mons. Turretin in deze Nationale Synode, dat men behoorde te denken op de middelen, om te beletten, dat de dwalingen der Arminianen, die de Nederlanden beroerd hebben, niet inkropen in de Kerken van dit Koninkrijk; heeft de vergadering, dit voorstel als loflijk en prijselijk verstaan hebbende, ook als billijk en noodzakelijk tot vrede der Kerk en behoud van de zuiverheid der leer, en om onze eenigheid met de buitenlandsche Gereformeerde Kerken meer en meer te verbinden geacht en geoordeeld, dat, gelijk de ziekte van de Gereformeerde Nederlandsche Kerken ons waarschuwde op onszelfen te denken, wij ook behooren haar voorbeeld te volgen, en dit kwaad te voorkomen, door dezelfde middelen, die zij gebruikt hebben, om dat te benemen.

Derhalve, dewijl het alzoo is, dat de Nationale Synode van Dordrecht; saamgeroepen door de autoriteit, wijzen raad, en wakkere kloekheid der Doorluchtige Heeren, de Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, en van alle de Provinciën van hun Gou vernement, tot hetwelke ook geassisteerd hebben vele voortreffelijke Theologanten van andere Gereformeerde Kerken; in de Nederlanden geweest is, en nog is een krachtig geneesmiddel om de Kerk te zuiveren, en uit te roeien de ketterijen op het stuk van de praedestinatie en andere hoofdstukken, die daarvan afhangen; heeft de vergadering, na' de aanroeping des naams Gods, gewild, dat de Canones van het voornoemde Concilie van Dordrecht in de volle Synode zouden gelezen worden; deze gelezen zijnde, en elk Artikel aandachtelijk overwogen zijnde, zoo zijn ze al te zamen aangenomen, en met algemeene toestemming geapprobeerd, als overeenkomende met het Woord Gods en de Confessie des geloofs van onze Kerken, gesteld met zeer groote wijsheid en zuiverheid, zeer bekwaam, om de dwalingen der Arminianen te ontdekken en te wederleggen.

Hierdoor hebben alle de Dienaars en Ouderlingen, in deze vergadering gedeputeerd, elk in het bijzonder gezworen en betuigd, dat zij deze leer toestemden en daarmede overeen kwamen, en dat zij ze zouden voorstaan en beschermen naar al hun vermogen tot hun laatsten adem toe.

Van dezen eed zullen de vorm en de inhoud met de namen der ondergeteekende Gedeputeerden hieronder volgen.

En om deze toestemmende eendracht authentieker (meer rechtsgeldig) te maken, en alle de Provinciën daartoe te verbinden, zoo heeft de vergadering bevolen, dat dit tegenwoordig Artikel zoude gedrukt en gevoegd worden bij de Canones van het gemelde Concilie, en dat het zoude gelezen worden in de Provinciale Synoden en op de Academiën, om aldaar bij de Dienaars, Ouderlingen en bij de

Professoren der Academiën geapprobeerd, bezworen en geteekend te worden, alsook bij degenen, die tot den heiligen Kerkedienst of tot eenige Academische Professiën begeeren toegelaten te worden. En zoo iemand in het geheel of ten deele de leer, in het voornoemde Concilie begrepen, en door de Canones ervan beslist, verwerpt, of den eed van toestemming en approbatie weigert te doen, zoo heeft de vergadering geordineerd, dat hij tot geen Kerkedienst of schoolambt zal worden ontvangen. Daarenboven vermaant de vergadering, bij de ingewanden en het binnenste van de barmhartigheid Gods, en door het bloed des Verbonds, alle degenen, wien de zorg en last der zielen is bevolen, dat zij op eenen voet eendrachtiglijk willen treden, dat zij zich onthouden van ijdele en nieuwsgierige vragen, dat zij niet dringen in den gemeenen raad Godes, of buiten de palen van het Woord Godes, en dat zij veeleer onwetende zijn van verholen dingen, als zich in ongeoorloofde dingen inlaten, maar dat zij de geheele leer der praedestinatie richten tot betering des levens, tot troost der gewetens, en tot betrachtung der Godzaligheid, opdat door dit middel alle oorzaak van wederstreving zij benomen, en dat wij samen in hetzelfde geloof verbonden blijven niet onze broeders van de Vereenigde Nederlanden en van andere Kerken buiten dit Koninkrijk, als met dezelve uitstaande een gelijken strijd, besprongen van dezelfde vijanden, en geroepen tot dezelfde hope in Jezus Christus, onzen Heere, denwelken met den Vader en den Heiligen Geest zij eere en glorie van eeuwigheid tot eeuwigheid, Amen.

VORM VAN EED, GEDAAN IN DE NATIONALE SYNODE, EN DIE GEDAAN MOET WORDEN IN DE PROVINCIALE SYNODEN.

Ik N. zweer en betuig voor God en voor deze heilige vergadering, dat ik aanneme, approbere en omhelze de geheele leer, geleerd en beslist in de Synode van Dordrecht, als geheel overeenkomende met het Woord Gods en de Belijdenis van onze Kerken. Zweer en beloof, gedurende mijn leven te volharden in de bediening van deze leer, en die te beschermen naar mijn geheel vermogen, en dat ik noch in predikatiën, noch leerende in de scholen, noch in het schrijven immermeer van dezen regel zal scheiden. Ik verklaar ook en betuig, dat ik verwerpe en veroordeele de leer der Arminianen, aangezien zij de verkiezing Gods aan den wil des menschen doet hangen, de genade Gods vermindert en vernietigt, den mensch en de krachten van zijnen vrijen wil verheft, om hem van boven neder te werpen, het Pelagianisme wederom invoert, het Pausdom verschoont, en de geheele zekerheid der zaligheid omstoot. Zoo waarlijk wil mij God helpen en mij genadig zijn, als ik het voornoemde voor Hem zware, zonder eenige dubbelzinnigheid, uitvlucht, of inwendige zinsbehouding.

DIT HEBBEN WIJ SAMEN ONDERGETEEKEND.

Pieter du Molin, President, Bedienaar in de Kerk van Parijs, gedeputeerd van de Fransche Eilanden, Picardië, Champagne, enz.

Laurens Brunier, Assessor, Dienaar van Christus in de Kerk van Uses, gedeputeerd van het NederLanguedoc.

Nicolaas Vignier, Dienaar van Christus in de Kerk van Blois, gekoren om te vergaderen en te stellen de Synodale Acten, gedeputeerd van de Provincie van Orleans en Berri.

Thomas Papillon, Advocaat in het Parlement, Ouderling van de Kerk van Parijs, gedeputeerd van de Fransche Eilanden, en Secretaris van de vergadering.

Izaak van Iuigne, Bedienaar van de Kerk van Vassi, en gedeputeerd voor de Provincie van de Fransche Eilanden.

Samuel de l'Echerpierre la Riviere, Bedienaar van den Woorde Gods te Rouaan, en gedeputeerd van Normandië.

Daniel Massys, Bedienaar in de Gereformeerde Kerk te Caen, en gedeputeerd van Normandië.

Jakob de Montbray, Ouderling der Kerk van Conde op Noireau, gedeputeerd van Normandie.

Boscleroy, Ouderling der Kerk van Fescamp, en gedeputeerd van Normandië.

Paulus Guyon, Bedienaar des Woords Gods in de Kerk van Dieulefit, en gedeputeerd van de Provincie van Dauphine.

Pieter de la Crose, Bedienaar des heiligen Evangelies in de Kerk van Courteson, souvereiniteit van Oranje, en gedeputeerd van de Provincie van Dauphine. Mozes du Port, Schildknaap, Doctor en Advocaat, Ouderling van de Kerk de la Mure, en gedeputeerd van de Provincie van Dauphine.

Jakob Bernard, Doctor en Advocaat, Ouderling van de Kerk van Montelimard, en gedeputeerd van de Provincie van Dauphine. Pieter Huron, Dienaar der Kerk van Riez in Provence, gedeputeerd van Provence.

Elias de Clandeves, Sieur d'Aion, Ouderling van de Kerk van Puymichel, en gedeputeerd van Provence. Daniel Venturin, Dienaar van de Kerk van Vegan, en gedeputeerd van de Provincie van de Cevennes. Pieter Guillaumence, Bedienaar der Kerk van S. Andrae de Valborgne in de Cevennes, en gedeputeerd van de Provincie van Cevennes. Johan de Vigulos, Sieur de S. Bonnet en van Cognac, Ouderling van deze Kerk, gedeputeerd van de Provincie der Cevennes. Johan Boudoin, Doctor in de Rechten, Ouderling der Kerk de la Salie in de Cevennes, gedeputeerd van deze Provincie.

Ezechiël Marmot, Bedienaar van de Kerk, verzameld in den huize van mijn Heere den Hertog van Rohan, en gedeputeerd van de Provincie van Bretagne. Philips van Vassaut, Ouderling der Kerk de la Rochebernard, en gedeputeerd van de Provincie van Bretagne. Daniel Iamet, Bedienaar van de Kerk van S. Arnaud in Bourbonnois, en gedeputeerd van de Provincie van Berri.

Johan de Benes, Advocaat in het Parlement, Ouderling der Kerk van Gyan, en gedeputeerd van de Provincie van Berri. Pieter Heliot, Dienaar in de Kerk van Arnay le Duc, gedeputeerd van de Provincie van Bourgongne. Frans Perreaud, Dienaar des h. Evangelies in de Kerk van Masoon, en gedeputeerd van de Provincie van Bourgongne. Noach du Noyer, Sieur de Ioncay, Ouderling van de Kerk van Bussi, gedeputeerd van de Provincie van het Hertogdom van Bonngongne, Lionnois, Beaujolais en Bresse. Daniel Chanet, Dienaar der Kerk van Ars, in het Eiland van Rhe, gedeputeerd van de Provincie van Xaintonge, Aulniz en Angoumois. I. Constans, Dienaar der Kerk van Pons, gedeputeerd van de Provincie van Xaintonge, Aulniz en Angoumois. Pasquet, Ouderling der Kerk van la Rochefoucault, gedeputeerd van de Provinciën van Xaintonge, Aulniz en Angoumois.

Pieter Fromentin, Schildknaap, Sieur du Chastenet, Schepen van S. Ian Angely, gedeputeerd van de Provincie van Xaintonge, Angoumois en Aulniz. Johan de Voycin, Dienaar van de Kerk van Realmout in Albigeois, gedeputeerd van de Provincie van HoogLanguedoc, en HoogGuienne. Antonie Gareissolles, Bedienaar van de Kerk van Puylaurens in Lauragais, gedeputeerd van de Provincie van HoogLanguedoc en HoogGuienne. Paulus de Luppe Meravat, Gouverneur van Mauvezin in Armaignac, Ouderling der voornoemde Kerk, en gedeputeerd van de Provincie van HoogLanguedoc en HoogGuienne. Jakob du Puy, Ouderling van de Kerk van Montauban, en gedeputeerd van de Provincie van HoogGuienne en HoogLanguedoc. Chauffepied, Dienaar van de Kerk van Niort in Poitou, en gedeputeerd van de Provincie van Poitou. Johan Carre, Dienaar van de Kerk van Chastelheraut, gedeputeerd van de Provincie van Poitou. Begaudiere, Ouderling van de Kerk van Montiegu, en gedeputeerd van de Provincie van Poitou. Samuel Bouchereau, Dienaar in de Kerk van Saumur, en gedeputeerd in de Synode door Provincie van Anjou. Matthieu Cottiere, Dienaar des Woords Gods, in de Kerk van Tours, G. Raboteau, Ouderling der Kerk van Priully in Touraine, gedeputeerd van de Provincie van Touraine, Anjou en le Mayne. G. Duluck, Bedienaar van de Kerk van Casteljalonx, en gedeputeerd van het Neder Guienne. Jakob Privat, Bedienaar van de Kerk van Castallon op Dordogne, en gedeputeerd van de Provincie van NederGuienne. Frans Joly, Ouderling van de Kerk van Bordeaux, en gedeputeerd van het Neder Guienne. G. de Boutiers, Schildknaap des Konings, Sieur d'Artigues, Ouderling van de Kerk van Grateloup, en gedeputeerd van de Provincie van het NederGuienne. Pieter d'Abbadie, Bedienaar van de Kerk van Pau in Bearn., en gedeputeerd van de Kerken van de Souvereiniteit van Bearn. David Agard, Dienaar van de Kerk van Valence en van Soyon, gedeputeerd van de Provincie van Vivarais. Daniel Richard, Dienaar in de Kerk van Cheylar in Potiere de Vivarais, en gedeputeerd van de Provincie van Vivarais. Johannes de Roure, Doctor in de Rechten Sieur Desbonaud, Ouderling van de Kerk van Aubenas, gedeputeerd van de Provincie van Vivarais. Johannes de la Blache du Besset, Ouderling van de Kerk de la Bastie, en gedeputeerd van de Provincie van Vivarais. Michiel Faucheur, Dienaar in de Kerk van Montpellier, en gedeputeerd van de Provincie van NederLanguedoc. Antonie de Roques, Sieur de Clausonne Ouderling van de Kerk van Montfrin, en gedeputeerd van de Provincie van NederLanguedoc Karel de Bouques du Pous, Doctor in de Rechten, Ouderling van de Kerk van Montpelier, en gedeputeerd van de Provincie van NederLanguedoc. Johannes Chales, gedeputeerde Generaal der Gereformeerde Kerken bij zijne Majesteit

HANDELINGEN
der
NATIONALE SYNODE,

IN DEN NAAM VAN ONZEN HEERE, JEZUS CHRISTUS,

door autoriteit van de Hoog Mog. Heeren StatenGeneraal der Vereenigde Nederlanden, gehouden te
Dordrecht in de jaren 1618 en 1619, nadat de uitheemsche Theologanten vertrokken waren.

GEWOONLIJK GENAAMD

POST-ACTA OF NA-HANDELINGEN,;

Uit de Latijnsche in de Nederlandsche taal overgezet.

AAN DE LEZER

De POSTACTA der Nationale Synode, gehouden te Dordrecht in de jaren 1618 en 1619, die lang vermist waren, en in de laatste visitatie der Nationale Schriften gevonden, en door publieke orde gedrukt zijn, hebben wij, o n d e r g e s c h r e v e n e Deputatie der Synode van ZuidHolland, op d e n voorslag van de Synode, gehouden te Leiden in den Jare 1668, Art 24, en met autorisatie (wettelijke goedkeuring of volmacht) van de Hoog Mog. Heeren StatenGeneraal der Vereenigde Nederlanden, onder datum den 4 Mei 1669, mitsgaders op last der Synode, gehouden te Schoonhoven in den Jare 1669, Art. 26, uit de Latijnsche in de Nederlandsche Taal overgezet en in druk vervaardig.

WINANDUS SCHULIUS
CORNELIS TRIGLANDIUS
CORNELIS VERGEER
PETRUS HOLLEBEECK

HANDELINGEN

der Nationale Synode, gehouden te Dordrecht, nadat de Uitheemsche Theologanten vertrokken waren.

De 155ste ZITTING.
Den 13 Mei des Maandags, des voormiddags.

Is voorgesteld, dat dit het goetvinden was van de Heeren Politieke Commissarissen, dat de (Canones) Artikelen van de Kerkenordening, beraamd in de laatst gehouden Nationale Synode, van deze Synode zouden overzien en onderzocht worden.

De Gedeputeerden van de ZuidHollandsche Kerken hebben begeerd en aangehouden, dat de nog overblijvende bezwaren aangaande de leer, eerst mochten afgedaan worden, eer men kwam tot verhandeling van die dingen, die tot de regeering der Kerk behooren. De Praeses heeft hun beloofd, dat men daarna die bezwaren zoude voornemen, als de verhandeling van de Kerkordening zoude ten einde zijn; met welke voorwaarde en beloften zij zich tevreden hebben gehouden.

Zijn opgelezen de (Canones) Artikelen van de Kerkenordening, gesteld in de laatste Nationale Synode, gehouden in 's Gravenhage, Anno 1586.

Is goed gevonden, de Latijnsche, Fransche en Nederlandsche exemplaren van de Nederlandsche belijdenis met elkander te vergelijken, dewijl in al de uitgaven eenige verscheidenheid in sommige woorden werd gevonden, om uit de uitgaven van deze drie talen een exemplaar te formeeren, en hetzelfde voor het toekomende te autoriseeren, en in deze vergelijking inzonderheid te letten op het exemplaar, in de Nederlandsche Fransche Kerken tot nog toe voor authentiek gehouden. Tot dit werk zijn aangewezen Antonius Thysius, Hermannus Faulkelius, Daniel Colonius, Festus Hommius, en Godefridus Udeannus.

De 156ste ZITTING.
Deszelven daags des namiddags.

De (Canones) Artikelen van de Kerkenordening zijn in substantie (wezen) van alle de Gedeputeerden, Predikanten en Ouderlingen, van iedere Provincie goedgekeurd. Eenigen verklaarden, dat zij in hunne Provinciën bizondere Kerkenordeningen hadden, door wettelijke goedkeuring van de Staten hunner Provinciën bekrachtigd, in substantie (wezen) met deze overeenkomende. Is goedgevonden, de Heeren StatenGeneraal te verzoeken, dat hunne Hoog Mog. gelieven, met hunne autoriteit en approbatie, deze (Canones) Artikelen te versterken, opdat ze doorgaans in de Nederlandsche Kerken kracht zouden mogen hebben van openbare Wetten, en des te nauwer tot vrede en stichting der Kerken onderhouden.

Is gehandeld van het jus patronatus, gelijk men dat noemt, of niet hetzelfde eenigszins, of ten eenenmaal, uit de Nederlandsche Kerken zoudekunnen geweerd, of ten minste bepaald worden, dat de Kerk daardoor geen schade kwame te lijden. De Heeren Commissarissen hebben te kennen gegeven, dat het geenszins zoude kunnen wezen, dit recht geheel weg te nemen; want dat de Heeren Staten nimmermeer zouden gedoogen, dat diengenen, die in wettelijk bezit van dit recht zijn, datzelfde door eenige kerkelijke constitutie zoude worden benomen; en derhalve, dat de Synode liever middelen zoude willen bedenken, om de misbruiken, zoo daar eenige zijn, te verbeteren, als om hetzelfde geheel te vernietigen.

De 157ste ZITTING.

Den 14 Mei des Dinsdags, des voormiddags.

Is beraadslaagd over de billijke bepalingen, waardoor het gebruik van het jus patronatus alzo mocht worden omtuind, dat, de Patronen vrij gelaten zijnde, het gebruik er van de Kerken minder mochte benadeelen, en de misbruiken, zooveel mogelijk, in het toekomende verhoed. Tot dit einde is bevolen, aan de Hoog Mog. Heeren Staten-Generaal over te leveren deze volgende Artikelen, en te verzoeken, dat zij dezelve aan de respectieve Provinciën gelieven aan bevelen.

I. Dat het jus patronatus niemand worde toegestaan, dan die voor hunne Hoog Mog. klaar kan doen blijken, dat hij daarvan is in deugdelijk bezit, opdat de Kerk niet te vergeefs met onnoodige lasten bezwaard worde.

II. Dat den Patronen geen ander recht gegeven worde, dan om een bekwaam Persoon te presentereen; alzo zij zelfs onder het Pausdom geen ander recht gehad hebben.

III. Dat de Patronen de Dienaren der Kerken van zulken onderhoud voorzien, als behoorlijk is, en van gelijke Dienaren der Kerken genoten werd; zonder ooit toe te laten, dat zij met iemand over het traktement zoo zoude handelen, alsof zij hem huurden; of zoo een presentereen, die minder traktement voor den dienst zoude eischen.

IV. Dat de presentatie geschiede binnen twee, of ten hoogste drie maanden, nadat de dienst zal begonnen hebben te vaceeren; en zoo niet, dat zij voor die reis, wegens deze nalatigheid, van het recht van presentatie zullen verstoken zijn.

V. Dat de Patronen zulk een Persoon presentereen, die buiten alle verdenking is van ongezondheid in de leer, die ook van een goed leven is, en met zulke gaven voorzien, dat hij de Gemeente aangenaam zij, en dezelve genoeg kan geven.

VI. Dat de Kerken het volle recht behouden, om den gepresenteerden Persoon te weigeren, zoo zijne gaven of manieren de Kerk niet welgevallen; opdat haar geen Predikant tegen haren dank worde opgedrongen.

VII. Dat de Persoon, gepresenteerd zijnde en van de Kerk aangenomen, nadat de Classedaarvan verzekerd zal wezen, voorts naar de (Canones) Artikelen der Kerkenordening in de Classe zal worden onderzocht, der Kerk voorgesteld, en in den Dienst bevestigd.

VIII. Dat de verschillen, zoo misschien eenige tusschen de Patronen en de Kerken over deze presentatie mochten ontstaan, bijgeleid of beslecht worden van de Classis, of van de particuliere Synoden.

IX. Dat de Patroon geen macht hebbe, om den Predikant, van hem gepresenteerd, en wettelijk in den dienst bevestigd, door zijne eigene autoriteit alleen, zonder het oordeel der Classis of Synode van zijnen dienst af te zetten.

De 158ste ZITTING.

Deszelven daags des namiddags.

Zijn voorgesteld eenige bezwaren. 1. Aangaande de Visitatores der Kerken, en hun Ambt. 2. De gedeputeerden der Provinciale Synoden. 3. De Correspondentie tusschen de particuliere Synoden van iedere Provincie. 4. De bevordering van ongeletterden tot bediening des Woords. 5. De stemmen der Predikanten in de Classen; namelijk, of meer Predikanten, uit ééne Kerk tot de Classis komende, ieder in dezelve eene stem behoort te hebben. 6. Eindelijk, aangaande het instellen van een bekwaam Formulier van onderteekening der Belijdenis, en van den Catechismus, voortaan te doen van allen, die in de Kerkelijke bediening zijn; hetwelk alles in deliberatie is genomen.

De 159ste ZITTING.

Den 15 Mei des Woensdags, des voormiddags.

De Collegiën hebben elk hunne adviezen over de voorgestelde bezwaren ingebracht; en is daarover met de meeste stemmen besloten, als volgt.

I. Elke classis zal eenige Predikanten uit de haren afvaardigen, ten minste twee, van de oudste, ervarenste, en voorzichtigste, die jaarlijks alle de Kerken, zoowel in de Steden als ten Platten Lande bezoeken, en naarstiglijk letten, of de Predikanten, Ouderlingen en Schoolmeesters hun ambt getrouwelijk waarnemen, bij de zuiverheid der leer blijven, de orde, bij de Kerk aangenomen, in alle deelen onderhouden, en de stichting der Kerk, mitsgaders ook der jeugd, maar hun vermogen, behoorlijk me woorden en werken bevorderen; dat ze die

genen, die misschien in het een of het ander gedeelte van hun ambt te traag worden bevonden, in tijds en broederlijk vermanen; en met raad en daad helpen, ten einde alles tot vrede, stichting, en ten beste der Kerken en Scholen gericht worde. En het zal iedere Classis vrij staan de Visitatores in deze bediening te laten voortgaan, zoolang het de Classis zal goedvinden; ten ware misschien de Visitatores zelf, om gewichtige redenen, waarover de Classis oordeelen zal, begeerden ontslagen te wezen. Art. 44.

II. Iedere Synode zal ook eenigen deputeeren, om alles, wat de Synode besloten heeft, uit te voeren, zoo bij de Hooge Overheid, als bij de respectieve Classen, onder die Synode ressorteerende; alsook, om alle te zamen, of in minder getal, alle de examina van nieuw aankomende Predikanten bij te wonen; en voorts in alle voorvallende zwarigheden de Classe de behulpzame hand te bieden; opdat de goede eenheid, orde, en zuiverheid der leer, behouden en verzekerd worde. En deze Gedeputeerden zullen van alle hunne handelingen nauwkeurige aantekening houden, en de Synode, zoo wanneer van hen werd afgeëischt, daarvan rekenschap geven. Ook zullen zij uit den dienst niet scheiden, voor en aler de Synode zelve hen zal ontslaan. Art. 49.

III. Het zal iedere Synode vrij staan, correspondentie, zoo men dat noemt, te verzoeken en te houden met de naburige Synode of Synoden, op zulk eene wijze, als zij het achten zullen tot de meeste stichting te dienen. Art. 48.

IV. Men zal geen schoolmeesters, handwerklieden of anderen, die in de talen, vrije kunsten, en de Theologie niet gestudeerd hebben, tot den dienst des Woords bevorderen, tenzij men verzekerd zij van hunne bijzondere gaven, Godzaligheid, nederigheid, zedigheid, uitmuntend verstand, voorzichtigheid, en welsprekendheid. Zoo wanneer dan zoodanige personen begeeren tot den dienst bevorderd te worden, zullen ze eerst van de Classe (indien het de Synode belieft) geëxamineerd worden, en, indien zij in het examen bestaan, zullen ze zichzelf eenen geruimen tijd, in het geheim, in het prediken oefenen; en dan zal men voorts met hen handelen, zooals men zal oordeelen stichtelijk te wezen. Art. 8.

V. Waar in eene Kerk meer Predikanten zijn dan één, zullen die allen te zamen in de Classe mogen verschijnen, en hunne keurstemmen hebben, ten ware misschien in zaken, die hunne personen of Kerken in het bijzonder aangaan. Art. 42.

VI. Is vastgesteld, op te stellen een nauwkeurig formulier van onderteekening, waarnaar de Kerkdienaars de Belijdenis, den Catechismus, en do verklaring der Nationale Synode over de Vijf Remonstrantsche Artikelen, zullen onderteekenen, om hunne rechtzinnigheid klaarlijk te betuigen, en sommige verkeerde uitvluchten omtrent de onderteekening te voorkomen.

Zijn voorgesteld eenige andere Gravamina (bezwaren) der Synoden, ten einde elk Collegie daarover in de naaste zitting zijn advies zoude inbrengen, als 1. Van de eenparigheid te houden omtrent de feestdagen, kerkelijke gezangen, en de bediening des Doops aan de kinderen, en de bejaarde personen.

II. Van den Doop der Mispriesters, die in deze Landen omzwerven; der Wederdoopers, en der geëxcommuniceerden. III.: Van de openbare bevestiging des huwelijks dergenen, die nog niet gedoopt zijn. IV. Van de correspondentie, te houden met de uitheemsche, en inzonderheid met de Fransche Kerken. V. Van eene gemeene huwelijksverordening over alle de Vereenigde Provinciën. VI. Van een nauwkeuriger Tucht over de Gemeente, en voornamelijk over degenen, die in kerkelijke bediening zijn.

De 160ste ZITTING.

Deszelven daags des namiddags.

Is voorgelezen een Formulier uit de adviezen van alle de Collegiën, nopens de orde in het beroepen der Kerkdienaren, waarover gedelibereerd zijnde, heeft hetzelfde evenwel nog niet allen bevalen. Derhalve zijn de Collegiën vermaand, in bedenking te willen nemen, of men niet dat Formulier zoude kunnen laten, met bijvoeging van dit slot, dat het elke Provincie zal vrijstaan, behoudens al hetgeen tot het wezen van de beroeping behoort, in sommige omstandigheden te blijven bij die orde, die in hunne Provincie aangenomen en gebruikelijk is.

De 161ste ZITTING.

Den 16 Mei des Donderdags, des voormiddags.

Is voorgelezen een ander Formulier van beroeping der Kerkdienaren, door den Praeses opgesteld, hetwelk, in sommige dingen veranderd, aldus is goedgekeurd. De wettelijke beroepingen dergenen, die

voor dezen niet in dienst zijn geweest, zoowel in de steden, als ten platten lande, bestaat eerstelijk in de verkiezing, dewelke, na voorgaand bidden en vasten, geschieden zal door den Kerkeraad en de Diakenen, en dat niet zonder goede correspondentie met de Christelijke Overheid derzelver plaats, en voorweten van de Classe, waar hetzelfde tot nog toe gebruikelijk is geweest.

Ten tweede, in het examen, zoo van de leer als het leven, hetwelk staan zal aan de Classe, in het bijzijn van de Gedeputeerden der Synode, of van eenigen derzelve.

Ten derde, in de goedkeuring der Overheid, en daarna ook van de lidmaten der Kerk, wanneer, de naam des beroepenen Predikants den tijd van veertien dagen afgekondigd zijnde, geene verhinderende daartegen wordt voortgebracht.

Ten laatste, in de openbare bevestiging voor de Gemeente, dewelke geschieden zal met behoorlijke vaststelling, afvraging, vermaning, gebeden, en oplegging der handen van den Predikant, die deze bevestiging doet, of van eenen anderen, zoo daar meer Predikanten tegenwoordig zijn, volgens het Formulier, daarvan ingesteld en gebruikelijk.

Doch aan de Predikanten, die tot den dienst der Kerken onder het kruis zullen gezonden worden, en dan eerst aan den dienst komen, zal de oplegging der handen in de Classikale Vergadering mogen geschieden. Art. 4.

Wat de Predikanten aangaat, die, te voren in dadelijke bediening des Woords zijnde, tot eene andere Gemeente beroepen worden, derzelver beroeping zal desgelijks geschieden, zoowel in de steden als ten platte lande, door den Kerkeraad en de Diakenen, met advies en goedkeuring der Classis, en met correspondentie, te voren gemeld. En de beroepene Predikanten zullen aan den Kerkeraad vertoonen goede kerkelijke attestatiën van leer en leven.

Nadat ze dan op deze wijze zullen beroepen zijn, zal men ze de Overheid derzelver plaats voorstellen, als ook de Gemeente zelve den tijd van 14 dagen, als boven; en daarna zullen ze met voorgaande vaststelling en gebeden, als gezegd is, bevestigd worden, onverminderd, in hetgeen gezegd is, eens iegelijks deugdelijk recht van presentatie, of eenigerhande recht, voor zoo veel hetzelfde stichtelijk kan worden gebruikt, zonder nadeel van Gods Kerk en de (Canones) Artikelen der Kerkeordening; waarop de Hooge Overheid en de Synode der respectieve Provinciën verzocht worden, wel te willen letten, en ten beste der Kerken hierin de noodige orde te stellen. Art. 5.

Is ook goed gevonden, dat men de examina van de Bedienaren des Goddelijken Woords in de Classe niet zal doen, dan in het bijzijn van eenigen van de Gedeputeerden der Synode; en dat tot dien einde de dag van het examen hun door de Classe tijdig zal worden bekend gemaakt.

Is voorgelezen het Artikel van minnelijke correspondentie, te houden tusschen de Christelijke Magistraten en de Kerkedienaren, hetwelk goedgevonden is, de rest van de (Canones) Artikelen der Kerkeordeningen bij te voegen, in manier, als volgt:

Gelijk het ambt der Christelijke Overheid vereischt, den h. Kerkedienst op alle manieren te bevorderen, en denzelven met haar voorbeeld den onderdanen aan te bevelen, en de Predikanten, Ouderlingen en Diakenen in alle voorvallende zwarigheden de behulpzame hand te bieden, en de welgestelde Kerkeordening te handhaven; alzoo zijn alle Predikanten, Ouderlingen en Diakenen gehouden de gansche Gemeente vlijtiglijk en oprechtelijk in te scherpen, de gehoorzaamheid, liefde en eerbiedigheid, die ieder van hen den Overheden schuldig is; en moeten alle kerkelijke personen met hun voorbeeld in dezen de Gemeente voorgaan, en door bekoorlijke achting en correspondentie, de gunst der Overheid tot de Kerken trachten te verwekken, en te behouden, ten einde, een ieder zijn ambt getrouwelijk waarnemende, van weerszijden alle kwaad nadenken en wantrouwen tegen gegaan, en de goede eendracht ten beste der Kerk worde behouden.

De 162ste ZITTING.

Deszelven daags des namiddags.

De Collegiën hebben elk hunne adviezen ingebracht over de laatst voorgestelde bezwaren, en is over elk in het bijzonder aldus besloten:

1. De Kerken zullen onderhouden, behalve den dag des Heeren, ook den Christdag, Paschen en Pinksteren, met den volgenden dag. En dewijl, in de meeste steden en Provinciën van Nederland, daarenboven nog onderhouden worden de dag der Besnijdenis, en der Hemelvaart van Christus, zullen de Predikanten overal, waar dit nog niet in gebruik is, bij de Overheid arbeiden, dat in dezen deele met de andere Kerken een een parige voet mag worden gehouden. Art. 67,

In de Kerken zullen alleen gezongen worden de 150 Psalmen Davids, de Tien Geboden, het Gebed des Heeren, de Artikelen des Geloofs, de Lofzangen van Maria, van Zacharias, en van Simeon; het Gezang: o God! die onze Vader zijt, enz. wordt in de vrijheid der Kerken gelaten, dat zij hetzelfde gebruiken of niet, zoo als zij goed vinden. De rest van de Gezangen zal men uit de Kerken weren, en zoo er misschien eenige alreeds in de Kerken zijn ingevoerd, zullen die op de gevoeglijkste wijze nagelaten worden.

De Bedienaren des Goddelijken Woords zullen in het Doopen, zoo der jonge kinren, als der bejaarde personen, gebruiken Formulieren van de instelling en het gebruik des Doops, welke tot dien einde duidelijk beschreven zijn. Art. 51.

Bejaarde personen worden door den Doop de Christelijke Kerk ingelijfd, en tot Lidmaten der Kerk aangenomen, en zijn derhalve gehouden, zich ook tot het gebruik van het h. Avondmaal des Heeren te begeven, hetwelk zij, als ze gedoopt worden, ook beloven moeten. Art. 59.

II. Men zal den Doop der Papen, die in deze Landen omzwerven, en der Mennisten, niet zonder merkelijke reden herhalen, maar naarstiglijk onderstaan, of de vorm en de wezenlijke dingen des Doops zijn onderhouden; hetwelk bevonden zijnde, zoo zal men den Doop geenszins herhalen. Zal ook hetzelfde gehouden worden van den Doop, die van een geëxcommuniceerd Predikant bediend werd, zoo hij eene gewone beroeping van eenige Vergadering heeft. Op al hetwelk de Kerken naarstiglijk zullen onderzoeken en acht geven.

III. De huwelijken dergenen, die door den Doop der Christelijke Gemeente nog niet zijn ingelijfd, zal men met den publieken en plechtigen zegen in de Kerk niet mogen bevestigen, voor en al eer ze den Doop ontvangen hebben.

IV. Op wat wijze men met uitheemsche, en inzonderheid met de Fransche Kerken correspondentie kan en moet houden, daaromtrent zal met de Heeren StatenGeneraal overlegd worden. Ook zal men van dezelve hunne Hoog Mog. verzoeken, dat door hunne autoriteit ten eerste worde gemaakt en gepubliceerd een huwelijksordonnantie, in welke over de voornaamste zware voorvallen iets zekers worde vastgesteld, en eenparig door de geheele Vereenigde Nederlanden onderhouden.

VI. Alle Kerken zullen ernstiglijk worden vermaand de (Canones) Artikelen der Kerkeordering van de Tucht, zoo des volks, als inzonderheid dergenen, die in Kerkelijke bediening zijn, naarstiglijk en strikt te onderhouden; waarop de Visitatoren der Kerken vooral zullen letten, dat de Kerken in dezen deele niet nalatig zijn.

Zijn daarenboven nog eenige andere bezwaren voorgesteld. 1. Aangaande de bediening des Doops buiten de kerkelijke vergaderingen, als aan dood kranke kinderen, andere zieken en die ter dood verwezen zijn. 2. Van zekere proefjaren te stellen voor diegenen, die uit het Pausdom tot ons overkomen, al eer ze tot den Kerkedienst toegelaten worden. 3. Van de goede orde der Scholen, zoo Hooge of Universiteit, als mindere of triviale. 4. Van de bevestiging der huwelijken met geëxcommuniceerden, en met degenen, die van de Gereformeerde Kerken vreemd zijn. 5. Van het weren van de schendingen des Sabbats. 6. Van de bediening der geheime Kerken onder het kruis. 7. Van de voortplanting des Evangelies in OostIndië, en andere plaatsen, die onze Natie pleegt te bezoeken.

Is goedgevonden te ontwerpen een nauwkeurig formulier van onderteekening van de Belijdenis, den Catechismus en de Verklaring der Nationale Synode, waarmede alle Kerkedienaren hunne overeenstemming in de rechtzinnige leer klaarlijk betuigen, en de uitvluchten van sommigen, waarmede zij de Kerken plegen te bedriegen, verhoed worden; insgelijks, een Formulier van vragen, den bejaarden in hunnen Doop voor te houden. En is dat werk opgelegd aan die van Gelderland, ZuidHolland, Zeeland en Groningen.

De 163ste ZITTING.

Den 17 Mei des Vrijdags, des voormiddags.

Zijn voortgebracht de adviezen en oordeelen der respectieve Collegiën, op de vorige Gravamina (bezwaren), en is daarover aldus besloten :

1. Men zal den Doop aan kranke kinderen of zieken, buiten de vergadering der Kerk niet bedienen, dan in zeer grooten nood, en dat met voorweten, en in 't bijzijn des Kerkeraads, ook niet aan verwezene misdadigers, dan met advies der Gedeputeerden der Classis.

2. Nieuwelingen, Priesters en Monniken, en allen, die eenige secte verlaten hebben, zullen tot den Kerkedienst niet toegelaten worden, dan met groote zorgvuldigheid en voorzichtigheid, nadat ze een geruimen tijd eerst wel beproefd zijn.

3. In die Provinciën, waar Universiteiten of Hooge Scholen zijn, zullen de Heeren Staten van dezelve Provinciën verzocht worden, dat ze in de bestelling van dezelve Scholen gelieven te letten op deze navolgende artikelen.

I. Dat over de regeering van de Academiën gesteld worden geleerde Mannen, leden der Gereformeerde Kerk, waarvan men verzekerd is, dat ze de leer, van 't begin der Reformatie bij ons aangenomen, zijn toegedaan.

II. Dat de Curatoren der Academiën niet altijd blijven, maar alle drie of vier jaren veranderen, zoodat jaarlijks in de plaats van eenigen, die afaan, anderen opvolgen.

III. Dat, behalve aan de politieke personen, ook aan een Predikant of twee, deze zorg en dit opzicht worde aanbevolen, om te nauwer toezicht te hebben op de Theologische Faculteit.

IV. Dat tot de bediening der Theologie niemand beroepen worde, dan met toestemming der Synode, en hare Gedeputeerden; aan welke het vrijstaan zal uit iedere Classis eenige Predikanten bijeen te roepen, om over deze beroeping met elkander te beraadslagen, zoo mogelijk dezelve tot de naastkomende Synode niet konde uitgesteld worden.

En het ware te wenschen, dat deze voet ook gehouden werd in de beroeping van den Regent en onderRegent van het Theologische Collegie.

V. Dat in de beroeping der Professoren, niet alleen der Theologie, maar ook der andere Faculteiten, en wel meest der Hebreeuwsche en Grieksche Talen, als ook der Philosophie, goede zorg worde gedragen, dat geene anderen beroepen worden, dan die uitmunten in geleerdheid en verstand, en die vermaard zijn; aan welker Godzaligheid en vroomheid des levens niet getwijfeld wordt, en die zich vasthouden aan de van ouds Gereformeerde leer, en nooit rechtvaardige reden tot vermoeden van onzuiverheid in de leer gegeven hebben.

VI. Dat alle Professoren van iedere Faculteit en kunst, tot betuiging van hunne overeenstemming in de rechtzinnige leer, in den aanvang van hunne bediening, de

Formulieren van eenigheid, de Belijdenis en den Catechismus dezer Kerken onderteekenen.

VII. Dat het den Professoren der Philosophie en Talen niet toegelaten worde in hunne lessen of redekavelingen, Theologische onderwerpen of geschillen te verhandelen, voordat ze de zaak aan de Theologische Faculteit medegedeeld, en verlof daartoe verkregen hebben.

VIII. Dat den Professoren der Theologie verboden worde, nieuwe gevoelens voor te stellen, strijdende tegen die in de Kerk zijn aangenomen; en niet toegelaten door twijfelachtige vragen eenige gewetenstwijfel tegen de aangenomen leer lichtvaardiglijk te wekken.

IX. Of het niet geraden zij, dat de Professoren der Theologie, en de Regenten der Theologische Collegiën, in de Synode verschijnen, en aldaar rekenschap geven van hunne leer, en het oordeel der Synode zijn onderworpen.

X. Dat de alumni (leerlingen) der Kerken, zoo die in de Collegiën, als die elders wonen, dikmaals geëxamineerd worden, en dat in 't bijzonder der Gedeputeerden der Synode.

En wat aangaat de lagere Scholen, zullen de Heeren Staten Generaal verzocht worden, dat, met advies van eenige geleerde mannen, die de manier van onderwijzing der jeugd, allerbest verstaan, eene algemeene school orde worde beraamd en vastgesteld, waardoor de gebreken, die doorgaans in de scholen gevonden worden, gebeterd, e (zooveel mogelijk) eenparigheid gehouden worde in de onderwijzing van de jeugd, vooral in de regelen van de spraakkunst, spraakleer en redekunst.

4. Dat het onbetamelijk is, huwelijken, aangegaan met geëxcommuniceerden, en die van de Gereformeerde Kerk gansch vreemd zijn, met den plechtigen zegen in de Gereformeerde Kerken openlijk te bevestigen.

5. Dat men de Hoog Mog. Heeren Staten Generaal zal verzoeken, dat de veelvuldige en, dagelijks overal in deze Provincie, toe nemende schending des Sabbats, door nieuwe en scherpe plakaten moge worden geweerd en voorkomen.

Bij gelegenheid van de orde op het weren van de schendingen des Sabbats, is over wogen de kwestie van de noodzakelijkheid

der onderhouding van den Dag des Heeren, die men in de Kerken van Zeeland begonnen is rijpelijk te onderzoeken, en zijn de Heeren Professoren verzocht, in het bijzonder met de broederen van Zeeland

over de kwestie eene vriendelijke conferentie aan te stellen, en meteen te overwegen, of niet eenige zekere algemeene regelen met gemeene toestemming zouden kunnen begrepen en gesteld worden, binnen welker grenzen beide de partijen, in het verhandelen van deze kwestie, zich zoolang zouden houden, tot dat, in de naaste Nationale Synode, over deze kwestie nader zoude onderzocht worden gedaan.

Is goedgevonden de zaak van de heimelijke Kerken, in de deelen van Nederland onder den Spanjaard onder het kruis zuchtende, aan hunne Hoog Mog. de Staten-Generaal, ernstig aan te bevelen, indien het gebeurde, dat er nog te eenigen tijd van verlenging van den wapenstilstand, of voorwaarde van vrede werd gehandeld.

De 164ste ZITTING.

Deszelven daags des namiddags.

De regelen, aangaande de onderhouding van den Sabbat, of Dag des Heeren, bij de Heeren Professoren, met toestemming van de broederen van Zeeland, ontworpen, zijn voorgelezen en goedgekeurd, en zijn deze navolgende:

I. In het vierde Gebod der Goddelijke Wet is iets ceremonieels en iets zedelijks. II. Ceremonieel is geweest de rust van den zevenden dag na de schepping en de strenge onderhouding van denzelven dag, het Joodsche Volk bijzonder opgelegd.

III. Zedelijk, dat een zekere en gezette dag den Godsdienst zij toegeëigend, en waartoe zoowel rust als tot den Godsdienst eene heilige overdenking er van noodig is,

IV. De Sabbat der Joden afgeschaft zijnde, moet de dag des Heeren door de Christenen plechtig geheiligd worden.

V. Deze dag is sedert de tijden der Apostelen in de eerste Katholieke Kerk altijd onderhouden.

VI. Dezelve dag moet alzoo den Godsdienst toegeëigend worden, dat men op denzelven ruste van alle slaafsche werken, uitgenomen die de liefde en tegenwoordige noodzakelijkheid vereischen, mitsgaders van alle zoodanige vermaken, die den Godsdienst verhinderen.

Is besloten, dat alle Bedienaren des Goddelijken Woords, tot betuiging van hunne overeenstemming in de rechtzinnige leer, moeten onderteekenen de Belijdenis en Catechismus dezer Kerken, mitsgaders de (Oanones) Artikelen of Verklaringen dezer Synode; en om in deze onderteekening sommige verkeerde uitvluchten te voorkomen, zal voor denzelven onderteekening gesteld worden van dit Formulier, hetwelk voorgelezen en goedgekeurd is.

Wij ondergeschreven Bedienaren des Goddelijken Woords, behoorende onder de Classe van N. N., verklaren oprechtelijk en in goeder conscientie voor den Heere, met deze onze onderteekening, dat wij van harte gevoelen en gelooven, dat alle de artikelen en stukken der leer, in de Belijdenis en Catechismus der Gereformeerde Nederlandsche Kerken begrepen, mitsgaders de Verklaring over eenige punten der voorzegde leer, in de Nationale Synode, Anno 1619, te Dordrecht gedaan, in alles met Gods Woord overeen komen; beloven derhalve, dat wij de voorzegde leer naarstiglijk zullen leeren, en getrouwelijk voorstaan, zonder iets tegen dezelve leer, hetzij openlijk of heimelijk, directelijk of indirectelijk, te Leeren of te schrijven.

Gelijk ook, dat wij niet alleen alle dwalingen, tegen deze leer strijdende, en met name ook die in de voorzegde Synode zijn veroordeeld, verwerpen, maar dat wij ook genegen zijn, dezelve te wederleggen, tegen te spreken, en allen arbeid aan te wenden, om dezelve uit de Kerk te weren.

En indien hetzoudemogen gebeuren, dat wij na dezen eenig bedenken of ander gevoelen tegen deze leer kregen, beloven wij, dat wij hetzelfde noch openlijk noch heimelijk, zullen voorstellen, leeren of verdedigen met prediken of schrijven; dat wij hetzelfde' alvorens den Kerkeraad, Classis en Synode zullen openbaren, om daar onderzocht te worden; bereid zijnde te aller tijd ons het oordeel des Kerkerads, der Classis of Synode gewilliglijk te onderwerpen; op straffe, dat wij, hiertegen doende, metterdaad (ipso facto) van onze diensten geschorst zullen zijn.

En indien de Kerkeraad, Classis of Synode, te eeniger tijd, om gewichtige redenen van nadenken, om te behouden de eenigheid en zuiverheid der leer, goedgevond van ons te eischen nadere verklaring van ons gevoelen over eenig artikel van deze Belijdenis, den Catechismus of der Verklaring der Nationale Synode, zoo beloven wij ook mits dezen, dat wij te aller tijd daartoe zullen gewillig en bereid zijn, op straffe als boven.

Behoudens nochtans het recht van appèl, in geval wij misschien door het oordeel des Kerkeraads, der Classis of Synode meenden bezwaard te zijn; gedurende welken tijd van appèl, wij ons met de uitspraak en het oordeel der Provinciale Synode zullen tevreden houden. Is ook besloten, dat alle Rectoren en en Schoolmeesters de Belijdenis, den Catechismus, en de Verklaringen dezer Synode, tot betuiging van hunne overeenstemming in de Gereformeerde leer, onder dit Formulier zullen onderteekenen. Wij ondergeschreven Rectoren en Schoolmeesters van N. N. verklaren oprechtelijk in goeder conscientie voor den Heere, met deze onze onderteekening, dat wij van harte gevoelen en gelooven, dat alle de artikelen en stukken der leer, in deze Belijdenis en Catechismus der Gereformeerde Nederlandsche Kerken begrepen, mitsgaders de Verklaring over eenige Artikelen der voorzegde leer, in de Nationale Synode te Dordrecht, Anno 1619, gedaan, in alles met Gods Woord overeenkomen; beloven derhalve, dat wij de voorzegde leer getrouwelijk zullen voorstaan, en de jeugd naar eisch van ons beroep en haar begrip, naarstiglijk inscherpen, op straffe dat wij, hiertegen doende, van onzen schooldienst zullen afgezet worden. De Kerken zullen indachtig zijn, als de Predikanten bij de onderteekening van het bovenstaande Formulier beloven, te aller tijd bereid te zullen zijn, om hun gevoelen van de leerstukken des geloofs, op het verzoek der broederen, breeder te verklaren, dat zulks niet zóó te verstaan zij, alsof ze daartoe altijd, op eens iegelijks believen, gehouden zullen zijn (opdat rechtzinnige leeraars niet te vergeefs verdacht worden gemaakt), maar dan eerst, als ze rechtvaardige redenen van nadenken gegeven zullen hebben, waarvan het oordeel zal staan aan de kerkelijke Vergadering.

De 165ste ZITTING.

Den 18 Mei des Zaterdags, des voormiddags.

Is voorgelezen en onderzocht de Nederduitsche overzetting van de Verklaring der Synode, over het eerste Artikel.

De 166ste ZITTING.

Deszelven daags des namiddags.

Is men voortgegaan in het voorlezen en onder zoeken van de Nederduitsche overzetting der (Canones) Artikelen der Synode over het eerste Artikel.

De 167ste ZITTING.

Den 20 Mei des Maandags, des namiddags.

Is voorgelezen en onderzocht de Nederduitsche overzetting van de (Canones) Artikelen, over het tweede Artikel.

De 168ste ZITTING.

Den 21 Mei des Dinsdags, des namiddags.

Is voorgelezen en onderzocht de Nederduitsche overzetting van de (Canones) Artikelen der Synode, over het derde, vierde en vijfde Artikel.

Alzoo de Provincie Utrecht niet voorzien was van bekwame Predikanten, is de Synode verzocht om eenigen uit het midden van hen te deputeeren, die met de naastkomende Provinciale Synode de Kerken van Utrecht, met raad en daad mogen bijstaan. Op welk verzoek tot deze zaken gedeputeerd zijn Eilhardus Menhius, Sebastianus Dammannus, Johannes Dibbetius, Jakobus Triglandius, Godefridus Udemannus, en Johannes Bogermannus.

De 169ste ZITTING.

Den 22 Mei des Woensdags, des voormiddags.

Alzoo Everhardus Vosculius en Johannes Schotlerius, Predikanten te Kampen, voor deze Synode beschuldigd, en ettelijke malen opgeroepen zijnde, niet verschenen waren (om welke hardnekkigheid zij voor dezen al in het Predikambt zijn geschorst geweest), is goedgevonden hunne zaak te onderzoeken uit de schriften, aan deze Synode overgeleverd. En, tot dien einde gelezen zijnde de stukken van beschuldigingen, en derzelve voornaamste bewijzen; is geoordeeld, dat ze geheel en al zullen verbannen worden; en dat men dit oordeel den Achtbaren Magistraat, mitsgaders de Kerk en Classe van Kampen, zal bekend maken; en den Magistraat verzoeken, dat ze gelieven te zorgen, dat in hunne plaats terstond andere bekwame en rechtzinnige Predikanten wettelijk mogen worden in de plaats gesteld, en in plaats van de voorlezingen, die in de Kerk geschieden, wederom publieke Predikatiën aangesteld.

De 170ste ZITTING.

Deszelven daags des namiddags.

Is voorgelezen en onderzocht de Nederduitsche overzetting van de Voorrede en het Besluit van de

(Canones) Artikelen der Synode, en dewijl in deze overzetting nog eenige dingen schenen te ontbreken, zijn Jakobus Rolandus en Antonius Walneus verzocht, om alle de gemelde Nederduitsche overzettingen van die (Canones) Artikelen, wat nauwkeuriger te overzien.

De 171ste ZITTING.

Den 23 Mei des Donderdags, des voormiddags.

De verbeterde Fransche en Nederduitsche uitgaven van de Belijdenis der Nederlandsche Kerk zijn voorgelezen; de Nederduitsche van D. Godefridus Udemannus, en de Fransche door D. Daniel Colonius, en is doorgaans reden van de verbetering aangewezen.

De 172ste ZITTING.

Deszelven daags des namiddags.

Is men voortgegaan in het voorlezen van de gemelde verbetering, en, hetzelfde ten einde gebracht zijnde, zijn ze allen en een iegelijk verzocht, indien ze meenden, dat in deze verbetering iets aanmerkelijks overgeslagen was, dat ze hetzelfde wilden aanwijzen. De Praeses heeft te kennen gegeven, dat de Theologanten van Genève hem in handen hadden gelaten, eenige notulen op onze Belijdenis, waarop gelet is. Dat ook bij hem gelaten waren twee Monitoria (Vermaanschriften), het eene van de Theologanten uit de Palts, het andere van de Theologanten van Hessen, die ook voorgelezen zijn. Bij welke gelegenheid gevraagd is, of niet geraden was, in het tweeëntwintigste Artikel onzer Belijdenis, in plaats van deze woorden, en zoo vele allerheiligste werken, die Hij voor ons gedaan heeft, te stellen, het algemeene woord, gehoorzaamheid van Christus; maar alzoo deze verandering werd tegengesproken, en de tijd verloopen was, is dit uitgesteld tot des anderen daags, en zijn de broederen verzocht, in collegies te willen antwoorden.

De 173ste ZITTING.

Den 24 Mei des Vrijdags, des voormiddags.

Is met eenparige stemmen van alle de Collegiën besloten bij de uitspraak, in de Nederlandsche en Fransche Belijdenis uitgedrukt, geheel te blijven; en dat het geenszins geraden is eenige verandering in de woorden van de gemelde Belijdenis te maken, waartoe vele gewichtige redenen zijn bijgebracht. Is nochtans, op sommiger verzoek, goedgevonden, in datzelfde Artikel, bij de woorden voor ons, tot nadere verklaring bij te voegen deze woorden: en in onze plaats. Nadat daarna de anderen ook hunne aanmerkingen hadden ingebracht, en dezelve allen waren onderzocht, en nog eenige dingen met gemeene toestemming veranderd, zijn de exemplaren, alzoo verbeterd, beide in de Nederduitsche en Fransche talen goedgekeurd, en is verklaard, alleen deze exemplaren in het vervolg voor echt te houden, en dezelve terstond nauwkeurig te doen drukken en uitgeven.

De 174ste ZITTING.

Deszelven daags des namiddags.

Zijn voorgelezen en goedgekeurd de handelingen van eenige voorgaande zittingen, tot deze tegenwoordige toe.

De Gedeputeerden van verscheidene Synoden hebben te kennen gegeven, dat er nog eenige bezwaren van hunne Kerken overbleven, waarover zij wel wenschten, dat in deze Synode een besluit mocht worden gemaakt, maar, alzoo de tijd niet toeliet van die alle nu te handelen, is verstaan, dat men dezelve tot de naaste Nationale Synode zal aanhouden, en, opdat de Kerken verzekerd mochten zijn, dat de Gedeputeerden hun plicht hadden gedaan, hetzelfde in de Acten aanteekenen.

Alzoo de predikanten van Hoorn, die van het oordeel der NoordHollandsche Synode tot deze Synode hadden geappelleerd, en ook de Gedeputeerden der NoordHollandsche Synode gezegd werden aangekomen te zijn, is overwogen, of hunne zaak in de Synode zelve, door eenige Gedeputeerden onderzocht zoude worden. En is goedgevonden eenigen uit dezen Synode te deputeeren, om beide de partijen in 't bijzonder te hooren, van de zaak kennis te nemen, en aan de Synode rapport te doen. En' is deze last opgelegd aan D. Doctor Johannes Polyander, D. Doctor Guilielmus Stephani, D. Balthazar Lydius, D. Godefridus Udemannus, en D. Cornelius Hillemus.

De 175ste ZITTING.

Den 25 Mei des Zaterdag, des voormiddags.

Is voorgelezen de verklaring van Johannes Arnoldi Rodingenius, Predikant te Hoorn; waarin hij

betuigde, om redenen, aan D. Praeses te kennen gegeven, zijn appèl te laten varen. D. Praeses heeft ook ingebracht, dat Johannes Valesius, Predikant te Hoorn, tijd had verzocht om bij zichzelf te overwegen, of hij zijn appèl wilde vervolgen.

Isaacus Welsingius, Predikant te Hoorn, is verschenen voor de Synode, om zijn appèl te vervolgen, en heeft verzocht, dat allereerst van zijne zaak kennis mocht worden genomen. Zijn ook verschenen de eerwaardige D. Petrus Plantius, Predikant te Amsterdam, en D. Hermannus Gerardi, Predikant te Enkhuizen, Gedeputeerden der NoordHollandsche Synode, te kennen gevende, dat ze aangekomen en alhier verschenen waren, om van wege de NoordHollandsche Synode alhier rekenschap te geven van het gevoelen derzelver Synode, tegen de Predikanten van Hoorn uitgesproken, en verzochten, dat die zaak terstond mocht verhandeld worden.

De Broederen, daartoe gedeputeerd, zijn vermaand, het onderzoek van deze zaak terstond in de Vertrekamer bij de hand te nemen, en is hun niet gemeen advies bijgevoegd D. Hermanus Faulkelius, Assessor.

Is voorgelezen en geaprobeerd het Formulier, naar hetwelk de Professoren der H. Theologie, de Regenten en onderRegenten der Theologische Collegiën, de Belijdenis, den Catechismus en de Verklaring der Synode moeten onderteekenen, aldus luidende:

Wij ondergeschrevenen Professoren der H. Theologie in de Academie te N., of wij Regent en onderRegent van het Theologische Collegie van N., verklaren oprechtelijk en in goeder conscientie voor God, met deze onze onderteekening, dat wij van harte gevoelen en gelooven, dat alle de Artikelen en stukken der leer, in deze Belijdenis en Catechismus der Nederlandsche Gereformeerde Kerken begrepen, mitsgaders de Verklaring over eenige Artikelen derzelver leer, in de Nationale Synode in den Jare 1619 te Dordrecht gedaan, in alles met Gods Woord overeenkomen. Beloven derhalve, dat wij de voorzeide leer naarstiglijk zullen leeren, en getrouwelijk voorstaan, zonder iets tegen dezelve leer, openlijk of heimelijk, directelijk of indirectelijk, te zullen leeren of schrijven; insgelijks ook, dat wij niet alleen alle de dwalingen, daartegen strijdende, en met name ook die in voorzeide Synode veroordeeld zijn, verwerpen, maar dat wij ook genegen zijn dezelve te wederleggen, ons daartegen te stellen, en allen arbeid aan te wenden, om dezelve uit de Kerken te weren.

Doch, zoo het naderhand mogelijk mocht gebeuren, dat wij tegen deze leer, of verscheidene consideratiën of gevoelens mochten hebben, beloven wij, dat wij hetzelfde noch openlijk noch heimelijk zullen voorstellen, leeren of verdedigen, hetzij met predikatiën, hetzij met schriften, maar dat wij hetzelfde alvorens en met orde der Provinciale Synode, waaronder wij behooren, of derzelver Gedeputeerden, ten volle zullen openbaren, opdat zulk gevoelen in de voorzeide Synode volkomenlijk mag onderzocht worden; bereid zijnde onszelfen aan het oordeel der Synode voornoemd, ten allen tijde gewilliglijk te onderwerpen, op straffe dat wij, hier tegen doende, van de Synode geschorst zullen worden.

En indien de Synode te eeniger tijd om gewichtige redenen van nadenken, om de eenigheid en zuiverheid der leer te behouden, zoudemogen goedvinden, eene nadere verklaring van ons gevoelen van ons te vorderen over eenig Artikel der voorzeide Belijdenis, Catechismus of Verklaring der Synode, zoo beloven wij ook mits dezen, dat wij daartoe te aller tijd gewillig en bereid zullen wezen, op straffe als boven behoudens nochtans het recht van appèl ingevalle wij door het gevoelen der Synod meenden bezwaard te zijn.

Gedurende welken tijd van appèl wij ons met het besluit en de uitspraak der Provinciale Synode tevreden zullen houden.

Is goedgevonden, dat de krankbezoeker op gelijke wijze de Belijdenis, Catechismus en Verklaring der Synode zullen onderteekenen, als hiervoren van de Rectoren en Schoolmeesters is bevolen. Of ook, en op wat wijze, de Ouderlingen der Kerken onderteekenen zullen, wordt gelaten ter discretie van iedere Classis en Synode.

Is voorgelezen en goedgekeurd het Formulier van de bediening des Doops aan de bejaarden, aldus luidende:

En alhoewel de kinderen der Christenen (onaangezien zij dit niet verstaan), uit kracht des Verbonds moeten gedoopt worden, is nochtans niet geoorloofd de bejaarden te doopen, tenzij die te voren, hunne zonden gevoelende, belijdenis doen van hunne boete en geloof in Christus; want om deze oorzaak heeft niet alleen Johannes de Dooper predikende naar het gebod Gods, den Doop der boete, tot vergeving der zonden, die hunne zonden beleden gedoopt; Marc. 14, 5; en Luc. 3:3; maar onze Heere

Jezus Christus heeft ook zijnen Discipelen bevolen alle volkeren te leeren, en dezelve te doopen in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes; Matth. 28:19; en Mark. 16 :15 ; deze belofte daarbij voegende, dat die gelooven zal, en gedoopt zal zijn, zalig zal zijn. Gelijk ook de Apostelen (als blijkt uit de Handelingen derzelve; Hand. 2:38; en 8:31; en 10:47, 48; en 10:14, 15, 31, 32, 33), volgens dezen regel, geene andere bejaarden gedoopt hebben, als die belijdenis van hun geloof en boete gedaan hebben.

Diensvolgens is heden ten dage niet geoorloofd eenige andere bejaarden te doopen, als die de verborgenheden des heiligen Doops, uit de predikatie des heiligen Evangelies, geleerd hebben en verstaan, en te gelijk van hun geloof door mondelijke belijdenis rekenschap kunnen geven.

Aanspraak tot den bejaarde, die gedoopt zal worden.

Aangezien gij N. dan ook begeert met het heilige doopsel gedoopt te worden, ten einde het u zij een zegel der inlijving in de Kerke Gods, en dat blijke, dat gij niet alleen den Christelijken Godsdienst aanneemt, in denwelken gij afzonderlijk van ons zijt onderwezen, en waarvan gij mede voor ons Belijdenis gedaan hebt, maar ook uw leven naar denzelven, door Gods genade, wilt aanstellen; zult gij voor God en zijne Gemeente ongeveinsdelyk antwoorden:

Ten eerste, of gij gelooft in den eenen waarachtigen God, onderscheiden in drie Personen, Vader, Zoon en Heilige Geest, die hemel en aarde, en alles, wat daarin is, uit niet geschapen heeft, en nog onderhoudt en regeert, zoodat niets geschiedt in hemel en op aarde, zonder zijnen Goddelijken wil?

Antw. Ja.

Ten tweede, of gij gelooft, dat gij in zonde ontvangen en geboren zijt, en diensvolgens een kind des toorns, van nature ten goede gansch onbekwaam, geneigd tot alle kwaad, en dat gij, met gedachten, woorden en werken, de geboden des Heeren menigmaal hebt overtreden, en of deze zonden u van harte leed zijn?

Antw. Ja.

Ten derde, of gij gelooft, dat Christus, die waarachtig en eeuwig God is, en waar achtig mensch, die zijne menschelijke natuur uit het vleesch en bloed der maagd Maria heeft aangenomen, u tot een Zaligmaker van God geschonken is, en dat gij door dit geloof ontvangt vergeving der zonden in zijn bloed, en dat gij een lid van Jezus Christus, en van Zijne Kerk, door de kracht des H. Geestes, zijt geworden?

Antw. Ja.

Ten vierde of gij alle de Artikelen van den Christelijken Godsdienst, gelijk die hier in de Christelijke Kerk uit den Woorde Gods geleerd worden, toestemt, en van voornemen zijt in dezelve leer ten einde uws levens standvastiglijk te volharden; en benevens dien verzaakt alle ketterijen en dwalingen, met deze leer strijdende, en belooft, dat gij in de gemeenschap van onze Christelijke Kerk, niet alleen in het gehoor des Woords, maar ook in het gebruik des Avondmaals zult volharden ?

Antw. Ja.

Ten vijfde, of gij u van harte voorgenomen hebt altijd Christelijk te wandelen, de wereld en hare kwade begeerlijkheid te verzaken, zooals dat aan de lidmaten van Christus en zijne Gemeente betaamt, en u aan alle Christelijke vermaningen wilt onderwerpen?

Antw. Ja.

De goede en groote God verleene goedertierenlijk tot dit uw voornemen zijne genade en zegen, door Jezus Christus! Amen.

Of en op wat wijze de, Doop, in geval van noodzakelijkheid, zoo men dat noemt, in het heimelijke zal mogen bediend worden, wordt gelaten in de voorzichtigheid en vrijheid der Kerkeraden en Classen.

De 176ste ZITTING.

Den 27 Mei des Maandags, des voormiddags.

Die tot de zaak van Isaäcus Welsingius gedeputeerd waren, hebben daarvan aan de Synode rapport gedaan, en te gelijk hun advies geopend, hoe ze oordeelen, dat daar behoorde gehandeld te worden. Is ook voorgelezen de uitspraak van de Gedeputeerden der NoordHollandsche Synode, waarin de voornaamste punten der beschuldigingen begrepen waren, en te gelijk de antwoorden van Isaäcus Welsingius daarop.

Eindelijk, gehoord zijnde D. Petrus Plancius en D. Hermannis Gerardi, Gedeputeerden der NoordHollandsche Synode, en de geheele zaak nauwkeuriglijk overwogen, is geoordeeld, dat het gevoelen der Gedeputeerden van de NoordHollandsche Synode tegen Welsingius, op rechtvaardige redenen was gegrond; dat men nochtans de Synode van NoordHolland zoude vermanen, als zij de rechtzinnigheid van den gezegden Welsingius volkomener zal hebben onderzocht, zoo oor zijne belijdenis als onderteekening van de Belijdenis, Catechismus, en de Verklaring dezer Synode, dan te arbeiden, dat hij met èn Magistraat en Kerk van Hoorn moge worden verzoend, en in den Kerkedienst hersteld, op zulk eene plaats, waar het allervoordeeligtst wordt geoordeeld, en hij met de meeste stichting en vrucht zal kunnen verkeerden; en zorg dragen, dat hij ondertusschen van traktement behoorlijk worde voorzien.

D. Assessor Hermanns Faulkelius heeft aangediend, dat Johannes Valesius hem had bekend gemaakt, dat hij besloten was zijn appèl te laten varen, maar verzocht, dat zijne zaak aan de Synode van NoordHolland mocht worden aanbevolen. En zijn die van NoordHolland vermaand, met diegenen, die bereid zijn de Formulieren van eenigheid, en de Verklaringen dezer Synode te onderteekenen, op het allerzachtste te handelen, voor zooveel de waarheid en stichting lijden kan.

De 177ste ZITTING.

Dezelven daags des namiddags.

Het gevoelen der Synode, in de zaak van Welsingius uitgesproken, is aan de Gedeputeerden der NoordHollandsche Synode, en ook aan Welsingius voorgelezen, dewelke daarvan copiën verzochten; en zijn hun dezelve toegestaan.

De Gedeputeerden hebben de Synode voor deze uitspraken bedankt. Welsingius verklaarde, een ander gevoelen van de Synode verwacht te hebben. Maar, dewijl het de Synode alzoo had liefd, zichzelve in dit oordeel te willen gerust houden, en alles oprechtelijk nakomen, wat hij ten beste van de Kerk met een goed geweten zoude kunnen.

Is aangediend, dat de twee kleine Catechismussen, die de Kerken, behalve de groote Catechismus gebruiken, in de onderwijzing van de jonge jeugd, nu gereed en geschreven waren van diegenen, die door deze Synodedaartoe waren gedeputeerd.

De kleine is voorgelezen en goedgekeurd, met die voorwaarde, dat nog eenige dingen uit den grooten Catechismus daarbij gedaan zouden worden. De andere, die nog wat grooter was, oordeelde de Praeses, dat men niet zoude voorlezen, omdat hij scheen te lang te zijn; en is verstaan, dat de Kerken of dezen zouden kunnen gebruiken, of dien anderen, die van de Kerk van Middelburg . geschreven en uitgegeven is.

Zijn van de Synode gedeputeerd D. Jo hannes Bogermannus, Praeses dezer Synode, D. Hermanns Faulkelius, Assessor, en D. Festus Hommius, Scriba, aan dewelken ui de Heeren Professoren bijgevoegd is D. Dr Johannes Polyander, om vanwege

Synode de Heeren Staten Generaal te danken voor de weldaden, aan onze Kerken bewezen, zoo in derzelver goedertieren bescherming, als voor de samenroeping dezer Synode, en meteen aan hunne Hoog Mog. gediensiglijk te verzoeken, hetgeen in deze Synode is besloten, met hunne to stemming en approbatie te gelieven te b krachtigen, en door hun gezag ter uitvoering te doen stellen.

Is ook denzelven Gedeputeerden in gegeven, dat ze door dit navolgend Request aan dezelve Heeren Staten Generaal zouden vertoonen de Gravamina (Bezwaren) der Kerken, die in deze Synode ter beschikking van hunne Hoog Mog. zijn overgelaten, en dezelve ernstiglijk zouden verzoeken, daarover ten allereerste ten beste de Kerk te beschikken.

Het Request luidt als volgt: Aan de Doorluchtige, Hoog Mogende Heeren, de Heeren Staten Generaal der Vrije Vereenigde Nederlanden, onze gebiedende Heeren.

Geeft met behoorlijke eerbiedigheid en schuldige onderdanigheid te kennen de Nationale Synode der Gereformeerde Kerken in de Vereenigde Nederlanden, door Uwe Hoog Mog. oproeping vergaderd binnen de stad Dordrecht, hoe ze volgens Uwer Hoog Mog. loffelijke bevelen, en het gebruik van alle Nationale Synoden, in de vreeze des Heeren acht genomen heeft, zoo in 't gemeen op de leer en regeering dezer Kerken, als ook in 't bizonder op de Gravamina (Bezwaren), van de Kerken dezer Provinciën aan deze Synode overgezonden, en omtrent dezelve zoodanige kerkelijke ordinantiën beraamd, als door de handelingen dezer Synode, aan Uwe Hoog Mag. eerstdaags over te leveren, zullen bekend gemaakt worden.

I. Doch nademaal deze Ordinantiën der Synode, zonder goedvinden, approbatie en toestemming van Uwe Hoog Mog. onze Hooge Overheid, in de Kerken dezer Provinciën, niet kunnen, gelijk ze niet behooren ter uitvoering gesteld en onderhouden te worden; verzoekt en bidt deze Synode met alle ootmoedigheid, dat het Uwe Hoog. Mog. goedgunstiglijk believe, de handelingen dezer Synode, nadat ze dezelve doorgelezen en onderzocht zullen hebben, met hunne Christelijke approbatie en toestemming te versterken, en door hun gezag te gebieden, dat dezelve tot vrede en stichting van de Kerken dezer landen overal onderhouden warden.

II. Inzonderheid omdat de leer dezer Kerken, begrepen en verklaard in de Belijdenis dezer Kerken, en in den Heidelbergschen Catechismus, die bij deze Kerken aangenomen is, volgens uitgedrukt bevel van Uwe Hoog Mog. in de voorzegde Synode, naar Gods Woord rijpelijk is geëxamineerd, onderzocht, en met eenparige adviezen, zoo de uitheemsche Theologanten door Uwe Hoog Mog. tot deze Synode geroepen, als van de Gedeputeerden der Nederlandsche Kerken, is geoordeeld, met Gods Woord, en de Belijdenis van alle de Gereformeerde Kerken, zeer wel overeen te komen, gelijk uit de hierbijgevoegde verklaring blijken kan; verzoekt en bidt de gezegde Synode met alle ootmoedigheid, dat het Uwe Hoog Mog. goedgunstiglijk believe, deze voorzegde leer voortaan in" de Kerken dezer landen, langs zoo meer te beschermen, te versterken, te bevestigen en te verdedigen, alsmede derzelver breede Verklaring, in deze Synode gedaan en vastgesteld, door last van Uwe Hoog Mog. uit Gods Woord, over de vijf verschilpunten, met verwerping der dwalingen, die van sommigen in deze landen, tegen de gezonde leer worden voorgestaan.

III. Daarenboven dat Uw Hoog Mog. de Kerkeordening, zooals dezelve in deze Synode onderzocht, en in sommige Artikelen tot meerder vrede en stichting vermeerderd is, gelieven goed te keuren, en te belasten, dat ze overal in de Kerken dezer landen, voor zooveel zulks geschieden kan, eenpariglijk worden onderhouden.

IV. En dewijl de Synode noodig heeft geoordeeld, dat de Nederduitsche Kerken, naar het voorbeeld van alle Gereformeerde Kerken, van andere Natiën en Talen, ook hebben eene nauwkeurige en getrouwe overzetting des Ouden en Nieuwen Testaments in de Nederduitsche Taal uit de oorspronkelijke Talen; gelijk voor dezen meermalen in de voorgaande Nationale Synode besloten is, en derhalve dit werk uit last van Uwe Hoog Mog. den Wel Edelen Heer Philips Marnix van St. Aldegonde, zaliger gedachtenis, en na hem D. Warner Helmichius, zaliger gedachtenis, en D. Arnoldus Cornelius, zaliger gedachtenis is opgelegd, en door hen begonnen geweest; zoo heeft nu de Synode gedeputeerd (indien het Uwe Hoog Mog. zoo goedvinden) drie KerkeDienaars tot de overzetting des Ouden Testaments, en drie andere tot de overzetting des Nieuwen Testaments en der Apocriefe Boeken, welke, opdat ze te spoediger in dat werk mochten voortgaan, en zooveel eerder volbrengen, middelerwijl zouden vrij zijn van alle andere kerkelijke bedieningen, en in eene plaats te samen komen, als ook hun werk elkander mededeelen.

En nademaal tot zulk een werk, volgens dezen voet, zeer groote onkosten moeten gedaan worden, verzoekt ook de Synode, dat het Uwe Hoog Mog. believe, dit besluit der Synode goed te keuren, en tot dit werk zoodanige som van penningen te ordonneeren, als er tot verval van deze onkosten noodig is, daarenboven ook brieven te zenden aan die Kerken, die de Predikanten, tot dit werk gedeputeerd, bedienen, opdat dezelve Kerken geene zwaarigheid maken, toe te staan, dat ze zoolang van hunne diensten vrij zijn.

V. En dewijl Uwen Hoog Mog. zeer wel bekend is, hoeveel de Kerken dezer landen daaraan is gelegen, dat zoowel de groote als mindere lagere scholen wel geregeld zijn, en de ervaring zelve ons geleerd heeft, hoe groote onheilen in de Kerken en Politie dezer landen daaruit is ontstaan, dat de scholen niet wel zijn voorzien, wordt verzocht, dat ook door Uwe Hoog Mog. hierin zoodanige reglementen mogen worden gemaakt, waardoor alle abuizen geweerd en voorgekomen, en de behoorlijke vruchten daarvan te beter genoten worden.

VI. Ten welken einde, wat aangaat de Universiteiten en Illustre Scholen, de Synode ook ootmoedig verzoekt, dat Uwe Hoog Mog. gelieven te letten op de Artikelen voorleden jaar bij, en vanwege de Synode van ZuidHolland aan de Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Holland en WestFriesland tot dien einde overgeleverd, dewelke hier zijn bijgevoegd, en dezelve aan de Ed. Mog. Heeren Staten der respectieve Provinciën, in dewelke Universiteiten of Illustre Scholen zijn, te recommandeeren.

VII. En wat aangaat de lagere scholen, verzoekt ook de Synode zeer ootmoedig, dat Uwe Hoog Mog. gelieven te bevelen, dat, volgens het advies van geleerde mannen, die het allerbest verstaan, wat tot onderwijzing van de jeugd behoort, eene algemeene schoolorde beraamd en gearresteerd worde, waardoor de gebreken, die men doorgaans in de scholen bespeurt, mogen verbeterd, en, zooveel mogelijk, eenparigheid gehouden worden in de onderwijzing van de jeugd; en inzonderheid in de fondamenten van de Grammatica, Dialectica en Rhetorica.

VIII. Alzoo wij bevinden, dat de abuizen in de zaken des huwelijks meer en meer aangroeien, en dat dienaangaande de Kerken dezer landen dagelijks vele zwaarigheden voorkomen, en dat ook geene eenparige orde daarin wordt gehouden, zoo gelieven Uwe Hoog Mog., na genomen advies van Theologanten, eene algemeene huwelijksordonnantie te stellen, die van alle de Kerken dezer Provinciën op gelijke wijze, zooveel dit mogelijk is, worde nagekomen.

IX. Dat ook, behalve de loffelijke ordinantiën tegen diegenen, die allerhande boeken drukken en verkoopen, eene meer volkomene orde worde beraamd, zoo over de visitatie der boeken, die gedrukt worden, als over het geheele werk der drukkerij; om alzoo voor te komen het verbreiden van allerhande schadelijke en schandelijke boeken, waarmede deze landen tot zeer groot nadeel der Kerk, en merkelijke ontstichting vervuld zijn geweest.

X. En, aangezien alle oprechte Christenen, vanwege de liefde, die ze schuldig zijn aan de zaligheid van hun naaste, en vanwege den ijver, om Gods eer onder de menschen te verbreiden, gehouden zijn, alle middelen aan te wenden, die daartoe dienen; en God ons in deze landen een weg geopend heeft tot verscheidene ver afgelegene landen in de Indiën en elders, die van de kennis des waren Gods geheel ontbloot zijn; verzoekt de voorzegde Synode ook ootmoediglijk, dat Uwe Hoog Mog. met een Christelijken ijver deze heilige zaak gelieven ter harte te nemen, en met allen ernst daarop toe te leggen, en tot dien einde zoodanige middelen te ordeneeren en te bezorgen, die hetallervoordeelgkst en het meest geschikt zijn tot voortplanting des h. Evangelies in die landen.

XI. Dat ook Uwe Hoog Mog. gunstiglijk gelieven acht te hebben, op die vrome Christenen en Kerken, die, in de naburige Provinciën van het verkeerde Nederland, onder het kruis zuchten, opdat tot hun dienst, en versterking in den waren Christelijken Godsdienst, eenige middelen uitgevonden en aangewend mogen worden.

En dat tot dien einde Uwe Hoog Mog. de respectieve Provinciën gelieven te bewegen, om tot den dienst derzelver Kerken eenige bekwame personen te onderhouden; gelijk de Heeren Staten van Holland en WestFriesland, als ook de Heeren Staten van Zeeland, al van over lang twee Predikanten tot derzelver dienst onderhouden hebben, en alsnog onderhouden.

XII. Dat ook te zijner tijd eens gelet worde op de Priesters, die nog openbaren dienst doen binnen de palen der Vereenigde Provinciën, inzonderheid in de Baronnien van Breda, en het Markiezaat van Bergen op den Zoom; opdat dezelve ook eindelijk uit hunne openbare diensten geweerd, en in hunne plaats Gereformeerde Predikanten worden ingesteld, gelijk wij zien, dat in andere plaatsen van Uwe Hoog Mog. geschiedt.

XIII. Van gelijken, dat over de uitvoering van uwe wetten en plakaten, tegen het inkruipen en omzwerven der Paapsche Priesters en Jezuïten overal in deze landen, waardoor vele eenvoudige zielen worden verleid, alsook tegen de oefening van de Paapsche afgoderij en het bijgeloof, strenger wetten mogen worden gemaakt, alzoo men bevindt, dat deze abuizen dagelijks meer en meer toenemen.

Dat ook meteen acht genomen worde op de lastering der Joden, onder ons wonende, en dergenen, die, van hen verleid zijnde, van den Christelijken Godsdienst afvallen tot het Jodendom.

XIV. Dat die gruwelijke en menigvuldige ontheilighingen van den Sabbat, die dagelijks voorvallen door marktdagen, kermissen, maaltijden van gilden, wachten, buurten bruiloften, door wapenoefeningen, jagen visschen, vogelvangen, balslaan, door het spelen van comediën, door dansen, boelhuizen, gelagen, en allerhande weinig noodzakelijke slaafsche werken, en zeer vele diergelijke andere, die in deze landen met groote ergernis, en tot oneer van den Gereformeerden Godsdienst, en groote verhindering van den Godsdienst, doorgaans aangroeien, zeer scherp mogen worden verboden en verhinderd.

XV. Dat ook de grove en menigvuldige abuizen, waardoor de menschen van de ware Godzaligheid worden afgeleid tot de ijdelheden en dartelheden dezer wereld, als daar zijn het houden van vastenavonden, het spelen van comediën, zoo dergenen, die zichzelven rederijkers noemen, als andere omloopende comedianten, tooneel en guichelspelen, drankgelagen, dansscholen, en vele andere diergelijke dingen, in deze landen mogen verboden, en weggedaan worden; en inzonderheid, dat op dat afgrijselijk vloeken en zweren, dat dagelijks gehoord wordt, met de grootste ontheiliging van Gods allerheiligsten naam, eenige burgerlijke straf gesteld worde.

XVI. En dewijl men bevindt, dat op sommige plaatsen zulke formulieren van eeden in zwang gaan, die van de Paapsche afgoderij niet zuiver zijn, dat overal een eenparig formulier van eedzweren mag worden ingevoerd, en diergelijke misbruiken ophouden.

XVII. Eindelijk, dewijl in vele Provinciën de traktementen der Predikanten en het onderhoud van derzelven weduwen zeer sober zijn, daar nochtans in dezelve plaatsen kerkelijke middelen genoeg zijn, verzoekt ook de voorzegde Synode, dat Uwe Hoog Mog. de zaak aan de respectieve Provinciën gunstiglijk gelieven aan te bevelen, ten einde de Predikanten van hun nooddrift mogen worden voorzien, gelijk de eer van den dienst vereischt.

Alzoo de Scriba D. Sebastianus Dammannus, die bezig is om de handelingen dezer Synode, uit het dagboek van den Scriba, D. Festes Hommius, en uit de overgeleverde adviezen, te bekorten, van wege verscheidene voorvallende verhinderingen, vóór het scheiden dit werk niet zal kunnen ten einde brengen, is goedgevonden uit de respectieve collegiën eenigen te deputeeren, die, als dat werk afgedaan is, van D. Dammannus bijeen zullen worden geroepen, om de bekorte handelingen te onderzoeken, en uit naam der Synode goed te keuren.

De 178ste ZITTING.

Den 28 Mei des Dinsdags, des voormiddags.

Tot de revisie en het onderzoek van de bekorte handelingen der Synode van den

Scriba, D. Sebastianus Dammannus, zijn gedeputeerd, uit de vermaarde Heeren Professoren, D. Doctor Johannes Polyander, uit Gelderland, Eilhardus van Mehen, uit ZuidHolland, Balthasar Lydius, uit NoordHolland, Jacobus Rolandus, uit Zeeland, Cornelius Regius, uit het Sticht van Utrecht, Johannes Dibbetzius, uit Friesland, Johannes Bogermannus, uit Overijsel, Hieronymus Vogelius, uit de Provincie van Groningen en Ommelanden, Cornelius Hillenius, of zoo hij mogelijk niet tegenwoordig is, in zijn plaats Wigboldus Homerus, en uit de Fransche Nederlandsche Kerken, Daniël Colonius.

De Classis van Dordrecht, als Classis Synodaal, zal zorgen, dat de uitschrijving van de naaste Nationale Synode, te zijner tijd belegd en aangesteld worde, en voorts alles doen, wat tot nog toe van de Nationale Kerk placht te geschieden.

Is besloten, dat in de uitschrijving van de naaste Nationale Synode, de Hoog Mog. Heeren Staten Generaal zullen worden verzocht, dat daartoe ook mogen worden genoodigd de Nederlandsche Kerken van beide Talen, de Nederduitsche en Fransche, verspreid door Duitschland en GrootBrittanje, om als leden van de Nederlandsche Nationale Synode, gelijk eertijds, alzoo ook van deze Synode, te mogen worden erkend.

Opdat de dingen, die in het voornoemde Request dezer Synode van de Nederlandsche Kerken begrepen zijn, en bij de Hoog Mog. Heeren Staten Generaal verzocht en aangedrongen zullen worden, te zorgvuldiger uitgevoerd mogen worden, zijn daartoe van deze Synode gedeputeerd D. Doctor Johannes Polyander, Festus Hommius, Henricus Arnoldi, en Henricus Resaeus, die in de naastkomende Nationale Synode van hun werk rapport zullen doen, en rekenschap geven.

De Nederlandsche Liturgie, waarin begrepen zijn de algemeene gebeden en formulieren van de bediening der Sacramenten, oefening der kerkelijke tucht, bevestiging der Kerkdienaren, Ouderlingen en Diakenen, en inzegening des huwelijks, zal, van de reviseurs der korte handelingen der Synode overzien zijnde, bij de andere algemeene schriften gevoegd worden.

Is voorgesteld, dat de vermaarde Heer Thomas Erpenius, Professor van de Oostersche Talen in de Academie te Leiden, onder handen heeft een treffelijk werk over 't Nieuwe Testament, onder den Titel de Tabernakel onzes Heeren, Jesu Christi, en is beraadslaagd, of men niet dat boek uit naam van deze

Synode, aan de Hoog Mog. Heeren StatenGeneraal zoude aanbevelen; de zaak wel overwogen zijnde, is goedgevonden eerst een proef van het werk, dat hij belooft, af te wachten, opdat het gezien en aan de Provinciale Synoden vertoond zijnde, de Kerken alsdan aan de recommandatie van dit werk ten beste mogen gedenken.

Is ook goedgevonden, deze Synode met een openbare dankzegging tot God te eindigen, die de Eerwaardige D. Balthasar Lydius, Herder dezer Gemeente, doen zal in tegenwoordigheid van het volk, en van de gansche Synode met eene openbare predikatie in de Groote kerk.

De Eerwaardige D. Praeses, met zijne Assessoren zijn gedeputeerd om, na het scheiden der Synode, den Achtbaren Magistraat dezer stad Dordrecht, uit gemeenen naam der Synode te bedanken voor de buitengewone beleefdheid aan deze Synode bewezen.

De 179ste ZITTING.

Deszelven daags des namiddags.

Zijn voorgelezen en goedgekeurd de Acten van de voorgaande zittingen, sedert den 22 Mei tot deze tegenwoordige toe.

De 180ste en laatste ZITTING.

Den 29 Mei des Woensdags, des voormiddags.

De handelingen der Synode door Gods genade nu ten einde gebracht zijnde, zijn de Heeren Politieke Commissarissen, en alle de Gedeputeerden der Nederlandsche Kerken, in de vergaderplaats te zamen gekomen, en nadat aldaar een kort gebed gedaan was, zijn ze te gelijk in orde uitgegaan naar de Groote kerk, de Heeren Commissarissen voorgaande, en de Achtbare Magistraat dezer stad uit het Raadhuis hen vergezelschappende, alwaar de eerwaardige D. Balthasar Lydius, Herder dezer Gemeente, in eene groote vergadering van volk, eene predikatie gedaan heeft uit Jesaja 12:1, 2, 3; waarin hij, verklaard hebbende den'droevigen toestand dezer Kerken in de voorgaande jaren, en de zonderlinge en wonderbare weldaden Gods, onlangs aan dezelve bewezen, en hen allen ernstig en met vele redenen vermaand hebbende tot schuldige dankbaarheid, de goede en groote God in het openbaar plechtig heeft gedankt, zoo voor al deze weldaden, aan de Nederlandsche Kerken bewezen, als in het bijzonder voor den zonderlingen zegen, waarmede Hij de handelingen dezer Synode heeft achtervolgd, en dezelve tot een gewenscht einde gebracht; en te gelijk daarbij gevoegd een aandachtig gebed tot God, opdat al hetgeen in deze Synode besloten is, ten beste der Kerk gelukkig ten uitvoer mag worden gebracht.

Uit de kerk zijn ze allen in dezelfde orde tot de vergaderplaats wedergekeerd. D. Praeses en de Assessoren hebben den Achtbaren Magistraat, op het Raadhuis wedergekeerd, uit naam van de geheele Synode bedankt voor de zeldzame Godvruchtigheid, beleefdheid en milddadigheid, die hij aan alle de Nederlandse Kerken, en derzelver Synode gunstiglijk heeft bewezen.

Als ze nu allen in de vergaderplaats waren wedergekomen, nadat D. Praeses wederom een kort gebed gedaan, heeft de WelEdele Heer Hugo Musius van Holij, in naam van de Heeren Politieke Commissarissen, de Synode aangesproken, en deszelven van wege de Hoog Mog. Heeren StatenGeneraal bedankt voor hunne vlijt en trouwheid in het voorstaan van de waarheid van den Gereformeerden Godsdienst, tegen de dwalingen, waarmede hij een tijd lang was bestreden geweest, en heeft verklaard, dat deze arbeid der Synode den Hoog Mog. Heeren Staten ten hoogste aangenaam was; en begeerd, dat alle de Kerken zekerlijk zouden vertrouwen, dat de Hoog Mog. Heeren StatenGeneraal niet zouden nalaten hetgeen tot bescherming en voortplanting van den Gereformeerden Gods dienst, en vrede en stichting der Kerken zal dienen; en dat hunne Hoog Mog. de zaak van de Gereformeerde Kerk, zich altijd, op het hoogste ter harte zouden laten gaan: Heeft ook meteen allen en een iegelijk vermaand, dat ze de rechtzinnige waarheid in broederlijke liefde, vrede en onderlinge een dracht voortaan en eenpariglijk wilden voorstaan en voortzetten, tot Gods eere en stichting en vrede der Kerken.

De eerwaardige D. Praeses, in het breede verhaald hebbende de genade en zegen Gods, waar mede Bij deze geheele Synode goedertierenlijk heeft achtervolgd, inzonderheid dat Hij in zoo zware en duistere zaken zulk eene wonderlijke overeenstemming onder allen, zoo Uitheemschen als Inlandschen,; door de genade zijns H. Geestes had gegeven; heeft uit naam van de geheele Synode de Heeren Politieke

Commissarissen bedankt, dat ze zoo voorzichtiglijk, naarstiglijk en onvermoeid, de handelingen van deze Synode hadden bestierd, en dezelve zeer dikwijls met zoo heilzame adviezen waren behulpzaam geweest; en heeft verzocht, indien misschien iemand in de Synode iets menschelijks ware overgekomen, hetzelfde ten beste te duiden, en de menschelijke zwakheid ten goede te houden. De Heeren Commissarissen hebben door den WelEdelen Heere Musius geantwoord, dat hun in deze Synode overvloedig voldoening was gegeven, en dat ze ten hoogste verblijd waren over de genade van God, aan deze Synode bewezen, en inzonderheid over de groote overeenstemming in de rechtzinnige leer. Daarna heeft D. Praeses, zich keerende tot de Synodale broederen, dezelve, en een iegelijk in het bijzonder, bedankt voor den arbeid en adviezen, waarmede ze deze Synode hadden gediend, en zichzelven verontschuldigd, dat hij, met verscheidene lasten overvallen zijnde, alles niet had kunnen doen, dat hij wel had gewild, en de Synode misschien wel had gewenscht; en te gelijk verzocht, dat deze zijnen arbeid, in goeder conscientie aan deze Synode gedaan, voor lief wilden opnemen; heeft eindelijk allen en een iegelijk alle mogelijke diensten in het breede aangeboden, en God gebeden, dat Hij allen, die tot de Synode behooren, die genade wilde doen, dat ze eindelijk eenmaal in de hemelsche Synode bijeen mochten komen, en daar allen eendrachtelijk God in eeuwigheid verheerlijken. Hierop heeft de WelEdele Heer Musius geantwoord, dat den Heeren Commissarissen in deze Synode overvloedig genoeg was gegeven, en dat ze den Eerwaardigen D. Praeses, Assessoren en Scriba's en alle de leden der Synode bedankten voor de diensten en den arbeid, aan de Nederlandsche Kerken in deze Synode gedaan. Alle de andere leden der Synode hebben ook hetzelfde gezamenlijk verklaard en betuigd, en meteen de Heeren Commissarissen bedankt, voor de overgroote weldaden aan deze Synode bewezen, in het breede hunne dankbaarheid betuigende, en hun den Goddelijken zegen toewenshende. En alzoo is de Vergadering, na plechtige dankzegging tot God door D. Praeses, en na onderlinge en vriendelijke begroeting en toereiking van de rechterhand der onderlinge gemeenschap, onder overvloedige betuiging van broederlijke eendrachtigheid en liefde in de naam des Heeren ontbonden en gescheiden.

Ter oorkonde van het verhandelde hebben wij deze onderteekend.

SEBASTIANUS DAMMANIUS, Scriba der Synode.
FESTUS HOMMIUS, Scriba der Synode.